

13-10-d. 17

Questo Libro appartiene a Raffaele Aitucci
Roma 23. Novembre 1849.

INSTITVTIONES IVRIS CIVILIS

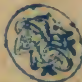
D. Iuſtiniani Imp.

Accuratiſsimè recognitæ, atque emendatæ;

Cum omnibus Sylvestri Aldobrandin. & aliorum clariſſimorum Iuriſconſultorum annotationibus hactenus impreſſis.

Quibus ac nouiſſima editione acceſſerunt preclaræ Francisci Cornelli *Brixiani annotationes, nunc primùm editæ: iuris ſtudioſis, ac fori cauſarum patronis, tabellionibusq; vtiliſſimæ; quæ crucis, vel aſteriſci nota præmonſtrantur:*

Præterea XII. Tab. quæ extant fragmenta:
Varietas lectionum:

Indexq; rerum, & verborum memorabilium, aptiſsimè diſpoſitus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, MDLXXXII.
Apud Hæredes Melchioris Seſſæ.

13. 18. B. 30

INDEX PER ALPHABETVM

RVBRICARVM

INSTITVTIONVM.

A

Ctionibus. folio 321 col.1.

Acquisitione per arrogationem.fo.244 col.3

Ademptione legatorum.folio 197 col.3

Adoptionibus.40.col.1

Assignatione libertorum.239 colũ.2

Attiliano tutore.65.col.4

Auctoritate tutorum.68.col.3

B

Bonorum possessionibus.240.col.1

C

Capitis diminutione.60.co.3.

Codicillis.209.col.1

Curatoribus.73.col.3

D

Diuisioue stipulationum.26.col.4

Donationibus.128 col.2

Duobus rei stipulandi.259.col.2

E

Emptione & uenditione.279.col.2

Eo cui libertatis causa bona addicũtur.245.col.4.

Exceptionibus.270.col.2

Excusationibus tutorum, uel curatorum.79.col.1

Exhæredatione liberorum.151 col.1

F

Fideicommissarijs hęreditatibus.fol.201.col.1

Fideiussoribus.273.col.3

Fiduciaria tutela.64.col.3.

G

Gradibus cognationum.228.co.3

H

Hæredibus instituendis.156.co.2

Hęreditatibus quę ab intestato deferuntur.210.col.3

Hæredum qualitate, & differentia.fo.175.col.4

I

Iis per quos agere possumus.363.c.2

Iis qui sui uel alieni iuris sunt. folio 28.col.1

Ingenuis.19.col.2

Iniurijs.315.col.1

Inofficioso testamento.173.col.1.

Interdictis.375.col.2

Inutilibus stipulationibus.263.col.2

Iure naturali gentium & ciuili.fol.9 col.3

Iure personarum.17.co.1

Iustitia & iure.7.co.4

L

Legatis.180.co.2

Lege Aquilia.311.co.2

Lege Falcidia.198.co.2

Lege Fusia Caninia tollenda.27.co.3

Legitima agnatorum successione.fo.219.co.3.

Legitima parentum tutela.64.co.1

Legitima patronorum tutela.63.c.3

Legitima agnatorum tutela.59.co.1

Libertinis.20.co.3

Literarum obligatione.277.co.1

Locatione & conductione.284.co.3.

M

Mandato 290.co.2

Militari testamento.145.col.1

N

Noxalibus actionibus.359.col.4

Nuptijs.32.co.3

O

Obligationibus.247.co.4

Obligationibus ex consensu.278.c.3

Obligationibus quæ ex quasi contractu nascuntur.294.col.1

Obligationibus quæ ex delicto nascuntur.303.co.1

Obligationibus quæ ex quasi delicto nascuntur.319.col.1.

Officio iudicis.383.co.2

P

Patria potestate.30.co.3

Pœna temerè litigantium.380.col.4

Perpetuis & temporalibus actionibus.367.col.3

Per quas personas nobis acquiritur.fol.135.col.3

Per quas personas nobis obligatio acquiritur.fo 297. co.3
Publicis iudicijs.387.co. 1
Pupillari substitutione.146.col. 3

Q

Quibus ex causis manumittere non licet.23.co.1
Quibus modis ius patriæ potestatis soluitur.47.co.1
Qui testamento tutores dari possunt. fo 56.co.1
Quibus modis tutela finitur. 71. co.3
Quibus alienare licet,nel nō.132. c.1
Quibus non est permissum facere testamentum.148. co.1
Quibus modis testamenta infirmentur.169.co. 3.
Quibus modis re contrahitur obligatio.249.col. 4
Quibus modis tollitur obligatio.298. col. 4
Quod cum eo qui in aliena potestate est,negocium gestum esse dicitur. 355.co.3

R

Rebus corporalibus & incorporalibus.113.co. 4
Replicationibus.373.co.4
Rerum diuisione.92. co. 1

S

Satisdatione tutorum , uel curatorū. 76.co.1
Satisdationibus.164.co.1
Senatusconsulto Tertulliano. 223. c.1
Senatusconsulto Orphiciano.225. c.3
Seruili cognatione.234.co. 3
Seruitutibus prædiorum.1.4. co.4
Singulis rebus per fideicommis. relictis.206.co.4
Si quadruplex pauperiem fecisse dicatur. 362.co.2
Societate.287.co.4
Stipulatione seruorum. 260. co.2
Successione cognatorum.227.co.1
Successione libertorum.236.co.2
Successionibus sublatis.247.co.2
Suspectis tutoribus,uel curatoribus. fo.87. co. 1

T

Testamentis ordinandis.140.co.1
Tutelis.53.co.3

V

Verborum obligationibus. 254. co. 2
Vi bonorum raptorum. 309.co. 2
Vsufructu.117. co.1
Vsu & habitatione.120. co. 1
Vsucapionibus & longi temporis prę scriptionibus.121.co.3
Vulgari substitutione.162. col. 3

INDEX RERUM & verborum, quę toto hoc opere continetur.

Bolitio quid sit, & q̃d importet verbũ abolere. de vsuc. §. quod autem. fol. 125. col. 2
Abortiuus non rũpit testamentũ, de exhæred. lib. §. posthumi. fo. 152. colum. 3.
Et habet̃ pro non nato. ibi. 142. c. 4
Abstinere & immiscere dicuntur sui. de hær. qua. & dif. §. extraneis. 178. c. 4
Absens põt constitui procurator. de ijs per quos age. possu. §. j 364. c. 1
Absens accipit multis modis. de inuti. stip. §. item verborum 269. col. 1
Absens causa reip. an dicatur esse qui abest causa alterius ciuitatis, vel municipij quàm reip Romanę. de actio. §. rursus. 328. col. 2
Absens quomodo possit vsucapere rẽ præsentis. ibi col. 2
Absens contra absentem quomodo vsucapiat. ibi. 328. co. 4.
Absuturus est pinde ac si abesset. de obl. q̃ ex qua. p̃. § tutores. 295. co 3
Acceptilatio quare nõ tollat alias obligationes preter cõtractas verbis. qui. mo. toll. obl. §. j. 300 col 2
Acceptilatio hr̃ ꝓ solutiõe ib 300. c. 1
& an tollat obligatiões iurisg. ibi. c. 2
Et an tollat alias obligationes ciuiles puta literatum, & similes. ibi.
Acceptilatio inutilis an habeat vim pacti. ibi. co 2
Accessoria tolluntur sublato principali. de liberti. § libertinorum 22. c. 1.
Accessorium & si dignius & pretiosius sequitur principale. de re diui. §. si tamen. 103. col. 2
Et in accessorijs p̃scribẽdis sufficit titulus ꝓ suo. de re. di. §. si q̃s a nõ domino. 108. col. 4. & non debet accessorium esse maius suo principali. de lega. §. si quis ancillas. 189. c. 3
Et extinguit extincto principali. ib.
Et debet esse eiusdẽ naturę cuius est principale. de fideiu. § j 174 c. 1
Et q̃ñ sit plus q̃ principale & q̃uo, eod. tit. §. fideiussores. 276. col. 4
Accidẽtia cõcreta debẽt regulari ſm eorũ subiectũ. de re. di. § j. 93. col. 1
Accommodare. i. tribuere. in proę. §. igitur. 5. col. 4
Acquiri p quos nobis possit. per quas perso. no. acqui. in rub. 135. col. 3
Actio dotis non est, vbi non est dos. de nu. §. pen. 38. col. 4
Actio tutelę ad quot dat̃. de Attil. tuto. §. fi. 68. col. 2. & seq. & differt ab actione de rõnibus distrahẽdis. ibi.
Actio de rationibus distrahendis vnde dicitur, ibi col. 3
Actio subsidiaria transit ad hęredes. de satisd. tu. & cura. fi. 77. col. 4
Actio qualibet datur etiam pro vno nũmo. de rer. diui. §. gallinarũ 99. co 2 & limita vt ibi.
Actio de tigno iniuncto, ex l. 12. tab. est & quãuis sit ciuilis, est pęnalis. eo titu. §. cum in suo. 105. col. 3
Et est arbitraria ibi. 105. co. 3 & seq.
Et q̃s teneat̃ hac actione, & ad q̃d detur, & contra quos. ibi. 105. col. 3
Actio hypothecaria an cõpetat legatario in re legata vel in alijs: & an possit remitti per testatorem. de lega. § nostra autem. 181. co. 4
Actiones nobis multiplicari nr̃a interest. e. ti. §. si q̃s debitori. 187. c. 2
Actio de dote datur inquantum vir vel eius hæres facere possunt. e. ti. §. sed si vxori. 188. col. 3
Actio ex contractu cõpetit ad destructionem contractus. de adem. leg. in prin. 197. col. 4
Actio pauliana vnde dicatur, de act. §. item si quis in fraudem. co. 1
Actio in factum pauliana quæ fit. ib.
Et datur ad reuocanda corporalia & incorporalia. ibi.
Et contra accipientẽ, vel hæredem eius inquantũ ad eos peruenit etiam non restituto eis pretio. ibid.
Actio fauiana dat̃ patrono ad reuocãda ea, quæ libertus in fraudem patroni alienauit inter viuos, vel in vltima voluntate, quo minus patronus habeat tertiam. ibi & col. 4
Actio caluisiana datur tam patrono quàm creditori. ibid.
Actio pauliana & fauiana sunt personales. ibid co 2
Actio hypothecaria ẽ ĩ rẽ. ib. 330. c. 2.

a 3 Actiones

Actiones reuocatoriæ vñ oriani. ibi.
Actio seruiana & quasi seruiana quę sint de act.§.itē seruiana.f.330 c.3
Actio quasi seruiana & hypothecaria pro eodem supponuntur. ibi.
Actio seruiana dat pro pensione fundi rustici vel vrbani vel deuastatione eiusdē ex tacita obligatione.ib.
Et competit cuilibet creditori contra quemcunque. ibidem.
Et capit subsistentiam,& robur ab edicto prætoris ibidem.
Et dicitur a seruando. ibidem.
Actiones prętorię sunt quatuor,& q̃, & etiā plures.eo.§.330 co.3 & seq.
Actio quędam datur superficiario, quando quis ad non modicum tēpus conduxit. 331 col. 2
Actio quæ datur metum passo est in rem & prætoria.ibi. col. 3
Actio receptitia olim q̄d prinetet,& q̄ ab ea sunt trāsfusa in actionē de cōstituta.de act.§.in psonā. 331.c.4
Actio de peculio & iuramēto est ptoria.ibi.& § actiones autē.332.col.3
Actione de cōstituta qui teneatur di. cto §.in personam.331. co.3
Actiones propriè nō sunt de peculio, de in rem verso,q̄d iussu, tributoria,exercitoria, & institoria, q̄uis aliquando.ll. appellēt eas actiones. §.actiones.332.col.4.& 333. col. 2
Actio de in rē verso quæ sit, & quādo & ad quid detur.eo.§.333.co.1.& 2.
Actio quod iussu,ad quid, ꝙ quando detur. ibidem.
Actio exercitoria q̄ sit. & q̄ñ dez. ibi.
Et unde dicatur.ibidem. co 2.
Actio tributoria quę sit, &q̄ñ det.ib.
Actio quæ cōpetit actori,qui reo deferente.iurauit.de actio.§. item si quis.330.colum.3.
Actiones pęnales differunt a rei persecutorijs,& habent minus fauoris: de actio.§.pęnales.334.co. 2
Et ibi ponuntur differentię.co.2
Actiones pęnales prętoriæ sunt annales.ibidem..
Actiones rei persecutorię,sunt perpetuæ.ibidem.
Actiones pęnales sunt odiosę.ibidē.
Nec transeunt contra hęredes,nisi aliquid ad eos peruen[illegible], vel lis si contestata.ibidem.
Actiones præiudiciales dicūtur habēre causam status.de actio.§.præiudiciales.336.co.1.& 2
Et quę dicantur.ibid. co.1.
Et quare dicantur.ibi.336.co.3.
Et quot sint.d.actiones.ibi, colū. 4
Actio redhibitoria datur in duplū aduersus venditorem, qui neque pretium neq; accessiones soluit.de ac §.sequens.338. co.4
Actio pōt dici pęnalis tribus modis, ib c.2.& seq.vbi declat oēs modos.
Actio depositi quare in quatuor casibus detur in duplū, in alijs in simplum.ibid.339.co.1
In actione furti duplum vel quadruplum est totum pęna. de actio. §.ex maleficijs.339.co.1.
Actio.l. aquiliæ contra negantem cōpetit ad duplum.eo.§.339.c.1
Actio quod metus cā mista est.ibi.c,3
Actio fami.er.cōmu.diui.& fi.regun. sunt mistæ.de actio.§.quędā.340. co. 2. & seq.
Actio fam.ercisc.datur inter cohędes ibi.& §. actionum autē. 345.col.2
Actio co.diui. ad quid detur.ibidem.
Actio fin.reg.quādo & ad q̄d det.ibi.
Actio.fam. erc. quare dicatur mista. d.§.quædam. 340.c.3
Et quāto tempore præscribatur.ib. & ex quo nascatur ibi col.4
Actio noxalis an sit in rē ibi. 341.c.1.
Actiones personales in rem scriptæ quæ sint.ibidem.
Actio de tigno iniuncto,ꝙ metus cā, in factum, quę dantur cōtra eū q aliquid habet in loco publico: ad exhibendum, an sint reales,personales:vel in rem scriptæ.ibi.
Actio nulla etiam conuentionalis extenditur vltra quadruplum de act. §.omnes autem. 341.co.2
Actio serui corrupti datur ad duplū cuiuscunque dāni domino facti, & vndecunque prouenientis.e. §. 341.col.2.
Nō tñ dat directa,p libeto hoīe corrupto,sed vtilis ex æquitate.ib. c.3
Et in quo differat ab actione.l.aquiliæ.eo.§.341.co. 3.
Actio nulla hodie datur in triplū de act,§.tripl.343.co.2.ibi de veritate.
Actio in factum de calumniatoribus

annalis in quadruplū, ppetua in sī plū dat, de act. §. quadrupl. 343. c. 4
Actio de dolo & depositi nō possunt habere locum simul. ibi. 344. co. 1
Actiones bonæfidei oēs enumerātur in §. actionū aūt. initi. de act. & nullæ aliæ præter numeratas ibi sunt bonæfidei d. §. ac. autem. 344. co. 4
Actiones stricti iuris dicuntur omnes, quæ non numerantur. in d. §. actionum. ibi. 345. co. 2
Actio depositi in quatuor casib. enumeratis in l. j. §. j. ff. depositi an sit bonæfidei, vel stricti iuris. de act. §. actionum autem. 345. co. 3.
Actiones contrariæ in actionib. bonæ fidei, sunt etiam bonæfidei. Et quare. ibi. 347. col. 4.
Actio pignoratitia qñ & ad quæ det tam directa quā contraria. 345. c. 3
Actio finium regun. quare sit stricti iuris quum actio. co. di. Et fa. erci. sint bonæfidei. ibi. col. 4
Actio ex pmutatione qñ nascat. ibid. 346. c. 1. & quando sit stricti iuris, & quando bonæfidei. ibi.
Actio præscriptis verbis quādo sit bonæfidei & quando stricti iuris. ibi. & cur ita vocetur. ibi. 346. c. 1
Actio in factum an sit bonæfidei, uel stricti iuris. ibi. co. 1
Actionū in factum sunt quatuor genera. ibi. col. 1
Actio præscriptis verbis, quæ datur p precario an sit bonæfidei, vel stricti iuris. co. co. 2
Actio ex stipulatu ad dotē, q a est sub rogata loco actionis rei vxoriæ est effecta bonæfidei. de act. §. fuerat. 346. c. 3. & cōpetit marito, & vxori. eo. col. 3 & an cōpetat patri, & qñ. ibi. & an sit ficta, vel præsumpta, vel vera: & quō & quando. ibi. c. 4.
Actio dotis habet priuilegiū tacitæ hypothecæ tam respectu mariti, quam vxoris. 346 co 2
Actiones bonæfidei, & stricti iuris differebant olim in modo cōpensandi. de act. §. in bonæfidei. 347. c. 4
Actionis appellatione largo sūpto vocabulo venit psecutio fideicōmissorū & officiū iudicis eo. §. 348 c. 3
Actiones arbitrariæ, q sint & i quo ꝑfici arbitriū iudicis, & in eis iudex pt arbitrari interesse. Et ꝙ sunt in rē, & i psonā, d ac. §. ptetea. 349. c. 1
Et sunt stricti iuris, eo. col. 1
Et quare dicuntur arbitrariæ. ibid.
Et quę dicant arbitrariæ. ibi. eo. c 2
Et an actio i factū, q dat p nau. ca. sta. Itē q dat cōtra publi. Itē ti. reg. Item redhibitoria. Itē actio de dote, q datur pro dote restituenda, sunt arbitrariæ eo. §. 349 col. 4
Actio ꝙ me. ca. est i rē scripta. ibi. c. 3
Actio de dolo ē arbitraria, & q re. ibi.
Actio rerū amo. est arbitraria ibi. c. 4
Actionum diuisiones sunt 12. & quæ. de act. §. sunt præterea. 354 col. 1.
Actio pignoratitia nascitur demum soluta pecunia. qui. mo. re. cō. obl. §. fin. 254 col. 1. & ibi quid differat ab hypothecaria.
Actio tutelæ quando nascatur. ibi.
Actio, quę datur in patrē, vel dnm ex contractu serui, vel filij, non dr de peculio, sed in peculio, ꝙ cur. eo. in princ. 355 col. 4
Actio de peculio & cæteræ quæ descendunt ex contractu filij dātur in patrem nonne. ibi. 356 c. 1
Actio ꝙ iussu, exercitoria, & Istitoria fi rm dant contra patrem vel dnm, sed ptra quēlibet ppponentē ex identitate rationis. e. ti. §. j. 356. c. 3
Actio de peculio, & de in rē verso sūt diuersę. Et ꝙ actio de in rē verso eēt necessaria vltra actionē de peclio. eo. tit. §. ptetea. 357 c. 4 & seq.
Actio de in rē verso oritur q̄uis sine voluntate dñi negotiū gestū sit: immo si cōtra eius voluntatē. e. §. 357 c. 2 & seq. & datur ad omne id qđ est versum in vtilitatē. ibidem.
Actio de peculio datur quatenus est in peculio. ibi. co. 3
Actiones plures q hēt debet vtiliorē pponere. e. ti. §. cęterū. 358 col. 3
Actio ꝙ iussu, exercitoria, institotia, tributori. de peculio, & de in rem verso, non sunt noua actionū, sed adiectiones. eo. ti. §. fi. 359. col. 4
Actiones plures si competunt alicui & qñ vna tollat aliam si quadru. pau. fecis. dica. §. j. 363. co 2
Actiones quę olim ex ll. senatuscō. sti. Principū oriebant erāt ppetuæ, hodie aūt variè terminant, de ppe.

& tempo.actio in prin.368.co.1
Actiones descêdentes ex edictis prętorum sunt annales. ibi.col.2
Actiones prętorię quæ extendũtur in perpetuum.ibi.368.col 2
Actio furti manifesti datur ꝑpetuò. ibi.367.co.4
Actiones ꝑsonales finiũtur spatio 30. annorũ,reales circa mobilia, triennio:circa immobilia x. annis inter præsentes,& 20.inter absentes qñ possessor habet titulũ,aliàs 30.annis.co.tit.in prin.368.col.1
Actioni hypothecarię quanto tẽpore præscribatur. ibi.
Actiones p̃torię rei persecutorię sunt perpetuæ.ibi. prætorię verò pœnales sunt annales.ibi. co.2
Actio furti manifesti est prętoria, nõ manifesti est ciuilis.ibi.368 co 3
Actiones pęnales & de dolo,quare nõ dentur contra hæredes eo.ti.§.pœnales.368.co.4
Actio iniuriarum denegatur hæredi & quare .ibi.
Actiones pęnales si fuerũt cõtestatæ, & si aliquid ad hęredem peruenit, transeunt ad hęredes.ibi. 369.co 1
Actio vi bonorũ raptorũ nõ daĩ ꝯtra hrdẽ ẽt si ad eũ aliqd peruenit.ibi.
Actio iniuriarũ non est in bonis nr̃is anteq̃ lis contestetur.ib. c.1.& seq.
Actio depositi datur in duplũ in quatuor casibus exceptis, non tamen in hæredem.eo §.369.col 3
Actiones ex contractu quomodo dẽtur contra hæredes.eo.co.3
Actio de dolo datur hodie.ĩ.bienniũ continuum.ibi.
Actio aliquãdo valet mero iure, sed est iniqua respectu eius qui cõuenitur.de excep.in prin.370.co.2
Actio in factum proponitur in subsidium exceptionis doli.ib.370.c.4
Actio olim erat formula.de interd.in prin.375.col.2
Actiões & Iterdicta olĩ differebãt.ib.
Actio, obligatio,& cõtractus quomodo differant.de obli.§.fi 249 col.3.
Actio est ius quo persequimur: obligatio ius propter quod persequimur.de act.in princ.321. co. 3.& 4.
Actiones sunt de iure ciuili. ibi.
Actio iniuriarũ est,actio cui inhęret officium iudicis.321. co. 1.
Et an sit dare actionem sine obligatione.322.co 2.& 3.
Actio realis an sit propriè actio.ib.
Actio iniuriarũ non dr̃ esse in bonis, & quomodo de act in prin.ib.co 4
Actiones ita proponendę sunt coram arbitris sicut coram iudicibus.eo. tit.§.j. 323.co.2
Actio est genus.ibi.
Actio ĩ rẽ dr̃,q̃a rẽ cõcomitaĩ. 323.c.3
Actio confessoria & negatoria cõpetunt pro seruitutibus rusticis & vrbanis.de actio.§.ęquè 353 co 3
Et ꝯfessoria ꝑponii affirmatiuis: Negatoria affirmatiuis. ibi.
Et quare dicãtur in rẽ ibi.323.c.2.
Et daĩ rõne possessionis vel qñ.ib.
Actio publiciana daĩ ei cui seruitus ẽ constituta a nõ domino fundi. ibi.
Actio publiciana introducta est a prętore.de acti.§.sed istæ.325. co.1.
Actiones dabantur a prætore. ibi.
Actio publiciana exigit traditionem vel quasi. ibi.
Et videtur ibi. & an cõpetat habẽti vtile dominium.eo.ti.§.nanq; si cui.327.c.1. & vt detur,quinque sunt necessaria.ibi.co.3
Et datur contra quẽlibet possidẽtẽ præterq̃ contra dñm Et etiam cõtra dñm in sex casibus ibid & seq.
Actio quę datur contra eum qui dolo desijt possidere an sit p̃toria vel ciuilis.e.ti.§.sed istę 326.c.3.& seq.
Actio commodati an sit ciuilis vel prætoria.ibi. co 2
Actiones quæ dicũtur ciuiles, & quę prætoriæ.ibi.
Actionis nomen vbi deficit daĩ actio in factum,sicut ex noua obligatio ne de iure ciuili datur condictio ex l.e.tit. nanq; si ciui. 327.co.1
Actio resciffotia nõ cõpetit nisi prius præcedat iudicium rescindens, de actio.§.rursus.329. co. 2
Actio pauliana datur creditori ad reuocanda corporalia: Actio verò in factum ad reuocanda iura.eo.ti.§. item si quis. 33 co.1.
Actio est filia obligationis.de act.in prin.321.col 2
Actio ponitur aliquãdo pro actu, aliquãdo pro accusatione criminali, aliquando

aliquando pro iure agendi ibi.
Actio an differat a cã in quo ib.&c.
Actio antiqua qd eẽt eo. c 3. (seq.
Actio negociorũ gestorum non cõpetit vbi datum est mandatũ. de obl. quæ ex qua.con.§.j 294. co.2
Actio mandati & negociorum gestorum quando competant ibi.co.4
Actio tutelæ est mutuę: & directa cõpetit pupillo, contraria tutori.e.ti. §.tutores. 295. co.2
Actio tutelæ directa & contraria est ex quasi contractu.ibi.co.2
Actio pro tutela vnde oriatur.ibi. c.2
Actio finiũ regundorũ an sit ex quasi cõtractu eo.tit.§.hęres. 236.co.1
Actio realis põt in stipulationẽ deduci, & quõ q̃ mo tol.obl.§.j.300 c 4
Actio vi bo. rap.duplex est, directa & vtilis: Et quando competat.t. de ui bo.rap.in prin.307.co 3
Et datur non solũ ad dominium & eius respectu, sed respectu interesse.eo.ti.§.sanè. 311.co.4
Actio damni iniurię, & actio aquilia, eadem est.de le.aqu.in prin.311.c.2
Actio. l. aquilię in quo differat ab actione furti & vi bo rap.ibi.
Et i quo ab actiõe iniuriatũ. ib.c.4
Et an transeant ad hæredes. e.ti.§. his autem 313.co.2.
Actio iniuriatũ prætoria tollitur anno continuo nisi certo casu.de iniu.§ pęna.317.co.2
Et an oĩ casu sit annalis.eo.col 2
Et quõ tollatur eo.ti §.fin.318.c.4
Et vt cõpetat, satis est q̃ iniuriatus remaneat iratus, & non reconcilietur: nec requiritur reuocatio ad animum.eo.§.319.col. 1
Actio ex maleficio & quasi maleficio an differat & in quo. de obli. quæ ex qua.deli.§.fi.321.co.1
Actionũ in factum quatuor sunt genera.de interdi § fi.350. co.3
Actio præscriptis verbis in tribus generibus negociorũ habet locũ. ibi.
Actiones quę crescãt per inficiationẽ de pœ.reme liti. in prin. 381 col. 2
Actiones octo infamant.eod. tit.§.ex quibusdam 282.col.3. & 4
Actiones oẽs ex cõtractu cũ Principe facto descẽdẽtes bonęfidei sũt. de actio.§. actionum autem.344. c.4.
Actor.i.villicus.de iniur. §.p pęna.317. colum 2
Actor pupillo constituitur existente tutore infirmo.de cura. §. quod si tutor.75.co 3
Item ex necessitate tutoris. ibi.
Et debet constitui a iudice . ibid.
Actor quando satisdet.de satisdat.§.j. 365.co. 1. & seq.
Actor iurat de calũnia. de pœ. teme. liti.in prin.381.co.1
Actum non dicitur si quid agendum superest.in proœ.§.fi 6.co.3
Actus agentũ non operatur vltra eorum intentionem.de iu.na.gent.& ciui.§.sed & quod Principi.14. c. 1
Actus pius in fraudẽ alterius non valet.q.ex cau.manu.nõ licet 23.c. 3
Actus vt valeant semp fieri debet interpretatio.eo.ti.§ j.23. co. 4
Et de legatis.§.si quis rem 136 c.3
Actus contra l.caret non solũ effectu sed nomine.de nup.§.pen.38 co.4
Actus sequẽs declarat q̃ lis fuerit mẽs q̃ pcessit.§ pauonũ.d re.diu.80.c.4
Actus & via in quo differant. de ser. pręd.in prin.115.col. 2
Actus quantũ spatiũ occupet. ibidẽ.
Actus subnixus iure singulari facilius tollitur quàm iure cõmuni. quib. mo.test.infir.§ ex eo 172 co 2
Actus morientiũ non possunt esse in suspẽso.de leg.§.an seruo 195.co.2
Vbi declaratur quando & in quib. casib. hoc si verum.
Accusatio status similis est accusatio ni mot.de excu.tut.§.irẽ is.83 c.3
Accusans de suspecto an se inscribat. de suspe.tuto.in prin.87.co 1
Accusatio suspecti tutoris est quasi publica. ibi.88.co 2
Et extinguitur morte accusati. eo. ti.§.si quis autem 90.co.2
Addens vel detrahens aliquid, in cæris videtur approbare.de testa. mi. §.sed & si quis.147.co 3
Et dicitur de nouo facere ibi.
Addicere quid. de eo cui lib. cau.ma. bo.addi.in rub.245. co 4
Adiecto soluere promissor potest & stipulatore inuito, & tũc liberat ipso iure.de iniu.sti.§.si qs alij.265.c.
Et quando hoc sit verum.eo.tit. §. plane.266.co.1

Adiectus recipiẽs tenetur stipulatori mãdati, aut negociorũ gestor ĩi.ibi.
Et an s p mãdati, vel alia actióe. ib.
Adiectus agere non potest, quamuis possit ei solui. ibi.
Adimẽdi aĩus quo probet, & p quem. de lega §.si rem suam. 287. col. 1.
Ademptio legati valet, siue fiat in eadem voluntate, siue in diuersa. de ademp. lega. in prin. 197. co. 4.
Et potest tam ademptio q̃ translatio fieri quibuscunq; verbis. ibi.
Aditio serui tria exigit, per quas p. so. no. acq. §. item vobis. 138. col. 1.
Aditio & repudiatio paribus passibus ambulant. de hęre. quali. & diffe. §. extraneis. 178. co. 3
Adire & repudiare dicũtur extranei: abstinere & immiscere sui, & sunt proportionabilia licet aliquando confundantur. 10. col. 4.
Aditio solo animo fit, & ita repudiatio, siue verbis, siue factis ostendatur. eo. ti. §. fi. 179. col. 3.
Adire vt possit hęres, debet esse certus de morte testatoris, & sibi delatam hæreditatem. ibi.
Adire vt quis possit, sufficit vehemẽs opinio de morte testatoris. ibi.
Et quæ sint necessaria, vt quis adire possit. 180. co. 1.
Aditio sui & mors non habent aliq̃d medium. de hęr. quæ ab inte. §. sui autem. 213. co. 1.
Et qualiter fiat per pupillũ, & qualiter per infantem. ibi.
Aditio quoquomodo facta valet. de bono. pos. §. fi. 244. co. 2.
Aditio parit quasi ꝯctum. de obl. quæ ex qua. contra. §. hęres. 269. col. 2.
Adiudicare quid. de offi. iud. §. si familię. 385. co. 4.
Adiudicatio transfert dñium rei adiudicatę, de act. §. quędam. 341. co. 1.
Adiuncti tutori officiũ qñ finiatur. quib. mo. tu. fini. §. fi. 73. col. 2.
Administrator quilibet dẽt iurare se cõicatorẽ ecclesię. i rub. ꝓę. 1. co. 2.
Administratio reip. per iurisperitos facienda est. in proę. §. fin. 6. c. 3.
Adoptionis tã in genere q̃ in specie diffinitio. de ado. in prin. 40. col. 4.
Adoptiua durãte adoptione nõ ducit in vxorẽ. de nu. §. inter eas. 34. co. 3.
Adoptiui sunt in potestate. de adop. in prin. 40. co. 3.
Adoptatus ab ex̃neo nõ trãsit in eius ptãtem, nec p talẽ adoptionẽ iura pris nãlis dissoluunt eo. tit. §. j. 41. c. 2. secus si adoptat ab ascẽdẽte. ibi.
Adoptiuus succedit patri extraneo ab intestato. ibi.
Et dicit de familia adoptantis. ibi.
Adoptatus potest in adoptionẽ dari. de adop. §. in plurimis. 45. co. 1.
Adoptiui non dicuntur sui. de exhæ. libe. §. adoptiui. 154. co. 2.
Et de hęreditatibus, quę ab intestato. §. cum autem. 214. co. 3.
Adoptiui emancipati non redeũt sui patri naturali, sed sunt, ac si fuissent emancipati ab eo. ibid.
Adoptatꝰ a filio ñ est ĩter liberos aui. de hęr. q ab inte. §. cũ aũt. 214. c. 1.
Adoptiuus emancipatus ab adoptãte est penitus extraneus. eo. ti. §. at ij. 315. co. 3.
Adoptiuus factus sui iuris per mortẽ patris adoptiui seruat iura agnationis cũ filijs naturalib. & legitimis dicti patris adoptiui eo. co. 4.
Adoptiui emancipati non seruant ẽt de iure prætorio gradum filiorũ. eo. ti. §. minus. 216. co. 2.
Adoptatꝰ ab ex̃neo ei succedit ab ĩtestato. eo. ti. §. sed ea oĩa. 217. col. 1.
Si vero præteritur vel exhęredetur non habet remedium contra testm̃ patris adoptiui. ibi.
Adoptatus ab ascendentibus trãsit in ptãtẽ sicut de iure antiquo. ibi. c. 2.
Adoptiuꝰ hodie an & qñ efficiat agnatus. de legi. agn. suc. in pri. 229. c. 1.
Adoptio sumitur, vt genus & ut species. de adop. in prin. 40. co. 2.
Et quid sit. eo. co 4.
Et exigit scripturam. quib. mo. ius pa. pot. sol. §. sed & si pater. 52. co. 3.
Nec potest fieri cum absentib. certis casibus. ibi.
Et hodie non dissoluit iura patris naturalis. de exhęre. libe. §. adoptiui. 154. co. 2.
Adoptare non potest minor maiorẽ. de adop. §. minorem. 43. co. 4.
Nec ille qui non potest generare, & quãdo. ibi. §. sed & illud. 45. c. 2.
Adoptãs si est auus, teneẽ relinquere

quartam

quartam sicut arrogato. de her. quae ab intest. §. sed ea omnia 217. col. 3
Aduentitia quaeruntur patri quo ad usumfructum. per quas pers. no. acq. §. 1. 136. col. 2
Proprietas tamē eorum est filij. ibi.
Aduersarius dicitur quis etiam ante litem inchoatam. de poe. teme. liti. §. fi. 383. col. 1
Adultus cogitur accipere curatorē ad litem. de cura in princ. 73. col. 4
Et an & quę possit alienare. qui. ali. li. §. nunc admonendi. 134. col. 1
Adultus q iurauit nō restituit de haer. qual. & diff. §. extraneis. 179. col. 1
Et qualiter obligetur ex contractib. quib. mo. re. con. obli. §. 1. 251. co. 4
Adunare plures simul de iure reputatur difficile. de iu. nat. gen. & ciui. §. constat. 14. col. 4
Aduocationis officium voluntarium est, licet aliquando fit necessarium. de inoff. testa. §. si tuto. 174. col. 4
Aduocati vtriusq; pactis iurare tenenē de calūnia. de pę. teme. liti. in prin. 381. c. 1. & §. vtriusq;. 382. c. 1. & seq. vbi vtrum hoc seruet consuetudo.
Affectio imponit operi nomen. in proę. § fi. 6. col. 3
Affect' aliqn punit ēt si nō sequat effectus. de obl. q ex deli. §. sed & si credat 306. col. 2. & ibi qn hoc sit verū.
Affectatum onus non excusat. de excus. tut. §. item tria. 81. col. 4
Affectata absentia causa reipu. non excusat. ibid. seq col. 1
Affinitatis ratione nuptiae prohibentur. de nup. §. affinitatis. 36. col. 1
Affinitatis noīa durant ēt ea solu. ibid. Et quid sit. ibid.
Et an causetur per coitū illicitum. de grad. cogn. 233. col. 1
Et an ꝯhat p eū q nō intrauit claustra vuluę vel opus nō expleuit ibi.
Afflictis afflictionem addere inhumanum est. de act. §. fi. 355. col. 2
Agere est verbum generalissimum. de testa. §. sed neque. 143. col. 3
Agit aliqn qs aliqd non vt ipse, sed vt alius. de inoff. test. §. si tut. 175. co. 1
Agere in simplū & rē ꝑseq, ꝓ eo. supponunt. de act. § oēs aūt. 341. col. 2
Agere tā suo q̄ alieno nomine potest qui non reperitur prohibitus de ijs per quos age. poss. in prin. 363. co. 3
Agnatio tollitur capitis diminutione. de legi. agna. tut. §. sed agnationis. 60. col. 2
Et est nomen iuris ciuilis, secus in cognatione. ibid.
Et perit minima capitis diminutione. quib. mod. tute. fi. §. sed & capitis. 72. col. 4
Et differt à consanguinitate, & quae sint ambae. de success. cogn. §. vulgò quaesitos. 228. col. 1
Agnati & cognati, qui dicātur. de leg. agn. tute. in prin. 59 col. 2. & de legi. agna. succe. in prin. 219 col. 4
Et q hn̄t se vt genus & species. ibi.
Et in quibus preferantur cognatis. eo. tit. §. sed agnationis. 60. c. 1. & eorū praerogatiua facilè perditur. ibi.
Ex quo hodie inter agnatos & cognatos differentia in successionibus est sublata intelligitur etiam sublata respectu tutelarum. ibid.
Et dn̄r agnati ēt nālis & adoptiuus. de legi. agn. succe. in prin. 220. col. 2
Et succedunt hodie pariter agnati & cognati vsque ad decimum gradum. de success. cogn. §. fi. 228. col. 3
Agnasci inuito nullus potest. de adop. §. licet. 44. col. 2
Agnitio bo. poss. facta coram praetore, etiam nō auctorante, sufficit siue in contratab. siue in secundum tab. de her. quali. & differ. §. fin. 179. col. 3
Aggressor offendi potest ēt anteq̄ percutiat, de interdi. §. recu. 380 col. 1
Album pretoris corrumpere, vel in eo descripta delere nemini licet de actio. §. pęnales. 340. col. 3
Et quid esset album praetoris. ibid.
Et corruptor albi tenetur. l. Cornelia de falsis. ibid.
Alienare in fraudem quis praesumatur. quib ex cau. manu. non li. §. in fraudem. 24. col. 4
Alienare largè accipitur. qui. alie. li. in prin. 134. col. 3
Alienata per virum constante matrimonio de rebus dotalib. vendicantur per eundē maritum. eod. col. 3
Itē & alienata per prelatū. ibi. col. 3
Alienare quis prohibeatur. 133. col. 1
Alienare aliena quis possit. eo. tit. § j. 133. col. 2

Alienatio

Alienatio serui instituti facit vt præsumatur reuocata voluntas dandi libertatem aut hæreditatem. de hær. instit. §. seruus. 157. col. 4
Alienatio partis non infert ademptionē totius in legatis. de leg §. si rem. 186. col. 4
Et ꝯ alienantē in fraudē, q̄ actio detur, & qñ possit detrudi in carcerē. de act. §. itē si qs in fraudē. 330 c. 1
Alimētarius trāsigens ꝓsumitur malè agere de auct tut in princ 69 col. 1
Alia. est dictio implicatiua, de actio. §. sed istæ. 325. col 1
Allegare non sufficit rationē, nisi approbetur, quib. ex cau. ma. non li. §. eadem. 25. col. 3
Allegare sufficit liberū absque eo ꝙ allegetur lex de nupt. §. sunt aliæ, 37. col. 4. & de legi. agna. success. in prin. 219. col. 3. Et de actio. §. propter retentionem. 354. col 3
Allegare generaliter sufficit ad probationem alicuius rei, de hære. quæ ab intest. §. 1. 2. 1. col. 2
Alluuio quid sit, de re. diu. §. præterea. 100 col. 2
Et est acquisitio iuris gentium, ibi.
Alluuionis cōmodū spectat ad emptorē, de emp. & vend. §. cū aūt. 283 c 1
Alternatiuè sufficit alteram partem impleri. de hære. inst. §. impossibilis. 161. col 4
Alueus, dupliciter accipitur, de re. diuis. §. apium. 98. col. 2
Alūnus æquiparatur ꝯsanguineis. qui. ex cau. ma. non li. §. eadē. 25. col. 4
Ambitio virtuti innixa non reprobatur, in proœ §. fi. 6. col. 3
Amici laborē suo cōsuli etiam in paucis sufficit, de excus. tut. §. qui tutelam, 86. col. 1
Amitā quamuis adoptiuam non possum ducere vxorem, de nup. §. duorum. 35. col 2
Et est loco parentis. ibid.
Amita magna quæ sit eo. col. 4
Amitti non dēt res sua à dño debitore ex abrupto. qui. alie. li. §. 1. 133. co. 2
Amor calefacit si qua. pau. fec. dic. in prin. 362. col. 3
Amore captus & ebrius æquiparantur, de succes. subla. 247. col 3
Animalia irrationalia dicūtur habere peritiam iuris naturalis, & eo vti ex instinctu naturæ, de iu natu. gen. & ciu. in prin. 9. col. 3
Animalium tria sunt genera, de re. diuis. § pauonum. 98. col. 4
Aīus & intētio distinguūt facta, qui. ex cau. ma. nō li. § in fraudē. 24. col 4
Aīæ hoīum cūctis rebus sunt antepo nendę, de rer. diui. §. facię. 95. col. 1
Annales qui dicantur, de excus. tuto. §. 1. 80. col 3
Annua seruitia si quis petat, qua actione petat, de actio. §. præiudiciales. 336. col 4
Annuū & singulis annis differūt, & q̄re, de verb. obl. §. at si ita 256. col. 4
Annus in dispositione prętoria est vtilis, in ciuili continuus, de act. §. rursus. 328 col. 4 & de perpe. & tempo. act in prin. 368. col. 2
Antecessor quomodo capiatur, in proœmio §. cunque hoc. 4. col. 4
Apocrisarius quis dicatur, de curat. §. fin. 76. col. 1
Apostatæ non possunt hæredes institui, de lega. §. legari. 192 col. 4
Appellari pōt à datione muneris publici, sed nō à tutelę datione, de excus. tut. §. qui autē excusare 65. col. 1
Approbatū semel non retractatur, qui. ex cau. ma. non li. §. eadē. 25. col. 2
Aquæ & ignis interdictionis pęna qua lis erat, & quomodo in eius locum successerit deportatio. de cap. dim. in prin 61 col. 3
Aquæ haustus quid importet, de seru. præd. § inter. 116 col. 2
Aquęductus concessio est realis seruitus, de act. §. aquæ. 324 col 3
Arbitrio alicuius si committatur substantia contractus à persona non recedit: secus si accidentia: nā tunc recurritur ad arbitrium boni viri, de emp. & vend. §. 1. 281. col. 1
Arbitrari iniquè qñ qs dicat. ibi. col. 3
Et coram arbitris est offerendus libellus: & actio proponenda, de act. §. 323. col 2
Arbiter an faciendo litem suam vt iudex puniendus sit, de obli. ex quasi deli. in prin. 319. col. 3
Et quid in arbitratore. ibid.
Argumētum ab effectu valet, in proœ. §. 1. 3. col. 1

Argumen-

Argm̄ valet actio non numerat in §. actionū. Inst.de act.ergo nō est bonęfidei,vel ergo est stricti iuris, de act.§.actionū aūt.344.col.4.& seq.

Argumentum à deriuatione vocabuli valet.de iu.per.in prin.17.col.2

Argumentum à verisimili valet.qui ex cau.ma.non li.§.1.23 col.4

Argumentum ab inconuenienti valet. eo.tit.§ fin 26.col.4

Et de l.Fusia.27.col 3.& qui.mod. ius pa.po.sol.§.filiusfa.49.col.3

Et de rerum diuis. §.si quis in aliena.107.col.4

Argumentum de cōtractu ad vltimas voluntates valet.d.§.fi.27.col.2

Vbi declaratur. Et de lega. §.peculium.191.col.1

Argumentum à simili valet.de nup.§. si vxor.37 col.2

Argumētum de minori ad maius valet affirmatiuè, qui mod.ius pa.po. sol.§.filiusfa.49.col.3,& de re.diui. §.quod si partim. 203.col.1

Argumentum ab ethymologia vocabuli valet eo §.103.col.1. Et de testa.in prin.54 col.2

Et de tute.in prin.54.col.2

Argm̄ de tempore ad rem non ualet vbi non est eadem ratio. qui testa.tut.da pos.§.ad certum. 58.col.3

Aliàs sic. de fideiusso. §. fideiussores. 275.col.4

Argm̄ à contrario sensu quando valeat.de curat.§.interdum.75 col.2.

Et per quas pers.no.acqui.§ ex his. 139 col.2. Et de exhæred lib.§.sed si in expeditione.155.colum.3

Argumentum ab allusione vocabuli valet.de re.diu.§.sanctæ.96.col.2

Argm̄ de maiori ad minus negatiuè valet de re.di.§.quod si partim 203.co.1

Argumentum dicitur quasi arguitè inuentum,de testa.in prin.140.col.3

Argumentum à possibili valet, eo.tit. § possunt.141.col.4

Argumentum de falsa demōstratione ad falsam causam valet. de leg. §. longè.194.col.4

Argm̄ non sumitur à verbis enunciatiuis,de succes.cogn.§.fi 223.col.2

Argumētum ab absurdo valet. de perpe.& tempo act.in prin 357.col.4

Argumentū non valet,datur actio cōtra aliquem,ergo contra eius heredem eo tit.§.1.369.col 4. & seq.

Argumentū de mutuo ad indebitū valet.qui.mo re cō.obl. §.1 251.col. 1

Argumētum de filio ad seruum ualet, de stip ser.§.1.250.col.4

Argm̄ de emptore ad conductorem valet. de empt. & vendit.§ 1. 281. col.2.& de loca.in prin.284. col. 3

Argm̄ à suffic.ēti enumeratione valet, de actio.§.1.13.col 2 & de obl quę ex quasi con.§.tutores.295.col 2

Arma & ill. quę necessaria sunt ad recte gubernā.dū in ꝑ in prin 2.co.3

Armis ll.indigēt,& ecōuerso.eo. co.3

Armorū appellatione quid veniat.de inter.§ recuperandæ. 369.col.4

Arrha est argm̄ emptionis nō substantia,de emp & vend.in prin.280. 2

Arrhas soluere qua actione teneatur emptor aut venditor. de empt. & vend.in prin.279 col 3

Arrhas si quis soluerit nō solū arrharū noīe, sed pro parte ptij, an vēditor possit recedere à vēditione.280.c.4

Arrogatio quid. de adopt in princip. 42. col.4

Arrogatio est de reseruatis prin. de adop.in prin.40.col.2

Et causa non cognita facta non ualet,eo.tit. §.cùm autem.42. col.3

Arrogatio filij prius instituti non rūpit testamentum,qui mo.test infir. in princ 169.col.4

Arrogator quādo succedat,& quæ personæ illum excludant. de acq. per arro.§.1.45.col.2

Arrogator an teneatur ad debita ante contracta,eo.tit. §.fi.245.col.3

Et tenet de peculio pro debitis ꝑ ꝑtis post arrogationē p arrogatū ib.

Arrogatus transit in potestatem arrogantis,& ei succedit.de hær. quæ ab intest.§ sed ea omnia 217 col.2

Arrogatus nō pōt emācipari causa nō cognita,de adopt.§.cū aūt.42.col.3

Et quicquid quærit,quærit patri arroganti ibidem.

Ars imitatur naturam inquantum potest,de adop. §.minorem.43.col 3

Ars,pōdus,libra, idē significāt. de hær. inst.§.hęreditas 159.c.4. Et quę sint eius partes & earum declar. eo.§.

Ascriptitius an sit liber vel seruus. de iu pers.

in perf. 17. col. 4. & ibi quis dicitur ascriptitius.
Et potest fieri clericus contra domini voluntatem. ibid.
Ascriptitij qua actione petantur. de act. §. praeiudiciales. 336 col. 4
Asperitas euitanda est. de noxal. act. §. fi. 361. col. 4
Affectari aliquem quid sit. de iniur. §. 1. 315. col. 4
Assertio libellantis minus petentis nō nocet, de act. §. si minus. 353. col. 1
Assignatio liberti potest fieri quibuscunque verbis & etiam nutu, de assig. liber §. 1. 240. col. 1
Audiens vel loquens tardè non prohibetur per hoc contrahere. de mut. stip. §. mutum. 287. col. 3
Augustus vnde dictus Imperator. in rubri. proę. 1. col. 4
Augustum quid dicatur. ibi.
Augmentum contingens ex rebus peculiaribus post mortē ante aditam spectat ad legatarium, aliter non. de lega. §. si peculium. 190. col. 2
Aureus accipitur pro solido, de liber. § libertinorū. 22. col. 3. Et de pęna temere litigantium. §. fi. 383. col. 1
Et libra aurei quos aureos legales contineat. ibid.
Autem pro sed, de iu. na. gent. & ciu. §. ius autem 10. col. 3
Et de testa. § 1. 145. col. 4
Auctoritates Poëtarū allegari pōt. de emp. & vēd. §. itē ptiū. 282. c. 1. & 2
Auctorari nemo potest in causa propria, de aucto. tut §. fi. 70. col. 4
Auctoris vitiū an noceat successori. & qn, de vsucap. §. furtiuae. 124. col. 1
Auunculus magnus quis dicatur, de gra. cogna. §. quarto gradu. 229. col. 3
Auxiliū spāle petere non debet q hēt gnale. de nup. §. affinitatis. 36. col. 2
BAnnini nostri temporis, quibus comparandi sint, quib modis ius pa po sol. §. 1. 48. col 4
Barbari qui dicant. in proę. §. 1. 3. col. 2
Belli tpe ll. silen in proę. in prin. 2. c. 3
Bella quō sint introducta, de iu. na. gē. & ciu. §. ius autem gentiū. 12. col. 2
Et quō possint à iure descēdere. ibi.
Bellum calamitates pax ocium producit de testa in princ. 140. col. 2
Beneficia Principum sunt extendenda. de adop. §. feminae 46. col. 1
Beneficium aliquando quaritur inuito & quando, per quas pers. no. acq. §. item vobis. 137. col. 4. & qui. mo. toll. obl. in prin. 299. col. 3.
Beneficio legis non venti imputatur, de fideiu. §. si plures 275 col. 1
Bestijs subijci qualiter intelligat, qb9 modis ius pat. po. sol. §. 1. 40. col. 2
Bona fides non patitur vt idem bis repetatur, de rerum diuis. §. cum in suo. 105 col. 4
Bonęfidei possessor facit fructus suos, eo. tit. §. si quis a non dño. 108. col. 3
Bonafides requiritur in initio acquisit. onis. ibid.
Bonęfidei possessor nō facit suos fructus naturales, fructuarius sic. eod. tit. § is verò. 109. col. 3
Bonafides praesumitur, de vsucapio. in prin. 122. col. 1. & quando. ibid.
Bonafides in emptione requirit duobus tpibus. s. contractus & traditionis: in alijs tpe traditionis tm. ibid.
Bonafides de iu. cano. requiritur omni tempore, donec praescriptio sit cōpleta, de vsucap. in prin. 122. col. 1
Bonafides an & qn requirat in possessione liberi hois, vt ab eo nobis q̄ratur & quid in seruo. per quas pe. nob. acq. in prin. 135. col. 4. & debet interuenire in quolibet contractu, de act. § actionum autē. 345. col. 1
Bona quaesita post mortem non sunt obligata creditoribus, de haere. qual. & diffe. §. 1. 176. col. 3
Bona intelligūtur deducto aere alieno. de l. Fal. §. cum autem. 200. col. 2
Bonorum pars si cui relinquatur, ille nulla onera sustinet, de fideic. haer. §. sed quia. 203. col. 2
Bonorum appellatione veniunt iura & actiones. de inutil. stipul. in prin. 263. col. 3
Boni mores de iure ciui. & de iure cano. differunt, & in quo. de man. §. illud 292. col. 1
Bonorum possessio quid sit. de auct. tut. §. 1. 69. col. 3. & de bono poss. in princ. 240. col. 2
Et delata seruo, quae exigat. per quas pers. no. acq. §. item vobis 138. col. 2
Bonorū possessio contra tabulas datur exhaeredatis & institutis si alius cōmittat

mittat edictum.de exhæte. libe.§. emancipatos.154.co.1.
& an & quando detur institutis. ibid. & nõ datur cõtra testamentũ matris p̃tereuntis.e.ti.§.fi.156.e.1.
Bo.pos.ſm tab.ut dei necesse ẽ q̃ testamẽtũ sit solẽne, de iure ciui. q. mo.testa.infir.§.non tñ.171.co 3.
Bo.pos. petere non potest qui nõ põt petere hæreditatẽ ut agnatus uel ut cognatus, de hære. q̃ ab intest. §.cum autem 214. co 3.
Bo.pos.contra tab. dat p̃teritis non exhæredatis e. tit.§ eadẽ.216.c.3.
& inducta ẽ et p filijs in pote.ibi.
Et prætor ad illã non admittit emãcipatum existentem tempore mortis in aliena fam.ibi.
& ad eam uocant filij q. de iu.ciuili solẽt uocari & eodẽ ordine. ibi.
& copetit etiam suis, si prætentus committat illis edictum.ibid.
& ɔtra ta. patroni copetebat tm̃ p dimidia.de success li.i prin.236.c.3.
& cõtra tab. diuersimod ẽ datur ad rumpendũ qñ est præteritus filius emãcipatus uel in potestate.de bo.pos.§.sunt autem.241.co.2.& 3.
Nec erat necessaria pro filijs in potestate præteritis. ibi.
& quare dicat ex testamẽto cñ ueniat cõtra testamentũ.ibi & donec cõpetit non datur secundũ ta. ibi.
& contra tabu. filij emancipati an detur parenti.ibi.
& secundum ta. est dignior contra tab.& quomodo.ibi.
Bo.pos. vñ liberi vtilis an det patri in hæreditate filij,uel unde parentes.
& q̃ utilitas inferat ex hoc. ibi.e.3.
& an detur in bonis matris.
& an alijs descẽdẽt.ultra filios.ibi.
Bo.po.tanq̃ ex familia eui det 242.e.1.
Bon.pos. plures antiquæ sublatæ sunt & quæ.eo.ti.§.cunq;.242. co. 4.
Bo.pos. hodie sunt septem. ibi.
Bo. pos.extraordinaria quę est septima, ut habeat locum,quot requirãtur.e.ti.§.septima.243.col. 2.
Bo.pos.carboniana ius non tribuit.e. §.243.col. 3.
Bo.pos.q̃ datur gratia agnoscẽdæ litis datur siue causæ cognitione.ibidẽ.
& hodie bo. pos. petuntur sine cãę cognitione,& agnoscuntur coram iudice.de bo.pos.§.fi.244.co.2.
Bo.po.ĩ.q̃ tum tp̃s debeat agnosci. e. ti.§.cum igitur.243.co.4.
Bo.pos.alia edictalis,alia decretalis,& quæ eo.tit.§. fi. 244.co. 3.
& an hodie locum habeant. ibi.
Bo.possessor quis dicatur. de interdi. §.1.376.co.1.
Bon. possessoria hæreditatis petitio datur ei qui succedit per prætorẽ & est actio in rem prætoria.de act. §.item.seruiana,331.co.2.
Boues cõnumerant inter mãsueta. si q̃dru pa fecis.dica.ĩ prin.362.co 3.
Breuiter dicitur ſm subiectam materiam.in proœ.§.igitur. 5. co.4.
CAcephaton,idest turpis sonus.in proœ.in prin.co. 3.
Calendæ unde dictæ.de testa.in prin. 140.co.3
Calliditas est inimica.ll.de fideic.hære.§.sed quia.204.co. 1.
Calũnię uitãdę sunt, & calũniatores repellendi.in proœ in prin.2. co.2.
Calumniator qũo puniatur.eo.co. 4.
& qui sit.eod.co.4.
Calumniatores qui pecunia accepta aliquẽ indebitẽ deferunt, puniunt in quadruplum.de ac.§.quadrupli, 343.co.4.& seq.
Canonicus regularis an sit liber.de iur.perso.in prin.17. co. 4.
Capti in bello, uendi põt per ducem de iu.perso.in prin.17.co.2.
Captus ab hostib. efficitur eorũ seru° et si sit ciuis Romanus.qui.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostibus. 50.co.2.
Capta in bello efficiuntur capientiũ etiam si sint liberi homines. de re. di.§.item ea.99.co.3.
Captus statim reuersus ad suos recuperat libertatem.ibi.
Captus ab hostibus an & qũo possit testari.qui. non est permis. fa. test. §.cæcus autem.150.co.4.
Captus ab hostibus desinit esse in potestate patris. de hær. quæ ab inte. §.interdum.213.co.2.
Captus ab hostib.quomodo possit possidere & usucapere.de actio. ... sus.328.co.3.
Capitis diminutio quid sit,& ... plex, & q̃d unaquaq; capitis ... nuti ...

nutione pdat.de c.di.ĩ prin 60. c.4
Capitis intelligitur,idest status. ibid.
Capitis diminutio minima nō tollit successionem ex Tertul.vel Orphi. & quare de senatuscons. orphi. §. sciendum.225 c. 2
Capitis diminutio tollebat agnationē tanq̃ uinculū ciuile, & p cōsequēs hęreditatē & successionē ex illo ca pite.de succe cogn.in prin. 227 c.2
Capacitas requiritur in hr̄dibus extraneis tribus tēporibus, & quare.de hære.quali.& di.§.in extraneis.178 co.1. in suis uerò uel necessarijs q. bus temporib.requiratur.ibidem.
Casus fortuit° & dn̄i uolūtas ęq parātur.de re di.§.si duorum. 103. co.4
Casus fortuitus qui dicatur.eo. tit §. thesauros 110. co.4. & qui. mo. re con.obli §.item is cui. 252. colū.3
Et potest considerari dupliciter.e. ti.§.præterea.253.co 2
Et per quem debeat probari,& ordo probandi.eo.tit.§.fin.254.col 2
Castitas maior ĩ fęminis,q̃ ĩ masculis reqrit.q.mo.tu.fin.in prin.71.co.4
Castrensia & quasi castrensia sunt ꝓpria filij,& quare per quas perso. no.acqui §.1 135.co. 2
Castato principali,cassat oē id qđ sequit ex eo.de hære.insti.§.1.157. c. 3.& quando hoc sit uerum. ibi.
Causa causæ est causa causati. de lib. in princ.20.co. 3
Causæ iustæ manumissionis q̃ sint.q. ex ca.ma.non li.§.eadē.25.c.2.& 3
Cām non sufficit hic nisi ꝓbetur.de ijs qui sunt sui uel ali.iu.§ 1.28.c.4
Causa expressa in l.præsumitur finalis.de testa.mi.§.1.146.co. 1
Causa finalis dr̄ illa quæ est gn̄alis.ib.
Cā finalis colligit ex ꝑfationib.q.mo. test.infir.§.sed & si quis. 171. col.1
Causæ duæ lucratiuæ nō pn̄t in eadē persona,& circa eandem rē concurrere.de leg.§.si res.154.co. 1
Causam nō cohęrere legato quid importet.de leg §.longè.164. col.4
Causa exprimitur per quia eo. co.ea.
Cautio an & qn̄ ĩtelligat cū fideiussore uel sine.de ado.§.cū autē.42.c.3
Cautio in artogatione omissa habet pro facta.ibi co.4
Cautioni standū nō est ubi cōstat de periculo.de susp.tu.§.si fo.91. co.4
Et eius fragilitati non debet quis se committere.ibi.
Et an sit de substantia usufructus. de usufru.in prin.117. col. 2.
Et eius forma in ijs q̃ usu consumūtur.eo.tit.§.constituitur. 118.co.2
Et ponitur ꝓ satisdatione.eo §.e 3
Cautionis uerbū simpl'r ꝓlatū ĩportat nudā cautionē:sed si addat uerbū,idonea,ĩportat datis fideiuss de eo cui li ca.bo addic.in pr.346.co.1
Cautioni iuratoriæ statur ꝑp impotētiā satisdādi, & in qbus casibus nō stetur,stante etiam tali impotētia. de satisd §.sed hodie.365. co. 3
Cautiones rem pupilli saluam fore & rem ratam haberi sunt cōmunes. de di stipu.in prin.262.co.1
Cautio inducta a statuto an sit ciuilis,uel prætoria.ibi.
Et qn̄ dicat simplex,qn̄ plena,& qn̄ plenior.de fideiuss.in prin.274.co.1
Caupona quo ad dispōnē iuris ꝯside rat ut dom°.đ re.di.§.cū ĩ suo.105.c 4
Cęcus an & qūo possit testari. q. nō ē pm fa test.§ cæcus autē 150. col.3 & qua solennitate fiat. eod.co.4
Cedere diem dicimus pluribus mod. de lega.§.si peculium. 190. co. 3
Cedēs bonis hēt priuilegiū ut ñ cōueniat a priorib.creditoribus nisi inq̃tū facere possit.đ actio.§ si.355.c.2
Cedere non potest quis nisi debitum agnoscat.ibi.co. 3.
Cessio bonorum in quibus possit.ibi.
Cedere diē & uenire diē differūt. de verb.ob.§.ex conditionali 257. c.4
Cessio bonorum quare fiat. de socie. §.soluitur.289.co. 4
Cēsitus qua actione petat,& si uelint se uindicare ĩ libertatē q̃ actione agat.de acti §. p̄iudiciales. 336.c.4
Certi cōdictio datur ad pecuniā mutuam,& ad eam quę est deducta in stipu.de acti.§.sequens. 338. col.4
Et qn̄ dr̄ gn̄alis & qn̄ spālis. ibidē.
Et certi ꝯdō arbitraria qū hēat locum.de actio.§.præterea, 349. co. 3
Et specialis est illa quæ dat ex mutuo:gn̄alis illa quę datur ex omni ꝯtractu, ex quo cętū petitur. q. mo. re contrahi.obli.in prin.250.col. 4.
Et an detur ad interesse. ibi.

Certa per rerum naturã quæ dicãtur. de uerb obl. §. conditiones. fo. 368. col. iij.
Et certa saltẽ per rerũ naturã in 5ctibus obligationẽ non suspendunt. ibi.
Cęsar vñ dictus sit. in rub. proę. f. 1. co. iij.
Cessante causa aliquando non cessat effectus. de nup. §. 1. fo. 34. co. 1
Cessante impedimento, cessat immunitas concessa propter impedimentum. de excus. tut. §. 1. fo. 80. co. iij.
Cessante causa priuilegij, cess at priuilegium. de testa. mil. §. 1. fo. 145. col. 4. & §. sed hactenus. fo. 146. co. 4
Cessãte impedimẽto recõualescit quod aliàs põ ualebat saltẽ de æq tate. quib. mo. testa. infir. §. non tñ fo. 171. col. iij.
Cessante impedimento cessat effectus ipsius. de assig. liber. in prin. f. 239. c. iij.
Cæteri & omnes non differunt. de exhęre. lib. in prin. fo. 152. col. iij.
Citationes debent fieri iussu magistratuum, & sic de commissione. de actio. §. quadrupli. fo. 343. co. 4
Ciuilis sapientia res est sanctissima, quæ pretio numario non æstimatur. de iure na. gen. & ciu. §. 1. fo. 10. co. 4
Ciuitas põt solis ll. & solis consuetudinibus regi. eo. ti. §. ex nõ scripto. f. 15. c. iij
Ciuitatis appellatione quid ueniat. de excus. tuto. in prin. fo. 79. co. 4
Ciuitates inferiores debent sequi consuetudinem ciuitatis dominantis. de satisd. §. fi. fo. 367. co. ij. & iij.
Ciuis uerè quis fieri põt quãuis non sit. de liberti. §. libertinorum. fo. 22. col. 1
Ciuis Romanus esse definens definit habere filios in potestate. quib: mod. ius pa po. sol. §. 1. fo. 47. col. 4
Clausula hæc, si hrs nõ erit, In seruo Intelligitur vel aliũ hæredẽ non fecerit. de vulg. sub. §. si seruum. fo. 164. col. 1
Clausula, cùm in suam tutelam neneris, potest diuersimodè interpretari. de pup. sub. in prin. fo. 165. co. 2
Clausula, secundum quod sui antecessores fecerunt. apposita in sententia condemnatoria nihil importat, de act. §. præiudiciales. fo. 336. co. 4
Clam facta magis puniri debent. de act. §. ex maleficijs. fo. 339. co. 2
Clauium traditio arguit traditionẽ possessionis earum rerũ, quę sunt sub clauibus. de re. diu. § itẽ siquis. fo. 112. c. 4
Clerici hñt multa specialia. de iu. natu. gen. & ciu. §. sed & quod. fo. 14. col. 4
Et an possint adoptare. de adop. §. sed & illud. fo. 45. co. iij.
Et an possit esse tutor, & an excuset. de excu. tut. § idẽ & in milite. f. 84. c. 2
Clerico cessante ab ecclesia cessat præbenda. de testam. mil. § 1. fo. 146. col 1
Coadiutoris epi officium quando expirer. quib. mo. tu. fini. § si fo. 73. col. 2
Codices tres antiqui fuerunt, in proœ. § 1. fo. 3. co. 4
Codex quando factus fuerit. ibi. col. 4
Codicilli facti corã quinque testib. ualent. de fideic. hære. §. fi. fo. 206 col. 2
Et unde dicantur. in sub. de codicillis. fo. 209. col. 1
Et an possit fieri sine scriptura. ibid.
Codicillandi ius ab Augusto traxit originem. eo. tit. in prin. co. 2
Codicilli quatuor modis conficiuntur, & quibus ibi. co. 2
Et põt fieri ab intest eo tit. §. f. 209. c. 3
Et quandocunq; facti ualent dummodo non sit ab eis recessum. ibi.
Codicillos plures facere possumus licet vinculã tantum testamentum. eo. tit. §. codicillis. fo 209. co. 4
Codicilli nullam iuris solennitatem requirunt. ibi.
Et quã actione petatur relicta in codicillis. ibi. fo. 210. co. 1
Cœnaculum quid. de obl. ex qua. delic. §. 1. fo. 319. co. 4
Cogi qui põt a iudice põt cogi captis pignorib. de satisd. § sciendũ. fo. 77. c. iij.
Cognato quomodo quid quæratur cognoscẽdum est qũo dissoluatur. quib. mo. ius pa. po. sol. in prin. fol. 47 col. 2
Cognitio rerũ, quarũ finis nõ cognoscitur, superuacua est, & hr pro nihilo. de iu. nat. gent. & ciu. §. fi. fo. 16. col. 4
Cognati qui sint. de legi. agnat. tuto. in prin. fo. 59. co iij.
Cognatio potest sumi vt genus & vt species. fo. eo. col 3
Et est vt genus, & agnatio vt species. de legi. agn. succes in prin. fo 219. co. 4
Cognatio trãsuersalis quare nõ incipit a j. gradu. de gra. cog in prin. f. 229. co. 2
Cognatio spiritualis an impediat matrimonium. eo. tit. fo 233 co iij.
Et an contrahatur per procuratorem. fo. 234. co. 1
Et ex quibus sacramentis descendat ibid.

ibid. & quod personas impediat copulari.fol.eod. col.2
Cognatio datur in seruis. & quomodo de ser. cogna. in prin. fol. 234.
Coitus cōtra.ll.punit. de nupt.§.pe. 38. c.4.& quibus pœnis:eo.§.fo.39.co.2
Colonus q numis colit & colonus partiarius quādo & quos fructus faciant suos de re.diui.§.is uerò. fo. 109. c. 3.
Et transmittit fructus ad hæredem fructuarius non.ibi fo 109.col.
Et dicitur domesticus,& ideò non admittitur in testem in rebus domini, de testa §.pater.fo.143.co.2
Colonis res inuectæ sūt obligatę dño fū di de actio.§.itē seruiana f. 330. co. 4 & qs dicat colonus simpliciter, & qs colon⁹ partiarius. & qs inquilin⁹. ibi.
Colonus partiarius dicii potius socius quam conductor, & qua actione agatur contra eum de loca.fo.284. co. 4
Colonus & inquilinus possident ꝓ alio. de interdi.§.possidere f.379.col.1
Nec ciuiliter aut naturaliter possidēt. ibid.col.1
Et an colonus dicat̄ rusi & inqlinus in ciuitate,ut cōmuniter declarat. ibi.
Collegium constituitur ex tribus hominibus. de leg. §. si grex fo. 190. col. 1.
Et tamen redactum ad unum remanet collegium.ibi.
Collegiū nisi probetur licitū nō pōt hr̄s institul. eo. titu §.legari.fo. 192.co.1.
Columna domus legari non pōt. eo. tit. § si grex fo.19.col.2
Commistio uolūtaria uel causalis facit aliqū nobis quæri dñium rerum mistarū.de re.di.§.si duorū.fo. 103. co.4
Commistio & confusio differunt. ibid.
Cōia de iure gētiū q̄ dicant̄.de re diuisi. §.1.fo 92.co.3.§.littorum.fol.94 col.2
Comparatius ponitur aliquando propositiuo. de iis qui sun: sui uel alieni.iu. §.fi.fo.29.co.4
Commodati causa finalis est datio utendi gratia.qui mo.re.cō.oblig.§.item is cui.fo.252 col.1
Commodatarius re obligatur, & tenetur actione commodati.ibi.
Et in commodatarium non transfertur dominium.ibi.
Et tenetur ad idem indiuiduum restituendum.ibi.
Et tenetur de omni culpa.ibi.
Item & de omni casu contingente ob culpam suam.ibi.
Commodati forma essentialis est liberalitatis,& quò I gratis detur.ibi.
Et de locat.§.1.fo.285.col.2
Et in eo uenit aliqū solus dolus, aliquādo culpa leuis: interdū leuissima. Et aliquando casu. eo.§.fol.285.col.3
Cōmodati generalis declaratio. f. e. c. 3
Cōmodatarius non possidet, sed cōmodans.de actio.§. æque. fol. 325. col.3
Et de interdi.§.possidere fo. 379.col. 1
Comitium quid sit. de testa. In princip. fo 140.co. 3
Compater prohibetur copulari commatri siue per baptisma, siue ꝑ chrisma. de gra.cogna fo 233. col.3
Compater efficitur etiam maritus, si uxor leuauit & econuerso ibi.
Compatrū filij pōt copulari. fol. eo.col.3
Compatres plures & commatres respectu unius, leuati, non prohibentur cō trahere matrimonium. ibi.
Compater potest iungi sorori, uel filiæ leuati.ibi.col.4
Commater uxoris meæ an mortua possit mihi iungi ibi.
Cōpensatio datur in quibuscunq; actionibus ēt in officio iudicis, & ēt in persecutione fideicommissi. de actio. §. bonęfidei fol.348.col.3.& 4
In actione depositi non datur. ibi.
Et quare fo.ibi.co.4
Et quæ sit iō cōpensationis.f. 348.c. 1
Et in quib. casibus fiat uel nō fiat.ibi.
Et an fiat cōpēsatio actioni I rē ibi.c.3
Et an fiat quando ex utraq; parte debitum est in genere.ibi.
Et qn̄ fieri possit si ex una parte sit debitū confessatū ex alia negatum. ibi.
Et nō fit ipso iure:sed dēt opponi.ibi.
Et in quibus casibus esset compensatio.ibi.fo.348,co.3.& seq.
Compensatio re uera est solutio, eod. tit.§.pen.fo.355.co.2
Compensatione minuitur intentio actoris.ib.col.2
Commerciū est uerbū cōe ad oēs contractus.de inuti.sti.§ 1 fol.264.co.3
Concedo importat translationē dñij de iur.ne.gen.& ci.§.sed & qd̄.fo.14.c.1.
Conceditur aliqū per obliquum quod directè non concederetur. eo. titu. §. ex non scripto.fo.15.co.4.

Concesso aliquo illud concessum sine quo illud esse nō potest quib. ex cau. ma. non licet. §. j. fo. 24. co. 3
Concessio alicuius facultatis intelligitur ut eam iure communi faciat & utatur de testa. mi. § fi. fol. 147. co. 4
Cōcedunt aliqua p aliū q̄ nō concedun tur p seipsum. de exe. §. fi f. 347. co. 4
Cōclusio libelli dēt esse cōformis qualitati obl. ad actio § huic āt f. 352. co. 2
Concubinatus an sit de iure permissus. de pa. po. in prin. fol. 3. col. 2
Cōdemnatio in arbitrarijs qualiter fieri dēat. de actio § præterea. fo. 349. co. 4
Cōdictio furtiua dat quāuis dñium sit trāslatū in furē. de re. diu. fol. 103. co 2
Condictio ex l. est stricti iuris. de dona. §. 1. fol. 130. co. 1
Condictionis indebiti ea natura est ut in tantum quis ea teneatur, in quantum est factus locupletior. de leg. §. si res legata fo 189. col. 1
Cōdictio furtiua ipso facto infamat. de actio §. sic itaq;, fo. 337. col. 3. & seq.
Nō tñ infamat infamia iuris. ibi. co. 3
In cōdictione furtiua multa ueniunt, quæ non ueniunt in rei uendicatione. fo. eo. co. 3
Et aliqñ datur contra bonęfidei possessorem rōne possessionis. fo. eo. c. 4
Condictio stricte & largè accipitur & qd utroq; casu cōprehēdat. fo 338. c. 1
Condictio furtiua datur soli dño & hæredi eius cōtra furē & eius hæredē, e. ti. §. ex maleficijs. fol. 339. co. 2
Cōdictio ex l. an sit mista et qñ. f. 340. c. 2
Condictio ex l. datur ex cuiuslibet constitutionibus post li. 12. tabu. constitutis de perpe. & temp. actio. in prin. fol. 367. col. 4. & seq.
Condictio indebiti datur soluenti indebitum per errorem. qui. mo. re. cō. obli. §. 1. fol. 251. co. 1
Et ad quid detur. ibi. col. 2
Condictio nulla datur nisi sit dominiū translatum. ibi.
Condictio triticaria habet locum ubi petitur quid certum uel incertū: dūmodo non sit pecunia numerata. de uer. obli. in prin. fo. 254. col. 4
Condictio furtiua dat soli domino uel quasi domino. de emp. & uend. §. cū autem. fo. 283. col. 4
Condictio furtiua non infamat. de re. diui. §. si tamen. fo 103. co. 3
Cōdictiones oēs dātur cōtra dñm excepta condōne furtiua. de obli. quæ ex qua con. §. item is fol. 296. col. 3
Condictio furtiua ad possessionem, uel proprietatem pertinet. de oblig. quæ ex deli. §. interdum. fo 330. col. 3
Cōdictio furtiua dat in pſona qñ res est cōsumpta eo. ti §. furti actio. f. 307. c. 1
Condictio de præsenti, uel de præterito falsa statim infirmat obligationem, sicut uera facit statim ualidā. de uer. oblig. §. conditiones fo. 257. col. 2
Condictio negatiua impletur morte. e. ti. §. si quis ita. fo. 257. col. 3
Conditiones in futurum collatæ quæ necessariam habent existentiam ea morentur obligationem. de ver. obl. §. conditiones. f. 258. col. 3
Condictio apponitur per. si. & per cum. de leg. §. longe. fo. 195. co. 1
Cōditio impossibilis in institutione uitiat. de hæ insti. §. impossibilis. f. 162. c. 1
Cōditionibus disiunctiuè & separatim uel alternatiuè positis, quibus sit obediendū, & quarū implementū attendendū tam in testamentis quàm legatis, fideicommissis, libertatibus, & huiusmodi eo. §. fo. 162. col. 1
Condictio retrotraitur. de testa. mili. § sed hactenus. fo. 147. co. 1
Cōductor agit ut domus & ostia sibi repaient. de loca. §. conductor. f. 287. c. 3
Cōductor recedēs an possit alū loco sui substituere, eo. ti. § fin. f. 287. col. 4
Confestim intelliguntur cū aliquo spatio. de uerb. obl. § omnis fo. 255. co 4
Confessio me dedisse damnum alicui, si nullum damnum datum, est mihi non præiudicat, de oblig. quæ ex qua. con. § fin. fo. 295. co. 1
Cōfitēs se ex Mortuo recepisse qd nō recepi, obligat hodie effectualī post biēnium. de lite. oblig. in prin. fo. 277. c. 1
Confirmatum aliquando præcedit confirmans in dispositione non quo ad ordinem intellectus. de codicill. in prin. fol. 209. col. 2
Ex confirmāte agit nō ex cōfirmato. de testa. mi. §. sed. & si quis. f. 147 c. 1
Confusio & commistio differunt. de re. di. § si duorum. fo. 103. co. 4
Confusa debent componi & distingui. in proœ. §. 1. fo. 3. co 2

Coniunctio maris & fœminæ est de iure naturæ. de iure nat. gen. & ciu. in prin. fol. 9. col. iij.
Cōiunctus an admittaꝛ pro cōiuncto. in testem de testa. §. legatarijs. f 144. co. 2
Coniunctio animi & corporis in matrimonio figura est coniunctionis inter animam & Deum, & inter Deum & ecclesiam. de pa. po. in prīc fo 31. co. 1
Cōiuncta persona regulariter dr̄ vsq; ad quartum gradum. sed quo ad legatum rei alienæ relictum ab ignorāte ut ualeat intelligitur arbitrio iudicis. de leg. §. non solum. fol 183. col. 2
Coniunctum qualiter legetur. eod. titu. §. si eadem. fo. 185 co 1
Coniuncti qui dicantur re & verbis: qui re tm̄: qui verbis tantum: & quomodo vni alteri præferantur ibi. & col 2
Coniuncta persona potest esse in iudicio pro coniuncto: sed non potest constituere procuratorem: de his per quos age. pot. in prin. fo. 353. co. 4
Coniugium propriè quid sit. de pat. pot. in prin. fo. 31. co. 1
Connubium propriè quid sit. ibid.
Consanguineus nō dicitur uterinus, de leg. agna succes. in prin. fol. 219. col. 4
Consensus semel præstitus sufficit, licet postea pœniteat. de re. diuis. §. religiosum. fo. 96 co. 1
Consensus est de iure naturali. de act. §. in personam. 332. col iij.
consentire censetur pater filio contrahenti matrimonium, nisi expressè contradicat de nu. in prin. fo. 33. co. iij.
Cōsiderari dēt nō solū qđ est: sed qđ esse pōt. qui. mo. testa. infir. §. 1. fo. 170. c. 2
considerari non solent non entia. de lega. § ea quoque. fo. 184. co: 4
consilij quis teneatur. ex qui. ca. ma. non licet. § in fraudem. fo. 25. co. 4
Et qñ mandati. §. tua tm̄. fo. 291. col. 2. & 3. & ibi quis dicitur dare cōsilium.
consilium. i propositum. fo. eo. co. 2
Et capitur ēt pro loco in quo adunantur consiliarij. eo. tit. §. eadē. fo 25. c. iij.
consulendi modus ad exemplum Iurisconsulti. de re. diuis. § illud. fo. 97 c. 4
consilium regulariter non obligat. de mandato. §. tua tantum. fol. 291. co. iij.
consulens mutuari alicui an teneatur. ibi. fo. 291. co. 4
consilium tradens ad alterius perniciem punitur. de obl. quæ ex delict. §. sed & si credat. fo. 306 co 4
Consilium vario modo accipitur in iure. eo. tit. §. interdum. fo. 307. co. 1
consortium quid importet. de pat. pote. in prin fo. 41. co. 1
constitutio quid sit. de iu. na. gen. & ciui. §. sed & quod. fo. 14. co. 2
constituere is potest qui potest se obligare, & inquantum potest se obligare. de actio. §. in personam. fol 332. co. 1
Et quibus verbis fiat ibi.
constitui potest omne debitum siue naturale, siue prætorium, siue ciuile & naturale: secus si ciuile tantum. ibid.
consules quare sic dicti, de iu nat. gen. & ciu. §. constat. fo. 13. co. 1
Et dicitur magistratus senatorius. ibi.
consuetudo tollitur per ll. in procem. §. igitur. fo. 6. co. 2
Et inducit p usum x. an. de iu. na. gen. & ciui. § ex non scripto. fo. 15. co. 4
Et exigit vt saltē bis ſm eā iudicet. ibi.
Et requirit uoluntatem introducentium. eo. §. ibi.
Et dicitur communis assuetudo. ibid.
Et ideo impedit per errorē. ibi. f. 16. c. 1
consuetudo per errorem inducta tollit legem, sed nō trahitur ad similia. ibi.
consuetudinis uirtutes. ibi.
Et quomodo uincat. l ibi.
consuetudo potest tribuere formam testamento condendo. de pup. substi. in prin. fo. 165. co. 1
consuetudo postquā est redacta in scriptis adhuc dicitur consuetudo. ibid.
consuetum non sufficit esse aliquid nisi sit bonum. de leg. §. si quidem in nomine. fol. 194. col. 1
consuetudo est optima ll. interpres. de verb. obl. §. omnis. fo 256. co. 1
consuetudo uincit l. & est duplex. de off. iud. in prin fo. 383. co. 4
consuetudo superandi alios virtute non est malæ inuidiæ crimen: sed bona æmulationis affectio. de fideicom. hęte. §. fin. fo. 206. col 2
contestatio litis facit oriri quasi contractum inter partes. de perp. & tempo. actio. § 1 fo. 368. col. 4
continuatio non fit in principio operis. in rub. procemij. fo. 1. co. 1
continuatio § an sit facienda. in proœ. §. igitur. fol. 5. col. 4

Et

Et est regulariter facienda in titu. de re.di. in prin f.92.co.2
Continuatio nō uitiatur p intermedia pertinentia ad materiam. de ser. cogna.in rub.f.214.col iij.
Continuandi sunt tituli. quod cum eo. in prin f.355.col.4
Cōtractus oēs ferè sunt de iure gentium de iu.na.gen.& ciui.§. ius autem. fo. 22.co.1.exceptis quatuor. ibi. col. iij.
Contractus claudicare non solent. de aucto. tu. in prin. f. 69.col.2.licet aliquando hoc tolleretur.ibi.
Contractus propriè dicitur qñ hincinde nascitur obligatio: quando verò ex una parte tantum dicitur contractus impropriè de obli fo 249.col.iij
Contractus obligatio & actio quomodo differant.ibi.col.iij
Contrahentes nunq̄ videtur velle impossibile.de ver.obl.§ loca.fol 258. col.3
In contractibus, qui solo cōsensu pficiūtur attenditur tm quod æquum & bonū est de obli quæ ex con.fo.278 co.4
Contractus nominari q dicant.de empt. & uendi. §. item pretium. f.282 col.4
Cōtractus qui cōsensu contrahitur contrario consensu dissoluitur, qui. mo. tol.obl §.ti sociot, col.3
Contrarium nihil in legibus,in proœm. §.i.fo.ii.j.co iij.
Cōtrariorū enumeratio quādo sit superflua. de insti. & iu.in prin.fol. 7.col.2
Contrariorum vno cognito cognoscitur aliud de ijs qui sunt sui, uel alie. iur. in prin.fo.28 col.2
Et de tute. in prin.fol.51.col.4
Contrariorum est eadem disciplina. ibi. de obli.quæ ex deli. §. lj.fol.294.col.4
Ex duobus contrarijs fit optimū temperamentum.de testam.en. in princi. fol.14.col.2
Contubernium quid sit. de pa. pote. in prin.fo.31.co.1
Cōtumax punitur in expensis in proœ. in prin.fol.2 col.4
Conuicium vnde dicatur. de iniu. in prin.fol.315.col 2
Culpa subsecuta, postq̄ quis promisit accipere aliquam in vxorēm, fac.c pmatrimonium. censetur contractum. de gra cogna.fo.233.co 1
Copulatiuè si duo ad actum requiruntur non sufficit alterum eorum. de he. inst.§.seruus.fo.157 co.4.& §.impossibilis.f.166 co.4
Corporum tria sunt genera: primū qđ vno spiritu fm qđ ex rebus cohærentibus, tertium qđ ex distantib corporib.constat. de leg.§ si grex.f 19.co.2
Corporum alia diuidua alia indiuidua. de offi.iudi. §. si familiæ.fol. 386.col.4
Corporalia & incorporalia q̄ sint. de re. cor.& incorp.in prin.fo.114. co 1
Correcta vna ex rationibus l. remanet lex de.capi dimi.in prin.fol. 62 col.1
Correctio facta in uno æquiparatorum a.l.vetere utrum, & quando trahatur ad alterum, quibus ex cau.manu.non licet.§ cùm ergo,fo. 27. co. 2
Correlatiuo si in uno sit dispō facta, habet locum in alio.de legi. agna. tu.in pr.f.59 c.2.& de iniu.§.pati.f.316. c.j
Et an eis seruetur æqualitas. de senatusc.orphi.in prin.fo.223.col.4
Et in correlatiuis & pœnalibus dispositio facta in uno comprehēdit alium de succes. subla.in prin.fo247. col.3
Correlatiua sunt dominus & seruus. de actio.§.actiones autem. fo.332.col.4
Credere.i. cōmittere.i. ps §. fi.fo.6. co.4
Creditor non debet impediri ius suum prosequi.qui alie.li.§. j.fol.133. col.2
Creditores patris non habēt regressum contra peculium. castrense filij ratione debitorum patr s.qui. non est permiss.fa.testa.in prin.fo.104.col 2
Creditoris interest plures reos habere. de lega.§.si quis debitori.fol. 187. c.4
Creditoribus præiudicari nō debet differendo solutionem. de bo. poss.§.cū igitur.fol.243.col.4
Creditores peculiares serui uel filij non exigūt nisi quatenus sit in peculio deducto prius per patrem, vel dominium quod sibi debeī.de actio. §. sunt præterea.fo.353.col.4.& seq.
Creditor pro pignore ad restituendum tenetur pignoratitia directa debitor uerò tenetur contraria creditori. quib. mo.re con.obli.§.ti.fo.253. col.4
Creditor non amittit ius crediti licet amittat pignus casu, uel culpa leuissima.ibidem.
Creditor accip tur ex omni causa. ibi.
Creditor propriè quis dicatur. de verb. oblig §.sub conditione.fo.257.co.iij.
Creditor confitens se recepisse, habet

xxx. dies ad dicendum sibi non fuisse numeratum.de lite.obli.f.278.col.2
Creditor aliqñ large accipitur pro omni eo cui aliquid debetur. de actio. §. item si quis in fraudem. fol.329.col.4
Creditorib.et ex delicto cõpeciút actiones reuocatoriæ: item & futuris. ibi.
Credere sub vsuris potest esse gratia mutuantis & recipientis.de mu.§.j.fol. 209.col.4
Creditor qui nulliter nouauit an restituatur in priorem debitoré.quib.mo. tol. obl.§. præterea f. 301. col. 3.& 4
Creditor qũo pignus possideat. de obl. quæ ex deli.§. aliquando. f.306. col.4
Creditor negans sibi debitum solu:ũ:e nec postea probare sibi debitum. de pe. teme.liti.§.at aduersus.fo.381.c.3
Crimine læsæ maiestatis commissio etiã non accusatio nõ põt restari nec manumittere.de hęr insti.§.j.f 157.col. 2
Cum hęc dictio quando ponitur inter res quę possunt vna alteri accedere, stat accessoriè, alias secus, de leg.§.si quis ancillas.fo.189.col.2
Culpa lata dolo comparat. de suspectis tutorib. §.suspectus autem.f.86. col.3 in quibus non comparetur. ibi.
Culpã in alienis cõmittẽs nõ excusatur q ita se gerat in suis. qui. mo.re.cont. obli.§.item is cui.fo.252.col. 1
Culpa lata leuis & leuissima quę sit. co. ti.§.præterea.fo.253 col.3
Culpa leuis uenit in his contractibus, qui geruntur gratia utriusq3. co. tit. §.si fol.253.col.4
Culpa quæ veniat in cõductione. de loca §.qui pro vsu.fo 287.col.3
Culpa leuissima venit in l. aquilia. de l aquilia.§.j f.312.co.1
Curator datur bonis filijsfamilias in quibus patri non quæritur vsusfructus, de tute.in prin.fo.53.col.4
Et datur uolenti. ibidem.
Curator furiosi datur principaliter personæ ibi.
Curator regulariter datur principaliter bonis, secundo personę qui testa. tuto.da poss.§. ad certum. fo.58 col.1
Curator pupilli nõ auctoratur ad adeundam hęreditatem. de aucto. tuto §.j. fo.69 col.4
Curator datus ad certam causã,ea finita desinit esse curator.co.ti.§.si f.71.co.2
Cura quando finiatur, qui. mo. tu. fini. §.si f.73.col 4
Cura masculorũ, & fœminarum finitur eodem tempore, licet diuersum sit in tutela.de cura.in prin.f.73.col.4
Curæ introducendę ratio.ibi.
Curator non datur testamento, sed datus confirmatur.ibi.
Curator ad certam causam datur. ibi.
Curatores a quib. iudicibus dentur. ibi.
Curatorem in litem quando quis inuitus accipiat minor.f 74.col.1
Curatori datiuus datur deficientib.legitimis.ibid.
Curator datur tutore idoneo non existente co.ti.§.interdum.fo 74 col 4
Curator furiosi licet datus sit ex inquisitione omnino lauidat. de satif. tut. & cu. in prin.f.76.col.4
Curatores qualiter iurare debeant,& solennitates in eorum creatione. ibid.
Curator non cogitur quis esse illius cuius fuit tutor. de excu. tu. §.qui tutelam.f.86.col 1
Curator à testatore inuitus non. dat. ibi.
Dare aliquando potest quis quod nõ habet.de lib.in.prin.fo.20.col.4
Dare idest tradere. qui. alie. lib §.nunc admonendi.fo.134.col.1. Regulariter tamẽ differt,de ac.§. sic itaq3.fo.337. col.3. Et qui.mo. re con.obl.§.item is cui.fo.252.co.2
Dare est accipientis facere.ibi.& dominium transferre.de actio.§. sic itaq3. fo.337.col.3.& qui. mo. re cõ. obl.§. item is cui fo.252.col 2
Datio substituti valgaris in seruo non tollit necessitatẽ quis in filio tollat fistatẽ.de vul.subst.in prin.fo.163.co.2
Damnum est diminutio patrimonij: si quadru pau.fecit d.in prin.f.252.c.4. & de l.aqui.in prin.f.311.co.2
Damni dati libero homini æstimatio fit arbitrio iudicis in cæteris condemnatur in duplo æstimationis damni, si quad.pau.fec. dict.§. ceterum.f. 363. col.1 & seq.
Damni causam dans damnum dedisse vt de l.aquil.§.ceterum.fo 314. co.3
Damnũ quatuor modis dari potest: & quæ actiones competant.fo. co 3.& co.4
Damnati in metallum qui dicerentur. quib. mo.ius pa do.fol.§.j f.49.col.1
Damnatus de crimine famoso. non põt esse

esse testis. de testa. §. testes. fo. 142. co. 2
Dānatus in metallū nō pōt hēs institui, & quare de lega. §. legati. f. 192. col. 4
Damnatus crimine læsę maiestatis non perdit patriam potestatē quā habet in filios, de hęre. quæ ab intest. §. interdum. f. 230. co. 3
Debitor eo ipso q̄ nō luit pignus videtur dare auctoritatem vendendi. qui. ali. li. § j. f. 133. co. 2
Debitor soluens pupillo qñ consequatur liberationem. eo. ti. §. fi. f. 135. co. 1
Debitor speciei legatæ liberatē si illa intereat, uel fiat insolubilis: & desinat posse pstāri sine facto, & culpa ipsius, de lega. §. si rò. legata. f. 186. col. 4
Secus si facto suo mediato, aut immediato, & siue scienter siue ignorāter fecerit, ibi.
Debitor tenetur de dolo, lata, & leui, nō de negligentia. f. eo. col. 4
Debitor generis non liberatur per interitū rei. de sat. §. quantitas. f. 200 c. 1
Debitor anteq̄ conueniatur est de verba natae nō aūt de necessitate interpellandus. de act. §. sic itaq;. f. 337. col. 2
Debitor qui in loco debito non soluit potest ubique conueniri vbi sortitur forum eo. tit. §. plus. f. 351. co. 3
Debitor potest cedere bonis. de repli. §. j. fo. 374. col. 3
Debitor verè ille dr̄, qui habet necesse soluere. de obli. in prin. f. 248. c. 2
Debitor non dr̄ condisionaliter obligatus ante euentum cōditionis. de verb. obl. §. sub. conditione. f. 257. col 2
Debitorem fugitiuū capere possumus de act. in prin. f. 332. co. 2
Debitor qui rem suam pignoratam creditori surripit tenetur furti. de obl. ex deli. §. aliquando. fo. 306. co. 4
Debitor dicitur etiam ille, qui debet ex delicto. de pœ. teme. liti. §. ex quibusdam. fo 382. col. 3
Debitor an quis sit ex contractu, uel delicto maximi refert ibi.
Deben an dicatur tm̄ qđ debetur personali actione, uel ēt reali, & officio iudicis de act. in prin. fo 322. co. 2
Et an mihi dicat dēi res mea. ibi co. 3.
Deditorum latinorum, & ciuium Ro. differentiæ de iure antiquo. de liber. §. libertinorum. f. 22 co. 1 & 2
Defensio est de iure gentium. de iust. & iur. §. fi. f. 9. col 2
Defensor nemo est idoneus in causa aliena sine satisdatione. de satisda. in prin. f. 364. co. 3. & 4
Defendere pōt quilibet sine mandato. de satisd. §. fin aūt. f. 366. c. 4. etiam inuitum: intellige tū si caueat in quacunque actione eo. ti. §. fi. c. 2. & seq.
Defensor simpliciter intelligit sine mandato de his per quos age. poss. §. j. fo. 364 col. 2
Defensorum ciuitatum munus. de Att. tuto. §. sed hoc. f. 68. co. 1
Delatores qui pecunia accepta aliquē indebitè accusant puniuntur in quadruplū. de ac. §. quadrupli. 343. col. 3
Delegari pōt facultas cōdendi. ll. si hoc fiat spāliter. in pæ. §. cūq; hoc. f 4. c. 2
Et an delegari possit cognitio suspecti tutoris de susp. tu. in prin. f. 87. c. 3
Deliberandi. tps quod detur. de hæred. quali. & diffe. §. extraneis f. 187. col. 4
Delinquens in ecclesia ab ecclesia non iuuatur. de ijs qui sunt sui vel ali. iu. §. fi. f. 30 co. 1
Delinquendi occasio danda non est. de suspec. tu §. fi f. 91. co. 2
Delicta quædam transeunt contra hæredē etiā lite non contestata. de hære. quæ ab inte. §. interdum. fo. 213. co. 3
Et quando hoc si uerum. ibi.
Demonstratio frustra additur rei satis demonstratæ de leg. §. huic proxima. fo. 194 co. 3
Demonstrationem significare substantiam quid importet. eo. tit. §. longe. fo. 194. col. 4. & f. 195 col. 1
Demonstratio qualiter. f. eo. col. 1
Denunciare antiquitus quid esset. de actio. §. appellamus fo. 338. co 2
Depositarius tenetur tantum de dolo. de act. §. in bonæ fidei. fo. 348. col. 4
Depositi essentia requirit rem. qb. mo. re cont. obli. §. præterea. f. 253. col. 2
Ex eo nascitur actio depositi. ibid.
Et tenetur ad idem indiuiduum restituendum ibi.
Tenet regulariter de dolo & lata culpa. ibi. venit tamen aliquando leuissima. ibi & de soci. §. fi fo. 290 co. 1
Depositarij negligentia imputatur deponenti. ibi.
Depositi declaratio generalis ibi.
Depostatus perdit ciuitatem: remane

tū liber de cap.dim. fo.61.co.3.& qui. mo.ius pa.po fol.§.1. fo.48.col.1.& 2
Deportati qui. fol.47 co.4
Deportare qui possent. ibi.co.2.fol.48
Et df mortuus ciuiliter. e.§.j. f.48.c.2
Et differt a relegato.fo.48.col.4
Et institui non potest. de hæred. insti. §.fi.fo.162.col.3.& de leg.§.legari.fo. 192.col.3.vbi ponitur ratio.
Desinere non solū dicitur respectu eius quod est: sed etiā respectu eius quod futurum erat de hęre.qua.& diffe. §. sui fol.177.col.1.& 2
Desuetudo tollit ll. in procem.§. igitur. fo.6.col.1
Determinatio vna respiciēs plura determinabilia dēt ęqualiter determinare. qui.ex cau.ma.non li.§.fi.fo.27.col.2
detrahens in vno in cæteris censetur approbare. de test.milit. §.sed & si quis. fo.147. col.3.
Deum colit cuiuslibet interest, de actio. §.appellamus. fo.338.col.3
Dei gratia sunt omnia quæ facimus, in proœ.§.1.fo.3.col 2
Dies cępta an habeatur p. finita ex quib. cau.ma.non li.§.eadem. fol.25.col.2
Et quando & in quibus casibus. quib. non est permissa testa.§.1.f.149.col.2
Dies incerta suspendit.de verb.obl.§.cōditiones, fo.258.col.2
dies instrumento inseri debet, de inutil. stipu.§.item verborum. fo.269.col.2
dieta est spatium viginti milliariorum, de ex.tut.§.qui autem.fo.85.co.4
diffinitio facit rem generaliter cognosci.de iust.& iu.§.1.fo.8.co.1
Et saluatur si a communiter accidentibus comprehendat rem & casum diffinitum.de tut.e.in prin. fol.54.col.2
Et ponenda est vt sciamus.id de quo disputatur. de lega. §.1.fol.180.col.4
diffidentia plerunque animum a studiis remouet. de iust.& iu. §.1.fo.1.col.1
digesta quare ita dicta fuerint. in proœ. igitur.fo.5.co.4. & ibi cur hac noua ff. significentur.
dignitas propria potest scribi absque reprehensione.in sub.proę.fo.1.col 1
dignitatum ordines quot. in procem. §. cunque.fo.2.col.4
dignitates quę liberant a patria potestate.quib.mo.ius pa.po.fol. §.filiusfam. fol.49.col.3
Digniora præferenda sunt. de iu.na.gen. & ciui.§.fi.fo.17.co.1
digniores altiori loco sedere debent. de bon.pos.§.cunque fo.243.co.1
diligentia exigitur in quolibet opere perficiendo. in proę.§ fi.fo.6 col.3
diligentiā in alienis reb. nō sufficit adhibere, eā quam quis adhibet in suis.de obli.quæ ex qua.con.§.1.fol.294.col.3
dilationes petens post sententiam nunquam audiendus est, nisi caueat de parendo sententiæ.de offi.iud.§.1 fo.384.col.1
dilationes necessariç nō volūtariæ dandę sunt de act.§.si quis a iud. fo 359.co.3
dimidia est maxima & minima pars cuiusque rei secundum Boe. de iu.perso. in prin. fo.17 co.2
diœcesis dicitur territorium Episcopi. de inuti.stip § 1.fo.264.col 2
dispensator quis & vnde appelletur. de mand.§.rectè.fo.293.co.2
dispositio generalis restringitur per aliā l.de liber.§.libertinorum. fol 22.col 4
Et præsupponit omnia alia habilia, de l.Fusia cani. fo.27.co.1
dispositio loquens de viro, vxore, nuptiis, matrimonio, & similibus, intelligitur de legitimis. de nup.§.pen.fo.38.col.4
dispositū illud censetur quod potest esse verisimiliter de mente disponentis.de leg.patro.tute. fo.63.col.3.& 4
dispositio quantumcunque pia facta in testamento potest reuocari. de hæred. instit.§.seruus. fol.158.col.1
dispositio absoluta debet intelligi secundum ordinis prærogatiuam. de legit. agn.cce.in prin fo.220.col.1
dispensare censetur promouens inhabilem ad dignitatem. qui. testam. tutor. da.pos in prin. fo.56.col.3.& 4
disiunctum quomodo legetur. de lega. §.eadem.fo.185.co.1
diuisio commoda ubi non cadit, fit diuisio arbitrio iudicis. de l.Falc. in princ. fo.199.col.1
diuisio quid sit, de obli. fo.249.col.1
diuisio si commodè fieri non potest, fit recompensatio in pecunia.de offic.iudi.§.si familiæ.fo.285.co.4
diuisio facit rē melius intelligi. in proœ. §.igitur.fo 6.co.1
diuersitas casuū facit diuersitatē decisionū.qui.ex ca.man. non li § 1. f 23.c.4
Diuersitas quantitatis vitiat stipulationem

nem eatenus, quatenus est diuersitas: sed diuersitas in qualitate uitiat in ro tũ. de inut. stip. §. præterea fo. 266. co. 4
Et an & quã diuersitas uitiet fol. ibidé.
Diutina possessio quæ dicatur. de vsuca. §. diutina. fo. 127. col. 1
diuturnum dicitur quòd constat spatio x. ann. de iu. nat. gent. & ciui. §. ex non scripto. fo. 15. co. 3
diu ponitur pro decennio. de lite. obli. fo. 278. col. 1.
docilis qs qualiter fiat, i rub. pę. f 2 col. 1
doceri ea debent quę auditoribus conueniunt de inst. & iu. §. 1. fo. 8. co. 1
doctrina debet procedere a generalibus ad specialia. ibi.
Doctorũ opiniones sunt probabiles non necessariæ. de iu. nat. gen. & ciui. §. responsa. fo. 15 co. 2
Doctori attenti quippiam esse de cõsuetudine non est necessariò credẽdum. de re. diui. §. apium. fo. 98. co. 4
docere, idest probare. de execu. tut. §. sed & propter fo. 82. co. 3
Docentes artes triuiales excusantur a tutela. de excus. tuto. §. item Romæ. fo. 84. col. 2
Et an Doctores ll. excusentur. col. 3
Doctor, qui pecunia data quærit sibi scholares, punitur. de suspe. tut. §. pen. fol. 91. col. 1
docendi gratia aliqua dicũtur quę aliàs non dicerentur. de re. diuis. §. cum ex aliena. fo. 102. col. 4
dolus etiam in ouo committitur. de re. diu. fo. 99. col. 2
de dolo quis non agit pro minori quantitate duorum aureorum. ibi.
dolus futurus remitti non potest. de vsufructu. §. constituitur. fo. 118. col. 3
dolus dans causam contractui bonæfidei annullat ipsum ipso iure. de actio. §. actionum autem. fol. 345. col. 2. secus in stricti iuris. ibi. & de excep. in prin. fo. 370. col. 3. & 4
dolus est denegare restitutionem eius, ad quod restituendum quis tenetur. eo. tit. §. in bonæfidei. fol. 343. col. 1
dolus si dat causam contractui annullat, si incidit in contractum, datur actio ex contractu ad purgandum dolum. de perpe. & temp. act. §. 1 fo. 369. co. 2
Et quid sit dolus. quib. mo. re con. ob. §. præterea. fo. 253. col. 3
Domesticum testimonium reprobatur in testamentis, & quid in alijs casibus. de testa. §. pater. fo. 143. col. 1
domestici qui dicantur. ibi. & de hæred. qual. & diffe. §. sui. fo. 177. col. 2
dominus in re sua pôt ponere quã legẽ vult. de iusti. & iu. in prine. fol. 7. col. 2.
Et in ea est moderator, & arbiter eius abutendo. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. §. 1. fo. 28. co 4
dominus occidens seruum qua pœna puniatur. eo. tit. §. 1 fo. 29. co. 2 & 3
Dñs tenetur ex delicto serui insolidum si sciuit & prouidere potuit, & non fecit, de noxa. actio. in prin fo 350. col. 2
Dñs soli quamuis efficiatur dñs totius, tñ dominus materiæ remanet dominus. de re. diu. §. cùm in suo. fo. 105. c. 1
dominus res perire solent. eo. tit. §. in pecudum. fo. 109. co 4
Dominus de facili non debet suo iure priuari. de vsucap. in prin. fo. 122. col. 6
Dñs regulariter alienat: non dñs secus. qui alien. li. in princip. fo. 132. col. 2
Dñs an ex persona sua succedat cognatus serui. & de let. cogna fo. 234. co. 4
dominus & seruus correlatiua sunt. de actio. § actiones. fol. 332 col. 4
dominus an, & quando teneatur de peculio serui. ea col. & seq.
dominus est caput serui. de stipu. seru. in prin. fo. 360. col. 3
domini plures qualiter agant pro iniuria illata seruo communi. de iniu. §. si communi. fo. 316. co. 4
Dñium rei corporalis facilius perditur q̃ incorporalis. de offi. iu. §. fi. fo. 286. c 4
dominiũ quomodo vendicetur. de act. §. sed istæ. fo. 326 col. 3. & 4
dominio in nostro esse quædam impossibile est de natura. de inut. stip. §. in prin. fol. 263. col. 3
dominium non potest stare in pendenti. de ijs qui sunt sui vel alie. iu. §. 2. f. 26. col. 1 secus possessio ibi.
dñium solo anima non amittit possessio sic. de re. diu. §. q̃ si naturali. f. 102. c. 1
dominium rerũ alienatum quęritur nobis per accessionẽ, sicut per confusionem. eo. tit. § si tamen. fo. 103. col. 2
dominium varijs modis quęritur. eo. tit. §. si duorum. fol. 103 col. 4
Dominium & pignus non concurrunt. eo. tit. §. venditæ. fo. 111. col. 4

Domi-

Dominium sine traditione quando detur eod.ti.§ interdum fo.1.2. col. 3.& col.4.& ibi de rationibus.
Dominium plus est quàm obligatio de vluca.in prin.fo.121.col 4
Dominium an quæratur præscriptione. ibi f 121.col.4.
Dominiũ transfertur aliquãdo à nõ domino qu.s a i. li §.i.f.133 co.2 & 3
Dominium probatur per instrumentum emphyteuticum. de testa. mil. §. sed & si quis.fo.147.col.3
Dñium quod erat penes defunctũ, non est idẽ cũ eo quod transit in hæredem de hære instit.in prin f 156 col.4
Dñ um rei legatę transit recta uia in legatariũ §.nostra aũt. f 156.c. 4 & quo transeat,& quo ad quos effectus. ibi.
Dñium qualiter dicantur continuari in hæredem maximè suum. Et an proprié vel qualiter de hær. quæ ab intes. §.sui autem fo 213 co 2
Dñium abdicari à dño non põt sine facto suo de actio.§. sic itaq;.f.337.c 4
Domicilium non habens vbi est datus tutor excusatur de excu. tuto. §. non esse.fo 83 col 2
Domus ex quibus constet. de lega. § si grex fo.190 co.1
Donatio collata in personam incertam valet,licet legatum non ualeat. de te. di.§.pe f 113.co 2
Donationis duplex est genus de dona io prin.f.128 col.2
Donatio causa mortis quid sit,& quomodo reuocetur ibi
Et quasi per oĩa æquiparaĩ legatis. ibi.
Donãs causa mortis vult magis ipsum habere quam donatariũ:& magis donatarium quàm hæredem. ibi
Donatio olim fiebat solum per stipulationem:hodie fit nudo pacto.ibi.
Datio an sit de iure gen.vel ci ibi co.4
Donat.o causa mortis exigi mentionem mortis ibi col 3
Donatio facta ab existente in articulo mortis non facta mortis menti one di citur inter uiuos.ibi.
Donatio causa mortis dicitur ob causam ibi.col.4
Donatio causa mortis, & legatum in quo differant ibi & f 126.col.1
Donatio in annos singulos est una legata piura f.129.col.1
Donatio prout in esse producitur, æqui paratur contractui, prout est in esse producta ult mæ uoluntati ibi.
Donatio nõ facta mentione mortis dicitur inter uiuos eo ri. §.j fo 129.
Donatio perfecta non reuocatur nisi ex mod s expressis in lege. ibi.
Donatio ad substantiam non exigit scripturam ibi.
Donator tenetur præstare rem donatam vt se dixit rem vel d tam b d[illegible]
Donatio quamuis perfecta reuocatur per ingratitudinem ibi.co 3
Donatio facti exigit stipulationem. ibid.
Donationes quæ nõ exigant insinuatione eo.ti.§ j f 130 co.4
Donatio inter uiuos ex quibus causis rẽ uocetur ibi.col 2 & se[illegible]
Et quæ requirantur ut reuocetur ex causa ingratitudinis ibi col 3 & 4
Donatio ante nuptias quali er tuta antiquo tractabatur. de don. §. est & aliud fo 130 col 4 & 5
Donatio propter nuptias & dos possunt constante matrimonio augeri, & de nouo fieri & æquiparantur ibi
Donatio, & do propter nuptias debent esse æquales.f.131.col 1
Donatio propter nuptias an habeat priuilegia dotis ib f.131 col 4
Donationẽ propter nuptias potest mulier solut o matrimonio retinere, donec soluatur dos,& pp qd detur ibi.
Donatio inter uiuos an computetur in legitimam, & quando de inoffi. test. §.n.f.275 co 2 & 3 [illegible]
Donatio rei legatę a guit ademptionem in totũ.de lega § si rẽ suam n.fo.185.col 4
Donatio propter nuptias non habet priuilegia dotis de actio § fuerat. fo. 147. col 2.& seq.
Donatio nõ præsumitur qñ alia coniectura capi potest eo.ti.§. si minu f 153. co.1. Nisi interuenerit traditio ibi
Donator nõ couenitur nisi in quãtũ facere põt de act § sed & si qs. f.155 co.1
Donator an teneatur de euictione de dona.§.j f. 29 col.4
Dos non est vbi non est matrimonium legitimum, nec exigitur dos eo d[illegible] soluto .e up. ¶.pe f 38 col 4
Dos constãte matrimonio potest augeri, de nouo fieri æquiparatur donationi propter nuptias. de dona. §. est

& aliud f 130.co.4.
& debent esse æquales.ibi.f 131. co. 1
& dat pp onera matrimonij ibi.col. 2.
Dos quando post mortem viri, & quo tempore olim, & hodie soluererur. de leg.§.sed si uxori.f.188,co.2.& 3.& pro dote exigenda dabatur olim actio ex stipulatu, si stipulatio interueniebat, & rei vxoriç. de actio. §. fuerat. f 245.col iij.
& an præferatur omnibus creditis.ibi. f.347.col.1.
Et ipso iure minuitur propter expensas necessarias.eo.ti.§ propter retentionem.f.364 col.iij
Dotales res,vel quasi prohibentur alienari etiam volente vxore.qui alien. in prin f.132.col 2.& 3
Dotalis res si mobilis sit,& vir sit soluẽdo.an possit alienari.ibi.f.134. col .iij.
Dotalis rei dñium cuius sit f.e.c.iij. & 4.
Duellum an sit licitum de iure.de hære. quç ab intest. §. interdum.f.213.col. 4.& quid de iure cano ibi.
Duo vincula magis ligant eo.titu.§. sed ea omnia.f.217.col.2.
Duorum, pluriumvè reorum stipulandi constituta, qualiter fieri dẽt. de duo. re.in prin.f.259.co.2.
Duo re stipulandi in dubio non sunt duo stipulatores, quibus distinctis actibus mittendi separatim promissor respondet ibi.
Ecclesia nunquam claudit gremium redeunti.de.inst. & iu. in prin.fol 7 col.ij
Ecclesia an det emphyteusim in perpetuum vel usq; ad tertiã generationẽ tantum.de loca.§ adeo.fol.296. col.1
Economus quis dicatur. de cura.§.fina. fol.72.col 4
Aedes sacrę nullo modo possunt alienari de re.di.§.sacræ.fol.95 col.1
Ed.ctũ dr pceptũ gñale de vsuca.§. fina. f. 127 col. 3.& qũo differebat ab inter dicto de interdic. in ptin f.375.col.2.
Aedificium solo cedit.de re.diu. §. cum in suo f 104 co.1 Et quando & in quibus casibus ibi.
Aedificãs in solo alieno ex suo materia vr mãm alienare & donare, si sciẽter ędificat.eo ti.§.ex diuerso f 105. co.2
Aedificari põt quadruplici.eo.f col.2
Aedificare licet cui libet vsque ad cælu ne ser.pre.§.si f 116.col.4
Aediles an essent diuersi a prętorib. de iu.na. gen & ci.§.prætorum f 14 co.1
Aeditui qui essent.de tute. in prin. fol. 54.col.2
Electio in dubio est debitoris. de leg. §. si generaliter f.191.co.4
Electio legati generis in dubio est legatarij ibi.& co.seq. vbi declaratur.
Electio domus uel fundi legati ad quem pertineat ibi col.seq.
Electio est debitoris qñ alternatiuè tenei ad duo de satis.§.fin aũt.f.366.c.2
Electio mala est in culpa. qui mo. re cõ. obli.§.prærerea.f 253. col.1
Et socie §.fi f.290.col.1
Elementis quatuor omnia constat, & eorum proprietates. in proe. §. igitur.f.6.co.2
Eligens viam deteriorem consequendi suum cum possit utiliorem eligere re putatur a l.titul tus quod cũ eo.§ cæterum. f.353. co. 3. Et ita eligens malum cũm possit eligere bonum.ibi.
Eligere qui potest, non potest facta electione variare. ibi.fol.359.col.1
Eligens unum ius non videtur alterum renunciare de quo dubitat, uel quod ignorat de obli.q ex deli fol. 308.co. 3
Emancipatus an contrahat matrimoniũ sine consensu patris. de nup. in prin. fol.33.col.2
Emancipatio inter adoptiuos collateralis soluit penitus affinitatem. eo. tit. § inter eas.fol 34.col. iij.
Emancipari non potest inuitus.de ado. §.1.f.41.c iij.
Emancipandi modus de iure antiquo. qui mo.ius pat.pot.fol.§.prætera.fo. 51 col.2.& seq.
Emancipatus quo ad immunitatem patris connumeratur inter filios.excetuto.in prin f.79 col.iij.& 4
Emancipatus hodie quid possit retinere.per quas perso. non acqui.§. hoc quoque.fol.137.col.4
Emancipati sunt incogniti e iure ciuili. de exhęred.liber. §. Emancipatos. fo. 163. co.4
Possunt tamen de iure prętorio contra tabulare.ibi.col.seq.
Et desinit esse agnatus, sed remanet cognatus, ibi. fo.54.col. 1
Emancipatus præteritus hodie dicit testamentum

ftamentum nullum. de Inoffi.testa.in prin.f.173.col.2.vbi de veritate.
Emancipatus non est suus. de hęre. quæ ab intesta. § cùm autem. f.214.col.3
Emancipati vsque ad tempora Iustiniani reputabantur extranei,& nō succedebant.eo.tit §.emancipati.f.215. col.2
Emācipatus quid de iure ciui. habebatur pro extraneo, & admittebatur de iure pretorio, si dabat se in adoptionem, carebat beneficio pretoris. eo. titu.§. et.2. fo.215.c.iij.
Emancipatio est actus iuris ciuilis.e. ti. §. minus fo.216 col.2
Emancipare contracta fiducia quis dicatur.de legi agn.succes §.fi.fo.222.c.4. & fo 223 col.1
Emendare quid sit.de bo.pos.in princ.f. 240.col.ij
Emens rem si añ solutionē pretii inueniat eā vitiosam,non tenetur soluere p̄tiū de suspe.tuto.§.fi.f.92. co.2.& 3
Et quando pendet euictio & in limine contractus ibi.col.ij.& iij.
Emens hodie a fisco statim, vt dominus habet actionē,& exceptionē, quamuis res sit aliena.sed domino reseruatur.ius contra fiscum infra quadriennium.de vsucap.§.fi.f.128.col.iij.
Emens ab Imperatore, uel Augusta hēt ibidem priuilegium.ibi.
In emptione necessarium est pretiū uel quod de eo fides habeatur,vt dominium ex traditione transferatur. §.venditæ f.111 col 4
Emptio solo consensu perficitur & ideo nec rei traditionē, numerationē p̄tij aut dationē arrharū exigit, quia hoc nō ad substantiam sed ad probationē &executionē ipsius cōtractus requiritur.de em.& uend.in prin. fo.179.c 3
Emptio fit aliquando cum scriptura, & tunc dicitur imperfecta quousque nō est perfecta scriptura. ibi.
Emptio quot modis dicatur perfici. ibi.
In emptione non potest dari res loco pretii ibi.280.co 1
Et qū dicatur fieri in scriptis ibi. co.1
Emptionis substantia est certitudo pretii. de emp & uend.§.pretium. f.281. col. 1.
Emphyteusis est de iure ciuili. de iu.na. gen & ciui.§ ius autem.f.12 col iij.& datur ad diuersa tempora.de loca.§. adeo.f.286.col.1
Et ad quē spectet periculū, uel dānū rei emphyteuticæ.eo.§.f.286. col.4.& vnde dicatur.f 285.col ii.
Et an Emphyteuta possit alteri dare in emphyteusim f 287 col.ii.
Et qualiter primus agat contra sm,& eum expellat.ibi.
Et differt emphyteusis a locatione in septem,& a uenditione in tribus. fol. 286.col.iii. & 4
Et continet duo tacita pacta ibi. co.4
Emphyteuta pōt moram purgare celeri satisfactione arbitrio iudicis. ibi.
Et si vult vendere debet domino denunciare.ibi col.seq.
Epistola vel nuncio aliquid dari perficitur.de liber.§.1 f.21.col.ii.
Aeque est dictio continuatiua ad p̄cedētia.de actio §.æque.324.col.iii.
Aequitas præualet rigori. de oblig. quæ ex qua con §.item is f.296.col.iii.
Et hoc ubi rigor,& æquitas scripti sūt. de senatuscon. tertul. in princip fol. 223.col.ii.
Aequiparata si duo sint a l. antiqua, dispositio postea facta in vno habet locum in alio & quando quod cum eo. in prin. f. 356.col.ii. & de legi. paren. tu.in prin. f.64.co.ii.
Et si duo æquiparentur, id quod plus est in uno, tribuitur alteri. de lega.§. sed olim.fo.18 t.col.ii.
Equi dominium transfertur,& possessio facta eiusdem traditione per frænum de re.diui.§.item si quis.fo.113.col.4. & connumeratur inter animalia mansueta si quad.pau. fecisse dica. fol. 362. col.3
Ergo, est dictio illatiua.de pa. potes.§fo. 31 col.iii.
Error impedit cōsuetudinē.de iu. na.gē. & ciui § ex non scripto fo. 6 col 1
Et in re propria aliqū toleratur.qui.testa.de.ds.pos.in prin.fo.56.col.iii.& vitiat etiam si sit in qualitate. ibi.
Error iuris non impedit vsucapionem. de usuca.§.sed tamen fo. 124.col.2.& an impediat præscriptionem eod. tit. §.nouissime.fo.126.col.3
Error facti quandoque prodest ibi. & de test. §. sed cùm. aliquis f.242.col.4
Error multus qu s dicatur ibi.
Error communis facit ius.de test. §. sed cum aliquis.f.242.col.3

Error in persona hæredis instituti, q fit liber vel seruus, non vitiat. de vulgari subst. § si seruum. fol. 164. col. 1. & 2
error in qualitate, ob quam credi possit q testator motus fuerit ad instituendum, vitiat. fol. eo. co. 1
error testatoris circa dñium rei suæ non vitiat, etiam si erret in eo, quod si verũ esset, legatum esset inutile, de leg. §. siquis rem suam. fo 186. co. 3
error nominis legatarij, vel hæredis, si de corpore constet, non uitiat. eo. titu. §. si quidem in nomine. fol. 194. co. 2
Error in nomine appellatiuo quando vitiet. ibi. col. 2
error facti sæpe & prudentissimos fallit. de act. §. si quis agens. fo. 351. col 1
error quando possit in iudicio corrigi. eo. tit. §. siquis aliud. fo. 353. co 3
error an impediat domini translationem. de obl. quæ ex qua. con. § item is. fo. 296. col 3
error iuris obscuri, & facti patificantur. de obli. quæ ex qual. delu. in princ. fol. 219. col. 3
error probabilis facit iudicem in nihilo teneri patti læsæ. ibi.
Aestimæ rei euius est periculum. de act. §. actionum autem. fo. 345. co. 4
Aestimatio debet fieri non ex affectione, sed communi æstimatione. de l. Fal. §. si. fo. 202. co. 3
Et non semper facit emptionem, & in quibus casibus qui alie. li. in prin. fol. 131. co 2. & 3
Aestimatio rei alienę legatę an sit in obligatione. de leg. § si res. fo. 189. co. 1
Et, pro idest. de lib. in prin. fol. 21. col 1
Aetas perfecta quæ dicatur. de fidu. tu. fol. 65. col. 3
Euentus malus nõ debet esse in considderatione. de inut. stip. §. 1 fol 264. col. 1
euidenter apparere dicitur, quod constat ex lectura alicuius rei. de leg. § posthumo. fol. 193. co. 3. & 4
Et, denotat principiũ temporis de iu. na. gen. & ciu § ius autem. fo. 12. col. 1
Et denotat causam mediatam. de legi. patro. iu. fo. 65. co. 2
Et ponitur pro, propter. per quas perso. no acqui. § 1. fo. 136. co. 3
Et propriè significat causam immediatã large tamen mediatam. ibi.
Examen tripliciter accipitur. de re. diuis. §. apium. fo 98. col. 3
Excommunicatus cui hodie æquiparetur, deportato, relegato, an interdicto aqua & igni. de cap. diminut. in princ. fo 61. col. 3. & 4
Excusationes duæ imperfectæ non faciunt unam perfectam in tutela. de excu. tu. §. item tria. fo. 82 co. 1
excusari largè dicuntur qui prohibentur. eo. tit. § item maior. fo. 84. col. 1
Excusatio tutelæ debet proponi infra quinquaginta dies continuos. eo. tit. §. qui autem. fo. 85. co. 1
exceptio conceditur de æquitate, & conceditur facilius quàm actio. de re. diu. §. ex diuerso. fo. 106. col 2
exceptio doli habet locum vbicunque æquum est exceptionẽ locum habere, siue alia competat, siue non. ibi.
Exceptio firmat regulam in non exceptis per quas perso. nob. acq. §. ex his. fo. 139. col. 3
exceptio tenet uicem actionis. in rubr. de excep. fo. 370. col. 1
exceptiones sunt arma reorum. eod. titu. in prin. fo. 370. col. 2
Et fuerunt inuentæ ad defendẽdum, non offendendum. ibid.
Et fundantur præcipuè in æquitate. ibi. & col. seq.
exceptiones turpes non proponuntur 5 patronos & parentes. ibi. fo. 370 col. 4
exceptio pacti de non petendo qualiter fuerit inducta. eod. tit. §. præterea. fol. 371. col. 1
exceptiones aliæ perpetuæ sunt & peremptoriæ, aliæ temporales & dilatoriæ eo. tit. §. appellantur. fo. 372. col. 2. & quæ sunt ibi.
exceptiones peremptoriæ septem casib. possunt opponi post sententiam. ibid. fo 372. col 2
exceptio dilatoria pponunt ante litẽ ptestatam: sed probatur post quam actor monstrauerit, quod asseuerat. ibi. col. 3
exceptio fori debet opponi, & probari ante litem conte. ibi. co. 3. & seq.
exceptio non numeratæ pecuniæ, an sit perpetua, uel temporalis, uel anomala ibi. col. 3
exceptio non numeratæ dotis. ibid.
exceptio quòd quis non debet cõueniri nisi inquantum facere potest, est temporalis. ibi. col. 4

Exce-

Exceptionis dilatoriæ aliquę respectu personarum. eo.tit.§.præterea etiam, fo 373 col.2
Exceptio per replicationem eliditur. de replica in sup.fo.374 col.2
Exceptio competens principali regulariter competit fideiussori. eo.titu.§.1. fo 374.col 4
Fallit in exceptione personali. ibi.
Exceptio cessionis bonorum nō prodest fideiussori.ibi.
Nec exceptiones personales.etiam ibi.
Exceptio diuisionis ex epistola Diui Adriani cessat in quinque casibus. de fideiuss.§ si plures fo 275.col.3
Et an talis exceptio sit dilatoria, vel peremptoria, vel anomala. ibi.col.3.
Et q opponi possit vsque ad sententiā non postea. ibi.col 3
Exceptio non numeratæ pecuniæ, vltra biennium non opponitur. de lite. ob. in princ fo.277.col.1
Exceptio non numeratæ pecunię potest opponi siue petat actor, siue non. eod. titu.col.3
Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi etiam post biennium: sed tunc onus probandi competit excipienti. eo.tit.fo.278.col 1
Exceptio non numeratę pecuniæ in qui bus casibus locum non habeat.eo.tit. fo.278 co.3
Executiones magistratuū qui plus debito petunt, puniuntur in quadruplū. de actio.§.quadru.fo.348 co.3
Exemplis an iudicetur. de iu.nat. gen. & ciui.§ ex non scripto.fo.19.co.4
Exempla eius qui habet authoritatem. l condendæ. attenditur.ibi.
Exempla non restringunt regulā. de re. corpo.& incorpo.in prin. fo.114. col.1
Exempla instrumentorum an probent. de test.§.nihil autem.fo.144.col.3
Exempla Principum sunt imitanda. de codic in prin. fo 209.col.2
Exempla necessaria sunt in materia generali. de actio.§.sed istæ.fo.326.col.1
Exercitoria quid sit. quod cum eo. §.1. fo 356 co 2.& 3
Et vnde dicta. ibid.
Exhæredatio inter cæteros qualiter fieri dicatur, & quare ita dicitur. de exhære.lib.in prin. fo.152.co.2
Exhæredationis cā debet exprimi, & per hæredē probari.eo.tit.§.1. fo 153 col.1
Exhæredationis respectu sublata est dīia sexus emancipationis, & patrię potestatis, & posthumorum & iā natorum. eo.tit §.sed hæc quidem. fo.153.col.4
Exhęredati quę remedia habeāt contra testamentum.eo § 155 co 1
Exhæredatis substitui potest. de pup.sub. § non solum fo.167.co.3
Exhęredatus habetur pro mortuo quo ad ius ciuile de succ.lib.§.1.fo.217.co.1
Exhiberi non tantum debet res, sed debet exhiberi in eo statu in quo erat tempore petitionis. ff. de offi.iud. §.si ad exhibendum. fo.385.co.2
Non exhibente reo vel non cauente de exhibendo, iuratur in litem. ibid.
Eximēs aliquē qui in ius vocatus sit, tenetur ad pęnā quanti actor in litē iurauerit.de actio.§.pœnales. fo.334.col.2
Experientia est rerum magistra. de satisda.§.fin. fo.367.col.2
Experientia comprobantur scientia, diligentia & fides.in proœ. §.cunq; hoc. fol.4. col.2
Expensæ necessariæ quæ dicantur. quod cum eo §.præterea. fo.357.co.3
Expressio eorū q̄ inerāt nō facit quid dici superfluū.in proœ in princ. fo 2 c.2
Exquaestor qui fit. in proœ. §. cunque hoc. fol.4.col 4
Extensio fit de casu ad casum ex identitate rationis. de lega patro. tute. fol. 63.col 3
Extensio non fit in pœnalibus de similibus ad similia, quando pęnę imponuntur habito respectu ad priuilegium alicuius personæ, etiam si ipsi casus essent a iure æquiparati. de actio.§ ex maleficijs fo.340 col.1
Exercitoria iudicāt animi secreta interiora.de re.diuis. §.pauonum fo 99.col.1
Extinctum semel non reuiuiscit, etiam cessante causa extinctionis. de noxa. actio.§ si seruus. fo.361.col.3
Et de cap.dim.§ quod aūt. fo.62 col.3
Extraneus hæres dicitur qui non est in potestate. de hære.quali.& diffe.§.cæteri fo.177.co.3
Extranei in alia materia qui dicantur. ibi fo 177. col 3. & de leg.§.si peculiū. fol.250 col.3
Arbit.qui dicatur. de re.diuis. §.certè. fo.306.col.2

Face-

Facere qui tenetur aliquid, tenetur illud omni ope, & industria adimplere. in proœ §.1.fol 3.co.1

Facere dicimur quod per aliũ facimus. ibi.§.igitur.fo 5.co.4

Faciens aliquid in alieno fundo, si quod facit ab eo petatur, recuperat expensas ope exceptionis. de re. diuis §.qua ratione fol. 107.co 2

Facere posse importat quatenus facultates patiuntur deducto ne egeat. de actio. §.item si de dote. fol.354. col. 2

De facto fieri aliquid nõ sufficit, vt sequatur effect⁹ iuris. de inge.§ si f.20.c.2

Factum gratia periculi, vel necessitatis euitandæ mortis, non dicitur factum animo admittendi rem, quamuis primo aspectu appareat contrarium. de re.diu §.si fo 113.col 3

Factum a iudice contra partem contumacem, censetur factum ab ipsa parte.qui alie li §.1.fo.133. col.2

Factũ legitimè nõ retractaẽ, licet veniat ad casum à quo incipere non possit. de lega. §.si quis debitori.fo.187.col 3

Factũ unius iniquum est, quòd alijs damnũ afferat. de nox.in prin.fol.360.co.2

Facti appellatio comprehendit non factum. de uerb.obl.in prin.fo.254 col.3

Facta etiam in stipulationem deducuntur.ibid.

Facti alieni promissio qñ ualeat. de inut. stip.§.si quis alium fo 265. col.1 & 2.

Facta non præsumuntur. de fideiusso.§. fin.fo.276 col.3

Facta vtpote naturalia non sunt abdicata a seruit. per quas perso.no. obli. acquir.§.fin.fo.298.col.3

Facilioribus est inchoandum. de iust.& iu.§.1 fo.8.co.2.& de lega.§.sed olim. fol.181.col.2

Et faciliori uia eundum est. ibi.

Facilius percipiuntur res oculis, quàm auribus.de gra.cogna.§.fi.fo.210,col.1

Facultates suas quis potest ignorare. ex qui.cau manu. non lic. §.in fraudem. fol 24.col.4

Facultates magnæ uel paruæ dicuntur arbitrio iudicis. de attu.tu. §. sed hoc. fo.67 col.4

Falcidia in quibus casibus cesset. de leg. Falc.§.fi fo.200 col.4

Falsa causa non uitiat legatum. de lega. §.sed si uxori fol.188.col 2.& §.longe. fol.194.col.4. nisi sit apposita conditionaliter. ut ibi.

Falsum quod dicatur.de excus.tut.§.fin. fo.86.col.4

Fama aliqñ damnatur post mortẽ. quib. ex cau.man.non licet.§.1.fol.24.col 2

Famæ periculum æquiparatur periculo uitæ.de suspec.tut.§.suspectus autem. fol.89.col.3

Familia quid importet. de legit. agnat. tut.in prin.fo 59 col.3

Et ponitur pro hæreditate. de actio.§. quædam.fol.340.col.3

Fatuitas est damnabilis. de fideicom.hære.§ sed quia fo.204.col.2

Fauore introductum non est trahendũ ad odium. quib mod. ius pa.po.fol. in prin.fo.47.col.3

Fauori per se introducto quilibet potest renunciare. qui.alie.l.fo.132.co.1

Fauor est extendendus.de actio.§.actionum autem.fo.345.col.iij.

Fœmina calidior & fragilior masculo.de nup.in prin.fo.33.col iij.

Fęmina non adoptat, nec habet filios in potestate.de adop.§.fœminæ fo.45.c.4

Fęminæ qualiter olim poterant exhæredari.de exhæred lib.§ 1.fol.152 col.iij

Fœminæ transuersales quomodo fm uarietatem iurium successerint olim. & qualiter hodie succedant. de legi. agna.succes.§.1.fo.220 col.2.& seq.

Fęmininũ non concipit masculinũ. qui. da.tu pos.§.si quis filiabus.fo.58.co iij.

Ferè est dictio diminutiua. quod cum eo.in prin.fo.356 col 1

Ferarum dominiũ retinetur, donec non sit earum persecutio difficilis. de re. diu.§.apium.fol 98.col 2

Fętus aĩalis irrationalis est in fructu. de re.di.§.in pecudum. f.109.co.4.& seq.

Feudum ex quibus causis reuocari possit.de dona §.1.fo.130.col.iij.

Fictio idem operatur quod veritas quo ad iuris effectũ. de nu.§.pe.fo 38.co.4

Fictio fictionis datur in adoptione loco nepotis de adop.§.licet fo 44.col.2

Fictio postliminij fingit captum semper fuisse in ciuitate. fictio. l.Corn. fingit captum decedẽtem apud hostes mortuum præambula hora captiuitatis qui. non est permiss.facaessam §.fin. fol 10 col.4.& seq.

Fictiones duæ possunt cõcurrere, quando

do non oriuntur ex eodem fonte. de stip.ser.in prin.fo.250.co.iij.
Fidē fallere grauius est ei, qui ex necessitate confidit, q̄ ei, qui ex uoluntate. de act.§.actionum aūt. fol.345.col.iij.
Fideicommissarius uniuersalis non pōt esse testis in testamēto. secus particularis. de testa.§.legatarius.fo.143 col.4
Fideicommissarius uniuersalis habetur loco hæredis.ibid.
In fideicommissarium transeunt omnia iura actiua, & passiua. de leg § no stra autem fo.181. co.4
Fideicōmissa & olim & hodie fieri possunt post mortem hæredis, uel fideicommissarij eod.titu.§.post mortem. fo 196.col.iij.
Fideicommissa uniuersalia tanquàm digniora præferuntur. de fideicō.hær.in prin.fo.201.col.2
Fideicommissa iure antiquo non habebant necessitatem. ibi.
Et quod a principio fuerunt inducta ex mala causa. ibi.
Fideicommissum vnde dicatur, & eius etymologia. ibi.
Fideicommissa uniuersalia qua actione petantur, & qua particularia. ibi.co.iij.
Fideicommissarius & hæres æquiparantur.eo.tit.§.1 fol.201.col.4
Fideicommissum uniuersale dicitur tā respectu partis quàm totius.ibi.
Fideicommissum relictum in testamento sine institutione hæredis quando ualeat. ibi.& col seq.
Fideicōmissarius an sit dn̄s ēt ante restitutionem. e.tit.§ sed quia f.204.col.4
Fideicommissarius debet in restitutione cauere de indemnitate hæredi restituenti.ibi 205.col.1
Et potest fideicommissum futurum inutile renunciare. e.tit. § siquis una. fo 205.col 2
Et grauari pōt.e.ti.§.p̄terea.f.205.c iij.
Fideicommissorum nomen, substantia, & receptio causam habuerunt a fide hæredis.eo.tit.§.ti.fo 206 co.2
Fideicommisso relinqui potest quælibet res existens in commercio nostro. de singu re pei fideicomm.reli.in princ. fo.207.co.2
Fideicōmisso grauatus tenetur saltē ad æstimationem.eo.tit.§.1.fol.207.col.2
Fideicōmissa quibuscunq; uerbis relinquuntur. eo.tit.§.fi. fo.208.c.4.& seq.
Fideicommissaria hæreditatis petitio datur ei, cui per Trebellianum hæreditas est restituta. de act. §. item Seruiana fo.332 col.3
Fideiussor de iudicio sisti quandiu teneatur.de satisda.§.1.fol.365.col.2
Fideiussor quilibet est idoneus, quando agitur contra patrem, uel patronum. ibi.fo.365.col.4
Fideiussor de iudicato soluēdo liberatur lata sententia, si simpliciter sit receptus.eo.tit.§.finautem fol.366.col.iij.
In fideiussorem de iudicato soluendo an fiat executio sine nouo processu. eo.tit.§.fin.fo.367.col.iij.
Fideiubens censetur habere mandatum de soluendo ab eo pro quo fideiubet. de replic.§.1 fo.374. col.3
Fideiussori datur regulariter regressus contra principalem, pro quo fideiussit si soluerit. ibi.
Fideiussores ad hoc accipiuntur, ut ab eis exigatur, quod a principali nequit exigi. ibid.
Fideiussoris appellatione uenit omne accessorium, siue mandator, siue fideiussor. ibi. col.iij.
Fideiussor est, qui pro alio obligatur. de fideius. in prin.fo.273.co.4
Et quare inuenti sint fideiussores. ibi.
Fideiussor an possit accedere obligationi accessoriæ. ibi.
Fideiussores dotium non exiguntur, & quare.eo.tit.§.1.fo.274.col.1
Fideiussor potest accedere præsentibus, & futuris negocijs ibi.co.2
Et ciuili tantum obligationi. ibi.
Fideiussor an semper relinquat hæredē obligatum. e.tit.§.fideius.fo.274.co.4
Fideiussor pœnę pro furto, uel aliter, an obliget hæredem. ibi.
Fideiussores plures insolidum tenentur, eo tit.§.si plures fo.275.co.1
Et hn̄t beneficium epistolę D.Adr.quā opponunt in uim exceptionis. ibid.
Fideiussor qn̄ teneatur in plus q̄ principalis eo.tit.§.fideiussores. fo.276.co.1
Fideiussor obligatur ex stipulatione, nō pacto simplici.de fideiussor.§.si quid. fo.279.col 2
Fideiussor in quatuor casibus agit ante solutionem.ibi.
Fideiussor aliquando nullo modo agit contra

contra principalem.ibid.
Fideiussio non est sine stipulatione. eo. tit.§.si fol 276.col 3.
fideiussor tempore institutionum poterat conueniri priusqua u principalis, de manda § 1 fol.290.col.4
fideiussor quan'o soluendo liberetur reũ ipso iure u.l per exceptionem. quib. mo tol obli in prin.fol.299.col 3
fideiussor' soluenti quomodo creditor cedat actiones & quando.i i.
fiducia quid sit de leg.agn. succe §. fina. fol.223.col.1
fiduciariæ tutelæ appellatio unde proces-sert. de fidu tu in rub fol.64.col.3
fieri non posse dicuntur ea quæ commode non fiunt de offi iud.§.si familiæ fol 386.col.1
fieri quid facilius impeditur quàm factum tolli. qui. non est permis. fa.testa.§ 1 fol.149.col 2
filios educere monemur de iure na & tenemur nisi de se sint sufficientes de iu.na.gent.& ciu.in prin. fol.10.col.1.
filius nocere non debet materna calamitas.de inge.in prin.fol.19.col.4
filiusfam olim non poterat uti alijs sacris, quàm quibus uteretur pater. §.1. de pat.pot.fol.32 col 1
filius sequitur matrem q:o ad conditionem,sed quo ad honores & dignitates pat.em.de ing.fol.20. col 1
filij existentium apud hostes an sint liberi. de ijs qui sunt sui uel alie. iu. in prin fol.28 col 2 & 3
filij spurij,uel alias illegitimi nõ sunt in potestate nostra.de pat. po.f 30. co.4
filij patris familias sequuntur non matris eo.ti.§ 1.fol.31.col 3
filiusfami.non potest esse in iudicio contra alium sine licentia patris. ibi. fol. 31.col.3
filius sine patris consensu non contrahit matrimonium ciuili & na urali ratione.de nup in prin.fo.32.col.4.
Immo requiritur iussus.ibi.
filij duorum fratrum iure inter se nubunt.co.ti § duorum.fol.35.col.2
filij ex coitu illegitimo non sunt in potestate.co.ti.§ pe.fol.38 col 4
filij sui iuris difficilius transeunt in alterius potestatẽ quam qui sunt in potestate patris.de adop in prin f.40 col.2
filiorum quot sunt species de adoptiu prin.fol.40 col.2
filius si emancipatur ex causa descendente ob defectum ipsius perdit quartam, alias siue sine causa, siue cũ causa non ibi.§.cum autem fo.43.col.1
filij legitimi tantum in multis æquiparantur naturalibus & legitimis.eo.tit. § in plur.mis. f 45.col.1
filius morte patris,uel aui, & quando efficiatur sui iuris.quib. mo ius pa. po. fol in prin.fol 47.col 2
filiusfamilias miles non liberatur a patria potestate.de iure insti. cod.titu.§. fil usfamilias fol.49 col 3
filius non põt cogere patrem cũ emãc pare.e.tit.§.si f.53 eo. 2. nisi certis casibus.nec põt cogi nisi ex iusta cã. ibid.
filiusfamilias potest esse tutor. qui dati possunt in prin.fol.56 col.3
filiorũ appellatione ueniunt posthumi. eo.tit.§.si quis filiabus.f 58.col.3
Et an ueniant nepotes ibi.col 4
filij quot excusent a tutela. de excu. tu. in prin.fo 79.col 3 & 4
filius legitimus tantum non præstat excusationem a tutela patri legitimo iis tum sed naturali sic.ibi.
filij uiui soli numerãtur quando agimus de immunitate patris ibi.
filiusfamilias donat, sed non legat. de dona.in prin.f 129.col.1
filius non est idoneus testis in testõ patris nec cõtra de testa.§.pe f. 143. co.1
filiusfamilias miles põt testari, sed iure com muni.de testa mil.§ j f.145.col.4
filiusfamilias in quasi castrensibus,recte testatur, si testamentum iure communi conficiat.eo.ti.§.fi.f.147.col.4
filiusfa.in aduẽtitijs etiam in ijs, in quibus patri non quæritur ususfructus, non testatur.ibi f.148 .col 1
filiusfam.non testatur nisi in peculio castrensi & quasi castrensi qui. non est permis.fa.testamẽ.in prin. f.148.col.3.
filiusfa. consentiente patre donare potest causa mortis, non testari & de ratione ibi.f.148 col.3
filiusfa. consentiente patre potest testari ad pias causas. ibi.
filij naturales tantum non excluduntur ab hæreditate matris,sed patris sic. de inoffi te.§.1 f 174 col.2
filijs ingratis nihil tenetur pater relinquere.co.ti.§.fi.fol.175.col.4

filius

Filius magis tenetur patri q̄ àm pa er filio, & frater f atr. .it i.
Fi'ius quomodocunque exea' pat is potestatem f.ci locum nepoti in su a te.de hæred quæ ab intest. §. i a temum fol.212.col 3
Filij naturales plus iur s l abent quā a io priu:.eo ti.§.minus.fol.216.col 1.& 2.
fi.ij naturales emancipati de iure prætorio ser.ant gradum liberorum, adoptiu non. ibi.co'.1
fil.us datus in adoptionem extraneo retinet iura patris natural s. eo.titu §. sed ea omnia.217. col.3
fil os ex n asculis m:gis d ligere quàm ex fœmina est facere iutur am naturæ eo.ti.§.fi 218.col 2
filij plurium fratrū qā soli succedūt patruo an succe ant in cap ta uel in stirpes.de l. g. agn.suc.:§.1.221 co 3 & 4
fi iorum appellatione ueniunt nepo.e, sicut appellatione sobolis & liberorū. de senatusc.tertu. §.fi.225.col 1
filij admittuntur ad successionem matris intestatæ per Orphi.de senatusco. Orphi.in prin 225.co 3
filiorum apella ione in ma eria legali non ueniunt nepotes.ibi.
filium non esse, uel esse exhæredatum paria sunt. de success. liber. §. sed nota.a.237.col.2
filius non tenetur ex uoto de act.o. §. actiones autem 333. co'.1
filius non potest patrem in i:s uocare non petita uenia. de act. § pœnales. fol.334 col.2
filius uel filia si corrumpantur quæ actio detur.eo.ti §.in duplum.342. col 3
filius & seruus ferè in c fb' a qu.parant. q.d cum eo in prin f 356 co 1. Et in q bus differant eo.ti.§.exterum 359 c.1
filius fideiubendo patrem de peculio obligat, seruus non.ibi.
filius damnū dans de iure antiquo ante ius ff. daba' pro nox. actio §. fi.365. co.4. Sed hodie est correctū.ib.
fi'i pro suis delict.s ipsi conueniuntur. 361 col.4.& seq
filius licitè olim occidebatur a patre'. ibi.261.col. 4
filij in potestate stipulando aquiparantur seruis.de stip ser.§. 160.col 4
filius alij excepto pat e potest nat ra liter & ciuiliter obligari. de inuti. stipu.§ item Inutilis.1?9 col.2
Exceptis aliquibus casibus notati.ibi. & col seq
filius in peculio cast ensi, uel quasi est pa e familias fo.e ,col.2
filiusfamilia. impubes etiam cū authoritate patris non obligatur, & q are.e. ti.§ p pill. s.26? col 4.& seq.
filiofa.ol.a qui.qu. actiones c mpetebant ra ione prop ietatis,quas tamen non exerc bat. per quas perso. nob.ob lig .c.. i in prin 2 8 col.1
filius el seruus s rripiendo domino n l pa i committunt su.tum, & res efficitur furtiua.non tamen datur actio fur i &q ar:. de obli quæ ex de § 2. q i.30..o'.3
filiu qu n io possit puniri de furto facto patri.ibi co.
filius p o qua iniuria possit patrem accusar:.de iniu.§.atrox.318.col.1
filia sororis adoptiuæ non coniungitur mecum ciuili, uel natura i iure. de nup § fratris 34.col 4 & seq.
filiation non præiudicat quæstio super pattu agnos.endo quo ad alimenta.de act o.§ præiu ici les 336.c 1 & 2
finium signa.puta lapid.s effodiens corrumpēs.pun tur etiam iudicio finium reg indorum. de effi. iudi. §.fi finium. 386.col 2
fines prohi en poni uel agrum metiri quemod p n atur i. i.co.3
finium regundorum iudicium quid contine.t eo §.385.col 3 & 4.
fiscus in quibus utatur iure priuati. de usuca.§.res fi i 125.col 4
fiscal a regulariter alienari non pōt. ibi.
fiscus uenders q. ali.er, quando, & quæ p.iui'egia transferat. eod titu §.si fo. 127 .ol.3 & 4.
Et cont. a fiscum in dubio est pnunciā dum. qui mo.testa.infir §.fi 172.col 2.
Et q ando hoc sit uerum.ibi.
fiscus qua'iter tene .tur ad debita contract i an.e confiscationem per eum, cuius bona sunt confiscata de acquir. per arroga §.fi.243.col 2
fiscus & mulier paribus passibus ambulant de actio.§ fue a. .47 col.1
fiscus non præfertur habentibus expressā m hypothecam.ibi.
Et an fiscus plus petens incidat in pœnas, ut priuatus. eodem titu.§. si qu s

agens fol.350.col.4
Fluminis imperus non potest alteri ad iudicare fundum meum.de rerum di-ui..one.§.præterea 100 col 2
Flumina uicem iudi ium obtinet, & dant & auferunt dominium . eodem tit § quod si natural 101.col 3
Forma tradita a l. serua.i debet. de test. in prin.140.col.2
Formidolosus.i. dolosus multiformiter. de pu il substi § sin autem.167.col.1
Fornicatio quęlibet hodie est prohibita. de hęre.quæ ab intest. §.1.212.col.2
Forte, ubi hac dictio est apposita.debet intelligi ut dem disponatur in casu, in quo non est apposita, quod dispo-nitur in eo in quo est apposita. de a ctio.§.ęque.324.col.3
Fortunæ quæ committantur.de. satisda. tu.& cu §.77.col.3
Fortunę prosperitas debet credere lucro eius cuius fauere uo'u t.per quas per-so.no.acq.§.1.136.co.2
& quod a fortuna procedit nō debet alicui imputari.de senatuscon.tertul. sed nos. 224 col.3
Forus est locus ubi ius redditur: Item rerum uenalium bursa, & plura alia significat.de inuti.stip.§. 1.264. col.2
Forū neutro genere quid significet. ibi.
Frater an possit stipulari fratri in eadem ptāte exitenti.de stip ser.§ 1.261.co.1
Frater cosangu neus quis dicatur. de leg.agna.succ.in prin.219.col.3
Fraus sine dolo non existimatur. qui ex causa.ma.nō licet. §. in fraudē 24. c.3
Fraudem legi faciens punitur de ijs qui sunt sui uel al.e. iur.§ fi.29.co.4
Fraus nemini debet patrocinari. de a-ctio,§.itē siquis in fraudem. 329. co 2
Fraus.quando sit talis ut faciat instrumē tum,actum,uel contractum rescindi. ibi.col.seq.
Et tā in contractibus quàm in ultima uoluntate & in libertatibus. ibi.col.3
Frequentioribus rebus aptātur leges in proœ.§ cunq.5.col.2
Fructus naturales quis restituat & quan do. de re. di. §.siqs a nō dño.208.co.4
Fructus industriales quando quis resti-tuere teneatur ibi.
Fructuarius quos fructus lucretur. & us que ad quod tempus. eodem.tit.§. in aero.109.col.3
Fructus percepto, & in horreo reposi-tos facit suos fructu arius.ibi
Fructus separatos a solo facit suos bonę-fid. possessor ibi.
Fructuarius facit suos fructus naturales bon ęfid.possessor non ibi.
Fructuarius non transmittit ad hæredes fructus,colonus sic.ibi 109.col.4
Fructus omnes hominum gra sunt pro-ducti.eo.ti. § in pecudum.ibid.
Fructuarius tenetur supplere gregem a-grum & uineas ibi.
Fructus rerum hæreditariarum ante adi tā nō augēt patrimonium quo ad fal-cidiā de leg. fal.§.quantitas 199 co.3
Fructus, ex mora qñ ueniant in actioni bus bonæfidei & qñ in stricti iuris. de actio.§.actionum autem.345. col.1
Fructum species diuersæ,& per quos lu-crentur & per quos non.de offi iu.§.1 384.col.1.
Fructum eadem hī distinctio & consi-deratio in iudicio uniuersali & parti-culari.e.ti.§.& si hæreditas. 384 col.4
Frumentum duorū dominorum an eo-rum uolūtate possit fieri cōmune. de re.diui.§.quòd si frumentum.104.c.2
Frumento commisto duorum dominorum qualiter fiat separatio. ibid. fol. 104.col.3.& 4.
Frustra nihil concedi debet. de replic. §.1.374.col.3
Fullo quis dicatur. de loca. in prin. 285. col.1.& de manda §.1..94. col.1
Fundi appellatione uenit plena proprie tas de lega.§ si cui fundus.fo.185.co-lum.4
Fundamento sublato tollitur ædificiū. de bon.pos.§. sed eas.242.col.2
Fur manifestus non constituitur per so-lum uisum.de fur.§.2.304.col.3
Furti pœna an debeatur in foro cōsciēn tiæ ibi.§.5.305.col.1
Furem diurnum uel nocturnum capere licet.de actio.in prin.322.col.2
Fur quo casu agere possit furti. de obli. quę ex deli. & furtu.autem.307, col.4
Fur & raptor distinguūtur. de ui bo.rap. in prin.39.col 4.& seq.
Fur nocturnus occidi potest, diurnus non.de leg.§.1.313.col. 4
Furti species est aliena largiri. de obli. quę ex deli.§. furtum.304.col.3
Et non fit furtum uolenti. ibi. §. sed

& fi.fol.306.col.1

Furtum fit in libero homine non ratione dominii, sed maleficii.eod.tit.§.interdum.f.306 col.3

Furti agitur etiam pro modica re. eo.tit. §.furti autem.fol 307.col 4

Et agitur ab eo, cuius interest. ibi.

Et cessat vbi cessat dolus, & fraus, eo. tit.§ in summa.f.308.col.4

Et an fiat sine contractatione.e.ti.§. 1. f 303. col.4

Et non fit in re immobili incorporali, vel mea. ibi.

Item nec rei hæreditariæ . ibi.

Et non fit quando quis credit sibi licere, vel dominum permissurũ. ibi.col.4

Et quibus casibus fiat sine animo furandi.ibid.

Et non connumeratur inter casus fortuitos.de actio.§.sed istæ f.327.col.1

Nec pôt fieri sine leuissima culpa. qui. mo.re ꝯhi.obl.§.præterea. f 253.col.3

Furti manifesti pœna est quadruplum, de actio.§.quadrupli. f.348.col.3

Furti odio introductum est, vt dominus ageret actione personali.eo.ti.§.sic ita que.f.337. col.2

Pro furto non imponitur de iure, nisi pœna pecuniaria.e.ti.§. ex maleficiis. f.339.col.1

Et non committitur sine animo, & potest fieri etiam in vna gallina . de rer. di.§.gallinarum.f 99.col.1

Et potest committi furtum rei suæ, e. ti.§.si tamen. f.103. col.2

Furtum committit qui aliquid decidens de naue, vel curru sciente, vel ignorante domino accipit animo lucrãdi. eo ti.§.si f.113. col.1

Et vendens scienter rem alienam dicitur furtum committere. de vsucap. § furtiuæ.fol.123. col.3

Et an committatur sine affectu furandi.eo.ti §.sed tamen. fol.124.col.3

Furtiuæ res, & vi possessæ non possunt vsucapi.de vsucap.§. furtiuæ. fol. 123. col.3 & an, & quando possint.de obl. quæ ex deli.§.3.qui. f. 307.col.4

Furtiua res vitio purgato præscribitur, & vsucapitur.eo.ti.de vsucap. §.aliquando.f.123, col.3

Furtiua res quando separetur a conditione furtiua.de obli.quæ ex delic.§.aliquando.f.306.col.4

Furor qualiter probetur. qui. non est permis fa.testa.§.1 f 149 col 3.& 4

Furiosus non potest esse testis in testõ, & quare.de test §. testes aũt f.141.col.2

Furiosus, qui habet dilucida interualla potest testificari quando tempore actus gesti, & examinationis non erat in furore ibi.f.142.co.1 & 2

Et potest d.casu testari, etiam quib.nõ est permitta.test.§.1. f.149.col.3

Furiosus, & mente captus quomodo differant eo.ti.f.149.col 4

Furiosi, & ignorantes æquiparantur quo ad acquisitionem, de hær. quæ ab intest § sui autem f 213.col 1

Furiosus nullum negotium, in quo consensus requiratur facere potest. de inutil.stipul.§ mutum. f.267.col.3

Gallinarum , & anserum duplex est species de rer. diui.§. gallinarum . fol.99 col.1

Gallinarum dominium non amittimus per exitum è conspectu.ibi.

Gemmæ lapilli, & margaritæ in quo differant.eo.ti.§.item lapilli.f 99. col 4

Genus quod dicant, de iure nat.gent. & ciui.§.constat.f.13. col.2

Generaliter accipitur apud legistas aliter apud dialecticos.f. eo. & seq.

Generi per speciem derogatur . de bon. poss.f.240 col 3

Germanus quis dicatur.de legi.agn.succes.§.1 fol.22.col.3

Gerundia denotant actum , prout est in facto.de actio.in rub. fol.321. col.2

Gradus agnationum, & cognationum quid expediat cognoscere. de gra. cogna.in prin.f.228. col.4

Gradum primum facere non potest vna persona: sed post primum gradum, quælibet persona superaddita facit vnum gradum.eo.ti.ibi f.229.col 1

Gradus in linea directa qualiter sit computandus ibi.fol.229.col.2

Gradus in linea transuersali qualiter cõputetur.ibi.

Gradus diffinitio. 230. col.3

Gradus dinumeratio in linea ascendenti non est diuersa inter ius ciuile, & canonicum, sed bene in linea transuersali,& quomodo, & quare. de gra. cogn f 232.col.3. & seq.

Grassari.i.niti ad malum.de susp.tu.§.si. fol.91.col.2

Grex

rex quid sit & quid contineat. de re. di.§.in pecudum.f.110.col.1.& de le. ga.§.si grex.fol.150 col.1
Et redactus ad unam ouem non est amplius grex.ibi. in d.§.si grex.
rege legato, si ad unam ouem reducatur nihilominus debetur, & quid si deficiat ante mortē testatoris.ibi.c.1
H Abitatio differt ab usu & usufructu.de usu,& habi.§.fin.fol.121.co lum.1 & 2
abitatione hīs non solum uti pt ctī fa milia, sed etiam alteri locare, ibi.
abitatio quid sit ibi.
Et non differt ab usufructu habitatio nis.ibi.col 2
ereditas quęsita nō est amplius hereditas.de leg.agna.tu.§.si.fol 60.col 3
ereditas quid sit.de auto.tut. §.1. fol. 69.col.3
ereditas ad hoc ut mihi quęratur per liberum hominem sunt sex necessaria per quas perso.no.acqui. §.idē pla cet.fol.134 col.1
ereditas iacens repręsentat personam defuncti non hęredis. de here.instit. §.seruus.f.158 col.4
Intellige donec adeatur, nam post adi tam repręsentat personam hęredis. ibi.159.col 1
ereditas diuiditur in 12.uncias. codē titu §.hęreditas.f 159.col 4
reditas accipitur pro causa materiali testamenti.de pup.substi.§.igitur.fol. 166 col.4
reditas nec adimi nec dari directo po est in codicillis de codic.§.codicillis. 209.c.4.secus si per fideicom.ibid.
reditas primo loco debetur liberis.l. 2.tabu.de hęredi.quę ab intest.1.fol. 11.col 2
reditas defertur a morte.de legiti.agna.success.§ proximus.f.222. col.2
reditas defertur usque ad decimum gradum.de grad.cogn.f.230.col.4
editatis petitio est duplex directa & tilis de interdict.§.1.f 176.c.2
editas est persona imaginaria, susti nens uicē defuncti.de stip.ser. in prin. 260.col.3
edi quicquid acquiritur hęreditati ostea adeunti quęsitum est. ibi.
editati furtum fieri non potest. ibi.
editas sustinet personam defuncti, non hęredis, ibi.f.260.col.4
Hęreditas transmittitur per infantem. de inu.stipu.§.pupillus f.268. col 2
Hęres institutus nō potest restituere hę ditatē ēt lucrosam pupillo sine aucto ritate tut.de auctor.tut.§.1.f.69 col.3
Hęres ex aditione quasi cōtrahendo obligatur, ibi.
Hęredem non habere iniuria est defun cti, qui.ma.non lic.§.1.f.23.col.4
Hęres est successor uitiorum. de usuca pio.§.furtiuę 124.col.1
Hęres uendendo rem inuentam in hęreditate, quę non erat defuncti, non facit furtum.& transfert usucapiendi conditionem si bona fide fecit.eo.tit. §.sed tamen.f 124.col.3
Hęres pręsumitur ignorare ea quę sunt in hęreditate quo iure ad defunctum pertineant.ibid.
Hęres utitur accessione tpis ex persona defuncti.eo.tit.§.diutina. f 126. col.4
Hęres non pōt esse testis in testamento. de testa §.sed neque.f 143.col. 3
Hęredis nomen debet exprimi a milite. de testa.mili.§.plane.f.145.col.2
Hęres generaliter institui potest tam li bet q̄ seruus ēt non facta mētione libertatis.de hęr.inst in prin.f.156.ca.3
Hęres.i.dominus.ibi.col.3
Hęres censetur eadem persona cum defuncto.ibi.
Hęredum plures gradus fieri possunt.de uul.sub.in prin.f.162.col.4
Hęres esto, est uerbum directum, quod non obligatur.de pup.subst. §. ñ.fol. 159.col.1
Hęredum tres sunt species & quę. de hęre.quali.& diffe.§.1.f.176. col 1
Hęres necessarius quis dicatur. ibid. & quare, ibid.
Hęres tenetur de suo creditoribus hęreditarijs.ibid.
Hęres extraneus habet ius deliberandi. eo.tit.§.extraneis.fol.178.col 4
Hęres siue suus siue extraneus post aditam non repudiat, nisi sit minor.ibi.
Hęres non grauatur, nisi idem aut simile consequatur ex testamento.de leg. § non solum.f 182.col.3
Hęs grauari pōt aliquid facere in fauorē legatarij.de leg.§.iam aūt. f.191 col.3
Hęres nunquam desinit esse hęres. de fi deicom.hęred.§.restitută.fol 202.c.2

Hæres cogitur adire per fideicômissum, & restituere eo.ti §.ergo 303.co. 3
Et tali casu est immunis hæres ab omni dãno.& ibi & nihil lucri sentit.ibi.
Hæres grauatus cogitur inuitus adire & restituere, nisi testator contrarium disposuerit.ibid.
Hæres habetur loco legatarij, quãdo eidem assignatur una uel plures res. eo. ti.§.siquis una.205 co 2
Hæres, qui coactus adiuit, restituit etiã rem sibi particulariter a testatore relictam.ibi.205.co.3
Hæres ab intestato potest grauari fideic. eo.tit § præterea.205. co 2
Hæredes ab intestato uidentur habere tacitam uoluntatem testatoris ibid.
Hæres, q asseritur grauatus, cogitur aut soluere aut iurare.e ti.§.fin 206 col 2
Hæres an & qñ teneatur ex non solenni uoluntate ibi.260 co 4
Hæres eius, qui in testamento aliquod cômodum sentit, pôt grauari. de sing. re.per fidei.reli.in prin. 207.co 2
Hæres semel ppetuo est hæres. de hęre. quæ ab intest.dete §. interdũ 233. c.2
Hæres quis aliqñ esse definit.ibi.col.3
Hęres mulieris non hẽt idem priuilegiũ in dote repetẽda, quod habet mulier de actio § fuerat. 347. col.3
Hæres institutus sub conditione non dicitur hæres ante conditionis euentũ: item nec purè institutus dicitur hęres ante aditam.de uerbo.obli.§. sub conditione 257.col. 2
Hæredis & defuncti est eadem persona de actio.§.1.323.col.3
Hæretici maioris hæresis nõ possunt hæredes institui.de lega.§.legari.fol 192. col.4
Hermaphroditus an possit esse testis i testamẽto.de testa.§.testes autẽ 148.c. 1
Hominis triplex est status, in proœ §. 1. 3 co..2
Homo in eodem statu nũquam permanet de iusti.& iu.in prin. 7. co.2.
Homines iure naturæ liberi nascebant. de iu.na gen.& ciui §.ius autẽ.12.c 1
Homo est dignissima creaturarum. eod. ti.§.fi 7.co 1
Et aut liberi sunt, aut serui.de iu. perso.in prin 17.co.3
Homo pati potest se uendi ad participãdum pretium introductione iuris ciuili.eo tit §.1 fo.18.col. 1
Hominum genus unicum de iure naturæ.de iure gẽtium tria de libe.in prin. fol 20.co.4
Homo non est in fructu de re. diui. §.in pecudum.100.co 4
Homo liber nõ pt locare operas suas in perpetuum.de usufru § 1 f. 111.col 1
Hominis liberi uenditio ualet si ignorantes sit facta.de usucap.§ 1 fol 123. col.1. & 3
Homo in seipsum ius nõ habet. ibi.col.3
Homo liber bonafide possessus ita nobis acquirit, sicut seruus per quas perso. nob.acqui.in prin.fo. 135 co. 3
Homo homini non accedit.de lega §.siquis ancillas.fo. 189. co 3
Homo liber si damnum dederit, & postea efficiatur seruus potest agi côtra dominum noxali iudicio. de noxa.actio.§ omnis.fo 361. col. 1
Honestas legalis quo ad quę uersetur. de iustitia & iu.§.iuris præcepta.fo.8. col 3
Honestas in nuptijs copulandis maximè uersatur, & attenditur de nup.§. 1.fo. 34.co.1.& §.si uxor.fo.37.co.2
Honestas publica oritur etiam ex sponsalibus de futuro & de facto contractis.eo.titu § si uxor.fo. 37. col.2
Honestas præferenda est utilitati. de adop §.cum autem.fo.42 c.2
Honestas maior requiritur in muliere, q̃ in masculo.de hær.inst §.1 157. co.3
Honorem & meritum consequi debet quis ex eo bono, cuius est causa.de hę re.quæ ab intest.§.1 fol 211.co. 2
Honor non debet afferre incommodum pecuniarium.per quas personas nob. acqui.§.hoc quoque fo. 137 co 2
Honor est esse sui iuris, dicto. fo. 137.c.2
Honores dicuntur magistratus de iu.na. gen.& ciui.§.prætorum.fo.11.col. 1
Honorator siquis in uno, in alio debet grauari. de Senatuscon. Tertul. §.sed cum ante.fol 225 co.1
Hospitalia dicũtur loca pia. de obli. quæ ex qua.con.§.si fo 2.7 co. 2
Hostes qui dicantur de actio.§. rursus. f. 129.col.3.& in p oœ.& in prin. fol 2. col 4 & qui mo.ius pa.pot fol. §.si ab hostibus fol.50.co. 2.& de re. diui.§. item ea.fo.99.co.3
Capti ab hostibus alterius ciuitatis, q re-

tomanæ an efficiatur serui, & gaudeāt beneficio testitutionis, sicut illi. ibid.
Humanum genus ad homines tantū refertur, quia aialia ēt ex humo sint. de iu.na.gen.& ciui.in prin.9.co.4
Humana genera an sint plura.co.ti.§.ius autem 12.co.2
Humanitus accidere.i. mori.de dona.in pri..128 co.4
Humanitas laudatur.e.tit.§.fi.132. col.4
Hypotheca tacita datur semp in dote tā ex parte uiri quā mulieris.de actio.§.fuerat.146.co. 4
Hypothecaria quę datur legatariis an sit ex quasi con..de oblig.q ex quasi con.§.Hæres.96 co.3
Idem iuris est de parte quo ad partē, quod de toto quo ad totum:licet aliquando aliter sit.de hæredita.§.hæreditas.200.co.3
Et de lega.§.si rem suam. 186. col 4 de fideic.hære.§.nihil autem. 205.col.1. vbi declaratur hoc procedere ubi est eadem ratio.
Idest,est dictio expositiua, de actio. §.itē si de dote. 354.co.2
Idoneus testis dicitur omni exceptione maior.de inutil.stipu.§ item uerborum. 269.co 2
Igitur, ponitur aliqñ inceptiuè, non illatiuè,de inoffi test.§.h. 75. co 2
Ignominia eorum, quorū bona publicè distrahebantur, quāta esset apud antiquos quib.ex ca.ma.non li.§ 1.24.c. 2
Ignorans quasi cōtrahit de hęre.quæ ab intest.§.sui autem.213.co 1
Et ignorans & fur olim quoad acquisitionem æquiparantur. ibi.
Et ignorans suam conditionem nulli acquirit per quas perso.no acq. §.idē placet.139.co. 1
Ignorare quis pręsumitur quod pendet ab alieno facto, ut se datum tutorem. de excusa.tu.§.qui autem.83. co. 2
Ignorantia literarum excusat a munere publico co.tit. similiter.. 2.co.4
Ignorantia iuris est lata culpa. de suspec. tu.§ suspectus autem.85.co. 4
Ignorantia probabilis est in facto alieno. de actio.§.si quis agens 351.c. 4. & de manda § recte.393.co.2
Ignotus hęres institui potest & amari: intellige.i.non usus. de hære. insti. §. quos.162.co.2.& 3
Et dari potest tutor.de excusa.tuto.§. non esse.83 co.2
Illiteratus non admittitur ad aliqua, ad quæ literatus admitteretur.e.ti.§.similiter.82. co 4
Illustres qui dicantur.de iniu. §.in summa.318 co. 3
Imaginarium.i. fictum. uel per momentum duraturum.qui.mo.sol.obli. §.300.co.2
Imaginarium & fictū differunt,qui. mo. ius pa.po.sol. §.prętereia. col. 2. & 3
Immittere & proijcere differunt. de actio.§.æque.324. col. 3
Immunitatem ab honoribus quot filij præstent.de excusa.tutō.in princi. 79. co.4 & seq.
Imperator non potest esse infidelis . in sub.proœ.1 c.2
Et debet semper augere imperium. e. colum.4
Et ex l regia habet omnem populi auctoritatem de iu.na.gen.& ciui.§.sed & quod 14.co.1
Et eo mortuo & sic uacante imperio qs succedat.de adop.in prin 41.co.1
Imperium totale potest alteri concedi. de iu.na gen.& ciu.§.sed & qđ.14.c.1
Impedimentum cessat finita causa impedimenti.de nup.§.inter eas. 34. col.3
Et impedimentum naturæ est fortius quam accidentis. de adop. §. sed & illud.41.co. 1
Impedimento cessante, cessat dispositio facta ex causa dicti impedimenti. de attili.tuto.§.ab hostibus 65. co 4
Impediuntur multa facienda quæ facta tenent.de excusa.tuto §.& qui.61.columna 2
Impēsę in reb' alienis factæ qualiter recuperent.de re.di.§.certe.306 co.3 & 4.
Impēsarum plures species 309 co.3.& 4.
Et recuperantur per actionem, exceptionem, & officium iudicis. ibi.
Impensa funeris detrahitur ut æs alienū. de.l.falcid.§ cum autem.200 co 2
Impensarum aliæ necessariæ aliæ utiles, aliæ uóluptariæ de actio. §. item si de dote.354.co 3
Et quæ minuat dotem. ibi.
Imperfecta nihil fit.t.qui.mo.testa.infin § ex eo.178.col. 1
Imperitia culpa est & quādo, de l. Aquilia.3.prætereā 312.co.3.

Impossibilitas uitiat stipulationem. de verb.obli.§.loca.fo.2.258. col.2.
Et ibi an hoc sit uerum in contractibus bonæfidei.
Impossibilis conditio uitiat stipulationē. de inutil.stipu.§.si impossibilis.fo.268. col.3.& ibi quare secus in ultimis voluntatibus.
Et quæ dicantur impossibilia. ibid.
Et quot modis dicatur conditio impossibilis.de hære.institu. §.impossibilis.fo.161.col.4.& f.162.col.1
Impossibilitas de facto magis impedit, quàm naturalis, de adopt. §. sed & illud.fol.45.col.2
Improba allegatio pōt] dici respectu initij,licet ex postfacto sit recta. de inuti. stipul.§.item uerborum. fol.268.col.4
Imputari alicui non debet quod procedit a fortuna, de senatusconf. Tertul. §.sed nos.fol 224 col.3
Imputandum est ei,qui minus sufficientem procuratorem eligit. quib.ex cau. manu.non li.§.si.fo.27 col.2
Impubes non potest esse testis in testamento,& quare. de testa. §. testes autem.fo.141 col.4
Nec potest testari, & quare. qui. non est permis.fac. testa.§.1. fol.149.col.2
Et an testificetur de ijs, quæ vidit in pupillari ætate. de testa. §.testes autē. fol.142.col.1
Incestus dicitur cum consanguineis, de nup.§.1.fol.34.col 1
Incestuosi non possunt heredes institui, de lega.§.legari.fol 192.col.4
Inchoandum est à vetustioribus . de rerū diui.§.singulorum ;fol.96. col.4
Incorporalia non traduntur nec vsucapiuntur. de re. corpo. & incorpo. in prin.fol.114.col.2
Et nō vēdicantur. de act.§.1.324. col.1
Nec diuidi possunt.]per quas pers.nob. obli.acqui. fol.297. col.4
Incognitum esse non debet quod tollitur & reformatur. per quas pers. nob. acqui.§.2.fol.136.col 2
Incontinentia non sunt multiplicanda. de pup.subst §.non solum.167.col.1
Incerta persona non potest hæres institui,de lega.§.legari.fol.192.col.3
Incertæ personæ de iure antiquo legari non poterat. eo.tit. §.incertis.fol.193. col.4.etiam in milite & libertate.ibid.
Et quę dicatur persona incerta.ibid.
Incertè de certis & hodie & olim rectè legatur.ibid.
Incerta persona potest hodie heres institui & ei legari. eo.titu. § posthumo. fol.193.col.3
Incertitudo quando vitiat legatum.de lega.§.incertis.fol.193 col 1
Incertitudo rei promissæ quando vitiet stipulationem. de verb.oblig in princ. fol 264. col.4
Incapacib. capere directo non potest per fideicommissum relinqui. de fideicō. hære.in princ. fo.201.col.1.& 2
Incendium computatur inter casus fortuitos, quib.mo.re.cō.oblig. §.item is cui. fol.252.col 1
Incendiū non potest nasci sine leuissima culpa.eod tit §.præterea.fol.253.col.3
Incontinenti, qualiter accipiatur in interdicto, vnde vide inter. §.recuperandæ fol.379 col.3.& seq.
Incōtinenti facta censentur inesse.de au cto.tuto.§.tutor autem. fol.70.col.3
Indiuidua natura diuiduntur per adiudicationem factam vni & recompensationem factam alteri, de offic.iud.§.si familiæ.fol.385.col.4
In diem, ex die,& ad diem, qualiter differant.de verb obl.§.omnis.fo.266.col.1
Indebita receptio quando obliget. quib. mo.re.con.obli § 1.fol.25.col.3
Et accipiens indebitum, quibus casib. restituere non tenetur. fol.eo.col 3
Et in solutione indebiti nascitur tacitè obligatio,ex negocio expresso.ibi.co.4
Et dicitur obligatus ex quasi contractu.]de oblig.quæ ex qua cō.§.item is. fol 295.col.2.& 3
Et quando non repetatur.eo.tit §.fin. fol.297.co.1.& 2.
Inducta ad vnum finem aliquando contrarium operantur. de testa.mil.;§.sed & si quis.fol.147.col.3
Inducta ad augendum non debent operari diminutionem.de excusa.tu. §.qui autem fo.85.col.1
Indulgeo & restituo differunt, quib mo. ius pa. pot.fol.§.1.fol.48.col.
Infans potest manumitti. de liber. §. libertinorum fol.22.col.4
Et non acquirit obligationem sine auctoritate tutoris,nec possessionem per suam occupationem tantum, qui.alie, li.§.

li.§.fin. fol 135. col.2
Infans & infantiæ proximus nullo modo tenetur ex mutuo. qui. mo. re. cō. obli.§.1.fol.2;1.col.3
Infans alium sibi obligare non potest. de inuti.stip. § pupillus.fol.157.col.4
Et æquiparatur furioso.ibid.
Et dicitur infans vsque ad septem annos.ibi.262.col.1
Et transmittit hæreditatem.ibi.col.2
Et quandoque stipulatur licet sine intellectu. ibid col 2
Infantiæ proximus dicitur vsque ad decem annos cum dimidio. ibi.col.1
Infirmitas est iusta causa dilationis. qui. ex ca.ma.non li.§.eadem. fol.25.col.4
Infamis fit quilibet condēnatus propter dolum.de suspe tut.§.1 fol.78 col.1
Et quid requirat, vt ex cōdemnatione criminis infamatus nō infametur.ibid.
Infamatus ob culpā infamatur infamia facti,non iuris.de suspec.tuto.§.suspectus autem.fol.89.col.4
Infamis de facto quis fiat ibid.col 2
Infamis non potest esse testis in testamento & quare. de testa. §.testes autem.fol.142 col.2
Nec potest esse in iudicio pro se: potest bene interuenire pro alio. de except.§.fi.fol.373.col.3
Infamis efficitur damnatus furti,vel bonorum raptorum, iniuriæ, & de dolo: sed requiritur sententia. de pœ teme. liti.§.ex quibusdam.fol.332.col.3
Item damnatus directa actione tutelæ mādati & depositi non contrarijs. ibi.
Item damnatus actione pro socio tam directa,quàm contraria. ibid.
Item qui pepigerunt de furto vi bonorum raptorum & iniuriarum & dolo, sunt infames.ibid.
Infamia de facto sufficit instituto, vt fratres habeat querelam de inoffic.testam. in prin. fol.173.col.4
Ingenuus q̄ sit de inge.I prin.fo.19.col 3 ac sufficit matrē aliquo tempore fuisse liberam quando erat in vtero vt dicatur ingenuus.ibid.
Ingredi fundum alienū qā possim inulto dño.de re.diuis.§.fere.fol.97.col.3
Ingratitudine reuocatur donatio etiam perfecta. de dona.§ 2.fol.129.col.3
Ingratitudinis causæ propter quas filius potest exhæredari à patre sunt quatuordecim, & septem quibus pater potest exhæredari à filijs: & tres quibus frater à fratre.de inoffi.testa §.fin.fol. 175.col 3.& de succes.lib.§.sed nostra. fol 237.col.4
inhabilitas in tutela vitiat ea durante tantum. qui testa.tu. da poss.§.furiosus.fol.57.col.3
inhumanitas damnatur. de l.fusi. cani. fol 27.col.3.& 4
Et est fugienda . per quas perso. no.acqui fol 136 col.1
inimicitiæ quibus casibus excusent a tutela. de excus.tuto. §.similiter. fol.82. col.4 & §.inimicitiæ. fol.83.col.2
Et quæ dicantur capitales . ibid.
inimicus præsumitur qui passus est quæstionem:ru statūs.ibid.
inimicus iudex esse non potest. ibi.
iniuriā facere dicitur aliquando res inanimata. si quadr.pau.fecis.di. in princ. fol 362.col.4
iniuriæ species est fundum alienum ingredi inuito domino. de re.diui.§.fere.fol.97.col. 3
iniuriam pati ab eo non conuenit, in quem collatum est beneficium. de dona.§.1.fo.129 col.3
iniuria nemini fit, si res reuertitur unde profecta est. per quas personas no. acqui.fol.136 col.1
iniuria capitur aliquando abusiuè respectu eius qui iniuriam infert, si quadr. pau.fecis. dica.in prin.fol.362.col.4
iniuria quibus modis fiat. de oblig. quæ ex delic.in prin. fo.303.col.3
Et quantum attinet ad L'Aquiliam accipitur diuersimodè, quàm alibi accipiatur.de l.Aquil. §.2.fol.311.col.4
iniuria non fit seruis,sed dominis.de iniur §.seruis.fol.316.col 2
Et quid si fiat seruis non contemplatione domini.ibid.
Et quæ dicatur atrox. eo.titu. § atrox fol 317.col.4
Ex iniuria facta filio nascuntur duæ actiones. fol.318.col.1
Et quare semel remissa animo nō potest recoli. eo.tit.§.fi. fol.318.col.4
Et siquis in pœnitentia quasi coactus morte remisit iniuriam, an eo superuiuente censeatur perpetuò remissa eo.§ fol.315.col.1
iniuriosum verbum dicitur siue in gene-

se, siue specie improperetur delictum commissum de iniu in prin. 315. co 2
Iniuriatus si aliquo respectu nō pōt agere, puta obstante sibi aliqua phibitione statuti, tūc adhuc iudex pōt iniuriātem punire. de iniu § seruus 316 c 2
Iniquitas & iniustitia diuersæ sunt. de iniur in prin. 315 col 2
Innumerabilis. i. non facilis ad numerādum de re. corpo. & incorpo. in princ. 314. col. 2. & de testa §. nihil aūt. 144. col 3. & de actio. §. pœnales 334. co. 2 & de iu. nat. gen. & ciui. §. ius autem. 12. col. 3
Et eodem modo dicitur innumerosum. in proœ § 2. 3 co 3
Inofficiositas quo ad testamenta potest tribus modis committi. de success. liber. sed nostra. 2 7 co. 4 & seq.
Inquilinus dicitur qui pdium urbanum colit etiam si rusticū sit: & colonus qui rusticum etiam si sit in ciuitate. de actio. § item seruiana. 330. c. 4
In rem suam quid significet. de auct. tuto. § si inter. 72. co. 1.
Institutiones sunt principia. ff in proœ. § cunque hoc. 4. co. 2
Institutio hæredis simpliciter facta intelligitur in toto, alio non dato cohærede de hæt. insti. § hǣditas. 159 col. 4
Et facta ad certum tempus non ualet, neque si ad incertum. e. tit. §. hæres. 161 col. 3
Et facta in re certa trahitur ad totum si nihil sit additum. eo. tit §. hæreditas. 160. col 2. [illegible] 170. col. 4
Institutionis titulo [illegible] sit necessarius [illegible] relicto [illegible] inof. testa. §. si. 175. co. 2
Institūō est de forma substantiali testamenti. de leg. § ante hæredis 295 co. 4
Instituti an possint oēs homines mundi. de hære. insti. §. & unum 150 co. 3
Institutus in parte non dato cohærede hēt totum. eo. ti §. hæreditas. 15[illegible]. c. 4
Instituendi uel exhæredandi necessitas prouenit a statute. de hær. quæ ab intest. § sed ea omnia. 217. co 2
Institoria qd sit. qd cum eo. § 1 356. co. 4
Institoria perpetuo hæredi, & in hæredem datur. eo. ti. §. 1. 356. co. 3
Instantia causæ durat triennio, de satisd. §. 2. 368. col. 3
In summa, i. tandem & finaliter. quod cum eo. § fi. 359. co. 4
Instrumentum fundi, quod dicatur. de lega. § siquis ancillas. 189. co 4
instrumento statur nisi contrarium probetur. de inu. stipu. §. item uerborum. 369. col. 2
instrm non solum per aliud instrm, sed et per testes reprobari potest. 261 co. 4
instrumenta duo si proferantur eiusdē diei, & diuersi loci cui statur eo. § so. 289 co. 1
instro debet inseri dies. ibi co. 2.
Et quæ alia requirantur. ibi.
Et petitur edi tribus modis. ibi. & c. 3
Et obtinet uicem duorum test. ibi.
Et quot testes requirātur ꝯ instrumentum, siue directè, siue indirectè uenimus contra ipsum. ibi. 3. & 4
insinuatio qd sit. de do. § 1 130. col. 1
Et an ei possit renunciari. ibi.
Et an ueniat in simplici remissione. ibid. col. 2
insula in mari nata nullius in bonis est & ideò conceditur occupanti. de re di. § insula 101. co 1
Et nata in flumine efficitur uicinorū pro modo latitudinis prædiorum. ibi.
Et quid significet ibi.
inspicitur quod euenire potest. e. tit. §. illud 97. co. 4. & de singu. re. per fideic. reli. § libertas 228 co. 3
interest reipu ne quis re sua male utatur. de iusti. & iu §. fi. 9. col. 1
Et de his qui sunt sui uel alie. iu. § fin. 30 co. 1
interest reipu. subditos habere locupletes eo co. 1. & 2
Et quod interest priuati principaliter interest secundario reip. ibi.
interest reipu. ciuitatem hominibus repleri. de excusa. tu in pr. n. 79. co. 2
Item mulieres dotatas esse. qui. alie[illegible] ti in prin 132. co. 1
interest nostra admitti ad successionem ex pluribus capitibus. de bon. [illegible] in prin 240 co 2
Item habere plures debitores. de act. [illegible] uc. itaque, 337. col. 3
Item plures actiones. ibi.
interest cuiuslibet Deum uenerari. eo. tit. §. appellamus. 338. co. 3
interesse qñ ueniat in actionibus stricti iuris, & qñ in bonæfidei de actioni. §. actionum.

actionum autem.345.col 1.& 2.
Interesse rei semper æstimatur, si alibi conueniatur quàm oportet.de act.§. plus.351.col 4
Interesse deteriorationis rei cõmodatæ qua actione sit petendum. qui.mo.re con obli.§.item is cui 253.col.2.
Et qualiter circa hoc sit formandus libellus. ibidem.
Interesse petenti incumbit onus probandi quantitatem certam. de uerb.obli. § si.259.col.4
Et qualiter probetur.ibi.
Interlocutio principis non habet uim legis,nisi hoc expresserit,de iu nat.gen. ciui. §. sed & quod. 14.col 2
Interpretes iuris olim deputabantur ex pub.de iu.na. gen.& ciui. §. responsa. 15 col.2
Interpretatio impugnatiua uoluntatis alicuius capi nõ debet. qui. ex ca.ma. non li.§. 1.23.col.2
Interpretatio semper capienda est,ut testamentum saluetur. de exhære. li 6. posthumorum.153 col.2
Interpretatio semp capienda est ut act° valeat.de leg §.siquis rem 186. co.3.
Intelligitur,hoc uerbum denotat fictionem.de nup.§.pen.31 col.4
Intellect.ad l.si paterfamilias. ff.de hær. insti.de uulg.subst.§.si sereni.164.c.1.
Intelle.nouus ad l.eũ pater.§. euictis.ff. de leg 2.de lega §. non solũ.183 col.3
Intelle.nouus ad l.si res.ff.de lega. 3.eo. ti.§.sed & si rem.183.col.4
Intelle.ad l.debitor.in prin. de le. 2, eo. ti.§. siquis debitori. 118.col.1
Intellec. nouus ad l Iurisc. §.parentes. ff de gradi de hær.quæ ab intest.§. ita demum.212.col.4.
Intel.nouus ad §.in personã.uers de cõstituta.de act.uide ibi.352.col.3.
Intellec.ad l.2. C. de admi.tut. & l.eam curatore.ff.eo.de auct.tuto.§.si inter. 70.col.4.
Intellec.diuersi ad l.cognitionum.ff.de uar & extraor.cogni. de ca.di.in prin. 61.col 3.& 4
Intelle.ad l.in agris. ff de acqui. rer. do. de rer.diui §.præterea 1 o col.3.
Intellec ad l.siquis tutor.ff de tuto.de cura.§.interdum.75. col.4
Intelle.ad l.pen.C.in qu.b cau.tut. hab. ibidem.
Intellec ad l.1.ff.de ri. nup.de pat.po. in prin.31.col.2
Intestatus in materia tutelarum qualiter accipiatur. de legi.agna. tuto.§. 1 59.col.4
Intestatus dicitur qui omnino testamentum non fecit de hære. quæ ab intesta.in prin.210. col 4
Item qui non iure fecit testm̃.ibid.
Item ille, cuius hęreditas non est adita.ibidem.
Et impropriè dicitur qui testari non potest,& quando ibi 211. col 1
Interdictus aqua & igni remanet liber, sed perdit ciuitatem. de capi. dimi.in prin 61.col.3
Interdictus bonis non potest esse testis in testamento, & quare.de test § testes autem.141 col.4
Interdictio administrationis tutoris seculari de suspecto durat durante lite. de suspec. tut. §.siquis autẽ.90 col.2.
Interdictio administrationis bonorum prodigo debet fieri per iudicem. qui. non est permis.fa.testa. §. item prodigus.150.col.1
Et an ualeat si fiat ei qui uere non est prodigus.eod. col.1.
interdictũ de libero hoĩe exhibẽdo, põt intẽtari per pupillum sine tutoris auctoritate.de auct.tut §.1 70.col.3
interdictum unde ui,non datur contra hæredem,sed actio in factum.de perpe.& tempo actio § 2 309.col.1
Interdicta olim erant decreta.de interdic.in prin 275.col 1
Et consistebant, aut in pręcipiendo, aut prohibendo.ibi.
interdicta ut plurimum uersantur circa possessionem uel quasi possessionem rerum ibi.
interdicta & actiones olim differebant, ibi.375.col 2
interdicto aliqu litigat non super possessione, sed super iure rei. ibi 275. c.3.
Interdicta dantur pro iuribus incorporalibus. ibi
interdictorum principalis diuisio, quæ fit.eo.ti.§.1.375 co 4
interdictum prohibitoriũ restitutorium & exhibitorium quod sit. ibi.
interdicta omnia sunt licet non interdicant,licet omnia,uere intellecta interdicant .ib. col.4

Interdicta mista, quæ sint ibi. col. 4
Interdictum quorum bonorum est duplex, utile & directum ibi 376. col. 1
Et est adipiscendæ. eod. ti. §. sequens. f. 376. col 4
Et quare. ibi.
Et quid operetur. ibid.
Et cui detur. ibi.
Et non detur ei, qui primo possedit, & postea desijt possidere: sed ei qui primo loco quærit possessionem. ibi.
Et datur etiam pro una re. f 377. col. 1
Interdictum saluianum dicitur adipiscendæ ibi. 376. col 4
Et ad quid detur. ibi.
Interdicti saluiani, & actionis seruianæ differentia. de interdi. §. sequens. fol. 377. col 2
Interdictũ uti possidetis, & utrubi, sunt interdicta retinendæ. eo. ti. §. retinendæ. fol. 377. col. 4
Et dantur, quando est contentio inter aliquos de possessione, quis scilicet possideat. ibi.
Et utrubi datur pro mobilibus, uti possidetis pro immobilibus. ibi.
Et hodie hæc duo interdicta sunt exæquata. ibi.
Et in eis ille uincit qui tempore litis contestatæ possidebat nõ ui clam, uel precario ab aduersario ibi.
Interdicta sunt multiplicata. fol. 378, col. 1 Et unde dicatur utrubi. ibi.
Interdicta hodie non exigunt formulã uerborum de act. in prin. f. 321. col. 4
Et in quo differebant olim ab actionibus. ibi.
Et in quo differant hodie. ibi.
Et omnia sunt personalia. e. tit. §. 1. f. 323. col. 4
Interdictum recuperandæ datur ui deiectis. de interdic. §. recuperandæ. fol. 379 col. 2
Et vñ vi est interdictũ recuperãdæ. ibi.
Et respicit res immobiles, actio uero ui bonorũ raptorũ mobiles f. 379. ca. 3
Et quare sic dicatur. ibi.
Interdicta alia simplicia sunt, alia duplicia & q̃ sunt. eo. ti §. tertia. f. 380. col. 1
Et in interdictis uti possidetis, & utrubi uterque litigans sustinet partes tã actoris quàm rei, quia uterque contẽdit se possidere, & aduersarium non. ibi. col. 1. & seq.
Interdum. Hæc dictio ponit regulam in contrarium de hære. quæ ab intest. §. interdum, f. 213 col 2
Intentio sumitur aliquando pro actione. de act. §. siquis agens f. 350 col. 4
Integra res quãdo dicatur, ut cõtractus contrario cõsensu dissolui possit. quibus mo. tol. obli §. fi. fol 302. col. 3
Inuentarij effectus est, ut faciat heredẽ nõ teneri ultra uires hæditarias. de hę re. qual. & diffe. §. extraneis f. 178. ca 4
Inuentarij faciendi tps. fol. eo. 179. col. 2
Et nõ facientes in quibus grauẽtur. fol. eod col. 2
Inuentores aliquarum rerum laudandi sunt, quatenus minus pfectè inuenerint. de legi. agna. suc. §. 1. f. 221. col. 2
Inuentis addere est facile. ibi.
Inuecta per colonum, ita demum sunt obligata, si dominus sciat: inuecta aũt per inquilinum siue sciat, siue non, & de ratione. de act. §. item seruiana. fol. 330. col. 4
Et in vtroque casu, si eo animo sunt inuecta, ut maneant. ibi.
Inuestitura qualiter fiat. de uerb. obli. in prin. f 255. col. 1
Inuidia reprobatur. de l. fusia cani. f. 27. colum. 4
Et remouenda est. de don. §. fin. f. 131. colum. 4
Inuocatio diuini nominis quid operetur. in rub. proœ. fol. 1. col. 3
Inutile. i. inultatum in proœ. §. cunque hoc fol. 5. col. 2
Iterum, qũo ponat in proœ. §. 1. fol. 3. c. 2
Item, hæc dictio est repetitiua similium. de re. diu. §. item lapilli. f. 100 col. 1
Et est dictio continuatiua. de act. §. item seruiana f. 330. col. 3
Iter, uia, actus, & aquæductus, in quo differant, & quid sint. de ser. prad. f. 115. col 1. & 2
Iudæus si agat contra Christianum pro furto agit tantum ad duplum. de act. § ex maleficijs. f. 339. col. 2. & seq
Iudæus au Christianum mancipium possit promittere Christiano, uel Iudæo. de inuti. stip. §. 1 fol. 264. col. 3
Iudex criminalis qũo cognoscat de causa ciuili. in proœ prin f. 2. col. 4
Et punit in ciuilibus in expensis, & viatico. ibid. col. 4
Iudex non debet moueri passionibus.

de iusti.& iu.in prin. fol.7.col.2
Et olim non poterat recedere ab opinionibus iurisconsultorum. de iu.na. gen & ciui.§.responsa.f.15 col.2
Iudicis præsentia si interueniat minus legitimè,vbi non est necessaria, non refert.de lib.§.1.f.21.col.3
Iudex in agnitione bonorum possessionis pupilli pōt ipse interponere auctoritatem, nisi habeat tutorem, vel sit absens.de aucto.tu.§ 1.f.69.col.4
Iudex quando debet iudicare ſm conscientiam, vel secundum acta, & probata.qui mo.tu.fin.in prin.f.72. col.4. & de act.§ si minus. f.353.col.2
Iudex incompetens remitti ad cōpetentem de suspe.tu §.sed siquis.f.90.co.4
iudex exuberantius impartitur officium suum in actionibus bonæfidei, quàm stricti iuris.de ac.§ actionum autem. fo.345. col.2
iudex tenetur fetre certam sententiam etiam quòd actum sit de incerta quātitate.eo.ti.§.curare.fol.350.col.2
iudici conceditur arbitrium æstimandi ex bono,& æquo interesse partis,quādo quantitas debebatur certo loco,& soluitur in alio,eo.tit.§.plus. fol.351. col.2. & 3
iudex arbitrio suo statuit tempus, quando non est a l. determinatum.de inut. stipul.§.fi. fol.273. col.3
iudex potest iniuriantem punire, etiam si iniuriatus agere non possit. de iniu. §.serui.s.fol.316. col.2.
iudex, qui per imperitiam malè iudicauit,qualiter teneatur etiam si sit filius familias.de obliga. quæ ex qua. deli. in prin.f.319. col 3
Et quid si dolo. ibi.
Et quid si secutus fuit opinionem aliquorum doctorum ibi.co.3
iudex debet iudicare ſm ll. aut consuetudines, non ſm suam prudentiam. de offi.iud.in prin.fol.183.col.2.& 3
iudicia centumuiralia, quæ fuerint. de iu.na.gen.& ciui. §.constat. f.13.c.4
iudicium qualiter esse possit inter tutorem.& pupillum.de actio.tuto. §. fin. pl 70.col.4
iudicium accipitur pro discretione, pro sententia. pro instantia, pro actione. qui.non est permis. fac. testamen.§.1. fol.149.col.2
Item pro lite, pro auctoritate, pro foro.ibi.149.col.3
item pro arbitrio, pro vltima voluntate.ibi.
item pro quæstione.ibi.
item pro iuris dispositione.ibi.
item pro potestate iudicandi, pro pernitie,siue damnatione. ibi.
item pro pœna, & pro processu. ibid.
Iudicio criminali pendente nihil est innouandum. de hæred. institu. §.1. 157. col 1
in iudiciis æqualitas seruanda est. de actio.§ actionum autem. 345.col.3
iudiciis.i.actionibus. eo.ti.§.in bonæ fidei.338.col.1
iudicia omnia sunt absolutoria. de perpet.& tempo actio.§.fi. 370. col. 1
Et quid importent verba prædicta, & quare hoc sit. ibi.
iudicium procedit non opposita exceptione rei iudicatæ. de excep.§. item si in iudicio.371.col.4
iudicia omnia sunt de iure ciui. de obli. in prin. 248. col.2
iudicia incipiunt a citatione. de pœ. teme.litig.§ fi.382.col 4
in iudicio finium regundorum non debet quis priuari dominio rei suæ. de offi.iud.§. si finium 386.col.2
iudicatum solui. Hæc clausula continet defendere, & q dolus absit, & iudicatum soluere,de satisda.§ 1.365.col.1
Iugū ponitur pro iurisdictione. in proœ. §.3.f.3.col.2
iuramentum Imperatoris qualiter fit in rub.proœ. 1.col.2
iuramentum primo taxare, vel postea limitare est arbitrarium iudici. de suspe.tut.§4.88.col.3
iuramentum de iure canonico conualidat alienationem rei dotalis.qui.a'ie, li.in prin.132.col 2
iuramentum calumniæ an sit præstandum in quolibet actu,anvero sufficiat semel,de fideic.hær.§.ii.206.col 3
iuramentum delatum a fideicommissario hæredi an possit referri ibi.
iuramentum litis decisiuum habet vim plenæ probationis.de act.§. item si qs postulante.333.col.3.& 4
Et ex eo oritur actio in factū, & quomodo,& quare.ibi.col.3. & 4 & seq.
Et præstatus altero ex collitigantibus defe-

deferente, & non aliter.ibi col. 3
Iuramentum litis decisiuum delatum si fit, est statim iurandum. ibi.
Iuramentum præstitum sine uoluntate aduersarij nihil prodest.ibi. co.4.
Iuramentum litis decisiuum ex parte rei eidem reo præstat aliqn exceptionē, aliquando actionem. ibi.333.co.4.
Contra iuramentum litis decisiuum non admittitur probatio. ibi. co. seq.
Iuramentum triplex est, uoluntarium, necessarium, & iudiciale. ibi. 334. c. 1
Iusiu calumniæ per quem præstabitur, quando petita uenia filius conuenit parentem eo. ti §. pœnales. 335 co 2.
Iuramētum in litem an faciat dici actionem, in qua iuratur, pœnalem. de act. §. sequens 338.col.3.
Iuramentum debet deferri a creditore. de excep § æque 371 col.3.
Iuramentum contra leges non est seruandum ibi.
Iuramentum non est deferendum, quādo aliter ueritas haberi potest. ibi.
Iuramentum est species probationis. de litte.obli.278.col.1.
Iuramentum habetur loco solutionis; qui mo to obli.§.2 300.co.1
Iuramentum calumniæ præstatur tam ab actore quam reo.de pœ teme. liti. § 1.381 col.3
Et continet plura capitu'a ibi.
Iurans remanet obligatus, & opus est exceptione. de exceptio.§. æque fo. 371 col.2
Iurare rem meam esse, uel tuam nō esse, differunt ibi col.3
Iurisconsultorum opiniones non sunt necessariæ nisi hoc disponatur. de iu. na.gen & ciui. §. responsa 15.co.2
Iurisconsulti qui apud antiquos. ibi.
Iuridicus pro iudice.de attil. tuto. §. sed hoc.68. col 1
Iu is diffinitio de iusti.& iu.§.tria.fo. 8. colum.4.
Iurisperiti administrationi reip. præfici debent in proœ §.si 6.col.3
Iurisdictio designatur per iugum.in pę. §.2.3. col. 2
Iurisdictionis uoluntariæ actus potest quolibet loco & tempore exerceri.de liber.§.1 21.col.3
Iurisdictio potest dari tacite, de fideic. here.in prin.301.co.2
Iustinianus fuit Christianus. in rubr. proœ 1 col.2.
Et unde fuerit dictus.eo.co.3
Iustitia est mater iuris. in rub.de iust. & iu.7.co 1
Iustitia uera consistit in administratione non in cognitione. de iusti. & iu. in prin. 7. col.2
iusta i.uera.de lib.in prin.30 col.4
iusta præcantibus non est negandus assensus, de ijs qui sunt sui uel alie. iur. § fi. 29 col.4
iussus necessitatis est, mandatū uoluntatis.de attilia.tut. §. sed hoc. 67.co. 2
Et debet necessario præcedere, de uulga.substi §.si seruum.154.col 1
iussus, ut quod iussu teneatur quod mo. dis deitur.quod cū eo.§.1.3.6.col.3
ius, idest status de iure perso. in princip. 17. co 3
ius non est minister iustitię, sed effectus. in rub.de iusti & iu. 7.col 1
ius suum non est alicui auferendum de ijs qui sunt sui uel alie.iu.§.fi.29.co.4
iura sanguinis manēt in seruis. de nup. § ill.ud.37.col.4
ius imitatur naturam inquantū potest. de adop.§. minorem. 43 col.4
ius liberorum pendet patre capto ab hostibus. qui.mo.ius pa. pot sol.§ si ab hostibus.50.col 2
iura subueniunt ijs, qui rebus suis superesse non possunt.de cura.§.1.74 co 2
iura etiam ad raro cōtingentia adaptantur.de rerum diui. §. insula. 101. colum.1.& 2
iura sunt concordanda eo.ti t.§.cum ex aliena.202.col. 2.& de testa. in princ. 140.col.3
ius reuocandi donationem non transit ad hæredes de dona.§ 1.t 10. col. 4
ius antiquū, & correctam an sit legendum.de testa.in prin.145.co.3.
Et quando possit allegari. ad quid.ibi.
iura ignorantia in milite toleratur. de testa mili in prin. 145.col.3
iura sanguinis deleri non possunt. de hæred. quę ab intesta §. minus. 216. colum.2
ius strictum est, quod spreta humanitate, & ęquitate rigorem imitatur. de senatuscon.tertul.in prin.323.col.2
ius dicitur angustiolum, & iniquum. eod.col.3.

Ius omne, aut in acquirẽdo, aut in amittendo, aut in seruando consistit. de actio. §. Item, seruiana 33. co. 1
Iure aperto i. in quantitatibus liquidis. eo ti. § in bonæ fidei. 348. col 1
Iuris appellatione uenit ciuile de perpe. & tempo. actio §. 1. 368. co 4
Ius habet multa significata. de actio. in prin. 321. co 4
Iura negocijs exhibent, qđ medicamẽta morbis. eo. ti §. sed istæ. 336. co. 3
Iuris prudentia uersatur in cognitione rerum diuinarum. de iusti. & iu. in prin. 7. c. 4
Ius publicum & priuatum. quod de iusti. & iu. §. fi. 9. co. 1.
Et in quo consistant. ibi. & co. 2
Ius publicum & diuinum similia sunt. de actio. § ex maleficijs 340. co 1
Ius naturale quid sit, & quod est illud quod est commune omnibus animantibus. de iu. natu. gen. & ciui. in princ. 9. co. 3
Et quo modis ponatur. ibj. co. 2
Et capitur pro illo dictamine rationis quod est insitũ hominibus a natura. de Atti. tuto. §. fi. 68. c. 2
Ius commune appellatur ius gentium. de iu. na. gen. & ciui. §. 1. 11. co. 3
Ius ciuile unde dicatur & quare. ibi.
Et dr aliquando. l. 12 tabula. ibid. col. 4
Et quot modis dicatur, ibi.
Et appellatur ab unaquaque ciuitate. eo. ti. §. sed ius. 12. co. 3
Iuris ciuilis appellatione nihil alio adiecto intelligitur de romano. ibi.
Ius ciuile & statuta mutantur. eod. tit. §. sed naturalia. 16. co. 3
Et tollitur p aliud ius ciuile, secus naturale. de legi. agna. tuto §. fi. 60 col 1
Et quãdoq; principiũ habuit. de rer. diui §. singulorum. 56. co. 4
Iuris ciuilis appellatio in specie sumpta non comprehendit Senatusconsulta. de fideicom. hæred. §. ergo. 203. col. 2
Ius ciuile non tollit naturale de hæred. quæ ab intest. §. minus. 216. co 3
Ius gentium introducitur naturali ratione. de iu. na. gen. & ciui. §. 1. 11. col. 1
Et est immutabile in sui totalitate. e. tit. §. sed naturalib. 16. co. 3
Et est cõe omnibus gentibus, & eius constitutiones commoditate uel necessitate gentium sunt introductæ. de iur. natu. gent. & ciui. §. Ius autem 12. co. 2
Et de ijs qui sunt sui uel alie. iur. §. 1. 28 co. 4
Et derogat iuri naturali, ibi.
Et oritur ex diuina prouidentia. eod. tit. §. sed naturalia. 6 co. 3
Et appellatur naturale. de rer. diui. §. 1. 53. co. & §. singulorum. 56. co 4
Et est antiquius iure ciuili. ibi.
Et est productum a natura cum genere humano. ibi.
Et appellatur aliquando ius naturale. de loca. §. adeo. 286. co. 4
Ius municipale quod dicatur. de iu. nat. gen. & ciui. §. 1. 10. co. 4
Ius romanum constat aut l. scripta, aut consuetudine. eo. tit. §. constat. 12. c 4
Ius honorarium unde dicatur. eo. tit. §. prætorum. 15. co. 1
Ius canonicum in materia peccati seruatur. de pat. pot 31. colum. 1. etiam in terris imperij. de gradi. cogna. §. fina. 230. co. 1
Ius abstinendi hñt sui a prætore. de hęre di. quali. & diffe. §. sui. 176. co. 4
Ius accrescendi habet locum inter legatarios de lega. §. si eadem. 185. col. 1
Et quare fuerit introductum in hæreditatibus intestatorum. de Senatuscõ. Orphi §. fi. 237. co. 4
Et an transmittatur ad hæredes. ibid.
Et an requirat nouam aditionem. eo. col. 4
Et accrescit etiam Inuitis. ibid. quod limita, ut ibi habetur.
Ius patronatus in quibus consistat. de success. liber. §. sed nostra. 238. co. 1
Et quid importet. ibi.
Et pluribus modis amittit. ea. co. & seq.
Et est in commercio, & põt relinqui, & assignari uni ex filijs uel alijs. de assignata. liber. in prin 239 co 3
Et in eo filij succedunt ut filij, non ut hæredes, ibi.
Iuuenes inerudi... non sunt onerãdi multitudine materiarum, sed distincte docendi. de lega. § sed olim. 121. col. 2.
Et nõ debemus causare, quod studia deserant. de iusti. & iu. § 3 8 col. 1
Labor omnia uincit. in proœ. §. fin. 6. co. 3
Laboribus alienis nemo debet ditari. p quas perso. nob. acq. § 1. 136. colum. 2.

Lapis quasi pedem lædens. de testa. in prin 140 col.3
Lapides finales surripiens qualiter tenea tur, de offi iuridicis §. si 386.col.3
lasciuia quid. de oblig. ex deli. §. interdum.367.col 1
Lasciuia & lasciuitas in animalibus, quid sit. si qua pau sec.dic.362 col.3
Latini deditiij & ciues Romani qualiter differant inter se de iure antiquo de liberti §.libertinorum. f.22. col.4.
Laudare seipsum al quando licet. in proemio.§.1.3.col 1.
Lectio sola non sufficit, sed exigitur examinatio ibi § igitur.5.col 4
Legari potest res hæredis sicut testatoris de lega.§.non solum.18: col.3
Legari an possit res communis.182.c 3
Et an res hostium, uel res nostra capta ab hostibus, & quomodo ibi c.4
Legari censetur tantum ius quod testator habet etiam quod legatum reddatur inutile.cod.tit.§. sed & si ré sū.m 183.col 3
Legari possunt omnia, tam corporalia, quàm incorporalia cod.tit.§ tam autem 191.col.3
Legari a semetipso non potest.eo.ti.§.an seruo.195.col 1.
Et an seruo hæredis ibi.
Legans quod sibi debetur, censetur legare ius quod habet.eo.tit §. tam autem. 191.col.3
Legans nomen debitoris, & postea exigens, censetur reuocare legatum. ibi.
Legare is potest qui potest testari. eo. ti. § legati.192.col 3
Et econtra illi potest legari, qui potest institui. ibi.
Legatarius est idoneus testis in testamēto non obstante eius commodo: de testa.§.legatarijs 144 col.4
Et successor iuris ibi.col seq.
Et ei competit actio personalis, realis, hypotecharia, & quomodo, & in quib⁹ casibus.de leg § sed olim.181 col.1
Et si efficiatur dñs rei legatæ ex causa onerosa, potest agere ad æstimationē contra hæredem.e.tit.§.si res.184. co.1
Legatarij plures eiusdem rei faciunt sibi partes per concursum, & quando.e.ti.§ si eadem.185.col. 1
Legatarius sub conditione, uel in diem non transmittit nisi in tribus casibus.
eod tit §.si peculium 190 col 4
Legatarius iustum habet utile sine cessione eod titu.§. tam autem 191. col 3
Legatarij particulares non possunt cogere hæredem adire. de leg. fal.§. quantitas 199.col.3
Legatarius grauari pōt. de fideicō. hære. §.preterea..05.col 4 & de singu. re. per fideic.relic.in prin. 207 col.2
Legatarij s conditionalis quare spem legati conditionalis non transmittat ad hæredem, contrahentes lic de uerbo. obli.§.ex conditionali.257.col 4
Legatum perditur si accusatur testamentū ut falsum de don. in prin .129 col.1
Et exigit capacitatem tribus temporibus fo eo.
Et factam testi testamentario ualet. de testa §.legatarijs.143 col.4
Et an factum rebellioni ualeat. ibid. 144.col.1
Legata facilius reuocantur q̄ institutiones de hære inst.§. seruus 58.col. 2
In legatis sufficit capacitas, quando dies legati cedit. de hære. quali. & differ.§.in extraneis.177. col 4
Legati d ffin tio. de lega § 1.181 col.1
Et quomodo differat, tam a donatione inter uiuos, quàm causa mortis ibi col 1
Et qualiter differat ab hēditate. ibid.
Legatorum obseruationes & formę antiquæ eo. ti § sed olim 181.col.1
Legatorum una est natura eo.col.2
Et per quę uerba fiant. ibi.
Legata & fideicō. sunt exæquata quo ad substantiam non quo ad uerba eo. ti. §.sed non quousq; 182.col 1.
Legatum rei, quæ non est in commercio nostro non ualet, etiam quo ad æstimationem præstandam. eod ti. §.non solum.183 col 1.& quomodo, & quando. ibi.
Legatum rei alienæ factum a testatore sciente ualet, secus si ab errante uel ignorante.182 col.3
Legatum si euincatur, an hęs de euictione teneatur & quando ibi 183.col 2
Legatum rei obligatæ alteri dēt relui p hēdem, e.ti.§ sed & si ré suā 183. col.4
Nisi expresse testator uelit cōtrarium. ibi.
Et q̄ trib casib. releuat hęres ibi in fi.
Legatum rei futurę est tacitè conditionale.de lega. § ea quoq; res.184. col.4

Legatum

Legatum in quinq; casib. deficit & legatario accrescit, & in trib. deficit, & ei non accrescit. de le. §. si eadē. 185. c. 2
Legatum vnū qñ & in quibus casibus, si legetur alteri, censeatur adēptū in to rum vel in partem a primo. ibi. col. 3
Legari rei suæ non valet. eo. tit. §. sed si rem legatarij. 185. col. 2
Legatum ab initio inualidum non reconualidatur, licèt veniat ad casum a quo posset incipere. ibi.
Legatum non adimitur per alienationem aut pignorationem de lega. §. si rem suam. 186. co. 4
Legatum factum a debitore creditori rei debitæ an valeat, & quō. ibi. c. seq.
Legatum liberationis valet. eod. ti. §. siquis debitori. 187. col. 2
Et prodest non solum legatario, sed hæredi. ibi.
Legata liberatione cōpetit non solū exceptio. sed actio ad petendū, vt his p acceptilationē liberet debitorem. ibi.
Legatum factum a debitore creditori si nullam afferat vtilitatem, non valet. ibi. c. 3.
Legatum ab initio validū pp cōmodū repræsentationis non fit inualidum, quāuis viuo testatore deueniat ad eū casum a quo incipere non possit. ibid.
Legatū speciei an per solam dominij trāslationem efficiatur vtile. ibi. 188. c. 1.
Legatum propter commodum hypothecæ an valeat. ibi.
Legatum dotis fctum a viro vxori propter commodum repræsentationis valet. eod ti. §. sed si vxori 188. col. 2
Legatum sub falsa demonstratione debiti, si non exprimatur certa quantitas, vel aliter constet quid aut quantum legetur, non valet, si legans nullo modo est debitor. ibi.
Legatum non viriatur a falsa causa. ibi.
Legatum hominis per modum accessorij ad alium hominem principalē nō extinguitur, licèt extinguatur legatū hominis principalis. eo. ti. §. siquis ancillas. 189. col. 3. Secus in legato rei accessoriæ ad hominem. ibi.
Legatum vniuersale recipit augmētum & diminutionē. e. ti. §. si grex. 189. c 1
Legatum vsusfructus facilius perditur quam legatum proprietatis. ibi.
Legatum peculij recipit augmentum & diminutionem viuo testatore. eo. tit. § si peculium. 190. col. 1
Legati peculij seruo dies cedit ab adita. ibidem
Legata pura vel in diem certam cedunt a morte, nisi in sex casibus, in quibus cedunt ab adita. e. ti. ibi. 190. col. 4
Legatū peculij seruo factū in dubio nō continet debita a domino ipsi seruo rōne peculij. eo. ti §. peculiū. 191. co. 1
Legata libertate seruo si rōnes reddiderit censetur eidē relictū peculiū. ibid.
Legatorum edictū est permissorium. e. tit. §. tam autem. 191 col. 3
Legatum serui vel rei, quam legatarius optaret, erat conditionale. eod tit. §. optionis. 192. co. 2
Legatum conditionale non transmittitur ibi.
Legatū pœnæ noīe valet hodie, ēt in hǣdi ratibus. eo. ti. §. pœnæ quoq;. 196. co. 4
Legata ex præsumpta voluntate reuocātur. de ademp. lega. in princ. 198. col 1
Legata vltra dodrantem dicuntur facta cōtra. l. falc. de. l. fal. in pri. 198. c. 2. & 3
Legatæ rei periculum ad quem spectet. de leg. falc. §. quantitas. 199. col. 4
Legatum alicui vt seruū manumittat, non defalcatur ex l. falcidia. eod. titu. §. fi. 200. co. 2
Legatum relictum ab eo q omnino volebat testari sine heredis institutione est nullū. de fideicom. hær. §. 1. 201. c. 4
Legata a venientibus ab intestato relicta olim non valebant. eo. ti. §. præterea. 205. co. 4
Legatum vel fideicommissum nō valet in eo pluri, in quo excedit commodū, quod sentit ille a quo legatur vel fideicommittitur. de sing. re. per fidei com. reli. §. 1. 207. co. 2
Et quid si est grauatus post aliquod tempus. ibi. co. 3
Legata præstare differēs pijs locis, si fuerit iudicio cōuictus tenetur ad duplū. de actio. §. ex maleficijs. 339. col. 1
Legata facta ecclesijs si soluantur indebitè non repetuntur. ibi. co. 4
Legatum factum ecclesiæ & in redemptionem captiuorum acquiparantur 340. col. 1
Idem si alicui sancto, vel Deo, uel ad ministratori. ibi.
Legitima patronorū hodie est tertia. de succes.

succes.liber.§ sed nostra 237.co.2
Legitima filiorum hodie quota pars sit. de inoffic.testamen §.fi 175.col.3
Legitimè factum ex euentu retractari non debet.q. i alie.li §.fin.135 c.2
Legitimatur quis per obligationē curiç. de hære quæ ab intesta.§ 1.211.co 2
Legitimantur filij per subsequens matrimoniū, & efficiuntur leg timi.ibid.
Leges patum valent nisi sint qui eas exequantur.in proœ.in princip 2.col.4
Leges sunt sacræ.ibi.
Legum scientia habet principium & finem.in proœ.§ cumque hoc 4.co.2
Leges condere specialiter delegari potest a Principe.ibi.
Et aptantur rebus frequentioribus. ibi.5.co.2
Leges per non vsum tolluntur.in proœ. §.igitur.6. co.2. de liber §. libertinorum,22. co.1.& de atti.l.tu §. sed ex his.67.co.1 & de testa. in princi. 140. col 2.de satisda.in prin.364.colum. 3
In legibus condendis non solum requiritur commissio,sed approbatio & confirmatio d.§.ig tur.5.co 4
tollitur cōtraria cōsuetudine.d.6.co.2
A ll. studio discedi non debet nisi per fecta cognitione in proœ § fi.6.col.3
L.aut punit,aut vetat,aut permittit, aut consulit,aut hortatur de iusti.& iu.§. iuris præcepta.8.co.3
L.& consuetudo differunt.de iu. na. gē. & ciui.§ 1,10,co.3
Ll.fieri debēt propter necessitatem, aut commoditatem hominum.e. ti.§. ius autem,12 co 1
L.diffinitio.eod.titu.§.constat.12 col.1
Et dicitur.l.quicquid animo condendi.l Princeps disponit. eo. tit.§. sed & quod.14.co.2
L.generalis qualiter cognoscitur. eod. colum.3
Et an.l. ad sui substantiam exigat scripturam.eo.tit §.constat 12.co.3
L.non tollitur per non frequentationē. de liber.§ libertinorum 22.c.1
L.si resistat, facit ꝙ actus etiam pius sit ipso iure nullus. quib. ex cau. manu. non li.in princ.23 co 2
L. Fusiæ Caniniæ dispositio.de l. fu. cani.27.co.3
Ll.non ligāt extra iurisdictionem. de ijs qui sunt sui vel alie.iu.§.1.29.col.4
L.debet interpretari in casu probabiliter dubio.de nup.§.affinitatis 26.col.1
L.actus legitimi.ff.de reg.iu. qualiter intelligatur.qui test.tu.da.pos.§. ad certum.58.co 1
L. sequens potest declarare præcedentē. de capi.dimi.§.quod autem 62.col.3
L.noua corrigēs vnum ex patificatis an censeatur corrigere aliud.qui.ex cau. ma non.li §.cùm ergo 27 col.2
Ex.l. dicitur esse quod est ex ratione ipsius.de legi.patro.tut.63.col 2
L. correcta referri potest ad ponendam correctionem, & vt melius intelligatur materia.de atti.tut.in prin.66.col.1
Ll.ab imperatore factæ etiam in beneficium ecclesiarum non valent de iure. de rerum diui.§.sacræ 95.col.2
De l.substantia non est scriptura. eod. ti.§.singulorum,96 co.4
Ll.sub congruo titulo poni debent.de vsu & habi §.fi.141.co 2
L.debet esse generalis.de vsuca.in prin. 222.col.1
L. Iulia de fundo dotali in quibus approbetur,& in quibus corrigatur, & ꝙ facilius permittebat fundum alienari quàm obligari.quib.alie.li.232.col.2
Ll. correctæ allegari possunt. de testam. in principio.140 col 2
Ll.correctæ non sunt scribendę in libro. ll.eodem. titu.§.sed neque.143.co.3
Ll.imponi debent rebus, & non verbis. de lega.§.sed olim.181 col.1.& de lite. obli.277.col.3
L. generaliter loquens recipit restrictionem de habilitate.eo.tit.§.nostra aute n.181.co.3
L. falcidia vnde dicta sit, & qua ratione introducta, & quæ essent eius verba, & quare olim ei renunciari nō posset. de l.Fal.in principio.198.col.2.& 3
Et habet locum in donatione causa mortis,& in mortis causa capione.eo. ti.in prin.198.co.4
& an habeat locū in fideicōmissis. ibi.
Lex furia & Voconia quid disponerent, & a quibus latæ remissiuè.ibi.co.4
L.censetur perpetua. de succes. liber.§. fi.239.co.1
Et semper loquitur.ibi.col.2
L.correcta non est reputanda nec allegāda in numero ll. de actio.§. in personam.332.co.4

L. tollitur per abusum, uel per usum cõtrarium. de noxa. actio §. fin. 361. c. 4
L. introducitur aliqñ ab initio ab ipso vsu. de satisd. in prin. 364. co. 3
L. posteriores per priores declarant. ibid. co 4. & de test 140. co. 2 & 3
L. resistẽs impedit ortũ ciuilis & naturalis obligationis. de fidei. §. 1. 274. co. 2
L. naturalis, id est diuina. de oblig. ex de li. §. 1. 304. co. 2.
L. Aquilia teneri facit aliquem sola culpa. de l aqui. §. 1. 311. col. 4
L. quantumcunq; pœnalis habens plura capitula cẽsetur repetere in sequẽtibus dicta in pręcedentibus. eo. ti. §. capite tertio. 313. c. 4
L. Cornelia unde dicatur. de iniu. §. sed & lex 317. co. 3.
L. Fusia caninia unde dicta. de l fus. in sub 27. co. 3. & 4.
Lex Hortensia quo tpe rogata fuerit. de iu. nat. gent. & ciui. § constar. 13. co. 3
L. Regia quæ esset. eo. ti. §. sed & quod 14. co. 1
L. Iulia de ui publica, & L. Iulia de ui priuata, qualiter puniant. de interdi. §. recuperandæ. 379. co. 3. & seq.
L. tollitur per desuetudinem. de pœ. teme. litigan. §. hæc autem. 382. col. 1
Liberorum procreatio & educatio est de iure naturę. de iur. nat. gent. & ciui. in prin 9. co. 3.
Liberorum appel. ueniunt omnes descẽdentes in infinitum. qui test. tut. da. pos. §. fin. 58 co. 3.
Liber in singulari pro filio. p quas psonas no. acq. §. hoc quoq;. 137. co. 2.
Liberi an dicantur propriè etiam ultra trinepotem. de hære. quæ ab intesta. §. ita demum 212. co. 4.
liberorum appellatio strictè aliquando pro filijs accipitur. de senatusc. orphi. in prin. 225. colum. 4
liber homo quandoq; bo. fide possidetur, quandoq; mala, quandoq; nullo modo. & exempla. per quas person. nob. obliga. acqui. §. 1. 298. colum. 2
liberorum hominum differentiæ. de iu. perso. §. 1. 19. co. 4
liber quandoque nascitur ex duobus seruis. de inge. in principio. 19. col. 4.
libera potestas. hæc uerba restringuntur ad id quod ex æquo & bono procedit. de actio. §. in bonæ fidei. 348. c. 1
libera persona alteri non acquirit. de obli. quæ ex deli. §. furiorũ 304. co. 3
liberum corpus non recipit æstimationem. eod titu. § interdictum. 306. c. 1
liberatio tribus modis legatur. de lega. §. siquis debitori 187. col. 3
liberatio relicta an includat dolũ. ibid.
liberatio debito alieno ualet. eod. titu. §. tam autem. 191. co. 3
libertus quas operas debet patrono. de liberti. §. libertinorum 22. co. 2
libertus si patronum sine uenia in ius vocauerit, punitur in 50. aureis. ibid. & in seq.
libertus ingratus qua actione reuocatur in seruitutẽ. de capi. dim. i prin. 61. c. 2
libertus, qui fraudulenter gerit tutelã, punitur. de suspec. tut. §. sed siqui. 91. colum. 1
libertus orcinus quis dicatur. de singu. reb. per fideicommiss. relic. §. qui autem. 208. co. 4
liberorũ successio qualiter hodie procedat. de success. liber. §. sed nostra. 237. col 2
liberti filio prodest paupertas. eo. §. co. 3
liberto succedit non solum patronus, sed etiam cõiuncti patrono usque ad quintum gradum in capita: & qui ꝓximus est patrono præfertur co. tit. §. multis. 238 co. 3. & 4.
Et quare ibi.
Intellige tamẽ ꝗ descendẽtes in infinitum, transuersales usque ad quintum gradum. ibi. 238. co. 4
libertinorum omnis differentia sublata est. eo ti. §. fi 239 co. 1. & 2
libertini qui sint. de liber. in prin. 20. c 4
libertinus & libertus an differant, & an olim diuersimodè acciperentur. ibid.
libertas qd sit. de iu. perso. ĩ prin. 17. c. 3
In dubio pro libertate iudicandum est fol. eo. co. 5
libertatis suæ quis est dominus etiam vsque ad uenditionem. de iur. perso. §. 1. 18. co. 3
libertas est res inæstimabilis. de lib. §. multis. 21 co. 1. & ex qui. cau. ma. nõ licet. §. fi 27. co. 4
libertatis datio est actus pius. d. §. 21. columna 2
Et ideo potest dari in ecclesia. ibid.
Et de modis dandi libertatem. ibid.
libertas semel collata nõ reuocatur nisi

ex magna eā.qui. ex cau. ma. non licet.in prin.23.co.2
Et ideo data in fraudem creditorum non ualet.ibi.
Et an data in fraudem possit reuocari. co ti §.in fraudem.24. co.4
Libertatis impedimenta tolli debent.de l.fuf.cani.tollen.27.co.3
Libertas non solū expressè, sed tacitè dari potest.de adop.§.fi.46.co.3
& qui testa.tut.da.pos.in prin.56.co.3.& de hære.insti.in prin.156.col.3
Libertas seruitutis quomō acquiratur. de serui.præ.115.col.2.& seq.
Et quando tpe præscribatur. ibidem.
Libertatis fauore quis cogitur vendere seni propriam.de dona.§.fi.131.co.4
Et multa quæ fauore libertatis sunt introducta.ibi.co.3.& de leg.§.ante hæredis 196 co.2
Libertas directa in seruo alieno non potest habere locum.de hære.insti.§.ser uus.158.co.1
Libertati legatę potest hodie ordus adijci.de leg.§ pœnæ quoque.198.co.4
Libertas fideicommissaria quæ dicatur. de sing.re.per fideicom reli.§.libertas.208.co.1
Et pōt etiam relinq seruo alieno.ibi.
Libertatem seruo alieno dare grauatus tenei emere & præstare si potest.ibid.
Libertatis legatū uel fideicommissum seruo alieno, si dominus nolit uēdere, non extinguit, sed pendet.ibidem.
Libertas directa seruo alieno relinqui non potest.eo.ti.§.qui autē.208.co.3
Libertatem directam seruus consequi non potest, qui duobus temporibus non fuit testatoris, & quib.ibid.
Libertatem directo quis dicatur dare. ibid.& co.4
Libertas aufertur per leuē offensam.de actio § omnes autem.341.co.4
Libertatis fauore multa fiunt.de noxa. actio.§.1.360.co.4
Libertas data in fraudē distinguitur an sit directa an fideicommissaria.de actio §.item si quis in fraudem. 329. colum.4
Libellus, in quo peto fundum, saluatur quāuis in eo habeā tantum usumfructū, quāuis appellatione fundi ueniat plena proprietas de lega.§ si cui fundus.185.col.4
Libelli vnde dicebantur.de actio.§.triplici.142 col 4
Libellus iudicialis appellatur conuentionalis, qđ est summè notandū.ibid.
Libellus in cā dandus est, & quando, & quo iure.343. col.2
Libellus iure ueteri in cā criminali dabatur etiam ex necessitate.ibi.co.1
Et debet continere rem uel quantitatem certam.ibi.
Libellus in publiciana qualiter formetur.§.de actio.sed ist.e.327.co.2
Libellus imprimis in causa dandus est. de offic.iudi.in prin.383.col.3
Libra quare appellata sit hæreditas. de testa ordi.in princ.140.col.4
Licentia legendi & alia faciēdi quæ cōceditur in doctoratu.quid operetur. de iu.na gen.& ciui.§.respon.15.co.3
Liciti occasione non est concedendum illicitum, immo ad illicita euitanda, quod licet coarctatur. de lite. obliga. 273.co.2.
Limes qualiter accipiatur.quib.mo.ius pa po.sol.§.si ab hostib 50.col. 2. & 4
Limitati agri qui.de rer.diu.§.præterea. 100.co.3
Limitata causa, limitatum parit effectū. de legi.agnato.tute §.1.59.co.4
Lino antiquitus scribi solere, & sic fortasan charta qua nunc utimur, obseruari potest in § fin autem.de pup. subst.167.colum.1.licet gloss.ibid.aliter exponat.
Linea est triplex, & unde incipiat. de gra.cogna.in prin.228.co.4
Lis esse potest inter tutorem & pupillū. de autto.tu.§ fi.70.co.4.& de excusa.tutorum.§.item propter.81.col.1
Et ob litem maximam ciuidem tutela finitur.ibi.
Lites non sunt protrahendæ.de except. §.fin.373.co.4
Et amputandæ sunt.de inuti. stipula. §.item uerborum.268.co.4.
Et fugiendæ sunt.de pœ.teme.liti. in prin.381.co.1.
Et maximè decet principē prouidere sub imperio suo ut homines de facili non procedant ad litigandum. ibi.
Litigantium temeritas punienda est, & qualiter ibi.& § hæc autem.382.co 2
Litem suam facere quid. de obligatio. ex qua deli.319. col.3.

Litis æstimatio quid. de noxa. actio. in princ. 360. col. 1.
Literarum obligatio est de iure ciui. de iu. natu. gen. & ciui. §. ius aūr. 12. co. 3
Literas nesciens reputai insufficiēs muneribus publicis, etiam ꝙ alias sit diligens ad administranda negocia. de execu. tu. §. similiter. 82. co. 3
Literis sculptis aut scriptis in muris, uel lapidibus fides habetur. de actio. §. pœnales. 334. co. 2
Literatus ad aliqua admittitur, ad q̄ nō admittitur illiteratus. de execu. tut. §. similiter 82. col. 4
Littus maris nulli prohibetur, si abstinea r ab ędificijs ibi positis. de re. diui. §. 1. 93. col. 1
Et quid sit propriè. ibidē. §. flumina. 93. col. 4
Et respectu iurisdictionis cui⁹ sit. ibi. §. 1. 93. col. 2
Littorum vsus publicus est. eodē. titu. §. littorum. 94. co. 2
In littore maris quid facere liceat. ibidem. co. 2. & 3
Littorum maris proprietas ī nullius bonis est. ibi.
Locupletari quis non debet cū alterius iactura. de iusti. & iu. §. fi. 9. co. 2. & de obli. ex qua. con. §. item is. 296. col. 3.
Locupletior dicitur qui ex receptione non est factus pauperior, & quomodo. qui. alie. li. §. fi. 135. co. 1
Locus purus dicitur, qui neque sanctus neque religiosus, neque sacer sit. de rer. diui. §. religiosum. 95. co. 4
Locus dicitur aliquando plenus, aliquā do semiplenus, aliquando vacuus. de vsucap. §. quod autem. 124. col. 4
Longum tempus dicitur spatium x. annorum. eo. 125. col. 1. & de iu. na. gen. & ciui. §. ex non scripto. 15. col. 3
Lucra turpia sunt ab hæredibus extorquenda. de perpe. & tempo. actio. §. 1. 358. co. 1
MAcedoniani senatusconsulti lex est prohibitiua. quod cum eo. §. cæterum fol. 358. col. 3
Et ratio eiusdem. ibi.
Et in quibus casibus cesset. ibi. §. illud. 359. co. 2.
Maculatus, idest accusatus. de hære. inst. §. 1. 157. col. 1
Magistratus dicuntur honores. de iur. na. gen. & ciui. §. prætorum. 14. col. 4
Magistratus quando cōueniri possit. de satisda. tuto. & curat. §. sciendum. 78. col. 1. & 2
Magistratus municipalis pro sua ciuitate agere potest de satisda. §. sin autē. 356. col. 3
Magister nauis quis dicatur. quod cum eo. §. 1. 356. co. 4
Maiestas quid sit. in ꝓœ. in prin. 2. col. 2
Maior 17. annis potest libertatem dare seruo. quib. ex cau. ma. non. li. §. fina. 26. co. 4. & seq.
Maior 14. potest testari. ibi.
Maior 17. potest postulare allegare & ad uocare pro alio. ibi.
Maior intelligitur, idest, 25. annis. de fiducia. tute. 65. col. 3
Maiori parti statur, & quando. de satisd. tuto & cura §. 1. 77. co. 2 & 3
Maiori summæ inest minor. de manda. §. is qui 292. col. 2
Malo abstinere satis non est, nisi fiat bonū de iusti. & iu. §. iute pcepta. 8. c. 3
Male agere dicitur ille, cui compensatio potest opponi. de actio. §. in bonæfidei. 349. co. 3
Male agens habet actionem, sed elidi tur exceptione. ibi.
Malefidei possessor restituit rem cum fructibus. de re. diui. §. si quis a nō domino. 108. co. 3
Et quos fructus teneat restituere. ibi. co. 4. & seq.
Et non præscribit. de usuca. §. furtiuę. 123. co. 3
Mala fides superueniens, an impediat præscriptionem tam de iure ciuili, q̄ canonico. eo. ti. §. diutina. 126. col. 4
Mancipia unde dicantur. de iure perso. in prin. 18. co. 1
Manumissio de facto facta non nocet ingenuitati. de inge. § §. 20. col. 2
Et quid sit. de libert. 20, co. 4.
Nec potest manumittere omnis dominus. ex qui. ca. ma. non li. in princ. 23. col. 3
Manumissionis factæ a minore forma. eo. ti. §. eadem 25. col. 2
Manumissio inter uiuos tribuit peculiū, secus in ultima uoluntate. de leg. §. peculium. 191. col. 1
Manumissus directo. fit libertus manumittentis. de singu. re. per fid. reli. §. qui

§.qui autem.208.col. 3
Manumissus, idest, emancipatus, quib. mo. ius pa.po.fol.§ praeterea.51.co.4
Manumittens efficitur patronus, etiam ꝙ manumittat ex precepto testatoris, & grauatus ab eo de singu. re. p fide. reli.§.qui autem. 208 col. 3
Manus, idest, potestas. de liberti. 21. colum. 3
Mandatum voluntatis est iussus necessitatis. de atti.tut.§.pe.68.co. 4
Et quādo dicitur esse dubium de mādato. de satisda.§.fin autem.366. co 2
Mandatum speciale quibus casibus requiratur.de ijs per quos age. pos. §.1. 364.col.1
Contra mandatum factum penes acta nō opponitur de satisd.§.fin autē. 366. col. 1
Et quibus modis mandatum contrahatur.de manda.in prin.290 .co.3
Et non contrahitur gratia mandatarij tantum ibi.
Et quando dicatur contrahi gratia mandatarij tantum.ibi.§.tua tantum 291 col.2
Et debet esse gratuitum.ibi in princi. 290.col.3.sed quomodo hoc intelligitur.§.fi.eo tit.293.co.4
Et quid sit.ibi.d.290.col.4
Et per quae verba fiat.ibi.
Mandatum quibus casibus morte non finiatur eo tit.§.recte 293.co.1. & 2
Mandatū rei turpis vel ꝯtra bonos mores non valet.de man.§.illud.292. c.2
Etiam si sit appositum iusiu.ib .c.1
Mandati fines custodiendi sunt.eo.ti.§. is qui.292 co. 2
Mandatum excedens an valeat in concurrenti quantitate,ibi.
Mandatum re integra reuocari potest. eo.titu.§.recte 292.co 4
Et facilius reuocatur ꝙ alij cōtractus. ibi 292.co 4
Et quando dicatur integrum ut reuocari possit.ibi.293. co. 1
Et potest renunciari re integra.eo tit. §.mandatum.293.co.3
Et in diem sub conditione differri potest ibi.eo.3
In mandato quae culpa ueniat eo. §. 293.co.3
Et an mandatum possit cōtinere mercedem eo. titu., ti. 2, 3.co.4
Mandans inferre alicui iniuriam an teneatur de mandato.§. illud 292. co. 4
Mandans certo casu ibi notato tenet ac si per se negociū gessisset pricipaliter. quod eum eo §.fi 359 co 3
Mansueta animalia ꝙ dicantur si quadpau se.di.in prin.362.co. 3. & se q.
Maritus an possit esse curator uel procurator uxoris de excu.tut.§.pe.86. col. 3
Maritus conuenit inquantumfacere pt. de actio.§.item si de dote.344. col.2
Deducto.f.ne egeat & qñ ibi.& c.seq.
Marito cōceditur retētio dotis propter impensas factas in res dotales.e.ti. §. propter retentionem 374. co 3
Masculinum genus an & quando concipiat fœmininum.qui testa.tu.da. pos. §.fi.58 co. 4
Matrimonium qualiter dicatur indiuiduum.de iusti & iu.in princip.7 col. 3
Et quo de iure ciuili appelletur.de iu. na.gen.& ciui.in prin 10 co.1
Et potest dici de iure naturali gentiū & ciuili.ibi.
Et quid sit.de pa.po.in prin.31. col. 1.
Et eius separatio quo iure fieri possit.ibi.
In matrimonio contrahentes nō debent esse diuersae sectę. ibi.co. 2
Et cuius aetatis esse debeant qui cōtrahunt de nup.in prin 32 co. 4
Et est solū inter personas liberas.ibid.
Matrimonium de iure canonico est etiā inter seruos,& potest cōtrahi inuitis & contradicentibus dñis.ibi.33. co. 1
Matrimonij impedimenta.e.tit.§. illud. 38 co 1.& seq.
Et ꝙ aliqua impediunt contrahenda tantum:aliqua etiam contracta dirimunt ibi.eo 3
Matrimonij appellatione uenit legitimum eo.ti.§.pe.38.co. 4
Matrimoniū subsequens legitimat filios & reducit in ptātē.eo.tit.§.fi.39 co.3
Declara,quando tempore partus poterat esse uxor,& ratio.ibi.38.col 4
Matrimonium contrahere licet quis nō possit cogi metu pęnae, potest tamen inuitari spe lucri.de lega. §. incertis. 192.co. 4
Matrimonium an exigat scripturam ad sui validitatem, vel ut filij dicantur legitimi,tam de iure ciuili ꝙ canonico. de haere.quę ab intesta §.1.212. col. 1.
Et vsque ad quem gradum prohibeatur

tur.de gra.cogna 22.co.4
Et an impediatur inter existentem in quarto & existentem in quinto, ibid.
Et prohibetur inter ascendētes & descendentes in infinitum. ibi.
Et prohibetur hodie solū respū primi gradus affinitatis, eo.tit.233 colum.3
Et an impediatur per cognitionem spiritualem.eo.ti 233.co 3
Materiæ ad materiam debet fieri subordinatio,non tituli ad titulum. de leg. in prin. 180 co.2
Et sunt tractandæ suis locis,& nō confundēdæ.de iu.na gē.& ci.§ 1 10.co.3
Materterā ēt adoptiuam nō possum ducere vxorem.de nup.§.duorū. 35.c. 2
Et est loco parentis. ibi.
Matris consilium est fragilius paterno. de tutel.§ fi.56.co 2
Et qualiter olim succederet filio, de senatusc.tertu.in prin.223.col 3
Et admittitur hodie ad hæreditatem filiorum non habita aliqua distinctio ne numeri filiorum vt olim.eod.tit.§. sed nos.224. co. 4
Mater tutorē filio suo petere tenetur,aliter perdit legitimā filij successionem. eo tit.§.sed quemadmodum 225.c. 1
Et hoc infra annum.ibi 225.co.4
Mater etiam vulgo quæsitis succedit. ibid.co. 1
Matri illustri filius vulgo qsitus nō succedit,nec econtra ibi.§.225.co. 3
Matres multa onera & pericula pter filios tolerant.e.tit.§.sed nos.224. c.3
Materfamilias quæ dicitur.de iniur.in prin 315 co. 3
Medela op' est infirmis de liber.20. c.3
Media uia in dubijs est eligēda ex æquitate.qui ex cau.manu.non li. §.fi. 26. c 4.& de re.di.§.cū ex aliena.101. c. 3 & de vul.sub.§.fi seruum.164. col. 1
Medicus,qui curationem suscepit,tenetur illam prosequi.de leg.aqui.§.prætera.312.co.3
Et non prosequēdo dicitur. in culpa. ibidem.
Membrum quod dicitur.de iniu.§. pœna.317.co.1
Memoria damnatur in crimine læsæ maiestatis de hære.quæ ab inte.§. interdum 213.co.4
Mendacium in iudicijs qualiter puniatur. de pę.teme.liti.§ at aduersus 3 1. c 4
Mens magis q̄ uerba attenditur.qui. ex cau.ma.non li.§.1 23.co 4
Et qn̄ de mente trahētiū uel statuentium constat,fit lata interpretatio, licet simus in ijs,quæ sunt stricti iuris. de inut.stip.§.post mortē.270 col. 1
Merces qn̄ est incerta,agitur præscriptis verbis.de loca.in prin 285 co.1
Et si certa est, agitur locati, si nulla mandati.ibi.
Mesonauta & mediastinus serui.qui. de iniu.§.pœna 317.co.2
Metu facta promissio dotis ipso iure nō valet,& quare.de inuti. stip. §. quod turpi.272.co 1
Metum inferens tenetur pœna quadrupli.de actio.§.quadrupli.343 co.3
Meū dicitur quod ex re mea nascitur.de re.diui.§.cum ex aliena.102 c. 4
Meum non potest aliquis effici meum. de leg § sed si rem legatarij. 186. c.2 & de actio §.sic itaque.337.c.1.quod declata ut co.3.& de iniu.stip. §.item nemo 272.co.2
Miles ad hoc ut quis fiat,plura requirūtur.q mo.ius.pa po.sol.§.filiusf.49. c. 3.de excu.tut.§ item maior.74.co. 1.
Miles post missionem quantum tempus habeat immunitatis ad se excusandū a tutela.de excu.tuto.§.itē qui.81.c.1
Et ut habeat priuileg a concessa militibus,sex habere debet.de mili. testa. in rub.145.co. 1
Miles unde dicatur.ibi.co.1
Milites magis debet scire arma, quàm ll.de testa.mili in prin.145. co.2
Militis volūtas in expeditione qūo declarata habet vim testamenti. ibi.
Miles præsumitur ignorare iura.ibid.
Miles extra expeditionē debet testari iure communi.eo.titu.§.1.146.col 1
Miles mutus vel surdus testari potest. e. tit.§.quinimmo.147.co. 1
Miles nutu potest instituere hæredem, & quando.ibi.146 co. 4
Miles non exercens militiam,non gaudet priuilegio militum. eo. titu.§.sed hactenus.146.co. 4
Militi capitale est arma vendere, fidem frangere,& huiusmodi.eo.c.1. & 2.
Militis preteritio quare habeatur pro exhæredatione, quod non est in pagano de exhære. libe § sed si in expeditione 155 co. 3

Miles ex certo tempore,& ad certũ tempus potest instituere. de hære. insti.§. hæres.161.co.3
Miles potest substituere pupillariter, etiam ꝙ sibi non faciat testamentum. de pup.sub.§.literis. 168.co.1
Militis uoluntas solet attentius seruari, quam cæteræ. de leg.§. pœnæ quoq;. 166.col.4
Miles non potest exercere officium pro curatoris nec pro alio in iudicio interuenire,& quare.de excep.§.præterea etiam.373.co.2
Miles potest esse in iudicio, dummodo non distrahatur a militia.de excep.§. præterea.373.co.2
Militem deferentem militiam quilibet capere potest.de actio in princi. 322. colum.2
Militia non liberat a patria potestate.q.. nõ est perm.fa.testa.in prin.48. col.2
Minimi an & quando ratio habeatur. de re.diui.§.gallinarum.99.co.3
Minor.i. media. de liberti.§. libertinorum.22.col 1
Minor.25.ann. non admittitur ad tutelam.de fiducia.tute.§.fi.65.co.3
Minori conceditur restitutio ob facilitatem,& ne decipiatur.de hære. qua.& dif.§.extraneis 178.co.4
Minori sua facilitate lapso succurritur per restitutionem.de actio.§.si quis agens.350.col.4
In dubio tamen præsumitur sua facilitate lapsus.ibi.
Minus tribuere dicitur q nihil tribuit. quod cum eo.§.introduxit.357.col.2
Missio militis ignominiosa facit cessare omnia priuilegia militum. de testa. mil.§.sed hactenus.147.col 1
Missilia quæ dicantur, & unde dicta. de re.diui.§.pen.113 co 2
Mobilium uilis est possessio.de usucã.in prin.125.col.1
Et citius transferuntur quàm immobilia.de interd.§. retinendæ.378.co.2
Et eorum appellatione ueniũt etiam per se mouentia.de inuti.stip. in prin. 263.co.3
Modus ferẽdarum ll senatuscon.& plebiscitorum.de iu na.gen.& ci.§. constat.13.co.4
Modus non curatur, dummodo sequatur effectus.de lega.§.si quis in nomine.194.co.1
Modus exprimitur per ut.co.titu.§. longe.165.co.1
Et quid importet,quando noceat, & in quo.ibi.
Modus cõcludẽdi in condõne indebiti. qui.mo.re contr.obli.§.1.251.col.1
Modo.i.aliquando , & quando sic ponatur.d: pœn.tem.liti.in prin.351.col.2
Modo, est dictio demonstratiua præsentis tpis.de re.diui.in prin.52.col.2
Monachus an sit liber. de iur. perso. in prin.17.col.4
Et dicitur mortuus mundo.ibi.
Tantum potest esse testis pro monasterio.de testa.§.sed neque.143.col. 3
Monachatio liberat a patria potestate. qui.mo.iuſ.pa.po.sol.§. filiustam.49. colum.3
Monumentum quid sit.de rer.diui.§. 1. 93.col.2
Mora debitoris perpetuat obligationẽ. de lega.§.si res legata. 187.co.4
Mora ultima nocet.de actio.§.ex maleficijs.339.co.4
Mores boni plus ualent diuitijs in proœ. §.fi.6.co.3. & de suspe. tuto.§. fin. 91. colum.2
Mors omnia tollit.de l.fuſ.cani.37.co.4. qui.mo.tu.fi.§.simili.72.col.3
Mors ciuilis æquiparatur naturali. qui. mo.ius pa.po.sol.§.1.48.co.2
Mors ciuilis dr maxima,& media capitis diminutio.de vsufru.§.fin.119.col.2
Mortis dies incertus.de dona. in princ. 128.col.3.& de hęre.inst.§.seruus etiã 158.col.4
Mortuus in bello pro repu. per gloriam uiuere credit,& de eo ac de viuo iudicatur quo ad beneficiũ patris.q̃ excu. tuto.in prin.79.col.3.& 80 colum.4
Mortuus fingitur qui uiuit per vituperium.ibidem.
Mos confugiendi.ad ecclesiàs vnde ductus. de ijs qui sunt sui vel alie.iur.§. sed & maior.30.co.4
Multitudo parit confusionem. de iusti. & iu.§.8.col.1
Multa dicuntur duo de iur. perso.§.1. 19.co.1.& 2.& de re.diui.§. singulorũ. 97.co.3.& 4
Et est dictio apta comprehendere infinitatẽ.de acti.§.pœnales.334.col.2
Multis exprimi non debet quod paucis

exprimi potest.quod.cum eo.in prin. 346.co.1.
Multum tempus dicitur aliquãdo quin quennium, aliquando biennium .de lite. obli. in princi. 277.col.1. & 278. colum.1
Mulier super dote paciscens presumitur male agere. de auct.tut.i Prin.69.co.1
Mulieres,quas verisimile est moueri pie tate,accusant de suspecto tutorem.de suspct.tuto.§ 2.88 col.2.& 3
Mulierum sexus fragilis. qui. alie.li.in prin 153 co 1
Mulier non potest esse testis in testamẽ to, & quare. de testa.§.testes autem, 142.col.1
Mulier in omnibus casibus admittitur in testem, præterquam in testamentis. de testa.§.testes autem.ibi.
Et in quibusdam testamentis admittitur.ibi. vt in testamento militis. de testamen.mil.§. planè 146. co.2
Mulier accusata de adulterio cum extraneo non potest manumittere seruos vsq; ad 60. dies, & ratio.de hære. insti.§.1.157.co.2
Et quid si nondum est accusata. ibi.
Mulier, quæ se subijcit seruo proprio, quibus pęnis puniatur.de hære instit. §.1 157.co 2
Mulier nubens ĩ annũ luctus,nõ potest hęres institui.de lega.§.legari.192.c.4
Et hoc de iure ciuili,secus de iu re canonico.ibi.
Mulieres multa onera & pericula portant propter filios. de senatusconsul. tertul.§.sed nos.224.co.3
Mulier habet priuilegium tacitæ hypothecæ in dotem,&in prælationis vt piæ feratur alijs crediti ribus etiam anterioribus. de actio.§. fuerat.146.col.3
Mulier repetens dotẽ an præfẽratur om nibus credtroribus.ibi.347.col.1
Et quando possit agere ad dotem.ibi. 347.co.2
Et non potest exercere officium procuratoris, & quare.de excep.§.præterea etiam.373.co.2
Nec potest in iudicio pro alio interue nire,& quare.ibi.
Põt tñ agere pro parentibus.ibi.col.3
Muliebria passus non potest esse testis. de testa §. testes autem.142. colum.2
Munus publicum vtilitate vel auctoritate quod dicatur. de excu. tuto. in prin.80.co.1.
Muros ciuitatis transcendens incidit in pœnam capitis.de re. diui.§. sanctæ. 69.c.2.& qñ & quasi hoc sit verũ ibi.
Mutare an quis sibi possit causam suæ possessionis. de vsuca.§. nouissime. 126.col. 4
Mutatio dignitatis non facit mutationẽ status. de cap. dimi.§.seruus.62. co.1
Mutatio status hęredis facta medio tem pore non nocet. de hęre.quali. & diff.§.in extraneis.178.co 1
Mutus & surdus nõ possunt esse tutores qui testa.tut.da pot.in prin 56,col.3
Et non potest esse testis in testamẽto. de testa.§. testes autem.142. co 2
Et potest testari.de test.mil.§.quinimmo 1.46.co.4
Et est propriè qui omnino loqui non potest. qui. non est. permi. fa.testa.§. item surdus.150.co 1.& 2
Muti & surdi vitia non tollunt testamen tum iam factum.ibi. col.2
Mutus a natura vel ex accidenti quando possit testari.& in quibus casibus. ibi. co.2.& 151.co.1
Mutus & surdus possunt se pro hærede gerere si intelligant quod agunt. de hære.qua. & diffe §.fi.179. colum.3
Mutus & surdus stipulari non possunt. de inut stip. §. mutum. 267. colum.3
Mutuum a pupillo datum reconciliatur consumptione bona fide facta, & quid si malefide facta sit. qui. alie.li. §.nunc admonendi. 133.columna 4
Et reconciliatur tribus modis.ibi.co.2.
Et dicitur ꝙ ex meo tuum, fiat.de testa.in prin. 140.co.3
Et cõtrahitur re,& consistit in ijs quæ numero,pondere, vel mensura consistunt,qñ.s. dantur ad pondus numerum vel mensuram : & quando dantur vt fiant accipientium, vt non eadem, sed aliæ eiusdem generis reddantur. qui. mo. re. contrah. obli. in prin.49.co.4
Mutui etymologia.ibi.250.col 1
Ex contractu mutui oritur certi condictio.ibi.
Mutui forma,antecedentes & causa fina lis.ibi.249.col.4.
Mutui quatuor necessaria ibi.co.2
In mutuo consideratur consuetudo, aptitu-

aptitudo & natura rei. ibi. col. 2.
Mutuum non est, si pecunia detur in saculo. ibid.
Mutuum tribus modis reconciliatur. Item alijs co. co. 3. & 4
Mutuum est triplex. eo. ti. §. item Is cui. 252. co. 3.
Mutuum deficit tripliciter. ibi.
NAm. pro quia, & pro sed, de reb. cor po. & incorpo. in prin. 114. co. 3.
Natale quod dicatur. de inge. §. fi. col. 2
Natus ex ancilla, & libero est seruus. de iu. perso. § 1 18. col. 3.
Et quid de nato ex ascriptitio, & libera. ibid.
Natus creditur in fauorabilibus, qui in utero est. de inge. in prin. 19. col. 3. & de tute. §. cùm autem 55. co. 3.
Natorum appellatione & non nati continentur. qui testa. tuto. da. pos. 58. c. 3.
Natura. i. Deus, de iu. na. gen. & ci. I prin. 9. col. 4. & §. singulorum. 96. col. 4. de re. diui. & § . in pecudum 110. co. 1.
Natura rei, & non facti accidentia consideratur. de reb. corpo. & incorpo. in prin. 114 co 2.
Natura potius inspicienda est, quàm verba. de actio. §. æquè. 125. co 2.
Naturalis ratio mutari non potest. de legi. agna. tute. §. fi. 60 col 2
Et hoc verbum, naturalis, ponitur aliquando pro legitimis, & naturalibus. de hære. quæ ab intest. 211. co. 1.
Nec, habet in se implicitam copulam, & ponit diuersitatem in facto non in iure. de fideiu. §. 1. 274 col. 2
Necessitas tutoris est causa dandi actorem pupillo. de curato. §. ꝑ si tutor. 75. col. 3.
Necesse, intelligitur aliquando causatiuè non præcisè de exhær. li. §. posth. morum. 153. col. 3
Necessitas non potest poni in Principe. de act. §. sed istæ. 326. col. 3
Necessarium, idest, vule. ibi. & de bono. pos. §. sed eas. 342. co. 2
Necessitudo quid. de senatuscon. ter. in prin. 213. co. 3
Nefarius coitus dicitur cum consanguineis. de nup. §. 1. 34. co. 1
Negationes duæ affirmant, & quando. in proœ §. cumque hoc 4. co. 4. & de iu. natu. gen. & ciui. §. ex non scripto. 15. col. 3.
Negans non potest postea se tueri prætextu inualidæ dispositionis. de fideicom. hære. §. fi. 206. col. 2.
Negatiua eius, quod cōtinetur in instrumento, quomodo probetur. de inuti. stip §. item verborum. 258. colo. 4. & 269. co. 3. & 4
Negocia plura sunt quàm uocabula. de hære. insti §. hæreditas. 159. co. 4. de gra. cogna. §. fi. 230. co 4.
Negociator non dicitur qui viuit ex reditibus prædiorum. quod cum eo. §. cæterum. 358. col. 3.
Negociorum gestor quis dicatur de cura. §. ꝑ si tutor. 75. co 4
Sicut neg. gestor habet dñm obligatū si bene gerat, ita dominus habet eum obligatum si gerat male. de obliga. q̃ ex qua. con §. 1. 29, co 2
Et dicitur neg. gestor ēt si unum tm̄ negocium gesserit. ibi. col. 3.
Et quibus casibus nég. gestor non repetit, quod impedit. ibi. co. 4.
Et an & quando habeat dominū insolidum obligatum. ibi.
Et de qua culpa tenetur. ibi. 295. co 2.
Nemo plus iuris in alium transfert, q̃ ip se habeat. de hære. insti. §. Videamus. 161. col. 1
Nemo ✝m naturam a seipso petere potest, de interdi § retinēdæ 367. co. 4.
Nepotes succedunt in locum filij. de excu tuto in prin. 79. co. 3
Nepotes subintrantes locum patris in suitate dñt quasi postumi. de exhær. lib. §. posthumorum. 153. co 2
Nepos extraneus qui dicatur. qui. mod. test infir. in prin. 169. co. 4
Nepotes & vlteriores vsq; ad pronepotem succedunt in locū parentum quoad successionē maiorum: de hær. quæ ab inte. §. cùm filius. 214. co. 1 & 2
Et tali casu succeditur in stirpes. ibid.
Nepotes plures quando inter se succedunt auo, succedunt in stirpes. ibi.
Nepos conceptus tempore mortis aui, quamuis natus post mortem, dicitur suus: secus in concepto & nato. eo. ti. §. cùm autem. 314 co. 3
Nepotum appellatione veniunt nepotes tam ex fœmin s quàm ex masculis. eo. tit. §. fi. 218. co 2
Nepotes quando inter se succedunt, admittuntur in stirpes. ibi.

Nepotes non subintrant gradum patris in successione liberti, qñ extat filius patroni. de suc.lib §. multis.238.co.4
Nihilo magis &
Nihilominus quid importet, & quomodo differant. qui non est permissac. testa.in prin.148.co.3.
Nihil agit ista verba important, ipso iure. qui. ex ca.ma.non li.in princip.23. co.2 & 3
Nihil magis conuenit, q̃ ꝙ voluntas dñi circa suarum rerum alienationé suum sortiatur effectum. de re. diui.§. per traditionem 111.co.1
Nihil est tam firmũ, qđ non rumpatur. qui mo.1 est.infir.in rub. 169.co.2
Nocere,i. non prodesse.de repli.in prin. 374.col.2
Nomen domini est inuocandum. in ru. proœ 1 co 1
Nomen scribentis est præponẽdum . ibi.
Nominis proprij interpretationem quærere est absonum.eo co.4
Nomẽ qñq; sumitur ab ipsa materia,ex qua res consistit.de ser.præ 115 col.3
Nomen debet esse consonum rei.de dona.§. est & aliud. 139 col 4 & ibi. qñ hoc procedat. de fideic.hæ.§. fi.206. co.2. & de act.§. appellamus 338.c 2
Nomina imponuntur ad dignoscendum homines. de lega.§. si quidem In nomine. 194.col.1
Nomen,pranomen cognomen,& agnomen , quomodo differant. ibi.
Nomen sibi liber homo mutare potest, seruus non ibi.
Nomen appellatiuum,qđ nõ verificatur nisi in vno, habet vim nominis proprij. de exhæ.lib. in prin.151. co.3.
Nominatio sola facit ius quæri. de adop. §.si 46.co.3.& 4
Nominatim fieri,quod.dicatur de exhę. lib.in prin.151.co 3
Non entia non solent considerari.de lega.§ ea quoque.184. col.4
Non vsus est iusta causa derogandi. ll. de excep.§.fi.373 co.4.
Nostra facimus,quibus nostram auctoritatem impartimur.de iu.na.gen.& ciui.§.constat.13.col.2
Nostrum dicitur a nobis receptum. in proœ § fi.6.co.3
Nostra sine facto nrõ a nobis non abdicani.de re diui.§.religiosum.95.:.3
Nostrum non dicitur illud , in quo tñ habemus vsumfructum.de hær. insti. §.alienus.157. col.3
Nothus quis dicat.de nup §.pe.39. co.1
Nouatio quid remissiue.qui.mo.tol.ob. §.præterea.301.co.2
Nouatio antiquæ obligationis efficacis fit ex inutili stip.§ præterea.ibi.co 1
Nouari non potest prima obligatio,si secunda est penitus nulla.ibi.
Nouatio inducitur ex conditionali obligatione & quomodo.ibi.
Nec fit hodie nisi expressè ibi.
Et qualiter fiat per iudicium. ibidem. 302.co.2
Nouatio debet considerari secundum tria iura.ibi.302.co.1
Nouercam etiam soluta affinitate non licet ducere vxorem. de nup. §. socrum.36.col 3
Et est loco mris. ibi & ibi qñ hoc fit.
Et vnde sit dicta.ibi. col.4
Nouercæ appellatione an veniat sponsa patris.eo.ti §. si vxor 37. co 2
Nouo indigent auxilio, q̃ de nouo emergunt.de liber.in prin 29. co. 3.& 4.
Nouitius seruus quis dicitur.de iu.pers. §.serui autem 19.co. 1
Noxa &
Noxia unde. de noxa. actio.in princip. 360.co.1
Noxalis actio unde traxerit originem.e. ti.§.sunt autem.360.co.4
Et sequitur caput, & datur ꝯ possessorem tempore quo agitur.eo. ti.§.omnis autem. 361.co.1
Et datur pro damno dato ab animali quadrupede,& in quib casib. & in his terminis prodita est a l.12.tab. si qua.pau fec.di.in prin.362.co. 2
Nullius etiam dici potest , quod est omnium de re.diui.94.co 2
Nullius in bonis res dicitur esse. 7.modis.co.ti.§.feræ 97. co. 2
Nullitas testamẽti paterni influit ĩ nullitatem substitutionis pupillaris. de pup.sub.§.liberis 168.co 1
Numerus 7. testium in testõ est de iure prætorio.de testa.in prin.140.co. 2
Nuncio vel epistola dati pasificantur.de liberti §.1.21.col.2
Nuncius est procurator . de ijs per quos age.pos§.1.364.col.2
Nuptiæ qd sint.de pa.po.in prin. 30. c.4

Et

Et vnde dicantur.ibid.
Nuptię iustę,ę sint.de nup.ī prin.32.c.4
Nuptiarum edictum est prohibitorium. eo.ti.§.1.34.co.1.
Nuptię inter ascendentes,& descendentes in infinitum & adoptiuos, & solu ta adoptione non sunt iustę. ibi.
Nec inter fratres & sorores. eod.ti.§. inter eas.34.co.2 & 3.
Nuptiarum prohibitio vsque ad quem gradum sit hodie eo.co.3
Nuptię inter patruum & neptem ex fratre,vel etiam inter patruum magnū, non sunt iustę.eo.tit.§. fratris.ibid. col.4.& seq.
Nuptię etiam ratione affinitatis prohibentur.eo.ti.§.affinitatis.36.co.1
Nurus & priuigna filię loco sunt. ibi.
Nurus appellatione non venit sponsa filij.eo.ti.§.si vxor.37.col.2
Nutu potest fieri assignatio libertorum de assi.liber.104.col.1
OBlatio curię legitimat filios, & reducit eos in potestate.de nup.§.fi. 39.col.3
Oblatio curię qualiter fiebat.de hęred. quę ab inte.§.1 211 col.4
Offerre potest ille, in quem sunt alienata bona in fraude creditorum, pretiū creditori agenti,sicut si esset secūdus creditor. de ac.§.item si quis in fraudem.330.col.2
Obligatio est mater actionis. in rubr.de iusti. & iu.7.co.1. & in rubri. de obli. 247.col.4
Obligationes,ex maleficijs, vel quasi,nō sunt de iure gentium.de iut.nat.gen. & ciui.§.ius autem.12.co.3
Obligatio naturalis non tollitur per sententiam.de exce.§ item si in iudicio. 371.col.4
Obligatio naturalis tollitur per pactum & iuramentum.ibi.
Obligati contrario Pacto elisa pōt nouo pacto iuuari. de repli in prin.374.c.2
Obligatio quid sit .de oblig.in princip. 248.col 1
Et quòd est ius.ibi.
Et eius vigore quis dr̄ vinctus. ibi.
Et astringit virtute sibi a l.ei.tributa. ibidem
Obligationes aut ciuiles sunt aut prętorię.ibid.
Obligationum diuisiones.ibi.
Obligatio literarum ante biennium habet solam ciuilem obligationem. ibi.
Obligatio naturalis sola non producit actionem,licet impediat repetitionē. ibi.& co 2
Obligatio effectualis habet radicem naturalem & ciuilem.ibi.co 2.
Obligatio naturalis tollitur contrario consensu.ibi.
Obligatio ciuilis tollitur actu ciuili contrario, vt per acceptilationē.ibi. col.2
Item per sententiam ibi.
Obligatio ciuilis non adhęret seruis.ibidem col.3.
Nec potest cadere inter patrem & filium, & quare.ibi.
Obligatio furti manifesti est prętoria. eo.ti 249.col.1
Obligatio non potest tempore limitari. de uerb.obl.§. at si ita.256.col.3
Nec tempore tollitur ipso iure.s. sed per exceptionem ibi.257.co.2
Obligatio non nascitur in contractu cōditionali ante condōnis euentum. de ver.obl.§. sub conditione. 257. col.2.
Obligatio eadē pōt esse vna, & plures. de duo.reis.§. ex huiusmodi.260.c.1.
Obligari non potest res aliena. licet possit vendi,& quare. de inuti.stipu.§.1. 264.col.1 & 2
Obligatio naturalis in delictis vā oriat. de obli.ex deli.in prin.303.co.3
Obligatio naturalis cadit inter patrē & filium.eo.ti.§ item inutilis 267. co.2
Obligationes ex maleficio comprehenduntur sub illis,quę veniunt ex consensu.de fideius.§.1.374.co.2
Obligare quis non pōt se sibi ipsi.ibi.c.3
Obligatio literarum oritur ex ipsa scriptura concurrente lapsu temporis,& ex ea nascitur conditio de lite.obl.in prin.277.co 1
Obligatio literarum tollitur per contrariam scripturam.eo.ti.277.col 4
Obligatio literarum producit stat in ciuilem,post biennium naturalem.ibi.
Obligationes ex quasi contractu sunt penitus. de iure ci.de obli. ex qua. con. in rubri.294.co 2
Obligatio tutoris an oriatur durante tutela.eo.ti.§.tutores.295.co.2
Obligatio principalis & fideiussoris licet sit diuersa, vna principalis, altera accessoria,tamen vnica solutione dissol-

soluuntur.qui.mo.tol. obli. in princ. 298. col. 4
Obligatio etiam ciuilis tantum solutio ne tollitur.ibi.299.co.1
Obligatio tam nālis, q̄ ciuilis ipso iure multis modis tollitur.eo.ti.301.co.3
Obligatio ciuilis sola quādoq; tollitur, quandoq; naturalis tantum. ibi.co.4
Obligatus in genere potest soluere quā speciem uelit.de actio.§.huic autem. 352 co.1
Obligatus certo mō dici p̄t cōuētus rea li.de exce.§.itē si in iudicio.371.co.1
Obligatus purè an possit statim cōueniri.de uer.ob.§.omnis.256.c.2.& seq.
Obligans se ad tradendā rē, q̄ tradi nō p̄t,in culpa est,& p p culpā tenetur ad interesse.de emp.& uen.§.fi.284.c 2
Obligatus an dicitur qui actione reali tenet de actio.§.1.in princ.322. col.2
Obliuio quanto tp̄e inducatur. de usuca.§.quod autem 125.col. 1
Obliuio prioris uoluntatis præsumitur ex cursu lōgi temporis.qui.mo.testa. infir.§.1 170.col. 1.
Obses an possit testari.qui.non est permiss.fac.testa.§.eius qui.150. colum. 4.& sequen.
Obtinere.i.esse in uiridi obseruantia. in proœ.§.igitur.6.col. 2
Occidens seruum proprium punitur sicut occidens alienum.de ijs, qui sunt sui uel alie.iu.§.1. 28. co. 4
Occisus cōsideratur,ut mortuus simpliciter.de cap.dimi.in prin.61 co.1
Offensio debent resarciri non solum impensæ medicorum,ac medicinarum, sed merces operarum quibus caruit. de obli.quæ ex qua.deli § 1 319. co.4
Officijs quis pluribus fungi potest. in proœ.§.cunque hoc.4. col.2
Officium suum nemini debet esse damnosum.de actio.§ pœnales 335.col.1
Officium iudicis non potest habere locum ad fortunas præstationes.eod. ti. §.præiudiciales 336.co.4.
Officium iudicis triplex est.eo.ti.§.præterea.350. co. 1
Officiū iudicis aliud nobile, aliud mercenariū.de obli.iud in rub.383. col. 2
Officium iudicis non est actio. de actio. in prin.322. col. 1
Officium iud.an sit iuris,vel facti.ibi.
Officium iud.nullam præsupponit obligationem.eo ti §.n.324.col. 1
Omnis,dat distributiuè. de iur.perso.in prin.17.co. 2
Omnes & cæteri non differunt.de exlære.libe.in prin.152.co.2.
Omne & totum quomodo differant.de fideicom.hære.§.restituta.202 col. 3
Et est dictio vniuersalis.de actio. § 1. 323. col. 1
Omnimodo, est dictio vniuersalis apta comprehendere omnem casum .de act.§.curare.350.co.2.in fin. & seq.
Et de eius nā e.ti.§.ited furti. 344. c.1
Et licet habeat naturam præcisam,recipit tamen congruum intellectum ab alijs iuribus.qui.mo.ius pa.po.sol. in prin.47. co. 2
Omnino importat idem quod generaliter.de tute.§.1 55.co.1
Omnino.i.diligentissimè.de le. in princ. 180.co 3
Onus esse debet, ubi est lucrum.de legi. agna.success.§.fi.223. co. 1
Operæ serui in fructu sunt. per quas p. so.acqui.§ de ijs.138.co. 3
Et qualiter debeantur a manumisso. de lega.§.peculium.191. co. 1
Operæ obsequiales debētur a liberto patrono, nec transeunt ad extraneum hæredem, & quæ sint. de acq. per arro.in prin.245.co. 1
Operæ liberto impositæ non transeunt ad hæredem extraneum . de perpe .& tem.act §. 1.366. co. 1
Opera malorum hominum utens dicitur certo modo in culpa de obl. quæ ex qua. delic.§.itē exercitor. 320. co.4
Opinio & sententia differunt.de iu. na. gen.& ciu.§.responsa.15.co. 2.
Opinio,q̄ refertur ut approbetur, laudari debet q.mo.tu.fini.in prin.71. co.4
Opinio communis q̄nq; præfertur ueritati.de testa.§.sed cū aliquis. 141.co.3
Et quod est in opinione præualet aliquando ueritati,& quando.eo.col. 3
Opinio unius doctoris attenditur contra opinionem plurium.quando meliorious rationibus fulcitur,de hære. insti.in prin.156. col. 3
Opinio consideratur.de vulga.substi. §. si seruum.164. co. 2
Oportet,hoc uerbum importat aliquando necessitatem , aliquando non . in proœ.in prin.2.col.3

Opus laudat magistrum. in proœ. in §. cumque hoc.5.col.1.
Ordo in quacunque re est habendus. de iusti.& iu § 1.8.col. 1.
Ordina:ij serui.qui.quod cum eo. §.'eū autem. 358. col. 2.
Ordo scripturę contra uoluntatem testantis non attenditur.de lega.§.ante hæredis 195.co.4.
Ordo scripturæ nō est curandus. de inn. stipu.§ tem si qui .270 co. 3.
PActum nudum in constituto produ cit actionem de act.§.de constituta. 332 col.1
Item in pluribus al js casibus enume ratijs ibi.& co.seq.
Facto simplici obligationes non omnino dissoluuntur,quia naturalis tantū dissoluitur. de exceptio. §.præterea . 371.col. 1
Pactum de non petendo. tria operatur: . tollit naturalem ipso iure: elidit ciuilem, & obligat naturaliter paciscentē non petere ibi.
Pactum de non petendo aliquibus casibus tollit naturalem & ciuilē simul, vt in maleficijs,& quare.ibi.371.co 2
Pactum de petendo non elidit ipso iure pactum de non petendo . de repli. in prin.374.co 2.
Pactum liberatorium nō tollitur nouo pacto ipso iure,sed replicatione.ibid.
Facto de non petendo tollitur naturalis obligatio,non ciuilis. de obligatio. in prin.248.col. 1.
Pactum nudū vestitur sex modis. quib. mo.re cōtrahi.obl.in prin 250 co.1.
Et alijs modis,de quib.ibi.col 2
Pactum nudum quod dicatur.ib:. col. 2
Pactum ꝙ periculum spectet ad empto rem uel venditorem valet de empt. & vendi.§.cùm autem.283. co.2
Pagani dicuntur qui non sunt milites . de testa.mil.§ 1. 145.co. 1.
Palam amouens magis delinquit q̄ qui clam.de act.§ ex maleficijs. 339 co.2
Pandectæ undodictæ sint.in proœ § igi tur 6.col. 1
Papa si duob.proui leat de eadē præben da,ambo uocant, & admittuntur. de hære.insti.§ videamus 161 co. 2
Papa in quo gradu possit dispensare quo ad matrimonium contrahendum. de gra cogna.232.co. 4
Et quando dispenset, ut matrimoniū contractum dissoluatur.co.233.col.2
Et nō dispēsat cōtra constōnē diuinā, secus cōtra cōstitutiones ecclesię.ibi.
Parentes filiis impuberibus non solum vulgariter,sed pupillariter substituūt. de pup.substi in prin.165.col.1
Parentes non uocatur in ius sine uenia: aliàs punitur uocans,& qua pœna.de pœ teme.liti.§.fi.382.col.4.
Paria sunt quem non esse hæredem scriptum,uel nolle aut non posse adire, qui.ex ca.ma.non licet.23.co.4
Paria sunt inspecto præsenti statu aliud factum non fuisse, uel factum & eua nuisse.de leg.ag.tute.§.1.59. co 4
Paria sunt non facere, uel facere minus idoneè.de satisda.tuto.§.pe. 77. col 4
Paria sunt esse,uel de proximo sperari. de execu.tuto.§ item qui.81.col. 1
Paria sunt nihil esse,uel imperfectū.qui. mo.test.infir.§ ex eo.172. co. 3
Paria sunt aliquid non esse factum,& factum esse minus legitimè. de hære. q̄ ab intest in prin.210.col.4.
Paria sunt filium non esse,uel esse exhę redatum de success.libe. §. sed nostra. 237. co 2
Paria sunt eximere,uel dolo facere, ꝙ alius eximat.de act.§.pęnales.334.c.2
Pares in gradu sunt pares i succession: & qualiter hæc regula intelligatur . de serui.cogna § fi.236.col.1
Partis appellatione de dimidia intelligi tur alio non docto.de vulg subst. §.si seruum.164 co. 2 & de leg §.si eadē. 185.co 1.& de hær.ab inte §.emanci pati.215.co.3.
Aliquando tamen non uenit dimidia.de leg.in prin.180 co.2.
Partus quo ad statū sequitur uentrem, de inge.in prin.19.c.4.& ex qui. cau. ma.non li.§.eadem 25.co.4
Partus ancillæ non spectat ad fructuarium.de usuca.§.sed tamen.124.co.2
Partus est portio uiscerum matris.de le ga.§.si quis ancillas.189.co. 3
Partus suppositi accusatio non olbus cō ceditur.de pub.iudi.in prin 387.co. 3
Parricidium quas perso. concernat . de pub.iud.§.alia.399.co 2.& seq.
Parum dicitur de tertia parte totius. de hære.quæ ab inte.§.fi.218.co. 3
Regulariter dr arbitrio iudicis. ibid.

Pater

Pater tenetur alere filium, etiam si legitimam assignasset de iu.na.gen. & ciui.in prin.10 co 2
Patri an liceat reuocare filium, qui se vẽdidit ad pretium participandum in ingenuitatem.de iu.perso.§.1 18 col 4
Pater olim habebat potestatem vitæ & necis in filium. de ijs qui sunt sui vel alie iu.§.1.29 co.1
Pater potest vendere filium ob necessitatem famis.de pa.po.§.1.31.co.3
Nec potest a filio vocari in ius sine venia.ibid
Nec inter eos potest esse lis.ibi col.4
Et pater acquirit per eum.ibi.
Et administ at bona aduentitia fil.j etiam eo inuito.ibi.
Et an possit petere filium in potestate detentum ab alio, & quando ibi.
Et quibus casibus succedat filio, & in quibus non.qui.mo ius. pa. po. sol.§. præterea 51 co.4.& seq.
Et emãcipãs efficitur legitimus tutor. de leg.paren.tute in princip.64 col.2
Patris consilium firmum est nõ matris. de satisd rur in prin.76.co.3
Et si petat curator si io emancipato, non excusat a cura ẽt pp immunitatẽ filiorũ.de excu.tuto.in princ.79.co.3
Patri debitus honor seruandus est.per quas perso.no.acqui.§ 1.136.col.1
Pater in quibus casibus in aduentitijs non habet vsumfructũ.ibi.col 3.& 4
Pater s͠m diuersa tempora, diuersa iura habuit in bonis filiorum.e. tit.§. hoc quoq;.137.co.2
Pater an habeat in aduentitijs solum vsumfructum bonorum quæsitorum ante emancipationem, vel etiam quærendorum postea.eo co.3
Patris & filij eadẽ vox, eadẽ persona, eadem possessio idẽ dñium esse videt͂, de hære.quali.& dif §.sui.177.colum.2
Pater, qui tenetur dotare filiã, si quid eidem filiæ leget absq; commemoratione dotis, debet sibi in dotem imputari.de lega.§.si rem suam.387.co.1
Pater adoptiuus an possit vocari in ius sine venia.de hære.quæ ab.inte.§. sed ea.omnia.217.co.3
Pater adoptiuus non tenetur alere filiũ adoptiuum.ibi.
Et an succedat vt agnatus filio emãcipato.de leg.ag.succ.§.placebat.222.co.4
Pater illegitimus de æquitate canonica tenetur alere filios.de senatuscon.orphi.225.co.3
Pater ciuilis non debet habere plus iuris, quàm pater naturalis.de acqu.per arro.in prin.244 co.4
Pater an & qñ teneatur de peculio filij. de actio.§.actiones autem.332 co.1
Pater non exigitur nisi in quantum facere potest, & quare.de actio.§.sed & siquis.354.co 4
Pater & dominus quare tenetur quod iussu exercitoria, & institoria, quod cum eo.§.1.356.co.2
Et de iu.ciui.non tenebantur.ibi.
Et tenetur quod iussũ insolidũ.ibid.
Et tunc tenentur qñ filius vel seruus negociatur in quo est præpositus. ibi.
Pater magis affligitur ex pœna filij, q̃ ex propria.de noxa.actio § si.361.col.4
Patricij veniunt appellatione populi, nõ plebis.de iur.nat.gent.& ciui.§. constat.12.co.4
Et vñ dicantur.ibi.13.co.3.quib. mo. ius pa.po sol.§.filiusfa.49.col.3.& 4
Et q̃ essent hi, & patres conscripti.ibi.
Particiatus liberat a pa.po.ibi.col.3
Et est summa & maxima dignitas.ibi.
Patria potestas sola est ciuium romanorum.de pa po.sol.§.1 31.col 3
Actiuè & passiuè.qui.mo.ius pat. pot. sol.§.1.48.co.1
Et in quibus consistat.ibi.31.c.3.& 4
Et an habeat locum in Gallia.ibid.32. col.1.& 2
Et eius reliquiæ durant ẽt post emancipationẽ.de nup.§.inter eas.34.co.2
Et est inæstimabilis. de adop.§.licet. 44 co.
Patria potestas non est potens ad faciendum impuberem obligari. de inuti. stip.267.co.4
Patronus qualiter succedat liberto. q b. mo.ius pa.po.sol.§.præterea.52.col.4
Et qñ possit liberrũ reuocare in seruitutem.de capi.dimi.in princ.61.co.2
Patronus tuto. potest vt suspectus remoueri, sed eius famæ parcitur.de suspe tut.§.1.82 co.1
Et quemadmodũ excluditur a successione per filios liberti, ita etiam per parentes liberti.de succ.237.col.4
Et præfertur fratri liberti.de seruι.cogna.in prin.235.co.2

Et

Et non exigitur nisi inquantum face re potest & quare.de actio.§.sed & si quis.354.co.1
Et non est vocādus in ius sine venia, aliàs punitur & qua pœna liberius.de pœ.tenie.litig §.fi.312.c 4 & seq.
Patruus magnus quis dicatur de gra. co gna.§.quarto gradu.229.co.4
patientia operatur cōsensum.quib. mo. ius pat.pot sol.§ sed & si pater.52.c.3
Paulo post, hæc dictio etiam in magno interuallo verificatur.de exliæ libe §. fi.155.co.4
Pauper quis dicatur.de excu.tuto.§.sed & propter.82.colum.2
Paupertas aliqñ prodest,& pauperi succurrit.ex q.cau ma.non licet.24 co 1
Et ꝓdest filio liberti de suc.li.237.c.3
Et nō præsumitur, sed debet probari. de excu tu.§.sed & propter.82.co.2
Et præstat excusationem a munere publico ibi:
Paupertatem suam detegere turpissimū est.de iniu.§ 1.315.co.3
Pauperies quid sit.si qua.paup feci.dica. in prin.362.co.2.& 4
Pax ociū, bellum calamitates producit. de testa.in prin 140.co.2
Pax quibus modis censeatur facta.de in iu.§ fi 318.co.4.& seq.
Pecunia recondita in muro veteri domus nō cedit emptori.de re.di.§. thesauros.110.co.4
Pecunia numeratur inter eæ quæ vsu cōsumuntur.de vsufructu.§. constituitur.118 co.2
Est tamen de his quæ seruando seruari possunt.eo.co.3
Pecuniæ appellatione omnes res veniūt. de actio §.in personam.332.co 1
Peculium quid de actio.§. actiones autem.332.co.4
Peculium castrense & quasi castrense quód dicatur p quas pso.nob. acqui. §.1 136.col.2
Peculiū si nascitur vnde & qūo prouenerit, iudicatur profectitium.136.c.4
Pecuba qualiter appellentur.137.col.1
Peculij legari seruo augumentum cōtingēs post mortē an re aditā cedit lucro serui.de lega.§ si peculium 190.col.2
Peculiū futurum legari potest.ibi col 3
Peculiū dr quasi patrimoniū serui & filij.de actio §.actiones autē.331.col. 4
Verè tamen non est ibi.in fi.333.co.1
Peculio tenus qd importet.ibi 332.co.4
Et quæ deducātur de peculio, quādo pr vel dñs condēnatur. de eo.333.c.1
Et quid dicatur esse in peculio, quod cum eo.§.cum autem 358.co.1
Peculatus actio durat quinquennio. de pub iudi.§. item lex Iulia peculatur. 390.col.1
Peccata nocentium nota esse expedit. de iniu.§.1.315.co.3
Pedagogus æquiparatur consanguineis. qui.ex ca.ma. non li.§. eadem.25. c. 2
Pœnarū genera q̃.in prooe.in prin.2.c.3
pœna vnius est metus multorum.de iu. gen.& ci.§.sed & quind 14.col.3.
Pœnæ nomine inutiliter antea legabatur.de lega.§.pœnæ quoque. 196 co. 4
Et qd dicatur legatū pœnæ.nole. ibi.
Pœna, quæ venit in actione ex stipulatu, non facit dici actionem pœnalem, q̃a venit ex conuentione, non ex l. dispositione.de actio.§.sequens.338. col.3
Pœnæ in dubio sunt molliendæ.e. tit.§. ex maleficijs. 340. c. & de pub. iud.§. pe.391 col 2
Pœna legis vltra quadruplū non extenditur, & limitationes ad hanc regulā. eo ti § omnes autem.341.col 2
Pœna quadrupli qui teneatur.eod titu. §.quadrupli.343.col.4
pœna ex simplici pacto nudo non debetur etiam incontinenti apposito, de inuti.sti.§.alteri 271 co.3
Et quando hoc sit verum.ibi.
Pœnæ respectu soluentis tantum debētur etiam in foro cōscientiæ.de emp. & ven in prin.280.col.3
Pœna non debet extēdi vltra delictum. de oblıga.quæ ex delic.§.1.364. col.1
Pœna furti, quando quadruplicatur vel duplicatur in furto rei, in qua quis habet vsum vel possessionem.ibi.
Pœna maiore afficiendus est magis delinquens.de l.aquilia.§.capite tertio. 313.c.4.& de pu.iu.§ itē lex.390.co.2
Pœna extraordinaria, vel arbitraria, quatenus extendatur.de iniu.§. in summa.318.col.3
Pœnæ diuersificantur ex diuersitate personarum, de pup iud.§. item lex cornelia de falsis 390 col.1
Pœnæ in criminalibus sunt ordinariæ & extraordinariæ.eo.ti.§.fi.391. col.3

In

In pœnalibus vna actio aliā non consumit si quadru. pau. feci. dica. §. 1. 363.col.2

Perdi non potest dici quod nō tenetur. de capi. dimi.§.1.62.col.1

perduellio quis dicatur, & vnde de hered.quæ ab intesta.§. interdum.213. col.3.& 4.

peregrinus institui potest. de hæred. insti.§ 2.quos.262.col.3

perinde designat similitudinem. de legi.patro.tut in princip.63.col. 2. sed non per omnia. quib. mod.ius pa.po. sol.§.1.47.col.4

periculū homini instare potest in multis de testa.§.nihil autem.144.col.3

periculum rei uenditæ ad quē spectet. de emp.& uen.§. cum autē 213. co.1

periculum non spectat ad emptorē nisi nouem concurrentibus.ibi.

petit res domino eius quib.mo.re.con. obl.§.item is cui.252.col.2

periurus quo ad iuramentum calumniæ non punitur in hoc seculo, sed in alio.de pœ.teme.litti. in princ.381.co.2

permutatio quare dicat cōtractus innominatus, & quas actiones pariat, & quo.de em.& vē.§.itē ptiū.282.col.4

perperam.i.male.in proœm.§. cumque hoc.5 col.3

perpetuum i.generaliter verum,uel generale.de lauda.tu.in prin.76.col. 2

perpetuum non semper importat tunc temporis præfinitione. de perpet. & tempo.actio.in prin.367.col.4

perplexitas quādo uitiet, & quādo non. de hære insti.§.impossibilis.252.co. 1

Et an vitiet stipulationem. de inutil. stip.§ si impossibilis.268.col.3

perquam, id est. ualde. de lega. §.pœnæ quoque.1 7.co.1

persecutio habet vinculum iuris. de fidei.com.hære.in prin.201.col.3

persecutio continet actionem & petitio nem.qui.mo.tol.obli.§.1.300.col.4

personarum quædam sui iuris sunt, qdā alieni: & earum quæ alieno iuri subiectæ sunt, aliæ in dominorum, aliæ in parentum potestate.de iis qui sunt sui uel alie iu.in prin.28.co.1

personarum acceptio non est habenda. de iu:t 1.& iu.in prin.7.col. 2

personæ alienarum rerum curam habētes quæ dicantur,& quomo appellentur.de satisd.§.fin autem.366.col.3

personale in dubio præsumitur rescriptum principis de iu.nat.gen. & ci.§. sed.& quod.14.col.4

personalia redacta in corpore iuris efficiuntur generalia.eo.co. 3

personalia personam non egrediuntur, de repli.§.1.374.col.3.

persuadere & suadere capiuntur æquiuocē tam in bonam, quā in malā partem.in proœ.§.cumque hoc.5. col. 1

petere possumus quod habemus in quatuor casibus.de leg.§.si res.184. col. 2

petens minus debito non censetur reliquum rem.ttere, & pt ante litem contesta. in eodem iudicio reliquum petere.de actio.§.si minus.353 col.1

petens per errorem aliud pro alio potest ante litem contesta.errorē suum corrigere, & petere quod sibi debetur. eti.§.siquis aliud.353.col.3.

petitio hæreditatis est mista.de actio.§. quædam.340.col.4.& seq.

Et an hoc sit verum declara. ut ibi. & §.sed istæ.326.co.3

Petitio hęreditatis hodie sublatis antiquę dubitationib. est bonæ fidei.de actio. §.actionum autem.341.col.4

Petitio incerta aliquando admittitur.e. ti.§.curare.350.co. 2

Petitio hæreditatis competit ēt pro uno re de interdic.§.sequens.377.col. 1

petitio hæreditatis an sit ex quasi contractu.de oblig. quæ ex qua. con. §. hæres.296.col.1

Et est realis & personalis.de offi.iu.§. & si hæreditas.384.co.4

philosophi an excusentur a tutela. de excusa.tu.§.item Romæ.84.co.3

picturæ pretium non in substantia, sed in arte consistit.de re.diui. §. si quis in aliena.103.col.1.

Et quando cedat tabulæ.ibi.

Pictura pretiosior est scriptura.ibi.co. 2

pignus & dominium non concurrunt. eo.ti §.venditæ.1 11.co.4

pignus quando & quibus præcedentibus uendi potest.quib.alie.li §.5 133. colum.3

pignus ab hypotheca in quo differat.de actio.§.item seruiana.331.col. 1. & 2.

pignora conuentionalia oriuntur ex pacto.330.col.3

pignora prætoria quæ dicantur.ibi.

Pignus,vt sit requiritur traditio,& q res sit mobilis,ibi.331.co.2.
pignoris obligatio ex parte recipientis contrahitur re,ex parte dantis cōsensu: & ex solo pacto nudo iure prætorio naleitur actio.qui. mo.re cō. obli. §.fi.253.col.4
pignoris contractus dicitur celebrari gratia vtriusque. ibi.
pij vnde dicantur imperatores, in rubri. proœ.1.co.4.
piscandi ius qn̄ sit commune & in quo loco.de re.diui.§.flumina.93.co.4
piscatus qui fuit longo tempore non potest repellere supuenientē.eo.§.93.c.3
piscandi quasi possessio quando dicatur quæsita.ibi.co.4
piscator si velit retia ligare arbori,& dominus velit incidere, quis præferatur eo.tit.§.riparum.94.co 1
plantata an & quādo cedant solo.de re. diui §.cum in suo.105.col.1.& in §.si titius.107.co 1
plebs a populo in quo differat.de iu.natu.gent.& ciui.§.constat.12.col.4
Et quid sit. ibi.
plebiscita ex l. hortensia sunt eiusdem potestatis cuius est lex.ibi.
plerunq; idem importat quod regulari ter.de legi.patro.tutela 63.co.2
Et facit regulam.de hæred.insti.§.hæreditas.159.co.4
Et ponit regulam in contrarium . de actio.§.sed istæ.326.co.1
pluralis locutio uertitur in singularem. de iu.perso.in prin.17.co.3
pluralitas scripturarum non facit præsumi pluralitatem tactorum.de test. §. nihil autem.144.co.3
plus ualens rumpitur aliquando per id quod minus valet.qui.mo.testa.infir. §.1.170.col 2
plus petens cadebat a causa nec in integrum restituebatur nisi esset minor, aut maior ex causa iusta de actio. §.si quis agens.350.co.4
Et hoc siue sciens,siue crasse ignorās. ibidem.
plus petere quis dicatur. eo.ti.§.plus autem 351.co.2
plus stat quandoque abusiue. ibidem.
plus causa petere dicitur qui reo electionem aufert tam in obligatione alternatiua,q̄ si qualibet vbi sit electio rei. eo.ti.§.huic autem.352.co.1.
plus cā petere & aduersario electionem præripere pro eo.supponuntur.ibidē.
plus petētes hodie qua pęna puniātur.e. ti.§ sed hæc quidem.352.col.4.
plus petens in quibus casibus etiam hodie amittat debitum ibid.co.3.& 4
Plus petentium pęna antiqua & hodiern a.de excep.§.appellantur 372.col. 2
plus dī non solum re,sed etiam tempore.de fideiusso.§.fideiussores.274.c.4
plus est statim dare q̄ post tempus. ibid.
populi possunt sibi condere statuta de iu.gen.& ciu.§.1.10 col.3.
populi appellatione quid veniat. eod.ti. § constat.17.col.4
pop Ro. an hodie possit facere legē. eo. tit.§.sed & quod.14.co1.2.& 3
Portus & flumina publica sunt.de re.di ui.§ flumina.93.co.3.
positiones.i. species seu genera.de insti. & iu.§.fi.2 co.4
possessio potest stare in pendenti secus in dominio.de iis qui sunt sui uel ali. iu.§ 1.19.col.1.
possessio momentanea potest per pupillum interari sine auctoritate tutoris de aucto tuto.§.1.70.col.1.
possessio solo aīo amittitur,dūmmodo non de re.diui §.q si naturalia.102. col. 1
possessio sæpe transfertur , licet res non apprehendatur. eo.titu.§ item si quis 112.co.4.& seq.
possessio qualiter per absentiam amittatur.de vsuca.§. quod autem.125.co.1
possessio non quæritur per seruum domino inuito sicut dominiū: per quas perso.no.aequi.§.item uobis.1 7 c.4
possessionem possessus quærere non pt. eo.titu.§.idem placet.138 co.4.
possessione sola non quæritur dominiū. eo.ti §.ex his 139.co.3
possessio non continuatur in hæredem. de hære.instir.in prin.156.col.4
possessio est res incorporalis,& cōtinuatur de defuncto in hæredē.de hæredi, quæ ab intesta §.sui autem.213. col 2
possessio peti potest sine interdictis condictione indebiti,triticaria,& condictione ex lege.de inter.in prin. 375.c.3
possidere iuste & sine vitio dicitur qui auctore prætore possidet. de interdi. § 1.376.col.1
possessio uera non transfertur ad hæredem.

dem.ibi.col.2
Fingitur tamen transferri.ibi.
possidere pro hærede quis dicatur.eo.ti. §.sequens.377 col.2
Et quis pro possessore.ibi.
possessionis maximum est commodum. eo.titu §.retinendæ.377.col.4
Et quare.ibid.
possessio an propriè cadat in mobilibus ibid.378 col.2
Et dicitur quasi pedum positio. ibid.
possessio clandestina quæ dicatur. ibid. 378.col 3
possidere non solū dicitur qui per se possidet, sed qui per alium.de interdi. §. possidere.378.col 4
possessio iam adepta per alium retinetur solo animo ibi.
Et solo animo non adipiscitur. ibid.
De possessione sua aliquem deiiciens si cum armis, tenetur.l.Iulia.de ui. publica,si sine armis, de ui priuato.eo.ti. § recuperandæ 377.col.2.& seq.
possidentis conditio aliquando deterior est quàm petentis.de re.diui. §.siquis in aliena.1?8 col.2
possidens immobilia quando relcuetur ab onere satisdandi. de satisda. §. t. 365.col.2
possidere quantum quis debeat, ut excusetur a satisdatione.ibi.col.3
possessor clandestinus habet naturalem possessionem & defectus ciuilem. de interdi.§.retinendæ.378 col.3
possessor negans se possidere si postea probetur amittit possessionem. de pę. temer.liti.§.at aduersus.folio 381. columna.4
possessor malæfidei quo iure & quomodo teneatur fructus restituere. de offi. iudi.§.1.384.col.1
Et quos fructus restituere tenetur. eodem ti.§ & si hæreditas 384.col.4
possessor bonæfidei quando & de quib. fructibus teneatur.ibid.
posse non dicimur quod cū difficultate possumus de act §.pœnales 33?. co.4
positiuus ponitur aliquando pro superlatiuo.qui mo re.con. obli. §. item is cui.252.col.3
Postulare quid sit.ex quib.cau. ma. non li §.fi.27.col.2
postliminium quid sit, & unde dicatur, & eius effectus qui.mo.ius pa. po.sol. §.si ab hostibus.50 col.2
Et habet duo capita unum super ueritate, aliud super actione.ibid.col.3
postliminij fictio habet locum etiam in tutela.de attil.tut.§.ab hostibus 66.columna.4.
Posthumo tutor dati potest & quando. de tute.§.cum autem.55.col.3
posthumorum appellatione ueniunt & posthumi quàm alii filii in tutela.qui. test.tu.da.pot.§.siquis filiab.58.col.2
posthumus dr pluribo.modis.ibi.59.col.1
Et hodie non potest exhæredari. de exhæred.lib.§.1.152.col.4
Et quare.ibi.
posthumi propriè non dicuntur nepotes subintrantes locum patris in suitate, sed quasi posthumi,eo.tit.§ posthumorum.153.col.2.
posthumo alieno legari non poterat, de leg §.posthumo quoque 193.col.3
posthumus alienus quis dicatur.ibi.
posthumus alienus olim de iure prætorio instituí poterat.eod titu.ibid.
posthumus alienus quomodo & qualiter posset instirui secundum uarietatē sex temporum.ibi.
posthumus est etiam suus. de hære. quæ ab intesta.§.ita demum.212.col.3
posthumus proprie est.qui posthumum patris nascitur. impropriè qui post testamentum.ibi.col.4
posthumus alienus de iure antiquo non poterat hæres institui. de bo. poss. in prin.240.col 2
potest.i.debet. de satisda. §. fin autem 366.col.4
potestas quot modis accipiatur. de iis q sunt sui,uel alie.iu.in prin.28. col.3
Potestatis dominicæ triplex effectus.eo. ti.§.1.29.col.2
In potestate nostra qui sint. de pa.po. in prin.30 col 4
potestas in fœminis, quando loquimur de filiis,exponitur. i.tutela. & quare. de adop.§.fœminis.45.col.1
Et quid sit potestas.de excu.tuto. § & qui.81 col.2
potestas ponitur pro seruitute. iurisdictione, superioritate, dilectione, seu pietate.de actio §.rurius.388.col.3
precario possidere quis dicatur.de interdic.§.retinendæ 378.col.4
pretia rerū uariantur ex uarietate regionum.

num.de actio.§ plus autem. 351.co 4
Pretium esse certum, uel ex post facto certificari parta sunt.de emp & uend. §.?.281 col 1
Pretij quantitas confert potest in arbitrium tertij & non arbitrante desi... contractus. ibi.
Pretium in uenditione debet esse in pecunia nume... alias esset permutatio eo.tit §.Item pretium...col 1
Praecise tenetur qui tenetur ex dispositione testatoris. nec liberatur soluendo interesse de lega. ... nō ... col 3
Pretiosius ... tamen 103 col.1
Praeceptum dic tur sententia interlocutoria qui a ...lib § ... col 4
Praefationes denegant causas finales qui. mo.testa infir §.sed & si quis.175 col.1
praefationibus expressa cēsentur repetita postea in dispositione.de inuri.fi...§. praeterea.267 col.2
... in praefat onibus dicta censentur repetita in contractibus & dispositionibus. ... de hac qui.§. apud.8.114 col.1
praefectus & prae ... quas causas cognoscebant.de ar... tu.... pe.67 col 2
Praefecti urbis iurisdictio quae erat.ibid. colum 3
prælatus suspectus an sit ab admin.stratione remouendus.de suspe.tuto. §. si quis autem.90.col 2
Et quid lite pendente. ibi.
prælatus uendicat alienata a se de bonis ecclesiæ.qui alie... in prin 131.col 4
præmium quis consequi... nō debet ex suo delicto de hæred.institue n §. 1.157. colum.1
præposteratio non uitiat contractus.de inutil.stip.§ item si quis 27 .col. 2
præponi non dicitur quando nemo sequitur de senatuscon tertul. in prin. 223 col 3
præscriptio est in immob libus, usucapio in mobilibus. de usuc. in rub. 1. 1. colum.3
Et quare fuerit introducta. ibidem in prin. 121.col.1
præscribuntur mobilia triennio, immobilia decennio inter præsentes, xx. inter absentes ibi
præscriptio est odiosa. ibidem.122. col.1. quod declara.ibid.
Præscriptione an quæratur dominium. de usuca.eo.col.4. & seq.
præscriptione ... possessionis, cuius initij memoria in contrarium non existit, non quæritur dominium ... a.1 affectatum, ut puta rei sacræ, religiosæ, & huiusmodi ibi...col.3
Præscriptio non currit non ualenti agere de bo.pos.§ si 24...co.2
præscriptio ... casibus agatur. de lo a.§.1..15 col.1
præsumi... quæ non possint, de usucap.§. res fisci 125 col.... & seq.
Et ra iones ibi
præsentia & tacit... habetur pro consensu ... po sol §.sed & si pate .5..col 3
præsens q... de satisda.§. fin au... 6.c 1 4
præsidis no... extendatur. de a... in p in 65.col 1
præsumi non debet quis iactare suum. de obl... con. §.1 29 col 4
præsumptio iuris & de iure est quo ad ... & testa... ... & filia, secus quo ad matrimonia, qu... mo.tu.fini. in prin 71 col. 3
præsumptio iuris de iure est, quod tutor ex inquisitione da... fit idoneus de satisda.tu.& cura in prin 76. col ... & 4
præsumptio iur... non est allegāda, quando non resulta ex facto prop 10. de lega ... fi...em sum. 186 co. 4
præter. Hæc dicti includit. de adop.§. cum ... 43.col. 3.& ibi. quando hoc ... fit
Præteritio filij, quare non habeatur pro exhæredatione de exhæ... in prin 151 c 3
præteritio matris ... non annullat testamentum quia habetur pro exhære... dationem ... pos humorum 153. col. 2. & §. fi ... 5.col 4
præteritio matris habetur pro exhæreda t... ... testa inhr. in prin p. 169 col. ...& §. ... col 4.& de succes. liber... sed nost... 17.col.4
præteriti & exhæ... dati quæ rem da habeant ... mentum de c. hær l.... sed hæ qui... 5. co 1
præteritis a matre non ... dicendi nullū aut contra ... bulanci ... testamenti inoffici... fi 15 col.
præter ... matre, uel alio alce... causā competit querela sine ca... dicendi nullum &c.

Præteritio quando habeatur pro exhæredatione. ibid.
præteritum perfectũ subiunctiui in contractibus quando non potest verificari in præterito trahitur ad futurum. de lega. in prin. 180 col. 3
præteritus dicitur qui vel non est institutus, vel est institutus, sed non ritè. de hære quæ ab intest. §. ead. 216. col. 1
præteritum committere edictum quid importet. ibid.
præteriti a matre sine insertione causæ habent contra tab. & ius dicendi nullum. ibid. col. 4
præteriti habent duplicem viam ad impugnandum testam. de bo. poss. §. sunt autem. 241. col. 2
prætexta quid. de iniur. in prin. 315. co. 4
prætorum edicta obtinent uim l. de iu. nat. gen & ciui. §. prætorum. 14. col. 4
Et uocatur ius honorarium. ibi.
prætores suis edictis dabant auctoritatem ibid.
prætorum edicta in albo describebãtur. ibi. 15. col. 1
prætor non potest facere esse, uel desinere quem hæredem. de pupil. substit. §. liberis. 168. col. 2
prætor olim quidam fuit qui fideicommissarius dicebatur. de fideicom. hær. in prin. 201 col. 2
prætor naturali equitate mouetur. de hære. quæ ab inte. §. emancipati. 215. c. 2
prætor an & quare non possit facere hæredes. de bo. poss. §. quos autem 240. colum. 4
prætor dabat actiones. de act. §. sed istæ. 326 col. 1
prætor plus puniit quàm l. 12. tabul. de oblig. ex deli. §. pœna. 305. co. 2
Principis appellatione uenit Imperator Romanus. in procemio. in princip. 2. colum. 3
principis sententia epistola, uel edictum habent uim legis de iu. nat. gen. & ciui. §. sed & quod. 14. col. 1
princeps potest esse iudex in causa propria. de vulga substit. §. si seruum. 164. colum. 1
princeps non capit aliquid ex testamento imperfecto. quib. mo. testam. infir. §. fin. 172. col. 3
princeps quamuis solutus sit legibus, eis tamen uiuere uult. ibid.
Princeps potest ex causa uel ex gratia iubere aliquid obseruari, & effectũ habere quod de se inualidum erat de fideicom hære. in prin. 201 col. 2
principes dicuntur sustinere iura. de pœ. teme liti. in prin. 318 col. 2
priuatio præsupponit habitum, & nihil est in priuatione quod prius non fuerit in habitu. de liber. in prin. 20. col. 3. & de cap. dim. §. 1. 62. col 1
priuatio præsupponit habitũ. qui. mod. testa. infir. in prin 169 col. 3.
A priuatione ad habitum non datur regressus. de cap. dim. § quod autem. 62 col 3
priuilegiũ personale personam nõ egreditur. de iu natu. gen. & ciui. §. sed & quod. 14. col. 1
priuilegium. an aliquando personam transgrediatur. ibi. col. 4
priuilegiũ litis ordinationem respiciens vni ex litigatorib. concessum, intelligitur etiam concessum alteri. qui. alier li §. pen. 134 col. 4
priuilegium concessum alicui actui intelligitur si ille actus fit. de testa mili. §. plane 146. col. 2
priuilegiũ militum tam latum non facit quod remittatur ille numerus testium in eorum testamentis, qui est de iure naturæ. ibid.
priuilegium concessum respectu certæ qualitatis durat ea durante eod. tit. §. sed hactenus. 147. col. 4
priuilegium tacitæ hypothecæ est indultum actioni, non mulieri. de actio. §. fuerat. 347. col. 3
priuigna est loco filiæ. de nup. § affinitatis. 36. col 1
prior in gradu, potior est in successione: qualiter hæc regula intelligitur de seru. cogna. § 1 235. col. 2
prius & posterius in ijs, quę coniunctim fiunt, non attẽditur, vbi ordo non est necessarius. de inut. stip. § item si quis. 270. col. 2
pro hærede gerere quid sit. de hæredita. quali. & diffe. §. fi. 179 col. 4
pro hærede: hæc oratio aliquando accipitur pro uero titulo, aliquando pro falso. de interd §. sequens. 377. col. 2
probandi onus incumbit actori, q testator sciuerit rem legatã esse alienam. de lega. §. non solum 153. col. 2

a 3 procem-

procrastinatio nocet, quando est illicita. & punitur. de actio. §. ex maleficijs. 339. col. 4.
procurator potest esse qui est in 17. anno. qui. ex cau. ma. non li. 25. col 2 intellige ad negocia non ad iudicia. ibi. §. eadem. 26. col. 1.
procurator qui fit. de cura. §. fi. 75. col. 4
procurator fisci durante eius officio excusatur a tutela, de excu. tuto. §. 1. 80. colum. 3
procurator, uel negociorum gestor in domino transferendo idem operatur, quod dominus, de re. diui. §. uenditę. 11 1. co. 4
procurator mulieris in exigenda dote habet eadem priuilegia quæ mulier. de actio. §. fuerat. 347. col. 2
procuratoribus quare fuerit permissum vt alieno nomine agere possent, de his per quos age. possi. in principio. 363. col. 3
procuratorem potest constituere, quilibet qui proprio nomine posset esse in iudicio ibi. col. 4
procuratoris constitutio non exigit aliquam certam formam uerborum. e. ti. §. 1 364. co. 1.
procurator potest constitui absens. ibid.
procuratoris officium quibus sit interdictum. ibi. co. 1. & 2.
procurator cum mandato, defensor sine mandato intelligitur. eodem tit. §. 1. 464. col 2
procurator si agit præsente domino nō potest de inualiditate mandati opponi, de satisda §. finautem. 356. col. 1
procurator an & quando teneatur satisdare, de satisda. eod. tit §. 365 col. 4. & sequen.
Et quando dubitatur de mandato tenetur. ibi. 366. col. 2
Et etiam siue ante siue post litem contestatam. ibi. §. fi. 367 col. 2
procurator potest a domino extra iudicium reuelari ab onere satisdandi. ibidem. §. sin autem. 365. col. 1
procurator actoris præstat cautionem de defendendo in causa reconuentionis. ibi. 367. co. 2
prodere i. aduenire, de re. di. §. singulorum. 96 col. 4. & seq.
prodigus furioso æquiparatur, de cura. §. 1. 74. col. 2
prodigi & furiosi cura legitima est ex l. 12. tab. ibi.
Prodigus, cui bonorum suorum administratio est interdicta, non potest testari. qui. non est permis sa. testa. §. item prodigus. 150. col. 1
prodigus est qui neq; finem, neque modum habet in expensis. ibi. col. 1
prodigus notorie, si ei non est interdictum bonis, potest testari. & alienare, & contrahere, nisi faciat hoc in usum manifestæ prodigalitatis. ibi. 150. col. 1
prodigus, cui bonis interdictum est, nō potest aliquod negocium obligatoriū gerere, de inuti. stipu. §. mutū. 267. colum. 4
profectitia pleno iure spectant ad patrem. per quas perso. not. acqui. §. 1. 136. col. 2
promittens aliquid dolo, errore uel metu, mero iure obligatur, tamen habet exceptionem a prætore, de except. in princ. 370. col 2
promittens operam suam circa factum, aut dationem alterius obligatur, de inuti. stip. §. si quis alium 26 . col. 1
promittens pure an statim conueniri possit. eod. ti §. fi. 2 3. col 3.
promittere in scriptu a red ctum importat stipulationem. eodem titu. §. si scriptum. 270. co. 4
Et quid in dictis testium ibi.
promissio eius, quod alius de re p o iure obligat promittentem. quibus mo. toll. obliga §. præter a. 301 col 1.
promulgare & componere differunt in proœ §. 1. 3. co. 3.
Et quid impo. te promulgare. ibi co lumna 3. & col. seq.
proprium dicitur quod alteri non co petit. de pa po. § 1 32. co. 3
proprium quid dicitur, in quo quis nudam habet proprietatem. de re. di. § cum in suo 195. co. 3.
proprium dicitur illud, in quo habemus plenum dominium. item respectu proprietatis, & nudæ possessionis albiqu do, de hæred. institue an princi. 136. colum. 3
pronepotes, quando succedunt veniunt in stirpes, de hæred. quæ ab intest. §. fi. 219. col. 1
protinus. i. statim, de adopt. §. illud. 46. colum. 2

prouinciæ

Prouinciæ quæ dicantur, de excusa. tut. in prin. 79. col. 4
prouincia eadem quæ dicatur. de vsucap. in prin. 124. col 4
proximus quis dicatur quo ad successionem. de leg. agna success. §. proximus. 223. col. 2
Et dicitur quem nemo sequitur de senatusc. tert. in prin. 223. col. 3
pubertas licet quo ad tutelas & testamenta taxata sit, tamen quo ad matrimonia non, de nup. in princip. 33. columna 1
pubertas plena dicitur in 18. annis. de adop. §. minorem 43. col. 4
Et pluribus aliis modis. ibi col. seq
Et quare, & quomodo intelligatur. ibi. col seq.
pubertas olim iudicabatur ex habitudine, & ex aspectu corporis in masculis: sed hodie dispositum est, vt sit in masculis in 14. in fœminis in 12. quib. mod. tut. fini. in principio 71. columna 1
pubertas hodie non debet probari per aspectum ibi col 2
pubertati proximus dicitur a 10 anno, & dim. d. o. in mascul s. de inuti stipul § pupil. s. 268. col. 1
Et quid in fœminis ibi & de oblig. ex del. in sum. 309 col 1
publica vtilitas auctoritate, & vtilitate præfertur pub. auctoritati, licet nō vtilitates. de excus. tut. §. 1. 80 col. 3
publicum ius quare dicatur consistere in sacris & sacerdotibus. de iusti. & iu. §. fi 9 col 1
publicum dicitur quasi populicum. de suspe. tut. § 1 88. col. 3. & de rer. d. u. in prin 92 col. 4
publica quæ dicantur. de re. diui. §. flumina. 93 col 4
publica iudicia non transeunt ad hæredes, nisi in quinque casibus. de perpe. & temp act o. § 369 col. 1
publica iudicia differunt a ciuilibus. de pub. iud in prin. 387 col. 2
Et in quibus conueniant. ibi
Pudicitiæ maxime filiarum fauendum est de no. a. actio. §. fi 361 col. 4
pugna duelli alsit licita. de hære. quæ ab intesta. §. in erdam. 213 col. 3
pupillus potest sui ... ionem ... iteram ... tem non. d. autio tut. in prin. 68. col. 4
pupillus alius se obligans præsumitur male agere. 69. col. 1.
pupillus qui vendit rem, & habeat pretiū si velit recuperare rem repellitur, nisi det pretium. ibi. col. 2
pupillus doli capax tenetur depositi, si quid doli commisit, vel sit locupletior factus. ibi.
pupillus cum auctoritate tutoris adit etiā de iure prætorio. ibi. § 1 69. col. 3
pupillus non potest esse in iudicio ciuili, vel criminali sine tuto. auctorit. & quare. ibid 70. col. 1. nisi certis casibus. ibidem
pupillus quis dicatur. quib. mo. tut. fin. in prin. 71 col. 3 & seq.
pupillus quo ex ingratitudine redigatur in seruitutem. eo. ti. §. 1. 72. col. 2
pupillus conueniens tutorem præfertur creditoribus, & in quibus casibus. de satisda tut. & cura. §. sciendum. fol. 78. colum. 3
pupillus non potest mutuare, & mutuando non obligat sibi alium, & quomodo pecunias mutuatas, & qua actione recupe. et. qui alie. li. §. nunc admonendi. 134. col 1 & 2
pupillus quæ meri facti sunt potest sine tutore. ibi. col 1
pupillo soluens quando liberetur. eo. tit. §. at ex contrario 135. col. 1
pupillus en possit soluere eod. titu. §. fin. 135. col 2
pupillus sine tutoris auctoritate non obligatur quo. mo. re con. obli. § 1. 250. co. 1. nisi naturaliter. ibi 251. col. 3
pupillus tutori promittens nullo modo tenetur & quare ibi 251. col 3
pupillus cum tutore promittens naturaliter, & ciuiliter obligatur, sed restituitur. ibi.
pupillus sine tutore obligari non potest. de inut stip § pupillus. 267. col 4
pupillus, qui excessit infantiam alium sibi obligare potest. ibi.
putator quis dicatur. de l. acqui. §. item si putator. 312 col 2
Quadriennium quod datur in restitutionibus hodie est continuum. de actio. §. rursus. 329 col. 1
Quadruplum in materia furti est totum pœna de actio. § sic itaque. 337. col. 2
Qualitas adiecta verbo non semper intelligitur

telligitur secundum tempus verbi de hær. quæ ab intest. in prin. 210 col 4
Qualitas adiecta verbo debet determinari secundum tempus verbi. de legi. agna success. in prin 219. col. 3
Quarta arrogati quæ & quanta sit. de adop §. cum autem. 43. col 2
Quarta vna satis est, quòd remaneat inter omnes hæredes quo ad l. Falcidiã. de lege Fal in prin 198 col 2
Quarta ex l Falcid a potest peti etiam rei vẽdicatione ex qualibet re. ibi 199. col 1 In quartam Falcidiam quæ imputentur eo ti §. 1. 199. col 2
Quarta quæ detrahitur de fideicommissis etiam particularibus est ex pegasiano senatusconsulto, de fideic. hære. §. sed quia 202 col. 4
Quartæ plures sunt: alia quæ iure naturæ debentur, alia iure institutionis, alia Trebellian. alia, quę debetur filio arrogato, alia quæ debetur concubinæ. ibidem.
Quarta pars dicitur minuscula. de hære. quæ ab intest §. si 218. col. 3
Quasi. Hæc dictio relata ad personam disponentis importat opinionem illius, de lega. §. si quis rem 186. col. 3
Quasi, & quòdammodo, important improprietatem. de success libe. §. si 239. col. 1 & 2
Quasi, non denotat improprietatem. de actio §. propter retentionem. 354. co 4
Quattor quot modis capitur, in proę. §. cumque hoc. 4. col 3
Querela non datur contra testamentum militis etiam filijs, in de testam mili. §. 1. 146. col. 2. quod declara, vt col. 3. & §. fi. 148 col 1
Querela datur exhæredatis tam suis. quã emancipatis. de exhęr. libe. §. sed hęc quidem 155. col. 1
Querela inofficiosi datur liberis prœteritis, vel exheredatis: item parentibus, item fratribus, & sororibus, ita demũ turpi persona instituta de inoffi. testa. in prin 173 col 3 & seq
Querela infra quantum tempus debeat proponi ibi 173 col. 2.
Querela inofficiosi non est nec actio, nec accusatio, sed remedium [illegible]
Querela an detur filijs fratrum instituta turpi persona. ibi. 173 col 4
Querela an detur filijs tam naturalibus quã in arrogatis, vel adoptatis ab avo paterno vel materno, qui transeunt in potestatem adoptantis. eod tit. §. 1. 174 col. 2
Querela inofficiosi competit etiam posthumis ibid.
Et est remedium subsidiarium deficientibus alijs ibi.
Et ab ea excluduntur filij, si quid eis relinquatur: quia tunc agunt ad supplementum ibi
Querelam non habent filij naturales tantum in bonis patris, sed matris sic ibi.
Querela inofficiosi an transmittatur ad hęredem de hęr quę ab intest. §. cum autem 214 col 4
Et quando. ibi.
Quęsita in dubio præsumuntur ex propria industria quãdo industria non haberet in se delictum, per quas person. nob acquir. § 1. 137. col 4 & seq.
Quęstio hęreditatis pupilli dicitur maxima & comparatur quęstioni de omnibus bonis de excu. tu. §. item propter. 81 col 3
Quis vel qui relatiuum stat restrictiuè. de iu na gen & ciui. §. 1 10 col. 3
Qui per alium facit, ipse facere videtur. de iu na & gen. ciui §. const 13. col 2. & de rer diui §. ven[illegible] 112 col. [illegible]
Qui vult cõsequẽs vult necessariũ antecedens. qui ex cau ma non 1. §. 1. [illegible] & qui test. tu. da poss in prin. 56 col 3
Qui in potestate alterius est, non potest alium habere in potestate qui m[illegible] patr. pot. sol §. si ab hostibus. 50 col [illegible]
Qui vult [illegible] vult omne illud, per quod ad id peruenitur potest qui testa. tut da. poss in princ 56. col 3
Qu[illegible] s consequi potest per alium, quod non potest consequi per se ipsum [illegible] de hęr insti § [illegible] s etiam. 158. col 4
Qu[illegible] grauatur, in alio relevatur. de hęr qual. & diff § 1. 17[illegible]. col. 3
Quis vel qui adiectum pręt[illegible] empori [illegible] demõstrationem, de lega § [illegible] proxima 149. col. 3
Quis & quę significant substantiam. de inu i [illegible] § alteri. 271 col 4
Q[illegible] ia pro led, de vi bo. rap. §. quia tamen [illegible] col. 3
Q[illegible] de dict. de iu. na. gen. & ciui. [illegible] col 3
Quod i. quia de [illegible] §. est & aliud. 231 c. 2

Quod ab initio non valuit tractu tempo-
ris conualescit.de mil. testa. §. sed & si quis.147. col 3. & qui non est permiss. fa.testa in prin 147.col 4.
Quod alias non valuit reconualescit cessante impedimento saltem de æquitate qui mo.test.infir.§.non tñ 171.co 3
Quod differtur,non aufertur.de singu.re. per fide rcli.§.l.ber.as 208. col.1
Quod iuris est de toto quoad totum, idẽ est de parte quo ad partem. de stild. §.1.365. col. 3
Quodammodo est nota improprietatis. de pup.subst.§ igitur.366 col.4
Quoque, est dictio implicatiua. de nupt. §.affinitatis.36 col.1
Quotidiana sunt diligentius attendenda. in proœ.§.igitur. 5.col 4
Radicum emissio facit quæri quoad alias non esset qua si um. de diuis. §. præterea. 300. col.2
Raptor an teneatur furti manifesti. de actio.§.ex maleficiis. 339. col.2
raptor qua actione teneatur.de vi bo.rap. in prin. 309 col 3
raptor in minus tenetur,quàm fur manifestus ibi 309 col 4.& 310 col.1
rapiens rem propriam qua pœna teneatur. co.ti.§ quia tamen.310. col.3.& 4
ratio hæc, videlicet hoc fieri non potest, quia lex prohibet.qui. ex cau.ma. non li. in prin.23. col.2
ratione duæ finales si sint, vna cessante non cessat dispositio. de nup.§ affinitatis 36.col 1.§.socrum.36. col 1
rationes duæ præualent vni.de adop.§.1. 41. col.
Et declarat vt ibid
rõne ita censetur quid decidi vt deciditur per verba de legi patro tu 63. col 3
ratione quod venit, dicitur venire ex interpretatione. ibi col 2
ratio hæc bona est,quia l.ita dicit.de vsucap.§.furtiuæ 123 col 3
& in titu. n quadr. pau. fecis. dica. in prin.362 col.2
rationibus ex duabus si vna cesset, si alia remaneat satis est.ibi .123. col 3
ratio generalis præualet speciali ibi.co.2.
ratio l. correctæ allegari potest de r.st. ordi.in prin.140.col 2
ratio eadem cum dicto aliquando tollitur.cod.tit §.pater.143 col 1 Et quib. mod ius patro. po. sol.§.filiusfamilias. 41 col.3
rationes reddere dicitur quando amoto dolo & fraude quis reddit.de leg. §.peculium.191.col.2
ratio fundatur aliquñ in sola voluntate disponentis.co.ti §.incertis. 192.col.3
rationes duæ vincunt vnam. de hære. quæ ab intest.§ si 218. col 3
rationis identitas facit, quod casus non expressus dicatur comprehendi in iam decisio,quod cum eo § 1 356.col. 3
ratihabitio ex post facto idem solet operari quod consensus ab initio de auto. tut §.tutor autem.70. col 2
ratum dicitur habere dominus, cum primum certior factus est de gestis per procuratorem, aliàs non censetur ratum habere. de sat sda §. sin autem. 365 col.1 & 2
rectè idem est quod iustè in procem. In prin.2. col 2 Et importat idem, quod legitimè de nup § mariti 36 col 4
reipublicæ administrationi debent præfici iuris periti in proœ §.fi 6 col.3
relatio est facienda ad proxima. de actio. § æque. 225 col.3
relegatio non tollit patriam potestatem. quib.mo.ius par pot.sol.§.1. 48.col.1
relegatus, & deportatus differunt. ibid. 48.col.4
relegare potest quilibet, qui habet merũ imperium. ibi 48 col.1
religio est de iure gentium. de ius. natu. gen & ciu § 1.11. col 1
religiosus dicitur Imperator. in proœm. in prin.2. col.2
religiosus fit quis per ll ibi 3 col.1
religiosum secundum canones quod dicitur.de rer.ciui § .religiosum.95.co.4
religiosus quis dicatur proœ in prin. 3.c 1
relinquo, hoc verbum arguit vltimam voluntatem. quib. ex cau ma. non licet. § fi 27 col 1
remitti non potest ius reuocandi donationem ex causa ingratitudinis de capi dimi in prin. 61 col.3
remissio vnius iuris expressa non trahitur ad alia de excus. tut. §. qui autem 81 col 4
remissio redditionis rationis non comprehẽdit reliqua de lega. §. peculium, 191. col 2
Nec dolum, nec latam culpam ibid.
Renunciare non videtur aliis excusationibus

tionibus, qui habet plures, & intentat, & propon t vnam. de excu.tu. §. qui au tem 14 col.4
Renuneiare non põt creditor iuri. vendẽ di pignoris qui alie.li.§. 1.133. col.3
Replicatio quid sit, & quare fuerit inuẽ ta. de repli. in princ. 374. col. 1
Et fuit inuenta fauore actoris ibid.
Replicatio resoluit ius exceptionis. ib. c.2
Repudians hæreditatem potest infra triẽ nium postea adire. de hær. qual. & dif fer §. extraneis. 178 col.3
Repudiatio solo animo fit facto. vel ver bis expresso. eo. ti §. fi. 179. col.3
Repugnantia, quæ noceant. de ademp. le ga. in prin. 197. col 4
Requirendus est ille, de cuius præiudicio agitur de adop. § licet. 44. col.2
Res Romana ponitur pro rebus pub. de iust. & iu. §. fi. 8. col.4
Rerum appellatione non veniunt actio nes aliquando de iu nat gen. & c. §. fi. 16 col 4
Rei vendicatio certo casu non datur do mino de re. diui. § cum in suo. 105 co. 1
Rei vendicatio quando ipe prascribatur, & in quibus casibus ibi. 106 col 1
Rerum quarum qual bet est n. oderator, & a b et eo ti § per traditionem. 11. col 1. & in ii. qui alie li §. nunc admo nendi. 133. col 4
Et de l fal. in prin. 198 col.2
Rem habitam pro derelicto inueniẽdo, vel accip. endo efficitur dominus. de re. diui. § hoc amplius. 1 3. col. 2
Res quando dicatur habeti pro derelic. ibi. 113. col.2
Res sua nemini seruire potest, de vsufru. in prin 117. col.1
Rem illam habere non videor, cuius pre tium mihi abest. de lega. §. si res. 184. col 1 & fe.]
Res te facili redit ad naturam pristinam de pigna. liber. in princ. 239. col.3
Res ne rpor. les quasi possidentur, de i ter in, r n 37 col 3. & 4
Rei verbum generale est, de obliga. in pr n. 248. col.3
Et de actio § omnium. 323. col.3
Re appellatione factum continetur ibi.
Rei vendicatio vt eauferur duo extrema requiruntur dominium, vel quasi ex parte agentis, possessio vel quasi ex parte conuenti. de actio. §. 1. 323. col. 2. & 324. col. 1
Rei vendicatio, quæ datur legatariis non est ex quasi contractu. de obl. g. ex qua. contr §. hæres 296. col. 1
Res. idest æstimatio. quib. mo. tol. obl g. §. 1. 300. col 4
rem esse in bon s, vel ex bonis differunt. de vi bono. rapto. §. sanè. 3 1. col. 4
rei r prum debet habere ante nomen scr bentis. in rubr. proem. 1. co. 1
responsio simpliciter, & absoluta intelli gitur facta cum omnibus qualitatib. interrogationis, de inut. stipul §. præ terea. 266. col.4
responsio simplex trahitur ad omnia, quæ continentur in interrogatione. eo ti § quot es. 271. col 1
responsio facta in vna ex rebus cõtẽtis in interrogatione valida: quo ad eã. ibi.
rest tuere. i. dare de actio. §. in bonæ fi dei. 348 col. 1. & de inter. §. 1 [illegible]6. co 2
restitutionis in integrum omnes causa co gnita dantur eod titu. §. si quis agens. 351. col. 1
restitutio in integrum an detur [illegible] 25. ann. m [illegible] ri 20. qui se vendit ad pretium participandum. de [illegible] §. 1. 1[illegible]. col.4
restituto omnia reportat in pristinum. quib. mo ius pat. pot col. § 1 4[illegible] col 1
restitu ione [illegible] per quos fieri p[illegible] ibi 43 col 2 & 3
restituo verbum generale est. ib[illegible] col. 3
restituo, & indulge [illegible] d [illegible] ibi.
restitutio hæreditat s po est fieri [illegible] tori si pupillus in infans de auct [illegible] §. 1. 69 col.4
restitutio ex tr bellia. fit re & verbo, & qualiter, de fi ieic. hæred. §. sed quæ stipula: ones. 204 col.3
rest tutio ex Trebell. fit procuratori sim pliciter & nõ it speciale mandat[illegible] non procuratori in rem suam. [illegible] 20 co 1
restitutio quomodo, & quando detur ab sensi contra præsentem, vel econtra præsenti contra absentem, de actio. §. rursus. 328. col. 4
rest.tu io an [illegible] ad tempus absentiæ tã tum, ve ad [illegible] m tempus. ibi
re [illegible] ab hostibus omnia iura recupe [illegible] o ius pa po tol §. si ab hosti [illegible]
Reu [illegible] teneatur ad satisdandum, de [illegible] § 1. 365. col. 2

Reus

Reus stipulandi, & reus promittendi qs dicatur, de duo. re. in princ. 259. colum. 2 & 3
reus d clitur tantum debitor ibi.
reus dicitur qui conuenitur. ibi.
reorum debendi constitutio an vitietur per interuallum, & per quod, de duob. reis. in prin. 259. col. 3. & 4
rei promittendi qualiter constituantur, eo ti. §. 1. 259. col. 3
reorum constitutionem vitiat impa ritas. ibi. §. fi. 260. col. 2
rei debendi non possunt insolidum conueniri. eo ti. §. fi 260. col. 2
ripa fluminis non est publica. de rer. diui. § 1 94. col. 1 & 2
riparum vsus est pub icus proprietas eorum, quorum prædiis adhærent. ibid.
ritè i. seruatis so. ennitati ... us, de nupt. §. mariti. 3 . col 4
romani vnde dicti. de iu nat. gent. & ciu. §. sed ius. 1 r. col. 3. & 4
rubrica quandoque generalior nigro. in rub. de iur. & iu 7. col. 1
Et de hæc quæ ab inte. in rub. 2 1 2. c. 3
Et de obl. ex deli, in prin 303. c 2 & 3
rudis animus non debet multitudine rerum grauari. de iusti. & iu. §. 1. 7 col. 1
rumpere quid importet de l. aquilia. § ca pi. tertio. 3 14. col 4
ruptela testamenti potest dici pœna. de succ. l ber. in prin 236. col. 3
rusticis statur in his, q pertinent ad agros, & simi. ia de re di § pie ea. 100. col. 3
rusticitas sancta omnia palam habet. de act. §. item seruiana. 3 3 . col 4
SAcerdos est persona publica, non potest tamen alteri stipulari, de iutti & iu. § . h . col. 1
Sacerdotalis dignitas liberat a patria potestate q... mo tus p... ote. sol. §. fi- l u fa nt ia. 49. col. 3
Sacræ res possunt esse in patrimonio nostro si sint captæ ab hostibus. de re. diui. in prin 92 col. 3
Sacrum quid sit. eo. ti § sacræ. 95 col. 1
Sacra etiam imperialibus decretis alienari prohibentur excepta causa redemptionis captiuorum. ibi.
Sacrum nemo sibi propria auctoritate constituit. ibi.
Sacer remanet locus vbi erat ecclesia. ibi 95. col. 3
Sacræ res ex quibus causis alienari possunt. ibid. eo. col. 2
Sacer definit esse locus si ab hostibus capiatur. ibi. col 3
Sacræ res, & huiusmodi possideri non possunt, de vsuca §. 1. 1 23. col. 2
Sacræ, & religiosæ res possunt desinere esse sacræ, & religiosæ. ibi.
Salarium interueniens in mandato an possit peti, & quæ act. one. de m. nda. §. fi. 293. col 4
Saluianum interdictum in quo differat ab actione seruiana. de act. § item seruiana. 331. col. 1
In saluiano sufficit probare se possedisse. ibid.
Sancta res quæ dicantur. de re. diui. §. sanctæ 96 col. 2
Sanctiones quæ propriæ dicantur ibid.
Sapiens melioris est conditionis, quàm stultus, de execu. tu. §. similiter 82. col 4
Sarta recta q dica ur. de man. § fi. 294. c. 1
Sarcinator quis dicatur. de loc. in princ. 25 5 col. 1
Sata cedunt solo. de re. diui. §. cum in suo. 105. c. l. 1
Satisdatio rem pupilli salua fore capitur a magistratibus, eorum periculo si non sit idonea, de atti. tu. §. pe. 67 col. 2
Satisdatio rem pu. saluam fore est inuenta fauore pup. vel adulti, de satisd tut. vel cura. in prin 76. col. 1. & 2
Satisdatio a quo. danda sit. ibi. col. 4
Satisdatio vsufructuarij, & eorum, quæ vsu consumuntur an possit remitti a testatore, vel ab h rede. de vsufr. § constituitur. 1 1 8 col 3 & 4
Satisdationum modus hodiernus differt ab antiquo, de satisdat. in princip. 364. col 3
Et eorum ordo antiquus. ibi.
Satisdationum ordo ex vsu, & obseruantia processit eo. tit. § 1 365 col. 1
Satisdare est cum fideiussore ibi.
Satisdatio, quæ ab actore, & quando exigatur ibi col 1 & 2
Satisdandum an hodie sit, ibi. 360 col. 4
Satisdare quare teneantur procuratores, & non personæ al enarum rerum curam habentes. eo. ti. §. sin autem. 366. colum. 4
Scandalum euitandum est. de ret. di uisi. § apium 98. col 2
Scientia, diligentia, & fides ad explicandum aliquid, requiruntur, in proœm. §. cumque.

§.cumque.5 col.1

Nec cognoscuntur ex unico actu ibi.

Scientia testamenti non infert scientiã codicillorum de act. §. si quis agens. 351 col.4

In scriptis tunc aliquid fieri dicitur, quando scriptura requiritur, de emptio & uend.in p in 240.col.2

scriptura non est necessaria ad substantiam legis, sed ad probationem tantum.de iur.nat.gen & ciui. §.constat. 12 colum 4

scriptura an cedat chartæ uel econtra §. literæ de re.d ui 407 col 3 & seq.

scripturæ seruandus ordo non est. de lega.§.ante hæreditas 295. col.1

scripturæ an semper si standum.de inutili stipu §.item uerborum 296.col.2

scripturæ publi & priuatæ statur nisi contrarium probetur.de fideiu.§ fin 276. col.3 & 4

scripturæ p. iuata quando faciat fidem.de lite obli in prin.277 col.1.& seq

secundum: hæc dictio ponitur remotiue de obli.in prin 245.col 4

securus est fugiens ad ædem sacram uel statuam principis. de iis qui sunt sui, uel alie.iur.§.fi 2 .col.4

sed & si est dictio quæ ponit diuersitatẽ in facto & identitatem in iure de inge in prin 19.col.3.& qui.mo. ius pa. pot.sol § sed & si pater 52.col 3

& importat diuersitatem facti, & non iuris.de lega § sed & si rem 183 c.4

semel quod est semper est, & quando habeat locum hæc regula, de fideicõ. hæred.§ restituta 202.col.2

semestres dñr li continentes gesta sex mensium de excu tu.§ 1 80.col.4

sen instrum si quid tu in alieno ex semine meo contra quem agam, de re.di uisio.§.qua ratione 107.col 2

senatorum auctoritas maior est plebe de iu.n t gen & ciui §.constat 2 c 4

senatores qu mo ius pa pote.sol §.filius.a 49.col 3 & 4

senectutem eum eum romani honorem tribuerunt.qui & magistratibus.de excu sa tut.§ item maior.83.col.4

sensus accipitur pro intellectu. si quadru.pau f.c.di in prin.362 col.2

sententia non est omnis uox iudicis. de iu.na.gen.& ciui. §.sed & quod.24.columna

sententia & opinio differunt. eo.titu.§. responsa 25.col.2

sententia lata contra pupillum ex falsis allegationibus est ipso iure nulla de excusa.tuto.§.si 85.col.4

sententia debet referri ad acta assertoria de suspe.tuto.§ suspectus autem re motus.89.col.3

sententia est de iure ciuili. de obliga. in prin.24 .c 1.2

sententia prima ualet non secunda quã est lata ... super eodem ... mo tem ... 170.col 1

Et qua ... col 2

sententia ex qua agatur an ex prima, uel ex secunda.co.ti. §.sed & si quis priore.170.col 4

In sententiis sunt allegationes repetẽdæ, de fideic hære § sed qua stipulationes.204 col.2

sententia, in actione quod metus causa qualiter possit proferri, & ... proferendę duæ uel una. de act § ... actio 344.col.2.& si sit diffinitiua ... & col.3

sententia debet esse conformis libello ... co ti.§.curare.350.col.1

sententia debet esse certa inquantum fieri potest.ibi.col 2

Potest tamen ferri incerta. ibi.

sentẽtia potest ferri ... certa ... ne interesse incerta ... casum si postea ibi.350 col 2. &

sententia debet ferri in scriptis nisi certis casibus.ibi.

sententia in actione noxali.qualiter ... tur ... quid si agatur crim.nal ... no ... actioni.§.1.360 col.3

sententia & res iudicata nõ ... actionem & obli ... nem & quare. de ... cep.§.ite ... in iudicio.371.col.4

sententia ... de iure ... ibi

sententia ... debeat ferri ... assignari ad comparendũ ... dam ... uel alia.de verb ... § om ni 250.col 2

sententia quomodo possit ferri de ... cte.i ... 256.col 1

sententia illa preualet, que ... fulcitur rationibus de ... mp. & uend.§. item pretium 2 ... col 1

sententiæ forma in causa noxali. de off. iud in prin.383.col 3

Et in scriptis & sedendo danda est. ibi.

ibid. col. 3 & 4
Et an statim . & in quibus casibus sit executioni mandanda, uel non eo.tit. §.1 384 col 2.& 3
Sententia transfert dominium eo. tit. §. si finium 3.7.col.3.
Item & secundum decretũ. ibi. quod declara in sententia ibi.co.4
separari an possint maritus, & uxor. de g a.cogna.233 col 2
seruus nascitur de iu.na gen.& ci.§ ius autem. 2.col 2
Et unde dicantur serui de iu.perso.in prin.13 col 1
seruus non potest fieri clericus contra domini uolun atem eo.tit.17 col.3
Nec potest esse tabe lio.ibi. 8.col.2
Et qualiter fiunt,& qualiter nascantur. ibi.§ 1.eo.
seruorum differentiæ ibi.19 col.1.
seruus quot modis possit effici liber de liberti. §. libertinorum. 22. column.4. & sequ n.
seruus institutus est hæres necessarius. quib ex cau.ma.non licet. §. 1.23.co 4
seruus institutus a domino non soluendo tenetur satisfacere creditorib. & nisi satisfaciat possunt bona uendi sub nomine hæredis.ibi.
Non tamen potest insti.ui seruus pigno ratus nisi dominus creditor satisfaciat.ibi.14 co.1
serui sunt in ptãte dominorum , quæ potest , est de iure gentium , & de iure antiquo poterant a dominis occidi, hodie domini in eos seuire nõ possũt, immo punitur occidens seruum proprium sicut alienum .de ijs qui sunt sui uel alie.iur.§.1.28.col.4
Et quicquid seruus quærit, quærit domino,ibi:etiam si per dolum uel metum acquiras ibi.29.col.1
seruus non torquetur in dominum,ibi colum.2
seruus ex quibus causis puniatur si se non gessit pro be erga dominum.ibi.
Seruus inuentus cum uxore potest occidi ibid.
seruus a domino an uerberari possit sine causa ibi.
seruus contra dominum potest habere recursum ad iudices.eo.ti.§. sed & ma ior.29.col 4
seruus adoptatus efficitur liber, de adoptio §.fin.48 col.1
seruus si nominetur filius liberatur. & quæ a.quirat ibi
seruus pœnæ quis dicatur.qui. mod. ius pa po sol §.1.49 co 1 & 2
seruus adeptus militiam, uel dignitate sciente domino fit liber.eo.tit §.filiusfamilias 49.col 5
seruus proprius cũ libertate, uel simpliciter relicto tutor datur, qui test. tu da. pos in prin.56 col 3
seruus a præside an detur tutor.ibi.col.4
seruus proprius sub conditione si liber erit, datus tutor a domino putante alienum an detur u liter ibi.56 col. 3
seruus pœnæ perdit c u iam & liberta tem de cap dimi in prin.61 co 2
seruus non recuperat cognationem etiã si manumittatur, ibi. §. quod autem. 62 col.3
seruus fugitiuus sui ipsius facit furtũ. de usucap § primo.123.col 2
seruus plurium si ab uno liberetur con sequitur libertatem soluta alijs eorũ portione, quod non erat de iure antiquo de dona §.fi 131.col.3.& 4
seruus quærit domino non solũ ex tradi tione, sed etiã uerbis, per quas perso. nob. a qui.§. Item uobis.137.col.4
seruus adire non potest non præcedente iussu & quare ibi.
seruus repræsentat dominium generaliter, non specialiter.ibi.138 col 1
seruus an aliquid habere possit ad suam utilitatem.ibi.
serui adit o tria exigitur ibi.
seruus alienus bona fide possessus, & liber homo bonafide possessus, & ille in quo habemus usumfructũ æquiparantur eod. tit. §. idem placet.138.c.4
seruus & surdus non possunt esse testes in testamento & quare de testa § testes autem.141.co 4
seruus de eo quod uidit ante seruitutem an possit testificari.ibi.342 .col.1.
seruus dominæ non debet operas carnales .de hære.insti.§.1.157 col 1
seruus a domino usufructuario eiusdem serui non potest institui. de hær. inst. §.alienus.157.col.3
seruus institutus,fit liber & hæres necessarius, & si manumissus in uita omnino remanet hæres, sed uoluntarius.eo. tit.§.si seruus.157.col.4

Seruus institutus hæres adire debet iussu illius domini qui est dñs tempore aditionis.e.ti.§ alienus.157.co.2.
seruus hæres institutus si interim manu mittatur omnino consequitur hæreditatem,ibi.co.3.
seruus hæreditatem quærit illi, qui est dominus tempore aditionis,legatum vero illi qui est dominus tẽpore quo cedit dies legati, ibid.
seruus potest institui post mortem domini.eo.ti.§.seruus,158.co 4.
seruus hæreditarius recte instituitur hæres,ibid.
seruus posthumi alieni etiam iure antiquo poterat hæres institui quamuis ipse posthumus non recte instituere tur,ibi.col.4.
serui capacitas pendet a capacitate dñi. eo.ti.§. seruus autem.159.co.3.
seruus pluriũ institutus non quærit omnibus indistincte,sed præcipientib. ib.
seruus institutus ab vno ex dñis, quærit socijs,& idem in contractib ibi.
seruus ut sit hæres necessarius, q̃ requirantur de hæt. qual.& dif.§.1.176.c.1
seruus institutus si velit non est necessarius.ibi.co.2.
seruo instituto inspicitur persona domini quo ad capacitatem.eo.ti. §. in extraneis.178.co.1.
serui fugitiui legati persecutio ad quem spectet,de leg §.ea quoque.184.co.4
seruus manumissus similis est mortuo quo ad prastationem.eo.ti §. si res legata 189.col.1.
serui hæredis dominium non transit in legatarium ibi.
seruus indebitus sibi solutus, & manumissus an consequatur libertatem,& qualiter manu mittens teneatur ibid.
serui nobis non quærunt iura quęrenda, sed quęrit, quod declara, vt eod. ti.§.an seruo 195.col.3.
seruus obligatur naturaliter domino:& quo iure naturali.quod cum eo.§.cũ autem.358 col.2
seruus ordinarius & vicarius,qui dicantur.ibi.
seruus qui datur noxę non est in obligatione, sed in solutione,de nox act. §.1.360.co.3
Serui dati noxę dñium in totum abdicatur ab eo,qui noxę tradit,& quare: sed transit in dñm cui datur reuocabiliter & quare.ibi.360.c 3.
seruus conuentus noxali iudicio si manumittatur teneī ipse,& extinguitur noxę dedino,e.ti.§.omnis aũt.361.co. 1.
seruus manumissus an teneatur de gestis in seruitute.ibi.
seruus ex persona domini habet ius stipulandi.de stip. ser.in prin 260.co.3
seruus hęreditarius stipulando quęrit hęreditati,ibi.
seruus ex sua persona nihil potest. Ibid.
seruus quando manumittitur incipit habere caput ibi.
seruus quo modo stipulationẽ concipiat quærit d[illegible] no. e ti.§. 1. 260 c.4
seruus stipulando factum ab domino acquirat ibi.
seruus conseruo suo stipulatur. ibi. 261. colum.1.
seruus est capax factorum.e.ti.§. sed cũ factum ibi. col 2
seruus nemini potest ciuiliter obligari de inuti stip.§.[illegible] inutilis.26[illegible] c. 2
seruus naturaliter teneri potest non ciuiliter.de fideiuss.§.1.274.co.2.
seruus fideiubere non potest.ibi.
seruus vsufructuarius quęrit nobis ex re & operibus, sed vsuari[illegible] ex re [illegible] per quas perso.nob.ob acq [illegible] co [illegible]
seruus vnl ex domini stipulari potest & quare.co.co 2.& 3
seruus fideiubendo non pot[illegible] obliga[illegible] qui.mo.tol.obl.§.[illegible] 303.col [illegible]
seruilis cognatio est impeditiua matrimonij,de nup.§.illud.37.co.4.
seruitus quomodo sit intr.oducta, & est naturali iuri contraria, de iu.nat.gen. & ciui.§.ius autem.12 co 1
seruitus quid sit,& procedit a iure gentium contra ius naturę, de iur perso. in prin.18.co 1
seruitutes an sint in bonis nostris, de re diuisio.in prin.92.col.3
seruitutum rusticarum quatuor species, de serui.pręd.in princ.115.col. 1
seruitutum tria genera a persona pe[illegible] nęra teirarum personę ibid.
seruitutes vrbanę d cuntur ille, quę [illegible] si sunt dummodo ędificijs cohęrea[illegible] eo ti.§ 1.115 co 3
seruitutes urb.p ędiorum, quę sint. ibi
seruitus urbana longe nobilior est, ideo difficilius perditur.ibi.115.co.1

Seruitus

Seruitus quare dicatur prædialis ibid.§. ideo.116.col.2.& 3
seruitus prædialis non quæritur, nec de betur sine prædio.ibid.
seruitutis libertatem vnus ex socijs quærere non potest, & quando. de seruit. præd.co.§.116.col.3
seruitus pactis stipulationib & vltimis voluntatibus constitui potest.eo.titu. §.fin 116.col.3
seruitus seruitutis esse non potest, per quas perso.nob.acq. §.1 116 col.4
seruitus vrbana non potest obligari, de actio.§.item Seruiana. 331.c.2
Et quando. ibi.
seruitus prospectus est, qua conceditur non solum visus & lumen, sed amænitas, de act.§.æquæ. 324.c.3
seruientes in domo dicuntur domestici, & ideo eorum testimonium reprobatur.de testa.§.patet.143.col. 1. & 2
seu stat ampliatiuè, de interdic. in prin. 37 col 1
sæuitia nimia in seruos proprios damnatur, de his qui sunt sui vel alien.iur. § fin.29 col.3
si nō valet quod ago ut ago ualer, ut ualere potest de adop.§ fi. 6.c 3. & seq.
si.1.quia. qui mo.re con.o. §.1. 251.c.2
simili uno cognito cognoscitur aliud, quod con eo.in prin. 356.c.1
si ... eadem di plina.ibi.
similitudo in uno non arguit similitudinem in alio.ibi.
simplex dicitur cui nihil additur, de iure ... fi & iu §.1.8.col 1
simplicitas est amica legibus, calliditas in ... de fideicom.hære.§.sed quia stipulationes 204.col.1
Intellige de prudenti non de supina. ibidem.
simplicitas bona est amica ll.de legitim. agna.suc.§ 1 220 col.2
Syndicus quis dicatur, & confunduntur ... & syndicas, de cura.§.fi.76 co 1
... ponitur pro plurali.de iu.per. ... 17. col. 3
... quis dicatur, de grad. ... 4.& seq.
... inuito socio ... de re ... 95. co 4
... admittatur in teste, de testa ... ijs. 144 col.1. & 2
socius non conueniatur, nisi inquantum facere potest & quatenus, de ac.§.sed & siquis.355.co 1
Et in quibus casibus.ibi.
socius tenetur tantum de leui culpa..de socie.§ fi 290.col.1.& 2
socius ponitur aliquando impropriè, pro cōsorte, de obl ex qua con.§.item si.295.co.4
In societate qualites hēda sit ratio lucri,& damni.de socie. in rub 278.co.4
societas coiri potest omnium bonorum & unius negociationis, & nisi aliter sit conuentum damni, & lucri partes sunt æquales.eo.tit.in prin.218. col.1
societas quid sit, eo.tit. in rubr.287.c.4
societas est ius fraternitatis. eo tit. §.de illis.288.col.1
In societate quando pacta inæqualia admittantur. ibi.col.3.& 4
In societate debet esse per ratio lucri, & damni.eo.tit.§.illud.289. col.1
societas renūciari potest socio præsenti, non absenti eo.tit.§ manet.289.col.2
societatis renunciatio qn ualeat. ibidē.
societas multis modis soluitur.ibi.col.3
Et quando transeat ad hæredes. ibid. §.soluitur.289.col.4
societas an finiatur publicatione bonorum eius socij, qui tantum operam ponebat. ibi. c 4
socium etiam soluta affinitate non licet ducere uxorem, de nup.§.socrum. 37.c.3. Et est loco matris.ibid.
solertia quæ dicatur in proœ.§.cūque hoc.4.col.4
soler, importat necessitatem. de iu.pers. in prin.18.col.2
solidus aureus quis dicatur & quātus. de atti tu.§ sed hoc.68.col.1
solemnitate quælibet remissa non intelligitur remissa naturalis. de test. mil. § plane.146.col 2
solēnitas intrinseca præsumitur non extrinseca.de fideiui §.h.246. c.3
solennitate sublata, an dicatur tolli id quod cum solennitate solet fieri. de obl ex deli.§.con eptum.305.col.1
soluere licet ante rem iud.catam quandocunque quod petitur, de per. et. & tempo.actio.§ fi.370.col 1
Intellige cum expensis legitimis. ibi.
soluere ut quis dicatur quid requiratur. de obli.248. col.4
solui aliud pro alio inuito creditore nō potest.qui.mo.tol.obli.in prin.298.col.4

Soluendo & non soluendo quis dicatur. quib.ex cau. ma.non l cet 23 col 4
soluens quod petitur potest petere absolui se licet ex supe rabundanti, de perpe & tempo.act §.fi.370.col.1
soluens non cogitur subire iudiciũ, ibid.
solutio dicitur fieri de necessitate ab emptore. qui.alie.li.§.fi 135.col.1
solutio facta a pupillo qñ liberet. ibi c.2
solutio indebiti licet effectu pducat obligationem, quæ ipso effectu considerato dicitur obligatio ex contractu, tñ inspecta inuentione agentiũ talis actus nõ est cõtractus, sed distractus. quib.mo.re.cont.obl. §.1.251.col.1
solutio vnius ex pluribus reis debendi liberat omnes.de duob.reis. §.ex huiusmodi 259 col.4
solutio quando fiet, si hoc anno promissio facta sit.de inuti.stip.§.qui hoc anno.273.col.2
Et quid in promissione annua. ibid.
solutio facta per errorem quando impedit repetitionem.de obli ex qua.con. §.fi.296 col.4
solutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio. qui.mo.tol.obligat.in prin.298 col 4
Solutio alij fieri non potest inuito creditore, nisi creditori creditoris. eod.tit. 299.col.3
solutio vna parit plures liberationes ibidem, col.4
solutio partis an fieri possit inuito creditore.quib.mo. toll.obli. 300. col.3
sorte dirimitur dissensio plurium, de lega.§.opinionis.192. col.2
spadones qui & qualiter differunt a castratis. de adop. §.sed & illud.45 col.3
species quæ dicatur. de iu nat.gen. & ciui. §.constat.13. col.2
species pro casu & themate, per quas pso.nob.acq §.hoc quoque.137.col.2
species solæ commodantur . de actio.§. in bonæfide.. 348 col.1 & 2
specialiter concessa aliquo non trahuntur ad alios. de hæred.qua.& differ.§. extraneis. 178.col.4
specificans quærit dominium rei specificatæ non reducibilis ad priorem formam si bonafide specificauit.de re.diui.§ cum ex 1.2.col.2
spes est in cõsidrratione & legari potest. de lega.§.ea quoque res.184. col.4
Et quando.ibid.
spes futuri debiti ex contractu cõditionali transmittitur ad heredes, de verb.oblig §.ex conditionali 257. col.4
spes futuri debiti transmittitur ad heredes stipulatoris quam promissoris in stipulatione conditionali. de inut.stip.§.cum quis.273 col.1
sponsalitia largitas est de iure ciu.de iu. na.gen. & ciu.§.ius autem. 12.col.3
sponsalitia largitas quid sit. de donat.§. est & aliud.131 col.3
Et quomodo & quãdo reuocetur. ibi.
sponsalia contrahere cuius ætatis quis possit. de nup in prin 33. col 1
sponsalia fieri possunt inter absentes.de inuti.stip.§ item verborum 296.col.1
sportulæ & salaria dabantur antiquitus inspecta quantitate petita. de actio.§. tripli 344. col.1 hodie dantur pro distantia itineris ex consuetudine ibid.
sportulæ soluebantur per reum [illegible] co.1
sportulæ aliquibus pro parte a [illegible] bus in totũ remittebantur, & quibus ibi.
sportulę quare sic dictę fuerint ibi.co 2
sportulæ iudicum à quibus præstentur, & quando.ibid
spurij æquiparantur vulgò conceptis & vnde dicantur. de nup §.pen 3[illegible].col 4
spurius natus in figura matrimonij licet de facto, potest legitimari per subsequens matrimonium, secus si nullo modo etiam de facto erat. de senat. c.ga.in prin 235 col 1 & 2
Stadium quod dicatur.de rerum diuisione.§.vniuersitatis.94.col.4
Statuta populorum dicuntur ius ciuile, de iu.na.gen & ciu § [illegible].col 3
Et eius municipale. ibid. col 4
statutum quod non constaret esse in cõsilio propositum à priore non valeret. eo.tit §.constat.13 col 1
statutum q filius non posset nubere sine consensu patris hodie non valeret. de nup.in prin 33.col.3
statutum & sententia quamuis [illegible] ris recipiunt interpretationem [illegible] nam, quando alias non [illegible] effectum. de vsu & h[illegible]
statutum loquẽs de [illegible] locum in intestab[illegible] de hæred.q[illegible] intest in prin 211 col 1
statuliber an sit seruus vel liber. de [illegible] perso.in prin.17.col 3

Status q.

Status q similis est. q. mortis de execu. tuto. § item is qui 83. col 3
Status causæ tres dicuntur, de actio. §. pręiud. ciales 336.
Statim importat summariam cognitionem, de satisd. §. fi. 367 co. 3
Statim i. cũ aliquali spatio ad soluendũ. de inuti. st. p. § si impossibilis 268. c. 4
Stylus uerus scribendi est ut preponatur nomen scribentis in sub proœ. 1. col. 1
Stillicidium quod sit & pro quo accipiatur de serui. prædi. § j 116. col. 4
Stillicidij seruitus duplex ibi.
Stipendiaria prædia per traditionẽ alienantur & quæ sunt § per traditionem de rec. diui. 111. col. 1. & 2
Stipulatio est de iure ciuili de iu. na. gen. & ciui. §. ius autem 12. col. 3. & de dona in prin. 128 col. 2
Stipulatio tacita subaudi tur aliquando ubi nõ est, de actio §. fuerat. 345. col. 4
Stipulationis ad essentiam, requiruntur uerba interrogantis & respondentis de uerbo. obli. in prin 254. col. 2
Et in ea deducitur non solum datio, sed factum ibi.
Ex stipulatiõe certę rei oriĩ certi cõdõ, in certæ uero actio ex stipulatu. ibid.
Stipulatio dicitur a stipulo quod est firmum ibi.
Stipulationis formalib. quæ sint. ibi.
Stipulatio quid sit ibi.
Stipulationis uerba possunt concipi qua libet lingua quam contrahentes intelligunt siue per se siue per interpretẽ co. ti. §. 1. 255. col 1
Stipulatiõnẽ nõ uitiat diuersitas linguæ. ibi.
In stipulatione attenditur mens & intentio contrahentis idoneis uerbis expressa. ibi.
Stipulari proprie an dicatur promittens uel interrogans. ibi col. 2
Stipulatio dẽt fieri uerbis apertis. ibi c 3
Stipulatio facta per aliqua signa repręsentata non ualet ut puta dicendo. b. intelligas promitto & quare. ibi.
Stipulatio pura quæ dicatur. eo. ti. §. omnis 255 col. 4
Stipulatione ex pura oritur statim obligatio & act. o. ibi.
Stipulatio in diem quæ dicatur ibi.
Ex stipulatione in diẽ orii statim obligatio: non potest tñ intentari effectualiter nisi totus dies præterierit. ibi.
Stipulatio est actus ciuilis. ibi. 256. col. 1
Stipulatio an possit fieri sub conditione ibid. col. 1
stipulatio annua pura est: quia tempus apponitur gratia multiplicandę obligationis. eo. ti. §. at si ita. 256. col. 3
Stipulatio annua licet limitetur ad tempus uitæ stipulatoris tamẽ ipso iure est perpetua & transit ad hæredes. ibidẽ.
Datur tamen exceptio ut ibi. col 4
Stipulatio annua an sit una, uel plures, de uerbo obli. §. at si ita 256. col. 4
Stipulatio annua differt a legato, & quare. ibid.
Stipulatione in cõditionali obligationis natiuitatis differtur in euentum conditionis. e ti. §. sub. conditione. 257. co. 2
Stipulatio conditionalis quæ dicatur & qualiter concipiatur. ibi.
Stipulatio meri facti explicandi a seruo non potest per alium explicari. de stipu ser. §. sed cum factum. 261. col. 2
Stipulatio itineris, & actus in seruo est merum factum. ibi.
Stipulatio facti in seruo de quo facto intelligatur. ibi. col. 2
Stipulatio facta a domino quòd seruo liceret ire agere est inualida. ibi. co. 2
Stipulatio itineris & actus, & stipulatio ire agere differunt. ibi. 261. col. 2
Stipulationum diuisio species & exempla de diui. stipu. in prin. 261. col. 4. & seq.
Stipulationes censetur esse tot quot res in stipulationem deductæ, de inuti. stipu. §. quoties. 271. col. 1
Stipulationes prætoriæ quæ dicuntur, de diui. sti. in prin. 261. col. 1
Stipulationes prętorię & iudiciales differunt multipliciter. ibi. 262. co. 4
Stipulatio communis quæ dicatur. ibid. 262. co. 1. & 2.
Stipulari potest quælibet res mobilis, uel immobilis, de inuti stip in princ. 263. col. 3. & 4
Stipulatio earum rerum quas est impossibile esse in rerum natura realiter est inutilis, quamuis ipsa res sit imaginabilis intellectu. eo. t. ibi.
Stipulatio rei sacrę, religiosæ, publico usui destinatæ, liberi hominis rei cuius stipulator sit incapax, uel rei suæ non ualet a princip. eo. ti §. 1. 264 co. 1
Nec suspẽdit ut tractu tpis cessante. d. causa impeditiua reconualescat. ibid.

stipulatio ab initio ualida tractu temporis fit inualida si sine culpa aut facto promissoris superueniat una ex causis stipulationem uitiantibus. ibi.
stipulatio pura suspendi non potest eo. ti.§.1.264.col.3
stipulatio an differat ab aliis contractibus in hoc quòd possit pendere. ibid.
stipulatio facti alieni non ualet eo. ti.§. si quis alium.265.col.2.
stipulatio alteri facta regulariter non ualet eod. tit.§.si quis alij.265. col. 2
Fallit multis in casibus ibi col. 3
Ex stipulatione in qua persona solutioni adijcitur ius stipulatori tantum quaritur ibi.col.2
stipulari alteri cuius iuri sit subiectus possit ibi col 3.
stipulatio non contrahitur inter patrem, & filium inter dominum & seruum eodem titu.§.item inutilis.267. col. 2
stipulatio non contrahitur inter absentes eo. tit.§.item uerborum. 168.col.4
De stipulationis forma est quod audiatur sonus uerborum a contrahentibus.eo. tit.§.mutuum.267.col.2
stipulatio concepta pridie quàm moriatur uel post mortem ualet hodie licet olim non ualeret eo. titu. § post mortem.269.col.4
In stipulationibus attenditur potissime consensus contrahentium.ibi.
stipulatio quæ habet diem executionis præuenientem ortum obligationis hodie ualet: licet olim non ualeret eod. tit.§.item si quis.270.col.2
stipulatio cum moreretur promissor, aut stipulator ét iure.ff. ualebat, ibid.
stipulatio concepta post mortem tertij omni iure ualida est ibi.
stipulatio per quam stipulator id agit ut non sibi sed alteri acquirat regulariter non ualet nisi apponatur pœna de inutit stip.§.alteri 271. col.3
Ad stipulationis pœnalis ualiditatem non attenditur quòd sua intersit, ibi.
In stipulatione pœnali quæ sub conditione concipitur inspicitur quantitas à partibus expressa ibi.
stip[ul]o ualet facta alteri si sua interfit,ibi.
stipulamur alteri trib.modis ibi.col.2
stipulationis pœnalis uerba quot modis concipi possint. ibi.
stipulari quis non potest rem suam & quare eo.tit.§ Item nemo 271 col. 1
item nec quæ futura est sua.ibi.
stipulatio uitiatur quando est dissensus in corpore eo.ti.§ si de alia.272 col. 3
stipulatio concepta ex turpi causa præterita vel futura non ualet eod. tit. §. quòd turpi.272 co' 4
stipulatio fit per uerba futuri temporis, de lite obli.277 col.2
stipulari aliquando potest priuatus pro altero, de eo cui lib. cau. bo. adij in prin.246.col 2
stipulari. id est,interrogare qui mo. tol. obliga.§ præterea.301 col.4
studiosus accipitur aliquando in bonam partem,de lega.§ sed olim 181. col. 2
suadere capitur in bonam & in malam partem, in proœ.§.cumq; hoc.5 col 1
subintratio quam faciunt filij fratrum in locū patris nō habet locum facto testamento. de inof.test.in prin.174.c.4
subscriptio idem importat & ita præiudicat ac si tota scriptura esset scripta manu subscribentis, de emp & uend. in prin 279.col.3
substitutio quid. de vul. sub. in rub. 162. colum.3
substituendo ultimo mens creditur esse coniectuādatū legitimarū hæreditatū de pub.sub.§.ue: singulis.162 col. 2
substituēs ultimo morienti uidetur eos quibus substitui inuicem substituere ibi.col.3
substitui mente capto quare fuerit permissum. de pub. subst §.1.165.col.4
substitui exemplariter mente capto quare non possint nisi certæ personæ. ibi. & sequen.
substitui potest non solum iam natis sed posthumis.de pupilla.subst . §.non solum.167 col.3
substitutus quandoque non dicitur dñs licet seruus substitutus sit per quas personas. nob acq.§.item uobis 138.col.2
substitutus in re certa per uerbum commune nunquam trahitur ad totum nisi esset substitutus in quota in rub. de vul.sub.162 col 4
substituti succedunt iuxta portiones sibi datas in institutione.eo.titu.& si.163. colum.2
substitutus institutio qui cohæredi fuerat substitutus ad utranq; partem admittitur.eo.ti.§. institutio. 163.col.4

Substitutus pupillariter in certa re admittitur ad totum de pup sub.in prin. 165.col.3.
Substitutus exheredato nullo potest grauari legato,de pup.sub. §. non solum autem.157 co.4
Substitutio pupillaris per arrogationem euanescit, & quare de adopt. §. cum autem.42.col. 4
Substitutionis uulgaris forma de uul. sub.in prin. 162.co.4.& seq.
Et non fit in codicillis ut directo ualeat.ibi.
Et quid ut ualeat aliter.ibi.
Substitutionis breuiloquæ seu reciprocæ forma eo.tit.§.1.163.co.2
Substitutio uulgaris expirat per aditionē hereditatis,de uulg.sub. §.si seruum. 164.c.1.& de pup.sub.§.1.166.c.1
Subst tō serui quem credebam liberum quo procedat.ibi 164.co.1.& seq.
Substitutio pupillaris ad sui essentiam quæ requirat,de pupi. substi. in princ. 165.co 1.& 2
Substituti pupillaris quō concipiat: ibid.
Substitutio aliquando duplex est, aliquā simplex.ibi.
Substitutio uulgaris facit q̄ succedatur testatori: pupillaris pupillo. ibidem.
Substitutio pupillaris expirat adueniente pubertate.ibi.& 166.co.1. & §.masculo.169.co.1.
Substitutio pupillaris inuenta est consuetudine & moribus.ibi.165.col.1
Et inductu est ex æquitate ut qui sua imbecillitate impediuntur testā facere habeant ex testamento hęredem sibi datum a patre.ib.
Substitutio pupillaris quæ exigat ad sui essentiam & q̄ octo requiruntur.ibid. & col.seq.
Substitutionum quinq; genera.ibi. §. 1. 166.col.1
Et quomodo concipiantur.ibi.
Substitutio vulgaris alia expressa & alia tacita & per quæ uerba & quomodo fiat ib.166.co.1
Substitutio exemplaris vnde dicta ibi.
Substitutio exemplaris in pluribus differt a pupillari.ibi.
Substitutio breuiloqua qualr fiat.ibi.c.2
Substō cōpendiosa qualiter fiat ibi.col. 2
Et quando ualeat iure directo & quā per fideicommissum.ibi.
Substitutio pupillaris per quot casus expiret.ibi.co.1.& 2
Substitutio pupillaris quō possit dici vnū testm̄ & quō duo,& q̄ re,uera est vnū. ibi.§.igitur.166.col 4.
Substitutio pupillaris separatim a testamento paterno facta uel in eodem ualet & quare de pupil.sub.§.sin autem. 167.col.1.& 2
Substitutio pupillaris comprehendit oīa bona pupilli.eo.ti.§ non solū.167.c. 3
Substitutio pupillaris non potest fieri; nisi pater faciat etiam sibi testamentum.eo. ti.§. liberis 168. col.1.
Substitutio regulatur iuxta formam institutionis de pup. sub. §.substituitur. 168.col.4
Substitui non p̄t directo post aditā & de ratione.eod.titu.§. fin.169. col. 1. & 2
Substitutio in qua est verbum quandocunque trahitur ad fideicom. ibi.co.1
Substitutio compendiosa facta verbis communibus ualet omni tempore ut fideicommissum.ibi.co.2
Subsidiaria actio tutelæ quando detur de satisda.tu. §.sciendum.78.co.1
Succedendi duplex est uia de iure ciuili & prætorio:prima diuiditur in possessorium per constitutionem diui Adri. & petitorium, ut per petitionem hęreditatis; secunda similiter diuiditur in possessorium & interdictum quorum bonorum,item petitorium vt per bon. poss.hære.petitionem de interd. §. 1. 376.co.2.
Successor anomalus dicitur ille, cui bona conseruandarum libertatum causa adijciūtur,de eo cui lib. ca.bo. adij. §.hoc rescripto.246.col.4
Successionis prima causa est suorum qualitercunq; sint sui, de legi. agna. succes.in prin.219.col.3.
Quibus deficientibus uocatur. l. 12. tab.agnati.ibi.
Successio quando diuidatur in capita & quā in stirpes eo.ti.§. cæterum 221. co. 4.& sequen.
Successionum ascendentium descendentium & transuersalium ordo: de serui.cogna.§ fi.239. col.1.
Successio libertorū de iure antiquo qualiter erat,de succ.liber.in prin.236.c.2
Successorium edictum hodie locum habet de persona ad personam. de legi.agn.

pi.agn.succes.§.placebat.222.col.3
Suitas sine patria potestate,de tute.§.cū autem 55.co.3
suitatem ita demum nepotes nanciscuntur si obtinent primum locum,de hæred.quali.& diffe.§.sui.176.co.4
suitas quid.ibi.
suus hæres in certo casu non potest hodie abstinere ab hære.ibi.177.co.3
suus hæres fit nepos patre exhæredato.ibi.co 1
summa, id est, prima, uel maxima, de iur.pers.17.c.2.
superlatiuus ponitur aliquando pro positiuo,de loca.§.qui.pro usu.217.col.3
superfluum non dicitur si exprimit qd̄ taciteinerat,in prooe.in prin 2.co.2
superfluum aut simile nihil in legib. in prooe §.1.3.co.4
superfluum nō dicitur quando aliquid reperitur,vt aliquid addatur,de iu.na.gen.& ci.§.ius autem.12.co.1.
superflua non dicuntur quæ ponuntur ad maiorem declarationem, de pa.pote.§ 1 31.co.4
superfluum non dicitur quando una decisio respectu diuersorum titulorū replicatur.qui.mo.ius pat. pote.sol.§. sed & si pater. 52.co.3
superuacua uitiantur & non uitiant.de hæred institu.§ hæres.161.c.3
superuacua sunt eradicanda, de bo. pos. §.sed eas.242.col.2
surdus quando testari possit, qui. non est permis. fac. testa. §. item surdus. 150.co.1.& seq.
suspecti tutoris crimen descendit a l. 12. tabula. de suspect. tuto. in principio. 86.co.1.& 2
Et eorum causas cognoscunt maiores magistratus.ibi.
suspecti cognitio est delegabilis. ibi.
suspecti an omnes tutores allegari possint.ibi.§.1 87 co.4
suspectus quis dicatur. eod.tit. §. suspectus autem est.89.co.2
suum dicitur etiam si alius habeat, ibi usumfructum, de re.diui. §. cum in suo 105. co.1
suus hæres dicitur, qui obtinet primum gradum suitatis de exhær. lib. §.posthumorum.153.co.2
suus præteritus habet duo remedia emācipatus unum, eodem titulo. §. sed hæc quidem.155.col.1.& 2
Sui & necessarij hæredes qui sint, de hæred.quali.& diffe §.sui.176.co.4
Suus sua suum nō semper importat dominium,de iniu.§.sed & lex. 317.c.4
Tabellio dicitur seruus publicus de iure.perso.in princi.folio 18.co.2. & de adop.§.cum autem.42.col.1
Tabellio non potest esse seruus.ibid. 18. co 2.& de adop §.cum autem.42.c 2
Tabellio dicitur persona publica & per eum nobis quæritur,de adopt.§. cum autem 42.co.2.& 3
Tacens affirmat,quib.mod.ius pa. pote.sol.§.sed & si pater.53.co 3
Taciti & expressi est eadem virtus de iu.na gen & ci.§.ex non scripto 15. co.3
Taxatiua excludit casum æquiparatum, quibus mo. re. con. obliga. §. præterea.253.co 1
Temere litigare quid de pœ. tem. litig. in rub.380.col 4 & ibi an idem sit, qd̄ calumniose litigare.
Tempus datum ad se excusandum a tutela currit a die scientiæ de excus.tut. §.qui autem.85.co.1
Tempus quid sit, eius diuisio, de re. di. §.quòd si frumentum 104 co.2
Tēpora præscriptionum & vsucapionum continua sunt de vsuc in prin. 124.c.3
Tempora in præscriptione currunt de momento ad momentum.ibi.
Tempus lōgum quod dicatur ibi.c. seq.
Tempus pro tempore ponitur, de lega. in prin.180.co.3
Tēpus mortis attenditur in ponenda ratione.l.falci.de l.§.quātitatis.199.c.3
Tempus cuius euentus nihil operatur frustra expectatur,de bo. pos.§.siquis ita que.co.2
Tempus ad agnoscēdam bonorum possessionem incipit currere statim primo repudiante,ibi.
Tempus regulariter est continuum. ibi. §.fi.241.co.2
Tempus ad agnoscendā bonorum possessionem est utile.e ti.§.fi.244. co.2
Tempus itineris,licet in iudiciis sit statutum certum ut 20. milliarium singulo die, tamen in contractibus non est determinatus:sed totum resider in arbitrio iudicis.de uer. ob.§.lo.258.c.1
Terminus soluendi statuitur a iudice obligatis pure arbitrio suo, de uerbo. oblig.

oblig.§.omnis.256.col.1
Testator po' est declarare, quæ ex tutoribus datis uelit administrare, de satisda.tuto.& cura.§.1.77.col.1
Testator ita potest rem heredis remittere, sicut suam, de usufru §. constitui-tur 118.col 4.
Testatorum interest testatos decedere, de l.fal.in prin.198.col.2
Testari quis præsumitur uelle quando in sua dispositione adest institutio, uel exhæredatio & quare, de vulg.sub. in prin 163.col.1
Testari aliquãdo possumus de reb. alienis, de pupil.sub.§.l beris.168 col. 3
Testandi principale negocium agitur inter hæredem & testatorem, de testa. ordi.§.sed neq;143.col.3
Testatus pro parte, & pro parte non, nõ potest quis decedere, de hære.insti.§. hæreditas.169.col.1
Nisi miles. ibi.
Testari causæ iura maxime fauet. de uulga.sub.in prin.162.col 4
Testamentum minus solẽne inter patrẽ & filiũ ualet, de liberr. §.1.21.col.3
Testamentum cõfirmatur adeunte uno ex heredibus etiam si in re certa esset institutus, de atti.tuto.§.1.6.col.2
Testamenti etymologia & diffinitio, de. test.ordi.in prin.140.co.2
Testamentum est de iure ci. ibi.col.2
Testamentum uno contextu fieri, & in eo testes adhiberi debent ibi.
Et eius forma in scriptis ibi.
Testamentum sine institutione heredis dicitur nullum ibi.col.3
Testm̃ ab omnibus uel pluribus põt uni co annulo signari.eo.tit.§.1.141.col.3
Testamẽtum ualet licet sint septem annuli in quib. sit unica sculptura quasi gillatum sit.ibi.col.4
Testm̃ signari potest alieno annulo, ibi.
Testamentum ut inualidetur non sufficit dicere ꝙ seruus sit adh.bitus in testem in testamento.sed quòd ita communiter reputaba'ur, eodem titu. §. sed cum aliquis.142.co 2
Testamentum potest scribi in quacunq; materia, de testa. §.nihil.autem.144. colum. 2
Testamenti eiusdem possunt confici plures scriptę, ibi.col.3
Testamentum duæ species in scriptis & nuncupatiuum.eo. titu.§. fi. 144. col. 3
Et nuncupatiui forma.ibi.
Testamẽtum nuncupatiuum totum est de iure ciuili, nec participat de iure prætorio.ibi.col 4
Testamentum militis non exigit numerum testium, nec aliam solennitatem, de testa.mili in prin.9.col.4
Testamentum iure militari factum durat per annum post missionem.cod.ti. §.sed hactenus.147.col 1
Testamentum non iure factum ante militiam non confirmatur ex eo simpliciter; quod testator efficiatur miles eo.tit.§.sed & siquis 147.col.3
Testamentum aperiens ante factum aliqd non constante uidetur uelle illud inualidare.ibi.
Testamentum militis capitis diminutio ne non irritatur.ibid.
Testamentorum cōdictum est prohibitorium certarum personarum qui. non est permis.fa.testa.inprin.148. col.2
Testamentum nullum tractu temporis etiã cessan'e impedimento, ob quod non ualet non reassumit uires. ibi.
Testamentum non potest pẽdere ex alieno arbitrio, ibi.148 col.3
Testamentum nullum respectu personę testantis non reconualescit licet persona fiat habilis.eo ti §.1.147.col.2
Testamentum rectè factum non irritatur per furorem superuenientem.ibi.
Testamentum 13 personæ facere prohibentur & quæ eo.ti §.fi.191.col.2
Testamentum in quo filius est prę eritus est nullum, de exhær.lib.in prin.ibi.
Testamentum nullum præteritione filij eo mortuo non reconualescit. ibi. & quando superuixit filius, an ualeat, ibi & col.4
Testm̃ ruptum agnatione posthumi recõualescit eo mortuo, & quare. ibi.c.4
Testamentum ualet licet prętereatur posthumus, sed postea eo nascẽte rumpitur. 163. co.4
Et infirmabatur olim quo ad omnia. ibi 152.col.3
Et ut saluetur testamẽtum debet semper capi interpretatio fauorabilis, eo. ti.§ posthumorum.153.col.2
Testamentum fœminę non rumpitur per l.uelleian.ibi.
Testamentum in quo emancipatus.' est prate-

preteritus non est ipso iure nullum. de iure antiquo secus nouo. eo.tit. §. emancipatos 153 col.4
Testamentum nullum rumpi non potest. qui. mo. testa.infir.in prin. 169. col. 3
Testamentum solenne potest rumpi. & irritari.ibi.
Testamentum rumpitur quando manente testatore in eo statu ius testamenti uitiatur. ibidem.
Testm̄ rumpitur arrogatione filij ibidē. Item natiuitate posthumi.ibi col.5
Item legitimatione filij.ibi. col.3
Testm̄ fœminæ non rumpitur agnatione posthumi.ibi.col.4
Testm̄ rite factum per ingressum monasterij non irritatur.ibi.170.col.1
Testm̄ primum tollitur ipso iure per secundum perfectum.eo tit.§.1.170 co 1
Dummodo ex secundo possit hęreditas adiri ibi.
Testm̄ primum tollitur per secundum dato quod in secundo sit institutus sub conditione quæ defecerit ibid.
Testamentum primum quando tollatur per secundum in quo hęres institutus sit tantum in re certa. eo.tit.§.sed & si quis 170 col 4
Testm̄ solenne non tollitur nuda uoluntate contraria.eo ti.§ ex eo. 172. col.1
Testm̄ illud non dr̄,quod quis post aliquarum rerum dispositionem morte præuentus non potuit perficere.ibi.
Testamento ex imperfecto etiam princeps non capit eo.ti.§.fi.172.col. 3
Testm̄ militis hodie subijcitur, querelę, de inof.test.in prin.173 col.4
Testamenti factio sumitur actiue & passiue de hære. quali. & dif. §. in extraneis 178.col 1
Testamenti factionem passiuam habent multi enumerati ibi, qui non habent actiuam ibi.
Testamenti factionem passiuā qui sunt illi qui non habent, de lega. §. legari. 192.col.3
Testamentum uoluntate est indiuiduum. eo.ti.§.ante hæredis 195.col.4
Testamentum sine institutione hæredis non ualet,de fideic. hęr. §. 1. 202.co.1
Et quando.ibi.
Testamentum fieri potest ultimo uitę spiritu,de hære. quæ ab intest. in prin 210.col.4
Testamentum rumpitur duobus modis. ibi.211 col.1
Testamentum nullum & testamentum ruptum differunt quo ad effectū ibi.
Testm̄ irritum quod dicatur.ibi.col. 2
Testamentum potest etiam dici inofficiosum quo filius fuit preteritus, de succes.l.b.§.sed nostra.273.co 4
Testamentum in quo filius in potestate est præteritus est nullum, de bo. poss. § sunt autem.241.co.2
Testes in testamento debent rogari. de testa.ordi.in prin.140.co 2
Testis pt̄ esse in testamento qui pt̄ institui.eo.tit.§ testes autem. 142 col. 1
Testis conditio inspicitur tēpore quo adhibetur qn̄ adhibetur ad solennitatem actus e.ti. §. sed cum aliquis. 142.col.4
Testes ex eadem domo,uni negocio plures recte adhibentur.eo.ti.§.pater.ibi. 143.col.1
Testis nemo idoneus est in causa ppria, eo.ti.§ sed neque.143 col.3
Testes uniuersitatis pro uniuersitate qñ possint eē testes.e ti.§.s3 neq3.143.c.3
Testium numerus uarius requiritur in testamentis secundum uarietates personarum testantium, & quandoque plures.eo tit §.fi 144 col 4
Testes testamento rogari debent. ibi.
Testium rogitus requiritur in testō militis,de test. mili §.plane.146.co.2
Testes quinque requiruntur in codicillis,de fide.e.hære.§.fi 206.col.2
Testes omni exceptione maiores q dōr de inut. stip §. itē uerborū. 269.col. 2
Thesaurus inuentus in loco proprio pro prius. fit in alieno siue locus sit publicus siue sacer siue religiosus dimidia inuentori dimidia cedit domino. §. thesauros.110.col 2
Thesaurus quid sit.ibi.col.3
Thesaurus inuentus in loco emphytheutico qualiter partiatur.ibid.
Et quid in loco pignorato. ibi.& co. 4
Thoti uiolati accusationem proponere & prosequi pupillus potest sine tutore de auto.tut. §.1. 70.col.1
Theatrum unde dictum, de rer. diui. §. uniuersitatis 94.co.4
Tignum alienum iniunctum suis ædibus nemo potest cogi eximere. de re. diu. § cum.in suo 105.col.1
Tigni appellatione quid ueniat.ibi.

Tignum domus legati non potest, de le-
ga.§.si grex.190.co.2
titulo sub aliquo potest poni casus qui in nihilo pertineat ad titulū dummodo pertineat ad materiā præcedentiū titulorum de capi.di.§.fi.63.col.1
titulus pro suo satis est in accessorijs præscribendis.de re.diu.§.si quis a non domino.106.co.4
titulus dotis est habilis ad dominium transferēdū.eo.tit.§.interdū.112.co.
titulo habitus a fure habetur pro non titulo nec patrocinatur emptori.de vsuca.§.furtiuæ.123.co.3
tituli ad titulum non debet fieri continuatio sed subordinatio de materia ad materiam.de lega.in prin 180.c.2
titulus legati dicitur lucratiuus.eo.titu.§.si res.114.co.1
tollitur quid eodem uinculo quo introducitur.de iu.na.gen.& ciui.§ sed naturalia.16.co.3
totum & omne qualiter differant.de fideic.hære.§ restitutia.202.co.3
& de socie.in prin.218.co.1
totū.i.omne,de socie.§.manet.289.c.2
traditione dominium quæritur, de re. diui.§.per traditionem.111.co.1
traditio ex causa inhabili conualidatur ex causa habili.eod.titu.§.interdum.112.co.3
traditio non plus tradit q̄ sit apud eum q tradit.de act.§.namq; si cui.227.c.4
transactionis cā solutū non repetitur. de obli.quæ ex qua.cont.§.fi.296 col.4
translationis uirtus est dare adimendo, ita q si ille in quem est facta trāslatio non acceptet omnino censetur adēptum de ademptio.leg.197.co.4
transmissio legati non impeditur per tacitam conditionem insitam legato rei futuræ. de leg. ea quoq; res. 184.colum.4
transuersales non admittuntur stantibus descendentibus.de hær.ab intest.§.fi.218.co.2
trebellianico senatuscons. sunt hodie tributæ oēs uires pegasiani de fideicō. hære.§.sed qa stipulationes.204.col.1
trebellianica potest prohiberi a testatore.ibi 204 co.2
tribunus dr magistratus plebeius.de iu. na.gen & ciui.§.constat.13 co. 2
tributaria prædia per traditionem alienantur & quæ sint.de re. diui.§.per traditionem.111.co.2
tributaria quot modis fiant.ibid.col. 2
tributaria actio qn detur & ad quid, qd cum eo.§.introduxit.357.c.1.& 2
Et quid requiratur ut competat ibid.
turpis facti promissio omnino est inutilis.de inut.stip.§.quod turpi.272.c.4
turpes conditiones præsumuntur impossibiles a iure.ibi.
turpe promittere uel turpiter differunt & in quo ibi.co.seq.
tutela quid, & quod datur principaliter personæ,& est de iure ciui. de tute.in prin.53.co.4
tutela respectu pupilli est commodum eo ti.§.cum autem 55.co.3
tutela est ius publicum,qui testa.tut. da. pos.in prin.56.col.3
tutela defertur proximiori & pluribus in pari gradu existentibus defert omnibus.de cap.dimi.§ fi.63.co.1
tutelas deferri ſm naturam successionum.de leg.patro.tu.63.co.2
tutela testamentaria non confirmat nisi adita hæreditate.de atti.tu.§.2.66.c.3
tutelæ datio est misti imperij & an delegatur.e.tit.§.sed hoc iure. 67 c.3 & 4
tutela ratione naturali est introducta. eo.ti.§.fi.68.co 2
tutela quot modis finiatur in rub. qui. mo.tu fi.71.co.2
tutela finitur pubertate. eodem titulo. 68.co.2
tutela est onus.eo.ti.§.fi.73 co.1
tutela uacante per excusationem ad tempus datur curator. de cura.§. interdum.74.col.3
tutela est munus publicum. de excusa. tuto.in prin.79.col.3
tutela finitur ob maximam litem inter pupillum & tutorem.eod.tit.§.item propter.81.col.3
De maiori parte bonorum nedū omnibus.ibid.
tutelas plures faciunt non personarū diuersitas,sed patrimoniorum. eo.ti.§.item tria.81.co.4.& seq.
tutela pecunia redimi non potest. de suspec.tuto.§.sed si quis.95.co 1
tutela ex necessitate suscipitur. de inof ficio.testa.§.si tutor.174.co.4
tutela usque ad quem gradum deferatur.de gra.cogna.228.col.4

Tutores qui.de tute.in princip.53.col.4
Et dicuntur defensores pupillorũ. ibi.
Tutor datur inuitus.ibi.54.co.1.
Et inuito ibidem.
Tutor de dolo & lata culpa tenet. ibid.
Tutor non datur nisi personis liberis.ibi. nisi certis casibus ut ibi.co.2
Tutorem quilibet ascendens in infinitum dare potest eo.titu.§.1.55.col.1
Tutor datur filio emancipato & confirmatus an sit testamentarius uel datiuus.eo.tit.§.fi.56.co.4
Tutor ex die ad diẽ sub conditione ante hæredis institutionẽ recte dat qui testa.tu.da.poss.§.ad certum 58.co.1.
Tutor personæ non rei aut cãæ dat.ibid.
Tutor testamentarius præfertur omnibus.de legi agna.tute in prin 59.co.2
Tutor fiduciarius an sit legitimus. de fidu.tute.in prin.65.co.1
Tutor datiuus dat deficiente testamẽtario & ltimo.de atti.tut.in prin.66. c.1
Tutor dari potest ad tempus. eod.ti.§.1. 66.col.2
Tutor datus ob impedimentum alterius durat eo.durante ibi.
Tutor datiuus datur ex inquisitione, & tenetur cauere rem pupilli saluam fore & potest cogi administrare.eo.ti.§. sed ex his.67.co.1
Tutoris datio potest fieri a prætore, & præsidibus, & magistratibus & episcopis una cum iudice seculari e.ti.§.sed hoc iure.67.co.2
Tutor tenetur reddere rationem administrationis: Nec pt conueniri actione tutelæ nisi ea finita.e.ti.§.fi.68.c.2
Et quare.ibi.
Tutoris auctoritas non est necessaria vbi pupillus alium sibi obligat.de auto. tuto.in prin.68 col.4
Tutoris auctoritas præcedere debet nec sufficit ratihabitio eo.titu.§. tutor autem.70.co.2.& seq.
Tutorem habenti tutor non datur sed curator.eod tit. §.fi inter. 70. co. 4. & de cura.§.interdum.74.co.4
Tutori testamentario minus sufficienti adiungitur curator.ibi.
Tutores satisd.tenentur rem pupilli saluam fore.de satisd.tut.& cura.in princ 76.co.1.& 2
Tutores testamentarij & dati ex inquisitione excusantur a satisdatione. ibid.
Quid de dato a matre.ibi.co.3
Tutores dari plures possunt tam a testatore quàm a iudice, de satisd.tut.& cura.§.1.77.co.1
Tutor satisdans præfertur cæteris.ibi.
Tutor debet offerre satisdationem.ibid.
Tutoribus pluribus existentibus uni, potest decerni administratio.ibi.
Tutores inter se cõuenire possunt qs administret.ibidem.
Tutoribus pluribus discordantibus super datione administrationis iudex cogit concordare.ibi.
Tutor & curator obligantur ex administratione & non solum ipsi sed magistratus qui minus idoneam satisdationem receperunt uel non receperunt. eo.tit.§.sciendum.77.col.4
Tutor plurium pupillorum fratrum dicitur tutor vnius tutelæ tantum. de excusa tuto.§.item tria. 81.co.4
Tutor an esse possit qui se tutorem scripsit in testamento.e. ti. §. item si propter.83.co.1
Tutor dari potest ignotus. eo. tit.§. non esse 83.co.2
Tutor vel curator nõ possunt effici mariti pupillæ.eo.titu.§.pe.86 co. 3
Tutor remoueri potest ut suspectus etiã ante tutelam susceptam. eod. titu. §. suspectus autem est.89.co.2
Tutor remotus ut suspectus an sit infamis ibi.§. suspectus autem remotus. 89.co 2 & 3
Tutor non tenetur de leuissima culpa de suspe.tut §. suspectus autem remotus.89 co. 3
Tutor mentiens de facultatibus pupilli ut careat alimentis punitur.e.ti.§.sed siquis 90.co.4
Tutor an tenet alere pupillum de suo. ibi.91.co.1
Tutor suspectus ñ ex facultatibus sed ex fide meritur eo.tit.§.fi.91. co.2.3.& 4
Tutori pauperi est curator adiungẽdus. ibi.col.4
Tutor petendo legatum nomine pupilli nõ repellitur a querela: & si agitur querela nomine pupilli non excluditur a legato sibi facto. de inoffi. testa. §.si tutor.174.co.4.seq.
Tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dari potest.de lega. §.posthumo. 193.col.3

Tutor an teneatur cauere de rato. de satisdat. §. fin autem. 366. col. 3. & 4

Vacuus locus dicitur tribus modis. de vsucap. §. quod autem. 124. col. 4

Valetudo mala quæ excuset a tutel. de excu tut. §. sed & propter. 82 col 2

Variare non licet electione facta. quod cum eo. §. cæterum. 359. col. 1

Vbi est eadem ratio idem ius &c. qui. ex cau man. nō licet. §. fi. 26. c. 4 & 27. co. 2. & qui. mo. Ius pa. po. sol. §. 1. 42. co 2

Vbi est eadem æquitas, idem ius debet statui, de legiti. pat. tut. 63. co. 4

Vbi aliquid directo fieri prohibetur per obliquum etiam fieri prohibetur. de hæred. institu. §. 1. 157. col. 3

Vbi est eadem ratio idem ius constituitur quod cum eo. §. 1. 356. col. 2. & 4

Ve, pro vel de diui. stip. in prin 262. col. 1

Vel, id est, saltem. qui. ex ca ma. non pos. §. 1. 24. col. 1. & de uulg. substi. in prin. 163. co 2

Vel pro & de tute. in prin. 53. col. 4

Vel pro etiam de l. falc. in prin. 198. co. 3

Vendere cogitur quis rem suam ex causa. q̄ ijs q̄ sūt sui vel alie. iu. §. fi 30. c. 1

Vendere nemo cogitur rem suam. de re. diuisio. §. religiosum. 95. colum. 3

Vendere quis cogitur rem propriam fauore libertatis. de don. §. fi. 131. col 4

Vendens se ad pretium participandum si postea manumittat nō reuertit ingenuus & de rōne. de ing. §. fi. 20. co 3

Vendens se ad pretium participandum perdit ciuitatem & libertatem. de capi. dimin. in prin. 69. co. 4

Venditio sui ipsius ad pretiū participandum quæ requirat. de iu. pers. §. 3. 18. colum. 3

Venditio rei sacræ ualet inter ignotantes. vt actio detur & quare. de inuti. stip. §. j. 264. col. 1

Venditio pro quanto æstimabitur non ualet de emptio. & uēditio. §. 1. 281. c. 2

Venditio dicitur perfecta statim ac de pretio conuentum est eo. titu. §. cum autem. 283. co. 1

Venditione facta periculum non pertinet ad emptorem nisi nouem con currentibus. ibi co. 1 & 2

Venditio potest conferri in alterutrū ex contrahētibus. eo. ti. §. emptio. 214. c. 1

Venditor an teneatur præcise ad traden dum. de don. § 1 139. col. 3. & sequen.

Venditor utrum ultra arrharum duplicium perditionem teneatur ad interesse si a uenditione recedit. de emptio. & uendi. in prin. 280. col. 4

Venditor non tenetur facere rem accipientis sed de euictione se obligare. eo. ti. §. pretium 281. col. 4

Venditor an teneatur præcise ad rem tradendam uel ad interesse. ibi.

Venditor etiam recepto pretio remanet dominus quousq; nō tradit & hēt actionem persecutoriam sed tenetur causa cedere. eo. tit. §. cum autem. 283. co. 1

Vendicare potest aliquando non dominus a domino de rer. diui. §. si quis in aliena. 108. col. 1

Venia ætatis quando impetrari possit. de cura in prin. 73 co. 4

Veniæ petitio non sufficit nisi obtineatur. de actio. §. pœnales. 334. col. 2

Veniam petere qui teneatur. ibi. col. 4

Et an incidant in pœnam ueniæ non petitæ omnes enumerati. in l. 2. ff. de in ius uo ibi. col. seq.

Venia debet postulari, & impetrari. de pœ. teme. litigan. §. fin. 382. col. 4

Ventris status semper consideratur. de inge. in prin. 19 co. 4

Vera. i. insta. quib. ex cau. manu. non licet. §. eadem. 26. col. 1

Vero ꝑ sed. de re. diui. §. uēditæ. 111. co. 4

Verba necessitatiua exponuntur secundum subiectam materiam in proœ. in prin. 2. co. 3

Verba æquiuoca in dubio intelliguntur i digniori & potentiori significatu. de iu nat. gen & ciui. §. sed ius 11. col 4

Verba ligant homines. de obliga. in prin ci. 248. col. 2

Verborum solennitas in stipulatione sublata est de uerb obl. §. 1 255. co. 1

Verba dubia in stipulatione interpretan tur ꝯm intellectum promissoris. de inuti. stipu. §. si de alia 272. col. 4

Verba quæ nō possunt uerificari in præsenti uerificantur in præteritum per subauditum intellectū uerbi quondā. quib. ex ca ma. non licet. §. 1. 24 col. 2

Verba præteriti temporis sunt abnegatiua præsentis temporis de nup. §. affinitatis. 36. col. 1

Verba blanda, & adulatoria in iudicio emissa fauore libertatis operantur. de adoptio. §. fi. 46. col. 3.

Verba

Verba iocosa non disponunt, de mili. te sta. §. plane. 146. co. 2
Verba dicta causa ludi. uel per antiphrasim, uel oblatiua, vel commendatiua, uel enunciatiua regulariter non disponunt. ibi 146. co 3
Verba indefinite prolata referuntur ad tps testamenti. de exhæ. li. §. 1. 253. c. 4
Verba quę dicātur directa, q̄ precaria in legatis, de lega. §. sed olim. 281. col. 2
Verbum unum potest in eodem loco proprie, & improprie accipi. de l. falc. §. fi. 200. co. 4. & 4
Verba enunciatiua an inducant fideicō missum. de sing re. per fideicō. reli §. fi. 209. col. 1
Ex uerbis enūciatiuis non licet sumere argm̄, de suc. cogna. §. fin. 228. co. 2
Verba enunciatiua, an & qn̄ inducāt dispositionem. de adop. §. fi. 46. co. 4
Veritas qn̄ præualet opinionem, & eō, de testa §. sed cum aliquis. 142. col. 3
In ueritate quod est plus valet, quàm quod est in opinione, de leg. §. si quis rem. 106. col. 3.
Verna quis sit. cod. tit. §. huic proxima, 194. col. 3
Versum in rē & utilitatē, quod dicatur. Quod cum eo §. prętèrea. 357 c. 3. & 4
Veteranus, siue ueterator seruus q̄s dr̄. de iu. perso. §. serui autem. 19. co. 1
Vicarij serui qui. quod cum eo §. cum autem. 358. co. 2
Videmus, refertur ad oculū intellectus. de iu. na. gen. & ci. 9. co. 3. & qui. mo. ius pa. po. sol. in prin. 47. col. 2
Videtur importat ueritatem, de actio. §. quædam. 340. co 2
Vigilantib. ius scriptū est. in rub. proœ. 2. co. 1. & in proœ. §. 1. 3. co. 2
Vigilandum est in iure, in proœ. §. 1. 3. colum. 2
Viliora plerūq; nobis chariora sunt, de act. § huic autem 352. col. 2
Villa quid sit, de rer. diui. §. 1. 93 co. 2
Vnde ui repellere licet cum moderamine tamen, de iu. nat. gen. & ciui. §. ius autem. 12 co. 2
Vis expulsiua & uis cōpulsiua quō differāt, & in quo in materia vsucapionis. de usuca. §. furtiuæ. 123. co. 3 & 4
Vis inquietatiua, quæ parit interdictum, quod ui, aut clam qualiter fiat, de interdic. §. retinendę. 378. co. 3
Vis maior quæ remissiue. quib. mod. te. contra. obli. § item is. 252. co. 4
Vinco si uincentem te, magis uinco te. de hac regula uide de senatus. te. tul. § 1 224. col 2
Vinculum naturale fortius est, q̄ vinculum ciuile, de nup. §. fratr s 35. col. 1
Vincula duo magis ligant de adop. §. 1. 41. col. 2. & de re. diui. §. ꝙ si pattim. 103. co. 1
Vinculo fortiori ligata difficilius tollun tur. de leg. agna. tut. §. sed agnationis. 60. col. 1
Vindicta quid sit, de liberti. §. 1. 21. co. 2
Violentiam passus, quæ remedia habeat de interdic. §. 1. 376. col 3
Viripotens & pubes pro eodem supponuntur. de cura in prin. 73. co. 4
Vitia realia, & personalia, q̄ dicantur. de vsucap. § furtiuæ. 124. col. 2. & §. nouissime. 126. co. 2
Vitia q̄ dicantur in materia præscriptionum. eo. ti. §. nouissime. 126. co. 3
Vitium precarij litigiosi, & clandestinitatis sunt personalia eo. §. 126. co. 3
Vitiosa uel non sit res, attenditur initiū possessionis. eo. ti. §. diutina. 126. co. 4
Viuens moritur, de hæte. quæ ab intest. §. 1. 211. col 2
Vltima in uoluntate permittuntur multa, quæ non permittuntur inter viuos quib. ex cau. manu. non lic. §. 1. 23 c. 4
Vltima in uoluntate non debet minus concedi, quàm in cōtractibus. de l. fusia caninia 27. co 3
Vniuersalia dicuntur iudicia licet dentur aliquando pro una re, ut petitio hæreditatis, & interdictum quorum bonorum. quia sunt apta comprehendere vniuersitatem, de interdi. §. sequens. 377. col. 1
Vniuersitatis quæ dicantur. de re. diui. §. vniuersitatis. 94. co. 4
Vnus non est numerus, sed principium numeri. de nup. § affinitatis. 36. col. 2
Vno contextu quando quid factum dicatur. de testa. in prin. 141 co. 2
Vocabuli propria deriuatio sumitur ex diffinitione, de tute. in prin. 53. col. 4
Vocatio l. est ordine successiuo, de capi. dimi. §. 63. col 1
Vocatis pluribus simpliciter, intelliguntur uocari æqualiter, de hær. insti. §. si plures. 160. co. 3

Voluntas

Voluntas coacta voluntas est, de usuca. § furtiuæ 124 col. 1
Voluntas est ambulatoria usq; ad mortem. de dona. in prin. 128 col. 3. & de ademp. leg. in rub. 197. col. 3
Voluntas testatoris est lex. de hær. insti. §. & unum 159. col. 3
Voluntas testantis totum facit, de uulg. sub. §. & si ex disparibus. 163. col 2
Voluntates defunctorum debent ualidiores effici, quàm fieri possit. de leg. §. sed olim 181 col 1
Voluntas an sit ualidior scriptura ce[illegible]tit. §. nostra autem. 181. col. 3
Voluntates hominum variæ sunt, de fideic. here. §. ergo. 203. col. 4
Voluntas sola si tendit ad aliquem grauādum ex uanis suspitionibus mota non sufficit. ibi.
Voluntas captatoria sicut reprobatur ex testamento ab intestato. de hęr. quę ab inte. §. at hi. 215. col. 3
Voluntatis quę sunt ab initio, sunt ex post facto necessitatis. de manda. §. mandatum. 293. col. 3
Voluntas distinguit maleficia. de obli. ex delic. §. placuit. 305 col. 3
Vox serui, præsumitur uox dñi per quas. perso. no. acq §. item uobis. 137. col. 4
Vox filij uox patris intelligitur. de stipu. seruo. §. 1. 261. col. 1. & de inuti. stip. §. post mortem. 269. col. 4
Vrbanū prædium non locus, sed materia facit de serui. pdi. §. 1. 115. col. 3. & 4.
Vsuarius potest morari in fundo dum tamen non sit molestis domino, aut cultoribus, de usu. & habi. in princip. 120. col. 1.
Vsuarius suum ius alteri cedere non potest ibi.
Vsuarius ipse tantum uti potest. de usu. & habi. §. 1. 120 col 4
Potest iñ cum familia habitare. ibid.
Vsucapere quare possit captus ab hostibus, de act §. rursus 328 col. 3
Vsucapio est de iure ciuili priuatæ utilitatis cā introducta, de iust & iu §. fi. 9 c. 2
Vsucapio dicitur in mobilib. præscriptio in immobilibus, quamuis usucapio large accipiatur pro immobilibus, in rub. de usuca 121. col. 3. & in princip. 121 col. 4
Vsucapio est introducta. de iure ciuili. de usuca. in prin. 121 col. 3
Et in ea regulariter requiritur titulus & bona fides ibi. col. 2. & seq.
Et quare fuerit introducta ibid.
Et in ea sufficit tetigisse ultimum diē, ibi 122. col. 3
Et est fauorabilis. ibid.
Vsucapio in rebus mobilib. non facile procedit. eo. tit. §. furtiuæ. 123. col. 3
Vsucapio pro hærede quando habeat locum. de usuca. §. sed tamen. 124. col. 3
Et quare non habeat locū in suis. ibi.
Vsucapio non inchoatur sine possessione licet aliquando incohata trahatur ad finem de perpe. & temp. actio. in prin. 168 col 2
Vsucapio finita post actionem ad exhibendum propositam non uitiat possidentem de offi. iudi. § si ad exibendum. 385. col. 2
Vsucapio rerum mobilium non interrumpitur per litis contestationē. ibi. 385. col. 3
Vsurę ex mora non ueniunt in contractibus stricti iuris, de act. §. actionum autem. 345. col. 1
Vsuræ quando dicantur lucrum, de manda. §. 1. 291. col. 1
Vsufructuarij duo si unus pdat accrescit alteri, de usu fructu § fi. 119 col. 1 & se.
Vsufructuarius an sit dominus. de hær. insti. §. alienus. 157. col. 4
Vsus diu obseruatus hī pro. l. de iu. nat. gen & ciui §. ex non scripto. 15. col. 3
Vsus & usu fructus partificantur in modo constituendi & finiendi, de vsu & habi. in prin. 120 col. 1.
Vsus pro parte non constituitur, secus in usufructu ibid.
Et quare. ibid.
Vsus an constituatur in vino, frumento, oleo. ibid. col. 2
Vsusfructus est seruitus personalis in rubri de usufru 116. col. 4
Et quid sit usufru. de usufru. in prin. ibi. 137 col. 1
Vsusfructus extinguitur extincta re, quæ debet usumfructum sicut etiam extincta persona cui debetur. ibi.
Vsusfructus formalis, & causalis differunt, & in quo ibi. eo.
Vsusfructus tam in ultima uoluntate, quā inter uiuos constituitur. ibi. § 1 217. c. 3
Vsumfructum finiri certis modis quare sit introductum ibid.

usufructu

Vsufructu uni, fundo alteri legato ambo concurrūt in usufructu ibi 117.c.4
Vsusfructus in qualibet re constitui pōt preterquam in his, quę usu consumū tur, eo tit. constituitur. 118 col.2
Vsusfructus in his quæ usu consumuntur nec naturali nec ciuili ratione cōstituitur ibi col 2
Quasi usufructus constituitur p cautionem utilitatis causa in his, quæ usu consumuntur, ibi.
Vsusfructus quot modis finiatur. eo. ti. § fi 119.col.2.& 3
Vsufructus nec eius actio non potest credi ibi. col 2
Vsusfructus relictus ciuitati durat centum annis. ibi.
Vsusfructus plus iuris habet quam usus de usu & habi. in prin. 120. col.1
Vsusfructus est diuiduus, usus non, & de ratione. ibi.
Vsusfructus est pars dominij. de hæred. insti. §. alienus 157. col.4
Vsusfructus qui reuertitur ad proprietatem: quia finitur, dicitur reuerti ex causa lucratiua quamuis proprietatem habeam ex titulo oneroso, de lega. § si cui fundus. 185. col.4
Vsusfructus quando non est penes dominum non dicitur pars dominij, sed quædam seruitus. ibi. col.4. & se.
Vsusfructus in multis locum dominij habet ibi. 176 col. 1
Vsusfructus nō est pars prædicatiua, seu subiectiua dominij, sed integralis. ibi. Et quomodo. ibi.
Vsusfructus potest dici seruitus realis & personalis. ibi.
Vsu fructus seruo hæreditario promitti non potest de stipu. seruo. in princip. 260. col 4
Vt est redditiua rationis, in proœ. in prin. 2. col.2
Vterinus non dicitur cōsanguineus, de leg. agn. succes. in prin. 219. col.4
Vtilia animæ & corpori introducenda sunt in proœ. cunque hoc, 4. col.2.
Vtile per inutile non uitiatur, & quando, de inutil. stipula. §. quod si quis. 266. col.3
Vtile est duplici spe niti, de fideiuss. in prin. 263 col.4
Vtriusque dici potest de tribus per quasi pe so no. acquir. §. idem placet. 189. colum. 2
Vulgo conceptus dicitur cuius pater est incertus, de inge. in principio. 19. colum 4
Vulgo quæsiti matri succedunt de senatuscon. orfi § nou lime 226 col.2
Nisi mater sit illustris ibi col.3
Et an hoc procedat hodie. ibi.
Vulgo quæsiti qui dicantur. ibi. co.2
Vulgo quæsitus non habet agnationem, sed cognationem sic, de suc. cogna. § vulgo quæsitos 228. col.1
Vxorem ducere prohibeor eius nepotē, cuius filiam non possum ducere uxorem, de nup. § fratris 35 col.1
Vxores duas habere eodē tempore non possumus. eo. ti. § affinitatis. 36. col.1
Vxor non dicitur affinis, sed causa affinitatis. ibi. col 2
Vxores duas habens est infamis. eo. ti. §. illud 38. co.2
Vxor quod habet pręsumitur habere ex bonis uiri, per quas perso. no. acq. §. 1. 136. col 4
Vxor dicitur domestica, & ideo reprobatur eius testimonium, de testa. §. patet. 143. col 2.
Vxor est in potestate patris non uiri. de senatuscon. tertul. in prin. 223. col.4. & seq.
Vxor tenetur operari uiro ibi.
Vxor, & vir an separari possint de grad. cogn. 233. col 2

FINIS.

FONTES IVRIS CIVILIS

LEGES ROMVLI.

I.

E Quid inaugurato faciunto.

II.

Patres sacra magistratusque soli peragunto, ineuntoque.

III.

Sacrorum omnium potestas sub regib. esto sacra patres custodiunto.

IIII.

Plebeij agros colunto.

V.

Populus magistratus creanto, leges sciscunto, bella decernunto.

VI.

Deorum fabulas ne credunto.

VII.

Deos peregrinos præter Faunum, ne colunto.

VIII.

Nocturnas in tempo uigilias ne habento.

IX.

Ne quis præsentibus fœminis obscœna uerba facito.

X.

Quisque demissam ad talos togam in urbe habeto.

XI.

Parricidas omnes capite puniunto.

XII.

Ne quis nisi per portas urbem ingreditor neve egreditor. Mœnia sacrosancta sunto.

XIII.

Mulier uiro legitime coniuncta fortunarum, & sacrorum socia illi esto, utque domus ille dominus, ita hæc domina.

XIIII.

Filia uti patri, ita defuncto uiro hæres esto.

XV.

Adulterij conuictum uir & cognati, ut uolent, necanto.

XVI.

Si uinum biberit, domi ut adulterum puniunto.

XVII.

Parentum liberos omne ius esto relegandi, uendendi & occidendi.

XVIII.

Monstrosos partus sine fraude cedunto.

QVAEDAM DVODECIM TABVLARVM CAPITA, EX ANTIQVORVM monimentis collecta.

I.

Riuilegia nisi centuriatis ne irroganto.

II.

Qui spem in cõfinio ponet, terminum ne excedito: qui murum, pedem derelinquo, qui domum, pedes duos: qui sepulcrum foueamue, quantum, id profundum erit, qui puteum, passum: qui oliuam, ficumue, pedes nouem: qui deniq; alias arbores plantabit, quinq; pedes ab alieno loco ponito. in controuersia de finib. quinq; pedum vsucapio nulla est.

III.

Eius arboris, quæ in alienum agrum impenderet, ramos quindecim pedes altius a terra, ius esto vicino.

IIII.

Viæ latitudo in porrectum, octo pedum esto in anfractum, sexdecim.

V.

Ne quis unciario fœnore amplius exerceto.

VI.

Sodalibus qui eiusdem collegij sunt, & ius coeundi habent, potestas esto pactionis quam volent inter se ineundæ, dum ne quid ex publica lege corrumpant.

VII.

In contractibus ea præstantor, quæ lingua nuncupata sunt.

VIII.

Venditæ & traditæ res non aliter emptori acquiruntur, quam si is uenditori pretium soluerit, uel alio modo satisfecerit.

IX.

Vsus & auctoritas fundi, biennium est: cæterarum rerum vsus annuus esto.

X

Aduersus hostem æterna auctoritas esto.

XI.

Rei furtiuæ æterna auctoritas esto.

XII.

Tignum iunctum ædibus uineæ suæ ne soluito, sed duplum qui iunxit dato.

XIII.

Glandem in alienum fundum decidentem colligere liberum esto.

XIIII.

Si in tuo alienum pecus pascatur, de passiu pecoris actio esto.

XV.

Si quadruplex pauperiem fecerit, ei cuius intererit, aduersus eum, qui dominus erit quadrupedis, actio noxalis esto.

XVI.

Patricij plebijs coniugium ne contrahunto.

XVII.

In decem mensibus hominem gigni.

XVIII.

Parentibus liberos ter vendendi ius, atque potestas esto.

XIX.

Statuliberos venundari posse.

XX.

Vti quis legassit, super pecunia tutelaue suæ rei, ita ius esto.

XXI.

Parentibus tutorum liberis in potestate dandorum testamento ius esto.

XXII.

Quibus testamento tutor datus non est, agnati tutore, legitimi sunto.

XXIII.

Si furiosus est, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaue eius potestas esto.

XXIIII.

Prodigo bonis interdictum esto, isq; in curatione agnatorum esto.

XXV.

Suspecti tutoris iudicium esto.

XXVI.
Vel quis legassit suae rei, ita ius esto.
XXVII.
Intestatorum haereditates primo suorum haeredum, uelint nolint, sunto: & in locum filiorum, nepotes ex ijs, succedunto.
XXVIII.
His deficientibus agnatus proximus familiam habeto.
XXIX.
Intestato liberto mortuo primum sui succedunto: si hi non fuerint patronus.
XXX.
Si pluribus haereditas iure delata sit, atque hi a communione discedere uolent, familiae erciscundae iudicio inter eos res haereditariae diuiduntor.
XXXI.
Hominem mortuum in urbe ne sepelito, ne e urito.
XXXII.
Rogum bustumve nouum propius sexaginta pedes ne adijcito aedes alienas, inuito domino.
XXXIII.
Hoc plus ne facito, rogum ascia ne polito
XXXIIII.
Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento.
XXXV.
Homini mortuo ne ossa legito quo post funus faciat.
XXXVI.
Qui coronam parit ipse pecuniave eius, uirtutis ergo arguitor, ipsi mortuo parentibusque eius dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude imposita esto.
XXXVII.
Forum bustumve ne usucapito.
XXXVIII.
Inter haeredes pro haereditarijs portionibus obligationes haereditariae ipso iure diuersae sunt.
XXXIX.
Si quis lege agendo plus petierit, causa cadito.
XL.
Si quis in ius uocatur si morbus euitasque uitium esset, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolit, arceram ne sternito.
XLI.
Si iudex uel alter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iudicij dies diffusus esto.
XLII.
Si status dies sit cum hoste uenito.
XLIII.
Assiduo uindex assiduus esto. proletario ciui quiuis uolet, uindex esto.
XLIIII.
Vtuisque superstitibus, id est praesentib. uindiciae sumuntor ab ijs, inter quos controuersia est.
XLV.
Vindiciç secundum libertatem dantor.
XLVI.
Aeris confessi rebusque iure iudicatis, 30. dies iusti sunto. Post deinde manus iniectio esto: in ius ducito ne iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito uincito, aut neruo, aut compedibus 15. Pondo nec minore: aut si uolet, ma ore uincito. si uolet, suo uiuito: in suo uiuit, qui eum uinctum habeb t, libras farris in dies dato, si uolet, plus, dato. Tertijs nundinis partes secanto, si plus minusue secuerunt, sine fraude esto.
XLVII.
De capite ciuis, nisi centuriatis comitijs, ne rogato.
XLVII.
Perduellionis crimen capite punito.
XLIX.
Sanatis item iuris esto, quod fortibus.
L.
Qui falsum testimonium dixerit, e Saxo Tarpeio deijcitor.
LI.
Iudex qui ob rem dicendam pecuniam acceperit conuictus est, capite punitor.
LII.
Si quis actitauerit, siue carmen condiderit, quod infamiam flagitiumue alteri precetur, capite punitor.
LIII.
Qui malum carmen incantarit, frugesue excantarit, coercetor.
LIIII.
Qui iniuria ceciderit alienas arbores luito in

GGG

cto in singulas ęreis xxv.

LV.

Frugem aratro quęsitam furtim noctu si pauerit secueritve pubes, suspensus Cereri necator impubes uerberator, noxiamque duplionemve prębato.

LVI.

Fur manifesto furto pręhensus si aut cum faceret furtum nox esset, aut interdiu se telo cum deprehenderetur, defenderet, impune occ ditor, ex cęteris manifestis furibus liberi uerberantor, & ei cui luci factum furtum erit, si se telo non defendat, addicantor serui uerberibus affecti, de saxo pręcipitantor

LVII.

Furta per Lancem liciumque concepta, sicut manifesta uindicantor.

LVIII.

De furto pacisci licitum esto.

LIX.

Si membrum rupit meum, e pacto talio esto.

LX.

Si iniuriam alteri faxit, xxv. ęris poenę sunto.

FINIS.

INSTITVTIONES IVRIS CIVILIS D. IVSTINIANI IMP. QVAM EMENDATISSIMAE.

Cum annotationibus cùm aliorum Iurisconsultorum, tùm verò Syluestri Aldobrandini, iam ex eius scriptis

Francisci Cornelli opera, multò quàm ante, locupletioribus factis, Additis quoque eiusdem Cornelli annotationibus, nunc primum in lucem emissis.

SYL. Diuisio.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI. a

N nomine Domini. Diuiditur hæc rubrica in quatuor partes: in prima ponitur inuocatio: in scda noia, & cognomina Iustiniani: in tertia cui dirigat liber: in quarta (quæ se uera in bonis codicibus non inuenitur) poniē particularis intitulatio procemij: quā ideò posui, quia glo. eā præsupponit. Non continuatur, quia est principiū & procemium operis ſm gl. in rubr. ff. de condi. fur. & decla. Ang. hic col. penul. Nota nomen Domini inuocandum esse. Item dignitates suas à se scribi licitè posse. Item stylum scribendi, ut preponatur nomē scribētis nomini eius ad quem scribit: quod est utile pro rescriptis, contra quæ, si aliter in eis scriptum reperiatur, præsumitur, secundum Spec. in ti. de rescrip. præsen. Quæ uero de iuuētute, cupiditate, genitiuo, & de triplici Imperatoris corona notitur hic p Ang. nō bñ colligūtur ex hac rub.] a Iesu Christi. Ex hoc not. ꝙ Christian' fuit: alias nō posset imperare. i. imperij iurisdictionē exercere, ut in auth. iusiu. qđ p̄statur. in prin. ibi. Et cõicator ecclesiæ. col. ij. ubi dř ꝙ quilibet administrator dēt iurare, se esse cõicatorē sanctę catholicæ ecclesiæ. ¶ Adde, ꝙ illud est iurm aliorum administratorum: iurm autem Imperatoris, de quo hic agitur. ponitur in cle. j. §. ego. de iureiu.] Sic & alias incipiunt,

† aliàs nō sunt hæc verba. In noīe dñi nostri Iesu Chri.

Nominis diuini inuocatio, tria bona facit.

pitur, ut C. de offi. præf. præt. af.l.in noie Dñi & in auth.de armis.I princ. col.6.Ex hoc.n.seq̃ĩ bonũ initiũ, melius mediũ,& optimus finis,ut in auth.quõ oportet episc. in princ.col.j.]

Impator Cęsar [a] Flaui[b] Iustinian[c], Alemanic[d], Gotthic, Frãciscus,† Germanic, Anticus, Alanic, Vãdalic, †African, pi[e], felix[f], iclyt[g], uictor,[h] triumphator sp Augustus,[k]

a ¶ Cæsar. A Cæsare Augusto qui regnabat tẽpore natiuitatis Christi. Vnde illud; Exijt edictum a Cæsare Augusto, ut describeret uniuersus orbis i. ut q̃libet æstimaret bona sua. & exinde quilibet Imperator dictus est Cęsar. Vel dicitur Cæsar, quia fuit cæsus de uentre matris suæ.

Luc. 2.

SYL. † Nõ loquitur d Gallia ſm Fabr. sed de quadam Francia, q̃ est in Alemania, de q̃ fit mentio in c. j. extra de sponſ. Blõdus cõtra lib.7.de inclinatione imperij. Sed uerius Francisci nomẽ vnde acceperit Iust. docet Alci. libr.Dis. 2. cap. 22.

* ¶ Adde, q̃ nõ ab Augusto, sed à Iulio Cæsaris dicti fuerũt, ut hic in nr̃is Annotationib. apertius ostendimus.

** ¶ Dubiũ non est, quin Iustinianus Cęsaris nomen à Iulio Cæsare duxerit. hoc ipse palam attestatur in nouella consti.30.cui titulus, De Procõsule Cappadociæ in princ. quæ extat in editione Haloandri.

b ¶ Flauius. Quia erat de familia Flauiorum: uel quia deuicit Flauios, ut dixi.ff eo.in prin.

¶ Adde legendũ Flauius. ** Est autẽ nomẽ, aut potius p̃nomen, qđ arbitror Iustinianũ a Constantino sumpsisse: solebãt. n. posteriores Imperatores noĩa anteriorũ, qui egregia aliqua uirtute excelluissent, sibi assumere, ut de Cæsare, de Augusto, de Pio euenisse traditũ est: nec ꝓbare possum, q̃ fuerit de familia illa flauiorũ antiq̃ssima, q̃ ex agro Reatino duxit originẽ: habuit quippe Iust. Anitiorũ familiam, gens uero Flauia auctore Tranquil. in Domitiano extincta est.

c ¶ Iustinianus. Quia fuit filius Iustini ut j. de dona. §. est & aliud. & j. q̃b.non est per sa.te. §. pe. Sed in decre.cõtra dist 16. habeo librũ. ubi dr̃ q̃ fuit filius Constantini. Sed forte ibi loquit̃ de alio Iustiniano q̃ hic. Vel dic q̃ fuit filius Cõstantini, quia successit ei i regno. Vel dr̃ a iustitia, quã semper coluit, & subditis iniunxit colendã, ut C. de sum. tri. & fi. cath. l. j.

SYL.

¶ Adde, q̃ fuit nepos ex sorore Iustini. fuerunt ãt plures Iustiniani, cuius hoc nomẽ propriũ est, de cuius deriuatione disputare ꝑtinacis est secundum gloss. in prin. Infor.

d ¶ Alemanicus. hoc nomen, & oĩa sequentia noĩa sunt ab euẽtu sibi imposita: vt puta quia uicit Alemanos, & sic de alijs, ut in auth. de hær & fal. in prin. col. j. & hæc sunt omnia nomina ꝓuinciarum, quas deuicit.

† Cur Vidalicus, & Aphricas appellet, uidere licet apud eundẽ Iusti. l. j. C. de of. pf. præte. Afri.

SYL.

** ¶ Adde q̃ Anticus (sic.n. legendũ est, nõ Atticus) iõ fuit appellatus, q̃a Antas Histri fluminis accolas debellauit. *Vandali ãt fuerũt ueteris Germaniæ populi, q̃ Honorij principatu in Hispaniã penetrarũt, iuxta fl uuiũ Hispalim, Beticæ tractu occupato, q̃ ab ipsis olim Vandalia, ab Hispanis vulgò Vandalasia appellatur.

e ¶ Pius. a Pio Antonino, ut in auth. ut lib. de cæte col. vj. §. nobis autem. † vel pius a pietate animi, ut C. de sum. trin. & fid. cath. l. j. in prin. & C. de nup. l. imperialis. & C. de cad. tol. l. unica. ulti. respon.

† Verba sequẽtia nõ sunt Accursij.

f ¶ Felix. a virtute aſ. uel felix. i. prosper, q̃a oĩa sibi ad uotũ succedebãt.

g ¶ Inclytus. A gestis magnificis. Ac.

h ¶ Victor. in fugando hostes. Accur.

i ¶ Triũphator. post uictoriã: gloriosus. n. erat ꝑ magnifica gesta sua.

** ¶ Triumphauit Iustin. de Vandalis & Persis.

† Sicuti fuit in donatione facta per Cõstãtinũ Papæ Syluestro. & vt non valere: sed contrariũ tenet gl. in l. ij. §. cum vrbem de of. præto.

k ¶ Semp Augustus. Quia huius dẽt esse ꝓpositi q̃libet Imperator, ut augeat: † licet hoc semp nõ faciat. sic in diffinitione mr̃imonij, ut j. đ pa. po. in prin. licet interdũ diuidaí, ut C. de cep. l. cõsensu. sic. in diffõne iustitiæ, ut j. de iust. & iur. in prin. ſm Ioann.

SYL. ut illa est cõior.

¶ Augustus, hoc ẽ sacer, & maiestatis plenus: & nõ augustus ab augẽdo, ut hic uoluit gl. cuius & suorum sequaciũ errorẽ dicit esse ridiculum Nicolaus Perotus in suis cõmentarijs, epigrammate

grammate. 3. in uerbo Cęsar. * prim° aūt hoc cognomine appellatus est à Senatu Octauianus Ro. Imperator, ut ex Suetonio docuimus hic ī nřis Annota. qđ cæteri Imperatores postea sibi uendicarunt.

a Cupidæ legū iuuen. scilicet mittit suā gratiam, & hunc lib.

b Incipit. More rectè scribentium ꝑmittit procœmiū, in quo reddit lectorem attentū, docilem, & beneuolū. Attentum, cū dicit Summis uigilijs. nā ꝑ hoc, ꝙ ipse uigilauit, reddit nos attentos, ut uigilare dēamus: nā ius ciuile uigilantib. scriptū est, ut ff. quæ in frau. cre. l. pupill° in fi. & ibi, summa ꝓuidentia, ut ĵ. proxi. §. Docilē. cùm dicit: & cum sacratissimas constōnes antea confu. &c. ut ĵ. e. §. omnes. docilem. n. facit qui summā rei breuiter comprehendit: nam ꝑ hoc, ꝙ ipse abbreuiauit, poterunt amodo facilius edoceri. Bñuolum. i. bonæ uoluntatis ad addiscendum, ubi dicit: & quod priori tempore. & ibi, summa itaque ope. ut ĵ. eo. §. cunq; in fi. & §. summa itaque &c.

SYL. a Accur. æquiuocat in assignandis partibus procœmij ſm rhetoricam rationem, de hac re uide hoc in loco nostros Commentarios.

Diuisio. Imperatoriam. Diuiditur in tres partes principales totum hoc ꝓœmium usque ad finem, licet Ioann. Pla. diuidat in quinque. Nam primo ponit in quibus debet uersari Imperator. Secundo ponit qualiter Iustinianus illud adimpleuit. Tertio nos ad studium exortatur, oñdendo fructus qui sequūtur ex assiduo studio. secunda ibi, in §. Quorum. tertia ibi, Summa itaq;.] Iterum prima diuiditur in duas partes: quia primo ponit dictum: secundo ponit tres causas. secunda ibi, Vt utrunque.

Imperatoriā. Carus in ꝓœmio nō est figurandus, cū in eo nō intendat Impe. aliquid ꝑ l. disponere, sed tm̄ cōsiliū suū aperire, & modū narrare, quo librū hunc cōponi curauit. Si tñ uis ponere, potes pro rōne dubitādi adducere, ꝙ cùm Imperator nomen sit ducis exercituum, & militū, & pariter militis. l. j. ff. de testa. mili. nihil aliud ab eo exigi uidebatur q̄. usus armorum. l. fi. in princ. C. de iu. deli. cuius cōtrariū sūdet, ex eo, quia cùm ad eum spectet non tm̄ milites regere, sed prouincias, quib. præstet, tempore belli, & pacis, eidem non minus. ll. sunt necessariæ, quàm arma, ex causis in tex. expressis. Not. summarium. Item ꝙ appellatione Principis Romani uenit Imperator. Item calumnias uitandas, & calumniatores repellendos. Item idem esse rectè, quod iustè. Item ꝙ Imperator dicitur religiosus, quod largè accipitur, ut declarat Ias. in l. j. in j. lect. in prin. C. de sum. tri. Item nota attributionem armorum factam. ll. & econuerso ad demonstrandam coniunctionem, & colligantiam ipsorum: & ꝙ dictio, ut, est redditiua rationis. Item ibi, utrunque, ꝙ expressio uerborum, quæ inerant, toleratur ꝑ maiori declaratione.]

c Maiestatem. i. Imperatorē, q. est I maiestate, ut C. de leg. & ꝯst. l. digna. Adde, ꝙ maiestas est dec°, amplitudo, & dignitas cuiusq;: quā ēt ꝑ Dea honoris & reuerentiæ filia prisci coluerunt.] Similis est loquēdi ornatus. ĵ. quib. mo. ius pa. po. sol. §. filius. ibi, Imperatoriam celsitudinem. Et nota ꝙ antipophorizat [illegible] ad tacitam qōnem: hanc [illegible] quare Imperator non facit [illegible] usum est, s. armis intendere [illegible] milites magis arma scire, q̄ iura oporteat, ut C. de iu. delib. l. fi. ad quod respondet, Imperatoriam maiestatem &c.

cupidæ a legum iuuentuti S.

¶ † Incipit b procœmium.

¶ Arma legesq; ut ĩ bello & pace rectè imperetur, Imperatori necessaria sunt. hoc dicit.

Imperatoriā maiestatē c nō solū

A 2 Armis

†aliàs nō adsunt ÿba ista.

Imperatoriam maiestatem non solum armis decoratam, [a] sed etiam legibus oportet [b] esse armatam: [c] ut utrunque tempus, & bellorum, [d] & pacis [e] recte possit gubernari: [f] & princeps [g] Romanus non solum in hostilibus [h] praelijs uictor existat, sed etiam per legitimos tramites [i] calumniantium [k]

a ¶ Armis decoratam. Quaeritur quare, quod erat armorum attribuit legib. & e contra? Respondetur, ut ostenderet alterum alterius auxilio semper egere, ut C. de iusti. co. confir. in prin. & ff. de rei uend. q. restituere. Vel armis decoratam, dic proprie posuit: nam arma sunt ad decorem, leges sunt ad armandum: unde dicitur, Militant namque &c. ut C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati. Et leges dicuntur armare homines, ut C. ad l. Iul. de adul. l. cum uir nubit. Vel ideo posuit, ut euitetur malus sonus uerborum, scilicet cacephaton, idest turpis sonus.

SYL. * ¶ Prima expositio uerior est, ut abunde tam ex eodem Iustiniano, quam ex alijs scriptoribus demonstrauimus hic in nostris annotationibus.]

SYL. b ¶ Oportet i. opportunum est.

¶ Adde, quod immo necesse est, ut C. de Iusti. co. confir. in prin. exponuntur asit. haec uerba necessitatiua secundum subiectam materiam, Ias. in l. j. col. v. in princ. ff. de iusti. & iur.

c ¶ Armatam. s. ad hanc utilitatem, quae sequitur. Accur.

d ¶ Et bellorum. Et sic quo ad usum armorum.

e ¶ Et pacis. Sic quo ad usum legum. Accurtius.

** ¶ Hinc no. quod iudex debet esse iuris peritus. aliter repellitur a munere iudicandi nisi causarum habeat experimentum, auth. de iudi. in prin. & gl. in c. scisicitatus, de rescrip.

f ¶ Gubernari. Alterum legibus s. tempus pacis, alterum armis. s. tempus belli.

SYL. ¶ Adde, non quod tempore belli. ll. seruari non debeant, sed quod eo tempore minus serueni, sumpta denominatione ab eo, quod plerunque fit. l. nam ... ea. ff. de legi.]

g ¶ Et princeps. Imperator.

** ¶ Hic intelligitur de Imp uel per excellentiam, uel per adiectionem illius dictionis, Romanus. nam alioquin principis appellatio latius patet, ut no. gl. in clem. j. de baptis.

h ¶ In hostilib. Qui sunt hostes, dic ff. de capti. & postli. re. l. hostes. & ff. de uerb. sig. l. hostes.

i ¶ Per legitimos tramites. l. leges, quae sunt uia gradiendi, sicut tramites eundi, secundum Ioannem. Bene dico calumniantes punire per leges: nam in criminibus, siue ordinarijs, † siue extraordinarijs, ad similitudinem supplicij punitur calumniator, ut C. de accu. l. fi. & ff. ad tur. l. & i. priuatis. ubi dicitur, Et in priuatis, & in extraordinarijs criminib. omnes calumniosi pro qualitate admissi plectuntur. Item in ciuilibus, modo pecuniaria poena modo sacto calumniae, modo nota infamiae, ut ff. de poe. te. liti. per totum, & j. de act. §. si quis agens. & C. de plus peti. l. unica. & C. de iudi. properandum. §. & siquidem. ubi punitur contumax in expensis. Vel dic, quod septem genera poenarum uocat legitimos tramites, ut ff. de poe. l. si quis forte. in fine. cum duab. seq. Vel dic quod magistratus uocat tramites per quos iura reddunt: nam parum ualeret iura esse in ciuitate, nisi essent qui ea executioni mandarent, ut ff. de ori. iur. l. ij. §. post originem. qui puniunt in criminalibus, puniunt & in ciuilib. in expensis, & in uiatico, ut ff. de iudi. cum quem. quae ultima uerior est. Accur.

Calumniatorum punitio. † Extraordinaria crimina, quae sunt, no. gl. j. in d. Et in priuatis. † Legum tramitem noiati. de Iusti. l. j. in princi. C. de uet. iu. enuc. Magistratus sunt tramites legitimi.

SYL. ¶ Adde tramites hic uocari modos, quibus ll. utuntur: & quod iudex criminalis cognoscit incidenter de causa ciuili, dummodo sit accessoria, etiam in eadem sententia. l. interdum. §. qui furem; & ibi doc. ff. de fur.

k ¶ Calumniantium. Calumniator est qui falsa crimina scienter intendit, ut ff. ad turpi. l. j. in prin. & facit ad hoc. ff. de ijs qui no. infa. l. athletas, §. calumniator quasi aliis sit praeuaricator, & tergiuersator, dicitur in praedictis legibus.

SYL. ¶ Adde calumniantem hic accipi pro quocunque aliquid contra ius faciente.

calum-

calumnia tot remq; aliàs puniri in ordinarijs similitudine supplicij, in extraordinarijs pro motu iudicis, vt per Doct. I d. §. calũniator. & l. l. j. §. j. ff. ad Turp. qđ plenius explicauimus hic in nostris Annotationibus.

inquietates expellat: & fiat tã. iuris religiosissimus, [a] quàm victis hostibus triumphator magnificus.

¶ Vtrunq; ... Iustit quod testantur populi ab eo deuicti, & ll. latæ, præsertim C. & ff. hoc dicit.

¶ Quorũ vtrãq; [b] viã cũ summis vigilijs, sũmaq; prouidẽtia, [d] annuente Deo pfecimus. Et bellicos [f] quidẽ sudores nr̃os Barbaricę[g] gẽtes sub-

a ¶ Religiosissimus. Nota quem fieri religiosum per leges: nam ipsæ sunt sacræ, vt C. de leg. & consti. l. leges.

SYL. ¶ Religiosus, vt ait Cic. lib. 2. de natu. Deo. dicitur, qui diligẽter ac fideliter tractat, quæ ad cultũ deorũ pertinẽt: & quia Iustitia olim pro Dea colebatur, factum est vt eius obseruatores religiosi iuris rectè appellentur, quemadmodum in nostris Annotationibus ostensum est.] Item nota hic quatuor proportionabilia, scilicet arma, vsus armorum, victoria, triumphus. item leges, vsus legum, calumniæ repulsio, iuris religio.

ADDITIO. Nam sicut se habent arma & vsus armorũ ad victoriam, sic victoria ad triumphum; & sicut leges & vsus legum ad calumniæ expulsio nem, sic calũniæ expulsio ad religionem. Ioan. Fab.

¶ Quorum. ¶ Diuidit in duas partes. Primò dicit, q̃ Impe. perfectè se habuit circa arma & circa leges. Secũdò hoc suum dictũ probat ab effectu. Secunda ibi, Et bellicos. itẽ secũda subdiuidit. Nã primo exẽplificat qualiter se habuit circa arma: secũdo circa iura. secunda ibi, Oẽs verò populi. Ang.

SYL. ¶ Quorum. Casus ¶ Cũ hic tantum tractet, qualiter quod maximè Principem decet fuerit in Iusti. nõ exigitur alia casus figuratio. pendet. n. hic §. à generali ppositione s. facta No. q̃ licet seipsum laudare: q̃ & q̃n quis ad aliquid faciendum tenetur, debet illud omni opera & diligentia adimplere. Item q̃ ea quæ facimus, à Deo sunt omnia, & q̃ differunt promulgare, & componere. Item q̃ confusa debent distingui. Item q̃ iugũ ponit pro iurisdictione & potestate. Itẽ q̃ innumerũ dicitur q̃ est multiplex licet numerari possit: & q̃ dictio, iterũ, importat secũdam vicem.]

b ¶ Quorum vtranq; Si ista debent esse in Principe, tu Iustiniane qđ fecisti? Resp. quorũ vtrãq;. Pro ea iure.

c Cũ summis vigilijs, idest cũ summo labore quo ad leges: nã ius ciuile vigilantibus, & nõ dormientibus, scriptũ est, vt ff. quæ in fraudem credito. pupillus. in fi. Accursius. Vigilantibus iura subueniunt.

d ¶ Prouidẽtia, scilicet quo ad arma, & nota tres esse hominis status: memoria præteritorum, scientia præsentium, & prudentia futurorum.

¶ Dic p vigilias intelligi labores corporis: per prouidentiã, prudẽs animi consiliũ. Nam prouidentia, vt diffinit Cice de inuent. est per quã futurum aliquid videtur, antequam eueniat. facit. l. j. ff. de legi. tut. in princi.

e ¶ Annuẽte Deo. Deo gratias refert, cuius auxilio triumphum meruit obtinere, vt C. de offi. præfe. præt. Afri. l. j. in princi.

f ¶ Et bellicos. Quod coniunctim dixerat dicendo, Vtranq; viam &c. nũc diuidit, dicendo primo qualiter se habuit circa arma. Accur.

g ¶ Barbaricæ. Barbari sunt qui extra Romanum Imperium sunt, & maximè hostes. Barbari.

SYL. Adde, q̃ barbari ponuntur hic pro idomitis & incultis. aliàs. n. barbari dicuntur qui nec Latini, nec Græci sunt, à linguæ duritie: à qua barbari dicuntur antiquo vocabulo, qui duro atque aspero sermone erant.]

iuga nostra† dedu ctæ[a] cognoscunt: & tàm Africa,[b] q̄ aliæ† inumerę ꝓuinciæ,[c] post tanta temporum spatia; nr̄is victorijs à cœlesti numine pręstitis, iterū ditionis Romanæ nr̄oq; additæ Imperio, † ꝓtestant. Omnes[d] verò populi legibus tam à nobis ꝓmulgatis,[e] q̄ cōpositis[f] reguntur. Et cū sacratissimas constitutiones antea cōfusas[g] in luculentā ereximus cōsonātiā,[h] tunc[i] nostrā extēdimus curā[k] ad īmēsa[l] veteris

† aliàs redactæ.

† aliàs numerosæ.

† i. testantur, vt accipit ēt in c.cū q̄ de dolo & cō tu. in vj.

† Idest ꝓ testimonio sunt, cū sit notorium.

SYL.

Promulgare & cōponere quid sint.

† Verba sequentia non sunt Accursij.

a ¶ Deductæ de nouo.
** ¶ Qđ ait, Subiuga nostra deductæ dictum videtur ex priscorū more, victos, inermes ac discinctos trāsire cogebant subiugum, qđ fiebat duabus hastis in terra defixis, tertia quesū pligata, vt Festus memorię ꝓdidit.

b ¶ Tam Africa. Sub qua multæ ꝓuinciæ cōtinent.

** ¶ Victoriā de Africa partā, & quæ prouinciæ in ea contineantur, copiosè explicat Iusti. in l.j. C.de offic.præfec.præt. Afri.

c ¶ Prouinciæ. Sic construe, Tā Africa q̄ aliæ innumerabiles prouinciæ iterum additæ.i. adiūctę ditioni Ro.i.iurisdictioni, nostroq; Imperio post tāta &c.† protestantur nostris victoris à cælesti numine prætitis. nā istæ prouincię prius fuerunt de Ro.imperio, post desierunt, & post centū & quinque annos redierunt, vt hic: & hoc innuit quando dicit, iterum.

¶ Adde, ꝙ aliquādo significat prima vice.c. tua nobis.de appel. quandoq; bis vt hic: aliqñ pluries.l.veluti.§.hęc vox. ff. de eden.] Et qñ dicit. Et post multa temporum spatia &c. vt C. de officio præfec.præto.Afri.l.j.]

d ¶ Omnes verò. vsq; huc dixit qualiter bellicam curā habuit: nunc qualiter legalem. Accursius.

e ¶ Promulgatis. Scilicet à nobis: & dic de nouo. Et est promulgare, æquitatem rudem & naturalem occultam iuris laqueis innodare. Componere autem est difficilè promulgata in ordinem compendiosè redigere. † Vel dic, ꝙ promulgare legē est eam cōdere, & conditam recitare, proferre, ꝓnuntiare, patefacere, ꝓdere, vel manifestare. Sed cōponere, propriè est disponere & constituere, & quasi simul ponere, vt paret in glo. sequen.

f ¶ Cōpositis. Scilicet ab alijs, quas reformauimus in melius. Vel dic cōpositis à nobis: quasi diceret cōpilatis à nobis: quasi simul positis à nobis: quales sūt leges. ff. & C. & aliorum Imperatorū: suas em̄ & ꝓmulgauit & composuit.

* ¶ Dic ꝙ promulgatas intellexit à se latas, cōpositas verò collectas atq; in ordinē digestas: quæ differentia nō est perpetua, cùm cōponere, vt hic diximus in Annota. non minus propriè significet inuenire & primo facere, quàm ab alijs inuenta, aut facta colligere. l. ij. §. deinde ex his legibus. ff. de orig. iur. Promulgari verò lex propriè dicitur, cùm primum in vulgus editur, quasi prouulgari, vt Festus ait.

SYL.

g ¶ Confusas, scilicet in tribus Codicibus positas, Gregoniano, Theodosiano, & Hermogiano. vt C.de no. co. fac. l.j. in princ.

h ¶ Consonantiam, scilicet in vnum Codicem, quem non habemus, sed ex eo factus est iste quem habemus, vt C. de vete. iur. enu. cir.prin.& l. j. de emen. cod. Iusti.

¶ Adde ꝙ hic factus est post Institutiones, ille.s.quā nūc habemus.l. meminimus.C.de leg. hæc ponit Ias. in §.rursus.col.13. j. de actio.]

SYL.

i ¶ Tunc. i. statim post compositionē illius codicis fecimus Digesta.

k ¶ Curā. Vt nulla contrarietas posset repetiri, nullaq; superuacua, aut similitudo, vt C.de no. com. §. quib.

l Ad immensa. Nā erant tricies centena millia versuū.i.legum, vel.§. vel rāso. & duo millia librorum, & aliæ

multæ

multæ leges, vt C. de vet. iur. enu.l.ij. §. oia. & in prooemio. ff. §. & antea. ** ¶ Veterem autē prudentiā appellat ius vetus, qđ ab vrbe Roma condita, & à Romuli tempore ad seculū vsq; Iusti. fermè per mille quadringētos annos confusissimè sparsū erat: qđ postmodū idē Iustin. in titu. de vet. iur. enuc. mandauit enucleari. i. exponi & in certū librorum ordinem redigi.

prudētię volumina, & op' desperatū ^a^ q̃si p mediū profundū eūtes, cœlesti fauore ^c^ iā adimpleuimus. ^d^ ¶Peracta. C. & ff. ᵽpilatione mādauit Institutiones cōponi, vt principia huius sciētię auspicarētur à ll. Imperatorijs: qđ añ nō nisi p quadriēniū licebat. h. d. vsq; ad §. igit. ¶ Cūq; hoc ^e^ Deo ᵽpitio peractū ^g^ ē, Triboniano ^h^ viro magnifico, ma

quaginta constitutionib. secundo Codici insertis, & post primū promulgatis, esse factū ostēdat: cuius rei sciētia ex eo haberi pōt, si ad finē scriptum sit, datas Lāpadio & Oreste Coss. vel post Lampadij & Orestis cōsulatū semel aut iterū, vel tertio aut q̃rto Iustiniani & Paulini consulatū, vt rectissimè Alciatus nr̄ docuit in Parer.

ADDITIO.

De hoc ēt casus in l. meminimus. in pri. C. de leg. hær. vbi tex. facit mentionē de hoc libro. facit l. j. C. de ve. iu. enu. quod no. q̃a si aduersarentur adinuicem, debes magis stare legi. C. tanq̃ vltimæ q̃ huic libro: nisi in illis legib. de quibus hic fieret mentio. Ang.

a ¶ Desperatū. scā Constātino. † nā Constantinus voluit hoc facere, sed non potuit. †

b ¶ Profundū. Reperit enim omniū legū tramitem, qui ab vrbe Romana condita & Romuleis descendit tēporibus, ita esset cōfusum, vt in infinitū extenderet, & nullius humanæ naturæ capacitate concluderetur, vt C. de vet iu. enu. l. j. in princ. Accur.

c ¶ Cœlesti fauore. Subaudi mediāte.

d ¶ Adimpleuimus. Post Digesta ergo & post primā compositionē Codicis, quē non habemus, factus fuit hic liber, sed tñ ante compositionem secundi Codicis, quem habemus: vnde quod hic dr̄, qñq; per Codicem corrigitur, vt facit de anno vtili q̃ obtinet s̃m hunc librum, & in restitutione minorum & maiorum, vt j. de act. §. rursus. secus est per Codicē in dictis restitutionibus, vt C. de temp. in integrum restitutionis. l. fi. Item in secunda eius compositione facit mentionē Institutionum iam compositarum, vt C. de emen. Iusti. Cod. & secunda eius æditione. l. j. §. supradictis.

** ¶ Adde, ꝙ cū Iustin. cōcordasse primum suū C. cum Digestis & Institutionibus fateaṫ, quisquis velit asserere, in Cod. quē hodie habemus, inesse correctionē Digestorū, aut Institutionū, oportet, vt id ab vna ex quin-

¶ Cūq; s. ¶ Diuidiṫ in duas partes. Primò poniṫ qualiter mādauit fieri hūc librum. secūdo ponit causas propter quas. secunda ibi, vt liceat. Ange.

¶ Cūq; Casus. ¶ Pro casu aīaduertas qualiter Iust. declarat cur, qualiter, & p quos fecerit hūc librū cōdi. & illi' vtilitatē ostēdit p modos expressos in tex. Nota igiṫ summā. Itē ꝙ q̃s pluribus officijs cōpatibilibus fungi p̃t: & ꝙ tria requiruntur ad implēda iniūcta: sciētia, diligētia, & fides. Itē nota significatū ꝓbi, antecessor. Itē ꝙ sciētia diligentia, & fides experientia cōprobant, & ꝙ ex vnico actu ñ dignoscūtur. Itē ꝙ Institutiones sunt principia ll. & ꝙ introducendū est qđ cōferat aīæ & corpori: & ꝙ hæc sciētia hēt principiū & finē §. & quod pene. in proœmio ff. Itē ꝙ cōdere ll. à Principe delegari & demandari alteri potest, dummodo id specialiter fiat.]

e ¶ Hoc. Volumē Digest. & Codicis.

f ¶ Deo propitio. i. Deo coadiuuante.

g ¶ Peractum est, idest completum.

h ¶ Triboniano. hoc nomē & sequen-

† cogitauit & Iulius Cæs. d iure ciuili in ordinē redigēdo, auctore Sueto.

* Instōnes factæ sūt añ codicem.

gistro, & † Ex quæstori[a] sacri palatij nostri, necnon [b] Theopylo, & Dorotheo, viris illustribus[c] antecessorib.[d] † nostris (quorum [e] omnium solertiam, & legum scientiam, & circa

tia sunt datiui casus, & etiã dictio cõuocatis: & construuntur cum illo verbo inferius, mandauimus.

a ¶ Exquæstori. Pro suo simplici ponitur, scilicet quæstori. Nota quod tribus modis dicitur quæstor. Primo, ille qui quærebat pecunias tributorũ per mundum & seruabat. † Secundo, ille qui præerat capitalibus causis. Tertiò qui stabat vt legeret libros principales, qui candidatus Principis dicebatur: & ita hoc tertio modo accipio hic, vt ff. de offi. quæstoris. l. j. in fi. & de orig. iu. l. ij. §. deinde cũ ærariũ. Vel dic sin lo. quod iã fuit in illo officio, sed nũc nõ est: inde exquæstor, i. extra quæsturã positus. Vel dicas tertio, esse nomen dignitatis, vt excõsul, vt C. de aduoc. diuer. iu. l. petitionem. ibi, egredientẽ.

* ¶ Quæ nam fuerit Triboniani quæstura, seu exquæstura (vtroque. n. nomine idem puto significari) & quantæ esset potestatis, id quod nemo ferè adhuc bñ declarauit, uide hic nostras Annotationes vbi demonstratũ est hanc sacri palatij quæsturam summum fuisse magistratũ & principatui proximũ. † Eiusmodi q̃stor apud græcos appellat πάρεδρος auctore Procopio libro primo de bello Persico. Eratq; ferè eiusdem potestatis, cuius est hodie apud Gallos Cancellarius, & inter alia munera constat eum Principis responsa & rescripta dictasse. l. vlti. C. de diuer. rescript. Iustinianus in authent. de exhiben. reis, appellat gloriosissimum quæstorem diuinis nostris ministrantem literis. in authen. ut diuinæ iussiones. col 8. iubet, vt diuinæ iussiones à quæstore subscribantur, in l. præcipimus. C. de appella. quæstor dicitur sacrorum iudiciorum pr̃ses. nam cum præfecto p̃torio iudicabat de appellationibus, quæ ab oĩbus spectabilibus iudicibus in sacrũ auditorium Principis deferebantur, vt etiam colligitur ex auth. de appella. palatium autem dicebatur locus habitationi Principis dicatus. l. j. C. de pala. l. quicunque. de ope. pub.

b ¶ Necnon. Nota, duæ negatiões faciũt vnam affirmationẽ, ut hic. & ff. de verb. si gni. l. duobus. ¶ Adde, quod Andr. Alciat. ibi optimè declarat; & ex mente Ange. hic dic glo. veram nisi de mente contraria constet: vel nisi simus in rustico secundum Bal. in l qui se patris. colum. 3. C. vnde lib. vel nisi ad diuersa referantur, secundum Bar. in l. manifestè. ff. de iureiur.

c ¶ Illustribus. Quatuor sunt ordines dignitatũ: maximi, vt super illustres: magni, ut illustres: medij, vt spectabiles: minimi, vt clarissimi: quos specifica, vt in auth. de appel. §. j. ij. iij. & iiij. coll. 4. & in auth. ut ab illustri. & qui supra eos sunt coll. 5. Sunt & infimi, vt defensores ciuitatũ, & magistratus municipales: & isti non habent merum Imperium, sed superiores sic.

ADDITIO. Et ideò potestates & rectores ciuitatum non deberent posse ingerere pœnam sanguinis, quamuis contrarium de facto obseruetur, vt hic per Ange. sed superiores sic.

d ¶ Antecessoribus. Scientia, vel ætate: vel quia fuerant cum præcedentibus Imperatoribus.

* ¶ Verius ẽ antecessores dictos fuisse, qui ius ciuile profiterentur, ex eo quod scholasticis quodã modo preirent illos docendo, vt manifeste deprehenditur ex proœmio. ff. in prin. versi. Sed cum vos.

e ¶ Quorũ. Hic est interpositio vsque illuc, Cõuocatis &c. Et nota, quod in tribus hic cõmendantur qui sunt huic arti intẽti. Primo in solertia, i. in cautela, vel ingenij scientia, ut l. j. C. si ma. fac. alie. fac. sine decr. rab. hab. Itẽ in legũ scientia. Eligendus est enim

talis

† aliàs q̃stori. al. ex quæstore.

Quæstor dicitur tripliciter.

† Et hic in iuñ diuersis noĩb. nũcupaĩ: susceptor & opinator, ut C. de suscep. & Arch. l. nisi opinatores lib. 10.

SYL.

† Alia ... nõ hab... nostris Imperi... merũ ce... tis dig... tatib[9] d... cõcess...

SYL.

SYL.

Magister talis magister, qui in se laudabilem qualis esse vitam probis moribus monstrauerit: debet, & docendi peritiā, facundiam dicendi, interpretādiq; subtilitatē, & copiā Præsum- disserēdi se habere patefecerit. vt C. ptio à ua- de profes. qui in vr. con. do- lijs fami- cto l. i. lib. 12. Item in fidelitate: nam ex quo hactenus fideles extitetunt: præsumitur pro eis. ff. de re mili. nō oēs. §. à barbaris. de præteritis enim sumimus coniecturam ad futura ff. de accu sa. l. si cui. §. eiusdē. & quandoque occultā coniecturā sumimus ad præteritum, ut C. ad l. Iul. de adul. l. si quis adulterij.

nostras iussiones fidem, iā ex multis rerū argumentis[a] accepimus[b]) conuocatis mandauimus[c] specialiter, ut ipsi nostrā auctoritate, nostrisque suasionibus[d] Institutiones[e] componerēt: ut liceat uobis[f] prima legū cunabula[g] non ab antiquis fabulis[h] discere, sed ab imperiali[i] splēdore appetere: & tam aures, quàm animi vestri, nihil inutile[k], nihilq; perperā[l] positū, sed qđ in ipsis[m] rerum obtinet argumentis, accipiant: & quod priore tēpe uix post quadrieniū prioribus cōtingebat, ut tunc cōstitutiōes impe

ADDITIO. Vide glo. in c. scribam. de præsum.

a ¶ Ex multis rerū argumentis, idest ex multis rebus, uel negocijs, quę sunt argumenta. Vnde dicit prouerbium. Opus laudat magistrum. sic in auth. de mona. § sancimus col. 1.

b ¶ Accepimus, idest recepimus.

c ¶ Mandauimus, idest præcepimus.

d ¶ Suasionibus. in bona parte accipe. alias in mala accipitur. ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. & C. de fug. & ser. cor. l. siquis persuaserit.

e ¶ Institutiones. Ideo sic dictas, q̄a in statū Romani iuris nostrā erigunt intelligentiā, ut j titu. 1. §. his igitur.

SYL. ¶ Adde q̄ ab instituendo dictæ sunt, sicut & opus Quintiliani Oratoriæ institutiones appellatur. quid. aūt differant, instituta ab institutionibus, vide Lau. Val. in lib. elegan. 4. cap 9.

f ¶ Vobis. Loquitur iuuenibus.

g ¶ Cunabula. Per simile loquit: quia sicut in cuna infantes primo morant, ita iuris præceptor instituta primo legere debet. sic. ff. de offi. præ. prætor. l. 1. § his cunabulis.

h ¶ Fabulis. Quia in antiquis Institutionibus erāt fabulæ, quæ fabulæ nec vera nec verisimilia continent, secundū Tulliū lib. 1. de Inuen

SYL. * ¶ Per fabulas uidetur intellexisse prima illa exercitamenta iuuenū in scientia legali, cùm præceptores rhetorū more ipsis casus proponerēt fabulosos, ut ita illectioli inde ad difficiliora deducerentur. Aut certè sensit de adulterina illa doctrina, quæ antea tradebat §. Hæc autem in proœ. ff.

i ¶ Ab imperiali splendore, idest ab Imperatore qui splendet.

ADDITIO. Vel dic, Ab imperiali splendore, idest ab imperialibus cōstitutionibus, quæ splendere dicuntur.

K ¶ Nihil inutile. Quo ad animā: uel nihil inutile idest inusitatum: ut patet ex eo quod dicit infra proximè, Sed quod &c.

l ¶ Perperam positum. quo ad aures. Vel dic. i. male positum & contra ius.

** ¶ Theopylus uertit εἰκῆ hoc est, temerè, frustra: ut sit sensus, nihil esse in hisce Institutionibus ociosum, & sine causa positum.

m ¶ In ipsis. Idest in ipsā rei ueritate, uel in his, quæ quotidie emergere possunt. Non autem inueniuntur hic ea quæ non possunt euenire: quia de his non curant legislatores, ut in authen. ut sine prohi. matres debi. & cred. §. quia uero. coll. 7. & ff. de legib. l. iura. & l. nam ad ea.

SYL. * ¶ Melius est accipere argumenta, ut

Prouerbium.

b

&

& Quintil. sæpe, pro speciebus seu casibus qui proponuntur, vt sit sensus. his libris illa solum tradi, quæ in decidendis casibus obseruantur, non quæ abrogata sunt legibus, aut consuetudine abolita: quod latius hoc loco in Annotationibus explanauimus.

a ¶ Legerent. Nam & olim à principio legebant Imperiales constitutiones. cõstitutiones antiquas, vt in procе. ff. §. discipuli.

** ¶ Hic locus intelligendus est nõ de institutionibus antiquis, vt intellexit Acc. sed de cõstitutionibus primò Codici insertis, quæ quinto anno olim prælegebantur §. duabus. in procе. ff.

b ¶ Primordio. Idest tantum primo anno proficietis, quantùm proficiebaris in quatuor. Et nota, quòd adulatur nobis Imperator. Accursius.

SYL. * ¶ Inepta expositio Sensus enim est, hodie primo anno hasce Institutiones tradi, quæ & ipse, propterea ꝙ ab Imperatore compositæ sunt, rectè Imperatoriæ constitutiones appellantur. §. sed & quod. j. de iu. nat. gen. & ciu. cùm olim non nisi post quadriennium primus Codex, qui liber constitutiones Imperiales continebat, prælegeretur. § duabus in proce ff.

c ¶ Digni. Vos dico digni, &c. Accursius Floren.

d ¶ Initium Scilicet liber iste.

e ¶ Finis. i. Codex. Nam primo anno Institutiones legi debent, in quinto legitur Codex, vt in proce. ff. §. duabus. ibi, Quibus si benè. Accur. Floren.

f ¶ Principali Idest Principis Et nota, ꝙ hæc scientia caput habet & finem, licet in alijs artibus hoc non fit, licet vtilissimæ sint, vt in procemio ff. §. Et quod penè.

ratorias legerēt, a hoc vos à primordio b ingrediamini, digni c tãto honore, tãtaq; reperti felicitate, vt & initium d vobis, & finis e legũ eruditionis, à voce principali f procedat.

¶ Post completa. ff. iussit componi Institutiones, in qbus principia huius scientiæ sunt posita cum correctionibus iuris antiqui, quibus auctoritas per ipsũ data fuit. h. d. vsq; ad §. fin.

¶ Igitur g post libros quinquaginta h florũ, seu Pan-

¶ Igitur. Diuiditur in duas partes: in prima ponitur cõmissio cõpilationis, cum ijs, quæ in Institutionibus continentur: in secunda, vnde sint extractæ, & ꝙ auctoritate Imperiali confirmatæ sunt. Secunda ibi, Quas.

¶ Cuius, in narratione Imperatoris non figuratur. Nota; ꝙ facere dicimur, quod per alium facimus. Item quòd per desuetudinem tollitur vel inumbratur. l. Itē quòd non sufficit Principem committere. l. compilationē, nisi postea approbet. Item ꝙ quotidiana diligenter sunt attendenda: & quòd breuiter dicitur, secundùm subiectam materiam. l. antiquitas. in fi C. de vsufru Item ꝙ non sufficit simpliciter legere, sed requiritur cognitio & examinatio. Item ꝙ accommodare importat idem ꝙ tribuere: & obtinere, esse in viridi robore & obseruantia.

g ¶ Igitur. Ita continua secundũ Ioan. quia prædictorum virorum scientiam & auctoritatem probauimus, nec per alios poterant commodiùs expediri: igitur mandat per eos diuidi: vel quia ab Imperiali splendore † approbatur, & ideo mandat diuidi, vt melius possint intelligi. ff. de verborum signific. l ij. § cuiusque. Continuatio. † alias petitur.

¶ Adde tamen, ꝙ §. continuatio non est facienda. gl. in l Galius. in princ. in verbo humos ff. de lib & posth. SYL.

h ¶ Quinquaginta Qui comprehenduntur intra ff. vetus, & Infortiatum, & ff. nouum.

i ¶ Digestorum. Ideò dicuntur Digesta, quia omnia ibidem decidenda digeruntur & soluuntur. Accur. Digesta vnde dicantur.

* ¶ Quare libri Digestorum hac nota ff significentur, & an rectè, vide Alcia. lib. 3. Dispunct. c. 16. SYL.

Pan-

Pandectæ vnde dñr.

dectarũ, [a] in quibus oẽius antiquũ collectũ ẽ, † quos [b] per eundem virum excelsum Tribonianũ, necnon & cęteros [c] viros illustres & facundissimos ꝯfecimꝰ, in † hos quatuor libros easdem [d] Institutiones partiri iussimꝰ, [e] vt sint totius legitimę sciẽtiæ prima elementa: [f] in quibus [g] breuiter expositũ est, & qđ antea obtinebat, [h] & qđ postea desuetudine [i] inumbratũ, ab Imperiali remedio illuminatum est: quas [k] ex oĩbus antiquorum Institutionibus, & præcipuè ex commentarijs Caij [l] nostri

a Pandectarum. a pan, quod est totum, & decten, quod est doctrina, q̃a ibi est doctrina omnium iurisconsultorum, vt C. de ve. iu. enuc. l. ij. §. oĩa.

SYL. Adde, ꝙ aliter interpretatur Gellius lib. 12. c. vlt. * ad quod vide Budęum in l. j. in fin. ff. de iusti. & iu. nam hoc nomen deriuaẽ à πᾶν. i. omne, & δέχομαι. i. cōplector, cōtineo, vt innuit etiã Impe. in d. §. omnia.

aliàs qđ.

aliàs de † hos.

b Quos. s. quinquaginta libros. ff. Acc.

SYL. c Et cęteros. Scilicet 15. ex permissu Iustiniani electos, vt C. de ve. iure enu. l. j. § ij. & l. ij. §. q̃ omnia.

d Easdem Institutiones. idest eadem instituta.

Adde ꝙ hanc expositionem reprehendit Lau. Val. lib. 4. c. 9. * ait enim instituta dici bonos mores consilio & ratione sumptos: Institutiones verò præceptiones, quibus instituimur & docemur. rectè igitur institutiones iuris ciuilis appellantur hi quatuor libri, quibus ius ciuile docetur: sicuti Fab. quoq; Quint. opus suũ de artis oratorię pręceptis inscripsit de Institutione oratoria.] Vnde collige hũc librum sumptum ex volumine Digestorum: vel propriè dicit Institutiones, quas mandauit fieri, nunc mandat partiri, nam partitio animum legentis incitat, mentem intelligentis pręparat, memoriã artificiosè refor mat, vt infra de leg. §. sed non vsque. & ff. de excep. doli. l. j.

Diuisio a opaf.

e Iussimus. q. d. Institutiones iussimus fieri extra libris antiquorum, vt continerent quicquid in rebus, quæ in præsenti vsuo versantur, consentaneum est, ut C. de ve. iu. enu. l. ij. §. sed cum prospeximus. Accur.

f Prima elemẽta. Quia sicut ex qua tuor elementis oĩa corpora cōficiuntur, s. vt ex terra & aqua, ex igne & aere, i. ex viribus horũ quatuor elementorum totus mũdus gubernaẽ, ita hic libet comprehẽdit omnia iura.

Elementa & eorum qualitates sunt quatuor.

SYL. Adde ꝙ melius diceretur oĩa principia & fundamenta. l. ij. §. sed cũ prospeximus. C. de vet. iu. enucle. simili tamen locutione vsus est etiam Cice. in Topi. admonuimus hoc loco in Annota.] Et nota ꝙ terra est frigida & sicca: aqua frigida & humida: ignis calidus & siccus: aer calidus & humidus. Primum habet naturam melancholiæ: secundum, scilicet aqua, phlegmæ: ignis, choleræ: sanguis respõdet aeri.

g In quibus, scilicet institutionibꝰ.

h Obtinebat, i. erat in vsu, & nunc desijt. Accur.

i Desuetudine. Nota legẽ tolli per desuetudinem.

Adde ꝙ communis Doct. sententia est, ꝙ si non vsus non habet in se actum contrariũ, non tollat. l. Ias. in l. de quibus. in 6. not. ff. de legi.]

Vel per contrariam consuetudinẽ & iterum eandem consuetudinẽ, per superuenientẽ legem tolli. sic. ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus. & in authen. de hær. & fal. §. sed qm. col. j. & subijcit, Ab imperiali &c. & est optimũ exemplum. C. de iudi. l. rem non nouam.

K Quas scilicet Institutiones: & accipe legimus & recognouimus. i. esse compositas ex omnibus. &c.

l Caij nostri cōmẽtarijs dico factis super

super libros Institutionū antiquarū.
a ¶ Quotidianarū. Liber erat sic appellatus, eo ꝙ singulis diebus gerenda à magistratibus continebat qualiter iudicarentur.

SYL. rantur, vt ff. de tuto. & cura. da. ab iis: l. scire. §. fi. & ff. de verb. oblig. si quis stipulatus sit Stichum, in fi.
* ¶ Nihil hæc ad mores: sed planè intelligendus est hic locus. ostendite o iuuenes vos ita doctos & legū sciētia excultos, vt optimā spem concipiatis, rempublicam nostram studio perfecto rectè à vobis posse administrari, ac gubernari.
g ¶ Vt spes. i. hæc spes sit de vobis nostrā rempublicam posse gubernari.
h ¶ Perfectò, idest lectis alijs libris.
i ¶ Nostram. alias vestram.
K ¶ Eius reipublicæ.

tam institutionū q̃ rerū quotidianarū,* alijsq; multis ꝯmentarijs cōpositas, cū tres [b] viri prudētes prædicti nobis obtulerūt: & legimus, & recognouimus, & plenissimū nostrarum constitutionum robur eis ac commodauimus.

¶ **Hortatur iuuenes ad studia, vt ijs pfectis possint rēp. administrare. h. d. vsque ad fin.**

¶ Summa itaque ope, [c] & alacri [d] studio, has leges [e] nostras accipite, & vosmetipsos sic eruditos ostendite, [f] ut spes [g] vos pulcherrima foueat, toto legitimo opere pfecto, [h] posse ēt nostrā [i] rempublicā in partibus eius [k] vobis [l] credēdis [m] gubernari. † D. C. P. 9. Calend. Decemb. D. Iustinia. PP. 3. Consu.

SYL. ¶ Adde, vel dic rerum magis vulgatarū, & quæ quotidie in controuersiam venire poterant.]
b ¶ Cū tres. interpositio est.
SYL. ¶ Summa itaque. Cùm hic §. vnicum tantū habeat cōtextum, non recipit diuisionem: & cùm sit simplex cohortatio, non exigit casus figurationem. Nota. ll. nostras dici ex hoc, quòd eis à nobis sit tributa auctoritas: & quòd in quolibet opere perficiendo requiritur summa diligētia. Item ꝙ ambitio virtuti innixa non damnatur, & spes & desiderium honorum & dignitatum. Item ꝙ nihil actum videtur, quando aliquid superest agendum. Item ꝙ à ll. studijs discedere nō debemus nisi perfecta omnis iuris cognitione. Item ꝙ reipub. administratio per iurisperitos facienda est.
c ¶ Ope. Quantum ad corpus. vnde Virgi. lib. 1. Geor. Labor omnia vincit Improbus. Accursius.
d ¶ Et alacri. Affectio enim operi tuo nomē imponit, vt C. ad l. Cor. de sica. l. j. ff de fur. l. qui iniuriæ. in prin.
e ¶ Leges nostras. Scilicet Institutionum. Accursius.
f ¶ Ostendite, Idest ita proficite ī hoc libro: vel ita morib. informati sitis: nā boni mores plus quā diuitiæ ope

l ¶ Vobis. Idest à vobis credendis lectis etiam alijs libris. Vel si habes credendam, idest committendam, vobis datiuè legitur: & hoc dico legitimo opere perfecto, idest cum quinquennio legeritis: nam tunc opus cō summatur, vt in procœmio. §. duab. alijs. Et quòd dicit in partibus eius, ideò est, quia multæ sunt partes eius, vt præfectura, consulatus, & aliæ multæ, vt patet ex tractatibus de officijs. in ff. & in C.
m ¶ Credendis, idest quia creditur secundum primam expositionē. vel si habes credendam, dic, vt in glo. supra. Accursius.
SYL. * ¶ Vtro modo legatur, siue credendis, siue credendam, vna est uerbi credere significatio: accipitur enim pro committere: quo genere loquendi vtitur etiam in l. ij. §. Nos itaq;. C. de vet. iu. enu.

De

De iustitia & iure rubrica.

¶ Iustinianus tractaturus iura populi Romani præmittit de iustitia, quæ est mater iuris.

¶ Adde, quod Ias. hic intelligit de iustitia in actu] Et ideo ab ea incipit: sic obligatio mixta a actionis, ut ff. de procu. licet §. ea obl. & ideo præmittitur in tractatu, ut infra de obl. in prin. & de act. in prin.

¶ Adde, quod ideo præposuit, quia iuri operam daturum prius nosse oportet, unde nomen iuris descendat,

¶ Institutionum, seu elementorum D. Iustiniani sacratissimi principis.

LIBER PRIMVS.

¶ De iustitia [a] & iure. [b]

¶ Iustinianus vetusti optimus præceptor imitatus est rectum ordinem procedendi, quod debet esse diffinitiuus, diuisiuus, & exemplorum positiuus: & primo ponit diffinitionem iustitiæ & iuris prudentiæ, ex l. iustitia. ff. eo. tit.

quod a iustitia dicitur. l. j. ff. eod. titu.

b ¶ Et iure. s. quod ius iustitiam prosequitur ut minister, uel filius.

¶ Adde, quod potius ut effectus iustitiæ, & ut administratum, quia si iustitia est voluntas tribuens ius, ius non est minister iustitiæ, sed ipsa iustitia est illa, quæ ius administrat.]Sed quare de hoc ponitur in rub. cum in textu nihil dicat diffiniendo, licet diuidendo sic? Rñdet quidam, ideo non posuit in textu de iure, ne grauaret rudes animos secundum Py. quod nihil est. Vel dic hoc plerumque fieri, ut aliquid ponat in rubrica, quod in tex. non ponit, ut C. de reli. & sump. fu. & de lu. aleæ, nam nihil in tex. ibi dicitur de ludo alex.

¶ Adde, quod tunc fuerunt addita illa uerba in rubrica, quando fuit addita illa constitutio græca: antiquiores enim codices non hñt.] Vel dic (quod est uerius) ut diffiniatur, ut dicemus. infra eo. tit. § iuris præcepta in glo.

Vstitia ¶ Diuidit titulus in sex partes, In prima diffinit iustitia: In secunda iuris prudentia. In tertia ondit qualiter ad iuris cognitionem sit procedendum. In quar. ponit præcepta iuris. In quinta diuidit inter publicum & priuatum. In sexta proponit dicendum de priuato. Casus figurari non potest cum ponat diffinitionem. rõ aũt dubitandi & decidendi, inde colligit, quod dixit Cice. j. Offi. quod omnis de aliqua re disputatio debet a diffinitione proficisci, ut sciat id, de quo disputat. No. diffinitionem iustitiæ. Item ibi, unicuique, quod non est habenda acceptio personarum. Item ibi, constans, quod iudex non debet moueri passionibus. Item ibi, tribuens, quod uera iustitia consistit in administratione, non in cognitione. Item quod iuris prudentia uersatur in cognitione rerum diuinarum, & quod est cognitio iusti, & iniusti. Item quod enumeratio contrariorum non est superflua, nisi super utroque detur doctrina.

Vstitia [c] est † constans, & perpetua uoluntas, ius suum

c ¶ Iustitia. Hæc iustitiæ diffinitio potest intelligi de diuina iustitia. q. d. Diuina iustitia est uoluntas constans & perpetua &c & secundum hoc hæc uerba in ea posita sunt plana. Sed nonne iniustum fuit, quod tantum datum fuit mercenario sero uenienti, quantum illi, qui mane uenerat: quod tamen Dei iustitia laudatur. ff. de ann. le. l. ij. & de uer. sig. l. ii §. cuiusque? Rñ. illud diuinum mysticè dicitur q. d. tantum habebit de paradiso ille, qui decedit in hoc ultimo seculo, si faciat bonum, quantum & ille, qui decessit in primo seculo.

ADDITIO Et hoc ideo est, quia ecclesia nunquam claudit gremium redeuntibus, ut in epistola inter claras. C. de sum. tri. c. super e. extra de hære. lib. vj. Ange. Are. & Ias. Play.

ADDITIO Immo non fuit iniustum: quia paterfa. tanquam moderator rei suæ potuit in ea talem legem statuere, ut C. man. l. in re mandata. secundum Ias.

Adde,

† Concor. cum hoc prin. 22. q. 2. c. cum devouissimus. & gl. in e. forus ver. iustitia. extra de uer. signi.

Dub.

Respond.

SYL.

¶ Adde, ꝙ illud iustū fuit, q̄a sic fuerat cōueñtū l.j.§.si cōueniat.ff.deposi. dixit.n.Amice non facio tibi iniuriā, nōne ex denario cōuenisti mecum ?]

† fal. cuique tribuendi.

¶ Vel dic ꝟm lo.ꝙ de fragili hoīs iustitia loq̄tur. q.d.iustitia humana, uel quę est in hoīe, est volūtas cōstās &c.& ꝟm hoc illa duo verba, cōstans & perpetua, abijciuntur extra: q̄a homini nō pñt cōuenire, cū scriptū sit, ꝙ septies ī die cadit iust': & iō nunq̄ in eodē statu permanet, ut in auth. de non ali.aut permu.§.ut autem.

SYL.

¶ Adde, ꝙ intelligit q̄tenus homini cōuenire p̄t l.siq̄s uēditor.ff. de ædil. edi.]Itē q̄d in fi. dicit, ius suum unicuiq; tribuēs, intellige q̄tū ad affectionē, q̄a ad actū non p̄t.q d. hñs.affectū tribuendi, sicut s̄.in tub. Prooemij dr̄ de augusto: sic & de mr̄imonio, q̄d ē indiuiduū, ut j̄.de pa.pot.ī prin. licet interdum diuidat̄, ut patet. C.de repu.l.consensu. Vel tertio expone, ut in summa huius tituli, ut uolūtas. i. mēs, cōstans, i bona, quasi habitus mētis bonus. Sed Tullius sic diffinit; Iustitia est habitus animi, cōi utilitate seruata, suam cuilibet tribuens dignitatē. ꝟm Pla. Iustitia ē uirtus, quæ plurimum pōt in ijs, quæ minimum pñt. Vel, prout ego credo, Iustitia est animi congrua dispositio in singulis rebus rectè diiudicans.

Iustitiæ diffō ꝟm Tul.

Iustitiæ diffō. ꝟm Pla.

ADDI Dicite, ꝙ hic iustitia diffinit̄ ḡnaliter. ad argumēta uero breui distinctione facilè sic r̄ndebitis. Aliq̄ñ cōsideraī iustitia prout est in abstractu, tunc iustitia est constans, & ꝑpetua. Al.q̄ñ consideratur prout est in cōcreto, ut est posita in corꝑe hoīum administrantiū, & tunc dr̄ corruptibilis non rōne essentialitatis iustitię, sed rōne mali contenti, hoc est praui hominis. Exemplū posset poni in rustico, qui posuit uinū optimū in prauo uase & destructum est. Christo.

¶ Adde, ꝙ fuit opi.Albe. in l.iustitia. ff.e.ꝙ hic diffiniret̄ iustitia in abstracto, secus ī cōcreto: ꝓ pleniore tñ & uera hui' diffinitionis intelligētia, uide q̄ hic scripsi in Annota.]

SYL

†unicuiq; tribuēs. a Iuris prudētia ē diuinarū atq; humanarū reru noticia, b iusti atque iniusti scientia.

¶ Primo leuia, deinde difficiliora sunt docenda: ne scholares, aut studium deserāt, aut cū magno labore ad scientiam diffidenter, aut tardi' perducantur. h.d. Areti.

a ¶ Tribuēs. ut honestè uiuat sibi: & sic alterū non lædat, immo ꝓficiat: uel dicius suū. idest hominis meritum.

SYL

¶ Adde, ꝙ hic est potius effectus iustitiæ, quàm ipsa iustitia, ut dicit August.lib.19.de ciui.Dei.

b ¶ Notitia. Pōt rectè legi, ut illa dictio scientia sit ablatiui casus: uel ecōtra sit noīatiui casus, & hæc dictio notitia sit ablatiui casus † sic j̄.ti. j.in prin. Sed nūquid ꝟm hoc oportet, ꝙ q̄cunq; vult iuris prudens, uel iurisconsultus esse, dēat theologiā legere ? Rñ. non, nā in corpore iuris hæc oīa inueniūtur, ut C de sum.tri.& fide catho.& C. de sacros. eccl. & de epis. & cle. & in auth. sub multis titulis: ubi specialiter de diuinis tractatur.

* ¶ Dic uerbū diuinarum, positum in hac diffinitione, referendū esse ad illam iuris publici partem, q̄ in sacris, & sacerdotibus consistit, ut plenè tā in Annota. q̄ in Cōmentarijs hoc loco declarauimus.] Item quæ est dr̄ia inter iustitiam, & ius, & iuris prudentiam? Respon. Iustitia est uirtus: Ius est eius uirtutis executiuum.

ADDITIO Angelus nō putat hoc verum: quia immo magistratus est ille, qui exequitur ius, ut l.ij.§.post originem.ff.de orig.iur.Ang.

¶ Iuris prudētia est scientia illius iuris. † Itē iustitia est summū bonum, ius medium, iuris prudentia infimū. Itē iustitia vult tribuere unicuiq; ius suum, Ius uerò coadiuuat, Iuris prudentia docet qualiter illud ñat.

¶ Adde

SYL. ¶ Adde, quod cōis resolutio est, quod hęc verba accipiant non quo ad essentiā, sed quo ad ordinē, qa iustitia tanq̄ in abstracto est primum: ius vt in concreto secundum: iuris prudentia tertium, sicut scientia post scibile.]

¶ His igitur ¶ Diuiditur in duas partes: in prima ponit p̄positum suū docendi primò leui via: in secunda rationē reddit per locum ab incōuenienti. Secūda ibi, Alioquin.

SYL. Casus ¶ Quęre hac visa diffinitione iuris prudētię: quo ordine deueniēdū, sicuti esset ad illius cognitionē: & pariter videtur, vt in hoc tex. * nec placet rō dubitādi aliàs assignata p §. discipuli. in proœ. ff. cū illa epistola facta fuerit post cōpilationē Institut. vt ibidē apparet; vnde ille §. nullam potuit p̄bere materiā dubitandi, sed loco casus legendū est, q̄ in proœ. 8. lib. scribit Quintil. aurea sanè & ad hunc locum maximè pertinentia. No quod ea, quę ex diffinitionibus cognoscunt, dnr cognita generaliter. Itē quod à facilioribus est inchoandū. Item quod rudis animus rerū multitudine onerari non debet. Itē quod non debemus causare, quod iuuenes studia deserant. Item quod faciliore via eundū est: & quod doctrina debet procedere à generalibus ad specialia: & quod ea doceri debent, q̄ auditoribus conueniūt. 8 q. c oportet. Item quod diffidentia plerunq; remouet animū à studijs. Item quod in quacūque re est habendus ordo: quod multitudo parit cōfusionem: quòd illud est simplex, cui nihil additur.

a ¶ His igitur generaliter. Nunc vult dicere, qualiter leges sunt docendę.

Rudē in ligit no m,& ad c nō fit ā,-sicuti Nera- is parie nouos recen- , rudes pellat. vsusfru- nari. de ifr. Eo- loquē. modo tur idē stin. in c ipsa se senten- expli- nda. l ij. sed. cū. vet. iu. incl. ibi, sies ru- s, & q p̄mis gn vesti ai stāt.

¶ His igitur[a] generaliter cognitis,[b] & incipientibus[c] nobis[d] exponere iura populi Rom. ita maximè vñr[e] posse tradi cōmodissimè; si primò leui[f] ac simplici[g] via, post deīde diligētissima[h] atq; exactissima[i] interpretatione[k] singula tradantur: alioquin, si statim ab initio rudē † adhuc & infirmū animū studiosi, multitudine ac varietate rerū onerauerim[o], duorū alterū, aut desertoré studiorū efficiemus, aut cū magno † labore, sępe etiā cū diffidētia (q̄ plerunq; iuuenes auertit[m]) serius ad id pducemus, ad qd leuiore via ductus, sine magno labore, & sine vlla diffidētia

b ¶ Cognitis. i. posita diffinitione iustitię & iuris prudentię. Accur.

c ¶ Et incipientibus. Datiuè possunt legi cum verbo j. videntur: vel ablatiuè vt superius respiciant: & hęc verior.

d ¶ Nobis. Loquuntur compilatores huius libri in persona Iustiniani, qui debet exponi per eos. SYL. ¶ Adde, quod immo loquitur Iusti. vt j. in pro. §. i. vbi dicitur, perfecimus.]

† Aliàs labore eius.

e ¶ Videntur. s. iura populi Romani.

f ¶ Leui. quo ad verba.

g ¶ Simplici. quo ad sententiam.

SYL. * ¶ Leuem ac simplicē viam dixit. i. facilē, quemadmodum & in § sed quia j de fideic. hęr. & in l. vlt. §. Tales. C de fur. quare probāda non est differētia Acc. inter verba & sententiam, nec illa de respondendo positionibus simpliciter, quam hinc colligunt Doct.]

h ¶ Diligētissima. quo ad subtilia verba.

i ¶ Exactissima. quo ad subtilem materiam & scientiam.

K ¶ Interpretatione. i. facili sententia.

l ¶ Quę. Scilicet diffidentia.

m ¶ Auertit. No. contra inconstantiā.

SYL. o ¶ Variatio qñ permissa sit, vide Dy. in c. Mutare de reg. iur. lib 6. & Dec. in l. Nemo potest mutare ff eo.]Sic. ff de procur. in causę. in prin. & in Auth. de mon. §. si quis autem fortè. vnde Salomon, Tria sunt mihi incognita, & quartum quod penitus ignoro: via colubri super lapidem: via auis volantis in aere: via nauis in medio maris: quartum difficiliùs, † via iuuenis in adolescentia sua: vnde dantur in integrum restitutiones eorum facilitatibus. vt j. de hęr.

† Concor. tex. iūcta gl in c. ois ętas. 12. q 1 & extrà de pręsum. c. ex studijs. in gl. 2ō. q. 3. proclivi.

de hære. qua. & dif. §. extraneis.

a ¶ Maturius. Hic nota prouerbium, Qui uadit plane, uadit sane.

SYL. ¶ Iuris præcepta. Tex. hic non recipit diuisionē, sūmā, aut casū: & notabilia alia non colliguntur nisi ea, q̄ in tex. dñr.

b ¶ Iuris p̄cepta. i. iura pręcipiētia. pręcipiūt aliqd, qđ p̄tinet ad aliquod istorum trium: nā non omne ius pręcipit: immo quoddam punit: quoddam uetat: quoddā permittit, ut. ff. de legi. l. legis. quoddā consulit, ut ff de rei uend. l. is qui, & quoddam hortatur, ut C. de transa. l. age.

† sic in proœ. decre. in gl. honestè. & in prin. decreti. c. humanū genus.

† An autē seipsum liceat offendere, uel alteri offensionē sui permittere, uide hic per Io. Fa. & Ange. & per Are. in c. si non licèt 23. q. 5.

maturius [a] perduci potuisset.

¶ Tria iuris præcepta, ex l. iustitia. ff. eo. titu.

¶ Iuris [b] pręcepta † sūt hæc: honestè [c] viuere: † alterū [d] nō lędere: ius suū [e] cuiq; tribuere.

¶ Ius aūt publicū est aut priuatum: publicū, quod ad rem Romanā: priuatū, quod ad priuatos spectat. dicēdū est de priuato h. d. ex l. 1. §. huius studii. ff. eo. tit.

¶ Hu [f] studij duę sunt positiones: [g] publicum, & pri-

ꝙ in hoc titulo nō diffiniebat ius, qđ est ars boni & æqui, cuius merito q̄s nos sacerdotes appellat. nam dico ꝙ hæc uerba, q̄ hic sunt, tātūdē pręstant: nā qđ hic dicit: pręcepta iuris: per hoc dicit ars, cum ars sit collectio multorum pręceptorum. Itē per hoc qđ dicit hōestè uiuere: alterū nō lædere., ualet tantū, quantū, boni & æqui. Itē per hoc, qđ dicit, ius suum vnicuique tribuere. colligo, cuius merito quis nos sacerdotes appellat. i. sacra, uel iura sua cuilibet ministrantes, ut hic & ff. eo. l. 1. 2. respon.

SYL. Adde. ꝙ non intelligit, ꝙ omnia iura præcipiāt, sed ꝙ oīa iura reducant ad ista tria: aut. n. respiciunt honestatem uitę, aut alterius lęsionem, aut tribuere quod suum est cuique.]

a ¶ Honestè. quantum ad se: q̄ę honestas & circa matrimonia est, ut ff. de ri. nup. l. semper. & circa mores ser uatur, ut ff de tu. & cu. da. ab iis l. scire oportet. § penul.

ADD. Et ideo dicit Ang. mulierem honestè uiuere, quę uiuit secundum mores loci: sed castè uiuere non intelligitur quę transit ad secunda uota. s. respectu mariti defuncti, uel filiorum eius: sed respectu aliorum secus.

d ¶ Alterum non lędere. unde illud: Quod tibi non uis fieri, alij ne feceris. ut in decre. in prin.

e ¶ Ius suū. ut nō solū nō lędat, sed ēt adiuuet. nā nō sufficit abstinere à malo, nisi fiat qđ bonū est, ut ar. in decr. 86. dist. nō satis. Sed nōne hæc uerba accipiunt hic sicut in diffōne iustitię in fine? Rñd. non: immo ibi hæc tria cōprehēdit: hic aūt illud solū qđ extra duo prima reliquit. Et no. ꝙ i hoc reprobo opi. Py. & aliorū, q̄ dixerunt,

Quæstio.

Iuris diffinitio.

S.YL. * ¶ Iuris diffinitionem, quam tradit Vlpia. in d. l. 1. explicauimus hoc loco diligenter in nostris Commentarijs, post Budæum in Anno. ad d. l. 1.

ADD. Glo. hic loquitur inutilia, & remota. unde Py. uerum dicit, ꝙ hic Imperator nō diffinit ius: aliud enim est ius diffinire, aliud iuris pręcepta enarrare. Ioan. Fab.

¶ Iuris. Diuiditur in duas partes. In prima diuidit ius: in secunda proponit dicere de iure priuato.

SYL. ¶ Casus. In diuisione non figurat. No. ius diuidi in publicū & priuatū: & qđ sit publicū, & qđ priuatū. Itē ꝙ res Romana ponitur ꝓ oībus reb. publicis.]

f ¶ Huius studij. idest artis adipiscendæ per studium.

g ¶ Positiones. i. spēs, ſm Pla. sed ſm Azo. sic i. sup duob. gñibus, non speciebus. ponitur hęc ars studio discenda. nec. n. placet, ꝙ ex multitudine rerū multa dicant iura: sic. n. diceretur ius aliud equinū, qđ sup equo tractaret: aliud asininū & sic de singulis: sed credo, ꝙ iste nō fuit Pla. intellectus, sed ille, qui est pręceptoris mei. Accursi.

* ¶ Ego positiones hoc loco, reiectis subtili-

subtilitatibus, pro speciebus aut generibus accipi existimo: ius n. aut publicum est, aut priuatum, tametsi aliter Budæus interpretetur in l. 1. ff. eod.

a Publicum ius. Et cõsistit in sacris, in sacerdotibus (i) & magistratib. ff eo. l. 1. § publicũ & in authẽ vt iu. ina. & auiæ. §. q; verò ita. col. 8. & C de sum. trini. & fi. ca. inter cla ras. & ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem.

uatum. Publicum ius a est, quod ad statum rei b Romanæ spectat. c Priuatum est, quod ad singulorũ vtilitatem pertinet. d Dicẽdum est igitur de iure priuato: e † quod est triparti te f collectũ. Est. n. ex naturalibus g præceptis, aut gentiũ, h aut ciuilib. i

SYL. ** Cur publicum ius in sacris, & sacerdotibus consistere dicatur, vide Alciatum lib. 2. Parer c. 35.

ADDITIO. (i) Nota hic Ange. ꝙ cùm ius publicum consistat in sacerdotibus, sacerdos est persona publica non potest tamen alteri stipulari, nisi de eo, quod spectat ad sacerdotis officium, vt vsura restitui, vt notat Ioannes Andreas in ca quanquam. extra de vsu lib. 6. Ange.

b Rei Romanæ, idest Romani Imperij sic ponitur infra de pat. pote §. ius autem.

c Spectat scilicet principaliter nam & singulorum est vtilitas Rempublicam conseruari.

d Pertinet scilicet principaliter; secundariò autem ad publicam vtilitatem pertinet: expedit enim reipubl. ne quis re sua malè vtatur, vt infrà de iis, qui sunt sui vel alieni iur. §. fin.

** Annotandũ est, quatuor modis publicam vtilitatem accipi: alia. n. vtilis est & publicè & cuilibet singulariter, vt illa quæ in sacris, & magistratibus consistit. d. l. 1. § publicum. altera, quæ publicè quidem vtilis est, non etiam singulariter, qualis est illa quæ ad Fiscum pertinet. l. pen. C. de prin. ci li. 12 Alia, quæ & ipsa publicè quidem, sed magis singulariter vtilis est: vt ꝙ dotatæ sint mulieres, vtile est id imprimis ipsis mulieribus, deinde & ciuitati, nempè vt repleatur liberis hominibus. l. 1. ff. solu. matrim. Quarta & vltima, quæ actu singulorum vtilis est. publicè verò non nisi collectim, & quandam vniuersi contemplatione. commoditatem quãq; afferre potest: vt ꝙ subiecti sint locupletes, ꝙ nemo re sua male vtatur. d. §. fina. ĩ de ijs qui sunt sui vel ali. iu Sed hęc à proxima non multũ distat: n. si quòd à publico commodo longius abest. Alcia.

e De iure priuato. Sed quid de publico? Rñ non dicet in hoc libro, sed ff. de iure fis. & C eo. tit. & in alijs tit. sequentibus, & ferè per oẽs tres libros Codicis vbi de iure pub. tractatur. Et nunquid illud est tripartitè collectũ? Rñ. sic vt statim dicam, & ex eisdem præceptis. Cùm ergo eadẽ sint exempla publici, & priuati, quare de priuato tm dixit, ꝙ est tripartitè collectũ? Rñsio. quia plura erat de eo priuato dicturus. Item cùm fecisset hunc librum causa rudiũ, nolebat eos multũ aggrauare: quod fecisset, si tractasset de iure publico in hoc lib.

f Tripartitè In iure enim priuato, vt in suo toto, tripartita sunt præcepta naturalia, vt hic, Neminem cum alterius damno fieri locupletẽ, vt ff. de condi. indeb l nã hoc natura Item gẽtium: vt, Quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse existimetur vt ff eo l vt vim Itẽ sunt pcepta ciuilia, vt pcepta de vsuca. qa de priuata vtilitate est vsucap. vt j. de vsuca in prin. ibi, Ne dñia &c Et sic publicũ est ex eisdẽ exẽplis: & pone eadẽ exẽpla vt ecce. à iure naturali, vt non locupletetur cum iactura alterius respu. à iure gentiũ, vt liceat reipub. ppulsare iniuriã. Item à iure ciuili, vt respu vsucap sicut priuatus. q exẽpla posuimus ĩ statim in iure priuato.

Iuris priuati tripartiti exempla.

Iuris publici tripartiti exempla.

g Naturalibus. i. iuris naturalis.

h Aut gentium. Idest præceptis iuris gentium

i Aut ciuilibus. f. præceptis.

¶ De iure naturali.

Continuatio. ¶ Dictum est s. q ius priuatum est collectū ex naturalib. præceptis, gentium, & ciuilibus, nunc de eis dicit. Et primo de iure naturali. Accur.

Diuisio. IVs naturale est. ¶ Totus iste titulus diuidit in quinque partes. Primo ponit de iure naturali. Secundo de iure gētium, & ciuili. Tertio ponit vnam diuisionem iuris ciuilis. Quarto rediēs ad ius ciuile, & naturale, ponit vnā dñiam inter ipsa iura. Vltimo ponit circa q̄ versatur ius ciuile. Scda ibi, ius aūt ciuile. Tertia ibi, Cōstat aūt. Quarta ibi, Sed naturalia. Quinta ibi, Omne aūt. Et hoc principiū ēt diuiditur in tres partes. Primo ponit diffinitionē iuris naturalis Secundo declarat illam. Tertio probat per effectum. Secunda ibi, Nam ius. Tertia ibi, Hinc descendit. Ange.

† vide ca. ius naturale. prima dist. cum glo. ibi.

† aliàs folius. aliàs nō humani generis proprium ē. sed omnium animalium.

S Y L. ¶ Ius naturale. Casus Quia in fine p̄cedētis tituli dictū fuit, q ius priuatū ex tribus p̄ceptorū generib⁹ collectū fuit, vz ex naturalibus gentiū, & ciuilibus, quæsitū est ab Imp. qd esset ius nāle, ad qđ rñdet ꝓut in tex declarādo qualiter sit cōe oibus aīantib⁹, sed qa gr̄a iuuenū expediebat rē aperti⁹ declarare, posuit exēpla coniunctionis maris & fœminæ, ꝓcreationis & educationis liberorū. No. quid sit ius nāle Itē q ius nāle est cōe oib. aīantibus. Itē q coniunctio maris & fęminæ est de iure nāli. Itē liberorū procreatio. & educatio. Itē q licita cōiūctio maris & fœminæ à iure ciuili matrimoniū appellat. Itē q aīalia irrōnalia ex instinctu naturæ dñr habere peritiā iuris nālis. & eo vti. Itē q verbum. videmus, refertur ad oculū intellect⁹, & ad ea quæ intellectualiter percipiuntur, qđ no. pro dictis testiū. Item q q̄uis animalia ex humo constent, vt homines, tñ genus humanū ad homines tantùm refertur.

¶ De iure naturali gentium, & ciuili.

¶ Ius naturale est quod oībus animalibus cōe est, vt maris, & fœminæ coniunctio, liberorum procreatio, & educatio. h.d. ex l. j. §. ius naturale. ff. eod.

IVs [a] naturale est, qđ natura omnia animalia docuit Nam ius [b] istud non solum humani generis proprium est, sed & omniū animalium, q̄ in cęlo, [c] quæ in terra, [d] q̄

a ¶ Ius naturale | est, q natura i De⁹: | & noīatiue, & ablatiue p̄ legi: sic s̄ tit j. §. j Et not. q quatuor modis ius naturale ponitur. Qñq; pro iure gentium, vt Barto. j. de re. diui. §. singulorū. Quandoq; pro iure pactorū, & sic pro iure prætorio, vt ff. de pactis l. j. Quādoque pro eius contrario f pro eo, qđ rescindit pacta, vt in restitutione minorū, vt ff. de mi l. j. Qñque pro instinctu naturæ, vt hic, & ff. eo. l j. §. ius aūt naturale. Sed fm cano. ius naturale dr̄ quod in lege mosayca vel in euangelio continet, vt in prin. decr. Et istud (quod) hic est nominatiui casus, qñ hæc dictio, natura. est ablatiui casus: & contra est accusatiui. qñ, nā, est nominatiui, & tunc dic, natura, i. Deus

| Hæc non est legis intentio i & natura hic accipitur prout tuce infra ta ciuilibet rei. Barto. N. fa. & Ila. Tu dic q gl. bū sensit, q a m. hil aliud pro nam ra intellexit text. q vim illam diuinam q Deus est fm Sene. & dixi in l vt vim ff eod. super text.

S Y L. * ¶ Labitur Accur. dum putat ius nāle vocari ius p̄toriū nā, vt hic admonuimus in cōmentarijs, licet Prætores in edictis suis nālē æquitatē sequant portio tñ sunt edicta illorum iuris ciuilis, nō naturalis. §. constat. j. eo. tit. ** Porro verbū, natura, hic esse casus nominatiui, hodie inter oēs cōuenit.

b ¶ Nam ius. bene dico oīa aīalia: Nā ius istud &c nō solū est hominū, sed cōmune omnium animalium. Accur.

c ¶ Humani, idest hominum.

d ¶ In cœlo idest in aere, vt aues, quę in arboribus & aere nascuntur, vt infra de re diui. §. apium.

S Y L. * ¶ Similis expositio in l Aequissimum §. si tamen ff de vsufru.

e ¶ In terra. vt feræ bestiæ, quæ in suis lustris, idest cubiculis nascuntur: & etiam quædam aues.

a ¶ In

in mari [a] nascunt. Hinc [b] descēdit maris [c] atq; fœminæ † cōiugatio, [d] quā nos mrimoniū [e] appellam⁹. Hinc [f] liberorū procreatio, † & † educatio. [g] Videmus etenim cætera [h] quoque aīalia istius [i] iuris pitia cēseri.

¶ Quilibet populus, aut suo pprio iure vtit à se statuto, qđ dr ius ciuile, aut cōi oīum hominū naturali rōne introducto, quod ius gentium vocat, & po. Ro. vtroq; vsus est. h. d. ex l. omnes populi. ff. eod.

a ¶ In mari. vt pisces: idem dico, & si in qualibet alia aqua nascuntur.

b ¶ Hinc i. ab hoc iure naturali, s. Deo, qui primo Adam Euæ coniunxit, & in paradiso delitiarum posuit.

c ¶ Maris. id est, masculi.

d ¶ Coniugatio. s. animorū nō corporum vt ff. de re. iu. l nuptias

¶ Adde qp immo corporū, qa cū loquat de cōiūctione cōi oībus animantib. non pōt itelligi animorum, sed corporū quāuis licita coniunctio restricta ad hoīes possit dici animorum potius quàm corporum.]

ADDITIO Est tñ dña fm Ange. qa secuto solo cōsensu possibilis est separatio per ingressum monasterij, vt C. de epis. & cle l Deo nobis. circa prin. & in decret. Ex pub. de conuer. coniu. secus autem secuta carnali copula.

e ¶ Matrimoniū i effectū mrimonij. Et sic nota, qp mrimoniū quo ad originē ē de iure nāli s. à Deo, vt hic dr: † de iure gentiū ēt dici pōt, qa ab eo receptū ē, † de iure ciuili ēt dici pōt, qa ei formā adiūxit, & solennitatē, vt patet ĩ. de nup. p totū titulū, cū dicit à qbus nuptijs sit abstinēdū, & ff. de ritu nup. p totū vñ dēt dici de iur. ciuili, vt ff de iusti & iu. l. ius ciuile.

¶ Adde, qp quo ad formā verborū dr de iure canoni. & de iure diuino quo ad prohibitionem graduum ascendētium & descendentium. ca. literas. de resti spo. sed dici pōt, qp non coniunctio sed phibitio sit de iure diuino.

f ¶ Hinc liberorum procreatio Nam Deus operatur ad liberorum procreationem, & naturalis instinctus

g ¶ Et educatio. Nam hoc iure s nāli teneť paren. ad educationē filiorum suorū potius q̃ alienorū, vt ff vñ. li l scripto hære. in fi. † & ad hoc ēt teneť parens, nisi per se sit sufficiēs, vt ff. de libe agno l si quis. §. sed & si filius.

¶ Adde qp intm est verū, vt teneať ad alimenta filij, ēt si lrīmā assignasset. l. libert⁹ oparū. ff. de ope. li. Alex. in l. si cū dotem. † . j ff. sol. matr. * & cōsiderando hoc mō educationē, nēpe vt redacta ē ad necessitatē, non est dubitādū, quin sit iuris ciuilis: inspecto vero illo instinctu naturæ, quo ducimur ad educādum liberos nostros, à iure naturali descendit, vt tradit Deci. in l penul. nume. 26. C. de pact.

Adde, qp licet pr non teneať alere filiū, q ex aliquo artificio alere se pōt, hoc tñ intelligēdū ē, si illud artificiū honestū sit, & possit fm q̃litatē psonarū honeste exerceri. l. nepos. p ver. si. & ita decidit Bar. in d. l. siqs à liberis. Itē adde, qp pr ñ teneť alere filios illegitimè natos, vt not. gl. §. fi. ĩ. de nup.

h ¶ Cætera. s. aīalia, nedū homines.

i ¶ Istius iuris. Scilicet naturalis, de quo loquimur. Ex eo enim quòd auis volat, piscis natat, gallina oua calefacit, mouentur isto iure naturali.

¶ Adde, p declaratione istorū verborū Budæū in suis Annot. l. j. ff. eod. qui exponit verbū, censeri, i. admirationi nobis esse ob huius iuris peritiam.

** Ego vero cū sciam apud latinos sæpe ea dici censeri, quæ in aliquē ordinē & numerū referunt, & in eū quasi censum ascribunt, crediderim verū sensum huius loci esse, quasi Iustinianus dicere voluerit, nō solū hominē, sed cætera quoque aīalia ascribi & referri siue recenseri inter ea, quæ instinctu hoc nāli mouent, & legē hanc à natura sensibus indictam exquunt: qđ & verba Græca Theophili hoc loco manifeste demōstrant. Vel simpliciter

† aliàs cōiunctio.

SYL.

† aliàs hic educatio.

† Nā ipse nālis stimulus parentes ad liberorū suorum educationē hortatur, vt ait idē Iustin inl. j. §. sileat. C. de rei vxo. ac.

Matrimoniū à tripli ci iu. est.

† Vniuersaliter fm Ioā Fa. ne parentes sint incerti de filijs quos alere tenentur, ratio naturalis dictat matrimonium.

† Vt quo ad substātiam consensus.

† Qđ sequitur nō est Accur.

SYL.

SYL.

citer accipe verbū censeri.i. ꝑdita esse, vt & Iustinus dixit. Scythas virtute animi & duritia corporis censeri: quo sensu ēt Vlp accepisse vr̄ l j ff ad munic. & Suet i libello de illust. Grāma. q loquēs đ Atteio Phil. ait, multiplici, variaque doctrina censebatur.

† alias vel gentium. † alias diuiditur.

¶ Ius autē ciuile † à iure gētiū ita † distinguitur, [a] ꝙ oēs ppl'i, q legib. [b] & † morib. regūť, partim suo proprio, partim cōi [c] oium hoium iure vtunť. Nam quod qsq; populus ipse sibi ius ꝯstituit, id ipsius ꝑpriū ciuitatis ē; vocaturq; ius [d] ciuile, quasi ius ꝑpriū ipsi' ciuitatis. Qđ verò

¶ Ius autem. Diuidiť in 4. par. in prima poniť dictum, ꝙ oēs populi aut ꝑprio iure vtūntur, aut cōi oium gentiū: in 2. declarať qd sit ius ꝑprium & ciuile: in 3 qd ius gentium: in 4. ꝙ po. Ro vtroq; vsus est. 2. ibi, nam qđ 3. ibi qđ verò 4 ibi & populus. Casus Declaratū fuerat quid esset ius naturale & qa dictū fuerat, ꝙ constabat ius oē ex ꝑceptis naturalibus, gentium, & ciuilibus, declarandū mō veniebat quid esset ius gentium, & ciuile: dubium aūt faciebat, quia cūm ista iura essent cōia hoībus tm̄, non videbatur ēt in noīe diuersifícanda sed esse eiusdem speciei Attñ contrariū deciditur. & diuersitas sumitur ab origine; declarando ꝙ quoties aliquod ius obseruať apud oēs gentes, peraq; rōne quadā nāli tunc est ius gentiū: quoties aūt ius seruať ex dispositione particulari alicuius ciuitatis, illud vocať ius ciuile, quasi illius ciuitatis, & qa declarādū erat ius Romanorū, dicit po. Ro. vtroq; iure vsum esse No ꝙ oēs populi pnt sibi condere statuta: & ꝙ talia statuta dnt ius ciuile. l ē ꝙ relatiuū quis vel qui sta. restrictiuè fm gl hic Item ꝙ differunt ll. & mores & sic cōsuetudo Itē ꝙ omnes populi partim vtunť suo ꝑprio iure, partim cōi Itē ꝙ ius cōe hic appellatur gentiū Item vñ dicatur ius ciuile & quare. Itē ꝙ ius gentiū introducitur nāli rōne. Itē ꝙ ius gentiū dr̄ qđ apud oēs gentes, peraq; obseruatur; & vñ dicatur Itē ꝙ po. Ro hēt suas ll. partim à iure gentiū, partim à seipso. Itē ꝙ singulæ materiæ sunt tractandæ suis locis, & nō sunt confundendæ.

* † mores quomodo hic accipiēdi sint, vide Budæū ad l. Ius ciuile. ff. de iust & iure.

a ¶ Distinguitur.i. vnum ab altero sic cognoscitur. Accur

b ¶ Legibus & moribus. Nā qdā sunt qui reguntur tm̄ moribus: & ēt quidā qui nec moribus, nec legibus, vt hoies syluestres: & ēt quidā legibus tantum, & non moribus ¶ Adde, ꝙ hęc glo. cōiter reprobatur hic & in l. oēs populi. qa hoc relatiuum stat declaratiuè, & competit cuilibet. de gñe Defendi ñ pōt declarando, vt hic in nr̄is Cōmentarijs & Annot.** Theophylus hæc verba legit disiunctiuè. Legibus, aut moribus & Salomonius quoq; ita legi oportere, ex antiqs exēplarib. asseuerat: fm quā lectura nō paucæ sopiunť difficultates, quas hinc doctores excitarunt. SYL.

c ¶ Communi. Idest eo iure, quod est in communi apud omnes, siue scriptum sit, siue non.

d ¶ Ius ciuile. Vt sunt statuta terrarū quæ iura municipalia dñr, vt C de emā li l. j. & sic dr̄ ad drīā iuris nālis. i iuris gentiū: & ita accipitur hic. Scđo mō dr̄ ius ciuile lex 12 tabul. vt ff de iust & iu l. ius ciuile . hoc igitur ¶ Adde hoc verū fm interpretationē gl ibi: sed tñ nō se restringit text. mag s ad 12. tabu. q̄ ad aliud ius Romanorū] Tertio dr̄ ius ciuile oē ius, qđ non est ꝑtorium: & sic accipitur. ff. de ius & iu. l ius aūt ciuile. in prin. & § ius prætorium. Quarto dr̄ disputatio prudentium q̄ fuit facta super l. 12. tab. vt ff de ori iur. l. 2 § hæc disputatio. fm Ioan. Quinto quicquid scriptum habemus de iure, dr̄ ius ciuile: vt cum dr̄: Est enim sanctissima res ciuilis sapientia, q̄ pretio nūmario non est æstimanda, vt ff. de va. cog l. 1. §. proinde. Sexto dr̄ quoties adijciť aliquid iuri nāli. vt in mr̄imonio modo diximus: vel detrahiť iuri nāli, vt in vsucapionibus, vt ĵ. de vsuca. in prin. YL.

Ius ciuile sex modis dicitur.

vel

naturalis[a] rõ it[e]r oẽs gẽtes cõstituit, id apud oẽs populos, perçq; custodit; vocaturq; ius gentiũ, quasi quo iure oẽs gẽtes vtũtur.[b] ¶ Popul[us] itaque[c] Roman[us] partim suo[d] pprio, partim cõi oĩum hoium iure vtit: quæ[e] singula qualia sint, suis locis proponemus.[f]

¶ Ius ciuile denominat à populo cõdẽte: & iuris ciuilis applone ius Romanum intelligitur p antonomasiã. hoc dicit.

† vel adijcitur iuri gẽtiũ, vt in tutela in uẽta à iure ciuili originaliter vt j. de tute I ptin vel detrahit, vt in ptãte ser uorũ restricta, vt j. de ijs q sui vel alie. iur. sunt § sed hoc tpe. hoc.n. ius ciuile dr̃, ut ff. de iust. & iu. l ius ciuile. j. respon. & hęc exempla sunt ibi notata.

Adde. quod hæc gl. dr̃ magistralis ab An ge. hic, ī fi dicẽdum est clarius, q qñque ius ciuile capitur strictè. & ponit ad differentiam prætorij: quãdoq; largius, & cõprehendit ptoriũ & oẽ id qđ à po. Ro. est cõstitutum: qñq; largissim[e]. & capit ẽi pro naturali vel gentiũ recepto à iure ciuili siue sit simpliciter receptũ, siue aliquid additum, vel mutatum: quæ probantur in l. ius ciuile ff. eo. tit.]

a Naturalis rõ. No q iuris gẽtiũ naturali rõne est inductũ, vt hic & j. de re. diui. §. singulorum. vñ est immutabile vt j. eod. § sed naturalia Accur

b Vtuntur. Vt est religio erga Deũ: vt parentib. & patriæ pareamus, † & cõtra violentiã resistamus, vt ff de iust. & iur. l. 1 in fi. & l. 2. & 3. Item conuentiones, siue pacta q̃ apud oẽs gentes valent, vt j eo. §. ius autem gentium. & ff. de pact l iurisgen in prin

Adde, nõ esse parendũ pri[ncipi si] turpia aut impia imperarit. veluti pditionẽ pñæ, mr̃is necem. & id genus alia l. minime. de rel. & sump. fu. qua de re pulcherrimè A. Gel li. 2. c. 7 Amplius, si pr̃ violata pace hoĩem occiderit, ei filius alimenta præstare non tenetur. c. 1. §. si qs hoĩem de pace ten. i feu.

c Itaq; Quia omnis populus vtitur partim iure communi partim &c

d Suo. Quod pro se tñ composuerũt alias esset lex gñalis, vt j. e. §. lex. ** Dic gñaliter suo iure. i. à se cõposito, non p se. Ius.n. ciuile est, qđ po. Ro p se & iperio suo statuit, siue lex sit gñalis, siue alia pars. §. cõstat. j. eo.

e Quæ singula s. iura gentiũ & ciuilia, quib. utunt ciues Romani, & effectus eorũ iuriũ, dicet j. de re. diui. §. singulorum: usque ad finẽ tituli, ubi dr̃ qualiter acquiruntur dñia iure gentiũ: itẽ j. de usuca. & in tit. sequentib in quibus dr̃ qualiter acquirũtur dñia iure ciuili. & fm hoc referẽ ad proximum dictũ, & illud intelligas de iure ciuili Romanorũ gñali. Vel aliter dic: pponemus. j. e. tit. §. pen. vbi dicit alterũ variabile vt ciuile: alterũ nõ: vt gentiũ, & fm hoc non referẽ ad proximũ dictum, sed ad id quod dicit supra. Nam &c. & etiã. Quod verò &c.

Adde, q prima verior est propter illa verba, Suis locis.] SYL.

f Proponemus. Sed vbi? Rñdeo: forte j de re. di §. singulorũ. † & refe[r]t n[on] ad proximũ dictũ, sed ad id. qđ dictũ est: Nã qđ q[ui]sq; &c. & ibi. Qđ verò &c.

† Ista glo. cõtradicit gl præce. sed ambæ sunt bonæ vt referatur ad proximum dcm vel ad remotum, cùm fm ambas expositiones loquimur de iure gentiũ & ciuili fm Nico.

¶ Sed ius eodem Diuidit in duas partes: in prima de[c]lar[a]t, q ius ciuile ab vnaquaq; ciuitate cõdente appellat: i 2. qd venit appellatione iuris ciuilis scđa ibi. sed quoties. Casus. Quia dictũ fuerat vnãquãq; ciuitatẽ ius sibi cõstituere posse, idq; vocari i[us] ciuile: quæsitũ fuit an in iure ciuili eẽt particularis aliqua appellatio, dubiũ faciebat q a cũ esset positũ ad drñã iuris gẽtiũ, qđ vno vniformi noĩe appellat. vide bat eodẽ mõ esse ẽt ius ciuile. Cuius cõtrariũ decidit, dicẽdo i[us] ciuile nomẽ recipere ab vnaquaq; ciuitate cõdẽte. Rõ drñæ est, qa cũ illud sit ius gentiũ, qđ perçq; apud oẽs seru. t, nõ põt eẽ nisi vnicũ: at i[us] ciuile diuersificat fm diuersas qualitates dispõnũ à diuersis populis factas. Sed tunc dubitatũ fuit: qd si reperiat scã mentio iuris ciuilis,

† In hoc. s. quia eo iure oĩa erant cõmunia fm Ias. hic. alias si gl. præsup. q illo iure esset da-- re meum, & tuum. esset fal. vt per Ia. de Are Bald. & Alb in l ius ci. ff. de ius. & iur. SYL

† Tex est not. fm Iac. in l. j. § & generaliter. ff. de uent. in po. mi. quẽ Bal. reputat singu. in l. matres. C. ad Ter tu. & cui potius sit parẽdum vide per Ange. Are. hic.

† alias & populus.

uiľis, inter tot iura ciuilia de quo intelligẽdũ erit, & dubiũ faciebat, q̃a cũ tot eſſent quot ciuitates, nomẽ videbať æquiuocũ, q̃a caſus p̃ſupponiť remotis oĩbus coiecturis, & poſito ſimpliciter iure ciuili in eius ſimplici denotatione, & iõ ea videbať capienda interpretatio, quæ ſolet fieri in ſimilib. æquiuocis l. duo ſunt Titij. ff. de teſtam. tu. Tñ cõtrarium decidiť diſponedo, ꝙ ĩtelligiť de Romano per antonomaſiã. quæ rõ per ſe tollit rõnẽ dubitandi: q̃a alijs ceſſantib. excellentia ipſa eſt coniectura, q̃ oſtendit, q̃ fuerit mens diſponentis, & nominantis ius ciuile. Not. ꝙ ius ciuile ab vnaquaq; ciuitate appellať. hĩc vñ ſint dicti Romani, & vñ Quirites. Itẽ ꝙ non adiecto alio noie, iuris ciuilis appellatione, intelligiť de Romano: & ita intelligas hunc tex. quia q̃uis à pluribus allegeť hic tex. vř. ꝙ appellatione iuris veniat ius Romanorũ, tñ qui ita intelligunt, non bñ intelligũt. decidi ur n hic nõquid veniat appellatione iuris, ſed quid veniat appellatione iuris ciui ita. n. probat aduerſati ua illa. (ſed) quæ facit retineri eoſdẽ terminos Ale. in l. filius à patre. ff de li. & poſth itẽ tex. ibi, ſi non addimus nomen cuius ſit ciuitatis Item not ꝙ verba æquiuoca in dubio intelligũtur in digniori, & potẽtiori ſignificatu.]

a ¶ Sed ius q̃dẽ &c Diximus aũt populos cões aut ꝓpriũ ius hr̃e: Sed &c.

b ¶ Ciuitate appellatur. i nomen illius ciuitatis, vbi factum eſt ius ciuice, debet ei imponi.

c ¶ Solonis. Noĩa sũt cõpoſit orũ ſtatu totũ in illis ciuitatib. ſicut ſi appellat q̃s ius ciuile Bonoñ. ſtatutũ à cõpoſitoribus inuentũ. & cõſilio cõfirmatũ. Solon leges ſcripſit Athenienſiũ Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni eius 33. teſte Gell. lib. 17 cap. 21. primus tñ oĩum Draco tulit ll. q̃bus Athenieſes vterentur authoreeo. Gell. lib. 11. cap. 18.

¶ Sed ius[a] q̃dẽ ciuile ex vnaquaq; ciuitate appellatur:[b] veluti Atheniẽſiũ: nã ſi q̃s velit Solonis,[c] vel Draconis leges appellare ius ciuile Atheniẽſiũ, nõ[d] errauerit Sic[e]. n. & ius, quo Roman[9] pp̃ls vtiť, ius ciuile Romanorũ ãppellamus: vel ius[f] Quiritũ, quo Quirites vtunť. Romani. n. à Romulo, Quirites à Quirino[g] appellãť. Sed quoties ñ addim[9] nomen c[9] ſit ciuitatis,[h] nr̃m[i] ius[k] ſignãmus: ſicuti cũ poetã dicim[9], nec addim[9] ei nomen, ſubauditur[l] apud Græcos egregius Homerus, apud nos Virgil. ¶ Ius gentiũ oĩb. hoĩbus eſt cõe. & à gẽtibus factum

d ¶ Non errauerit. immo bene dixerit.

e ¶ Sic. n & i[9]. Quod pro ſe tãtum compoſuerunt, aliter eſſet generalis lex vt j. eo. §. lex eſt & de hoc ſcilicet iure ciuili generali poteſt hic loqui.

f ¶ Ius q̃ritũ. Pro eo. licet noĩa mutet.

g ¶ A Quirino. qui fuit eorum rex, dictus à Quiris quod eſt haſta: quia magna haſta in bello vtebatur. — Quirinus vnde dicitur.

¶ Adde. ꝙ Quirinus & Romulus idẽ eſt, ita dictus ab haſta quam erat ſoli tus geſtare: q̃ Sabinorum lingua curis dř, ſicut & Iuno curitis eſt appellata.] — S Y L. † Ex Ouidi lib. 11. Faſt.

h ¶ Ciuitatis. Sed ſimpliciter dicitur ius ciuile.

i ¶ Noſtrum. Scilicet Romanorum per excellentiam.

ADDITIO. Et ideo dicit Ioã. Fabri. ꝙ in ſupplicando pro p̃benda eccleſiæ cathedralis ſpecificatio ipſius eccleſiæ vitiaret, quia ſufficit, ꝙ dicatur: In eccleſia Lugdunenſi, vel Pariſien & ꝙ ita de facto vidit obſeruari

K ¶ Ius ſ. ciuile Romanorum ꝓpriũ, vel g̃nale. ſi eſt factum vt ſit generale. — Diuiſio.

l ¶ Virgilius Idẽ in apoſtolo nã Paulus in diuina ſcriptura intelligiť, Itẽ vbi dř ſapiens intelligitur Salomon,

¶ Ius aũt Primo ponitur vnũ dictum. Secundo ponitur ratio, quare ius gentium

usu & necessitatibus, ita exigētib⁹: ex quo bella licita oriunt, & captiuitates, & seruitutes, & ꝯtus qbusdā exceptis. h. d. usq; ad §. ꝯstat. ex l. manumissiones. & l. ex hoc iur. ff. e.

¶ Ius [a] āt gentiū oī humano [b] generi cōe est. Nam usu [c] exigente, & humanis necessitatibus, gētes humanæ iura quædā sibi constituerunt. Bella [d] etenim orta sunt, & captiuitates secutę, & seruitutes: q̄ sunt naturali iuri ꝯtrarię. Iure. n. naturali oēs hoīes ab initio [e] liberi nascebātur. Et ex hoc iure gētium omnes

tium fuit inuentum. Tertio ponuntur exempla rōnis Secunda ibi, Nam ius. Tertia ibi, Bella. Angelus Areti. ¶ Ius autē gentiū. Casus Visum fuit, in quo differret ius gentiū à iure ciuili & utrūq; satis declaratū, unde q̄situ fuit, an sicut ius ciuile habebat suas dispositiones, ita & ius gentiū Rō dubitādi fuerat, quia ī. dictum fuerat, ꝙ illud erat gentium, qđ naturali rōne, pereq; custodiebat: non uidebat ergo esse dñiā aliqđ ius constituiū in ipso iure gentium, sed quasi omnibus gentibus à natura pariter infusū Rñdetur tñ contrariū, & assignatur rō in tex ibi, Nam usu. In hoc tamen differt à iure ciuili, qa hæ cōstōnes oīum gentium cōsensu factæ sunt, illæ particulari alicuius urbis. Not ius gentiū esse cōe oibus gētib. & ꝙ cōstōnes iuris gen. uel ex cōmoditate, uel ex necessitate gentiū sunt introductæ. Itē quo iure bella, & seruitutes ortæ sūt, & seruitutes naturali iuri esse cōtrarias. & ꝙ de iure naturæ oēs hoies liberi nascebant̄ & ꝙ oēs ferè cōtractus sunt de iure gētiū Itē no. ꝙ ll & statuta debēt fieri, aut pp cōmoditatē, aut pp necessitatem hoīum: itē ꝙ ius gentium derogat iuri naturali: item ꝙ dictio, ex, denotat principium tēporis.)

a ¶ Ius autem. Autem pro sed, & repetit de iu. gen. ut aliquid addat.

¶ Adde notandū esse hanc gl. ut non dicatur superfluum, quando aliquid repetitur, ut aliquid addatur)

¶ Adde. ꝙ repetitio eiusdē rei alio quoq; casu tolerat̄, cū s. fit, ut qđ ante dictū est, clarius & dilucidius enarret̄, gl. 1. in canon. de elect. lib. 6. & in c. 1. in uer & filio. de sum tri. eo. lib qua de re late Dec. in l 2. §. uult. si cer pe. & in l. quæ dubitationis. de reg. iur.

b ¶ Omni humano. Sed nūquid placita humana genera sunt? Rñ. non expono † ergo. i. omnibus hominibus Similis tropus apud Marcum ca. ulti. euntes in mundum uniuersū prædicate euangeliū omni creaturæ.

c ¶ Nam usu Ab initio. n. pauci erāt homines. īdigue rūt in aliquo cōi usu. & qñ plures fuerūt, tunc magis suas cōsuetudines habebant & statuta, puta ut nullus uineam, uel hortum alterius intraret, & hoc sequitur, & probatur ff de iusti. & iur. l. ex hoc iure.

d. ¶ Bella. sed qūo a iure descēdit bellum. cū sit à iure prohibitum? ut ff de usufru æquissimū. Rñ loquitur de eo qđ à populo Ro. est indictū hostib ut ff. de cap. postliminio reu l. hostes.

* Adde ꝙ bellū naturali rōne inductū est, ut pax habeatur, & nos nr̄aq; tueamur. c. militare c. noli existimare. & c. apud ueros. 23. q. 1. de qua re abunde disseruimus in nostris Annota.

ADDITIO. Immo à quocūq, ēt priuato ꝓ suo recuperādo, & de licētia superioris. si ipsū recuperare non ualeat: & hoc nedū cōtra suū detinentes, sed ēt eos iuuātes: ſm Io. & Doc.

¶ Item propulsare uiolentiam. qđ est falcū, ut ff de iusti. & iu. l ut uim. & ff. de ui & ui ar. l 1. §. uim ui cum moderamine tamen, ut C unde ui. l. 1.

¶ Adde. ꝙ aliàs declarabam hoc moderamen. esse iniuriæ illatæ, uel inferendæ subitam propulsationem, periculo proportionatam uitæ rerum, uel honoris, in d. l. ut uim.)

e ¶ Ab initio. Sed nunqd hodie? Quidam dnt, sic: nos contra, nam seruus

SYL.

† Vel expone. i. ex toto ſm Nico. & Ioā. Fab.

† Primum oīum Afri ꝓlium cōtra Aegyptios fecere fustibus. quos phalāgas uocant.

Bellū est à iure introductū.

SYL.

SYL. Genus humanū est unicum.

SYL.

nascitur, ut ī de iu per f. semi. et 2. & ff de nata reiti. l. interdum.

a ¶ Penè Penè dicit † pp quatuor cō tract' ut stipulationē, ut ī de act. e. de constitura. Item litera& obl. ut ī. de lit. obl Itē pp contractū emphyteuticū vt ī. loc. . adeo. Itē pp sponsalitiā largitionē. i. donationē pp nuptias, vt in authē. vt spōs. largi. §. 1. & 2 coll. nona. ** Non ab re Accur. exposuit spōsalitiā largitatē. i. donationem propter nuptias, quemadmodū & in d. authē. vt sponf. lar. ne forte intelligeremus de donatione, quæ ꝓpriè sponsalitia dr̄. quā dubiū non est a donatione pp nuptias differre. quia inter sponsos tm̄ fit, non inter coniuges: nec eam doti æqualem esse necesse est, cùm eam pp dotem non detur, aut Accur. ait in d. auth in prin. & differre inter se has donationes satis arguit ēt titulus ille Codicis. de donationibus pp nup. & sponsalitijs. id, quod & Accur. ibidem annotauit.]

Adde. ꝙ ēt obligatio quæ ex tutela prouenit à iure ciuili descendit nam & hæc 12 tab. verbis inuenta est. Alcia in l. creditores. de ver sig.

Et nota. ꝙ hic dr̄ oēs cōtract' eē de iure gentiū, sed nō oēs obligationes: nanque ex maleficio, vel quasi unt, non sunt de iuregentium, sed vel à lege 12. tabularum vel alia lege.

ADDITIO. Prout gl. loqt̄ in quasi maleficijs, approbat: q̄a in his contingit aliquē obligari ex fcō alieno, qđ ius gentiū non considerat: sed ꝓut loquitur in maleficiis, reprobatur per l. 1. ff. de fur. vt p Ang. & Christo. hic.

b ¶ Innumerabiles idest nō facile ad numerandum habiles, vt infra de re.

† Idē Bar. & Nico. & vide gl simile in l. ex hoc iure ff. de iu. & iu & in l legitima ff. de pac.

penè[a] ǝctus introducti sunt: vt emptio & vēditio, locatio & ǝductio, societas, depositū, mutuū, & alij innumerabiles.[b]

] Ius Romanū, aut scriptū ē, aut nō: scriptū est, lex, plebiscitū, senatusconsultū, constōnes, edicta ꝓtorū, & prudentū rñsa. Quorū lex est, q̄ à ppło, plebiscitū à plebe senatuscōsultū à senatu fit. h. d. ex l. ius ciuile. cū l. seq. ff. eo.

¶ Cōstat autē ius nostrū[c] quo vtimur, † aut ex scripto,[d] aut non scripto:[*] vt[e] apud Grecos,[f] τό μὲν ἄγραφον τό δὲ νομικόν

¶ Scriptum autē

corpo & incorpo. in prin.

¶ Costat aūt. Post q̄ Doct simul legunt § Y l. usq; ad § sed & qđ Principi. diuidit illuc vsq; in 5 partes in 1. declarat ex quo ius nr̄m costet: in scđa qđ sit ius scriptū: in tertia qđ sit lex: in quarta qđ plebiscitū: in quinta qđ senatusconsultū: partes patent.

Diuisio.

¶ nō ē ponēdus, q̄a ꝓcedit partiendo, & describēdo. Nota ius Romanum aut l. scripta cōstare aut consuetudine Itē no. partes iuris scripti Itē modū ferendarū legum plebiscitorum, & senatusconsultorum. Itē ꝙ consul dr̄ magr̄atus senatorius: & tribunus dr̄ plebeius. Item quō differat plebs à populo. Item quid veniat appellatione populi Itē ꝙ patricij, & senatorij veniūt appellatione populi secus appellatione plebis Item quid sit plebs. Itē ꝙ plebiscita ex lege Hortēsia sūt eiusdē ptātis cui sūt leges. Itē ꝙ difficile est multos simul adunare]

c ¶ Ius nr̄m. i. ciuile Romanorū de quo diximus s. e § sed ius. Largè vo. cat ius ciuile, qcqd scriptū hēmus de quo in iure gñali vidimus. s. e. in gl Vt sunt staturæ terrarū &c ibi qnto &c. Item qcqd hēmus de morib. hic cōprehendit. i. gñalib. vt patet ex inferioribus.

d ¶ Ex scripto. De hoc dicit vsque ad §. ex non scripto. ī. eo & de non scripto ibi dicit Accur.

ADDITIO. Nō tn̄ est necessaria scriptura ad substātiā legis, sed ad probationem tantum arg l. contrahitur, ff. de pig. secundum Doc. hic.

e ¶ Vt, pro sicut.

f ¶ Apud Græcos, nam & Græci vtebantur iure scripto, & non scripto, vt ī eo. §. & non ineleganter.

† alias aut scripto, aut sine scripto.

† i. partim non scriptum, partim legitimum, & legib. proditum.

† Vide ad hunc locū Budæū. in l. ius ciuile ff de iusti. & iure. & And Alciat. lib. 2. prætermiss.

Ius a eſt, lex, plebiſcita, ſenatuſconſulta, b Principū placita, magiſtratuū edicta, reſponſa prudentum.

Lex eſt, c qđ populus Romanus ſenatorio magiſtratu interrogāte (ueluti d Cōſule e) cōſtituebat.

Plebiſcitum ē, qđ plebs plebeio magſtratu interrogante (veluti f Tribuno) cōſtituebat.

Plebs āt à pplo eo differt quo ſpecies g à genere: nā appellatione populi vniuerſi ci-

a Scriptum aūt ius ſ. ciuile Romanorū de quo dixit ſ. eo. § ſed ius Accur.

b Senatuſcon. Quare dicti ſunt conſules. not. ff de or. iur l. 1 § exactis 2.

c Lex eſt. Hæc diffinitio, quo ad ſententiā concordat cū ea, quæ eſt. ff. de lega. & ſenatuſcon. l. 1. licet quo ad verba diſſentiat. Diffinitur, & alio modo Lex eſt ſanctio ſctā, iubens, honeſta, ꝓhibens, contraria: quæ ſumitur ex lege Græca ff. de leg. & ſenatuſconſ l Item diffinitur tertio modo. vt in alia lege Græca colligitur in eod. titu. de ll. & ſenatuſconſ. l. 2. Accur.

Adde, ꝙ hic ñ diffinit lex. ſed deſcribit modus l ferēdæ qa in eſſentia nō differūt, ſed ī auctorib. & mō cōdēdi.]

d Veluti. Exēplificatiuè ponit. vt j. §. ꝓximo. nā ſcā cōuocatione po Ro. magiſtratus. ſ Senatus nō totus. ſed q maior erat oībus. interrogabat populū. ſ. cōſul, an ſic placeret* Rectè ait Acc. verbū. veluti, poni cā exēpli: nā ñ ſolū Conſules. ſed & Dictatores, Prætores, Interrex, & qdā alij ius ferendi leges ad populū, & rogādi hēbāt: quēadmodū ex veterū monumentis facilè licet intelligere, & accuratiſſimè oīum docuit Paulus Manutius lib de Leg Ro. Porrò illud aīaduertendū eſt, ꝙ licet primū qdem ex ſolo Senatorū cœtu Conſules crearent vt hic quoq; ſignificatur, tñ poſt multas inter populum, & plebem concertationes obtentum fuit; vt ex plebe quoque poſſent creari. l. 2. § deinde cum. de orig. iur.

ADDITIO. Et iō dicit Ang. ꝙ nō valeret ſtatutū in cº cōfectione cōſtaret, ꝙ nō fuerit in cōſilio p Priorē ſcā ꝓpoſitio: ſecus tñ in dubio. Ang. Are.

Et ſic ad libitum populi fiebat, vt ff. de orig. iu l. 1. in prin.

e Conſule. Nā Conſul vice Senatorum interrogabat populum & ſic ipſi ſenatores vñr interrogare. Nā qui per alium facit, per ſe facere videtur. vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. deieciſſe & ff. de admini. tuto. l. ita autem. §. geſſiſſe.

ADDITIO. Debet tñ in libello exprimi ꝙ pte, vel aliū tuo nomine tale quid commiſſum fuerit: aliàs agedo cōtra te, & probādo de alio tuo nomine ſpoliante, non obtineret, ſecundam Ioan. Fabr. & Ange.

Nam rectè oīa noſtra facimus quib. à nobis authoritas impertitur, vt C. de vet. iur. enuc. l. j §. ſed & ſi qd. verſi omnia.

f Veluti. Exēplificatiuè ponit vt ſ. §. ꝓximo erat. n vnus noīe Tribunus: qui pérat plebeiis, & eorū magſtatui, q interrogabat plebeios, vt ff. de ori. iur l ij. § augeſcente. & §. iiſdem tēpibus. & multas leges hēmus de his vt l aquil. vt j. ad l. aquil. §. ex hoc tñ ca. & ne Præſides accipiant niſi eſculenta, vt ff de offi. procon. l. ſolent. § fin. & ff de offi. præſi. l plebiſcito.

ADDITIO. Sed nec hodie illa, ſi habent ſalariū vt ibi no, ſecus in delegatis extra de reſcri c. ſtatutum §. inſuper lib. 6. Ioan Fab.

g Species à gñe. Eſt aūt genus qđ pdicatur de plurib. differētib. ſpecie: vt aīalium, aliud rōnale, aut irrōnale, & ſic ſe habet populus. vt ſequitur. ad nobiles. & ignobiles. Species aūt q prædicatur de plurib. differentibus numero: vt hoīum alius Titius, alius Seius: & ſic ſe habet plebs, nam minores tantum comprehendit, vt ſequitur.

Adde ꝙ melius dixiſſet Imperator, Quo pars à toto, qa dña ſpēi, & gñis non pt accōmodari: quia hic poſita plebe nō p nē populus, ſicut ſpē poſita, ponit gēnus: tenemur tñ Imperatorem hic in noſtris, Annotationib. SYL.

†Con cor. in ca post electionē in glo super ver. nullate-nus. post princ. ibi sic noīe populi. ex tra de ele. & gl. in c sedes. super ver. maiores prope fin. ibi plebis aūt appellatione ex tra de rest.

† Pro intellectu huius loci, vide Bart. in l. 1. colū. 4 vers. illud

S Y L. ergo. C. d digni. lib. 12. Generis diffō.

Speciei diffinitio

† Dicit tñ Ange. quamuis loco senatorum, hodie succes serint cōsiliarij, seu decur o-nes, nō tñ posſēt super princi

S Y L. pi rescr-uatis statuere, puta ad fa-

* Nā sicuti latior est gñis q̄ spēi signa tio, ita latius patet populi q̄ plebis nomē, & ita interpretādus est hic locus, non autē q̄ plebs sit spēs populi, Alcia. l. inter donū. de ver sig. Et sciendū est, genus aliter accipi apud Legistas aliter apud Dialeticos, vt tradit Bart. in l. Mæuius. §. duob ꝯ le 2.]

a ¶ Etiā. q. d. Non solū plebeij appellatione populi cōnumerant, sed ēt patricij.

a dde. populi appellatione, eius vrbis incolas contine ri, aduenas nō contineri, Fel. in c. Rhodulphus de rescr.

b ¶ Patricijs. Qui erant quasi patres principis, vt infra. quibus modis ius pat po solui. §. filius.

* ¶ Patricij qui appellarent vide Budæū ad l. vlt. ff. de Senato. & Alcia li 12 C in ti de cōs & nō spar. pec. Olim .n. patricij dicti sunt. q̄ à cētū patrib' quos Romul' instituerat originē traxerāt Acc. vero cōfundit pricios veteres cū pricis ab Imparoribus institutis, inter quos lōgā fuisse dfiā cōstat.

c ¶ Sed & plebiscita. Videbat minus valere, quasi loco & argumento sumpto ab authoritate: qa maior est pricorū & senatorū authoritas, vt C. de legi. l humanum ff. de edē. l. siquis ex argentarijs §. i. sed hoc sublatum est p legē latam ab Hortensio rege vt sequit & ff. de orig. iu l. 2. § augescente.

d ¶ Lege Hortēsia. Sic dicta ab Hortensio, qui pacem cōposuit inter nobiles, & plebeios, & inter eos sic statuit, quòd valeret plebiscitum.

* ¶ Quo tpe lata fuerit, & q̄ lōge erret Acc. existimās Hortēsiū fuisse Regem, legito q̄ hoc loco dixi in Anno.

ues significantur, cō numeratis etiā [a] patricijs [b] & senatorib. † Plebis au tē appellatione, † sine pricipijs, & senatorib. cæteri ciues significantur. ¶ Sed & plebiscita [c] lege Hortensia [d] lata non minus valere, quàm leges cœperunt. ¶ Senatuscōsultū est † qđ senatus iubet atq; cōstituit. [e]

Nam cum auctus esset populus Ro. in eum modū, vt difficile esset in vnū eū conuocari legis [f] sanciendæ cā, æquum visum est, senatū vice populi consuli. [g]

¶ Principum constitutiones, præcepta, vel decreta, q̄ personalia non sunt, habēt. l. vim. h. d. ex l. j. ff. de cōstitutio. princip.

* Nam fuit Q Hortensius Dictator, q eam legem tulit, vt ex Lælio Fælice tradit Gellius lib. 15. ca. 27.

e ¶ Cōstituit. Nā poterat facere legē vt hic & ff de le. & sen l. nō ambigit.

f ¶ Legis sanciendæ causa. Nā idem est si ex alia, quia difficile erat tot hoīes conuenire. Accu.

g ¶ Cōsuli i interrogari. Nā antea populus interrogabat, vt i e. ti. [c] lex vt sicut popul' interrogabat prius, sic postea senatores (qui centum erāt numero) interrogabant à cōsule, vt l. 2. §. sed qa difficile. ff. de orig. iu. & C. de peti hæredi. l. fi. in princi.

mam, seu ius genius ræ aliquē restituere spurios legitimare: aut veniā ætati concedere.

S Y L.

¶ Adde, q̄ tex. in d. l. fi. nihil pbat, qa loquit de iudicijs centūuiralibus, quæ alia erant à senatu, vt declarat Festus. & Budę l suis Anno. l l fi ff. de sena]

¶ Sed & qđ Iste. §. diuiditur in quatuor partes. Nā primo ponit dictum. Scđo eius rōnē. Tertio ponit illationē Quarto dictū modificat, & declarat. Scđa ibi, Cum lege. Tertia ibi, Quodcūque. Quarta ibi, Plane. Ang de Are.

S Y L.

¶ Casus Quærebat exēplū eius quod dictū fuerat de principū placitis. quō & ipsa efficeret lex: & rñsum est, ex authoritate. l. Regiæ, qđ principi placet, legis habere vigorē, sed tunc qrebat. an oīa passim an vero cū delectu aliquo q̄ principi placerent vim legis obtinerent: & rō dubitationis poterat esse, qa quod populus, plebs, aut senatus decernebat, semp erat lex in re decreta, ita ergo videbat in placitis principū q̄ in iure scripto æquarabant. culus cōtrariū decidit q̄ gñales dispōnes principū vim habent legis, psonales vero personā nō egrediunt: ratio

ratio aũt decidendi ea esse põt, quia actus agentiũ non debẽt operari vltra eorũ intẽtionẽ. l. non omnis. ff. si cert. pet. sed qñ princeps aliqd generaliter statuit, tunc qa vult generalẽ vim habere, vim l. obtinet: quando vero vult aliquem bñficio afficere, vel pœna, nõ hẽt vim. l qa non est illa mens cõdentis Not. ꝙ lex est quicqd animo cõdendi legẽ princeps disponit. Itẽ ꝙ l. Regia translata est in Imperatorẽ oĩs ptãs populi. Itẽ no ꝙ totale imperiũ põt alteri cõcedi. Itẽ ꝙ verbũ cõcedo, importat translationem dñij. Item ꝙ epistola, sñia & edictũ principis habẽt legis authoritatẽ. Item qd sit cõstitutio. Itẽ ꝙ psonale priuilegiũ psonã nõ egredit]

¶ Sed & qđ prĩcipi placuit, [a] legis hẽt [b] vigorẽ: cũ lege [c] Regia, q̃ de ei' imperio [d] lata est, ppls ei [e] & in eũ oẽ imperiũ suũ & ptãtẽ concessit. [f] Qđcũq; ergo Imperator p eplam [g] ɔstituit, vł cognoscẽs decreuit [h] vel

a ¶ Placuit. Causa faciendi cõmunem legem. † aliàs non esset lex cõis, vt sequitur, & C. de sent & inter. om. iud. l. ex stipulatione nam ibi dicitur non omnis vox iudicis est sententia, & sic non omnis vox principis est lex

† Dũmõ sit iustũ, & honestum ſm Ange & Ias. hic p ea, q̃ pulchre not. Bald. in l. qđ ex libera C de oper lib.

b ¶ Habet vigorem, idest lex est, & pro lege seruatur.

c ¶ Lege Regia. hac lege cautũ fuit, vt ptãs legis faciẽdæ trãsiret de populo ad principẽ, vt hic, & ff de ori. iu. l. 2. § novissime. & facit ad hoc. ff. de cõstit princ. l j. vbi sunt eadem verba. Et hãc legẽ Regiã nõ habemus: nã facta fuit sup regno i. imperio transferẽdo.

SYL. *¶ Quæ nã esset lex regia qđ nemo fere añ hãc recte explicauit, in Annotationibus nr̃is clarissime ostendit]

** Meminit. l Regiæ Iustinianus ẽt in l. j. §. sed & hoc C. de vet. iu enu. cãque fuisse legem antiquã sigñat. alibi dicitur lex Imperii l. 3. C. de testam.

d ¶. Imperio. Trasferendo de populo ad principem.

e ¶ Ei scilicet principi quo ad honorem. & meum quo ad onus.

f ¶ Cõcessit. i. trãstulit, sic vt ipse populus amõ nõ hẽat sibi hoc ius. sic C. de vet. iu. enu l. j. §. sed & hoc studio sum, & de leg. & sen cõn. l fi. Sed alij dñt ꝙ adhuc populus põt facere legẽ.

* ¶ Adde, tu ꝙ hodie facere põt, non sua authoritate, sed concessa à principe. Illa n. sua authoritas. l. Regia oĩs translata est; colligit resolutio hæc ex hoc text. & l. non ambigit ff. de legi. & l. humanum. & l. fina C eod

* Itẽ adde, ꝙ licet Acc. exponat, concessit. idest transtulit, valde tamen inter se differunt, vt annotauit Deci in l. non vult ff. de re. iu]

† aliàs cõtulerit & rectius, vt hr̃ in l. 1. ff. de cõst. prin vnde hic locus sumptus est.

ADDITIO. Quod est verũ. s. municipalẽ, vt s̄. eo. §. ius aũt seu particularem dummodo habeat collegium approbatum. non autem generalem, vt per Ioan Fab & Ange Aret hic.

¶ Et quod dicitur solum, principem hoc posse, verum est, solus idest nullus alius solus. secundum Ricardum.

¶ Per epistolã, vt ĩ. de ijs q sunt sui vel alieni iuris. § sed & maior. vel si. dominorum & ff de consti princ. l 1.

** Addit Vlpia. in l. j. de consti prin. & subscriptionem. meminit eiusmodi epistolæ Paulus in l regula. §. siquis ius. de iu & fac. igno. Intellige autem principis epistolã habere vim legis si is princeps nõ recognoscat superiorẽ, alias secus. ſm Ang in l j ff. de feriis.

Adde, ita demũ principis epistolas obtinere vim legis postq̃ redactæ sũt in corpore iuris. non ante. vt declarat Pau. Cast. in d l. j. de constit. prin.

h ¶ Decreuit vt C. de legi. & constit. l. si imperialis. Accur.

* ¶ Qđ tex ait. cognoscẽs decreuit, intellige s sedẽs p tribunali dãdo sñiam diffinitiuam. Nã interlocutio principis nõ hẽt vim legis. nisi hoc expresserit à principio. vt l. fi. C de leg & cõstit. No ꝙ tex ait, cognoscens decreuit. sententia enim principis hẽt vim legis, qñ causa cognita eam protulit, aliàs non: quod clarius etiã innuitur in d l fin. C de legi. & late tradit Ias. in l. 1. in 3. not ff. de constitutio prin.

a Edicto

a * dicto. vt C. eod. l. 4. & de secundis nup. l. hac edictali.
b Legē gñalem, quā potes cognoscere quatuor modis, † vt C de legi. & cōsti. l. leges. vel spālem. vt sequit.
c Hæ sunt s. quas cōstituit imperator.
d Personales. dūmō in iuris corpore nō sunt clausæ: † aliàs oēs sunt generales. vt C de no Codice faciendo. l. vnica. in §. fi.
Adde, nisi ea intentione clausa sint, vt sint priuilegia, vt declarat Dec. in c j. in 2. lectu. in 2. col. de consti.]
e Ob meritū. Quia multum seruierat Principi: † & ideo aliquam pœnā, quam debebat ille pati propter delictum. quod forte fecerat. ei remisit.
* Malè declarat Accur nā de remissione pœnæ loquit in vers. vel si cui sine exēplo. Verus igitur sensus est: si cui ob merita quippiam concesserit, hoc. n significat verbum, indulgere, vt ostensum est hic in Annota.
f Alicui. Pœnam merenti.
g Irrogauit. s. non merenti. vel merenti. sed maiorem forte. q̃ esset dignus, vt pœna eius merus sit multorum vt ff. de pœn. l aut facta. § fi
* Melius ē exēplificare, qñ Prīceps pœnā aliquā legibus nō statuā irrogat. qd causæ intuitu nōnunquā fieri licet l. si vēdicar. C de pœnis. nec. n. præsumendū est Principē nō merenti pœn. inferre. quoties verō grauior q̃ p leges liceat inferē. vt alii deterreantur. legē gñalē cōstituit in similib' ca sib' ideo est qñcūque op' erit exēplo.
h Sine exemplo. idest, vt alij non caperent exemplum
* Melius Accur in l. 1. ff. de consti.

†Sequuntur Nic. Ioan. de Pla. Por. & Ia. di. cit. in lo. Fab quod sex modis. †alias hęc † tē Ni & Fa.

† alias si quam.

† Ias gl & se. in uer. irro. gauit se. quamuis Ange. & ēt Io de Plac. & Por.

SYL.

edicto [a] pcepit, legem [b] esse cōstat. † Hæc [c] sunt, q̄ constitutiones appellant. Planè ex his q̄dam sunt psonales, [d] quæ nec ad exemplū trahuntur, qm̄ non hoc Princeps vult. Nā quod ob meritū [e] indulsit alicui, [f] vel † si cui pœnam irrogauit, [g] vel si cui sine [h] exēplo subuenit, [i] psonā nō trāsgreditur. [k] † Aliæ autē, cùm generales sint, omnes proculdubio tenent. [l]

¶ Edicta Prætorū hñt vim legis, & edicta Aediliū curuliū sunt pars iuris ptorij. h. d. ex l. ius autem. ff. de iust. & iu.

Prin. simpliciter. n. intelligendus est hic locus. vt si quē puta restituat, vel pœnam in eum statutam condonet.
i Subuenit. Vt clericis in quib. multa sunt spālia, vt in auth. vt clerici apud ppri. epi sco. & C. de epi. & cler. cū cleri. & l. oēs q. & curiæ, & alijs, vt C. de le. & cōsti l. 2. Sed nunquid intellig: ē sine exemplo subuenire, si cui simpliciter rescribat? Rñd. sic dummō nō sit ibi aliqd signum ex iis quatuor quæ dñr. C. de le. & con l. 3.
K Nō transgreditur. ff qd quisiur l. j. contra. Sed distingue, an ad sui postulationem sit concessum, quo casu trāsgreditur, ibi, alias nō, vt hic & ff. qd q̄s iu. l 3. † Et sic soluitur aliud contra. C. de fruc. & lit. expē. l. fi. Vel dic adversū q, cōtra. qd ad aliud extend ē hoc non est dicere, vt alius hēat priuilegiū. † Vel meli' li cet egrediat psonā. ñ est tñ gñale ius: nec vt alius, s. aduersarius prorsus cū sit cōtingens occasione controuersię.
l Tenent. idest ligant.
¶ Prætorū quoq; Diuidit in tres partes. in 1. ponit qualiter edicta ptorum hñt authoritatē. l. in 2. q appellatur ēt ius honorariū: & vnde: in 3. q edicta ædiliū curu' iū sunt pars iuris ptorii: partes patent. Casus nō figuratur, qa p cedit describendo, & exēplificando. No. q edicta ptorū obtinēt vim l gis. Itē p vocatur ius honorarium. Item quod magistratus dñt honores. Item q suis edictis dabāt ptores authoritatē, & sic cōtra doc. in rub. C. q admi. q voluerūt edicta ptorū hre authoritatē le. dummō ap pbarent. Itē q edicta ædiliū hñda sunt, vt portio iuris prætorij. Itē vñ dicat ius honorariū: q̄s alibi sense-

† Concor. in proœmio decretaliū i gloss. vlt. post prin. ibi, & in dulgentia & ca j. in gl j. post prin extra de calum

† Fallit in casib. no. ta hic per Ang.
† Vel dic q illud est spāle in illa l. C. qui fru. & lib expen. pp æqualitatem in iudicijs obseruandā. C. de po stu l prouidendū.

sensetint aliqui, quod ideo dicerentur, quia honorabantur, ex hoc quod eorum edicta habebantur pro legibus.]

a Edicta. Quæ scripta erãt in albo prætoris, vt ff de iurisc.om.iud l si quis id qd. in primo respon. Accur. *Albũ prætoris appellabãt tabula albo colore inducta, in qua Prætores edicta sua describebãt, palã q; proponebãt: Græcè λεύκωμα dr, ñ ãt erat paries de albatus, vt aliq sensere, quos refellit Alcia. li.j prætermiss.

b Nõ modicũ sed magnũ. † aliàs qd dictum iuris &c.

c Qd i. id ẽ.

d Magĩratus. Scilicet ipsi prætores, vt ff. de iu.& iu l.i° ãt. §.i° aũt prætoriũ.

e Dederũt vt ff de ori iur. l. 2. §. eodẽ tpe.

f Quibusdã causis. vt de morbosis, & vitiosis animalibus, vt patet ff. de ædil. edic. l. 1.

Casus in figurat cũ pcedat simpliciter declarãdo, & Imperator ipse assignet rõnẽ decidendi. nimirũ, q ita cõstitutũ erat, q rõ tollit oẽm rõnẽ dubitandi. Not. quod opiniones iurisconsultorũ non sũt necessariẽ.

¶ Prætorũ quoq; edicta[a] nõ[b] modicã obtinent iuris authoritatẽ. Hoc ẽt ius honorariũ solemus appellare, quod[c] q honores gerũt. i. magĩratꝰ,[d] authoritatẽ huic iuri dederunt.[e] ¶ Proponebãt, & Aediles curules edictũ de qbusdam causis:[f] quod[1] & ipsum iuris honorarij[g] portio est. ¶ Prudentũ rñsa sunt opiniones iurisconsultorũ q habebant à principe authoritatẽ legis cõdendẽ: à quorũ rñia iudici recedere nõ licebat. h.d. ¶ Rñsa prudentũ sunt sniæ[h] & opiniones[i] eorũ, qui bus permissum erat iura condere. Nã antiquitus cõstitutũ erat, vt essent q iura publicè[k] interpretarentur: qb. à Cæsare[l] ius respõdendi datũ est, qui iuris cõsulti appellabant: quorũ oĩum sniẽ & opiniones eã authoritatẽ tenebãt, vt iudici[m] recedere à responso eorũ non liceret, vt est constitutum.[n]

nisi hoc dispo nat, itẽq inter pretes iuris oĩum à publico deputabãt & ii dicebant iureconsulti: & quod iudices ab eorum opinionib. recede re ñ poterãt.]

† alias de iure respondere

h ¶ Sententia. Sententia est firma, & indubitata responsio; sm Ioan. Adde, quod q uis Docto hic approbẽt hanc dñam, est tñ falsa. le. eos. §. pe. C de appe. seu exponit vnũ pro alio.]

Sentẽtia. Opinio quid.

S Y L.

i ¶ Opiniones. Opinio est cũ dubitatione rñsio; † sm Io.

† Approbatur per Ni. Ange. & Ioã. de Pla.

k ¶ Publicè. i. quorum interpretatio fiebat publica authoritate concessa à Principe, vt Vlp Papi. & similes qui fecerunt leges ff. de orig iur. l. 2. §. post origi nem. & §. iuris ciuilis scientiam. ADDITIO. Hodie tamen sententia Doctorum est probabilis, & non necessaria. vt not glo in l. 1 C. de lega. & legendi, seu interpretandi licentia in doctoratu collata operatur, vt hæc possint publicè fieri, quod aliàs non liceret. l. 1. C. de studi. lib. vr. ro. lib. 11.

l ¶ Cæsare. Augusto, vt supra in prima rubrica ponitur Accursius.

m ¶ Vt iudici. scilicet nulli.

n ¶ Vt est constitutum. Idest sicut ip si constituerunt.

g Honorarij. Qualiter? Respondeo: quia ædiles erant ex prætorib. vt infrà de diui. sti. §. prætoriæ. & ff. de ver bo. obliga. l. 5. § prætoriæ.

S Y L. Adde, quod hoc est falsum, quia diuersitas erat in magistratu, vt patet in le. 2. ff de ori iur sed bene vtebantur eodem modo proponendi sua edicta, vt prætores: & erat magistratus ad instar præturæ. vnde Saluius Iulianus in componendo edicto ppetuo fertur inter edicta prætorũ retulisse ẽt Aedilium edicta, sicque appellatũ est illud ius pto. vt latius exposui hic in Cõmen.

S Y L. ¶ Summa. Diuidit in 2 partes: in prima ponit dictũ. in 2. rõ. secunda ibi, nam.

SYL. *Intellige.i.sicut ipsi Im. cōstituerūt.

¶Ex non scripto Diuidit in tres partes. in prima ponit. qd sit ius nō scriptum. in scda qualiter ius ciuile diuidatur in has duas partes. in tertia assignat rōnem. Scda ibi, Et nō. Tertia ibi, Nam origo.

Casus. Quia s. dictum fuerat, ex nō scripto ius etiam constare hic declarat quod nam sit tale ius, quod ex non scripto venit, & dr̄ illud esse, qd̄ vsus approbauit. Sed tūc dubitatū fuit, an tacitus cōsensus populi l vim obtinere posset. Ratio aūt dubitandi poterat esse duplex. qa minor vr̄ virtus taciti,q̄ expressi. l.ex pressa ff. de reg.iu item quia cū populus transtulisset oēm authoritatem in principem, non videbatur posse amplius condere, nec expresse, nec tacite l. quib nō obstantibus decidit contrarium ea rōne, quia cōtinuatus ille & diu obseruatus mos censet hr̄e vniuersalem consensum populi & voluntatē ipsorū, sicut hēt l expressa. Nec obstat prima rō:quia imo par est virtus taciti & expressi.l. cū qd ff si certū pet. Itē quia in isto tacito cōsensu cēsetur consensus ēt illius cuius authoritate l.condi pōt,qa iste tex. & alij sic intelligi debent de illo populo qui habet authoritatē l.condendæ, & in effectu rōnem decidendi vide in l de quibus.ff.de legi Nota q vsus diu obseruatus hr̄ pro le. Itē q diuturnū dr̄ quod constat spatio.10. annorū. Not. q duæ negationes affirmant, ibi. non inelegāter. No. diuisionē iuris ciuilis factam esse ab origine. Itē q vna ciuitas pōt solis consuetudinibus vel solis legibus regi. No. ibi scripto. argumentum ad hoc quòd l. ad sui essentiam exigit scripturam.]

¶ Quod diu vsus cōprobauit, l. habet vigorē: & ius ciuile in scriptū, & nō scriptū diuidr̄ rōne originis ipsius. h.d. ex l. de quibus. ff. de lega.

¶† Ex n̄ scripto ius venit,ᵃ qd vsus approbauit: † nā diuturniᵇ mores con

Consuetudo in duo citur ex cursu 10. annorū.

a ¶Ex nō scripto ius venit De iure scripto vidimus. qd in sex partes diuiditur. sequit de nō scripto, vt s. eo. §. cōstat.

b ¶Diuturni. Sed quanto tpe vsus facit mores,vel consuetudinē? Respōdeo: decē annis. vt ff. qui & à q.ma. li. non fi. l. si cum fideicommissaria. §. Aristo. licet s̄m quosdam exigat tp̄s, cuius non extat memoria, argu. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. ff de aqua quoti. & æsti. l. 3. §. ductus & C.q̄ sit longa consue l consuetudinis. & C. de sac san. eccl. l. fin. Item quia dicitur longa, vt patet in rubr. C. eo. & ff. eod. longa autem decem annis dicitur, vt s̄ de vsucap. §. j. sequitur ergo quòd decem annis sit robusta.

† aliàs sine scripto

† concor. cū text. in c. cæterum cum gloss. extra de testib. co.

SYL. ¶Adde, q hæc opi. communiter approbatur, reprobata illa, q requiratur tp̄s cuius initij memoria in contrariū nō existat, vt per lal. in l. de quibus. col. 11. ff de le] Sed nunquid semel sufficit, vt s̄. decem annos s̄m eā iudicetur? Respondeo, non, immo debet ad minus bis s̄m eam iudicari, vt C de epi. audi l. 3. in fine, vel querimonia, vel libellum propositum cōtra consuetudinem talem spernere. Vt ff. de legi. l. cum de consuetudine.

SYL. * ¶Itta opi cōiter improbatur hic. & in d. l. de quibus. & in c. fi. de consue. vbi Abb. post alios quos hic retulimus in Comen. qui consentiunt necessario non requiri actum vllum iudiciarium in consuetudine inducenda. sed consensum, atque vsum populi sufficere. d l. de quibus.] Nunquid ergo iudicat exemplis? Rn̄deo, non vt C. de sent. & inter om iudi l. nemo iudex. & facit ff. de offic præsi sed licet. sed ex cōsuetudine q̄ approbat exemplis: & sic cōcedit aliquid p obliquū, qd directo non conceditur, sic & ff. q̄ res pigno. ob. poss l. Aristo. in fine. I

SYL. ¶Adde q pōt esse iō, quia illa exempla per receptionē dn̄r cōprobata ab habente authoritatē l. cōdendæ. cuius exēpla in iudicādo bene attenduntur. c. asserte. de pr̄sumptio gl in c. fi 30 di.]

* Quod dicit Accur. aliquid concedi per obliquum, quod directo non conceditur, intelligas verum esse, quando

quod directo prohibitū est, venit necessario in consequentiam eius, quod p obliquum permittitur, vt hic, aliàs non, vt in l athletas. §. siue autem de ijs qui no. infam. vt declarat Bar in l. j. ff de aut. tu. nā regula est, q̄ quid vna via prohibetur alicui, ad id alia via eū non debet admitti. cap. cum quid. de reg iur lib 6]. Sic econtra, peto ex promissione, quæ pmissio probatur ex longo vsu, vt ff. de vsur. l. cum de in rē verso. a ¶ Consensu. Aliàs non potest esse consuetudo, cum dicatur consuetudo qua si communis assuetudo, & error consuetudinem impediat, vt ff. de leg & se con. quod non ratione.

S Y L. ¶ Adde, q immo tollit l. consuetudo p errorem inducta, sed non trahitur ad similia Ita loqu' t̄ d. l. & declarat communiter Doc. in d l. de quibus] b ¶ Imitantur. Id est tm̄ valet consuetudo vbi lex scripta nō est, quantum lex vbi scripta est Et nota tres virtutes cōsuetudinis. Imitandi legē, vt hic. Itē interpretādi legem, vbi est lex dubia, vt ff. eod. si de interpretatione, in fin. Item corrigendi. vt ff de leg. & se. cō l. de quibus. in fi. &]. eod. §. ea vero Quod distingue: aut est gnāliter consuetudo per totum mundum, & tunc vincit legē vbiq;. vt ff. de l & se. con. de quibus. §. fi. aut spālis; & tūc vincit legē in eo loco vbi est, vt ff. cōm pd. venditor. §. si constat dummodo post legē fuerit inducta, aliàs vincit̄ à lege superueniente, vt ff de sepul. vio l 3. §. diuus In alio autem loco consuetudo specialis non vincit legē, vt C. eo. l. cōsuetudinis & hoc secundum Ioan.

sensu [a] vtentium comprobati, legē imitantur. [b]

¶ Et [c] nō inelegāter ī duas species ius [d] ciuile distributum esse vr: nā origo [e] eius ab institutis [f] duarum ciuitatū, Athenarū. s. & Lacedemoniorū, fluxisse vr. In his. n. ciuitatibus ita agi solitum erat, vt Lacedemonij qdē magis ea, q̄ pro legib. obseruarent, memoriæ mandarent: Athenienses vero ea, q̄ in legibus scripta cōprehendissent, custodirent.

¶ Ius naturale est immutabile: sed ius ciuile sępe mutat̄, qnq; p aliud ius, qnque per cōtrariam consuetudinem. hoc dicit.

& Py. licet alij aliter distinxerint. S Y L.

¶ Adde, q ista distinctio approbatur cōiter, vt p la. in d. l. de qb. super gl. fi. c ¶ Et nō. Hic §. communis est ad duo supradicta, scilicet ad ius scriptum, & non scriptum, ideo bene est hic §. d ¶ Ius ciuile. large accipe, vt no. in §. constat. e ¶ Origo. in l. 12. tab quæ fuit origo totius iuris ciuilis, & principium. f ¶ Institutis. idest ordinamentis. Nam Romanus populus decem viros pro isto iure misit; qui decē tabulas eburneas retulerūt, tā de iure scripto Atheniensium, q̄ non scripto Lacedęmoniorum, sed qa postea aliquid deerat. vel emendationem desiderabat, data fuit potestas p vnū annū his decē viris, vt ius & leges corrigerent addendo & detrahendo, & si opus esset interpretarent̄ qui vt ea, q̄ necessaria erant, facerent, duas tabulas addiderunt, & sic lex 12. tabularum ex accidēti dicta est, vt ff. de orig. iur. l. 2 §. t.

Lex 12. tabulaū vnde ortum habuit.

¶ Imo tres tm̄ misit non decē, vt à Liuio li. 3. ab vrbe condita pdiū est. S Y L.

¶ Sed naturalia. Diuidit̄ in duas partes: in prima ponit̄ qualiter ius naturale est immutabile, in secunda, q ius ciuile mutatur. secunda ibi, ea vero. S Y L.

Casus. Positæ erant differentiæ inter ius ciuile & naturale, quæsitū fuit, an sicut ciuile ius secundū qualitates psonarū & temporum mutatur, ita mutatur ius naturale, ratio autem dubitādi potuit esse, quia cū respiciat ipsos homines, quorū status est in cōtinuo motu, videbat̄ alterandū sm mutationē & exigentiā ipsorū cuius cōtrariū decidit̄ ex eo, quia cū naturalia ppetua

¶ Sed naturalia [a] quidem iura, quę apud oẽs gẽtes peræq; obseruãtur, diuina quadã prouidẽtia cõstituta, sp firma [*] atq; immutabilia permanent: ea verò, quę ipsa sibi quæq; ciuitas cõstituit, [b] sępe mutari solent, vel tacito ɔsẽsu [c] populi, vel alia [d] postea lege lata.

¶ Ius ciuile aut ad psonas ptinet, aut ad res, aut ad actiones: & pri' vidẽdũ est de personis. h.d. ex l. j. & 2. ff. de statu homi.

tus rõne constent. & ab ipsa natura. i. Deo regantur, & infundant mentibus holum certè non pñt recipere mutationem, aut alterationem aliq̃. sicut recipiunt ciuilia. No. ꝙ ius gentiũ est in sui totali a te immutabile, & ꝙ hic loquatur de iure gentiũ, declã text. in § qđ vero. s. eo. vbi ponuntur hæc verba Itẽ ꝙ ius gentium oritur ex diuina prouidentia Item ꝙ statuta & ius ciuile mutantur vel contraria le. vel consuetudine. Item ꝙ eo vinculo quid tollitur quo introducitur.]

† Vnde dicit Bal in c. 1 §. vlt. q fuit da. poss. q. iò. ius naturale est potentius q̃ principatus.

a - Sed naturalia Hic §. põt intelligi de iure naturali primæuo quo mouentur oia animalia ad aliquid faciendũ, vt no. s. eo. tit in prin. Sed quod dicit esse immutabile, est contra id qđ de seruitute dr: quæ est cõtra ius naturale: & tñ præualet, vt s. eod. § ius autẽ. Sed dic. non derogatur ob hoc, licet nõ seruet in illo casu: nam nihilominus æquum & bonũ est. † Et eodem modo rñdeo ad illud, quod dicitur. j. de ca. di § quod aũt. quod est contra. Vel ibi non tollitur cognatio, sed ius succedendi, Item eodẽ mõ, vt prius rñdeo ad illud quod de vsucapione dr j. de vsucap. in princ. quod constat esse cõtra ius naturale, vt ff de cõd. inde. l. nã hoc natura. Vel dic ꝙ iste. §. loquitur de iur. gentium, quod patet ex illa litera Quæ apud omnes gen. s. e. §. quod vero naturalis. Accursius.

† Hoc est quantũ in abstracto viget semper vniformiter, sed quantum est in concreto potest in aliquo mutari secundum Ange. hic SYL.

Adde ꝙ ista est vera, vt dixi in primo no & intelligit ꝙ non mutatur in sui totalitate, vt dicunt Docto hic.

** Intellige hic agi de eo iure gẽtiũ quod inditũ appellamus, quasi mentibus nostris insitum Dei prouidẽtia absq; vllo hoium decreto. vel persuasione. Hoc. n. perpetuum. & immutabile est, cuius exempla sunt illa, Religio erga Deum, cultus parẽtum, & id genus alia, de quibus in l. 2. & 3 ff de iust. & iu. Sed ius gentiũ cõstitutum, hoc est. nõ à Deo ipso nobis infusum principaliter & p se, sed quod mortales ipsi introduxerunt, naturali rõne suadente ob bonum publicũ, & conseruandæ hominum societatis causa, aliquando mutatur propter varias humanarũ rerũ circunstantias, si id publicum bonum expostulet, & rõ conseruationis societatis humani gñis suadeat. quod videre est in dñiorũ distinctione, & vsucapione: in seruitute, & manumissione: in contractibus, & innumeris alijs exẽplis.

b - Constituit scilicet de consuetudine speciali, vel l. municipali scripta.

c Tacito consensu scilicet contraria consuetudine, vt ff de leg. & se. con. l. de quibus. in fi.

d Vel alia. i. contrario statuto, & sic redduntur singula singulis.

Oẽ ius. Diuisio & casus p se patẽt. * Cũm. n supra dixerit se tractaturum de iure priuato, quæsitum est an aliq̃ diuisionem hmõi ius recipiat: & rñdetur, ꝙ ius. quo vtimur, & in practica obseruaẽ, aut respicit psonas distribuendo vnicuique functionem suam, aut res vtilitate quadã vsibus psonarum cõmutandas, aut actiones, quib. incidentes cõtrouersiæ dirimunẽ. sed prius ait Imperator se locuturũ de psonis, quarum cã non mõ ius est constitutum, sed oĩa quoq; animalia genita. §. in pecudum. j. de re. di No. diuisionem Item ꝙ appellatione rerũ hic non veniunt actiones, q̃uis alibi sic. l. rei. ff. de verb sig. Item ꝙ dignio ra sunt pferenda. Item ꝙ cognitio eorum, quorum non cognoscit finis est superuacua & habetur pro nihilo.

a Omne

a Omne. Quid sit ius, & qualiter diuidatur diximus: nunc differentiam inter ipsa iura ponit.
b Ad personas. De hoc dicitur infrà in toto primo lib. vsque ad tit. de rerum diuis.
c Ad res. De hoc dr ĩ. lib. 2. & 3. vsque ad tit. de oblig.
Rei appellatio ad omnem cōtractum, & obligationem pertinet. l. vj. de verb. & rerum signifi.
d Ad actiones. De his dicitur ĩ. de act.
e Personæ. Nā hō est dignissima creaturarum, vt ff. de ædil. edic.

†Aliàs hic incipit titu. de iure personarum.

¶ † Omne a autē ius quo vtimur, vel ad psonas b ptinet, vel ad res c, vel ad actiones. d Et pri9 de psonis videamus: nā parum est ius nosse, si psonæ, e quarū causa cōstitutum est, f ignorentur.

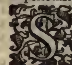
¶ De iure personarum.

¶ Homines, aut liberi sunt, aut serui: diffinitur libertas, & seruitus: & serui à seruando dnr: sicut mancipia, qa manu capta. h. d. ex l. summa. & l. seq. ff. eo.

Summa g itaq; diuisio de iure personarum hæc est; q oēs homi-

uos & liberos: ibi, In seruorum. Aret.
SYL. Summa itaq; Casus. Nō figuratur, quia diuidendo & diffiniendo procedit. Nota, q homines aut liberi sunt, aut serui. Nota, q dictio, omnes, stat distributiuè. Item quid sit libertas, & q liberi à libertate dicuntur. Item quid sit seruitus: & q illa procedit à iure gentium contra ius naturæ: & quòd serui dicūtur à seruando: & quòd capti in bello vēdi pos sunt per Ducem. & vnde dicantur mancipia. Item quòd licet arguere à deriuatione vocabuli. Item secundum aliquos, q dictio, solet, importat necessitatem.
* Illud quoque obseruandū est, quod hic dicitur in rubr. De iure personarum, in ff. dicit, De statu hominum: & sic ius ponitur pro statu.]

Ouidius 1. Metam. Liustissimè. Vnde Ouidius: Pronaq; cùm spectent animalia cetera terra: Os homini sublime dedit, cœlumq; videre Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus. Et Virgilius: Igneus est ollis vigor & cęlestis origo Seminibus. [Virg. in 6. Æneid.]
f Ignorentur. Et sic statim ponit de iure personarū. Et no. hic, q digniora præponenda sunt: sic ĩ. de bon. poss. §. aliam verò. & per hoc facimus multas formationes † titulorum.
†Idest cōtinuationes titulorum.
Adde, quòd quum concurrunt dignior & potentior, præfertur potentior. l. quæritur. ff. de statu hom.

SYL. De iure personarum.
Continuatio. Continuatur titulus per Imper. in proximo §. fin. tit. præced. ibi, & prius de personis.
Diuisio.

Summa. Totus iste tit. diuidit in sex partes. Nam primò ponit diuisiones psonarū. Scdò diffinitionē libertatis: ibi, Et libertas. Tertiò diffinitionē seruitutis: ibi, Seruitus. Quartò quare dicantur serui: ibi, Serui aūt. Quintò quot modis quis efficiat seruus: ibi, Serui autem. Sextò ponit differentiā inter ser-

g Summa. Idest prima, quia & aliæ sequuntur, vt ĩ. de ijs qui sunt sui vel alie. iuris in principio. & ĩ. de tute. in princ. Vel dic summa, idest maxima: quia partim est de iure naturali, vt libertas, & partim de iure gentium, vt seruitus: quorum vtrunque, scilicet ius naturale, & gentiū, antiquius est iure ciuili, vt ĩ. de rerum diuis. §. singulorum. Vel dic, summa, idest breuis. sic ĩ. de oblig. §. j.
SYL. Adde, q prima communiter approbatur, ex eo quia intelligitur, q prima omnium diuisio hæc est, sicut ĩ. de oblig. §. j. Dicitur autem summa, qa dicit Boetius in quarto Arit. maxima & minima cuiusuis rei pars, dimidia est: maxima, quia nulla maior quota pars, maior est dimidia: minima, quia nulla diuisio minori quàm duarū partium numero fieri potest.]

nes, a aut liberi sunt, aut serui. b ¶ † Et libertas c quidē (ex qua ēt liberi vocanť) est naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet, nisi † quod vi, aut iure prohibetur.

a ¶ Hoies. Sed pone, ꝙ hic sint duo hoies: vnus liber, & alius seruus, tunc hæc ꝓpositio est falsa. Dic, ꝙ pluralis oratio cōuertitur in singularē: & tunc est vera, & nō falsa, vt ff. de cōd. & demonst. l. falsa. §. fin. & ff. de petit. hæredit. l. diuus. in fin. & de orig. iur. l. ij. §. exactis. & de verbo. signifi. non est. Econtra singularis pro plurali, vt eod. tit. l. in vsu. & ff. de testam. tut. si quis ita. §. j. & dic has quæstiones positas. ff. eod. l. iij.

¶ Dic ſm Bald. in d. l. iij. nihil interesse vtrū dicatur, omnes, an omnis, & sic obstant oppositiones: sensus tamē huius loci satis patet: voluit enim dicere Imperator, ꝙ hominum aliqui sunt liberi, aliqui serui: quem sensum & Theophilus secutus est.

ADDITIO. Dicas, ꝙ plurale soluitur in singulare, vbi nō potest remanere in propria significatione; quia sequeretur iniquum, vel incōueniens, aliàs non resoluitur. Item singulare in plurale, quando nomē est collectiuum, vel rationis paritas, seu connexitas hoc inducit: aliàs non. Ioannes.

b ¶ Aut serui. Sed qđ de statu libero? Vr liber. ff. si ex no. cā ag. l. fi. Sed contra est. ff. de statuli. l. statuliberum. † ¶ Statuliber est qui statutā & destinatā in tēpus, vel in condictione habet libertatē. l. j. ff. de statuli. nec ambigendū est; quin statuliberi comprehendantur sub mēbro seruorū, nam licet spes sit libertatis, tamen dū sunt statuliberi, donec libertas nondum venit, serui sunt. Non obstat d. l. fin. quia quamuis dicatur ibi, in eadē causa fuisse, si liber sistatur, hoc est ex eo, quia nil noui circa eiusmodi seruum factū est: quod non habeat originem in tempore promissionis illum sisten di, vt considerant ibi Doctores.] Item quid de ascriptitio, vel censito? Vr ꝙ serui sint, vt C. de agri. & cens. l. ne diutius. l. fin. lib. xj. & C. in quibus cau. col. cen. l. fi. lib. xj. † Sed cōtra est, ſm Ioā. (licet alij aliter distinxerunt) cum possint fieri clerici, & cōtra dño rum voluntatem: quod nō est in verè seruis, vt C. de episc. & cler. l. iubemus. §. seruos. & in Auth. de san. episco. §. ascriptitios. collat. 9. Item in dubio ꝓ libertate iudicandū est, vt ff. de re iudi. l. libertas. & qđ in cōtrarijs legib. continet, loquitur quo ad seruitia quibus astricti sunt. quare poterant prędicti & facere testamentū, & ferre testimoniū, & alios actus ciuiles exercere, nec alienari possunt sine solo, vt C. de agr. & censi. l. quemadmodum. lib. xj.

¶ Adde, ꝙ hæc opin. cōis est, contra quam disputādo tenet Prępo. Senen. in iij. cau. q. ij. a sunt aūt ascriptitij serui aut coloni, qui glebæ, seu prædio colendo perpetuò ascripti atque addicti sunt, inde nunquam recessuri, dominisq; annuos reditus omnes præter sumptum & victum reddituri.] Adde, ꝙ ascriptitius seruus est portio fundi, & inter res immobiles annumeratur. l. iubemus. C. de sacrosan. eccl. & l. iij. ff. de diuer. & temp. pręsc. idq; Bal. annotauit l. j. col. 6. C. de ser. fug. Item quid de monacho, vel regulari canonico? Rñdeo: liberi sunt, & ideo † possunt reddere testimonium: quod dic, vt diximus in Auth. de monach. §. cogitandum. coll. j. licet quo ad actus quosdam fingantur mortui, vt in Authen. de monac. §. illud. & §. si quis autem. coll. j. & in Auth. de nup. §. secundum occasionem. coll. iiij. †

ADDITIO. Adde, ꝙ licet monachi dicantur mortui mūdo, vt in c. 2. extrà, de postul. & l. Deo nobis. C. de epis. & cleri. tñ hoc verum est quo ad actus ciuiles, non quo ad actus naturales.

c ¶ Libertas. Hęc diffinitio tribus modis pōt legi. Primò ſm Ir. vt diffiniař libertas eo iure quo inuenta est. i. naturali. & sic etiā serui secundum hoc sunt liberi. nam & ipsi possunt facere quod volunt, nisi quod vi, i. de facto, vel

† Libertatis tēplū in Auentino colle fuerat constructū. Fest.

SYL.

SYL.

† Hic quo ad quędā hr̄ pro libero, & quo ad q̄dā ꝓ seruo, vt no. in l. fi. ff. si ex nox. cā agat. ſm oēs Doct. hic.

† Ista cōiter approbant oēs Doct. hic. & est expressum.

extrà, de iudi. c. 2.

† aliàs si quid.

SYL.

† Dūmodo iurent cūr licēt à sui superioris: aliàs nō valeret eorum depositio, ſm Io. Fab. & Ang. hic.

† Dic ſm Pet. de Belapert. ꝙ non reputant mortui quantum ad actus ciuiles, sed bene q̃tum ad ea, quę sunt contra suam professionem.

¶ Seruitus aūt est ɔstitutio [a] iurisgētium, qua quis dñio [b] alieno ɔ̈ naturā [c] subijcit.

¶ Serui aūt ex eo appellati sunt, ꝙ Imperatores † captiuos vēderet iubēt, ac ꝑ hoc seruare, [d] nec occidere solent: qui ēt mācipia dicti sūt, eo quòd ab hostibus mācipiuntur.

¶ Serui vł nascunt ex ancillis, vł fiūt captiuitate, vł vēdunt ad ꝑtiū pticipādū: iter quos, sicut iter liberos, nulla est dñia. h. d. ex l.v. ff. eod.

¶ Serui autē aut

vel iure.s. quolibet ꝓhibeant: & hæc verba: Ex qua ēt liberi &c. poßūt esse de diffinitione. nā & ipsi liberi vocantur ꝯm idē ius, vt ĩ.de libe.§.j. Alij dicūt diffiniri libertatē liberi, nō libertatē serui: q̃a ex prima vocā-tur.s. hodie liberti, nō ex secunda.s. quam habent serui. Est ergo libertas alia in seruo, alia in libero: & ꝯm eos verbum, vi, exponit vt prius. Sed nec prima, nec secūda placet: quòd serui sint aliquo iure liberi, cū ius gentiū in hoc derogauerit iure naturali, vt ĩ.§. seruitus. Et expone vi.i. iure gentiū: qđ quadā necessitate induxit seruitutē.s. per captiuitatē, vt s̃.tit.j.§. ius autem. & iure.s. ciuili, qñ maior xx. annis vēdit se ad pretium participandū, vt ĩ.§. serui. q.d. liber quilibet est, nisi fiat seruus iure gentium, vel ciuili. & hæc verba: Ex qua ēt liberi &c. non oportet, ꝙ sint de diffinitione, sed quendam effectū libertatis demonstrant.

¶ Vltimā expōnē sequunt hic Doct.

¶ Adde, ꝙ ex quo hic diffinit libertas ad dñiam seruitutis, necessariò diffinitur ꝯm tēpus, quo erat seruitus: & sic falsa est opi. Iac. Butr. Nec opin. gl. hic est vera: quia per eā non excluditur seruus, qui pōt facere ea, quæ vel iure gentiū, vel ciuili eidē prohibita nō sunt: vnde dicas, ꝙ non intelligitur quæ prohibita sunt ipsis particulariter; sed ea quę absolutè, & de se prohibita sunt. Nā ita intelligendo, testari, contrahere, non sunt de se prohibita, & tñ seruo non competunt. Intelligatur ergo vis & ius propriè, quia quamuis prohibitum alicui sit à iure homicidium, non per hoc minus est liber: sicut nō minus est liber per hoc, quod de facto ipsa vi prohibeatur, & impediat aliquid facere.] SYL.

a ¶ Cōstitutio. Idest vnū de statutis iurisgentiū: nā & alia multa statuit iusgentiū, vt s̃.tit.j.§. ius aūt. sed hodie dici pōt seruitus de iure ciuili formatione: † nā alia olim, & alia hodie est hæc ptās, vt ĩ.de his, q̃ sunt sui vel ali.iu.§.pe. & fi. quare est de iuregentiū inuētione, sed ciuili formatione, vt ff.de iusti. & iure. l. ius aūt ciuile.

b ¶ Dñio. Aliqñ sine dñio, vt ff. de re. diui. l.j.§.j. & ff. pro dereli. l.fi. & ad idē. ff.de stip.ser. l. quod seruus. & ff.de liber.cau. l.si vsumfructum.

* ¶ Imò posito seruo, necessariò ponitur dñs, & ecōuerso, cū sint correlatiua: nec ll. per gl. allegatę probāt cōtrariū, vt late in Cōmentarijs ostendi.] SYL.

c ¶ Contra naturā. Idest, cōtra ius naturale: cū eo iure omnes liberi sint, vt ĩ.de libe.§.j. & s̃.tit.j.§. ius autem.

¶ Adde, ꝙ debes intelligere.i. contra illud quod natura dictabat in primo statu, sicut in l.ij.de nata.resti. dř restitutus natalibus, qui natus est seruus: sed intelligit.i. libertati, quā à principio homines habebāt, non in qua nascit qñ seruus nascitur: & si vis plura circa hæc causa disputādi, vide Fortu. in l. manumissiones. ff.de iust.& iu.] SYL.

d ¶ Seruare. Nota seruum dici à seruando, & non à seruiendo ꝯm Isidorum: sed tabellio dř seruus publicus à seruiendo, vt ff. de adopt. l. non aliter. & ff. rem pupilli sal.fo. l.ij. qui tamen seruus non potest esse, vt C. de tabul. l. generali lib.x. Accur. Vide similem gl. ĩ.de adopt.§. cùm autem.

e ¶ Capiuntur. ff.de sta.ho. l.iiij. in fi.

¶ Serui autē. Diuiditur in tres partes. In prima ponit diuisio: in scđa, declaratio illius: in tertia, dñia inter conditio-

† Hoc est belli Duces. Vnde hic Theophilus nō vertit, αὐτοκράτορις, sed οἱ τῶν πολέμων ἡλεμόνες.

† aliàs nō habet iubent.

† Hoc est verū quo ad id, qđ addit: non quo ad id cui addit. Iac.

Seruus tabellio esse non potest.

ditionem liberorum & seruorum, & declaratur. secunda ibi, nascuntur. tertia ibi, in seruorum.

¶ Casus. Nõ ponit, q̃a diuidẽdo ꝓcedit, & diuisionẽ exẽplificãdo. No. qualiter serui fiãt, & qualiter nascant. Itẽ ꝙ ius ciuile introduxit, ꝙ hõ patet rei se vẽdi ad pretiũ participandũ. Et ꝙ quis est dñs suæ libertatis ẽt vsque ad venditionẽ. Itẽ ꝙ liberorũ alij ingenui sunt, alij libertini.]

nascunt; aut fiũt:ᵃ nascunt ex ancillis ᵇ nr̃is: fiũt aut iure gentium, i. ex captiuitate, ᶜ aut iure ᵈ ciuili, cũ hõ liber maior ᵉ viginti annis ad p̃-

a ¶ Aut fiunt. Ex accident.

b ¶ Ex ancillis. Licet patrẽ liberum habeãt, vt ĩ. tit. j. & C. de rei vend. l. partum. Quid si ex ascriptitio & libera? Rñ. sequitur ventrẽ, vt in Auth. con. quę ex ascripti. & lib. nat. §. j. coll. v.

c ¶ Captiuitate. Quæ occasione belli contingit: quod est de iure gentium, vt ĩ. tit. proxi. §. ius autem.

* Adde, ꝙ hodie capti, in seruitutem non trahuntur, Bart. in l. hostes. in fi. de capt. & postli. reuer. sed solum redem ptionis pretiũ soluere coguntur, Salic. in l. ab hostibus. 2. C. de capti.

d ¶ Iure ciuili. Est & tertius modus, vt C. de asser. toll. l. j. §. pe. & est quartus, vt per ingratitudinẽ reuocationis in seruitutẽ, vt in Auth. vt liberti de cætero. §. j. in fi. & §. illud verò. col. vj. Dic, hos modos esse iuris ciuilis, & ita comprehendi sub diuisione posita hic per Imperatorẽ. nã quod dicit in tex. iure ciuili seruũ fieri, cùm homo liber maior xx. ann. patitur se venundari ad pretiũ participandũ: exempli gratia dictũ est, & ideo nõ restringit hoc membrũ diuisionis, quin aliter quoque seruus iure ciuili fieri possit.

Vt liber fiat seru' p vẽditionem, quatuor req~runtur. SYL.

e ¶ Maior. In quo facto sunt quatuor necessaria. f. ꝙ sit maior xx. annis, vt hic, & C. de lib. cau. l. si ministerium.

¶ Adde, ꝙ rõ est, quia cũ minor ante xx. annũ libertatẽ seruo dare nõ possit. §. Eadẽ lege. ĩ. quib. ex cau. ma. nõ licet: tanto minus in se põt seruitutẽ cõstituere, d. l. si ministeriũ. & quãuis §. ea. corrigatur per §. Ergo. eo. tit. tñ nõ operat in hoc casu: quia introducta fauore libertatis redũdarẽt ĩ odiũ. ĩ l. q̃d fauore. C. de ll.] Item & vt eo animo, vt pretij accipiat partẽ, vt hic, & C. de lib. cau. l. nõ ideo. Itẽ & ꝙ verè habeat partẽ, vt ff. quib. ad lib. procla. non lic. l. j. Itẽ ꝙ vendat igno ranti cõditionẽ venditi, vt ff. de libe. cau. l. liberis. §. si quis sciens. Itẽ & quintũ, vt hic sciat conditionẽ suã, vt ff. si lib. ingen. esse dic. l. ij. & si quid horum defuerit, iure cõi prouocat in ingenuitatẽ: aliàs nõ poterit prouocare in ingenuitatẽ, etiã si manumittatur, vt ff. de sta. hom. l. homo liber. & ff. de lib. cau. l. cũ pacto. nisi redderet pretiũ, & dominus sponte acciperet.

¶ Adde sextũ requisitum, ꝙ seipsum vẽdat p interpositã p̃sonã: nã si seipsum vẽderet, nõ esset emptor in bona fide: q̃a si credit seruũ, est in mala fide, q̃a dẽt scire esse alterius: si credit liberũ, non potest: d. §. si quis sciens.] nec ẽt dñs accipere cõpellit pretiũ: licet q̃dã cõtradicãt, vt ff. si lib. ing. esse dic. l. ij. 1 rñ. & C. q̃ñ licet ab empt. di. l. j. & ĩ. tit. j. in fi. Sed nũquid habet in integrũ restitutionẽ, cũ sit minor xx. annis, maior tñ xx? Rñ. nõ: q̃a non est mutãda tãta solẽnitas, & quia nõ est locus restitutioni, vbi res mutat statũ, prorsus amittẽdo, vt ff. de mi. si ex cã. §. Papin. & ff. de in integ. rest. l. diuus. Sed nũquid patri, vel affini pmittitur reuocatio, vel per officiũ iudicis, vel per rei vendicationẽ vtilem, cũ ad eorũ ignominiã respiciat, vt ff. de rei vẽd. l. j. & de libe. cau. l. j, ij. iij. iiij. & v. Rñ. non, vt ff. de cap. dim. l. tutelas. §. si libertatẽ. licet quidã dixerint cõtra. arg. dictarũ legũ. Sed certè ibi nõ mutauerat statum, sed mutare volebat.

SYL. Restitutio in integrũ nõ datur minori xxv. annis, qui se vendit.

¶ Adde, ꝙ hanc q. latè examinat, & disputat Prępo. Sen. 3. q. 6. per totum.]

SYL.

ADDITIO. Dic gl. esse verã, si parẽs, p̃iũctus, vxor, vel affinis fuerint scientes tpe, quo liber homo vẽditus fuit: tunc. n. eorum scientia. Ceis præiudicat, vt non possint vendicare, quia dictę venditioni videntur cõsensisse: secus

cuis aūt si fuerint ignorantes, q a illorū interest illum non esse seruū: vnde pro eorū ꝓprio interesse, et cōtra voluntatem dicti venditoris, pōt agere & reduci facere illum in pristinā libertatē restituēdo pretiū. Ang. Cui adde Ias. qui tenet indistinctè, ꝙ possit reuocari, siue parētes, aut affines sciuerint, siue ignorauerint vendōnē.

† aliàs nō est, dñæ multæ.

tium participandum sese venundari [a] passus est.

¶ In seruorū conditione nulla est [b] differentia, in liberis aūt multæ [c] † differentię sunt: aut. n. ingenui, aut libertini sūt.

a ¶ Venundari. Idē si quolibet alio titulo patitur se transferri in aliū: quod verū est, si aliquod lucrū sentiat, vt C. de li. cā si mi nisteriū. & ff. de lib. cau. si vsumfr. §. j.

b ¶ Nulla est dñia. Sed videtur contra. nam quidam sunt in meliori dignitate. ADDITIO. Idest in meliori statu, & opinione, non aūt in dignitate ꝓpria p l. gñali. C. de tab. li. xj. Ang.] qdā nō, vt j. de iniu. §. sed pęna. & ff. de vsufru. l. sed & si qd. la pri. Itē qdā ordinarij, qdā vicarij, vt j. qd cū eo. §. eū aūt. Itē alij veterani, alij nouitij, vt ff. de ædil. edi. l. fi. & ff. de publi. l. interdū. §. quoties. Sed dic, † ꝙ nullus est magis seruus, q alter, licet quo ad actus, & quo ad militias, & similia, sit dñia: licet olim magis vnus q alter esset seruus, vt C. de nu. iure quir. tol. l. vnica, nam olim quidam habebant nudum dominium in seruis, quidam plenum, quidam semiplenum.

† eodem modo sol uit etiam Bart. in l. & seruorū. ff. eod.

SYL. *¶ Quis sit seru' veteranus, seu veterator, & quis nouitius, declarat Alc. li. 4. de ver. sig. & Budęus in l. vlt. ff. de ædi. edi. q verò dicant ordinarij, item expo. j. ti. qd cū eo. §. cū āt.

† Credit hic Pe. ꝙ hæc dictio duo, importet pluralitatem, sed nō multitudinem.

c ¶ Multæ. Quidā ponunt hic fallam, nō tā, vt duo] sint multa, ar. ff. ad Sil. l. j. §. hoc rescriptū. Sed certè ibi sunt tria appellata, si duo tm̄. Dic ergo, ꝙ q vicarij, quatuor sunt dñiæ liberorū hoium: vt ingenui, & libertini, & latini, & dedititij, vt hic, & j. ti j. d li. § libertino rum ar. ff. vi bon. rap. l. iiij. §. j. ij. rū. ꝓ prima est in auth. de depo. & denun. ibi, Cùm & alia multa col. vj.

¶ Adde tex. in § singulorum. j. de re. di. Alex. in l. j. in vij. col. ff. de leg. j. SYL.

¶ De ingenuis.

¶ Ingenuus est q ex liberis, aut libertinis nascit, seu ex mr̄e libera, q̄uis pr̄, vel seruus, vel incert' sit, quā suf ficit aliquo tpe, dū in vtero est, liberā fuisse. h. d. ex

*Cæterū Acc. dū ponit quatuor dñias liberorū hominū, fallit: cùm Latini, & dedititij compre hendant sub libertinis, & hi quoq; hodie sublati sint, vt patet ex d. §. libertinorum.

Adde, ꝙ ex hoc tex. nō rectè colligit, duo eē multa: nā hic vna sola dñia liberorū ponitur: ꝙ s. sunt aut ingenui, aut libertini, sed dixit esse multas, quia p̄ter hanc, cuius materiam persequit vsq; ad tit. de ijs, q sunt sui vel alie. iur. sunt aliæ duæ: quarū vna tradit in d. titu. de ijs qui sunt sui vel ali. iu. extra in ti. de tute.

¶ De ingenuis. Quia s. dixit de iure psonarum, quarū qdam sunt seruæ, quædā sunt liberæ, liberorū aūt quidam ingenui, quidam libertini, ideò de his tractaturus præmittit de ingenuis tanquam digniotibus. Porcus.

Ngenuus. ¶ Diuiditur in duas partes. Nā in prima tractat, qualiter qs dicatur ingenuus: in secunda qualiter ingenuitas pdit. secunda ibi, Cùm autē. Prima subdiuiditur in quinq;. Nam in prima ponitur dictum: in secunda illud declaratur: in tertia rñdetur tacitę quæstioni: in quarta alteri quæstioni respondetur: in quinta deciditur incidens quæstio. Secunda ibi, Siue ex duobus. tertia ibi, sed & si quis. quarta ibi, Et econtrario. quinta ibi, Ex his. Porcus. Diuisio.

¶ Casus. Dubitatū fuit pp ꝓximā p̄cedentem distinctionē quis diceret ingenuus: & diffinit qui ex duob. ingenuis nascit: qd nullā hēt in se difficultatem: sed dubiū erat, si ex duob. SYL.

 liber-

libertinis vel eorũ altero: q̃a non videbat̃, ꝙ possent sibi dissimilem filiũ gñare: nec in aliũ plus dignitatis, aut iuris transferre, q̃ ipsi haberent. l.nemo plus.ff.de re.iu. sed rñdet̃ cõtrariũ ea rõne: quia qualitas libertinitatis nõ potest competere illis, q̃ serui nõ fuerũt, sunt enim liberi, dñr tñ libertini in memoriam, illius seruitutis: quę qualitas cùm cohæreat personæ ipsorũ, non est transfusibilis in aliũ: sed tũc dubitabatur: quid de eo qui matre libera, patre seruo nascebatur: dubiũ autẽ faciebat, quia cũ ingenuitas species sit cuiusdam dignitatis, videbat̃ in ea sequendus pater. l.liberos. in fi.ff.de sena. sed contrarium rñdetur, ꝙ quo ad libertatem & ingenuitatem spectatur vẽter: *quod ratione certitudinis constitutũ censeo: mater enim semꝑ est certa, pr̃ vero nõ: item vel ob maiorem partus fauorem, qui, si matrẽ spectes, tribus temporib. s. cõceptionis, partus, & medio tꝑe adipisci potest libertatẽ & ingenuitatem. sin autẽ patrem sequeretur, haberetur solũ rõ tꝑis quo concipitur, cùm eo tm̃ tempore circa generationem pater agat in filium.] Sed fuit ẽt dubitatũ quo tꝑe foret necessarium matrem liberam esse, & videbatur partus spectandus: quia tunc propriè in lucẽ editus homo dici potest. l. Cùm inter. C. de fideicom.lib. cuius cõtrariũ rñdet̃, ꝙ sufficit quocunque tempore fuisse: & ratio assignari potest, quia cũ quo ad fauorabilia q̃ in vtero est, habeat̃ pro nato, statim ꝙ aliquo tꝑe mater est libera, præsumitur tunc natus. l. q̃ in vtero. ff. de sta. ho. No. qui sit ingenuus. Item ꝙ dictio, sed & si, ponit diuersitatem in facto, & identitatem in iure. Itẽ ꝙ sufficit matrem esse liberã, dato ꝙ pr̃ sit seruus, vel incertus, vt natus dicatur ingenuus. Itẽ ꝙ sufficit aliquo tꝑe liberam fuisse, etiam ꝙ conceperit & peperit in seruitute. Itẽ ꝙ materna calamitas ñ debet nocere filijs non natis. Item ꝙ partus quo ad statum, sequitur ventrem. Item ꝙ vulgo conceptus dr̃, cuius pater incertus est.]

l.seruorũ. §.ingenui ff.de sta.hom.

INgenuus[a] † est is, q̃ statim, vt natus est, liber ẽ: siue ex duob.[b] ingenuis matrimonio editus est: siue ex libertinis duobus, siue ex altero[c] libertino, & altero ingenuo. ¶ Sed & si quis ex mr̃e nascit̃[d] libera, pr̃e verò seruo ingenuꝰ nihilominus[e] nascit̃: quẽadmodũ q̃ ex mr̃e li

a ¶ Ingenuus. Qñq; aliter: quia per sententiam. vt ff. de statu hom. l.ingenuum. Item per restitutionem nataliũ, vt ff. de nata.resti.l. 2. & l. patrono. §. fin. *Dic, ꝙ hi modi non arguunt defectiuam descriptionẽ ingenui huius tex. nam quo ad l. ingenuũ. illud est quia lex fingit eum natum ingenuũ, vt aliqñ finis litibus imponatur. Quo ad restitutionẽ natalium hoc facit indulgentia Principis, qui cum legibus solutus sit, minimè insistendum est.

b ¶ Ex duobus. sic construe. Siue ex matrimonio: subaudi, constante ex duobus ingenuis editus &c. & sic expone omnia sequentia capitula.

c ¶ Ex altero. Sic C.de ope.lib.l.quod ex liberta.

¶ Adde, ꝙ quãdoq; nascitur liber ex duobus seruis in casu l.cùm inter. C. de fideicom. lib. Item in casu. l. cùm Sillanianum. C. de ijs qui vt indi.]

d ¶ Nascitur. secundum se.

e ¶ Nihilominus. Quia ventris status semper cõsideratur, vt hic & in auth. cõstitutio quæ ex ascrip. §. j. col. v. & C.de rei ven.l.partum. nisi in casu, vt C.de ser.fug.l. fi. & nisi in murilegulo, C.de murileg.l. qui aut patre. & l. ingenuæ. & l.ij. qui.lib. xj. & hoc iure Romano, secus iure Longobardorũ: q̃a semper in deteriorem statum trahitur, vbi sit matrimonium: aliud si sit concubinatus: nam tũc seruatur ius Romanum, ꝙ sequatur ventrem.

a ¶ Libera.

Partus sꝑ sequit̃ ventrem.

† Dic istã verũ indistinctè in nõ edito ex legitimo matrimonio: alias quo ad statũ libertatis seq̃t̃ matrem: S y L. sed quo ad originem, familiã, & honores sequitur patrem. In omnes scri. ben. hic & rõnem diuersitatis vides in figuratiõe cas.

† Cõcor. cum hoc princ. c. 1. iũcta glo. extra. de pur. can.

a ¶ Libera. puta meretrice.
b ¶ Sufficit. Quātū ad cōditionē: secus q̄tum ad honores, vt ff. de sena. l. filiā. & l. liberos. § .fin. & secus quo ad patriā, vt ff. ad mu. l. assumptio. §. filius. & ff. mand. l. si procuratorē. &. ff. pro soc. l. si id qd. §. si filius. ff. de neg. gest. sed an vltro.
c ¶ Calamitas. quasi cadamitas: † q aiterū fuit facta ancilla: & sic quodāmodo rursus cadit in seruitutem.
¶ Adde, q̄ do. assignant rationē: quia ius iā quęsitū non dēt tolli: sed est necessariū declarai vt dixi s. in casu.
Tu dic, q̄ rō est, quia nullus debet alterius odio pręgrauari. l. non debet. de reg. iur. puniretur enim partu sine culpa, quod esse non debet. c. fine. de reg. iur. in 6.

† Hic accipit pro nullo ria & statu seruili.

SYL.

† Et sic spectat̄ initiū, facit c. 2. cū glo. super verbo cōcepti. ex. q̄ fil. sint leg.

bera [a] & incerto pre natus est: qm̄ vulgo cōcept' est. Sufficit [b] aūt liberam fuisse m̄rem eo tpe, quo nascitur, licet ancilla conceperit. Et eō̄rio, si libera cōceperit, deide ancilla facta pariat: placuit eū, q nascit̄, liberū nasci: † qa non debet calamitas [c] m̄ris ei nocere, q in vtero est. Ex his illud quęsitū est: si ancilla pgnās manumissa sit, deinde ancilla postea facta pepererit, liberū an seruū pariat. Et † Martianus pbat libertum nasci. Sufficit em̄ ei, q in vtero est, liberā m̄rem [d] vel [e] medio tempore [f] habuisse: quod & verū est.

¶ Ingenu' nat', q iure seru' nō erat si manumittatur, fit ingenuus. h. d.

¶ Cum aūt [g] ingenuus aliqs natus sit, non officit [h] ei in seruitute [i] fuisse, & postea manu missum [k] esse. Sepissime. n. cōstitutū est, natalibus [l]

facto & iniustē, q̄ rīi vtrū si manumittat, libertinę cōdonis efficiat, & videreī, q̄ sic, qa p manumissionē liberti ni efficiunt: vt j. tit. j. in prin. & iste patiendo se manumitti, vī quodāmodo seruitutē huiusmodi approbare. l. Illud. ff. d acq. hæ. attā rūdet contrariū, qa is non verè erat seruus, sed de fcō in seruitute d tinebat: vñ eius ingenuitati ñ potuit obesse talis manumissio, q̄ re ueia non est manumissio, cū ille esset liber, sed potius remotio iugi, & libertatis ipsi' declaratio. Not. q̄ manūmissio d facto fcā nocet ingenuitati. Itē q̄ ñ sufficit aliqd pro facto fieri vt sequatur effectus iuris.

† alias Marcellus.

d ¶ Liberā matrem. Facit ad hoc. C. si manu. ita fue. alie. vt ma. l. si iusta.
¶ Adde aliud seruari vbi agitur de patria potestate, vt est tex. & ibi not. glo. in § penul. j. quib. mo. ius pa. po. sol. rationem autē diuersitatis ponit ibi Aldo. in figuratione casus.
e ¶ Vel. pro saltem. Accur.
Exponi quoq; potest prout ēt ut & j. titu. 1. §. serui. ibi, vel in transitu.
f ¶ Medio tempore. ff. de acquir. rer. do. adeo. §. cum quis.

SYL.

¶ Cùm autem. ¶ Diuiditur in duas partes, In prima ponit dictum, in secunda rationem. 2. ibi, sæpissimè.

SYL.

[a] ¶ Casus. Natus est aliqs ingenuus, q modo reperit̄ in statu seruitutis de

g ¶ Cūm aūt. s. dixit qualiter cōtigat ingenuitas, nunc qualiter pseueret.
h ¶ Nō officit. nisi post manumissionē talē quinquēnio steterit, vt l. si li. īge. eē dic. l. ij. sed illud hodie correctū ē, vt hic, & C. vbi cā sta. agi debe. l. fin.
i ¶ In seruitute. i. in statu seruili.
No. q̄ aliud est seruū eē, aliud eē in seruitute. sic aliud est possidere, aliud eē in possessione. l. si qs añ. ff. de acq. poss.
k ¶ Manumissum. s. de facto.
l ¶ Natalib. i. ingenuitati, q̄ probatur p natales. Erāt āt natales scripturę cū annis dñi & pconizatæ, q̄ dicebāt, Luciū eē natū & ingenuū: & deinceps sic erat, nisi tūc pdiceret. vñ & in legendis sctōrū intitulatur natale sancti Nicolai qñ moritur, quasi tunc nascatur nunquam moriturus: & scribuntur

Scriptura pconizata facit fidem apud omnes.

gesta in vita. Vel dic, ꝙ natale appellat̃ prima natiuitas, q̃ est de iure naturali, & oẽm hoĩem dicit esse liberum: vñ dr̃, seruus iste restituitur natalib. i. illi libertati quã habet de iure naturali, ff. de na. rest. l. ij. & ff. de sta. hom. l. Imperator.

S Y L.

¶ Adde, ꝙ vocat natales sta tũ illũ hoĩs, in quo natus ẽ.] a ¶ Officere. Nisi vẽdiderit sese, vt ĩ. tit. j. §. pe. tũc. n. ñ redit in statũ primũ, vt ff. de stat. ho. hõ liber q̃ ẽ cõtra.

S Y L.

¶ Adde rationem esse propter semel eius voluntate abdicatam libertatem, & quia verè erat seruus.]

non officere[a] manumissionem.

¶ De libertinis.

¶ Libertinus is ẽ q manumittit̃: & manumissio ẽ datio libertatis, sic dicta à manu. i. ptãte qua liberat̃, iure g. iuẽta: quo tria hominũ gñ͂a esse cęperunt vbi prius vnum erat.

gunt, nouo indigent auxilio. Item ꝙ iure naturali vnicũ erat genus hominum, iure gẽtiũ tria. qđ vide in tex.] b ¶ Ex iusta, ideſt vera.

S Y L.

¶ Adde ẜm Doc. hãc esse verã expositionem, quia si non sit vera seruitus, efficeret ingenuus. §. fi. ĩ. tit. j.] sic econtra, vt ĩ. ti. j. §. semel. vel iusta. quia adeo iustè seruierunt dño, vt meruerint manumitti. Vel dic iusta, qa est de iure gẽtiũ, vt ĩ. tir. ij. §. seruitus. & ff. de iusti. & iur. l. manumissiones.

h. d. ex l. libertini. ff. de statu ho. & l. manumissiones. ff. de iusti. & iur.

Libertini sunt q ex iusta[b] seruitute[c] manumissi sunt.

¶ Manumissio ãt est† datio[d] libertatis. Nã q̃diu aliqs

† aliàs de manu datio.

Cõtinuatio.

¶ De libertinis. ¶ Hic ponitur secunda pars diuisionis positæ in text. ĩ. tit. ij. §. fi. & ista est continuatio huius rubricæ. Aret.

Diuisio.

Libertini. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primo ponit qui sunt libertini. Scđo quid sit manumissio. Tertiò quot modis serui manumittantur. Quartò ꝙ serui inuiti possunt manumitti. Quintò qualiter de iure antiquo statu libertinorũ erat tripartit᷑, & correctiones status libertinorum. Secunda ibi, Manumissio. Tertia ibi, Multis. Quarta ibi, Serui verò. Vltima ibi, Libertinorum. Aretinus.

S Y L.

¶ Libertini. Caius non figuratur, qa diffiniẽdo, & declarãdo procedit. No. qui sint libertini. Itẽ qđ sit manumissio. Item ꝙ manus idẽ importat, qđ ptãs: & ꝙ fuit inuentio iuris gentiũ. Item ꝙ priuatio p̃supponit habitũ, & ꝙ nihil põt esse prius in priuatione, qn sit in habitu: & ꝙ quicquid est cã causæ, est cã causati. Itẽ ꝙ infimis est opus medela: & ꝙ q̃ de nouo emer-

c ¶ Seruitute. Et huius manumissi filius est ingenuus, vt ĩ. tit. j. in prin. licet Grãmatici dicãt eũ libertinũ: sed & manumissum† libertum dicunt.

† aliàs libertinũ.

S Y L.

¶ Adde ꝙ gl. ęquiuocat. fuit. n. olim drĩa inter libertum, & libertinũ: qa libertinũ vocabãt nõ manumissum, sed eius filium ingenuũ, vt decl. Budæus in l. fi. ff. de sena. in Anno. q̃uis hodie ꝓ eodẽ supponãt: sed differunt respectu correlationis: nam libertus dicitur respectu patroni, libertinus respectu ĩgenui: vt declarat Val. li. 4.] d ¶ Datio. i. detectio ẜm Ir. sic. ff. de acqui. re. do. l. adeo. §. cum quis. in fi. Vel dic secundum Pla. Ioan. & Azo. ꝙ dat libertatẽ, quam prius ille seruus non habebat: alias, i. si diceremus dari illam, quàm ante habebat, non diceretur dati, vt ĩ. de act. §. sic itaque. Sed opponitur: aut quam habebat, ei dabat: & sic illi quidem nulla remanet, cùm non habebat nisi vnam: aut quam non habebat, quod est absurdum. Sed dic, ꝙ dat quam non habebat: & hoc plerunq; contingit, ꝙ qs dat, quod non habet, vt ĩ. qui ali. lic. §. j. & ff. de vsufru. l. quod nostrum. & ff. de acqui. re. do. l. non est.

Adde

SYL. ¶ Adde ꝙ est vera rõ: nec ex hoc manumittẽs dr̃ dare aliud q̃ habeat, sed bene aliter qua habeat, sicut in l. qđ nostrum. ff. de vsufrn. habens causalem vsumfructum, cõcedit formalẽ. hoĩes reducantur libertatis iura maximè fauerunt in mõ relinquendi, & dãdi, voluerũtq; iurisdictione voluntaria expediri. Ideò in quolibet loco & tpe pt expediri & trlbui Not. ꝙ datio libertatis est act⁹ pius: allàs. n. non posset fieri in ecclesia. Not. modos dãdi libertatẽ, inter quos quæ datur per epistolam, & per cõsequẽs, & per nuncium, q. a. sunt parificata aliqd per epistolã, vel p nũcium dari, l. j. ff. de contrah. emp. secus per procuratorẽ: rõnẽ assignãt hic Doc. Item ꝙ in quocunque loco, & tẽpore põt exerceri actus voluntariæ iurisdictionis.

Ita creditor, qui habet ius obligõnis, dat liberationem. * Sed ꝓ recta intelligẽtia huius diffinitionis vidẽda sũt q̃ hic in Ann. & Commẽtarijs scripsi.] ¶ Adde, ꝙ Festus deducere videtur verbũ manumissionis à manu mẽbro, quia scilicet dominus seruũ manumissurus, ei⁹ caput, aut aliud mẽbrũ manu tenebat, dicens: hunc hominẽ liberum esse volo, atq; ita eum manu sua emittebat.

† aliàs nõ est dñi.

in seruitute ẽ, manui &[a] ptãti[b] suppositus est: & manumissus liberat̃ à † domini ptãte. Quæ res[c] à iure gentiũ originem sũpsit, vtpote cũ iure naturali oẽs hoĩes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio, cũ seruitus esset incognita. Sed postq̃ iure gentiũ seruitus ingenuitatẽ inuasit, secutũ est bñficiũ manumissionis: & cũ vno cõi nomine oẽs homines appellarentur, iure gentiũ tria hominũ gña[d] esse cępe rũt: liberi, & his ꝯ riũ serui, & tertiũ genus libertini, q. desierãt eẽ serui.

¶ Serui ex qualibet voluntate, & vbilibet manumittuntur. hoc dicit.

Multis autem modis manumissio procedit: † aut ex sacris constõnibus in sacrosanct. ecclesijs,[e] aut † vindicta,[f] aut inter amicos,[g] aut per

† aliàs Aut. n. ex sactis cõstõnib. in sacrosanctis ecclesijs: aliàs vindicta.

Vindicta quid sit.

a Et. pro i dest.

b ¶ Potestati. ff. de iusti. & iu. l. manumissiones.

c ¶ Quæ res, idest manumissio.

d ¶ Tria genera. Si erat vnum, & addita sunt tria, ergo sunt quatuor? Rñ: nõ sequitur: nã si habes tres filios, & nascat hodie vnus, incipis hr̃e quatuor: & pri⁹ habebas tres, ergo septẽ; quod falsum est: quia quod primo erat, cõputatur in sequentem numerum: sic. ff. quemadmo. serui. amit. l. j.

SYL. ¶ Multis autem. Casus. Quęsitũ fuit cognito quid est manumissio, an per q̃libet voluntatẽ & vbilibet concedi posset: & dubiũ faciebat, q̃a cũ libertas inæstimabilis res sit. l. ij. §. ij. §. ad l. Rho. de iac. videbat perpẽso iudicio tribuenda: cuius tñ cõtrariũ ea rõne deciditur, quia vt ad statum pristinũ

e ¶ Ecclesijs, s. sub aspectu populi, & antistitis, & interueniente qualicũq; scriptura. vide Actorum, vt C. de ijs qui in eccle. manu. l. j. & ij.

f ¶ Vindicta. i. causa cognita corã p̃tore: qua tantũmõ poterat antiquitus maior 20. annis manumittere, vt j. ti. j. §. ead. q̃ ideo dicit dari vindicta, † quia Vindex quidã, seruus Vitellorũ, primo sic fuit manumissus. ff. de ori. iu. l. ij. §: initiũ. & §. & cũ placuisset. Vel (vt quidã dicũt) ſm Boetiũ, vindicta erat virga prætoris; qualiter pcutiebatur manumissus, & dicebat Prætor ter; Aio te liberum esse more Quiritum. ar. si aduer. li. l. ij. ibi, vendi. & c.

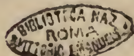
† Vide Li. lib. 2.

a ¶ Quę solẽnitates adhiberent olim in manumissiõe, q̃ fiebat vindicta, & qua efficax eẽt p̃ter aliàs manumissionũ spẽs, videto hic nostros Cõment.

g ¶ Inter amicos. † Et i hoc & sequẽti

† Hoc verũ in vltima uoluntate, nam SYL. inter viuos sufficiũt duo. Ioã. Fab.

saiu

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

casu necessarij sunt quinq; testes, vt C. de lat. li. tollen. l. j. §. sancimus. & §. sed & si quis.

a ¶ Quālibet, vt in codicillis, vel in testamento minus solēni: q. a valet inter prem, & filios vt C. de testa. l. hac consultissima. §. ex impfecto,

SYL. *Intellige simpliciter de codicillis, & qualibet vltima voluntate perfecta, non aūt impfecta: nā quāuis testm̄ minus solenne valeat inter patrem & filium, tamen quod ad extraneum nullius est momenti. d. §. ex imperfecto.]

nes stant ad videndum: & dr̄ à theo, quod est video: & idem multo magis si alio quocunque vadat.

¶ Libertinorū. ¶ Iste §. diuidit in sex partes. Primo tāgit q̄liter status libertinorum erat tripartitus olī. Secūdo qualiter redactus ē ad vnū, cū correctione facta per eū. Tertio id, qd̄ generaliter dixerat. specificat ī dedititijs q. fuerunt expulsi. Quarto de latinis. Quinto q̄liter oēs libertos reduxit a l vnū genus. Sexto, φ alijs etiā modis serui efficiuntur liberi. Secunda ibi, Sed dedititiorū. Tertia ibi, Et dedititios. Quarta ibi, Latinos. Quinta ibi, Et omnes. Sexta ibi, Multis. Arc.

fendit tū hic à Syl. Aldob. in Cōmentario, quem ad hunc lib. cōpesuit.

epistolam, aut per testiū, aut p aliā quālibet [a] vltimā voluntatē. Sed & alijs [b] multis modis libertas seruo cōpetere pt, qui [c] tā ex veteribus [d] quàm ex nostris [e] constitutionib. introducti sunt.

¶ Serui [f] verò à dñis sp manumitti solent: adeo vt vel in trāsitu [g] manumittant: veluti cū ptor, aut pses, aut proconsul, in balneum [h] vel in theatrum [i] eunt.

¶ Libertinorum hodie vnà conditio est, sublatis antiquis differentijs latinorū, & dedititiorum. h. d.

b ¶ Sed & alijs. præter supradictos.

c ¶ Qui scilicet modi.

d ¶ Ex veteribus. s. ex legibus aliorū Imperatorū, vt C. quib. ex causis ser. pro pre. liber. ac per totum. † Accursi.

† Et l. cum precū. C. de li. cau.

e ¶ Nostris, vt C. cōia de manu. l. fi. & in auth. de man. pri. §. 2. coll. 3. & in authen. de no. §. 2. coll. 1 †

† Et l. 1. C. de lati. lib. toll.

f ¶ Serui. q. d. quandocunq;, etiam in uiti, vt C. de testa. manu. l. fi. §. sin vero quidam. licet secus sit in filijs, vt in auth. quibus modis nat. effi. sui. §. generaliter. colla. 7.

g ¶ Transitu. i. dum transit: & est ratio, quia sine eo fieri poterat.

SYL. ¶ Adde, φ hæc gl no. pro sin. ad hoc, vt vbi nō reqrit̄ p̄sentia iudicis, si interueniat incōpetēs & min' ltimè, ñ obstet uide. Ias. in l. 2. in 5. col. ff. de iu. om. iud.] vnde aliud est qñ manumissio nō poterat fieri sine Prætore, vt ĩ. ti. j. §. ea. Item aliud est in contentiosa iurisdictione, quæ, s. redditur in inuitum, † vt ff. de verb. obli. inter stipulantē. §. 1. & C. de dila. à procedente.

† Hoc reprobat Ias. et ma. qa ēt manumissio redd̄ t in inuitū, & mittit ad not. per Bartol. & bal l. in l. 2. ff. de of. pcon. de

h ¶ In balneū. Tūc. n. videbat nō vale re: qa præ gaudio qdlibet cōcederet.

i In theatrum. i. in locum vbi homi

Casus. Non ponit: quia nō cadit. cū referat suā correctionē, & reductionem libertinorum ad vnā speciē: sed loco casus referā aliquantis p clarius qui essent latini & dedititij: & Caius li. 1. Insti. eo. ti. declarat sub his verbis. Liberti, aut ciues Romani sunt, aut latini, aut dedititij. Ciues Roma. sūt, qui his tribus modis. i. testō, in ecclesia, aut ante consulē fuerunt manumissi. Latini sunt, qui aut p epistolā, aut inter amicos, aut cōuiuij adhibitione manumittuntur. Dedititij verò sunt, q post admissa crimina supplicijs subditi, & publicè pro criminib. cæsi sunt, aut ĩ quorū facie, vel corpore quæcunq; indicia, aut igne, aut ferro impressa sūt, vt deleri nō possint: hi si manumissi fuerint, dedititij appellant. Sed inter hæc tria gña libertinorū, ideò ciues Rom. meliorē statū habent, quia & testamenta facere, & est testō quibuscunque personis succedere possunt. nam & latini, & dedititij, nec testamēta condere, nec sibi

SYL.

ex

ex testamento aliorũ aliquid dimissum possunt aliqua ratione vendicare: tñ latini certis rebus priuilegia ciuium Ro. libertinorũ consequuntur: dedititij verò nulla rõne possunt ad ciuium Ro libertinorũ beneficium peruenire: nam latini patronorũ beneficio. i. si rerum ab ipsis aut testa. in ille. Not. statũ princi. & libertinorum iusta v- antea tripartitum. Item ꝙ non vsus & tollit. l. Item ꝙ non frequẽ. ꝛ. de ratio. l. nõ in lit. l. quia hic fuit necessaria derogatio vt sequitur. Ibana vid tem quòd ab

† i. plenã stõ. aut in ecclesia, aut ante consulẽ manumittantur, sic dr̃ ciuium Rom. priuilegia cõ. ꝛ. de sequũtur. hęc. & oib. nu metis ab- solutam sic dr̃ iu- sta volun- tas ꝛ. de testa. princi. iusta v- xor. l. si v- xor. de adult. iustæ nu- ptiæ. ꝛ. de tol- nupt. prine. † De. l. Iunia Nor- bana

¶ Libertinorum [a] aũt status tripartitus antea fuerat. Nã qui manumittebant, mõ [b] maiorem, & iustam † libertatẽ consequebant, & fiebant ciues Romani: mõ minorem, [c] & latini ex lege † Iunia Norbana fiebant: mõ iferiorẽ, & fiebât ex lege † Aelia Sentia dedititiorũ [d] numero. Sed qm̃ † dedititiorũ quidem pessima conditio iam ex multis temporib. in desuetudinem abierat, Latinorũ verò nomẽ nõ frequẽtabat: ideoq; nr̃a pietas [e] oĩa augere, & in meliorem statũ reducere desiderans duabus constõnibus [f] hoc emendauit, & in pristinũ statũ reduxit: quia & à primis vrbis Rome cunabulis vna atq; simplex libertas competebat, [g] idest eadẽ, quam hẽbat manumissor: nisi ꝙ. s. libertinus [h] sit qui ma-

quàm latini, vt infra de suc. lib. §. fi.

¶ Adde, ꝙ aliter dicit & declarat Caius lib. j. Insti. tit. j. vt dixi in casu & eo piosius in Commenta.

ADDITIO. Facit l. j. §. Illud. C. de lati. li. tollen. Ang.

* Adde, Latinos libertos sic fuisse dictos ad exemplũ Latinorũ populorũ. nã vt illi deuicti à Ro. suis legi b[a] relicti sũt, ac primũ quidẽ ius ciuitatis Ro. nõ habuerunt, sed tantùm spem illius adipiscẽ dacita & hi liberti non cõsequebantur cũ libertate ciuitatẽ, sed eius assequẽdę spẽ quod eueniebat, si iterum à domino manumitterent, vt ex Caio supra relatum fuit. Ad dedititij liberti appellati sũt ad similitudinem dedititiorum populorum: dedititij aũt populi primũ ij dictè. sunt, q cũ defecissent, rursus victi se se dedidérũt, & à victoribus Ro. infima quadã libertate donabãtur, sed absq; vlla spe assequẽdę ciuitatis Ro. quales fuerunt olim Gabij populi.

hoc loco initio vna erat libertas. Item ibi, & omnem, ꝙ sublato principali tolluntur accessoria, & quæ ab eo pendent.

* Item ꝙ quis vere potest fieri ciuis, quamuis non sit.]

a ¶ Libertinorum. Idem erat de seruis, vt C. de nu. iu. quiri. toll. l. j. §. j.

b ¶ Modo, idest aliquando.

c ¶ Minorẽ. i. mediam, vt ꝛ. de cap. di. §. j. & ff. de auro & argen. lega. l. qui lancem. secundum Ioan.

d ¶ Dedititiorum numero, i. vocabantur dedititij, & erant inducti hac lege Aelia Sentia, quæ & multa alia induxit. Et erãt hi toto tpe vitæ suę serui, & tunc fiebant liberi cũ moriebãtur: † qđ proderat, q a bona vt peculiũ à domino non occupabantur: sed in latinis aliter fiebat, vt colligit̃ hic, & ex eo, ꝙ minus habebant dedititij,

† De. l. Aelia Sentia elegantet Aldobrã. hic l. luis Annota.

anno. Aldobran.

† De dedititijs vide Polit. in Miscel. c. 84.

† Istã glo. lege Ange. hic.

e ¶ Pietas, i. nos qui sumus pij.

f ¶ Constitutionibus, vt C. de lati. lib. tol. l. j. & C. de ded. lib. tol. l. j.

g ¶ Cõpetebat. Scilicet manumissis: sm hoc nota tria tempora. in primo & vltimo (. s. deinceps) idem iuris esti sed in medio hoc ius pessimum fuit inductum, vt ꝛ. de suc. lib. §. vlt.

h ¶ Libertinus. Ex quo cõtingit multiplex effect[9]: † in primis circa obsequia les operas. s. q sunt in faciendo, vt de assurgẽdo, & seruiendo: siue in nõ faciendo,

Libertinus, quas operas debet patrono. † vide cõ similẽ. & pleniorẽ glo. in §. sed nr̃a. in versi. repleat. ꝛ. de suc. li. & in l. vj. C. de bo. lib.

ciendo, vt de non vocādo in ius: quæ ipsa natura patrono debētur etiā sine impositione, vt C. de in ius voc. l. venia. & ff. de cōd. inde. si non fortē. § libertus. & si vocauerit in ius patronū sine venia, punitur in quinquaginta aureis. ff. de ī ius vo. l. pe. & vlti. qui aurei accipiūtur qlibet pro vno solido, vt j̄. de pœ. teme. litigan. §. fin. Et ex his iurib. sumitur argumētum, † ꝙ aureus pro solido accipitur in iure nostro, ex quo ꝓ eodē delicto tales sentētiæ promulgātur. Et eædem intelliguntur esse dandæ filio emancipato, si sine venia patrem in ius vocauerit, vt C. de in ius voc. l. fin. Item contingit reuocatio in seruitutē propter offensam, vt C. de li. & eorū lib. l. si manumissus. & alia multa. Sed hodie hæc oīa tolluntur, præter ea, q̄ ipsa natura debent, vt in auth. vt liber. de cæte. §. j. col. vj. q̄ est contra † quæ Tu dic vt nota in d. l. si manumissus.

† Vide Budæū. in l. qua vulgo. ff. de ædi. edic.

† Sed hic rebrobāt. SYL.

Doc. hic nisi pronus renūtiet expresse.

¶ Adde, ꝙ hæc gl. reprobatur p Doc. in l. fi. C. de bo. liber. vbi vide glo. quę latius enumerat hæc, & alia beneficia patroni, & qualiter amittantur.]

a ¶ Et dedititios. Qđ dixerat in genere, nunc per species ponit. Vel quòd coniunctim dixerat, nunc diuidit.

b ¶ Altercationes. quas nō habemus Sed quare non erant serui, sicut illi qui penitus sunt serui, cū toto tēpore vitæ suæ seruire cogerentur? Rñdeo ſm Io. ꝙ erant liberi, licet seruire cogerentur, vt C. commu. de manu. l. j. §. sinautem proprietarius.

numittitur, licet manumissor ingenuus sit. Et dedititios [a] qdē per cōstōnē nr̄am expulimus, quā promulgauimus inter nr̄as decisiones, ꝑ quas suggerente nobis Triboniano viro excelso, Quæstore nr̄o, antiq iuris altercatiōes [b] placauimus, Latinos aūt Iunianos, [c] & omnem, quæ circa eos fuerat obseruantiam, alia constitutione per eiusdem. Quęstoris suggestionem correximus: quæ inter Imperiales radiat sāctiones. Et omnes [d] libertos, nullo nec ętatis manumissi, nec † dñi manumissoris, nec in manumissionis modo discrimine [e] habito (sicut iā antea [f] obseruabatur) ciuitate Romana [g] † decorauimus: [h] Multis modis additis, [i] per quos possit libertas ser

† aliàs domini j.

† aliàs donauimus.

c ¶ Iunianos. i. ex l. Iunia Norbana inductos, vt s̄. eo. §. libertinorum.

d ¶ Omne. sic construe, Et oēs, libertos decorauimus, i. honorauimus ciuitate Romana. i. plena libertate, vt s̄. e. §. libertinorū.

e ¶ Discrimine, i. nulla differentia habita, nec ætatis manumissi, vt ēt infans possit manumitti: imo etiā in ventre: cùm quantum ad hoc habeatur pro nato, vt ff. de sta. ho. l. q in vtero nec domini manumittentis: dū tamen habeat xx. annos, vt j̄. tit. j. §. ea. nec in mō manumittendi, s. in testō, seu inter viuos quo quo modo, vt s̄. eo. §. multis.

* Adde, in hoc tex. omnino legendū esse nec dominij manumissori, vt referatur sublatum discrimē dominiorum, quorum alrerum dicebatur in bonis esse, alterum ex iure Quiritū de quo in l. j. C. de nu. iu. qui tol. Olim enim vt hic Theophilus tradit, necesse erat, ex iure Quiritium dñm esse serui, q vellet manumittendo eū ciuem Romanū fieri, neq; satis erat eum in bonis esse. Vel legas dñi pro dñij, eo mō, quo Virg. dixit tuguri ꝓ tugurij, & peculi, pro peculij, quod placet Anto. Augusti. lib. Emen. 3. c. 7

¶ Adde no. ex hac glo. ꝙ dispositio generalis restringitur per aliam le. l. quamuis. ff. de in ius vo. cum si.]

f ¶ Antea. Scilicet quam veniret ista praua conditio.

g ¶ Ciuitate Romana. i. plena libertate.

h ¶ Decorauimus. i. honorauimus.

i ¶ Additis, s. à nobis eis quos habuimus.

SYL.

uis cũ ciuitate Romana, q̃ sola [a] est in pñti, [b] pstari.

¶ † Quib. ex causis manumittere non licet.

¶ Lege Aelia Sentia prohibetur domino, quam nõ est soluendo, dare seruo libertatẽ. h. d. ex Inst. Caij. ti. j.

Serui libertatem cõsequũtur multis modis.

buimus. ĩ. eo. § multis autem. & sunt additi nouẽ. Primus si dñs ægrotantem seruum suum eiecit. Secundus, si ancillã vẽdiderit ne prostituatur: & pstituta fuerit: vel si venditor sibi retinuerit manus iniectionem, & eam ad ipsum reuertẽtem prostituit postea. Tertius, si serui pileati defuncti, funus præcesserunt. Quartus, si ẽt expressit eũ velle esse latinum. Quintus, si sub conditione relicta libertate, hęres ante conditionẽ manumiserit. Sextus, si in iudicio liberali à domino superatus fuerit, & pretium pro eo domino solutũ fuerit: & ipse postea recepit. Septimus, si ancillam suã maritauerit alicui libero. Octauus, si coram actis filium nominauerit seruum suũ. Nonus, si instrumenta seruitutis reddiderit coram testibus. Et probantur hi modi. C. de la. liber. tol. l. vnica. §. sed scimus. vsque in fi. legis.

† aliàs q & quibus ex causis manumittere non possunt.

a ❡ Sola, scilicet libertas plena.

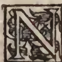
b ❡ In præsenti, i. in consuetudine. Tu intelligas in præsenti, idest hodie.

SYL. ¶ Quibus ex causis manumittere nõ licet. Modis manumittendi narratis & expositis, de ijs, qui manumittere possunt, dicendum restat, & quibus casibus: & continuat optime glo. j.

NOn tamẽ. Iste titulus principaliter diuiditur in octo partes. Primò qualiter q̃s inter viuos in fraudẽ creditorum seruũ proprium manumittere nõ põt. Secundo qualiter in vltima voluntate cũ libertate hæredẽ instituit. Tertiò qualiter in vltima volũtate instituit simpliciter. Quartò, qualiter præsumatur, ꝙ manumittat in fraudẽ creditorũ. Quinto, qualiter minor viginti annis ꝓhibeẽ manumittere nisi certis causis, Sexto, q̇ sunt causæ iustæ. Septimò, an cã semel approbata possit improbari, Octauò, si quis attigerit decimũ & octauũ annum, potest in testamento manumittere. Scd̃a ibi. §. Licet autẽ. Tertia ibi, Idemq̀;. Quarta ibi, In fraudẽ. Quinta ibi. §. Eadẽ lege. Sexta ibi, Iustę autem. Septima ibi. §. Semel. Octaua ibi, Cum ergo. Are.

SYL. ¶ Casus. Quærebatur, an omnes manumittere possent: [a] & videbatur ꝙ sic, cùm in re sua quisque sit moderator & arbiter. l. In re mandata. C. manda. contrarium tamen respondetur; quod qui soluẽdo non est, si in fraudem creditorũ seruos manumittat, nihil agit, q̃a Aelia Sentia hoc non permittit: nec obstat ratio, in cõtrariũ allegata: nam etsi vnusquisq; re sua ad arbitrũ vti possit; ita tñ vti debet, ne alterius conditionem faciat deteriorẽ. l. non debet. ff. de reg. iur. Imò non rectè dr̃ disponere de rebus proprijs, qui non existens soluendo de bonis à se possessis dispo nit, cùm nihil dicatur esse in bonis nostris, nisi quod deducto ære alieno supersit. §. fi. ĩ. de leg. Falci. Item quæritur, an debitor in fraudem creditorũ manumittens conferret libertatem: & videbatur dicendum, ꝙ sic, ex eo quia alienata in fraudẽ creditorum valent, licet rescindi possint. §. Itẽ si quis in fraudẽ. ĩ. de act. & tñ hic dicitur, ꝙ non valet ipso iure. ratio aũt est, quia libertas semel collata nõ reuocatur nisi ex magna causa. §. semel. infrà eo. l. si ex causa. §. fi. cum l. seq. ff. de mino. ideo. l. ipso iure impedit ab ipso initio. [a] & ita ex mẽte aliorũ Doct. declarat Ias. in d. §. itẽ si quis in fraudem. col. iij. No. ꝙ non omnis dñs manumittere põt. Itẽ ꝙ libertas data in fraudẽ creditorũ nõ valet. Itẽ ꝙ ista verba, Nihil agit. apposita in l. importãt ipso iure. Item not. ꝙ valet hæc rõ: hoc fieri non põt, quia l. ꝓhibet. Itẽ ꝙ actus pius in fraudẽ alterius non valet. Itẽ ꝙ qñ l. resistit, facit, ꝙ actus ẽt pius sit ipso iure nullus.]

NOn tñ cuicunque[a] volenti manumittere, licet. Nã is, qui in fraudẽ[b] creditorũ manumittit,[c] nihil agit:[d] qa lex[e] Aelia Sẽtia impedit libertatem.

¶ Dñs nõ soluẽdo seruũ cũ libertate solũ instituere pt: q simplr institut' oĩno liber ẽ. h.d.

a ¶ Non tamen cuicunque. Quãuis s. titu. j. §. multis. & §. fin. dictum sit quẽlibet manumittere posse, non tamen &c. sic ĩ. de exhær. lib. in princ.

b ¶ In fraudẽ. Hoc expone, vt ĩ. e. tit. §. in fraudem.

c ¶ Manumittit. s. inter viuos, vel in vltima voluntate, scilicet non instituẽdo: nam tũc esset liber & hęres, vt ĩ. proxi. §. & ff. qui & à quib. l. si mortis.

* Ex hac gl. quidã notãt, ꝙ cõtractus fieri possunt in testamẽto: quod licet in se verũ sit, vt per Doct. in l. hæredes palàm. ff. de test. tñ malè elicit ex hac gl. nã non agitur hic de datione libertatis per viam contractus, sed testamenti, puta per viam legati, vel fideicommissi, iuxta tex. in d. l. si mortis.

d ¶ Nihil agit. Scilicet vt noceat creditoribus, (i) vt ff. q & à q b. l. si mortis. dño tñ nocet si velit reuocare, vt C. de ser. pig. da. manu. l. si creditoribus.

ADDITIO. (i) Et sic est nulla ipso iure. aliàs. n. esset irreuocabilis, vt l. & si sine. §. sed qđ Papin. ff. de mino. secus in alijs reuocabilibus, vt l. si sciens. in fi. ff. de contrah. emp. & ita no. gl. in l. si noxali. in princ. ff. de noxal. Ias.

e ¶ Quia lex Aelia Sentia. similis est rõ, qa lex vult. ĩ. de vsucap. §. furtiuæ.

* Huius legis auctores fuisse dicũtur, Sext. Aelius Catulus, & L. Sentius Saturninus, qui tempore Augusti Consulatum gessere. Alcia. verò existimat latam fuisse ab Aelio Sentio. in l. verbis. & l. sciendum. de verb. sign.

¶ Licet autem. Diuiditur hic §. in quatuor partes. In prima ponit dictum: in secunda rationem: in tertia ampliationem dicti: in quarta rationẽ ampliationis. secũda ibi, idque. tertia ibi, Idemq;. quarta ibi, cũ non sit.

¶ Casus. Quia dictũ fuerat, libertatẽ datã in fraudem creditorum ipso iure nullã esse, quærebatur quid si seruus institutus sit hęres, an hoc modo prę-iudice ĩ creditoribus, si eidẽ seruo data sit libertas cũ hæreditate: & dubiũ faciebat. §. p̄ce. ibi nihil agit. cõtrariũ tñ deciditur rõne allegata in tex. sed tũc dubitabaĩ, q d si sit institutus hæres, nõ tñ sit ei data libertas, an tũc idẽ censendũ sit: & dubitationem faciebat, qa qđ non dicimus: velle non p̄sumimur. Vnde cũ non sit dictũ aliquid de libertate, non vr de mẽte testatoris velle creditorib. p̄iudicare, nec dare qđ non exprimit. l. Labeo. ff. de sup. leg. Contrariũ decidit rõne allegata in tex. ex verisimili mẽte testãtis: & qa volẽdo illũ hře hæreditatẽ, quam sine libertate hře non põt; cõsequẽs est vt habeat libertatẽ: qa qui vult cõsequens, vult ẽt necessariũ antecedẽs. l. illud. ff. de acq. hær. No. ꝙ aliqua permittunĩ in vltima voluntate, q̃ nõ permittunĩ inter viuos. Itẽ ꝙ seruus institutus, est hæres necessarius. Itẽ ꝙ dñs non soluendo põt in fraudẽ creditorũ sibi hæredẽ instituere seruũ: quis aũt dr̃ nõ soluendo, declarat Dec. in c. ex rõne. col. 9. de appell. Itẽ ꝙ paria sunt quẽ nõ esse scriptũ hæredem, vel adire nolle, aut non posse. Itẽ qñque paupertas prodest, & quod pauperi subueniendũ est. Item ꝙ seruus institutus à dño non soluendo tenetur satisfacere creditoribus. Item ꝙ si non satisfaciat, possunt bona hæreditaria sub noĩe tñ serui hæredis vendi. Item ꝙ est iniuria defunctorũ, ꝙ sub eorũ nomine bona vendantur. Item ꝙ diuersitas casuũ facit diuersitatẽ decisionũ. Itẽ ꝙ qui vult cõsequens, vult antecedens. Item ꝙ valet argm̃ à verisimili. Item ꝙ non est præsumptio, ꝙ quis velit facere actũ frustratoriũ: & ꝙ semper debet fieri interpretatio vt actus valeat: & ꝙ nõ est capiẽda interpretatio impugnatiua voluntatis alicuius. Item, ꝙ mens magis quàm verba attenditur.

a ¶ Licet

a ¶ Licet. Idest, licitum est.
b ¶ Seruū.s.vnū & non plures, vt ff.de hær.insti.l.qui soluēdo.in fi. cū l.seq. & ēt in fraudē creditorū, vt C.de necess.ser.l.j. in princ. nisi specialiter pignori dat' fuerit, vt ff.de hęred.instit. l.pignori.qui non potest fieri necessarius, nisi dñs creditori satisfaciat, vt d.l.pignori.
c ¶ Solus. Et in casu etiam cū alio, vt ff.de hæred. institu. l. si is. & l.qui soluendo.
d ¶ Necessari'. Quia siue uelit, siue nolit, cogit esse hæres, vt ĩ.de hę re.qua. & diff. §.j.nisi in trib. casibus, quos habes. ff.de hę redib. institu. l.si seruo.
e ¶ Non extiterit. Quo vltimo casu seruus substitutus est hæres.

Sunt tamen plurimi casus, in quibus fauore paupertatis à cōibus iuris regulis recedimus, quos diligēter congessit And. Alcia. lib.j.de verb.sign.
i ¶ Vel. Pro saltem.

† Idest cui tot bona non sunt, vt creditorib. in totū satisfacere possit. l.soluēdo. ff.de verb.sign.

¶ Licet [a] aūt dño, qui soluēdo non † est, in testō seruum [b] suū cū libertate hęredē instituere, vt liber fiat, hęresq; ei solus [c] & necessarius: [d] si mō ei nemo alius ex eo testō hrs exiterit, aut qa nemo hrs script' sit, aut qa is, q scriptus est, qualibet ex cā hæres ei nō [e] extiterit. Idq; eadē [f] lege Aelia Sētia prouisum est, & recte. [g] Valde.n. ꝓspiciendū erat, vt egētes [h] hoīes, qbus alius hrs extiturus non esset, vel [i] seruū suū necessariū hæredem hrent, [k] q satisfactur' esset creditorib. aut hoc eo [l] nō [m] faciēte creditores res hrditarias serui [n] noīe vendant: ne iniuria [o] defunct' afficiatᷓ. Idēq; iuris est, & si sine [p] libertate seru' hrs institutus est. Qđ nra ɔstitutio [q] nō solū in dño, qui soluendo nō est, sed gnaliter con-

k ¶ Haberent. Sic.ff.de interrog.actio. l. & quia. in princ. & ĩ. de bono. poss. §.adhuc.
l ¶ Eo. Seruo, nunc libero facto.
m ¶ Nō faciente.i.nō satisfaciēte creditori.
n ¶ Serui. Quōdam, sed modo liber est.

SYL. Adde, ꝙ per hanc gl. colligitur, ꝙ verba q̄ non possunt verificari in p̄senti, verificātur in pręteritū per subaudítū intellectum verbi, quondā: & est in fi. gl. in l.eius. ff. si cer.pe.in l.viro.ff.sol. mat.]

f ¶ Eadē lege.s.q̄ ꝓhibuit, eadē & ex iusta cā cōcedit, vt hic, & ĩ.eo.§.eadē.
g ¶ Et recte. Scilicet est prouisum.
h ¶ Egētes. No. ꝙ prodest paupertas, † qa fauet paupertati, vt ff.de transac. l.cū ij.§.si in annos.& C.de epi.& cle. l. si qs ad declinandā. §.pe.& ff.de offi. præs.l.illicitas.§.fi. Arg.cōtra.ff.de ex cus.tuto.& cura.l.spadonem.§.fin.& in Auth.de testi.§.j.coll.vij. & illud: Pauper vbiq; iacet, licet ecōtra dicatᷓ, Cantabit vacuus corā latrone viator.
* Nō est verū, ꝙ hæc legis Aeliæ Sentię ꝓuisio introducta sit intuitu paupertatis, cùm diuiti etiā liceat seruū suum necessariū hæredem facere, sed potius ɔtēplatione existimationis, & famæ, vt dr̄ in tex. ibi, ne iniuria &c.

† Imò paupertas nū quā prodest, sed in qbusdā casib. potius paupertati fauet, q̄ diuiti, s'm Pet.de Belaper. & dixit Cy. in d.l.si quis ad declinādam. §.fi. ꝙ à tali pdesse liberet nos Deus.

o ¶ Iniuria. Quo ad famam, quæ etiā post mortem quandoque damnatur, vt ff.de accus. l.ex iudiciorum.

SYL. * ¶ Quàm insignis apud veteres esset ignominia illorum, quorum bona à creditoribus distrahebantur, disertè constat ex Orat. Ciceronis pro Quintio, & dixi hic in Annota.]
L.xij.tab. de hac re ita concepta erat: Defuncti iniuria ne afficiuntor.
p ¶ Sine libertate. Nō ꝙ dicat, istituo te sine libertate, qa tūc nō esset hrs, vt statim dicetᷓ in fi. huius §. sed prætermisit dationē libertatis, vt in fi.§.

SYL. ¶ Adde, ꝙ rōnē assignat gl. in l.quoties.§.fi.i ver.de die.ff.de hær.inst.qa tūc costat de cōtraria mēte testātis.]
q ¶ Constitutio. Vt C.de necess.ser.hęre.instit.l.quidam.in princ.

a ¶ Scri-

stituit noua humanitatis rõne: vt ex ipsa scriptura [a] institutionis [b] ẽt libertas ei cõpetere videatur. Cũ [c] nõ sit verisimile eum quẽ hæredem sibi elegit, si prætermiserit libertatis dationẽ, seruũ remanere voluisse, & neminẽ sibi hæredem fore. †

¶In fraudem dr̃ manumitti, etiã si manumittẽdo desinat esse soluẽdo, & quando re, & consilio sit fraus. h. d. ex l. in fraudem. ff. eodem.

¶ In fraudẽ [d] aũt creditorũ manumittere videt̃, qui vel iã co tpe, quo manumittit, soluendo [e] non est: [f] vel qui datis libertatibus, desiturus est soluendo esse. Præualuisse [g] tñ vr̃ (nisi aĩum quoque fraudãdi manumissor habuerit) nõ impediri [h] libertates: quamuis bona eius cre-

† In antiquo exẽplari non sunt verba sequẽtia.

† Et vide ibi gl. sup verbo, inouationẽ: sed Chro. hic exponit noua, i. singulari rõne: q̃a alia rõne lex antiqua moueri non potuit, ar. c. erit ãt lex. 4. dist. & l. scire le. ff. de leg.

† In dubio .n. fauẽdũ est validitati actus. l. quoties in stipulationib. de verb. obl.

SYL.

a Scriptura. Sic ex datione tutelę, vt j. q da. tu. pos. in prin. † de qua p̃dixit modo, & C. de necess. ser. l. quidam.

b Institutionis. Arg. q̃ aliquo concesso, illud concedit̃ sine quo illud esse non potest, vt ff. de iurisd. omn. iud. l. ij.

c Cùm non. Hæc est noua ratio, de qua prædixit modo: sed lex ipsa antiqua fuit, † vt j. de hær. instit. §. j. quæ est contra. * Solue, vt ibi per gl. in vltima solutione.

d In fraudem. Diuidit̃ iste §. in tres partes. Primò docetur qualiter dicat̃ manumissio ĩ fraudem: secundò, quãdo propter fraudem impediat̃ tur manumissio siue libertas cũ ratione: tertiò ex ratione infert. Secunda ibi, p̃ualuisse. tertia ibi, (Itaque) Aretinos.

¶ Casus Dictũ fuerat, q̃ qui in fraudẽ manumittebat, nihil agebat: quæsitũ fuit quis diceret̃ in fraudẽ manumittere: & rñde prout in tex. secundo q̃situm est, an qui re ipsa fraudat, q̃a soluendo nõ est dicatur in fraudẽ agere, si animus fraudãdi eesset: & rõ dubitãdi videbatur: quia cũ in fraudem cõmittendam effectus ipse inspiciat̃, satis videbat̃ effectus ipse absq; consideratõne animi. l. iij. C. de inst. & subst. Sed contrariũ deciditur ea rõne: quia fraus ipsa sine animo fraudandi non censet̃: q̃a fraus sine dolo nõ existimatur. l. iurisgentiũ. §. sed & si fraudãdi. ff. de pact. vbi omnes no. ad rationem dubitandi rñderi põt ex his, quæ no. in gl. Nota, q̃ siue ante, siue post statim, sit nõ soluẽdo, debitor nõ potest manumittere. Itẽ q̃ animus & intentio distinguunt facta. Itẽ q̃ quo ad libertatẽ nõ sufficit ereditores damnificare, nisi adsit animus dãnificandi. Item q̃ quis põt verisimiliter ignorare vires sui patrimonij.]

d In fraudẽ. Sic ff. eod. titu. l. qui & à q̃b. ma. li. non fi. l. in fraudem.

ADDITIO.

Multis modis quis præsumitur alienare in fraudem. Primò, si omnia bona sua alienauit. Secundò, si alienauit in personam coniunctam. Tertiò, si post alienationem nihilo minus alienãs reperiat̃ possidere. Quartò, si alienatio est facta clam. Quintò, si de pximo sequatur delictum, vel fuga alienantis. Sextò, si alienatio est facta sub conditione si contingat bona sua publicari, vel per creditores auferri. Ang. * Adde Ias. in §. Item si quis in fraudem. j. de actio.

e Soluendo. Cùm & sciat se habere creditores, vt ff. quæ in fraudem credit. l. omnes. §. Lucius.

¶ Adde si sit de facto suo receti, aliàs secus, arg. l. fin. ff. pro suo. s̃m Ang.] SYL.

f Nõ est. Et tũc erit peius soluendo.

g Præualuisse. Nam quidã dicebant, q̃ sufficiebat solus euentus: & alij dicebant, q̃ exigebatur, vtrunq; s. fraus & euẽtus: & ista sententia præualuit: tamen ex p̃dictis videbatur sufficere euentum solum, tamen &c. SYL.

¶ Adde not. casum, quem oĩno vide in l. si quis cũ h̃ret. ff. quæ in frau. cre. data, an Libertas in fraudẽ possit seruari.

h Nõ impediri libertates. Hic diligẽter attẽde, q̃ si directè deĩ libertas uocari non

non solū inter viuos, sed ēt in vltima volūtate, duo necessaria sunt. s. ɔsiliū, hoc est fraus, & euētus, vt hic, & ff. e. l. in fraudē. & C. e. l. j. In fideicōmissaria sufficit euentus, vt C. qui man. nō pos. l. fin. Et est ratio, quia facilius libertas de facto data ab hærede reuocatur, q̄ à defuncto, cuius videbatur dispositio lex, vt ff. de fideicom. liber. l. ij. & iiij. §. si quis autē exemplū. Alia ratio not. C. eod. l. fin. In alijs autē alienationibus, q̄ in fraudē creditorum fiūt, dic, vt j. de actio. §. item si quis in fraudē.

† Quia in ea non est volūtas testatoris, vt ē rex. not. ſm Ias. i l. si pr̄. i pri. ff. de ijs, q̄ in te. l. ꝙ fraudētur credito-res. l. creditor. §. fi. ff. mād. Itē nec hr̄dis, q. a vr̄ facere ex debito, nō sua volūtate. l. j. C. de li. & eo. lib.

ditoribus nō suffiriat. Sæpe [a] enim de facultatib. suis amplius, q̄ in ijs est, sperant hoīes. Itaq; tunc intelligimus impediri libertatē, cùm [b] utroq; modo fraudant creditores. i. & ɔsilio [c] manumittentis, & ipsa re, eo ꝙ eius bona non sunt suffectura creditorib9.

¶ Minor xx. annis cā probata penes ɔsiliū vindicta manumitti ꝙ approbata, licet falsa nō reuocatur: & quæ sint iustæ causæ. h. d. ex l. iusta. & l. si minor. ij. cū seq. ff. de manu. vind.

¶ Eadem [d] lege Aelia Sētia domino minori viginti annis non aliter seruos † suos ma-

obligatoriū, quia fuit fraudulentum.
¶ Adde, ꝙ malè sumit hic hoc no. q̄ a verbū cōsiliū, hic ꝓ proposito sumit, ꝓut qñ dicimus donationē, te & cōsilio inofficiosam. * Ex cōsilio autem an quis oblige tur, vide Dec. in l. consilij. ff. de reg. iuris.] SYL.

¶ Eadem. Iste §. cū §. seq. diuiditur in tres partes. Primò ponit, qualiter minor viginti annis nō potest manumittere, nisi ex causa. Secūdò ponit, quæ sunt causæ iustę. Tertiò limitat vnā prædictarū causarū. Secūda ibi, Iustæ. Tertia ibi, Et seruus. Are.

** † aliàs desunt hæc verba seruos suos. SYL.

SYL. & ita hāc gl. approbat Ias. q̄uis Ang te neat gl. in cōtrariū.

¶ Adde, ꝙ rō de qua in d. l. in fraudē. cōiter reprehendit per Doct. hic, alias rationes assignat gl. in l. fi. C. qui ma. non pos. quarum vlt. approbatur per Doct. hic: & aliā tradit Ias. in §. item si quis in fraudem. j. de actio. coll. xij.

a ¶ Sępe. Respondet tacitę obiectioni, quomodo potest esse animus bonus, cùm ipsa veritate fraudet eos? Respō. Sæpe enim &c. Sed argum. contra. C. de rescind. vend. l. quisquis.

SYL. ¶ Adde, ꝙ de hac ratione assignata in hoc vers. sæpe. & de eius veritate videnda sunt quę ponit Par. in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. & Ias. in d. §. item si quis in fraudem. col. x.

SYL. ADDITIO. Dic ad contrariū d. l. quisquis. ꝙ ibi loquitur in cōtractu inter viuos, hic in vltima voluntate. Ang.

b ¶ Cùm. Vtroque modo. s. cùm fraus, & euentus interuenit, vt subijcit: & facit ad hoc. ff. qui & à quib. manu. lib. non fi. l. in fraudem.

c ¶ Consilio. Nota quē teneri de consilio. Sed contra. ff. mand. l. ij. §. fin. sed hic fuit fraus, & ideo fuit tale consiliū

¶ Eadē lege. Casus elicit ex §. seq. vbi ponit rō dubitādi, ibi, qđ nō erat ferendū. & rō decidendi exprimitur in tex. ibi, sed cū. No. formā manumissionis minorū, & q̄ sint iustę causæ. Itē ꝙ pedagogus, nutrix, & alūnus æquparant cōsanguineis. ** Itē ꝙ seru9 nō pōt esse ꝓcurator, nec m̄rimoniū cōtrahi cū serua.] Itē ꝙ ꝓcurator esse pōt, qui excedit xvij. ann. Itē nō sufficere cām allegare, nisi approbetur: & ꝙ semel approbatū non retractatur.]

d ¶ Eadem. Scilicet de qua habita est mentio. s. eo. in princ.

e ¶ Minori. Sufficit ergo si nō sit minor xx. annis, etiā si non sit maior, vt quia tetigit vltimum diē vicesimi anni, vt ff. de manu. l. j. sicut in testamen to fauore sui, vt ff. de testa. qua ætate.

¶ Adde, ꝙ in dispositione legali, in qua loqmur nos, debet distingui, aut loquimur de odio, & non hr̄ pro finita: aut de fauore, & habetur, vel nō, ſm ꝙ fauor est haberi, vel nō haberi pro finita: ita cōcludunt cōiter Doct. hic, & in l. iij. §. minorem. ff. de mino. SYL.

numittere pmittit, q̃ si vindicta [a] apud consiliũ, [b] iusta causa manumissionis approbata, fuerit manumissi. Iustę ãt manumissionis cãę [c] hæ sunt: veluti si quis patrẽ [d] aut matrẽ, filiũ, filiáve, aut fratres, sororesve nãles, [e] aut pędagogũ, [f] aut nutricem, aut educatorem, aut alumnum [g] alumnamve, aut collactaneum [h] manumittat, aut seruũ procuratoris habendi gratia, aut ancillá matrimonij hñdi causa, dũ tñ intra sex menses in vxorem ducatur, [i] nisi iusta causa [k] impediat:

a ¶ Vindicta. Hoc expone, vt suprà titu.j. §.multis.

b ¶ Apud consiliũ.i.apud locũ illũ vbi hr̃ sũp consiliũ.i.deliberatio.& sic ponit id, qđ fit pro eo, vbi fit, vt ff.de iusti. & iu. l.pen. §.fin. † Vel dic apud eos q p̄sunt cõsilio, vt sunt omnes habẽtes ordinariã iurisdictionem, etiã minimi magistratus, cũ hoc sit de voluntaria iurisdictione, vt ff.de off.pro con.& leg l.ij. & in Auth. de defen. ciui. §. nũlla. coll. iij. ¶ Adde legendum concilio, vt hr̃ in l. si minor.ff.de manu.vind. * quãuis vtraq; lectio defendi possit: sed declara, vt hic in nostris Annot. & comment.]

†Et hęc vera, fm quã tex.nõ superfluit cũ cõsiliũ, & verbũ, vindicta, expositũ, vt ĩ gl.a. §.j.s̃. de li. sunt diuersa, & sic est spãle, vt hic manumissio fiat ĩ loco maiorũ: qa exigit plenã causæ cognitionẽ, aliàs sec', vt ibi no.

SYL.

* Cõsiliũ appellat cõuentũ iudicũ, qđ adhuc consiliũ appellamus, vt ostẽdit Cic. in orat.pro Sex.Ros. Theophilus aũt hoc loco scribit consiliũ esse consessũ certorũ virorũ statis anni dieb' cocũtiũ: qđ latissimè explicat. q̃uis & cõciliũ rectè legi possit, vt in d.l.si minor.est aũt conciliũ propriè conuẽtus consulendi gr̃a cõgregatus, dictum à cõcalando.i. in vnũ conuocando: quo sensu accipit Virg.cũ ait, Cõciliumq; vocat diuum pr̃, atque hominũ rex.]

c ¶ Iustæ autẽ manumissionis causæ. Facit ff.de manu.vind.l.si minor.cum l.seq. vsque ad l.apud. vbi iustæ causæ connumerant̃. cõnumeratur.n. inter iustas causas manumittendi, si dñm à periculo vitæ, vel infamiæ liberauit seruus, vt ff.de manum.vind.l.iusta.

d ¶ Patrem. Sed qualiter põt filius hr̃e seruũ suũ patrẽ, vel ecõtra, vel frater fratrẽ suũ siue sororẽ? Rñ. Bene põt: vt qa instituit dñs filiũ serui sui hęredẽ, vel filiũ ancillæ, vel econtra, & sic de alijs: quo casu sic institutus hæres liber est, & dñs omniũ bonorũ, quorũ dñs fuerat testator, vt s̃.eo.§.j.& ff.de acq.pos.cũ hr̃des. Itẽ põt esse, vt si habeat qs filiũ ex ancilla sua: nã est seru' & filius, vt C.cõia de man.l.fi. & ecõtra si seru' habeat filium ex dña: nam filius est, & liber & dñs, cũ ventrẽ sequat̃ quo ad statũ, vt C. de rei vend.l.partũ.licet possint ipse & domina accusari, vt C. de mu.quę ser nis pro pri. l. j. & j̃.de hæred. instituen. §. j.

e ¶ Naturales. Et ltĩmos: vel naturales tm̃.

f ¶ Pædagogũ. Scilicet qui ab initio instruit pueros, à pedos, quod est puer, & ago quod est ducere: quasi ductor, siue gubernator puerorum. Pedagogus.

* Dic, q̄ dicitur à pais puer, & a gogos ductor, quasi pueri ductor.]

g ¶ Alumnũ. Passiuè. quem, vel quam dominus aluit, vt differat à superiori.

¶ Adde, qs propriè dicat̃ alumnus, & q̄ cõiunctis ęquiparet̃ in oĩbus, q̃uis matrimoniũ inter eos nõ prohibeat, vide Dec.in l.legẽ.in princ C.de pact.] SYL.

* Rectè Accur. interpretatur verbum alumnum hoc loco passiuè. comprobat hoc & tex.in l.alumnos. ff.de manu. vind. licet aliàs actiuã quoque significationem habeat, vt tradit gl. & Doct.in l.j C.quæ res pign obl.poss.]

h ¶ Collactaneũ. Qui simul mecũ lactauit: quem fratrem bono.appellãt.

¶ Adde hęc verba, dummodo habeat plures seruos, vt est tex. in l. si collactaneus.ff de manum.vind.] SYL.

i ¶ Ducat̃. Pręstito super hoc sacro, vt ff.de manu.vind. si collactaneus.in fi.

k ¶ Iusta cã. Vt infirmitas, q̃ tribuit dilationẽ, vt ff.si qs cau.l.ij. §.3. & 4.& ff.de re iud.l.q̃ntum.vel alia qualibet iusta cã, vt ff.ex quib.cau. ma.l.j.in fi.

*Tu

& seruus, qui manumittitur procuratoris habēdi gratia, non minor decem & septem [a] annis manumittatur. Semel autem causa [b] approbata, [c] siue vera sit, siue [d] falsa, non retractatur. † [e]

¶. Qui xviij. annū attigit, potest testamento seruo libertatē relinquere, quamuis iure antiquo ante xx. non posset. h. d.

¶ Cū ergo certus modus manumittendi minorib. xx. annis dñis p legē

* Tu exēplifica fm Theophilū, veluti si manumissor interim fiat senator. qđ innuit ēt tex. in l. si rogatus. §. matrimonij. de man. vin. libertinā. n. vxorē duci à senatore, l. Iulia prohibet. l. lege. ff. de ritu nup. nā exemplū infirmitatis non vr̄ bonū, q̄a cū nuptias nō cōcubit⁹, sed cōsensus faciat. l. nuptias. de regu. iu. excusandus nō vr̄ ob infirmitatē, qui iurauit ducere libertam vxorē, si matrimonium nō contrahat, quod contrahi potest ēt à constituto in extremis, vt not. Io. And. in c. sine culpa. de reg. iur. & Alex. in l. si quis posthumos. ff. de lib. & posth.

aliàs retractetur.

a ¶ Decē & septem annis. Sed qūo minor xxv. annis pōt esse procurator, vt C. de procu. l. exigēdi. & ff. de procu. l. si minor? Rñ hic ad negotia fuit: non autē in iudicio esse potest: † sic alias est differētia inter hos procuratores, vt ff. mandati. l si procuratorem. §. j.

† Et hæc est veritas hodie decisa in c. q generaliter. de procur. lib. vj. fallit tñ in casu de cē. l. exigēdi, fm Doct. hic.

* Adde, ꝙ tex. iste nō pōt intelligi de procuratore ad negotia, cū is cōstitui possit seruus, ēt si nō manumittatur. l. sed & si quis. §. parui. ff. de instit. & l. deniq;. §. fin. ff. de minor. quinimò & minor xvij. ann. l. nā ff. de instit. Intelligas ergo de procuratore ad lites, qui licet hodie fm ius canonicū cōstitui nō possit, nisi xxv. ann c. qui gñaliter. de procur. lib. vj. tñ de iure ciuili ætas xvij. ann. ad postulandū idonea, vt dicitur in §. sequen. & in l. j. ff. de postul.

b ¶ Causa. Scilicet manumissionis.

c ¶ Approbata. Scilicet apud consiliū.

d ¶ Siue falsa. q. d. si dixi filiū, licet nō sit: vel patrē, vel similia, licet hæc ita nō sint fm quosdā: qđ reprobo: cùm id, qđ falsum sit, nihil sit, nec præstet cām, vt ff. de verb. sign. Paulus. & C. si ex fal. instr. p totū. & ff. de excep. l. q agnitis; vnde dic vera. i. iusta: falsa. i. iniusta: vt quia dixi eū sociū meū fuisse in armis, vel in scholis: qđ inducebā pro iusta cā: & fuit talis cā, vel similis approbata, licet non debuerit approbari: & sic vera ponit pro iusta. sic. ff. de leg. j. si fide iussor. §. j. & ff. de in inte. restitu. l. omnes. sic econtra iusta pro vera, vt s. tit j. in prin. ¶ Adde pro expositione huius gl. tex. in l. iusta. §. j. ff. de manum. vind. ibi, qualiscūq; cā recepta.]

S Y L.

* Adde, ꝙ tex. pōt intelligi vt iacet, p tex. in l. iusta. §. j. de man. vin. quia, vt ibi dr̄, causę probationi cōtradicendū est, non etiā causa iā probata retractanda. nā libertas data, non nisi ex maxima cā retractatur. l. si ex causa. in fi. & seq. ff. de mino. & sic ratio fauoris libertatis tollit obiecta glo.]

e ¶ Nō retractat̄. Sic ff. de manu vind. l. iusta. q̄a nihil facilè immutandū est ex solēnibus, vt ff. de in inte. rest. l. diuus. Sed cōtra ff. de excus. tut. l. sed & reprobari. j. rñ. sed hoc fauore libertatis, illud fauore sanitatis. Accur.

* Melius est rō, q̄a libertas semel collata nō retractat̄, nisi ex magna causa. l. si ex cā. in fi. cū l. seq. ff. de minor. & quia causa iā probata, quia antea poterat cōtradici, non debet retractari. d. l. iusta. & quia cum semel sit quæsita libertas quodāmodo per sententiā approbationis causæ, præiudicat quo ad omnes, sicut causa ingenuitatis, cùm pro veritate habeatur, l. res. de reg. iur. & l. ingenuum. de statu hom.

* Quid de sententia lata ex falsis allegationibus, testibus, vel instr̄is, an & quādo dicatur nulla, seu retractetur, vide titu. & ibi Doct. præsertim Bart. C. si ex fal. alle. & tit. si ex fal. instrum.

¶ Cū ergo. Diuidit̄ in duas partes. In prima recitatur ius antiquū, & inconueniēs, quod ex eo insurgebat. In se-

cunda ponit decisionẽ, & correctio-
nem suam. secunda ibi, sed cùm.
** Casus Ita figurari pt. visum est s.
pximè, ꝙ l. Aelia Sẽtia phibẽt mino
rib. xx. ann. manumittere, nisi iusta cã
apud ꝯsiliũ ap
probata. vñ cũ
idistinctè loq-
reť, videbať i-
distinctè iterp
tãda, & ita vt
nec testõ quo
que aliter dari
posset liber-
tas, q a l. gñali-
ter loquẽs, ge
neraliter dẽt i.
relligi. §. & gña
liter. ff. de leg.
pstan. licet sit
maior rõ in v-
no, q̃ ĩ alio. l. j.
ff. de aleę lu. &
alea. Sed hinc
oriebatur ma
gnũ absurdũ,
ꝙ posset ma-
ior 14. an. ĩ te-
stõ de oĩb' bo
nis disponere, & sic ẽt oẽs seruos lega
re: vni ãt seruo lõgè minoris ptij liber
tatẽ relinqre nõ pmitteret, si esset mi
nor xx. ann. Neq;. n. videbať hñdã esse
in aiaduersione ipsã libertatẽ, quã da
ret minor, sed dãnũ qđ hinc ferret, si
ei' dãni vitãdi grã hoc cõstitutũ erat.
His tñ nõ obstãtib. Iustin. ait motũ an
tiquitatẽ ad ita decidendũ ob ipsam
libertatẽ inæstimabilẽ: ipse verò me-
diã qdã viã eligẽdo cõcessit, vt q̃ pri-
mũ minor xx. an attigit xviij. annũ, li-
bertatẽ ĩ testõ dare possit, cũ hęc ætas
satis iudicij hr̃e visa sit maiorib. q hu
ius ætatis adolescẽtib. postulare pmi-
serint. l. j. §. pueritiã. ff. de post. neenõ
& iudicãdi mun' suscipere. l. q dã. ff. de
re iudi. nã q adeo sapit, vt possit alios
tueri, & iudicare, is vř sibi cõmodè cõ
sulere posse. verũ fuit potius hæc q̃-
dã decisio rusticana absq; rõne, q̃ ꝓ
re vera tollanť ĩscripta obiecta. Et i-
deo tandẽ abrogata fuit prius hęc di
ipsõ l. Aeliç Sentiæ, & sancitũ, vt liceat
dñis seruos manumittere ĩ ea ætate,
in qua licet sibi testari, Auth. vt spõs.
larg. §. j.] Illud tñ ẽt admonere vos li-
bet, quã inepta sit rõ pp quã putat Iu
stinia. l. Aeliã Sentiã veruisse minorẽ
xx. an. dare ser
uis libertatẽ:
nam etsi liber
tas inęstimabi
lis res sit, qđ
attinet ad ser-
uum cui dať:
attñ respũ dã-
ni qđ ex ma-
numissiõe dño
inferť, ad qđ
lex Aelia Sẽtia
vř spectasse,
certam recipit
æstimationẽ.
singuli. n. ser-
ui olim xx. au
reis ęstimabã-
tur. l. si mu-
lier. ff. de min.
& l. Papin. j. ff.
de inof. test. i-
taq; pbabilior
est rõ, quá p-
pẽdisse vř Vlp. ĩ l. illud. ff. de man. vin.
ne illecebris seruorũ circũuẽti, imbe
cillitate iudicij ad manumittendũ p-
laberent.] No. ꝙ argm ab ineõueniẽti ff. de min.
valet. Itẽ ꝙ cui cõcedit, qđ ẽ pl', cõce l. illud. de
dit, qđ est min'. Itẽ ꝙ vna determina man. vin.
tio respiciẽs plura determinabilia, dẽt
ęqualiter determinare. Itẽ ꝙ libertas
est res inæstimabilis. Itẽ ꝙ ĩ dubijs ex
æqtate dẽt eligi media via. Itẽ ꝙ vbi
est eadẽ rõ, idẽ ius dẽt cõstitui. Itẽ ꝙ
attingẽs xviij. an. pt libertatẽ dare ser
uo. Itẽ ꝙ maior an. xiiij. põt testari, &
legare. Itẽ ꝙ maior xvij. ann. põt po-
stulare, allegare, & aduocare pro alio.
a Cõstitutus. Nã eũ dicit sine cã nõ
posse manumitti; ergo eꝫ eũ cã valet
manumissio. sic ff. de edẽ. si qs ex argẽ
tarijs. §. ptor. & §. phibet. & ff đ pac.
iurisgentiũ. §. ptor. & §. dolo malo.
b Testm̃. s. si est masculus: fœmina
verò in xij. vt ff. de testam. qua ætate.
& ff. de liber. leg. l Aurelio. §. Caius.
c Sed cũ libertas. Vsq; huc allegãdo
innuit,

Aeliã Sentiã ꝯsti-
tutus [a] esset, eue-
niebat, vt q xiiij.
ann. expleuerat,
licet testm̃ [b] face-
re, & in eo sibi hę
redẽ instituere, le
gataq; relinquere
posset: tñ si adhuc
minor esset xx. an
nis, libertatẽ ser-
uo dare non † po
terat. Quod nõ e-
rat ferendũ † si is,
cui totorũ suorũ
bonorum in testõ
dispositio data e-
rat, † vni seruo da
re libertatẽ nõ p-
mittebatur: quare
† nõ sit ei, queãd-
modum alias res,
ita & † seruos suos
in vltima volũta-
te disponere, quẽ
admodum volue
rit, permittimus,
vt & libertatem
eis possit pstare?
Sed [c] cũ libertas
inæstimabilis res
sit, & pp hoc an-
te xx. ætatis annũ
† antiqtas liberta-

† aliàs pos
set.
† aliàs nã
cui &c.

† aliàs nõ
sunt hæc
verba: Vni
seruo da-
re liberta
tẽ nõ per-
mittebať.
† aliàs nos
† aliàs de
suis suis.

**
† ob fragi
le, & infir
mũ huius
ætatis iu-
diciũ. l. j.

tē seruo dare ꝓhibebat: Iō nos mediā a quodammō viam eligētes, nō aliter minori 20. annis libertatem in testō dare seruo suo ꝯcedimus, nisi 17. annum impleuerit, b & decimumoctauū attigerit. Cùm.n.antiquitas c huiusmodi ætati, & pro alijs postulare d concesserit, cur nō ēt sui iudicij stabilitas, ita eos adiuuare credatur, ut ad libertatem dandā seruis suis possint peruenire. e

Innuit, ꝙ eodē tpe possit manumittere quo testari: nūc ecōtra duas rōnes cōsiderat:& qa inæstimabilis est libertas(nā si uēdat qs se, pretiū ad uēditorē non transit: immo penès emptorē eundēq; dñm remanet: † vñ est inæstimabilis, ut hic,& ff.de re. iur.libertas.& ff.de tabu. exhi. l.j. §.fi.)& qa antiquitas aliter statuebat, cui est deseruiendum, vt C.de testa. l. testamenta quare visis allegationibus soluit, mediā eligens uiā. sic. ĵ. de rerū diui. §.cū ex aliena.sed ar. cōtra ff. de neg. gest. Nesennius.in fin. & ff.de in rem vet.si pro patre. §. idem quærit.

† Sed hoc reprobat Chro. hic per l. j. ff. qui. ad li. procl. nō li. & glo. super uerbo maior in §. penul.supra de iure perso. ad istū text. rñdet, ꝙ hic non libertas,sed seruitus putatiua æstimaē, cùm emptor putetur enim seruū, ut not. in d. glo.

ADDITIO. Dic, ꝙ si est maior ꝑsumptio pro una parte, q̄ alia, tunc nō eligiē media uia. ut l Nesēnius. Secus qñ non esset maior præsumptio pro una parte q̄ pro alia. ita notatur in l. sed si leg. § adeo. ff. de pet. hær. Ang. arg.

a Mediam. Nota mediā uiam. sic. ff. si pars hæred. pet. l. antiqui. & ĵ. de rerum diui. §. cùm ex aliena.

SYL.

Adde, ꝙ ubi rōnes sunt hinc inde pares, & opiniones contrariæ, potest eligi hæc media uia, de quo late Dec. in c. 1. in 1. lectu. in 11. col. de const.& in ca 1, in 4. notab. de proba.

b Impleuerit. Sed hodie ex quo testari pñt, & libertates relinquere pñt, vt in auth. ut spon. lar. §. j colla. 9. qđ exaudio, si in vltima voluntate uelit quis libertatē relinquere: qđ patet ex verbo, relinquere, qđ in dicta auth. positū est, qđ ad morientes tantùm spectat, vt ff. de tab. exhi. l. j. §. fi.

SYL.

* Verum est in dubio, Bar. in l. Vnū in prin. ff. de leg. 2. sed qñ eadē rō eēt in cōtractu, vel actu inter uiuos, tūc dispō loquēs ꝑ uerbū, relinquo, uel de relictis, haberet ēt locū inter viuos, vt declarat Dec. in cōs. 496, ad fi. uer. nec obst.] Sed qd si inter uiuos uelit quis manumittere? Rñ. non pōt, nisi hēat 20. annos: uel nisi cā cognita: cū nec liber iste, nec auth. loquanē nisi in ultima uoluntate. Vñ seruaē tenor eiusdē legis Aeliæ Sentiæ, cū non sit correctus, ut C. de appel. l. ꝑcipim' in fi.

SYL.

* Et sic nota, ꝙ licet aliàs bonū sit argumentū de contractu ad vltimas voluntates. ĵ. titu. j. tamē l. noua corrigens quippiam in uno æquiparatorū à l. ueteri, nō trahiē ad alterum: qđ limita, nisi facta fuisset æquiparatio ꝑ modū regulæ, uel in eo casu, su ꝑ quo processit correctio, ſm Dec. in c. Trāslato in 1. lectu. 2. col. de consti.]

c Antiqtas. vt ff. de post. l. j. §. initiū.

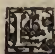
d Postulare. Id est desiderium amici sui, uel cliētuli sui corā iudicibus exponere, † vt ff. de postu. l. j §. j. non aūt ꝓ se poterit eē in iure, ut C. de auth. ꝑs. l. clarū. & ē rō, qa qñ pro alio accedit, sibi imputet qui tali cōmittit causam suam, vt ff. de mino. l. cum mandato.

† Snīa tñ contra eū lata ualet, sed rescinditur per in integ. restit. l. cū maiores. ff. si aduersus rē iudi.

e Peruenire. Interrogatiuè legas & rñdeas: nō est rō, quare sit diuersum, est ergo & idē ius statuendū, vt ff. de verb. obl l. à Titio in fi. nam ubi est eadē rō, idem ius statuendum est, vt ff. ad l. Aquil. l. illud. & C. ad l. Fal. l. ult.

De lege Fusia Caninia tollenda.

Viso ex qbus causis mā. fieri possit: & qa manumissio interdū ꝓhibebaē à l. Fu. Can. iō de ea nunc subdit. Por.

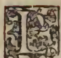

Ege Fusia. Diuiditur in tres partes. Primò facit mentionem legis Fusiæ Caniniç. Secundo eā corrigit. Tertiò aliam rationem assignat. Secunda ibi, Quam quasi. Tertia ibi, Cùm satis. Aret.

Casū figurare nō expedit, cū corrigat, & rōnē correctionis adducat, sed

¶ De lege Fusia Caninia tollēda.

¶ Sicut inter viuos, ita in vltima volūtate oīb. seruis licet hodie dare libertatē. h. d.

Ege Fusia Caninia certus[a] modus[b] ɔstitutus erat ī seruis testō manumittendis. quā,[c] quasi libertates impediētē,[d] & quodammō inuidā,[e] tollendam esse cēsuimus: cū satis† fuerat inhumanū, viuos qdē licētiam hr̄e totā suā familiā[f] † libertati donare, nisi alia cā[g] impediat libertatē, morientibus[h] aūt hmōi licentiā adimere[i]

† aliàs fuerit.

† aliàs libertate.

loco casus, libet referre veterē dispōnem.l.Fusiæ, quā refert Caius lib.j.Insti.tit.j.ea.n.cauebat, ꝙ hn̄s duos seruos, ambos posset manumittere: qui tres: duos tm̄: qui quatuor, duos: qui sex, tres: q a octo, quatuor: q 10. quinq;: vsq; ad 18. qui 18. sex: & ab hoc numero vsq; ad 30. tertiam partem: à 30. vsq; ad centū, quartā partē, & ab inde s.quintā partē: dū rñ nō excedat centū, latius tñ ibi videndum est. * Rōnē aūt huius legis credo eā fuisse, quā refert Suet. in Augusto, vt difficilior esset aditus ad libertatem, ne, s. Romana ciuitas seruili sanguine pollueretur, aut ne cura rei rusticæ desereret.] No. dispōnem. l. Fusiæ. Item dr̄ia tolli impedimenta libertatis. Item ꝙ inuidia reprobatur. Item ꝙ inhumanitas damnatur. Item ꝙ valeat argm̄ ab incōuenienti: & ꝙ non dēr minus cōcedi in vltima volūtate q̄ in cōtractibus, & interviuos. Itē ꝙ gn̄alis dispositio p̄supponit omnia alia habilia: ibi, nisi alia causa.]

a ¶ Certus. Vt vltra duos vel tres forte non posset manumittere in vltima volunrate, vt j̄.eo. in fi.

S Y L. ¶ Adde declarationē, & numerū, vt di(xi in casu.

b ¶ Modus.i.numerus.

c ¶ Quam, s. legem Fusiā Caniniam: forte a quodā, qui canis noīabatur, inductā: vt in publiciana dr̄. vt j̄. de act. §.aliæ. nam canis seruabat naturam, qui stat in palea: qui nec sibi pōt hr̄e paleam, nec alij permittit accipere: sic nec sibi poterat tenere seruos, quia moriebatur, vt j̄. de dona. §.j. nec liberratem patiebatur eis dari: vnde merito Canina dr̄, vt sit consequens nomen rei, vt j̄. de dona. §. est & aliud.

* ¶ Adde, ꝙ fuit dicta Fusia Caninia à Furio Caninio eius auctore, vt docui hoc loco in Anno. post Alciatum. in l.verbis legis.ff.de ver.sig.* Nā Fusios, & Valerios, p Furijs, & Valerijs, veteres dicebant. l. 2. ver. inde Appius. ff. de orig iur. Sed Anto. August. Hispanus Iurecōsultus, rerumq; antiquarū non incuriosus, censet à Furio & Caninio rogatam fuisse, ꝙ ambo nomina sint familiæ Romanæ; sicuti Aelia Sētia, Papia Popæa. S Y L.

d ¶ Impediētē. idest, impedimentum afferentem.

e ¶ Inuidam. Nota contra inuidos. sic.C.de cadu tol. l.1. in prin.

f ¶ Familiam.i.oēs seruos. qui familia dn̄r, vt ff.de ver.sign. ꝓnunciatio.§ j.

g ¶ Causa. Vt fraus: vel ætas manumittentis, vt s̄.titu.j.in princ.& §.eadem.

h ¶ Morientib. Sed qūo pōt aliqd adimi, cū nihil hēant: nā mors oīa abstulit, vt in auth.de nup §.deinceps.colla.4. Rn̄. dic morientibus, i.ad morte tendentibus: quia laborant in extremis, vel quasi: vel etiā eranr sani, sed timore mortis hoc faciebant.ff. de dona.cau. mor l.3.4.5. & 6.

* Dic tu, ꝙ nō dixit morientib. ut signaret defunctos, vel in extremis laborātes, sed eos, q aliqd disponūt in vltima volūtate: queādmodū dicimus actus inter uiuos, cōtractus, q̄uis & cōtractus fieri pn̄t ī extremis, vt p Doc. in l.hr̄des pal ī.ff.de testa. & ille, q testar̄, facit ēt ipse actū inter viuos, sed qa dēt hr̄e locū post morrē, & confirmari morte, dr̄ fieri quasi à moriēre, de habito respū ad tp̄s, quo cōfirmarur.

i ¶ Adimere. No. hic ar. ꝙ ea, quæ fiūt inter viuos trahunt ad volūtates vltimas:

Argui pōt cōtractib. ad vltimas voluntates.

mas: sic ecõtra. ff. de pac. l. pactũ. & C. de le. l. fi. & ff. de pig. ac. l. nõ est mirũ.
SYL. ¶ Adde hoc verũ, vbi est eadẽ rõ, aliàs secus. l. seruũ. §. eũ. ff. de leg. j. in dubio aũt vltimæ voluntates plenius interpretãtur. l. in testamẽtis. ff. de reg. iur. * nam vltimis voluntatib. defunctorum fauendũ est l. j. C. de sacros. eccle.]
¶ De ijs q. sui vel alieni iuris sunt.
¶ Posita prima diuisione personarũ, restat videre de secunda. Textus seipsum satis continuat, ponẽdo secundam diuisionem personarum, q̃ magis specialis est.]
Diuisio. Sequitur. ¶ Totus iste titulus diuidit̃ in quinq; partes. Primò ponit duo gñа personarũ. Scđo, q̃ sunt in ptãte dñorũ: & quo iure fuit introductũ eorũ dñiũ. Tertiò ponit nouũ statutũ, restringẽs ptãtem circa mortẽ, & puniens cõtra facientes. Quartò aliam restrictionẽ ptãtis, ẽt circa sæuitiam de occidẽdo. Quintò ponit verba nouę constõnis. Scđa ibi, In ptãte. Tertia ibi, sed hoc tpe. Quarta ibi Sed & maior. Quinta ibi, Cuius. Et diuidit̃ hoc principiũ. Primò ponit vnam diuisionem personarum bimembre. Secundo ꝭm subdiuidit membrum. Tertiò dicit se velle tractare de scđo membro subdiuisionis. Scđa ibi, Rursus. Tertia ibi, Videamus. Quarta ibi, Ac prius. Aret.
SYL. ¶ Casus non figurat̃, quia diuidendo procedit. Not. ꝙ sunt q̃dã personæ sui iuris, q̃dam alieni. Itẽ ꝙ personarum subiectarum alieno iuri, aliç sunt in ptãte parentum, aliæ dñorũ. Itẽ ꝙ cognito vno ð cõtrarijs cognoscit̃ aliud.
a ¶ Alia diuisio. Quę est de iure ciuili, cũ in ea ius gẽtiũ distinguat̃, vt ff. de iust. & iu. l. ius ciuile, superior ãt quã

¶ De ijs, q̃ sui vel alieni iuris sunt.[1]

¶ Personarũ aliæ sui iuris, aliæ alieni: & videndũ de ijs, q̃ alieni iuris sunt, quæ aut pñ, aut dño sub sunt qa ijs cognitis relique cognoscunt̃. h. d. ex l. j. ff. eo.

habuimus. s̃. de iur. perso. j. rñ. est de iure gentium, cùm non sit seruitus iure naturali cognita, vt s̃. de lib. §. j.
¶ Adde, ꝙ cõiter cõcludit̃, ꝙ hęc diuisio respectu ptãtis dñorũ sit de iure gentiũ inuentione. §. j. j̃. e. licet receptione, & reformatione sit de iure ciuili. §. fi. j̃. eo. re spũ aũt ptãtis patrũ sit de iure ciuili. j̃. tit. j. g to. & alio mõ saluat gl. Bart. in l. j. ff. eod.] SYL.

Sequitur de iure personarum alia[a] diuisio. Nam quædam personæ sui iuris[b] sunt, quę dam alieno[c] iuri subiectæ † sunt. Rursus earũ, quæ alieno iuri subie-

† aliàs nõ est, sunt.

b ¶ Sui iuris sunt. † Hic restringitur primum membrum primę diuisionis pq sitæ. s̃. de iure perso. vt nõ comprehẽdat quosdam liberos hoĩes. s. filiosfamilias. Itẽ statim, cùm dicit, Alieno iuri, ampliat ꝭm mẽbrũ dictæ diuisionis, vt cõprehẽdat ẽt quosdã liberos, i. filiosfamilias. Cũ ergo fiat additio, & detractio dictæ diuisioni, iã est de iure ciuili hæc diuisio, vt ff. de iust. & iu. l. ius ciuile. At superior de iure psonarũ, fuit ꝭm ius naturale & gẽtiũ, ibi diximus: & ideo immutabile, vt s̃. de iu. natu gen. & ci. §. pen. Accur.

† hæc gl. i ant. codicib. est sub rub.

c ¶ Quædã alieno. Quædã neutro iure tenent̃, vt filij, quorũ pr̃es sint capti ab hostib. vt j̃. qui. mo. ius pa. po. so. §. si ab hostib. nã & aliæ q̃dã sunt in pendẽti, vt ff. de vsufr. sed & si q̃s. § interdũ. & in auth. de nõ eligen. §. hoc aũt. col. j. & hoc ꝭm quosdã Nos cõtra: nã sui iuris sunt: cũ n. pr̃ sit seruus hostiũ, & in eorum ptãte, vt s̃. de iu. perso. §. serui. ergo alium hr̃e non põt in ptãte, vt ff. de acq. re. do. l. homo liber. §. quicquid ff. de acq. poss. l. cũ hæredes. circa me. & ff. ad l. Iul. de adul. l. sic eueniet. & pręterea eorum ratio, vel sñia est absurda, qui dicũt, ꝙ hæc diuisio recipiat mediũ, vt C. de sent. pas l fi. circa princi.
SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. cõiter approbat̃: qa licet ex futuro euẽtu dicant̃ i pẽdẽti,

 tamen

SYL.

tũ atteto pſenti ſtatu dicunt liberi.] a ¶ Ptãte. Hoc verbũ quinq; modis accipitur, vt ff. de verb. ſig. l. poteſtatis. Adde, ꝙ capit ẽt pro ipſis magiſtratibus, quos ptãtes appellamus. Iuue. Gabiorũ eſſe poteſtas accipitur etiam pro qualibet iuriſdictione. l. iij. §. j. ff. de re. eo. qñq; (vt antiq accipiebãt) pro maioribus magiſtratib⁹: iuxta illud Pauli ad Ro. c. fi. de iudi. & q merum imperiũ habetẽt l. eum qui. de iuriſd. om. iud. dicit etiã Epm habere in ptãte

ctæ ſunt, aliæ ſunt in ptãte[a] parentũ, aliæ in ptãte dñorum. Videamus itaque de ijs, quæ alienò iuri ſubiectæ ſunt. Nã ſi cognouerimus, quæ iſtæ perſonę ſunt, ſi[b] intelligemus q̃ ſui iuris sũt. Ac prius inſpiciamus de ijs, q̃ in poteſta

te dñorum ſunt. ¶ Olim poterant ſerui à dñis impune occidi: hodie aũt non ſine cauſa legibus permiſſa. h. d. ex l. j. §. j. ff. eo.

¶ In ptãte itaque dñorũ ſunt ſerui. Quę quidem ptãs iuriſgentiũ[c] eſt. Nam apud omnes peræq; gentes ani

bona eccleſiæ. i. ſ cura. c. j. de te. eccle. & tutorem in caput pupilli: quod pro auctoritate accipimus. j. de tut. in pri. & ſua poteſtate facere dicitur in authen. de defen. ciui. in prin. pro ſua & propria auctoritate: & ſui poteſtatem non facere, pro eo, quod eſt in latitare. l. iij. ff. ex qui. ca. in poſſ. ea.

b ¶ Simul intelligemus. nam, vt dicit Ariſtot. cõtrariorum eadem eſt diſciplina, vt hic, & j. de tute. j. rñ. & ff. eo. l. j. † Et eſt hic ar. ꝙ per notitiã vnius immediatorũ peruenitur ad alterius notitiam, & faciunt ad hunc. §. ff. de procu. l. Pomponius. §. pen. & ff. e. l. j. & ff. de præto. ſtipula. l. j. §. ſtipulationum iſtarum. j. de tute. circa princ.

¶ Adde, hoc verum quo ad cognitionẽ abſolutè, ſed quoad iuris diſpõnẽ ita demũ, ſi ſit eadẽ rõ, vt concludunt cõiter Doc. in rub. ff. de acquir. poſſ.]

¶ In poteſtate. ¶ Diuidit in tres partes. Primò ponit, qui ſint in dominorum poteſtate. Secundò, vnde dicta poteſtas deſcendit. Tertio, duos eius effectus. Secunda ibi, Quæ quidẽ. Tertia ibi, Nam apud Ang.

¶ Caſus. Quia dictũ fuerat, ꝙ aliqui erant in ptãte dñorum, quærebatur

cuius effectus eſſet hæc ptãs: & refertur ius antiquũ. cuius diſpõ erat, ꝙ dñi hẽrent ptãtẽ vitæ & necis in ſeruos: ea rõne, q a cũ ſeruus pleno iure eſſet in bonis ſuis, videbat, ꝙ l re ſua eſſet ſuo arbitrio moderatot, & arbiter. l. in re manda ta. C. man. etiã abutẽdo. l. ſed & ſi lege. §. cõſuluit. de peti. hær. qđ hodie corrigitur rõne expreſſa in tex. ibi expedit enim. in §. ſequen. Not. ꝙ ſerui ſunt in poteſtate dominorũ. Item ꝙ talis poteſtas eſt de iure gentiũ. Itẽ ꝙ illud dr̃ eſſe de iure gentiũ, quod apud oẽs gentes, peræq; obſeruatur. Itẽ ꝙ de iure antiquo dñi poterant occidere ſeruos proprios. Item ꝙ quicquid acquirit ſeruus, acquirit dño. Itẽ ꝙ hodie ſine cã nõ licet dñis in ſeruos ſ. modũ ſęuire. Itẽ ꝙ nõ ſufficit cãm ſubeſſe, niſi probetur. Itẽ ꝙ ita punitur occidens ſeruũ propriũ, ſicut alienũ. Itẽ ibi, ſub imperio noſtro potes notare, ꝙ ll. non ligant extra iuriſdictionem conſtituentis.]

c ¶ Iuriſgentiũ. i de iure gentiũ introducta, vt ſ. de iure perſo. §. ſeruitus.

* Adde, ꝙ ſeruorũ ꝯditio, iure gentiũ melior fuit: q̃ iure ciuili, quo iure eorũ ſtatus ꝓ nihilo habet. l. qđ attinet. de reg. iu. ſed iure gẽtiũ ñ vident ſerui ꝓ nihilo habiti. l. nec ſeru⁹. de pec. idq; poſſunt dici nãliter poſſidere. l. ſtipulatio iſta. §. hæc. đ ver. ob. & l. qđ ſeruus. de acqui. poſ. quin ẽt eo iure in iudicio p̃ dñs ſtabant. Iob. c. 31. & dño ſine filijs decedẽti ſuccedebant, Gene. c. 15. Itẽ ad militiã aſſumebant, Geneſis c. 14. & bona poſſidebant. 2. Regũ. c. 9. & 16. & ſi paulò honeſtiores erãt, aſſumebant ad munera publica. Ariſt. li. 5. c. 15. Polytic. ſed & apud

Prio Topic. ca. 11. † Qđ eſt verum in directo cõtrarijs, & quò ad cognitionẽ, vt hic ſecus quo ad effect⁹, vel iuris diſpõnem vbi cõtraria eſt rõ. l. inter ſtipulãtem. §. ſacram. ff. de verbo. obl. & l. j. ff. ſolu. mat. & l. pen. C. de ſolu.

SYL.

SYL.

apud priscos Germanos, q iure gẽtiũ viuebant, nõ multum à libertis distabant, quod Corne. Tacitus tradit.
a ¶Animauertere. i. in animo vertere, & cogitare, vt dixit Cato.

& aliàs: vt hic vadit Romã, & hic facit mutum: non est tñ verum eũ iuisse, vel opus fecisse, licet sit in vltimo momento perficiendi similis quæstio fit. ff. qūod metus causa. l. extat.

maduertere[a] possumus, dñis in ser uos vitæ necisq; ptãtem † esse:[b] & quodcunq; p seruum acquiritur [c] id dño[d] acquiri [e] Sed hoc tpe nullis hoib. qui sub imperio nro sunt, licet [f] sine causa legibus cognita[g] in seruos suos supra modũ sæuire. Nã ex constitutione[h] diui † Pij Antonini, qui sine causa seruum suum oc-

b ¶Esse. Impropriè ponitur pro fuisse, vt statim colligitur, & ff. eo. l. j. ¶Adde, q apud Grãmaticos locutio nõ est ĩpropria.] Et erat eadẽ patris in filiũ, vt colligiĩ ≠m vnã lrãm. ff. đ li. & postu. l. I suis & J. de noxa. § fi. & C. de pa. po. l. fin.

SYL.

† aliàs fuisse.

d ¶Domino. Vel quasi domino: vt fructuario, & bonæ fidei possessori: quib. q̃ritur ex duab. causis, vt J. p quas pso. nob. acquir. §. de ijs, & sequen.
e ¶Acquirĩ. Not. hic duos effectus dominicæ potestatis, & est tertius vt non

† aliàs deest, Pij.

Ptãtis dñi cæ triplex ẽ effectus.

c ¶ Acquiriĩ. s. iustè ≠m quosdã, vt ff. de acqui. poss. qđ seruus. in fi. Sed certè hoc esse non põt. nã acquiriĩ, ergo dño: q̃a sibi nõ, vt J. p quas pson. no. acqui. §. Itẽ nobis. & ff. de acqui. hęr. l. placet. Quare dic, q semp dño q̃riĩ, etiam si quid pet dolũ, vel metũ seruus acquirat, vt ff. pro emptio. l. ij. §. Celsus. & §. Põponius. & §. si seruus. ¶Adde hoc verũ in dño: q̃a recessit à priori dño, & nõ potest stare in pẽdenti. l. si ego. ff. de neg. gest. secus in possessione, quæ potest stare absq; eo, q sit apud aliquẽ quod declaratur per Doc. in d. l. quod seruus.] sed hoc solo inspecto, an q̃ratur: puta, si seruus stipuleĩ operas à liberto, vt ff. de stip. ser. l. antepe. vel si aliud factũ sit in stipulatione, vt J. de stip. ser. §. sed cùm factum. nisi in casibus: quod dic, vt J. de stip. ser. § sed cũ. Nec ob. d. l. quod seruus. q̃a non quæritur dño, vt sibi restitud ≠bũ maneat: nã tenetur reddere. Sed nun in ijs q̃ nũ quid libertas data à dño, vel à lege quã pñt (quod fit interdũ, vt C. de ser. q pro q̃ri dño, præmio liber. ac. p totũ, & in auth. de sed bene mo. §. ij. col. j.) dño quæritur? Rñ. nõ: ipsi seruo. nam licet quæratur seruo, libero tñ aliàs secus nõ potest dari libertas, vt J. de actio. vt di. l. pla §. sic itaq;. & ff. de fideicõmis. li. gñacet. in glo. liret. §. si homini. tñ eo ipso momento sic fit liber, vt dñm nõ habeat: † & dum Ias. sic hæc oppositio est de puncto: sic

SYL.

† Intellige

alle. secun

nica potestatis, & est tertius vt non torqueatur in dominum, nisi in casibus, vt C. de quæstio. l. j. & l. seruos.
f ¶ Licet. i. licitũ ẽ legibus: q̃a si seruus sciat insidias dño parari, & ipse auxiliũ nõ tulerit, suppliciũ debet præstare, qđ mortẽ interpretamur: sed & si accusauerit eũ crĩaliter (excepto crĩe lęsę maiestatis) vel si dñm viderit periclitantẽ, & eũ nõ adiuuerit, vel si ĩmi seuerit se vxori suæ, vel alijs modis. ¶Adde, q hæc glo. non est Accursij, sed quædã additio, quæ in bonis codicibus non reperitur.
g ¶Cognita. Vt quia eũ cũ vxore inuenerit, vel simili delicto: quo casu ẽt occidere licet, vt ff. de ver. obli. q. seruũ. & ff. de leg. j. q̃d ergo. §. si hęres. & ff. ad l. Iul. de adul. marito. §. j. si aũt aliàs deliquit, vel dño non obedierit, lĩmè eũ corrigere põt: non tñ vltra modũ boni viri arbittio comprehensum, vt C. de emen. ser. l. j. Sed nunq̃d sine cã verberare põt? Rñ. sic modicè, ≠m Ioan. † vt C de emen. ser. l. j. sed Pla. dicit q non: aliter, si nimis corripiat sine culpa, tenetur vel vẽdere, vel dare, vt ff. ad l. Cor. de sic. l. j. §. j. & hic sequitur, & ff. eodem. tit. l. j. ¶Adde, q hæc gl. communiter tenetur. de quo latè dixi in l. vt vim in 6. exemplo in glo. j. de iust. & iur.]
h ¶Constitutione. cuius verba sunt infrà eo. §. fin.

SYL.

† Ista opinio Ioan. approbatur hic p Petrũ de Bellapert. & Ange.

SYL.

i ¶Alienum

ciderit, nõ minus puniri iubetur, q̃ si alienum seruũ a occiderit.

¶ Dñi, q̃ attroci a, q̃ par est, seruos tractãt, vẽdere cogunt, & pretiũ recipere. h. d. ex l. j. in fi. & l. seq. ff. eo.

¶ Sed † & maior b asperitas dominorũ eiusdẽ Principis constitutione coercetur. Nã Antoninus cõsultus c à quibusdam Praesidibus, ꝓuinciarũ de ijs seruis, q ad aedẽ d sacrã, vel ad statuam Principũ confugiunt, ꝑce-

a ¶ Alienum seruũ. Sed certè qui seruum alienum occidit l. Aquilia tenet, vt ff. ad l. Aquil. l. ij. in princ. & ĩ. de l. Aquil. in prin. q̃ actio hic hre locum nõ põt: cũ non dño, immo cõtra dominum datetur: quod esse non debet, vt ff. ad l. Aquil. Itẽ Mela. §. legis. Sed dic, ꝙ hoc est verum quantum ad criminalẽ poenã legis Corneliae de sicarijs, vt ĩ de pu. iu. §. item lex. quae poena tã seruis q̃ in liberis locũ habet, vt ff. ad le. Cor. de sica. l. j. §. j. (i) Interdũ et ciuiliter tenetur, si alterius interest, vt creditoris, vt ff. de pig. seruum quẽ quis, vel fructuatij, vt ff. ad l. Aql. sed & si proprietatis. & ff de dolo l. & elegãter. §. si seruũ vsuatium.

† Nõ esse contemnendã seruorũ conditionem disputat grauissimè Macro. ca. xj. li. j. Satur. vbi vide pro hortamẽto materiae huius loci.

ADDITIO. (i) Nisi probaret cũ nõ ex vulnere tñ. mortuũ: vt q̃a post triduũ surrexit, & cũ baculo incessit, vt not. glo. in l. j. C. de emen. ser secundũ Ias.

¶ Sed & Diuidit iste §. in quinq; partes. Primò ponit dictũ in gñe. Secũdò illud exemplificat, & rõnem reddit. Tertiò ponit verba rescripti, de quo fit mentio in prin. § Quartò cõcludit. Quintò minat officiali, nõ obseruãti legẽ istã. Secunda ibi, Nam Antonius. Tertia ibi, Cuius rescripti. Quarta ibi, ideoq; Quinta ibi, Qui Sabinus.

SYL. ¶ Casus. Quia iã s. prohibitum fuerat seruos proprios occidi: dubitatũ fuit, an saltẽ circa mortẽ illibata remanserit ptãs dominorũ: quod ea rõne videbatur dicendũ, quia licet abuti re ꝓpria. l. sed si leg. §. cõsuluit. ff. de pe. haere. At contrariũ rñdetur ex rescripto diui Antonini, idũcto ea rõne, ne q̃s re sua male vtatur. * Nam cũ serui quoq; hoies sint, indignũ visum est optimo Imperatori, ꝙ dñi in eos ita imperiũ exercerẽt, sicut in iumenta.] Not. ꝙ nimia seueritas dominorũ in seruos damnatur. Itẽ ꝙ cõfugiens ad aedẽ sacrã, vel statuã Principis, est securus. Itẽ ꝙ ex cã quis cogitur vendere rem suã, cõtra l. nec emere. C. de iur. deli. Itẽ ꝙ publicè interest, quẽ re sua non malè vti. Itẽ ꝙ ius suũ non est alicui auferendum: & ꝙ iustè praecantibus non est negandus assensus. Item ꝙ seruus contra dñm põt habere recursum ad iudices. Item ꝙ punit qui aduersus. l. fraudem facit: circa quod aduerte, q̃a aliqui (vt Ang. hic) võr intelligere hoc in officiali, quasi iste Sabinus fuerit officialis, qđ est falsum Nam Sabinus erat dñs seruorum malè habitorũ, vt colligitur ibi, Qui ex familia Iulij Sabini, &c.]

b ¶ Maior. idest magna, vel maior, quàm aequum sit.

¶ Adde ꝙ haec gl. non ad hoc, ꝙ comparatiuus ponitur aliqñ pro positiuo. sed hic ponitur comparatiuus ad ostendendum magnam quandam saeuitiam, sicuti appellatur vis maior in l. si merces. §. vis. ff. loca.] SYL.

c ¶ Consultus. i. interrogatus: sic. ff. de pac. l. item quia. §. fin. vnde illud: Consulto te quęrens: ibi consulto cõsilium dans. Accur. Versus.

d ¶ Aedem sacram. Ad quae loca olim & hodie confugiunt circa quae distingue, vt diximus in auth. de mã. Prin. § neque autem. coll. iij.

* Vnde originẽ duxerit mos iste confugiendi ad aedẽ sacrã, & ad Principũ statuas, exposui hoc loco in Annota. SYL.

* Idem, si quis confugiat ad sacerdotem ferentem corpus Christi. nam & in multo magis tutus est, vt not. Hosti. in c. sanè de celeb. missa. & Alex. in rub. ff. de ope no. nun. coll. iiij.]

ADDITIO. Et iuuatur ꝭm Ioan. Fab. & Ang. qñ sine armis nullo ꝑcedente delicto,

pit, vt si intolerabilis videat sæuitia dnorū, cogantur [a] seruos suos bonis [b] cōdōnib. vendere, vt preciū dnis daretur: & rectè, [c] Expedit. n. reipublicæ, ne sua re qs malè vtat. [d] Cuius rescripti ad Aeliū Martianū [e] missi verba sunt hæc: Dominorū [f] quidem potestatē in seruos suos illibatam [g] esse oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahi: sed & dominorum interest, [h] ne auxilium contra sæuitiam, vel famem, uel intolerabilem iniuriā [i] denegetur [k] ijs, qui iustè depre

delicto, sed pp dñi sæuitiā, vel ēt sui criminis grauiorē punitionē cōfugiūt vt hic: aliàs ñ, vt l. si seruus. & l. fi. §. & hoc q dē, C. de ijs q ad eccl. cōfu. & c. inter alia. extra de immu. ec. sed de iure canonico ñ iuuatur delinquens in eccl. c. fi. extra eod. tit. aliàs sic: nisi esset public° latro, vt d. c. inter & idē poia intelligas de cœmeterio, ut 17. q. 4. c. si qs contumax. Iason.

a ¶ Cogantur. Not. hic ꝙ aliquis cogit vēdere rem suā.
* Hoc est contra. l. inuitū. C. d cōtrah. emp. Sed dicas hoc tolerari ob immanem dñi sęuitiā nā & aliàs quoq; pp nimiā seueritatē à cōibus iuris regulis recedi videm°: vt ecce, ex hac cā pr cogit filiū emācipare l. fi. si qs à par. vxor à uiro separat: c. literas. de restit spol. societas dirimit. l. si cōuenerit. pro soc. Sūt tñ & alij ca. us, quibus uendere cogimur, ex quibus multos colligit glo. in d l. inuitū & in l. Iulianus. §. idē Celsus. ff de actio emptio. & in l. Nec emere. & ibi Ias. C. de iure deli.

b ¶ Bonis cōdōnib s ut preciū hēat, & ad dñm primū non reuertant, ut j. §. px. & §. fi. Et ne simili pœna anteriorū afficiant, uel ne exponant, uel ꝓstituant ab eodē, ut j. proxi. §. & §. fina.

S Y L.

* ¶ Tu dicas quemadmodū declaraui hic in Cōmē. ex Theophilo, iō dixisse bonis cōdōnibus, ne forte iratus seruo dñs ī uēditione graues aliquas cōditiones apponeret, ueluti, ut aliquādiu ī uinculis cōtineat, uel nūq̄ manumittant, uel in aerē insalubrē ablegetur.]
* Huic declarationi congruit. l. Statu liberos. 2. de statulib.

c ¶ Rectè, scilicet præcepit.

d ¶ Malè utat. Quia interest Principi locupletes sub se hr̄e subiectos, vt in auth. vt iu. sine quoquo suf. in princ. coll. 2. qđ nō contingeret, si cui libero seruos suos liceret occidere. Et nota, ꝙ illud idē, qđ interest priuati principaliter, & reipublicæ interest secūdario, ut s. diximus de iusti. & iu. in fin. ar. cōtra, ff. sol. ma. ēt §. licet. † & l. si constāte. §. si maritus. Accur.
* Qđ dicit de subiectis locupletib°, pōt interesse reipu. sm Ale. in l. j. ff. sol. matr pp collectas īponēdas, qñ resp. egeret pecunia pro expediēdis militib. & đ multiplici vtilitate publica. uide q̄ dixi s. đ iu. & iu. § ul.

† Solue secundum Doct. hic & dic, ꝙ non tenetur de culpa vt ibi, sed de sæuitia, & dolo maximè in homine sic, vt hic, qui dolus ex facti atrocitate prę sumitur.

S Y L.

vt l. j. ff. de do. excep.

e ¶ Martianum. Proconsulem Erice, aliàs Euticæ urbis, ut ff. e. l. 2. §. si dñs.
* Legendum est Bericæ.

f ¶ Dñorū. Hincinde allegat, & primo duas pro dñis rōnes, uel dicta ponit.

g ¶ Illibatam. i. non diminutam.

h ¶ Interest. i. eis ꝓderit, ut seruos ñ pdāt. & dic deneget s. à nobis. uel dic īterest. i. ad eos ptinet ne deneget, s. a se dñis: cū forte uxor, uel filij, uel alii dñi familiares inferāt hoc. sed pria ꝟior.

S Y L.

* ¶ Verius est qđ ait Theophi. in Institut. Græcis: ne serui oppressi nimia dñorū sæuitia, desperantes ab hmōi iugo se liberatū iri, aut man° sibiipsis inferant, aut arrepta fuga pretiū sui dño auferant, cuius rei exemplū celebre posuimus hic in nostris Annota.

i ¶ Iniuriā, q̄ patiunt iure nāli inspecto, ñ iure ciuili, ut j. de iniu. §. seruis
* Dic, ꝙ uetere iiuriā patiūt, qa id, qđ ꝟ eos fit, ñ iure fit. l. j. ff. de iniu. sed nō hōc iniuriarū actionē. qa iuris interpretatione dño fieri censetur iniuria.

k ¶ Denegetur. sic. ff. de offi. præ. ur. l. j. §. quòd autem.

a Infami. i. īfamata seu magna īiu. • Infamem appellat:q̄ supra dixit intolerabilem.vel intelligit impudicam & turpem uiolationem.l.2.ff.eodem.
b Fraudē.vel euidenter, qa nō obedit,uel callidè dicens non esse iustum seruum q fugit.
SYL. Adde, quòd hæc glo. male intelligit:quia text.intelligeē de fraude cōmissa a dño, ñ à seruo, cui fraudis exēpla vide hic per Christof.&Ias. * Imo Accur. intellexit de dño: sensus āt est, si Sabinus non paruerit, vel callido aliquo cōmento sniam, & vim meæ constitutionis eluserit &pōt poni exēplum,ueluti si hic Sabinus submitteret emptorem,qui setuum pecunia ipsius Sabini emeret, & eius intuitu postea semper in vinculis haberet.Fraus enim legi fit,cùm quis saluis verbis legis,sententi āeius circunuenit.l.contra. de legi.

cantur.Ideoq; cognosce de q̄relis eorū,qui ex familia Iulij Sabini ad sacrā statuam confugerunt:& si, vel durius habitos, q̄ æquū est, vel † infami a iniuria affectos esse cognoueris, venundari iube, ita vt in ptātē dñi non reuertantur: † qui Sabinus si meæ constōni fraudem b fecerit, sciat me hoc admisśū aduersus se seueri9executorū.

† aliàs immani.

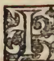
SYL. De patria ptāte. Continuatio clara est ex diuisione facta in prin.ti.præceden.sed circa hāc rub.cōsidera,ꝙ vē malè posita: qa cū patria ptās sit causata ex nuptijs,vt ī.tit nostro in prin. & ex adoptione, ergo illi tituli erant ꝑponēdū: qa cā debet p̄cedere cātū: & ita aliàs vidi Maria.Soz.iuniorē opponere:sed rñsio est, ꝙ cā immediata est ius ciuile,nō nuptię:aliàs patria potestas diceref de iure gētiū.qđ ē falsū: & dictio, ex,posita hic in text.exponi pōt.i. pp.l. j.§. ex incendio. ff. de incen. ru. nau.vel dicas, causata eausis postponi quo ad ordinē intellectus, ut per Docto.in rub. ī.de oblig.

N potestate Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primò ponit dictū in genere,q sunt liberi in nra potestate. Scdò diffinitionem nuptiarū, uel matrimonij.Tertiò qui habet filios in ptāte. Quartò ex præ dictis infert, specificando, qđ primo dixerat. Secunda ibi,Nuptię. Tertia ibi, ius autem.Quarta ibi,Qui igitur. Ang.

¶ De patria potestate.

¶ Descēdentes ex iustis nuptijs in ptāte nostra sunt, & quid sint nuptiæ. h.d. ex l. itē. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie.iur.

IN ptāte c †nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis d nuptijs ꝓcreauimus. † nuptiæ e autē, siue matrimonium

Casus non ponit,cū diuidendo, & diffiniendo procedat. No. qui sint in ptāte nostra. Item quid sint nuptię, & quid matrimoniū: & dic aliter diffiniri nuptias. in l. j. ff. de ritu nupt.]

| Concor. cùm hoc tex. c.vlt. extra de cōuer. in fid. ī me. ibi cùm, autem.

* † Cōcor. 27.q.2. in summa.

c In ptāte. Hoc verbum multis modis sumit.ut s̄. prox. titu.diximus. §.j.
d Ex iustis Quæ sunt iustæ, dicitur infra tit.ptoxi.

SYL. Ex hac gl.iuncto tex. no.ꝙ filii spurii,vel alitet illtīmi, ñ sūt ī ptāte parētis,nisi postea legitimenť.§.ñ.ī.tit 1.] * Adde, ꝙ non solū per mrimoniū, & legitimationē inducitur patria potestas,sed ēt per adoptionem ascendentium,& arrogationem. §.1. ī. titu. 2.
e Nuptiæ. & dicuntur ab obnubendo,idest uelādo:quia uelatæ incedere debent,vt ait Isid.

Nuptiæ vnde dicantur.

Adde,ꝙ orationem assignat text. in c hæc imago.33.quæstio.5.quia nō est gloria, aut imago Dei.
* Adde, ꝙ ideò velabantur,vel pudoris gratia,cap.nec illud. 30.q.5. vel ut scirent semper maritis subditas futuras & humiles.c.fœminæ.ead.q.5.

Sed

Matrimonium vnde dicatur. Sed m̃rimoniũ dr̃ ideõ, q̃a mulier nubit, vt m̃r fiat: † (i) & hæc duo noĩa (licet diuersis rõnib.) idẽ significant. Facit lrẽ cõiugiũ, & cõnubiũ, & cõsortiũ, vt ff. de ri. nup l. in co iure. §. hoc caput. & licet hoc vltimũ quãq; inter seruos accipiatur, vt C. de ser. fug. l. fi. inter quos, ppriè dr̃ cõtubernio, vt C. de incest. nup. cũ ancillis.

† tex. in c. j. de frig. & malef. ad. de Gell. li. 18. cap. 6.

*

† Concor. 32. q. 2. solet.

niũ, est viri & mulieris ɔiũctio ᵃ † individuã ᵇ vitę cõsuetudinẽ ɔtinẽs.

ADDITIO. Ideo ab eo potius, quàm patre denominatur: quia maiora sustinet onera. Est enim ante partum onerosa, in partu dolorosa, & post partũ laboriosa, vt extrà, de conuer. infide. ex literis. Ioan. Fab. & Ang.

a ¶ Cõiunctio. Animorũ, non corporũ tm̃, vt ff. de reg. iuris. l. nuptias. & illa coniunctio animorũ significat vnionẽ, quæ cõsistit inter Deũ & iustã animã. Vnde Apost. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cũ eo. Reliquũ, s. coniunctio corporũ, designat cõformitatẽ, quę cõsistit in carne inter Christũ & sanctã Ecclesiam, i. humanum genus. Vnde Euangelista: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Ioannes.

SYL. ¶ Adde tñ, ꝙ sola cõiũctio animi sufficit cũ intẽtione cõiũgẽdi corpus. d. l. nuptias. ff. de reg. iu. & vltima verba gl. sunt verba tex. ĩ c. debitũ. de biga.]

b ¶ Indiuiduam. Quo ad affectionẽ: sic ĩ. de iust. & iu. in princ. actu n. plerunque fit separatio, tam iure veteri, quàm nouo permittente, vt C. de repu. l. consensu. & in Auth. de nup. §. si igitur. coll. iiij. & in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. quia verò pluri. coll. vij.

SYL. ¶ Adde hoc verũ de iure ciuili, secus de iure canonico. c. de infidelibus. de cõsang. & affi. q̃d ius canonicũ in mã peccati seruatur. c. j. de ope. no. nun.]

* * Adde, ꝙ ad demonstrandũ hãc vitæ indiuiduã, q̃ esse debet, inter coniuges consuetudinem, olim cingulo noua nupta præcingebatur, & illius caput comebatur hasta cęlibari, quæ in corpore gladiatoris abiecti, occisiq; stetisset; quod latius explicat Festus in ver. cęlibari. & ver. cingulũ.

Sed nũquid hãc affectionẽ habet aliquis ad concubinã quãq;? Certè sic, & iõ adijcias huic diffinitioni diuini, & humani iuris cõicatio, vt ff. de ri. nup. l. j. Diuini, q̃a eiusdẽ sectę debẽt esse, vt nõ sit vnus Christianus, & alter Iudęus, vt C. de Iudæis. l. nc q̃s humani. quia forũ viri sequit̃ vxor ff. ad munic. l. fi. §. ij. sed secus in cõcubina, vel qualiter minus legitima vxore, vt ff. ad mun. de iure §. fi. licet cõcubinatus iure permittẽte sit. ff. de cõcu. l. in cõcubinatu. in fi (i) Neque valet oppositio de matre ad filiũ, quia ibi non est talis consuetudo qualis ad vxorem, vt ĩ. titu. j. § ergo. & in Auth. quomodo opor. epis. §. j. coll. j. & §. quanta. ibi, Sed aut solet &c.

Matrimonij diffinitioni aliqd addendum est.

Concubinatus an sit ꝑmissus.

¶ Adde, ꝙ Christoph. hic dicit, ꝙ hęc gl. peccat in Spiritũ sanctũ, i. in Imperatorẽ, volendo supplere: idcò dicit tenendũ esse tex. vt iacet: & ad oppositionẽ de concubina dicendum est, ꝙ nõ continet concubinatus indiuiduã consuetudinẽ vitę: quia ex voluntate sola dirimi potest, vt per eum hic. * Adde prętera, ꝙ falsa est expositio gl. circa verbũ, diuini, positũ in d. l j. de ri. nup. Nã, vt docui hic in Annot. Modest. loquitur de cõicatione sacrorũ, ꝙ s. uxor tenetur seruare ritus sacrificiorũ viri: olim n. quęlibet familia propria sacra habebat. Q̃d autẽ dicit concubinã non sequi forũ concubini, intellige ex eo, ꝙ sit cõcubina, sed bene alio respectu põt effici de eius foro, veluti, si eo conferret maiorem partẽ fortunarum suarũ, vel ibi domiciliũ suum collocaret, vt declarat Barr. in d. l. vlt. §. ij. ad municip.

ADDITIO. (i) Dũmodo vnũ de quatuor, q̃ hñr in l. j. eo. ti. interueniat, vt ibi no. gl. & Bal. in l. fi. eo. ti. Sed hodie ſm fidem. & iura canonica. cõcubinatus nullo modo est permissus, imò quælibet, etiã simplex fornicatio, est peccatũ mortale, vt in cle. ad nostrã. extrà, de hæret. Io. Fab. & Ang. Arcr.

¶ Ius aũt. Diuidit̃ ĩ tres partes. In prima ponit̃, qui habeant filios in ptãte: in scda, q̃ sint in ptãte: in tertia exceptionẽ in descendentib. ex fœminis. Scda ibi, Qui igit̃. Tertia ibi, Qui aũt.

Caius.

Casus. Quęsitũ fuit, qui hñẽt filios in ptãte: & ex definitione s. in prin. huius tit. facta videbat, q oẽs, q eos suscepetãt ex iustis nuptijs: cõtrariũ decidit, q soli ciues Romani: rõ decidẽdi est, quia cũ hęc sit inuentio iuris ciuilis Romanorum, non põt talis. l. ligare ex iurisdictionem disponẽtis l. fi. ff. de iurisf. om. iud. sed tũc in scdo loco fuit dubitatũ, an nepotes, vel alij descẽdẽtes essent in ptãte aui, vel patris: & videbat dicendũ, q pris: quia cũ inter ipsum & vxorẽ sint iustæ nuptiæ, & ij habeant in ptãte, qui ex iustis nuptijs gñant, vt s. in prin. videbant esse in ptãte patris generãtis. Contrariũ tñ decidit, qa imò sunt in ptãte aui, ea rõne, qa qui in ptãte alterius est, nõ põt aliũ hre in ptãte. §. itẽ vobis. j. per quas pers. nob. acqui. Vltimò dubitabat, an idẽ esset in descendentib. ex filia: & dubiũ faciebat proxima decisio, cuius ɔrĩu rñdet ea rõne, qa filij patrisfamiliã, & dignitatẽ sequunt, nõ matris. l. liberos. de senat. No. q soli Ro. ciues hñt filios in ptãte. Itẽ q verba nõ dñr superflua, q ad maiorẽ declarationẽ ponuntur: nõ. n. erat necessaria illa clausula, Nulli. n. cũ esset dictũ, propriũ, qd est, qd alteri non cõpetit. l. oẽs populi. ff. de iust. & iu. & ad hoc allegat iste tex. p Dec. in cons. 262 col. r. Itẽ q dictio, igitur, est illatiua. Itẽ q eandẽ ptãtem habet auus in nepotẽ, quàm pater in filium. Itẽ q descendentes ex filia non sunt in ptãte aui materni: & sic q descendentes seq. patrem, non matrem, quo ad patriam potestatem & familiam]

¶ Ciues Rom. tm filios habẽt in potestate, & descendẽtes ex masculis non fœminis. h. d. ex l. item. cũ seq.

ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur.

Potestas patria in septẽ con sistit. a ¶ Ius autẽ. Quod consistit in septem. Primo, quia necessitate famis pater filium vendere potest, vel obligare, vt C. de pat. qui fil. distr. l. ij.

* Cautè gl. loquit de patre: non. n. hoc liceret auo, vt tradit Salic. post alios in d. l. ij.] Secũdò, quia ab eo in ius vocari non potest, vt C. de in ius voc. l. fin.

¶ Ius aũt a potestatis, qđ in liberos habemus, proprium est ciuiũ Ro-

* Hic non est effectus patrię ptãtis: nã nec fili* emãcipatus vocat i ius patrẽ sine venia. d. l. fi. ideq; tn pře naturali, & in matre. l. iiij & vj. ff. de in ius voc. in hoc autem introductũ est propter reuerentiam omnib. parentibus exhibendam. d. l. vj.] Tertiò, quia nec cum eis agendo iudiciũ habere possumus, vt ff. de iudic. l. lis.

* Excipe cãm castrẽsis peculij, & alios casus ibi relatos p gl.] Quarto, quia p eũ acquirimus, vt j. per quas pers. no. acq. §. j. Quintò, quia in iudicio cõtra aliũ sine licentia nostra esse non potest, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. j. (i)

* Limita hoc multis modis, quos pse quit Soc. i trac. reg. & fall. reg. 196. incip. Filiusfa. in iudicio.] Sextò, qa eo inuito sua bona aduẽtitia administramus, vt j. † p quas perso. nob. acq. §. j. Quidã tñ dixerunt: q alimenta adinuicẽ hoc iure pstant: quod falsum est, cùm in emancipatis etiã hoc fit, vt ff. de lib. agno. l si quis à liberis. in princ. Itẽ ciuilis obligatio inter nos esse nõ põt, vt ff. de inutil. stip. §. itẽ inutilis. † * Hinc est, q donatio patris facta filio est inutilis, eãq; reuocare põt l. donationes quas. C. de do. inter vi. & vx. nã alioq videret sibi redonare, cũ quicqd acqrit filius pri acquirat, q obligatio nõ cõsistit l. liber hõ. 2. in prin. de verb. obl. nĩlis aũt obligatio bñ inter eos cõttahit: sicuti ẽt cũ seruo. §. j. de fideiuss.] Est & octauus, vt possim petere filiũ in meã ptãtem. Circa qđ distingue, q aut à nullo detinet, aut ab aliquo: si ab aliquo volẽs, aut inuitus. Primo casu petã eum per officiũ iudicis. ff. de lib. exhi. l. iij. §. hoc aũt. & piu diciali actione in rẽ agam, vt j. de act. §. pjudiciales. non interdicto, nisi in casu, vt si volo eũ adire hæreditatem, in qua factus est hæres, vt ff de acqui. hæ. si quis mihi. §. iussum. & ff. de libe. exhib. si eũ. In secundo, eadẽ auxilia locum habent, & plura .s. reiuendicatio

† Melius facit l. j. C. de bonis mat.

† Adde alium sm Doct. quia in attrocio ribus delictis filius, qui est in ptãte pris, pp iussũ patris minus punit, licet non excuset in totum, vt ff. de reg. iuris. l. ad dũ Pet. de Bellapert. hic.

dicatio de iure Romano, vt ff. de rei ven. l. j. §. j. In tertio locū habet interdictum. de libe hom. exhi. Item actio in rem de iure Quiritum, vt ff. de rei ven. l. j. §. j. & de lib. exhi. l. j. j. respon. l. qui se patris. col ij. C. vnde il. * licet non eodem modo, de quo vide Alci. lib. ij. Dispu. c. 22.]

* Adde, ꝙ hoc ius ptātis morib. receptū fuit. l. patre. ff. de ijs qui sunt sui

SYL. * Vide Budæ. in l. In auditū ff. ad legem Cor. de sica. & Alc. li. ij. Disp. capit. 22. & Aldob. hic in An nota. & Cōment.

manorū.ª † Nulli enim alij sunt homines, qui talem in liberos habeāt potestatem, qualē nos habem⁹. Qui igitur ex te, & vxore ᵇ tua nascitur, in tua ᶜ potestate est. Item qui ex filio tuo, & vxore eius nascitur, id est nepos tuus, & neptis, æquè in tua sunt ptāte: & pronepos, & proneptis, & deinceps cæteri oēs. Qui † tamen ex filia tua nascunt̄, in ptāte tua non sunt, ᵈ sed † patris corū.

† aliàs āt.

† aliàs in patri.

* ❡ Adde nonum, ꝙ olim habebat in filiū ius vitę & necis. l. In suis. ff. de lib. & postu. hodie verò emendandi & moderarę cor rigēdi. l. j. C. d emē. prop. Decimus est, ꝙ filius ñ poterat vti alijs sacris atque pr̄ veteret, vt inquit Alc. li. Prætermiss. j. in ver sacra. Vndecimus, ꝙ nō obligat̄ ex voto facto reip. l. ij. §. voto. ff. de polli. 12. ꝙ non potest testari, nec codicillos facere. l. pe. & fi. C. qui testa. fa. pos̄ 13. ꝙ dēt institui, aut nominatim exhæredari. j. de exhær. li. in prin. 14. ꝙ non potest donare causa mortis absq; consensu patet no. l. Tam is. ff. de don. cau. mot. 15. ꝙ non pōt contrahere matrimoniū ₰m ius ciuile nisi patre consentiente. j. tit. j. in princi. quos supra scriptos effectus latius in Commenta. declaraui.

ADDITIO. (1) Scilicet spāli: nec sufficeret gñalis siue vrili s. Itē nec ratihabitio postea sequēs, vt no. gl. in l. iij §. sed vtrū. ff. de mi. Et hæc vera, nisi simul cū pr̄e agat, vel cōueniat. Itē nisi in cā criminali, vel in casibus vbi pr̄i non quærit̄ vsusfructus, ₰m Ang. hic. Itē nisi sit tutor alicuius, vel procurator. c. qui gñaliter. de procu. li. 6. Ias.]

a ❡ Romanorū. i. omnīū † q sunt de Romano Imperio, aliæ vero gentes, quædā vt seruos tenēt filios vt Sclaui: aliæ vt prorsus absolutos, vt Francigenæ ideo cautè dicit. j. Talem, qualē. ❡ Adde, ꝙ ex gl. alias inferebat Deci⁹, ꝙ in Gallia nō daret̄ suitas, & ꝙ filij Gallorū testari possent ēt in aduentitijs: qđ tñ dicit falsum: quia in Gallia habetur rō patriæ potestatis: Deci. in

† Hoc inductum fuit ex cō stitutione D. Antonini, qua oēs qui in orbe Ro. sunt ciui. Ro. esse SYL. & ti. sūt. l. in orbe. de sta. ho.

vel ali. iu. & sic à lege 12. tab. descendit: sed cū cōstōne Antonini, de qua in l. q in orbe. de sta. ho. q in orbe Romano sūt, ciues Ro. effecti sint, sequitur ad oēs Christianos hodie illud ptinere, qua p.p. & Francia cōicatū est, quia & ipsi pars sūt Romani imperij, eoq; iure viuunt, licet Regibus Germanorū, quos Imperatoris titulo Romani Pontifices isigniuerūt, nō subsint ₰m Alcia. in l. ptāris. de verb. sig. hodie tñ ex cōsuetudine Franciæ filiusfa. sibi acquirit, non parētibus, vt testat̄ And. Tiraq. i trac. de retract. lignag § j. gl. 9. nu. 60. vbi vide circa hanc glos.]

b ❡ Et vxore. Aliud si ex cōcubina, vt j. tit. j. §. fi. vel incesto coitu natus, vt in auth. qui mo. na. effi. le. col. vj. §. fi. * Adde, ꝙ si sit vxor illegitima, alter tñ coniugū ignorauerit impedimentum, de iure canonico filij sunt legitimi, & succedunt patri etiam scienti c. ij. & c. ex tenore. qui fil. sint leg.

c ❡ In tua. Si tñ tu sis tui iuris, non aliàs, vt ff. ad l. Iul. de adul. sic eueniet.

d ❡ Non sunt. Quia q nascunt̄, patrisfamilia sequunt̄, vt j. de leg agna. tu. §. j. & in hoc sequit̄ conditionem patris, vt ff. de sta. ho. l. cùm legitimæ.

❡ De nuptijs. Supra ti. proxi. dictū est, ꝙ in ptāte nr̄a sunt liberi nr̄i, quos ex iustis nuptijs procreauimus, ideo hic subiungit̄ inter quos dictæ iustæ nuptiæ cōtrahūtur. Arc. Cōtinuatio.

Vitas Iste titu diuidit in octo partes. In prīa ponit q possunt cōtrahere mr̄imoniū, & q̄liter subijciendo.

ciendo.q. de filio, & filia furiosi. scda ibi, Ergo nō oēs. ubi ponit quasdā eē psonas, inter quas nō pōt esse mrimoniū, s. inter ascēdētes, & descendētes. tertia ibi, Inter eas, ubi ponit inter quas personas ex collateralibus, ēt coniunctis p adoptionē, pōt fieri, & ñ fieri mrimoniū. 4. ibi, Affinitatis, ubi ponit inter quas psonas nō pōt fieri mrimoniū rōne affinitatis. 5. ibi, Illud certum, vbi ponit, qualiter mrimoniū prohibetur rōne seruilis cognationis. 6. ibi, Sūt & aliæ, vbi ponit gñaliter quasdā esse alias psonas, inter quas nō pt cōstitui mrimoniū. 7. ibi, Si aduersus. annullat matrimonia cōtracta cōtra iuris pcepta, & q cqd secutū est exinde, & punit cōtra faciētes. 8. ibi, Aliqñ, ubi ponit de filijs naturalibus, & qūo pñt lrimari. Item prima pars principalis diuiditur in tres partes. Nā in prima ponit dictum gñale: in secunda illud declarat: in tertia determinat incidentem quæstionem. Secunda ibi, Masculi. Tertia ibi, unde quæsitum. fm Por.

† aliàs de iustis nuptijs.

¶ De † nuptijs.

¶ Iustæ sunt nuptiæ q̃ fm ll. fiunt inter puberes, & in filijs cum consensu parentis: dato etiam mō filijs furiosi, quomodo nubere iure possint. hoc dicit ex lege secun. & seq. ff. eodem.

SYL. ¶ Casus: Quærebat q̃ essent iustæ nuptiæ. & rñdet, q intelligunt illæ, q̃ factę sunt fm pcepta legū, q a tñ ex hac gñali declaratione nō hēbat particularis doctrina, quæsitum fuit, an circa ætatem esset liatus terminus, & cum nuptias faciat cōsensus, nō concubitus. l. nuptias. ff. de reg. iu. videbat cōsiderari dñe tps, quo hoīes hñt perfectū consensum, & sic tps 25. an. l. 1. ff. de min. q a sumus in casu, ī quo restō nō pōt ponere in pristinum. Hoc tñ nō obstante deciditur, q attendatur pubertas, quia hoc tpe & mulier est uiri potens, & mas aptus ad gñandū: & statim q quis est habilis ad gñandum, dr habilis ad mrimonium: quia hac rōne inuenta est cōiūctio. q̃ ætas de obligationes habilis est. §. pupillus. j. de inu. stip. Successiue q̃situm est, an filijsfa. dummō essent puberes, absolutè contrahere possent nuptias, & vr dicēdū q sic: nec quicq̃ obstare patriā ptātē, q a cū hic agar de cōiunctione naturali, ñ vr, q pria ptās aliqd operet. §. sed naturalia. ī. de iur. na. gen. & ciuil. At contrarium deciditur, & rō decidendi ponit in tex. Quod sa ctum est, vt sit dubitatum, an filij furiosi, cu ius nullus est consensus possint nubere: & dicendū videbatur, q non: quia cum consensus eius sit impossibilis: * tam expressus, q a s. mente caret. §. Itē furiosi. j. q testa. fa pos. q̃ tacitus, q a is tacendo consentit, q cōtradiceret posset.] lex aūt consensum pr̄num exigat, priuatus videbat filius ex hoc inpedimento. Attñ decidit oppositū. & dr, q quā uis iute antiquo hoc esset, tñ Impera tor ad remouēda mrimonij impedimēta dedit modū nubendi. l. furiosi. C eo. * Pronior aūt fuit antiq tas in p mittendo filiæ furiosi nubere absque pris cōsensu. q a in cōseruāda eius pudicitia plus suberat periculi, tñ ob na turæ stimulos in mulierib. acutiores, tum ob sexus imbecillitatē. Videmus . n. eadē rōne cōstitutū, vt ī neptis mrimonio cōsēsus aui sufficiat, ī nepote verò tā aui q̃ pris uoluntas exigat. l. orone. ff. de ritu nup.] Not. quæ sint iustæ nuptię. Itē in qua ætate cōtrahere mrimoniū liceat. Itē q in filio con trahēte matrimoniū reqrit cōsensus pr̄nus ex ciuili, & nāli rōne. Itē q non solū cōsensus, sed iussus reqrit. Itē q filij furiosi sine pr̄no consensu cōtrahunt nuptias. Itē q statutū in filia furiosi non extēdit ad filiū: contra hic no. p Ang. aliàs, n. ñ fuisset necessaria decisio Imperatoris, nec fuisset uaria tū, ut dicit. Itē ibi, Ciues Roma. no. q matrimonium est tm̄ inter liberos.] * Iustas nuptias dixit, hoc est lrimas. & in q b. nihil iure possit desiderari.

Vstas aūt nuptias inter se

Nam

ciues[a] Romani cõ-hunt, qui secundum præcepta[b] legum coëunt. masculi quidẽ puberes,[c] fœminæ aũt viri potẽtes:[d] siue pr̃esfamilias[e] sint, siue filijfamilias: dum tamẽ si filijfamilias sint, cõsensum hẽant parentum, quorũ in potestate[f] sunt. Nã hoc fieri dr̃e, & ciuilis[g] & naturalis[h] rõ suadet: intantum, vt iussus

Nã instũ dicim', qđ Græci ἀκριβός. i. numeris oĩbus absolutũ, sic iustos liberos & iustã vxorẽ appellam'. l. si Senatori. de ri. nup. & l. cũ q s. C. de na. li.

a ¶ Ciues Romani. i. liberi hoĩes, vt s̃. de lib §. fi. serui ergo non faciunt matrimoniũ, † sed contuberniũ, vt hic, & C. de ince. nup. cum ancillis, & in auth. de nupt. §. si verò ab initio. colla. 4. † Sed aliud est iure canonũ (i) quod præualet, vt in auth. de eccl. tit. §. j. colla. 9. vbi dicitur, quòd canones sunt seruandi pro legibus.

¶ Adde, ꝙ de iure can. matrimoniũ est inter seruos, & potest contrahi ẽt inuitis & contradicentibus dominis. c. j. de coniug. seruo.]

b ¶ Præcepta. q̃ sunt j̃. eo. tit. per totũ. & ff. e. & C. e. tit. p totũ, vt colligemus in magna glo. j̃. eo. §. sunt & aliæ.

c ¶ Puberes. i. maiores 14. annis, vt j̃. quibus modis tu. fi. in prin.

d ¶ Viripotẽtes. id est maiores. 12. annis. j̃. qui. mod. tut. fi. j. Respon. sed in sponsalibus 7. anni sufficiunt, vt ff. de spon. l. in sponsalibus.

* Rõ, cur maturius fęminæ nubãt, q̃ mares, est, q a prius gñationi aptæ sũt, qđ tradit Macrob. li. 7. Saturna. ca. 7. in spõsalibus aũt cõtrahendis æquiparãtur, & septẽ anni sufficiunt in mare & fœmina, quia in his consensus solus requiritur, qui par est in vtroque. Sed nũquid hodie 15. anni sunt necessarij ad matrimonium, vt in auth. de tem. non so. pe. §. generaliter. col. 7. Respon. lex illa consuetudinem, & frequentiam hominum ponit. Item quid si aliquis, anteq̃ istud tp̃s attingat, inuentus sit sufficiens ad m̃rimonium? Vr̃, ꝙ nubere possit, † vt ff. q̃ñ di. le. ce. l. pen. quasi felici diplomate vsus, vt ff. de verb. oblig. l. continuus. §. cùm ita. Sed contradico, immo l. lu his, de adulterio & stupro commisso poterit puniri, vt ff. de adul. l. inter liberas. t. rñ. & est pro hoc. ff. de cõcub. l. i. §. fi. Si autem de facto intra dictum tempus vxorẽ quis acceperit, tũc erit vxor, cùm ad ætatem prædictam peruenerit, vt ff. de ritu nupt. l. minorem.

Adde hoc verum de iure ciuili, sed de iure can. consideratur potentia coëundi: & si ante an. 14. vel 12. anno inueniatur contrahit matrimonium. c. puberes. c. de illis. 2. de despon. impub.

e ¶ Patresfamilias. s. qui sunt iuris sui, cuiuscunq; ætatis sint: sic & matresf. sed filij & filiæfamilias, q sũt in p̃tãte cuiuscũque ætatis sint, vt ff. de ijs qui sunt sui iuris. l. nam ciuium. Accur.

f ¶ In potestate. Quid ergo de emancipatis? Vr̃ idẽ, ut C. e. l. viduæ. Sed illud consilium est, † non præceptum. ꝙ aũt possit filius emancipatus, dr̃. ff. de contratab. l. 3. §. si emancipatus. & ff. de ri. nup. l. filius emancipatus.

* ¶ Vera resolutio est, ꝙ filius emãcipatus indistinctè p̃ot absque interuẽtu patris cõtrahere matrimoniũ. d. l. filius. filia verò nubere debet secundum modũ datum in l. In coniunctione. C. de nupt. & hoc intelligendũ est s̃m ius ciuile, aliud enim secundum ius can. qđ in hac materia præualet.]

** Adde, ꝙ si nepos ducat vxorẽ, non solũ requirit cõsensus aui, in cuius potestate est, sed ẽt patris; si verò neptis nubat, sufficit consensus aui. l. oratione. ff. e. & rõ diuersitatis est, vt ibi scribit Ac. quia mulieris oportet accelerare nuptias, ne quid turpe cõmittatur.]

g ¶ Et ciuilis. Quia est in potestate de iure ciui. Romanorum, vt supra titu. j. §. ius. Quid si nolint parẽtes cõsentire? & vr̃ eos cogi posse. l. q liberos. de rit. nu.]

h ¶ Et naturalis. Quia pater, vt ff. de iu. & iu. l. 2.

Matrimonium nõ est inter seruos.

**

† Innuit hoc, & Plau. in prologo Cassi.

† Simile ẽ in c. sanè, extra de cle. cõiu. vbi matrimonia cõtracta per sacerdotes dicũt contubernia.

S Y L.

† Ista est vera secũdum omnes scrib. Per ca. puberes & c. cotinebatur extra de despõ. pu. & l. si vxor. § fi. ff. de adu.

S Y L.

† Si consiliũ sit reuerentiæ, est de necessitate obediendum, secus si perfectionis gl. est ordin. in c. ad aures. de ęta. & qualit.

S Y L.

parentis præcedere debeat.[a]

¶ Vñ[b] q̄situm est, an furiosi filia nubere, aut furiosi filius vxorē ducere posit:[c] cūq; sup filio[d] variabatur, nr̄a processit decisio,[e] qua[f] pmissum est, ad exēplū filiæ furiosi, filiū quoque furiosi[g] posse & sine prīs interuentu matrimoniū sibi copulare, s̄m datum[h] ex nostra constitutione modum.

¶ Mr̄imoniū non potest ɔ̄hi inter ascendentes, & descēdentes vsq; in infinitum; ēt per adoptionē; & etiā adoptione finita per emācipationem. h. d. ex l. nuptiæ consistere. ij. cum ll. seq. ff. eod.

a ¶ Debeat. Aliàs nō valet, vt ff. de sta. hom. l. Paulus respondit. videtur tamē consentire, nisi contradicat expressè, vt ff. de spons. l. in sponsalibus. in fine.

SYL. ¶ Adde hoc falsum de iure cano. quia sine ɔsensu patris ɔ̄here potest. c. fi. vbi gl. 32. qō. 2. & est cōis opi. cōtra quā non valeret statutū hodie disponens idē, quod hic dr̄, vt pro seq. Dec. in c. eccl. S. Mariæ. col. 6. de constitut.

b ¶ Vñ. Quia patris consensus exigitur.

c ¶ Possit. Vr̄, q nō, cùm pr̄ non possit consentire, vt ff. de iu. cod. l. ij. §. furiosus.

d ¶ Super filio. Nā de filia facilè concessum fuit: quia fortè calidior sanguis est in ea, vt in Auth de non elig. §. cùm igitur coll. j. Vel verius propter fragilitatem sexus. arg. ī. qui alien. li. in princ. sed prima non placet.

SYL: a ¶ Verā rōnē posui in figurōne casus.

e ¶ Decisio. Idest sententia, vel lex, vt C. eod. l. si furiosi.

f ¶ Qua. Decisione.

g ¶ Furiosi. Idem & si captus fuerit, & absfuit pater per triennium: vel si nescitur an viuat, vel non, vt ff. eod. l. si nepos. §. fin. & l. si ita.

a a Adde, q tñ valet mr̄imoniū ante effluxū triēnium captiuitatis, vel absentię paternæ, dūmodo ducat talem, cuius conditionē certū sit patrē non esse repudiaturum. l. si filius. ff. eod.]

h ¶ Secundū datū. s. cū auctoritate curatoris pr̄is, & dote s̄m q̄titatē patrimonij pr̄is data, vt C e. l. si furiosi. l fi. sed iure canonū sufficit † cōsensus eorū, de quorū matrimonio agit̄: sed illud fortè in alijs, & nō in filijsfam. intelligit̄. Vel credo, q hoc corrigit̄: qa ita honesta est res ɔ̄here mr̄imoniū, sicut & intrare monasteriū, vt ī Auth. de sanc. epis. §. sed & hoc pñti. coll. ix.

† c. sufficiat. xxvij. q. ij.

¶ Adde hoc corrigi per Cano. vt dictū est s. in gl. ī ver. debeat. * * & declarat latè Dec. ī l. nuptias. de regu. iu. dū aūt æquiparat gl. mr̄imoniū spūale & tpale, dicit verū, vt patet p tex. ī c. qm̄. §. porrò. vt li. nō cōt. c. iter. & c. fi. de trāsl. epis. c. cū iter. de elec. bonus tex. in Authē. nisi. vbi Cyn. Salic. & alij. C. ad Trebell.] SYL.

¶ Ergo. Diuidit in quinq; partes. In prima ponit regulā: in scd̄a, exēpla: ī tertia, q̄d accidat ijs, q ɔ̄ regulā nubūt: in quarta, ampliatio exēpli: in quinta, ampliatio ampliationis. Scd̄a ibi, iter eas. Tertia ibi, & si tales. Quarta ibi, & hæc adeo. Quinta ibi, intm̄.

SYL. ¶ Casus. Quęsitū fuit, an cū quocūq; iustę nuptiæ ɔ̄herent, & videbat̄ dicēdū q sic: quia cū maris & fęminæ cōiunctio de iure naturæ sit, & ius nāle sit inuariabile, videamusq; animalia cætera passim cōmisceri nulla habita distinctione: videbat̄ dicendū hoc idē in hoībus esse seruandū. Cuius cōtrariū dr̄: quia cū aliud rō hominis exigat, quā impulsus ille naturę, iure gētium & ciuili sunt prohibiti certi gradus rōne honestatis, q in aīalibus nō considerant̄. Vnde q̄uis illa cōiunctio naturalis sit: tñ modus coniunctionis de iure ciuili est. Nō variatur itaque q̄d naturale est, sed aliquid addit̄ inter hoīes, q̄d rōne naturali dispositū est: veluti inter ascendentes, & descēdentes: & quamuis inter adoptiones nō sit tanta rō, maximè adoptione soluta, idem tñ statutum est, in memoriam

xiam

tiã reuerentiæ debitę, & q̃a i3 fuit iure ciuili filia: q̃a adoptio quantũ pōt naturã imitaī. §. minorē. ÿ. de adopt. No. ꝙ regula nuptiarũ est ꝓhibitoria certatũ ꝑsonarum: & iõ qui nõ prohibenĩ cõtrahere, intelligunī permissi. Itē ꝙ inter ascēdentes, & descendētes in infinitum, ēt adoptiuos, & soluta adoptione, nõ sunt iustæ nuptiæ. Itē ꝙ incestus, & nefarius coitus dr̃ cum consanguineis. Itē ꝙ cessante causa q̃nq; non cessat effectus.]

a ¶ Ergo. Quia secundũ pręcepta legum fiũt matrimonia; ergo &c.

b ¶ Nõ oēs. Scilicet mulieres.

c ¶ Quarundã. i. mulierum.

d ¶ In infinitum. Adeo vt si Adã hodie viueret, non posset hr̃e vxorem, ſm Ioã. vt ff. de ritu nupt. l. nuptiæ consistere.

ADDITIO. Et hæc vera, siue sint ex legitimo matrimonio, siue non, vt ff. de ritu nupt. l. & nihil.

e ¶ Idē iuris. Vt non possint coniungi.

ADDITIO. Et est rō ſm Pet. quia licet filiatio sit finita p emancipationē, tñ prohibet honestatis causa: quia in copulandis nuptijs ſp inspicitur honestas. l. semper. ff. de ritu nupt. Aret.

¶ Ergo [a] nõ oēs [b] nobis vxores ducere licet. Nã à quarundã [c] nuptijs abstinendũ est. Inter eas. n. personas, q̃ parentum, liberorumve locũ inter se obtinēt, cõhi nuptiæ non pñt, veluti inter patrem & filiã, vel auum & neptē, vel matrē & filium, vel auiã & nepotē, & vsq; in infinitũ. [d] Et si tales personę inter se coierint, nefarias † atq; incestas nuptias cõxisse dñr. Et hæc adeo vera sunt, vt quãuis per adoptionē parētũ, liberorũve loco sibi eē cęperint, nõ possint iter se mr̃imonio iungi: intm̃, vt, ēt dissoluta adoptione, idē [e] iuris maneat. Itaq; eã, quę tibi per adoptionem filia, vel neptis esse cœperit, non poteris vxorē ducere, quãuis eã emãcipaueris.

¶ Fratres & sorores iure nõ cõiunguntur ēt adoptiui, nisi alter emancipatus sit. h. d.

¶ Inter eas quoque ꝑsonas, q̃ ex transuerso gradu cognationis iũgũtur, † est q̃dam similis obseruatio,

† Nota, ꝙ licet alias nefariæ nuptię dicantur inter ascendentes, & descēdentes, incestę aũt inter collaterales & affines: at tñ q̃nque his appellõnib. pro miscuē utimur gl. Auth. de incest. & nefa. nup. coll. ij. circa princ.

¶ Inter eas. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit dictum in genere in transuersalibus: scdõ illud specificat in transuersalib. coniũctis per sanguinem: tertiò de cõiunctis per adoptionem: quartò infert ex prædictis vnũ casum. Secunda ibi, Sanè. Tertia ibi, Sed & si. Quarta ibi, Et ideo. Aret.

¶ Inter eas. ¶ Casus. * Querebatur, an inter collaterales quoq; seruãda esset ſcripta prohibitio: & videbaī dicendum ꝙ nõ: q̃a cessabat ille ascēsus & descēsus sanguinis, qui est inter liberos & parētes, cuius cõtrariũ decidit in fratribus & sororibus, rõne cu iusdam honestatis, quæ in nuptijs maximē spectatur. l. semper. ff. de ritu nup. licet sint adoptiui, quia adoptio quoq; naturã imitatur. Sed tunc dubitatũ fuit, q̃d iuris soluta adoptione: & videbaī idē responden dũ ex proximè præced. §. vbi dissoluta p emancipationē adoptione durat adhuc impedimentũ: sed cõtriũ decidiī, q̃a cũ adoptio sit tm̃ iuris ciuilis vinculũ, alio ciuili instr̃o. i. emãcipatione penitus est dissolutũ. l. nihil videtã. de reg. iur. diuersitatis aũt rõ inter hũc casum, & casum p̃cedentis §. illa est, q̃a pr̃num illud nomen pudori ſp esse oportet, cũ maneant adhuc reliquiæ prioris ꝑtãtus, arg. l. Vnius. §. seruus in eius caput. ff. de q̃õ. q̃d non est inter fratres, & sorores. Abhorret. n. à publica honestate, vt quis iungaī cũ ea, quã loco filię prius habuit. l. si quis alumnã. C. eo.] No. ꝙ maior est prohibitio descendentiũ, q̃ collateralium,

† Huius ꝓhibitionis triplicē assert rõnē Plutar. I Problem. quem vide.

Q a illa est in infinitũ, hæc vsq; ad certos gradus. Itē ꝙ inter frēs, & sorores nō sunt iustæ nuptiæ, siue ex vtroq;, siue altero se parente cõtingāt. Itē ꝙ adoptiua, durāte adoptione, ñ ducit ĩ vxorē. Itē ꝙ emācipatio inter adoptiuos collaterales soluit pęnitus affinitatē. Itē ꝙ finita cā impedimēti, finitur ĩpedimentũ.]

a ¶ Sed nō tanta. s. vsq; ad gradũ septimum, sm canones, vt 35. q. 3. c. ꝓgeniē. & ca. de cõsanguinitate. & c. in copulatione. & ca. nulli: sed sm leges vsque ad quartũ, vt ĩ. e. §. fratris. Idem hodie† iure ca. † vt extra de consang. & affi. non debet & ca. vlt. sed tñ aliter accipitur gradus sm canones, quàm secundũ nos, vt dicetur. ĩ. de gra. cog. ¶ Adde, ꝙ hodie de iure cano. prohibitio est vsq; ad quartũ gradũ. c. non debet. §. ꝓhibitio. de consan. & affin. ** Qũo coputenť gradus de iure can. & quomodo de iure ciui. declaratur optimè in §. hactenus. ĩ. de grad.]

b ¶ Quãdiu. Sic. ff. de verb. obl. l. si stipulat' fuero. in fi. aliàs, si stipuler. §. j. sic. ff. de li. & posth. l. si qs postu. in fi. ** Ratio est, quia per adoptionem efficiatur agnata fratris, vt declarat hic Theoph]

c ¶ Dissoluta. quia ipsa est emancipata, vt differat à sequenti casu.

d ¶ Generum. Idest maritum filiæ.

e ¶ Eum Scilicet patrem.

f ¶ Antea. Idest primo.

g ¶ Filiam. Hoc ideo, q a emācipatione facta, desinit esse agnata pri: ergo per prem nō pōt fieri agnata tali adoptiuo, vt ff. de adop. l. qui in adoptionem. hodie verò non desinit, vt ĩ. de leg. agna. succes. §. fi. & ita hoc consilium hodie non valet.

¶ Adde, ꝙ licet ita cõiter teneāt Doc. tñ hodie ēt emācipatione tollit agnatio ꝑ istũ tex. & §. fi. ĩ. de leg. agn. tut. Nec ob. §. fi. q a non defert pri hæreditatē, vt agnato, sed vt emācipāti contracta fiducia. Nec ibi, dicit ꝙ iure nouo sit agnat', sed ꝙ semp vr cõtracta fiducia emancipare: q fictio manente agnatione fit cēt necessaria.

h ¶ Nurum. i. vxorem filij, vt probatur. e. §. affinitatis.

Fratris. ¶ Diuiditur in quatuor partes. In prima ponit dictum: in secunda extēdit: in tertia assignat rationē: in quarta ponit q d in adoptiuo: Scđa ibi, sed nec. tertia ibi, cuius. quarta ibi, eius.

* ¶ Casus figuratio facilis est. Dicitur .n. ꝙ filia fratris, sororisve vxor duci non potest, in quo nulla est difficultas, cũ sit in tertio gradu. l. Iurisc. §. 3. ff. de grad. Solũ videbať subsistendum in eorum nepte, quæ cùm sit in quarto gradu, qui regulariter est permissus, videbať, ꝙ cum ea nuptias liceret cõtrahere, & tñ rsidetť cõtrariũ ex regula posita in tex cuius. n. &c. Illud ꝓterea q̃sitũ est, an vxor duci posset filia sororis adoptiuæ: & videbať ꝙ nō, cùm teneatur tertiũ gradũ: at tñ deciditur cõtrarium ex rōne in tex. allegata, q̃ optimè declarat gl. hic, & apertius in l. si qua. ff. eo.] Not. ꝙ inter patruũ & neptē ex fratre, vel ēt inter patruũ magnũ, non licet contrahere nuptias. Item ꝙ de iure ciuili neptis fratris, vel sororis est in quarto gradu. Itē ꝙ cuius filiā ꝓhibeor vxorē ducere, ita & ei' neptē. Itē ꝙ filia sororis adoptiuæ

sed nō tāta. a Sanè .n. inter fratrē, sororemque nuptię prohibitę sunt, siue ab eodē patre, eademq; mr̄e nati fuerint, siue† ex altero eorum.

¶ Sed si qua per adoptionē soror tibi esse cœperit, q̃diu b qdē cõstat adoptio, sanè inter te, & eā nuptię cõsistere non possunt: cùm verò ꝑ emancipationē adoptio sit dissoluta, c poteris eā vxorē ducere. Sed & si tu emancipatus fueris, nihil est impedimēto nuptijs. Et iō constat, si qs generum d adoptare velit, debere eũ e antea f filiam g suam emācipare: & si qs velit nurũ h adoptare, debere eum antea filium suum emācipare.

† aliàs ab

†Aliter antiquitas, vt legitur de Abraham, qui habuit vxorem suã cõsanguineam, Gene. ca. 2a. qđ institutũ deinde prohibitũ fuit, vt est Leui. c. 18

† Scilicet inclusiuè, sed de iure ciuili exclusiuè vt infra c §. duorũ, & iō hāc gl. reprehēdit hic las.

S Y L.

S Y L

S Y L

ptiuæ

pdluæ nõ coniungitur nec ciuili, nec naturali iure mecũ. Item ꝙ fortius est vinculum naturale quàm ciuile. Item ꝙ vinculum legale tãtum est inter adoptantem & adoptatum. tionẽ per patrẽ, in cuius potestatem est. ff. de adop. l. qui in adoptionem. ¶ Adde, ꝙ glo. in l. si qua. in verbo Adoptiuæ, ff de rip. nupt. apertius declarat, & assignat aliam rationem.] SYL.

¶ Filiã vel neptẽ fratris nãlis vxorem ducere prohibetur: secus adoptiuam. hoc dicit.

¶ Fratris verò vel sororis filiã, vxorẽ ducere † ñ licet. Sed nec neptẽ fratris, vel sororis qs ducere pt, quãuis quarto gradu sint. Cuius[a] enim filiã vxorẽ ducere nõ licet, neq; eius neptẽ permittitur. ¶ Eius[b] verò mulieris, quam pater tuus adoptauit, filiã nõ videris impediri vxorẽ ducere: qa neq; naturali, neq; ciuili[c] iure tibi coniungit.

¶ Duorũ fratrũ filij iure ꝯiungũtur, secus in amita, & matertera etiã magna, h. d.

¶ Duorum[d] autẽ fratrum, vel sororum liberi, vel fratris, & sororis, cõiungi possunt. ¶ Itẽ amitam[e] licet adoptiuã[f] ducere vxorẽ non licet: itẽ nec mater-

a ¶ Cuius. Sed opponit: filiã aui, vel auię ñ possum ducere, tñ neptem possum, q̃ est mihi cõsobrina, vt j. e. ti. §. duorũ. Respõ. hanc regulam strictè intelligi ĩ eo casu, in quo loquit, & in oi simili, s. qñ ego & ille, cuius filiã ducere nõ possũ, sumus ĩ gradu primo ad stipitẽ, & in ptãte eiusdẽ: & sic, cuius, s. fratris, vel sororis meę filiã &c. & hoc ĩ nãlib. sec9 in adoptiuis, vt j. §. px.

** † Aliter olim, vt scribit Plutar. in Proble.

¶ Duorũ. Diuidit in tres partes. Primò ponit de duobus cõsobrinis: secundo de amita: tertio d matertera. Secunda ibi. Item amitã. Tertia ibi, Item nec materteram. SYL.

¶ Casus. Primò dubitatũ fuit, qd in descẽdentib. fratrũ & sororũ, an iustas inter se nuptias cõtraherẽt: & rõ dubitãdi oriebatur ex eo, ꝙ nuptiæ prohibitæ erant in quarto gradu, s. §. prox. deciditur tñ cõtrariũ, quia in æqualibus nõ cadit rõ honestatis & reuerentiæ, quæ cadit ĩ superioribus, qui quasi loco patris sunt: qua rõne fuit ẽt idem rñsum in amita & matertera q̃uis adoptiua, & rõ est assignata in text. Not. ꝙ filij duorũ fratrũ iure inter se nubunt. Itẽ ꝙ amitam & materteram ẽt magnam ducere in vxorem, etiã ꝙ adoptiuæ sint, non possumus. Item ꝙ amita & matertera sunt loco parentum.

SYL. ¶ Adde, ꝙ la. hic aliter declarat: ꝙ si loqmut in collateralib. æqualib9, cessat ista: si verò in ijs q ab j. sunt, durat pp reuerentiã: q̃ satis placet. *Vel dic, vt declaraui in Annot. ꝙ Impator in ver. Sed nec neptem ibi, q̃uis quarto gradu sint. docet nos ı ñsionẽ, qa cũ ia sit expressè decisus ille casus, q obijcit, in §. duorũ. nõ põt cõprehẽdi sub regu. l. doli clausula. ff. de verb. obli. b ¶ Eius. Sic cõstrue. Nõ videris impediri ducere vxorẽ filiã eius, q̃ pr̃, &c. c ¶ Ciuili iure. De nãli ꝯstat: de ciuili sic pbo. Illa filia sororis adoptiuę nõ est ĩ ptãte mr̃is, vt j. de hęredũ qualit. & diffe. §. qua de cã. ergo non transit in ptãtem illius, qui adoptat matrẽ, licet mater transeat: qa illi transeunt cũ alijs q sunt in ptãte. vt j tit. j. §. illud. & ff. de adop l. si pr̃. at ipsa mater adoptata, est mihi coniuncta p agna-

d ¶ Duorum. Hoc secundum leges, vt hic, & C. eod. l. celebrandis. secus iure canonum. Vel dic hunc §. loqui de adoptiuis, secus in naturalibus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ loquitur in vtrisq;, & de iu. cano. hodie corrigit. c. non debet. §. prohibitio de consang. & affi.]

e ¶ Item amitam, q̃ est soror patris.

f ¶ Adoptiuam. Ab auo paterno.

** Exẽplifica, si auus ipse patern9 hñs

 filium,

filiū, q̄ est pr̄ meus, adoptat puellam. hanc. n. pr̄ meus hēbit sororē adoptiuam, mihi verò erit amita adoptiua.]

a ¶ Materterā. Cautè nō repetit, adoptiuā materterā &c. † quia matertera vel auunculus nō fit adoptio ne, vt hic, & ſ. eo. §. cius. & ff. eo. l. si qua. §. fin. Sed ꝯ vr. ff. de rit. nup. l. p adoptionē. §. fi. Respon. illud intelligit, qn̄ adopto in nepotē quasi ex filia na tū, vel in pronepotē quasi ex nepote nato ex filia, qđ possum, sicut si nullū haberem filiū, vt ī. ti. j. §. licet. tunc enim soror & frater eius, loco cuius filij facta est adoptio. est matertera, & auunculus: alij mihi filij sunt, vt patet: & sic nō imitať nām: q̄a aliter nepos ex filia nāli & lḡtima nō ē in ptāte: hic aūt cū suis cōcordārijs loquiť, qn̄ aliquā adopto in filiā: hæc quidē non erit matertera filij nati ex alia mea filia & naturali & lḡtima. Sed q̄ est rō diuersitatis? Rn̄deo: quia altero casu. s. qn̄ adopto in nepotē ex filia, ē cōmodū materteræ & auunculo: q̄a maiores quidē parentes imperant minoribus: qđ secus est in aduerso casu: & ex hac dependet alia: vt naturales, & lḡtimi sint adoptiuo subiecti: & est ridiculū, econtrario casu esse æquum.

† hoc idē animaduertit hic Theophilus ī Insti. Græcis.

SYL. * ¶ Ad declarationē istius glō. videnda sunt q̄ post Ange. & Christo. dixi hic in commen. latius enim necesse est declarare quàm capiat additio.

* Dic ex mente Doct. rationē diuersitatis esse, quia in priore exēplo gl. ad d. l. p adoptionem cū adoptatus loco nepotis efficiať de agnatione & familia aui adoptantis, in cuius ptāte transit, (qua in re adoptio non imitať naturā) agnascit & filijs, & filiabus, & alijs existētib. in familia eiusdē aui. l. qui in adoptionē. ff. de adop. qui filij & filiæ sunt auūculi, & materteræ ipsius nepotis. Et hæc quidē agnatio parit īpedimētū nuptiarū. At ī posteriore exēplo glo. cū adoptať aliqua in filiā, nulla resultat agnatio inter eā, & nepotē ex alia filia nāli & lḡtima adoptātis, q̄ illa (vt ita eā vocē p similitudinē) matertera non pōt agnosci il li nepoti ex filia, cùm extra familiam adoptantis sit. §. fi. ſ. de par. pot. & consequēter nec eidem iure cognationis iūngitur. l. patris. ff. de ī ius uocan. quippe cū in adoptione ꝓ nulla reputeť cognatio, q̄ natura cōdigit, vt scribit hic Theophilus. merito igitur nō impediuntur nuptiæ.

terām: a quia parē tum loco habenť. Qua rōne verum est, magnā quoq; amitā, & materterā magnā b ꝓhibe ri vxorē ducere.

¶ Non pt aliquis ꝯhere matrimoniū cum nuru vel priuigna pręsenti vel præterita, h.d.

b Materterā magnā. Magna matertera, soror auię maternę ē: amita magna, soror aui paterni est, vt ī. de gra. cog. §. 4. Sed quid de fratre aui mrni? Rn̄. est patruus magnus, vt C. de succ. edi. l. j. licet Pla. cōtra ut ibi no. Sed cū sint in quarto gradu, quare ꝓhibenť, vt ſ. e. §. fratris? Rn̄. q̄a hæ psonæ sūt de superioribus transuersalibus, q̄ habenť loco parentū, vt in hoc. §. & q̄a ipsā est ī primo gradu stipitis, vt not. ſ. eo. §. sed nec neptē. & sic nota cautè, q̄a ordo transuersalium subdiuiditur in tres partes, ſ. ī. & ex latere, vt ī. de gra. §. iij. iiij. v. & vj. & maior est abstinentia versus superiores, vt hic, & inferiores, vt ſ. eo. §. fratris, quàm transuersales, vt ſ. eo. §. duorum.

Matertera magna. Amita magna. Frater aui materni, ad dici Patru' magnus.

¶ Affinitatis. ¶ Diuidit in septē partes. Nā primò ponit quandā prohibitionem exēplificat in nuru & priuigna. Scđo illā prohibitionem exēplificar in nuru & priuigna. Tertiò rōnem prohibitionis factæ de nuru & priuigna assignat. Quartò dictā ꝓhibitionē de nuru factā, modificat. Quintò rōnē dictæ modificationis assignat. Sextò modificat prohibitionē circa priuignam. Septimò rōnē dictæ modificationis assignat. Secūda pars incipit ibi, Vt ecce. Tertia ibi, Quia vtræq;. Quarta ibi, Quod ita, scilicet. Quinta ibi, Quia eadem. Sexta ibi, Itē si. Septima ibi, Quia duas. Arc.

Diuisio.

¶ Affinitatis. Casus. Quærebatur, an prohibitio nuptiarū rōne agnationis trahe- SYL.

traheret ad affines: & rō dubitandi erat, qa affinitas, vtpote cōtracta p fœminas, non videbat paris potentiæ cū agnatione: * quemadmodū nec antiquitus erant pares in successionibus. J. de legi. agn. suc. & de succes. cogna. in princi.] cuius contrariū rñdei ex eo, qa nurus, & priuigna. de quib. prio loco fuit dubitatū, filiæ loco habētur etiam dissoluta affinitate: nā ea cōttante alia ratione ab stinēdū est ab ipsarum nuptijs: quia qs duas vxores habere non potest, vt hic dr.

† aliàs de est in.

† aliàs fuit.

Affinitas quid.

† Vel ideo dr̄ affinitas, quia vnus tendit ad finem alterius, & econuerso ſm Christof.

† hoc reprobat Angel. quoad matrimoniū prohibendū, p l. adoptiuus. §. Seruiles & sicu idem tñ. ff. eo. & ff. de ri. nup. l. & in his. SYL.

¶ Affinitatis [a] quoq; veneratione, à quarundā [b] nuptijs abstinere necesse est: vt ecce priuignā [c] aut nurū † in vxorem ducere non licet: qa vtræq; filię loco[d] sunt. Quod [e] ita Γaccipi debet, si † fuerit nurº, aut priuigna tua. Nā si adhuc nurus [f] tua est: i. si adhuc nupta est [g] filio tuo, alia [h] ratione vxorem eam ducere nō † poteris: quia eadem duobus nupta esse nō potest. Item si adhuc priuigna tua est, i. si mater eius tibi nupta est, iō eam vxorē ducere non poteris, quia duas vxores eodem tempore habere nō licet. [i]

Sed cū vxor videat affinis viro, quare permittit mīmonio vti? Rñ. nō est affinis, sed cā affinitatis: sicut vnus ñ est numerus, sed principiū numeri. ¶ Adde, ꝙ hæc est cōis opi. vt p Doct. in l. j. C. vnde vir & vxor.] * * Adde, ꝙ quāuis statuta loquentia de affinib. nō verificētur in viro & vxore secundū proprietatē verbi, tñ verificātur ex ratione, per regulam, propter vnū quodque tale, & illud magis: & est tex. in proposito in d. l. j. C. vnde vir & vxor. vt ibi declarant Cast. & latius Alex. in princ.]

SYL.

† aliàs possis.

a ¶ Abhorret. n. lex coniunctionē illarū personarū, quæ inter se parentū liberorūve locū obtinent §. ergo, ī. eod.] Not. ꝙ rōne affinitates prohibētur ēt nuptiæ. Itē ꝙ nurus & priuigna filiæ loco sunt. Not. ꝙ vbi sunt duæ rōnes finales, vna cessante, alia nō, nō cessat dispositio: * qđ intelligas verū eē, dūmodo singulæ rōnes efficaces sint, & sufficiant: alioquin secus l si familia. de iur. om. iud. Itē ꝙ l. in dubio debet interpretari in casu probabiliter dubio. Itē ꝙ nō licet eodē tpe hēre duas vxores. Itē ꝙ dictio, quoq;, est implicatiua. Item ꝙ nomina affinitatis durant ea soluta: & verba præteriti tpis sunt abnegatiua præsenti temporis. a ¶ Affinitatis. Est āt affinitas, regularitas personarū ex nuptijs cōiunctarū, omni carnes parētela. s. sanguinis, † vt ff de gra. aff. non facile. §. affines. & §. sciendum est, iō dicit, ex nuptijs: † quia sine nuptijs contrahi non pōt: sed ſm canones etiam sine nuptijs. ¶ Adde, ꝙ affinitas est ꝓpriè psonarū ꝓximitas ex coitu ꝓueniēs oī carēs parētela ita diffinit cōiter p can.]

b ¶ Quarundam s. mulierum.

c ¶ Priuignam. Hæc nomina exponūtur statim proxi. in versi. qđ ita &c.

d ¶ Loco sunt. Facit ad hoc c. ff. solut. matrimo. l. quia. ij. & l. rei in §. fin.

e ¶ Quod, idest quæ prohibitio.

f ¶ Nurus est. Quæ contineantur appellatione istarum, dic vt ff. eo. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

g ¶ Nupta est. Arg. sumitur hic, & ex ꝓximio. §. ꝙ si quis habet gñale auxiliū, non pōt petere speciale, vt ff. de mino. l. in causæ. ij. & de verbo. obli. doli. & ff de eden. l. qđ dā sunt. in prin.

h ¶ Alia rōne. Non solum supradicta.

i ¶ Non licet. immo efficit infamis, vt C. ad l. Iul. de adulte. l. eum qui.

ADDITIO. Idē in habēte duas spōsas, vel concubinas: seu vxorem & concubinam, vt est glo. no. in § antepen. super ver. consistente in auth. quibus modis na. effic. sui. licet de facto non obseruetur, vt hic per Ias.

¶ Socrum. ¶ Diuidit in quatuor partes: qa primò ponit vnū dictum prohibitum cū rōne: secundo illud modificat:

Diuisio.

dificat: tertio modificatum declarat circa nouercã cũ ratione: quarto declarat circa ſocrũ cum ratione. Secunda ibi, Quod & ipſum. Tertia ibi, Alioquin. Quarta ibi, Item ſi Areti.

d ¶ Nouerca. Sic dicta, quaſi nocens arcus, Vel quia noua eſt arca, quaſi ſine fructu:& facit. ff. de inoffi. teſta. l. iij. in fine. & l. iiij.

¶ Adde, φ dr̃ quaſi quæ noua domus princeps à patre ſuperinducatur, quaſi νέαρχος.

¶ Caſus. eodẽ modo figurari põt, quo in ſuperiore. §. cũ proſequat eadẽ exẽpla. Rõ dubitãdi erat, quia ſoluta affinitate, tanq̃ ceſſante cã videbat̃ impedimentum deficere: cuius cõtrarium rñdet ex eo, φ mr̃is loco sũt, ſicut ſuperiores filiæ loco erãt. No. φ diſſoluta affinitate ñ licet ſocrũ, aut nouercã ducere vxorẽ. Item φ hæ matris loco ſunt. Itẽ φ ceſſante vna ex cauſis, alia remanente, non ceſſat effectus.

† nouercam eſſe loco matris q̃uo intelligatur, declarat Deci. in l. j. col. j. C. de in ius vocan. & Alex. in li. generaliter. co. ij. ff. eo. titu.

¶ Cum ſocru, vel nouerca, pręſenti vel p̃terita, matrimonium contrahi nõ poteſt. Are.

¶ Socrum [a] quoq; & nouercã prohibitũ [b] eſt vxorem ducere: quia † matris loco ſunt. Qđ & ipſum, diſſoluta demũ affinitate [c] procedit. Alioquin ſi adhuc nouerca [d] eſt, i. ſi adhuc p̃ri tuo nupta eſt, cõi iure impedit̃ tibi nubere: quia eadẽ duob. nupta eſſe nõ poteſt. Itẽ ſi adhuc ſocrus eſt, i. ſi adhuc filia eius tibi nupta eſt, ideo impediuntur tibi nuptiæ [e], quia duas vxores habere non potes.

¶ Filij cõiugũ ex alijs matrimonijs licitè cõiũgunt. h. d. ex l. gñali. §. inter priuignos. ff. eod.

¶ Mariti [f] tñ filius ex alia vxore, & vxoris filia ex alio marito, vł cõ [g] matrimoniũ rectè cõ-

e ¶ Nõ potes. aliàs, Non poſſis. ſ. eodem tẽpore ſubaudi, vt ſ. proxi §.

¶ Mariti. Non diuiditur pp vnicã verborũ ſtructuram.

¶ Caſus. Queſitũ fuit, an filij duorũ coniugum ex alio mrimonio iure copularent̃, & dubitationẽ faciebat. qa cũ ſint priuigni p̃ris, vel mr̃is ſuæ, & p cõñs loco filij uidebat̃ φ adinuicẽ p̃ſumerent̃ loco fratrũ: qa ſe affinitate attingũt: cuius cõttariũ rñdet̃ ea rõne, quia (vt dixi) nõ ita par gradus trãſuerſalis eſt ĩ cõſideratione, ſicut diſpar, pp affinitatis venerationẽ: licet ergo hẽant̃ certo mõ loco fratrũ, tñ nõ ſunt, & reuerẽtia, q̃ facit cõſidera ri quẽ pro p̃re, matre, vel filio, ceſſat exute gradu æquali: & qa q̃uis agnati vxoris fiãt affines viri, & ecõtra, tñ inter affines vtriuſq; nõ cõtrahit̃ aliqua affinitas impeditiua mr̃imonij. e. qđ ſuper his. de cõſan. & affi. No. ſum marium. Item φ dictio, rectè, idem importat, quod iuſtè & legitimè: & in hoc differt à dictione, ritè, quæ importat, ideſt ſeruatis ſolennitatibus. l. iuſtè. & ibi no. ff. de acquit. poſſ.

a ¶ Socrum. Quæ ſint hæ perſonę, dic vt ff. eo. tit. de ri. nup. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

b ¶ Prohibitũ ẽ. iure affinitatis: & ad hoc refert̃ illud, Quod & ipſum. &c.

c ¶ Affinitate. Hęc lr̃a ſibi cõtraria vr̃: nã ſi diſſoluta eſt affinitas, non ergo debẽt nuptię rõne affinitatis ĩpediri. Sed dic Diſſoluta &c. i. diſſoluto mr̃imonio, pp quod contingit affinitas: ſed ipſa affinitas non eſt diſſoluta.

SYL. ¶ Adde, φ quo ad impedimentum mr̃imonij, & quo ad ſucceſſionẽ durat: quo ad alia non: ita communiter tenetur in l. iij. § affinitatis. ff. de poſtul. in l. ſicut vbi Iaſ. ff. de reg. iur.]

** Et ideo ſtatutũ, φ affiniũ cauſæ cõpromittãtur, non procedit ſoluto matrimonio, vt tradunt Doct. in l. fi. C. de ver. ſigni. & refert Iaſ. in d. l. ſicut.]

f ¶ Mariti. licet ĩter ſe frater, & ſoror prohibeant̃, vt ſ. e. §. inter eas. tñ &c.

g ¶ Vel contra, ideſt econtrario.

a ¶ Habeant

† Dū dicit in secūdo & itellectu, ꝙ verbū postea posset referri ad verbū habeāt, & matrimonio cōtracto. s. prius, in telligitur prius s. q̄ isti duo ꝯtraherēt matrimonium. Ias. May.

hunt, licet hēant[a] fratrē, sororemve ex[b] mr̄imonio postea[c] ꝯ̄cto natos.

¶ Nō licet in vxorē ducere filiā vxoris quōdā tue natā post diuortiū, sicut nec spōsam pr̄is, aut filij. h.d. ex l. si q̄. ff. eo.

¶ Si vxor tua post diuortiū ex alio filiam ꝓcreauerit: hęc non est q̄dē priuigna[d] tua, sed Iulianus ab hm̄oi nuptijs abstineri † debere ait. Nam constat, nec sponsam filij, nurū es[e]se nec pr̄is spōn-

a ¶ Habeant. illi minores.
b ¶ Ex matrimonio. maiorum.
c ¶ Postea. † s. post natiuitatē istorū: c aduerbiū, postea determinat dictionē contracto, vel dic, ꝙ determinat verbū, habeant: & dic ꝯ tracto s. prius. Nā qui ex eo matrimonio. s. maiorum nascunt, frēs sūt ex parte mr̄is illi, q natus est vel nata prius ex fœmina, idē dicas econtra: ꝙ erit frater, vel soror ex parte patris illi, qui fuerat ex illo patre natus: & tñ isti nullo iure sibi inuicē iūgunt: viro. n. cognati vxoris junguntur: & nō alijs cognatis viri. idē ecōtra, quia cognati viri vxori iungūtur, nō aūt alijs cognatis vxoris. Vnde reprobatur quarundā opinio, q dixerunt, † ꝙ nullus de arbore ducit aliū: nā tñ ea continent cognati viri & vxoris, & tñ iungunt, vt hic dr̄. nec inter se ante mr̄imoniū inter duos cognatos viri & vxoris cōtractū succedunt, vt C. cōia de suc. l. amitæ, nec postea, nisi sicut facit vir vxori, deficiēte oī parētela, & excluso fisco, vt C. vñ vir & vxor. l. j. & ī aut. ibi signata. * Idest nullus, q positus sit ī arbore, ducit aliū, ad affinitatē. s. cōtrahēdā, quę opi. reprobat, cū videamus maritū ducere ab arbore oēs eius cōiunctos, eosque facere affines vxoris.

SYL. ¶ Adde, ꝙ de hoc est casus in c. quod super his de consag. & affi. * & si verba d. l. amitæ. videbuntur adolescentibus subobscura, adeāt hoc in loco nostros Commentarios, vbi in eorū gratiam posuimus figurationem casus.

* Adde, ꝙ dū glo. ait in fi. (vt pleriq; oēs eā itelligūt) ꝙ cōsanguinei vxoris succedūt viro deficiētibus consanguineis eiusdē excluso fisco, & ecōuerso, cōiter reprobat, vt tradunt Doc. in l. j. C. vñ vir & vxor. & diffusè Tiraq. in tract. de retra. ligna. §. 14. gl. j. nu. 19. optimus text. in l. affinitatis. C. con. de succes. vbi dicitur, ꝙ affinitatis iure nulla successio permittitur.] SYL.

¶ Si vxor. Diuiditur in duas partes: in prima ponit dictum: in ij. rōnē p locum à simili. 2. ibi, nam constat.

¶ Casus. Quærebat, an filia vxoris q. meę, à qua diuortiū feci, possit duci in vxorē: & videbat dūm ꝙ sic* q̄a cùm n̄ sit priuigna mea, ex quo nata nō fuerit ante nuptias cū eius mr̄e cōtractas, sed post diuortium, nec alio vllo iure mihi iūgatur,] nō videbat subesse aliqd impedimetū, cui⁹ cōtrariū decidit pp rōnē publicæ honestatis: sicut in spōsa pr̄is & filij obseruatū est. * Valdè. n. abhorret ab honestate, q̄ in primis spectāda est in nuptijs, ꝙ quispiā matrē, & filiā vxores habuerit.] Not. sūmariū. Itē ꝙ publica honestas seruatur ī mr̄imonijs. Itē appellatiōe nur⁹ n̄ venit spōsa filij, nec appellatiōe nouercę spōsa pr̄is. Itē ꝙ ex hoc tex. vr̄ q̄ si, ꝙ si ꝯ̄ctū sit mr̄imoniū, nō dirimat: qd̄ hodie secus est. c. sponsam. de spōsa. Itē ꝙ valet argumentum à simili.]

† Idem in sponsa alicuius, q̄ nullus eō sanguinebtū spō si pōt ducere vxorē. vt in c. sponsam. extra de spon. & marri.

d ¶ Priuigna. q̄a illa est priuigna mea q̄ ex mea vxore est nata, anteq̄ esset vxor: & fęminę ille ē priuignus, q ex marito nat⁹ fuit, anq̄ su⁹ eēt marit⁹, vt j. e. §. affinitatis. & §. socerū, sed hęc postea fuit nata: tñ dicit Iulia. abstinēdū rōne honestatis (i) vt subijcit, & ff. eod. l. si qua. §. si vxor. & l. sp. & ad hoc inducit duo argumēta. Nam & e. — Priuigna. Priuign⁹.

ADDITIO. (i) Quæ oritur ēt ex spōsalibus de futuro, & de facto cōtractis, vt non possit contrahi cum aliquo primi contrahentis consanguineo. c. 1. de despon. impu. in 6. Ang:

e ¶ Nurū esse. Licet sit spōsa: tñ nō est nur⁹, anteq̄ eius fiat vxor: & ecōtra.

licet

licet sit sponsa patris, q̃a uxor non est patris adhuc, ideo nõ est filij nouerca, vt hic, & ff. de ri. nup. si qua. §. j. & tamẽ licet nulla sit affinitas, est abstinendum, vt subijcit Rectius. &c.

impediat aliq̃d fieri, q̃ postea q̃ factũ est tollat. l. patre. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cuius cõtrariũ decidit, q̃a adsunt iura sanguinis pariter in seruis sicut in liberis, q̃ nullo iure ciuili aut gentiũ tol li pñt. Nec obstat. §. q̃d aũt. quia verũ est perimi cognatione quo ad effectus iuris ciuilis, vt quo ad successionẽ, & tutelã n̄ quo ad sui essentiã, ma ri-monijve p̃ctũ. qui fundat super rõne nãli, q̃ dictat non

† aliàs de est se

* Not. Ex hac glo. ꝙ ex solis sponsalib. affinitas nõ cõtrahit. Et rõ est, quia affinitas cõtrahitur ex copula, vt liquet ex eius diffinitione.

a Rectius. A simili concludit in casu proposito primo in hoc §

S Y L.

* Io. Fab. & Ange. putant hoc esse consilium, ac per hoc valiturũ matrimoniũ, si de facto contraheretur: quorũ opi. vr̃ huic tex. maximè repugnare: etenim si iure faciẽt qui abstinebũt ab hmõi nuptijs, nõ iure igitur facturi sunt qui cõtrahere audebũt, & ɔ̃ñr matrimonium erit inualidũ. §. Si aduersus. j. eo. de quo latissimè differui hic in Cõme.]

sam, nouercã esse: rectius[a] tñ & iure facturos[b] eos, qui ab hmõi nuptijs † se abstinuerint.

¶ Inter seruos, & manumissos cognatio impedit matrimonium contrahendum.

¶ Illud certũ est, seruiles[c] quoque cognationes,[d] impedimẽto nuptijs esse: si fortè pater & filia, aut frater & soror manumissi[e] fuerint.

¶ Sunt & aliæ psonæ, quæ pp diuersas rõnes nuptias ɔ̃here pro-

esse h-nestũ, vt qui iã arcto naturæ vinculo iuncti sunt. mr̃imonio ẽt copulentur.] No. ꝙ seruilis cognatio est impeditiua mr̃imonij. Itẽ ꝙ sufficit allegare librũ, absq; eo ꝙ allegẽt lex. Itẽ ꝙ iura sanguinis manẽt in seruis.

c Seruiles. i. dum durant serui. j.

d Cognationes. i. cõsanguinitates, q̃ sunt inter seruos, impediunt nuptias inter eo: itẽ affinitas. vt hic. & ff. eo. adoptiu°. §. seruiles. Sed quõ hoc, cũ nulla cognatio sit inter eos, vt j. de cap. dimi §. q̃d aũt? Sed illud in iure succedendi, & in tutela, vel hæreditate dr̃: hoc aũt in iure sanguinis, q̃d nullo iure ciuili tolli põt. vt hic & ff. de reg. iur. l. iura sanguinis. & per ɔ̃ñs ẽt in prohibitione matrimonij. Sed nonne & alia rõne inter eos mr̃imoniũ impeditur quia sunt serui: vt s. e. titu. j. rñ. & C. de ince nup. cum ancillis? Respon. durante seruitute hæc sunt duo impedimenta: & eis manumissis durat hoc vnum vt sequitur.

† l. ɔ̃iũ.

b Facturos. i. scimus, vel constat.

* Not. facti ꝟbo ẽt ñ factũ cõtineri, de quo vide Alcia. in l. facere. de ꝟb. sig.

¶ Illud certum est seruiles.

S Y L. Diuiditur in duas partes. In prima ponit dictũ: in scda remittit se ad ff.

¶ Caius. Quæsitũ fuit, an q̃d dictũ est in liberis, habeat locũ in seruis. & videbatur dicendum ꝙ non: q̃a cũ ista agnationis & cognationis iura sint à iure ciuili, ea nõ videbant pertinere ad seruos. l. quod attinet ff de re. iur.

** & q̃a inter seruos non dat matrimoniũ. l. cũ ancillis. C. de ince nup.]

* Q̃d si loquamur post secutã manumissionẽ, sicuti intelligendus est hic §. idẽ quoq; vr̃ dñm, vt cognationis cõtæ in seruitute nulla debeat hr̃i cõsideratio. Videmus enim ꝙ si liber efficiatur seruus, petit ius cognationis p p seruitutẽ. §. q̃d ãt. j de cap. dimi. ergo multo minus dñm est, ꝙ in seruitute causet cognatio, cũ facilius

¶ Adde hoc de iure ca. esse correctũ. c. j. de coniu ser quo l præponitur, etiam in foro ciui i quo ad matrimonia, vt dictum est. S Y L.

e Manumissi fuerint Vel ambo, & tunc tm̃ est impedimentum sanguinis: vel vnus tantũ, & tunc duo sunt, quæ impediunt, vt modo diximus.

Enumerari. Possunt autẽ enumerari quatuor decim modi cum his, quos in hoc titulo habemus. Primus est rõne seruitutis, ut supra eo.j.rñ.& C. de ince.nup l.cum ancillis.

S Y L. ¶ Adde, quód hoc corrigitur in d.c.j. de cõiu ser.] Secundus est rõne ætatis, ut mares minores 14. an. fœminæ minores 12. ut supra eo. 2. respon.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ de iure can. attenditur potẽtia coeũdi. ca. puberes de despõ.impub.] Terti⁹ rõne sanguinis: qđ ĩ tria diuidĩt s. ascẽdẽtes, & descẽdentes, & collaterales, vt s̃.eo §.ergo.& §.inter eas.& §.fratris.& §.eius. & §.duorũ.

* ¶ Adde, ꝙ inter ascẽdẽtes & descẽdẽtes prohibeĩ in infinitũ: inter collaterales æquales vsq; ad quartũ gradũ exclusiuè si sunt inæquales, prohibetur ẽt vlterius ꝑꝑ reuerentiã, ut dictum est s̃.eo in §.fratris. hodie uerò ſm ius Cano. in collateralib. prohibitio non egreditur quartum gradũ. c. Non debet. de consan. & affi.

Quartus rõne adoptionis, vt s̃.eo.§. ergo.& §.inter eas.in fi vtriusque.

* ¶ Adde, ꝙ (ẽt de iure Cano.) est perpetua prohibitio inter adoptãtem & adoptatũ, & inter adoptatũ & vxorẽ adoptãtis: inter alios uerò, dũ durat adoptio tantùm. c. j. de coniu. lega.

Quintus rõne affinitatis præsentis, præteritæ, & futurę, vt s̃.eo.§.affinitatis. & §.socrum.& §.si uxor.

* Dic, ꝙ affinitas superueniens nõ dissoluit mr̃imoniũ. ca. pen. de eo qui cogno. cõs. vx. suæ. Et dum gl. allegat. §. si vx. confundit impedimẽtum ꝑꝑ affinitatem, cum eo, quod introducitur propter publicam honestatem.

Sextus rõne mr̃imonij. Nam si habet vnam, non debet habere alteram eodem tempore, aliàs est infamis, vt s̃. eo.§.socrum in fin.& §.affinitatis. in fi.& C. ad l. Iuliam adul. l. eum.

Septimus per senatuscõsultum, qđ vetat fieri mr̃imonium inter tutorẽ & curatorem & filios eorũ ad quondã pupillam & adultam suã vel patris, vt C. de interd. ma. inter tu. l. j.

¶ Adde, quòd de iure cano. corrigitur hoc c. fi. de secun. nupt. & ibi Abba.]

Octau⁹ ꝑ legẽ Papiã & Iuliã. s. inter Senatores & eorũ liberos, & libertas, vel alias vilis cõdõnis fœminas, vt ff. de ri. nup l. lege Papia. & C. đ nup. l. si libertã. qđ capitulum hodie correctum est, vt in auth. vt l. de cæt. au. §. siqs aũt coll. 6

** Limita, nisi filia Senatoris corpore quæstum, vel artem ludicram fecerit, aut iudicio publico damnata fuerit. l. Senatoris. ff. de ri. nup.] (ubi Ab.

¶ Adde, quòd hoc corrigitur. d.c. fin. S Y L.

Nonus est, vt inter præsidem & sibi subiectam ratione iurisdictionis, ut C. de nuptijs.& si contra. & C. si quacunque præ. po. l. j.

** Adde, idẽ eẽ in filijs masculis Præsidis, vel aliorũ offm̃ aliqđ gerẽtium l. q in prouincia. ff eo. secus verò in filiabus l. si quis officiũ in fi. e. ti. Limita tñ nisi illud officium gerant in patria sua, qa tunc non prohibentillic vxorem ducere. l. eos. ff. de ri. nup.]

Decimus est per cõstõnẽ Principis: vt cũ ea, q̃ quis de sacro fonte leuauit, ut C. de nup siqus alumnã. in fin. Idẽ seruatur de ipsa cõmr̃e, licet nostro iure cautum non reperiatur.

¶ Adde idẽ seruari de iur. ca. c. j. & 2. de cog spi. de qua cognatione spũali dixi plenissimè hoc loco in Cõmẽ.]

Vndecimus est rõne honestatis, ut s̃.e.§. si vx. & ff eo. l. si qua. Est & duodecimus rõne ordinis annexi: vt cum clericis in sacris ordinib. cõstitutis, vt ĩ auth. qũo opor. epis. §. hæc aũt. coll. j & in auth. de sanctis. epi. §. siqs colla. 9. † Est & terdusdecimus: vt in monachis cõuersis & monialib⁹, licet nõ sint ĩ sacris ordinib. cõstitutis, vt ĩ auth. de mona §. antepen. coll. 1. & ĩ auth. de nup. §. per occasionem. colla. 4.

* ¶ Adde, ꝙ §. per occasionem. loquitur de eo, qui est impotens ad coeundum. ** & sic erit 15. casus.]

Est & 14. in muliere rapta, q̃ ꝓprio nubit raptori. qđ ꝓhibeĩ, vt in auth. de

hibentur: quas in libris Digestorum seu Pandectarum, veteri iure collectarum, enumerari[a] permisimus: †

** † i. mandauimus vt & in l. j. §. quibus. c. de no. ca. com.

Ordo sacer impedit mr̃imonium. † Secus in cõstitutis in non sacris, uel minoribus ordinibus, q si incedãt in habitu & ton sura, gaudẽt priuilegio. c. si quis suadente 17. q 4. & priuilegio fori, vt ca. 1. de cle. cõiug. lib. 6.

¶ Omni effectu, & noĩe mrimonij ēt quo ad filios carent, qui contra. ll. coeunt, nec dotes repetũt, & pęnas. ll. incurrunt. hoc dicit.

¶ Si aduersus ea, q diximus, [a] aliq coierint: nec vir, nec vxor, nec nuptiæ, nec mrimonium, nec dos intelligĩ. Itaq; [b] ij, q ex eo coitu nascunĩ, in ptãte patris nõ sunt: sed tales sũt, (quantum ad [c] patriam ptãtem pertinet) quales sunt ij, quos mater vulgo [d] cõcepit. † Nã nec hi [e] patrem habere † itelligunĩ: cũ & his pater in-

SYL. de rap. muli. q̃ pp. rap. nu. §. j. colla. 9. ¶ Adde, ꝙ de iure ca. hoc corrigiĩ. c. fi. de rap. & q a in his ipsum ius cano. attendiĩ, dicas de iure can. eẽ aliqua impedimẽta, quæ impediũt cõtrahendũ, & dirimũt cõtractũ, quæ claudũtur his versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimẽ: Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas: Sexus, & affinis: si forte coire nequibis; Hæc socianda vetãt cõnubia facta retractãt.

Aliqua verò ĩpediũt, sed nõ dirimunt, de quibus his uersibus;

Incestus, raptus, sponsari, mors mulieris: Susceptus propriæ sobolis, mors psbyteral. Vel si pęniteat soleniter, aut monialem Accipiat: prohibẽt hęc coniugium sociandum: Ecclesia uetitum, necnon tempus feriarum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri. Quorũ versuũ declarõnẽ ponit Hẽri. Boye. in c. literæ de frig. & male.]

SYL. ¶ Si aduer. ¶ Diuid. ĩ in tres partes. in prima ponit dictũ quantũ ad cõtrahẽtes cõtra ll. in secũda quãtũ ad filios. in tertia quantum ad alias pęnas. secũda ibi, itaque. tertia ibi, Quj autem.

* ¶ Casus. non est figurandus nisi literaliter. Cùm Imperator diffinierit iustas nuptias esse illas, quæ secundũ præcepta legum contrahunĩ, simulque exposuerit casus, in quibus matrimonium contrahi leges vetant, nũc infert, ꝙ q aduersus suprascriptas ꝓhibitiones coierint, iniustas nuptias cõtrãxisse ĩtelligunĩ. Quo fit, vt cũ iuris effectu exutæ sint, carere ẽt dẽant noĩe à legib. imposito l. si puta uit. §. nõ quis. ff de bo. pos. cõtratab. Itaque nec vir, nec vxor, nec nuptiæ, nec dos appellaĩ, & q ex eo coitu nascunĩ, nõ sunt in ptãte parentũ, cùm sint ex iniustis nuptijs procreati. ĩ. de par. pot. ĩ prin. sed q̃tũ ad patriã ptãtẽ similes sunt vulgo cõceptis: q a sicut illi prẽm nõ hr̃e fingunĩ, q a illũ hñt incertũ, ita & hi perinde existimanĩ, ac si patrẽ ñ haberẽt, q a illũ habẽt, quẽ habere nõ licet. reli qua ĩ tex. sunt plana.] Not. ꝙ appellatione viri, vxoris, nuptiarum, matrimonij, intelligitur de legitimis: & sic ꝙ dispositio loquẽs de aliquo, itelligiĩ de lẽimo. Itẽ ꝙ filij ex coitu illegitimo nõ sunt in ptãte, quia non sunt ex iustis nuptijs. Item nota ꝙ spurij æquiparanĩ vulgo cõceptis: & vulgo concepti intelligũtur non habere patrem. Item unde dicantur spurij. Item, ꝙ vbi non est matrimonium legitimum, non est dos, & dissoluto tali matrimonio, non est locus exactioni alicuius dotis. Item, quod coitus contra ll. punitur alijs pęnis. Item quod actus contra ll. caret non solum effectum, sed nomine. Item ibi, Nec hi patrem. no. quod idem operatur fictio, quod veritas, quo ad iuris effectum. Item ꝙ uerbum, intelligitur, denotat fictionem.

a ¶ Diximus. vt ĩ. eod per totum, & etiam adiecimus in proximo §.

ADDITIO. Vide cle. j. de cõsan. & af.

b ¶ Itaque. bñ inferĩ vt ã. tit. j. in prin.

c ¶ Ad patriam ptãtem. Propter hũc casum posuit de nuptijs post titulum de patria potestate.

d ¶ Vulgo. Scilicet qui patrem demonstrare non possunt, vel illicitum, vt ff. de statu ho. vulgo.

e ¶ Nam nec hi. Scilicet vulgo concepti. Vel dic hi, de quibus loquitur, scilicet, illicitè concepti.

* ¶ Prima expositio verior, q̃ intellige, vt declaraui in figuratione casus.]

† alia... nec hi patrẽ habere intelligũtur ci & ijs pat... incertus est.

† simi... text in § vulgo de vi... cog.

sed

Sed qđ dr de illicitè conceptis, adde hoc verū, si vterq; sciuit: si verò alter cōiugū ignorauit, filij ltimi sūt de iure can. ca 2. qui filij sint leg. & succedūt patri et scienti. c. ex tenore e. tit.] si ob turpē. & hæc omnia locū hñt, qñ non fuit secutum matrimonium.

¶ Adde, ꝙ opi. glo. hic, & in l. fi. cōiter approbat ꝑ Doct. hic, & in d. l. fin. ꝙ si mater sciebat matrimoniū illicitè cōtrahendū, nō repetat: si ignorabat, secus, matrimonio non secuto: ita dicunt Ange. & Christof. hic, & nouissi. in d. l. fin.

a ¶ Incert' sit.

Cui pater est populus, pater est sibi nullus & omnis, Cui pater est populus, non habet ille patrem. & ſm hoc dic his. s. vulgò cōceptis. Vel dic his. s. incestuosis, & tunc dic iuris fictione est incertus.

certus sit. a Vnde solent spurij appellari, vel à Græca b voce† σποράδην, idest vulgò cōcepti: vel ἀπάτορ, quasi sine patre c filij. Sequitur d ergo, vt dissoluto tali coitu nec dotis, nec donationis† exactio ni e locus sit. ¶ Qui autem prohibitas f nuptias contrahunt, & alias pœnas g patiuntur, quæ sacris constitutionibus continentur.

† alias actioni.

idē passim, vulgò, & sparsim: hinc sporades, insulæ q̄dam sic dictæ, ꝙ in mari sparsæ sint.

b ¶ A græca voce σποράδην. i. passim & sparsim: & apator dr̄ quasi sine patre, simili rōne amator dr̄ sine matre.

¶ Adde, ꝙ hoc vocabulum spurij latè declarat Budæus in suis Ann. in l. vulgò. ff. de sta. ho. * Alciatus lib. j. Prætermiss. reponit hic sporadin, i. vulgò, passim, & sparsim, cuius sententiam amplexus sum hic in Annota.]

* Adde, ꝙ Plutarchus in Proble. aliūde trahit etymologiam spurij. Cū veteres (inquit,) prænomina notis scriberēt, vt Sex. ꝑ Sextus. Ser. ꝑ Seruius Sp. ꝑ Spurius, eos aūt q̄ vulgò cōcepti erāt, ita notarent S. P. quasi sine pre, hoc errore factū est, vt qui sine patre dici deberent, spurij appellari sint.

c ¶ Sine patre. Iure ciuili inspecto.

d ¶ Sequitur. Bene infert: cūm enim sine mtrimonio eē non pōt s. dos, & vbi nō est dos, actio dotis nō est, vt C. de do. ante nup. l. fi. ibi sicut enim. &c. †

† Melior tex. in ꝓposito in 3. cum ijs ibi recitis per lo. ff. de a. vo.

e ¶ Exactioni. s. per actionē ex stipulatu, quæ dat pro dote, vt j̄. de actio. §. fuerat. Sed nunqd per cōditionē sine cā, vel ob cām, quasi ob causam datū fuerit, nec cā fuit secuta? Rñ. Pla. sic, siue ignorās, siue sciēs dederit, vt ff. de cōd. sine causa. l. fi. Sed Io. dat talē cōditionē ignorāter nō scieter dāti, vt C. de condi. ob causam. l. j. & ff. de condit. ob causam, l. j. §. fin. & l. ij. nec immeritò, cū turpiter danti nulla sit repetitio, vt ff. de cōd. ob. tur. cau. l.

f ¶ Prohibitas. Per aliquem de 14. modis. licet Hyrne. has pœnas imposuerit tm̄ eis, q incestas nuptias faciūt vel nefarias, nō q alias inutiles, vt in auth. de incest. nup. §. j. colla. ij.

** Adde, ꝙ cōis opi. est cōtra glo. quò ad pœnas cōtētas in d. auth. de incest. nup. secus quò ad pœnas cōtētas in l. q cōtra. C. de incest. nupt. nam eas incurrūt oēs cōtrahētes nuptias contra ll. & sic cōtra quascūq; prohibitiones non tm̄ iure sanguinis, sed etiam alijs rationibus hoc ti. cōprehēsis, ita Saly. in auth. incestas C. de incest. nup.]

g ¶ Alias pœnas. Vt est amissio bonorū & incursus infamiæ, vt C. d̄ ince. nu. l. qui cōtra. & l. siquis incest. hodie verò & confiscatio bonorū, & exilium, & cinguli, siue dignitatis depositio, & verberatio simul eis imponitur, vt in auth. de incest. nupt. §. j. colla. ij.

ADDITIO. Adde ſm Io. Fab. ꝙ contrahētes incestas nuptias sūt infames & ita approbantes, & defendētes, vel patrociniū pstantes, vt 3. q. 4. c. cōsanguineorū. & ipso iure sunt excōicati, vt in clem. j. de consan. & affin. Ange.

¶ Aliquādo Diuidit in 2. partes. ꝓut duos casus decidit. Scda ibi, nec non.

¶ Casus. Quæsitū fuit, an alio mō patria ptās, q̄ ex iustis nuptijs, acquiretur iure ciuili: & videbat ꝙ nō, ex regula gñali affirmatiua posita. s. i prin. ri. j. & ex negatiua posita in § præceden. vers. itaq; cuius cōtrariū decidit in

¶ In ptātem pris rediguntꝰ, qui per oblationem curię legitimantur, vel per subsequēs matrimonium. h.d.

¶ Aliqñ autē euenit, vt liberi, q statim vt nati sunt, in ptāte parentū[a] non † fiāt, postea † autē redigantur in ptātem patris: qualis est is, qui, dū naturalis[b] fuerat, postea curię[c] datus, ptāti patris subijcit. Necnō[d] is, q à muliere libera procreatus, cuius mřimoniū minimè legib. interdictū[e] fuerat, sed ad quā pater cōsuetudinē † habuerat, postea ex nostra cōstitutione[f] dotalib. instrumētis[g] compositis, in potestate patris efficit. Quod & alijs liberis, qui ex eodē matrimonio postea fuerint

in duobus casibus ex cōstitutionibus Imperatoris.s. per oblationē curiæ, & p subsequēs mřimoniū: primū fauore curialiū. §.si quis igit. in Auth. quib. mo.na effi.sui. in si.scdm fauore mřimonij, & filiorū.l.nup.C.de nat.lib. No. ꝙ ius ciuile alios modos inuenit reducendi filios in ptātē, ꝗ ex iustis nuptijs, scilicet p oblationē curię, & per subsequens matrimoniū: & ita naturales fiūt legitimi.

a ¶ Parentum nō fiant. Hoc mirabile per duo ꝓbat exēpla. Accursius.

b ¶ Naturalis. Scilicet tantū.

c ¶ Curiæ. Cū enim vult aliquis naturalē filium tm̄, qui in potestate patris non est, vt hic, & s. titu. j. in princ. facere in potestate, detur in seruitio Imperatoris: vel Præsidis prouinciæ. Nā in ptāte efficitur loco meriti patris, & efficitur legitimus loco meriti filij, † vt hic, & in Auth. quib. mo. na. eff. sui. §. si quis igitur. coll. vij. * ¶ Dic, ꝙ per curiā intellexit ordinē decurionū, qui erat quasi quidā Senatus municipalis. fungebant. n. in municipijs eo munere, quo Romæ Senatores. Hi autē inter alia munera exigebant omnia tributa, eaq; vel antea quæstoribus mandantibus persoluebant, vel postquam ea exegissent: ita tñ, vt quod à tenuiorib. exigi non poterat, ipsi de suo penderent, vnde & prohibita illis erat prædiorum alienatio, ne solum verterent euitandorum munerum causa. Sed quo magis allicerentur homines ad dandum se ordini eiusmodi decurionū, visum fuit Imperatoribus cum ordinē plurimis priuilegijs exornare, vt legit in nouella Maiorani & Leonis, q̄ hodie impressa est cū C. Theodosiano. & inter cætera hoc quoque additū fuit à Iustiniano, vt naturales filij per oblationem curiæ legitimi fierent. Vt manifestè ostēdi hoc loco in Annot.]

d ¶ Necnon. Nunc ponitur aliud exēplū.

e ¶ Interdictū. Nam aliā vxorē non habuit tēpore concubinatus: aliàs cōtra, vt C. de concub. l. j.

¶ Adde ꝙ ratio est, qa subsequēte matrimonio fingitur illā semp fuisse vxorē, & maximè tpe partus, per fictionē translatiuam: & si illo tpe, quo peperit, erat impedimentum tale, ꝙ cum ea matrimonium esset interdictum, non fit legitimatio: quia extremum, ad quod fictio trahitur, non est habile.]

f ¶ Constitutione. Vt C. de natur. lib. l. cum quis.

g ¶ Instris. Sed nunquid sine instris est matrimoniū tale? Dicunt quidā ꝙ non, vt Pla. & Azo, qñ decorati maximis dignitatibus faciūt matrimoniū, vt in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. quia verò legē dudum. coll. viij. melius autem, quib. mod. nat. effi. legi. §. hęc ergo casta. coll. vj. Sed dic, ꝙ matrimonium nudo consensu perficitur sine scriptura, vt in Auth. de nupt. §. nuptias. coll. iiij. & ff. de reg. iu. l. nuptias. Sed filij primogeniti non sunt legitimi, si dotalia instrumenta non sunt facta, vt hic: & facit ad hoc C. de nat. lib. l. cum quis. & l. nuper. & l. fin. & in Auth. de hæred. ab intest. venien. §. j. coll. ix. & in Authen. de filijs ante do. instru.

† Aliàs fiunt. aliàs sunt.

† Aliàs vacat autē.

† Qđ Angel. intelligit verum ntè, non verè: qđ nota pro statutis, vt est tex. in l. iij. C. de quæstoribus na. lib. & quare succedant, vt dicit hic per eum.

† Intellige non ad vxorē, sed vt ad meretricem, aut concubinā, vt declarat Theop.

instru. nat. circa med. colla. iij. & in auth. de incest. nup. §. fin. colla. 8. & de trien. & sem. §. fi.

STL. ¶ Adde, quod hoc hodie in vtroque foro de iure canon. corrigitur: secundum quod talia instrumenta non requiruntur. c. tanta. qui filij sint leg. & ibi cõiter Doct. vt per Abb. in j. not.

** Declara tamen hoc esse verũ quo ad legitimationem, non quo ad successionem, in qua ius ciuile attenditur, non n. talis legitimatio operatur quo ad successionẽ, nisi confectis instrum. dotal. vt post multa concludit Card. Alex in d. c. tanta. in 60. q. ver. descendo ad tertium. & Soci. iun cons. 52. col. ij. vol. j.]

procreati, similiter nostra constitutio [a] præbuit.

¶ De adoptionibus.

¶ Adoptiui etiam sunt in potestate qui sui iuris, rescripto Principis arrogantur: alieni, adoptantur imperio magistratus. h. d. ex l. j. & ij. ff. eo.

Non solũ autẽ naturales [b] liberi, secundũ ea, quæ diximus

a ¶ Constitutio. vt C. de natu. lib. nuper. Sed si non fecerit eam sibi vxorẽ, adhuc huiusmodi naturales sunt alendi à patre. Itẽ succedunt ex testã in totum, si pater vult, legitimis non existentibus, vel parentibus iã defunctis: alias liberi in vnam vnciam tm̃ permittunt naturales succedere: superiores, quñ ipsi tm̃ supersunt, non impediunt eos nisi in sua legitima, quæ superioribus debetur: ab intestato vero duas habent vncias paternæ substantiæ cum matre eorum viriliter diuidendas, quando non sunt ascendentes, nec descendentes alunt & ipsi patrẽ. & hoc in licitè natis: sed si illicitè nati sunt, non immo omni bñficio sunt exclusi, vt in aut. quib. mo. na. effi. sui. §. discretis. vsque in fi. & maximè in vers. primum constitu. colla. 7.

Filij naturales tm̃ in succedant.

¶ De adoptionibus. Dicturus Imperator de ijs qui in potestate parentũ sunt, posuit titulũ particularẽ de hoc: ad cuius declarationẽ fuit necessarius tractat' de nuptijs: sed quia etiã per adoptionẽ iure ciuili sunt in potestate, quæ adoptantur, ideo sequitur tractatus de adoptionibus, prout optimè ipsemet Imperator in princip. continuat.

Non solũ. Iste titulus diuiditur in nouẽ partes principaliter. Primo ponit quod adoptiui sunt in potestate adoptantis. Scdò qualiter fiat adoptio, & arrogatio. Tertiò primũ dictũ limitat, & declarat. Quartò quod impubereque se ad arrogandũ dedit. Quintò quod adoptans dẽt saltẽ adoptatũ præcedere 18. an. Sextò quñ aliquis vt nepos vel pronepos adoptatur. Septimò in quibus adoptatus æquiparatur naturali. Octauo in quibus conueniunt, & in quibus nõ adoptio, & arrogatio: Nono quod serui adoptati à dominis sunt liberi. Secunda ibi, Adoptio. Tertia ibi, Sed hodie. Quarta ibi, Cùm autem. Quinta ibi, Minorem. Sexta ibi, Licet autẽ. Septima ibi, In plurimis. Octaua ibi, Illud. Nona ibi, Apud Catonem. Aretí. STL.

¶ Casus. non figuratur, quia patiendo & declarando terminos adoptionis & arrogationis procedit. Not. filios adoptiuos in potestate nostra esse. Item quod adoptio sumitur dupliciter: vt genus, & comprehendit etiam arrogationẽ: vt species, & est illa, quæ fit eorum, qui in alterius erãt potestate, imperio magistratus. Item quod arrogatio est de reseruatis Principi. Itẽ quod difficilius liberi & sui iuris transeunt in potestatem alterius, quam ij, qui in alterius potestate erant: ex quo not. potes, quod in habentibus symbolũ facilius est transitus.]

b ¶ Naturales. subaudi & lñmi. Quare distingue: quia filiorũ alij sunt naturales & lñmi, vt ex legitimo matrimonio nati, vt hic, & s. de pa. pot. in princi. Alij naturales tantùm, vt nati ex concubina, vt supra tit. j. §. fi. Alij lñmi tm̃, vt adoptiui: de quibus hunc titu. loquitur. Alij nec naturales, nec legitimi,

legitimi, iuris p̄sumptionem, vt ince stuosi, vel aliàs illicitè nati, vt in auth. q̄. mo. na. effi. sui. §. fi. coll. 7. Alij sunt qui prius non fuerunt lt̃mi, sed nūc sunt. l. efficiuntur duobus modis, ut in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. quod vero. & s̄. tit. 1. in fi.

mus, in ptāte nostra sunt, verum etiā ij, quos adoptamus: a

¶ Adoptio b autē duob. modis fit:

SYL. ¶ Adde tu clarius septē esse sp̄es filiorum, q diuersimodè à iure cōsiderant, prima est legitimorū, & naturaliū, q sunt nati ex vero, vel putatiuo mr̃imonio. s̄. tit. 2. in prin. scd̃a species est naturaliū tm̃, q sunt nati ex vnica concubina in domo retenta, indubitato affectu cōiuncta, si vterq; sit solutus, vt no. in rub. ff de concubi. dicti naturales, q a eos natura non honestas genuit. c. liberi, 32. q. 4. tertia sp̄es dr̃ spurij, nati ex coitu non approbato, nec improbato à l. vt vulgò concepti, & similes: quarta sp̄es est eorū, qui ex dānato coitu nascunt̃, vt adulterini, incestuosi, sacrilegi, & similes. vt in auth qui. mo. na. effi. sui. quinta species est lt̃i morū tm̄, de quibus hoc ti. sexta species est lt̃imatorū, de quibus. §. fi. s̄. tit. prox. septima est spiritualium, quos ex sacro fonte, vel confirmatione leuauimus, de quibus in to. tit. de cog. spiri.
** Adde, q̄ sunt aliquot casus, quib. adoptiuus non hr̃ pro filio, quos annotauimus. in §. in plurimis. j. eo.

a ¶ Adoptamus. s. in ptāte nr̃a sunt: & hoc iure veteri; vt hic. & ff. eod. l. j. sed hodie distinguit̃, vt j. eo. §. sed hodie.
** Pulcherrimū. s. c. ad adoptiones pertinēs. P. Mario. l. Asinio Coss. tēpore Neronis factum refert Corn. Tacitus lib. 15. ex quo etiam ostenditur, quantam dr̃iam antiqui inter iustos filios, & adoptiuos constituerint.]

b ¶ Adoptio. Est aūt adoptio sm̃ Pla. & lo. legalis actio ad solatiū eorū, q liberos nō hn̄t, penè. i. ferè nām imitans sed certè, & ab ijs, q liberos hn̄t, fit adoptio, vt ff. e. l. nec ei. §. preterea. & j. e §. licet, quare p̄t sic simpliciter definiri: Adoptio est legitimus actus per quem fit quis filius, qui non est, pene. i. fere naturā imitās: & est hæc veritas, vt ff. eo. l j. & j. eod. §. minorē.

SYL. * c Dic q̄ reperitur adoptio in gn̄e, q̄ postea diuidit̃ in adoptionē in specie, & arrogarionē. Adoptio in genere sic rectè dif finit: est actus, per quem, auctoritate iuris ciuilis, qui filius non est, instar naturæ filius efficit̃. Adoptio verò in specie hoc mō: Est actus, p quē qui in alterius ptāte est, imperio magratus instar naturæ alterius filio efficit̃, cōcurrēte naturali vinculo, in ptāte: non cōcurrente, habilis ad succedendū. Arrogatio aūt est actus, p quē qui sui iuris est, Principis authoritate instar naturę filius efficit̃, & in ptāte. Sed & hoc loco libet apponere verba A. Gellij li. 5. c. 19. noc. atti. Inquit ille: Cū in alienā familiam, inque liberorū loco extranei sumuntur, aut p p̄torem fit, aut p populū: quod p prętorē fit, adoptio dr̃: q̄ per populū, arrogatio. Adoptantur aūt, cùm a parēte, in cuius ptāte sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur, atq; ab eo, qui adoptat, apud eum, apud quem. l. actio est, vindicātur. Arrogant̃ ij, qui, cū sui iuris sunt, in alienā sese ptārem tradunt, eiusq; rei ipsi authores fiūt: sed arrogationes nō temere, nec inexplorata cōmittunt̃. Nam comitia arbitris pontificib. p̄bentur, q̄ curiata appellātur Ætas quoque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea sit: bonaq; eius, q arrogat̃, ne insidiosè appetita sint, considerat̃: iusq; iurandum à Q. Murio Pon. max. conceptum dr̃, qd̃ in arrogando iuraretur: sed arrogari non pōt nisi iā vesticeps. Arrogatio āt dicta, q a gen⁹ hoc in alienā familiam transitus p populi rogationem fit: eius rogationis verba hæc sunt: Velitis iubeatis, vt L. Val. L. Titio tā iure, legeq; filius sibi siet, q̄ si ex eo patre, matreq; fami. natus esset, vtiq; ei vitæ, necisq; in eū ptās siet, vti pariēdo filio est: hæc ita, vt dixi, ita vos Quirites rogo. Hæc ille, q̄ in Annot. nostris latè exposuimus.

Adde, quod apud veteres de causis adoprandi Pontif. iudices erant: deinde si cae probarentur, curiata lex ferebat. quā qui ferret, is omnia seruare debebat, quae in caeteris legib. ferendis seruari mos fuit: atque ita adoptio fiebat, quod vtrunque indicat Cicero in orat. pro domo sua, & latius explicat Paulus Manutius libr. suo de leg. Roma.
a ¶ Rescripto. Hoc est, vel ante ipsum Principem, vel ante alium Magistratum de legatione facta per rescriptum à Principe, vt C. eo. l. 2. in fin. & l. arrogationes. Sed quid si Imperator non est? Respond. non potest fieri, licet imperium semper sit. vt in Authē. quomodo oportet Episc. §. fi. coll. 1.

aut principali rescripto, [a] aut imperio magistratus. [b] ¶ Imperatoris auctoritate adoptare quis pôt eos, easve, qui quaeve sui iuris sût: quae spēs adoptionis dicitur arrogatio. [c] ¶ Imperio magistratus adoptam[us] eos easve, qui quaeve in ptāte parētū sunt: siue primū gradū liberorū obtinēt, qlis ē fili[us], & filia: siue iferiorē, [d] qualis ē nepos, neptis pnepos, pneptis. ¶ Per adoptione non trāsit quis in ptātem nisi ascendentiū, quāuis pri adoptiuo extraneo succedat. h. d. ex l. cùm in adoptiuis. C. de adop. ¶ Sed hodie ex nostra constōne [e] cū filiusfamilias à patre naturali [f] extraneae † personae in adoptionē datur iura pris naturalis minimè dissoluunt: nec quicquam † ad patrem

alleget Iuriscon. in l. 2. ff. eo. tā verisimilior vt illa, quam ponit Gel. ubi ?: quia fiebat per populi rogationem.]
d ¶ Interiorem. idest sequentem. SYL.
¶ Sed hodie. Diuiditur in duas partes. In prima ponit regulā prohibitiuam: in secūda dispēsationē I ascēdentib. secunda ibi. si verò. ¶ Casus. Quaerebat an perpetuò verum esset, quod i adoptantis potestatem transiret filius adoptatus: dubitationē faciebāt verba generalia super. in prin. tit. nostri, & omne ius antiquū: cuius contrarium respon. ex correctione Iustin. s. vt nisi adoptet ab aliquo ex ascendentib. patris vel matris, non transeat in ptātem: ratio fuit; quia eueniebat, vt adoptatus aliquando & patris naturalis, & adoptiui successionem perderet: prout rōnem suae dispositionis latè explicat. in l. in adoptiuis in prin. C. eo.

Extraneū hic accipe oēm, qui non sit ascendens.

† s. iuriū pris naturalis, itavt ab eo remoueantur. alioq. enim non pauca etiā transeunt ad ptrem adoptiuū, vt ius corrigendi, & ne vocet in ius sine venia.

SYL. ¶ Hoc verum de iure ciuili, sed de iure canonico succedit vacante imperio Ponti. vel iud. ecclesiasticus, secundum, quod habetur in c. licet ex suscepto. de for. compet.

b ¶ Magistratus. s. cuiuscunque ordinarij, etiam defensoris ciuitatis, qui minimus est, vt in auth. de defen. ci. §. nulla. colu. 3. Nec mirum, cùm sit de voluntaria iurisdictione, vt ff. de offi. procon. & le. l. 2.

c ¶ Arrogatio. quia adoptator interrogatur, an velit eum, quē adoptat, sibi iustū filium esse: & adoptatus, an id fieri patiatur, vt ff. eod. l. 2. Vnde ver. Arrogo qui suus est, sed habet meus esse necesse. Patris adopto suum, sed patris permanet idem.

SYL. ¶ Adde, quod quāuis hanc deriuationē

No. quod extraneus adoptans filium, non habet eum in potestate. Item quod per adoptionem ab extraneo factā, iura patris naturalis non dissoluuntur. Item quod filius adoptiuus succedit patri extraneo ab intestato. Itē quod ascendentes adoptātes habent adoptiuos filios in potestate. Item quod duo vincula magis ligant. Item quod adoptiuus dicitur de familia patris adoptantis. Item quod in vna persona naturalia, & ciuilia iura concurrere possunt.]

e ¶ Constitutione, vt C. de adop. cùm in adoptiuis.

f ¶ Naturali & legitimo.

a ¶ Tributa.s. in prædicta constitutio ne:(i) & facit ad hunc.§. ĩ.de hæred. quæ ab intest.§. sed ea omnia.& ĩ.de exhæ.lib.§.circa adoptiuos.& infrà de inoffi.testam. §. ij.

ADDITIO.

Etiam concurrentibus legitimis,& naturalibus quāuis inter se nihil habeant patētelæ:quod no. secundum Ange. & ideo nō transit in potestatem.quia ꝑ emancipationem priuaretur hæreditate utriusque ſm cōem opinionem.vt l.cùm in adoptiuis. C. eod. sed cùm hodie nemo emancipetur inuitus.§. generaliter. in auth.qui.mo. na.effi. sui vr̄ iste §. esse correctus,de quo vide Ias.hic.

adoptiuū. transit, nec in ptāte eius est,licet ab intesta to iura successiōis ei à nobis tributa[a] sint. Si verò pr̄ naturalis[b] non extraneo, sed auo filij sui mr̄no,[c] vel si ipse pr̄ naturalis fuerit emancipatus,[d] ēt auo pater no, vel proauo simili mō[e] paterno vel mr̄no, filium suū dederit ī adoptionē:in hoc casu, qa cōcurrūt[f] in vnā personā,& naturalia, & adoptionis iura,[g] manet stabile ius pr̄is

* ¶ Adde, ꝙ nec patrē adoptiuum in ius vocare potest sine venia.l.generaliter.l.quia.& l.adoptiuum.vbi glo.ff. de in ius voc. & versā vice. adoptiuus filius præfulget dignitate patris adoptiui quamuis extranei. l. Senatoris. ff. de Senato.

b ¶ Pater naturalis. & legitimus.

c ¶ Materno in cuius potestate prius non erat,sed modo efficitur,vt subijcitur,vt ī de pa.pot.in fi.Accur.

d ¶ Emancipatus. Aliàs cùm esset in potestate aui,quomodo adoptaret eū quem habet? Certè non potest plus esse,quàm filius, vel nepos, vt hic, & ff.eo.si pater.§. qui duos. & intellige emancipationis tempore filium non esse conceptum, qui nunc datur in adoptionem: aliàs in potestate aui remansisset,vt infra tit.j.§.fi.

e ¶ Simili modo. i. similem facias distinctionē: nam mr̄no proauo, indistinctè:paterno verò,ſm ꝙ modo distinxit in auo, datur in adoptionem.

f ¶ Concurrunt. Sed si ego adoptē filium fratris mei, nunquid ptāti meæ subijcitur? Respon.secundum Ioā.ꝙ non:& quod hic dicitur,naturalia, expone,i.naturalia,quia ab eo auo contrahit natiuitatē, & originem: quod non est in filio fratris mei.

*Hoc idem significat Theophilus,qui verbum naturalia vertit τὰ ἐκ τῆς γενέσεως. sed & aliter respondeti pōt, ꝙ tex.dicit nō simpliciter, ū extraneo, nec non coniuncto,sed nominatim auo vel proauo, & iō non fit extensio extra personas expressas in exceptione.l. nam quod.ff. de pœnu.leg.

g ¶ Iura. Vñ præferēdus est ei,in quē vnum tm̄ concurrit: & sic duæ rōnes præualent vni, vt in auth. de consan, & vter.fra.§.j.coll.6. & C.de edil.edi, Adri tol.l.fin. nisi vna sit melior duabus,vt colligitur.ff.de inoffic. testa.l. nam & si.& ff.vnde liberi.l.scripto.

¶ Adde, ꝙ Doct. qui not.hoc, ꝙ duæ rōnes vincunt vnā,intelligunt vnam ex illis duabus, vt si in vna persona, vna ex illis concurrat,in alia duæ,illa præferatur:ita colligitur ex ll. allegatis, & ita intelliges: quo casu non est ad propositum limitatio glo.] SYL.

* Adde, ꝙ alia quoq; rōne text. in l. Nam etsi. non probat lītationem gl. Nam ibi vna rō nō est potior duabus, sed eis æquipollet. vera tamen est ista limitatio, & probatur apertè in l. j. §. omnibus.C.de vete.iu. enu.nam non est nouum, vt vnum vinculum validum arctius liget q̄ duo infirmiora, vt q̄a aduersus illa duo stet vitiū formæ.l.j.§.fi quis ita.vbi Ias.vlt.not.de ver obl.nō ad idē concurrant, sed circa res diuersas distrahantur.l.Spadonem.§.q. iura.de excusa.tuto.l. si sub conditione.in fi.quib. mo.vsusf.ami.

* Adde, ꝙ & vnum vinculum æquiualet duobus, cū agitur de materia, in qua

qua alterum illorum duorū nullius sit considerationis. Vñ in feudis, frater ex latere patris tantùm cōiunctus nō minus admittitur ad successionē, quàm frater vtrinq; coniunctus, q̃a in feudis ad cognationē matris non attendimus. Bald. in cap.j. versi. quarto ergo. de grad. succe. in feud.

quos peruentura erant, arrogatione non facta. Exigitur autē causæ cognitio ea rōne, quia nisi adhiberetur, facilè eueniret, vt non haberetur ea rō honestatis, quæ in patribus, & filijs requiritur.

¶ Cum autē. ¶ Diuiditur in quinque partes. Primò, ꝙ arrogatio fiat causa cognita. Secundò, quòd sit iusta causa. Tertiò ponit modum, sub quo fiat. Quartò quòd non potest arrogator ipsum emancipare sine cā. Quintò, ꝙ quartam partem bonorum suorum eidem, siue in vltima voluntate, siue inter viuos, relinquat. Secunda ibi, Et exquiritur. Tertia ibi, Et cum. Quarta ibi, Item non aliter. Quinta ibi, Sed & si Areti.

adoptiui, & naturali vinculo copulatū, & legitimo adoptionis mō † ꝯstrictum: vt & in familia, & in potestate hmōi patris adoptiui sit.

¶ Impubes arrogatur cā cognita: & cauet arrogator, si impubes decedat, de restituēdis bonis pupilli, ijsq illi successuri essēt, si arrogatio facta nō esset: nec arrogatus, nisi ex cā, emācipari exhæredatiue pōt: alioquin ꝑter bona propria cōsequitur etiā quartā partem bonorū arrogatoris. h. d. ex l. si paterfamilia. § fi. ex l. nec ei & l. seq. ff. e. & ex l. fin. ff. si quid in fraudem patro.

¶ Cū ātē impubes ꝑ pricipale rescri

Adhibetur autē, & satisdatio, vt occurratur illis, qui fortè inhiantes patrimonio pupilli, illum iō arrogare excogitassent: & ex his rōnibus temperatur, quæ pro rationib. dubitandi supra allegabantur. Successiuè q̃situm est an arrogator possit quotiescunq; velit, arrogatū emancipare: & videbatur, ꝙ sic. §. ꝑterea. J. tit. j. Cuius contrariū deciditur illa ratione, quia, cùm in cōstituēda arrogatione leges voluerint causæ cognitionem adhiberi, similiter voluerunt eam solui nō posse absque eiusdem causæ cognitione. l. nihil tam naturale. ff. de re. iu.] & quia cùm talis emancipatio incommodū affert emancipato, quia iura omnia soluuntur, ideò eo inuito sine causa fieri non debet, & facienti pœna imponitur, vt sequitur. Nota ꝙ arrogatio impuberis requirit causæ cognitionem, vtrū vtilis, vel honesta sit filio arrogato. Itē no. ex ordine literæ, ꝙ prius attendenda est honestas, quā vtilitas. Itē no. cautionē requiri de restituendis bonis illis, qui ei successissent, si arrogatus non fuisset. Itē ꝙ tabellio dicitur ꝑsona publica, & ꝙ per eum nobis quæritur. Item ꝙ arrogatus non potest emancipari non cognita causa. Item ꝙ arrogatus quicquid quærit, quærit patri arroganti. Item quòd dictio, præter, includit.]

¶ Cum autem. * ¶ Casus Quæsitum fuit, an pupillus posset dare se ad arrogandum: & videbatur ꝙ non, quia in arrogatione in primis exploranda est mens illorū, qui arrogantur. l. In adoptionibus, ff. eo. pupillum autem nullam hr̃e mentem, traditum est. l. pupillus. ff. de reg. iur. Econuerso autē videbatur, ꝙ talis arrogatio permitti deberet absque alijs adminiculis, ex quo celebratur authoritate Principis, quæ omnem suspicionem summo vere videbatur, & quia nihil addi posse videbatur principali confirmationi. Sed supradictis non obstantibus, deciditur, impuberē arrogari posse, dūmodo id fiat causa cognita, caueatq; arrogator se bona arrogati, si impubes decesserit, illis restituturum, ad

† In hoc derogatū fuit legi veteri qua non nisi vesticeps. i. pubes arrogari poterat auc. Au. Gel. lib. 5. c. 19.

a ¶ Rescriptum. Vt quia sui iuris est, vt s. eo. in prin.
b ¶ Cognita. Quæ aũt in causæ cognitione vertuntur, per ordinem scripta sunt. ff. eo. l. si pater. §. in arrogationibus. & l. seq. vsq; ad §. fin. & q̃dam etiã hic dicuntur in p̃sona impuberis, quæ & ibi dicũtur. *Adde, circa c † s adoptandi, q̃ grauiter ac eleganter scribit Cicero in oratio. pro domo sua, cũ ait; Quòd est Pontifices ius adoptionis: nempè vt is adoptet, qui neque procreare iam liberos possit, & cum potuerit, sit expertus: quæ deinde cã cuiq; sit adoptionis: quæ rõ generũ, aut dignitatis, q̃ sacrorum, quæri à Põtificum collegio solet &c. ex quo loco colligere etiam licet, olim Pontifices de causis adoptandi notionem habuisse, de quo diximus s. eo. in prin. extat & pulcherrimum caput Au. Gellij de hac materia, s. ca. 19. lib. 5. cuius verba s. retulimus.

† not pluralem nume. poni pro singu. nõ. n. subijcitur nisi vna cond. sic & aliàs vt l. 2. §. exactis. vbi glo. de ori. iur.

ptũ a arrogaẽ, cã cognita b arrogatio fieri permittiẽ Et exquiritur cã arrogationis, an honesta c sit, expediatque pupillo. Et cũ quibusdã † cõdõnibus arrogatio fit, i. vt caueat d arrogator personæ publicę, † hoc est tabellioni, e si intra pubertatẽ pupillus decesserit, restituturum se bona illis, qui, si adoptio facta non esset, ad successionẽ eius venturi f essent. ¶ Item nõ aliter

c ¶ An honesta. Idest non eo proposito, vt eius res deuoret, vt ff. eod. l. nec ei. §. eorum.
d ¶ Vt caueat. i. vt cautionem promittat: cũm fideiussione tñ, vt ff. eo. l. nec ei. §. fin. & C. de verb. sign. Sancimus.
¶ Adde, q̃ hoc est ex eo, q̃a ab alia. l. hoc declaratur. l. his verbis. ff. eo. aliàs. n. cũm simus in l. ciuili, intelligitur verbum, cautio, pro nuda promissione, quãdo est simpliciter prolatum, vt est communis omnium Doctri. in l. diuortio. § interdum ff. solu. matr.]

SYL.

Notarius nõ potest eẽ seruus.

e ¶ Tabellioni. Qui seruus publicus dicitur, vt C. eo. l. 2. aliàs. n. seruus purus tabellio esse non potest, vt C. de tab. generali. l. ib. 10. Sed certè ideo sic dicitur, quia publicè seruit.
** Vnde cõpellitur conficere instrumẽta, & si recusat est periurus, & abdicatur officio, secundum Bart. in l. j. §. j. ff. fur. aduer. nau. & Host. in summa de fide instru. §. ex quibus. & Deci. l. inuitus. de reg. iur.]
* Adde q̃ in iure tabelliones q̃nque appellanẽ serui publici, q̃a antiquit' serui ciuitatum præponebanẽ tabulis, & scripturis publicis: licet postea id prohibuerit Archa. Impe. in d. l. generali. Vnde factum, vt eosdẽ seruos publicos tabularios, interdũ seruos ciuitatis appellauerint Iurisc. titu. l. fi. ff. quod cuiusque vni. no.

† aliàs persona publica appellatur magistratus. §. nos sic. J. de sat. Satisdatio arrogatoris quibus prodest.

f ¶ Venturi. Vel iure successionis ex testã, vel ab intestato, vel tĩ. vniuersali, vel singulari, vt legatarius. omnibus. n. consulitur hac cautione, pupillo decedente in pupillari ætate: aliàs si postea pupillaris substitutio euanescit, vt hic, & ff. eo. non aliter. & l. his verbis. & j. de pupil. sub. §. j.
¶ Adde, q̃ rõ est, quia per arrogationem pupillaris substitutio tanquam filij testm euanescit. l. nec ei. §. eorũ. ff. eo. vnde consulendum est substitutis per cautionẽ. alij. n. substituti præterquam directi pupillares, quia habent actionem non ex testamento filij præsumpto, sed ex testamento paterno, non possunt aliquod præiudicium pati; de quo vide Ang. hic.]

SYL

¶ Sed nonne sine hac cautione facta admittuntur supradictæ p̃sonæ ex testõ? Resp. non, cũm testm̃ sit ruptum minima capitis dimi. s. arrogatione, vt j. qui. mo. testa. infir. §. non tamẽ. Item nunquid legitimi sine hac cautione admitterentur? Rñ. non, quia pater arrogator omni iure peculij occuparet, vt ff. de cast. pec. l. 2. Hæc tamen cautio omissa, pro facta habẽẽ, vt ff. eo. l. his verbis. in fi. vt [illegible] C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. j.]

* Adde,

* Adde, ꝙ est dr̄ia inter hāc cautionē pr̄æstitā, & subintellectā, quia si præstatur, adhibetur & fideiussor. si autē subintelligitur, est simplex cautio.

Sed quare legitimi non stipulantur etiā vltra pupillarem ætatem, cū & postea erant admittendi ad successionē, si adoptio facta non esset? Respon. illud est de fortuna, & aduentitiū erat: vnde non fuit considerandum, vt ff. qui & à qui. l. Iulianus. potuisset enim post pubertatem testamentum fecisse, vt s. quib. ex cau. §. cùm ergo.

SYL. ¶ Adde declarando mentem glo. ſm Christof. hic, quia vult dicere, ꝙ ideò legitimi. ĩ. pupillarem ætatem stipulari possunt, quia non facta arrogatione, & decedente pupillo, omninò erant habituri successionē: & iō, quia læduntur, stipulantur: sed in maiore, quia non omninò læduntur, q̄a poterat esse, ꝙ conderet testamentum, ideò non stipulantur: quod tene.]

a ¶ Nisi causa. Veluti si ita hæres instituit iste adoptatus, si emācipatus fuerit: & tunc quartam perdit, quā tunc deberet hr̄e de bonis arrogantis, ut ĩ. proxi. rñ. & ff. si quid in fraud. pat. l. fi. ſm quosdam. Vel dic, ꝙ tunc non perdit quartam, vt ĩ. proxi. rñ. probatur, quod cum isto cōtinuatur: & qđ d. l. continetur, intelligitur qñ erat iusta causa contra filium, vt quia prouocabat patrem ad irā, & in tantū, vt ēt exhæredari potuerit, & beneficiū collatum, vel conferendum reuocari, vt C. de reuo. do. l. fi. & in authen. vt lib. de cætero. § illud. ver. quinetiam. collatio. 6. & secundum hoc intellige proxi. respon. quod sequitur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ qñ filius emācipat̃ ex causa ꝓueniente ex defectu ipsius, perdit quartā: aliter non, siue sine causa emancipetur, siue causa aliūde ꝓueniat: ita resident hic Doc. * ex omnibus autem illis causis emancipari potest, ex quibus & exhæredatur; nā exhęredatio, & emācipatio æquiparant̃ à iure. l. quidam cū filiū. ff. de verb. obl. quod latiùs ostendi hoc loco in Cōmē.]

emancipare eū p̄t arrogator, nisi[a] cū cognita dignus emācipatione fuerit: & tunc sua bona ei reddat. Sed & si decedens p̄r eum exhæredauerit,[b] vel viuus sine iusta causa eū emancipàuerit, iubetur[c] quartam[d] partē ei bonorū suorum† relinquere: videlicet p̄ter bona, q̄ ad patrē † adoptiuū transtulit, & quorum cōmodum[e] ei postea acquisiuit.

b ¶ Exhæredauerit, vel p̄teriierit, vt ff. eo. si arrogator.

* ¶ Malè supplet glo. tum quia præterito arrogato testamentū est nullum. §. adoptiui. ĩ. de exhęre. li. & sic ille succederet in totum, si filij legitimi. & naturales non superessent. l. pe. §. fi. C. eo. tum quia. l. si arrogator. nō loquitur in filio præterito, vt ibi admonet Ias. in 4. col.

c ¶ Iubetur. Nota nō cauet sie se relicturum: tunc enim non valeret, vt C. de inuti. stipu. l. ex eo. & C. de inoffi. test. l. si quando. §. j. sed ei iubetur per legem, vt sic faciat.

d ¶ Quartā partem. Quid ergo si alios filios sex vel plures hēat, nūquid hic plus q̄ alij habet? Rñ. sic, ſm Bul. quasi debeat imputari ei, quare arrogauerit. Vel dic (vt puto) quartam suæ partis per cōdictionē ex l. diu. Pij petit, vt hic. & ff. eo. si arrogator. & ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. si quis impubes. & hoc ad instar naturaliū & legitimorum, vt ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. qm̄. & C. de inoffi. testa. l. cum quæritur. & l. parentibus. Absurdum est enim hunc legitimum plus iuris habere, q̄ naturalem & legitimum, vt s. eo. §. sed hodie. in fi. Accur.

¶ Adde, ꝙ hæc opi. gl. cōis est. si n. aliter intelligeremus adoptatis quinq; (qđ fieri pōt. l. si pater. §. fi. ff. e.) quintus remaneret sine quarta: q̄ quarta ſm cōem sentētiam in d. l. si arrogator. hodie non est aucta ad triētem.

e ¶ Com modū. Repete, Et præter ea

† aliàs restituere, vel relinquere &c.

SYL. **

† idest arrogatorē. nā alio q adoptiuus pōt liberè emancipare, nec tenet relinq̄re quartā, glo. in l. cū in c. eo & Ias. l. si arroga tor. ff. eo.

Arrogat* non plus iuris hr̄e debet, q̄ nālis & legitimus.

SYL.

bona.s.aduentitia, commodum quorũ filius arrogatus post arrogationē acquisiuit patri.s.vsumfructum. nam & hæc acquisita restituit: nō dico vsũfructum, quē debet lucrari pater, vt C. de bo. quæ li.l.cùm oporteat.§. si quis itaque. ad instar mariti in rebus dotalibus, vt ff. famil. ercisc.l. si filia. §. j. & sic hoc verbum, præter, non excludit, vt ff.de pig.act. l. j. in fi. & ff.de procu.l.sed & hæ. §.pen. & facit. ff.de vulg. sub.l.sed si plures.§. in arrogato.

¶ Maior 18. annis esse dēt adoptans adoptato.h. d. ex l.arrogato.§.non tm̃ & ex l. adoptio.ff. eo.tit.

¶ Minorē natu [a] maiorē non posse adoptare placet. Adoptio. n. naturam imitatur, [b] & p[c] mōstro est, vt maior [d] sit filius, q̃ pr: Debet itaque is, qui sibi filium per adoptionem, vel arrogationē facit, plena pubertate, i. 18. annis [e] præcedere.

SYL. * ¶ Dic ꝙ dictio, præter, iuncta termino contento sub præcedenti dispositione, stat exceptiuè. l. nam quod. §. fi. ff. de pœn. leg. aliàs stat inclusiuè. l.Seio.§. vxori. ff. de ann. leg. nisi induceretur vel prohibitio actus aliàs de iure permissi, vel permissio actus aliàs de iure prohibiti, secundũ Curt. iu.in l.Actione. C. de transact.]

SYL. * ¶ Minorem natu. Diuidit in duas partes: in prima ponit vnum dictum cum ratione: in secunda illud declarat. secunda ibi, debet.

¶ Casus. Quærebatur, an in adoptionibus habenda esset ratio ætatis: & videbatur, ꝙ non, quia cũ adoptio fuerit ad solatiũ carentium liberis introducta, eaq; solo consensu, adoptãtis.s.& adoptati, expediatur, nō videbatur tam benigna facultas adsciscendi sibi filios, ratione ætatis coangustanda, sed solũ agentiũ voluntas spectanda. Quo non obstante contrariũ rñdetur, ꝙ cùm à l. inuenta hæc via sit ad similitudinē naturę, vt qui natura liberos nō haberet, posset hoc ciuili modo sibi procreare, eã debet imitari, ideoque statuitur, minorem natu maiorem adoptare non posse. Sed tunc dubitatũ est, quot annis oporteret esse maiorē adoptantē, quàm is, qui adoptatur: & cùm adoptio naturam imitetur, videbatur sufficere, ꝙ eũ excederet 15. annis, quia post 14. annum quis cēsetur habilis ad generationē naturalē ī. de nup. in princ. Quo non obstante, deciditur, ꝙ debet illum præcedere 18. annis, quia licet pręsumatur potētia gignēdi in 14. anno, tamen cùm per adoptionem quis certè, nō præsumptiuè, filiũ efficiat, placuit etiam illud tempus statuere ad hanc rem, quo certum est omnes à communiter accidentibus secundum naturam generare posse: prout hanc rationem eleganter deducit Ias. in l. si is q pro emptore. ff. de vsucap. dũ tractat materiã fictionis inductiuæ, allegando l. si paterfamil. in fi. ff. eo.]No. ꝙ minor natu, maiorē adoptare non potest. * quod pulcherrimè persequitur M.Tul. in ea Oratio. quam pro domo sua dixit, dum conqueritur Fonteiũ adoptasse P. Clodium natu grandiorem, vt Tribunus pl. in ipsius perniciē fieret.] Item ꝙ ars & ius imitatur naturam in quantũ potest. Item ꝙ plena pubertas est in 18. ann.

a ¶ Natu, idest natiuitate. sic. ff. de mino. l. j. §. j.

b ¶ Imitatur. plerunq;: q̃nq; tñ non, vt j. e. §. sed & illud. & §. in plurimis. *Solue, ꝙ adoptio & lex ciuilis imitatur naturã in genere, nō in specie: qđ latè declarat Bar. in l. eadē. ff. de duo. reis. & in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. & ibi latissimè Ias. dũ tractant materiam fictionis inductiuæ.

c ¶ Pro monstro est. i. non secundum naturam, sed contra naturam, ut & aliàs. ff. de sta. ho. l. non sunt liberi.

d ¶ Maior. s. tempore, non persona.

e ¶ Xviij. an. idest tot annos debet habere plus adoptans, quã adoptatus,

qui

¶ Potest quis etiā filium alienū adoptare in nepotē, & deinceps, licet filiū non habeat: & nepotem in locum filij: sed vbi adoptat aliquem in nepotem quasi ex filio, quem in potestate habet, natum, requiritur consensus filij: aliud, si nepotem ex eo alij veliri in adoptionem dare. hi.d. ex l. adoptare. ex l. si prfa. §. qui duos. & l. cū nepos. ff. eod. tit.

¶ Licet aūt, & in locū nepotis, vel neptis, ꝓnepotis vel proneptis, vel deinceps adoptare, q̄uis filium qs non habeat.[a] Et tam filiū alienum quis in locum nepotis adoptarī po-

qui faciant vnam plenam pubertatē tanti temporis Sed nunquid qui plures adoptat, debet pluribus vicib. p̄cedere in tanto tēpore? Respon. non (vt puto) cùm secundum naturam ēt in vno anno ex diuersis fœminis, vel etiā vna, possit habere filios plures: & in hoc adoptio imitatur naturā, vt hic. Et no. plurib. modis dici plenā pubertatem. Nam interdum 14. annis, vt j. quib. mo. tute. fi. §. j. & s. tit. j. pri. respon. aliàs 15. annis, vt in auth. de temporc non so. pec. super dote. §. generaliter. col vij. aliàs 17. ann. vt s. qui manu. non pos. §. fi. & ff. de postu l j. §. pueritiam. interdum 18. ann. vt hic, & ff. de ali. & ci. le. l. Mela.

SYL. Adde tu, ꝙ glo. non intellexit plenam pubertatem: nam vt primū masculus implet 14. ann. incipit esse pubes. tunc enim dicitur pubes, & ante id tempus impubes: & hoc est q̄d dicitur in tex. in d. §. j. j. qui mo. tute. fi. plena autem efficitur pubertas in 18. anno: alia enim iura allegata in gl. nihil faciunt: & ita decla.]

SYL. * ¶ Licet. Diuiditur in duas partes: in prima ponit vnū dictū: in secunda illud modificat. scd̄a ibi, sed si quis. ¶ Casus. Quærebatur, an liceret adoptare loco nepotis: dubiū faciebat, quia, cū in defectū generationis inductus videatur modus adoptionis, nō videbat̄ vltra filiū extendēdus: cuius contrarium deciditur, quia sicut optamus perpetuitatē generationis naturalis. l. liberorum in fi. ff. de verb. signi. ita & ciuilis, quæ illā imitatur. Tunc dubitatum est, an posset alienus filius loco nepotis adoptari, aut econuerso. videbatur enim seruādus ordo naturæ. attamen deciditur cōtrarium, vt latius pateat ista facultas generandi liberos ciuiliter. Item dubitatū est, an cùm nepos adoptatur quasi ex filio natus, consensus filij exigatur: & videbatur, ꝙ nō quia, cū adoptio fit, nō requiritur voluntas eorū, inter quos iura agnationis consequunt. l. cùm adoptio. ff. eo. quod eo magis dicēdū erat hoc casu, quia hic filius est in potestate adoptātis, vnde videbatur eius cōsensum non esse requirēdum. Sed contrarium deciditur, & ratio assignatur in tex. Lęderetur enim filius, & ideo adhiberi debet. l. nam ita. ff eodem. quod non est, vbi auus daret illum alij in adoptionem, vt patet ex glo. in ver. consentire. scd̄a vbi habetur ratio dubitandi & decidendi huius dicti. Not. quòd datur fictio fictionis in adoptione loco nepotis. Itē ꝙ is, qui lędi posset, requirendus est. Item quod nullus potest agnasci inuito. Item ꝙ nepos datur in adoptionem absque consensu filij.

a Non habeat. Vel licet vxorem nō habeat. quo casu tamen est cōtra naturam, vt ff. eo. l. qui vxores.

SYL. ¶ Adde non esse contra naturam, quia potest habere: & quamuis actu non habeat, habet habitu. Repugnat enim natura in ijs, quæ nec habitu, nec actu esse possiunt, sicut in §. minorem. sed non in ijs, quæ habitu, vt puta in adoptione nepotis, non existente filio, immo eo nunquam nato: vt hoc §.]

test quàm nepotē in locū[a] filij. Sed si quis nepotis loco adoptet, vel quasi ex eo filio, quem habet iam adoptatum, vel quasi ex illo, quē naturalē in sua ptāte hēt: eo casu & filius cōsentire[b] debet, ne ei inuito suus hæres agnascatur. Sed ex cōtrario, si auus ex filio nepotem det in adoptionē, non est necesse filium cōsentire.[c]

a In locum. Item nepotem ex vno. quasi ex altero natū, vt ff. e.l. si pater. §. qui duos. Non autem loco fratris, vt C. de hæred.insti.l.nec apud. * Ratio est, quia nec per naturā, quam adoptio imitatur, frater fratrē procreat. b Consentire. Quod non est ī alijs agnatis, qui possent sperare successionē, vt ff.eo. l. cū adoptio. * Rō in promptu est. Licet enim agnati sperēt successionē adoptātis, ea tñ spes nullius est considerationis, cùm restari, & alios sibi hæredes facere possit. Sed filius, cui nepos iste agnasci debet, meritò requiritur, ne inuitus eum hæredem habeat necessariū.] Et sic no. ex hoc tex. iun. glo. q in vnoquoque actu requirendus est is, de cuius præiudicio principaliter agitur, secus si per quandam consequentiam, facit.l. de vnoquoque.ff.de re iudi.vbi Doct.]

Et si quidē filius cōsentiat, bene est, & recidet nepos adoptiuus in ptātem suam, s.filij, mortuo patre, ut ff.eo.l. si quis nepotem. Si autem non consentiat filius, tunc agnascitur, seu agnatus fit ei.i.auo hic nepos, & suus efficitur hæres, etiam filio inuito: nec recedit in ptātem eius: siue dicas eum succedere, vt filiū, licet non sit filius, siue vt nepotē, quasi ex altero filio p̄ mortuo natum, quo casu æqualiter cū patruo admittatur, vt ī. de hæred. q̄ ab intest.§.cū autē. Alij dicunt hoc totū, Ei inuito.i.filio inuito: & Agnascatur, i. iuxta eū quasi nascàtur quo ad successionē. quod satis in idē redit. Alij hoc totum, Ei inuito, idest auo inuito, qui voluntate filij proposuerat adoptare, nunc autem contra suum propositum facit: & sic dicitur inuitus ratione propositi primi. Et secundū istos hic nepos inuito auo & filio adoptat' ñ succedit vnà cū filio, sed demū eo mortuo: prīa verior est. ¶ Adde, q tex. est clarus, & intelligit ei filio inuito, cùm loquatur de adoptione nepotis facta tanquam ex eo filio, cuius consensus exigit * Fallitur autem glo. inquiens, hunc nepotem fieri suum hæredē auo. non enim potest, filio existēte ī medio. §.sui ī.de hær. qua. & diff. Item & illud animaduertendum, q auus non prohibetur inuito filio adoptare loco nepotis: sed si adoptet, filius non hēbit hunc nepotem, mortuo auo, nec in ptāte, nec suū hæredem: & ideò, vt adoptio pariat hos effectus, necessarius est cōsensus filij, aliàs non.l.cū nepos.& l.seq.ff.eo.]

Sed quare hic filius impediret mr̄imoniū sui filij, ēt auo volente, & non impedit hunc ciuilē actum, vt ff. de ritu nup.l.oratione. §.j. Rñ. quia matrimonium est vinculum magis indiuiduum, vt s̄.de pat.potesta.j.respon. ** Quinimmo concordant, quia licet filius non possit impedire adoptionem, impedit tñ ortum suitatis, quæ inde proueniret, si eo consentiente fieret ipsa adoptio, & sic cùm nō producat effectus ipsi filio præiudiciales, pro eo est, quasi facta non esset quo ad eū, vnde nihil facit ad casum ratio indiuiduitatis, quam glo. perpendere videtur.]

c ¶ Cōsentire. Sed vr̄ q sic: nā lędit, filius in duob', & in hæreditate siue in bonis, q̄ ad filiū pponebat ex uoto transmittere, vt ff. vii lib.l.scripto, qd non facit, vt ī. de hære. quæ ab intest. defe.§.at hi.& quia in ptātē illius tiā sit: quare in patris sui nālis ptātē non recidit iure isto veteri: vt s̄. eo. j. respon. Ad primum rñdeo, quia alio modo pōt euitare instituendo eum. Ad secundū dico, q non potest æstimari patria potestas, vt ff. de lega. j.

† Sed facit contra gl. ſm lac. quia ſi de ineſtimabili agitur ꝑ iudicio; vr̃ neceſſarius eius cõſenſus.

l. filiusfamilias. § ſm vulgarem. † Sed hodie vterq; timor ceſſat: nã & ſuccedet, & in ſuam poteſtatem recidet, vt C. de adopt. l. cum in adoptiuis. §. ſcimus. & ĩ. eo. §. ſed hodie.

* Adde hoc eẽ verũ, niſi adoptio ſit facta ab auo p̃rno, vel materno, vt dicitur in d. §. ſed hodie.

SYL.

* ¶ In plurimis.

Quęſitũ eſt, an pater adoptiu' poſſit filiũ alij in adoptionẽ dare: & videbatur ꝙ non, q̃a cũ iã ſit fictè filius, ſi alij quoque ĩ adoptionẽ traderet, ſuperinduceretur alia fictio, ſ. l. j. C. de do. prom. Sed hoc nõ obſtãte, decidit cõtrariũ, ob ſimilitudinẽ, quæ inter adoptionem & naturã intercedit: q̃ facit, vt, ſicut pr̃ naturalis põt filiũ alij adoptandũ dare, idẽ poſſit & adoptiuus. nec obſtat, ꝙ ſit fictio fictionis, quia cũ veniat in conſequentiam primæ, non inconuenit, vt tradit Barto. & alij in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. No. ꝙ in plurimis filij legitimi tantũ comparãtur legitimis, & naturalibus. Item ꝙ adoptatus poteſt dari in adoptionem.]

¶ Arrogatus, vel adoptatus à non extraneo, põt ab eodẽ alij in adoptionem dari. h. d.

¶ In plurimis[a] aũt cauſis aſsimilatur is, qui adoptatus, vel arrogatus eſt, ei, qui ex legitimo matrimonio nat' eſt: & ideò ſi quis per Imperatorẽ, vel apud Pretorẽ, vel Pręſidem prouinciæ non extraneum[b] adoptauerit, † poteſt eundem in adoptionem alij dare.

¶ Spadones adoptare pñt, caſtrati autẽ non. h. d. ex l. ij. §. illud. ff. eod.

¶ Sed & illud utriuſque adoptionis, cõe eſt, ꝙ & ij, q̃ generare nõ[d]

a ¶ In plurimis. Q̃nq; .n. cõtra, vt ĩ. de hær. quæ ab inteſt. §. minus. ſm Azo. Item in eo, ꝙ adoptiuus pater non tenetur eũ inſtituere, vt ĩ. de hære. quæ ab inteſt. §. Sed ea. ibi, teſtamẽto autẽ.

* Adde duos caſus, quibus adoptiuus pro filio non hr̃. Primus, cũ nõ de ſucceſſione adoptantis agit, ſed de alterius. Vnde in fideicommiſſis, quibus nõ ipſi grauato, ſed teſtatori ſucceditur. l. cohæredi. §. cũ filiæ. ff. de vulg. & pupil. conditio. ſed ſi deceſſerit abſq; filijs, non deficit adoptione. l. ſi ita quis. de leg. ij. Quod & in feudis receptum eſt. c. j. §. adoptiuus. ſi de feu. defun. & quoties de munerũ excuſatione ageret, nõ n. hęc facto adoptantis mutari poſſunt. §. j. ĩ. de excuſ. tut. l. ſextũ. §. adoptiui. de vac. mun. Secundus caſus eſt, cũ lege municipali maſculi excludũt filias fęminas. intelligitur .n. de maſculis legitimis & naturalibus, non de adoptiuis: vt tradit Ana. conſ. 27. & Iaſ. in l. quique. §. Prætor. ff. de in ius vocan.

† Hoc verũ ſi filius vult. ff. eo. l. in adoptionib'. Io. Fab.

b ¶ Extraneũ. Vt ſic tranſeat in ſuam poteſtatẽ, vt ĩ. eod. §. ſed hodie.

** Animaduerte, ꝙ hæc verba tex non extraneũ, referenda ſunt tm̃ ad illa verba, vel apud Prætorẽ, vel Præſidẽ. non autem ad ver. per Imperatorem. nam ſi fiat adoptio apud Imp. quæ peculiari verbo appellatur arrogatio, nihil refert, vtrum ſit extraneus, necne qui arrogatur: omnes enim indifferenter tranſeunt in poteſtatem arrogatoris.

* Sed &. Caſus. Dubitatũ fuit, an adoptare poſſet inhabilis ad gñandum: & dubiũ faciebat, q̃a cũ debeat imitari adoptio naturã, nõ videbat̃ danda illi facultas generandi filios ciuiliter, qui nõ poterat gignere naturaliter, q̃a fictio non poteſt hr̃e locũ, niſi vbi & veritas, ſm Bar. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. cuius contrariũ decidit in ſpadone: non aũt in caſtrato, rationem videbimus in gl. No. ꝙ adoptio fieri non poteſt ab ijs, qui nõ habent poteſtatem generãdi de facto, ſecus ſi à natura. Item ꝙ impoſſibilitas de facto magis impedit, quam naturalis. SYL.

c ¶ Sed Vtriuſque. Quarum vna vocatur arrogatio, alia adoptio, vt ſuprà eo. §. Imperatoris.

d ¶ Non poſſunt. Qui oẽs eunuchi vocantur: ſed ab hoc gñe detrahit caſtratos,

pñt (quales sunt † spadones a) adoptare pñt: castrati autẽ nõ possunt.

¶ Fœminæ non adoptant, nisi ex indulgentia Principis ob amissos filios.h.d. ex l.mulierem. C.eod.

¶ Fœminæ quoque adoptare nõ possunt, b quia nec naturales liberos in sua potestate habent: c † sed ex d indulgentia Principis ad solatium liberorũ amissorum e ado-

tos, qui generare non possunt.i.castè sic natos, vt nunq̃ potuerint gñare. ADDITIO. Pone, ꝙ aliquis generare potest, sed illicitè, vt clericus, nũquid poterit taliter adoptare? vide Christopho.in versic. Hinc insurgit dubiũ. vbi cõcludit, ꝙ non.

a ¶ Spadones. Quib' testiculi, vel genitalia abscisa sũt cultello, vel spata: & est ratio, q̃a fortius impedimentũ est naturę, q̃ accidentis, vt hic, & ff.de li. & posth.l.sed est quęsitũ. §.j. & ij. Et no.ꝙ vulgariter promiscui appellant.

SYL. ¶ Adde, ꝙ magna fuit æquiuocatio in his nominibus gl.vt tñ verũ discas hic duobus modis accipi spadonẽ, vt & adoptio: largè, prout comprehẽdit omnes inhabiles ad generandũ tam ex accidenti, q̃ à natura: strictè verò ad dñiam castrati, (& hoc est quod dixit tex. in l.spadonũ. de verb.sign.& l. si serua. in fi. de iu. dot.) & tunc ille significatur, qui natura inhabilis est: castratus.n. à castro dr, cui virilia sunt amputata, facit l.iiij. & iij.ff.ad l. Cor. de sica.quod & sensisse Alcia. vr lib.j. Prætermiss.in ver.castrati. licet in d.l. Spadonũ. castratũ eum quoq; dici putet, qui sine testibus nãliter progenitus fuerit, cuius opi. merito hic in nostris Annot.improbauimus. Intelligit ergo spadonẽ hic strictè, qui ideò põt adoptare, quia non est desperandũ naturæ auxiliũ, in quibus omninò virilia nõ sunt amputata l si quis posthumos in prin. ff.de lib.& posth.castrati verò, quia carent genitalibus, aliquo modo generare non possunt: ideò & nubere, & adoptare prohibentur. & hæc est veritas, q̃ probatur in l.ædiles aiunt.§.iumentorum. ff.de ædil.edic. & apertius declaraui hic in Annot.]

SYL. ¶ quoq;. ¶ Cælus Dubitabatur an fęminæ adoptare possẽt: & videbatur, ꝙ sic; quia in l.adoptio.ff.e. dr, ꝙ adoptio habet locum in ijs personis, in quibus natura potest locum habere: & ita cùm vera filiatio in fęminis reperiatur, videbatur ẽt posse concurrere legitima: cuius contrariũ decidit in tex. ratione in eo expressa cum limitatione. No. ꝙ fęmina non adoptat, nec habet filios in ptãte.]

b ¶ Fœminæ. Non possunt, sed ipse arrogari possunt, vt ff.eod. nam & fœminæ.

* Adde, ꝙ olim arrogari non poterant, quia cũ fœminis nulla comitiorum communio erat, quod attestatur A. Gellius lib.5.c.19.

c ¶ Habent. Nota fœminas non habere filios in potestate: & facit ad hoc ff. de suis & leg.nulla. & j.de hæred. qual.& differ.§.cæteri. & ff.de contra tab.l.illud.§ ad testamenta.

¶ Adde, ꝙ ideo potestas in fœminis, quando loquimur de filijs, interpretatur.i.tutela, vt pulchrè Decius in c.ex parte. el ij.de appell.

SYL. * Adde, ꝙ nõ vr prima facie rõ huius tex.bona esse, fęmina adoptare nõ potest, q̃a nec naturales filios habet in ptãte.nõ.n.quæuis adoptio trahit adoptatos in ptãtem, vt s.e. §.sed hodie. Rñ. ꝙ cũ olim omnes adoptiui transirent in ptãtem, vt in prin. huius tit. & per hoc tunc vera esset huiusmodi ratio, non ideò minus hodie etiam vera est, licet aliquo casu adoptio nõ pariat patriã potestatem. ad ea enim quæ frequentius fiunt, leges referendæ sunt.l. nam ad ea. ff. de leg.

d ¶ Sed ex indulgentia. De nouo iure concedenda, vt C.eo.mulierem.

e ¶ Amissorũ. In acie Principis, vt hic innuit, & j.de excu.tu.§. Sed si in bello. ff.de inoff.testa l.si suspecta. §.fin. Sed nũquid & tunc habebit in ptãte? Videtur

† De varijs speciebus spadonũ vide tex. ĩ l.spadonũ, & oĩno ibi Alcia. q hoc elegãter declarat, de verbo.sign.

Naturę fortius impedimentũ est, q̃ accidẽtis.

† aliàs sed ex constitutione, & indulgentia.

Videtur ꝙ sic, cũ bñficia Principũ sint extendenda, vt in auth. constit. quæ de dign. §. pe. coll. vj. & ff. de constitu. Prin. l. fi. Sed tñ ꝓdico, ad instar. s. naturalium: nam naturam imitatur adoptio, vt s. eo. §. minorẽ. † & ita cit ad hoc. C. eo. l. mulierẽ.

† Et ad ꝓ. rium rñdent hic SYL. Doct. imò debent moderari se cũdũ ius cõe. l. ex facto: in princip. ff. de vulg. & pupil. sub.

¶ Adde, ꝙ hæc q. deciditur in d. l. mulierem. vbi paret, ꝙ nõ conceditur aliud prãtis per distam indulgẽtiam, q̃ hẽat ipsa mater in naturalibus & legitimis, in q. bus nõ habet potestatẽ: * & quãuis glo. videatur restringere hũc text. ad mortuos in acie, est tamẽ generaliter intelligendus, vt ꝓbaui hoc loco in Cõmen. q. a vbi vbi amittantur, luctũ adferũt parentibus (quæ est ratio text. nostri) nec restringenda vr̃ Principis indulgentia ad amissos in acie tantum, sed latè interpretanda.

† aliàs deest ad.

ptare possunt.

¶ Arrogatus transit in ptãtem arrogantis cũ liberis, quos in potestate habet. h. d. ex l. ij. §. hoc verò. & l. Arrogato. ff. eod.

¶ Illud propriũ est adoptionis illius, quæ per sacrum oraculum[a] fit, ꝙ is, qui liberos in potestate habet, si se † ad arrogandum dederit, non solum ipse potestati arrogatoris subijcitur, sed etiã liberi[b] eius in eiusdẽ fiũt potestate, tan quàm nepotes. Sic etenim diuus [c] Augustus nõ antea Tiberium adoptauit, quam is[d] Germanicũ adoptasset: vt protinus[e] adoptione facta[f] inciperet Germanicus Augusti nepos esse.

¶ Seruus a domino adoptatus, vel in iudicio vt filius nominatus, efficitur liber. h. d. At e.

*¶ Illud. Casus. Fuit dubitatũ, vtrũ liberi, quos in ptãte hẽt qui arrogat̃, transeant in ptãtẽ arrogatoris, Et videbat̃ ꝙ nõ, sicut videmus in adoptione, ꝙ dato in adoptionẽ filio, nepotes ex eo remanẽt in ptãte aui naturalis. l. arrogato. ff. e. & quia iste actus vr̃ fieri solũ inter arrogatorẽ & arrogatũ: ꝓriũ tñ decidit̃, q. a cũ arrogatus alienæ ptãti subiectus sit, aliũ hr̃e in ptãte nõ põt. l. sic eueniet. ff ad l. Iul. de adul. & hoc est propriũ huius adoptionis, q̃ fit Imperiali auctoritate, ideoque cessat obiectio. l. arrogato. No. ꝙ liberi eius, qui arrogatur, trãseunt in potestatem arrogatoris.

a ¶ Illud. Oraculum. idest per Principem, vt de eo, qui sui iuris est: iõ transit ẽt hodie in potestatem arrogatoris, vt s. eo. in princ. ideo sic dictum, quia oramus, siue deprecamur eum, vt in talibus præstet auctoritatem: *¶ Oraculum appellat rescriptũ, & auctoritatẽ Imperialẽ, vt latius exposui hoc loco in Annot.] SYL.

b ¶ Liberi. Oẽs nati & nascituri, & etiã reuersi ab hostib. vt ff eod. l. si paterfamilias. in princi. ¶ Adde, ꝙ fm Ias. intelligit si nati sint: secus si in vtero essent. l. fi. ff. de colla. bo. SYL.

c ¶ Diuus Augustus. Hic Imperator volebat adoptare quendam nomine Germanicum, & hic Germanicus noluit cõsentire: vnde non poterat procedere adoptio, vt ĩ. titu. j. §. sed & si pater. & ff eo l. ij. in prin. vnde Augustus calli de suasit cuidam nomine Tiberio, vt illum Germanicũ adoptaret: quod fecit, & hunc Tiberiũ postea arrogauit Princeps: quare & per cõsequens habuit Germanicum loco nepotis. *¶ Toto (quod aiunt) cœlo aberrat Acc. in enarranda historia. Vide Sueto. in Tiberio, & in Caligula. SYL.

d ¶ Is. Tiberius.

e ¶ Protinus, Idest statim. † † sic ĩ. de hær. qua. & dif. §. j.

f ¶ Adoptione facta à Principe.

¶ Apud Catonem. Casus. Quærebat̃ an ex adoptione, vel ex noĩatione filij, seruus liber efficeret̃: & videbat̃ dicendũ ꝙ non, quia non videbatur hic modus dãdi libertatẽ introduct[a] à iure. s. q. ex cau. ma. non lic. per totũ. cuius ꝓriũ dicitur ea ratione, quia non

¶ Apud Catonē bene scriptum refert antiquitas, † seruos, si a domino adoptati[a] sint, ex hoc ipso posse liberari. Vnde & nos eruditi, in nostra cōstitutione[b] ēt eū seruū, quē dñs actis[c] interuenientibus filium suum nominauerit, † liberū esse cōstituimus, licet hoc ad ius filij accipiendum ei non sufficiat.

† aliàs serui si à domino adopt. sint, ex hoc ipso &c.

non conuenit filiū seruum esse patris liberi, in cuius ptāte est eum facere liberū: & quia verisimile est, vt in necessariam antecedentiam, velit qs eū etiam liberum, quem sibi libero filiū fecit, qa dans quod plus est, videtur vtiq; date qđ min⁹ est. * Sed inde quæsitum est, an valeret huiusmodi adoptio: dubium faciebat, quia qui voluit seruum suū adoptare in filiū, vtiq; cēsetur voluisse illū prius esse liberum: sicut dicimus vbi quis scripsit hæredē seruum propriū simpliciter, ꝙ vr̄ in antecedentiam necessariam dedisse illi libertatē. §. j. s̄. qui. ex cau. inan. nō li. vnde videbat̄ dicendum, ꝙ teneret adoptio vti facta de libera persona: at tamen rn̄detur contrarium, quia iste actus non potest geri nisi inter liberas psonas, vt tradit Gellius li. 5. c. 19. qđ secus est in institutione. j̄. de hære. instit. in prin.* Et hic est verus intellectus huius loci, quē senserunt ēt Theophylus & Harmenopolus, Greci interpretes: non aūt, ꝙ seruo adoptato ius filij acquireret̄, vt pleriq; ex Latinis crediderunt, cū solā eo nomine libertatem tribui voluerit Cato.] No. ꝙ p adoptionē serui efficit̄ liber. Itē ꝙ libertas non solū expresse, sed tacitè dari potest. Itē ꝙ seruus, filius nominatus, fit liber, si nominetur in actis, licet non acquirat iura filiorum. Item ꝙ verba blanda & adulatoria in iudicio emissa, fauore libertatis operantur. Item ꝙ si non valet quod ago vt ago, valet vt valere potest.

* Itē not. ſm Ang. & alios, ꝙ ex sola noīatione quærit̄ ius. Sed mihi videt̄ probari ꝯrium, quia nō quæritur ius quod nominatur. i. filiatio, sed sola libertas: ** & hoc ideo, quia hoc loco cōstabat hunc esse seruū. Aliter. n. ex ipsa nominatione filij resultaret fal-

tē præsumptio iuris, vt habetur in l. si vicinis. C. de nup. & in c. per tuas de proba. cùm sim. vt ibi per Deci.]

a ¶ Adoptati. s. à dño: ab extraneo autem non potest etiā libertus, vt ff. eo. si pater. in fin.

b ¶ Constitutione: vt C. de la. lib. tollen. l. vnica. §. simili quoq; mō.

c ¶ Actis, i. corā iudice: dicēdo hæc verba; Veni huc fili: ſm Azo. Vel (vt puto) coràm iudice agebatur, vt filius fieret adoptiuus. & inde fuit facta scriptura, non tn̄ res peruenit ad perfectionē, vt differat à pximo casu superiori: aliud si extra iudiciū talia fierent, vel agerent̄, vt C. de lib. cau. l. pe. & sic collige ex hoc & superiori ver. ꝙ si id, qđ ago, non valet vt ago, valet tn̄ vt valere pōt: sic C. de lat. lib. tol. l. vnic. §. simili quoque modo. & ff. de pac. l. si vnus. §. si acceptilatio. Arg. contra ff. de iu. codicil. l. j.

ADDITIO. Rn̄dēt Doctores, ꝙ ibi ꝯstabat testātē nolle codicillari. Ange.

* ¶ Errat Accur. vt diffusè ostendi in Commen. putans in primo casu huius tex. seruū fieri filium adoptiuū, & ꝙ in secundo dominus intēdebat illum adoptare: quare inde temere īfert ad dictū illud, Si id, qđ ago &c. vt animaduertit ēt Alciat in l. j. §. si quis ita. vbi videndū de isto artic. ff. de verb. obl. ideò exemplifica, qn̄ vel deliberatè inter acta filius nominaretur, vel etiam enūtiatiuè causa demōstrationis: vt puta, Solutionē misi per Stichum filium meum. nam talia verba fauore libertatis disponūt, vt declarat Bar. in l. ex hac. col. ij. ff. de dona. vbi docet an & quādo verba enuntiatiua disponant.

** Not. ēt, ꝙ acta ea propriè dicūtur, quæ fiunt in iudicio. c. quoniam contra. de probar. & declarat Bart. in l. quæ acta. ff. de offi. proc. Cęs.

† Et sic ex noiatione alicui⁹ acquiritur, vt hic dici c. p tex. cū gl. sup ver. appellauit pot med. ibi itē est hic arg. cōtra qui filij sunt legi.

SYL.

Quibus

¶ Quibus modis ius patriæ ptãtis soluatur. Continuat hunc tit. Imperator in princ. cùm dicendum proponat de dissolutione illius iuris, de quo supra proximè dictum fuit.

Diuisio. Videamus. ¶ Totus iste tit. diuiditur in sex partes. Primò qualiter dissoluatur patria ptãs morte naturali. Scdò qualiter morte ciuili ex delicto proueniente. Tertiò qualiter pp dignitatẽ filio acquisitam. Quartò qualiter pp captiuitatem patris, vel filij. Quintò qualiter emancipatione. Sextò qualiter p dationẽ in adoptionẽ auo paterno, vel mrno. Scda ibi, Cũ aũt. Tertia ibi, Filiusfamilias. Quarta ibi, Si ab hostibus. Quinta ibi, Praeterea. Sexta ibi, Sed & si pr. Item hoc principiũ subdiuiditur in quatuor; Quia primò ponit de quo est tractatus. Secundò qualiter aliàs supra dixit de seruis. Tertiò qualiter filij liberentur à patria potestate, generaliter rñdendo. Quartò dictam responsionem diuidit. Secunda ibi, Et quidem. Tertia ibi, Ij verò. Quarta ibi, Sed hoc.

SYL. ¶ Casus. nõ ponitur, q̃a procedit tradẽdo regulam, q̃ morte patris extinguit ptãs patria. dubiũ tñ videbat in nepote ex eo filio, qui tẽpore paterni obitus in ptãte reperiebat: q̃a cũ nunquã fuisset in patris ptãte, sed aui, videbatur dissoluto illo vinculo liberari, sicut & filius: mors enim quæ venit ad dissoluendũ. §. deinceps ĩ auth. de nup. nõ videbat posse venire ad ligandũ. l. legata inutiliter. ff. de adi. le. tñ p̃prium deciditur ea rõne, quia bñ à principio sui ortus debebat in ptãte patris esse, quia tñ sui iuris pr non erat, non poterat hr̃e alium in potestate. l. sic eueniet. ff. de adult. sublato itaq; de medio illo impedimẽto, detegitur ptãs, nõ propriè cõceditur: & quod habitu erat ĩ filio quo ad nepotem, incipit esse actu: quod non hẽt locũ vbi prius erat emãcipatus, q̃a hi nepotes tũc non fuerunt in potestate aui, tãquã sustinentes ptes filij, sed immediatè. No. q̃ verbũ, videamus, refert ad ocullũ intellectus. Itẽ q̃ cognito quo aliquid cõcipiatur vel acquirat, cognoscendũ est quo dissoluatur, vel amittatur. Item q̃ morte patris, vel aui, filij vel nepotes efficiuntur sui iuris cũ distinctione de qua in summ.

¶ Quibus modis ius patriæ potestatis soluitur.

¶ Morte naturali pr̃is, filius sui iuris efficitur: & ne pos ita demũ, si filius in ptãte non superfit. h. d. ex ti. 6. Insti. Cai j.

Videamus nũc qb9mo dis ij, q alieno iuri sunt subiecti, eo iure liberent. Et q̃dẽ [a] quemadmodũ liberent serui à ptã te [b] dñorũ, ex ijs intelligere possumus, quæ de seruis manumittẽdis superius exposuimus. Ij verò, qui in potestate parentis [c] sũt, mortuo eo [d] sui iuris fiũt. Sed hoc [e] distinctionẽ recipit. Nam mortuo pr̃e, [f] sanè omnimõ, filij, filiæve sui iuris efficiunt. Mortuo verò auo, nõ oĩmõ [g] ne potes, neptesq; sui

a ¶ Et quidem q. d. quid sit circa seruos de absolutione potestatis eorũ, diximus. s. de li. §. j. & §. multis.
b ¶ A potestate. subaudi dominica.
c ¶ Parentis. Strictè accipe pro ijs tantum, qui sunt superiores ex linea masculina. nam fœminæ non habent in potestate filios, vt s. titu. j. §. fœminæ. generalius accipitur. s. titu. 2. §. ergo.
d ¶ Eo, scilicet parente.
e ¶ Hoc. s. quod dixi morte superioris inferiores effici sui iuris.
f ¶ Patre. scilicet familias, subaudi. s. supra quem nullus est rõne ptãtis.
g ¶ Non omnimodo. i. generaliter.
* ¶ Adde, q̃ dictio, omnimõ, hẽt naturam praecisam: non tñ excludit qualitatẽ à statuto requisitam, recipitq; SYL.

con giuam

congruā interpretationem secūdum alia iura, Deci. consi. 356.col.2. & 3.]
a Sed ita, scilicet fiunt sui iuris.
b Eorum, scilicet nepotum.
c In potestate. & non exiuit. nam si exiuit, & postea redijt, qa est arrogatus, non recideret filius in potestatem eius, vt ff. de adopt. si pater filium. & est ratio, vt ibi notatur.

SYL. Adde, quòd prima rō ibi assignata communiter approbatur hic, & ibi: ego verò in Commen. vtranq; rōnem coniunxi. s. ꝙ ideo non recipit ille filius filios suos in ptātem, qa per adoptionem non reuertit̄ in eundem gradū, & in eandem causam, ita vt nepotib. sit auferendū ius iam quæsitum, cùm non vt ille emancipatus, arrogetur, sed vt extraneus per iura prædicta.

d Is. scilicet filius prædictus.
e Mortuus est. s. filius prædictus.
f Sui iuris. Nisi in casu: vt quando per dignitatem filius sui iuris factus fuisset, vt in auth. constit. quæ de dig. §. illud colla. 6.

SYL. Adde, quòd ratio est, quia quod fauore introducitur, non trahitur in odium. l. quod fauore. C. de legi. & qa dignitas sicut priuilegium nō tollit dignitatem, aut priuilegiū. l. hac saluberrima. C. de præpo. agen. in re. li. 12.

* Inepta tn̄ est exceptio Acc. quia Imper. non loquitur vniuersaliter, quōcunq; filius exierit de potestate pris. sed vbi morte, vel emancipatione.]

Diuiso. Cum autem. Diuiditur in quinq; partes. Primò de deportatione patris. Secundò de deportatione filij. Tertiò de indulgentia Principis. Quartò de relegatis. Quintò de seruis pœnę. Secunda ibi, Pari ratione. Tertia ibi, Sed si ex indulgentia. Quarta ibi, Relegati. Quinta ibi, Pœnæ. Aret.

iuris fiūt: sed ita,[a] si post mortē aui in ptātem pris sui recasuri nō sunt. Itaque si moriēte auo pr̄ eorum[b] viuit, & in ptāte[c] patris sui est, tunc post obitū aui in potestate pris sui fiunt. Si verò is,[d] quo tēpore auus moritur, aut iam mortuus[e] est, aut p emancipationē exijt de ptāte patris, tunc ij, qui in potestatē eius cadere nō possunt, sui iuris[f] fiunt.

Cùm autē is. Casus Quærebatur SYL. an ex deportatione, relegatione, vel seruitute pęnæ, patria ptās tolleretur: & dubium faciebat, quia, cùm adhuc pr̄ viuus remaneret, non videbat̄ tolli: quia, cū iura filiationis sint naturalia, nullo casu videbantur posse amoueri. §. fin. J. de legi. agna. tu. hoc tamē non obstante contrarium deciditur in deportatione, & seruitute pœnæ: quia, cùm dictum sit hoc esse propriū ci. Rom. J. de pat. pot. & p deportationē desinat esse ciuis; per seruitutem aūt pœnæ, & ciuis & liber, desinūt necessariò omnia, quæ ex ciuilitate consequebant̄, tanquàm causa cessante ipsorum.

* Nec ob. quòd dicebat̄ de filiatione, quia longè illud est filiatio, aliud patria potestas, cùm quis possit habere patrem, & in eius ptāte non esse. Et ex his intelligit̄, quare diuersum fuerit decisum in relegatis: nēpe quia & libertas, & ciuitas salua permanet.] Sed tunc dubitabatur quid facta restōne: & videbatur filios semel liberatos non recidere in potestatem patris, p rōnem l. si pr̄. ff. de adop. cuius cōtrariū deciditur, quia, cùm per eam oīa in pristinum statū reponant̄. l. quòd si minor. §. restitutio. ff. de min. est ac si iure postliminij reuerterent̄ ab hosti. sicut. n. illa est restitutio l. mortuæ, sic hæc est Principis, & sic. l. viuæ. Not. ꝙ deportatus perdit ciuitatem.

* Sunt aūt deportati, quos lingua vulgi confinatos vocamus, quib. dānatis certo spatio circunscribitur pœnę pēdēdæ locus. l. j. §. deportatos. de le. 3.] Item ꝙ qui desinit esse ciuis Ro. non hēt filios in ptāte. Item ꝙ dictio, perinde, denotat similitudinē, licet non per oīa,* qđ maximè procedit in pœnalibus, vt per Barto. in l. sacrilegij. ff.

ad

¶ Deportatio, & seruitus pœnæ patriam potestatem soluunt, relegatio non: quæ restitutione Principis recuperatur. h.d.

¶ Cùm [a] autē is, qui ob aliqđ maleficiū in insulam deportatur, [b] ciuitatem amittit, sequitur, vt qui eo [c] modo ex numero ciuium Romanorū tollitur, † perinde est, ac si eo mortuo [d] desinant liberi in potestate eius esse. Pari [e] ratione, & si is, qui in ptāte parentis sit, in insulam deportatus fuerit, desinit esse in potestate parē-tis. Sed si ex indulgentia Principis [f]

ad l.Iul pec.] Itē q mors ciuilis æquiparaī naturali. Itē q deportatione filij soluitur patria ptās: ex quo notatur, q patria ptās est ciuiū Rom. actiuè & passiuè: exigit enim in patre, & filio ciuilitatē. Item q restitutio reponit omnia in pristinū. Item quòd relegatio non tollit patriā potestatē, secus in seruitute pœnæ. Itē, qui dicaī seruus pœnæ.

a ¶ Cū autem. Dictum est s. qualiter soluitur patria potestas morte naturali, nūc ponit quando morte ciuili.

b ¶ Deportaī. Hic no. q hęc sniā deportationis vt valeat, i. vt statū & ciuitatē perdat, non pōt dari nisi à quatuor iudicibus, s. ab Imperatore, vel ab eo, qui eius vice iudicat, & à pręfe. præto. & præfe. vrb. vt ff. de pę. l. ij. §. j. & de legat. iij. l. j. §. à præfecto. & ff. de interdic. & releg. l. inter pœnas. §. j.

¶ Adde, q nisi intelligas propriè in terminis. d. l. j. §. à præfecto. gl. malè diceret. si enim intelligitur de vicegerente Principis, nō haberet dubium, sed debet intelligi propriè secundum terminos. d. l. vt aduertit hic Ang.]

¶ Idē credo in Senatoribus, qui parē sententiā .i. parem habent effectum Principi, vel maiorem, quàm prędicti, vt ff. à quib. app. non licet. l. j. §. j. † Si autē alius iudex talem sententiā det, non valet, nec mandatur executioni, nisi Princeps approbet eam, vel insulam siue locū assignet, vt ff. de leg. iij. l. j. §. ij. & §. deportatos. & ff. de iniu. rup & irri. testam. l. si quis. §. eius.

¶ Adde, q rōnem assignat gl. in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. præf. q̄ cōis est, q̄uis Ang. hic eā reprobet.

¶ Quæ autē sunt delicta, pro quibus in insulā debeant deportari, dicemus j. de pub. iud. per totū tit. sed relegare pōt quilibet, qui habet merum imperiū, vt ff. de interd. & releg. l. relegatorum. s. rū. Et no. q primò de media, secūdò de relegatione, tertiò de maxima dicit. Prima & vltima tollunt patriā ptātem, sed relegatio nō sic: cùm ibi status non est mutatio, nec capitis diminutio.

c ¶ Eo modo. i. per istam deportationē in insulam.

d ¶ Mortuo. No. deportatū mortuū. s. ciuiliter: sic ff. de contratabulas. l. j. §. quidam filium. & ff. pro socio. l. verum. §. societas.

* ¶ Adde, q huius rei rationem hanc Caius Institut. lib. j. refert, quia nō potest ciuē Romanū in ptāte hr̄e homo peregrinæ cōditionis effectus: vn̄ eiusmodi exiliū hoc casu idem pōt, quod naturalis mors posset. An autē aliàs mors ciuilis ęquiparet̄ morti naturali, & quibus casibus, vulgaris est qō quā tractāt Doct. in l. Gallus. §. & qđ si tm̄. ff. de lib. & posth. & diligēter Aldobrādinus meus hic in suo Cōmen.

e ¶ Pari. Hic no. vbi est eadem vel similis ratio, idem ius constituatur: sic ff. de verb obl. l. à Titio. in fi. & j. quod cum eo qui in ali. po. §. istas. & ff. de eden. l. quædam. § nummularios. & ff. ad l. Aquil. l. illud. Argum. contra. ff. de coll. bon. l. si quis. in fi. j. respon.

¶ Adde, q quāuis non sit illa eadem ratio, non tn̄ est cōtraria, sed est alia, per quam idē decidendum est: quod non inconuenit. §. affinitatis. s. de nupt. & ita declarat Bart. in d. l. si quis.]

f ¶ Principis. Aliàs principali. Sed nunquid per alium poterit restitui? Rn̄. non, nisi forìè per Senatorem, qui pōt restituere

† aliàs perinde quasi eo mortuo.

Deporta-[…]e possūt […]antū qua[…]uor iudi-[…]es.

SYL.

Sed tunc […] obsta-[…]e l. j. C. de […]nt. præf. […]ræto. pro […]uius sol. […]s. dubi-[…]t, dicens […]senten-[…]as Sena-[…]orū fortè […]on posse […]pplicari.

SYL.

SYL.

restituti fuerint, p omnia pristinum statum [a] recipiũt. ¶ Relegati aũt patres in insulam, in ptãte liberos retinẽt. [b] Et ex cõtrario, liberi relegati in potestate parẽtum remanent.

restituere statum, vt ff.de postul.l.j.§. de qua. & §.an autem.

¶ Adde restitutionẽ fieri p oẽm, q auctoritatẽ supremã & Principis habet, siue sit Senatus, siue ciuitas. Bart.in d. §. de qua.& in l. infamem. ff. de pul.l. iudic.

a ¶ Statum.i. quantũ ad honores, vel ordines, & similia, vt C. de sentẽ. pas.l.j. ergo & patriã ptãtẽ, & hoc vult hic dicere. Sed ꝯ dr̃.C.de sent.pas. l.in insulã.& l si pr̃.Sol.hic spãliter ad omnia fuit restitutus ꝭm M. sic facias pũctũ ibi, per oĩa. hanc reprobo, quia sp intelligit ad oĩa restitui, nisi cõtradixerit expressim: nã verbũ, restituo, gñale est, vt ff.de vsur. l videamus.ij. §.in Fauiana. Alij hoc intelligunt ad patrẽ reuertentẽ tm̃ referendũ, cui debet restitui filius in ptãte: sed filio restituto, non sic: quia sic noceret ei restitutio, arg.C.de leg.& cõ.l.quod fauore. sed hanc opin.reprobo. nã libertus deportatus & restitutus, in libertinitatẽ recidit, vt ff.de iu.patr. l.siue libertus. Dic ergo interesse, vtrũ Princeps dicat hæc verba, Restituo te: & tunc ad omnia restitutus videatur, vt hic: an hæc, Indulgeo tibi; quo casu de pœna tantum remittẽda cogitasse videatur, vt in contrarijs, arg. C.de senten. pas.l. generalis. & l.tutor.& l.cùm indulgentia. & C.de gene.abol. l.fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc glo.in terminis nostris vera est, ex eo, quia restitutio gñaliter facta, restitui oĩa ea, quę trahunt immediatè causam ab ipsa cõdemnatione: quia ipso iure perdunt: secus si essent deperdita mediante alienatione, vel facto hominis. ita est cõis opin.in l.Gallus. §. & quid si tantùm. vbi Ias. col.15. in 2.lect. ff.de lib.& posthum. * Ego tñ in Cõmen. aliam & pleniorẽ distinctionẽ posui, simulq; plurimas leges in hac materia, quæ mutuò pugnare videbantur, nouiter placaui.] Quid autem importet indulgentia, & cuius sit virtutis & potẽtiæ, ponit eleganter Dec.in c.j. in prin.de rescrip.]

** Adde, ꝙ quoties verba sunt dubia, ita vt referri possint ad indulgentiã & restitutionẽ, ea interpretanda sunt, vt restitutionẽ significent, ꝭm Bar in l.j. §.si quis vltro.de qõ. quẽ sequitur ibidem & Marf.]

b ¶ Retinent. No. dr̃iam iter relegatũ, & deportatum quo ad familiã, vt hic, & ĩ.ꝓx.§. Item hic bona tenet, ille nõ, vt ff.de interd. & releg. l.j.(i) Itẽ hic ciuitatẽ retinet, ille non, vt ff.de interd.& releg.l.relegatorũ.§. siuę ad tẽpus.& §.ad tẽpus. Item quia hic ad tẽpus, vel in perpetuum, ille autẽ tantum in perpetuum deportatur, vt ff.de interd. & releg.l.relegati. & l. relegatorum.§.hęc est differentia. sed in libertate non est differẽtia, nam vterq; liber remanet, vt ff.de bo. dam. l.sed si alia.§.j.

Deportatus, & relegat' differunt.

* Adde, aliquando καταχρηστικῶς relegatos dici, qui re vera deportati sunt.l. amissione.ff.de cap.dimi.]

Sed bannitos nostri tpis, quibus cõparamus? Rñ. si pp maleficium, vt ẽt cũ ciuitate, & bona sua publicentur, vel de iure, vel de consuetudinę ciuitatum, tunc deportato comparabo: aliàs relegato, vt arg.ff.de bon.dam.l.j.

Banniti quib.comparentur

ADDITIO. (i) Hoc verũ, nisi esset relegatus in perpetuũ, qa posset illi pars bonorum adimi. l. relegati. in fi. & l. relegatorum.§.ad tempus. ff.eod.tit.

* ¶ Iste artic.de æquiparõne bãnitorũ est mirũ in modũ intricatus, & ꝭm Alex.in l.j. C. de hær.inst. repetibilis, iõ cũ nõ possit de eo doctrinã cõpẽdiatiã tradi, videãt adolescẽtes hic Cõ.nřm, vbi illum ita explicauimus, vt nemini nõ facillima futura sit eius resolutio.

SYL * Adde, cõem opi.esse, vt bãniti nostri tpis ẽt ex crimine, vnde pęna mortis affici debeãt, nõ æquiparẽtur nec dãnatis in metallũ, nec deportatis, quia amittunt tm̃ iura municipalia illius ciuitatis, vel ꝓuincię, à qua sunt banniti, non autem iura cõia. hanc dicũt cõem omnes Doct. in l.j.C.de hæred. institu. & Curt. consi.60, Dux. col.10.

Non

¶ Non aūt dico, ꝙ possit deportari à præside de iure, vt s. §. ꝓxi. diximus: nec relegari à defensore ciuitatis, cū sit de imperio mero, vt in authen. de defen. ciui. §. nulla. in fi. §. col. 3.

facere: de hac pœna dic, vt no. de pę. l. qui vltimo.

¶ Adde, ꝙ q̄ bestijs subijciebanť, dabanť eisdem dilaniādi. hi & obijci bestijs dicebātur, vt de Daniele leonib. obiecto proditū est.

** Adde, ꝙ Bar. in l. Imperium. col. 4. ff. de iur. om. iudi. ponit relegationē in inferiore gradu imperij, cuius opi. est cōiter approbata.]

¶ Pœnæ[a] seru⁹ effectus, filios in potestate habere desinit. Serui aūt pœnæ efficiūtur, qui in metallum[b] dānanť, & q̄ bestijs[c] subijciuntur.

¶ Sola Patriciat⁹ dignitas liberat à patria potestate. hoc dicit.

* Damnati verò ad bestias ij erāt, qui in pœnā delictorū suorū seruabanť, vt in publicis venationibus cū bestijs depugnarent, cuius rei exēplū extat memorabile apud Gel. li. 5. c. 14. vt eleganter hāc d̄riam annotauit Budæus in l. aut damnum. ff de pœn.]

a ¶ Pœnæ. i. supplicij: supplicium. n. su⁹ dn̄s est, nō fiscus, vn̄ ei nihil q̄rit, vt ff. de ijs, q̄ pro non scrip. ha. l. 3. sed nouo iure nemo ingenuus fit seruus ex supplicio, vt in authen. de nup. §. quod autem. & §. si verò. col. 4.

Ingenuus ex supplicio nō fit seruus.

ADDITIO. Dic s̄m Angel. istud esse verum, si remanet viuus, aliud si in eo fiat executio mortis naturalis.

** Adde, ꝙ serui pœnæ sunt peioris cōdōnis, q̄ alij serui: nā nō p̄nt manu mitti. l. 2. C. qui. ad liberta. ꝓcla. non li. item sunt prorsus incapaces. l. si in metallū. de ijs q̄ ꝓ non scri. habe. qđ non est in seruis priuatorū, q̄ saltē ac quirunt dn̄is. l. si p̄rsa. de hær. insti.]

b ¶ In metallū. i. in opus metalli ad fodiendū metallū, vel ēt deportandū: & hi ne fugerent ligabanť, & pondere quodā opprimebanť: vt ferro, vel alio mō. Alij verò erant, qui dicebanť dānati in ope metalli: & hi nō tanto pōdere opprimebanť: & q̄ hinc fugiebant, in metallū ponebātur. Alij verò erāt, qui in ministeriū, vel in seruitiū metallicorū tm̄ ponebanť, & hoc si ꝑpetuò fieret, erat seruus: aliàs, cōtra ff. de pę. l. aut dānū §. iter eos. & §. q̄sq̄s. & §. in ministeriū. Sed qd si prouincia non hēat metalla aliqua, vel ferri, vel similis cōdōnis? R̄n. ī vicinā ꝓuinciā mittebanť, vt ff. de pœ. l. aut damnū. §. est pœna. Alij sunt in opus publicū perpetuò dati, vel ad tp̄s, qui sunt similes relegatis, vt ff. de pœ. l. q̄dā. Sed hmōi pœnæ non sunt in vsu hodie.

c ¶ Bestijs. Deducendis fortè, vel ēt vt comederet cum eis, vel alia bestialia

¶ Filiusfamilias. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit dictū ī gn̄e. Scđò reddit rōnē. Tertiò excipit à dicto. Quartò assignat rōnem. Secunda ibi, Militia. Tertia ibi, Sed ex constitutione. Quarta ibi, Quis enim. Ang.

* ¶ Casus. ¶ Postquā visum est pœnas soluere patriā p̄tātem, q̄rebať an ecōuerso dignitates aliquæ, aut militia soluerēt, quasi duorū extremorū debeat esse eadē rō: dubiū aūt faciebat, q̄a cautū est, vt seruus adeptus militiā, vel dignitatē, sciēte dn̄o, nanciscať libertatē l. sup seruis. & l. si q̄s. C. qui mi. nō pos. li. 12. vn̄ multo magis d̄ret effici sui iuris filius: q̄a facilius ꝑsona libera fit sui iuris, q̄ seruus liber, vt patet hoc tit. cuius tn̄ cōtrariū deciditur ea rōne, q̄a patria p̄tās impedire nō pōt filiū, quominus militet, magistratusque gerat l. honor. §. plebeij. ff. de mun. & ho. l. q̄ cū vno. §. q̄ filiū. ff. de re mili. & iō cū nihil obesset, non erat necessaria dissolutio ipsius: excipiť tn̄ Patriciatus, rōne ī tex. allegata. Nec ob. qđ opponebať de seruo adepto militiā sciente dn̄o: q̄a eo casu cōsequiť libertatē, nō ꝑꝑ militiā, aut dignitatē, sed ex voluntate dn̄i: qui, cū sciat solū liberas ꝑsonas posse militare, aut dignitatib. fungi, patiendo seruū militare, aut honores gerere, cēseť in añcedentiā necessariā illi libertatē dare voluisse.] No. ꝙ hoc iure filiusf.

¶ Filiusfamilias † si militauerit, a vel si Senator, vel Cōsul fact⁹ fuerit, remanet in ptāte patris. Militia. n. vel ɔsulatis dignitas, de patris ptāte filiū nō b liberat. ¶ Sed ex constitutione c nostra summa Patriciatus d dignitas illico, e Imperialibus † codicillis præstitis, filiū à patria po-

† Codicillos appellat diplomata, continētia testimonia dignitatis à Principe collatæ.

miles nō liberatẽ à patria ptāte. Itẽ nec Senator, nec cōsul. Scd̄o, φ non incōuenit, φ nō sit eadẽ cū dicto. Sed dic, φ hoc est ex eo, q̄a intendit dicere, φ manet in ptāte, q̄a non hẽt priuilegiū liberādi. i. quia non est tributum hoc priuilegium: sicut dr̄ in l. fin. ff. de offi. proc. Cæs. Item no. patriciatum liberare à nexu patriç potestatis. Item φ argumẽtum ab inconuenienti valet. Item φ argm̄ de minori ad maius valet affirmatiuè. Itẽ φ dignitas patriciatus est summa & maxima. Itẽ vñ patricij dicantur.]

† aliàs & si §. aliàs nō est si.

a ¶ Militauerit. i. miles factus fuerit: ad qđ multa sunt necessaria, vt in Auth. de man. prin. §. fi. coll. 3. diximus ẽt in l. pen. ff. ex q̄b. cau. ma. Vel dic militauerit. i. in exercitio militiæ fuerit.

Dignitates 12. liberant à patria potestate.

b ¶ Non liberat. hoc iure isto: nā nulla dignitas p̄ter patriciatum releuat filiū à ptāte patris, vt subijcitur: sed hodie duodecim sunt dignitates, q̄ liberāt aliquẽ curialẽ à curiali cōditione, vt C. de decu l. fi. lib. 10. & illæ eædẽ liberant à patria ptāte, vt in auth. constitu. quæ de digni. §. j. & §. generaliter, coll. 6. vnde cùm sit ibi Consul, corrigitur quod de eo hic dicitur.

S Y L. ¶ Adde, φ & per dignitatem sacerdotalẽ soluitur patria ptās, ſm Hosti. in c. Indecorū de æta. & quali. Item per monachationem. d. ca. Indecorum. & glo. in l. si ex causa. §. pe. ff. de mino.]

** Adde ẽt clericos, qui sunt vltra primā tonsurā, de iure can. in ptāte pr̄is non esse, ſm Ias in l. filiæ C. de colla. Itẽ declarat qđ dr̄ de constitutis in dignitatibus p̄dictis, vt intelligantur remansisse in ptāte patris quo ad eorū cōmodum. §. fi. d. Auth. const. quæ de dign. facit l. nam quod. ad Sen. Treb.]

c ¶ Constitutione, vt C. de consul. l. fin. lib. 12.

Patricius quis est.

d ¶ Patriciatus. Erat n. patricius quasi principis pater. Vnde Sallustius: O patres conscripti. Nam scripta erant eorū nomina in aliquo loco: vel in corona capitis eorum: vel aliàs.

S Y L. ¶ Budæus ad l. vlt. ff. de sena. & Andr. Alcia. lib. 12. C. tit. de cons. & nō spar. pecu. damnāt Accur. hic, φ confundit patriciarum, cuius fit mentio hoc loco, cùm patriciatu veterum, quos plurimum inter se differre palàm est.

* ¶ Adde, φ patres conscripti dicebātur apud Romanos, quos Brutus ex equestri ordine in Senatorū numerū assumpsit, & primis illis Senatoribus à Romulo lectis, quorū numer⁹ iā cædibus Regis diminutus erat, adscripsit, qđ scribit T. Liuius in prin. scd̄i libri ab vrbe cōdita. Patricij aūt appellanẽ nobiles Romani, q̄ à primis Romuli patrib⁹ oriūdi erāt: sed apud Græcos alij fuere Patricij, q̄ præerāt supremo cōsilio, quasi p̄res p̄riæ. De qua dignitate Suidas;

πατροίκιος ὁ πατήρ τοῦ κοινοῦ,

Patricius (inquit) pater est cōmunis Reipublicæ, vt non immeritò eum Iustinianus hic patris nomine dignetẽ.

e ¶ Illico. Hoc est speciale in patricio & consule, hodie ẽt, vt sola collatione .i. donatione codicillorum, idest dignitatis scriptæ, vel per aliqđ priuilegiū fiant sui iuris, ẽt sine administratione: in alijs decem, tunc demum cū cœperint administrare, vt in auth. cōstitu. quæ de digni. §. 1. coll. 6. quæ est. C. de episc. & elet. auth. sed dignitas. & C. de decur. l. fi. lib. 10. Itẽ in tertio casu, cùm ordinatur ep̄s, qui est ẽt vltra supradictos casus, vt in auth. cōsti. quæ de digni. §. palàm. coll 6.

S Y L. * ¶ Imò idẽ est ẽt in alijs ibi enumeratis, vt simulatq; codicillos, seu diplomata receperint, liberenẽ à patria ptāte, licet nondum cœperint administrare, vt ex recta translatione d. auth. ostendi hoc loco in Commen.

Liberat

testate liberat. a Quis b .n. patiat, patrem quidē posse p emancipationis modū potestatis suæ nexibus filiū † liberare, Imperatoriā aūt celsitudinem nō valere eum, quē sibi patrē elegit, c ab aliena eximere potestate!

¶ Patre vel filio ab hostib. capto pendet ius priæ ptāis pp ius postliminij, quo oīa recuperātur. h. d. ex l. in bello. §. si quis capiatur. & §. cætera. ff. de capt. & postli. reuer.

¶ Si ab hostibus d capt⁹ fuerit parēs quāuis seruus hostium fiat. tñ pendet e ius liberorū

a ¶ Liberat, scilicet dignitas. b ¶ Quis enim? quasi dicat, si quilibet pr. et vilissimus, filiū suū emācipat: qñ vult, vt j. eo. §. admonendi & §. preterea. quare hoc Imperator nō poterit facere? Vel dic in casu electi patricij: quasi dicat, cū ipse pater patricij possit emancipare, & ad hoc compellit cū alapis & verberibus, vt in auth. constit. quæ de dig. j. respon. quare & ipse Imperator &c.

† aliàs relaxare.

SYL. ¶ Adde, q argumentū tex. pcedit respectu dignitatis, quia aliàs non procederet à pari, pater quilibet emācipat filiū, ergo Imperator vt filius nō possit emācipare & liberare patrem.]

c ¶ Elegit, quod raro fit, vt l. fin. C. de consul. lib. 12. secundum Ma.

Diuisio. ¶ Si ab hostibus ¶ Diuidit in tres partes principales. Primò loquitur, quando pater fuit captus. Secundò quando filius. Tertiò declarat quid sit postliminium. Secunda ibi, Ipse quoque. Tertia ibi, dictum est. Aret.

SYL. ¶ Casus. Quæsitum fuit, an captus ab hostibus retineret, vel perderet ius patriæ ptātis: & videbať dūm q pderet: q a cū efficiatur seruus hostiū, & sit in ptāte alterius. §. Itē ea. j. de re. diu. nō pōt aliū hre in ptāte. l. sic eueniet. ff. de adul. eodē mō in filio capto, quia trāsit in alterius ptātē, videbatur absolutè liberari, vt in Monacho dicimus, q trāsit in ptātē Abbatis. c. indecorū. de æt. & qual. cuius cōtrariū rñdeť, q immò nec perditur, nec retinetur, sed stat in suspenso, attēto futuro euētu, vt, si reuertať, nō pręsumať amissa, pp ius postliminij, quo fingitur fuisse sp in ciuitate: si decedat ibi, præsumatur ex l. Cor. decessisse præambula hom captiuitatis. Rō autē æquitatis huius fuit, ne remedio destituerentur illi, q fortiter pro patria pugnando capti essent, ita demum eis reuersis. No. q captus ab hostibus et si ciuis Ro. efficit seruus hostiū. Itē q si pater capiat ab hostibus pēdet ius liberorū. Item q reuersi ab hostib. omnia iura recuperant. Item no. quid sit postliminium: vnde dicatur, & eius effectus: & q licet arguere ab etymologia vocabuli, & quid sit limes.]

Hostes q dicuntur. d ¶ Ab hostibus. Hostes sūt quibus populus Rom. bellum indixit vel ipsi populo Roma. vt ff. de cap. & post. re. l. hostes.

Filius captº ab hostibus in veritate ē sui iuris. a ¶ Qđ dr̄ ī tex. captus, intellige & in præsidia hostiū deductus, ante enim manet ciuis, & liber. l. 5. ff. e. tit. de ea. e ¶ Pendet. Hic colligiť quoddā hominū genus esse in pēdenti, vt diximus s. de ijs q sunt sui vel alie. iur. §. j. Sed certè qđ hic dixit, pēdet, verū ē pp iuris fictionē: nā quo ad veritatē sui iuris est filius, vt ff. de test. l. lege Cornelia. in fi. & ff. de li. & posthu. l. pe. & C. de sent. pas. l. fi. ibi, qđ maximè &c. & ff. ad mace. l. j. nā pr seruus est hostiū, vt s. de iur. perso. §. serui. ergo alium in ptāte habere non potest, vt ff. ad l. Iuli. de adul. l. sic eueniet. Dic ergo, q nulla præterita vel præsentia pendent inspecto statu præsenti, sed futuro, vt j. de verb. obli. §. conditiones.

SYL. ¶ Adde meliorē tex. cum glo in l. qui res. §. j. ff. de sol. l. cùm hæredes. §. j. de acq. poss. l. pe. ff. de suis & leg. l. in bello, §. si quis capia. ff. de cap. & postli. reu. l. bona. §. quod si filius. eo. tit. ** Adde, q & aliàs in pēdēti ē, an qd acquiri debeat. l. seruus. §. j. ff. de acq. re.

re.dom. & vtrum quid valeat, necne. l. si sic legatum. §. vlt. ff. de leg. j. vbi Bar. Albe. & Ange.]

Postliminium qd est.

a¶ Postliminij. Est aűt postliminium ius amissæ rei recuperandæ ab extraneo moribus & legib. cőstitutű: vt colligitur. ff. de capt. & postli. reu. l. postliminiű. 1. respond.

S Y L. ¶ Adde tñ ꝓ declaratione, quòd postliminium habet duo capita: primum, ꝙ reuersus recuperat omnia: & hoc est fundatum super veritate: secűdum, ꝙ fingatur sp fuisse in ciuitate, & semper habuisse illa iura, quod est contra veritatem. ita est de mente Bar. in l. nec utilem. col. fi. ex qui. ca. ma. quæ distinctio ĩ hac materia aperit mentē ad multa. * Illud quoq; aĩaduertendum, ꝙ Seruius (vt est relatum apud Cice. in Topi.) aliun de deducit verbű postliminij: inquit enim dici à post, & liminium producitionem esse verbi: sicut in finitimo, legitimo, æditimo, non plus est timű, quàm in meditullio, tullium.

b¶ Idcircò. Quia reuersi omnia iura recuperant. †

c¶ Captus. Et reuersus, vt ff. de capt. l. retrò.

** Adde, ꝙ ex hoc tex. annotat Bar. in l. si is q ꝓ emptore. col. pe. ff. de vsuc. ꝑmitti, ꝙ duæ fictiones cőcurrãt circa idē quoties vna succedit in consequentiam alterius: quod trahitur etiam ad duas specialitates, vt ita ad hoc citatur per Neguſ. in trac. de pign. in pti. mem. 5. par. nu 16.]

ꝑꝑ ius postliminij: a qa ij, qab hostibus capti sűt si reuersi fuerint, omnia pristina iura recipiűt: idcircò b reuersus ēt liberos hēbit inptāte: qa postliminiű fingit eű; qui captus c est, in ciuitate sp fuisse. Si verò ibi decesserit, exinde, ex quo captus est pr̃, filii sui iuris fuisse vr̃. Ipse quoq; fili† nepos ve, si ab hosti. captus fuerit, similiter dicimus, ꝑꝑ i postliminij, i quo q; ptãtis parentis in suspenso esse. Dictű est aűt postliminiű, à limine, & post. Vñ eum, qui ab hostibus captus est, & in fines nr̃os postea puenit, postliminio reuersum rectè dicimus. Nam limina, sicut in domo finem quendam faciunt: sic & imperij finem esse limen veteres voluerunt. Hinc &† limen dictum est, quasi finis quidam & terminus. Ab eo postliminium dictum est: † qa ad idē limen reuertebaẽ, quod amiserat. Sed & q captus, d uictis hostibus recuperaẽ, postliminio redijsse existimatur.

d¶ Captus. J. fines nostros, nec vltrà deductus: ita im propriè reuersus dr̃ postliminio. Vel dic captus fuerat vltra fines: & tũc dicitur etiã redijsse, antequã ad limina redeat, quia sic recuperat statű, licetimpropriè: & facit ad hũc §. ff. de cap. l. in bello. §. 1. Item ad idem. ff. de vi & vi ar. l. qui possessionem.

S Y L. ¶ Tex. est intelligēdus simpliciter, vide licet, ꝙ qui captus est, licet p se nō reuertaẽ, sed deuictis hostib. recuperetẽ, postliminio redijsse intelligatur.

Præterea. ¶ Diuiditur in sex partes. j. qualiter ꝑ emãcipationē liberaẽ filius à pr̃ia ptãte. Scdò, qualiter fiebat emãcipatio de iure antiquo. Tertiò, qualiter fiat hodie. Quartò, ꝙ pr̃ hēt ltimã in bonis emãcipati, sicut patronus in bonis liberti. Quintò, ꝙ pr̃ ltimus est tutor filij impuberis emancipati. Sextò, ꝙ nepotem pōt emancipare retento filio in ptãte, & econtrà. Scd'a ibi, Sed emancipatio. Tertia ibi. Nostra. Quarta ibi, & tunc. Quinta ibi, & præterea. Sexta ibi, Admonendi. Aretin.

¶ Præterea. Gaius. in 1. parte aliter non

† aliàs nepos vel ex eo.

† Exceptæ possessionne terum siuarum. l. denique & l. neo vtilem. ff. ex quib. cau. ma.

† aliàs fines dictus.

† aliàs qa eodē limine reuertebaẽ quo amissus erat.

S Y L.

¶ Emancipatione tollit patria ptās corām quocunq; iudice: idemq; iuris habet emancipans quod patronus, & tutelā filij impuberis: & pōt filius emancipari nepote retento in ptāte, vel ecōuerso. h.d. ex l. fin. C. de emāci. lib. & l. liberū. ff. de adop.

¶ Præterea[a] emancipatione[1] quoq; desinūt liberi[b] in ptāte parentū esse. Sed emancipatio antea qdem, vel per antiquam legis obseruationē ꝓcedebat,[c] q̄ per imaginarias[d]

non figurabit, qa cū fauore parentū à iure ciuili fuerit introducta patria ptās, ꝯñs est, vt eidē renuntiare, ac eā à se abdicare possint. l. pe. C. de pac. Sed loco casus referā ex Caio Iurecō sulto modum d. emancipationis antiq, vt aperiat intellectus mul torū iuriū & præcipuè text. nři. Is ti. 6 li. 1. Institu. sic ait: Emancipatio, hoc est man' traditio, qdā similitudo vēdōnis est: qa & in emācipationibus ṗter illum, hoc est certū patrem, alius pater adhibet, q fiduciarius nominat. ergo iste nālis pr̄ filiū suū fiduciario patri mācipat, hoc ē manu tradit, à quo fiduciario pr̄i naturalis pater vnū, aut duos nūmos, q̄ si in similitudinē pretij, accipit: & iterū eū accepris nūmis fiduciario pr̄i tradit: hoc scd̃o & tertio fit, cū fiduciario patri emācipat, ac tradit: & sic de pr̄is ptāte exit: quę tn̄ emancipatio solebat ante Præsidē fieri, mō ante curiā facienda est, vbi quinq; testes ciues Ro. in præsenti erunt, & ꝓ illo, qui libripens appellat, i. staterā tenens, & qui ante status appellat, alij duo, vt numer' septē testiū impleat: tn̄ cū tertio mācipatus fuerit filius à pr̄e nāli fiduciario pr̄i, hoc agere debet nālis pr̄, vt ei à fiduciario pr̄e mancipet, & à nāli pr̄e manumittat, vt si filius ille mortuus fuerit, ei in hr̄ditate naturalis pr̄ nō fiduciarius, succedat. Fęminę, vel nepotes masculi ex filio, vna emancipatione de pr̄is, vel aui exeunt ptāte, & sui iuris efficiunt, & hi ipsi q libet vna emācipatione de pr̄is vel aui ptāte exeūt, & nisi à patre remancipati fuerint, & à naturali patre manumissi, succedere eis nālis pater non potest, sed fiduciarius, à quo manumissi sunt: nā si remancipatum sibi nālis pr̄ vel auus manumiserit, ipse eis in hereditate succedit. Hæc Caius. Addā ṗterea verba Boetij lib. 3. cō. Topi. Mancipatio, inquit, imaginaria qdā venditio est, qd ipsum ius ꝓpriū est Ro. ciuium. Ea res ita agit, adhibitis ñ minus quinq; testib. ciuib. Ro. puberibus, & eo, qui libripens dr̄, is q manci piū accipit, æs tenēs, ita dicit: Hūc ego hominē ex iure Quiritū meū eē aio, isq; mihi est emptus hoc ęre, ęneaq̄ue libra: deinde ꝑcutit librā, idq; ęs dat ei, à quo mācipiū accipit, quasi ꝓ tij loco. * Pro quorū verborū intelligētia lege q̄ hic scribit Theophylus, vel, si libet, nr̄as I hūc librū Annota.]

Not. modū emācipandi de iure antiquo. Itē ꝙ hodie emancipatione soluit patria ptās: & ꝙ idē iuris hēt pr̄, qd patronus: & ꝙ pōt emācipari fili' retento nepote in ptāte, & ecōuerso. Itē circuitus & fictiones reprobari.]

a ¶ Preterea. Non solum supradictis modis, sed præterea &c.

* ¶ Adde, ꝙ emācipatio dr̄ quasi emancipio, & dño nostro emissio. Est .n. mācipiū, dñium. vñ emācipare fundū pro alienare, Suetonio, & Plinio.

b ¶ Liberi. Generale nomen est ad omnes inferiores, vt J. tit. ij. §. fi.

c ¶ Procedebat. i. ea demum ad effectum perducebatur. Accur.

d ¶ Per imaginarias. i. fictitias. sic & ff. de re iu. l. imaginaria. nā pr̄ vendebat filiū, ꝓ vno nūmo forte, & emptor eū manumittebat, vt hic, & ff. d c. di. liberos. §. j. & C. eo. l. fi. j. rn̄. & fa. ad hoc. J. d test. §. j. & ꝑ ꝑ hoc dicebat fili' capite minui. Sed cū hodie talia ñ fiāt, vt sequit, nūqd dr̄ capite minui? †Rñ. sic: q a statum mutat ad minus,

*

† Hæc eādē q. mouet gl. in §. minima super ver. vel ꝓ in fi. J. de cap. dim. vbi vide melius seipsam declarat.

vt ĵ.de ea.di.j. respon. & §. minima.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ dixit imaginarias venditiones, quia in emancipatione quędã similitudo vẽditionis interueniebat. Imaginarium enim dr̃, ꝙ ad imaginem, vel similitudinem introductũ est, Auctore Alci. lib. Parer. 3. c. 11. qui etiã declarat d. l. imaginaria.

a ¶ Ex Imperiali rescripto. Et hoc modo etiam sine vẽditione fiebat, vt puto.

ADDITIO. Et est tõ ... Ang. hic, quia frustra præcibus implorātur, quod daī à iure l j. ff. ad municip.

† aliàs nõ est via. † alias ad. † aliàs &

vẽdõnes, & inter cedẽtes manumissiones celebrabāt: vel ex Imperiali rescripto. [a] Nr̃a autẽ prouidentia ẽt hoc in melius per constitutionẽ [b] reformauit, vt fictione [c] pristina explosa, [c] recta [e] † via † apud competentes iudices, vel magistratus, [f] parentes intrent, [g] & filios suos, † vel filias, vel nepotes, vel neptes, ac deīceps, à sua [h] manu dimittant. Et tũc [i] ex edicto [k] Prætoris ĩ bonis [l] hm̃oi filij, vel filiæ, vel nepotis, vel neptis, quique à parente manumissus [m] vel manumissa fuerit, eadem iura præstantur parenti, quæ tribuuntur patrono [n] in bonis li-

b ¶ Per constitutionẽ, vt C. de emancipa. li. l. fi.

c ¶ Fictione. aliàs functione. idest v-sus: aliàs fictione: aliàs factione.

SYL. * ¶ Legendũ fictione: intelligit autẽ Imperator imaginariã illã venditionẽ, de qua dixi in figuratione casus.]

d ¶ Explosa. Ideit expulsa. sic. ĵ. de fideicom. hære. §. sed q a stipulationes.

e ¶ Recta via. vel indirecta, nõ curo. Vel dic. i. recto iure.

SYL. * ¶ Dic. recta via. i. nõ p antiquas ambages & circuit*: opponit. n. recta via circuita, de quo loquiť iste tex. & l. fi. C. de eman. lib. ibi, Iubemus huiusmodi circuitu in posterũ quiescere.

f ¶ Vel magistratus quoslibet, ẽt si si habẽt merũ Imperiũ, vel mistũ, vt in auth. de desen. ci. §. nulla colla. iij. & ẽt extraordinarios. vt duo Bononien. corã iudice Mutī. vt ff de manu. vin. l. ẽt. §. fi. C. de iudi. l. vlti. aliàs penul. †

g ¶ Intrent. si iudex est in domo: idẽ vbicunq; sit, dummodo non in loco turpi, vt ff. de iusti. & iur. l. pe. & ff. de arbi. l. si cùm dies. §. pen.

† melius probat. l. j. de off. p cõ. & leg.

* ¶ Vsus est Iustinia. verbo intrent pro adeāt, sicut & in l. fi. C. de eman. libe. dixit intrare tribunal.

SYL. h ¶ Sua manu. † i. debet capere eum p manũ, & relaxare eũ per verba ad hoc idonea: vel dic manu i. potestate. nã qnq; & nõ capta manu emãcipatur, vt C. de emanci. li. l. pen.

† Et ita ẽt ter obseruatur sn Ange. q fit inter p senres, & etiam inter absentes, vt hic sequitur.

SYL ¶ Adde, ꝙ formam hodiernę emancipationis ponit Ang. hic.]

i ¶ Et tũc. i. ex tunc. na prius occuparet pr̃ oĩa iure peculij, vt ĵ. q non est pmi. ta. test. §. j. & est similε tunc. ff. de condi. & dem. l. 4. in fi. & ff. si cert. pet. l. lecta. & ff. de vulg. subst. l. in substitutione §. j.

k ¶ Ex edicto. s. posito. ff. si quis à pa. sue. man. l. j. in fi. j. respon.

l ¶ In bonis. acquirendis vel acquisitis, vel à patre sibi nunc collatis.

m ¶ Manumissus. i. emancipatus, impropriè enim ponitur, vt ff. quando actio de pec. est an. l. j. §. alienatio.

SYL. ¶ Adde, ꝙ nõ ē impropriè attẽta forma antiqua: q a imò erat ,ppriè manumissio, q̃uis atrenta forma hodierna sit impropriè dictũ, capiendo manumissionẽ ĩ sua spẽ, ,put cõpetit seruis: sed si capiam* verbũ, manumittere, ĩ suo primordiali sigñatu, ita appliCat ad dimissionẽ à patria ptãte, sicut ad dimissionẽ à potestate dominica.

n ¶ Patrono patronus aũt succedit liberto ĩ totũ ab intestato, filijs si extãtib. ex testõ, in tertia parte bonorũ liberti, libetis existẽrib. in nihilũ: licet olim eẽt aliter, vt ĵ. de suc. l. §. j. & ij. & §. sed nr̃a. sic erit hic in pr̃e. Sed hęc similitudo interdũ fallit: nã iterdũ habet totũ pater, vt si filius turpẽ perso

Patronus q̃ liter succedit liberto. Fili quib. casibus succedit filio, & in quibus non, nam

liberi. Et prętерea, si impubes sit filius, vel filia, vel cæteri, ipse parens ex [a] manumissione tutelam eius nanciscitur. [b]

Admonendi aũt sumus, liberũ [c] arbitrium esse ei, q filiũ, & ex eo nepotẽ vel neptẽ in ptãte † habebit, [d] filiũ quidẽ de potestate dimittere, nepotem verò vel neptem retinere: & econuerso filiũ quidem in potestate retinere, nepotẽ verò vel neptem manumittere, [e] vel [f] oẽs sui iuris efficere. Eadẽ

nam instituit hæredem, ut ff. si à pa. qui fu. ma. l. P. Antonius. in princ.

SYL. * Ratio dñiæ potest esse, qa hæreditas debetur patrono tm̃ ex l. (nam non debetur, nisi illa tertia pars, quã l. statuit esse debita) parẽti verò etiam rõne miserationis: quæ rõ est naturalis, & respicit totam hæreditatẽ.]

Interdũ nihil ex successione, vel alio modo, vt in sex casibus. s. quando pretium emancipationis accepit pr̃ à filio.

SYL. * Potest fortè esse rõ, qa in liberto clarũ ẽ, ꝙ pretiũ, qđ dabaẽ, erat peculiare & ipsius dñi: vnde nec repetitur postq̃ fuerit datũ, q̃uis dominus non manumittat. l. si liber. C. de cond. ob cau. at in filio potetat esse peculium castrense vel quasi, in quib. pater nullum ius habet, & ideò amplius teneatur, quia pretium verè fit ipsius.]

Item qñ filius est miles, & habet castrensia, vt ff. si à pa. quis fu. ma. l. j. §. si parens. & §. est & alius. & ff. de testa. mili. si à milite. §. fi. & l. seq.

SYL. * Adde, ꝙ nec patronus vllum ius habet in bonis castrensibus liberti. l. etiam. §. patronus. ff. de bo. lib.]

Itẽ filijs alijs patri, licet hæredib⁹, nõ daẽ, vt ff. si à pa. quis fue. man. l. j. §. liberos secus est in filijs patroni.

SYL. * Ratio est illa, quam assignat Impera. j. de fid. tu. vers. Quoniam filius.]

Item quãdo emancipauit coactus, vt ff. si à pa. quis fue. manu. l. fin.

SYL. * Hæc non est propriè dñia, quia casus iste non cadit in dño, qui si malè hẽt seruũ, cogitur vendere, nõ manumittere. §. fi. s. de ijs qui sunt sui vel alie. iu. & si quo casu pp necessitatẽ manumittit, in ipso quoq; resoluunẽ iura patronatus. l. j. C. de li. & eo. li. & c. j. C. de bon. lib. vbi hoc sentit Albe.

Item Caluisiana non ita patri, vt patrono, datur, vt ff. si quis à pa. fue. manu. l. j. §. si parens. & l. non vsque.

Ratio redditur in d l. non usque. SYL.

Itẽ nec operas à filio, ut à liberto, patronus hẽt, † vt ff. si qs à pa. fue. man. l. pe. — † aliàs habet.

* Rõnẽ affert Iuriscõs. in l. pen. ff. de obseq. à lib. vel liber. pa. & pat. pst.] licet hæc prædicta specialia in patrono † vera ñ sint, vt colligi tur ex generali capite illius tituli; Si quis à pa. fue. man. l. j. j. cñ. & ij. & in specialibus casibus, qui in illo titulo ponuntur, vt dictũ est. Sed s̃m hoc semper vr̃ pater amittere, cùm semper præmiũ emancipationis habeat hodie, vt j per quas p. so. nobis acqu. §. hoc quoq;. C. de bo. quæ li l. cũ oportet §. pe. Sed dic istud legale, non conuentionale præmium esse, & ideò licitum, nec puniẽdum, vt C. de. admi. tut. l. sancimus. j. & C. ad l. Iul de adul. l. Gracchus. † — SYL. — † aliàs verò.

** Not. ergo ex hoc text. ibi, eadẽ iura. iuncta gl. in ver. patrono. ꝙ nõ vitiatur generalis æquiparatio, q̃uis existant aliquæ differentiæ per alias leges inductæ. idẽ probatur l. illud. ff. de dona. cau. mor. iuncta l. tam is. §. j. eo. ti. & j. de dona. §. mortis. vbi gl.]

† Dic, ꝙ de cõsuetudine aliter obseruatur, qa pater in emancipatione donat alio s̃m Ang. & la. h.

a Ex manumissione. Idest ex emancipatione.

b Nanciscitẽ. cõcordat huic verbo. j. de leg. par. tut. & j de fidu. tu. in prin.

c Liberum arbitriũ nisi in casibus, vt j. eo. in fi. dicemur: & fa. ad hunc §. ff de adop. l. liberum.

d Habebit. vt s. de pa. po. § q. igiẽ.

e Manumittere i. emancipare.

f Vel omnes. repete, liberum esse.

Sed & si ¶ Catis nõ figurabiẽ aliter: qa dubitãdi & decidẽdi rõ assignata fuit s. in §. sed hodie s. de adopt. SYL.

& de ꝓnepote, & pronepte, dicta esse intelligantur.

¶ Adoptatus ab ascendēte exit patriam ptātem, & transit in ptātem adoptātis. h. d. ex l. cū in adoptiuis §. si verò pater. & l. fin. C. de adop.

¶ Sed & si pater filiū, quem in ptāte habet auo, vel ꝓauo naturali secūdum nostras constōnes [a] super his habitas, in adoptionē dederit: i. si hoc ipsum actis interuenientib. apud competentē iudicē manifestauerit, pn̄te [b] eo, q adoptatur, & nō ꝯdicente, [c] necnō eo pn̄te, qui adoptat: soluit̄ quidē ius ptātis patris naturalis, trāsit [d] autē in huiusmodi parentem adoptiuum, in cuius psona ēt adoptionem esse plenissimā antea dixim⁹. [e]

Not. ꝙ dictio, sed & si, ponit diuersitatē facti, & idētitatē iuris. Itē ꝙ adoptio exigit scripturā. Itē ꝙ p̄sentia, & taciturnitas hētur ꝓ ꝯsensu. Itē ꝙ eo dē tpe quis transit de ptāte vnius, in ptātē alterius oibus viuentibus. Itē no. ꝙ hæc adoptio non pōt fieri cū absētibus. Item ꝙ nō in conuenit, ꝙ vna decisio respectu diuersorū titulorū, & sic diuersæ materiæ replicet, nec p hoc dr̄ superflua.]

a ¶ Cōstōnes. vt C d̄ ado. cū in adoptiuis. & s̄. de ado. §. sed hodie, & §. si verò.

b ¶ Præsente eo. nisi sit infans, vt C. de eman. lib. l. pe.

** Adde, ꝙ est melior text. in l. etiam infantem. ff. de adop. & ratio, cur nō exigatur consensus in infante, est, qa nec consentire potest: requiritur enim in ijs, qui consentire possunt.]

c ¶ Non contradicente. No. patientiā consensui compatari: sic qui tacet, affirmat: sic ff. de pig. l. fideiussor. ij. §. pater. & ff. solu. mat. l. ij. §. si Arg. contra ff. de adop. l. ij. §. j. † & de procur. filiusfa. §. Inuitus. Accur.

† Sed ibi s̄m Christo. requiritur expressus cōsensus ꝑ forma. SYL.

¶ Adde, ꝙ hæc est mā. l. q̄ dotis. ff. so. matr. vbi Ias. ponit 17. casus in quib⁹ præsens, sciens, & tacens hr̄ pro consentiente, & 7. casus cōtrarios, ex quibus omnia iura soluunt̄. Ego verò in Commen. vt consulerem iuuenū studijs oēm hāc materiā in pauca capita reduxi, ac q̄ simplicissime explicui.]

** Adde, ꝙ iō in casu text nr̄i tacens cōsentire vr̄, qa nō poterat īuitus dari in adoptionem l. cum in adoptiuis. ver. cū enim. C. de adopt. Nā qui pōt cōtradicēdo actū impedire. si est, præsens & taceat, hr̄ ꝓ cōsentiēte. l. sępe. ver. sed sciētib. & ver. cur. ff. de re iu.

d ¶ Trāsit. Ergo nō tollit̄ patria ptās, sed transfert̄. Ad qd ergo hic casus in hoc titulo ponitur? Respō. quia, & si non tollit̄ incōmutabiliter, tollitur tñ quo ad primū. Idē dico in eo, q iudicat̄ in ptāte mea non esse: nā non efficit̄ sui iuris, cùm snīa nō faciat ius: immo remanet in ptāte, licet quo ad me ꝓ emācipato hēatur. vt ff. de cōdi. ind. l. Iulian⁹. in prin. & l. vl.

* ¶ Vltimū dictū gl. prætereq̄ ꝙ est impertinens, qa qui pronunciat̄ esse sui iuris, habetur per oia ꝓ tali. l. res iudicata. ff. de reg. iur. qđ nō contingit in adoptato ab ascēdente, cū transeat in eius ptātē tñ est ēt falsum, quia snīa ut pote iuris ciuilis p̄t patriā ptātē tollere, q̄ similiter est iuris ciuilis, licet nō possit tollere obligationē naturalem. d. l. Iulianus. SYL.

e ¶ Diximus. vt s̄. tit. j. §. si verò.

¶ Illud aūt. ¶ Diuidit̄ in duas partes. Primò dicit de filijs an̄ emancipationē patris conceptis. Secundo de cōceptis postea. secunda ibi, quod si post. Diuisio.

* ¶ Casus. ¶ Quia dictū fuit, ꝙ emācipató filio, soluit̄ pr̄ia ptās: quærebat̄, an nepotes ex eo, q̄ tpe emācipationis reperiunt̄ ꝯcepti: nascant̄ in ptāte filij, dubiū aūt faciebat, qa cū an̄q̄ nascant̄, ñ possint dici eē in ptāte aui l. fin. ff. de colla. bo. postea verò q̄ nati sunt, reperiant pr̄em capacē pr̄iç ptātis, videbat̄ ꝙ deberēt ei applicari, sicut videmus in ancilla prægnante, q̄ si ma- SYL.

si manumittatur, partus postea edit⁹ nõ erit dño, sed efficit liber. §. sufficit. s. de inge. quo nõ obstãte decidit cõtrariũ, quia, cũ iã sit quæsitũ ius ipsi auo in d. partu, si nõ tũc dũ erit in vtero, saltem postea eo nato per retro tractionẽ d. l. fi. de coll. bo. liberãdo filium nõ censet velle liberare nepotem, sicut nec cũ emancipat filiũ natis iam nepotib⁹. §. præterea. ver si. Admonẽdi. s. eod. nec obstat § sufficit. s. de inge. quia vt ait Ioa. Fab. illud est introductum fauore libertatis. vt scilicet sufficiat ad eam cõsequendã, matrẽ aut conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tpe, liberã fuisse: nepoti verò supradicto, necesse est oĩnò subiectũ esse, nec ei magis expedit esse in ptãte patris, q̃ aui, imo magis aui, tũ propter præsumptionem uitæ breuioris, tum quia censetur auus habere plura bona, quàm pater. no. sum.

¶ Emancipato filio, vel in adoptionẽ dato, nepos tũc cõceptus remanet in ptãte aui. h. d.

¶ Illud [a] aũt scire oportet, ꝙ si nur⁹ tua ex filio [b] tuo cõceperit, & filiũ postea emancipaueris, vel in adoptione dederis p̃gnante nuru tua, nihilomin⁹ qđ ex ea [c] nascit, in ptãte tua nascit. Quod si post emãcipationẽ, vel adoptionẽ cõcept⁹ fuerit, patris sui emãcipati vel aut adoptiui ptãti subijcitur.

¶ Nemo inuitus cogit emãcipare. h. d. ex l. non põt. ff. de adoptio.

¶ Et [d] quidẽ neq; nãles [e] liberi, neq; adoptiui, ullo pe nẽ [f] mõ pñt coger parentes de ptãte sua eos dimittere.

a ¶ Illud. Hic §. tradit duo præcepta, s. de adopt. §. sed hodie.

b ¶ Ex filio. s. naturali & ltĩmo: secus in legitimo tm̃, vt in adoptiuo: nã tũc filio emancipato: ẽt nepos ex eo emãcipatus vr̃ ꝭm quosdam, vt ff. de cap. dim. l. liberos. §. emancipatio. & ff. de adopt. l. sed & nepos. Vel melius † dic in eo idẽ, qđ in naturali, vt in fine huius tit. & ff. de adopt. l. liberum. & ff. de cap. & postl. reuer. l. si me tibi.

Hæc o- t. est te- enda.

c ¶ Ex ea nascitur. Secus in ancilla prægnante manumissa vel alienata, vt s. de inge. §. sufficit. ff de acquir. re. do. l. fi. & C. de prob l. matrem.

SYL. ¶ Adde rationem differentiæ quam posui supra in positione casus.

* ¶ Et quidẽ. Casus. In §. tradẽte regã lã nõ est figurãdus, regula. n. iuris est, ꝙ nemo inuitus cogit iuri suo renũtiare: & sicut iura p̃riæ ptã:is non possunt solui inuitis filijs. §. generaliter. I auth. qui mo. na. effi. sui eo dẽ mõ nõ põt filius rõne cuiusdam relationis cogere patrẽ sesẽ emãcipare Cũ. n. negotiũ utriusq; agat, vtriusq; ẽt voluntas exigit. l. pe. C. de emãci. li. sola: n. emancipatio infantis, vt ibi dem dicitur, vnius tm̃ consensu fieri potest. No. summarium.

d ¶ Et quidẽ, hoc est ꝭm præceptum, & tepete, Scire oportet, quòd neque &c.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc subauditio nõ ẽ necessaria. nã est §. separatus à superiore, & cõtextus orationis per se subsistit.

e ¶ Naturales. subaudi & legitimi: nã naturales tantùm non sunt in potestate, vt s. de nup. § fi.

f ¶ Penè. Hic no. talẽ regulam, ꝙ nullus põt compellere patrem, vt emancipet eum: qđ fallit in quatuor casibus, & ideò dicit, penè, vt si pr̃ agnouerit legatũ sibi relictum hac cõtemplatione, vt liberos emanciparet: nam tunc cõpellitur extra † ordinẽ emancipare, vt ff. de cõdi. & dem. l. si cui. Itẽ pr̃ cogitur si Titius adoptauit priuignum suũ: cõpellitur emancipare eum eo pubere facto, si probauerit sibi non expedire esse in ptãte, vt ff. de ado. l. nonnunq̃ † l. officio & l. seq. Idẽ in quolibet adoptiuo, vt iudicis, ff. de min. l. 3. § si qs minor. Item si fi Bar. in d. liæ peccandi necessitatem imponat, vt l. si cui. C. de epi. au. l. si lenones. Itẽ si filium malè & contra pietatem affecerit, vt ff. si qs à pa. l. fi. Itẽ econtrà filius non potest

Emancipate filii in quibus casib

† l. officio iudicis

potest compelli, vt emancipetur, vt in Auth. quibus mod. nat. effic. sui. §. generaliter. coll. vj.

SYL. ¶ Adde. ꝙ ſm opi. gl. ēt ex iusta cā nō cogit: attñ cōis opi. est in ꝯrium, in l. quidā cū filiū. ff. de verb. obl. in l vti. e. tit. vt ibi refert Iason, q dicit, ꝙ sicut ex iusta cā cogit pr emancipare, ita cogatur filius emancipari.]

¶ De tutelis.

¶ Nō summatur, qa ꝓfatur de quo sit dicturus: diffinit tutelā: declarat, q sint tutores, & vnde dicti sint. ex l. j. ff. eod. titu.

Continuatio. ¶ De tutelis. ¶ Imper. continuat hāc rub. Vel sic: Dictū est s. de quadā diuisione personarū: qa quædam sunt sui iuris, quædā alieno iuri subiectæ sunt: verùm quia est reperire aliam diuisionem, quia quędam sunt in tutela &c. ideò sequitur videre de tutelis.

Diuisio. Ranseamus. Iste titulus diuidit in quatuor partes. Primò subdiuidit primum membrū personarum positū, s. tit. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. Scdō diffinit quid sit tutela. Tertiò, qui sunt tutores, & vnde dicātur. Quartò, qui sunt illi, qui possunt tutores ex testō dare. Secūda ibi, Est autem. Tertia ibi, Tutores. Quarta ibi, Permissum. Aret.

SYL. ¶ Casus nō figurat, quia procedit diuidēdo & diffiniendo. No. ꝙ personarū, quę non sunt in aliena ptāte, aliæ sunt sub tutela, alię sub cura, alię neutro iure tenent. Itē ꝙ cognitis ijs, qui sunt in tutela vel cura, cognoscentur qui neutro iure tenētur: & vtitur Imper. eodem modo arguendi, quo vsus est s. in tit. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. in princ. attamē hoc argm non vr bonum in hoc tex. quia cùm disiunctiuè dicat, Cognitis ijs qui sunt sub tutela, aut cura, cognoscētur qui neutro iure tenentur, argum. erit fallax: qa si cognoscētur qui sunt sub cura, nō cognoscentur qui neutro iure: q̃ poterūt esse sub tutela. Ideò vt bonū sit arg. necesse est intelligère copulatiuè, nō disiunctiuè. Itē no. ꝙ cognito vno contrariorū, cognoscitur aliud. Itē diffinitionē tutelę. Itē ꝙ tutela datur principaliter personæ. Item ꝙ tutela est de iure ciuili. Itē ꝙ tutor est cui diffinitio tutelæ cōpetit. Item ꝙ ꝓptia deriuatio vocabuli sumit ex diffinitione. Item quòd valet argum. ab etymologia: & ꝙ tutores dicūtur defensores pupillorum. Item ſm dictam declarationem nota, ꝙ dictio, vel, ponitur pro &.]

 Ranseam[a] nūc ad aliā diuisionē persona rū. Nā ex ijs[b] personis, q̃ in ptāte nō sunt,[c] quędā vel in tutela sunt, vel in curatione, q̃dam neutro[d] iure tenetur. Videamus ergo de ijs, q̃ in tutela, vel in curatiōne sunt. Ita enim[e] intelligem[9]

a ¶ Ad aliam. Nam diximus duas, vt s. de iure perso. in princ. & s. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. in princ.

b ¶ Ex ijs. Nota ergo, ꝙ hic distinguit illud membrū, Quædā sui iuris sunt: quod est oppositū illi, Quædam alieno iuri subiectæ sunt: vt s. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris.

c ¶ Non sunt. Qui ergo in tutela, vel cura sunt, sui iuris sunt. filiusfamilias ergo nō potest hr̃e tutorē vel curatorē, vt hic, & C. de cur. fur. l. fi. in princ.

SYL. ¶ Adde curatorem dari filiofam. vel potius eius bonis, in quibus pātri nō quæritur vsusfructus. l. fi. §. sinautem patre recusante. C. de bon. quæ lib.] Sed contra. C. de senten. pas. l. fin. §. j. quia filius eius, qui est apud hostes, est in tutela, & tamen non est sui iuris, vt s. titu. j. §. si ab hostibus. sed ibi verè non erat in potestate, cùm pater deportatus esset, vt diximus suprà tit. j. §. cùm autem.

d ¶ Neutro. Nec tutela, nec cura.

e ¶ Ita enim. Quia contrariorum eadem est disciplina, vt hic, & s. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. in princ.

Intellige

cæteras personas, q̃ neutro iure tenent: ac prius despiciamus de ijs, q̃ in tutela [a] sunt. Est autē tutela (vt Seruius [b] † disfiniuit) vis [c] atque potestas in capite libero, ad tuen-

† aliàs diffinit.

SYL. * ¶ Intellige quo ad cognitionē, q̃a cognito vno ɔ̃triorum, cognoscitur ēt alterum, vt hic, non quo ad dispositionem, quia cùm ɔ̃triorum sit contraria ratio, dispositio est etiam contraria. l. fin. §. fi. ff. de leg. iij. Bald. in l. fi. C. de solu.]

a ¶ In tutela. sunt. de alijs dicetur, infrà de curat.

b ¶ Est autē. Seruius. nomen est Iurisconsulti. & facit ad hunc §. ff. eo. l. j.

c ¶ Vis atq; potestas. i. violenta ptās.

SYL. ¶ Adde, ꝓ hæc expositio reprobatur per Doct. post Bar. in l. j. ff. eo.]

Nam datur tutor inuitus: cùm enim sit munus publicum, vt ĩ. de excu. tu. & cu. in princ. ergo inuitus datur, vt C. de decur. l. nullus. x. lib. 10.

* ¶ Adde cautelam, ne quis inuitus cogatur suscipere tutelam, licet non habeat aliquam excusationem, vt s. faciat, seu procuret, ꝓ non reperiat, qui velit fideiubere pro eo pro prædicta administratione, vt docet Cæpol. cautel. 16. per tex. in l. si quis. §. fi. ff. de excu. tu. & ita ait notare Bald. in l. j. in fi. & l. ij. C. quod cùm eo.

¶ Item inuito datur, vt ff de tu. & cu. da. ab ijs. l. necnon, & ff. de tu. l. ij. vñ patet, ꝓ hæc est alia potestas, quàm patris in filium, & domini in seruum cum illa ad commodum, vt ĩ. p quas perso. nob. acq. §. j. & s̃. de ijs qui sunt sui vel alie. iu. § ij. hæc verò ad onus: tenetur enim de dolo, & lata culpa, vt C. arb. tut. l. ij. Item per hoc, quòd datur inuito differt, à curatore, qui volenti datur, vt ĩ. de cura. §. item inuiti. & ff. eo. l. iij. §. si pupillus. Vel dic, vis, ad cogendum, potestas ad imperandum.

SYL. ¶ Adde, ꝓ Doc. hic, & in l. j. ff. eo. impugnant hanc gl. dũ vult, ꝓ stãte sua interpretatione tutor volens, & volenti non diceretur tutor: sed tu salua, q̃a verba diffinitionis, & ipsa diffinitio saluatur, si à cõiter accidentibus comprehendat casus; & rem quæ diffinitur: tex. est clarus in l. suus quoque. §. puto ff. de hær. inst. ponit Arc. in l. j. ff. de testa. q̃uis aliter voluerint quidã Mod. quorum dictis alibi rñdi.

* Verius tñ est duo hæc nomina idem significare, & ad maiorem expssionē potestatis tutelaris coniuncta fuisse. est enim honesta locutio, quã & Teren. in Heauton. & M. Tull. lib. 4. de Natu. Deo. vsurparunt: quin etiam idem Iustinia. ĩ. de interdi. §. Retinendæ. versicul. Quorum.]

¶ Adde, ꝓ potestas hic accipitur pro auctoritate, s̃m Alcia. in l. potestatis. ff. de ver. sig. & rectè. nam alioquin pugnaret hic tex. cum eo, quòd dicitur superius. psonas, q̃ in tutela sunt, minimè in ptãte esse. Nec est dubitandum, quin hic legi oporteat, vis, non ius, vt quidam falso opinantur. id enim demonstrat Iustinia. paulopost ibi, tutores autem sunt qui eam uim, ac potestatem habent.

d ¶ Libero. Nam nisi sit liber pupillus, non põt hře tutorem, cùm si seruus sit, non sit sui iuris: q̃d est necesse, vt s̃. eo. in princ. Item & si dubius est, p̃t hře tutorem, ut ff. de tut. & cura. da. ab ijs. l. ei qui. Est tñ casus, ubi seruo datur tutor, ut ff de tuto. & cura. da. ab ijs. l. si impuberi. j. rñ. cui tñ legi signatur cõtra. ff. ad Treb. l. si res aliena. §. seruus & l. cogi. §. fin. & his duabus est alia contra. ff. eo tit. l. mulier. § non est. Quæ legum contrarietas ita soluitur: cum libertas fideicõmissaria, & hæreditas relinquit ab eodem præstanda, poterit seruus cogere, ut institutus hæreditatē adeat: & tunc datur etiam seruo tutor: ubi uerò ab uno hæreditas, & ab alio libertas relicta est: non potest, nisi prius præstita ei libertate: tunc enim coget alium hæredem hæreditatem adire, & sibi restituere, secundum Ioan.

Tutor q̃nq; seruo dat.

SYL. * ¶ Adde, ꝓ hæc uerba. In capite libero, designãt psonã tutoris, nõ pupilli,

ut

vt apparet ex sequentibus, dũ dicitur: Ad tuendum eum &c. & apertius ex l. j. ff. eod. quemadmodum hoc loco in Commen. demonstratum est.]

a ¶ Ad tuẽdũ. propter hoc etiam remouet patriã ptãtem, quæ nõ est ad tuẽdũ (i) sed ad gubernãdum, prout vult, & sibi acquirendum.

† aliàs seipse.

ADDITIO. (i) s principaliter, sed bene in consequentiam. l. fi. §. necessitate. C. de bon. quæ lib. vnde non consideratur. l. j. C. de auct. tut. vide hic per Chri.

† aliàs ex que ipsa re nomẽ &c.

dum[a] eũ, qui p p[b] ætatem † se defendere neq̃t: Iure[c] ciuili data[d] ac pmissa. Tutores ãt sunt, q eam[e] vim ac ptãtem habẽt: † ex qua[f] re ipsi nomẽ acceperũt. Itaque appellantur tutores, quasi tuitores, atque defensores,[g] sicut ędituí dicũtur, qui ædes[h] tuentur.

¶ Filio in potestate testamento tutor dari põt: & ne poti, nisi in patris potestatem recasurus sit. h. d. ex l. j. ff. de testa. tute.

b ¶ Propter ætatẽ ad differentiã curatorũ, qui dantur furiosis & mente captis, qui propter morbum se defendere si possunt, vt ĩ. de cur. §. furiosi.

SYL. ¶ Adde, q talis curator furiosi datur principaliter personę, prout declarat Sal. in l. in copulandis. C. de nup.]

† Et ideò differt à tutela ppriæ personæ rerumq; ppriarũ, q̃ a est de iure gentiũ l. vt vim.

c ¶ Iure ciuili. † Nota tutelam esse de iure ciuili, licet omnes ferè cõtractus sint de iure gentium, vt s. de iure na tu. §. ius autem.

d ¶ Data. scilicet à lege vel iudice, pmissa verò à testatore dicitur, vt ĩ. e. §. permissum. Vel dic data personæ principaliter, permissa secundario rebus, vt infrà titul. j. §. certæ. & infra de excu. tut. §. datus.

SYL. ff. de iust. & iur. & l. 3. ff. ad le. Aqui. sm Chri.

* ¶ Ego datam à l. intelligo, quantũ attinet ad legitimam, permissam autem ab eadem l. vt s. vel à iudice, vel à testatore detur. §. permissum. ĩ. e. & ff. de tuto. & cura. da. ab ijs.

e ¶ Eam vim. Quę est dicta s. proxi. §.

f ¶ Ex qua re. i. vi & potestate.

g ¶ Defensores. & secundum hoc etiam curatores sunt tutores, secundũ Io. & plerunq; sic appellantur. ff. de leg 3. l. cũm filio. § j. ff. de min. l. j. §. ij. & l. etiam §. ex causa.

ADDITIO. Hanc gl. reprobat Ias. q̃ a licet allusio vocabuli conueniat, non tamen procedit, quia repugnat diffinitio. vt not. Bar. in l. j ff. de testa.

h ¶ Qui ædes. Vt est præfectus vigilũ, & qui cũ eo de nocte vadũt, vt ff. de offi. præ. vig. l. iij. §. sciendũ. Accur.

SYL. ¶ Adde, q quamuis hæc deriuatio possit eos etiã in sui generalitate comprehẽdere, tamen propriè æditui sunt (si Festo credimus, quẽ sequitur & Papinianus noster in l. cũ pater. §. donationis. de lega. 2.) qui ædes sacras tuentur, non alias: cuius verbi significatum attigi diligentius hic in Annota]

Diuisio. ¶ Permissũ. Diuiditur in tres partes. Primò ponit dictũ in genere. Secundò illud modificat. Tertiò modificationem exemplificat. Secunda ibi, Ne potibus. Tertia ibi, itaque.

SYL. ¶ Calue. Dubitatũ fuerat. an testõ tutores filijs & nepotibus dare liceret. dubitationem facere poterat: quia cũ (vt supra dictum est) mortuo patre, vel auo, lex faciat filios sui iuris ipso iure § j. s. ti. j. non videbat in potestate esse illius, qui ex dispositione legis priuabat̃ mediãte morte ptãte patria, imponere hoc onus filijs, aut nepotibus suis eo t pe, quo non poterant esse amplius in sua ptãte: cuius contrariũ deciditur: quia q̃ uis efficiãtur sui iuris, tñ, quia huiusmodi impuberes egẽt aliquo, qui personã, bonaq; ipsorũ tueatur, quem ex se eligere non possunt ob infirmum animi iudiciũ, concessit lex p̃næ prouidentiæ, vt posset ẽt prouidere eo t pe de eo, qui personam ipsorum regeret, gubernaret, ac tueretur.* Sed hoc distinctionẽ recipit: nam filijs indistinctè possunt dari tutores à patre illorum, cuius ptãti subiecti sunt: nepotibus

potibus verò ita demũ possunt parentes testõ tutores dare, nisi post mortem eorũ in ptãtem patris sui sint recasuri, q̃a eo casu cũ sint filij fam. non possunt tutores habere. ĩ. hoc titu. in principio.]

Doct. Bar. in l. naturali. §. j. ff. de cõfir. tut. vbi vidẽdũ, & hic in meis Cõmẽ.]

d ¶ Testamento. vel codicillis testamẽto cõfirmatis. vt ff. de test. tute. l. 3.

* Adde, ꝙ cũ hodie semper cõfirmati cẽseantur. §. non tñ. ĩ. de codi. etiam codicillis indistinctè tutor dari pôt: quod intellige, si testamentũ est factum, aliàs secus, vt ait Barto. in d. l. 3.

e ¶ Tutores. sed non curatores, vt ĩ. de cut. in princi.

* ¶ Ratio diuersitatis assignatur ibi in figuratione casus.

¶ Permissum [a] est itaq; parẽtib. liberis impuberib[b], quos in potestate [c] habẽt, testõ[d] tutores [e] dare, & hoc in filios, filiasque, pcedit oĩmodo: nepotibus verò, neptibusq; ita demum parentes possunt testamento tutores dare, si post mortem eorum in potestatẽ patris sui nõ sunt recasuri. Itaque si filius tuus mortis tuæ tẽpore in ptãte tua sit, [f] nepotes ex eo nõ poterunt [g] ex testamẽto tuo tutores [h] hr̃e, quamuis in ptãte tua fuerint. s. quia mortuo te in potestatẽ pr̃is sui recasuri sunt.

Not. ꝙ quilibet ascendens in infinitum, qui habet liberos in potestate, potest testamento de tutore prouidere, intellige tñ concurrentib. requisitis in hoc tex. Itẽ ꝙ dictio, oĩ. nò, importat idem, quod generaliter.

Tutela est triplex. a ¶ Permissũ. q̃a q̃dã gñaliter vidimus de tutelis, & omnis tutela est vel testamẽtaria, vel datiua, vel ltĩma; itaque prius de testamentaria, vtpotè de digniore videamus in hoc tit. & seq. De legitima autem dicetur infra de leg. agn. vsque ad tit. de atti. tu. De datiua dicetur ĩ. de atti. tut. per totum.

* Quòd hic dicitur permissum, intellige l. 12. tab. vt scribit Caius in l. j. ff. e. verba autẽ l. 12. tab. refert Riuallius hanc fuisse, Tutores liberis in potestate testamento parentes danto.

b ¶ Impuberibus. etiam mutis, vt ff. de tut. l. muto, hoc etiam Prætori & Præsidi licet, vt ff. de tut. & cura. datis ab ijs. l. nec mandante. §. fin.

c ¶ In potestate. Naturalibus etiã dari possunt in ijs quæ sibi relinquuntur, vt C. de confi. tut. l. fi.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ pôt intelligi de naturalibus dupliciter: vel quia solutũ sit vinculum ciuile emancipatione, vel quia nati sint ex concubina. & vtroq; casu dic non esse uim in ptãte dandi tutorem: q̃a vtrisq; dare pôt & in bonis p eũ relictis, & in alijs. sed in hoc vis est ꝙ in vno casu cõfirmatur sine inquisitione, in alio cum inquisitione: ita est

f ¶ Tua sit & nunquam exiuit: alioquin non recidit, vt ff. de adop. l. si pater filium. & de hoc dixi s. titu. j. §. j.

g ¶ Non poterunt. licet miles sit testator, vt ff. de testamen. tut. l. 2.

* ¶ Adde, ꝙ rõ est, q̃a priuilegia militũ ad alterius damnũ non porrigunt. l. impuberi. ff. de admi. tut. q̃d fieret, si patri auferretur ius patriæ potestatis.

h ¶ Tutores. Si aũt filius vel emancipatus est, vel mortuus: tunc nepotes ex eo sunt sui iuris mortuo auo, vt s. tit. j. §. j. in fin. vnde ex testõ aui possunt habere tutorem, vt hic innuitur.

* Intellige de natis ante emancipationem. §. pen. ĩ. tit j.

¶ Cũ autẽ. Caius. Quia dr̃, filijs tutores dari posse, itẽ & nepotibus, q̃situ ẽ an posthumo tutores dare liceat: & videbaĩ dẽm ꝙ n, q̃a cũ ad hoc vt tutor dari possit, sit necesse, ꝙ ij, q b. daĩ, sint sui hr̃des. i. ꝙ sint ĩ ptãte, & teneãt primũ locũ, cũ posthum' ñ sit in ptãte, q̃a nõ natus l. fi. ff. de coll. bo. nõ vr̃ ꝙ ei tutor dari possit: cº cõtrariũ decidiĩ rõne expressa in text. q̃a hr̃ pro nato, quia tutela respectu pupilli est cõmodũ, l. quod dicimus. ff. de ver. sign. S Y L.

* Nec

¶ Pater pōt dare tutorē posthumo, qui, si natus esset, in potestate sua esset. h.d. ex l.j. §. Itē scire. ff. de test. tut.

¶ Cū autē in cōpluribus alijs causis posthumi ꝓ iā natis habeātur, & ĩ hac cā placuit ñ minus posthumis, quam iam natis testamento tutores dari posse: si mō in ea cā sint, vt, si viuis parentibus nascerent̃, sui hæredes, & in ptā te eorū fierent.[b]

¶ Tutor datus filio emācipato cōfirmādus est sine inqsitione. h.d. ex l. qui à patre. ff. de confir. tu.

¶ Sed & si emancipato filio tutor à pr̃e datus fuerit testamēto, confirmādus[c] est ex sententia Præsidis om-

* Nec obstat d. l. fin. qa illud est verū verè, sed postea dato posthumo fictio retrotrahit̃, & fingit̃ fuisse natus tpe testī saltem confirmari, & mortis, & cōsequenter fuisse in ptāte: ita probat eadem l. ibi, sed nato confertur. Not. ꝙ posthumo tutor dari pōt, & quando. Itē ꝙ tutela ē cōmodum pupilli.]

a ¶ In cōpluribus, vt quoties de cōmodo eorū quæritur, vt ff. de sta. ho. qui in vtero. non si de commodo aliorum, vt ff. de verbo. sign. qđ dicimus. Vel si de incōmodo matris, vt ff. de stat. hom. l. Imperator. ADDITIO. Et est rō, quia ōr tractat̃ de cōmodo ventris, qa perempta matre, periret & partus, ſm Bart. in d. l. q in vtero. facit. l. prægnantis. & qđ ibi not. per Bartol. & alios. ff. de pœ. Ange.

b ¶ Fierent. vt quia ex vxore nasciturus erat, vel nutu: aliud si ex concubina, nisi in ijs quæ sibi dimitterent̃, vt C. de cō. tut. l. si. tales. n. tunc nō nascerentur in potestate. s̄. de nup. §. fi.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ hic vr̃ tex. ꝙ suitas esse possit sine patria ptāte, aliàs enim tex. esset supfluus & ineptus, cū copula ponat̃ inter diuersa: nisi dicas hoc factū esse gratia maioris declarationis.

* Adde, ꝙ sui hæredes appellant̃ liberi, q in ptāte parētis sunt, prioreq; locū obtinent inter illos, qui eius ptāti subiecti sunt. §. sui. & §. sed vt nepos. ĩ. de hær. qual. & diff. Item not. ꝙ iste §. similis tex. loquentes de tutoribus datis posthumis, ĩtelligunt̃, vt sint tutores ipsis posthumis natis. l. si nemo. §. fi. de test. tu. nā vētri tutor dari ñ pt sed tantisper dū ē in vtero, ei curator dat̃, qui statim, ac infans editus est decedit suo munere. l. ventri ff de tuto. & cur. da. ab ijs. & glo. in rub. ff. de tute. Rō aūt quare tutor nō det̃ ventri, sed curator, ea esse vr̃, qa tutor datur principaliter ꝑsonæ: atis, q ĩ vtero est, nō est ꝑsona. nec hō, nec aīal, vt ait gl. in l. q in vtero. de stat. ho. & l. cū ĩter C. de fid. libe.

¶ Sed & si emancipato.

¶ Cas⁹. ¶ Quærebat̃, an filio emācipato dari tutor testō posset: & dubium faciebat quia hoc videbatur tantū permissum patribus rōne patriæ ptātis. s̄. e. §. permissum.* vnde cū ea extincta esset propter emancipationem, non videbatur illi tutorem dari posse. Quo non obstante, deciditur verū esse; mero quidem iure & stricto, dationē nō valere ex prędicta rōne, sed tñ iudices necesse hr̃e illā confirmare, quia licet fuerit solutū vinculū patriæ ptātis, durat nihilominus vinculum illud naturale charitatis & affectionis paternæ, q̃ tā efficax est, vt credibile nō videat̃ aliū æque bñ ꝓspecturum eē pupillo rū vtilitati: qua rōne vetitū est ēt inqri de facultatib⁹, & morib. ipsius, itēq; satisdationē exigi, existimantibus legibus paternū sufficere testimoniū. l. de creationib. C. de episc. aud. Hæc tñ vera sunt, quoties in proximo mortis tpe tutorē dederit pr̃, ita vt verisimile nō sit ignorasse condōnē illius, alioquin contra. l. confirmando. cū duab. sequen. ff. de confir. tut. Not. summa.]

¶ Confirmādus. s. nō ergo valebat datio ꝑ se, cū nō esset in ptāte. vt s̄. eo. §. ꝑmissum. Sed nūquid hic tutor cōfirmatus dr̃ testamentarius, qd si esset,

ptæ-

præferetur legitimo, vt j. tit. ij. in prin. an datiuus? quod potest admitti.

SYL. ¶ Adde, ꝙ cõis opi. est, ꝙ sit datiuus: ꝯrium tñ disputando defendit Præpos. Senẽ. in j. casu. q. 3. de quo articulo videndus est meus Commentarius, vbi illũ ꝑ quã diligenter tractaui.

¶ Et facit pro hoc. ff. de verbo. signif. l. lege. & in Authẽ. de defen. ci. à decreto. coll. iij. ita legitimus tutor huic præfertur, vt j. de atil. tut. in princ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. cõiter reprobatur: ** nec obstat obiectio de tex. j. de atil. tut. q a illud procedit in mẽte datiuo: secus aũt est in eo, q habet testimoniũ testatoris, q a is ꝑfertur oĩbus. l. de creationibus. C. de episco. aud.] eam tamen saluat Præpos. Senen. in j. casu. q. iiij. per totum. Sed de veritate vide hoc in loco Comment. meum.

¶ Et ideò glossauit. i. sine inq̃sitione, non ꝙ vellet eum confirmari, si alius esset legitimus, sed quia nõ quæritur an sit locuples, vel non. Sed arg. contra. ff. de cura. fur. l. si furioso puberi.

a ¶ Sine inq̃sitione. i. q a nõ satisdat. s. rẽ pupilli saluã fore. Item locuples sit vel nõ: hoc. n. nõ quęrit, vt ff. de cõfir. tut. l. j. Sed aliud in matre dãte tutorẽ filio: ibi. n. & si non satisdet, tñ cũ inquisitione dat, vt d. l. dr, & C. de cõfir. tut. l. j. Sed quare diuersum in matre dante tutorẽ filio? R ñ. in memoriam præcedẽtis ꝑtãtis, vt ff. de qõ. l. vnius. §. seruus. j. & ff. qui pet. tut. l. fi. & facit ad hoc. j. de satisda. tut. & cur. in prin. ff. de lib. agn. l. j. §. Iulianus. & C. de episc. aud. l. de creationibus. Sed arg. contra. ff. de in lit. iuran. l. videamus.

¶ Quamuis verum sit, hũc tutorem non satisdare rẽ pup. sal. fore, eo tamẽ non pertinet inquisitio, sed ad inuestigationem morũ, & facultatum. Veriorẽ autem rationẽ, quare diuersum fuerit statutũ in tutore à matre dato,

nimodo, idest, sine inquisitione. a

¶ Qui testaméto tutores dari possunt.

¶ Etiã filiusfa. & seruus ꝓprius dari tutor põt, si vel expreßè liberet, vel simpliciter det & nisi errore ductus dederit, h. d.

Ari aũt tutor pt testamẽto, non

reddit tex. in d. l. fi. ff. qui pet. tu. nempè ob infirmitatẽ iudicij muliebris.

ADDITIO. Dic, ꝙ licet mater ibi habeat affectionẽ ad filiũ sicut pater, tñ cùm consilium matris sit fragilius paterno, vt not. gl. in l. j. C. de confir. tut. ideò magis patri, q̃ m̃ri concedit, ꝙ tutorem filio dare possit. Aret.

SYL. ¶ Qui testamẽto tutores dari possunt.

¶ Dictũ est s. quibus testamẽto tutores dantur, sequitur dicere de ijs qui dare possunt. Continuatio.

Ari aũt. ¶ Totus iste tit. diuidit in quinque partes. Primò, qui posũt tutores dari. Secundò, qñ seruus anenus potest in testõ tutor dari. Tertiò, qñ furiosus, vel minor, tutor dat. Quartò, qñ ad certum tps, vel sub cõditione, vel certæ rei datur. Quintò, qñ filijs vel filiab. datur, quibus datus videat. Secũda ibi, Seruus autẽ. Tertia ibi, Furiosus. Quarta ibi, Ad certũ tempus. Quinta ibi, Si quis filiabus. Et hoc principiũ subdiuidit in quatuor partes. Primò, ꝙ paterfamilias, & filiusfamil. potest tutor dari, Secundò, qñ seruus proprius datur cum libertate. Tertiò, ꝙ si sine libertate, tunc taciiẽ vr sibi dari libertas. Quartò, quando credebatur liber. Partes de se patent. Diuisio.

SYL. ¶ Casus. ¶ Proposito tit. qui testa. tut. dari pos. quæsitũ est, an filiusfam. dari tutor posset testõ: & videbatur dicendũ, ꝙ non: quia cũ sit in alterius ptãte, & tutela sit potestas in alium, non vr posse habere alium sub sua ptãte. l. sic eueniet. ff. de adult. cùm enim nõ possit ipse semetipsum regere, obstante patria ptãte, nõ videbatur posse alios regere. Quo nõ obstãte deciditur contrariũ, quia tutela est munus publicũ. j. de excus. tut. in prin. & filiusfam. in publicis causis loco patrisfa. habet. l. filiusfam. ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. Idem quæsitũ est de seruo

proprio,

solū paterfa.ᵃ sed ét filiusfa.ᵇ Sed & seruus ꝓprius testamétoᶜ cū libertate rectè tutor dari pōt. Sed sciēdum est, eū & sine libertateᵈ tutorē datū, tacitè libertatē directāᵉ accepisse videri: & per hoc rectè tutorem esse.

proprio, an rectè tutor testō dari possit: & videbat quidam, ꝙ non, cùm serui ad munera publica aspirare non pñt. l. In seruili. C. qui da. tu. pos. Sed contrariū respondetur, qñ datur tutor cū libertate, quia cessat tūc impedimētū seruitutis: vel ét prætermissa libertatis mētione, quia cùm non sit verisimile testatorem voluisse facere actū inutilē, & seruus tutor esse nō possit. d. l. In seruili. cēsetur in antecedentiam necessariam illi libertatem dedisse: q̄ præsumptio non fit, ubi ꝑ errorē, quasi liber, tutor dat⁹ sit, cū nihil sit magis ꝯtriū cōsensui, q̄ error. l. nihil consensui. ff. de regu. iur. & ideò tunc remanet seruus: & ꝑ hoc tutelā gerere nō pōt.] Not. ꝙ filiusfa. pōt eē tutor. Item ꝙ seruus ꝓprius cū libertate, vel simpliciter, rectè tutor datur. Itē ꝙ dādo cū tutorē, censetur libertare: & sic ꝙ qui vult, ꝯñs vult oē necessarium antecedēs: & qui vult unum, vult oē id, per qđ ad illud perueniri pōt. Itē ꝙ qñq; error in re ꝓpria tolerat, & vitiat, ét si sit error in qualitate. Item ꝙ libertas tacitè dari potest.

a ¶ Paterfamilias. Nisi sit mutus, vel surdus: † quia tutor & loqui, & audire debet, vt ff de tut. l. 1. §. pen. & fina.

¶ Ad le secus in minus audiente. l. pe. & l. fi. ff. de leg. tut.]

** Ratio est, qa cū mutus nō loquat, & surdus non audiat, auctoritatē, ob q̄ potissimū danī tutores, interponere nō pñt. d. l. j. §. pen. de tut. q̄ rō cùm non militet in minus audiente, vel balbutiente, quia eam licet tardiuscule, verbo præstare possunt, meritò ad munus tutelę admittuntur.]

b ¶ Filiusfami. Cùm enim tutela sit ius publicū, vt j. de excu. tut. in princ. nō curat ius pa. pōt vt ff ad Treb. nam qđ j. rñ. & ff. de ijs q̄ sunt sui vel ali. iu. l. filiusfa. quo casu pr̄ de peculio tenetur, nisi agnoscat: tunc enim (scilicet qñ agnouit) insolidū, vt ff. de tut. l. si filius. & ff. de admi. tut. l. Lucius Titi⁹

** ¶ Adde ſm doct. hic ꝙ l. si filius. loquitur de filiofam. tutore dato à iudice, sed l. Lucius. de tutore testamentario: & verā rōnē diuersitatis harum legū vidē apud Ioan. Fab. hic. ** necesse, ꝙ lex nō ita solicita fuerit circa obligādum patrē tutoris testamētarij ob testimoniū paternum, quo omnis remouetur suspicio, sicut circa tutorem datiuum.]

¶ Adde, ꝙ non obstat testm̄ esse publici iuris, & rñ impediri à patria ptāte. l. 3. ff. de testa. quia in eo non agit filiusfa. vt publica persona, vt in tutela & magistratu, sed vt priuatus.]

c ¶ Testamento. Sed à præside tutor dari non potest seruus, vt C. qui dari tut. pos. l. in seruili.

* ¶ Adde, ꝙ rō differentię est, qa nemo nisi cū libertate tutor esse pōt: iudex verò seruo alieno libertatē dare nō potest, nisi eius dño consentiente. arg. l fi. ff de nat. resti. iuncta glo.

d ¶ Et sine libertate. Non expresso hoc, ꝙ sine libertate det: sed omisit libertatis dationem, vt s̄. qui manu. nō pos. §. licet. in fin. & C. de neces. sed l. quidam. §. cùm igitur.

e ¶ Directam. Imm. vī, ꝙ fideicōmissariā. vt C de fideicom. libe. l. & si nō ascripta, cōtra. Sed certe hic testō hoc fit, ibi, alia voluntate: puta codicillis, vel per epistolam. Vel dic, quòd ibi alienum credebat, hic suum sciebat.

* ¶ Rectius, vt hic ostendi in Cōmē. soluit gl. in d. l. Et si nō ascripta. ꝙ illa lex corrigat per istum tex. quæ solutio placuit & Saliceto ibi, & Clau cantiunculæ hic.]

* ¶ Adde, ꝙ libertas directa dicitur q̄ ita datur à testatore, vt factū aliqđ hæredis necessariū non sit: ꝙ si hæres dare libertatē iussus fuerit, ea erit libertas fideicomissaria. §. pen. & vlti. infra de sign. re. per fid. reli.]

Item alia rōne nō videt valere datio, quia

† Scilicet, penitus, alias sec⁹, l. fin. ff. de leg. tu. Itē hoc verū ī ꝑsonalibus, vt hic, ét si talis morb⁹ supuenerit, qa desinit ipso iure, etiā si ad ꝑ otus laborū intelligeret, vt hic per Bal secus tñ in muneribus pñi n oniali- b⁹. l. cēs. §. j. ff. de mune. & hon,

SYL

SYL

SYL

quia ille solus dat tutor, qui testi habet factionē, ut ff. de testa. tu. l. testō. (alias incipit, siq dē.) Rñ. illud intelligē in passiua significatione, in qua ēt seruus dr hre testamenti factionem, vt j. de here. quali. & diff. §. testamenti.

SYL. * Vera est responsio glo. q intelligatur de passiua testamenti factione, & ita respōdet etiam in d. l. Testamento. neq; enim illic dicitur, q habent testamenti factionem: sed cùm quibus testamēti factionē: vt rectè ibidē perpēdit Bart.

Plane si p errorē, quasi liber, tutor datus[a] sit: aliud dicendum est.[b]

¶ Seru⁹ alienus pure tutor dari ñ potest: sed cum liber erit, sic: qđ in proprio nō pōt. h. d.

¶ Seruus aūt alien⁹ purè inutiliter[c] testō dat[d] tutor: sed ita, cùm liber erit, utiliter dat.

Sed an seruus ꝓprius sub cōditione, si liber erit, datus tutor à dño, putante alienum, detur utiliter, ui. pręp. sen in j. casu. q. 6. per totum.]

a ¶ Datus sit. s. ꝓprius seru⁹: licet hoc nō sit uerisimile, ut C. de rescin. ven. l. quisqs. sed fortè ex cā hrditaria nouiter habeat, ut ff. de reg. iu. l. q in alterius. & j. de usucap. §. quòd autem.

* ¶ Adde, q cū hic agatur de testō, & sic de actu, quo mens humana cogitat de morte, ea etiam ratione in re licet propria facilè errare potuit, quia humana fragilitas mortis cogitatione turbata minus pōt plures res memoria consequi. l. hac consultissima. §. at cùm C qui testa. fa. poss.

b ¶ Dicēdū est. s. vt neq; liber, neq; tutor sit: idē multo magis in alieno, ut ff. de fideic. lib. l. gñaliter. §. siquis tutorem. & ff. de testa. tu. l. siqs tutorē.

SYL. * ¶ Seruus aūt. Casus. Viso quomodo seru⁹ ꝓprius darer tutor, quæsitū fuit, an seruus alien⁹ possit purè testō tutor dari, ita ut cōsequar directā libertatē tacitè, sicut dictū ē de ꝓprio: & respondet q non, quia ad dñm ptinet datio libertatis directæ: consequetur tñ fideicommissariā ex uerisimili mēte testātis. l. si hæreditas. §. fi. ff. te testa. tu. Itē dubitatum est, an recte tutor daret sub hac cōditione, cū liber erit: & uidebat q nō, cū tutoris datio non recipiat cōditionem. l. Actus. ff. de regu. iur. cuius contrariū deciditur, qa pręsumitur ei relicta libertas fideicōmissaria, & grauatus hæres illū redimere, & manumittere, ut possit esse tutor. d. leg. si hæreditas. Sed tunc dubitatū est, an ꝓprius seruus eo modo utiliter detur: & videbat q sic, arg. d. l. si hrditas. attamē rūdet cōtrariū.] Assignāt Doc. rōnē, quia libertatis datio habet pro non adiecta, q est falsa & contra hūc tex. ideò. n. uitiatur hic, quia constat testatorē noluisse dare libertatem, qđ cùm esset in ptāte sua, & noluerit facere, uolendo eum esse tutorem, qui sine libertate eē nequit, resultat quę dā perplexitas in eius volūtate, quæ est contra naturam tutelæ: ò uitiat. l. si Titius. ff. de cond. insti. ** quia qđ in potestate nostra est, id in casum cōferre nō debem⁹, ut hic ait Theoph.] No. seruus qualiter tutor dari possit.

Proprius āt seru⁹, inutiliter eo * modo tutor datur.

¶ Furiosus, vel minor, dari tutores, recedēte furor, vł adueniēte maiori ętate, tutors erūt. h. d. ex l. si hrditas. §. si furiosus, ff. e.

¶ Furiosus, vł minor vigintiquinq; annis, tutor testō datus, tutor nunc

c ¶ Seruu. aut Inutiliter. s. vt statim sit, sed cùm liber erit.

d ¶ Dat. Quia directò non erit liber, sed per fideicōmissum, vt ff. de testa. tut. l. si hæreditas. §. fi. & C. de fideicom. lib. l. & si non ascripta.

e ¶ Eo mō. s. cū liber erit: nā non erit tutor: inutilis. n. dr etiā stipulatio pp inutilem adiectionem, vt ff. de stipu. seruo. l. sed si sibi. vel aliter inutiliter: quia pro non adiecta hētur, & erit tutor ac si nō eēt adiecta, ut & aliàs. j. đ hære. insti. §. impossibilis. Vel dic ter-

tio ſm P. nō erit tutor nūc, ſed cōtradictione extāte. Hęc nō placet, qa ſic nō eſſet dn̄a inter ſuū & alienū.] ſed prima uerior ē, ut ff de reg. iu. l. actus. ¶ Adde rōnem, quam ſ. poſui in poſi tione caſus: quia rationes Accurſij uere non ſunt. ** Adde, ꝙ d. l. actus. non facit, quia non ꝓcedit in tutela teſtamentaria, quā con ſtat admittere conditionem. § ad certum ĩ. eod]

† Quamuis opin. Pla. ſit reprehenſibilis, iſta tñ rō reprehenſionis eſt falſa per leg. ſi hæredi tas. §. fina. ff. de teſt. tuto. ſm Ang.

SYL.

erit, cū compos a mentis, aut maior uigintiquinq; annis fuerit factus. ¶ Ad certum tempus, ex certo tempore, uel ſub cōditione & añ hæredis inſtitutionē tutor dari poteſt: ſec' aūt ad rē certā uel cām. h. d. ex l. Tutor. §. tutorē. & l. Certarum. ff. eo.

ad 25. annos no. ſum.]

a ¶ Compos. ſiue hoc dictū fuerit ĩ teſtōre, ſiue non, vt ff e. l. ſi hæreditas. §. ſi furioſus. & facit ad hoc. ff. de iudi. cum furioſus. primo reſponſo.

* ¶ Intellige tñ hunc text. in furioſo, cuius ſperaĩ ſanitas, ut qa hēr dilucida inter ualla, vel qui ex aliqua infirmitate, ita affe ctus ē: alioqn, ſi perpetuò du raturus eēt furor, crediderim illicò inutilē eē da tionē exēplo muti, ſurdi, & cęci. l. j. §. fi. de ru. & d. l. cū fur.]

SYL.

* ¶ Furioſus. Caſus. Quæſitum eſt, an furioſus rectè tutor det pure in teſtō: & uidebaĩ ꝙ non, cū ſit inhabilis ad tuēdū ſeipſum, nedū alios. §. furioſi. ĩ. de cura. nec moueat, ꝙ fieri poſſit, vt aliqñ futor recedat. l. cū furioſus. ff. de iud: qa ex quo inueniĩ incapax tpe teſti, & mortis teſtatoris, non vr̄ refetre, ꝙ ex aliquo tractu tpis poſſit reſipiſcere. §. in extraneis. ĩ. de hæreditates quali. & dif. cuius cōtrariū decidiĩ, qa cū furioſus tutor daĩ, ita datus exiſtimaĩ, cū ſuæ mētis eſſe cęperit. l. furio ſus. ff. đ tute. q̃ cōditio à lege ſubintel lecta eundē hēt effectū, quem haberet expreſſa a teſtatore, ſicut dicim' ĩ ſeruo alieno tutore dato. l. ſi hæreditas. §. fi. ff. e. cū itaq; cōfeiaĩ datio tutelę in tps, quo erit cōpos mētis, merito ſequiĩ, ꝙ ualebit. Nec obſtat. §. ĩ extraneis, qa loquiĩ in hr̄edibus, & legatarijs, đ quorū cōmodo agiĩ: aliud uerò in tutorib', q̃ danĩ ad cōmodū pupilorū, ut declarat hic Io. Fa. Tunc fuit dubitatū, an & minor xxv. annis tutor dari poſſet: & uidebaĩ ddm ꝙ ſic, cū teſtari, & libertatē relinquere, & pro alijs poſtulare poſſit. §. fin. ſ. q. ex ca. ma. nō li. Sed cōtrariū decidiĩ ea rōne, quia cū deĩ tutor principaliter ad tuēdū perſonā pupilli. §. certè. ĩ. e. ea uerò ætas fragili & infirmo cōſilio ſit, & multis captionib' ſuppoſita, & ob id ipſi quoq; curatorū auxilio regantur, noluit lex illos aliorū tutelā ſubire, ſed ita demū, cū peruenerint

** Adde, ꝙ tantiſper dū furioſus reſipiſcat, & minor fiat maior xxv. annis, dabitur à iudice alius tutor, etiā ſi adſit idoneus tutor legitimus. l. ſi quis ſub cond. ff. de teſta. tut.]

SYL.

* ¶ Ad certū tps. Caſu. ¶ Dubitatū ē, an dies vel cōditio, poſſet apponi ĩ datione tutoris teſtamētarij: & videreĩ ddm ꝙ ñ, ex l. actus. ff. de regu. iu. itē quia ſtatutū eſt tutelā finiri pubertate. ĩ. q. mo. tu. fi. in prin. iōq; nō vr̄, ut cōtra legū cēſurā teſtator poſſit facere, ꝙ tutela filiorū ſuorū prius finiaĩ. l. nemo. ff. de le. j. ĩeo uero ꝙ dr̄, turo rē dari poſſe ante hæredis inſtitutionē, dubiū faciebat ius antiquū, diſponēs: nec libertates eo modo dari poſſe. Quibus nō obſtātibus, deciſum eſt cōtrariū gn̄ali rōne, qa quę purè fieri poſſunt, pñt et in diē, ex die, & ſub cōditione fieri, ut ĩ ꝓpoſito tradit Dec. in d. l. actus tm̄. n. cōfidit lex de patetno cōſilio, vt quoquo mō ꝓuiderit, habeat eius diſpōnē ratā. Nō obſtat l. actus, qa ꝓcedit ĩ tutela datiua, & q̃ ſit rō diuerſitatis, uidebimus ĩ gl. Nō obſtar ēt diſpō iuris antiqui circa ordinē, cū hodie ſit correcta. § añ. ĩ. de le. Poſtremo quæſitū fuit, an teſtator poſſit date tutorē certę rei, vel cauſæ, & rō dubitādi ſumi pōt ex l. j. §. ſi ex fundo ff. de hęr. inſti. ꝙ hr̄s quoq; in re certa inſtitui pōt. Sed cōtrariū deci diĩ rōne allegata in tex.] Not. ex die,

ad

ad diē, sub cōdōne, añ instōnē hæredis, rectè tutorē dari: certę āt cāæ vel rei ñ rectè. Itē ꝙ tutor ꝑsonę, nō rei, aūt cāæ, daĩ: & ꝙ nō valet argumētū de tpe ad rē, vbi non est eadē ratio.] si lex non patiť ēt iudici cōfidat, multis tñ exēplis ostēdi pōt longè magis confidere de paterna prouisione. Videmus. n. tutorē testamentariū cæteris anteferri, quinimo vetari p̃torem, aliū dare: item inquisitionē, ac satisdatione ei fuisse remissam. Quod cùm ita sit, nihil mirum debet uideri, si & in mō dādi amplior facultas tributa fuerit patri, q̃ iudici. Præterea cùm pupilli non debeāt sine tutore relinq̃ à iudice, nōne frustra iudex ex die, ad diem, uel sub conditione tutorē daret, cùm interim oīno alium substituere teneretur. §. j. ĩ. de atril. tut.]

¶ Ad certū [a] tps, uel ex certo tpe, uel sub condōne uel ante [b] hæredis instōnem posse dari [c] tutorem, non dubitatur.

¶ Certæ [d] autem rei uel causæ [e] tutor dari non pōt: quia personæ, [f] nō causæ, uel rei, tutor datur.

¶ Tutor datus filiabus uel filijs, ēt filię uel filio posthumis, non nepoti aut nepti datus intelligitur: datus liberis, ēt nepotibus posthumis, datus uero posthumis, omnibus descēdentib. posthumis datus uidetur. h. d. ex l. si qs. & seq. ff. eod.

¶ Siqs filiab. suis vl filijs tutores dederit, ēt posthumę

a ¶ Ad certū tempus. vsque ad pascha.

b ¶ Ex certo, i. a paschate in antea, vt ff. de act. & ob. leg. obligationum ferè. §. t.

c ¶ Vel añ hæredis. cōtra ui debaĩ ĩ. de le. §. añ hæredis.

d ¶ Posse dari. à testatore, non à iudice, ut ff. de regu. iur. l. actus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ Io. Fab. dicit rōnē diuersitatis esse, q̃a actus iudicialis ñ stat ĩ suspēso: q̃ rōnē impugnat Bar. in l. muto. §. j. ff. de tutel. & rōnē gl. hic, ꝙ sit actus ltimus, dānat Bal. hic q̃a ēt testamētaria est actus ltimus. Præterea l. actus. refert actus ltimos qui nō recipiūt, ñ disponit oēs actus ltĩmos nō recipere: cui nō obstat c. actus. e. ti. li. 6. q̃a debet intelligi ſm l. actus. ex qua eliciť: rōnē assignat glo. in l. j. C. de testa. tu. ꝑ ꝑ cōfidentiā patris, q̃ Cy. in rub. ibi, reprobat, quia ēt confidit. l. de iudice. Assignaĩ rō cōis, ꝙ in datiuo interim careret tutore, in testārio interim ꝓuideĩ: sed tu dic, ꝙ illa nō est uera, q̃a tutor dari posset à iudice sub conditione, uel ad diem, & interim ꝑ eum dari alius tutor: quòd est inconueniēs: & cōtra l. act⁹. Præpo. seneñ. 1. casu. q. 6. aliam assignabat, q̃a cōferrē do iudex in tp̃s conditionis, euenire poterat finito eius officio, & sic dispositio esset collata in tp̃s prohibitū, contra. l. quòd sponsę. C. de dona. ante nup. de qua ipse disputat.

* Mihi ṽo ꝓbabilior vř rō, q̃ assignat Accur. in d. l. 1. C. de testa. tut. nam &

e ¶ Certæ aūt rei. sed Africanę vel Syriacę utiliter daĩ, ut ff. e. l fi. tñ tutor.

f ¶ Causæ. s. certæ, ut ad rei vend. sed vř contra. C. de in lit. dan. tut. l. Ad litem. sed ibi tutor ꝓ curatore poniĩ.

† Item uidetur contra. ff. de testa tut. l. si tamen tutor. sed ibi uniuersitati rerum datur, non rei certę. † sic in l. curatores. C. de susp. tu. l. pater. §. conditionū. de condi. & demon.

* Adde, ꝙ imò in d. l. si tamen intelligitur datus certę rei, nō uniuersitati rerū, sed hęc datio ui consuetudinis & usus sustinetur, licet secundū rigorē iuris non subsistat. quę interpretatio colligiĩ ex illis uerbis, hoc enim iure utimur, q̃, ut ibi ait Bart. innuūt id usu & consuetudine obtentum esse contra stricti iuris rationem.

g ¶ Personæ. s. pupilli principaliter, vt eū instruat bonis moribus, & ēt salaria p̃stet magistris ei⁹, ut ff. de admi. tu. l. cū plures. §. cū tutor & C. d̃ ali. p̃stā. l. fi. ad hoc. n. principaliter daĩ, secūdario aūt rebus daĩ, ut ĩ. de execu. tut. §. datus. sed in curatore cōtra, nā principaliter rebus, secundariò per-

 sonę

sonæ dat̃, ut C. de nup.l. ĩ copulãdis.

SYL. ¶ Siq̃s filiab⁹. Casus Quærebat̃,an tutor filijs dat⁹intelligeret̃dat⁹ posthumis:dubitationẽ faciebat, q̃a tutela est onus, & ipsi diuersimodè appellantur.l. si idem. C.de condi.cõtrariũ deciditur, q̃a sub appellatione filiorum continẽtur posthumi:& ideò est, q̃a est potius qualitas filiorum, q̃ differentia realis. * Tam.n filij sunt posthumi, & quidẽ ꝓprie, quàm qui iã nati sunt.Sed tunc quæsitũ est, an & nepotib⁹ posthumis dat⁹ videretur:videbat̃.n. ꝙ sic, q̃a filiorũ uerbo cõprehendunt̃ ẽt nepotes.l. filij. & l. iusta.ff.de uerb.sig. Cõtrariũ tñ deciditur,q̃a aliter filij,aliter nepotes vocant̃:ꝙ si liberis datus fuisset, tunc ẽt nepotes includerent̃, cũ liberorũ appellatio ad oẽs pariter descẽdẽtes ꝑtineat.l.liberorũ.ff. de uer. sig. Deniũ q̃sitũ ẽ, cũ pr̃ tutorẽ dedit posthumis suis,quibus dedisse censeat̃: & r̃ndet̃, ꝙ oĩbus posthumis,siue sint filij, siue nepotes,& deinceps.& ita intelligendus est iste tex.]No.ꝙ filiorũ appellatione ueniunt posthumi, & liberorũ appellatione ueniãt oẽs descẽdẽtes:& ꝙ filiorũ appl̃one nõ ueniũt nepotes ex usu. Itẽ ꝙ posthumũ appellatione ueniũt oẽs filij & nepotes posthumi.]

† alias. Quod

a ¶ Posthumo,scilicet filio.

b ¶ Quia filij.Hæc dictio,filij,cõp̄hẽdit posthumũ & posthumã.cũ masculinũ possit cõcipere fœmininũ: sed hæc dictio,filiæ,nõ cõprehẽdit vtrũq;, & sic nec posthumũ,cũ fœmininũ nõ concipiat masculinũ, ut ff.de leg.2.si ita scriptũ.& ff.d̃ l.iij.l.q̃ duos. & l.seruis legatis. Itẽ nota, ꝙ appellatione natorũ etiam non nati continentur, cũ de eorũ commodo tractatur, ut ff.de sta.ho.qui in utero. & ĩ.tit.j.§. cũ autem & facit.ff.de test.tu.l.siq̃s ita. §. j.& l.si quis filiabus.& l.quòd si.

Masculinum concipit fœmininum & nõ ecõuerso.

Natorum appellatione cõtinẽtur nõdũ nati.

vel posthumo[a] dedisse vr̃: qui[b] filij uel filiæ appl̃one, & posthum⁹& posthuma cõtinent̃. † Quid si nepotes sint, an appl̃one filiorũ & ipsis tutores pari sint? Dicendũ est, ut & ipsis quoq; dati uideantur, si mõ liberos dixerit: cæterũ † si filios,[c] nõ ꝯtinebunt̃:[d] aliter enim filij, aliter nepotes appellãtur.[e] Planè si † posthumis dederit, tã filij posthumi, q̃ cæteri[f] liberi continebuntur.

† àliàs si filios dixerit.

† alià posteris.

SYL. * ¶ An & q̃n masculinũ cõcipiat fęmininũ,vide Dec.ĩ l.ij.ff.de regu.iur.An autẽ filiorũ appellatione contineãtur posthumi: & Doctores distinguunt, ꝙ ubi constat de mente disponentis, illi acquiescẽdũ est: ĩ dubijs uero, si q̃dẽ sumus in mã tutelari, & tũc continent̃ : ĩ legatis autẽ minimè. Ego tamẽ crediderim appellatione filiorũ posthumos quoq; ex sermonis ꝓprietate cõtineri, tã in tutela, q̃ in legatis,atq; alia quauis mã, nisi de cõtraria mẽte disponẽtis euidenter appareat, ut manifestè ostendi hoc loco in Commen. ita enim propriè est filius posthumus,sicut iam natus.

c ¶ Si filio,scilicet dixerit.

d ¶ Non continebuntur. s. nepotes.

Filius vñ dicitur.

e ¶ Appellant̃ Ab oĩbus in usu vel cõsuetudine: sed ſm uerã significationẽ uerbi,(q̃a filius dr̃ à philos, q̃d est amor)ẽt nepos dr̃ filius, & etiam quilibet,quẽ aliquis diligit paterna dilectione,ut ff.de uer.sign.l.liberorũ. §. sed & Papyrius. quæ uidetur contra.

SYL. * ¶ Hęc gl.cõiter dãnat̃,q̃a ꝓpriè loquẽdo filij appellatione ñ ĩtelligit̃ de nepote.l.iusta.ff.d̃ ve.si.& ꝙ dr̃ ĩ d. §. sed & Papyri⁹.ñ ꝓcedit ꝓpria sigñatione,sed magis ex usu quodã,aut ex p̄sumpta mẽte disponẽtis: ꝓ pleniore tñ doctrina an & q̃n filiorũ appellatione ueniãt nepotes,vide Ba. & alios ĩ l.Gall⁹.§.instituẽ. & ĩ d.l.liberorũ. & Alcia.li.iij.Para.c.xiiij. & q̃uis deriuatio noĩs filij,q̃ tradit Acc.lit cõiter recepta,ĩprobat̃ tñ ab Alciato ĩ l. filij. ff. de uer.si. q̃a syllaba refragat̃. putatq; Alci.ita dem̃ à Græco noĩe υἱὸς, addito ex more Aeolico digãmate. υἱός.

f ¶ Cęteri, ẽt nati, ſm quosdam: q̃d fallum

falsum est, vt ff. de verb. sig. l. nomen. Dic ergo cęteri, s. ex filius nasciturí, q sui posthumi sunt L. Velleiã, vt ff. de iniu. rup. te. l. posthumorũ. & ĩ. de exhæ. libe. §. posthumorũ. & ff. de lib. & posthu. l. Gallus. j. respon.

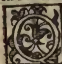
SYL. Adde, ꝙ posthumus dr̃ plutibus modis, vt per gl. in rubr. C. de posthu. hære. insti.]

Cõtinuatio. ¶ De legitima agnatorũ tutela. Supra duobus tutelis p̃cedẽtibus dictũ est de tutela testamentaria: hic autẽ ponitur de tutela legitima, quæ sequitur testamentariam. Ange. Are.

¶ De legitima agnatorum tutela.

¶ Deficiẽtib. testamẽtarijs, sũt tutores lrimi agnati: qui sunt cõiuncti per uirilẽ sexũ, sicut cognati p fœmineũ. h. d. ex l. 1. & l. sunt. ff. eo.

* Adde ꝙ dr̃ legitima, non quia & testamentaria & datiua nõ sint legitimæ. l. lege. & l. verbis. ff. de uerb. sig. sed quia soli legi innixa est, neq; pẽdet à dispositione testatoris, aut iudicis auctoritate, quemadmodum illæ.

Diuisio.
Vibus aũt. Totus iste ti. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, qualiter lex 12. ta. dat agnatos tutores pupilli deficientib. tutorib. tstãrijs. Secundò qui sunt agnati, & qui nõ. Tertiò, qualiter intelligenda sunt illa verba posita hic in prin. videlicet, Quib. ãt in testõ tutor datus nõ est. Quartò, q̃liter ius agnationis perimit. Scd̃a ibi, Sunt ãt. Tertia ibi, Quod aũt. Quarta ibi, Sed agnationis. Et subdiuiditur hoc principiũ in tres partes. Quia primò dicit, qualiter deficiente tutela testãria vocantur legitimi. Secundò, qui sunt agnati. Tertiò, qui cognati. Secunda ibi, Sunt autem. Tertia ibi, At qui. Areti.

SYL. Quibus aũt. Casus. nõ figuratur ex quo tex. ponit regulã, & terios declarat, nisi dubiũ faciat, ꝙ ĩ defectũ testamẽtarij videbat succedere datiuus, & sic ministeriũ iudicis, ar. l. si quis sub condõne. ff. de test. tut. cuius cõtrariũ deciditur rõne assignata in l. j. ff. eod. ibi, Ex summa prudentia. No. ꝙ testamentaria p̃fertur oĩbus tutotib. Item ꝙ his deficientibus, sunt legitimi tutores agnati.

Vibus [a] ãt testõ tutor datus non ẽ, his ex lege duodecim [b] tab. agnati [c] sunt tutores, q uocant legitimi. ¶ Sunt aũt agnati, cognati [d] per uirilis sexus cognaibi, inuicem.

Item qui sint agnati, & qui cognati. Itẽ, ꝙ cognatio est, sicut adoptio, quia ponit̃ ut species, & vt genus. Itẽ ꝙ cognati sunt naturali iure coniuncti. Itẽ ꝙ dispõ ĩ vno ex correlatiuis habet locum in alio: ibi, inuicem. Item ꝙ filij sequuntur familiam patris, non matris.]

a Quibus, scilicet pupillus.

b Duodecim ta. quos ipsa lex vocat verbis, & sñia: & nisi gerant, eorum periculo agitur, vt ff. e. l. legitimos. † aliàs autem qñq; ex sententia legis dantur, non ex verbis, vt ĩ. tit. ij. & iij. † iuncta glo. j. sed meli⁹ facit. l. j. in princi. de admi. tu.

SYL.

* Verba. l. 12. tab. sic se hẽbant: Tutores liberis in ptãte testõ parentes danto. Si nõ sint dati, agnati, qui successionem sperant, tutores sunto.]

ADDITIO. Qui tñ non administrabunt, nisi prius facto inuẽtario, & p̃stito iuro de virilibus faciendis, & p̃termittendis inutilib. promittendo ẽt expressè ipsum pupillum defendere, & satisdare rem pupilli saluã fore, & decreta sibi per iudicem administratione, vt tradit hic Ange. & ante eum Bar. in d. l. legitimos. post gl. ibi.

c Agnati sunt. Si sint maiores 25. annis, vt ĩ. de fid. tu. in fi. & minores 70. ann. aliàs excusantur, vt ĩ. de excu. tu. §. item maior.

d Cognati. Nomen ego cognationis gñale est, agnationis nomen spãle. nam oĩs agnatus est cognatus: sed nõ conuertit, vt hic, & ĩ. de leg. agn. succe. j. respon. & ff. eo. l. sunt autem. Cognatio & agnatio se hñt sicut gen⁹ & species.

e Pro intelligẽtia huius gl. & tex. vide. l. Iurisconsultus. §. j. & l. Nõ facile. §. j.

§.j.ff. de gradi.]

* ¶ Adde, ꝙ nomen cognationis pōt esse nomen gn̄is, & sp̄ei, sicut & de adoptionis verbo dictū est. nā si accipimus cognationē in gn̄e, cōplectitur agnatos. & cognatos. cognatio verò ī specie ptinet tn̄ ad eos, q p fœminini sexus psonas cōiunctisūt: & hoc modo est species distincta ab agnatione, q̄ agnatio, & cognatio ī specie, comprehēdunt sub verbo cognationis gn̄aliter sūpto: vnde sequitur, verā esse argumentationem Accursij. quæ ēt clarissimè probat. ī l. intest.ff.vn̄.le.]

† Vide Alcia. lib. 3. Parer. cap. & oīno Anno ta. Aldo. hic.

a ¶ Ex eo. Filio fratris.

b ¶ Patruus. Repete, si fuerit natus eodē p̄re cū p̄re tuo: alioqn est cognatus, vt C. de leg.hæ.l.fi.§.sed nec. & §.cū autē.

† Cōcor. c. ex parte M.cum gl. ī prin. exttra de appel. ca. 2. iuncta glo.su per verbo ptāte de conuer.in fine.

c ¶ Agnati. ēt si masculus interueniat: vt puta si sint duo fratres vterini: filius vnius, fratris sui patris non erit agnatus, sed cognatus, inspecto fœmino sexu, propter quem adinuicem sunt cognati, secundum Ioan.

d ¶ Amitæ. Sed ipsa amita est tibi agnata qa p patrē tuū tibi coniungit.

e ¶ Iure, scilicet cognationis.

¶ Familiam.i.agnationem, licet & alias multas habeat significationes hæc dictio familia.ff.de ver.sig l.pronuntiatis.§.familiæ.& facit.C.de verbo.sig.l.fi.& ī.de pa.po.§ fi.

* ¶ Adde, ꝙ dr̄, filios sequi familiam patris, non m̄ris, locū h̄re in lt̄ī ma p. le. alioquin spurij, cæteriq; illegitimi ventrē sequunt.l.cùm legitimæ. ff.de sta.ho. Alci.l.in familiæ. de verb.sign.

tionē ꝯiunctis: quasi à patre t cōnati: veluti frater ex eodē p̄re natus, fratris filius, nepósve ex[a] eo: itē patru[b], [b] & patrui filius, nepósve ex eo.

¶ At qui per fœminini sexus psonas cognatione iunguntur, agnati [c] non sunt, sed al's naturali iure cognati. Itaq; amitæ [d] tuæ filius, non est tibi agnat[9], sed cognatus: & inuicē tu illi eodē iure[e] ꝯiungeris, quia qui ex ea nascūtur, p̄ris, non matris, familiā [f] sequuntur.†

* ¶ Quod āt. Casus. L.12.ta.intestato defuncto legitimis tutelam deferebat, quę rebat qualiter verbū, intestato, intelligere tur: & dubiū faciebat, ppria vocabuli significatio. l.j.ff.de suis & leg. decidit aūt cōtrarium ea rōne, quia satis dr̄ ī hac materia ītestatus, q de tutela nihil in testō dispoſuit, vel si dispō irrita facta est. Not. qualiter verbū, intestatus, ī materia tutelæ accipiat. Itē ꝙ limitata cā, limitatū parit effectū. Item ꝙ paria sunt inspecto præsenti statu, aliqd factum non fuisse, vel factum euanuisse.

¶ Intestatus quō ad tutelā dr̄ etiam qui in testō de ea nihil cauit, vel si eius dispositio euanuit, h. d. ex l. intestato. ff. eod.

¶ Quod autē lex 12.ta.ab intestato vocat ad tutelam agnatos, non hāc h̄et significationē, g si oīnò [h] nō fecerit testm̄ is, q pote rat tutores dare: sed si, quātum ad tutelā ptinet, intestatus decesserit: qd̄ tunc quoq; ac cidere intelligit, cùm is qui datus est tutor, viuo testatore decesserit.

g ¶ Significationem.f.tantum.†

h ¶ Si oīno. Vel aliud cōtingat, quod tantundē valeat, quod diximus.j̄ de hære.q̄ ab intest.j.tn̄.& facit.ff. quod cuiusq; vniuer.no.l.j.§.& quidem.

† l. intestato. ff.de leg. tuto.

¶ Sed agnationis. Casus. ¶ Quærebatur q a ī tutelis capitis diminutionis ratio h̄r l.tutelas.ff.de capi.dimi. * & fundm̄ legitimæ tutelæ est agnatio, an, sicut capitis diminutio non perimit cognationē, ita nec agnationē perimeret? Dubiū faciebat, qa videbat fortius ius agnationis, vtpote nāli & ciuili vinculo copulatum: nā qui est agnat[9], idē est & cognat[9].j.e. in prin.

Item

Itẽ q̃a videmus in multis agnatos ꝑferri cognatis, vt apparet. j. de leg. agna. suc. & in prin. tex. nostri.] cuius cõtrariũ decidit, q̃a agnatio iuris ciuilis vinculũ est, cognatio nãlis: ciuilis aũt rõ, vt ipsa ca. dimi. iura naturalia ñ perimit, vt dr̃ in gl. Not. ꝙ capitis diminutione tollitur agnatio. Itẽ ꝙ est nomen iuris ciuilis. Itẽ no. secus esse ĩ cognatione. Itẽ ꝙ ius ciuile p aliud tollitur, secus ius naturale, quod non tollitur per ius ciuile. Itẽ ꝙ ea, q̃ fortiori vinculo sunt ligata, difficilius tolluntur.]

¶ Agnatio qualibet capitis diminutione plerunq; perimit, cognatio verò nõ qualibet, h.d. ex l ij. ff. eod.

¶ Sed [a] agnationis q̃dẽ ius, oĩbus modis [b] capitis diminutione plerũque perimit. Nã [c] agnatio [d] iuris ciuilis nomen est. Cognationis verò ius nõ oĩbus modis ꝯmutatur: q̃a ciuilis rõ, ciuilia quidẽ iura corrũpere pt, naturalia [e] verò non vtiq;. [f]

renuntiasse intelliguntur. arg. l. illud. & l. in plurium de acqui. hær.]

b ¶ Omnib. modis capitis diminutione. i. p oẽm capitis diminutionẽ, vt p maximã, vel p mediã, de quib. duabus nõ est dubiũ, cũ & iura cognationis p dantur, vt j. ti. j. §. quod autẽ. ¶ Adde, ꝙ nõ perditur ipsa cognatio, & sic ipsa cõsanguinitas, sed effectus illi, q̃ a iure ciuili cognationi tributi sunt: vnde ius ciuile tollitur tunc, non naturale. SYL.

Agnati ꝑferunt cognatis in duobus.

a ¶ Sed agnationis. Not. diligenter hũc. §. Est aũt ius agnationis, & iᵒ cognationis siue cognatorũ. Agnati. n. hñt ius prærogatiuũ ad cognatos. s. vt ꝑferant in hr̃ditatibus agnatorũ mortuorũ, vt j. de leg. agna. suc. j. rñ. Itẽ ꝑferũt in tutelis agnatorũ paruulorũ, vt s. hoc ti. j. rñ. His aũt deficientib. in hr̃ditatib', & tutelis, cognati suo iure admittunt, iter quos ẽt agnati vocat, qui desierũt esse in iure agnatorũ, vel desierũt hr̃e iura agnatorũ, vt p ca di. vt j. de hær. q̃ ab intest. §. admonẽdi. Illud aũt ius prærogatiuũ, quod hñt agnati (vt quia vltra cõmunia habẽt p legẽ 12. tabularum) facilè perdunt.

Agnatorũ progatiua facilè pditur.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ hodie, ex quo est sublata drã agnatorum, & cognatorum, quo ad successionẽ, ad q̃ cõmensurat tutela, est ẽt sublata quo ad tutelas, auth. sicut. C. eo. titu. & tradit Bar. qui cõmuniter approbatur, in l. j. ff. eodem. ** Adde, & declara gl. ꝙ ita demũ is, qui definit esse agnatus, remanet cognatus, si desinit eẽ minima cap. di. & nõ aliter. iux. d. §. admonẽdi. itẽ nõ ꝑcedere i ijs agnatis, q̃ desierũt hr̃e iura agnatorũ p renũtiationẽ sĩpliciter & scienter factã: quin hi nõ admittunt postea nec vt cognati, sed vtiq; capiti

¶ Itẽ per minimã tollit ius agnationis, vt hic dr̃, & ff. d ca. di. l. tutelas: nisi in duobus casib. tm̃: † vt inter fr̃es licet alter emancipet, vt C. de leg. tu. l. 4. Itẽ inter patrẽ & filiũ, vt j. de leg. agna. suc. §. ñ. † & p p hos duos casus, qui de minima ca. di. excipiunt dicit hic, plerunq;: at iura cognationis nõ commutãtur omnibus modis: quia non tolluntur minima capitis diminutione: & est ratio, vt subijcit.

† Ista glo. refert ad ius nouũ de quo in l. 4. ff. eo. secus de iure antiquo, vt ibi nota Ang.

¶ Adde, ꝙ de iure antiquo secus est, quia penitus tollebat illud ius, quod corrigitur per ius C. in l. illa. SYL

c ¶ Nam. Pro quia.

d ¶ Agnatio iuris ciuilis nomẽ ẽ, id ẽ à l. 12. ta. ẽ ĩducta hæc prioritas agnatorũ: sed iᵒ cognationis ẽ nãle nomẽ, nã rõne sanguinis hoc noĩe ĩpositũ est: vñ & vnũ ius ciuili põt p aliud facile tolli, vt hic, & ff. d re. iu. l. nihil ẽ.

† adde gl. i. j. tit. 4.

e ¶ Naturalia. i. iura cognationis: (sic dicta quia ea quis consequitur p natiuitatem, vt s. de adop. § sed hodie. in fi. §.) non sic de facili tolluntur. SYL.

* ¶ Adde, ꝙ q̃uis ius cognationis ꝯhat natiuitate, ñ tñ iõ dr̃ nãle, sed q̃a ẽm nãm ẽ, q̃ respicit pariter mares & fœminas. l. Maximũ vitiũ. C. de li. præter. ut latius declaraui hic in Anno.

f ¶ Vtiq;. i. certè nõ tolluns capitis diminutione: cũ sint immutabilia hæc

 iura,

iura, vt s. de iur. nat. §. sed naturalia. ¶ Adde, ꝙ hęc rō ñ est bona, sequereť n. ꝙ ꝑ deportationē nō tolleret, qđ ē fallum. §. qđ aūt. j. tit. j. iō dic, nō vtique. i. nō ita simpliciter & indistīctè. qa si nō tollere, ꝑt ltīmare. d. §. sed nālia.] ¶ Itē nec ea q naturalē æquitatem habet, vt ff. de cap. di mi. l. eas. & l. legatū. Itē no. quia & cognatio est ciuilis tm̄: vt ꝑ adoptionē, vt ff. de adop. l. q in adoptionē. Itē naturalis tm̄, vt ad filios naturales tm̄. Item naturalis & ciuilis, vt ad eos, qui ltīmi sunt: & de hac intelligitur hic, vt ff. de gra. l. non facile. §. j. Itē no. qa & ciuili iure hęc. s. tutela & hr̄ditas tribus modis deferuntᷣ: vt ex verbis & snīa legis 12. tab. vt in agnatis. Itē ex snīa tm̄, vt j. de le. pa. tu. & j. de fid. tu. Itē ex aliis legib. veteribus vel nouis, vt ff. de ca. di. l. tutelas. Nunquid ergo hęc oīa faciliè ꝑduntur ꝑ oēm capitis diminutionē? Rñ. sic in duobus primis tm̄, non in tertio, vt hic, & ī d. l. tutelas. Itē q̄ro, an futuras tutelas acquirēdas & hr̄ditates tm̄ tollat, an ēt ꝑteritas adimat? Rñ. futuras tm̄, vt ff. vñ li. l. fi. quid. n. potuit diuinare lex, deferēs hr̄ditatē vel tutelam, de futura ca. di. vt C. de test. l. iubemus. in fi. Certè nullo modo, vt ff. man. l. fideiussor. j. respon.

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. cōiter reprobať ꝑ §. sed & capitis. j. q. mod. tu. fi. & ꝑ tex. in l. ltīmos. §. fi. ff. e. rō aūt drīæ inter tutelā & hr̄ditatē est, qa hr̄ditas actu ipso statim acquirit, & q̄ sita nō est amplius hr̄ditas. l. j. §. veteras. ff. de acqui. pos. tutela vero habet actus successiuos, & durat eadē ꝑ singula tēpora.] Hodie verè istā drīā agnationis q̄rere nō oportet: cū agnati añ cognatos nihil hēat, vt in auth. de hær. ab intest. veni. §. ex his. coll. 9. Itē no. ꝙ licet ꝑdicta iura cognationis tollantur maxima & media capitis diminutione, ipsa consanguinitas tñ non tollitur, vt ff. de reg. iur. l. iura sanguinis. Acc. ¶ Rō. n. nālis auctoritate iuriscōsulti mutari non pt. l. ij. ff de vsuf. ea re. q vsu cōsu. & declarat Dec. in d. l. iura.] SYL.

¶ De capitis Diminutione.

† aliâs de minutione.

¶ De capitis † diminutione.

¶ Capitis diminutio est status mutatio: & ē triplex: maxima, libertatem: media, ciuitatē: minima, familiam perdimus. h. d. ex l. j. & fi. ff. eo.

EST autem capitis diminutio † prioris status[a] cō

† aliâs e prio

Continuatio. ¶ Continuať: qa s. visum ē. de ltīma agnatorū tutela, q̄ capitis diminutione corrumpitur. §. fi. s. ti. j. meritò sequiť videre de capitis diminutione.

Diuisio. EST autem. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq; partes. Primò ponitur quid sit capitis diminutio, & quotuplex sit. Secundò de maxima capitis diminutione. Tertiò de media. Quartò de minima. Quintò remouet certa dubia. Secunda ibi, Maxima. Tertia ibi, Minor. Quarta ibi, Minima. Quinta ibi, Quibus autē. Et hæc diuisio sufficit, licet alij aliter diuidāt. Aretinus.

SYL. ¶ Casus. non figurať: qa diffiniendo ꝑcedit. Not. qđ sit capitis diminutio. Itē ꝙ est triplex. Itē ꝙ minor & media supponunt pro eodē. Item ꝙ maxima capitis dim. perditur libertas & ciuitas. Itē ꝙ seruus pęnæ, libertus reuocatus in seruitute, & qui se vendit ad pretium participandū, perdūť ciuitatem & libertatem. Item ꝙ deportatis, & cui interdictum est aqua & igni, remanet libertas, sed ciuitas amittitur. Item ꝙ emācipatus vel arrogatus, dicitur capite minui.

a ¶ Casus. Hic status cōsistit in trib⁹ in libertate, ciuitate, & familia: Cùm enim primum, i. libertatem quis perdit, per consequēs & duo vltima perdit: & tunc maximam capitis diminutionē patitur. Cùm verò ſm perdit: ꝑ consequens perdit & vltimū, sed non primum: & tunc dr̄ media ca. di. Cùm verò vltimum perditur, non perduntur duo prima: & tunc minimam ca. di. patitur, vt j. §. j. ij. & iij. ff. e. l. fi. sed Pla. dicit statum hominis, idest conditionem, in qua quis plurimū potest.

¶ Adde,

mutatio: [a] eaq; tribus modis accidit. Nā aut maxima est capitis diminutio, aut minor (quā † quidam mediā [b] uocant) aut minima.

¶ Maxima capitis diminutio ē, cùm aliquis simul & ciuitatē & libertatē amittit. quod accidit iis, qui serui pœnæ efficiuntur atrocitate [c] sententiæ: uel libertis [d] ut ingratis ergo patronos condemnatis: uel iis, qui se ad pretium participandumve

SYL. ¶ Adde, ꝙ hāc opi. Pla. probat tex. ī l. fi. ff. vñ li. q̃uis cōiter hic damnetur.]

a ¶ Mutatio. Nō ergo accipitur hic ad literam, vt dicatur capitis diminutio, qñ caput abscinditur, sed qñ status mutat̄, vt caput status dicatur, vt ff. ad Tertu. l. j. §. capitis. Sed videt̄ hæc diffinitio non conuerti cū suo diffinito. Nā morte pr̄is filius mutat statu, q̄a fit sui iuris, vt s̄. q. mo. iu. pa. po. sol. §. j. nō tñ dr̄ capite minui, vt ff. ad ma. si filiusfa. j. §. fin. Sed dic subaudiri hic facto, hoīs interueniente: vt emācipatione, vel deportatione pr̄is, vel simili mō: vel ēt quasi fcō: qđ dico pp filios arrogati, q̄a vna cùm pr̄e mutant statū, vt ff e. l. liberos. & s̄. de adoptio. § pe. Arg. cōtra in auth. cōsti. quæ de dig. §. palā. col. 6. vbi non ab homine, sed à lege q̄s efficitur sui iuris. At moriēte pr̄e, nō īteruenit factū hominis, immo magis Dei. Quid si īterficiatur pater? Respon. idem, quia mors sp Dei † dispositione aduenit.

† intelligit đ Paulo iurisc. l. vlt. ff. eo.

† aliàs p̄manisse.

* ¶ Dic, vt plenè probaui in Anno. ꝙ hic non diffinitur capitis diminutio, sed describit̄. Ita āt rectè p̄t diffiniri: Et stat⁹ mutatio. libertatē, vel ciuitatē, vel familiā adimēs. l. fi. ff. eo. Igit̄ cū is, q̄ morte pr̄is efficit̄ sui iuris, neq; libertatē, neq; ciuitatē amittat. neq; familiā mutet, vt cōtingit in emancipato, sequitur, vt capite nō diminuat̄.]

b ¶ Mediā. sic. ff. de aur. & arg. lega. l. qui lancē. ꝙ s̄. de li. § libertinorum.

* ¶ Adde, ꝙ aliquando magna vocatur. l. j. ad S. C. Tertu. & l. cognitionū de var. & extraor. cogni.

c ¶ Atrocitate. est āt atrox & dura hæc sñia, licet iustè ferat̄, vt s̄. q. mod. ius &c. §. pœnæ seruus. † sed hodie pp huiusmodi pęnas nemo ingenuus fit seruus, vt in authen. de nup. §. si verò. col. 4. & §. quod autem prius.

† similis gl. s̄. q. modis i⁹ pat. po. sol. §. pœnæ.

d Libertis. s. cōdēnatis, vt subijcit: & qđ dicit Ingratis, aliàs est Ingrati, i. ingratitudinis: q̃ reuocatio fit per actionē Ingrati, vt dicunt quidā, vt C. de lib. & eorū lib. l. pe. vel p vtilē rei ven. s̄m alios, ad instar donationis cā mortis, q̃ reuocat̄, vt ff. de don. cau. mor. l. si mortis cā res. vel (qđ est veri⁹) accusatione, vel actione extraordinaria, per q̃ offm̄ iudicis imploratur, vt C. de li. & eorū li. l. non est. Et fit hæc reuocatio pp oēm offensam, ēt leuē, vt C. de li. & eorū li. l. ij. non aūt fit propter omissionē obsequij, vt C de lib. cau. l. solo. nisi in casu, vt cū denegat alimēta, vt ff. de lib. agno. l. alimenta. §. Imperatoris. Nam tūc ēt occidere velle videtur eum, vt ff. de lib. agn. l. necare. & hoc nisi remisit ius patronatus, tunc enim ex ijs solū reuocatur causis, ex quib. & donatū. vt in auth. vt li. de cę. §. illud. col. 6. quæ causæ sunt numeratæ. C. de reuo. dona. l. vlt. & hæc vera sunt, cùm quis ex voluntate propria manumittit, vt C. de li. & eorū li. l. j. sed si nō ex voluntate, nō reuocaret, vt C. de lī. & eorū lib. l. j. Sed quid si manus in patronū iniecit? Rñ. Damnatur in metallum: si verò conuitia dixerit, mittitur in exilium, vt ff. de iure pa. l. j.

Libertus ingrat⁹ q̃ actione in seruiturem reuocatur.

¶ Adde pro resolutione materiæ, ꝙ si necessariò q̄s manumittit, q̄a manumittere tenebat̄ nō reuocat, q̄a nō vtit̄ liberalitate. l. rē legatā. ff. de adi. leg. l. ij. C. de oper. li. Iudex aūt punit s̄m qualitatē delicti. l. iure. ff. đ oper. li. si non tenebat̄, & non remisit ius patronatus, & delictū sit in faciendo, reuocar, nisi patronus velit aliter punire, vt dicunt Do. hic: si in omittendo, ex leui non fit reuocatio: ex gra-

ua

ui sic. d. §. Imperatoris. si sit remissum ius patronatus, tenet glo. & sequuntur alij, quod ex illis causis reuocetur, ex quibus reuocatur donatio. d. §. illud Dic tu tamen, quod quo ad hoc remissio nihil operatur, sed solum quo ad alia iura, quia sicut remissio iuris reuocandi donationē ex ingratitudine non valet, vt est communis opin. Doc. post Bar. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. obli. eadem ratione ius reuocandi libertum remitti non debet, ne ita de facili delinquendi materia concedatur.]

nūdari passi[a] sūt. ¶ Minor, siue media capitis diminutio est, cū ciuitas quidē amittitur, libertas verò retinetur. quod accidit ei, cui aqua & igni interdictū[b] fuerit: vel ei, qui in insulā [c] deportatus est.

a ¶ Passi sunt. Hic multa sunt necessaria, vt s. de iure persona. §. pen.

Deportatus æquiparaī excommunicato.

b ¶ Interdictū. Hanc pœnam in vsu non habemus, sed eius loco successit deportatio, vt ff. ad le. iu. pec l. iij nā instar excōicatorum habebantur quibus talia denegabantur. Sed vr̄ hunc ēē fieri seruū, licet hic denegetur, ut ff. de var. co. l. cognitionū in fi. contra: sed perditur libertas, vt ibi dr̄, vt non possit facere testm̄, cui sic est interdictum, vt ff. de inin. rup. test. l. si quis filio. §. eius. non quod fiat seruus verè.

SYL.

* ¶ De pœna aquæ & ignis iterdictionis pulchrè Budæus in Annot. in l. ij. ff. de pœnis. Qualiter autē eius loco successerit deportatio, exposui in Cōmen in §. cū autem. s. quib. mod. ius pat. pot sol. Et quatenus ait Ac. eos, quibus aqua & igni interdicebatur, similes fuisse excōmunicatis, intellige quo ad hoc quod carerent ferè hominū cōmercio & subsidio: nā in alijs excōicati potius æquiparātur relegatis: Ja. in l. fi. coll. iij C. qui admit. Qualiter autem intelligenda sit. d. l. cognitionū. vide hoc loco Cōmen. meum: vbi varias interpretationes tradidi. Adde, quod dicitur in d. l. cognitio num per deportationem, & cū aqua & igni interciditur, libertatē amitti; ita accipiendū esse, non quod verè libertas amittatur, sed quod amissa ciuitate quis plenā libertatem habere nō videtur, amittit enim quæcunq; iuris ciuilis sūt, & sic quodā modo partem pristinæ libertatis, licet quę iuris gētium sunt retineat. Vnde Cice. in orat. pro Cecina; Qui enim pōt iure Quiritum liber esse is, qui in numero Quiritum non est.

¶ Minima capitis diminutio est cū ciuitas retinetur, & libertas, sed status† hominis commutatur. quod accidit ijs, qui cùm sui iuris fuerint, cœperūt alieno iuri subiecti[d] esse, vel contra:[e] veluti filiusfamilias, si

c ¶ In insulam. Secus si in metallum, vt s. quib. mo. ius pa. po. sol. §. pœnæ. in casu tamen etiam libertatem perdit damnatus in insulam. vt C. vt nemo pri. l. ij. §. cùm autem.

* ¶ Glo. decipitur. Dicimus enim nō solum deportare in insulam, sed etiā in metallum. l. fi. §. fi. C. de postli. reuer. quin imo cum d. l. ij inquit, deportandumq; non solum ciuitate, sed etiam libertate priuari censemus. apparet deportatum simpliciter in insulam non amittere libertatem: si quidem quoties aliquis deportatur, vt libertate priuetur, solet in metallum deportari. d. l. fi. C. de postli. reu.]

d ¶ Subiecti esse. vt in atrogatis. †

e ¶ Vel cōtra Alias est in lrā, si filius à patre emācipatus fuerit, est capite minutus. † & fm hoc est expō huius ver bi, vel cōtra: aliàs verò hoc totū deest, & tunc idē subintelligo. Alij dicunt, qñ qui sui iuris non est, transfertur in potestate alterius: puta aui materni, vel etiam paterni, vt s. de adopt. §. sed hodie. qui casus est contrarius illi, qñ qui sui iuris est in arrogatione dat. Sed quare filiusfamilias cū emancipatur, capite minui dicit? Respon. propter imaginariam venditionem, quæ fiebat, vt s. quib. mod. ius pa. po.

† i. fa lia l. vt ff. eod

SYL

† l. 1 ...
† Con- nitur ... solidā obligā- bus cō tractis pat po vt l. §. ff. eo in casibus no. in l. & ij. ff. cū eo pōt pere, q condē nisi quæ fac re pl. filio. quod eo. p Ar ge. & loc. Fab. hic

pa.po.sol.§.præterea. in princ. Sed cũ hodie si fiat hæc vẽditio, vt in e.§.cõtineť,vř,ꝗ hodie non minuať capite, sed certè illa sola non erat rõ: imo & alia, q̃a mutat familiam,vt ff.e.l.liberos in princ.

Y L. ¶ Adde, ꝗ ergo aliàs ex illo tex. tenebã cõtra gl.quia ibi rõ assignatur expressa & vnica,quæ hodie cessat.Not. tñ ex hac glo. ꝗ correcta vna ex rõnibus l. remanet lex. ¶ Seruus. Casus. Quærebatur, an sicut liber homo effectus seruus dr̃ capite minui, ita capite diceretur minui seruus,qñ manumittitur, cũ contrariorum eadẽ sit disciplina: nam & seruus põt cõditionẽ mutare ex seruitute in libertatẽ, sicut filius ex ptãte paterna in sui iuris: (erant enim in pluribus æquiparati:) & ex deteriore condõne in meliorem mutatus,dĩ capite minutus s̃. proximè: attñ dr̃ contrariũ eo, q̃a non habuit caput.* nã cũ(vt dixi.s̃.in prin.) non omnis mutatio status dicatur capitis diminutio, ſed ea solũ, q̃ vel libertas vel ciuitas amittiť, vel familia mutať l.fi.ff eo.seruus aũt nullũ ex his hẽat, sequitur,vt q̃uis mutet statũ,nõ possit capite minui.] Eadẽ rõne fuit dubitatum de mutante dignitatẽ, quia omninò est mutatio status: sed deciditur contrariũ: & ratio assignatur in tex.quia magis dignitas,quam status mutatur,& capitis diminutio est mutatio prioris status.No. ꝗ priuatio p̃supponit habitũ.Itẽ ꝗ non potest perdi quod non hẽtur: & ꝗ mutatio dignitatis non facit mutationẽ status.] d ¶ Non minuit.i.eius status nõ mutatur: cũ primo nullum habuerit statum,vt hic,& ff.eo.l.liberos.in fi.& l. seq.sed cõtra est.C.de bo. ꝓscr. l.j. † Sed dic. ꝗ ibi crimine capitali seruus accusatur, i. tali, quod esset aliàs in

à patre emancipatus fuerit, est capite diminutus.

¶ Seruus manumissus, vel dignitatẽ mutans, non dicũtur capite minui. hoc dicit. ex l. 3.ff.eod.

¶ Seruus autẽ manumissus capite ñ minuiť,ᵃ q̃a nullum caput habuit. ¶ Quibus autẽ ᵇ dignitas magis, q̃ status, permutať capite nõ minuũtur: & iõ Senatu motos capite non minui constat. ᶜ

libero:capitale. Item quid si qñq; habuit caput:quia fuit liber, & nũc seruus est,& manumittatur?rñ.idẽ, q̃a præsens tempus considero. † Accur. e ¶ Quibus aũt. Dixi aliquem aliquo de tribus modis capita minui,vt s̃ eo.in Princ.autem pro sed. f ¶ Constat. vt ff.de sena.l. 3. & hic, si fuerit remotus propter turpitudinem, non potest iudicare,vel testimonium dicere, vt ff. ad l. Iuliam re.l.eadem. §.j.& ff.de sena. l. ij. * ¶ Adde, ꝗ mouebanť Senatu ciues à Cẽsorib⁹, vt ex M.Tulio, Sallustio, & Pædiano ostendi in Comment.] ¶ Quod autem. Casus. Dictũ fuerat, ius cognationis non perimi capitis diminutione §. fi. s̃.tit. j.quæsitũ fuit, an hoc generaliter intelligeretur: & videbatur dicendum ꝗ sic,ꝑ generalitatẽ illius tex.l.j.§. generaliter ff. de leg.præstan. itẽ ꝑ rõnẽ in tex. assignatã:quia cognatio naturalis est,& ciuili iure perimi non põt:sed cõtrariũ deciditur in hoc text. in maxima & media:tali.n. casu licet ipsũ ius cognationis nõ perimať tanq̃ naturale, q̃a impossibile est illũ esse, aut fuisse cognatum, tamen tollitur effectus talis iuris datus à iure ciuili, * Nec obstat.d.§.fi. quia cũ loquať per vniuersalem dictionem affirmatiuã, cui præposita est negatio,pro eo est, ac si diceretur, Aliquibus modis nõ: & iõ impletur illa oratio, dato vno ex modis capitis diminutionis, qui ius cognationis non perimat.] Sed tunc quæsitum fuit, an manumisso seruo recuperentur cognationis iura:& videbatur dicendum quòd sic,quia detegiť quasi libertas, & tolliť impedimentũ impeditiuũ talis effect⁹,& cessante causa, effectus cessare vř. e.cùm cessante,de appe. Quo non obstante, deciditur

† Facit l. moueor. cũ ibi no. per gl. C. si ser. exp. ven.

SYL.

SYL.

pi ca- sumi- natu- er,hic liter

¶ Minima capitis diminutio nō tollit ius cognationis: secus in maxima, uel media. 2. d. Areti.

¶ Quod āt dictū [a] est. manere cognationis ius ēt post capitis diminutionē, hoc ita ē, si minima capitis diminutio īteruenia: manet. n. cognatio. [b] Nam si maxima capitis diminutio īteruenia, ius quoq; cognationis [c] perit: utputa seruitute alicuius cognati: & nec quidem si manumissus [d] fuerit, recipit cognationē. Sed & si in insulā [e] quis deportatus sit, cognatio [f] soluitur.

¶ Tutela defertur ꝓximiori in gra-

decidiĩ cōtrariū: qa semel extinctū ñ reuiuiscit l. qui res. §. areā. ff. de sol. ēt cessante cā extinctionis. l. si filius qui in ptāte. ff. de libe. & posth. Not. ꝙ l. sequens pōt declarare ꝑcedentē. Itē ꝙ cognatio, maxīa & media, capitis diminutiōe tollit: dico autē media pp exē plum deportati. Itē ꝙ seruus non recuperat cognationem ēt eo manumisso. Itē ꝙ semel extinctū non reuiuiscit, ēt cessante causa extinctionis. Item ꝙ à priuatione ad habitum non daĩ egressus.

tiĩ ius nāle, vt ff. e. l. legatū. Vel ibi loquitur de cognatione iuris ciuilis, q̄ per adoptionem constituitur, vt ĩ. de leg. agna. succ. §. p adoptionē. & ff. de adop. l. qui in adoptionem. hic verò de naturali cognatione, vt ff. de gra. cog. l. non facile. §. j. & sic ibi đ minima capitis diminutio ne loquitur.

* ¶ Secūda solutio ē verior iuxta. l. j. & q̄ ibi notat Soz. ff. đ reb. dub.] Itē contra. ĩ. de ser. cog. in fin. j. resp. Sed hic loquitur in ijs, q primo fuerunt liberi, & postea serui: quod eorū delicto contingit: v nde non debēt habere commodum, vt ff. sol. ma. l. si ab hostibus. §. j. & ff. de mino. l. Papinianus. ibi, Indignum. licet ibidem illa ratio corrigatur: ibi verò semper fuerunt serui. Vel illa noua corrigit istā: nam ex græca constitutione. illa est extracta, vt ibi dicitur.

a ¶ Qđ aūt dictū est s̄. tit. proxi. §. fin.

b ¶ Cognatio. i. ius cognationis à Prætore inductū, ex quo ad bonorum possessionem vocantur per vnde cognati. ĩ. de hæreditatibus quæ ab intesta. §. admonendi.

* ¶ Dic, ꝙ manet iꝰ cognationis, īteruenie nte sola minima capitis diminutione, quo ad oēs effectus ex ipsa cognatione resultantes, nedū q̄ tū ad ius succedēdi, iuxta. d. §. admonendi.

c ¶ Cognationis. i. iꝰ succedēdi, & ad tutelā vocādi, ꝑit: sed ipsa cōsanguinitas nō ꝑit, vt ff. de reg. iu. l. iura sāguinis, cū sit de iure nāli, vt s̄. đ iu. na. §. pe. ꝯ. & s̄. de nup. §. illud, ꝯ. Sed qualiter cognatis deferĩ. īmo agnatis, vt s̄. ti. j. in prin. Rñ. post † agnatos, vt ĩ. de hære. quæ ab intest. §. admonendi.

d ¶ Si manumissus. aliud, si restitutus, † ꝯm Io. vt ff. ad Tert. l. j. §. filio. q mortis. ꝯ. & C. de sent. pas. l. fi. ꝯ. & ff. de ꝯ. tab. l. j. §. fi. & l. ij. cōtra. Itē cōtra est in eo, quod hic dicit. tolli ius cognationis per maximam & mediam capitis diminutionem. ff. de reb. dub. l. si cognatis. Sed aliud in legato. ī quo ver-

† Hodie nulla est inter eos dĩia, glo. vlt. s̄. titu. proxi. & hoc ti. gl. pen.

† Et est ratio dĩiæ

* ¶ Prima solutio verior. ** nam illa nālis cognatio ꝯcta in seruitute, non perimiĩ p manumissionē: at vbi quis ex libero seruus fit, Perit cognatio liberi hoīs pp seruitutē, ampliusq; nō reuiuiscit, licet in rursus manumittatur, quia manumissio non uenit ad restituendum extincta, sed ad abstergendum labem seruitutis.] S Y L

e ¶ Sed & si in insulam. hic ponit exemplum de media, sed supra modo posuit exemplum de maxima.

f ¶ Cognatio. i. ius cognationis. vt s̄. proxi. §. diximus. S Y L

¶ Cùm autem. Casus. Quia dictum est s̄. tutelā agnatis deferri, tit. proxi. in princ. quæsitum fuit, an omnibus, & quibus: & videbaĩ omnibus, quia illa indefinita in dispositione. l. videĩ

æquipolle-

æquipollere vniuersali. l. iura non in singulas. ff. de le. declarat Bar. ĩ l. si pluribus. ff. de lega. ij. cõtrariũ tamẽ dicit̃ ea ratione: q[uia], cum tutela commensurata sit successioni. l. j. ff. de leg. tut. debet deferri proximiori, & pluribus existẽtibus in eodẽ gradu, omnibus, ut dicitur in text. * quia eodẽ modo defertur etiam successio. §. si plures. j. de leg. agn. succ. præterea cùm l. deferat tutelam agnatis propter præsumptam affectionẽ, rationabile uisum est, illos prius uocari, quos uerisimile est magis dilecturos esse pupillum, vt tradunt Doc. in l. Gallus. §. Quidã rectè. ff. de lib. & posthu.] No. ꝙ tutela defertur proximiori: & existentibus pluribus in eodem gradu, ad omnes. Item no. ꝙ põt sub uno tit. poni. §. qui nihil habeat commune cùm materia tituli, dũmõ pertineat ad declarationem proximè præcedentium titulorum. Item quòd uocatio l. fit ordine successiuo.]

a ¶ Pertineat, ut s. titulo primo, primo respon.

b ¶ Gradu. facit ad hunc §. ff. de leg. iij. si plures. & j. de leg. agna. suc. §. si plures. & ff. de sepul. vio. l. iij. §. si ad plures. hodie uerò hic. §. corrigit̃, q[uia] æqualiter tã ad agnatos, q̃ cognatos, deferĩ tutela, sicut h[er]ditas, ut in auth. de hære. ab inte. §. ex his. coll. ix.

¶ Adde, ꝙ licet hodie uocentur pariter agnati & cognati, nihilominꝰ stat & seruatur ordo hic. traditus, ꝙ præferuntur proximiores gradu: & pluribus eiusdem gradus cõcurrentibus, omnes æque admittuntur, unde bene titulus proximè superior corrigitur, non autem hic. §.

c ¶ Si plures. alias isti duo uersiculi desunt. Si Plures fratres sunt, q[ui] unũ gradũ obtinent: ideoq[ue] pariter ad tutelam uocantur, sed ego habeo. Accur.

du: & si plꝰes sunt de eodem gradu, defertur ad omnes. h[oc] [e]x l. si plures. ff. de legi. tut. Aret.

¶ Cùm aũt ad agnatos tutela ptineat, [a] non simul ad omnes ptinet, sed ad eos tm̃, q[ui] pximiores gradu [b] sunt: † vel si plꝰes eiusdẽ gradꝰ sunt, ad oẽs ptinet: veluti si plures [c] fratres sunt, qui unũ gradum obtinẽt: † iõque pariter ad tutelam uocãtur.

De legitima patronorum tutela.

† aliàs s. d si Continuatio.

¶ Supra uisum est de legitima agnatorũ tutela, uerũ quia est & alia, quę appellatur legitima. s. tutela patronorum: ideò de ea tractaturus subdit; De legitima patronorum tutela. Pòr.

Ex eadẽ: ¶ Diuiditur in sex partes. Primo qualiter tutela libertorum patronis deferatur. Secundo quo modo uocatur: & est legitima, à lege xij. tab. prou[e]niens. Tertio illud per rationem probat. Quarto confirmat per exemplum. Quinto exemplũ probat per rationem. Sexto rationem declarat. Secunda ibi, Quæ & ipsa. Tertia ibi, Eo enim. Quarta ibi, Cum & agnatos. Quinta ibi, Quia plerunque. Sexta ibi, Ideò autem. Areti.

Diuisio.

† aliàs nõ est, iõque.

SYL.

¶ Casus Dubitatũ fuit, an inter legitimas tutelas ea, quæ patrono defert̃, conumeranda esset: & dubiũ faciebat quia ea dicta est l[egi]tĩma tutela, quæ à l. xij. tab. defertur. s. ti. ij. in prin. Cũ ergo in l. xij. tab. no[m]ĩatim nõ sit cautum aliquid de ea, non uidebat̃ esse posse l[egi]tĩma: cuius cõtrariũ deciditur, & r[espo]ñdet ipse Imperator obiectioni, & assignat rationem decidendi: & est. no. & sing. titulus. No. ꝙ dictio, ex deno. causam mediatam. Item quòd dicit̃ ex lege quid esse, qñ est ex ratione ipsius. Item quòd ita dispositum censet̃ quod deciditur per rationem, sicut illud, quod deciditur per uerba. Item ꝙ dictio, perinde, est nota similitudinis. Item ꝙ illud, quod sumitur ex rõne, d[icitu]r uenire per interpretationẽ. Itẽ ꝙ lex defert tutelas s[ecundu]m na[tur]am successionũ r[ationabilite]r, q[uia] ubi est commodum, ibi est incommodum. Item quòd dictio, plerunque, idem importat, quod regulariter. Itẽ ꝙ fęmina manumittens

succed[it],

succedit, & tamen non est tutrix. Itē ꝙ illud censetur dispositum, qđ verisimiliter potest esse de mente disponentis, Item ꝙ extēsio fit de casu ad casum ex identitate rationis.]

ne glossam, & assignat rationem differentiæ inter agnatos, & patronos.
f ¶ Per interpretationem scilicet iurisconsultorum.

¶ De legitima patronorum tutela.

¶ Patroni vocant ad tutelā libertorū ex mente.l.12. tab. propter successionem eisdem tributam.h. d. ex l.iij. ff.de leg. tut.

EX[a] eadē lege xij. tabu. libertorū[b] & libertarum tutela ad[c] pr̄onos libertosq; eorū† ptinet: q̄ &[d] ipsa ltima[e] tutela vocatᷣ, nō qa noiatim in ea lege de hac tutela caueatur, sed quia pinde accepta est per interpretationē, ac si† uerbis legis introducta esset. Eo.n. ipso,†quo hęreditates libertorū libertarūq;, si itestati decessissent, iusserat lex[g] ad pr̄onos, liberosve eorū ptinere, crediderūt ueteres[h] uoluisse legē[i] ēt tutelas ad eos ptinerᷣ: cùm & agnatos, quos ad hr̄ditatē lex uocat,[k] eosdē & tutores esse† iussit:[l] quia plerunque ubi successionis est emolumentum, ibi & tutelæ onus esse debet. Iō autē diximus, plerunque,[m] qa si à fœmina impu-

a ¶ Ex eadem. scilicet per interpretationē, non ex uerbis eius, ut subijcit, & ff. de legi.tuto.l. tutela. 1. respon.
b ¶ Libertorū s.impuberū.
c ¶ Ad patronos. quocunque mō manumittentes, nisi libertas detur à l.ut ff.de leg.tut.l.tutela. vsque ad §. fina.
d ¶ Quæ & ipsa. q. d. non solū aliæ quædam legitimæ sunt, sed & ista.
* * Expone, nō solum s. superior agnatorū, sed etiam hęc dicitur legitima. non enim hęc uerba referuntur ad infra dicenda, sed ad iam dicta.]

* ¶ Not. quòd illud quoque, quod uenit ex ui rationis, dicitur uenire per interpretationem. ex quo sequitur, quòd non semper interpretatio arguit improprietatem, ut supponere videtur Bart in l j.q.j.de verb. sign. siquidem non minus ex lege ducitur, quòd ducitur ex eius sententia & mente, q̄ qđ ex uerbis.leg. nominis. de verbo. sig. & dispositio legis dicitᷣ propriè cōprehēdere oēs casus eandem rationem habentes, nō autem per extensionem, ut probat hic tex. & confirmat gl. in c.si postquam. uer. mente de elec. lib.vj.& Bal.in auth. post fratres.ij.C. de legi.hære.

e ¶ Legitima.s.ex mente legis, nō ex verbis: non tñ satisdant, nisi eorū psonæ sint vulgares, & minus honestæ: aut modus tutelæ, quia magnum patrimonium, uel magna tutela nimis: aut persona, quia suspecta, uel nō diligens pupillum, uel non honesta: aut causa admittat, idest recipiat satis. ut ff.eodem l.legitimos.§ j & ij.licet alij legitimi indistinctè satisdent, ut ĩ.de satis.tut. §.j.
* Adde, ꝙ quāuis hanc differentiā reprobet Baldus, & sequaᷣ Porchus, hic tamē Iason hic defendit optima rō-

g ¶ Lex scilicet xij.tab.ut infra de succes.l.j.respon.
h ¶ Veteres, scilicet sapientes.
i ¶ Legē. s eandem duodecim tabul.
K Vocat, scilicet lex duodecim tabularum, ut infra de legi. agna. succes. §.primo.
l ¶ Iussit, ut s̄.de leg.agna.tut.primo rñ.& Sic notabis hic, ꝙ ubi est eadem ęquitas, idē ius debet statui: sic ff.ad legem Aqui.l. illud ff.de fur. l.j.§.j
m ¶ Plerūq;. Quare hoc dicit, statim subijcit:

*
† Ordine tñ successiuo.l. tutela. §.si duo verb. sed si omnes.& seq. ff.de legit. tut.
† facit leg. nois. de uerb. sig.

† aliàs ꝙ
† aliàs iusserit.

subijcit:& facit ad hãc regulã.ff. đ regu.iur.l. ſm naturã.& ĩ.de contrahẽ. empt. §.cùm autẽ, & C.de fur.l.fi.§. ſed cũ in ſecunda.C.de cad.toll.l.j.§. pro ſecundo.(aliàs eſt.§. pro nõ ſcripto.)ff.de peri. & com. rei vẽdi. l. id quod. * ¶Limita hãc regulam non procedere, qñ adeſt inhabilitas perſonę, vt in exẽplo text. noſtri:ſi quidẽ tutela eſt munus virile.l. fin. ff. de tute. ita ſitat Dyn. in reg. qui ſen tit.de reg. iur. lib.6. Item qñ eẽt diuerſa rõ commodi & incommodi, ſecundum Bart.& Deci. in d.l.ſecundum naturam,de reg. iu.

bes manumittatur, † ipſa ad hæreditatem vocatur, cùm alius eſt tutor. [a]

¶ De legitima parentum tutela.

¶ Emancipãs impuberem, exẽplo patroni,eſt legitimus tutor. hoc dicit ex l.3.§.fi.ff.de leg. tut.

EXẽplo patronorũ recepta [b] eſt & alia tutela,quæ & ipſa legitima vocatur. Nã ſi quis filium aut filiã,nepotẽ,aut neptẽ ex filio,& deinceps, impuberes emãcipauerit, legitimus eorũ tutor [c] erit.

a ¶Tutor. Et ita apud alium eſt hęreditas, & apud alium tutela, ſcilicet agnatũ,vel cognatum,vt hic, & ff.de leg.tut.l.j.§.j Item minor 25.an. manumittens ſuccedet hęreditate,vt patronus:non tñ erit tutor vt ĩ. de fidu. tut.in fi.& C.de leg.tu.l. vlt.§.fina. †

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc declaratio poſita in tex non erat neceſſaria niſi gratia iuuenum,ex eo quia,qñ l.præſupponit in omni alio reſpectu habilitatem. ideò qui alio reſpectu eſt inhabilis,& ideò non admittitur,non corrumpit regulam.c.j. de æta.& quali.]

¶ De legitima parentum tutela.

¶ Supra viſum eſt de legitima patronorum tutela: verùm quia eſt & alia, quæ legitima appellatur, vt parentũ: ideò de ea ſubdit. Porcus.

Diuiſio. EXẽplo. ¶ Diuiditur in tres partes. Primò, ꝙ tutela, quæ defertur emãcipatori, eſt ſimilis illi,quę defertur patrono. Secundò, ꝙ etiã eſt legitima. Tertio exemplificat. Secũda ibi, Quæ & ipſa. Tertia.ibi,nam ſi quis.

SYL. ¶ Caius. nõ figuratur, attñ potes dicere rõnẽ dubitandi facere, ꝙ emancipans filiũ vr̃ velle eũ liberare à ſua ptãte.ſ.quib.mo.ius pa.po.ſol.at tutela eſt poteſtas, iõ & ab ea vr̃ liberare.Sed deciditur contrarium exemplo patroni:quia hodie ſemper emancipans vr̃ contracta fiducia emancipare: ideò nimirum, ſi,ex quo defert̃ ſucceſſio,defertur & tutela per regulam tit. proxi. Nota. patrẽ emancipãtẽ eſſe legitimum tutorẽ. Item, ꝙ ęquiparatur patrono. licẽ ꝙ iſta non eſt ex verbis, nec ex mente, ſed per interpretationẽ, ſm Ang.tñ dic, ꝙ exẽplo patronorũ,vult dicere.i.vt tutela patroni Vũ ſicut illa eſt ex rõne l. 12.tab.propter delatã ſucceſſionem,ita & eodem modo iſta eſt ex eadem cauſa,& ex eadem ratione introducta : & ideò eodem modo dicitur ex mente vna,ſicut alia. Item quod ſtatutum in vno æquiparatorũ, habet locum in alio.]

b ¶Recepta. ſ. per interpretionẽ iuriſconſultorũ, vt ſuperior, cũ deſinebat eſſe agnatus,† niſi contracta fiducia emanciparet: qđ hodie ſemp præſumitur,vt ĩ. de leg. agna. ſucceſ.§. fi. vnde hodie eſt ſemp legitimus. († §. vlt. ĩ. de leg. agna. tut.)

c ¶Tutor erit.ſ.q emãcipauit,ſi ip̃e ẽ maior 25. an. vt ĩ.ti.j.in fi.& facit ad hoc ſ.qb.mo.ius pa.po.ſol.§.p̃terea. ver.& p̃terea ſi impubes.& ĩ. ti.j.tñ.

SYL: ¶ De fiduciaria tutela Impator cõtinuat ſeipsũ in prin. ex quo dictũ eſt de lrima parentũ tutela,veniebat declarãda fiduciaria,quæ ab ea pẽdet * Fiduciariæ aũt tu. appellatio vñ fluxerit,vide An. nr̃as hic & ſ.ti.j vbi p̃ter alios id declarauim⁹, qđ & retulim⁹ in §.p̃terea.ſ qb. mo. ius pa.pot. ſol. & §.fi.ĩ.de leg.ag.ſucc.& ĩ. hoc tit.]

Diuisio. St & alia. Diuidit ĩ quinque partes. Primo ponit dictũ. Secundo illud exẽplificat. Tertio ponit diuersum in filio patroni. Quarto diuersitatis rationem assignat. Quinto ponit aliud dictum. Secunda ibi, Nam si. Tertia ibi, At qui. Quarta ibi, Quoniã. Quinta ibi, Item tamen.

¶ De fiduciaria tuttela.

¶ Liberi emancipantis, eo mortuo fiduciarij tutores sunt impuberis emancipati, quamuis liberi patroni sint legitimi. hoc dicit ex l.3.§.fina. cum l.seq.ff.de legi.tuto.

SYL. * ¶ Casus. Facilè figuratur: uidebatur enim quòd liberi emancipãtis essent legitimi tutores, sicut liberi patroni, cùm exemplo patronorum esset introducta tutela parentum emancipantium: cuius contrarium dicitur, & assignatur ratio decidendi in tex. No. summarium.]

a ¶ Est & alia tutela. idest alio nomine uocata.

b ¶ Fiduciaria appellatur. de qua dicetur ĩ. uers. quo defuncto.

* ¶ Adde, ꝙ Alcia. lib. ij. Pater. ca. ulti. huius fiduciarię tutelæ originem tradit, his uerbis: Sed & fiduciarius pr̃ in iure dicitur is, cui filiũ naturalis pater imaginaria uenditione mãcipat, ut ille eũ manumittat, quòd supra ex Caij Institutionibus retulimus. Vnde cùm iste non uerus patronus, & manumissor esset, ut q̃ imaginatio contractu emãcipationis causa emisset, talis emancipati, si impubes esset, nõ legitimus tutor sed fiduciarius dicebatur, idemq; post eius mortẽ in suis filijs, ut emancipati fratris, vel filij fiduciariã tutelam gerant. Verùm cùm deinde hęc solennitas fiduciarij pr̃is exoleuerit, simplexq; emancipandi modus placuerit, seruauit tñ fiduciaria tutela nomen, quoties frater uel pr̃ impuberis à pr̃e uel auo emãcipati, post ei⁹ mortẽ tutelã suscipit. Hæc ille. At nonnulli alij ex eo appellari tutelam hanc fiduciariam existimãt, q̃ a lex maximè cõfidat de fratribus. Nam post parẽtes nullius est certior,

E St & alia [a] tutela, q̃ fiduciaria appellatẽ.[b] Nã si † parẽs filiũ, vł filiã, nepotẽ, vł neptẽ, vel deinceps, ĩpuberes [c] manumiserit, [d] lẽtimã nãciscitẽ eorũ tutelã. Quo [e] defuncto, si liberi [f] eius virilis

synceriorq; fides, quàm fratris: ut meritò parentis loco succedat, qua de re præclare Plutar. in libello, περὶ φιλαδελφίας. c ¶ Impuberes. Nam si puberes, non erit eorum curator legitimus, ut ff. de execu. tut. le. amicissimos. §. Luci⁹. Arg. cõtra in auth. ut ij. qui ob. per. §. j. colla. vj. Ioan.

† aliàs pater.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc glo. Communiter approbatur, cùm non detur curator legitimus, nisi furioso, mente capto, & prodigo.]

d ¶ Manumiserit. i. emancipauerit, ut ff. quando actio de pec. est an. l. j. §. j. & facit suprà titu. j. & ff. de leg. tut. l. Tutela. §. fi. & l. seq.

SYL. ¶ Adde, ꝙ si attendimus ius antiquũ, bene dicitur manumitti, quia uerè manumittebatur, ut dixi s̃. in tit. q̃b. mo. ius pa. po. sol.]

e ¶ Quo. s. paterfamilias, qui erat tutor filiorum & nepotem.

f ¶ Si liberi. qui remanserunt in potestate patris. Idẽ puto, & si filij fuerunt emancipati. si autẽ tàm impuberes, q̃ puberes, remanserunt in potestate, ipso iure recidunt in potestatem sui pr̃is, illi qui filij sunt: sed fratres recidunt ſ tutelam fiduciariã semper, ut suprà quib. mo. ius pa. po. sol. §. j. & suprà de tut. §. permissum.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc glo. s̃m Ias. pessimè loquitur: quia imò frater fratris impuberis ĩ potestate retenti est legitimus tutor ex mente & uerbis. l. xij. tab. l. tutor. in prin. ff. ad Velle. * Sed potest dici,

dici, ꝙ fortè Acc uoluit dicere, ꝙ est tex. utat uerbo, liberi, intelligi debet nō solū in filijs, sed ēt i nepotibus ex filio emācipato retētis i ptāte, vt sint fiduciarij tutores, si maiores sint, vel alteri' filij, vel alteri' nepotis, et deinceps impuberū emancipatorū: & ꝙ subdit in vers. Sed frēs: intelligit similiter, si frater emācipatus sit impubes, maior uerò remansit in potestate, ** q Acc. sententiam plenius in Commen. nostro exposuimus.]

† aliàs tutores, uel fratris vel sororis efficiuntur.

† aliàs &.

sextus existāt, fiduciarij † tutores filiorum[a] suorum, uel fratris, uel sororis,[b] † uel cęterorū efficiuntur, ¶ Atqui[c] patrono legitimo tutore mortuo, liberi quoq; eius legitimi sunt tutores: quoniam filius quidem defuncti, si non esset a uiuo patre emancipatus, post obitum eius sui iuris effeceretur, nec in fratrum potestatem recideret,[d] ideoq;

a ¶ Filiorum suorum, scilicet nepotum defuncti.

* ¶ Rectè exponit Acc. sic & uerba illa sequentia (uel fratris, uel sororis) sunt planè intelligenda: qn̄ frater vel soror à cōi patre fuit emancipatus: & qđ subijcit (uel cęterorum) qn̄ puta auus nepotē ex filio premortuo emācipauit, quo defuncto filius emancipantis, qui patruus est emācipato, fit eius tutor fiduciarius. Et hic uidetur uetus sensus huius loci, quē unà cū ratione in eo allegata diffusius expli caui hic in Annot.

b ¶ Sororis. Sed certè frater vī esse legitimus, vt C. de excep. l. aduersus. q̄ est cōtra. sed certè qui fiduciarius est, ltīmus est per interpretationē, licet aliud nomen habeat, s. fiduciarius: & illum respectum habuit ibi, vt legitimum fiduciarium appellaret.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc glos. communiter reprehendit per hunc tex. in uer. sequē. cōtrariū enim loquitur in fratre non emancipato. * ꝓ plena aūt resolutione, qn̄ frater sit fiduciarius tutor, & qn̄ legitimus: item an iste tex. locum habeat, ubi frater maior esset etiam ipse emancipatus: & quid dicendum, cùm impubes remansit in potestate, maior uerò fuit emancipatus, uide hic meum Sonymen.]

c ¶ Atqui. pro certè. aliàs at quin † &c. tūc dic, at, pro sed, & quin ꝓ certè: & ē opposito, quare filij patronorū sunt lītimi ut s̄. de leg. patro. tut. j. rn̄. & illi filij non sic. Ad qđ rn̄. Qm̄ filius q dē &c. Sed hæc rō nō tenet, nisi inter frēs, qui non dñr recidere in potestatem fratrū suorum, sed filij, idest nepotes erant recasuri in potestatem, ergo in tutelam legitimam. Sed rn̄deo: nō recidunt filij iure hæreditario in ptātem, sed iure paternitatis & filiationis. At seruus, si non esset manumissus, iure hr̄ditario erat futurus seruus adud filios domini: & nisi essent hæredes, non essent domini: sed filius, & si non sit hęres patris, tn̄ filiū suū in potestate habet, vt s. q. mo. ius pa. pot. sol. §. j. Erat & alia ratio iure ueteri: quia emancipatione tollebat ius agnationis minima capi. dimi. ēt inter patrem & filium (nisi esset emācipatus cōtracta fiducia) ne dū inter frēs, vt C. de leg. tu. l. 4. & 5. de leg. agna. tu. §. fi. sed hodie corrigitur, ut d. l. C. & infra de leg. agna. suc. §. fi. Vnde dicunt quidam, ut Azo, hodie fiduciariam esse legitimā ex verbis & sententia l. xij. tab. ex quo hęc secunda ratio cessat: sed potest dici eō trarium, quia remanet prima.

† similis expō in l. & eleganter. ff. de dolo.

* ¶ Die, ꝙ uerus intellectus est is, quē annotaui supra ad glo. filiorum. nec obstat ratio in tex allegata, quia cùm non sit generalis, potuit esse impulsiua, Bar. in l. ij §. fi. ff. de don. & Dec. in c. cū cessante. col. j. extra de appel. quę autem sit ratio finalis huius dispositionis, uide hic nostras Annot.] SYL.

d ¶ Recideret. dicunt qdā, ꝙ si nō esset emācipat', si erat futurus in ptāte fratris, sicut erat p̄ris: & ideò emancipatus nō ita erit apud fratrem, sicut erat apud patrē. i. in simili tutela. Io.

a ¶ Nec in tutelam, scilicet, legitimā, sed fiduciariam. Accursius.
** Adde, ꝙ contrarium est uerius, q a frater, pr̄e defuncto, ē alterius fratris impuberis: qui à pr̄e nō fuit emancipatus nō fiduciarius, sed legitimus tutor l. tutor. ff. ad Velle. l. j. §. si apud. ff. de legi. tut. & l. de legi. agn. tut. in prin.]
b ¶ Eodem iure. Seruus. n. si non manumittatur, erit in potestate filij patroni iure hęreditario, sed filius ī potestate patris, iure patriæ potestatis. Accursius.

nec a ī tutelā: liber tus āt, si seru' māsisset, vtiq; eodē iure b apud liberos dn̄i post mortē eius futurus esset.

¶ Tutor & curator esse nō pōt minor 25. an. h. d. ex l. fi. C. de legi. tut.

¶ Ita tn̄ hi ad tutelā uocant, si pfectę c sint ætatis: qđ nostra condō d in oīb. tutelis, & curationibus, obser

SYL. ** ¶ Ita. Casus. clarus est: dubiū poterat facere gn̄alitas legū uocantiū ad tutelam personas in eis expressas absq; distinctione ætatis. l. nō distinguemus. ff. de arb. rō aūt decidendi ponitur in l. fi. C. de legi. tu. vñ hic. §. sumptus est. & in §. itē maior. J. de exc. tu. Nota. su mma.]
** Itē, ꝙ hæc uerba, ita tn̄, restringūt & declarāt præcedentia, de quo est et tex. no. i l. Lucius. §. quæ. ff. ad Treb.]

Aetas perfecta, quæ est. c ¶ Perfectæ. Idest uigintiquinq; annorū. Nam quoties fit mētio de ætate perfecta, vel de maiore annis, de uigintiquinq; annis intelligitur, vt C. de ijs qui ueniam ætatis impetra. l. fi. & ff de l. iij. l. cùm filio. §. fi.

SYL. ¶ Adde tu, ꝙ ista est uera in se, tn̄ verius diceī, ætatis appellatione, maximè perfectæ. uenire tp̄s ſm subiectā materiam: nā in matrimonijs & beneficijs, ætatis perfectæ appellatione uenit pubertas in uno, in alio diuersi mode capitur, ut per Abb. in c. cū in cunctis. de elec. Alex. in l. quod Seruius. ff. de condi ob cau.]
d ¶ Constitutio. ut C. de leg. tu. l. fin.

e ¶ Præcipit, scilicet vt sit perfectę ętatis: & est ratio, ut infrà de execu. tuto. §. item maior. Accur.

¶ De Attiliano tutore. ¶ Supra uisum est de testamentaria tutela, & de legitima, sed quia cessante testamentaria, & legitima, oꝫ ut est ꝓuidere đ datiua, ideò subdit de. Atiliano tuto. Christo.

Continuatio.

uari generaliter præcepit. e

¶ De Attiliano tutore, & eo qui ex lege Iulia & Tida dabatur.

¶ Deficiente testamētario, & ltīmo tutore, olim datiuus dabatur ex lege Attilia p Prætorē cū Tribunis in ciuitate, in prouincijs p Præsides ex lege Iulia & Titia h. d. Aret.

** ¶ De Attilia no tutore. i. de eo tu. qui dabatur ex le. Attilia, q̄ à P. Attilio, & Cl. Martio, tribunis plebis rogata fuit.

SI cui nullus.

Totus iste titulus diuidiī in quatuor partes. Primo ponit ius antiquum circa dationē tutoris. Scđo ponit ius nouum. Tertio ius nouissimū. Quarto ponit nouum casum, uidelicet, ꝙ naturali æquitati cōuenit impuberes esse sub tutorib': & ꝙ finita tutela tenenī ad rōnē reddēdā. Secunda ibi, Sed hoc iure. Tertia ibi, Nos aūt, Quarta ibi, Impuberes. Itē prima subdiuidiī in alias quatuor partes: Primo, ex quibus legibus tutor dabatur deficiēte omni tutore testamētario & ltīmo, & à quibus dabatur. Secūdo, qā testamentario dato sub conditione, uel in diem, uel pure, tutor detur. Tertio, quid si testamētarius tutor sit captus ab hostib'. Quarto, quō istę leges ab usu recesserunt, & cām propter quam. Secunda ibi, Sed & si. Tertia ibi, Ab hostibus. Quarta ibi, Sed ex his. Ang.

Diuisio.

SYL. ¶ Sicut nullus. Casus. nō figuraī, qa recitaī ius correctū, & procedit tradēdo regulam. No. ergo, ꝙ nō habenti tutorē testamentarium uel legitimū dabanī tutores datiui ex l. Attilia & alijs

alijs in tex. expressis. Itē qp licet referre l. correctã ad ponendum correctionem, & ut melius intelligatur.]

a ¶ Tutor fuerat, scilicet ex testō: nã quandiu testamentaria tu. superest, nō est locus alij. Itē nec ltī ma: nã nec datiua tūc locũ hēt, vt C. q. dari tuto. po. l. si sororis.

b ¶ Et maiore, i. a duob. Erãt n. tres, ut arg. C. de offic. præto. l. ij. & ff. de orig. iur. l. ij. §. ijsdem.

* ¶ Adde, qp fuerũt diuersi numeri. anno. enim 16. a regibus exactis, quo primum creati sũt, Virginio & Detulio Coss. creati duo tantũ fuerunt C. Licinius & P. Albinus, qui postea, sibi tres collegas assumpserunt, ut quinque numero essēt, singuli ex singulis classibus. Deinde ann. circiter 30. rogante L. Trebonio statutũ est, ut decē crearentur: quòd ex Liuio lib. ij. ab urbe cond. deprehendi pōt. Horum igitur maior pars exigebatur in dandis tutoribus, q̃ uaria fuit, ſm diuersitatē numeri Tribunorũ. * Non igitur duo ex tribus, ut Accur. ait, sed uel tres ex quinque, uel sex ex decem, si modo præsentes essent requirebantur.

¶ Sed & si. Caius. Querebatur, an pēdēte conditione, vel die, testamētarij (qa ita dari pōt. §. ad certũ. supra qui testa. tu da pos.) vel subsistēte aliquo impedimento, daretur datiuus: & videbatur dōm, qp potius deueniendũ esset ad legitimum, tùm quia in effectu dareſ a iudice ad tempus, qd̄ non licet. l. actus. de reg. iu. & declaratum fuit in d. §. ad certũ. * tñ quia datiuo locus nō est, nisi deficiente testamentario, & ltīmo. supra hoc tit. in princ. cuius cõtrariũ decidiſ, qp locus est datiuo, nō ltīmo: ratio assertur in l siqs sub cõditione. ff. de test tu. qa quãdiu testamentaria tutela speraſ, ltīma cessat: ratio autē rõnis est, q cũ tutela legitima deſ ſm ordinem hæreditatis. l. j. ff. de leg tuto: sicut quousq; subest spes testamentariæ successionis, cessat legitima. l. Quandiu. ff. de acqui. hæ. ita & in tutela: & ideò lex noluit deueniri ad datiuũ. Non ob. leg. actus quia hic non inest ulla dies, aut conditio, nec expressè, nec tacitè, sed simpliciter datur tutor: ita qp in mēte aut dispōne iudicis nō est aliqua consideratio cõditionis uel diei, arg. l. si hr̄ditas. in prin. ff. de test. tu. Nō obstat, qp nō deueniatur ad datiuum existente ltīmo, quia hic cessat legitimus, cùm subsit spes testamentarij. d. l. siqs sub cõditione.] No tutorem dari posse ad tp̄s: item qp testamentaria tutela nō confirmatur nisi adita hr̄ditate. Item qp datus propter alterius impedimētũ durat eo durante, & non ultra.]

SI cui nullus omnino tutor[a] fuerat, ei dabatur † quidē in urbe Roma à Prætore † vrbano, & maiore[b] parte Tribunorũ plebis, tutor ex lege Attilia: ĩ ꝓuincijs uerò à Præsidibus † ꝓuinciarũ ex leg. Iulia & Titia.

¶ Quoties spes ē testamentarij tutoris, & pendet, datiuus habet locum, quousq; testamentarij impedim̄ cesset. h. d. ex l. siquis sub cõditione. ff. de testa. tut. Are.

¶ Sed & si in testō tutor sub conditione, aut ex die[c] certo datus fuerat: quãdiu cõditio, aut dies pendebat, ex eisdem legib. † tutor dari poterat.[d] Item si purè dat' fuerat: quandiu ex testamento nemo[e] hr̄s

† aliàs tutor alius interim dari poterat.

c ¶ Ex die certo, ut à paschate in antea sis tutor.

d ¶ Dari poterat. Et hodie datur, ut ff. de test. tu. l. si quis sub conditione.

e ¶ Nemo. Nã si unus de pluribus heredibus adierit, (j) ualet tutela, ut de testa tu. l. si nemo idē in libertate testamento relicta, ut ff. de ma. testa l. testō manumissus. §. testamento.

ADDITIO. (j) Etiã si fuerit institutus

ac certa, alijs uniuersaliter institutis nō adeūtibus, ut ibi not. Bar. per l. j. §. si ex fundo. ff. de hęre. inst. Ang.

a Existebat. sed qd si nullus fuit īsti tutus cū pupillo, sed tātū pupill' ē hæres? Pōt dici, †

quēadmodū si testamētarius decessisset. l. siquis sub cōditione. uers. ꝙ si tutor. ff. de test. tut (in plurimis .n. casibus captiu' ꝓ mortuo hētur) uel saltē oīa in suspēso relinquēda esse. §. si

existebat,[a] tādiu ex eisdē legib. tutor petēdus erat: q desinebat[b] eē tutor, si ꝯditio[c] existeret, aut dies ueniret, aut hæres existeret.

¶ Tutore ab hostibus capto datur datiuus quandiu reuertatur. h. d. ex l. j §. si apud ff. de leg. tuto.

¶ Ab hostib. quoque tutore capto, ex his legibus tutor petebat:[d] qui[e] desinebat esse tutor, si is, q captus erat, in ciuitatem reuersus fuerat: nam reuersus recipiebat tutelā iure postliminij.[f] †

¶ In lege Attilia, & in l. Titia nō cauebat de satisdatione, & cōpulsione tutoris: ió ex his desierūt tutores dari. h. d. A: et.

† Similis ꝙ auctoritate glo. in d. l. iudicis adeat, si nemo. ut C. đ iure de li. l. si infanti, & ex tūc ualebit tutela: & incipit tutor administrare.

SYL Adde, ꝙ cōis practica est, ꝙ tali casu det Attilianus ad adeundū ꝑ se, si institut' sit infās: alias pupillus adit cū eius auctoritate, & statim desinit esse tutor: ita oēs hic, de quo uide hic Commen. meū, vbi hūc articulū attigi latissimè.

b Desinebat. i. ille, qui sic erat datus in subsidiū, desinebat, cùm testamentarius uenit, vt subijcit.

c Conditio. Hic tutor tacita usq; ad diē uel conditionē existentē datur, expresse ñ pōt, ut ff. de reg. iuris. l. actus.

SYL. Adde hoc magis procedere, qa cōditio est intrinseca, * ex nā rei prouenies,] ut declarat hic Chro. & deci. in d. l. actus. vbi assignat rōnē, quare hęc cōditio quæ tacite inerat, si exprimat, uitiet, ꝑꝑ uitium formæ ₰m doct. in l. iij. ff. de leg. j. * Sed melius est rūdere, ut dixi in positione casus, ꝙ ab initio nō est in animaduersione aliqua tacita conditio uel dies, q̄uis postea existente conditione, aut die adueniente, resoluatur illa datio tutoris: resoluitur enim eo modo, quo resoluitur in casu sequentis §.]

SYL. Ab hostibus. Casus Quærebatur, an tutore capto ab hostib' daret datiu', * an uerò uocarent legitimi: & uidebat, ꝙ tutela pertineret ad agnatos,

ab hostib. sup. quib. mod. ius pat. pot. sol. cu ius cōtrarium rōdetur, qa cū speretur rediturus testamētarius propter ius postliminij, tutela ad legitimum tutorem peruenire non pōt. d. l. si quis sub cōditione. Nec obstat, quod ꝓ alia ratione dubitandi adduci posset quòd deportatio tutore testamentario, succedit legitimus, quā uis spes sit illū posse redire, ut dr̄ in eadē l. q a (ut declarat Bar. ibi) spes illa fundatur in iure speciali, hæc uerò postliminij in iure cōmuni.] No. summarium, & ꝙ cessante impedimento, cessat dispositio facta ex cā dicti impedimenti. Item ꝙ fictio postliminij habet locum etiam in tutela.]

d Petebatur. nec erat locus legitimæ, ut ff. de leg. tut. l. j §. si apud.

* Adde, quid iuris sit ecōuerso, scilicet capto pupillo, docetur ĩ. quib. mod. tut. fin. § j.]

e Qui desinebat. s. iste talis, qui erat datus in subsidium.

f Iure postliminij. quo iure ēt oīa alia recuperat, ut s̄. q b. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib. nec de administratis interim tenet hic reuersus, ut arg. ff. siquis cau. l. iiij. §. illud sciendum.

Adde tex q hoc ꝓbat, in c. j. đ offi. uica. li. vj. * rō aūt est, quia cùm eius culpa factū non sit, quominus administrare posset, nec hunc tutorē ipse substituerit, sed iudex, ñ debet teneri

de

† Rō quis gu ci ciuium sup fi §. si ab stib. qui. ius pa te. sol

¶ Sed ex his[a] legibus[b] tutores pupillis desierunt dari, postea qua prio[c] Consules pupillis vtriusq; sexus tutores ex inqsitione[d] dare cœperũt, deinde Prætores ex constõnib. Nã supradictis[e] legib. neq; de cautione à tutoribus exigẽda, rem saluã pupillis fore,[f] neq; de cõpellendis[g] tutoribus ad tutelæ administratione, quicq̃ cauebatur.

¶ Romę Prefect. vrbis & Pretor, tutores: hodie dantur in prouincijs Presides, si maiores quingẽtis solidis pupillorũ faculta tes sint: si minores, Defensores ciuitatum cũm Episcopo, vel alij magistratus. h. d.

¶ Sed hoc iure[h] vtimur, vt Romæ quidẽ Pręfectus[i]

de gestis, aut neglectis ab eo.]

SYL. ¶ Sed ex his. Casus. non figurat, quia recitat ius antiquũ. No. legẽ tolli p nõ vsum. Item ꝙ daturus dat ex inquisitione. Itẽ ꝙ tenetur cauere rẽ pupilli saluã fore. Itẽ ꝙ põt cogi ad ministrare. Itẽ not. ꝙ lex noua supplet veterem.]

b Sed ex his. Nunc recitat fm ius: nam quatuor sunt iura, quæ hoc sit notari possunt.

b Legibus. f. Attilia, & Iulia, & Titia, vt s. e. tit. in prin.

c Posteaquã primo. alias, quã primum.

SYL. ¶ Hoc à Claudio statutum fuisse constat ex Tranquillo: Tutelarem autem Prætorem (vt ait Capitolinus) instituit M. Antoninus Philosophus.

Tutores dans quid inquirere debet.

d Ex inquisitione. f. inquirendo facultates eorũ, an sint pares oneri iniuncto, vt j. de excu. tu. §. sed & pp. Itẽ bona puersatio requirit, vt & alias in pte arrogatore, vt ff. de adop. l. nec ei. §. eorũ. & j. de adop. §. cùm autẽ.

SYL. ¶ Adde tex. in materia in l. scire. § fi. ff. de tu. & cu. da. ab ijs]

e Nam supradictis. Bene dico, ꝙ desierunt per has leges tutores dari, postea q̃ Consules dederunt ex inquisitione: & bonum fuit propter duas rationes, quas ponit: Nam pro quia.

f Fore. Hanc cautionẽ pstant tutores, & curatores, vt ff. rem pup. sal. fo. l. non quasi. §. j. & l. & si ad species.

g De compellendis. f. capitis pignoribus, vt j. de satis. tut. §. pen.

SYL. ¶ Sed hoc iure. Casus. nõ figurat; qa ponit relatio, & correctio iuris antiqui, & assignatur ratio correctionis, vt s. facilius esset, puiisum pupillis, nõ expectato iussu Præsidũ. Correxit aũt Iusti. eo solo casu ius antiquũ, vbi pupilli substãtia nõ excedit q̃ngẽtos solidos: & disposuit, vt tunc possint Defensores ciuitatũ absq; iussu Præsidis, vnà cũ Epo, vel alij magistrat. & iuridicus Alexãdrię, i sua iurisdictione, tutores dare. Vñ & Romæ relictũ est intactũ ius antiquum Præfecto, & Pretori, quãtęcũq; fuerint pupilli facultates, & in puincijs ipsi Præsides dabũt, si ampliores sint q̃ngẽtis solidis.] No. ꝙ datio tutoris põt fieri à Prætore, & Præsidibus. Item ꝙ cõsuetudo facit legẽ, & legis uim hẽt. Item ꝙ dantur à magistratibus. Item ꝙ Eps vnà cum iudice seculari dat tutorem pupillis. Item ꝙ satisdatio pupilli rẽ saluam fore, capitur à magistratibus eorum periculo, si non sit idonea.]

h ¶ Sed hoc iure vtimur. Hoc est tertiũ i°, qđ erat tpe Iustiniani: & hodie ẽ quartũ additũ, qđ est j. proximo §.]

i ¶ Præfectos. Ad præfecti cognitiões crĩales, ad Prætorem ciuilia negocia veniebãt, vt patet. ff. de of. præ. vrb. p totũ tit. & ff. de of. præt. p totũ tit. sed tutelam dabat vterq;, vt hic.

SLL. ¶ Adde, ꝙ Præfectus vrbis ab initio fuit creat°, nõ solũ ad coercẽda crĩa, sed vt curaret q̃cũq; ad morte, & ge. tẽ ciuitatis spectarẽt: vñ nõ mirũ si & causis ẽt ciuilib. ius dicere poterat, vt latè ondi hoc loco in Cõmen.] & dũ Doc. hic volũt, ꝙ Pręfect° hẽt cognitionẽ ciuilium, p §. cura carnis. & §. quies. l. j. ff. de offi pfe. vrb. non vr ve-

rum:quia in tuēda quiete ciuitatis,& in custodiēdis carnibus vertiīº nō simpliciter cognitio ciuilis,sed & crīalis.]

a ¶ Iurisdictionē. Præfecti vrbis est iurisdictio vsq; ad cētum milliaria, sed

† aliàs vrbi. Prætoris Romæ tm̄,vt ff. d' offi.præ. vrb.l. j.§. cū vrbem, & in summa Azo. de offi. præ. Dabūt ergo eū & ei qui est de sua iurisdictione, vt statim in præside notabis.

† aliàs crearent.

ª ¶ Adde,ꝙ iurisdictio præfecti vrbis non semper fuit eadem, sed varia pro temporum vicissitudine,q̄d longe, lateque ostendit Alexan. de Alex.lib.6.die genia.c.20.]

b ¶ Creent.s. eū,qui est de sua iurisdictione,dabit, vt ff.de tuto.da.ab i js. l. ius dandi. Si verò ibi nō inueniantur idonei,ēt in alio loco quæret, & Præsidi nunciabit,vt ff.eo.l. diuus.Itē ei, qui sit de sua iurisdictione, vel rōne originis,vel rōne possessionis,vel rōne domicilij,vt ff.eod. l.j.§. vlti. & l. diuus. Si aūt in altero horū trium locorum non inuenitur, sed in quarto loco, reducendus est ad alterum locum de his tribus,vt ibi tutelam accipiat,vt C.vbi pe. tut. vel cura.l.j.

ª ª Adde. ꝙ iudex originis pupilli, & sic ille, qui hēt iurisdictionē in psonā,pōt dare tutorē,qui administrabit ola bona,ēt q̄ n sunt in eiº territorio ſm Azo. cº opi.veriorē esse ait Bar.in d.l.j.C. vbi pet.tu. eādēq; dicit cōem ibi Ale.fatet tñ Bar. & alij,ꝙ ēt iudex bonorū poterit dare tutorē d' bonis, q̄ sūt i territorio suo,& aliº dabit quo ad alia bona, ī suo territorio exīstētia, q̄a sic dari vr̄ vniuersitati bonorum.]

c Iussu Præsidū.ergo delegat. Sed 3. ff.de tu.& cur.dat.l. nec mādāte. Sed ibi mandatū est, quod non importat necessitatē. hic iussus, qui importat, vt ff.q̄d iuss.l.j.§. j.& ff.mand. l.j. Vel ibi erant magnæ facultates pupilli, hic paruæ.Sed certè & si sit paruæ, ad huc vr̄ idē : nā datio tutelę est mixti Imperij,vt ff.de tut.l. muto.§.tutoris datio . vbi dr̄, ꝙ tutoris datio illi soli competit, cui nominatim hoc dedit vel lex, vel Senatusconsultū, vel Princeps, ergo non potest delegari,vt vt ff.de officio eius cui mandata. est iurisdi. l.j. respō. Sed dic,ꝙ non potest delegari n habenti iurisdictionem, sed habenti sic, vt ff eo l.ius dandi, vt hic dicitur.

† vrbis,vel Prętor ſm suam iurisdictionem:ª in prouincijs autē Præsides ex inqsitione tutores† creēt, ᵇ vel magistratus iussu Præsidum, si nō sint magnæ pupilli facultates. ¶ Nos autem per constitutionem ᵈ nostrā huiusmodi difficultates hominum resecātes, nec expectata iussione ᵉ Pręsidum, disposuimus,si fa-

¶ Adde,ꝙ ius dandi tutores non competit iure magistratus,sed ijs tm̄; quibus specialiter ā l. vel Principe id tributū est.d.§.tutoris.& iō delegari nō pōt.d.l.nec mandante.obstante regula.l.j. ff.de offi. eius in prin. nec mouet iste tex. & similes, q̄a (vt dixi in Cōmen.) hi magistratus non ideò dabant tutores, ꝙ id Pręsides illis pmitterent, sed q̄a ª concessum erat à iure,quod tunc inualuerat (siue originē ducerent ab aliqua Principis cōstitutione, siue ab vsu) vt Præside iubente ius dandi tutores haberent.]

SYL

Sed quę sunt magnę facultates?R̄n. quinquaginta aurei,vt C.de defen.ci uit. l. j. Vel 10.libræ auri, vt in auth. de appel.§.ij.col.3.Vel 300. aureorū, vt in auth. de defen. ciuita. §.& iudicate.coll.iij Vel verius vsq; ad quingentos solidos sunt paruæ, si vltra, sunt magnæ,vt proximo §.

Facultates, quæ dīr magnæ.

¶ Adde,ꝙ hæc disputatio hodie sublata est per tex. nostrum:aliàs enim magnæ,vel paruæ facultates dicuntur ex arbitrio iudicis inspecta personarum, locorum,& rerum qualitate,ſm Bar. in l.si constante.in j.q. ff.solu.mat.

SYL

d ¶ [illegible] Per constitutionem. Quam non habemus.

e Iussione. i. delegatione, siue pceptō.Nā ī hoc differt à mādato,q̄a mādatū ex volūtate est,sed iussus necessitatis,

Mandati & iussus differentia.

sitatis, vt ff. quod iussu l. j. §. j. & ff. mand. l. j.

* Dic sm Dec. in rub. C. mād. princ. ꝙ data paritate terminorū n differūt: quod latè in Comment. declaraui.]

a Solidos. Id est aureos, vt j. de pę. te liti. §. fi. † quorum septuaginta & duo faciunt libram auri, vt C. de suscep. & Arcb. quoties. libro 10.

* Solidus vnde dictus, quātum valeret, quot conficerent librā auri, explicat diligenter Budę. libro 5. de asses. & in l. quia vulgo. ff. de ędi. edic.

b Vnà. idest simul.

c Vel aliàs. hoc quādo extra ciuitatem, vt in municipio: nam magistratus municipalis dabit.

cultates pupilli, vel adulti vsq; ad quingentos solidos[a] valeāt, † Defensores ciuitatū vnà[b] cū eiusdē ciuitatis religiosissimo Antistite, vel alias publicas personas, i. Magistratus, † vel Iuridicum Alexādrinæ[d] ciuitatis, tutores vel curatores creare: legitima cautela secundum eiusdem constitutionis † normam præstanda: videlicet eorū[e] periculo, qui eam[f] accipiunt,

¶ Tutela ratione naturali introducta est: qua finita redditur ratio administrationis. hoc dicit.

¶ Impuberes[g] aūt in tutela esse, naturali iuri[h] conueniens est: vt is, qui perfectę ętatis nō † sit, alterius tutela regatur. Cùm ergo pupillorum, pupillarūq; tutores negocia † gerūt:[i] post pubertatē,[k] tutelæ iudicio[l] rōnē reddūt.

* Tex. est intelligendus simplr, ꝙ non solū defensores ciuitatū, sed etiā alij magistrat' municipales, & iudex Alexādrinus, habet ius dandi tutores.

d Alexandrinæ. hoc quando tutor datur in ciuitate Alexandrina.

* De Iuridico Alexan. vide hic nřas Anno. vtiř verbo iuridicus, p iudice, ēt Scæuola in l. Thais. §. Lucia. ff. de fideicō. li. ** sed iuridicus Alexādriæ erat specialis qdā iudex Alexandriæ, & fortè inferior. nā erat ibi & p̄fect' Augustalis, qui præerat toti Ægypto, institutus ab Augusto deuictis Antonio & Cleopatra. De iuridici Ale. officio extant tituli speciales in ff & C.]

e Eorū. scilicet tabellionum & aliorū: non verò ipsorum maiorum iudicum, qui habent potestatē dandi tantum, vt infra de satisd. tut. & cur. §. pe. & fi. qui sunt contra.

f Eam. s. satisdationem.

Impuberes. Casus. nō figuratur, cū ponat qliter rōne naturali introducta est tutela, & regula, ꝙ tutor rōnem reddere tenetur. * Cùm enim palā esset quāta daretur occasio tutorib. nocendi bonis pupillorū, voluit. I. illos teneri ad reddēdū rōnē de gestis pariter, & neglectis. Notandum est, ꝙ tutela ratione naturali introducta est. Itē ꝙ ius naturale capitur pro illa ratione & dictamine rationis, quod à natura insitū est hominib. Item ꝙ tutor tenetur reddere rationem administrationis. Item ꝙ non potest conueniri actione tutelæ nisi ea finita.]

g ¶ Impuberes. Hic. §. est gnālis ad omnes præcedentes tit. de tutelis.

h Iuri. i. æquitati.

i Gerunt alias egerunt. i. gesserunt.

K Post pubertatē. sed & añ, si finita tutela fuerit pri', vt ff. d tu. & ra. di. l. nisi finita. † aliās. i. nisi eēt finita tutela, n nascit actio tutelæ, sed alię actiones natę sūt, sed n exercent, vt ff. d tu. & ra. di. l. si tutor. §. fi. & l. sed n danť.

Adde, ꝙ rō diuersitatis est, qa cùm actio tutelæ sit gnālis, nō pōt pluries nasci, quod secus est in speciali actione neg. gest. sm Bald. in l. pen. col. G. vt actio. ab hære. & contra hære.

l Tutelæ iudicio. i. actione tutelę q datur in simplū: & propter dolum, & culpam

SYL. † aliās est.

† aliās gerant.

† vide fi. mi. glo. in §. fi. j. ti. j.

SYL. Actio tutelæ, & actio d rōnibus distrahendis differunt.

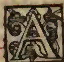
I 4

culpam latam, & leuem. Est & alia actio, qua tutor tenetur. f. De rõnib. distrahẽdis: sic.n.nominatur, vt ff. de contra. actio. tute.l.ij.& datur in duplum, & pp dolum † tñ, & in duplo cõtinetur rei persecutio. Prima datur contra tutorẽ & contra fides, posterior contra tutorem tantum, vt ff. de rõ. & vadit l.j.§.pe. & l.ij. Item vna intẽtata, altera denegatur, licet plus sit in ea: & econtra: secus in actione tutelæ, & furti, quæ secum compe tit; vt ff. de tu.ra. di l.j.§. in tutela.

† Imò & cùm sine dolo quis quã abstulit gl.j. in l.actione. ff.eo.

¶ De auctoritate tutorum. quirẽn. rer.domi.

¶ Vbi præiudiciũ pupilli vertit, tutoris auctoritas ẽ necessaria.h.d. ex l.obligari.ff.eo.& l.pupillus.ff.de ac

Vctoritas aũt tutoris ĩ qbusdã causis necessaria pupillis est, in qbusdã nõ est ne-

SYL. ¶ Adde pulchram rõnẽ assignatã per gl.in l. tres tutores.§.j. in verbo, hac actione ff. de admi. tu. * Itẽ adde, ꝙ * agere actione de rõnibus distrahendis, est accusare fraudẽ tutoris, qui rẽ ex bonis pupilli abstulit, nec in rõnes retulit.d.l.ij.ff de rõ. distrah. vñ &] actio De rõnibus distrahendis ita appellat, qa per eã rõnes per tutorẽ datæ, tanq̃ minus rectè, vtpote, in quas non retulerit quæ ipse abstulit, veniunt distrahendæ & dilaniandæ.]

¶ Adde; ꝙ actio tutelæ, q̃ dat pupillo, vt tutor reddat rõnẽ administrationis, est actio directa. Est aũt & alia actio tutelæ ꝯria, q̃ pariter finita tutela cõpetit tutori cõtra pupillũ, si vel impenderit aliq̃d in rem pupilli, vel pro eo fuerit obligatus.§. tutores infra de obli. quæ ex quasi contra. Las.]

¶ De auctoritate tutorum.

Cõtinuatio. ¶ Dictũ est.s.qualiter tutores creant: hic qñ creati sunt, qualiter se regere debeant, & auctoritatem præstare.

SYL. ¶ Auctoritatis verbũ qualiter hoc titu.accipiatur, satis apertè declarat Iuriscon. in l.iij. ff. eo. * accipitur enim pro approbatione eius quod agitur.

Diuisio. Auctoritas. Totus iste tit. diuidit in tres partes principales. Primò ponit in quibus casib. necessaria ẽ auctoritas tutoris: & in quib. non. Secundò, q̃ ista auctoritas debeat impartiri. Tertiò remouet quoddam dubium. Secunda ibi, Tutor aũt. Tertia ibi, Si inter tutorẽ. Itẽ prima pars vsq; ad §.neque. tñ subdiuidit in quatuor. Primò ponit dictũ bimẽbre. Scdò exẽplificat quodlibet ex dictis membris. Tertiò rationẽ annectit. Quartò infert, & illationem clarificat per exempla Secunda ibi, vt ecce. Tertia ibi, Nãque. Quarta ibi. Vnde in ijs. A reti.

¶ Auctoritas. Casus. ita figurari põt. SYL.
Quæsitũ est, an in singulis actibus expediẽdis à pupillo, tutoris auctoritas esset necessaria: & dubium faciebat, quia cũ in §.si s.tit proxi. dictum sit, ꝙ rõne naturali tutela innẽta est, vt qui se per ætatem regere non põt, ab alio regat, videbatur in quolibet casu necessaria auctoritas, * qa hmõi ętas neque scire, neque discernere aliq̃d potest. l. pupillus ff.de acqui. hæred. Quo non obstãte r̃ndetur meliorem conditionem ẽt sine tutore fieri posse, quia in hoc nullum animi iudiciũ requirit, tutoris verò auctoritas non nisi in ijs, quæ animi iudicio fiunt, necessaria est.l. pupillus. ff de re.iur. Quòd verò subiũgit de contractibus ex quibus mutuę obligationes oriuntur, in eo dubiũ faciebat qđ vulgo ꝓditum est, contractus claudicare non debere.l j.ff.de rescin.vend cuius cõtrarium deciditur speciali fauore pupillorum.] No. ꝙ auctoritas tutoris in certis casibus non est necessaria, vbi s.alij se obligãt pupillo. Item ꝙ licet non possint per se pupilli facere conditionem suam deteriorem, possunt per se eam facere meliorem. Item ꝙ vbi nascitur mutua obligatio, est necessaria auctoritas, vt pupillus obligetur, non autem vt obligetur qui secũ cõtrahit, quia eo casu cessat rõ, quare

cessaria. Vt ecce, si qd dari sibi stipulentũ, nō est necessaria [a] tutoris auctoritas: qđ si alijs promittant [b] pupilli, necessaria [c] est tutoris auctoritas. Nāq; placuit, meliorē qdē suā ꝯditionem licere eis facere ēt sine tutoris auctoritate, deteriorem verò nō aliter, q̃ cū tutoris auctoritate. Vnde in ijs causis, ex quibus obligationes mutuæ nascūtur, vt in emptionibus, venditionibus, [d] locationibus, conductionibus, mandatis, depositis, [e] si tutoris auctoritas ñ interueniat, ipsi quidem, qui cum his cōtrahunt, obligantur: at inuicem pupilli non obligantur. [f]

...ne introducta est auctoritas tutoris, ne ætatis imbecillitate decipiantur.

a ¶ Non est necessaria. vt C. de contrahen. & commit. stipulat. l. neq;. & l. j. de auctorita. præstan.

¶ Adde, ꝙ iste tex. intelligit de maiore infante: nã infans nec ad suũ quidē cōmodũ quicq̃ facere potest. l. j. in prin. & l. mulier. ff. de verb. obli. diffusè Tiraquel. in tract. de Retra. §. j. gl. 12. nu. 20. & 25.

b ¶ Promittant. quia tūc est verisimile, quòd malè agant: & facit ad hoc. ĩ. qui. li. vel non. §. nunc admonēdi. & §. at ex contrario. & ĩ. de inut. stip. §. pupillus. & ff. de acquir. re. do. l. pupillus. & ff. de pac. l. contra iuris. † idem de muliere super dote paciscente, vt ff. de pac. dot. l. de die. †

*¶ Adde hoc esse verũ, si paciscatur mulier constante mr̃imonio, aliàs secus, vt not gl. pe l. cum dos. ff. de pac. dot. & Bart. in l & hæredi. §. filiafam. ff. de pac. Itē limita, nisi iusta aliqua causa subsit, l. licet. ff. de pac. dot. vt ecce, si ad commodum fratris, vel ob merita aliqd faciat in præiudicium dotis, secundum Deci. consi. 536.]

¶ Idē in alimentario transigente, vr ff. de transacti. l. cũ ij. §. quid ergo Itē facit. C de contrah. & cō stip. l. neq;.

** Quod dr̃ de alimentario, ita intelligendum est, vt transigendo possit conditionē suam meliorē facere, ēt sine auctoritate Prætoris, deteriorem verò nequaq̃, ne interueniente qdē Prætore. Operatur itaq; Prætoris auctoritas duob. casibus: vnus est, cũ sumus dubij, vtrũ melior vel deterior fiat ꝯditio alter, si neq; melior, neq; deterior fiat. in his. n. duobus casibus valet ipsa trãsactio auctore Prætore, q̃ aliàs nō valeret, sed p̄sumeretũ dãnosa. ita declarat gl. j. in d. l. cũ ij. § si prętor. q̃ ibi sequunt Doc. declarando ēt ꝙ ita demũ possit facere cōditionem suam meliorem, si non mutetur forma alimentorum.]

c ¶ Necessaria est In duobus tñ casibus obligatũ pupillus sine tutoris auctoritate. ff. de actio. & obliga. l. furiosus. vbi. s. ex re actio venit.

** Adde cautelam, ꝙ volens tutò ꝯhere cũ tutore faciat illum obligari tutorio noīe & suo, vt docet Cin ĩ l. post. ff. qñ ex fac. tut. quē refert Cępo. cau. 142.]

d ¶ Venditionibus. Si aũt pupillus petat rē ex vēditione, repellitũ exceptione doli mali, nisi p̄tiũ dare velit, vt ff. de rescin. vend. l. si id qđ § vlti. in fi.

e ¶ Depositis. Pupillus tñ doli capax tenetur depositi, si quid doli commisit, vel locupletior factus sit, vt ff. de. positi. l. j. §. an in pupillum.

f ¶ Non obligant. Et sic nota, ꝙ contractus claudicat quãdoq; vt hic † & ff. de act empt. l. Iulian §. si quis à pupillo. Argu. ꝯ. ff de arbit. l. litigatores. §. pe. & fi. & in auth. de nō elig. secundo nu. §. hoc aũt. col. j. Item hoc verũ, nisi locupletior sit pupillus: alias excipitur, si agat, & contra eum potesit agi, vt ff. de admi. tu. l. si minoris. & C. pro emp. l. fin. & ff. eo. l. 5. §. j. & de rescind. vendi. l. si id quod. §. fin.

* ¶ Adde, ꝙ hic, & in d. §. si qs à pupillo tolerat claudicatio fauore pupilli, & in §. hoc ãt fauore filiorũ idē est

† De hoc gñ ꝯtus claudicat est bon gl. in c. de illis extra de despõ. impube. vide, & in c. j. iuncta gl. fi. extra de eo qui duxit in matri.

Intelli-ge, ꝙ ua-...t aucto-ritas in ꝯ-...ibus ex ...uib. pōt ...tilitatem ...eportare, ...liàs non, ...a ēt cum ...uctorita-...e tutoris ...onare nō ...ōt C. de ...dmin. tu. ...non oīs. ...m Ias. & ...et.

** Adde. l. Attilicin. ...o. tit.

est & in ecclesia & in Principe, vt eorũ fauore pactus claudicet.c.j.& ibi Felyn.& Archi.extra de proba. Praeterea in odiũ dolosi. l. Transactione finita. C.de transac. regulariter autẽ contractus non debet claudicare.l j.ff. de rescind. vendi.]

SYL. * Neq; tñ. Casus. Quaerebatur, an pupillus haereditatem adire, bonorũ possess. petere, an fideicommissum capere posset sine tutoris interuẽtu, & videbaĩ dicendum quod sic, saltẽ qñ appareret lucrosa, cũ ĩ. proditũ fuerit posse ex se conditionẽ suam meliorem reddere: cuius cõtrarium rñdetur, ne quod damnum ex ea re sentiat pupillus. Quãuis enim prima facie videantur lucrosa, ex aliquo tamen tẽporis tractu posset grande aes alienum emergere, aut litibus etiam vexari in exigẽdis nominibus, quod non paruũ est incommodum.l. minoribus.ff.de minori.] No.summarium. Item quod cùm auctoritate tutoris, pupillus adit: & etiam de iure praetorio. Item quod haeres institutus nõ potest restituere haereditatem pupillo etiam lucrosam sine auctoritate tutoris. Item quod ex aditione haeres quasi contrahendo obligatur.]

Haereditas quid sit. a Haereditatem. quae ex testamẽto, vel ab intestato defertur, scilicet iure ciuili, vt ff. de pet.haere.l.j.ij.& iij. Et haereditas est successio in vniuersum ius quod habuit defunctus tempore mortis suae, deducto aere alieno, vt ff. de verb.signi.l. nihil.

* Rõnẽ vide in glo. in ver. lucrosa, & ĩ in figurõne casus. Cui adde, quod dicit Bart. in l. obligari. in secunda oppo. ff. eo. ideò non posse pupillũ adire haereditatem sua sponte, quamuis constaret esse lucrosam, quia hic acquirendi modus fit per actũ obligandi, qđ lex non permittit fieri nisi tutore auctore.l. more. de acquir. haere.

b Bonorũ possessionẽ. ex testamento, vt, Secundũ tabulas: vel ab intestato, vt, Vñ liberi, & similes, quae sunt omnes de iure praetorio, vt ĩ.de bonor. possess. §. quos autem. Et est bonor. possess.ius psequẽdi, retinẽdiq; patrimonij, quod cuiusque fuerit, cum is moritur: vt ff. de bono. possess. l. iij. §. bonorum. hoc tamen in bonorum possessione fallit in casu, cũ pupillus non habet tutorem. tunc enim praetor aucto. tut. potest supplere, vt C.qui admi.ad bon. poss.l.bonorum. Idem in haereditate, vt C. de iur. delibe.l.si infanti. in fine.

SYL. Adde idẽ, si tutor sit absens in partibus valde remotis.d.l si infanti. à contrario sensu, & declarat Bar in l.tñ curatorem.ij.col. C.de inte. resti. mi.]

c Ex fideicõ.vt per Senatuscon Trebellianum. vt ĩ.de fideicom. haere. §. sed quia.(j) Idẽ dico & si bona velit recipere causa seruandarũ libertatum, cũ & ibi possit timere damnum, quia est successio in vniuersum ius, vt ĩ. per quas personas nobis acqui. §. fin.

ADDITIO. (1) Si tñ sit infans, potest soli tutori fieri restitutio. l. restitua. § fi.ff.ad Treb. & solus tutor adire. l. si infanti.C. de iure delib aliàs secus. l potuit.C. eo. Itẽ potest solus bonor. possess. agnoscere, quia in facto consistit. secundum Ang. & Iason.

d Tutoris.i.administratoris, cui administratio sit concessa in testã, alioquin non valet: nam & si ab eo, qui tutelã non gerit, sciens alium gerere emam, dñs non efficiar, vt ff.e.l.4. Itẽ nunquid curatoris pupilli sufficit auctoritas ad adeundam haereditatem vel bonorum possessionem delatam pupillo? Respon. non, vt ff.de appel. l. cum in vna.§.tutor. vsq; in fine.legis.

Dic,

¶ Pupillus sine tutore, neq; haereditatem, neque bonorum possess. neque fideicommissum: licet lucrosum accipit. h. d. ex l. obligari. § pupillus. ff. eod.

¶ Neq; tñ haereditatem [a] adire, neque bonorum [b] possessionẽ petere, neq; haereditatem ex [c] fideicõmisso suscipere aliter pñt, nisi tutoris [d] auctoritate, quamuis il-

Bonorũ possessio.

lis lucrosa a sit, † ne ullum b damnum habeant. c

¶ Tutor pñs debet auctoritatem interponere, al's non valet. h.d. ex l. obligari. §. tutor. ff. eo.

Tutor aũt stati in ipso negocio p

¶ Dic, ꝙ rō est, quia tales curatores pupillis dati non pñt auctorari, vbi iuris solennitas requiritur, & sic vbi obligaretur pupillus l. curatorem ff. eo.]

a ¶ Lucrosa sit. i. appareat lucrosa: ne occasione lucrosæ adeat dānosam, quia adeundo oneratur legatis, & fideicommi. & aliis oneribus, & ita obligatur, sed non potest obligari sine tutoris auctoritate, vt s. e in prin. Sed si obiiciatur. Cessante cā &c. hoc raro accidit, ꝙ hæreditas non sit onerosa, sed frequenter contrarium, & ad ea quę frequentius accidūt, iura adaptantur, vt ff. de leg & senatus con. l. nam ad ea.

¶ Adde, ꝙ alibi gl in l. si quis mihi bona. §. si seruus. ff. de acq. hære. declarat hunc tex. & seipsam hic, & in hæreditate lucrosa: secus in opulenta, quæ nulla habet incommoda: quæ licet reputetur: sing. tamen cōiter reprehenditur p tex. in l. pupillus. ff. de acqui. hæred. Siue. n. sit hēditas opulenta, siue lucrosa, militat illa rō, ꝙ pupillus non intelligit causam suæ aditionis.]

b ¶ Ne vllū. est & alia rō, ēt si sit lucrosa, quia litibus & sumptibus vexaretur, vt ff. de mi. l. minoribus. 25. annis.

* ¶ Adde aliam rōnē, quia adiens hæreditatem, deb scire cām suæ aditionis. l. is pōt. ff. de acqu hære. quòd à pupillo cognosci non pōt. l. pupillus. ff. de acqui. hære. Est & alia rō, quia sine tutore alteri obligari non potest. hæreditatis autem aditio obligat nos creditoribus hæreditariis § hæres. j. de obli. quæ ex quasi con nascun.]

¶ Et ex eisdem ēt rationibus nec in iudiciis ciuilibus vel criminalibus † potest esse sine tutoris aucto. vt C. si aduer. rem iu. l. cum & minores & C. de aucto. præs. l. clarū. * * † Nisi in quatuor casib. vt in possessione momentanea, vt C. si per uim uel alio mō. l. 1. C. qui leg. perso. l momentaneæ. * * Declara, dūmodo nō sit ꝓximus infamiæ, ut dicit ibi Cast. col. 2.] Itē in violato to-

go minor sine curatore accusat, vt ff. de adul. l. si maritus. 2. §. lex. sed hoc in adulto Item si ueniā ætatis impetret, vt C. de iis qui ve. æta imp l. 1. & 2.

* * Adde, ꝙ hic casus nihil attinet ad pupillos: quia venia ętatis nō petitur nisi p maiorem 20. ann. d l. 2 item neque attinet ad iudicia.] Itē in interdicto. De libero homine exhibendo, vt ff de li. ho. exhi. l. quod & lex. §. sed & si mulier.

* ¶ Adde, ꝙ valet nihilominus sñia lata in iudicio ciuili in fauorem pupilli, licet in eo interuenerit, absque auctoritate tutoris. l non eo minus. & ibi no. Docto. C. de proc]

c ¶ Damnum habeant. quia fortè subest æs alienum latens.

a ¶ Tutor. Casus Quæsitum est, an auctoritas tutoris quocunque tpe interposita validaret actum pupilli. & uidebatur ꝙ sic, qa idem operari solet ratihabitio ex post facto, qd consensus ab initio. l. quo n. ff. rem ra. habe. Itē quia uidemus, ꝙ iussus paternus pōt præire aditionem filii. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq hære. ex quibus uidebatur sufficere, ꝙ tutor accommodaret consensum suū ante uel post ipsum actū. Tñ cōtrariū deciditur, ꝙ requiritur, ꝙ sit pñs, & in ipso negocio auctoritatē pręster. Rō est, qa tunc actus fundat in cōmixtione harum duarū uolūtatum simul, & maximè in uoluntate pupilli integrata à cōsensu & auctoritate tutoris qd nō fieret, qñ p̄cederet, vel sequeretur, quia tūc solùm fundaretur in persona pupilli, quæ tñ non esset integra: vnde cū talis auctoritas exigatur ad habilitandā psonā pupilli per modum cuiusdam solēnitatis. l. curatorē. ff. e. dēt formaliter in ipso actu interponi, ne a forma recedatur. Non obst. quod dicebatur de ratihabitione, quia verū est quoties actus posset fundari in psona, quæ illum gessit, quod est hic d. l. curatorē. Quod verò dr de iussu, illud est qa iussus exigitur ob vinculum

patriæ

SYL.

patriæ ptãtis. cùm enim filiusfa. sit sua sponte ad actum explicandum accedere non posset, & ideò vt actum gerere possit, precedere debet iussus paternus. Nota summarium.

sens dēt auctor [a] fieri, si hoc pupillo prodesse existimauerit: [b] post tēpus [c] verò, vel per epistolā, [d] aut per nuntium interposita auctoritas, nihil agit.

a ¶ Auctor, id est, probare & laudare quod fit per pupillū. vt ff. eodem l. etiam.

b ¶ Existimauerit. nō n. cōpellitur. Primò, quia est iniquum: secūdo, quia tenetur pupillo dānum resarcire tutor, vt ff. eo. l si tutor. Accurs.

c ¶ Post tps s. non modicum, aliàs valet auctoritas, vt ff. de acqui. hær. si quis mihi §. iussum quæ est cōtra. & est rō, quia videntur inesse quæ incontinenti fiunt, vt ff. si cer. pet. l. lecta.

SYL. ¶ Et ita cōiter tenetur, dūmodo vno contextu fiat, ut no. doc. in d. §. iussum. * Nam auctoritas debet statim in ipso negocio iterponi, i. vel modicū añ, vel incontinenti post, non interueniente medio actu contrario. l. continuus. de ver. obl. Aliud autem est in consensu, qui potest ēt postea interuenire, ut tradit Bar. in l obligari. §. tutor. ff. eo.]

d ¶ Per epistolam. Not. cautè, & redde singula singulis: Nā dixerat duo: scilicet statim, ad quod refertur, Post tempus &c. item, in ipso negocio præsens. ad quod refertur hoc, Per epistolam. quæ inter absentes mittitur, ut infra de obliga ex consen. §. fi. Idem & si alio modo inutiliter auctorizetur, vt ff. eod l. 1. § fin. & l. seq.

*¶ Ratio est, quia paria sunt, auctoritatem non interponere, & interponere, sed nulliter uel illegitimè. l. quoties. ff. qui satisd. cog. vbi latè Ias.

SYL. * ¶ Si inter tutorem. ¶ Casus in correctione iuris antiqui non est ut figuretur nisi literaliter. Olim cū inter pupillum, tutoremque lis erat futura, cū satis absurdū videretur tutorem illum posse in cā propria auctorari, ob vehementē suspicionē deceptionis pupilli, alius tutor à Pretore constituebatur, qui in ea re auctoritatē pupillo præstaret. Sed quia uisum est postea legibus aduersari, vt tutorem huic tutor adiungeretur. l. licet. C. in quibus caus. tut. habe. tutor da. poss. placuit, ut non amplius tutor, sed curator in eius locum detur, qui eo iudicio peracto curator esse desinit.] Not. ꝙ potest esse lis inter tutorem & pupillum. Item quòd nemo in causa propria auctoratur, Itē quòd habenti tutorem, tutor non datur, sed curator. Item quòd curator datus ad certam causam, ea finita, desinit esse curator.]

¶ Tutor nō pōt auctorare pupillo cū eo litiganti sed dād' est curator, cuius offm̄ finit̄ finita lite. Areti.

¶ Si inter tutorem, pupillumque iudicium [e], agendum

e ¶ Iudicium, scilicet rei vendicationis, vel alterius personalis, vel realis actionis, præter actionem tutelæ, quæ contra tutorem erit danda: quæ durante offō non datur, † ut ff. de tut. & ra. distra. l nisi finita. §. fi. & l. si cum tutore adhuc. & item in vtili generali negociorum gestorum, † quæ datur contra curatorem adultis, ut ff. de administratio. tut. l. cum curatore. & C. de admi. tu. & cu. l. 2 & l. rationes.

* Dic, ꝙ lex secunda loquitur quando vnus curatorum vellet agere cū alio: nam id prohibetur. l. actus. ff de administratione tutor. l autem, Cum curatore loquitur in adulto, qui etiam manente administratione, potest ex quacunque causa cum curatore agere dicta l. si cum tutore. in fi. præterquam ubi curæ administratæ ratio peteretur dicta. l. rationes.] Sed certè neo aliæ uidentur interim posse intendi, vt ff. de tut. & rat. distrahen. l. sed non dantur. Sed illud intelligo, ut ipsemet exerceat, nō dantur: sed per curatorem sic. ut hic dicitur.

SYL. * Hoc gl. communiter reprobatur p Doct. ibi ut dixi in Commen. q a. l. sed non dantur. loquitur in illis actionib.

quæ

quę occasione tutelæ ꝓueniūt, qualis est actio furti, & dāni, quas pupillus nec ipse, nec ꝑ aliū durante tutela exercere pōt. tex. aūt noster loquit in actionibus extra cām tutelæ.] Itē nū quid hæc correcta sunt hodie per auth. ut ij. qui ob. se pethi. ha. res mi. §. j. col. vj. cū nullus creditor, uel debitor possit esse tutor uel curator? Rñ. sic: nisi in tutore testamentario, in quo poterit adhuc hodie hic §. loqui, cū fides talis tutoris ab ipso testatore sit cōprobata, ut Ī. de satisd. tu. uel cur. §. j. & C. de episcopali audien. de creationibus. Vel idem in co† qđ in alijs, ut in ꝑdicta auth. dixim⁹: sed magis credo ptiū, ut dixi id. aut. ut ij qui obl. se pethi. ha. res min. §. j. Adde, ꝙ ista opin. est tenēda, ut dicit hic Christo. cuius opi. mihi placet, & secundum eam aliàs consului.] ** Adde, ꝙ hodie quoq; mr̄ & auia, licet sint debitrices aut creditrices, ñ ꝓhibent à tutela, auth. ad hęc. C. q̄. mul. tut. offi. fun. pos. Itē not. ꝙ si durante tutela, superueniat ipsū debitū aut creditū, ueluti si tutor hr̄s fiat creditoris pupilli, non desinit eē tutor, sed ei adiūgit curator. §. sed & si q̄s. in d. auth. ut 2. qui obl. & est glos. in uerb. creditor, in d. auth. minoris.] Item & circa reales actiones hunc §. hodie facimus loqui, cùm in eis non sit obligatio, unde auth. (aliàs actio) cessat, ut infra de act. §. j. Adde, ꝙ hæc glo. communiter reprobatur, quia idē timor est in actione reali, qui est in personali.] In rem suam & pupilli, quę sua dicitur, cū bene administrat, ut ff. de fur. l. interdum. ij. §. qui tutelam. * In rē suā dixit. i. ad utilitatē & cōmodū propriū. l. ij. ff. de neg. gest. quæ perquam elegans locutio est.] b Auctor esse nō pōt. Facit ad hoc ff. de uer. sig. l. qđ dicim⁹. & C. ne q̄s in sua cā. l. unica. † & C. de testi. l. omnibus. & ff. e. l. j. rñ. Arg. ꝯ C. de fidei com. l. fi. ibi. cùm ipse sibi iudex & testis &c. Sol. ibi impropriè dicit iudex testis. Ratio autem textus præsentis est, quia sequeret ut in eodē negocio esset q̄s actor & reus, quod ē incōueniēs, ut patet per iura primo inducta.

sit: qa ipse tutor in rem[a] suam auctor[b] esse non p̄t, non Prætorius tutor (ut olim [c]) cōstituitur, sed curator[d] in locū eius dat:[e] quo curatore interueniente, iudiciū peragitur, & eo [f] peracto, curator esse desinit.

c Vt olim. nam olim in tali casu dabatur tutor prætorius, qđ hodie nō est. ut hic dicitur. * Prætori⁹ appellabat, qa à Prætore dabat, ut scribit hoc loco Theophil⁹.] d Sed curator. C. de l lit. dan. tu. l. j. * Declara hoc ꝓcedere, nisi adsint alij tutores, qa tunc altero tutore auctore agi p̄t l. si plures ff. de testa. tut. e Datur. etiam inuito, ut ff. de tut. l. iiij. §. idem Cassius. f Et eo, scilicet iudicio.

SYL. Continuatio.

Quibus modis &c. Quia dictū est qliter, & a qbus tutores dent, & de eorū auctoritate, restat videre qualiter hæc ptās solua, vt fecit i q. mo. i⁹ pa. po. sol. & sic ꝯm Areti. dictum erit de principio, ꝓgressu, & fine tutelarū.] Notandū est, ꝙ modi, qui tutelā finiri faciūt, sunt octo, & ad istos oēs alij modi possunt reduci. Et sunt hi. Suspicio, quando tutor remoueī tanq̄ suspectus. Crimen, qñ ꝑp crimen deportatur, uel in seruitutē redigitur. Mors naturalis pupilli, uel tutoris. Conditio adimpleta. status. i. capitis diminutio, ubi status mutaī, ut qñ capitur ab hostib. uel arrogatur Aetas, scilicet pubertas. Tempus adueniens. s. si ad certū tp̄s datus sit tutor, & sic finitū tēpus. Causa, qñ ꝓpter aliquā causam tutor excusatur. Vnde uer.

Tutela multismo dis finī.

Versus.

Suspicio, crimē, mors, cōditio, stat⁹, ætas, Tempus, causa, solent tutelę ponere metas.

Diuisio.

Pupilli. Totus iste titul⁹ diuidit in septem partes. Nam primo ponit, qualiter pubertate tutela finit, & q̄ sit pubertas. Scdo qualiter

Et ista cōmu- opi. si ...statoᵣ SYL. ...auerit, ñ ...ignota- ...erit: se- ...cundum ...ing. ...Potestta ...ē in con ...quentiā ...am ad ...opriam ...aucto- ...ri & sibi ...auere ...tradere ...SYL. ...m debi ...m etiā ...mobilē ...e iudi- ...ut l. fi- ...la. ff. de ...trahē. ...ptio.

qualiter arrogatione, vel deportatione, vel seruitute pupilli, vel tẽporis si nitione. Tertio, qualiter morte pupilli uel tutoris. Quarto capitis diminutione tutoris. Quinto, ẽt minima capitis diminutione pupilli. Sexto ꝓpter aduentũ temporis uel condõnis. Septimo, ꝓpter remotionẽ factam de tutore. Secũda ibi, Item finitur. Tertia ibi, Similimõ Quarta ibi, Sed & capitis. Quinta ibi, Sed pupilli, Sexta ibi, Præterea. Septima ibi, Definiunt hĩc primalubdiuidit in tres. Nam primo ponit, qualiter tutela finiat pubertate. Secundo, qualiter pubertas accipiat de iure antiquo. Tertio, qualiter de iure nouo. Secunda ibi, Pubertatem. Tertia ibi, Nostra autem.

¶ Quibus modis tutela finitur.

¶ Tutela finit pubertate pupilli, q̃ ĩ masculo ẽ statim cõpleto 14. anno. ĩ fœmina 12. Are.

PVpilli[a] pupillæque, cũ puberes esse cœperint, à tutela liberant. ¶ Pubertatẽ aũt ueteres quidẽ nõ solũ ex annis, sed ẽt ex habitu [b] corporis, in masculis æstimari volebãt. Nostra autẽ maiestas, dignum esse castitate nrorum tẽporũ existimãs, bñ putauit, quod in fœminis † etiã antiquis impudicũ esse uisum est, idest, inspectionẽ

SYL. ¶ Pupilli. Casus. nõ figurat in l. corrigente, & rõnẽ suæ correctionis assignante. & ponente regulã,* cuius rõ est, quia, cũ tutela introducta fuerit ad tuendũ qui per ætatem se tueri nequit, sequitur ut finiat aduenientẽ ea ætate, q̃ iudiciũ animi vr afferre l. adigere. § quamuis, ff. de iu. patro. Ab ea autẽ ætate crediderunt ueteres iudiciũ incipere, in qua uidebant naturã uirilitatis signa in corpore præ se ferre, rati cùm ipso corpore animum ẽt pubescere, & (ut ita dicã) maturescere.] No. tutelã finiri pubertate. Itẽ ꝙ olim pubertas iudicabat ex aspectu & habitudine corporis in masculis. Itẽ ꝙ pubertatẽ in masculis hodie dispositũ ẽ esse in 14. anno, ĩ fœmina I 12. Item ꝙ cùm Imperator præsumat, & super præsumptio disponat, ꝙ ista est præsumptio iuris & de iure quo ad tutelas, & testamẽta & similia: sec[a] quo ad mrimonia. Itẽ requiri maiorẽ castitatẽ in fœminis, q̃ in masculis. Itẽ ꝙ hodie pubertas non dẽt probari p aspectũ. Item ibi, bene positã. not. ꝙ quando recitat aliqua opinio vt confirmet, dẽt approbari & laudari.

a¶ Pupilli. No. ꝙ pupilli sunt qui de potestate patris impuberes exierũt, uel morte, vel emancipatione, ut ff. de ver bo. significat. l. pupillus. &. rñ. licet impropriè dicat aliquando pupillus, qui est in potestate, ut ff. de verb. oblig. l. fina. §. si pupillus. Accur. Pup. † alias est ea

*a Adde, ꝙ tutor, cuius tutela finitur pubertate pupilli. tenet petere ei curatorem, aliter tenetur iudicio tutelæ l. ita aurẽ. §. penul. ff. de administ. tut. quod notas.]

b¶ Ex habitu i. inspectione, utrum haberet barbã unã, vel alteram, ut infrà innuit: & facit. ff. de min. l. minor 25. ann. ibi, adito præside ex aspectu &c. Et no. pro opinio. Marti. qui ꝗm conscientiam dicebat iudicẽ debere iudicare: & facit ff de seri. l. ij. in fin. & ff. fin. reg. l si irruptione. §. fin.

¶ Adde hoc esse veiũ. regulariter, ꝙ tenetur iudicare ꝗm acta & ꝓbata.* l. Illicitas. § ueritas. vbi Bar ff. de off. præs.] non ꝗm suã opi. sed si haberet aliquod notũ non per opinionẽ, sed certitudinatiè, tunc debet iudicare ꝗm conscientiã: & hæc est ueritas, de quia uidatẽ Feli. in c. pastoralis. §. qa uerò de offi. deleg. in ff. in glo. in ver. tenetur. ubi ponit regulã cũ octo limitationibus: ea verò, q̃ quidã ĩ additionibus hic posuerunt, nõ pertinent ad cognitionẽ inuentũ: quia absolutio totius materiæ ponitur ubi sup.] Iud. an dẽat con. tiam SI

Hoc

habitudinis corporis, hoc [a] ēt in masculos extendere. Et iō nostra sancta cōstitutione [b] ꝓmulgata, pubertatē in masculis post 14. annū cōpletū illico initium accipere disposuimus: antiquitatis normā in foeminis bene positā, suo ordine relinquentes, vt post duodecī annos cōpletos uiri potentes esset credanť. [c]

¶ Arrogatione, deportatione, seruitute, vel aduentu cōdōnis, sub qua data erat, tutela finiť, hoc d̄t ex lege si arrogati. ff. d̄ tut.

¶ Itē finiť tutela, si arrogati sint adhuc [d] ipuberes, vel † deportati. Itē si in seruitutē pupillus redigať, [e] vel si ab hostibus † captus fuerit.

¶ Sed & si vsq; ad certā [f] cōdōnē datus sit tutor testō [g] ęque euenit, ut desinat esse tutor existēte condōne.

¶ Morte naturali pupilli, vel tutoris, tutela finitur. hoc dicit ex leg. nisi. in prin. ff. de tute. & ra. distr.

¶ Simili modo finitur tutela morte [h], vel pupillorū, vel tutorum.

¶ Capitis diminu

a ¶ Hoc etiam. s. q̄ sit indicandū per aspectum impudicum.

b ¶ Constitutione. vt C. quando m. vel cur. esse des. l. fi.

c ¶ Credantur. Facit ad hoc supra de nupt. s. respō.

¶ Item finitur. Casus non figuratur in positione regulæ, & illius declaratione.

* Primi casus ratio est, quia cum trāseat in potestatem patris arrogantis, nō potest esse in tutela, quæ in iis personis solū habet locum, quę in potestate nō sunt s. de tu. in princip. item quia minimam patitur capitis diminutionem. §. minima. ī. de capi. dimi. quæ & ipsa tollit tutelam. §. sed & capitis. ĩ. eo. Ratio secundi & tertii casus est, quia deportatione amittitur ciuitas. §. minor. supra, de ca. di. seruitute verò ēt libertas: quo fit vt merito pereat tutela, q̄ iuris ciuilis est, & in personis liberis solū cadit. supra, de tu in princ. Vltimi casus rō pendet à verisimili mēte testatoris, q cū dederit tutorē vsque ad certā condōnē, puta donec uenerit nauis ex Asia, vť voluisse, vt existēte illa condītione tutela finiať.** sicuti idem videmus in dato ad certū tp̄s in testō. §. præterea. ĩ. eo.] Nota summa.

d ¶ Adhuc impuberes. i. in pupillari ætate adhuc exstes, vt hic, & ff de ado. l. nececi. §. eorū & hoc cū cōsensu omnium tutorū, vt C. de auctori. præs. l. si.

e ¶ Redigatur. Ex ingratitudine, † si sit doli capax: nō sūt ex vēditione, qa non (nisi sit maior 20. annis) potest per vēditionē fieri seruus, vt s. de iure perso. §. pen. Contra est. C. de in off. test l. si qs. §. fina. Sed ibi de eo dicit, q doli capax no est.

¶ Adde, q̄ hęc glo. communiter approbatur per doct. post Barto. in l. 2. in princi. in 4. colu ff de vulga. & pupil.]

*¶ Adde, q̄ licet finiatur tutela capituitate pupilli, eius tamen bonis curator plerunque constituitur, ne medio tempore pereant l. ab hostibus. § 1. ff ex quibus cau. maior. & l. muto §. vltimo de tute.]

f ¶ Certam. i. specificatā, vt quando Titius erit Consul.

g ¶ Testamento. No. q̄ dixit testō: nā à lege vel iudice non sic, vt ff. de regu. iuris l. actus.

¶ Simili mō. Casus non figurať* Rō decidendi est, qa cū mors oīa soluat. §. deinceps. in auth. de nup. soluit ēt tutelā, q̄ ad aliū hr̄ditario iure transire non pōt. l. Tutela. ff. de tute. Adde q̄ tutela est ius quoddam ex relatione tutoris & pupilli constans, & iō sublato vno correlatiuorū, alterum quoque cessare necesse est Notabilia patent]

h ¶ Morte naturali: nā de ciuili iā dixit. s. ꝓximè, s. vbi dixit de deportato, & seruo

**

† ꝓ intelligentia vide §. maxima cū gl. in ver. liberis. sup. de capi. dimi. vnde sumi pōt exemplū

SYL. hui' loci.

*

† Hoc contigere potest, cum proximi sūt pubertati, quia tunc sunt doli capaces, & obligāť ex delicto. l. pupillum. ff. de reg. iu. vbi Deci. l. excipiūtur. ff. ad Sen. cōsu. sylla.

*

† Quid dicendum, tutore capto, vide supra, de art. tut. §. ab hostib.

SYL.

& seruo facto per ingratitudinē, quia mors omnia soluit, nedum tutelam, vt in auth. de nup. §. deinceps. coll. 4.

Mors oīa soluit.

** Ex hoc loco colligit, q appellatiōe mortis ī dubio intelligit de naturali.]

* ¶ Sed &.

SYL. ¶ Casus nō est figurandus, sed potius ex quirē oarō regulariū, q hoc text traditur. Finit ita que tutela per seruitutē tutoris, quia tutela mun* est publicū, seruus verò munerib publicis fungi non potest l. Cùm ptor ff. de iud. Item per amissionem ciuitatis: quia cum tutela iure ciuili fuerit introducta, non potest geri ab eo, qui iura ciuilia perdiderit Ratio autem, quare minima capitis diminutione tutoris tollatur tutela legitima, est, quia cùm is, qui vt agnatus tutelam sumpserat, desinat esse agnatus per assumptionem alterius familiæ, non potest amplius esse tutor, tanq deficiente fundamēto legitimæ tutelæ: cæteræ aūt nō pereunt, quia tā filiusfa. q paterfam. tutores dari pnt. s qui test. tu. da pos. in prin. cū in publicis muneribus patriæ ptātis ratio non habeatur l. filius fam ff de iis. qui sunt sui, vel alie iu. Cur autem quauis capitis diminutione pupilli tutela extinguatur, assignaui rationes. s. in §. j. Not. summarium.]

tione tutoris maxima, vel media, vel ēt minima pupilli, oīs tutela finitur: minima āt tutoris, solum ltīma finitur. Areti. ¶ Sed & capitis diminutione tutoris, p quā libertas, [a] vel ciuitas [b] eius amittit, oīs [c] tutela perit. Minima āt capitis diminutione tutoris, veluti si [d] se in adoptionem dederit, ltīma [e] tm̄ tutela perit: cæteræ [f] nō pereūt, Sed pupilli, & pupillæ capitis diminutio, licet [g] minima sit, oēs tutelās tollit.

a ¶ Libertas. & tunc maxima, vt supra de capi. di. §. maxima.

b ¶ Ciuitas Et tunc media, vt supra de capi. d minutio. §. minor.

c ¶ Omnis tutela Etiam testamentaria, vel datiua, cum ea quę sunt iuris naturalis tollantur, vt supra de capi. di min. §. quod autem.

SYL. ¶ Adde, q hāc gl rephendit hic Ange. Sed tu dic, q intellexit de effectu iuris naturalis, nō de existentia, vt declaratum est in § qđ aūt. s. de capi dimi.]

* Veras autem rationes decisionis text nostri, videas. s in formatione casus.

d ¶ Si se in adoptionem Sed emancipatione filij legitima tutela non finitur, quia filiusfamilias legitimus tutor esse non pōt: cū scilicet pr̄ eū præcedat, vt supra de capitis diminutio. §. fin.

¶ Adde, q hæc gl. reprobatur, quia existente impedimēto ppetuo in patre, tunc succedit ī iure tutelæ. l. 3. § pen ff. de leg. tu. l. tū fo. lum. §. si quis. ff. de excu. tut. eam tamen defendo in Commen.] Nisi in casu, vt cùm manumittit seruum maternum delatū sibi, vt s. de leg. pat. tu. §. j. † & tunc defertur, cū sui iuris erit, vt si fa. ercis. l. si maritus. ¶ Hanc gl. reprobat hic Io. Fab. sed eā defendit Christ. ** & ego in commē. si quidem exceptio glo. intelligitur, cū filiusfa. manumittit consensu patris, qđ quidem fieri pōt, nec ob. text. in §. filijs autem l vl. C de bo quę lib. qui in contrarium allegatur, quia loquitur, cùm citra voluntatem patris alienat.]

e ¶ Legitima. Sed quare hęc ltīa tm̄ perit? Rñ. quia agnatio perit minima capitis diminutione, vt s. de legitima agna. tut. § si & legitima inter agnatos tm̄ cōsistit. vt s. de leg. agn. tu. j. rñ.

¶ Dic ſm Ang. hoc non esse verū hodie, quo tpe tutela defertur ita cognatis sicut agnatis: remanet. n. cognatus.]

f ¶ Cæterę s. testamentaria, & datiua: secundum Mar. uel Azonem.

h ¶ Licet minima sit. Vt quia detur in arrogationem, ut s eo. §. s.

* ¶ Preterea. Casus clarus est. Rō dubitandi poterat esse, quia cū tps non sit modus inducendæ, aut tollendę obligationis l. obligationum fere. §. placet. ff de ac. & obl. nō uidebat, q obligatio, quę inter tutorem & pupillū nascitur.

Temporalis tutela tempore adueniente finitur.

¶ Praeterea qui ad certũ [a] tẽpus testamẽto dătur tutores, finito eo, deponunt tutelam.

¶ Qui remouẽtur à tutela ppter suspicionem, vel q in perpetuũ excusantur, tutores eẽ desinunt. Are.

¶ Desinũt † etiam tutores esse, qui uel remouentur à tutela ob id q suspecti uisi sunt: uel qui ex iusta causa se se excusant, [b] & onus administrãdę tutelæ deponunt, secundum ea quæ inferius [c] ꝓponemus.

scil. §. tutores. ĩ. de oblig. q ex qua ꝑ. nas. ad tẽpus constitui posset, aut tpe dissolui: cuius contrariũ decidit duplici rõne: prima, quia limitata cã, limitatũ debet paterę effectũ, ideoq; cùm tutela restringitur ad certũ tempus, nõ debet vlterius progredi: leg. in agris. ff. de acqui. rer. do. Altera rõ est, quia ad tẽpus permissum ab eo tpe consentur prohibita. l. si ita. ff. de vulg. & pupi. Nec obstat ratio dubitandi: quia aliud est, q ad tẽpus cõstituatur obligatio, aliud q ad tps constituatur causa, ex qua orit obligatio, ut puta tutela ad tps, quæ licet finiatur tpe, manet tamen obligatio inde contracta.]

a ¶ Ad certũ. Idem si ad incertũ tps, scilicet ad conditionẽ, ut ĩ. eo. §. sed & si. quæ conditio ad esse, & ad non esse se habere potest, ut infra de uer. oblig. §. conditiones.

** Adde idẽ esse, si datus esset ad incertũ tempus qñ, etiam q esset certũ an, puta, usq; quo Titius moriatur. nã eo moriente finiretur tutela.]

¶ Desinunt. ¶ Caiu figurabit suis locis in titulis seq. * Qui. n. remotus iã est ob suspitionẽ. pñs est, ut deponat tutelã, quia ad hoc remouetur: & qui se excusat, cùm se excuset, ut non sit tutor, ideo liberatur ab onere tutelę.] No. duos alios modos finiendi tutelam. Item quòd tutela est onus.]

b ¶ Excusant. scilicet in perpetuum, vt quia mutus, qd dic, ut ff. de mino. l. verũ. §. ex facto. nam si ad tps, non desinũt esse tutores, † vt ĩ. de exc. tu. & cur. §. item qui reipublicæ.

c ¶ Inferius. ut ĩ. de susp. tut. p totũ, & ĩ. ed excusa. tut. & cur. per totum. Et nota, q eisdẽ modis finitur cura, si quos hẽant pupilli † curatores: & eodẽ tpe, ut C. qñ tuto. uel cur. esse de. l. j. Adultorum uero curatores tũc finitur, cùm virilem vigorem compleuerit minor, scilicet 25. annos, † ut ff. de mino. l. j. in fin. & ĩ. ti. j. respond. nisi ad certam cau sam. vel spẽm fuerint dati: nam tunc finito negocio, finitur officiũ, ut supra tit. j. §. fin. item cu ratores aliorũ, ut ĩ. titu. j. §. furiosi. & §. sed & mente captis. tũc desinunt, quãdo sanam mẽtem prædictæ personæ recipiunt, vt ff. de cur. furiosi. l. j. §. j. & §. fina.

ADDITIO. Nota q eisem modis, quibus finit tutela, finitur etiam auctoritas officij adiuncti tutori, qd est in multis casibus, ut ĩ. ti. j. §. interdũ. in uer. idone. & in l. potuit. & i l. p p. C. in qui. cau. tuto. hab. Nam finito officio principalis, ét finitur illud coadiutoris adiuncti l. j. C. quã. tu. vel cura. esse desi. & ideo coadiutor datus debili vel suspecto epõ, de quo ĩ c. venerabili. extra de offi. deleg. desinet morte prælati esse, per d. l. j. lo. Fab.

¶ De curatoribus. Finita tutela, pupilli indigent curatoribus: ideò de ipsis subdit. lo. Fab.

Masculi. ¶ Tot[9] iste titulus diuidit in tres partes principales. Primo, ponit d curatoribus datis puberib[9]. Scdo de datis illis, q labo rant aliquo morbo vel uitio. Tertio de curatoribus datis pupillis Scda ibi, Furiosi. Tertia ibi, Interdũ. Itẽ prima pars diuiditur in tres partes. Primo, qualiter puberibus dantur curatores. Secundo, à quibus dantur. Tertio, an inuitus quis cogatur curatorem accipere.

† qd mul tis casib[9] accidit, ut ĩ tit. j. §. interdũ † nisi maiores 20. ann. veniã ætatis à Principe impetrassét. l. ij. C. de ijs qui ve. æta. in pe. & glo. j. infra ti. seq. † alias au tem.

Continuatio.

Diuisio.

pere. Secunda ibi, Dantur. Tertia ibi, Item inuiti. Areti.

SYL. ¶ Masculi quidem ¶ Casus Quæsitum fuit, dato curatore, qñ cura finiret in masculo & fęmina: & videbaẽ adhibẽdã distinctionẽ, sicut in tutela: ut citius fęmina maior efficeretur: sicut uidemus ĩ impetratione ueniæ ętatis. l. ii. C. de ijs qui ęta. ue. impe. Tamẽ cõtrariũ respondeẽ, ꝙ immo pariter in utroque finitur cura 25. anno.* Ratio differentiæ est, quia cùm tutela detur principaliter personæ, in fœmina verò citius pubertatis signa natura ostendat quam in mare, lex quoque, ut naturę ęmula, fœminam prius fieri aptam ad se tuendã credidit, q̃ marẽ: ideoq; non eodẽ tẽpore in mare finiẽ tutela quo in fœmina, sed tunc cũ natura ostendit conceptũ esse robur uirile: at in cura aliud uisum est, q a daẽ rebus, & fœmina est imbecilliori ingenio in illis administrandis, tùm ob naturę uim, quæ fortior est in uiro: tùm rõne experientiæ, quę in fęmina non inuenitur nisi perraro. Nec obstat qđ dr̃ de uenia ætatis, quia nõ aliter cõceditur fœminis, nisi prius commẽdatæ fuerint & morũ honestate, & mentis solertia: quo casu cũ præuenerint generalẽ sexus infirmitatem, non mirum si parui refert quo tẽpore cõcedatur. Deinde quæsitũ est, à quibus magistratibus dentur curatores: & rñdetur, ꝙ ab eisdem, à quibus & tutores: in cã autem est similitudo muneris tutelæ & curæ. Sed tunc dubitabatur: an testamento daretur curator: & uidebaẽ dicendum ꝙ sic, eadem ratione, quia cum parificetur tutelę cura ĩ multis, in hoc ẽt uidebatur parificanda s. qui testa. tu da. pos. in prin. cuius contrarium deciditur, quia curator datur principaliter rebus. l. In copulãdis. C. de nupt. de q bus nõ põt pr̃ directè disponere post pubertatem filij. l. ij. ff. de vulg. & pup. ideoq; non põt etiam testamento cauere per quẽ velit. d. bona administrari. Subditur tamen, quòd si fuerit dat.* cõfirmandus est à iudice: ratio est, quia lex de patris electione plurimũ cõfidit. leg. de creationibus. C. de epis. aud. ob q̃ ęquiparationẽ tutelæ & curæ cùm quæreretur an inuito curator daretur, videbatur dicendum quòd sic, quia & pupilli tutorem inuiti accipiunt. leg. necnon. ff. de tut. & cur. da. ab ijs. sed contrarium respondetur, quia cùm aliquem habere intellectum adolescentes iura præsupponant, quibus omniũ bonorũ dispositionẽ concesserunt, meritò noluerũt illis nisi petẽtibus curatores dari. Existimarũt enim leges eo ingenio pollere id ætatis iuuenes, vt si rebus suis se minimè superesse cognoscant, curatorẽ petant. Excipitur tñ casus litis quod eo inductum est, ne iudicium eludatur, l. acta. ff. de re iud. Quare autem deẽ curator ad certam cãm, tutor uerò non, assignantur ratio in §. ad certum. supra qui testa. tu. da. poss. No. ꝙ uiripotentes & pubes pro eodẽ supponunt. Item ꝙ eodem tẽpore finitur cura masculorũ & fęminarum. Item no. rationẽ introducendæ curæ. Item ꝙ curator non datur testõ, sed datus, cõfirmatur. Item ꝙ adultus cogitur accipere curatorem ad litem, quia non habet legitimam personam standi in iudicio. Item quod quamuis tutor non detur ad certam causam, datur tamen curatur.]

¶ De curatoribus.

¶ Curatores danẽ adultis usq; ad 25 annum completum, & ab illis magistratibus, à quibus tutores: non autem testõ dantur, sed dati cõfirmẽtur inuitis autem non dantur, nisi ad litem.

Masculi quidem puberes, & fœminæ uiripotentes, usq; ad 25. annum[a] cõpletum curatorẽ;

a ¶ Vigesimumquintũ annũ. nisi impetrent à Principe ueniã ętatis: masculi ĩ 20. ann. fœminæ in 18. vt C. de ij qui

qui ae.eta.impe.leg.j.&ij. ¶ Adde, ꝙ M.Antonius philosophus, primus statuit.ut oib.adultis curatores darentur, cùm ante non nisi ex L.Lectoria vel ꝓpter lasciuiã, uel propter dementiã darent: quod Iulius Capitolinus memoriæ prodidit. Item quod dicitur de uenia ætatis impetrata, ut tunc repræsentetur maiores, declara non procedere in alienatione, & hypotecha reum immobilium: quas facere ñ possũt sine decreto.d.leg.ij.in fin. & leg.iij.eod.tit.

pillus in litẽ nõ cogit̃, ut ff. de tut.l. q. hẽt. §. si pupillus. qđ expone, ut ibi. **.Distingue, ꝙ pupillus agere uolẽs dẽt petere curatore, alioquin repelleretur, quia nõ hẽt legitimam personam standi in iudicio sine tutore aut curatore leg. j. & ij. C. qui legi. perso. tunc autẽ non dicitur eũ inuitus accipere, sicuti nec inuitus agere cogitur. & ita procedit tex. in d. §. si pupillus, sed qñ ꝯuenit̃, tũc datur ei inuito. quod tamẽ declara ut nõ cogatur ad accipiendũ hunc vel illũ in specie, sed cogit̃ uelle in gñe, ne iudiciũ reddat̃ elusorium: & ita declarat lex. In leg. tutori. C. de nego. gest. Illud tñ animaduertendũ. ꝙ hæc cessant ĩ infante, cõtra quẽ siqs agere uelit, potest petere ei curatorem per iudicem dari leg. j. C. qui pet. tut. aut. sit missio in possessionem bonorum suorum. l. hæc. ff. ex quibus. cau. in pos. ea.]

accipiunt: quia, licet puberes sint, adhuc tñ eiꝰ ętatis sunt, ut sua negocia tueri ñ possint. ¶ Dantur aũt curatores ab eisdem magistratibus,[a] à qbus & tutores. ¶ Sed curator testamẽto non dat̃, † datus tamẽ[b] cõfirmat̃ decreto p̃toris,[c] vel p̃sidis.[d] ¶ Itẽ inuiti adolescentes curatores nõ accipiũt, p̃ter quã in litẽ:[e] curator[f] † .n. ad certã cãm dari potest. ¶ Furiosis, prodigis, vel ꝑpetuo uitio laborantib. curator datur. h.d.

† aliàs autem.

a ¶ Magistratibus. i. à Prætore, Præside, Proconsule, Præfecto Aegypti, ut ff. de tu cur. da. ab ijs. l. j. Itẽ à Præfecto vrbis, & à Defensore ciuitatis, vel iudice Alexãdriæ, ut s̃. đ atti. tu. §. pe. alias fin. & in auth. de defen. ciui. §. nulla. col. 3. ff. de offi. præ. vr. l. j. §. item solẽt.
b Datus de facto.
c Prætoris. scilicet in urbe.
d Præsidis. in prouincia.
e ¶ Non accipiunt. Secus in tutore, ut ff. de tuto & cu. da. l. necnõ. & de tute. l. ij. vt dixim'. s̃. de tute. §. est ãt. Itẽ vr cõtra. ff. de mino. l. j. in fin. Sed qđ ibi dicitur, non committi eis adultis res suas ante 25. annum, Verum est, vt sint rata, quæ fiunt per eos: committuntur tamen, ut hic, sed restituunt̃, ut ibi, & ĩ. de act. §. siquis agens. ** Limita hunc tex. ut nõ procedat ĩ curatore furiosi & prodigi, qbus dat̃ ex officio ẽt nemine petente glo. j. in l. hęc aũt. ff. ex qui. cau. in pos. ea idem in Principe, cui etiam inuito datur, vt scribit Ias. post. multos alios in l. licet. in 2. not. C. de testa. mili.]
e In litem. Tunc enim cogitur. ¶ Dic hoc uerũ, si conueniatur: secus si agat, Bar. in d. § si pupillus.] sed pu-

f Curator. q.d. non dubites de hoc, licèt aliud sit in tutore, ut s̃. qui da. tut. pos. §. certe.

SYL.

¶ Furiosis ¶ Cuius ĩ notissimis reliqs non figuratur. * Dici tñ p̃t, ꝙ ex generalitate principij huius tituli nõ uidebat̃ dandus curator personis hic enumeratis, si maiores essent 25. annis. Sed cõtrariũ rñdet̃, & rõ assignat̃ ĩ tex. quia licet maiores sint, res suas tñ nequeunt tueri.] No. prodigum furioso ęquiparari. Itẽ ꝙ furiosi & prodigi cura legitima est ex l. 12. tab. Item ꝙ curator datiuus tunc datur, qñ legitimi deficiũt. Itẽ ꝙ iura subueniũt ijs, qui rebus suis superesse nõ possunt. * Itẽ ꝙ differunt furiosus, & mẽte captus, qđ declaraui. ĩ. q test. fa. pos. §. Præterea. Verba antẽ l. 12 tab. quorũ meminit Iustinia. refert M. T. lib.

Rheto. j. ad Heren. in hunc modum: Prodigo bonorũ suorum administratio interdicta esto: si furiosus existet, agnatorum, gentilinmque in eo pecuniaque eius potestas esto.] curatorẽ: cuius cõtrariũ decidit in casibus hic expressis ob rõnem in tex. allegatã. Sciendũ tñ, hunc magis administratorẽ rerũ, q̃ curatorẽ eẽ l. solet. ff. de tute.] Nota, ꝙ tutore idoneo non existẽte datur curator pupillo. Itẽ ꝙ habenti tutorẽ, tutor non datur. Itẽ ꝙ tutori testamentario minus sufficienti adiungitur curator. Itẽ ꝙ uacante tutela ꝑ excusationem ad tp̃s similiter datur curator pupillo.]

¶ Furiosi[a] quoq;[b] & ꝓdigi, licet maiores 25, ann. sint, tamẽ ĩ curatione sunt agnatorũ, ex lege † duodecim tabularũ. Sed[b] solent Romæ † Præfecti urbis, vel Prætores, & ĩ prouincijs Præsides ex ĩquisitiõe eis curatores dare. [c] Sed & mente captis, † & surdis, & mutis, & q̃ ꝑpetuo morbo laborant, quia rebus suis superesse non possunt, curatores dãdi[d] sunt.

¶ **Tutore idoneo non existente, vel ad tempus excusato, datur pupillo etiã curator. h. d.**

¶ Interdum autẽ & pupilli curatores accipiũt: ut puta, si legitimus tutor non sit idoneus: [e] q̃m habẽti tutorẽ tutor dari[f] nõ pt.

a "Furiosi quoque & ꝓdigi. Nota hos duos accipere curatorẽ à lege: alij oẽs sunt dati: ni, vt cautè hic colligit, & infra prox. §. & C. de epis. aud. l. de creationibus. Accur. ¶ Hæc gl. cõiter reprobat, ꝙ oẽs habẽtes defectũ mentis accipiãt ex le. curatores, quis Ang. hic defendat. b ¶ Sed solẽt. s. agnatis deficiẽtibus, vel non habilibus constitutis, vt C. de cu. fu. l. fi. § sin autem testamentum.

c ¶ Curatores dare & hoc rõne furoris, uel dementiæ, nisi illæ ꝑsonæ sint minores 25. an & tũc rõne ętatis tutores vel cur. recipiunt, vt ff. de tu. l. q hẽt. §. qđ aũt. † Item nisi sint in potestate, vt C. de cur fu. l. fin §. j. ¶ Attenditur enim causa naturalis d. §. qđ aũt. * Certè in prodigo ſm Alexan in l. is cui. ff. de uerb. oblig. communis opin. est ꝙ interdicta prius administratione detur illi curator, nõ ut prodigo, sed ut minori, & ita obseruatur in practica.]

d ¶ Dandi. s. ab ijs, quos modo in superiori. §. diximus.

** ¶ Adde, ꝙ per ꝑpetuũ morbũ, qui uis morbus intelligit, cuius nulla sub est spes sanitatis. l. si cũ dotẽ. §. si maritus. ff. de so. matr. & l. pe. de uac. mu.

* ¶ Interdum. Caius. Cũ s. visum sit tutores dari pupillis usq; ad pubertatẽ, pꝫberibus verò curatorẽ vsq; ad 25. annũ, ñ videbat dari posse pupillo

e ¶ Nõ sit idoneus. vel rõne paupertatis, uel quia non est industriosus, vt decet, fidelis tñ est & diligẽs: alias repellet, ꝓrsus, ut j. de susp. tut. §. pen. & fi. & C. de susp. tut. l. pietatis. Et bñ dico curatores, & nõ tutores: q̃m &c.

f ¶ Dari nõ pôt. fallit hæc regula i casu b: sex: vt si det tutor loco tuto. surdi, vel muti, vel furiosi, ut ff. d tut l. pe. † * ¶ Adde, hoc intelligendum esse, q̃n surditas, mutitas, furor, superuenerũt post susceptã tutelã. alioqui nõ ualeret datio eiusmodi tutorũ, l. j. §. vl. ff. de tu & §. furiosus s. q test. tu. da. pos. Itẽ & si hẽt tutorẽ rõne rerũ vnius ꝓuinciæ, poterit hẽre alium rõne rerũ, quas habet in alia prouincia, vt ff. de excusa. tut. l. pp litem, (alias. l. licet.) §. si & C. in quib. cau. tuto. ha. da. tu. & l. non pos. l. fin. † Itẽ & mater antequã nubat, tutrix existens aliũ petit tutorẽ dari, ut in auth de nup. §. si aũt tu telam. Sed ratio est, quia abire nunc hic. speratur, vt C. cõia de l. l. fi. §. ij.

* ¶ Adde, ꝙ hæc nõ est exceptio, nec ĩ aliquo uitiat regulã, de qua ĩ tex. nostro, nã mr tutrix simul atq; adito iudice mẽtẽ suã ei aperuit de cõtrahendis

** † cõsonat legi Platonis. đ qua l. u. de leg. SYL.

† aliàs ꝑfectus urbi.

† Et erunt tunc duo actus ſm Bal. s. interdictio administrationis subueniẽs ꝓdigalitati, & decretũ tutelæ subueniẽs ętati: & q̃n naturalis cũ accidẽtali præpõderet, & ecõtrà, uide i §. pmissũ. j gl ij s. de tute.

** † Diuersos modos cognoscẽdi mẽte captum. SYL. ponit Deci. in consil. 448.

† Q uerit petitio, cus in bente lucidis, teru ut l. soli. & l. ff. de tu. dum hic.

Item [a] si testō datus tutor, vel à Prætore, aut Prę side, idoneus [b] nō sit ad administrationē, nec tñ fraudulenter negocia administret, solet ei curator adiūgi. ¶ Item loco tutorum, qui non in perpetuum, sed ad [c] tēps à tutela excusantur, solent curatores [d] dari.

¶ Si pupillus sit īfans, vel absēs, & tutor īfirmitate, vł alia necessitate impediat͂, pt actor

dis secūdis nuptijs, ideoq; ꝓuidēdū pupillo de alio tutore, illicò desinit eē tutrix, ſm receptiorē opi. q̄ firmat Bar. in l. si quis sub cōditione. col. pe. ff. de testa. tu. quo fit, vt cū iudex dat postea tutorē, illum non det habenti, quia iā finita erat tutela matris: & sic non datur, quia mater abire speretur, sed qa iam abijt, & quidem vt suspecta, vt declarat Bart. in d. l. si quis.] Item & qñ ad tempus est relegatus, vel excusatus, vel remotus: nam interim tutor datur, vt C. in quib. cau. tu. ha. l. pen.

SYL. ¶ Imo d. l. pe. vt rectius sensit ibi gl. loquiť in relegatis, excusatis, & remotis in perpetuū: nā aliàs daretur cura tor. l. Tutor petitus. §. si cū l. se. ff. de exc. tu. qđ latius ꝓprobaui in Cōm.] Itē si quis tutor sit apud hostes, nō vt seruus, sed vt legatus, vel transfuga, alius datur, vt ff. de tu. l. si quis tutor.

SYL. * De intellectu huius. l. vide nostros Cōmen.] Item si reipublicæ cā absit, pōt alius dari, vt ff. de tute l. q̄sitū. & ff. de susp tu. l. 3 §. si quis absuturus.

SYL. * ¶ Sed verius esse putarim hoc casu dandū curatorē. §. Itē qui reipub. j. de excu. tu. nō obstātibus. ll. in ꝯrium adductis, vt clarius demonstraui in Cōmen. cū sępè tutor ꝓ curatore accipiať, & econtrario, à propria. n. verborū ui recedere ē necesse, cū ex alijs ll. constat aliā interpretationem fieri oportere.] Sed ſm Pla. in his omnibus casibus tutor ꝓ curatore accipiť, & hęc regula non fallit. Sed cū litteræ in oībus supradictis legibus de tutore faciāt mētionē, ab ea nō discedam*.

Tutor quare dari nequit habenti tutorem. ut ff. de leg. 3. nō aliter. ff de exerci. l. j. §. si is, ibi, in re igiť. Sed quæ est rō, cū ubiq; dari possit curator habenti curatorem uel tutorē, sed tutor non pōt dari habenti tutorē? Respōdeo, ꝙ tutor, qui prius dabať, habebat plenā ptātē. j. tit. ij. §. datus, & ī. de tut. §. j. ita ꝙ aliū secū in eam plenitudine admittere non pōt: sed non sic in curatore, qui rebus dať, vt C. de nup. in copulādis. Vñ tutor auctorizatur hæreditati adeūdæ: qđ in curatore pupilli non est, vt ff. de appel. l. cū ī vna. §. tutor. ¶ Hanc eandē rationem approbat glo. in l. non omniū. ff. de legi. Sed nōne tota die inuenimus unū pupillum plures habere tutores? vt C. diui. tu. l. ij. Rñ. illud est, qñ simul dantur, nā quędam fiunt simul bene: quæ non valet si fiunt separatim, ut duorum reorum obligatio, ut j. de duo reis stip. § j. SYL.

Tutores poterit plures pupillos habere.

ADDITIO. Contra finem huius glo. facit. l. ij. C. de test. tu. ubi simul ñ dānť, & tñ uterq; administrat: sed dic, ꝙ ibi simul dicunť dari, habito respectu ad tempus mortis, quo vterq; tutor confirmatur. Sed de hac materia plenius videas hic per Ang.

a ¶ Item si testamento. Posuit exem plū de legitimo, nunc de datiuo & testamentatio minus idoneo.

b ¶ Idoneus. i. sufficiens.

c ¶ Ad tempus. Excusatur enim aliqs qñq; in perpetuum, qñque ad tempus, ut patet per multa exēpla, j. de exc tu. §. j. & quasi per totum titu.

d ¶ Curatores. uel ēt tutores, ut ī. ꝓximo. § dixi. s. prout iudici uidebiť, ut C. in q b. cau. tu. ha l. j. & ij. Sed qđ si tutor pupillo non sit, an dari possit curator? Rñ. sic, ut ī argumēto à ꝯrio sensu sumiť. ff. de tut. & cur. da. ab ijs l. curator, qđ est ualidū, ff. de off. eius. cui mand. est iurisd. l. j. §. huius rei. Accur. Nisi sit ꝯrium legi. l. nemo. C. de iurisd. om. iud. uel rationi nāli, ut C. de epis. & cle l. conuenticula.

Argu. à ꝯrio sensu est ualidū nisi ī duobus casib.

Additio. ¶ Adde, ꝙ illa lex non probat a contrario

trario sensu, q̃a sensus cõtractus illi⁹. l. est, ꝙ si absit tutor, dari possit curator, nõ autem, (vt gl. ait) si nullus datus sit tutor, cùm argm̃ à contrario sensu sumatur iuxta limites verborum directorum, ſm Dec. in d. l. j. col. 20. est tñ de hoc casus ſm Dy. in l. curatorẽ. ff. de aut. tut. quid autẽ possit hic curator, declarat Bart. in d. l. curator.]

C. qui da. tu. vel cur. poss. l. curatorẽ; & l. curator. immo certè & si q̃cunq; alia sit iusta quoquo mõ, vt ff. de admi. tu. l. decreto. † & hæc eadem sunt in curatore, vt C. de appel. l. si actor.

pupillo constitui. h. d. ex l. decreto. ff. de admi. tut.

¶ Quod si † tutor aduersa[a] valetudine, vel alia necessitate[b] impediatur, quò minus negocia pupilli administrare possit, & pupill⁹ vel absit,[c] vel infans sit, quẽ velit[d] actorem,[e] periculo ipsius tutoris, Prætor, vel qui prouinciæ p̃erit, decreto constituet.

* ¶ Quod si. Casus. Cùm dictum sit, ꝙ tutore ita impedito, vt iustam excusationem habeat ad tp̃s, interim datur curator, videbatur idem dicendum, & cùm infirmitas, vel alia necessitas superueniret, quę illũ ĩpediret gerere pupilli negotia: tñ tex. distinguit, ꝙ si pupillus, vel infans sit, vel absit, tutor põt suo periculo sibi adiutorẽ, decreto iudicis eligere: nam cũ non sit tale impedim̃, qđ præstet ltĩmam excusationem, vt possit dari curator, qui ex persona sua bona administret, nec ẽt pupillus, qui vel absens, vel infans est, possit ꝓcuratorẽ constituere. l. neq;. C. de proc. aut sibi curatorẽ petere, lex permisit ipsi tutori, qui aliàs teneretur de malè gestis & neglectis, vt actorẽ ꝯstituat suo periculo, & iudicis auctoritate: q̃ ita dictus est, ꝙ personã tutoris agat, & pro eo administret.] No. ꝙ infirmitas tutoris est cã, ex qua actor pupillo cõstituatur. Item ꝙ necessitas tutoris ẽ causa dandi actorem pupillo. Item ꝙ actor debet constitui a iudice.]

a ¶ Aduersa valetudine. i. infirmitate, quę valetudini & sanitati ꝯ̃ria est.

b ¶ Necessitate. Vt quia longo tp̃e abfuturus est: vel sua maiora negocia hẽt ptractare, vel alias similes necessitates, vt ff. de procu. l. filiusfa. §. fin. & l. seq. & l. post litem. & ll. sequentib. vsq; ad l. q̃ oĩa. Et nisi hmõi necessitas sit, non potest ſm quosdam, vt

c ¶ Absit. Si enim præsens sit, & hẽt intellectum, ẽt ꝓcuratorẽ cũ auctoritate tutoris facer̃ potest, vt C. de procu. l. neq;.

d ¶ Velit. scilicet tutor.

e ¶ Actorem. Qui hic dr̃ actor, aliàs adiutor dr̃, vt ff. de tu. l. solet. † aliàs curator. ff. tu. & cur. da. ab ijs. l. in oẽm. aliàs ꝓcurator, vt C. de ꝓcur. l. neq;.

* ¶ Labitur. Accur. nam in l. in oẽm. verbum, curator, ꝓpriè accipit̃, cùm abesse tutor reipub. cã: tunc. n. datur curator. §. item ij qui reipub. j̃. de excu. tut. nec in l. neq;. procurator sumit̃ pro actore, imò distinguuntur, vt patet ex illis verbis, Neq; ꝓcuratorem facere pñt, sed actorem constituere. bene verum est, ꝙ q̃nq; vnum ponit̃ ꝓ alio, vt hic dixi in Cõmen.]

Et nota hic varia nomina eorũ, qui aliorũ fcã agunt: vt actor, vt hic iam dictũ est. Item tutor, qui datur pupillis. s̃. de tute. §. Est aũt. Item curator, qui dat̃ adultis, vel etiam furiosis, vel similib. vt s̃. e. in prin. & §. furiosi. & §. sed & mente captis. Itẽ ꝓcurator, qui aliena gerit negocia cũ mãdato, vt ff. de proc. l. j. Item negociorũ gestor, q̃ sine mãdato gerit, vt j̃. de obl. ex quasi contractu. §. si. Item œconomus, cui res ecclesiastica gubernãda mandatur ab Episcopo cum consensu fratrum vel capituli, vt C. de sacro san. eccl. l. iubem⁹. ij. & C. de epis. & cl. l. omnes. §. hunc. n. proculdubio. aliàs est. §. hoc nihilominus. vers. hunc enim sine dubio. Item idem dicitur apocrisarius, vt in auth. quomodo opor. epis. §. si verò non. ibi, præsertim. & §. si verò metropolit. coll. 1.

† Facit ad hũc §. c. signauit. cũ glo. 2. ibi ꝙ si. extra. de appel. SYL.

† Et … Ange. & Bart. l. actor. … rem … q̃uis … Bar. & … in d. l. … creto. … n eam, … possit … sine … causa.

† Dic … mo … runt … SYL. … loi. … quia … torà … ce: … vero à … dicis … creto … statuit.

Curator. Procurator. Negociorũ g… Oeconomus.

Apocrisarius.

* ¶ At q valdè differũt, vt patet ĩ eo. auth. §. neq; vllũ. & in auth. de sanctl. epis. §. reuerendissimi. vñ colligit ẽt.
Syndicus. ꝙ apocrisarius est nuncius Papæ vel Epi.] Item syndicus, qui sic grecè dr̃, latinè singulo rũ dicẽs cãs, vt ff. de mun. & ho. l. munerũ.
SYL. §. defensores. * ¶ Syndic' ꝓ priè qs sit declarat Bud. ĩ d. §. defensores. * Sanè in iure accipit ꝓ defensore vniuersitatis, & q ab ea eligit ad certã cãm agẽdã, vel defendendã, vt probãt. ll. hic allegatæ.] Qñq; tñ actor & syndicus pro eodem ponuntur, vt ff. quod cuiusq; vniuer. l. j. §. quibus. & §. pe. & l. item eorum. §. actori. Facit ad hoc. ff. de aucto. tuto. vel cur. per totum. Vel ẽt dic, ꝙ differunt, vt ibi notat. s. in d. l. j. qđ cuiusq; vniuersit. nom. §. qbus.
Continuatio. ¶ De satisdatione tutorũ. ¶ Ista rub. sic continuatur. Dictũ est ſ. de tutorib. & curatoribus, & qa ipsi tenent satisdate, iõ videndũ est de satisdatione tutorũ, & curatorum eorũdem. Por.
* ¶ Adde, ꝙ satisdare propriè dr̃, qui dat fideiussores. l. j. ff. qui satis. cog. fideiussores autem dñr qui pro alio obligantur. ĩ. de fideiuss. in princ.]

NE tñ. ¶ Totus iste tit. diuiditur in 3. partes principales. Primò ponit, q teneanĩ satisdare, & q non. Secundò, ꝙ illi qui non teneni satisdare, si satisdant, præferunĩ socijs in administratione. Tertiò, q officiales teneantur de satisdatione nõ exacta, vel nõ idonea. Scđa ibi, Sed & si. Tertia ibi, Sciendũ. Item prima subdiuidiĩ in duas partes. Nã primo ponit regulã. Scđò ponit duas fallentias. Secunda ibi, Sed hoc. Aret.
SYL. ¶ Casum figurare non expedit. Ponit n. regula, quæ arctat tutoris ad satis-

¶ De satisdatione tutorum vel curatorum.

¶ Tutores & curatores tenenĩ satisdare, nisi fuerit testamẽtarij, vł dati ex inqsitione.

NE tñ [a] pupillorũ pupillarũve, & eorũ, q quæve in curatione sũt, negocia à curatoribus, tutoribusve cõsumantur, [b] vel diminuantur: [c] curet Prætor, [d] vt & tutores, & curatores, eo nomine satisdent. [e] Sed hoc non est perpetuũ. [f] Nam tutores te

dandum: & assignatur rõ, nẽ consumãtur aut diminuanĩ facultates pupillorũ: a qua excipiunĩ duo casus, videlicet testamẽtarij, & rõ assignatur. quia fides eorũ à patre vel alio dante tutorẽ est approbata: Itẽ datiui dati ex inquisitione, qa à iudice sit fides eorũ probata fuit. Iõ aũt Irimi satisdãr, q̃uis approbẽt à lege, qa lex approbat gradũ agnationis, vel cognationis, ñ mores & qualitates ꝑsonarũ in eo existẽtiũ. No. tutores & curatores teneti satisdare rem pup. sal. fore. Item ꝙ talis satisdatio est inuẽta fauore pupilli, vel adulti. Itẽ ꝙ testamentarij & dati ex inquisitione, excusantur à satisdatione.]
a ¶ Ne tñ. Dicimus dãdos tutores vel curatores rõne ætatis: ne tamen &c.
b ¶ Consumantur. In totum.
c ¶ Diminuantur; pro parte.
d ¶ Prætor. Sic & Præfectus vrbis, & Præses prouinciæ, vt ſ tit. j. §. ij.
e ¶ Satisdent. rẽ pupilli saluam fore, vt diximus ſ. de tute. §. fi. s. cũ fideiussore, vt ff. rem pub. sal. fore. l. nõ quasi in princ & ff. de præt. stip. l. prætoriæ la vlt. & ff. de qui satis. cogan. l. j.
** Adde, ꝙ vbi lex requirit satisdatione cũ fideiussoribus, omninò adhibẽdi sunt, & iõ nõ supplebiĩ datione pignorũ, nec dispositione secus si simpliciter satisdari iubeat. l. j. ff. qui satisda. cog. & gl. in d. l. prætoriæ la vlt. & ita communiter tenetur per Doct. vt attestantur Alex. Sozi. & Ias. in d. l. j.]
f ¶ Perpetuũ. i. generaliter verũ: aliàs perpetuum. i. generale, vt C. de eden. l. edita. aliàs pro tpe ponitur. s. quandiu vita durat, vt ĩ. de verb. obliga. §. at si ita. & ff. pro soc. l. j. vbi de hoc. — Perpetuũ multipliciter sumitur.
* ¶ Adde, ꝙ verbũ, perpetuũ, interpre

tatur fm subiectam materiam, vt ita dunt Docto. maximè Alex. & Ias. in l.j.ff.de solu.matri. & nos varia exempla posuimus hic in Cōment. fm tñ proprietatem nullã habet tpis determinationē. l. purè. §. vlt. ff. de exce. do.]

Curatores dati ĩ testō, libe rantē à satisdando. † aliàs approbata.

a ¶ Probata est. Idē in curatoribus in testamento datis, licet curatores nō deñt in testō regulariter: tñ si dati fuerint, cōfirmanē decreto Prętoris, vel Pręsidis: sic ĩ. tit. proximo. §. ij. & tunc liberanē à satisdando, vt tutores, vt hic, & ff. de cō fir. tuto. l. si filio. & l. in confirmando. & l. seq. & l. vtilitatem. Secus in dato à matre, vt ff. de confir. tuto. l. j. ad fi. legis: aliàs. C. eo. tit. j.

Tutor datus à matre in testō, tenet satisdare.

SYL. ¶ Intellige, q dati à matre cōfirmanē ex inquisitione: dati à patre, simpliciter: * Et rō diuersitatis est ea, q̃ hic affert Acc. Sed quo ad satisdationē paribus passibus ambulant: neutri. n. satisdant. l. j. & ij. ff. de confir. tu. licet diuersa ratione: nam dati à matre ideò non satisdant, quia cū inquisitione confirmati sunt: dati verò à parēte, ob rationem in isto tex. expressam.]

¶ Sed quare secus? Rñ. quia firmū est consilium patris, & non matris, vt † arg. infra qui. ali li. in fine. j. resp. & infra de iniur. §. j. Et q dicit in testamēto, idem in tutoribus in codicillis datis dicam, vt ff. de testam. tute. l. 4. (aliàs 3.) & facit ad hoc. C. de epi. audi. l. de creationibus.

† Facit l. 2. §. verba. ff. ad Velleia.

b ¶ Item ex inquisitione, idest dati à iudice cùm inquisitione, vt supra de Atti. tu. §. sed hoc iure.

c ¶ Idonei, scilicet p̃sumptione Iuris,

testō dati, satisdare non coguntur. quia fides eorum, & diligētia, ab ipso testatore † pbata[a] est. Item ex inqsitione[b] tutores, vel curatores dati satisdatione non onerantur: qa idonei[c] electi sunt. ¶ Si fuerint plures tutores, dati ex testō, vel ex inquisitione, potest vnus offerre satisdationē, & solus administrare, nisi ēt alius voluerit satisdare. Si aūt nūllus satisdat, ille solus geret, quem testator elegerit, vł maior pars corū: & si d issordāt, cogenē à iudice cōcordare. h. d. ex l. Testō. ij. cum ll. sequent. ff. de testa. tutor. & l. 3. ff. de admini. tuto. ¶ Sed si ex testa-

contra quã non admittitur probatio in contrariū: sed si contra apparet, tenebiē ille, qui dedit, vt ĩ. eo. §. sciendū. Sed hoc fallit in curatore furiosi, qui satisdat, si nō hēat idoneam substātiam, licet sit cum inquisitione datus. C. de cur. fur. l. si §. & si qui dem. §. si verò non talis.

Curator furiosi & cū inquisitiōe datus, satisdare dēt.

¶ Itē fallit in dato ex inqsitione à minore magr̃atu: & ita intelligiē. §. nos autem. ĩ. de Attil. tu.] ¶ Itē debent iurare isti oēs bene agere, i. non prætermittere vtilia, & non facere inutilia, vt in auth. vt Satisdatio ij qui ob. sē à qb. tuio perh. ha. res. mi. §. si. col. 6. Si ergo nec rib. danda testamentarij, nec datiui satisdant, eit.

SYL.

qui erunt illi qui satisdant? Rñ. legitimi: nisi in casu, scilicet patronus liberto, vt ff. de leg. tut. l. Iusmos. §. j. Itē datiui, quando non fiunt cum inquisitione, vt C. de auct. pīt. l. fi. & nisi satisdent, non administrant, vt C. de tu. vel cur. qui non satisde. l. j. & fina.

† Idē & si cū inquisitione q̃n dātur à minoribus magistratibus.

¶ Dic plenius. q primo exigitur, q iudex declaret ipsum eē creatorē legitimum, & q ipse conficiat inuētarium, q satisdet, quòd iuret, vt suprà, quòd promittat eum defendere tandem quòd iudex decernat eidem administrationem, prout latè prosequitur hic Christo.]

SYL. §. pe. ĩ. de actio. tut.

¶ Et fm hoc sunt quatuor genera tutorum. s. testamētarij. Item legitimi, Itē datiui cum inquisitione. Item datiui sine inquisitione, vt dictum est.

Tutorum gña quatuor.

¶ Sed si ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò, q contutor tenet contutori satisdare, vt in administratione p̃feratur. Scdo, quid fiet, si nullus ex contu-

Diuisio.

contutoribus uult satis offerre de indemnitate. Tertiò, quid agēdum, cū tutores discordant in eligēdo. Quartò extendit ad datiuos dictum in testamentarijs. Secunda ibi, Quod si nemo. Tertia ibi, Sinautem. Quarta ibi, Idem & in pluribus. Ange.

¶ Casus. pōt figurari. Dubitabat, an pluribus existētib. curatorib. quorum fides uel à iudice, uel à testōre, pariter eēt approbata, posset aliqs ipsorū administrare, & pferri cęteris: & uidebatur q nō, qa cū eēnt pares, nō uidebatur cadere prælatio inter eos: cuius contrariū dicitur ex eo, quia altero offerēte satisdationem, illę præfertur in administratione: quod ea ratione factum est, ut magis pupillis cautū sit satisdatione præstita]. de fideiuss. in princi. cū potuerit falli & testator, & iudex: alij autē casus infra positi, clari sunt, & corū ratio in aperto est, quia qd à maiori parte fit, præsumitur firmius & conducibilius. * Vltimi autem casus ratio ponitur in l. 3 §. apparet. ff. de admin. tuto. q tutela incommodius geritur per plures, quā per unum.] No. q possunt dari plures tutores tam à testatore, quàm à iudice. Item q tutor satisdans, præfertur cæteris. Item q tutor debet offerre satisdationem. Item q existentib. pluribus tutoribus, uni potest decerni administratio. Item q testator potest declarare quem ex tutoribus datis uelit administrare. Itē q tutores ĩter se possunt conuenire, quis administret. Item q pluribus discordantibus coguntur à iudice concordare.]

* ¶Adde, q satis accipere dicitur, cui dantur fideiussores, ut hic, & l. stipulationū. §. satis acceptio. ff de uerbo. obliga. Item, q satis offerre, idē est, qd satisdationem offerre.]

SYL. * l. ex contoribus uel cōcuratoribus. aliquis extraneus non auditur l. ff ... emo. in ... in. ff. de ... tt. tu. aliàs nō ut.

mēto,[a] vel inquisitione, duo pluresve dati fuerint, pt vnus† offerre satisdationem de indēnitate pupilli, vel adolescētis, & cōtutori suo, vel cō curatori præferri, vt solus administret: vel vt contutor, aut concurator, satis offerens ppponatur ei, † vt & ipse solus administret. Itaq; per se nō potest petere satisdationem à contutore suo, vel concuratore, sed offerre debet vt electionem det cōcuratori, vel cō tutori suo, vtrum velit satis accipere, an satisdare.[b] Quod si nemo eorum satis offerat: si quidem adscriptum[c] fuerit a testatore, qs gerat, ille gerere debet. Quòd si non fuerit adscriptum: quē maior[d] pars elegerit, ipse gere

a ¶ Sed si ex testō. Duo ponit, & unum tantum nunc prosequit, scilicet de testamentario: (i) sed in fine §. dicit de alio. Item hæc eadem in curatoribus pluribus locū habent, ut † ff. de administ. tutor. l. iij. §. quod in tutoribus. Itē qd in legitmis & Rū. idē, cùm sit eàdem ratio, ne deterius negocia per plures exerceantur, ut ff. de administ. tuto. l. si plures. §. apparet ergo. Vnde uersus. Segnius expediunt cōmissa negotia plures.

* ¶Adde tex. ĩ terminis in l. ultimos. §. in ultimis. uer. an. igit. ff. de leg. tu.]

ADDITIO. (i) Immo utrunq; usque ad uersic. q si nemo. Ang.

b ¶An satisdare. Sic infra de inuti. stipulā. §. sed & si quis.

c ¶Adscriptū, s. in testō, uel aliter appareat eius uoluntas euidenter, qa dixit in satisdatione quis pferri debet: q si non fuerit adscriptum: quē maior pars elegerit, ille gerere dēt.

d ¶Maior pars. dummodo oēs uelint per unū administrare: alia. n. ñ compellerent, sed omnes gerere possunt, si uelint, ut ff. de administ. tut. l. si plures. §. si. & l. uel in partes. † Et notā hic arg. q stat maiori parti: lic ff de pac. l. iurisgentiū. §. ult. & l. maiorem.

† Immo & text. nī hoc aptè decidit.

† Reo tā postulāte unum ex eis eligi, plures simul agere nō pñt, & si unus uelit diuidere, & alij gerer, fiet diuisio ex tetis inuitis per officiū iudicis, argu. l. & puto. ff. fa. erci. & l. cōi diuidun. In §. si duo. ff. cōi diu. Ang.

nem.& l.præce.§.fin.& ff. de testi.l.3. §.ij.ibi, aliàs numerus testiū &c. Arg. cōtra ff. de serui.rust.præd.l. per fundum. & ff.com.præd.l.fi.

SYL. ¶ Sed Doc. intelligunt illa iura, quādo aliqua sūt cō munia pluribus vt singulis, quo casu maior ps vni non pōt præiudicare, vt tenēt Doc. post glo. in c. eūm omnes. de cōstitutio.

a ¶ Edicto p̄toris. quod non hēmus.

b ¶ Partes suas i.se & officiales suos, & mīlites iustitiæ.

re dēt, vt edicto [a] Prætoris cauetur, Sinautē ipsi tutores dissēserint circa eligendū eum, vel eos, q gerere debēt: Prætor partes [b] suas interponere debet. Idem [c] & in pluribus ex inquisitione datis comprobandum est, idest vt maior pars eligere possit, p quē administratio fiat. ¶ Non satisdantibus tutoribus, vel minus idoneæ tenēt magiratus, qui debebat cogere, & eius hæredes. ¶ Sciendum autē est, nō solum tuto

testamentarijs, vt ī.de Atti.tuto.§.rā. Diuiso.

¶ Sciendum. Diuidit in quatuor partes. Primò, q officialis conuenit subsidiaria actione. Secundò, qñ & in quibus casib. teneatur. Tertio ad hrdes extēdit. Quartò ponit nouū casū, videlicet q tutor cogit satisdare. Secūda ibi, Subsidiaria. Tertia ibi, Quæ q dē. Quarta ibi, Quibus cōstō nibus. Ange.

SYL. * Casus ¶ Quærebat, ex quo tutores & curatores rem pupilli adolescēntisq; saluā fore satisdare tenentur ī.eo in prin. an si non satisdent, vel non idoneè, negligentia, dolove magistratus, qui satisdationem exigere debebat, is magistratus teneat pupillo, aut adolescētij? & videbat q non, q a nec cōtraxit, nec quasi ɔxit vt tutor aut curator. §. Tutores, ī.de oblig.quæ ex qua. contra. nas. nec aliquid promisit vt fideiussor: q si in administratione officij defecit, videbat potius teneri reipub. q̄ pupillo aut adolescenti: cuius contrariū deciditur. Visum. n. est reipub. maximè interesse. pupillorū, adolescentiumq; res saluas esse: & iō quo magis illis cautū esset, hāc actionem legislatores prodiderunt, quā ēt in eorum magistratuū hęredes intendi posse decreuere. Tenent aūt ex quasi delicto, dum officio suo malè funguntur, & cū damno reipu. indemnitati pupillorū & minorū non prouidēt.] No. ergo, & tutor & curator ex administratione obligant: & nō solū ipsi sed magistratus, qui vel recepe runt satisdationem minus idoneam, vel non receperūt. Itē q paria sunt, aliqd nō fieri: vel minus idoneè. Itē q actio subsidiaria transit ad hrdes. Item q qui potest cogi à iudice, potest

SYL. *¶ Verius est partes accipi p auctoritate, & officio. l.3. § fin. ff. de admi. tuto. sic accipit ēt in l. Et suū. §. fin. ff. de pact.] Sed cur nō cōmittit fortunę, vt aliàs C. cōmu. de leg. l. fi. j. rñso, & ī. de leg. §. optionis? Rñdeo, nō ita alterius factū, scilicet pupilli possunt fortunæ committere, vt suum proprium: & concor. huic. ff. de leg. j. hmōi. §. fi. & ff. de vsufru. l. si vsusfructus. §. sed si inter duos. Arg. contra in eo. tit. l. quoties duobus. j. respon.

*¶ Adde, q glo. communiter approbant Docto. hic, & in d. l. fin. Posset tñ & aliter responderi, q ideò hic fortè non dirimitur, sed recurritur ad iudicem, quia secus non habet locū nisi in casibus à iure expressis, vt voluit Bal. in l. meminibus. C. qñ & quibus quar. pars deb. lib. ro. quem sequitur Iaso. in d. l. vlt. in prin. col. 2. dicens hoc est cordi tenendum.]

SYL. *¶ An & qñ iudicio sortis stādū sit, & de rationibus legum allegatarum per Accur. vide Iaso. in l. fi. super glo. in ver. fortunā. C. commu. de lega.]

c ¶ Idem. Per omnia, vt s. nisi quia hic à testatore nō potuit scribi qs gereret, cū nihil dixerit de tutela: nam non darent ex inquisitione, si essent

tẽt cogi capitis pignoribus.]

a ¶Cæteris.vt furiosis & mentecaptis, ut supra tit.1.§.furiosi.& §. sed & mẽtecaptis.

b ¶Accipiũt,ut magistratus:quod dic, vt diximus .j. e.§. neq; aũt.

SYL. * ¶Expone accipiunt,i.accipere tenentur. * non .n. ois magistratus tenet, sed ij tm̃, qui satisdationem accipere obligati sunt, qui tenentur etiam si non exigant, vt hic.]

res, vel curatores, pupillis, uel adultis, cæterisq; * pso nis ex administratione rerũ teneri: sed ẽt in eos, qui satisdationẽ accipiũt, b subsidiariã actionẽ esse, quæ vltimũ eis c præsidiũ possit afferre. Subsidiaria d aũt actio daĩ in eos, q vel oĩno a tutoribus uel curatoribus satisdari nõ

c ¶Eis,idest pupillis, & similibus.

d ¶Subsidiaria scilicet tutelæ utilis cõtra eũ, qui malum dederit tutorẽ: vel utilis negociorum gestorum, quã malum curatorem: nam ea dem utilis in magistratum datur, † quę in administratorem directa datur, & vsuræ ueniunt,vt in prima,vt ff.de magist.cõ.l. si.& C.eo.l.penul.

† Contra illũ tenet gl. in l. actio. ff de

SYL. * ¶Dic,secundũ Hugo. quòd datur vtilis actio in factũ, vt dixi in Cõm.quæ subsidiaria uocatur, eo q deficientib. aliis remediis conceditur.*l.quoties.& ibi glo ff.de pręs. ver,] Subsidiaria aũt dr̃ aptitudine, ut l. Aquiliæ actio dicitur pœnalis aptitudine,vt infra ad legem aquil.§.his autem. nam nec illa semper,pœnalis est, nec hæc semper in subsidium datur:quia quandoq; agitur, antequam conueniãtur omnes tutores,vt colligitur ex iis, quæ dicuntur in hac gl.circa fi. Quare ad horum euidentiam distingue:aut fuit unus tutor,vel curator,aut plures. Primo casu conuenitur prius tutor vel curator,& postea magistratus,vt hic.

neg. gest. & ibi Bar to. vbi vide quę sit actio directa,& quę vtilis.

Tutores plures, & magistratus,quo ordine conueniri possunt.

* ¶ Adde q non solum conuenitur prius tutor vel curator, verum ẽt eorum fideiussor: quòd si nec ab eo satis exigi poteit,tunc demum agitur aduersus magistratum.l.aduersus. C.de magist .conue.]

¶Si verò plures:& tunc aut oẽs gesserunt tutelam,aut curam,aut nullus,aut alter tantum . Primo casu omnes conueniuntur ante magistratum, vt ff. de admini.tut.Lucius.2.§. penul.& de magistr.con.l.duo.

* ¶Limitatur hæc conclusio secundũ Doct.vt non procedat, quando tutores sunt diuersi ordinis,s.quia vnus sit testamentarius, alter datiuus. d. l Lucius. §. cũ in testamento.]

¶In secundo idem, vt ff.de admi. tuto.l.si plures In tertio subdistingue : aut fuit diuisa tutelæ administratio per iudicem vel testatorem, aut non. Primo casu pro sua gestione quilibet tenetur, & non pro alterius,& postea magistratus in subsidium.ff.de admini st.tut.l.Lucius.§.penul.& C.de diui.tu.l.2.

* ¶Adde, q licet hæc cõclusio sit vera,non tñ hoc inferri potest ex.d.l.Lucius.non enim apparet ibi diuisionem ullam factam esse per testatorem , vel iudicem: nec tex.ille se fundat in diuisione,sed in eo,quòd ille tutor testamentarius erat, & suspectum alium fecerat: ibi. Non est visum &c.]

¶Sed tñ in quatuor casib. vnus pro alterius parte tenetur, tñ post magistratum,scilicet si tutorẽ vt suspectũ remouendũ non remouit , vel tardè remouit,vel remouendo iura pupilli prodidit, uel nõ exegit satisdationẽ rem pupilli saluã fore, cùm videret eum non soluendo,vt in d.l.2.C de diui.tute.& ff de admi tut.l. Lucius.§. pen.

Tutor vnus pro altero tenetur in quatuor casibus.

* ¶Adde q his casibus prius est conueniendus cõtutor:q̃ magistratus,vt dicunt Docto.in d.l.2 ** & in specie Sa li.col.2.in 6.q.] ** Intellige primum, & secundũ casum interueniente dolo vel culpa saltẽ leui ipsius tutoris in nõ remouendo , aut tardè, curatorẽ, iuxta tex.in d.l.2. nã alioqui nõ teneretur iudicio tutelę l. qcq̃d. C. de arbi.tut. Itẽ ad.le quintũ casũ, q ponit p glo.in d l.2.s. si vnus nõ instruat alterum de eo,qđ alter ignorat ad suã gestionem pertinere.

SYL.

curauerũt, aut nõ idoneè [a] pasſi sũt caueri. Quæ [b] quidem tam ex prudentũ reſponſis, [c] q̃ ex cõſtõnibus [d] imperialibus, etiã in hęredes eorum extẽditur. Quib. [e] conſtitutionibus, & illud exprimit, vt niſi caueãt [f] tutores & curatores pignoribus captis coerceantur. [g]

¶ Actione ſubſidiaria non tenentur, qui tantum dant tutores: ſed qui ſatiſdationem exigunt. hoc dicit ex lege 1. §. neque ff. de magiſt. conuen.

¶ Neq; aũt Præfectus urbi, [h] neque

pertinere. l. Titium §. tutòres. ff. de admini. tut.] Scd̃ò caſũ conuenitur primo gerens: ſecundo magiſtratus: tertio nõ gerens: niſi in dictis quatuor caſibus, vbi conuenitur etiam qui non geſſit ante magiſtratum, ut C. de diuiſi. tu l. 2. & ff. de admi tu. l. ẽt. & l. Aemilius. in fi. & l. tres tutores. de hoc dixim' in l. 1. ff. de tute. & ratio diſtra. & in. l. 1. C de tranſac.

SYL. * ¶ Vera concluſio eſt, ꝙ ſiue non fuerit facta diuiſio, ſiue facta fuerit, non tamen à teſtatore aut iudice, ſed ab ipſis tutoribus inter ſe, poteſt ſe pupillus quem velit ex tutoribus inſolidum conuenire. d. l. 2. in 1. & 2. reſpon. hoc tamen fallit in tribus caſibus, quos attigi hic in Comm. poſt Doct. in l. 1 C. de tranſact.]

ADDITIO. Et nota, ꝙ in omnibus prædictis caſibus pupillus conueniens tutorem præfertur cæteris creditorib. l. dabimus. ff de priuileg. credi. ſecus ſi cõueniat iudicem. l. 1. §. priuilegium. ff. de magiſt. con.

a ¶ Idoneè. aduerbium eſt: & facit ad hoc. ff. de magiſtra. conue. l. 1. §. ſciendum. & §. exigere.

b ¶ Quæ. ſcilicet tutelæ actio ſubſidiaria, vel negociorũ, geſtorũ, vt diximus.

c ¶ Rñſis, vt ff. de magiſt conue. l. 1. §. ſciendum. & l quod ad hæredem.

d ¶ Ex conſtitutionib. ut C de ma. con. l. 2. & in aliis græcis conſtitutionibus, ſed aliter hæres tenetur, quia de dolo & lata culpa tm̃, aliter defunctus, qui ẽt de leui culpa tenetur, vt ff. de mag. con. l. non ſimiliter.

e ¶ Quibus cõſtitutionibus. ſ. græcis.

f ¶ Caueant ſ. rẽ pupilli ſaluam fore.

g ¶ Coerceanť. Facit ad hoc. ff. de adminiſt. tu. l. 1. primo rñ. & ff. de dam. infe. l. 4. §. 3. & ff. de li. agna. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. & C. de ſuſpe. tut. l 3. & ff de ven. inſp. l. 1. §. quid ergo.

* ¶ Neque. Caſus. Viſo, ꝙ magiſtratus in ſubſidium tenentur, dubitabatur de quibus magiſtratibus intelligeretur: & videbatur, quòd generaliter de omnibus: cùm enim lex voluerit tutores & curatores ſatiſdare, uidebatur ꝙ magiſtratus, q tutores vel curatores darent, quaſi ex delicto actione ſubſidiaria tenerẽtur, ſi ſatiſdationẽ non exigerent, vel minus idoneam. Quo non obſtante reſpondetur, ꝙ neque Præfectus, neque Prætor, neque Præſes, neque quiſquam alius, cui inſtar eorum tutores dandi ius cõpetit, ut puta Proconſul, vel Proconſulis legatus, hac actione tenentur: ſed ii tantũmodo, q̃ ſatiſdationẽ ex legibus, vel moribus exigere ſolent: nam cùm hmõi actio quaſi ex delicto naſcatur, non poſſunt peccare, niſi ii, quibus incumbit ſatiſdationẽ exigere: quæ quidẽ cura hos maiores magiſtratus non pertinet, quippe qui ſi dãt ex inquiſitione, lex adeo confidit de eorum electione, ut releuarit ſic electos ab onere ſatiſdandi, perinde ac ſi dati eſſent teſtõ a parentibus. §. 1. ſ. eo. ſin autem dãt ſine inquiſitione, ſolent ſatiſdationis exactionẽ minoribus magiſtratibus mandare. l 1. §. ſi curatores. ff eo.

h ¶ Neque. Vrbi. ſ. Romanæ, per excellẽtiam, vt ſ de iure nat. §. ſed quoties. Item facit ad hunc. §. ff. de magiſtr. con. l. 1. Sed contra eſt. ff. de admi. tuto. l. Aemilius. Sed diſtingue tria genera iudicũ. Quidam poſſunt dare tutorẽ, & non exigere ſatiſdationem, de quibus hic loquitur, Alii & dare, & exigere,

de

Et si dif- erant ac- cipere sa- tisdatio -- né, vel ex- edire ꝓ- essum, ut hoc onus ꝓtrāseat ad ucceſſo-- em, pote- t conue iri ī syn icatu, ut ie. l. j. §. iendum nſ. similis, t puta rocōsul, egat pro onsulis, ræfectus egypti, alii eius modi qui nſtar lu- raſcripto um tuto- es dare oſſunt. l. ti. de tu- or. & cur. a. ab ijs.

de quib. ibi dicit † Alii exigere, & non dare. vt tabelliones, & aliquis mi'es iu ſtitiæ, cui alia committuntur, & iſti te nentur in ſubſidium, vt s̄ de atti tu. §. pe & C. de magiſtr con. l fi. Item æſti- matores pri- monii pupillo rum, propter quorum præ- uā æſtimatio- nē viliores fide. uſſores ac cepti ſunt, vt ff. de mag cō. l. 1. §. diuus. q erant dandi ꝑ rei qualitate, ut ff. de in ius vocan. l. 1. & q ſatiſd. cog. ſi ve ro. §. 1.

Prętor, neque Prę ſes prouinciæ, neque q̄ſquā † alius, cui tutores dādi [a] ius eſt, hac actione tenebitur; ſed [b] ij tantummodo, qui ſatiſdationem exigere ſolent.[*]

¶ De excuſationibus tutorū, vel curatorum.

¶ Tres liberi, Romę, & quatuor in Italia, & quinq; i prouincus, pſtant excuſationē à tutela, vel cura. Ado ptiui verò nō con putātur. Nepotes verò in locū filii vocātur. Nec liberi mortui computantur, niſi ꝑ rep. deceſſerint. Ange.

Xcuſant aūt tutores, & curatores ex variis cauſis:

* ¶ Adde tex. apertum in l. cum oſtendi- mus. §. ulti. de fideiuſ. tut. Et nota. ꝙ in relatione facienda per eius modi æſtimatores, ſeu approbatores, re quiritur partis citatio, ut concludit Ro man. conſilio 72. Circa primum. in princip.]

a ¶ Dandi, ſ. tantum.

b ¶ Solent, aliàs debent: ſed iſti nec debent, nec ſolent, ut diximus.

* ¶ Legendum, ſolent ut oſtēdunt hic verba Theophyli: intelligit. n Impe. eos, qui vel ex lege, vel conſuetudine cautionē exigunt, ut ſunt magiſtratos municipales. Defenſores ciuitatum, Iu ridicus Alexandriæ, & cæteri eiuſmodi minores magiſtratus.]

Continuatio. ¶ De excuſationib. tuto. vel curato. Nunc dicit qđ s̄. quibus modis tut. ſi. §. ſi. promiſit. Accur. Vel ſic: Supra viſum eſt de tutoribus & curatoribus, verùm quia ij varijs ex cauſis excuſari ſolent, iō meritò ſubdit de excuſationibus tutorum & curatorum. Porcus.

Diuiſio. SYL. Xcuſantur. ¶ Diuidit hic ti. in 16. partes. In prima ponitur, qualiter quis ob numerum filiorum excuſetur. In ſecunda, ob negocia publica. In tertia, ꝑ iuriſdictionem. In quarta propter litem præcedentem. In quinta ꝑ numerū tutelarum In ſexta propter paupertatem. In ſeptima ꝑ pter infirmitatem. In octaua propter imperitiā literarum. In nona ꝑpter inimicitias. In decima propter cōtrouerſiā ſtatus. In undecima propter ætatem. In duodecima ꝑpter militiam. In 13. propter ſtudium artiū liberalium. In 14 infra quantum tps poſſit quis proponere excuſationē. In 15. qualiter quis excuſetur a cura pupilli ſui vel vxoris. In 16. ꝙ falſa excuſatio non ꝓdeſt. Partes de ſe patēt.

¶ Caſus in toto hoc titulo nō poteſt aliter figurari: ſed bñ poſſunt aſſignati rōnes priuilegiorū, ꝑ quæ datur excuſatio: ideo in hoc tm, loco caſus, inſtabimus: uerba enim, & ſenſus clariſſimi ſunt. Dicitur ergo, ꝙ numerus taxatus in tex. præſtat excuſationem: circa quod aduertas, ꝙ quò ad numerum non eſt ratio, quare magis tres, q̄ quatuor, vel ſex poſuerit: qa hmōi ſunt poſitiui iuris. l. j. §. pueritiam, & ibi glo. ff. de poſtu. Sed rō priuilegii filiorum eſt occupatio propria circa ſuos filios. Item fauor reipu. expedit. n. ciuitatē, & prouincias repleri hominibus. l. 1. ff. ſolu mat. vnde inuitantur ad generationem ꝑ huiuſmodi immunitates: & hinc eſt, ꝙ arrogati & adoptati præſtant generanti immunitatē, non patri ciuili. * quia occupatio, q̄ quis propria culpa incurrit, ſibi debet imputari. c. damnum. de regu. iu. in 6. Itē quia quò ad patrem adoptiuum reſpu. alium ciuem non habet, ſed eundem ab alio genitum, cui decet ꝙ p̄ſtet

Plerunq; † autem ꝑpter [a] liberos, siue in ptāte sint, siue emancipati. [b] Si. n. tres liberos supstites Romę [c] qs habeat, vel in Italia quatuor, vł in ꝑuincijs [d] qnq; à tutela vel cura potest excusari, exemplo cæterorū munerum. [e] Nam & tutelā, & curā,

† aliàs tamen.

ftet ex excusationē.] & emancipatus similiter numeratur in numero filiorū. * Nepotes aūt iō non prosunt auo, nisi patre defuncto, quia dum pater viuit, ipsi genitori psosunt. Non. n. lex voluit in hac causa quempiam duobus prodesse, vt in exemplo nepotum ex filia licet videre, q auo non annumerantur inter liberos, ut excusetur a tutela vel cura, propterea quod patri, qui illos patriæ genuit, prosunt. Rō autem, quare defuncti non prosint, est, quia cessat ratio occupationis, itē & cā fauoris, cùm respub. opera illorum uti amplius non possit. Aliud tñ statutū est in iis, qui in acie pro patria occubuerūt, ex ratione in tex. relata Quod verò non idem numerus filiorū vbique excuset, ex eo potest videri inductum, ꝙ respu. magis uteretur oꝑa ciuiū, q̃ Italorū: & magis Italorū, q̃ prouincialiū in dandis nominibus militiæ: ideoq; maiori fauore prosecuta est eos, qui suis necessitatibus facilius & sæpius succurrerent.] No. quot liberi excusent à tutela Item quòd emancipatus iure ciuili quo ad hoc connumeratur in numero filiorū. Itē ꝙ tutela est munus publicum. Item ꝙ filius legitimus tantum non præstat excusationē patri legitimo tantum, sed naturali. Item quòd nepotes succedunt in locum filii Item solos uiuos numerādos. Item quòd defuncti in bello pro republica uiuere creduntur per gloriam, & de eis idem quod de uiuis iudicantur quo ad beneficium patris.]

† Et ista est uerior secundū Ange. q a beneficium quod hēo ꝑꝑ te, non debeo ut contra te, saltem vbi tu participas de eodem secū cum Chr. per l. si iudex circumuēto. ff. de mi. aliàs secus ut in d. l. amicissimos.

a Propter liberos superstites & incolumes, ut ff. de uaca. mu. l. 2.

Adde, liberos esse debere legitimos & naturales. l. 2. ff de excusa. tu.]

b Emancipati. nisi pater filio emancipato curator petatur: tunc enim non excusatur a cura emancipati, ut ff. eo. l. amicissimos §. fi. † Vel dic, ꝙ licet faciat contra stimulos naturales, tamen bene potest, ut ibi innuitur.

*. Add, ꝙ iste intellectus est uerissimus, quicquid dicāt Iac. de Are. & Barto. vt apertè probatur ex verbo oportere, ibi posito, & declarat optimè Bal. ibi.] SYL

c Romę Hoc est in ciuitate Romana, & vsque ad centesimū milliariū, vt ff. de off. p. ur. l. 1. §. cum vrbem. SYL

*. Adde, ꝙ in §. cum urbem. extenditur ut bis appellatio, non Romæ: idque ea rōne, ꝙ Principis beneficia latè sunt interpretanda. l. fin. ff de consti. Prin. q̃ interpretationem non reor in hac materia admittendam, tanquam restrictiuam cōmodi pupillorū.

d In prouincijs. Sed nunquid illæ ꝓuinciæ, quæ aliàs habent ius Italiæ, & hoc habebunt? Rñ. nō. quia illud ꝑꝑ tributa cōceditur eis, ut ff. de cēs. l. 1. & fi.

* Ad interpretationem huius gl. vide omnino Alcia lib. 2. dispunct. c. 21. ubi pulcherrimè disserit, quale esset ius hoc Italicum, quæ commoda afferret, & quam multis nationibus olim fuerit concessum]

Quæ autem dicantur prouinciæ, & unde, docet Alcia. in l. notionem. § cōtinentes ff de uerb. signi.]

e Munerū, id est onerum ciuilium, ut decurionatus: secus si patrimonii sit onus, ut ff. de uaca. mu. l. sextumdecimum. §. numerus. & §. quæ patrimoniorum. & in l. his onerib. 1. respon. & C. qui num. libel. l. 1. lib. 10.

Tunc enim exigitur maior numerus secundum Barto. in l. semper. §. 1. ff. de iur. immu.]

** Adde ꝙ munera ciuilia. & munera publica pro eodem supponunt. l. fi. §. hęc. ff. de mun. & hono. præterea scire oportet, ꝙ glo. errat dicens, ꝙ hic numerus filiorum excusat in decurionatu, nam decurionatus est honor. l. à decurionatu. ff. de uac. mu. constatq; hūc numerū non excusare ab honoribus, sed solū à munerib. ciuilibus. l 2. §. 1.

placuit publicū [a] munus esse.

¶ Sed adoptiui liberi nō prosunt:[b] in adoptionē aūt dati, naturali[c] patri prosunt.

¶ Itē nepotes ex filio ꝓsunt, ut in locū prīs[d] sui succedāt: ex filia, nō[e] prosunt.

¶ Filij aūt superstites[f] tm̄ ad tutelæ uel curæ muneris executionem ꝓsunt, defuncti[g] aūt non prosunt. Sed si i bello amissi sunt, q̄situm est, an prosint. Et constat eos solos pro-

eo.tit. de uac. mu. & ideò aptius poneretur exemplum in muneribus personalibus, de quibus meminit.l. j. & vlt.ff.de mu.& hon.]
Itē secus in honoribus, ut ff. de uac. mune.le. ij. §. numerus. & l. in honorib.
† Itē secus in oneribus, quæ honori inhærent, ut ff. de uac. mune. le. sextum decimum.§.numerus.
a ¶ Publicum. Auctoritate: nam datur in unitis, ut C. de decu.l. nullus. li.10.& facit.ff. de uerb. signi.l. pupillus.§.munus & l.munus ꝓpriè & ff. de mu.& ho.l.j.§. illud.Sed ꝯ. ff. eo. l.athletæ.§ tutela.Sed nō. est publicū munus (ut ibi dr̄) vtilitate, licet auctoritate, ut hic dr̄, sed vtilitate publicū est secundariò, q̄a expedit reipublicę, &c. ut supra de ijs q̄ sunt sui vel alieni iuris.§.fi.Itē contra. ff. eo.l.spadonē.§.q accepit.& l.nō tm̄ §. non oīa, Sed licet ibi generaliter remissionem publicorū munerum habuit, tm̄ in generali remissione non continetur tutela uel cura fauore publicorum & adultorū † sicut & aliàs de generali dicto quędam excipiūtur, vt ff.de leg. 3 l.vxorem.§.fęlicissimo. & ff.de procura. Pomponius. 1. respond. & ff.de lib.leg.l.Aureliano.§.Caius.

*¶ Adde q̄ regula, quæ habet, q̄ dispositio generalis, generaliter est intelligenda, limitatur in 15. casibus de quibus hic in nostris Commen. uberrimè disseruimus.

b ¶ Non prosunt. Et hoc dico ad excusatione m: sed bene acquirebant ei.s. patri adoptiuo, ut hic, & ff.de ua.mu. l.sextumdecimū.§.adoptiui. maximè hodie.cū nihil ad patrem adoptiuum trāseat, ut s̄. de adoptio.§.sed hodie.

*¶ Intellige istū tex. generaliter. tam in adoptatis à quocunque, quā in arrogatis, ex rationibus in positione casus adductis.

c ¶ Naturali pri. Licet adoptiuo non ꝓsint, ut supra proxi. respon.† & secūdū hoc puncta ibi, dari. Vel dic, dati in adoptionē naturali patri, idest auo uel proauo, prosunt, scilicet atrogāti: cùm trāseant in familiā eius, ut supra de adopt.§. sed hodie in fin.§.& §. seq. & secūdum hoc fiet hic mentio illius noui iuris, & punctabis ibi, naturali patri.

† Hæc re tiot.

d ¶ In locum patris. Apparet quòd eo mortuo tantū prosunt: eo autē uiuo, nō prosunt, ut hic, cùm dicit, in locū patris &c.& l.ij.§.non solū.ff.eo.& C. de ijs qui numero lib.l.iij.lib.10. Sed nunquid oēs loco vnius cōputantur? Rn̄dent quidā, q̄ nō. Sed cōtradicūt leges expressè: nā loco vnius, numerantur quotcunque sunt, ut in græca lege.ff.eod.l ij.§.quotcunq; nā etiam in successione loco vnius cōputātur, ut infra de hære quæ ab intesta.§.cū filius, ar.ff.de contratabu.l.j.§ .j.

ADDITIO. Hoc est mirabile, cū auus habeat cura & onus alēdi eos: sed rō est, quia prosunt patri suo, & non debent prodesse duobus. Ioan. Fab.

** Rō, quare loco unius cōputent, est, quia non sensit respub. beneficiū ab auo nisi ex generatione unius filij.]

e ¶ Non prosunt. Quia nō sunt in ptāte sua, ut s̄.de pa. po. §. fin. hæc ratio non est bona, ut supra eo.in prin. dicit enim de emancipato: unde dicas, non prosunt auo materno, q̄a alij † prosunt, ut C.qui nu.libe.l. v. & l. fin.

** † idest patri, uel eo mortuo, auo paterno.

f ¶ Superstites, ideit uiui.

g ¶ Defuncti. Idem & in non natis licet conceptis: quia quo ad hunc casum non sunt pro iam natis. vt ff. eo. l. ij.§.qui autem in uentre.

** Ratio

Ab eo … hē excu … 12. li … vt te … glo. in … si qs de … sio. C. … decu. … quā … probant … gel. & … hic li … glo. in … j. C.de … qui nu. … dicat, … requi … tur. 16. … fit sic ge … ralis im … unitas … in exten … tur ad … unus pu … cum au … oritate, … utilita … priua … SYL. … ; & ita … ad rea … ordina … um, sed … traordi … riū sic, … notat … & Dy. … d.§.qui … cepit. … SYL.

** Rō est, quia non habentur pro iā natis, ut alij prosint, sed solū quò ad eorum commodum. l. qui in utero. la. 1. ff. de sta. ho.]

a ¶ In acie. s. Principis, ut s. de adop. §. fœminæ.

*¶ Adde, in acie amissos etiā eos dici, q accepto vulnere in conflictu, alibi propter illud vulnus periere. l. j. §. ij. ff. de in cen. rui. nau.]

b ¶ Per gloriā uiuere. Nota mortuum viuere per gloriam, ut ff. ad l. Aquil. l. qua actione. §. si quis in colluctatione. Et ꝯ

desse, qui in acie a amittunt. Ij enim qui pro republica ceciderunt, in perpetuū per gloriam uiuere b intelliguntur.

¶ Administrans res fisci excusatur à tutela durante administratione. h. d. ex l. administrantes. ff. eo.

¶ Item D. Marcus in Semestrib c rescripsit: eū, q res fisci administrat, à tutela vl cura, qua diu administrat, d excusari posse.

¶ Absens cā reipublicæ, à tutela uel cura noua in totum excusatur: ab antiqua autē, durante absentia. h. d. ex l. non solū ff. eo. Are.

c ¶ In semestribus. Idest in sex mēsibus, q b. dabāt operā studio. Nā alter nis sex mensibus dabanr operam Imperatores bello & studio, ut ff. d orig. iu. l. ij. §. ex ijs. i prin. vltimæ cartæ. vel dic, ꝙ nomen erat libri illis sex mensibus compositi: qd in idē recidit.

¶ Tu dic, ꝙ sicut annales dicebātur ex eo, ꝙ anni vnius res gestas continerent: ita semestres libri, * in q b. sex mēsiū rescripta, cōstōnesq; descripta erant. Hos D. Marc scripsit. ut hic & in le. pactū. ff. de pact.]

qs fingit mortu, q uiuit ꝑ vituperiū, vt deportati, vt ff. de cōtrata. l. j. §. j. & §. pe. i fi. & ff. de do. inter virū & vxo. l. cū hic. §. si donator. (alias. §. si seruus.) ubi seru uiuit, & tn ꝓ mortuo reputatur quo ad ius ciuile, vt ff. de re iud. l. quod attinet & l. seruitutem.

¶ Præclarè Cic. Philipp. 9. His enim (inquit) maiores nostri, q ob rēpub. mortē obierūt, pro breui vita diuturnam memoriam reliquerunt.]

¶ Itē diuus. Casus sic figuratur. Quæsitum fuerat, an administrans res fisci excusaretur à tutela: & videbat ꝙ non, quia cùm tutela etiā ipsa sit mūnus publicum, vt supra ostensum est, non uidebat impediri ex alio munere publico Sed cōtrariū dr ex eo,* ꝙ fieri non posset, quin dū rebus pupilli vel adulti operā daremus, fiscus in multis lęderetur: & econuerso: quæ ratio traditur à Theophylo in Insti. Græcis.] Not. ꝙ procurator fisci, durāte eius officio, excusatur à tutela. Itē ꝙ cessante cā impedimenti, cessat immunitas. Item ꝙ vtilitas publica auctoritate & utilitate, præfertur publicè auctoritate, sed non vtilitate.]

d ¶ Administrat. Qui dicitur procurator fisci, & facit ad hunc §. supra de cur. §. item loco.

** Extende ad omnes, quibus Princeps curam alicuius rei propriæ, vel publicæ cōmisit, ut sunt exactores tributorū, ꝓfecti annonę, ꝓfecti vigilū, mensores frumentarij, rationales.]

ADDITIO Idem si administrat res aliorum Principum. Io. Fab.

* ¶ Item qui. Casus positio clara est, & ratio ipsius est, quia si quis & pupillaribus, & publicis rebus vellet vacare, necessariò aut pupilli, aut reip. res negligētius curarent. vt dictū ē in ꝓce. §. vel dic (vt aliàs dicebā) ꝙ tutela respicit vtilitatē publicā secūdario, in exemplo aūt huius & præced. §. vertitur vtilitas publica principaliter, & iō tutelæ præpōderat]** Ideo aūt sū sceptā iam tutelam finita absentia, recipiunt statim, nec anni vacationē habent, q iuś reponit illos in eo statu, in quo erāt aū absentiā, nec priuilegiū illud vacationis anni tributū à lege simpliciter tū ad resumēdas vires, tū ad curā suarū rerū instituendā, in præiudiciū tutelarū iā susceptarum operatur,

¶ Item q reipublicæ cā absunt,[a] à tutela, uel cura excusantur.[b] Sed & si fuerint tutores, uel curarores dati, deinde reipublicæ causa abesse cœperint, à tutela, uel cura excusantur,[c] quatenus †reipublicę cā absunt, & interea curator loco eorum datur: q, si reuersi fuerint, recipiunt onus tutelæ. Nam nec anni hn̄t uacationē, ut Papinianus li. v. Rn̄sorū scripsit: nā hoc spatiū hn̄t ad nouas tutelas uocati.

¶ Hn̄s publicam ptātem, a tutela hēt excusationē, sed nō à iā susceptā. h.d. ex l. non, tm̄ §. sane ff. eod.

¶ Et qui potestatem[d] aliquam habent, se excusare pn̄t, ut diuus Marcus scripsit: sed[e] susceptā tutelā, deserere non pn̄t.

operatur, q a immunitas à tutelis eatenus tm̄ uires hēt, quatenus nominatim priuilegium indultū est. l. non tm̄. §. non oīa. iuncta l. spadonem. §. qui accepit. ff. eo. tit.] No. ꝙ absentia causa reipub. pręstat excusationē à munere de nouo delato: secus ab antiquo. Itē ꝙ durante absentia datur curator.]

a ¶ Absunt. uel absfuturi sunt, ut ff. de proc. l. filiusfamilias. §. fi.

Pro quā iu. sic l. in prin. de ope. no. nun.

ADDITIO. Quia parla sunt esse, uel de pximo spe rati. l. pe. ff. de test. mil. Are.

* ¶ Abesse rei pu. causa qui dicant, liquet, cùm ex multis alijs legibus, tū ex l. Itē ij. ex l. Reipublicæ. ex l. Abesse. & seq. ff. ex qb. cau. maio.]

Milites à bello missi quotan nos excusationis habent.

b ¶ Excusant. Hoc primū responsum loquit, qn̄ eo existențe in absentia reipublicæ cā, datus fuit tutor, uel curator: quo casu, perpetuo excusat si p uiginti annos militauerit, uel cōpleuerit militiæ spatiū, & nō ignominiosè missus est. Aliàs q ī. quinquenniū missus est: puta quia infirmus, nullā habet excusationē: q post quinq; annos, hēt annū: q post octo annos, hēt bienniū: qui post duodecim, hēt triēniū: qui post sexdecim, hēt quadriennnū: qui post uiginti, excusationē perpetuam hēt, ut dictū est, & ff. eo. sed & milites. § j ij. & iij. & iiij. & v. & §. quandoq; usque ad §. qui aūt post.

c ¶ Excusantur. Si hoc postulauerint prius & ēt aliū actorē uel curatorem petierint, aliàs nō, ut C. si tu. reip. cau. l. j. & ff. de admi. tut. tutores. §. q se.

SYL. ¶ Et q potestatē. Casus non figuratē

& rō clara est fundata in administratione principaliter publica Not. summarium. Item ꝙ multa impediuntur facienda, quæ facta tenent.]

d ¶ Et qui potestatē. Vt quia sit Præfectus uigilū, uel annonæ, ut ff. eo. l. administrantes, & similes qui potestates uocātur, ut C. de mo. mult. leg. eos. secus si sit circa lat' Principis: cœptam enim non cōplebit, ut ff. e. iurisperitos.

¶ Dic potestatem, idest publicum magistratum. l. potestatis. ff. de uerb. signific. SYL

* Sed in l. eos. pcōsularis potestas interpretanda est imperium, & auctoritas Proconsulis.]

e ¶ Sed suceptā. ut supra proximo. §.

** Rōnē diuersitatis inter absentem cā reip. & magistratū, circa tutelā iā susceptā, hanc esse cēseo, q a q reip. cā absunt, plerunq; interim quicq̄ ī rem suam agere prohibentur. l. legatus. ff. de lega. quæ phibitio nō cadit in gerentibus magistratū, & ideò nō mirū, si legislator ipsos reipub. causa absentes ob huiusmodi incōmodū releuauerit interim ab onere tutelæ iàm susceptæ. l. cū qui. ff. de iureiur.]

* ¶ Itē pp. Casus est clarus. Ratio dubitandi poterat esse periculū subtractionis instrorū pupilli, cæteraq; alia, quæ referunt ab Imper. in auth. ut ij, q obli. phi. se ha. res mi. in prin. ex quibus uidebatur, ꝙ tutor, uel curator non solū excusandi essent, sed remouēdi: cuius cōtrariū decidit, nisi de omnib' bonis, uel hæreditate ɔtrouersia existat, quia tunc quasi de ca- SYL.

pite agitur, capitalesq; excitantur inimicitiæ, ob quas etiã quis excusat̃ à tutela. §. inimicitiæ. ĩ. eo. & iõ ꝓuidẽ dũ fuit, ne ex hoc tutor moueret̃ ad subtrahendũ ipsi pupillo iura sua: at in cæteris litibus aliud placuit, q̃a neminẽ tã impiũ so rẽ creditũ est, ut cũ tãta existimationis iactura, fraudulẽter in rebus eorũ, qui suæ fidei essẽt cõmissi, uersaretur: ꝓinde cũ usus postea docuisset, ob lites quoq; leniores nõ raro pupillos, adultosq; suis facultatibus spoliari à tutoribus, & curatoribus, nouissimè hæc regula per supradictum auth. correcta est.] No. ꝙ põt esse lis inter pupillum & tutorem, durante tutela. Itẽ ꝙ ex maxima lite ẽt ciuili finitur tutela. Item ꝙ q. hæreditatis pupilli maxima est, & æquiparatur q. de omnibus bonis, cũ uerisimiliter nihil habere possit proprium, qui acquisiuit patri, illucusq; quicquid quæsiuit.]

† quia eas affectasse vĩ l. spado né. §. vle. ff. eo.

¶ Propter litẽ, q̃ quis hẽt cũ pupillo, non excusat̃ à tutela, nisi sit omniũ, uel maioris partis bonorũ. h. d. ex l. pp. ff. eod.

¶ Item propter litẽ, quam cũ pupillo, uel adulto, tutor uel curator habet, excusari non põt: nisi fortè[a] de omnibus bonis, † uel hęreditate[b] controuersia sit.

¶ Tres diuersæ tutelæ nõ affectatæ, donec durãt, præstant excusationem. hoc dicit̃ ex l. tria. ff. eod.

¶ Itẽ[c] tria onera tutelæ ñ affectatę, uel curæ p̃stãt uacationẽ q̃diu administrãtur: ut tamẽ pluriũ pupillorũ tutela uel cura eorundẽ bonorũ, ueluti fratrũ, ꝓ una cõputetur.

** Intellige tex. rñm de hæreditate paterna indifferenter, siue in ea contineat tota, maiorve pupilli substantia, siue nõ, l. si pupillũ. ff. eo. & nõ plerũque oĩa pupilli bona in hr̃ditate p̃ris cõsistũt, hucq; ueluti ꝙ frequentius eueniat, legislatores respexere. l. nã ad ea. ff. de legi. in reliquis aũt litibus despiciem* utrũ cõtrouertatur de omnibus bonis, aut plurima eorũ parte d. l. propter. ff. eo. unde rectè Sali. interpretatur. d. leg. si ut allegas. in hæreditate, in qua agatur de maxima parte bonorũ pupilli.]

* ¶ Idẽ in quęsitione status, ut notatur in §. item is. ĩ. eo. nam controuersia status mortis accusationi æquiparatur, ut ibi inquit Accur.]

a ¶ Nisi forte. immo & sine fortè: vel ẽt si de maiori parte bonorũ pupilli sit cõtrouersia, ut ff. eo. l. pp litem. i. respon. & facit. C eo. l. si ut allegas. & ĩ. de aucto. tuto §. fin & C q da. tuto. pos. l. creditorem. sed hodie non põt creditor, vel debitor, esse tutor, ut in authen. ut ij. qui oblig. per §. j. col. vj.

* ¶ Adde, ꝙ dicta authen. nõ hẽt locum in creditore modicæ summę, secundum glo. Bar. & alios in auth. minoris C. qui da. tuto. poss. & latissimè Marsil. consi. 103. nu. 29.

b ¶ Hęreditate. s. ipsi pupillo à patre delata, uel à quocũq;, nõ curo: pp magnitudinem. n. litis ponit de hr̃ditate

*: ¶ Itẽ tria. Casus. apertus est, & nõ ipsius est difficultas rõnum cõficiendarũ, l. si is q. §. fi. ff. eo. & ne multitudine negociorũ tutore onerato, res pupillares male administrentur: quæ rõ cessat in tutela cõplurium fratrũ, qui idem hẽnt patrimonium: q̃a, ut ibidem dicit̃, non numerus personarũ, sed diuersitas p̃imonij, diuersæq; rõnes conscribendæ expendi debẽt. Affectatæ aũt tutelæ, uel curę, ea ratione non prosunt, quia q̃ sponte, & uolẽs oneri se subiecit, nõ est illi succurrẽdũ. l. ij. § si quis tñ, & §. fi. ff. si quis ca. & c. damnum. de reg. iu. in 6. No. ꝙ affectatum onus non excusat. Item ꝙ tutor plurium pupillorũ fratrum dicitur tutor unius tutelę tantum.] SYL.

c ¶ Itẽ tria onera. Nota, dicit onera: quatuor. n. posset habere tutelas, quę sibi excusationẽ nõ darent, si sint leues

qa eas
ste&asse
ī. le.spa-
onem.§.
alr.ff.eod.
† Itē si al-
era ipsa-
ū, uel ēt
quarta su
peruenieēs
it breui
ēpore fi-
aiēda, pu-
a j. seme
tre,l. non
antum. i
prin. ff. e.

ues uel leuissime. †ut hic. † Itē nota ꝙ dicit, tria onera: tres.n. posset habere, & tñ pro una cōputātur, puta fratrū, ut sequit. Nō enim numerus pupillorū plures tutelas facit, sed patrimoniorū separatio, ut ff.eo.tria.& l.si is. Item qđ dicit non affectatæ: nota, nā si dedisset operam.& sic affectasset eas habere non prodessent, quia non uiderent onerosæ, ut & aliâs qui data opera rei publicæ causa abest, ut ff.ex quib.cau.maio.l.& q data.& facit.ff. siquis cau.l.ii. §. simili.& ff.ad leg.Corne.de fal.l.uxori. §. j.iuxta illud: Hoc portat leuiter, qđ portat quisq; libenter. Item hæc tria onera in domo una esse sufficit: ut si pater uel filius gerat, omnes excusentur: sed non computent, si ob alium tutorem teneant, ut ff.e.l.diximus. §. fi.& l.seq.& ff.de ritu nup.siqs tutor.

**Adde, ꝙ etiā una tutela, si tā diffusa & negotiosa sit, ut pro pluribus cedat, excusat ab onere scdæ tutelæ, nā in his excusationibus attendit ad difficultatem administrationis. l. si is qui.uet.cæterum.ff. eo.] Item honorarius hoc nomine nō cōputatur, ut ff.eo l.spadonem.§ si ciuitatis.

SYL.

*¶ Honorarius tutor est, q honoris tantum gratia datur, non ut administret.l iij.§.si parens.ff.de admi.tut.]

ADDITIO. Itē duæ excusationes imperfectæ diuersi generis, puta duæ tutelę cū duobus filijs, nō faciūt unam plenā.l. excusat.§.amplius. ff.eo.Ang.

SYL.

*¶ Sed & pp. Casus clarus est, & in utroq; casu ratio exprimitur in tex. Noluerunt.n.ll. quempiam obligari ad impossibilia, & preterquā ꝙ satis inhumanum esset, ut q suo labore victū sibi q̄rere necesse hēt, aliena negocia suis posthabitis agere cogeret, tū ēt dānosum esse pupillo hunc habere, qa uel segniter res ei' gerere p̄ inopi[illegible] uel nō ex fide.l.pe.ff. eo. quæ

¶ Paupertas, & infirmitas, propter quam quis nō potest proprijs negocijs supesse, excusant.h.d.ex l. paupertas.& l.non solum in fi.ff.eo.

¶ Sed & pp paupertatē excusatio nē tribui, tā diui † Fratres, quā per se diu' Marcus rescripsit, si quis impare[a] se oneri iniūcto possit docer[b]

rōnes militāt etiā in casu aduersæ ualetudinis. Quid.n.tā impiū excogitari posset, q̄ si is, q ne suis qdem negocijs superesse pōt, aliena curare cōpelleretur cū summo etiā pupillorū dāno? No. ꝙ paupertas nō præsumitur, sed debet probari. Itē ꝙ præstat excusationē à munere publ. co. Itē ꝙ non oīs mala ualetudō prēstat excusationē, sed ea propter quam suis rebus superesse non pōt.

† & M.Anton. & L. Verus.

*¶ Adde, quòd in pluribus alijs casibus fauetur paupertati contra ordinarij iuris regulas, quos uidere est relatos apud Alcia.li.j.de uerb.sign. qđ tamen limita non habere locum, ubi quis incidisset in paupertatem culpa sua: quæ ordinata esset ad casum paupertatis. nam tunc nusquam ei subuenitur. l. bona fides. ff. de posi.l.pet.de iu.do.& tradit Alex. latè in l. quāuis. sol matr. nisi aliâs fame periturus esset, ut ait Alex.ubi s. & Dec. in c. Pastoralis.§ uerum.col.iij.de ap.]

a¶ Impatem.i. si non habeat tātum in bonis, quantū & pupillus, cui dat tutor, ut hic, & ff.eod.l.pauptas. aliâs aūt dicitur pauper, q nō habet quinquaginta aureos in bonis, ut ff.de accu.nōnulli. Vel dic uerius eū esse hic pauperē & imparem oneri, q hic laborib' est implicatus pp paupertatē, ut tutelæ superesse nō possit, cū fortè in agro eū tota die esse oporteat. Nec enim placet prima expositio, cū hoc munus magis obsequio psonæ, quā in aliqua erogatione consistat: unde paupertas talis nō nocet, dummodo possit superesse tutelæ, ut ff. de mu.& hono.cura.§.inopes.& j.titu.j.§. fin.

Pauptas aliqñ non excusat à tutela.

SYL.

¶ Adde cōiter teneri, paupertatē distingui arbitrio iudicis, attēta qualitate psonarū, & pātrimoniorū, nisi aliter nominatim cautum sit, ut per doct. in l. si constante.in i.q.Bar.ff.sol. mat.]

b¶ Docere, idest probare.

a ¶ Aduersam ualetudinē. Vt si ē surdus, uel mut', uel ppetua ualetudine detentus, ut C. qui mor. l j. q morbus ꝓut durauerit, excusat: sed furor nō excusat, sed interim curator daī: ſm lo. ut ff. eod. l. nō solū §. si. & seq. duabus. ll. vsq; ad §. sūt & alij. Sed quidā ex supradictis, etiā si uelint, nō admittūtur: ut surd', & mutus, ut ff. de tu. l. j. §. pen. & §. fina. Quare dic, ꝙ quantū ad eos impropriè ponit excusatio, ut ĩ. eo. §. minores.

† Intellige suā nō ēt suorū, ut pris, & filiorum, quia tunc non excusatur, sicut nec ab alijs muneribus psonalib. l. ult. C. qui morbo.

¶ No. ignorantiā literarū excusare ā munere publico. Item ꝙ q̃uis sit q̄s diligens ad administrandum negocia, si nesciūt literas, reputaī insufficiens muneribus publicis.]

Literati ignorantia, an excuset à tutela.

¶ Item pp aduersā [a] valetudinē, † pp quam ne suis quidem negocijs interesse pt, excusatio locum hēt.

¶ Qui literas nescit, a tutela excusaī, tametsi aptus sit negocijs gerendis. h. d. ex l. athletæ. §. fin. ff. eod.

¶ Similiter eos, q literas nesciunt, [b] eē excusandos diuus Pi' rescripsit, quamuis & imperiti literarū possint ad administrationem negociorum sufficere.

¶ Datus tutor in testō pp inimicitias, excusationē hēt: qui uero ꝓmisit administrationē, excusationem pdit. h. d. ex l. athletæ. §. dat. & l. spadonē. §. j. ff. e. Arc.

¶ Item si pp inimicitias [c] aliquē

b ¶ Literas nesciunt. Et simplices sūt, uel rudes: aliud si sunt sagaces ĩ negocijs: tūc .n. nō excusantur, ut subijcit q̄uis &c. ut ff. eo. athletę. §. pe. & fi. Et no. literatō ad aliqua admitti, ad quæ nō recipitur illiteratus, † ut C. de postu l ij & in auth. de iudi. §. f. colla. vj. Et nor. melioris conditionis esse sapientem, quàm stultū.

† Sic in cano. literatus pōt obtinere beneficiū, ut c. cùm nīs extra d̄ cel. p̄bēa.

a *Declata hoc procedere in tutela delata postq̄ incidetint ĩ morbū, nā tūc nec uolētes admitterentur. l. agnato §. ult. ff. de leg. tut. secus aūt si fiant surdi, aut muti, post susceptā tutelā. d. l. post susceptā. & l. ēt si tutor. ff. de aucto. tut. ratio autē est, quia hoc casu possunt constituere actorē suo periculo, qui tutelam gerat. §. fin. ĩ. de cura. qđ non licet in priore casu, q̄a datio eorū in tutores nulla est.]

SYL.

*¶ Similiter. Casus. Dubitatū fuit, an qui literas nesciunt, tutores uel curatores dari possent: & uidebaī ꝙ sic, si apti essēt ad gerēda negocia. l. athletæ. in fi. ff. e. cuius cōtrariū decidiī, quia cùm tutor facere inuentariū teneatur, & rationes scribere, qui autē literas nescit, idest, q nec legere, nec scribere nouit, (ita enim hic accipiēdū est) hęc non nisi p aliū facere possit, ex qua re tā ipse tutor, quàm pupillus, facere possent dānificari ĩ merito cōstitutū est, ut potius excuseī. Et hic est uerus sensus huius. §. quē aperti' explicaui hoc loco in Cōmē. & conciliaui cùm l. athletæ. ff. eod.]

*¶ Literas nescire hoc tex. qui dicātur, declara ut in formatione casus.

SYL.

*¶ Itē si propter inimicitias. Casus. In primo dicto dubium faciebat, ꝙ cū quispiā daī tutor testamento post inimicitias cōtractus, vr quodammodo remitti odiū: & ideò nō uidereī, ꝙ deberet excusari. l. athletæ. §. dat ff. eo. cuius cōtrariū respōdeī. Nec obstat supradicta prę́sumptio, quia iste tex. loquitur, qñ ex aliquibus coniecturis apparet datū fuisse tutorē ob inimicitias, ut f. debitis & negocijs implicareī: unde cessat p̄sumptio recōciliationis. una .n. p̄sumptio tollit aliā. l. non est ff. qđ met. cau. Rō autē decidendi hr in l. j. C. si prop. inimi. hr. 10. Secundi aūt dicti rō est, quia ꝓmittēs se administraturū, vr iuri se excusandi renuntiare. l. spadonem. §. j. ff. e.] Notabilia clara sūt ex lec. tex.

ubi per h nocen.

c ¶ Inimicitias. ut quia ideò eū dedit tutorem, ut debitis supponaī, & à pu pillo vexeī. Et no. ꝙ trib' casib' excusaī à tutela inimicitia: ut si iō dedit, ut dictū est,

Inimicitia tribus casib. excusat à tutela.

capita- §. ini- ieltię j. d. & d. athletæ. dat. & ma- , qa ex testō p̄lu- aitur fa- a recon liatio. alias ,p- ailecunt. SYL.

est, vt h lc. Item & qñ interuenit † post testm̃, Item (secundum quosdam) † etiam quando ante testm̃, si tamen fuit capitale certamen. In quarto casu non: vt si ante testm̃ facta fuit, & non capitalis, quia vr remi- sisse, ex quo ī testō dedit tu torē, vt ff. e. a- thletæ. §. dat remissionem. ,put est ibi in litera, Prius. vt & j. eod. §. inimicitiæ.

a ¶ Errat Acc. circa sensum vers. Nisi, po- siti: in d. §. dat, intelligendus est enim in ca pitalibus, pro- ut loquitur re gula, vt sit bo na exceptio: pro cuius §. vera & plena ī terpretatione vide hic nřs Cōm. * Qd̄ aūt attinet ad nō capitales, Illud in vniuersū tenēdū ē, minimè p̄stare ex cusationē à tutela. §. inimicitiæ. j. e.]

testō tutorem pater dederit, hoc ipsum præstat ei excusationē: sicut p̄ p̄rium non excusantur, qui se tutelā administraturos pr̄i pupillorū † promiserant. a

¶ Ex eo, φ qs no cognoscit patrem pupilli, nō excusatur à tutela. hoc dicit ex l. spadone. §. fi. ff. eo. Aret.

¶ Nō esse aūt admittendā excusationē eius, q hoc solo vtit, φ ignotus[b] patri pupillorum sit diui Fratres rescripsere.

¶ Inimicitiæ capitales. si reconciliatio n̄ sit secuta, p̄stant vacationē à tutela. h. d. ex l. athletę. §. dat. ff. e.

¶ Inimicitiæ, q̃s quis cū patre pupillorū, vl adultorū exercuit, si[c] ca

illo, quem nunq̃ cognouisset: attamen deciditur p̄rium: & ratio est, qa quamuis ignotus quis sit ex visu (ita enim accipitur hic verbū, ignotus) p̄t esse cognitus aliter: veluti ex testimonio bonorum virorum de illius morum honestate, & vitæ probitate:] amare enim possumus inuisa, & ita Itelligitur tex. incognita aliquo mō ne quaquam. No. ignotū tutorē dari posse.]

b ¶ Ignotus. sed is excusatur, qui ibi domicilium nō hēt, vbi datus est, vt ff. eod. l. fi. in fine.

¶ Inimicitiæ. SYL. Calus. facilis est, & rō manifesta: non. n. p̄sumūt iura tuēdos esse pupillos ab inimico p̄rno: inimicitiæ. n. p̄sumunt durare cū filijs ex idētitate voluntatis & sanguinis. No. non oēs inimicitias excusate, sed capitales tm̃. * Item, φ ille, q fuit inimicus patris, censetur etiam inimicus filij, licet pater decesserit.]

Inimicitiæ dñr capitales du pliciter.

a ¶ Promiserant. Licet aliàs habeant excusationem, vt hic, & ff. de test. tuto. ex sententia in fi. & hoc ubi promisit, vel sic se iactauit.

SYL. ¶ Intelligendus est tex. in ,pmissione fm φ loquitur ēt. §. j in l. spadonē. vnde sumptus est: iactationes. n. à legibus non considerantur. l. fin. & ibi Doc. ff. de testa.] Quid aūt si in testamento se tutorem scripsit? Rñ. nō erit tutor, nisi vel euidēter idone' appareat, vel pr̄ eū cōfirmauerit, vt ī d. l. ex sñia. & tūc de cętero erit tutor. ff. ad l. Cor. de fal. l. Vxori. §. j. Accur.

SYL. ¶ Non esse. Calus. facilè poni pōt in tā aperta regula: * cuius dubitādi rō potuit esse, φ tradit in l. illud. & l. fi. ff. eo. si extranei, & alterius ,puinciæ hoīes, tutores eligantur, competere ius se excusandi: ti qdē perabsurdum videbatur dari quempiam tutorē ab

c ¶ Si capitales. Capitales accipe, ut qa accusabat eū de aliquo crine, qd̄ ingerebat pœnam capitis, ideit statu: vel quod ingerebat pœnam sanguinis, vel quia insidiabaē morti ipsius: fm Azo. Et no. hic fieri aliquid ratione inimicitiæ, quod non fieret aliàs. sic ff. de arb. non distinguemus. §. cum quidam, & l. licet autem. & ff. de lib. ca. si pariter. Nam inimicus iudex esse non potest, vt ff. de procura. l. filiusfam. §. fi. & l. vel exilio. SYL.

¶ Quæ dicātur inimicitiæ capitales, declarat Bar. in l. 3. §. fi. ff. de adi. leg. * quod & ego latius hic in Conimē. pertractaui.]

* ¶ Adde φ sūt & alij plurimi effect* L 3 inimi-

inimicitiæ, vt ꝙ inimic⁹ nõ admittat ad perhibendum testimoniũ l.testiũ. ff. de testi. quinimmo si examinet nõ facit indiciũ, Bar.l.maritus. in princ. de quæst. nec ad accusandũ etiam in notorijs. Ro. cons.323. Item excusai vassallus si ex hac cã non iuerit petitum inuestiturã, intra annum & mẽsem. c. 1. quo tem. mi.inuesti.pet.de. vbi glo. & plures alios effectus recensuit. Alcia. lib. 1. de verb.sign. Animaduertendũ tamen est, ꝙ inimicitię ex propria culpa prouenientes non excusant, Deci.in c.vt debitus.coll. 7. de appel. Et quomodo probetur inimicitia, est tex. vbi Ias. latè hoc prosequitur, in l.liberi.C.de inoffi testa.]

pitales fuerũt, nec reconciliatio interuenit, à [a] tutela, vel cura solent excusare.

¶ Qui passus fuit ꝯtrouersiã status à pr̃e pupilli, hẽt vacationem. Aret.

¶ Item is, qui status cõtrouersiam a pupillorum [b] patre passus est, excusatur à tutela.

¶ Maior septuaginta ann. à tutela se excusat: minor 25 & miles, nc volẽtes admittũtur. h. d. ex l.ij. ff. eód. ex l.fi. C. de legi.tut. & l.militiæ. C. qui da.tu.pos. Aret..

¶ Item maior septuaginta [c] annis à tutela, & cura se põt excusare. Minores aũt 25. annis, olim qdé excusabâtur: nostra aũt constitutione ꝓhibentur ad tu-

a ¶ A tutela. Vel datiua, vel legitima: si autem testamentaria, dic, vt suprà in glo. Vt quia. &c. †

* ¶ Item is. Casus. facilè figurat. Rõ huius regulæ pẽdet à superi⁹ dictis: nã cũ ex cõtrouersia status oriantur inimicitiæ capitales, vt dicit gl. in §. p̃cedenti, sup ver. capitales, sequit ꝙ est iusta cã excusationis. §. inimicitię. supra eo. Maxima enim ignominia afficitur is, q super statu inquietat, nec non eius coniuncti. l.j. & ij. ff. de lib. cau. No. summarium ** Item ꝙ ille, qui passus est quæstionem status, censetur inimicus, & excusatur.]

b ¶ A pupillorũ patre. ut qa pater pupillorum qñq; dixit, hunc quẽ dat modo tutorẽ, suum seruũ fuisse, vel libertum. Istæ. n. sunt quęstiones de statu, vt ĩ. de actio. §. pręiudiciales. † Et est rõ, qa mortis accusationi hæc quæstio similat, vt ff. qđ me. cau. isti quidem. §.j. Idem est econtra, si hic mouit quæstionem status ipsis pupillis, vt ff. eo. atlethæ. §. amplius. †

¶ Item maior septuaginta. ¶ Casus. clarus est. Rõ primi dicti est: qa senex impar putatur oneri: & quia semper apud Romanos senectuti, idem honor tributus est, qui & magistratib⁹. l. semper. ff. de iu. immu. Sicut ergo dat excusatio magistratibus & potestatibus, ita & senibus. Ratio autem secundi dicti est, qa qui alterius auxilio eget, non potest alteri auxilio esse: & q suis rebus regẽdis impar est, non dẽt eidem cõmitti administratio aliorũ. Ratio aũt tertij dicti est propter publicũ interesse, ne à militia distrahantur, ob qđ plurima sunt in iure priuilegia eidẽ concessa. No. summariũ.]

c ¶ Itẽ maior septuaginta annis, scilicet iã cõpletis, vt ff. de iu immu. l. 3. & ad Treb. l. q filiũ & filiam. §. i. aliàs non esset maior, vt ff. de mino. l. 3. §. minorem. † Sed in alio personali publico munere statuitur tempus 55. annorum. ut C. qui ætate l. fi. lib. 10. ¶ Ratio aũt drĩæ assignatur, quia administratio vnius prouinciæ, est maius onus quàm vnius tutelæ. Vel ẞm Chr'sto. hoc factum est, vt plures inueniant tutores fauore pupillorum.] Et no. ratione senectutis aliqua fieri, quæ aliàs non fierent, vt hic, & ff de iure immu. l. semper. j. respon. & C. de postu. prouidendum.

* Adde, ꝙ & in re dubia, ꝯfusisq; testimonijs, potius credit antiquiorib. glo & Doc. in l. cũ quid. in ver. nouũ. ff. si cer pet. & in habenda qõne incipitur

† in §. itẽ si ꝓpter. SYL.

† Adde pulchrum tex. in l. non solũ §. si stat⁹. ff. de ꝓc.

† Intellige istã verũ, si ñ studiosè vel ꝑ calũniã mouit q̃stionẽ, ut ibi. alias secus, ẞm Ange. hic. SYL.

† Qñ aũt requirat annus cõpletus, vel sufficiat ceptus: vel qñ tẽpus requirat d̃ momẽto ad momẽtũ: dic ut ibi ꝑ glo. Bar. & Docto. Ang. SYL.

pitur à iunioribus l.j. §.j. de qõ. Tabulæ quoq; testamenti penes antiquiorē deponuntur. l. vlt. de fide instr. Sic, cæteris parib*, senior sedet digniore loco, glo. §. aliã. j. de bon. poss. Et primus requirit in cõsilijs dandis. Rom. sing. 81. per c. r. q cõtro. apud par. rer. Itē dispositio testatoris loquens de maioribus, interpretat de maioribus natu. Alex. cons. 4. lib. 4. & plura alia senectutis priuilegia, tradit Fely. c. in nostra col. fin. & c. quoties. 3 nota. de testi.]

telã vel curã aspirare: adeo, vt nec[a] excusatiõe op⁹ sit. Qua ꝯstitutione[b] cauet, vt nec pupillus ad lẽtimã tutelã vocetur, nec adultus: cũ sit inciuile eos, q alieno auxilio in reb⁹ suis administrãdis egere noscuntur, & ab alijs regunt, aliorũ tutelã vel curam subire.[c]

¶ Idē & ĩ milite[d] obseruandũ est, vt nec[e] volēs võtute lę onus admittat.

¶ Docētes Grammaticã, vel Rhetoricã, vł Medicinã, vel Romæ, vel in patria sua ĩtra numerum deputatũ excusantur à tutela. hoc dicit. ex l si duas. §. j. ff. eo.

¶ Itē Romę Grãmatici,[f] Rheto-

a ¶ Nec excusatione. Sed in larga significatione ẽt qui prohibentur, excusantur, vt ff. de postu l j. § initium & C. qui morbo. l vnica. & ff de tute. l. j §. pen. & fi. & j. eo. §. penul. & fi. & facit ad hoc. ff. de reg iur. l. eius est nolle.]

b ¶ Constitutione C. de leg. tu. l fi. & facit. ĩ. de fidu. tu. §. fi.

c ¶ Subire facit ad hoc in authen. de sanc. epis. § j. col. 9. & ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. pen.

d ¶ Idē & in milite. l. in militia existē te: secus in veterano: quod dic, vt diximus ĩ. eo. §. item qui reipublicæ.

** ¶ Adde, ꝙ in hoc differunt, ꝗa miles in militia existens nec volens admittit, ut dicitur hoc in loco: veteranus aũt rectē quidē datur tutor, sed potest se excusare, nisi vocetur ad tutelam filiorum conueteranei, vel militis. l. vlti. C de excus. vetera.]

¶ Ad hoc aũt, ꝙ aliquis sit miles, sex sunt necessaria, vt diximus ĩ auth. de mand. Prin. §. fi & in l. pe. ff. ex quib. cau. maio. & ĩ. de mili. testa. sup sub.

e ¶ Nec volēs. Et ita ipso iure ñ tenet datio, vt hic, & C. q da tut. pos. l. militiæ. nisi à commilitone detur, vt ff. e. propter magistratum. §. fi.†

** Adde, ꝙ & plura alia interdicta fuere militib⁹ fauore militiæ, ne ea abstraherent, vt l. filiusfam. §. milites. ff. de pc. l. militē. l. q stipendia. C. de proc. l. milites. C. loca.] Aliud in cælesti militia, vt in clerico qui admittit vsq; ad quartũ gradum, vt in authen. de sanct. epis. §. presbyteros. quã habes. C. de epis. & cleri. super l. generaliter.

** Adde, ꝙ illud, quod dicitur de quarto gradu, non probat. l. sed potius cũ tutela reguletur ab hęredi tate dicēdũ est, ꝙ sicut hodie admittit vsq; ad 10. gradum ad successionē, ita ad tutelã. l. j §. j. ff. de leg. tu. de iure aũt canon possunt suscipere tutelam intuitu pietatis ẽt promoti, non tñ coguntur, nisi quando alius tutor non reperitur. c. peruenit. 86. distin.

¶ Item Romę. Caius. sic figurat, vt ĩ. in alijs casibus: cuius rō est in promptu, ne distrahantur à tàm proficua & necessaria disciplina: sicut dictum est de militibus. Not. ꝙ omnes hi docentes artes triuiales excusantur.]

f ¶ Grammatici. i. magistri de Grammatica: & idem dicas de sequētibus. Et adiunge his sophistas. i. Dialecticos: ita vt omnes, qui docent triuiũ, excusentur, vt hic, & ff eo si duas. §. j.

** Adde, ꝙ in d l si duas. sophistarum verbo significant q oratoriã artē Grę cè docerēt, sicuti & in l. vni. C. de profess. q in vr. const. lib. 12. quæ fuit interptatio Ant. Aug iurisc. Hisp. ac vtriusq; linguæ peritissimi. Vix. n. probare possum, ꝙ significent Philosophiæ pfessores, vt ex Cic. li. j. de nat. Deo. docuit

† Sed Iac. de Are. ibi tenet cõtrariũ, & illũ text. intelligit in veterano.

SYL.

SYL.

Sciẽiæ triuiales excusant tutores.

docuit Aldob. cũ ibidem Iurisc. paulo inferius agat de Philosophis.] Et hoc si doceant Romæ, vbi est cõis patria, vt ff. ad mun. l. Ro. & hic. Itẽ si in patria sua, ut hic subijcit. Itẽ oportet, ꝙ sint intra numerũ. Hẽbat enim quælibet ciuitas numerum ſm quantitatẽ, & Grãmaticos, & Dialecticos, & Rhetores, & Physicos, siue Medicos: ita tñ ꝙ nulla vltra decẽ haberet, quibus hanc immunitatem daret, ut ff. eo. si duas. §. si. Sed aliud videtur in ijs, qui docent quadriuium, vt Musicam, Astronomiam, Geometriam, & Arithmeticam: nam non videntur habere excusationem, vt ff. eo Geometræ.

† aliàs id artis.

Scientiæ quadriuiales nõ excusant à tutela.

*¶ Quid gl. appellet triuiũ, vel quadriuium declarat hic Christo.] Quid de legum doctoribus? Non excusantur nisi Romæ, vt ff. eo. sed & reprobari. §. si & §. pen.

Doct. ll. an excusentur à tutela?

** Adde, ꝙ rõ diuersitatis ea est ſm Aldob. meũ, q̃a non ita passim ꝑmittebãt leges doceri, vti alias scientias, aut artes. nã eas tradi fas erat tñ Romæ, & Costantinopoli, q̃ & ipsa Roma vocatur, & Beryti, §. hæc aũt tria. in proœ. ff. vñ non mirũ si alibi docentes ꝯ decretũ Principis nõ potiuntur priuilegijs ab eo concessis, cuius voluntati nõ parẽt. c. ex eo de reg. iu. lib. 6.] vel nisi in cõsiliũ Principis sint assumpti, vt ff e. iurisperitos. Vltra numeru aũt, vel extra patriã suã, nemo excusatur, nisi sint aliqui multum disciplinati, vt ff. eo sed & reprobari. §. amplius. Itẽ Philosophos, qui docent in nãlibus, cõstat excusationem hr̃e, vt ff. eo. sed & reprobari §. amplius.

Philosophi à tutela excusantur.

* ¶Not. ex hac gl. ꝙ ꝑꝑ excellentem scientiam à communibus iuris regulis recedimus. Sic ex delicto ad bestias damnatus, ꝑꝑ singularẽ scientiã veniam cõsequi poterit. l. ad bestias. de pœnis. Eadẽ rõne & qui aliàs illegitimus est, dispensari poterit, vt in Ep̃m eligi possit. c. innotuit. de elect. sicut & duplex sacerdotiũ consequi. ca. de multa. in fi. de præb. qđ fusius explicat Andr. Alci. lib. r. de verb. signi.

res, & Medici, & q in p̃ria sua† has artes exercẽt, & ĩtra numerũ sunt, à tutela, & cura hñt vacationem. ¶Proponens vnã excusationẽ, & ñ probãs, potest intra statuta tempora aliam proponere, & probare. hoc dicit ex l. propter. ff. eo. Areti. ¶ Qui aũt † vult se excusare, si plures habeat excusationes, & de qbus dam nõ probauerit, alijs vti [a] intra

¶. Qui autem vult. Casus. Fuit dubitatũ, an hñs plures excusatiões, si vnã proponat tm̃, & eã non probet, possit alias postea ꝓponere & probare: & videbat̃, ꝙ non, quia proponendo vnã ex pluribus, illi videtur se astrinxisse, & alijs renunciasse, argu. l. si mulier. §. vlt. ff. quod met. cã. l. cũ prætor. ff. de iud. l. illud. ff de acqui. hære. contrarium tñ deciditur ea ratione, quia cum excusationes sint separatæ, non pręsumit quis per propositionẽ vnius, alteri renunciaret. l. quoties duplici iure ff. de regu. iur. expressa enim remissio ipsius non extẽderet̃ ad alia, ſm Bar. in l. si domus. ff. de ser. vrb. præd. maximè quia inducta ad excusandũ, sicut est ꝓpositio vnius causæ, nõ debẽt inducere contrariũ effectũ. l. legata inutiliter. ff. de adi. leg. cũ si No. ꝙ proponens vnã excusationẽ. cũ habeat plures, nõ videtur alteri renunciare, sed potest intra tẽpora statuta illis vti.]

SYL. † Cõcor. cum hoc §. ca. pastoralis, cũ gl. sup verbo, audiant. in princ. ex. de excep.

a ¶ Alijs vti dumodo in initio oẽs ꝓ posuerit ſm quosdam † aliàs nõ põt vt ff. eo. scire oportet. §. scire aũt vel (quod verius est) ſm Io. dic ꝙ illud, quod ibi dicit, ꝙ similis est ei, qui se non excusauit, qui omnes prius non proposuit. verũ est, quo ad nõ nominatas: quia oportet, ꝙ adhuc proponat, si nõ est lapsum tp̃s, ut hic, & ff. eo. ꝓpter litẽ. §. j. & ff. de excep. nemo. & ff. de transi. cum ij. § si prætor. ¶Et hæc solutio vera est, & tenẽda, licet verba: videantur à principio velle omnia

† Et tunc sufficit, ꝙ vna probet: & hic tẽpora currũt etsi ignorauerit i[o] sibi competere secundum Doct. hic. SYL.

omnia esse proposita.] Contra. C. de inof. test. ꝰ maiores. Sed ibi ab initio duas proponere non potuit, quia sibi esset contrarius, & ita verum est.
a ¶ Tempora. Quæ sunt ista t͞pa, habes. ꝰ. proxi. §.

SYL. a ¶ Adde, ꝙ ad proponendū excusationes, & earum cās allegandū danſ 50. dies cōtinui & amplius, ſm̄ diſpoſitionē. § ſequētis: ſed ad illas ꝓpoſitas proſequēdum ꝓbandūq; & diffiniti hoc negocium faciendum, datur quadrimeſtre. l. quinquaginta. ff. eo.]

tēpora [a] conſtituta non prohibeſ. ¶ Conſtitut' intra centeſimū lapidē hēt quinquagintá dies ad ꝓponēdū excuſationes a die ſcientiæ: conſtitutus verò vltra, hēt vnā dietā pro quolibet vigeſimo milliari, & triginta dies: dūmodo nō ſint pauciores quinquaginta. hoc dicit. ex l. ſcire. ff. eod.
¶ Qui aūt excuſare ſe volunt, non appellant: [b] ſed in tra quinquaginta dies [c] cōtinuos, ex quo cognouerit [d] ſe eſſe tutores, vel

SYL. ¶ Qui autem excuſare. ¶ Caſum non expedit figurare, q̄a terminus hic ita tutus, vtpote poſitiui iuris, non hēt in ſe certā rationē, & litera plana eſt.
↗ Exquirenda tn̄ eſt ratio, cur non liceat appellari: & videſ eſſe in promptu. nā teſtamētarius iō nō appellat, quia non daſ appellatio à facto priuati. l. j. in princi. ff. de appel. legitimus verò, quia à diſpoſitione. l. appellari nō poteſt. l. ſi qua. ff. de verb. ſigni. in datiuo verò pōt aſſignari iō ex l. fin. ff de appel. recip.] No. ꝙ à tutela nō appellat, ſed excuſanda eſt ꝰ. 50. dies. Item ꝙ tales 50. dies ſunt continui. Item ꝙ tale t͞ps currit à die ſcientiæ. Item ꝙ quilibet tutor poteſt ſe excuſare. Item ꝙ dieta eſt 20. milliariorum. Item ꝙ inductum ad augmentū non debet operari diminutionē.]
b ¶ Non appellāt. Sed ꝰ. ff. de appella. cū in vna. §. tutor. Sed ibi appellatū fuit ab ipſa ſn̄ia lata contra excuſationem, ſed ab ipſa ratione appellati non poteſt, vt hic, & ff. q̄n appel. ſit. l. j. §. ſi quis tutor. ſed in alijs muneribus contra: quia à datione appellaſ, vt C. de appel. l. ij qui. & C. de tempo. & re l. j. & C. de decurio. l. ij. lib. 10.

Appellari, an poſſit ab iniunctione munerū.

¶ Ratio dr̄iæ eſt propter maius periculum in muneribus vtilitate, & auctoritate publicis, ideò celerius expediri oportet, vt aſſignant cōiter doc.]
c ¶ Intra quinquaginta dies. Ita rn̄ ꝙ infr. quatuor menſes contineanſ iſti quinquagita dies, licet cognouerit ſe forte dat ū circa finem quatuor menſiū, vt ff. e. quinquaginta. arg. eius q̄d eſt. ff. ad l. Iul. de adul. mariti. §. ꝓterea. & hoc ſm̄ quoſdam. Vel dic, ꝙ hi quatuor menſes currunt à die cognitionis, ſicut & quinquaginta: & hoc q̄rum ad curſum cauſę. Sed initiū eſt vſq; ad quinquaginta dies, & ſic parū vltra duos menſes pōt hæc cauſa durare poſt quinquaginta dies: & ſic intelligiſ p̄dicta. l. quinquaginta. Et q̄d ibi dicit in fine, ex die nominationis: ſubaudi, & cognitionis: aliàs vero regulariter triēnio durāt lites, vt C. de iudi. properandum. in princ.
SYL. ¶ Tu reſpon. ꝙ hic à die ſcientiæ intelligitur vtrunque t͞ps quia aliter ꝓſcriberet prius cognitioni 4. menſiū, q̄ propoſitioni, quę habet tēpus vtile: cuius contrariū eſt in §. præterea. quia ibi vtrunq; tempus datur ad incipiendam accuſationem, nec poteſt illud inconueniens oriri quod hic.]
d ¶ Cognouerint. Sed nūquid in dubio præſumeſ eū ſcire. vel ignorare? Rn̄. videſ, ꝙ ſemper ſcire præſumatur ēt ex die nominationis, ſaltē ex tunc q̄n ad eū notitia venire potuit: niſi probet ſe ignoraſſe, vt C. de peri. tut. l. ſi tutor. Sed in̄ contradico: ſ. vt præſumatur ſemper eū ignoraſſe, niſi probeſ eius ſcientia, vt ff. de admi. tut. hoc autem. & C. qui mil. nō poſſ. ſup ſeruis, li. 12. & ff. de prob. verius. Nec obſtat prædicta. l. ſi tutor. quia ibi

ibi publicè erat notũ: vnde nec iste tutor potuit ignorare, vt ff. de iu. & facti igno. regula. Vel qđ dicit ibi. Idq; liquidis probationibus ostenderis, s. eo ꝙ non probet contra: vel aliter, vt ibi solet dici.

* Nota ex hac glo. ꝙ licet regulariter Ignorantia præsumatur. c. præsumitur. de reg. iu li. 6. hoc tallit, in publicè notis qđ vsqueadeo verum est, vt ne iuramento quidem eiusmodi ignorantia probetur, secũdum Ias. in §. sed istæ. coll. xx īfra de actio. Hanc tamen limitationē declara, nisi & tunc subsit probabilis causæ ignorantię, veluti ob absentiam seu distãtiam loci, in quo id notum est, aut propter diuturnum morbũ præsentis in ciuitate, aut ob alia multa, quæ impedimento sunt, ne etiã publica sciantur, vt latè comprobat And. Tiraquellus suo tractatu de Retractu. §. xxxvj. gl. ij. n. 57.]

curatores datos, se excusare[a] debẽt, cuiuscunq; generis sint, idest quali tercunq; dati[b] fuerint tutores, si ĩtra cẽtesimũ lapidẽ[c] sũt ab eo loco, vbi tutores dati sunt: si verò vltra cẽtesimũ lapidē habitant, dinumeratione facta viginti[d] milliũ diurnorũ, & ampli⁹ triginta dierum:[e] † qui tamen[f] (vt Sceuola dicebat) sic dẽnt cõputari,[g] ne minus sint quàm quinquaginta dies.

¶ Tutor simpliciter dat⁹, intelligitur datus vniuerso patrimonio. h. d. ex l. propter. §. licet. ff. eod.

¶ Datus autē te-

a Se excusare. s. dando initium excusationi, vt modo diximus, & eam redigendo in scriptus per libellum, vt ff eo. scire oportet. §. oportet. non tamen solus libellus hic sufficit, nisi & probet excusationem, quæ ibi continetur, vt ff. eod. l. excusare. Accur.

** Intelligas libellos supplicos, nõ autē libellos (vt barbarè hodie nominantur in foro) quibus actor actionē suã proponit, & reo edit. sensus igitur est d. §. oportet. ꝙ is, qui se excusare velit, debet excusationem ipsam viua voce apud iudicem excusationis causam allegando testari, aut aliàs apud acta, aut supplices libellos dare. Deinde uerò probãda est causa excusationis, demum ferenda sentẽtia, qua admittatur, aut reijciatur excusatio.]

ADDITIO. Quod facit, vt terminum datus ad opponendum, seu excipiendũ, intelligatur ẽt datus ad opposita seu excepta probandum, ſm Christo.

b Dati fuerint. Siue à testatore, siue à lege, siue à iudice, vt infrà tit. j. §. ij.

c Lapidem. idest milliarũ labidibus etenim significabãtur milliaria.

* Hoc patet ex Plin. lib. 3. ca 5, & passim apud T. Liuium.

d Viginti millium. Vt pro vno quoque die viginti milliaria cõputentur, vt ff. si quis cautio. lib. j.

† aliàs qđ.

† aliàs debet.

e Triginta dierum. s. debet dari terminus, intra quem se excusent. Vel dic excusare se debent facta dinumeratione triginta dierum &c.

f Qui tamen. Repete, debẽt se excusare intra illos viginti dies: qui tñ &c.

g Computari. Caueas ne fallaris in hac cõputatione: s. n. per centũ milliaria abest, vel minus, tantũ hẽt dies quinquaginta: si aũt abest vltra etiã per vnũ milliarium, hẽt pro quibuslibet viginti milliaribus vnã diem: & sic pro centũ milliaribus hẽt quinq; dies: cũ quinquies viginti, faciãt centũ: item sorte † vnũ diem: quia vltra est per milliariũ vnũ, vel paru plus. Itẽ triginta dies hẽt: & sic hẽt xxxvj. dies: & ita est in deteriori cõditione q remotior est. Sed tñ, vt subijcit, ita est faciẽda cõputatio, ne sint minus, q 50. dies. Et sic apparet, ꝙ nisi p xxj. dietas, vel plus, sit vltra cẽtesimu milliariũ, non prodest adiectio xxx. dierum, vt hic, & ff. eo. scire §. aliud aũt.

† Est de hoc apta decisio in l. iij. ff. de verb. sig.

h Datus aũt. Casus. Dubitabat simpliciter dato tutore vel curatore, an vniuersę hæreditatis tutor cẽt: & videbat

ꝙ non

SYL.

tor, ad vniuersum patrimoniū a datus esse creditur.

¶ Qui tutelam alicuius gessit, non cogit postea eiusdē pupilli esse curator. h.d.ex l.curator..C.eodem.

¶ Qui tutelā alicuius gessit, inuitus curator eiusdē fieri non b compellitur: intantum, vt licet p̄rfamilias, qui testō tutorem dedit, adiecerit se eundē curatorem dare, tamen inuitum eum curā suscipere non cogēdum, c Diui † Seuerus, & Antoninus rescripserunt.

† aliâs Verus.

¶ Maritus, etiā si se immiscuerit in cura vxoris suæ, habet excusationem. hoc dicit ex l.j.§.fin. ff.eod.

ꝙ nō censeretur datus, nisi bonis illius prouinciæ, in qua est l.non solum.§.& qui testamēto. ff.eo. Sed contrariū dicitur, si simpliciter datus est: quia ad totum datus intelligitur: cùm natura tutelæ sit, vt prius personā tueatur: secundo bona, quæ cū sine distinctione, aut limitatione indefinitè commissa sint, omnia intelligun tur commissa. Illud .n. quod dicitur in dicto §. & qui testamēto. habet locum, vt possit se excusare, non autē, ꝙ ab initio non intelligatur datus ad totum. No. ꝙ dr̄ in tex.

a Patrimonium. Facit. ff.eod. propter litem § si Sed contra s̄. qui da tu. pos. §. certè. Solue, vt ibi.

SYL.

Qui tutelā. Casus sic figurari pōt. Dubitabat, an qui filij alicuius tutelā gesserat, eiusdē curam gerere astringeretur: & videbatur ꝙ sic, * quia cura est munus publicū, ad quod suscipiendum omnes cogūtur. s̄ eo. in prin. nec eo, ꝙ tutelā eiusdē gessit, videtur esse excusandus, tū quia nisi sint tres tutelę, non excusantur, tum quia, qn̄ iniungitur cura, iam finita est tutela pubertate, & tutela finita non præstat excusationem. §. item tria. s̄ eo.] Sed contrarium respōdetur. sufficit. n. vel in paucis amici labore consulit l.tutori. C.de neg gest. No ꝙ curator esse nō cogitur quis illius, cuius fuit tutor. Item ꝙ curator inuitus à testatore non datur.]

b Nō cōpellitur, quasi sufficiat ei tātum seruisse, vt C.de neg. gest tutori.

c Non cogendum Facit ad hoc C eo. tit curator Sed cōtra est ad hunc §. C. eo. libertas §. fi. Sed spāle est in liberto, vt non excusetur, licet tutor fuerit.

* Ratio est, quia eū ab eo libertate donatus fuerit, quo nihil carius sub Sole esse potest, minimè æquum visum est, vt se excusare possit, quominus p̄soluat gratitudinis officia illi, à quo tā to munere affectus fuerit.

* Limita, nisi per fideicommissum manumissus esset, aut propria pecunia emptus. l.nequaq̄ & l. libertū. §. qui propria ff.eo.] SYL.

* Quod dicitur in tex. Diui Seuerus &c. Alciatus lib.3. c.8. Dispū. mauult legere, Verus, ꝙ is cum Antonino imperauit. Sed certè nihil impedit, quo minus legamus etiam Seuerus, vt intelligamus de Lucio Vero Cōmodo Marci Antonini fratre, quem cū Imperij consortem sibi fecisset, etiā Seuerum nominandum censuit, vt disertè enarrat Bud. in l. si adulterium. ff. de adulte. ** quē tamen reprehendit Ant Aug. libro, quem scripsit ad Modest. intelligens per Seuerum & Antoninum, Seuerum patrem, & Antoninum filium, fuisseq́; Seuerum p̄trē Antonini Magni, quod quidem multis testimonijs confirmat, & mihi verius videtur.]

Idē rescripserūt. Casus Quærebat, an maritus esse posset curator vxoris: & videbatur ꝙ sic, quia procurator & curator æquiparātur: at potest esse procurator l.maritus C.de procur. ergo & curator: cuius contrariū deciditur, & intelligitur s̄m gl. ꝙ datio non tenet. d l.maritus. C qui da. tut pos mutuus autem amor impeditiuus donationis, est etiam impeditiuus curæ, propter remissionem, & propter timorem scandali, si ante finem curæ vellet eum remouere vt suspectū. §. suspectus ij. j. tit. j. SYL.

tit.j.quod nō est in procuratore, qui ex simplici voluntate reuocatur. § mandatum.j.mand.sed an hæc ratio consistat. vide quæ annotaui ad gl.super verbo excusare. vbi veram rationem attuli.

* ¶ Adde, ꝙ maritus potest dari curator uxori ad litē, secundū Spec. in titu de curato. §. Vt autem. versi. sed nunquid vir.quem sequitur Bal in l j in fi. ff.eod. dicēs, ꝙ ita servatur in practica. idem tenet Bart.in l si quis.§.vlt ff.de procur.]

¶ Ijdem rescripsere, maritū [a] uxori suæ curatorē [b] datum excusare [c] se posse, licet se immisceat. [d]

¶ Falsis excusationib. liberatus, nō est excusatus.

hoc dicit ex l.j.C. si tut.vel cura. fal. alle. ex.

¶ Si quis autē falsis [e] allegationib. excusationē tutelæ meruerit, non est liberatus [f] onere tutelæ.

immisceat, non posset se excusare, vt C. si tut.vel cur.fal.al.l.ij.

* ¶ Adde, ꝙ rō est, quia suscipiēdo vsū iuri suo tacitè renunciare, verū hoc fallit in multis casibus, quos enumerat glos.in d. l.ij.

¶ Si quis autē. Casus clarus est, & eius rō ** dubitandi poterat esse quod statuum est in sententia, vt s lata ex falsis causis nō sit ipso iure nulla l j. § itē cū. ff.quę sent. sine app. resc. l.cum putarē. ff fam.erc.tamen deciditur cōtrarium: & ratio decidendi est] manifesta, ne quis ex sua improbitate commodum consequatur l j. C si tut. uel cura. fal alle. ex. ** non obstat ratio dubitandi, quia illud procedit in sententia diffinitiua, secus in decreto ut hic, quia est ipso iure nullum, nec ulla requiritur testimonio]

SYL.

Maritus pōt esse procurator vxoris. a ¶ Maritum. Idem de sponsal. vt ff. eod.l.j §.fin.

b ¶ Curatorē. Sed procurator pōt esse, vt C de procu.l.maritus ideo aūt non ponit hic tutorem: quia aliqua vxor non est pupilla, vt s. de nupt in princ.

Maritus nō potest esse tutor uxoris. c ¶ Excusare. Impropriè ponitur. Nam & si vellet, non admitteretur, vt C. qui da.tu.pos.l maritus. Et est rō: quia pp affectū uxor omnia sibi remitteret. †

† Istud dicū gl. reprobat: & est ratio, quia reuocatio procuratoris pēdet ex mero arbitrio domini, ut j. manda. §. Itē mandatū. Fm Ang hic.

* ¶ Ista rō reiecta est à Doct.tam in d. l maritus, q̄ in l.ij.C.de procu quia ea dem viget in mādato, & nihilominus potest esse procurator Vera ratio est, quam considerat ipse Imperator in l.licet.C. eod. ne s.fiat fraus Senatusconsulto prohibenti nuptias contrahi inter curatores, & adultas: sic n.ad eum casum res perueniret, in quo ab initio consistere non potuisset.] Et hæc omnia sunt uera vbi datus sit curator, postquàm fuit sponsus, vel maritus: si uero prius fuit tutor, vel curator, non posset postea esse maritus, ut C.de interd matri. per totum titulum.

SYL. ¶ Adde hodie secus de iure canonico. c pen.de secun nup]

¶ Item hic maritus, qui post matrimonium fuit datus curator ignorans fortè, alium debet petere substitui, ut C. eo l.amplissimi.& l.licet.

d ¶ Immisceat. Sed si alius, scilicet de prędictis, qui excusationem habent, se

e ¶ Falsis. Vbi ueritas fuit mutata. Nā falsum nihil aliud est, quàm immutatio ueritatis, ut in Auth.de fide instru. in princ.colla.vj. Falsum est immutatio ueritatis.

** Adde legendū esse, imitatio, ex Gręco exemplari, vbi hr̄ vox, μίμησις, & ita vertit etiam Haloan.]

f ¶ Non est liberatus. Immo ex tpe dationis tenetur, vt C.si tut.vel cura.fal. alle l j.in fi. & facit ad hunc § ff de re iudic. diuus & de except. qui agnitis. & C.si ex fal.instr. per totum tit. Quid si est iniusta excusatio, licet non falsa, vel non gratiosa? Respon. potest adhuc idem dici, ut non teneat in minoris præiudicium, vt C.si ex fal. alleg l j. Quid si per ignorantiam? Respon idē, vt C. si ex fal.alle.l.ult. licet alias sententia gratiosa teneat, ut ff.ad Trebell. seruo inuito.§.cum prætor.

¶ De suspectis tutorib vel curatorib Continuatio.

¶ Supra visū est de tut.& cur. ac de eorū excusationibus: verū qa hi aliqn̄ nō excusanē, immo inuiti tanq̄ suspecti remouentur, ideò de his subdit Forcus.

Adde,

** ¶ Adde, ꝙ facere suspectū tutorem, est deregere, & iudici approbare suspicionis causas. l ij. C. de vsu. pup. Alci.]

Diuisio. SCiendum. Totus iste titulus diuidit principaliter in quinq; partes. Primò, vnde habuit exordiū crimen suspecti. Secundò, qui possunt de suspecto cognoscere. Tertiò, qui possūt fieri suspecti. Quartò, q pnt accusare tutorē de suspecto. Quintò, quibus causis quis sit suspectus: & si accusatur de suspecto, quid sequitur. Secunda ibi, Datum. Tertia ibi, Ostendimus Quarta ibi, Consequens Quinta ibi, Suspectus. Ang.

¶ De suspectis tutoribus, vel curatoribus.

¶ Crimē suspecti descendit ex lege duodecim tab. & Prętor Romæ, & Pręses in ꝓuincia de eo cognoscit. h. d. ex l. j. ff. eod.

¶ Sciendum. Casus. Nō figuratur vsq; ad §. ostendimus. * Sed loco casus admonendi sumus, verba L. xij. tab. quorū mentio hꝫ hoc principio, sic se habuisse: Suspecti tutores remoueniur. Et alibi: Intercessor rei malæ salutaris ciuis esto. Hinc intelligitur, quomodo suspecti crimen ex L. xij tab. descēdat: ex quo. n. ea lege cautum est, vt suspecti tutores remoueantur, ex tali dispositione deprehenditur, hoc inter delicta annumerari. Quid ergo dicemus (inquit Pau. ad Rom) lex peccatū est? absit, sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam & concupiscentiā nō nouissem, nisi lex dixisset, Non concupisces.] No. ꝙ crimen suspecti tutoris descendit à lege xij. tabularum. Itē quòd maiores magistratus de hoc cognoscunt tam Romæ, quàm in prouincijs, & per consequens est delegabile.

a ¶ Suspecti crimen. i. huius criminis, accusationem, s. de suspecto Vel simplicius, crimen suspecti, idest suspicionis.

** Adde, ꝙ suspecti tutoris iudicium l xij tab. capitale fuit, vt apud Cic. annotasse ait P. Manu lib. de leg. Rom.]

b ¶ Ex lege. Ex quo est legitimum crimen, nunquid se inscribet, qui accusabit? Rn. potest dici, ꝙ sic, vt ff. de priua. delic. l. si. & de mun. & hon. rescripto. §. si quis. Alij contra, vt ff eod l iij. §. preterea. Sed illud potest intelligi, quando sine accusatore res procedit.

SCiendū ē suspecti [a] crimen ex lege [b] duodecim tabul. descendere. ¶ Datū est aūt ius remouēdi tutores suspectos Romę [c] Pretori, [d] & in ꝓ-

† Aliud est, si cū accusatore, vt dictū est s. *¶ Qūo suspecti crimen ex L. xij. tab dicatur descēdere, docui in formatione casus, nā iiadr, ꝙ ab ea lege vetetur.] * Et adde, ꝙ ꝗuis legitimū dr quodcunq; ex l. descendit. non rectè tn̄ quispiam dixerit crimen legitimū, sed ex l. descendere intelligitur, eò ꝙ ab ea vetetur, priuaturq;. Vel interpretemur ſm gl. præced. crimen pro accusatione. hoc n. vsitatissimum est. l ij. C de gen. abo. & l j C de ijs q̇ ad eccl confug] pro resolutione autē q. gl. dic, ꝙ aut agitur ciuiliter tantū vt remoueatur tutor, ** vel vt ei vti suspecto curator adiungatur, iuxta l si tutor. ff eo & nulla requiritur inscriptio: aūt criminaliter, vt remoueatur, & ob crimen condemnetur, & tunc exigitur: & sic primo casu interuenit procurator, in secundo non, vt dicit Bar. quem alij sequuntur in l. j. ff eod. in fine.]

† Quo casu iudice p inquisitio. SYL. nē ꝓcedēte, non oportet cau sam suspicionis exprimere, nec sequit infamia ſm Baldum.

¶ Sed quę erit hic pęna talionis, cū accusator non sit tutor, vt remoueatur? Rn̄. infamia, vt j. eod. §. suspectus. ij]

SYL. ¶ Adde, ꝙ per hoc nō requirit inscriptio, qa infamia est intrinseca, & sequitur ex ipsa remotione absque sniā, vt dicit Bart. vbi s. in actione de dolo.]

¶ Itē quia qn̄que erit puniendus vltra remotionem, vt j eo. § sed si quis pns. ** Et hoc casu talis erit, vt calūniosè accusans suspecti tutorē, ex ordinē arbitrio iudicis puniat, ꝓut punitus fuisset ipse tutor pro qualitate criminis si punitus fuisset. l. & in priuati. ff. ad Turp]

c ¶ Romæ. Sic in Authen. de defen. ciui. §. decreto. col. iii.

d ¶ Prætori. Et illi, cui à Prætore mandata

data est iurisdictio, vt ff. eo. l. j. & ij Sed
dicūt quidā quantū ad cognitionem,
non quantū ad remotionem: & dicunt
tm̄ esse spāle in legato à Proconsule,
vt ipse posit remouere, non sic in le-
gato, à Præsi-
de, sed cogno-
scere tm̄ pōt.
a Præsidibus.
Sub hoc voca-
bulo contine-
tur Proconsul.
vt ff. de offic.
præsi. l. j.
b Legato. Pro
consulis .i. dele
gato à Procon
sule. Sed hic
non habet or-
dinariā iurisdi
ctionem: ergo remouere non pōt, vt
ff. ad Turp. l. j. § suspecti. quę est cōtra.
Sed dicunt quidā nomen Præsidis ibi
generale esse, vt etiā hunc delegatū,
& sic omnem delegatum comprehen
dat, vt ff. de off. Præsi. l. j. Sed verius est
in hoc Legato duo esse specialia: vnū
est, vt de hoc crimine possit cognosce
re, & diffinire, vt hic, & ff eod. l. j. §. j.
& §. cui autem. & ff de offic. eius cui
manda. est iurisd. l cognitio. Item &
aliud vt de omni crimine cognoscat,
licet non pronunciet, vt ff de off. Pro-
con. solent. Restat ergo vt per aliū de-
legatum hoc fieri non possit, nisi per
istum, & Prætoris, vt s. proximè dixi.
SYL. ¶ Tu dic sm̄ Bart. in d §. suspecti quē
sequuntur cōiter Doct. vt tradit Alex.
in d. l. cognitio. & in l. j col. x. de offic.
eius. q suspecti tutoris postulatio ha-
bet duplicem finem: aut s ad punien-
dum, & habet locum §. suspecti. aut ad
remouendum, & tunc cognitio à quo-
libet, & cuilibet potest mādari. d l co-
gnitio. in prin. remotio aūt est duplex,
altera, quæ remouet statim, ac quis po
stulatur suspecti, vt §. si quis aūt. j eo.
& hæc poterit declarari per quemcun-
que iudicem, qui possit de causa cogno
scere. altera est effectualis remotio,
quæ fit per sententiam, & hęc non pōt
delegari, nisi delegato Prętoris, vel le-
gato Proconsulis l. j. §. an autem. ff. eo.

uincijs Prçsidib.[a] earum, & Lega-
to[b] Proconsulis,
¶ Quilibet tutor
pt de suspecto ac
cusari: & ēt patro,
nus, dūmodo ei
fama cōseruetur,
secus in alijs. h. d.
ex l. j. §. ostendi-
mus. ff. eod. Arc.
¶ Ostēdimus,[c] q
pñt de suspecto
cognoscere, nunc
videamus, q suspe
cti fieri possint.
¶ † Et omnes qui
dē tutores[d] pñt
fieri suspecti, si-
ue sint testamēta-

de veritate tamen dictorum hic per
gl. vide hoc loco meum Commen.]
* Ostēdimus. Cùm qreretur,
an oēs tutores suspecti fieri possent,
in testamentarijs dubium faciebat, q
eorū fides à te
statore pbata
fuisset, q opti
mum consiliū
pro filijs cape
re censetur. l.
consilio. C. de
curat. furio. ob
quā rōnem le-
ges quoque, &
satisdationē, &
inqsitionē ip-
sis remiserūt.
§. fi. s. de tute.
& de satisd. tu.
in princ. Item videbatur dicendum, &
de datis à iudice, cùm tēpore dationis,
morū, & facultatum habita sit inquisi
tio, atq; idonei inuenti fuerint. Simili
modo in patrono, atq; alijs legitimis
videbatur, q non essent accusandi, sed
potius illis adiungendus curator. l. si
tutor. ff eo. Quibus non obstantibus de
ciditur contrarium vtilitatis pupillo-
rum causa Quamuis.n. supradictæ ap-
probationes inducāt præsumptionem
pro tutoribus, tamen si postea detega-
tur illorum improbitas, non est feren-
dū, vt in administratione diutius per-
seuerent, arg. l. in confirmando. & l. vti
litatem ff. de confirm. tut. sed cum pa-
trono tutore. ll. hortantur, vt mode-
stiùs agatur, vel petendo curatorē ad-
iungi, vel temperando talibus verbis
accusationem, vt fama integra rema-
neat, quod & in alijs tutoribus pupil-
lo coniunctis obseruandum erit. l. si
tutor. ff. eo. Not. summarium.
c Ostendimus. Vt s proxi. §. & ff. de
suspe. tuto l. j. §. ostendimus.
d ¶ Omnes quidē tutores .i. omnis ge-
neris tutores, siue sint testamentarij,
siue datiui, siue legitimi, non autē om-
nes .i. boni, & mali: quia boni, etiam si
pauperes sint, nō remouentur, vt j. eo.
§. vlt. Ponit ergo genera singulorū tu-
torum: & non singula sub generibus
posita, seu singula generū. sic & aliàs,
vt suprà,

† aliàs, l. quidē o nes, &c.

Omnes … tores … fieri … cti, … vera … positio.

vt supra quib. mo. t u. fi. §. sed & capitis & j. de fideiu. in prin. & ff. de pec. q Tuberonis. §. peculiũ. & ff. de Iust. & iur. l. j. §. ius nãle Sed nũquid eadẽ seruãtur ĩ quolibet alio curatore, puta furiosi, vel ꝓdigi? Rñ. sic, ut ff. eo. l. iij. §. non tm̃ & §. sed & si quis.

a ¶ Alterius. puta datiui.

b ¶ Dicendũ. Scilicet vt possit accusari, & remoueri Sed certè immo videtur debere curator adiungi tam patrono, q̃ cuilibet legitimo, non autem remoueri, ut ff. eod. l. si tutor. quæ est huic contraria. Respon. illud est consilium, non præceptum sic & aliàs. C. de nup. l. viduæ.

rij, siue ñ sint, sed alteri[a] generis tutores. Quare & si legitim[9] fuerit tutor, accusari poterit. Quid si † patronus? Adhuc idem erit dicẽdũ, [b] dũ mõ meminerim[9] famę patroni parcendum[c] esse: licet ut suspectus remotus fuerit.

¶ Quilibet admittitur ad accusandũ tutorem de suspecto: ẽt mulier, si ex pietate pupilli mouetur: alias secus h. d. ex l. j. §. consequens. ff. eod.

¶ Cõsequens est, ut uideamus, qui possint suspectos postulare Et sciẽdũ est, quasi [d] publicam esse hanc † accusationẽ, hoc est, omnibus patere qnimmo & mulieres admittũtur ex rescripto diuorũ Seueri & antonini: sed eæ solæ, ibi enumerantur.

tia, ut ff. eo. l. hę. n. in prin. j. respon.

* Itẽ nec in libello, sed ĩ separatis uerbis, & habita bonæ fidei mẽtione fiet ſm Ang hic.* vel petendo remoueri ob animi segnitiẽ, uel rusticitatẽ, uel ineptiã: vel ut illi adiũgat curator. l iij §. si. cũ l. seq. ff eo.]

* ¶ Cõsequens Casus. Quæsitũ est, utrũ suspecti accusatio publica esset, necne. & cũ oĩbus pateret, uidebatur dicendũ, q̃ sic, cuius cõtrariũ rñdetur, n ĩ publicã, sed quasi publicam esse, q a ea solũ iudicia ✱e publica sunt, quę ex l. publicorũ iudiciorũ ueniunt l. j ff. de pub. iud. quę ibi enumerantur. Tunc dubitatum est, an mulieribus liceret suspectos postulare: & uidebatur dicendum q̃ nõ, cũ regulariter accusare prohibeã tur. l. j. & ij. ff. de accu. ne contra pudorẽ sexui muliebri maximè cõgruẽtem uirorũ cœtibus immisceantur. l. maritus C de proc. cuius contrarium decidit in ijs, quæ affectu quodã pietatis erga pupillos ad accusandũ accedũt. Placuit. n. pupillorum fauore ab ordinario iuris tramite declinare, ut facilius tã perfidiosum crimen ex hominũ euellatur societate.] No. accusationem tutoris quasi publicã esse. Item q̃ & mulieres de suspecto accusant, quas uerisimile est pietate moueri, etiam si sint extraneæ]

d ¶ Quasi publicam. Ideò dicit, quasi quia non cuilibet indistinctè accusare permittitur, ut statim probatur.

¶ Adde hoc fallum, ut dicat quasi publicum, q a mulieres nõ admittũtur: nam oĩa alia non dicerentur pub. cũ fœminę

* ¶ Quod dicitur patronũ tutorem suspecti posse accusari, intellige ab alijs q̃ à suis libertis: hi. n. nõ possunt accusare. l. iij §. liberti. uer. sed si ff. eod q versi. nõ rectè interpretatur à doc. ut loquaf consulendo, cũ uerba ad iudicem, non ad liberum postulatorẽ dirigant. Multo minus igitur libertus, cuius tutela geritur, ad accusandũ poterit ꝓcedere, cùm & alia rõne impediatur, quia. C. impubes. §. impuberes. j. eo.* Quisquis autem (præter libertum) uidet patronum, aut aliàs legitimum tutorem, non ex fide tutelã gerere, debet uel postulare ei curatorẽ adiungi, iuxta d. l. si tutor. aut si uelit eum omnino remoueri, ita petitionem suã concipere, nec eius fama lædatur, ut dicitur in tex. nostro.

c ¶ Parcendũ. Sed qualiter parcetur, cũ cõdemnatus ob dolum statim sit infamis, ut infra eo. §. suspectus aũt. Respon. cã non exprimetur in sentẽ-

† aliàs patronus sit.

† Et sic patronus remot[9] à tutela, nõ efficitur infamis, ut hic, & in c. p tuas. in gl. sup ver. amoueri. ĩ me. extra de symo. SYL.

Vel etiam exprimendo, q̃ cũ rem uel ob culpã, uel similem cãm, sic ut doli mentio nem non faciat. SYL.

† aliàs actionem.

SYL.

fœminæ non admittantur, ut aduertit hic Christo unde tene rationem, quam tradidi in figurando casu.]

¶ Publica autem dr̃ quasi populica, idest cuilibet de populo cõpetens, vt infra de pub. iudi. §. j.

& cæteri in d. l. uideamus. in prin. q iurm illud nõ defertr nisi dño, vel qua si dño * l. vulgo. ff. de in li. iur.] qua rõne solet etiam matri deferri, quãdo tutrix existeret, quia tũc est quasi dña rerũ pupillarium, aliàs non, ut declarat Bar. & Ia. in d. l. uideamus.

† De uerbo necessitudinis, uide Aug. Gell. lib. 10. c. 3.

† alias nutrix quoque & auia pñt: põt & soror.

† alias cuius Prętor ꝓpẽsã pietatẽ intellexit, non sex' uerecundiam egredientis, sed pietate ꝓductæ nõ cõtinere iniuriã &c.

SYL.

*

† i. damnũ, ut infra de leg. Aquil. in prin.

a ¶ Procedũt. et impudicę & facit ad hoc C. eo. pietatis. §. fi. & ff e l. j. §. cõsequens. & ff. de proc l. fœminis. secus in alijs accusationib. ut ff. de accu. l. q. accusare. & secus ĩ postulatione, ut ff. de postu. leg. j. §. sexum.

a ¶ Adde, q interdum ꝑ qualitate criminis admittũtur ad accusandũ: itẽ cùm suã, suorũve iniuriã persequũtur. l. j. & ij. ff. de accus. & in aliquot alijs casibus relatis per gl. in d. l. qui accusare. & latius ꝑ Saly. in l. de crimine. C. q accu.] Sed ꝯ. ff. de regu. iur. l. ij. cum suis cõcor. Solu hoc est speciale. Item in eo quod dicit matrem admitti, est ꝯ. ff. de in lit. iuran videamus. §. sed nec. Sed certè si iuraret in litẽ pro filio, plus matri cõmitteret: quia quasi esset iudex, quàm si filij nomine accusaret, cùm magis sit in iudicis arbitrio, utrum sit suspectus iudicãdus, uel non. Sed non sic sacramẽtum est in arbitrio iudicis, maximè iure nouo, ſm quod non refrenatur secundum quosdam, postq̃ e st præstitum, vt in auth. de iudi. §. oportet. col. vj. uel licet postea taxetur, rato, uel parum minuit de eo, quod iurauit.

quæ pietatis † necessitudine ductę ad hoc ꝓcedũt: a ut puta mr̃: † nutrix quoq;, & auia: põt & soror. Sed & si qua alia mulier fuerit, † quã Prętor ꝓpensa b pietate intellexerit, sec' uerecundiã si egrediẽtẽ, c sed pietate productã, nõ sustinere d iniuriã † pupillorũ, admittet eã e ad accusationẽm.

¶ Impuberes de suspecto nõ accusant: sed puberes sic ex ꝯsilio ꝯiunctorũ. h. d. ex l. impuberibus. ff. eo.

¶ Impuberes nõ pñt tutores suos suspectos postulare; puberes autẽ, curatores suos ex consilio necessariorũ f suspectos possunt arguere: & ita diui Seuer' & Antonius rescripserunt.

b ¶ Propensa, idest magna.

c ¶ Egredientem. Quod fecit Calphurnia, vt ff. de postulando. l. j. §. sexum.

d ¶ Sustinere. Subaudi, posse.

e ¶ Eam. scilicẽt fęminam.

* ¶ Impuberes. Casus in tã aperta regula nõ figurat; rationẽ tñ du bitandi elicere possumus ex superioribus. Cũ n. uiderimus fauore pupillorũ ꝑsonas aliàs inhabiles ad accusandũ admitti, uidebat dicẽdũ, ut eadẽ uia aperiẽda esset et impuberibus, saltem ubi accederet cõsensus necessariorũ, aut cũ essent proximi pubertati: cuius ꝯtrium deciditur ob suspectã infirmitatẽ iudicij illius ætatis, q̃ ad accusandũ facilè prorueret, ut se tutorũ potestate subtraheret: adultis verò, quia firmioris sunt ętatis, accusare permittit, dũmodo interueniat uoluntas coniunctorũ: cùm n. id ætatis adolescẽtes adhuc non satis maturo sint consilio, constitutũ est, vt ita demum accusare possint, si necessarij cõsentirẽt, quos utiq; cõsensuros credendũ nõ est, nisi ere adolescẽtium fore cognoscant, arg. l. transactionẽ. C. de transact. Nota summarium.]

Calphurnia fi mulier uerecunda.

SYL.

¶ Dic arbitrarium esse iudici, uel primo iurm taxare, uel postea limitare. l. uideamus. §. penul. ff. de in lit. iur.

* Ideo uerior est rõ, quã tradit Bar.

f ¶ Necessariorũ. s. parẽtũ. & facit. ff. de in lit. iu. l. uideam'. §. adolescens.

* ¶ Adde, q & tenẽtur sequi cõsiliũ necessa-

necessariorū, ut scribit Bar. in l. j. §. si plures. col. iij. ff. de exerci. act. ꝙ si absunt, ut assentire ñ possint, iudex supplebit. l. iij. §. prӕterea. & l. fin. ff. eodē. Sin autem adsunt, nolūt tñ cōsentire, si quidē id malitiosè & fraudulenter agūt, poterit nihilominus iudex tutorem suspectum remouere, si ei uidebitur iusta causa suspicionis, secūdum Angel. hic post Bart. in l. si cū dotē. §. eo autem. ff. sol. matri. de quo uidenda sunt q̃ ponit idē Bar. in d. §. si plures. & Dec. in c. ex parte col. ij. de consti.

mouendū, remouetur etiam ante susceptam administrationē. No. qui fit suspectus. Itē ꝙ etiam ante susceptā administrationē quis pñt remoueri.]

a ¶ Suspectus sic ĩ. eod. §. nouissimè.

b ¶ Ex fide. scilicet bona.

c ¶ Remoueri. Quia fortè alijs tutelis malè sit versatus, ut ff. eo. l. iij. §. idē erit. ibi, si autē. & dic remoueri, sed ñ accusari, ut ff. eo. l. hӕ enim. in fi. quӕ huic est contraria. † Vel ibi non possūt accusari suspecti ex uerbis. l. 12 ta. sed ex sñia sic, ut hic dicitur. Vel dic. ꝙ antēq̃ gerat, ex

¶ Qui nō administrat bona fide, (licet aſs sit soluēdo) pōt ut suspectus remoueri. Et iussus a iudice administrare, añ, q̃ administret, pōt ut suspectus remoueri. Añg.

¶ Suspectus [a] aūt est, q nō ex fide [b] tutelā gerit, licet soluēdo sit, ut Iulianus quoq; scripsit. Sed & antequàm incipiat tutelā gerere tutor, posse eū quasi suspectū remoueri, [c] idē Iulianus scripsit, & ſm eum constitutum est.

¶ Remotus pp dolum est infamis: propter culpā, ñ. h. d. ex l. fi. C. eod.

¶ Suspectus autē remotus, si quidem ob dolum, [d]

SYL. a ¶ Accipit glo. parentes secundum vulgarem sermonē, quo parentes vocamus quicunq; aliquo necessitudinis uinculo coniunguntur, de quo vide hic nostrum Commen.

SYL. a ¶ Suspectus. Caius. In prima parte: quia dr, ꝙ suspectus est, q non ex fide tutelā gerit, licet soluendo sit, dubiū faciebat, ꝙ suspecti accusatio iō inducta est, ut cōsulat indemnitati pupillorum: qñ autem tutor est soluendo, non uidetur ullum posse fieri prӕiudiciū pupillo, quia, si quid nō ex fide gestū fuerit, cū eo agi postea poterit actione tutelӕ. Sed contrarium r̃ ndetur: & ratio est, quia longè melius est anteuertere damnum, q̃ per uexationem litium id postea consequi. l. j. C. qñ lic. uni. si iudi. se uind.] Sed in secūda parte dubitationē faciebat ipsa diffinitio: quia si suspectus dr, qui nō ex fide gerit, anteq̃ gerat non debet posse remoueri: cuius cōtrarium decidítur fauore pupillorū, & subsistente legitima causa suspicioni, q̃ si arbitrio iudicis videatur potens ad eū re-

dolo tm̃ accusatur suspectus, ut C. e. l. iij pro culpa non. † Et quod dicitur in d. l. hӕ. enim hoc uerum est, qñ ob ignauiam fecerunt, idest administrauerunt: postquā uerò cœperit gerere, & propter dolū, & propter culpā, potest ac cusari suspect', ut ĩ. pximo. §. ¶ Hӕc ultima solu. cōiter tenet p doct o. qui tamen latius eam declarant in l. ij. C. eod. & de eius uetitate uide hic nostrum Commen.]

¶ Suspectus. Caius in tā notissima regula nō est aliter figurādus. *Quis n. ӕgrè ferat famosum fieri tutorē, qui pupillum fidei suӕ cōmissum fraudauit, remotū uerò ob animi segnitiē, inertiā, uel simplicitatē, integrӕ existimationis remanere? In nulla n. parte iuris culpa & dolus pariter afficiūt. l. j. C. si aduer delic. & l. iij. §. fi. ff. eo] & quāuis infametur remotus ob culpam, infamatur infamia facti, non iuris, ut dicetur in glo. No. quod dicitur in summario.]

d ¶ Ob dolū. Expressū ĩ sñia: puta sic, Remoueo te, qa ĩ dolo tali fuisti. Ac.

† Ista solutio non ē bona pp tex. in l. 3. ff. e. Ang. † Et hӕc ē bona, ſm quā in accusatione tm̃, nō in remotione fit differentia: qa ita pp culpam sicut p p dolū remoueri poterit, siue SYL. SYL. impediri administrare: iuxta distinctionem Ang. hic. non autē de suspicione accusari, nisi pp dolum, ſm al.

famosus [a] est: si ob culpam, [b] non aeque. [c] ¶. Pendente accusatione de suspecto, interdicitur accusato administratio, qui si decesserit, extinguitur accusatio. h.d. ex l. cũ quem. C. eo. Ange.

* ¶Adde idẽ esse, & si in sñia non exprimaĩ cã remotionis: dũmodo in libello petitũ sit eũ remoueri pp dolũ. Nã cũ uerba sñiæ ita interpretarenĩ, ut relationẽ hẽant ad petitionẽ secũdum Bart. in l. hæ enim. §. si Prętor. ff. eo. uideĩ sententia prolata ex causa expressa ĩ petitione. l. ut fundus. ff. commu. diui.]

a ¶Famosus est. Excepto patrono, ut s. eo. §. ostendimus. in fin. §. & ff. eod. l. j. §. ostendimus.

SYL. ¶ Hæc gl. falsa est, qñ ob dolũ remouetur, ut tradit Bar. in l. si tutor. ff. e.]

¶Sed quid si remouetur simpliciter non expresso dolo uel culpa? Vr̃, ꝙ semper remaneat integræ famæ, ut ff. e. l. iij. & l. hæ enim. §. quid ergo. Potest tamen distingui, utrum accusatus fuerit ob dolum, an ob culpã, aut ob utrunq;. In primo, sit famosus: in secundo, non æque. In tertio, intelligitur semper ob culpam, nisi in cõtrariũ ꝓbetur: pœnæ enim nõ sunt augendæ, sed molliendæ, ut ff. de pœn. l. pen. & de excep. rei iud. si cum testamento. & ff. de lib. & posthu. l cum quidam. & ff. eo. l. 4. in 2. & 3. respon.

SYL. ¶ Ratio omniũ prædictorũ est, quia ad acta assertoria sententia debet referri l. in summa. ff de re iud.]

b ¶Ob culpam. Scilicet leuem, uel leuissimam.

SYL. ¶Hæc gl. reprehendiĩ, quia tutor nõ tenetur de leuissima. l. quicquid. & ibi glo. & doct. C. arbi. tute.

* ¶Adde, ꝙ sub nomine culpæ, qñ sic simpliciter profertur à lege, intelligitur de leui, nisi subiecta materia aliud suadeat, ut docuit Dec. i l. ꝓ̃ctus, num. 18. de reg. iur. * ꝙ autem sit dolus, lata culpa, leuis, leuissima, declaraĩ i §. ꝑterea ĩ. q b. mo. re ꝯtrah. ob.]

Culpa lata, an dolo comparetur. ¶ Secus si propter latã, quia tunc vr̃ infamis, ut ff. eo l. impuberibus. §. si fraus. Et est ratio, quia dolo comparatur, ut ff. si men. fal. mo. dixerit. l. j. §. hæc actio & ff. de pręcar. l. q̃situ. §. eum quoq;. & ff. deposi. l. quod Nerua. Nisi in duobus casibus. Primus est in criminib. publicis, ut ff. ad legem Cor. de sic. l. in lege.

** De ueritate huius dicti, ꝙ ẽ cõiter receptũ, ꝙ scilicet in criminalibus, pręsertim ubi agitur de pœna corporali, lata culpa sic æquiparaĩ, uide Dec. in c. 2. in 1. lec. in gl fi. de consti. & in l. in actionibus in glo. in uerb. culpam. ff. de li. iur.]

Secundus in delatione sacramenti in litem, ut ff. de in lit. iur. l. in actionibus. §. sed iudex.]

** Ratio est, qa in delatione iuramẽti lex nõiatim exigit dolum, quo casu culpa lata nõ æquiparatur dolo, ut cõiter tenent doct. in d. l. quod Nerua, post Bar. in fi.] his enim casibus lata culpa dolo nõ cõparaĩ. Vel dic ꝫm Azo. & de lata ẽt intelligi, ut sicut in perditione personæ, dolo nõ comparatur, vt dictum est: sic in perditione famę, ut nõ fiat infamis. Nec obstat. d. l. ff. eod. impuberibus. quia de dolo intelligitur. †Vel dic, vt ĩ. statim dicã in glo. j. non similiter. in fine. Famæ periculum æquiparatur periculo vitæ. †Immo ibi lata culpa æquiparai dolo, quo ad remouendũ tutorẽ, non quo ad infamandũ, ꝫm Ang. hic.

c ¶Nõ ęque. Idest nõ similiter fit famosus dãnatus ob culpam leuem, sicut ille, qui remouetur ob dolũ: fit tñ infamis de facto: sicut & aliàs q̃s fit famosus de facto solo, ut in conditionibus ex turpi cã descendentibus, ut ff. de act. & oblig. l. cessat. Itẽ in interdictis ex famosa cã similiter uenientibus, ut ff. de vi & vi ar. l. neq; vnde vi. Sed vr̃, ꝙ etiã ex culpa leui quis sit infamis, vt ff. de ijs qui no. infa. l. liberorũ. §. notaĩ. quæ est huic cõtra ĩ eo, quod ibi dicit, ignorantiam iuris nõ excusare ab infamia. Sed certè põt dici, ꝙ iuris ignorãtia sit lata culpa: qđ sic probo: qa oẽs debẽt scire iura, exceptis paucis, s. mulieribus, minoribus, & militibus, ut ff. de iuris & fac. igno l regula. C. de le. & cõ. l. leges sacratissimæ. C. de iur. & facti igno. l. cõstitutiones. ergo si q̃s ignorat, ẽ ĩ culpa Ignorantia iuris ẽ lata culpa.

pa

pa lata, cũ culpa lata sit id ignorare, ꝙ oẽs sciunt, ut ff. de uer. sig. l. latę culpę. Nõ est ergo mirũ, si est infamis, ut ff. eo. l. impuberibus. §. fin. Vel verius ſm Azo. lata culpa nõ infamat ꝑ sententiã dãnatũ, sed ipso facto fit, si est tale factũ, ut in d. l. liberorũ. §. notat. Et sic sunt tres casus, vbi lata culpa non cõparatur dolo: unus hic; duo in glossa superiori, quæ incipit, Scilicet leuem &c.

S Y L. ¶ Et hęc declaratio de lata culpa cõmuniter tenet hic per doct. & in l. quod Nerua. ff. depo. * Zasius tamen in intellecti. singul. c. 2. scribit duas esse latæ culpę species: unã uersutiæ, alterã ignauię: & latam culpam. uersutię, dolo cõparari: ignauiæ uerò nequaq̃: q̃ distinctio verissima uidetur, & innumeris exemplis in nostris Commen. cõprobata est.] ** Adde, ꝙ nõ pauci sunt effectus infamię facti, quos colligit Dec. in c. licet cãm. col. 6. de probat. inter quos est, ut hmõi infames repellanẽ ꝓrsus à testimonio in causis criãlibus & alijs arduis: & similiter in casibus, in quibus requirũtur testes integræ opinionis. alias etiã minus creditur eis.]

S Y L. ¶ Siquis autẽ. Casus. Quęrebatur, an pẽdẽte iudicio suspecti tutoris, administrare tenereẽ, aut posset tutor iam accusatus; & uidebaẽ ꝙ sic, quia quousq; nõ est declarat' suspect' ꝑ sñiam non debet ex sola accusatione priuari, ne medio tpe eidem præiudicium in administratione tutelę generetur. * Nam quid prodesset sentẽtia, si sola accusatio remoueturᵱ arg. c. uenerabili. de offi. deleg.] contrariũ tamen rũdetur, ꝙ immo interim administratio interdicit fauore pupilli. uoluit. n. l. prius pupillo ꝓuidere, postea remedia quærere, ar. l. fi. C. in q. ca. te. in inte. nõ est neceſ. nõ. n. administratio de facto auferet, sed potestas iuris de fcõ interdicit, seu suspẽdit pupilli fauore, prout declarat Saly. in l. eũ quẽ. C. eo. * ne irritatus multo minus ex fide quàm ante, in posterum tutelã gerat.] Sed tunc quęrebaẽ, an iudiciũ suspecti trãsiret ad hæredẽ. & uidebatur ꝙ sic. l. si cũ hoĩem. ff. de fideiuſ. * Lite enim cõtestata crimen morte non extinguit l. j. C. ex del. defun.] cuius cõtrariũ respondetur ea ratione, q a cã finalis huius iudicij ẽ terminata: nã tutor, q petebatur remoueri per iudicẽ, remotus est per mortem, & sic cã iudicij reperitur finita, quod non est in d. l. si cũ hominem. * Prętereà nihil dãni hac ex re pupillo irrogaẽ, quippe qui quodcũq; sibi debebit, poterit tutelæ aut negociorũ gestorũ, actionibus consequi.] No. ꝙ interdictio administrationis propter accusationem suspecti durat durãte lite. Item ꝙ morte accusari extinguitur accusatio suspecti.]

¶ Siquis autẽ suspectus postulaẽ, quo ad [a] cognitio finiaẽ, interdicit [b] ei administratio, ut Papiniano visũ ẽ. Sꝫ si suspecti cognitio suscepta [c] fuerit, posteaq; tutor vel curator decesserit, [d] extinguitur [e] suspecti cognitio.

¶ Si tutor latitat, ne pupillo ꝑ iudicẽ decernanẽ alimẽta, pupillo ĩ possessionẽ bonorũ misso, & dato curatore, ut suspect' remoueẽ. h. d. ex l. impuberib. §. pte rea. ff. eodẽ. Ang.

¶ Si quis tutor co-

a ¶ Quoad, idest donec.

b ¶ Interdicitur. Argumẽtũ, ut donec prælatus accusaẽ. ꝙ non debeat administrare ecclesiastica bona. & facit ad hoc. C. de sen. pas. l. fi. & ff. e. impuberibus. C. eo. l. eum quem ut suspectũ. & ff de sol. quod si fortè. §. j. * ¶ Ad. q. de prælato uide. c. uenerabili. ubi Abb. & alij, extra de offi. deleg. & de similitudine, quę est inter tutorem & prælatũ, uide Deci. in l. pactum curatoris. nu. ij. C. de pact. * post glo. notabi. in c. ulti. 5. q. 3.

Prælat' suspectus an sit ab administratione remouend'. S Y L.

c ¶ Suscepta. idest incepta.

d ¶ Decesserit. s. accusatione pẽdẽte.

e ¶ Extinguitur. q a non nisi ut ab ea

remoueat, intendit: sed ex quo mortuus est, verè remotus ē: & qđ hie dicit, si tutela morte tuto. finiatur: idē est, si quocunque alio modo finita tut. fit, ut ff. eo. l. pe. §. pe.

SYL. * ¶ Siqs tutor.

Casus Quæreba tur cū erant pupillo alimēta decernēda, si tutor latitet, ne decernantur, an ut suspect' remoueri possit, & quid agendū: & cùm decretum alimento rū spectet ad iudicem. l. ius alimentorum. ff. vbi pub. edu. deb. nō uidebat imputandum tutori, si latitaret: cùm enim iudex possit tutore inuito alimenta decernere, multò magis eo latitante. l. qui potest inuitis. ff. de regu. iu. cuius contrariū deciditur, quia cùm alimenta sint decernenda pro modo pimonij. d. l. ius alimentorū. & in hoc uersetur maximè officium tutoris, q & uires patrimonij nouit, & æris alieni summā, meritò qñ tutor in hoc deficit in officio suo, iudex uerū seruandarū causa mittit pupillum in possessionem bonorū tutoris, & quæ ex illis mora deteriora futura sunt, dato curatore, distrahi pñt: immo & tanquā suspectus remoueri potest, cùm latēdo se suspectum sua sententia fecerit. l. impuberibus. §. fin. ff eod. Nota summarium.]

piā sui nō faciat: vt alimēta pupillo decernant, [a] ca uet epl'a diuorum Seueri & Antonini, vt [b] in possessionē bonorū ei' [c] pupillus mittat: [d] & quę mora deteriora futura sunt, dato curatore, distra hi iubētur. Ergo, vt suspectus remoueri poterit, q nō præstat alimenta.

¶ Tutor pro eo, q p mendatium ne gat, alimenta pupillo posse decerni, remittitur ad Præfectū puniendus. Idē in eo, qui per pecuniā tutelam acquisiuit: Et in liberto, qui ma le administrat. h. d. ex l. ij. & iij. §. tu tor qui. ff. e. Aret.

a ¶ Decernantur. per iudicem.

ADDITIO. Ita q semp. ex reditu patrimonij aliquid supersit. l. ius alimentorum. ff. ubi edu. de Ang.

b ¶ Vt in possessionem. Sed & mulcta indici poterit, ut ff. de arbi. l. non distinguemus. §. si arbiter & facit ff. eo. impuberibus. §. fin.

SYL. * ¶ Puto ego uel remouendū, uel seruandum modū traditum hic, ut in l. fi. ff. ubi pup. edu. deb. ut scilicet curatore addito decernant alimenta.]

c ¶ Eius. Aliàs est tutoris in rex. aliàs non est: sed tñ subauditur, vt ff. e. impuberibus. Sed alij dicunt eius scilicet pupilli: ut ita administratio tutori auferatur.

SYL. ¶ Hæc opin. falsa est: qa nō esset cōtumacia tutoris punita: idcò tene primam. præterea non esset bona grāmatica, si uerba ad pupillū referantur.

d ¶ Mittatur. Causa custodiæ: non ut ex eis alatur, sed ut cautum sit pupillo, si male gessit tutor, sj đ suo, ut ff. ubi dub. edu. debe. l. fin. in fine.

SYL. ¶ Sed si quis præsens. Casus clarus est: rō. n. dubitandi in singulis tribus casibus erat, quia satis uidebat tutorem ut suspectū remoueri, & pupillū mitti in possessionē bonorū, ut supra proxi. l. sed contrariū rñdetur: q immo ulterius punitur: ratio autem primi dicti est, quia cū delinquat hic tutor circa uitā pupilli, cùm dicitur necare qui alimēta denegat. l. necare. ff. đ li. agn. meritò uenit magis puniendus. * In secundo uerò casu hoc operatur odiū illius, q corruptis iudicis ministris, ut negligēter de uita, & morib' inquirerent, tutelā redimit: neq. n. interest id agere quenq, ut corrupta fide, inquisitionis tutor constituat, an bona fide cōstitutū uelut prædonem in bonis alienis incūbere. l. iij. §. tutor. q. ff. e.] In tertio autē maius uinculū, quo tenet & astringitur filijs patroni libert', facit ut q plus tenet, plus delinquat. l. si mādato. §. j. ff. man. Not. q tutor mētiens de facultatib. pupilli, ut careat alimentis, punitur. Itē q iudex nō habēs alicuius rei uel facti iuris-

iurisdictionē remittit ad cōpetentē. Item ꝙ tutela non pōt redimi pecunia, aliàs punitur. Item ꝙ idem est in liberto. qui fraudulenter gerit.]

a Si quis, scilicet tutor.

b Decerni. Puta si negat alimenta posse decerni. i. dari: & q̄d seq tur, si hoc per mendacium &c. sit de responsione. † aliàs verbis.

c Per mendacium. Quid si nō dicat p mēdaciū, imo verū dicat, nunqd de suo alere teneti? Rñ. nō. vt ff. vbi pu. edu. debe. l. 3 §. fin.

** Adde, ꝙ hoc casu ei debēt p̄stari alimēta ex venditione mobilium, & si hęc quoq; nō sufficiūt, immobilium, vt Iacobo ab Arena visum est. † aliàs verbis.

& rectè, nā si licet ea distrahere æris alieni soluendi gratia, quanto magis id licere debet necessitate famis?]

d Remittendum. Sed non remouendum, vt ff. eo. l. tutor. §. tutor.

e Placuit. Hoc ideò, quia maior pœna imponetur, quàm remotio, vt ff. de offi. prę. vrb. l. j. §. item solent.

f Remittitur, s. puniendus extra ordinem, vt ff. de tut. l. in eos.

** Adde, ꝙ cognoscens extra ordinē de crimine, potest imponere pęnam arbitrio suo, vel grauiorem, vel leuiorem pro qualitate delicti. l. hodie. ff. de pęn.] Et nota hic arg. contra eos doctores, qui pecunia data sibi acquirunt scholares, vt ff. de offi. pręfe. vrb. l. j. §. item solent, & in auth. vt ea quę dicuntur insinua. §. j. coll. 5.

¶ Sed si quis [a] pns negat pp inopiā alimēta posse decerni: [b] si hoc per mendaciū [a] dicat, remittēdū [d] eū eē ad Præfectū † vrbi puniendum, placuit: [e] sicut ille remittit, [f] q data pecunia ministeriū tutelæ acqsierit, vel redemerit.

¶ Libert⁹ quoq;, si fraudulēter tutelam filiorum, vel nepotum patroni gesſisse probetur, ad Præfectū † vrbi remittitur [g] puniendus.

g Remittit. ob hoc ꝙ vt ingrat⁹ accusari p̄t, vt C. de li. & eorū li. l. libertis. & sa. C. eo. l. j. & ij. ff. eo. l. libertus.

Nouissimè. Caius. Quęrebat, an satis offerente eo, qui tutelam dr̄ fraudulēter administrare, sit remouendus: & videbat, ꝙ nō, qa cū satis sit satisfactū indēnitati pupilli, nō est curādū quis administret: mala. n. administratio resarcietur p tutorē: cōtrarium dr̄ ratione satis mota li allegata in hoc pulcherrimo text. quā no. [a] Itē quia longè melius est in tempore damno occurrer, quàm postquā fuerit illatū, confugere ad remedia, quib. resarciat. l. fi. C. in qui. cau. in inte. resti.] No. non esse stādum cautioni, vbi periculū apparet. Itē ꝙ non est dāda occasio delinquēdi. Itē ꝙ plus valet boni mores, q̄ diuitię.] SYL. † Cōcor. c. ij. in gl. fin. extra de sol.

¶ Qui fraude administrat, remouet, et si satisdet: & mores, nō diuitiæ in tutorib. attendunt. h. d. ex l. suspectus fieri. cū l. sequen. & l. suspectum. ff. eo.

¶ Nouissimè [h] āt sciēdum est, eos, q fraudulēter tutelā administrant, et si satis offerāt, remouendos eē a tutela: q † satisdatio tutoris ꝓpositū maleuolū n̄ mutat, sed diuti⁹ grassādi [i] ī re familiari facultatē p̄stat. [k]

h Nouissimè, i. in vltima parte hui⁹ tit. sic ff. de insti. l. nouissimè. nam & ibi in vltima parte tractatus sui Vlpianus ponit, Nouissimè.

i Grassandi, i. delinquendi. vel. i. animandi ad delinquendum: sic ff. de pę. l. capitalium. §. grassatores. inde grassor grassaris. i. nitor ad malum. Grassor grassaris. SYL.

* Grassari est impetu, & auiditate quadam ferri ad nocēdum: vnde & qui uias obsessas tenent, grassatores dicti videntur. d. §. grassatores. quod plenius in Anno. declaraui.]

K Præstat. facit. ff. e. l. suspectus. & l. qa satisdatio. Et facit in ar. ad q. talē a si emi

Suspectū[a] † enim cùm putamus, q moribus talis est, vt suspect9 sit Enimuero tutor vel cura tor, quāuis paup sit, fidelis tamen & diligens, remo uendus [b] non est quasi suspectus.

¶ Finis primi libri.

† aliàs suspectū ēt cum putamus.

si emi librum, & anteq̄ soluam pretium, comperiam alienum, vel vitiosum, ꝙ non tenear soluere pretium, quia expedit potius non soluere, q̄ cautionē de reddendo in causam euictionis vel vitij recipere: q bus consonat. ff. de cōpensa. l. ij. aliàs. 3. Praeterea lex dicit, ꝙ non debet quis se cōmittere fragilitati cautionis. ff. ad Trebel. l. cogi. §. idem quaerit. & C. in quib. cau. in integ. rest. l. fi. & C. quando li. vnicuique. l. j.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ & vbi compertum est rē esse alienā,* & super ea mota est lis,] dato mihi fideiussore, teneor soluere pretium. l. si post. C. de euic. qui fideiussor. non solum obligari debet pro illa lite, sed pro quacunq; euictione in futurum. vt est text. notab. in l. vlt. ff. de rescin. vend. vbi Bar. si verò non sit mota lis, potest emptor venditori pretium petenti opponere exceptionem non liberae, & secundum gl. in l. qui rem. C. de euic. de qua materia, item quid si res vendita, reperiatur alij obligata, vide Ang. & Ias. hic: & Salic. in d. l. si post qui tangit quaecunq; in dubium venire possunt in hac materia. Sed quoties res empta detegit esse vitia, dic ꝙ si emptor eā nō fuisset empturus, si vitiū sciuisset, habet locū actio Redhibitoria: sin autē empturus quidem fuisset, sed minoris, & tunc datur actio Quanto minoris.]

ADDITIO. Nota ꝙ quotiescunq; imminet euictio in limine contractus ante solutionem pretij, emptor non tenetur soluere pretium, nisi venditor det idoneos fideiussores. d. l. si post perfectam. C. de euic. per Bar. de quo in l. j. §. stipulatio duplae ff. de prę to. stipulatio. & an venditor compellatur satisdare iure actionis, vel ope exceptionis, dic ꝙ ope exceptionis, & solum tenetur respectu illius duntaxat mouentis quaestionem, d. §. stipul. & ibi per Bar. Ia.

a ¶ Suspectum. nam tutorem suspectum non facultates paruae, sed fraudulenta vel calida conuersatio in rebus pupillaribus commendat, idest probat: haeres vero solis facultatibus paruis suspectus habetur creditoribus, vt hic & ff. de priuileg. credit. l. si creditores.

* ¶ Ratio differentiae est, quia creditores nihil aliud agunt cum haerede, nisi vt eis satisfiat eorum creditis, & statim atq; satisfecit, nihil praeterea possunt praetendere: At tutores non pecuniam praestare debent: sed fidē: ideò ex morib. & fide aestimādi sunt.]

b ¶ Remouendus non est. Immo videtur ꝙ sic, vt C. de tuto. & qui non satisde. l. ij. quae est huic contra. Solu. ibi non repellitur propter paupertatem, sed quia non satisdabat. hic autem satisdedit.

¶ Dic ꝙ sol. gl. est vera, & patet ex tex. nostro ibi, Remouendus non est qua si suspectus. non enim dicit non esse remouendum, sed non esse remouēdum quasi supectum, si fidelis, & diligens sit: potest tamen repelli eo, quia ob nimiam egestatem satisdare non valet, & ita concordat cum l. ij * Et haec, cùm agitur de remouendo seu repellēdo tutore, procedunt. nam alioqui potest inops, qui ad tutelae onus vocatur, se excusare si velit, vt subdit glo. ex §. sed & s̄. tit. j. & ideò grauissimè errarunt, qui non distinguentes casum remotionis à casu excusationis, solutionem nostram, immo Accursij, impugnare tentarunt.] SYL.

Posset tamen iste excusare: quod dic vt s̄. tit. j. §. sed & propter paupertatem. Est tamen huic curator adiungendus, vt supra de cura. §. interdū. & C. eodem. l. pietatis. & C. de peric. tuto. l. j.

Finit Liber Primus.

INCI-

INCIPIT SECVNDVS LIBER.

¶ De rerum diuisione. &c.

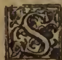
Cõtinuatio. Dictũ est de psonis, sequit̃ de rebus, vt pmisit s̃. de iure natu. gen. & ciui. §. fi. de qb' dicit vsq; ad tit. de oblig. Et in hoc medio dr̃, qualiter acqrunt̃ res iure naturali, vt à §. singulorum, vsq; ad titulum de vsucapionib'. Item qualiter iure ciuili, ut ab inde in antea. Item qualiter iure singulari, vt vsq; ad tit. de test. Item qualiter per † vniuersitatẽ, vt ex testamẽto, vel ab ĩtestato, vel simili modo. vt à titulo de testẽmentis vsq; ad titulum de obligationibus. Accur.

† Istã glo. tenet & sequitur Ang. hic.

INCIPIT liber secundus.

¶ De rerum diuisione, & acquirẽdo ipsarum dñio.

¶ Quia principiũ huius tituli ponit continuationẽ, & duas rerũ diuisiones, ideo nõ summat. sumptũ est ex l. ij. ff. eo. Areti.

SVperiore lib.[a] de iura psonarũ exposuimus: modò[b] videamus de rebus, q̃ vel in nr̃o pr̃imonio,[c]

Diuisio. SVperiore libro. ¶ Iste tit. diuiditur principaliter in duas partes. Primò cõtinuat istũ librũ ad præcedentem. Secundò incipit tractatum. Secunda ibi, Modo videamus. Item ista secunda subdiuiditur principaliter in duas partes. Nã primo ponit de rebus communibus iure naturali, de publicis, & de ijs, quæ sunt vniuersitatis, & de ijs quæ in nullius bonis sunt, & oĩa ista per exẽpla clarificat. Secũdò ponit, qualiter res acquirant̃ de iure gentium, & efficiant̃ priuatorũ. Secũda ibi, Singulorũ aũt. Et illa secũda subdiuidit̃ loco suo. Redeo ad primã, q̃ subdiuiditur i. quatuor partes. Primò ponit exẽpla de cõibus. Secundò de publicis. Tertiò de ijs, q̃ sunt vniuersitatis. Quartò de ijs, q̃ nulli' sũt. Secũda ibi, Flumina. Tertia ibi, vniuersitatis. Quarta ibi, Nulli' ãt. Are.

¶ Casus in distinctione & diuisione non figuratur. Not. est distinctio rex. Item q̃ continuatio facienda est. Itẽ q̃ dictio, modo, est demonstratiua præsentis temporis.] SYL.

a ¶ De iure personarum. Ab illo ti. de iure personarum vsque huc.

b ¶ Modo. Sicut promisimus. s̃. de iure natu. §. fina.

c ¶ Patrimonio. Scilicet aptitudine: aptæ enim sunt esse in patrimonio, vt res pro derelicto habita.

¶ Hanc suppletionem aptitudinis reprehendit hic Ang. ostendens, q̃ litera de se plana est.] SYL.

¶ Res in pr̃imonio nr̃o, seu in bonis nr̃is ea esse dicuntur, quas possidentes, exceptionem: amittentes aũt ad eas recuperandas, actionẽ hẽmus. l.Rẽ. ff.de acq. re.do. vbi vide auream gl. distinguentem, quãdã res dici in bonis nr̃is, aliàs extra, alias nec in bonis. nec extra, aliàs ex bonis.

a ¶ Vel extra. s. aptitudine: quia nõ sunt aptæ, vt sint in patrimonio, ut sunt res sacræ, vel religiosæ, vt j.eo.§.nullius. Interdum tñ dictæ res sunt in patrimonio, vt si ab hostib. captæ sint, vt ff. de religio l.cum loca.

b ¶ Hñt. Talis diuisio hic sumitur. Rerum. n. aliæ sunt in patrimonio, aliæ extra: q̃ videtur insufficiens, nã aliæ sunt, nec in pr̃imonio, nec extra. vt seuitutes, vt ff. de vsufru.l.e.j.cõtra. Sed Io. dicit, ꝙ hic pueris loquit̃ simpliciter: nam q̃dam pro docẽdis pueris dãr, quæ alias non dicerentur; ut ff.de ac.& obli. l.obligationum. in fi. quod non est verisimile, ꝙ pp pueros malè loquat̃: vñ non placet. Alij dicunt, hic de corporalibus rebus tm̃ loqui: quod est falsum. qđ colligitur ex continuatione huius titu. ad sequentes. Nos dicimus seruitutes esse in bonis, cũ earũ noĩe agamus, & excipiamus, vt ff.de acq re. do. l. rem. & l.statuas. quod aũt in d. l.dr̃, eas non esse in bonis, nec extra: dicit ideò, q a per se non censentur: vt est possessio tigni in domo positi: quia non intelligitur tignum, dum durat domus, per se, vt ff de vsucap.eum qui.

Seruitutes sunt ĩ bonis nostris.

SYL.

¶ Et hæc gl cõiter approbatur. *serui tutes. n. in bonis computantur: verũ dictio (id) quæ habetur in d. l. j. non est referenda ad seruitutem, sed exponere oportet, id, scilicet ius, cuius vsusfructus legabat̃, dũ est apud dominum, non põt tanq̃ seruitus annumerari bonis illius, cum rei suæ nulla possit esse seruitus. l.in re cõmuni, ff.de ser.vrb.præd.& cũ nõ sit, nec potest consequenter dici extra bona, q a nõ entis nullæ sunt qualitates. & ille est verus intellectus illius. l. qui plenius expositus hic in Commen.]

vel extra[a] pr̃imonium nr̃m hñr.[b] Quædam[c] enim naturali iure cõmunia[d] sunt omnium,[e] q̃dam publica,[f] quædã vniuersitatis[g] q̃dam nullius,[h] pleraq; singulorum. q̃[i] ex varijs causis cuiq; acquiruntur, sicut ex subiectis[k] apparebit.

ADDITIO. Quia non põt stare sine re, vel persona, cuius sunt. l. si aliena. §. hoc iure. cum si. ff. de vsuca Ang.

c ¶ Quædam. hic fit alia diuisio.

d ¶ Communia sunt. Non tamẽ agitur communi di. secundum Pla. SYL.

* ¶ Nam iudicium cõi di. inductum fuit ad diuidendas res, ex quarum cõione poterant oriri discordiæ: hæ vero, q̃ hic ennmerantur, cùm dñia distinguerent, relictæ sunt in naturali illa cõione, quia ex eorum vsu non videbatur perturbari tranquillitas humanæ societatis, sed potius earum diuisio præbuisset mãm rixarum.]

e ¶ Omnium. s. usu, non proprietate, vt dicitur. j.eo §.& quidem.

f ¶ Publica. Publica. i. quasi populica, s. omnium populorum, vt j. ti. j. §. consequens. & j. eo. §. flumina. Aliàs dicitur publicum, quod est huius populi, vel illius tãtùm, vt campus Martius, vt C.de sacros. eccl l.fi. & hoc dicitur magis vniuersitatis. (tis.

g ¶ Vniuersitatis, vt j. e. §. vniuersitatis.

h ¶ Nullius, vt j. e. §. nullius.

i ¶ Quæ. s. quæ sunt singulorum: nec enim ad superiora refertur.

K ¶ Et subiectis j. e. §. singulorum: vsque ad fi. titu.

¶ Et quidem. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primo ponit dictũ. Secudo ex dicto infert. Tertiò illationẽ restringit. Quartò rõnem restrictionis assignat. Scd̃a ibi, Nemo. Tertia ibi, Dum tñ. Quarta ibi, quia non sunt. Angel. Diuisio.

¶ ... in declaratione primæ partis distinctionis non figuratur, aliter: cuius rõ in aperto est, quia cũ hmõi natura ita comparata sunt, vt omnibus pateat, in diuisione dñiorum de iure gentium

gentium cōia remanserunt. No. quæ dicantur cōia de iure gentium. Item q ius gentium appellatur ius naturale. Itē q accidentia concreta debēt regulari sm eorū subiectum. Item q litus maris n̄ prohibetur alicui, dummō ab ędificijs ibi dē positis abstineat.

a ¶ Naturali iure. i. iure gētiū, quod est naturali rōne inductum, vt ff. de iust. & iur. l. omnes. §. qd verò. de quo hic loqui tur, vt j. eo. §. singulorum † & in fin. huius. §. nam iure naturali primæuo etiam alia essent communia.

¶ Aer, aqua profluens, mare, & littora sunt cōmunia quibus quiuis uti potest, dummodo a rebus singulorū abstineat. h. d. ex l. 2. & l. nemo. ff. eod. tit.

¶ Et quidem naturali a iure cōia b sunt oīum hæc, aer, † aqua pfluens c & mare, d & per hoc e littora maris. Nemo igit ad litt9 maris accedere phibet: dū tñ † villis, f g & monumentis, g & ędificijs h

† Tu dic, immo q de iure

SYL. ¶ Quāuis Christ. hic dicat glo. solere reprobari: pro ea tñ est tex clarus hic in fin. vbi postea dicit ædificia iuris g. non esse sicut est mare.]

SYL. nāli primæuo, q a qñ Imperatori placuit d iure gentiū intellige, re, illud exp̄ssit, vt in §. ripa. rū. & §. lit torū j. eo. nec ob ar. gl. q a iuś gētiū iuri nāli d rogauit quā tū ad alias res: aliās ñ eēt dīa ī ter i9 cōe, & publicū & m oēs Doc. hic. † & l. vendiror. in prin. ff. cō mu. pdi.

b ¶ Cōia. Non tñ agitur cōi diui. sm Plat. nisi postquam facta fuerint occupantium. Et quod dicit omnium, i. vsu, non proprietate, vt prædixi.

* ¶ Adde tñ, q in mari p̄t quis ius pprium acquirere, vel ex longa cōsuetudine, vel ex priuilegio. l. sanè. vbi gl. ff. de iniu. & iō videmus Dños Venetos ex longa consuetudine hře iurisdictionem in eorum mari, quod tradit Bar. in l. vlti. §. si quis. eo. tit.]

c ¶ Profluens, i de cœlo cadens.

* ¶ Adde, q Theophyl9 vertit, τὸ ὕδωρ τὸ ἀέναον, qd sonat, aqua sp fluēs, ne quis putet hic agi de aqua pluuia.]

d ¶ Et mare. Sic ff. de iniur. l. iniuriarum. §. si quis me prohibeat. †

e ¶ Et per hoc. i. per p̄ns, cū sit accessio maris, arg. j. e. §. si tñ. Sed ꝯ ff. ne qd in loc. pub. l. littora, vbi dr littora esse populi Romani. Sed illud est verum quo ad iurisdictionem: vere tamen sunt communia, vt hic. sic. C. de quadri. præ. l. bene à Zenone. secus in ripa fluminis, q̄ non est publica, licet tamen sit publicū, vt j. e. §. riparum.

ibi, sed proprietas. Et p̄t esse rō: quia inundatio fluminis raro venit: & iō esse p̄t vtilitas in proprietate ripæ: at mare assiduè inundat: vñ paruula eēt utilitas: non ergo proprietas quæritur, vt C. de bo. quæ lib. l. fi. §. fin.

¶ Dic tria consideranda: primo vius: & hic est d iure nāli primæuo cōi omnibus animantibus: secundo pītās acquirēdi dominium per occupationē: & hæc est de iure g. & solis hominib. conuenit: tertio iurisdictio & protectio: & hæc est populi Romani. solutio tamen gl. hic communiter tenetur.

SYL. † Cōcor. l. iniuriarū §. vl. ff. de iniu.

f ¶ Villis. ab alio positis: & hēt duas significationes. dicitur. n. casa vel insula qdam, in qua non habitatur, sed vel retia ponuntur, vel pp aquam illuc confugitur, vel fructus reponuntur, vt hic, & ff. de vsuf. arborib. in princi. Si verò habitaretur, esset pdiū vrbanū, vt j. de seruit. prę. §. prædiorū. Itē dicitur villa congregatio hominum.

† aliās, à villis.

* ¶ Villas accipe hic, & in d. l. arborib. q cunque ædificia in littore fcā uel ad habitādū, vel ad pisces, aut fructus reponendos, uel alia quauis cā in §. vero Prædiorū: villa accipitur pro rure.

SYL.

g ¶ Monumentis. Quid sit monumētum, habetur. ff. de relig. l. ij. § monumentum.

* ¶ Latiùs hoc declarat in l. monumētum. e. ti dīq; à monendo: sed munimentum a muniendo. nā munimentum est, qd alicuius loci muniendi causa factum est. l. funeris. eo tit.]

h ¶ Aedificijs, sc. alijs.

** Hinc igit no. q licet ædificari ī mari, & littore, & ædificiū fieri ædificantis. qd intellige, nisi vsus publicus impediret. l. in littore. ff. ne qd in loco pub. aut ædificando aliquis damnum sentiret. l. ij. §. aduersus. eo. tit.]

Non

a ¶ Non sunt iurisgentium, i. communia de iuregentium, sicut est mare: immo eorum, qui ibi ædificauerunt, † vt ff. eo. l. intantum.

b ¶ Sicut est mare. hic continua, qđ est j̄. statim. §. est aūt &c.

† Dūmō iustè ædificauerit. l. cū đ decreto p̄toris: al's. p quē libet iure publico p hiberi p̄t, ſm Ang. hic.

† aliàs se abstineat.

† alias sicut & mare.

¶ Flumina. Casus nō figurat, qa ponit mera declaratio terminorū, q̄ s. publica sint. Ideò aūt volunt. ll. hæc remanere publica, qa nullā ptrouertēdi locū hr̄e videbatur illorum communis vsus.] No. flumina, & portus esse publica. Item ꝙ piscandi ius in eis oībus cōe est. Item qđ sit littus.] cit eisdem retentis terminis.]

ADDITIO Et dr̄ constitui in possessione piscandi, qñ iste, qui primo piscatus est, prohibuerat alios volentes accedere piscatū, & isti ꝓhibiti acqeuerāt prohibitioni, nec counenerant. Et hæc faciūt ad q. vtrum ille, qui tenuerit molendinū p xxx. annos in aliquo flumine, possit alios prohibere, ne ibi molēdinū habeāt. Chri.

† se abstineat: qa ñ [a] sunt iurisgētiū, † † sicut est mare. [b]

¶ Flumina & portus sunt publica: ideoq; ius est ibi oīb. piscādi. & littus dr̄ quatenus hybernus fluctus maximè excurrit: h. d. ex l. nemo. in fi. ff. eo. & l. littus ff. de verb. signifi.

¶ Flumina autem oīa, [c] & † portus, publica sunt: iōq; ius piscandi omnibus [d] cōmune [e] est in portu, fluminibusq;. † Est [f] autem littus maris, quatenus hybernus [g] fluctus maximus excurrit. [h]

** † Diffinit ī l. portus ff. de ver. sign.

† l. pu. alias secus. l. i niuriarū. in fi. ff. de iniu.

c ¶ Flumina aūt omnia. i. perpetua, vt Padus, & Rhenus: quædā. n. sunt priuata, vt fossata in agris posita, quę crescunt, & decrescūt, q̄ qñq; eurrūt, qñque non, vt ff. de flumi. & ne quid in flumi. l. 1. § 2. & ff. eod. nemo. in fin.

d ¶ Omnibus. Nec q. fuit primo lōgo tp̄e piscatus, aliū superuenientem repellere pōt, ut ff. de vsuc. l. fi. nisi fortè spatio triginta annorum. vt ff. de diuer. & temp. præscr. si quisquā. Vel ſm Ioan. intellige hanc l. si quisquam. quando erat in possessione piscandi.

SYL. ¶ Adde, ꝙ si uolumus acquiri ius ex p̄scriptione, & nō acquirit: an consuetudine. & acquiritur, ita cōiter resoluunt Doct. de quo latissimè vide Ioā. Fran. Balbum in trac. p̄scrip. in 6. q. 4. par. 5. par. prin. col. 2 t 5. nisi sit præscriptio tāti tp̄is, cuius initij memoria in contrariū non existat. * Verior tñ est intellectus ad l. fi. quē ibi tradit Pau. de Cast. ꝙ qui solus pluribus annis piscatus fuerat, tp̄e prohibitionis iam desierat esse in quasi possessione piscādi: hunc. n. intellectum innuere videtur illa disiunctiua (vel) quæ ſm Bal. in l. filiæ. C. de coll. diuersitatem indu-

e Cōmune. idest in communi oīb. patet: non autē est cōmune, immo publicum, secundum Io.

f ¶ Est autem litis, vt ff. de verbo. signific. l. littus.

g ¶ Hybernus. i. hyemalis, quando vēto vnde trahuntur: q. d. quantumcunque mare aliquo tempore plus extenditur in hyeme, uel æstate, tantum est littus eius.

h ¶ Excurrit. hic continua, quod est j̄. eo. §. littorum.

* ¶ Riparum. Casum non expedit figurare, dubium tñ poterat facere, ꝙ exemplo littorum, quæ (vt dicit in §. seq.) eiusdē iuris sunt quo ad usum & proprietatem, cuius est mare, ripæ quoq; naturam fluminum ēt quo ad proprietatem sequi dr̄ent. Quo non obstante dr̄, ꝙ vsusquidem riparū publicus est, sicut & fluminis, eo ꝙ alias vsus fluminis inuitus esset, nisi liceret ad ripā accedere. aliquo. n. cōcesso intelligūn̄ concessa esse oīa, sine quibus illo vti non possemus. l. ij. ff. de iurisd. om. iud. sed proprietas earū illorū est, quorum prædijs adhærent, cuius rei rōnem reddit Bal. in l. riparum. ff. e. quia & si ruant, vel aliter vitientur, ex eorundem p̄dijs deficiēdę sunt. l. si locus. ī fi. ff. quēad. ser. amit. * nā cuius est onus, eiusdem & cōmo- SYL.

dum esse debet.c.cui sentit.de reg.iu. lib.6.] Nota summarium.]

a ¶Riparum Idest fluminis.

* ¶Discrimẽ ripę, & littoris expressit etiã Ouid lib.1.Metamor.cùm loquẽs de fluminibus influẽtibus in mare,ait; Campo; recepta, liberioris aq̃, Pro ripis littora pulsant. Ripam autẽ diffinit Vlpia l.1. de flum. & ne quid in flum. esse id, qđ flumen cõtinet, naturalem rigorem cursus sui tenens.]

** Adde, ꝙ ꝯfinia ripę sunt à loco, quo primum à plano vergere icipit vsq; ad aquã.l. pen.ff.de flu.& ne quid in flu.

† Aliàs publicus est, & iure gẽtium.

** † Facit l.fluminũ. ff.de damno infec. in princ.

† Aliàs applicare.

¶ Vsus riparũ publicus est: proprietas verò illorum est, quorum prędijs adherẽt. h. d. ex l.riparũ.ff.eod. Aretinus.

¶Riparũ [a] quoq; vsus † publicus est iure gẽtiũ,[b] sicut † ipsius fluminis. Itaq.naues ad eas † appellere, funes arborib. ibi natis religare, onus aliqđ in ijs reponere, cuilibet liberũ est, sicut p ipsum flumen nauigare. Sed proprietas earũ [c] illorum [d] est, quorũ pdijs † adhęrẽt:[e] qua de cã arbores quoq; in eisdem [f] natę, eorundem [g] sunt.

¶ Vsus littorũ est publicus de iure gentiũ, sed proprietas eorũ nullius est, sicut ipsius maris. Aret.

¶Littorũ [h] quoq; vsus public9 [i] ẽ, &c

& C.de Iudę. nemo exterus. & ff.sol. matri ẽt.§.licet. Sed ꝫ credo, vt ff.de vsu & hab l.fi & de vsufr.si cuius.§.liẽ Nerua (aliàs est in l. æquissimum.).

* Et hæc verior rõne publicę vtilitatis, si simul veniũt: secus si vnus post aliũ, gl. in l. nemo. ff.eo. & declarat hic Christ. SYL.

¶ Littorum. † Aliàs hęrent.

Casus. Querebatur de littoribus, & eorũ usu, cuius iuris sint, & videbãtur cõia, vt s. dictum erat in §.j. Tamẽ contrariũ dicitur, ꝙ immo eorũ vsus publicus est: & hoc est ex eo, quia ibi non loquit de vsu, sed de ipsa re, & de ipso mari, & littoribus. illa n. sunt communia: vsus verò eorũ est publicus, prout declarant Bal.& Christo.hic. No. ꝙ vsus littorũ publicus est, sicut maris. Item ꝙ licet ędificare, siccare retia, & huiusmodi. Item ꝙ proprietas littorum in nullius bonis est. Item ꝙ illud, quod est omnium, potest dici esse nullius.]

¶Iurisgentium.i. de iuregentium. vel idest omnibus gentib. publicè patet.

c ¶Earum. scilicet riparum.

d ¶Illorum.s.hominum, quorum &c.

* ¶ Rationem reddit Aldobr. in figuratione casus.]

e ¶ Adhærent. Sed quid si via publica est in medio inter flumen & agrum? Respon. idem quod hic, vt ff.de acq. re.dom l Martius.

** Idẽ de fossis existẽtibus inter viam publicam & agrum, sm Veron.de seruit rust.præd. c.de ripa ..Item declara hanc tex. vt licet riparum proprietas sit illorũ, quorum prædijs adhærent, tñ non possunt disponere de ripis, sicut alij dñi de re sua, quia vsus est publicus, & ideò deteriorare non possunt, arg l.pen.& fi.ff.de vsu & habit.

f ¶In eisdem.scilicet ripis.

g ¶Eorundẽ. Sed quid si piscator vult ligare, dñs vult incidere? Vr dominus præferendus, vt s. de ijs qui sunt sui vel alie.iur.in fi.ibi, nec cuiquam &c.

h ¶Littorũ. Scilicet maris, vt sequit.

i ¶Publicus. s.eo §.& quidẽ. ibi,& p hoc &c.contra. Sol.dicit Pla. oĩa cõia esse publica,& econtrà, s.ratione quorundã vsuum: vt ecce tam mare, q̃ flumina,& littora,& ripę, in vsu animantium sunt,& in bibendo,& in abluendo,& commorando, & similibus, quæ exigit natura: sed ius piscãdi, quod in his est, solum competit hominibus,& retia siccandi,& quędam similia: portus tamen dicitur esse publicus, non communis. Sed Ioan dicit nulla cõia esse publica, vel econtrà; ea enim demũ sunt communia, quę cùm sint in vsu omniũ animantiũ, occupantibus conce-

conceduntur:vt lapilli, & gemmæ in littore maris,vt j.eo.§.item lapilli.& ff. eo.itē lapilli. Sed publica non solùm nō conceduntur occupāti,immo inter dicta proponunt,ne quid in eis fiat,ut ff. ne quid in loco publi. & de flum. & alijs titulis. Præterea quō potest esse, quod ait Pla.cùm in diuisione supra posita velut duę species oppositæ ponātur, commu nia, & publica, vt s. eod. in princ. & quod dicit hic publicus,idest communis:vel publicus quoad vsum,† commu nis vero quoad proprietatem.

† aliàs imponere.

*

† l.dominium. sic infrà §. in terdū.hoc eo.tit.

iurisgētiū, a sicut & ipsi b maris: b & ob id cuilibet liberū est casā ibi † ponere,i quā se recipiat, sicut retia c siccare,& ex mari deducere. Proprietas † autē eorū d pt intelligi nullius e esse, sed eiusdē iuris esse, cuius & mare, & q̄ subiacet mari, terra, vel arena.

¶ Quæ sunt cōia ciuitatū,dicuntur vniuersitatis. h.d. ex l.in tm. §. vniuersitatis. ff.eod.

¶ Vniuersitatis f sunt, nō singulorū,† quę in ciuitatibus g sunt, theatra, h stadia, i & his similia, k & si qua alia sunt cōmunia ciuitatū.

S Y L.

†Et tūc uera est opinio Pla.ut commu -- nia dicantur,sed nō eō, nisi respectu quorūdam usuum.

¶ Et hæc opi.tenenda est:& sic opinio cuiuslibet in casu suo vera est, vt declarat hic Christoph.

a ¶ Iurisgentium. i. de iure gentium.

b ¶ Maris scilicet est.

c ¶ Sicut retia. Hyste:on proteron. i. ordo conuersus, vt ff.eo.riparum.

d ¶ Eorum. scilicet littorum.

e ¶ Nullius. idest hominis singularis: omnium autem sunt: & sic differt ab illo.§.nullius. j.statim posito.

S Y L. ¶ Vniuersitatis. Casus nō figuratur in positione declarationis,seu descriptionis:si tamen vis formare, dic q̄ ista videbantur publica vniuersitatis l.inter publica ff de verb.sign.quasi populica, idest illius populi. sed contrarium dicitur, quod immo sunt vniuersitatis,quia publicum in hac materia non capitur pro eo,quod est vnius populi, sed vniuersorum populorum, vt declarat gl.c.infrà eod.§.No summa. Item no:quæ dicantur vniuersitatis.

f ¶ Vniuersitatis. Quæ etiam publica quandoque dicuntur. i. vnius populi, vt C.de sacrosā.eccl l si.in prin. Sed aliter accipitur s.eod.§.flumina.nam loquitur ibi de illo, quod est publicum omnium populorum.

g ¶ In ciuitatibus.Et ciuitatum sunt.

h ¶ Theatra.A theotando,idest inspiciendo, vt in arena Veronensi. Theatrū

¶ Dic, quod est dictum a θεάομαι hoc est video: Latinè dici potest spectaculum.] S Y L.

i ¶ Stadia. Stadium est octaua pars milliarij, quod Hercules currebat vno anhelitu, vt legitur in historijs. Stadium.

* ¶ Hic accipitur pro loco, in quo homines, vel equi, ludorum causa currunt: quē Latini curriculum vocant, sic Cic. in Tusc. In stadio Censores exclamant.] † aliàs ueluti qui a. S Y L.

K ¶ Similia.Quę sunt ad delectationē populi, vt latę uię, & picturę i palatio.

l ¶ Et si qua alia. s. necessitatis causa facta,vt curia cōis, palatium, nauigiū: & sunt supra dicta vniuersitatis dominio,& vsu Sed Pla. dixit vsu tantùm esse vniuersitatis:alia sunt, quæ dominio & fructu sunt vniuersitatis, non usu: vt fundi ciuitatis, & serui, vt ff.de in ius vo.sed si hac.§.qui manumittitur. & ff de verb.sign. l.inter publica. & de contrah.empt.sed Celsus.§.1.

ADDITIO. Dicit ex mēte Doct.q̄ hęc omnia dicūtur vniuersitatis, & quo ad dominiū, & quo ad vsum cōem, ut hic,& l.sicut §.1.ff quod cuiusq; uniuer.Est tñ dfia inter res uniuersitatis, quia quædam uniuersitatis appellantur & quoad dominium, & quoad usum cōem, ut sunt theatra, & stadia. Quædam uerò sunt uniuersitatis, quo ad dominium, & quoad usum particularia, ut sunt prata uniuersitatis,ex quibus commodū percipitur in particulari:& ita dicunt Doct. Christoph.

¶ Nullius ¶ Ista pars usq; ad §.singulorum. Diuisio.

¶ Ea, quę ſunt diuini iuris, in nullius bonis ſunt. h. d. ex l. intantum. §. ſacræ. & l. j. §. j. ff. eod. Ang.

¶ Nullius a autē ſunt res ſacræ, & religioſæ, & ſanctæ. quod. n. diuini iuris eſt, id nullius in bonis eſt.

¶ Res ſacræ ſunt, q̄ ritè per Pontifices Deo dedicatę ſūt, ſeu ad diuinū miniſteriū deputatæ: quę nō pn̄t niſi ꝓ captiuis redimēdis alienari.

h. d. ex l. intātu. §. ſacræ. ff. eod.

¶ Sacrę res ſunt, q̄ ritè ꝑ Pōtifices b Deo ꝯſecratę ſūt: veluti ędes ſacrę, c & † dona, d quę ritè ad miniſteriū Dei dedicata ſūt: quæ etiā e per noſtrā ꝯſtitutionē f alienari & obligari ꝓhibuimus, excepta g cā redemptionis captiuorū. Si qs aūt auctoritate ſua quaſi ſacrū ſibi conſtituerit, ſacrum nō eſt, ſed profanū. h

lorum diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, q̄ ſunt in nullius bonis. Secundo ponit exemplū de rebus ſacris. Tertiò de religioſis. Quartò de ſanctis rebus. Scda ibi, Sacræ. Tertia ibi, Religioſum. Quarta ibi, Sanctæ. Et quamlibet partem ſummabo per ſe. Atet.

a ¶ Nullius. Scilicet hominis, uel hominum nec poſsūt eſſe: ſed ſunt in bonis Dei cenſura ſiue diſpoſitione: & ſic non obſtat qđ poſsit dici de cōmunibus, & publicis rebus uniuerſitatū, q̄ uidentur nullius eſſe: quia eſſe poſſunt, & ſunt hominū, licet non hominis ſingularis. Item contra j. eo. §. feræ. Sol. ut ibi.

SYL. ¶ Sacræ res Caſum non expedit figurare: quia ſumus in declaratione terminorum, & littera clara eſt. No. quid ſit ſacrum. Item ꝙ ſacra ēt Imperialibus decretis prohibentur alienari, excepta cauſa redemptionis captiuorum. Item quòd nemo ſibi ſacrum propria auctoritate conſtituit. Item ꝙ locus, ubi eſt eccleſia, ea diruta, remanet ſacer.]

b ¶ Sacræ Pontifices, ſ. Papas, & Epiſcopos. Sed nunquid Imperator dedicare poteſt? Videtur ꝙ ſic, ut ff. eo. l ſacra. §. 1. ubi dedicat, ideſt poteſtatem dedicandi dat. nam olim Imperatores erant Sacerdotes, ut in Canonibus dicitur: † Vel dic dedicat, alij (puta Epiſcopo) permittendo ſine requiſitione uel concedit, ſcilicet requiſitus.

† c. Cleros. §. rō-ti. 21. diſt.

SYL. ¶ Vera ſolutio eſt, ꝙ loquitur ſecundum tēpora antiqua, quando poteſtas religionis non erat reſtricta ad Pontifices, vt hodie.]

c ¶ Aedes ſacrę. Hic locus dicit ſacer, vt hic, & ſanctus, vt C. de ſacroſ. eccl. l. ſancimus. item religioſus, vt in Auth. vt religioſę domus.

d ¶ Et dona. (alias donaria) ideſt thuribula, & cruces, & calices. Accurſius.

e ¶ Quæ etiā. Scilicet donaria: non autem referas ad ædes ſacras: nā illę nullo modo poſsūt alienari, vt in Authē. de alie. & emphyt §. & quoni l cognouimus. col. 9.

† aliās donaria.

f ¶ Cōſtitutionem. vt C. de ſacroſan. eccl. l. ſancimus.

SYL. ¶ Dic tamē, ꝙ illa cōſtitutio nihil ualet: qa cōiter concludunt Doct. in c. Eccleſia S. Mariæ. de conſt. ꝙ etiam illæ ll. q̄ in beneficium Eccleſiarum ſunt factæ ab Imperatore, ex defectu poteſtatis non ualent.

g ¶ Excepta. Nā hominū animę qbuſlibet rebus ꝓponendę ſunt, ut C. de ſacroſ. eccl. l. ſancimus. in fi. Itē ꝑꝑ debitū, ſi quod habet eccleſia, ut in Auth. de alie. & emph. §. hoc autē ſuper ipſis coll. 9. Itē propter alimenta paupꝫrum, ut 12. q. 2. c. aurum habet eccleſia.

Sacræ res aliqñ alienari poſſunt.

¶ Vide tex. in auth. hoc ius porrectū. C. de ſacroſan. eccle. & ibi Doct.

SYL. * ¶ Adde, qđ tradit hic, licere pro redemptione captiuorū alienare donaria ad miniſteriū Dei deputata, extēdi per Doct. ēt ad carcere incluſos ꝑꝑ delicta: quod atteſtatur Crot. in repet. l. ſi conſtante. col. 18. ff ſol. matrim.

h ¶ Profanum. Ideſt non ſacrum.

Locus desinit esse sacer dupliciter.

a ¶ Sacer adhuc manet. Desinit tamen esse sacer, si ab hostibus capiatur, vt j. de inuti. stip. §. j. & ff. de relig. cum lo ca. Item locus esse religiosus desinit, quando ea remouentur, quæ talem cũ reddebant, vt ff. eo. sacra. §. illud. & de relig. l. antepe. in fine.

SYL. ¶ Religiosum. Casus figuratio nõ esset ne cessaria in declaratione termini * si tamẽ vis ponere, dic φ primi rñsi potestat esse dubitandi rõ, φ in §. præcedenti vidimus res sacras priuatorum aucto ritate cõstitui non posse: at diuersum statuitur in religiosis, ppea φ tunc minus afficitur locus, q̃ cum efficitur sacer, idq; ex reg. l. in re man data. C mand.] & dũ dicitur, φ inuito socio non potest inferri in communẽ locum vel alienum, quamuis sepulchro communi quis inuito socio vti possit: ratio dubitandi erat fauor religionis, & φ satis erat solui pretiũ loci Videmus n. aliàs fauore religionis quem ita astringi. l. fin §. j. C de com. ser. manu. & ibi Bal. sed contrariũ dicitur. quis non debet vni per aliũ inlqua conditio inferri l. non debet. ff. de reg. iu. nec astringi quis ad vendendũ. l. nec emere. C de iu. delib. & sine facto nostro nostra à nobis non abdican tur l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. * res enim religiosa (vt dictum est) nullius in bonis est. In commune autem sepulchrum idcirco etiã inuito socio licet inferre, quia cùm iam locus sit re ligiosus, non debeo prohibere vti re communi ad vsum destinatũ, veluti re mea: vltimi autem responsi illa est ratio. quia volenti non fit iniuria neque dolus l. nemo videtur, de reg. iuris.]

† In l. ęde. ff de cõtr. empt.

¶ Loc⁹ aũt, in quo ędes sacrę sunt ędificatæ, etiã diru to ædificio, sacer adhuc manet, [a] vt & Papi. scripsit. † ¶ Religiosus loc⁹ fit ex mortui illatione: fieri aũt nõ potest nolẽte domino; vel habẽte ius cõmunis proprietatis vel vsusfruct⁹: sufficit autem semel cõsensisse. hoc dicit ex l. in tantum. §. religiosum. ff. eod. ¶ Religiosũ locũ vnusquisq; [b] sua volũtate facit, dũ mortuum [c] infert in locum suũ. In cõem autem locũ purum [d] inuito socio inferre [e] non licet. In cõe verò sepulchrũ ẽt inuitis [f] † cęteris licet inferre. Itẽ si

No. quæ dicuntur in summario.] b ¶ Vnusquisque. Aliud in sacro, vt s. eod. §. sacræ.

¶ Nunquid autem secundũ Canones hoc dicatur religiosum: dic φ non, vt dicit Dec. in c. quãto. col. pe. de iudi. vbi alios refert.] SYL.

c ¶ Mortuum. scilicet totum † uel saltẽ caput, cuius ima gine cognosci mor, vt ff. de relig. cũ in di uersis: Quid si partialiter ca put est ĩ diuersis locis? Respon. illum esse religiosum, vbi est maior pars, vt arg. ff. de sta. hom. l. c. quæritur. & j. in de vul. sub. §. & si ex disparibus. Si autem æqualiter, neuter: secundùm lo. ibi, nisi rẽ

† Non tã fundũ totũ, sed locũ cadaue ris solum efficit religiosum. Ang.

† Concor. cũ oẽs. glos. l. post med.

ADDITIO Et no. φ si pars anteriorior appareat, illa tanquàm nobilior extrà de Inspiciatur, arg. l. quod conclaue. ff. de damn. infecto. Ang. * sed verior est ratio, quia inde cognoscitur cuiusq; ima go. l. cùm in diuersis. Syl. concedãt.

d ¶ Locũ purum. i. qui neque sacer, ne que sanctus, neq; religiosus est. ff. de relig & sump. fun. l. ij. §. purus autem.

Locus purus qs est.

e ¶ Inferre non licet. Extraneos: nam ipse socius rectè ibi sepeliri potest, ẽt sine consensu cæterorũ: maximè cùm non est alius locus, in quo sepeliatur, vt ff. de relig. & sump. fun. l. si plures.

f ¶ Inuitus. Hoc fauore religionis iã factę: aliàs contra, vt s. proxi. §. & ff. comm. diuid. l. Sabinus.

ADDITIO Hoc no. vt verũ: & gl. melius soluit in d l. Sabinus. Vnde dic latius, φ aut socius vult vti facere, seu reficere in re cõi ad eum vsum, ad quem parata est, & potest alio prohibente: aut ad vsum, ad quem res parata non est, & tũc subdistingue: quia aut interest prohibentis non vti, & est melior conditio

conditio prohibentis: aut non interest: & tunc melior est conditio facientis: Ioann. Fab. post Dy. regula, in re communi. de reg. iur. lib. 6.

a ¶ Vsusfructus. i. loci puri, argu. ff. de usu & hab. l. fi.

b ¶ Proprietarium. Nisi cōsentiat fructuarius: uel nisi testatorem, q vsumfructum legauit, uelit sepelire hęres, ut ff. de reli. l. ij. §. si usumfructum.

alien' usufruct'ᵃ est, ꝓprietariū ᵇ placet, (nisi ꝯsentiēte ᶜ usufructuario) locū religiosum nō facere. In alienū locū cōsentiēte dn̄o licet inferre: & licet postea ratū n̄ habuerit, quā illatus est mortuus, tn̄ locus religiosus fit.

c ¶ Cōsentiente. Quid si primo consentit, post pœnituit añ illationem? Rn̄. sufficit semel uoluisse, ut ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. & ī. proximo respon.

¶ Res sanctæ sunt portæ, & muri ciuitatū, quasi pœna legali firmati. Itē leges pœnales ꝓprie uocanē sanctiones. h. d. ex l. sanctum. & l. sacra. ff. eo. Ang.

¶ Sanctæ † quoq; res ueluti muri, ᵈ & portæ ciuitatis, quodammodo diuini iuris sunt: & ideo nullius in bonis sunt. Ideo autē muros sanctos ᵉ dicimus, quia pęna capitis

* ¶ Adde, in tex. ibi, Ratū non habuerit, expungendā esse negationē: idq; ex Pandectis Florentinis, & Theophilo hic, manifestè ꝓbat Ant. Aug. li. j. Emenda. c. ij sensus autem erit. locū religiosum fieri, quāuis nō cōcedente dn̄o illatus sit mortuus, si modo id ratum habuerit. nā iu maleficijs quoque ratihabitio mandato comparatur l. hoc iure. de reg. iur.

SYL. ¶ Sanctæ. Casus. Quærebatur qd sanctum diceretur. & rn̄det Imperator, ꝙ portæ & mœnia ciuitatis: cuius cōtrariū uidebatur: quia nō uidebantur ea esse in bonis nullius, sed publica, sicut uiæ, theatrum, & similia, seu magis uniuersitatis: cōtrariū tn̄ dicit ex ratione assignata in tex.* non quidē abnegādo quin sint uniuersitatis uel publica, sed quia addita est his alia qualitas, ꝙ sanctione quadā firmata sunt, iccircò sancta dicūtur, exemplo earum partium legum. quæ sanctiones appellantur.] Not. q̄ dicantur res sanctæ, & quare. Item ꝙ ualeat argumentū ab allusione uocabuli, Item ꝙ pœna capitalis ē in transcēdēte muros ciuitatis Romanæ. Itē quæ ꝓpriè dicantur sanctiones: quā quidē deriuationē approbat ēt Macrob. lib. 3. Saturna. c. iij. qd autem & vnde dicatur sanctum, docet Bud. in titu. ff. eo. in suis annota.* vt autē rectè percipiatur qd sit sanctio, sciēdum est olim moris fuisse, cum aliqua. l. rogabat, & in scriptis redigebatur, vt postea quā apposuissent omnia, legis capita, in extrema parte adderēt quoddam aliud caput, quod sanctionem uocabant, in quo pœna aduersus illos statuebatur, quia contra capita suprascripta fecissent.]

* † ad hunc §. uide Bud. ī Annotat. ad Pandec. in l j. ī prin. de iust. & iu. ubi agit d̄ verbo, sanctū.

d ¶ Muri. scilicet ciuitatis Romanæ, ¶ Et tune est pœna capitis. l. fin. ff. eodem. & ibi not.] SYL.

* ¶ Adde, ꝙ uetus lex Romuli fuit his uerbis. Mœnia sacrosancta sunto: quā uidetur Cice. significasse lib. 11. de nat. Deo. cū ait, muros à Pontificibus habitos esse sanctos, quos uiolare nefas esset. Sanè, licet Iustinianus dicat & portas sanctas esse: olim tn̄ sanctas nō fuisse, sicut muros, liquet ex Plut. in Problema. qui plures huius differentiæ causas recenset.

¶ Quid de ciuitate alia, uel castro? Rn̄. nec ibi quicquā facere licet sine auctoritate Pręsidis, ut ff. eo. sacra. §. muros. † Vel forte uniuersitati licet. non priuato, ut C. de ope. pub. l. oēs. † Adde l. sanctū. §. vlt. eo. tit.

¶ In tali casu punitur extra ordinem arbitrio iudicis. l. j. in fin. ff. ne quid in lo. sacro. SYL.

e ¶ Sanctos. i. firmos, Sancio sancis:

non

non calce uel lapidibus, ſed lege fir-
matos: ut ſequitur.
a ¶ Deliquerint ſ. tranſcendendo, vel rumpendo: ſicut fecit Remus frater Romuli, ut hic. & ff. eo l. fi. vñ Luca-
Lucanus. nus: Fraterno primi madue- runt ſanguine muri.
b ¶ Conſtitui- mus, ut C. de le. & con. l. nō dubium. Acc.
SYL. * ¶ Declara, ut docui in fi guratione ca- ſus: nihil .n. fa- cit. l. nō dubiū. ad uerū intel- lectū hui⁹ loci.
c ¶ Sāctiones. in ſtricta ſigni ficatiõe. Qñq; ponitur largi⁹ ꝓ qualibet im periali lege, ut C. de no. co. fa. §. quibus. ibi, colligentes ve rò &c. Qñque largiſſimè pro collectione totius iu- ris ciuilis, ut in prœ. ff. in prin.
Diuiſo. ¶ Singulorum. Iſta ē ſcda pars prin- cipalis huius tituli, quæ diuiditur in quinq; partes principales. Primo, qua liter acquirunt nobis res, quæ in nul- lius bonis ſunt. Scdo, qualiter acqui- runt ea, q̄ ſunt alterius, ex facto no- ſtro, ex permiſtione, uel fabricatione. Tertio, qñ uſufructuarius, uel bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos, & qd cōtineatur appellatione fructuū. Quarto ponit unū caſum exceptiuum à prima parte: uidelicet ꝙ ea, q̄ ſunt in nullius bonis, non tamen in totū efficiuntur occupantis. Quinto, quan do per traditionem uel non in per- ſonam certā uel incertam dominium transferatur. Secunda ibi in §. Cū ex aliena materia. Tertia ibi, Siquis aūt. Quarta ibi ī §. Theſauros. Quinta ibi
SYL. in §. Per traditionem. Ang.
¶ Caſus nō figurat in diuiſione. No.

cōſtituta ē in eos, q aliquid in mu- ros deliquerint.[a] iō & legū eas par tes quibus pœnas cōſtituimus[b] ad- uerſus eos, qui contra leges fece- rint, ſanctiones[c] vocamus.

¶ Res fiūt noſtrę aut iure naturali, aut iure ciuili: & à vetuſtiori in- choandum eſt. h. d. ex l. j. ff. de acq. re. dom. Angelus.

¶ Singulorum au tem hominū mul tis modis res fiūt. Quarūdam enim rerū dñium nāci- ſcimur iure natu- rali, qđ (ſicut dixi mus[d]) appellatur ius gentium, qua- rundam uerò iu- re ciuili.[e] Cōmo- dius eſt itaque à vetuſtiore[f] iure incipere: palā eſt autem uetuſtius eſſe ius naturale, qđ cū ipſo genere humano rerū na- tura[g] prodidit.[h]

ꝙ appellatione multorum, ueniunt duo, ſm cōmunē intellectū. Item ꝙ ius gētium appellatur ius naturale. Itē ꝙ ius gentiū eſt antiquius iure ci uili. Itē ꝙ à vetuſtiori inchoandum eſt. Item quód ius gē. productum eſt cum ipſo genere hu mano à nā. Itē qñ iura ci- uilia locum & principiū ha- buere. Itē ibi ll. ſcribi cœpe- rūt, quòd ad ſubſtantiam .l. nō requiritur ſcriptura: ſed tamē hic tex. probat contra- riū: quia etiā magiſtrat⁹ crea ri cœperunt, qui ante non erant: ergo ll. ſcribi, quæ an- te non erant, non dico ſcri- ptura, ſed ipſę ll. & ita intelligit Deci. in rub. de con ſtit. in iij. col. Tum hic tex. poteſt op- timè probare utrunque intellectū.]
d ¶ Diximus. Sed ubi ? Rñ. ſ. de iure natura. §. j. ibi, qđ uerò naturalis: Vel ſ. de iure natura. §. ſed naturalia. Vel
SYL. melius ſ. eo §. & quidem.
* ¶ Vltima opi. verior eſt: nā nec ī §. quod uerò. nec in §. ſed naturalia. ius naturale appellatur ius gentium, ſi- cut in §. quidem.
e ¶ Iure ciuili. Vt vſucapione, arroga tione, ſucceſſione, deportatione, mo- nachatione, de quibus incipiet dice- re, infra de uſucap.
* Adde glo. in uerb. noſtræ. l. j. ff. de acq. re. do. & Bar. in l. in rem. in prin. ff. de rei uend. Et quibus modis pro- betur dominium, docet ampliter. Iaſ. ī. de actio. §. j. col. 13.
f ¶ Vetuſtiore. ſic. ff. đ iu. immu. l. ſp.
g ¶ Rerum natura, ideſt Deus.
h Prodidit. Ideſt ſtatim cōꝑeraut Deus.

STL. Deus gentes, statim fuit ius gẽtium: * ¶ Adde, q̃ ꝓdidit hoc loco exponẽdũ est ꝓdedit, & ĩ eẽ emisit, sicut j. si quad. pau. fe. di. prodita actio dicitur, idest data & concessa, non autẽ inuenta: & si. mili mõ accipiẽ in §. huic autem. j. de actio.]

fundũ. l. iniuriarum. §. fin. ff. de iniu. * Deinde fuit quæsitũ, an perfectè ꝑ occupationẽ hæ res acquirantur, ita ut sine facto nostro illas nõ amittamus: & uidebat̃ q̃ sic per. l. id quod. ff. de regu. iur. attamen deciditur nostras esse desinere, si rursus se in naturalem libertatem receperint: hoc autem statutum est, ut auferatur occasio rixandi: q̃a captis postea eisdem ab alijs, facilè in contẽtionem ueniret, utrũ illius essent, q̃ prius cęperat illas, an nullius, ut nunquam ab aliquo captæ.] No. elicianture clarè per te ipsum.

Ciuilia autẽ iura tunc esse cęperũt, cũ & ciuitates cõdi, & magistratus creari, & leges scribi cœperunt.

¶ Ferę, uolucres, & pisces capiẽtibus etiã in alieno cõceduntur: quæ durant capientis, quousq; custodiã eius non effugerint: & dñs pt prohibere, ne uenãdi, aut aucupãdi gratia fundũ eius ingrediatur, si præuiderit. h. d.

¶ Ferę [a] igitur bestię, et volucres, et pisces, & oĩa aĩalia, q̃ mari, cęlo, [b] & terra nascunt̃, simul atq; [c] ab aliquo capta fuerĩt, iure gentium statim illius esse incipiũt. Quod † n. ante nulli⁹ est, id

STL. ¶ Feræ. Casus. Quęrebat exẽplum eorum, quæ iuregentiũ nostra efficiebantur: & respõsum est, quòd aucupiũ, piscatio, & uenatio, acquirebant nobis iuregẽ. feras, aues, & pisces. & assignatur ratio, quia, cùm natura ipsa mũdi decori, & utilitati hominũ, ea oĩa creauerit, nec huic aut illi loco ascripserit, uoluit ea omnibus cõmunia eẽ, & ita q̃ nullius sint, possint tñ omniũ effici, & ideò occupanti concedantur. Sed tunc fuit dubitatũ, an si capta sint in fundo alieno, sua sint: & dubitãdi rõ erat, quia tũc cũ erant in illo fundo, uidebantur quasi accedere fundo, & esse quędam pars & accessoriũ ipsius: unde uidebatur iniquũ, q̃ ex fundo alieno quid cõmodi dño inuito caperetur. cuius cõtrariũ dr̃ ea rõne, quia nulli particulari loco sunt ascripta hæc animalia, adeò q̃ quamuis in alieno fundo capta fuerint, nõ per hoc erãt min⁹ in bonis nullius ante capturã. Sed & fuit adiectũ, an dominus posset uenatorem aut aucupem prohibere, ne fundum suum ingrediatur: & uidebatur q̃ non, gratia exercendi aucupij, & persequendi ferã, quã persequi quocũque iuregen. licebat: tñ cõtrarium dr̃ de iure ciuili, si præuideat est enim iniuriæ species contra uoluntatẽ domini ingredi ipsius

a ¶ Feræ. Quia à uetustiori incipiendum est, igitur &c.

* ¶ Adde, feras bestias accipiẽdas eẽ ex presenti magis feriate, quàm ex animalis genere, nam quid si leo sit, sed mansuetus, uel alia dentata mansueta? utiq; feræ bestiæ non sunt. l. j. § bestias. ff. de postul.

b ¶ Cœlo, idest aere.

c ¶ Simulatq;, idest statim postq̃ &c. Sed nunquid res sacræ conceduntur occupanti, ut s̃. e. §. nullius? R̃n. Res dicitur esse in nullius bonis sex uel septẽ modis. Natura, ut hic. Facto, ut infra eo. §. pe Item tempore, ut ff. de acqui. re. do. l. nũquam. §. thesaurus. & in his tribus locũ habet hæc regula: nisi q̃ in thesauro de æquitate dimidiũ dño soli restituitur, ut infra e. §. thesauros. Item censura, ut s̃. e. §. nullius. Itẽ casu, ut in hęreditate iacente, quæ uicẽ domini repręsentat, ut infra de stip. ser. in prin. Itẽ culpa hominis, ut si eijciã seruum ægrotãtẽ, ut C. de lat. li. tol. l. 1. §. sed scimus.

† Intelligẽ, si id uenire pt in hominum commercium: regula. n. supponit cætera habilia. c. 1. de xta. & quali.

Res dicitur esse in nullius bonis septẽ modis.

& etiam hic. Item iuris naturalis cōstitutione, ut liber homo, ut ff. de ver. ob. l. inter stip. §. sacram.

a ¶ Nec interest, quo ād acquirendū dominium.

in l. diuus. ff. de ser. rusti. prę. vt refert Cępol. in trac. de seru. c. de aucup. tradit hāc gl. defendi posse, ū fundi fructus cōsistat in venatione vel aucupio, ut tunc captū prohibēre dño fundi, non efficiatur capientis, per l. venationē. ff. de vsuc. & l. vsufructuarium. ff. de vsufru.

b ¶ Venand. i. Aliud si causa requirendi fugitiuū meū, vt C. de ser. fu. l. 2.

* ¶ Melius facit. l. 1. §. hoc autem. ff. de seru. fugi.] qd in odium seruorum inductum est: secus in aliis rebus, nisi sint indicia: quia non perquirūtur in fundis, aut domibus alienis, ut hic per doct.]

† aliàs id.

† uid pulcherrimū text. in l. diuus. ff. de ser. rustí. prędi.

c ¶ Vel glādis colligēdæ causa, ut ff. de glan. le. l. 1. vel ut recipiā pecuniam, quā ibi abscondi, ut ff. de exhi. l. thesaur. uel si uindemiam quā emi, tollere me uenditor prohibeat, ut ff. de act. empt. l. q pendentem.

nāli rōne occupāti concedit. Nec [a] interest feras bestias, & volucres, vtrū in suo fundo qs capiat, an in alieno. Planè q alienū fundū ingreditur venādi, [b] aut aucupādi grā, pōt à dño, si † is puiderit, prohiberi, † ne ingrediat. [c] Quicquid aūt eorū cęperis, eousq; tuū esse intelligit, donec tua custodia coercet. Cū uero tuā euaserit custodiā, & in libertatē [d] nālem sese receperit, tuū esse desinit, & rursus occupātis fit. Nālem autē libertatē recipere intelligitur, cū vel oculos tuos effugerit, uel ita sit in conspectu tuo, vt difficilis [e] sit eius persecutio. [f]

¶ Sola vulneratio ferę non facit eam suam, nisi capiatur. h. d. ex l. naturalem. §. illud. ff. de acq. re. do.

¶ Illud [g] quæsitū est, an si fera bestia, ita vulnerata sit, ut capi [h] possit, statim tua esse intelligatur. Et quibusdā placuit statim esse tuam: & eousque tam videri, donec eam persequaris: q si desieris persequi, desinere esse tuā, & rursus fieri occupantis. Alii uero putauerunt, nō aliter tuam esse:

d ¶ In libertatem, i. laxitatem, vt statim sequitur, vt ff. de acqui. rer. do. l. naturalē, & l. Pomponius.

e ¶ Difficilis, i. impossibilis: sic ff. pro soc. l. de illo. & e contra. ff. de iis qui deie. uel effude. l. 2.

¶ Male exponit gl. quia arbitrariū est cognoscere an ita effugerit, ut libertatem receperit, ut & de mente gl. in seq. §. in verbo capi.]

SYL.

f ¶ Persecutio. Sic ff. de acquir. pos. l. 3. §. Nerua.

SYL.

¶ Adde idē, si uia erat diruta. l. si locus. §. fi. ff quemad. ser. amit.]

c ¶ Ingrediatur. Quid si post prohibitionem qd cęperit? Rň. nō facit suū, † ut C. de rei ven. si fundum & l. certum. & facit. j. e. §. apum. uer. planè.

† cōtrariū tenet gl. in l. diuus.

SL. rust. præ. & in §. apum. j. e.

¶ Hæc gl. communiter damnatur: tenetur tamen actione iniuriarū. l. iniuriarum. §. fi. ff. de iniu.

** Rō aūt est, quia solus ingressus est prohibitus, non ēt captura. Floria. tū

¶ Illud. Casus non figurabit, quia in tex. disputatur, & assignatur rō dubitandi & decidendi. Not. modū cōlulendi, vt primo adducant rōnes partis cōtrariæ, postea suæ, tertio ponat opinio. Itē no. inspici qd euenire pōt. Item q vulnus ēt tale, ut fera ita affecta, ut q capi possit, non facit eam vulnerantis, sed exigitur captura.]

g ¶ Illud. Sic ff. de acq. re. do. l. naturalem. §. illud.

h Capi possit. Cōsiderata natura hominis

minis, & animalis, nõ diuinã possibilitate: sed nec oĩno facilitatē ꝯsidero.
a ¶ Sed posteriorē. Sic ff. e. t. l. laqueũ.
a ¶ Adde ꝙ priorem sententiã, quæ fuit Trebatij. amplexa est cõsuetudo, & ita seruat, ut etiã attestatur Accur. in §. seq. sup uer. examen. & in d. l. naturalē. in uer. ueri⁹.]
b ¶ Accidere. licet enim ꝓbetur vnum, idest eam vulneratam, nõ tamē sequit, ut capi possit, ut C. de ꝓba. l. neque natales.
c ¶ Non capias. Nota ꝙ inspicitur, qđ euenire põt, sic ff. lo. l. si qs domũ. §. idē quærit, si sum ptus. & ff. ad treb. l. Luci⁹. §. pen & ad l. falci. l. in quantitate. §. magna. & ff. ex qui. cau. ma. l. sed & si per prætorē. §. si feriæ. & ff. de ser. ru. præ. l. qui sella. §. 2. & de dam. infe. l. qui bona. §. inter arg. tamen contra. ff. de pec. l. eo tempore. r. respon.
¶ Dic ꝙ ideo ibi non inspicit, quia ſm naturam non erat possibile, cùm nihil esset in peculio, ſm Ang. hic, vel non erat ciuilis aut honestus, secundum Christ. hic.
** Adde quod & fera bestia exempta ex alieno laqueo, in quē inciderit, fit occupantis l. in laqueũ. ff. e. ti. qđ tñ declara verum esse, nisi adsit statutũ, uel consuetudo loci in cõtrariũ. Circa vero id, qđ inspiciatur quod eueniri põt, intellige id maxime procedere, cũ est ex dispositione legis aut statuti, d. §. si feriæ. qđ multis aliis comprobat auctoritatibus Tiraq. de retra lignag in §. 1. gl. 18. nu. 41. & 42.]
¶ Apũ. Caius. Dubitabat, an si apes in arbore mea cõsederint, meę intelligãtur factæ, ac si cęperim: & videbatur ꝙ sic; quia ex quo se in arbore mea incluserunt, & ibi fauos fecerũt, videbãtur effectæ pars & fructus arboris meæ: cuius cõtrariũ respondetur, quia eãrum natura fera est; & non magis fiunt meæ q̃ aues, quæ nidũ posuerunt in arbore: qua ratione oĩa sub sequentia deciduntur.
* Hoc tñ intelligendũ de apibus, quas natura absq; hominum cura produxit: nã quæ hominũ studio pascuntur, incluseq́ue seruantur, tãq̃ occupatæ illorũ esse intelliguntur, donec reuolare non desinunt. No. ꝙ in apibus, quarũ natura fera est, necessaria est occupatio ad translationē dominij. Itē ꝙ eousq; dñium retinet, quousq; non est difficilis persecutio.]
d ¶ Apum. Concordat. ff. de acqu. re. do. l. naturalem. §. apum.
e ¶ Fera, idest non mansueta.
* ¶ Adde. ꝙ Plin. natura. histo l. 11. c. 5. scribit apes esse mediæ naturæ, idest nec mansuetæ, nec feræ.]
f ¶ Alueo. Vas est, ubi apes manent. Quandoque pro loco, ubi flumē currit, ponitur, ut ĩ. eo. §. insula.
g ¶ Incluserit. qđ Bul facere noluit, I his similibus dicēs: Magis timeo scãdalum, q̃ futurum iudicium, ut no. ff. de acq. re. do. in l. in laqueum.
¶ Et hæc cõmuniter tenetur, vt attestatur hic Christo.]
h ¶ Dominus erit. Nec furti tenetur, ut ff. de furt. l. si apes.
i ¶ Integra re, idest anteq̃ intrer, uel priusquam

q̃ si eam cęperis. Sed posteriorē [a] sñiam nos confirmamus, ꝙ multa accidere [b] soleãt vt eã nõ capias. [c]

¶ Apes occupanti cõcedunt, & earũ faui: põt tñ dñs fũdi prohibere igredientē: & quodex alueo tuo examē euolauerit, eousque tuũ est, quousque ꝓsequeris. h. d. ex l. nãlē. §. apũ. ff. de acq. re. do.

¶ Apũ [d] quoq; fera [e] natura est. Itaque apes, q̃ in arbore tua cõsederint, ante q̃ à te alueo [f] includant, ñ magis tuæ intelligunt esse, q̃ volucres, q̃ in arbore tua nidũ fecerint: ideoq;, si alius eas incluserit, [g] is earum dominus [h] erit. Fauos quoq;, si quos effecerint, eximere quilibet põt. Planè integra [i]

SYL.

Alueus duo significat.

Scãdalũ timēdum est.

SYL.

re, si præuideris[a] ingredientē fundū tuū, poteris eū iure prohibere, ne ingrediatur.

¶ Examē[b] quoq;, qđ ex alueo tuo euolauerit, eousque intelligit̃ esse tuū, donec ĩ ꝯspectu tuo ē, nec difficilis persecutio eius est, alioquin occupantis fit.

¶ Pauonū, colūbarū, & ceruorū fera natura est: & animū reuertendi habere desijsse creduntur, qñ reuerti desueuere. hæc ex l. naturalē. §. pauonum. ff. de acquir. rer. dom.

¶ Pauonū quoq; & colūbarū fera[c] natura est: nec ad rē[d] pertinet, ꝙ ex cōsuetudine euolare et reuolare solēt. nā & apes idē faciūt, quarū[e] cōstat ferā esse naturā. Ceruos quoq; quidam ita mansuetos habent, ut ĩ syluam ire & redire soleant: quorum[f] & ipsorū[g] feram esse naturā, nemo negat. ¶ In ijs aūt animalibus: quę ex cōsuetudine abire & redire solēt: talis[h] regula cōprobata est: ut eousq; tua esse intelligātur: donec animū reuertendi hēant. Nam si reuertēdi animū habere de

priusquam eximantur. ** Adde, ꝙ potest prohiberi propria auctoritate. l. quēadmodū. circa prin. ff. ad l. aquil. & not. glo. in l. 3. in uer. planè. de acqui. rer. do. potest etiā cū eo agi actione iniuriarum si me inuito ingrediat̃. l. iniuriarum. §. si quis me. ff. de iniur. Sunt tamē plurimi casus, quib. alienum prędium ingredi licet; quorum aliquot enumerat gl. ī. in §. feræ. in uerb. uenandi. & in c. omnes. prima dist. quibus addit plures alios Cæpol. de seruit. rust. præ. c. 1.]

a ¶ Præuideris. qđ si fuerit ingressus, an poterit retinere eum, ut det quod acceperit: cū homo quilibet possit ꝓhibere, ne quis intret fundum suum? Respō. cùm dominus factus sit per occupationē, nō uideo quare desinat esse dñs. arg. huius §. qui tantum præuidenti consulit.

Examen triplicitur accipitur.

b ¶ Examē. i. uniuersitas apū: aliàs ꝓ approbatione ponit̃: aliàs ꝓ iudicio, ut C. de aduo. diuer. iudicio. l. nemini. Et fortè seruatur aliud de cōsuetudine ĩ hoc §. & ĩ superiorib' duob'.

SYL. * Dic ꝙ hic accipit̃ pro fętu apū, si noua illa sobole, quam, cùm grandiuscula est, parētes alueo emittūt, ut nouas sedes sibi cōparet: non autē accipitur ꝓ collectione apū aluearibus inclusa, q̃ mellificat, & iā nostra est. Et dū dicit glo. ꝙ fortè aliud seruat̃ de consuetudine; adde quód non est credendum Doctori testanti aliquid esse de consuetudine, s̃m Alexand. in le. post dotem. col. pen. ff. sol. mat.]

* ¶ Pauonum. Casus non est aliter figurandus, quia tex. ex se planus ē, & Imper. ipse ponit rōnem dubitandi, & respōdet. Not. summarium. Item ꝙ actus sequēs demōstrat, qualis fuerit intētio præcedens.] SYL.

c ¶ Pauo. Fera, idest non prorsus domestica, uel mansueta.

d ¶ Nec ad rē pertinet, idest nō obstat ijs, quæ diximus. ** No. ex hoc tex. & glos. ꝙ data instantia corruit argumentum.] SYL.

e ¶ Quarum. scilicet apum.

f ¶ Quorum. Scilicet ceruorum in genere.

g ¶ Ipsorū. s. & singulorum in specie.

h ¶ Talis regula. Hic nota tria gña animaliū. Māsueta, ut sunt gallinæ, ĩ qbus hēt locū hæc regula, ut ubicūq; sint, dñi esse intelligātur, ut ĩ. proxi. §. Itē fera prorsus, & in his hēt locū alia regula, quia occupanti cōceduntur, supra eo. § feræ. & §. illud. & §. apū. & §. examē. Itē fera naturaliter, sed accidentalr̃ māsueta: † & ĩ his obtinet hæc præsens rĝa. & facit ad hoc. ff. eo. l. naturalē ꝑ totā, usq; ad §. fin.

Animalium tria sunt gña. † Ista glo. reprehenditur per doct. hic: quia apū natura nō ē adeò fera, q̄n mutari possit: secundum Por. hic.

Desierint.

a Desierint. exteriora indicant animi secreta interiora: facit ff. de ædil. edic. l. si tamen. §. ij.
a Not. ꝙ actus sequēs demonstrat qualis fuerit intētio pcedens. ita no. hoc tex. Dec. in l. perēs. nume. 12. C. de pact.]

ADDITIO.
Et hoc cōprehenditur, si vi so dño vel familiarib. non redeūt, vt solebāt, nisi per aliquos dies hincinde, nō tñ si in syluis aberrassent, secundū Ang.

¶ Gallinarū. Casus Apum, ceruorum, pauonum, & columbarū exēplum dubitationem faciebat i casu nostro: cuius cōtrariū tamen deciditur, eo ꝙ nā earū nō est fera: & iō non minus suæ sunt, cū euolant, q̄ qñ stant: & in eis furtū fit. No. gallinarū & anserū duplicē eē spēm. Itē ꝙ gallinarū dñium nō amittimus, eo ꝙ exeāt conspectū: rō est: qa nunq̄ fuerunt liberæ, & ideò non reuertūtur ad libertatē. Item ꝙ furtum non committitur sine animo: & potest fieri etiam in vna gallina]

fierint, a etiā tua eē desinūt, & fiūt occupantium. Reuertendi aūt animum vñr desinere hr̄e† tunc, cum reuertēdi ɔ̄suetudinē deseruerint.

¶ Gallinę, & anseres, quis conspectum exierint, nō desinunt esse nr̄ę: & qui aīo lucrandi ea retinet, furtū facit. h. d. rz. l. naturalem. §. fi. ff. de acq. rer. do.

¶ Galinarū b† aūt & anserum nō est fera natura: † idq; ex eo possum in telligere, ꝙ aliæ sunt gallinę, quas feras c vocamus: item alij sunt anseres, quos feros appellam. Ideoq; si anseres d tui, aut gallinæ e tuæ aliquot mō turbati f turbatæve euolauerint, licet ɔ̄spectū tuū effugerit, quocunq; tñ loco sint, tui tu ęve eē intelligunt: & q g lucrādi animo ea animalia detinet, furtum committere intelligitur. †

teruenial, vt ff. de fur. l. j. §. fi. Sed nūqd dolus sit i vno ouo? Rñ. sic, sed d̄ dolo nō agit in re minori duob. aureis, vt ff. de do. l. si oleum. §. fi. & l. se.
¶ Sed quare nō agit de dolo cū quo agit furti, vt hic? Respon. furtū fit plerunq;. & ideò frequēnius puniendum. Fm Ioan. vt ff. de pœn. l. aut facta. §. fi.
¶ De hac ratione & eius veritate dixi latiùs in l. ut vim. ff d̄ iust. & iu. * at Ioā Fa. ait ꝙ actio ne de dolo agit ad rescindendū actum cōsēsu partiū firmatum, qd̄ difficilius est tollere: & iō non datur p modico. l. scio. ff. de in inte. rest. l. res bona. ff. de ɔ̄hen. emp. quam rōnem approbat Ange. pro cuius cōfirmatione. * & illud addi pōt, ꝙ furtū hēr nescio quid casus fortuiti, q vix humana rōne prę uidetur. glo. in l. cū duobus. §. dāna. ff. pro soc. dolus à contrahentibus facilius pręcaueri potest.]
¶ Et no. ex hoc §. quælibet actio dat pro vno nūmo dat, vt ff de dam. inf. l. si proprietarius in fi. j. rñ. & ff de cō iun. cum eman. li. l. j. §. illud. sed fallit in casibus: Vt ecce, si commodo tibi seruum, & tu eum alis, non repetis à me expensas modicas, vt ff. cōmo l. in reb. § possunt. & ff de impē. in re. do. fa. l. omninò. Et excepta actione doli, vt dictū est. Item excipe qd̄ est. ff. de dam. infe. l. ex damni. in prin.
¶ Item, ꝙ est in l. scio. ff. de in integ. rest. q a iō remediū est extraordinarium

b ¶ Gallinarū. Scilicet omnium, vt statim innuit. Vel dic singularū in specie. [cie.
c ¶ Feras. vt phasianos.
* Varro li. de re. rusti. 3 c. 9. & Colū. lib. 8. c. 2. tradunt tria gña gallinarū.]
d ¶ Anseres, scilicet domestici.
e ¶ Gallinę, scilicet domesticę.
f ¶ Turbati. vt per uulpē, vel miluū.
g ¶ Qui lucrandi animo. Scilicet vt hēat pennas, vel oua: aliàs n. ñ cōmititur furtū, nisi lucrandi animus in-

† aliàs nō est tunc.
SYL.
† aliàs quoque.
† aliàs id quod.
Furti actio i modico, non autē actio de dolo.
SYL.
† aliàs ca- su.
† Facit in procemio. decre. in gl. ult. vbi dr, ꝙ pro vna gallina, furtū cōmittitū post mediū glo. & gl. fi. in e. in c. cum te. extra de re iud.
SYL.

rium:regulariter.n.pro quacũq; minima re dat̃ quælibet actio competens de iure cõi. * Sed de isto articulo vtrum & quãdo minimi ratio hẽatur, vide Deci. in c. de appellationibus. in 2. no. de appella.& Alcia. l. 1. de uerb. sign.]

¶ Capta in bello iure gẽ.nr̃a fiunt, etsi liberi hoĩes sint:& eatenᵉ durãt, donec à nobis aufugiũt. h.d. ex l.naturalem.§. fi & l. adeo. ff. de acqui. re. do.

¶ Itẽ ea, q̃ ex hostibᵃ ª capimᵘ, iuregentium statim nr̃a fiũt: adeo qui dẽ, vt liberi hoĩes in seruitutẽ nr̃am deducant̃: qui tñ, si euaserint ᵇ † no stram ptãtem, & ad suos reuersi fuerint, pristinũ statum recipiunt. ᶜ

¶ Inuẽta in littore maris, & nata ex aridibus nr̃is, nobis q̃runt̃. h. d. ex l. item lapilli. & l. item quæ. ff. de acqui.re.do.

¶ Item lapilli, ᵈ & gẽmę, & cætera, q̃ i littore maris inueniunt̃, ᵉ iure naturali...

* ¶ Item ea q̃ ex hostibus. Casus. In regula huiᵘ §. dubiũ faciebat, quòd cũ nihil tã contrarium sit iuri, quàm violentia, non videbatur esse legitimus modus dominiũ acquirendi. Itẽ cũ ius naturale sit immutabile, nõ videbat̃ posse hominẽ liberum ab eo statu deijci, in quo illũ natura creasset. Cõtrarium deciditur ea rõne, quia & bella ratione naturali suscepta sunt ad propulsandam iniuriam, resq; nobis ablatas recuperandas. Qđ uero statutũ est de liberis hominibus, vt fiant serui hostiũ capientiũ, summam hẽt æquitatem, cùm naturæ magis conueniat eos seruari, q̃ interfici. §. ser. supra de iur. perso.] Not. ꝙ capta in bello, ẽt si liberi homines sint, nostra fiunt. Item ꝙ captus recuperat libertatẽ, statim ꝙ ad suos reddit, & euadit custodiã: quæ not. q̃a ambo requiruntur, cùm culpatiuè hic ponant̃.]

a ¶ Quæ ex hostibus. ut quibus populus Romanus bellũ indixit, vel ipsi populo Romano, ut ff. đ capt. & postli.reuer. l. hostes. & ff. de verb. sign. l. si hostes. & l. quos nos hostes.

* ¶ Amplia hunc tex. ut locũ habeat ẽt in locis sacris, & religiosis. l. cũ loca. ff. de relig. Qđ uerò subiicitur de liberis hominibus, vt capti fiant hostiũ serui, hodie non seruatur, si bella inter christianos sunt, ut admonet Bart. in d. l. hostes. in fi. ff. de capt. sed χώρον idest redemptionis pretiũ cogũtur soluere; quod tradit Saly. in l. ab hostibus. 2. C. eo]

b ¶ Si euaserint. aĩo & corpore, vt ff. de ca. l. nihil in prin. † aliàs nostra potestate.

c ¶ Recipiũt. iure postliminij, ut supra qb. mod. ius pa. pot. sol. §. si ab hostibᵘ. ** Adde, idẽ esse in alijs rebus in continenti recuperatis ex hostibus, arg. l. 3. §. eum igit. & l. q possessionem. ff. de vi & vi arm. sunt enĩ prioribus dñis eas agnoscẽtib. restituendæ, arg. l. Pomponius. de acq. rer. do. Idẽ si ex interuallo, dũmõ res imobilis sit. l. si captiuus. §. 1. ff de cap uel ẽt mobilis, in qua tñ ius postliminii sit, ut seruus. l. ab hostibus 2 C. de ca. & res in vsum belli quæ sine dedecore amitti potuerunt. l. 2 ff. de cap. in continenti autem intelligitur res recepta, antequam intra præsidia hostium ducatur. l. postliminij ff. de cap. arg. l. siquis in seruitute. ff. de furt.]

¶ Item lapilli. Casus non figurat̃ in tam noto & claro exemplo: cuius rõ est, quia ea, q̃ in littore maris sunt, in nullius bonis sunt, sicut & ipsũ littᵘ. §. littorũ. s. e. In scđo verò casu, iõ nostra efficiuntur, q̃a rei nr̃æ fructᵘ sũt. §. in pecudum. j. e. No. summariũ.]

d ¶ Itẽ lapilli. Scilicet pretiosi. Et quę sit inter eos lapillos, & gemmas, & margaritas differentia, dic ut ff. de au. & ar. le. l. & si non sunt. §. fi.

e ¶ Inueniuntur. quæ tamẽ nõ sunt alicuius, aliàs contra, ut j. eo. §. fi. ** Adde aliud eẽ, si in agro alieno, secundum

turali [a] statim inuentoris [b] fiunt. ¶ Itẽ [c] ea, quæ ex aĩalib' [d] dominio tuo [e] subiectis nata sunt, eodem [f] iure tibi acqrunt. ¶ Per alluuionem fluminis, i. p incremẽtũ latẽs, res nobis acquirũt, nõ aũt per vim ipsius terrã euellentis, nisi radices arbores miserint. h. d. ex. l. adeo. §. 1. ff. d acq. rer. do. Aret. ¶ Præterea qđ p alluuionem agro tuo flumen adiecit [g] iuregentium tibi acquiritur. Est autem alluuio incrementum latẽs. Per alluuionem autem id vr̃ adiici-

cundum Bal. in l. j. ff. eo. col. 1.

a ¶ Iure naturali. idest gentium, ut supra eo. §. singulorum.

b ¶ Inuentoris. ita demũ si occupet siue apprehendat, † nõ aliàs sm Azo. nam in superiori. §. & in aliis præcedẽtibus de iis, q̃ p occupationem quærun tur, tractatur: unde ꝙ idem ꝓsequaĩ hic viciniras scripturæ innuit, vt ff. de testa. l. heredes §. sed & si notã. & ff. de le. j. si seruus pluriũ. § fi. & aduerbium similitudinis, scilicet jtẽ, qđ est prin. § apertè dat intelligere aliud esse in thesauro, cui' tractatus est valde ab hoc separat', ut j. eo. §. thesauros. & ideo primũ uidẽri & inuenienti, non capienti quærit.

† Hoc ue rũ in uacantib. ut hic, & l si barsarorũ. C. de fideiuss. Qđ no pro statuto: loquẽre de eo qui inuenerit bannitũ. Item non si possidẽtis anim' non concurrat, aliàs solo acquiruntur aspectu.

SYL.

* ¶ Opinio Azo. verissima est, & probatur apertissimè in l. j. in prin. ff. de acquiren. posses.

c ¶ Item ea. Nũc mutat stylũ & mãm, & dicit de iis, quæ acquiruntur p accessionem discretam, & in sequẽti §. præterea. dicit de accessione cõcreta.

d ¶ Ex animalibus. fœ. generis: siue rõnabilib', ut ex ancillis, ut s. de iu. perso. §. serui & C. de rei vẽd. l. partũ. siue irrationabilib. ut ff. de rei uend. l. si frumentum (alias incip. idẽ Pompo.) §. idem scribit.

e ¶ Dominio tuo. Vel quasi. ut si bona fide possides animal irrationale, vt ff. de acqui. re. do. l. bonæfidei. §. fi. non ita in rationali, ut infra e. §. in pecudum. & est ratio, ut ibi.

* ¶ Intellige hũc tex. de dñio. qđ cũ proprietate coniunctũ hẽt usumfructũ. nã alioquin ad usufructuarium pertineret. §. in pecudũ. j. e. & qđ dr̃ hic, nata sunt, declara, ẽt si apud aliũ concepta sunt. l. ult. ff. de acqui. re. do.

f ¶ Eodem iure, scilicet gentium.

SYL.

g ¶ Præterea. Casus non figuratur aliter, cũ optimè declaret seipsũ tex. * si quis tñ uelit figurationem, sumi põt rõ dubitandi ex regula. l. id quod. ff. de reg. iu. ratio autem decidendi in alluuione fuit incertitudo, q̃ cuiusq; esset terra & quanta, quod non est vbi vi. fluminis pars fũdi alicuius applicatur fundo vicini. ultimi autem dicti eadem est ratio, quæ & vsucapionis, nempe negligentia patientis terrã suã cũ fundo vicino coalescere. No. ꝙ allunio est acquisitio iurisgen. & qđ ea sit. Itẽ ꝙ impetus fluminis non põt. alteri applicare fundum meum. Itẽ ꝙ emissio radicũ facit quæri, qđ non esset aliàs quæsitũ.

g ¶ Adiecit. ponendo iuxta tuum prędium.

* ¶ Adde, ꝙ generaliter qualecunq; ius habes in fundo, illud habebis & in ea parte, q̃ per alluuionẽ, accessit. Vñ alluuionis vsusfructus ad fructuariũ pertinet. l. itẽ. §. huic de vsufru sic pignus alluuione crescit. l. si fundus, de pigno. itidẽ & fundus seruiens. l. hoc iure. §. 2. de aqua. quoti. eadẽ rõne redẽpto fundo ex pacto, transibit in redimentẽ ẽt incrementũ alluuionis, Pau de ca. consi. 388. videtur. li. 1. & legatum, cuius dies nõdum cessit. dr̃ interim alluuione augeri. l. quod in rerũ. de leg. j. Idem in multis aliis iuris articulis apparet, quos hic referre operæ pretium non est.]

h ¶ Incrementum, idest augumentũ.

** Materiã alluuionis plenè tractauit Bar. in tract. Tyberiadis, ad quẽ vnusquisque recurrere potest, ubi inciderit aliena dubietas in hac materia.]

SYL.

N 4 Intel-

ci quod ita paulatim adijcit, vt intelligi[a] nō posiit, q̄tuni quoq; tp̄is, momēto adijciatur. Q̄d si vis fluminis de tuo prædio aliquā partē detraxerit, & vicini p̄dio † applicuerit,[b] palā est eam tuam permanere. Planè si lōgiore[c] tempore fundo vicini tui hęserit, arboresque, quas secum traxit, in eū fundum radices egerint, ex eo tēpore † videntur vicini fundo acquisitę[d] esse.

† aliàs appulerit. alààs attulerit.

SYL.

† aliàs videtur vicini fundo acquisita esse.

SYL.

a ¶ Intelligi non possit. licet tota die ibi figas intuitū: & hoc p̄ p̄ imbecillitatē nālis visus, qui tam subtilia perpendere non p̄ōt, ut in cucurbita pater, quę citò crescit, quæ tñ percipi non potest, quantum crescit quoquo momento tēporis. Sed in quodam gn̄e agrorum cessat ius alluuionis, ut in agris militib. assignatis à Principe, qui limitati dicū-tur, vt ff. eo. l. in agris. Quæ sit ratio diuersitatis, dic vt ea. l. in fi.

SYL.

¶ Ex quo. n. agros limitatos certo nū mero iugerū Princeps concessit militibus, ex hoc vr̄ alluuionē prohibuisse, qua is numerus augeretur. l. testa. C. de testa. * Qui aūt dicantur agri limitati, & cur ita vocentur, & de intellectu. d. l. in agris. uide Alcia lib. 1. Prætermis. & lib. 1. Parer. c. 38. * & de hmōi prædijs, quæ q̄nq; à Principibus assignantur veteranis in pręmia, habes tex. in l. Lucius. ff. de euict.

b ¶ Applicuerit. Aliàs appulerit i. apposuerit, vt subijcit, puta crustam terræ forte vineatę & arboratę.

** Quid verò, si in fundū alicuius delata sint vi fluminis ligna, vegetes, vel alię res, velitq; dn̄s agri efferri, quia fortè dānū dēt agro, q̄d agere dēat, docet Veron. de serui. rust. p̄di. c. 27.

c ¶ Longiore. idest longo, s. tanto, ut faciant radices, vt sequitur: vel ēt ipsa terra apposita vnitionē alteri terræ fecerit, cui apponit, vt ff de dam. infe. l. hoc amplius. §. ita demū † Sed q̄uo scitur, q̄n hęc vnitio vel immistio erit facta: R̄n̄ per rusticos, qui talia sciunt, vt in auth. de nō alie. aut permu. § q̄d aūt dictum est. coll. 2

† Quod si non fecerit, poterit de directò vendicari.

* Ex hac gl. collige standū esse peritis in arte, facit. l. j. ff de ven. inspi. & l. semel. C. de re mili lib. 12.]

d ¶ Acquisitæ. Vtilis tñ rei vendicatio priori dn̄o dat, s̄m M. vt ff. de rei ven. l. si frum ētū. (aliàs est l. Idem Pomponius.) §. de arborē. Sed nos cōtra, sed in factū ad æstimationē damni, ut ff. de rei vend. l. in rē. j. §. itē Sed rei vend. non datur, vt ff. de dam. infect. l. hoc amplius. §. Alphenus.

¶ Dic, q̄ aut facto fluminis applicuit, & cessant oēs actiones, aut facto hoīs, & p̄ cedit disputatio præsens.]

¶ Insula. Casus. sic figurari p̄ōt. Quærebaī cuius esset insula in mari nata: & videbatur effici illorū Principū, q̄ dominiū vicinioris terræ hēret, vel saltem q̄ efficeretur cōis, sicut & mare est: contrarium r̄ndetur, q̄ immo, * q̄a nullius, est, efficitur occupantis. §. feræ. s̄. eo. q̄ autē nullius sit, ex eo probatur, q̄ nihil aliud est insula q̄ terra in mari apparens, quæ à natura sublata est è profundo maris ad sup̄ficiem. Sicut igitur cū mari sub iacebat, nullius in bonis erat. §. littorū. in fi s̄. e. ita & postq̄ emersit, eodem iure debet censeri, & p̄ hoc concedēda occupanti.] Iterū videbaī, q̄ nata in flumine publici iuris iuris fieret, sicut & flumen: contrariū deciditur, q̄ efficitur eorū qui h̄nt vicina prædia, * ea fortasse rōne, q̄ præsumatur nata ex terra ipsorum vicinorū: vel in quoddam præmiū oneris, quod illis incumbit, ripę muniēdæ, & reficiēdę. Nec obstat, q̄ alueus fluminis publicus sit, sicut & flumē: ideoque insula ēt, quæ dum subsidebat, aluei loco erat, iuris publici esse deberet: quia verum est alueum fluminis publicum esse, donec flumen super illo labitur, non ēt vbi ad aliam partem fluere cœperit, vt dicitur in §. seq.] Ideo autē disponiī in tertio casu dominium

minisi conseruari, quia non mutatur forma agri. Nota ꝙ insula nata ĩ mari in nullius est bonis. Itē ꝙ ideò cōceditur occupanti. Itē ꝙ ad raro cōtingentia iura ēt aptantur. Item ꝙ insula nata in flumine efficitur vicinorū pro modo latitudinis: cætera dic vt habetur in summario.] ea, quæ frequentius accidunt, potius iura adaptantur, vt ff. de leg. & senatusc ō. l nā ad ea. Rñdeo, ꝙ illud verbum potius, solutionē inducit: nam bene infertur potius, ergo ad alia. SYL.

Insula tria significat.

a ¶ Insula. Dr locus vndiq; circūdatus aqua, vt hic, & ff. e. l. adeo. §. insula. & l insula. (i) aliàs quãque ꝓ domo in mari posita, q̄ in salo. i. salso posita ē, ſm Isidorum. Item quandoque pro qualibet domo, vt ff. de eo qđ cert. loco da. l. iij. §. si quis insulam.

SYL. ¶ Dic, ꝙ quãdo capitur ꝓ domo, pro ea accipitur, qua vndiq; via circundatur, ad similitudinem insulæ circundatæ ab aqua.] Itē nota diligēter ista 6. responsa vsque ad §. alia sanè &c.

¶ Insula nata in mari efficitur occupantis: secus si in flumine, sed est eorum, qui hñt p̄dia vicina, ꝓ mō latitudinis fundi, si est in medio alueis illius, cuius p̄dio est vicinior. Si uero ex diuisione fluminis vni⁹ fundus includatur, remanet antiqui domini. h. d. ex l. adeo. §. insula. ff. de acquir. re. dom.

¶ Insula[a] q̄ in mari nata est, (qđ[b] raro accidit) occupantis fit: nullius n. esse creditur.[c] At insula in flumine[d] nata, qđ frequēter accidit) si qdē mediā partem[e] fluminis tenet, cōis est eorū, q ab vtraq; parte fluminis propè ripam prædia possidēt †, s. pro mō latitudinis[f] cuiusq; fundi, q̄ latitudo ꝓpè ripā sit. Qđ si alteri parti proximior sit, eorum est tm̄, qui ab ea parte[g] propè ripā prędia possident. Qđ si aliqua parte[g] diuisum sit flumē, deinde infra[h] vnitū,[i] agrū alicuius in formā insulæ redegerit, eiusdē permanet is ager, cui⁹ & fuerat.

¶ Itē hoc dictum fuit, ne ex decisione ponēda in fluuiatili insula argueretur ad ortā in mari.] SYL.

c ¶ Creditur. s. antea.

d ¶ In flumine i. in medio fluminis * Adde, trib. modis ĩ flumine insulā fieri, quos elegā ter docet Iuriscon. in l. ergo. §. trib. de acq. re. dom.] † s. iure dñij, nam ad fructuarium nō pertinet. l. item. §. huic. ff. de vsufr.

e ¶ Mediā partem. i. qđ poterit sciri accepta chorda, & pūcto posito in medio iter vtrunque agrū: & tūc si punctū est ex vna parte tm̄, alij cedat: aliàs ſm ꝙ pūctum extenditur, vt colligitur ff de acqui. re. dom. inter eos. & l. seq. Ex his patet, ꝙ pro diuiso possident insulam, & habent dominium circundantes flumen, ut ff. eo. pro regione.

ADDITIO. (i) Dic, ꝙ insularum alia est nãlis, ut Corsica & Sardinia; alia causalis uel accidentalis, q̄ in flumine sępè nascit, in mari perrato. Naturales insulæ sunt Principis, nō in dominio p̄rimoniali, sed in dñio iurisdictionali, ut l insulæ. ff. de iudi. l. illicitas §. q uniuersas. ff de officio pręsidis. sed de hac materia pleni⁹ uideas hic p Ang. & Barto. in trac. de insula. & Veron de serui. rusti. præd. c. 39.

b ¶ Qđ raro accidit. Sed opponā. ad

f ¶ Latitudinis. existentis ab vna parte, cō plures sint ex vna parte, & vnus fundus alicuius latior est q̄ fundus alterius, & in hoc tantū frontem agri considero. vt ff. eo. insula. in prin.

g ¶ Parte, scilicet superiori.

h ¶ Infra. scilicet inferiori parte.

i ¶ Vnitū Scilicet flumē, idest coadunatū: & hic fit punctum. † Vel dic vnitum agrum &c. & tunc puncta ibi.]. † Hæc verior.

SYL. Casus. ¶ Casus positio facilis est. [a] Videbat. n. alueū a fluuio destitutum debere publicum manere, sicut erat antea uel in bonis nullius, quasi pro derelicto habitū à flumine, & consequenter occupanti concedendū, aut reuerti vel iure quodam postliminii ad priores dominos, quibus à fluuio fuerat ablat⁹: quibus nō obstantibus statuitur eorum fieri qui prope ripam prædia possident pro modo latitudinis cuiusque: quod non alia rōne dispositū fuisse arbitror, nisi quia ad illos etiam spectat onus ripę muniēdæ: nouus autem alueus ideo publicus fit, quia fluuii censitorum vice funguntur, & ex priuato in publicum adducunt. l. ergo. § flumina. ff. de acq. re. do. circa casum inundationis ratio assignatur in text. Nota. clara sunt: & eliciuntur de facili ex summario.

¶ Alue⁹ nou⁹ efficit public⁹, sicut ipsum flumē est: vetus vero dñis fundorū ppinquorū cōcedit. Idē de nouo alueo, si flumē in antiquū redeat. Itē inundatio fluminis non mutat dñium fundi. h. d. ex l. adeo. §. quod sito. ff. de acq. re. do.

¶ Quod si naturali † alueo in vniuersum derelicto, † ad aliā partē fluere cœperit, prior quidē alueus [a] eorū est, qui prope ripā eius prædia possidēt, pro modo scilicet latitudinis cuiusq; agri, quæ latitudo prope ripā sit: nouus autē alueus eius juris esse incipit, cuius & ipsum flumē est. i. publicus. Quod si post aliquid tēpus ad priorē alueū reuersū fuerit flumen, rursus nouus † alueus eorū esse incipit, [b] qui prope ripam eius prædia possident. Alia sane causa est, si cuius totus ager inundatus fuerit. neque enim inundatio fundi speciē [c] cōmutat: & ob id, si recesserit aqua, palā est eum fundū eius manere, [d] cuius & fuit.

** † i. antiquo, ad differentiam noui.

† aliàs alia defluere cœperit.

a ¶ Alueus. à quo nunc vltimo recessit flumen.

** Alueus prior appellat in comparatione sequentis, arg. l. j. § priorū. ff de aqua quoti. & ęsti. nouus aūt alueus dr ad dñam ueteris, unde & si p multos annos steterit, appellatur nouus, donec alius nouus superuenerit, arg. l. ex vsu. cū seq. ff. de ui. tri. & ole. le. aliquando demonstrationis gratia appellatur nouus, qui nō est modo, sed iā fuit, ut ī. ver. qd si post aliquod ar. l. insula. in fi. ff. de acq. re do.]

b ¶ Incipit. quantū ad strictā rationē. nam de ęquitate uix obtinet, i. nō obtinet, ut ff. eo. l. adeo. §. insula. in fi. Et not. hic, quod flumina vicē iudicū tenēt: & dant, & auferunt dominia, ut hic, & ff. e. l. ergo. §. alluuio. Acc.

** Collige ex hoc text. ibi, nouus tamen alueus eius iuris &c. vnum speciale nota dignū, nempe quod licet regulariter quicquid solo sup imponitur, cedat solo. §. cū in suo. ī. e. tamen secus est in aqua, quæ est ī. solum, quia solum ei cedit. & ē speciale in mari, flumine. & quibusdā aqs in quibus hēt locum ius alluuionis, secundum Bar. in tract. de alluuio. col. 6.]

** † i. q paulo ante erat nou⁹,

c ¶ Speciē. idest faciem fundi. Sed cōtra. ff de flu. & ne qd in flu. pu. l. j. § si fossa in fi § Sol. ibi totum occupauit, hic partem. Vel hic eodem impetu recessit, quo venit: ibi non, sed diu coopertum tenuit.

* ¶ Dic, quod imo. §. si fossa. concordat cū tex. nro, vt ēt Ang. hic aīaduertit.]

d ¶ Manere. fuit ergo dūs ēt tunc tēporis, qū aqua innundabat. Sed contra. ff. quib. mo vsufr. ami. l. si ager. so. ibi impropriè dicit amitti. s. quātum ad cōmodū fruēdi. Vel hic inundauit propter impetū aquarum, ibi ut faceret alueū, ut probatur prædicto titu.

l. quid

l. qd si. §. agri. Et hæc vera sunt quantum ad proprietatē: sed possessio indubitanter tēpore inūdationis amitteretur, vt ff. de acqui. pos. l. iij. §. Labeo. & l. qui vniuersas. §. ij. & l. Pōponius. [respon. tamē aqua receden te etiam possessio restituēda est, vt ff. de iti. actuq; priua. l. i. §. sed & si quis.

* Si spectat tempus inundationis, verū ē tunc dñium amissum intelligi. d. l. si ager. ibi, amittit vsusfr. nisi simus in casibus, qbus nec posses sio p inundationē amittatur, quos refert Ias. in l. 3. §. Labeo. ff. de acq. pos. sin tps recessus aquæ, vt hic, & tūc verū est intelligi dñium durasse q2 l. restituit oīa in pristinū statū, & per sub ductionem temporis inundationis dominij continuationem inducit. d. l. si ager. ibi, quēadmodū. diuersum est āt in possessione, quia solo animo amittitur. l. cùm vnus. §. fin. ff. de bon. aut. iud. pos. dominium verò non l. si quis vi. §. differentia ff de acqui pos.]

¶ Speciem nouā ex aliena materia faciēs, eius dominus efficitur, nisi possit ad pristinā reduci. hoc dicit ex l. adeo. §. cum quis. ff. de acqui. re. dom.

¶ Cùm ex aliena mā species aliqua fcā[a] sit ab[b] aliquo, φ specificans quærit dominiū rei specificatæ non reducibilis ad priorē formā: intellige si bona fide specificauit, ignorans alienā. Item no iura concordanda, & mediam viam eligendam.]

¶ Cum ex aliena. Diuidit in quinque partes. Primo ponit thema. Scđo quæstionem. Tertio per exēpla thema declarat. Quarto ponit responsionem. Quinto per exempla responsionem declarat. Secunda ibi. Quæri solet. Tertia ibi, Vt ecce. Quarta ibi, Et post mul am. Quinta ibi, Vt ecce vas

SYL. ¶ Casus figuratio plana est, ponitur. n. in tex. rōnes aūt dubitandi plures allegabant: quia illius nouæ speciei cōfectæ nunquam ille fuerat dñs, cuius erant ea, ex qbus erant confectę: cōtra videbatur, quia quamuis species fuisset in nullius bonis, tñ materia erat in alterius dominio: vt autē tolleretur hæc ambiguitas, media via electa est, scilicet φ aut reducibilis est species ad priorē, & remaneat domini, quia est ac si species non sit alterata, & mā in dominio alterius fuerit: aut si est reducibilis, & cedat specificāti, q2 illa species nō fuit ī alicuius bonis. Nota

a ¶ Aliqua facta. Facta autem intelligit etiam cœpta, licet non perfecta, vt ff. de aur. & arg. lega. l. & si non sunt. §. quid ergo. † Ratio huius est, quia q̄ in opere sunt, inesse videntur. ff. si cer. pe. l. lecta &c. offi-cij. extra de elect.

* ¶ Licet hæc glo. communiter improbetur, tñ verissima vr, dummodo declaretur fm distinctionem text. nam si opere incœptores ad priorē mām reduci non possunt, vt in calcatis vuis videmus, cur dominium acquisitum non vere quis dixerit? est vtique noua quædam species constituta, tametsi illa non sit, ad quam opera facientis principaliter tendebat.

* ¶ Speciem hic & sequentibus paragraphis accipit Impe. pro re, quæ ex rudi conficitur materia, & noua quasi facie assumpta simul & nouū accipit nomen, deposito ipsius rudis materiæ nomine, ** materia aūt est vnde qd cōficitur, vt in scypho metallū, in contractu consensus, at forma est quæ certæ illi speciei nomen dat.]

† aliās de est quod sequitur. SYL.

b ¶ Ab aliquo. Scilicet bona fide, vt ff. ad exi. de eo. §. si quis. & suo noīe. vt ff. de acqui. re do. ad eo. §. cū quis. in prin & l. quicquid §. Vbi. Itē & tertiū, scilicet φ nō possit redire ad priorem mām, fm Ioan. vt in fin. huius. §. Quid si duo specificauerunt, vnus bona fide, alius mala fide? Resp. cōis est domini, & specificantis bona fide: non autem mala fide, † vt ff. qui. ad li. pro clama. non licet l. si duo, Azo. eodem mō quæro, & soluo ea quę sequuntur. Quid si ex diuersorū materijs speciē ma fecit, & in vna habuit bonā fidē, & in alia malā fidem? Itē quid si in materia vnius partim bonam, partim malā fidem

† immo nole proprio & bona fide secundum Christo.

fidem habuerit? Itẽ quid & si partim suo specificantis nomine, partim nomine domini?

* Intellige sm Doct. hic dum sit æqualitas in pᵗio, & in portionib⁹, iuxta l. quicquid. § fur. ff. de ac qui. re do. dũmõ in ea parte, in qua suo nomine agit, bonam fidem habeat, aliàs secus.]

a Naturali ratione. Idest iure gentium.

b Fecerit. i. detexerit quo ad spicas, ut ff. eod l. adeo § cũ quis. in fin. sic s. de liberti. §. j.

c Mulsum. i. nectar, siue stalladiam.

SYL. * De mulso vide Pallad. lib. 11. & Pli. lib 22. c. 24.]

d Collyriũ, i. vnguentum ad oculos.

e Sabiniariorũ. i. Sabini & suorum fautorũ, qui dixerũt speciẽ cedere dño materiæ. Sed Proculus cũ suis sequacibus p̃, s. vt specificanti tm̃ cedat, vt ff. eod. l. adeo. § cũ qs.

** Hic ille est Massurius Sabinus, qui publicè primus rñdit. l ij prope fi. de orig. iu. à quo Sabiniani appellati, qui ei in schola successere. Sic Proculiani à Proculo, qui & ipse magnæ fuit auctoritatis, & plurimũ potuit, vt refertur ibidem in d. l. ij.]

f Placuit, scilicet nobis.

Mediũ est seruandũ. g Media sententia. q̃ nec vni in totũ, nec alteri cõcordat, vel discordat, sed distinguit vt sequitur. Et notã mediũ seruandum: sic s. qulb. ex causa. non lices. §. pen. Argu. contra. ff. de ne. ge. l. Nesennius. in fi.

ADDITIO. Dic, q̃ media via est eligenda; qñ nõ põt magis ius ad vnã partẽ adaptari, quã ad aliã, vt hic: aliàs diceret diuisio rusticana, vt d. l. Nesennius. in fi. cũ gl. Aret.

h Fecerit. Si & alia duo interuenerunt, quæ in princ. huius §. diximus.

i Vel spicas. Et ita apparet q̃ frumẽtum cedit specificanti. Sed contra ff. eodẽ. l. adeo. § cũ qs. in fi. §. Sol hęc posuit gratia exempli pro pueris, secundum Pla. † quæ † qui reprehendit s. in princ. tit. in glo. habeat. ff. de tur. l. obligationũ substãtia. §. fi. dam. n. gratia docendi dicuntur, quæ alias nõ diceuer. rẽtur, vt actio. & obli.

quiri soler, qs eorũ nãli[a] rõne dñs sit: vtrũ is, q fecerit,[b] an potius ille, q materiæ dñs fuerit. Vt ecce, si quis ex alienis uuis, aut oliuis, aut spicis, vinũ, aut oleũ, aut frumentũ fecerit: aut ex alieno auro, vel argẽto, vel ęre, vas aliquod fecerit: vel ex alieno vino, & melle mulsum[c] miscuerit: vel ex medicamẽtis alienis emplastrum, aut collyriũ[d] ꝯpo suerit: vł ex aliena lana vestimẽtum fecerit: vel ex alienis tabulis nauẽ, vel armariũ, vel subsellia frabrica uerit. Et post multã Sabinianorũ[e] & Proculianorũ ambiguitatẽ, placuit[f] media[g] sñia existimantiũ, si ea species ad priorẽ, & rudẽ mãm reduci possit, eũ videri dñm eẽ, qui mãę dñs fuerit: si nõ possit reduci, eũ potius itelligi dñm, q fecerit.[h] Vt ecce, vas ꝯflatũ p̃t ad rudẽ materiam æris, vel argenti, vel auri reduci: vinum aũt, vel oleũ, aut frumentũ, ad uuas, vel oliuas, vel spicas[i] reuerti nõ p̃t: ac ne mulsum quidem ad vinum & mel resolui põt.

Vel dic scd̃o sm Az. illã p istã corrigi.

SYL. * Melius ẽ supplere istũ tex. ex ver. Videntur tñ. posito in d. §. cũ quis. q in curia Triboniani huc relatus non est. Ridiculum. n. est dicere, q̃ ꝑpter iuuenes malè exemplificet, vel q̃ iste tex. sit correctorius. §. cũ quis. cũ Iustinia. vbicunq; ius antiquũ corrigit. id apertissimis verbis soleat indicare.] Itẽ ad hæc oĩa exempla, in quib. dicitur speciẽ specificanti cedere, est contraria regula, quæ dicit, Qđ ex re mea

mea est, uel nascit, meū est, vt ff. ad exhibē. de eo. §. si quis. in fi. ff. de rei vē. l. solū. §. meum. Sol. illa regula locum hēt in quinq; casibus, s. vbi dn̄s specificauit. Itē vbi alius eius mandato. Itē vbi sine mandato, sed ratū habet. † Item vbi alius mala fide, & suo noīe. Itē vbi bona fide, sed res pt ad priorē materiā reduci; quorum nullū hic est. Itē si hæc vera sunt, ꝙ specificāti cedāt, contra est regula, quæ dicit; Neminem cū alterius iactura fieri locupletiorem, vt ff. de cōdi. ind. l. nā hoc natura. Rn̄. licet fiat sua species quo ad dominiū, tñ actione in factū tenetur ad æstimationē, vt ff. de rei vend. l. in rem. j §. quæcunq;. & ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si mulier. §. j. & l. seq.

Meum est quod ex meo nascitur. † Intelligas gl. qñ noīe dñi specificauit, alias si nō fuisset specificata nomine domini, non posset habere ratū cū sit factū in sui fauorē, vt l. si pupilli. §. si ego. ff. de neg. gest.

¶ Speciem cōstituens partim ex sua, partim ex aliena materia, sibi speciem quęrit hoc dicit.

¶ Qd si partim ex sua mā, partim ex aliena,[a] speciē aliquā fecerit qs: veluti ex suo vino & alieno melle mulsū miscuerit, aut ex suis & alienis medicamētis emplastrū aut collyriū, aut ex sua lana & aliena[b] vestimentum fecerit, dubitandum non est, hoc casu eum esse dn̄m,[c] qui fecerit; cū nō solum operā suā dederit, sed & partem eiusdem materiæ pręstiterit.

¶ Aliena purpura intexta vestimēto cedit vestimēto: illi autem, qui dominus fuit, habet actionem contra furem. Ang.

¶ Si tamen alienā purpurā[d] vestimē

SYL. ¶ Qd si partim. Casus. positio pendet ex superiori, ideoq; minus dubitabile deciditur, vt innuit Imperator ibi, dubitandum non est. cuius decisionis rō eadē est, & maior, qa duo vincula arctius ligāt, auth. itaq;. C. cō de succes. Intellige tex. tñ in terminis, in qbus loquitur, scilicet qñ non posset reduci ad priorē materiā, vt declarat gl. ti. No summariū. Itē ꝙ duo vincula potētius ligant. Item argumentum de minori ad maius affirmatiuè.]

a ¶ Ex aliena, scilicet materia.

b ¶ Ex aliena, scilicet lana.

c ¶ Dominum. Sed si possit reduci ad priorē materiā, fit communis, habita rōne materiarū, vt non cedat specificanti, vt ff. eo. l. quicquid. §. si in fine. Idē fortè erit, & quādo mala fide fecit, licet reduci non possit, ut ff. ad exhiben. l. de eo. §. si quis.

SYL. ¶ Immo amittit dominium suæ materiæ. §. ex diuerso. j. eo.

SYL. ¶ Si tñ. Casus. Si purpura vestimento intexta sit, dubitabat, an vesti accederet, vel ecōuerso: rō aūt, ꝙ vestimentū ipsi cederet, videbatur, ꝙ ptiosior ipsa veste videbat ad se trahere min' dignū. l. pcipimus. in fi. C. de app. contrariū tñ decidit Imperator, ex eo, quia, cū purpura vesti accedat, dēt à principali trahi, nō econuerso, & ita patet ibi, accessionis vice.* Sed quia iniquū est, vt alterius facto res nostræ efficiant alienę. l. quod. ff. de reg. iu. iō dn̄o purpuræ datur furti actio. itē & condictio, in eū, q illā surripuit.] No. summariū. Item ꝙ accessoriū, & si pretiosius & dignius eo, cui accedit, sequitur principale. Item ꝙ sicut per confusionem dominium rerum alienarum nobis quæritur, ita per accessionem. Item ꝙ quamuis dominium sit translatum in furem, omninò datur saltem condictio furtiua. Item quòd rei suæ potest committi furtum.]

d ¶ Purpuram. vt manicam vel gyronem: si autem ipsa fila, puta in tela, tunc alia ratione est dominus factus purpuræ, scilicet iure specificationis, vt supra proximo §. & præcedenti. Hic autem §. aliquid vult adijcere supra dictis. s. de acquisitione iure accessionis: ne ergo nihil operetur, adiungit hoc, quod nunc dixi, vt ff. de leg. j. si quando in prin.

Pre-

a ¶ Pretiosior. No. pretiosius accedere viliori, sic ff. de cõtrah. em. l. si i em pione. Sed cõtra. ff. de ędil. edic. l. iustis sime. Sed ibi speciale in hoie. Sed con tra, infra de fideiuss. §. fideiussores. Sol. vt ibi. Itē loqtur hic. §. qñ dicta purpura gratia ornãdi, vestimēto fuit apposita: sin aũt econtra, vt vestimētũ seruiret purpuræ, vt forte eã seruaret, tũc cedit vestimētũ purpurę, vt ĩ duab' legib' cõtrariis vt ff. de vsuc l. rerũ mistura. §. qd ergo. & ff. de auro & arg. leg. l. & si non sunt. §. perueniamus. Si autem neutrum causa alterius apponatur, tunc neutrum alteri cedit, & vtrunque possidetur, vt ff. de vsucap. l. rerum mistura. §. quid ergo.

† aliàs iure.

to suo qs intexuerit, licet ptiosior [a] sit purpura, tñ accessionis † vice cedit vestimento: & qui dñs fuit purpurę, aduers' eũ, qui surripuit, [b] habet furti actionē, & ɔdictionem, [c] siue [d] ipse sit, qui vestimentum fecit, siue alius. Nã extinctę [e] res, licet vendicari nõ pñt, condici tamen à furibus, & quibus dam † aliis possessoribus [f] possunt.

¶ Cõmistio volũtaria, vel fortuita facit rem esse cõmunem. h. d. ex l. adeo. § volũtas. ff. de acqui. re. do.

¶ Si duorũ ş materiæ ex voluntate dñorũ [h] cõfusæ [i] sint, totũ id corp', qđ ex ɔfusiõe fit,

ADDITIO. Dic secundum doct. φ neutrum possidetur communiter, sed quodlibet per se sic, vt nota. in dicto §. quid ergo. Ange.

b ¶ Surripuit. si surripuit: aliàs istis actionibus famosis non tenetur.

SYL. * ¶ Dic φ condictio furtiua non infamat, sicut actio furti. l. cessat ff. de act. & obl. & de rõne diuersitatis vide Ias. in l. certi. in prin. col. 5. ff. si cer. pe.]

c ¶ Et cõdictionem s furtiuam, vel sine cã, vt ff de condi sine cã. per totũ.

d ¶ Siue ipse. Scilicet fur: nam forte erat sartor.

e ¶ Extinctæ. quantum ad dominium, qđ perdidit dñs eius: & ideo quantum ad eum extinctum est: quia quandiu est intexta purpura, extincta est: nec potest vẽdicari: sed agi potest ad exhibendum, vt exhibeatur, & post vendicetur. vt ff ad exhiben l. gemma. & ff. de rei ven. l. in rem actio.

f ¶ Possessoribus. veluti à prædonibus & malæ fidei possessoribus, vt iste fuit. vt hic, & ĩ. de act. §. sic itaq; & ff. vsufru. quemad ca. l. si. in fi.

¶ Si duorũ Diuidit pricipaliter ĩ duas partes. Primò, qñ voluntate dominorũ: secundo, qñ casu sunt cõfusæ. Secunda ibi, Qđ si fortuitu; Itē prima subdiuiditur. Primo, quando eiusdē generis materiæ confunduntur. Secundo quando diuersi generis. Scda ibi, Sed & si diuersæ. Are.

¶ Casu clarus est, & nullam prorsus hēt dubitationē. cũ enim inconueniat, quem priuari dñio suo eo inuito, si quid ex volũtate vel casu cõfundat, dēt fieri cõe: & hæc est regula; in qua rõ dubitãdi non exigit. cũ loquatur in casu. in quo separatio est impossibilis, vt dr in gl. No. ex cõmistione voluntaria vel casuali quæri & cõicari dñia rerum. Itē not. drĩam inter confusionē & cõmistionē. Item φ casus fortuitus & voluntas dñi in hoc æquiparantur.

† aliàs quibusque. & ita legit, se videtur Theophilus q̃ vertit κατὰ ταύτην γνώμην, ĩtellige tñ de malæ fidei possessorib.

SYL.

g ¶ Si duorum. Acquiritur dñium non solũ specificatione, vt supra eo. § cùm ex aliena. & §. quod si. & accessione, vt ĩ. eo. §. si tamen, sed etiam confusione, vt hic. Itē immissione, vt infra proxi. §. quod si frumentum.

Dñium varijs modis quæritur.

h ¶ Dominorũ. bene dicit dominorũ voluntate. Nam si vnus dñs fecit inde speciē. i. mulsum: vel vas ex argento meo & suo: sua esse iure specificationis, non cõis, vt ĩ. eo. §. qđ si partim. & ff. de rei vendi. l. si frumentum. §. j.

ADDITIO. Hoc intellige bona fide & suo nomine, vt vidistis in §. cùm ex aliena, ĩ. eo. per glo. vt hic. Ang.

i ¶ Confusæ, idest simul fusæ.

Electrum.

Electrū a quid est. ¶ Electrum. genus est uasis, uel species metalli: & ad hoc est. ff. de au. & ar. lega. l. pediculis. §. Neratius. pro quantitate cōmunicata: sed iudicis erit æstimar, quaten' excedat vel minor sit ęstimatio bonitatis vnt', vel alterius frumēti. Not. collige per te.]

SYL. a ¶ Electrum teste Plin. lib. 33. c. 4. uocatur eorum, in quo quinta portio est argenti.] d Quod si frumentū. † Diximus quę cō funduntur ita, ut separari nō possint, nūc uidendū est quādo singula corpora in sua substātia durāt, quo casu dicuntur immisceri. Continuatio. † Illā gl. nō credo esse Acc. quia non reperitur in antiqs originalibus: nec de ea do cto. aliq̄ faciunt mētionē.

b ¶ Idē iuris. vt sit cōe, ut subiicit.

c ¶ Placuit. s. vt sit commune, nisi separari possit: uelut si ex ære meo, & plumbo, vel argēto tuo species facta sit, quibus casib. separari p̄t, & quilibet vendicat suum, vt ff. de rei ven. l. si frumentū. §. sed si plumbum. & ff. de acqui. rer. do. l. idcus. §. fi.

† aliàs & ex his.

vtriusq; cōe est: velut si q' vina sua cōfunderint', aut massas argēti uel auri cōflauerint. ¶ Sed & si diuersę materię sint, † & ob id ꝓpria spēs fcā sit, forte ex uino et melle mulsū aut ex auro & argēto electrū, ᵃ idē iuris ᵇ ē. nā & hoc casu cōem esse speciē nō dubitatur. Q𝔡 siue fortuitu, & non voluntate dnorum confusæ fuerint, † uel eiusdēgnis materiæ, uel diuersæ, idem iuris esse placuit. ᶜ ¶ Species duorū

a voientib. mittę cōes fiunt: secus si casu. h. d. ex l. idē Pompo. in princi. ff. de rei vend.

¶ Q𝔡 si ᵈ frumētū Titij frumēto tuo mistū fuerit: si quidē ex uolūtate vestra, cōe est: quia singula corpora, i. singula grana. quę cuiusq; ꝓpria fuerūt, ex cōsensu uestro cōicata sunt. Q𝔡 si casu id mistū fuerit, uel Titi' id miscuerit sine tua voluntate, nō uidetur cōmune esse: quia singula corpora in sua substantia durant. ᶠ

e ¶ Communicata sunt. & ideo locū habet Cōi diuidundo actio, ut ff. de rei vend. l. si frumentum, 2. respon.

f ¶ In sua substantia durāt. Sed nunquid idem, si nostra volūtate fuissent immista? Videtur ꝙ sic: nostra eni cōtemplatio uel voluntas non potest mutare substantiā discreta sint à se inuicē, quod vr̄ esse contra. §. pręcedentem. Sed respon. non est mirū: aliàs enim simile reperimus: nonne tp̄s cōtinuum est sui natura, cū tp̄s sit mensura motus primi mobilis, q̄ motus est vniformis, & cōtinuus, ut dicit Arist. in 7. Physi. & tamē partes in ipsa contēplatione distinguimus & assignamus, dicentes quoddā præsens, quoddā præteritum, quoddam futurū? sic in granis frumenti dicimus, ꝙ licet eorū corpora sint discreta in suis terminis, communia tn̄ ea possumus facere ita ꝙ aliqua non sit particula in tuo grano, quam tu non cōmunices mihi: nulla in meo, q̄ ego tibi

Frumētū duorū an eorū uoiūtare possit fieri cōmune.

Tempus quid est.

Tēporis diuisio.

SYL. † aliàs vel diuersæ materiæ, uel quæ eiusdem generis sunt, idē &c.

¶ Q𝔡 si frumentu. Casus facilis est, siquidem formatur in text. * ratio autem dubitādi in primo dicto nō est quęrenda, quandoquidem dominorum consensu facta est cōicatio, cùm ēt in confusis supra proxi. §. Imperator dixerit non esse dubitādū. Sed quoties mixtio fortuitu fit, tūc dubiū facere poterat. §. p̄cedēs, vbi idē statuit siue ex cōsensu, siue casu, materiæ cōfundantur.] Quamuis. n. non fiat realis commistio, fit tñ talis in granis frumenti, ut impossibilis sit separatio: magis enim facile separatur aurū ab argento, q̄ frumentū à frumento: dr̄ tamen cōtrariū. * Ratio decidendi assignatur in tex. ibi, quia singula &c. & confirmatur per simile Hinc infert Iustin. quòd cùm frumentum non fiat commune, competit in rē actio

tibi non communicem: qđ non esset deficiente nostra uolūtate: sicut nec in tempore distincto generarentur hæ diuersitates, nostra significatione uel respectu deficiente.

& tūc si facilis est separatio, uēdicati sua grana à quolibet poterūt. l. si frumētū. §. sed si plumbū. ff. de rei uen. Aut est difficilis, & iudex tā circa quātitatē, quā circa quā titatē arbitrabitur:

† aliàs de est sed.

a ¶ Mista. qđ fit per errorē, quo casu dominiū nō trāsit, ut ff. eo l. si procurator ij. uel ut melius pascant: & facit. ĭ. ad l. Aql. in prin. ubi dicit, ꝙ gregatim pascūtur. Sed contra. ff. de sol. l. si alie. Sol. ibi est speciale in pecunia numerata, ut ibi dicit ut ff. si cer. pet. singularia.

† Sed nec magis istis casibus commune fit frumentum, q̄ grex intelligitur esse communis, si pecora Titij tuis pecoribus mista [a] fuerint. Sed si ab alterutro uestrū totū id frumētū [b] retineatur, in rem q̄dē actio pro mō[c] frumēti cuiusque cōpetit: [d] arbitrio aūt iudicis cōtinetur, ut ipse æstimet, q̄le cuiusq; frumentū fuerit.

¶ Materia ædificij cedit solo duplū tñ soluit per ædificantem, nec uendicatur nisi diruto ędificio. hoc dicit ex l. adeo. §. cum in suo. ff. de acqui. rer. domi.

dummodo nō faciat separari grana, ut hoc tex.] Et no. triplicē eē dīam inter hūc §. & superiorē. species. n. dicunt misceri, ut hic. materia. confundi, ut s. sed Pet. cōtra. Iđ hic remanet i eadē substantia, ibi non. Item: confusa fiūt cōia & si ne dñorū uoluntate, ut s. prox. §. hic nō.

SYL. ¶ Et hic & ibi hæc gl. communiter approbatur.]

b ¶ Frumentū. nōdum bona fide cōsumptum, tunc enim in factū actio daretur, ut ff. ad l. Aquil. l. qui occi. §. si quis alienum uinum.

c ¶ Pro modo, idest mensura.

d ¶ Cōpetit. idest ꝙ cuilibet tm̄ frumentum restituatur, quantum fuit suū, qñ non apparet quod fuerit suū: & hoc propter impossibilē discretionem, ut ff. de usufru. l. usufructuariū. §. si in uinarijs. si aūt apparet quod cuiusque fuerit, hoc iudex æstimet, ut subijcit, ſm Azo. & ſm hoc dic q̄le, idest quod, & sic cuilibet sua grana restituantur. Vel dic. proxi. rñ. arbitrio &c. esse de eo, de quo ē istud, scilicet qñ non apparet quod fuerit suum. & hoc innuit hoc uerbū, quale: non. n. dicit qđ, sed quale, ut in qualitate officiū uersetur, & quantitate, non aūt corpore: cùm illud sit impossibile discernere: & sic probabit qui dicit suum fuisse melius.

SYL. ¶ Tu dic clarius, ꝙ aut à uolentibus cōmiscet, & effic it cōe. & datur actio cōi diuidundo. aut præter uoluntatē,

* Cū in suo. Casus Quærebat, si in solo meo ex materia aliena ædificē, utrius ędificiū eēt: & cū noua species fiat partim ex re satietis, partim aliena, uidebat q. decisa. s. in §. qđ si par tim. attamen tradit noua regula, ꝙ ædificiū cedit solo. nā cū solū à Deo creatū sit, ut firmamentū quoddā, sine quo ædificia nō cōsisterent, meritò placuit, ut tanq̄ pars potētior ædificij cæteras ad traheret. Sed cū iniquū esset quenq̄ re sua absq; eius uoluntate priuari, subditur ꝙ nihilomagis dñs materiæ desinit esse dominus illius. Nam quemadmodum possidens domū non censetur res singulas possidere l eum qui ædes. ff. de usuca. ita nō dēr absurdū uideri, siq̄s intelligat dñs totius ædificij, nō huius uel illi[9] rei, & pñr. si is, qui dñs erat materiæ, remaneat dñs eiusdē, cū nō concurrat cū domino totius integralis. Cæterum quia si daretur uendicatio, ne cesse esset ædificiū rescindi, ex quo urbs deformaretur, idcircò constitutum est, ut tantisper, ad ædificiū cōstat, is suam materiā uendicare non possit, sed duplū pro ea consequi.]

SYL.

No.

No ædificiũ solo cedere. Item ꝙ nemo cogi pôt eximere tignũ alienum iniunctum suis ædibus. Item ꝙ quãuis dñs soli fiat dominus totius, tñ dominus materiæ remanet dominus. Itẽ quod rei uendicatio non daĩ dño. Item ꝙ actio de tigno iniuncto est ex leg. duodecim tabu. & ꝙ licet sit ciuilis, est pœnalis. Item quid ueniat appellatione tigni.]

¶ Cùm in suo solo aliqs ex aliena materia[a] ædificauerit,[b] ipse intelligĩ dñs ædificij: † qa oẽ, qđ in solo ędificaĩ,[c] solo cedit. Nectñ ideò is, q materię dñs fuerat, desinit[d] dñs

† Hoc limitat singulariter Soc. ĩ tracta. fallen tia. I reg. 310. limitat. 10.

a ¶ Cùm in suo solo. Suũ est, etiam si alius habeat ibi usumfructũ, ut infra de hæredi. inst §. j. ubi proprius seruus dicitur, in quo proprietatem nudam habet testator.

* ¶ Adde, ꝙ hoc casu fructuarius agit cum proprietario: siquidẽ ei nõ licet quoquo modo rei speciẽ mutare, etiam in meliorem statum eã cõmutando. l. repeti. §. ult. cum duabus ll. seq. ff. qui. mod. ususfru. amit. & l. ult. de usu. & habi.].

† Et q̃uis nõ possideat materiæ fidei existens ꝑ l. eum q ædes. ff. de usuca. conueni- tur tñ, qa dolo desijt possiden. l. is qui do. ff. de rei uẽ. Et uendicabitur q- dẽ non ut eximatur, sed ut in li tẽ iuretur ꝯm Christo. hic.

b ¶ Aedificauerit. scilicet bona fide: aliàs non, immo tignũ suum uendicaret, ut ff. de rei uen. l. in rẽ. §. tignũ. † arg. à contrario sensu. Vel ex ea exceptione, quæ ibi ponitur, & iurabitur in litem, ut ibi nota.

* ¶ Immo & si mala fide ædificauerit. l. 2. C. de rei uen. nã nec actio đ tigno iniũcto, q̃ĩ casũ huius §. ad duplũ cõ petit, aliter daĩ, q̃ si mala fide iniunctũ fuerit tignum. l. de eo. ff. de do. inter uir. & uxo. & l. 1. ff de tig. iniunc.]

SYL. * ¶ Adde, aliud esse in ædificio sine calce constructo, (quod maceria seu maceries dr̃, vulgo paries siccus.) nã & hoc cedit solo. l. si precario. ff. cõ. præd. ubi Bal nor. & Alexan. in l. 1. §. nunc. in fin. de ope. no. nun.

c ¶ Aedificaĩ. idest in ipsa terra cõfigitur. Quid ergo de domo nõ affixa solo? Rñ. non cedi solo, ut ff. de acqui. re do. l. Titius. & facit ad hãc regulã. C. de ædi. pri. l. si is contra quẽ. Idẽ in sertis, & plantatis, quod hic in ædificatis dr̃, ut infra eo. §. si Titius.

& §. qua rõne. Vnde uersus; Quicq̃d plantaĩ, seritur, uel inædificaĩ: Omne solo cedit, radices si tamen egit.

¶ Dicas hoc uerũ regulariter ut hic, tñ primo non procedit nbi ædificiũ eẽt illicitè cõstructũ, & ueniret destruẽdum. l. fideicommissa. §. siquis illicitè. ff. de legat. 3. ubi Bal. Item in clerico ædificante de pecunia ecclesiæ. glo. in c. apostolico. 12. q. 2. Itẽ qñ dñs soli & ædificans essent tales, inter quos cadere ñ posset expressa donatio, gl. ĩ. l. si uxor. ff. de dona. inter uirũ & ux.].

* ¶ Has, & alias cõplures limitationes uide latius apud Soci. in suo tractatu. de Regu. & fallen. regula. 111. in uer. Aedificium.]

¶ Sed contra hanc regulam est. ff. de re. diui. l. intantum. in prin. So. illud speciale est.

SYL. * ¶ Dic, ꝙ non est aliqua specialitas: immo & ibi ædificiũ cedit solo: quia qñ ædificatur in littore, solum, super quo ponitur ædificiũ, cũ sit nullius, efficitur proprium occupantis, licet diruto ædificio rursus in pristinã cõditionem reuertatur: in qua sententia Ang. quoq; Ate. fuisse uidetur.]

d ¶ Definit. scilicet ex causa ædificationis: sed alia cã pôt desinere, ut ff. de usucap. l. rerũ mistura. §. Labeo. q̃ huic regulæ signatur contraria.

SYL. * ¶ Dic ꝙ uerbum (ideò) positum in hoc tex. tollit contrariũ, qa in § Labeo. qui materiæ dñs fuerat, non desinit esse dominus eius propter ædificationem, sed ex præterita negligẽtia: nam licet uerè non posset perfici usucapio, quia possessor ædificij non intelligitur possidere singulas res in ædificium coniectas, ex quo tñ possidetur corpus illud, cui insunt res particulares, noluit lex interrumpi usucapionem ob id, quòd ad huc decem dies requirerentur ad illam perficiẽdam, cùm in tam diuturna mora ad uersarius antea fuisset.]

a ¶ Tantisper, ideſt interim.
b ¶ Ad exhibēdū. Scilicet ut eximaꝛ, niſi mala fide fecerit, ut ff. de rei vē. l. in rem. §. tignum. & ff. de tigno iniunc. l. j. in fi sed tunc non eximiꝛ, sed in litem iuratur, ut ff. de ſolutio. l. q res. §. fi. quia arbitrariæ sūt iſtæ actiones, ut ff. de in litē iur. l. in actionib. & j. de actio. §. præterea.
c ¶ Duodecim tabularum. lex quædam fuit, de qua dic. ut ſupra de iur. natu. §. & nō inelegantēr.

SYL. *¶ L. Duodecim tab. refert Feſ. Pōpeius ī hęc uerba; Tignum iunctum ædibus uineæve ne uendicato, nec ſoluito.] *¶ Riualli⁹ li. n. hiſtoriæ iu. ciui. hāc legem his uerbis tradit: Tignum alienum furtiuū ædibus uel uineis ſuis iniūctū nequis eximere cogitor, ſed duplū pro eo per actionem de tignio iniuncto præſtare compellitor.]

Actio de tigno iniuncto. d ¶ De tigno iniūcto. qua actione tenetꝛ & qui iniunctū hēt, licet non iniunxerit, & qui iniunxit, licet nō poſſideat, ſed altero ſoluente alter liberatur, ut ff. de iis q deie. ce. uel effu. l. ſi uerò. §. ſi id qđ. & de ſlu. l. 1. in fi. & ꝙ ui aut clā. l. cōpetit § fi. Sed qđ ſi uelit magis rē reddere & eximere, q̄ duplū præſtare? Rn. Non audit, quia pp publicam utilitatem hoc fuit ſtatutū, ut j. eo. §. quod ideo &c. & ff. de ope. noui. nunc. l. prætor. & ff. de leg. 1. l. cętera. §. ſi duobus. Item nunqd hęc actio competit ēt cōtra eū, q bona fide iniunxit? Reſpon. ſic, ut hic, licet contradixerint quidam.

SYL. *¶ Opi. iſtorū uerior eſt. l. enim 12. ta. loquebaꝛ ſolū de tigno furtiuo. l. 1. ff. de tig. iniun. credendū tñ eſt legē noluiſſe. ut & qui bona fide iniūxiſſet. teneretꝛ ſaltē ad uerā æſtimatione rei. nō ēt ad duplū. l. de e. & ibi. gl. ff. de do. in uir & uxo. & in l. in rē. §. tignū. ff de rei uē. facit l. bona fides. ff. de reg. iu.] Sed cōtra mala fide iniūgētē, alia prę ter hęc auxilia cōpetunt, ut rei uendic. Item ad exhibendum. Item furti. Itē furtiua condictio.

eius eſſe, ſed tātiſper[a] neq; uendicare eā poteſt, neq; ad exhibendū[b] de ea re agere, ꝓpter legem Duodecim tabularum,[c] qua cauetur, ne quis tignū alienum ædibus ſuis iunctum, eximere cogatur, ſed duplum pro eo præſtet, per actionē, quæ uocatur, De tigno[d] iniuncto. (Appellatione[e] autē tigni, omnis materia[f] ſignificatur, ex qua ędificia fiūnt.) Qđ ideò prouiſum ē, ne ædificia reſcindi neceſſe ſit. Qđ ſi aliqua ex cauſa dirutum ſit ædificiū, poterit materiæ dominus, (ſi non fuerit duplū

¶ Sed dic dari ut ęſtimeꝛ, nō ut uēdicetur, cō. l. uetet interim eximi. l. q res. in fin. ff. de ſolu. & iō qua ſi dolo malo defierit poſſidere, iurabitur in litem. l. j. in fi ff. de tig. iniun. l. in actionibus. ff. de in lit. iur.] SYL.

¶ Itē hęc actio de tigno iniuncto, ut j. de actio. §. ſic itaq;. & ff. de tigno iniuncto l. 1. in fin. & l. fina.
e ¶ Appellatione. Facit ad hoc. ff. de uer. ſign. l. tigni. & ff ad exhi. l. gēma. & l. tigni. & ff. e. l adeo. §. cū ī ſuo. Itē qđ in domibus dr, idem dic in † caupona, ſiue domuncula, ut ſubijcit. panna. † aliàs capanna.
Quod iō &c. ad hoc. ff de uer. ſig. urbana prædia. Quidam tñ contra. Itē idē in uinea. ut ff de tigno. iniun. l 1.
f ¶ Materia. ut cæmenta, & lapides.
** Valla. li. 6. c. 52. reprobat Acc. hic. inquiēs à Iuriſcōſultis exponi materiā ꝓ ligno ad ędificia utili. & quidē materia ita diffinit ab Vlpia. dū eam diſtinguit à ligno ut materia ſit, quę ad ædificandū fulciēdumq; neceſſaria eſt. lignū, quicquid cōburēdi cauſa paratū e. l. ligni. ff. de leg 3 uerum, qđ ad hunc locū attinet, fallitur Valla recteq; locurus eſt Acc. ut patet ex l. 1. ff. de tigno iniun. nam tex. non dicit ſimpliciter, materia, ſed oīs materia, ſicuti d l. tigni. ff. de uer ſig oē genus materię, ad denotandum qualēcunque materiā nedum lignorum

Con-

a ¶ Consecutus. Hic est ꝯ .ff. de tigno iniun. l. fi. Sed ibi non cũ effectu fuit cõsecutus duplũ, qa licet egit, nõ tñ percepit adhuc duplũ, ut argu. ff. de ijs qui deie. uel effu. l. perceptione.

b ¶ Vẽdicare. Nulla temporis pscriptione obstante in rei uẽdicatione, ut ff. de rei vendi. l. in rẽ. §. fi. quia nec pri⁹ agere potuit, ut C. de anna. excep. l. j §. fina. Aliud ergo si mala fi de iniunxit, qa tunc agere potuit: vñ triginta annis repellitur à rei vendicatione, vt C. de pscri. triginta ann. l. sicut.

iã cõsecutus [a]) tũc eã uendicare, [b] & ad exhibẽdum de ea re agere.

¶ Aedificãs de sua materia in alieno solo sciẽter domi niũ amittit: bona verò fide ędificãs, si possidet, repellit dominũ agentẽ exceptione doli, nisi soluat impen sas. h. d. ex l. adeo. §. ex diuerso. ff. de acqui. re. do.

¶ † Ex diuerso, si quis ĩ alieno solo ex sua mã domũ ędificauerit, illius † fit domus, cuius & solũ ẽ. Sed hoc

† aliàs & ex diuerso.

† aliàs fit.

ADDITIO

Quã commoditatẽ non ex sua mala fide, sed ex negligẽtia non petẽ us consequit: aliàs esset absurdũ, secundũ omnes doctores hic.

SYL.

¶ Ex diuerso. Casus. Quærebat ecõtrario, si ex sua materia in alieno solo ædificatũ sit, qd iuris: & uidebatur idẽ, ꝗ. s. cederet solo, daretur tñ actio ædificãti ad pretiũ materiæ, quia nõ præsumitur donatio. l. cãpanus. ff. de ope. libe. Sed cõtrariũ decidit distinguendo, ꝗ s. si ædificetur à sciẽte, cũ sciat se ꝯ iuris regulas ędificare, priuatur cõmodo ædificij ex psumpta donatione, sicut in soluente sciẽter indebitũ. §. j. ĩ. qui. mo. re cõtrah. ob. Si uerò ædificetur bona fide, dat exceptio doli, * si dñs agens nolit soluere pretium materiæ, & mercedes fabrorũ: uidetur enim dolo facere, q vult aliena iactura locupletari. Jrõ autem

quare def potius exceptio, ꝗ actio, & qa actio conceditur de rigore iuris, exceptio n on, sed de ęquitate, & facilius. l. 1. §. pt erea. ff. de superficie. No. ꝗ ædificãs in solo alieno ex sua materia, videt ma

casu, materiæ dñs ꝓprietatem eius amittit, qa uoluntate eius intelligĩt [c] esse alienata: utique si nõ ignorabat se in alieno solo ædificare: & iõ licet diruta sit domus, materiã tñ uẽdicare nõ põt. [d] ¶ Certè illud con stat, si in possessione constituto ędificatore, soli dñs petat domum suã esse, nec soluat pretium materię, & mercedes fabrorum, [e] posse eum per exceptionẽ [f] doli mali re-

teriam alienare & donare, si scienter adificat. Item ꝗ facilius datur exceptio & retentio, quàm actio.]

c ¶ Intelligiĩ. sic C. de ædi. pri. l. si is contra quem.

d ¶ Non põt. Quæ alienata est, non potest vendicari. Sed contra. C. de rei ven. l. 2. in fin. Sed ibi ex aliena materia, & in alieno ædificauit, hic de sua in alieno. Quare dic: aut de mea mã & in meo ædificio & tunc planũ ẽ: aut de aliena in meo, ut ĩ. prox. §. aut de meo in alieno ut hic: aut de aliena in alieno, ut in d. le. contraria continetur. * Dic, ꝗ iste tex. loquĩ, qñ nulla sub erat cã, ex qua posset præsumi aliqd aliud agere uoluisse ædificantẽ ꝗ donare: nã si alia cõiectura capi posset, præterꝗ donationis, tũc uerũ ẽ, ꝗ ędificãs, siue bonæ fidei sit, siue malæ, diruto ædificio sit dñs suæ mãę, d. l. 2.]

Aedificari põt qua druplici ter.

SYL.

e ¶ Fabrorũ. i. magistorum de lignamine, uel murorũ, sic ff. de eo qd cert. loco. l. 2. (al. às. 3.) § item Iulianus.

f ¶ Per exceptionẽ. quæ locum hẽt, ubicunque æquum sit exceptionem locum habere, siue alia cõpetat, siue non, ut ff. de excep. do. l. 2. §. generaliter. & arg. ĩ. eo. §. literæ.

a Bonæ fidei. Scilicet ab initio, & ex post scõ, cũ ędificauit. nam si ante, q̃ ędificet, sit bonę fidei, & cũ ędificat, malæ fidei sit, eligit̃ q̃dã media via, ita ut neq; ut malę fidei puniat̃, neq; ut bonæ fidei expensas cõse-quet: qa pmitti tur abrasio, ut ff. de rei uẽ. l. Iulian. si in aliena. q̃ est huic cõtraria. & facit ad hoc ff. de mi. l. intra. §. uendentib.

b Aedificaue rit. Cũ de nouo ędificat. Et ut hæc plenè sciãtur, dic; Cũ impẽdi ĩ rẽ alienã, aut suo, aut meo noĩe. Primo casu loq̃tur ille ti. de neg. gest. & ff. & C. e. Si meo, tunc aut fructuũ gratia, & tũc ex fructibus deducit̃: aliàs nullus fruct⁹ intelligit̃, ut ff. sol. matr. l. fructus. & ff. fam. er. l. fundus q. | Aut cã rei seruã dę: & tunc aut de nouo faciendo, aut non. Primo casu, si bona fide, hẽo exceptionẽ, non actionem, ſm Io. ut ĩ. prox. §. & ff. de cond. ind. l. si in area. & ff. de excep. do. Paulus. sed M. etiam actionẽ dabat: & est pro eo. ff. de pet. hær. l. hæreditas. §. 1. & ff si pars hær. pe. l. fi. & C de rei uẽ. l. 2. & l. domum. Sed ibi ipso gestu negociũ fuit hære ditariũ, quod necesse habuit facere, unde actionẽ dabat. Sed Ioã. contra, ut dictũ est: & facit etiam pro e. ff. de rei uen. l. sumptus. & ff. de act. emp. l. idẽq; 3. & ff de pe. hære. l. planè. Si uerò mala fide, tũc nec excipiendo, nec agendo conseruo, ut hic. nã neminẽ mihi uolui obligare, ut ff. cõm. di. l. in hoc iudiciũ ſm Io. sed M. ẽt dabat negociorum gestorũ actionẽ, ut ff de neg. ge. l. si pupilli. §. sed & si qs. Sed ibi noĩe alieno gerebat. Itẽ & p eo. C. de rei uend. l. 2. Sed ibi loq̃t̃, q̃ñ ex aliena materia, & in alieno impẽdi, ut ibi plenè notatur. Si uerò in re ficiendo: aut bona fide, & tũc necessarias & utiles p doli exceptionẽ, uoluptarias p abrasionẽ seruamus, nisi dñs vellet tm̃ dare, quãtũ posset hẽre his ablatis, & corrasis, ut ff. de rei vẽ. l. in fundo. Si uerò mala fide, necessarias p officiũ iudicis, cũ tñ possideo, utiles p abrasionem cõseruo, uoluptarias nullo mõ, ut C. de rei. vẽ. l. domũ. hinc ẽ, q dicit Bul. hic q expensas repetã q̃que p a. i. per actionẽ, ut ff. de ne. gest. l. si pupilli. §. sed & si qs. Itẽ p e. idest, per exceptionẽ, ut hic. Item & per o. idest, per officium iudicis, ut per l. C. de rei vẽ, l. domũ. ut modo diximus. Et hæc in rei uen. locũ habent. In petitione uerò hæreditatis bonæ fidei possessor seruat oẽs. At malęfidei possessor necessarias & utiles p officiũ iudicis, aliàs per exceptionẽ doli re existente meliori ĩ qua factæ sunt, uoluptarias verò abradit, ut ff. de pet. hær. l. planè.

Adde, q quia gl. non declarat perfectè, & materia excedit uires additionis, uidenda sunt quæ ponit Bar. in l. in fundo. ff. de rei uen.

** Adde Negusan. in tract. de pigno. in 3. membro. 5. part. nu. 9. ubi hanc omnem materiam in 12. conclus. digessit, & quidem diligentissimè, ita ut nihil desiderari possit. SYL.

Si Titius. Caius facile figurat: uidebatur. n in hac q. concludendũ plantam eius durare, cuius erat: & posse potius agi pro interesse soli à dño eius, qa nõ mutabatur forma ipsius: queadmodũ in materia, ex qua ędificiũ cõficiebatur, cũ nostra sine scõ & uolũtate nr̃a, ut diximus, à nobis nõ abdicẽtur: cõtrariũ tñ decidit̃, qa cũ arbor ex radicibus ipsis uiuificetur, meritò vr̃ potius attendẽdum, quo ad dominiũ ipsius, solum, ex quo durat, quã dominiũ primũ ipsius arboris, quod sine illo solo esset corruptum SYL.

pelli: utiq; si bonę fidei a possessor fuerit, qui ędificauit. Nam scienti alienũ solũ esse, põt obijci culpa, q edificauerit b temerè ĩ eo solo, quod intelligebat alienum esse.

Planta statim ac radices egit, cedit solo. h. d. ex l. adeo. §. si. ff. de acquir. rer. domi.

Si Titius alienam plantam in solo suo posuerit, ipsius erit. Et ex diuerso, si Ti-

Impensæ in alienis negocijs factę qualiter recuperantur.

† Est tamẽ dña ſm Ange. qa per pet. hære. malęfidei possessor nõ deducit expensas, si fructus nõ extẽt, sed bonæ fid. sic.

Impẽsę necessarię, utiles, uoluptariæ.

Expensas repeto p a. e. & o.

pt um

ptum & parti durabile. No.summa.] a Commutatur. sed vr non commutari, cùm primo dño rei vendicatio de:utilis, vt ff.de rei ven.l.si frumentu(aliàs inci.idem Pomp.)§. de arbore, quæ est cõtra. Solut.licet ibi dicat, Varus, & Nerua dabant: non tñ sequitur, nos damus: † vel damus de æstimatione, sed nõ de planta, vt diximus. s.eo. §. præterea. ver. planè si longiore tẽpore.

† Facit. l. Hoc.§. Alphenus.ff. de damn. infec.

ADDITIO. Et hæc vltima cõmuniter approbatur per l. in rem.§.item quæcunq;. ff. de rei vendic. Christo.

b Radices. oẽs, vt differat à sequenti.

c Dicamus. Immo vr eius, in cuius fundo originem duxit, vt ff. ar. fur.cæ l.si plures.§.fi. Solut. hæc corrigit illã. Vel dic, ibi poterat viuere arbor ex fundo primo, hic non. Vel efficitur Titii pro parte .f.vt hic,non in totum,ut ibi.

SYL. *Dic, q̃ iste tex.loquit, qñ arbor posita in confinio egit radices tã in meũ q̃ uicini fundũ §.uero si qñ arbor ali cuius egit in agro eius radices, postea illas ẽt in uicini fundũ porrexit, quo casu credibile est principale alimentũ ab ipsa origine elici, non autem à fundo vicini, in quem extremas duntaxat radicum partes coniecit.]

** Adde ſm Cæpol.de ser.urba. præd.

tius suã plantã in Mæuii solo posuerit, Mæuii planta erit: si mõ vtroq; casu radices egerit. Ante. n. q̃ radices egerit, eius p̃manet cuius fuerat. Adeo aũt ex eo tp̃e, quo radices egerit plãta, p̃prietas eius cõmutat̃, [a] vt si vicini arbor ita terrã Titii p̃sserit, ut in eius fundũ radices [b] egerit, Titii effici arborem dicamus.[c] Rõ [d] .n.nõ p̃mittit, vt alteri' arbor esse intelligat̃, q̃ cuius ĩ fundũ radices egerit. Et iõ prope confiniũ arbor posita, si ẽt in vicini fundũ radices [e] egerit communis fit.

¶ Sata, sicut plantę, & ędificatũ, cedunt solo, & iisdẽ regulis p̃cedunt .h.d. ex l. qua rõne.ff.de acq. re.d.

¶ Qua rõne autẽ plãtę, q̃ terræ coalescunt, solo [f] cedũt: eadem rõne frumẽta quoq; q̃ sata sunt, solo cedere intelligunt̃. Cęterum sicut is, q̃ ĩ alieno solo ędificauit, si ab eo dñs petat ædificium, defendi p̃t p̃ exceptionẽ doli mali, ſm ea, q̃ diximus: [g] ita eiusdẽ exceptionis auxilio tutus esse p̃t is, q alienum fundo, si quod facit, ab eo petatur, recuperat expensas ope exceptionis.]

c.81.nu.10.ꝙ §.fi.l. si plures.ĩtelligit, qñ arbor alit à solo uicini.nõ tñ occupat, vt quia tangit per longitudinẽ, & latitudinem, & qñ.p̃t viuere ex radicibus, q̃ sunt in solo, vnde ducit originem, aliàs secus, vt hic.]

d Ratio. Facit.ff. eod. f.de acqui. re. do.l. adeo.in fi.& l. seq.& l.qua ratione.

e Radices. pro parte.

** Adde, ꝙ si arbor uicini porrexerit radices in fundũ meũ, non licebit mihi propria auctorita te eas recidere, sed agere oportet negatoria, ei non esse ius sicuti tignum, aut pro rectum immissum hẽre d.l.si plures.§.vlt.ff. arb fur.cęs. Cępol ubi s. nu. 2.&9.]

† Cõcor.l. q̃ scit. §. in alieno. ff.de vsuc.

Qua rõne. Casus figuratur, vt in § pręcedenti: quia omnia dependẽt eadem rõne dubitandi & decidendi. Not.sum. Item ꝙ faciens aliquid in alieno fundo, si quod facit, ab eo petatur, recuperat expensas ope exceptionis.]

SYL.

f Solo cedunt. vt s̃. proxi.§.

** Coalescere terræ est unitatem cũ terra facere.l.hoc §.Alphenus.ver.ita demum.de dam.infec.]

g Diximus s̃.e.§.certè. Sed q̃d si aliq̃s ex semine meo in alieno fundo seminauit. ↄ quem agam? Rñdeo, contra seminantem nõ, quia nõ possidet, nec dolo fecit, quominus possideret.

Si quis seminauit ex semine meo ĩ alieno fũdo, agam contra dominũ fundi.

Item nec contra possidentẽ, qa eius facto nihil actum est. Sed tñ dic eũ teneri instar tigni iniuncti, qui tenet ẽt si positum ab alio hẽat vel teneat, vt diximus s̃. eo. §. cũ in suo. per l. ff. de ijs q deie. vel effu. si verò. §. si id qđ positũ. † Et eadem qõ fit in plantis, & eodem mõ soluit, cũ sit ratio similis, vt ff. manda. Lucius. in fi j. respon.

a Cõseuit. i. plantauit, vel seminauit.

Literę quoque. Casus figuratio accõmodetur ſm superiores casus. eadem. n. cõstant rõne. No. summa.]

b Chartis. vt de bombyce, vt sũt hę, q̃ de Pisis veniunt.

c Membranis. q̃ de membris animaliũ eripiuntur.

* De mẽbranis vide Pli li. 13. c. 11. & 12]

d Solo vt supra eo. §. cùm in suo.

e Carmen. metrice.

† Intellige totam hanc gl. qñ & serens & satum hñs sunt ĩ bona fide⁀.

SYL. † Limita ſm Ioan. Andr. in specu. in rubr. de⁀ instr. ædi. col. 3. in addi. † aliàs in feruntur.

Membrana vnde dicitur.

dũ sua impẽsa bona fide conseuit.[a]

¶ Scriptura cedit chartis: quas si dominus petat, repelli à bonæ fidei possessore exceptiõe doli. h. d. ex l. qua rõne. §. literæ. ff. de aqui. re. do.

¶ Literæ † quoque licet aureę sint, perinde chartis[b] mẽbranisvè[c] cedũt, ac solo[d] cedere solent ea, q̃ in ædificant, aut † serunt: ideoq; si in chartis, membranisvè tuis carmen,[e] vel historiã,[f] vel orõnẽ[g] Titius scripserit: huius corporis[h] nõ Titius,[i] sed tu dñs esse videris. Sed si à Titio petas[k] tuos libros, tuasve mẽbranas, nec impensas scripturæ soluere paratus sis, poterit se Titius defendere per exceptionẽ doli mali: vtiq; si earũ chartarũ mẽbranarumve possessionem bona[l] fide nactus est.

¶ Tabula cedit picturæ: repellit tñ pictor doli exceptione, nisi soluat tabulæ pretiũ: sicut & dñs tabulę, nisi pictura impẽsam persoluerit: nisi tabula sit furtiua: tunc. n. datur domino furti actio. h. d. ex l. qua rõne. §. literæ. ff. de acqui. rer. do.

¶ Si qs in aliena tabula pinxerit,[m] quidam putãt tabulã[n] picturæ ce

quid actionẽ scriptor hẽt reddito li. † Rñ. sic, si bonam fidẽ habuit: actionem dico. s. in factũ, vt ff de rei vend. l. in rem. §. itẽ quæcunq; si malam fidem habuit, non hẽt actionẽ, qa nec exceptionẽ habet, vt hic. Sed cũ hodie pretiosior sit scriptura, q̃ charta, nunqd mutatur hoc? Rñ nos, dẽt quidã, vt Az. qp sic: Nos, l. qp non † ar. C. de testa. sanci mus. & C de appel. præcipimus. in fi. Hæc opi. vera est, ut latè declarat ppo. gd. Senen. in 3. casu. in 1. q. col. 2. & 3.]

* Si quis. Casus Quęsitũ est, vtrũ tabula cedat picturæ, an ecõuerso & cũ s̃ visũ fuerit, rẽ alij rei cedere, sine qua eẽ nõ põt, videbat dicẽdum simili mõ picturam cedere tabulę. l. in rem. §. sed & id ff. de rei vend. contrarium nihilominus deciditur, & rõ assignatur in text. reliqua autem, q̃ in tex. disponuntur, pendẽt ex rationibus allegatis in præcedentibus paragraphis, quas repetere nimis superfluum esset. Nota valere argu. ab absurdo remouendo.]

† Si lit[...] scriptor[...] ad me[...] dem, [...] de[...] suo [...] re nos [...] tis sit[...] retin[...] quin[...] nos, [...] no [...] si [...] son[...] si [...] & ib[...] to. & [...] de[...] SY[...] inde. [...] † Et [...] ſm [...] hic pe[...] stum [...]

f Historiam. noui & veteris testamenti idem dicã in fabula, vel chronica, vel quolibet libro prosaico.

g Orationem. ad Deum, vel ad populum, vel ad Principem.

h Corporis, idest libri.

i Non Titius. s. scriptor bonę fidei.

k Petas. directa in rem.

l Bona fide. Si aũt mala. laborem⁀ donasse vĩ, vt s̃. eo. §. certè. Sed nunquid actionẽ ...

m Pinxerit. siue bona fide, siue mala fide: ſm Pla. nos contra. quia bona fi. vt j̃ eo. § ibi, vtique &c.

n Tabulam. Quid si in marmore? Respon.

dere: alijs vr̄, picturam (qualiscunq; sit) tabulę cedere. sed nobis vr̄ melius esse, tabulam picturæ cedere.[a] Ridiculū est.n. picturam Apellis,[b] vel Parrhasij i accessionem vilissimæ tabulæ cedere. Vnde si à dño tabulæ, imaginē possidente, is, qui pinxit, eā[c] petat, nec soluat pretiū tabulę, poterit p exceptionem doli mali summoueri. At si is, q pinxit, eā possideat, ɔ̄ns est, vt vtilis[d] actio dño tabulę aduersus eum detur: quo casu, si non soluat impensam picturæ, poterit p exceptionem doli mali repelli; vtiq; si bona fide possessor fuerit ille, qui picturā imposuit. [d] Illud.n. palā est, ꝙ siue is, qui pinxit, surripuit[f] tabulas siue alius,[g]

Respon. contra seruari fortè. Argu. tamen contra. j̄. de testa. §. pen.

SYL. * Dic ꝭm Ang. idem & si in tabula marmorea pingatur, dum tamen nō sit affixa parieti: nam tunc pictura cederet marmori ex mēte pingentis, velut cā ornatus ædium posita l. & si nō sunt. §. pueniam'. ff. de auro & argen. leg.]

a Cedere. ff. de rei vend. l. in rem. §. sed & id quod in charta. cōtra. Solutio: hęc corrigit illā. Vel distingue an pretiosior sit illa scriptura, q̄ tabula, ꝭm Pla. q ait locū habere qđ hic dicit, si pictus est homo, non vrsus: bono colore, non atramento.

SYL. * Prior solutio verior est, non quidem vt Imperator corrigat, sed ꝙ ex varijs veterū altercationibus sn̄iam Caij cōprobarit, vt tabula cedat picturæ, d. l. qua ratione. §. literæ. ff. eo.]

ADDITIO. Quod gl. dicit de homine vel vrso, non bene loquitur: q̄a non est requirēdū quid depictum, dummodo honestū: vtrunq; n hēt exornare materiam: sed bene est inquirendum, qualis sit color. Christoph.

b Apellis, vel Parrhasij, propria nomina pictorum.

SYL. * De quorum præstante artificio vide Plin. lib. 35. c. 10.]

c Eam petat. s. directa rei vendi vt ff. de acq. re. do. l. qua ratione. §. sed non vt literæ, secundum Azo.

Vendicat aliqñ non dñs à domino.

d Vtilis actio. In rē, non directa, q̄a desijt dñs esse & sic est mirabile, ꝙ n̄ dñs à dño vēdicat. sic ɔtingit aliàs in publiciana in qbuidā casibus, vt no. j̄. de act. § aliæ. aliàs. § nanque si cui.

e Imposuit. Hoc mirabile cōtingit hic, ꝙ condō possidētis est deterior, q̄ petentis: aliàs cōtra, vt j̄. de interd. §. commodū. sic & aliàs ff. de nox. l. si qs à multis. & ff. si ex noxa. cau. aga. l. j. in fi. & l. ij. ff. de pet. hær. l. cùm idē. Sed adhoc respō. ꝙ in cā noxali cē poterit, ꝙ secundo agēs nō ꝓbabit. Itē ī petitione hr̄ditatis si bona iura hābuit ī vīcēdo, hæcea dem habuit ī defendendo: & sic nō ē eorum conditio deterior. Item cùm hic hēat actionem pictor, si nō possideat: multo magis exceptionem debet habere soluto pretio, vt ff. de superfi l. j. §. qđ autē & ff. de reg. iur l. cui damus. Sed nunqd dño quondam tabulæ idem conceditur, si possideat, si pretiū picturę soluat? Rn̄dit Ro. ꝙ sic, cùm sibi actio detur. Ego ɔ̄: vt sit differentia inter dn̄m & pictorem, Item quis pręfertur, si ambo cōtra extraneū possidentē agant? Rn̄. is, qui directā habet actionem. i. pictor: ꝭm Io. Sed nunquid si tabula fuerit abrasa, remanet pictoris? Rn̄. sic, vt ff de rei vend. l. in rem. §. item quæcunq;. vers. & quod semel. Sed quare aliud in picturis, ꝙ in scripturis? Respond. quia pictura pretiosior est, quàm scriptura, secundum Io.

Possidentis conditio qñq; deterior q̄ petētis.

Pictura pretiosior est scriptura.

* Aliam rōnem tradit Bar. in l. qua rōne. §. literæ. ff. de acq rer. do. nēpè, quia non occupatur tota charta. & iō ei cedūt literæ tanq̄ minor pars.]

f Surripuit. Antequàm pingeret.

g Alius. post picturam.

SYL. ¶ Aecur.malè subaudit,quia ët ante picturā si surrepta sit, cōpetit dño tabulæ furti actio. potuit.n.ët res furtiua bona fide venire in prātē pictoris.] a ¶ Tabularum. Etiā,subaudi. nam & pictori contra extraneum furem datur, fm Azonē. Vel melius (vt mihi vř) hic loquitur quādo fuit surrepta, ante quàm esset picta : sed etiam contra dominum tabulę,si bi surripiētem posset dati pictori furti actio,facto furto tabula iam picta,vt j. de obl. quę ex delic nasc. §.aliquādo.

SYL. ¶ Si quis à non dño . Casus. Quęrebatur, an possessor, q̄uis bonæfidei, faceret fructus suos, si re vera alius sit dñs:& videbatur ꝙ non: quia fructus ex ipsa re illius esse vř, cuius est res. cōtrariū decidit in ijs fructibus, in q. bus labor & industria possessoris vertitur.Aequitati.n.naturali consonum est, quod quisq; fecit sua impensa,labore, & cura,vt fructus percipiat, credens rem ad se pertinere iustis de causis, lucretur eos pro sua cura & labore.l.bona fides tm. ff.de reg.iur. secus est autē in malęfidei possessore, quia operas suas creditur donasse, qui eas in illis expoluit scienter in re, quam sciuit eq̄rit, ꝙ alienā . No.bo.fidei possessorem facere fructus suos . Itē ꝙ malæfidei possessor restituit rem cum fructibus.]

b ¶ Bona fide,quę in initio exigitur.i. vt credat sibi dantē hr̄e ius distrahendi,vt ff de vsur.qui scit.§.fi. † Nec obstat quod est.ff de acqui rc dom l.bonæfidei.§.in contrarium. qua ibi opponendo loquitur, non ponendo. * ¶ Adde , ꝙ bonęfidei emptor non solūm dr̄ is , qui credidit venditorem esse dñm , verumetiā si eum putauit ius vendendi hr̄e, puta procuratorem, ibi aut tutorē esse.l.bonęfidei ff.de uerb. fig & l.q:ū à quolibet de cōtrah.emp.

† Dic hoc verū in aijs cōtractib. p̄ter quā ī emptionib : ⁊ in illis eq̄rit, duob.tem porib. habeat bonā idē, videlicet tēpo e contractus,& tēpore tradi tionis l.ij. ff. ꝓ emp. & quæ ratio diffe rentię, ibi aoc. Ang.

c ¶ Iusta. Cùm multæ sint causæ, siue tituli acquirendi, vt in ff.colligitur in varijs titulis sub tit.de vluca.vsque ad tit.de re iudi. idem tamē & si titulum non habeat,vt arg.ff.fin.regund.l.iiij. § sed ante.

SYL. ¶ Ratio autem est, quia in accessorijs præscribendis satis est titulus pro suo. Baldus in l.j.colum.2 C. de vsur. & frulega.]

d ¶ Naturali ratione. Idest iure gentium: de quo loquitur hic titulus, cui naturalis insita ratio est .

* ¶ Adde, ꝙ non solùm facit suos fructus iā perceptos, sed ët illos, qui tm à solo separati sunt : nec interest, siue ipse bonæfidei possessor eos perceperit,siue alius. l.bonæfidei. ff.de acqui. re. dom. & l.qui scit. §.præterea. ff.de usur. & no.gl.j.& ij.in §.seq.j.eo.

e ¶ Fructus.s.industriales. aliud in naturalibus, vt ff.de vsur. l.fructus. Non obstat. ff.de acq.re.dom. l. bonæfidei. in princ. quod.n. ibi dicit, omnes,exponitur siue facto possessoris , siue alterius percepti, industriales tamen, vt ff de vsuris. l.qui scit § præterea.

SYL. ¶ Regula . n. est, ꝙ quilibet possessor etiā cum titulo tenetur restituere fructus naturales etiā consumptos : & iō est , quia in eis agitur de mero lucro, cùm acquirantur sine impensa, & industria hominis : & ideo cessante ratione curæ,& solicitudinis, non cadit etiam disputatio an error iuris sufficiat. communis est hæc resolutio Do cto.in l & cx diuerso.ff de rei vendic]

¶ Sed naturalib.fructibus consumptis an teneat possessor ? Rn̄. non tenetur possessor rei vēdicatione:quia nō possidet,nec dolo desijt possidere,sed con dictionē sine causa tenet inquanū lo cupletiorem,arg.ff.si cer pe l si & me.

** Adde, ꝙ fructus nāles sunt poma, ficus,& similia:industriales,qui industria

cōpetit dño tabularū a furti actio.

¶ Bonæfidei possessor facit fructus suos nec eos consumptos cogitur restituere: secus si fuerit malæfidei. Areti.

¶ Si quis à non dño, quem dñm esse crediderit bona b fide fundū emerit,vel ex donatione,aliave qualibet iusta c cā æquè bona fide acceperit,naturali d rōne placuit fructus, e quos percepit, ei

stria hominis q̃runt vt segetes, vinũ, & consimilia, glo.l.& ex diuerso. ff. de rei vend. & in c grauis. de restit. spol.]
ADDITIO. Sed si non sit effectus locupletior, non tenetur, nisi esset malæfidei. Ang.

esse pro cultura,* & cura.b Et ideò, si postea domin* superuenerit, & fundum vẽdicet, de fructib. ab eo consumptis agere non potest.c Ei verò, qui alienum fundum sciẽs possederit, non d idẽ concessũ est: itaq; cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint cogitur e restituere.

a ¶ Pro cultura. vt segetes.
b ¶ Et cura. vt lac, & pilus, & lana.
SYL. * ¶ Adde, ꝙ iudex ipse æstimabit qui fructus sint naturales, & q industriales, Bart. in l. ex diuerso. ff de rei vendicat.]
c ¶ Nõ põt. nec ad priũ, vt j. de off. id. §. si verò. & ff. fin. regun. l. iiij. §. Sed ante. si tñ extant, nõ rei ven. quia pcipiẽtis sunt, sed officio iudicis tenetur reddere, vt C. de rei vend. l certum. §. bonæfidei.
SYL. ¶ Et ita communiter tenetur, vt latè Curt in consi. 71. per totum.]
d ¶ Non idem. vt faciat fructus suos.
Fructus pcipiendi sunt quatuor casibus restituendi à malæfidei possessore etiã titulũ habente. e ¶ Cogitur restituere. Distingue tñ: quia si habet titulũ malæfidei possessor, de consumptis condictione sine causa: de extantibus, rei vendicatione tenetur: de percipiendis, pp titulũ excusatur, vt C. de rei vend. l. si fundum. nisi in quatuor casibus. Primò, quãdo emit ab eo, quem scit vendere in fraudem cred. totum, vt ff. quę in frau. cre. l. ait prætor. §. per hanc. Secundò, qñ emit ab eo, qui metu compulsus est, vt ff. quod met. cau. l sed & partus.
SYL. * ¶ Adde, ꝙ in primo casu ratio est, quia titulus habetur pro non titulo. d. §. per hanc. vbi Albe.] in secundo verò hoc introductum est in odium inferentis vim vel metum.]
¶ Tertiò, quando emit contra interdicta legum sciens. C. de agric. cen. l. quemadmodum. lib. xij.
SYL. ¶ Adde, ꝙ hoc operatur contumacia ementis rem à l. prohibitam.]
¶ Idẽ in quarto, s. q ñ emit à fisco non solẽniter vendente, vt C de fide instr. & iu. hastę fisc. l. j. lib. x. (i) Isti quatuor casus etiam not. ff. quod met. causa. l. sed & partus.

¶ Fructuarius nõ facit fructus suos, nisi sint à solo separati, vel per se, vel per alium eius nomine. Et ideò non collectos nõ transmittit ad hæredes suos. Et idẽ in colono. Aretinus.

¶ Is verò, ad quẽ vsusfructus fundi pertinet, nõ aliter fructuũ dominus efficiť, q̃ si ipse f

& l. si fundum. C. de rei vend. Si nõ habet titulũ: de cõsumptis, condictione sine causa: de extantibus, rei vendicatione, vt C. de condi. ex lege. l. pe. & C. de rei vendicat. l. si fundum. de percipiendis, officio iudicis. ff. de rei vend. l. si naius. §. fin.
ADDITIO (i) Hoc. n. procedit: quando ille emit circunscripta solẽnitate iuris fin Christ. * idem tamen, & si ematur ab alio, non adhibitis solennitatibus requisitis.]
* ¶ Adde, ꝙ licet malęfidei possessor restituat fructus & cõsumptos, hoc tñ intelligendum est, deductis impensis factis, præsertim in cultura & collectione. l. fructus qui dotis. ff. fam. erc. & l. si à domino. §. vlt. ff. de pet. hæred.
¶ Is verò. Casus. Quęrebatur, an fructuarius vel colonus facerent fructus suos: & videbať eadẽ rõne ꝙ sic, pro labore, & cura, cùm teneãr bona fide, & iõ pendẽtes transmitti ad hædes, cũ in eis sit illis ius quęsitũ. Contrarium tñ dr̃ ea rõne: quia cũ habeant ius vtendi & fruẽdi durãte tm̃ vita, §. finitur. j. de vsufru. statim eo mortuo, fructus illi, qui pendent, censentur pars ipsius rei. l. fructus. 2. ff de rei ven & spectãt ad dominũ: quia ius percipiendi eos morte est extinctum No. summa] SYL.
f ¶ Ipse. alio enim percipiente non fiunt sui: sed fiunt bonæ fidei possessoris, etiam si eos alius percipiat, vt ff. de vsufr. l. qui scit. §. præterea.

Adde

SYL. ¶ Adde q ibi glo. limitat, nisi alius noie vsufructuarij pcepisset.] Vel aliter, si ipse percepit, non etiam hæres eius, nec enim ad hęredē trāsmittit.

a ¶ Perceptis. Vt si in horreo repositi sūt, facit suos fructuarius: sed bonę fid. poss. statim vt a solo separati sunt, ut ff. quib' modis vsusf. amit. l. si vsufructuari'.

SYL. ¶ Idē si nō sint repositi, dū tñ sint excussi & pcepti actualiter. d. l. si vsufructuarius messem.] Et ē alia differentia, quia fructuarius facit suos naturales fructus, bonę fid. poss. nō, vt ff. de vsufru. l. vsufructu leg. & de vsur. l. fructus.

Fructuarius & bonæ fidei possessor diuersimodè faciunt fruct' suos.

eos perceperit. Et ideò licet maturis fructibus, nōdum tamē perceptis, [a] decesserit, ad hęredes eius nō pertinent, sed dño [b] proprietatis acquirūtur. Eadē fere & de colono [c] dicūtur.

¶ In fructu pecorū sunt fet', lac, & lana: fętus verò ancillę in fructu nō est: & fructuarius tenetur in locū de mortuorum supplere gregem, agrum, vel vineas. h.d. ex l. in pecudum. ff. de vsuris.

¶ In pecudū fructu etiā fętus [d] ē sicuti lac, pilus [e] & lana. itaque agni, hędi, & vituli, & equuli, & suculi [f] statim naturali [g] iure dñij fructuarij sunt. Partus verò ancillæ ī fructu nō ē: †itaq; ad de-

pti sunt, vt dixi ī. ad gl. in ver. percepti s. dummodo percipianē ab eo vel alio eius nomine: & §. messem. potest intelligi generaliter tā in colono numis colēre, quam in partiario: quare verius est. verbum (ferè) eam ob cām additum esse, quæ postremo loco ab Acc. refertur: qui aūt sit partiari' colonus, exposui in §. itē seruia na. ī. de actio.] Itē dicit. ferè, propter aliud: quia colonus transmittit ad hēdē, vt ī de lo. § si. sed fructuarius nō, vt hic.

SYL. ¶ In pecudum. Casus facilè figurari potest. in ptimis. n. ponitur regula ex qua videbaē inferri ad casum ancillę, in qua contrariū deciditur in rōne posita in tex. In tertiò verò casu dubitabatur, an teneretur summittere in locum demortuorū: & videbatur q nō: quia cùm dominium esset penes aliū, videbaē illi perire l. incendium, C. si certū peta. vnde onus supplendi ad dñum videbatur spectare: cuius cōtrariū dicit ea ratione, q a debet vti fructuarius bona fide, salua rerū substantia. infra de vsufr. in princ. quod nō est, nisi supplerentur vt dixi: & q a sicut bonus paterfa. uti debet, vt oē in tex. No q fœtus animalis irrationalis est in fructu. Itē q oēs fructus sunt pducti gratia hominū: & q hō nō est in fructu. Itē q fructuarius supplere tenetur gregē, agrū, & vineas.]

† Haec Bruti sententia obtinuit aduersus P. Scęuolam, & Manilium. Cice. 1. de Fin. Vlp. l. in pecudū. ff. de vsufru.

* ¶ Percepti fructus æquè in fructuario, atque in bonæ fidei possessore dicūtur, simulatq; à solo separati sunt, etiā si adhuc excussi aut repositi non fuerint: sed fructuarius ita demū eos suos facit, si suo nomine à solo separati fuerint: bonæ fidei autem possessor, a quocunque à solo separentur, vt ex text. in d. l. si vsufructuarius. & declarat ibi Bar. & Tiraq de retract. conuen. §. v. glo. iiij. nume. j.

b ¶ Domino. Sed per quam actionē? Rñ. per rei vend. cùm dominus sit, vel condictione ex hac lege.

c ¶ De colono Qui numis colit: nam oēs fructus facit suos, vt vsufructuarius: sed differūt. q a colon' talis facit fructus suos, vt à solo decerpti sunt, vt ff. de fur. l. si apes. §. fi. secus in vsufructuario, vt hic dr. Vel dicas de partiario., vt ff. loca. & condu. cū in pluribus. §. messem. secundum Azo.

Colonus & vsufructuarius differunt.

SYL. * Adde, q etiam vsufructuarius fit dominus fructuū, simul atque perce-

d ¶ Fœtus, q d. ita fœtus sicut &c.

e ¶ Pilus. Bouis, vel etiam caprarum, ad borram sellarum.

f ¶ Et suculi idest parui sues.

g ¶ Naturali iure. i. gentium, de quo loquitur ī. eo. §, singulorum.

Pertinet.

minū proprietatis ptinet.[a] Absurdū [b] enim videbatur, hominē in fructu [c] esse: † cū omnes fructus rerū natura [d] gratia † hominis comparauerit.

¶ Sed si gregis [e] vsumfructū qs habeat, in locum demortuorū capitū, ex fętu [f] fructuari[*] summittere [g] dēt, vt & Iuliano visū ē: & in vinearū demortuarū vł arborū locū alias dēt substituere. † recte enim colere, & quasi bonus pater familias vti dēt.

¶ Thesauri ī loco proprio, sacro, vel religioso, casu inuenti, cedunt inuentori: ī alieno, diuiduntur inter dominum & inuētorem. hoc dicit.

a ¶ Pertinet. quantum ad plenam proprietatē, nisi ei & in partu sit vsusfructus legatus, vt ff. de vsufru. l. vetus.

* ¶ Adde ꝙ & ad bonæ fidei possessorē pertinet partus ancillæ saltē vtiliter, vt not gl. in l. in pecudū. ff. de vsur. quia ꝓ domino habetur, & ideo ei cōpetit actio Publiciana ad persequendū ipsum partū. l. si ego. §. partus. de publi nam vsu capit. §. sed tamen. ver. item si is. ī. de vsu.

† Idē Cic. lib. j. offi. vbi tractat de iustit & copiosius li. j de legi. & li ij. de Nat. Deo.

b ¶ Absurdū: sic ff. de vsur. l in pecudum.

† aliàs hominum.

c ¶ In fructu. scilicet vt ipse sit fructus: sed tamen in eo relinquitur vsusfructus.

d ¶ Rerum natura, idest Deus: sic ī. de iure natura. in prin. vnde dicitur apud Ouidiū: Pronaque cùm spectent animalia cætera ter. am: Os homini sublime dedit, cælumq; videre iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. sic ff. de ædi. ædi l. iustissime, & ff de fur. l qui vas. §. ex furtiuis. & ff. de pet hær. l. ancillarum.

Li. j. Metamorph.

* ¶ Huc pertinēt quæ scripta sunt Genes c. j quæ omnino legantur, vt admirabilia Dei Opt Max. beneficia erga hominem agnoscas.]

Grex ad compre-hendit.

e ¶ Gregis grex ē numer⁹ decē ouiū, vel quinq; porcorū simul & ꝯgregatī cōsistentiū, vt ff. d abig l oues. & facit. ff. de vsuc. l. rerum mixtura §. seruum.

f ¶ Ex fœtu. Aliunde enim non summittit, sm quosdam: vel fortè summittet etiam aliunde, ar. ff de vsufr l. quid ergo. § sed quod dicitur. in fi.

ADDITIO. Hæc gl. cōmuniter approbatur, vt non solū ex fœtu aliarum suppleat capita: sed etiam opus habeat aliunde quærere & supplere. Christ.

g ¶ Sūmittere. Quæ summissio ñ fit, si in singulis capitibus sit vsusfructus, vt ff. eo. l. quid ergo. §. sed quod df in fi.

* ¶ Rō. quare fructuarius in vinearū vel arborum demortuarum alias debeat substituere, illa est, qa ad eū prin̄r. vnde aliud in deiectis vi ventorū, quæ pertinent ad proprietarium. l. agri & l. arbores. & ibi glo. ff. de vsufru.]

† Facit ī. de vsuf in prin.

¶ Thesauros. Casus Reuocabatur in dubium, thesaurus cui concedendus esset, & cuius fieret. In primis enī videbatur, ꝙ cū ī bonis nullius esset, cederet totus occupanti. § nullius. ī. eo. ex aduerso vero videbatur, ꝙ ne pars quidē illi deberet, sed in tiorū acquirerent hæredibus illius, qui eam pecuniam deposuisset, cùm non ideo conditia esset, vt pro derelicto haberetur, sed quo tutius custodiretur: Adrianus sm naturalem æquitatem intuēs, quia nō extat qui sibi fieri præiudiciū dicere possit, cùm thesaurus sit pecunia à dominis ob vetustatē ignotis cōdita l j. C. de thesau. lib. x. statuit, vt inuentus in suo, inuentoris totus esse debeat, in alieno vero, vt diuidatur æquis portionibus inter inuentorem & dominū loci.] No. thesaurū inuentum in loco proprio propriū effici: in alieno, siue ille locus sit publicus, siue religiosus, siue sacer, cedit pro dimidia inuentori, pro dimidia domino.]

SYL.

* ¶ Adde. quid de thesauro ab emptore inuento in re vendita, durante tpe præstituto ad reuenditionem, & antequā res redimat, vtrum pertineat ad ipsum emptorem, an ad venditorem redēptione facta, an ad vtrunq; : vide tex.

tex.in l. diuortio. §. si fundũ. & ibi gl. Bar. Bal. & alios ff. sol. mat. & latius re mißi. è apud And. Tiraq in tract. de re trac. conuentionali. in fi. nu. 97.

Thesaurus quid è.

a Thesauros. Est autem thesaurus pecunia ab ignotis dñis uetustiori tempore abscondita. ut C. de thesau. l j. libr. 10. in princ. uel depositio pecuniæ, cuius memoria non extat, ut ff de ac qui. rer. do. le. nunquam §. thesaurus. quã doq; et impropriè dicitur, ut ff de acqu. ren. poss. leg. peregrè. in princ. & tit. ad exhibend. leg. thesaurus.

†uide Aelium Spar. in Adriano.

diũ eius est, in cuius fundo inueniunt; & dimidiũ sibi acquirunt, vt ff de acqui re. do. l. si is qui. §. q; si creditor.

* In mercenario contrarium tenent Ang & Ioan. Fab & rectè.] S Y L

Thesauros, [a] quos qs in loco [b] suo [c] inuenerit, diuus Adrian[us] † nãlẽ æquitatem secutus, ei concesßit, q eos inuenerit. Idẽ que statuit, siqs i sacro, aut religioso [d] loco fortuitò [e] casu inuenerit. At si qs in alieno loco, non data [f] ad hoc opa, sed fortuitu inuenerit, dimidiũ dño g soli ꝯcesßit, et dimidiũ inuẽtori. Et cõuenĩẽter, si qs in Cæsaris [h] loco ĩuenerit, dimidiũ inuẽtoris, & dimidiũ eẽ Cęsaris statuit. Cui ꝯueniẽs ẽ, vt siqs i fiscali loco [i] vł publico, [k] vel ciuitatis [l] ĩuenerit, dimidiũ ipsius eẽ

* Adde, q & fructuarius nõ acquirit sibi thesaurũ in uentũ in fundo, in quo hẽt usumfructũ, nisi pro dimidia, perinde ac si ĩ alieno loco il lũ inuenisset. siquidẽ thesaurus ĩ fructu nõ est. l. fruct[us]. §. si fundum. ff. solu matri.]

d Religioso ff. de iure fisci. l. 3. §. pe. contra. Sol. hic corrigit ſm Bulg. uel hic ſm naturalem rationem, ut patet in litera, ibi ſm ciuilem rationem, quæ prævalet: sic in usucapione contingit, ſm Ioan. Hæc ultima tenetur se undũ Christ. hic. Hodie autem dimidia erit inuentoris, alia prælati.] S Y L

* An in dispositione huius §. sufficiat sola inuentio sine apprehensione, est glo supra eo. titu. §. item lapilli. in uer. inuentoris, quòd sic. Sed Bart. contra, in l. j ff de acqu. posses. in prin. cuius sententia recepta est.]

** Adde, q hic §. non habet locum in pecunia perdita, si ab aliquo reperiatur, nã illius ꝑmanet, cuius fuerat. l. à tutore. ff. de rei ven. sed qd si non inuenitur, cuius sit, licet fuerit diligẽter perquisitũ, nunqd possum retinere? & Bal. in l. j. col. j ff. e. tenet, q debeat cõsignari epo loci, q eã det pauperibus, arg. auth. oẽs peregrini. C. eo. de succ.]

b Loco. aliàs solo.

c Suo. iure directo, uel utiliter si feudatarius, uel emphyteuticarius. uel si miles licet Pla. aliud dixerit in h's.

S Y L Opi. el approbatur in casu posito: & infertur, q si dñs directus in fundo emphyteuticario inueniat, pro dimidia spectabit ad emphyteutam: q si extrane[us] inueniat, dimidia erit extranei, alia emphyteutæ] Quid si mercenarius, dũ laborat in alieno, uel creditor in pignore inueniat thesaurũ? Rñ. dimi

e Fortuito casu. Casus est inopinatæ rei euentus ex diuersis causis proueniens, ob aliud & aliud incœptis. Casus fortuitus.

f Non data ad hoc opera. aliàs totũ redditur dño in suo loco tñ pòt operã dare, nisi tñ magica arte, aliàs eẽt fisci, ut C. de thesau l unica. libr. 10. Accur.

g Domino. Sed per quam actionem? Respon. per rei uendicationem, cùm dominus sit, uel condi. ex hac l.

ADDITIO. Pecunia tñ recondita in muro domus venditæ nõ cedit emptori, sed remanet recõditoris. Ang. An autem sufficiat solus oculorũ aspectus, uel etiam requiratur apprehensio, & quis præferatur, uide Christ. hic.

h In Cæsaris loco. i. patrimoniali.

i Fiscali loco. non tamen publicè deputato.

K Vel publico. i. publicè deputato.

l Ciuitatis. quæ loco priuatorũ sunt,

ut

ut ff. de uer. sig. l. eum qui uectigal.
a ¶ Fisci. sed si fisci partem suppresserit, cum altero tantum reddit, ut ff de iu. fisc. l. iij. § fi.

§ Y L. ¶ Per traditionem. Caius. in tã generali regula nõ est ponendus: cuius ratio assignatur in text. ibi, nihil .n. Nor. traditione dñium quęrit: qđ intelligẽ fm rõnem, si tradens dominus sit, & uelit dominiũ transferre.] Item φ nihil conuenientius est, q̃ φ uoluntas domini impleatur circa alienationem rei suæ. Item φ naturali rationi conuenit, φ quilibet rerum suarum sit moderator & arbiter. Item φ stipendiaria & tributaria prædia per traditionem alienãtur. Item quid sint stipendiaria & tributaria prædia]

te non trasferam. l. si procurator. ij ff. de acqui re. do. & l. iij. §. subtilius. ff. de con. cau. da. hič declara regulã huius tex. non hře locum, ubi lex prohibet alienationẽ. l. ulti. C. de reb alie. non alie.]

g ¶ Cuiuscunque. idest siue mobilis, siue soli.
h ¶ Corporalis. incorporales .n tradi nõ possunt, ut ff. de acqui. rer. do. seruus. §. incorporales.
i ¶ A domino. hoc quandoq; fallit, & eius contrarium inuenitur uerũ, ut j qui alie. li cet uel non. Sed hoc est regulare, ut hic.

deat, & dimidiũ fisci, [a] vel ciuitatis.

¶ Ex traditione dominiũ q̃ritur quorũcunq; bonorũ, et stipendiariũ, & huiusmodi. h. d.

¶ Per traditionẽ [b] quoq; iure naturali [c] res nobis acquirunt. [d] Nihil [e] †. n. tã conueniens est naturali æquitati, q̃ uoluntatẽ [f] dñi volentis rem suam in aliũ transferre, ratam haberi. & ideo cuiuscũque [g] generis sit corporalis [h] res, tradi potest, & à dño [i] tradita alienatur. [k] Itaque stipendiaria [l] quoq; & tributaria [m] prędia eodẽ mõ alienantur. [n] Vocant aũt stipẽdiaria & tributaria prędia, quæ in ,puincijs [o]

b ¶ Per traditionem quoque. Non solum inuentione, ut supra. §. proximo.
c ¶ Iure naturali. idest gentium, ut infra. §. proximo.
d ¶ Acquiruntur. causa præcedente, uera uel putatiua, † ut indebitum. aliàs non, ut ff. eo. l. nunquam. & infra hoc §. ibi, sed si quidem &c.
** Quòd dicitur de causa putatiua, declara procedere, si traditio sit uera, nõ etiam ficta, ut per constitutum; Cy. & alij in l qui rem. C. loca]
e ¶ Nihil. immo Deo seruire. sed hyperbolicè loquitur. sic. ff. de pac l j. in prin. & ff. l act. emp. l ex emp. in prin. & C. de transa l. non minorem.
f ¶ Voluntatem. dũ tamẽ legitimam: năin cui bonis interdictum est, non alienat, ut ff de cura. fur. l. j. in prin.
* ¶ Adde, φ uerbũ uoluntas, excludit errorẽ, & ideo fiřẽ meam, exstimans esse tuã, tibi tradiderim, dominiũ in

& ff. eo. traditio.
K ¶ Alienatur. i dñium trãsfertur. Acc.
** Alienatio. n. est omnis actus, per quẽ dominiũ transfertur. l. j. C. de fun. dot. Illud quoq; est maximẽ notandũ, φ licet dñium nõ transferatur nisi re tradita, tñ secuta ipsa traditione dominium intelligitur trãslatum statim tẽpore contractus, Alb. in l. u filiusfa. §. cum fundum. de uerb obli. & Sal. post Cyn. in l. cõtra. C de inoffi. test.]
l ¶ Stipendiaria. s. quę militibus ,p stipendijs dantur, ut ff. de rei uen. item si uerberatum. §. ij. & de euictio. l. Lu cius. & de acquir. re. do. l. in agris. — Prædia stipẽdiaria
* ¶ Stipẽdiaria seu tributaria prædia (idem enim sunt) uocabantur illa, pro quibus à prouincialibus tributum po. Ro pendebatur.] — § Y L.
m ¶ Tributaria. quæ tributa Romæ reddunt. — Prædia tributaria.
n ¶ Alienantur. per traditionem.
ADDITIO. Quæ quot modi. fieri intelligantur, uide Ang & an per uerbum, tradidit, positum in instrumento probetur, uide Bar & Christ. hic.
o ¶ In prouincijs. quasi dicat talia præ

dia non sunt in Italia.

* ¶Recte interpretatur Acc. Nā stipē diarix seu tributarix omnes ꝓuinciæ popu. Roma. erant, Italia non erat, & si quæ vrbes ius Italicum haberet, vel cōfœderatæ essent. l. vlti. C. sine cēsu. & l. j. ff. de censi.]

a ¶Inter q̄. s. prouincialia.

b ¶Constitutione vt C. de vsucap. trans. l. vnica.

c ¶Nulla est differentia. s. quātum ad dominij translationem, vt C. de vsuca. transfor. leg. vnica. sed quantum ad tributa est differentia. C. de epi. & cle. l. de his.

sunt: inter[a] q̄ nec nō & Italica prædia, ex nostra constitutione[b] nulla ē dr̄ia:[c] sed si quidem[d] ex causa donationis, aut dotis, aut qualibet alia ex causa tradant̄,[e] sine dubio transferuntur,[f]

¶ Dominiū rei vēditæ nō transit in emptorē, ēt si res tradat̄, nisi pretiū sit solutū, vel alr satisfactū, aut habita sit fides d̄ pretio. h.d. ex l. q̄ rōne. §. hæ quoq;. ff. de acq. re. do. Are.

¶ Vēditæ † verò[g] res[h] & traditæ, nō alr emptori acquiruntur, q̄ si is venditori pretiū soluerit, vel alio modo ei satisfecerit: veluti ex ꝓmissoꝛ, † aut pignore[i] da

lis, q solo cōsensu cōtrahit: ideo videbat ex sola voluntate, inacta traditione, dñium transferri: cuius contrariū dī, * ꝙ quanquā sit ꝑfecta venditio, si nul atq; de pretio cōuentū est, licet nōdū numerato. j. de emp. in prin. tū dominiū n̄ trāsfertur, nisi vel pretiū sit solutū, vel alio mō satisfactū, vel de eo habita fides. lex enim voluit tantū per quasi pignus rem venditā apud venditorem manere. l. Iulian. §. offerri. ff. de actio empt. licet aliàs suæ rei pignus non cōstituatur. In ver. nihil autē. casus est in facili: ratio decidendi sumitur ex reg. qui per aliū facit &c.]

** Adde pulcherrimam glo. in l. vlti. C. sine censu, vel reli.] (si &c.

d ¶Sed si quidē. ꝑ e nulla est dr̄ia, sed

e ¶ Tradantur, scilicet stipendiaria prædia & tributaria,

f ¶Transferunt̄. s. ꝓuincialia prædia, sicut Italica & ē verū in omnibus: nisi scriptura necessaria sit, ꝭm Io. vt C. de suffra. l. vnica. §. ꝙ si ꝑdia. Itē sunt vera, si accipiēs inducat̄ in vacuā possessionē, ꝭm quosdam, vt C. de proba. cū res. lo. cōtra, ut ff. de fun. do. l. si fundum. & de acqui. re. do. l. homo liber. §. quicquid. sufficit eum induci in possessionē, licet non uacuam. Quod autē in d. l. de proba dicitur, demonstratiuè, ꝙ sic euenerit, non causatiuè dicitur.

SYL. ¶Et hęc cōiter ap̄ꝓbatur ꝭm Chri hic.

SYL. ¶ Venditæ. Casus. Quia dictum erat, ꝙ ex iusta cā fcā traditio transferebat dominiū: fuit dubitatum, an hoc haberet locum in emptione & venditione, cuius cōtractus frequētissim⁹ est in dñij translatione l. j. ff. de contrahen. emp. & videbatur ꝙ sic: causa enim vēditionis erat iusta, & cōtractus erat tā

No. in contractu emptionis pretiū necessariū, vel ꝙ de eo fides habeatur, vt dominium ex traditione trāsferatur. Item ꝙ idem operatur procurator vel negociorum gestor in trāsferendo dominio, qđ operatur ipse dñs. Itē ꝙ qui per aliū facit, per se facere videtur.]

g ¶Vero. pro sed.

h ¶Res quæ loco pignoris à venditore teneri possunt, vt ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri.

¶Intellige impropriè, quia dominiū & pignus non concurrunt l. neque pignus ff. de reg. iu. est enim dominium reuocabile & quasi pignus, & sic dominium & pignus ferè impropriè.] SYL.

** Adde aliud esse, si deuenitū esset ad traditionē, quia tunc non potest dici, ꝙ mā̄serit hypothecata ꝓ pretio, nisi ita ab initio venditor pepigisset, secundum Bald. in l. vlti. C. commo. & in l. eum cui C. de actio & oblig.]

i ¶Pignore. Quòd sic intelligo, si placeat venditori aliud, quā pretiū accipere,

pere, aliàs non, ut ff. si cer. pe. l. 2. §. 1
a ¶ Dato. poterit ergo uēdicare uēdi tor. s. si nō fuit de ptio satis factū, ut ff. de tribu. l. procuratoris. §. sed. & si dedi mercē. nisi emptor tūc puū offerat, ut ff. mā. l. diligēter. §. j. & si & ff. de prec. l. ea quæ.
* ¶ Adde, ꝙ ne pretio quidē soluto trāsferi dominiū rei uenditę & traditæ, si uenditor non fuerit dñs: sed solum trāsfertur in bonæ fidei emptorem ius cū usucapiendi l. de ptio. ff. de publicia.]
b ¶ Ex lege 12. tabularū. quæ est ius ciuile, ut ff. de iusti. & iu. l. ius ciui le. §. hoc igit. nō solū gēnū.

to:[a] qđ † quanquā cauet ex[b] lege duodecim tabul. tamē rectè dicitur & iu regentiū, idest, iure naturali[c] id effici. Sed si is, qui vēdidit,[d] fidē emptoris[e] secutus fuerit, dicendum est statim rē emptoris[f] fieri. Nihil[g] autē interest, utrum ipse domin[h] tradat alicui rem suam, an uoluntate eius alius, cui eius rei possessio permissa[h] sit. Qua rōne si cui libera[i] uniuersorum negociorū administratio permissa fuerit à domino, isque ex his negocijs rem uendiderit, & tradiderit, faciet eam accipientis.

¶ Venditione, uel alio titulo habili, trāsfertur dñium in eum, penes quē res erat sine traditione. h. d. ex l. q̄ rōne. §. interdū. ff. de acqui. re. dom.

Hæc uerba ostendunt, ꝙ gl. non meretur declarari & suppleri, ut p Christo. hic, q debuit aduertisse dum dixit, ꝙ non solum iureg. sed etiam iure ciuili, receptione scilicet & approbatione, dominium transfertur.]
SYL. *¶ Verba L. 12. ta. hoc modo concepta fuisse Riuallius scribit Venditæ res & tradię, post ptetium solutum, a cōtra aut si alio modo satisfactum existat, ē ueri- emptori acquiruntur.]
: quia c § Iure naturali. sic dictū est, ꝙ natu uide trali rōne inductum fuit, ut s. de iute fidem natu. §. qđ uerò. & §. sed naturalia. tio, & d ¶ Vendidit, & tradidit.
nsfert e ¶ Fidē emptoris. Quid si dedit diē ū, ēr si ad soluendū? Rñ. Non facta solutio- cstatus ne uēdicat. fm Io. † ut C. de pact. inse non ter empt. & uen l. cōmissoriæ. potest cedere tñ cōtradici: q aliud est simpliciter ra de- diē solutioni statuere, aliud pactū lem dies gis cōmissoriæ ponere. Itē, qđ si sim- a Ang pliciter tradat? Rñ. uidet sequi fidē, nisi cōtra pbet, ut q forte dicebat emptor psentē habere pecuniam, ut arg ff. de pig. act. l. 2. Et ar. cōtra. ff. de trib. l. procuratoris. §. sed & si dedi.
SYL. ¶ Hęc gloss. cōiter approbat, ut dicit hic Christo.]
f ¶ Emptoris fieri. Nisi in casibus. ut ff. de iu. fi. l. si pcura tor. § fin. & ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. sed si emptor.
** Sed quid si ita vendatur, ut nō transeat dominium in emptorē nisi prius soluto ptio, utrum teneat hoc pactum? & ē hic arg. ꝙ sic. sed in contrarium uidetur tex. in l pen. §. ulti. ff. de cōtrah. em. de qua. q. vide Bal. in rub. C. e. ti. & latius Tiraq. de retrac. ligna. §. 1 & 2. nu. 34. cū seq. & receptius ē, ualete eo modo conceptum: sed cōcipiatur simpliciter, ne transeat dominiū rei emptæ, secus ē, ut i d. §. fi.]
g ¶ Nihil. Qđ enim quis per aliū facit, ipse facere vr, ut ff. de ui & ui ar. l. j. §. deiecisse & j. de iniur. § nō solū. & ff. de iniur. l. itē apud. §. fecisse.
h ¶ Permissa sit. Vel ab ipso domino, uel ab alio domini uoluntate.
i ¶ Libera. Secus in generali pcuratore, qui nō hēt liberā, ut ff. de pro. cur. l procurator cui. & l. pcurator totorum rei. sed Mar. dist. nxit inter pcuratorem totorum bonorum, ut ibi. & uniuersorum, ut hic.
SYL. ¶ Prima opi. † or ē fm Christ. hic.]
ADDITIO. Dic plene per Bar. in l. procurator cui libera. ff. de proc. & qn, & quomodo dicatur libera concessio, uide ibi Bar. & Ang.
SYL. ¶ Interdum. Quærebat, si tibi

commo-

commodauerã, uel in depositũ rem meam dederã, quã postea tibi uendam, an sine noua traditione dñium quęreretur: & uidebat ꝙ nõ: qa traditionibus no nudis pactis, dñia transferri solent. l. traditionibus. C. de pact. Cõtrariũ deciditur: quia re uera traditio fuit facta: & licet facta fuit ex causa inhabili ad dñium transferendũ, tamen cũ postea successerit titulus, & causa habilis, ex quo concurrit uolũtas mea intendentis rẽ in alium transferre, cõiungitur traditio pręcedens cũ tit. sequenti, & mediũ ipsius nõ nocet. l. sed & si. §. solemus. ff. de hær. insti. No. ꝙ traditio ex cã inhabili cõualida t ex cã habili sub sequenti. Item ꝙ titulus doris est habilis ad dominium transferendum.]

ditione transferri, sed ꝙ traditio fcã censeat limita tñ hãc tex. ultra gl. nõ procedere in transactione, Ias. in l. postq̃ lite ĩ prin. C. de transac. nec qñ ex illo titulo oritur obligatio nãlis, non & actio, Soc. in l. 1. co. lum. 2. ff. de condi. indeb. nec in contractu conditionali. Areti. in l. certi condictio. §. deposui. ff. si cert. pe. nec ubi uẽditor ignorat rem esse apud emptorem, secũdum Ias. in d. §. deposui. co. 2. Item declara, sufficere titulũ habilem ad transferendum dominium sine noua traditione, cùm res ab initio existebat apud te ex uoluntate mea, non si citra uoluntatẽ meam. Bar. in d. §. deposui.]

¶ Interdũ ẽt sine traditione, nuda[a] uoluntas dñi sufficit ad rẽ transferendã: ueluti si rẽ, quam tibi aliquis cõmodauerit, aut locauerit, aut apud te d̃posuerit postea aut uẽdiderit tibi, aut donauerit, aut dotis noie dederit: q̃uis n. ex ea causa tibi eam non tradiderit, eo tñ ipso ꝙ patiẽ tuã eẽ,[b] statim tibi acquiriẽ ꝓprietas,† pinde ac si eo† noie tradita tibi fuisset.

¶ Traditio clauiũ trãsfert dñiũ merciũ repositarum sub clauib. h. d. ex l. qua ratione. §. item si quis. ff. de acquir. rerum domi.

¶ Itẽ si quis[c] mer

Dñium sine traditione alicũ transfertur.

a ¶ Nuda. Scilicet à traditione: sic C. de pact. l. traditionibus. Itẽ in alijs casibus dñiũ sine traditione daẽ, q possunt his legibus notari, ut ff. de acq. possess. l. 1. §. si iussetim. & §. ideq; respon. & l. quod meo. §. si uenditorẽ.

SYL. ¶ Ratio, quia eo casu iussus est loco traditionis.] Et l. quarundam.

SYL. ¶ Rõ, qa persona custodis sustinet uicem personæ meæ.] Item C. de acqui. pos. l. minus & C. de dona. l. 1.

SYL. ¶ Quia illa traditio instrũrõ subrogat uice traditionis rei.] Et l. quisq̃s.

SYL. ¶ Rõ, quia cõstituẽdo me usufructuariũ, in necessariã antecedentiã dicor transferre dñium, qđ aliter esse non põt.] Itẽ si uolẽs tibi tradere dñium, nomine tuo me constituã possidere, uel conducã à te, ut ff. de acqui. pos. l. qđ meo. & de rei uẽ. l. qđã mulier.

SYL. ¶ Ibi non agiẽ, ꝙ dominiũ sine tra-

b ¶ Tuã esse. Si res ẽ pñs, ut ff. de rei uẽ. eius. & l. hæc si. Vel hic in uera uẽditione, ibi in ficta, ut ff. ꝓ emp. l. 2.

* ¶ Declara ẽm gl. & Doct. in d. l. hęc si rẽ intelligi p̃senrẽ, si est penes possessorẽ, licet nõ sit corã partibus, cũ cõtrahitur ad transferendũ dñium.] Itẽ hoc est uerũ, si pretium si t solutum, uel satisfactũ, ut s. eo. §. uẽditę.

SYL. ¶ Itẽ si quis. Casus. Quęrebat an ex traditione clauiũ puta dom⁹, merciũ ibi inclusarũ traditio rectè fcã intelligeretẽ: & uidebat ꝙ nõ: qa cũ claues ñ sint qđ cohęrẽs mercibus, ñ uidebaẽ ex eis inferri posse ad traditionẽ rea lẽ ipsarũ merciũ. Cuius ꝯriũ decidiẽ hic, & ĩ l. clauibus. ff. de cõtrahẽ. em. qa ex traditione clauiũ tradiẽ instrumẽtũ immediatũ, per qđ ingredimur ad possidendũ. Not. ꝙ ex traditione clauiũ censetur tradita possessio eorum, quę clauduntur sub clauibus.]

c ¶ Itẽ si quis. † Hic est casus, ubi sine posses-

ces in horreo depositas[a] uendiderit, simul atque[b] claues horrei† tradiderit emptori, transfert[c] ꝓprietatem merciũ ad emptorem.

¶ Missilia & habita ꝓ derelicto fiũt occupãtis. h. d. ex l. qua rõne §. hoc aũt. ff. de acquirẽdo rerũ dominio.

¶ Hoc amplius,[d] interdũ & in incertam[e] personã collata uoluntas dñi transfert rei proprietatẽ. Vt ecce, Prætores & Cõsules,† cũ missilia[f] iactãt in vulgus, ignorat† quid eorum quisq; sit excepturus: & tamẽ quia uolunt, qđ quisq; exceperit, eius esse, statim eum dominũ efficiunt. Qua ratione uerius esse vr̃, si rem pro derelicto à domino habitam occupauerit quis, statim eũ dñm effici. Pro derelicto aũt hr̃, qđ dñs ea mẽte abiecerit, ut id in numero rerũ suarũ esse nolit:[g] ideoque statim dñs eius esse desinit.[h]

possessione tradita acquiritur dominiũ: & alios habes notatos. ff. de rei uendi. l. si ager.

a ¶ Depositas, idest repositas.

b ¶ Simul atq;. i. statim post q̃, ut s. e. §. ferę. & ĩ. de emptio. & uen. in prin.

c ¶ Transfert ꝓprietatem, & possessionem. Et quod dixi de proprietate, uerum est, si dñs est tradẽs: aliàs causam pstat usucapiẽdi, si hęc fiat corã horreo, & hoc ꝓpter pñt ẽ uisionem rei, ut ff. de contrahen emp. l. clauibus. & de acqui pos l. 1. §. si iusserim. ¶ Limita per c. contingit de dol. & contu. si non potest uenire in conspectum rei iusta ex causa.] Et sunt hæc ĩ. ar. ut si uendam equum, quem tradam per frenum, uel capistrum, ut dominium transeat. Accur.

aliàs est — S Y L. — aliàs q.

d ¶ Hoc amplius. Casus Quærebat, an ex traditione in incertã personã facta dñium transferatur: & uidebat dicendum ꝙ non, cùm in dñio trãsferendo concurrere oporteat a'um ab utraq; parte cõtrahẽtiũ. l. ĩ oĩbus rebus. ff. de act. & obl. cuius cõtrariũ deciditur, quia cùm dñs omnino uelit dñium in quemcunque accipientem conferre, nihil magis conuenit æquitati nãli, q̃ ut eius uolũtas rata habeatur. Qđ uerò subditur de re ꝓ derelicto habita, manifestã habet rõnem: nam cùm dñs eam abiecerit eo animo, ut nolit esse ĩ numero rerũ suarũ, & ꝑ hoc effecta sit in bonis nullius, ꝯñs est, ut occupanti concedat.] No. donationem collatam in personam incertam ualere, q̃uis legatum non ualeat. Itẽ ꝙ inueniẽdo uel accipiẽdo rem habitã pro derelicto, statim efficit dominus. Item quando dicatur haberi res pro derelicto.] d ¶ Hoc amplius. s. est hic, quã supra in alio casu: quia supra semper in personam certam, hic in incertam.

S Y L.

aliàs qđ.

e ¶ In incertã. arg. cõtra ĩ. de le. §. tutor.

Missilia unde dñr.

f ¶ Missilia. Sic dicta, quia in populum mittũtur siue proijciuntur, ut illuc currẽte multitudine possint Prętores uel Consules pertrãsire, ut in coronatione dñi Papæ uidi, ut ff. ꝓ derel. l. si id qđ. §. id qđ. & ĩ auth de cõsul. col. 4. § hæc itaq;. ibi, argentum. &c.

a ¶ Antiquitus principes Romanos spargere solitos esse missilia nõ solũ pecuniarũ, sed ẽt aliarũ rerum, obseruare licet ex Sueto. in Nerone.]

g ¶ Nolit. uere. uel legis interꝑtatione, ut in auth. de nup. § & multo potius. col. 4. & C de infan. expo. l. fin. & C. de lat. li. toll. l. 1. §. sed scimus.

h ¶ Definit. si abiecit, uel habere desijt rem immobilem: alioquin possessionem perdere potest, non dñium, ut ff. de acq. poss. l. si quis. §. differentia. & ff. pro derelict. l. 1. & 2.

a ¶ Adde, diuersum esse in missilibus quorũ dñium manet prioris dñi,

donec ab aliquo excepta sint, neq; enim. regulariter q̃squã dñiũ rei suæ aĩ amittit, q̃ alteri, cui uelit, acquisitũ sit, ut no. Bar. in l. si ego. ff. de neg. ge. p l. nec utilẽ ff. ex quib. ca. maio.]

SYL. * Adde, q̄ hodie extat noua cõstitutio Imp. Friderici, in auth. nauigia. C. de fur. qua tuetur res naufragio eiectas, dñisq; integras ꝯseruari iubet.]

b Fluctibus. idest undis.

¶ Proiecta in mari tpe tẽpestatis, vel cadentia de curre alicuius, nõ fiunt occupantis. h. d. ex. l. qua rõne. §. fi. ff. de acquir. rer. dom. Arec.

¶ Alia[a] sanè causa est earum rerũ, q̃ in tempestate † leuandæ nauis cã eijciuntur. Hę. n. dñorũ ꝑmanent: qa palam est eas non eo aĩo eijci, q̄ quis eas hr̃e nolit, sed quo magis cum ipsa naui maris periculum effugiat. Quia de cã, si qs eas fluctibus[b] expulsas, uel etiã in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum[c] committit. ¶ Nec longe[d] vñr discedere ab ijs, q̃ de rhęda[e] curren te uõ intelligenti bus[f] dñis cadũt.

† aliàs est maris.

* ¶ Pro declarõne istius gl. & materiæ uide Alex. i d. §. dñia. in princ. gl. 1. quã obscurè declarat.

ADDITIO.

Aut stat i possessione, & habet animũ habendi pro derelicto, & nõ perdit dominium, ut l. si quis ui. §. differentia. ff. de acquir. possess. Aut exiuit de possessione: & tunc ẽt perdit dñiũ, & hẽtur pro delicto, & ita tenet glo. s̃m unam opi. in d. §. dñia. quam ibi seq. Bar. & doct. Ang.

c Furtũ. ff. de fur. l. falsus. §. si iactũ. cõtra. Sol. distingue animũ ꝓijciẽtis, quod patet, ut si librũ apertum proijciam: secundũ Ioã. ut ex hac l. & illa colligitur, & argu. ff. de dam. infe. l. si finita. §. si qs metu.

* ¶ Dicas s̃m Alcia. in l. interdum. §. qđ ex naufragio. ff. de acq. pos. q̄ res naufragio amissæ uel eiectæ remanent dñi, in dubioq; nõ vñr ꝓ derelictis habitæ: ad euitandã tñ criminis suspicionem, ne furti actione quis conueniatur, plerunq; credẽdum est existimasse reum talem rem pro derelicta habitam fuisse. d. §. si iactum.] Item quid distat hoc furtum ab illo titu. ff. de incen. ru. nau. Rñ. hoc locũ habet, qñ non in ipso naufragio aliquid quis furatur, ibi in ipso naufragio, ut ff. de incen. ru. nau. l. 4. in fi. & l. 2. & 3. & ff. pro dereli. l. 1. 2. & 3.

d ¶ Nec lõgè. Nã in aliquo distat: qa hoc sciente, illud ignorante dño fit, ut ff. de acq. pos. l. interdum.

e ¶ De rhęda. idest de curru ducto ab equis.

f ¶ Non intelligentibus. idest non uidentibus.

* ¶ Adde idem iuris esse, & si hi scientes, cùm nimis onerati essent, in uiam rem aliquam abiecerint, mox reuersuri, ut eandem auferrent. d. lege qui leuand. ad l. Rho. de iac.]

SYL. ¶ Alia sanè cã. Casus aliter nõ figuratur, quia clara est decisio. * Cũ. n. dictum sit res pro derelicto habitas fieri occupantium, uidebatur idem iuris esse debere in proiectis in mare nauis leuandæ cã, cũ proijciens uerisimiliter credat eẽ perituras] Cuius cõtrariũ rñdetur, & rõ assignatur in tex. ibi, quia palam est. non. n. hñr ꝓ derelicto hęc: ideò non conceduntur occupantibus. No. q̄ factum gratia periculi euitandi, uel necessitatis euitandæ mortis, non dr̃ factum animo amittendi rem, quamuis appareat primo aspectu cõtrariũ. Itẽ q̄ siue quid sciente, uel ignorante dño ceciderit de naui, uel de curru, aut ipsi domino, siquis animo lucrandi accipit, committit furtum.]

* ¶ Alia sanè causa. Aliàs alia causa. s. proijciendi: & ideò aliud ius statuitur. l. qua ratione. § fin. ff. de acquir. rerum domi.

¶ De reb. corporalib. & incorporalib. Cōtinua huc titulū ut p gl. 1. ī. e.]

Q Vædam. ¶ Totius iste titulus diuidit in quinq; partes. Primo ponit unā diuisionē rerū. Scdo diffinit res corporales. & p exēpla demōstrat. Tertio diffinit res incorporales, & p exēpla demonstrat. Quarto rñdet cuidam tacitæ qōni. Quinto pdicta extēdit. Scda ibi, Corporales sunt. Tertia ibi, Incorporales. Quarta ibi, Nec ad rem. Quinta ibi, Eo dem numero.

¶ Casus nō figuratur aliter in declaratione duorū terminorū notissimorum: pſertim cùm in membro incorporalium rñdeat Impe. tacitæ obiectioni, ibi, Nec ad rem pertinet. sed loco casus ñ mireris, ut faciat Io. Fa. ī. đ act. in 4. col. ꝙ hic nō ponātur actiones: qa satis fuit Insti. ponere aliena exēpla, nō enumerate ſingula: nō p hoc ꝙ alia iura nō enumerata nō ſint incorporalia, qa exēpla nō reſtringunt regulā. l. nam ꝙ liqdæ. ff. de pen. leg. No. q̄ ſint corpalia, & q̄ incorpalia.]

¶ De rebus corporalibus & incorporalibus.

¶ Corporalia tāgi pñt de ſui nā, incorporalia uerò ñ, licet i eis ꝓtineā tur corporalia, ſiue ſint ſeruitutes reales, ſiue pſonales. h. d. ex l. j. §. q̄da. ff. đ re. di. Are.

Q Vedā p terea [a] res corporales [b] ſunt, q̄dā incorporales. [c] Corporales eę ſunt, q̄ ſui nā [d] tangi pñt: ueluti fundus, hō, ueſtis, aurum, argentum: & deniq; aliæ res innumerabiles. [e] Incorporales aũt ſunt, q̄ tangi non pñt: qualia ſunt ea, quæ in iure [f] conſiſtunt: ſicut hæreditas, [g] uſusfruct', [h] uſus, & oblōnes [i] quo-

a ¶ Præterea. i. pter pdictam diuiſionem. ī. tit. 1. in prin. eſt & alia: qa q̄dam cōes, quædā publicæ, quædā uniuerſitatis, quædā nullius, quædā ſingulorum. Itē quædam corporales, & quædā incorporales, ut hic ſubijcit. ** Adde, ꝙ Impe. ī. ti. de acq. p arro. in prin. conſtituit nomina debitorū tertiam ſpeciem inter res corporales & incorporales.

b ¶ Corporales. Sic ff. de rerum diui. l. 1. §. quædam.

c ¶ Quædā incorporales. Quid de hac diuiſione nos Iuriſcōſulti egemus? Rñd. qa multa in corporalib. locum hñt, q̄ non ſeruātur in incorporalib. Incorporalia. n. non traduntur, nec uſucapiuntur regulariter† ut ff. de acq. rer. do. l. ſeru*. §. incorporales. & de uſuc. l. uſucapionē.

† Scilicet per ſe, ſed cū rebus corporalibus ſic: SYL.

¶ Ex quo. n. non tradūtur, quia tangi nō poſſunt, poſſideri etiā non poſſunt, & cū nō poſſideantur, nō uſucapiuntur p ſe. ſ. ſed cū corporalibus aliqñ ſic. l. ſi aliena. §. hoc iure. ff. de uſuca.]

dūmodo concurrat ſciētia aduerſarij: licet in alijs pſcriptionibus nō requirat ut l. fin. C. de præſcr. lon. temp. ſm Ang. hic.

¶ Non uendicātur, ut ff. de rei uen. l. uēdicatio. ac non trāsferūtur pe nitus, ut ff. p ſo l. 1. 2. & 3. nō poſſidētur, ut ff. de acquir. poſſ. l. 3. in princ. SYL.

* ¶ Adde, ꝙ incorporalia uendicantur, quando ueniunt acceſſoriè ad corpoıalia. d. §. hoc iure.]

d ¶ Sui natura. Nam ſecus, ſi propter difficultatem: ut res in profundo maris, uel cœlo affixa. SYL.

¶ Rei enim natura, nō facti accidentia cōſideratur. l. ſi quis poſthumos. ff. de lib. & poſthu.]

e ¶ Innumerabiles. ideſt non habiles ad numerandum. Io.

¶ Hanc eandem expoſitionem habes ī. in ti. de iu. na. gen. & ciui. in. §. ius autem gentium.] SYL.

f ¶ Quæ in iure cōſiſtūt. i. ſub hoc pdicabili, ius cōtinētur: in quarū diffinitionib. ponit hæc dictio, ius, in pdicato: qualia ſunt omnia iura. ſ. incorporalia, ut ff. de re. diui. l. 1. §. quædā.

g ¶ Hēditas, ut ff. de uer. ſign. l. nihil

g ¶ Vſus fructus. ī. de uſufru. in prin.

i ¶ Obligationes. Infra de obligatio. in prin.

a ¶ Quoquo modo. i. siue ex contractu, uel quasi, uel maleficio, vel quasi, ut infra de oblig. §. fi.

b ¶ Nec ad rem. Rñdet tacitæ obiectioni. q. d. qūo hæreditas est incorporalis, cū in ea sint res corporales.

c ¶ Ex fundo. in quo usumfructum habemus.

d ¶ Plerunq;. propter seruitutes, quæ p actionem uel obligationem debent, ut ī. de actio. §. 2. & ,pter actionum cessionē, ut ff. mand. l. si procuratorem. §. fi. & ff. de rei uendi. l. si hominem. aliàs, Iulianus §. usq; adeò.

† aliàs tñ.

e ¶ Nā. pro sed.

SYL. ¶ Potest etiā hic stare pro quia: tñ hanc expositionem sequitur. Dec. in l. si donatione col. 1. C. de colla:

f ¶ Ipsum ius hrditatis i. ipsa hrditas: & sic intransitiuè hæc tria leguntur.

g ¶ Fruendi, scilicet ususfructus.

h ¶ Ipsum ius obligationis. inest obligatio ipsa.

i ¶ Eodem numero. i. incorporalia.

k ¶ Iura. idest seruitutes.

* ¶ Rectè exponit, sunt. n. & alia iura prædiorū. l. qd aliud. ff de uer. sig.]

Fumus, & aer corporalia sunt.

l ¶ Vocantur De quib. ī. tit. proxi. dr statim. De quibusdā qritur, licet ad nos nō pertineāt, ut de aere, fumo, & de flatu animalis. Rñ. sm Philosophos, hæc esse corporalia. Item quid de angelis bonis & malis, & anima hominis? Rñ. hęc incorporalia esse.

¶ De seruitutibus prędiorum.

Continuatio.

* ¶ Dictum est s. de rebus incorporalibus in gñe, sequit uidere in specie s

quo modo a contractę. Nec ad rē b pertinet, q in hæreditate res corporales cōtinentur: nam & fructus, q ex fundo c percipiuntur, corporales sunt: & id, qd ex aliqua oblatione nobis debet, plerūq; d corporale est: ueluti fundus, hō, pecunia. † nam e ipsum ius f hæreditatis, & ipsum ius utendi, fruēdi, g & ipsum ius obligationis h incorporale est. Eodem numero i sunt iura k prædiorum urbanorum & rusticorum, q etiam seruitutes uocantur. l

¶ De seruitutib. prædiorum.

Itinere hō tm, actu & uia hō ēt cū iumento, & uehiculo utit. Aquę ductu utimur aquā p alienū ducēdo. h. d. ex l. 1. ff. de ser. rusti. præd.

RVsticorum m prædiorum

& ideò à seruitutib. initiū facit, q sunt incorporales, ut s. ti. 1. in fi. Arg.

¶ Seruitus pdiorum, ut diffinit Bu. l. 1. ff. de serui. est quoddā ius prædio inhærēs, qd eius utilitatē respicit, uicini diminuit.

** Adde, q appellantur seruitutes pdiorum, quoniā sine pdijs cōstitui nō possunt. §. ideò. infra eo.]

RVsticorum. Iste titulus diuidit in quinq; partes. Primo ponit de seruitutibus rusticorum prædiorū. Secundo, de seruitutib. urbanorū prędiorū. Tertio reddit ad seruitutes rusticorum. Quarto ponit, quare appellanē seruitutes prędiorū. Quinto ponit, qualiter dictę seruitutes cōstituanē. Secūda ibi in §. Prædiorū. Tertia ibi in §. Inter rusticorū. Quarta ibi, Ideò aūt. Quinta ibi, in §. Si quis uelit. A reti.

¶ Rusticorum. Casus non figurat in definitione terminorū. Not. quatuor species seruitutū rusticarum. Item q iter est tm ius eundi hominis: actus ēt iumenti uel uehiculi, uia, iter & actū cōtinet. aquę ductus uerò ē ius aquæ ducendæ: q autem sit differentia inter actum & uiam, cū ex declaratione tex. idem uideantur inportare, dic ut in glo. in uer. continet. SYL

m ¶ Rusticorum sic. & ff. eo. l. 1.

* ¶ Adde q seruitus denoīatur urbana, uel rustica, a pdio urbano uel rustico, cui debet, ut docet Acc. in l. 1. in gl ul. ff. de ser. urb. præ. unde licet uia sit seruitus rustica, tamen si debeat domui,

domui, & sic prędio vrbano, censebitur seruitus vrbana, glo. in l. pater. in ver. plenum. de ser. lega.]

a ¶Iura.i. seruitutes. Et nota hic tria gn̄a seruitutū: q̄dā à persona personę debentur, de quib' dicit s̄. de iure perso. ¶Et ista regulariter nō est seruit' formalis, sed causalis, nisi operæ serui legarent alteri, ut tradit Ias. in §. ęq;. col. j. ī. de actio] ¶Quædā ab vna re alteri rei: de quibus dr̄ in hoc titu. † quædā à re personæ, vt vsusfructus, & vsus, & habitatio, vt infra ti j & ij. Potest & quartum dici: vt à persona rei debeatur, vt ff de cō dit. & demon. l. Titio §. Titio ij. & de alim. & cib. leg. l. seruos.

iura[a] sūt hęc: iter, act[b], via, aquęductus. Iter ē ius[b] eūdi ambulādi[c] hominis: non etiam iumentū[d] agendi, vel vehiculū. actus est ius † eundi ambulandi hominis, agēdi iumētum,[e] vel vehiculū. Itaq; q habet iter, actū[f] non habet: qui habet actum, & iter habet,[g] eoq;[h] vti potest ēt sine iumento. Via est ius eundi,[i] & agēdi, & † ambulādi. nā & iter & actū via ī se ɔtinet.[k] Aquæ ductus ē ius aquæ

SYL.

* ¶Dic, ꝙ ibi nulla est seruitus, sed inuitatio ad onus certo cōmodo: si quidem & liberi hominis operę legari possunt, nec tn̄ ob id libertas infringitur l tertia. ff. de vsufru. lega. Potest & de alijs concessionibus quæri, de quibus per Ias. in d § ęquè col. j. in fi.

b ¶Ius eundi. Solus, vt per hoc discrepet à sequenti.

¶Approbant hanc dr̄iā Pau. & Ange. in l j. ff. eo * quæ tamen non est vera, quia qui iter hēt. eo & eques commeare pōt & lectica gestari. q̄ olim à pluribus seruis lecticarijs ferebatur. l. inter. & l qui sella. ff. de ser. ru. præ. sed ire est comodi & vtilitatis cā, ambulare autem etiam voluptatis.]

e ¶Ambulandi s. cum alio.

* ¶Declara, vt dictum est in proxima annotatione.]

** Adde, ꝙ iter ab eundo dictū est, & iō ius est eūdi hominis. Actus ab agēdo, vnde ius est iumentū agendi. via à vehendo: & ideò continet in se ius ēt vehiculū ducēdi, tametsi & qui habet actum, in cōsequentiā iumentorum ēt vehiculum adducere possit.]

d ¶Iumentum. s. separatum à se: vel armēta separata à se: sed super equo ire potest, vt ff. de seruit. ru. præ. l. qui sella. in prin. & l. inter.

¶Non autem mittere ante vel post se, vel ire super curru aut rheda onerata, si principaliter intēdat ducere q̄d super impositum est, non ipse aduehi: glo. in dicta l. qui sella. & declarat Veron. in cap. de ser. itine.]

† aliàs ambulandi hominis

** Veteres à iungendo iumenta dixerunt, ꝙ currui iungerētur: ea erāt equi: & muli: boues verò armenta potius appellabanī ab arando. l. boues. de ver. sig. & iō traditum est, eos iumentorum appellatione non contineri. l. legatis §. vlt. de leg. 3. & l. ædiles. §. iumentorum. de ædi. edi.]

¶Qn̄q; iter non est seruitus: vt si vsufructuario detur à domino alterius prędij, vt ff si seruitus vendi. l. ij. § ij.

SYL.

* ¶Quia seruitus seruitutis esse non pōt l. j. ff de vsufr. lega] Tertio grossè dicitur quælibet via per quam itur.

** Vt est tex. cum glo. fi. in l. quantū. de verb. signi.]

c ¶Iumentum. Vel subtus, uel ante se: & idem si in vehiculo.

** Idem de armentis. l. inter. de ser. rust. pręd.]

f ¶Actū nō habet. Per consequentiā.

g ¶Iter habet. quo ad commodū, nō quo ad seruitutem. sunt enim duæ seruitutes diuersę, vt ff. si ser. vend l. loci. § j. ff. de adi leg. l. j.

h ¶Eoq; s. itinere cōtento sub actu.

i ¶Eūdi. hęc verba expone, vt s̄. e. §. j.

¶Continet. Sed q̄ est dr̄ia ſm hoc inter actū & uiam? R̄n̄. qui hēt viam, potest trahere trabem, & lapides, & rectè ferre hastam: (i) quę nō permittuntur habenti actum, ut ff de serui. rustic.

Actus & uia differunt.

rusti.præd.l.qui sella.§.j.Itē certa viæ latitudo est 8. pedum in directū, in angulis 16.nisi maiorē vel minorē placuerit facere cōstituētibus, qđ nō est in actu, vt ff.de ser. rust.præd l.uiæ & l.certo.§.latitudo. & l. uia constitui.

SYL. ¶ Hęc glo. cōiter approbat̄, ut p̄ Vero. in tit.de ser.act', col.2.& in tit. de serui, uiæ, in prin.]

** Quanta autē debeat esse act' latitudo, uide eundem Veron. in d. titu. de ser. actus. uer. tertio videamus. & quanta itineris in titu. de ser. iti. nume. 10.

ADDITIO. (j) Dummodo ciuiliter gerat, & non deuastet fructus. Ang.& Ia.

cta sunt naturā rusticorū sequuntur, ut declarat Alcia.in d. l.urbana.per l. eo.iure.§.stabula.ff.in qua cau.pig.]

c ¶ Vicinus.idest domus uicini.

* ¶ Adde, ꝙ distāt inter se hæ seruitutes oneris ferendi, & tigni īmittendi: q̄a q̄ tenet̄ sustinere onera ædiū vicini, pōt cōpelli ad reficiendū parietē seruiētē: alter verò tenet̄ tm̄ pati, vt tigna immittantur.l.cū debere.de ser vrb. p̄d. iuncta l.sicut in pri.vbi gl.ff.si ser uē.]

ducendę[a] per fundum alienum.

¶ Seruitutes, quæ ędificijs debētur, licet in villa cōstitutæ, dicūtur seruitutes vrbanorū prædiorū. h.d. ex l.j. ff. de serui. rustic. pręd. & l. vrbana prædia.ff. de verb. signi.

¶ Prędiorū vrbanorum seruitutes sunt, eę, quæ ędificijs inhærēt: ideo vrbanorum prædiorum dictę, qm̄ ędificia omnia, vrbana prędia appellamus, & si in villa[b] ædificata sint. Item vrbanorum prędiorum seruitutes sunt hæ: vt vicinus[c] onera vicini sustineat: vt in parietem eius liceat vicino tignū immittere: vt stillicidiū[d] vel flumē recipiat q̄s in ædes suas, vel in areā, vel in cloacā, †vel nō[e] recipiat: & ne altius quis

d ¶ Stillicidium. Quod stillat, & interdum directo cadit, interdū non, propter ventū fortè: sed flumen directo cadit, & maximè per dochiam. i.cannale, vt ff de seruit.urba.præd.l. seruitutes.§.stillicidium.Accur.

† alias sunt uerba, non [...]piat.

a ¶ Aquæ ducendæ. Siue inuentæ, siue inueniendæ, ut ff.eo. l.Labeo.

** Intellige, ut sit seruitus, aqua inuēta, non ante, ut dicit ibi glo. & in l. si ser.uen.& sequuntur doct.]

SYL. ¶ Prædiorū. Caius non figuratur in declaratione terminorū nisi literaſr. *Solum enim uidebatur subsistendū, cur dicerentur seruitutes urbanæ, qm̄ ædificia ruri essent: sed rō assignatur in l.urbana prædia.ff.de ver. sign. q̄a urbanum prædiū non locus facit, sed materia.] No. ꝙ seruitutes urbanæ dicuntur ēt illæ, quę ruri sunt, dummodo ædificijs cohæreāt. Itē quæ sint seruitutes urbanorum prædiorum.]

b ¶ In uilla. non. n.locus, sed materia facit urbanum prædiū: quod dic, ut ff de uerb. signific. l. urbana prædia.

* Intellige de ædificijs habitandi hominis cā factis. cū enim pro pecorū cōmoditate, aut fructuum causa stru

SYL * ¶ Adde, ꝙ stillicidium dr̄ proiectū tegularū, uñ aqua decidit guttatim, quasi stillarum cadium: flumen uerò, qñ non guttatim, sed filo quodā perpetuo defluit: qđ accidit uel ob collectionem aquarū ī tegulis factā, uel quia ex humili loco cadens uentorū ui frangi dispergiq; nequit. Die abt, ꝙ duplex est seruitus stillicidij.s. auertendi uel non auertendi sup̄ domum tuā: una est seruitus propriè, altera, ꝓpriè libertas.l j.& ibi no.ff.eo. & dicit hic, recipiat uel nō recipiat.]

e ¶ Non recipiat hoc. s. non recipere est ius, nō seruitutis, immo potius libertatis: & hanc negatiuā referas ad omnia exēpla ꝓximè dicta. Vel dic sicut recipere talia est seruitus: ita ecōtra, si desinit recipere, est mihi quōdā recipiēti seruitus & onus: & sicut ī p̄scribenda

scribenda seruitute indigebat aliquo facto, sic etiam in præscribenda sua libertate, indiget facto. s. ut foramina obturet, uel similia faciat, quæ nō sunt necessaria in pscriptione libertatis contra rusticā seruitutē: & iō tantum in affirmatiua lex dicit de eis. s. ius eundi, agēdi &c. ut ff. de ser. urb. præd. l. 5. & ī eo. circa prin.

† aliàs officiant.

¶ Ratio assignatur, qa seruitus urbana lōge nobilior ē rustica: ideò difficilè perditur: præscribitur autem talis libertas in utraque seruitute. 10. annis inter præsentes, uiginti inter absentes. l. pe. C. de seru. & aqua. de quo latè Veron. de ser. ur. c. 24.]

tollat[a] ædes suas, ne luminibus vicini † officiat.

¶ Inter rusticas seruitutes numerant hic descriptę: sumitur ex l. j. i fi. ff. de ser. rust. prę.

¶ Inter rusticorū pdiorū seruitutes quidam cōputari rectè putāt aquę haustū,[b] pecoris[c] ad aquam apulsum, ius pascendi,

a ¶ Tollat. Vel non tollat, qđ potest prodesse mihi ad lumina refulgēda: unde dr in li. Machabæorū: Resulsit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt mōtes ab eis, ut ff. e. l. si arborē. §. interdum. Vel dic, φ tollat, ut sit seruitus, ut modo in alijs diximus.

j. Macha. 6. ca.

SYL.

* ¶ Inter rusticorū. Casus Videbatur, φ seruitutes hic enumeratæ essent potius iura quędā psonalia, q̄ hominibus debeantur, q̄ seruitutes: nā pōt quis hr̄e ius hauriēdi aquam ex fonte, eoq; utendi, iuxta §. fi. in l. Mela. ff. de ali. & cib. leg. itē & pecoris ad aquam appellendi uel pascendi; & tn̄ hic non pōt cōsiderari ullum prædiū dominans, sed tm̄ cōmodum dn̄i pecoris, uel gregis, aut armēti: attn̄ cōtrariū decid. ē, quia quatenus sūt seruitutes, præsupponunt non ius aliqđ personale, sed merā seruitutē, q̄ nullo mō deberi pōt, nisi quis uicinū pdium hābeat. l. ergo. in prin. ff. de serui. rusti. prę. ex quo tollūtur ea, quæ in contrariū adducebant. No. sūma.]

b ¶ Aquæ haustū. s. ius hauriēdi aquā necessariam agro meo, uel laborantibus in eodem, ex fonte uicini.

ADDITIO. Dic quatenus est necessariū p utilitate fundi mei, ut l. ergo. §. Neratius. ff. de ser. rust. præd. ** Adde, φ cui cōceditur aquæhaustus, ei iter quoq; ad hauriendū concessum intelligitur. l. 3. §. Qui habet. ff de ser. rust. præd.]

calcis coquēdæ,[d] arenę fodiendę.

¶ Seruitutes pdiorū iō dr̄, qa vtrinque pdia reqrunt. h. d. ex l. j. in prin. ff. commu. præd.

¶ Ideo aūt hę seruitutes pdiorū appellant, qm̄ sine pdijs constitui non pn̄t. Nemo. n. seruitutē pōt acquirere vrbani vel rustici prędij, nisi q

c ¶ Pecoris. s. constitutu ad stercorādum agrum meū: & sic bibent, uel pascentur in tuo uicino agro: & sic sunt reales seruitutes. Sed ɔ. ff. de ali & ci. l. Mela. §. fi. Rn̄ ibi personales dn̄r, qa cū psona durant, & arg. ff. de ser. rust. præd. pecoris, uel si non hēo prędiū cui supra dicta expediāt, non erit seruitus, sed magis aliud ius, s. pactionis, uel conuētionis, ut ff. de ser. l. ut pomū. ** Hęc gl. cōiter approbat, ut p Verō. de ser rust præ. c. 7. & 8. pecoris autē appellatione continent oēs quadrupedes quæ gregatim pascuntur. l. legatis. §. pecoribus. de leg. 3. Et no. multū Iteresse, utrū sit seruitus realis, uel personalis obligatio tm̄: nā ex hoc sequūtur multæ utilitates, quas annotauit Cæpol. de ser. ur. præ c. 2. uer. itē prædicta sunt magni effectus.]

d ¶ Calcis coquendę. necessariæ ad domunculam in agro meo conficiēdam propter fructus percipiendos. Idem dicas de arena fodienda.

SYL.

* ¶ Ideo. Casus non esset figurandus in rōne denominationis: tn̄ pro rōne dubitandi illud potest adduci, φ & qui prędium non hēt. uiā potest permittere. l. hr̄des. §. an ea. ff. fami. erc.

quo non obstante deciditur, ꝙ iõ dicunt seruitutes prędiorũ, quia sine p̄dijs cõstitui non possunt. & ad §. an ea. rñdet glo. j. No. summarium. Item ꝙ interdũ nomẽ imponitur ſm materiam, ex qua res constat.]

a ¶ Nec quisquã. s. ut seruitus sit, obligatio tamen esse potest, ut ff. de euictio. l. fundum §. j. & ff. fam. erci. l. hęredes. §. an ea. vers. cõtra si promissor uiæ &c.

† aliàs nõ sunt hæc verba: nec quisquam debere nisi q p̄diũ habet.

ADDITIO. Et not. ꝙ debent esse dñi insolidũ, aliàs fundo cõmuni non potest per vnum ex socijs libertas acqri, nec seruitus imponi, q̃uis sibi p̄iudicet, alijs postea ẽt singulariter cõsentientibus: põt tñ pręscribere, seu petere declarari ipsã deberi. Itẽ plurib. socijs ꝓmissam vnus ex eis in aliorũ p̄iudiciũ remittere potest: secundum Ange. hic. * Adde, ꝙ nec fructuarius acquirere aut imponere põt prædio seruitutẽ. l. sed & si qd. § ult. ff de vsuf. ** & ibidẽ dr̃ qd in ꝓprietario. sic nec maritus imponere põt seruiturẽ prædio dotali. l. Iulianus. de fun dot. secus, in emphyteuta l. 3. ubi glo. de serui.]

SYL.

Si quis. Casus. in tã generali regula nõ ponitur. quia ea, quę in commercio sunt hominum, possunt tam ex contractu, q̃ testõ acquiri & concedi, ut toto tit. ff de acqui. rer. do. Ratio decidendi sumitur ex §. per traditionem. supra. de re. diu. & l. j. C. de sacrosf. eccle.] Not. ꝙ tam pactis, quàm stipulationibus, & ultimis voluntatibus seruitutes constitui possunt.]

b Ius. Idest aliquam seruitutem de superioribus.

habet prædium: † nec [a] quisquam debere, nisi qui prædium habet.

¶ Per omnem cõtractum, & etiã per vltimam voluntatem, potest seruitus constitui h.d. ex l. potest. ff. communia. præd. Are.

¶ Si quis velit vicino aliquod ius [b] constituere, pactionibus [c] atq; stipulationibus id efficere debet.

¶ Potest etiam testamẽto quis hæredem suum damnare, ne altius tollat ædes [d] suas, ne luminibus ædiũ vicini officiat: vel ut patiatur eũ tignũ in parietem suum immittere, † vel stillicidiũ habere: vel vt patiat eum per fundum ire, agere, aquamve ex eo ducere. [e]

† aliàs stillicidiũve aducrsus eũ hẽre.

c ¶ Pactionibus. i. pactionalibus stipulationibus. similis expositio est. ff. de ac. pos. l. si rẽ. in fi. † Vel pactionibus i. contractibus alijs, ut venditione, & donatione: & qđ subijcit, stipulationibus. i. obligationib⁹ verborum tm̃.

† Hæc verior.

d ¶ Ædes suas. Quibus seruitutibus ñ impositis cuilibet vsq; ad cęlum liberum ẽ ædificare, ut ff. quod ui aut clã. l. fin. §. pe. & de ser. l. fin.

Ædificare licet vsq; ad cęlum.

e ¶ Ducere. hic deficientibus, cuilibet res sua libera est: & poterit alium prohibere volẽtem ĩgredi in suũ agrũ, ut supra de rerum diuisio. §. feræ. & §. planè.

SYL.

Nec obstat. c. omnes. j. dist. quia loquit, qñ iter non est noxiũ, aliàs secus: potest tñ ingrediens prohiberi exceptis qbusdã casib. no. s̃. ti. ij. d. § & ita intelligit tex in l p agrũ: C. de ser. & aqua. & gl. ibi, dũ oppo. de d. c. oẽs. cõiter reprobatur, ut per Chri. hic.]

¶ De vsufructu. Visũ est de seruitutibus realibus, sequit videre de personalibus: iõ sequitur de vsufructu, qui est seruitus ꝑsonalis, ut l j. ff. de seruitutib⁹. qa plures sunt spẽs seruitutis. vt notat gl. s̃. ti. j. in princ. Ang. Areti.

Cõtinuatio.

Vsusfruct⁹. Totus iste ti. diuidit ĩ quatuor partes. Primò ponit diffinitionẽ vsusfructus. Scđo, qualiter vsusfructus ꝯstituat. Tertiò sup qbus rebus constitui debeat. Quartò, qũo finiatur. Secunda ibi, Vsusfructus. Tertia ibi, Constituitur autem. Quarta ibi, Finitur autẽ.

Diuisio.

Vsusfructus. Casus non figurat in definitione. dũ verò dicitur vsumfructum

SYL.

ctum perimi fundo perempto, dicas ꝙ ratio est, quia cũ talis seruitus debeat à re personæ, extincta re nõ põt debe ri, q̃a n̄ entis nullæ sunt ptes, & remo to subiecto accidẽtia eẽ n̄ pñt. No. q̃d sit vsusfruct⁹, Itẽ ꝙ vsusfructus extinguit extincta re, q̃ debet vsumfructum: sicut etiã extincta psona, cui debetur. j̃. eod. § finitur.]

¶ De vsufructu.

¶ Qualitas nõ est sine subiecto. h. d. ex l. j. & ij. ff. eo. Areti.

a ¶ Vsusfructus. sic ff. eo. l. j. & ij.

b ¶ Est ius. i. seruitus: & p hoc patet, ꝙ n̄ loquit de ipsis fructibus fundi, q̃ sunt corporale: imo de iure vtẽdi, vt j̃. de reb. cor. & incor. §. j. Sicq; p hoc verbũ. s. quia expono ius. i. seruitus, remouetur vassallus superficiarius, & qui aliàs utile dominium habet.

** ¶ Adde, ꝙ superficiarius dr̃ q̃ i alieno solo superficiẽ possidet. Est autem superficies oẽ q̃d suprà faciẽ terræ ẽ: vt in prædijs vrbanis, parietes & tecta: i rusticis, arbores, herbæ, frutices. & superficiarius quidẽ hoc distat ab emphyteuta, ꝙ ille & solũ, & meliorationes suas à dño recognoscit, certãq; ex hac cã pensionẽ præstat: hic plerunque nihil pendit, nec meliorationes à dño hẽre dicitur, nisi super ficiem quoq; conduxerit, immo finito cõtractu idistinctè eas illis auferre licet. Alcia. l. bonorum. de ver. signi.]

Vsusfructus formalis. ¶ Itẽ hoc ius est ẽr psonale: q̃a cũ psona extinguit, ut j̃. e. § finitur. Itẽ est forma quædã à proprietate separata: cũ apud vnũ possit esse proprietas, apud aliũ vsusfructus, ut ff. de acquir. Vsusfructus cãlis. poss. l. permisceri. Ius autem, q̃d dñs fundi hẽt in fructibus percipiẽdis est cũ causa. i. cũ proprietate, ut ff. de excep. rei iud. l. si cũ testamento. §. pen.

SYL. ¶ Et tunc non est seruitus. l. uti frui. in prin. ff. si vsusfru pet. ubi tex. assignat rationem.]

c ¶ Alienis nã sua res nemini seruitutẽ debet. ut ff de ser. urb præ l. in re cõi & ff si vsusfru. pe. l. vti frui. i prin. Itẽ q̃d subijcit, rebus, dic. s. quibuslibet, nisi usu consumantur, ut j̃. eo. §. constituitur. & ff. si cer. per. l. j. in fi.

d ¶ Vtendi. ad dñam creditoris. qui uti non debet pignore, vt j̃. de oblig. quæ ex delic. nascun. §. furtum.

e ¶ Fruendi. ad differentiã nudi, usus, in quo tantũ vti & nõ frui permittitur, vt j̃. tit. j. in princ.

Susfructus[a] ẽ † ius[b] † alienis reb.[c] vtẽdi[d] fruendi,[e] salua[f] rerũ substãtia.

† Hæc diffinitio ususfruct⁹ ponit ẽt. I glo. super vers. utãtur

** Adde, ꝙ fructuarius etiã ppria au ctori tate fructus capere põt. l. fundi Treb. & ibi no. ff. de vsufr. leg. q̃d nõ est in emptore fructuũ etiam pendentiũ. l. qui pendentem. ff. de actio. empt.] in c. si. ex tra de pig.

† aliàs alienis vtẽdi fruẽdi rebus.

f ¶ Salua rerum substantia. i. præstita cautione vel satisdatione de saluãda substantia rei, fm quosdã. & sic dicũt cautionẽ eẽ de substãtia ususfructus, arg. p eis C e. l. j & ff. de usufru. leg. l. vxori. Nos contra: dicimus eñ ꝙ hęc cautio non est de substantia vsusfructus nã sine ea ususfructus ẽ. plus di eo, q̃a in casibus nullo mõ præstatur. ff. ut le. vel fideicõ. no ea l. j. §. si ad sũ. & C. de bonis quę li. l. fin. §. hoc procul dubio, & ff. vsusfr. queãd. ca. l. si vsusfructus § illud. & §. planè.

Cautio ñ est de substantia vsusfruct⁹.

† Quod ẽ verum respectu re-

¶ Et hæc opin. communiter approbatur regulariter. in l. j C. eo.]

SYL.

** Adde, ꝙ ususfructuari⁹ ñ facit fructus suos, nisi p̃stita cautione de utẽdo fruendo arbitrio boni viri: q̃d intelligas nisi fruatur sciẽte & patiẽte proprietario, fm Bar in l. hac edictali. § his illud. C. de sec. nup. Item no. ꝙ licet ususfructuari⁹ teneat p̃stare idoneã cautionẽ de utẽdo arb. bo. uiri, si. iux l. j ff. vsufr. queãd. cau. hoc tñ nõ hẽt locũ in eo, qui donallt' retẽto vsufructu, q̃a tunc satis erit promittre re cũ hypotheca bonorũ, vt tradit Dec j. ff. de viu ci. post alios in l. diuus tt. de reg. iur.]

rũ, q̃ usu non consumuntur, secus ut infra eod. §. constituitur. in fi. quãuis Iac. dubitet p l. hoc senatus. §. fru. ea. re.

¶ Dic ergo salua rerũ substantia. i. ne q̃ usu con pereat rerũ substãtia. q. d. tãdiu durat ia. & pg vsusfructus, q̃diu durat substãtia. & specialia hoc statũ pbatur ibi, ẽ aũt &c. & sic huius gl. vba sunt de deffinitiõe, sed ñ cautio.

¶ Dic, ꝙ verba sunt posita ad dñam vsuf-

SYL.

stātia. Est autem [a] ius [b] ī corpe, quo [c] sublato & ipsum [d] tolli necesse est.

¶ Vsusfructus pōt constitui tam inter viuos, quam in vltima voluntate: & ne proprietas perpetuo sit inutilis, certis modis finit. h.d. ex l. vsusfructus pluribus. & l.iij.ff.eo. Areti.

¶ Vsusfructus [e] à ꝓprietate separationem recipit, id que pluribus modis accidit: vt ecce, si quis vsumfructū alicui legauerit: nā hęres nudā [f] habet proprietatem, legatarius verò vsum fructū: & ꝯ, si fundū legauerit deducto vsufructu, legatarius nudā habet proprietatem, hæres verò vsumfructum. Itē alij vsumfructū, alij deducto [g] eo fundum legare [h] potest. Sine testamento verò si quis velit vsumfructum alij ꝯstituere, [i] pactionib. [k] & stipulationibus id

vsusfructus earū rerum, quæ vsu consumunt, in quibus ꝓpriè vsusfructus nō cōstituit: * vel ad excludēdū abusum: ita enim vti frui debemus, ne lędatur proprietas. l. vsufructu. C. eo.] habet formā subsistētem de se: prius tñ non erat nisi causalis, sed re vera idē est ante separationē, & postea.] f ¶ Nudā. sic C. de muli. q̄ sex. prop. l. j. §. filij. sic & C. commu. de man. l. j.

a ¶ Est aūt. s. vsusfructus. b ¶ Ius. i. serui t', vel forma corpri ī hęrēs. c ¶ Quo. s. corpore perēpto, † Vt domo destructa, vel fundo chasmate perempto, vel iumēto mortuo, in quo vsusfructus habet, vt ff. pro so. verū. §. pe. d ¶ Ipsum. l. i' vtēdi fruendi.

* † uel mutato. l. repet. §. rei ff. eo. ti.

SYL. ¶ Vsusfructus. Casus non potest nisi literaliter figurari: quia cùm hoc ius vsusfruct' sit in cōmercio hoīum, est sub regula, ꝙ pōt deduci in pactionē & contractū, & ēt in testō relinqui, quæcunq; .n. nostra sunt, in aliū trāsferri possunt, ēt aliter, ꝙ apud nos sint: quia tñ proprietas remansisset inutilis, semper abscedēte vsufructu, placuit non solū interpretare, (vt dictū est s̄. in prin.) quo casu nulla adhuc esset vtilitas proprietatis, finiri vsūfructū, sed ēt alijs modis. j̄. notatis. No. vsumfructū tam in vltima volūtate legari posse, q̄ tranferri inter viuos. Itē not. rōnē, quare inductum sit vsumfructum, certis modis finiri.] e ¶ Vsusfructus. Sed oppono: ante separationem non est vsusfructus: sed nec post separationem recipit separationem? Respon. vsusfructus. i. qui postea dicitur vsusfructus.

SYL. ¶ Dic, ꝙ est idē vsusfruct': sed aliter penes illū, qū est separatus: tūc enim

* ¶ Adde, hoc verū esse, nisi vsusfructus legatus excedat ęstimationem dodrātis hrēditatis. nā & vsū fructū p legē Falcidiam minui constat: & sic ꝓ ea portione illū sn̄æ ꝓprietati accedere, cōsequēs est l. omnium. & l. 5. ff. eo.] g ¶ Deducto. Nota ꝺducto. si n. vni simpliciter fundū, alijs vsumfructū legauerit, amto concurrūt in vsufructu, vt ff. de vsufr. accres. l. idem Neratius. §. non solum. & de vsufr. ea re. quæ vsu consu. l. si ubi.

SYL. * ¶ Idē ꝺ ꝺm, & si sit vsusfructuarius omnium bonorū? Bart. in l. Sempronio in prin. ff. de vsufru. leg. & est cōis opin. vt per Pau. de monte pico in repe. l. Titia. § Titia. 22. q. ff de lega 2.] ** Sed qd si legeī fundus ad vsūfructū vel ad vsufructnandū: vtrū tūc uideaī relictus vsusfruct', an ꝓprietas? Dic. ꝙ ꝓprietas. l. libertis. in princ. & ibi p Bar & alios. ff. de ali. & cib. leg & p Veron. de ser. ur. c. 4. & ibidē qd iuris si legeī fundus in gaudimentū.] h ¶ Legare pt. Itē & alijs modis, ut ff. e. ti. l. Proculus. dat āt, cū inducit ī possessionē fructuarius, & proprietarius patitur eū vti frui, ut ff. eo. l. 3. in prin. I ¶ Constituere. inter uiuos. K ¶ Pactionibus. expone, ut supra ti. j. diximus. in §. si.

Absce-

efficere debet. Ne tñ in vniuersum inutiles essent proprietates, semper abscedēte[a] vsufructu, placuit certis [b] modis extingui vsumfructum. & ad proprietatem reuerti.

¶ Vsusfructus cōstituiť in omnib' rebus, exceptis ijs, quæ vsu cōsumuntur, in qbus quanuis realiter nō cōstituať pstita cautiōe ex senatusscō. sulto quasi ɔstituitur. h. d. ex l. ij. §. constituitur. ff. eo.

¶ Constituitur autē vsusfructus nō tm̄ in fundo [c] & ædibus, verū etiā in seruis, et iumentis, & cæteris rebus, exceptis ijs, quæ ipso vsu consumuntur. Nā hæ res, neq; naturali [d] rōne, neq; ciuili [e] recipiunt vsumfructum: quo in numero sunt, vinum, oleum, frumētum, vestimenta: [f] quibus proxi

Opas suas an possit quis in ppetuum locare.

a ¶ Abscedente. i. separato existente. Erit pro quæstione illa, q liber homo non poterit locare operas suas in perpetuū, ne libertas sit inutilis: qđ Ir. cōcessit, argu. ff. de cond. & demon. l. Titio. §. Titio cē tū & de li. ho. ex. l. j. Sed Io. contra, cū possit p substitutū seruire, (j) vt C. de epi. & cle. l. quisquis cēsibus & l. ad similitudinē. cùm hoc non negatur, vt per se tātum operetur, vt C de cad. tol. l. vnica. §. ne autē. & ff. de duo. re. l. nemo est. Vel etiā possit interesse præstare, vt ff de re iudi. l. si qs. ab alio. §. fin.

SYL. ¶ Et hæc glo. in principali q. communiter approbatur, vt per Christ. hic.]

ADDITIO. (j) Periculo tñ suo, etiā si fuerit approbatus à iudice, prout requiriť. Itē dēt esse talis, q aliàs principaliter per se eēt idoneus. Itē verū si nō fuit electa industria psonæ, & non possit p semetipsum seruire, aliàs sec'. Ang.

b ¶ Certis mo vt j. eo. §. finitur.

SYL. ¶ Constituitur. Casus similiter non figurať nisi literaliter, qa cū vsusfructus constat in ijs, quæ in cōmercio nostro sunt, debet in singulis posse tale ius cōstitui, exceptis ijs, q̄ vsu consumunť: qa interēpta substantia, cessat vsusfructus, nec proprietas ab vsufructu separari potest qa nullā affert vtilitatē nisi cōsumatur: quia tamē pōt aliqua vtilitas considerari ex dilatione temporis, & commoditate ipsius, dicitur q quiuis essentialiter non constituať, tamen senatusconsulto vtilitatis cā introductū est, vt satisdatione pręstita quasi cōstituať vsusfructus, & sic vsufructuarius vti poterit, & substātia salua remanebit proprietario. & hæc declaratio sit loco casus. Non vsūfructū ī qualibet re cōstitui posse, exceptis ijs quæ vsu consumuntur. Item q in ijs, quæ vsu cōsumuntur, nec naturali, nec ciuili ratione cōstituiť vsusfructus. Itē q pecunia cōnumerať in ijs, quę vsu consumuntur, quia assidua permutatione quasi extinguiť. Itē q ex senatusconsulto vtilitatis causa per cautionē quasi constituitur vsusfruct'. Itē nota formam cautionis.]

e ¶ In fundo. etiam sterili, vt ff eodem. l statuæ. §. j.

SYL. * ¶ Intellige sterilitatē, cùm plus impenditur, quam de eo acquiratur: alioquin rei omnino infructuosæ vsusfructus nullus esset. l. si infans. ff. eo.]

d ¶ Naturali. quia non pōt esse salua substātia: q̄ esse debet, vt s. e in prin.

* ¶ Sic Cic. li. Topic. vbi agit de loco à contrario: Non debet (inquit) ea mulier, cui vir bonorum suorum vsumfructum legauit, cellis vinarijs & olearijs plenis relictis, putare id ad se pertinere: vsus enim, non abusus legatus est. ea sunt inter se contraria.]

e ¶ Ciuili. quia transit in dominium legatarij: vnde sibi seruire non potest, vt ff si vsusfru. pet. l vti frui in prin.

f ¶ Vestimenta. ff. eo. l. sed & siquid. §. & si vestimētorū. cōtra. Sol. ibi loquitur de quibusdam vestimētis, quæ perpetuo durabant, hic de temporalibus. Loquitur.

* Loquitur n in vestibus scenicis, & funeribus, quę cū solū ad spectacula ex hibeantur, non facile consumuntur.]

SYL. Vide gl. ibi, quæ melius intelligit & loquit̃ sm Io. Fab. hic, aliter tn̄ intelligit hic Ias]

a Permutatione; nā q̃ hodie ē mea, cras erit tua: sic extinguit̃ quo ad dominiū meū, quod definit. sic s. de re. diui. § si tamen. Itē si cum alia misceatur, extinguitur, vt ff. de so. si alieni.

† Hæc verba recitantur in glo. pe ibi, in ē pec. nume. in c. fi. extra d̃ pigno.

SYL. Aduerte qa bñ dixit, quodāmodo, qa de se pecunia est de rebus, quæ seruando seruari pñt, vt in ꝓœmio Ale. in l. j. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. & quod dicit Accur. de commissione, declara si id bona fide fiat: Bar. in d l. si alieni.]

ma ē pecunia numerata: † nanque ipso vsu assidua ꝑ mutatione a quodāmō extinguit̃. Sed vtilitatis causa Senatus[b] censuit, posse ēt earum rerum vsumfructū cōstitui, vt tamen eo nomine hrēdi vtiliter caueatur. Itaque si pecuniæ vsusfruct' legatus sit, ita dat̃ legatario, vt ei' fiat, & legatarius satisdet[c] hrēdi de tāta pecunia restituenda, si morieť, aut capite minueť.[d] Cęterę quoq; res ita traduntř legatario, vt ei' fiāt: sed æstimatis his satisdať,[e] vt si moriať, aut capite minuať, tāta pecunia restituatur, quanti hæ fuerint æstimatæ.[f] Ergo Senatus ñ fecit q̃dē earū rerū vsum

* Senatus cuius nomē nō habemus.

* Immo pecūia cōputatur inter ea, quæ seruando seruari non possunt: facit tex in auth vt ij, qui obl. se perhi. res min. & in l. Arist §. vlt. & l se. ff. de iur. deli. & ita cōiter tenent docto. vt tradit And. Tiraq. in tract. de Retra. lignag glo. j. § j. nu. 104. & 105.]

b

c Satisdet. Sed nonne hęc satisdatio, vel illa, quā satisdat legatarius vel usufructuarius se vsurū arbitrio boni viri pōt remitti à testatore? Rñ. non, vt ff vt in pos. leg l si pecuniæ & C. de vsufru l. j & C vt le. no. ca l. pe.

Satisdatio de legato soluendo pōt remitti à testatore, sed nō de vtēdo frué doarbitrio boni viri

** Rō, quare cautio, quæ pro vsufructu rerū consūptibilium præstať, non possit remitti à testatore est quia pertinet ad substantiā vsusfructus l. ij. ff. de vsufr ea re. in alia verò de vtendo fruendo arbitrio boni viri ratio est, qa hēt inclusam cām, dolū malū abesse absfuturūq́; esse. l. v. i prin. vsusfru. quę ad. cau. quę doli remissio inuitaret ad delinquendū. l. conuenire. de pact. dot.]

SYL. Cōmuniter tenetur, ꝙ q̃uis testator nō possit remittere, hęres tñ possit, Ba. in l j. C. de vsufru. Illa aūt satisdatio, q̃ p̃stat hrs d̃ legato soluendo, bñ pōt remitti, vt ff vt l. no. ca licet. & l. fi. Et ē ratio, qa hæc satisda tio cōtēplatione hæredis interponitur, illa aūt de legato præstando, gratia testatoris vt sua volūtas adimpleatur, vt C. vt leg. no. ca aliàs. vt in pos lega.) l. ij Nō est ergo mirum, si illud, quod sua gratia introductū est, testator pōt remittere: aliud ät nō, vt C. d̃ pac. l. ligs in conscribendo, & ff. de pac. l. pactum & de oper lib. l. cerdonem. & ad l. Fal. quod de bonis. §. fi.

Fauori ꝓprio renūciare licet.

SYL. Hæc rō est falsa: quia ita potest testator rem hrēdis remittere: sicut pro priā. l vnū ex familia. § si rem. ff. de lega. ij. Nec etiā est vera alia rō ꝙ sit de substantia: quia supra est contrarium ostēsum. Dic ergo, ꝙ ratio est, quia legatarius inuitaretur ad delinquendū, & dolus futurus remitti non potest. l. si vnus. §. illud. ff. de pact.]

d Morietur, aut capite minuetur. His enim duobus modis tm̄ amittitur vsusfructus, ut ff de vsufru ea. re. quæ vsu consū l. in stipulatione. & l. qm̄.

e Satisdatur, à legatario.

f Aestimatæ. Eo tempore, quando dantur legatario: sic ff. de vsufru. ea. re quæ vsu consu l. si tibi vini.

* Quid si finito vsufructu mallit, non æstimationē, sed eiusdē qualitatis res restituere: vel ēt easdem res, quia forte vsus nō sit vino aut oleo legato, cū eiusdem

eiusdē sint bonitatis, an possit? Et Alciat li. 6. παρέργων hoc ei licere scribit per l. ii tibi vini de vsufru. ea. re. & ar. j. quib. mod. re cōtra. obl. ver. qñq;. gl. l. ij in prin. si cer pet. Idē putat, ēt si imminuta esset bonitas, dū modo id detrimentum re sarciat pecunia, vt qd de simplicib^ pditum est, ad casum mistum extendat l ij. de verb obl.]

fructū, (nec enim poterat ^a)sed per cautionem ^b qua si vsumfructū constituit.

¶ Finitur vsusfructus cessione, consolidatione, extinctione rei, morte naturali, vel ciuili

vsufructuarij, & non vsu. h. d.

¶ Finit autē vsusfructus † morte ^c vsufructuarij, & duabus capitis ^d diminutionibus, maxima, ^e & media, & non vtendo per modum ^f

¶ Poterat. l. cū substantia in his non sal uetur, & dominium moueatur, vt supra dictum est.

b Cautionem Impropriè: nam satisdare debet, vt C. de ver. sign. l. sancimus & ff de vsufr. ea. re. quæ vsu con. l. Trib. in fin. quæ cautio loco proprietatis erit apud hæredem.

S Y L. ¶ Finitur. Casus. Quærebat, qa dictū fuerat per extinctionē subiecti finiri vsum fructū, & alijs modis, ne proprietas esset inutilis, an essent & alij modi finiendi: & rñdetur vt in tex. Ideo enim morte extinguit, qa interijt illa persona, cui debetur, sicut interem pta re, ex qua debetur, cessat & resolui tur illud ius. * Qua rōne & si vsufructuarius maxima aut media capitis diminutiōe afficiat, vsusfruct^ finitur, cū ciuiliter moriatur, q̄ mors ciuilis nāli similis est. l. verū. §. societas. ff. pro soc. finitur ēt non vtendo per decenniū inter præsentes, inter absentes vero per vicenniū, quia eodē modo tollitur ēt dñi:, cuius pars est vsusfructus. l. vsusfructus in multis ff eo.] Idē si renunciētur, quia omnia, quę in dñio nostro sunt, in aliū transferri possunt, * nam vnusquisq; iuri suo pōt renunciare. l. pen. C de pac.] & sicut dñs potest in te sua constituere vsūfructū, ita ab vsufructuario cedi in eū pōt, in alium vero extraneū cedi non potest, quia est ius personale, q̄ à persona euelli non potest, No. vsumfructum finiri morte, & duabus capitis diminutionibus: itē abutendo. Item si vsusfructuarius domino proprietatis cedat, vel si vsufructuarius acquisiuerit proprietatem. Item interitu rei.]

c Morte. s. naturali. Sed cōtra. ff. de nova. si vsusfructus Sol. non cōtradicit. ibi enī ante, q̄ est sē vsufructuarius, delegaui. vnde ex eius psona, cui d̄le gaui finit: qa in eius psona incepit: si autē postea delegas sem, ex me a psona finiretur, vt ff. d̄ pe ri. & cōmo. rei vend. l. necessario. §. fi. Adde sm Bar. in d. l. si vsusfructus. q̄ sicut vsusfructus non pōt cedi, ita nec actio ad illū cōsequēdū, nisi accedat volūtas ppietarij: quo casu ēt nō transferr̄ ille vsusfructus sed alius nouus cōstituitur in personā illius, cui fa cta est cessio: & ita intelligēda est. d. l. si vsusfructus. sm l'au. de. ca. it. ibi]

† Sic etiā clerici cē sentur vsu fructuarij rerū beneficiorū suorum in e. si extra de pign. & c. ult. in gl. ij. de pec. cle. & eo-

S Y L. rū morte si finitur vsusfructus, ut in dictis cap.

¶ Quid si plures fructuarij sint, & eorū aliquis moriatur. vide l. j. ff d̄ vsu fru. accresc. & not. gl. vlt. j. eo. Itē qd si vsusfructus pri per filiusfa. acquisitus sit, vtrum finiatur morte patris, an filijfa. vide. l. vlt. C. de vsufr. & habi]

d Capitis. s. de cap. dim §. j ij & iij.

e Maxima & media. q̄ mortes ciuiles sunt, vt ff. pro so. l. verum. §. societas non aūt minima capitis diminutione, vt j. de acqui. per arro in prin.

f Per modum & tps s. vt bonus pater familias † Vel melius per modum & tps i. p moderatū tps, s decē annorū inter præsentes, xx. inter absentes, vt C. de usufru. l. corruptionem. Sed relictus ciuitati durat centū annis, vt ff. eo ti. l an usus fructus. Actio uero competens pro usufructu nō ipso iure tollitur: cum tps non sit modus tollendæ obligationis sed per exceptionē dicto tpe tollitur, licet in alijs modis q̄ tempore finiendi ipso iure etiā actio tollatur,

† Immo tunc non finitur, sed agitur con tra actio. l Aquiliæ cautione interposita ut l. æquissimum. § j. cum duabus seq. ff. de usufru.

latur,vt ff.de actio. & oblig l. obligationum fere.§.placet.

SYL. ¶ Et licèt aliàs actiones personales nõ tollant nisi spatio 30 an. tñ ex quo tollit ipm ius vsusfructus intra dicta rpa, dẽt tolli ẽt actio, q ex eo prouenit] * ¶ Adde, ꝙ hunc locũ ita vertit Theophil⁹, τῷ τρόπῳ ῥητῷ, καὶ ὡρισμένῳ χρόνῳ. quasi hic dictũ sit ꝑ modũ cõuẽtum, & statutũ tempus. Et sanè ꝙ ad tẽpus attinet, potest cõmodissimè intelligi de tpe à testatore & cõtrahẽ. ipsis præstituto. l. si vsusfructus mihi.de vsufru.leg. & l. quæsitũ.ff.eo.& l.& puto.fam. ercis.]

& tẽpus: quæ omnia, nostra statuit constitutio. a ¶ Itẽ finitur vsusfructus, si dño proprietatis ab vsufructuario cedat: (nã cedẽdo b extraneo nihil agit) vel ex ꝯrio, si vsufructuarius proprietatẽ rei acquisierit: c q̃ res d cõsolidatio appellat. † ¶ Eo amplius constat, si ędes icẽdio ꝯsumptę e fuerint, vel ẽt terręmotu, vel vitio suo corruerint, extingui vsumfructum, & ne f areę quidẽ usumfructũ deberi. ¶ Cũm aũt finit⁹ fuerit totus g vsusfructus, reuertitur scilicet ad proprietatem: & ex eo tẽpore nudæ ꝑprietatis, dñs incipit plenam in re habere potestatem.

* † l.ij §.cũ qs.de hæ. re.uel ac. uend. & l. iiij §.non solum. de usufruc. accrei.

deat. nã nihilominus attendi dẽt ius & vita (vt ita dixerim) ipsi⁹ vsusfructu⁹ ex ꝑsona primi vsufructuarij, nec ex mutatione personæ fructuarij quicq̃ in hoc nocetur proprietario, qn ad eũ reuersurus sit vsusfru. eodẽ mõ & tẽpore, quo reuerteretur, si mãsisset primi fructuarij: Et hãc interpretationẽ, quę verissima est, elegãter, & doctè declarat & tuetur Ari. Pinc. Lusit. in l.j C. de bo. mat.]
c ¶ Acquisierit. s. finitur usufructus. Accur.flo.
d ¶ Quę res. i. talis acqsitio.
e ¶ Consumptæ fuerint s. in totum, vt ff.eo.l si cui insulæ.
f ¶ Ne areæ. sic.ff.quib. mod. vsusfru. amit.l.repeti.§ pen.Arg. contra.ff. de pig.actio.l domo.
SYL. * ¶ Dic, ꝙ loquitur in pignore, quod cùm detur vt creditum magis sit in tuto, erit vtiq; cautum saltem pro parte etiã in area: vsusfructus vero domus ideo perit, quia non durat ille vsus, ad quem fuerat concessus, cùm domus amplius inhabitari non possit.]
g ¶ Totus Nota totus s.n. pro parte, non redit ad proprietatem, vt ff.quibus mod.vsusfru.amit.l.excepta. Item si sunt duo confructuarij, vno perdente alteri accrescit, vt ff de vsufru.accrescen.l.j.§.pen.

a ¶ Constitũ C. de vsufr l corruptionẽ.
b ¶ Cedendo.j. tit.j. in fine primi casus, contra. Sol. hic dicit de iure vtendi, quod cedi non pt: immo tunc ad proprietatem redit, vt hic & ff. do iu. do.si vsusfructus. ibi de ipsa fructuum perceptione, argu. de pe. & com. rei vend.l necessario.§ fi.
** Adde hãc distinctionẽ siue resolutionẽ gl videri cõter receptã. Quantũ tñ attinet ad verũ sensum huius loci, aiaduertendũ est, ꝙ Imper. non prohibet fructuarium cedere vel alienare vsumfr. extraneo, sicuti plerisq; visũ est, immo pmittit: (nã aliàs repugnaret.l. arborib.§. vsufructuarius. l. non vtitur.cũ seq.& l.cui vsusfru ff. de vsu fru.& j.ti.j.in fi.prin.) sed intellige, ꝙ ita cedẽdo nihil agitur respñ.s. cõsolidatiõis, de qua hic tractatur, aut quo ad ꝑiudiciũ ꝑprietarii, & ad effectũ constituẽdi in ipso extraneo nouũ vsumfru. qui ex eius ꝑsona durare & cẽseri

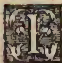
De vsu & habitatione. ¶ Supra tractatũ est de vna seruitute ꝑsonali, videlicet de vsufr. hic seqtur d alijs. Arc. Continuatio.

Idẽ illis. ¶ Totus iste ti. n tres partes diuidi. Primo ponit de vsu. Scdo, de seruitute habitatiõis. Tertio facit quoddã pręambu- Diuisio.

¶ De uſu & habitatione.

¶ Vſus ijſdem regulis ꝓcedit, qb. uſusfructus: min⁹ tñ iuris habet. nõ enim poteſt dño, neq; cultorib. impedimẽto eẽ, nec ius ſuum in alium transferre. h. d. ex l. j. ex l. plenũ. §. j. ex l. deniq;. & ex l. ſed neq;. ff. eod.

IIſdẽ illis modis, qui b⁹ vſusfructus cõſtituit, a ẽt nudus uſus cõſtitui ſolet: b ijſdẽque illis modis c finit, qbus & uſuſfructus deſinit. Minus d aũt † iuris eſt in uſu, q̃ ĩ uſufructu: nã is q fundi nudũ hẽt uſum, nihil ulterius habere intelligitur, q̃ ut oleribus, pomis, florib. fęno, e ſtramẽtis, f & lignis ad uſũ quotidianum g utatur. h in eoq; fun-

ambulum tranſiens ad alias materias. Secunda ibi, ſed ſi cui. Tertia ibi, Hæc de ſeruitutibus.

SYL. ¶Iiſdẽ. Caſus nõ figurat̃ in declaratione terminorũ, niſi iuxta literã. No. ꝙ uſus & uſuſfructus parificant̃ ĩ mõ ꝯſtituẽdi, & finiẽdi. Itẽ ꝙ plus iuris ẽ in uſufructu, q̃ in vſu. Itẽ ꝙ uſuarius põt morari in fundo, dum tamẽ nõ ſit moleſtus domino, aut cultoribus. Itẽ ꝙ uſuarius ius ſuũ alteri cedere nõ põt.]

a ¶ Conſtituit. ſ. in teſtamento, & inter uiuos, ut ſupra titu. 1. §. 1.

b ¶ Solet: niſi ꝙ uſus ꝓ parte cõſtitui nõ põt, ut ff. e. l. uſus pars. ſed aliud ĩ uſufru. ut ff. de uſuf. l. uſus fructus ab initio. Et rõ eſt, qa diuiduus eſt, qđ nõ ẽ in alijs ſeruitutibus, ut ff. ad l. Fa. l. 1. §. ſi uſusfruc. Nec ob. ſi duobus uſus cõſtituit̃, ꝙ cõcurſu partes fiunt: qa occaſione. i. neceſſitate magis, q̃ rõne contingit, ut ff. de riuis. l. Labeo.

Seruitutes ſunt indiuiduæ pter uſum fructum.

SYL. * ¶ Rõnẽ iudicio meo reddit tex. in l. uſus pars. ff. e. ti. quia frui pro parte poſſumus, uti ꝓ parte nõ poſſumus. rõ autẽ quare pro parte uti nõ poſſimus, illa eſt, quia cũ uſus diffiniatur eſſe ius alienis rebus utẽdi ꝓ neceſſitate utentis, nõ ẽt fruendi, ſalua earũ ſubſtãtia, ut ex hoc tex. colligit̃, & ait glo. in l. 1. in prin. ff eo. diffinitio aũt oſtendat ſubſtantiã & eſſentiã rei, ſequit̃, ꝙ ſi uſus diuideret̃, ꝙ non eẽt pro neceſſitate utẽtis, neceſſario corrumperetur, cũ à quocũq; remouet̃ diffinitio, intelligatur remota ẽt ſubſtantia. l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de uerb. oblig.]

c ¶ Modis. Quos ſupra tit. 1 §. finitur. habuimus.

d ¶ Minus iuris. ſed in caſib⁹ ęquales ſunt fructuarius & uſuarius, ut ĩ uſu pecunię, ut ff. de uſufru. ea. re. l. hoc ſenatuſc. § fin.

Vſuarius & fructuarius quã do ſunt

SYL. ¶ Rõ eſt, quia legato uſu harum rerum uidet̃ legata ꝓprietas. l. quoniã. ff. de uſufru. ea. rer. & ideò quod ex his prouenit, ſuũ facit uſuarius, quod nõ eſt in alijs.] Itẽ in fundo, de quo tantũ fœnum tollit̃, quantum ſoli ſibi ſufficit, ut ff. eod l. fundi. Itẽ in ſyluæ mota, ex qua uterque ligna uendere poterit, ut ff eo. diuus.

† Concor. cũ hoc §. c. fi. in gl. ſup uerb. furat̃. extra de pig. ubi ponit̃ tenor huius §.

SYL. ¶ Ratio eſt, qa aliàs inutilis aliquãdo eſſet uſus ex diſtantia & loci remotione, ut dicitur in d. §. Sabinus. ibi. præter hæc bona.]

e ¶ Fœno. ideſt herba.

f ¶ Stramẽtis. i. melega, gen⁹ ẽ bladi.

SYL. * ¶ Stramẽta uocãtur calami ex tritico, ordeo & id gen⁹ fructibus, poſtq̃ grana ſunt excuſſa: qđ aũt hodie uulgus melegã appellat, ueteres, ut ex Plinio cõſtat, miliũ nigrum uocabãt]

* ¶ Stramentũ propriè dicitur ſtipula, à ſtando, uel a ſtatu, ꝙ ſolo ſubſternatur pecori quieſcendi gratia, auctor Var. li. 1. de re ruſti.]

g ¶ Quotidianũ. Quid ſi hodie uſus q̃ mihi ſufficit, cõſtituat, & cras ab alio in alio fundo conſtituatur? Rñd. locus erit electioni, uel gratificationi in toto uel in parte, arg. j. de leg. §. ſi generaliter. & ff. de relig. l. fin.

h ¶ Vtat̃. Nunquid in uino, uel in frumento,

mento, & oleo? R. quidã, nullo mõ. Alij cõtra, quorũ sñia est uerior, ut ff. eo. l. plenũ. §. preter. Item quis colet agrum? R. proprietarius si vult, † aliàs usuarius, ut ff. e. l. si domus usus. & ff. de usufr. l. hactenus.

suetudine. ibi, uix receptũ ẽ. & ex bono & æquo, pp id q nimis durũ vr ab uxore & familia separari. Not. q vsuarius ipse tm̃ uti põt. Itẽ q usuarius ædiũ pt ipse cũ familia habitare.

do hacten⁹ ei morari licet, ut neq; dño fundi molestus sit, neq; ijs p quos opa rustica fiũt, impedimẽto: [a] nec ulli alij [b] ius, q hẽt, aut locare, aut† uendere, aut gratis ꝯcedere pt: cũ [c] is, q usumfructum hẽt, posit hec oĩa [d] facere. ¶ Hñs usum domus p⁹ in ea habitare cũ marito, vr uxore, & familia, & hospitem recipere: sed tale ius non põt alteri cedi h.d. ex l. 2. §. domus. ff. eo. Ange. ¶ Itẽ is q ædium usum hẽt, hactenus ius hẽre intelligit, ut [e] ipse tm̃ inhabitet: nec hoc

ius ad aliũ trãsferre pt: & uix receptũ esse vr, ut hospitẽ ei recipere liceat: & cũ uxore, liberisq; suis, itẽ libertis, necnõ psonis alijs liberis, q- bus non minus, q seruis utit, habitã di ius hẽat: & ꝯuenientèr, si ad mulierẽ usus ædiũ pertineat, cũ marito [f] ei habitare liceat. ¶ Qui hẽt usũ seruí, ipse tm̃ uti põt: & idẽ in iumẽto: sed si pecoris usũ hẽt, solũ utet ad impinguãdũ agrũ h.d. ex l. plenum. §. si usus. & §. sed si pecoris. ff. e. Are. ¶ Itẽ is, ad quem serui usus ptinet, ipse tãtum opera,

a ¶ Impedimento, aliàs s.i. si alia de causa ueniat dominũ & eius familiã, poterit prohibere, ut ff. e. l. si habitatio. §. fin.

b ¶ Alij. q. d. nisi proprietario.

c ¶ Cum. id est quamuis.

d ¶ Hec oĩa s. ii. t. §. finitur. contra. Solu. ut ibi. Item ff. loc. l. locare. contra. Sol. ibi in prædialibus seruitutib. loquitur, hic in personalibus.

e ¶ Item is. ¶ [illegible] Quærebatur, an usuarius ædiũ posset secum habere uxorem, familiã, & hospites: & uidebatur q non, quia cum tale ius in alium transferri nequeat, ut dictũ ẽ s. px. §. non vr quoquo modo cõicabile: quia quod una uia phibetur, p aliã nõ cõceditur* Præterea, cũm usus ut dictũ est s. sit ius alienis reb. utendi p utentis necessitate, non vr, q dẽat deseruire aliorũ necessitatib. cũ hoc ius ita cohæreat personæ, ut in aliũ trãsmitti nõ possit. l. usus aquæ. ff. e.] Contrariũ tñ deciditur nõ de rigore, qa militant rões pdictæ, sed ex cõ--

e ¶ Vt ipse tãtum. ff. eo. l. 2. §. 1. contra. Solu. ibi. ponitur solus pro solummodo, ut ff. de vulga. subst. l. qui liberis. in prin.

* ¶ Adde, q etiam inquilinum recipere potest, dummodo & ipse quoque usuarius inhabitet. l. 4. ff. eo.]

f ¶ Cum marito. præsenti & futuro, ut ff. eod. l. cæterum. §. mulieri. †& generaliter omnes recipiet, quos & masculus, dũmodo honestè, ut ff. eod. l. non solum. & l. nõ aliter.

¶ Et est ratio, quia testator vr hoc prohibuisse, ut dicit glo. in d. l. non aliter.]

ADDITIO

Et inducitur iste tex. ut statuta, & sententiæ, quamuis sint stricti iuris, tñ recipiant interpretationem extensiuam, quando aliàs non possunt sortiri effectum, quod not. sm. Aug.

¶ Item i. Cirus figuratio pendet à pdictis: est. n. illatio regulę, q ipse tm̃ uti possit, ut hẽat locum in iumento, & seruo. quod uero dr de pecoribus, & ouibus, habet rõnem positã in tex. ibi, qa ea in fructu sunt. fructus autẽ non

† Vt puta quia fundus plus fructuum affert quã sit de necessitate usuarij.

† Concor. c. quę in ecclesia-rũ in glo. sup uerb. alienandi. circa prin. extra de constitut.

SYL.

† Et liter ligari ba, si [illegible] uires

SYL. itẽ. si pa uel in posse de hic.

nõ pertinẽt ad uiuariũ, ut dr̃ in prin. s̃. e. rõ aũt dubitandi ea poterat esse, qa uidebat̃ deseruire debere oĩbus familiaribus, ut in ædibus dictũ est.]

a ¶ Vti põt. non autẽ locare põt: si tñ aliquid cõducat faciendũ, in eo poterit uti opa usuarij serui. Item ipse eidem seruo sua opera poterit locari: acquirit autem ex re, nõ ex opera usuarij, ut ff. eod. plenum, §. fin. & l. seq.

b ¶ Et in iumento. facit ff. eo. plenũ. §. sed si bonum. & §. equitij.

c ¶ Neque lacte, nisi modico, ut ff. e. plenum. §. sed si pecoris: alijs nullo modo, s̃m P. Io. contra. dicit enim omnibus his ad suum usum & suorũ posse uti, ut in fundo s̃. diximus.

Y L. ¶ Et hæc cõmuniter approbatur in d. §. sed si pecoris: secundũ Ang. hic.]

d ¶ In fructu. sic supra de re. diui. §. in pecudum.

tio differt ab usu, & usufructu. Itẽ φ qui habet habitationẽ, non tantùm ipse cũ familia ibi habitare põt, sed ẽt alteri locare potest. Item quòd l. sub congruo titulo ponenda est.]

atq; ministerio eius vti[a] pt: ad aliũ verò nullo mõ ius suũ trãsferre ei cõcessũ est. Idẽ scilicet iuris est & in iumento.[b]

¶ Sed & si pecorũ, vel ouiũ vsus legatus sit: neque lacte,[c] neque agnis, neque lana vtet vsuarius: qa ea in fructu[d] sũt. Planè ad stercorãdũ agrũ suũ pecoribus uti potest.

¶ Habitatio eius distinctũ ab usofructu, & usu: & iõ eã habens locare potest h. d. ex l. cũ antiquitas. C. eo. Angel.

¶ Sed si cui habitatio[e] legata, siue aliquo[f] mõ cõstituta sit: neq; vsus[g] vr̃, neq;[h] usus fructus, sed quasi pprium aliqd ius: quanq̃ habitationem habentibus, pp rerum utilitatem, s̃m Marcelli sententiã, nr̃a decisione[i] pmulgata, pmisimus, nõ solũ in ea degere, sed ẽt alijs locare.

e ¶ Habitatio. Siue dicat̃ habitatio, siue usus fructus habitationis, idẽ est, ut C. eod. l. cùm antiquitas.

f ¶ Aliquo modo. s. inter uiuos pactionibus & stipulationibus: sic s̃. de ser. §. fin. & de usufru. §. 1.

g ¶ Neq; vsus. quia locat, ut C. eo. cùm antiquitas. sed usuarius, non, ut s̃. eod. circa prin. Accur.

* ¶ Rõnẽ differentiæ ponit Bal. in d. l. cũ antiquitas. qa s. usus constitutus vr̃ ob necessitatẽ personæ cohærentis, & ideò ab ea seorsum esse nõ potest: habitatio autẽ est species alimenti, q̃ non minus locando, quàm habitando percipitur.]

SYL. ¶ Sed si cui ¶ Casus. * Dubitabat̃ vtrũ seruitus habitationis idẽ esset, φ usus, uel usufructus. Videmus. n. eã cõuenire usufructui ĩ hoc, φ & ipsa locari pt̃, sicuti usufructus, put hic dr̃: itẽ usui, qñquidẽ is, q habet habitationẽ, easdẽ personas recipere põt, quas usuari⁹. l. si habitatio ff. e. & uidet φ cũ neq; usui, neq; usufructui, p oĩa similis sit, immo quædã singularia habeat, neutri eorũ competentia, ut quæ nec diminutione capitis amittat̃. nec p nõ usum. d. l. si habitatio §. de hr̃ idẽ ẽ propria species seruitutis ab eis distincta] No. φ habita-

h ¶ Neque usufructus. quia hæc nõ finitur nisi† morte, ut ff. e. l. si habitatio. circa prin. licet usufructus multis modis, ut s̃. de usufru. §. finitur.

** Rõ aũt, quare habitatio non perit capitis diminutione, est, quia est species alimentorũ. l. legatis. ff. de ali. & cib. leg. in qb. potius inspicit̃ factũ, q̃ psonæ cõditio. l. legatũ. ff. de ca. di. eadem rõne, nempe, qa ẽ pars alimẽtorũ, non finit̃ nõ utendo. item quia & usufructus denominatur ab actu & usu, & ideò per non usum tollitur, habitatio uero ab habitu, & potẽtia habitandi. Veton. e. 6. de ser. vr. præd.]

† Et iõ nõ transit ad hr̃des nisi relicta esset in gau dimentũ. Et qd iuris qñ maritus relicquit uxorem dñam massariã & usufructuariã, ui de hic do.

i ¶ Decisione. ut C. e. l. cũ antiquitas.

a ¶Hæc de seruitutib. Excusat se, quare de hęreditatibus,& obligationibus non dicit, cùm uidetur hic dicere debere.ut s. de re.corp. §.1.
b ¶Proponemus.l. j. de hæred. insti. usq; ad titu. j. de obliga. & exinde usque ad tit. de act.
c ¶Exposuimus. Hæc cōtinuatio refertur s. de re. diui. §. singulorum.
d ¶Et.pro id est.

¶Hęc[a] de seruitutib[9],& usufructu, & usu, & habitatione dixisse sufficiat:de hrēditatibus aūt, & obligationibus, suis locis ,ppōnemus.[b]
¶Exposuim[9c] sūmatim qbus modis iure gētiū res acquirunt: mō uideamus,qbus modis ltīmo, & ciuili iure acquirunt.

Continuatio. ¶De usucap. &c. Hæc rubrica cōtinuatur p Imperatorem ad præcedētia, ut uisum est s. titu. prox. in fine. Quia s. dictū est.qualiter res iure gētiū nobis acqrunt,nunc sequit uidere,qualiter iure ciuili nobis acquirunt. Aie. Et dic
Vsucapio est rerum mobiliū, pscriptio immobilium. de usuca f.mobiliū,sed pscriptio immobiliū,ut patet j.eo.in prin.& C. l q b.ca.cess.lō.tēpo.præ.l.2.sed in ff.eo. usucapio largè sumitur per totum ti. & maximè in l. quare. Accur.
a ¶Adde,ꝙ usucapio nihil aliud ē, q̄ capio.i. acqsitio,q̄ fit p usū.i.possessionē.l.neq; l.deniq;.ex q b.cau.maio l.q̄stio.de uer.sig.& l.3 ff.e.Itē sciēdū est, ueteres appellasse usucapionē ēt immobiliū rerū.d.l.3.l. si fur.in fi. l.eū.de u sucap.præscriptionē uerò accepisse pro exceptione ipsa, quæ ex usucapione descendit.vn glo. 16.q.1. in summa, diffinit pręscriptionē eē exceptionē,q̄ ex tpis lapsu substantiam capit,& actioni objicitur. Alc.]
Diuisio. Vre ciuili.¶Tot[9] iste.ti. diuidit i nouem partes. Nam ponit primo,ꝙ ad vsucapionē reqrit bona fides,& iustus ti & spatiū tpis. Scdo,ꝙ licet prædicta interueniāt,non tū ,pcedit usucapio pp natură uel uitiū rei. Tertio, rediens ad primā regulā, ponit q̄ liter in re aliena mobili possit tradēs hre bonā fidē.4. ꝙ in rebus immobilibus nō uitio possessis mala fides auctoris nō nocet successori. 5. ponit casum,i quo res furriua potest usucapi. 6. an res fisci possit usucapi. 7. qualis debeat esse res uel titu. 8. an possessio auctoris ,pfit successori. 9. quāto tpe res aliena alienata à fisco, vel donata ab Imperatore usucapiatur. Secunda ibi,Sed aliquādo.Tertia ibi, Sed tñ. Quarta ibi,Qđ āt.Quinta ibi,Aliqñ. Sexta ibi,Res fisci. Septima ibi, Nouissimè. Octaua ibi,Diuti na.Nona ibi,Edicto. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit ius antiquum. Secundo illud corrigit,Secunda ibi,Et cum.

¶ De usucapionibus,& longi temporis pręscriptionibus.

¶ Hodie res mobilis triēnio cum ti. & bona fide vsucapit res uerò īmobilis.10. annis inter psentes, & inter absētes.20.annos ubiq; locorū h. d. ex l. 1. C. de vsucap. transfor.

¶Iure ciuili. Casus nō solet in l. correctoria figurari.Attñ iuuenū gfa ita dici posset:ꝙ rō dubitandi illa esset, ꝙ sicut tps nō solet esse modus tollēdæ obligationis, multo minus debet esse modus auferendi dñium: quia plus est dñiū q̄ obli.l.qui actionē. ff. de re. iu. Contrarium tñ dr inductū in usucapione & præscriptione,quia aliàs dñia rerū essent in incerto, ut dr hic in tex.Rō aūt tpis assignari nō pōt:quia hoc ē inter ea, quæ sunt po sitiui iuris,glo.in l.1.§.pueritiam. ff. de postu.est igit introducta usucapio fauore publica principaliter, ne rerū dñia sint i incerto,& ut sit litiū aliqñ finis.l.fin.ff. ,p suo & rōnes, pp quas fuit introducta,uide latè p Pet.d An cli.i reg. possessor.in 2 co.de reg. iu. libr.6. Not. ꝙ usucapio est introducta de iure ciuili. Itē ꝙ in ea regulr requi-

requiritur titulus,& bona fides. Itē no. rōnē introductionis usucapionis. Itē q dñs de facili iure suo priuari ñ dēt. Itē q l. dēt eē gñalis. Itē q mobilia 3. ann immobilia 20. inter absentes. x. inter præsētes usucapiunt.] a ¶ Iure ciuili.i.lege 12. tabularum, uel Romanorum p excellentiā, ut s. de iure nat. §. sed ius. * ¶ M. Cicero. in orat. pro Cecinna, Lex (inquid) usū & auctoritatē fundi iubet eē bieniū. Idē i Topicis: auctoritas usus fundi bieniū est, sit ergo & ædium.] b ¶ Qui bona fide. qđ presumitur, si à dño eredat se emere, ut ff. de cōtrahē. emp. l. qui à quolibet. uel q putat uendentē habere ius uendendi. ut ff. de uer. sign. l. bonæ fidei emptor.

SYL. ¶ Adde tex. in l. si existimans. & ibi Bar. ff. p sol. & Azo. i summa, in ri. C. de usuc. p em. co. 3.] Quæ bona fides præsumitur sp, ut ff. de prob. l. uerius.

SYL. ¶ Et ita cōiter teneē qñ cōcurrit titulus. l. pe. C. de euic. declarat Bart. in l. Celsus. ff. eo, ubi Bal col. 30.] Exigitur autē in uenditione duobus temporibus bona fides. s. tpe contractus, & tpe traditionis: in alijs autem contractibus tps traditionis sufficit: nec nocet posterior scientia: (i) secus in petitione hereditatis, ut ff. pro solu. l. pe. & pro emp. l. 2. C. de usuca. transfor. l. unica. §. hoc tantūmō. & ff. de pet. hær. l. sed & si. §. qđ si ab initio.

Bona fides in cōtractibus quot tpe exigitur.

ADDITIO. (i) Dic hoc uerū de iure ciuili, ut l. j. C. de usuc. trāsfor. secus de iure cano. qa omni tpe, donec pscriptio sit cōpleta, requirit bona fides, extra de pscr. c. uigilāti. c. si diligēti. c. ueniēs. & c. fi. & c. sanctorū & in reg. possessor. de re. iu. li. 6. Quid aūt si i principio & i fine habuit bonā fidē, sed medio tpe malā. Itē qđ si post bonā fidē, incipit dubitare utrū res fuerit tradentis uel nō. Itē qđ si post cōpletam præscriptionē superueniat mala fides: uide hic per Ang. & per Panor. in d. c. fin. & per Io. And. in d. reg. possessor. in mercurialibus.

Ivre [a] ciuili cōstitutū fuerat, ut qui bona [b] fide ab eo, qui dominus nō erat, cùm crederet eū [c] dñm esse, rem emerit, uel ex donatione, aliave [d] quauis iusta causa acceperit, is eam rem, si mobilis erat, anno ubique uno: si immobilis, biennio tātum in Italico [e] solo usucaperet: ne [f] rerum † dominia i incer

* ¶ Quo tēpore exigat bona fides in pscriptione, uide lasissimè apud Baldū in suo Tracta. de pscrip. in scđa par. tertiæ par. prin. quæstio. ne. 7. & seq.

** Adde, q nō obstante mala fide ēt de iure can. pscribitur actioni qñ is q dēt, nō tenet offerre, nec aliud facere, nisi ab eo petat. Ab. in c. ecclesia. col. 15. de cōstit. & in c. qđ clericis. pen de fo. comp. & plures alios refert Tiraq. in l. si unquā. C. de reuo. dona. uer. reuertat. nu. 390. & gñaliter præscribii actioni nōdū ortæ, cū est in facultate partis illā oriri facere, ut legatio añ agnitionem legati, ut tradit Soc. in cons. 63. co 4. & Bal. in tract. præscrip. in 3. q. 5. par. 5. par. prin.]

† Hęc rō reciiat in c. uigilanti cū glo. sup uerb. segnitiē. extra de præscrip.

c ¶ Dominus nō erat. Si. n. erat dñs, accipiēs fit dñs per traditionē: unde nō usucapit, ut ff. pro. e. l. sequitur. §. lana. & de capti. l. in bello. §. si quis seruū. & s. de rer. diui. §. p traditionē.

d ¶ Aliave. Cū sint multæ causæ iustæ, siue tituli, ut ff. de publitia. l. j. §. sed cur. usque ad l. eum qui.

e ¶ In Italico solo. idest in Italia: nō ergo etiam in prouinciali, ut C. de usuca. transfor. l. unica.

f ¶ Ne rerū dñia. hæc est ratio, quare usucapio sit inducta, † est & alia, scilicet ut aliquis sit litium finis, ut ff. p suo l. fin. Accur.

* ¶ Et sic pp bonū publicum, ut ait l. 1. ff. eo. nā si rerum dñia in incerto essēt, innumerabiles existerēt cōtrouersiæ de ipo dñio. & ita scop' oīum legū destrueret, qui eo maximè pertinet, ut pax & cōcordia uigeat inter mortales, ut docet in proę. Decret.]

† Puta qa sine ipsa semp hñs rē aliquo titulo esset incertus, an esset effect' dñs: uel qa aliās esset difficilè probare dñiū. Ias.

to essent. Et cùm hoc[a] placitū erat, putātibꝰ[b] antiqoribꝰ, dn̄is sufficere ad [c] inquirendas res suas p̄fata[d] tēpora: nobis melior sn̄ia resedit,[e] ne dn̄i maturius[f] suis rebꝰ defraudētur,[g] neq; certo[h] loco bn̄ficiū hoc ɔcludat̄. Et iō cōstitutionē [i] super hoc promulgauimus, qua [k] cautū ē, ut res qdē mobiles p [m] triēnium: immobiles uerò p lōgi tēporis possessionē (idest, [n] inter p̄sentes[o] decēnio, inter absentes, 20. annis) usucapiāt̄,[p] & his modis nō solum [q] in Italia, sed ēt in oī terra quæ nostro imperio gubernatur, dominia [r] re-

a ¶ Et cùm hoc placitum erat. idest cùm istud placebat.
b ¶ Putantibus. s. iureconsultis.
c ¶ Ad inquirendas. uel amittendas
d ¶ Præfata tēpora. s. anni uel biēnij.
e ¶ Resedit. s. in animo.
f ¶ Maturius. idest maturè.
g ¶ Defraudētur. Quod iura nolunt, ut C. de usufru. l. corruptionē. & de prescri. 30. ann. l. fina.
h ¶ Certo loco. s. solo Italico, ut olim, ut s. eod.
i ¶ Cōstitutionē. C. de usucapio. trans. l j.
k ¶ Qua. s. constitutione.
l ¶ Res qdem mobiles. & se mouētes. ut ff. de uer. si. l. mouētiū.
m ¶ Per triennium. Quæ tempora tā præscriptionis, q̄ vsucapionis, continua sunt, ut ff. e. l. nunquam. 2. §. 1.
* ¶ Adde usucapi res mobiles triennio, qn̄ hæc tria cōcurrūt, titulꝰ, bona fides, & possessio ɔtinua: ꝓ si aliqđ ex his deficeret, puta titulꝰ, n̄ præscriberent minori tp̄e, q̄ res immobiles. l. seruū. cū ibi not. C. fam. ercis. & ibi hoc not. Ang. dicens requiri 30. ann. qđ ēt obseruauit Cępol. cautel. 132.]
SYL. ¶ Cōmunis est hæc opin. gl. in rub. ff. de diuer. & tēp. p̄scri. & ibi Bar. Pau. ī d §. j.] Et in usucapione sufficit tetigisse ultimū diē, in præscriptione uerò quæritur de momento ad momētū, ut ff. e. l. in usucapionibus. & ff. de actio. & obli. l in omnibus. Et est rō, qa usucapio fauorabilis est, pręscriptio uerò odiosa, ut C. đ edi. di. Adri. tol. l fi. & ff. de lib. & posth. l. cū qdā.
SYL. ¶ Intellige de p̄scriptione. 30. annorū: aliæ enim procedūt uti fauorabiles sicut usucapio: & ita ubiq; tenēt doct. l. 3. §. minorem. ff. de mino.]
n ¶ Idest. qn̄q; longū tēpus aliter ponitur, ut ff. de dam. infe. si finita. §. nō aūt. Itē aliud in p̄sonalibus actionibus, ut C qui. non obst. lon. temp. præscri. l. neque. & de consti. pec. l. 2.
¶ De iure. n. ciuili est regula, ꝙ (siue cū bona, siue cū mala fide) p̄scribatur spatio 30. an. l. 2. de cōst. pec.* đ quoui de Balb. ī trac. pręscrip. in 4. part. 3. part. prin. in 1. q.]
o ¶ Præsentes. s. in eadē prouincia degentes: sed absentes in alia, ut C. de præscri. long. tem. l. fi.
¶ Et ita cōiter tenet: & eadē prouincia quę dicatur ponit gl in d. l. fi. in uerb. 1.]
* ¶ Adde, ꝙ siquis fuerit partim præsens, partim absens: ad præscriptionē complendam, tot alij anni addi debent ad decennium, quot ex ipso decennio absens fuit. §. rursus in fin. in Authen. ut spons. largi. coll. 9.]
e ¶ Vsucapiantur. Propriè pro mobilibus accipitur: impropriè pro immobilibus quantum ad hunc titulum: sic ff. de offi procon. l. 2
** Adde, ꝙ actiones cōpetētes ad res siue mobiles, siue immobiles eodem tp̄e quo res ipsę usucapiunt̄, ut tradit Tiraq. de retract. lignag § 1 glo. 7. nu. 2. Et ideò ēt de iure can. qđ requirit 40. ann. ad pręscribendū rem immobilē ecclesiæ, idem tp̄s requiritur ad præscriptionem actionis, quæ pro ea competit. c. ad aures. de præscri.]
q ¶ Non solum in Italia: ex differentia enim locorum &c. ut C. de tem. in inte. re. l. superuacuam.
r ¶ Dn̄ia rerū. Ex hac litera uoluit dicere M. ꝙ pręscriptione 10. uel 20 an. dn̄ium quæratur, pro eo cit. ff. e. l. cū qui.

aē ſe- qui.in fi.ij.rñ.B.cōtradicit, † at.ff.de
ntur iureiu.ſi duo.§.j.& C.de p̄ſcr.30. an.
amon ſi quis emptionis.in prin. & eſt ar. ꝓ
,vt re B.ff.de pig.l.j.§. cùm prædium. & C.
Chri de pig.l.uſucapio . & quod hic dr̄, Et
hic.& his modis. re-
cedit· feras ſm B.ad
ali-- vſucapionē tā
os qn̄ tum , p q̄, ſm
ſcribit omnes dn̄ium
patiē q̄ritur , vt C.
& ſciē- de pac.l.tradi-
aliàs ꝓ tionib. Vel ꝙ
lit opi. dicit dn̄iū po-
.ut re- nitur propriè
t Ang. quantum ad
. tn̄ gl. vſucapionem,
cōis . impropriè ue-
rò quantū ad
p̄ſcriptionem,
hoc eſt pro ef
fectu dn̄ij,ſci-
licet ut poſſi-
dentes habea
mus exceptio
nem, nō poſſidentes habeamus actio
nem vtilem,vt ff.de acq.re.do.rem in
bonis. & C.de præſcri. 30. ann.ſi quis
emptionis.in prin. Et eſt ratio quare
vſucapione magis dominium quæra
tur.quia mobilium rerum vtilis eſt
poſſeſſio,vt ff.de acq poſſi rem.

S Y L. ¶ Dic , ꝙ q̄rit regulariter vtile dn̄iū
in p̄ſcriptone,in vſucapione directū:
& ita cōiter tenetur,latè Fel. in rub.
extra eo. col.j.in 6.limi.plenius Balb.
in trac præſcr.in 2.par.prin.q.2 & Iaſ.
& Deci.in l.traditionibus.ſuper gl.in
ver.vſucapionibus.C de pact.]

a ¶ Iuſta.Vel quaſi,ut dicemus, j̄.eo.
S YL. §.error.

¶ Sed aliqn̄. Caſus Quęrebatur , an
hic enumera a præſcribi, aut uſucapi
poſſent:& videbatur ꝙ ſicut ſ̄. poſi-
ta ſit regula vniuerſalis,vel ſaltē inde
finita,quę in ll.ęquipollet vniuerſali,
res mobiles triēnio, immobiles lōgo
tempore vſucapi: nec nō militet rō,
quia introducta eſt vſucapio , ne do-
miniū ſit in incerto , & vt litium ſit
quandoque finis, vt dictum eſt: præ-
ſertim cùm liberi hominis venditio
cōſtet ab ignorante.l.liberi. ff.de cō

rum iuſta [a] cauſa
poſſeſsionispręce
dente,acquirant.
¶ Nō liber,res ſa-
cra, vel religioſa ,
& ſeruus[e] fugitiuus,
non pōt vſucapi
ēt bona fide. h. d.
¶ Sed aliqn̄ ēt ſi
maximè quis bo-
na fide rem poſſe
derit, non tn̄ illi
vſucapio ullo tem
pore[b] ꝓcedit:ue-

trah.emp.cōtrariū deciditur: quia cū
tales res non ſint in cōmercio nr̄o,vt
ſ̄.de re.diu.in prin.& j̄.de inuti.ſtip.
in prin. cū non poſſint p aliquē ꝯtū
tranſire in dn̄ium alterius, nō vſuca-
piunt: quia p̄-
ſcriptiōes sūt
inuētæ, vt ius
creatū in aliū
transferāt, nō
vt in nouū in-
ducant , & ut
aliorū iura &
dn̄ia,q̄ in reb.
habentur, præ
ſcriptionibus
mediātibus ac
quirantur , &
in p̄ſcribentē
trāsferātur:vn
de cùm nullū
ius ſit in libe-
ro homine ,
immo nec ip-
ſe i ſeipſo ius

luti ſi quis liberū
hoiēm,vel rem ſa
cram,[c] vel religio
ſam,vel ſeruū[d] fu
gitiuū poſſideat,
¶ Furtiua res, vel
vi expulſiua poſ-
ſeſſa,nō p̄t vſuca-
pi vel p̄ſcribi ēt p
bonæfidei poſſeſ-
ſorē. Et vēdens rē
alterius ſciēter,cō
mittit furtū. Arct.
¶ Furtiuę quoq;

habeat.l liber homo. in princ.ff.ad l.
Aquil.& idem ſit in rebus ſacris § ſa-
cræ ſ̄.de re.diu.qūo ergo &c.Itē quia
talia poſſideri non pn̄t.l.qui uniuer-
ſas ff.de acq.pol ergo nec præſcribi.l.
ſine poſſeſſione. ff.de vſuca.in ſeruo
autem fugitiuo ratio eſt, quia ſui ip-
ſius committit furtum , ideò tanquā
res furtiua non vſucapitur,vt dicetur
in § proxi.No ſummarium.]

b ¶ Vllo tp̄e.etiā 40.annorum, vt C. S Y L.
de præſcri.lon.temp.quæ pro lib.l. fi.
¶ Immo nec tanto tp̄e, cuius initij
memoria in contrarium non exiſtat,
ex quo.l afficit rem, ſm Bald.in l.om
nes.C. de pręſcrip. 30.ann Fely.in c.
accedentes.col.4 de præſcrip.]

c ¶ Rem ſacrā uel religioſam. niſi de
ſinant eſſe ſacræ, vel religioſæ: quod
fieri poteſt, ut ff.de reli. cum loca.

d ¶ Seruū fugitiuum q̄a facit furtum Seruus fu-
ſui ipſius,vt C.de ſer.fugi.l.j.Sed nun gitiu' an
quid 30.an.fugitiuus vſucapitur? Rn̄. 30. annis
nō,cū poſſeſſio retineat.ff. de acqui. vſucapia-
pol.l.j.§.p ſeruum.& l.rem quæ.in fi. tur.
ergo non currit vſucapio poſſidēri,vt
C.de præſcr.30.uel 40.an.l.malæ.niſi
ex tunc,qū ab alio cœperit poſſideri,

 uel

† Pro libero bona fide:

SYL. Itē si paratus sit subire iudicium liberale secundum Doc. hic.

† aliàs Atinia & reactius, ut colligit ex A.Gel.lib. 17.c.7.

SYL.

vel steterit diu: † quia extunc desinit possideri, ut ff. de acq pos. l. 3. §. si seruus. & l. per eum. §. per seruum. ¶ Tria ſm Christo. hic debent concurrere: prmū, ꝙ diu moratus sit in libertate: ſm, ꝙ exhibuerit se aduersum dñm ꝓ libertate obtinēda: tertiū, ꝙ fuerit ab alio possessus. l. si is q ꝓ emptore. §. si seruus. ff. e. ** Fugitiuus diffinitur in l. fugitiu*. ff. de ver. & re. sig.]

ſm Bar. in l. certæ. § Iul. ff. de pca. secus per vim compulsiuā, q a non afficitur uitio reali, nec īpedit vsucapio, dummō alia extrema concurrāt. l. 3. ubi gl. Bar. & Doc. C. quod met. cau. *

res, & q̄ vi[a] possessæ sunt, nec si pdicto longo tpe[b] bona fide possessæ fuerint, vsucapi pñt.[c] Nā furtiuarū[d] rerū lex 12. ta. & lex † Attilia īhibent usucapionē: vi[e] possessarū, lex Iulia, & Plautia. ¶ Quod aūt dictū est, & furtiuarū, & ui possessarum rerum vsucapionē p leges prohibitā esse, nō eo[f] pertinet, vt ne ipse fur, quive p vim possidet, vsucapere possit, (nā[g] his alia[h] rōne vsucapio nō ɔpetit, quia. s. mala fide possident)

quæ aūt sit vis expulsiua, & q̄ cōpulsiua, exponit g!o in l. j. C. quod met. cau.]

* ¶ Nā ui possessa res hoc loco accipienda est, q̄ ui ablata sit, ā quo extra tit. j. ui bo rap. uel de cuius possessione q s vi eiectus deturbatusq; sit, vt in §. Recuper. j. de interd. Aliud. n. esset, si quis ui rē distrahre cogatur, vt declarat Acc. & post eum Aldobran. meus.]

¶ Furtiuæ. Casus. Quæreba͏̄t, an furtiuæ res, & vi possessæ possent vsucapi: & q̄uis ex regula gñali, ꝙ malæfidei possessor vllo tpe nō pscribat, ipse fur uidereē impediri vsucapere, tñ si bona fide quis ab eo emat, credens eū dñm, videbaē saltē in eū trāsire usucapiēdi condō. ex reg. posita in prin. huius tit. cuius contrariū dr hic: rō aūt assignatur, q a l. inhibet & prohibet pręscriptionē. l. ubi lex. ff. eo. ratio aūt quare. l. prohibuerit, est, quia iam res est affecta uitio reali: & (vt dicebat Bal. in l. in ciuile. C. de fur.) titulus habitus à fure hr pro nō titulo, nec patrocinatur emptori, & sic nō pstat vsucapiēdi cām. No. furtiuas & ui possessas res vsucapi non posse. Itē ꝙ sufficit rō, quia l. dicit. Itē ꝙ ex duab rōnibus si vna remanet, illa sufficit. Item ꝙ malæfidei possessor nō pscribit. Item ꝙ in reb. mobilib. nō facilè ꝓcedit usucapio. Item ꝙ vendens scienter rem alienā dicitur eius committere furtum.]

a ¶ Vi. s. expulsiua, non compulsiua, ut C. quod met. cau. l. si ui vel metu.

SYL. ¶ Dic, ꝙ rō dñæ est, q a si est possessa p uim expulsiuā, est imprę̄scriptibilis, donec purget illud vitiū, & res puenerit ad priorē dām, si mobilis est, vel antiquū possessorē, si immobilis,

b ¶ Prędicto longo tempore. s. triennij, vel 20. an. sed triginta, uel quadraginta annis possunt, ut C. de præscri. 30 uel 40. an. l. omnes. & l. sicuti. & de ann. exce. l. j. §. ad hæc.

ADDITIO. Quod procedit in eo, qui ab ipso emit bo na fide: aliàs secus de iure canonico, ut dixi. s. (liqñ.

c ¶ Pñt. nisi purgato vitio. ut j. e. §. a-

d ¶ Nam furtiuarū. Similis rō, q a lex vult, est s. quib. ex cau. manu. non licer. i prin. vñ illud: Sic uolo, sic iubeo: sit ꝓ rōne voluntas Est & alia rō: q a res vitiosæ sunt, ut j. e. §. nouissime.

* ¶ L. 12. ta. uerba, ut scribit Riualli*, erāt hæc. Furtiuæ res nō usucapiunē. Legis āt Atiniæ uerba refert hęc Gellius li. 17. c. 7. Quod surrepiū erit, eius rei æterna auctoritas esto, i æternum tempus. antequam usucapiatur]

e ¶ Vi possessarum. s. si expulit & possedit: nec sufficit expulisse, ut ff. eod. sequitur. §. si tu ui.

f ¶ Non eo pertinet. s. tantum.

g ¶ Nam his. s. possessoribus uiolentis, & furibus.

h ¶ Alia rōne. No. ꝙ pualet generalis ratio

Coacta luntas uolun

ratio spāli:sic ↄ. de nup.§.affinitatis. & §.socrū.Ar.cōtra.ff.de edē.l.qđ ā. a ¶ Sed ne vllus.C. quod met.cau.l.si vi vel metu. contra.Sol. hic de vi expulsiua,ibi de cōpulsiua,ꝙ voluntatē licet coactam habet in se,vt ff. quod met' causa.l. si mulier.§. pen. ** Non tamē dicit propriè voluntas.l.vel le. ff. de regu. iuris. vbi hoc latè explicat Deci.]

b ¶ Vnde. Quia in rebus mobilib. alienis fit furtum contrectādo, vt ↄ. de oblig. quę ex delic. nas.§. j. & ex eo fit furtiua, & sic nō vsucapibilis: ut ↄ. proximè: vnde sequitur,ꝙ in rebus mobilibus.&c.

sed neᵃ vllus ali', q̄uis ab eis bona fide emerit,velex alia cā acceperit, vsucapiēdi ius habeat.Vn̄ ᵇ in reb' mobilibus non facilè ꝓcedit,ut bonę fidei possessoribus vsucapio ꝯpetat.ᶜ Nam q sciēs alienam rē vendiderit, vel ex alia cā tradiderit,furtū eius cōmittit. ¶ Hæres alienando bona fide rem alienā inuentā in hr̄ditate, nō committit furtū: & in ea procedit vsucapio. Idē ī fructuario ancillę alienā te partum ipsius, quē ad se spectare putabat. Areti. ¶ Sed tn̄ id aliqn̄ aliter se habet.Nā si hæres ᵈ rem defuncto cōmodatam, aut locatā, vel apud eū depositam, existimans hæreditariā esse, bona fide accipiē tiᵉ vendiderit,aut

auctoris tium an cessio- comi- tur.

c ¶ Cōpetat.Sed vr̃, ꝙ culpa auctoris non comitet. i. non sequat accipientem,ut ff.de diuer.& tēp.pręs. l.an vitiū.& ff.de excep.do.l. apud Celsum. §.si cum lti ma. Rn̄.si vitium est rei, comitatur vt hic:si psonæ, comitatur in vniuersum succedentem, ut C. de acq.pos l uitia.& C cōia de usuc. l.si.

SYL. ¶ Hæres enim est successor vitiorū, etiam si velit incipere pręscriptionē ex persona sua, secundum cōm. opi. contra Dy.& seq.Ias in l.Pomponius. §.cum quis.ff.de acqui. pos.]

¶ Sed si in rē singularē succedat,non comitat,ut ff.de exce.do l apud.§.de auctoris.& C.de pe.& cō.rei vē.l.do. lā,nisi qn̄ vtet accessione tpis eius auctoris,vt ff.de acq.pos.l.Pōponi'.§.si. (j) Sed hodie vitiū psonæ nocet singulari successori, p auth.malæ fidei.

SYL. ¶ Declara & limita ut p Doc. in d.l. Pomponi'.§.cū qs.ff.de acq.pos.* & Balb.in trac.præscrip.in 2. par.3:parti. prin.in 12.q. vbi limitat. 12. modis. ADDITIO.(j) Et quæ sint realia, & q̄ psonalia vitia, & an cōtra successorē agentē in iudicio possit opponi de vitio auctoris, vide Ang.hic.

¶ Sed tamen. Casus facile ponit 1 dubiū n. faciebat posita superius regula in reb. alienis venditis: ratio autē decidēdi est, qa cū furtum non committatur sine animo furādi, nō impedit transferre vsucapiēdi cōdōnem. Not. ꝙ hæres vendendo rē inuentam in hr̄ditate, quæ tn̄ nō erat defuncti,non facit furtum, & transfert vsucapiēdi ꝯdōnē, si hoc bona fide faciat. Itē ꝙ hætes p̄sumitur ignorare ea, q̄ ī hr̄ditate sunt quo iure ad defunctū ptineant. Itē ꝙ error iuris nō īpedit vsucapionē. Itē ꝙ partus ancillæ ad fructuariū nō spectat.] SYL.

d ¶ Nam si hęres.sic ff. eo.tit.potest. & l sequen.

e ¶ Accipienti. An ipse hr̄s usucapit. titulo ꝓ hr̄de? Rn̄.nō,ut ff.de diuer. & temp p̄scr.l. cum hr̄s. Alij ↄ,si uellet ex sua persona cōtinuare possessionem,ut C.de præ.lon.temp.l.j.qđ falsum est. Qn̄ ergo locum hēt usucapio pro hærede, cū nec in suis hr̄dibus locum hēat, ut ff.ꝓ hære.l.2.§.si lium.& C.pro hær. l.nihil? Rn̄.qn̄ defunctus retinebat aliq̄ rem, credens sua,sed nō vsucapiebat,quia deficiebat titulus,& hæres est extraneus. Vsucapio pro hr̄de qn̄ habet locum.

¶ Rō aūt, quare in suis non habet locum, est,quia bona continuant, non de nouo q̄runtur.l.in suis.ff. de libe, SYL.

& posthu. quod declara verum esse quā filij veniunt ut sui, non etiam quādo vt agnati, vel vt cognati, per successorium ædictum. Soc. in reg. 196. Filius hęreditatem. in 1. limit.] ctus, licet non contra personam certam, sed hic suam esse credebat.

d ¶ Non committitur. sic ī. de oblig. quæ ex delic. nascun. §. placuit.

e ¶ Alijs. Vt si iusto errore credā me hæredem, cū non sim, vt ff. eo. pōt. Item mihi legatū, cū sit ademptū, ut ī. de actio. §. si quis agens. sic ff. ꝓ leg. l. 4. in fin. & aliàs ubicūque quis putat rem suam.

ADDITIO.

Aduertas tamen, ꝙ licet hęres possit inchoare pręscriptionē in persona sua, & vsucapere, tñ tenet̄ exonerare conscientiā defuncti, & sic rem restituere: Ant. de But. in c. si dili genti. de præscri. & Io. de Imo. in c. fin. in 4. col. e. tit. Ang.

dotis[a] nomine dederit: quin is, q̄ acceperit, vsucapere possit, dubiū non est: q̄ppe cū ea res in furti vitiū non ceciderit: cū utiq; hr̄s, qui bona fide tanq̄ suam aliena uerit, furtum nō committat. Item si is, ad quē ancillę vsusfructus ꝑtinet, partum suum esse credēs vendiderit, aut donauerit, furtū[b] nō committit. furtū.[c] n. sine affectu furādi non cōmittitur.[d] ¶ Alijs[e] quoque modis accider̄ pt, vt quis sine vitio furti, rē alienā ad aliquē transferat, & efficiat, vt a possessore vsucapiat̄. ¶ Malæ fidei possessor trāsfert ī bonæ fidei possessorē rē nō vi possessam cū vsucapiēdi ꝯditione. Itē in rebus soli nō committit̄ furtū: sed illi, qui possidet cū titulo & bona fide, principalib. constitutionibus subuenit̄. h.d. ex l. furtum. & l. quare. ff. eo. Aret. ¶ Quod aūt[f] ad ea res, q̄ solo cōtinent̄, expedit, ius ita ꝓcedit: ut si qs loci vacātis[g] pos-

a ¶ Dotis. pro filia: uel alia: nam & hic iustus est tit. ut ff. pro dote. l. j.

b ¶ Furtū non committit, & ita vsucapitur. Sed nōne fuit in iure erratum, ut s̄. de rerum di. §. in pecudū? ergo vsucapio non procedit, ut ff. e. l. nunq̄. in princ & l. si fur. §. j. Rñ. hic errauit, tradēs, ibi accipiens, ut ex illis legibus colligitur. † Vel nō prodest ut ibi, sed non nocet, ut hic.

† Et est rō diuersitatis, q̄a ī ꝑscribēte re quirit̄ necdū bona fides, sed & iustus tit. quem hic error impedit: sed in tradente sufficit bona fides.

SYL. ¶ Ratio dr̄iæ est, quia in possidente requiritur bona fides & iustus titulus, sed in tradente solū bona fides: & ita cōiter teneiur ꝗm Christo. hic & sic tenenda est prima solu.]

c ¶ Furtum. n. sine affectu. Sed ꝓbo, ꝙ sine affectu furtum committitur. Nam in interdictū, Vnde ui, incidit sine affectu: qđ simile est furto, ergo & furtū fit sine affectu, ut C. vñ ui. cū q̄rebatur. ibi, & generali. & ibi, cum talis &c. Respō. in interdicto est affe-

¶ Quod aūt Calum ita potes figurare. Quærebatur, an si fundum ad me nō pertinentem sciēs absq; ui occupaui, tradēdo illum alij bona fide accipiēti, pręstem vsucapiēdi facultatē: & uidebat̄ ꝙ non, propter malā meā fidem, q̄ rē quasi vitiosam feci, qđ vitiū transit ēt in singularem successorem. Sed contrarium deciditur, q̄a vitium reale rem afficiens. l. vitia C. de acq. pos. non contrahitur ex l. 12. tabul. & Atinia, nisi ob furtum aut violentiā expulsiuam, quæ qualitates cùm hic non adsint, meritò cessat inhibitio vsucapionis. No summa]

f ¶ Quod autem. hucusque de usu rerum mobilium dictum est, nunc procedit ad ius immobilium.

g ¶ Loci vacantis. Locus interdū dr̄ plenus: ut qui possidet̄. Interdū semiplenus. vt ille, in quo aliquis est cā legatorum, vel rei seruandę cā, ut ff. de acq. pos. l. j. §. fi. & de act. emp. l. 2. §. j. Interdū vacuus: & hoc tribus modis,

vt

vt hic: sic ff. de acq. pos. l. si id quod. a ¶ Propter absentiam. Sed hoc vr̃ falsum, q̃ p̃p̃ absentiam amittatur possessio, vt ff. de acq. poss. clam. §. qui ad nundinas. Sed responde, hoc p̃p̃ effectũ absẽtię dr̃ s. obliuionẽ: vt quia lõgo tp̃e absfuit, p̃sumitur q̃ p̃ derelicto habuit. tẽpus enim inducit obliuionẽ, & possessio obliuione amittitur, ut ff. de dam. infec. l. si finita. §. non autem. quod tempus erit ĩ arbitrio iudicis, ut ff. de iure deli. l. j. §. fi. & l. seq. dummodo lõgũ sit, & obliuionem inducat, & animũ retinẽdi habere desinat, ut ff. eo. l. furtũ. §. j. & ff. de acq. pos. quemad. dem s. non bonam fidem, q̃ cadit in dubitante, ut est tex. cum glo in l. 3. §. generã. ff. de acq. pos. & in ignorãte, vt in eo, qui acquisiuit p̃ p̃curatorẽ, añ notitiam, & per eũ possidet, ut declarat ibidem Ale. co. j. aũ dicit Bal. in c. vigilãti. de prę scri. q̃ ubi nõ est bona fides, nec mala, potius p̃sumitur bona p̃ l. eius qui. vers. qđ si stipul. cẽm gl. parua. ff. si cer. peta.] d ¶ Longa. s. x. vel xx. an. Sed hic §. duabus rõnib. est hodie correctus: nã præsumit̃ hodie talis possessio violẽta, ut C. vñ ui cum quærebat. ergo nõ habet locũ hęc præscriptio, vt s̃. §. furtiuæ. līẽ alia rõne: q̃a bona fides desideratur ab vtraq; parte, aliàs 30. ann. tñ præscriptio currit, ut in auth. ut spon. lat. §. rursus. coll. 9.

* oẽs em ... re de- ... at, qđ ... suum ... hoc ad ... um per ... et l. ul- ... C. unui.

sessionẽ p̃p̃[a] absẽtiam aut[b] negligẽtiam dñi, aut quia sine successore[c] dẽcesserit, sine vi nãciscatur: quis ipse mala fide possideat, q̃a intelligit se † alienũ fundũ occupasse, tñ si alij bona fide accipienti tradiderit, poterit ei longa[d] possessione res acquiri: quia neque furtiuum, neque vi possessum accepit.[e] Abolita[f] est.n. quorundam † veterum setentia, existimantiũ[g] etiam fundi, locive furtum[h] fieri. Et eorum vtilitati, qui res soli possident, principalibus constitutionibus prospicitur:

† Vide A. Gell. lib. 11. c. 18.

SYL. ¶ Quod intelligitur spatio. 10. ann. l. j. vbi glo. & Doct. C. de ser. fu.* de quo vide latè apud Balb. in tẽpe. l. Celsus. ff. eodem. nume. 65.]

b ¶ Aut negligentiã tantã, ut respuat rei possessionẽ, quod facilè fit, ut ff. de acq. pos. l. si quis ui. §. differentia.

SYL. * ¶ Declara ut per Bar. in l. si de eo §. si fortè. ff. de acqui. pos.]

c ¶ Sine successore. Idẽ, & si cum successore, dũmodo non fuerit apprehẽsa, vt ff de acquir. poss. cum hęredes.

* Collige igit̃ notabiliter ex hoc text. illũ dici malæ fidei, qui scit, uel scire debet rem non esse suam. quod tñ limita & declara s̃m Bar. ĩ l. ij. §. sed si. ff. pro empt. ubi dicit, q̃ in m̃ã vsucapionis, licet q̃s non putet se dñm, tñ est bonæ fidei, si credidit tradentẽ eẽ dñm. & ibi sequunt̃ Ang & Im. Sanè regulariter bonã fidẽ hr̃e dicitur, qui dñi cognitione possidet. l. apud antiquos. in uersi. dñi cogitatione, ubi Bar. C. de fur. quãuis autem sit dare mediũ inter bonã fidẽ, & malam fi-

SYL. ¶ Hæc gl. communiter reprobatur secundum Balb. in trac. præscr. in 2. par. 3. par prin. q. 12. nu. 6.]

* ¶ Adde, q̃ licet iste tex. nõ sit correctus, recipit tamen declarationem secundum distinctionem, auth. Malæ fidei. & C. de præscrip. lon. tem. & d. §. rursus, ut tradit Balb. ubi s̃.]

e ¶ Acceperit. ucrè, non furtiuè †

f ¶ Abolita. i. perempta. inde abolitio. i. accusationis peremptio.

g ¶ Locive. i. partis fundi: sed fundus totus dicitur, ut ff. de uer. sig. l. locus.

h ¶ Furtũ. & est simile. ff. e. l. quare. Sed ɔ̃. de furt si quis uxori. §. si sulphuratiæ. & l. si certæ. 3ol. ibi non loci, sed terræ, q̃ eximẽbatur, furtũ fiebat. Et qđ subijcit, & eorũ &c. sic construe: & prospicit̃ principalibus constitutionibus, ne cui eorũ, q̃ possidẽt res soli, longa, &c. † & tunc nõ est necesse, q̃ in textu sit, utilitati. Vel sic & clarius:

† Qđ uerum est, siue debitor surripuit, siue alius s̃m cõem opi. licet gl. in ultimo ca su uariauerit, ut hic per Chri. *

† Quæ sequuntur, usq; ibi, & sunt, ñ extant in antiquis exemplaribus.

clarius:& ꝓspicitur ptin. const. vtilitati eorū, qui pos. res soli, ne cui. i. ne alicui, ipsorū subaudi. pos. long & in du. de auferri. & sunt hę principales constõnes. vt C. de pręscr. lon. temp. per totum ti. Accur.

ne cui longa & indubitata possessio debeat auferri.

¶ Furtiua & vi possessa pñt vsucapi vitio purgato. hoc dicit. Are.

¶ Aliqñ ēt furtiua, vel vi possessa res vsucapi[a] p̄t: veluti si in dñi[b] potestatem reuersa[c] fuerit. tunc. n. vitio rei purgato ꝓcedit ei⁹ vsucapio.

¶ Res fiscj vsucapi non pñt: ante tñ, q̄ denunciatæ fuerint, vsucapiūtur. h. d. ex l. quānis. ff. eo. Areti.

¶ Res fisci [d] nr̄i vsucapi nō pōt. [e] Sed Papinian⁹ scri

STL. ¶ Aliquando. Casus. ī notissima regula nō figuraī, cu ius ratio elici tur ex tex. qa res ipsa ab initio erat affecta, quæ qñ reuersa est ad dñm, purgaī eo vitio, & ad prietē naturam redit: & ideò ꝓm gl. j. hic est vsucapibilis, qđ declara, ut dixi. s. in §. furtiuæ. in gl. j. No. sum.]

a ¶ Vsucapi. duabus rõnibus stare nō p̄t quod hic dr. Prima, quia desijt esse vitiosa: vnde non erit mirabile, qđ videtur velle inducere contra id qđ est s. eo. §. furtiuę. Respon. dic furtiua, vel vi possessa. l. quondam. †

STL. ¶ Adde in simili gl. in l. eius. ff. si certum peta.]

† Et hoc facit pro saluando dicto testis deponentis de filio alicuius, q iam sic mortuus quia subauditur quondā.

¶ Secunda, qa dñs non vsucapit, cū sua sit: nec ali⁹ ab eo accipiēs. cū transeat dñium, ut ff. e. l. sequitur. §. lana & §. tunc in ptātem. Sed rñ. vsucapi p̄t. i. vsucapibilis est: vt si ab aliquo non domino alienatur, non committēte furtum eius, vsucapiet emptor.

b ¶ Dñi. Vel quasi, vt tutoris, vel creditoris, si alienam rem debitor obligauit, ut ff eo. l. sequitur. §. si pupilli. & pro sol. l. si. aliud si suam, ut ff. eo. l. sequitur. §. si rem. Accur.

* ¶ Adde, ꝙ satis est, rē ui possessam reuerti in ptātem expulsi. l. certè. §. Julianus. de preca. at res furtiua oīnò reuerti debet in ptātem dñi, non eius cui surrepta est. d. l. sequitur. §. qđ autem. cuius diuersitatis rõnem affert Bart. in §. si dominus. ead. l.]

c ¶ Re uersa, vel quasi, vt ff. de fut. l. quis. & ita ꝙ non possit ab eo auelli, ut ff. eo. l. sequitur. §. tunc.

* ¶ Intellige, dum nō dñs sciuit rem fuisse sibi subtractam, sciat ēt reuersam. l. qui fundum. §. pe. ff. ꝓ empt.]

STL. ¶ Res. Casus. Quęrebaī, an res fisci vsucapi possent, intelligē do de bonis, quæ possidentur: & videbatur, ꝙ sic, qa in huiusmodi vtii iure priuati fiscus, gl. in l. item veniūt. §. in priuatorū. ff. de pet. hære. sed contrariū deciditur ea rõne, quia talia fiscalia aliena ri regulariter nō pñt. c. intellecto. de iureiur. licet ꝓm quosdam hoc sit in priuilegium fisco tributum. Tūc fuit dubitatum, moritur aliquis sine hærede, quo casu bona dñr vacantia, utrum si quis ea vendiderit bonæ fidei emptori ante q̄ fisco denuncientur, vsucapio ꝓcedat? & videbatur ꝙ nō, quia cū vacent, & l deferat fisco successionem mortui absq; hærede, nō deberent tanq̄ bona fiscalia vsucapi posse: cuius contrariū respondetur, quia cùm nondum denunciata sint, non videntur versa in patrimonium fisci, & ideò æquius est, vt non gaudeat eo priuilegio, quod sibi concessum est in bonis delatis, & quę sua irreuocabiliter facta sunt. No. summ.]

d ¶ Res fisci. idest Imperij.

¶ Propriè tñ veteres ærarium dixerūt pecuniam publicam & Imperij: fiscum verò pecuniam Imperatoris: quod uerbum dictum est à fiscis, i. sportulis ut docet Asconius.]

e ¶ Non p̄t. triennio mobilis: uel decem, vel viginti an. immobilis. Idem in p̄rimoniali Principis, ut C. ne rei domi. vel tēp. l. j. Idē in re ciuitatis, vt C. de sacros. ecc. l. fi. Idem in re ecclesiastica, vt C. de sacros. eccle. l. fin. Præscribuntur tamē dictæ res spatio qua-

Præscribi non possunt mul tæ res.

quadraginta annorũ, excepta re mobili ecclesiastica, nõ sacra, q̃ triennio vsucapi, vt C. de præscri. triginta an. l. oēs & in auth. de eccle. ti. §. pro tēporalibus. coll. 9. & ti. hæc cõsti. inno. cõstitutiones. coll. viij. Item exceptis publicis, quæ sunt vsui publico deputata, vt ff. de via pu. l. viam.

psit, bonis vacantibus fisco nõdum nũciatis,[a] bonæ fidei emptorē tradi tā [b] sibi rē ex his bonis[c] vsucapere [d] posse: & ita diu[*] Pius, & diui Seuerus & Antoninus rescripserunt.

¶ De hac materia vl. Bar. in l. in omnibus. ff. de diuer. & temp. præscrip. * Contra ciuitatem autem cõmunis op. doc. est in d. l. fi. q currat præscriptio sicut contra priuatos, præterquã in quatuor casibus ibi expressis.]

¶ Item res pupilli non vsucapitur, vt ff. de acq. re. do. l. bonæ fidei in prin. vers. nec interest †

¶ Ratio est, quia alienari non potest. l. lex quæ tutores. C. de admi. tut.]

¶ Itē res filij à patre alienata: nisi 30. ann. à tempore quo est sui iuris, vt C. de ann. excep. l. j. in fin. & in auth. de nup. § si vero expectet coll. iiij.

¶ Rõ est, quia durãte patria ptãte nõ põt agere. l. j. in fi. C. de ann. except.]

¶ Item res data Præsidi cõtra legem Iuliam repetundarum, vt ff. ad leg. Iul. repe. l. quòd contra legem.

¶ Ex quo. n. lex resistit traditioni, usucapio currere nõ põt. l. vbi lex ff. e.]

¶ Item fundus dotalis. vt ff. de fundo dotali. l. si fundum.

¶ Rõ ē pp ꝓhibitā alienationē eius l. j. § & cum lex. C de rei vxo. actio.]

a ¶ Nondum nunciatis. ab aliquo: cũ variæ sint causæ, quibus ad fiscum denunciatio fieri solet, vt ff. de iure fisci. l. j in princip.

* ¶ Adde, q bonis vacantibus nunciandis præscriptum est quadriennium. l. intra. ff. eo.]

b ¶ Traditum. s. ab eo qui acceperat possessionem horum bonorum.

c ¶ Bonis. s. alicui⁹ morientis sine hęde, cui successit fiscus in ide in ciuitate, vt C. de bo. va. l. j. & l. vacantia. libr. 10.

* ¶ Intellige ī ciuitate recognoscēte superiorē: alioqn idē iuris esset q̃d in fisco: Bar. ī l. j. §. de qua. ff. de postu.]

d ¶ Vsucapere posse. s. triennio, vel decem vel 20. ann. cũ habeat titulum: si autē titulum non habet, & vult ex tēpore delationis sibi cõputare tēpus, hēt quatuor ann. vt. ff. de iure fisci. l. j. §. diuus. & de diuer. & tēp. præ. l. intra. §. j. Sed si ex tempore, ex quo cœperunt ad fiscum peruenire, 20. an. habet, vt ff. de iure fisci. l. j. §. præscriptio, † & hæc vera sunt, siue in re singulari, siue in vniuersitate: & sic loquitur. ff. de peti. hære. l. etiam si puta uit. §. item si quis à fisco.

* ¶ Dic s̄m Balb in tracta. præscrip. in ij. par. v. par. prin. q. j. q regulariter bona vacantia, nondũ fisco denunciata, siquidē possidentur bona fide tantũ, absq; titulo, præscribuntur 20. annis. l. in omnibus. ff. de diuer. & temp. præscrip. si cum tit. & bona fide, sufficiunt decē vel 20. anni. l. q̃uis. ff. eo. Si vero præcessit denunciatio, præscribuntur quadriennio. d. l. intra. nisi sint fisco incorporata, nã tunc requiritur spatiũ. 40. annorum. l. cõpetit. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. & ita procedit glo. nostra in verbo, nõ potest. s̄. hoc §. fallit tñ in quibusdam casibus, de quibus per Bar. in d. l. in omnibus. & per Balb. vbi s̄. in d. l. j. q.]

† Verba sequētia nõ sunt Accursij.

¶ Nouissime. Casus Quamuis in tam generali regula ex superioribus pendente nõ fuisset necessaria casus positio, tñ ita dici põt, q dubitatum fuit an res vitiosa impediret pscriptionē, q̃uis hic tradatur pro regula generali: & videbatur q non, per tex. in l. j. C. de præscrip long tēp. ī l. si nulla. C. de acqui. pos. vbi res videtur vitiosa, & tñ non impedit præscriptionē inchoari in psona singularis successoris: cuius contrariũ hic decidit, q immo impediat vsucapionē: sed loqui s̄ de vitio cõsistēte in re, vt cõstat ex illis verbis; In se nõ hēat vitiũ. Sunt enim q̃dã vitia realia in hac materia, quæ dicuntur realia, q̃a ad quemcunq; ua dat

dat res. transit cũ eo, donec sit purgatũ, vt dictũ est s̃. Sunt & alia vitia psonalia, put vitiũ litigiosi, in d l. j. & ingressus possessionis uacãtis: q̃ nõ afficiunt ipsam rẽ: & nõ impediũt pscriptionẽ inchoari. Secũdo dubitabatur, an error impediret pscriptionẽ: & uidebatur ꝙ nõ. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hęre. ubi Bar. cuius contrarium dicitur hic in errore iniusto facti, ut declarabitur inferius. No. sum.]

¶ **Res vitiosa non pt vsucapi, vel pscribi: & facti error iniustus vsucapionem non parit. hoc dicit.**

¶ Nouissimè [a] sciẽdũ est, rem talem esse dr̃e, vt in se ñ hẽat vitiũ, [b] vt à bonę fidei emptore vsucapi possit, vel q ex alia iusta causa possidet.

¶ Error [c] ãt falsæ causæ vsucapionẽ non parit: veluti si qs, cũ ñ emerit, emisse se existimãs, possideat: vł cũ ei

a Nouissimè. i. in ultimis, ut br̃ dicam: sic s̃. de suspe. tu. §. nouissimè.

b Vitium, uel quasi, ut s̃. prox. § & §. aliquando. Sunt aũt uitia, ut quia furtiua, uel ui possessa, ut s̃. e. §. furtiuæ. Nunquid precaria possessio est uitiosa? Rñ. non, ar ff. com. di l. communi diuidundo. §. inter prædones.

SYL. ¶ Declara ſm Bar. in l. Põponius. §. cum quis ff. de acq. pos.] Nunquid litigiosa? Rñ. non, ut C. de præ. lon. tẽp. l j. Nunquid clandestina? Rñ. non dr̃ res clãdestina aliqua lege, sed possessio. Quidam tñ dñt omnia supradicta esse uitia rerum, ut arg §. de acq. pos. l. Pomponius. §. cum quis.

SYL. ¶ Cõis doct. resolutio est, ꝙ uitium precarij & clandestinitatis sint psonalia: itẽ & uitiũ litigiosi: ita tradunt in l. Pomponius. §. cũ q s. ff. de acq. poss. & in l. ij. in fi C. de eden. ubi Ias.]

Error duplex est. c Error. de errore facti loquitur: idẽ magis in errore iuris, ut ff. e l. nunq̃. ij. Sed hic error facti qñq; prodest, ut ff. pro emp. l. qđ uulgo. & ff. pro leg. l. pro legato. & ff. ꝓ solu. l. iij. & ff. pro suo. l. hoĩem. in quibus casibus dicũt quidam locum hr̃e titulum pro suo, & tñ in his, & alijs, qui à lege specialiter inueniuntur, ut ff. de iur. do. l. Proculus. ſm Azo. Nos idem secundum Ioan. in omnibus: & de his gratia exempli posuit lex: & tit. emptionis, vel simili vsucapietur, non pro suo tñ, ut tamen in emptione iustiorem errorem exigamus, ut ff. ꝓ emp. l ij. & iij in prin.

¶ Non discedendo à terminis tex. nostri dicas, ꝙ cũ loquatur đ errore facti proprij, dicitur error iniustus, nisi facto aduersarij ita crederet: ita distinguit & firmat Ba. quẽ cęteri sequũ. in l. Celsus. ff. de vsucap.] SYL.

¶ Item quid si nõ errat, sed scit? Rñ. non pt sibi causam possessionis mutare, (j) ut ff. de acq. poss. l. iij. §. illud. & ff. eo. l. non solum. §. quod uulgo.

ADDITIO (j) Et no. ꝙ ad hoc, ut ex iusta cã quis possit mutare, ſm gl. in d l. nemo. oportet ꝙ primã pos. penitus à se abdicauerit, ſm Ang. hic.

¶ Diutina. **Casus** Quęrebatur, an superueniens mala fides in persona successoris impediat præscriptionem cœptã bona fide in persona auctoris: & uidebatur ꝙ sic. c. possessor. de reg. iur. lib. vj. si. n. mala fides auctoris corrumpit possessionẽ successoris, licet bona sit fide, multo magis deberet corrumpere propria. Contrarium dr̃ hic, ꝙ mala fides superueniens non nocet: quòd uerum est de iure ciuili: rationes ponunt docto. in l. ij. §. si defunctus. §. si eam. pro emp. in præscriptionibus. n. solet initium spectari, l. cum hr̃s. in fin. ff. de diu. & temp. pręscr.] De iure aũt canonico, ſm qđ fides bona continua exigitur, iste §. procedere hodie non pt. No. ꝙ attenditur initium possessionis in auctore, an sit uitiosa, uel non. Item ꝙ hr̃s utitur accessione temporis ex persona defuncti. Item ꝙ mala fides superueniens in persona hæredis nõ rumpit præscriptionem de iure isto. SYL.

Diutina;

a Diutina. scilicet decem annorum inter præsentes, vel viginti inter absentes, vel triennij, vt ff. qui & à qui. si cum fidei. §. Aristo. & s. eo. in prin. titu. & C. eo. l. diutina.

* Diutinam possessionem accepit, pro cõtinuata, non vt Acc. exponit. etenĩ cæpta vsucapio per defunctũ põt perfici p hæredẽ, et si dfunctus vno tantum die inueniat possedisse tempore mortis.

* Præsentes & absentes intellige, vt s. p glo. in §. j. in ver. p̃sentes.]

b Et hæredi. Hæres iure ciuili, bonorũ possessor iure prætorio, vt ff. de bo. pos. §. quos autẽ.

donatum nõ fuerit, quasi ex donatione possideat.

Possessio defuncti continuatur in hæredem, ét malę fidei: mala fides vero defuncti nocet hrdi, tã in præscriptione, q̃ in vsucapione. Are.

Diutina[a] possessio, q̃ ꝓdesse cæperat defuncto, & hrdi, [b] & bonorũ possessori ꝯtinuat̃ [c] licet ipse sciat, [d] ꝓdiũ alienũ esse. Qd̃ si ille initium iustũ non habuit, hr̃di, & bonorum possessori, licet ignorãti, possessio ñ[†] ꝓdest. Qd̃ nr̃a[e] constitutio similiter [f] et in vsucapionibus obseruari cõstituit, vt tẽpora continuentur.

Tempus vẽditoris cõiungitur cũ tpe emptoris. Ar.

Inter venditorẽ quoq; & emptorẽ coniungi tempora, [g] diui Seuerus & Antoninus rescripserunt.

ciebat, quia per traditionẽ mihi factã gñata est in me noua possessio. l. j §. si vir. vbi hoc no. Cum a. ff de acqui. pos. & iõ videbatur interrupta pręscriptio. l. naturaliter. in prin. ff. e. cui⁹ cõtrariũ decidi-tur, ꝙ duę hę possessiões cõiugũtur, idq; ex quadã æquitate l d̃ accessionibus. in prin. ff. d̃ diu. & temp. præscri. No. ꝙ succesor singularis vtitur accessione tpris sui auctoris ad pficiendã pscriptionẽ.]

† concor. l. cum hrs. ff. de diuer. tem. præscri.

g Inter. Tẽpora, scilicet vt continuentur: sed ĩ hoc differt, q̃a in titulo singulari vtrunq;, scilicet emptorẽ & venditorẽ bonã fidẽ habere oportet,

c Continuat̃. nisi ipsi hæredi tradita sit possessio, vt ff. e. l. hæres eius.

Et ratio est, quia tunc incipit præscriptio in persona hæredis.

* Adde, possessionem testatoris ita hæredi prodesse, si medio tempore à nullo possessa sit l. possessio. ff. eo.]

d Sciat. ff de acq. re. do. l. quæsitũ. ij. in cõtra. Sol. ibi hrs sciebat rẽ eẽ ei⁹, qui causam à testatore habet, vt legatarij: q d̃ nocebat: hic alterius sciebat: quod non nocet ad vsucapionẽ.

* Sol. vt hic per Ias. cuius solu. est verissima.]

e Nostra constitutio, vt C. de vsucapione transfor. l. j.

f Similiter. nõ solũ in pręscriptione.

* Inter. Casus. Quęrebatur an si emerẽ ab aliquo bona fide possidẽte, possim vti eius possessionis accessione ad implendã vsucapionẽ, dubiũ faciebat,

vt ff. pro empt. l. ij. §. si eã rem. aliàs cõtra. secus in vniuersali ti. vt hic. Et ẽ rõ: q̃a si hæres non adiret, hęreditas compleret, vt ff. e. l. nunq̃. ij. §. vacuũ. quia est eadẽ persona, vt in auth. de iureiur. à mo. præ. col. v. concor. cum hoc §. ff. pro emp. l. ij. §. emptori. & §. si defunctus. & fit hęc cõiunctio ad lucrũ & ad damnum, vt ff. quemad. serui amit. l. si quis alia. §. tempus.

Præscribit hæres cũ mala fide.

Edicto. Casus figuratio nõ ẽ necessaria in l. positiui iuris. *dici tñ põt, ꝙ dubium faciebant leges oẽs, quæ longum tempus requirunt, vt quis eius negligẽtia dominio rei suæ priuetur: & q̃a permissum est ius euincẽdi res nostras ab emptoribus. l. rẽ aliena. ff. de contrah. empt. sed ratio decisionis cõsistit in sola Principum voluntate, qui id priuilegium sibi permittendũ rati sunt ob labores, quos cõtinuè sustinent

S Y L.

stinent pro tuendo imperio: translatũ autẽ postea fuit ẽt ad Augustã q̃ eadẽ censetur persona cum ipso imperatore.l. bñ à Zenone.C. de quad. præscri.]Not.est, ꝙ emens hodie à fisco statim hẽt vt dñs actionem & exceptionem, quãuis res sit aliena: sed domino ius reseruatum est contra fiscũ infrà quadrienniũ. Itẽ ꝙ hoc beneficium tributũ est emẽtibus ab Imperatore, vel Augusta.]

bat, Bar in l.fi.C.si ꝯtrari⁹ vel vti.pub. Itẽ qñ fiscus bona fide vẽdidit, glo.] in l.ij.C.đ om.rerũ alie. Itẽ qñ princeps vendit iure ꝓprio nõ creditori, Bal. in scđo proœmio decr.col.iiij. Itẽ nõ ꝓcedit in ecclesia. glo. in c. quicunque 11.q.ij. Itẽ prę cedẽtibus sub hastationibus, vt per glo.hic, Bald. in l.j.col. ij. C. de hær. vel actio. ven. Item de iure canonico.glo. in c.ij. de re. eccle. nõ alie. Item si faciat de plenitudine, secundum Bal.i d. ꝓœm. decre.Item nõ procedit in ꝑiudicium minoris vel dotis, vt hic.]

a ¶ Add, idẽ eẽ cũ fiscus vẽdit rẽ sibi cũ alio cõem. l. ij. C. đ cõ.re. alie.]

¶ Emẽs à fisco rẽ alienã vt fisci, statim ẽ securus: sed dat dño regressus ꝯ fiscum quadriẽnio. Idem in reb⁹ habitis ab Imperatore, vel ab Augusta.h. d. ex l. bene a Zenone. C. de quad.præscr.

¶ Edicto [a] diui Marci cauet, eũ, q à fisco [b] rẽ aliena emit, [c] si post vẽditionẽ quinquenniũ ꝑterierit, posse dominũ rei exceptione repellere. Cõstitutio [d] ãt diuę memorię Zenonis bñ prospexit, [e] ijs q à fisco ꝑ vẽditionẽ aut donationẽ, vel aliũ titulũ accipiũt aliqd: vt ipsi quidẽ securi stati fiant, [f] & victores existãt, siue experianẽ, siue conueniantur. Aduersus ãt sacratissimũ † ærariũ vsque ad quadrienniũ liceat ijs intẽdere, qui pro dominio vł hypotecã earũ rerũ, quæ alienatę sũt, putauerint sibi quasdã

a ¶ Edicto. i. præcepto generali: aliàs prætorum dicuntur edicta, vt ꝙ me.cã.& similia, vt ff. quòd me. cau. l.si mulier. circa princ.

b ¶ A fisco. Vt à procuratore Imperialium rerum: nam de patrimonialibus dicitur ĩ.eo.in fi.

Fiscus vẽdit rẽ vel vt suam, vel vt alienam.

c ¶ Emit. scilicet à fisco vendente vt suã, à quo edicto res minorũ excipiũtur, vt C. si aduer. fiscũ.l.fi. Si aũt vt alienã, vt q̃a cessatũ ẽ in solutione tributorũ, tria exiguntur: & ꝙ sit debitũ: & ꝙ sit cessatum, vt C. si aduer. fis.l.l. fi. & C. si ꝓpter pu. pen. l.fi.ij. rñ. forte biennio, vt ff. loca l. quæro.§.inter. Itẽ tertio, ꝙ res subhastetur.i. præconizetur, vt C. si prop.pub pen.l.fi.

S Y L. ¶ Vt aũt perfectã habeas doctri. breuiter dic, ꝙ regula est iuxta istũ tex. quæ procedit in Imperatore, & quocunq; principe habente regalia, ʃm Bal. in c.ad apostolicam, de re.iudi. li. 6. Itẽ interueniẽte traditione, Bal. in c.j.§.fin.col. fi. de no. for. fide. Item qñ fiscus tẽpore alienationis possidebat

d ¶ Constitutio.C.de quadrien. præscri.l.omnes.

e ¶ Prospexit. corrigendo edictum diui Marci.

f ¶ Statim. vt ff. de peti. hær.l. ẽt si.§. itẽ si quis. contra. Solu. ibi in vniuersitate, hic in re singulari loqtur. Alij dicunt, ꝙ hic corrigitur. (i) Et eodẽ modo (scilicet primo, & nõ secundo) respond. ad legem.C. de hær.vel act. ven l.j.Item ibi erat res fisci.

ADDITIO. (J) Et istam communiter approbant omnes, quia illo iure hæc præscriptio erat incognita. Ad l.j.respon.ꝙ ibi conueniebatur ex natura rei, quę continet eredita & debita. non ex eo ꝙ esset aliena: quia ad rem ipsam.s. hæreditatem, non emptor, sed fiscus conueniretur. Ias.

g ¶ Quadriennium. nisi sit minor, vel rei-

† De ... fisci & ... rarij ... Budæ. anno. Pand. ... de ... quæst.

reipublicæ causa absens, ut C. de re. sti. mili. l. neque.

a ¶ Actiones. Sed quæ? Rñ. cōdictio ex hac l. secundum Io. sed P. in rem dabat hic non dño contra dominũ.

¶ Hæc gl. negligisã doct. & si simpliciter intelligit, male loquit: ideò declara ut per Christ. hic.]

b ¶ Constitutio. C. de quadr. præ. l. bene à Zenone.

c ¶ A Nostra. idest à priuata nostra substantia: sed supra de fiscali dixit, ut C. de quadr. ptæ. l. bñ à Zenone.

a ¶ De donationibus.

¶ Ista rub. continuat per Imperatorẽ. Dictũ est s. de q. busdã modis acquirẽdi. s. de acquisitione, quæ fit p usucapionẽ & præscriptionẽ, nunc dicendũ est de alio modo acquirendi, qui fit per donationem.

** Donatio ꝓpriè loquẽdo ita diffiniri pōt: est concessio ex mera liberalitate & munificentia ꝓueniẽs, p quã qs aliquid ea mente dat, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reuerti. l. 1. & l. donati. ff. eo.]

℗petere actiones. a Nostra aũt diuina ꝯstitutio, b quã nuper promulgauimus, ẽt de ijs, q à nostra c uel uenerabilis Augustæ domo aliquid acceperint, hæc statuit, quę in fiscalibus alienationib' præfatæ Zenonianæ constitutionis continentur.

¶ De donationib'.

¶ Donationis duplex ẽ gen': mortis cã, & inter uiuos. Mortis cã eã dr̃ q̃ pp suspicionẽ mortis fit: quã nõ secuta, in donãte remanet: reuocaturq; p pœnitẽtiã, uel pdecedentiam donatarij: equiparaturq́ue legato. h. d. ex l. 1. & l. senatus. §. sed mortis. ff. de dona. cau. mor.

Et & aliud genus acquisitionis, d donatio. ¶ Donationũ aũt duo sunt genera: mortis causa, & nõ e mortis causa.

Et & aliud. ¶ Tot' iste titulus diuidit in quinq; partes. Primo ponit cōtinuationẽ cum distinctione bimẽbri, Secundo, de donatione cã mortis. Tertio, de donatione inter uiuos. Quarto de donatione pp nuptias. Quinto de una acquisitione de iure ciuili, q̃ est correcta. Scđa ibi in §. mortis causa. Tertia ibi, in §. Aliæ aũt. Quarta ibi, in §. Est & aliud. Quinta ibi, ĩ §. Erat olim. Ar.

¶ ut & aliud ¶ Calu in diuisione & declaratione nõ figurat nisi literaliter. No. duplex genus dubitationis. Itẽ quid sit donatio cã mortis. Itẽ nota tribus modis donationẽ cã mortis reuocari: expressã pœnitẽtia, p cōualescentiã, & per præcedentiã donatarij. Item q ferè p omnia æqpatat legatis. Item q q cã mortis donat, vult magis ipsum habere q̃ donatariũ: & magis donatarium, quàm heredem.]

d ¶ Acquisitionis. scilicet de iure ciuili. nam p stipulationem tantum contrahebatur, scilicet donatio, quæ scilicet stipulatio est de iure ciuili: sed hodie fit nudo pacto, ut C. e. si quis argẽtũ. §. fi. † & j. de actio. §. de cōstituta. Vel dic eã esse iuris ciuilis approbatione, nõ inuentione; sed iurisgentium, ut supra de re. diui. §. per traditionem.

* ¶ Dic, q q̃uis donatio sit iurisgentium, acquisitio tñ, quæ fit per donationem, est iuris ciuilis, cũ hodie fiat immediatè ex donatione per stipulationẽ uel pactũ nudũ ex dispositione, d. l. si quis argentum. olim enim acquisitio, quæ fiebat ex donatione, ita demum, si res tradita fuisset, non ex donatione, sed potius ex traditione fieri dicebatur. d. §. per traditionem.]

e ¶ Et nõ mortis. Si largè hæc duo mẽbra accipiunt, in textu nihil deest, & propriè ponũtur genera: nam multę species sub quolibet cōtinẽt. & hoc a p. obo.

† Etiam si fit donatio cauf. mortis, S Y L. in cõiter oĩs d quo uide Ang. in §. i personã infra de actio. & Christ. infra eod. in glo. manifestauerit.

¶ Mortis [a] cā donatio ē, q̄ pp mortis fit suspicionē: cùm quis ita donat, ut si qd [b] humanitus ei contigisset, haberet is, q accepit: sin aūt superuixisset, [c] is, qui donauit, reciperet: uel si eū donationis pęnituisset: [d] aut prior decesserit is, cui donatum sit.

¶ Hæ mortis cā donatiões ad exē plū [e] legatorū redactę sunt per oīa. [f] Nam cum prudétibus ambiguum fuerat, utrū dona-

apptobo. Vel accipe strictè ,p duab' speciebus tm̄ donationū, scilicet simplicis inter uiuos, & simplicis cā mortis: & adde alias donationes, ut legatum, ut j̃. de leg. in prin. hē donationes ,ppter nuptias, ut j̃. eo. §. est & aliud. Item & quod est. j̃. § fin.
¶ Communiter approbatur prima secundum Christo. h. c. * Verius tamen est hic sumi genus ,p qualitate, sicut & in l. 3. §. genera. ff. de acqui. pos. & s̄. de excus. tu. §. qui aūt, ut declarat Zalius i intellec. sing. c. j. nā cū genus propriè cōtineat species. Bal l. 2 C. de iu au. an. donatio causa mortis non potest esse species donationis, quia non est propriè donatio. l. 1. ff. eo.]
** Adde, an & qn̄ uerbo donationis simplr ueniat donatio cā mortis, latè doceri p Tiraq. in l. si unq̄. uer. donatione largit'. nu. 245. usq; ad nu. 259. C. de reuo. do. ubi oīno uideas: & est pulcher tex. in l. alienatū §. vlti. ubi optimè declarat Al. ia. de uerb. sig.]

Mortis incertus est dies. a ¶ Mortis. s. instātis uel futuræ, ut ff. eo. l. 2. 3. 4. 5. & 6. Siquidem ubique mors timenda est, cùm eius dies incertus sit, ut ff e. l. senatus. §. mortis. & de condi. & demon. l. 1.

Donatio cā mortis nō est nisi ex primaī mors. b ¶ Si qd humanitus ei contigisset. i. si moriatur, ut ff. de uerb. sign. l in vulgari. §. fin. & debet hoc exprimi: alià; non est mortis causa donatio, ut ff. eo. Seia. § fin. Accur.
* ¶ Siquidē nō facta mentione mortis, intelligit̄ donatio inter uiuos, ut no. gl. Bar. & pleriq; alij ī d. l. Seia. & idē Bar. & alij ī l. j̃. dotes. ff sol. mat.]

Voluntas est ambulatoria usque ad mortem. c ¶ Superuixisset. i. cōualuisset: & ita tribus modis reuocatur, ut hic subijcitur. & ff. si cer. pet. l. non omnis.
d ¶ Pœnituisset. Quia uolūtas ē ambulatoria usq; ad mortē, ut ff. de adi. leg. l. 3. in fi. & l. seq. & q̄a donatio est ob cām, scilicet si moriar, & sic possū pœnitere, ut ff. e. l. senatus. §. 1. in fi. & ff. de condi. causa da. l. 3. §. 2.
* ¶ Quod dictū est de pœnitentia, limita ut nō habeat locū, qñ in instrumento donationis extāt illa uerba, quæ per notarios apponi solent. s. promittēs dictus donator omnia & singula suprascripta attendere, obseruare, & in aliquo nō cōtrauenire, q̄a p hæc uerba donatio cā mortis efficit irreuocabilis, & assumit nām donationis inter uiuos. l. si alienā. in fi. & l. ubi. ff. e. & no. Bar. in d. l. ubi. qđ absq; dubio uerissimū ē, cū pter clausulam, de qua supra, interuenit ēt iuramentū donantis. Scđo limita hunc tex ut non ,pcedat, cū in instrumento fit mētio hęredum donatarij, s̄m Ias. in l. Non omnis. ff. si cer. pet. & latissimè tradit Tho. Ferra. in tract. suo cautè, cautela. 30. ubi omnino uide de his tribus cautelis.]
e ¶ Ad exemplum legatorū, quantū ad uim & potestatem: quia sicut legata morte cōfirmanī, ita donationes cā mortis, ut reuocari non possint.
** Adde, ꝙ don. cau. mor. nō est propriè ultima uoluntas, & iō non comprehendet in statutis loquentibus de ultimis uoluntatibus, quorū uerba ,ppriè interpretari debent, ut ex scō bellissimè rńdit Dec. cōs. 196. nisi rō ipsius statuti aliud suadere uideatur, ut tradit Alci. li 2. de uerb. sign.]
f ¶ Per omnia. subaudi ferè, ut statim dicet: nam in multis differunt.
* ¶ No. ex ista gl. & tex. ꝙ non uitiat̄ gñalis æquiparatio legis, ēt p dictiones uniuersales facta, licet ęquiparata i aliq̄bus casibus differāt, qñ eiusmodi differentię inducunī per alias leges.

leges.hoc idē notatur ſ.quib. mo.ius pa.pot ſol.§. præterea.iuncta gloſſ.in ver.patrono & in l.j.ff. de lega. 1.
a ¶ Donationis. Scilicet ſimplicis & inter uiuos:aliàs nulla eſſet hmōi diſtinctio: cū oē legatū ſit donatio, ut patet ex diffinitione eius,ut ff. de lega. 2.l. legatū.
b ¶ Hēbat.ſ.donatio cā mor. n ā cū donatione inter uiuos hēt inſignia,ut ſit liberalitas: cum legato, ut morte confirmetur, & ut detrahatur Falcidia, ut C. ad leg.fal. l.fin.

na.cau. mor.l.in mortis.
* ¶ Atqui ēt in legatis ſpectatur capacitas uel incapacitas legatarij ſolum tēpore mortis.Bar. in l. non oportet. ff.de leg.2.] Itē quia pro legato datur interdictum Quorum legatorū, non pro donatione: qđ dic ut in ſumma.C.quorum legat. l. j. & in l.Marcellus. §. Paulus. ff. de dona. cā mor.
¶ Dicas tu, ꝙ cōis oīum reſolutio ē, ꝙ ſi cōſideramus donationē ꝓut I cē ꝓducit, illa æquiparaē magis ꝯtractui, q̄ ultimæ uoluntati: ſi uerò loquimur de donatione, poſtquam eſt in eſſe producta, tūc talis donatio magis æquiparatur ultimæ uoluntati: quam reſolutionem totus mundus ſequitur, ut dicit Iaſ.in l.2.co.3.ff.de leg 1.
ADDITIO. Immo habet locū. Quorum legatorū,ſaltem in eo quod excedit Falcidiam: uel ſi per donatariū ſit occupata,ſecundum Ioann.Fab.& Ang.* quod declara ſm Ripam. in l. 1.§.ſiqs ex mortis ff. quo. leg. & Deci.conſi.96.col.2.Syl.]
** Adde aliā differentiā, ꝙ tacita hypotheca inducta à leg. ꝓ legatis,ut j. de le. §.1. nō cenſet inducta in do. cā mor. ut habetur per Alex. & alios in l 2.ff.de lega. 1. & Negus in tract. de pign.in 4.mem.2.par.prin. nu. 162.]

tionis, [a] an legati inſtar eā obtinere oporteret, & utriuſq; cāæ q̄dā habebat [b] inſignia, & alij ad aliud genus eam retrahebāt: [c] a nobis ꝯſtitutū eſt, ut ꝑ oīa ferè legatis [d] ꝯnumeretur, & ſic ꝓcedat, quēadmodū nr̄a cōſtitutio [e] eam formauit. ¶ Et in ſumma, [f] mortis cā donatio ē, eū magis ſe quis velit [g] hēre, [h] quàm eū, cui donat: magiſq; eū, cui donat q̄ hr̄dē ſuū. Sic [i] & apud Homerū Telemachus donat Piræo.

c ¶ Retrahebāt. ſubaudi & alij ad alīd.
d ¶ Ferè legatis. dicit ferè, qa in quibuſdā diſcrepat à legatis: ecce enim, ſi donas in annos ſingulos, donatio una eſt, ſed legata plura, ut ff. de donat.ca.mor.ſenatus.§.fi. Item legarū ab hærede ſemꝑ traditur, ut patet ex diffinitione legati.j̄.de leg. i prin.donatio autem uel ab hoc, uel ab alio.
* ¶ Adde idē eſſe ēt in legato.l. Lucius.ff.de leg.2.nec in emendatis exēplaribus hn̄r illa uerba in diffinitione legati,ab hærede &c.]Itē in donatione obligat̄ donans, in legato non.
* ¶ Declara,ut ꝑ Bar.in l.j. ff. de don. cau.mor.] Itē ſi teſtm̄ accuſo, perdo legatum,non donationē:ſi tñ accuſo ut falſum,arg. ff.de ijs quib. ut indig. poſt legatum.§. qui mortis. †
* ¶ Ratio eſt,ut ibi ait gl.qa donatio morte,non teſtō confirmatur.] Item aliter ſubſtituitur in legatis ſecundū quoſdam,ut ff. de don. cauſa mortis. ſi cui mortis.& de leg.2. ut hr̄dibus. Itē filiusfamilias donat,ſed nō legat, ut ff.eo.tāis. & j̄. quib.nō eſt ꝑmiſ. fac.teſt.in prin.Itē in legato tria tempora cōſiderātur, ut ſit capax legatarius,ut j̄.de her.qua.& diffe. §.in extraneis.in donatione nō, ut ff.de do-

e ¶ Conſtitutio.ſ.corā.5.teſtibus,ſcriptura interueniēte,uel nō,ut C.e.l.fi.
f ¶ Et in ſumma.i. breuiter de hac donatione expediamus ut ff.eo.l.1.
g ¶ Velit. ideſt uellet.
h ¶ Habere. Scilicet, ſi ſuperuixerit, ut ff.eo. ſenatus. §.1.
i ¶ Sic & apud Homerū. ſ. ſicut recitat poeta Homerus, ꝙ Thelemacus dictis uerbis expreſſis donauit.
¶ Aliæ autē. Caſus non figurabitur. Inſtitu. R aliter,

onatio- | s cauſa | ortis & | gata dif | runt in | ultis.

SYL.

SYL.

Hoc in- | ligas,ut | SYL. | cit gl.in | t. ff. de | offi. te- | . & ple- | p Ioā. | Imo.in | in. ff.de | n. cau. | ort.

SYL.

SYL.

Carmina Homeri refert & latinè uertit Alcia. in l. alienatū. §.1. ff. de uer. ſign.

SYL.

aliter, cū hic solū declarent̄ termini notissimi donationis inter uiuos, recitetq; cōstitutio Iustiniani tā respectu pfectionis donationis, ut.s.nudo cōsensu pficiat̄ q̄ ꝙ usq; ad 500. solidos insinuatio ne non egeat. No. ꝙ donatio simplex nō habita mortis mētione, dicit̄ inter uiuos, nec æquiparatur legato. Item ꝙ donatio perfecta non reuocatur nisi ex modis expressis in l. Item ꝙ scriptura non est de substantia donationis. Item ꝙ donator rem donatā præstare tenetur, ut uenditor rem uenditam. Item ꝙ donatio excedens 500. aureos, eget insinuatione. Itē ꝙ donatio q̄ quis perfecta reuocat̄ per ingratitudinem. Itē ꝙ non conuenit ab eo iniuriā pati, in quem beneficium est collatum.]

a ¶ Aliæ aūt. Nunc prosequitur aliud genus donationis. Dictum est de donat.cau.mor. tunc de dona. simplici. idest inter uiuos dicit.

b ¶ Temerè. Iō dicit temerè, q̄a q̄nq; reuocantur, ut ī eo.§. sciendum.

SYL *¶ Temerè dixit. i. sine cā & passim. sic in l.1.ff. de dolo. & in l. prætor. §. sed & si quis.ff.de iniur.]

c ¶ Voluntatē. Etiam nudo pacto, ut C.eo.si quis argentum. §. fin. Accur.

Donatio an possit fieri sine stipulatione. ADDITIO. Si tñ donat̄ factū, req̄rit̄ stipulatio & traditio sicut olim. Itē pſentia donantis & donatarij, ubi fit certæ personæ: secus si incertæ.

**Adde, ꝙ don. fieri nō pōt absenti sine epistola, aut nūtio.l.absenti. ff.e. nisi ob bñmerita, ut p Alberi.i l. ambitiosa. nu. 3. ff. de dec. ab ord. fac.]

d ¶ Manifestauerit. s. per uerba futuri tpis: ut dabo, uel donabo; ad instar stipulationis, ut ff. de uer. obl. l. 5. §. stipulatio, Vel pſentis tpis. ut do, uel dono: cū nudo pacto fiat, & pactū et fiat p uerba pſentis tpis, ut C. eo. si quis argentū. §. fin. ff. de pactis. l. tale.

¶ Donatio inter uiuos nō cōparat legatis: q̄ pfecta ñ reuocatur: & perficit sola uolūtate, necessitateq; hēt traditionis: & excedens 500. aureos insinuationē plerumq; exigit: & per ingratitudinem reuocatur. hoc dicit.

¶ Aliæ aūt donationes sunt, q̄ sine vlla mortis cogitatione fiūt, quas inter uiuos appellamus: q̄ non omnino cōparantur legatis: quæ si fuerint pfectæ, temerè[b] reuocari † non pñt. Perficiuntur autem, cū donator suam uolūtatem[c] scriptis, aut sine scriptis manifestauerit.[d] Et ad exēplū vēditiōis,[e] nr̄a constitutio[f] eas etiam in se ha

*¶ Tu dic per uerba pſentis tēporis: nā per uerba futuri temporis non contrahitur donatio, sed pactum de donando, quæ lōgè, lateq; distant, Alexan. in l. iurisgen. in princ. col. 3. ff. de pact.]

e ¶ Venditionis ex hoc uerbo dicebat M. uenditorē præcisè teneri ad rem tradendā: sic ff. de uerb. oblig. ubi autem non apparet.in fi.Io. contra. s. ut interesse dando liberet̄, ut ff. de act. emp. l. j. & similitudo, q̄ hic fit, est in hoc: ut sicut necessitas imponit̄ uēditori ad ali qd, sic & donāti, licet à principio nullus cogebat̄, ut C. de act. obl. l. sicut.

¶ Dicas, ꝙ de hoc est glo. communiter approbata in uer. tradat̄. infra de empt. & uend. ubi dicetur.] Sed nunquid donator de euictione tenetur? Rñ. si incœpit à traditione, non ut ff. eo. l. Arist. in fi. † si à pactione, sic, ut C. de iure do. l. 1.

¶ Et hæc distinctio cōis est, secundū Ang. hic:* quam limites in donatione ob merita: nam tali casu tenetur de euictione, etiam si incœperit à traditione, Bar. & Ias. in l. Iulianus. §. q̄ fundum, ff. de uer. obli. Item declara, ꝙ nunq̄ tenetur de euictione, quoties illa fit culpa donatarij, Ruyn. in consilio. 184 nu. 13. lib. 1.]

f ¶ Constitutio. ut C. de dona. si quis argentum. §. fin.

SYL

† Vchi[...] cap. [...] gl. j. in [...] extra co[...] titu.

† Nisi [...] ipsa [...] nudè [...] pmiss[...]

SYL ut l. 2. C. d̄ euic[...] Ang. & [...] Itē d[...] relligi [...] pcessit [...]

SYL uerio [...] ordine [...] relled [...] alias [...] la tradi[...] ne nō [...] feri [...] ī m [...] hic.

Etiam

a ¶ Etiam si non tradantur.i.si tradere nolit donator.

* ¶ Remanet tñ dñs donator ante traditionẽ: & sic põt rẽ donatã alteri obligare.l.vlti.§.Lucius.ff. de dona. glo.in uer.perfectam. in l.j. & ibi Bar.C.de iu.fisci.]

b ¶ Necessitas. Per conditionem ex lege, quæ stricti iuris est.ff.eo.l.cum qui.& C.eod.siquis argentum.§.fin.

** Adde, ꝙ qui ex donatione sua conuenit, solũ in id, qđ facere potest, cõdẽnandus ẽ.l.diuus.ff. de reg.iu.propter quod beneficium donator deducit æs alienũ.item & ratio hẽtur ne egeat.l.inter ff. de re iud. & §.Sũt præterea.uerb.idem est, siqs ex don. ubi gl.i uer.cõueniatur.j.de actio.]

c ¶ Retro principũ. i. eorum qui ante nos fuerũt, & nostra etiam prima, ut C.eo.l.sancimus.in fin.

d ¶ Constitutio.ut C.eo.l.pen.in fi.

e ¶ Insinuatione.Idest scriptura fcã ĩ præsentia publicarũ personarũ, (j) & in actis, ubi superfluũ est testes adhiberi:cũ publica monumẽta sufficiãt, ut C.e.l.data.& l.in donationibus.

*¶ Dic, ꝙ nil aliud est insinuare q̃ redigere in actis donationẽ, seu eã intimare uel publicare apud acta iudicis, uel ipsam donationẽ facere apud acta, iudice præsente & auctorante.]

ADDITIO. (1) Puta qualiscunq; iudicis ẽt extranei: nec hẽt necesse decretũ interponere.Et possunt hęc oĩa fieri ẽt ex interuallo:quæ si nõ interuenerint,nõ annullãt totam donationẽ, sed ꝓ parte tantũ in qua excedit. Ang.Et an insinuationi possit renunciari, & sine ea donatio ualidari: & an in simplici remissione ipsa insinuatio, itẽ in cessione debitoris citatio requiratur, uide Ang.& Ias. hic.

* ¶ Insinuatio introducta fuit, ne qs facilè circũueniret. in ꝓdiga maioris alicuius rei donatione.]

...bere necessitatem traditionis voluit: ut ẽt[a] si nõ tradãtur, habeãt plenissimum & ꝑfectũ robur, & traditionis necessitas [b] incũbat donatori. Et cũ retro pricipũ[c] dispõnes insinuari eas actis interuenietibus uolebãt, si maiores fuerãt ducentorũ solidorum: cõstitutio [d] nostra eam quãtitatẽ usq; ad quingẽtos solidos ampliauit, quã stare ẽt sine insinuatione[e] statuit. Sed & quasdã donationes inuenit, [f] quæ penitus ĩsinuationẽ fieri minimè [g] desiderãt, sed in se plenissimã habẽt firmitatem. Alia [h] insuper multa ad uberiorẽ exitum

f ¶ Inuenit Scilicet nostra cõstitutio: ut si donet in redẽptionem captiuorum: uel à magistro militum donetur militibus.

* ¶ Quia uidet quædã remuneratio laborũ, quos pertulerũt in bello: quæ quidẽ donatio remuneratoria nõ eget insinuatione.l.Aquilius.& ibi gloss.in uerb. meram.ff.eo.] uel in refectionẽ domus donetur alieni, ut C.eod.l.pen. idem & si donet Imperator.

¶ Siue per modũ donationis, siue priuilegij.l.1.iuncta.gl.C.de quadriẽ.ꝑscri.]uel ei donet, ut in auth. de non alie.§.finimus.col.2.& in auth. ut nõ fiãt pi.§.fi.col.5.Idẽ in donatione ꝑp nuptias, ut in auth.ut sponsa.lar.col.9.in prin.Idẽ in remissioue usurarũ futuri tpis, ut ff.e.l.Modestinus.Acc.

* ¶ Adde, ꝙ nec donatio causa mortis requirit insinuationem.l.ulti.C.de don.cau.mor.]

* ¶ Plures alios casus, quibus. ñ requirit insinuatio, uidere potes apud Anto.de Cãna.i tracta.de insinuatione.]

*¶ Gñaliter.si uis, ꝙ donatio ualeat, licet non fuerit insinuata, dicatur in instrõ, ꝙ donator facit ipsam donationẽ ꝑp benemeritum donatarij, & ita recẽseant in specie ipsa merita, vt est apud Tho.Ferra caute.33.]

g ¶ Minimè desiderãt licet quingentorũm solidorũ summam excedant,

h ¶ Alia ueluti, ne ꝑſes donatiões diuersis

SYL.

SYL.

SYL.

uersis tẽporibus factæ coaceruentur, ut C, eo. sancimus. §. siquis autem.

SYL. * ¶Intellige, qñ sunt factæ ĩ diuersis ɔ̃ctibus & diuerso tempore, alioquin secus. Bar. in d.l. Modestinus. q. pen.]

coll. 6. & ff. de libe. agno. l. alimenta. ¶Dic tria principaliter req̃ri, ut donatio reuocet̃: ꝙ probatio fiat in iudicio, ꝙ sit ingratus: ꝙ sit plena: itẽ ꝙ eã cognita fiat, ut dicit hic Ang. & tale ius reuocãdi nõ trãsit ad hęredes d. l. fin. ubi Bal. & Sal. & docto. hic.] ** Adde, & perpetuò not. ꝙ reuocata donatio, non reuocant fruct⁹, gl ĩ l. gñaliter. §. planè si minus. in uerb. ex causa. ff. de fid. lib. quod latè comprobat Tiraq. in l. si vnquã. in uer. reuertatur. nu. 281. C. de reu. don.]

donationum inuenimus: q̃ oĩa ex nostris constitutionibus, quas ꝑ his exposuim⁹, colligenda sunt. ¶ Sciendũ est tamẽ, ꝙ & si plenissimæ sint donationes, si tñ ingrati existant hoies, in quos bñficiũ collatum est, donatoribus ꝑ nostrã cõstitutionem[a] licẽtiã prǫstitim⁹ certis ex causis[b] †eas reuocare: ne illi, q suas res ĩ alios cõtulerint, ab ijs quãdam patiant̃ iniuriam uel iacturã secũdum enumeratos ĩ cõstitutione nostra modos.

¶ Olim cõstante matrimonio donatio añ nup. nõ fiebat: hodie & ante, & post fit, & augetur, & vocat̃ ꝑpter nuptias. h. d. ex l. fi. C. de do. ante nupt.

¶Est & aliud gen⁹ inter uiuos donationis, qđ ueteribus qdẽ prudẽtibus penitus erat incognitũ, postea aũt à iuniorib⁹ diuis principib⁹ †introductũ[c] est, qđ ante nuptias vocabatur: & tacitã in se cõditionem habebat,[d] ut tũc ratum eẽt, cùm ma

Donationes inter uiuos certis ex causis reuocantur.

† Scilicet ꝑꝑ ingratitudinẽ, ut hic dr̃, & 15. q. 7. cap. inuentũ. & 56. distin. ca. satis ꝑ uersum. & extra đ don. c. ult.

Itẽ ut ij, q pecuniã recipiũt in redẽptionẽ captiuorũ, iurent se ibi bona fide expendere. Item ut sacramento domini dom⁹ q̃stio dirimatur, ut C eod. l. pe. in fin.

a ¶Constitutionẽ. ut C. de reuo. do. l. fin. * ¶ Adde, ꝙ donatio remuneratoria non reuocatur ob ingratitudinẽ. l. si pr̃. §. ulti. iũctu gl. ĩ uer. irreuocabilis]. ff. de dona. nisi quatenus excederet merita, Bart. in l. frater. & ibidẽ Ias. ff de cõdi. indeb.]

b ¶ Ex causis. quinq;, s. ut si atroces iniurias in eum effundat: uel impias manus referat: uel graue damnũ in bonis, uel uitæ periculum intulit: uel si legi dictæ in donando non paruerit, ut C. de reuo. don. l. fin.

SYL. * ¶De causis reuocatorijs donationũ legito Ripã, qui repetit d. l. fi. in 3. lib. interpreta. ubi plenissimè attingit oĩa, quæ in hac materia a docto. tradita sunt.] Sed donati o liberto facta, solo obsequio non ꝑstito reuocatur: aliud in libertate, ut C. de reuo. do. l. j. & de li. cã l. solo. Et est hic ar. ꝓ dño, ut his causis possit reuocare feudũ: sic in auth. ut ii de cæte. §. illud uerò.

¶ Est & aliud. Casum in recitatione iuris antiqui, & eius correctionis, cùm exprimatur præsertim ratio principis corrigẽtis. non est necessariũ figurare nisi literaliter. Nota disputationem iuris antiqui circa donationes ante nuptias. Item ꝙ constante matrimonio licet augere dotẽ & dona. ꝑꝑ nuptias. Itẽ ꝙ ęquiparantur inter se. Item ꝙ nomen debet eẽ consonũ rei:* qđ Fely. in proœ. Gregor. col. 6. dicit procedere in nominibus appellatiuis, nõ in proprijs.] Item ꝙ dos & don. ꝑꝑ nup nõ solũ põt augeri cõstante matri. sed đ nouo fieri.]

c ¶ Introductum. ut C. de dona. ante nup. per to titu.

d ¶ Hẽbat. Et hodie habet, si fiat donatio prius: nam & postea fieri potest ut infra eod. §.

Insecutum.

a Insecutum. de iure & de facto.
b Quod. idest quia.
c Pater noster. Sic infra quibus nō est permiss. face. testa. §. cæcus.
d Cū augeri. i. cū hoc nō esset. Acc.
e Fuerat. ēt ante se.
f Tale. puta, quia augeatur dos.
g Permisit. s. diuus Iustinus, vt C. de do. ante nup. l. pen.
h Et consequentia. aliās cōuenientia: sic C. de epis. & cle. l. decernimus. & de off. præfec. vrb. l. j. i fi. & ð de sen. ci. l. defensores. 2. Argu. contra. C. de consti. pe. l. 2. §. pe. & ff. de adim. leg. l. 3. §. conditio.
i Constituimus C. de do. ante nup. l. fi.
k Exæquēt. Si ð nouo fiat donatio, uel dos post mr̄imoniū, vel vetus augeatur, est æqualitas, vt C. de do. ante nup. l. fi. §. si igitur dote. Si añ matrimonium, poterat esse inæqualitas, vt C. de pac. con l ex morte. Sed † hodie æqualitas est ante & post in constituendo, & in pactis lucrorū, ut q̄tum dat vxor in dotem, tm̄ det in donationem propter nuptias maritus: & sicut hic fit dominus dotis, sic illa donationis propter nuptias.
* Adde, ꝙ cautela est, ꝙ dicta pacta ēt inæqualia valeāt, videlicet, ꝙ fiāt añ q̄ cōtrahat matrimoniū de pn̄ti, quia tunc bene valebunt, & est ratio, quia pacta inæqualia sunt prohibita constāte mr̄imonio, ne mutuo amore se spolient. l. j. ff. de do. inter ui. q̄ rō cessat ante contractū mr̄imonij, & ista est de doctrina Inno. in c. donatio. extra de dona. inter ui. quam valde extollit Ange. in l. ex morte. C. de pac. con. & tradit Bar. Cęp. caute. 62.]

trimoniū esset insecutum.[a] Ideoq; añ nuptias appellabatur, ꝙ[b] ante matrimoniū efficiebatꝰ, & nunquā post nuptias celebrata talis donatio ꝓcedebat. Sed primus qdē diuus Iustinꝰ pater[c] nr̄, † cū[d] augeri dotes, & post nuptias celebratas fuerat[e] permissum: si qd tale[f] eueniret, t etiā añ nuptias augeri donationem, & constāte mr̄imonio, sua constōne permisit.[g] Sed tm̄ nomen incōueniens remanebat, cū añ nuptias quidē uocabatur, post nuptias āt tale accipiebat incrementū. Sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupiētes, & cōsētia[h] noīa reb. esse studētes, cōstituimus,[i] vt tales donationes nō augeantꝰ tm̄, sed ēt constante matrimonio † initiū accipiāt: & nō ante nuptias, sed ꝓp nuptias vocentur: & dotibus in hoc exæquentur,[k] vt queadmodū dotes cōstante matrimonio non solū augentur, sed ēt fiūt: ita & istæ donationes, q̄ pro-

Vtrum aūt habear eadē priuilegia dotis, vidēda sunt. q̄ ponit Bal. no. uel. in Tract. de dote in 8. part. in 6. priuileg. in fine.] Vsumfructū, tamē habeat maritꝰ: ne accidat, matrimonij oneribus dotē non seruire. Nam æquitas sugge rit, ꝙ dos debeat esse ibi, ubi sunt onera matrimonij, vt ff. de iure do. l. dotis fructꝰ. & l. pleruq; §. si ser ui. cum tantū dem reddatur vxori: ex qua donatione cōsulit mulieri soluto mr̄imonio, si res dotales nō existant: & quia non potuit alienare maritus ēt ea consentiente, † vt j. tit. proxi. in prin. licet aliās iuri hypothecæ possit renūciare, vt C. ad Vel leia. l. etiam. & l. iubemus. & in auth. siue à me. Et sicut dos vxori, sic & ꝓpter nuptias donatio iure redditur uiro, soluto matrimonio, cùm sit æqualitas, vt in auth. de æqualitate do. §. j. coll. 7.
Potest tñ mulier retinere, donec sibi soluta sit dos, nec dn̄ium retro transferꝰ, aut hypotheca perdit, quia dos non tantū datur ꝓp lucra nuptialia, sed

SYL.
Dos datur vt inde matrimonij onera supporten tur.
† Nisi post biennium iterū con sentiat: & ex alijs bonis, quæ sibi supsunt, sibi sit cōsultū: nec tunc sibi ꝑiudicat nisi quatenus probet versū in rē suā. Ang. Hodie tñ de consuetudine talis donatioū constituitꝰ, vt vult gl. in authē. æqualitas. C. de pactis con. & Bald in auth. dos data. C e. Ias.

sed pro maiori securitate dotis, ꝑm Ang. hic. [Est & spõsalitia largitas, q̃ spõsus spõsæ per verba de futuro, vel econtra, donat purè, nõ respectu dotis, q̃ similiter conditionẽ m̃rimonij hẽt, vt C. d do. ante nup. l. cũ veterũ, & l. si à sponso. Accur. ¶ Dicas ꝑm Ang. hic, ꝙ aliqñ fit ex mera liberalitate, hoc expresso, ꝙ reuocari ñ possit, & hẽt locum l. si mater. C. de don. ante nup. aliqñ fit simpliciter, nullo expresso, & tũc olim erat irreuocabilis, & ꝓsumebatur ex mera liberalitate. l. ij. l. si filiæ. l. si tibi C. eo. hodie verò ob causam futuri matrimonij. l. cum veterũ eo. ti.]

a ¶ Sed eo ẽt ꝯtracto. Hodie hoc corrigitur in auth. de æquali. do. co. 7.

SYL. ¶ Erat olim. Casus in lege corrigente, & assignante rationem correctionis, aliter non figurabitur: satis. n. erit literalis figuratio casus. Not. ꝙ licet olim portio dñi liberantis seruũ accresceret alteri ꝓ parte, hodie tñ secus ẽt & seruus fit liber, soluta portione sua alteri dño. Item no. ꝙ fauore libertatis cogitur quis vendere rem suam. Item ꝙ laudanda est humanitas. Itẽ quòd inuidia remouenda est.]

SYL. ꝓter nuptias introductæ sunt, nõ solum antecedant matrimoniũ, sed eo etiam contracto [a] augeantur, & constituantur. ¶ Hodie si vnus ex dñis manumisit seruum cõem, seruus efficitur liber, & socius conseruatur indemnis, dato sibi pretio partis suę. h. d. ex l. j. C. de com. ser. man. Aret.

¶ Erat olim & alius modus ciuilis acquisitionis, per ius accrescendi: quod est tale: Si cõem seruum habens aliquis cum Titio, solus libertatem ei imposuerit, vel vindicta, vel testõ: eo casu pars eius amittebatur, & socio accrescebat. Sed cũ pessimum fuerat exẽplo,[b] & libertate seruum defraudari, & ex ea humaniorib. quidem dominis dãnum inferri, † sæuioribus aũt dñis lucrum† accrescere: hoc quasi inuidia plenum, pio remedio per nostram constitutionem[c] mederi necessarium duximus: & inuenim' viam, per quam & manumissor, & socius eius, & qui libertatẽ accepit, nostro beneficio fruanť: libertate cum effectu ꝓcedente, (cuius[d] fauore antiquos legumlatores multa ẽt ꝯ cões[e] regulas statuisse manifestum est) & eo, qui eam† libertatem imposuit, suę liberalitatis stabilitate gaudẽte: & socio indemni cõseruato, pretiumque serui ꝑm partem dñij, quod nos definiuimus, [f] accipiente. [g]

b ¶ Exemplo. sic. C. de ꝓba. l. exemplo.

c ¶ Nostram constõnem. C. de comm. ser. man. l. j. §. ne autẽ. & §. fin aũt socius.

d ¶ Cuius. s. libertatis.

e ¶ Cões. s. ut libertates per legem Falcid. non minuantur. Item vbi non valet testamẽtũ, libertates nõ reuocanť. ff. d inof. test. Papinianus. §. sed an & libertates. §. fi. Itẽ & ff. de fideic. li. l. generaliter. §. si quis seruo.

f ¶ Definiuimus. C. de cõmu. ser. manu. l. j. §. ne autẽ. & §. fin autem socius.

g ¶ Accipiente. uel eo deposito, ut C. de communi seruo manu. l. j. §. ne autẽ. & §. fin autẽ. socius. Et nota, ꝙ cõpellitur quis vendere: qđ est spãle † ꝯ regulã, vt C. de ꝯtrah. emptio. inuitum. & C. de iure delib. l. nec emere, quod

qđ plenè no. in auth. đ fideiuſ. §. pe. * ❡ Vide ad hoc q̃ annotaui ſ. tit. de iis, qui ſunt ſui vel alic. iur. §. ult.]

ontinua o.

a ❡ Quibus alienare &c. ❡ Supra dictũ eſt qũo quis efficitur dñs iure gẽtiũ, vel ciuili, hic tractare intendit de quadã ſpecialitate, q̃ contingit circa eos, qui dominia rerum acquirunt. generale. n. eſt, vt qui dñs eſt, poſſit alienare: & qui dñs nõ eſt, alienare non poſſit: hic, & in ſpecialibus caſibus cõtingit cõtrarium. Ac. Vel ſic continua ſecundum Areſ. Dictum eſt ſuprà de acquiſitione facta per vſucapionẽ, vel per donationem, nunc dicit per quos alienatio poſſit fieri, & per quos non.

❡ Quibus alienare licet, vel non.

❡ Maritus nõ poteſt alienare, vel obligare prædiũ dotale, etiam conſentiente muliere, non ſolum in Italia, ſed etiã in prouincia. Aret.

Diuiſio. Accidit. ❡ Totus iſte titulus diuiditur in tres partes. Primò, qñ dñs non põt alienare res ſuas. Secundò econtra, qñ non dominus alienat. Tertiò redit ad primum caſum. Secunda ibi, Contra autem. Tertia ibi, Nũc admonendi ſumus. Vel diuide ſubtilius. Primò, qñ prohibetur alienatio propter rẽ, quæ eſt inalienabilis. Secundo, quando permittitur ex pactione, uel ꝓ publicam vtilitatem. Tertiò, quando prohibetur ratione perſonæ alienantis, vel ratione perſonæ, in quam fit alienatio, quia pupillus eſt. Ange.

SYL. ❡ Accidit. Caſus. Quæſitũ fuit, an viro, alienatio rei dotalis ꝑmitteretẽ ſaltem conſentiente vxore: & uidebatẽ ꝙ ſic: primo, qa ipſe erat dñs. l. in re mandata. C. mand. ꝑſertim conſentiẽte vxore, q a vnicuiq; licitũ eſt renunciare fauori ꝓ ſe introducto. l. pen. C. de pact. ſed cõtrariũ rñdetẽ, & aſſignatur ratio in text. ibi, ne ſexus muliebris fragilitas &c. Item quia intereſt reipu. mulieres dotatas eẽ ad ſobolẽ procreãdam. l. j. ff. ſol. mat. No. ꝙ dñs regulariter põt alienare: nõ, non dñs. Itẽ ꝙ res dotales, vel quaſi, prohibentur alienari ẽt volente vxore, ex rõnibus allegatis. Itẽ no. diſpoſitionem. l. Iuliæ, quę approbatur in ijs, quę directo diſponit: in ijs uerò, q̃ à cõtrario ſenſu colligi poterant ex ea, corrigitẽ. Item ꝙ l. Iulia facilius permittebat fundum alienari, q̃ obligari, poſſet fortè ipſi ratio colligi ex tex. in l. ſi pupillorum. §. ſi prętor. ff de reb. eo. Item nota fragilitatem ſexus mulierum.]

Accidit aliquã, vt qui dñs rei ſit, alienare ñ poſſit: & ꝯ, qui dominus nõ ſit, alienãdę rei ꝑtãtem habeat. Nam dotale prædiũ * maritus

SYL. a ❡ Dotale ꝑdium. ſ. inæſtimatum, vt C. de rei vxo. act. l. j. §. & cum lex. † ❡ Si verò interueniat iuramentum, de iure canonico alienatio procedit. c. licet de iureiu. lib. 6.]

† Et in his caſib. ubi non põt alienari an fideiuſſor datus a viro obligetur, uide Bart. hic,

* ❡ Adde, ꝙ cũ talis alienatio iuro vxoris vallata eſt, cautela eſt, vt cõpareat filius, & conueniat tali contractui: qđ poteſt, quia illud iurm matris non afficit hæredem, Bartho. Cæpol. cau. 138. Item alió modo ſuſtinetur alienatio rei dotalis, licet vxor non iuret: nempè ſi ipſa cum marito recipiat pretiũ, quia videtur illud habere loco dotis, vt poſt gl. & Bar. tradit idem Cępo. cau. 174. inci. omnes. Et adde aliam cautelam eiuſdem Cæpol. qua ſit tutus emens fundum dotalem. nu. 131. incip. Qui vult.]

❡ Aliàs, ſi æſtimatũ eſſet, poſſet alienari: niſi ęſtimatio fiat, ut ſciatur q̃tum valet, vt C. de iur do. l. quoties. & l. ſi inter virum. & de fun. do. l. j. Et dic dotale, uel quaſi, ut ff. de fund. dot. l. 3. & 4. Quid ſi res mobilis eſt? Rñ. ꝑt alienari, ſi maritus eſt ſoluendo, C. de ſer. pig. da ma. l. j. facit. l. ſi ex lapidicinis. ff. de iur. do. Accur.

SYL. ❡ Adde, ꝙ contrariũ tenuit gl. in l. j. & cùm lex. C. de rei ux. act. in l. fi. C. de fun. do. cuius opi. communiter ap

probatur vt per Christo hic.]
**Adde, ꝙ pleriq; tenent, nouissima Iustin. lege, q̃ est auth. vt immob. vet. & multo potius. ēt rerum mobilium alienationē prohibitam censeri, vetat enim gñaliter ne qd rerū dotaliū alieneī. qđ tñ intelligūt de rebus, q seruādo seruari potuissent, arg. l. lex q̃ tutores. in fi. C. de admi. tuto. Alcia. tñ cēset d. auth. solū loqui de immobilibus, qm̃ verba p̃cedentia, rubricaq; ipsa id indicat, & veteres, qui eius contextum Codici inseruerunt, ita existimasse videntur, authen. siue. C. ad velle. ver. immobile.]

nō iuregentiū, vt C. de iure do. in rebus. Sed quod ibi dī de iure naturali vxorem dñam esse, verū est primęuo iure, quo dicitur, Quicquid calcauerit pes tuus &c. non nāli i. iure gentium: sed rerum domina dicit quo ad spem, & quātū ad hoc, ut ex ei sustentetur, sicut tibj dūr dñi rerū paternarū, vt j. de hær. qua li. & diffe. §. sui. & C. đ fur. l. q̃uis. & C. rerū amo. l. j. vel dña est inspecto exitu: sicut filius dicitur dominus, vt ff. de liber. & postu. l. in suis.

inuita [a] muliere p legē Iuliā ꝓhibetur [b] alienare, q̃uis ipsi [c][d] sit, dotis cā ei datū. quod nos legem Iuliā corrigētes, [e] ī meliorē statum deduximus. [f] Cùm. n. lex [g] in solis tātūmodo rebus locū hēbat, q̃ Italicę [h] fuerant: & alienationes inhibebat, q̃ inuita [i] muliere fiebant, hypothecas aūt earum rerum, ēt volente [k] ea: utrique [l] remediū imposuimus, vt ēt in eas res, q̃ in ꝓuinciali solo positæ sunt, īterdicta [m] sit aliena

a ¶ Inuita muliere. ergo ea volēte poterat, vt innuit: qđ corrigitur statim.

b ¶ Prohibeī. Nisi ꝓuocet ad diuisionē fundi dotalis, vt C. de fun. do. l. fin.

SYL. ¶ Secus si ipse prouocet alium, secūdum Christo. hic.]

d ¶ Itē nisi ex necessitate, vt C. de li. cau. l. j. Itē nisi cū vniuersitate, ut ff. de fund. dot. l. j. Itē nisi vertaī ad utilitatem mulieris, vt ff. de iu. do. l. fin.

c ¶ Alienare. Hoc largè accipias: siue dñium mutetur, siue ius alijs constituatur, vt C. de reb. alie. non alie. l fi. & in auth. de nō alie. §. alienationis. coll. 2 & ff. de fun. do. l. Iulianus. Acc.

** Qđ dī in d. l. Iulianus. maritū non posse fundo dotali imponere seruitutē, intellige de inæstimato, qa ille reputaī vxoris. s. in reb. C. de iu. dot. secus si esset æstimatus tali æstimatione, quæ faceret emptionē, ut ibi no. quod in dubio præsumitur, vt est gl. no. in l. si inter. C. de iur. do. & tenet Veron. de ser. vrb. præ. c. 14.]

Dotis dominiū an sit mariti vel uxoris.

d ¶ Ipsius sit s. de iuregen. ut per traditionem: & ciuili. s. approbatione, ₰m Io. Alij dūt de iure ciu. s. fictione,

SYL. ¶ Cōcludiī cōiter, ꝙ si data sint æstimata, solus maritus sit dñs. l quoties. C. de iur. dot. si inæstimata, tūc opin. Mar. fuit, eā dñam de iuregentiū, maritum verò de iure ciuili: p̃riū tñ tenet glo. in l. in reb. C. de iure do. l. cuius opin. cōis & vera est ₰m Saly. ibi.

e ¶ Corrigētes. in duobus capitulis, & in alijs non.

f ¶ Deduximus. vt C. de rei ux. actio. §. & cum lex.

g ¶ Lex. scilicet Iulia.

h ¶ Italicę. i. ī Italicis ꝓhibebat alienationem: & hoc erat primū eius vitiū.

i ¶ Inuita muliere sed ea volēte concedebat: & hoc erat secundū vitiū.

K ¶ Volente ea. similiter ꝓhibebat.

l ¶ Vtrique. s. vitio.

m ¶ Interdicta. Quid si fiat? Rñ. vē licat maritus cōstāte m̃rimonio, cōtra factū suū veniēs, cū fuerit cōtra legē, vt C. de agri. & censi. quēadmodū. li. 11. & de rei ven. l. dote. sed dissoluto eo mulier repetit, vt C. de iu. do. l. in rebus. † Idē in p̃lato ecclesię alienāte rem ecclesiæ, quia pōt eam repetere p̃latura durante, vt extra de reb. eccle. nō alie. c. si quis presbyterorum. **Collige ex hac gl. ꝙ licet venire cōtra factum

** Alienans quãque repetit, qđ alienauit.

** † Qđ legi nō est Accur. vt apparet ex verbis.

fa&ū proprium, qn̄ ei legis prohibitio resistit: & s̄m hoc limitatricam illam reg. quem de euictione tenet actio, eundē agentē repellit exceptio, de qua in l. vendicantē. ff. de euict. vt nō procedat, qn̄ alienatio fuit contra legē, ita declarant Albe. & Sali. & Ias. alios referens in l. Iusiurandum. §. procuratt. nu. 30. ff. de iureiu.]

tio, vel obligatio: vt neutrum eorū neq; [a] consentientibus mulierib. procedat, ne sex⁹ muliebris fragilitas † in pniciē[b] substantię earū ǫuertatur.[c]

¶ Creditor, licet non sit dñs, potest tñ pignus alienare ex pacto, vel sine pacto, seruata forma legis. Areti.

¶ Cōtra[d] aūt creditor pign⁹ ex pactione, q̄uis eius ea res nō sit,[e] alienaret pt. Sed hoc forsitā ideo vr̄ fieri, ꝙ voluntate debitoris intelligit̄ pignus alienari: quia ab initio cōtractus pactus est, vt liceret creditori pignus vendere, si pecunia non

transfert dñium. Item ꝙ eo ipso, ꝙ debitor noluit pignus, vr̄ dare licentiam vendendi. Itē ꝙ creditor nō est impediendus ius suū prosequi. Itē ꝙ ex abrupto non debet amitti res sua à domino debitore.]

d ¶ Contra. i. econtrario.

** Adde..., ꝙ res pignori data pleno iure manet debitoris. l. gñaliter. ff. qui & à qb. & ideo eā alienare pōt etiā inuito creditore l. si debitor. C. de distra. pig.

† Et sic pl⁹ iuris trāsfert ī aliū, q̄ ipse habeat: de quo uide glo. fin. in ca. pastoralis. ex̄. de iure pat.

e ¶ Alienare potest. Idē in iudice, vt ff. si ex nox. causa aga l. ij. & j. de offi. iudi. in fi.

a ¶ Neque cōsentientibus. Speciale, ut suo fauori nō possit renūciare: quia etiā reipublicæ interest, vt ff. soluto mat. l. j. sic ff de pactis do. l. de die.

** ¶ Adde modos aliquot, quib. emēs fundum dotalē securus esse potest, quos tradit Bartho. Cæpol. caut. 131.

b ¶ In perniciem. i. destructionem...

c ¶ Conuertatur. similia sunt, ubi & dñs non alienat. vt C. ad l. Iul. ma. l. fi. & C. de hær. & ma. l. manicheos. §. pe. & C. de prædi. decu. l. fi lib. 10. & j. co. §. nunc admonendi.

ADDITIO. Vnde versus: Coniunx, ecclesia, furiosus, mēteq; captus: Prodigus, atq; minor existens sub pr̄e natus, Aduersans fidei, maiestatis reus: isti Res alienare proprias de iur̄ vetāt. Prætracto dēt sub iure decurio scribi.

¶ Cōtra aūt. Caius. Querebatur, an creditor, penes quem erat pignus debitoris, posset alienare ex conuentione: rō aūt dubitandi erat, quia cū penes ipsum rei dñium non sit; non vr̄ ꝙ in alium transferre possit. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur: nemo. n. dat quod non habet. sed contrariū r̄ndetur: hoc autem virtute cōuentionis. sicut enim dñs ipse alienare posset, ita & ipse creditor ex voluntate dñi pt. Not. casum, in quo non dominus

¶ Rō est, quia quod iudex facit ꝯ partem contumacem, censetur factum ab ipsa parte. l. si ob causam. de euic.

SYL.

¶ Idē in flumine. vt ff. de acq. re. do. l. ergo. §. alluuio. Idē in Imperatore, & Augusta, vt s̄. de vsuc. §. vlt. Idem in p̄latis ecclesiarū, vt i auth. hoc ius porrectū. C de sac. san. eccl. Idē in tutoribus, q dñorum locū obtinent, vt. ff. de sur interdū. §. qui tutelā. Idem in procuratore, q hēt liberā administrationē, † vt s̄. de rerū di: §. vēditę vers. nihil aūt. Idē in seruis hñtibus liberā peculij administrationem. vt ff. de pignor. act. si conuenerit §. fi. & l. seq.

† In qua si venit dolus, nec ꝙ possit donare, nisi exprimat: & tūc intelligit̄ de donatiōe inter uiuos, nō cā mortis.

SYL.

¶ Dic, ꝙ rōnes oium p̄dictorū sunt, ꝙ aut a l. quamuis non dñis tributa est hęc potestas; quia uice dominorum sunt: aut ab homine, ita ꝙ effectus translationis dominij fundatur in persona domini, nō serui, vel procuratoris, aut tutoris.]

Et qualitet libera administratio cōcedat̄, vid Ange. hic.

ADDITIO. Vnde versus: Princeps, Augusta, iudex, ac officialis, Tutor, curator, procurator, fluuiusq;. Creditor, exactor, prælatus, seruus: habentur Hi numero bis sex alienantes aliena.

Non

† Soluatē.[a] Sed ne creditores ius suū ꝓsequi impedirē-tur,[b] neq; debitores temerè suarū rerum[c] dominiū amittere viderentur: nr̄a cōstitutione[d] cōsultum est, & certus[e] modus impositus ē. ꝑ quē pignorum distractio possit ꝓcedere: cu[f] tenor vtriq; parti creditorū & đbitorū satis†abū dè prouisum est.

¶ Pupillus sine auctoritate tutoris n̄ alienat: & si det mutuo, n̄ obligat accipiétē, si pecunia extet: si consumpta sit bona fide, condicitur: si mala, agitur ad exhibendum. h. d.

¶ Nunc†admonendi sumus, neq; pupillū, neq; pupil-

a ¶ Non soluatur. s. tēpore cōstituto.

* ¶ Intellige in totū: nā alioquin creditori liceret pign⁹ distrahere, tāetsi creditū suū pro maiore parte cōsecutus esset. l. quādiu. C. de distra. pign.]

† aliàs soluerentur.

b ¶ Impedirētur. vbi nō esset pactio de pignore vendendo.

c ¶ Temerè. i. nimis cito, vt s̄. de vsuc. in princ.

d ¶ Constōne. C. đ iu. do impe. l. si §. j. & ij.

e ¶ Cert⁹ modus vt si actū sit de vendendo, iuxta conuentionē vendere † possit. S3 si nihil fuit dictū de hoc, nunciabit semel: & tunc elapso biennio, vendet, vt C. de iu. do. impe. l. si. §. j. & ij. Si autem dictum fuit, vt non vendatur, ter nunciabit, & tunc vendet, vt ff. de pig. act. conuenerit.

† Et per actum nudū nec est necessaria aliqua denunciatio de pignore luēdo: qđ no. ꝓ

SYL. limitatione. l. si cōuenerit. ff. de pig. actio. Angel.

¶ Cui beneficio creditor renunciare nō posset, quia est contra publicā vtilitatem, s̄m Bar. in d. l. si cōuenerit.]

ADDITIO. Et inter denunciationes q̄ interualla sint necessaria: item quid si emptor nō reperiatur, uel pignus plus vel minus valeat, q̄ creditū. itē qd in pignore iudiciali vel prętorio: & an huic beneficio de vendendo pignore possit renūciari. vide Ang. hic.

* Adde, ꝙ non solū valet pactū de vendendo pignore, si pecunia ad tp̄s pręscriptū non soluatur, vt dicit̄ hic: sed ēt vt creditor ipse iure emptionis possideat pignus iusto p̄tio tunc ęstimandū. l. si fundus. §. vlt. ff. de pigno. Caterū ita pacisci nō liceret, vt si debitor nō soluerit, pignus fiat creditoris: nā pactum illud (quod legis cōmissorię appellat̄) in pignoribus reiectū est l. vlt. C. de pact. pig. Quæ autē requirant̄ priusq̄ deueniatur ad venditionē pignoris, vide apud Negus. in trac. de pigno. in primo mēb. 6. par. princi. nu. 3. & seq. vsque ad 7.]

f ¶ Cuius. s. constitutionis.

¶ Nūc. Casus. Quæsitū fuerat an pupillus dn̄ium rei suæ in aliū trāsferret alienādo: & videbat̄ ꝙ sic, ex d. regula gn̄ali, ꝙ in re sua quilibet est arbiter & moderator. l. in re mandata. C. man. contrarium decidit̄ propter facilitatē ætatis pupillaris, quæ non consulto agit: sicut ex fragilitate mulierum inducta est decisio posita in prin. s̄. eo. Secundo dubitabatur, an ex mutuo obligaret sibi alium: & videbat̄ ꝙ sic, q̄a pupillus cōtrahendo, alterum sibi obligare pōt, ipse verò non potest obligari. §. pupillus. J. de inuti. stipu. cuius contrarium deciditur, q̄a ex quo in mutuo requiritur ad sui essentiam, ꝙ fiat de meo tuū, & sic dominium transferatur, ipse aūt trāsferre facilitate ętatis prohibeat̄, sequitur ꝙ nō potest ꝑ hi obligatio ex mutuo: & hoc est, quod tex. dicit, Quia pecuniam non facit accipientis. hinc sequitur, ꝙ cùm remanet dominus, vēdicare nummos poterit: si verò bona fide consumpta sit pecunia, quamuis à principio non valuerit, tn̄ consumptione bona fide facta, dicitur mutuum reconciliari. l. quamuis. ff. si cer. pet. Si verò mala fide consumpta sit, poterit agi ad exhibendum, non ꝙ possit exhiberi, si cōsumpta sit vtēdo & expendēdo, & in alium translata: sed ut iuretur in litē, eo exhibere non valente. l. ad exhibendum. C. ad exhiben. Not. collige per te quia clara sunt.]

SYL. † alias deque

† alia au

Vllam

a ¶ Vllam rem. Neq; rōne proprietatis, neq; rōne possessiōis, q̄ animo retinetur licet corporalē sine tutore pdere possit, ut ff. de acq. re. do. l. pupillus. & de acq. poss. l. possessionem.

SYL. ¶ Ratio clara est, q̄a q̄ meri facti sunt, pt sine tutore. l. quāuis. §. j. ff. de acq. poss.] * ¶ Adde, q̄ nec tutore auctore alienare quiduis pt, sed ea tantū, quæ cōmodè seruari nō possunt. nā ī alijs requiritur & iusta causa, & iudicis decretū. l. lex q̄. C. d̄ admi. tu. & l. j. ff. de reb. eo. q̄ sub tut.]

Adultus possit alienare. ¶ Quid in adulto? Rn̄. si nō hēt curato rē potest alienare, quæ seruando seruari non pñt: si habet curatorem, similis est prodigo, ut C. de inte. rest. mi. l. si curatorem.

SYL. ¶ Dic, q̄ mobilia ualide alienat, sed ex læsione rēstituit exceptis ijs, q̄ seruando seruari non pñt, in quib. non ex simplici læsione, sed ex immodico tm̄ damno restituitur in immobilibus non ualet alienatio, nisi iuret.]

Pro hac positiōe auth. l. j. in prin. iun. a glo. ff. de posi. de uo ple è p Bar. ol. & a- os in l. n. ff. de ondi. ob au.

auth. sacra puberum C. si aduer. uē.]

b ¶ Alienare posse. Sic d̄ de auct. tut in prin. & ff. de sol. l. q̄ si forte in fi. & l. pupillo. & ff. si cer. pet. a l. nō oīs. §. si. c ¶ Dederit. i. tradiderit: q̄ cū dare sit accipientis facere, ut j. de actio. §. sic itaq;. si poneres propriè, non hēt locū, q̄d sequitur, ideoq; uēdicari &c. d ¶ Obligationem. Scilicet personalem ex mutuo. e Quia pecuniam. Bona est rō, ut j. quibus mod. re. cō. ob. in prin. & ff. si

lā, vllā[a] rē sine tutoris auctoritate alienare [b] posse. Ideoq; si mutuā pecuniā sine tutoris auctoritate alicui dederit,[c] non ɔ̄hit obligationē,[d] q̄a[e] pecuniā nō †facit[f] accipiētis: ideoque vendicari nūmi possunt, sic vbi extāt. Sed si nummi, quos mutuo minor dederit, abeo qui accepit, bona fide[g] cō sūpti[h] sūt, cōdici[i] possunt: si malā fide, ad exhibēdū[k] de his agi potest. ¶ Si debitor soluat pupillo cū tutoris & iudicis auctoritate, hēt plēnissimā liberatiōnē, si verò soluat sine iudice, et sine tutorē, libe rat ope exceptionis, si pecunia ē salua, vel pupillus fact[9] fuit locupletior: aliter verò solués non liberat ullo mō: & pupillus soluēdo creditori sine tutore n̄ liberat: h. d. ¶ At ex cōtrario, omnes res pupillo

certum pet. l. ij. §. appellata.

f ¶ Non facit. Quod est necesse, quia dicitur mutuum, quia de meo fit tuum, ut ff. si cerr. per. l. ij.

g ¶ Bona fide. Credens eum maiorē, ut ff. pro emp. l. ij. §. si à pupillo. uel etiā errās in iure: licet sit argm contra ff. pro empto. l. ij. §. si à pupillo.

SYL. ¶ Ratio diuersitatis est, quia ibi d̄ usucapiēda pupilli re, & sic de lucro tractabatur, hic secus. error. n. iuristūc non excusat. ut. s̄. de usuc. §. sed tamen. uer. item si is ad quem.]

h ¶ Consumpti. Quod fit expendendo, uel cum alijs immiscendo, ut supra de usufru. §. constituitur. & ff. de sol. l. si alieni.

* ¶ Et sic hoc casu cōualescit mutuū, quod ab initio non ualuit, quod & alijs modis accidit, ut not. in gl. seq.

Mutuum tripliciter recōcillatur.

i Condici pñt. i. condictione certi ex mutuo recōciliato per cōsumptionem, ut ff. si cer. per. l. si a furioso. & l. seq. Itē stipulatione recōciliatur, ut C. si cer. pet. l. quamuis. Item usucapione, ut ff. de iur. dot. Proculus. & no. j. qui. mo. re. con. oblig. in prin. †

** † In verò tuū fiat. & melius in §. Item is ver. mutuum.

K ¶ Ad exhibēdū. q̄a tenetur qui dolo fecit, quo min[9] possit exhiberi, ut C. ad exhi. l. ad exhibendū. & sic iuratur in litē, ex eo q̄ interest pupilli, citius pecuniā redditā esse, ut ff. de in litē iur. l. in actionibus. & l. nummis.

SYL. ¶ At ex cōtrario. Casus. Quærebatur, an ecōtrario pupillus recipiēdo obligaretur, & cautū esset soluēti: & uidebatur

& pupillæ sine tutoris auctoritate rectè [a] dari [b] pñt. Iõq; si debitor pupillo soluat, necessaria ẽ debitori tutoris auctoritas: alioqn ñ liberabitur. [c] Sđ hoc ẽt euidẽtissima rõne statutũ ẽ in ꝯstõne, [d] q̃ ad Cęsariẽses aduocatos ex suggestione Triboniani viri eminẽtissimi, Quęstoris sacri palatij nr̃i, ꝑmulgauim⁹: qua dispositũ ẽ, ita licer̃ tutori vel curatori debitorẽ [e] pupillarẽ † soluere, vt pri⁹ iudicialis sñia, [f] sine [g] omni dãno celebrata, hoc ꝑmittat: [h] quo subsecuto, si & iudex ꝑnũciauerit, etđ bitor soluerit, sequatur huiusmodi solutionẽ plenissima securitas. [i] Sin aũt

baẽ indistinctè, ꝙ nõ, per d.§. pupill⁹ ĵ.de inu sti. quia ipse cõtrahẽdo alteri nõ obligatur: sed contrariũ respondetur in certis casibus. s. qñ pecunia extat, vel est factus locupletior. rõ ẽ, quia licet ex æquitate introductũ sit pupillo soluentem non liberari, ne præiudiciũ afferatur pupillo, æquissimũ tñ est ipsum cũ aliena iactura locupletiorẽ nõ fieri: iõ daẽ exceptio doli ex l. qui æquitate. đ except. doli. No. summarium.]

a ¶ Rectè, vt res fiat accipiẽtis, nõ vt debitor libereẽ: & hoc sequitur.

b ¶ Dari. Ex quacunq; causa.

ADDITIO. Qđ in pupillo ꝑcedit indistinctè. Infans verò obligationẽ iuris sine tutore nõ acquirit: itẽ nec possessionẽ ex sua occupatione tm̃, sed ex traditione possessoris, sic nec dominium: sed est necesse, ꝙ alij nomine ipsius tradatur. l. si quis in emãcipatum. C. de dona. Angel.

c ¶ Non liberabitur. Scilicet debitor pupilli. Sed cõtra ff. de sol. si stipulat⁹ fuero. Rñ. ibi pupillus erat adiectus, nec quicquã sibi debebatur: cũ ad solutionẽ tm̃ ponatur, vt in eo. ti. de solu. qđ stipulatus. & l. qui res. §. at vbi.

d ¶ Constitutione. vt C. de admi. tu. l. sancimus. & l. constitutionem.

* ¶ Cæsarienses aduocatos accipere debemus, qui in Cæsarea, Metropoli Cappadociæ, domiciliũ hẽbant, q̃ Archelao pulso hoc nomen sortita ẽà Tyberio, aut certè ab Augusto. pri⁹ ãt appellabatur Mazace, quã Strabo li. xij. scribit vel maximè celebrẽ egregijs iuris pitis fuisse. ab his sępe cõsul tus fuit Iustin. ad eosq́; multas scripsit constitutiones, vt l. si maior. C. de pact. §. item verborũ. ĵ. de inut. stip.]

e ¶ Debitorẽ. Ex mutuo vel simili cã, non expensione vel reditu, vt C. de admi. tu. l. sancimus. & l. cõstitutionem.

ADDITIO. Tũc. n. sine iudice plenissimã securitatẽ cõseq̃tur, dũmodo pensio. nec duos annos, nec cẽtũ flo. summam excedat, secũdum Angel.

f ¶ Sententia. Scilicet interlocutoria: q̃ ꝑcepũ vulgariter appellam⁹: ut si dicat, Decerno uel ꝑcipio tibi soluer̃ uel deponere; ut ff. de mi. l. ait prætor. §. quid tamen.

g ¶ Sine omni damno. Vel sportularum, vel pretiorum tabellionum.

¶ Hoc vr̃ expressum in l. in sacris. C. de proxi. sacro. scri. lib. 12.]

¶ Sed nunquid debitor pro sua parte soluet? Rñ. non, vt C. de fruc. & li. ex. l. fi. & facit sic. C. de epis. aud. l. tam dementis. §. fi. & in aut. de sanct. epi. §. sportularum. col. viiij. Accur.

ADDITIO. Priuilegiũ enim litis, ordinationem siue processum respiciens, vni concessum, transit ad aduersarium: secus si decisionem, nisi verba rescripti hoc sonent. Are.

h ¶ Permittat. nota, ꝙ tutor, & iudex necessarij sunt. secundum P. sed ꝫm nos solus iudex sufficit, vt ff. de min. ait prætor. §. quid tamen & l. ꝙ si minor. in fi. Accur.

ADDITIO. Et hoc est verũ in casu nostro, & in alienatione rerũ mobilium: aliàs in alienatione immobilium opus est vtroq;. Arc.

i ¶ Securitas. Vt nec restitutio detur

secus

[so]lutio fit necessitate.

secus in prædio alienato cũ decreto: quia emptio ex volũtate, solutio de necessitate fit, vt ff. de minor. ait prætor. §. quid tñ. & l. ꝙ si minor in fi. & C. de prædi. mino. si quidem. Accur.

aliter, q̃ dispòsuimus, solutio [a] facta fuerit, pecuniã autem saluam habeat pupillus, aut ex ea locupletior [b] sit, & adhuc eandẽ pecuniæ summam petat, [c] per exceptionem doli mali poterit summoueri. Quod si male consumpserit, aut furto aut vi amiserit, nihil [d] proderit debitori doli mali exceptio, sed nihilominus condẽnabitur: [e] qa temerè sine tutoris auctoritate, & non secundum nostram dispositionem soluerit. [f] ¶ Sed ex diuerso, pupilli vel pupillæ soluere sine auctoritate tutoris non possunt: [g] qa id, qd̃ soluũt, ñ fit accipientis, cũ s. nullius rei alienatio eis sine tutoris auctoritate ɔcessa sit.

Pupilli an possint soluere.

a ¶ Solutio. Vt soli pupillo, vel adulto curatorẽ habẽti sine eo vnd̃ ipso iure nõ liberatur, vt j. ibi, nihil proderit. &c.

b ¶ Locupletior. Quod ẽ, & si non est factus pauperior, vt ff. de solu. in pupillo. Accur.

SYL. ¶ De veritate huius gl. vide Decium in l. ex pœnalibus in fin. ff. de re gu. iu.]

c ¶ Petat. Et sic est de præda solicitus: vnde non audietur, vt C. pro empt. l. eum qui. Accur.

d ¶ Nihil proderit. Apparet ergo, ꝙ ipso iure non est liberatus: si autẽ cũ auctoritate tutoris, ipso iure liberatur: sed tunc restitueretur minor per dita pecunia, vt C. si aduer. so. l. j.

e ¶ Condẽnabitur. Scilicet ipso minore petente, vel alio suo nomine, † nõ extraneo, vt ff. de solu. l. filius.

Vel ab ... causã ... ate, quia ... ficium ... stitutio ... is cedi ... t, & trã ... adhęre ... m extra ... um ut ... ꝙ si mi. ... ff. d̃ mi ... Ang.

f ¶ Soluerit. Circa hãc diffusam materiã distingue. Cum debitor pupillo soluit, aut consequitur plenã, aut pleniorẽ, aut plenissimam securitatem: si soluat pupillo sine tutoris auctoritate, & pupillus hẽat saluã pecuniã, vel ex ea locupletior est; liberatur, non ipso iure, sed exceptione: nisi esset adultus sine curatore, vt hic, & ff. d̃ solu. l. in pupillo. Si autẽ soluat tutoris auctoritate, ipso iure liberatur: pt tñ in integrũ restitui, si non habeat rem saluã, vt C. si aduer. sol. l. j. nisi in quatuor casibus, vt C. d̃ admi. tu. l. sancimus. & l. Constitutionem. SYL. ¶ Quod ex nimio labore introductum est in huiusmodi exceptis, vt per Christo. hic.] ¶ Quod enim legitimè factum est, ex euentu retractari nõ dẽt, vt C. ad senatusc. Tre. sancimus. Plenissima est si iudex interueniat cũ tutore vel sine eo, vt ff de min. ait prætor. §. qd tñ. Et de hac mã ibi plenè notatur.

g ¶ Non possunt. Distingue: aut id, qd̃ erat soluẽdũ non poterat alienare sine decreto: quo casu decretũ interponẽdũ est in soluẽdo, vt ff. de reb. eo. qui sub tu. l. magis. §. si pupillus. aliàs nõ tenet, & põt vẽdicari qd̃ solutũ est, nisi consumpserit creditor, vt hic, & ff. si cer. pe. ñ oĩs. §. fi. Aut poterat: quo casu solus sufficit tutor, vel curator, vel adultus nõ hñs curatorẽ: nec restituuntur eũ nõ sint decepti. Si sine tutore soluerit, non liberatur, nec dominiũ trãsit nisi p cõsumptionem, vt hic, & ff. si cer. pe. ñ omnis. §. fi. Et hoc, qñ debitũ erat ciuile & naturale: si aũt naturale tm̃, p restitutionem poterit repetere, si legitimè soluerit, aliàs suo iure condicet, vt ff. de condi. inde. interdum. ADDITIO. Et tunc q̃a minor ętas facit medium concludendi, satis ẽ dicere se minorẽ indebitè soluisse, & si non exprimat per ignorãtiã. qd̃ aliàs in maiore requiritur, ne donasse uideatur, quod no. secundum Ange.

¶ Per quas personas. &c. ¶ Ista tub. sic cõtinuatur. Dictũ est s. de multis modis acquirẽdi dñia, nunc sequitur uidere Continuatio.

videre de personis, per quas dominia acquirunt. Vnde dicit hic Accur. alle * gans duos versus Horatij in primo † Sequit gl. Accur. sermonum. † Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltra citraque nequit consistere rectum. Nā licet multis modis res acquirantur, vt à §. illo, Singulorum. de rerū di. vsq; nūc traditū est, tamē certi sunt homines, per quos acquiritur: & sunt sex. s. per nos, p filios, p seruos nostros, per alienos, in qbus vsūfructū habem⁹: p alienos, quos bona fide possidemus: p liberū hominē, quē bona fide possidem⁹. Et est septim⁹ s. ille, ī quo nudū vsum habemus. Est Octauus qnq;, vt liber homo. i. pcurator: de qbus hoc ti. dicit. Differt autē à quodā alio. j. per quas psonas nobis acquirit obl. q̄a ibi d̄ obligatione acquirēda, hic de rebus tractat. Acc. † Aliàs cui que.

¶ Per quas personas † nobis acquiritur.

¶. Acquiritur nobis non solum p nosmetipsos, sed et p. personas hic descriptas. Are.

Acquiritur vobis, nō solum per vosmetipsos, sed etiam per eos, quos ī [a] potestate habetis. Item per seruos, in quibus vsumfructum [b] habetis Item per homines liberos; & p seruos alienos, quos bona [c] fide possideris: de quibus singulis diligentius dispiciamus.

& §. item vobis.

b ¶ Vsumfructū vt j. e. §. de ijs. Quid si nudū vsum? Rñ. ex re nostra acquirit. (i) non aūt ex opera, vt ff. de vsu, & habi. per seruū. & j. per quas perso. not. obli. acqui. §. per eū quoque.

¶ Intellige ex opera exposita in re aliena, quia illa est in fructu, secus in re usuarij. leg. plenū. §. fi. eo. ti.] SYL.

ADDITIO (1) Dummodo stipuletur mihi: aliàs acquiritur stipulanti, quamuis iste neat mihi restitue r͡ pdictionē sine cā, vt l. pe. ff. d̄ stip. seruo. Ang.

c ¶ Bona fide. vt j. eo. §. idē placet, q̄ bona fides in possidēte, nō in possesso requiritur, vt ff. de acqui. pos. cum hrdes. §. fi. & ff. de stip. seruo l. si seruus ex resto. & de acqui. rer. do. homo liber. in prin. & exigitur bona fides in principio possessionis, & contī nua in libero homine, quo ad aliqd acquirendum per eum, non in vsucapione: quia non vsucapitur, vt ff. de acqui. re. dom. l. qui bona fide. §. j. & C. de præscr. lon. tēp. q̄ pro liber. l. sola. Sed in seruo sufficit, & quo ad vsucapionem, & quo ad fructus, in initio bona fidē habere, vt ff. de vsur. q scit. §. vltimo. & C. de vsuca. trāsfor. l vnica. §. hoc tantummodo. Accur.

ADDITIO. Sed de iure canonico requiritur bona fides cōtinuata vsq; ad perfectionem præscriptionis. c. fi. cūm ibi not. extra de præscri. Et facit iste textus, q monachus trāsiens de vno monasterio ad aliud acquirat secundo bona fide possidenti. * monachus enim & seru⁹ equiparantur. c. cūm olim. de priuil. Ang.

ADDITIO. Adde, q etiā sunt alij, qui acquirunt alijs, vt religiosi suo monasterio, vt extra d̄ statu mona. c. cūm ad monasterium. circa princ. & beneficiati suis beneficijs. C. de epi. & cle. auth. licentiam. Areti.

Diuisio,

Acquiritur. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit per quos nobis acquiratur. Secundo illud exequitur sigillatim & in specie. Tertio facit præambulum transiens ad alios titulos & materias. Secunda ibi, Igitur liberi vestri. Tertia ibi, Hactenus.

SYL. ¶ Casus nō figurabit ī traditiōe regulæ No. per quas psonas nobis q̄ratur. Item q liber homo bona fide possessus, ita nobis acquirit, sicut seruus.]

a ¶ In potestate habetis. vt j. eo. §. i.

Igitur. ¶ Diuidit in tres partes. Nā primo ponit de acquisitione facta p liberos

¶ Quicquid quærit filius, q̄rit p̄ris, exceptis castrēsibus, vel quasi: & ꝓfectitia ptinent pleno iure ad patrē: aduentitia; tm̄ quo ad usumfructū. correcto iure antiquo. hoc dicit.

¶ Igit̄ a liberi vr̄i utriusq; sex⁹, quos in ptāte habetis, olim b quidē quicquid ad eos ꝑuenerat (exceptis videlicet castrēsib⁹ c peculijs) hoc parētib⁹ suis acquirebāt, sine vlla distinctione: d & hoc ita parentum fiebat, ut etiā esset eis licentia, quod per vnū uel unam eorū acquisitū eēt, alij e filio, vł extraneo donar̄, uel vēdere, uel quocūq; mō voluerāt applicare. qđ nobis inhumanū uisū est: & generali constitutione f emissa, & liberis pepercimus, & p̄ribus honorē debitū reseruauimus. Sancitū etenim a nobis ē, ut si q̄d, ex re g pa

liberos, & per quos, & q̄d acquirat̄. Secundo qn̄ per seruos nostros, & ꝑ quos, & quid acquiratur. Tertio de acquisitione per liberam ꝑsonam, an possit acquiri, & q̄d. Secunda ibi, Itē uobis. Tertia ibi, Ex his. Item prima subdiuiditur ī tres partes. Nā primo ponit ius antiquū. Secundo rationē correctionis. Tertio ponit suum stā tutum. Secunda ibi, Quod nobis. Tertia ibi, Sancitum. Aretinus.

¶ Igitur liberi. Casus figurari non debet, nisi literaliter, in §. tradente regulam, & referēte correctionem iuris antiqui. totum. n. pendet ab hac regula, ꝙ quicq̄d filius quærit, quærat patri. ab hac regula excepta sunt tā de iure antiquo, q̄ nouo, castrensia, uel quasi. ratio autem fuit, quia in his patria ptās non fuit in consideratione, q̄ causa est talis acquisitionis: profectitia aut pertinent, prout antiquitus, pleno iure ad patrem: & rō assignatur ibi, Quæ. n. inuidia est. non enim est inhumanū, aut odiosum, ut quod ex re patris quæsitum est, ad eū reuertatur, redeuntib. facilè reb. ad naturā suam. l. si unus. §. pactus. ff. de pact. ibi. qđ in spem. Aduentitia uerò q̄runtur patri quo ad usumfructum: remanet in̄ proprietas penes filium: & rō assignatur in text. ibi, Ne quod ei suis laborib. Not. summariū; Item inhumanitatem fugiēdā. Itē ꝙ patri debitus honor seruadus est. Item ꝙ nemini iniuria sit, si res reuertit̄ unde profecta est. Item ꝙ nemo debet ex alienis laboribus ditari. Item ꝙ prospera fortuna debet cedere beneficio eius, cui fauere uoluit.]

a ¶ Igit̄. q̄à de singulis dicere vult, de filijs, ut de dignioribus, primo dicit. Acc.

b ¶ Olim. antiquitatem primo recitat, & hoc ideò, ut nihil antiquitatis penit⁹ ignoretur, ut ī. tit. proxi. in princ. nam id qđ tollitur, uel reformatur, nō dēt esse incognitū, ut C. de cad. tol. l. 1. §. & cū triplici.

c ¶ Castrensibus peculijs. idem in quasi castrensibus, etiā iure ueteri, ut ff. de colla. bon. l. 1. §. nec castrense. non solum iure nouo, ut C. de bon. quæ liber. cùm oportet. §. exceptis. & §. eadem obseruādo. Est aūt castrēse, qđ filiusfamilias à quolibet in castris acquirit, non acquisiturus aliàs, † ut ff. de castr. pecul. l. si fortè. & l. castrense. Quasi castrense est, quod magistri liberalium artium, medici, clerici, & aduocati đ publico acq̄rūt, ut C. de inof. testa. l. fi. & C. de episcopis & clericis. l. sacrosātæ. & l. cū lege. ¶ Dic idē, si nō ex publico, sed particulariter à clientibus, glo. in l. forti. C. de aduoc. diuer. iud.]

d ¶ Sine ulla distinctiōe. aduētitij, uel ꝓfectitij: ꝓprietatis, uel usus fruct⁹.

e ¶ Alij. s. fratri, qđ grauius esse vr̄, ut C. de bo. quæ lib. l. cū oportet. §. 1.

f ¶ Constitutione. ut C. de bon. quæ lib. cùm oportet.

g ¶ Ex re. lar ge pone, idest, ꝓp rem: ut fructus

† Quod est uerū, si debet̄ necessaria ad bellū, aliàs distingue an detur à nobis ꝓp castra, an aliàs, ut in l. si forte. s. gl. alleg. & ita pōt intelligi. l. 1. S Y L. C. de castr. pecu. li. 12. ubi latius ponit̄ hæc distinctio, s̄m Ange

Peculium castrense

Peculium quasi castrense.

tris ei[a] obueniat, hoc secūdū antiquam obseruationem totum parēti acquiratur: (q̄ enim inuidia[b] ē, qđ ex p̄ris occasione ,pfectum ē, hoc ad eū reuerti[c]) quod aūt ex alia cā sibi filius-familias acquisiuit, huius vsumfructum[d] patri q̄dem acquirat, dominium āt apud eū remaneat: ne qđ ei suis laboribus, uel prospera[e] fortuna accesserit, hec in aliū p̄ueniens, luctuo-

vt fructus ex rebus p̄ris, uel occasione patris quocunque mō quæsita, (j) ut ff. de incen. rui. naufr. l. j. § 2. & ff. de usu l. ī fideicōmissi. §. cū Pollidius. & de vulg. substitu. sed & si plures. §. in arrogato & de Cast. pe. si forte. & l. castiēse. nisi & aliunde filius sit habiturus p se, ut ff de iure doti. l. 5. §. si pater. Et sic ponitur ex re, idest, pp rem. ff. de acquiren. hære. l. aditio. in fin. Arg. contra. ff. de pecul. eo tēpore. in fin. Ar. similiter contra ff. de actio emp. Iulianus. §. siqd seruo. Ac. Sol. dictio, ex, propriè & stricte sumpta denotat. immediatè. uē ibi, secus si largè, ut hic.

ADDITIO. (j) Scilicet licitè, & tunc id, qđ tribueretur personæ pp laborē, & industriam, censetur aduētitiū & ipsius filij proprium: aliàs ex delicto (puta usuris) nec patri quęrif, nec fratribus confertur, sicut nec cętera aduentitia, ut l. fin. C. de col. Ang.

* ¶ Adde, ꝙ hic § nō hēt locū in ijs, quæ immediatè à patre obueniunt filio: nā ea non pertinēt ad patrem, ut ex Iasone & alijs tradit Tiraq. in Tracta. de retract. lignag. §. 1. gl. 9 nu. 65. p nor. p gl. magna in fi. in l. frater. ff. de condi. inde. facit optimè tex. in l. uerum. §. si seruo cōmuni. & ibi glo. & Bald. ff. p soc. & l. si eroř. de optio. lega. l. sicut. §. Idem Papi. quib. mod. usus fru. amit.]

a ¶ Ei. scilicet filio.

b ¶ Inuidia est. s. filio qui acquisiuit.

* ¶ Inuidiā hic accipias pro obtrectatione, ut sæpe apud Latinos: quasi dicat Institu. quis hoc iure reprehendere uel damnare queat?]

c ¶ Reuerti. q. d. nulla.

d ¶ Vsumfructū. Quem habet in aduentitijs, nisi remiserit, ut C. de bo. q̄

lib. cū oportet. §. finantē res. uel nisi ab aliquo sibi det, uel relinquat hoc pacto, ut ad patrē non pertineat usus fructus, ut in auth. ut li. ma. & auiin prin. coll. 8. Vel nisi succedat fili⁹ vnà cū patre in hereditate fratris uel sororis, ut ī auth. de hær. ab inte. vē. §. si verò. coll. 9. Vel nisi seruus donetur filiofamilias eo pacto, ut manumittatur statim, ut C. de bo. q̄ lib. l. vlt. ad fin. Vel nisi quando pater uoluit cōsentire filio adeunti hæreditatem aliquam, ut C. de bo. quæ li. l. si. in fi. 6. 1 & 2. Vel nisi parente minus lītè diuertēte bona filijs applicent, ut in auth. ut nulli iu. §. qa uerò alioqui. coll. 9. Itē quādo pater cōtraxit incestas nuptias, ut in auth. de incest. nup. §. 1. coll. 2. †

¶ Adde quando filius relinquit usus fructus, quia seruitus seruitutis esse non potest. l. 1. ff. de ser. lega.]

ADDITIO Et alios casus uide per Ang. hic: in qbus oībus licet non habeat p̄r ius uiusfr. debet tñ habere cō modiratem ipsius iuris, nisi de ipsa in pacto, uel permissione fiat expressa mentio, ut hic per eum.

e ¶ Prospera fortuna. Quid dicemus in dubio vñ prouenerit? Rñ quidā ex bonis patris præsumitur habuisse: sicut si uxor hēt, presumitur ex bonis mariti, ut C. de do. inter uirū & uxo. l. ēt. & ff. de don. inter uirum, & uxo. l. Quintus. Nos contra, † & distingue, an filius sit diligens, uel diues, pater inops: uel ecōtra, ut ex bonis diligentis (alias diuitis) quæsitū fingamus, ut. Carb. tu. si defunctus. & ff. de hær. uel act. uen. uenditor ex hæreditate ibi; pretium enim hominis &c. & ff. ad l. Fal. si hæres institutus. in prin.

¶ Dic clarius, ꝙ præsumitur quæsitū in

Additio.

Pater qñ que in aduentitijs non hēt usumfructum.

† Adde SYL. opinio … glo. … alios … sius … in … idem … C. de … quæ li…

† Sed glo. … l. cū op… cet i pos… in uu… eius C. … bon. q… lib. SYL.

In dubio ex propria industria, qā ꝓpria industria non haberet secū præsumptionem delicti.d l. Quintus. ADDITIO. Et hæc est cōis ſm Ang. licet Io. Fab. hic sentiat contrariū, & malè: qa in dubio nō præsumit delictū, ut l. meritò.ff. ꝓ soc. Ang.

a ¶ Procedat: Collige, peculium aliud castrense, aliud quasi castrēse, aliud rusticanū siue paganum, qđ diuiditur in profectitiū, & aduentitiū, ut C. de inof. testa.l. fina. in princ. de quibus omnibus dicitur in hoc titu. quid iuris sit, & C.de bo.quæ li l. cùm oportet. ** ¶ Adde, ꝙ peculiū profectitiū dr̃, qđ filiusfam. hēt propter patrem: aduentitium, quod aliundè. Habent & serui peculium, qđ illis dn̄s administrandum permittit. Illud quoque animaduertendum, ꝙ peculij nomē in iis tm̄ cadit: qui in aliena sunt potestate: & cùm sui iuris fiunt, amplius peculiare non est.d.l. ult. in fin. & l. paterfam.ff.de uerb.signi.]

Aliàs libros suos.

Aliàs acquisitionis pris effugiunt.

¶ Hoc quoque. Casus. Quærebat, an pr̃ emancipando priuaretur cōmodo patriæ potestatis iam quæsito in bonis aduentitijs: & uidebatur ꝙ sic: qa deficiente patria ptāte, quæ est causa acquisitionis. ut dictum est, deficit & ius, quod ex ea procedit. cuius cōtrarium deciditur: & recitatur ius antiquum, quod uolebat patrem posse retinere tertiā bonorum, quasi portionem quandā legitimam in bonis filij: quod tñ à Iusti. corrigitur, & datur dimidia usus fructus: sicque magis utique cautum est: qa pater ampliori parte utiť eo uiuente, & filius dominiū suorū non amittit. No. summariū. Itē speciem ꝓ casu & themate ponī. Itē ꝙ hic ponit liber ꝓ filio in singulari, qđ rari ē exēpli. Item ꝙ honor est eē sui iuris. Itē ꝙ honor nō debet afferre incōmodum bursale.]

sum ei procedat.[a]

¶ Emancipans filiū potest retinere dimidiam usus fruct. aduentitiorum, quamuis olim posset tertiā bonorum. h.d.

¶ Hoc quoq;[b] a nobis dispositū[c] ē, & ī ea specie,[d] ubi[e] parēs emācipādo liberū suū ex rebus, q̄ acquisitionem[f] effugiēbāt, sibi tertiā partē retinerē (si voluerat) licentiā ex anterioribus cōstitutionib. habebat, quasi ꝓ ꝓtio quodammodo emācipationis. Et inhumanum qddā accidebat, ut filius rerum suarum ex hac emancipatione dn̄io pro par-

b ¶ Hoc quoque. Scilicet, ut parentibus honorem seruemus, & filijs parcamus.

c ¶ Dispositū est. C. de bon. q̄ lib. cū oportet. §. cū autē.

d ¶ Specie. i. casu. Accur.

e ¶ Vbi. Idest in quo. Accur.

f ¶ Quæ acqsitionē effugiebāt. i. pr̃i nō acquirūtur quātū ad ꝓprietatem. Sed ſm q̄ tempora locū habebat qđ hic dr̃? ſm antiqua non, quia sola castrēsia, & quasi nō acquirebanť, de quibus nihil detinebat pr̃, ut C.de bo. quæ lib. cùm oportet. §. 1. ſm moderna uerò non, quia non erat adhuc statutum in aduētitijs, ut non acquirantur patri, tēpore huius legis antiquæ, quæ recitatur hic. Rñ. quatuor iura hic successiuè considerati: antiquissimum, quo sola castrensia, uel quasi, non acquirebantur, ut supra. §. 1. antiquum, ut tempore Cōstantini, quo res maternæ, & ex maternali linea delatæ, ut nō acquiranť patri, statutū est, ut C.de bo. mater. l. 1. 2. & 3. tertiū. qđ hic recitať, ut pr̃ emancipando filium de his maternis tertiā teneat ꝓ præmio: quartū, quo caueť, ut oīa aduentitia acquirantur filijs quantū ad proprietatem, patri quantum ad usumfructum: ex quo corrigitur illud ? quod iure antiquo cautum erat, ut hic, & supra. §. 1. & C. de bo. quæ li. cū oportet. §. cū autem.

Pater ſm diuersa tēpora, diuersa iura habuit in bonis filij.

g ¶ Constitutionibus. Scilicet Constātini ante Iustinianū, ut recitatur. C.de bo. quæ li. cùm oportet. §. pen.

a ¶ Decresceret. Arg. cōtra. s̄. de le. pa. tute. per totum, & C. de cadu. tol. l. unica. §. pro secundo. Accur. Floren.
ADDITIO. Tu Dic, ꝙ onus cū emolumento pecuniario pōt causare honorem: sed honor sine emolumento non potest esse cū oneris: quamuis quandoq; contingat honorē esse sumptuosum. Ioā. Fab.

b ¶ Dimidiam. quam semper retinet, nisi expressè remittat. ut C. de bo. quæ li. cū oportet. §. cùm autem Accur.

* ¶ Aliud est in peculio profectitio: quod nisi expressim adimatur, donari censetur. l. donationes in concubinam. §. pater. ff. de dona. cuius diuersitatis ratio est secundum Fab. quia patri liberum erat ante emancipationem uno uerbo adimere peculium profectitium, cùm ad eum pleno iure spectaret, secus in aduentitio, cuius proprietas est filij.]

te tertia defraudaret, & qd̄ honoris ei ex emācipatione additū erat, ꝙ sui iuris effect⁹ esset, hoc p rerū diminutionē decresceret[a] Ideoq; statuimus, ut parens ꝓ tertia parte dn̄ij, q̄ retinere poterat, dimidiā[b] nō dn̄ij rerū, sed usus fructus retineat. Ita etenim res intactæ apud filiū remanebūt, & pr̄ ampliore sū ma fruet, ꝓ tertia[c] dimidia potitur.

¶ Seruus dn̄o inuito & ignoranti acquirit: hereditatē tn̄ sine eius iussu nō adit: quęrit & possessionē, & iō usucapit. h. d.

¶ Item uobis† acquiritur, quod serui uestri ex traditione nanciscunt, siue quid stipulētur,[d] uel ex donatione, uel ex legato, siue ex qualibet[e] alia cā acquirāt. Hoc enim uobis ignorantib. & inuitis[f] obuenit. Ipse enim seruus,

c ¶ Pro tertia i. loco tertiæ, quā hēbat olim in bonis maternis ratione proprietatis, habet hodie dimidiā usus fructus in omnibus aduentitijs, ut C. de bo. quæ li. cùm oportet. §. pe.

SYL. ¶ Sed dubiū est, an habeat dimidiam usus fructus bonorū iam quæsitorū tm̄, an uerò etiā quærendorum post emācipationem: & oēs indistinctè tenent, ꝙ in iam quæsitis tm̄. Ego tū aliàs legendo & disputando defendebam cōtrariū. & idem defendit Præp. sen. in 5. casu quęst. 5. in 2. collum. ubi uide, qa materia excedit uires ad

ditionis. satis fuit admonuisse.

¶ Item uobis. Casus in tā nota regula nō figurat nisi literaliter. ratio autem primi dicti assignatur in tex ibi, Ipse enim seruus, rō autē iussus domini in hereditate adeunda est, nō quia sit actus iuris ciuilis. sed qa non debuit esse in potestate serui facere cō ditionem domini deteriorem adeundo hæreditatē dānosam. No. regulam, quod seruus quærit domino nō solum ex traditionem, sed uerbis etiam. Item non solum dominium, sed possessionem, quæ tamen est facti. Item ꝙ seruus adire non potest nō præcedente iussu.]

† Alias accipit §. item serui. ita ... niter ... gat ... subeund ... uobis quin...

d ¶ Stipulentur. Et ita obligationem domino quærit, ut j̄. per quas perso. nob. obl. acquir. circa princi.

e ¶ Ex qualibet. Vt per occupationē, uel specificationem. uel inuention, ut s̄. de rer. d. §. feræ. & §. cùm quis. & §. thesauros.

f ¶ Inuitis obuenit, Sic. ff. de acq. rer. do. ēt inuitis. sic & ff. de uerb. obl. seruus uetante. arg. contra. ff. de do. hoc iure. §. non potest. Accur.

¶ Dic, ꝙ quærit inuito, sed non retinet. qa remittere pōt, & ita alias intēdet gl. in d. l. seruus uetante. sed aliter respondetur, & melius: ꝙ inuito directè non acquirit, sed per indirectū sic Sed quomodo potest quærere inuito, quia iō quærit seruus. quia eius uox præsumit uox domini. §. ei uerò. j̄. de inuti. stipu. ꝙ repræsentat

sentat seruus dñm gñaliter, nō specialiter.l.debitor.§.seruo. ff.de leg. 2. q̃a res dñi pōt legari seruo, & tñ non posset legari dño. nō pōt ergo effectū dñicę ptātis impedire dñs.l. nemo pt. ff. de leg.1.]

ADDITIO Sol. dic, q̃ inuitis acquiritur ipso iure, sed non incōmutabiliter, ut ibi, atq. l.inuito. ff.de re.iu. Ange.

a ¶ Nihil suū.s. ad suā utilitatē: sed ad dñi utilitatē pōt:vt. j̃.de stipul. ser. §.sed cū factū. quę est contra. immo ēt ad suā utilitatē qñq;, ut si dominus seruo legatum relinquat, ut C.de nec.ser. quidam. §. illo. Rñd. illud de æquitate, non rōne dr, q̃a in alimenta erat relictū.ut C.de leg.l.seruis. & ff.de alimen.& ciba. leg. seruos. aliàs autem non tenetur hæres, nisi uelit.

L. ¶ Melius respondet gl. in contrario, cuius opi.communiter approbatur, ut per Christo hic.]

ADDITIO. Quod facere debet de urbanitate, si suam grauare nolit opinionem, ut ibi not.glo. Ang.

** Hoc uerū s̃m ius ciuile: nam iure gentium serui non omninò aliquid habere uetabantur, ut annotauimus sūpta de ijs qui sunt sui. §. 1.]

b ¶ Sed si hrs. Nota in hæredit. adeū. à seruo, tria esse necessaria, q̃ sunt iussus, ut hic, & q̃ præcedat, ut ff.de acqui.hęr.si quis mihi. §. iussum, & serui uolūtas ut C. hær.insti. cū propo-nas. In Trebellianica restitutione seruo faciēda solus dñi sufficit uolūtas.

L. ¶ Rōnē diuersitatis hic assignat Chri de l.si fto.] At in bonorū possessione seruo delata seruū cōsentire, & dominum uelle, siue añ, siue post, opottet, ut ff. titul. ad Treb.seruo inuito. † & rē ratā ha. l.pe. In legato non est opus iussione, cùm emolumentum tantum contineat, ut ff. man. si hæreditatem.

** Quasi dicat, hrditas verò ēt dānū, & iō requiritur uolūtas dñi, ne inuitus æri alieno obligetur, & danū sentiat, argu.l. qui in aliena. in prin. ff.de acquir.hæ & §. neque. s̃. de auc.tu.]

q in ptāte alterius est, nihil [a] suum habere pōt. † Sed si [b] hęres institut sit, non aliàs, nisi uestro iussu, hæreditatē adire potest. Et si uobis iubētibus adierit, [c] vobis hęreditas acquiritur, perinde [d] ac si uosipsi hęredes instituti essetis. Et cō uenienter.l. vobis legatum p eos acquirit. [e] Non solū āt proprietas per eos, quos in ptāte habetis uobis, acquirit, sed ēt possessio. Cuiuscūq; enim rei possessio né adepti [f] fuerint, id uos possidere uidemini. [g] Vnde etiā per eos usuca

c ¶ Adierit. scilicet seruus.

d ¶ Perinde. Qnq; non perinde: ut si filio meo substituā eos, quos hæredes mihi fecerim. nam uocantur ex substitutione qui per se, non qui p seruos hrdes sunt, ut ff. de vulg.& pupil.substituit.l.q.liberis.§. hæc uerba. Itē alibi, ut ff.de legatis 1. cū filio.§. ipsi uerò & §. ideo. Accur.

e ¶ Acquirit siue seruus tātum velit, siue dñs tantum, ut ff. de dona. cau. mor.l.fina.& de adimen. leg.si seruo. † Et hoc tenet Ange.

f ¶ Adepti fuerint.si iuste† s̃m quosdā. Vel aliter: qđ dic ut diximus s̃. de in l. qđ ser ijs qui sunt sui uel alieni iur. §. 1. uus. ff. de

g ¶ Videmini.etiā ignorātes: ut ff.de acq.po.qđ acqui.pos.l.3.§.saltus. † S Y L.

** Distingue tres casus.aut.n.in pecu facit, ut lu liaribus loquimur, & dubiū non est, cuū ex usu ignoranti dño acquiri possessionē, & ṗis nō quæ ulucapiendi conditionē. l. 1. §. itē ac- ratur pṛi: quirimus.ff.de acq. pos.aut in nō pe- nec sit fta- culiarib. & si possessio sit iuste à ser- tribus cō- uo q̃sita, idē erit.l. qđ seruus. eo.ti.cū ferendū, uerisimiliter dñs sit cōcessurus, ut iu nisi utātur ftē acquirat l nō solum.ff.de pec. aut cautela de loquimur in poss. iniusta, & hæc igno qua p eū ranti non q̃ret d.l. qđ seruus. nec. n. hic. uerisimile est, dūm contensurum, l. † Idem dr, si procurator. de eōd.tnd. Quod ergo in l. 1. §. hic dicit, de possessione iusta intelli itē acqui-gendū est. iniustā.n. quatenus corpo- rimus. ff ralis & facti est, sibi tenet, nobis uerò eod. titul. nō acquirit, cū animus nr̃ nō adsit. At dñū siue iustū, siue iniustum, nullo

modo in pſona ſerui conſiſtere pōt, quia iuris eſt, cuius incapax eſt ſeruus. l. quod attinet. de reg. iuris.]
¶ Non tñ inuiti, ſicut in dño. l. 1. §. hæc quę de ſeruis. ff. de acqui. poſſeſ.]

qui fructuario reſtituet: & ſi nolit iubere, cogeť, ut no. co. ti. l. ſiquis mihi. in prin. & ff. de uſufr. leg. ſi ſerui.
g ¶ Quid. ideſt aliquid.
¶ Idem placet. Caſus. figuratio clara eſt: iō forma literaliter, cùm tradat Imper. regulā dependentem ex ſupradictis. Not. ꝙ ſeruus alienus bo. fide poſſeſſus, & liber homo similiter bo. fide poſſeſſus: & ille, in quo habemus uſumfructum, paribus paſſibus ambulāt, excepto caſu in tex. expreſſo. cætera nota. collige ꝑ te, quia pendent ex ſummario.]

pio,[a] uel lōgi temporis poſſeſsio [b] uobis accidit.

¶ Seruus, in quo hēm[a] uſūfructū, acqrit nobis ex re nr̄a, & opis ſuis: ex alijs uerò cauſis acquirit dño ꝓprietatis. Arec.

¶ De ijs autē ſeruis, in qbus tātūmodo [c] uſumfructum [d] habetis, ita placuit: ut quicqd ex re [e] veſtra, vel ex operis ſuis acqrūt, id uobis adijciatur: quod uerò extra eas cās† cōſecuti ſunt, id ad dñm ꝓprietatis [f] ptineat. Itaque ſi is ſeruus hæres inſtitutus ſit, legatūve quid [g] ei, aut donatum fuerit: non uſufructuario, ſed dño ꝓprietatis acquiritur.

¶ Liber homo, & ſeruus alienus bona fide poſſeſſus, acqrit poſſeſſori ex re ipſius, & operibus ſuis: ex alijs uerò cauſis liber hō acqrit ſibi, & ſeruus dño ſuo: & non tm̄ per prædictos acquirit nobis dominium, ſed etiam poſſeſſio. h. d. Are.

¶ Idē placet [h] & đ eo, q à uobis bona fide poſsidet: ſiue is [i] liber ſit, ſiue alienus ſeruus. Qđ enim placuit de uſufructuario, idē placet & đ bonæ fidei poſſeſſore. Itaq; qđ extra iſtas duas cās [k] acquiritur, id uel ad ipſum pertinet, ſi liber [l] eſt: uel ad dominum, ſi ſeruus eſt. Sed bonę fidei poſſeſſor cū uſuceperit ſer

a ¶ Vſucapio. in rebus peculiarib. ſtatim, in dñicis, poſtquā dñs ſcit, ut ff. pro ſolu. l. 2. & de uſucap. l. Labeo.
b ¶ Poſſeſſio. i. præſcriptio, q eſt effectus lōgæ poſſeſſionis, ut ff. de vſuca. l. 3.
c De ijs Tantummō. ut ff. de dona. cauſa mortis. l. ulti. & de adimen. lega. l. ſi ſeruo.
d ¶ Vſumfructum. de eo, in quo uſum tantūmodo habemus, dic, ꝙ ex operis tm̄ non acquirit: quia operæ ſerui in fructu ſunt, ut ff de uſu & habit. per ſeruū.
e ¶ Ex re. expone ut ſ. §. j.
f ¶ Ad dominum proprietatis: niſi †contēplatione uſufructuarij ſit inſtitutus, uel aliud ſibi datū fuerit: quo caſu ex re eius.

†Concor. cū hoc §. l. ſi ſerui. ff. de uſufruct.

† Aliàs ꝑſecuti.

† Vt ſi eū noīauerit teſtator ī inſtitutione. l. cùm aliquis. C. de iu. de lib.

h ¶ Idem placet. ſ. quo ad acquiſitionē, ut ſtatim ſeq. tur: nam ī alio differt ut ī. eo. § uerſi. ſed bonæ fidei.
i ¶ Is liber. hic dic quod diximus ſ. eod. in princip.
k ¶ Extra iſtas duas cauſas. ueluti ſi fuerit hæres inſtitutus, uel legatū fuerit aliquid, uel donatum.

ſ. uſufructuarij ſibi quæſitū eſſe vr̄, ut ff. de uſufr. leg. ſed & ſi quid. non tñ uſufructuarij iuſſus ſufficit ad adeundā hęreditatem; ut ff de acq. hær. l. aditio. §. præterea. Accur.
ADDITIO. Sed adibit iuſſu domini,

l ¶ Si liber eſt. Præter poſſeſſionē, quę ſibi. ſ. libero poſſeſſo quæri non pot, cū ipſe ab alio poſſideatur, ut ff. ad l. Iul. de adul. l. ſic eueniet. Item pręter uſucapionē, quę ſibi non quærit ſine poſſeſſione, ut ff. de acq re. do. homo liber

imilis habet liber. ierst tn. e acq. o. Hç itas nõ ur per em li- um bo fide esũ , sex cõ rant .

liber. §. qcquid. & ff. de vsuca.l. sine possessione. † Sed in hereditate per liberum hoiem mihi quærenda sex sunt necessaria, quorũ si qd defuerit, non q̃rit. Et vt mei contẽplatione instituat. Itẽ vt sciat cõdõnẽ suã instituti. Itẽ q̃ iussu meo adeat. Itẽ q̃ volẽs adeat. Itẽ q̃ velit mihi q̃rere. Itẽ q̃ bona fide possideã. Bñ dico, oportet vt sciat cõdõnẽ suã: nã ignarꝰ suç cõdõnis nulli acq̃rit: sibi. n. ñ, vt ff. de acq. hær. q putat. §. q bona fide. & l. 6 §. j. qa se obligare nõ voluit. itẽ possessori nõ, si nõ interuenit iussus, vt ff. de acq. hęr. si qs mihi bona. §. iussũ. Idẽ & si interuenit ut ff. de acq. hæt. l. 6. §. Celsus. & §. j. nã seruili necessitate credit hoc fecisse, vt ff. de ne. ge. atq. § si libero. quare nõ pot acq̃rere, vt ff. de hęr. inst. liber hõ in prin. Si sciat condõnẽ suã: volens q̃rere mihi q̃rit sibi: sed restituit mihi possessori ꝑ condictionem sine cã, cuius intuitu fuit institutus: sicut volẽs q̃rere possessori, cuius intuitu fuit institutus, † iussu eius adeũdo q̃rit: sed si nõ eius contẽplatione, nihil fit, vt ff. de acq. re do. l. liber hõ. & l. hõ liber. in prin. (j) Itẽ p̃t dici, q̃ ignarus q̃rit sibi, vt ff. de acq. hęr. l q putat §. de eo. cũ nõ cõtẽplatiõe possessoris instituatur, vt ff. de acq. hær. l. qui in aliena. in fi. & §. cùm autẽ. † ADDITIO. (j) Dic fm Io. Fab. q̃ hoc p̃t esse verum in quo iussus non interuenit: quia tunc videtur sibi velle acquirere in dubio, vt ff. de acqui. hær. l. qui in aliena. §. j. sed de hac materia plenius videas hic Ang.

uum: (qa eo mõ dñs[a] fit) ex oĩb. causis ꝑ eũ sibi acq̃rere p̃t. Fructuarius verò vsucapere ñ p̃t: primũ, qa nõ[b] possidet, sed hẽt[c] ius vtendi fruendi: deinde, quia[d] scit seruũ alienũ esse. Non solũ aũt proprietas ꝑ eos seruos, in quibus vsumfructum habetis, vel quos bona fide possidetis, aut per liberã ꝑsonã, quæ bona fide vobis seruit, vobis acq̃rit, sed ẽt possessio. Loquimur aũt in vtriusque[e] persona ſm distinctionẽ, quã proxime[f] exposuimꝰ: idest si quam possessionẽ ex re vestra, vł ex suis operis adepti fuerint. ¶ Per extraneã ꝑsonã nihil põt nobis acquiri: ꝑ procuratorẽ verò acq̃rit nobis possessio, & dñiũ, & vsucapio. h. d. Ang. ¶ Ex his itaq; apparet,[g] ꝑ liberos homines, quos neque vr̃o iuri subiectos habetis, neque bona fide possideris: item per alienos seruos, in quibus neque vsumfru-

a ¶ Dñs fit. sic C. de pac traditionibus.
b ¶ Non possidet. s. ciuiliter, sed naturaliter, vt ff. de acqui. poss. l. nãliter. † Vnde vtile interdictũ. Vñ vi sibi dat, vt ff. de vi & vi arma. l. 3. §. unde vi.
** Alc. l. j. nu. 31. ff. de acq. pos. cẽset fructuariũ ius ipsũ vtẽdi fruẽdi ciuiliter & naturaliter q̃ si possidere. l. vtifrui. si vsufru. pet. l. 3. in fi. ff. vñ vi. iõq; & illud vsucapere. l. si C de pscri. lon. tẽp. & l. ait pretor. §. Itẽ ff. ex q b. cau. ma fundũ verò ipsũ nõ possidere, sed tñ detinere, vt hic, põt tñ latiore sensu dici possidere. vñ d. l. nãliter. vtit verbo vr̃, q̃ denotat impropri etatẽ. nã & detẽtio impropriẽ. & crassiore minerua possessionis naturalis appellatione comprehenditur. l. ij. §. quod vulgo. ff. pro hær. & l. communi. §. neq; com. di.]
c ¶ Sed hẽt. sic. ff. de acq. poss. l. j. §. per eũ sic. ff. qui satisd. cog. l sciendũ. §. ij.
d ¶ Quia scit. Vñ nõ vsucapit, cũ malam fidẽ habeat, vt s̃. de vsuc. in prin.
e ¶ In vtriusq;. no. de trib. vtriusq; dici. Vel melius dic, vtriusq; fructuarij, & bonæfidei possessoris. (placet.
f ¶ Proximè. vt s̃. eo. §. de ijs. & §. idẽ
g ¶ Ex his. Apparet. l argu. a cõtrario sensu

† Hæc est cõis opin. licet Ra. ibi cõtra. cuius etiã opinioni ĩhęret Angel. hic, quem videas.

aditio. si. ff. de u. hęr. it in l. aliqs. de iur. ib.

ſenſu ſumpto. Nam ſi tm̄ p dictos homines acquiritur, ergo nō per alios, vt ff. de offi. eius cui mand. eſt iur. l. j. in prin & ſ. de tut. in princ. Azo. p ſolā poſſeſſionē acquiri dn̄iū, ut hic. & C. e. l. j. Sed ibi nō dicit ſimpliciter, excepta poſſeſſione: ſed dicit excepta cā poſſeſſionis. i. nis dn̄io, qđ eſt cā poſſeſſio. ſecunda poſt vſucapionem, ut ff. de vſucap. l. 3.

SYL. ¶ Dic melius, q a exceptio firmat regulā in nō exceptis. l. nam qđ liquidæ. ff. de pen. leg.]

a ¶ Acqri. Fallit in tutore, & curatore, & ſimilib. pſonis, vt dicemꝰ ĩ. de inu. ſtip. §. ſi quis alij.

ADDITIO. Vide ibi gl. plenā, qui pōt p alio ſtipulari, & ibi dicā, de quo latè per Bar. & doc. in l. ſtipulatio iſta. §. alter. & §. ſi quis inſulā. ff. de verb. obli. Ange.

b ¶ Poſſeſſionē. C. de acq. poſ. l. j. & ff. de acq. poſ. l. poſſeſſio quoq;. §. & ſi poſſeſſ.

c ¶ Conſtōnē. Quę ē. C. p qu. pl. no. acq. l. j.

SYL. ¶ Hæc gl. malè loquit, q a illa l. non eſt Seueri, vñ debuit allegar̄ l. j C. đ ac. poſ.]

Poſſeſſio ſola non quærit.

d ¶ Per hāc. Ita q p pcuratorē. nanq; ſola poſſeſſio (cùm res inaīata ſit) mibi non quęrit: nam & per traditionem res mibi quęrit, & poſſeſſio, ſed illa eadem & p me acquirit. vt ſ. de re. diui. § p traditionē. & ſ. eo. in prin. Alij dicūt, ut

ctū hētis, neq; poſſeſſionē iuſtā: nulla ex cā vobis acqri[a] poſſe. Et hoc ē, qđ dr̄, p extraneā pſonā nihil acqri poſſe: excepto eo, qꝺ p liberā pſonā (veluti p pcuratorē) placet non ſolum ſcientib. ſed & ignorantib. vobis acqri poſſeſſionē,[b] ſm diui Seueri ꝯſtōnē:[c] & p[d] hāc poſſeſſionē ēt dn̄iū, ſi dn̄s fuerit q tradidit: vel vſucapionē, aut longi tpis pſcriptionē:[e] ſi dn̄s non ſit.

¶ Epilogando trāſit ad alias materias cum quedam præambulo. Arct.

¶ Hactenus tātiſper admonuiſſe[f] ſufficiat, quemadmodū ſingulę res vobis acquirant.[g] Nam legatorū[h] ius, quo & ipo ſingulę res vobis acquiruntur: itē fideicōmiſſorū, vbi ſingulę res vobis relinquūt, opportunius inferiore loco referemus.[i]

¶ Videamus itaq; nunc, qb. modis p vniuerſitatē res vobis acqrant. Si cui ergo hr̄des[k] facti ſitis, ſiue cꝰ bonorū[l] poſſeſſionē petieritis, vl̄ ſi quē arrogaueritis,[m] vel ſi cꝰ bona libertatū ꝯſeruandarū cā vobis addicta fuerint:[n] eius res, oēs ad vos tranſeūt. Ac priꝰ de hr̄ditatibus diſpiciamꝰ: quarū duplex ꝯdō eſt. nā vel ex teſtō,[o] vel ab inteſtato ad vos pertinēt. Et priꝰ ē, vt đ ijs diſpiciamꝰ, q̄ ex teſtō vobis obueniēt: qua in re neceſſariū eſt initiū đ ordinādis teſtamētis exponere.

e ¶ Pręſcriptionē: Vobis ſciētibus: vt C. de acq. poſ. l. j.

f ¶ Hactenus. Admonuiſſe. ſ. de re. diu. §. ſingulorum.

g ¶ Acquirantur. Per uos, & alios, ut in tit. iſto.

h ¶ Nam legatorum. Reſp. ta. obiect. quę fieri poſſit de ſingularib. acquiſitionibus legatorum.

i ¶ Referemꝰ. Vt ĩ. de lega. per totum, & ĩ. de ſing. reb. p fideic. relic. per totum.

K ¶ Hęredes. ſ. de iure ciuili, vt infrà de hæred. inſtit. vſque ad titu. de bonorum poſſeſ.

l ¶ Bonorum. Scilicet de iure pręto. ut ĩ. de bonorum poſſeſ. per totum tit.

m ¶ Arrogaueritis. Infra de acq. per arro per totum.

n ¶ Addicta fuerint. Infra de eo cui li. cauſa bona add. per totum.

o ¶ Ex teſtamento. De quibus vſque ad tertium librum dicetur.

De

¶ De testamentis ordinandis.

¶ De testamentis ordinandis.

¶ Testm̃ dr̃ à mẽtis testatione : & triplici forma antiqui testi sublata fit hodie ĩ scriptis testm̃ cum subscriptione testõris, & testium: item & sigillo eorum, vnoque contextu. h.d.

Continuatio. ¶ Ista rubrica, & sequẽtes, cõtinuãtur per Impe. ut s̃. tit. j. §. fi. dic ut ibi.

ADDITIO. Vel dicas sic, & familiaribus. Dictũ est. s̃. in fi. ti. p̃cedenti, ꝙ per vniuersitatem res nobis acquiruntur, vt per hæreditatem, & alios modos ibidem positos: verũ quia hr̃ditates q̃nque deferuntur ex testõ, & q̃nq; ab intestato, ideò primo sequitur videre de testamẽtis.

Diuisio. TEstamentũ. Torus iste titulus diuiditur principaliter ĩ tres partes. Nã primò ponit deriuationẽ siue erymologiã testamẽti. Sc̃dò, de testamẽtis ĩ scriptis tam de iure veteri, q̃ de iure nouo. Tertiò de testõ nuncupatiuo. Secunda ibi, Sed ut nihil. Tertia ibi, Sed illa quidem. Itẽ secunda pars principalis subdiuiditur. Nam primo recitat ius antiquũ, & multiplicem ordinationem testamẽtorũ, & eorũ noĩa cum eorũ correctione. Secundo, de sigillatione facienda per testes. Tertiò, qui testes pñt adhiberi, & qui repellãtur in testõ. Quarto, nõ refert, in qua materia testm̃ scribatur. Quinto ponit vnũ casum, ꝙ de vno testõ possũt fieri plures scripturæ. Secũda ibi, Possũt autem. Tertia ibi, Testes aũt. Quarta ibi, Nihil aũt. Quinta ibi, Sed & vnũ. Item hæc prima & secunda pars subdiuiduntur in quatuor partes. In prima ponitur etymologia uocabuli. In secunda refert processum antiquitatis, ponẽdo tria genera testamentorum fuisse olim de iure ciuili, quæ in desuetudinẽ abierũt. In tertia, qualiter fiebant de iure prætorio, & quid à iure ciuili fuerit additum: In quarta ponit additionem Iustiniani. Secunda ibi, sed ut nihil. Tertia ibi, postea verò. Quarta ibi: sed his omnibus.

SYL. ¶ Testm̃. Casus nõ figurat, q̃a procedit recitando ius antiquũ, & eius correctionẽ: q enim hic figurant casum, potius declarant tex. q̃ quòd cãm dubitãdi & decidẽdi assignẽt. Fuit enim præposita deriuatio vocabuli ex eo, q̃a necessaria est ad intelligẽtiã testi ut inquit Iurisconsu. in l. j. ff. de iust. & iur. Ideò autẽ recitatur ius antiquum, vt nihil antiquitatis ignoret, & quia p̃stat interpretationẽ ad noua iura l. j. ff. de orig. iu. No. etymologiã testi: diffinitio aũt ponit in l. j ff. e. Itẽ ꝙ ll. correctæ pñt allegari, vt cognoscam᷒ in quo sit correctio secuta, sicut & rõ. l. correctæ ẽt allegari p̃t. gl. in ver. q cunq; in c. nouit. de iudi. Itẽ ꝙ pace ociũ, bello calamitates q̃runt. l. j. C. de cad. tol. in princi. Itẽ ibi, ad ius ciuile. no ꝙ testm̃ est d̃ iure ci. Item ibi, in vnã consonantiã, ꝙ iura iurib. concordari debẽt. Item ibi, adhibit᷒, ꝙ ĩ testõ testes debẽt eẽ rogati. Itẽ ibi, Vno cõtextu, ꝙ testm̃ dẽt vno ꝯtextu fieri, & vno cõtextu ĩ eo testes adhiberi. Itẽ ꝙ de iure isto requirebat̃ expressio noĩs hr̃dis p manũ testõris vel testiũ. Itẽ ex fine not. ꝙ forma tradita à l dẽt seruari Item no. formã testi ĩ scriptis. Itẽ ſm Ang. ꝙ valet argm̃ ab etymologia vocabuli: *qđ lt ĩa multis modis, vt p Ias. in l. ij. § appellata ff. si cer. peta. verè tñ hic allusio est, non etymologia. Itẽ ꝙ l. per non vsum tollitur. Item ꝙ numerus septem testium est de iure prætorio. Item ꝙ ex duobus contrarijs fit optimum temperamentum.]

* ¶ Adde, ꝙ testãdi ius L. 12. ta. est introductũ: q̃ adhuc extat his verbis: vti q̃ sq; legassit (i. legauerit) suæ rei, ita ius esto l. verbis de ver. sig.** iure n. antiquissimo soli successioni ab intestato locus erat. indulsit ãt id lex ex quadã humanitate & p viã dispẽsationis. l. in rp̃s de hęr. insti. q̃a ſm nãlẽ rõnẽ nemo p̃t disponere de re in casum, quo sit mortuus, nec ampli᷒ ipsius rei dñs, gl. l. illa. de hęre. instit.]

Estm̃ [a] † appellatur, † q̄ testatio mentis sit. ¶ Sed vt [b] nihil antiquitatis penitus ignoretur, sciēdū est, olim qdē duo gn̄a testorum in vsu fuisse, quorū altero in pace & ocio vtebant̄, qd̄ Calatis [c] comitijs appellabant: altero, cū ī pliū exitu ri[d]eēnt, qd̄ Procīctum [e] dicebatur. ¶ Accessit [f] deinde † tertiū gen⁹ testorū, qd̄ dicebat̄, p̄ ęs [g] & librā: s. q̄a per † mancipationem, i. imaginariam quandā venditionem [h] agebatur, quinque testib⁹, & libripēde, [i]

a ¶ Testm̃ ex eo appellat̄. Ponit etymologiā; vt dr̄ lapis, quasi lędens pedē: & argm̄, quasi aguiè inuentū: & sic mutuū: q̄ ex meo tuum fit, vt ff si cer. pet. l. ij. §. appellata. & s̄m hoc codicillus † p̄t dici testm̄. Diffinitur autē sic: Testm̃ est volūtatis nostræ iusta s̄nia de eo quod quis post mortem suam fieri voluit, vt ff. eo. l. j. & est addēdum, cū institutione hęredis, vt ĩ. d̄ leg. §. ante hæredis. quia sine hæredis institutione nullum dr̄ testm̄, vt ff. de iur. codi. l. fi. & ĩ. de fideic. hę. in prin.

¶ Adde, q̄ hæc gl cōiter reprehenditur hic, & in l. j. ff. eo. quia verbum, iusta, tollit difficultatem. l. cum filio. §. fi. ff. de leg. 3.]

* ¶ Adde, q̄ verbum, iusta, positum in diffinitione testamenti, accipitur pro solenni & perfecta.]

b ¶ Sed vt. C. de cad. tol. l. vnic. §. & cum triplici. arg contra, in eo. tit. §. in pro non scriptis. Accur.

¶ Adde sol. s̄m Io. Fab. & Are. q̄ aut ius antiquum est prolixum & onerosum: & non dēmus legere: aut breue & tale, qd̄ per cognitionem ipsius deueniamus in cognitionē iuris noui: & bonū est scire. Vel dicas, q̄ relato iure antiquo p̄ Imperatorem non dēmus ulterius q̄rere: & ita p̄cedit contrariū: aut nō facit mentionē de iure antiquo: & possumus uidere.]

ADDITIO. Sed dic, q̄ licitū est scire & allegare ius correctū ad declarationem iuris noui, non ad decisionem. l. j. in prin. C. de latina liber. tollen.

c ¶ Calatis comitijs. i. bonis initijs, vel bonis cōuentib. calos. n. bonū interpretat̄: comitia sunt cōuentus. Vel à calo, qd̄ est voco: q̄a vocatio p̄sonarū fiebat: vn̄ calendæ dictæ sunt. Acc.

* ¶ Calata comitia q̄ eēnt, docet Au. Gel. li. 15. c 27. * vbi vide de his trib. generibus testamentorum.]

d ¶ Exituri essent d̄ domib.

e ¶ Procinctū. Eo forte, q̄ succinctè fiebat, & in his duobus testamentis hæres erat, vt ĩ. eo. §. sed neque.

* ¶ Adde, q̄ sic dicebatur, quia fiebat à milite iā procincto. i. præcincto. nā apud antiquos pugnaturi togis se præcinxisse dn̄r, vt essent ad præliū expeditiores: quod Festus scriptum reliquit, & apertè ostendit Plu. in Coriolano. Vnde in procinctu versari dr̄ apud Vlp. l. j. de bo pos. ex test. mili. qui eo loci est, vbi iā castra hostium sunt in propinquo, & ad prælium accincta, instructaque.]

f ¶ Accessit. Similiter de iure ciui.

g ¶ Per æs & libram. Proprium nomen testamenti.

* ¶ Vide Au. Gell. d. c. 27. & Bud. tam in ij lib. de Asse, quàm in Annota. ad Pand l. ij de ori. iur. vbi agit de mancipatione.]

h ¶ Venditionem. Sic supra quibus mod. ius patr. po sol. §. præterea.

i ¶ Libripende. i æstimatore. q̄ libripendebat vel æstimabat familiā uno nūmo, deinde emptor manumittebat totā familiam cum oībus bonis.

¶ Adde, q̄ non manumittebat̄, sed vendebat familia æstimata hr̄di futuro: vel si hēbat filios, illi emancipabātur antiquo iure, vt declarat hic Ias.]

* ¶ Adde: q̄ * * libripēs dr̄ pōderator, à libra & pendo:] & olim in oīb. alienationib. interueniebat libripens. ſi q̄dē prisci ære graui & rudi vsi sunt,

neque

Lapis vñ dr̄: Argm̄ vnde dicit. Mutuum.

† Tn̄ non est testm̄, vt l. fin. C. de codic. Ang.

† Hāc diffinitionē testi recitat glo. in c. 1. extra de testam. & ibi uide concordā.

† Hāc etymol. irridet Aug. Gell. lib. 6. c. 22. & Valla lib. 6. Elegan. c. 36. Alciatus tn̄ SYL. defendit libro. 4. de verb. sign. & libro 9. Parer. ca. 21 non. n. etymologia hic traditur, sed SYL. allusio.

Calos. Calendæ. Comitia.

SYL.

† De tribus generibus testorum le... ge Aug. Gel. lib. 15. c. 2...

SYL

† Aliàs q̄...

† Aliàs ... mancipationem.

Libripens quis di.

neq; numerabât, sed pretiũ appende bant: fiebatq; oĩs alienatio, sub imagine venditionis. Proinde, & futurus hẽs qui familię.i. hẽditatis, emptor dicebat, fingebat se emere, & aliquid æris loco pretij dabat.]

l Quodammodò. Quia computato libripende & emptore, 7. erant. Adde, q̃ hæc gl. coĩter reprehendit, q̃ emptor ñ erat in numero testiũ §. sed neq; .j̃. e. Itẽ nec iure antiquo septẽ erant, q̃a nunc à Prætore inuentũ ẽ, ut hic dr, ibi, & testiũ numerus ex edicto prętoris.]

civib' Romanis[a] puberibus[b] p̃sentibus, & eo, qui familiæ[c] emptor[d] dicebatur.

Sed illa quidem priora duo genera testamẽtorum, ex veteribus temporibus in desuetudinem abierũt: quod verò p̃ æs & librã[e] fiebat, licet diutius p̃mãserit, attñ p̃tim[f] & hoc in vsu esse desijt.

† Sed prędicta[g] quidẽ noĩa testamẽtorũ ad ius[h] ciuile referebantur. Postea[i] verò ex edicto Prętoris forma alia faciẽdorũ testãmẽtorũ ĩtroducta est. Iura eñ Honorario[k] nulla † mancipatio desiderabaẽ, sed septem testiũ signa sufficiebãt: cũ iure ciuili signa testium nõ essent necessaria.

Sed cùm paulatim tam ex vsu hominum, q̃ ex constõnũ emendatio nib. cœpit in vnã cõsonantiam ius ciuile & Prætoriũ iungi, cõstitutum est, vt vno eodẽq; tp̃e (quod ius ciuile quodãmodo[l] exigebat) septẽ testib. † adhibitis, & subscriptione[m] testiũ (quod ex constõnib.[n] inuẽtum est) & (ex edicto Prętoris) signacula testĩs imponerẽtur: ita vt hoc ius tripartitũ esse videatur: † & testes quidem, & eorũ p̃ñtia, vno cõtextu[o] testĩ celebrandi gratia, à iure ciuili descẽdãt: subscriptiones autẽ testãtoris[p] & testiũ, [q] ex sacrarum cõstitutionũ obseruatione adhibeã-

a Ciuib. Romanis. i. liberis hoĩbus. ut s̃. de libe. §. fi.

b Puberib. Supra quibus mod. tu. fi. in princ.

c Familiæ. i. hẽditatis, vt ff. de verb. signi. pronunciatio. §. familiæ.

d Emptor. qui erat loco hẽdis, vt j̃. §. sed neque.

e Libram. s. adæquatam, idest æstimatam rem: & dicitur libra hæreditas, q̃a sicut libra diuidit in duodecim vncias, ita & hæreditas, vt j̃. de hær. institu. §. hæreditas. vñ dicitur adæquata libra. i. hęreditas æstimata.

f Partim. Quia numerus testium remansit.

g Sed prędicta. Aliàs præfata: & ita allegatum quandoque inuenitur.

h Ad ius ci. quia ciuile inuenit.

i Postea. s de media iuris prudẽtia.

K Honorario. i prætorio, ut s̃. de iu. natu. §. prætorum.

** Huic loco conuenit, q̃d ex Liuio tradit Prisc. lib. 8. q̃ impubes libripẽs esse nõ poterat. nam nec testis esse p̃t. §. testes. j̃. e. gl. l. 3. §. leges. ff. de test.

m Et subscriptione. Vt subscribant se testõ affuisse, & cuius sit, ut ff. eo l penul. & antepenul.

n Constitutionibus. Vt C. de testam. hac consultissima.

o Vnô contextu. i. nullo actu interposito, nisi necessario naturæ, ut ff. e. hẽdes. in fi. & C. eo. cùm antiquitas, Accur.

ADDITIO.

Propter quẽ si aliqui recedant antequã loco ipsorum alij subrõgẽtur, põtest aliquid fieri, si imminet periculũ vitæ testatoris, aliàs non.

p Testõris. si põt. ut C. eod. iubemus.

q Testium. Si non põt testõr scribere.

SYL.

Aliàs &

Aliàs e-ancipa-…

† Idem dr in c. cũ esses extra eo. tit.

† alliàs re:

Vno contextu q̃ñ dicaẽ q̃d fieri.

re. Sed hodie indistinctè per alium scribere põt nomẽ hr̃dis, vt in auth. vt sponsa larg. §. quia verò. coll. 9.

a Tenorẽ. Est āt tenor: si põt scribere, faciat: alias dicet corã testib. & scriberetur per aliũ vel per aliquos de eis: aliàs non valet, imo falsi pœna tabellio tenetur: vt C. eo. iubemus. in fi. Accur.

ADDITIO.

Quod est verũ: qñ solennitas nõ fuit obseruata, nec scripta ĩ testõ: secus si fuit obseruata, licet nõ scripta, vt l. si librari. ff. d re. iu. An.

** Adde, ꝙ est periculosum facere hmõi testamẽta in scriptis, quia si moreretur vnus ex testib. ante aperturã, qui non posset recognoscere suã subscriptionem & signũ, nõ valeret, vt no. Bar. in l. ij. in prin. ff. quemad. testa. aper. verum ad euitandũ hoc periculũ, adhibeas cautelas quas tradit Bart. Cępo. cau. 88.]

SYL.

Pñr. Casus. Quęsitum fuit, an vno anulo tm̃ testm̃ signari posset à testib. & videbat dĩcm ꝙ non, cũ signacula fcã sint, vt difficilius falsificari possit: inuenta n. est ad hoc tãta iuris solẽnitas in testõ. l. fi. & ibi no. C eo. Tñ decidit cõtrariũ: assignat aũt Imperator rõnẽ à possibili, ꝙ ex quo possibile est anulos vnicã & eandem hr̃e imaginem, quo casu liceret, ita liceat vnico vti. Sed tũc q̃sitũ est, an alieno anulo signari possit: & dubiũ faciebat, ꝙ aliàs vt ꝑpriũ signũ apponẽdũ. c. inter dilectos. de fid. instru. l. decernimus C de aquędu. li. xj. cuius ꝯtrariũ decidit, qa satis est hoc attestari & recognosci a teste, vt j. dicetur. No. ꝙ testm̃ ab oĩb. testib. vel plurib. ex eis põt vno anulo signari. Item ꝙ si fiant

tur: signacula aũt & testiũ numer, ex edicto Prætoris. Sed his oĩbus à nostra ꝯstitutione propter testorum synceritatẽ, vt nulla fraus adhibeat, hoc additum est, vt ꝑ manus testatoris, vel testium, nomẽ hr̃dis ex primat, & oĩa ẽm illius constõnis tenorẽ[a] procedant.

¶ Vnico etiã anulo, & alieno, potest ab omnibus testibus testamentum signari. h. d.

¶ Possunt† autem oẽs testes & uno anulo[b] signare testamẽtũ. [c] † Quid enim si septem anuli vna sculptura fuerint, secũdũ qđ Papiniano visum[d] est? Sed & alieno quoque a-

septẽ anuli vna sculptura. vel sigillatio. Itẽ ꝙ valet argm̃ à possibili. Item ꝙ alieno anulo signari põt testm̃.]

b Anulo. s. hñte characteres: qui signatorius dr̃: & sic est in eo sigillum: non aũt alio signo, vt ff. eo. ad testium. §. signum. & de verb. sig. l. signatorius.

c Testm̃. Vel etiam linteum. l. quo inuo. utũ est testm̃, vt ff. e. ad testiũ. § fi.

d Visum est. Hac ratione & cũ tribus, vel paucioribus. vel plurib. põt signari testm̃ arg. j. man. §. is. qui exequitur. Alij dicũt tm̃ cũ septem vel vno debere signari.

Adde, ꝙ hęc vltima opi est falsa ex argumento Papiniani: quia in septẽ signis possent esse tres eiusdẽ imaginis, & tamen valeret testamentum eodem modo si sint plures anuli, arguendo, vt arguit Imperator hic.

Testes aũt. Casus nõ figuratur, qa procedit tradendo regulã in hac materia: dubium tñ faciebat, quia edictum de testibus est prohibitorium certarum personarum. l. j. ff. de testi. ideò quicunq; nõ prohibebanẽ, vidébantur admitti. Rñ. tñ Imp. prout in tex. rationes autẽ videbuntur sigillatim in gl. No. ꝙ ille potest esse testis in testõ, qui potest hæres institui. Itẽ ꝙ mulier non põt esse testis in testõ ꝑ sexus fragilitatem. Item impubes ꝑ imbecillitatem ætatis: seruus, qa testm̃ est iuris ciuilis: de quo iure ipse pro nihilo hr̃. furiosus, quia non est mentis cõpos: mutus, quia nõ põt exprimere mente conceptũ: surdus, qa non põt audire nomen hr̃dis: is, cui bonis est ĩterdictũ, qa similis est furioso. Itẽ infamis, ex l. ꝑhibituõe.]

Testa-

nulo licet signare testamentum.

¶ In testō p̄t esse testis quilibet, q p̄t hæres institui, exceptis hic enumeratis. Ang.

¶ Testes aūt adhiberi p̄nt ij, cū quibus testi [a] factio est. Sed neq; mulier,[b] neq; impubes,[c] neq; seruus, neq;[d] furiosus, neque[e] mutus, neq; surd⁹, neq; is, cui bonis interdictū[f] est; neq; ij, quos leges iubēt īprobos intestabilesq;[g] eē, p̄nt in numerum testium adhiberi.

¶ Seruus cōi opinione reputatus liber, p̄ot in testō esse testis. Are.

¶ Sed cùm aliquis ex testibus testi

a ¶ Testi factio. Passiuè accipe hic: vt bona sit exceptio: s; neq; mulier &c.

SYL. ¶ Adde ꝟm Io. Fa & bā, ꝑ hic Impe. non procedit excipiendo. sed addendo per illa verba, sed neq;.]

¶ Aliàs ēt accipit actiuè, vt ı̄. de hære. qual. & diffe. §. testamenti.

Mulier ... testis.

b ¶ Neq; mulier. In alijs āt casibus omnib⁹ recipitur, præterquam in testamentis, vt ff. eo. l. qui testamento. §. mulier.

SYL. ¶ Adde hoc verū, nisi sit testamentum inter liberos, vel militis, gloss in auth. quod sine C. eod. Item in testamento ad pias causas, vt est communis opi. in l j. C de sacrosan. eccle.]

¶ Ratio est, vt C. de fideicom. l. fi. & est timor falsitatis.

SYL. ¶ Adde hoc esse propter fragilitatē sexus, ꝟm glo. in d. §. mulier.

Hermaphroditus ...

¶ Quid de hermaphrodito? Respon. si præualet in masculino sexu, recipitur, vt ff. de statu homi. quæritur. & de testi l. repetundarum §. j.

c ¶ Neq; impubes. Quid de eo qđ vidit in pupillari ætate? Respon. aliàs. i. prætei quam in testō, posset testificari: sicut & seruus, vt ff. de verb. sign. l. notionem §. instrumentorum. & C. de hæred. & manich. quoniam. in fi. sed hic non, quia faciunt ad substantiam testamenti. vt hic dicitur.

SYL. ¶ Adde hoc verū, si proximus est pubertati alias secus, ꝟm doc. hic arg l. excipiuntur. ff. ad silla. * de quo vide Dec. in l. ij §. impuberes. ff. de re. iu.]

** Adde ad id, quod dr̄ in tex. de seruo, qđ ait Geta apud Teren. in Phor. seruū hominem orare leges non sinunt, nec testimonij dictio est.]

d ¶ Neq; furiosus. Nisi hēat dilucida interualla, ut. ff. e. l. qui testamento. §. nec furiosus.

SYL. ¶ Adde, & ꝑ tp̄e actus gesti & examinationis factæ non esset in furore, aliàs secus. l. j. & ibi no. C. eo.]

e ¶ Neq; mutus. Qui nihil loqui, vel audire p̄ot, vt ı̄. quib. non est ꝑmis. fa. test. §. itē surdus.

ADDITIO.

Etiā si talem morbum habeat à casu, & sit literatus: quamuis tūc possit testari ꝟm Ioan. Fa. hic.

f ¶ Interdictum est. Vel à lege, vt quia cōmisit in legem Iuliam maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. l. fin. Vel à iudice, vt ff eod. is cui. in fi. j. respon.

g ¶ Intestabilesq;. Vt de crimine famoso damnatus, vel muliebria passus, vt ff. eo. l. is cui. §. fi. & l. cū lege. & ff. de testib. ob carmen. in prin.

SYL. ¶ Adde hoc verum, quando notoriè erat infamis, aliàs secus, ꝟm gl. in l cum lege. in fi ff eod.]

*¶ Adde, ꝑ intestabilis dicitur, qui nec testis adhiberi, nec testamētū facere, nec ex testō aliqd cōsequi p̄ot, cuiq; alius testimoniū dicere prohibet. d l. is cui: & l. cum lege ff. eod]

SYL. ¶ Sed cum aliquis. Casus. Quærebatur, an seruus cōiter pro libero habitus, posset adhiberi in testē & dubiū faciebat, qa seruus prohibetur esse testis, vt s̄. d. proxi. § & ipsa veritas opinioni præualere solet. §. si qs rem suā. ı̄. de leg. cuius cōtrariū r̄ndetur, qa eū tunc cōiter liber reputaret ab omnibus, nec aliquis eidē status q. mouisset, sed esset in quasi possessione libertatis, nō est qđ imputetur ipsi testatori. No. ergo, quòd non sufficit probare ad inualidandū testamentum,

quidē faciēdi tpe liber [a] existimabat̄, postea aūt seruus apparuit: tam diuus Adrianus † Catonio Verò, q̄ postea diui Seuer⁹ & Antoninus rescripserūt, subuenire se ex sua † liberalitate [a] testō, vt sic † habeatur firmū, ac si, vt oportebat, factū esset: cū eo tpe, quo testamentū signaretur, [b] omnium cō sensu [c] hic testis † li

† Rescriptum hoc Adriani extat. l. j. C. cod.

† aliàs libertate.

† aliàs haberetur.

† aliàs liberori

rum, ꝑ aliquis ex testib. esset seruus, sed necesse est dicere, ꝑ ita cōiter re putabatur: ita Bar. in l. ad testium. §. conditionē. ff. de testa. quamuis contrarium magis cōiter teneant ibi doctor. Item ꝑ debet reputari liber oium consensu: intellige cū cognoscērium, non alioium: facit gl. I uer. subtilitatē. in l. j. C de sen. quæ pro eo quod inter .. Item ꝑ debet probari communis opin. hominum tempore signati testamenti, non aliter. Item ꝑ cōis opi. qñque prævalet veritati. Item ꝑ cōis error facit ius.]

SYL. a ¶ Libertate. s putatiua.

¶ Adde, ꝑ gl. nō intellexit tex. nō n. legendum est libertate, sed liberalitate: & hoc intēdit, ꝑ quamuis de stricto iure, eo quia seruus erat adhibitus, testamētum inualidum esset, tamen hi principes scripserunt ex sua benignitate subuenire testamento propter communem errorem.]

Opinio p̄fertur veritati. ¶ Et sic valet plus quod est in opinione, quàm quod est in veritate. sic. ff. de leg. j. l. iiij. in prin. Argu. contra. j. de leg. §. si quis in rem suam.

SYL. ¶ Adde, ꝑ solu. est quia opinio erat vnius tantum, hic omnium, quo casu plus operatur veritas: sicut etiam præfertur communis error veritati, quando reipub. interest, prout in casu text. nostri propter conseruationē testamenti. l. vel negate. ff. quemad. testa. aper. & propter validitatem actus, vel euitationem damni. l. iij. ad macedo. aliàs. n. magis attenditur veritas. l fi. ff. de hære. insti.

ADDITIO. Dic, ꝑ aut veritas patens est, & attenditur: aut occulta, & tunc non: vel dic, ꝑ aut attendendo opinionem fauor ampliatur: & attenditur, vt hic, & ibi: aut non, & tunc non. dic vt ibi. Io. Fab.

b ¶ Signaretur. Quidā hoc intelligūt generaliter uerum, ut siue oñdatur testm̄ in scriptis conditum, siue nuncupatiuum, debeat ei credi: siue desierint testes esse, siue nō: & sic se habet consuetudo, ut arg C. de edi. di. adri toll. l fin. & C. de do. l. in donationibus. & arbitri. tute. l. fin. Nos contra. s. in nuncupatiuo de iure: & quod hic dicitur, in testamento condito in scriptis loquitur.

SYL ¶ Adde hoc verum in testō in scriptis redacto per publicum tabellionem: aliàs. n. q uis esset in scriptis, oīno deberent recognosci signa. ita hanc gl. intelligit Bar. in l. j. C. eo.]

¶ In nūcupatiuo enim si proferatur, non debet ei credi sine testibus: cùm in eis consistat tantum substantia testamenti.

SYL ¶ Adde, ꝑ gl. cōiter reprobatur. in l. hæredes palam. in prin. ff. eo.]

¶ Ipsum tñ valet, licet probatio deficiat, (i) vt ff. de test. tut. l. duo. Quid si seruus factus est, vel infamis, & velit recognoscere sigillum suum? Respō. non admittitur, vt ff. de Carb. edi. l. Carbonianum. §. duæ autem sunt causæ.

SYL ¶ Adde, ꝑ hæc gl. cōiter reprehenditur: quia quando testis adhibetur ad solennitatem, conditio eius inspicitur tempore quo adhibetur, secundum doct. in l. j. C. eod.]

ADDITIO. (i) Nisi de eo sit facta publica scriptura: vel pars cōfiteatur testm̄ sic fuisse factum: aut testes deponant ante, quàm ipsorū defectus appareant: quia tunc scriptura probabit absque eo, quòd testes producantur. Angelus.

Error cōmunis facit ius. c ¶ Omnium consensu. No. errorem prodesse, vt ff. de sup. le. l. iij. in fin. & C. de lat. lib. tol. l. j. §. sed & siquis. & ff. de offi. præto. Barbatius.

SYL ¶ Fr. Calus. Quærebat, an in eodem

testa-

berorum loco fuerat, neq; quisquã cẽt, q eiquestionẽ status mouisset. † ¶ Potest i vno & eodem testamẽto eẽ testis pater cũ filijs & fratribus, dũmodo sit alienum: secus autem si proprium, vel domesticum. Arc. ¶ Pater, † nec nõ is, q in ptãte eius ẽ: itẽ duo fratres, qui in eiusdẽ pris ptãte sunt, vtiq; testes in vno testõ fieri possunt: quia nihil nocet, ex una domo plures testes alieno[a] negocio adhiberi.

In testibus aũt non debet esse is, q in potestate testatoris ẽ. Sed † si filiusfamilias de castrensi peculio post missionem[b] faciat testm̃, nec pr̃ eius rectè adhibeȓ testis, nec is, qui ĩ põtate eiusdem patris est. reprobatũ est enim in ea[c] re domesti cũ testimonium.

testõ pater & filius, vel duo fratres, adhiberi possent testes. dubiũ faciebat, quia suspectum videbatur testimoniũ plurium, et aliqualiter periculosum: qđ euitant. ll. in testamenti cõfectione. l. fi. C. eodẽ. quo nõ obstãte deciditur cõtrariũ: & assignat text. rationẽ, quæ est eadẽ cũ dicto: vnde potes dicere rationem esse: quia cum nihil eorum intersit, & testamẽtum sit extranei, non est in consideratione talis suspicio, cùm uocentur à testatore: quamvis enim inter se sint domestici, non sunt domestici testatoris, vel hęredis. No. summarium. Item ꝙ ex una domo plures uni negocio rectè adhibentur in testes. Item ꝙ ratio eadẽ cum dicto toleratur. Item ꝙ filius non est idoneus testis in testamento patris, nec pater in testõ filij testantis extra castra, nec frater in testamento fratris. Item ꝙ domesticum testimonium reprobatur in testamentis.]

a ¶ Alieno. aliud si in suo, ut ĩ. proxi. §. & ff. de testibus. testis.

b ¶ Post missionẽ. i. remissionem: aliud si ante, ut ff. eo. qui testamento. §. per contrarium.

ADDITIO. Et est ratio ₰m glo. quia tunc testes nec rogati, neque ad solennizandum actum exigũtur: quamuis duo requirantur ad probãdum ueritatem. Ang.

c ¶ In ea re. idẽ & in alijs, † ut C. de testib. l. ij. (i) Sed quis est domesticus? R̃n. colonus, & ascriptitius, vel similes, vt C. de ijs, q ad eccl. confu. l. fin. §. sanè enim si seruus. & C. de qõ. l pridẽ. Itẽ vxor. marito, & ecõtra. vt ĩ. de vsu & habi. §. itẽ is. Itẽ † seruientes, sine dapiferi: vt ff. đ pœnis l. respiciẽdum. §. furta. ¶ Adde meliorem gl. in c. in literis. đ testi. (ubi doc. maximè mod. tractãt, an, & qñ domestic[9] possit pro domestico testificari) & in summa iij. qõ. v. ꝙ illi dicuntur domestici, q.[9] bus ratiõe patriç, uel dominiç põtatis ĩperari põt: & oẽs, qui in domo habitant.

ADDITIO. (i) Tu dic, ꝙ fili[9] quando nihil sibi quærit. potest pro patre testificari. ₰m Ioã. Fab. idem econtra in negocio, exquo nec patri, nec filio resultat commodum, uel interesse: & quid de matre, & fratribus, uide Angel. hic.

* Domesticũ testimoniũ hic accipiẽdũ esse nõ tã ex sanguinis coniũctione, q̃ ex ea unione, q̃ p ptãtem cõtingit, docet hic Thophilus his uerbis; τὴν δὲ οἰκειακὴν μαρτυρίαν οὐκ ἐκ τῆς συγγενείας, ἀλλὰ τῆς ἑνώσεως, τῆς ὑπεξουσιότητος λαμβάνομεν. Vñ colligiẗ filium emancipatum testem adhiberi posse testamento patris, & uersa uice patrem, filij emancipati testamento. nã & magis agitur de hæredis, quàm ipsius testatoris causa.]

¶ Sed neque. Casus nõ figuratur, qa ponit iuris antiqui correctio ex rõne assignata

† Intelligẽ illud verũ, si sint seruitores commensales, ut quia viuãt expẽsis domini: aliàs cõtra, nisi habuissẽt licentiam sine spe reuertendi. tempus. r. productionis & depositionis inspicitur secũdum Ioan. Fab. hic.

† Aliàs sed & si.

SYL.

SYL.

aliàs mo ... eret.

Hic §. ... mptus ... t ad uer ... um ex l. ... ater. ff. đ ... st.

Sic M. ... lib. iiij. Rhetho. ... omesti- ... us quis ... icatur.

assignata per Impe. quia cū totum negocium agat hodie inter hrdes & testatores, domesticū testimonium repellitur. No. ꝙ hæres non pōt esse testis in testō: & sic, ꝙ quis in causa propria testificari prohibetur. & eadem ratione nec pater: qa cū ei acq̄ratur, agitur de eius commodo: & eadem ratione frater: qa cū talia bona patri quærātur, ꝑ consequēs quęruntur postea etiam filio. Item not. ꝙ ll. correctę, non sunt legendæ in libro ll. Item ꝙ principale negocium testādi, agitur inter hæredem & testātem.]

a ¶ Neque is. no. ꝙ his tribus modis dicitur quis cōtingere me ꝑ potestatem. † Aliās. n.

b ¶ Adhiberi. Quia eorū negociū est: cū & luctū & dānū ad eos ꝑtineat. ff. qn appel. sit. l. j. §. in ꝓpria. (i) & vere eorū, qa &c. ¶ Adde, ꝙ militat etiam ratio ꝑsum. ptæ affectiōnis, quæ nō cessat cessante commodo patris: & ideo in ijs, in quib. hodie nihil quærit patri, omnino repelleretur, vt per Arc. hie.] SYL.

ADDITIO. (1) Monachi tū in monasterio possunt esse testes. c. insuper. extra de testibus. Idem in hominibus vniuersitatis pro ipsa vniuersitate, vel castro, in negocijs, ex quibus non resultat commodum in particulari, sed in communi. Angel.

c ¶ Agi. Caute ponit, agi, cū sit generalissimum, vt ff. de ver. sig. l. Labeo. ij. in princ. & l. verba. habet enim se ad ius testandi, & contractus.

d ¶ Conturbatum. Nam olim hæres duobus primis generibus testamētorū poterat esse testis: in testō verò, ille, qui erat loco hæredis, non poterat eē testis: & sic erat turbatio iuriū: & ad eius similitudinē ver⁹ hæres hodie testis nō erit, vt sequit.

e ¶ Familiæ emptorem. dicit ille, q. cōstituebatur hrs p æs & librā.

f ¶ Hæredi. q. erat ex primis duobus generibus testamentorū.

g ¶ Abuti. sic C. de cad. tol. len. l. j. § j. & ff. si fa. fur. te. di l. fin. & ī. quib. ex cau. sis ma. non li. §. j. Accur.

¶ Hæres, filius pater, aut frater hęredis prohibentur esse testes in testamento, sublata iuris antiqui dispositione. hoc dicit.

¶ Sed neq; hæres script[b], neque is,[a] qui in ptāte ei⁹ ē, neque pr̄ eius, q. ī ptāte eum habet, neque fratres, q. ī eiusdē patris ptāte sūt, testes adhiberi[b] possunt, qa hoc totum negociū, qđ agitur testamenti ordinandi gratia, creditur hodie īter testatorem & hrdē agi.[c] Licet † autem totū ius tale ꝯturbatū[d] fuerat, & veteres qdē familiæ[e] emptorē, & eos, q per ptātem ei cōiuncti fuerāt, à testamentarijs testimonijs repellebāt: hæredi[f] autē, & iis, q ꝑ ptātē ei cōiuncti fuerant, cōcedebant testimonia in testamētis præstare: licet ij, qui id permittebant, hoc iure minimè abuti[g] eos debere suadebāt: nos tamen eandem obseruationē corrigentes, & quod ab illis suasum est, ī legis ne

¶ Legatarijs. SYL

Casus. Dubitatū fuit an legatarij, & fideicōmissarij: rectè adhiberentur testes in testō: & tō erat in promptu, ꝙ non, ꝑ eorū cōmodū: qa inualidato testamēto, corrumpuntur legata. l. j. §. j. ff. de leg. iij. quo non obstante, deciditur contrariū, ex eo, quia cōmodum eorum est in consequentiā, nō principaliter, cùm totum negocium cum hæede agi credatur. ī. ꝓxi. §. Not. ꝙ valet legatum factum testi adhibito in testamento: & ꝙ legatarius est idoneus testis, quamuis de eius commodo agatur. Item & fideicommissarius particularis: secus vniuersalis, quia est loco hæredis.

cessitatē trásferē-tes, ad imitationē pristini familię ēptoris merito, nec hꝛ̄di, qui imaginē uetustissimi familiæ emptoris obtinet, neq; alijs pſonis, q̄ ei (ut dictū ē) coniūctæ sunt, licē tiā cōcedimus, sibi quodāmodo testimonia pſtarī: idq; nec eiusmodi ueteres cōstōnes nr̄o Codici īseri permisimus.

¶ Legatarij, & fideicommissarij, & eorum coniūcti testes adhiberi possunt. h. d.

¶ Legatarijs[a] aūt, & fideicōmissarijs, qa nō iuris[b] successores sūt, et alijs pſonis eis cōiunctis, testimoniūtñ denegam⁹: imo ī quadā nr̄a ꝯstōne[c] & hoc specialiter eis cōcessimus. Et multo magis ijs, qui in eorū ptāte sunt, vel qui eos habent in potestate,[d] hmōi licentiam damus.[e]

a ¶ Legatarijs. Discrepāt hi iure ueteri à fideicō. ut ī. de fideicō. hære. §. præterea. sed hodie nō: ut ī. de leg. §. sed nō usq; ī quidā. §. hūc intelligūt: qū legatū fuit repetitū à succedentibus ab intestato, ut tūc nō uideaī ferre testimoniū in testamēto iure, qa iuris successor ē, qui in quota parte heres institutus est.

b ¶ Non iuris. sed rei, & sine onere, ut ff. mand. si hæreditatem.

¶ Adde, ꝙ debet intelligi iuris. s. uniuersalis, quia legatarius est successor iuris. l. id tempus. ff. de usucap.]

ADDITIO. Et per hoc patet secus esse ī fideicommissario uniuersali, quia habetur loco hæredis. §. restituta ī. de fideicom. hær. Io. Fab.

c ¶ Constitutione. Græca t uel dic de illa, quæ est. ff. eodem. l. qui testamento. in princi. quæ est Iustinia. per approbationē. ut C. de uete. iure enucle. l. 1. §. sed neque, uer. omnia enim. prima uerior.

d ¶ In potestate. Item tabellioni, ut ff. eod. l. Domitius.

¶ Declara hanc glo. ut per Ioann. de Pla. hic.]

e ¶ Damus C. de testibus. l. oībus cōtra. Sol. hic agiī de uiribus testamenti inter hæredē, & aliū agentē contra testamentum: aliàs coniunctus coniuncto non feret testimonium, & unus hic legatarius alij. Et secundum hoc falso hic sumitur argumētum, quod socius in causa socij admittitur in testimoniū. Vel dic hoc speciale, † ut coniunctus p coniuncto admittaī quasi in re sua, fauore testamēti & ultimæ uoluntatis, q̄ debet dominari, si legitima est, ut C. de lega. cum quæstio. in fi. & erit bonū argumentum supra dictum. Sed argumentū contra est C. de testibus. quoniā. in fin. Sed respondeo: finis illius legis nō refertur ad totū, quod erat dictum. Distingue tamen, an lucrum redeat ad eum sociū, ut tunc nō admittatur, aliàs sic, ut ff. quando appella. sit. l. 1. §. in propria.

¶ Adde, quod communis locu. est, quia nō interrogaī directo super legato, sed in cōsequentiam, secundum gloss. in d. l. omnibus. quæ communiter approbatur.]

¶ Nihil. Casus. Quæsitum est, an in qualibet mā testamentum scribi posset: & uidebatur ꝙ non: sed ꝙ deberet scribi in chartis, uel membranis, tanq̄ quod cōe sit, ex insolitis enim fraus præsumitur, de qua ualde timetur in testamento: cuius contrarium deciditur, ex eo, quia in testamentis ipsis uoluntas quomodocunque cū debitis solennitatibus expressa est satis. Item fuit dubitatum, an plura exempla fieri possent testamentorū: & uidebatur dicendum ꝙ nō, ꝑpter ambiguitatem: & quia unicum tantū dum est testamentū, nō plura: cuius contrarium deciditur: quia cùm sit quid intellectuale testamētum, & si fiant mille exēpla, semper unum est. Not. testamentū in qualibet materia scribi

† Sic etiā clericus pt facere testimoniū ī cā suæ ecclesiæ vt ī c. cū nuntius. extra de test. ubi uide gloss. vnicā de illa materia.

S Y L.

S Y L.

S Y L.

S Y L.

...oc qđ ...uiđ ul- ...ad fi- ...n gloſ. ...n reperi ...in ue- ...is codi ...us.

...ſtam ap. ...obat ...ar. in l.q ...ſtō.ff.co. ...idē ...ngel. ...lacē.

ſcribi poſſe. Itē ꝙ de uno eodemq; teſtō plures ſcripturæ cōfici poſſunt: quia ſemper intellectualiter erit unū teſtamentum. Item quòd pluralitas ſcriptuarum non facit præſumi pluralitatem factorum. Item quod quandoque eſt neceſſarium confici plures ſcripturas. Item quòd in multis eſt periculum homini. Item quòd innumerabile dicitur, quod difficilè numeratur.]

a ¶ In chartis. ſic ī. de rerum di. §. literæ. † Accurſius.

† Adde l. 1. in prin. & l. chartæ. ff. de bon. poſ. ſecun. ta.

ADDITIO. Et dic in chartis etiam raſis: ſecus tamen † alijs inſtrumētis.

b ¶ Et unū. ſic. ff. eod. l. unum.

c ¶ Quod ſcilicet ut pluribus fiat codicibus.

¶Teſtamentū poteſt ī qualibet materia ſcribi, & in pluribus codicibus. Areti.

¶Nihil āt intereſt teſtm̄ ī tabulis, an in chartis,[a] membranisve, uel ī alia materia fiat. ¶Sed & unū[b] teſtamentum pluribus codicibus cōficere qs pōt, ſm̄ obtinentem tamē obſeruationē omnibus factis: qđ[c] interdū ēt neceſſarium eſt: ueluti ſi quis nauigaturus & ſecū ferre, & domi relinquere iudiciorum ſuorum cōteſtationē uelit: uel pp alias īnumerabiles cauſas, quæ humanis neceſsitatibus imminent.[d]

¶Iure c̄ ſtatur ēt quis ſine ſcriptis, declarata uolūtate coram ſeptem teſtibus. h. d.

¶Sed hæc qdem de teſtamentis, q̄ † in ſcriptis conficiuntur, ſufficiūt. Si quis autem ſine ſcriptis uoluerit ordinare iure ciuili teſtamētū: ſeptē teſtibus[e] adhibitis,[f] & ſua uo

d ¶ Imminēt. Sic in authen. de conſang. & utc. fra. §. quia uerò. coll. 6. † Sed nunquid ex his exemplis probatur? Reſpond. non, ſine authentico, ut in auth. ut ſpon. lar. §. & hoc inſuper. colla. 9. & ff. de fide inſtru. l. quicunque. & ff. de bon. poſſ. ſecundum tab. l. 1. §. ſed & ſi unum. ſed hic ambo ſunt principalia.

† Adde pulcrū tex. in l. ulti. C. de præ. c. 30. an.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc opin. communiter tenetur: non enim ita diſpoſuit hic teſtator, ut in l. 1. §. ſiquis in duobus. ff. de bon. poſſeſ. ſecun. tab.

SYL. ¶ Sed hæc quidem. Caſus nō figuratur, qa datur regula, & modus condendi teſtamentū nuncupatiuū. No. duplicem ſpeciem teſtamentorū, in ſcriptis, & nuncupatiuū. Item quòd in eo requirunt ſeptem teſtes. Item ꝙ debet eſſe in præſentia teſtatoris. Item ꝙ teſtamentum nūcupatiuum totum eſt de iure ciuili, nec participat cum iure prætorio.]

e ¶ Sed hæc. Septem teſtibus. quandoq; nullus uocatur: ut ſi miles moriatur in bello, ut no. C. de mi. teſt. l. milites. quandoque unus; ut imperator, ut C. eo. omnium. quādoque duo; (i) ut inter filios, ut C. eod. hac conſultiſſima §. ex imperfecto. Vel ſi † in tentorio faciat teſtamentum miles, ut ff. de mili. teſt. Lucius. quandoque tres, uel quatuor, uel pauciores, ut C. eo. ſi nō ſpeciali. quandoq; quinque: ut in teſtamento ruſtici, ut C. eod. l. fin. §. ſin autem. quādoque ſeptem, ut generaliter, ut hic, & C. eod. hac conſultiſſima. quandoque octo, ut C. qui teſt. fac. poſſunt. hac conſultiſſima.

ADDITIO (i) Etiam ſi ſint mulieres & qui aliàs non eſſent idonei, ut ibi no. per Angelum.

f ¶ Adhibitis. i. rogatis ut interſint, & ſint attenti, ut ff. eo. hēdes §. pe. & i auth. de teſti. §. & licet in fi. § coll. 7.

SYL. ¶ Adde, quod ita communiter tenetur in l. hac conſultiſſima. C. eo. ꝙ in teſtamento nuncupatiuo requiratur rogitus teſtium, quāuis aliqui contrarium ſenſerint.]

ADDITIO. Et ſic debet articulari & probari.

Teſtes [de]bent [ro]gari.

Coram

a¶ Coram. scilicet palam nominando hæredes, ut ff. eo. l. hæredes.

*¶ Adde, ꝙ si præsens sit is, quem hęredē esse uolumus, satis erit eū demōstrare, & dicere, Hic mihi hæres esto. l. nemo. ff. de hære. insti. & facit l. certum. ff. si cer. pet.]

b¶ Nuncupata. inde dicitur nūcupatiuum testamentum.

*¶ Alciat⁹. li. 2. Parer. c. 30 2. hāc uocē a nūcupandis testibus deriuat, sed (ut opinior) rectius Accursius a nūcupanda, idest uiua uoce notificanda uoluntate.]

luntate corā[a] eis nuncupata,[b] sciat hoc perfectissimū testamentum iure ciuili, firmumque constitutum.

¶ De militari testamento.

¶ Voluntas militis in expeditione existētis, quoquo modo declarata, uim obtinet testamenti. h. d.

Vpradicta diligēs obserua-

¶ De militari testamento

¶ Visum est s. de testamentis in generatione, nūc sequit̃ uidere de testamentis in specie. Vel aliter: Visum est supra de testamentis, quæ fiunt ƒm communis iuris dispositionem: nūc sequitur uidere de illis, quæ fiunt iure priuilegiato, ut est testamentum militare, ideò.

¶ Adde, ꝙ cōtinuatio fit hic per Imperatorem in princ. dicendo, ꝙ a supradicta regula excipitur testm̃ militum, pp eorum imperitiam: & ideò dicto de his in genere, subijciuntur exceptiones, & de testō in specie, argu l. item apud. §. hoc edictum. ff. de iniu.] Est autem miles, qui iurauit a signis non recedere, ut ff ex quib. ca. ma. l. pe. & scriptus est in matricula, ubi & alij milites scripti sunt, ut ff. e. l. ante pe. & per totum tit. sunt & alia necessaria, ut aliquis sit miles, ut diximus. ff. qui. cau. ma. l. pe. & in auth. de mand. prin. §. fi. coll. 3. Item miles dicitur à malo, quod sustinet pro alijs, uel à mille, quia ex numero mille hominum eligitur, ut ff. eod. l. 1. §. miles. Accursius.

ADDITIO. Aduertendum est, ꝙ ĩ milite sex sunt necessaria ad hoc, ꝙ habeat priuilegia militibus concessa. Primò, quòd ense cingatur. ff. de test. mili. l. pe Secundo, quòd in numero aliorum ponatur, & in matricula scribatur. ff. de testa. mil. l. ex eo t pe. Tertio, ꝙ præstetur sacramētum, ꝙ mortem non euitabit pro republica neq; a signis recedet. ff. ex q b. cau. ma. l. pe. & de ijs q no. infa. l. 2. §. miles. Quarto, quòd stigma, i. nota publica brahijs suis scribatur. C. de fabri. l. 3. lib. 12. Quinto, quod examinet. C. qui militia. nō poss. l. j. lib. 12. sexto quòd non sit negociator C. neg nemi. l. 1. lib. 12. †

† Adde l. milites. C. de loc. & condu.

Diuisio.

Vpradicta. ¶ Totus iste titulus diui. prin. in duas partes. Primo ponit de militibus testantibus in teritorio, uel in peculio castren. Scđo de testō in quasi castrēsi. secunda ibi. Sciendum. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit cōtinuationem per modū remotionis siue exceptionis cū positione noui statuti. Secundo, qualiter priuilegiū cōcessum militibus, ꝙ possunt testari qūo uolunt, intelligatur. Tertio, ꝙ ēt miles mutus, & generaliter defectiuus, pōt testari. Quarto qualiter post missionē testatur. Quinto, ꝙ mutatio status ipsius militis, dummodo interueniat noua uolūtas, nō uitiat testm̃ factū. Secunda ibi (Planè.) Tertia ibi (Quinto.) Quarta ibi (Sed hactenus) Quinta ibi (Sed & siquis.) Are.

¶ Supradicta. Casus aliter nō esset figurandus, cū procedat Imperator tradendo doctrinā excipiēdoq; a regula: dubiū enim faciebat generalis dispositio supra facta, ratio aūt decisionis ponitur in tex. propter imperitiā militū, quos scire magis decet arma q̃ ll. l. fin C. de iur. delib. No. ꝙ uoluntas militis in expeditione quoquo modo declarata, habet uim testamenti. Itē ꝙ miles presumitur igno-

rare iura, & sic ꝙ in milite iuris ignorantia toleratur. Item quòd in testamento militis, numerus testium, neque alia solennitas requiritur.]

& l. in testō. 1. C. de testa. mili. quod intelligendum, si modo actus ualeat, aliàs enim præsumemus potius priuilegio usum fuisse. l. 3. ff. de mil. testa.]

tio [a] in ordinādis testamentis, militibus pp nimiam imperitiā [b] eorū constõnib. principalibus † remissa est. Nam quāuis ij neque legitimū numerum testiū adhibuerint, neque aliam testamentorum solennitatem [c] obseruauerint, rectè nihilominus testanť: uidelicet cū in expeditoinib. occupati sunt: qđ meritò nostra constō introduxit. [d] Quoquo enim modo uoluntas eius suprema inueniať siue scripta, siue † sine scriptura, ualet testamentū ex uolūtate eius.

¶ Miles testando extra expeditionē debet testari, ſm ius cōe: & licet filiusfamilias sit, testari tn̄ pōt. Aret.

¶ Illis aūt [e] tēporibus, per quę citra expeditionū necessitatē in alijs locis, uel suis † ędibus degunt, minimè ad uendicandum tale priuilegiū adiuuantur. [f]

† Harum cōstõnum diler: è meminit Vlpi. l. 1. ff. e.

a ¶ Obseruatio, quæ consistit in quatuor, ubi est in scriptis testamentum conditum: uel in sola nuncupatione hæredis coram septem testibus, ut s. titu. 1. §. sed cū paulatim. & §. fin & ff. de hæred instit. l. 1. §. qui neque.

b ¶ Imperitiā. C. de iur. delib. l. fina. in princ. & de iur. & fac. ign. l. 1.

* ¶ Adde, & propter militię occupationes, ut colligiť hoc eodē loco paulo infra, ibi uidelicet cùm in expeditionib' occupati sunt. & §. seq. alioquin minoribus quoque, & mulieribus, & rusticis, in qbus tolerabilis est iuris ignorantia, hæc tam diligens in testando solennitas remittenda fuisset, quod factum non fuisse credendum est, quia saltem peritiores consulere possunt: quod non licet militibus in expeditionibus occupatis.]

c ¶ Solennitatem. scilicet circa sigilla, & subscriptiones.

d ¶ Introduxit. sed tunc demum cū in militia sunt, habēt priuilegium, ut C. eo. l. pen & hic subijcit.

* ¶ Diuersimodè tn̄, nam plenius habent priuilegium, cùm sint in conflictu, quam in castris non congredientes, ut per gl. 1. j. eod. §. planè

** Adde, ꝙ in dubio interpretamur militē iure cōmuni ut uoluisse. l. 3.

¶ Illis autē. Casus. Quęrebatur, an miles extra expeditionem testari posset iure militari sine solēnitatibus: & uidebatur dicendum quòd sic: ratio. n. imperitiæ assignata militat in expeditione, sicut extra [illegible] ius cōtrarium decidiť ex eo, quia tunc possunt consulere peritiores, & ita excludere ignorantiā: & ea quæ ratione occupationis militiæ conceduntur, cessant, ut dicitur in glo. Sed tunc quæritur, an filiusfa. miles testari possit: & uidebatur, ꝙ non, per l. pen. & fin. C. qui testa. fac. pos. cuius contrarium deciditur. ratio autem assignatur in text. propter militiam: quia hoc militiæ tributum est, ut in castrensibus filij pro patribus. fam. habeantur. Not. ꝙ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item ꝙ miles extra expeditionem debet testari iure communi. Item ꝙ filiusfa. miles testari potest, dummodo testetur iure communi. Item quòd illi, qui non sunt milites, appellantur pagani.

e ¶ Autem. pro sed.

f ¶ Adiuuantur. Et nota, ꝙ cessante causa, cessat & effectus.

¶ Adde, ꝙ causa expressa supra pp nimiam eorū imperitiā, cessare non uidebatur ēt extra expeditionem. Ideo

dic,

dic, ꝙ illa est cã remissionis in gñe, sed causa constõnis Iustinia. de qua meminit ibi, quod meritò. est occupatio circa rem mili.] Et potest hic sumi arg. ꝙ cessante clerico ab eccle sia, † cessat prębenda, sic C. de Epi. & cleri. l. generaliter. ij.

¶ Adde, quòd hæc q. hodie decidit in ca. relatũ. & in c. inter quatuor. & in c. fi. de cle ri. nõ resi.] Sed arg. contra ff. de postu. l. 1. §. sexum. q. a Calphurnia dedit causam edicto: unde cessante cã, cessare debet edictum: quod nõ ẽ uerũ. Sed hoc ultimum generale de causa impulsiua dicit: primum de finali, sine qua res esse non potest.

¶ Adde, ꝙ in dubio causa, si est expressa in l. finalis præsumitur, ut dicit gl. in l. cùm tale §. falsam. in uerb. cohæret. ff. de cond. & dem. aliàs secus, glo. in l 2. §. fi. de dona. & illa dicitur causa finalis, quæ est generalis, ut per Bar. in d. §. fin.]

a ¶ Et si filiusfamilias. Licet hi aliàs prohibeãtur, ut ĩ. titu. 1. in princ. & ff. de do. causa mortis. l. tam is §. 1

b ¶ Iure tñ communi. C. quantum ad solennitatem, non quo ad hoc, uẽ querela contra eius testm̃, sicut in alio ueterano qui sui iuris est, ut C. de inof. test. l. fi. §. in his. & ff. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. si quis in militia. Item hoc est uerum, qñ est domum reuersus, sicut s. prox. dixit: aliàs sicut miles alias utitur speciali iure, sic, & iste. argu. ff. eod. ex militari. §. 1.

† C. contumaciter, ut q. a citatus à superiore minimè

SYL. infra ipsis cõueniẽs ueniat, secundum doct. hic.

SYL.

¶ Sed testari quidã, & si[a] filijfamilias sint, ꝓpter militiam conceduntur: iure[b] tamen communi, eadem obseruatione, & in eorũ testis adhibẽda, quam in testamentis paganorum[c] proximè exposuimus.

¶ priuilegia militum tunc hñt locũ, qñ ꝯitat militẽ testari uoluisse, aliter non. h. d.

¶ Planè de testamentis militum diuus Traianus † Catilio Seuero ita rescripsit.[d]

¶ Id priuilegiũ, quod militantib. datum ẽ, ut quoquomodo fcã ab his testamenta, rata sint: sic intelligi debet, ut utique prius constare debeat, testm̃ factũ esse: quod & sine scriptura, & à nõ militantibus fieri potest. † Si ergo miles, de cuius bonis apud te quęritur, † conuocatis

& l. testamenta eorum. §. fin.

¶ Adde, ꝙ si loquimur de iure. ff. & C. glo. uera est. si de iure nouissimo, cõis opinio est, ꝙ subiãceat querelæ, secundum gl. in l. aduersus. ff. de inoffi. testa.]

c ¶ Paganorum. A pagos, quod est uilla dicit: quasi dicat, non militum.

* ¶ Erantq́ue propriè ij, qui domi relinquebant ad agrorũ culturã ciuilia munera.]

¶ Planè. Caius. Quærebatur, an illa uerba (quoquo modo uolũtas cõstet, habeatur pro testamento) generaliter intelligerentur: & uidebatur dicendum quòd sic. quia indefinitè dicitur, quoquo modo inueniatur uoluntas cum scriptura, uel sine, ualeat. Tamen dicitur contrarium, declarando ꝙ intelligitur, quando re uera constat uoluisse testari: quia aliàs illa non est uoluntas: puta si per iocum aut adulatoriè quid dictum sit. Not. ꝙ priuilegiũ concessum alicui actui, intelligitur, si ille actus sit. Item quòd priuilegium militum tã latum non remittitur numerus duorum testium, quod est de iure naturali. Item ꝙ mulier potest esse testis in testamento militis. uerbum enim homo, ad eam trahitur. Item ꝙ in testamento militis requiritur rogitus testium. Item quòd nomen hæredis debet exprimi à milite. Itẽ quòd uerba iocosa non disponunt.]

d ¶ Planè. Rescripsit. Vt ff. eodem diuus.

SYL.

† Fuit hic Catili⁹ ꝓauus matern⁹ Marci Imper.

Vt ĩ. tit. ĩ. §. ult.

SYL.

† aliàs in ergo.

† aliàs si conuocatis.

SYL.

T a Homi-

a ¶ Hominibus. saltē duobus, ut ff. e. Lucius. & ff. de testi. l. ubi. & hoc ē, qñ in tentorio: si aūt in conflictu belli, nullo ēt teste uocato. ut C. eod. milites. (i) si autē est domi, iure communi, ut s. eod. §. illis.

Not. summarium. Item ꝙ miles pōt nutu instituere hr̄dem, intellige, nisi aliter nominare possit. Item ꝙ non solum mutus, uel surdus testari possunt, sed mutus & surdus simul.

ad hoc hoīb.[a] ut uoluntatē suā testaret, ita locutus est, ut declararet, quē uellet sibi hæredē esse, & cui libertatē tribueret: p̄t uideri sine scripto hoc mō eē testatus, & uolūtas eius rata hn̄da ē. Cęterū si (ut plerūq; sermonib[b] fieri solet) dixit alicui, Ego te hr̄dē facio, uel, Bona mea tibi reliquo: nō oportet hoc ꝑ testō † obseruari. Nec[c] ullorū magis interest, q̄ ipso rū q̄bus id priuilegium datum est hmōi exemplum non admitti: alioquin non difficulter post mortem alicuius militis testes existerēt, qui affirmarent se audisse dicentem aliquē, se relinq̄re bona, cui uisum sit: & ꝑ hoc uera iudicia subuerterent.

¶ Miles, licet sit mutus, uel surd⁹, tn̄ testatur. Arct.

¶ Quinimmo[d] & mutus,[e] & surd⁹ miles, testamentū facere potest.

ADDITIO: (i) Debet tamen aliquo modo de uoluntate constare, uel ꝑ duos testes, uel per comparationem literarum, uel alio modo. & facit ut remissa penitus omni solennitate, non de naturali, sed ciuili tantū intelligat. Ange.

b ¶ Sermonibus. Forrè causa demonstrandi, ut magister discipulo, uel ludi causa, ut ff. de actio. & oblig. l. obligationū substantia. §. fina. uel affectionis, ut ff. de iure codicil. literæ. †

¶ Adde uel per antiphrasim. l. cū quidam. cum glo in uerbo, affectionem. C. de lega. uel oblatiuis: glo. in l. 2. C. in quibus ca. col. capi. centi. lib. 11. uel cōmendatiuis. l si uero non remunerandi. §. cū quidam. ff. mand. uel enūciatiuis. l. ex hac. ff. de dona.]

c ¶ Nec ullorum. Sic j. ad l. Falc. circa princ. sic. C. de rescin. uen. l. ratas.

¶ Quinimmo. Caius. Quærebatur an mutus, uel surdus milites, testari possint: & dubium faciebat tex. in §. itē surdus. j. tit. j. Tamē cōtrariū decidit: quia in milite testāte nō requirit formalitas solennitatū, sed sufficit quoquo mō de uolūtate ꝯstare: de qua ēt constare p̄t per signa & nutus. Iō miles surdus, uel mutus, testari possunt.

† aliàs seruari.

† Tu dic, quòd nulla operantur testm̄, nisi appareat ꝙ uoluerit testari, & ad hoc se disposuerit: secus ī cōtractibus, ubi in dubio uerba præsumūtur obligatoria: nisi aliud ex coniecturis appareat.

S Y L. An uerbū relinquo,

S Y L. importet instōnē, legatū uel fideicom. uide Ioā. Fab. hic.

d ¶ Quinimo. Habet priuilegiū circa solennitatē: quinimmo & circa substātiā testamēti: ut qui aliàs testari nō posset, hic tamen possit, ut ff. eod. l. 4.

e ¶ Mutus. siue natura, siue casu, ut sit priuilegiū aliquod. ut C. q̄ te. fa. po. l. discretis. & hoc iure militari, ut ff. eod. iure militari. Accursius. Dummodo appareat ipsum sic uoluisse testari ꝑ signa sua, quæ per notos potuerunt interpretari.

* ¶ Adde similem gl. §. Itē surdus. in uer. certis. & ibi Aldobran. j. tit. 1.]

¶ Sed hactenus. Caius. Quæsitū fuit, an post missionem durent priuilegia militū: & uidebatur ꝙ sic, in memoriam pristinæ militiæ, quasi hæc perpetuo cōcessa sint. Cuius cōtrariū decidit. quia cū ratione occupationū militarium concedantur, his cessantibus cessat priuilegium. datur autē anni spatium ad mutandum testm̄. & Ideo conditio ueniens post annū non uitiatur, quia retrotrahitur ad diem mortis, uel aditę hæreditatis, ut dr̄ in gl. No. ꝙ priuilegiū concessum respectu certæ qualitatis durat ea durante. Itē ꝙ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item ꝙ miles non exercens militiā, non gaudet

militum

militum priuilegio Item ꝙ testamẽtum iure militari factum durat per annum post missionem. Item ꝙ conditio retrotrahitur. Item ꝙ ad validitatem testamenti inspicitur tempus mortis, non cõditionis existentis.]

a Sed hactenus. Quidam dicunt hic nõ esse §. & asserunt ꝙ omne priuilegium quod habet miles, perdit cùm redit de militia. Sed nos dicimus §. hic esse; & distinguimus † inter priuilegium quod habet vt testetur q aliàs testari non potest, vt filiusfamilias, & mutus, vt illud duret post reuersionem, vt supra proxi. §. & §. sed testari. & ff. e. Tribunus. in prin. Alia verò priuilegia, quæ habet in testando, finiuntur, vt hic, & s. eodem §. illis autem.

L. Adde, ꝙ opin gl. communiter tenetur hic, ꝙ etiã post missionem filiusfa. & mutus testentur.]

b Illis. (militibus, vt reliqua priuilegia. s. de numero testium habeant in testãdo: & sic non refertur ad proximum §.

c Post missionem honestam, scilicet finito tẽpore militiæ: vel causariam si ante tẽpus ex necessitate recessit: † si autẽ ignominiosa est missio, desinit statim valere, vt ff. eo. testamenta eorum. & C. eo. l. ex testamento. Sed si miles de capitali crimine damnatus fuerit: si quidẽ de cõmuni, vt homicidio, & similibus, non poterit amodo testari. ff. de ve. & mi. suc. l. j. in fi. Si autem militari, vt q alienauit ar-

Miles post missionẽ iure cõi testatur: & ante factum testm̃ valet intra annum. et q cõditio in eo adiecta duraret post annum. h.d.

Sed hactenus[a] hoc illis[b] à principalibus ꝯstõnibus concedit, quaten⁹ militant, & in castris degunt. Post missionẽ[c] verò veterani, vel extra castra alij, si faciant adhuc militantes testm̃, communi omniũ ciuiũ Romanorum iure id facere debent. Et quod in castris fecerint testamẽtũ, non communi iure, sed quomodo voluerint, post missionẽ intra annum tantum valebit. Quid ergo si intra annum quis decesserit, cõditio autẽ hrẽdi adscripta post annũ extiterit, an quasi militis testm̃ valeat? Et placet valere[d] quasi militis.

ma, vel similia, quæ numerantur. ff. de re mil. l. ij. & 3. (& idẽ etiam de fide rupta) non potest testari, vt ff. eodem l. ex militari. aliàs poterit in castrensibus tantum, si ei hoc in sententia permissum fuerit, aliàs non, † vt ff. de iniu. rup. testa. §. si quis in l. cum filio exhęreda hic. §. fi to. §. sed & si miles, quis fuerit capite. & de leg. l. si quis. l pri. §. miles

† Facit ad hoc text. in l. cum filio exhęreda hic. §. si miles, ff. de dona. inter vi. & uxo.

SYL. Adde, ꝙ hoc in pagano fieri non posset. d. §. miles nisi ex causa, ut per Alex. in l. & militibus C. eod. & dicunt doctores hic.]

d Valere. Quia conditio retrotrahitur, ut ff. de peri. & com. rei vend. l. necessario §. j. & qui po. in pig. hab. l. vlt. & facit. ff. eo. quod dicitur. & l. quod constitutum.

SYL. Sed & si quis ante militiã. Casus. Quæsitum est, an testamentum non iure factũ à pagano, si miles efficiatur, & aliquid addatur, confirmetur: & videbatur ꝙ non: quia cũ à principio non valuerit, nõ videtur ꝙ possit ex tẽpore aliquo modo confirmari. Cuius cõtrariũ respondetur ea ratione: quia cùm aliquid addat vel minuat, videtur nouum quid facere l. ius ciuile. ff. de iusti. & iu. vnde sicut si ita disposuisset, tũc, valeret, ita debet valere, qñ cõstat ꝙ illam voluit eẽ suã voluntatem. Itẽ dubitabatur, nunquid capitis diminutione testamẽtũ prius factum irritaretur in milite: & rõ dubitãdi colligitur ex §. ex alio. j. quib. mo. test. infir. Tamen contrariũ deciditur fauore militiæ, quia si durauit

¶ Testm̃ factũ añ militiã sine solẽni tate valet, si post militiã apparet d̃ militis volũtate: idẽ, si miles post testm̃ fuerit capi te minutus. Aret.

¶ Sed & siquis an te militiã nõ iure fecit testm̃, & miles factus, & in expeditione degens resignauit[a] illud, & q̃dã adiecit,[b] siue detraxit,[c] vl'alr̃s manifesta est militis voluntas hoc valere volẽtis: dicẽdum est valere hoc testamẽtum, quasi ex noua[d] militis volũtate. Deniq; & si ĩ arrogationẽ datus fuerit miles, vel filiusfamilias emãcipat[*] est, testm̃ ei[*] † quasi ex noua militis voluntate valet: nec videtur[e] capitis diminutione irritum fieri.

¶ Filiusfamilias ĩ quasi castrẽsi potest facere testamentum s̃m ius commune. Ange.

¶ Sciendũ tñ ẽ, q̃ ad exẽplũ castrẽsis peculij, tã anteriores leges,[f] quã principales cõstõnes[g] quibusdam[h] quasi castrẽsia † dederunt peculia, & horũ quibusdã p̃missum erat, etiã

rauit in eadem voluntate, facit testamentum valere. No q̃ testamentum non iure factum ante militiam non valet, etiã eo effecto milite, & nihil aliud faciente. Item quòd aperiẽs testamentũ ante factum vr̃ illud velle inualidare, nisi alia adijciat: & ita colligitur hic in ver. & q̃dam adiecit. ex quo nota imperitiã aliquorum hic, qui intelligebant resignare, idest sigillare: nam resignare importat aperire. Item quòd addens aliquid & detrahens, in cęteris videtur approbare. Item quòd addens vel detrahens dicitur de nouo facere. Itẽ quòd agitur ex confirmante, non ex cõfirmato. Item q̃ militis testamentũ capitis diminutione non irritatur.]

a ¶ Resignauit. idest sigilla aperuit, & remouit, ut ff. eodem. l. Tribunus. §. cum aliquis.

b ¶ Adiecit. Vt ff. de iure cod. l. conficiuntur. §. si miles.

c ¶ Detraxit. † Nota ex hoc verbo, q̃ trahens in vno articulo, in alijs confirmare videtur. Et sic nota inducta ad vnum finem operari contrarium: quod facit, vt per instrumentum emphyteuticum probetur dominium. Ioan. Fab.

† Ista glo. non est Accur. sed Io. Fab.

d ¶ Ex noua. Nota quod ab initio nõ valuit, ex post facto tamẽ cõualescit

* ¶ Malè notat hoc ex isto tex. q̃a hęc est noua voluntas, & consequenter nouum testamentum.

e ¶ Nec videtur: quod resignauit postea. Vel dic, sicut nũc de nouo facere põt, sic vetus non rescinditur. Et secundum hoc dic noua voluntate, scilicet tacita. aliud in pagano, vt infra quib. mo. test. infir. § alio.

¶ Sciendum. Casus non est figurãdus, cũ referat concessionem, & priuilegium quasi castrensibus tributũ. Nota quòd filiusfamilias ĩ quasi castrensibus rectè testatur, si in re communi testamentum cõficiat. Item quòd quando aliquid facere conceditur in priuilegium alicui, intelligitur concessum, ut illud faciat secundum legum ordinationem.]

f ¶ Leges. scilicet Digestorum: vt ff. de coll. bon. l. j. §. nec castrense. †

g ¶ Constitutiones. vt C. de assesso. l. velut. & C. de aduocatis diuerso. iudicio leg. Fori. & aliæ plures. Accursius.

h ¶ Quibusdam, vt Cõsulibus, & Præfectis legionum, & Præsidibus prouinciarum, qui sunt filijsfamilias, ut C. de inoffi. test. l. fin.

* ¶ Adde aliàs personas, quas enumerat Accur. in §. j. in ver. castrensibus supra titu. ij.]

Con-

in ptāte degentibus, testari: † nr̄a id constitutio [a] latius extendens, ꝑmisit omnibus† in hmōi [b] peculijs testari qdē, sed iure cōi: [c] cuius ꝯstōnis tenore ꝑspecto, licētia est nihil eorū, quę ad præfatum ius pertinent, ignorare.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum.

¶ Filius in ptāte testari nō potest, ēt patre cōsentiēte, nisi de peculio castrēsi, vel quasi de quo & veteranus, prę ēt iuito, disponere pt. h. d.

On[d] tamē omnib. licet facere testm̄. Statim [e] .n. ij qui alieno iuri subiecti sunt, testī faciēdi ius nō habent: adeo quidē, vt quā

a¶ Constitutio. C. de inoff. test. l. fin.

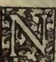
b¶ In huiusmodi s. castrensib. & quasi: nam in aduētitio non pōt, licet habeat proprietatem, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. filijs autem familias.

¶ Adde hoc verum etiam in ijs aduentitijs, in quibus patri non quęritur vsusfructus, secundum communem opin. in l. j. §. in filij. ff. ad Treb.]

c¶ Iure communi. Nisi sit miles in castris, vt s̄. eo. in princ. Item tale testamentum non expugnatur per querelā inofficiosi testamenti, ut C. de inoffi. testa sta. l. fi.

ADDITIO. Dic ꝙ hodie hoc non est verum: immo subiacet querelæ, ꝯm communem sententiam, si parentes prætereat, vel exhæredet sine causa, vt §. & hęc quidem in auth. ut cum de appel. cognosci. Ang.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum. ¶ Quia continuatio fit per glo. j. quæ communis est, non expedit aliter continuare: pręsertim cū Imp. ipse annectat titulum hūc, præcedentibus in primis verbis.

On tamē. ¶ Iste titulus diuiditur in septē partes: quia enumerantur septem gradus personarum. Et primo ponit de filiofamilias. Scđo de impubere. Tertio, de furioso. Quartò, de prodigo. Quinto ponit de surdo & muto. Sexto, de cæco. Septimo, de capto ab hostibus. secunda ibi, Præterea. Tertia ibi, Item furiosi. Quarta ibi, Item prodigus. Quinta ibi, Item surdus & mutus. Sexta ibi, Cæcus. Septima ibi, Eius qui. Aret.

¶ Casus. nō figuratur aliter, cùm tradat doctrinā, & enumeret personas prohibitas testari. sola enim difficultas videbatur, quòd quamuis quis filiusfa. testatus sit, si tamen cum tali testamento decesserit iam effectus paterfa. profectò videbatur testamētū valere: quia cū testamentum accipiat confirmationem ex morte, illud tempus uidebaţ inspiciēdum: quia eo tempore re vera potest dici testatorē id disponere quod facit. Cuius contrarium deciditur ex regula, Quę ab initio non valent, tractu tpis non confirmanţ: cū hic non pręsupponatur aliquid aliud interuenisse, nisi cursus tpis, nō aliqs actus positiuus, vt in §. sed & si quis. s̄. ti j. No. ꝙ edictū de testamentis est prohibitoriū certarum personarū. Itē ꝙ filiusf. nō testaţ nisi in peculio castrēsi, vel quasi. Itē ꝙ per militiam qs nō liberatur à ptāte patris. Item ꝙ creditores patris non habent regressū cōtra peculium castrense filij ratione debitorum patris. Item ꝙ testamentum nullum, tractu temporis, etiam cessante impedimento, ob quod nō valet, non reassumit vires.]

d¶ Non tū. videbatur quēlibet seruaţ tē s̄. dicta posse testari: sed cōtrariū ē in tredecim casibus qui in titulo isto pro parte dicunţ † Et hoc est, qđ dicit, non tū &c. & not j̄ eo §. fin. Acc.

e¶ Statim. idest in primis: vel statim. idest eo ipso.

† Ista glo. est approbata per Ang. hic.

sensu sumpto. Nam si tm̃ p̄ dictos homines acquiritur, ergo nō per alios, vt ff. de offi. eius cui mand. est iur. l. j. in prin & s̄ de tut. in princ.

SYL. ¶ Dic melius, qa exceptio firmat regulā in nō exceptis. l. nam q̄d liquidæ. ff. de pen. leg.]

a ¶ Acqri. Fallit in tutore, & curatore, & similib. p̄sonis, vt dicem' j̄. de inu. stip. §. si quis alij.

ADDITIO. Vide ibi gl. plenā, qui pōt p̄ alio stipulari, & ibi dicā, de quo latè per Bar. & doc. in l. stipulatio ista. §. alter. & §. si quis insulā. ff. de verb. obli. Ange.

b ¶ Possessionē. C. de acq. pos. l. j. & ff. de acq. pos. l. possessio quoq;. §. & si possess.

c ¶ Constōnē. Quę ē. C. p qu. p̄. no. acq. l. j.

SYL. ¶ Hæc gl. malè loquit, qa illa l. non est Seueri, vñ debuit allegaf. l. j C. d̄ ac. pos.]

d ¶ Per hāc. Ita q̄ p̄ p̄curato rē. nanq; sola possessio (cùm res inaīata sit) mihi non quę ritinam & per traditionem res mihi quęrit, & possessio, sed illa eadem & p̄ me acquirit. vt s̄. de re. diui. § p̄ traditionē. & s̄. eo. in prin. Alij dicūt, ut Azo. p̄ solā possessionē acquiri dñiū, ut hic. & C. e. l. j. Sed ibi nō dicit simpliciter, excepta possessio ne: sed dicit excepta cā possessionis. i. nis dñio, qd̄ est cā possessio. secunda post vsucapionem, ut ff. de vsucap. l. 3.

Possessio sola non quærit.

ctū hētis, neq; possessionē iustā: nulla ex cā vobis acqri[a] posse. Et hoc ē, qd̄ dr̄, p̄ extraneā p̄sonā nihil acqri posse: excepto eo, q̄ p̄ liberā p̄sonā (velutip̄ p̄curatorē) placet non solum scientib. sed & ignorantib. vobis acqri possessionē,[b] f̄m diui Seueri p̄stōnē:[c] & p̄[d] hāc possessionē ēt dñiū, si dñs fuerit q tradidit: vel vsucapionē, aut longi t̄pis p̄scriptionē:[e] si dñs non fit.

¶ Epilogando trāsit ad alias materias cum quodam præambulo. Arct.

¶ Hactenus tātisper admouisse[f] sufficiat, quemadmodū singulę res vobis acquirant.[g] Nam legatorū[h] ius, quo & ip̄o singulę res vobis acquiruntur: itē fideicōmissorū, vbi singulę res vobis relinquūt, opportunius inferiore loco referemus.[i]

¶ Videamus itaq; nunc, qb. modis p̄ vniuersitatē res vobis acqrant. Si cui ergo hr̄des[k] facti sitis, siue c' bonorū[l] possessionē petieritis, vl̄ si quē arrogaueritis,[m] vel si c' bona libertatū p̄seruandarū cā vobis addicta fuerint:[n] eius res, oēs ad vos transeūt. Ac pri' de hr̄ditatibus dispiciam': quarū duplex p̄dō est. nā vel ex testō,[o] vel ab intestato ad vos pertinēt. Et pri' ē, vt d̄ ijs dispiciam', q ex testō vobis obueniēt: qua in re necessariū est initiū d̄ ordinādis testamētis exponere.

e ¶ Præscriptionē: Vobis sciētibus: vt C. de acq. pos. l. j.

f ¶ Hactenus. Admonuisse. s̄. de re. diu. §. singulorum.

g ¶ Acquirantur. Per uos, & alios, ut in tit. isto.

h ¶ Nam legatorum. Resp. ta. obiect. quę fieri possit de singularib. acquisitionibus legatorum.

i ¶ Referem'. Vt j̄. de lega. per totum, & j̄. de sing. reb. p̄ fideic. relic. per totum.

K ¶ Hęredes. s. de iure ciuili, vt infrà de hæred. instit. vsque ad titu. de bonorum poss.

l ¶ Bonorum. Scilicet de iure prætō. ut j̄. de bonorum poss. per totum tit.

m ¶ Arrogaueritis. Infra de acq. per arro per totum.

n ¶ Addicta fuerint. Infra de eo cui li. causa bona add. per totum.

o ¶ Ex testamento. De quibus vsque ad tertium librum dicetur.

De

¶ De testamentis ordinandis.

continua ¶ Ista rubrica, & sequẽtes, cõtinuãtur per Impe. ut ĩ tit. j. §. fi. dic ut ibi. ADDITIO. Vel dicas sic, & familiaribus. Dictũ est. s. in fi. tit. pcedenti, q per vniuersitatem res nobis acquiruntur, vt per hæreditatem, & alios modos ibidem positos: verũ quia hæreditates quãque deferuntur ex testõ, & quãq; ab intestato, ideò primo sequitur videre de testamẽtis.

¶ De testamentis ordinandis.

¶ Testm̃ dĩ à mẽtis testatione: & triplici forma antiqui testĩ sublata sit hodie ĩ scriptis testm̃ cum subscriptione testõris, & testium: item & sigillo eorum, vnoque contextu. h. d.

inisio. TEstamentũ. Totus iste titulus diuiditur principaliter ĩ tres partes. Nã primò ponit deriuationẽ siue etymologiã testamẽti. Scdò, de testamẽtis ĩ scriptis tam de iure veteri, q̃ de iure nouo. Tertiò de testõ nuncupatiuo. Secunda ibi, Sed ut nihil. Tertia ibi, Sed illa quidem. Itẽ secunda pars principalis subdiuiditur. Nam primo recitat ius antiquũ, & multiplicem ordinationem testamẽtorũ, & eorũ nõia cum eorũ correctione. Secundo, de sigillatione facienda per testes. Tertiò, qui testes pñt adhiberi, & qui repellãtur in testõ. Quarto, nõ refert, in qua materia testm̃ scribatur. Quinto ponit vnũ casum, q de vno testõ possũt fieri plures scripturæ. Secũda ibi, Possũt autem. Tertia ibi, Testes aũt. Quarta ibi, Nihil aũt. Quinta ibi, Sed & vnũ. Item hæc prima & secunda pars subdiuiduntur in quatuor partes. In prima ponitur etymologia uocabuli. In secunda refert processum antiquitatis, ponẽdo tria genera testamentorum fuisse olim de iure ciuili, quæ in desuetudinẽ abierũt. In tertia, qualiter fiebant de iure prætorio, & quid à iure ciuili fuerit additum: In quarta ponit additionem Iustiniani. Secunda ibi, sed ut nihil. Tertia ibi, postea verò. Quarta ibi: sed his omnibus.

SYL. ¶ Testm̃. Casus nõ figurat, q̃a procedit recitando ius antiquũ, & eius correctionẽ: q enim hic figurant casum, potius declarant tex. q̃. quòd cãm dubitãdi & decidẽdi assignẽt. Fuit enim præposita deriuatio vocabuli ex eo, q̃a necessaria est ad intelligẽtiã testi ut inquit Iurisconsul. in l. j. ff. de iust. & iur. Ideò autẽ recitatur in antiquum, vt nihil antiquitatis ignoret, & quia pstat interpretationẽ ad noua iura l. j. ff. de orig. iu. No. etymologiã testi: diffinitio aũt ponit in l. j ff. e. Itẽ q ll. correctæ pñt allegari, vt cognoscam⁹ in quo sit correctio secuta, sicut & rõ. l. correctæ ẽt allegari pt, gl. in ver. q eunq; in c. nouit. de iudi. Itẽ q pace oeiũ. bello calamitates q̃ tunc. l. j. C. de cad. tol. in princi. Itẽ ibi, ad ius ciuile. no q testm̃ est d̃ iure ei. Item ibi, in vnã consonantiã, q iura iurib. concordari debẽt. Item ibi, adhibit⁹, q ĩ testõ testes debẽt eẽ rogati. Itẽ ibi, Vno cõtextu, q testm̃ dẽt vno ptextu fieri, & vno cõtextu ĩ eõ testes adhiberi. Itẽ q de iure isto requirebat expressio nõis hr̃dis p manũ testõris vel testiũ. Itẽ ex fine not. q forma tradita à l dẽt seruari. Item no. formã testi ĩ scriptis. Itẽ ſm Ang. q valet argm̃ ab etymologia vocabuli: *q̃d Iti a multis modis, vt p Ias. in l. ij. appellata ff. si cer. peta. verè tñ hic allusio est, non etymologia. Itẽ q l. per non vsum tollitur. Item q numerus septem testium est de iure prætorio. Item q ex duobus contrarijs fit optimum temperamentum.]

* ¶ Adde, q testãdi ius L. 12. ta. est introductũ: q̃ adhuc extat his verbis: vti q̃ q; legassit (i. legauerit) suæ rei, ita ius esto l. verbis dever. sig. ** iure n. antiquissimo soli successioni ab intestato locus erat. indulsit ãt id lex ex quadã humanitate & p viã dispẽsatio nis. l. in tp̃s de hęr. insti. q̃a ſm nãlẽ rõnẽ nemo pt disponere de re in casum, quo sit mortuus, nec ampli⁹ ipsius rei dñs, gl. l. illa. de hęre. instit.]

Lapis vñ dr: Argm vnde dicit. Mutuum.

a ¶ Testm̃ ex eo appellat. Ponit etymologiã: vt dr lapis, quasi lędens pedē: & argm̃, quasi aguiè inueniũ: & sic mutuũ: ꝙ ex meo tuum fit, vt ff si cer. pet. l. ij. §. appellata. & ſm hoc codicillus pt dici testm̃. Diffinitur autē sic: Testm̃ est voluntatis nostræ iusta snia de eo quod quis post mortem suam fieri voluit, vt ff. eo. l. j. & est addendum, cũ institutione hęredis, vt j. d leg. §. ante hæredis. quia sine hæredis institutione nullum dr testm̃, vt ff. de iur. codi. l. fi. & j. de fideic. hę. in prin.

† Tñ non est testm̃, vt l. fin. C. de codic. Ang.

† Hãc diffinitionẽ testi recitat glo. in c. 1. extra de testam. & ibi uide concordã.

† Hãc etymol. irridet Aug. Gell. lib. 6. c. 22. & Valla lib. 6. Elegan. c. 36. Alciatus tñ

SYL. defendit libro. 4. de verb. sign. & libro 9. Parer. ca. 21 non. n. etymologia hic traditur, sed

SYL. allusio.

¶ Adde, ꝙ hæc gl cõiter reprehenditur hic, & in l. j. ff. eo. quia verbum, iusta, tollit difficultatem. l. cum filio. §. fi. ff. de leg. 3.]

*¶ Adde, ꝙ verbum, iusta, positum in diffinitione testamenti, accipitur pro solenni & perfecta.]

b ¶ Sed vt. C. de cad. tol. l. vnic. §. & cum triplici. arg contra, in eo. tit. §. in pro non scriptis. Accur.

¶ Adde sol. ſm Io. Fab. & Are. ꝙ aut ius antiquum est prolixum & onerosum: & non dēmus legere: aut breue & tale, qđ per cognitionem ipsius deueniamus in cognitionẽ iuris noui: & bonũ est scire. Vel dicas, ꝙ relato iure antiquo p̃ Imperatorem non dēmus ulterius q̃rere: & ita ꝓcedit contrariũ: aut nõ facit mentionẽ de iure antiquo: & possumus uidere.]

ADDITIO. Sed dic, ꝙ licitũ est scire & allegare ius correctũ ad declarationem iuris noui, non ad decisionem. l. j. in prin. C. de latina liber. tollen.

Calos. Calendæ Comitia.

c ¶ Calatis comitijs. i. bonis initijs, vel bonis cõuentib. calos. n. bonũ interpretat: comitia sunt cõuentus. Vel à calo, qđ est voco: q̃a vocatio p̃sonarũ fiebat: vñ calendæ dictæ sunt. Acc.

* ¶ Calata comitia q̃ eẽnt, docet Au. Gel. li. 15. c 27. * vbi vide de his trib. generibus testamentorum.] SYL.

T Estm̃ a † appellatur, † ꝙ testatio mentis sit. ¶ Sed vt b nihil antiquitatis penitus ignoretur, sciẽdũ est, olim qdē duo gña testorum in vsũ fuisse, quorũ altero in pace & ocio vtebant, qđ Calatis c comitijs appellabant: altero, cũ i p̃liũ exituri d eẽnt, qđ Procinctum e dicebatur. ¶ Accessit f deinde † tertiũ gen a testorũ, qđ dicebat, p̃ ęs g & librã: s. q̃a per † mancipationem, i. imaginariam quandã venditionem h agebatur, quinque testib a, & libripēde, i

d ¶ Exituri essent ꝺ domib.

e ¶ Procinctũ. Eo forte, ꝙ succinctè fiebat. & in his duobus testamentis hæres erat, vt j. eo. §. sed neque.

* ¶ Adde, ꝙ sic dicebatur, quia fiebat à milite iã procincto. i. præcincto. nã apud antiquos pugnaturi togis se præcinxisse dnr, vt essent ad prælium expeditiores: quod Festus scriptum reliquit, & apertè ostendit Plu. in Coriolano. Vnde in procinctu versari dr apud Vlp. l. j. de bo pos. ex test. mili. qui eo loci est, vbi iã castra hostium sunt in propinquo, & ad prælium accincta, instructaque.]

† De his tribus generibus

SYL. stõramis ge Aq Gel. libro 15. c. 2?.

† Alias q̃d.

† Alias & mancipationem

Libripens quis dī.

f ¶ Accessit. Similiter de iure ciui.

g ¶ Per æs & libram. Proprium nomen testamenti.

* ¶ Vide Au. Gell. d. c. 27. & Bud. tam in ij lib. de Asse, quàm in Annota. ad Pand l. ij de oti. iur. vbi agit de mancipatione.]

h ¶ Venditionem. Sic supra quibus mod. ius patr. po sol. §. præterea.

i ¶ Libripende. i. æstimatore. q̃ libripendebat vel æstimabat familiã uno nũmo, deinde emptor manumittebat totã familiam cum oĩbus bonis.

¶ Adde, ꝙ non manumittebat, sed vendebat familia æstimata hrdi futuro: vel si hẽbat alios, illi emancipabãt antiquo iure, vt declarat hic Ias.]

*¶ Adde: ꝙ * * libripēs dr põderator, à libra & pendo:] & olim in oĩb. alie nationib. interueniebat libripens. si qdē prisci ære graui & rudi vsi sunt,

neque

neq; numerabāt, sed pretiū appende bant: fiebatq; oīs alienatio, sub imagine venditionis. Proinde, & futurus hrs qui familię. i. hrditatis, emptor di cebat, fingebat se emere, & aliquid æris loco pre-tij dabat.]

a ¶ Ciuib. Romanis. i. liberis hoībus, ut s̄. de libe. §. fi.

b ¶ Puberib. Supra quibus mod. tu. fi. in princ.

c ¶ Familiæ. i. hrditatis, vt ff. de verb. signi. pronunciatio. §. familiæ.

d ¶ Emptor. qui erat loco hrdis, vt j̄. §. sed neque.

e ¶ Libram. s. adæquatam, idest æstimatam rem: & dicitur libra hæreditas, qa sicut libra diuidit in duodecim vncias, ita & hæreditas, vt j̄. de hær. institu. §. hæreditas. vñ dicitur adæquata libra. i. hęreditas æstimata.

Aliàs &

Aliàs emancipatio.

f ¶ Partim. Quia numerus testium remansit.

g ¶ Sed prędicta. Aliàs præfata: & ita alle gatum quandoque inuenitur.

h ¶ Ad ius ci. quia ciuile inuenit.

i ¶ Postea. s de media iuris prudētia.

K ¶ Honorario. i prætorio, ut s̄. de iu. natu. §. prætorum.

ciuib⁹ Romanis [a] puberibus [b] p̄sentibus, & eo, qui familiæ [c] emptor [d] dicebatur.

¶ Sed illa quidem priora duo genera testamētorum, ex veteribus temporibus in desuetudinem abierūt: quod verò p es & librā [e] fiebat, licet diutius pmāserit, attñ ptim [f] & hoc in vsu esse desijt.

¶ † Sed prędicta [g] quidē noīa testamētorū ad ius [h] ciuile referebantur. Postea [i] verò ex edicto Prętoris forma alia faciēdorū testorū ītroducta est. Iura eñ Honorario [k] nulla † mancipatio desiderabat, sed septem testiū signa sufficiebāt: cū iure ciuili signa testium nō essent necessaria.

¶ Sed cùm paulatim tam ex vsu hominum, q̄ ex constōnū emendationib. cœpit in vnā cōsonantiam ius ciuile & Prætoriū iungi, cōstitutum est, vt vno eodēq; tpe (quod ius ciuile quodāmodo [l] exigebat) septē testib. †adhibitis, & subscriptione [m] testiū (quod ex constōnib. [n] inuētum est) & (ex edicto Pretoris) signacula testīs imponerē tur: ita vt hoc ius tripartitū esse videatur: † & testes quidem, & eorū pñtia, vno cōtextu [o] testī celebrandi gratia, à iure ciuili descēdāt: subscriptiones autē testōris [p] & testiū, [q] ex sacrarum cōstitutionū obseruatione adhibeā-

l ¶ Quodammodo. Quia computato libripende & emptore, 7. erant.

¶ Adde, q̄ hæc gl. coīter reprehendit, q̄ emptor ñ erat in numero testiū §. sed neq;. j̄. e. Itē nec iure antiquo septē erant, qa nunc à Prætó re inuentū ē, ut hic dr, ibi, & testiū numerus ex edicto prętoris.]

** Huic loco conuenit, qđ ex Liuio tradit Prisc. lib. 8. q̄ impubes libripēs esse nō poterat. nam nec testis esse p̄t. §. testes. j̄. e. gl. l. 3. §. leges. ff. de test.

m ¶ Et subscriptione. Vt subscribant se testō affuisse, & cuius sit, ut ff. eo l penul. & antepenul.

n ¶ Constitutionibus. Vt C. de testam. hac consultissima.

o ¶ Vnó contextu. i. nullo actu interposito, nisi necessario naturæ, ut ff. e. hrdes. in fi. & C. eo. cùm antiquitas, Accur.

ADDITIO. Propter quē si aliqui recedant antequā loco ipsorum alij subrōgē tur, pōtest aliquid fieri, si imminet periculū vitæ testatoris, aliàs non.

p ¶ Testōris. si pōt. ut C. eod. iubemus.

q ¶ Testium. Si non pōt testōr scribe-re.

SYL.

† Idem dr in c. cùm esses extra eo. tit.

† aliàs vel

Vno contextu qđ dicat qđ fieri.

tur: signacula aūt & testiū numer⁹, ex edicto Prætoris. [a] Sed his oībus à nostra ꝯstitutione propter testōrum synceritatē, vt nulla fraus adhibeat, hoc additum est, vt ꝑ manus testatoris, vel testium, nomē hr̄dis ex primat, & oīa ſm illius constōnis tenorē[a] procedant.

¶ Vnico etiā anulo, & alieno, potest ab omnibus testibus testamentum signari. h.d.

¶ Possunt † autem oēs testes & uno anulo[b] signare testamētū. [c] † Quid enim si septem anuli vna sculptura fuerint, secūdū qđ Papiniano visum[d] est? Sed & alieno quoque a-

re. Sed hodie indistinctè per alium scribere pōt nomē hr̄dis, vt in auth. vt sponsa-larg.§.quia verò.coll.9.

a Tenorē. Est āt tenor: si p̄t scribere, faciat: alias dicet corā testib. & scribetur per aliū vel per aliquos de eis: aliàs non valet, imo falsi pęna tabellio tenetur: vt C. eo. iubemus. in fi. Accur.

ADDITIO.

Quod est verū: qn̄ solennitas nō fuit obseruata, nec scripta ī testō: secus si fuit obseruata, licet nō scripta, vt l. si librati⁹. ff. đ re.iu. An. ** Adde, ꝙ est periculosum facere hmōi testamēta in scriptis, quia si moreretur vnus ex testib. ante aperturā, qui non posset recognoscere suā subscriptionem & signū, nō valeret, vt no. Bar. in l. ij. in prin. ff. quemad. testa. aper. verum ad euitandū hoc periculū, adhibeas cautelas quas tradit Bart. Cępo. cau. 83.]

SYL.

Pñt. Casus. Quęsitum fuit, an vno anulo tm̄ testm̄ signari posset à testib. & videbať đđm ꝙ non, cū signacula fcā sint, vt difficilius falsificari possit: inuenta n. est ad hoc tāta iuris solēnitas in testō. l. fi. & ibi no. C eo. Tn̄ decidiť cōtrariū: assignat aūt Imperator rōnē à possibili, ꝙ ex quo possibile est anulos vnicā & eandem hře imaginem, quo casu liceret, ita liceat vnico vti. Sed tūc q̄sitū est, an alieno anulo signari possit: & dubiū faciebat, ꝙ aliàs vř ꝓpriū signū apponēdū. c. inter dilectos. de fid. instru. l. decernimus C de aquędu. li. xj. cuius ꝯtrariū decidiť, qa satis est hoc attestari & recognosci a teste, vt j. dicetur. No. ꝙ testm ab oīb. testib. vel plurib. ex eis pōt vno anulo signari. Item ꝙ si sint septē anuli vna sculptura. vel sigillatio. Itē ꝙ valet argm̄ à possibili. Item ꝙ alieno anulo signari pōt testm̄.]

b Anulo. s. hñte characteres: qui signatorius dr̄: & sic est in eo sigillum: non aūt alio signo, vt ff. eo. ad testium. §. signum. & de verb. sig. l. signatorius.

c Testm̄. Vel etiam linteum. s. quo inuolutū est testm̄, vt ff. e. ad testiū. § fi.

d Visum est. Hac ratione & cū tribus, vel paucioríb. vel plurib. pōt signari testm̄ arg. j. man. §. is. qui exequitur. Alij dicūt tm̄ cū septem vel vno debere signari.

¶ Adde, ꝙ hęc vltima opi est falsa ex argumento Papiniani: quia in septē signis possent esse tres eiusdē imaginis, & tamen valeret testamentum eodem modo si sint plures anuli, arguendo, vt arguit Imperator hic.

¶ Testes aūt. Casus nō figuratur, qa procedit tradendo regulā in hac materia: dubium tn̄ faciebat, quia edictum de testibus est prohibitorium certarum personarum. l j. ff. de testi. ideò quicunq; nō prohibebanť, videbantur admitti. Rn̄. tn̄ Jmp. prout in tex. rationes autē videbuntur sigillatim in gl. No. ꝙ ille potest esse testis in testō, qui potest hæres institui. Itē ꝙ mulier non pōt esse testis in testō ꝑꝑ sexus fragilitatem. Item impubes ꝑꝑ imbecillitatem ætatis: seruus, qa testm̄ est iuris ciuilis: de quo iure ipse pro nihilo hr̄. furiosus, quia non est mentis cōpos: mutus, quia nō p̄t exprimere mente conceptū: surdus, qa non pōt audire nomen hr̄dis: is, cui bonis est iterdictū, qa similis est furioso. Itē infamis, ex l. ꝓhibitiōe.]

† Cum ... cum h... §. c ... cessio... in glo... post ... ibi & ... no anul... ex. de ... † Alius ... n si ... anuli ... sculp... fueri... cundi...

SYL

(vt ... visū ... & ... quoq... &c.

SYL

Testa-

nulo licet signare testamentum.

¶ In testō pt esse testis quilibet, q pt hæres institui, exceptis hic enumeratis. Ang.

¶ Testes aūt adhiberi pñt ij, cū quibus testi a factio est. Sed neq; mulier,b neqȝ impubes,c neq; seruus, neq;d furiosus, neque e mutus, neq; surd', neq; is, cui bonis interdictū f est: neq; ij, quos leges iubēt iprobos intestabilesq; g eē, pñt in numerum testium adhiberi.

¶ Seruus cōi opinione reputatus liber, pōt in testō esse testis. Are.

¶ Sed cùm aliquis ex testibus testi

a ¶ Testi factio. Passiuè accipe hic: vt bona sit exceptio: sȝ neq; mulier &c.

SYL. ¶ Adde ſm Io. Fa & bñ, q̄ hic Impe. non procedit excipiendo. sed addendo per illa verba, sed neq;.]

¶ Aliàs ét accipit actiuè, vt j. de hære. qual. & diffe. §. testamenti.

Mulier ... biq; testi ... ficari pōt præterq̄ ... n testis.

b ¶ Neq; mulier. In alijs āt casibus omnib' recipitur, præterquam in testamentis, vt ff. eo. l. qui testamento. §. mulier.

SYL. ¶ Adde hoc verū, nisi sit testamentum inter liberos, vel militis, gloss in auth. quod sine C. eod. Item in testamento ad pias causas, vt est communis opi. in l j. C de sacrosan. eccle.]

¶ Ratio est, vt C. de fideicom. l. fi. & est timor falsitatis.

SYL. ¶ Adde hoc esse propter fragilitatē sexus, ſm glo. in d. §. mulier.

Herma- phroditus ... in te- stō. possit esse testis. ¶ Quid de hermaphrodito? Respon. si præualet in masculino sexu, recipitur, vt ff. de statu homi. quæritur. & de testi l. repetundarum §. j.

Testi fica- tur q̄ ijs quæ vidi- mus in pueritia. Quod ē verum de ...

c ¶ Neq; impubes. Quid de eo qd̄ vidit in pupillari ætate? Respon. aliàs. i. præterquam in testō, posset testificari: sicut & seruus, vt ff. de verb. sign. l. notionem §. instrumentorum. & C. de hæred & manich. quoniam. in fi. sed hic non, quia faciunt ad substantiam testamenti, vt hic dicitur.

SYL ¶ Adde hoc verū, si proximus est pubertati alias secus, ſm doc. hic arg l. excipiuntur. ff. ad silla. * de quo vide Dec. in l ij §. impuberes. ff. de re. iu.]

...to qd̄ vidit proxi- m' puber tati. secus si pximus infantiæ. Ioan. Fab. & Ang.

** Adde ad id, quod dr̄ in tex. de seruo, qd̄ ait Geta apud Teren. in Phor. serui hominem orate leges non sinunt, nec testimonij dictio est.]

d ¶ Neq; furiosus. Nisi hēat dilucida interualla, ut. ff. e. l. qui testamento. §. nec furiosus.

SYL. ¶ Adde, & q̄ tpe actus gesti & examinationis factæ non esset in furore, aliàs secus. l. j. & ibi no. C. eo.]

e ¶ Neq; mutus. Qui nihil loqui, vel audire pōt, vt j. quib. non est pmis. fa. test. §. itē surdus.

ADDITIO. Etiā si talem morbum habeat à casu, & sit literatus: quamuis tūc possit testari ſm Ioan. Fa. hic.

f ¶ Interdictum est. Vel à lege, vt quia cōmisit in legem Iuliam maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. l. fin. Vel à iudice, vt ff eod. is cui in fi. j. respon.

g ¶ Intestabilesq;. Vt de crimine famoso damnatus, vel muliebria passus, vt ff. eo l. is cui. §. fi. & l. cū lege. & ff. de testib. ob carmen. in prin.

SYL. ¶ Adde hoc verum, quando notoriè erat infamis, aliàs secus, ſm gl. in l cum lege. in fi ff eod.]

* ¶ Adde, q̄ intestabilis dicitur, qui nec testis adhiberi, nec testamētū facere, nec ex testō aliq̄d cōsequi pōt, cuiq; alius testimoniū dicere prohibetur. d l. is cui: & l. cum lege ff. eod]

SYL. ¶ Sed cum aliquis. Casus. Quærebatur, an seruus cōiter pro libero habitus, posset adhiberi in testē & dubiū faciebat, q̄a seruus prohibetur esse testis, vt s. de proxi. § & ipsa veritas opinioni præualere solet. §. si q̄s rem suā. j. de leg. cuius cōtrariū rñdetur, q̄a eū tunc cōiter liber reputaretur ab omnibus, nec aliquis eidē status q. mouisset, sed esset in quasi possessione libertatis, nō est qd̄ imputetur ipsi testatori. No. ergo, quòd non sufficit probare ad inualidandū testamentum,

rum, ꝙ aliquis ex testib. esset seruus, sed necesse est dicere, ꝙ ita cōiter re putabatur: ita Bar. in l. ad testium. §. conditionē. ff. de testa. quamuis con trarium magis cōiter teneant ibi do ctor. Item ꝙ debet reputari liber oium consensu: intellige eū cognoscētium, non aliorum: facit gl. I uer. subtilitatē. in l. j. C de sen. quæ pro eo quod inter. Item ꝙ debet probari communis opin. hominum tempore signati testamenti, non aliter. Item ꝙ cōis opi. qñque prævalet veritati. Item ꝙ cōis error facit ius.]

* † Rescriptum hoc Adriani extat. l. j. C. cod.

quidē faciēdi tpe liber [a] existimabat, postea aūt seruus apparuit: tam diuus Adrianus † Catonio Verò, q̄ postea diui Seuer[9] & Antoninus rescripserūt, subuenire se ex sua † liberalitate [a] testō, vt sic † habeatur firmū, ac si, vt oportebat, factū esset: cū eo tpe, quo testamentū signaretur, [b] omnium cō sensu [c] hic testis † li-

† aliàs libertate. † aliàs haberetur. † aliàs liberorū

SYL. a ¶ Libertate. f putatiua.

¶ Adde, ꝙ gl. nō intellexit tex. nō n. legendum est libertate, sed liberalitate: & hoc intēdit, ꝙ quamuis de stricto iure, eo quia seruus erat adhibitus, testamētum inualidum esset, tamen hi principes scripserunt ex sua benignitate subuenire testamento propter communem errorem.]

Opinio pfertur veritati. ¶ Et sic valet plus quod est in opinione, quàm quod est in veritate. sic. ff. de leg. j. l. iiij. in prin. Argu. contra. j. de leg. §. si quis in rem suam.

SYL. ¶ Adde, ꝙ solu. est quia opinio erat vnius tantum, hic omnium, quo casu plus operatur veritas: sicut etiam præfertur communis error veritati, quando reipub. interest, prout in casu text. nostri propter conseruationē testamenti. l. vel negare. ff. quemad. testa. aper. & propter validitatem actus, vel euitationem damni. l. iij. ad macedo. aliàs. n. magis attenditur ve ritas. l. si. ff. de hære. insti.

ADDITIO Dic, ꝙ aut veritas patens est, & attenditur: aut occulta, & tunc non: vel dic, ꝙ aut attendendo opinionem fauor ampliatur: & atten ditur, vt hic, & ibi: aut non, & tunc non. dic vt ibi. Io Fab.

b ¶ Signaretur. Quidā hoc intelligūt generaliter uerum, ut siue oblatum testm̄ in scriptis conditum, siue nuncupatiuum, debeat ei credi: siue deficiant testes esse, siue nō: & sic se habet consuetudo, ut atg C. de edi. diadri toll. l. fin. & C. de do. l. In donationi bus. & arbitri. tute. l. fin. Nos contra. Ꞓ in nuncupatiuo de iure: & quod hic dicitur, in testamento condito in scriptis loquitur.

¶ Adde hoc verum in testō in scriptis redacto per publicum tabellionem: aliàs. n. q̄ uis esset in scriptis, oīno deberent recognosci signa. ita hanc gl. intelligit Bar. in l. j. C. eo.]

SYL. co fuerit

¶ In nūcupatiuo enim si proferatur, non debet ei credi sine testibus: cùm in eis consistat tantum substantia testamenti.

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. cōiter reprobatur. in l. hæredes palam. in prin. ff. eo.]

¶ Ipsum tñ valet, licet probatio deficiat, (i) vt ff. de test. tut. l. duo. Quid si seruus factus est, vel infamis, & velit recognoscere sigillum suum? Respō. non admittitur, vt ff. de Carb. edi. l. Carbonianum. §. duæ autem ſ unt causæ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. cōiter reprehenditur: quia quando testis adhibetur ad solennitatem, conditio eius inspicitur tempore quo adhibetur, secundum doct. in l. j. C. eod.]

ADDITIO (i) Nisi de eo sit facta publica scriptura: vel pars cōfiteatur testm̄ sic fuisse factum: aut testes deponant ante, quàm ipsorū defectus appareant: quia tunc scriptura proba bit absque eo, quòd testes producan tur. Angelus.

Error cōmunis facit ius. c ¶ Omnium consensu. No. errorem prodesse, vt ff. de sup. le. l. iij. in fin. & C. de lat. lib. tol. l. j. §. sed & si quis. & ff. de offi. prȩto. Barbatius.

SYL. ¶ Ff. Caius. Quærebat, an in eodem testa-

testō pater & filius, vel duo fratres, adhiberi possent testes. dubiū faciebat, quia suspectum videbatur testimoniū plurium, et aliqualiter periculosum: qđ euitant. ll. in testamenti cōfectione. l. fi. C. eodē. quo nō obstāre decidítur cōtrariū: & assignat text. rationē, quæ est eadē cū dicto: vnde potes dicere rationem esse: quia cum nihil eorum intersit, & testamētum sit extranei, non est in consideratione talis suspicio, cùm uocentur à testatore: quamuis enim inter se sint domestici, non sunt domestici testatoris, vel hęredis. No. summarium. Item ꝙ ex una domo plures uni negocio rectè adhibentur in testes. Item ꝙ ratio eadē cum dicto toleratur. Item ꝙ filius non est idoneus testis in testamento patris, nec pater in testō filij testantis extra castra, nec frater in testamento fratris. Item ꝙ domesticum testimonium reprobatur in testamentis.]

berorum loco fuerat, neq; quisquā cēt, q eique stionē status mouisset. †

¶ Potest i vno & eodem testamēto eē testis pater cū filijs & fratribus, dūmodo sit alienum: secus autem si proprium, vel domesticum. Arc.

¶ Pater, † nec nō is, q in ptāte eius ē: itē duo fratres, qui in eiusdē pr̄is ptāte sunt, vtiq; testes in vno testō fieri possunt: quia nihil nocet, ex una domo plures testes alieno[a] negocio adhiberi.

In testibus aūt non debet esse is, q in potestate testatoris ē. Sed † si filiusfamilias de castrensi peculio post misionem[b] faciat testm̄, nec pr̄ eius rectè adhiberi testis, nec is, qui ī pōtate eiusdem patris est. reprobatū est enim in ea[c] re domesticū testimonium.

a ¶ Alieno. aliud si in suo, ut ī. proxi. §. & ff. de testibus. testis.

b ¶ Post missionē. i. remissionem: aliud si ante, ut ff. eo. qui testamento. §. per contrarium.

ADDITIO. Et est ratio ſm glo. quia tunc testes nec rogati, neque ad solennizandum actum exigūtur: quamuis duo requirantur ad probādum ueritatem. Ang.

c ¶ In ea re. idē & in alijs, † ut C. de testib. l. ij. (i) Sed quis est domesticus? Rñ. colonus, & ascriptitius, vel similes, vt C. de ijs, q ad eccl. confu. l. fin. §. sanè enim si seruus. & C. de qō. l pridē. Itē vxor. marito, & ecōtra. vt ī. de vsu & habi. §. itē is. Itē † seruientes, siue dapiferi: vt ff. đ pęnis l. respiciēdum. §. furta. ¶ Adde meliorem gl. in c. in literis. đ testi. (ubi doc. maximè mod. tractāt, an, & qñ domestic⁹ possit pro domestico testificari) & in summa iij. qō v. ꝙ illi dicuntur domestici, q. bus ratiōe patrię, uel dominicę pōtatis īperari pōt: & oēs, qui in domo habitant.

ADDITIO. (i) Tu dic, ꝙ fili⁹ quando nihil sibi quærit. potest pro patre testificari. ſm Ioā. Fab. idem econtra in negocio, ex quo nec patri, nec filio resultat commodum, uel interesse: & quid de matre, & fratribus, uide Angel. hic.

* Domesticū testimoniū hic accipiēdū esse nō tā ex sanguinis coniūctione, q̄ ex ea unione, q̄ p ptātem cōtingit, docet hic Thophilus his uerbis; τὴν δὲ οἰκειακὴν μαρτυρίαν οὐκ ἐκ τῆς συγγενείας, ἀλλὰ τῆς ἑνώσεως, τῆς ὑπεξουσιότητος λαμβάνομεν. Vñ colligitꝰ filium emancipatum testem adhiberi posse testamento patris, & uersa uice patrem, filij emancipati testamento. nā & magis agitur de hæredis, quàm ipsius testatoris causa.]

¶ Sed neque. Casus nō figuratur, qa ponit iuris antiqui correctio ex rōne assignata

† Intellige istud verū, si sint seruitores commensales, ut quia viuāt expēsis domini: aliàs cōtra, nisi habuissēt licentiam sine spe reuertendi. tempus. n. productionis & depositionis inspicitur secūdum Ioan. Fab. hic.

† Aliàs sed & si.

SYL.

SYL.

assignata per Impe. quia cũ totum negocium agaĩ hodie inter hr̃des & testatores, domesticũ testimonium repellitur. No ꝙ hæres non põt esse testis in testõ: & sic, ꝙ quis in causa propria testificari prohibetur. & eadem ratione nec pater: q̃a cũ ei acq̃ratur, agitur de eius commodo: & eadem ratione frater: q̃a cũ talia bona patri quæráñtur, ꝑ consequẽs quęruntur postea etiam filio. Item not. ꝙ ll. correctę. non sunt scribendæ in libro ll. Item ꝙ principale negocium testãdi, agitur inter hæredem & testãtem.]

a ¶ Neque is. no. ꝙ his tribus modis dicitur quis cõtingere me ꝑ potestatem. † Aliàs.n.

b ¶ Adhiberi. Quia eorũ negociũ est: cũ & lucrũ & dãnũ ad eos ꝑtineat. ff. q̃n appel. sit. l. j. §. in ꝓpria. (i) & vere eorũ, q̃a &c. ¶ Adde, ꝙ militat etiam ratio p̃sum ptæ affectionis, quæ nõ cessat cessãte commodo patris: & ideo in ijs, in quib. hodie nihil quærĩt patri, omnino repellerętur, vt per Are. hic.] SYL.

ADDITIO. (i) Monachi tñ in monasterio possunt esse testes. c. insuper. extra de testibus. Idem in hominibus vniuersitatis pro ipsa vniuersitate, vel castro, in negocijs, ex quibus non resultat commodum in particulari, sed in communi. Angel.

c ¶ Agi. Caute ponit, agi, cũ sit generalissimum, vt ff. de ver. sig. l. Labeo. ij. in princ. & l. verba. habet enim se ad ius testandi, & contractus.

d ¶ Conturbatum. Nam olim hæres duobus primis generibus testamẽtorũ poterat esse testis: in tertio verò, ille, qui erat loco hæredis, non poterat eẽ testis: & sic erat turbatio iuriũ: & ad eius similitudinẽ ver⁹ hæres hodie testis nõ erit, vt sequiẽ.

¶ Hæres, filius pater, aut frater hęredis prohibentur esse testes in testamento, sublata iuris antiqui dispositione. hoc dicit.

¶ Sed neq; hæres script⁹, neque is,[a] qui in ptãte ei⁹ ẽ, neque pr̃ eius, q̃ ĩ ptãte eum habet, neque fratres, q̃ ĩ eiusdẽ patris ptãte sũt, testes adhiberi[b] possunt, q̃a hoc totum negociũ, qđ agitur testamenti ordinandi gratia, creditur hodie ĩter testatorem & hr̃dẽ agi.[c] Licet † autem totũ ius tale ↄturbatũ[d] fuerat, & veteres q̃dẽ familiæ[e] emptorẽ, & eos, q̃ per ptãtem ei cõiuncti fuerãt, à testamentarijs testimonijs repellebãt: hæredi[f] autẽ, & iis, q̃ ꝑ ptãtẽ ei cõiuncti fuerant, cõcedebant testimonia in testamẽtis præstare: licet ij, qui id permittebant, hoc iure minimè abuti[g] eos debere suadebãt: nos tamen eandem obseruationẽ corrigentes, & quod ab illis suasum est, ĩ legis ne

e ¶ Familiæ emptorem. dicĩ ille, q̃ cõstituebatur hr̃s ꝑ æs & librã.

f ¶ Hæredi. q̃ erat ex primis duobus generibus testamentorũ.

g ¶ Abuti. sic C. de cad. tol., len. l. j. § j. & ff. si fa. fur. fe. di l. fin. & s̃. quib. ex causis ma. non li. §. j. Accur.

¶ Legatarijs. SYL.

Casus. Dubitatũ fuit an legatarij & fideicõmissarij: rectè adhiberentur testes in testõ: & rõ erat in promptu, ꝙ non, ꝑ eorũ cõmodũ: q̃a inualidato testamẽto, corrumpuntur legata. l. j. §. j. ff. de leg. iij. quo non obstante, deciditur contrariũ, ex eo, quia cõmodum eorum est in consequentiã, nõ principaliter, cùm totum negocium cum hærede agi credatur. s̃. ꝓxi. §. Not. ꝙ valet legatum factum testi adhibito in testamento: & ꝙ legatarius est idoneus testis, quamuis de eius commodo agatur. Item & fideicommissarius particularis: secus vniuersalis, quia est loco hæredis.

Legatarijs

cessitatē trās ferētes, ad imitationē pristini familię ēptoris merito, nec hr̄di, qui imaginē vetustissimi familiæ emptoris obtinet, neq; alijs psonis, q̄ ei (ut dictū ē) cōiūctæ sunt, licētiā cōcedimus, sibi quodāmodo testimonia pstar: iōq; nec eiusmodi ueteres cōstōnes nr̄o Codici īseri permisimus.

¶ Legatarij, & fideicommissarij, & eorum coniūcti testes adhiberi possunt. h. d.

¶ Legatarijs [a] aūt, & fideicōmissarijs, qa nō iuris [b] successores sūt, et alijs psonis eis cōiunctis, testimoniū tn̄ denegam: imo ī quadā nr̄a cōstōne [c] & hoc specialiter eis cōcessimus. Et multo magis ijs, qui in eorū ptāte sunt, vel qui eos habent in potestate, [d] hmōi licentiam damus. [e]

a ¶ Legatarijs. Discrepāt hi iure ueteri à fideicō. ut j. de fideicō. hære. §. præterea. sed hodie nō: ut j. de leg. §. sed nō usq; quidā. §. hūc intelligūt: qũ legatū fuit repetitū à succedentibus ab intestato, ut tūc nō uideat reperi fecre testimoniū in testamēto iure, qa iuris successorē, qui in quota parte heres institutus est.

b ¶ Non iuris. sed rei, & sine onere, ut ff. mand. si hæreditatem. ¶ Adde, q debet intelligi iuris. s. uniuersalis, quia legatarius est successor iuris. l. id tempus. ff. de usucap.]

ADDITIO. Et per hoc patet secus esse ī fideicommissario uniuersali, quia habetur loco hæredis. §. restituta j. de fideicom. hær. Io. Fab.

c ¶ Constitutione. Græca: uel dic de illa, quæ est ff. eodem. l. qui testamento. in princi. quæ est Iustinia. per approbationē. ut C. de uete. iure enucle. l. 1. §. sed neque. uer. omnia enim. prima uerior.

SYL. d ¶ In potestate. Item tabellioni, ut ff. eod. l. Domitius. ¶ Declara hanc glo. ut per Ioann. de Pla. hic.]

e ¶ Damus C. de testibus. l. oībus cōtra. Sol. hic agit de uiribus testamenti inter hæredē, & aliū agentē contra testamentum: aliàs coniunctus coniuncto non feret testimonium, & unus idē hic legatarius alij. Et secundum hoc fallo hic sumitur argumētum, quod socius in causa socij admittitur in testimoniū. Vel dic hoc speciale, † ut coniunctus p coniuncto admittat quasi in re sua, fauore testamēti & ultimæ uoluntatis, q̄ debet dominari, si legitima est, ut C. de lega. cum quæstio. in fi. & erit bonū argumentum supra dictum. Sed argumentū contra est C. de testibus. quoniā. in fin. Sed respondeo: finis illius legis nō refertur ad totū, quod erat dictum. Distingue tamen, an lucrum redeat ad eum sociū, ut tunc nō admittatur, aliàs sic, ut ff. quando appella. sit. l. 1. §. in propria. ¶ Adde, quod communis lo. est, quia nō interrogat directo super legato, sed in cōsequentiam, secundum gloss. in d. l. omnibus. quæ communiter approbatur.]

† Sic etiā clericus pt facere testimoniū ī cā suæ ecclesiæ vt ī c. cū nuntius. extra de test. ubi uide glo. vnicā de illa materia. SYL.

SYL. ¶ Nihil. Casus. Quæsitum est, an in qualibet mā testamentum scribi posset: & uidebatur q non: sed q deberet scribi in chartis, uel membranis, tanq̄ quod cōe fit, ex insolitis enim fraus præsumitur, de qua ualde timetur in testamento: cuius contrarium deciditur, ex eo, quia in testamentis ipsis uoluntas quomodocunque cū debitis solennitatibus expressa est satis. Item fuit dubitatum, an plura exempla fieri possent testamentorū: & uidebatur dicendum q nō, ptr ambiguitatem: & quia unicum faciēdum est testamentū, nō plura: cuius contrarium deciditur: quia cùm sit quid intellectuale testamētum, & si fiant mille exēpla, semper unum est. Not. testamētū in qualibet materia scribi

loc qd ... uif ul- ... e ad fi- ... m glos. ... n reperi ... in ue- ... lis codi ... us.

SYL.

Item approbat Bar. in l. q. testō. ff. eo. & idē Angel. Placē.

scribi posse. Itē ꝙ de uno eodemq; testō plures scripturæ cōfici possunt: quia semper intellectualiter erit unū testamentum. Item quòd pluralitas scripturarum non facit præsumi pluralitatem factorum. Item quod quandoque est necessarium confici plures scripturas. Item quòd in multis est periculum homini. Item quòd innumerabile dicitur, quod difficilè numeratur.]

¶Testamentū potest ī qualibet materia scribi, & in pluribus codicibus. Areti.

¶Nihil āt interest testm̄ ī tabulis, an in chartis,[a] membranisve, uel ī alia materia fiat.

¶Sed & unū[b] testamentum pluribus codicibus cōficere qs pōt, sm̄ obtinentem tamē obseruationē omnibus factis: qđ[c] interdū ēt necessarium est: ueluti si quis nauigaturus & secū ferre, & domi relinquere iudiciorum suorum cōtestationē uelit: uel ꝓp alias innumerabiles causas, quæ humanis necessitatibus imminent.[d]

¶Iure ċ statur ēt quis sine scriptis, declarata uolūtate coram septem testibus. h. d.

¶Sed hæc qdem de testamentis, q̄ † in scriptis conficiuntur, sufficiūt. Si quis autem sine scriptis uoluerit ordinare iure ciuili testamētū: septē testibus[e] adhibitis,[f] & sua uo

a ¶In chartis. sic ī. de rerum di. §. literæ. † Accursius.
ADDITIO. Et dic in chartis etiam rasis: secus tamen † alijs instrumētis.
b ¶Et unū. sic. ff. eod. l. unum.
c ¶Quod scilicet ut pluribus fiat codicibus.
d ¶Imminēt. Sic in authen. de consang. & ute. fra. §. quia uerò. coll. 6. † Sed nunquid ex his exemplis probatur? Respond. non, sine authentico, ut in auth. ut spon. lar. §. & hoc insuper. colla. 9. & ff. de fide instru. l. quicunque. & ff. de bon. poss. secundum tab. l. 1 §. sed & si unum. sed hic ambo sunt principalia.
¶Adde, ꝙ hæc opin. communiter tenetur: non enim ita disposuit hic testator, ut in l. 1. §. siquis in duobus. ff. de bon. possess. secun. tab.
¶Sed hæc quidem. Casus nō figuratur, qa datur regula, & modus condendi testamentū nuncupatiuū. No. duplicem speciem testamentorū, in scriptis, & nuncupatiuū. Item quòd in eo requirunt septem testes. Item ꝙ debēt esse in præsentia testatoris. Item ꝙ testamentum nūcupatiuum totum est de iure ciuili, nec participat cum iure prætorio.]
c ¶Sed hæc. Septem testibus. quandoq; nullus uocatur: ut si miles moriatur in bello, ut no. C. de mi. test. l. milites. quandoque unus; ut imperator, ut C. eo. omnium. quādoque duo; (i) ut inter filios, ut C. eod. hac consultissima §. ex imperfecto. Vel si in tentorio faciat testamentum miles, ut ff. de mili. test. Lucius. quandoque tres, uel quatuor, uel pauciores, ut C. eo. si nō speciali. quandoq; quinque: ut in testamento rustici, ut C. eod. l. fin. §. fin autem. quādoque septem, ut generaliter, ut hic, & C. eod. hac consultissima. quandoque octo, ut C. qui test. fac. possunt. hac consultissima.
ADDITIO (i). Etiam si sint mulieres & qui aliàs non essent idonei, ut ibi no. per Angelum.
f ¶Adhibitis. i. rogatis ut intersint, & sint attenti, ut ff. eo. hædes §. pe. & ī auth. de testi. §. & licet in fi. § coll. 7.
¶Adde, quod ita communiter tenetur in l. hac consultissima. C. eo. ꝙ in testamento nuncupatiuo requiratur rogatus testium, quāuis aliqui contrarium senserint.]
ADDITIO. Et sic debet articulari & probari.

Coram

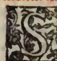
Adde l. ... in prin. ... l. char... ff. de ... on. pos. ... cun. ta.
Adde pul... ū tex. in ... ulti. C. ... e præ. c. ... o. an.
SYL.
SYL.

Testium numerus qui in testamento est adhibendus.
† Duplicis testandi modi ... dicit ... Iustin. ... authē. ... hæred. ... Falcid. § penul.
† Aliàs deest ...
Testes debent rogari.
SYL.

...luntate corā a eis nuncupata, b sciat hoc perfectissimū testamentum iure ciuili, firmumque constitutum.

¶ De militari testamento.

¶ Voluntas militis in expeditione existētis, quoquo modo declarata, uim obtinet testamenti. h. d.

Vpradicta diligēs obserua--

a¶ Coram. scilicet palam nominando hæredes, ut ff. eo. l. hæredes.

*¶ Adde, ꝙ si præsens sit is, quem hęredē esse uolumus, satis erit eū demōstrare, & dicere, Hic mihi hæres esto. l. nemo. ff. de hære. insti. & facit l. certum. ff. si cer. pet.]

b¶ Nuncupata. inde dicitur nūcupatiuum testamentum. *¶ Alciat'. li. 2. Parer. c. 30 2. hāc uocē a nūcupandis testibus deriuat, sed (ut opinior) rectius Accursius a nūcupanda, idest uiua uoce notificanda uoluntate.]

¶ De militari testamento

¶ Visum est ī. de testamentis in generatione, nūc sequit uidere de testamentis in specie. Vel aliter: Visum est supra de testamentis, quæ fiunt ſm communis iuris dispositionem: nūc sequitur uidere de illis, quæ fiunt iure priuilegiato, ut est testamentum militare, ideò.

¶ Adde, ꝙ cōtinuatio fit hic per Imperatorem in princ. dicendo, ꝙ a supradicta regula excipitur testm militum, pp eorum imperitiam: & ideò dicto de his in genere, subijciuntur exceptiones, & de testō in specie, argu l. item apud. §. hoc edictum. ff. de iniu.] Est autem miles, qui iurauit a signis non recedere, ut ff ex quib. ca. ma. l. pe. & scriptus est in matricula, ubi & alij milites scripti sunt, ut ff. e. l. antepe. & per totum tit. sunt & alia necessaria, ut aliquis sit miles, ut diximus. ff. qui. cau. ma. l. pe. & in auth. de mand. prin. §. si coll. 3. Item miles dicitur à malo, quod sustinet pro alijs, uel à mille, quia ex numero mille hominum eligitur, ut ff. eod. l. 1. §. miles. Accursius.

ADDITIO. Aduertendum est, ꝙ ī milite sex sunt necessaria ad hoc, ꝙ habeat priuilegia militibus concessa. Primò, quòd ense cingatur ff. de test. mili. l. pe. Secundo, quòd in numero aliorum ponatur, & in matricula scribatur. ff. de testa. mil. l. ex eo tpe. Tertio, ꝙ præstetur sacramētum, ꝙ mortem non euitabit pro republica neq; a signis recedet. ff. ex qb. cau. ma. l. pe. & de ijs q no. infa. l. 2. §. miles. Quarto, quòd stigma, i. nota publica brachijs suis scribatur. C. de fabri. l. 3. lib. 12. Quinto, quod examinet. C. qui milita. nō poss. l. j. lib. 12. sexto quòd non sit negociator C. neg nemi. l. 1. lib. 12. †

† Adde l. milites. C. de loc. & condu. Diuisio.

S Vpradicta. ¶ Totus iste titulus diui. prin. in duas partes. Primo ponit de militibus testantibus in tentorio, uel in peculio castren. Scdo de testō in quasi castrēsi. secunda ibi. Sciendum. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit cōtinuationem per modū remotionis siue exceptionis cū positione noui statuti. Secundo, qualiter priuilegiū cōcessum militibus, ꝙ possunt testari qūo uolunt, intelligatur. Tertio, ꝙ ēt miles mutus, & generaliter defectiuus, pōt testari. Quarto qualiter post missionē testatur. Quinto, ꝙ mutatio status ipsius militis, dummodo interueniat noua uolūtas, nō uitiat testm factū. Secunda ibi (Planè.) Tertia ibi (Quinto.) Quarta ibi (Sed & hactenus) Quinta ibi (Sed & siquis.) Arc.

¶ Supradicta. Cau. aliter nō esset figurandus, cū procedat Imperator tradendo doctrinā excipiēdoq; a regula: dubiū enim faciebat generalis dispositio supra facta, ratio aūt decisionis ponitur in tex. propter imperitiā militū, quos scire magis decet arma q̃ ll. l. fin C. de iur. delib. No. ꝙ uoluntas militis in expeditione quoquo modo declarata, habet uim testamenti. Itē ꝙ miles pręsumitur igno-

rare iura,& sic ꝙ in milite iuris ignorantia toleratur. Item quòd in testamento militis, numerus testium, neque alia solennitas requiritur.]

& l.in testō.1. C. de testa. mili. quod intelligendum, si modo actus ualeat, aliàs enim præsumemus potius priuilegio usum fuisse.l.3.ff.de mil. testa.]

a ¶Obseruatio, quæ consistit in quatuor, ubi est in scriptis testamentum conditum: uel in sola nuncupatione hæredis coram septem testibus, ut s. titu.1.§.sed cū paulatim.& §.fin & ff.de hæred instit.l.1.§.qui neque.

b ¶Imperitiā. C.de iur.delib. l.fina. in princ. & de iur.& fac. ign.l.1.

* ¶ Adde, & propter militię occupationes, ut colligit hoc eodē loco paulo infra, ibi uidelicet cùm in expeditionib' occupati sunt. & §.seq. alioquin minoribus quoque, & mulieribus, & rusticis, in q bus tolerabilis est iuris ignorantia, hæc tam diligens in testando solennitas remittenda fuisset, quod factum non fuisse credendum est, quia saltem peritiores consulere possunt: quod non licet militibus in expeditionibus occupatis.]

† Harum cōstōnum dilet:ème minit Vlpi.l.1.ff.c.

tio[a] in ordinādis testamentis, militibus pp nimiam imperitiā[b] eorū constōnib. principalibus † remissa est. Nam quāuis ij neque legitimū numerum testiū adhibuerint, neque aliam testamentorum solennitatem[c] obseruauerint, rectè nihilominus testant: uidelicet cū in expeditoinib. occupati sunt: qđ merito nostra constō introduxit.[d] Quoquo enim modo uoluntas eius suprema inueniat siue scripta, siue † sine scriptura, ualet testamentū ex uolūtate eius. ¶ Miles testando extra expeditionē debet testari, ſm ius cōe: & licet filiusfamilias sit, testari tñ pōt. Aret. ¶Illis aūt[e] tēporibus, per quę citra expeditionū necessitatē in alijs locis, uel suis † ędibus degunt, minimè ad uendicandum tale priuilegiū adiuuantur.[f]

¶ Illis autē. Casus. Quęrebatur, an miles extra expeditionem testari posset iure militari sine solēnitatibus: & uidebatur dicendum quòd sic: ratio.n. imperitiæ assignata militat in expeditione, sicut extra. Sed ius cōtrarium decidit ex eo, quia tunc possunt consulere peritiores, & ita excludere ignorantiā: & ea quæ ratione occupationis militiæ conceduntur, cessant, ut dicitur in glo. Sed tunc quæritur, an filiusfa. miles testari possit: & uidebatur, ꝙ non, per l.pen.& fin.C. qui testa.fac.pos. cuius contrarium deciditur. ratio autem assignatur in text. propter militiam: quia hoc militiæ tributum est, ut in castrensibus filij pro patribus.fam. habeantur. Not. ꝙ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item ꝙ miles extra expeditionem debet testari iure communi. Item ꝙ filiusfa. miles testari potest, dummodo testetur iure communi. Item quòd illi, qui non sunt milites, appellantur pagani.

c ¶Solennitatem. scilicet circa sigilla,& subscriptiones.

d ¶ Introduxit. sed tunc demum cū in militia sunt, habēt priuilegium, ut C.eo.l.pen & hic subijcit.

* ¶ Diuersimodè in, nam plenius habent priuilegium, cùm sint in conflictu, quam in castris non congredientes, ut per gl.1.j.eod.§.planè

** Adde, ꝙ in dubio interpretamur militē iure cōmuni ut uoluisse. l. 3.

e ¶ Autem. pro sed.

f ¶Adiuuantur. Et nota, ꝙ cessante causa, cessat & effectus.

¶Adde, ꝙ causa expressa supra pp nimiam eorū imperitiā, cessare non uidebatur ēt extra expeditionem. Ideò dic,

dic, ꝙ illa est cã remissionis in gñe, sed causa constõnis Iustinia. de qua meminit ibi, quod meritò. est occupatio circa rem mili.] Et potest hic sumi arg. ꝙ cessante clerico ab ecclesia, †cessat prębenda, sic C. de Epi. & cleri. l. generaliter. ij.

& l. testamenta eorum. §. fin.

¶ Adde, ꝙ si loquimur de iure. ff. & C. glo. uera est. si de iure nouissimo, cõis opinio est, ꝙ subiãceat querelæ, secundum gl. in l. aduersus. ff. de inoffi. testa.] SYL.

¶ Sed testari quidã, & si[a] filijfamilias sint, ꝓpter militiam conceduntur: iure[b] tamen communi, eadem obseruatione, & in eorũ testĩs adhibẽda, quam in testamentis paganorum[c] proximè exposuimus.

¶ priuilegia militum tunc hñt locũ, qñ ꝯstat militẽ testari uoluisse, aliter non. h. d.

¶ Planè de testamentis militum diuus Traianus † Catilio Seuero ita rescripsit.[d]

¶ Id priuilegiũ, quod militantib. datum ẽ, ut quoquomodo fcã ab his testamenta, rata sint: sic intelligi debet, ut utique prius constare debeat, testm̃ factũ esse: quod & sine scriptura, & à nõ militantibus fieri potest. †Si ergo miles, de cuius bonis apud te quęritur, † conuocatis

† Fuit hic Catili[9] ꝓauus matern[9] Marci Imper.

† aliàs si ergo.

† aliàs si conuocatis.

¶ Adde, quòd hæc q. hodie decidit in ca. relatũ. & in c. inter quatuor. & in c. fi. de cleri. nõ resi.] Sed arg. contra ff. de postu. l. 1. §. sexum. q̃a Calphurnia dedit causam edicto: unde cessante cã, cessare debet edictum: quod nõ ẽ uerũ. Sed hoc ultimum generale de causa impulsiua dicit: primum de finali, sine qua res esse non potest.

¶ Adde, ꝙ in dubio causa, si est expressa in l. finalis præsumitur, ut dicit gl. in l. cùm tale §. falsam. in uerb. cohæret. ff. de cond. & dem. aliàs secus, glo. in l 2. §. fi. de dona. & illa dicitur causa finalis, quæ est generalis, ut per Bar. in d. §. fin.]

a ¶ Et si filiusfamilias. Licet hi aliàs prohibeãtur, ut ĩ. titu. 1. in princ. & ff. de do. causa mortis. l. tam is §. 1

b ¶ Iure tñ communi. s. quantum ad solennitatem, non quo ad hoc, vt querela contra eius testm̃, sicut in alio ueterano qui sui iuris est, ut C. de inof. test. l. fi. §. in his. & ff de inoffic. testa. l. Papinianus. §. siquis in militia. Item hoc est uerum, qñ est domum reuersus, sicut s̃. prox. dixit: aliàs sicut miles alias utitur speciali iure, sic, & iste. argu. ff. eod. ex militari. §. 1.

c ¶ Paganorum. A pagos, quod est uilla dicit: quasi dicat, non militum.

* ¶ Erantque propriè ij, qui domi relinquebant ad agrorũ culturã ciuilia munera.] Vt ĩ. tit. §. ult.

¶ Planè. Caius. Quærebatur, an illa uerba (quoquo modo uolũtas cõstet, habeatur pro testamento) generaliter intelligerentur: & uidebatur dicendum quòd sic. quia indefinitè dicitur, quoquo modo inueniatur uoluntas cum scriptura, uel sine, ualeat. Tamen dicitur contrarium, declarando ꝙ intelligitur, quando re uera constat uoluisse testari: quia aliàs illa non est uoluntas: puta si per iocum aut adulatoriè quid dictum sit. Not. ꝙ priuilegiũ concessum alicui actui, intelligitur, si ille actus sit. Item quòd priuilegium militum tã latum non remittitur numerus duorum testium, quod est de iure naturali. Item ꝙ mulier potest esse testis in testamento militis. uerbum enim homo, ad eam trahitur. Item ꝙ in testamento militis requiritur rogitus testium. Item quòd nomen hæredis debet exprimi à milite. Itẽ quòd uerba iocosa non disponunt.] SYL.

d ¶ Planè. Rescripsit. Vt ff. eodem diuus.

a ¶ Hominibus. saltē duobus, ut ff. e. Lucius. & ff. de testi. l. ubi. & hoc ē, q̄ñ in tentorio: si aūt in conflictu belli, nullo ēt teste uocato. ut C. eod. milites. (i) si autē est domi, iure communi, ut s. eod. §. illis.

Not. summarium. Item ꝙ miles pōt nutu instituere hr̄dem, intellige, nisi aliter nominare possit. Item ꝙ non solum mutus, uel surdus testari possunt, sed mutus & surdus simul.

ad hoc hoīb.[a] ut uoluntatē suā testaretur, ita locutus est, ut declararet, quē uellet sibi hæredē esse, & cui libertatē tribueret: p̄t uideri sine scripto hoc mō eē testatus, & uolūtas eius rata hn̄da ē. Cęterū si (ut plerūq; sermonib[b] fieri solet) dixit alicui, Ego te hr̄dē facio, uel, Bona mea tibi relīquo: nō oportet hoc ꝓ testō † obseruari. Nec[c] ullorū magis interest, q̄ ipso rū qbus id priuilegium datum est hmōi exemplum non admitti: alioquin non difficulter post mortem alicuius militis testes existerēt, qui affirmarent se audisse dicentem aliquē, se relinq̄re bona, cui uisum sit: & ꝑ hoc uera iudicia subuerterent.

¶ Miles, licet sit mutus, uel surd⁹, tn̄ testatur. Aret.

¶ Quinimmo[d] & mutus,[e] & surd⁹ miles, testamentū facere potest.

ADDITIO: (i) Debet tamen aliquo modo de uoluntate constare, uel ꝑ duos testes, uel per comparationem literarum, uel alio modo. & facit ut remissa penitus omni solennitate, non de naturali, sed ciuili tantū intelligat. Ange.

b ¶ Sermonibus. Fortè causa demonstrandi, ut magister discipulo, uel ludi causa, ut ff. de actio. & oblig. l. obligationū substantia. §. fina. uel affectionis, ut ff. de iure codicil. literæ. † ¶ Adde uel per antiphrasim. l. cū quidam. cum glo in uerbo, affectionem. C. de lega. uel oblatiuis: glo. in l. 2. C. in quibus ca. col. capi. centū. lib. 11. uel cōmendatiuis. l. si uero non remunerandi. §. cū quidam. ff. mand. uel enūciatiuis. l. ex hac. ff. de dona.]

c ¶ Nec ullorum. Sic ĩ. ad l. Falc. circa princ. sic. C. de rescin. uen. l. ratas.

¶ Quinimmo. Casus. Quærebatur an mutus, uel surdus milites, testari possint: & dubium faciebat tex. in §. itē surdus. ĩ. tit. j. Tamē cōtrariū decidit: quia in milite testāte nō requirit formalitas solennitatū, sed sufficit quoquo mō de uolūtate ꝯstare: de qua ēt constare p̄t per signa & nutus. Idō miles surdus, uel mutus, testari possunt.

d ¶ Quinimo. Habet priuilegiū circa solennitatē: quinimmo & circa substātiā testamēti: ut qui aliàs testari nō posset, hic tamen possit, ut ff. eod. l. 4.

e ¶ Mutus. siue natura, siue casu, ut sit priuilegiū aliquod. ut C. q̄ te. fa. po. l. discretis. & hoc iure militari, ut ff. eod. iure militari. Accursius. Dummodo appareat ipsum sic uoluisse testari ꝑ signa sua, quæ per notos poterunt interpretari.

* ¶ Adde similem gl. §. Itē surdus. in uer. ceteris. & ibi Aldobran. ĩ. tit. 1.]

¶ Sed hactenus. Casus. Quæsitū fuit, an post missionem durent priuilegia militū: & uidebatur ꝙ sic, in memoriam pristinæ militiæ, quasi hæc perpetuo cōcessa sint. Cuius cōtrariū decidit. quia cū ratione occupationū militarium concedantur, his cessantibus cessat priuilegium. datur autē anni spatium ad mutandum testm̄. & ideo conditio ueniens post annū non uitiatur, quia retrotrahitur ad diem mortis, uel aditę hæreditatis, ut dr̄ in gl. No. ꝙ priuilegiū concessum respectu certæ qualitatis durat ea durante. Itē ꝙ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item ꝙ miles non exercens militiā, non gaudet militum

† aliàs seruari.

† Tu dic, quòd nulla operantur testm̄, nisi appareat ꝙ uoluerit testari, & ad hoc se disposuerit: secus ĩ cōtractibus, ubi in dubio uerba præsumū-

SYL. tur obligatoria: nisi aliud ex coniecturis appareat.

An uerbū relinquo,

SYL. importet instōnē, legatū uel fideicom. uide Ioā. Fab. hic.

militum priuilegio Item ꝙ testamētum iure militari factum durat per annum post missionem. Item ꝙ conditio retrotrahitur. Item ꝙ ad validitatem testamenti inspicitur tempus mortis, non cōditionis existentis.]

a Sed hactenus. Quidam dicunt hic nō esse §. & asserunt, ꝙ omne priuilegium quod habet miles, perdit cùm redit de militia. Sed nos dicimus §. hic esse; & distinguimus † inter priuilegiū quod habet vt testetur q aliàs testari non potest, vt filiusfamilias, & mutus, vt illud duret post reuersionem, vt supra proxi.§. & §.sed testari.& ff.e. Tribunus.in prin Alia verò priuilegia, quę habet in testando, finiuntur, vt hic, & s.eodem §.illis autem.

SYL. Adde, ꝙ opin gl. communiter tenetur hic, ꝙ etiā post missionem filiusfa.& mutus testentur.]

b Illis.s. militibus, vt reliqua priuilegia. s. de numero testium habeant in testādo: & sic non refertur ad proximum §.

c Post missionem honestam, scilicet finito tēpore militię: vel causariam si ante tēpus ex necessitate recessit: † si autē ignominiosa est missio, desinit statim valere, vt ff.eo. testamenta eorum.& C. eo.l. ex testamento. Sed si miles de capitali crimine damnatus fuerit: si quidē de cōmuni, vt homicidio, & similibus, non poterit amodo testari.ff.de ve.& mi.suc.l.j. in fi. Si autem militari, vt q alienauit arma, vel similia, quę numerantur. ff. de re mil.l.ij.& 3.(& idē etiam de fide rupta) non potest testari, vt ff.eodem l. ex militari. aliàs poterit in castrensibus tantum, si ei hoc in sententia permissum fuerit, aliàs non, † vt ff.de iniu. rup. testa. §. si quis in l. cum filio exhęredato. §. sed & si quis fuerit capite.& de leg. l.si quis. l pri. §.miles

Miles post missionē iure cōi testatur: & ante factum testm̄ valet intra annum. et q cōditio in eo adiecta durare post annum. h.d.

Sed hactenus[a] hoc illis[b] à principalibus ꝯstōnibus concedit, quaten⁹ militant, & in castris degunt. Post missionē[c] verò veterani, vel extra castra alij, si faciant adhuc militantes testm̄, communi omniū ciuiū Romanorum iure id facere debent. Et quod in castris fecerint testamētū, non communi iure, sed quomodo voluerint, post missionē intra annum tantum valebit. Quid ergo si intra annum quis decesserit, cōditio autē hr̄di adscripta post annū extiterit, an quasi militis testm̄ valeat? Et placet valere[d] quasi militis.

† Facit ad hoc text. in l. cum hic. §. si miles, ff. de dona. inter vi. & uxo.

SYL. Adde, ꝙ hoc in pagano fieri non posset. d.§.miles nisi ex causa, ut per Alex. in l.& militibus C.eod. & dicunt docto.hic.]

d Valere. Quia conditio retrotrahitur, ut ff. de peri. & com. rei vend.l.necessario §.j.& qui po.in pig.hab.l vlt.& facit.ff.eo.quod dicitur.& l.quod constitutum.

SYL. Sed & si quis ante militiā. Casus. Quęsitum est, an testamentum non iure factū à pagano, si miles efficiatur, & aliquid addatur, confirmetur: & videbatur ꝙ non: quia cū à principio non valuerit, nō videtur ꝙ possit ex tēpore aliquo modo confirmari. Cuius cōtrariū respondetur ea ratione: quia cùm aliquid addat vel minuat, videtur nouum quid facere l. ius ciuile.ff.de iusti. & iu. vnde sicut si ita disposuisset, tūc, valeret, ita debet valere, qū cōstat ꝙ illam voluit eē suā voluntatem. Itē dubitabatur, nunquid capitis diminutione testamētū prius factum irritaretur in milite: & rō dubitādi colligitur ex §.ex alio.j. quib.mo.test. infir. Tamen contrariū deciditur fauore militię, quia si du-

dem hic. dicit gel. ꝙ olaris ens à lio per nquē- m per priui- um

rauit in eadem voluntate, facit testamentum valere. No ꝙ testamentum non iure factum ante militiam non valet, etiã eo effecto milite, & nihil aliud faciente. Item quòd aperiẽs testamentũ ante factum vř illud velle inualidare, nisi alia adijciat: & ita colligitur hic in ver. & q̃dam adiecit. ex quo nota imperitiã aliquorum hic, qui intelligebant resignare, ideſt sigillare: nam resignare importat aperire. Item quòd addens aliquid & detrahens, in cęteris videtur approbare. Item quòd addens vel detrahens dicitur de nouo facere. Itẽ quòd agitur ex confirmante, non ex cõfirmato. Item ꝙ militis testamentũ capitis diminutione non irritatur.]

¶ Testm̃ factũ añ militiã sine solẽnitate valet, si post militiã apparet d̃ militis volũtate. idẽ, si miles post testm̃ fuerit capite minutus. Aret.

¶ Sed & siquis ante militiã nõ iure fecit testm̃, & miles factus, & in expeditione degens resignauit[a] illud, & q̃dã adiecit,[b] siue detraxit,[c] vľaľs manifesta est militis voluntas hoc valere volẽtis: dicẽdum est valere hoc testamẽtum, quasi ex noua[d] militis volũtate. Deniq; & si i arrogatione datus fuerit miles, vel filiusfamilias emãcipatᵘ[e] est, testm̃ eiᵘ † quasi ex noua militis voluntate valet: nec videtur[e] capitis diminutione irritum fieri.

¶ Filiusfamilias ĩ quasi castrẽsi potest facere testamentum ẽm ius commune. Ange.

¶ Sciendũ tñ ẽ, ꝙ ad exẽplũ castrẽsis peculij, tã anteriores leges,[f] quã principales cõstõnes[g] quibusdam[h] quasi castrẽsia † dederunt peculia, & horũ quibusdã ꝑmissum erat, etiã

a ¶ Resignauit. ideſt sigilla aperuit, & remouit, ut ff. eodem. l. Tribunus. §. cum aliquis.

b ¶ Adiecit. Vt ff. de iure cod. l. conficiuntur. §. si miles.

c ¶ Detraxit. † Nota ex hoc verbo, ꝙ trahens in vno articulo, in alijs confirmare videtur. Et sic nota inducta ad vnum finem operari contrarium: quod facit, vt per instrumentum emphyteuticum probetur dominium. Ioan. Fab.

† Ista glo. non est Accur. sed Io. Fab.

d ¶ Ex noua. Nota quod ab initio nõ valuit, ex post facto tamẽ cõualescit

*e ¶ Malè notat hoc ex isto tex. q̃a hęc est noua voluntas, & consequenter nouum testamentum.

e ¶ Nec videtur: quod resignauit postea. Vel dic, sicut nũc de nouo facere põt, sic vetus non rescinditur. Et secundum hoc dic noua voluntate, scilicet tacita aliud in pagano, vt infra quib. mo. test. infir. § alio.

¶ Sciendum. Casus non est figurãdus, cũ referat concessionem, & priuilegium quasi castrensibus tributũ. Nota quòd filiusfamilias ĩ quasi castrensibus rectè testatur, si iure communi testamentum cõficiat. Item quòd quando aliquid facere conceditur in priuilegium alicui, intelligitur ꝯcessum, ut illud faciat secundum legum ordinationem.]

f ¶ Leges. scilicet Digestorum: vt ff. de coll. bon. l. j. §. nec castrense. †

g ¶ Constitutiones. vt C. de assesso. l. velut. & C. de aduocatis diuerso. iudicio leg. Fori. & aliæ plures. Accursius.

h ¶ Quibusdam, vt Cõsulibus, & Præfectis legionum, & Præsidibus prouinciarum, qui sunt filijsfamilias, ut C. de inoffi. test. l. fin.

*¶ Adde aliàs personas, quas enumerat Accur. in §. j. in ver. castrensibus supra titu. ij.]

Con-

a¶ Constitutio. C. de inoff. test. l. fin.
b¶ In huiusmodi s. castrensib. & quasi: nam in aduētitio non pōt, licet habeat proprietatem, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. filijs autem familias.

mutus. Sexta ibi, Cæcus. Septima ibi, Eius qui. Atet.
¶ Calus. nō figuratur aliter, cùm tradat doctrinā, & enumeret personas prohibitas testari. sola enim difficultas videbatur, quòd quamuis quis filius fa. testatus sit, si tamen cum tali testamento decesserit iam effectus paterfa. profectò videbatur testamētū valere: quia cū testamentum accipiat confirmationem ex morte, illud tempus uidebat̄ inspiciēdum: quia eo tempore re vera potest dici testatorē id disponere quod facit. Cuius contrarium deciditur ex regula, Quę ab initio non valent, tractu tpis non confirmant: cū hic non presupponatur aliquid aliud interuenisse, nisi cursus tpis, nō aliqs actus positiuus, vt in §. sed & si quis. s̄. ti j. No. ꝙ edictū de testamentis est prohibitoriū certarum personarū. Itē ꝙ filiusf. nō testat nisi in peculio castrēsi, vel quasi. Itē ꝙ per militiam qs nō liberatur à ptāte patris. Item ꝙ creditores patris non habent regressū cōtra peculium castrense filij ratione debitorum patris. Item ꝙ testamentum nullum, tractu temporis, etiam cessante impedimento, ob quod nō valet, non reassumit vires.]

¶ Adde hoc verum etiam in ijs aduentitijs, in quibus patri non quęritur vsusfructus, secundum communem opin. in l. j. §. in filij. ff. ad Treb.]
c¶ Iure communi. Nisi sit miles in castris, vt s. eo. in princ. Item tale testamentum non expugnatur per querelā inofficiosi testamenti, ut C. de inoffi. testa. l. fi.

in ptāte degentibus, testari: † nr̄a id constitutio[a] latius extendens, p̄misit omnibus† in hmōi[b] peculijs testari qdē, sed iure cōi:[c] cuius ꝯstōnis tenore pspecto, licētia est nihil eorū, quę ad præfatum ius pertinent, ignorare.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum.

¶ Filius in ptāte testari nō potest, ēt patre cōsentiēte, nisi de peculio castrēsi, vel quasi de quo & veteranus, pr̄e ēt iuito, disponere pt. h. d.

NOn[d] tamē omnib. licet facere testm̄. Statim[e] .n. ij qui alieno iuri subiecti sunt, testī faciēdi ius nō habent: adeo quidē, vt quā

ADDITIO. Dic ꝙ hodie hoc non est verum: immo subiacet querelæ, s̄m communem sententiam, si parentes prætereat, vel exhæredet sine causa, vt §. & hęc quidem in auth. ut cum de appel. cognosci. Ang.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum. ¶ Quia continuatio fit per glo. j. quæ communis est, non expedit aliter continuare: pręsertim cū Imp. ipse annectat titulum hūc, præcedentibus in primis verbis.

NOn tamē. ¶ Iste titulus diuiditur in septē partes: quia enumerantur septem gradus personarum. Et primo ponit de filiofamilias. Scdo de impubere. Tertio, de furioso. Quartò, de prodigo. Quinto ponit de surdo & muto. Sexto, de cæco. Septimo, de capto ab hostibus. secunda ibi, Præterea. Tertia ibi, Item furiosi. Quarta ibi, Item prodigus. Quinta ibi, Item surdus &

d¶ Non tū. videbatur quęlibet seruātē s. dicta posse testari: sed cōtrariū ē in tredecim casibus qui in titulo isto pro parte dicunt † Et hoe est, qd̄ dicit, non tū &c. & not j̄ eo §. fin. Acc.
e¶ Statim. idest in primis: vel statim. idest eo ipso.

† Ista glo. est approbata per Ang. hic.

Filiusfamilias, licet testari nō possit, bene pōt donare cā mortis.

a ¶ Permiserint. Sed cā mortis filius donare pōt patre cōsentiēte, vt ff. de dona causa mor. l. tam is. in fi. Et ratio diuersitatis est, quia testamentū ex libero si alieno arbitrio dēt procedere, vt ff. de hær. insti l. illa institutio.

¶ Adde, q hoc nō procedit ad pias causas. c. licet de sepul. lib. 6.]

** ¶ Adde, q Bartol. Cōpol. ca. 101. docet duas cautelas, p quas filiusf. potest facere testamentum: vna est, q fiat clericus, & su scipiat saltem primā tonsu rā: altera, q pr emancipet filiū quantū ad istum actum testādi, & ī retineat iliqs retineat eum in ptāte. quas quidem cautelas latissimè cōprobat & legibus, & doctorum auctoritatibus.]

b ¶ Nihilomagis. i. nō ideo magis: habet. enim in se negatiuam, sicut nihilominus, affirmatiuam. Accur.

SYL.

*

† Traianū optimi Prīcipis cognomine decoratū aisse à Senatu populoque Rō. cōsentiente oīum cōstat Plinius in Panegy.

Nihilomagis & nihilomin' differunt.

g ¶ Subscriptione. c' verba si habem'.

h ¶ Veteranis. Scilicet filijsfamilias, de quibus hic loquitur.

** Veteranus diffiniē etiā à Iureconsf. ferè eodē mō quo hic ab Imp. ī l. sed & milites. §. q autem. ver. veteranus. de excu tut.]

nis parētes eis permiserint,[a] nihilomagis[b] iure testari possint: exceptis ijs,[c] quos antea enumerauimus, & pcipuè militibus, q in ptāte parētū sunt: quibus d eo, qd in castris acqsierūt, permissum est ex constitutionibus[d] Principū testm̄ facere. Qd qdē ius[e] ab initio tm̄ militantib. datum ē, tam ex auctoritate diui Augusti,[f] q Neruæ, necnon optimi † Imperatoris Traiani: postea verò subscriptione[g] diui Adriani, ēt dimissus à militia. i. veteranis[h] cōcessum est. Itaq; si qdē fecerint de castrensi peculio testamētū, ptinebit hoc ad eū quē hrdē relinquerūt: si verò intestati decesserint, nullis[i] liberis, vel fratrib. superstitibus, ad parētes eorum iure[k] cōi ptinebit. Ex hoc intelligere possumus, qd in castris acquisierit miles, qui ī potestate patris ē, neque ipsum patrē adimere posse, neque patris creditores id vendere, vel aliter inquietare, neq; mortuo cū fratribus commune[l] esse: sed .s. proprium eius esse, † qui id in castris acqsierit: quā quā iure[m] ciuili, omniū, q in pote

i ¶ Nullis liberis, vel fratrib. superstitibus. Nam liberi defuncti militis & fratres patrē excludebant, vt C. cō. de suc. l. si. hodie soli liberi militis, vt in auth. de hær. ab intest. veni. in princ. versi. si quis igitur. coll. 9.

ADDITIO.

Quibus nō extantibus, succedit vnā cū fratribus, vt eod. titu. §. si verò cū. dumtaxat modo castrensi se deferat tanquā hrditas, vt ī. proxi. Io. Fab. & Ange.

k ¶ Iure cōi. Non hrditario, sed tanq occupanti peculium profectitiū, vel aduentitium, vt ff. de castren. pecu. l. 2. hodie videtur etiam iure hæreditario, vt in auth. de hęre ab inte. ve. §. si igitur defunctus. coll. 9.

¶ Adde, q idem erat de iure. C. l. qd scitis. & ibi. Bar. C. de bon. quæ lib.]

c ¶ Ijs. s. castrense vel quasi castrense peculium habētibus, vt supra ti. proxi. §. fina.

d ¶ Constitutionibus. Extrauagantibus.

e ¶ Quod quidem ius. s. posse testari in castrensibus.

f ¶ Augusti. quam Neruæ &c. quorū dicta non habemus.

l ¶ Commune. Sic ē. per quas perso. nob. acqui. §. j.

m ¶ Iure ciuili. scilicet antiquo: & sic ī. per quas perso. nob. acqui. §. j.

Pecu-

stare parētū sunt, peculia[a] pinde in bonis parentū cō putent, tac seruorū peculia in bonis dominorū tnu merātur: exceptis videlicet ijs, quæ ex sacris constitutionib⁹, & pcipuè nostris,[b] ꝓpter diuersas causas non acquiruntur.[c]

¶ Præter hos igitur, q castrēse peculium, vel quasi castrense habent, si quis alius filiusfa. testm̄ fecerit, inutile[d] est, licet suæ potestatis factus decesserit.[e]

¶ Impuberis, aut furiosi testamentum non valet, ēt si pubes, vel sanus decesserit, nisi ante furorē, vel eo tempore, quo intermissus est, sit factum. hoc dicit.

¶ Prætereat testm̄ facere non possunt impuberes:[f] quia nullum eorū animi iudiciū[g] ē.

a ¶ Peculia. s. aduentitia, & ꝓfectitia: nā castrensia vel quasi etiam iure veteri non acquirebantur patri, ut ff. de coll bon. l. j. § nec castrense.

b ¶ Nostris. Et alienę & nostrę sūt, vt C. de bo. ma. & C. de bo. q̄ lib. per totū.

c ¶ Nō acquiruntur. s. nobis patribus.

d ¶ Inutile ē. Quia qđ ab initio non valet, ex tractu tpis non cōualescit, ar. ī. ti. j. circa prin. (j) Arg. cōtra C. de nup. & si contra. Sol. ibi non valuit matrimoniū ex primo, sed ex nouo post matrimoniū consensu.

AUDITIO (j)

Et hoc verū indistinctè, si defectus sit in persona hr̄dis: Idem si in persona testantis, vt quia sit intestabilis: secus si oneratus creditorib. seruos instituere nequeat, vt l. ei qui soluendo. ff. de hęred instit. defectus quoq; solennitatis, vt in numero septē testiū rogatorū, ex post facto confirmari non pōt, nisi in casu. l. j. C. de fideicom. l. testō. C. de fideicom. lib. secus si respiciat fauorem priuatum. l. filio præterito ff. de iniu. test. Ange.

e ¶ Decesserit. Non idem de seruo testante, si fideicom. sit relictum: quia valet, si durat voluntas, vt ff. de leg. 3. l. 1. §. primo.

Y L. ¶ Adde tñ, ꝙ hanc durationem voluntatis oportebit probare per quinque testes, vt per Bar. in d. §. j.

Y L. ¶ Prætereat testm̄. Casus eodē modo figuratur in §. superiore, qa ex eisdē rōnibus decisio constat: & dum quæritur, an superueniente fauore testm̄ irritetur, dubium faciebat, quia res deuenerat ad casum a quo incipere nō poterat: & iō videbat non valere. Cuius ꝯrium dr̄ ea rōne, quia inspiciendū est respectu habilitatis personæ testantis tps conditi testamenti, qñ sumus in eo, qđ fauore publico est introductū. No. ꝙ impubes testari non pōt, & rōnem quare. Itēꝙ testm̄ nullū respectu psonę testātis nō recōualescit, licet psona fiat habilis. Item ꝙ testm̄ rectè factum non irritatur per furorem superuenientē. Itē ꝙ facilius quod impeditur faciendum, q̄ factū tollat: & ꝙ qñ furios⁹ habet dilucida internalla, potest testari.]

† Facit ad istum §. quo l dr̄ i c. sicut tenor, iūcta glo. super versi. mentem. extra de reg.

f ¶ Impuberes. sed ex quo tetigerunt de vltimo die 14. vel 12. annis, satis est fauore testamenti, vt ff. e. qua ætate. Idē in vsucapione, vt ff de vsucap. l. in vsucapionib. Secus ī præscriptionib. odiosis, vt ff de actio. & oblig. in oībus tīē secus, vbi est fauor eius, q vult prorogare, vt in contractibus a minore factis ff. de mi l. 3. § minorē.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ qñ quærit, vtrū dies cępta habeatur pro completa, concludendū est in fauorabilibus, ꝙ sic: in odiosis, ꝙ non: in mixtis attēditur fauor: ita Io. de Pla. & alij hic, & est glos. in l. 3. §. minorem ff. de mino.]

g ¶ Iudiciū est i. discretio, vt ff. đ iud. cū prętor. §. nō aūt. Qñq; ponit ꝓ sententia: vt rei iudicatæ stādū est, ut C. de rei iud. l. j. Qñq; pro instantia causę triennij, ut C. de iudi. l properandū. per to. Quandoq; pro actione: vt iudicium familiæ erscisc. vel comuni

SYL.

diuidũdo: vt ꝗ. de offi. iud. §. si familiæ erciscun. & §. fin.

a Hanc glo. sequitur & cõmendat Ias. ꝗ. de actio. in princ. col. 1. & Dec. in rub. extra de iud. col. 5.]

ADDITIO.

† Etiã ad pias causas Bar. in l. j. in j q. C. de sacrosſ. ecc.

Quãdoq; pro lite siue controuersia, vt iudicium pendet super hæreditate, vt ff. ad Trebel. l. j. a respon. Quãdoq; pro auctoritate, vt negocia ecclesiastica nõ sũt disponẽda laicorum iudicio. i. auctoritate. extra de iudi. c. decernimus. Quandoq; ꝓ foro, vt cã iurispatronatus definiri debet ecclesiastico iudicio. i. foro. c. quãto. extra de iudi. Qñq; ꝓ arbitrio. ff. q. satis. cog. arbitrio. Si n. arbiter ẽ iudex, ergo arbitriũ est iudiciũ. Qñq; ꝓ ultima voluntate, vt iudiciũ testatoris cassum esse nõ debet. C. de sacrosſ. eccle. l. j. Qñq; pro qõne, vt ciuilis cã in iudiciũ. i. in qõnẽ deducta cũ criminali, post criminalẽ est distinguẽda. C. de ordi. iudi. l. fi. Qñq; pro discussione siue iuris disquisitione, vt in rubri. de iu. ff. & C. Qñq; ꝓ ptãte iudicandi, vt ff. de iudi. l. iudiciũ soluitur vetãte eo, qui iudicare iusserat. Qñq; pro pernicie siue damnatione: vt ibi, Qui mãducat & bibit indignè corpus & sanguinem Dñi, iudiciũ sibi manducat & bibit. Qñq; pro pęna, vt ibi, Qui bona egerunt, ibunt in vitã ęternã: qui verò mala in resurrectionem iudicij. i. pęnę æternæ. Qñq; pro processu iudiciali, vt c. 1. de iud. lib. 6.

† Ad hoc vide Dec. in l. in negocijs. ff. de reg. iu.

j. Corinth. xj. Io. 5.

a Item furiosi Repete, nõ possunt testamentum facere.

** Adde, ꝙ furiosus, dũ viget furor. ñ solũ testm̃ facere prohibetur, sed etiã nullũ aliud negociũ gerere põt: quia non intelligit quod agit. § Mutum. ver. furiosus. ꝗ. de inuti. stip.]

b Furiosi. Hac ratione idẽ in mentecapto dicam, vt argum. ff. de verb. obliga. à Titio. in fi.

¶ Itẽ furiosi:[a] qa mẽte carent. Nec ad rem pertinet, si impubes, postea pubes: aũt furiosus, posteà cõpos mentis factus fuerit, & decesserit. ¶ † Furiosi[b] aũt si per id tempus fecerint testamẽtũ, quo furor eorum ĩtermissus ẽ, iure testati esse[c] videntur: certè eo, qđ añ furorẽ fecerint testõ ĩ valente. Nã neq; testamentũ ĩ rectè factum, neque ullum aliud negociũ[d] rectè gestũ, postea furor ĩteruenieñs pimit. ¶ Nõ valet testamentũ prodigi factum post ĩterdictum: sed prius factum. sic. Angel.

*a Adde, ꝙ furiosus, & mentecaptus ita differunt, ꝙ furiosus rabie quadam animi agitatur, mẽtecapt⁹ magis ĩ qete est, nullaque extrinsec⁹ signa ostẽdit, ideóq; est qui & demẽs, ** quod discrimen ex Cice. quoque lib. 3. Tuscu. & ex Bal. l. 2. C. decur. fur. & in l. si furiosi. C. de nupt. cognoscitur: quamuis Alcia. lib. Parer. 2. c. 16. eos aliter differre censeat.]

SYL

† Tam... illud... ... furore ... cidere... vlt. ... in... n ... † Alia... re...

c Testati. vt C e. furiosum. in prin.

ADDITIO. Idẽ in dubio, si tp̃s testamenti erat remotũ à tp̃e furoris. sed si vicinũ, tunc ex qualitate ipsius act⁹ pręsumit fuisse sanę mẽtis, vel nõ. Et qualiter probetur furor. vide Ang. hic.

d Negociũ. vt vsucapionem inchoatã, vt ff. de vsucap. iusto. §. eum. vel possessionem quęsitam, ut ff. de acq. poss. si is qui animo. sic. ff. de pecu. l. quam Tuberonis. in prin.

¶ Itẽ prodigus. Casus; non figurabit in hoc & seq. §. qa idẽ poni põt, q in superiorib. cũ eadẽ penitus sit dubitatio quo ad confirmandum testm̃ ante vitiũ factũ. Qñ n. interdictũ est bonis: vel quis surdus aut mutus ẽ à na. ꝓhibet testari ex impossibilitate iuris aut facti No. ꝙ prodigus, cui interdicta est suorũ bonorum administratio, testari nõ põt. Item ꝙ hoc interdictum debet fieri p iudicem. Itẽ ꝙ qui audire potest, sed cũ difficultate, non impeditur testari. Item ꝙ aliqui non loquuntur à natura, aliqui

SYL

ex

ex accidenti. Item ꝙ hæc vitia muti & surdi non tollunt testm̄ iam factū. Item ꝙ ille propriè dicitur mutus, q nullo modo pōt loqui: & propriè surdus, qui nullo modo potest audire.]

ADDITIO. Et hoc verū, qn̄ datus est simpliciter curator impuberi tanq̄ puberi, ut l. si tutor peritus. ff. d tu. & cur. da ab ijs. secus si tanq̄ ꝓdigo, cū nō sit, ut hic in fi. & est rō, q a pupillū declarat natura, sed ꝓdigum ipse iudex: vel quia curatoris datio facilius. i. solo tractu rē poris ꝓdit vires, q̄ prodigalitas, vbi exigitur certitudo reditus ad sanam mētem. Ange.

Itē prodigus,[a] cui bonorum suorū administratio [b] interdicta est, testamentum facere non potest: sed id, quod ante fecerit, quam interdictio bonorum suorum ei fiat, ratum.[c] est.

¶ Mut⁹, & surdus possunt certis casibus condere testamentū: sed nō semp. h. d. primo. Et vitium superueniēs post testm̄ perfectum nō nocet. Are.

¶ Item surdus, & mutus, nō semper[d] testamētum facere possunt. Vtiq; autem de eo[e] surdo loquimur, qui omnino nō exaudit, non qui tardè exaudit. Nam & mutus is intelligitur, qui eloqui nihil potest, non q tardè loquitur. Sæpe enim etiam literati & eruditi [f] hoīes varijs casibus & audiēdi & loquēdi facultatē amittunt. [g] Vnde nostra cōstitutio [h] etiam his subuenit, vt certis [i] casibus & modis ſm normam ei⁹ possint testari, aliaque facere, q̄ eis p

Prodigus is est. a ¶ Item prodigus. prodigus est, qui neque finem neq; modum habet in expēsis, ut ff. de curat. fur. l. j.

* ¶ Not. ꝙ furiosus, & prodigus æquiparātur. l. furiosi. ubi hoc Deci. declarat. ff. de reg. iur.]

b ¶ Administratio ĩterdicta est. si dicas à iudice, planū ē; si dicas à lege, ut q a crimen. l. Iuliæ ma. cōmisit, multo minus testaī: sed & tūc pri⁹ factū rūpit, vt C. ad l. Iul. ma. l. fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ēt si notoriè sit prodigus, nisi ei sit interdictū, poterit testari, alienare, & cōtrahere, nisi hoc faciat in vsū manifestę ꝓdigalitatis: & sufficit ꝓclama factū cū causę cognitione: ita cōiter cōcludunt doct. in l. is cui. ff. de verb. obl.]

c ¶ Ratū est. Quid si fiat interdictio, cum tn̄ non sit prodigus? Rn̄d. fortè nō valet interdictio, arg. ff. de tut. & curat. da. ab ijs. l. Sciæ. (j) Sed cōtrariū verū est, cū sit facta cōtra ius litigatoris tm̄, nō contra ius legis. ff. q̄ sen. si sine appellatio. re l. j. in prin. & § j. & C. quādo prouo. nō est necesse. l. secūda. Vide c. cū inter. extra de re iudi.

Additio. SL. ¶ Adde, ꝙ hæc est communis opin. l. is cui. ff. de verb. obl. & hic.]

d ¶ Item surdus. Nō semper. sed qnq; possunt secūdum distinctionem sequentem.

e ¶ De eo surdo. sic j. ð in vti sti § mutū.

f ¶ Et eruditi. s. in moribus.

* ¶ Literatos & eruditos accipe, literis & doctrina præditos.]

g ¶ Amittūt. Et maximè impij aduocati.

ADDITIO. Vt in eo puniantur in quo deliquerunt c. literas. de temp. ord. c. pastoralis de iu. pa. & c. fin. de immu. eccle. cū si. quia per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.

h ¶ Constitutio. Vt C. qui testa. fac. pos. discretis.

i ¶ Certis. Vt mut⁹ & surdus casu, vel mutus tm̄, siue nā. siue casu, si scribere nouit, sua manu scribat testamentum. Si autem per alium scribere velit, impetret hoc à Principe, vt ff. eo. si mutus. Item si surdus tantum casu est, vel ēt natura, testet si vult, si p̄t loqui articulatè, vt C. qui testa. fac. pos.

pos.discretis.si autem natura est surdus & mutus, non potest, nisi sit miles, vt s̄.tit.j.§.quinimmo.

SYL. Adde, ꝙ surdus & mut' natura nō pōt testari, nisi sit miles, vel ad pias causas, s̄m aliquos vel ex dispēsatiōe principis: si verò ex accidenti, & sciat scribere, & sua manu scribat, valet testm̄: surdus autē, siue à natura, siue ex accidenti, siue sciat scribere, siue nō, potest.l.discretis. & ibi per omnes.C.eo.]

a Sed si quis sic. s̄.eo.§.pręterea.& §.furiosi.

SYL. Cęc'. Casus figuratur sic. Quærebat, an cæcus testari posset iure cōmuni: & videbatur dicendū ꝙ sic, q̄a in eo nullus erat animi defectus, sed tm̄ corporis. cuius contrariū deciditur, sed adhibetur sua solēnitas, vt s. testetur p nū cupationē, per modū traditū in l.hac cōsultissima.C.eo. Item quærebatur, an captus ab hostibus posset testari: & videbatur ꝙ sic, saltem eo redeunte, quasi iure postliminij cēseatur sēper fuisse in ciuitate & libertate, cui' contrarium deciditur: quia cùm tempore conditi testamēti sit seruus, nō pōt testari, nec remoto impedimento confirmatur, vt dictū est supra in alijs: secus in facto prius, per rōnem positam in tex Not. summarium.]

b Cæcus. Naturaliter, vel casu, & orbatus vtroq; lumine: secus si uno tā tum ut C.de excu.tut.l.frater.

c Per obseruationē. s. coram vij. testib & tabellione, uel alio loco eius, sit nō inueniatur tabellio, dilucidius volūtatē suā declaret, & in † hæredib. & in legatis, & omnia in scriptis referantur, vt C.eo.hac consultissima.

† Alias hæreditantibus.

** Adde, ꝙ de forma testi cæci ē, vt præcedat hęredis institutio. & ideo si sec' fiat, nō valet, vt tenēt Cyn. & alij ī d.l.hac cōsultissima. & Bar. Cępol. cautel.90.]

missa sunt.

Sed si quis[a] post testm̄ factū, aduersa valetudine, aut quolibet alio casu mutus aut surdus eē cœperit, ratū nihilominus manet eius testm̄.

¶ Cęcus cū solēnitate cōi nō pōt facere testm̄, s; d seruādo quādā solēnitatē spāliter ad hoc assignatā. Ar.

Cæcus[b] aūt non potest facere testamentum, nisi per obseruationem,[c] quā lex diui Iustini patris[d] nostri introduxit.

¶ Capt' apud hostes testamentum facere nō potest: sed prius factū, si ibi moriatur, ex lege Cornelia valet, si redeat, ex postliminio. Are.

Eius, q apud hostes[e] est, testm̄, qd̄ ibi fecit, n̄[f] valet, q̄uis redierit. Sed qd̄, dū in ciuitate fuerat,[g] fecit: siue redierit, valet iure postliminij:[h] siue

d Patris nostri: alias mei. sic. s̄. de don. §.est. & aliud.

** Adde, ꝙ cęcus nec pro alio postulare, nec iudicandi officio fungi, nec magistratum gerere potest, sed ante adeptum retinet l.j.§.cæcum.ff.de postul. quam vide, q̄a est pulcherrimus.]

e Apud hostes. s. ut captus uel obses, ut ff.eodem.l.obsides.

* Bene admonet Accur. ut hunc locū intelligamus de illis qui apud hostes sunt captiui, uel obsides. nā qui apud hostes aliter sunt, ut qui ibi legatione funguntur, utiq; testari possunt.l qui à latronibus.ff.de testa]

f Non ualet. Quia serui sunt, uel quasi, ut s̄. de iure perso. §. serui. & ff.de lib.ho exhi.l.secunda.

* Aliud est ī codicillis apud hostes factis, si cōfirmati fuerint testō ante captiuitatem cōditio, isq; testator redierit.l.i bello.§.codicilli.ff. d̄ capt.]

g Fuerat. Ante captiuitatem.

h Postliminij. Qd̄ fingit eū semper in ciuitate fuisse, ut s̄.quib.mod. ius pa.po. sol §.si ab hostibus. non autē l Cornelia ita fingit, & qd̄ dicit.C. d̄ capti.l j.& l. captum, impropriè ponitur

Testi per cæcum faciendi solennitas.

nisi lex Cornelia pro iure postliminij. a ¶ Ex lege Cornelia.q̃ fingit eũ prima hora captiuitatis mortuũ,& sic liberum,vt ff.e.l. lege Cornelia. aliud esset, si nulla esset fictio, vt in seruo pœnæ factõ, ut §. quib. mod. testa. infir. §. non tamen.

Legis Corneliæ fictio.

illic decesserit, v3 ex lege a Cornelia.

¶ De exhæredatione liberorum.

* ¶ Lex hæc Cornelia dicitur lata primo Punico bello, cũ tot Romanorũ milia cũ Regulo capta essent, nec redimerentur, ut eorũ testamenta ante captiuitatẽ facta ualerẽt: quasi hi quia hora captiuitatis decessissent.] ¶ Vltimo nota, quod xiij. sunt personæ & plures,q̃ testari non possunt.Filiusfamilias.Itẽ seruus,ut s. eo. in princi & ff. eodem.si filius. Itẽ impubes. Item furiosus. Item mentecaptus. Itẽ prodigus.Itẽ mutus.Itẽ cæcus. Item surdus:vt s. eo §. præterea.& §. itẽ furiosi.§ item prodigus.§.item surdus. & §.cæcus. Item damnatus ad mortem naturalem, vel ciuilem, vt ff. eod.l. eius qui. §.j. vsque ad finem. Item obses,vt ff. eod.tit.l. obsides.

Testm̃ facere multis prohibetur à iure.

SYL.

¶ Adde. nisi sint obsides inter ciuitatẽ & ciuitatẽ,inter quas capti nõ fiũt serui.l.si quis ingenuam.§.pe. de c.

¶ Itẽ de crimine famoso damnatus vt ff. eod.is cui.§.si & l.cum lege. Itẽ de statu suo dubitãtes, vt ff. eodẽ de statu & l.qui in domini. Item monachus,vt in auth.de monach.§. illud. sed hodie secundum quosdã corrigitur,vt in auth.de sanct. epis.§.si qua mulier. Itẽ is, cui interdictum bonis à lege; vt C. de hæret. & manich. l. manichæos.& ad l. Iul.mai.l.vlt.Vnde versus:Testari nequeũt,impubes,religiosus,Morti dãnatus, & sub patre filius, obses,Prodigus,& stultus,dubius,seruus,furiosus,Crimine damnatus, cũ muto,surdus,& illum, Qui maiestatem læsit,cæcum quoque iungas.

Versus.

¶ De exhæredatione liberorum.

Continuatio.

¶ Ista rubrica continuatur per glo.j.j. in nigro.Ang.Vel sic: dictũ est s. de testamentis & eorũ ordinatione, uerũ quia in testamentis quandoq; liberi exhæredantur, ideo sequitur sub. de exhæred.lib.

** Exhæredare est, dñio quod quis iam habebat priuare, & extra hæredium,i. dominium ponere. hæres enim idem est quod dominus. §. ultimo. infra de hæred. qualitate & differen.

¶ Filius aut institui, aut nominatim exhæredari debet: alias testm̃ non

On tamen. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in tres partes. primo ponit, quod iuris erat de iure antiquo circa exhæredationem liberorũ, & qua forma exhæredabantur.Secũdo qualiter hodie exhæredari debeant. Tertiò aliqua dubia circa prædicta subinfert.Secunda ibi, Sed hæc quidẽ.Tertia ibi,Sed si in expeditione.Itẽ prima subdiuiditur. Nã primo ponit quandã continuationẽ ad præcedẽtia. Secũdo ponit, qualiter exhæredationẽ fieri de iure antiquo sufficiebat de liberis natis & in ptãte,& primũ locũ siue gradũ obtinentibus. Tertio de liberis nascituris vel de natis nõ obtinentibus primum gradũ. Quarto de emãcipatis. Quinto de liberis ciuilibus tm̃,& de eorum exhæredatione.Secunda ibi, Sed qui filiũ. Tertia ibi,Posthumi.Quarta ibi,Emãcipatos.Quinta ibi, Adoptiui.Aret.

Diuisio.

¶ Non tamen. ita poni potest, Quæsitũ est,an filius præteriri posset: & videbatur quod sic, quia satis cõstat de mẽte testatis, voluisse illum exhæredẽ facere,si præterierit:euius contrariũ dicitur, quod immo dẽt nominatim exhæredari:ratio autem est forma ipsa, quæ vt in pluribus non hẽt particularẽ rationem.Itẽ quia posset quis mortis angustia aut cogitatione impeditus præterijsse filiũ ignorãter & in cõsulto.l.inter cætera.ff.de lib.& posthu.& ideo clarè de mẽte testãtis cõstare nõ dici.No.testm̃, in quo filius est præteritus,esse nullũ, tanq̃ nõ seruata forma. Item quod testm̃ nullum ex præteritione filij,eo mortuo non recõualescit.Itẽ qualiter.quid dicatur nominatim

SYL.

minatim fieri. Item ꝙ nomen appellatiuum, qđ non verificatur nisi in vno, habet vim nominis proprij.]

a ❡Non tñ. Licet dicta obseruatio s̄. de testa ord. solennis sit, non tñ &c. Vel sic s̄. de ea obseruatione, q̃ est circa fidē & probationē satis dictũ est: nunc de ea, q̃ est circa pietatem, dicendũ est: & licet ea obseruatio, q̃ circa fidē est, satis diligens sit, nō tñ &c.

b ❡Supra. l. in ti. de test. ord.

c ❡Filium. ēt militē, vt ff. de libe. & posthu. filiusfamilias:

d ❡In potestate. Secus in emancipato iure ciui. sed idem iure prętorio, vt j. eo. tit. §. emancipatos. Ac.

dñs & eo mortuo cōtinuetur in filiũ dñium. l. in suis. de lib. & posth. adita hęreditate per hęredem institutũ, duo reperirentur dñi insolidum. s. hæres, & filius, quod s̄m regulas iuris esse non pōt l. si vt certo. §. si duob. ff. cōmo. merito igitur, vt præcidaĩ hæc dominij continuatio, debet filiusfam. si nō instituatur, exhæredari.]

f ❡Adeo. s. inutiliter testabitur.

** Legata tñ debentur, auth. ex causa. C. de li. præt. quod tñ intelligans, cũ nullũ aliud præcessit testamētũ. aliàs secus, vt tradunt ibi Doc. & ĩ l. si filius ei⁹. ff. đ li. & posth.]

ualet ēt si postea decesserit: filiæ verò & alij descēdētes de iure antiquo pteriti hēbāt ius accrescendi, et inter cæteros exhæredabātur: exhæredatio aũt nominatim fit dupliciter. h. d.

On tñ [a] vt oĩno valeat testamentũ, sufficit hæc obseruatio, quā supra [b] exposuim⁹: sed q filiũ [c] in potestate [d] habet, curare debet, vt eum hæredem instituat, vel exhęredem eum nominatim faciat. Alioquin si eum silentio pterierit, [e] inutiliter testabitur: adeo [f] quidem, vt si viuo patre fili⁹ mortuus sit, nemo g hrs ex eo testamento existere possit: quia. s. ab initio non constiterit [h] testm̃.

ADDITIO. Immo hodie prateritus dicit nullũ etiam de iure ciuili, sicut in potestate cōstitutus, vt per gl. in §. exhæredatos. in auth. de hær. & falc. Ang.

e ❡Prætericrit. s. nec instituēdo, nec exhæredando. vt j. de hær. quæ ab intest. §. eadem nec ipso iure valet, vt C. de liber. præt. l. maximum.

* ❡Et sic collige, ꝙ dr̃ præteritus, licet de eo fiat mētio in testō, si id fiat aliter, quã vel instituēdo: vel exhæredando: quod ēt not. las. in l. inter ij. no. ff. eo. Ratio aũt, cur filiusfam. debeat vel nominatim exhæredari, vel institui, est, quia per præteritionem, respectu quidem institutionis omissę filio fieret iniuria, qđ lex abhorret. §. aliud. vers. sola. n. in auth. vt cũ de appel. cog. respectu verò exhędationis hoc sequeretur absurdum, ꝙ cũ filius viuo patre sit quodammodo

g ❡Nemo ff. de iniu. rup. test. filio §. si contra. So. ibi filius uiuit, hic nō. Vel hic de iure stricto, ibi æquo.

❡Adde, ꝙ sol. est, ꝙ aut filius moriĩ uiuo patre: & testm̃ omnino est nullũ, ut hic, aut superuixit pr̃i: & si dixit testm̃ nullum, non valet: si verò tacuit & approbauit, licet de subtilitate sit nullum, de æquitate reconualescit: & ita cōiter tenetur hic.

h ❡Non constiterit. aliud si cōstitit, licet postea rumpaĩ, ut in posthumo, si postea idē moriĩ, vt ff. de iniu. rup. test. posthumus. in prin: † & j. eo. §. posthumi. ibi, quod &c. † Nec est mirũ, q̃a si ab initio rumpiĩ agnatione posthumi, eo mortuo conualescit, arg. ff. de reg. iur. l. quod ab initio.

❡Adde hoc uerũ, si posthumus moriaĩ ciuiliter & nāliter, secus si ciuiliter tm̃, uia testamentũ non reconualescit. l. uxorem. ff. de iniu. rup. testa.]

† Et ibi casus, quo hodie necessaria bon. & alios ... gnati ... Ang. ... ē magis utilitatis.

SYL. quia ei s̄ ben j. ... num, cognati ... rò j. certum ... tm̃, & ... solo ... mo. sed ... tam ... tore ... scent.

† aliàs ... est quod

SYL. sequ... vsque ... si. gla.

Sed

¶Sed non ita[a] de filiabus, & alijs p̄ uirilem sexum descendētib. liberis utriusq; sexus antiquitati fuerat obseruatū: sed si nō fuerat scripti hæredes scriptæve, vel exhr̄dati exhr̄datæve, testm̄ quidē nō infirmabatur,[b] † sed ius accrescendi eis ad certam portionem[c] præstabatur. Sed nec[d] noīatim eas personas exhęredare parentibus necesse erat, sed licebat inter cęteros[e] hoc facere. ¶ Nominatim āt quis exhr̄dari vr̄, siue ita exhr̄det, Titius filius me9 exhr̄s esto: siue ita, Filius meus exhr̄s esto: non adiecto proprio nomine. s. si alius filius non extet.[f] ¶ Etiam posthomi dēnt institui, uel exhr̄dari aliàs nato posthumo rumpit testm̄: sed ualet prius. Et fœmina posthuma olim īter cęteros poterat exhr̄dari cū legato, masculus uerò posthum9 noīatim. Are. ¶ Posthumi quoq; liberi, vel hr̄des

a ¶Sed non ita. No. ex una parte ponit filios tm̄, ex alia filias, & omnes ex masc. uel fœ. descendentes.

b ¶Non infirmabatur. contra J. e. §. sed fœminini. Sol. ut ibi.

c ¶ Ad certam portionē. s. dimidiam eius, qđ ab intestato habituri essent, ut C. de lib. præt. maximum. circa medium, ibi, cùm enim per contratabulas. &c.

d ¶Sed nec. Hæc est secūda dr̄ia inter prædictas p̄sonas.

e ¶ Inter cęteros. s. hoc mō. Vnum de filijs meis exhr̄do, uel uno instituto sic dico, Reliquos exhr̄do. nā nisi diceret, cęteros exhr̄do, licet dicat filiū meum exhr̄do, cū plures habeat, nemo exhr̄datus vr̄, ut ff. de lib. & posthu. l. 2. sed secus erit in istis. nam bene ualet. ut hic dicit.

¶Adde, ꝓ tūc rō incertitudinis filij exhr̄dati est in cā, quare non ualet. * Vñ aūt dicta sit exhr̄datio inter cęteros, declarat Alc. lib. 4. Parer. c. 6.] SYL.

* ¶Adde, ꝓ iō exhr̄datio noīatim. i. spāliter seu singulariter, nō aūt gn̄ali uerbo fieri debet, q̄a nō nisi certo iudicio filij ab hr̄ditate patris excludi possunt. l. sub ꝯdōne. ff. de bon. pos. ꝯta. & q̄a exhr̄dationes odiosæ sunt, & in dubio aduersus eas pronūciamus. l. cū q̄dā. de lib. & posth. merito igit̄ ī hac mā odiosa certitudo requiritur. exhæredationiq; inter cetæros, quam interpretatī hic Theophilus, ἀόριστως

seu indefinitè factā, nō sufficit, qualis est hæc, cęteri exhr̄des sunto, cū. s. plures adsunt filij, nō si unus tm̄. d. l. Titius. in princ. ** Nam qđ gn̄ali noīe exprimit, nō adeò certū est, sicut qđ si āliter, seu singulariter fit l. si qn̄ in fi. C de inof. test. c. nonnulli. de rescr.]

f ¶ Non extet. Item alijs modis, ut, Oēs liberi sint exhæredati, & si sit vnus tm̄, ut ff. de lib. & posth. Titius. in prin. Item si dixerit alia uerba quęcunque, dummodo certa, ut ff si cer. peta. l. certum. & ff. de iniu. rup testa. posthumi. §. noiatim. & ff. de liber. & posthu. l. 1. & 2. sed secus si dicat filium meū instituo, cęteros liberos ex hæredo. uel, Seium extraneū instituo, liberos autem exhæredo, & hic non dicit, omnes, ut non contradicat princ. glo.

¶ Adde, ꝓ hæc gl. cōiter reprehendit, quia non differunt, omnes, & exteri. l. cæterorum. ff. de uerb. sig.] SYL.

¶ Nā dicor exhr̄dare filiū inter cęteros, q̄a mistio fit cū cęteris ī remotioribus gradibus cōstitutis: vñ nō ualet, cū debeā exhr̄dari noīatim, ut hic dr̄.

¶ Posthumi quoq;. Caiu. Querebat, an idē eēt in posthumo: & uidebatur idē, q̄a cū quo ad sui cōmoda hēāt ꝓ iā nato, uidebāt pariter ab initio nullū testm̄: cuius ꝯriū decidit, q̄a magis odiosum est præterire filiū iam natū, q̄ nondū cognitum, maximè, q̄a SYL.
in eo

institui[a] debẽt, vel exhæredari. Et in eo[b] par oĩum[c] cõditio est, φ et filio posthumo, † & quolibet ex cęteris liberi, siue fœminini sexus, siue masculini,[d] p̃terito, ualet quidem testm̃, sed postea agnatiõe[e] posthumi siue posthumę rumpitur,[f] & ea rõne totũ infirmatur.[g] Ideoq; si mulier, ex q̃ posthumus, aut posthumã sperabaẽ, abortum[h] fecerit, nihil impedimento est scriptis hęredibus ad hæreditatem adeundam. ¶ Sed fęminini quidẽ sex⁹ psonæ[i] vel

In eo facilior cadit obliuio. Itẽ dubitabaẽ qd in posth. & uidebaẽ dñm nõ rũpere testm̃, qa si iã nata nõ rũpit, & maius sit uitiũ p̃terire filiũ iã natũ q̃ nasciturũ, multo minus ipsa rũpere vr. cuius cõtrariũ dr. rõ ẽ, qa in non nata p̃sumitur potius patris obliuio, q̃ uoluntas, q̃ colligiẽ in iam nata ex prateritione: & probatur ex illis uerbis ibi, ne p obliuionem. No. φ posthumo p̃terito ualet testm̃, sed rumpitur natiuitate illius. Item φ posthumo p̃terito testm̃ totũ quo ad oĩa olim infirmabatur. Itẽ φ abortiuus non rũpit testm̃. Itẽ quasi fęminę olim exhrẽdari poterãt: & quõ posthumi rectè exhrẽdenẽ.] ** Adde, uarias eẽ species posthumorũ, gl. rub. C. de posth. hęr. insti. q b. illi sunt, pp̃riè posthumi, q post humationẽ. i. mortẽ p̃ris nascunẽ. l. 3. §. 1. ff. de iniust. §. posthumi. ubi gl. j̃. de hrẽd. q̃ ab intest. alia est species eorũ, q ante mortẽ qdẽ testõris nascunẽ, sed post conditũ testm̃ l. 3. uer. posthumos. ff. de li. & posth. sed ita uocanẽ ĩproprie, gl. in d. §. posthumi. Tertia est spẽs eorũ q post testm̃ adoptanẽ. l. fili⁹ à p̃re. § 1. de lib. & posth. qd̃ hodie intelligẽdũ est de arrogato vel dato in adoptionẽ asc̃ẽdẽti. l. pe. C. de adop. & j̃. q b. mo. test. infic. in prin. Quarta species est illorũ q post cõditũ testm̃ legitimanẽ. nam & hi iura suorũ hæredum nanciscũtur. § j. j̃. de hęr. quæ ab intest. Quinta species ea tradiẽ, cùm quis. facto testõ monasterium ingreditur. vr. n. monasterium loco filiorũ esse c in præsentia. de prob & §. sed hæc. in auth. de sanct Episc.]
a ¶ Institui ista institutione ex p̃senti matrimonio nascituri, & ex futuro, illi-

tuti uidentur; ut ff. de liber. & posth. l. placet. & l. ideoq;. †
¶ Adde, φ hoc ẽ fauore testĩ. aliàs uerba indefinitè prolata referunẽ ad tp̃s testi. l. si ita qs. ff. de auro & arg. leg.]
¶ Quid in exhrẽdatione posthumorũ, an oẽs, siue ij, qui sũt in utero iã, an alij q sũt nascituri ex p̃senti matrimonio uel futuro, intelligunẽ exhrẽdari? R̃n̄ nõ, cũ masculi dẽant noiatim exhæredari, ut j̃. eo. § masculos.
¶ Adde, φ licet sint opin. circa istã gl. pp glo. contrariã in l. placet. tñ ista q. nulli⁹ ẽ utilitatis, qa hodie posthumus exhrẽdari nõ põt, ut no. in l. maximũ uitiũ. C. de lib. p̃re.]
b ¶ In eo. s. qd̃ sequiẽ: φ & filio &c.
c ¶ Oĩum. s. posthumorũ ex se nascitororũ, & ex filijs suis, licet iure natis ñ sit par conditio. ut s̃. eo. sed non ita.
d ¶ Masculini. siue ex masculo, siue ex fœmina. (mod. test. infir. § 1.
e ¶ Agnatione. i. natiuitate. sic. j̃. q b.
f ¶ Rũpiẽ si ŷo exhrẽdabaẽ, de ĩnofficioso agebaẽ, ut j̃. d̃ iof test §. posthumi. Hodie uerò exhrẽdari nõ possunt, ut C. de inof. test. l. si quis §. legis.
¶ Adde hoc esse ex eo, qa cũ exhrẽdatio nõ ualeat sine iusta cã, posthumus aũt nõ possit cõmittere, non põt exhrẽdatio illius ualere, & ponit gl. fin.]
g ¶ Infirmatur. Hic adde quod est. ff. de testa. nul l. si filiusfamilias.
h ¶ Abortum. Qui est pro non nato, ut ff. de uer. sig. l. qui mortui. & C. de posth. hær. l. 2. Accur.
ADDITIO. Idẽ in feminato mortuo, anteq̃ perfectè extrahaẽ. Secus tñ in nato ex secto uentre, qui non declinat ad monstrũ, dũmõ hẽat pullum, etiam si uocem non emiserit Ange.
i ¶ Personæ, Scilicet posthumę. nam iam

† aliàs ut.

SYL

SYL

SYL

iam natis fœminis nõ erat necesse legari, ut C. de lib. præte. l. maximum. in fin. & s̄. eo. §. sed non ita.

a ¶ Inter cæteros. hodie per constõnem omnes nominatim, ut infra eo. §. sed hæc. uersic. nostra. Sed nouissimo iure non, cũ non sint ingrati, ut in auth. ut cũ de appella. cognosc. §. aliud. colla viij. Accursius.

ADDITIO. Quæ causa debet exprimi, & per hæredem probari, ut in authen. ex causa. C. de liber. præte. Ang.

¶ Posthumorum. Casus. Quærebaẽ, an hoc esset generaliter in quolibet posthumo & quid in posthumis nepotib. scilicet ex filio subducto de medio agnascentibus: & uidebatur dicendum, quòd non deberent exhæredari, uel institui: immo, quòd non possent. §. posthumo. j. de leg. cuius contrarium deciditur ex eo, quia illud i' antiquũ, hodie fauore conseruandorum testamentorum est introductum, quia multa rumpebantur agnatione ipsorum: & id ex l. Velleia introductum est, ut hic dicitur. No. ꝙ hi nepotes subintrantes gradũ suitatis, dñr quasi posthumi, & sic nõ uere. Item ꝙ suus hęres dicitur, qui obtinet primum gradum suitatis. Itẽ ꝙ semper debemus interpretari, ut testamentum saluetur.

noīatim uel inter cæteros exhæredari solebant: dũ tñ si inter cęteros exhæredarentur, aliquid eis legaretur, ne uiderentur præteritæ esse per obliuionẽ. Masculos uerò posthumos. i. filios, & deinceps, placuit nõ aliter rectè exhæredari, nisi noīatim exhæredarentur, hoc. s. modo, Quicũque mihi filius genitus fuerit, exhęres esto.

¶ Nepos ex filio, moriente pr̃e uiuo auo, succedit ĩ locum eius: ideo institui, uel exhæredari debet, ne aliter præteritus rũpat aui testm̃; qui modus ẽ introductus à lege Velleia. Areti.

¶ Posthumorũ[b] ãt loco[c] sũt & ij, q in sui hr̃dis[d] locum succedẽdo, quasi agnoscẽdo,[e] fiunt parẽtibus[f] sui hr̃des. Vt ecce, si qs filiũ, & ex eo nepotẽ neptemve in ptãte hẽat: qa filius gradu pręcedit, is solus iura sui hr̃des hẽt, q̃uis nepos quoq; & neptis ex eo in eadẽ ptãte sint. Sed si filius eius, uiuo eo moriaẽ, aut quali bet alia rõne exeat de ptãte eius, incipit nepos, neptisue† ĩ eius locũ succedere: & eo mõ iura suorũ hr̃dũ quasi agnatione† nanciscunẽ. Ne ergo eo mõ rumpaẽ eius testm̃: sicut ipsum filiũ, uel hęredem instituere, uel noīatim exhęredare debet testator, ne nõ iure faciat testamẽtũ: ita

b ¶ Posthumorum. Sic ff. de iniusto rup. testamẽ. l. posthumorum.

c ¶ Loco. Non tamen ueri posthumi sunt. ut infra e. §. hoc, in fine.

d ¶ In sui hæredis. infra de hæredita. qualit. & diffe. §. sui.

e ¶ Agnascendo. Idest subtus uel postea nascendo, sicut posthumus uerus. nõ enim nascitur cùm natus sit, ut s̄. de adoptio. §. j. Vel dic agnascendo. idest incipiendo esse agnati, quo ad effectũ succedendi.

f ¶ Parentibus. Scilicet masculis. nam testamentum fœminę non rumpitur per legẽ Velleiam, ut ff. de lib & posthu. Gallus. §. nunc de lege. ibi, nam & si ita uerba sunt. (i) sed per querelam irritatur, ut C. de inoffi. testa. l. 3. & j. eod §. mater.

ADDITIO. Not. p̄teritionem matris factã de liberis non annullare testamentum: quod ideò procedit, qa

† Nepos ꝙ succedat in locũ patris quõ intelligaẽ, uide Thom. Gramma. deci. 63. nu. 5. & seq.

† aliàs nãciscitur.

præteritio matris habetur pro exhæredatione, ut uidebitis in §. mater. ȷ̄. cod. Christo.

a ¶ Necesse est. Causatiuè. s. ne rumpatur testm̃. ut sequitur, nō præcisè, ut C. de adopt. l. penul. §. quæ in filio.

b ¶ Eo uiuo. secus si post, ut ff. de iniust. rupt. testa. l. si quis filio. & in hoc differt à uero posthumo. †

† Scilicet SYL.

¶ Adde, ꝙ ratio est, quia testamentum uiuente filio cōfirmatur. licet enim postea decedat, non potest inualidari: quod secus est in posthumo uero.] Item differt ab ascēdētibus, ut ff. de inoffi. testa. pater filium.

testōris, secus in nepote post mortem utriusque nato, ut hic ꝑ doc. *

† aliàs Iunia.

† aliàs Velleia. *

† aliàs simul.

c ¶ Velleia. nomen est cuiusdā nouæ legis: sed ius Galli Aquilij antiquius est, & sequitur in uero posthumo, ut statim dicam, ut ff. de lib. & posth. l. Gallus. §. si eius qui filium.

d ¶ Similis. In ueris posthumis talis erit modus: Si me mortuo nascetur mihi filius ȷ̄. decem menses, ut ff. de libe. & posth Gallus t.rū. & §. 1. 2. 3. & 4 sic ergo & hic per legem Velleiā: Si suus hæres esse desierit uiuo testatore, ut ff. de libe. & posthu. Gallus. §. nunc uidendum. & in hoc habet locum lex Velleia. (1) sic etiam est paritas ab intestato, ut ȷ̄. de hære quæ ab intestato §. cùm autem.

* ¶ Sensus huius loci est, L. Iuniā Velleiam non mō prouidisse, quemadmodum nepotes agnoscendo nō rumperent testamentum, sed simul etiam modum eos exhæredandi tradidisse, ut scilicet eō modo exhæredarentur, quo & ueri posthumi.

& nepotē, neptē ve ex filio necesse [a] ē ei uel hr̄dē instituere, uel exhr̄dare: ne fortè eo uiuo [b] filio mortuo, succedēdo in locū eius nepos neptisve, quasi agnatione rūpat testm̃. Idq; lege† Iulia† Velleia [c] ꝓuisū ē: in qua† similis [d] exhęredationis modus ad similitudinē posthumorū demonstratur.

¶ De iure prętorio filij emācipati debēt hr̄des institui, uel exhr̄dari: masculi noīatim, fœminæ uerò qualitercunq;: alias datur eis bonorum possessiò cōtra tabulas: secus de iure ciuili. h. d.

¶ Emancipatos liberos, iure [e] ciuili neq; hęredes instituere, neq; exhr̄dare necesse est: [f] quia non sunt sui

ADDITIO. (i) Cuius legis difficultatem euitabis apponendo talem clausulā: oēs natos & nascituros, q mihi agnasci poterunt, in tali re instituo. Quo aūt ad exhæredationem quasi posthumorū, qui sunt iam nati, & quæ debet fieri nominatim, sic dices: Talem nepotem, uel pronepotē, si quādo meus erit, ex tali cā exhæredo: ꝓpriè n. posthumi exhæredari hodie nō possūt, ut per Io. Fab. & Ang. hic.

¶ Emācipatos. Caius non figuratur, cū recitetur censura iuris antiq. Not. emancipatos incognitos esse à iure ciuili Item ꝙ ideò præteritio non ualet, ꝑ suitatem: & sic ꝙ suitas est cā huius solennitatis: quamuis cōiter reprehendatur hoc in l. in suis. ff. de liber. & posthu. Item ꝙ emancipati de iure prætorio possunt contra tabulare testm̃. Item ꝙ testm̃, in quo emancipatus est præteritus, non est ipso iure nullum. Hodie tamē, ex quo dr̄ia emancipationis, & patriæ potestatis sublata est, non est dr̄ia inter ipsos.]

e ¶ Iure ciuili. sic ȷ̄. de hæred. quæ ab intest. §. emancipati.

f ¶ Necesse est. Nam nihilominus tenet testamentum. aliud in eo, qui est in potestate, ut s̄. eo. in prin.

ADDITIO. Dic tam de iure ciuil. q a non erat cognitus, quàm etiā de iure prætorio: quia Prætor habet illas pro tabulis, si septem signis testium signatæ sint, & dat bon. pos. secundū tab. ut l. cùm tabulæ. ff. de bon. pos. secundum tab: nec de uitio pręteritionis curauit, secundum Ang.

Sui

hęredes.[a] Sed Prętor oẽs tam fęminini[b] sexus, q̃ masculini, si hæredes non institnantur, exhæredari iubet: uirilis sexus, nominatim: fęminini uerò, inter cęteros. Qđ si neq; hęredes instituti fuerint, neq; ita (ut diximus) exhr̃dati, [c] pmittit eis Prætor cõtra tabulas testamenti bonorũ possessionem.

¶ Filius adoptiuus adoptione durante hr̃ p extraneo quo ad patrẽ naturalẽ: & habet idẽ ius, qđ hẽret filius legitimus & naturalis, quo ad patrẽ adoptiuũ: sed emancipatus à patre adoptiuo est extraneus quo ad eum, & habet pro emancipato quo ad patre naturalem. Ange.

¶ Adoptiui liberi, q̃ diu sunt ĩ potestate patris adoptiui, eiusdem iuris hñr,[d] cui[9] sunt iustis nuptijs quęsiti. Itaque hæredes instituendi,[e] uel exhæredandi sunt, secundum ea, quæ de natura lib. exposuimus. Emancipati uerò

a ¶ Sui hęredes. supple, & quia desierunt esse hr̃des sui: aliàs non esset bona ratio: cùm filij necesse habeãt patres instituere, licet non sint p̃res sui hæredes ad filios. Filius autem emãcipatus per capitis diminutionem desinit agnatus esse, & remanet cognatus, qui nõ cognoscitur à iure ciuili, ut infra de hæredita. quę ab intesta. defer. §. emancipati. & supra de legit. agna. tuto. §. fi. & ff. de bonorum possessionibus, sed cùm patrono. §. primo. Accur.

b ¶ Fœminini. licet in suis esset differentia inter masculos, & fœminas iure ciuili, ut supra. eo. §. 1.

c ¶ Exhæredati. s. rite: aliàs aũt exhæredato datur Contratabulas, ut ff. de bonorum poss. contra tab. l. nõ putauit. §. non quæuis. Item etiã institutis datur Contra tabulas, si alius comittat eis edictum, (i) ut ff. de contra tabulas. l. 3. §. planè. † & ff. de lega. præstan. l. si duo.

¶ Adde, ꝙ institutus beneficio præteriti poterit cõtratabulare, siue apertũ fuerit edictũ, quia emancipatus sit præteritus, & institutus suus d. l. non putauit. §. fin. siue unus emancipatus præteritus, alter institutus. l. nonnunquam. ff. de lega. præstand. siue suus, uel emancipatus institutus, & uẽter præteritus. l. illud. §. fi. cum l. sequen. ff. de contratabul. Nec expectat, ꝙ per præteritum intentetur. d. l. nonnunquam. & idẽ est, si suus præteritus sit, & emancipatus institutus. l. si duo. ff de leg. præstan. exhęredatis autem nunquã cõmittitur edictum p fratrem præteritũ. l. post mortem. §. fina. ff. de contratabul. sed bene ius dicendi nullum. l. fi. ff. de lib. & posthu.]

ADDITIO. (i) Quam potest intentare etiã cõmittente inuito, ut l. nonnũquam. ff. de legat. præstan. Angelus.

¶ Adoptiui liberi. Casus figuratio nõ est necessaria, cũ hodie per adoptionem iura patris naturalis minimè dissoluantur. lege cùm in adoptiuis. C. de adop. Ideò autem eos emancipatos Prætor non cognoscebat: q[uia] cũ iure ciuili filij essent, & iuris ciuilis uinculum sit dissolutum, Prætor aũt naturalem sequatur ęquitatem, eis aliter non succurrit ut lcĩmis, in quib. per emancipationẽ iura naturalia nõ dissoluuntur. Nota summarium. Itẽ ꝙ durante adoptione, quo ad patrem naturalem hñr loco extranei. Item secundum aliquos, ꝙ adoptiui nõ dñr sui. Item ꝙ adoptiui emancipati nõ redeunt sui patri naturali: sed p inde sunt, ac si ab eo fuissent emancipati. debent ergo institui, uel exhæredari propter remedium prætorium.]

d ¶ Hñr. quo ad adoptiuum patrem.

e ¶ Instituendi. ab adoptiuo.

SYL.

a¶ Iure ciuili.qđ.s. ius ciuile. s. adoptionis, quo uocantur sui adoptiui ad hæreditatem, alio iure ciuili. s. per emācipationem sublatum est, quod esse potest, ut s̄.de leg. agn. tu. §.fin.

e¶ Sed hæc. s. supradicta à principio tituli usque ad §.emācipatos. Et dic hæc.s. differentiam sexus, & gradus, & modi exhæredationis, ut supra eo. §.1.& §. posthumi. & §. sed fœminini. non autem dicit de ijs, quę postea usq; modo dicta sunt à §.illo, emancipatos.

à patre adoptiuo, neq; iure ciuili,[a] neque eo iure, qđ ad edictū Prætoris attinet,[b] inter liberos connumerantur. Qua rõne accidit, ut ex diuerso (qđ ad naturalem parentē attinet) q̃diu quidē sunt in adoptiua familia, extraneorum[c] numero habeantur: ut eos neque hæredes instituere, neq; exhr̃dar̃ necesse sit, cū uerò emancipati fuerint ab adoptiuo patre,[d] tūc incipiūt in ea cā eē, ĩ qua futuri essent si à naturali pr̃e emācipati fuissent.

¶ Circa institonem & exhęredationē liberorū, non est hodie dr̃ia in effectu iter masculos & feminas, & cęteros descēdētes, posthumos, uel iā natos, suos, uel emācipatos. Arc.

¶ Sed hęc[e] quidē uetustas[f] introducebat. nostra uerò constitutio[g] inter masculos & fęminas in hoc[h] iure nihil interesse[i] existimās, quia[k] utraque persona in hominum procreatione simili † naturę officio[l] fungitur, & lege antiqua[m] duodecim tabularū omnes similiter ad successionē ab intestato uocabantur, (quod & Prętores postea secuti esse uidētur[n])

b¶ Attinet.qđ vocat emancipatos, ut s̄. pxi. §. & est rō, q̄a desinunt eē filij: sed naturales nō possunt desinere esse filij per emancipationem, ut infra de hære. quæ ab intesta. §. minus ergo.

c¶ Extraneorum.ff.de contratabulas. le. 1. §.& sui iuris.

d¶ Patre. ff. de contratabulas. l. si emancipatus. §. penult. in fin.

SYL. ¶ Sed hæc quidem. Caius aliter non figuratur. quia ius antiquum corrigitur: dubitationem facit ipsa antiqua dispositio: ratio autem decidendi allegatur in tex. propter similitudinē respectu naturæ, & propter dispositionem.l.12. tab. ad quam facilis fuit reditus. attendit. n. Imperator in filijs ipsam naturalitatem, ut faciebat Prætor in casibus p eum cōsideratis. Not. ꝙ quo ad formam exhęredationis sublata est dr̃ia sexus, emancipationis & patriæ ptãtis, & posthumorum & iam natorum, & in adoptiuis seruaē regula. d.l.cū in adoptiuis.& §. sed hodie. s̄.de adop.]

f¶ Vetustas: idest media iuris prudentia, ut statim sequitur.

g¶ Constitutio. C. de libe. præte. uel exhæreda. l. maximum.

h¶ In hoc. Aliàs.n. multæ differētię sunt, ut ff. de statu hominum. l. in multis.

i¶ Nihil interesse. In authē. quibus mod. nat. effic. sui. §. non autem. coll. 7.

† aliàs similiter.

K¶ Quia. prima ratio.

l¶ Officio. Idest, simili officio. una enim indiget altera ad procuratorē sobolis. & hæc est prima ratio legis. 12. tabularum, ut C. de legi. hæred. l. lege duodecim tabularum.

m¶ Lege antiqua. † argumentaē ex iure antiquo: sic s̄. qui ma. non pos. §. fin. & hæc est secunda ratio.

† Nota q etiā ex l. 12. tab. ita admittebaē ab intestato fęmina sicut masculus śm Ang.

n¶ Videntur. s. dando filiæ bo. poss. contratab. in totum, licet non possit dicere nullū ut suus, ut C. de lib. pręte. l. maximū ibi. Et si præteritus &c. & hæc est tertia ratio.

Adde,

SYL. Adde, ꝙ hæc oīa latius ponit gl. & seq. doc. in d. l. maximum vitium.]

a Simplex. Ad differētiam antiquæ distinctionis, vt supra eod.

b Per virilem sexū. Quid de descendentibus per fœmininum: Respond. admittūtur, sed cum diminutione tertiæ partis, vt infra de hære. quæ ab intesta. §. diui. & C. de coll. bon. l. illam.

SYL. Adde, ꝙ hodie sublata est hęc differētia, & ęqualiter & sine diminutione succedūt, authen. quæ tertię. C de col.]

iō simplex [a] ac simile ius, & ī filijs, & ī nepotib[us], & ī cęteris descendentibus p virilem[b] sexū personis, nō solum iam natis, sed ēt posthumis, itroduxit: vt omnes siue sui, siue emācipati sint, vel hæredes instituanē, vel noīatim exhæredenē, & eūdē[c] habeāt effectum circa testaméta parētū suorū infirmāda, & hrditatē auferēdā, quē filij sui vel emācipati habēt, siue iam nati sint, siue adhuc in vtero cōstituti, postea[d] nati sint. Circa adoptiuos āt filios certā induximus diuisionē, q̄ ī nr̄a ɔstōne,[e] quā su p adoptiuis tulimus, continetur.

c Eundē habeant effectum, quoad commodum: diuerso tñ iūre nam suus pręteritus, & dicit nullū & Contratabulas hēt, si nō vult dicere nullum, qñ præteritus est. Sed emancipatus, tantū habet Contratabulas, vt C. de libe. præte. maximum §. sancimus itaque &c. & ff de lega. præstan. is qui. Si autem exhæredentur, habēt querelam omnes, ut ff. de contratab. l. non putauit. §. non quæuis. & de inof. testa. Papinianus.

SYL. Hrs suus pręterit[a] hēt duo remedia, emācipatus vni cū. Quere la datur emancipatis.

Adde, ꝙ si suus est præteritus a patre vel eius linea, testm̄ est funditus nullū, & hēt duplex remediū, de quo in gl. si fuit exhrdatus nō ritè, habet Cōtratab. l. nō putauit. §. nō quæuis. ff. de ɔtabu. si ritè cum causa, causa per hæredem debet probari: qua ꝓbata, repellit, aliàs rescinditur institutio, cætera firma manent. §. aliud. in auth. vt cū. de appel. cogno. Si loquimur in emancipato, idē quod in suo, si exhętedatus sit: si. n. minus ritè, dicit nullum: si ritè, habet querelam d. §. aliud. si verò emancipatus fuit p̄teritus: si sine cā, idem quod in suo, nā hēt utrunq; remedium: si cum causa, est differentia: nā suus hēt utrunque, emancipatus habet tantum cōtratab. glo. in §. exhæredatos. in authē. de hæred. & Falcid. si uerò loquimur in linea materna, non est differentia: sed si sint præteriti aut exhęredati cū causa, veniūt per querelā. §. mater. ī. e. si sine causa, dicunt nullū. d. §. aliud. In posthumo verò, cùm non possit exhæredari, non cadit ista dubitatio, vt dictū est. Et ita cōmuniter resident doc.]

d Postea nati sunt. Qui exhrdari ñ possunt, vt diximus ī. e §. posthumi.

e Constitutione. C. de adopti. l. cū in adoptiuis. & recitatur ī. de adop. §. sed hodie.

SYL. Sed si in expeditione. Casus. Quærebatur, an miles, qui in pluribus priuilegiatus est in condendis testamētis, vt ī. de mil. test. p to. hoc eodē iure vtatur: & dubitationē faciebat, qa q̄uis ea, quę iuris ciuilis sunt, remissa sint militi occupato in expeditione in confectione testamenti, tñ ea, quę iuris naturalis sunt, vel ab eo originē trahunt, non remittūtur, vt no. est ī. de mili. testa. §. planè. vnde cùm institutio filiorum vel exhęredatio respiciat ipsos filios, quia filios, ut probatum est ī. in §. adoptiui. non videbantur priuilegia mili: si ad hoc extendi. Cuius contrariū deciditur ex eo, quia illa præteritio scienter facta facit constare de voluntate ipsius: adeo ꝙ q̄uis in pagano pariter constare posse dicatur, tamen cùm pro forma requirat à iure ciuili expressio, in ea dispensat miles, vt dictū

est.s.in prin.No. summariā : & dic ꝙ sumitur hic argm̄ à ɔ̄rio sensu: quia si ignoranter faciat, testm̄ est nullū.]

a ¶ Occupatus. Quid si non est in expeditione? Rñ. ius cōmune obtinet, vt s. de testa. mil. §. illis.

b ¶ Nō ignorās. Si n. ignorat, non valet testm̄. vt C. d̄ test. mil. l. sicut certi iuris. † nisi fuerit ei⁹ animi, ut si filiū hēret., esset exhęres, vt ff. de test. mili. l. q. iure milit.

c ¶ Pro exhęredatione. Ideoq́; querela inofficiosi testi agit, sed hoc, cū miles est p̄rfamilias. nam tunc nō p̄t hr̄e locū castrēse peculiū? si. n. eēt filiusfamiliàs, ñ hē ret locū q̄rela, vt C. d̄ ino. test. l. fi. §. fin.

SYL. ¶ Adde rōnē, qa cū filiusfa. nō testetur nisi in castrensibus, vel quasi, non subiacent talia bona & tale peculium querelę. l. fin. C. de inof. testa. Hodie uerò indistinctè subiacet querelæ, ut per Bar. & alios in authen. ex causa. C. de lib. præte.

ADDITIO Ita glo. hodie est falsa, vt no. s. de test. mil. i gl. super verbo cōi.

SYL. ¶ Mater. Caius Quęrebāt, an qd̄ dictum est s̄ i p̄re & ascēdentib. p̄rnis: hēret locū in matre vel maternis: & videbatur dicēdū ꝙ sic: qa cū pariter sint filij & descendentes utriusq; idē ius in eisvr̄ statuendū saltem quo ad edictū Prętoris, qd̄ naturali æquitati innitit: cuius ɔ̄rium dr̄; & ꝙ immo

† Et si verba essent generalia apta comprehendere oēm nasciturum, s̄m Bald. licet Ang. dubitet hic, secus tñ in pagano ut hic per eum.

¶ Pręteritio militis in expeditione testantis, si scit se habere liberos, ꝓ exhęredatione habetur. Ang.

¶ Sed si in expeditione ocupatus [a] miles, testamentū faciat, & liberos suos iā natos vl̄ posthumos noīatim non exhr̄dauerit, sed silentio pręterierit, ñ ignorās [b] an habeat liberos: silentiū eius ꝓ exhr̄datione [c] noīatim facta valere, ɔstōnibus Principum cautum est.

¶ Pręteritio materna, vel ꝑ maternā lineā ascendentiū hētur pro exheredatione. Are.

¶ Mater [d] vel auus maternus necesse ñ hñt liberos suos aut hr̄des instituere, aut exhr̄dare, sed possunt eos silētio omittere. Nā silentium matris, aut aui materni, & cæterorum per matrem ascendētium, tantum facit, quātum exhr̄datio patris. Neque. n. matri filiū filiamve, neq; auo materno nepotē neptēve ex filia, si eum eamve hęredem non instituat, exhæredare necesse est: siue

præteritio hr̄ pro exhr̄datione: rō est, qa ius istud ɔsiderauit suitatē. §. emācipatos. s. e. Hodie verò tō in ɔ̄riū adducta obtinet: qa debent p̄teriri cū insertione cāę, qd̄ idē est. No. ergo p̄teritionē maternā haberi pro exhr̄datione. Itē de hoc iure non dari Cōtratab. cōtra testm̄ matris p̄tereuntis. Itē ꝙ nec de iure ciuili, nec p̄torio, requiritur exhr̄datio in testō matris vel eius lineę. Itē ꝙ prætor non annullat testamentum, in quo filius est pręteritus, sed dat cōtratab. Item ꝙ pręteritis a matre non datur ius dicendi nullū, aut cōtratabulādi, sed querela inofficiosi. Item ꝙ dictio, paulo post, verificatur in magno interuallo.]

d ¶ Mater. Idē intelligo in silentio liberorum ad maternam lineā, ut C. de inoffi. testa. l. cùm filium. Accur.

SYL. ¶ Adde secus de iure nouissimo. si n. mater vel alius ascendens fuit prætéritus cū cā, cōpetit querela: ut hic dicit gl. aut sine causa, & testm̄ est nullum auth. sed licet. C. de liber. præte.

* An aūt, & qñ, hodie pręteritio habeatur pro exhæredatione, uide glo. in auth de hr̄d. & Fal. §. exhęredatos. & Alex in l. j. C. de bono. pos. contra tab. col. 4. & Old. consi. 169.]

* ¶ Rō, quare p̄teritio matris habeat̄ pro exhr̄datione, ē, qa respectu mr̄is

suitas

suitas nō consideraē. l. Illud §. ad test. de ꝭta. quæ ratio fuit Bar. in l. in suis. ff. de lib. & posth. Et licet Bal. eā impugnet, quia ſm hoc ēt præteritio filij emancipati, ꝓ exhæredatione haberetur, cùm nec ipse sit su⁹ hæres. §. emācipatos. infra eo. ideoq; danda ei quę zela esset tanquā exhæredato, quod tamen est falsum. l. nō putauit. de contratabu. huic tamē obiecto rñdent Imol. Alex. Are & Ias. Quibus addi potest, ꝙ cùm exhæredatio induci nō possit nisi respectu filiorum. l. quidam. circa med. de verb. obl. emancipatus autem L. 12 tab. pro filio non habebatur, sed pro extraneo. §. emancipati ꝭ. de hæred. quæ ab intest. merito talis iure induci non potuit, ꝙ præteritio pro exhæredatione haberetur.]

† Aliàs ꝓ mittit.

de iure[a] ciuili quę ramus, siue ď edicto[b] Prętoris, quo Prætor pteritis liberis ꝯ tabulas bonorūpossessionē ꝑmittit: sed aliud eis[c] adminiculum seruaē, quod paulo post[d] vobis manifestum fiet.

a De iure ciuili. Quia nō hēt eos in ptāte, vt ꝭ. ď hęr. qual. & dif. §. cęteri.

b Edicto. Quo emancipati vocanē, vt s. e. §. emancipatos. quia eos non potest emancipare: vnde Contratabulas locū non habet, vt hic, & ff. de contrtabu. illud § ad testamenta.

c Eis. s. descēdētibus ꝑ lineam fęmininam: datur tñ & alijs, sed his maximè, vt C. de inoffi. testa. l. filiam.

d Paulo post vt ꝭ. ď ino test. ꝑ t. tū.

* Scilicet querela inofficiosi testamenti. nā bon. poss. contratab nō datur: quia præteriti à matre habentur pro exhæredatis, exhęredati aūt non habent eiusmodi bon. pos. l. non putauit. ff. de bon. posses. contratab.]

De hæredibus instituendis.

Continuatio. Continuatur hoc mō. Videmus s. de ordinatione testamentorū, in tit. de test. ordi. verū quia causa efficiens fuit necessaria, iō postea posuit de ꝑsonis testantiū, vt in tit. de testa. mili. & q̄ testari nō pñt, in tit. quib. nō est per. facere testm̄. Verū q̄a in testamētus hæredes instituunt. videndū est ergo de hoc titulo. Aret. Vel sic: Visum est s. de filijs tā natis q̄ nascituris hæredibus instituen. vel exhřdādis, nūc sequitur videre generaliter de extraneis hæredibus instituendis.

De hæredibus instituendis.

Hrdes. institui pñt liberi, & serui tā ꝓprij q̄ alieni, & ꝓprij sine datione libertatis, q ēt respectu solę proprietatis dñr. h. d.

Cōtinuatio hui⁹ tituli habetur per glo. in rubr. ff. eo. Dictum est s. qualiter filij alijq; descendentes instituanē, mō videndū est de institutione extraneorū, de qua ī hoc ti. tractādū est, vel aliter: q̄a testamēta olim ab instōne hřdis incipere solebant §. aū hæredis. ꝭ. de leg. ideò pñs est, vt post tractatum de ijs, qui possunt testari, & de modo testandi, dicat de ijs, qui possunt hřdes institui. † Hoc dicit rōne ꝯ rij. q̄a gerundiū de notat necessitatē. hic āt igit ď ijs quos liberū est instituere vel nō instituere.

e Instituendis. i. qui possunt institui. † vt ꝭ. eo. vsq; ad §. si plures. & §. si. Item & qualiter debeant institui, vt ꝭ. cod. § si plures. vsque ad §. fin.

* Hæredes instituere, est scribere. vel nuncupare hæredes. l. j. §. j. ff eo.]

** Adde, ꝙ hři sic dict⁹ vř, ꝙ hęreat. i. ꝙ proximè & continenter successionem post mortem eius, cuius hæres est, capiat, & dominus constituatur. §. ti. ꝭ de hæ. quali. & diffe.]

Diuisio

HÆredes. Totus iste titulus diuiditur in septē partes. Primò ponit regulam gñalem, ꝙ nō solū liberi, sed etiā serui: & non tantum proprij, sed etiā alieni possunt hæredes institui. Secūdo declarat, qualiter ꝓprius seruus pōt institui, & quis dicaē proprius seruus. Tertiò q̄s dicaē alienus, & q̄uo pōt institui. Quarto, ꝙ nō tm̄ vnus, sed ēt plures pñt hęredes institui. Quinto ponit diuisionē portionū hæreditatis, & de effectu ipsius. Sexto, de institutione sub cōditione. Septimò, ꝙ ēt ignotus testatori pōt

hrs instituí, Scda ibi, Proprius It Tertia ibi, alienus seruus. Quarta ibi, Et vnũ hoiem. Quinta ibi, Hrditas plerunq;. Sexta ibi. Hrs & purè. Septima ibi, Ij quos. Vel diuidas vt diuidit hic glo. rub. Ate.

SYL.

Hæredes.

Casus. Quæsitum fuit qui possunt hæredes isttui: & respõsum est gñaliter oẽs tam liberi q̃ serui. In seruis aũt quæsitũ est, an passim, an verò certa data regula instituerentur: & videbaĩ nõ aliter hrdes instituí posse ꝓ pprios seruos, quã cũ libertate: alias. n. capaces hrdi tatis minimè videbãtur. l. qd attinet. ff. de reg. iur. contrariũ decidit, ꝙ ẽt non adiecta mentione libertatis pñt institui. rõ est. quia. l. interpretaĩ mẽtem testantis; vt in necessariam antecedentiam velit hęredẽ institutum esse liberum. Tũc quæsitum est, quis diceretꝰ proprius seruus, vt in eo haberet locũ hęc dispõ: & videbatur dicendũ, illũ esse seruũ ꝓpriũ, in quo plenũ dñiũ habemus, iuxta ea q̃ habent in l. certũ. §. j. ff. de confes. Attñ cõtrariũ dr, q͞a ꝓptiũ ꝙ dr nedũ ex cã ipsius ꝓprietatis, sed ẽt nudę possessionis, & declaraĩ vt in tex. No. quem libet tã liberũ q̃ seruũ institui posse. Itẽ ꝙ hodie põt q̃s sine mentione libertates hæres institui. Itẽ ꝙ libertas tacitè dari põt. Itẽ ꝙ ꝓpriũ dr respectu nudę proprietatis. Itẽ ꝙ opinio vbi plus doc. qñ est fulcita melioribus rõni bus, attendiĩ cõtra opinionẽ pluriũ.

† Declara vt per gl. in §. j. in vers. fineĩ. q b. ex ea ma. non licet.

Aeredes isti instituere[a] pmissum[b] ẽ tã liberos hoĩes, q̃ seruos: & tã proprios,[c] q̃ alienos.[d] Proprios aũt olim q. dẽ s̃m pluriũ sententias non aliter, q̃ cum libertate, rectè instituere licebat: hodie verò etiã † sine libertate, ex nostra cõstitõne[e] hrdes eos[f] instituere permissum est. Quod non p ĩno uationem[g] induximus, sed qm̃ ꝯ quiꝰ erat, & Attilicino placuisse Paulꝰ suis libris, quos tã ad † Massurium Sabinum, quã ad Plautium scripsit, refert. Proprius

a Hæredes instituere. q. d. dños intus in bonis suis facere. nam hęres. i. dñs, vt j. de hrd. qual. & dif. §. fi. Item ideò dixi, intus, quia ita subintrat his in dominiũ rerum defuncti, ac si eadem persona esset, vt in auth. de iure iur. a mori. § j coll. 5. & ff. quib. ex cau. ma. l. cum miles. Accur.

Adde gl. q̃ hæc optimè declarat in l. omniũ. C. de testa. secus tamen est in possessione. l. cum hæredes. ff. de acqui. pos.]

ADDITIO. Nõ tamen est, idem dñium quod erat penes dfunctũ, sed fingiĩ esse idẽ. Secus autẽ in possessione, quã volens perdere, & in aliũ trãsferre, statim perdet, & noua renascitur statim ꝙ est apprehensa: & intelligitur sp fuisse cõtinuata si interim a nemine fuit occupata. Ang.

SYL.

† Possessio hrdis an sit eadem cũ possessione defuncti.

b Permissum est. s. a iure.

c Proprios, s. seruos.

* Vt s. ex ipsa institutione intelligãtur ẽt libertatẽ adepti. qd nõ hẽt locũ, si eis legatũ vel fideicõmissum sine libertate relinquaĩ. l. qdã. §. illo. C. de necess. ser. hær. instit. ubi vide Bald. de ratione diuersitatis.]

* † Intellige de Annotationi bus Pauli. in lib. Sabini, & Plautij nõ d dedicatione operis cõstat. n. Paulum diu post Sabinum &, Plautiũ vixisse.

d Alienos. Sic. ff. eo non minus.

e Constitutione. vt C. de ne. ser hæ re. instituen. l. quidam cum.

f Eos. s. proprios seruos.

g Non per innouationẽ q. d. nõ induximus hoc de nouo, sed apud antiquos hoc idẽ dixerat Attilicinus, vt subijcit. sed cõtra ĩ. qui. ex ca. ma. nõ licet. §. ideq; iuris. ibi. Noua. humani tatis &c. Solutio Iustinianus nõ inuenit, sed rõnẽ reddit: cũ nõ sit verisimile &c. ut ibi. Vel aliter, Attilicino placuit, & Paulo, sed in legis necessitatẽ non deduxerunt (ic & ĩ. de testa. §. sed neque hæres. Iustinianus uerò in legis necessitatem induxit, ut ex ipsa institutione liber esse videatur. †

Adde, ꝙ hãc sol. seq. cõiter doc. hic, quicquid

† Tu dic s̃m doct. ꝙ primo fuit ius legis necessitate, postea abrogatũ, tertio p Iustinianũ iterũ ad legẽ redactũ.

SYL.

quicquid dixerit Pet. & Iac.]

Itē nunquid corrigitur qđ aliàs dr. q purè institutus, & sub cōditione liber, q͞a expectat cōditionis euētus, ut ff. eo l. seruus. j. § j. l. quoties. § fin. & l. qui filio. § j. Rñ. non, quia istud locū habet qđ hic dr, qñ libertas nec est data expressè, nec fuit retardata: at ibi expressè fuit retardata.

SYL. Adde, quòd hæc glo. communiter tenetur: si tamen expressè inhiberetur, vitiaretur institutio. d. § ideóq́; † ideóq́; iur. & si esset seruus cum libertate institutus hæres, & postea libertas adempta, omninò ualet institutio. ita no. in l. si ita scriptum. § regula. ff. de lib. & posth.]

† Aliàs autem.

ăt seru⁹ ēt is intelligit, in quo nudā ꝓprietatem[a] testator habet, alio vsum fructū hñte.

¶ Seruus à domina, q̃ secum adulterium cōmisisse dicitur, ob quod ipse accusatus est, ante sentētiā nec manumitti, nec hęres institui potest. hoc dicit.

¶ Est † tñ casus, in quo nec cū libertate vtiliter seru⁹ a dña hrs īstituit, vt constōne[b] diuorū Seueri & Antonini cauetur, cuius[c] verba hęc sunt.[d] ¶ Seruū adulterio maculatū,[e] ñ iure testō manumissū[f] añ sniam ab ea muliere videri, q̃ rea fuerat eiusdem criminis postulata,[g] rōnis re sequitur &c.

a Nudā proprietatem, ut iste liber & hrs necessarius fit, ut s. e. j. īñ. sed tñ usufructuarius pinde utetur, ac si esset seruus adhuc, ut C. cōia de manu l. j. § sin autem proprietarius.

Est tñ. Casus. Quęsitū fuit, an seruus accusatus de crīe adulterij cum dña cōmissi, posset ab ea hęres institui: & uidebatur q sic, ex regula per mistiua. s. eo in prin. sed cōtrariū decid. f pēdente iudicio, ne ex suo delicto præmium cōsequatur l itaq; ful lo. ff. de fur. No. seruum dominæ non debere operas carnales Item q pendente iudicio criminali nihil est innouandum. Itē q mulier non potest manumittere seruum, aut instituere, secum adulterio maculatum.]

SYL.

b Constitutione. scilicet Græca, q̃ non habemus.

c Cuius. scilicet constitutionis.

d Verba hæc sunt, quæ sequuntur.

e Maculatū, idest accusatum: nam aliàs est in litera accusatū: vt ff eod. his verbis. § interdū. vbi de verbo ad verbū sunt ista, quæ hic dicuntur. similis expositio dr in lib. Sap. de Ioseph; Maculauerūt me impij. Et alibi in diuina scriptura: Mēdaces oñdit, qui maculauerūt eū i. accusauerunt eum. — Sapientiæ 10. Ibidem.

f Manumissum. scilicet videri, ut postea subijcit: & dic manumissum simpliciter, non institutum: & ex hoc infert, quod sequitur, quòd nec cum institutione fieri potest liber, ut subijcit: quare sequitur &c.

g Postulata. i. accusata ex eodem adulterio cū seruo proprio cōmisso: ꝓ quo grauiter pnmit vterq;, vt C. de muli. q̃ ser. pro. se iūx. l. j. in princ. (j) Quid si cū extraneo cōmisit adulteriū? Rñ. nec tunc manumittit vsque ad 60. dies. vt C. de adult l. 3. & ff. de adul. si postulauerit. § iubet.

Adde, q rō est, quia eis manumissis non possunt torqueri ad probādū delictū. l. prospexit. ff. qui & a quib.] SYL.

Itē quid si adulteriū tale commisit, non tñ accusat adhuc: Rñ bene potest manumittere: sed in crimine lęsę maiestatis est speciale, ut post cōmissum crimen tale nō possit manumittere. vel testari, vt C. ad l Iul. ma. l. fin. & ff. de don. l. post contractum. & l. donationes. § fin.

Adde, q hoc ē verū, nisi marit⁹ fecerit diuortiū gr̃a accusādi. d. l. ꝓspexit. § fi. cum l. seq. ff. qui & a quib.] SYL.

ADDITIO. Puniuntur aūt & dña & seruus: q͞a verberati traduntur igni. & idē non esset i dño qui cognouisset seruā, vt notat glo. in l. j. & ꝓbat in l.

in l.fin. C.com. de ma. ꝓpterea quia maior honestas requiritur in muliere, quàm in masculo. Christo.

a ¶ Nullius momenti habeat. quia si valeret institutio, valeret libertas, vt i.eo. j respon. & i. qui ma. nō pos. § j. & ita nota argu. ꝙ ubi aliqd prohibet fieri directò, similiter & per obliquum ꝓhibetur: sic. ff. de condi.insti. l. quę sub cōditione §. si quis. Item argumentum, ꝙ cassato principali cassatur quicquid sequitur ex eo, vel ob id, vt C. de legi. & constitu. l. non dubium.

† Aliàs hæreditatis, aliàs neutrum, nec hęredis, nec hæreditatis.

est. Quare sequitur, vt in eundem a domina collata † hęredis institutio nullius momēti habeatur. a

SYL. ¶ Adde hoc verum, vbi est eadem ratio. l. si is. C. de prædi. mino. Item vbi cassatum est qd ratione temporis. l. ij. & ibi glo. ff. de luit. pigno. Aduerte tñ, quia videbatur probari contrariū ex hoc tex. quia institutio non sequitur ex libertate, sed potius libertas ex institutione, cùm libertas sine ea esse possit: nisi respon. ꝙ attendatur ordo intellectus, ꝙ adhoc, vt institutio sequatur, requiritur libertas præcedens tacita vel expressa.

* Quid si dña & seruus absoluantur, quasi ininstè rei facti? Et videretur institutionem & libertatem sustineri, quia res iudicata pro veritate habetur, l. res de reg. iur.]

SYL. ¶ Alienus. Casus. Quæsitū fuit, an vsufructuarius serui posset illū hæredem instituere quasi propriū, & videbatur dicendum ꝙ sic: quia cum dominij pars ita sit vsusfructus, sicut ꝓprietas. l. 4. de vsufru. ex quo id concessum videmus ꝓprietario, idē vsufructuario quoq; concedi debet. Cuius ꝯriū deciditur: ratio aūt ea est, qa dñs proprietatis sua proprietate priuaretur, qđ non est in vsufructuario. l. j §. fin autē, C. com. de manu. Not. ꝙ nostrum non dicitur illud, in quo tantum habemus vsumfructum. Itē ꝙ seruus a domino vsusfructus sui non potest manumitti nec institui.]

b ¶ Testator, & ideò non pōt eum cū libertate instituere vt ff. eo. si alienū in princ. (j) Sed contradicit ad hunc §. ff. de bo. au. iu. post l. in vēditione. Sed certè quoad alia est loco domini, nō quo ad hoc vt possit fieri liber. Sed cū aliàs manumiss' esset a fructuario simpliciter sine institutiōe, erit tanquam liber quandiu duraturus erat vsusfructus, vt C com munia de ma. l. j. §. fin autē fructuarius. nunqd & hic erit tanq̄ liber, licet verè liber non sit? Rñ. non, qa ex morte testatoris protinus erat futurus quasi liber, si valeret hoc, qđ agebatur, vt j. de hrd quali. & dif. i princ. Item & tunc erat vsusfructus perdēdus, vt s. de vsufr. §. finitur. vnde etiā si eēt quasi liber, donec duraret vsusfructus, quia nihil duraret post mortē testantis, nihil valeret talis institutio, vt sit liber, sed dño suo hæreditatem quęrit, vt j. eod. §. alienus. Sed quid si erat vsusfructus repetitus in persona primi hęredis, vel etiā ulterius, quod potest, vt ff. quib. mod. usufru. amit. l. repe 1. in prin. Respon. tunc erit quasi liber toto illo tēpore, vt in d. l. communia de ma. l. j. §. fin autem fructuarius.

¶Non potest breuius summari.

¶ Alienus seruus ēt is intelligitur, in quo vsumfructū testator b hēt.

¶ Adde ꝙ cum hac glo. transeunt communiter doc. hic.] SYL.

ADDITIO. (j) Et ff. ad silla. l. j. §. domini. de quo vide glo. in l. rectè dicimus. ff. de verb. signi. Ang.

¶ Seruus a item. Casum figurare nō expedit: litera enim plana est. rō dubitandi ꝑ se patet, & rōnes decidēdi ponuntur expresśè in tex. No. ꝙ seruus institutus sit liber, & hęres necessarius. Item si manumissus sit in vita, omninò remanet hæres, sed voluntarius. Item ꝙ vbi duo ad actum copulatiuè requiruntur, non sufficit alterum eorum. Item ꝙ per alienationem serui instituti uidetur reuocata voluntas dādi libertatē, nō autem hę- SYL.

redi-

¶ Seruus a dño institutus fit liber & hřs necessarius, nisi in vita testatoris fuerit manumissus, aut ab eo alienatus. h.d. Are.

¶ Seru' aût a dño suo hřs institut', si qdē in eadē causa [a] manserit, fit ex testõ liber, [b] hæresq; ei necessari': si verò a viuo testatore manumissus fuerit, suo arbitrio adire hřditatē potest: qa nõ fit hæres necessari', cũ vtrũq; [c] ex dñi testamẽti nõ consequatur. Quòd si alienatus fuerit, iussu noui domini adire hæreditatē dēt: & ea rõne p eum dñs fit hřs. nam ipse alienatus, neq; liber, [d] neq; hęres eē põt, etiá si cũ libertate hæres institutus fuerit. destitisse. n. a libertatis datione vř dominus, q eum alienauit. [e]

reditatē. Item ꝙ quęlibet dispositio, quantuncunq; pia, in testamento facta, potest reuocari.

a ¶ In eadem causa.i. seruus eiusdem domini. lo vt ff. si ex noxa. causa aga. l.j.§.j.

b ¶ Liber. nisi aliqua lex impediat libertatem, vt ff. eo.l. si non lex. vel conditio, vt ff. eod. quoties. §. fi. Vel quia ex lege peruenit ad libertatem, vt ff. eo.l. testamento. secundum lo. †

¶ Adde not. ex illo text. ꝙ vt quis seruus sit hęres necessari'; exigitur vt sit seruus non tantum tempore mortis, sed aditionis.]

† Ex hac SYL. glo. & l. in ea allegata colligite secundũ Bal. ꝙ uox publica p̄fertur priuatę, vñ dicit, ꝙ p statutum posset derogari ultimæ uoluntati, ꝑpterea ꝙ vox statuẽtium uoci testamentorũ est p̄ferẽda ut d. l. testõ. ff. eo. Christoph.

¶ Item fit liber a semetipso: nisi institutus fuerit ita, Cum quis mihi hřs erit, Stichus liber & hæres esto. nam tunc a cohærede accipit libertatē, vt ff. de acqui. hæred. l. ex parte. Itē & ignorãs fit hæres & liber, vt ff. si cer. pet. l. eius qui.

c ¶ Vtrunq;.i. hæreditatem & libertatem. nam ut liber sit, & hæres necessarius, hæc duo consequi debet ex testamento domini, ut j. de hęred. quali & dif. §.j.

d ¶ Neq; liber. Directa enim libertas in seruo alieno non potest habere locum: sed institutio potest habere effectum, vt hic. sed aliud in legatis, q̃ adimuntur hoc ipso, ꝙ alienãtur serui, ut ff. de adimen. lega. l. si seruo cũ libertate. & est ratio, quia in legato spectatur dies, quo cedit, an sit manumissus, vt ff. quãdo dies lega. ced. si post §. si cum.

ADDITIO Hęc ratio nõ est bona: qa siue inspiciamus diem cedẽtis legati, siue diē aditę hęreditatis, vtroq; casu reperit alienus: vnde quemadmodũ etiã hæreditas venit acquirenda nouo dño, ita & legatum: & propterea noua reddit ratio: qa facilius legata reuocantur, q̃ hæredum institutio l. ex parte. ff. de adimen. lega. cũ enim facilius legata instituantur, facilius d̃struuntur, vt in authen. ex causa. C. de liber. præter. Christopho.

e ¶ Alienauit. Scilicet alicui habẽti factionem testamẽti, vt ff. e. l. seruum meum. in fi. primo respond. & hoc nisi redimatur ab eodem testatore, qui eum instituit, & postea eum alienauit. tunc enim reuiuiscit libertas. ut ff de ma. testa. l. uerum. & ff. eo. quoties §. fin. & l. si non lex. & l antepe.

¶ Alienus quoque. Casus. Dubitatũ fuit, si seruus alienus institutus, a domino alienetur, iussu cuius dñi adire debeat hæreditatē: & uidebatur ꝙ iussu illius, cuius erat dñium serui tẽpore mortis testantis, sicuti dicimus in legato. l. si post §. ij. ff quando di. leg. ced. Contrarium respondetur ea rõne, quia in legato cùm statim secura morte dominium eius transeat, & quæratur, merito statim q̃ritur dño per seruum: at in hæreditate, in qua requiritur aditio ad quærendum dominium, quousque nõ est adita hæreditas, non dicitur quæsitũ domino aliqd. l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. ius enim adeundi seruo propriè q̃ritur, non dño. l. cùm proponas. C. eo. Not. ꝙ seruus, iussu domini . tempore SYL.

poro

¶ Seruus alienus hr̄s institutus q̄rit dn̄o suo hr̄ditatē, si iussu suo hęreditatē adit. Si verò fuerit alteri alienatus, dēt iussu noui dn̄i adire. Si verò añ, quam adeat, fuerit manumissus, potest suo arbitrio adire. Are.

¶ Alien' [a] quoq; seruus hr̄s institutus, si ī eadē cā durauerit, iussu [b] eius dn̄i adire hæreditatē debet: si verò alienat' fuerit ab eo, aut viuo testatore, aut post mortē [c] ei' antequam adeat, debet iussu noui dn̄i adire. At si manumissus est viuo testatore, vel mortuo [d] ante q̄ adeat, suo arbitrio [e] adire pōt hæreditatem.

¶ Seruus alienus potest institui etiā post mortem dn̄i sui: & etiam seru' hæreditarius, vel eius, qui est in vtero. Areti.

¶ Seruus etiā alienus post domini mortē [f] rectè hr̄s ī

pore aditionis debet adire. Item ꝙ institutus seruus, liber efficiatur, nihilominus cōsequitur hęreditatem.

a Alienus. Qui sic institui pōt, cùm liber erit: prius nō, vt ff. de cōd. inst. seru' alienus. & l. quia.

b Iussu præcedente aditionē, ut ff. de acqu. hęredit. l. si quis mihi bona §. iussū. † & ita domino quęritur: aliàs si seruus noli t adire (qđ potest esse, etiam domino iubente) non quærit, ut C. eo. l. cum proponas.

† Quod facit, si ex statuto vel ex lege te quirar iussus auctoritas, consensus, vel voluntas, an p̄cedere debeāt vel sequi. Et vide no. in l. fi. §. necessitate. C. de bo. quę li. Aret.

ADDITIO. Si tamen coactus adeat, ualet aditio: sed pater filia recusante, item monasterium monacho recusante adire, uel ante aditionem mortuo, possunt adire suo iure. ut per Ang hic.

c Post mortē eius. Etiam post iussum eius, anteq̄ tamen adiret, ut ff. de acqui. hæred. Antistius. § j.

d Noui dn̄i. Hoc est enim in hæreditate. ut illi acquiratur, qui tempore aditionis est dominus. uel sibi, si liber est tunc: sed in legato spectatur dies cessionis, ut si tempore mortis legantis sit meus, licet aliene.n, tamē mihi debetur legatum, ut ff. quando dies lega. ced. si post. § ij.

SYL. Adde rationem diuersitatis positam in figuratione casus.]

e Suo arbitrio. sic s̄. eod. §. seruus autem. uersi. si uerò.

SYL. Seruus. C. Quæsitū fuit, an seruus alienus post mortē domini rectè institueretur, & uidebatur dicēdum ꝙ non, quia talis institutio ex persona serui valere non poterat, quia incapax. l. qđ attinet. ff. de regul. iuris. nec ex p̄sona domini, quia mortuus. Contrariū tamen deciditur ea ratione, quia hæreditas iacēs sustinet uicem personæ, & repræsentat defunctum, ut dicitur in tex. No. quòd seruus potest institui post mortem domini. Item quòd hęreditarius seruus rectè instituitur, sicut ille, qui est in utero. Item quòd hæreditas iacens repræsentat personam defuncti, non hæredis. Itē quòd quamuis de iure antiquo posthumus alienus nō posset hæres institui, seruus posthumi alieni rectè instituebatur, & sic quod aliquis potest consequi per alium, quod non consequitur per seipsum.]

f Post domini mortē. uerba legis sunt omnia: & secundum hoc planum est: vel testatoris: quia sic dicat, Instituo seruum hæredem post mortem domini. & probatur hæc lectio secunda. ff. eo. qui filio. j. respon. nec obstat ꝙ uideatur in diem fieri hæc institutio, ut infra eodem. §. hæres. quia incertus est dies mortis, ut ff de condi. & demon. l prima. unde ualet, ut ff eo. l. in tempus. in princ. Mortis dies est incertus.

* Pōt dici hic vtrunque casum decisum esse, & ꝙ verba illa, quia & cū hæreditariis &c. sint redditiua rōnis, cur institutio serui alieni post mortē dn̄i collata valeat: quasi dicat, hoc

non

non est nouũ, quia & defuncto quo que ipso domino, necdum adita hæreditate institui potest.]

a ¶ Testamenti factio.f.passiuè, non actiuè.j. de hær. quali. & differen §. testamenti. & iussio hæredum spectatur, si modo cum defuncto fuit, licet cum hærede instituto non sit, testamenti factio, vt ff.eodem. seruus hæreditarius.

† Alias cũ etiam.
† Alias instituatur.

b ¶ Nondum. benedico seruum hæreditarium posse institui, quia non est nullius, sed alicuius scilicet hæreditatis, quæ vicem defuncti obtinet.

stituit: qa & cum hr̃ditarijs seruis ẽ testi factio.[a] Non dum[b] enim adita hæreditas, personę vicem[c] sustinet, non hæredis futuri, sed defuncti.

¶ † Quin ẽt eius,[d] q in vtero est, seruus rectè hæres † instituitur.

¶ Seruus plurium capaciũ ab extraneo institutus, acquirit vnicuique pro parte domini ca. Aretinus.

¶ Seruus autẽ plurium, cũ quibus[e] testi † factio ẽ, ab extraneo[f] institutus hr̃s, vnicuiq;

e ¶ Defuncti.& est forte rõ, quia defunctus est certus qui fuerit, sed nõ sic de hærede: quia & si certus sit institutus, poterit esse, ꝙ non adeat hę reditatem: quia potest desistere multis de causis, vt infra quib. mod. test. in fir. §. posteriore.

SYL. ¶ Adde, ꝓ quousque non aditur, repræsentat personam defuncti: adita autẽ, hæredis, & retrotrahitur, ita ꝙ fingitur repræsentasse hæredẽ à morte defuncti l. hæres quandoq;.ff. de acqui. hære. & dicit hic Aret. & hanc rationem gl. seq. communiter doct. hic, & in l. si is qui pro emptore. in vlti no.ff.de vsu. * In aliquibus tamẽ casibus non sustinet vicem personæ defuncti, quos nota. glo. infra de stipul seruo. in princ.]

¶ Et facit ad hunc §.j. de stipul. ser. in prin. & ff de acqui. rer. domi. l. in eo. in fi. & l. seq.

*¶ Adde, ꝙ in ijs, in quib. factũ personæ, operæve substantia desideratur, hæreditas nõ obtinet vicem psonæ. l. hæreditas. ij de acquir. rer. do. Item in materia q̃ strictè intelligenda sit, vt in lege municipali, vel pœnali, q̃d disponitur de persona, ad hr̃ditatem non trahitur, vt eius ius perimat Ias. in l. si is qui ꝓ emptore. in vlti. not. ff. de vsuc. & post eum Alex. ibidem, & lib. ij de ver. sig. nec. n. hr̃ditati negligentia imputari potest. Vnde & contra eam non currit præscriptio. l. si seruus hæreditatis. de stipul. ser. doct. l. licet C. de iur. delib.]

d ¶ Eius, quĩ in vtero est. Cùm ꝓ nato sit habendus quo ad commodum, vt ff. de statu hom. l. qui in vtero & ff. eo. l. eius.

† Passiuè. i. qui ex alieno testamento capere pñt.

¶ Seruus. Casus. Quærebat quomodo seruus cõmunis institutus hæres acquireret hæreditatẽ: & videbatur ꝙ æqualiter, quia institutis pluribus absque partiũ assignatione, ęqualiter instituti cẽsentur. §. si plures. infra e. vnde instituendo seruum plurium, cùm videantur quodãmodo domini effectualiter instituti, videbatꝰ ꝙ pro numero personarũ hæredes essent. Cuius contrariũ dicitur, ꝙ immo pro portione dominica, cùm illa hæreditas videatur quodammodo effici serui, & fructus ipsius serui debeant domini consequi pro rata bonorum, & sic pro rata dominij, vt dicitur in text. No. summa. Itẽ ꝙ capacitas serui pendet a capacitate domini Item ꝙ seruus institutus non omnibus quærit indistinctè, sed tantùm dominis præcipientibus.] SYL.

e ¶ Cum quibus. l. dominis.

f ¶ Ab extraneo. Si vero ab altero ex dñis sit institutus acquiritur cæteris socijs hæreditas: quod dic, vt ff pro soc. l. verum. §. si seruo communi.

¶ Adde, ꝙ idem est in contractibus. l. j §. seruus communis de stip. ser. l. proinde. §. j eod. tit.] SYL.

a ¶ Iussu. Dic q sufficit una iussio licet sint plures domini, ut ff. de acq. hær. l. seruus duorum.

* ¶ Intellige, ut illi, cuius iussu adierit, pro sua portione acquiratur. Unde hic euenit, ut sæpius eadē hæreditas adeatur. l. cū solus. de acq. hær. Verū cæteris dominis adire non iubētibus, eorū partes accrescūt ei, cuius iussu adierit. l. seruus cōis. ff. d. acq. hære. ne cōtingat dēfunctū pro parte intestatū decessisse, cōtra l. ius nostrum, de reg. iur. q ratio cūm cesset in legatis, & stipulationibus, merito in eis aliter constitutum fuit l. il seruus plurium. de leg. j. & §. seruus communis. j. de stip. ser.]

dñorum, cui[a] iussu adierit, pro portione dñij acquirit hæreditatem.

¶ Quod quis vult potest hæredes facere. h. d.

¶ Et vnū hoīem, & plures vsque in infinitū,[b] quot qs hæredes velit[c] facere, licet.

¶ Hrēditas pprie diuidit in 12. vncias, siue partes, quarū q̄libet suo pprio noīe nūcupat. Pōt tñ diuidi in pauciores, vel in plures, sicut voluntas extiterit testatoris. Areti.

¶ Hrēditas † plerūque[d] diuiditur in 12. vncias, quæ[e] assis appellatione[f] continentur. Habent † autē & hæ partes[g] propria nomina ab vncia vsque ad assem † hæc: sescunx,[h]

Oēs homines mundi possūt simul hæredes institui.

b ¶ Et vnum. In infinitū. Quid ergo si instituā oēs hoīes qcunq; sūt in mundo? Vr nullū esse, cū effectū hre non possit, puto tñ valere, vt hic. sed tñ nō poterit cōfirmari aditiōe ppter nimiā difficultatē vel impossibilitatē.

a S Y L. ¶ Adde, q hanc gl. cōiter reprehēdūt vltramon. & intelligūt, q dictio, vsq; in tex. nō intelligatur exclusiue. Alij vero dñt instōnem valere, sed reprehēdūt gl. q̄n dicit, q ppter nimiā difficultatē aditi non potest, q̄a s̄m eos sufficit aditio vnius ad cōfirmationē testi, vt no in l. ij. ff. si pars hære. pet.]

c ¶ Velit, cūm sua voluntas sit lex, vt in auth. de nup. §. disponat. coll. iiij.

S Y L. ¶ Hæreditas. Quæsitum fuit, quo hrēditas in iure diuideret: & rūsum ē regulariter in xij. vncias, at statim q̄situ est, an in ptāte testantis sit aliter diuidere: & videbat dicendum q non, quia cūm esset à iure statuta diuisio, nō uidebat uoluntatē testātis cōtra illā admittēdā esse l. nemo pōt. ff de leg. j. Contrariū decidit: q. a q̄ quis in plures, aut pauciores diuidat, esse actus idē est, q. a oīno ad assem hrēditas semp reducit.

Not. diuisionē hæreditatis in xij. vncias & earū noīa. Itē q dictio, plerūq;, facit regulā. Itē q institutus in parte, nō dato co hērede, habet totum. Itē q quis non pōt decedere pro parte testat[?], & pro parte intestatus, nisi miles.

d ¶ Hrēditas. Plerunque. iō dicit plerūq;. q. a quandoq; in plures, vt j. eo § & si plures. q̄nq; in pauciores diuiditur, vt j. e. §. vers. non autem.

e ¶ Quæ. f. vnciæ simul collectæ.

f ¶ Appellatione. i. significatione.

g ¶ Hæ partes j. positæ, in q̄titate differentes. Vel dic melius, hæ partes. f. vnciæ xij. ad partes redactæ. est. n. ad superiora facienda relatio.

h ¶ Sescunx. i. vncia & dimidia, vt ff. de inof. testa. l. Papinianus. §. q̄m aūt quarta. Sed quare non posuit nomē, qd vnciam signaret? R. nd. q̄ia pluta sunt negocia, quàm vocabula, vt ff. de præscrip. verb. l. natura.

¶ Adde satis posuisse, dū dixit assem diuidi in xij. vncias. quælibet. n. pars, & sic pars vna, vncia dicitur.]

¶ Verbū sescunx, aut sescuncia, non est in Tusco libro, neq; in Theophili institutionib; vt testatur Ant. Aug. c. vij. lib. xj. Emendat.]

¶ Et no. q primū, & s̄m, & tertiū, & quartum nomen interpretationem sumit ex eo, q quotā designat hrēditatis portionem. Sescunx. n. dicitur,

† Cū hoc §. concor. cap. Raynaldus in glo. super ver. expsfit. extra d testa.

† Aliàs habēt enim hæ par.

† Aliàs vt puta hæc

† Sed hoc nō est verū, q. a sescunx nō à quota, cū sit octaua pars assis, dī, sed à numero vnciarum s̄m Ioan. Fab. Assis partes declarātur.

S Y L.

quasi semiuncia & uncia:& est tertia eius litera,s.non,x Sextans, q a sextā partē signat.i.duas uncias. Quadrans, q a quartam, & ita tres uncias signat. Triens, q a tertiam partem: & ita quatuor uncias signat. Sequētia uerò noīa etymologiam habent ex eo, ꝙ certū numerū vnciarū signāt. Dr enim quincunx, non quia quintam partē habet, sed quinq; denotat uncias: semis, quia sex: & sic de singulis per ordinē.

sextās,[a] quadrās,[b] triens,[c] quincunx,[d] semis,[e] septunx,[f] bes,[g] dodrans,[h] dextans,[i] deunx[k] as.[l] ¶ Non aūt utiq; sp duodecim uncias esse oportet: nā tot unciæ assem efficiūt, quot testator uoluerit. Et si unum tantū qs ex semisse (uerbi gratia) hrdem scripserit, totus[m] as in semisse erit. Neque enim idē ex parte testatus, & ex parte intestatus[n] decedere potest, nisi sit mi-

SYL. ¶ Adde uerā etymologiam. & deriuationem horum nominum p M.Varronem.lib. 5. linguę latinæ, ubi melius declarat, & dicetur infra.]

¶ Item no.ꝙ non oēs unciæ, quæ signantur per ista noīa, cōtinentur in asse, licet hoc innui uideaī. sic.n. contineret as 78.uncias & dimidiā. Ideò autem ponit has partes, quia quęlibet potest in asse contineri. hac rōne & homo dicitur risibilis, & actio legis Aquiliæ pœnalis dr ut j. ad l. Aq. §. his uerbis Item no. ista tria nomina, as, pondus, libra, idem signare. Itē

As, tria significat.

qñq; as poniī pro obolo: unde illud; Nonne duo passeres asse ueneunt? vñ uersus: As obolus, pōdus, as est possessio tota.i.hæreditas, ut hic: sed & pondus largè dr oē, quod est in statera positū: sed hic strictè accipiī p pondere 12.unciarū: uñ dupōdium, quasi duplex pōdus.s.24.unciarū, ut j. eod. §. uideamus. uer. & si plures. & facit ad hunc §. ff. eo. seruum meum. §. si.

a ¶ Sextans. idest, duæ unciæ, quasi sexta pars assis.

b ¶ Quadrās.i.tres unciæ, quasi quarta pars assis.

c ¶ Triens.idest, quatuor uncię, quasi tertia pars assis.

d ¶ Quincunx idest, quinque unciæ.

e ¶ Semis.i.sex unciæ, s.dimidiū assis.

f ¶ Septunx.i.septem unciæ.

g ¶ Bes.i. 8.ut olim des quasi dempto triente.

h ¶ Dodrās.i.9.q̄ si dēpto quadrante.

i ¶ Dextans.i.10. quasi dēpto sextāte.

K ¶ Deunx.i. 11. quasi dempta uncia.

l ¶ As.i duodecim: quasi æs.

m ¶ Totus as. Nam in totum præsumiī instituisse defunctus, cùm aliū non instituit, ut hic, & ff. eo. l. interdum. §. 1. Item quoq; præsumitur in milite, ut C. de testa. mili. l. 3. §. nam cùm.

¶ Adde, quòd ita est communis opin. quicquid uoluerit hic Ang. secundū docto. maximè. Ias. in l. 1. in glo. fina. C. de testa. mil.] SYL.

¶ Hoc ergo. nisi, quod hic sequiī, nō ad superius prox. rñd. sed ad hoc, qđ sequitur, refertur. s. neq;.n. &c. Sed si miles fecit testm̄ in castrensibus, pōt decedere intestatus in paganicis, ut C. de testa. mili. l. 1. & 2.

n ¶ Intestatus decedere. Immo vr ꝙ sit, ut ff. de inoffi. testa. l. nam & si parētibus. §. pen. & fin. quæ est contra. Sed hoc est uerū ab initio, sed ex post facto potest, ut C. de inoffi. testa. l. cum duob. Et no. hic idē iuris non esse in parte quo ad partē, quod est in toto quo ad totū, ut ff. fami. ercis. l. in hoc iudicio. argu. contra. ff. de pact. l. iurisgentium. §. adeò. & §. seq.

¶ Adde, ꝙ solu. est ſm omnes, quòd ubi eadem ratio in parte habet locū regula, aliàs secus.] SYL.

¶ Et facit ad hunc §. ff. de regu. iur. l. ius nostrum. Accur.

ADDTIO. Et procedit iste tex. indistinctè siue simpliciter sit facta institutio in re certa uel parte, de reliquo non facta mentione: siue dixerit testator, in residuo sese uelle intestatum decedere. Io. Fab. Ang.

Nisi

les,[a] cuius sola voluntas in testando spectatur.

¶ Et eɔ̃rio pōt qs int † q̃tascunque[b] uoluerit plurimas unicas suam hr̃ditatem diuidere.

¶ Non distributis partibus à testatore, æqualiter succeditur: & institutus sine parte, habet reliquū assis: qui si expletus sit, hēt dimidiā. h.d.

¶ Si plures instituantur hæredes, ita demum ī hoc casu partium distributio[c] necessaria est, si nolit testator eos ex æqs[d] partibus hæredes eē. Satis enim constat, nullis partibus nominatis, ex æquis partibus eos hæredes esse. Partibus autem ī quorundā personis expressis, siqs alius sine parte nominatus erit: si quidē aliqua pars assi deerit, ex ea parte hęres[e] sit: & si plures sine parte scripti sunt, omnes in eādem partem concurrunt: si uerò totus as completus sit, † ī dimidiam[f] partē uocantur,[g] & ille uel illi oēs[h] in alterā dimidiam. Nec interest,[i] primus, an medius, an nouissimus, sine parte hr̃s scriptus sit. ea. n. pars data intelligitur, quę uacat.

† Aliàs quotcunque.

† Aliàs ij qui noiatum exp̃ssas partes hn̄t in dimidiam partē uocantur.

a ¶ Nisi sit miles. nā miles bene pōt pro parte testatus decedere, & ꝓ parte intestatus, ut C. de testa. mil. l. 2.

b ¶ Quantascunq; i. quotcunq;. & facit. ff. eo. l. interdum. §. paterfamilias. & l. sequē. usq; ad l. ex facto.

SYL. ¶ Si plures. Casus. Quæsitum fuit, institutis duob. aut pluribus sine partis assignatione, quomodo succedetur: & respondet, æqualiter: & hoc non habet dubium, propter uoluntatem defuncti, quæ non pōt magis uni q̃ alteri accōmodari: si uerò in aliquib. sint expressæ partes, ī aliquibus nō, habet locū distinctio tex. ut si qd deest ad assem, id consequanẽ, quasi uoluerit testōr tacitè in reliquo illos sibi succedere: & si expletus sit, in dimidio, ꝑp transitum ad dupondiū. No. ꝙ aliquib. uocatis simpliciter, intelliguntur uocati æqualiter. Item summarium, & qđ in tex exprimitur.]

c ¶ Distributio. i. assignatio partiū, q̃ partem uelit testator quemlibet hr̃e.

d ¶ Ex æquis partibus. facit ff. eod. l. quoties. §. hæredes.

e ¶ Hæres sit. eadem est rō in dupondio, ut ff. e. itē qđ Sabinus & ĩ. e. §. uideamus. uer. & si plures. Item est hoc uerum, si testator non ignorat, ut ff. eod. quo loco. §. 1 quæ est contra.

f ¶ In dimidiam partē. aliter. n. si asse expleto scripsit. Ex reliqua parte hr̃s esto. tunc. n. cū nihil reliquum sit, ex nulla parte hr̃s institutus est, ut ff. eo. l. itē qđ Sabin⁹. §. sed si asse.

g ¶ Vocant, s. illi q erant instituti in tota hæreditate partibus expressis.

h ¶ Oēs. qui erant instituti sine partibus.

i ¶ Nec interest. hoc refertur nō ad ꝓximum casum, sed ad superiorem. s. quando pars uacat. idē tñ in secundo, sed nō haberet locum ratio, q̃ redditur, Ea enim &c. Vel dic, ꝙ ad proxi. & statim cū sic fit institutio, intelligitur pars uacare. & facit ad hoc. ff. eod. l. quo loco. 1. respond.

SYL. ¶ Videamus. Casus Dubitatum fuit, quid si portio aliqua uacet: & uidebatur dicendū remanere penes hr̃des ab intestato, quasi ita uoluerit testōr, q non disposuit. l. cōficiūtur. de iure codi. sed contrariū rn̄det, quòd acrescit institutis, ne cōtingat pro parte testatorē decedere testatū ꝓ parte intestatū, cōtra. §. hæreditas. s. eo. sed tūc ambigebat quid econuerso, si ultra assem sit distributū: & uidebatur quòd ultimo loco institutus, cuius portio assem trāscendebat, haberet illud minus, cùm

nemo

¶ Pars non distributa, alijs accrescit, sicut amplius erogata decrescit: distributis aūt ultra assem partib', fit transitus ad dupondium. h. d.

¶ Videam', a si ps aliqua vacet, nec tñ qsq̃ sine pte sit hr̃s institut', qd iuris sit: uelutisi tres ex quartis ptibus hr̃des scripti sunt. Et constat uacantem partē singulis tacitē pro hr̃ditaria parte accedere, & perinde hēri, ac si ex tertijs partibus hæredes scripti eēnt: & ex diuerso, si plures hr̃des scripti i portionib' sint, tacitè singulis † decrescere: vt si (verbi grā) quatuor ex tertijs partibus hæredes scripti sunt, perinde habeant, ac si unusq̃sq; ex quarta parte scriptus hæres fuisset. ¶ Et si plures unciæ, q̃ duodecī, distributę sint: is q sine parte institutus est, qd dupōdio b deest hēbit. Ideq; erit, c si du-

nemo plus iuris in aliū transferre so lear, q̃ ipse hēat. l. nemo plus ff. de regu. iu. sed cōtrariū deciditur, & q immo attēditur cōputatio assis, & q ad eā reducūtur portiones, ita q attēditur qd proportionabiliter ex mente testātis consequi quilibet debeat. No. summanū ga ultra ipsum nō sūt aliqua no.] a ¶ Videamus. ut ff. eod. l. Interdum. §. paterfamilias. usque in finem l. b ¶ Et si plures. Dupondio. dicitur autē dupondium pondus siue hæreditas in 24. uncias diuisa. sic enim pondus dicitur ea, quæ in 12 diuidit: & tripondium, quod in 36. & quadripōdium, quod in 48. & sic de singulis.

* ¶ Hinc in proœmio. ff. dupondij iuuenes uocantur, studijs legalibus tm̃ initiati: uel a dupondio nūmo, qui duos asses siue librales nūmos pendebar, quasi tunc iuuenes duob. assibus æstimantur: sunt enim adhuc modici ualoris. Alcia. lib. 4. de uerb sign.] c ¶ Ideq; erit † scilicet qd diximus, si qs expleto asse fuit institutus hr̃s, in dimidiā uocatur: uel non expleto asse, in uacantē partem uocatur, ut s. eod. § partibus autē, uel transcendente, in uacantem usq; ad dupondiū, ut s. proxi. rñ. Idem est ēt, si dupondius sit expletus. Sed cōtra. ff. eo. uē quod Sabinus in fine. l. ubi dicit expleto dupōdio institutū nō habere partem uacantē usq; ad tripondiū. Sed certè immo dicit, q sic, si rectè illa litera intelligitur: & ita cōcordat. Itē vr̃ contrā. ff. eo l. ex uncijs 6. Sed certè & illa est concordantia, si rectè ibi fiat cōputatio unciarū. Sed magis uidetur cōtra C. de leg. l. cū quæstio. ubi dicit non fieri trāsitū ad dupondiū uel tripondiū, sed tantū uidetur adimi primo, quantū confertur secūdo. Sed distingue: aut uoluit testator excedere asſē uel dupondiū, quod potest, ut s. eod. §. nō autem. & ita hic intelligitur. Aut noluit & tunc habet locum lex contraria. Item & tunc quando dubium est, si mulier locum habeat. l. cùm quæstio. quæ est contra. ¶ Adde, quod hæc solu. communiret approbatur, ut dicit Ias. in d. l. cùm quæstio. in 1. parte glo. Et p resolutione dic, q aut testōr uoluit ad dupondiū transire: & fit transitus, ut hic: aut noluit, & hoc pstat, & nō fit d. l. cū qō. aut sumus in dubio: & attēduntur coniecturæ, quibus deficientibus nō præsumit uoluisse trāsire, sed quantum dedit scdo, adimere a primo. d. l. cùm qō.] Alij dicunt hanc corrigi per illam. Accursius.

ADDITIO. Aduerte diligenter, q si noīatim assem expleuit, uf transire ad dupondium: aliàs non, ut l. qui nō militabat. § filius. ff. e. Et de effectu, an fiat trāsitus ad dupondiū, uel nō, uide Io. Fab hic, q infert, q si Papa ex certa scientia prouideat duobus de eadem præbenda, uterq; admittatur: extra de rescriptis. c. duobus. i fi. li. 6.

Dupōdiū, pōdus. tripondium quadripōdium.

† Hæc gl. diuidit in quatuor partes. In prima declarat textū. In secūda format unū contrariū ad istū uersiculum, Ideq; & soluit. In tertia format aliud contrariū ad istū si. sed ad uer. & si plures pximè pcedētem. In quarta format aliud contrariū, qd pōt eē cōmune ad utrunque uersi.

† Aliàs decrescere incipiūt.

SYL.

Institutione: tunc. n. uitiat. l. si quis Sēproniū. ff. e.] Itē de facto: ut si monīē aureū dederis, hr̄s esto. & hoc casu ñ ualet institutio, uel libertas, cùm nec aīs dendi fuerit iuris p̄sumptione, ut ff. de statu lib. l. cū hæres. §. 1. Itē est quædā quarta impossibilitas pp perplexitatē: quæ uitiat: ut hæc, si Titius hæres erit, Seius hæres esto. ut ff. de cond. institu. si Titius. quæ. l. est huic contra. Sed certè hic de impossibilitate naturæ dicit, ut j. de inuti. stip.

institutionibus ī persona unius: quo casu prima purificata, nō est expectāda purificatio alterius: quia iam est hęres pro rata, & consequitur reliquum iure accrescendi.]

† Impossibilitas qñ uitiet actū, & qñ p nō scripta habeatur, vide Dy. in regu. nemo pōt de regu. iu. in 6

ditio ī institutionibus, et legatis, nec nō in fideicōmissis, & libertatibus † pro non scripta a habetur.

¶ Si plures cōditiones ī institutionib⁹ ascriptę sūt: si qdē cōiūctim, ut puta, Si illud & illud factū fuerit. oīb⁹ parēdū b ē: si seperatim, c veluti. Si illud aut illud factū erit. cuilibet ɔditioni obtēperare satis est.

¶ Etiam penitus ignotus, & quē testātōr nunq̄ uidit, pt hr̄s institui. An.

¶ Ii, quos nūq̄ testator vidit, hr̄des

c ¶ Si separatim. Idest, subdisiunctiua cō ditione. Idē in legato seruaī, qđ hic in institutione dicit. Sed si in diuersis partib. testamēti inferanī, † nouissimę debet obtemperari. Sed in libertate directa, cuilibet obtemperari sufficit, ut ff. de cōdit. & demon. sub diuersis. in fideicommissaria, nouissimæ, ut ff. de cond. & demon. per fideicommissum. & l. quod traditum. secundum lo. & facit ad hūc. §. ff. de uerb. obl. si ita quis stipuleratur.

† Qđ est uerū ī legatis. sed in institutionib. vī qđ priori quæ extiterit, ut d. l. si plures & isto casu pōt uerific. glo. precedēs. S Y L.

§. si impossibilis. Sed certè idem uidetur in primis duabus, ꝙ uitiet institutio. ut j. de leg. §. si. q est contra. Sed solue, ut ibi. Item facit, ut ff. de leg. 1. si mihi. §. 1. & ff. de cond. insti. l. 1.

ADDITIO. (1) Et ista impossibilitas aliqñ ponit in dispositione; & tunc si sit circa substātialia, sp uitiat: si circa accidentalia, in ultimis uoluntatibus uitiat. Idē in cōtractibus bonæfidei, & in iudicijs, si a principio inerat, saltē ubi iudex eē nō expressit. Aliquando ponitur in conditione: & tunc in cōtractib. uitiaī, ut hic: sed in iudicijs uel arbitrijs, uitiat sententiam. Ang.

a ¶ Pro non scripta. Sed cur secus in contractibus, ubi uitiat contractum impossibilitas, ut j. de inuti. stip. §. si impossibilis, ut ff. de actio. & obliga. l. non solum? Respon. hoc solum est fauore ultimæ uoluntatis.

Condō ē triplex.

b ¶ Parēdū ē. si sit potestatiua: ut hęc, si decem dederis: uel mista: ut, si iueris Romā. ut ff. e. l. suus quoq;. §. puto generaliter. si aūt casualis, tunc sufficit primam existere, ut ff. de condi. institut. l. si plures institutiones.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ hęc glo. cōiter reprobaī: & ad tex. in d. l. si plures rńdet, quòd ibi erāt plures cōdōnes adiectę pluribus

¶ Adde hoc uerū in legatis, ut nouissimę pareaī: sed ī institutionibus alteri sufficit parere, ita cōcludūt hic oēs.

* ¶ Illud maximè ex hoc text. annotādū est, ꝙ dictio, q̄libet, non est uniuersalis, sed particularis: opponiī. n. hęc uox superiori uerbo, omnibus, & propriè significat unā e multis, quā velis. unde Theophilus rectè uertit, ὃ ἂν βούλεται.

** Adde, ꝙ in multis casibus cōiūcta accipiunī pro disiunctis, & econuerso, cuius rei doctrinā facili methodo ac egregijs exemplis tradit Alciat. in l. sępe ita. de uerb. signi.]

¶ Ii quos. Casus ita figurari potest, Quęsitū fuit, an ignotū penitus instituere liceret: & rō dubitandi fuerat, qa instōnes solēt plerūq; fieri ob benemerita l. nec adiecit. l. plerūq;. ff. p soc. sed contrariū decisum est, qa possumus ēt penitus ignotos diligere, quos uel uirtus uel uinculū aliquod necessitudinis nobis coniungit: & qđ hic dr̄, ignotos, intellige secundū ali-

quos.l. in uisos, non eos, quorũ nullã habemus cognitionẽ: inuisa.n. amare possumus, incognita nequaq̃. No. inuisos institui & amari posse: item ꝙ peregrinus institui potest.]

a¶ Fratris filios. uel ẽt suos seruos, uel quẽ cũq; aliũ, ut C. eo. l. extraneũ.

b¶ Peregrinãtes puta. q a uisitãt limina S. Iacobi, uel S. Petri: aliud si eẽt peregrinus, idest, deportatus. tunc n. institui nõ pt, ut C. e. l. j. quæ est huic cõtra. & ff. e. l. sed & si in condõne. §. solemus. Itẽ sunt & alij, q ñ pñt institui hrdes, uel hrde commodũ ex testõ, quos notaui. j̃. de leg. §. legari.

institui pñt: ueluti si fratris filios[a] peregrinãtes, [b] ignorãs q esset, hrdes instituerit. Ignorantia enim testãtis inutilem institutionẽ nõ facit.

¶ De vulgari substitutione.

Continuatio.

¶ De vulgari substitutione.

¶ Supra dictũ ẽ de institutionib. primis, ut s. ti. j. § j. nunc de scdis, q̃ substõnes dñt, † siue primo gradu fiant, uel alio, ut j̃. eo. in prin. (i) & q a vulgaris est magis cõmunis, q a & a quo libet, & cuilibet fieri potest, ideo de ea vulgari præmittit. Accur.

†Facit gl. rub C de secun. nu.

SYL.

¶ Substõ (ut diffinit Alc. li. 4. Pater. c 6. ex ij. li. Inst. Caij)] est scdi uel vlterioris gradus hæredis institutio.]

[*Adde, ꝙ vulgaris substitutio ita dicta est, q a omnib vulgò pmissa esset, omnibusq; cõueniret olim. n. añ prudẽtiã cõsuetudinẽ nulla fuerat pupillaris. l. 2. ff. e. ti. § his legibus. & ori. iu. sicut & ante Iust. nulla exemplaris. l. antep. C eo. nec añ Augustũ nulla fideicõmissaria. §. j. j̃. de fideic. est aũt vulgaris alia expressa, alia tacita: expressa, q̃ uerbis aut spãlibus, aut saliẽ gñalib. cõpręhẽditur: tacita, q̃ nihil ex uerbis, sed plurimũ à legis auctoritate sumpsit. exẽpla ponit gl. in § j. ver. ad exẽplũ. j̃. tit. 1 Est itẽ alia mixta, ut quæ alicuius casu respectu tacita sit, alicuius uerò expressa, ueluti, si Titi* hrs esse nolit, Seius hęres esto: includi tur enim & casus impotentiæ tacitus

Barto. l. prima. ff. eodem.]

ADDITIO. [illegible] Differunt tamen, q a substitutus in re certa per uerbũ cõmune nunquam trahitur ad totum, ut l. cogi. §. qualiter. ff. ad Treb. nisi esset substitutus in quota, alio non existente hærede: secus autem est in institutione, ut l. prima §. si ex fundo. ff. de hæred. instituend. Angelus.

† De forma huius substõnis vulgaris hr in glo. c. Raynutius. sup uerb. liberis . post prin. gl. extra de testa.

¶ Põt quis plures gradus heredũ facere, & ĩ subsidiũ substituere seruũ necessarium hęredem. Ang.

Potest autem quis in testamento[c] suo plu

Potest. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo posuit, ꝙ cuilibet liberum est facere pluralitatem graduum hæredum. Secundo, quòd loco unius instituti possunt plures substitui, & contra. Tertio, q̃ partes sunt in institutione expressæ, & non in substitutione. Quarto, quãdo seruus alienus ut paterfamilias instituitur. Secunda ibi, Et plures. Tertia ibi. Et si ex dispatibus. Quarta ibi, Si seruum. Angelus.

Diuisio.

¶ Potest. Casus. nõ figurat; quia hic traditur regula, ꝙ quis non solũ primo gradu instituere potest, sed secundo, & deinceps: cuius facultatis rõ esse põt q̃ alias in simili dixit Imper. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. fauet n. iura cãæ testati. l. uel negate. ff. queãd. test aper. q̃ eluderetur, si primus institutus nollet aut non posset hrs eẽ. Not. est ex hoc tex. forma substitutionis vulgaris Itẽ ꝙ quis plures heredũ gradus facere potest. Itẽ, ꝙ in subsidiũ fauore testamẽti põt ultimo loco necessarius hæres institui seruus.]

SYL.

c¶ In testamento. In alia autem uoluntate, q̃ in testamẽto, ut in codicillis, uel aliqua alia, non fit, scilicet huiusmodi substõ, ut directo ualeat, sicut nec instõ fieri põtur j̃. de codic. § pe & C. de codicil. l. hæreditatem: fit tamen in codicillis ex certa scientia, ut per fideicommissum saltem directò substitutus per hæc uerba, substituo,

† Fallit in casu l. asse roto. ff. de hæ. instit.

stituo, admittatur, vt ff. ad Treb. l. Scæuola. j. rñ. nisi testōr putaret se facere testm̄, & facere codicillos ñ destinasset, licet posset. nã tūc substitut⁹ ex his nec directo, nec p̄ fideicõmissum admitteret, licet posset, vt C. de cod. l. fin. §. illud quoq;. & facit ff. e. l. p̄t.
Adde, ꝙ iia se hēr cōis opi. in l. Scæuola. s̄. allegata. & in l. uerbis ciuilib. ff. e. Et dic p̄sumi voluisse testari, qñ in sua dispōne adest instō vel exhæredatio, q̄ non fiunt in codicillis, aliàs præsumit voluisse codicillari, vt per Are. & alios hic.]

volūtatis, qa nō p̄t nolle eē hr̄s: sed si ñ posset eē, vel qa p̄decessisset, vel qa eēt incapax, valeret substō: & hæc gl. cōiret ꝯmēdat ad hoc, ꝙ datio substituti vulgaris ī seruo ñ tollit necessitatē, q̄uis ī filio tollat suitatē.
e Vel. pro saltem.
Et plures. Casus Ambigebat an posset esse difformis substō in stōni respū p̄sonarū: & uidebat ꝙ non: qa cū substitutus subroget loco primi instituti, videbatur ꝙ eē dr̄et eiusdē modi & qualitatis. sed ꝯrium dr̄: qa grad⁹ ipse subrogat loco primi, nō p̄sona. Itē ꝙ libera est suarū rerū dispō unicuiq;. No. formã substōnis breuiloquę, seu reciprocæ suos inuicem substituo.]

SYL. † Aliàs si est verbū substituere.

† aliàs vt. † aliàs nō est verbū pōt. aliàs legit, possit.

res gradus [a] hr̄dū facere: vt puta, Si ille hr̄s ñ erit, ille hr̄s esto. & deinceps, in q̄tū [b] velit testōr † substituere. [c] † Et nouissimo [d] loco in subsidiū vel [e] seruū necessarium hęredem instituere † potest.

¶ Possunt plures in locum vnius, & vnus in locū pluriū, & singuli singulis, vel oēs inuicē substitui. Areti.

¶ Et plures ī vni⁹ locū pñt substitui, vel vn⁹ [f] ī pluriū, vel singuli ī singulorū, vel inuicē [g] ipsi, [h] qui hęredes instituti sunt.

¶ Substituti reciprocè veniunt ꝓ portione institutionis. h. d.

¶ Et si ex dispari-bus [i] partib. hære-

a Gradus. Ad similitudinē. n. graduū sic dñr, qui faciunt scalas. sic & dr̄ gradus consanguinitatis. ut ff. de gradibus l. Iurisconsultus. §. gradus.
b Inquantum. i. quot.
c Substituere. s. potest.
** Sciēdū ē, illa vulgaris substōnis verba, si hr̄s nō erit, duo capita, seu duas partes cōtinere, nēpè ꝙ hr̄s nō sit, qa nolit eē, vel qa non possit. l. cū proponas. C. de hær. inst. Estq; receptum, vt vulgaris cōcepta in alterū casum vel volūtatis, vel ī potētię, ad alterū quoque ex tacita testōris volūtate ꝓducatur, arg. l. vlt. C. de insti. & substi. l. 4. ff. e. qđ Bar. tradidit in l. j. ff. eo. col. 3. & iō appellat hmōi vulgaris mixta, qa partim expressa, partim tacita.]
d Nouissimo. i. ultimo. sic. s̄. de suspe tut. §. nouissimè. Sed nunquid in alio nisi in vlt. fieri pōt? Rñd. non. cū n. ipse seruus oīno esse hæres cōpellatur, vt hic subijcit. & j̄. de hær. qua. & dif. §. j pater aliū qui esset ei substitutus, nō admitti, vt C. e. l. post aditam.
SYL. Adde, ꝙ hoc est vērū quo ad caput

f Vel vn⁹. s. substitui p̄t ī locū pluriū.
g Inuicē. sic. j̄. ti. j. §. substituit. & p̄ talia verba fit substō compendiosa.
h Ipsi. s. possunt substitui.
SYL. Et si ex disparib. Casus. Fuit dubitatū, an inuicē substituti, q instituti dispariter fuerāt, succedāt ęq̄liter: & videbat dđm ꝙ sic: qa cū substō sit secunda instō, qñ in instōne nō sunt adiectæ partes, ęqualiter succeditur, vt s̄. tit. j. §. si plures. ita videbat dđm hic. Cuius contrarium dr̄ ea ratione, qa non sumus propriè in dubio. portiones. n. instōnis indicant mentem testantis fuisse, vt s̄m eas succedat in substōne, quæ voluntas totum facit. l. ex facto ff. de hęre. Insti. No. sum.]
* Collige ex hoc tex. ꝙ substō recipit declarationem ab instōne. idem probatur in l. j. C. de impub. & alijs substi. vbi extat adhuc D. Pij rescriptum, cuius mentio fit hoc in loco.]
i Disparibus partibus. puta vnū in

sex vncias, alium in 4. aliud in 2. institutū ponas. nā si non adeat institutus in 6. vncias, 4. accrescunt hǣri 4. & duæ hǣri duas, ut hic, & ff. eo si in testamento. & l. si plures. & C. eo. l. j.

a ¶ Expressit. contra ff. ad Treb. quoties. & l. nonunq̄. sed hic loquitur, cū nō expressit ꝓprio noīe (i) nec pecuniā ex ęquis partibus substitutos dare iussit.

ADDITIO. (I) Scilicet ipsos substitutos: quia tunc admitterent̄ ꝓ virili. idē si appellatiuo qn̄ sic fuisse apparet de volūtate testatoris, ut l. vtrum. § si. ff. de reb. dubijs. quid aūt si aliquos proprijs. aliquos appellatiuis: vel oēs simul vtrisque nominibus appellauerit: & quid si aliqui fuerint in substitutione coniuncti, & vnus separatus, vide hic Ang. Aret.

† aliàs fecerit.

des scriptos inuicē substituerit, & nullā mentionem in substōne† habuerit partiū: eas vr̄ in substōne partes dedisse, quas in instōne expressit: [a] & ita diuus Pius rescripsit.

¶ Substitutus instituto, q coherędi suo fuerat substitutus, ad vtrius que partem admittitur. h. d.

¶ Sed si istituto [b] hr̄di, [c] † & cohr̄di suo substituto da re alius [e] substitutus fuerit, diui Seuerus & Antoninus sine distīctione [f] rescripserūt, ad vtrānque partem substitutum admitti.

¶ Si substō vulgaris fcā fuerit seruo alieno, quem testōr liberū putabat, substitutus venit ad partē hr̄ditatis, q̄uis seruus adierit hr̄ditatē iussu dñi. Areti.

† aliàs cohr̄de substituto da to alius ei substitut° &c.

SYL.

¶ Sed si instituto. Casus figuratur p gl. j. ratio dubitandi erat voluntas testantis, ſm quam non videbatur substitutus nisi vni. Tn̄ contrarium deciditur, ne contingat quem & testatū & intestatum decedere. Not. quod in summario dictum est. Item ibi, ad vtranq; partem, ſm Ange. hic videri casum, ꝙ substitutus admittatur iure substōnis, non iure accrescendi.]

b ¶ Sed si instituto. Casus est: Titius & Seius instituti sunt hæredes, & Titio Seius substitutus, & Seio fuit substitutus Mæuius: primo Titius, secundo Seius repudiauit: admittitur Mæuius in partem vtriusque hæredis, vt hic, & ff. eo l. si Titius. & l. cohæredi. in princip.

* ¶ Vtrum iure substitutionis, an iure accrescendi, vide ibi Bart. & alios, & Aret. hic.]

c ¶ Hæredi. s. Seio.

d ¶ Cohęredi suo. s. Titio.

e ¶ Alius. scilicet Mæuius.

f ¶ Sine distinctione. s. ordinis pupillaris, vel vulgaris substitutiōis. q. d. nō distinguitur si fuerit pupillaris, vel vulgaris substitutio. & quę fuerit primo facta vel institutio, vel substitutio. & idem in uulgari. Sed hanc reprobant quidam, quia debet ibi esse or do, vt primo principalis. & postea substitutio fiat, vt ff. de vulg. & pupil. subst. l. ij. §. prius. Sed certè ille. §. prius. corrigitur per seq. §. vsque in finem dictæ l.

¶ Adde, ꝙ hæc cōiter hic damnatur per doc. qui aliter distinguunt.] Sed ego hoc reprobo, quia nō est hæc huius literæ intentio, sed hæc, quia sic fuit de facto, ꝙ non distinxerunt, cū ab eis q̄rereiur. Est tn̄ distinguendū à nobis. sic & aliàs. ff. de iudi. non aliàs. in fi. & de postu. l. Imperator. in fi. Item non dicitur hic de pupillari, sed de vulgari tm̄. † ut patet ex serie tit. Per quod ēt reprobatur superior sententia. s. quia in princ. glo fuit dictum, ſm quosdam, non distinguit, an fuerit pupillaris, an vulgaris substitutio. Distingue ergo, vtrum institutus adierit, vel cohæres, vel ambo, vel nullus: si vterq; adiuit, substitut° repellitur: si cohr̄s tm̄. s. Seius, idem q̄a Mæuius repellit̄. Item si neuter, habet locum qđ hic dr̄. s. ꝙ Mæuius habeat

† Et in earū procedit iste tex. itē in casu suo, ubi. l. cohr̄di substituto est facta substō: tunc n. q̄uis p ius accrescendi hr̄ret substitutus partem illius cui non fuit substitutus, tn̄ nulla tali in eis fcā SYL. distinctione, hoc est diuisione eā hēbit iure substōnis: & hæc fuit forte mēs istı° literæ: secus tn̄ esset in pupillari, vel alias ubi ius accrescendi locū hr̄e nō posset, vt per doctō. hic.

habeat totum. Si aūt Titius tm̄. s. primus hr̄s adeat, & Seius non, in parte repellit. s. Mæuius. nā in parte repellit, quā adijt Titi⁹, vt C. e. l. post aditā. & ff. de vulg. sub. q. hēat filium. j. rñ.

SYL. ¶ Si seruum alienū. Casus. Dubium insurrexit, instituto a testatore seruo, quē tamen liberū putabat, eiq; dato uulgari substituto, q. d iuris esse deberet. & prima facie videtur nihil venire in substitutum, cuius substitutio expirauit aditione. l. post aditam. C. e. sed econtrario quoque videbatur seruum nihil habere debere: quia cū putasset illū liberū, intellexit vt tunc substitutus admitteretur, qn̄ non posset esse hæres. at eo existente seruo, non potest: igitur vr̄ ꝙ omnia ad substitutum transeāt. Deciditur tñ propter conflictum rōnum, ꝙ vtrique dimidiæ uendicatio competat, electa media via, prout in obscuris fieri solet l. Nesennius. de nego gest. No. ꝙ dr̄ in summa. Itē ꝓ existentib. hincinde rōnib. & dubijs, eligitur media via. Itē ꝙ error in psona hr̄dis istitnti, ꝙ sit liber uel seru⁹, non vitiat. Itē ꝙ illa verba, si hr̄s non erit. in seruo intelligunt, vel si alium hæredem non fecerit. Item ꝙ Princeps fuit iudex in causa propria.

¶ Si seruum alienū qs patrēfa milias [a] arbitratus, hr̄dem scripserit: & si hr̄s nō esset, Mæuium ei substi tuerit: isq; seruus iussu [b] dn̄i adierit hr̄ditatem: Mæui⁹ substitutus in partem [c] admittitur. Illa enim verba, [d] si aliqd istorū duorū nō contingit, debet habere substitutus s̄m opinionē testantis totam hæreditatē: sed quia non erat liber, vt testator credidit, de æquitate daē domino ipsius quarta hęreditatis: & facit pro hoc illud generale, opinionem considerandā, vt ff. pro emp. l. ij. §. si à pupillo. & ff. de acqui. hęr. l. is qui putat. Alij dn̄t, ꝙ domino datur, considerata veritate magis, q̄ opinione: quia verè seruus eius dn̄i factus erat ille, qui institutus fuit. quod verius esse vr̄, veritate magis attenta. vnde facit & illud generale, veritatem spectandam, ut j. de leg. §. si quis rem. Accur.

sibi institutus non acquisierit, vel alij eius iuri postea subiectus foret, vt in fi. huius §. ergo

Opinio, an sit ueritati præferenda.

a ¶ Patremfa i. liberum hominem. ADDITIO. Et hoc verum, nisi error esset in ea psonę qualitate, q̄ præsumeretur eā finalis ipsius institutionis: pura in consanguinitate, vt l. si pater. C. de hæredi. institue n. Ang.

b ¶ Iussu. Quē iussum necessario oportet præcedere, vt ff. de acq. hęr. l. si quis mihi §. iussum.

c ¶ In partem. Sed in quam? Respon. hr̄ditas in duas partes diuidit, & iterum vnus semis diuidit in duas partes, q̄ sunt duæ quartę totius: & vnā harum particularum hēt dn̄s institu ti, aliam substitutus, vt ff. de hæredi. institu. l. si paterfamil. in fine. Sed de alio semisse quid erit? Rn̄d. quidam, ꝙ substitutus hēt inspecta opinione testantis, s. qui credidit institutum liberum fuisse: & ita per ɔn̄s credidit substitutum admitti, si hęreditatem

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc gl. cōiter approbatur, Tñ contraria sententia saltem dispu tando sustentabilis est: cuius tota vis est in l. si paterfam. ff. de hęr. inst. ubi propriè deciditur dubitatio gl. ꝓ substituto, & sic cōtra gl. dr̄ n. inprin. substitutum admitti in parte, & cùm nō declaret in quam, de dimidia est intelligendū l. nomen. §. portionis. ff. de ver. sig ponit postea rōnē ille tex. quare substitutus admittit: tandē dicit duos semisses fieri, vnū diuidi inter eos, de altero vr̄ nihil dicere: qꝛ iō fecit, qa iā s. dixerat ad substitutū ptinere: & stante tali intellectu oīa argumenta gl fallissimè resolnūtur. ADDITIO Dic ꝙ ultima opi. gl. est uerior: & ita no. gl. & doc. in d. l si patersa. uidelicet ꝙ dominus serui habeat totum alium semissem. Aret.

d ¶ Illa n. uerba. nunc mutat casum. nā s. dixit, qn̄ aliud arbitrat testōr, & aliud erat: in his aūt duob. responsis,

Si hr̃s[a] nõ erit. in eo q̃dem, quẽ alieno iuri subiectũ esse testõr[b] scit, sic accipiunt, si neq; ipse hr̃s erit,[c] neq; aliũ[d] hr̃dem effecerit:[e] in eo verò, quem patrẽfamilias esse arbitratũ,[f] illud signãnt: si hr̃ditatẽ sibi, vel ei, cui[g] iuri postea subiectus[g] esse cœperit, nõ acquisic rit: † Idq; † Tiberius Cęsar in pſona Parthenij serui[i] sui constituit.

¶ De pupillari subſtõne.

¶ Liberis impuberibus & in ptãte testõris existentibus, põt substitui non solum vulgariter, sed ẽt pupillariter: per quam substitutionẽ substitutus efficitur hæres ipsius pupilli. Aretinus.

quæ sequuntur, idem est, id quod arbitratur testator.

a Si hæres non erit. quę apponuntur in substitutionibus vulgaribus.

b Testator scit. & verum scit. aliàs enim non diceretur scire, nisi esset, ut ff. de aquæ pluuia arcen. l. ij. §. item Labeo ait.

c Erit. s. liber factus.

d Neque alium. i. si neq; sibi, si liber fieret, uel domino suo præsenti, vel ẽt futuro quærat.

e Effecerit. nam tunc qñ non est aliqđ istorũ duorũ, admittiẽ substitutus.

f Arbitratur. s. testator: subaudi, & verum arbitratur.

g Subiectus. puta q̃a vendidit se ad pretiũ participandum: uel quia dedit se in arrogationem: quod potest.

h Acquisierit. supple in litera, A t in nostro casu primo. s. huius §. aliud est, & aliud arbitratur: vnde ibi ĩ partẽ admittitur, vt ibi diximus. & hæc omnia sic distinguẽdo seruauit Princeps, quando seruus suus fuit institutus. & alius substitutus, vt hic dicit, & ff de hær. institu. l. & hoc. Tiberius. Collige ergo talem distinctionẽ: q̃a cũ hęredẽ aliquẽ instituo, & si hęres non erit, substituo: aut scio liberum, aut scio seruum: & tunc seruatur qđ in 2. & iij. rũ. huius §. dr̃: aut puto liberũ falso, cũ sit seruus, & tunc subdistinguo: aut per eũ volui aut nolui aliũ fieri hæredẽ, quia hoc expressi, & tunc seruatur mea voluntas, ut C. de hær. inst l. cùm proponas. quæ est huic ɔ̃ria: aut est dubium volui, vel non alium fieri hęredem per eum, & tunc seruatur, quod in prin. huius §. dicitur. Si autem puto seruum cũ sit liber, (j) hic casus indubitabilis est scilicet, ꝑ erit liber hęres.

ADDITIO. (j) In dubio ñ error non præsumitur. & tunc hoc consistit in animo testatoris, qui non probatur nisi ex coniecturis. quid autẽ ĩ filio vel monacho institutis cum datione substituti vulgaris, quos testator credebat esse sui iuris. vel etiam sciebat esse alieni: & an hæres primi instituti ex iure deliberandi præferatur: an substitutus, vide Ange. hic.

Cuius distinctio virtualiter est eadem cum distinctione glo.]

i Serui. s. instituti.

ADDITIO. Cui fuerat alius substitutus. Nã diuisa fuit hæreditas inter Tiberium dominum serui, & inter ipsum substitutum, vt patet in l. & hoc Tiberius. ff. de hęre. insti.

¶ De pupillari substitutione.

Continuatur: quia s. uisum est. de vulgari substi. verum quia parentes non solum vulgariter, verum ẽt pupillariter liberis substituere possunt, ideo sequabatur videre de pupillari substitutione. Christ.

Continuatio.

Liberis. Totus iste titulus diuiditur in sex partes. Primò ponit qualiter quis possit facere pupillarem substitutionem. Secundò, de exemplari substitutione, cui fieri potest. Tertio redit ad pupillaris substitutionis materiã. Quarto, quòd etiam exhæredatis potest fieri illa substitutio. Quinto circa pupillarem substitutionẽ aliquos casus ponit, & potissimè usque ad quam

Diuisio.

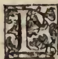
† Vide Alcia. lib. 1. Dispunc. c.

† Aliàs Titus.

SYL.

quàm q̄titatem possit fieri. Sexto. ꝙ maiori, vel puberi, vel extraneo fieri non p̄t pupillaris. Secunda ibi, Qua rōne. Tertia ibi, Igitur, Quarta ibi, Nō solum. Quinta ibi, Quæcunq;. Sexta ibi, Extraneo.

& ff. e l.j.in fi. vñ nec pupillare valeret, vt ĩ.e.§.liberis. & hęc oĩa similiter in nepotibus seruant, si nō sint recasuri in sui patris ptātē, vt ff.e.l.ij. §.posthumus. alias cùm sint recasuri, non valet testm̄, cùm in eo casu sint, vt eorū testamēta n̄valeāt, etiā si ipsi essent maiores.

Liberis† [a] suis impuberibus, quos in ptāte qs hēt, non solū ita, vt supra dixim⁹, [b] substituere pōt. i. vt si hr̄des ei non extiterint, ali⁹ sit ei hr̄s: sed eo amplius, ut si hr̄des ei extiterit, & adhuc impuberes mortui fuerint, sit eis aliquis hr̄s: veluti si qs dicat hoc mō, [c] Titius fili⁹ meus hr̄s mihi esto: [d] & si fili⁹ [e] me⁹ hr̄s mihi ñ erit, siue hr̄s [f] erit, & prius moriat, q̄ in suā tutelā venerit† (i. anq̄ pubes [g] factus sit) tunc Seius hæres

SYL.

† Forma huius pupillaris substitutiōis ponitur ĩ c. Raynutius. in gl. super verbo liberis post prin. extra de testam.

¶ Casus figurari nō dēt nisi literaliter, ꝙ ut ponit text. cū declaret primos terios, & qūo substō pupillaris conficiatur. No. ꝙ parentes filijs suis impuberibus pōt nedū vulgariter, s; pupillr̄ substituere. Itē no. ad essentiam pupillaris substitutionis, q̄ requirantur. Item no. formam concipiendę substitutionis. Item ꝙ substō aliqñ duplex est, aliqñ simplex. Item ꝙ per vulgarem succeditur testatori, per pupillarem pupillo. Item ꝙ pupillaris expirat adueniente pubertate. Item ꝙ hæc substō inuenta est moribus & consuetudine. Item ꝙ cōsuetudo p̄t tribuere formā testō condendo Item ꝙ consuetudo postq̄ est redacta in scriptis, adhuc dr̄ consuetudo. Item ꝙ substō pupillaris inducta est ex æquitate, vt q sua imbecillitate impediunt testm̄ conficere, possint hēre ex testō hr̄dē sibi datū à parre.]

SYL.

¶ Dic, ꝙ sunt octo requisita ſm Bar. in l.ij. ff. e. in ij. qō. quē alij seq. quinq; hic posita: & ꝙ non desierint eē. ĩ ptāte añ mortē testatoris, vt ff. eod. l. cohæredi. §. cū filię. Item ꝙ pater sibi faciat testm̄. l.j. in fi. ultimo, ꝙ patris adeatur hæreditas. d. l. versi adeo ff. eo.]

† aliàs desunt hæc verba expositiua.

Substitutio pupillaris hēt 4 necessaria.

a ¶ Liberis. No. ex hac litera tria esse necessaria, vt pupillaris substō teneat. Primū, vt sit de liberis cui substituit. nam extraneo substitui non potest, vt ĩ.e §.extraneo. Secundum, ꝙ sint impuberes. nam puberibus non potest substitui, vt ĩ.e.§.masculo Item tertium, ꝙ habeat in potestate, vt in hac litera probatur per ordinem: emancipatus aūt nō potest substitui, vt ff.e.l.ij §.j. (i) Item est necessariū quartum, ꝙ filij sint instituti uel exhæredatis: aliàs nullum esset principale testm̄, vt s̄. de exhæ. lib. in prin.

ADDITIO. (i) Et est rō: quia substōnes sunt de iure ciuili, ſm qđ emancipatus hr̄ pro extraneo. fallit tamen hoc in milite. vt l. miles ita. § exhæredato. ff. de test. mil. dummodo filius non sit in potestate aui, aliàs secus. l. cum filius ff. eo tit.

b ¶ Ita, vt s̄. dixim⁹. s. vulgariter. s̄. ti. j. & hoc idē hic subijcit: vt si hr̄des &c.

c ¶ Hoc mō. hic cautè nota, & primo ponit verba institutionis. Secundò substitutionis vulgaris. Tertiò substitutionis pupillaris. Accur.

ADDITIO Aliqui dicūt, ꝙ oĩa sunt verba pupillaris substōnis, q̄ ēt non hæredi, ut exhæredato, fieri potest: cùm hic textus non intendat exemplificare uulgarem. Io. Fab.

d ¶ Esto, hæc est institutio tantum.

e ¶ Et si filius. Ecce vulgaris.

f ¶ Siue hæres. Ecce pupillaris.

g ¶ Pubes factus sit. Bene facit, ꝙ exponit: aliàs interdum pro 14. annis: interdum pro 15. annis ponitur hæc oratio, cùm in suam tutelā uenerit. ff. de leg. 3. cum filio.

esto. Quo[a] casu, si qdem non extiterit hr̄s filius, tunc substitutus pr̄i fit hęres:[b] si verò extiterit hr̄s filius, & ante pubertatē decesserit, ipsi filio[c] sit hæres substitutus. Nā moribus[d] institutū est, vt cū ei' ętatis[e] filij sint, in qua ipsi sibi testm̄ facerē n̄pn̄t, parētes eis faciant.†

¶ Ad exēplū pupillaris inuēta est exēplaris, qua substituitur mētecapto: quo resipiente, euanescit. h. d.

¶ Qua rōne excitati,[f] etiam cōstōnem[g] posuim' in nostro Codice, qua prospectum est, vt si qui mentecaptos habeant filios, vl̄ nepotes, vel pronepotes, cuiuscunque sexus vel gradus, liceat eis, & si puberes sint, ad exemplū pupillaris substitutionis, certas personas[h] substituere: sin autem

a ¶ Quo casu. supradicto.

b ¶ Patri fit hæres, & solius patris habeat bona, secundum Azonem.

c ¶ Ipsi filio. & nihilominus patris vt ff. e. p̄rfamilias. & bona pupilli, vndecunq; quęsita sunt, hēt, vt ff. eo. sed si plures. §. ad substiuros.

SYL. ¶ Qđ dic verū, et si substitutus pupillariter sit substitutus ī certa re, q̄a detracta illi' mētione admittit ī totū: tex. ē sin gu. in l. cohr̄di. §. fi. ff. eo.]

¶ Nisi in duobus casib': vt in testō militis, & arrogatoris, vt ff. eo. sed si plures. §. in arogato. & §. ad substitutos. in fine.

d ¶ Morib. aliàs à maiorib. vt C. đ ip. & ali. & sub. l. humanitatis.

* ¶ Expone verbum. morib. i. cōsuetudine. seu iure illo, qđ sine scripto, ex auctoritate tm̄ prudentium venit, introductū est. l. ij §. his legib de ori. iu. §. media. ꝭ de legi. agna suc. nō autē intelligit de Lacedęmoniorū moribus, vt Accursio alibi visum est, qđ larè confirmat Alcia in l ij ff. eod.]

e ¶ Ætatis. ut masculi ante 14. an. fœminæ āt ante 12. an. ff. de testa. l. qua ætate. & ī. q ma. non pn̄t. §. cū ergo.

** Adde, ꝙ ita consuetudine p prudentium interpretationem institutū fuit, pp vim patrię potestatis, paternique testamenti cum pupillari coniunctione. l. patris & filij. ff. eod. non enim videbatur pater facere testm̄ alienæ voluntatis, cùm lex haberet patrem & filium pro eadem persona l. vlt. C. de impub. & quod de pupillo vsq; ad pubertatē pmittebaī, postea ad furiosos Iustiniani humanitate extensum fuit. l. añpe. C. e. & ꝭ. §. se. nec hac ī re amplius bn̄ficio Principis opus est, qđ olim erat. l. ex fcō. ī princ. ff. e. vn̄ subdit Iustinia.]

SYL. ¶ Qua rōne. Casus figurari p̄t hoc mō q̄uis poni non dr̄et in l. tradēte primos terminos. Quærebaī, an substō fcā puberi mētecapto valeret? & videbaī ꝙ nō: q̄a non vr̄ pmitti à l. ꝙ aliqs alicui possit testm̄ ꝯdere, itaꝙ substantia ei' ab ipso pendeat. l. capatorias. ff. de hę. insti. Sed ꝯriū dr̄, ꝙ ad exēplū pupillaris substōnis inuēta est exēplaris faciēda mētecapto: q̄a qua rōne iura ꝯcesserūt, ꝙ pr̄ possit testari ꝓ filio, q̄ testari ꝓhibeaī respū ętatis, durāte ętatis impedimēto: eadē rōne ꝯcesserūt, ꝙ durāte īpedimēto impediēre testādi facultatē, hoc fieri possit in mētecapto. Quę no. sūt ī hoc tex. clara sūt,

f ¶ Excitati. s. nos Iusti. (collige p te.

g ¶ Constitutionem. C. de impub. & ali. substi. l. humanitaris.

h ¶ Certas personas. s. filios mentecaptorum, si habeant: aliàs fratres mentecapti: ꝭalias quoscunque volet, vt in d. l. humanitatis continetur.

¶ Et ī hoc discrepat à pupillari: & rō ē: q̄a pupillaris ītroducta ē s̄m iuris ciuilis rigorē rōne pt̄ię ptātis, q̄ durat ēt si extrane' substituaī: sed exēplaris fit ex q̄dam humanitate, & pietate, q̄ cessat substituēdo extraneos, cū furiosus hr̄et filios: vel fratres: & hec ē rō Bar.

† Et sicut pater pōt facere filio impuberi testamentum, ita eidem p̄r eligere sepulturā. c. de vxore cum gl. in ver. defini tum, extra de sepul.

SYL. † Intantū ꝙ cęteris exhæredatis, vel ex iusta cā p̄teritis, vnum tantummodo substituere potest Ang.

Bar. in l. ex facto ff. e. col. vij. quæ disputatiuè patitur difficultatem.]

ADDITIO Etiã supradictis existẽtibus, qui sunt spurij, vel naturales tãtum, aut etiam mẽtecapti. Ang. Arc.

†Aliàs subnectit uerbum sancimus.

†Similem & pleniorem glo. habes in c. Raynutius. extra de testa.

a ¶ Resipuerint. i. cũ compotes mentis, vel sani facti fuerint.

b ¶ Ad exemplum. & ita hæc vocatur exemplaris substõ. Vnde vt plenè de his hẽas notitiam, †distingue quinq; gña substõnum: quia alia est vulgaris, alia pupillaris, alia exẽplaris, alia breuiloqua, alia cõpendiosa. Prima s. vulgaris subdiuiditur: q̃a alia expressa, vt q̃ fit verbis negatiuis: vt, si hrs non eris, Titius erit hrs. vt s. pxi. Alia tacita, q̃ fit verbis affirmatiuis, vt hic, vos ĩuicẽ substituo, vt ff. de hæ. insti. cũ in testõ. §. j. Itẽ hæc, q̃sq̃s erit mihi hęres, sit filio meo impuberi hrs. vt ff. eo. l. q̃ liberis. §. hæc ṽba. Hęc vulgaris adita hr̃ditate expirat. vt C. e. l. post aditã. Scd̃a aũt. s. pupillaris similiter subdiuidit̃: q̃a alia expssa, q̃ fit verbis affirmatiuis, vt hic, si hrs eris, & morieris ĩ pupillari ętate, Titius sit hrs. vt s. pxi. Alia tacita. s. vt si vulgariter tm̃ pupillo substituatur, quo casu tacita subĩtelligitur pupillaris: sic & sub pupillari tacita vulgaris ĩtelligitur, vt ff. e. l. nã hoc iur̃. (aliàs, iã hoc iur̃.) ĩ prin. & C. d̃ imp. & alijs subst l. q̃uis. Et hæc adueniẽte pubertate expirat, vt in fi. h'. §. Tertia. s. exẽplaris, sic itõ dr̃, q̃a ad exẽplũ pupillaris substõnis ẽ inducta, vt hic dr̃. In multis tñ differũt, q̃a hęc ẽt maiorib. fit, sed illa tm̃ impuberib. Itẽ vsq; ad certã ętatẽ fit pupillaris. s. quãrtũdecimũ annũ, vel duodecimũ in fœmina, vt ĩ. e. §. masculo. vel ẽt minus tp̃s certũ, non maius, vt ff. e. l. si ita q̃s substituerit & l. in pupillari. at hæc exẽplaris sincertũ. hẽt ĩ hac. s. exẽplari, certę psonæ substituunt̃. vt C. e. l. humanitatis. ĩ pupillari ãt q̃libet pt substitui.

Substitutio vulgaris.

Substitutio pupillaris.

Substitutio exemplaris.

SYL. ¶ Itẽ illa fuit introducta morib. hæc l. Itẽ pupillaris non pt fieri nãlib. tm̃, hæc sic. Item soli parentes masculi substituunt pupillariter, hic ẽt mr̃es. d. l. humanitatis. Itẽ pupillaris pt̃ fieri exhæredato, hæc non, quare saltẽ debet habere legitimam: differunt etiam in aditione hæreditatis.

resipuerint, [a] eandem substõnẽ infirmari: † & hoc ad exemplum [b] pupillaris substõnis, quæ, [c] postquam pupillus adoleuerit, [d] infirmatur.

¶ Quarta aũt. idest breuiloqua, fit ita duobus hæredibus institutis, Vos inuicẽ substituo. & si ambo pupilli sunt, quatuor substõnes his verbis breuib. cõprehẽdũtur: & appellat lex hanc reciprocam substõnem, vt ff. eo. l. nã hoc iure. §. j.

Substitutio breuiloqua aliàs reciproca.

Quinta. s. cõpendiosa, fit his verbis aliquo instituto, Qñcũq; decesserit, Titiũ substituo. & si q̃dẽ hæc fiat à milite, pupillo vel nõ pupillo, valet iure directo qñcunq; decedat institut', vt ff de mil. test. miles ita hr̃dẽ. § j. nisi mr̃ sit ĩ medio: quo casu iure fideicõmissi valet, si pubes iã factus decedat institutus, vt C. e. precib. Si verò paganus siue non miles faciat eã, valet iure directo, si morit̃ institutus ĩ ætate pupillari: si verõ postea, tũc aut p hęc verba fit, Substituo illũ. & tũc trahit̃ ad fideic. ut ff. ad Tre. Scæuola. aut p hæc uerba, Te instituo, & si decesseris qñcũq;, tibi illũ facio hr̃dẽ. & hæc non ualet, ut ff. eo. l. uerbis ciuilibus.

Substitutio cõpendiosa.

† Sic dicta quia ĩ uerborũ compẽdio plures substitutiões & tẽpora cõprehẽdit.

SYL. ¶ Materia huius gl. excedit uires additionis, & modũ, & etiam captum iuuenum, ideo pertranseo.]

** Adde, q̃ cõpendiosa ita diffinitur, est quædã substõnum adiectio, quæ sub mortis, uel alia condõne, plura cõprehẽdit tp̃a. dicitur aũt adiectio, q̃a uulgari, uel pupillari, uel militari uel precariæ, seu fideicõmissariæ qualitatẽ cõpẽdij adijcit, quo plura tp̃a. i. plures casus substõnum cõplectitur. cõplectitur. n. ante aditã hæreditatẽ uulgarem, post aditam usq; ad pubertatem pupillarem, deinde ab hoc tẽpore militarem, uel precariam.

c ¶ Quæ s pupillaris.

d ¶ Adoleuerit. Itẽ finitur arrogatione ĩpuberis, ut ff. de adopt. nec ei. in fi. (j) Itẽ si patris non fuit hæreditas adita, ut ff. e. sed si plures. §. si ex asse.

Intellige,

¶ Substitutio pupillaris habetur ꝓ duobus testamentis, patris & filij, hoc dicit.

¶ Igitur in pupillari substitutione ꝯm p̃fatum modū[a] ordinata, duo[b] quodāmodo sunt testamēta: alterū patris, alterū filij, tāquā si ipse filius sibi hr̃dē instituisset: aut certē vnum testm̄ est duarum causarum, i. duarum hæreditatū.

¶ Intellige, nisi substitutus veniat per edictū, si quis omi ca. testa. vt ibi, vel nisi exñtia sui hr̃dis cõfirmet tabulas pupillares. l. si filius qui patri. ff. eod. ¶ Item si nascitur posthumus testato ri, vt ff. eod. l. si pater filium.

SYL. ¶ Dic hoc verum olim, hodie secus, authen. ex causa C. de lib. prete.

¶ Itē p ꝯm testamētū, qđ tñ valeat vt ff. e. l. si qs eū. §. fi. Itē si testamētum paternum rumpatur per querelam in totum, aliud si pro parte, vt ff. eo. in substitutione. & de inof. test. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. sed contra tab. bon. pos. mota non facit pupillarem substitutionem cessare, quia ibi non quæritur de viribus testamenti, vt ff. eo. ex duob. §. fin. & de inof. test. filius. §. j.

SYL. ¶ Item si testm̄ patris fiat irritum. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniu. rupt. Item si substitutus tpe mortis sit incapax. l. si is qui hæres. ff. de hær. inst. Item si ante mortem patris fuit emācipatus. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. eo. Item si daretur filius pupilli ante pubertatem, quod uidetur impossibile: finiretur. l. ex facto. in prin. ff. eo.]

ADDITIO. (1) Et est rō, qa tūc impeditur arrogatus nō solū ex defectu ætatis testari, sed ex alio defectu, quia est subiectus alterius ptāti, cui per dationem pupillaris substituti non potuit prouideri, ꝯm Christoph. Por.

SYL. ¶ Igit in pupillari. Casus. Quærebat, an substō pupillaris faceret censeri unū vel duplex testm̄: & videbat, ꝙ unū: qa cū filius in uirtute proprię pso næ nō possit testari, non vr̃ posse ēt p aliū cuius contrariū dr̃: non ꝙ pater testeī noīe filij, qa hoc non posset ex rōne opposita, sed patet dr̃ testari nomine ꝓprio in uirtute ptātis à l. tributa: & ideo dr̃ potius unū testm̄ duarum hæreditatum, q̃uis consideratis hæreditatibus possint dici duo testā. ex quo talis substō trahitur ad bona pupilli. No. ꝙ dictio, quodammō, denotat improprietatē. Itemꝙ hæreditas accipitur pro causa. s. materiali testamenti. Not. ēt ꝙ substitutio pupillaris dicitur quasi testamentum patris & filij.]

a ¶ Præfatum modum vt s. e. in prin.

b ¶ Duo. No. ꝙ duo dicuntur quo ad qd, qa duobus fit, nā instituitur hæres duob. patri. s. & filio. Itē dua: ū hæreditatū. vnū vero dr̃, quia ab vno factū. & facit ad hoc. ff. e. l. patris & filij. & ff. de coud. & dem. l. hæc scriptura. & ff. de bon. pos. secundum tabul. si ita scriptum §. fi. & l. vt bonorum.

SYL. ¶ Dic clarius: ꝙ dr̃ unum respectu unius testōris, unius solēnitatis, & ualiditatis, & iuris accrescendi. l. qui patri. ff. de acq. hære dñr aūt duo respū hæreditatum: & quia duobus prouidetur: & qa pñt diuersimode repudiari: & quia duobus tpibus cõfici possunt. l. si quis eum. §. fi. ff. eod. est tamen re uera unum: quia alias concurrerent tres fictiones: ꝙ factum a patre censeatur factum a filio. Item ꝙ impubes posset testari. Tertia ꝙ factū ante mortē cēseretur factum post mortē.

¶ Sin autē quis. Casus. Quærebatur primo, an substitutio pupillaris posset fieri diuerso tēpore, & diuersa scriptura a testō paterno: & uidebatur ꝙ non, qa cū re ueta sit unicū testm̄, debet fieri uno contextu, & una solennitate l. hæredes palam. ff. de testa. sed contrarium dicitur, quia id, qđ dicitur in d. l. hæredes palam habet locum, quando est unum testm̄ omni respectu, secus si diuersis respectibus. nam tunc diuerso tempore fieri potest, ut in hoc casu. Scđo dubitabatur, an si eodem cōtextu fiat, ualeat. & poterat esse dubitatio ex eo, qa sic

uidebantur

videbantur quasi parari insidiæ pupillo.contrariū deciditur,quia l.nō præsumit hoc in eo, qui per patrem substituitur.Not.summarium.]

a ¶ Formidolosus.i. dolosus multiformiter:vel.i. timidus & meticulosus.

b ¶ Subiaceat. quibus insidijs eum subijceret substitutus,vt haberet eius hæreditatem, ut fecit Zacharellus.

c ¶ Substitutionem.s.cum ipsa institutione.nam hic est ordo,ut primò institutio, secundò uulgaris substitutio, tertiò pupillaris fiat, ut s. eod. titu. in prin.

d ¶ Vocatur. quæ est pupillaris.

e ¶ Scribere. Vel etiam alia charta: quia & hoc fieri pōt, ut ff. eodem.l. patris & filij.

¶ Pupillaris substitutio separati a testō pr̄no fcā, & in eo ēt,valc .h.d.

¶ Sin āt qs ita formidolosus[a] sit,vt timeat, ne filius suus pupillus adhuc,ex eo, qđ palā substitutum acceperit, post obitum eius periculo insidiarū subiaceat,[b] vulgarem quidem substitutionem[c] palā facere,& ī primis testamēti partibus ordinare debet: illam autem substitutionē p quā , si heres extiterit pupillus, & intra pubertatem decesse rit,substitutus vocatur,[d] separatim ī inferioribus partibus scribere[e] †debet , eamq; partē proprio lino,[f] ppriaq; ceraq; signare,& ī priore parte testamēti cauere,[g] ne inferiores tabulæ viuo filio & adhuc impubere aperiantur.

¶ Illud palàm ē, non ideo[h] minus valere substitutionem impuberis filij,qđ in eisdē tabulis[i] scripta sit,qbus sibi quisq; hęredē instituisset : q̄uis pupillo hoc periculosum sit.

** Ex hoc tex.colligi potest,vñ substitutionis verbū fluxerit.nam solebant testatores primo hæredis nomen scribere.§.añ.j. d leg. deinde alios subtus statuere,i. qđ Sueto. ait , in ima cera & Imp.hic,in inferiorib.partibus.]

f ¶ Proprio lino . Linū appellat ipsam chordulā.quæ fit de lino,vt videmus. fieri in literis domini papę,in quibus chordulis testamenti apponebātur 7. sigilla de cera, Et ideo dicit proprio lino,qa si alieno, vēdicaret dominus, † & ita aperiretur , & consilium legis nullum esset . Vel dic proprio, idest , separato ab alijs partibus testī . Sed nonne magis insidiabit substitutus ,

† Doctores contra pp publicam vtilitatem ad similitudinem tigni iniunc. vt per Ioan Fab. & Ange. hic.

cùm tantam constitutionē.i. ordinationem uideat,& propter se? Respon. hoc ignorabit, an propter alium facta fuerit illa ordinatio. Accur.

ADDITIO. Nec ideo inualidabit istud cōsilium, quia sub expressa vulgari tacita pupillaris contineatur, quia illud † verum nisi de mente tacita vel expressa testantis contrarium appareat vt hic , & l. iam hoc iure ff.eod.

† Aliàs nō est debet.

g ¶ Cauere. Idem est, & si hoc non caueat, dum tamē separatim signet.

h Non ideo minus quasi dicat, diximus, quòd sic cautè fieri potest : sed si non ita fecerit , nunquid valet iō minus ? Respon.non ideo minus &c. vt hic dicit.

i ¶ Tabulis.s.apertis.

¶ Non solū autem. Casus. Quærebatur , an exhæredato posset substitui pupillariter.& videbat qđ nō, quia cū substitutio pupillaris introducta sit intuitu euiusdā pietatis, & humanitatis in patre, vt scilicet filio testm̄ facere possit eo tempore, quo pp ætatem impeditur testari , exhæredatio huic pietati aduersa videbatur.l. Titia.l. ij. ff.de inoffic.testamen.Non videbatur igitur patri concedendū testamētum facere pupillo , quem ita odio prosequebatur,vt a paterna hæreditate excluderetur.videbatur.n. tūc cessare fides illa,in qua l.confidit. Sed contrarium

SYL.

riũ deciditur, quia quãuis negauerit hæreditatẽ propriam, non tamen ꝑ hoc debet denegari aliud beneficiũ ex alio capite cõpetens, cùm inconueniẽtia nõ ſint multiplicanda. l. j. §. j. ff. eod. Not. exhæredatis ſubſtitui poſſe. Item quòd in pupillari veniunt omnia bona pupilli. Item ꝙ ſubſtitui põt nõ tantũ iã natis, ſed poſthumis.]

¶ Pupillaris fit ẽt exhæredatis: & in ea veniũt omnia bona pupilli: & hẽt locum ĩ poſthumis. h. d.

¶ Non ſolum aũt hr̃dibus inſtitutis impuberibus liberis ita ſubſtituere parẽtes pñt, vt ſi hr̃des eis extiterint, & añ pubertatem mortui fuerit, ſit eis hr̃s is, quẽ ipſi voluerint: ſed etiã exhr̃datis. [a] Itaq; eo caſu [b] ſiqd exhæredato pupillo ex hr̃ditatib. legatisve, aut donationibus propinquorũ † atq; amicorũ acquiſitũ fuerit: [c] id oẽ [d] ad ſubſtitutum [e] pertinebit.

¶ Quæcunq; diximus d̃ ſubſtitutione ĩpuberũ liberorũ, vel hr̃dũ inſtitutorũ, [f] vel exhæredatorum, [g] eadẽ etiã de poſthumis intelligimus.

¶ Non poteſt pr̃ pupillo ſuo ſubſtituere pupillariter, niſi ſibi faciat

a ¶ Exhæredatis. Scilicet, ſubſtituere poſſunt.

* ¶ Scilicet pupillariter. nam per fideicommiſſum non poſſunt. Et ratio differentiæ eſt, quia per pupillarẽ ſubſtitutionẽ ꝓſpi citur pupillo, ne inteſtatus decedat. §. igitur. ſ. eod. at per fideicommiſſum oneraretur a patre: cùm autem ſit onus, nõ poteſt ei imponi, cui nihil relinquitur, ſecũdum Din. quem refert & ſequitur Bart. in l j. §. pen. ff eod.]

b ¶ Eo caſu. Scilicet, quando exhæredato ſubſtituitur.

c ¶ Fuerit. Vt qa gratioſus erat hic pupillus, ſic vt ei donaretur, vel legaret.

d ¶ Id omne. Immo vr̃ ꝙ tm̃ in eis bonis valet ſubſtitutio, quæ a patre peruenerunt ad filium exhæredatũ, vt ff. de milita. teſtamen. l. miles. §. exhæredato quæ eſt huic contraria. Solu. ibi miles emancipato ſubſtituebat, quod in alio, ſcilicet pagano, non toleratur, vt infra e. §. extraneo. & iõ cùm vnum pro eo inducitur, ſcilicet ꝙ poteſt ſubſtituere emancipato, & aliud contra eũ inducitur, ſcilicet ꝙ non põt ſubſtituere emãcipato, niſi in iis bonis, quæ ſibi dedit, vt argum. ff. de iureiur. cum qui. in prin.

¶ Pro ſolu. vide Chriſtopho. hic, quia Ang. non bene intelligit. SYL.

e ¶ Adde ſubſtitutũ. Qui ſubſtitutus nullo põt grauari legato, etiam in ea re, quæ pupillo fuit relicta, vt C. de leg. l. cum quidam. ſed ipſe exhæredatus ſic in re ſibi relicta, ut ff. eod. l. coheredi. §. cum filiæ. in fin. §. (j) Et no. hũc §. nõ poſſe hodie habere locum, niſi talis ſit impubes, qui poſſit eſſe ingratus, ut proximus pubertati, ut nota. ſ. quib. mod. tut. fi. §. item finitur. verſi. item ſi in ſeruitutem. aliàs non poteſt exhæredari, ut C. de inoffi. teſta. ſi quis in ſuo. §. legis.

† Aliàs aut.

ADDITIO. (j) Et eſt ratio diuerſitatis, quia ſubſtitutio exhæredati ẽ ſimpliciter teſtamentum filij, ita ꝙ non patris, a quo nullã quotam hæreditatis accepit: & ideo in alieno teſtõ legare non poteſt: ſecus ſi ex eadẽ uoluntate quotam hæreditatis haberet ſubſtitutus, & ſubſtitutioni locus eſſe poſſet, vt hic Angel.

f ¶ Inſtitutorũ. ut ſ. eod. in princip. uſq; ad proximum §.

g ¶ Exhæredatorũ. ut ſ. proximo §.

* ¶ Ratio eſt, qa pupillaris ſubſtitutio inſtituta fuit fauore liberorũ impuberũ, ut ſupra eod. titu. in princip. uer. nam moribus &c. poſthumi autem habentur pro natis, cùm de eorum commodo agitur, l. quod dicimus. de verbo. ſignifi.]

Liberis.

¶ Liberis. Casus. Quæsitum fuit, an substitutio pupillaris posset fieri, quã uis testamentũ paternũ factum non sit. vñ ꝙ sic, q̃a ex quo potest fieri separatim, ut dictũ est s̃. uidetur ꝙ possit fieri ẽt absq; eo, ꝙ fiat testm̃ paternum: contrariũ tamẽ decidit ur, & assignatur ratio in text. quia substitutio pupillaris est pars & sequela testamenti paterni, ideò non potest stare sine eod. Not. summa. Item quòd nullitas testi paterni influit in nullitatem tabularum pupillarium.] testm̃ : quia remanet substitutio, ut ff. eo. l. ex duobus. in fin. & l. seq. quæ huic l. contrariæ sunt. ¶ Ratio est, q̃a ultimo casu testm̃ de iure ciuili ualet, ideò sustinet̃ substitutio pupillaris.] ¶ Sed certè aliud ẽ, cũ expugnat̃ iure ciuili, ut hic: aliud cũ iure prætorio ut ibi: nam prætor non põt facere esse, nec desinere hr̃dẽ. ff. de bon. poss. § quos autem. ** Receptior est, sententia, hodie si testm̃ ex causa præteritionis nullius sit momenti, pupillarẽ substõnẽ ipsi instituto factã con seruari, auth. ex cã. c. de li. pręt. qđ tñ quibusdã casibus non procedit, ut cũ pr̃ nesciens se alium hr̃e filiũ, illũ prætei ijsset, uel filio impuberi instituto datus eẽt extrane⁹ substitutus. Idẽ, si ꝯtab. bo. poss. impetrata sit d. l. ex duobus. §. fi. quia prætor non põt facere, q̃n adhuc institut⁹ iure ciuili hr̃s sit⁹, d. § quos aũt. alsecus, si testm̃ ex querela uelut inofficiosum expugnatum sit, d. §. sed nec impuberis. ad cãm. n. intestati oĩa tunc rediguñtur.] Itẽ nota hic, ꝙ de alienis rebus q̃s testatur: ut pr̃ de bonis filij. sic & alias ff. de don. inter uir. & uxo. cũ hic. §. si miles. & ff. de iniu. rup. testam. si quis filio. §. sed & siquis fuerit. Est & alius casus s̃m quosdã, ut C. de secun. nup. fœminæ. §. fin. Sed de iure cõi aliter est, ut ff. de testam. l. eius qui. §. 1. & de codicil. l. conficiuntur §. si post.

testm̃: & si nõ ualet testamentum patris, non ualet etiam dicta substitutio. Ang.

¶ Liberis ãt † suis testm̃ nemo facere p̃t, nisi & sibi [a] faciat: [b] nã pupillare testm̃, pars [c] & sequela est paterni testi: adeò ut si patris testm̃ non ualeat, [d] nec filij quidẽ ualebit.

¶ Pupillaris substitutio põt fieri singulis pupillis. uel ei, qui ultimus morietur. Ang.

¶ Vel singulis [e] liberis, uel ei, q̃ eo

a ¶ Et sibi. Hic nota, ꝙ si filiũ exhæredat cui substituit, prius sibi, deinde dẽt facere filio testm̃ ? Si aũt eũ instituat, tũc uel ante, uel post, ualet institutio uel substitutio, ut ff. e. l. 2. §. pri⁹. & §. sed siquis & §. sed & si & §. fin.

SYL. ¶ Hanc gl. seq Bar. Ang. Albe. & Sal. in d. §. prius. tñ cõiter damnatur, q̃a non potest reddi bona ratio diuersitatis, quamuis Bar. assignet coloratã, quæ tamen damnatur.]

b ¶ Faciat. hoc fallit in milite: q̃ põt substituere pupillo, licet nõ instituat sibi aliquem hæredem, ut ff. de vulg. & pupil. substi. l. 2. §. quisquis.

c ¶ Pars. sic. ff. quemadmod. testamẽ. aper. l. penul.

d ¶ Non ualeat. s. a principio: ut q̃a filius fuit p̃teritus, ut ff. eo. l. siquis eũ. in fin. Vel alius. s. si ualet testm̃ à principio: cũ multi sint modi, q̃bus testm̃ non ualet, ut ff. de iniu. rup. test. l. 1. Idem ẽt, si ex postfacto rumpatur in totũ. s. testm̃ patris: secus si ꝓ patre tm̃, quia tũc substitutio remanet, ut ff. eo. in substitutione. & ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. sed nec. Item hæc sunt uera, si iure ciuili expugnetur testm̃: aliter autem si iure prætorio: ut si per contratabulas expugnetur

¶ Vel unguibus. Casum si expedit figurare ĩ tã aperta r̃ã. No. s̃mãriũ. Itẽ ꝙ substituendo. ultimo vr̃ mẽs testõris eẽ cõseruare ius ltĩmarũ hæredĩtatũ.

e ¶ Vel singulis. Põt. n. eẽ, ꝙ q̃a hẽat plũres filios, & oẽs impuberes: si cuili bet substituere vult, † poterit: sin autẽ ultimo loco morienti, & hoc põt, ut hic. &

† Facit ad hunc §. c. in nostra. in gl. 1. in fin. extra de sepul.

† Etiã uni ca orone qđ facit, ut si filiab. legẽtur cẽ tũ ꝓ qualibet, quã uis uerbis sint cõiũctæ, nõ tñ hẽant ius SYL. accrescendi, ut l. huiusmodi §. quibus ita ff. de leg. j. Ang.

hic, & ff e. uel. singulis. & hoc casu, uno moriēte, defert sua portio iure ltimo. s. p l. 12. ta. ad fratres, ut hic, & J de l agn. suc. §. j. Sed certè ex eo, ꝙ tm ultimo morienti substituit, vr eos inuicē substituisse usq; ad ultimū: & ita iure substōnis magis q̄ ltimo inter eos succedi vr, ut ff de lega. scdol. Titia Seio. §. Seia. i. fi. q̄ ē huic ꝓ. Sed certè ibi dixit plus. s. ꝙ ū alienarēt qd testator eis dimittebat, & ex hoc ibi of iure substōnis succedere, nō q ultimo tm substituit, ut ff. de lega. 3. is q. in fi.

SYL. Dic ꝙ cōis solu. est, q hic simpliciter est facta substō, ibi in toto. sm Bar. in d. l. uel singulis. ubi cōiter approbatur.]

rū nouissimus[a] impubes morietur, substitui[b] pt: singulis qdem, si neminē eorū intestatū decedere voluerit: nouissimo, si ius ltimarū hrditatū integrū inter eos custodiri uelit.

¶ Substitō pupillaris pōt fieri noiatim, aut gnaliter quo casu vocatur scripti hęredes ꝓ rata institutionis. hoc dicit.

¶ Substituit autē ipuberi aut noiatim,[c] veluti, † Titius. aut gnalr, ut, Quisqs mihi hrs erit.[d] Quib[e] uerbis uocant ex substōne, impubere mortuo filio, illi, q & scripti sūt hrdes,[f] & extiterūt,[g] & ꝓ qua[h] parte hęredes facti sūt.

¶ Pupillaris substō expirat adueniente pubertate.

¶ Masculo igitur

e ¶ Quibus. s. generalibus uerbis. f ¶ Hæredes. scilicet patris. g ¶ Extiterū s. ipsimet hrdes. nā secus si alij quærātur: ut puta patri uel dño. nā tales. s. pater & dñs, qui sunt hrdes ꝓ filiū, uel ꝓ seruū, ex his verbis gnalibus nō admittūtur ex substōne. idem dicas de hære. de hęredis: ut hæc notantur. ff. eod. cū filio. & l. qui liberis. §. hęc uerba. & l. sequen. * ¶ Rationem uide in d l. qui liberis. ff. eod. & in l. sciendum. de uerb. sig. ubi Alcia. eā doctissimè explicat.]

† Aliâs Titius hęr esto.

h ¶ Pro qua parte. prout. n. dilexit testōr eos, instituit æqualiter uel in æqualiter: sic in substitutione præsumitur, ut hic, & ff. eod. si pater. & ĩ. tit. 1. §. & si ex disparib. * ¶ Aiaduertēdū est, ꝙ tex. noster dicit substitutos succedere ꝓ qua parte hrs facti sunt, nō ꝓ qua hrdes scripti sunt: fieri. n. pōt, ut maiorē hēant ex hæreditate testōris portionē, q̄ ex q̄ scripti fuerūt: uelut si portio alic' cohrdis repudiādis eis accreuerit. I diuisione itaq; hrditatis pupilli hoc casu hr ratio tam acquisitarum portionū, quā scriptarū. l. si testō. ff. eod.]

SYL. ¶ Masculo. Caius hic ēt non figurabit, cū notissima sit regula inducta a cessante rōne finali introductionis ipsius pupillaris substōnis: quia cū iō introducta sit, ut suppleat per patrē defectus ætatis filiorum, profecto adueniēte ętate, qua sibi possunt testādo ꝓuidere, debet cessare dispō ex cā piętatis introducta. l. Titia. §. usuras. ff. de leg. 2. Not. quando expiret substitutio in masculo, & fœmina.

¶ Non. n. posset tota hrditas p eū, q ultimus moriat, restitui, nisi ad eū peruenerit: peruenisse aūt non potuit, nisi inuicē factā substōnem ꝓponamus.]

a ¶ Nouissimus. i. ultimus: puta his uerbis, Qui ex liberis meis impubes ultimus morietur, ei Titius hrs esto. * ¶ Idē si duobus impuberibus institutis, his uerbis substituat, Si uterque impubes decesserit. l. cū qdā C. eod.]

SYL. b ¶ Substitui. s. pupillariter. ¶ Substituit. Caius in nouissima regula nō figurat nisi literaliter: cui' rō ē libertas ultimarū uoluntatū. ideò aūt admittuntur pro rata, quia cū nō designentur portiones, & certū est illū uoluisse hrs portionē, debet præsumi eum ita dilexisse in substitutione, sicut dilexerat in instōne No. summa.]

c ¶ Substituitu. Noiatim. sic ē. de exhæred. lib. §. nominatim. (meo.

d ¶ Hæres erit. Subaudi. sit hrs filio

Vsque

usq;[a] ad quatuordecim annos substitui pt, fęminę, vsq; ad 12. annos: & si hoc tps excesserint, substitutio[b] euanescit. †

¶ Extraneo vel filio puberi nō pōt fieri substō directa post aditā hrditatem, sed solū p fideicōmissum pt grauari de hæreditate alteri restituenda in totū, uel in partē, Aret.

¶ Extraneo verò, vel filio puberi hę redi instituto, ita substituerit † nemo pt, † ut si hrs extiterit, & intra aliquod tps decesserit, alius ei sit hrs: sed hoc solū permissum est, ut eū p fideicōmissum[c] testōr obliget[d] alij hrditatē eius, uel totam, uel p parte restituere: qđ i'quale sit, suo loco trademus.[e]

a ¶ Vsq; ad quatuordecim annos. s. cōpletos: nā pupilli eē desinūt, ut s. q. mod. tut. fi. ī prin. sed ĩ. hos annos pt substitui, ut ff e. si ita qs. & l. plures.
b ¶ Substō. s. directa: si tñ aliqua uerba inueniātur fideicōmissi in testō, iure fideicōmissi ualebit, ut C. de fideic. l. si frater tuus.

S[?] L. †Concor. c. Raynutius in gl. sup uerb. liberis aū med. ibi, pupillaris est, extra de testa.

¶ Extraneo. Casus. figuratio nō ē necessaria in regula notissima ī mā substōnum, ꝙ post aditā directò a pagano nō substituit: cuius rō ī prōptu est, qa cū semelfactus sit hrs, nō pōt desinere postea esse hęres, sicuti nō pōt ex die uel ad diē hęres quis institui, ꝙ tñ cōcessum est per fideicōmissum, ut dicetur. ĩ. de fideicom. hære. No. summarium.]
c ¶ Per fideicōmissum. quod semp fecisse vr, cū dicit, Si filius meus qñcūq; decesserit, substituo ei Vitalē, qa uerbum, substituo, cū sit gñale uerbū, & ad directā & ad fideicōmissariā substōn ē possit trahi, ad id restringet, ꝙ est rei aptius. i. ad fideicōmissum: qa directa nō hēt locū, qñcūq; decedit: & pbaē hoc. C. de imp. & alijs substi. l. precibus. §. si uerò substitutio. (i) & ff. de vulg. substi. l. cohrdi. §. cū filię. & §. de leg. & senatusc. l. in ambigua. forte idem si dicat, Vitialis hrs esto. nam trahiē ad fideicōmissariā: qa de hęreditate restituēda rogasse uidetur, ut ff. ad Treb. l. ex facto. ĵ. rñ. & l. Scæuola. Sed cōtra est, ut no. s. in distinctione.

Substituo est uerbū generale.

S YL.

¶ Dic, ꝙ uerbū, hrs esto, est uerbū directū, qđ nō obliquaē, ut dicit glo. & tradit Bar. in l. centurio. col. fi. ff. eo.]
** Adde, uerba directa, seu ciuilia dici, q̄ sui n'rius siue uniuersale, siue particulare in aliquē a testōre cōtinērer trāsferunt, nec ministeriū hōis requirunt, sed ipso iure effectū hñt, qualia sūt, hrs esto, accipiat, capiat, accrescat, moriaē ei, & similia. c. si pr. de test. I 6. ubi doct. Inflexa uerò, seu obliqua, uel p̄catoria, q̄ ministerio hois indigēt, uel uti, restituas: qđ uerbū ppriè ptinet ad fideicōmissa. l. cohrdi. §. cū filię. ff. e. tit. Illud tñ admonem', nullū adeò directū uerbū eē, quin fiat p̄eariū seu obliquum, si ita ā testōre cōceptū sit, ut indigeat hoīs ministerio, qđ eleganter Bal. censuit. l. fin. col. pen. C. de sacros. eccle. facit l. filiosa. §. ut qs de leg. 1. & l. Lucius. §. fin. de leg. 3. Obserua p̄terea, ꝙ ubi substō pt ualere iure directo, non trahitur ad fideicommissum. d. c. si pr. & gl. in l. uerbis. ff. eo.]
ADDITIO. (i) Not. ꝙ substō cōpēdiosa fcā uerbis cōib. ualet oī tpe, ut fideic. & idē tenuit gl. in d. l. p̄cib. & est cōis opi. licet aliqui dixerint, ꝙ intra tpa ualeat iure direc. post tēpora uero iure fideic. dicatis ut ibi Christop.
d ¶ Oliget. rogando eum per fideicommis. ut restituat.
e ¶ Trademus. ut ĩ. de fideic. hęred. per totum.
* ¶ Adde multū interesse, an qs substituaē directò, an p fideicōmissum. nā priore casu succediē in totū: posteriore, detracto quadrāte, ex S. C. Treb.]

† Non tñ inutilis erit huiusmodi substō, cū tacitā vulgarem cōtineat, secūdū Bar. in l. 1. col. fi. ff. eod. *

† Nisi sit miles. l. centurio. & ibi nota. ff. eod.

Continuatio.

¶ Quibus modis &c. ¶ Vsq; nūc qualiter firmenē testā. nūc qualiter infirmētur. nā nihil est adeò firmū, qđ nō rūpaē. ut ī auth. de nu. §. nuptias. coll. 4.

Diuisio.

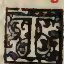

Estm.¶ Totus iste tit. diuiditur in quinque partes. Primo ponit, qualiter testamentũ tollatur agnatione sui hæredis nouiter adoptati. Secũdo, qualiter p ſm testm̃ tollatur primũ. Tertio, qualiter testm̃ irritetur capitis diminutione testãtis. Quarto, an uoluntas solẽnis possit tolli nuda uoluntate testantis. Vltimo, quòd etiã Imperator nõ capit ex testamẽto imperfecto. Secunda ibi ĩ §. Posterio re. Tertia ibi, alio quoque. Quinta ibi, Ex eo autẽ. Quinta ibi, Eadem oratione. Aret.

† Aliàs adeo.

¶ Quibus modis testamenta infirmentur.

¶ Testm̃ ualet, donec rumpaṫ, aut irritum fiat. rumpitur aũt agnatione filij adoptati, uel arrogati. h. d.

Estm̃ iure fctũ usq; † eo ualet, donec rũpaṫ, irritũve fiat. Rũpitur aũt testm̃, cũ in eodẽ statu † manente testõre, ipsius testĩ ius uitiatur. Si quis. n. post factũ testm̃ adoptauerit[a] sibi filiũ per Imperatorem, eũ, q ẽ sui iuris: aut per Prætorem (ſm nostrã constõnem[b]) eũ, qui in potestate parentis fuerit: testamentũ eius rũpitur [c] quasi agnatione [d] sui hr̃dis.

const. 52. in princ.]

b¶ Constõnem. Puta auus est q adoptat, ut C. de adopti. l. cùm in adoptiuis. & ĩ. de adop. §. sed hodie.

c¶ Rumpiṫ. si aũt prius eũ instituisset, nõ rũperet, licet postea arrogetur, ut ff. de lib. & posth. filio. §. fina. ¶ Ratio est, q a iã reperitur institutus: & cũ testm̃ sortiatur effectum secũdũ tẽpus mortis, illo tempore reperitur institutus, quo solet esse causa rupturæ.] Si autem fuit exhæredatus filius emancipatus, & postea arrogetur, tũc non rumpitur: aut extraneus, qui postea arrogatur, & tunc rumpitur. ut ff. de contratab. l. non putauit. §. si quis emancipatũ. Extraneum aũt, nepotem accipe, qui non est suus hæres, cũ alius eum præcedat: † aliàs frustra tunc exhæredareṫ, ut ff. de uerb. obl. quidam cum filium. & de libe. & posth. l. si quis posthumos. §. si filiũ. ADDITIO. Et hæc uera, qñ añ testm̃ fuit facta exhæredatio. quid aũt si in eodẽ, uel in uno testõ instituatur, in alio postea simpliciter exhæredetur: aut si post ius quæsitum exhæredatio conferatur, uide Ang. hic.

d¶ Quasi agnatione. i. sicut natiuitate alicuius posthumi. nam tunc certũ est rumpi, ut ff. de iniust. rup. test. l. 1. in fin. & l. 3. in princ. & l. certũ. (i) Et hoc in masculi testõ: secus in testõ fœminæ, ut ff. de lib. & posthu. l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. in fin. §. & est ratio, quia præteritio matris hr̃ pro exhæredatione, ut ĩ. de exhæ. lib. §. fi. sed de inoffi. testam. agit talis posthumus, ut C. de inoffi. testa. l. 3.

† Aliqui maluntlegere, non SYL. manente, sed decipiunṫ. & hoc nascitur in §. alio ĩ. & † aliàs ut

SYL. ¶ Caius in §. diffiniente, & pcedente tradendo regulam, non est figurãdus: poterat tñ dubitari, q cùm testm̃ iure factũ esset, non posset tolli nisi saltẽ cõtraria expressa uoluntate, & solẽni: per re. l. nihil tã naturale. ff. de reg. iu. Cuius eõ trariũ dicitur, q rumpitur testm̃ agnatione filij adoptati, uel arrogati. cuius rõ est, q cùm à l. ciuili æquiparentur filijs legitimis & naturalibus, & agnatione filij posthumi testm̃ rumpatur, quia de eo nulla est facta mentio, & tñ ad ualiditatem testamenti debet institui, aut exhæredari. ita rũpitur in casu isto. No testamentũ nullum rumpi non posse: qa priuatio pſupponit habitum. Item q solenne testm̃ põt rumpi, & irritari. Item q tunc rũpitur, qñ manente testatore in eo statu, ius testĩ uitiaṫ. Itẽ q arrogatione filij rumpitur. Item q dictio, quasi, est nota improprietatis.

¶ Adoptauerit. i. arrogauerit.

SYL. ¶ Idem, si legitimauerit filiũ, Deci.

† Et intellige extraneũ extra neitate q filius emãcipatus ẽ: & si non inepte exhæredaṫ: Immo lex cõsuluit, ut §. posthumorũ. ĩ. de exhær. lib. & ita bñ sequitur in gloss. aliàs frustra, &c. Ioan. Fabr.

Adde

** Adde, qđ ait gl. de posthumo, non habere locũ in posthumo, cõcepto & nato post mortẽ testatoris, quia is nõ rumpit testamẽtũ.l. si qs filio. i ptin. vbi Bar. de iniust. rup. test. & idẽ Bart. in l. nam ad ea. de legi.]

ADDITIO. (i) Testamentũ tamen riiẽ factũ postea per ingressum monasterij non irritatur, sed regulatur, secundũ authen. si qua mulier. C. de sacrosan. eccle. dic ut per Angel. hic.

¶ Posteriore testõ ẽt, q̃ ex eo hr̃ditas non adeaẽ, primũ rũpiẽ.h.d.

¶ †Posteriorẽ quoque testõ,† qđ iure pfectũ est, superius rumpit:[a] nec interest, extiterit aliquis hęres ex eo, [b] an non. hoc enim solũ spectatur, an aliquo casu existerẽ [c] potuerit.

† Plures notabiles ampliationes & declarationes ad istũ §. S YL. poni cõs. Deci. in 475.

† Secus in codicillis. §. ult. J. de codi.

¶ Posteriore. Casus. Tritissima regula est in materia vltimarũ uoluntatũ, posteriore testõ primũ rumpi. Hoc tñ dubitãdi mãm i tex. nostro faciebat: qa uidebaẽ ex uolũtate testĩ pẽdere, ita q̃ quoquo mõ cõstaret de noua uolũtate cõtraria, primũ testm̃ uidebatur rũpi: q a iã liquido apparebat a priori uolũtate recessisse: sed cõtrariũ dr̃, q̃ necesse est secundũ testm̃ iure factum esse, ut primũ tollatur. quod enim solenniter factũ est, eodem mõ dissolui debet. l. nihil tã natural e. ff. de reg. iu. nisi concurrat longũ tempus cũ uoluntate minus solẽni: quia tũc cursus tẽporis facit præsum obliuionẽ prioris uoluntatis. l. sancimus. C. de testa. No. testamentũ primũ tolli ipso iure per secundũ perfectũ. Itẽ q̃ est necesse, q̃ ex secundo possit adiri hæreditas, licet effectualiter non adeatur. Item q̃ tollitur, dato q̃ in secundo sit institutus hæres sub conditione, quę etiam defecerit.]

a ¶ Rumpitur. hoc est uerum secũdũ quosdam, quando secundũ non concordat cum primo, & aliàs durat primum, ut C. de testam. sancimus. Sed certè hoc stare non potest: nã si ualet secundũ, nõ ualet primum, cũ idẽ nõ possit duo testamenta facere: cùm ex secundo tantum adeatur hæreditas. (i) Econtra in sententia, nã ualet prima, non secunda ab eodem & super eodem lata, ut ff. de re iud. l. iudex.

¶ Ratio est. quia lata sententia expirat officium quodammodo iudicis, qui functus est officio suo: in testamẽto uerò uoluntas est ambulatoria usque ad mortem.] S YL.

ADDITIO. (i) Hoc uerũ ubi fiunt ex interuallo: aliàs in eodem contextu & coram eisdem testib. possent duo originalia confici. Ioann. Fabr.

*¶ Adde, quòd posterius testamentum, etiam minus legitimè factum, tollit primum, quãdo in posteriore testamento sunt instituti hæredes, qui ab intestato uenire possunt. l. 2. ff. de iniu. rup. & no. Bar. in l. omnes. coll. 13. in princ. ff. de insti. & iur.]

*¶ Item intellige hunc §. procedere in testamentis paganorum: aliud. n. est in milite, qui potest relinquere duo testamenta æque ualida. l. quaerebatur. ff. de testa. mili.]

b ¶ Ex eo s. posteriore testamento.

c ¶ Existere potuerit. Not. non considerari, qđ est, sed qđ esse pt, ut hic, & ff. de hær. inst. l. pr filio. & ff. de iniu. rup. testa. l. cũ in scđo. in prin. & §. in futurũ. Sed ɔ̃. ff. de lib. & posthu. l. si filius. 1. Solu. ibi s̃m testm̃ non ualuit ẽt in principio: hic aũt ualuit, licet ex eo non adeatur hæreditas. Item nota q̃ id, quod ualet plus, rumpitur p id, qđ minus ualet: sic ff. de adi. leg. l. legatum sub conditione. §. 1. Arg. contra. ff. de rescind. uend. l. id quod. in prin. & §. fi. Dic, ut ibi notatur.

¶ Aliud est in legato, ĩ quo sola unius uoluntas spectatur: aliud in contractu, ubi duorum consensus exigitur, secundum Io. Fab. hic.] SYL.

*¶ Testamentum an ita fieri possit, ut nullo modo possit reuocari, uide latissimè apud Bar. in l. si quis in principio. de leg. 3. Sali. in l. sancimus. C. de testamen. & post eos. apud Cæpo. cautel. 117. incip. si pater. ubi omnino uideas.]

a ¶ Ideoq; si quis. s. institutus hæres in secundo testamento. Et iste uersus est exemplum, quando ualet secundum testamentum, & non extitit in eo hæres. & uide tria exempla.

Trebel. & incipit, si quis priore. Accursius.

d ¶ Priore testõ. Nota hic argumentũ pro sententia appellationis, utrum ex ea, uel ex prima agatur.

Sñia si geminetur, SYL. ex qua tũ agetur.

b ¶ Decesserit. quare nõ trãsmittit nec olim, nec hodie ad hrdes, ut C. de cad. tollen. l. j. §. in nouissimo.

†aliàs adiret. †aliàs añ condõnẽ. †aliàs defunctus.

¶ Sed si quis. Casus. Quærebatur, an condito solẽniter testamento, si fiat secundum in quo nõ uniuersaliter hæres instituat, sed in certa re, dicatur ualidum: & uidebatur ꝙ non, quia posterius testamentũ nõ æque perfectũ est, ut primũ, nec de toto disponit. cui° cõtrarium deciditur: nam aut instituit in re certa nihil addito, & tũc detracta rei certæ mentione, trahitur institutio ex dispositione. l. ad totum. l. j. §. si ex fundo. ff. de hæred. insti. si uerò dicitur, uelle adhuc primũ ualere, tunc primum ipso iure tollit, & l. exequitur officium suũ, & applicãtur hæredi in certa re omnia: sed ut seruet uoluntas testantis, tenetur primis hæredibus restituere retẽta re, in qua est institutus, si ascẽdit ad quartã, aliàs retenta quarta. Nota summa tũ, & q̃ in positione casus dicta sũt.]

c ¶ Sed & si quis. Iste §. est lex. ff. ad

Ideoq; si quis[a] aut noluerit hr̃s esse, aut uiuo testõre, aut post mortem eius añ q̃ hr̃ditatẽ t adierit, decesserit;[b] aut † cõdõne, sub qua hr̃s institutus est, † defectus sit: ĩ his casib. paterfamilias intestatus moritur. Nã & prius testm̃ nõ ualet ruptũ à posteriore: & posterius æque nullas habet uires, cũ ex eo nemo hæres extiterit.

¶ Primum testm̃ iure perfectũ tollitur per sm̃ imperfectũ, etiã si in eo sit in re certa hr̃s institutus: nisi in secũdo asseruerit se uelle ualere primum: quo casu institutus ĩ re certa, omnia per fideicõmissum restituit. Ang.

¶ Sed & si qs[c] priore[b] testõ iure pfecto, posteri° æque iure fecerit: ẽt si ex certis rebus[e] in eo hr̃dẽ instituerit, superius tamẽ testm̃ sublatũ eẽ, diui Seuer° & Antoninus rescripserunt: cuius ꝯstõnis uerba ẽt hic inseri[f] iussimus, cũ aliud[g] quoq; p̃terea in ea constõne expressum sit.

Imperatores[h] Seuerus & Antonin° AA. Cocceio Campano.[i] Testamentum secundo loco factum, licet

¶ Dic, quòd aut prima sententia confirmatur per lapsum temporis, quia appellatio deserit: & agitur ex prima: aut confirmatur a secunda: & ex ea agitur: gloss. in l. eos. ubi Bart. C. de appella.] Sed contra argu. C. de don. inter uirũ & uxo. l. ex uerbis. & simile põt notari in l. pen. eiusdem titu. Accur.

e ¶ Ex certis rebus. Quia totũ habet, licet ex certa re sit institutus: & iõ rumpitur primum testamẽtum, ut hic & ff. de hæred. institu. l. prima. §. si ex fundo.

ADDITIO. Et hoc uerum, quando in eodem testamento non est datus alius cohæres: aliàs haberetur loco legatarij, ut præterquam in querela inofficiosi testamenti, de quo dic, ut per Ang. hic.

f ¶ Inseri iussimus. hoc titulo statim.

g ¶ Aliud. s. ꝙ expressè confirmari potest primum in secundo, & alia, ut patet in sequentibus.

h ¶ Imperatores. Ecce uerba dictæ cõstitutionis.

i ¶ Campano. s. rescripserunt salutẽ.

In eo,

in eo[a] certarũ rerũ hęres scriptus sit, perinde iure valere,[b] ac si rerũ mẽtio facta nõ esset: sed teneri hęredẽ scriptũ,[c] vt cõtẽtus reb⁹ sibi datis, aut suppleta[d] quarta ex lege Falcidia, hr̃ditatẽ restituat iis, q̃ i priore testõ scripti fuerãt, p̱p inserta † verba secundo testõ, quibus, vt valeret pri⁹ testamentum, expressum[e] est: dubitari non oportet. ¶ Et ruptum q̃dẽ testamẽtum hoc[f] modo efficitur.

¶ Per capitis dimi nutionem testm̃ propriè fit irritũ. Et largo mõ testamentum ruptum vel iniustum dicitur irritum, & ecõtra. Aretinus.

¶ Alio † quoq; mõ testamẽta iure facta infirmãtur: veluti cũ is, qui fecit testm̃, capite diminutus[g] sit: q̃d q̃bus modis accidat, primo libro retulim⁹.[h] Hoc ãt casu[i] irrita fieri testamẽta dicuntur:[k] cum alioquin[l]

† Alias fideicõmissi verba.

a ¶ In eo. s. secundo testamento.

b ¶ Valere. Accipe, dubitari nõ oportet quod est. j. Accur.

c ¶ Scriptum. s. in secũdo testamẽto.

d ¶ Suppleta quarta. s. si res sibi datæ non faciant quartam.

* ¶ Annota ex hoc tex. Falcidiæ nomine etiam quartã, quam vocant Trebellianicã, designari, q̃d & aliàs sæpissimè obseruauimus, ut in l. cum filium. versic. deniq; de leg. j. l. pater filiam. ff. ad l. Fal. & l. j. §. si is qui. ad Trebell.]

e ¶ Expressũ est. Nam testator voluit primum testm̃ manere, & tamen nõ potuit, nisi iure fideicõmissi, ex tacita tamen voluntate, quæ ex secundo testamento percipitur, remanet primum: vt si dicam in secundo, Ideo instituo talem: quia mortuus est quem institueram in primo. nam si errauit, remanet primus hæres, & legata ex vtroq; præstantur. s. a primo hærede, vt ff. de hæredi. instituen. l. fin.

SYL. ¶ Ille tex. probat contrarium, vt aduertit hic Christ.]

ADDITIO. Et si ex qualitate præfationis colligitur causa finalis ipsius dispositionis, & tunc ab ea licitum est arguere. Ang.

f ¶ Hoc modo. s. tribus modis, per arrogationem, & agnationem, vt supra eo. §. j. Item & per secundi testamenti compositionem, vt s. eod. §. posteriore quoque. vsque huc.

¶ Alio quoq; modo. Casus. Quęrebatur, an capitis diminutione rumperetur testm̃: & videbatur ꝙ non, saltem quãdo postea decedebat sui iuris, q̃a media ipsa non videntur nocere testatori, sicut non nocẽt hæredi. §. in extraneis. j. de hæred. quali. & diffe. contrarium deciditur: & ratio esse potest, q̃a venit ad casũ, in quo nõ posset testari. l. q̃ in potestate. ff de test. quæ ratio per aliquos hic reprobatur. Tamen potes eã defendere. Nec obst. §. in extraneis. q̃a defectus causæ efficientis non est purgabilis, sicut in causa suscipiente, vt dicit hic Ias. per ea, quæ habẽtur in §. si cui fundus. j. de leg. Not. quæ dicuntur in summatio.]

g ¶ Alio. Diminutus sit. licet minima capitis diminutione, vt infra e. §. nõ tñ. in fin. & ff. de codicil. l. conficiuntur. §. si post factum. sed contra. s. de milita. testa. §. pen. Sd illud speciale est in milite. Potest & alius modus irritandi testm̃ adiici: quia per legem quandoque cassatur in duobus casibus, vt in auth. vt cum de ap. cogno. § si quis de prædictis. & §. si unum ex parentibus. col. 8. †

h ¶ Retulimus. vt s. de cap. dimi.

i ¶ Hoc autem casu. s. cum quis capite diminuitur.

K ¶ Dicuntur. s. propriè.

l ¶ Alioquin. Scilicet si impropriè dicere velim & large.

SYL.

† Alias autem.

† Primus casus est, q̃n ille, q̃ cognouit se hr̃dem scriptũ in testõ, testatorem inopia laborantem nõ alimẽtauerit: f-mo illum passus est fame necari. Secundus casus est, q̃n testatorem ab hostib⁹ captũ nõ redemit, tunc indignatione quadã hr̃dis testm̃ virib⁹ vacuat: propterea ꝙ hereditas ex eo non adit, fm̃ Christo.

a ¶ Causas. i. differentias.
b ¶ Singulis appellationibus. i. proprijs nominibus. & facit. ff. de sup. l. Labeo. §. fin.
c ¶ Non iure facta. † vt sunt illa, quæ carent solẽnitate testiũ. Vel qñ testator ñ habuit testamenti factionem, & facit. Vel qñ filium in ptãte cõstitutum præteriuit, vt l. j. ff. de iniust. rup. testa.
**Adde, ꝙ his tribus casibus testm̃ iniustũ dr̃. ꝑpriè tñ illud iniustũ appellaẽ. cui desunt solẽnia.]
d ¶ Rumpi. s. tribus modis, videlicet p agnationẽ, p agnationẽ, & p secundi testamẽti compositionẽ. Accur.
e ¶ Irrita fieri. vt per capitis diminutionem testatoris, vel qñ hæres institutus non adit hęreditatem: quia tunc testamẽtum constituitur irritum, vt l j. ff. de iniust. rup test.

† Ista glo. cũ duab. sequentibus non sunt Accur. sed additiones.

† Alias ꝑ pter.

& quæ rumpũtur & irrita fiãt: & ea, q̃ statim ab initio ñ iur fiũt, irrita sint. Sed & ea, q̃ iure fcã sũt, & postea † per capitis diminutionem irrita fiũt, possumus nihilomin⁹ rupta dicere. Sed qa sanè commodius erat, singulas cãs [a] singulis [b] appellationib⁹ distingui: ió q̃dã non [c] iure fcã dicuntur, quędã iure facta rumpi, [d] vel irrita [e] fieri. ¶ Testm̃ iure factũ, qđ postea fit irritum capitis diminutione testatoris, reconualescit de ęqtate Prętoris, si testator tẽpore mortis fuerit ciuis Roman⁹ & sui iuris. Ang.

¶ Nõ tñ p oĩa inutilia sunt ea testamenta, q̃ ab initio iur fcã, † p capitis diminutionẽ irrita facta sunt. Nã si septem testium signis signata [f] sũt, põt scriptus hęres ẽm tabulas testamẽti bonorũ possessionẽ agnoscere: si mõ defunct⁹, & ciuis Roman⁹, [g] & suę [h] ptãtis mortis tpe fuerit. [i] Nã si ió irritũ factum sit testm̃, qa ciuitate, vł ẽt libertatẽ [k] testõr amisit, aut qa ĩ adoptionẽ se dedit, & mortis tẽpore in adoptiui pr̃is ptãte sit, ñ potest script⁹ hr̃s ẽm tabulas [l] bonorũ possessionẽ peteř.

f ¶ Signata sunt. & postea testator cã pitè diminutus.
g ¶ Ciuis Romanus. vt quãdo maximam vel mediam capitis diminutionẽ passus fuerit, & postea restitutus.
h ¶ Suę ptãtis. vt in minima.
i ¶ Fuerit. & aliquo iudicio voluntatẽ primã retineat, vt ff. de bono. pos. ẽm tab. l. q ex liberis. §. testamento.
¶ Hæc gl. cõiter approbat: quæ voluntas debet declarari saltẽ coram qnq; testibus. l. hæredes. §. sed & si notã. ff. de testa. & ibi doct.]
K ¶ Libertatẽ. Immo etiã facto seruo testatore, vt qa capiatur ab host. & ibi seruus moriatur: nã tunc valet testm̃, vt s. q. nõ est per. fa. te. §. fi. qui est contra. sed illud est ꝑpter fictionem. l. Corneliæ, ut ibi, & ff de vulga. substi. l. lex Cornelia.

† Aliàs ꝑ pter.

SYL.

SYL. ¶ Non tñ. Casus. Ratio dubitandi in pręsenti casu erat dispõ pręce. §. & rigor iuris ciuilis: ratio autem decidendi fuit æquitas prætoria. No. ꝙ reconualescit qđ aliàs non valuit, cessante impedimẽto, saltem de æquitate. Itẽ ꝙ ad hoc, vt bonorum possessio secũdum tabul. detur, necesse est, ꝙ testamentum sit solenne de iure ciuili.]

ADDITIO Et tunc qñ impedimentum tollitur p viam fictionis, ut ibi, vel restitutionis in integrum a Prinpe, vt l. si quis filio. §. pen. ff. de iniust. testa. reconualescit testamentum ẽt de iure ciuili: nisi quo ad relictum tali damnato factum, vel ipsius institutionem secundum Ang.

l ¶ Secundũ tabulas. Nota ꝙ de iure ciuili non admittitur: cũ sit irritũ testamen-

stamentū, sed iure prætorio, quo inspecto non potuit infirmari qđ erat factum, cùm circa talia ius prętoriū non habeat vim, vt infra de bonorū possessio. §. quos autem ↄ.

SYL. ¶ Ex eo autē solo. Casus nō figurabiť, q̄a de rōne dictū fuit in §. posteriore. s̄. eo. No. testamentum solenne non tolli nuda voluntate contraria. Itē ꝙ illud non dicitur testamentū, quod quis post aliquarum rerū dispositionem morte prænētus perficere non potuit. No. regulam, de qua in summario.]

¶ Posterius testm̄ imperfectū, vł alia vltima volūtas nō solennis, non tollit primum. Arer.

Ex eo autem solo[a] non potest infirmari testamentum, quòd postea testator id noluerit[b] valere: vsque adeo, vt & si quis post factum prius testamentum posterius facere cœperit, & aut † mortalitate prçuentur, aut quia eum eius rei pęnituit, id non † perfecisset: diui Pertinacis oratione cautum sit, ne aliàs tabulæ priores iure factę, irritæ fiant, nisi sequentes iure ordinatę & pfectę[c] fuerint. Nam imperfectum testamentū sine du-

† Aliàs morte ↄ.

† Aliàs ꝑfecerit.

a ¶ Solo. bene dicit solo: q̄a si plus interueniat, licet non sit perfectū, secū dum tamen quandoq; rumpit primum, vt in fi. huius § dicemus.

* ¶ Adde, ꝙ & legatum vel fideicommissum relictū primo testamento solenne nō intelligitur tacitè reuocatū per sequētem voluntatem inualidā, nisi sit inualida ex causa præterionis vel exhæredationis, ideoq; debetur, nisi expresse ademptum sit in secundo minus solenni, ut tradit Barto. in l. si iure. de leg. 3.]

b ¶ Noluerit. Scilicet dicēdo hæc verba. Nolo testm̄, quod feci, valere ↄ.

c ¶ Perfectę fuerint. Immo qn̄q; , si sint imperfectæ secundę, rūpunt primò factas. vt C de testa. sancimus. q̄ est contra. Sed ibi tā ex cursu decēnij, q̄ mutatione volūtatis, illud euenit, non sola mutatione. Item contra. ff. de testa. mili. l. eius militis. §. si militia missus. sed ibi primū erat minus solenne iure communi inspecto: unde facilè potuit rumpi (j)

SYL. ¶ Facilius n. tolliť actus subnixus iure singulari q̄ iure cōi. l. 4. ff. de fideic. lib.] Item contra ff. de iniust. rup test. l. ij. Sed ibi ꝭm, licet nō sit perfectum iure cōi, est tñ perfectum iure militari, vnde rūpit primū. Item contra. C. de testa. l. hac consultissima. §. si quis aūt. Sed ibi in secūdo fuerunt instituti, qui & aliàs ab intest. successuri erant: vñ facilè rumpitur primum testm̄, in quo extranei sunt instituti: & facilius admittunť veniētes ab intestato, vt arg. ff. de vulg. & pu. subst. l. si filius. Item contra. C. de test. l. nostram. & ad idem contra. ff. si ta. test. nullæ ex l. j. §. si hæres. Sed in istis legib. plus fecerat testōr, vt rūperet primū, quia incidit: qđ magis est, q̄ si aliud testm̄ facere voluisset, arg. ff. de ijs quæ in testa delen. l. 2. Item cōtra ff. de acqui. hæred. l. Claudius. Sed ibi non valet primum, non quia ruptum sit a secundo, sed quia hæres institutus in primo non adiuit ex eo hæreditatem. vnde non valet testm̄, quod hæredē non habet, vt ff. de ijs quæ in test. del. l. proximè. nec potuit eā trāsmittere suo hęredi adeundā, vt C. de cad. tol. l. vnica §. in nouissima. Itē cōtra. C. de ijs quib. vt indig. l. hæreditas. Sed ibi dixit talia verba, ꝙ hęres erat indignus, vel similia: q̄ pl' faciūt, q̄ si simpliciter diceret, nolle prius valere: vel q̄ si ꝭm cępisset facerē; & iō ibi recediť à primo. Vel dic illud, qđ hic dicitur, esse verum de iure directo, vt non rumpatur primum: sed tñ aufertur ei hæreditas ut indigno, vt ibi: cū hoc cogitauerit testator, vt ar. ff. de condi. insti. l. quidam. in fine.

ADDITIO. (j) Vel dic, ꝙ ille casus nō

bio nullum est.[a]

¶Etiam Princeps non capit ex testô imperfectô. h. d.

¶ Eadem oratione expressit,[b] ñ admissurû se hæreditatem eius qui litis causa Principê reliquerit[c] hrdê: neq; tabulas non legitimè factas, in qbus ipse ob eam causam[d] hæres institutus erat probaturû:[e] neq; ex nuda voce hrdis nomê admissurû:[f] neq; ex vlla scriptura, cui iuris auctoritas[g] desit, aliquid adepturû. Secûdû hoc diui Seuerus & Antonin[9] sępisśimè rescripserunt.[h] Licet eñ (inquiunt[i]) legibus soluti[k] simus, attamen legibus viuimus.[l] †

est propriè exceptus à regula: qa hic primû erat inualidum de iure cômuni, sed ibi primum erat validum iure speciali ex priuilegio. Ange.

Nihil & îperfectû ęquiparâtur.

a ¶ Nullum est. No. nihil esse qđ perfectû non sit. C. † ad Syllan. l. cum Syllanianum. in fi. Sed contra. ff. quemad. test. aper. l. ij. §. testamentum. Sed ibi abusiuè dicitur aliquid, quod nô erat perfectum. Item contra. C. de test. l. hac consultissima. §. ex îperfecto. Sed illud speciale est fauore liberorum. vt ibi dicit: sicut & illud est speciale in illis, vt difficilius rumpat testator illud, in quo ipsi instituti sunt, vt in auth. de testa. imperfe. §. pe. coll. 8.

† Hæc rubri. incipit, De ijs quib. vt îdig. &c.

* ¶ Quod dicitur in hoc text. testm̃ imperfectum esse nullum, intellige quo ad infirmandum prius testamêtum perfectum: est tamen utile ad demonstrandum testatoris mentem, l vl. ff. de reb. eo. & l legatum sub conditione. ff. de adimen. lega. quod ad multa prodesse potest.]

SYL. ¶ Eadê orône. Casus Figura per te. rationê dubitâdi faciebat auctoritas Principis: quia quo ad eû seruat ius gêtium potius, q̃ ius ciuile. Ratio decidendi assignat in tex. Not. summarium. Item ꝙ quamuis Princeps sit solutus legib. illis tamen viuere vult.

b ¶ Expressit. s. diuus Pertinax.

* ¶ Huius orationis siue S. C. meminit Capitolinus in Pertinace his verbis: Legê sanè tulit, vt testamêta priora nô prius essent irrita, q̃ alia pfecta essent, neve ob hoc fiscus aliqñ succederet. Ipseq; professus est, nullius se aditurû hrditatê. q̃ aut adulatiôe alicuius delata esset, aut lite perplexa, aut legitimi hęredes & necessarij priuarentur.]

c ¶ Reliquerit. Scilicet in solenni testamento: qđ facit, vt duriorê faciat aduersarium suis aduersarijs: quæ institutio est odiosa, & inuidiosa, vt ff. de hæ. insti. l. pe. †

† Et ita in dubio pręsumit pp fisci extremâ priâtê secus in priuato, vt l. ex hoc. §. sed hæredê. ff. de ali. iu. mu. causa. fa. Ange.

d ¶ Ob eam causam. scilicet litis: nam si legitimas nô probat scilicet Princeps, multo minus probabit non legitimas.

e ¶ Probaturum. i. commendaturû.

f ¶ Admissurum. Idest nisi solenniter sit institutus, nolle etiam nomen hæredis habere.

† Côcor. c. j. in glo. sup verbo, ab oîbus, in fi. extra de constitu.

g ¶ Auctoritas desit. Vt quia aliquid desit, propter quod testamentum nô valet, cùm multa sint in eius factione necessaria, vt s̃. de test. §. j. & ij.

h ¶ Rescripserunt. vt C. de testam. l. ex imperfecto.

i ¶ Inquiunt. Imperatores.

K ¶ Soluti. vt ff de legi. & senatuscô. l. Principes. & facit. ff. de iure fisci. l. fiscus. § fi.

l ¶ Viuimus. Idest viuere volumus, vt hic, & C. de leg. & consti. Prin. l. digna uox. & facit. ff de leg 2. pp principi. & leg seq. & ff. de leg. 3. l. ex imperfecto. & ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. si Imperator.

* ¶ Intellige ꝙ volunt uti iure communi. s. in testamentis aliorum, non in suis: hoc est, cùm ipsi testantur, secundum Pau. de Cast. & Ias. in l. ex imperfecto. C. de testa.]

SYL. Additio. Immo contra fiscum in dubio est ferenda sententia, si causa sit merè lucratiua: aliàs secus: ut hic. Angelus.

De

¶ De inofficioso testamento.

Continuatio. ¶ Qualiter ipso iure testamēta infirmentur.s̄.ti.j. dictū est:nūc autē qualiter officio iudicis.i. p s̄nīam iudicis intētetur q̄rela inofficiosi testamēti.

** Inofficiosū testm̄ dicere, est allegare, q̄ re exhęredari, vel p̄teriti nō debuerint.l.j. ff.e.Est.n.contra officiū pietatis, ꝙ vel parentes liberos suos, qui sunt quasi portio viscerum suorum, vel contra liberi genitores suos sine causa exhęredent, & dñio rerum suarum priuent, vel tanquam sui met immemores(sunt.n.veluti eadē persona) prætereant.vsq; adeo, vt nec fas videatur ecclesiā instituere, excludendi filios gratia, gl.l.Papin.§.si imp.ff. eod.]

¶ De inofficioso testamento.

¶ Solis liberis p̄teritis, vel exhr̄datis parentib. quoq; & fratrib. vł sororib. turpi p̄sona īstituta, dat̄ quęrela inofficiosi testī.h.d.

Diuisio. QVia plerunq;. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit quibus p̄sonis cōpetat querela. Secundò, quādo querela cessat. Secunda ibi, Sed hæc ita. Item prima subdiuiditur. Nā primo de querela descendentium. contra testamenta ascendentium. Secundo ecōtra, de querela ascendentium ꝯ testamenta descendētiū. Tertiò de querela collateraliū. Quartò, ꝙ querela est remedium subsidiarium. Secunda ibi, Non autem. Tertia ibi, Soror. Quarta ibi, Tam autem. Aret.

SYL. ¶ Quia plerunq;. Casus positio facilis est:stat em̄ tex.ī declaratione terminorū, cui.s.cōpetat querela inofficiosi:& quia s̄.de exhær.lib.visum est clarè filijs cōpetere, cùm hoc sit indubitatum, prætereundū est:sed in parentibus videbat̄, ꝙ nō posset cōpetere querela, q̄a filij nō possunt condere testm̄.l.qui in ptāte.ff.de testa. immo qñ præterite ascendens, videbatur ꝙ non haberet locum querela, sed bo poss. contratab.l.j.ff. si quis a pa.fue.ma. Cuius contrariū r̄ndetur, ꝙ immo cōpetat q̄rela, vt dr̄ hic ī tex. ea rōne, q̄a cōtra officiū pietatis filij facere quasi furiosi, q̄ parētes exhr̄dauere, vel p̄teriere. Nec ob obiectū de patria ptāte, q̄a iste text. dēt intelligi in emācipatis testantib. quia si intelligeret̄ de filijs in potestate, testm̄ esset nullum. Itē ꝙ dr̄ de querela, hēt locū indistinctè, qñ parentes exhæredātur, sed c̄riaest in p̄teritione: quia si prętereuntur ascendentes per lineā maternā, hēt locū querela, quia hr̄ pro exhęredatione s̄.de exhęr. li.§.fi.si p lineā paternā, habet locū bonorū poss. contratab.vt in contrario. De fratre aūt & sorore ratio introductionis pietas fuit, non simpliciter, sed quando est admissa odio turpis personæ institutæ. Notabilia collige per te[x].]

QVia plerunque parētes sine cā liberos suos exhr̄dant, [a] vel omittūt: [b] inductū est, vt' d̄ inofficio testō ager̄ possint [c] li

a ¶ Exhr̄dāt. Hoc refert ad eos, q̄ ascēdūt p lineā masculinā & fœmin. sed sequēs clausula respicit tm̄ fęmininā.

b ¶ Vel omittunt. Hoc tm̄ ad fęmininā lineā refertur. Nā illarū pręteritio pro exhr̄datione hr̄, ut s̄.de exhęred. li.§.mater. Si aūt aliquis de linea masculina omitteret filiū in ptāte, nullū ipso iure eēt testm̄: si emācipatū filiū omitteret, valeret, sed p ꝯtab.rūpit̄, vt s̄.de exhæ.lib.in prin.& §.emancipatos. hodie ēt emancipatus præteritus pōt dicere nullū ipso iure, ut s̄.de exhær.lib.§.nostra.aliàs, sed hęc q̄.dē. & C.de lib.præt.maximum. Accur. ¶ Declara hoc verū, qñ nō esset inserta causa, quia tunc ēt hodie haberet ius dicendi nullum, sed inserta causa, necesse est ꝙ veniat per contratā. sicut de iure antiquo secundum glo. in l.si filius.ff.de min. quę communiter approbatur per doc.]

c ¶ Agere possint.s.ab adita hr̄ditate. ī.quinqueniū, †vt C.eo.scimus.§.fi. & l.si quis filiū.in fi.& ff eo.Papinianus.in

beri, q [a] quęruntur, [b] aut iniquè se [c] exhęredatos, aut iniquè pteritos, [d] hoc colore, [e] q̃ si nō sanę mētis fuerint, cùm testm̄ ordinarent. Sed hoc dr̄ non quasi verè furiosus sit: sed rectè quidem † fecerit testamentū, nō aūt ex officio pietatis. Nam si verè furiosus sit, nullū [f] testamentū est.

¶ Nō autem liberis tm̄ permissum est testm̄ parentū inofficiosum accusare: verūēt liberorū, [g] parētib9. ¶ Soror autē [h] & frater, turpib9 [i] psonis scriptis hęredibus, ex sacris ꝯstitutionibus p̄lati [k] sunt. Nō ergo [l] cōtra omnes hæredes agere possunt. [m] Vltra [n] fratres igitur & soro

†Alias fecit.

nus in fi & C. in quib. cau. ĩ integ. restit. nō est neces l. ij. & hoc proposita quadā petitione ad hoc, vt testm̄ rescindat. q̃ non est actio prorsus, nec accusatio, sed mediū tenet, & quādo que actio, q̃doq; accusatio dicit: sed ꝓpriè dicitur querela, vt no. ff. eod. posthumus. §. si qs.

a ¶ Qui. s. liberi.

b ¶ Quæruntur. Idest, conqueruntur.

c ¶ Se exhęredatos. a qualibet linea.

d Pręteritos. Ab aliquo de linea fœminina.

** Illud tamē oportet meminisse, ꝙ nō licet agere de inofficioso testō nisi post aditam hr̄ditatem. l. Papin. §. conditioni. ff. eod.

e ¶ Hoc colore. i. hac honestate verborum.

* ¶ Sic & Rhetores, probabilem rationem, quam ad defensionem commenti sunt, colorē appellant. hinc color quæsitus dicitur, cū id, quod verè agimus, simulatione aliqua obtegimus, siue fraudandę legis gratia, siue alia ex causa fiat. l. sed Iul. ff. ad Maced. metaphora a Rhetoribus accepta, qui verborum coloribus veritatem plerunque offuscant.]

f ¶ Nullum testm̄. ut s. qui. non est permis. fa. testa. §. item furiosi.

g ¶ Liberorū parentibus. s. est permissū accusare filiorū testm̄, qn̄ sunt ab eis exhr̄dati· & hoc accipe in filio pagano emācipato: alias si eēt miles, nō subijceretur q̃relę, vt C. eo. l. fin. in fi.

STYL. ¶ Qd̄ hodie correctū est ſm gl. quæ cōis est, in d. l. fi. quia datur querela.]

¶ Itē si eēt in ptāte, testm̄ ipso iure n valeret, vt s. qui. nō est pmis fa. te. in prin. & facit ff. eo. l. nā & si parentib.

* ¶ Qd̄ mater quoq; agat de inofficioso testō filij, licet instituisset fratrē vel sororem, est tex. in l. eū filiū. C. eo. Illud tn̄ meminisse oportet, ꝙ In q̃rela inofficiosi testamēti liberi pręferuntur parentibus. l. nā ff. e. an aūt p atri p̄terito competat hoc remediū, cū habeat bon. poss. contratab. tradit in l. pr̄. eo. tit.]

h ¶ Soror aūt & frater. Hoc accipe in consanguineis & vterinis vel cō sāguineis tm̄, (1) nā uterini non possunt, vt C. eo. l. fratres. Et not. ꝙ duo dicit iste § primū, ꝙ frater & soror possūt agere q̃rela. Scd̄m, ꝙ hoc verū est qn̄ turpes personæ instituuntur hæredes.

ADDITIO. (1) Dūmodo sint ex ltimo matrimonio nati: alias secus, ēt si per rescriptū Principis essent ltĩmati. Itē ꝓcedit iste tex. siue sint exhr̄dati, siue præteriti: dūmō ltĩmā in totū uel in partem nō habeant, quia tunc agunt ad supplementum, ut hic per Angel.

i ¶ Turpibus. s. infamibus ipso iure, vel per sententiā, vel etiā de facto.]

STYL. ¶ Vt C. e. l. frēs & ibi Ias. declarat. ĩ fi.

ADDITIO Et talis infamia iuris, vel factĩ etiam, excludit a querela, vt l. in arenam. C. eo Ang.

K ¶ Prælati sunt. i. admissi sunt. & sic, turpibus psonis, ablatiui sunt absoluti. Vel dic prælati sunt. i. præpositi turpibus personis, datiuè legendo.

l ¶ Non ergo. hoc refertur ad primū responsum, vel potius ad secundum.

m ¶ Possunt. s. de iure.

n ¶ Vltra. Hoc ad ſm, vel potius ad primū, si rntè ĩspiciat series textualis.

Agentes

res cognati nullo modo aut agere possunt, aut agentes [a] vincere.

¶ Cessantib[us] alijs remedijs agitur querela, & quando nihil est relictum: alias agitur ad supplemetum. hoc dicit.

¶ Tam autē naturales [b] liberi, q̃ s[ecundu]m nostræ cōstitutionis diuisionē [c] adoptati, [d] ita demū de inofficioso testatō agere possunt, si nullo alio iure ad defuncti bona venire possunt. Nā qui ad hæreditatē

a ¶ Agentes vincere. scilicet & de facto agētes nō vincerent: melius ergo facerent, si se sumptibus inanibus nō uexarent, vt ff. eodem. l. j. Sed contra, ff. eo. posthumus. §. siquis. ex his. Sed ibi nemo repulit agentē: repelli tamen potuit, ut hic. Sed an filij fratrum agant? Videt ex hac litera eos excludi. Sed cū hodie uocentur ab intesta to, & fratribus æquiparentur, forte & ipsis querela datur, ut in auth. de hæredit ab intest[at]a. uenienti. §. reliquum. & in auth. ut frat. filij. §. primo. collat. viiij. quę est in C. de leg. hæred. auth. cessante. & argum. ff. de inofficioso testamen. l. posthumus. in princip. Sed respondēt quidam, quòd non admittuntur ad querelam: & tamen una cum eo, qui potest agere, admittuntur ab intestato, ut C. de inoffi. testa. fratris. & C. communia. de succes. auth. itaque. Vel posset responderi, quòd admittuntur iure diuerso: nam frater agit querela, & rumpit: & filius alterius fratris, cùm sit ruptum testamentum, admittitur ab intestato. Accursius.

SYL. ¶ Opin. glo. hic cōiter tenetur, quia subintratio illa locum habet ab intestato, non facto testamento.]

ADDITIO. Si autem esset solus, à querela excluderetur. Ang.

SYL. ¶ Tam autē. Casus figuratio non est necessaria in declaratione notissimæ regulæ in hac materia: potest tamen pro ratione dubitandi adduci, quòd quamuis filius habeat legitimā, & ultra iure legati, uel alio modo, potest agere querela, dummodo nō habeat iure institutionis. §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appellat. cogno. Contrarium dicitur hic. Sed dic, quòd illud p[ro]cedit de iure nouissimo, hoc autem est de iure antiquo: nam quo ad hoc §. hic est hodie correctus. Not. q[uod] filij tam naturales quā arrogati, uel adoptiui ab auo paterno uel materno, qui transeunt hodie in potestatem patris adoptantis, habent querelam. Itē quod talis quærela competit etiam posthumis. Item q[uod] hæc querela est remedium subsidiarium, deficientibus alijs. Itē quòd ad excludendum liberos a querela, sufficit aliquid eis relinqui, quo casu agunt ad supplementum arbitrio boni uiri.]

b ¶ Naturales. Scilicet & legitimi. nā naturales tantùm non agunt in bonis patris, sed matris, ut ff. eod. si suspecta. §. j.

SYL. ¶ Ratio est, quia ab hæreditate matris non excluduntur, a patris, sic leg. humanitatis. C. de naturalibus. liberis. l. placet. C. ad Orficianum vel quia contra uotum patris non succedunt, glo. in l. prima. §. primo. ff. de contratabulis.]

* ¶ Dic idem in spurijs, nisi mater sit illustris. §. sciendum. infra de senatuscon. Orfi. uel nisi procreati sint ex eo coitu, qui possit accusari, ut puta adulterij, incestus, & similium: nam cùm tales filij capere non possint etiam volente matre, multo minus cōtra eius uoluntatem, ut inquit ibi gl. & in d. l. si suspecta.]

c ¶ Diuisionem. Vt ab auo paterno uel materno.

d ¶ Adoptati. idest † arrogati: qui habent quartam ex constitutione diui Pij, ut ff. eodem. Papinianus. §. siquis impubes. Item adoptati, si auo paterno dati sunt, ut C. de adop. cùm in adoptiuis. supra de ado. § sed hodie. & hoc prædixit.

† Ista ex[...] pō est m[...] la: quia a[...] rogatis c[...] sulitur: [...] lio reme[...] dio. f. pe[...] condicti[...] nem ex [...] ur ibi, & [...] si arrog[...] tor. ff. d[...] adop. ig[...] tur. &c.

Partem,

totam, vel partem[a] eius, alio iure veniūt,[b] de inofficioso agere nō possunt.

¶ Posthumi[c] quoque, q̄ nullo alio iure venire possunt, de inofficioso agere possunt.

¶ Sed hęc[d] ita accipiēda sunt, si nihil eis penitus a testatoribus testō[e] relictū est: qđ nostra cōstitutio[f] ad verecūdiā naturæ introduxit. Si verò quantacunque pars hæreditatis, vł res eis fuerit relicta: de inofficioso querela quiescēte, id, quod eis[g] deest, vsq; adquartam legitimæ partis repleatur, licet non fuerit[h] adiectum, boni viri arbitratu debere eā † compleri.

¶ Tutor legatum petendo nomine pupilli, non repellit a quærela. Idē, si quærela nomine pupilli egerit, non amittit legatum sibi relictū. Aretinus.

¶ Si tutori nomine pupilli, cui[i] tutelā gerebat, ex testamēto patris tui legatū accepit, cū nihil erat relictū

† Aliàs impleri, alias repleri.

Aduocati & procuratoris officium est spōtaneū.

a Partē. Scilicet quartam: si autem minus. tunc ad supplemētum agitur, vt j.proxi.

b Veniunt. Idest venire pñt: ut iure legati vel donationes: vt j.eo.§.pe. uel quia eorū fil.j uel serui sunt instituti, ut ff.e.l. nihil.

c Posthumi. Scilicet exhæredati: nam si præteriti, ipso iure rumpitur testamentū, ut s.de exhær.lib. §.posthum. sed hodie non possunt exhæredari, ut C.eod. si quis in suo §.legis.

d Sed hæc. Hoc refertur ad s. dicta a prin. usq; huc.

e Testō. Scilicet iure institutionis, cùm testm̄ facit, ut in authen. vt cum de appel. cog. §. aliud. sed si aliā volūtatem facit, sufficit quoquo relinquatur titu. vt in auth. de trien.& semis.§.j.coll.iij.

f Constitutio. vt C. eo. omnimodo.

g Eis.s.exhæredatis, vel præteritis.

h Non fuerit adiectum. vt C. eod. scimus.in princ.

SYL.

Si tutor. [illegible] Quærebat an p̄terito vel exhr̄dato filio, q alterius pupilli tutelā gerebat, cui in testō paterno erat aliqd relictū, si acceptabat legatū, an excluderet a q̄rela: & videbatur ꝙ sic, q a statim approbato testō, excluditur a querela: sed acceptando legatū, videbat approbare testm̄, ergo &c. Contrariū dr̄ ea rōne: quia q̄uis vna ꝑsona sit & eadem: tñ gerit vices duarū: qñ ergo approbat testm̄ vt tutor, nō cēsetur approbare vt ipse: qñ verò improbat vt tutor, similiter non videtur improbare vt ipse: & sic diuersitas hæc facit rōnem decidendi in tex nostro, cū sit officiū necessariū ut in glo. Not. ꝙ dictum est in summario Item ꝙ dictio, sed si, non aduersat sm̄ suā naturā in iure & ī facto, sed in facto tantum.]

i Si tutor. Testator extraneū instituit, & filium exhæredauit, & cuidā pupillo existenti in tutela filij sui legatū reliquit: qđ petijt filius noīe pupilli sui: non tñ ideo repellitur a querela suo nomine. Sed contra. ff. eod.l.fin.l j. respon. Sed ibi certè aduocatus vel procurator sponte faciebat, cùm illa officia sint spontanea, vt j.manda.§ mandatum. at hic etiam ex necessitate: quia tutela ex necessitate suscipitur, vt ff. de tutoribus & curat.datis ab ijs.l.necnon. & necessario geritur, vt ff. de admini. tuto.l j.in princip.

k Excusandus.n.est, q officij sui necessitate adactus aliqd facit, cū satis iniquū sit damnosum esse cuiquam officiū suum.l.sed & siquis.ff. queād. testa. aperi. qđ latius ex multis iuris decisionibus cōprobat Alcia. noster lib.j de verb.sig car.vlt.]

SYL.

¶ Quando aūt etiā officium aduocationis esset necessarium iuxta l. prouidendū C.de postu.cum si. tunc non submoueretur a querela.]

Nibilo-

a ¶ Nihilominus. Nam videbatur paternũ iudicium approbasse: & sic nõ posse postea querela agere: sed tamen nihilominus potest, vt hic dicit. ij No. collige per te, q a clara sunt.] d ¶ Igii quartã. Cõtrariũ formatur ex eo qđ habes. s. cod. § sed hæc ita. vbi dicit, et si minus quarta hẽt, non agit q̃rela, sed ad supplemẽtũ. Sol. hic loquitur ante Iustinianũ, vt C. eo. cũ q̃ritur. & ff. e. Papinian°. §. q̃nt ãt quartã. at supra ƒm Iustiniani tempora, per l. omnimodo. C. eo. Et illud, igitur, ꝙ est hic, ponitur inceptiuè, non illatiuè: sic. ff. de iusti. & iu. ius ciuile. §. hoc igitur. vel lege illatiuè, ex eo qđ habes s. eod. §. tã autem. in fi.

SYL. ¶ Rõ fuit assignata in positiõe casus.]

b ¶ Patris. Scilicet ipsius tutoris: immo erat exhrdat°.

† Aliàs possit.

** Add, ꝙ datur minori restitutio in querela inof. test. l. j. C. de in integ. resti. secus in alia accusatione. l. auxiliũ. ff đ min.]

c ¶ Sed si ecõtrario. Hic testtõr filiũ suum pupillũ exhr̃dauit, & tutori, quẽ ipsemet p̃r filio dabat, legatũ dimisit: licet ergo agat de inofficioso noĩe pupilli, & succũbat, tñ ad legatũ admittitur. Et ita no. ar. ex hoc & supiori r̃nso, ꝙ qs agit aliqd interdũ non vt ipse, sed vt alius. simile. ff. de adop. si pater. §. qui duos. & ff. eo. l. si is q. §. si hr̃es & l. aduet sus. §. j. & C. de admin. tut. cũ quæ dã. & ff. de compen. l. pe. C. de dolo. l. j.

ipsi tutori à patre suo: nihilomin° a †poterit noĩe suo de inofficioso patris b testõ agere. Sed si c eçrio pupilli noĩe, cui nihil relictũ fuerat, de inofficioso egerit, & superatus est: ipse tutor, qđ sibi in testõ eodẽ legatum relictum est, non amittit.

¶ Sufficit, ꝙ filius hẽat vnã quartã quoquo relicti titulo, ad hoc vt excludatur à q̃rela: siue sit vnus, siue plures. Angel.

¶ Igitur d quartã quis debet hr̃e, vt đ inofficioso agere non possit, siue iure hr̃ditario, siue iure legati, e vel fideicõmissi, vel si mortis cã ei quarta donata fuerit, vel inter f viuos, in ijs tantummodo casibus, quorũ mẽtionẽ facit nouellã Igitur inceptiuè & illatiuè sumitur.

* ¶ Adde, ꝙ sunt aliquimodi priuandi filiũ sua legitima, quos tradit Barth. Cæpol. in tracta. cautelarũ. caut. xxj. vbi oĩno viđ.]

e ¶ Iure legati. sed hodie iure institutionis si facit testm̃, vt in auth vt cùm de app. co. § aliud. (j) si verò alia sit voluntas, sufficit quoquo relicti titulo, vt in auth. de trien & semis. §. j.

SYL. ¶ Quod introductũ ẽ tã respectu honoris, q a titulus est honorabilior, q̃ vtilitatis propter ius accrescendi.]

* Verior ratio est, ne ei videatur facta iniuria, si ñ instituat, vt apertè significat idẽ Imp. ĩ đ. §. Aliud ver hęc aũt.]

ADDITIO. (j) Quod est verũ ẽt ĩ legitima, q debetur parẽtib. Et an sit necesse, ꝙ expresse relinquant iure instõnis. an sufficiat relinquere pro legitima vel Falcid. vide Ang. hic.

f ¶ Inter viuos. s. data ea pdõne, vt hęc dõatio ĩter viuos ĩ quartã ꝓputẽt, vt C. eo. si qñ § generaliter. & hic subijcit.

ADDIT. Qđ satis vr̃ exprimere si dixit. Dono tibi hoc ꝓ parte tua. arg. l. pe. o ĩ pcin. ff. đ leg. ij. Et ẽ rõ isti° glo. quia

SYL. ¶ Igitur quartã. Casus Quærebatur, an habẽs quartã excluderetur a q̃rela: & videbatur ꝙ nõ, p auth. nouissima C. e. vbi reqruitur tertia vel semis ƒm numerũ filiorũ, vt quis agere non possit. Itẽ dubitabatur ex eo, ꝙ dr̃ in đ. aut. vt cũ de app. cog §. aliud quoq;. ꝙ requiritur titulus honorabilis instõnis, non autẽ sufficerent tituli hic expressi. Item dubitabatur ex alio, ꝙ quauis nõ haberet quartam, dũmodo haberet aliquid, nõ posset agi querela, sed ad supplemẽtũ vt s. dictũ est. Contrariũ verò hic deciditur, vt vides: đ quo br̃ dic, ꝙ aliud est de iure nouissimo, ƒm quod pdicta immutata sũt, aliud de iure antiquo, vt hic dr̃, & in gl. j. &

quia ltima debet ex bonis, q̃ reperiũtur tpe mortis, in qb. nõ reperit hæc donatio, cùm iam in vita patris patrimonium perfectè exiuerat. Ang.

a ¶ Alijs modis. vt dotis cã, & donationis pp nuptias, vt C. de inof. test. quoniam nouella.

b ¶ Dixim⁹ vt s̃. proximo §.

c ¶ Pro virili portione. Vt. s̃. qlibet hẽat † quartã hui⁹ partis, q̃ habitur⁹ erat ab intestato, vt C. e. l. parẽtibus. & l. cũ q̃ rit. hoc tñ ẽ hodie iure auth. mutatũ. s̃. vtter tia def. si sunt quatuor, uel

stra cõstitutio, vel alijs [a] modis, qui in nostris cõstitutionibus cõtinentur. Quod autẽ de quarta diximus,[b] ita intelligendum est: vt siue vnus fuerit, siue plures, qb. agere de inofficioso testõ ꝑmittit̃, vna quarta eis dari possit: vt ea pro rata distribuatur eis, † idest, pro virili portione. [c]

¶ De hæredũ qualitate & differentia.

¶ Triplices sũt hæredes. Ang. Aret.

Haeredes autem, aut necessarij [d] dicunt̃, aut sui, &

pauciores. si verò plures sũt filij exhr̃dati, hñt dimidiã, † vt in auth. de triẽ. & semis. §. j. q̃ est C. e. auth. nouissima. Vñ versus. Quatuor auth. ̃j. dãt natis iura trientẽ: Semissem vero dãt natis qnq; vel vltra. Et nota in fine huius tituli, ꝙ qdã dñt hũc titulũ hodie ñ hr̃e locũ nisi inter fratres turpib. ꝑsonis hr̃dibus ĩstitutis: & hæc fuit s̃nia M. ꝑ auth. q̃ est C. de lib. ꝑte. auth. nõ licet. & auth. ex cã. Sed nos dicimus, ꝙ hẽt locũ, vt olim: qđ plenè diximus in auth. vt cũ de ap. cog. §. aliud. in fi. & in d. auth. ex cã. nisi ꝙ q̃dam capitula ĩ d. auth. circa q̃relã sunt innouata: vt qa olim ñ transmittebat̃ ad hæredẽ et suũ, nisi esset ꝑparata, vt ff. eo. posthumus. §. fi. & l. seq. † hodie sic ad suũ hr̃dẽ, vt C. e. scimus. in fi. Itẽ olim quarta dabat̃, hodie triẽs, vel semis, vt dictũ est. Itẽ olim filij se gratos esse ꝓbabãt, hodie hr̃des ꝓbant ingratos, vt C. e. oĩmõ. † Itẽ nota hunc titulũ loq de gratis filijs: si. n. essent ingrati, nihil tenẽt p̃r eis dimittere, vt in auth. de hæ. & Falc. §. exhæredatos. & in auth. de immen. do. in filios. §. fin. Et sunt causę ingratitudinis xiiij. quibus filij exhæredant̃, & septẽ, quibus p̃r à filijs, vt in auth. vt cũ de ap. cogno. §. cãs. & §. iustũ ẽt. Et tres qb. frater à fratre, vt ĩ auth. de nup. §. ingratitudi nẽ.

¶ Plures ẽt ĩ filio sũt, q̃ ĩ alijs, qa magis tenet̃. l. an tibi. C. đ ĩ liuẽ dã. tu. l. alius. si ser. vẽ.]

** Aĩaduertite, ꝙ d. auth. vt cũ đ app. cog. §. aliud. quatuor hẽt capita noui iuris inductiua. Primũ, ꝙ nõ sufficit hodie quoquo tit. ltimã filio relinquere, vt exhr̃dari possit, aut ea ꝑteritione omitti, q̃ vim hẽt exhr̃dationis, vt olim d. l. Pap. §. fiqs mortis. de inof. tes. & l. oĩmõ. C. e. sed oĩo instituendus est: sufficit tñ vel in obolo eũ instituere, glo. l. iij. §. sed utrũ. ver. patrimoniũ. de min. nam potetit agere nihilominus ad supplemẽtũ. Alterũ, qđ causas exhr̃dationis enumerat, q̃ olim variæ, nec certo numero traditę erãt. l. cũ rõ. de bo. dam. Tertiũ, qđ iubet eas exprimi à testõre, ne aliàs hr̃di ꝑbeat occasio falsas accusationes cogitãdi, qđ prius nõ fuerat cõstitutũ. d. l. oĩmõ. ver. dixisset. in gl. vltimũ, qđ expugnato testõ ꝑ q̃relã legata cõfirmat, q̃ iure veteri deficiebãt d. l. Pap. §. fi. His addendũ, ꝙ nõ solũ ꝑmittitur exhr̃date ex causis relatis in d. aut. sed ẽt ex alijs æq; grauib. ut tradũt doc. in auth. licet. C. de lib. ꝑte. & Crot. in l. si cõstante. col. 30. so. mat.]

¶ De hæredum qualitate & dria.

¶ Quia hr̃des, de qb. ̃j. dictũ est, diuersi sunt, iõ de eorũ dria & qualitate. i. differẽti qualitate videam⁹. Acc. Flo.

Haeredes. ¶ Totus iste notabilis tit. diuidit̃ p̃cipaliter ĩ 2. part. Primo ponit regulã, ꝙ hr̃dũ sunt tria gña. Scdo illa gña ꝓsequtur, & đclarat seriatim. Scđa ibi, Necessarius hæres.

d ¶ Necessarij. s̃ tantum.

Aut

Portio filijs debita iure naturæ, quæ est.

† Intellige quartã bonorũ, non hæreditatis. i. deducto ære alieno, funeris impensa, & seruis liberta te donatis. l. Papinianus. §. quarta. ff. eod.

† Idem in quarta debita parẽtib. Secus in debita fratribus. An autem portio unius filij incapacis accrescat alijs, vide Ang. hic.

† Concor. gl. in §. cũ autẽ ̃j. de hær. quæ ab intel.

† Adde. l. liberi. in prin. eod. ut.

Pater filiũ 14. casib. filius patrẽ SYL. 7. & frater fratrẽ tribus exhæredare ꝑt.

+ aliàs de sunt sequẽtia vers ba.

Continuatio.

Diuisio.

necessarij, aut extranei. a

¶ Seruus ꝓprius hr̃s à dño institutus, dr̃ necessari⁹: quia est hr̃s uelit nolit: bona tamẽ, quę post mortem domini quęrit, propria sibi reseruantur. Ang. Are.

¶ Necessari.⁹ b hr̃s ẽ seruus hr̃s institutus: iõq; sic appellat̃, † quia siue uelit, siue nolit, oĩno post mortẽ testõris ꝓtinus c liber & necessari⁹ d hęres fit. Vnde e q̃ facultates suas suspectas f habẽt, solẽt seruũ suum primo, aut secundo, aut ẽt ulteriore gradu hæredẽ instituere: ut si creditorib. satis g nõ fiat, potius ei⁹ hr̃edis h bona, q̃

a ¶ Aut extranei. De his autẽ omnibus hic tit. dicit per ordinem, ut j. proximo §. & §. sui. & §. cæteri.

Diuisio. ¶ Necessarius. Diuidit in tres partes Nam primo prosequitur primum genus hæredũ. s. qui sunt necessarij hęredes tãtum. Secundo prosequitur secũdũ membrũ siue genus, uidelicet q̃ sunt sui & necessarij. Tertio ꝓsequitur, q̃ sunt extranei hæredes. Secunda ibi, Sui autem. Tertia ibi, Cæteri. Item subdiuiditur prima pars ĩ quatuor partes. Primo quis sit hęres necessarius tantum. Secundo rationem assignat, quare sic uocatur. Tertio infert consulendo testatori, qui non est soluendo. Quarto ꝓuidet ipsi seruo. Secunda ibi. Ideò. Tertia ibi, Vnde q̃. Quarta ibi, pro hoc tamen. Aret.

† Aliàs q̃a uelit nolit omnimodo.

SYL. ¶ Casus non figuratur in declaratione terminorum nisi literaliter: ratio autem quare dicatur necessarius, exprimitur in uers. quia siue uelit. No. triplicem esse hęredum differẽtiam. Item quis dicatur necessarius hæres. Item quare dicatur necessarius. Item no. consilium eorum, qui nolũt bona sua post mortem distrahi sub nomine suo. Item ꝙ hæreditas adita nõ dicitur amplius hæreditas: ibi, potius hęredis bona, q̃ testatoris. Item ꝙ bona quæsita post mortẽ non sunt obligata creditoribus. Item ꝙ qui in uno grauatur, in alio releuat̃. Item à speciali hic, ꝙ hæres tenetur de suo creditoribus hæreditarijs.]

† Dic hoc uerũ siue insolidũ siue ꝓ parte sit hæres, ut ibi no. glo.

b ¶ Necessarius. Ad hoc ut sit necessarius, est necesse, ut sit seruus testõris tẽpore testamẽti, ut hic, & ff. de hær. inst. si alienum. in princ. † Itẽ & tempore mortis, ut s̃. de hr̃d. insti. §. seruus. Item ꝙ nõ sit alteri legatus: tũc enim legatario quæreret hæreditatẽ, & ipse eius esset: nisi idẽ seruus sibi substitutus esset hr̃s & liber, ut ff. de vulga. & pup. subst. l. fi. §. j.

* ¶ Adde, quòd nec tunc erit necessarius, cũ ei omnino testator libertatem debebat, ut puta ex causa fideicommissi, uel alijs modis, qui continentur in l. si seruo, ff. de hæredi. instituen. ** Item nec cũ ei datus ẽ substitutus. l. si is qui soluẽdo 2. cod. titul.]

c ¶ Protinus. i. statim. & si quidem purè institutus ẽ, à seipso libertatem consecutus uidetur, ut ff. de acq. hær. ex parte & ff. de hær. inst it. sed & si in condõne. §. fin. & etiã ignorans ut ff. si cer. pet. eius qui & ff. de testa. qui in domini.

d ¶ Et necessari⁹. Nisi sit institut⁹ sub hac condõne, si uellet: q̃ uerba faciũt eum uoluntarium: sed in extraneo nil operantur, ut ff. de cond. institu. uerba. & ff. de hære. insti. Cornelius.

e ¶ Vnde. Quia necessarius.

f ¶ Suspectas, ut q̃a sciunt se non esse soluendo: & facit s̃. q̃b. ex cau. ma. nõ li. in princ. & s̃. de vul. subst. in princ.

g ¶ Satis non fiat. s. ab hoc seruo hærede & libero instituto.

h ¶ Hæredis. i. serui instituti: & hoc ne defunctus iniuria afficiat̃, ut supra qui. ex cau. ma. non licet. §. 1. in fin.

** ¶ No. ꝙ bona olim testatoris appellat bona hr̃dis. nã hæreditas adita nõ dr̃ ꝓpriè amplius hr̃ditas, sed bona ꝓpria hr̃dis. Illud quoq; obseruãdũ, ꝙ ualde ignominiosũ erat apud ueteres, cuiusq̃ bona publicè à creditorib. distrahi, ut apparet ex M. T. in orat. SFL.

in orat.pro.P.Quintio.* * & l.qui ex cau.man.non li. §.1.]

a ¶ Incommodo. quia inuitus hæreditati astringitur.

Grauatus in uno debet i alio releuari.

b ¶ Commodum pręstatur. Sic & aliàs inuenitur in multis locis, uel q in uno casu grauatur, debet in alio releuari, ut ff. de iureiu. l. eum qui. in princip.

c ¶ Post mortem. s. ante aditam hæreditatem, ut C. ad sylla. l. cum syllanianum. Vel certè hic protinus ur adita hæreditas: & dicta l. cum sylla. in alio casu loquitur.

ADDITIO.

Scilicet quando libertas est legata sine institutione, quæ statim non cędit. ut l. unica. §. libertatibus. C. de cad. tol.

d ¶ Patroni. i. qui esset patronus, si esset liber in uita illius.

e ¶ Reseruent. Separatione impetrata, si bona patroni nō attingat, idest, nō incęperit administrare, ut ff. de sepa. l. j. §. fi. aliàs, idest, si incœpit administrare, nō poterit postea impetrare separationem, nisi sit minor, ut ff. de min. l. ait prætor. §. non solū. quo casu tn. s. cū est minor, separationē impetrabit, ēt si iā attigerit hęreditatē, nō autē ut ab hrēditate se abstineat, ut ff. de acq. hære. necessarijs. §. fin.

SYL.

¶ Vide gl in l. j. ff. de separ. quæ enumerat octo casus.]

f ¶ Non ueneunt. i. non uenduntur.

Diuisio.

¶ Sui autem. Iste §. diuiditur in quatuor partes. Primo ponit, qui sunt sui & necessarij hæredes. Secūdo hoc limitat & restringit. Tertio rationē reddit, quare dicūtur sui hæredes. Quarto rationem ponit, quare dicūtur necessarij. Secunda ibi, Sed ut nepos. Tertia ibi, Sed sui quidē. Quarta ibi, Necessarij.

ipsius testatoris, à creditorib. possideant, vel distrahant, uel īter eos diuidant. Pro hoc tn̄ incōmō[a] illud ei cōmodū[b] p̄stat ut ea, q̄ post[c] mortē patroni[d] sui sibi acquisierit, ipsi reseruent[e]. Et q̄uis bona defuncti nō sufficiāt creditoribus, iterū tn̄ ex ea cā res eius, quas sibi acquisierit, nō[f] ueneunt.

¶ Filius, vel alius, quē nemo p̄cedit ī ptāte, dr̄ suus & necessari⁹ hęres. Suus idō dr̄, q̄a est quasi dn̄s in uita patris. Necessari⁹ idō dr̄, q̄a idē de iure ciuili hæres est ēt inuitus, hēt tn̄ de iure prætorio beneficium abstinendi. Arct.

¶ Sui aūt & necessarij hr̄des sūt, ueluti filius, filia, nepos, neptisve ex filio, & deinceps cęteri, liberi qui in ptāte[g] morientis modo fuerint.

¶ Casus. similiter non figurabitur in declaratione, & quasi descriptione huius termini, sui & necessarij. ponas igitur literaliter ut iacet. Not. q sint sui & necessarij. Itē q nepotes ita demum suitatem nanciscuntur, si obtinent primum locum. Item not. qui dicantur sui. Item unde necessarij. Item quòd de iure ciuili cogebātur esse hæredes. Item quòd ius abstinendi habent a prętore.

SYL.

* His adde, quòd suitas ita diffinitur ab Alcia. li. v. Parer. c. xix. Est qualitas hæredum, qui primum in potestate paterna locum tenent, continuationem dominij, necessitatemq; successionis ipso iure inducens.]

** Adde item duos esse præcipuos effectus suitatis, alterum trāsmissionis l. prima. C. de ijs qui ante aper. tabul. alterum confirmationis tabularum pupillariū. l. si filius qui patri. de. vulga. & pupil.]

g ¶ In potestate. Aliàs si sunt emancipati, extranei sunt, ut infra eodē §. cæteri.

*¶ Adde, quòd filia quoq;, quæ ex l. municipali extantibus filijs masculis excluditur ab hæreditate patris, non est sua, sicuti nec filius exhęredatus, Bart. in l. prima. §. sciendum. ff. de suis & legit. hęred.]

Desierit

a Desierit. Improprię ponitur: quia viuo patre non fuit hęres sed dr̄ desinere quantum ad id, quod futurum erat: sic & aliàs, ut ff. usufr. quemad. caue. l. 3 §. desinere.

b Intercept. Scilicet filius. & aliàs est interęptus, aliàs intercepus. i. remotus ab hoc seculo. Vñ Ouidius ī sua Metamorphosi loquēs de tanis dicit Colla intercepta uidētur.

c Alia rōne. Veluti emācipatione. uel deportatione, ut §. quib. mo. ius priæ pot. sol. §. preterea. & §. cum autem.

Additio.

† Aliàs intemptus.

Sed ut nepos neptisve sui hęredes sint, nō sufficit eū eamve ī ptāte aui mortis tpē fuisse: sed opus est, ut prīeius uiuo pr̄e suo desierit[a] suus hæres eē, aut morte intercept[b] aut qualibet alia rōne [c] liberatus a pr̄is ptāte. Tunc. n. nepos neptisve ī locum patris sui succedit.[d] Sed sui quidem hęredes iō appellanī,[e] qa[f] domestici hęredes sunt, & uiuo quoq; pr̄e quodāmō dñi existimantur.[g] Vñ ēt si quis intestatus moriatur, prima causa est in successione liberorū.[h] Necessarijuerò iō dicūtur,[i] quia oīnō, siue uelint, siue

Adde, ꝙ & pr̄e exhr̄dato nepos fit suus hr̄s & necessarius. l. q in aliena. §. interdum. ff. de acqui. hæred.]

d Succedit. Ita ut ēt fili[o] emācipat[o] repellaī, & nepos, q remansit in ptāte, ex eo, uel alio filio natus, admittaī: & hoc iure ciuili, quod nō cognouit emancipatos q a erant capite minuti, ut j. de hær. q ab intest. de. §. emancipati. de iure aūt ꝑtorio sui filij emancipati admittunī, nō nepotes, ut d. §. emancipati. sed p edictū de coniungendis cū emācipatis liberis eius, admittuntur simul filius & nepos, ut ff. de coniung. cū emanc. lib. l. 1. 2. respō. Quod (idest ꝙ simul nepos cū patre uel fratre patris admittatur) locū hodie non haberet, cùm sit sublata omnis differentia, quæ fiebat occasione emancipationis, ut in auth. de hr̄d. ab intest. ueni. §. 1. coll. 11. Accur.

ADDITIO. Quod est uerū, qñ ab intestato succedit nullo facto testō: nel facto, sed non solenniter: aut eo per querelam penitus expugnato, scēus si p contra tabulas de iure prætorio filius succedat, qa etiā hodie procedit dictus tit. de coniungen. Ange.

e Appellantur. Scilicet supradictī filij & nepotes.

Declara ꝙ ideò dicūtur sui hęredes, quia vīr quodāmō sibi ipsis succedere, cū uiuente quoque pr̄e dñi censerentur.] l. in suis ff. de libe. & posth.

Adde, ꝙ ne subsēcorruat, ēt in fœminā suos hr̄des intelligim[o], quos ipsa ī ptāte nō hēt, nec hr̄epte ueluti si quis Titiam & suos instituat. Gui. Pap. dec. 548.

f Quia domestici. Noia filiū domesticū patri. Sunt & alij multi domestici, ut C. de ijs qui ad ecclē. confu. præsenti. §. fanè. Accur.

Domestici q sunt.

Vide gl. s. de test. §. pr. uer. ī ea re. & in c. lris. de testi. & ī. q. 1. in summa.]

ADDITIO. Et iō ex furto facto p filiū seruū aut uxorē, non oriē ciuilis uel criminalis, cùm sit domesticū, nisi esset magnū: quod nota fm Ang.

g Existimanē. s. ex artificio iuris ciuilis, qđ fingit eādē pſonā patrē & filiū, vt C. de imp. & ali. sub. l. fi. l. eandē uoce utriusq;. j. de inu. sti. §. ei q. liē & iō vr̄ dn̄s, q a in illis bon is pr̄is aliū sicut ipse pr̄: sicut uxor dña dotis dr̄, & hr̄e possessionē, † ut C. d iure dotiū. in rebus. & C. q po. in pig. l. fi. Itē & possessionē uiuo pr̄e hr̄e vr̄ filius, ut ff. p hęr. l. 2. in fin. hinc est, ꝙ sola administratio dr̄ trāsire ad filiū, cū pr̄ morit, ut ff. de lib. & posthu. l. in suis.

Pater & filius eadē pſona finguntur.

† Dic ꝙ primo maritus est dn̄s & possessor cōstante mrīmonio, non vxor, ut l. doce cum ibi not. p glo. & doc. C. de rei uend. sed mortuo uiro dñiū trāsfertur in

Bene inquit Iusti. quodammō. Et ideò uiuente adhuc patre, generali dominorū appellatione nō intelligetur actū de filijs, Bar. l. sciendū. qui sa tisd. cogan. Alcia. lib. 2. de uerb. sign.]

h Liberorū. ut j. de hęr. q ab īte. §. j.

i Dicuntur. scilicet dicti filij.

uxorē & | a ¶ Hæredes fiunt. Scilicet iure ciuili
pinde est | inspecto: aliud de prætorio, ut subij-
ac si sem- | cit: quo præualet.
per fuisset | b ¶ Prætor pmittit: Scilicet liberis in
apud eā, | ptāte positis, non ut habeant necessi-
ut d. l. in | tatē adire præ-
rebus. C. | torem, sed suf-
de iu. do. | ficit, si se non
sed in fi- | immisceāt, ut
lium non | ff. de acq. hrd.
transferri, | ei qui se. & C.
sed conti- | si mi. ab. hære.
nuaī, ut l. | se abst. l. j.

SYL. ¶ Est tamen casus, in quo suus hæres nō potest se abstinere ab hæreditate, quem ponit Ludou. Goza. in repe. l. qui se patris. colum. 32. C. unde lib.

in suis. ff. de libe. & posthum.

SYL. ¶ Cæteri. Casus: Quærebāt quis diceretur extraneus hæres. & uidebatur dicēdum, q ille, qui nullo iure testatori coniungeretur: ita enim sonat hæc uox, extraneus. cuius contrarium dicitur, q in hac materia extraneus hæres dr̄, qui non est in potestate: sicut alibi extraneus dicitur, q non habet in ptāte: nā extraneus dicit aut a cognitione, aut à filiatione, aut a suitate: hic autē capitur pro extraneo a suitate. Not. qd dictum est in summario.

c ¶ Appellentur. sic. C. de rei uxo. actio. §. extranei.

ADDITIO. Alio modo dicit extraneus ille, qui nihil attinet: uel nō est de ascendenti, aut descēdenti linea. Quæ faciunt ad quæstionē de eo, qui promisit non alienare in manum extraneam, sm̄ Ioan. Fabr. & Angel. hic

d ¶ Non habent. Vt supra de adopt. §. fœminæ.

e ¶ Habetur. Scilicet ut sit hrs extraneus: nā nō consequitur iste utrūq; scilicet libertatē & hæreditatē ex domini testō, quod est necesse, ut sit hæres necessarius, ut supra de hęred. in-stit. §. seruus autem .j. uersi. si uero a uiuo.

ue nolint, tā ab intestato: q̄ ex testō, ex lege duodecim tabularū hrēdes fiunt.[a] Sed his Prætor pmittit[b] uolētibus abstinere ab hæreditate, ut potius parētis, q̄ ipsorū bona similiter a creditoribus possideantur.

¶ Qui non est in potestate morientis tempore mortis, dicit hrs extraneus. Angelus.

¶ Cæteri, q testatoris iuri subiecti nō sunt, extranei hrēdes appellant.[c] Itaq; liberi quoq; nostri, q in ptāte nrā nō sunt, hære des à nobis instituti, extranei hęredes nobis uident. Qua decausa & q hrdes a mrē instituuntur, eodē numero sunt: qa fœminę in ptate liberos n̄ hn̄t.[d] Seruus quoque hrs a domino institutus, & post testm̄ factū ab eo manu missus, eodem numero habetur.[e]

¶ Extraneus dēr

SYL. ¶ In extraneis. Casus, nō potest figurari in regula generali. Tamē ratio dubitādi, poterat esse, quia in conditione testamenti uidebantur quo ad capacitatē hæredis inspici solum duo tempora, non tria: scilicet tēpus mortis, quo die testamentū sumit uires, & tempus aditionis: nam tempus conditi testamenti non uidebatur requiri cùm pēdeat a confirmatione, & sic a morte: prout in simili uidemus in legato, quod sufficit capacitas tempore, quo dies legati cedit, glo. in l. si alienū. §. j. ff. de hæred. inst. quod tempus in legatis repręsentat tempus mortis, quo die cedit institutio, & tempus aditionis pp translationem dominij factā à lege. l. à Titio. ff. de fur. unde ita pariter & in institutione uidebantur attendi non debere nisi illa duo tēpora. Tamen contrarium deciditur ex eo, qd allegatur in tex. ut scilicet con stiterit institutio, idest, ad substantiādum testm̄: secundo autem tempore, & sic tempore mortis, propter cōfirmationem & effectum ipsius institutionis: tertio tempore aditæ, quo ad executionē & effectum uerum: illius. n. effect? tēpore delationis, & sic mortis est fictus. l. hrs quāq;. ff. de acquiren.

quiren. hæred. No. in extraneis hæredibus tria tpa obseruati debere quo ad capacitatē. Item ꝙ mutatio status facta medio tempore non nocet. Itē ꝙ testamēti factio accipitur actiuè & passiuè. Itē ꝙ mutus, surdus, furiosus, posthumus, infans, filiusfami. & seruus, habent testamenti factionem passiuam, quamuis non habeant actiuam.]

esse capax tpe testamēti, mortis, & aditionis: & testamenti factio accipit actiuè & passiuè: & incapacitas medij temporis non nocet. h. d.

¶ In extraneis[a] hērdibus illud obseruatur, ut sit cū eis testamenti factio,[b] siue hæredes ipsi instituantur, siue ij, qui in ptāte eorū[c] sunt: & id[d] duobus[e] temporibus inspicit:[f] testamenti quidē facti tempore ut cōstiterit institutio: mortis uerò testōris, ut effectū habeat. Hoc amplius, & cùm adit hrēditatē, eē debet cū eo testamenti factio: siue pure, siue sub conditione hæres institut[us] sit. Nam ius hæredis eo maximè tēpore inspiciendū est, quo acquirit hæreditatem. Medio autem tēpore inter factū testm̄, & mortem testatoris, uel cōditionē instōnis existē tē, instōnis[g] tutoris ñ nocet hrdi: qa (ut diximus) tria tempora[h] inspici debent.

Testamenti aūt

ne. §. solemus. & l. si alienū. §. I extraneis. Sed ꝯ ff. de acq. hær. si seruus ei[us] qui. Sed certè, ꝙ seruus in seruitute ñ dicebat capax, ut ibi, ex persona domini principaliter erat: nā dñs erat non capax. Vnde eo, manumisso, non nocet ei, manumissio, cùm præsumatur nūc, ꝙ & tūc fuerit capax. Item sunt arg. contra ff. pro emp. l. 2. in prin. & in authen. ut cùm de ap pe. cogn. §. generalem.

ADDITIO. Dic prout loquitur ibi in contractu emptionis, concordat: sed cū loquit in alijs contractibus, cōtradicit: sed ibi loquitur ī capace, q non patiebatur defectum in persona sua: sed hic secus.

¶ In secundo uerò cōtrario

citè inducere t reputatio hæreditatis, ut q faceret actū cōtrarium incōpassibilē, puta intrādo religionē fratrū Minorū: Idē in eo, qui impetrauit primū beneficium uacaturū, & interim duxit uxorē, uel habitum dimisit: quo reassūpto, uel mortua uxore, uacat bñficium, ut hic p Io. Fab.

SYL.

† Ista glo[ssa] nō est Ac.

a ¶ In extraneis. † Iste §. habetur sub eadem uerborū forma in l. si alienum seruū. ff. de hēre. institut. circa princip. vsque ad fin. legis.

b ¶ Testamenti factio. Passiuè accipe, idest ut possit capere ex testamēto, quod pōt quilibet, exceptis quibusdā, quos no. infra tit. j. §. legari.

c ¶ Eorum. Nam seruo instituto, domini persona inspicitur, ut I. de hęr. instit. §. seruus autem plurium.

d ¶ Id. scilicet quòd sit capax.

e ¶ Duobus temporib. Aliàs tribus, & aliàs duobus: sed tamen tria spectātur tempora, ut subijcit.

f ¶ Inspicitur. Testamenti facti. ut cōstiterit institutio: & mortis testatoris, ut effectum habeat: ita est textus in l. si alienū. ff. de hęred. instit. & re uera melius & ornatius quàm hic.

g ¶ Mutatio iuris. Vt qa medio tpe efficiat nō capax. tñ his tribus tēporibus bene inuenit capax, † ut hic, & ff. de hæred. institue. sed: & si in condō- dicunt, ꝙ loquitur fauore furti, ut pęnitentibus remittatur.]

† Nisi ex tali mutatione ta-

h ¶ Tria tēpora. s. in extraneo hærede: sed in suo necessario exigit unum ꝟm Io. s. tps mortis, ut supra eo. §. sui. Vel ꝟm Azo. etiam tempus testamenti inspicit: tempus autem aditæ hęreditatis non inspicitur, qa statim sunt hæredes patre mortuo. s. de iure ciuili, ut ff. de suis & leg. in suis. In necessarijs autem tantum duo tempora inspiciuntur. s. testamenti & tempus mortis, ut ff. de hæred. instit. si alienū. J. respond. & l. seruum.

¶ Hæc glo. communiter approbatur secundum Christo. hic. SYL.

factionē[a] nō solū is hr̄e vr̄, q testm̄ facere potest, sed etiā qui ex alieno testamento uel ipse capere pōt, uel alij acquirere,[b] licet nō posit facere testamētum. Et ideò furiosus, & mutus, & posthumus, & infans, & filiusfamilias, & seruus alienus, testamēti factionē[c] habere dicunt̄. Licet enim testamētum facere nō possint, attamē ex testamēto uel sibi,[d] uel alij[e] acquirere possunt.

¶ Extraneus hr̄s hēt i[9] deliberādi. Quilibet hr̄s post aditā nō repudiat, nisi sit minor q restituit̄: qđ extesū fuit ēt ad milites maiorēs. Hódie tn̄ adeūdo cū beneficio inuērarij; securus ē hęres nō teneri ultrauires hęreditarias. h. d.

¶ Extraneis autē hr̄dibus deliberādi ptās ē de adeūda hæreditate, uel nō adeūda. Sed si ue is, cui abstinēdi[f] ptās ē, imiscuerit se bonis hr̄ditatis: siue extraneo, cui cī adeūda[g] hr̄ditate deliberar̄[h]

a ¶ Factionem. Scilicet in actiua significatione.
b ¶ Acquirere. scilicet potest.
c ¶ Factionē In passiua significatōne.
d ¶ Sibi. si sunt sui iuris.
e ¶ Alij. Si sunt in aliena potestate, ut hic, & ff. de testa. l. filiusfamil. & facit ff. de flu. l. 1. §. fin.

SYL.

¶ Extraneis autem. Casus. Quærebatur, an qui semel se immiscuit, uel adiuit hæreditatem, posset postea repudiare: & uidebatur quòd sic: nam repudiatio & aditio paribus passibus ambulant. l. is pōt. ff. da acquirend. hære. sed ille, qui abstinuit, potest postea saltē intra triēnium adire. l. fina. C de repud. hæred. immo olim perpetuo, l. si qs suus. ff. de iu. delibe. ergo pariter uidetur posse reuocare aditionem. j. dictum tempus. cuius contrarium dicitur hic etiam in suo. ratio est differentiæ, quia unus casus est fauorabilis filio, alius damnosus, secundum doct. quę ratio est falsa: qa potest esse utile & filio repudiare damnosam hęreditatē: sed ratio est, qa suus de iure ciuili est necessarius. Vnde q̄uis a prętore habeat iūs abstinendi, & abstineat, tamen remanent reliquiæ suitatis, quę ēt satis sunt ad confirmandū testamentum, quēadmodum aditio. l. cū quasi. § sed & si quis. ff. de fideicom. liber. vñ l. pp illas reliquias permittit posse reuocari abstensionē, cū res de facili ad pristinum reducatur, quæ rō cessat in contrario. Not. habere extraneum ius deliberandi. Itē quòd hæres, siue suus, siue extraneus post aditā non repudiat, nisi sit minor. Itē quòd minori data est restō ob facilitatē, & ne decipiatur. Itē quòd speciali priuilegio alicui tributa non trahunt̄ ad alios. Item no. effectum inuentarij, qđ facit nō teneri vltra uires hæreditarias.]

f ¶ Abstinendi. ut est suus hæres, cui dat̄ abstinendi facultas p prætorem, ut s. e. §. sui aūt. in fin.

g ¶ De adeunda. Nota hic † quatuor ppor tionabilia. s. im miscere, & abstinere: q̄ duo ptinēt ad suos hęredes. Itē adire, & repudiare, quæ duo pertinēt ad extraneos, ut hic dr̄. Sed qñq; suus dicitur adire & repudiare, ut C. de legi. hęred. defunctis.

† Sic in l. apud. & l. sed & is ff. q b. ex cā in poss. ea. & in l. at si q s. § pleriq; ff. dę religio.

Hæredes sui immiscēt & abstinēt, adeunt & repudiāt extranei.

SYL.

¶ Confunduntur. n. qñq;, ut l. & si sine. §. sed quod Papin. ff. de mino. in l siue. § fin. ff. de iur. pa.]

h ¶ Deliberare. Infra annū deliberationis petito tēpore, & indulto ab imperiali culmine: a nostris aūt iudicibus infra nouē menses: & nō nisi semel peti potest, ut C. de iure delibe. scimus §. & hæc quidem.

Deliberādi tēpus.

* ¶ Adde, ꝙ nihilominus creditores hr̄ditarij pñt, si uident hæredē differre aditionem, petere, ut ei statuatur

tempus

tempus ad adeundam hæreditatem, idq; arbitrio iudicis statuit quo tempore præterito amplius hæres nō audietur gl. in l. quandiu institutus. in ver. instituto. post mediū. & ibi quoque oēs ferè scribentes. ff. de acq. hære. ** Adde ēt, ꝙ pendente tpe deliberādi, pōt illū cohęredes prouocare ad diuisiones. l. nisi ex plurib. ß pars hær. pet. & ita aliàs obtinui, quod not. quia proderit, si videbis cohęredē velle de libera re animo differendi.]

a ¶ Omnibus. Nisi sint vsi iure cōi, vt ff. de mi. l. verū. §. itē non restituitur.

¶ Intellige. i. facit id, quod quilibet diligens paterfa. fecisset, nō iure cōi prout sonat, ꝑ m Christo. hic.] Itē nisi iurauerit adulius super contractum, vt in l. Federici. Hac edictali. in tit. de pace tenenda. §. item sacramenta. li. 2. feud.

b ¶ Succurrit. Vt ff. de mino. ait ꝑtor. §. sed & si hæreditatem.

c ¶ Maiori. s. cuidam pro priuilegio.

d ¶ Veniam. abstinendi. Accur.

e ¶ Grande æs. sic. ff. de cond. indeb. l. ij. §. si quid. & l. iij.

f ¶ Gordian⁹. Sed ubi sūt leges istorū Imperatorū? Rñ nō hēm⁹, sed hī mētio earū, vt C. de iu. deli. scimus. ī prī.

g ¶ Præstitit. aliàs præstauit.

h ¶ Hoc. s. vt aliqs nō grauet p p im‑

licet, adierit: postea relinquendæ hrēditatis facultatē non hēt nisi minor sit 25. ann. Nā hui⁹ ętatis hoīb. sicut ī cęteris omnib.[a] causis, deceptis, ita & si temerè dānosam hrēditatē susceperint, Prętor succurrit.[b] ¶ Sciēdum est tñ diuū Adrianū etiā maiori[c] 25. an. veniā[d] dedisse, cū p⁹ aditā hrēditatē grā de[e] æs alienū, qđ aditæ hæreditatis tpe latebat, emersisset. Sed hoc qdā diuus Adrian⁹ cui dā spāli beneficio pstitit: diuus autē Gordianus[f] postea militibus tm̄ mō hoc concesit. ¶ Sed nostra beneuolentia cōe oīb. subiectis Imperio nostro præstitit[g] hoc[h] beneficium: & cōstōnem[i] tā ęquissimam,[k] q̄ nobilissimā[l] scripsit, cuius tenorē si obseruauerint hoīes, licet eis adire hęreditatē, & in tm̄ teneri, q̄tū valere bona hrēditatis contingit. vt ex hac cā neq; deliberōnis auxiliū sit eis necessariū, nisi omissa obseruatione nrę ꝯstōis,[m] & deliberādū existimauerit, & sese veteri grauamini,[n]

puisum debitū, uel ēt puisum, si est nō sufficiēs hæreditas, vt C. de iut. de libe. scimus. §. ex oibus. & hoc facto inuētario, si res pñtes sunt. ī. tres mēses, si absuerint, intra annale spatiū, vt C. de iu. de li. scimus. §. fin āt dubi⁹. & §. fin āt a locis.

ADDITIO. Quot & quæ requirātur in uentario, vide plenè & ordinatè per Ange. Are.

i ¶ Constōnē. vt C. de iure delib. scimus.

k ¶ Æquissimā. quantū ad tractatum.

l ¶ Nobilissimā. quantum ad sniam.

m ¶ Cōstōnis. Quę de ꝓpositione dictiuē tarij loqmur.

n ¶ Veteri grauamini. Sed qđ erat grauamen? Rñ. tenebatur insolidū oībus creditorib. & legatarijs, ēt si excedāt mensuræ hrēditatis, vt C. de iu. deli. l. fi. §. si verò postquam. Si aūt Petit tp̄s ad deliberandū, & fecit ēt inuentariū, creditorib. quidē tenetur in solidum, sed delegatis detrahit Falcidiā, siue adierit hrēditatē. ī. deliberationis tp̄s, siue non recusauerit: sed si nō fecisset inuentariū, oīb. insolidū teneret, ūt C. de iure delib. l. fin. §. si aūt hoc aliquis. & §. si quis autē. * ¶ Adde, ꝙ rō est, q a lex p̄sumit, ꝙ hēs surripuerit de bonis hrēditatis, ut in auth. de hęr. & Falc. § sancim⁹. q̄ p̄sumptio est iuris, & de iure, q̄ nō recipit pbōnem in p̄riū, nisi p confessionem

Inuentarium non facientes ī quo grauantur.

Inuentarij faciendi tēpus.

fionē partis, vt latè tradit Cęp. cau.7. ** vbi vide, q̄a tradit caut. excusandi hęredē q non fecit, aut minus ltimè fecit inuentarium.] In foro tñ conscientiæ hr̃s non tenet ultra vires hęreditarias, ſm Bat. in rub. ff. de acq. hr̃. ēt non confecto inuentario, vt ſcribit Iaſ. poſt Bat. & Bal. ibi ꝑ eum relatos in §. ſed iſtę. col. antepen. j. de actio.]

trinſęcus declaret. ſi q̄d ergo ꝓ hęrede velut hr̃s geſſit, vt hic dr̃, tunc volũtatē illã declarat, niſi ꝓteſtetur(i) ſe nõ ut hr̃dem facere, vt hic, & ff. de acq. hær. l. pro hærede. in prin. & l. ge rit. Sed cōtra id, quod dicit hic nuda volũtate, eſt C. de iure delib. l. potuit. Sed certè ē neceſſaria voluntas & actus, ſi ab actu incipias. ſic & aliàs. ff. de acq. poſſeſ. quēadmodũ.

SYL. ¶ Item extraneus. Caſus ſũ tã gñali regula ñ figuratur niſi literaliter: cuius rõ eſt, quia iſte quaſi contractus à ſola voluntate hr̃dis depēdet: & iõ qualitercunq; cõſtet, ſatis eſt. No. ꝙ ſolo aĩo aditur & repudiatur hęreditas, ſiue ꝟbis, ſiue factis oſtēdatur. Item no. quid ſit pro hærede gerere. Item ꝙ nihil impedit, quo minus mutus vel ſurdus gerat pro hærede, ſi intelligat quod agit. Itē ꝙ ad hoc, vt poſſit adiri, neceſſe eſt, ꝙ ſit certus de morte ipſius teſtatoris, & ſciat ſibi delatam hæreditatem.

aditionis ſupponere maluerint. ¶ Hęres dr̃ adire hr̃ditatem gerendo ſe ꝓ hęrede in aliquo actu, vel nuda volũtate re, vel verbis declarata: & ita põt repudiare, dũmodo ſciat hr̃ditatē ſibi delatam, quãuis ſit mutus. Aret.

¶ Item extraneus* hęres teſtõ inſtitutus, aut ab inteſtato ad ltimam [a] hæreditatē vocatus, põt aut pro hęrede gerendo, aut etiam nuda [b] voluntate ſuſcipiendæ hęreditatis hęres fieri. Pro hærede[c] autem gerere quis vr̃, ſi reb. hæreditarijs tanquã hęres utatur, vel vendendo rès hæreditarias, vel prædia colendo, locãdove, & quoquo modo voluntatē ſuam declaret, vel re, vel † verbo, de adeunda hæreditate: dummodo ſciat eum, in cuius bonis pro hærede gerit, teſtatũ inteſtatumve obijſſe,[d] & ſe ei hęre

ADDITIO. (i) Quæ proteſtatio nõ eſt neceſſaria, vbi facit actum ꝓpium, qui dilationem non recipit: nec releuat, ubi facit actum cõtrarium, vt c. cum M. Ferrarienſis. de conſtit. ſecundum Io. Fab. & Angelum.

† aliàs verbis vel literis.

a ¶ Item. Ad ltĩmam. ſ. iure ciuili: aliud ſi iure ꝑtorio: tunc. n. neceſſe habet corã ꝑtore agnoſcere, ut C. de iure delib. l. j. & l. pubetem. & l. ſuum. & C. qui admit. ad bon. poſ. l. ult.

ADDI. Dic ꝙ ſola agnitio bonorum poſſeſſionis fcã corã prętore ēt ñ auctorante ſufficit, ſiue ſit bonorũ poſſeſſio ſm tab. ſiue ab inteſtato, ſiue ēt ꝯtab. vt eſt gl. ſingularis in l. fi. §. j. C. de cur. fu. in ver. pro antiqua. Ang.

b ¶ Nuda voluntate. oportet tñ, ꝙ ex

* ¶ Quod igitur dictũ eſt, quempiam nuda voluntate, ſeu ſolo aĩo hęredē fieri, ita declarari dēt, hoc eſt, licet nihil attingat hęreditarium, dũ tñ de animo conſtet, vel ex aliquo actu, q citra ius & nomen hæredis fieri non poteſt, vel verbis. neq;. n. ſola nudaque cogitatio hæredem facit.]

c ¶ Pro hęrede. i. factis ipſis gerendo pro hęrede.

d ¶ Obijſſe. Aliàs. n. niſi hoc ſciat, nõ præiudicat ſibi aditio: nam non videtur adire, vt hic. & ff. de acq. hęr. l. is ad quem. & l. eum qui duobus.

¶ Dic tñ, ꝙ non requiritur ſcientia poſitiua cauſata ex actu corporeo, ſed ſatis eſt uehemens opinio ipſius hæredis, vt declarat Bar. in l. is poteſt. ff. de acq. hęre. & ibi moder.]

Hære-

Hæreditatem adire volẽtimulta sunt necessaria.

a ¶ Hæredem esse. et purè: nã si sub conditione, non põt ante existentem condõnem adire, vt ff.de acq.hær. is qui heres.Sunt & alia necessaria, s.vt sit liber & sui iuris, qui adit:aliàs nõ poterit nisi iussu pris, vel diu pcedẽte, vt ff.eo.si quis mihi.§. iussũ. & l. quoties. Item oportet, ꝙ sit compos mẽtis, vt in fi. huius tituli. Itẽ ꝙ sit maior quatuordecim annis: alias ñ pt adire. vt C de iu. deli.s. potuit. & l.si infanti. Item ꝙ sciat mortuum esse testatorem: aliàs non põt adire, vt ff.de acq. hær.is q hrs.§. si quis dubitet.& l. qui hrditatẽ.& l.nemine. & l.qui superstitis.Itẽ certus de condõne testõris eẽ dẽt, vt ff.de acq.hær.l.hæres j.§ fin. & l.seq.

ADDITIO Simile ĩ l.illud si pars he. pet.& l is qui putar.de acq. hær.hinc est,quod vulgò dicitur, ꝙ ille,q vult adire hæreditatem, debet scire causam, ex qua deferĩ, vt l.si is ad quẽ. de acq.here.secundum Christo.

dem[a] esse. Pro herede.n. gerere, est p dño[b] gerere. Veteres.n. hrdes pro dñis appellabant. Sicut ãtnuda volũtate extraneꝰ hrs fit, ita cõria destinatione[c] statim ab hrditate repellit. ¶ Eũ, qui surdus, vel mutus natus est, vel postea factus, nihil phibet pro herede gerere, & acqrere sibi hrditatem: si tñ intelligit[d] qđ agit.

¶ De legatis.

¶ Ex cã licet immiscere ĩ vnã mã aliã materiã, licet non sit oĩno similis; dũmodo vna materia transeat, & cõformitatem habeat cum alia materia. Aret.

POsthec[e] videamꝰ de legatis, quę pars[f] iuris extra ppositã[g] qui-

b ¶ Pro domino.vnde herus,i.dñs,vt ff.ad leg. Aquil l. item Mela. §. legis autem Aquiliæ.Item dicunt teuthonici hær.i.dominus.

** Fallitur Acc.repugnat.n.syllaba,q̃ in hæredem pp vim diphtongi producitur, ĩ hero corripitur.dictus aũt videĩ potius ab herẽdo,eò, ꝙ hæreat i. proximè, & cõtinenter capiat successionem,& dominus constituatur.]

e ¶ Destinatione. dummodo & hoc actu extrinseco declaretur:arg.tñ cõtra.ff.de pecu. lega.non statim.

ADDI. Sed ibi erat acq sitũ dño. uel ibi in actu, q realitatẽ requirit.Io. Fa

d ¶ Intelligit. nõn ergo demens, vel furiosus.

¶ De legatis:

Continuatio.

¶ Dic,ꝙ tex. continuat istam rubricam.Vel sic: Dictum est s̃.de testis,in quibus legata relinquuunĩ, nunc sequiĩ đ ipsis legatis.

Diuisio

POst hæc videamus. ¶ Totus iste ti.diuidiĩ principaliter ĩ qnque partes. Primò cõtinuat se ad præcedẽtia. Secundò ponit diffinitionẽ legati. Tertiò recitat quot genera legatorum olim erant. Quartò illud corrigit. Quintò incipit tractare materiã legatorum. Scđa ibi, Legatum. Tertia ibi, Sed olim. Quarta ibi, Nostra autem. Quinta ibi; Non solum autem. Et illa quinta suo loco subdiuiditur.

SYL.

¶ Post hæc. Casus non est figurãdus, quia tm̃ cõtinuat hunc titulum Imperator Poterat.n.dubitari, cũ essemus in tractatu de ijs iuris figuris,q bus per vniuersitatem nobis res acquirunĩ, quare pposita esset rubrica de legatis: & rñderur, non sine causa fieri, cũ simus in mã testõrum, supponere tractatũ de legatis.No.ꝙ materiæ sunt subordinãdę vna alteri, non ꝙ titulus titu. continuetur. Itẽ ibi, q̃ pars, ꝙ aliqñ appellatione partis nõ venit dimidia Item ꝙ in hoc tit.non vr̃ tractari de legatis vniuersalibus.]

e ¶ Post hęc.s quæ diximus s̃. de testa.ordinan. hucusque.

f ¶ Pars. Scilicet quæ est circa legata, & longa est, vt patet.ff.eo.per multas rubricas.

g ¶ Propositam s̃.per quas perso. nobis acquir.§. fin.

dem materiā vr̄: (nā loquimur[a] de ijs iuris figuris,[b] qbus per vniuersitatē res nobis acquirunt: sed cùm omnino[c] de testamentis[d] & de hęredibus;[e] q in testō instituuntur, locuti simus, non sine causa sequenti[f] loco pōt hęc iuris materia tractari.

a ¶ Loquimur.i.locuti sumus. Et sic tp̄s pro tempore ponitur, vt C. ex qui.ca.infa.irro. si possidonium.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc expositio est falsa: q̄a, cum supra tantum tractatū sit de testamentis, nō verificaretur numerus pluralis dicendo de ijs iuris figuris. Intēdit ergo Imperator, dū dicit loquimur, idē, ac si diceret, nos sumus in tractatu.] Vel loquimur, ideo, loqui deberemus, si materiam præcedentem prosequeremur.(i) sic in auth. de consangui. & vter.fra.si igitur col.6.

ADDITIO.(1) Dic ꝙ pręteritū perfectum subiunctiui in contractibus, q̄n non potest verificari in pręterito, trahitur ad futurum, vt l.cum stipulamur.ff.de verb. oblig. sed in testamentis & legibus, quę dant formam & essentiam, capiunt à futuro, secundum Angel.

b ¶ Figuris. i.partibus, vel formis: q̄ quatuor sunt. per successionem ciuilem, per prętoriam, per arrogationem, per addictionem conseruandæ libertatis causa, vt supra per quas per so.no.acqui.§.si.

SYL. ¶ Adde, ꝙ uidebatur, ꝙ essent tm̄ duæ nominandæ. s. ciuilis & prætoria: quippe aliæ duæ sunt de iure ciuili, vt patet in illis titulis. Attn̄ q̄a sunt illæ multum dissimiles, cù m sint successiones in vniuersum ius viuentis, illæ in vniuersum ius defuncti, sunt separatim positæ à glo. quamuis sint etiam de iure ciuili.]

c ¶ Omnino.i.diligentissimè.

d ¶ Testamentis. vt s̄.de testamen. & tribus sequeat. tit.

d ¶ Hæredibus. Vt supra de hære. instit. vsque huc.

f ¶ Sequenti. quia nec debentur nisi in testō relicta, & post hęredis instōnem. Sed hodie contra in vtroq;, ut j.de fideic.hære.§.præterea.& j. eo. §. sed non vsque.&§.ante.

SYL. ¶ Potest & alia ratio assignari: quia voluit prius s̄. tractare de acquisitione directa vniuersali, postea de particulari directa, deinde de vniuersali obliqua, vltimo de particulari obliqua.]

¶ Diffinitio legati. Angelus.

¶ Legatum. Diuiditur in septem partes. Primò ponit qualiter diffiniatur legatum. Secūdo, quot erant olim genera legatorum. Tertiò, qualiter vnumquodq; genus legatorum fiebat, quia erant certa verba assignata. Quartò, qualiter dicta verborum solennitas est hodie sublata. Quintò, qualiter per Iustinian. omnes isti modi legandi, vel omnia ista genera legatorum sunt redacta ad vnam materiā: & legatarijs: & datur ius prosequendi legata altero de tribus modis. Sextò remouet differentiam, quæ erat inter legata, & fideicommissa, & ea adæquat. Septimò respondet cuidam tacitæ obiectioni. Secunda ibi, Sed olim. Tertia ibi, Et certa quædam. Quarta ibi, Sed ex constitutionibus. Quinta ibi, Nostra. Sexta ibi, Sed non vsque. Septima ibi, Sed ne in primis. Aretinus.

¶ Casus in diffinitione nō ponitur: præmittitur enim diffinitio, vt sciatur id, de quo disputatur, vt inquit Cice. in lib. 1. officio. No. ergo diffinitionem legati. Item aduerte, quia (meo judicio) illa verba, ab hærede præstanda. non debent esse in text. quia in l. legatum ff. eo. ij. non sunt, & glo. ibi, quæ hęc verba supplet, non allegat hunc tex. & gl. hic dicit legatum hic diffiniri, vt in d.l.legatum. & aliter diffiniri in l.legatum. de lega. 1. Item Ange. hic dicit s̄. ab hærede præstanda. quæ omnia ostendunt, ꝙ in antiquis codicibus, prout in meo non erant dicta verba. SYL.

Lega-

¶ Legatū[a] itaq; ē donatio[b] q̄dā à defuncto relicta, †ab hr̄de pstanda.

¶ Antiqua solennitate verborū, q̄ in legatis obseruabatur, sublata, nec nō legatorū, fideicōmissorumq; differētia, hodie eorum vna eademq; est nã, & qbuscūque verbis relicta trib. actionib. psequi possumus. h. d.

¶ Sed olī qdē erāt legatorū gñā quatuor: p vēdicationē, p dānationē, psinēdi modū p pceptionē. Et certa q̄dā[c] v̄ba cuiq; gñi legatorū assignata erant, per q̄ singula gñā legatorū significabantur: sed ex cōstitōnibus[d] duorū Principum solennitas hmōi verborū penitus sublata est.[e]

† Verba ista ab hærede præstāda, non sunt i antiquis, & emendatis exemplaribus, & certè subuertūt diffinitionē cū videamus, à testatore quoq; ipso, nedū ab hr̄de legatū præstari. l. Lucius. de leg. 2.

a ¶ Legatū sic. ff. de leg. ij. l. legatum, sed aliter diffinit. ff. e. j. l. legatum est.

SYL. ¶ Adde, ꝙ nulla ex his diffinitionib. hēt partes diffinitionis, vt disputādo defendit Prępo. Señ. in 7. q. 2. casu in suis disput.]

b ¶ Donatio qdā. Sunt. n. tres donationes, ut ff. de do. l. j. Et differt hæc à donatione causa mortis, vt diximus s. de do. §. j. in fi. Itē à donatione inter viuos, cū legatū reuocari possit vsq; ad mortē vt ff. de adimen. le. l. 3. in fi. & l. 4. Sed in donatione iter viuos nō est ita, vt s. de do. §. aliæ. (j) Itē differt ab hr̄ditate, cū hoc singulare, & sine onere sit, illud verò vl̄e, & cum onere, vt ff. mand. si hæreditatem. & arg. ff. de eden. quædam. §. nihil interest.

ADDI. (j) Et hęc inducunt ad q̄onē, si testātor dicat, dono Titio fundum pūti & recipienti, an censeat legatū vel donatio, vel per Io. Fab. & Ange.

SYL. * ¶ Legata quo differant ab alijs donationib, tradit eleganter And. Tiraquel. in repe. l. si unquam. super vet. libertis. nu. 305. C. de reuo. dona.]

SYL. ¶ Sed olim qdē. Caius non figurat, qa pcedit corrigēdo ius antiquū: rō āt correctiōis in l corrigēte assignat. No. formā & obseruationes iuris antiq. circa legata. Itē ꝙ volūtates defūctorū debēt validiores, q̄ fieri possit, effici. Itē ꝙ ll. debēt imponi reb. non verbis. Itē ꝙ legatis vna est nã. Itē ꝙ legatario ꝯpetit nedū act. psonalias, sed realis, & hypothecaria. Si. n. res legata erat testōris, & ꝯsistebat i spē, ꝯpetit rei vēdicatio, & actio ex testō: hypothecaria āt dat in alijs rebus, q̄ peruenerunt à defuncto in hr̄dem. Itē ꝙ qñ duo ęquiparant, illud, qd est plus in vno, tribuit alteri. Itē ꝙ verbū, studiosis, accipit i bonā partē. Itē ꝙ ineruditi adolescētes sunt distinctè docēdi, nec oneiādi multitudine marū. Itē ꝙ à faciliorib. est inchoādum.]

c ¶ Quædam verba. ut si dicat legatario, Vēdica tibi rē talē. vel hr̄di dicat, Dāno te illū ęre alieno liberare, vt j. e. §. sed & tale. Itē si dicat, Sinito illū hr̄e talē rē. Itē si dicat uni hæredū: Præcipito rē illā. i. añ partem capito, vt ff. e. j. l. si a pluribus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ Ang. ampliat, siue fiat verbis directis, siue obliqs: & nihil allegat. est tex. in l. ij. C. com. de lega. in prin. Quæ aūt in legatis dicant verba directa, q̄ precaria, est gl. in d. l. ij. ubi Pau. de Cast. optimè declarat. * Sed vt rectè discas quib. verbis quatuor hæc legatorum genera conciperētur, & quomodo inter se differant, legito Alciatum lib. Pater. 3. c. 1.

**Seruius quoq; nobilissim' Grāmaticus in li. 5. Æne. Vir. sup illo versu; Sume pater &c. exponit verbum sume. i. pcipe, atq; verbū esse peculiare Iuriscōsultorū, quo vtunt, quoties legatū nō ab hr̄de dat, sed ex accipientis arbitrio: vñ conijcere licet, id uerbū assignatū fuisse legato p vendicationē, vt cū testator dicebat legatario, tibi sume illā rem, in quo genere legati non erat expectanda manus hr̄dis, sed ipse legatarius possessionē rei legatę, ppria auctoritate capiebat.

d ¶ Ex cōstitōnib. Quas non hēmus.

e ¶ Sublata est. l. dudum retro.

a ¶ Nostra autem constitutio. Quæ est C.communia de leg. l.j.

b ¶ Lucubrõne.i. vigilatione, maximè nocturna. nã ẽm Philosophos Luna dr̃ hr̃e radios lugubres, sed Sol claros. sic ĩ auth. vt iudi. sine quoquo suffr. in prin. col.ij.

¶ Add legẽdũ lucubratiõe]

SYL.

c ¶ Voluntates interdum nõ est volũtas validior scriptura vt ff.d vsu fr. leg l.si alij. & ff.de sup.le. l Labeo. (i) Et facit ad hoc qd ĩ tex. dr̃.s. q voluntas sit validior scriptura, qd est verũ, vt ff de le.ij l.cum pater. §.cùm imperfecta.& de l.j. l 4 secundum Ioan. & hoc nisi sit impossibilis vel probrosa, vt ĩ.eo.§.si.vel inepta, vt ff. eod j.l seruo alie.§.si.

ADDITIO.(i) Non ob. hic lex, si alij. q a tãdẽ solũ ɔdicere, q a ibi attẽdit scriptura, q a volũtas testõris erat ambigua. Cæterũ si eius fuisset clara voluntas, ab ea nõ recederet: ĩmo obseruaretur, scripturæ reiecta interpretatione, vt l.3.C. de lib.præt. & hic Ias.

d ¶ Validiores. q̃ sint verba solennia: vel quam sit scriptura. Accur.

** Nã et à propria verborũ significatione recedimus: cũ manifesto est, aliud sensisse testõrẽ l.nõ aliter.ff leg 3 qd & in ɔtrib. obseruari videmus l.si ti. bi.si cer.pet. idq; latiùs ɔprobat Alc. li.2.de ver.sig. non.n sp proprijs uerbis vti possumus, eaque intentioni proferentis subseruire conuenit.]

e ¶ Oibus legatis.i.oi gñi legatorum.

f ¶ Vna sit nã. q̃tũ ad hoc, vt dẽnt: sunt tñ q̃dã fauorabiliora alijs, vt ĩ. de obli. quæ ex quasi contractu.§ fi.

g ¶ Quibuscũq; vbis. Aptis tñ adhoc sic.ff.de ɔsti.pec. q aut.in fin. & l seq.

¶ No. q lex gñaliter loquẽs recipit restrictionẽ ẽ habilitate: cõcordat gl.j.ĩ l.j.§.nunciatio. & ibi doc. ff.de ope.no.nũ.& in l.vt gradatĩ.§. sed si lege ff.de mu.& hono. & Bar.latè. in

¶ Nr̃a aũt ɔstõ, a quã cũ magna fecimus lucubrõe, b defunctorũ volũtates c validiores d eẽ cupiẽtes, & nõ verbis, sed volũtatibus eorũ fauentes, disposuit, vt oĩbus legatis e vna sit nã: f & qbuscũque verbis g aliqd relictũ sit, liceat legatarijs id ɔsequi nõ solũ p actiões psonales, h sed ẽt per in rẽ, i & p hypothecariã: k cu-

l.oẽs populi. ff.de iusti.& iu. Ang.

h ¶ Per actiones psonales.s.ex testõ.

i ¶ Per in rẽ.i.p rei vẽdicationẽ. nã recta via transit dñiũ in legatarium rei legatæ. vt ff.de fur.l. a Titio. Accur.

** Etiã ignorãtem.l.cũ pf.§. furdo.de le.ij. sec' in fideicõmissario vt ĩ. ad quẽ ñ trãsit añ restõnẽ. l. restituta. ad Tre.gl j. §.sed q a. versi.restituerit. infr.de fide. hæred.]

¶ Adde, q qñ dicimus dñiũ trãsire in legatis, aut q rim' quoad trãsmissionẽ: & q̃tiẽ legatũ a morte.l.j. §.cũ igitur.C.d ca.tol. loquẽdo de puro: aut quoad acq sitionẽ dñij: & hçc ẽ triplex ficti, à morte testãtis.d.l.a Titio veri sed reuocabilis, ab aditaã agnitionẽ legati l.seruo legato. ff.e.j. veri irreuocabilis agnito legato. l. ɔinde.ff. si cer. pet.]

k ¶ Per hypothecariã. † scilicet in rebus alijs: quæ fuerunt defuncti.

¶ Add, q hæc opi.gl. cõiter reprobat: ego aliàs disputãdo defendi sniã glo. q̃ verior est in puncto iuris, quam ẽt defendit Ptæp sen.in 10.q.3.casu.]

** Immo opi.Acc.ẽ cõiter recepta. vt p Neguś.trac de pig.in 4. mẽb.2.par. nu. 158. nã cũ dñiũ rei legatę trãseat in legatariũ, illa haudquaq̃ sibi esse põt obligata.l.neq;.de teg.tut. sciẽdũ tñ est, hic hypothecã esse nãe diuersæ ab alijs hypothecis. ille. n. danĩ in solidũ ɔ quẽlibet exhrẽdib. hçc verò p ratis p q b.sunt hæredes.l j. C.si vnus ex plur.hær.& l.j.in si.cõmu. de leg.]

¶ Et no. q si legatũ sit ĩ spẽ, & sit res testõris, cõpetũt illæ tres actiones. Si ĩ gñe, vt seru', ɔpetũt duę.s.test'. & hypothecæ: sed ĩ casu tm̃ vna actio.s.ex testõ, & vna exceptio ɔpetit: vt si lego debitori liberationẽ, vt ff.de lib. leg. l. qd mihi.& ff.vt ĩ pos.leg.l.j.§.si debitori. si ãt sit res aliena, duę tm̃ ɔpetũt.s. psonalis & hypothecaria, vt C. cõ.de leg.j. Non tñ oib. aget. i. actione in

† Cõcor. c. Raynutius in gl. sup verb. dote pod me, extra de testa. SYL.

† Hæc gl. diuiditur ĩ quatuor partes. In prima declarando tex. remouet quoddã cõtrarium tacitũ. In scda per modũ notabilis remouet aliud contrariũ. In tertia remouet aliud cõtrarium. In quarta & vl. per modũ qõnis remouet contrariũ. scda ibi, & no. tertia ibi nõ tñ oib. q rta ibi, sed si legatarius. Ias.

ne in

ne in rẽ, & ex testõ: sed vna, quam elegerit, vt ff đ leg. ij. cũ fili⁹. § varijs. sed si legatari⁹ sit dñs qualiter ꝑsonali agetꝫ vt ĩ. de act. §. sic itaq;. Rñ. rõne possessionis, vt ff. de condi. triti. l. ij.

ꝯmitto, & similia. §. fi. ĩ. đ sing. reb. ꝑ fid. rel. l. & eo mõ. l. ẽt hoc mõ. ff. eo. cu n. testõr đ re pricipaliter ñ dispõat, sꝫ factũ hr̃dis ƀbis suis ĩplorer. ei⁹ fidẽ, secut⁹ cẽleť, & iõ fidicõmissũ e. l. Titia. i. đ le. 2. idẽ, si dicat testõr, peto vt ptẽt⁹ sis, dirigẽs hoc verbũ ad ipm honoratũ. l. peto. de le. 2. At legatũ plerũq; ꝑcepti uis ƀbis ꝯcipiť. l. Sẽpro. đ vsuf. le. ñ est tñ dubiũ, qn verbũ lego, fideicommisso quoque ꝯueniat. l. Cai⁹. ĩ fi. de le. 2. l. uxorẽ. §. felicissimo. đ le. 3. itaq; legati significatiõe, & fideicõmissa, & mortis causa donões contineantur. l. & fideicõmissam. de le. 3.]

ſ° ꝯstõnis ꝑpẽsũ[a] modũ ex ipsi⁹ testorĩ ꝑfectissimẽ accipere possibile ẽ.

¶ Sed nõ vsq; ad eã[b] ꝯstõnẽ standũ eẽ existimauim⁹. Cũ.n. antiqtatẽ inuenim⁹ legata qdẽ strictè[c] ꝯcludẽtem, fideicõmissis ãt, q̃ ex voluntate magis[d] dſcẽdebãt defunctorũ, pinguiorẽ nãm ĩdulgentẽ, necessariũ eẽ duxim⁹, oĩa legata fideicõmissis exæquare:[e] vt nulla sit ĩter ea dr̃ia, sed qđ deest[f] legatis, hoc repleať ex nã fideicõmissorũ: & siqd ampli⁹[g] est ĩ legatis, ꝑ hoc crescat fideicõmissorum natura.

¶ Sed ne ĩ primis[h] legũ cunabulis ꝑmistim đ his exponẽdo, studiosis adoloscentib. q̃dã

SYL. [a] ¶ Addẽ ꝙ ista hypothecaria remitti ꝑt ꝑ testorẽ, gl. & Bal. in l. ij. C. vt in poss. leg. Dec. ĩ l. j. in gl. j. ĩ pr̃. C. de insti. & substitu.]

ADDI. Et sic ex testõ agitur ad ꝑstãdũ, seu tradẽdũ, nõ ãt ad dandũ: vel dic ꝙ §. sic itaq; loqť ĩ verò dño scõ per tradõnẽ đ iure cõi, hic ƀo đ iure spãli sine tradõne: igiť non est mirũ si dať concursus, ut l. in rebus. C. de iu do. secũdum doct.

a ¶ Perpensum. i. deliberatum.

b ¶ Sed ñ vsq; ad eã. i. nõ fuim⁹ cõtẽti. s. d. cõstõne: immo aliã fecimus circa istã & eandem mãm, vt C. cõia de le. l. ij. Prima tñ remouet dr̃iam quatuor generũ legatorum. s. in quo erat dr̃iã inter se. Scd̃a verò remouet differentiã inter legata, & fideicommissa.

SYL. * ¶ Quæ nã esset olim differẽtia legatorũ, & fideicommissorum bellissimè explicat Alcia. lib. iij. Parer. c. j.]

c ¶ Strictè. i. stricto iur. sic vt ex testõ tñ dẽani, vt ĩ. de fidei. hær. § ꝑterea.

d ¶ Magis. s. q̃ legata, vt ab ĩtestõ ẽt đbeať, vt ĩ. đ fid. hæ. §. ꝑterea. Vel dic ex volũtate magis q̃ ex solẽnitate testi.

e ¶ Exæquare. q̃ tũ ad sñiam & tractatum, non q̃tum ad verba: nã non dr̃ hodie legataria libertas, & hæreditas, licet fideicommissariæ appellentur.

** Addẽ (ꝓpriè loquẽdo) fideicõmissa plerũq; dici, q̃ verbis ꝑcarijs fiũt. l. 2. C. cõia. de leg qualia sũt rogo, mãdo, deprecor, cupio, desidero, fidei tuæ

Itẽ ꝑ ꝑ legatũ non cogitur quis adire, sed ꝑ ꝑ fideic. vniuersale sic, † vt ĩ. ad l. Falc. § q̃tiras. vers. ex diuerso. & ff ad Trebel. l. quia poterat. & ĩ. de fideic. hær. §. ergo. versi. sed si recuset.

¶ Addẽ, ꝙ gl. ẽ falsa, q̃a sũt plures dr̃iẽ, & saluãt iura ecõ ꝯuãria: vidẽda sũt, q̃ ponit Ias. ĩ l. j ff. e. ti in gl. in fi ver. ego nouissimus. & ad vltimã partẽ gl., dic rõnẽ diuersitatis esse, q̃a in scđo casu hr̃s ñ patiť dãnũ, q̃a oĩa iura actiua & passiua trãseũt in fideicõmissarium l. apud Iul. §. Antistia. ff. ad Treb in ꝑ no. no. in l j §. si hæres. ff. eo. tit.]

f ¶ Sed qđ deẽ. In trib. n deẽ, vt ĩ. e. §. post morẽ & ĩ de fidei. hæ. § ꝑterea & ĩ. de sing reb. ꝑ fideicõ. re. in prin.

g ¶ Amplius. s. vt ex necessitate detur, quod non erat in fideic. vt ĩ. de fideicom. hær. in prin.

¶ Adde, ꝙ hæc gl. est falsa, quia tempore Iust. fideicom. erant necessaria, vt ĩ. de fideicom. hæ. per totum.]

h ¶ In primis legũ cũabulis. i. hoc volumine

† Intellige istam adæquationẽ ꝓcedere ĩ legatis particularib⁹ quo ad particularia, & in vniuersalib. quo ad verisimilia, & non aliter, vt per doc. hic, & in l. j. ff. de leg. j.

SYL.

lumine,vt ĩ.e.ĩ ꝓemio, circa mediũ.
a ¶ Operæpretiũ eẽ duximº.i.pulchrũ putauimus & vtile, vt dr̃ in Sallustio.
b ¶ Interim.i. anteq̃ veniamus ad illã constõnẽ: vbi tractantur cõia eorũ.
c ¶ De legatis. vt hoc titulo & duob.seq.
d ¶ De fideicõmissis.vt ĩ.ꝯ fi deic.hęr. & alio ibi ꝓxi.tit.
e ¶ Cognita.s. separatim
f ¶ Etuditi.Sic.ĩ. de iust. & iu.§. is igitur generaliter.
SYL. ¶ Nõ solũ. Cassius. Quęsitum fuit, an sicut res testõris & hr̃dis, ita & aliẽa legari posset: & videbat̃

¶ Add̃,ꝙ Io.Fa.hic ĩtelligit,ꝙ vbi crederet totã suã, nõ valeat nisi in parte: si verò sciret cõem, nõ valeret nisi in totũ: qꝺ nõ voluit dicere glo.sed solũ ampliare text. dũ dicit posse legari rẽ testõris & hr̃dis, vt ẽt hẽat locũ in re cõi, sed ꝙ ĩ cõi valet tãtũ in parte:& hoc ꝓbat tex. allegatus, ea rõne, q̃a cũ legatũ valeat ĩ parte, non est verisimile voluisse in plus grauare hære dẽ: & q̃a ꝓsumit tñ legari iº, qꝺ q̃s hẽt. l. si domus.§. fi.ff.eo.j.] SYL.

introducamus difficultatem, operæ pretiũ[a] esse duximus, interim[b] separati priº de legatis,[c] & postea ꝺ fideicõmissis[d] tractare: vt nã vtriusque iuris cognita,[e] facilè possint ꝑmissionẽ eorũ eruditi,[f] subtilioribus auribus † accipere.

¶ Legatũ rei alienæ valet saltẽ quo ad æstimationẽ, si res sit ĩ cõmercio hoium, & sciat testãtor alienã: cuius probatio incumbit legatario.h. d.

¶ Nõ solũ autẽ † testatoris, vel hæredis[g] res, sed ẽt aliena[h] legari potest: ita vt hr̃s cogat̃ redimere[i] eã, & pstare: vel si eã

†Aliàs percipere.

†Concor. cum hoc §.c. filius. cum gl.ij. extra de testa.

** Amplia hũc tex.tamet si hæres, cuius est res legata, solũ pro parte hæres existat,Bar.cõsi.51. ad fi. qui allegat no. in l. cum filius.§. dominus de leg.ij. Itẽ quod ait glo. de re cõmuni legata,intelligendũ est, ni si fit cõis cũ hr̃de:tũc.n. receptior est sñia totã deberi,d.§.dñs. cũ nõ minº de re hæredis videatur dispõsuisse testatot,q̃ de ꝓpria fecerit.§. si rem.]

ꝙ nõ, q̃a nr̃a sine fcõ nr̃o a nobis nõ abdicant̃.l. id qꝺ nr̃m.ff.de reg.iur. & nemo cogit̃ suũ vẽdere.l. nec emere. C.de iu.deli.igit̃ videbat̃ legatũ tanq̃ frustratoriũ nõ valere. Cõtrariũ decidit̃,q̃a tũc eius mẽtis fuisse testõrẽ ꝑ sumimus, vt velit æstimationẽ saltẽ ꝑ stari.hinc ẽ, ꝙ eo ignorãte rẽ alienã, aliter decidit̃ in tex.No.ꝙ res hr̃dis legari ꝑt,sicut res testõris. Itẽ ꝙ licet aliàs q̃ tenet̃ ex dispõne testõris,teneatur ꝑcise.l.fideicõmissa.§.fi.ff. de leg. 3.nec liberet̃ soluendo interesse:tñ in casu nostro ꝑstat̃ ęstimatio ꝑ impossibilitatẽ.l.impossibilium.ff. ꝺ reg iu. Itẽ ꝙ legatũ rei, q̃ non est in cõmercio,nõ valet:rõ est, q̃a hæres nõ grauatur,nisi idem vel qꝺ simile ex testõ consequatur.l.planè §.fi.ff.eo.j.Itẽ ꝙ legatũ rei alienæ factu a testõre sciẽte valet,secus si ab errãte, aut ignorãte. Itẽ ꝙ actori incumbit onus ꝓbandi.]

g ¶ Hr̃dis Et ĩ his nil refert,si scierit hoc ꝺfunctº,vel ignorauerit, vt ĩ.e.§. si q̃s rẽ suã.& ff.ꝺ le.2.l. vnũ ex familia.§.fi rẽ tuã.Idẽ ꝺ re cõi legata, ꝯm Io vt ff.e.l.v.§.j.& 2.sed certè ibi ñ valet legatũ,nisi ꝓ ea ꝑte, ꝓ q̃ ñ ẽ error.

h ¶ Aliena.Etiã hostiũ,(j)vt ff e.j.l. ab oĩbus.§ ẽt ꝯm Io.Itẽ ab hostibus capta,vt ff.e.l.seruº ab hostib.& l.id qꝺ.
ADDI. (1) Siue nr̃a q̃nq; fuerit, siue nunq̃,dũmõ legetur sub conditione, si nostra efficiatur:vel sit spes,ꝙ efficiatur:aliàs secus.Io.Fab.& Ang.
* ¶ Ampliº cẽsuit Bal.in l.j.C. ꝓ emp. fortunã quoq; rẽ legari posse.illiusq; æstimationem præstandam esse.]
f ¶ Cogatur redimere speciale ꝓpter præceptum testatoris: sic.ff. cõmuni diuidun.§.si Regulariter contra, vt C.de contrahen.empto.inuitum.
** Adde hoc procedere, etiam si non ideo res tota posset auocari, veluti quia pars rei indiuisæ tãrum pro dote esset obligata.secundum doct.in l. si domus.§.j.de leg.j.

Non

a ¶ Non p̄t redimere. Vllo mō: q̄a nō vult vēdere. vel si vult, tñ nimiū petit pro pretio, vt ff. eo. non dubium §. fi. & del j. apud Iulianum. §. constat.
b ¶ Cōmerciū ñ ē. Id ē, ñ p̄t, sup ea re cōtract⁹ hēri.

ct, ꝙ ab initio eo principes ꝯuenīrēt ad ius dicēdum. postea verò tribunali magfatibus extructo, basilicæ negociatorib⁹ cesserūt: qđ idē Vitruui⁹ tradit. porrò ecclesiastici scriptores basilicas vsurpāt, p sacris ædib.]

* ¶ Cōmerciū gñale nomē ē, ptinēs ad oēs ꝯtus. glo. sup ver. commerciū. §. j. infra de inut. stip.]
c ¶ Adipisci. Passiuè accipitur. i. acquiri vel haberi.
d ¶ Nec æstimatio. Si apud nos nullū est rei cōmerciū:

† Alias si quis,

nō p̄t redimere, a æstimationē eius daг. Sed si talis res sit, cui⁹ ꝯmerciū b nō ē, vel adipisci c non pōt: nec æstimatio d ei⁹ debet: veluti † si campū Martium, vel basilicas, e vel templa, vel q̄ publico v- sui destinata f sūt, legauerit: nā nullius momēti tale legatū est. Qđ autē diximus alienam rem posse legari, ita intelligendū ē, si defunctus sciebat alienam rem esse, non si ignorabat. † g Forsitan. n.

f ¶ Destinata sunt. Vt via publica.
g ¶ Ignorabat. Quę ignorātia nocet, nisi piū ct persona sit relictū, vt C. e. cū alienam.
¶ Addē, ꝙ cōiū ct a psona dicit vsq; adquartū gradū successi † quia credibilē, fm Ba. I l. debat esse 2. ð accu. sed quō ad termios nr̄os stat fuam. arbitrio iudicis, fm do id l. cū aliena. SYL.

Legatum rei, cuius commerciū nō est, an valeat.

vel ēt est, sed cū grādi difficultate, nō valet legatū, vt hic, & ff. e. l. apud Iuliani. §. fi. nisi testator voluerit cōtrariū manifestè, vt ff. e. si qs inquilinos. & nisi in alio casu: vt si liber nō sibi legetur, q fuerat redēptus ab hostibus: quo casu a pignore eximitur, vt ff. eo. senatus §. fi. Si āt cōmerciū ē in cōi, sed nō est ei. Ca quo relinquiē, valet vt ipsum detur, vel æstimatio, vt ff. eo. 2. l. mortuo boue. §. Labeo. 2. rñ. & sic intelligitur ff. de leg j. l. sed si res. Si āt trñ ei non est, cui præstari debet: si pp suū delictū, vel secte diuersitatē, vt in Iudæo, & mācipio Christiano, vt C. ne in. christia. man. l. j. non valet, nec æstimatio datur, vt ff. de leg. ij. mortuo boue. §. Labeo j. rñ. & de ver. obl. multū interest. Si pp status conditionē, vel corporis vitiū: vt q̄a seruo militia, vel contracto legetur stipendiū cursoris: si testator scit vitiū inesse, datur æstimatio: alias non, vt ff. de l. iij. fideicommissa. §. si seruo alieno. & ff. e. j. l. filiusfamilias. §. si quid alicui. Accur.
ADDITIO. Vide gl. ferè similē ff. e. 1. l. sed si res aliena. facit gl. in l. multum. ff. de verb. oblig.

Basilica. e ¶ Basilicas. Basilica græcè, latinè domus regis dicitur.
* ¶ Basilicarū loca adiūcta fuisse foro indicāt Vitruuius, Cicero, & alij: si di-

¶ Et nisi cū relinquiē libertas seruo alieno, vt ff ð fidei li. Paulus. j. rñ. Quid si res legata fuerit euicta? Rñ. si in spē, an nō dēt teneri hr̄s de euictione, vt ff. ð euictio. l. hr̄s. & ff. de leg j. si a substitu to. §. hr̄s. si in gñe, siue extra iudiciū, siue i iudicio tradita fuerit legatario nō stipulāti, ð euictione agit, ac si nihil sibi datū eēt, si ē extraneus. Liste legatarius, vt ff. ð leg. j. si domus. §. j. & l. nō quocūq;. & de leg. 3. qui concubinam. §. si hæres ff. de euict. hæres.

Legatū si euicatur, an hæres defuncti teneatur.

¶ Adde, ꝙ rō pōt esse duplex: q̄a cùm genus sit in abstracto, nō est qualificabile, cū non magis hoc q̄ illud censeatur legatum. l. Mæuius, §. duorum. ff. de le. ij. In legato vero speciei talis p̄stari debet, qualis est ð §. hr̄s. Item q̄a in legato generis, cū habeat hr̄s latas hēnas, debet eligere talem, quo liceat vti effectualiter legatario at in legato speciei teneг ad illud præcisè.] SYL.

¶ Si de cōiūctis ē legatari⁹, vt si vni de fratribus est p̄legatū: ñ agit, ne crescat inuidia inter eos, vt C. de bo. q̄ lib. cū oportet & ff. de leg. ij. cū pr̄. §. euictis. Sed q̄ñ oibus est prælegatū, oēs agūt, siue distributio prælegatorū sit p iudicē facta, siue p partes. Si aūt a testatore, excipiendo seruant, nō agendo, vt C.

si sciuisset [a] alienā rē esse, ñ legasset: & ita diuus Pius rescripsit. Et veri⁹ [b] ē, ipsum, q agit, idest, legatarium, ꝓbare oportere, sciuisse aliena rē † legasse defunctū, nō hæredē probare oportere, ignorasse alienam: qa semper necessitas ꝓbandi incumbit illi, qui agit. [c]

¶ Hrs tenet luere rē testatoris alteri obligatā, si testōr sciuit esse obligatā; nisi ꝓbetur de p̄ria voluntate testatoris. Ange.

¶ Sed & si rē † suā obligatā creditori aliqs legauerit, necesse hēt hr̄s eā † luere. [d] Et in hoc quoq; casu idē placet, qđ i re aliena: vt ita demum luere necesse habeat hr̄s, si sciebat defunctus rem obligatā eē: & ita diui Seuer⁹, & Antoninus rescripserunt. Si tñ defunctus voluerit legatarium luere, & hoc expresserit, nō debet

vt C. cōia vtri. iudi. l. si fratres. & ff. de leg. ij. cùm pater §. euictis.. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. dēt intelligi, ꝙ distingnat de ꝯiunctione ī legato gñris: qđ tñ est falsum: & aduertēdū ē ad §. euictis. In quo ē tota vis, ꝙ ille text. loqtur in legato spei: primo qa dicit, q se dñm esse crediđrat. qđ ostendit legatum esse in spē. Item quia ibi prædium fuerat legatū, cui⁹ legatum si fuisset i gñe non valuisset, cùm potuisset dari gleba ter ræ. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot.]

a ¶ Si sciuisset. In eo casu quo ignorauit.

b ¶ Et verius est, vt ff. de ꝓba verius. C. đ rei ven. res. & C. de edē. qui accusare. C. de excep. si quidem. J. de interdi. §. commodum. C. de act. & obl. l. negantes. & C. de prob. actor.

c ¶ Qui agit. Nisi q negat, neget ius: & nisi præsumeret ius ꝓ actore: tunc. n. ꝓbat reus negans, vt ff. de prob. ab ea pte. & ff. đ do. inte vi. & vxo. Quintus.

SYL. ¶ Sed & si rē suam: Casus. Quęsitum fuit, an res alteri obligata legari possit, ita ꝙ hres teneat luere: & videbat ꝙ non, qa testōr vr̄ solū legare ius, qđ hēt. ꝯriū tñ decidit, dūmodo testator sciuerit, & ꝯriū nō disposuerit: qa sicut legando alienā scienter, hr̄s tenet redimere, ita qñ obligatā. Nec ob. rō dubitādi, qa ſm doct. cōiter intelligitur, qñ ius testatoris nō est tale, p qđ tota res possit auocati: ita rñdet Ba. in l. si domus. § đ euictione ff. e. j. & seq. cōiter. doc. quæ non videtur vera: qa qñ testōr legat, vr̄ legare solū ius, qđ hēt, ēt si legatū reddat inutile l. vxor. C. eo. Pōt dici illud ideo verū esse, qa per hæredē non poterat fieri, quominus, ius quod habebat testator, per mortem eius non extingueretur: sed in ea su isto bene ē in facultate hæredis facere, ne res legata obligata possit per hypothecam auocari, eam liberando, iō Imputaretur hæredi si eā non luisset, ex quo testator sciebat eam obligatam. Not. ꝙ dictio, sed &, si, importat diuersitatem facti, non iuris. Item ꝙ legatum rei obligatæ dēt relui per hæredem. Itē ꝙ si testator vult expresse legatarium luere, quòd ipse luit.

d ¶ Luere. Trib⁹ casibus luit hæres. Si sciebat testōr rē esse obligatā, vt hic. Itē si ignorabat, sed relinquit coniunctæ personæ, vt C. de fideicō. l. prædia. Vel si pro tanto erat res obligata, quātum valet: vel pro maiori summa, vt ff. de leg. j. si res obligata. §. j.

¶ Adde, ꝙ opi. gl. cōiter approbaē, cōtra quā tenēt Ang. Peru. Rapha. Ale. ī d. l. si res. & qa tota vis est in intellectu dictæ l. si res. in illis verbis, Vel nisi, p̄t eē aliqd superfluū ex soluto ære alieno. die, ꝙ p̄t aliter ītelligi: primo, ꝙ illa verba veniāt declaratiuè ad p̄cedentia, & sic dictio, vel, exponaē ꝓ, ēt, & verbum, nisi, resoluatur in, si nō, & sit sensus, ꝙ non solum qñ coniunctæ legatū est, sed ēt si nō pōt esse aliquid superfluū debito soluto, hæres teneatur.

† Aliàs legare: alias neutrum nec legasse, nec legare.

† Aliàs nō est suam.

† De varijs significatiōibus verbi, luo, est gl. no. in l. licet. C. đ loc. & cond. sed hoc loco significat liberate, l. licet. ff. de do. ꝑ pter

Legata res obligata p hæredem in tribus casib. est luenda. SYL.

hæres eam luere.

¶ Si legatarius factus fuerit dñs rei legatę ex causa lucratiua, non debetur legatum: secus si ex causa onerosa, Angel.

¶ Si res aliena legata fuerit, & ei[b] rei viuo[a] testatore legatarius dñs fact[a] fuerit: si qdē ex cā emptionis, ex testamento actione pretium ɔsequi[b] pt: si uerò ex cā lucratiua, ueluti ex donatione, vel ex alia[c] simili cā agere non[d] pt. Nam traditum est duas

teneat. Secūdo dici pōt, ꝙ dictio; uel, stet propriè alternatiuę: & uerbum, nisi, p, si nō, sine subauditione: & s'm hoc est intelligendū, ꝙ dictio posita ī prima fallentia referat ad utrāq;: & sit sensus, si ne sciat rē obligatā, a fideic. est luēda, nisi ubi hāc, uel aliā re licturus fuisset, si sciisset eē obligatā; uel si non pōt esse ēē aliquod superfluū ex soluto ære alieno.

* ¶ Adde, ꝙ rō ultimi casus est, qa credendū non est, testatorē uoluisse inutili legato legatariū ludificari. Præterea animaduertendū est, ꝙ hic §. non habet locū, ubi quis accepit in dotē res pignoratas, deinde dotē uxori plegauit. hæres. n. tales res liberare non cogetur. l. licet. ff. de do. prale.]

SYL.

¶ Si res aliena. Casus. Quæsitū fuit, an effecto legatario dño hēat ius petendi legatū: ratio dubitandi potuit esse, qa in legato rei alienæ uidet eē ī obligatione æstimatio, q̄ ñ impedit, quo minus rē possim cōseq., ut ī scdo casu tex. nři; ɔ͂triū rñdet distinguendo, & rō assignat ibi, nā traditū est. No. ꝙ si legatarius effectus est dñs rei legatæ ex cā onerosa, pōt agere ad ęstimationē cōtra hrdē: qa cū pretiū absit, nō vī quasi rē hře. Itē ꝙ titulus legati dicit lucratiuus. Item ꝙ legatarius pōt emere rē sibi legatā. Item ꝙ duæ cāæ lucratiuę nō possunt in eundem hominem & eandē rem concurrere.

a ¶ Viuo testatore. Idem est & si post mortem, ut ĩ. §. si cui.

SYL.

¶ Adde secundum Io. Fab. ꝙ melius probat tex. in l. huiusmodi. §. qui seruum. ff. de leg j.]

b ¶ Consequi potest. Not. cautè ponit, consequi; nam pretiū petere non potest, sed rem, quæ tantum est in obligatione secundum nos: æstimatio tñ datur propter defectu rei, ut ff. de uerb. obligat. .si seruum. §. effectus. Sed contra nos est. ff. de leg. 3. l. si res mihi. Respon. ibi propter defectum iuris petendi, ex præsumpta uoluntate defuncti rē legatam legatarius amisit: sed hic nō ex uolūtate defuncti amisit emendo. Quidam tamen dicunt æstimationem esse in obligatiōe, ut ff. de cōd. fur. l. ĩ rę furtiua. §. sed utrū. in fi. ¶ Adde, quod cōmunis opin. ĩ d. §. effectus. est, quòd utrunque peti possit.]

SYL.

¶ Et nota quatuor casus, qbus peto id qđ habeo. Primus est, ubi res mihi data potest auferri, ut ff. de solut. si rem. & l. q res. j. rñ. (i) Item si habeo ex alia causa q̄ debeam habere: quia non uideor habere, cùm pretium absit, ut hic. Item si aliquid iuris rei deest, id adhuc tradendum est, ut ff. de sol. l. etiam. & de uerb. oblig. Iulianus. §. fi. Item si res deterior est dolo dantis, ex causa stricti iuris daŧ actio de dolo, licet habeat rem. ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solum. Sed in bonę fidei agitur ex primo contractu, ut ff. commod. l. 3. §. si reddita.

Peto id, quod habeo quatuor casibus.

ADDITIO (i) Quæ leges non faciūt ad propositū, quia cùm res sit euicta, non potest dici, ꝙ eam habeat & petat: sed facit. ff. de leg. j. l. non quocunque. in prin. Est & alius casus, quando res traditur, forma tamen mutata, ut l. mulieris. §. res abesse. ff. de uer. sign. secundum Ioan. Fab.

c ¶ Ex alia. ut legati, ut ff. mand. si hæreditatē, nō dotis promissionis. ut ff. de actio. & oblig. l. ex promissione.

d ¶ Agere non potest. Etiam si sua postea esse desinit, ut ff. de leg. 2. Mæuius. §. duobus.

e ¶ Traditū est, A iure, ut ff. de actio. & oblig.

lucratiuas causas in eundem hominē[a] & eandē rē[b] cōcurrere nō posse.[c] Hac rōne,[d] ex duobus testis[e] eadē res eidem debeat, interest vtrū rē, an ęstimationem ex testō consecutus sit. Nam si rē habet, agere non potest:[f] quia habet eam ex causa lucratiua: si ęstimationem, agere potest.[g]

¶ Etiam res futura, quę tamen esse speratur, legari potest. Angel.

¶ Ea[h] quoq; res, quæ in rerum natura nō est, (si mō futura est[i]) rectè legatur: ueluti fructus, q in illo fundo nati erunt; aut quod ex illa ancilla natum erit.[k]

& oblig. omnes. & ff. de leg. j. l. si seruus legatus. §. Stichum.

* ¶ Causæ lucratiuæ enumerantur in l. j. C. de impō. luc. descrip. lib. 10. C. & de his diffusè tractat Ias. in §. item si quis in fraudē. col. 5. infra de actio.]

a ¶ In eundē hominem. ff. eod. 1. l si seruus. §. 1. contra. Sol. ibi per obliquū concurrunt, non directò, ut hic argumē. ff. de vulgar. substitut. qui liberis. §. fin.

b ¶ Rem idest speciem: aliud si quantitatē, ut ff. de leg. 2. l. Titia Seio in prin.

c ¶ Non posse. Sed cur secus qn̄ emit? Responde, quia nec rem habere uidetur, cùm pretium ei absit, & loco rei successerit, ut ff de petit. hæred. si & rem. & quod metus causa. l. uideamus. & l. si ipsa

d ¶ Hac ratione. s. supradictæ regulæ.

e ¶ Ex duobus testamentis. Scilicet duorū hominū: si enim vnius essent primum per sm † corrigeretur, ut s. quibus mod. test. infir. §. posteriore. Quid si in eodem bis legauit? Respō. distingue speciem a quantitate, ut ff. de legat. j planè §. si eadem, usq; ad § si coniunctim.

f ¶ Agere nō pōt ut ff. de leg. j. planè. j. § sed si duorū cōtra ut sequitur, ex eodem testō. Sol. illa intelligitur secūdum huius §. distinctionem.

g ¶ Agere pōt. ff. de leg. j. hmōi. §. j. ?. Sol. ibi testatoris & hrdis testantis est eadem persona, ut in auth de iureiur a mo. in princ. collat. 5. Vel ibi in secundo legato commodum reprę sentationis primi legati relictū vr: vt j. e. §. ex contrario. quia non uidetur legari bis in duobus testamētis: & iō non habebit nisi semel.

¶ Ea quoq; res. Casus. Quęsitū fuit, an quod in rerum natura non erat, quamuis esse speraretur, rectè legari posset. dubitandi ratio fuerat, quia non entia nō solent considerari. l. diuus. ff de testa. milit. Contrariū deciditur eara tione, quia cū spes sit futura, eē ratione spei considerantur & leganturt. l. spem. C. de donat. Nor. summarium, & aduerte, q hoc legatum est tacitè conditionale. l. interdum. ff. de uerbo. obligatio. quæ tamē nō impedit transmissionem. l. cùm illud §. fin. ff. quando di. le. ced. Item quòd spes est in consideratione, & legari potest: quod intellige quando habet aliquod fundamentum de præsenti, Bart. in l. si uxor. §. j ff. de dona.]

h ¶ Ea quoq; res. Sic. ff. de leg. j. quod in rerum. & de leg. 3. l. etiam.

i ¶ Futura est. Si autē nec fuit res, nec est in rerū natura, nec erit, ut chimera: uel fuit, sed non est, ut hō mortuus: non pōt legari, ut j. de inu. stip. in princ Si autem est dubium, an sit uel non sit in rerum natura: cauet hęres de prosequendo & restituēdo, ut ff. de leg. 1. seruo legato §. fina. Idē in seruo legato, q fugerat añ testm̄: aliđ in eo, qui fugerat post testm̄, quis. est periculo legatarij, ut ff eo. ti. l. cū seruus. & l. si seruus legatus. j. respon.

¶ Adde, q de hoc est gl. cōiter approbata in l. cū seruus. ff. de leg. j. quæ distinguit 4. tempora. s. testamēti, mortis, adoptionis, & post aditā: de quo ui de quæ disputādo dixit Pręposi. sen. in 4. q 5. casus.]

k ¶ Natum erit. Et tunc competit sibi exa-

† Aliud in codicillis §. vlti in. f. a de codi.

SYL.

SYL.

¶ Si una res ab eodem duobus legatur cōiunctim uel disiunctim, si ambo concurrunt ad legatū, medietas dat uni & medietas alteri: sed deficiēte legato i psona unius, totū ad collegatariū pertinet. Areti.

¶ Si eadē res duobus [a] legata sit, siue cōiunctim, [b] siue disiunctim: [c] si ambo perueniant ad legatum, scinditur [d] inter eos legatū: si alter deficiat, qa aut spreuerit legatū, aut viuo [e] testōre decesserit [f] uel alio quoque mō defecerit, [g] totū ad collegatariū ptinet. Cōiūctim [h] aūt legat, ueluti si qs dicat, Titio & Seio hoiem Stichum do lego. Disiūctim [i] ita, Titio Stichū hoiem do lego: Seio hoiem Stichū do lego: [k] Sed & si expresserit, Eundē hoiem Stichum: æque

bi exactio. ut ff. de uerbo. obli. interdum. 1. respond.

SYL. ¶ Si eadē res. Casus non esset figurandus, quia tradit regulā, cuius ratio est, quia uocatus quis ad partem, de dimidia intelligitur. le. nomē. §. portionis. ff. de uerbor. signific. Not. quòd plures legatarij eiusdem rei faciūt sibi partes per cōcursum, quando omnes legatū acceptant, siue disiunctim siue cōiunctim legatū sit. Itē quòd inter legatarios habet locum ius accrescendi: & portio deficiēs eis accrescit, nō āt remanet penes hæredē. Item no. quomodo disiunctim, & quomodo coniunctum legetur.]

a ¶ Duobus. Quid si dicat, Illi aut illi lego? Rñ. duo rei stipulādi eē uidentur, ut ff de lega. 2. l. si Titio aut Seio.

SYL. ¶ Adde, ꝙ urget in ɔ̄riū text. in l. pe. C. de uerb. sig. Ideò distinguit, ꝙ aut electio datur hæredi: & procedit. l. si Titio. & hoc uerū qñ alternatiua eēt expressa: secus si tacita, quia tūc hærede non eligente admittūtur oēs pariter ad legatum. l. si qs Titio. §. fi. ff. eo. Aut non datur electio, & resoluit in coniunctā & copulatiuam, & omnes pariter admittunt. d. l. pen. nisi ponat inter personas, inter quas cadit affectio. l. cùm pater. §. pen. ff eod. 2.]

b ¶ Coniunctim. Scilicet per copulatiuam coniunctionem, ut ff. de hære. insti. si ita quis.

c ¶ Disiūctim. i. separatim, ut j. px. §.

d ¶ Scindit. Viriliter, nisi simul duo cōiūcti essent. q locū unius obtinēt, ut ff. de hær. insti. Titius. & l. interdū.

e ¶ Viuo testatore. Nā si testōre mortuo legatarius decedat, ad hæredem suum legatū transmittit, ut C. de cadu. tollen. §. cùm igitur.

f ¶ Decesserit. Post testamentum tamen: ut differat a sequēti.

g ¶ Defecerit. i. legatarius, ut per mortē ciuilem. † Vel dic legatū, qđ trib. casib. deficit, & accrescit legatario, pter duos qui ponūtur hic. Primus, si nō ē collegatarius ī rerum nā tpe testamenti, ut C. de cad. toll. §. in primo. Secundus, si mihi & posthumo, qui postea aboriatur, ut ff. eo. l. si duobus. §. si. Tertius: si mihi & hæredi suo legat, ut ff. eod. 1. planè ubi. §. si duobus. & sic sunt quinq; casus. Ecōtra sunt tres casus, quibus deficit legatum, sed collegatario nō accrescit. Primus, si mihi & seruo suo legat, ut ff. eo. 1. l. planè ubi. §. si coniunctim. Secundus, si mihi & tibi res tua legatur, ut ff. eod. 1. l. huiusmodi. § si Titio. 1. Tertius, si mihi & non capaci lagatur, ut ff. de leg. 2. l. si Titio.

¶ Adde, & declara per duas regulas positas in l. huiusmodi. §. si Titio. ff. de leg. 1. per Bar.]

h ¶ Coniunctim. s. re & uerbis, ut ff. de le. 3. l. re coniuncti.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. cōiter approbat p doct. in l. re coniuncti. ff. eod. tertio.]

SYL. i ¶ Disiunctim. s. uerbis tantum: nam re sunt coniuncti.

K ¶ Do lego. Sed nonne dando Seio

† Simil glo. est. i le. huiu modi. §. Titio. de le. j. L. gatū qn casib. de cit, & leg tario a crescit.

Legatū i trib. cas bus def cit, nec l gatario a crescit.

adimit Titio, ut ff. de pupil. substitut. si quis eũ. & de adimen. leg. l. 3. & l. si cut? Rñd sic, si probat testatorē hoc. s. adimere Titio, & dare Seio uoluisse: non aliàs, ut ff. e. j. l. si plurib. §. j.

SYL. ¶ Adde, ꝙ in hac mã ita dicendũ est. Qñ testator legat uni rē, quā alteri legauit, sine cõmemoratione primi legati: & tũc ambo concurrũt. d. l. si pluribus. quando uerò testator legat cùm aduersatiua sub commemoratione primi, eēsetur in totum adēptum, secundum doct. in l. si fortidianum. C. eo. & idem, quādo in diuersa uoluntate legat alteri sub cõmemoratione primi, eidem cēsetur adēptũ. l. nõ ad ea §. fi. de eond. & demõ. qñ uerò legat alteri res prius legata sub cõmemoratione primi, totũ vr ademptum: qñ uerò in eadem uoluntate rem legatā uni alteri legat sub cõmemoratione primi, censetur facta ad emptio pro parte. l. Iul. de hære. insti. & d. l. si pluribus & ita cõiter tenetur, quāuis in hoc ultimo aliàs disputando contrarium defenderim.]

disiunctim[a] legatum intelligitur. ¶ Si ad legatariũ peruenerit ꝓprietas fundi eidē legati ex causa onerosa, & ususfruct[a] ex cā lucratiua, ꝑt peti totus fund[b], tamen officio iudicis ęstimatio ꝓprietatis tantum debetur. Areti. ¶ Sicuti fundus alienus legatus sit, & emerit[b] ꝓprietatē deducto vsufructu, & usus fructus ad eũ puenerit,[c] & postea ex testãõ agat, rectè eũ agere, & fundũ[d] petere,[e] Iulian[9] † ait: qa vsusfruct[9][f]

a ¶ Disiunctim. s. uerbis tñ, re tñ coniuncti sunt, ut ff. de leg. 3. re. coniũcti. Sunt & alij re & uerbis disiũcti; ut si ita dicam, legõ Titio dimidiā serui, Sempronio lego dimidiam eiusdem serui, ut ff. eo 2. l. & Proculo. Nec obstat in e. ti. l. Mæuio. in prin. qa illa intelligitur, qñ unā dimidiā utriq; legauit. Et in istis non hēt locũ accessio, ideſt ius accrescēdi, ut d. l. & Proculo. Sunt ēt re desiuncti, sed uerbis coniuncti: ut si dico, lego ibi & Sempronio ꝑ æquis portionib. Sũt & alij re & uerbis coniuncti, ut s. proximè. Et coniuncti utroq; modo pręferuntur disiunctis utroq; : uel altero tñ modo cõiunctis. Coniũcti uerò uno modo tñ, simul admittuntur. s. re tñ cõiuncti eum uerbis tñ coniunctis, & disiunctis re & uerbis pręferũtur, ut ff. de hær. instit. l. si ita qs hæredes. & ff. de leg. 3. l. re coniũcti. § pe. & §. fin. Si gl. habes in l. j §. fi. ff. de usufru. accres.

Additio.

SYL. ¶ Si cui fund[9]. Casus. Querebatur, si peruenit proprietas fundi legati ad me ex causa onerosa, usufructus autem ex causa lucratiua, an possim petere fundũ: & uidebat dicendum ꝙ non: qa cũ duæ cāæ lucratiuę nõ possint cõcurrere, uidebatur ꝙ sola ꝓprietas peti posset, uel eius æstimatio tñ cõtrariũ decidit, qa ipse usufructus est tanq̃ seruitus, vñ non impedit petitionem: sed bene in ponenda rõne æstimationis, dēt eius haberi ratio, ut dr in tex. No. summariũ. Item ꝙ q̃uis appellatione fundi ueniat plena proprietas, tñ libellus, in quo peto fundum: cuius usufructus est apud me, saluat. Itē ꝙ usufructus qui reuertit ad proprietatē, qa finit, dr reuerti ex causa lucratiua, q̃uis ꝓprietatē habeā ex titulo oneroso]

† Extat hoc Iuliani respon sum in l. non quocunq; §. fundus. ff. de lega. j.

b ¶ Emiserit. scilicet legatarius.

c ¶ Peruenerit. s. morte usufructuarij, uel capitis diminutione, uel simili cā lucratiua tñ, ut s. de usufr. §. finitur. & si factus est caualis.

d ¶ Et fundũ. i. proprietatē plenā, de iudicis tñ offõ aliter fit, ut j. sequit.

¶ Adde, ꝙ de hoc est casus in l. si Titio fundus. ff. de usufru. leg.]

e ¶ Petere. hic repete quod diximus, s. eod. §. si res.

f ¶ Quia usufructus. Dixit fundũ peti, & sic in plena ꝓprietate: sed opponit, plena ꝓprietas cõstat ex duob[9]. s. ex nuda ꝓprietate & usufructu: & id

habet

habet partem.i. usumfructũ ex causa lucratiua: quõ ergo petitur fundus in plena proprietate? Respond. usufructus hoc casu, cũ fundus petitur ĩ plena proprietate, nõ obtinet partẽ dñij; sed uicẽ seruitutis pdialis, q nõ ẽ pars rei, cùm non possit esse sine re: & ideò non vr peti ea pars rei quæ obuenit ex causa lucratiua.ſ. usufructus: & hoc de rigore, sed con tra de æquitate, ut subijcit. In petitione.ſ. tali.i.prædicti fundi per actionẽ ex testõ: aliàs ĩ multis locum dominij habet, ut ff. de dãno infect. qui bona. §. & superficiarium.& ff. de bo.auct.iu.posſ.in uendi tione.& ff. fam. erci.l. & puto. §.2. & ff. de usufruct.l.4. & 5.

Vsusfructus an sit pars dñij.

† Concor. cũ hoc §. c. inter di lectos. añ si. cũ gl. in ver. meũ. extra de fid. instr. ag

Vsusfructus ĩ multis locum dñij hẽt.

in petitione[a] seruitutis[b] locũ obtinet: sed officio iudicis cõtinetur, ut, deducto[c] usufructu, iubeat ęstimationem pręstari.[e]

¶ Legatũ rei propriæ legatarij nõ ualet ẽt si post testamentũ sua esse desierit. Ang.

¶ Sed si † rẽ legatarij qs † legauerit, † inutile ẽ legatũ: [f] qa quod ꝓpriũ ẽ ipsius, amplius eius fieri nõ põt.[g] Et licet alienauerit[h] eã, non debetur nec ipsa res, nec ęstimatio eius.

¶ Valet legatũ rei testãtis licet testõr putauerit alienã.

¶ Si qs rem suam

SYL.

¶ Adde, ꝙ non est pars pdicatiua seu subiectiua, sed integralis, ſm gl. l. rectè. ff. de uer. sig. ita dicunt hic doctores. sed tu dic ꝙ si loqueris de formali, ẽ pars subiectiua, si de cãli ẽ ĩtegralis.]

b¶ Seruitutis, scilicet realis.

SYL.

¶ Adde, ꝙ põt defendi, qa debetur a re personæ, tñ ꝓpriè dicitur personalis.

c¶ Deducto usufructu.i. æstimatione usufructus: quẽ ſ. usumfructum ex causa lucratiua habet: & ideò nõ debet plus habere, ut s. eod. §. si res.

d¶ Aestimationem.ſ. proprietatis.

e¶ Præstari ſ. ab hęrede suo.

SYL.

¶ Sed si rẽ legatarij. Casus. Fuit dubitatũ, an res ꝓpria legari posset: ita ꝙ saltẽ si postea ꝓpria eẽ desijsset, ualeret in æstimatione: & uidebat dicẽdũ ꝙ sic: quia cũ legatũ rei alienæ ualeat, & res legatarij testatori sit aliena, uidebat ualere debere: cõtrariũ decidit rõne assignata in tex. quia dominiũ non debet multiplicari. Põt & alia ratio dubitandi esse: supra prox. §. dictũ est, ꝙ si e mã rẽ legatã, ualet nihilominus legatũ, & tñ testm ñ capit uires nisi a morte, quo tpe res ipsa legatarij ẽ, quo casu nõ vr dña inter casum huius §. & præced. & sic vr ꝙ saltẽ ĩ casu isto debeat ęstimatio, si est legatarij ex titulo oneroso. sed cõtrariũ dr, qa attenditur tẽpus testamenti confecti: qa ſm illud tempus debet iudicari uoluntas testantis: & ideò si tunc res est sua, nõ debetur, rõne assignata ĩ tex. Nor. primò ꝙ legatũ rei suæ non ualet. Item quòd illud, quod est meum, non põt amplius effici meũ. Itẽ ꝙ legatum ab initio inualidũ nõ recõualidatur, licet ueniat ad casum a quo posset incipere.

SYL.

† aliàs qs ei.

*

† ſ. Pure: nã sub cõdõne legari põt mihi res mea l. mea. ff de condi. & demon.

f¶ Legatũ. ff. de li.le.l.j.ꝑ. Sol. ibi. liberatio relinquitur, quæ nõ erat debitoris.

g¶ Nõ põt. sic. j. de act. §. sic itaq;. ff. de lega. 3. cũ quis. j. rñ. & ff. de excep. rei iud. l. & an eadem. §. actiones. & de acqui. posſ. l. iij. §. ex pluribus.

** Declara tex. nostrũ ꝓcedere, si res legata ita sit legatarij, ut ab eo auelli non possit, aliàs secus. l. apud Iul. §. si Titius. & l. nõ quoquoq;. §. j. de leg. j. & ubiq; doc. Itẽ intelligas, si res sit plenè sua: nã si qd deesset in ea, perinde foret, ac si simpliciter rẽ alienã legasset, ideoq; ualeret legatum. Imò & Ale. in l. si domus. §. si. eo. tit. Idem si legetur sub conditione, glo. §. j. uer. sua. t. de inuti. stip.]

*¶ Limitat regulam tex. nostri multis modis Soc. in regu. 100.]

h¶ Alienauerit. ff. de reg. Cato. l. j. in fi. 3. Sol. ſm B. † ibi uiuo testõre aliena uit, hic postea. Vel hic purũ fuit, ibi pdõnale, ſm Io. arg. ff. eo. cætera. § 2.

¶ Adde, ꝙ secũda sol. uera est: qa legata

† Hæc rñsio non ẽ bona, qa quantum ad conualescẽtiam legati nihil refert an uiuo testõre se bi legatã ꝓpriã alienauerit, an uerò post eius mortem, ut l. cætera. §. j. ff de lega. j

SYL.

SYL.

gata conditionalia sunt suspensa ex conditione, ideò talis regula non potest in ea locum sibi uendicare.

SYL. ¶ Si quis rē suā Casus. Querebatur, an si testor putās rem alienā, cū esset sua, legauerit, valeat legatū: & vr ddm ꝙ nō, qa in supe rioribus semp uidimus animum legantis attendi: cuius cōtrarium decidit rōne expressa in text. Not. ꝙ error testōris circa dñium rei suę, nō uitiat, ēt si

quasi[a] alienā legauerit, ualet legatū. Nā pl[9] valet qđ ī ueritate ē, q̄ qđ in opinione.[b] Sed & si legatarij esse putauit, ualere cōstat: quia exitum[c] uoluntas defuncti habere potest.

errer in eo, qđ si uerū esset, legatū eēt inutile. Itē ꝙ plus ualet qđ est in ueritate, q̄ qđ est in opinione. Itē ꝙ dictio, quasi, relata ad personā disponētis, importat opi. illius. Item ꝙ sp debet fieri interpretatio, ut act[9] ualeat.

a ¶ Quasi alienā. i. credens alienam.

b ¶ In opinione. No. sic. ff. de manu. uin. si pr. §. quoties. & ff. de iur. & fac. igno. l. regula. §. q ignorauit. arg. con tra. ff. de acq. hær. is qui putat. † solu. ibi de re, quæ consistit in animo.

† Dic ꝙ opinio prualet ueritati fauore testi, ut ex eo q̄ adeat hæreditas, & ita testām confirmetur.

* ¶ Circa hoc Brocardum uide Præp. Sen. 1. q 2 in fin. col. ubi plenissimè distinguit.]

SYL. * ¶ Bar. in d. l. is q putat. post Acc. & Din ab eo relatos, cōcludit, ꝙ in ijs, q̄ consistunt in animo, potius attenditur opinio, q̄ ueritas, aliàs secus.]

c ¶ Exitū. i. effectū, ut ff. quēad. te. ape. l uel negare. ibi, publicè. n. expedit suprema hoium iudicia exitū habere. i. res talis legatario acquiri potest.

SYL. ¶ Si rē suā. Casus. Quęsitū fuit, an alienatione rei legatæ legatū reuocatum censeretur: & uidebat ddm ꝙ sic: qa alienatio ostendit intētionis testātis esse aliū hrē rem, q̄ legatariū. l. rē leg. a tam. ff. de adimē. le. Contrariū decidi tur cū distinctione, de qua hic, ea ratione: quia pōt deberi æstimatio, nec alienatio tēdit necessario ad adēptionē: in datione. n. est clara uoluntas testātis, in alienatione est dubia: idō eet ta dispositio per incertā tolli non debet. Nota. ꝙ p alienationē aut pignorationē non adimitur legatū. Item ꝙ in casibus, in quibus hæres tenet̄ luere rē legatam, legatarius pōt in libello concludere sup ipsa luitione. i. petere hæredē compelli, ut luat. Item ꝙ p alienationem partis, alia pars non censetur adempta. Item ꝙ idem iuris est in parte, q̄ est in toto.]

¶ Alienatione rei legatæ a testatore facta non admittitur legatum, nisi probetur animus adimendi.

¶ Si rē suam legauerit testator, postea q; eā alienauerit,[d] Celsus putat

* ¶ Adde, quòd hic §. locum habet in legato puro. nam si inesset conditio, utriq; legatum alienatione perimeretur. l. 6. de leg. 1. & l. scribit. §. ult. de aur. & arg. leg.]

d ¶ Alienauerit. uēdēdo: sed donādo indistinctè vr adimere: nec distinguit an ualeat donatio: uel nō: & ēt si seruo ceē, ut ff. de adimen. leg. l. cū seruus. & l. rē legatā. & l. legatum sub cōd. §. 1.

** Quid si locauerit ad longū tēpus? Et vr idē dicendū, cùm æquiparetur ea locatio uenditioni, gl. in l. ult. ubi Bal. & alij C. de pact. pign. plenius Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glo. 14. nume. 8. & trib. sequentib.]

SYL. ¶ Adde, quòd hæc gl. cōiter approbat̄, disputando tñ Præp. Senē in 5. q. 2. casus, tenet, quòd eadē distinctio tex. non ftrt adhibeat̄ in donatione, sicut in qualibet alia alienatione;] Si ex alia causa a donatione, distingue animū, ut hic: & in dubio probat hæres mutatā uoluntatē, ut ff. de leg. 2. fideicō missa §. si rem. & ff. eo. 2. l. Lucius. §. pen. & ff. de proba. eum qui.

SYL. ¶ Adde, quòd hęc gl. intelligēda ē in alienatione necessaria: & ratio, quare hæres probat, est, quia habet iuris præsumptionē ꝫ se, quā ēt legatarius nec allegare tenetur: qa non resultat ex facto suo, per doct. Alex in l. qui in aliena. col. 4. de acq. hæred.]

Non

si non adimendi[a] aio vendidit, nihilominus deberi:[b] idemq;[c] diui Seuerus & Antoninus rescripserunt.

¶ Iidē[d] rescripserunt, eum, q post testm factū pdia, q̄ legata erant, pignori[e] dedit, ademisse legatū nō videri:[f] & ideo legatarium cum hrde eius agere posse, vt prædia à creditore luantur.

¶ Si verò[g] qs[h] partē rei legatæ alienauerit, pars, quæ non est alienata, omnino debetur: pars autem alienata ita debetur, si nō adimēdi animo aliena sit.

¶ Legatum liberationis valet, & pt fieri in ppetuū, & ad tempus. Et econtra nō valet legatum factum à debitore suo creditori, nisi afferat sibi aliquam vtilitatem. Ang.

¶ Si qs debitori † suo liberationē le

a ¶ Non adimēdi animo. Qui aīus ex hoc pbaī, q a si necessitate rei familiaris. † non vr reuocasse: aliàs sic q̄ distinctio in donationē nō cadit, vt ff. de adi. leg l. rem legatā. & not. C. eo. l. qui post.

* ¶ Qd sentit Ac. de alienatione voluntaria, ita demū verū est, siue re alienatio, q̄ per traditionē fit, interuenerit. l. tradōnib. C. de pac. aliàs ex nuda vendōne non intelligeretur adēptū legatū l. prædia. §. liberto. de fun. instr. leg.]

b ¶ Deberi. s. rē legatario. arg. ī. e. §. non solum. vbi ab initio fuit alienata.

c ¶ Idemq;. s. iuris esse.

d ¶ Iidem. s. Imperatores Seuerus & Antoninus.

* ¶ Extat adhuc horum Imper. rescriptum in l. qui post C. de lega.]

e ¶ Pignori dedit. Quid si rē obligatā creditori debitor legauerit, nunqd valet legatū? Rñ. sic, & nihilominus poterit petere debitum, nisi volūtas testatoris ostendatur volentis compensare, vt ff de leg. 2. l. creditorem.

SYL. ¶ Adde hoc non procedere in eo, qui tenetur ex dispōne leg. vt in patre, q tenetur dotare filiam. l. si cum dotē. §. si pater. & ibi Bar. ff. sol. matri.]

f ¶ Nō videri. (j) Nisi sub dicta distinctione. i. an habuit aīum adimēdi, vel nō. Vel dic nullo mō, vt hic, & C. e. q post. & hoc q a primo valuit relictū, aliàs ꝯ, vt C. de don. inter vir. & vxo. si maritus. ij. & ff. de don. inter vir. & vxo. cum hic status. §. si maritus.

ADDI. (j) Nisi pro tanta pecunia eēt pignorata, ꝙ ñ sit verisimilē eā redimi, vt l. qui habebat ff. de leg. 3. Ang. **Adde idē eē, & si testōr tāri pignorasset rē, q̄ti valeret: q a tunc non est verisimile, ꝙ velit, aut speret redimere rē tanti pignoratā ñ magis, q̄ si ipsam penit' alienasset, vt voluerunt Cy Fulg. Castr. Alex. & alij ī l. q post. C. de lega. & Bar. in. l. rē legatā. in fin. de adi. lega. & idē ne videaī inutiliter factū legatū, lauenda erit ab hrde.]

g ¶ Si verò. No. de toto † ad partem.

h ¶ Quis. s. testator.

¶ Si quis debitori. Casus. Vertebatur q. an legatū liberationis factū debitori valeret, quia res sua eidem quasi legata videbatur: & decidit ꝙ valet, q a legata intelligiī liberatio, & remissio obligōnis, q̄ creditoris est, & ideo nō hēt locū. §. sed si rē. ī. eo. sed tunc maior insurrexit dubitatio, an legatū factū creditori de credito valeat: & eadem rōne videbatur ꝙ sic. Itē quia multiplicabantur actiones, qđ nobis expedit l. si actor. in prin. de iureiu. Contrariū dr. q a hoc legatum est cōtra substantiā legati, q̄ est donatio: vñ cū non afferaī vtilitatē, aut cōmodū, non dēt dici legatū. Nec obst. multiplicatio actionū, q a ñ ꝯsideraī, vbi nihil aliud afferrent. l j. §. lex Falcidia & ibi no. ff. ad l. Falc. No. ꝙ legatū liberationis valet. Itē ꝙ prodest nō solū legatario, sed hrdi, & cuicunque locū hrdis tenēti. Itē ꝙ legata liberatione ñ solū ꝯpetit legatario exceptio, si ab eo petaī, sed hēt actionē

† Bene facit tex. in l. scribit. §. item. ff. de au. & arg. lega.

* †Facit l. de tota SYL. ff. de re ven.

* † L. a qu inuito ex gi potes l. debito ff. de ve sign. aliā secus. l. creditor ff. de lil leg.

ad petēdū, vt creditoris hr̄s liberet eū ꝑ acceptilationē. Itē ꝙ legatū factū à debitori creditori, si nullā afferat utilitatē, ē inutile Itē ꝙ legatū ab initio validū ꝑ ꝑ cōmodū repr̄sentationis, ñ fit inualidū, q̄uis viuo testōre deueniat ad eū casū à quo incipere ñ posset. Item ꝙ factū liimè non retractaī, ēt si veniat ad casū, a quo īcipere nō potuisset.]

gauerit,[a] legatū vtile[b] ē: & neq; ab ipso debitore, neque ab hr̄de eius pōt hr̄s[c] petere,[d] neq; ab alio, q̄ hæredis[e] loco sit: sed & pt a debitore ↄ̄ueniri vt liberet[f] eū. Pōt † ēt qs vel

a ¶ Legauerit. Quod trib. modis fit. Prim⁹, Peti nolo, vel, Qđ debet, relinquo: vel, Actionē remitto. & sic liberandus est legatarius ab omni debito, vt hic, & ff. de lib lega. si quas rationes. & l. Aurelio. j. rñ.

SYL.

¶ Adde, ꝙ cōiter gl. teneē, ꝙ hoc mō relicta liberatio includat ēt dolū: qđ falsum ē, & ego alias legēdo latissimè reprobaui: & vide Pręp. Señ. in 6. q. 5. casu: vbi lati⁹ explicat.] Scđs est, si negociū testōris gessisset, & testōr dixerit, Rōnes reddere nolo. & hic ab oī liberatur, nisi ab eo, qđ penes eū sit, & ab eo, qđ dolo fecit, vt ff. đ li. leg. l. Aurelio. §. si. cū suis ↄ̄cor. † Terti⁹ si dānauit hr̄dem, ne exerceat actiones: quo casu, si bonā cām hēt testōr, litis euētus sūpt⁹ ab aduersario tacti legati videnē, vt ff. de lib. leg. petitor. si malā cām, nihil vr̄ legare. ut in eadem l. †

¶ Adde non esse differentiam inter hunc tertium modum, & secundum, vt patet ex iis, quæ ponit Præp Señ, in 4. q. 5. casu, in 2. col. & seq.]

b ¶ Vtile ē licet res sua sibi legari videaē, vt ff. đ li. le l. j. j. rñ & ē hoc verū, nisi testōre viuo exactio fiat, vt j. e. ti. §. tā āt & ff. e. 3. l. fideicōmissa. § si rē.

** Adde multū interesse, vtrū leget liberatio, an hr̄s iubeaē liberare đbitorē. nā primo casu ipso iure đbitor cēsebiē testō liberat⁹, scđo liberādus erit ex ↄ̄ctu ab hr̄de, Bar. l. Aurelio. §. Caius, q. 4. ad fi. de li. leg. Alex. l. si di-

gnū. ad l. Falc. Alc. in rub. ff. e. Notādū quoq; est, ꝙ si legaē res pignori data ipsi debitori. cēseē ꝑmissum solū i⁹ pignoris, nō ēt debitū principale. l. j. vbi gl. de lib. leg. Neguś. de pig. 3. mēb. 6. part. nu. 20. facit l. Labeo. & l. postq̄. đ pac. secus si legeē chirographū, q̄a censeē legatū ēt debitū, vt ꝑ Negu. ubi supra.]

ad tempus[g] iubere, ne hæres petat. ¶ Ex ↄ̄rio, si debitor[h] creditori suo, qđ dēt, legauerit, inutile ē legatū, si nihil plus est in legato, q̄ in debito, quia nihil ampli⁹[k] ꝑ legatū

c ¶ Hæres. uel hęres hr̄dis, vt ff. de lib. lega. l. ij. in fi.

d ¶ Petere. Cum effectu. propter exceptionem, vt ff. de lib. leg. l. 4. aliàs 3. nunc de effectu.

e ¶ Hr̄dis loco, sicut est bonorū possessor, & fideicōmissari⁹ vl'is. j̄. đ bo. pos. §. quos āt. & đ fideic. hr̄d. §. restitura.

f ¶ Vt liberet. Per acceptilationē, si sol⁹ ē debitor: si hēt correū sociū, idē. aliàs correus ñ soci⁹ pacto ē liberādus, vt ff. đ li. le. l. 4. aliàs. 3. §. nūc đ effectu. ī fi.

SYL.

¶ Adde circa primū casū hoc verū, si liberatio, fuit fcā ī ꝑpetuū: si verò ad tp̄s, tūc sufficit, ꝙ legatari⁹ offō iudicis ↄ̄sequaē, ꝙ sibi silētiū īponaē vsq; ad illud tp̄s l. Aureli⁹ §. cētū ff. e. Circa scđm verò, qñ đbitor hēt correū ñ sociū, dic, ꝙ rō, ē q̄a acceptilatio extingueret obl'onē, & ↄ̄sr ēt correus liberareē: dictū hoc verū, nisi legatū esset factum contemplatione vtriusq;, vt per Bar. in d §. nunc de effectu.]

g ¶ Ad tempus. ut ff de libe. lega. non solum nostrum. §. ij.

h ¶ Si debitor. Secus si alius: quia interest creditoris plures reos habere, vt ff. de lib. le. si quis decedens. §. fin. aliàs incip. §. Iulianus est l. 3.

SYL.

¶ Adde hoc verū in vltimis voluntatibus, vbi pręcisè cogitur: secus in cōtractibus, vt declarat Bar. in d. §. fin.]

i ¶ Creditori suo. s. ciuiliter & nāliter. & cū effectu, & purè: aliàs valet, vt ff. de le. j. l. si creditori. ꝑ totā. l. & l. fināt.

K ¶ Nihil amplius. Sed nūquid hodie

semper

ꝙ est plus, cū habeat statim rei legatę dñiū, & hypothecariā aliarū rerum defuncti? R n. nō, ut ff. de le. 3. l. 3. §. si rem. quia plus tantū quatuor modis dr̄, vt j. de actio. §. plus āt. Et iste modus nō est aliquis de ijs.

hēt. Qđ si in diē, vel sub ꝯdōne debitum ei[a] purè legauerit,[b] vtile est legatū, ꝑꝑ repræsētationē. Quod si viuo testōre dies venerit, vel condō extiterit, Papinianus † scripsit, vtile[c] esse nihilominus legatū, qa semel ꝯsistit:[d] qđ & verū est. Nō. n. placuit sn̄ia existimā

¶ Adde, ꝙ dū prio gl. vult, ꝙ ꝑꝑ solam dñij trāslationē legatū speciei ñ efficiatur utile, cōis opi. est in contrariū. dū verò scđo loco dicit, ꝙ ꝑꝑ cōmodum hypothecæ ñ valet legatū, cōis opi est cū gl. contra quā disputando tenuit Præp. Senen. quæst. 8. i quarto casu.]

† l. verbis. ff. ad l. Fal.

a ¶ Ei. scilicet creditori.
b ¶ Legauerit. s. debitor.
* ¶ Repręsentationē hoc tex. accipe. pręsentē solutionē: ꝓpriè aūt repręsētare est, ante diē soluere. quod apud Gręgos dr̄ προκαταβάλλειν, quā q̄ & repręsentari dr̄ ꝙ pure debetur, si præsenti statim pecunia soluatur, vt apud Tranquil. in Augusto.]

SYL.

c ¶ Vtile esse. ff. de lega. 2. l. debitor. in prin cōtra, vbi est inutile. Sol hic corrigitur. Vel ibi dicit inutile. i. non vtile, cùm & aliam habeat actionem: † potest tamen & ista agi, ut hic.

† Ista ē vera quā ēt sequitur. Bart. in d. l. debitor. Angel.

¶ Adde, ꝙ Pręp. Sen. i 7. q. 8. casus, reprobat oēs rōtiones aliorū, & ipse ponit duas: primo, ꝙ ibi vitiatur legatū, quia erat detentium sub pignore, vnde bene veniēte die non remanet vtilitas quo ad repręsentationē, nec quo ad hypo secus qñ nō esset pignorata, q̄ est falsa: quia tex. nr̄ solū considerat repræsentationē non hypo. secundo, & ibi intelligitur esse inutile quo ast cōmodū medij tpis, & ꝙ illa verba, Tota x. debeanē. ponanē post verbū, Qđ si viuo añ verbū, Sic & in dote. q̄ est falsa, qa verba vnius orōnis nō debent in aliā transferri. Mihi aliàs visū fuit, ꝙ d l. esset correcta, qa l. ꝟbis. ad l. Falc. ē Papin. & tex. nr̄ approbat opi. Pap. & sic cōcordat, & ex verbis, Nō. n. placuit, hic posliris colligiē fuisse q ꝓriū tenuerūt, iter quos potuit esse Pau.]

tiū extinctum esse legatum, quia[c] in eā causam peruenerit, a qua incipere non potest.[f] ¶ Legatū dotis factū à marito vxori valet; ēt si marit⁹ nullā dotē hūit; dummō in legato certū exprimatur. ¶ Sed si vxori maritus dotē legauerit, valet legatū: qa plenius est[g] le-

d ¶ Constitit. idest valuit.
e ¶ Quia. rō illius falsę opinionis.
f ¶ Non pōt. Nota arg. pro vtraque parte ad hāc regulā. vt ff. de verb. obl. existimo. & l. pluribus. §. etsi placeat. & de ijs q̄ ꝓ non scrip. ha. l. si in metallum. §. item si seruo. & de serui. l. pro parte.
ADDI De isto brocardo dic vt ꝑ Dynū i reg. factū lrīmè. đ reg. iur. in 6. & ꝑ Bar. in l. plurib. §. j. ff. de verb. obli.

SYL.

¶ Sed si vxori. Casus. Quærebatur an legatū doti valeret: & videbaī dđm ꝙ nō: qa cū hēat vxor actionē ad dotē, hoc multiplicatio actionū oportet validitatē, ñ vr̄ aliqđ cōmodū, & iō dēt cēseri ut dictū ē s. §. ꝓxi. C⁹ ꝓriu đci dii ꝑꝑ cōmodū repræsentationis, qa erit pl⁹ tpe legatū. § plus. j. de actio. No. ꝙ legatū dotis factū a uiro vxori valet ꝑꝑ cōmodū repręsentationis. Itē ꝙ legatū sub falsa demōstratione debiti, si ñ exprimaē certa quantitas, vel aliter cōstet qd aut q̄tū legetur, non valet, si legans nullo mō ē debitor. Itē ꝙ falsa cā nō uitiat legatum.]

*

g ¶ Plenius ē. s. i cōmodo repræsentationis, cū legatū statim, dos verò annua bima trima die † olim: hodie post annū mobilia, sed immobilia statim, vt C. de rei vxo. actio: l. j. §. cum autē. & ff de do. prælē. l. j. §. verum est.

† i. tribus annis, per singulos annos tertia pars. l. 3. de an. leg.

Dotis legatum a marito vxori fcm̄ valet.

¶ Adde, ꝙ hodie habet annū, etiā si

habeat facultatẽ rei restituendæ statim, q̃uis multi voluerint cõtriũ, moti, quia annus daṫ gratia miserationis: q̃a cũ maritus in d. §. cũ aũt hẽat dilationẽ in iuribus, q̃ sp̃ sunt in facultate mariti, & ea solo verbo põt restituere, patet ꝙ q̃uis hẽat facultatẽ rei restituẽdæ statim, oĩno habet annum prædictum.] Itẽ p̃ dote daṫ actio in quantũ maritus facere p̃t, vel eius hæres, vt ff. sol. matri. l. etiam. j. rñ.

† Aliàs acceperit.

SYL. ¶ Adde hoc verũ in hr̃de filio cõi, secus ĩ aliis, vt cõiter tenẽt doctor. in d. l. ẽt.] At legatum insolidũ: nisi in Falcidia per bñficiũ inuentarij, vt in auth. de hęr. & Fal. §. si verò nõ fecerit. coll. 1. Itẽ si qua pacta in pręiudiciũ mulieris facta sunt, beneficio legati tollun tur, vt ff. de do. præle. l. j. j. respon.

*¶ Adde aliud cõmodũ huius legati, q̃a non minuiṫ ob res donatas vxori à viro. d. l. j. §. Est & illud de do. præl. an ãt deducanṫ impensæ, dic ꝙ sic, si dos simpliciter legeṫ, vt in eo. §. aliud, si leget quicquid ad eum dotis nõie peruenisset, q̃a intelligitur sine deductione impensarum, vt scribit Bart. in l. 3. C. de fal. cau. quo in loco etiam gl. & Bal. materiam commodi huiusce legati dotis tractarunt.]

gatũ, q̃ de dote actio. Sed si quam ñ † accepit dotẽ, [a] legauerit, diui Seuer[9] & Antonin[9] rescripserũt, si quidem simplr̃ legauerit, inutile esse legatũ. si verò certa pecunia, vel certũ corpus, aut instra[b] dotis in prælegando[c] demon strata sunt, valere legatum.

¶ Si res legata facto hr̃dis et ignorantis p̃stari non p̃t, hr̃s tenetur: secus si non suo facto. h d. Ang.

¶ Si res[d] legata sine fcõ[e] hr̃dis pierit, [f] legatario decedit.[g] Et si seruus alienus legatus, si ueignoranter fecerit. Item ꝙ mora debitoris perpetuat obligationem.]

a ¶ Dotem. i. illam dotem, quã non recepit.

b ¶ Instra dotis. s. in quibus cõfessus fuit se recepisse dotem, quam nõ recepit, vt ff. de do. præleg. l. fi. §. fi. & l. cum scriptum. §. item ei, quæ.

c ¶ In prælegando. i. legando. abundat. n. præ, vt ff. de dote p ræle. l. j rñ.

SYL. ¶ Si res legata. Casus. Quæsitũ fuit, an si res legata decedat, aut pereat, cui pereat: & uidebatur perire hr̃di tanq̃ dño. l. incendiũ. C. si cer. pet. sed deciditur contrarium ex eo, quia cũ sine culpa hęredis res legata pereat, non est quid illi imputetur, cùm nõ p̃stet. Casus in alijs partibus facilè figuraṫ. Not. ꝙ debitor speciei legatæ liberatur, si illa intereat, vel fiat insolubilis, & desinat posse p̃stari sine fcõ, & culpa ipsius. Item ꝙ debitor speciei legatæ nõ liberatur, si facto suo mediato, vel immediato interueniẽte desinat posse præstari, siue scienter, si

d ¶ Si res. Puta seruus Stichus.

e ¶ Sine facto. i. mora, quo casu de interitu teneṫ, (j) vt ff. de ver. obl. l. si seruum j. rñ. & de leg. j. cum res. §. fina.

SYL. ¶ Rõnem uide per gl. in l. diuortio. in gl. 3 ff. de neg. gest.] Vel quia sine causa occidit, vt d. l. si seruum. Aliud si eum causa, vt ff. de leg. j. l. quid ergo. §. si hæres. tenetur enim dolo, & lata culpa, & leui, vt ff. eo. j. l. cũ res. §. sed si culpa. & §. culpa.

ADDITIO (1) De negligentia uerò non tenetur debitor actione personali, nisi fuerit in mora, uel peratur res, quæ fuit creditoris. vel negligentia sit circa rem, seu peremptionem substantiæ rei debitæ. Ang.

f ¶ Perierit. Vel non compareat: quo casu caueat hæres de dando, si ad eũ redierit: & suis sumptibus recuperatur, quando post mortem fugitaliàs, i. si in vita, sumptibus legatarij. vt ff. de leg. j. eum res. §. item si res. & de lega. ij. §. si quis seruum.

g ¶ Decedit. quia qui in specie tenetur, eius interitu liberatur, vt hic, & ff. de verb. obl. l. si ex legati.

De

** De materia huius §. vide pulcherrimam distinctionem glo. ī. de lege Falc. in §. quantitas. ver. solida.]

a ¶ Sine facto. in hoc quoq;. s. alieno seruo pōt admitti culpa: puta nō certificauit heres dnm, q si sciuisset se posse vēdere, nō manumisisset. s. forte cū videret eum velle manumittere, vt ff. e. j l. cum res. §. si si alienus. & §. pe. & fi. Itē si fuerit ī mora emendi, vt ff. ď ver. obl. si seruū. §. si ār alienus. & dic fcō. i. culpa vel mora.

b ¶ Manumissus. nam manumissus similis est mortuo, vt ff. de sol. si mihi alienum.

ne fcō[a] hr̄dis manumissus[b] fuerit, nō tenet hr̄s. Si verò hr̄dis seruus legatus sit, & ipse eū manumiserit, teneri[c] ipm Iulianus scripsit: nec interest,[d] sciuerit,[e] an ignorauerit ď se legatū esse. Sed & si alij donauerit[f] seruum,[g] & is, cui

c ¶ Teneri. s. ad æstimationē, ut st. eo. l. si q̄s inquilinos. §. j. & ff. q & ď quibus. hr̄s. Sed hic non dicit tenere manumissionē, sed dicit, ꝙ non minus valeat legatū, s. quo ad æstimationē. ADDITIO. Et valet ēt manumissio: q̄a dn̄is serui hr̄dis nō trāsit in legatariū, vt hic, & d. l. si q̄s inquilinos. secus ī seruo hr̄ditario ēt sub ꝓdōne legato. l. si seruū q sub cōdōne. ff. de mā. Ang.

d ¶ Nec interest. cur secus vbi seruū indebitū sibi solutū quis manumiserit, ut ff. de cond. inde. in summa. §. si seruū. quæ est contrario rū. quia debuit scire, cū factum suū censeatur, vt in auth de iureiur. a mo. j respon.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc rō nō est gn̄alis, q̄a sine sua culpa posset hr̄s ignorare, si in codicillis postea repertis legatus eēt. l. 3. §. cū transactio. de transa. lō dic, ꝙ lō est, q̄a natura condōnis indebiti est, vt quis teneatur tm̄ quatenus est locupletior. l. si non sortē. §. libertus ff. de cond. inde. unde cum nihil lucri sentiat, qui indebitum recipit, non habet locū: secus in hęrede qui sentit cōmodum ex hęreditate: & ita communiter resoluitur in d. l. in summa. & hic per Ang.

e ¶ Sciuerit. s. ipse hæres.

f ¶ Donauerit. s. hæres.

g ¶ Seruum. A testatore legatum, & erat hæredis.

donatus est, eum manumiserit, tenetur[h] hr̄s, quāuis ignorauerit[i] a se eum legatum.

¶ Extincta ꝑsona primo legata, remanet legatū in accessoria, q̄n fit ꝑ dictionem, cū: secus in rebus. h. d. Aretinus.

¶ † Si q̄s ancillas

h ¶ Tenetur. ad æstimationem, vt s. proximè dixi.

i ¶ Ignorauerit. s. hęres.

SYL. ¶ Si quis ancillas. Casus. Vetebat dubitatio. an si q̄s legasset ancillā cū natis, ea extincta, extingueretur legatū ēt partus: & vr ꝙ sic: q̄a cum essent cō iuncti per dictione, eum, tanq̄ accessorij, extincto principali, videbatur accessorium extingui. l. cum principalis. ff. de reg. iur. Sed contrariū deciditur, q̄a licet in his duobus primis exemplis nati, & vicarij videantur nolatt per modum accessorij, in re vera nō est ita: nam præpositio, cum, coniungit accessoriè solum illas res; quarum unā alteri accedit: sed q̄n ponitur inter personas, quarum natura est, ut una alteri non accedat, tunc non coniungit accessoriè, sed sunt duo legata separata: & ex his habes rōnes diuersitatis secundi casus hic positi. No. ꝙ legatum hoīs per modum accessorij ad alium hominem principalem nō extinguit, licet extinguat legatū hominis principalis. Item ꝙ non hoī non accedit. Itē ꝙ accessoriū non debet esse maius suo principali. Item ꝙ legatū rei accessoriæ ad hoīem principaliter legatū, si exprimatur verbis accessionem importantib. extinguit extincto legato hōis. Itē ꝙ dictio, cū, q̄n ponitur inter res, quæ possunt una alteri accedere, stat accessoriè, aliàs secus. Item ꝙ extincto principali, extinguitur accessorium.]

taliàs. Sed si quis.

Suis

cũ ſuis[a] natis legauerit, ēt ſi ancillæ mortuæ fuerit, pt[9] legato cedũt.[b] Idē[c] ē, & ſi ordinarij[d] ſerui cũ vicarijs legati fuerit: quia licet mortui ſint ordinarij, tñ vicarij legato cedũt. Sed ſi ſeruus fuerit cũ peculio legatus, mortuo[e] ſuo, vel manumiſſo, vel alienato, peculij legatũ extinguit.[f] Idē ē, ſi fundus iſtructus,[g] vel cũ inſtrō[h] legatus fuerit. Nã fundo alienato[i] & inſtrī legatũ extinguit.

¶ Grex et ī vna oue retinet. & legato grege veniũt oues adiũctę gregi poſt teſtm̃. Idē ē ī legato ædiũ. Arc.

a ¶ Suis natis. aliàs ſuo nato.

b ¶ Cedunt. qa duo legata ſunt ſeparata, vt ff. de pecu. le. l. & ſi ancilla. q̄ eſt l. 3. Sed contra. ff. de ventre inſp. l. j. §. ex hoc vbi dr̄, ꝙ partus eſt portio viſcerum matris. Rñd. ibi loquitur, donec in ventre eſt.

c ¶ Idem eſt. ſic. ff de pecu. leg. l. 4.

d ¶ Ordinarij. Qui ſunt hic? Dic vt infra. quod cũ eo §. cum autem.

* ¶ Declara, vt ibi annotatum eſt ex Alcia. in l. urbana de verbo. ſigni.]

e ¶ Mortuo. ſ. viuo teſtatore, non ſi poſt, vt ff. de pecu. lega. tunc inutile.

f ¶ Extinguit. quia acceſſio eſt, ut ff. de pec. leg. j. & ij. Sed quare nõ ita in ſuperiore caſu? Rñd. pp hominis dignitatē, qa ñ ita accedit, vt ff. de ędi. edi. iuſtiſſimè. in prin.† Itē quid ſi vicarij erant tm̃ in peculio, & legatus eſt cum peculio? Rñd. idem ut exprimere peculium noceat, vt ff. de condi. & demon. ſi in diem in fine.

ADDITIO. Idē & ſi aliæ res erãt in peculio eadē rõne. Si verò leget ordinarium cñ vicarijs & peculio, obtinet, quaſi ſeparet vicarios a peculio, vt l. ſi peculium. §. ſi ſeruus. ff de pe. leg.

g ¶ Inſtructus. Hinc primo articulo ꝯdicit, ff. de fund. inſtru. ſi cui. in fin. Solu. ſm Ro. hic ſimpliciter pp rudes ſic loquit. Vel dic, ꝙ ſit idem qđ in partu & vicarijs, & qđ ſequitur, Cũ inſtrumento, referatur, ad proximum de peculio. Vt ſubtilius, refertur inter inſtrumētum fundi, quod perit ſemper perempto legato fundi, & inſtrumentum patrisfamilias, quod non perit, licet legatũ fundi pereat: & hoc caſu loquitur lex contraria, & alia cõtraria in eo ti. l. j. Arg. cõtra. ff. de fun. inſtr. l. quæſitũ. §. ſed ſi fundus. & §. inſtructo. quibus dicit, ſi fundus inſtructus legatus ſit, inſtrumētũ patrisfamilias continetur, non agri. ſed ibi ſubaudi, tantum.

¶ Adde, quòd hæc ſolu. tenēda eſt, quæ fuit Azo. aliæ enim falſæ ſunt.] Vel dic illã eſſe Pauli ſententiam in l. ſi cui, iſtã Labeonis a Iuſtiniano probatam: & ſic corrigitur illa.

* ¶ Inſtructi legatum, quid differat a legato inſtrumenti, vide Ant. Auguſti. lib. Emen. 2. c. 4.** qui etiam priorem Accurſij interpretationem de voce, tantum, ſubaudienda in d. §. ſed ſi fundus probat.]

h ¶ Inſtrumento. Eſt aũt inſtrumentum apparatus rerum diutius permãſurarũ, ſine quibus non poſſet exerceri poſſeſſio: vt ff. de fundo inſtruc. q̄ſitum. j. reſpon. Et ſunt inſtrumenta fundi quæ fructus quærendi, cogendi, ſeruãdi gratia comparata ſunt: ut ff. de fund. inſtruc. l. inſtrumenta. quę ſunt, ibi habes.

i ¶ Alienato. a teſtatore.

¶ Si grex. Caſus. reuocabatur in dubiũ legato gregis facto, ex eo ꝙ grex ad vnã tm̃ vel pauciores oues redactus fuerat, an in remanētib. ſubſiſteret legatũ: & videbatur ꝙ nõ, qa ex quo nõ erat amplius grex. l. oues. ff. de abige. & legatus erat grex. videbat extinctum legatum. contrarium rñdetur: quia eo legato legatur qđ tota le. & iõ ſingulæ eius partes legatę intelligunt, & ideo vna ſola ouis debetur ut hic. Nota, ꝙ ſi grex legatus ad vnã ouem reducatur, nihilominus debetur. An verò hoc idē ſic, qñ deficit

† Sec[9] aũt cēt in fętu aĩaliũ brutorũ, & in ijs q̄ nõ veniũt p modũ prĩcipalis & acceſſorij, vt ſi legeť equus cũ aſino: quia duo legata cēſentur. Et hæc inducuntur ad qõne de ingrediente monaſteriũ, ut variato in greſſu, nõ valeat bonorũ dedicatio, niſi expreſsè ſe & ſua dedicaſſet ſecũdum Doct. hic.

SYL.

SYL.

Inſtrumētũ quid.

ficit grex ante mortē testantis, disputat latè Pręp.Señ.in j.q.v.casus. Itē ꝙ legatū vniuersale recipit augmētum & diminutionē. Item quid sit grex. Item domus ex quibus constet.]

mistura.§.j. & ff.de rei vendi. in rem. §.at in ijs.

f ¶ Cedere. Sed columna vel tignum domus legari pure nō potest, vt ff. de leg.j.l. cætera. ne vrbs deformetur. † — † Facit. l. vlt. ff. ne quid i lo. pub. SYL.

¶ Si [a] grex legatus fuerit, & postea ad [b] vnā ouem puenerit: qđ super fuerit, vendicari pōt. [c] Grege autē legato, [d] ēt oues eas, q̄ post testm̄ factū gregi adijciuntur, legato cedere Iulianus ait. Est † enim gregis vnum corpus [e] ex distantibus capitibus, sicut ædiū vnum corpus est ex cohærentibus lapidibus.

¶ Aedibus denique legatis, colūnas & marmora, quæ post testamētum factum adiecta sunt, legato dicimus cedere. [f]

¶ Augmentum vel diminutio peculij legati viuo testatore ad legatariū spectat: sed si post mortem ante aditam hæreditatē, cedit legato, si est legatum ipsi seruo: secus si extraneo. Aret.

a ¶Si grex, Qui ex decem ouibus cōstat, vel quatuor vel quinque porcis, vt ff.de abigeis.oues.

ADDITIO. Tres autē homines constituunt collegium. l. Neratius. ff. de verbo.sign.

b ¶Ad vnā ouem. sic ff. q̄ cu.vni.l.sicut. §.fin.& ff.eod. titu.j.l. si grege. († aliàs aūt.)

SYL. ¶Adde tamē, quòd grex ad vnam ouem redactus non est grex: & tamen collegium ad vnum redactum remanet collegium.d §.fin.

c ¶Vendicari potest.ff.quib.mo.vsusfructus amit.l fin cōtra Solu. facilius perditur legatum vsusfructus, q̄ proprietatis, vt argu.ff.eo.ti. repeti.§. rei mutatione.& ff.eo.l.si grege.in fi.

SYL. ¶Adde, ꝙ solu.glo.communiter tenetur, licet aliàs publicè disputando cōtrarium tenuerim.]

ADDITIO. Hoc verum est, quādo est relictus vsusfructus, vt gregis, secus si singulorum capitum.Angel.

d ¶Legato. Sic.ff eo.l.grege.sic infra. §.proximo.

e ¶ Corpus ex distantibus capitibus. Tria enim sunt corpora rerum. Vnū quod vno spiritu, idest elementatione continetur.vt homo, lapis Secundum, quod ex cohærentibus constat.. vt domus, & armariū. Tertium, quod ex distantibus corporibus: vt grex, & populus, vt hic, & ff.de vsucap. rerum

¶ Si peculiū. Casus. Quæstio fuerat, an quod accederet, vel decederet peculio legato, pertineret ad legatarium: & videbatur dicendum ꝙ non, quasi de eo peculio testator voluerit intelligere, quod erat tempore testamēti.arg. l.si cognatis.ff. de rebus dub. contrarium respondetur, qa cum peculiū sit quid vniuersale, quamuis recipiat augmentum vel diminutionem, tamen est semper idem. Sed tunc quæsitum fuit, quid de eo, quod contingit post mortem testatoris: & videbatur, ꝙ cuicunq; legatum sit, cùm legatum cedat a morte testatoris, tale augmētum vel diminutio spectaret ad hæredē.sed cōtrariū deciditur in seruo: & ratio est, quia qñ datur libertas seruo testamento, & sic directa, ita demū ei competit, quando aditur hæreditas, & iō propriè pp cōmodum serui non dicitur cedere nisi tempore aditæ.l. hæredem.§.fin.ff quando di leg.ced. No.ꝙ legatū peculij recipit augmentum & diminutionem viuo testatore. Item ꝙ augmentum peculij legati seruo, contingens post mortem añ aditam, cedit lucro serui. Item quòd dies legati peculij seruo cedit ab adita. Item ꝙ augumentum contingens ex rebus peculiaribus post mortē ante aditam spectat ad legatariū, aliter

¶ Si peculium legatum[a] fuerit, sine dubio quicquid peculio[b] accedit, vel decedit viuo testatore, legatarij lucro, vel dāno ē. Qđ si post mortem testatoris ante aditam hæreditatem aliquid seruus acquisierit, Iulianus ait, si quidē ipsi manumisso peculium legatum fuerit, omne, quod ante aditam hæreditatem acquisitū est, legatario[c] cedere:[d] qa[e] hmōi legati dies ab adita hrēditate cedit: sed si extraneo peculium legatū fuerit nō cedere ea legato, nisi ex rebus peculiaribus auctum[f] fuerit. †

¶ Legata libertate non venit peculium: secus si manumittatur: & legato peculio non intelligitur legatum, quod dominus debet.

aliter pon. Itē ꝙ verbum, extraneus, diuersimodè accipitur.]

a ¶ Legatū fuerit. seruo vel extraneo.

* ¶ Peculium serui est, qđ seruus dñi permissu separatum à rationibus dñicis habet & administrat. l. ꝗ posi ti. ff. de pecul.]

b ¶ Peculio. Nam & futurum peculiū legari potest, vt ff. de pecu. leg. l. ei quoque. & facit ad hoc. §. proxi. §.

c ¶ Legatario eidemq; manumisso. Acc.

d ¶ Cedere. Nota tria tempora: ante mortem testatoris: & post, ante aditam hæreditatem: itē & post. In primo tēpore. s. quo non inuenitur cessisse dies legati, omnes sunt legatarij pares: nam quicquid eo tpe acquirit seruus talis, ei, cui hoc peculium est legatū, acquiritur, siue ipsi seruo, siue alij extraneo sit relictū: quia nō cedunt legata. similiter in tertio. s. sunt pares. In secūdo distinguitur extraneus à seruo, vt hic. Nā quod legatum cedit extraneo à morte, hoc seruo ab adita hæreditate: quia nec libertas sibi prius debetur, vt C. de cadu. tollen. §. cum igitur. & §. in nouissimo. Nam pura legata, vel in diem certam relicta, à morte cedunt: nisi in sex casibus, vbi ab adita hæreditate, vt C. de cadu. toll. §. cum igitur. & §. in nouissimo. & ff. qn di. leg. ced. l. ij. † inter quos legatum seruo manumisso relictum est vnus, vt hic. Conditionalia, vel in diem incertum relicta, ex die, vel conditione existente cedunt. i. transmittūtur ad hæredes.

¶ Adde hoc verū in re de sui natura non transmissibili, qa tunc transit ab adita: vt in legato seruitutū personalium. l. si post diem. ff. quan. dies leg. ced. & idē in realibus. l. receptū. in fi. ff. com. prædio. & in pluribus casibus not. in d. §. in nouissimo.]

¶ Nam ante conditionem, vel diem venientem si decedit legatarius, nō transmittitur, vt C. de cad. tollē §. fin aūt. Nisi in tribus casibus. Primus, vt ff. de cond. & demon. conditiones. Secundus. ff. eo. l. 13. Tertius. ff. quando dig. leg. ced. si cum præfinitiōe. Item verbum, cedere, duas habet significatiões. i. incipere deberi, vt ff. de ver. sig. l. cedere. Item cedere quantum ad transmissionem, vt accipitur. C. de cad. toll. per totum. & in vtraque potest hic accipi.

¶ Adde, ꝙ dicit̄ cedere quatuor modis: aut quo ad transmissionem, aut quo ad obligationem, aut quo ad petitionem, aut quo ad dominij trāslationem: de quo per doct. in l. j. C. commu. de leg.] SYL.

e ¶ Quia. Bona est ratio: si enim prius cederet, idē esset, quod in extraneo. Est & alia ratio, vt ff. de pecu. leg. l. denique. §. fi. vbi dicitur, ꝙ verisimile est, eum omne augmentum ad ipsum pertinere voluisse cui &c.

f ¶ Auctum fuerit. s. peculium.

¶ Peculiū aūt. Casus. Dubitabatur an legata libertate deberetur peculium: & videbatur, qđ sic: qa seruo manumisso, si non adimitur, remanet peculiū: & valet argumentū de actu inter viuos ad vltimas voluntates: sed con- SYL.

† Et hæc vera. quando dies est certa an & qñ: si verò certa an, sed incerta qñ: vt ī diem mortis: tunc si legatarij, hr̄ ꝓ puro: si extranei vel hæredis, hr̄ ꝓ cōdōnali: sicut qñ est dies penit⁹ incerta: sed qñ oīno ē extitura: vt si Sol. vel ante Christ⁹ nascetur, tūc hr̄ ꝓ puro, scdm Ang. hic. SYL.

† alias fuerit peculium.

contrarium uidetur. & ratio ponitur in glo. in ver. quis. No. ꝙ argumentũ de contractibus ad ultimas uolunrates non valet, vbi est diuersa ratio. Itẽ ꝙ manumissio inter viuos tribuit peculium, secus in vltima voluntate. Item ꝙ in legato peculij seruo facto in dubio non continentur debita a domino ipsi seruo ratione peculij. Item quòd si legata est libertas seruo, si rationes reddiderit, censetur legatum peculium.

¶ Peculiũ[a] autẽ, nisi legatum fuerit, manumisso ñ debet: quis,[b] si viuus manumiserit, sufficit, si non adimat: & ita diui Seuer[9] & Antonin[9] rescripserũt. Iidẽ rescripserũt, peculio[c] legato, ñ videri id relictũ, vt petitionẽ[d] habeat pecuniæ, quã in rõnes dñicas impenderit. Iidem rescripserũt, peculiũ videri legatum, cũ rationibus[e] reddi tis liber eẽ iussus ẽ, & ex eo reliqua[f] inferre.[g]

huius consuetudinis, vt redderet seruo quæ sibi debebat, vt ff. de pe. leg. dominus Sticho. §. j. in fi.

e¶ Cum rationibus. Quasi diceret, si relinquo seruo libertatem rationibus ab eo redditis, eo ipso & peculium legare sibi videor.

*¶ Quia alio qui non posset seruus soluere de peculio suo, quæ debet ex rationibus dominicis, nisi ei peculium legatum interpretaremur, l. deniq;. §. interdum. de pec. leg.]

a¶ Peculium. Sic. C. de pecu. eius qui lib. me. l. j.

b¶ Quamuis. Cur tam variè? Rñ. qa secundo casu s. qñ inter viuos, opera eius manumissor erat habiturus: vnde cõuetsa donatio præsumitur, ƒm Io. vt ff mand. si verò nõ. §. idem Papin. (j) vel ƒm. P. propter præoccupationem mortis. quia præsumitur auferre, si potuisset, vt in auth. de trien. & semis. §. illud quoq;. ibi, Præ tumultu mortis angustiatus &c. & C. qui te sta. fa. pos. hac consultissima. §. j.

SYL. *¶ Istam q. latè examinat Præpo. Senen. 6. q. 8.

ADDITIO. (j) Istam rationẽ reputat inefficacẽ Io. Fab. hic, cũ per manumissum debeant operæ exhiberi filio: nec nisi ex cõuentione debeãtur. l. j. C. de ope. li. & l. si operarum iudicio ff. e. vnde dicit ipse, ꝙ inter viuos ẽ maior affectio dñi, q̃ a se priuat dominio serui, & eius seruitio, qđ retinere poterat: non sic vbi moriens dat quod sibi retinere non potest. Alias rationes vide per Angel. hic.

c¶ Peculio legato. scilicet seruo. & etiam libertas fuit legata: aliud si extraneo, vt ff. de pec. leg. l. 6. §. fi. & l. si Sticho. Accursius.

d¶ Petitionem. Nisi testator fuerit

¶ Adde, ꝙ hanc gl. disputatiuè reprobat Præposi. Senen. in 8. q. 6. casus, colum. fi.] SYL.

¶ Aliud econtra, si libertatem relinquo, & rationes reddere veto: quia non videtur legatum peculium, vt ff. de leg. j. si seruus vetitus. Rationes autem reddere dicitur, quando amoto dolo & fraude reddit, vt ff. de fideicõmiss. libe l. Thais. §. Stichus.

ADDITIO. Et sic nota, ꝙ remissio redditionis rationũ non comprehendit reliqua, nec dolũ, seu latam culpã sed scrupulosam tantum inquisitionem, secundum Ang. hic.

f¶ Reliqua. aliàs reliquas. i. alia, quæ erant reddenda, reddere, cùm iã quædam reddiderat: vel etiam si nihil, vt ff. de verbo. sign. l. cæterorum.

*¶ Dic, ꝙ reliqua inferre est ex peculio persoluere, quæ rationibus redditis apparebit seruũ domino debere. Nam appellantur reliqua, quæ, facta collatione dati & accepti, soluenda restant. vnde & reliquari dicitur qui æs alienum integrè non soluit: & reliquatores vectigalium, qui reliqua publico debent. l. Lucius Titius curator. ff. de admin. tut. & l. rescripto. ff. de mun. & hon.]

g¶ Inferre. Repetere iussus est.

Tam.

SYL. ¶ Tā. Casus in regula tradita in text. nostro non figuratur. Not. ꝙ omnia tam corporalia q̄ incorporalia legari possunt. Item ꝙ edictum de legatis est permissoriū. Item ꝙ qui legat qđ sibi debetur, censetur legare ius. qđ habet. Item quòd si quis legat nomen debitoris, & postea exigat, cēsetur reuocare legatum. Itē quòd hęres potest grauari ad aliquid faciendum in fauorem legatarij. Itē quòd liberatio a debito alieno valet.]

¶ Iura, & facta legari possunt. h. d.

¶ Tā aūt corporales res legari pn̄t, q̄ incorporales:[a] & ideo quod defuncto debetur, potest alicui legari, vt actiones suas hæres legatario præstet,[b] nisi exegerit viuus testator pecuniā: nam hoc casu legatum extinguitur.

¶ Sed & tale legatum valet, Damnas † esto hæres meus domum illius reficere: vel illum ære[d] alieno liberare.

¶ Legati in genere i dubio electio est legatarij.

¶ Si gn̄aliter † seru⁹, vel res alia[e] legeť, electio[f] legatarij est, nisi aliud testator dixerit.

a ¶ Iam aute Incorporales. Idest actiones & seruitutes, vt supra de reb. corpo. & incorpo. & ff. de leg. j. l. j. & l. cetera in prin.

b ¶ Prçstet Sine cessione tamen vtiles habet legatarius, vt C. eo. l. ex legato. Accursius.

ADDITIO. Nisi res sit litigiosa, vel lis cœpta. l. quicunq;. & auth. nunc si hęres. C. de liti. ſm Angel. & nota ꝙ quamuis directā personalem exercere non possit, nisi cedatur: poterit tn̄ exercere directam realem, quæ, quia non ossibus affixa est, transfertur in eum directa via. l. siue. §. fin. cùm l. seq. ff de cond. furti. Angel.

c ¶ Nisi exigerit. Nam si exigerit, semper in dubio præsumo voluisse legatū extingui, vt ff de adimen. leg l. pe. §. fi. & de libe. leg. nō solū. §. liberatio. nisi probetur contrariū, vel quia debitor vltro obtulit, eo non petente: vel quia exactā ꝓ legatario deposuit, vt ff. de leg. iij. l. fideicōmissa. §. si rem.

d ¶ Aere alieno liberare. Nam vtilitatem habet.

SYL. ¶ Si generaliter. Casus ꝑ se patet: rō autē dubitandi colligiť ex. l. comprehensum. ff. de contrahē. empt. quia in dubio electio debitoris videtur: contrarium deciditur: rationes sunt in gl. colligitur. n. diuersitas ex distinctione ipsius. No. summarium.

e ¶ Res alia. vt equus.

f ¶ Electio legatarij. Et à principio, & ex postfacto ſm B. vt hic & ff. đ leg. j. si seruus legat⁹. §. cùm homo. Sed Ro. a principio dabat electionē hr̄di, sed ex cōtumacia trāsferebatur in legatarium, arg. ff. de serui si cui & C. de solu. l. j. Ioan. distinguit: aut in genere generalissimo, vel subalterno: vt si substantia, vel corpus, vel animal legať: quo casu non valet, cū festucam vel muscā dādo liberetur: vel in eo genere, qđ Dialectici speciem appellant: ut homo, & similia: & tūc subdistingue: aut habebat in hæreditate seruos: & tūc legatarius eligit, dūmō nō meliorem, (j) vt hic, & ff. e. j. l. legato. j. j. rū. & l. qui duos. & de opt. le. l. 2.

SYL ¶ Adde, ꝙ rō est, qa ex quo competit rei vendicatio ad vnū ex illis, l. hmōi. §. si cui homo. ff. de leg. j. si non haberet electionem, non posset ea agere.]

¶ Aut non habebat, & tunc hæres eligit, vt ff. de vi. tri. & oleo. le. l. iij. ꝓ respon. & l. iiij.

SYL ¶ Adde, ꝙ ideo est, quia ex quo censetur legata res aliena, non videtur electio legatarij. l. ij. ff. de opt. lega.]

¶ Si autem testator ex certis reliquit incertū: aut ipse sensit de certo, (qđ patet expresso nomine eius) & tunc eligit hæres, & eius voluntatē interpretatur: aut non sensit, & tūc legatarius eligit, vt ff. de le. j. l. si quis à filio. §. si quis plures, & l. qui duos.

† Syncopa, ... natus ... ciat.

† Concor. cū hoc §. c. inter ceteras cū glo. ... verb. ... cunq; ... tra de ... scrip. Legat... gn̄is ... valeat.

Addo,

¶ Hæres legatarij optionis optare potest: & pluribus in optione discordantibus, sorte dirimitur. h. d.

¶ Optionis legatũ, i. vbi testõr ex seruis suis vel alijs rebus optare legatariũ iusserat, hẽbat olim ĩ se ↄdõnem:[a] & iõ [b] nisi ip se legatarius uiuus optasset, ad hrdẽ legatũ ñ trãsmittebat. Sed ex ↄstõne[c] nr̃a & hoc in meliorẽ statũ reformatũ est: & data ẽ licẽtia hr̃di legatarij optare seruũ, licet vni⁹ legatari⁹ hoc nõ fecerit. Et diligẽtiore tratactu habito, & hoc ĩ nr̃a [d] ↄstõne additũ est, siue plures legatarij extiterint, qb⁹ optio relicta ẽ, & dissentiant in corpore eligẽdo, siue uni⁹ legatarij plures hr̃des sint, & iter se circa optãdũ dissentiãt, alio aliud corp⁹ eligere[e] cupiẽte: ne pereat legatũ, quod pleriq; prudẽtũ ↄ beneuolẽtiã [f] in-

SYL. ¶ Adde, ꝙ eo casu ſm cõmunẽ opin. hęres potest dare deteriorem: quia dicunt hanc esse declarationem uolunatis, quæ de minimo intelligitur.]

¶ In domo aũt ĩ gñe legata, si hẽt testator domos vnam ex ijs eligit hęres: si nõ habet, & relinquit, derisoriũ est legatum, ut ff. eo. si domus. In fundo in gñe legato dic nõ ualere legatum, cùm uni⁹ digiti possit fieri fundus, ut ff. de iure do cũ post. §. gener. & ff. eod. j. l. qd̃ in rerũ. §. si quis. & l. locus. ff. de verb. sign.

SYL. ¶ Adde, ꝙ vr̃ eadẽdistinctio faciẽda: ꝙ aut habet fundos: & unum ex eis legasse intelligitur: & ita intelligitur. §. gener. aut non, & procedat gl. nam ratio assignata nõ releuat, si præsumimus testatorem de uno suorum sensisse: non enim poterit hæres diminuere contra mentem testantis.]

ADDITIO. (i) Quia non est uerisimile testatorem uoluisse id agere, quod non fuisset in specie concessurus: sed ubi electio est hæredis uel debitoris, poterit dari uilius: dum tñ nõ sit omninò inutile: quia potuit testator uel creditor cogitare quòd daret minus. Ioan. Fab.

SYL. ¶ Optionis legatũ. Casus sic figurari potest. Quærebatur, an hæres illius, cui optio relicta fuerat, posset optare: & uidebatur ꝙ non, qa cũ tale legatũ habeat ĩ se tacitam conditionẽ, non vr̃ ꝙ trãsmitti possit: cuius ↄtrariũ hodie decidit: quãuis. n. de rigore hoc esset de iure antiquo, placuit tñ Imper. hoc corrigere, ut plenius uolũtates defunctorum implerentur: a quo ẽt cautum est, ut pluribus discordantibus sors ipsa sit arbitra. Not. quòd legatũ serui uel alterius rei, quam legatarius optauerit, erat conditionale. Itẽ quòd legatum conditionale non transmittitur. Item quòd dissensio plurium sorte dirimitur.]

a ¶ Optionis legatum. Conditionem. s. si eligeret.

*¶ Hæc interpretatio est ex l. 3. §. ultimo. ff. qui & a quibus man.]

b ¶ Et ideo. Bona ratio, ut C. de cad. toll. §. sin autem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ q̃uis docto. hic reprehendant gl. decipiuntur: nã bena tacita, q̃ inerat, si exprimatur, non uitiat quoad transmissionẽ, tamẽ nõ sequitur, ꝙ non sint aliqua legata, quę habeãt tacitam conditionem, quæ subaudiatur a l. quæ impediat transmissionẽ, vt dicimus in legato annuo. l. in singulos. de annu. leg.]

c ¶ Ex constitutione. Quæ est C. commu. de leg. l. fin. in prin.

d ¶ In nostra constitutione. Scilicet prædicta.

e ¶ Eligere cupiẽte. Et alio aliud subaudi.

f ¶ Contra beneuolentiã. Idest contra æquitatẽ. s. quod perirent, idest de iure stricto perire deberent. ut ff. eo. j. l. huiusmodi. §. fin.

Et sorte

troducebāt) fortunā eē hui⁹ optionis iudicē, & forte ᵃ hoc eē dirimēdū: vt ad quē sors peruenerit, illius sententia ᵇ in optione pręcellat.

¶ Illi possunt ex titulo legati capere, qui possunt hēdes institui. Ang.

¶ Legari autē illis solum ᶜ pōt, cū quibus testamenti ᵈ factio est.

¶ Incertæ personæ legari, libertas dari aut tutela nō poterat, nisi esset incerta de certis: ea tamen soluta non repetebātur. hoc dicit.

¶ Incertis uerò psonis, neque legata, neque fideicōmissa olim relinq

---

a ¶ Et sorte. Vel cum taxillis, uel alio modo. sic ff. de iud. l. tribus. †Sed quare iudex nō compellitur eos ad cōsentiēdū, ut ff. e. huiusmodi. in fi. Rñ. immo hoc modo cōpellit: uel ibi compellit ī actione eligēda, q̄ dat a iure: hic aūt nō compellit in eo, qđ datur a testatore.

† Et hoc uerū n qñ du uñ ex primiš super iure, nec a l. deciditur, & discordāt in præiudicium sui, alias si ad ꝑiudiciū tertij iudex cōpellit ad concordiā aliqñ præcisè, & aliqñ causatiuè: dubiū aūt sū per facta probōne dirimitur, ut. l. actor, C. de ꝓb. Ang.

*¶ Adde, ꝙ in iure rarū est, ut iudiciū hoc per sortes admittatur, nisi cum res adeo perplexa incertaq; est, ut aliū exitum nō habeat, l. si duobus. C. cō. de leg. & Bal in l. meminimus. C qñ & quib. quar. pars scribit, sorti locū nō eē præterquā in casibus l. expressis. sanè ubi agitur de ꝑiudicio tertij, palā est rē sorte non dirimi, glo. in uerb. partes §. j. ī. de satisd. tut. quam docto. ibi. & in d. l. si duobus. cōiter sequuntur.]

l. j. §. pen ff. de contratab.]

¶ Itē in metallū dānatus, ut ff. de ijs, quæ pro nō scrip. ha. l. si in metallum.

¶ Rationē assignat ibi tex. quia efficitur seruus pœnæ, non Cæsaris.] SYL

¶ Item seruus ꝗ adulterio cū domina commisso accusatus ut s̄. de hę. insti. §. 2. Item collegiū, nisi ꝓbetur licitū, ut C. de hęre. inst. l. collegiū. Itē incestuosi, ut in auth. q b. mo. na. effici. sui §. ulti col. 7. Item hæretici maioris hæresis, ut C. de hęre. l. manichæos. Itē apostatæ, ut C. de aposta. l. 2. qui sanctā. Itē mulier nubēs ī annum a tempore mortis mariti, ut in auth. de nup. §. soluto. uersi. si qui uerò prioribus.

¶ Adde, ꝙ hodie hoc est correctū. c. fin. de secun. nup. SYL

b ¶ Sententia. ut tamen cæteris ęstimationem præstet suarum partium, ut C. cō. de lega. l. fina. in principio.

SYL, ¶ Legari aūt. Casus. nō figuratur nisi literaliter in tā gñali regula. No. duas regulas, unā affirmatiuā, ꝙ q testari pōt, ille potest legare: alterā negatiuā, ꝙ qui non potest testari, non pōt legare; & quod dr̄ in summario.]

c ¶ Solum. Et econtra. i. solus legat, ut ff. de leg. 1. l. 2.

d ¶ Testi factio. In passiua sigñatione accipe ut s̄. de hære. quali. & diffe. §. testamenti. Sed qui sunt isti, qui non hñt testī. factionē? Rñ. incerta persona. ut ī. proxi. §. Item peregrinus siue deportatus, ut C. de hære. insti. l. 1.

SYL, ¶ Adde, ꝙ rō est, qa hęreditas, siue ex testō, siue ab intestato deferat, est de iure ciuili. l. lege obuenire ff. de uerb. sig. & deportatus, licet naturaliter uiuat, tñ ꝑdit ea, quæ sunt iuris ciuilis.

** Adde, ꝙ supra memoratæ personę si eis legetur, non usucapiūt rē legatā, tametsi ex errore facti putauerint se legitimos. l. nemo. ubi gl. de usuc. pro leg. quod latius comprobat Ari. Pinel. doct. I.C. Lusitanus in rub. C. de bon. mat. sub num. 43.]

¶ Incertis. Casus nō figuratur, quia ius antiquū corrigit. No. ꝙ legatū incertæ psonæ nō ualebat de iure antiquo ēt in milite. Itē ꝙ incerta psona ea dr̄, q̄ incerta ē testōri, licet alijs ex post possit fieri certa. Itē ꝙ hoc erat ēt ī libertate. Itē ꝙ rō fundat aliqñ in sola uolūtate. Itē ꝙ incertæ de certis & olim & hodie rectè legat. Itē ꝙ licet q s metu pœnæ nō possit cogi ad matrimoniū cōtrahēdū, pōt tñ inuitari spe lucri. Item ꝙ licet hr̄s ciuiliter olim nō teneret ex legato facto incertæ personæ, tñ obligabat naturaliter: & iō non dabatur repetitio soluti.]

Con-

concessum[a] erat. Nam[b] ne miles quidem incertæ personæ poterat relinquere, ut diuus Adrianus rescripsit. Incerta autẽ persona uidebatur, quã incerta opinione testator animo suo subijciebat: ueluti si quis ita dicat, Quicũque filio meo filiam suam in matrimonium dederit, ei hęres meus illũ fundũ dato. Illud quoque, quod ijs relinquebatur, qui post testamentũ scriptũ primi Cõsules designati[c] essent, æque incertæ personæ legari uidebatur. Et denique multæ aliæ huiusmodi species sunt.

¶ Libertas quoque incertæ personæ non uidebatur posse[d] dari, quia placebat nominatim seruos[e] liberari.

¶ Sub certa[f] uerò demonstratione, idest ex certis personis incertæ personæ rectè legabatur: ueluti, Ex cognatis meis, qui nũc sunt, si quis filiã meã uxorẽ duxerit, ei hęres meus illam rem dato.

¶ Incertis autem personis legata uel fideicommissa relicta, & per errorẽ soluta, repeti[g] nõ posse, sacris constitutionibus cautum erat.

a ¶ Concessum erat, Hodie contra, & et ante legem Græcam inferiorem, in pauperibus. ut C. de episcopis & clericis. l. id quod.

ADDITIO. Tu dic, quod aut incertitudo est in persona legantis: & ualet legatum, quia hęredi onus iniunctum intelligitur; aut in persona legatarij, & tunc aut certificanda ex futuro euẽtu, aut nõ: primo casu ualet, etiã si erat incerta de incertis, ut l. si quis ita scripserit ff. de re. dub. Secundo casu ualet, si per l. certificatur, ut l. id quod C. de episc. & cleric. sed de hoc uide Angelum.

b ¶ Nã nec miles. Cuius scilicet militis uoluntas seruatur pro lege aliàs, ut C. de testamẽto militari. l. prima.

c ¶ Designati essent. In calend. Ianuarij sortiebantur. i. incipiebant honores administrare, & ante per tres menses designabãtur: ut ff. de cõd. & demon. l. Publius. & C. de ma. muni. l. 1.

d ¶ Libertas. Posse dari. Vt si dicat ita. Illum liberum esse uolo, qui Capitolium primò ascenderit, uel simile fecerit; ut s. proximo. §. incertis. uel Stichum liberum esse uolo, cùm habeat duos Stichos, ut ff. de manu. testamen. cùm ex pluribus.

e ¶ Seruos liberari.

ADDITIO. Aduerte, quod in aliquibus libris sequitur illa clausula. Tutor quoque incertę personæ dari non põt. quã nõ inuenies in emẽdatis codicibus, & si ea, quæ sequuntur in tex. & glo. diligenter perspexeris, profectò eã prorsus superuacuam iudicabis.

f ¶ Sub certa. Sic ff. de le. pst. l. 3. §. hoc amplius. sic ff. de le. 1. l. si seruus legatus. §. huiusmodi. sic ff. de reb. du. l. quidã. sic ff. c. 1. l. legato. §. j.

g ¶ Incertis. Repeti nõ posse. quasi naturale debitum, ut ff. de cond. ind. Iulianus. in fin. & l. frater a fratre. & l. si id, quod dominus. in fin. ¶ Nam naturalis obligatio licet sit inefficax ad exigendum, impedit tñ soluti repetitionem. l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiuss. Porrò regulariter fideicommissum uel legatum indebitum, per errorem facti solutum, repeti posse, explorati iuris est. l. fideicommissum. C. de conditio. indebi. SYL.

¶ Posthumo quoque. Casus similiter non figuratur, cũ ponatur correctio iuris antiqui, de quo iure quare nõ posset institui posthumus, summe laborãt Doc. in l. Gallus. in prin. ff. de li. & posth. solũ loco casus aduertendũ puto ad uersi. posthumus autẽ alienus, quia quicquid dicant Doc. sensus

¶ Hodie posthumo alieno relinq p̃t, nisi ĩ vterò er' sit, q̃ iure vxor eé nõ põt: tutor aũt incertus nec hodie datur. h. d.

¶ Posthumo quoq† alieno ĩutiliter antea legabaẽ.[a] Est ãt alien' posthum', q nat' ĩter suos[b] hr̃s † testõris futur'[c] nõ ẽ. Iõq; ex emancipato filio ɔcept' nepos, extrane' erat posthumus auo. ¶ Sed nec[d] hmõi spẽs penitus est sine iusta emendatione relicta: cũ ĩ nr̃o Codice ɔstõ[e] posita sit, p quã & huic[f] parti medemur, ñ solũ in hr̃ditatibus, sed ẽt ĩ legatis & fideicõmissis: qđ euidenter ex ipsi' ɔstõnis lectione clarescit. ¶ Tutor ãt nec p nostrã[g] constitutionem incertus[h]

SYL. illius est, ꝙ ille posthumus alien' institui ñ p̃t, q in utero eius ẽ q̃ de iure uxor eẽ ñ p̃t. ñ testãtis, sed illi' ex quo ɔcepit: & ro ẽ q̃a q̃uis possit filio incestuoso uel spurio alterius reliq. l. j. C. de nat. li. hoc uerũ, qñ iã natus ẽ, sed qñ ẽ adhuc ĩ utero, q̃a necessario inst tuẽs mouet cõtẽplatione parẽtũ, e cõ eẽ cõseq̃ à pr̃e l. si plures. §. ĩ arrogato ff. d vulg & pu. ubi Are. vñ sicut si põt cõsequi a pr̃e, ita nec ab alio mediante pr̃e & intuitu ipsi': & ita aliàs dicebã disputãdo, q̃uis inuenerim quosdã mo. postea idẽ sensisse. Not. ꝙ olim posthumo alieno legari nõ poterat. Itẽ q dicat posthumus alien'. Itẽ ꝙ hodie in certa psona p̃t hr̃s institui, & ei legari. Itẽ ꝙ illud euidenter apparere dr̃, qđ cõstat ex lectura alic' rei. Itẽ ꝙ tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dati põt. Itẽ ꝙ posthumus alienus de iure prætorio olim institui poterat.]

† Posthumus alienus quot modis dicat, declarat Alc. li. 3. Pari. c. 2. & lib. 9. Parer. c. 1. quem uideas pro intelligentia istius §.

† aliàs testatori.

a ¶ Legabatur. Sed nec instituebatur iure ciui ut ff. de li. & post. l. gallus. §. ille casus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ de iure ciuili antiq̃ssimo. l. 12. ta. solũ institui poterat posthum' futuri' su' tpe testi, ut hic. Fuit postea tp̃s C. Aquilij, quo cõcessũ est instituti posse posthumũ futurũ suũ tpe mortis. Secutũ est tp̃s primi capitis l. Vell. quo inductũ ẽ institui posse illũ, q tẽstamẽti tpe erat alienus, tpe mortis erat futurus suus. Quartũ tp̃s fuit Iul. Iurecõ quo cõcedit institui illũ, q tpe testamenti est alienus, & nascitur nõ suus, sed ex post facto esset suus, succedendo in locũ pcedentis. Quintum tp̃s ẽ iuris prætorij, quo alienus poterat institui, & habebat bo pos. Vltimũ tp̃s est constitutionũ, quo indistinctè potest institui etiã non futurus suus.

b ¶ Suos. s. quondã añ emãcipationẽ, ut sequitur.

* ¶ Eruditiores hunc text. ita interpungunt, qui natus, inter suos hæres &c.

** quasi dicere uelit, ꝙ posthumus alien', (q extrane' quoque posthum' hic appellat) is est, q cũ nascetur, nõ ẽ futurus suus hæres testatori. sanè apparet tex. lo. qui de concepto, nondũ nato posthumo. hoc innuit uerbũ, conceptus, & exceptio posita in uer. posthumus autem alienus. ibi, nisi in utero eius sit &c. iuxta dictũ vulgatũ, ꝙ exceptio dẽt esse de regula. cõprobat ẽt ex eo, q̃a collocatus fuit inter incertas personas, qđ coniũcto similitudinis, quoq;, oñdit, & disertè Theoph. tradidit. natus. n. haud quaq̃ dici põt incerta persona: sed dũ geritur in utero, pp dubium natiuitatis. neq; est nouũ, posthumũ dici q adhuc in utero est. l. cũ pater. de neg. gest. l. si nemo §. de test. tut.]

c ¶ Futurus. s. hæres.

d ¶ Sed nec q. d. non solũ in posthumo, sed omnia supra dicta ab illo §. incertis. correcta sunt, ut arg. ff e. 3 l. hoc legatum ĩ respon. & l. eã tamen.

Lege qđ scribit Alcia lib. 6. Parer. ca. 14.

e ¶ Constitutio. Quã non habemus.

f ¶ Huic. s. posthumo.

g ¶ Tutor aũt. Per nr̃am cõstõnẽ. s. supradictam cõstõnem Græcã, nec uetere iure ut ff. de test. tu. tutor incertus.

h ¶ Incertus. ut si ita dixit, illũ tutorẽ do, qui prius de Tuscia uenerit, nec

incertę

dari debet: qa certo iudicio dēt ꝓ tutela qs suæ posteritati [a] cauere.

¶ Posthumus aūt alienus† hr̄s institui, & antea poterat, [b] & nūc pt:nisi ī uterò eius sit, q̄ iure nr̄o [c] uxor esse non potest. [d]

¶ Error nois, p̄nominis agnominis, cognominis, non uitiat, si de corpore constat. Areti.

¶ †Si qdē [e] in nomine, [f] cognomine, p̄noie, agnomine legatarij testor errauerit, †cū de p̄sona ꝯstat, nihilominꝰ ualet legatū. [g] Idēq; i hr̄dibꝰ [h] seruat: & rectè. Noīa. n. † significādorū hoiū grā repta sunt: q si alio quolibet mō intelligātur, [i] nihil interest. [k]

¶ Falsa demonstratio non uitiat legatum.

¶ Huic ꝓxima est illa iuris rl̄a, falsa demōstratione† legatū nō perimi: veluti si qs ita legauerit, Stichum

incertę personæ datur, ut ff. de testa. tut.l. tutor ita.

ADDITIO Et rō ſm Io.Fab.qa q̄uis postea certificet, tn̄ poterit venir̄ talis ribaldus, q̄ pupillo ꝓuisum nō erit, ꝯ id, qđ iura intēdūt:incertæ tn̄ personæ post certificādę testāius dari p̄t si datiuꝰ, ut hic per eū.l.

a ¶ Posteritati.idest, filijs.

b ¶ Posthumꝰ. Poterat.s.de iure pretorio,nō ciuili, ut j. de bo. pos̄ j.in.cō tra.& tt. de liber. & posthu. l.gallus.§.ille. Accur.

ADDITIO. Sol. ibi loqr̄ in posthumo alieno tpe testīnato non suo, q. postea succedendo in locū primi suus efficitur;hic uerò etiā in eo, qui nunquam efficitur suus. Ang.

c ¶ Nostro.idest Romano.

d ¶ Nō p̄t. Sed q̄ ē illa, q̄ uxor esse nō pōt?Rn̄.multę sunt illæ,q̄ uxores esse non possunt,ut s̄.de nup. diximus §. si aduersus.C.de ince.nup.l.4.

¶ Si quidē in noīe. Casus. Quærebatur,an error noīs uitiaret.rō dubitationis eē poterat incertitudo, cuius ꝯriū decidit rōne assignata ī tex. Not. q̄ error noīs legatarij,uel hr̄dis, si de corpore cōster,nō uitiat. Itē ibi,seruatur:& rectè.q̄ nō sufficit aliquid esse cōsuetū,nisi ut bonū.Itē q̄ noīa sunt imposita ad dignoscendū homines. Itē q̄ non curamus de modo, dummodo sequatur effectus.]

e ¶ Si qdē.sic.C de testa.l. si in noīe.

f ¶ In noīe.Nomē ē genus, sed ponit̄ hic ꝓ specie sui: ut Albertus, qđ dr̄ propriū p̄sonę nomen. Cognomen, quasi cōe cognationis nomē: ut Asinellus.Prænomen est qđ cā dr̄ię ponitur:ut si sint duo Tullij, & vni supaddat̄,Marcus, & dicat̄ Marcus Tullius: nā Marcus est p̄nomē.Agnomē est qđ imponitur ab euētu: ut Africanus, qui uicit Africā: Alemanicus, & Gothicus, ut s̄.in rubri. ꝓœmij huius libri.

* ¶ Hæc explicat plenè Alc. lib. 4. Dispun. c.j.** ostēdens propriè apud latinos nomē referri ad familiā: cognomē ꝓpriā esse cuiusque hois appellationē: p̄nomē,q̄ noī gētilitio p̄ponitur.Et in M. Tul. Cic.Cicero eē propriū nomē,Tullius cognomen,M. prænomen.]

g ¶ Valet legatum sic. ff. si cer .pet.l. certum.& C.eo.l. si fortidianum.

h ¶ In hr̄dibus. s. si erret ī eorū noīe.

i ¶ Intelligātur/s. a testōre: & hoc in ꝓprijs. In appellatiuis distingue ſm lo. an parū erret; ut si libros mēbranas appellet: quo casu ualet, maximè cū fuerit cōsuetus sic appellare, ut ff. de leg.3.librorum § qđ tn̄ Cassius an multū erret,& tūc ꝯ, ut ff.e.ti. l.4. & de sup.lega. l. Labeo. in medio legis. ¶ Adde, q̄ uera rō dr̄ię est ī l. quoties in fin. princ.de hr̄d.insti.& dic q̄ data paritate terminorū nō est dr̄ia: qa in ꝓprio,si cōstat de corpore,ualet:aliàs secus.idem est in appellatiuo, gl.communiter approbata in d.l. 4.]

K ¶ Nihil interest.vñ liber homo sibi nomen mutare potest, licet seruus

†In hunc locū uide Alc.lib. 9. Parer. ca. j.

* Alij aūt sunt q intelligunt hunc locū n posthumo ꝓrius alieno. i. qui nō est ex posteritate.

† aliàs si quis.

† Ant. Augu. libr. 3. emēd. ca. 1. scribit hic abundare uocē agnomi- ne quod.

SYL.

k Theophilus scit.

Nomē, cognomen, prænomē & agnomen dif- ferunt.

† aliàs fide.

† aliàs significādorū.

SYL.

† Concor. c. quia circa, cū glo. super uerbo, falsa. extra de consan. & affin.

SYL.

 non

non possit, ut C. de mu.no. l. 1. ff de falsis l.falsi.

SYL. ¶ Huic proxima. Casus in hmõi regulis nõ solet figurari: ratio tñ dubitandi erat, quia cùm demonstratũ sit aliquid falsò, vt, ea demonstratione non existẽte uera, cessare uoluntas testantis: cuius cõtrariũ dr̃ ex eo, quia rei satis demõstratæ frustra adijcit demonstratio, & superflua adiectio nõ uitiat. l. 1. C. de rei uxoriæ actio. Not. summarium. Item ꝙ relatiuum, qs uel qui, adiectum præterito tempori facit demonstrationem.]

seruũ meũ vernã[a] do lego. Licet. n. nõ uerna, sed emptus sit: si tñ de seruo ↄstat, utile ẽ legatũ. Et cõuenienter, si ita demonstrauerit, Stichũ seruũ, quẽ a Seio emi. Sitq; ab alio emptus,[b] utile est legatum, si de seruo constat.

¶ Falsa causa non uitiat legatũ, nisi per modum cõditionis fuerit prolata. h. d. Accu.

¶ Longè magis[c] legato falsa causa adiecta nõ nocet: ueluti cũ quis ita dixerit, Titio, qa me absente negocia mea curauit, Stichũ do lego. vł ita, Titio, quia patrocinio ei⁹ capitali crĩe liberatus sum, Stichũ do lego. Licet. n. neque negocia testõris unq̃ gesserit Titius, neq; patrocinio ei⁹ liberat⁹ sit, legatũ tñ ualet.

Verna qd sit. a ¶ Vernam. Verna est seruus ex ancilla testatoris natus.

* ¶ Intellige hunc textũ ſm exẽpla, hoc est, cũ certa aliqua species legat̃. nã si generi falsa demonstratio apponat̃, aliud est: ut si dicat testator, lego uxori uestes, quas eius cã compataui. etenim legatum non ualet, si nullæ uestes, eius cã cõparatæ sunt. l. Quintus. 1. ff. de auro & argento legato.]

b ¶ Emptus. idẽ & si non emit, ut argumen. ff de usuc. nunquã. §. si.secus in uendirione, ut ff de contrahend. emp. si quis fundum.

SYL. ¶ Adde, quòd resolutio esse solet, ꝙ aliud est in contractibus procedentibus ex mera liberalitate, in quibus procedit hic tex. aliud in ultro citroque obligatorijs, in quibus procedit contrarium.

SYL. ¶ Longè magis. Casus sic figurari pt. Quærebat̃, an falsa causa adiecta legato uitiaret: & uidebatur ꝙ sic: quia cessante rõne legati, uidebat̃ cessare legatũ: p̃riũ rñ decidit̃ ea rõne, qa talis cã nõ est finalis: (hoc. n. importat dicere qđ dicitur Doc. legato nõ cohæret) secus aũt si esset finalis. l. 2. ff. de do. Ideò autẽ cõditionaliter adiecta uitiat, quia tũc non ponit̃ aliquod certũ, sed dubium & incertum, quãuis apponatur uerbo p̃teriti uel p̃ntis temporis: iõ uolũtas pendet ab ea, ſm Bar. il. de monstratio. §. quod autem. ff. de condi. & demon. Not. ꝙ falsa causa non uitiat legatum, nisi sit posita conditionaliter. Itẽ quòd ualet argumẽtum de falsa demonstratione ad falsam causam.]

c ¶ Magis. Ideò dicit magis, qa uerba falsæ demonstrationis sunt de substãtia ipsius legati: ut cũ dico, Stichum uernam do lego. sed uerba falsæ causæ non ita.

SYL. ¶ Adde declarando glo. quòd demonstratio nõ significat substantiã legati: quia plerunq; significat accidẽs: sed intelligas de substantia. i. apponunt̃ a testatore ad demonstrandam substantiam. i. corpus ipsum rei legatæ, & sic cãm materialem; sed uerba causæ apponuntur ad denotandũ finem, quo fuit motus testator: & ideò longè minus uitiat falsa causa. siquidem importat finem impulsiuum.]

¶ Item qa causæ legandi non cohærent legato, ut ff. de condi. & demon. cũ tale §. falsam causam. (i) Itẽ quia hic donare præsumitur, ut ff de condi. inde. in summa. §. id quoq;.

Additio

ADDITIO. (i) Puta quia de necessitate dispositio non consequitur ex causa, aliàs secus, vt hic per Ang.

Conditio. a Sed si condonaliter. No. conditio per, si, apponitur, & per, cum, vt hic. & ff. de cond. in de. qui promisit. & ff. de verbo. obl. l. quodcunq;. §. non solum. nisi in casu, vt ff. de tu. l. muto. §. sub conditione.

Modus. Modus p, vt, vt C. de ijs quæ sub mo. l. ij.

Causa. Causa per, quia, ut hic.

Demonstratio. Demonstratio fit ostendendo aliquid, qd non est. vt i. proxi. §. & ff. e. si sic. §. j. Circa hęc quatuor sic dicas: & primo Falsa ei non nocet, vt hic. Condõ nocet, si deficiat, ut hic, & ff. si cer. pe. cum ad pñs. & l. itaq;. Modus idẽ, qd condõ operat: excepto q id, qd dat sub mõ, ẽt ante. quã mod. impleatur, petit, cautione tñ interpo sita de mõ implendo: qd non est in condõne, vt ff. de condi. & dem. qui hæredi. §. fi. & de ann. lega l. liberto. §. Lucius, & ff. eo. iij. si tibi. In demonstratione distingue, vt ff. eo. si sic. §. j. & l. non quocunque. Accur.

† Hoc verbum accipiẽdũ est in præterito tpe, non in futuro: vnde & quidam vetusti codices habẽt, euauit, & ita etiam

SYL. legisse vr Theophilus, vsus verbo. ἐπιζήσει.

Sed si cõdõnalr[a] enũciata fuerit cã, aliud iuris ẽ: velu ti hoc mõ: Titio, si negocia mea curauerit, † fundũ meũ do lego. ¶Seruo hrdis purè ñ rectè legat, ẽt si postea[e] alienet, secus si sub cõdõne. Legatũ verò dño serui valet, si tpe aditæ in alterius ptãte sit. h. d.

¶ An seruo hrdis rectè legemus, q̃ rit. Et constat purè inutiliter[b] legari,[c] nec quicq̃ proficere,[d] si viuo testatore ĩ potesta-

a An seruo hæredis. Casus. Quæreba tur, an vtiliter seruo hæredis legaretur: & videbatur dñm, q si tpe mortis testantis esset seruus alterius, vale ret: quia tunc consistere posset: & eũ posset dari casus, q sit vtile, vr a ptincipio ẽt valere, vt in secundo casu dr: sed rñdetur contrariũ: quia aliàs dñs reperiretur hæres, & legatarius: qd esse non pt: nã a semetipso legari nõ pt. l. & quidẽ. ff. e j. nec conualidatur tale legatũ, quia Cato habuit pro absurdo, q legatum purũ penderet ex casu. s q testator superuixerit. Ideò aũt deciditur contrariũ in legato fcõ dño serui, quia si tunc decederet testator, inueniret acquisitio dñij ubi quiesceret, qa non reperit in dño aliqua repugnantia, vt in primo casu, cũ non reperiat illũ hrdem: & idcò regula Catoniana non habet locum.]

b Inutiliter. sic. C. de necess. ser. hær. inst. l. qdam. §. illo. contra. Sed ibi nõ imponit necessitas dãdi. Vel in alimentis loquitur, vt ff. de ali. & cib. le. seruos. † nã cũ sit purũ, à morte testatoris cedit, vt C. de cad. tol. §. cum igitur. & dominio ex persona serui acquiritur, vt supra per quas perso. nob. acqui. §. itẽ quod serui. (aliàs est. §. item vobis acquirit quod serui.) sed idẽ dñs erit hæres, ergo non valet legatum, quia idem non potest esse hæres & legatarius. vt ff. de le. j. l. legatum est § j. Accur.

† Vel dic fm Ioan. Fab. q ibi testãr legauerat seruo proprio, hic verò seruo hæredis.

ADDI Qđ est verum, si legat sine libertate seruo testatoris, vel hrdis: secus si alieno: qa cederet ab adita hęreditate: nisi dies mortis. & aditionis esset idem, vt l. si optio. ff. de opt. leg. qñ verò cũ libertate legat, cedit à die cõpetentis libertatis, si sit sub conditione relicta: vel ab adita hæreditate, si utrunq; sit purum, ut §. in nouissimo. C eo. tit. de cad. tol. Ang.

c Legari. Propter confusionẽ hæredis & legatarij, quia eadem persona sibiipsi debere non potest.

d Nec quicq̃ pficere. qa actus morientium non pñt esse in suspenso, vt ff. commu. præd. l. si & propter regulam Catonis, quæ sequitur.

Adde hoc verũ in simplici voluntate defuncti, quæ non põt stare in suspenso: secus in actu ex coniecturata mente defuncti. l. j §. si pendeat. ff. ad Macedon. Item in executione ultimæ voluntatis, quæ potest stare in suspenso. l. hæres quandoque. ff. de acqui. hær. Item pcedit regula post aditam, non ante, fm Bar. in d l. fi. in fi.

a ¶ Exierit. Seruus legatarius.
b ¶ Quia qđ &c. hęc ē r̄ja Catoniana.
c ¶ Valere. Exceptis quibusdā casib⁹: vt cum res tua sit tibi legata, & ante mortem testatoris alienata.
d ¶ Non sit. Nam si est ad huc seru⁹, nō valet legatū, alias valet: sic ff. ad l. Falc. l. si a seruo.
e ¶ Apud eū. i. apud eundē. s. dñm qui sit hr̄s per seruū: qa adhuc nō est. Accur.
f ¶ Hr̄s. hoc est dicere, mortuo testōre statī post testm̄, dn̄s iō statim dn̄s serui erit hr̄s p seruū, & legatarius per se: & ita n̄ erit apud eū. i. cū dē hr̄dē hr̄ditas & legatū: qđ erat superiori. §. Immo ad hoc, ut sit hr̄s p seruum, duo pcedere oportet, iussū dn̄i, & obediētiā serui: & interim serui condō poterit variari: sed legatū tm̄ iterim hēbit dn̄s: sunt ergo separata hr̄ditas & legatū iterim, cū legatū apud dñm sit, hr̄ditas apud nullū, donec seruus vel manumissus, sibi, vel iussu alicuius dn̄i eam adeat.
g ¶ Intelligit̄ nā nemo est hr̄s adhuc, cū & dn̄i iussus, & serui dēat sequi volūtas, vt C. de hęr. instit. cū proponas.
SYL. ¶ Adde & declara hoc verū i directa instōne, secus in obliqua & fideicommissaria l. seruo inuito. ff. ad Treb. & rō est, qa iura q̄renda nō q̄runt̄ nobis p seruos, sed bn̄ iura q̄sita ꝓsequēdi ius: & iō aditio, q̄ est ius quęrendi, non quæritur: secus in restitutione, quæ est iuris quæsiti executio.]

†Et sic qđ ab initio nō valuit, tractu tēporis non conualescit. simile in c. ij. cū gl. fi. extra đ eo qui duxit in matri. quam pollu. per adulte.

Seruus hęres institutus non acquirit domino, nisi duo concurrant.

te hr̄dis exierit: [a] qa qđ [b] inutile foret legatū, si statī post factum testm̄ decessisset testōr, nō dēt hoc iō valere, [c] qa diutius testōr vixerit. † Sub ꝯdōne verò rectè legat̄ seruo: vt requiramus, an quo tpe dies legati cedit in ptāte hr̄dis n̄ sit. [d] Ex diuerso, hr̄de instituto seruo, qn dn̄o rectè, ēt sine ꝯdōne, legetur, n̄ dubitat̄. Nā & si statim post factū testm̄ decesserit testōr, nō tn̄ apud [e] eū q hr̄s [f] sit, dies legati cedere intelligit̄: [g] cū hæreditas à legato separata sit, & possit p eū seruum alius hr̄s effici, si prius, q̄ iussu dn̄i adeat, in alterius ptātē trāslat⁹ sit: vel manumissus ipse hr̄s efficit̄: qbus casib. vtile ē legatū. Qđ si in eadē cā pmā̄serit. & iussu legatarij [h] adierit, euanescit legatum.

¶ Legata & libertas hodie relinqui pn̄t ante hr̄dis instōnem, & postea, & inter instōnē, & substōnē. Aret.

¶ Ante hr̄dis institutionē inutiliter ante legabatur [i] s. qa testamēta vim

¶ Et licet hr̄ditatis dies cedat ea adita, tn̄ legatū a morte testōris cedit, vt C. de ca. to. §. in nouissimo. vñ apud dñm erit legatū, sed hr̄ditas apud nullū, q̄ poterit eē, vel apud hūc, vel apud aliumsi alienabitur. s. seruus prius, vt sequitur.

Legati dies cedit a morte testatoris.

h ¶ Legatarij. Qui & dn̄s ē.
Ante hęredis. Casum figurare non expediter in l. corrigēte: rō enim dubitandi assignatur in tex videlicet qa caput & fundm̄ totius testamenti est instō, sine qua quicquid factum erat, inualidū reputabatur. Corrigitur tn̄ hoc per Iusti. rōne expressa in hoc tex qa incongruū vr̄, potius ordinē scripturæ inspicere, q̄ voluntatem testantis alia iō potest assignari, quia cum testm̄ voluntate sit indiuiduū. l. Pædius. ff. de arbi. non est dare in eo prius & posterius: qa oia unico puncto claudunt̄, licet in scriptura sit ordo. No. instōnem esse de forma substantiali testamenti item ꝙ ordo scripturę contra vlountatē testantis non attēdit̄. Itē ꝙ libertas ē fauorabilis.]

SYL.

i ¶ Legabat̄. aliud in tutore ēt olim, vt ī. qui da. tut pos §. ad certum.
SYL. ¶ Rō āt iuris antiq erat, qa legata debebant capi de manu hr̄dis, iō dēbat instō pcedere, qđ nō erat in tutela.]

**Adde

** Adde, ꝙ verò ꝓpius est idē fuisse
in tutore ēr olim: q̃a rō iuris antiq̃ re
lata in hoc tex. est gñalis, & ita ꝯuenit
tutelæ, sicut legatis, pariq; mō & rō
iuris noui, ꝙ s. attendi non dēat ordo
scripturæ, sed
testōris volun
tas. nec mo-
ueat coniectu
ra, q̃ facit gl.
ex d. §. ad cer-
tū. fortè q̃a ibi
nulla fit men-
tio correctio-
nis vt hic, cū
ante cōpilatio
nē institutio-
nū fuisset iam
hoc dispositū
per ipsum Iu-
sti. vt hic testa
tur. vñ ñ erat
amplius neces
saria mentio
correctionis]
a ¶ Fūdm̄. Cū
sine illa nullū
dicatur, vt ff.
de iure codi. l. fi. & ĵ. titu. 3. §. in pri-
mis. & ff. de ijs quæ in test delen l. pe
nul. ibi, Calphurinus.

† Cōcor. cam hoc tex c. Raynaldus iū cta gl. super ver. legauit ꝓ pe fin ex. de testa.

ex instōne heredis accipiunt: & ob id veluti caput, atq; fundamētum[a] intelligitur † totius testi, hr̄dis instō. Pari ratione, nec libertas ante here dis instōnem dari poterat. Sed, quia in ciuile esse puta uimus, scripturæ ordinem[b] quidē seq. (qđ & ipsi an tiquitati vituperā dū fuerat visum) sperni aūt testōris voluntatem,[c] per nostram ꝯstōnē,[d] & hoc vitiū emē- dau imus: vt liceat & ante[e] hæredis i stitutionem, & in ter medias[f] hære- dū instōnes lega- tum relinquere & multo magis li- bertatē, cuius vs[9] fauorabilior[g] est.

¶ Hodie aū, & p' mortē hr̄dis & le- gatarij & prædie

Ordo scripturæ an sit seruandus.

b ¶ Scri pturæ ordinē No. ordinē scri pturæ non seruandū sic. ff de sol non n. Sed contra arg. ff. de fideic. li. l gene raliter. §. quid ergo. & in auth de hæ re & Fal. § inordinatum.]
** Ordo scripturæ attēdēdus est, ubi non apparet de contraria volūtate te statoris, vel contrahētiū Et iō voluit Ang in d §. inordinatū. ver. etenim, ꝙ si i codē instrō, bona sunt obligata primò Titio deinde Seio, hypotheca Seij censei posterior pp ordinē scri- pturæ, q̃a prior in ordine scripturæ ē prior t pe, ſm Bal I l. aduers'. C đ fur.
c ¶ Volūtatē. Repete, vituperādū erat.
d ¶ Co nstōnē Quā non hēmus, ſm quosdā. Vel dic verius, ꝙ loquitur de ea, q̃ est in C de test. l. ambiguitates. & quod ibi dicit. non ex mente refe ras ad alia, non ad hunc ordinem.
e ¶ Ante hæredis instōnem Quia pri- mo potest legare rem, & postea hæ- redem instituere.
* ¶ Adde, ꝙ hodie quoq; i testō cæci requirit, & p̄cedat hr̄dis instō, & nisi p̄cedat nō valet. l. hac consultissima. C. qui testa. fa pos. vbi Cyn. & alij hoc tenēt, vt refert Barth. Cæpo. caute. 90.]
f ¶ Medias. Quia primum instituit hr̄dē & postea lega uit, & postea aliū hr̄dē in stituit: & ita legat īter me- dias heredum institutiones.
g ¶ Fauorabi lior est. Nisi in duob. casib. vt ff. de man. te- sta. cū ex pluri b. & de leg. j si q̃sa filio. §. pe. & ad Treb. si patroni. §. qui fideicom.

Libertas fauorabilis est.

¶ Adde, ꝙ dū doc. dn̄t, ꝙ l cū ex plu rib. non facit, dic ꝙ ꝓbat, q̃a ibi pari ter vitiat legatū libertatis, sicut qđli- bet aliud: cuius ꝯriū videbat: bñ verū est, ꝙ tex. in §. pe. non facit, q̃a ibi in certitudo ē in re legata: quo casu ele ctio est hr̄dis, si testōr sensit de certa: sed i casu d l. cū ex pluribus. icertitu do est in ꝑsona legatarij: quo casu qñ cōstat, ꝙ testōr sensit de vno solo, & il le incertus ē, legatū sit inutile, siue le- gatū sit libertatis, siue alteri' rei: si ue- ro constat testatorē velle plurib. dēri, nec p̄t nisi uni, tunc forte dirimit litē dū doc. similiter dn̄t tex. in l. si patro- ni: nō facere, dic ꝙ gl ita iduxit: si co- gitur primus fideicōmissarius a secū- do, qñ est retenturus quartā, cum tra ctet de commodo pecuniario, mul- to magis erat cogendus, qñ habuit li bertatem, quæ est inæstimabilis.
¶ Post mortē. Casus nō figurat, cùm sumus in iurib. corrigētibus: dubita tionē āt faciebat ius antiquū. rō verò decidēdi allegat i tex. ex quib. n. exa

SYL.

ta sunt legata fideicōmissis, inconueniens erat hæc inter ea dñiam remanere. No. Fideicōmissa & olim & hodie fieri posse post mortē hr̃dis, vel fideicōmissarij: & idē esse hodie in legatis, q̄uis olim fuisset cōtrariū: verūtñ aduertēdū po to, ꝙ non pari ter valent, Cū morietur hr̃s. & , Cū morieť legatari⁹. Primum eīm est cōdōnale ꝑ possibilitatem ꝑdecedentiæ legatarij: ſm est purū, quia non cōdōne, sed mora suspendit: ita declarat tex. in l. hr̃s. me⁹. ff. de cōd. & demon

e ¶ Inueniatur. vt ff. eo. l. j. & ſ. e. tit. §. sed non vsque. ¶ Pœnę quoq; noīe. ¶ Casum non expedit aliter figurare: sed dubitãdi, & decidẽdi rō colligit ex hoc tex. & l. j. C. de ijs quæ pœ. no. No. ꝙ de iure antiquo pœnę nomine inutiliter legabať. Intellige tñ, ꝙ hoc erat ď me dia iuris prudẽtia, ꝑ tex. in l. j §. itẽ si ita. ff. ad l. Falc. Itẽ ꝙ pœnę noīe dr̃ legatū, qđ coercendi hr̃dis gr̃a relinquiť. Itẽ ꝙ ho die p̃t adijci onus libertati. Itẽ ꝙ legatū pœnę noīe ualet hodie, & ẽt in hr̃ditatibus. Itẽ ꝙ mi litis voluntas solet attẽtius q̄ cæteræ obseruari. Item no. sūmariū.] *¶ Iulius Capitolinus scribit, Antoniū Piū Imp. primū ꝯstituisse, ne pęnę cum legatū relictū maneret.

mortis ipsorū legari potest. Aret.

¶ Post mortem quoq; hr̃dis, aut legatarij simili mō inutiliter legabať: veluti si quis ita dicat; Cū hr̃s me⁹ mortuus fuerit, do lego. item, Pridie q̄ hr̃s, aut legatarius, morieť. Sed simili mō & hoc correxim⁹, [a] firmitatē hmōi legatis [b] ad fideicōmissorū similitudinem ꝑstantes: ne in hoc casu deterior cã legatorū, q̄ fideicommissorū, inueniatur. [c]

¶ Hodie potest pęnæ nomine legari, & legatum transferri, vel adimi, nisi ꝑcipiatur aliquid imposſibile, vel legibus interdictum, vel ꝓbrosum. Ang.

¶ Pœnę quoque noīe inutiliter antea legabať, & adimebať, [d] vel transferebatur. Pęnæ ãt noīe legari vr̃, quod coercendi hæredis causa relinquiť, quo magis aliquid [e] faciat, aut non faciat: [f] veluti si qs ita scripserit Hæres meus, si filiam suam in matrimoniū Titio collocauerit: [g] vel ex diuerso, si non [h] collocauerit, dato decem aureos Seio: aut si ita scripserit, Hæres meus, si seruum Stichum alienauerit: [i] vel ex di-

SYL. a ¶ Correximus. vt C. ut ac. ab hære. & cōtra hęre. l. j. ¶ Aduertẽ, q̄ ibi non corrigitur, sed recitať correctio, vt hic: originalis autem correctio ponitur i l. scrupulosā. C. de ꝑpen. & com. stip.] b ¶ Legatis. in stipulationib. idem, vt d. l. j. C. vt ac. ab hæ. & cōtra hęre. Caue tñ, quia legatum sic incipit ab hærede, vel hęredi deberi, quod primo nullo mō fuit: sed stipulatio fuit, licet inefficax, vt ff. de euic. qui à pupillo. & l. si per imprudentiam. §. non mirum.

SYL. ¶ Adde ꝙ q̄uis alibi contrarium sentiat gl. & multi seq. tamen pro opi. gl. hic, est casus in l. si quis spoponderit. C. de contrahen. & commi. stip.

d ¶ Adimebatur. hęc verba expone, vt j. tit. j

e ¶ Aliqd faciat. qđ fieri vult ſm lo. hoc adiecto. s. in pęnam hr̃dis se committere. aliàs est conditio, & valet, vt ff. de ijs quæ pen. no. l. j. & ij.

f ¶ Non faciat. qđ fieri nō vult. Acc.

g ¶ Collocauerit. s. quod fieri nolo. s. eam collocari. (s. eam collocari.

h ¶ Non collocauerit. s. qđ fieri volo.

i ¶ Alienauerit. quod nolo.

Non

uerso, si nō alienauerit,[a] Titio decē aureos dato. Et in tm̄ hęc regula obseruabat̄, vt† ꝑ quā[b] plurib. principalibus constōnibus † significaretur, nec Principē q̄dem agnoscere[c] quod ei pœnę noīe legatum sit. Nec ex militis q̄dem testō talia legata valebant, q̄uis aliꝗ militum voluntates in ordinādis testīs valde obseruabant.[d] Quinēt nec libertates pęnæ noīe dari posse placebat. Eo amplius nec hęredem pęnę nomine adijci posse, Sabinus existimabat velut si qs ita dicat, Titius hęres esto: si Titius filiam suā in matrimonium Seio collocauerit,[e] Seius quoque hr̄s esto. Nihil. n. intererat, qua rōne Titius coerceret̄, vtrum legati datione, an cohr̄dis adiectione. Sed hmōi scrupulositas nobis ñ placuit: & gn̄aliter ea, q̄ relinquū tur, licet pęnę nomine fuerint relicta, vel adēpta vel in aliū trāslata, nihil distare a cetęris legatis, ꝯstituimus†[f] vel idādo, vel ī adimēdo, vel ī trāsferēdo: exceptis videlicet ijs, q̄ impossibilia[g] sunt uel legib. interdicta,[h] aut al's

a Non alienauerit. Nam vt alienet volo.

b Per quam .i. valde.

c Agnoscere. s. posse, vt supra quib. mod. test. infir. §. in fine.

d Obseruabatur. vt C. de testa. mil. l. j.

e Collocauerit s. quod fieri uolo.

f Constituimus. vt C. de ijs q̄ pę. no. l. j.

g Impossibilia. ff. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. j. contra. So. ibi non erat impossibile: poterat. n. esse, ꝙ diu uiueret & ī. triduū posset id fieri, qđ fieri volebat. Vel dic ꝙ ibi voluit testōr hr̄dē cōstituere se soluturū, si decederet. s. testator intra triduū qđ potuit. nō āt soluere. † Itē ꝑ ī. de hære. insti. §. impossibilis. Solu. quidā dn̄t non valere, sicut testator voluit, vt hic: valet tn̄ purè vt ibi. Vel distingue ſm Ioā. aut apponit̄ condō impossibilis hæredi, aut legatario. Si hæredi, non valet legatum, vt hic. Si legatario, valet, ut ibi. & quære exempla C. de his quæ pę. no. in l. j. Exemplum, qñ apponitur cōditio impossibilis hæredi siue onerato: vt, Det hæres, si cœlum digito non tetigerit. & tunc vitiat, quasi non stet per eum, quominus impleat: sed ꝑ impossibilitatē. Qñ legatario siue honorato: vt, Tibi relinquo, si cœlū tetigeris digito. & hęc nō vitiat, sed vitiat̄ & ꝓ nō adiecta hr̄. Et est rō, q̄a non debet auferri bn̄ficiū honorato, cui prouidere voluit testator. Vide gl. notabilem in l j. C. de cōd. inst.

g Impossibilia. De impossibili dic. præcepit hęredē trāsferre mōtem: aliàs ei adiecit cohæredē, vel aliā pœnā imposuit. De legibus īterdicto: vt, pręcepit hr̄di, vel legatario, vt daret I. quilinos sine prędijs. De ꝓbroso. vt, pręcepit reliq̄as suas in mare proijci, uel se eū uestib. sepeliri: aliàs pœnā imposuit. nā in ꝑdictis & similibus te manet hr̄s & legatarius: nec tenet̄ ad īpossibile, uel legibus interdictū, vel ꝓbrosum, nec etiā ad pęnā, ideo ꝙ impossibile, vel legibus interdictum, vel probrosum non impleuit.

h Legibus interdicta. Vt Inquilinos sine prædijs, vt ff. de lega. j. si quis inquilinos, vt patuit supra.

ADDIT. Et hoc verum, vbi aliquid est per ius dispositum, vel consuetudinem, quod testator immutare non potest: vt quia forte ob ius publicū, vel fauorem: aliàs secus. Io. Fab.

† alias quā plurimis

† alias significet.

† Istas solutiones reprehendit Ioan. Fa. hic, & dicit, ꝙ ibi nō valet legatum, quia non continet impossibile, sed adiectio tpis est impossibilis, q̄ nō vitiat. Additio.

† Sic ergo pœnæ nomine legari potest, vt hic, & in c. Rainaldus, iūcta glo. super verbo adijcitur, extra de testa.

Probro-

probrosa.[a] Huiusmodi enim † testatorum dispositiones valere secta[b] meorū temporū non patitur.

¶ De ademptione legatorum. †

¶ Adēptio & trāslatio legatorū potest fieri in eodem testō, vel alia scriptura. Ang.

ADēptio legatorū siue eodem testamento adimantur,[c] siue codicillis,[d] firma[e] est: sed & siue cōtrarijs verbis fiat ademptio: veluti si quis ita quid le-

a ¶Probrosa. Vt vestimēta in funus, vt ff e.j.l.seruo alieno.§.fi.vel reliqas ī mare.vt ff.de condi insti l.pe ī prin. ** Quid si testōr nolit cū fletu tumulari: Sed cū cātu, & alacritate, & ornamētis digniorib⁹, qd Enniū Poetā iussisse tradūt? Et sunt q hāc volūtatē minimè ob seruādā arbitrant ar.ll.ī gl. alleg. alij ɔ̄, q si conueniant ī funere signa lætitiæ ob melioris vitæ ingressum: qua rōne & cum psallentiū cantu & sono tumulari mortuos moris est. Alex.l.si cum dotem. §.si maritus.sol. matri.]

* aliàs testatorum.

* aliàs sequitur, & trāslatio ... ae corū.

b ¶Secta meorū temporum.i.ego, q sequor iustitiam, hoc tempore non patior sic.ff.de pac l.fi.in fi.

* ¶Secta apud latinos ponitur ꝓ certa quadam viuendi disciplina, vel institutorum ratione: quo sensu & hic locus interpretari potest.]

¶ De ademptione legatorum.

Continuatio.

¶Quia ambulatoria est defuncti voluntas vsque ad supremum vitæ exitum, vt ff.de adim.leg.l 3.§.fi.& l sequen. ideò post data legata, & de eis adimendis videamus. Ac.

Diuisio.

ADemptio. ¶Diuiditur in duas partes. Primò loquitur de ademptione. Secundò de translatione. Secunda ibi. Transferri. Acc.

Casus in tradentib. gñales regulas, vt hic, ñ solet figurari: rō tñ dubitādi poterat eē, qa ñ videbat, ꝙ nec in eadē volūtate, nec ī diuersa posset fieri adēptio aut trāslatio legatorū, qa quatenus est in eadē, cū qd non cēseat illo testō datū, nisi in vltimo pūcto clausi testī, non pt dici ademptū aut translatum qd datū non est: eius tñ ɔ̄riū decidit: qa satis dr datum ex verbis: & ideò potest dici adimi. Rursus dubitabat, qūo codicillis possent adimi data ī testō, cū incongruū videret posse tollere illud, qd ꝑponeret in eo testō, a quo ipsi sumūt vires & cōfirmatione: sed hoc non obstat, ire dr ɔ̄rium, qa nō aduersatur sub̄e testi sed accessori: pōt n. adēē & adesse legatū ī testō, iō dr accidēs. Præterea videmus actionē ex ɔ̄ctu ꝑpetere ad destructionē ɔ̄ctus. sed Celsus. §. j.ff.de cōtrah. empt. Not ꝙ adēptio, siue in eadē voluntate, siue in diuersa facta sit, valet. Itē ꝙ adēptio & trāslatio fieri pōt quibuscunq; verbis. Itē ꝙ trāslationis virtus est dare adimēda, ita ꝙ si ille, in quē translatio facta est, non acceptet, omninò dr ademptum.]

c ¶Adimantur. s.legata.

d ¶Codicillis. s.testō confirmatis secundum quosdā: non aliter. Sed nos contra, vt in auth de restitut fideic. §.manifestum, col.9. Accur.

ADDI. Et est ratio, qa ñ est ridiculum codicillos, ēt ɔ̄trios ꝑ et testm̄ cōfirmari: quia videmus agi ex contractu, ut cōtractus rescindatur.leg sed Celsus. § j ff de contrahen.empt. Ioan. Fab.

e ¶Firma est. Vt si eodē testō fiat, videat, nec datū: si alia volūtate videat datū, sed postea ademptū. vt ff.de ijs, quæ in test.de l.j.& ff.de leg j l.si ita scriptum. Sed vī, ꝙ nulla talis voluntas valeat, cū videatur sibi repugnate, vt ff de reg iur.l.vbi repugnantia, quæ est huic ɔ̄ria. Sed dic, ꝙ ibi dicit de repugnantia, quæ fit ꝑꝑ perplexitatem verborum, vt ff.de condit. institu.si Titius. Vel habet locum prædicta regula, qñ non apparet, quæ sit vltima, quo casu neutra valet. Si autem apparet, ultima valet, vt ff. eod. l.nihil prohibet. Accur.

Lega volũtate p̃sum pta reuocantur.

a ¶ Alijs s. vt adimo, vel pœniteo eius, qđ đdi: vel si sit immo & nuda volũta te p̃sumpta: vt si inimic⁹ postea factus sit legatarij. vt ff đ adi le. l. 3 in fi. l. 4. ADDI. Idẽ, si ab ignorãte fiat testõri ignorãti aliqd & post mortẽ, qđ si sciuisset testator, non fuisset legaturus. Angelus.

† aliàs adimatur.

b ¶ Trãsferri. facit. ff. eod. translatio.

c ¶ Et Seio dari. Sed si Sei⁹ ẽ ñ capax, nunqd adẽptio a primo fcã valet? Rñ. sic, ut ff. de leg. j. pla ne. in prin.

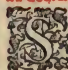
* ¶ Intellige, legatũ trãsferri eadẽ lege & cõdõne, quã relictũ fuerat priori legatario. l. legatũ sub cõdõne ff đ adi. le.]

** Sed qd, si ita scriptũ sit, Quod Titio legaui, idẽ Seio do lego? Rñ. legatum non intelligi ademptum, & translatũ in totũ, sed ambos Titiũ & Seiũ ad illud admitti, qa pronomẽ. idẽ. hẽt inclusam copulã pp quã cẽsent cõiũcti. l. Iulian⁹. in prin. de hæ inst. secus si dictũ esset. id Seio do lego, nam pronomẽ, id, qđ, ad totũ refertur: ideo totum videretur adẽptũ. l. sicut. de ad. leg. qđ Alc. præceptor meus docuit in l. reconiuncti de leg. 3. & lib. 3. Parer. c. 8.]

gauerit, Do, lego. ita † adimat. Non do, non lego. siue nõ p̃nijs, sed alijs[a] qbuscũq; verbis. ¶ Trãsferri[b] quoque legatũ ab alio ad aliũ p̃t: veluti si qs ita dixerit, Hominẽ Stichũ, quẽ Titio legaui, Seio do lego. siue in eodem testõ, siue in codicillis hoc fecerit: quo casu simul & Titio adimi vr, & Seio[c] dari.

¶ De lege Falcidia.

¶ Ne testõres fine hr̃de đcedãt, l. Falcidia cautũ est, nõ posse eos legare vltra dodrantẽ. h. d.

Vperẽ vt đ lege Falcidia[d]

¶ De lege Falcidia.

Continuatio.

¶ Quãr minuanr legata adẽptiõe, vel trãslatione, dictũ ẽ: nũc qualiter l. Falci. minuanr: & iõ dicit, Superest. Acc.

SYL. ¶ Adđ qp hęc cõtinuatio ꝓbat in l. 2. §. Quintus. C. de ve. iur enu. vbi dr̃ nihil eẽ tã conueniens, q̃ qp post tractatum legatorum ponatur trac l Falc.]

Versus. ADDI. Dñs inter hũc titulũ & sequẽtẽ hr̃ per hos versus: Tũc defalcabis, si per legata grauaris. Sed trebellabis, cùm reddere cuncta rogatis.

** Scite op3, qp in iure falc. noĩe sæpissime appellat & ea quartæ detractio, quã vulgò Treb. vocat, nunq̃ verò appellat Trebelliani. vt annotaui I §. sed qa j̃. ti. j cuius rei rõnẽ ibidẽ attuli.]

Superest. ¶ Tot⁹ iste ti. diuidit ptincipaliter in v. partes. Primò continuat se ad p̃cedẽtia. Scđo ponit effectũ. l. Fal. tãde iure le 12. tab. q̃ de iure quo nos vtimur. Tertiò ponit voũ dubiũ. s. an hr̃s ñ grauat⁹ respũ sui cohæredis grauati possit dettrahere Fal. Quartò ad qđ p̃ns tp̃s redtgatur, vt inspiciat, an l. Fal. hẽat locum. Quintò, quando l. Falc. imponitur, qd est ante deducendum. Secunda ibi (Cum. n.) Tertia ibi (Et cùm quæsitum.) Quarta ibi, Quantitas autem. Quinta ibi. (Cum autem.)

Diuisio.

¶ Superest. Casus Quesitũ fuerat post tractatũ de legatis, an sicut qlibet, cuilibet, & quodlibet legare p̃t, vt visum est, nisi sit expressẽ prohibitũ, ita in q̃titate patrimonij erogãda sit aliqua regula, qua prohibeatur qs legare, vel nõ legare: & videbatur qp nõ ex l. 12. ta. qua cautũ erat, Vt quis legasset, ita ius esto. l verbis. ff. de ver. sig. & qa in re sua qlibet ẽ moderator & arbiter. l. in re mãdata. C. man. sed rñdetur contrarium rõne expressa in tex. No. antiq̃ dispõnem. l 12 tab. Itẽ qp quilibet in re sua est moderator & arbiter. Item no. rõnem introductionis l. Fal. Itẽ no. qp testatorũ interest decedere testatos. Itẽ qp legata vltra dodrãtem dñr facta contra l. Falci. Item qp quãdis sint plures hæredes, satis est, qp quarta remaneat inter omnes]

d ¶ Falcidia. Iõ sic dicta, qa vt falx terrũ, sic hæc lex legata resecat. Vel dic à Falcidio auctore, vt & Publiciana à publicio dicta ut j̃. de act. §. aliæ.

Falcidia lex vnde dicatur.

Adde

disſpiciamus,qua[a] modus nouiſsimè legatis impoſitus eſt.Cũ.n. olim lege 12. tabularum libera erat legandi ptãs, vt liceret vel[b] totum patrimoniũ legatis erogare, (qppe cũ ea lege ita cautũ eẽt,Vti[c] quiſq; legaſſet ſuę rei,[d] ita ius eſto) viſum eſt hãc legandi licentiã coarctare:idq; ipſorũ [e] teſtatorũ gratia prouiſum ẽ,ob id,ꝗ plerunque inteſtati moriebãtur,recuſantibus ſcriptis hæredibus pro nullo aut minimo lucro hæreditates adire.[f] Et cùm ſuper hoc [g] tã lex † Furia,q̃ lex † Voconia latę ſunt, quarũ neutra ſufficiens ad rei ꝯſummationẽ videbatur, nouiſsimè[h] lata eſt lex Falcidia qua cauet, ne pl[9] legarẽ [i] liceat,q̃ do

¶ Adde dictã eẽ a C. Falcidio tribuno plebis.c.q̃dã 2.diſt.tpe Octauiani, ex quo ceſſat ꝓriũ Io.Fa. vt hr̃ in epiſtola Philelphi ad Federicũ Cornelium. * Verba ſt.l.Falc.refert Alex.ab Alex. lib.v. die genia c.23 & Alci.lib.v. Pater. cap.24. * ex Dione li. 48. hiſt Rom. & Euſebio in chronicis:qua in re tamẽ eos plurimũ a vero aberraſſe idem Alcia.demonſtrat.]

a ¶ Lata ꝓcul dubio fuit.l. Falcidia à C. Falcidio trib. pleb. Cñ. Domitio Caluino, & C. Aſinio Pollione Coſſ.

a ¶ Qua.ſ Falcidia.

b ¶ Vel.pro ẽt.

c ¶ Vt quiſq; legaſſet. &c. Hæc ſunt verba legis 12.tabularum. * ¶ Alci.l.verbis.de verb.ſig.legit legaſſit.i.legauerit.]

d Suæ rei.Idẽ in ſua re tota, qua ipſe legauit:vel ẽt aliena: nã & aliena res legari poterat & põt, vt hic. & ff. ad l. Fal.l.j.in prin.& s̃.de le.§.non ſolum.

e Ipſorũ teſtatorũ. Nõ tñ licet teſtõribus eã renunciare,niſi in caſu,vt ff. e.q̃d de bon.ſ.§.fi.& l.ſi debitor. arg. ꝯ.C.de pac.l pe.ibi, cum & alia regula ſit &c. Sed hodie per auth.ſed cum teſtator. quæ eſt.C.ad.l. Falci. contra.

SYL. Adde,ꝗ rõ eſt,qa hodie nõ pt̃ veni re caſus deſtitutionis teſti, auth. hoc ampli[9].C.de fideic.quã rõnẽ conſiderat tex.i auth. ſed cũ teſtõr. q.cq̃d voluerit Bar.ibi. * Quare autẽ olim non liceret renũciare.l.Falcidiæ,affert rõnẽ Alc.li.Pater.v c.25.qa legi prohibitiuæ renũciari nõ põt.gl.fi.ver. itẽ an poteſt.col.fin.l.j.C. ne fid.dot. den.]

f ¶ Adir.facit.ĩ.ti.j.§.ſi qa hr̃des.Ac. ** Opę ꝓtiũ aũt viſũ fuit ꝓuidere. ne inteſtati morerẽtur, eo ꝗ publicè ex pedit,ſupina hoĩum iudicia irrita nõ fieri.l.vel negate.quemad.teſt.aper.]

g ¶ Sup hoc. Ideſt ſup coarctanda legã di licentia. *¶ Quid cautũeẽt L.Furia. & L.Voconia, & a qbus latæ fuerint,declarat Alc. lib.v. Pater.c.23.] SYL.

h ¶ Nouiſſi . mè.i. vltimo. Accur.

i ¶ Legare.Vel ẽr cã mortis dõaẽ. nã & ibi locũ hẽt Fal.l. tẽ & in mortis cã capione, vt C.e.l. pe. licet de hac q̃dã cõ tradicãt. & eſt ꝓ eis ar.ff.e. l. acceptis. Item in fideicõmiſſis,vt C e.l.ij. † ** L Fal. ab initio ĩtelligebaẽ ſolũ d legatis particularib[9],qa eo tpe adhuc fideicõmiſſa ñ erãt: ĩ.d fidei.hęre.ĩ prin.eis.verò ðinð ap ꝓbatis,ad fideicõmiſſa quoq; particularia extẽſa eſt.ar.l.i teſto.2.C. de teſt.l.ſi tacitũ.ff.e.tit.idq́; vi extenſionis,quã vocant paſſiuam l.a. de le.j. vbi doc. cui hodie maximè eſt locus, cùm exequata ſint legatis fideic.]

† A C.Furio.lata.

† Sic dicta à Q.Voconio.Cic.in orat. pro Balbo.

† Quod ẽ verũ in fideicõmiſſis particularibus. ĩ vniuerſalibus, infra tit.pro xi.§.ij.

¶ Adde,ꝗ Fal.hẽt locũ in legatis,Trebe. verò in fideic. ſm veriorẽ ſñiam; qa nec origine fuit ĩtroducta Fal ꝑ fideicom.nec poſtea circa eã aliquid immutatum: & ita ſemper & legendo & diſputãdo firmaui; & idẽ tenet Præpo.ſen. in 11.q.2. caſu: liceat opi. cõis ſit, ꝗ Falcidia habeat locũ in legatis & fidei.particularib[9],Trebel: verò in legatis & fideicõ. vniuerſalibus. SYL.

¶ Itẽ in dõne ĩter viuos, q̃ morte cõfirmaẽ,nõ alias,vt C.e. in donationib. & ĩ his hẽt locũ q̃d hic de legatis dr̃.

Dodrantem

drātē[a] totorū bonorū: i. vt siue vnus hrs institutus sit, siue plures, apud eū eosve pars quarta remaneat.

¶ Pōt nedū ex tota, sed ex pte hrditatis detrahi Falc. p hrdem in parte institutum. h.d.

¶ Et, cū[b] qsitū esset duobus hrdibus institutis (veluti Titio & Seio) si Titij ps aut tota exhausta sit legatis, q noīatim ab eo data sunt, aut supra modū[c] onerata: à Seio verò aut nulla relicta sint legata, aut q partē ei[v] dūtaxat i partē dimidiam minuāt:[d] an quia is[e] quartā[f] ptē totius hrditatis aut ampli[9] hēt, Titio nihil ex legatis, q ab eo relicta sunt, retinere † liceat, ut quartā partē suæ partis saluā hēat? [g] placuit posse[h] retinere. Et enim in singulis hæredib. rō legis Falcidię ponenda est.

¶ In rōne legis Falcidiæ cōsideratur quātitas patrimonij, q erat tempore mortis testatoris: nec augmentū vel diminutio ptingēs postea aū aditā hæreditatē legatarijs prodest vel obest. Ang.

SYL.

SYL.

† aliàs liceret.

a ¶ Dodrātē. i. nouē vnciastotius hrditatis: sic. n. dodrās dr, vt ī. de hær. inst. §. hrditas. Si ergo fiat ɔriū, de singulis pt fieri sectio, i. quartæ partis detractio, & ipso iur, ɔpposita ēt rei vēdicatione, vt ff. e li neā in fi. j. tñ. & l. Plautius. & C. eod. l. ij. ¶ Adde hoc verū, qñ res est penes legatariū sine voluntate hæredis: si enim tradidisset hæres, errans in iure vel in facto, nō repeteret: ita habere in d. l. lineam.] * ¶ Adde, ꝙ detractio, quæ fit ex. l. Falcidia, & S. C. Trebelliano, non habet locum in foro cōsciētiæ, ſm Bal. in l. cùm a matre. C. de rei ven. & pro hoc est text. optimus & notabilis de iure ciuili in §. fin autē hæres. in authen. de eccle. titu.]

¶ Iam ergo non est qō, an hæres possit retinere Falcidiā in vna re: nā nō potest, vt in d. l. Plautius. (j) Sed aliud qñ quis legat partem bonorum: tunc. n. succurritur hęredi, siue rerum partes, siue æstimationem dare maluerit, vt ff. de le. j. non amplius. §. j.

Falcidia ī vna re nō pōt retineri.

ADDITIO. (j) Hoc verū ē, si plures sint legatarij: secus si vnus: qa pōt ex rei necessitate, vel legatarij volūtate, vt ibi, & l. planè. & l. seq. §. si solus. ff. e. Vbi aūt nō cadit cōmoda diuisio, diuiditur ad arbitriū iudicis, vt l. non amplius. ff. de le. j. §. fin. De Trebellianica verò vel legitima, dic vt habetur in l. filium quē habentem. C. fa. her. Ang.

¶ Et cū qsitū. Calus. Quęsitū fuit, an hrs institutus ī pte, & grauatus vltra dodrā. ē suæ ptis, si cohrs in nullo vel modico sit grauatus, possit Falcidiā dtrahere: & videbatur ꝙ non, qa cū cōsiderata tota hrditate non legauerit testōr vltra dodrātē, nō videbat hēre locū. l. Falci. vt patet ex tex. in prin. huius titu. sed contrariū dr: & rō est eadē, q fuit introductionis. l. Falci. ex quo enim si in singulis hrdibus locū nō haberet. l. Fal. hæredes grauati nō adirēt: vt habeant testatores hæredes, quos elegerint, fuit interpretata l. Falci. habere locum ex ratione ipsius in parte etiam hęreditatis. Not. l. Falcidiam habere locum, quando portio vnius est onerata, quamuis portio alterius non sit.]

b ¶ Et cùm quæsitum esset. Facit. ff. eo. in singulis.

c ¶ Supra modum. i. supra quartam. Accurlius.

d ¶ Minuāt. Et sic remanēt ei tres vnciæ q sunt quarta totius assis. Accur.

e ¶ Is. scilicet Seius.

f ¶ Quartam partem. i. tres vncias.

g ¶ Habeat. Hoc interrogatiuè lege, & postea responde, & placuit &c.

h ¶ Posse retinere. Scilicet quartā partem

tem suæ partis, quã iure hæreditario habet: non aũt datum cã adimplendę cōditionis sibi ab aliquo imputabit si bi in quartã, nisi a statulibero esset da tũ, & de pecunia hæreditaria d̃ quã ei dare pmittit, vt ff. e. ad autẽ. & de don. cã mor. l qd̃ statuliber. Item nec legatum a cohærede reli ctũ sibi imputat, vt ff. eo. in quartã. nisi testator hoc caueric, † vt ff. e. quod autẽ. j. respon.

† aliàs habeat.

† Hanc gl. SYL sequũtur Fa. Plac. & Ang.

¶ Adde, ꝙ hęc gl. cōiter ap. p batur: ea tamẽ non hẽt locũ, & limitatur ex æquitate. l. Ne senni⁹. de neg. go. & nisi de voluntate testantis appareat. l. cũ quo. §. fi. ff. eo.

SYL. ¶ Quãtitas autẽ. Caius qõnis fuerat in ponẽ da tõne. l. Falc. quod tempus attenderetur quo ad inspiciẽdam patrimonij quãtitatẽ: & videbatur ꝙ tẽ pus aditionis: quia eo tempore hæres efficiebatur verus dominus, & eorũ, quæ tunc rẽpertebãtur: attamen con trarium dr̃ ea ratione quia cùm testator non possit legare nisi dodrantem, quantitas patrimonij debet attendi eo tempore, quo est testatoris: secuta enim morte nō est testatoris, sed hæredis ẽ vere ab adita, ficte à morte. l. hæres quandoq;. de acqui hære. cùm si. No attendi tp̃s mortis in ponenda rõne. l. Fal. Itẽ ꝙ ꝓuẽtus ex reb. ẽt hę reditarijs ante aditã ñ augẽt patrimo niũ quo ad Falci. Itẽ ꝙ legatarij parti culares ñ possunt cogere iudicẽ adue.]

¶ Quantitas autẽ patrimonij, ad q̃ rõ legis Falcidiæ redigitur, mortis tempore[a] spectat. Itaque (verbi gratia) si is, q centũ aureorum p̃rimo nium ĩ bonis † habet, centũ aureos legauerit, nihil legatarijs prodest, si ante aditam hæreditatem per ser uos hęreditarios, aut ex partu ancillarũ hæreditariarum, aut ex fętu pecorũ tm̃ accesserit hæreditati, vt centũ aureis legatorũ noĩe erogatis, hr̃s quartam partem hæreditatis habiturus sit: sed necesse est, vt nihilominus quarta pars legatis detrahat̃. Ex diuerso, si septuaginta quinque legauerit,[b] & antẽ aditam hære ditatem intantum decreuerint bona, (incendijs forte, aut naufragijs, aut morte ser uorũ) vt non amplius q̃ septuaginta quinq; aureorum substãtia, vel ẽt min⁹ relinquatur, solida legata[c]

a ¶ Quantitas. Mortis tpe ĩ. de leg §. si peculium. contra. Sol. ibi remanet seruus quasi peculij dominus.

ADDITIO In æstimatione tñ debitoris est secus: quia si post mortem testatoris & ante aditam hæreditatem efficiatur non soluendo, cedit damno hæ redis: si econtra, cedit lucro legatariorum quo ad Falcidiam, ut l. cum quo. ff. eodem. Et est ratio, quia est spes, ꝙ de inopia deueniat ad pinguiorẽ fortunam. l. si defunctus. C. arbi. tu. lo. Fa. ¶ Hic §. de scriptus est ex respõso Caij. l. in quantitate. ff eo. tit. vide ibi, & l. In ratione. ij. eo. titu. si plenius noscere cupis huius loci tractatum.]

b ¶ Legauerit s. tres partes hæreditatis & quarta remanet: ita ꝙ nõ habet locum Falcidia, quia centum habet in bonis, vt ĩ. dictum est.

c ¶ Solida legata debẽt. Aliàs dẽtur. Hoc locum habet: quando res hæreditariæ non legatæ perierunt.

¶ Adde ꝙ in contrarium est text. in l cùm quo ff. eodem. tamẽ tu reiectis aliorum solu. dic ꝙ ratio. l. cum quo. est, quia licet propter inopiam debitoris non posset exactio fieri, tamẽ ius debiti non deficiebat, sed integrum erat apud hæredem.]

¶ Si autẽ legatæ pereant, distingue: aut erãt in pondere, numero, vel mẽ sura: & tunc idem quod hic dicitur. †

† Nisi talia essent legata ut spẽs: puta SYL. talẽ vegetẽ vini. si vero § si. cum l. seq. ff sol. mat. Legatæ rei perico lũ ad qui pertinet

Adde

SYL. ¶ Adde, quod ratio est, quia cum sit debitor generis, quod perire non pōt, non liberatur l. incendium. C. si cer. pet.] ¶ Aut non, & tunc aut incertū: ut pu ta hominē: & tunc idem quod hic: aut incertum ex certis: ut unum de seruis suis: & tūc si omnes pereant, legatarij dānum est, ut ff eodem, in ratione. §. diligenter. & §. incertæ. aut penitus certa: ut Stichus: & tūc petit legatario, ut ĵ. de lega. § si res legata. Accur.

SYL. ¶ Aduerte q Bar. in l. in rōne. dicit hæc oīa hodie esse correcta, si hæres faciat inuētarium: quia tunc damna post mortem non obueniunt hæredi: & ita cōttet teneri, quamuis ego alias contrarium tenuerim: quia principiū. l. in rōne. non est correctū: & l. scimus. §. & si præfatam C. de iure delib. probat oppo. dū dicit hæredes teneri, quatenus res desoluūtur: & sic tempore mortis: & licet dicatur. quod non tenetur amittere aliqd de substantia, illud est uerū respectu onerū ante mortem, nam de obuenitis postea ibi nihil dicitur.]

debent. Necearesᵃ dānosa est hrdi, cui liberū est non adire hrditatem: q res efficit, ut sit necesse legatarijs, ne destituto testō nihil cōsequātur, cū hærede in portione pacisci.ᵇ ¶In rōne legis Falcidię primo deducitur æs alienum, funeris impensa, & ptia seruorū: & de residuo quarta pars legatorū: & si plus est legatum, q̄ sint patrimonij uires, id primo deducitur, postea patrimonij defalcatur. Arct.

¶ Cum autē ratio. Casus. Quærebatur, an de tota substantia defuncti de trahenda esset Fal. uel aliquid prius deduceret & uidebatur de uniuersa, cū defalcetur hæreditas, quæ est successio in uniuersum ius, quod defunctus habuit tēpore mortis. sed contrariū dicitur tradendo regulam, quæ sint detrahenda: & ratio est, quia cùm bona sint ea, quæ remanent deducto ære alieno lo. subsignatum. §. bona. ff. de uerbo. significatio. necesse est prius detrahi æs alie-

¶ Cū aūt rō legis Falcidię ponit, añ deducitur æs alienum:ᶜ item funerisᵈ impēsā, & pretia seruorūᵉ manumissorum: tūc num, & qđ ad eius similitudinē debetur, q ponatur ratio. d. l. Falc. quia æs alienum non censetur esse in patrimonio. No summarium.]

c¶ Aes alienum. Etiam quod ipsi hęredi debebatur tēpore mortis, †licet confusione sit factum indebitum, ut ff. eo. qui fundum. & C eo. l. irritum, nisi expreſsè prohibeat, ut ff eod. tit. si debitor creditore.

d¶ Funeris. non monumenti, ut ff. eod. l. j. §. fi. Accur.

ADDITIO. Nisi esset impensa necessaria: puta quia esset dedecus sepeliri in terra, secundum Ang.

e¶ Seruorū. Mos erat antiquitus, ut q seruos nō hēbat, unum, uel plures emeret, q honoris cā funus testatoris pileati antecederēt: quo facto statim intelliguntur manumissi: & sic idorū manumissorū detrahitur pretium: & facit ad hanc positionē. C. de la. lib tollen. § sed & qui domini. Vel dic, quod testator alicui decem legauit, ut alienum seruum redimeret legatarius, & manumitteret. de hoc enim legato nō detrahitur Falcidia,

† Quod ē uerū hodie, si fecit inuentariū, aliàs secus. l. iu imponenda. C. eo.

Legatum alicui, ut seruū manumittat non defalcatus.

a¶ Nec e a res. Respōdet tacitæ obiectioni. q. d. nonne erit iniquum compelli adire & non lucrari, & ita damnum sentire?

b¶ Pacisci. i. aliqđ oportet eos dare hęredi, ut adeat. Et ita nota, quod non p oia et hodie sunt exæquata fideicom missa legatis. nec legata fideicōmissis, nā fideicōmissarius cōpellit hrdē. scriptū adire, & nil ei dat. ut ĵ. ti. 1. §. ergo. uer l. d si recuset. Sed illud ē in gūalibus fideicōmissis, hoc in specialibus. Quæ aūt sit dria inter legata & fideicom dixi in l. 1. ff. de leg. 1.

dia, nisi de eo, qđ superest forte suā emptione, ut ff. de fideic. liber. l. decē. & ff. e. sed & si nō seruus. Si aūt ut suū proprium legatarius manumitteret, tūc nullam patitur Falcidiam legatarius: † & ita hæc pretia deducūtur, ut Falcidiam nō patiantur, ut ff. eo. l. si seruus, & l. si Julianus.

ADDITIO.

Ex quibus legibus nota, ꝙ quādo uni leganī duo, quorum alterum tantum est defalcabile, ꝙ de illo Falcidia ꝓ utroq; deducitur: secus autem si diuersis esset legatum, ut not. glo. in authen. similiter C. eo. Angel.

† Hodie tū est clarū, ꝙ delegato libet taris & sic pio nō detrahiē Falcidia, auth. similiter C. eo.

demum ī reliquo ita rō[a] habeat, ut ex eo quarta pars apud hrdem maneat, tres uerò ꝑtes īter legatarios distribuanī, ꝓ rata[b]. i. portione eius, qđ cuiq; eorū legatū fuerit. Itaque si fingamus quadrigentos aureos legatos eē, & patrimonij quātitatē, ex qua legata erogari oportet, quadrīgētorū eē, quarta ꝑs legatarijs singulis dēt detrahi. Qđ si trecētos quinquaginta legatos fingamus[c] octaua[d] dēt detrahi. Qđ si qngētos[e] legauerit: initio quinta, deinde quarta detrahi[f] dēt. Ante. n. detrahēdū est qđ extra bonorū q̄titatem est, deinde quod ex bonis apud hæredem remanere oportet.

a ¶ Ratio habeaī. Habita. s. æstimatione rerum non ex affectione, sed cōi æstimatione, ut ff. eo. l. pretia.

b ¶ Pro rata. Vt ita quartam detrahat hæres, si nihil ei dimiserat testā. Vel si aliquid erat residuum penes eū, adhuc detrahat ad supplctionē, uel q̄ntam, uel ēt nullesimam, ut ff. eod. in quantitate, §. fina. & facit ad hoc. C. eod. l. 2. & ff. eod. l. Plautius.

c ¶ Fingamus. retento casu, quod habebat in bonis quadrigenta.

d ¶ Octaua. i. quadringētorū, quæ est quinquaginta: & ita habebit hæres primaquinquaginta. & hæc alia quinquaginta detracta: & sic centum: & sic quartam.

e ¶ Quingētos. Retēto casu, ꝙ hēbat in bonis quadraginta: & sic legauit ultra, quàm habeter. s. centum.

f ¶ Detrahi dēt. Impropriè aūt ponīr, detrahi, quo ad id, qđ excedit: & pro pnīè quo ad quartā, quæ est in bonis: & sic semel positum uerbum propriè & impropriè ponitur, ut ff. de off. ꝓcō. l. 2. Itē nota ꝙ hæc Falcidia cessat in multis casibus, quos dicas ut diximus in l. in testō. C. ad l. Falc. & in authē. de hæred. & Fal. §. hinc nobis.

Verbū semel positū ꝓpriè & impropriè ponī.

¶ Adde, ꝙ hi sunt casus, q bus cessat: si testor ꝓhibeat, auth. sed cū testōr. C. eo. secūdò in milire iure militari testāre, & decedēre ī militia, uel ī. annū. l. i. testō. C. e. tertius, si testōr uetet rē legatā alienari, auth. sed in ea. C e. quart', si hrs aliqd egerit, ob qđ sit indignus. l. ēt. C. e. licet tūc nō cesset, sed ad fiscū ꝑtineat. 5. si hrs solidū soluat, nō errans iure facto. l. error. auth. sed cū testōr. C e. 6. si nō fecerit hodie inuentariū. d. auth. sed cū testōr. 7. si. fiat. legatū ad fundus necessarium. l. 1. §. si. ff. e. 8. si legeī libertas uel pecunia ad seruū manumittendū, ut s. in gl. uers. seruorū. 9. si legeī ad cām piā. d. auth. similiter. C. e. 10. si legeī dos excepto cōmodo repræsentationis. l. cū doté. ff. eo. 11. si legētur instra & cautiones fundi l. si prędiorum. C. e. 12. si legeī instrum fundi. i. apparatus rerū prædij exercendi causa. d. l. si prædiorum. secundum alium intellectum.]

De fideicommissarijs, &c.

¶ Iustinianus post tractatū legatorū, de l. Falcidia prius, q̄ de fideicommissis tractauit, q a lex Falcidia in legatis prius fuit inuenta, q̄ in fideicōmissis ſm P. Vel sic: Dictū est de legatis: sed quia de fideicommissis sumus polliciti dicere, ut supra de lega. § sed ne in primis. ideò de fideicommissis tractemus. Et quia fideicommissorū aliud

Continuatio.

aliud generale, aliud speciale: generale uerò dignus, de generali primò uideamus. ut j. eo. in princ. & j. tit. j. in ptin. Accursius.

SYL. ¶ Vera continuatio est: Imperator in tit. de leg. proposuit se tractaturū de legatis & fideicommissis separatim, & dixit de lega. & l. Fal. quia nihil magis conuenit tractatui legatorū: l. 2. §. qntus. C. de uerb. iur. enu. unde modo sequitur institutum, & dicit de fideicommissis, & bene declarat ibi: Nunc transeamus ad fideicommissa.]

† aliàs est solū. de fideicom.

¶ De fideicōmissarijs hr̄ditatib. & ad senatusconsultū Trebellianum.

¶ Olim fideicommissa n̄ erāt necessaria. q̄ postea fcā sūt, & Pretor creatus, qui de eius ius diceret. h. d.

VNC trāseam⁹ ad fideicōmissa: sed pri⁹ ē, ut de hr̄ditatibus fideicōmissarijs uideam⁹. Sciēdum[a] itaq; ē, oīa fideicommissa primis tpib⁹ infirma fuisse: qa nemo inuit⁹ cogebat p̄stare id, d̄ quo rogat⁹ erat. Quib⁹[b]. n. nō poterāt hr̄ditatē uel legata relinquere, si relinquebāt, fideicōmittebāt eorū, q capere ex testō poterant hr̄ditatem. Et iō fidei-

Diuisio.

Vnc trāseamus. ¶ Totus iste tit. diuidit in 7. partes. Primo ponit, qualiter iure uetustissimo nō de necessitate, sed uerecundia quadā fideicōmissa prestabātur. Scdo, qn̄o tpe Augusti certis psonis ex necessitate præstabātur: uel ēt de iure prætorio. Tertio, qn̄o fideicōmissum fieri debeat ut ualeat. Quarto, qn̄ restituta erat hr̄ditas, ꝙ ex senatusconsulto trāsibāt actiones omnes in fideicōmissariū. Quinto qualiter ex senatuscōsulto Pegasiano hr̄s institutus poterat detrahere quartā: & qualiter dicto iure hr̄s rogatus de tota hr̄ditate, ut trāsirēt actiones pro rata in fideicommissariū, stipulatio interponebat̄, si hæres uolebat adire: si uerò recusabat, ex dcō senatuscōs. cogebatur. Sexto, Iustinianus ista duo senatusconsulta equiparat: & omnia, quæ senatusconsultum Trebellia. statuit, eidem reseruat: & quę senatusconsultum Pegasianum statuit, attribuit senatusconsulto Trebelliano, tanq̄ antiquiori. Septimo circa materiā fideicōmissorum certos casus dubitabiles ponit. Secunda ibi, Postea. Tertia ibi, In primis. Quarta ibi, Restituta. Quinta ibi, Sed qa hæredes. Sexta ibi, Sed qa stipulationes. Septima ibi, Nihil autē interest. Ang.

SYL. ¶ Nūc transeamus. Casus nō ponitur, quia nihil decidit, sed solum ius antiquum recitatur. nō. n. erant necessaria ab initio fideicōmissa, qa, ut ex eorū appellatiōe cōstat, sola fide nitebant̄: facta aūt sunt necessaria ex cā in tex. expressa. No. fideicōmissa uniuersalia tāq̄ digniora p̄ferri, qa ē ti. uniuersalis. Itē ꝙ de iure antiquo fideicōmissa n̄ hēbāt necessitatē. Itē ꝙ fuerunt olim inducta ex mala cā, qa fiebāt in fraudē. ll. ꝓhibentiū incapacibus relinq. Itē no. etymologiā uocabuli. Itē ꝙ princeps ex cā p̄t uel ex gr̄a iubere aliquo casu id obseruari, & effectū hr̄e, qd̄ de se est inualidū. Itē ꝙ iurisdictio dat̄ tacitè. Itē ꝙ olim fuit pretor fideicōmissarius.]

a ¶ Sciēdū itaq; ē q. d. tractaturis nobis de fideicōmissis, qa eorū apud antiquos aliter se habebat tractatus, ne qd antiquitatis penitus ignoret̄, itaque dicamus de fideicō. generalibus & specialibus, ut s̄. de testa. in ptin.

b ¶ Quib⁹. ut spurijs: & i his nil innouat. nā nec hodie ualet fideicōmissū, ut ff. de iure fi. nō intelligit. §. 1. 2. & 3. & C. de nat. lib. l. 1. & 2. & C. ad l. Fal. l. ēt. s̄m Azo. Sunt & alij, q capere nō poterāt, nec pn̄t, ut s̄. de leg. §. legari. dixim⁹. & i his oibus nil innouat: ut

in muliere, q̃ transit ad scd'a uota. j. tps luctus, cui ab extraneo relinq nō potest. ut C. de ince. nu. l. si quis incesti. & C. de secun. nup. l. 1.

a ¶ Nullo uinculo. i. nulla actione, sed p offm iudicis, ut ff. d uer. sig. pecunię uerbũ. §. actionis.

** Primis illis tpib' testõres pcarijs uerbis utebantur cũ hrde, ut tale qd pticulr uel ulr daret, & si deicõmissa tũc oĩ iuris auxilio destituta erãt, q a sola hrdis fide pudoreq; pēdebãt. nam hrdis factum uerbis suis implorabãt, fidē illius sequentes: postea uerò q̃ D. Aug. ex Trebatij cõsulto fideicõmissa ad iuris necessitatē pduxit, ut dicit in §. fin. j. eo. & de condi. in princ. im ploiato iudicis offõ (qđ in iure persecutio appellaĩ, solaq; suggerēte æqtate conceditur) effectui tradebãtur. d. §. actionis. Demũ exęquatis legatis & fideicommissis, etiam actiones dari cœperunt. s. de leg. in prin.]

Addc tũ ꝙ psecutio hēt uinculũ iuris: licet extraordinariũ, ut pbat ex d̃ finitione oblõnis iuc. l. obligationũ. § lege. ff. act. & ob. vñ dđm ꝙ fideicõmissa iure prisco, nec ẽt offm iudicis hẽbãt: sed hodie uniuersalia hñt psecutionẽ: particularia, qa legatis exęquata, hñt actionẽ: & ita intelligo.]

b ¶ Personarũ. capaciũ duntaxat: ñ ea rũ, q̃ sunt nõ capaces, de qb' s̃. locutus est: & dic personarũ, quarũdam.

c ¶ Interponere. s. ut fideicom. præstentur generaliter in omnibus.

commissa appellata sũt, qa nullo[a] uinculo iuris, sed tm pudore eorũ, q rogabanĩ, cõtinebãtur. Postea diuus Augustus prim', semel iterũq; grã psonarũ[b] motus, vl qa p ipsi' salutē rogatus q̃s diceret, aut ob ĩsignē quorũdã pfidiã, iussit Cõsulib' auctoritatē suã interponere.[c] Qđ quia iustũ uidebaĩ, & populare[d] erat, paulati cõuersũ ē i assiduã[e] iurisdictionē: tãtusq; eorũ[f] fauor factus ē, ut paulatĩ ẽt Prætor pprï' crearet,[g] q de fideicõmissis ius diceret, quē fideicõmissarium appellabant.

¶ Hęres solēniter institutus grauari pt fideicõmisso in totũ, uel in parte, pure, sub conditiõe, uel ex certo die. hoc dicit.

¶ In primis[h] igit sciẽdum est, opus eẽ, ut aliqs rectò† iure testõ hrs istituaĩ,[i] eiusq; fidei

d ¶ Populare. i. populo expediens.

e ¶ In assiduã iurisdictionē i. ut assiduè de hoc ius reddatur etiã ab alijs, quàm a Consulibus. Accur.

f ¶ Eorum. i. fideicommissorum.

g ¶ Crearetur, ut ff. de orig. iu. l. 2 § .post deinde diuus.

¶ In primis. Casus Dubitatũ fuerat, an ĩ fideicõ. dãdis aliq̃ requireret solēnitas: & ui debatr nõ, qa ĩ eis sola uolũtas inspicit. l. cũ uirũ. C. de fideic. priũ decidit, ꝙ necesse ē hr dē grauatũ rectè eẽ institutũ. si. n. eẽt institũ nulla, sm hoc ius annullaret ẽt fideic. sed tũc dubitatũ fuit, an ex certa die, uel qũo, relinq possit: & uidebat dđm ꝙ nõ, cũ hoc mõ hrditas dari ñ possit. § hrs. s̃. de hær. inst. & fideic. & hrs ęquparenĩ. l. j. §. de illo. ff. ad Tre. tñ priũ dr, qa iõ illud cõtingit ĩ hrditate, ne p pte tpis cõtingat illũ decedere intestatũ: qđ nõ ptingit ĩ fideic. vniuersali: iõ cessãte rõne impeditiua cessat lex. No. legatũ relictũ ab eo, q oĩno uolebat testari sine instõne hrdis, eẽ nullũ. Itē ꝙ fideicõmissum uniuersale dr tã de parte q̃ de toto. Item ꝙ potest relinqui, ut in summario.

h ¶ In primis. s. qa i' fideic. expositurĩ sum': qm ãt fideicõmissa uniuersalia & singularia hoc. s. ut hrs primo instituaĩ, i sua hñt nã cõiter: igit & de eo ĩ primis notãdũ est. sic & ecõtra dr, & cõtinuaĩ s̃ de leg. §. sed ne in primis.

i ¶ Hæres instituatur. potest ẽt ab intest. ut j. e. §. præterea. qui est contra.

STL.

*

† Iurisiurãdĩ p salutem suã meminit. Vlpian. l. q. per sa lutẽ. ff. de iureiur.

*

† Graue .n. est fidē fallere l. j. ff. de con sti. pec.

STL.

STL.

*

† l. qui re... ... ipso testatore, ... ẽt ab ... hæredi... tẽ accip... arg. §. p... infra. ti...

Qui restituit hę reditatē, remanet hr̃s nōīe, & in fideicōmissariū trā seūt omnes actiones. Aret.

¶ Restituta āt hę reditate, is, q̄dē, q̄ restituit, nihilominus hr̃s ꝑmanet:[c] is uerò, q̄ recipit hr̃ditatē, aliquando[d] hr̃dis, aliq̄n[e] legatarij loco † hē batur. Et Neronis quidem temporibus Trebellio[f] Ma

ꝯmittaȓ, vt eā hr̃ditatē alij restituat: alioqn inutile[a] ē testm̄, in quo nemo hr̃s instituiȓ. Cū igiȓ aliqs scripserit, Lucius Titius hr̃s esto. pōt adijcere, Rogo te Luci Titi, ut cū primū poteris hr̃ditatē meā adire, eā Caio Seio reddas, restituas. Pōt aūt q̄sq; & de parte restituēda hr̃dē rogare. Et liberū ē, uel pure, uel sub ꝯdône[b] relinquere fideicōmissum uel ex certo die.

a ¶ Inutile. Nota non ualere testm̄ sine hærede: sic ff. de ijs quę in test. de leg. l. proximè. & ff. de codi. l. fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ aut constat quē uelle codicillari: & tūc licet ibi non sit institutio, ualet fideicōmissum, & uerbis directis datum ex mente disponentis. l. Scæuola ff. ad Trebellia. & hoc tunc dr̃ apparere, q̄n appofuit clausulam codicillarē aut cōstat uoluisse omninò testari: & tunc omnia sunt in ualida sine institutione. l. j. ff. de iure cod. & ita debet intelligi hic tex. aut sumus in dubio: & uerbis directis factum non ualet. d. l. j. aut obliqs uel cōmunibus: & ualet, dicta l. Scæuola.

** Adde ēt, ꝙ hærede nō adeunte, fideicommissum vniuersale euanescit, ut est receptior sententia secundum Iaf. l. eam. nu. 10. C. de fideicom.]

b ¶ Sub cōditione. quę & a quo sunt implendæ conditiones, dic ut ff. ad Treb. facta. §. si sub conditione.

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. non intellexit text. his .n. loquitur de conditione adiecta fideicommisso: in d. §. si sub conditione. de conditione adiecta hæredi.]

SYL. ¶ Restituta. Casus: Quærebaȓ, an facta hæreditatis restitutione restituēs remaneret hæres: & uidebaȓ ꝙ non: q̄a ex quo a l. ciuili, in cuius ptāte est aliquem facere hæredem, introducta est restitutio hęreditatis, non vr̃, ꝙ aliquis possit esse hæres sine hæreditate. contrarium deciditur ex regula communi, ꝙ qui semel est hæres, nō desinat esse hæres. l. ei qui soluendo. ff. dę hęred. insti. Nota quem non desinere esse hęredem ēt facta restitutione hæreditatis. Item nota, ꝙ vtiles actiones transeunt in fideicom.]

c ¶ Restituta. Hæres permanet. Nota, q̄d semel est, semper erit: sic. ff. de minori l. ēt si sine. §. sed q̄d Papinian⁹. & ff. de hæredib. instituendis. l. ei qui soluendo. in fine. Accursius.

ADDITIO. Hoc obtinet ī immutabilib⁹ de natura uel constitutione iuris, aliàs secus, argumen. §. ut autem. in authen. de nō alienan. Ioan. Fabr.

* ¶ Adde, ꝙ restituta hæreditas intelligitur, aut re ipsa, si forte hæres passus est possideri res hæreditarias a fideicommissario: aut uerbo, si dixit se restituere. l. restituta. ff. ad Trebelliană. & est glo. in §. sed quia. in uer. restituerit. ĩ. eod.]

d ¶ Aliquando. idest, secundum unū ius: ut per Treb. ut statim dicet: nam omnia transibant.

e ¶ Aliquando. Idest, fm aliud ius nō erat loco hæredis, sed legatarij: ut per Pegasianum, secundum quod retinet institutus quartam, ut ĩ. eod. §. sed quia. & §. post quod.

f ¶ Trebellio, & hinc dictum fuit Trebellianum senatusconsultum, ut & Macedonianum a Macedone, ut ff. ad Maced. l. prima.

* ¶ Verba Senatusconsulti Trebelliani extant apud Vlpianum. l. prima. ff. codem.

† aliàs habetur.

ximo & Anneo Seneca Cōsulib[a] senatusconsultū factū est, quo cautū ē, ut, si hrditas ex fideicōmissi cā restituta sit, oēs [b] actiones, q̄ iure ciuili[c] hrdi & ī hrdē cōpeterēt, ei, & ī eū darenť, cui ex fideicōmisso restitutaᵗ est hrditas. Post qđ senatuscōsultū Prætor utiles actiones ei & ī eum, qui recipit hrditatem,[d] quasi hæredi & in heredem dare cœpit.

¶ Hrs rogatus de fideicōmisso uniuersali, uel particulari, p senatusc̄ōsultū Pegasianū poterat quartā deducere, & ī hrde oēs actiones remanebāt, nisi cautio fuerat interposita inter eū & fideicōmissariū d̄ actionibus diuidēdis. Ar.

¶ Sed quia hrdes scripti, cū aut totā hrditatē, aut penè totā plerūq; restituere rogabanť, adire hrditatē ob nullū vel minimū lucrū recusabāt,[e] atque ob id extinguebantur fideicommissa: postea Vespasiani Augusti tēpibus, Pegaso & Pusione Cōsulibus, [f] Senat[9] cēsuit, ut ei, q rogatus eēt hrditatem restituere, perinde[g] liceret quartā partēᵗ retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur.

a ¶ Consulibus. s. existentibus.

b ¶ Oēs. immo nō oēs ēt p Trebellianū, ut ĩ. eo. ergo. ℣. Sol. licet hic dicat, oēs: nō tñ dicit totę, uel ī totū, ꝭm Io. ᵗVel dic, ꝙ qñ de toto erat rogatus, hēbat locum qđ hic dicit: si āt rē cēta quar ta de cætero erat rogatus, habet locū qđ dicit. ĩ. Accur.

¶ Adde, quòd utraq; solu. p̄t esse bona: & dña inter oē & totū est, ꝙ oē est plurīū, totū unius. ĩ. p soc. in prin. & ibi glo.]

c ¶ Iure ciuili. uel ēt prætorio, dūmodo tales sunt p̄torix, quæ sunt transitoriæ, ut sunt psecutoriæ, ut ff. de actio. & oblig. in honorariis. & ff. eo. l. 1. §. q̄q̄. secus ī pœnalibus, ut ĩ. de actio § pœnales.

SYL. ¶ Adde, ꝙ eatenus est hrs absque aliqua cautione tutus aduersus creditores, respectu actionum descendētium a defuncto, ut per An ge. hic & alios.]

d ¶ Hrditatē. nō fcā cessione actionū aliās. n. ēt directas hēt ex noīe cedēt'. [aa] Actio directa q̄ dicať, & q̄ utilis, docet gl. in l. actio. de neg ge.]

SYL. ¶ Sed quia. Casus nō figurabiť, cū recitet i[9] antiquū assignať. n. rō introductionis ī tex. No ꝙ defalcatio ex fideicōmisso fuit introducta ex senatuscōsul. Pegasiano. Itē ꝙ ipso iure ex Pegasiano dimittunť fideicōmissa, sicut legata ex l. Fal. Itē ꝙ detractio de fideicōmissis ñ ē ex l. Fal. ēt de particularib[9], s3 ex Pegasiano. Cætera no. uide hic p doc.]

e ¶ Recusabāt. sic š. titu. 1. in princ.

f ¶ Cōsulibus. s existentibus.

g ¶ Perinde liceret quartā s &c. i. dicere, sicut p l. Fal. defalcanť specialia legata, ut š. tit. 1. §. cū autē. & §. 1. ita & gn̄ale fideicō. defalcať p Pega. senatuscon. ut hic. Et no. triplicem esse quartam: Vna dicit iure naturæ debita, ut q̄ debeť filiis & filiab[9], & inferioribus, & superioribus, & q. busdam transuersalibus, ut C. de inoffi. te sta. cū q̄rit. & l. parentibus, quæ est aucta in authen. de trien. & sem. §. 1. & hæc dr̄ debitū bonorum subsidiū, ut C. de inoffi. do. si totas. Alia ē, q̄ debeť iure instōnis. ut ex singularib[9] legatis & fideicōmissis, ut š. ti. j. Alia q̄ dr̄ Trebellianica, ut ĩ. e. §. sed q̄a licet fuerit p Pegasianū inducta, ut hic. Itē est quarta quædam, quæ debeť ex cōstitutione diui Pii filio arrogato, ut š. de adop. §. cum autem.

ADDITIO. Itē ē & alia, q̄ debeť cōcubinæ, quā q̄s acceperat ea intētione, quod

[Left margin:]
ᵗEt sicuer bū, oīs; est distributiuū uniuersaliū, tot[9] verò particularium: quod nosᵗ ꝭm An ge. Sed. Io. Fab. hic reprobat, & tenet seq. solutionē.
ᵗaliās eēt.
ᵗ aliàs recepit.
SYL.

[Right margin:]
Quarta multiplex.
ᵗ Concor. cum hoc tex. c. Raynutius. in glo. super uer. trebellianica, aū medū extra de test.

¶ Ex singulis quoque reb⁹, q̃ p̱ fidei cõmissum relinquunt̃, eadẽ retentio permissa est.[a] ¶ Post[b] qđ senatuscõsultũ ipse hæres onera[c] hæreditaria sustinebat; ille aũt, qui ex fidei commisso recipiebat partem[d] hæreditatis, legatarij partiarij loco erat, i. eius legatarij cui pars bonorũ[e] legabat̃: q̃ species legati, partitio vocabat̃, q̃a cũ hærede legatarius partiebat̃ hr̃ditatẽ. Vñ q̃ solebant[f] stipulationes inter hr̃dẽ, & partiũ legatariũ interponi,[g] q̃ eædem interponebant̃ inter eũ, q ex fideicõmisso recepit hr̃ditatẽ, & hr̃dem. i. vt lucrum & damnum hæreditarium p̱ rata parte inter eos cõe[h] esset.

¶ Rogatus restituere dodrantem, actiones diuidit pro rata: si

p̱ eã duceret ĩ vxorẽ, q̃m si postea aio mutato illã expellat, tenet̃ ei quartã partẽ suæ sub̃æ dare, vt ĩ auth. q. mo. na. effi. leg. §. sit igit̃. aliàs & meli⁹. §. q̃m aũt. quasi circa fi. tit. coll. 6. Et vide aliàs plures quartas p̱ Io. Fa. & Ang. hic. ** Adde, ꝙ lu giso. hãc quoque quartã, q̃ ex fideic. vniuersalib. deducitur, falcidiæ noĩe desinãt̃, idq; sæpissimè, vt l. cũ filium. ver. deniq;. de le. j. l. pr̃ filiã. ad l. fal. l. j. §. si is q. & §. ide. ad Treb. Trebellianicã ꝙ nunq̃ appellant, nec id sine rõe. nã verba S.C. solũ đ trãslatione actionũ loquebant̃, đductio verò quartæ verè ex l. falc. fiebat, quã Vespasianus & Pius Imp. ad hunc casum p̱p̱ similitudines extẽderũt, vt dr̃ ĩ hoc. § & p̃cedẽti. & l. filiusfa. ff. ad l. fal. Sunt tñ aliq̃ inter has quartas dr̃iæ: ex q b. illa singularis, ꝙ hr̃s detrahit Trebellianicã ẽt ñ ꝯfecto inuentario, falcidiam non, Bar. l. Marcellus. in prin. nu. 8. eo. tit. Differunt & circa imputationem, qua de re tractant Iuriscon. & Doct. in l. in quartam. ad l. Falc.]

a ¶ Permissa est. Per senatusc. Pegasianum s. ab hærede, nõ a legatario grauato alij dare, vel restituere, vt dicemus. j̃. tit. j. §. j.

SYL. * ¶ Vide quæ ibi dixi: & Bar. in l. j. §. denique. ad fi. ff. eo.]

b ¶ Post quod senatusc. s. Pegasianũ.

c ¶ Onera. s. omnia.

d ¶ Partem. s. dodrantem.

e ¶ Pars bonorum.

ADDITIO. Intelligas tñ sub noĩe

hr̃ditariò: aliàs ãt iste tex. ñ p̱cederet q̃a ille, cui relinq̃ĩ pars bonorũ, si sustinet aliqua onera, vt l. bonorũ, vt ff. de ver. sig. & no. in l. nõ amplius. §. fi. cũ l. seq. & ibi Bar. ff. de leg. j. & facit tex. cũ glo. & Bar. in l. mulier. §. fi. ff. eo. Ang.

f ¶ Solebãt. s. iure vetustissimo, s̃m Pla. nã legatarius nõ sustinebat onera, & ideo hæc stipulatio interponebat̃. Sed cũ hodie legata fideicõmissis sint adæquata, vt s. j. de le. §. sed nõ vsque. & in fideic. diuidant̃ onera ĩter hr̃dẽ & fideicõ. vt j. p̱xi. §. ergo. & §. si q̃s stipulationes, patet. ꝙ hæc lega. vſa, seu particularia sine stipulatione debent trãsire cũ onere. & facit ad hunc §. ff. de leg. 2. si quis seruum. §. fi. & l. seq.

SYL. ¶ Adde hoc non p̱cedere legata parte bonorum s̃m Bar. in d. §. fi. etiam facta exæquatione.]

g ¶ Interponi. puta q̃ñ legabatur dodrans.

h ¶ Cõe esset. Sed hac stipulatione nõ interposita oĩa onera erant hr̃dis rogati occasione quartæ, quam retinebat, vt j̃. eo. §. proxi. ver. at si plus.

SYL. ¶ Ergo si quidẽ. Casus. Quærebat̃, an rogatus restituere esset oĩno immunis s̃m ius antiquũ. & r̃ndetur prout in tex. corrigitur. n. hoc qđ hic dicit̃ ex §. prox. seq. & assignatur ibi rõ decisionis. Iõ non expedit aliter casum figurare, q̃a litera plana est. No. ꝙ q̃uis iuris ci. appellatione veniãt illæ s. partes de quib. s. de iur. na. gẽ. & ci. tñ in spẽ sumẽdo nõ cõprehendit̃ ẽt senatuscõsulta. ita est tex. hic dũ di-

verò . vltra dodrã-tem, ex Pegasiano remanēt actiones penes hr̃dē, nisi stipulatio sit iterposi-ta, si spōte adijt: a-liàs oēs trāseūt i fi-deicōmissariū, h. d.

¶ Ergo [a] si quidē nō plus, q̄ dodrā-tē hæreditatis scri-ptus hęres roga-tus sit restituere, tunc ex Trebellia-no senatusc. resti-tuebatur hr̃ditas, & in vtrūq; actio-nes hr̃ditariæ pro rata [b] pte dabant: in hr̃dem qdē iu-re ciuili, in eū ve-rò, qui recipiebat hr̃ditatem ex se-natusc. Trebellia-no, tanq̄ in hr̃dē. At si pl⁹, q̄ dodrā-tem, vel ēt totam hr̃ditatē restitue-re rogat⁹ esset, lo-cus erat Pegasia-no senatusc. & hę-res, q semel adie-rat hr̃ditatem, (si mō sua voluntate adierat) siue reti-nuerat quartam partem, siue reti-nere noluerat, ip-se vniuersa onera [c] hr̃ditaria sustine-bat. Sed quarta q-dem retēta, quasi partis & ꝓ parte stipulationes iter-ponebant, tanq̄ i-ter partiariū lega-tarium, & hr̃dē: Si verò totā hr̃di-tatē restitueret, [d] emptæ & venditę hr̃ditatis stipula-tiones interpone-bant. [e] Sed si † recu-sabat scriptus hr̃s adire hr̃ditatē ob id, ꝙ † diceret eā si-bi suspectā eē q̄si dānosam, [f] † caue-bat Pegasiano se-natusc. ut deside-rante eo, cui resti-tuere rogatus † es-set, iussu Prætoris † adiret, & restitue-ret hæreditatem: perindeq; ei & in eum, q † reciperet hr̃ditatem, actio-nes † darent, ac iu-ris est ex Trebel-liano senatuscon. Quo casu. [g] nul-

in hæredē qdem iure ciuili, in fideic. ex senatusc. Item ꝙ hr̃s recusans adi-re cogitur ad petitionē fideicōmissa-rij adire & restituere. Itē ꝙ tali casu hæres est immunis ab omni damno. Itē ꝙ nihil lu-cri sentit. Itē ꝙ regulariter hr̃s grauatus cogitur inuit⁹ adire & resti-tuere, nisi te-stās ꝯtrariūdi sposuerit, glo. vt l. debitor. in prin. ff. eo.]

a ¶ Ergo si q-dē. Tunc de-mum locum hēt senatusc. Pegasianum, quando vel totum, vel vl-tra dodrantē hæres rogatus est restituere: ergo &c.

b ¶ Pro rata parte. i. eo. §. restituta. con-tra. Sol vt ibi.

c ¶ Vniuersa onera. Nisi sti-pulationē su-pradictā. Iter-posuisset, vt s. e. §. post qd. & hic subijcit.

d ¶ Restitue-ret. s. spōte Nā poterat q̄rtā retinere p Pe-gasianum s. e. §. post quod.

e ¶ Interpone-bantur. Facit ff. de pecu. si creditor. & ff. manda. hære-dem. §. fin.

* ¶ De stipula-tione partis & pro parte, Paulus lib. 4. sent. inter hr̃dem (ingt) & fideicōmissariū, cui ex Pegasiano hæreditas restituit, partis & ꝓ parte stipulatio iterponit. vt hr̃di instituto ꝓ quarta actiones, pro cæteris vero portionib. fi-dei cōmissario competāt. De stipulatione āt emptæ & ven-ditæ hr̃ditatis vide Ac. in vē-ditor ex hr̃di-tate. sup ver-bo iterposita. ubi optimè de clarat. ff de hær. vel acti. ven.]

f ¶ Quasi dam nosam. Licet cām non assi-gnet: qa variæ sunt hominū volūtates, vt ff. ad Tre. l. qa poterat. Acc. ¶ Adde, ꝙ isto casu est volū-tas pro rōne: qa hic agitur pricipaliter vt se exoneret, si vt alium gra-uet: alioquin sola voluntas si tenderet ad aliquē grauā-dum, ex vanis suspicionibus mota, non suf ficeret. l. hac autem satis-datio. in prin-cipio. ff. si cui plus quā per l. Falc.]

g ¶ Quo casu. idest cum per Treb. restitui-tur tota. Vel dic per Pega-sianū, scilicet in

† aliàs re-cuset.

SYL

† aliàs di-cat.

† aliàs ca-uetur.

† aliàs ei.

† aliàs a-deat, & re-stituat.

† aliàs re-cipit.

† aliàs di-tur.

In casu proposito, vbi coactus adijt: si verò non coactus, sed spōte, secus, vt s. eo §. versi. si verò roram.

a ¶ Vtroq;. s. Treb. qa nil retinebat: & Pegasiano, qa cogebat: & ita quo ad sniam cōcurrunt, quo ad verba nō concurrunt: cum alio casu vnū & alio aliud loquebatur.

¶ Sed qa stipulationes. Caius ri p̄t figurati, qa ponit correctio iuris antiqui, est. n. ꝓ rone dubitandi ipsū ius antiquū: ratio aūt correctionis ponitur in rex. ibi, sed q a. in prin No. igitur simplicitatē amicam. ll. calliditatē inimicam: qđ intelligendū est de prudēti, nō đ supina. l. nec ff. de iu. & fac. ign. Itē no. ꝙ ois virtus Pegasiani senatuscōsulti est hodie tributa Treb. ē r illud, in quo magis valebat. cætera nota. dic, vt per Angelum. & alios.]

sis stipulationib. ē op⁹: qa sit & huic, q restituit, securitas dat, & actiōes hr̄ditariæ ei & in eū trāsferunt, q recipit hr̄ditatē, vtroq;[a] senatusc. in hac ɔcurrēte spē.

¶ Ois: virt⁹ Pegasiani senatuscōsulti tributa est Trebelliano. & hr̄s restituit hodie retēta quarta, actionib⁹ dimissis ꝓ rata; & hr̄s hodie ex eo dē senatusc. cogitur adire. h. d.

¶ Sed qa[b] stipulatiōes ex senatusc. Pegasiano descendentes & ipsi antiquitati displicuerunt, & quibusdā casibus[c] captiosas † eas hō excelsi ingenij Papinianus appellat, & nobis ī legib, magis simplicitas[d] q̄ difficultas placet: iō oib. nobis suggestis[e] tā similitudinibus, q̄ drījs vtriusq; senatuscōsulti, placuit, exploso senatusc. Pegasiano, quod postea[f] superuenit, oēm auctoritatē † Trebelliano senatuscō. præstare, vt ex eo fideicōmissariæ hr̄ditates restituant, siue hēat hæres ex voluntate testatoris quartā,[g] siue plus, siue minus, siue nihil penitus: vt tunc qñ vel nihil, vel minus quarta apud eū remaneat, liceat[h] ei vel quartam, vel qđ deest, ex nostra auctoritate retinere, vel

cā legib. & facit ī. de leg. ag. succe. §. nos verò. & ff. de dolo. l. j. in princ.

* ¶ Declaraui. s. ti. đ iu. & iu. §. his igit.

ADDI. Intellige de simplicitate, q̄ est ꝓria fraudi, non aūt de fatuitate: qa illa est dānabilis. l. 3. §. fin. ff. de suspe. tut.

e ¶ Suggestis: hic not. ꝙ in snia sunt allegationes repetendæ.

¶ Aduerte tñ qa ar. non cōcludit, qa licet istæ similitudines sint repertæ, tñ nihil inferūt ad sententiam.]

f ¶ Quod postea quia prius fuit Treb.

g ¶ Quartā. s. de bonis hr̄ditatis: detracto tñ alieno ære, vt C. e. & sine scriptura.

ADDI. Pōt tñ fideicōmissario volēte q̄ rata totius hr̄ditatis đduceret & tunc tenet creditorib. ꝓ sua rata: de quo, & qualiter legatarijs teneatur, vide Ang. hic.

h ¶ Liceat. Etiā contra voluntatem defuncti iure isto. s. Institutionum, vt C. ad l. Falc. si ut alleg. hodie forte contra ſm quosdam, vt in auth de hæ. & fal. §. si verò expressim.

¶ Adde, ꝙ cōis opi. hodie est, ꝙ prohiberi possit, cùm hoc sit clarum in Falcidia, auth. sed cùm testator. C. ad l. Fal. q̄ hodie est equiparata. l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Treb.

b ¶ Sed quia. Dixi interponi stipulationes ex senatuscon. Pegasiano &c.

c ¶ Quibusdam casib. l. ꝑ solennitatem verborum, vt hic dicunt quidā, vel tunc, qñ is, cui restituta erat, non erat soluendo, vnde inutilis erat stipulatio. Vel verius, hos captiosos mo dos nescimus qui sint. Accur.

Simplicitas est legib. amica. d ¶ Simplicitas. No. simplicitatē ami-

SYL.

In sententia sunt allegatiōes repetēdæ.

SYL.

SYL.

* † Sic ī auth de hærē. & Fal. §. inordinatū. & l. r. §. quintus. C. de vete. iur. enuc.

* † Idem ait Iustin. in §. quint⁹. C. de vet. iur. enu. & in §. inordinatū. in auth. de hæred. & Fal.

SYL.

repetere solutū, [a] quasi ex Trebelliano senatusconsulto: ꝓ rata portione actionib. [b] trā in hrēdem, q̄ in fideicōmissariū cōpetentib. Si verò totā hrēditatem spōtè restituerit, [c] oēs hrēditariæ actiōes fideicōmissario & aduersus† eū competūt. [d] Sed & id, qđ pręcipuū Pegasiani senatuscōsulti fuerat, [e] vt, qñ recusaret hrēs scriptus sibi datā hrēditatē adire, necessitas ei imponeret totā hrēditatē uolenti fideicōmissario restituere, & oēs ad eū, & ꝯ eū trāsferre actiōes: & hoc transposuimus ad senatuscōsultū Trebellianū, vt ex hoc solo necessitas hęredi imponat, si ipso no-

† aliàs cōpetant.

** Addi pōt & hæc rō, q̄a hæres cogi pōt a fideicommissario ad adeundū hæreditatem sine eius damno, vt dr̄ hoc §. & in l. quia poterat ad Treb.

a Solutū. pp facti, nō iuris ignorantiam, vt C. ad l. Fal. error.]

b Actionib. s. creditorū, nō legatorū, ſm B. vt ff. e. l. j. in fi. & l. apud. j. rñ. sed & legatarijs rñdet hrēs, cū eis fideicōmissaria portio nō sufficit: sic tñ vt totius hrēditatis quarta sibi reseruetur, vt ff. ad Treb. l. j. §. si is q. ſm Io. Sed Azo ꝯ. C. ad Treb. l. ij. Sed illam ſm supradictam distinctionem intelligitur.

SYL. Add. ꝙ aut hæres cogit̄ adire, quo casu nihil retinet, & tunc non tenet̄. j. ver. si verò totā. aut erant fcā tot legata, ꝙ fuit necessaria detractio quartæ, & similiter in nihilo tenet̄ legatarijs. l. j. §. si ff. eo. q̄a dēt hr̄e quartam saluā. aut hēbat hr̄s plus quarta sub noīe quotæ: veluti si erat restituēda. puta, dimidia tm̄: & tūc tenet̄ legatarijs ꝓ rata tm̄: intellige tñ ꝓ rata totius dummō quarta non lędat̄. l. j. §. pe. ff. eo. Aut testōr assignauit hæredi aliquid, vt deducto eo totum vadat ad fideicōmissarios: nam tunc q̄uis hēat plus quarta. non tenetur legatarijs, nisi bona fideicōmissarij nō sufficerent. l. j. §. si is qui 400. ff. eo.]

* c Restituerit. Quæ restō fit re & verbo. † Re: vt si patiat̄ res hæreditarias a fideicommissario possideri, vel totas, vel aliquas earum, hac mente, ut restituatur hęreditas. Verbo autem sic. Restituo hrēditatem tibi: licet corporaliter rerum possessionē non tradam: & ex tūc res fiūt fideicōmissarij

† Probat in h restituta ff. eo.

in vtroq; casu, vt ff. ad Treb. facta. Sed nūq̄d ētañ factā restōnē est fideicōmissarius dñs, vt C. cōia de leg. l. fi. §. sed q̄a ꝗ R. ñ. ñ, q̄a añ restōné oīa facit hr̄s: & ēt manumittit seruū hrēditariū: qđ nō faceret si ali⁹ eēt dñs, vt ff. ad Treb. Marcellus. §. res. & l. si hr̄s institutus. §. si hr̄s. Nec obst. d. l. cōia đ le. q̄ dicit dari rei vēdicationē fideicōmissario gñali: nā ē intelligendū ex quo hrēditas ē restituta. Vel spāle in rebus alienatis, * vt ante restitutā hrēditatē dei fideicōmissario utilis rei vendicatio.

d Cōpetūt. Quia p oīa est, vt hęres, vt ff. quod cum eo. l. si filius. §. fi.

* Intellige, si restituerit ita, vt rogatus est a testatore; alioquin nō transferuntur actiones, puta si ante diem vel pendente conditione restituat. l. sed & si ante. ff. eo.]

** Dictum gl. vtiq; procedit quo ad effectum. pp. n. iurium translationē, q̄ fit ex S. C. T. hæredi æquiparatur. l. postulante. §. pen. eo. tit. & ideo q̄ de hęrede dñr, ad eum vtiliter extendūtur. l. j. §. de illo. eo. ti. ubi Doc. At secus ex proprietate verbi: & ideò in dispositione hoīs hæredis appellatio ad fideicommissarium non trahitur. repugnat. n. uis verbi, quæ intelligitur de eo, qui continenter & directo est dñs, non de eo, qui facto alieno indiget. Idem, si materia odiosa pœnalisque sit. l. si ante. & seq. ad Syllanianum, Alciatus l. hęreditatis. de verb. signifi. & in l. verbis. in princ. de vulga. & pupil.]

e Fuerat. Vt s. eo. §. ergo. versi. sed si recusabat.

a ¶ Apud hrdē. Cui ēt cauebit fidei-cōmissari⁹ d̄ p̄stādo eū indēnē futurū occasione hrditatis, vt ff. ad Tre. cū hę reditas. & ēt p̄ futuris hēt exceptionē, vt ff. ad Tre. l. j. §. q̄q̄. Sed hęc cautio, d̄ qua hic dr̄ qualiter fit? Rū. p̄ offiū iudicis postulāte eo, cui est restituēda hrditas, vel quota ps: ñ āt si singulaf fideicōmissū sit relictū, vt ff. ad Tre. l. nā quod. §. non oīs. uel ēt postulāte p̄curatore eius, cui fit mandatū: nec sufficit cauere de rato, vt ff. ad Treb. quidam. §. j.

ADDITIO. Et no. φ p̄curatori simpliciter & hñti spāle mādatū p̄t fieri restō hæreditatis, ñ āt p̄curatori in rē suā siue cessionario. l. cū mulier. §. ex asse. ff. de iure do. Are.

qū est eadē rō in parte, q̄ ī toto: aliàs nō, vt in cōtrario, vt ibi declarat gl. 3.

* ¶ Adde, φ quoties hrs rogaī restituere p̄ parte, si is suspectā hēat hrditatē, eam adire cogi nō p̄t, nisi in totam restituat, & ita in fideicōmissarium oēs actiones trānseant. l. cogi. §. si q̄s hæres. ff. eo.]

SYL.

lētē adire fideicōmissari⁹ desideret restitui sibi hæreditatē: nullo nec dāno, nec cōmodo apud hæredē remanente.

¶ Quæ de tota hæreditate cauta sunt, habent locū in parte. h. d.

¶ Nihil aūt interest, vtrū aliquis ex asse heres institutus, aut totā hrditatē, aut pro parte restituere rogaī: an ex parte hrs institutus, aut totā eā partem, aut partē partis restituere rogaī. Nam & hoc casu eadē obseruari p̄cipimus, quæ in totius hæreditatis restitutione diximus. b

¶ Si retenta certa re ascendente ad quartam rogatus sit reliquum restituere restituta hr̄ditate oēs actiōes insolidū trāseunt in fideicommissarium, & hæres ad nulla onera hæreditaria teneī. h. d.

¶ Si quis vna aliq̄ re d̄ducta, siue p̄cepta, q̄ quartā c ꝯtinet (velut fundo, vel alia re) rogat⁹ sit restituere hrditatē, simili mō ex Trebelliano senatusc. restō fiet, p̄inde, ac si q̄rta parte retēta rogat⁹ eēt reliquā hrditatē restituere. Sed illd̄ interest, † φ altero casu. i. cū deducta siue p̄cepta aliqua

¶ Si q̄s. Cas⁹. Dubitabaī, relicta aliqua rē particulari hr̄di, si rogabaī reliquū restituere, an teneret actionib; hrditarijs, & an hēbit quartam: & videbatur φ sic: q̄a cū debeatur sub noīe quotæ, & de ipsa hrditate, non videbatur de alijs dandā: ꝯrium decidiī in utroq;: rō est, q̄a satis ē, φ hēat iudicio testatoris. l. in quartam. ff. ad l. Falcid. hēt tñ tunc liberam: quod secus est, si relinquit quotā.

SYL. ¶ Nihil autē. Casus nō figuraī ī tā gñali regula: modicū. n. dubōnis hēbat, φ illud, qd̄ de toto dicebaī, hēret locū ī parte. l. q̄ de tota. ff. de rei vē. Nō sūmariū, & φ idē ē iuris ī fideic. quotæ ptis, qd̄ ī fideicōmisso toti⁹ hrditatis.

Ius idē est ī totoquo ad totum, quod ī parte quo ad partem, & econtra.

b ¶ Nihil aūt. Diximus. vt ī. eo. §. sed q̄a stipulatiōes. & p̄x. §. Et no. φ idē iuris est in toto quo ad totū, qd̄ in p̄te quoad partē: vt ff. de acq. hær. seruus. & ff. de vsur. qui scit. in prin. Argu. contra. ff. de eui. ex mille.

ADDI. Tu dic, & hęc regula p̄cedit,

No summariū. Item φ qñ hæredi assignatur vna vel plures rēs, habetur loco legatarij, & oia onera remanent apud fideicommissarium. Item φ liberum est fideicommissario fideicōmissum futurum inutile repudiare.]

c ¶ Quartam. vel etiam minus† quarta: sed tamen agitur ad supplementum, vel retinebit, vt ff. eo. l. j. §. si hæres præcepto. in fi.

¶ Adde, φ in eo supplemēto, q̄a hēt sub noīe quotæ: subdit onera, vt dicunt

* † Idē dicitur in l. si legat⁹. §. multū. ff eod.

* † Quid si plus? dic vt in l. j. § sed si 400. ff. eo.

SYL.

cunt gl. & doc. in d. §. si hæres. Et dic ēt ꝙ si coactus adierit, restituit etiã rem sibi a testatore relictam. l. ita tamen. §. si præceptis. ff. eo.

a ¶ Remanet. facit, C de hære. instit. quoties.

fideicommisso possunt. Item ꝙ legata de iure antiquo ab intestato relicta nõ valebant. Item fideicommissarius & legatarius grauari possunt.

d ¶ Rogare. in codicillis.

re restituit hr̃ditas ĩ solidũ ex eo senatusconsulto actiones trãsferũtur: & res, q̃ remanet[a] apud hr̃dẽ, sine vllo onere hr̃ditario apud eũ remanet, q̃ si ex legato ei acquisita. Altero verò casu, i. cũ quarta parte retẽta rogatus est hr̃s restituere hr̃ditatẽ, & restituit, scindunt̃ actiones:[b] & ꝓ dodrante q̃dẽ trãsferunt̃ ad fideicommissariũ, pro quadrante remanẽt apud hr̃dem. Quin ẽt licet vna re aliqua deducta, aut ꝑcepta restituere aliq̃s hr̃ditatẽ rogatus sit, ĩ qua maxima pars hr̃ditatis ↄtineat̃, eq; insolidũ trãsferunt̃ actiones: & secũ deliberare dẽcis, cui restituit̃ hr̃ditas, an expediat sibi restitui. Eadẽ. s. interueniunt, & si duab. pluribusve deductis ꝑceptisve reb. restituere hr̃ditatẽ rogatus sit. Sed & si certa sũma d̃ducta ꝑceptave, q̃ q̃rtã, vel ẽt maximã partẽ hr̃ditatis ↄtinet, rogatus sit aliq̃s hr̃ditatẽ restituere, idẽ iuris est. Quæ aũt diximus de eo, q ex asse institutus[c] est, eadem transferimus & ad eum, qui ex parte hæres scriptus est.

¶ Hr̃s ab ĩtestato, & fideicõmissari⁹ grauari põt de restituendo. h. d.

¶ Prçtereã ĩtestatus quoq; moriturus p̃t rogare[d] eũ, ad quẽ bona sua, vel lt̃ĩmo iure, vel honorario ꝑtinere intelligit, vt hr̃ditatẽ suã totã, ꝑtẽve eius, aut rem aliquã (veluti fundũ hoĩem, pecuniam alicui restituat:[d] cũ alioqn legata, nisi ex testamẽto nõ valeãt.[f]

b ¶ Actiones. Scilicet creditorũ, non legatorũ: quod dic ut s̃. eod. §. sed quia. in fine.

c ¶ Institutus. Vt restituat retenta certa re.

¶ Præterea. Casus. Quærebatur nunquid venientes ab intestato grauari possent: & uidebatur ꝙ non, quia hñt a l. non a testatore, & quem non honoro, nec onero. l. ab eo C. de fideicom. Contrarium deciditur: quia satis dicit̃ s̃liẽ tacitè honorare, ex quo poterat alios instituere, & ipsos excludere. l. conficiũtur. de iur. codi. & quia cũ grauet, in consequentiã videtur honorare, & eis relinquere. No. ꝙ non solum ex testamento, sed ab intestato hæredes grauari

e ¶ Restituat. ideò potest ab his fideicommissum relinquere, quoniam sua sponte relinquere legitimam hæreditatem videtur non instituendo aliũ, vt ff. de iure codicillo. l. cõficiuntur. §. primo.

f ¶ Non valeant. Sed quo iure hoc est verum? antiquo non, vt ff. de legat. 1. l j. Item nouo non, vt C. com. de leg. j. ij. Dic ergo antiquiori iure locum habere quod hic dicitur.

¶ Adde, ꝙ Bartol. in d. l. j. sequit. hanc solu in 2. col. sed hic text. videtur obstare, cùm dicat, non valeãt. designando tempus, quo loquit̃: nisi subaudias scilicet iure antiquiori, prout glos. in verbo. possit. tit. seq. ĩ prin. vel ponatur tempus SYL.

tēps p̄ tp̄e vt sæpe. Hodie verò cōis resolutio est, q̄ valeant relicta ab intestato, q̄a non remanet hodie dr̄ia inter fideicōmissa & legata, nisi voce, noīe, & verborū conceptione, vt not. in d. l. j. execepro legato libertatis.] ¶ Vel dic, q̄ d. l. de lega. j. s̄m noua iura loq̄tur, s̄m q̄ æquiparata sunt legata fideicommissis, vt s. de lega. §. sed nō vsque.

a ¶ Restituat. Etenim inquā tū q̄s honoratur, † & onerari p̄t, vt j. tit. j. §. j. ver. hoc solū. Sed nunqd quartā retinebit hr̄s. vt j. ti. j. §. j. versi. hoc solum.

¶ Et q̄a prima. Casus Quæsitū fuit, si hæres grauat⁹ sit, de onere tñ fideicōmissi nō constet, an saltē iurare teneatur se nihil scire de fideicō. & videbatur q̄ nō: quia iurim hoc purgatoriū non solet deferri nisi aliquo p̄bato. l. admonendi. & ibi doc ff. de iureiu. contrariū deciditur ea ratione, q̄a cūm in fide hæredum fundata sint fideicommissa, voluit Imp. fidē exuberare in his, & hæredem: si non ad p̄stādū ex verbo fideicōmissarij, ex eo saltē iurare teneri. No. q̄ nomen, substātia, & receptio fideicōmissorū cām habuerunt a fide hæredis. Itē q̄ non est malæ inuidiæ crimen, sed bona æmulationis affectio, eō tendere alios virtute superare. Item no. q̄ hæres, qui asseritur grauat⁹, cogitur aut soluere, aut iurare. Itē q̄ codicilli facti corā quinque testibus valent. Itē q̄ qui primo negauit nō p̄t postea cōfitendo se tueri p̄textu inualidæ dispōnis.] b ¶ Et q̄a. Nomen. Not. nomē cōsequens rei, vt s. d. don. §. est & aliud. c ¶ Retraxit. Hæc iura sūt. s. eo. in prin. d ¶ Ex facto. i. ex quæstione de facto. e ¶ Constitutionem. vt C. de fideic. l. fin. * ¶ Adde aliā cōstitutionem, q̄ est l. vlt. C. de reb. cred. qua cautū est, vt si cui legatū, aut fideicōmissū petenti hr̄s vltro d̄tulerit⁹ iurādū, & is iurarit: d̄ind ex testō repto appareat nil esse relictū, nihil deberi, q̄uis iuratū sit.] f ¶ Legitimus. No. testes quinq; in codicillis

* † Concor. l. j. §. de illo. ff. eo.

* † Amplia & declara vt dicetur infra titu. proxi. in prin. super glo. non possit. SYL.

* † aliàs ex q̄stor aliàs ex q̄store

codicillis v. testes ad sunt.

Eū quoq;, cui aliqd restituit,† pōt rogarī, vt id rursū alij aut totū, aut partē, vel ēt aliqd aliud restituat.[a]

¶ Qui primo negauit fideicōmissum eē relictū, postea cōuictus n̄ p̄t dicere in min⁹ solēni volūtate fuisse relictū. h. d. s̄m opi. Io. Vel sic; Qn̄ testa̓r noluit solēniter disponere, sed ī fide hr̄dis cōmittere, hæres tenet̄ iurare nō esse relictū, vel soluere. h. d. Are. Et hāc opinionē approbant doctores. in l. fi. C. eod. tit.

¶ Et q̄a prima fideicōmissorū cunabula a fide hr̄dū pendent, & tā nomē[b] q̄ substantiam acceperunt, jō diuus August[b] ad necessitatem iuris ea retraxit.[c] Nuper & nos eūdem principē superare cōtendentes, ex[d] facto, qd̄ Tribonianus vir excellētissimus † & Quæstor sacri palatij suggessit, cōstōnē[e] fecim⁹, per quā disposuimus, si testator fidei hr̄dis sui commisit, vt vel hr̄ditatem, vel spāle fideicōmissum restituat, & neq; ex scriptura, neq; ex q̄nq; testiū numero (q in fideicommissis legitimus[f] esse noscit) possit res manifestari, sed vel pauciores, q̄ quinq;, vel nemo penitus testis interuenerit, tūc (siue pater hæredis, siue alius quicūq; sit, q fidem hr̄dis elegerit, & ab eo restitui aliqd voluerit) si hr̄s p̄fidia tentus adimplere fidem recusat, negando rē

dicillis necessarios eē, vt C.de codic. l. fi. §. fin. & de fideicommis. l. fin. ibi, sed siue quinque &c.

a ¶ Iurauerit. Nam in omni casu erat olim iurandum, & in omni capitulo, vt C. de iura. calum. l. j. in prin. hodie sufficit semel iurare, vt l auth. de iis q ingre. ad appel. §. fi.

SYL. ¶ Adde & intellige in ijs, q obueniunt post litē contestatā: sed in ijs, quæ contingunt ante, et hodie iuratur in singulis, Batt. in authen. hoc sacramentum. C. de iureiurand. propter calum. dan.]

† aliàs vniuersitatis.

ita eē subsecutā, si fideicōmissari⁹ iusiurandū eū detulerit, cùm prius ipse de calūnia iurauerit,[a] necesse[b] eū hēre, vel iusiurādū subire, φ nihil tale a testore audiuerit, vel recusātē ad fideicōmissi, vel † vl[ti]s, vel spālis solutionē coarctari:[c] eū đpereat vltima vōlūtas testōris fidei hæredis cōmissa. Eadē[d] obseruari cēsuim⁹, & si a legatario vel fideicōmissario aliqđ similiter relictum sit. Qđ[e] si is, à quo relictū dicit, post quam negauerit, cōfiteatur qdem aliqd a se relictū esse, sed ad legis subtilitatem[f] recurrat, oīno soluere[g] cogēdus ē.

¶ De singulis rebus per fideicommissum relictis.

¶ Etiam res singularis, potest p fideicōmissum relinqui, & tam ab hærede, q̄ a legatario, h.d. Ang.

b ¶ Necesse eū habere. sed nū qd hodie corrigitur hoc, cùm nulli deferatur iniuto, vt C. de iuresiu. l. fi. & l. generaliter. §. fin autem? Respondeo non, quia hæc est posterior constitutio Iustiniani, vt C. de fideicom. l. fi. & ita est iste specialis casus, in quo quis compellitur iurare.

SYL. ¶ Adde, φ ratio specialitatis ponitur in l. fi. C. de fideicom. quia defertur iuramentum de conscientia sua, qđ non potest referri. & licet Ang. ex opin. Saly. videatur discedere ab opin. glo. tamen dicendum est, φ si hæres probabiliter ignorat: puta quia erat absens, & fideicommissarius potest probabiliter scire: potest referri: si fideicommissarius absens fuerit, vel aliàs probabiliter nesciat, non poterit: prout in fi. in casu. l. lex Cornelia. §. hac l. ff. de iniu. secundum distin. Batt. ibi.]

c ¶ Coarctari. No. propter contumaciam non iurantis eum condemnari, vt C. de iura. calum. l. ij. §. fi.

d ¶ Eadem. s. vt compellatur iurare, vel soluere.

e ¶ Quod si. dixi, quando cō tumax fuit nō iurando, nunc qn iurauit, & per sacramentum fuit confessus: vel etiā antequam iuret, sed prius negauerat relictum. vt in fi. huius titu. dicemus statim.

f ¶ Subtilitatē. Quæ est vt ex quo est voluntas non solēnis, non valeant ea, quæ facta sunt, vt C. de fideicō. l. si veritas. & C. de testa. nō dubium. §. illud.

g ¶ Soluere cogendus est, sed quomodo coarctat ex non solenni voluntate? sic ergo soluuntur inutiliter relicta, sicut & vtiliter, qđ esse non dēt, vt C. de fideic. l. si veritas. quæ est contra. Solu. quidā dicunt, φ vbi solenniter testari voluit, & non fecit, hēt locum lex contraria: aliàs si noluit testari solenniter, habeat locū quod hic dicitur, † vt ar. ff. de iur. cod. l. j. sed hæc falsa est: quia & hic de testatore loquitur, qui solenniter facit, vt ibi, Si testator fidei hæredis sui commisit.

¶ Adde, φ ista opin. communiter reprobatur hic, & in l. si C. de fideicommis. & probatur ex illis verbis, neque ex scriptura.]

¶ Alij vt B. dicebant esse distinguendum an dicat hæres, Non est verum sibi legatū esse, quo casu cogitur probare esse verum & solenne, vt in contrario:

† Et hæc lectu. vide satis pleri per istū tex. quam sequuntur Franc. Ae. Mart. Sil. & alij docto. vt refert Ba. in l. fi. C. eo. & Ange. hic. φ nequit exit practica, φ hęre di ab initio nō neganti deferat fidei commissarius iuramentum, si testator volens solēniter testari, fidei suæ commisisset tale legatū, quo iurāte SYL. erit securus: cōtra recusantē verò agetur conditione ex isto §.

trario: eo saluo, vt si deferat sacramētum iuret, vt s̄. proximè: an dicat, Nō potes petere, qa est minus solenne. In quo casu cogit, vt hic. Sed hoc non valet: qa secundum hoc expediret ei negare, quod esse non debet, vt ff de trib. l. illud. §. pen. Dic ergo secundum Io. aut ab initio confitetur relictum: & tūc non tenetur relictum: & tunc nō tenetur ex nō solenni voluntate, vt in illa. l. contraria.

¶ Adde hoc verum, dummodo non sit relictum ab eo, qui solenniter nolebat testari, sed solū hr̄dis integritati confidere. dicta l. fi.]

† ¶ Aut negauit, sed postea fuit per sacramentum vel per probationes cōuictus, vt delato iuramento confiteatur relictum: tunc iurare compellitur vt ita ratione sui mendacij teneatur, vt hic, & arg. in auth. de trien. & semi. §. studium & §. ad hoc.

¶ Adde & corrige hanc gl. qa corrupta est, s̄m glo. in l. fi. C. de fideic.]

* ¶ Ita demum enim ei q semel negauit, responsum reuocare licet, si nulla sit alteri captio ex eiusmodi poenitētia. l. de ætate. §. vlti. de inter. actio. Nec audiēdus est hęres, si ad legis subtilitatem recurrat, causando testamētum esse imperfectum, siue minus solenne, & per hoc non deberi quæ in eo relicta sunt, cùm ipse iam ex eo adierit hęreditatem. l. j. §. pro secundo. C. de caduc. tollen.]

† Et q̄uis etiam in isto membro opin. Io. sit communis, tamen Ioā. Fa. hic eā ipugnat, etiā si in testō, vel codicillis

SYL. fuerit relictum: & respondet ad l. fi. veri tas, ꝙ qn̄ hæres negat lit. cō-

SYL. test. legatarius habet duo remedia, vel ꝙ deferat iuramentū: & obtinet iste. §. & d. l. fi. vel ꝙ oneret se probatione: & tunc sibi imputet: quia debet probare dispositionem solēnem, vt ibi.

Potest tñ qs ēt singulas [a] p fidicōmissum relinquere: veluti fundum, argētū, hoīem, vestē, et pecuniā numeratā: vel ipsum hæredē rogare, vt alicui restituat, vel [b] legatarium, quamuis à legatario legari non possit. [c]

¶ Res hæredis, & aliena pōt per fideicōmissum relinqui, in qua pōt fideicommissari [d] grauari; dummō nō oneretur vltra cōmodum: & re aliena relicta, ipsā, vel æstimatio danda est. h.d.

¶ Pōt aūt nō solū ꝓprias res testōr p fideicōmissū relinquere, sed & hęredis, aut legatarij, aut fideicōmis

Potest tñ. ¶ Totus iste tit. diuidit in tres partes. Primò ponit de fideicōmisso pecuniario. Scdo d libertatibus. Tertiò per quæ verba fieri debeant. Secūda ibi. Libertas quoque. Tertia ibi, Verba: Diuisio.

¶ Casus nō figurat, cū tradatur regula generalis Not. ꝙ quælibet res, quæ tñ sit in commercio, p fideicommissum relinqui potest. Item ꝙ non solum hæres grauari potest, sed legatarius. Item ꝙ olim a legatario ñ legabat. SYL.

a ¶ Singulas. non solū gñraliter, vt s̄. tit. j.

b ¶ Vel legatarium. s. rogare, vt aliqd alicui restituat.

c ¶ Nō possit. Antiquo iure inspecto: sed nouo iure aliter est. nam potest a quolibet, qui cōmodū quocunq; mō hēt, legari & fideicōmitti, vt C. cōia dele. l. j. §. fi & hoc statim subijcit.

¶ Adde, ꝙ nō solū ipsi grauari pñt, q cōmodum sentiūt, sed eius hæredes. l. si fuerint. §. fi. ff de leg. iij. & intellige de commodo æstimabili. l. planè. 2. § fi. cum l. seq. ff. de leg. j. SYL.

¶ Pōt. Casus. Quærebat, an res hr̄dis vel aliena fideicōmitti posset: & videbat ꝙ non, qa nostra sine fcō nostro à nobis nō abdicātur. l. id qd̄ nr̄m. ff. de reg. iu. & nemo cogitur vēder suū. l. nec emere. C. de iure delib. Contrariū dr̄, qa eius mētis dicimus testatorē fore, vt velit æstimationē solui, vt dictū est in §. non solū s̄. de leg. Not. summ. Itē, ꝙ legatū, vel fideicōmissū non valet in eo pluri, quo grauamen excedit cōmodum. Item. ꝙ grauatus fidei. tenetur saltē ad æstimationem.] SYL.

¶ De singulis rebus per fideicommissum relictis.

Continuatio. ¶ De fideicom. generalibus. s̄. tit. j dixit, nunc de specialibus dicit. Accur.

Alterius

sarij, aut cuiuslibet alteri[a]. Itaq; & legatarius, & fideicõmissari[a], nõ solũ de ea rogari p̃t, vt eã alicui restituat, q̃ ei relicta sit: sed ẽt d̃ alia, siue ipsius,[b] siue aliena sit. Hoc solũ obseruãdũ est, ne plus qsq̃ roget alicui restituere, q̃ ipse ex † testõ ceperit. Nam qđ amplius ẽ, inutiliter[c] relinquit̃. Cũ aũt aliena res p̃ fideicommissum relinquitur, necesse est ei, qui rogatus ẽ, aut ipsam redimere & pręstare, aut estimationem eius soluere.

¶ Etiã libertas seruo p̃ fideicõmissum põt relinqui: & nõ tm̃ seruo p̃prio, sed etiam alieno, vt, qñ poterit, emat̃, & mãumittat̃. h. d. Aret.

¶ Libertas † quo-

a ¶ Alterius. Refert tñ, an leget rem extranei, an hæredis. primo casu distinguit̃, an sciuerit alienam, vel credidit suã: scđo nõ, vt s̃. de leg. §. nõ solum. vers. quod autem. & ff. de lega. 2. l. vnum ex familia. §. si rẽ.

* Adde, quòd non intelligitur cepisse ex testamẽto, ita vt rogari possit aliqd præstare, nisi apud eũ certũ remaneat emolumentũ l. quidam testamento. §. si tibi. ff. de le j. & ideo nec cui seruus legatur manumittendus, fideicommisso grauari potest, vt quid eius rei gratia præstet. l. plane. §. vlti. de legatis j. l. nemo. § j de reg. iur.]

b ¶ Ipsius. s. legatarij.

c ¶ Inutiliter. facit. ff. de leg j. plane. ij. §. fi. & l. videndũ. & ff. de leg iij. l. j. §. sciendũ. & l. 3. § Iulianus. & l. si legatarius. Sed cõtra ĩ d. l. plane. §. si cui. Sed ibi stetit per legatarium, quominus meliorẽ acceperit: vel melior vr̃ esse quẽ elegerit, licet deteriorẽ elegerit, vt ar. j. de act. § pręterea. Itẽ ar. ɔ ff. de le. ij Imperator. §. j. ibi, enimvero &c. Sed hoc, quod hic dicitur, intellige, qñ in quãtitate legatur alicui, & in quãtitate oneratur, ibi autẽ, qñ quantitas datur, & in spẽ grauat̃, quo casu tantum videtur æstimasse spẽm suam legatarius accipiendo quantitatem, vt ex eadem l. colligitur. †

¶ Adde tñ, q̃ qñ grauatus debet restituere post aliqd tp̃s quãtitatẽ, & fuit honoratus ĩ quãtitate, licet iure ciuili teneat̃ computare vsuras ₰m illud tp̃s. d. l. ĩperator. §. si cẽtũ. q hodie sũt prohibitæ. c. j. de vsur. poterit tñ hodie grauari in plus vsq; ad quantitatẽ honesti lucri, vt tradit Bar. in d. l. Imperator. §. cũ quidam. si vel d. lucrum perceperit, vel percipere potuerit.

¶ Itẽ contra. ff. ad. l. Falci. sed & si non seruius. ĩ prin. Sed & ibi eodẽ mõ rñde: q̃a quãtitas erat legata, & on'erat positũ in faciẽdo. Sed cũ quãtitas legat̃, & in quãtitate grauat̃, sicut hic loquitur, nunquid quartã iure Falcidię põt oneratus retinere, siue sit legatarius, siue fidei cõmissarius, qui sit grauatus? quidã dicũt q̃ sic, vt ar. ff. ad. l. Fal. l. penales. §. fi. Nos cõtra, vt in eo. ti. l. ex Fal. si interueniat. §. nunq̃. & de vulg. subst. cohæredi. §. cùm filiæ.

¶ Adde hæc vera, nisi ex præsumpta mente defuncti aliud appareat, puta si partẽ sit rogatus restituere: secus si totũ, ₰m distin. q̃ fit in d. §. fin. vel nisi ex liberalitate expressa vel presumpta hæredis, qui dum posset Fal. detrahere, totum soluit, nam tunc legatarius illud retinebit l. j. §. inde Neratius. ff. ad Treb. & ibi Bar. in fi.]

** Illud, quod dr̃ prope fi. tex nostri, q̃ re aliena per fideicommissum relicta, oportet hr̃dẽ aut ipsam redimere & præstare, aut eius æstimationem soluere, intelligi debet ₰m text. in §. non solum. supra de lega.

¶ Libertas quoq; Caius. si esset figurãdus, q̃a p̃sequit regulam, q̃ ĩ prin. posuit: tñ videbat̃ relictũ libertatis alieno seruo nõ valere: q̃a cũ nõ cogatur quis vendere, nec seruus nr̃ sine nr̃a voluntate a nobis abdicari possit, nõ vr̃ valere: & si dicitur, præstabitur æstima-

*

† Idem in codicillis §. p̃terea. supra tit. proxi.

† Et hoc qñ species erat sua, si verò aliena, p̃cedit tex. hic. Vbi aũt relĩquitur spẽs si simpliciter grauetur, habet locũ iste text. si alternatiuè procedit text. in d. §. si qui.

SYL.

*

† Ex l. libertates. ff. d̃ fid. liber.

SYL.

SYL.

que seruo p fideicommissum dari pōt: ut hr̄s eū rogetur manumittere, uel legatarius, uel fideicōmissarius. Nec interest, utrum de suo proprio seruo testator roget, an de eo, qui ipsius hr̄dis, aut legatarij, uel ēt extranei ᵃ sit. Itaq; & alienus seruus redimi & manumitti debet. Qđ si dn̄s eum nō uēdat, ᵇ (si mō ᶜ nihil ᵈ ex iudicio ei', q reliqt libertatem, †recepit ᵉ) non statim extinguitur fideicommissaria libertas, sed differtur, ᶠ qa possit, tpe procedente, ubicunq; occasio serui redimēdi fuerit, præstari libertas.

¶ Manumissus p fideicōmissum fit libert' manumittētis: directo, testatoris: & directo libertatē non q̄rit, nisi tpe testamenti & mortis fuerit testantis. h.d.

¶ Qui autē ex fi-

æstimatio, ut s̄. ꝑx. §. rn̄. ꝙ cū libertas sit inæstimabilis, non poterit præstari, & per ꝯn̄s nec re ipsa, nec in ęquiualenti poterit adimpleri fideicōmissum. cuius contrariū dr̄ ea rōne, quia posset esse, ꝙ dn̄s ex uolūtate vēderet, ꝑsti ta eidē æstimatione, ad qđ tenetur grauatus: & tali casu libertas cōferri posset, quāuis regulariter aliter sit. Not. ꝙ fideicōmissaria libertas dr̄ qn̄ grauat q grauari potest, ut manumittat. Item ꝙ fideicommissaria libertas potest relinquiēt seruo alieno. Itē quod grauatus dare libertatem seruo alieno tenetur emere, & præstare, si potest. Item ꝙ dominus serui, cui libertas est relicta, non cogitur manumittere aut vēdere, nisi aliquid consecutus sit a testatore. Item quòd tale fideicommissum non extinguitur, si dominus nolit uēdere sed pendet. Item no. quòd illud, quod differtur, non aufertur.

a ¶ Extranei. licet ēt crediderit suū, ut ff. de fideicomm. liber. Paulus j. rn̄. & l. alieno. in princ. Sed in pecuniario legato distinguitur, sciuerit uel ignorauerit rem alienam, ut s̄. de lega. §. non solum. uer. quod autem.

SYL. ¶ Adde tamen, ꝙ in cōtrarium facit tex. in l. alieno. ff. de fideicom. lib.]

* ¶ Adde, ꝙ licet text. noster uideaẗ indifferenter loqui, est tn̄ aliqua differentia utrum quis rogetur manumittere seruū suū, an alienum, quam eleganter docuit Vlpia. in l. gn̄aliter. §. si quis alienum. ff. de fid. liber.

b ¶ Non uendat. uel etiam si uendat, sed ultra iustum pretiū uēdere vult. nam tunc perinde est, ac si non uendat, ut ff. de leg. 3. non dubium. §. fin.

** Similis glo. s̄ de leg. §. nō solum. versic. non potest redimere.] † al' ās percepit.

¶ Adde, quòd si dominus dixerit se uelle uendere certo pretio, quod grauatus dicat immodicum: iudice declarāte, tenetur postea dominus uendere ꝓ p̄tio declarato, secundum Barto. in d. §. fina. qui mouetur per text. in d. l. non dubium §. si is cuius. q uidetur potius dicere cōtrarium, ibi, idem est & si plus iusto. & ibi, uolenti domino.] SYL.

c ¶ Si modo interpositio est.

d ¶ Nihil. si enim aliquid etiam modicum relinquitur alicui, ut uendat, & ille legatum accepit, cōpellitur uēdere, ut hic, & C. de fideicom. li. debe ri & l. si te donatā. & C. ad l. Falc. si ea cuius filium.

e ¶ Recedit. s. dominus istius.

f ¶ Differtur. quod differtur, non aufertur. sic. ff. de iud. cum furiosus. Argumen. contra. C. de inoffi. testa. scimus. §. finali. Qđ differtur, nō aufertur.

¶ Adde, quod ibi erat in potestate filij præparare querelam: & ideo ea delata aufertur, ut non trāsmittatur ad extraneos.] SYL.

¶ Et. ff. de usufr. si ususfructus.

¶ Adde, quòd ibi aufertur propter moram & culpam suam. SYL.

† De isto brocardo uide latè apud Bar. in l. inter stipulantē §. sacram. ff. de uer. obl.

¶ Item nota, ꝙ inspicitur quod euenire potest. † sic .ff. de iurisd. omniū iudicum, si idem. §. fin. & ff. de adim. leg. l. si seruo.

SYL. ¶ Qui aūt. Casus. Quærebatur cuius eēt libertus ille, q̄ p fideicō missum manumittebat: & uidebat testōris: quia per fideicōmissum testatori succeditur, nō grauato. l. cohære di §. cū filię. ff. de uulg. & pu. cōtrariū decidit: quia inspicit manumittens, & huius mentis uidetur fuisse testator non dando libertatem directò, sed per fideicōmissum, & aliàs † s. dictum fuit. Itē uidebatur, ꝙ non solum illa duo tpa essent inspicienda, sed tps aditæ hæreditatis. cū libertas nō cedat nisi ab adita l j. §. in nouissimo. C. de cad. tol. sed dic, ꝙ sufficiunt hæc duo tpa tm: nam seruo alieno nō pōt directa libertas relinqui. l. seruo tuo. C. de testa. ma. Vnde nisi esset testatoris tpe testi, non posset ei relinqui directa libertas. & idē si alienaret ante mortē, quia res ad casum deuenisset, à quo non posset incipere: sed qn̄ his duobus tpibus est testatoris, non pōt ante aditā cadere hæc difficultas; quia non est qui eum alienet. ita declarat Ias. hic. No. ꝙ manumittens efficit patronus. Itē ꝙ directò manumissus fit libertus manumittētis. Itē quis dr̄ libertus orcinus. Item quòd non pōt directam libertatem consequi, qui duobus tpibus non fuit testatoris. Item quis dicitur

† aliàs directa.

Qui aūt ex fideicōmissi cā manumittit, nō testatoris fit libertus, etiā si testōris seruus sit, sed eius, q manumittit.[a] At is, q directò testō liber esse iubet, ipsius testōris libertus fit, q ēt orcin[b] appellatur. Nec alius ullus directò ex testō libertatē habere pōt, q̄ qui utroq; tpe testatoris fuerit, & quo faceret testm̄, & quo moreret. Directò aūt libertas tunc dari vr̄, cùm non ab alio seruū manumitti rogat, sed uelut ex suo[c] testō[d] libertatem ei competere[e] vult.

¶ Siue pceptiuis, siue rogatiuis uerbis fideicommissū fiat, ualet. Arc.

¶ Verba † autem fideicōmissorum hæc maximè[f] in usu hn̄r: peto, rogo, uolo, mando, fidei tuę commit to: quæ perinde singula firma sūt, atque si omnia in unū ꝯgesta essent.

dare directò libertatem.]

a ¶ Eius qui manumittit. l. hæredis, uel legatarij, uel fideicō. C. de fideic. libe. l 2. quibus.

* ¶ Adde, ꝙ manumissus ex cā fideicōmissi i qbus dā nō habet ꝓ liberto, ut quā tum ad operas, & quadā alia, quæ annotauit Accu. in l. pen. ff. de diuor.]

b ¶ Orcinus. sic dictus ab orco. i. manumissus ab eo, q tēdit ad orcū. i. infernū. Vel ab orthos, qd̄ est rectū: unde orthinus. i. directè manumissus. Vel ab orco, quod est capio, (nā & inde archiorcus) q a multa capiunt ma numissi in testamento, in quo multa fiūt.

Orcinus q̄s & unde dicit.

† In hunc locū uide Alc. lib. 3. Parer. i fi.

* Alc. li. j. Prætermi. contendit legendū esse orthinus, de quo latissimè disserit And. Tiraq. in rep. l. si unq̄. l uer. libertis. nu. 107. C. de reuo. don.]

*¶ Adde, quòd Theophilus uertit χαρωνιτανὸν. i. charontium a Charonte inferorū portitore: Vnde huic textui magis congruit uox orcinus, q̄ orthinus.]

SYL.

c ¶ Ex suo. nō expectata manumissióne ab alio facienda.

d ¶ Testō, uel ēt cōdicillis testō confirmatis, ut ff. de ma. test. libertas.

¶ Hodie tn̄ ēt in codicillis ab intestato dari potest libertas directis uerbis.

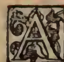
SYL.

e ¶ Competere. quę competit hæreditate adita etiam ab uno ex pluribus hæredibus, ut ff. de manu. testa. l. testamento. §. testamento.

f ¶ Verba Maximè. iō hoc dicit, quia qui-

¶ De Codicillis.

¶ Olim Codicilli non erant in usu: hodie vero eorū vsus ē vtilis & necessari⁹: & illis primū robur diuus Augustus de prudentū consilio attribuit. Arc.

NteAugusti tēpora ꝯstat codicillorum ius in usu nō fuisse: sed primus Lucius Lētulus (ex cuius psona etiā fideicōmissa esse coeperūt) codicillos introduxit. Nam cū decederet in Africa, scripsit codicillos testō cōfirmatos,[a] qbus ab Augusto[b] petijt p fideicōmissum, ut faceret aliqd. Et cùm diuus Augustus volūtatē eius īplesset, deinceps reliqui eius[c] auctoritatē secuti, fideicōmissa prēstabāt: & filia Lētuli, legata, q̄ iur̄ ñ debebat,[d] soluit. Di-

quibuscūq; verbis relinqui pñt, vt ſ. de leg. in prin. siue directis, siue precarijs vt C. com. de leg. omne verbum. & facit. ff. ad Treb. l. Scæuola. vt C. de bon. lib. l. fi. in prin. Accur.

SYL. ¶ Adde. l. vnū ex familia. §. fi. ff. de le. 2. l. peto. ī prin. l. codicillis. §. mře. e. tit. & de uerbis enūciatiuis uide Bar. ī l. Lucius. §. filiā. ff. ad Treb. & in d. §. fina. ** Immo dixit maximè, quia sunt & alia, de qbus diximus ſ. de le. §. j. vix .n. ē ut uerbis directis fideicōmissū cōcipiať, qđ a fide sola & pudore hr̄dis sumpsit denoīationē. Nec mouet. l. oē uerbū, q a ñ hēt illū sensū, sed ꝙ oē uerbū uolūtatē testatoris demōstrās exeq dēt, nec referre directū sit an precariū.]

ADDI. Et hoc verū, si verba importēt dispōnē, itē fideicōmissū. vel ad hoc extēdi possint ex ꝯiecturata mēte testōris, nō aliàs. vt l. pr̄. §. pe. ff. de le. iij. * ¶ Adde, ꝙ & nutu, nedū uerbis fideicōmissum relinqui pōt. l. nutu. ff. de leg. 3. l. & in epistola. C. de fideic.

¶ De Codicillis.

Continuatio. ¶ Quia testamēta, & eorū accñtia dicta sunt, nūc de codicillis, i. de paruula vel de minima scripta voluntate. Nam iō codicilli dñr, quia in breuiori chartula vel codice, q̄ testm̄, fiebāt: & solum in eis quædam fideicōmissa relinquebantur: & tales sunt ad testamentū, qualis est schapha ad nauē.

Codicilli sine scriptura fieri possunt. Sed nunqd ſm hoc pñt fieri sine scriptura? Quidā dñt ꝙ non: sed tū dico etiā sine scriptura hodie fieri posse, licet fortè olim in scriptis tm̄ fierent,

ANte Augusti. ¶ Iste tit. diuidiť in 4. ptes. Primo, qūo fuerit introduct⁹ vsus codicillorū. Scđo, qñ codicilli testō cōfirmari ualēt. Tertio, an hr̄ditas directò possit dari uel adimi in codicillis. Quarto, an qs possit facere plures codicillos. Scđa ibi, Nō tm̄. Tertia ibi, Codicillis. Quarta ibi, Codicillos. Diuisio.

SYL. ¶ Añ. Casus ñ figurať, cū tm̄ ius antiquū reciteť. No. ꝙ ius codicillādi ab Augusto traxit originem. Itē ꝙ exempla Principū sunt imitanda.]

a ¶ Confirmatos. Hic no. ꝙ q̄tuor modis codicilli cōficiunť: aut. n. i futurū ꝯfirmanť: ueluti testō prius facto, ī quo dictū ē. Quicqd dixero in codicillis, valere volo: & postea codicilli facti sūt. Codicilli fiunt post testm̄. Aut in p̄teritū: veluti codicilli prius facti, testō facto postea cōfirmati sunt: & hi duo casus sunt. C. e. l. siue ī initio. Codicilli fiunt ante testm̄.

SYL. ¶ Et sic cō firmatū p̄cedit cōfirmās in dispōne, sed nō quo ad intellectū & volūtatē, q a ea cēseť p̄cedere: & facit ad plures qōes, quas mouet hic Ang.

¶ Tertio fiūt cū testō: veluti cū testator, q testm̄ implere nequierit, addiderit vt vim codicillorū hēet, vt C. e. l. fi. § illud planè. ibi, nisi id velle &c. Quarto sine testō. s. ab intestato vt ff. eo. conficiuntur. & j. eo. §. non tantum. & C. eo. non idcircò. hic autem fuerunt confirmati vel ante, vel post.

b ¶ Augusto. cui aliqd relinquebať.

c ¶ Eius. s. Augusti.

d ¶ Nō debebat. Quia legata nō debe-

bantur nisi ex testamento iure antiquo, ut diximus s. titu. 2. §. præterea. a ¶ Non posset. Propter impotentiã facti, ut quia non habet tot testes, qui testõ cõficiendo sufficiãt: secus si pp impotentiã iuris, ut ff. eod. l. diuus. §. codicillos. quæ est contra. Et pbat hæc solutio. ff. e. conficiuntur. §. codicilli.

¶ Non tantũ. Calu. similiter non figuratur, cùm recitetur correctio iuris antiqui. No. codicillos fieri posse ab intestato: quia uenientes ab intestato uidentur tacitè instituti, uel eis relicta hæreditas l. cõficiunt. ff. de iure codi. Item quod codicilli qñcunq; facti ualent, dummodo ab eis non sit expssè recessũ.]

b ¶ Confirmẽtur scilicet expressim, uel etiã si quo indicio retineatur prima uoluntas, ut ff. e. l. ante tab. testamenti. Sed Io. contra. nã siue ante, siue post fiãt, semper vñr cõfirmari, ut hic dicit statim, & ff. e. si qscũ §. fi. & l. ab intestato. Accur.

¶ Adde, quod in libertatib. remanet differentia secundum Io. Fab. hic.

¶ Codicillis autẽ. Calus non figurat in regula, cuius rõ sola est obseruatio testamentorũ inducta, ne cõfundantur, ut hic dicit. quare autem non possit adimi hæreditas in codicillis, declarat hic Ias. No. hæreditatem nec dari nec adimi directò posse in codicillis, nec exhæredationẽ fieri, nec substitutionẽ directam, secus si per fideicommissum. Item no. plures codicill. fieri posse, quãuis fieri non possit nisi unicũ testamentũ. Itẽ codicillos nullã iuris solennitatem desiderare.]

c ¶ Neq; dari. directò: sed p fideicommissum, siue ab eo, quẽ prius fecerat hæredem, siue a legitimis, bene potest relinqui ut ff. eodem. l. 2. §. fina. & C. eo. hæreditatem. & j. proxi. uers.

ADDITIO.

Et assignat gl. in dicta lege, hæreditatẽ. rationem

†aliàs interq; eos.

dicitur aũt Augustus cõuocasse sapientes uiros, † inter quos Trebatium quoq;, cuius tunc auctoritas maxima erat: & quæsisse, an posset recipi hoc, nec absonãs a iuris rõne codicillorũ usus eẽt: & Trebatiũ suasisse Augusto, quod diceret utilissimũ et necessariũ hoc ciuibus eẽ pp magnas & lõgas pegrinationes, quæ apud ueteres fuissent: ubi si quis testm̃ facere ñ posset,[a] tñ codicillos posset. Post quæ tpa cũ & Labeo codicillos fecisset, iã nemini dubiũ erat quin codicilli iure optimo admitterentur.

¶ Etiã ab ĩtest. codicilli fieri pñt: sz qñ ante testrũ fiebãt, nõ aliter valebãt nisi erãt in testõ cõfirmati; hodie uero sp vidẽtur cõfirmati. An.

¶ Nõ tm̃ ãt testõ facto pt quis codicillos facere, sed & intestatus quis decedẽs fideicõmittere codicillis pt. Sed cũ aũ testm̃ factũ codicilli facti erant, Papinianus ait, non aliter uires hñe, quàm si speciali postea uoluntate cõfirmentur.[b] Sed diui Seuerus & Antoninus rescripserunt, ex ijs codicillis, qui testamẽtũ præcedũt, posse fideicõmissum peti, si appareat eum, qui testamẽtum fecit, à uolũtate, quam i codicillis expresserat, non recessisse.

¶ In codicillis hñditas directo dari vel adimi nõ põt, nec ꝯditio institutioni apponi, nec substitutio fieri: sed per fideicommissum sic. Ang.

¶ Codicillis autẽ hæreditas, neq; dari,[c] neq; adimi po

SYL.

SYL.

SYL.

tionem differentiæ : quia nõ tantum aufertur per fideicõmissum, sicut directò aufert. Vel dic ſm Salycce. aliqua uirtus attribuitur uni, quæ nõ attribuitur alteri, ut l.fi.C.eo. & maiorem uim testamenta, quã codicilli habent, propter maiorem solennitatem in eis requisitam. Angelus

* ¶ Quod dr, directò hæreditatem codicillis dari non posse, id uerũ est in codicillis pagani, nõ etiam militis l. quærebatur. & l. militis. ff. de mili. testamen.]

test: ne ɔ̃fundatᷓ [a] ius testamentorũ & codicillorũ: & iõ nec exhr̃datio scribi.[b] Directò autem hr̃ditas codicillis neq; dari, neque adimi p̃t. Nã p fideicõmissum hæreditas codicillis iure relinquitᷓ.[c] Nec cõditionẽ hr̃di instituto[d] codicillis adijcere,[e] neq; substituere directò[f] quis põt.

¶ Plures codicillos vnus facere potest, omnes habentes effectũ: secus in pluribus testamentis. Are.

¶ Codicillios autem etiam plures[g] qs facere põt: & nullam[h] solennitatẽ ordinationis desiderant.

conditionis defectum de ademptione hæreditatis cogitasse vr̃, ut ff. de cond. insti.l.pen.in fine.(i) Sed fortè in uanum cogitauit, ut ibi dixi.

ADDITIO.(i) Itẽ ecõtrariò: q̃a conditio apposita in testamento non potest in codicillis remoueri, quia tunc purè hæreditas dari videt, cõtra istũ text. nisi forsan ob fauorem liberorũ per not. in l. diuus. ff. cod. clausula tñ de rogatoria apposita in testõ potest in codicillis reuocari, ut per Ange hic.

a ¶ Ne confundatur.i.ne istæ duæ uoluntates sic misceãtur, ut una ab altera discerni non possit: nam si idem significarent, quare diuersa nomina darentur? ut C.eo.si idem.

* ¶ Adde, ꝙ nec legata codicillis iure ueteri dari poterãt, ut institutionum li.2.Caius scribit, & ex recentioribus Raph. & Are. in l.j.de leg.j.nisi hi codicilli testamento confirmati essent, quod & Alcia. annotauit. l. uerbum erit. de uerborum significa.]

b ¶ Scribi.s.ut de iure ualeat.

c ¶ Relinquitur. Sed qua actione hęc hęreditas, uel etiam alia in codicillis relicta petentur? Rñ. quidam condictione ex l.ut ff.de cond. ex lega. l. 1. Vel dic, utili actione ex testõ, cùm ad instar. testamenti codicilli sint inuenti, ut ff.eo.l.2. §. 1.

d ¶ Instituto. s. in testamento.

e ¶ Adijcere. Et cui ɔditioni adiectæ necesse parere nõ habet, sed in eius

f ¶ Directò. si tñ substituerit, vr̃ rogasse per fideicõmissum ut restituat, ut ff.ad Treb. l. Scæuola.

g ¶ Codicillos. Plures. Vt etiam omnes ualeant, nisi contrariã contineãt uoluntatem, ut C.eo.l. cũ proponas. aliud in testamentis, ut s̄. q b. modis. testa.infir.§.posteriore.& facit. ff. eo. diuus.§.primo.

h ¶ Et nullam.s.de illis quatuor, quæ in testõ desiderantur: uel septẽ testiũ, uel sigillorũ, uel ꝙ sua manu scribantur, uel ꝙ subscribãt testes.ut s̄.de testa.§. 1. Sed quædam solennitates & hic desiderantur: ut sunt quinq; testes, ut diximus s̄.tit.2.§. fin.

** Adde, ꝙ his solis licet facere codicillos, qui & testari possunt de iure. l.diui.§.pen. eo. ti. Aliud in donatione causa mortis l.tam is.de mor. causa donationibus.]

Explicit liber secundus.

LIBER TERTIVS.
¶ De hæreditatibus, quę ab inteſtato deferuntur.

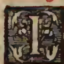
Continuatio. Aliqñ rubri.eſt generalior tex.

¶ Hæc rub.eſt gñalis ad oẽs ſequẽtes titulos uſq; ad ti.de bonorũ poſſeſſio ne, ubi miſſi tractabit ex teſtã,& ab inteſtato: ſed text. h⁹ tit.loqt tm de ſuis hrdib. ſic& aliàs.ff.ſi cer.pe. de reb. credi. ubi tractat de mutuo in ſpecie tm. Accurſius.

Liber Tertius.

¶ De hereditatibus, quæ ab inteſtato deferuntur.

¶ Inteſtatus dicitur quis decedere pluribus modis, qui hic deſcribuntur. Angelus.

Nteſtatus decedit, q aut oĩno teſtamentũ

I Nteſtatus. ¶ Totus iſte tit.diuidiť in 4. partes principales. Primò ponit quis dicatur decedere inteſtatus. Secundò, ꝙ prima cauſa eſt liberorũ: & qui ſunt liberi, & ſui. Tertiò, de emancipatis, quo admittũtur,& de adoptiuis. Quartò ponit aliquas ſuas correctiones. Secunda ibi, Inteſtatorum autẽ. Tertia ibi, Emancipati autem. Quarta ibi, Diuiſio.

SYL. ¶ Cõtinuaẽ hæc rub.per Iuſti.ſ. in ti. ꝑ q̃s pſ.no.acq.in § fi.ubi inqt: Viſis modis,q.b. particulares res acqruntur, ſequiẽ uidere q.b.acquiratur ꝑ uniuerſitatẽ,qđ ſm eũ ibi fit 4.modis:ꝑ hrditatẽ,bo.poſſ. arrogationẽ, & addictionẽ cã libertatũ conſeruandarũ. ſubdit,prius ergo eſt,ut uideamus de hrditatib.quarũ duplex ẽ ↄdõ: ex teſtãõ,& ab inte.ſubiũgit ſe ſtatĩ dicturũ de ijs,q̃ ĩ teſtis nobis relinquunt:qđ cũ pfecerit Imp.ſubdit alterũ mẽbrũ inteſtatorũ,ꝑ quo ẽ caſus.ĩ l.j.ff.ſi ta. teſta.nul.exta.q mod' ↄtinuãdi,licet ſit ad remota.ꝑ.l.2. ff. de ſta.ho. non eſt ad remota reſpũ materię: &,Imp. aliàs hoc mõ continuandi utitur in tit de leg.& in tit.de uſu & hab. in fi. & ĩ. de obli. quæ ex delic. naſ.

Sed ea omnia. Ange. Aret.

SYL. ¶ Inteſtatus. Caſus non figuratur, cũ hic ponatur definitio, ſeu deſcriptio inteſtati.No.hic eſſe textũ contra illã regulã,ꝙ qualitas adiecta uerbo intelligiť ſm tps uerbi: nã qualitas decedentiæ non cõpetit uiuenti, cũ dicat,qui teſtm non fecit: cùm fieri poſſit ultimo uitæ ſpiritu.l.4.ff. locati. tñ non eſt hoc inconueniens,ut eſt tex. in l.ſi quis poſthumos.§. quòd ſi moriente.ff. de lib. & poſthu. Item not. ꝙ inteſtatus dicitur ille, qui omninò teſtamentum non fecit. Item q non iure fecit teſtamentum. Item ꝙ paria ſunt, teſtm non eſſe factum, uel factum & non legitimè. Item quod dicitur inteſtatus ille, cuius hæreditas non eſt adita.]

Non

Testari aliqui nolūt aliqui nō possunt.

a ¶ Non fecit. Vel quia non vult, uel quia nō potest: vt pupillus, furiosus: licet hi impropriè intestati dñr esse, quia & si vellent testari, non possunt, vt ff. de suis & legi. l. in princ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hi quantum ad hunc tractatum, sunt intestati, sed de ꝓprietate nō. l. j. §. de suis & legit. quod facit ad statutum, ꝙ mater non succedat filio intestato stātibus agnatis, an vendicet locum in intestabili: de quo per docto. maximè Dec. in l. generaliter. C. de insti. & substi.]

† No. paria eē, qd nō fieri, & nō lītimè fieri. facit l. nō puta uit. §. non quis. ff. de bon. pos. cont. tab.

nō fecit,[a] aut ñ iure fecit:[b] aut id, qđ fecerat, ruptū[c] irritūve[d] factum est: aut si ex eo nemo hrs extiterit.[e]

Prima cā successionis est suorū: q dñr, qui primū loco obtinent: siue naturales sint, siue legitimi. h. d.

¶ Intestatorū aūt hrditates ex lege 12. ta. primum ad suos hrdes pertinēt. Sui aūt hrdes existimanť (vt supra diximus) ...

b ¶ Non iure fecit. Quia caruit solennitate testium, vel non habuit testamenti factionem, & fecit.

SYL. ¶ Adde text. in l. j. ff. de iniu. rup. & dum glo. ponit exemplum in eo, qui de facto fecit testamētum, potest adduci tex. in l. si quæramus ff de testa. Item in illo, qui præterijt. s. de exhære. libe. in prin.

Testm̄ p duo rumpitur.

c ¶ Ruptum. Arrogatione, vel agnatione posthumi, vt s. quib. mod. test. infirm. j. respon.†

SYL. ¶ Adde, ꝙ de hoc est tex. in l. iij. in prin. ff. de iniust. rup. & in §. posthumi. s. de exhære. lib.]

† Intellige ut ibi p Io. Fab. Porc. & Ang.

¶ Et nota, ꝙ non est per omnia idē, quando rumpitur, ac si nullum factū esset, si tñ fecit codicillos: cùm primo casu. s. quando rumpitur legatum, vt ex codicillis non valeat, vt C. de cod. l. j. secundo sic, vt s. de fideic. hære. §. præterea. & ff. de iure codi. si quis eū. in fi. j. respon. & in l. ab intestato. & s. tit. j. §. non tantum.

SYL. ¶ Adde, ꝙ in primo casu ratio est, qa codicilli pendent a testō. l. ab intestato. in fi. ff. de iure codicillo. quod nō esset, quando expresśe vel tacitè essent grauati venientes ab intestato. l. j. C. de codicil. Item hodie nonprocedit hæc differētia, per auth. ex causa. C. de liber. præte.]

d ¶ Irritumve. Vt per capitis diminutionem testatoris, vt s. quib. mo. testament. infir. §. non tamē. & facit. ff. de verb. sign. intestatus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ dr̄ irritum ēē qđ non iure factum est. §. alio quoque modo. s. qui. mo. test. infir. Item qñ sui mortē consciuit ob crimē. l. si quis filio. §. eius. ff. de iniu. rup.]

e ¶ Extiterit. † Sunt & alij duo modi: vt per querelam, vel contra tabulas testamento rescisso. vt C. de col. ut liberis. Accur.

† i. hæreditatem nō adierit. l. j. §. đ suis & leg.

ADDITIO. Hoc verum si sit mota ante aditam hæreditatem: secus si post: quia prætor nō potest facere desinere quem esse hęredem. §. quos autem. j. de bono. pos. Ang.

¶ Intestatorum. Caius literaliter tm̄ figuratur: quia procedit describendo & tradendo regulam. Not. ꝙ prima causa successionis est suorum. Item ꝙ hæreditas intestati primò debetur liberis ex l. 12. tabularum. Item nota qui sint sui. Item ꝙ dictio supra, denotat ex interuallo: ibi, supra diximus. ex quo nota, ꝙ sufficit allegare in genere ad probationem alicuius rei. Item ꝙ patria potestas requiritur tpe mortis in suitate. Item ꝙ uiuens moritur. Item ꝙ verbum, naturales, importat aliquando legitimos & naturales. Item ꝙ per oblationem curiæ quis legitimatur. Item ꝙ filij per subsequens matrimonium legitimātur, & efficiūtur legitimi hæredes parentibus suis. Item ꝙ quis debet consequi rne ritum & honorē ex eo bono, cuius est causa.]

** cōcor tex. in §. cū aūt in fra eo. & SYL. §. ꝓxim* j. tit. ij.

* ¶ Verba. L. 12 tab. cuius mentio habetur in hoc text. hæc fuisse traditū est, intestatorum hæreditates, primò suorum hæredum, velint nolint, sunto: his deficientibus, proximus agnatus familiam habeto.]

pra diximus[a]) qui in ptāte morientis fuerint:[b] veluti filius filiave, nepos neptisve ex filio, pronepos proneptisve ex nepote ex filio nato,[c] prognat⁹[d] ꝓgnatave. Nec interest, vtrū nāles[e] sint liberi, an adoptiui.[f]

¶ Quib.[g] ꝯnumerari necesse est ēt eos, q ex ltímis quidē nuptijs, vel mrīmonijs ñ sūt ꝓgeniti curijs[h] tñ ciuitatum dati, ſm diualiū[i] ꝯstōnū, q sup his positę sūt, tenorē, hrdū suorū iura nāciscunt: nec nō[k] eos, quos nrę amplexę sūt cōstōnes:[l] p quas iussimus, † si quis mulierem in suo cōtubernio cōpulauerit, nō ab initio affectione maritali, eam tñ, cū qua poterat hre coniugiū, & ex ea liberos sustulerit:[m] postea verò, af-

a ¶ Supra diximus. s̄.de hære. qualita.& diffe. § sui.

b Fuerint. Item aliud est necesse: vt nemo eos præcedat, vt ibidem dicitur, vt s̄.de hęr.quali.& diff.§. sui.

c.j.& per Io.Fab.& p Ang.Aret. hic.

g ¶ Quibus. s.suis hæredibus.

h ¶ Curijs. Erat.n.curiā siue corpus ī qualibet ciuitate: q̄ curia indigebat officialib⁹, vt negocia expedirent, ut in auth. d̄ defen.ci.§. nulla. in fi. col.3. vñ quicunq; vellet nālem suū filiū dare illi curię: vel ipsemet filius post mortē patris se offerre, nō extantib. legitimis: vel p̄ testō illud dicat: legitimus fiebat, vt ī authē.quib.mo.na. effi. sui.§. qd̄ verò. & §. si quis igitur. ¶ Intellige subsequēte ratihabitione. §.cū semel .d. auth. Nec potest pater vnū ex ita legitimatis facere melioris cōditionis filijs leg. & natura. §. & qm̄ variæ.eo.auth. * Erant autem hæ curię decurionum, vt copiosè ostendi in Anno.s̄.ti.de nup.§.fin]

c ¶ Ex filio nato. Aliud si ex filia.ut s̄. de pa.pot.§.fina.

d ¶ Prognatus.i. procul a me natus: qa in q̄rto † gradu est mihi, q vocatur abnepos, vt j̄. de gradib. §. q̄rto. Vel dic † cōpositū poni p simplici.i. natum vel natā: & sic pone ꝓ pronepote p̄dicto. Vel dic melius, loquitur de omnibus descendētibus ulteriorібus, & ideò dicit prognatus, qa vsq; in infinitum succedunt, vt in auth.de hrd.ab intest. §. j & sic propriè ponit prognat⁹.i. ꝓcul nat⁹. ¶ Adde, ꝙ media approbat: facit tex.ī l.cui corū.§.itē Pōponi⁹. ff.de posth.] * ¶ Adde, ꝙ cū simpliciter fit mētio de ꝓgnatis, seu ꝓgenitis, ꝓpriè nepotes intelligunt. prępositio enim pro, hoc inducere uidetur, sicut cū pronurū, prosocerum, pronepotem, dicimus. Alc.l.natorum.ff.de uerbo.sig.]

e ¶ Naturales. idest & legitimi.

f ¶ An adoptiui. Quo ad hoc ut sui dicant:(1) nisi emancipati fuerint, tunc n. interest, cū nāles emancipati iure prætorio succedant, adoptiui non, ut ff.eod.l.1.§.suos & j̄.eo. §. minus.

ADDI. (1) Scilicet ab intestato, secus ex testō.de quo dic ut p Ang.in §.sed hodie.s̄.de adop. Itē hoc ñ obtinet in feudo ēt nouo, ēt si cū ꝯsensu dñi adoptēt agnat⁹.e adoptiuis ī ti.si de feudo fuerit cōtrouersia & d̄ success feu.

¶ Sicut fit remissio pecatorum ijs, q vadunt ultra mare.

* ¶ Adde, ꝙ ēt per ingressum religionis quis efficitur legitimus, exemplo oblationis curiæ, quia a pari procedunt curia diuina, & humana, secundum Alex.in rubr.ff.de ope.no.nun. nu.9.& in l. necessarij. de acquirenda hæredit.& Ias.in l.1.C. quando nō per par.num. 30.]

i ¶ Diualium. Idest Principum. idest Theodosij & Leonis, ut C. de na. lib. l.siquis.& l.quoniam.

k ¶ Nec nō eos. s. necesse est connumerari inter suos.

l ¶ Constitutiones.C.de nata. li. cùm quis.& l.nuper.

m ¶ Sustulerit.i.habuerit.

Prognat⁹ & abnepos idem.

† Immo 5. gradu ſm Nic.

† Prima ē melior ſc cūdū eundem Nic.

SYL.

† al's vt ſi.

SYL.

Peccata remittūt peregrinātibus.

Instru-

Matrimonium sine scriptura & dote potest valere, sed nō filij legitimari.

a Instra. In qbus cōtineat mrimoniū inter Titiū & Bertā esse cōtractū, & dotē datā esse: q̄ instra dotalia vel nuptialia dñr: & sine his duob. s. scriptura & dote dicit P. non valere mrimoniū: quia lex plerūq; de his dixit tali casu, vt hic & s̄. de nup. §. fi. nō alias, vt ff. de reg. iu. nuptias. Nos dicimus valere matrimoniū, †vt C. de nup. si vicinis. & in auth de nup. §. nuptias. col. 4. sed nō fieri liberos legitimos, vt in authen. de tri. & sem. §. fi col. 3.

Idē Ang. in §. fi. s. de nup.

† Cōcor. cum hoc tex. c. tanta. cū glo. j. extra q filij sint leg.

SYL.

sectione, pcedēte, ēt nuptialia istra[a] cū ea fecerit, & filios vl filias habuerit: nō solū eos liberos, q post dotē editi sūt iustos,[b] & i ptāte eē pris, sed ēt anteriores, † q & ijs q postea nati sūt occasionē lrimi nois pstiterūt.[c] Qd obtinere

testatur hanc esse communem opi.]

c Praestiterūt. s. primi. nā & ob hoc retinēt qdā prius cōcubinas, vt experiantur, an ex eis possint filios hre, vt postea accipiant eas in vxores, vel repellant: qd. s.

Mulieres aliq. retinēt ad sobolis experimentum.

cēsuim[a],[d] & si nō progeniti fuerint post dotale istrm cōfectū liberi, vel ēt nati ab hac luce fuerint subtracti. ¶Ad hoc, vt nepos & alij vlteriores liberi ī ptāte, sui hr̄des sint regnē, q alr̄ nō pce lat eos ī gradu. h. d. Aret. ¶ Ita demū tamē

vt repellātur, eo q vult hre in vxore prohibitū est, vt in auth. qbus mo. na. eff. le. §. qm. coll. 7. ADDIT. No. cautelā glo. p filios: sed non est bona quo ad aīam, qa ois fornicatio est hodie prohibita, vt dixi s̄. de nup. §. si aduersus. & §. fin. Ang.

a Adde, q si loqmur de iur. canon. opi gl. est vera. c. tanta. q fil. sint legi. si de iure ciuili, & in illustribus non regnant. §. illud. in auth qb. mo. na. eff. leg. In libertatib. requiruntur. §. si quis igitur. in auth. vt lib. de cere. in alijs autem cōiter tenetur requiri.]

b Iustos. Repete, iustissimus.

* Iustos appellat filios, quos hodie dicimus legitimos & naturales.]

** Adde, q talis legitimatio procedat, multa requiruntur. primū q sit pcreatus ex muliere libera. ij. q eum ea non eēt phibitū mrimoniū. §. vlt. s̄. de nup. iij. q tpe, quo illū suscepit pr̄. nō hr̄et affectum nec cōsuetudinē cū alia, vt ait Bar. l. vlt. in fi. de cōcubi. licet ad hoc iij. requisitū non attēdat de iure cano. fm gl. vbi Abb. in ca. innotuit. de elec. & in d. ca. tanta. iiij. q conficiantur dotalia instrumenta, vt hic & in d. §. vl. s̄. de nup. Sed hodie de iu. can. in vtroq; foro contrarium tenetur fm Abb. in d. c. tanta. in j. no. quod tū declara, vt dixi s̄. in d. §. vlt. de nup. v. q non sit inter ipsos tā dispar cōditio quin honestē nuptias eō trahere possint, vt inqt Soc. in consil. 53. li. j. vbi multa allegat ad hoc, & at

d Censuimus. q. d. non solum si nascantur postea, & viuāt cum primis, sed & si non nascantur aliqui, siue ēt nascant & moriantur, vt C. de natu. lib. l. nuper. Et no. q ēt si ltimos hāt ex vxore quondā, tū hęc valēt: † & siue ex libera, siue serua, quam postea manumiserit, & in vxorem duxerit, hæc seruant, vt in auth. de ince. nup. §. fi. & in auth. de tri. & se. §. fi. col. 3. & in auth. de filijs ante do. instrumēta na. per totum ti. col. 3.

† Qd verū intellige ēt sine ipsorū cōsensu, & nulla de ipsis in istro facta mentione secus tū ī ltimatione fiēda p rescriptū fm Ang. hic.

SYL.

SYL.

Adde non reqri manumissionē in serua, auth. noua alia. C. de nat. liber. Idē ex meretrice hodie, si proles est certa. e. inter opera, de sponsa.

* Quib. mo. fil. na. effi. leg. & de varijs (vt vocāt) cautelis quas adhibere possumus, vt legitimatio infringi nequeat, vide Cep. cau. 223. 250. & 251.

Ita demū. Casus nō esset figurandus, cùm pendeat hic versiculus a pcedenti: ibi, nepos neptisve ex filio, pronepos proneptisve. Illa enim verba faciebant dubitationem, cùm eēt dictū eos etiam suos hæredes esse: respondetur tamē declarando illa verba, Ita demū hoc esse, si nemo eos in suitate pcedat: & rō decidēdi fuit, qa sui-

suitas ñ capit nisi vnũ gradũ. l. posthu morũ. ff. de iniu. ru. in ver. posthumi. rõ dubitãdi fuerat, q̃ s̃. dictũ erat, ne cesse eẽ ĩ ptãte pris tore tpe mortis, qñ ñ reperit ĩ posthumo: rõ ãt decidẽ di fuit, q̃a nato eo fit retro tractio ad tp̃s mortis patris. No. suitatẽ nõ capere nisi unũ gradũ. Itẽ q̃ nepos ita d̃ mũ est suus, si pr̃ eũ nõ p̃cedat in gradu. Itẽ q̃ quocunque q̃s exeat pris ptãtẽ, facit locũ sc̃do in suitate. Itẽ q̃ posthumus est suus.]

a ¶ Desierit. Sed nõne fili' p̃cedit nepotẽ ex altero filio vno gradu, vt ĩ. de gra. c. §.] gradu. & §. ij. & tñ non excludit, fut ĩ. e. §. cũ filius? Rñ. ñ vr̃ p̃cedere, cũ sui patris locũ obtineat, vt in d. §. ĩ. eod.

* ¶ Qđ dr̃ in tex. siue alia rõne, declara nisi id accidat per dignitatem, q̃a tũc retinetur ius suitatis. §. illud quoque. in auth. const. quæ de digni.]

b ¶ Emãcipatione. Vel capitis diminutione maxima vel media, non autem captiuitate, vt s̃. q̃. mo. ius pat. po. sol. §. si ab hostib. & ff. e. l. j. §. si filius.

ADDI. Aduerte, qđ dr̃ hic de emãcipatiõe, ẽ hodie correctũ, q̃a sublata ẽ dr̃ia emãcipatiõis, & priẽ ptãtis. Ang.

c ¶ Nam si per id tempus. Contra. ĩ. eo. §. cùm autem quæritur. in princi. Sol. vt ĩ. ti. j. §. proximus. Accur.

** Collige ex hoc tex. cũ dici p̃ximiorẽ defuncti, q̃ p̃ximior ẽ tpe mortis, ñ q̃ postea nascit: qua de re latẽ Soc. in cõl. j. li. ij. & nouissimẽ Tiraq. d̃ retra. lignag. §. j. gl. j. nu. 48. Et iõ si ex statuto ĩ locũ de mortui subrogaui dẽat ad aliq̃d mun' p̃ximior, p̃ferẽ tpe mortis p̃ximior ei, q̃ postea nat' est,

nepos neptisve, p̃ nepos p̃neptisve, suorũ hr̃dũ numero sunt, si p̃cedẽs p̃sona desierit[a] in ptãte parẽtis eẽ: siue morte id acciderit, siue alia rõne, veluti emancipatione.[b] Nã[c] si p id tp̃s quo q̃s[d] morit, filius in ptãte ei'[e] sit, nepos ex[f] eo suus hæres esse non potest: idque & in cęteris deinceps liberorũ per sonis s̃ dictum esse intelligimus. ¶ Posthumi quoque q̃ si viuo parẽte nati eẽnt, ĩ ptãte ei' futuri forẽt, sui hęredes[b] sunt.

¶ Suus hr̃s statim p' morte parentis efficit hr̃s, ẽt ignorãs, l3 sit pupillus vł furiosus, & sine auctoritate sui ad ministratoris. Ar.

¶ Sui autẽ hæredes ...

vt post Old. ceñsuit Alb. in 1. par. sta.

d ¶ Quis. Veluti auus. (q. 134.]

e ¶ Eius. s. aui.

f ¶ Ex eo. s. auo.

g ¶ Personis. Cũ oẽs liberi appellenẽ, licet post trinepotẽ ĩproprie, ut ff. de gra. l. iurisconsultus. §. parẽtes. & ff. de verb. sign. l. liberorum. ¶ Adde, q̃ dõo. cõiter sequun. hãc gl. Tñ alias p̃rĩ dicebã p tex. in l. appellatio ne. j. ff. de ver. sig. in l. liberorũ. e. ti. in l. q̃. que. §. parentes. ff. de ĩ ius uo. ubi casus, in l. j. §. gñaliter. ff. de le. p̃stan. Nec tex. in §. parẽtes. vt intelligi à doc. dicit n. q̃ vsq; ad illũ gradũ p̃prio noĩe appellanẽ. i. hñt noĩa propria, non q̃ ulterius non sint propriẽ parentes & liberi: & ita teneas.]

h ¶ Sui hęredes sunt. Cũ habeanẽ p natis, quoties de eorũ cõmodis q̃rit, †vt ff. de stat. ho. qui in utero. Et no. q̃ posthumus dr̃ p̃priẽ, qui post humationem patris nascitur: & dr̃ etiã impropriẽ ille, qui facto testõ nascitur, vt ff. de iniu. rup testa. l. 2. §. j.

** Adde posthumos ĩterdũ accipi p eo, q̃ adhuc ẽ ĩ vtero. l. cũ pr̃. d̃ ne. ge. & l. si nemo. §. fi. d̃ test. tu. s̃m qua significationẽ hũc ẽt locũ accipit Ial. ĩ l. si à primo. & l. posthumo nato. de li. & posth. & ĩ l. q̃ se pr̃is. C. vñ libe. qđ & Acc. sentit. Receptior tñ est sñia post humũ nõ dici suũ hr̃dẽ añq̃ nascaẽ. l. si. de coll. bo. & l. si. de assig lib. iõq; spes tñ, nõ exñtia sui hæredis tũc cõsiderari põt. l. j. §. totiens. de uend. in poss. mit. quib. adde meliorẽ text. in l. posthumus. in prin. de inof. testa. cũ aũt nascitur, eius natiuitas retrotrahitur

†Idem Fa. Placen. & Ang.

† Idẽ Ange. in §. cũ aũt, s̃. d̃ tu. Posthum' dr̃ dupliciter.

SYL.

hitur ad tps quo pr viuebat.l.intelligēd⁹.de ver. sign. tex. verò nr argutè & doctè rñ. Ari⁹ Pinel.ĩ rub.C.de bono.mat.ĩ 2.par.nu.37.post Cur.d.l.po sthumo.& Gozad.in l.q se pris. ut s. iste tex.loquat de posthumo nato, qđ đ clara vt per eos.]

SYL. ¶ Sui ẽt.Cas⁹. Quærebat an ignorãs vel furiosus efficeretur suus: & rõ dubitãdi erat qa in his psonis non cadit

† Cõcor. l. in suis. ff. de libe. & posth.

obligatio regulariter, qa deficit cõsensus.l.ne gocijs. ff. de re.iur. sed isti obligant oneríb. hrditatijs, ergo &c. Contrariũ decidit ea rõne, qa obligatio ,puenit a l.sine aliquo facto ipsorũ.No.ignorantē quasi phere.Item ꝙ non datur medium inter aditionē sui & mortem. Item ꝙ quo ad acquisitionem ęquiparantur furiosi & ignorãtes.]

a ¶ Etiã ignorãtes.& inuiti,& statim, licet đ iure ptorio abstinere possint, vt s̃.de hæ.& qual.& dif.§.sui.& ff.si quis omis. cau. test l.j.§.qui sunt.

SYL. ¶ Etiam hodie, ꝭm cõem opi. Doc.] ADDI. Qđ ptoris bñficium,ẽt si non impetretur,competit ipso iure.l.ei, qui se immiscuit.ff de acq. hær.Ang.

b ¶ Hæredes. s. sui: aliàs non nisi per curatorem, ꝭm quosdam, vt C.de curat.fu.l.fi.§.tali itaque.

SYL. ¶ Rõ ãt, quare est diuersum in furioso quo ad hrditatē alienã, & pr̃nã, e st qa hrditas in suo acquirit ipso iure, cæterę non sic:& ideo transmittitur, sicut & legata,licet secus sit in hæreditate:& ita declarat Bar.in d.§.tali.]

c ¶ Acqri pt.Sic.ff.de act. & obl. l. si à furioso.& ff.si cer.pet.l. si a furioso. **Adde, ꝙ furiosus, absentis loco est. l.ubi non voce.de reg. iu.]

Possessio est res in corpora-lis.

d ¶ Quasi.Hoc iõ,qa in corporalibus

des fiunt ẽt ignorantes: [a] & licet furiosi sint, hrdes [b] pñt existere: qa quibus ex causis ignorantib. nobis acquirit,ex ijs causis & furiosis acqri [c] pt.Et statim à morte parẽtis† q̃si [d] cõtinuat dñiũ, & ideo nec tutoris auctoritate opus est pupillis, [e]

cũ ẽt ignorantib⁹ acquirat suis hæredib⁹ hæreditas. Nec curatoris assensu acqrit furioso, sed ipso iure.

¶ Reuersus ab hostibus fictione postliminij efficitur suus hæres, etiam si reuersus fuerit post mortē pris: sed si testor perduellione dan-

dr ,ppriè cõtinuatio. Sed dñium ẽ in corporale.hoc reprobo, qa & possessio ẽ res incorporalis,† & tñ vna cũ alia cõtinuat,vt ff. de acq.pos. Pomponi⁹ j.§. prætere a. & §. in dotẽ.& §.si iussu. & §. sed & legatario. & §.pe Dic ergo impropriè fieri cõtinuationẽ, qa liter diuersa, ñ inter eadē fieri dẽt: sed pr & filius vnũ fictiõe iuris sunt, vt C. de imp.& alijs sub.l.fi.§. fin.

SYL. ¶ Adde ꝙ hic iõ ñ cõtinuatur verè, quia dñiũ, qđ erat apud filiũ uiuẽte pre, erat fictũ: qñ verò succedit,est verũ:iõ dixit quasi conti nuat:qa alterat qualitas subiecti, qđ continuat: iõ est impropria cõtinuatio:& ita bene declarat hic Christo.] **Dic,ꝙ tex.ait, q̃ si cõtinuari dñiũ ĩ suos hrdes,p mortẽ pris,ad signãdũ eos quoq; in eius vita quodãmodo dños fuisse l.in suis de lib.& posth.]

e ¶ In pupillis.Aliàs si ẽ hrditas extra nei,& ñ pris,tutoris auctoritas, & pupilli act⁹ necessari⁹ est: nisi sit infans, quo casu sufficit tutor, vt C.de iu.de li.potuit.& l.si infanti. §. parente. & ff.de tu.& cur.da ab ijs. l. impuberi.

SYL. ¶ Interdũ. Casus In j.par.qrit an existēs ĩ ptãte hostiũ tpe mortis,reuers⁹, sit su⁹:& vr ꝙ ñ, qa q ñ ẽ in ptãte, ñ ẽ su⁹, vt s̃.Cõtrariũ dr, qa q̃uis re vera ñ sit.l.tñ fingit eũ eẽ. In scđa ãt parte dubitabat ex eo, qa q semel ẽ hæres, ,ppetuò est hęres.l.& si line.§.sed qđ Papi.ff.de min. c⁹ 9riũ dicit ex eo, qa ñ desinit, sed auferunt bona ab eo, tanq̃ ab idigno.No. ꝙ dictio,Iterdũ, ponit regulã ĩ 9riũ.Itẽ ꝙ capt⁹ ab hostib. desinit esse in ptãte patris.Itẽ ꝙ sufficit aliquẽ eẽ uerè vel fictè ĩ ptãte tpe mortis. Itẽ ꝙ hoc est ex fictio-

ne

ne postliminij. Itē φ dānatus ob crimē læ. ma. nō amittit ptātē, quā hēt in filios. Item φ in crimi. læs. ma. memoria damnatur. Item φ est casus in quo quis desinit esse hæres.]

a ❡ Interdum sic. ff. de suis & legit. l. j. §. interdum.

b ❡ Su⁹. ff. de test. l. lege cor ne. ī fi. ꝯ. Sol. ibi ille, q fuit capt⁹, nō fuit reuersus, sed hic sic.

c ❡ Postliminij. Qđ fingit cū semp in ciuitate fuisse, vt s. q. mo. ius pa. po. so. §. si ab hostibus.

nat⁹ fuerit, hrs su⁹ esse desinit. Ange.

❡ Interdū[a] aūt, licet in ptāte parentis mortis tpe su⁹ hæres non fuerit, tñ suus[b] hæres parenti efficitur: veluti si ab hostibus qs reuersus fuerit post mortem pris sui. Ius. n. postliminij[c] hoc facit. Per ꝯriū āt hoc euenit, vt licet qs ī familia d̄functi sit mortis tpe, tñ su⁹ hrs ñ fiat: veluti si p⁹ mortē[d] suā prīudicat⁹ fuerit perduellionis[e] re⁹, ac p hoc memoria[f] ei⁹ dānata[g] fuerit. suū. n. hrdem hře non potest, cùm fiscus ei succedat.

fm Pla. Et pt dici hoc & defendi, q̄a & fm iura Roma. vr̄ posse fieri dēre pugna, (j) & sunt aliqua ar. ut ff. ad l. Aq. qua actiōe. §. si qs ī colluctatiōe. & ff. de re iu. cōmodis. & ff. de ijs, q. no. inf. athletas. C. de athl. l. j. & ff. de excu. tu. l. a thletæ. ī princi. & C. q res pign. ob. pos. spē. & ff. de don. donationes. ī fi. his. n. legibus hř mentio de tali pugna, q̄ nō fieret, nisi de iure esset. Vel dic pduellionis. i. hostilis criminis, nā pduelles hostes dñr, vt ff. de ver. si quos nos.

† Vide simi. gl. ī l. ex iudicio rum. ff. de accus.

† Scilicet Romanorū, ar. l. eū qui vectigal. ff. de ver. sig. Idē in alijs ciuitatibus, fm gl. ī l. fallaciter.

d ❡ Post mortē. †No. q̄dā delicta transite ꝯ hrdē ēt lite ñ cōte. vt læ. ma. in duob. casi. qñ qs ꝯ Principē, vel rempub. †fuit molitus, alias non, vt ff. a d l. Iul. ma. l. fi. & his duob. casib. tm̄ loq̄t. Itē de residuis, & peculatus, & repetūdarū, vt ff. ad l. Iul pec. l. fin. Item apostatar⁹, vt C de apost. l. ij. & l. apostatarū. in fi. Quedā ēt ñ trāseunt lite cōtest. vt oīa alia publica: vt ff. de acc. ex iudiciorū. Alia contestata lite trāseunt, aliàs nō. vt oīa priuata delicta, vt C. ex delict. defun. l. j. & ī. de perpe. & tempo. actio. §. non autem.

SYL. ❡ Adde, φ regula ē, φ delicta, siue publica siue priuata sint, nō trāseūt ī hřdes nisi lis sit cōtest. d. l. ex iudiciorū. fallit ī crimine læ. mai. d. l. fi. fm tex. illi⁹ l. In hřis. l. manichęos. C. de hær. In apostatis, vt ī gl. In crimine repetūdarū, alias d. l. ij. ff. ad l. Iul. rep. Itē in peculatus, vt tu. l. fi. eo. tit. Itē de residuis. l. fi. ff. ad l. Iul. pec. Itē qñ vxor successit viro, & est accusata de morte viri, vel ecōtra. l. Luci⁹. de iur. fis. Itē in desertore militiæ. l defunctorū C. d̄ re mi. li. ta. Perduellionis. Iō dicit pduelliōis q a pduellū fiebat certā, si alqs criminis huius dicebat reus, φ aliqs ī ipsū Principem vel rēpub fuisset molitus

C. de abo. Qđ est verū si non recognoscit superiorē, alias secus, vt in princ. ff. ad l. Iul. maie. Et sic vt per Ang. hic. pugna an sit licita.

❡ Addđ φ hęc ē vera, & declat Alc. ib.

* ❡ Perduellionis re⁹ hic intelligēdus est q ꝯ Principē vel rēp. aliquid hostili aīo molitus est l. Iul. ff. ad l Iul. ma. Sed apud veteres, q ciuē interfecisset, is quoq; pduellionis reus erat, & perduellis appellabatur, vt Horatius occisor sororis apud Liuium lib. 1.]

ADDITIO. (1) De iure can. ē ꝓhibitū talibus pugnātib. in duello ministrari scra, maximè q ꝓuocāt, vt not. Spec. de acc. §. sequitur. ver. quid si.

f ❡ Memoria. nā ipse, cū sit mortuus non potest damnari nisi a Deo, vt ff. quæ sententiæ sine appel. re. l. pe.

g ❡ Dānata. Hoc s. mo ꝓnūcio ꝯ ipe riū Luciū fecisse, & iō bona in fiscū inferri. †nā p hoc memoria dānat, & isamia quadā defunct⁹ afficit, vt s. q. ex cau. ma. nō li. §. j. & ex tpe cōmissi delicti alienatiōes ab eo factæ nō valebūt. vt C. ad l. Iul. ma. l. pe. in fin. & ff. de dona. l. donationes. §. fi. Accur.

ADDITIO Ex hoc loco notari pōt. φ d̄ crimine alicuius ēt post mortē q̄re licet: φ verū est, si agitur p̄ bona, vel contra personam & bona, secus si cōtra personam, vel de persona tm̄, quia tunc non licet, cū crimina mortē

SYL.

† Vide Tho. Grima. deci. 6. vbi hoc singulariter limitat & d̄clarat. Crimina an post mortem possint inquiri.

te extinguātur. Vide pro hoc gl. not. in c. a nobis. ij. de sen. excom. in notula, puta in hæresi &c.
a ¶ Potest dici. Scilicet verius.
b ¶ Desinere. f. lata sententia. Nā non

tratab. l. j. §. vocant. (j) Sed contra. ff. de contraria. l. 3. §. j. Solu. non est contra, quia ibi præcedit filius, q̄a patris loco est adoptatus ad nepotem, vt supra. §. Ita demum.

sed p̄t[a] dici ipso q dē iure eē suū h̄rdē, sed desinere.[b]

¶ Nepos ex filio p̄mortuo succedit si/cū alio filio viuente: q̄a assumit locū patris sui: & ideo succedit cū patruo & filijs patrui in stirpes, & nō in capita. Arc.

¶ Cū fili[9] filiave, & ex altero filio[c] nepos neptisve existunt, pariter ad h̄rditatē aui vocā tur: nec q gradu p̄ximior ē, vlteriorē excludit. Aequū[d] enim esse vr̄, †nepotes neptesve in patris sui locum succedere. Pari ratione, & si nepos neptisve ex filio sit, & ex nepote p̄ nepos p̄neptisve, si/r vocant.[e] Et q̄a placuit nepotes neptesve, itē pronepotes p̄neptesve in parentis sui locū succedere, cōueniēs esse visum est, non in capita, sed in stirpes[f] hæreditatē diuidi: vt filius partem dimidiā hæreditatis

facit ipso iure desinere hæredem suum eē tale delictum.

SYL. ¶ Adde tñ q̄ interim est in terdicta admini-nistratio[9] rerū propriarūm. l. quæsitum. ff q. & a quibus.

SYL. ¶ Cum filius. Casus sic figuratur. Quæsitum est. an nepos vnà cùm alio filio succedat: & videbatur q̄ non: quia semper proximior præfertur. §. si plures. ī. ti. j. côtrariū dicitur, q̄a subintrat locū patris, nec succedit ex p̄sona sua, sed patris quæ est in gradu æqualis p̄sonæ alterius filij. Nota q̄ ita succedit auo nepos, vt filius. Itē q̄ vsq; ad pronepotem q̄s succedit in locū patris, vlterius nō, secundum doc. cuius contrarium tenui aliàs per tex. in §. ita demum. ī. eo. & per alia plura. Item q̄ tali casu succeditur in stirpes. Item p̄ quando plures inter se succedūt auo, similiter succedunt in stirpes.]

ADDITIO (†)
Et sic nepos assumit personam patris ne dum ab intestato, sed & fa cto testamēto, quod postea impugnatur. Quod est verū, si succeditur ti. hæreditario, quia tunc iuris dispositio, quæ talis est consideratur secus si tit. fideicommissario, quia consideratur affectio, quæ naliter est maior erga filios quā nepotes. Ang.
* ¶ Adde huc §. non hē locū in tute. l. tertia. §. si duo secundo respon. ff. de legit. tut. nec iure patronat[9]. l. si libert[9] p̄terito. ff bo li.]
f ¶ In stirpes. ī. tit. j. §. hoc etiā adden dum. in ff. contra. Sol. vt ibi.

c ¶ Ex altero filio. secus si ex filia, vt infra eodem §. item vetustas. & infra eodem §. diui.
ADDITIO Hodie secus, vt ibi no. & in l. lege. C. de legi. hære.
d ¶ Aequum. vt in auth. quib. mod. nat. effi sui. §. ergo. ibi, quid enim legalius coll. 7.
e ¶ Vocantur. Idem est, & si per bonorum possessionē vocētur, vt ff. de con

* ¶ Adde, q̄ in capita succedit, cùm hæreditas in tot æquales partes diuiditur, quot sunt succedentium capita. In stirpes, cū hr̄ rō tm̄ vnius stirpis, cuius iure nitūtur q succedunt: vt in tex. nr̄o, vbi in pluribus nepotibus cō siderat̄ eorum pater, & sic stirps: non autem ipsorū nepotum numerus.]
** Adde: q̄ gn̄aliter in successione ascēdentiū descēdētes cuiuscunq; gradus subeunt locū patris gl. §. multis. ver. vsq; ad quintū. ī. de succ. li. & super in stirpes vocantur. § vlti. ī. e. l. ij. vbi Alb. & auth. ī succ. vbi Pau. Cast. & Corn. C. de suis & leg. latius Tiraq. de retrac. lignag. §. xj. glo. xij.]

†An & qi idem iud cetur ď n pote quo de filio, & ex filio p mogenu excluda ī feudo lium sec do genit ei[9] patru vide Tho Gramma ti. deci. j.

Ex

hẽat, & ex[a] altero filio duo pluresve nepotes, alterã dimidiã. Item si ex duob9[b] filijs nepotes neptesve existãt, ex[c] altero vn9 [d] fortè aut duo, ex altero tres, aut quatuor: ad vnũ aut duos, dimidia pars pertineat, ad tres vel ad q̃tuor altera dimidia.

Cõdito testõ, qd postea dstituit, ille dr ,ppinquior, q tpe destituti testi est proximior, et si nascat post mortẽ illius, de cuius hrditate agit: dũmò fuerit cõcept9 in vita eius Aret.i.

¶ Cũ ãt[e] q̃rit, an qs suus hrs existere † possit, eo tpe q̃rẽdũ est, quo certũ[f] est aliquẽ sine[g] testõ decessisse: qd accidit[h] † & testamẽto † destituto. Hac rõne, si filius exhrdat9 fuerit, & extraneus hæres institutus, &, filio mortuo,[i] postea certũ fuerit hrdem institutũ ex testõ nõ fieri hrdem, aut qa noluit esse hæres, aut qa nõ potuit,[k] nepos auo suus hęres existet: qa quo tpe certũ est itestatũ decessisse patrẽfamilias, solus[l] iuenit nepos. & hoc certũ[m] est. Et licet p9 mortẽ aui nat9 sit, tñ auo viuo ɔcept9, mortuo[n] patre ei9, po

a ¶ Ex altero. sic. ĩ. e §. fi. sic. ff. de inof. test. Papin. §. proinde si ex duobus. sic & C. de suis & leg. l. nepotes.
b ¶ Ex duobus filijs. præmortuis.
c ¶ Ex altero. s. filio.
d ¶ Vnus. s. nepos.

¶ Cũ aũt. Casus Quærebatur, an quoquo mõ ex p̃dictis qs decedat itestat9, attendat idẽ tp̃s quo ad suitatẽ? & videbat, q̃ n̄, qa si reqrit p̃ria ptãs, qñ vo lum9 inspicer an qs sit su9: si qs moriat, clarũ ẽ, q̃ p9 mortẽ nõ hẽt filios i ptãte. ɔ̃riũ dr, qa satis est patria ptãs tpe mortis: qa ad illd tp̃s retrotrahitur ex dispo. l. no. q̃ an qs sit su9, inspicit tp̃s dstituti testi. Itẽ q̃ nepos ɔcept9 tpe mortis aui, q̃uis natus post mortẽ, dr su9: secus in concepto & nato. Itẽ q̃ ille, quẽ filius emãcipat9 † adoptauit, nõ est inter liberos aui. Itẽ q̃ q non põt petere hrditatẽ, vt agnatus & cognatus, nõ põt petere bo. pos. Itẽ q̃ hic ẽ tex. q̃ emancipatus & adoptiuus non est suus, & ,pbatur optimè in illis verbis, hæc de suis hæredib. qui tex. q̃ viderim, non est ab alio ponderatus.]
e ¶ Cũ autẽ. Eo diligenter notato qui sunt sui hæredes, nunc nota quo tẽpore quærendum est, qui suus hæres sit.
f ¶ Certum est. s̃. e. §. ita demum contra. Sol. vt ibi dixi.
g ¶ Sine testõ. Quod contingit 7. modis, vt s̃. eo in prin. diximus.
* ¶ Nã q̃diu subest spes hrdis testãrij, nullus locus est successioni ab intestato. l. q̃diu. ff. de reg. iur. Destitutũ aũt, siue desertum testm̃ hic accipe, ex quo nemo hrs factus est, vel qa noluit, vel qa nõ potuit, forte morte p̃uẽt9, aut deficiente cõdõne instõni adscripta.]
h ¶ Qd accidit. s. vt videatur qs sine testõ decessisse.
i ¶ Filio mortuo. s. exhæredato.
K Non potuit. morte p̃uẽt9, vt s̃. e. §. ita dmũ.
l ¶ Solus. s. su9 hæres.
m ¶ Certũ est. s. nepotẽ suum hrdẽ esse, cùm nullus p̃cedat eũ, vt s̃. e. §. j.
n ¶ Mortuo. Anq̃ adeatur ex testõ hrditas. Vnde constat nõ trãsmitti ad filium de inofficioso querelam: immo etiam ea adita non transmittebatur olim, sed hodie contra, ut C. de inof. test. l scimus. §. fi. & l. si quis filium. ibidem. ¶ Adde, q̃ ɔclo h9 gl. litat in hrditate ascendentis, fm cõem opi in d. l. scimus. §. fi. C. de inof. test. Item in filio exhrdato, fm Ang. in l. nã & si. ff. de inof. test. Itẽ vbicũq; nõ potuit p̃parari, Ias. in l. cũ mora. C. de trãs. Itẽ quo ad extraneos. d §. fi. Item qñ tales liberi

SYL.

† aliàs et
† aliàs deserto

† aliàs potest.

Querela inofficiosi an possit ad hæredẽ trãsmitti.

SYL.
** Cõcor. glo. s̃. de inof. test. §. vlti. in glo. pen.

beri essent sui, gl. in verbo hr̄des. in l. si q̄s affirmauerit. ff. de dolo. Item nisi eẽnt hæredes, Pan. ĩ d. l. si quis filium.]

a ¶ Deserto. s. ab hr̄de, q̄ nõ vult adire.

b ¶ Tetigit. Nec. n. fuit ꝓxim⁹ cognatus ei. s. auo viuo, quo viuo nõdũ aĩal erat, vt ff. vñ cog. l. j. §. si q̄s ꝓxim⁹. Sed nunq̄d hodie per authẽ. succedit, vt in auth. ď hær. ab intest. veni. §. j. coll. 9. P. dicit ꝙ sic, q̄ nãlis cã tãtũ specta tur. Io. ꝯ, † q̄a nec de iure p̄torio, quo casu nã lis inspiciebaẽ, admittebatur, vt sequtur, & ĩ. e. §. emãcipati. & ff. ď suis & legi. l. Titius. & l. pe.

† aliàs attigit

† Sequuntur Ioan. Fa. & Ange.

ADDITIO. Et hæc est cõis opi. vt per Io. Fa. & per Ang. ** Adde hos post mortẽ cõceptos non cõprehẽdi in statuto loquente de nepote vel cognato, q̄a nulla iura consanguinitatis cũ auo habuerunt, Bal. cõsi. 397. punctus. li. 3. & cõsi. 181. ad conseruationem, col. j. lib. 2. Et quod dr̄ hic de auo, procedit ẽt in aliorum successionibus, vt post multos tradit Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. gl. 9. num. 81.]

c ¶ Hi autem. scilicet concepti & nati post mortem aui.

d ¶ Quasi proximi cognati. i. tãquam agnati. nam agnati sunt proximiores q̄ cognati. Nunquid ergo tertio ordine inter cognatos uocantur? Rñ. M. ꝙ sic, vt ff. e. l. 1. in fi. Io. contra, q̄a ibi de cõceptis prius natis postea loquitur, secus si postea concipiũtur & nascuntur, vt hic, (j) & ff. de iniusto rup. testa. si quis filio. §. non fuisse.

ADDI (j) Et hęc cõiter tenet: q̄ hodie ꝓcedit, qñ fili⁹ fuit rite & iuste exhæredatus, nec secuta aditio, iuxta gl. singu. in §. exhęredatos. in authen. de hære. & Falci. aliàs virtute transmissionis bene admittitur, vt per Io. Fabr. & Ang.

steaq; ď serto[a] aui testõ, su⁹ hr̄s efficitur. Planè si & ꝯceptus & natus fuerit p⁹ mortẽ aui, mortuo pr̄e suo, deserto q; postea aui testõ, su⁹ hr̄s auo si existet: q̄a nullo iure cognationis pr̄em sui pr̄is † tetigit.[b] Sꝫ nec ille ẽ iter libros aui, quẽ filius emãcipatus adoptauit. Hi autem[c] cũ non sint sui (q̃tum ad hęreditatẽ) liberi, neq; bonorũ possessionẽ petere possunt quasi proximi cognati.[d] *Hæc* de suis hæredibus.

¶ *Emãcipat⁹ ď iure ciuili ĩcognit⁹ ad successionẽ parentis non venit, Prętoris tñ beneficio p bonorũ possessionẽ. Vñ liberi perinde admittetur, ac si in ei⁹ ptãte mansisset. Are.*

¶ Emancipati autem liberi iure ciuili nihil iuris habent, (neq; enim sui hæredes sunt, † quia[e] in potestate desierunt parẽtis esse) neq; vllo alio iure[f] p legẽ 12. tabu. vocãtur. Sed prætor naturali æquitate motus, dat eis bonorũ possessionẽ. Vñ liberi, pinde ac si

† aliàs qu

¶ Emancipati autẽ. Casus si figuratur, q̄a recitas ius prętoriũ. Ius. n. ciuile nõ cognoscebat, q̄a erat solutũ vinculũ ciuile patriæ ptãtis: sed q̄a prætor nãm æquitatẽ sequtur, & ipsi filij nõ desinũt naturaliter esse filij, vt aliàs fuit declaratũ, ideo eos prætor admisit. Nota ꝙ de iure. ff. & C. vsq; ad tempora Iusti. emancipati reputabãtur extranei, & nõ succedebant. Item nota consequentiam, non sunt sui, quia desierunt essẽ in potestate. Item prætorem moueri naturali æquitate. Item quòd de iure prætorio admittuntur sui & emancipati simul.]

e ¶ Emancipati. Quia bona ratio, vt s̄. de hære. quali. & diffe. §. sui. & s̄. eo. §. j. ibi, sui autem. &c.

f ¶ Neq; vllo alio iure. s. neq; vt patroni, neq; vt agnati, quos vocat lex 12. tabularum, vt ĩ. ti. j. in prin. & ĩ. de successio. liber. in prin. aliud econtrà, vt ĩ. titu. j. §. fina.

Soli

a ¶ Soli sint.s.emancipati.
b ¶ Cum suis hæredibus.s.cũ alijs qui remanserunt in potestate.
c ¶ Pro parte.Scilicet dimidia,vt ff.de verb. signifi. nomen filiarum.§. portionis.

SYL. ¶ At ij, qui. Casus non figurabitur aliter, cũ recitet ius antiquũ ho die correctũ. No. igitur, ꝙ * emancipatus qui de iure ciuili habebatur pro extraneo, & admittebatur d iure prætorio, si dabat se in adoptionem, carebat beneficio prætoris cum distinctione de qua ĩ hoc tex. Item ꝙ adoptiuus emancipatus ab adoptante est penitus loco extranei.Item ꝙ dictio, nihilo magis, hic stat propriè. Item ꝙ sicut voluntas captatoria reprobatur ex testamento, ita ab intestato.]

† aliàs existentibus.

d ¶ † At ij,s.vocantur emancipati ad successionem patris, sed non oẽs: & hoc seqtur, at ij &c.
e ¶ Adoptionem.i.arrogationem.
f ¶ Non admittunt. ff. de contratab. l.iij.§.si quis filio.contra.Solu. ibi nõ

† Ista glo. non est. A cur.

in ptãte parentis tpe mortis fuissent: siue soli sint, a siue cũ suis hrdibus b ꝯcurrãt. Ita que duob. liberis † extãtibus, emãcipato vno,& eo, q tpe mortis in ptãte fuerit: sanè quidem is, q in ptãte fuit, solus iure ciuili hrs est, & sol a suus hrs: sed cũ emancipatus bñficio Prætoris ĩ partẽ admittit, euenit,vt suus hrs p c parte hæres fiat.

¶ Filius emãcipatus,& postea arrogat' ab alio,ñ pôt venire ẽt de iure ptorio ad hrditatem pris naturalis, nisi añ mortẽ suã fuerit emãcipat' ab arrogatore. Si verò emãciparet post mortẽ naturalis pris,habere t,vt extrane' quo ad hrditatem vtriusque. Areti.

¶ At ij, d q eman cipati a parẽte in adoptionẽ e se dederũt,ñ admittũt f ad bona nãlis patris quasi liberi: si mô,cũ is s morere tur,ĩ adoptiua familia † sint. Nã viuo h eo emãcipati ab adoptiuo pre, pinde admittunt ad bona nãlis patris,ac si emãcipati ab ipso i essent, nec vnq̃ in adoptiua familia fuissent: k & ꝯuenienter,qd ad adoptiuum patrẽ pertinet,extraneorum loco eẽ incipiũt. Post mortem verò naturalis pris emancipati ab adoptiuo patre, & q̃tũ ad hunc adoptiuũ patrẽ pertinet, ęq̃ extraneorum l loco fiũt,& q̃tũ ad naturalis patris bona pertinet, nihilo magis liberorum gradũ

valuit adoptio, ſm Io. sed hic valuit. Vel distingue, an detur extraneo, vt hic: an detur in adoptionem nepos ex filio emancipato patri eiusdem, vt ibi arg. & s. de adoptio.§. sed hodie.
antepe M. Item & ipsi adoptiuo patri succedunt,vt j.eo.§.sed ea.

¶ Adde, quòd glo.errat, ſm Io. Fa. & Ange.hic:ideo declara ut per eos.] SYL.
¶ Item. C.de adop. l.pen.§. sed si quidem. quæ est cõtra. Sol. illã intellige vt j.eo.§. admonendi.
† aliàs fuerint.
g ¶ Cùm is.s. pater nãlis.
h ¶ Viuo eod. s. patre naturali.
i ¶ Ab ipso.s. patre naturali.
K ¶ Fuissent. vt s. de exhęre.lib.§.emancipatos.
l ¶ Extraneorum. Si autem morte patris adoptiui facti essent iuris sui, durat agnationis ius inter eos,idest inter adoptiuum, & naturalem filium adoptantis nõ emãcipatum, vt sibi succedat: vt ff. de gra.co. l. si filium naturalem: & ff. vnde cognati. l. prima.§. cognationem.& de adoptio. l.

nãciscuntur. Qđ ió sic placuit, qa iniquúum erat, eē in ptãte prīs adoptiui,[a] ad quos bona nãlis patris † pertineant: utrū ad liberos eius,[b] an ad agnatos.[c] ¶Naturalis emãcipatus de iure ꝑtorio retinet gradū liberorū: adoptiu⁹ nō, & nullo iure succedit. h.d. ¶ Minus[d] ergo iuris hn̄t adoptiui filij, q̄ naturales. Nāq; naturales[e] emācipati, beneficio Prætoris gradū liberorū retinēt, licet iure ciuili perdant: adoptiui uerò emancipati,[f] & iure ciuili perdunt gradum liberorum, & a Prætore nō † admittuntur:[g] & rectè. Naturalia enim iura ciuilis ratio[h] perimere non potest:[i] nec quia desinunt sui hrēdes eē, possunt desinere filij filięve, aut nepotes neptęve eē. Adoptiui verò emāci pati[k] extraneorū loco incipiūt eē:[l] qa i⁹ nomēq; filij filięve, qđ ꝑ adoptionem cōsecuti sūt, † alia ciuili rō

† aliâs ꝑtinerent.

† aliâs adiuuantur.

† Hic loc⁹ sumptus ē ex l. 2. ff. unde lib.

a ¶ Adoptiui. post èmancipationem, non prius, ut supra eodem §. j. uersi. nec interest.

b ¶ Eius. scilicet naturalis patris.

c ¶ Ad agnatos. Nam si non emancipat, certū est, ꝙ filij nō succedunt naturali patri: & ita agnati succedūt, ut s̄. proximè, & ff. unde liber. l. 1. Si autem emācipa ret, succederēt filij ut s̄. prox. §. & sic I eius potestate esset ad quē bona naturalis patris pertinerēt, qđ est absurdum & contra regulam iuris, ut hic, & ff. de hæred. instit. l. illa institutio.

ADDITIO. Itē quia tunc uidetur auferre ius quæsitum agnatis, quod est incōueniens. Et ex his nota, ꝙ neque ex testamento, neque ab intestato potest esse uoluntas captatoria. Ang.

SYL. ¶ Minus ergo iuris. Casus. Quæsitū fuit, an æquiparent nãles, & adoptiui emancipati: & uidetur ꝙ sic ea rōne, quia quasi etiam respectu iuris habentur pro eisdem, supra de adoptionibus, per totum, & idē operatur fictio in casu ficto, quod ueritas in uero. Contrarium respondetur ex ratione expressa in textu. emancipatio enim iuris ciuilis uinculum tollit, nō naturalis. Nota quòd plus iuris habēt naturales quàm adoptiui. Item ꝙ naturales emancipati, quamuis iure ciuili gradum liberorum amittant, de iure prætorio eis reseruatur: quod secus est in adoptiuis. Item ꝙ ius ciuile non tollit naturale. Item quòd iura sanguinis deleri non possunt. Itē quòd emancipatio est actus ciuilis sicut adoptio.]

d ¶ Minus. ergo iuris. Quia naturales emā cipati iure prætorio uocantur, sed adoptiui emancipati non, ut supra proximo §. ergo, &c.

e ¶ Naturales. & legitimi.

f ¶ Emancipati. Ab adoptiuo patre.

g ¶ Non admittuntur. Nisi sint de suis: quia auus adoptauit nepotem in filium, & postea emā cipauit, ut ff. ad Tertullia. lege. 2. § adoptiui.

h ¶ Ciuilis ratio. Idest emā cipatio, quæ de iure ciuili est, ut ff. de regulis iuris. actus.

i ¶ Non potest. sic supra de leg. agnat. §. finali. sic ff. de regulis iuris. nihil tam.

K ¶ Emancipati. ab adoptiuo patre, & post mortem naturalis, ut s̄. prox i. uers. post mortem.

l ¶ Incipiunt esse. Nota, ꝙ si emancipetur filius uel filia, uel deinceps, nō sunt sui hæredes: non tamen desinūt esse filij uel filiæ.

SYL. ¶ Eadē hæc. Casus. Quærebatur, an idem obseruaretur in bonorum possessio. cōtratabulas, & uidetur quò d nō, propter iniuriam a parente factā

in

in præteritione, ob quã monet Prætor, cuius ꝑriũ dr̃ ex eadẽ rõne, q̃ mul to magis militat in cã testati, q̃ intestati. No. ꝙ Cõtratab. datꝰ ꝑteritis, nõ exhr̃datis. Itẽ ꝙ ille est ꝑteritus, q̃ uel nõ est institutus, uel est institutus, sed ñ ritè. Itẽ ꝙ bo. pos. ꝯta. inducta est ẽt ꝓ filijs in ptãte. Itẽ ꝙ ptor nõ admitũt ad ꝯta. emancipatos existentes tempore mortis in aliena familia. Item ꝙ ad Cõtratabu. vocanẽ filij, q̃ de iure ciuili solent uocari & eo ordine, ẜm Ange. qđ tñ non probaẽ hic, sed potius ꝙ ijs, quibus Prætor subuenit ab intestato, subuenit facto testamento.]

Matris ꝑteritio ꝓ exhęredatione.

d ¶ Exhæredatis. Cũ ergo matris ꝑteritio pro exhæredatione habeatur, ut s. de exhæred. libe. §. ult. cessat ibi Cõtratabu. bon. poss. ut ff. de contratab. illud. §. ad testamenta.

ne, idest, emancipatione perdunt. ¶ Filius lĩtimus & nãlis in ptãte, uel emancipatus hẽt ꝯtabulas de iure ꝑtorio, si sit ꝑteritꝰ nisi fuerit ĩ adoptiua familia tũc tpis: adoptiuus uero secus. Ang. ¶ Eadẽ[a] hæc obseruanẽ, & in ea bonorũ possessione, quã ꝯtabulas testĩ parentis liberis ꝑteritis, i. neq; hr̃dib. institutis,[b] neq; ut oportet,[c] exhęredatis[d] Prętor pollicetur. Nã eos quidem, qui in ptãte[e] mortis tẽpore fuerint, & emancipatos, uocat Prætor ad eandem bonorũ possessionẽ: eos uerò q̃ in adoptiua familia fuerint per hoc tp̃s, quo nãlis parẽs moreretẽ, repellit.[f] Item adoptiuos liberos emãcipatos ab adoptiuo patre, sicut

SYL.

¶ Adde, ꝙ assignaẽ rõ ĩ §. ad testamẽta, quę declaranda est ut ꝑ gl. aliter nõ esset uera. hodie uerò, si mr̃ ꝑtereat sine insertione cãæ, hñt cõtra ta. sicut ius dicẽdi nullũ, ẜm cõem sententiã, ut ꝑ Las. in l. posthumo. in 4. col. C. de cõtratab.]

e ¶ In ptãte. Emãcipatis cõmittẽtibus editũm nõ aliãs, secundũ Mar. ut ff. de contratab. l. 3. §. si quis ex liberis. Sed Io. contra. nam nullum dicere possunt, ut contrata. suo iure hñt, (i) ut ff de leg. præst. l. si duo. & C. de lib. præt. maximum. Accur.

a ¶ Eadẽ. Quæ obseruantur in bonorum pos. Vnde liberi, & in Contratabulas bonorum pos. seruantur.

Præteritus qñq; cõmittit editum.

b ¶ Institutis. His enim institutis nõ datur hæc bonorũ poss. nisi præteritus rumpat testm̃, & huic. ſ instituto uiam aperiat, & hoc est, quod dr̃, nisi præteritus committat editum: ut ff. de contratab. l. 3. §. si quis ex liberis. j. si autẽ præteritus nolit uti, postquã semel agnouit, † institutus habet Cõtratabu. iure suo, & ẜm tabulas: qđ est mirabile: nec expectat præteritũ, ut ff. de contrata. l. si post mortem. §. fin. & de le. præstan. l. nonnunquam.

† Immo idẽ ẽ, ẽt si repudiat, ut est ea. tis. in l. SYL. nõnunq̃. ff. de leg. ꝑst. Ang.

¶ Adde ꝙ uerior ẽ opi. ꝑria & cõior, ꝙ nõ sit necessaria petitio, & ꝓbaẽ eõ cludẽter in d l nõnunquã. & in l. nõ putauit. §. a primo. ff. de contratab.]

c ¶ Vt oportet. Scilicet masculi nominatim, fœminę inter cæteros, ut s. de exhæred lib. §. 1.

ADDITIO. (i) Dic ut Lis q̃ in ptãte. ff. de leg. præstan. nam ut hic est textus clatus, licet ꝓ emãcipatis ꝑtor aduenerit bo. pos. q̃a erat eis necessaria, nõ tñ uoluit eã denegare suis: immo concessit in casu quo uoluit, ut dictis iuribus, q̃a uocanẽ ad contratab. nõ uocantur de iure ciuili, ut l. 1. §. uocãtur. ff. de contratabu. Angel.

f ¶ Repellit. s. ꝑtor: nisi sint instituti, & eis cõmittat editũ, ut ff. de ꝯtabu. non putauit. §. in. adoptione & §. ut aũt. Itẽ ꝯ. ff. de contratabu. l. 3. §. si q̃s filio. Sol. ut s. eo. §. at ij. Accur.

SYL.

¶ Admonendi tamen. Casum nõ expedit figurare, quia ista uerba ueniũt ad declarationem eorum, quæ dñr in §. at ij. Not summariũ. Item qualiter procedit successio prætoria.]

Admo-

nec ab intestato, ita lõge min⁹ ɔ̃tabulas testi. ad bona ei⁹ admitti: qa desinũt in numero liberorũ ei⁹ eẽ.

¶ Licet filius emãcipatus adoptat⁹ ñ possit venire ad bona pr̃is nãlis p Vñ liberi, vel Vñ agnati, venit tñ p vñ cognati. h. d.

¶ Admouẽdi[a] tñ sum⁹, eos q ĩ adoptiua familia sũt, qve post mortẽ nãlis parẽtis ab adoptiuo pr̃e emãcipati fuerint, intestato parente nãli mortuo, licet ea pte edicti; q̃ liberi ad bonorũ[b] possessionẽ vocãt, ñ admittãt, alia tñ pte uocari. s. q̃ cognati defuncti uocãt. Ex q̃ pte ita admittunt, si neq; sui hr̃des liberi, neq; emãcipati[c] obstẽt, neq; agnat⁹ qdẽ vllus ĩteruenniat. Añ n. Pretor liberos uocat, tã suos hr̃des; q̃ emancipatos: deĩde lǵtimos[d] hr̃des: † deĩde p ximos[e] cognatos.

¶ Adoptat⁹ ab extraneo hodie nõ trãsitĩ ptãtẽ suã: et iõ nec q̃relã hẽt, neq; Cõtratabulas, licet ab intestato succedãt: sed quo ad pr̃em nãlẽ vetera iura suant, nisi fuerit adoptatus ab ascendente naturali. h. d. Ang.

¶ Sed ea oĩa[f] qdẽ antiq̃tati placuerũt: aliq̃[g] aũt emẽdationẽ à nr̃a cõstõne[h] acceperũt, q̃ sup ijs psonis † ɔposuim⁹, q̃ à pr̃ib⁹ suis nãlib.[i] in adoptionẽ alijs dãtur. Inuenim⁹ etenim ñ nullos[k] casus, ĩ qb⁹ filij & nãliũ parẽtũ successionẽ pp adoptionẽ amittebant, & adoptiõe facilè p emãcipationẽ soluta, ad neutri⁹[m] patris successionem uocabãtur.[n]

a ¶ Admonendi tñ. Licet hos duos, qui sequuntur, non admiserim de iure ciuili, ut s̄. eo. § . at ij. tamen admonendi sumus. i. admonemus &c.

b ¶ Ad bonorum possessionem. s. Vnde liberi.

c ¶ Emancipati. Qui sunt sui per prætorem, ut s̄. eo. §. emancipati.

d ¶ Legitimos. idest agnatos, ut j̄. titu. 1. respond.

e ¶ Proximos Sic. ff. si ta. testamen. l. j. sic ff. quis ord. in bon. poss. ser. l. 1.

SYL. ¶ Sed ea omnia. Casus nõ figuratur, qa §. hic ponit correctionem Iustin. ratio enim dubitandi erat ius antiquum, ratio uerò decidendi ponitur in uersicul. inuenimus. Not. quòd filius datus in adoptionem extraneo retinet iura patris naturalis. Itẽ quòd adoptatus ab extraneo ei succedit ab intestato. Item φ adoptatus ab extraneo non hẽt remedium cõtra testamẽtũ patris adoptiui, si præteratur uel exhæredetur ratio assignatur in text. Itẽ φ necessitas exhæredandi & instituendi prouenit ex suitate. Item quòd adoptatus ab ascendentibus transit hodie in potestatem sicut de iure antiquo. Item φ duo uincula arctius ligant. Item φ arrogatus trãsit in potestatem arrogantis, & ei succedit.]

† aliàs tertyliano.

f ¶ Sed ea omnia. Quæ supra eodem. §. at ij. dicta sunt & s̄. proxi.

g ¶ Aliquam quasi dicat, q̃dam correximus, quædã retinuimus.

h ¶ Constitutione. Vt C. de adop. l. penul.

i ¶ Naturalibus. & legitimis. Accur.

k ¶ Nonnullos. Idest aliquos. Accursius.

l ¶ † Soluta. Scilicet post mortem: secus si ante, ut s̄. eodẽ §. at ij. Accur.

† aliàs exposuim⁹. † Ista glo. nõ est Accur.

m ¶ Ad neutrius. Vt supra eodem §. at ij. Accur.

n ¶ Vocabantur. Hoc idem uidetur etiam cõtingere hodie in casu, quem habemus infra eodem §. uersi. nostra autem. C. de adopt. l. pen.

l. pen. §. sed hæc. Sed dic, ꝙ auus adoptans tenetur ei relinquere quartā, ut filio arrogato, ut ĩ. eo. §. in uers. l. nostra. ibi, quemadmodum &c.
¶ Attende quia loquuntur in arrogato. non enim redit in casu illo ad successionē pr̃is naturalis aliquo modo, quia iam alteri quæsita est hæreditas, & quia pater testatus est tacitè, nec debet decipi.]

Adoptans au' quartam relinquit adoptato.
SYL.

ADDITIO.
Sed hanc reprobat glo. in dicta l. penult. quia ubi destituit oĩ remedio, sibi imputet, qui se emācipari pmisit.

a ¶ Constitutionem. s. prædictam.
b ¶ Permansisset. Nunquid ergo non permansit? Resp. immo permāsit, ut s. de adoptio. §. sed hodie. Sed hoc dicit referendo se ad factum. q. d: ac si de iure & de facto in eis familia permansisset.
c ¶ Tantummō. Nunquid eum in ius uocabit sine uenia? Item nunquid alimenta tali filio dare tenetur? R̃n. nō, per hane literam, ut s̃. de adop. §. sed hodie. † P. dicit contra.
¶ Adde quo ad ueniam, ꝙ teneē petere, quia non potest negari, ꝙ ei nō debeatur reuerentia: & licet non sit in potestate, non obstat: patet in matre: sed quo ad alimenta nō tenetur, patet in uersiculo, tantummodo. Nec ratio Io. Fab. obstat, quia acquirit naturali patri.]

† Opinionē istius
SYL.
gl. ꝯ P. approbat Angelus hic quo ad primam qōnem indistinctè, li-

Hoc solito more corrigentes, ɔstõnem [a] scripsimus, per quam definiuimus, quādo parens naturalis filium suum adoptandum alij dederit, integra oīa iura ita seruari, atq; si in patris naturalis ptāte permāsisset, [b] nec penit' adoptio fuisset subsecuta: nisi in hoc tātummodo [c] casu, ut possit ab intestato [d] ad patris adoptiui uenire successionem. Testamēto autem ab eo [e] facto, neque iure ciuili, [f] neq; prætorio, [g] ex hæreditate eius aliquid persequi potest, neque contra tabulas bonorum possessione agnita, neq; inofficiosi [h] querela instituta: cùm nec necessitas patri adoptiuo imponatē, uel hæredem eum instituere, uel † exhęredatū eum facere, utpote nullo uinculo naturali copulatū: neq; si ex Sabiniano senatuscõsulto [i] ex tribus marib. fuerit adoptatus. Nā & in huiusmodi

d ¶ Ab intestato .i. simul cum alijs naturalib. ut C. de suis & ltimis l. si test. non tñ succedit alijs consanguineis sui patris adoptiui, ut C. de adoptio. l. penul. §. sed si quidem. in fin. Accur.

ADDITIO.
Hoc uerū de iure nouo: secus de iure antiquo: ut ff. de adoptio l. qui in adoptionē.

e ¶ Ab eo. Scilicet adoptiuo patri.
f ¶ Neque iure. ciuil. Quia non est in potestate sua.
g ¶ Neq; prætorio. Quia nō est emancipatus ab eo. ut s̃. de exhære. lib. in princ. & §. emancipatos. & §. fina.
h ¶ Inofficiosi. s̃. de inofficio. testamen. §. tam autem contra. Solu. illa intelligitur secundum distinctionem huius §. ut ibi dicitur.
i ¶ Sabiniano senatuscon. Quod non habemus: sed dicebat, ꝙ tres iuuenes arroganti offerebantur, ut unum eligeret: quo casu magna erat hæc solennitas: unde ex constitutione diui Pij quartā ei dabat arrogator: quod hodie non est in usu: immo idem hoc casu, ut & aliàs, ut hic, & C. de ado. l. pe. §. quæ autem.
* ¶ Alcia. lib. 4. Parer. ca. 3. hic legendum putat, Tribus manibus, ꝙ scilicet, de patris naturalis manu in fiduciarij manum traderentur, qui deinde in manum, & potestatem adoptiui parentis dabat. unde in l. ultim. C. de adopt. dicitur. per tres mancipa-

tiones

cet Io. Fa[...] videtē [...] re cum [...] Itē quo [...] secundi nisi ope[...] reē ipsi [...] tri adop[...] uo. ar. l. [...] reb. § p[...] ff. comm[...] uel nisi p[...] ter natura[...] lis egere[...] & adopta[...] tus nō h[...] beat uñ [...] alere pos[...] sit. ar. l. pe. ff. de libe. agno.

† aliàs exhæredē facere.

tiones adoptionem fieri. Verũ Theophilus uidetur legisse, matibus, ut plerique codices habent, intelligitq; de dante in adoptionem unum ex tribus suis filijs matibus.

qui nõ solũ naturæ, sed & ueteris iuris suffragijs muniunt. No. ꝙ. iniuriã nãe facit, q plus diligit, nepotes ex filio & descẽdẽtes, q̃ ex fœmina. Itẽ ꝙ appellatione nepotũ ueniunt nepotes. tã ex masculis q̃ ex fœminis. Item ꝙ stantib. descendentibus nullus transuersalis admittitut. Item ꝙ qñ nepotes inter se succedunt, admittuntur in stipes.]

casu, neq; quarta ei seruatur, nec ulla actio ad eius [a] persecutionem ei competit. Nostra aũt ↄstõne [b] exceptus est is, quẽ parens [c] naturalis adoptãdum susceperit. Vtroq; n. iure tã naturali, q̃ legitimo in † hac persona ↄcurrẽte, pristina iura † tali adoptioni seruauimus, [d] quemadmodũ [e] si paterfamilias sese dederit ad arrogãdũ. q̃ spãliter & † sigillatim ex præfatæ constõnis tenore possunt colligi.

¶ Olim nepos ex filia, uel pronepos ex nepte, uocabãtur ad hrẽditatem demũ post agnatos: sed ex aliquibus constõnibus uocabantur cum diminutione tertię partis simul cũ alijs descendentibus: quam partẽ etiã minuebant agnati trãsuersales hodie vero est secus. Et isti tales descẽdẽtes succedũt in stirpes, non in capita. h. d. Are.

¶ Item [f] uetustas ex masculis progenitos plus diligẽs, solos [g] nepotes uel neptes, qui q̃ve ex uirili sexu descendunt, ad suorum uocabat successionem, & iuri agnatorum eos anteponebat: [h] nepotes autem, qui ex filiab. nati sunt, & pronepotes ex neptibus, cognatorum loco cõnumerans, post agnatorum lineam eos uocabat, [i] tam in aui, uel proaui materni, [k] quàm in auię uel proauiæ, siue paternæ, siue maternæ [l] successionem. Diui autẽ [m] principes ñ passi sunt talem ↄt naturã iniuriã sine cõpetenti emen-

a ¶ Ad eius. s. quartæ.
b ¶ Constitutione. ut C. de adop. l. pe. §. si uero pater.
c ¶ Parens. Hoc in infinitum accipe, ut ff. de grad. l. iurisconsultus. §. parentes.
c ¶ Pro intellectu uide Præp. Senen. in 3. casu. q̃stio. fin.]
d ¶ Seruauimus. Vt siue loco filij, siue nepotis adoptetur, habeatur ac si uerè naturalis esset, scilicet filio præcedente nepotẽ. ut C. de adoptio. l. penul. §. quæ autem in filio.
e ¶ Quemadmodũ. Quasi dicat, si trãsit, ut i hoc casu, qui sequitur.
¶ Item uetustas. Casus nõ ponitur in §. correctorio iuris antiqui. ius enim uetus dubitationem facit ius nouum habet rõnem expositam in tex. ibi, nõ passi sunt talem contra naturã iniuriã. & ibi,

f ¶ Item uetustas. Correximus ius antiquũ circa liberos primi gradus naturales, siue adoptiuos nunc circa ulteriores.
g ¶ Solos nepotes. In hoc malè.
h ¶ Anteponebat. In hoc bñ.
i ¶ Vocabat. Scilicet uetustas, nõ ciuilis iuris auctoritas, ut s. sed p̃torij, ut j. tit. I. §. sed quia.
K ¶ Mrni. s. moriente masculo, de cuius bonis agitur, ut j. §. proximo.
l ¶ Maternæ. s. moriente fœmina, ut j. proxi. §. Accur.
m ¶ Diui autẽ principes. ut C. de suis & legi. l. si defunctus. & C. de colla. l. illam: Dona-

† Facit. l. maximũ uitiũ. ibi, q. n. tales differentias inducunt. C. de lib. præte.

SYL. aliàs hãc personam. aliàs in ciuili adoptione seruimus.

aliàs singulatim.

SYL.

a ¶ Donauerunt. s. principes: sed non idem commodum, ut sequitur.
b ¶ Veteris iuris. Idest legis 12. tab.
c ¶ Muniuntur. Nota duas rōnes uincere unā, ut s. de adoptio. §. sed hodie. in fin.
** Declara ut ibi annotauimus.]

tis. Si moritur masculus, nepotes ex filia tantū uocantur cū diminutione tertiæ partis, ut hic dicitur.
** Adde gl. in uer. huiusmodi. in l. illam. C. de colla.]

Ratio duplex unā uincit.

datione relinquere: sed cū nepotis, & pnepotis nomē cōe sit utrisq;, tā qui ex masculis, q̄ q ex feminis descendunt, iō eundem gradū, & ordinē successionis eis donauerunt.[a] Sed ut aliquid amplius sit eis, q nō solùm naturę, sed etiā ueteris iuris[b] suffragijs muniūtur,[c] portionē nepotum uel neptū, uel deinceps (de qb. s. diximus[d]) paulo[e] minuēdā esse existimauerūt,[f] ut minus tertia parte acciperent, q̄ mr eorum uel † auia fuerat acceptura, uel † pr̄ eorum, uel † auus paternus, siue maternus, qū femina mortua sit,[g] de cuius hæreditate agitur: ijsque[h] (licet soli sint) adeū tibus, agnatos minimè uocabāt. Et queādmodū lex duodecim tabularum filio mortuo nepotes uel neptes, uel pronepotes, uel proneptes in locū patris sui ad successionē aui sui uocat:[i] ita & principalis dispō in locum matris suæ, uel auiæ, eos cùm iam designata ptis tertiæ[k] diminutione uocat. ¶ Sed nos, cū adhuc dubitatio maneret inter agnatos, & memoratos nepotes, quartam partē substātiæ defuncti, agnatis sibi uendicantib. ex cuiusdam cōstitutionis[l] auctoritate, memoratam quidem cōstitutionem à nostro Codice segregauimus, neq; inseri eā ex Theodosiano Codice ī eo ꝯcessimus: nostra

d ¶ Diximus. s. q nullo mō nisi ī tertio ordine succederēt, ut s. proximè hoc. §.
e ¶ Paulo. Nota parū de tertia parte totius rei dici: sic in auth. de exhi. & intro. reis. §. sancimus.

SYL. ¶ Adde quod aliàs ēt quarta ps dr minuscula. l. siquis in suo. in princ. C. de inoffi. testa. regulariter tñ dicitur arbitrio iudicis tā quā quid à iure indeterminatum, sed determinandum pro qualitate rerum, personarum, loci, & tēporis, & materiæ de qua agitur.]

† Si agitur de hæreditate patris auiæ.
† si agitur de hæreditate auiæ paternæ.
† si agitur de hęreditate proauiæ pr̄næ uel maternæ.

f ¶ Existimauerunt. s. principes.
g ¶ Mortua sit. Not. duos casus. Si. n. moritur femina, nepos uel neptes ex masculis, uel feminis in nihilū olim, nisi post agnatos: hodie cū diminutione succedūt tertiæ par-

h ¶ Iisq;. s. qui descēdūt ex feminco sexu.
i ¶ Vocat. Vt s. eod. §. cùm filius. Accur.
K ¶ Partis tertiæ diminutione. Qđ đ hac diminutione tertię dr̄, corrigitur p sequentē §. ſm Mar. sed nos ſm B. dicimus seq. §. loq in quadā alia parte, quæ debebat agnatis. s. quarta: ñ aūt de hac tertia: sed p auth. dicim⁹ de hac tertia correctū. s. ut ęqualiter hodie ueniāt, ut in authē. de triē. & sem. §. neq; illo. col. 3. Acc.
l ¶ Constōnis. Quā non habemus, ut sequitur.
* ¶ Extat tamē ēt hodie lib. v. Codic. Theodosiani, clausula subnexa s. memoratæ. l. si defunctus. C. de suis & legi. in hęc uerba; Quod si hic defunctus, de c⁹ bonis loquimur, hēbit ex filia nepotes, & ꝑterea filios nō hēbit: sed q ꝑterri nepotibus non possint, habebit

habebit agnatos: hi in quandã Falcidiã, & in dodrãtẽ nepotes iure succedant. q quidem clausula omissa fuit. in C. Iustiniani, vt dicitur hoc loco.] a ¶ Cõstõne. Vt C. de suis & leg. l. fin.
b ¶ Trãsuersa linea. Sic in auth. de nõ eli gẽ. §. cũ igitur. circa fin. col. j.
c ¶ Ijs. s. nepotibus & pnepotibus ex filia.
d ¶ Et tpa. vt in futuris casibus tantũ valeat, vt C. de suis & legi. l. vlti. Accur.
e ¶ Ita tñ ut quẽadmodũ. Hoc, qđ seqt, est referendũ s. ad uers. diui. nõ ad proximum.
f ¶ Antiqtas statuit. s. eod. §. cum filius.
g ¶ Diminutione. s. quartę, quæ debebat agnatis, nõ tertiæ quæ debebatur patruis, vt s. proxi. §. diximus.
h Hẽt. Imo l capita vr diuidi, vt j. tit. j. §. hoc ẽt addẽdũ. in fi. §. Sed ibi de collateralibus, hic de descẽdentibus loquitur.

aũt ꝯstõne[a] pmulgata toti iuri eius derogatũ est: & sãximus, talib. nepotibus ex filia, vel pronepotibus ex nepte: & deinceps superstitibus agnatos nullã partẽ mortui successionis sibi vendicare: ne ij, q ex trãsuersa[b] linea ueniũt, potiores ijs[c] hãbeãtur, q recto iure descendunt. Quam cõstõnem nostram obtinere ſm sui vigorẽ, & tpa,[d] & nunc sancimus: ita tñ,[e] vt quẽadmodũ inter filios & nepotes ex filios antiqtas statuit,[f] nõ in capita, sed in stirpes diuidi hrẽditatem: siĩr nos iter filios & nepotes ex filia fieri distributionẽ iubeam[g], vel inter oẽs nepotes & neptes, & inter pnepotes & pneptes, & alias deinceps psonas: vt vtraq; pgenies, mrĩs vel patris, auiæ vel aui portionẽ sine vlla diminutione consequať: vt si forte vn' vel duo ex vna parte, ex altera tres, aut quatuor extent, unus aut duo dimidiã, alteri tres aut quatuor alteram dimidiam hæreditatis habeant.[h]

AD DITIO. No. ꝙ non tm̃ nepotes. sed pnepotes succedũt in stirpes, & veniunt per repræsentationẽ: cuius cõtrariũ vr dici in auth. de her. ab inte. venientibus. §. huiusmodi. Ange.

De legitima agnatorum successione.

Continuatio. Supra tit. px dictũ est, q liter succedãt sui hrẽdes siue liberi: verũ q a post suos vocanť prius agnati, q̃ cognati, ut j. e. §. fi. & l. j. §. post suos. ff. de suis & leg. iõ post tit. pce. posuit istum. Aret.

Si nemo. ¶ Totus iste tit. diuiditr in 7. ptes. Primò, qñ ad mittit agnat[9]. Scdo, qs est agnatus. Tertiò, vsq; ad quotũ gradũ agnati veniunt, & vsque ad quotas psonas fœminas deuoluanť tam de iure vetustissimo & de iure prætoris, q̃ etiã media iuris prudentia, 12. tabul. & tpe Iustinia. Quarto, ꝙ generi agnatorũ Imperator addidit vnum cognatũ. Quintò, ꝙ l. 12. tabul. proximus agnatus uocatur, & quis dicatur proximus. Sextò, ꝙ ex lege 12. tabul. proximo repudiãte sequens nõ admittebať, hodie verò fic. Septimo, ꝙ filij emancipati hęreditas ẽ legitima patri. Scda ibi, Sunt autem. Tertia ibi, Cęterum. Quarta ibi, Hoc etiam ad dẽdũ. Quinta ibi, Si plures sint. Sexta ibi, Placebat. Septima ibi, Ad ltĩmã. ¶ Casus non figurať in prin. tanq̃ in l. tradente regulam notissimã in materia successionũ, & definiẽre q sint agnati. sed in ver. 2. ẽt dubitatio fuerat ex eo, quia ille, qui nondum natus est, non põt dici agnatus morienti, quia nõ eнis nullæ sunt qualitates: sed contrariũ dr̃, ꝙ immo debet dici proximior. quia hic §. intelligendus est, vt intelligit glos. in eo, qui tẽpore mortis cõceptus est: quo stante q in vtero est, hr̃ fictione iuris p

Diuisio. SYL.

iam nato quo ad cōmoda sua: & reuera est in rerū natura, licet non sit editus: & sic quæ dicuntur hic, locū habent in iam concepto tēpore mortis: quæ dicuntur in contrario, in nō concepto, prout optimè declarat Iurisc. in l. j. §. si quis proximior. ff. vnde cog. No. ꝙ prima causa successionis est suorū qualitercunq; sit suus. Item ꝙ deficientibus descendētib. ex l. 12. tab. vocantur priores agnati. Itē qui sint agnati. Item ꝙ sufficit allegare librum. Item qui sit frater cōsanguineꝰ. Item ꝙ qualitas adiuncta verbo debet determinari s̄m tēpus verbi. Item ꝙ inter naturalem & adoptiuū est agnatio.]

ᵃᵃ Vtrū ꝓbāda sit ꝓximitas, an sufficiat ꝓbare se agnatū eē, dicas, ꝙ si extraneus possideat, satis erit ꝓbarē simpliciter se eē fratrē, aut alias agnatū. si ꝯtrouersia sit īter duos agnatos, vtique q obtinere velit, ei incūbit ꝓbare se ꝓpinquorē eē. Alc. l. proximi. ꝺ ver. sig. & latius Tiraq. de retract. §. 11. glo. j. n. 5 & 6.

† aliàs vñ legitimi, & vñ cognati.

¶ † De legitima agnatorum successione.

¶ Deficiētib. suis, hæreditas deferť ad ꝓximos agnatos, qui dñr coniūcti per masculos ēt adoptiuos: dummō sint proximiores. h. d.

SI nemo [a] suus[b] hrs, vel eorū, quos inter suos hæredes Prætor,[c] vel cōstōnes[d] vocant, existat,[e] qui successionē[f] quoquo mō[g] amplectatur, tunc ex lege duodecim tabularum ad agnatū[h] proximū[i] pertinet hæreditas.

¶ Sunt autem agnati[k] (vt primo quoque libro[l] tradidimus) cognati per virilis sexus personas cognatione[m] coniuncti, quasi a patre cōnati. Itaque ex eodē patre nati fratres, agnati, sibi sunt, qui & ꝯsanguinei[n] vocātur: nec requiritur, an ēt eandem matrē habuerint. Item patruus fratris filio, & inuicem[o] ijs illi agnatus est. Eodem numero

k¶ Sūt aūt agnati. Sic. ff. de lega. tut. l. sunt autem.

l¶ Libro. Vt s̄. de leg. agn. tut. §. sunt.

m¶ Cognatio nc. Cognatio est genꝰ, agnatio spēs. Vñ q̄ s̄ ē agnatus, est cognaꝰ, s̄ nō conuertiť.

Cognatio est genus, & agnatio species.

n¶ Cōsanguinei. Quasi ex eodē sanguine nati: cæteri agnati † nō dñr cōsanguinei, vt ff de suis & leg. l. ij. Vterini. n. non dñr consanguinei. s. post cōsanguineos. in prin. ff. de suis & legi. declarat Bart. & Are. in l. cùm qdam. §. quod dr̄. ff de acqui. hære.]

† Vide gl. j. de succ. cogna. § vulgo. in versi. spēs.

† Quæ li. 1. Rhet. ad Heren. in hęc verba refertur: si paterfa. intesta. moritur, familia pecuniaque eius agnatorum gētiliumque esto.

a¶ Si nemo ēt vnꝰ. vt ff ꝺ te. tu. l. si ne (mo.

b¶ Suus. s̄ ti. j. §. j. Accur.

c¶ Prætor s̄. ti. j. §. emancipati.

d¶ Constitutiones. s̄. tit. j. §. j. versic. quibus connumerari. & §. item vetustas. versi. diui.

e¶ Existat. Dico & amplectatur: nam hæc duo necessaria sunt.

*¶ Qđ ait, existat, intellige, si nec existere ſperet l. ij. in prin ff. de su. & le.;]

f¶ Successionem defuncti.

g¶ Quoquo modo. Scilicet ciuili, vel pratorio iure.

h¶ Agnatum. Capite non minutū, ff. de suis & legi. hær. l. capitis.

i¶ Proximū. i. qui ꝓximior est defuncto. j. eo. § si plures. & §. proximus.

ᵃᵃ Hinc ē, ꝙ alibi dr̄, ꝯsanguinitatis iꝰ esse speciē agnationis §. vulgo. j. de suc. co. aliàs ꝯsang. appellanť quoquo mō sanguine cōiuncti, siue ex latere pris, siue mris, siue quocūq; alio gradu & sexu se attingāt, vt toto ti. extra ꝺ cōs. & af. & ita ītelligit cōis vsus loquēdi. Bat. & alijs ī l. qdā. §. dr̄ ꝺ acq. hær inde cōsanguinitas ꝓ coniūctione sanguinis & prni & mrni. l. j. & l. consanguinitatis. C. de leg hæt. & j. ti. ij. in princ. versi. consanguineis.

o¶ Inuicem. s. filius fratris patruo.

S X L.

Etiam

a Etiam consobrini. Impropriè, vt J. de gra. cogna. §. 4.
b Iura consanguinitatis. Scilicet ad suos fratres prius natos: ad reliquos verò agnatos agnationis tantũ ius acquiritur, vt s. proximè diximus. Et est verũ hoc, si viuẽte eo, de cuius hæreditate agitur, concepti saltem erant, vt ff. de suis & leg. hę. l. Titius. & ff. vnde cog. l. j. §. si quis proximior. Accu.
** Adde. §. cũ autem. vbi gl. s. titu. j. & latius Tiraq. de retra. lignag. §. j. gl. 9. num. 8.]

ADDITIO. Aliàs ex persona sua non succedit, sed bene ex persona patris. Ang.

sunt: fres patrueles, i. qui ex duob. fratribus pcreati sũt: q etiã cõsobrini[a] vocant. Qua rõne ẽt ad plures grad[9] agnationis peruenire possumus.

¶ Ij ẽt, q post mortẽ pris nascunt, iura consanguinitatis[b] nanciscuntur.

¶ Non tñ[c] oib. sil agnatis dat [d] lex hrditatẽ, sed ijs,[e] qui tunc † proximiores gradu sũt, cũ certũ [f] esse cęperit aliquem intestatũ decessisse.

¶ Per adoptionẽ[g] quoqs agnationis ius ɔsistit: veluti inter filios nãles,[h] & eos, quos pr eorũ adoptauit: nec dubiũ est, † qn impropriè cõsanguinei appellent. Itẽ [i] si qs cęteris agnatis tuis, veluti frater aut patruus, aut denique is q lõgiore gradu est, adoptauerit aliquẽ † agnatus ĩter suos [k] † hæredes esse non dubitatur.

† aliàs proximiori.

† aliàs q n hi.

† aliàs agnatos.

† aliàs deest hrdes.

c Non tñ. quamuis agnati vocẽtur ad hęreditatem, non tamen. &c.
ADDI Et sic no. ſm Ang. disponem absolutam deberi intelligi ſm ordinis pogatiuã. Quod facit ad eũ, qui accipit in emphyteusim, vel cui legãt aliquid p se & filijs suis, vt videãtur esse vocari ſm ordinem charitatis.
d Dat lex. i. 12. tab. (res.
e Sed ijs. Et oibus ijs, vt j. e §. si plu
f Certũ. Qđ est ẽt. s. facto testõ, qđ euanuit: quod dic, vt j. §. proximus.
g Per adoptionẽ quoque. q. d. non solũ iure naturali cõstituit agnatio, sed ẽt ciuili; vt p adoptionẽ. s. q̃libet iure isto, vt ff. de adop. l. j. & s. de adoptio. in princ. sed hodie per eam tantum, ex qua transit in potestatẽ arrogatoris, vt s. ti. j. §. sed ea. ver. nostra autẽ, sed tñ licet non fiat agnatus. s. hodie, qa non transit in ptãtẽ extranei arrogãtis: succedit tñ ab intesta to patri tm, non alijs patris agnatis, vt C. de adop. l. pen. §. sed si qdẽ. Acc.
** Animaduertas, ꝙ Accur. cõfundit verbũ arrogãdi cũ verbo adoptandi. nã arrogatus trãsit semper in potestatem arrogantis. §. pe. s. de adop.
h Nãles. Et lrĩmos, nõ tñ emãcipatos, vt ff. de grad. co. l. si filium,
i Itẽ si quis. Nõ solũ pr, de quo di ctũ est.
k Suos hrdes eẽ. i. agnascit alijs agnatis adoptãtis, & eis cognatus fit, vt ff. de adop. l. qui in adoptionem.
¶ Cæterum. Casus nõ figuratã. l. corrigẽ te. Hẽs n. in tex. rões vniuscuiusq;. l. declarat. n. v. iura. Ius 12. ta. qđ pariter vocabat masc. agnatos & agnatas fę. i. ex virili sexu descẽdẽtes, ẽt vltra sorores. Scđm ius erat media iuris prudẽ ria, q̃ restrinxit successionẽ agnatorũ, vt vltra sororẽ ñ succederẽt, qa pmo di[9] erat &c. vt dr in tex. iõ sorores ex benignitate successibiles fecit, qa ĩ j. gradu, reliquas exclusit. Tertiũ fuit ius ptoriũ, qđ cõpatiens fęmininis ñ vocauit eas ĩter agnatos, sed illis deficiẽtibus inter cognatos. Quartũ fuit cõstõ Iustin. q consíderata identitate gradus & nãę voluit, ꝙ agnatæ, etiam vltra sorores, pariter succedãt cũ masculi. Quintũ ẽ ius autẽticoꝝ hodie vigẽs, qđ remouit drĩã sexus, & pariter succedere voluit, ſm gradus progatiuã. Not. collige ex prædictis, & ex summario. Item ꝙ bona simplicitas est amica. ll. Itẽ q dicaẽ germanus.]

a ¶ Cęterū. i. certè: vel aliter, lex quidē 12. ta. dferebat hrēditatē agnatis ꝓximis, sed media iuris prudētia cū distīctione: & iō hic dixit cęterū, pro sed.
b ¶ Longissimo gradu. Idest decimo, vt j. de succe. cogna. §. fi.
c ¶ Fœminas. Agnatas.
d ¶ Ita placebat. No. cautè dicit placebat, & ñ placet, vt j. eo. §. ꝓ. nos ꝓo. & hoc erat p mediā iuris prudētiā, non p l. 12. tab. neque p ptorē. vt j. e. §. vers. & hæc quidē, & ver. media.
e ¶ Cōsanguinitatis. idest, agnationis.
** Pro hac expositione facit l. j. C. de le. hę.]
f ¶ Earum. i. fœminarum.
g ¶ Tua. s. hæreditas.
h ¶ Plerunq;. Hoc pp consāguineas sorores, de qbus modo dixit.
ADDITIO. Et hinc sumit rō statutorum cōiter p Italiā, φ stātibus masculis fęminę ñ succedāt: qa statuta ex parte masculorū sunt fauorabilia, & ex pte fœminarū odiosa, vt hic per Ang.
i ¶ Ad masculos. sic s. titu. primo §. item vetustas.
* ¶ Quia nrā interest & priuatim & publicè, vt salua sit familiarū dignitas. l j. §. sed & si seruus. de vent. inspi. q̄ absq; diuitijs cōseruari non pōt, Bal. ī id multa allegans inter cōs. Ang. cōs. 68. repetito cōs. 281. col. 2. facit. l. si in emptionem. ff. de min.]

¶ Agnata pter sororē ad successionē defuncti ab intestato per mediā iuris prudentiam excludebatur, licet bñficio Pretoris p Vñ cognati suorū & agnatorum gradib. deficientibus, admittebatur: postea verò per cōstōnes imperiales in successione Vñ agnati sublata est dñia sexus. ānumerantur āt inter agnatos descēdētes ex sororibus ēt vterinis, si primo gradu sūt. h.d.

¶ Cæterū [a] inter masculos qdē agnationis iure hæreditas. ēt si lōgissimo [b] gradu sint, vltro citroq; capitur. Qđ ad fęminas [c] verò attinet, ita placebat, [d] vt ipsæ ꝯsanguinitatis [e] iure tm capiāt hrēditatem, si sorores sint, vlterius ñ capiāt: masculi āt ad earum [f] hrēditates, ēt si longissimo gradu sint, admittantur. Qua de cā fratris tui, aut patrui tui filiæ, vel amitę tuę hrēditas ad te ptinebat, tua [g] verò ad illas nō ptinebat. Qđ iō ita ꝯstitutū erat, qa ꝯmodius uidebatur ita iura ꝯstitui, vt plerunque [h] hrēditates ad masculos [i] cōfluerēt. Sed qa sanè iniquū erat, ī vniuersum eas [k] quasi extraneas repelli, Prętor eas ad bonorū possessionē admittit ea pte, qua ꝓximitatis [l] noīe bonorū possessionē pollicetur: ex qua pte ita. s. admittuntur, si neq; agnatus vllus, neq; ꝓximior cognatus interueniat. [m] Et hęc qdē [n] lex 12. tab. nullo mō introduxit, sed simplicitatē [o] legib. amicā amplexa, siti mō oēs agnatos,

k ¶ Eas. i. agnatas fęminas.
l ¶ Proximitatis. Idest cognationis.
** Adde pro hac interpretatione tex. in §. vl. & ibi gl. j. de suc. cog. & in ri. de ser. cog. in pri. vbi ēt gl. In vsu. n. iuris ē, vt ꝓximitatis noīe, de cognatiōe spāliter ītelligamus. l. j. & l. ad īestati. C. de leg. hær. & j. hoc §. ibi, & cognationis linea ꝓximitatis noīe introducta.]
m ¶ Interueniat, nec aliqs suorum, vt s. ti. j. §. admonendi. in fi. §.
n ¶ Et hęc qdem. quæ. s. in §. cęterum. & §. sed quia. dicta sunt.
o ¶ Sed simplicitatem. remota differentia agnatorū inter masculos & fœminas.

fœminas. ſic ī. de fideicōmiſ. hær. & ſed quia ſtipulationes.
a ¶ Iunior. Et ſic no. ꝙ lex 12. tab. eſt vetuſtior, quàm media iuris prudentia, & quàm ius prætorium.
* ¶ Vigilius.

vocantur. Accur.
i ¶ Nos verò. Hic Iuſtinia. loquitur.
K ¶ Laudamus quidem prætores.
ADDI. No. ꝙ ille ē laudādus, q eſt inuētor alicuius ordinarionis, ſiue diſpoſitionis, licet non æq̄ perfectæ adinuenitit, q a facilè eſt inuentis addere, vt l. i. C. de ver. iure enuc. Ang.

per mediam iuris prudentiam intelligit prudentū interpretationes, quas cōmuni nomine ius ciuile vocamus.]
b ¶ Anterior. idest conſtitutione anteriori. ī. ſcripta, q̄ eſt. C. de legi. hæred. l. lege 12. tabul. Accurſius.
c ¶ Præfatam. ſ. dictā. ſ. e. §. cæterum.
d ¶ Eas. agnatas fœminas, niſi ſorores.
e ¶ Omni. Nā ordo cognatorū non erat adhuc. Vel dic ēt deficientibus agnatis † ipſi tñ non vocabantur.
f ¶ Iuris ciuilis. i. mediæ iuris prudentiæ, qđ. ſ. ciuile dr, vt ff. de orig. iur. l. ij. §. hæc diſputatio. Accur.
g ¶ Ijs. ſ. mulieribus agnatis ultra ſorores.
h ¶ Vnde cognati, ſic dicta, quia per eam cognati

ſiue maſculos, ſiue fœminas, cuiuſcūque gradus, ad ſiliitudinē ſuorū inuicē ad ſucceſſionē vocabat. Media āt iuris prudentia, q̄ erat qdē l. 12. tab. iunior,[a] Imperiali āt diſpōne † anrior,[b] ſubtilitate quadā excogitata: pfatā[c] dñiam inducebat, & penit[o] eas[d] à ſucceſſione agnatorū repellebat, oī[e] alia ſucceſſione incognita: donec Prætores paulatim aſperitatem iuris ciuilis[f] corrigentes, † ſiue qđ deerat adīplētes, humano ꝓpoſito aliū ordinem ſuis edictis addiderūt: & cognationis linea ꝓximitatis noīe ītroducta, p bonorū poſſeſſionē eas adiuuabāt, & pollicebanī ijs[g] bonorū poſſeſſionē, q̄ Vñ cognati[h] appellat. Nos[i] verò legē 12. ta. ſequētes & ei[o] veſtigia ī hac pte ɔſeruantes, laudamus qdem Prætores[k] ſuę humanitatis, nō tñ eos ī plenū huic cāæ[l] mederi inuenim[o]. Quare[m] etenim vno eodēq; gradu nāli ɔcurrēte, & agnationis titulis[n] tā ī maſculis, q̄ in fœminis, ęq̄ lāce[*] ɔſtitutis,[o] maſculis q dē dabať[p] ad ſucceſſionem venire oīum agnatorū, ex agnatis aūt mulierib. nulli penitus, niſi ſoli ſorori, ad agnatorū ſucceſſionē patebat aditus?[q] Iō nos ī plenū oia reducētes, & ad ius 12. ta. eā dē diſpōnē exeq̄ntes, noſtra conſtōne[r] ſancimus, oēs legitimas perſonas. i. per virilem ſexū deſcēdentes, ſiue maſculini generis, ſiue fœminini ſint, ſiſis mō ad iura ſucceſſionis

l ¶ Huic cauſæ. i. expulſioni agnatorū.
m ¶ Quare etenim. Bene dico fore prouidendum agnatis fœminis, quare etenim &c.
n ¶ Titulus. i. nominibus. Accur.
o ¶ Conſtitutis. i. ordinatis. Accur.
* ¶ Aequa lance prouerbialiter dicimus de ijs, quæ ſimilia ſunt.]
p ¶ Dabatur. i. concedebať. Accur.
q ¶ Aditus. Certè nō erat rō iuſta vel ſufficiens, licet aliqua ſit, vt ſ. e. §. cęterū. in fine.
r ¶ Conſtitutione. vt C. de leg. hær. l. lege 12. tab. Acc.
ſ ¶ Simili modo. i. hinc inde. Vel dic, ꝙ ita fœminę vt mares.
Con-

† aliàs antiquior.

† Epanorthoſis.
† aliàs ipſæ.

Inuentis addere. facilè eſt

Itīmę ab inteſtato vocari ſm̄ ſui gradus prerogatiuā: neciō excludendas, qa ꝯſāguinitatis[a] iura, ſicut germanæ, nō habent. ¶ Hoc ēt addendum nr̄æ conſtōni exiſtimauim⁹,[b] vt trāsferaẗ vnus tm̄modo[c] gradus à iure cognationis in lḡimam[d] ſucceſsionē: vt nō ſolū fratris filius, & filia (ſm̄ qđ iá definiuim⁹) ad ſucceſſioné patrui ſui vocent, ſed ēt germanę,[e] ꝯſanguineę, vel ſororis vterinæ[f] filius & filia ſoli, & nō deinceps[g] p ſonæ, vnà cū his ad iura auūculi ſui perueniāt, & mortuo eo, q patruus qdē eſt ſui fr̄is filijs, auūculus autē ſororis ſuę ſoboli, ſimili mō ab vtroq; latere ſuccedant, tanq̄[h] ſi oēs ex maſculis deſcē dentes, lḡimo iure veniant. ſ. vbi frater, & ſoror ſupſti tes[i] non ſunt. His etenim pſonis prę cedētibus, & ſucceſsionē admittētib. cæteri gradus remanet penitus ſemoti: videlicet hr̄ditate nō in ſtirpes, ſed in capita[k] diuidenda.

a ¶ Conſanguinitatis. Ideſt, licet non ſint ſorores, quæ germanæ vocātur, quaſi ex eodem germine natæ.

b ¶ Exiſtimauimus. vt C. de le. hære. l. lege. 12. tab. §. j. & §. in ſuis.

c ¶ Tātūmō. i. nō vlterior: ꝓximior tn̄ ſic: vt ipſę ſorores vel fr̄es, vterini vel vterinę, vt ſeqtur, vt C. de le. hær. l. fi. §. ſed neq;.

d ¶ In lḡimā ſucceſſionem. ſ. agnatorum.

e ¶ Germanæ. i. natæ ex eodē p̄re & m̄re cū defuncto.

*¶ Verius eſt hic ītelligi đ ſorore ex eodē p̄re nata, licet nō ex eadē m̄re, qđ indicat verbū, ꝯſanguineę, dictioni germanę, annexū. Iuſtinian. n. mō germanæ, mō ſororis noīe vtiẗ, vt vitet tātologiam, nō ꝙ ex ſe diuerſa ſignificēt.]

f ¶ Vterinæ. i. natę ex eadē m̄re tm̄.

g ¶ Deinceps. i. vlteriores ſiue in gradu remotiores.

h ¶ Tanquàm ⁀.

ALB. No. ex hoc tex. ꝙ iſti improprię ſūt agnati: & iō n̄ ꝯprehēderenẗ in ſtatutis loquēribus de agnatis. An.

** Adde idē eē in fr̄e vterino, itaq; ſi (v.g) lex municipalis p̄ferat agnatos quocūq; gradu cognatis, exteriq; ꝯſāguineus, & fr̄ vterinus, rn̄ſum ē vterinū nō ſuccedere, ceſſat. n. ī eo agnationis cōſeruādæ rō, q̄ ſola legiſlatorem mouit, Bal. l. lege. C. de leg. hær.]

Filij fra- i Supſtites. Hoc corrigiẗ p auth. ceſ

ſante. C. de leg. hęr. q a cū his admittūtur. Itē & ī allo, qđ ſubijciẗ, hic. §. corrigit: qa ī ſtirpes fit diuiſio hodie: ſed poſt hoc filios fratrū fit diuiſio ī capita, vt in auth. de hæ. ab inteſtato veni. §. reliquū. colla. 9. & in aut. vt fratrū filij. §. j. coll. 9. Vel dic, ꝙ dr̄ in authē. in ſtirpes diuidi, verū eſt qn̄ cū alijs. ſ. patruis vocantur nepotes. aliàs in capita, vt hic.

¶ Dic ꝙ ī hoc articulo variæ fuerūt doctō. ſniæ, an. ſ. qn̄ filij plurium fratrū ſuccedūt, patruo ſuccedant in ſtirpes vel in capita. Io. Fab. hic dicit communem opin. eſſe, ꝙ inter filios fratrum hæreditas in ſtirpes diuidatur, inter cæteros vlteriores gradus in capita. Bal. verò dicit hic opin. communem eſſe gl. hic. Tu verò tene opin. gl. q̄ defende vt p Præpo. Senen. in 7. caſu. q. 6. p totum. & ego aliàs diſputaui hanc concluſionem.

k ¶ In capita. ſ̄. tit. j. in fi. contra. Solu. ibi de deſcendentibus loquitur, hic de collateralibus.

¶ Si ergo vis ſcire, qn̄ in capita, & qn̄ ī ſtirpes hr̄ditas deferaẗ, dic, ꝙ qn̄ deſcēdētes vocanẗ ad hr̄ditatē aſcēdentiū, diuidiẗ ī ſtirpes. §. cū fili⁹. ſ̄. ti. j. qn̄ verò aſcēdentes ſoli vocanẗ, ſeruatur diſpoſitio. §. ꝯn̄s. in auth. de hęre. ab inteſtato veni. qn̄ verò aſcendentes cum tranſuerſalibus, diuiſio fit in capita.

tris ſucce dūr cum patruo, & in ſtirpes fit diuiſio.

SYL.

SYL.

capita. §. si verò. d. auth. nisi essent & præmortui fratris filij, qui vocantur ad partē patris, auth. vt fra. filij, quando verò succedūt plures collaterales in diuersis gradibus, fit diuisio in stirpes: quādo verò sunt eiusdē gradus, est. q. glo. præce. dic vt ibi.

** Varias opinio. Doct. circa hoc refert Tiraq. in tracta. de retra. lignag. §. 11. glo. 12. quem oīno videas, quotiescunq; inciderit aliqua qō huius rei: q a diligentissimè oīum hāc materiam pertractauit.]

a ¶ Si plures sint. sic in authen de hære. ab intesta. veni. §. si verò neque fratres. coll. ix. & ff. de suis & legi. hær. l. ij. §. hæreditas.

b ¶ Habetur. hoc corrigit, vt s̄. dixi per authen. cessante. Accur.

** Adde huic text. q proximus est, quem nemo antecedit: & proximi appellatione etiam ille continetur, qui solus est. l. proximus. & l. proximi. de verborum significatione.

† verba l. retulim⁹. s̄. tit. j. §. j.

¶ Lege 12. tā. gradus ꝓximior vocat: & si in eo gradu plures sūt, oēs admittuntur. h. d.

¶ Si plures [a] sint grad⁹ agnatorū, a pte lex 12. ta. ꝓximū vocat. Itaq; si (verbi grā) sint defuncti frater, & alterius fratris fili⁹, aut patruus, frater potior hr̄. [b] Et q̄uis singulari numero † vsa lex 12. ta. ꝓximū vocet, tñ dubiū ñ est, qn si plures sint eiusdē gradus, oēs admittant. Nā & ꝓpriè proximus ex plurib⁹ gradib⁹ intelligit: & tñ ñ dubium est, qn licet vnus sit gradus agnatorū, ptineat ad eos hæreditas.

¶ Proximus inspicit tpe testī destituti, qñ testm̄ factum est: alias aūt temporē mortis testantis. Aret.

¶ Proximus [c] aūt (si quidē nullo testō facto qsquā dcesserit) per hoc tēpus requirit, quo mortuus est is, de cui⁹ hæreditate q̄ritur. [d] Quòd si facto testō quisquā decesserit, per hoc tēpus requirit, quo certū esse cœperit, nullū ex testō hæredē exiturū. Tunc. n. [e] propriè qsque intestatus dcessisse intelligit. Quod quidem aliquando longo tēpore [f] declaratur. In quo spatio tēporis sæpe accidit, vt proximiore mortuo proxim⁹ eē incipiat, q moriente testōre non erat proximus.

¶ Hodie locus est successorio edicto d psona i pso

co, quia videbat semper inspiciendū tempus mortis illa ratione, quia quāuis testamentum destituatur, postea tamen re vera nō dicitur tunc decedere intestatus, sed defertur hæreditas à morte. l. hrs quādoq;. ff. d acqu. hęr. cuius contrarium, dr quia tunc est inspicienda proximitas, qñ hæreditas defertur. Not. summa & tex.]

c ¶. Proximus. sic. s̄. titu. j. §. cùm autem.

d ¶. Quæritur. sic supra eodem §. non tamen.

e ¶ Tunc. n. scilicet cùm non aditur hęreditas ex testamento.

* ¶ Adde quòd in quibusdam vetustis codicibus verba textus ita se habent: Tunc enim etiam ꝓpriè &. c. cui cōgruit quod scribit Vlpianus in l. j. in prin. ff. de suis & legiti.]

f ¶ Longo tempore. Id est post mortem.

SYL. ¶ Proximus aūt. Casus in §. regulam tradente non esset figurandus, tamen ratio dubitandi poterat esse ex

SYL. ¶ Placebat. Casus solum literaliter figuratur in §. corrigente, præsertim quia habet rationes correctionis, ibi, cùm satis absurdum. Nota summarium, & bene attendantur verba text. quia sunt satis obscura.]

Place-

nam, licet olim esset de ordine in ordinem.h.d.

¶Placebat [a] ãt in eo gñe [b] percipiẽdarum hr̄ditatū † successionẽ [c] non esse:i.vt q̄uis proximus,qui ſm ea, q̄ diximus, vocat̃ ad hr̄ditatem,aut spreuerit hr̄ditatem, aut anteq̄ adeat,decesserit,nihilo magis [d] legitimo iure sequentes admittantur. Quod iterū Prætores imperfecto iure corrigentes, non in totum sine adminiculo relinquebãt, sed ex cognatorum ordine eos vocabant, vtpote agnationis iure eis recluso. Sed nos [e] nihil ꝑfectissimo iuri deesse cupiẽtes,nr̄a ɔ̄stõne,quã de iure p̃ronatus humanitate suggerente ꝓtulimus, [f] sancimus, succeſsionẽ in agnatorū hr̄ditatib. non esse eis denegandã:cū satis [g] absurdū erat, quod cognatis à Prætore apertū [h] ẽ, hoc agnatis eẽ reclusum, maximè [i] cùm in † onere quidẽ tutelarū & primo gradu [k] deficiẽte, sequens † succedit: & qđ in onere obtinebat, non † erat in lucro permissum.

Hodie parens p̄sumitur ɔ̄cta fiducia emãcipare sẽper:& ideo vocatur ad succeſsionem, licet olim secus esset.h.d.

¶Ad lḡitimam [l] successionem nihilo min' vocat̃ ẽt parens, [m] qui ɔ̄cta fiducia filiū vel filiã, nepotẽ vel neptẽ, ac deinceps emancipat: qđ ex nr̄a cõstõne [n] omninò inducitur, vt emancipationes liberorū semper videant̃ quasi ɔ̄cta [o] fiducia fie-

a ¶Placebat.s. ex lege duodecim tabularum.
b ¶In eo genere.Scilicet iure successionis.
c ¶Successionem non esse.i.successorium edictum inter agnatos locū nõ habet s.đ persona in personã.sed ĩter cognatos sic,vt ĩ.seqtur, vt ff.đ success. edi.l.j.§.quibus,sed de ordine in ordinem,seu de capite in caput sic: † vt de liberis in agnatos,de agnatis in cognatos, & post in virum & vxorẽ, vt sequitur, vt ff.si tab. testa. nullæ ex tab. l.j.j respon.
SYL. ¶An autem iste §. habeat locum in suis, est pulchra disputat. quam latè attingit post alios Ludo. Gozad. in repe. l. qui se patris.C. vnde lib. in 24 col. & seq.]
d ¶Nihilo magis.i.non ideo magis.
e ¶Sed nos. loquitur Iustinia.
f ¶Protulimus. Scilicet in græco.
g ¶Cùm satis. ratio prima.
h ¶Apertū ẽ.s. successoriū edictum de persona in personam.
i ¶Maximè.ratio secunda.
K ¶Gradu.agnatorum.
l ¶Ad legitimam. Est. n. filius agnatus patri proximus,vt ff.de suis & leg. l. filius. quod ius non tollit̃ per capitis diminutionem, sicut neque inter fratres, vt hic, & C. de legi. tu. l. iij. Accur.
¶Adde, quòd Doct. ex hoc tex.inferūt patrẽ vt agnatū succedere filio emancipato: quod est falsum,vt latè ꝓbat & interpretatur hunc tex.Præpo Sen. in viij. casu. q.ix.]
m ¶Parens. secus econtra, vt.s̄.titu.j.§. emancipati.
ADDITIO. Et erat ratio diuersitatis: q̄a pater multum conferebat alio per emancipationẽ se expoliando priuilegijs patriæ potestatis: ideò in recompensationem admittebatur ad eius hr̄ditatẽ. Ang.
n ¶Constitutione, vt. C. de emancipa. liber. l. finali.
o ¶Contracta fiducia. Sic dicendo; Ius

successorium edictum.

† aliàs successioni locum.

† Nota ꝓ euidẽtia, ꝙ caput siue ordo ẽ generali', & sunt q̄tuor, vnđ liberi,vnđ agnati,vnđ de cognati,
SYL.
& vnde vir. & vx. & vnumquodque dictorum continet sub se plures grad': puta ĩ Vnđ libe.sūt primo filij,secūdo nepotes, tertio pronepotes & deinceps, & eodem modo in quolibet capite.

Filius est agnat' patri.

SYL. † aliàs onus.

† aliàs succedat.

† aliàs esset.

Ius succedendi in bonis tuis mihi re seruo. vel etiam sic; Emancipo te contracta fiducia.

SYL. *d Declara vt dixi s.ti.de leg. par.tu. & tit.seq.tam in Cōmen. q in Anno. nā fiducia vocatur is cōtractus, quē vulgo pactū d retrouēdēdo dicimus. itaque quoties pr in emācipatiōe, q olim p imaginarias vendi tiones fiebat, de quibus dixi latè in Annot. & retuli.s.qui bus mod. ius pa. pot. sol. §. præterea.cùm emptore illo imaginario pa ciscebatur de remancipando sibi filio, vt s.ipse, non autem emptor illum manumitteret, contracta fiducia emancipare diceba tur: quo casu pr nālis, qui filium ita in seruilem cām deductum recipiebat, receptūq; manumittebat, loco pa troni hēbatur: eadēq; iura in eius bo nis acquirebat, q à l.12 tab.tribuūtur patrono in bonis liberti. Hinc succes sio filiorū sic emācipatorum hoc loco vocat legitima, quia ex.l. 12. tabu. de ferri intelligitur exēplo successionis libertorū. j. de succ.lib. in princ.sicut & ipsa tutela.s.de leg par.tut.]

†aliàs Tertyliano.

ri:cùm apud veteres nō aliter[a] hoc obtinebat, nisi specialiter contracta fiducia parēs manumisisset.[b]

¶De Senatuscon-sulto † Tertul-liano.

Lege 12. tabularum, mater non succedebat filio ab intestato, nec econtra filius matri: sed ex constitutione Senatuscō sulti Tertulliani, si ingenua tres, libertina quatuor liberos enixa fuerat, illis ab intesta to succedebat. Aretinus.

†Ista glo. nō est Accursij, sed additio pa rū ad hūc tex. pertinens.

a Non aliter. † qd non erat rectū, vt ff.de reg.iur.l. sm naturā. & s.de legi.patto.tut.in fi.& j.de emp.& vē.§. cùm āt.circa med. nā qui sentit incō modū, sentire dēt cōmodū, vt dicunt iura superius allegata: & ecōuerso.nō est.n. ferēdus qui lucrū amplectitur, onus autem subire recusat.C.de cad. tol l.vnica.§.pro secundo.in fi.

b Manumisisset. i.emancipasset. sic ff.quando actio de pecul.est an.l. prima.§.alienatio.

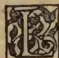
SYL. Dic q stat propriè, qa de iure antiquo manumittebatur, quando fiebat per imaginariam vēditionem, vt aliàs suo loco declaraui.]

* ¶De senatusconsulto Tertulliano Continuatio.

¶ Post agnatos, de qb' s.succedūt co gnatiōē sequebatur videre de cognatis. verū licet mater & filius sint cognati, tamen ex speciali prouisione sibi adinui cem vt agnati succedunt, vt j. de succ. cognat.in princ. ideo post alios agnatos ante cognatos ponit de successione matris ad filium, & econtra. Areti. Differentia hu ius ti.& sequētis notari pōt in his versibus. Versus. Matri dat mœstæ geniti bona Tertullianum. Fili maternas tibi res dabit Orficianum.

Ex duodecim tab. ita stricto iur vtebat, & ppo

Ex duodecim.¶ Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primò, q ex lege duodecim tabularū mater ad hæreditatem filij, & econtra nō admittebatur. Scdò, qualiter admittebatur ex senatuscon sulto Tertulliano. Tertiò, quæ personæ præponebantur tunc matri. Quartò constitutionem Tertulliani remouet. Quintò remouet alias constitutiones. Secunda ibi, Et primus. Tertia ibi, Præferuntur. Quarta ibi, Sed nos. Quinta ibi, Sed cùm antea. Diuisio.

SYL. ¶Casus. nō figuratur aliter, quia hoc princip. refert iuris antiqui dispositionem, quod hodie tanquam correctum non est in consideratione. Nota summarium. Item q strictum ius est, qd spreta æquitate & humanitate rigorē imitatur. Item quod vbi rigor & æquitas scripta sunt, præfertur æquitas. Item quòd ius quibusdam matribus à Claudio tributum, non trahebatur ad omnes.]

Præpone-

a ¶ Præponebat. Impropriè: (j) nã cognatos nullo mõ vocabat. vt seq̃tur. ADD I. (j) Nã ꝓpriè ñ dr̃ ꝑponi illi, q̃ nõ seq̃tur: q̃uis ꝓpriè ꝓximus dicat quẽ nemo seq̃tur, vt ff. vñ cog. l. j §. ꝓximus. Ange.

gu. s̃. de excu. tut. in prin. vel dic, q̃ generaliter statuit, vt C de inoff. test. liberi. prima verior est.

¶ Et ista ẽ cõis: si. n. gñaliter eẽt à Claudio ꝓuisũ, frustratoria eẽt dispõ Ter. SYL.

nebat[a] masculorũ [b] ꝓgeniẽ: & eos q̃ ꝑ fęminini sex[9] necessitudinẽ [c] sibi iũgũt, adeo expellebat, vt ne qdẽ iter mr̃em & filiũ [d] filiãve vltro citroq; hr̃ditatis capiẽdæ ius † daret: nisi q̃ Prętores ex ꝓximitate cognatorum eas ꝑsonas ad successionẽ bonorũ possessione. Vnde cognati accõmodata, vocabãt. Sed hę iuris angustię[e] postea [f] emẽdatę sũt. Et prim[9] qdẽ diu[9] Claudi[9] mr̃i ad solatiũ liberorũ amissorum, [g] lrimã eorũ [h] detulit hr̃ditatẽ. Postea ãt senatuscõsulto Tertulliano, qđ diui Adriani tꝑib. factũ est, plenissimè de tristi † successione mr̃i, ñ ẽtauię, [i] deferẽda cautum est: vt mr̃ ingenua triũ liberorũ ius hñs, [k] libertina q̃tuor, ad bona filiorũ [l] filiarũve admittat̃ † intestato mortuorũ, licet ĩ ptãte † parẽtis [m] sit:

b ¶ Masculorum progeniem. Idest agnatos, vt s̃. titu. j. in prin.

c ¶ Necessitudinẽ i. cognationẽ: nã dñr cognati necessarij, vt ff. de iust. & iu l. fin.

* ¶ Quid propriè significet necessitudo, & qualiter in iure accipiatur, explicauimus s̃. de suspe. tuto. in Annot. post Aul. Gel. li. xiij. c. 3.

d ¶ Matrem & filium, qui ad inuicem sunt cognati, vt j̃. de succes. cogna. §. vulgo.

* aliàs daretur.

Ius q̃ que dicitur ini quum.

* ¶ Tranqllus scribit Claud. Cæs. cõstituisse fœminis i[9] q̃tuor liberorũ]

h ¶ Eorum. i. filiorum.

i ¶ Auiæ. Etiã hodie auia succedit sicut mr̃, vt ĩ auth. đ hę. ab ĩte. veni. §. ꝯseq̃ues col. 9.

K ¶ Triũ liberorũ ius hñs. i. tres hñs filios, nõ aũt ĩ ptãte, vt s̃. de ado. §. fœminæ. quos tres hr̃e vr̃, ẽt si tergeminos peperit, ſm lo. vt ff. de ver. sig. l. ter enixa.

* De iure triũ liberorũ Dion. l. 55. in hũc sensum scribit Liuia in numerũ matrũ, q̃ tres liberos peperissent, relata est. quib. n. fortuna seu virorũ seu mulierũ nõ ꝑmisit roties parere, harũ quibusdã lex primũ qdẽ ꝑ senatũ, nũc aũt per Impe. in bñficij loco iura earũ. q̃toties pepũt, tribuit, vt neq; ipse steriliũ pęnis subijciãtur, & p̃mia fęcũdissimarũ, p̃ter pauca q̃dã, cõsequant̃, q̃ nõ hoĩes tm̃, sed ẽt Dij ĩuenerũt, vt siq̃s moriẽs aliq̃d eis reliq̃rit, id illæ accipiãt. ** Extat ẽt de iure triũ liberorũ pulcherrima epistola Pl. scđi. li. 10. epistola. epil. 2. Sed nec illud quoq; p̃tereũdũ vr̃ qđ apud A. G. li 3. c. 16. legi. hoc ius mr̃ibus profuisse, tam et si filij statim decessissẽt.]

† sic l. fin. C. de insti. & substitu.

† aliàs in testatorũ.

*

† Cõcor. l. filij. ff. eo.

e ¶ Iuris angustiæ Not. ius dici angustiosum: aliàs iniquũ dr̃, vt j̃. de suc. li. in prin. & tt. qđ quisq; in. l. 3. in prin.

f ¶ Postea. s. post legem 12. tabu. & per diuum Claudium, & per senatusconsul. Tertul. vt sequitur.

** Rõ S.C. Tert. fuit, vt mulieres magis operã darẽt liberis, eisq; ciuitas repleret; qđ maximè veteres ꝓcurabãt, & ob id multa fœcundis mulieribus præmia constituebant. Hinc L. quoq; Colũ scribit. moris apud veteres fuisse, vt ancillis, quæ tres liberos peperissent, vacationẽ, q̃ plures, libertatẽ cõcederẽt. Eadẽ rõne, olim matronis, q̃ filios ꝓgenuissent, lecticarũ ac margaritarũ vsum ꝑmissum fuisse crediderim, cùm alijs esset lege prohibit[9], vt apud Eusebium relatum extat.]

g ¶ Amissorũ. s. in acie Principis, vt at

l ¶ Filiorum. qđ dic, vt s̃. de hæred. quæ ab intest. §. j. & §. emancipati. & § item uetustas. vers. diuĩ.

m ¶ Parẽtis. Scilicet mater. Et ita nota

Vxor non est in potestate mariti.

ta de iure Romanorū uxorē alicuius eē in ptāte parētis, (i) nō mariti nisi quo ad debitum carnis: aliud de iure Lōgobardorū, ut hic, & C. de cōd. inser. si uxor. & ī Lōgobarda, q̄liter mulieri alienare ꝓmissum sit. l. j. Tenet tū operari uiro uxor, ut l. sicut. cū ibi notatis. ff. de oper. liber.

g ¶ Sed & filię. q. d. non solum nepos ex filio masculo excludit matrem defuncti, sed & nepotes ex filia.

h ¶ Præponitur. idest præfertur.

i ¶ Defunctæ. scilicet filię.

ADDITIO. (i) Et ideò nō potest testari nec codicillari et cum consensu patris, ut per Ange. hic.

a ¶ Iussu. Scilicet iure antiquo: cū q̄libet hæreditas pr̄i per filiū quæreretur, ut ff. de acqui. hær. qui in aliena. Sed hodie in sola profectitia non aduentitia. s. exigitur iussus. ut C. de bono. quę lib. l. fina. §. siue ecōtrario. ¶ Et sic hodie ī eis ita iussus exigitur sicut olim: concor. gl. in §. fin. §. j. C. de bon. quæ libe.]

SYL.

vt scilicet cū alieno iuri subiecta ē iussu[a] eius adeat hæreditatē, cuius iuri subiecta est.

¶ Filij defuncti excludunt matrem usq; in infinitum. Idem in patre & fratre, qui etiam matrē excludūt. Soror autem defuncti unà cum matre admittiť. Aretinus.

¶ Præferunť aūt matri liberi[b] defuncti,[c] q̄ suisūt, quive suorū[d] loco sunt, siue primi gradus, siue[e] ulterioris.[f] ¶ Sed & filiæ[g] suę mortuę, filius, uel filia præponitur[h] ex constitutionibus matri defunctæ.[i] idest, auiæ suæ. Pater[k] uerò utriusq;,[l] non etiam auus, & ꝓauus, matri anteponitur: scilicet cū inter eos solos[m] de hæreditate agiť. Frater autē consanguineus tā filij quàm filię † excludebat[n] matrē: soror autem cōsanguinea pariter cū matre admittebatur.[o] Sed si fuerāt frater & soror ꝯsanguinei, & mater liberis[p] non aūt auus præfertur matri, qū soli sunt. Sic fallit in auth. de æquali. do. §. his cōsequens col. 7. Item in auth. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis. coll. 6. Item. ff. qui po. in pig. ha. l. Claudius. sic. ff. de iniu. rup. test. l. pe.

K ¶ Pater. Nō adoptiuus, ut ff. eo. l. 2. §. sed neq; auus.

l Vtriusq;. s. filij & filiæ, hoc est mariti sui & mulieris uolētis succedere filio suo mortuo.

m ¶ Inter eos solos. s. auū, & mr̄em defuncti. Si āt sit au*, & pr̄ & mr̄ defuncti, ꝑfert auus mr̄i & ēt pr̄i, ff. e. æquissimū. §. j. Et nota, ꝙ hæc regula fallit, Si uinco uincētē te, ꝯ uinco & c. ut ff. de diuer. & tē por. præsc. l. de accessionibus. nam auus patri defuncti ꝑferrur, ut ff. e. l. æquissimū. §. j. & pr̄ matri:

¶ Dic ſm Christ. hic, ꝙ tunc militat dicta regula, qū sunt termini pares, aliàs secus: declara ut per eum hic.]

* Sententiā huius loci explicat latius idē Imper. in authē. de nup. §. & qm̄ mater colla. 4. Si uinco uincentem te, uinco te. q̄nq; fallit.

SYL.

¶ Præferuntur. Casum non figurabo nisi literaliter eadē rōne, quia ius antiquū hodie correctum refertur. Nota quod continetur in summario.]

b ¶ Liberi. Etiam adoptiui: & ita demum si ipsi succedere uelint, ut ff. e. l. 2. § liberi & §. ita demum.

c ¶ Defuncti. s. filij, de cuius hæreditate nunc agitur.

¶ d Suorum. q̄d dic, ut ſ. de hære. quæ ab intesta. §. 1. & 2. & §. emancipati. & §. item uetustas. uers. diui.

e ¶ Primi gradus. ut filij.

f ¶ Vlterioris. ut nepotes & similes.

n ¶ Excludebat. sed malè hodie ut ī. eodem §. sed cum.

o ¶ Admittebatur, & bene. ut ī. eodē §. sed cum.

p ¶ Liberis. trib. uel quatuor, ut ſ. e. in prin. uer. postea autem.

¶ Sed [illegible] Casum non figurabo

figurabo, q a lus antiquū rōnē dubitā di faciebat: ius aūt nouū fundatū est in rōne posita in tex. ibi, respicientes ad nām. No. mrem hodie liberis succedere ñ habita distinctione numeri filiorū. Itē no. rōnē, q a mulieres multa onera & pericula ꝓpter filios tolerant. Itē ꝙ non dēt imputari alicui qđ a fortuna ꝓcedit. a¶ In codice, nō in eo, quē hēmus, sed in primo C. remā sit, quæ est C. de iure li. l. 2. b¶ Fortuitū. s. hr̄e uel ñ hr̄e tot filios, cū ex diuina grā hoc descendat. c¶ Peccauit. nā si peccatū est, magis fuis set mariti, ut C. de leg. her. l. lege. 12. rab. in fi. j. respon. d¶ Eum. s. cui succederē vult. e¶ Intercepti. aliàs interēpti. ** Et sic nihilò differre à fęcunditate virginitatem san citum fuit, qđ Procopius auctor gręcus ad modū culpat eāmque euer sionis Rom. Imper. idē ortā cēset, ꝙ cū hoies ꝓpagationi ꝓlis nō cōsulerēt, ī fre quētiores fa-

onerata: frater quidem mr̄em excludebat, cōis āt erat hr̄ditas ex æquis partibus fratribus & sororibus.

¶ Hodie mr̄ non attēto numero filiorū admittit ad hr̄ditatē filij. h. d.

¶ Sed nos ꝯstōne, quā ī Codice[a] nostro noīe decorato posuimus, mr̄i subueniendū esse existimauimus, respiciētes ad nām, & puerperiū, & piculū, & mortē sæpe ex hoc casu mr̄ib[9] illatā. Iōq; impiū eē credidimus, casum fortuitum[b] in eius admitti detrimētū. Si.n. ingenua ter, uel libertina quater nō peperit, immeritò defraudabāt successiōe suo rū liberorū. Quid n. peccauit,[c] si nō pl'es, s3 paucos peperit? Et dedimus ius lt'imū plenum mr̄ibus, siue ingenuis, siue libertinis, & si nō ter eni xę fuerint vel quater, sed cū[d] tm̄ vel eā q quæ ve mortet intercepti[e] sūt, ut sic uocent in liberorū suorū lt'imā successionē.

¶ Mr̄ p̄ferē oībus alijs agnatis exceptis fratrib. & sororib[9]: & cū sororibus solum uenit ad dimidiā, & cū sororibus, & fratrib. ꝓ virili. Are.

¶ Sed cùm añ cōstōnes[f] iura legitimę successionis perscrutantes partim mr̄em adiuuabāt, partim eā ꝑgrauabāt, † & si insolidū eā uocabāt, sed in qbusdā casib. tertiā ei par tē abstrahētes, certis lt'imis dabāt ꝑsonis, s in alijs āt ꝯriū faciebant:[h] nobis uisum[i] ē recta, & simplici via mr̄em oīb. personis[k] legitimis añponi; & sine ulla

& ciuitates, à barbarorū ingentibus exercitibus se tueri nequiuerunt.] ¶ Sed cū ante [Casus.] nō figurat nisi literaliter, q a recitat ꝯstō imperatoria, q̄ ranq̄ carens ꝓbabili rōne est hodie correcta. Not. summarium.] f¶ Cōstōnes. quas nō habemus, fm Ioan. g¶ Personis. patruo, & filio, & nepoti patrui, ut C e. l. fin. in fi. j. rñ. h¶ Contrariū faciebant. i. nil dabant nisi p̄dictis. i¶ Visum est ut C. eod. l. fin. K¶ Omnibus personis. etiā patri defuncti, nisi in vsufructu & roto, quādo habebat defunctum in potestate, aliàs in bessem tantum. sed & in hoc casu hodie etiam in totum habet, ut C. eo. l. fin. & de legi. hæ. l. de emancipatis. Iure uerò authentic. ascendentibus defertur æqua liter paternis & maternis, ut in authen. de hęre. ueni. ab intest. §. si igitur defunctus descendētes. coll. 9.

ADDITIO.
Dic ꝙ hodie filio defuncto

SYL.

† aliàs interempti.

† aliàs nec insolidū.

†concor. l. ult. versi. siquis. n. C. q pot. in pigno. hab.

diminutione [a] filiorũ suorũ successionẽ accipere, excepta fratris, & sororis psona, siue ɔsanguinei sint, siue sola cognationis iura hñtes: ut quẽadmodũ [b] eam [c] toti alij ordini lẽgitimo præposuimus, ita oẽs fratres & sorores, siue legitimi sint, siue non, ad capiẽdas hæreditates simul [d] uocem [9]: ita tñ, ut si quidẽ solę sorores [e] agnatę, uel cognatę, & mr̃ defuncti, uel defunctæ supersint, dimidiam quidem mater, alterã verò dimidiã partem oẽs sorores habeant: si uerò matre superstite, & fratre uel fratribus solis, uel ẽt cum sororibus, siue legitima, [f] siue sola cognationis [g] iura habentibus intestatus quis uel intestata moriatur, in capită distribuatur eius hæreditas.

¶ Mater ab hr̃ditate filij repellit̃, nisi infra annum tutorem eidẽ postulauerit, uel suspectum remoueri petierit.

¶ Sed quẽadmodum nos matrib. ꝓspeximus, [h] ita eas oportet suę soboli cõsulere: [i] scituris [k] eis, ꝙ si tutores liberis non petierint, uel ĩ lo

Commodum sentiens sentiat onus.

SYL.

SYL.

relicta matre & sorore, uel fratre aliter succeditur, auth. defuncto. C. eo. Angelus.

a ¶ Diminutione. quæ fiebat ꝑ agnatos supradictos. in prin. istius §.

b ¶ Quemadmodũ. quasi dicat, qui ĩ uno honorat̃, ĩ alio grauetur. sic ff. de iureiurãdo. eum qui. in princ.

c ¶ Eam. Scilicet matrem.

d ¶ Simul. scilicet cum matre.

e ¶ Sorores. hoc casu ẽ hodie idẽ quod in sequenti. §. ut in authen. de nup. §. pen. & § . & quoniã. coll. 4.

f ¶ Legitima. qui sunt sorores ex utroq; parente.

g ¶ Cognationis. quia sunt tantum ex matre sorores.

¶ Sed quemadmodum. Casus. ita figurari potest, licet in §. tradẽte notissimam regulam non esset figurandus: ꝙ uidebat̃ matrem non teneri ad petendũ, quia hoc iudicis officiũ est. s. de Att. tu. in prin. tñ contrarium dicitur rõne expressa in tex. in princ. Not. matrem teneri petere tutorem filio, aliter perderet legitimam filij successionem. Item ꝙ mater ẽt vulgo quæsitis succedit. Itẽ no. ex hoc text. iuncta l. 2. §. si mater. 2. ff. e. ꝙ appellatione filiorum ueniunt nepotes, sicut appellatione sobolis, & liberorũ: nam ibi loquitur in filijs, & tamẽ ueniunt nepotes.]

h ¶ Prospeximus. in successione.

i ¶ Cõsulere. s. in tutore petẽdo. Acc.

ADDITIO. Et dic petendo, scilicet infra annũ, ut hic. Et istã opinionem dicit Ang esse communẽ, & eã tenet tanquam magis ęquam, ꝑ l. sciãt. C. de legi. hær. quãuis Bart. ibi & doct. uelint, ꝙ teneat̃ petere statim cũ põt, nisi fuerit impedita legitima causa, ita ꝙ annũ non trãscendat.

k ¶ Sciturıs eis. Scilicet matribus negligẽtibus: aliàs nõ perdunt, ut C. qui petãt tut. l. cũ à matribus & maioribus: aliàs similiter non perdunt, ut C. si aduer. deli. l. 2. Accur.

¶ Dic, ꝙ ad hoc ut perdat, requirit̃, ꝙ sit maior 25. ann. ꝙ moriat̃ filius impubes: ꝙ esset utile pupillo tutorẽ hr̃e: ꝙ mr̃ nõ fuerit diligens: ꝙ nulla cã excusari possit, s̃m Christo. hic. & pro declaratione uidenda essent, q̃ ponit Deci. in c. ex parte. in 4. col. de appellatio. * & Paris. cons. 86. nu. 21. uol. 1. qui refert casus, in quibus non amittit̃ successio ob non petitionem tutoris.

* ¶ Adde, ꝙ dispositio huius §. loquẽtis de matrib. habet locũ ẽt in auijs. l. 2 §. quid si nepotibus. ff. eo.]

a ¶ Impuberum. alind si puberes moriantur, ut C. eod. matres.

b ¶ Licet. Vulgo quęsitus. nisi hæc mater sit illustris. Sic contra talis filius illustri matri non succedit, ut C. ad Orf. si qua illustris.

ADDITIO. Idem, si esset natus ex damnato coitu: secus si ex concubina, etiam illustri, ut per Ang. hic.

* ¶ Vulgo quęsitos hic appellat, quos s. in tractatu de nuptijs, vulgo cõceptos nominauit, nempe quib. pater incertus est, ut pote natis ex muliere quæ palam sui corporis copiam faciat.]

¶ De Senatusconsulto Orphiciano.

cũ remoti uel ex causati intra annũ peter̃ neglexerit, ab eorũ impuberum [a] morientium successione meritò repellentur.

¶ Filio non tm̃ legitimo, sed ẽt uulgo quæsito mater succedit. Angel.

¶ Licet aũt vulgo q̃situs [b] sit filius, si liave, p̃t tñ ad bona eius mr̃ ex Tertulliano Senatusconsulto admitti.

¶ De Senatusconsulto Orphiciano.

¶ Filij ẽt in p̃tãte parentũ succedũt matri ex Senatuscõsulto Orphiciano: quod ex cõstõnib. extẽsum ẽ ad nepotes. h. d

PEr [c] cõtrariũ aũt liberi [d] ad bona matrũ [e] intestatarũ admittuntur ex Senatuscõsulto Orphiciano, qđ Orphicio & Ruso Cõsulibus fctũ ẽ diui Marci tpib. & data est tam filio, q̃ filię legitima [f] hæreditas, ẽt

Item ꝙ ex tali Senatuscõsulto nõ uocabant nepotes, sed fuit extensum ad nepotes per constitutiones. Item ꝙ appellatione filij i materia legali nõ ueniunt nepotes: nã aliter non fuisset necessaria talis extensio. Item quòd liberorum appellatio strictè aliquando pro filius accipitur.

c ¶ Per cõtrarium. i. econtrario. nam supra titu. 1. tractatũ est qualiter mater filio succedit: tunc dicit ecõtra. Vnde uersus: Matri succedes, o nate p Orphicianum. Inuidiã portans econtra Tertullianum. Accursius.

ADDITIO. An autem in correlatiuis seruetur æqualitas, uide Bar. in l. 2. C. de expres. ex lu. lib. 11. Angelus.

Continuatio. ¶ Continuatio fit per glo. 1. & satis patet in tex. in princip.]

Diuisio. PEr contrarium. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, qualiter filij ad hæreditatem matris, & nepotes ad hæreditatem auię admittuntur. Secundò nunquid capitis diminutione tale ius succedendi tollatur. Tertiò, qui sunt illi filij, qui ad hæreditatem matris admittuntur. Quartò subnectit nouum casum ad materiam ab intestato. Secunda ibi, Sciendum. Tertia ibi, Nouissimè. Quarta ibi, Si ex pluribus.

SYL. ¶ Per contrarium. Casus positio nõ cadit. declarat enim, qualiter filij matri succedunt p Orphicianum. Nota filios uocari ex Senatuscõsulto Orph. ad successionẽ matrum intestatarũ.

** Not. itaq; ꝙ licet ex S. C. Tertul. mater filio succederet, non tñ econuerso filius matri, donec deinde ex Orp. ei quoq; ꝓuisum fuit: & p̃nr obseruandũ est, ꝙ q̃uis æquũ sit successiones esse reciprocas. §. filiũ. I auth. quib. mod. nat. effi. sui. id tamen non sufficit, ut extensio fiat nisi quatenus noua lege caueatur.]

d ¶ Liberi. strictè ponitur pro filijs tm̃ ut j. eod. §. 1. aliàs contra, ut ff. de uerb. sign. l. liberorum.

e ¶ Matrum. Ingenuarum uel libertarum, ut ff. eo. l. 1. respon. immo & ancillarum, dummmodo sit sibi facta mora in fideicõmissaria libertate, ut C. eod. l. fin.

f ¶ Legitima. Non quia lege 12. tabularum

larum daretur, immo denegabatur, ut s. tit. 1. in prin. sed Senatusconsultū dat, quod uicem legis obtinet, ut j. de excep. §. hæc exempli causa.
a ¶ Præferuntur. scilicet filij.
b ¶ Consanguineis. id est cognatis. Accursius.
SYL. ¶ Adde tamē, quòd in l. j. C. eod. exponitur pro fratribus: quæ expositio communiter tenetur: sed circa expositionē huius glos. uide aliquid per Lud. Goza. in repe. l. qui se patris. C. unde liber. colum. 26. circa medium.]
c ¶ Constitutionibus. quas non habem⁹.
d ¶ Nepotes. Idem in alijs descendentib⁹ ex hac linea dicam. Sed quid si nepos iste fuit cōceptus post mortem auiæ? Respond. ut supra de hæred. quæ ab intesta. §. cùm autem diximus.

si alieno iuri subiecti sint[a]: & pferunt ɔsanguineis[b] & agnatis defunctæ matris. Sed cū ex hoc Senatuscōsulto nepotes & neptes ad auię successionē lgtimo iure ñ uocarent̄, postea hoc constitutionibus[c] principalibus emendatum ē, vt ad similitudinē filiorū filiarūq́; nepotes[d] neptesq; vocent̄.

¶ Successio ex Tertulliano uel Orphiciano non tollitur capitis diminutione.

¶ Sciendum autē est hmōi successiones, q̄ ex Tertulliano & Orphiciano Senatuscōsultis deferunt̄, capitis diminutione[e] non perimi, propter illā regulā,[f] qua nouæ hr̄ditates lgtimæ capitis diminutione nō pereunt, sed illę[g] solæ quæ ex lege 12. tabularū[h] deferuntur.[i]

¶ Vulgo q̄siti matri succedunt. h. d.

¶ Nouissimè sciēdum est etiam illos liberos, qui vulgò[k] quæsiti

SYL. ¶ Sciendū autem. Casus. Quærebatur, an minima capitis diminutione hæreditates perderent̄: & uidetur dicendum, ꝙ sic, quia sicut delatæ per l. 12. tab. perdunt̄, ita & hæ perdi uidebantur, quæ ab illarum similitudinē datæ sunt, & pariter legitimæ dicuntur: cōtrarium dicit̄ ex eo, quia l. 12. tabularum fundata est super agnatione, & secundum eam tribuit successionem: unde ea extincta, meritò perdit successio, sed nouę hæreditates legitimæ deferunt̄ attēta cognatione, q̄ capitis diminutione non perimit̄: & iō nō pditur successio ex ea data.

No. summarium.]
e ¶ Capitis diminutione. scilicet minima: nam per alias omne ius & cognationis tollitur, ut supra de cap. dimin. §. quod autem.
f ¶ Regulam. Tenor cuius ē hic, & ff. de ca. dimi. tutelas. 1. respon.
g ¶ Sed illę solæ. ff. unde lib. l. final. in fine cōtra. Solu. hic dicit solæ, ut excludat eas tantum, quæ ex Senatuscon sulto deferuntur, non prætorias successiones, ut ibi nota.
h ¶ Ex lege 12. tabularū. sic ff. eod. l. 1. §. capitis. sic. ff. de suis & legitimis. l. capitis.
i ¶ Deferuntur. Quare magis lege 12. tabularum data hęreditas perdit̄ per capitis diminutionē minimā, q̄ Senatuscōsulto delata? Rñ. quia illa agnatis defert, quæ agnatio per capitis diminutionem, minimam tollitur: at Senatusconsultum filio, qui matri est cognatus: & cognatio non tollitur per capitis diminutionem minimam, ut s. de leg. agn. tute. §. fina.
¶ Nouissimè. Casus non figuratur in regula, quæ modicā habet rationem dubitandi: & rō decidendi clarissima est ex eo, q͞a semper mater est certa: unde cū non sit admistum aliud impedimentū illegitimitatis, certè possunt succedere matri, cui coniunguntur, non aliter quàm legitimi & naturales. Not. summarium.]
K ¶ Vulgò quæsiui. Quia non habent certum

Hęred per c tis di nution qñq; ditur, que n

SY

certum patrem, ut ſ. de nupt. §. ſi aduerſus. multo magis in naturali tantum. ut C. eod. l. pen.

a ¶ Hæreditatem. ſ. una cũ legitimis, niſi erat mater illuſtris: tũc enim cũ legitimis ab inteſtato non ueniunt: ſecus in naturalib. ex licita conſuetudine procreatis, ut C. eodem l. penult.

b ¶ Admitti. Nunqd hodie ſuccedit vulgo quæſitus? uidetur quòd non, ut in authen. quib. mo. nat. effi. ſui. §. ulti. Sed tñ diſtingue: aut eſt ex tali coitu, qui poſſit damnari, ut inceſtus, adulterij, nefarij, & ſimilis: quo caſu non ſuccedit, cũ ob hoc ipſum dãnãdus eſt, ut in dicta auth. & ff. ſo. mat. ſi ab hoſtibus. (i) aut nõ. & tunc ſuccedit matri, ut hic: nõ patri, cũ ſit incertus. nã & ſi habet certum patrem naturalẽ, non tamen ſuccedit ei niſi in duab. uncijs ab inteſtato, non exiſtẽtibus legitimis: aliàs in nihilum, ut in auth. quib. mod. natu effic. ſui. §. diſcretis. collat. 7.

ADDITIO. (i) De æquitate tñ canonica à parentibus ſunt alendi. c. cũ hret. de eo qui dux. in ma. quã poſ. p adul. ex quo inferunt docto. ꝙ pater poteſt relinquere baſtardis pro dote, & alim e..t s: ſed ultra in fraudem nõ relinquat ſecundum Ang.

ſunt, ad matris hæreditatẽ a ex hoc Senatuſconſulto admitti. b

¶ Portio hæreditatis deficies alijs accreſcit: qđ ius ad hæredes tranſmittitur. h. d.

¶ Si ex pluribus c legitimis hrdib. quidã omiſerint hrditatem, uel morte, uel alia cã d impediti fuerint, quo minus adeãt: reliqs, q adierint, e accreſcit f illorũ portio: † & licet ante deceſſerint, g ad

† aliàs & licet ante deceſſerint quã adierint ad &c.

¶ Si ex plurib. Caſus ita figurari põt. Quæſitum eſt, an portio unius hæredum uenientium ab inteſtato deficiens ex cauſis in tex. allegatis accreſcat alteri: & in hoc, q̃a eſt regula notiſſima, modica eſt rõ dubitandi. Nã iõ introductum eſt ius accreſcẽdi in hæreditatib. inteſtatorum, ne contingat pro parte decedentem hre hæredem, pro parte uacantem hrditatem eſſe: bñ poterat dubitari, utrum tale ius ad hrdes tñſmitteretur: & uidebatur ꝙ non: quia ſicut hrditas nondum quæſita non tranſmittitur, ita nec pars eius. cuius contrarium deciſum eſt ex eadem ratione, quia cùm accreſcat ipſo iure portioni, uidetur eadem portio quæſita: quod patet, quia nõ requiritur noua aditio, ut dicitur in glo.]

c ¶ Si ex pluribus. Iſte §. eſt communis ad omnes titulos, quos in hoc tertio libro habuim', non tãtum ad hũc titulum: & de iure accreſcẽdi inter legitimos tantum tractat, ut hic, & ff. eod. l. 1. §. ſi nemo & C. de cad. tol. §. his ita. idẽ etiam eſt in iis, qui de iure prætorio ſuccedunt, ut ff. de bon. poſ. l. 3. in fin. & l. 4. & 5.

ADDITIO. Nota, ꝙ iſte §. eſt lex. ff. de ſuis & legi. hære. & incipit, ſi ex pluribus.

d ¶ Alia cauſa. ut ſi defecerit condõ, ſub qua inſtituti erant, ut ſ. quibus mod teſta. infir. §. poſteriore.

e ¶ Adierint. Sic. ff. de leg. 2. cùm pater. §. libertis. ibi, cæterum prout.

f ¶ Accreſcit. Sed pro qua parte? Rñ. prout erant inſtituti, ut C. de caduc. tol. §. his ita. & ſ. de vul. ſubſt. §. 1. (i) Item nunquid eſt neceſſe iterũ adire? Reſpon. non, niſi quando ex alterius perſona, puta ſerui, fiat mihi augmentum, ut ff. de acq. hær. ſi ſolus. in fin. 1. reſpon. & in fin. l.

ADDITIO. (1) Dic ꝙ in hrditate pars deficiens accreſcit ẽt inuitis. Fallit primo, ſi iure ſpeciali deficiat. Itẽ ſi ope exceptionis. Item ſi iure diuerſo ſuccedat. Itẽ in pluribus partibus prouenientibus ex pluribus hæreditatibus etiam ex eodem teſtameto, ſecundum Angelum.

g ¶ Ante deceſſerint. quàm accreſceret eis. Vel dic, antequam illi repudiarent: uel antequam adirent illorum

por-

portionem: non autē antequam suā partem adirent: immo adiuerant, vt sequit: aliàs non transmitterent olim vel hodie, vt C. de caducis tollendis §. nouissimo. nisi in psonis liberorū vt C. de ijs q ante aper. tabul. l. j.

SYL. ¶ Intellige sueeedētium ascendentib. vt ibi.]

† Aliàs vñ cognati.

ADDITIO. Hoe verum ī hęreditate ascendentium ex vtraque linea, nō in hæreditate transuersalium uel extraneorū: quia non adita ad posteritatē non trāsmittitur. Suus transmittit ad quoscunq; etiam extraneos. dic vt per Ang.

hęredes tamē eorum pertinet. [a]

¶ De successione cognatorum.

¶ Post suos & agnatos vocantur cognati de iure prætorio: qua pat te veniunt emancipati agnati, nisi sint frater & soror defuncti, quia veniūt cum agnatis. Areti.

a ¶ Pertinet. s. augumentum supradictum, vel portio illorum.

¶ De successione cognatorum.

Continuatio. ¶ Continuatur per istū textū in principio ad pcedentia. Vel sic & clarius. Supra de successione suorū & agnatorū dictum est: verum quia post illos vocantur cognati, ideo sequitur de successione cognatorum. Porcus.

Diuisio. Post suos. ¶ Totus iste tit. diuiditur in tres partes. Primò, quādo cognati admittantur, & quo iure. Secundo, qui sunt cognati. Tertiò, vsq; ad quorum gradum cognati & agnati admittuntur. Secunda ibi, Qua parte. Tertia ibi, Hoc loco.

SYL. ¶ Casus non figuratur, quia procedit tradendo regulam totā in mā successionū, dubitandi tamen ratio poterat esse duplex: altera, φ agnationis successio fundata est in nobilitate & dignitate familiæ. §. cæterū. s. d le agn. suec. cognatio āt super iure naturali, & naturali coniunctione: iō videbatur præferēda cuius priū factum est. quia antiquo iure est magis habitus ille respectus quàm naturæ, licet ma lè, vt in l maximū vitium. C. de libe. præte. Alia rō poterat fundari ex tex. in authen. de hære. ab intesta. §. j. vbi fit æquiparatio agnationis & cognationis: sed hoc non poterat facere dubitationem in hoc tex. quia non erat, eùm sit ius nouissimum, sm qd corrigitur totus hic titul. Ideò doct. sicco pede pertranseūt. No. ordinem successionum. Itē φ fratres, quā uis emancipati, connumerabantur etiam inter agnatos ex l. Anasta. Itē φ capitis diminutio tollebat agnatio nem tanquam vinculum ciuile, & per consequens hęreditatem & successionem ex illo capite.]

Post suos [b] hrdes, eosque quos inter suos hrdes Pretor [c] & cōstōnes [d] vocant, & post lēimos († quo numero sūt agnati, [e] & ij, [f] quos ī locū agnatorū tam s. dicta senatusconsul ta [g] q̄ nr̄a crexit cō stō [h]) pximos [i] cognatos Prętor vocat: qua pte nālis

† Aliàs quorū in numero.

b ¶ Suos. Vt supra de hæred. quæ ab intesta. § j.

c ¶ Prætor. vt s. de hęre. quæ ab inte. §. emancipati.

d ¶ Constitutiones. vt s. de hęre. quæ ab intesta. § j. ver. necnon. & § item vetustas ver. diui.

e ¶ Agnati. Vt supra de leg. agn. succ. in principio.

f ¶ Et ij. scilicet qui sunt de numero legitimorum.

g ¶ Senatusconsulta. Vt supra proxi. duobus tit.

h ¶ Constitutio. vt s. de leg. agna. suc cess. §. hoc etiam.

i ¶ Proximos. Scilicet quos nemo cognatus antecedit vel pcedit, siue vn9 sit, siue plres: & inspicit qs pximior sit eo tpe, quo bonorū possessio defert, vt ff. e. l. j. §. pximus. & §. gradatim.

a ¶ Cognatio. Nunquid ergo inter seruos datur hæc bonorū possessio? Rñ. etiam si fiat postea liber, non datur, vt ff. e.l.j.§.ptinet,& l.is qui. Sed nunquid adoptiuis, s. quia nō videtur ibi naturalis causa? Respō. sic: quia quibus agnascit, & cognascitur, vt ff. eod. l.j. §. cognationem. Acc.

ADDITIO.

Sed hoc non obtinet iure nouo. Vide supra de hæreditatibus, quę ab intesta. §. at ij. versicul post mortem. in fin. Io. Fab. & Ang.

b ¶ Quique. Breue debet eē illud, que.

c ¶ Non habēt ür. Vt supra titulo j. §. sciēdum.

e ¶ Tertio ordine. Nā sunt quatuor ordines succedendi, vt ff. si tabulæ testa. nullæ ex l. prima.

cognatio[a] spectatur. Nā agnati capite diminuti, q̄que[b] ex his ꝓgeniti sunt, ex lege 12. tabu. inter legitimos nō hñr, [c] sed à Prætore tertio ordine [d] vocanť: exceptis[e] solis tñmodo fratre & sorore emācipatis, ñ ēt liberis eorū, quos [f] lex Anastasiana [g] cū fratrib. integri[h] iuris constitutis vocat qdē ad lTimam fratris hrditatem, siue sororis: nō ęquis tñ partibus, sed cum aliqua diminutione, [i] quā facile est ex ipsius cōstōnis verbis colligere. Alijs verò agnatis inferioris grad[us], licet capitis diminutionē passi ñ sunt, tñ anponit eos, k& proculdubio cognatis. [l]

¶ Transuersales per lineam fœmininam, & liberi in alterius familia adoptiua existentes, vocantur ex isto ordine. Areti.

¶ Eos etiā, [m] qui per fœminini sexus personas ex transuerso cognatione iūgunť, tertio gradu [n] ꝓximitatis noīe Prætor

k ¶ Eos. s. fratres emancipatos. Acc.

l ¶ Cognatis. s. anteponit: & sic vocātur cum fratribus, & agnatis & cognatis vlterioribus præferuntur.

¶ Eos ēt. Casus in prima parte tex. nō figurať, cū notissimū sit ius cognationis: ī trāsuersalibus esse: sed in secūda parte dubiū faciebat, quia adoptionis vinculū ciuile est: vñ nō poterat acquirere iª cognationis, qđ nāle est: ideo nō videbatur, ꝙ efficerētur cognati alicui ēt parenti, q̄a cognationem facit natura, nō voluntas. Contrarium tñ respondeť: hoc tamen secundum intellectum Angel. qui intelligit hūc tex. vt effi ciantur cognati etiam patri adoptanti: sed fm intellect. Christo. qui intelligit, vt vocentur. s. per Vnde cognati ad successionem patris naturalis, prædicta ratio non obstat, sed conuenit, quia vinculum ciuile non pt tollere naturale vinculum inter patrem naturalem, & filiū, q̄uis transierit in alienam familiam per adoptionem: & ita intelligit glo. in ver. liberi. dum allegat §. admonē di. s̄. de hære. quæ ab intesta.]

STYL.

e ¶ Exceptis. Nam isti inter legitimos numerantur.

** Concor. §. fi. ī. de ser. cog.]

f ¶ Quos. Scilicet fratres emancipatos & sorores.

g ¶ Lex Anastasiana. Quam non habemus, sed de ea habetur mentio C. de legi. tut. l. 4. & de leg. hære. l. fi. §. j. Accursius.

h ¶ Integri iuris. i. non emancipatis.

** Eadem expositio infra de ser. cogn. §. amotis.]

i ¶ Diminutione. tertiæ partis forte.

** Hoc hodie correctum est l. vlt. §. cùm igitur. C. de leg hæred.]

m ¶ Eos. Non solum agnatos capite minutos, vt s̄. &c.

n ¶ Tertio gradu. s. cognationis.

* No. ꝙ verbū ꝓximitas accipiť ꝓ cognatiōe. sic ī §. se. & l. i. ad tertul. C. & [illegible] & ī hac significatiōe magis ī vsu ē.

Liberi

ad successionem vocat.

¶ Liberi[a] quoq; , qui i adoptiua familia sunt, ad naturalium parentū hæreditaté hoc eod. gradu[b] vocantur.

¶ Vulgo q̄situs ñ hēt agnationē sed cognationē: ideo succedit mr̄i & alijs ex sua linea descendentibus isto ordine Ange.

¶ Vulgo quęsitos nullos hr̄e agnatos manifestū est: cū agnatio a pr̄e sit, cognatio a matre: hi aūt nullum patrē hr̄e intelligunt. Eadē rōne nec inter se quidē pn̄t videri consanguinei esse: qa cō sanguinitatis ius species[c] ē agnationis. tantū ergo cognati sūt sibi,[d] sicut & mr̄i cognati sūt. Itaq; oib.[e] istis ex ea parte ꝯpetit bonorū possessio, qua ꝓximitatis nomine cognati vocantur.

¶ Agnati vsq; ad decimū gradū, cognati vsq; ad sextū succedūt, incluso filio sobrini & sobrinę. Ang. Are.

¶ Hoc loco[f] & illud necessariò admonēdi sumus, agnationis qdē iure admitti aliquē ad hr̄ditaté, & si decimo gradu sit: siue de lege 12. tabu. q̄ramus, siue d̄ edicto, quo prætor ltīmis hr̄dib. daturū se bonorū possessioné pollicet. Proximitatis[h] verò nomine ijs solis Prætori promittit bonorum possessioné q vsq; ad[k] sextū gradum cognationis sunt, & ex septimo,[l] à sobrino sobrinaq; nato natęvæ.[m]

a ¶ Liberi. vt ī. de hæred. quæ ab intest. §. admonendi.

ADDITIO. Hoc hodie immutatū est, vt habetur. C. de adoption. l. penul. Angelus.

b ¶ Eodem gradu. Scilicet tertio, puta cognatiōis.

SYL. ¶ Vulgo. Casus non figuratur, qa text. assignat rationem decidendi, & dicit nullam esse rationem dubitandi, ibi, manifestum est. Not. collige vt per Angelum.]

Agnatio & consanguinitas differunt.

c ¶ Species est. Nam agnatio genus est: consanguinitas est illa, quę inter fratres tantū est, vt ff. de suis & leg. l. ij. primo respon. & ī. de leg. agna. successi. §. primo.

d ¶ Cognati sunt sibi, sic ff. eodem. l. si spurius.

e ¶ Itaq; omnibus. Inter se & cum matre, vt ff. unde cogna. hac parte.

SYL. ¶ Hoc loco. Casus non figuratur in regula, cuius ratio est maior fauor debitus agnationi & familiæ, quam cognationi secundum ius istud: ratio autem exceptionis sobrinorum est propter frequentiam. No. summa.]

f ¶ Hoc loco. Iste §. communis est ad totum istum titulum, & illum ī. de legi. agna. succ. sic. ī. tit. j. §. fi.

g ¶ Legitimis. s. agnatis.

h ¶ Proximitatis. i. cognationis.

i ¶ Prætor. cautè tacet hic de iure ciuili. Nam cognati de iure ciul. non vocātur.

K ¶ Vsque ad sextū. immo videtur, ꝙ vsque ad quintum tm̄ vocētur tam agnati q̄ cognati, vt ff. de vete. mi. suc. l. ij. §. fin. Sed rñ. illa ēt in castrēsibus loquitur, hęc in alijs.

¶ Hæc sol. cōmuniter tenetur ꝫm Christo. hic.] SYL.

¶ Vel dic, ꝙ ibi ita erat de facto. s. quidā in quinto gradu: & ita factum narrat.

¶ Ex uerbis huius glo. no. ꝙ nō licet sumere argm̄ à uerbis enūciatiuis legis, qđ sæpè accidit: hr̄ in l. ex his. C. đ test. mil.[*] de quo multa tradit De. ꝯs. 13. col. 4.] SYL.

l ¶ Ex septimo. Subaudi, qui sunt.

* ¶ Sobrini, sobrinæq; sunt, qui quæve ex fratribus vel sororibus patruelibus, vel consobrinis, uel amitinis progenerantur. §. sexto. ī. tit.]

m ¶ Nateve. Sed nunquid sunt alij in septimo gradu? Rñ. multi & alij esse possunt, vt colligitur ꝗ. ti j. §. sexto. Itē & quare magis hi vocantur, ꝗ alij, in septimo gradu? Rñ. quia hi respiciūt inferius lineā transuersalē, alij oēs superius, vt argu. ff. vñ lib. scripto. in fine.

SYL. ¶ Communis ratio differentiæ est frequētia, vt testatur Angel. hic.

¶ Sed nunqd corrigit hodie distictio h° §. p auth. de hę. ab intest. §. si verò neq; ver. nullā vero. ubi nulla inter agnatos & cognatos dr̃ia fit? P. dixit oēs in infinitum succedere, & sic corrigit quod hic dr̃, Nos oēs vsque ad 10. gradum vocamus: non autem trahimus agnatos ad cognatos: cùm extēdere successionē debeamus, idest uelimus, vt ꝗ. de bon. pol. § adhuc.

Cognati & agnati pariter succedūt hodie vsque ad decimū gradum.

SYL. ¶ Hæc gl. cōiter ap. pbat, f'm doc. hic.] ** Intellige hāc gl. in alijs successionibus, ꝗ eo mitū & baronū: nā in his succedit ī infinitū, donec sint agnati primi stipitis, Bald. in c. j. col. ulti. & ibi quoque Mart. Laud. & Card. Alex. tit. de feund. march & Doc. consi. 85.]

¶ Argu. ꝓ. C. de pactis con l lege. & ī authen. de nupt. §. deinceps. colla. 4. (i) Quod dictum est, patet in authen. in successione C. de suis & legiti.

Additio. ADDITIO. (i) Sol. ibi maior trahitur ad minorē, quia cōstat patres in hoc tm̄ conuenisse: & hoc satis cōstat de mente legis successionem ampliare volentis. Preterea cùm textus hodie vocet cognatos & agnatos, cōstat eos censeri legitimos, & vt legitimos succedere vsq; ad decimum gradum, vt hic, arg. ꝗ. eo. in princ. Ang.

Continuatio. ¶ De g. ae. ... cognationum.

¶ Quoniā in succedendo admittitur qui est proximior in gradu. vt cōprehendatur in quoto gradu quis sit, ponitur iste titul. Ang.

¶ De gradibus cognationum.

¶ Omnis agnatio est infra, aut supra, aut ex transuerso: & superior & inferior incipit a primo gradu: ex transuerso verò incipit a secundo gradu.

Diuisio. Hoc loco. ¶ Iste titulus diuidit ī plures partes. Primò continuat materiam. Secundò incipit dinumerate gradus. Tertiò dat vnam regulam generalem in gradibus ad cognatos. Quartò ponit, quomodo numerentur gradus agnatorum. Secunda ibi, Quare in. Tertia ibi, Hactenus. Quarta ibi. Agnationis.

Hoc loco necessariū[a] est exponere, quemadmodū gradus[b] cognationis numerēt. Quare ī primis admonēdi[c] sumus, cognatione aliam s. numerari, aliā ī. aliam ex trāsuerso,[d] quæ etiā à la-

SYL. ¶ Necessariū est. Casus non figurabitur in hoc titulo, quia procedit per viam regulæ & declarādo terminos. Not. triplicem lineā. Item ꝙ duæ primæ a primo gradu, tertia verò transuersalium incipit a secundo gradu, qui gradus primus est respectu transuersalium.]

SYL. a ¶ Necessarium. Sed quid ad nos de his? Rñ. propter hęreditates, quæ per gradus deferuntur & tutelas, & propter testimonia non dicenda, ut ff. e. l. iurisconsultus.

¶ Adde, item propter matrimonia, propter iudicium iniuriarū ex l. Cornelia. l. lex Cornelia. ff. de iniur. quæ computatio quo ad matrimonia abrogata est: quo verò ad hæreditates & tutelas attenditur etiam in terris ecclesiæ & inter personas ecclesiasticas, secundum communem sententiā in l fi. C de suc. edic.]

b ¶ Gradus Quid sit, dic ut infra eo. § hactenus.

c ¶ Admonendi. Sic ff. eo. l. j.

d ¶ Aliā ex transuerso. Hęc superflua videtur, vt ff. eo. l. nemata. contra Sol. Ibi in directa linea tantum loquitur, hic in indirecta.

A secundo

Cognatio trāsuersalis quare non incipit a primo gradu.

¶ A secundo. Sed quare non a primo? Rnd. cùm ego patri meo sim in vno gradu, & ipse pater fratri meo in alio, sumus ergo in duobus gradibus ego cum fratre, facto ascensu ad patrem quasi p quendam gradum, vt ff. eo. l. iurisconsul. §. gradus. (i) sed nullus ex transuerso proximior fratre inuenitur, ergo non põt inueniri primus gradus à latere, vt hic, & ff. eo. l. j. in prin.

ADDITIO (i) In plano em de iure ciuili nõ est gradus: & iterū à patre descēdis ad filiū, & est secūdus gradus. de iure aūt cano. non ascendit ad stipitē, imo p saltus ēt in linea plana fit cõputatio, vt per Angelum.

b ¶ Primò. Pater, mater. Si pater est mihi in primo, & ego sibi in alio primo, ergo sumus in duobus. Respon. Non sequitur: nam sum ei in primo, ita q in eodem: & inter me & ipsum vnum tantum gradum facimus ad similitudinem fenestræ: nam duæ columnæ ex lateribus vnam faciunt fenestram, tertia etiam adiecta fit alia fenestra: & ita in gradu persona adiecta etiā vna deinceps facit gradum, vt infra eod. §. hactenus.

ADDITIO. Notā hanc glossam, q ad faciendum vnum gradū primum non sufficit ponere vnā personā: sed duę personæ primæ faciunt vnum gradum. quo primo gradu facto ex duabus personis, vnaquæque persona sola, quæ postea adiungitur, facit alium gradū ad similitudinem fenestrę: quia necessario ad perficiēdum vnam fenestrā, requiruntur duę columnę, postea vnaquæq; columna superaddita, facit aliam fenestrā. Angelus.

tere dicitur. Superior cognatio est parentū: inferior liberorū: ex transuerso fratrū, sororūve & corū, qui quęve, ex his generantū: & cõuenienter patrui, amitæ, auunculi, materteræ. Et superior qdem & inferior cognatio à primo gradu incipit: at ea, quæ ex transuerso numeratur, à secūdo. a

¶ Ponit personas primi gradus tam ascendēdo, quàm descendendo.

¶ Primo gradu est s. pater, b mater: infra filius, c filia.

¶ Auus & aliæ personæ hic enumeratæ sunt in secūdo gradu. Aret.

¶ Secundo gradu supra auus, auia: j. nepos, neptis: ex transuerso d † frater, soror.

¶ Proauus & aliæ personæ hic positæ sunt in tertio gradu cognationis. Angelus.

¶ Tertio gradu supra proauus, proauia: infra pronepos, proneptis: ex trāsuerso e fratris sororisque filius, filia: & conueniēter † patruus, amita, auunculus, matertera. Patruus est frater patris, qui grecè f † πατράδελφος appellatur. Auun-

† aliàs frater & soror.

† aliàs patruus & amita, auunculus & matertera.

† aliàs πρῶος

c ¶ Filius, filia. Qui licet multi sint, omnes sunt patri in primo, inter se autem in secundo, vt ff. eodem. l. iurisconsultus. §. transeamus.

d ¶ Secundo gradu. Ex trāsuerso. nunc de hoc gradu incipit, cū nemo ex hoc ordine in primo gradu inueniatur, vt ff. eodem. l. j. in prin. †

e ¶ Tertio gradu Ex transuerso. Nota cautè, q etiam illi, qui sunt ex trāsuerso, diuiduntur in superiorem & inferiorem lineam: & sic reperies in sequentibus gradibus, & quandoque in parentibus, vt j. eo. §. iiij.

f Grecè, † Patradelphos, vt clarè patet ex tex. dr frater patris: & mitradelphos frater matris: uterq; potest dici theios. Similiter patradelphi est soror patris, mitradelphi uerò soror matris: & vtraque theia dicitur.

† Et s. ec ver. & superior q dem.

† Sunt tenēt is gl. n e se Accu

Quarto

a ¶ Quarto gradu. Nepos. Hoc inferius respicit.

b ¶ Patruus magnus. hoc refertur ad superiorem lineã transuersalem.

c ¶ Auunculus magnus. autem construat, qui est mei patris patruus, mihi erit magnus patruus: qui meæ matris auũculus est, mihi erit magnus auunculus. Sed quid si erat patru' matris meæ, vel auunculus mei patris? Respon. Ioan. omnem illum mihi esse patruũ uel auunculum magnum, qui est meo patri uel matri simplex, vt ff. eodem. l. iurisconsultus. §. patruus. & C. de succeß. edic. l. prima. Sed Ro. contra.

d ¶ Quinto gradu. Filius filia. Isti nominatiui referunt superiores genitiuos ab illo versiculo, item fratris &c.

'ς μη-τρός. Patruus patris est mihi patruus magnus. † aliàs nepos, neptis. † aliàs ex fratribus progenerãtur aut sororibus.

cul' ẽ frater mr̃is, qui gręcè † μητράδελφος dr̃. Et vterque ꝓmiscuè θεῖος appellat̃. Amita ẽ patris soror, q̃ grę cè πατραδέλφη appellat̃: mr̃tera xͦ ò mr̃is soror, q̃ hic gręcè μητραδέλφη dr̃: & vtraq; ꝓmiscuè θεῖα appellat̃.

¶ Qui distat a stipite p tres ꝑsonas vel gradus, tam in linea ascẽdenti q̃ descẽdẽti directo, est in q̃rto gradu: sed ĩ linea trãsuersali, si distat p duas personas. Ang. Ar.

¶ Quarto gradu s̃. abauus, abauia: ĩ. abnepos, abneptis: ex trãsuerso fratris sororisq; † nepos[a] neptisve: & ꝯuenienter patruus [b]magnus, amita magna, i. aui frater & soror: itẽ auũculus[c] magnus & mr̃tera magna, i. auię frater & soror: ꝯsobrinus, cõsobrina. i. q, q̃ve † ex sororibus, aut fratrib. ꝓcreãtur. Sed qdã rectè ꝯsobrinos eos ꝓpriè dici putant, qui ex duab. sororib. progeneranẽ, quasi ꝯsororinos: eos verò: q ex duob. fratrib. ꝓgenerant̃, ꝓpriè fres patrues les vocari: si aũt ex duob. fratribus filię nascunt̃, sorores patrueles† appellari. At eos, qui ex frẽ & sorore ꝓ generãt̃, amitinos ꝓpriè dici putãt. Amitę tuę filij ꝯsobrinũ te appellãt, tu illos amitinos.

¶ Atauus, & atnepos: & alię personæ hic enumeratæ sunt in quinto gradu. Ange.

¶ Quinto gradu s̃. † atauus, atauia: ĩ. † atnepos, atneptis: ex trãsuerso fratris sororisq; ꝓnepos, & ꝓneptis: & ꝯueniẽter ꝓpatru', ꝓamita. i. ꝓaui frater & soror: & proauũculus, & ꝓmatertera. i. ꝓauiæ frater & soror: itẽ fratris patruelis, vel sororis patruelis, ꝯsobrini & ꝯsobrinę, amitini & amitinæ filius[d] filia: † propior[e] sobrin',

Et sunt omnes isti in quinto gradu lineæ collateralis respectu descendentium.

e ¶ Propior sobrinus. Quasi dicat, qui filius dicitur propior sobrinus, & quæ filia dicitur ꝓpior sobrina.

ADDITIO.

Vel dic & forte melius sensum textualem esse, & ꝓpior sobrinus & propior sobrina sunt in quinto gradu & qui sint tales, declarat textus subiungens, hi sunt patrui &c. Est enim propior sobrinus filius patrui magni, vel amitæ magnæ: & idem dicas de propiore sobrina, quòd scilicet sit filia &c. vt clarè patet in arbore. Qui aliter intelligeret, arborem corrumperet.

¶ Glos. male exponit, & text. seipsum declarat, dum dr̃, hi sunt.]

¶ Adde, quod propior seu propius sobrino, qui

† aliàs appellant.

† aliàs ad auus adauia.

† Aliàs ad nepos ad neptis.

SYL. † alias ꝓpius sobrino pro pius sobrina, alias ꝓpior sobrino.

no, qui & propius sobrinus appellatur, sic dicitur, quasi vno gradu nobis propior sit, q̄ sobrinus: sobrini autem sunt inter se duorum consobrinorum filij. Vbi igitur alter consobrinus filios non hēt, alter hēt: ille huius filijs propior sobrino est: sobrini verò mei fili⁹ sobrino natus appellatur.]

a ¶ Hi sunt. Su baudi, in quin to gradu lineæ collateralium ex parte ascendentium, scilicet filius patrui mei magni, & similium, de quibus dicit hic, & ff. eo. l. j. in fi. & secunda.

¶ Hactenus. Casus non figuratur, quia stat in traditione regulæ: & notāda sunt verba tex. & summarij. Itē ꝑ facilius percipiuntur ea, quæ oculis subijciuntur, quàm quæ auribus.

b ¶ Generata persona gradum. Hoc est verum si vna ab vna, non si plures ab vna, vt ff. eo. iurisconsultus. §. transeamus.

¶ Et sic in linea directa non est dñia, sed fit computatio pariter ſm quod in hoc versu continetur: Personas numera quot sunt a stipite dempto, id est quot sunt personæ generatæ a stipite, computatis etiam omnibus intermedijs, & ijs de quorum gradu & cōiunctione quæritur, dempto tñ. i. non computato stipite, tot sunt gradus, & toto gradu distant eæ, de q̄bus quærimus: q̄ regula de iure ciuili ēt ꝓcedit in collateralibus: sed de iure canonico ꝓcedit solum inter ascendētes & descendentes.]

¶ Et hoc est verū ex omni ordine graduū ſm nos. † Sed secundum canones ex latere transuerso aliud est: nam quem nos dicimus in secundo, ipsi dicunt in primo: & quem nos in quarto, ipsi in secundo, & sic de singulis vt in decre. 35. q. v. cap. ij. sed fuit eorū consideratio bona propter matrimonia: † nostra etiam bona propter hæreditates, quæ per gradus deferuntur, vt infra de bono. poss. §. adhuc. autē, & ff. eo. l. iurisconsultus. in princip.

† Et sic in directa linea ascendentiū & descendentiū nō est dñia: quia vtroq; iure si persona, de q̄b. agitur distāt æqualiter: toto gradu distant inter se: si inæqualiter, toto gradu distāt, quo to distat remotior. † Ipsi. n inci piūt a persona ex q̄ descendūt illi d̄ quorū gradu agitur. Sed de iure ciuili incipimus ab uno ex istis, de quib. agitur, extendendo ad stipitē, & ab eo iterum descendendo ad aliū: & quoto gradu distat remotior, toto gradu distant inter se, vt hic per doct.

¶ In linea ergo transuersali secūdum cano. accipe hāc regulā: quoto gradu alteruter eorū, de quibus q̄ritur, distat à stipite, si ambo æqualiter distent vel quoto gradu remotior à stipite distat, si distant inæqualiter, toto gradu inter se distinguūtur. Regula aūt secundū ius ciuile est, vt computatis ijs, de quibus q̄rimus, & omnibus inter medijs, a q̄b. ipsi ꝓcedūt, dempto stipite

† Anto. Aug. li. ij. emenda. cap. v. ait hæc uerba parenthesi inclusa, non esse in vetustis codicibus:

S Y L. & rectè, nā aliàs verba sequentia essent superflua cùm propioris sobrini filij sint ijdem q sobrini aliàs sobrinæq;.

propior sobrina: hi a sunt patrui magni, amitæ magnæ, auūculi magni, mrteræ magnæ filius filia.

¶ Tritauus, & aliæ personæ hic enumeratæ sunt in sexto gradu. Ang.

¶ Sexto gradu supra tritauus, tritauia: ĩ. trinepos, trineptis: ex trāsuerso fratris sororisq; abnepos, abneptis: & ꝯueniēter abpatruus, abamita, i. abaui frater & soror: abauunculus, abmatertera, i. abauiæ frater & soror: item propatrui, ꝓamitæ, proauunculi, promaterteræ filius filia: (itē † propioris sobrini sobrinæve filius, filia) itē sobrini, † sobrinę. i. qui q̄ve ex fratribus vel sororibus patruelibus vel consobrinis, vel amitinis progenerantur.

¶ Vnica persona adiecta alteri personæ per carnis ꝓpagationem facit gradum, tam in cognatis, quàm in agnatis. Aret.

¶ Hactenus ostendisse sufficiat, quēadmodum gradus cognationis numerentur. Nāque ex his palàm est intelligere, quemadmodum vlteriores quoq; gradus numerare debeamus: quippe semper generata b persona gra-

dū adijcit:[a] vt longè[b] facilius sit respondere quoto[c] gradu qsq; sit, q̄ ꝓpria cognatiōis appellatione quē-quā de notare.

¶ In gradib⁹ agnatiōis & cognationis similis est cō-putatio. Et q̄a facilius ostēdit res, ad ocu:ū corporalē quàm intellectualem, ideo necessarium est hic arborem consanguinitatis inscribi. Angelus. Aret.

¶ Agnatiōis quoque gradus eodē modo[d] numerantur. Sed cùm magis veritas oculata fide, quàm per aures[e] animis hominum infigatur, iō necessariū duximus post† narrationē graduū eos etiam præsenti libro īscribi: quatenus possint & auribus, & oculorū

stipite, quot sunt personę, tot sunt gradus: & ita teneas, quia regulæ verissimæ sunt: & quæ præstant facilē intellectum graduum, & eorum computationis.]

ADDITIO.

Idē in statutis & pactis, vbi de pacto non agitur, secundum Angel. hic. Et not. hāc glo. quæ allegatur quotidie, quòd in concernentibus peccatum, præualet ius canonicum etiam in terris imperij, & econtra in non concernentibus peccatum præualet ius ciuile ēt ī terris ecclesiæ, vt p Ang.

a ¶ Adijcit. Hic potest colligi diffinitio gradus, vt dicatur: Gradus est numeratio singularum personarum cognatione vel affinitate sibi coniunctarum, quoto gradu vna persona distat ab altera, optimè indicans. Dictus quasi lapideus gradus, vt ff. eodem. l. iurisconsultus. §. gradus. Accursius.

SYL. ¶ Glo. malè loquitur, quia numeratio est actus numerandi, non genus, & gradus non est actus numerandi. Item dum ponit verbū, gradus, in diffinitione, cùm illud sit diffinitum. Vñ dic gradum cognationis, quātitatem esse propinquitatis, qua personæ cognatæ inuicem distinguuntur.]

ADDITIO Gradus ſm doct. aliter diffinitur. Gradus est distantia vnius personæ ab alia in linea consanguinitatis. Vel est habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quota agnationis, vel cognationis, seu affinitatis distantia.

b ¶ Longè facilius sit. Propter duas rationes: & quia vltra trinepotem vel tritauum vocabula non inueniuntur specialia, sed superiores & inferiores vocantur, vt ff. eod. l. fin. §. parentes. & q̄a sunt plura negocia quàm vocabula, vt ff. de præscri. verb. l. iiij. Sed vsque ad quem numerabimus? Respond. vsq; ad septimum cognatorum, & vsq; ad decimū agnatorū, vt ff eo. l. nō facile. & s̄. tit. j § fi. nisi rōne d̄mōstrādi vel lem⁹ vlteri⁹ numerare, nō vtilitatis: licet decretistæ hic aliter dicant. Negocia plura sunt quā vocabula. † al's enarrationem

ADDITIO. Not. q decretistæ contrariū dicunt solum in collaterali linea: non autem in directa, vt s̄. dixi. Si vis ergo scire de duob. agnatis quoto gradu distant de iure ciuili, incipe ab vno, & computa ab illo ascendendo ad personā mediā, ex qua omnes descendunt: & postea descende ab illa vsq; ad illam, quam uis computare, & apparebit quoto gradu sit. Sed de iure canonico incipias à persona, ex qua descendunt personæ: de quarū gradu agit̄: verbi gratia, vis scire quoto gradu sunt filij duorum fratrum de iure canonico, incipe ab auo, & fac vnum gradum ad filium, & de filio ad nepotem ex alio fratre, qui similiter est in secundo gradu. Vnde quoto gradu quilibet distat a stipite, tali gradu sūt inter se: remotior autem addit gradum, vt in c. ad sedem. 35. q. v. Ang.

c ¶ Quoto gradu. Scilicet octauo vel decimo.

d ¶ Agnationis. Eodem modo. s. adiecta persona.

e ¶ Per aures. Vnde Horatius in arte poe-

te poetica: Segnius irritãt animos demissa per aures, Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

a ¶ Adipisci. Vnde quidam habẽt hic arborem.

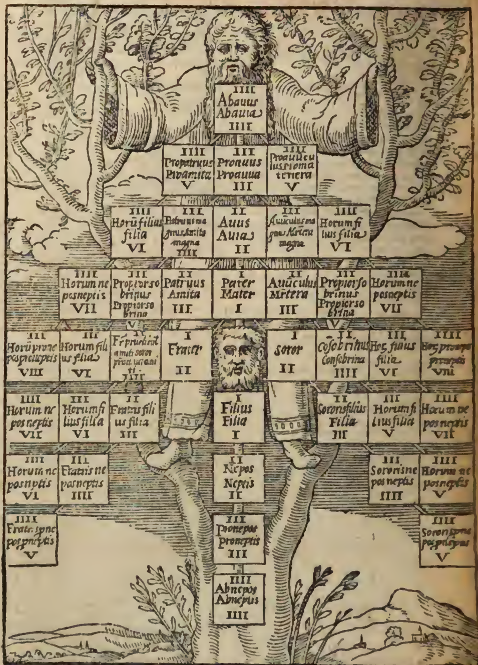
ADDITIO.

Et in veritate esse debet, cũ tex. & gl. illam requirant.

inspectione adolescentes perfectissimã graduũ doctrinam adipisci. a

Figura hæc arborea licet ad decimum deberet graduni agnatorũ protendi, aut saltem vsq; ad septimũ cognatorum, cùm vsq; ad eum per leges deferantur successiones s̃. de suc. cog. § fi. & ff. de gra l. non facile. eam tamen vsq; ad quartũ dumtaxat gradum impressori persuasimus extendẽdam, vt & aptiorẽ posset sedem occupare, & lectoribus quibusq; faciliorẽ sui ipsius cognitionem exhibere. Nec id ipsam graduum notitiam quoquo pacto impediet: qui enim duorum, triumve computationem agnouerit, illam etiam in cẽtesimũ vsq; gradum & eo amplius (si opus sit) deducere poterit. Quippe semper generata persona gradum adijcit, vt longè facilius sit respondere, quoto gradu quisq; sit quàm propria cognationis appellatione quemquam denotare, dicit §. hactenus. supra eo plura enim sunt negocia quàm vocabula, vt ff de præscriptis verbis. l. quarta.

Sequitur arbor ciuilis.

IIII Abauus Abauia IIII
IIII Propatruus Proamita V
III Pronuus Proauua III
IIII V
IIII Horũ filius filia VI
III magna IIII
II Auus Auia II
III magna
IIII Horum filius filia VI
IIII Horum nepos neptis VII
III Propiorsobrinus Propiorsobrina
II Patruus Amita III
I Pater Mater I
II Auunculus Metera III
III Propiorsobrinus Propiorsobrina
IIII Horum nepos neptis VII
III Horum filius filia VI
I Frater II
I Soror II
II Consobrinus Consobrina IIII
III Filia VI
IIII Horum nepos neptis VII
III Horum filius filia VI
II Fratris filius filia III
I Filius Filia I
II Sororis filius Filia III
III Horum filius filia V
IIII Horum nepos neptis VII
IIII Horum nepos neptis VI
III Fratris nepos neptis IIII
II Nepos Neptis II
III Sororis nepos neptis IIII
IIII Horum nepos neptis V
IIII V
III Pronepos Proneptis III
IIII V
IIII Abnepos Abneptis IIII

Arboris ciuilis declaratio peculiaris.

GRADVS, lineæ, & consanguinitatis, diffinitionibus omissis, sciendum quod numeratio punctorum, quæ sunt in cellulis, est numeratio graduum habito respectu ad cellulam uacuam, à qua omnes sumunt nomen, exceptis ijs qui per genitiuum nominantur. Hanc Io. And. nomine sui bidelli Petrucij uult uocari. Puncta, quæ superiora sunt, computationẽ iuris canonici denotant: illa autem, quæ inferiorem locum retinent, computationem ciuilis iuris exprimunt: quod canonico sub esse ipsa graduũ situatio declarat. Ex prædicta computatione, si diligenter inspicitur, apparet, quòd in ascendentium & descendentium numeratione ius utrunq; concordat: quia in eis persona addita personæ per catenis propagationem gradum adijcit.

¶ Vt autem hæc arbor cunctis innotescat, notandæ sunt tres regulæ.

¶ Prima: Ascendentiũ & descendentiũ quot sunt personæ, de quibus quæritur, cõputatis intermedijs, una dempta, tot sunt gradus inter eas. Verbigratia, abauus distat a Petrucio quatuor gradibus: & sic de alijs.

¶ Secunda (secundum ius ciuile, cuius tamen gratia hæc arbor fuit hic impressa) talis est. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat a cõi stipite, toto duplicato distant inter se, uel sibi attinent: ut P. & pronepos propatrui distãt octo gradibus, cũ abauum stipitem facit. Nam secundum leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres, duos efficiunt gradus.

¶ Tertia: Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dẽpto) tot sunt gradus. Vnde Petrucius distat à propatruo quinq; gradibus, ab eius filio sex, & sic de aliis.

¶ Non inutile forsitan iudicabitur, si quid de computationis diuersitate inter ius ciuile & canonicum subiunxerimus. In legib' ob nihil aliud ipsa gradum mentio facta est, nisi, ut hæreditas uel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus uerò ob hoc progenies computatur, ut apte monstretur usq; ad quotam generationem à consanguineorũ nuptijs sit abstinendũ. Hac ergo de causa, quia hæreditates nequeunt deferri, nisi de una ad alterã personã, idcirco curauit secularis Imperator in singulis personis singulos perficere gradus: quia uerò nuptiæ sine duab. nõ ualẽt fieri personis, ideò sacri canones duas in uno gradu constituere personas. Hæc habẽtur plenè. c. 2. 35. q. 5 & fermè per totam illam qõnẽ. Et hoc idẽ notat hic Christophorus Porcus in uersiculo, Circa primum. ibi, secũda differentia. & Ioannes And. in declaratione huius arboris.

Multa dies, uariusq; labos, huiusce parauit
Artis notitiam, quæ modò clara patet.

Mei [illegible] [redacted]

CHRISTOPHORI Portij in arborem & ipsius intelligentiam quæstiones plurimum vtiles.

Ro declaratione iuris canonici, & ciuilis, & etiam intelligentia huius materiæ: & eorum, quæ pertinent ad illam, quædam uidenda sunt Primò, qualiter fiat dinumeratio graduū de iure ciuili, & de iure canonico secundum utriusque iuris rationum diuersitatem. Secundò, usq; ad quē gradum deferuntur hæreditates, & tutelæ. Tertiò, usque ad quem gradum copula matrimonialis impediatur: Quartò, usque ad quem gradum possit Papa dispensare.

¶Circa primū dicite, ꝙ quò ad lineā ascendentē nulla est dr̄ia inter ius ciuile, & ius canonicum: utroq; .n. iure pater & mater sunt in primo gradu ascendentiū, & similiter filius & filia descendentiū, & sic supra & infra in infinitū: quia in dinumeratione graduū in linea ascendentiū & descendentiū utrunq; ius habuit respū ad stipitē. s ad primū parentē, ut hic, cū gl. 35 q. 5. ad sedem. In linea transuersali inter ius ciuile, & ius canonicū. duplex est dr̄ia. Prima quia iure ciuili frater & soror sunt in secundo gradu, iure canonico sunt in primo. Rō dr̄iæ sumit ex regula iuris ciuilis, q̄ dicit, ꝙ unaquæq; ꝑsona adiecta nouum gradum generat, ut hic in uers. hactenus. unde cùm ego sim in primo gradu patri meo, si nascatur mihi frater uel soror, ex generatione huius personæ causatur nouus gradus, & ꝓpt appellatur in scdo Sed iure canonico iō appellatur in primo, quia ius canonicum non considerauit dinumerationē graduū in linea transuersali, habito respū ad stipitē i. cōem parentem: sed considerauit, ꝙ duo fratres, duę sorores, tribuunt initium lineæ transuersalis iō in primo gradu illius lineæ illos constituit. Secunda dr̄ia est, quia iure ciuili regula traditur, ꝙ in linea transuersali sola persona adiecta facit nouum gradum, vt hic: iure aūt canonico pro regula traditur, vt ad causandū nouū gradum duæ personæ requirant. d. c. ad sedē. Rō dr̄iæ: quia ius canonicum dinumerat gradus rōne copulæ matrimonialis. Vnde cùm ad causandum copulam matrimonialem requirat con cursus duarum personarum, ita ad causandum gradum quo ad eam. Sed ius ciuile dinumerauit gradus quo ad hæreditates & tutelas: vnde cùm tutela, & hæreditas deferatur de vna persona in aliā, nimirum sic vnaquæque persona gñat nouum gradum. Ista fuit rō posita in d. c. ad sedē. Quo igitur ad inhibendam, vel permittendam copulam matrimonialem dinumerabuntur gradus secūdum ius canonicum: quo autē ad tutelas, & hæreditates deferendas connumerabūtur secundum ius ciuile.

¶Circa secundum dicite, ꝙ vsq; ad 10. gradum deferuntur hęreditates, & rute. uidistis s̄. tit. j. §. fina. cum sua glo. & s̄. de capi. dimi. §. fi. & de legit. agna. tu. in tex. & in gl.

¶Circa tertiū dicite, ꝙ olim erat prohibita copula matrimonialis vsq; ad septimum gradū agnationis, vel cognationis inclusiue: hodie aūt est prohibita vsq; ad quartum gradum inclusiuè, dinumeratione facta secundum ius canonicum. e. non debet. extra de consanguinitate. & affi.

¶Sed hic dubitat. Pone, ꝙ vnus sit in quinto gradu trāsuersalū, alius sit in quarto, an impediat copula matrimonialis? Si inspiciamus personā exñtē in quarto gradu, illa impeditur: si inspiciamus personā exñtem in quinto gradu, ꝑmittitē. Dicite, ꝙ copula est ꝑmittenda, qa quoto gradu remotior distat à stipite, eo gradu distat à quolibet descēdēte. c. fi. extra de cōsan. & affi. Illud tñ est palam, ꝙ inter ascendentes & descēdētes est ꝓhibita copula matrimonialis in infinitum. Vñ si Adam viueret, vxorem habere non posset. §. ergo. & ibi glo. s̄. de nup.

Sed

¶ Sed quid de gradu affinitatis? Dicite, ꝙ licet olim ratione affinitatis eẽt prohibita vsq; ad tertiũ gradũ, vt aliqui dixere: veritas tamẽ hodie est, ꝙ solum prohibetur quo ad gradum primum, vt no. glo. in c. non debet. extra de consang & affini.

Affinitas an contrahatut ex coitu illicito.

¶ Sed nunquid per coniunctio nẽ illicitã causatur affinitas? In hoc articulo nõ parcam in totum verecundiæ. Archi 35. q 3. c. extraordinaria. dixit per hanc dissolui matrimonium, & in hoc benefsed nõ causari affinitatẽ, propterea, quia affinitas est regularitas personarũ ex nuptijs descẽdentiũ. l. non facilè §. affines. ff. de gradi. ubi ergo non sunt nuptiæ. ibi non causat affinitas. Sed glo. tenuit contrariũ in §. affinitatis. s. de nup. q̃ cõmuniter comprobatur per c. tuæ. & p c. lordane & c. per discretionem, extra de eo. qui cogn. consang. uxo. suæ. Stat igiẽ conclusio, ꝙ per illicitam cõiunctionem contrahitur affinitas. Sed q̃d si quis non intrauit claustra uuluæ, in circuitu tñ palpitauit, uel seras reserauit, sed opus nõ expleuit, an cõtrahatur affinitas? gl. in d c. extraordinaria. dicit ꝙ non. Item dicit illud, q̃d non dico. Dicit Inno. ꝙ ad causandũ affinitatẽ, requiritur concursus vtriusq; sanguinis: sed tñ causa euitandi peccata, ius canonicum & sancta mater ecclesia in dubio præsumunt ex copula concursum utriusque sanguinis & maris & fœminæ interuenisse. c. iuuenis. extra de sponsalibus.

¶ Addite prædictis, ꝙ si aliquis ꝓmiserit alicui illã accipere in uxorẽ, post modum habeat copulam cũ ea sine alijs uerbis, intelligitur ualidum mřimoniũ extitisse contractum: nec cũ alia contrahere posset, sed matrimonium postea contractum esset dissoluendũ. c. is qui fidem. extra de spon.

¶ Circa quartum dicite breuiter, ꝙ in gradu ascendentiũ & descendentium nõ posset Papa dispẽsare, ut copula matrimonialis cõtrahat. Nõ posset enim Papa dispensare, ꝙ filia patri copularetur. Idem in linea trãsuersali in gradu. 1. unde nõ posset Papa dispensare, ꝙ frater sorori nubat. Itẽ nec in gradu 2. linea existente inæqualiter. Vnde non posset dispensare, ꝙ neptis patruo nuberet uel auunculo In linea uerò æquali bene possset dispensare, ut cõ sanguinea cõsanguineo copularet. ita cõiter conclusit in c. literas. extra de resti. spo. facit c. gaudeamus. extra de diuor.

Mrimonium semel contractũ an possit per Papã dissolui.

¶ Sed an Papa posset dispensare, ut matrimoniũ semel cõtractum, dissoluatur? Dicite breuiter, aut matrimoniũ fuit per copulam carnalẽ cõsummatum, aut non. priore casu non p̃t, posteriore autem sic: quia primo casu effecti fuere duo in carne una, secundo uerò nõ. Item, quia matrimoniũ consumatum sortitur naturã ex cõstitutione diuina, ꝓ quã Papa non potest dispensare. c. proposuit. extra de conces. præben. Sed matrimoniũ non cõsummatum sortitur naturã ex cõstitutione ecclesiæ, ꝓ quã Papa bene potest dispensare. ista est gl. ordi. in c. ex publico. extra de conuer. coniuga.

¶ Sed nunquid maritus & uxor possint se separare? Dicite, aut copula nõ est subsecuta: & tunc qlibet eorũ alte ro inuito põt separare matrimonium per ingressum religionis: secus si copula fuit subsecuta, nisi uterq; concordauerit. ꝙ uterq; pariter intret religionẽ, uel aliter, q. remanet ĩ seculo sit ta lis ꝯditionis & qualitatis, ꝙ nulla suspicio fornicationis sinistra sit ꝓ eum: ut quia sit ætate cõfectus. c. quidam. c. uerum. c. uxoratus. c. cũ sis præditus. extra de conuer. coniuga.

Cognationis spiritualis studiosissimis quibuscunq;, prætertim ecclesiasticis, apta & vtilis materia.

CHRISTOPHORVS Porcus iuris utriusq; possessor acutissimus, quia difficultates aliquas circa cognationis spũalis materiã hic luculenter tractauit, eius mẽtẽ uerbis fermè nõ mutatis referre non erit absonum, neq; a proposito alienum: quæ uerba talia sunt;

Institu. Gg Quæ-

¶ Queritur primo, an ratione cognationis spiritualis matrimonium impediat. Circa quē articulū dicite breuiter, ꝙ inter compatrem & commatrem impeditur matrimoniū, ac etiā inter patrem spiritualē & filiā susceptam ex sacro fonte: & hoc, si ista cognatio spiritualis fuerit causata siue per sanctum baptisma, siue p sanctū chrisma 30.q.4.c.Si quis unus.

¶ Addite prædictis, ꝙ si maritus uel uxor tenuerit aliquē uel aliquam ad baptismū uel chrisma, quilibet eorū efficitur cōpater uel commater. d. c. siquis unus. Et hoc uerū, qñ tēpore cognationis spūalis cōtractæ constabat inter eos matrimoniū: secus si ex post facto fuerit cōtractū. c. Martinus. extra de cog. spiri. cum sua glo. Econtra autē, si tenueris ad sacrū chrisma uel sanctum baptisma filiū uel filiam meam ex alia muliere q̄ uxore, non efficitur tibi cōmater mea uxor. c. q spiritualem. 30. q. 4. Ratio q̄ in cōtrahenda cognatione spirituali maritus & uxor copulāt sibi actiones & non passiones. Quod igit agit unus coniugū, intelligitur alius agere: quia sunt duo in carne una. d. c. siqs unus in fi.

Cognatio spiritualis an cōtrahat̄ ex cōcubinatu.

¶ Quæritur secundo, si fornicator teneat aliquem ad sacrū baptisma, an cōcubina efficiatur commater. Vr̄ ꝙ sic. nā sicut uxor in hoc casu efficitur cōmater, quia est eadem caro cū marito. d. c. siquis unus. ita dicendū vr̄ & de concubina: quia qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur cū ea, 32 q. 4. c. in eo. Alij ibi tenuerunt contrarium: quorum sentētia magis placet: quia absurdè dictum uideretur, ꝙ spiritualitas sup re improbata causaretur, ex utraq; scriptura & hominū opinione. Non obstat, ꝙ concubina & fornicator dicantur duo in carne una, quia illa uerba exponuntur. i. duo conueniunt in eodē opere carnali: & ita exponit glo. in d. c. in eo.

¶ Sed an uxore mea mortua potero mihi copulare eam, q̄ fuit sibi cōmater ante matrimoniū? Dicite ꝙ sic. c. post uxoris obitum. 30. q. 4.

¶ Sed quid de filijs duorū cōpatrum an poterunt simul matrimonio copulari? Dicite ꝙ sic, siue nati fuerunt ante compaternitatē, siue post: dummodo matrimoniū non contrahatur cū eo, uel cū ea, per quorum alterum deuentum fuit ad compaternitatem, c. 1. & c. super eo. de cognatio. spiri. Christophorus Porcus iuris utriusq; doctor acutissimus.

¶ Quæritur tertio ad propositū materiæ præsentis de q̄stione quotidiana & apud vulgares satis dubia. Pone, ꝙ duo uel plures tenent aliquē in baptismo, nunquid isti inter se efficiāntur cōpatres? Innocentius (& bene) dicit ꝙ non: unde possunt adinuicē ꝯhere matrimoniū. Nā quemadmodum cōpatres carnales, ut concubinarius & concubina, non prohibentur mr̄imoniū cōtrahere, ut in c. tāta. q. filij sint legitimi. ita & isti, qui sunt compatres spirituales respectu baptizati, non debent prohiberi contrahere matrimonium. Et ꝓ hoc facit tex. & ibi glo. in c. fin. 30. q. 4. ubi dicit, ꝙ maritus & uxor non debent aliquē simul de sacro fonte leuare, ne infamentur de facto: nam vulgares existimant illos esse compatres. Hæc sunt uerba Abbatis Siculi in c. Martinus. de cogna. spirit. de hoc in summula pauperū. Masculus & mulier puerū de fonte leuātes, Legitime iungi poterunt, nec sunt prohibendi.

¶ Quærit̄ quarto. Pone, ꝙ tenui aliq̄ puellam in baptismo: uolo ꝯhere cū eius sorore, an possim? Dicēdū ꝙ sic: pater. n. spiritualis si copuletur sorori filię spiritualis, bene tenet mr̄imonium. 30. q. 3. c. ulti. Vnde uersus, Duco meæ natæ germanam spiritualis.

¶ Quæritur quinto Pone, quòd filius meus tenuit in sacris fontibus filiā: uolo cū illa filia, postq̄ ad annos nubiles peruenit, ꝯhere, an liceat? Dic ꝙ sic. Potest enim pr̄ sumere filiā spiritualē filij sui carnalis, quia licet cognatio spiritualis de patre ad filios descendat, ut c. 1. & sup eo. de cog. spiri. non tñ ascendit de filijs ad patrem, cùm iure cautum non reperiatur: & edictum de matrimonio prohibitorium est, adeò ꝙ cuilibet licet ꝯhere, nisi expressè prohibeatur. cū c. apud: de

de sponsa & matri. Hoc notat Ioãnes Teutonicus glossator Decreti in c. fi. 30.q.3. Hoc idem recitat & ꝓbat Io. And.in c j.de cogn spiritu.li.6. Vnde versus;Esse mei nati coniũx mihi spiritualis Filia legitimè poterit, nec iure uetatur. Descendunt & non ascendunt talia uincula.

¶ Quæritur sextò, an per procuratorem talis cognatio spiritualis possit contrahi. Pro solutione recurras ad Bar.in l.Gallus.§.forsitan.ff. de lib.& posthu. ad Angelum Aretinum in §. illud supra de nup.ad Io.And.in regula,potest quis per alium.de regu. iur. in 6.& ad Pan.in c.ueniens.de cogna. Decisionem tñ communem & magis approbatam potes notare per uersus sequẽtes:in quibus patet, ꝙ licet matrimonium per procuratorem possit contrahi.c.fin.de procu.lib.6.non tamen cognatio spiritualis unde uersus: Procurator habet nodos uincere ingales,non tamen hos nexus domino dat spiritnales. Adde ꝙ licet non debeat a principio quis admitti per procuratorem ad contrahẽdum hãc compaternitatem, si tamen admittatur,contrahitur ipsa compaternitas, ut tenet Abb. Panor in d. c. ueniẽs.

Cognatio spiritualis ꝑ procuratorẽ non contrah.r.

¶ Quæritur septimo ex quot sacramẽtis descendit cognatio spiritualis. Respon.quòd cognatio spiritualis, quæ impedit matrimonium contrahendum,& dirimit post contractum,oritũ ex donatione duorũ sacramentorum duntaxat,q̃ sunt baptismus,& confirmatio:non aũt ex aliorũ datione seu ministratione:patet in c.fin.de cogn. spiri. lib. 6. ratio est , q̃a in baptismo renascimur: & chrismatio frontis ipsum confirmat: quod non est in alijs sacramentis.Io.And.in d.c. fin.

Cognatio spiritualis oritur ex duob. sacramẽtis.

¶ Quæritur octauo & ultimo inter quot personas oritũ impedimetũ mrimonij rõne cognationis spiritualis.

Cognatio spiritualis

Rñ.ꝙ ex hac cognatione 20. sunt casus prohibiti: decem ratione baptismi, & decem ratione confirmationis. Ratione.n.baptismi contrahitur cognatio spiritualis impediens & dirimens,ut dictum est.

oritur inter 20.personas.

¶ Primo inter has personas Baptizatum & baptizantem : Baptizatum & uxorem baptizantis prius cognitam: Baptizatum & filios baptizantis: Parentes baptizati & baptizantem:Parẽtes baptizati & uxorem baptizantis prius cognitam.

¶ Secundo inter has personas, uidelicet inter baptizatũ & suscipiẽtẽ:Baptizatũ & uxorem suscipientis prius cognitã,Baptizatũ & filios suscipientis:Parentes baptizati & suscipientẽ: Parentes baptizati & uxorẽ suscipientis prius cognitã.Ecce decẽ casus pro hibiti ratione baptismi. Totidẽ in cõfirmatione reperies.in qua sunt cõfirmatus, & cõfirmans,& tenẽs ante cõfirmationem,qui scilicet ponit fascio lã supra frontem post confirmationẽ episcopalẽ, de hoc uide textum cum gl in c.j de cognatio.spi.li. 6. Illa clarissimè referani per carmina sequentia; Gignitur his factis cognatio spiritualis:Quæ sunt baptismus , ac cõfirmatio frontis.Personasq; decem cõnectit quodlibet horum.Baptizans: huius uxor si cognita primo, Ac eius nati sunt abluto sociati. Cũ consorte thori baptizans,atq; parentes.Fonte sacto loti sunt tali fune ligati. Baptizans & suscipiens hic æquiparant. In confirmato totidem reperire licebit.

versus.

¶ Hæc nota diligenter,quia singularia sunt & plurimũ vtilia: nec est plures casus reperire, qui matrimonium dirimant.

Statuit Sacrosancta Tridentina Synodus Sess. 24. cap.2. ut unus tantum siue uir,siue mulier,uel ad summum unus & una baptizatum de baptismo suscipiant.inter quos,ac baptismum ipsum,& illius patrem & matrem ; necnon inter baptizantem & baptizatum,baptizatiq; patrem ac matrem tãtum spiritualis cognatio contrahatur.Idem quoque de cognatione spirituali, quæ per confirmationem contrahitur,decernens.

¶ De seruili cognatione.

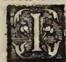
Continuatio. ¶ quia supra de cognatione & succesſione cognatorũ liberæ pdõnis dictũ est, nũc q̃a nali iure inspecto inter seruos ẽt cadit cognatio, & dubitari posſet an inter seruos esset successio, ideo de seruili cognatione meritò subdit. Nec obst. ꝙ interillum titulũ de successione cognatorũ & istũ sit titulus intermedius de gradibus, q̃a ex quo ptinet ad mãm horũ tit. cõtinuatio non uitiaẽ. l. duos reos. §. fin. de duobus reis. Porcus.

¶ De seruili cognatione.

¶ Filij manumiſsorum, etiam in seruitute cõcepti, excluso patrono patri succedunt, & inuicem sibi ipsis hoc dicit.

Illud[a] certũ est, ad seruiles cognationes illam partem edicti,[b] qua proximitatis nomine[c] bonorum posſesſio † permittiẽ, non pertinere.[d] Nam nec ulla antiqua lege talis cognatio computabaẽ.[e] Sed nostra constõne, quam pro iure patronatus fecimus, (qđ ius usq; ad nostra

Diuisio.

Llud certum. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primò ponit nũquid serui hẽant ius cognationis cõtractę in seruitute. Secundò infert ex rationibus præpositis, uidelicet ꝙ non semper sequitur, ꝙ qui prior est in gradu, potior sit in iure. Tertiò illa melius declarat. Secunda ibi, Repetitis. Tertia ibi, Amotis.

SYL. ¶ Illud certum. Casus non figuratur hic, cùm ponatur correctio iuris antiqui, quo diſpositum fuerat seruos successores hẽre nõ posse, nec cognationem habere, non tñ dum serui erant, sed etiam postea eis manumisſis, quia iure patronatus oĩa patrono quærebantur. Sed contrarium diſpositum postea est: q̃a ipsa cognatio tãquàm quid naturale in ipsis seruis esſe potest: sed fit impedimentum propter seruitutẽ effectu ipsius & ab ipsa prouenieñte. unde illa cessante, cessat etiam impedimẽtum: & ideo potest dari cognatio & successio. Not. summarium & alia, ut per Ang hic.]

a ¶ Illud. alias est hic rubri. de seruili cognatione, alias non. Accur.

b ¶ Edicti. Sunt enim 4. partes successionis ab intest. ut ff. quis or. in bon. posſes. ser. l. r.

¶ Poximitatis noĩe .i. cognationis, ut sequitur, & ff. unde cog. l. 1. §. pertinet.

d ¶ Nõ pertinere. Sed nec aliã aliquã, ut uel ipse succedat, uel ei succedatur, ut C. cõ. de suc. seruus. nisi ĩ trib. casibus, ut C. ad sylla. l. pen. & C. de suis & legi. l. apud hostes & C. ac Or. l. fin.

† aliàs permittitur

¶ Dic ẜm Angel. ꝙ in d. l. pe. & in l. fina. erat liber legis auctoritate, ne mora alterius libertati noceat. in l. apud hostes. illud procedit fictione postliminij, ut ibi no.]

SYL.

e ¶ Computabatur. Hæc uẽ mala rõ, cùm magis iure prætorio, quod naturalem causam intuebaẽ, deberet cõputari. ut s̃. de hęre. quæ ab intesta. §. emancipati. q̃ ciuili. Sed dic ꝙ ẽt ad alia, ut ad tutelas, & similia: nisi quo ad nuptias, ut s̃. de nup. § illud. & ff. de ri. nup. l. adoptiuus. §. seruiles.

ADDITIO. Not. ꝙ i seruis quo ad matrimonium impediendum ẽt post manumisſionem dĩ esse cognatio, ut d. § illud. quia etiam dĩ esse affinitas, ut d. § seruiles. Ang.

¶ Sed nũquid dñs ex sui persona succedit cognatis serui? Respon. non, ut hic dicitur. Accur. †

† Simile glo. est d. l seru'. C com. de suc.

ADDITIO. Not. ergo non aeq̃ri dño ab intestato sicut ex testõ: & est ratio, quia ius solum defert hęreditatẽ ab intestato, ẜm quod seruus nihil est. l. quod attinet. ff. de reg. iu. sed ex testamento defert uoluntas testantis, quam ius sequitur. Aliud tamen est in monacho, & monasterio, ut l. Deo nobis. C. de epiſ. & cle.

Nostra

tēpora [a] satis obscurum, atq; nube plenum, & vndiq; ꝯfusum fuerat) & hoc humanitate suggerente ꝯcessimus: vt si q̄s in seruili ꝯstitut' ꝯsortio liberū vel liberos habuerit, siue ex libera, siue ex seruilis ꝯdōnis muliere: vel ꝯ̄, serua mulier ex libero, vel seruo hūerit liberos cuiuscū que sexus: & ad libertatem his [b] per uenientibus, ij, qui ex seruili vētre nati sunt, libertatem meruerint: vel dū mulieres liberæ erant, ipsi [c] in seruitute [d] eos habuerint, & postea ad libertatem ꝑuenerint: [e] vt hi oēs ad successionem patris, vel matris veniāt, [f] patronatus iure ī hac parte sopito. Hos enim liberos non solum in suorum parentum successionē, sed ēt alterum in alterius [g] successionem mutuam vocauimus, ex illa [h] lege spāliter eos vocantes: siue soli inueniātur qui in seruitute nati, & postea manumissi sunt, siue vnā cum alijs, q post libertatem parentum cōcepti sunt: siue ex eodem patre, siue ex eadem matre, siue ex alijs nuptijs, ad similitudinem eorū, qui ex iustis nuptijs procreati sunt.

¶ In successionib. ab intestato primo vocanī sui hę redes, & ij qui inter suos nominantur: qui etiam remotiori gradu cō stituti pręcedunt omnes ascendentes, vel collaterales, etiam proximiores. Aret.

a ¶ Nostra tempora. Loquitur Iustinianus.
b ¶ His. s. parentibus.
c ¶ Ipsi. s. parentes.
d ¶ In seruitute. i. donec serui erant.
e ¶ Peruenerint. Scilicet parentes.
f ¶ Veniant. aliud si liber factus seruus iterum manu mittatur, vt ff. unde cog. l. is qui. contra.

¶ Secus si restitutus. §. seruus. s̄. de ca. dimi. & declarat gl. in d. l. is q] ¶ Et s̄. de cap. dimi. §. quod aūt. q̄a est ibi q̄d sibi impu tet. vide q̄ ibi annotauim'. Sed nunquid ēt iste, qui est in l. is qui. hodie succederet ei nāli cā īspecta, ut C. de suis & legitimis hæredi. authē. in successione ? Rñ. non, secundū Io. quia prætor naturalē causam intuebatur, & tamen non vocabat eum, vt ēst bona, dictū est. Itē quia non contra. C. de suis & legitimis. l. ex libera. Solu. † hic nouū ius. Vel ibi loquitē quā do nec de facto erat matrimonium.

¶ Hæc gl. semꝑ allegatur, q̄ spurius natus in figura mr̄imonij, licet de facto, ꝑt ltī mari per subsequens matrimonium, secus si nullo modo etiam de facto erat: de quo per Ang. hic.] ¶ Vel ibi quo ad honores loquitur, hic quo ad successiones.

g ¶ In alterius successionem. i. parentes libertis, & econtrà, excluso patrono: & hoc s̄m oēs. Item libertū vnum alteri eidem fratri suo: & ita frater liberti præfertur patrono: & hoc secundū quosdā, vt hic. Sed Ioannes ꝯtra: præfert enim patronū fratri, vt ff. de bonis liber. l. liberto. & ff. de suis & legitimis. l. intestato. & infra titulo primo. §. sed nostra. versic. sin autem sine. ¶ Hęc opin. Ioan. communiter tenetur vt per Angel. hic. ratio est, q̄a patronus, si legitima ei nō relinquatur, habet cōtratabul. & potest impugnare iudiciū liberti, quod non est in fratre. §. soror. s̄. de inoffi. testa.]

h ¶ Ex illa lege. Scilicet s̄. dictā gręca.

SYL. ¶ † i. filium. sic in l. ius agnatiōis. de pac. ubi las. & Ale. in l. nō est sine. de verbo. sig. q̄ eodē mō accipitur in l. nemo prędo. de regu. iur.

† Hæc nō est bona... ꝑpresiè... correctio... ne, vt arg. l. ꝑcipim'. in fi. C. de do appe. Ang.

SYL.

SYL.

SYL. ¶ Repetitis itaq;: Difficultatē faciebat in hoc tex. regula generalis tradita in §. si plures. s. de leg. agna. succ. vbi habes, quòd prior in gradu est potior in successione: sed hic contrariū dicitur, quia regula prædicta procedit cęteris paribus, & in ijs qui eiusdē sunt ordinis: sed quia cā successionis prima est liberorum, mox
fallās ne. ascendentiū, tertio trāsuersalium: nec datur aditus ad secundā causam nisi deficiente prima, non pōt habere locū regula nisi in existentib in eadē causa successionis: & ita declara loco casus.]

hodie sine diminutione, vt in auth. de trien. & semis. §. necnon.

¶ Amotis. Casus figuratio pendet ex ijs, quæ supra dicta sunt in §. repetitis itaque.] SYL

¶ Repetitis[a] itaq; oībus, q̄ iā tradidimus,[b] apparet nō sp eos, q parem gradū cognationis obtinent, pariter vocari: eoque amplius, † nec eū qdem, q pximior sit cognat⁹, sp potiorem esse. Cùm n. prima cā sit suorū hrdū, & eorū, quos iter suos hæredes enumerauim⁹,[c] apparet pnepotē, vel abnepotem defuncti potiorem esse, q̄ fratrē, aut prēm matrēq; defuncti: cū alioqn pr qdē & mr (vt s̄. quoque tradidim⁹) primū gradū cognationis obtineat, frater verò sm, pnepos āt tertio gradu sit cognationis, & abnepos quarto. Nec interest ī ptāte morientis fuerit,[d] an nō, q vel emancipatus, vel ex emācipato, aut ex fęmineo[e] sexu ppagat⁹ est.

¶ Post suos vocantur agnati, & post agnatos vocatur cognati pximi, exceptis fratribus & sororib. emācipatis: q licet cognati sint tamen cętero s agnatos vlterioris gradus excludunt. Aret.

¶ Amotis[f] quoq; suis hrdib. & quos īter suos hrdes vocari dixim⁹, agnat⁹, q ītegrū i⁹[g] hēt agnationis, ēt si lōgissimo † gradu sit, plerunq;[h] potior hr, q̄ pximior cognat⁹. Nam patrui nepos,[i] vel pnepos,[k] auūculo[l]

a ¶ Repetitis itaq;. Hic §. cōis ē ad oēs tit. s̄. hoc li. 3. positos: & idē in sequenti pxi. §. si. & alias s̄. de successi. cogna. §. ultimo. & ad Orph. §. fin.

b ¶ Tradidim⁹. A prin. 3. lib.

c ¶ Enumerauimus. Vt eurix datos, & emancipatos, vt s̄. de hęrę. quæ ab intesta. §. j. & §. emancipati.

d ¶ Fuerit. Hoc subdiuiditur.

e ¶ Ex fœmineo sexu. Qui tñ cùm diminutionē tertiæ partis succedit huius legis tempore. s̄. de hęre. quæ ab intesta. §. item vetustas, versic. diui.

f ¶ Amotis. Id est, cessantib. suis, fallit adhuc hæc rła, Qui prior est in gradu, &c. vt j. eo. §. versi. toties.

g ¶ Integrum ius habet. i. capite minutus nō est. sic s̄. de succ. cogn. primo respon. in fi. nā secus esset, si esset capite minutus: quia illæ successiones, quæ veniunt ex lege 12. tabularum, pereunt per minimam capitis diminutionem, ut s̄. ad Orphi. §. sciendum.

h ¶ Plerunq;. Propter frēm & sororem emācipatos, ut j. eo. §. ibi, ex ceptis. Itē pp quosdam cognatos, q uocani ut agnati, vt s̄. de leg. agn. suc. § hoc etiam. Itē propter patrem, qui filiū emācipauit, vt s̄. de legi. agn. suc. § fin.

* f. i. decimo § ti. s̄. de succe. co...

i ¶ Nepos. Qui est in quinto gradu agnationis.

k ¶ Pronepos. Qui est in sexto gradu agnationis.

l ¶ Auunculo vel materteræ. Qui sūt in tertio gradu cognationis.

Pre-

a ¶ Praefertur. In successione eius, qui tales habet agnatos.

b ¶ Toties. Not. regulam bonam, ut C. commu. de success. l. auunculo. † & C. unde lib. l. 2. Et ad eius euidentiam nota tres esse ordines succedendi. s. inferiores, & superiores, & ex latere venientes, ut in authen. de haere. ab intesta. in princi. Primò descendentes in infinitum uocantur. ut s. de haere. quae ab intesta § j. & in auth. de haere. ab intesta. §. primo. His cessantibus vocantur ascendentes: primo pater & mater: secundo auus & auia: & sic deinceps. sic tamen ut fratres ex utroque parente defuncto cõiuncti cum his superioribus vocentur: licet quidam dicant cum patre & matre tantum eos vocari, & alios inferiores per fratres excludi: & pro nobis est auth. de haere. ab intesta. §. si verò cum ascendentibus. & ff. de su. & legiti. l. ij. § haereditas.

† No. singulariter illã. l. quia post nepotem quãdo concurrit cũ patruo, vel auunculo, qui prior est ĩ gradu iure: nec assumit personã patris sui: patet ibi, ꝙ auũculus. qui est in tertio gradu, praefert fratri consobrino, qui est ĩ quarto, licet gl. ĩ. titu j. §. multis. in ver. usque ad quintũ gradũ. aliter dicat: sed ibi dicem^s. An. † aliàs suorum haerẽdũ iure.

vel mrẽterę p̃ferẽ. ^a Toties ^b igiẽ dicimus, aut potiorẽ hrĩ eũ, q̃ ꝓximiorẽ gradũ cognatiõis obtinet, aut pariter vocari eos qui cognati sunt, quoties neq; suorũ hrẽdum, quiq; inter suos hrẽdes sunt, neque agnationis iure aliqs p̃ferri dẽat, ẽm ea, q̃ tradidimus, ^c exceptis ^d fratre & sorore emãcipatis, q̃ ad successionẽ fratrũ vel sororũ vocantur: qui & si capite diminuti sunt, tamẽ praeferuntur ^e cęteris ulterioris gradus agnatis.

¶ De successione libertorum.

¶ Olim patronus habebat ex lege 12. tab. ius in bonis liberti solum ab intestato, nullo suo haerede relicto. Angel.

NUnc ^f q̃ libertorum bonis ui-

vt in d. §. j. in auth. de haer. ab intestati veni Christoph.

c ¶ Tradidimus. vt s. proxi. §. & hoc eod §. Accur.

d ¶ Exceptis. Excipit ab eo, quod s. dixerat, qui integrum &c.

e ¶ Praeferuntur, vt s. q̃ suc ces. cog. j. respon.

¶ De successione libertorũ.

¶ Supra q̃ successione ingenuorũ visum est: & quia in bonis libertorum est dare successionem ideo de his subdit. — Continuatio.

ADDITIO. Vnde nota quod dicit hic. Accut. de successione libertorum, passiuè accipi, i. qualiter succedatur eis, nõ actiuè. i. qualiter ipsi succedant alijs.

Nunc de libertorũ. ¶ Totus iste titul' diuiditur in tres partes. Primò circa successionem libertorum ponit duplex ius antiquum Secundo ponit suum statutum circa successionem: & ꝙ usque ad quintum gradum agnati patronorum succedunt liberto. Tertiò ponit aliam nouam constitutionem circa personas, & genera libertorũ. Secunda ibi, Sed nostra. Tertia ibi, Sed haec. — Diuisio.

¶ Casum figura literaliter, q̃a sumus in iure correcto. Not. dispositionem iuris antiqui in successione libertorum. Item ꝙ contra tab. patroni com petebat tantum pro dimidia. — SYL.

¶ Nunc. Quia hucusque de bonis ingenuorum dixit.

¶ Haec opi. communiter tenetur hic, & in auth defuncto. C. ad Tertul.]

SYL. ¶ Superioribus cessantib. primo frater ex utroq; parente, & soror, & eorum filij. Secundo, ex altero tantum, & eorum filij. Tertiò haec regula obtinet, & qui prior est in gradu &c. ut hic, & in auth. de haeredit. ab intest. §. reliquum. & §. si verò neque fratres. & in auth ut fratrum filij, §. primo, coll. 9. Accur.

ADDITIO. Dic ꝙ hodie est sublata differẽtia agnationis, & cognationis,

deam. Olim[a] itaque licebat liberto pronũ ſuũ impunè[b] teſtõ prætenrite. Nã ita demũ[c] lex 12. tab. ad hæreditatẽ liberti vocabat pronũ, ſi inteſtat' mortu' eẽt libertus, hr̃de ſuo nullo relicto. Itaque ĩteſtato mortuo liberto, ſi is ſuũ hr̃dẽ[d] reliquiſſet, prono nihil[e] in bonis ei' iuris erat. Et ſi qdẽ ex nãlib.[f] liberis aliquẽ ſuũ hr̃dẽ reliqſſet, nulla videbať q̃rela.[g] Si verò adoptiu' filius fuiſſet, apertè iniquũ erat nihil iuris prono ſupeſſe.

¶ Prætorio iure pron' ĩ liberti bonis dimidiam hẽbat, nõ ſolũ hr̃de inſtituto, ſed ẽt ab inteſtato, relicto filio adoptiuo. Ipſum tñ pronũ excludebãt liberi, ſiue eſſent in ptãte, ſiue emancipati, ſiue ẽt in adoptionẽ dati dũmõ inſtituti eẽnt, aut p̃teriti bonorũ poſſeſſionẽ petiiſſẽt. Au.

¶ Qua de cã poſtea[h] Prætoris edicto hæc iuris[i] iniqtas emẽdata eſt. Siue. n. faciebat teſtm̃ libertus,[k] iubebať ita teſtari, vt prono partẽ dimidiã[l] bonorũ ſuorũ relinq̃ret: & ſi aut nihil, aut min' parte dimidia reliquerat, dabať prono ↄtabulas teſtĩ partis dimidię bonorũ[m] poſſeſſio: ſiue inteſtat' moriebať, ſuo hr̃de relicto filio adoptiuo, dabať ęque patrono ↄ̈ hunc ſuum hr̃dẽ partis dimidiæ bonorũ poſſeſſio. ¶ Prodeſſe aũt liberto ſolebãt[n] ad excludendũ[o] pronũ nãles[p] liberi, ñ ſolũ quos in ptãte mortis tp̃e habebat, ſed ẽt emancipati, & ĩ adoptionem dati:[q] ſi mõ ex aliqua p̃te ſcripti hæredes erãt, aut prętersiti ↄtra tabulas bonorum poſſeſſionẽ ex edicto p̃torio petierant: nã exhr̃dati nullo mõ repelle-

a ¶ Olim. ſ. lege 12. tabul. & hoc eſt primũ ius: quatuor. p. ſunt, vt hic & j. §. 1. & §. poſtea. & § ſed noſtra.

* ¶ Legis 12. tab. verba (ut Riuallius ait) erant hęc; Si libertus ab inteſtato moriatur. nullũ hæredẽ ſuum relinquens, patronis ei ſuccedito.

b ¶ Impunè teſtamento. ſ. ſine timore teſtamenti rũpendi. Accur.

Ex hac glo. iũcto tex. no. φ ruptela teſtamenti põt dici pœna.]

c ¶ Ita demũ lex 12. tab. Et non aliter.

d ¶ Hæredẽ. Nalem, uel adoptiuũ, vt j. innuit.

e ¶ Nihil. i. nullam, ſecũdum Io.

f ¶ Ex naturalib. ad differentiam adoptiuorum.

g ¶ Querela. ideſt non poterat pronus conqueri. Accurſius.

h ¶ Qua de cauſa poſtea. Secundũ ius.

i ¶ Iuris iniquitas. Dic vt ſupra ad Tertul. in principio.

k ¶ Libertus. nullum filiũ habens legitimum & naturalem, vt infra eodem. §. prodeſſe.

l ¶ Dimidiam. Niſi in caſtris ſint bona quæſita, ut ff. de bonis liber. l. tertia. §. patronus.

m ¶ Bonorum poſſeſſio. Vnde legitimi, ut infra de bonorum poſſeſſio. §. cunque.

n ¶ Solebant. Hoc iure prætorio. nam de primo non erat dubium, vt ſupra ibi. itaque inteſtato &c.

o ¶ Ad excludendum patronum. ſ. in totum.

p ¶ Naturales. Et legitimi.

q ¶ In adoptionem dati. Si inſtituti erant, ut ſequitur: aliàs nec contratabulas dať eis, vt ff. de contratabul. non putauit. §. in adoptionem.

bant[a] patronum. ¶ Per legē Papiā patronus vocabaẗ ad successionē liberti vnà cū filijs ipsi⁹ liberti ꝓ virili, nisi tres, vel plꝛes fuissent liberi, vel libertus min⁹ cētū aureis habuisset ī bonis: siue đcesserat intestat⁹, siue ꝯdito testō. Ang. ¶ Postea[b] verò lege Papia adaucta sunt iura pr̄onorū, q locupletiores liberos hēbāt. Cautū[c] est.n. vt ex bonis ei⁹, q sestertiorū cētū milliū †pr̄imoniū reliq̄rat, & pauciores, q̄ tres liberos hēbat, siue is testō facto, siue ītestatus mortuus erat, virilis pars pr̄ono deberet.[d] Itaq; cū vnū qdē filiū, filiāve hr̄dē reliquerat libertus, pinde ꝑs dimidia debebaẗ pr̄ono: ac si is sine vllo filio filiave ītestat⁹ decessisset: cū verò duos duasve hr̄des reliquerat, tertia pars dēbaẗ pr̄ono: si tres reliquerat, repellebatur patronus. ¶ Hodie si libert⁹ hēat minus, q̄ centū aureos ī bonis, & fuerit testatus pr̄onus excludiẗ. Si āt testat⁹ nō fuerit ei succedit ī totū nō extāti b. liberis. Si verò vltra cētū aureos habuerit pr̄on⁹, à liberis excludiẗ: liberis verò n̄ extātib. succedit ī totū ab itestato, sed scō testō pr̄onus hēt tertiā sine oner. h.d. An. ¶ Sed nr̄a[e] ꝯstō, quā pro toī natione[f] Grçca lingua cōpēdioso tractactu habito ꝯposuim⁹,[g] ita hmōi causam đfiniuit: vt si qdē libert⁹, vel liberta minores cētenarijs sint. i. min⁹ cetū aureis habeāt substam, (sic[h] n. legis Papiæ sū-

a ¶ Repellebāt. Quia ꝓ mortuis hn̄r, vt ff. de ꝯiun. cū emanci. lib. l. j. sed & patru⁹ (j) nec a iure ciuili respiciunt, vt in auth. de hr̄. & Fal. §. exhr̄datos. ADDI (j) Nisi qñ tractaẗ de portione sua cui accrescat: cōputatur. n. in numero filiorū, vt faciat augeri lītimam fratrū: sec⁹ in fratre minore & filia dotata p statutū successione priuata, qa nō prosunt. Ang.
b ¶ Postea. Tertium ius.
c ¶ Cautum. Scilicet lege Papia, & malè, vt & aliàs C. de cad. tol. in princ. Acc. ** Sic appellata à C. Papio Cōsule eius latoi. c. q̄dam. distin. 2. cuius mētionē facit & M. Tull. de offic.]
†i. mille d ¶ Debereẗ. Ex lege Papia.
¶ Sed nostra constō. Cuius pōt literaliter figurari, quia hęc constō Iusti. vr̄ ēē q̄ddā ius positiuū. Hæc. n. sua distinctio, licet habeat rōnē in se respiciētē tā filios q̄ pr̄onos, tn̄ ꝙ magis elegerit vnam summam q̄ aliā, hoc totū fuit arbitrariū, & de quo aliquæ coloratæ potius rōnes q̄ fundamētales excogitari pñt. No. igiẗ totā hāc dispōnē. Itē no. ꝙ paria sunt filiū n̄ ēē, uel ēē & exhr̄datū. Itē ꝙ pteritio mr̄is hr̄ pro exhr̄datione. Item ꝙ lītima pr̄onorū ē tertia hodiè, sicut liberorū & parētum.]
e ¶ Sed nr̄a ꝯstitutio. Quartum ius.
f. Oī natione. Aliàs oīum natione, aliàs oīum notitia. * ¶ Theophilus legisse vr̄, oīum notione, vel, oīum notitia, vt Accur. quoq; legit: verba Theophyli sunt, διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι πρόδηλον.
g Cōposuimus. Et huius vt credo, hr̄ mētio in multis locis, vt s. ti. j. de ser. cog. in prin. & s. đ le. ag. suc. §. fi.
h ¶ Sic, n. Interpositio est. †Alias omnium. ** Quasi velit dicere Iustin, quod disponebat. l. Papia in liberto possidēte mille sestertios, eū disposuisse ī eo, qui sua tempestate vnū aureum possidebat. nā si intelligeremus, ꝙ senserit,

ſenſerit, tp̃e quo lata ẽ l. Papia, mille ſeſtertios vno aureo æſtimatos fuiſſe, cũ nimię imperitię antiq̃tatis argueremus, cũ nemo vel mediocriter doctus ignoret, mille ſeſtertios valuiſſe decem aureos, ſicuti ſingula ſeſtertia neu. gen. & ꝯñr cẽtũ mille ſeſterrios ę-que ac d̃na ſeſtertia i. mille aureos. Itaq; Iuſti. retraxit sũmã l. Papiæ ad decimam prẽ, cũ ſuo tp̃e lõge minores diuitiæ eẽnt, q̃ ætate Aug.]

a ❡ Nullũ locũ. Et in hoc nõ corrigitur lex Papia. Et nota, ꝙ ꝓdeſt paupertas filio liberti. ſic & aliàs C. de Epiſ. & cler. ſi qs ad §. ſinãt.

[illegible] No. ꝙ paupertas prodeſt. de quo in l. cũ nõ facilè. ff. ſi cui plus q̃ per l. Falc. & in d. l. ſi quis ad declinandam. §. j & in auth. cui relictum. C. de indi. vid. tollen. Ang.

** Adde, ꝙ in multis fauet paupertati, eiusq; gr̃a ſępè a gñali lege recedimus. hinc eſt, ꝙ in multitudine cãſũ, in primis pauperũ cõtrouerſias iudex definiet c. in primis. 2. q. 1. Eorũ alimoniæ, ſi ĩ carcere đtineãť, ꝓuidebit. l. iudices. C đ Epi. & cle. tabellionẽ, vt documenta illis ẽt gratuito edat, ex offõ coget l. tã đmẽtis. C. đ epi. au. Si qs ob inopiã ñ appellauerit, vel poſt ꝓuocationẽ fatalia labi pmiſerit, cũ reſtituit §. alij. ĩ auth. đ ijs q. ĩ gr. multã ẽt, ſi eiᵒ portio collitigatori dẽať, adolebit. l illicitas I ſi. đ of. p̃t.]

b Fecerint. Scilicet iſti liberti minores centenarijs.

Vide in hunc locũ Budæ. lib. [illegible]. de Aſſe. & Alc. lib. 3. Diſpun. c. 9.

*

Idem ſi ſint centenarij, ſm gl. in l. j. C. de bo. poſ. con. tabu. lib.

mã ĩterpretati ſumᵒ, † vt ꝑ mille ſeſtertijs vnᵒ aureus ꝯputeť) nullũ locũ [a] hẽat pr̃onᵒ in eorũ ſucceſsione: ſi tñ teſtm̃ fecerit. [b] Sin ãt ĩteſtati deceſſerit, nullo liberorũ relicto, tunc pr̃onatᵒ iᵒ qđ erat ex lege 12. ta. integrũ reſuauit. Cũ verò maiores † cẽtenarijs ſint, ſi hr̃des vel bonorũ [b] poſſeſſores libos hẽant, [c] ſiue vnũ, ſiue pl̃es cuiuſcunq; ſexᵒ vl̃ gradᵒ, ad eos [f] ſucceſsiões parẽtũ đduximᵒ, pr̃onis oĩb. [g] modis vnà cũ ſua ꝓgenie ſemotis. Sin ãt ſine lib̃is đceſſerit: ſi qdẽ ĩteſtati, ad oẽm hr̃ditatẽ pr̃onos, pr̃onasq; vocauimᵒ: [h] ſi v̄ò teſtm̃ qdẽ fecerit, [i] pr̃onos ãt aut pr̃onas p̃terierint, cũ nullos lib̃os haberẽt, vel hñtes eos exhr̃dauerint, vel mr̃ [k] ſiue auᵒ mr̃nus eos p̃terierit, ita ꝙ nõ poſsint [l] argui inofficioſa

c ❡ Reſeruauit. ſ. noſtra conſtõ. ſ. ut in totum ſuccedat. vt ſ̃. e. in princ.
d ❡ Bonorũ poſſeſſores. i. filios emãcipatos, vt ſ̃. đ hę. q̃ ab ĩte. §. emãcipati.
e ❡ Habeant. ſ. liberti.

f ❡ Ad eos. ſ. li beros libertorũ: q tñ hr̃des inſtituti ſi ſe abſtinuerint, vel miſſi hr̃ditare, ĩ integrũ reſtituti fuerint, dabiť patrono iᵒ ſuccedẽdi, vt ſ đbo. li. & ſi ex modica. §. ſi filius.
g ❡ Oĩbus modis. Sed nũqd eꝰ moriẽte filio, q eſt libertus, p̄ponit pr̃ pr̃ono? Rñ. ſic, vt ſ̃. ti. j. de ſer. co. in ſi. j. rñ.

ADDITIO.

Not. ꝙ ſicut pr̃onus excludiť p filios liberti, ita ẽt p parentes liberti: & idem no. gl. ſ̃. ti. j. in ſi. in verbo, in alteriᵒ. Ang.

h ❡ Vocauimus. Etiam ante fratres liberti: quod dic, vt ſ̃ tit. j. in ſi. j. rñ.
i ❡ Fecerint. ſ. ad extraneos.
k ❡ Mater ſiue auus. Quorum prætericio pro exhæredatione habetur, vt ſ̃ de exhær. libe. §. mater.
l ❡ Nõ poſſint. Quia iuſta cã ĩgratitudinis ĩterceſſit. q̃ sũt 14. vt in auth. vt cũ de app. cog. §. cãs. quo caſu nullo iure agũr, vt in auth. de immẽſis do. §. ſi. in ſi. Sed qd ſi filiũ emancipatũ pr̃ p̃tereat ſine cã, vñ ꝯtabulas hẽt, nõ ãt q̃relã? Vr̃ admitti pr̃onus. Sed rñ. hic large accipi inoſ. vt ẽt contineat contra tab. ſic. C. fam. erciſ. l. filij Acc.
* Dic, ꝙ p̃t ẽt dici inofficioſũ teſtm̃, in quo filius fuit p̃teritus, gl. in l. filij. C fam. erci. in l. cũm in adoptiuis. in prin. C. de adop. q a inofficioſitas tribus

Teſtm̃ inofficioſ[illegible] qñq; [illegible] [illegible] dationẽ, & 5 Y I. præteri[illegible] nem[illegible].

bus modis committitur, ſm Bal.in l. pater filium.ff de inof.teſt.

ADDITIO. Nec ob. ꝙ hodie ad inſtar filij ĩn ptãte p̃teriti videatur poſſe dicere nullũ &c cũ ſit ſublata dr̃ia emãcipationis, & patriæ ptãtis: quia illud eſt verũ ab inteſtato, nõ autẽ ex teſtõ. Ang.

a ❡ Cõſtitutione.ſ.græca.

b ❡ Vt antea. Sicut erat de iure prætorio, vt ſ.eo.§. qua de cã. Accur.

c ❡ Cõſequantur.ſ.quocunque titu. relicti, vt ff de bo.lib l iij §.fi.

d ❡ Conſtõne.ſ condictione ex l.græca, vt ff de condictio.ex leg.l.j.

Ius patronatus in multis cõſiſtit.

e ❡ Repleat. Præter hoc ius ſuccedendi eſt, & aliud ius p̃ronatus ſ. vt non vocetũ ab eo in ius ſine venia, vt C. de in ius voc.l 2.Itẽ vt alat eũ, vt ff de li. agn.ſi quis a liberis §.ſolent.Item ut turpem actionẽ, vel exceptionem ꝯ eum non proponat, vt ff.de exce.dot. apud Celſum.§ aduerſus. & ff. de obſeq.l.honori.& l.parens. Item vt poſſit eũ in ſeruitutẽ reuocare, vt ĩ auth. vt lib.de cæte §.j.coll.6. Itẽ vt vbi eũ inuenerit, faciat ei reuerẽtiã, vt ff.de in ius voc gñaliter.Et hęc iura multis modis ꝑdunt. Primo ſi p̃ronus remiſerit, vt in auth.vt lib. de cætero.§ illud. (j) Itẽ ſi ꝯpulit libertũ iurare, ne accipiat vxorẽ. vel libertã, ne nubat, vt ff.de iur.patr.q.ꝯ legem.& l.adigere.Item ſi denegat ei alimẽta, vt ff de bo.li.ſi patronus Item ꝑ tertiæ partis conceſſionẽ, vt hic, & ff. de bo.lib. ẽt.§.toties.Item ſi alteruter eorũ relegatus fuerit vel deportatus, vt ff de iure patro.ſiue. Itẽ ſi natalibus reſtitutus eſt libertus, vt ff.de bo.libe.l. ẽt §.j Item ſi mercedẽ pro futuris operis ab initio liberto extorſit. vt ff de libe.agn.l. ſi q̃s.§. ſiquis. Itẽ ſi libertus domini mortem vẽdicauerit, vt ff.de iure patro.l.pe Item ſi patronus eum capitis accuſauerit, vt ff de bon.li.qui cũ maior.j.rñ Item ſi non ſuis nũmis emptus eſt, vel a Principe factionẽ liberã teſtamenti impetrauerit, vt ff.de bon. lib.l etiã §.ij. Accur.

Ius patronatus multipliciter perditur.

eorum teſtã, tunc ex noſtra conſtõne[a] per bonorum poſſeſsionem ꝯtra bulas non dimidiam, vt antea,[b] ſed tertiã partem bonorũ liberti cõſequanť:[c] vel qđ deeſt eis, ex conſtõne[d] noſtra repleať,[e] ſi qñ min⁹ tertia parte bonorum ſuorũ libertus, vel liberta eis reliquerit: ita ſine onere,[f] vt nec liberis[g] liberti libertæve ex ea parte legata, vel fideicõmiſſa p̃ſtenť,[h] ſed cohr̃des[i] eo-

SYL.

❡ Adde glo.in l.fi. C de bon. lib. & ibi doc. & ſigna hanc glo. ad quam ſemper recurritur.

ADDIT. (j) Dic hoc verũ quoad ius ſuccedendi: remanet tñ ſibi ius reuerẽtiæ, quãuis remiſerit ſibi ius patronat⁹: ac ẽt tali caſu ex iniuria, ñ verbalis, ſed illata in perſonam tm̃, põt ẽt eũ in ſeruitutem reuocare.l.fin.C.de lib.& eo lib.Angel.

f ❡ Sine onere. Sic in auth de hære.& Fal.§.non autem.

g ❡ Liberis liberti libertæve. Quibus dantur aliãs legata, ẽt rupto teſtamẽto per Contratab. vt ff de lega. præſtan.contratabu. bono.poſſ.pen.l j.

h ❡ Præſtentur. Sed cũm filij ſint, quare non excludunt patronum, vt ſup. eo.§.verſi.cũm vero maiores? Reſpo. Hi filij erant ingrati, vt ſupra eod.§. verſ.ſi verò. Vel dic, ꝙ hi liberi erant nepotes, qui & liberi dicuntur. vt ff. de verbor. ſignific. liberorum & eos præcedit eorum pater, & eis talia legata dabantur. vt ff. de lega. præſtan. l.j.§.generaliter.

i ❡ Ad cohæredes. Sed nunquid in ſolidum tenebuntur cohæredes? Reſp. non, vt ff.de leg iij.l.fi.§.fi. & de vul. ſubſt & ſi contra tabulas.

❡ Multis alijs caſibus. Caſus. Quæſitum fuerat, an patroni tm̃ ius in bonis libertorum haberent, an vero ẽt deſcendentes, vel cõiuncti patrono: & videbatur, ꝙ patronus tãtum, quia cũm hæc ſucceſſio detur intuitu libertatis conceſſæ, videbatur ſolum reſidere in perſona ipſius, vel ſaltem SYL.

filio-

filiorum, quibus debentur ex iure patronatus obsequia: vel saltem si transmittendum erat hoc ius, debuerat et in eos, qui hæredes erant illius. cuius contrarium dicitur hic, quia quãuis maior reuerẽtia debeatur patrono quàm cęteris, tamen eo deficiente, illi, qui sanguine coniunctiores sunt, in maxima reuerentia esse debent liberto in memoriam receptæ libertatis: vnde hoc potius iure sanguinis quàm successionis procedit: quia tamen successio ipsa datur intuitu libertatis iam concessæ, datur ad instar iurium sanguinis, & ideo in aliquo diuersificatur ab ordinario iure succedendi. Ratio autem, quare sit restricta successio ad quintum gradum, ponitur per Iusti. J. de bo. po. §. cunq; antea. No. summarium.

rum hoc onus redundet.

¶ Liberto non tm̃ patronus succedit, sed etiam coniuncti ipsi patrono vsque ad quintum gradum, in capita tamen: & qui proximior est patrono, præfertur. Ange.

¶ Multis alijs casibus[a] a nobis in p̃fata cõstitutione cõgregatis, quos necessarios eẽ ad hmõi dispositionem iuris perspeximus, vt tam patroni patronęq́s, [b] q̃ liberi[c] eorum, necñ q ex trãsuerso latere veniunt, vsq; ad quintum[d] gradum ad successionem libertorũ libertarumve vocent: [e] sicut ex ea ɔstõne intelligendum est. † Et si eiusdem p̃roni vel patronæ, vel duorum duarũve, vel pluriũ liberi† sũt, q proximior est, ad liberti vel liberte vocet successionem, & ĩ capita, [f] non in stirpes diuidat successio: eodẽ mõ & in ijs, qui ex transuerso latere veniunt, [g] seruando. Plenè[h] enim cõsonantia iura ingenuitatis & libertinitatis

a ¶ Multis alijs casibus. Qui sequuntur statim.

b ¶ Patronæq́; , vt ff. de bonis liber. patronæ.

ADDITIO. Ex qua l. not. ꝙ, licet filij patroni, vt succedant liberto, non sit necesse ꝙ sint hæredes patris, debent tamẽ esse tales, qui patri vel matri succedere possint. Ange Aret.

c ¶ Liberi. Vt ff. de bonis libe. si pater exhæredato. & l. si ex patronis. §. Iulianus.

d ¶ Vsque ad quintum gradum. Nun q̃d filius trinepotis ipsius patroni, vel et ipse trinepos admittetur? Videtur ꝙ non, quia hic dicit vsq; ad quintũ gradũ. si quis tamen velit contradicere, illud ꝓ se inducet, ꝙ omnes descẽdentes sui patris loco succedunt, vt supra de hæred. quæ ab intesta. §. cùm filius. & in authenti de hæredi. ab intesta. §. j. † Et hęc est vera, & cõmuniter tenet, ꝙ descendentes in infinitũ, transuersales vsq; ad q̃ntũ gradũ succedãt ſm Christo. hic, & Ioan. de Pla. * hanc tñ glo. improbat & d̃clarat Are. in d. §. cum fili⁹. in iij. not.]

e ¶ Vocentur. Per nostrã constitutionem: licet olim per bonorum possessionem tam quam ex familia vocarẽtur, vt j̃. de bon. pos. §. sunt autem. versi. quinto.

f ¶ In capita Cũ eodem gradu plures inueniantur, aliàs patruus nepotem ex fratre excludit, vt ff. de bo. pos. lib. si libertus præterito. §. si libertus.

g ¶ Veniunt. s. ab ipsis patronis.

h ¶ Plenè enim. Propter tria dicit plenè: & quia hic vsq; ad quintũ gradũ succedũt, vt hic dr̃: aliàs vsq; ad decimum vel sextũ, vt s̃. de successio. co. §. si. Itẽ quia hic in capita succedunt, vt hic dr̃, aliàs non ita, vt s̃. de hęred. quæ ab intest. §. & quia placuit: aliàs est versi. in §. cùm filius. † Itẽ quia unus patroni filius excludit nepotes ex altero

† Aliàs vt SYL.

† aliàs sint

Successio libertinorum & ingenuorũ tripliciter differt.

† Et est rõ, q a in successiõe ingenuorũ plures descẽdẽtes ex vno habentur vt vnus: sec⁹ in successiõe liberti, vt hic: fallit ĩ patronis ecclesiæ vt ĩ c. cùm plures de iure patronatus.

altero, quod non eſt ita in ingenuis, licet M.contradixerit, vt ff.de bo li ſi libertus præterito.§. ſi libertus. & de leg.tut.l.tutela.§.ſi duo.

SYL. Sed hæc.Caſus non ponitur,ꝗa refert coreƈtionẽ iuris antiq ex rõnib⁹ aliàs ſ.in tit.de lib. deduƈtis. Nor. omnem differẽtiam liberti norũ ſublatã eſſe.Itẽ no.antiquã ipſam libertorũ. Itẽ ꝙ diƈtio, quaſi, & diƈtio, quodãmodo, important improprietatẽ. Item ꝙ l. cenſetur perpetua.]

a Peruenerunt.i.qui faƈti ſunt plenè liberi.

† aliàs & Latinorũ.

b Quodammõ.non.n.eſt verè peculiũ, cùm ſint liberi,vt C.de inof fic.teſ.l.ſi.in ſi.

c Nominatim.quid hoc ſit,dic vt ſ. de exhær. lib.§.j.

† aliàs ſimul cùm ala libertatẽ amittebant.

d Eorum.i. manumiſſorum.

† aliàs ita bona.

e Quibus.i. latinis.

f .Ad ciuitatẽ Romanam. ſ. vt ciuis Romanus efficeret, impetrãdo ius aureorum anulorum, vel natales: quod inuito p̃rono nõ eſt faciẽdũ, vt ff. de na.re.

l.ij.in ſi.& l.penul.& ſi.

g Conſtõne.vt C.de la.li.tol.ꝑ totũ.

h In perpetuum deleri.

ADDITIO No. ꝙ quando ſit derogatio alicuius iuris,intelligitur eſſe ꝑpetua,quia lex ſemp loqtur, & eſt in viridi obſeruãtia, vt l.Arriani.C.de hære.An.

i Quibuſdã adieƈtionib. ſ. 10.vel 11.caſib⁹, vt C de la. li.tol.per totũ.

* Alter interpretatur Alciat. lib. j. Parer.c.xvj. accipit enim adieƈtione pro modis aſſequendi ius Romanæ ciuitatis familiarumque Romanarũ.]

in ſucceſsionibus fecimus.

¶ Dñia iter libertos ẽ hodie ſublata:& iõ p̃dicta ꝓcedũt ĩ oĩb⁹ libertis, q̃a hodie oĩs manumiſſ⁹ efficiẽ ciuis Rom. Aret.

¶ Sed hęc ĩ ijs libertinis hodie dicẽda ſũt,q ĩ ciuitatẽ Romanã peruenerũt,ᵃ cũ nec ſint alij lib̃rti,ſiĩ & Dedititijs & Latinis ſublatis, † cũ Latinorũ ltĩmę ſucceſſiões nullę penit⁹ erãt: q̃a licet vt liberi vitã ſuã page bãt, at tñ ipſo vlti mo ſpũ † ſiĩ aĩam atq; lib̃rtatẽ amittebãt,& q̃ſi ſeruorũ† bõa eorũ iure quodãmõᵇ peculij ex lege Iunia Norbãa mãumiſſores d̃tinebãt.Poſtea verò ſenatuſcõſulto Largiãocautũ fuerat, vt lib̃ri mãumiſſoriſñ noĩatiᶜ exh̃rdati ex:raneis h̃rdib⁹ eorũᵈ i bonis Latinorũ p̃ponerent. Quib⁹ᵉ ẽt ſupuenit diui Traiani ediƈtũ, qd̃ eũdem hoĩem,ſi ĩuito vel ignorante p̃rono ad ciuitatemᶠ Romanã venir ex bñficio prĩcipis feſtinarat, faciebat qdẽ viuũ ciuẽ Romanũ, Latinũ verò morietẽ.S3 nr̃a cõſtõneſ ꝑ ꝑ hmõi ꝯdõnũ vices,& alias difficultates, cũ ipſis Latinis ẽt legẽ Iuniã,& ſenatuſcõſultũ† Largianũ,& ediƈtũ diui Traiani, ĩ ꝑpetuũ delerᶦʰ cẽluim⁹,vt oẽs liberti ciuitate Romana fruantur: & mirabili mõ qbuſdã adieƈtiõib⁹ⁱ ipſas vias, q̃ i Latinitatẽ ducebãt, ad ciuitatẽ Romanã capiẽdã tranſpoſuimus.

¶ De aſsignatione libertorum.

¶ Aſsignatio libertorum, vni ex p̃pui li-

¶ De aſſignatione libertorum.

Supra viſum eſt, queãdmodum patroni & eorum liberi ſuccedant libertis. verum quia liberti interdum cõſueuerunt aſſignari liberis patronorum,ideo d̃ hac aſſignatione ſubdit.Porcus.

* Aſſignare libertum, eſt teſtificari cuius ex liberis libertum eum eſſe velit l.aſſi gnare.ff.de veſ. ſign.]

Continuatio.

† Hoc S C. ſcrib Imp.in a then.vel d cę. ſub latum fu le,q̃a fru ſtra ab i tio intre duƈtum fuerat.

SYL.

uisio.

N summa. ¶ Totus iste titulus diuiditur i tres partes. Primò, q pater potest vni ex liberis libertũ assignare, & ille solus liberto succedit. Secundo declarat quib' liberis hic fieri pt. Tertio quib. verbis & i qua voluntate. Secunda ibi, Daẽ aũt. Tertia ibi, Nec interest. ¶Casus non figuratur in declaratione ter minorũ habẽtium rationẽ manifestã, q ius patronat' possit tanquã apud se existens & in cõmercio, distrahi vt lubet, & assignari vni ex filijs, sicut & legari possunt alia. Ratio aũt dubitãdi ea excogitari poterat, q in iure patronatus nõ succeditur titulo hæreditario, sed iure filiatiõis: succedũt enim filij vt filij non vt hæredes. l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope lib. Tñ assignatio pcessa est, q a l. operatur ñ operãte patrono: & non aliter. No. summariũ. Itẽ q res de facili redit ad naturam suam pristinam. Item q cessante impedimento, cessat effectus ipsius]

a¶ Senatũ. Cuius verba sunt. ff. eo. l. j.

aliàs ut / amuis.

b¶ Pertineant. Nulla scilicet facta assignatione.

c¶ Eius. scilicet patroni.

d¶ Filio. etiam posthumo, vt ff. eo. l. fi. ¶ Datur autem Casus.

beris, siue filijs, siue nepotibus in ptãte, ille solus liberto succedit, exclusis alijs etiam in eo gradu constitutis. Arg.

N sũma (qđ ad bona liberto-rũ attinet) admonẽdi sum' cẽsuisse Senatũ,[a] † q̃uis ad oẽs patroni liberos, qui eiusdẽ gradus sunt, æqualiter bona liberto rũ ptineãt,[b] tñ licere parẽti, vni ex liberis assignare libertũ, vt post mortẽ ei' [c] solus is patron' hẽaẽ, cui assignatus ẽ: & cæteri liberi, qui ipsi quoq; ad eadẽ bona, nulla assignatione interueniẽte, pariter admitterenẽ, nihil iuris i his bonis hẽant: sed ita demũ pristinũ ius recipiãt, si is, cui assignat' est, decesserit nullis liberis relictis. Nec tñ libertũ, sed ẽt libertã: & ñ tantum filio,[d] nepotive, sed etiã filiæ, neptive assignare pmittitur.

¶ Vni ex liberis in ptãte potest libertus assignari i omni volũtate, & quibuscunq; verbis.

¶ Daẽ ãt hæc assignãdi facultas ei, q duos, pluresve liberos[e] i ptãte hẽbit, vt eis quos in ptãte hẽt, assignare libertũ libertãve liceat. Vñ q̃rebaẽ, si eũ, cui assignauit, postea emãcipauerit, nũ [f] euanescat [g] assignatio. † Sed placuit euãescer: qđ & Iuliano, & alijs plerisq; visum ẽ.

non figuratur nisi vt s. Nota. collige. per te.]

e¶ Pluresve liberos. Nã i uno ñ ẽ necesse.

f¶ Num. idest an.

g¶ Euanescat. ff. eodem. l. utrum ei. contra Sol. Secundum Pla. ibi: valet assignatio facta emãcipato, vt ibi: licet emancipatione hoc perdatur, si an tea facta fuerit assignatio, vt hic, argu. ff. de arbi. non distinguemus. §. sacerdotio. Vel dic secundum Azo. q in l. contraria non dicit fieri assignationem in emancipatum, sed an soli fieri in potestate possit. sed nec in d. l. de arbi. dicit solui cõpromissum, sed non compelli sententiam dicere. Accursius.

SYL. / † aliàs Et

¶ Prima solu. verior est, secũdum Christoph. quia quando assignatio fit filio emancipato, pater est iam certus de conditione ipsius, & valet: sed si fuit in potestate, existente eo emancipato, euanescit.]

SYL.

Qui-

† Qđ facit ut obligat' assignare reditus, nō teneatur tradere fundos, nec domi niū eorū, sed sufficiat dicere, super tali fundo recipiatis: ꝗ quo hic ꝑ lo. Fab. † aliàs ēt.

† aliàs Suil lo Rufo & Hostorio Scapula Consulib. sed in l. j. ff. eo.legitur Velleio Rufo, * & Hosterio Scopula Coss.id-ꝗ; rectius ut ex Pād. Flor. attestat Ant. August.li. 3.emē.c.7

a ❡ Quibuscunq; uerbis etiam nutu, † ut ff. eo.l 1.§.assignare. & purè uel sub conditione, ut ff. eod. assignare. ** Quid si pater assignauerit i testō libertos suos uni ex filijs, deinde codicillis post ali qd tps factis li bertaiē Titio legauerit, num mis quoq; assi gnas' eris:& vi deret ꝙ nō, cū nō sit uerisimi le de eo testatorē intellexis se, q, cū assigna tio scripta est, adhuc libertus ñ erat. Sed Scęuola 1 C aliud uisum ē. l.Scęuola de uer.si. ubi uideas Al eia. circa rōnē decidendi.]

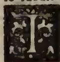
Nec interest, an testō qs assignet, an sine testō Sed† & q̄buscūq; v̄bis a patronis hoc ꝑmittit facere ex ipso Senatuscōsul to, qđ Claudianis tpibus factū est † Sabellio Rufo & Asterio Scapula Consulibus.

❡ De bonorū possessionibus.

❡ Nō solū emendandi, sed confirmandi iuris ciuilis cā bo.pos.inuētę sunt a Pretore.

❡ De bonorū possessionib'.

❡ Supra uisum est de hrditati bus, q̄ ex testō, & ab intest. deferunt iure ciuili, & partim iure ꝑtorio: uerū q̄a ꝑtor interdū emēdauit, interdū cōfirmauit ius ciuile in successione testati & intestati, dādo bonorū possessionē, iō subdit de bonorū possessionibus.

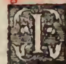

Vs. ❡ Totus iste titul' diuidit in quatuor partes. Primò ponit cās, ꝓpter quas fuit introducta bonorū possessio de iure ꝑtorio. Scđò ponit quas bonorū psessiones pretor facit. Tertiò Imperator quasdā corrigit & emendat. Quartò quātū t ꝑs & quale statutū sit ad cognoscendā bonorū possessionē. Scđa ibi, Sūt aūt bonorū. Tertia ibi, Sed eas quidem. Quarta ibi, Cū igitur plures.

SYL. ❡ Ius bonorū. Caius. nō uidebat figurari posse in tit. tradente principia bo: pos. Attamē in exēplo posito in prin: dū dr, ꝙ emendādi gratia fuit intro-

ductū ius bo. pos. rō dubitandi erat, q̄a posthumus alienus tāquā nō ens nō vr̄ adhuc eē talis, ut in eo cadere possit instō. sed ꝑriū decidit ꝑtor ex eo q̄a cōceptus quo ad cōmoda hr̄ ꝓ iā nato l. q in utero. ff de sta tu homi. si tū uis subtilit' inuestigare intel ligentiā huius tex. ꝑter mēiē doc. uide Fortu in l.Gallus. §. j. in 7. & 8. col. ff de lib. & posth. No. summariū. Itē qđ sit emendare. Itē ꝙ d iure antiquo posthumus alienus ñ poterat hrs instilui. Itē ex fine, ꝙ nr̄a interest, admitti ex pluribus capitibus ad successionem.]

qui uocat suos & agnatos. h. dicit.

Vs bonorū possessionis b introductum est à Pretore emendandi c veteris iuris grā. Nec solū i intestatorū hrditatibus uetus ius eo modo Pretor emēdauit, d sicut supra dictū ē, sed in eorū quoq;, q testō facto decesserint. Nam si alienus e posthumus

b ❡ Ius bonorū possessionis. idest bonorum possessio, q̄ est ius ꝑsequendi retinēdiq; patrimonij, qđ cuiusq; cū is mo ritur, fuerit. ut ff. eo l.3.§. bonorum. — Bonorum possessio quid est.

c ❡ Emendandi. i. supplendi: quia minus plenè dixerat ius ciuile non cognoscens emancipatos, ut s̄.de hęre. q̄ ab intest § emancipati. sic. ff. ad legē Rho. de iactu. l. vlt. § j. & si. Vel dic emēdādi ꝓpriè, ut in agnatis fœminis, ubi ius prætoriū ꝯ ius ciuile induxit, ut s. de legi. agna. succ. §. sed q̄a. & in posthumo, ut j̄ uersi proxi.

❡ Dic ꝙ aliter resoluit Fortu. in l.Gallus. in prin. in 10. col. ff. de li. & posth. ut. s. emendetur in uniuerso. l. 12. ta. tanq̄ quæ prætermisisset, nō quæ contrariū disposuisset.* Et ad hanc gl. cir ca uerbum, emendare, uide Deciū in l. edita. col. 5. in fi. C. de eden.] SYL.

d ❡ Emendauit. expone, ut supra.

e ❡ Alienus posthumus q̄s sit, dic ut supra

supra de leg. §. posthumo.

a Non poterat s. de lega. §. posthumus. contra Sol. ut ibi.

b Honorario. ff e nō est. § ubicūq;. contra. Sed hic spāliter ex alia regula excipitur per ipsum pretorem, & quo ad hoc derogat illi regulæ generali. quia nō est dubiū, quin generi p speciem derogetur, ut ff. de pœn l. sanctio.

Gnāi p spe ciem derogatur.

SYL. Communis. sol. doct. est, q regula illa loquitur qn in odium ipsius aliquis prohibetur succedere, non ex rigore iuris ciuilis, ut in posthumo. Tamē sol gl. ibi semper plus placuit, q ius ciuile non resistebat institutioni posthumi alieni, quā uis non assisteret: & ita dum essem scholaris, disputando defendebam.]

†aliās iure

infra eo. § quos sic. & ff. de leg 2. cū filius. § uarijs. Ar. contra ff. nau. cau. stab. l. idē (alias incip. & ita) §. sed an sit. & §. sed si gratis.

ADDITIO. Dic q immo ɔcordāt: q̄a ibi & si nō necessariū, utile tñ fuit ꝓtorem se intromittere: q̄a qui recipit, oino tenerur, ut ibi: qd nō semp erat de iure ciuili, ſm Ang. hic. Quos aut. Casus sic figurati potest. Visum est s. in §. prætorum. edicta. de iur. natu. gent. & ciui. q prætorū edicta sunt portio iuris ciuilis, vñ uidebat dicēdum, q pariter illi efficerent hæredes ipso iure, qui ab edicto pretoris uocabantur, sicut ij, qui uocabant ab alia

SYL.

hæres fuerit institutus, quāuis hēditatē iure ciuili adire nō poterat, [a] cū institutio nō ualebat, honorario [b] tñ iure bonorū possessor [c] efficiebat, uidelicet cū à Pretore adiuuabat. Sed & is [d] à nr̄a ɔstitutione [e] hodie rectè hr̄s instituitur, quasi & † iuri ciuili nō incognitus. [f] Aliquando tñ neq; emendādi, [g] neq; impugnādi [h] ueteris iuris, [i] sed magis cōfirmādi gratia, Pretor pol licet bonorū possessionem. Nā illis quoq;, q rectè testō facto hęredes instituti sunt, dat ſm tabulas bonorū possessionē. [k] Item ab intestato suos hæredes & agnatos ad bonorū possessionē uocat. Sed & remota [l] quoq; bonorū possessione, ad eos pertinet hr̄ditas iure ciuili.

Pretor solus nō facit quem hæredem, sed loco hæredis. Aret.

Quos aūt solus uocat Prætor ad

qua alia parte iuris ciuilis, arg. l. q̄ dē tota. ff. de rei. uen. Contrariū dr̄: assignatur autē cōis ratio, quia prætores nō hn̄t ius cōdendi leges p prius, sed per posterius. i. sequēte receptione, uel cōprobatione iuris ciuilis. ꝓpone hāc. n. ꝓtores edicta durāte suo magistratu: q̄ si postea recipiebant, efficiebant portio iuris ciuilis, ita cōiter tenēt doct. s rub. C. q admi. uel dic q ip sa simplici uocatione nō efficiunt hr̄des, sed statim q ē eis data bo. possess. sunt in oibus loco hr̄dū, prout intelligit hunc tex. Fortu. in l. iurisgen. §. pretor ait. col. 4. ff de pact. ubi uidēdū est pro declaratione huius tex. q̄a loquitur satis subtiliter. [a] Aliam tñ huius rei rationem tradit Alcia. li. 3. Parer. c. 3.

c Bonorum possessor. ſm tabu.

d Sed & is. l. posthumus alienus.

e Constitutione. l. græca. ut s. de le. §. posthumus.

f Non incognitus sed cognitus. Nā constitutiones sunt de iure ciuili, ut ff. de iustitia & iure. ius autem ciuile.

g Neq; emendandi. ut s. eod. x. tñ. Et dic emendandi. i. supplendi.

h Neq; impugnandi, ut s. prox. tñ. Et dic. i. corrigendi.

i Veteris iuris. l. ciuilis.

k Bonorū possessionem. Nota tres uias pretoris.

l Remota. Quare ergo fecit pretor? Rñ. ut successorib' uias ampliaret, ut

c. 5. quæ uerior uidetur.
a ¶ Ad hr̄ditatē.i.ad successionem: ut emācipatos ab intestato,& cogna: os:
b ¶ Per Senatuscōsulta.Ter. & Orph.
c ¶ Constituunt .ut C. de suis & legit. hæred. l. fina.

** Non ergo propriè hr̄des sunt. Attn̄ cū nō solum quo ad nomen, sed ēt quò ad effectū ꝑ hr̄dibus habeant̄,quælibet dispositio de hr̄de uerba faciēs bonorū quoq; possessorē cōplectetur.l.in condi. §. si patronus. de cond. & demō.l.j.§.bonorū.ad Treb.qđ procedit ēt si materia odiosa pœnalisq; ue sit.Alcia. l.hæreditatis. 2. de uerb. sign.]

ADDITIO. Idem in succedentibus ex constōne alicuius baronis uel marchionis:qa censēt eē ius p̄toriū.

* Rōnem affert Alc. lib. 3. Parer.c.3.

hr̄ditatē,ᵃ hr̄des q̄dē ipso iur̄ n̄ fiūt: (nā Prętor hr̄dē facere nō † pōt:p legem. n. tm̄, uel similē iuris ꝯstōnē hæredes fiunt, ueluti ꝑ Senatusc̄ōsulta,ᵇ & ꝯstōnes principales) sed cū eis Prætor dat bonorū possessionē,loco hęredū cōstituunt̄,ᶜ & uocātur bonorum possessores.

¶ Prętor ampliat successiōes materiā vlteriᵘ q̄ fit ꝑ l.12.tab.h.d.Are.

¶ Adhuc aūt & alios cōpluresᵈ gradus Prætor fecit ī bonorū possessio nibus dādis, dum id agebat,ne qsᵉ sine successor̄ moreret̄. Nāᶠ angustissimis finibᵘ ꝯstitutū ꝑ legē 12. tab.ius ꝑcipiēdarū hr̄ditatū, Prætor ex bono & æquo dilatauit.

¶ Decem bonorū possessiones hic numerant̄:quarū duæ primæ cōpetūt testō facto,reliquæ uero ab intestato. Ange.

¶ Sūtᵍ autem bonorum possessiones ex testō qđē hę:Prima: quę p̄teritis liberisᵍ datur ,uocaturq; ꝯ tabulas.ʰ Secūda,

te.maximum.circa prin. Accur.
ADDITIO. Nō t̄n datur exhæredatis.Itē nec institutis,nisi cōmisso edicto ꝑ p̄teritos,ut l. n̄ putauit.ī prin. & §.fi.ff. de cōtratab. licet adhuc dictus p̄teritus non petat, nec amplius petere possit Contratabulas, secundum.Ang.
h ¶ Cōtratabulas . Sed quare dat̄ fnis Contratabulas, cū ipso iure nullū sit testm̄, ut s̄. de exhær. li.in prin. R̄n̄. duas hēt uias : unā de iure ciuili, ꝑ quā pōt dice re nullū : aliā de iure prætorio, ꝑ quā non dicit nullum, sed annulandū: cū nec fieri , nec desinere possit hęres de iude prætorio, ut C.de li. præte. l. fin. & s.eod. §. quos autem.
·Adde ꝑ intelligentia huius opp.ꝙ quā uis articulus sit ualde disputabilis,t̄n cōis doc.resolu.ē ꝙ testm̄, in quo filius in ptāte est p̄teritus , sit ipso iure nullū,in l.posthumo C.de bo.pos.cōtrata.Dat̄ t̄n ꝯta.diuersimodè ad rūpēdū.Nā si præteritus sit emancipatus , tunc datur ꝑculdubio ad rūpēdū testm̄,quia testm̄ ualet iure ciuili,si p̄terit' sit filius ī ptāte, tūc licet sit nullū,t̄n datur ad rūpēdum prout de facto ꝓcessit,& ad declarandū nullum. Nō.n.erat necessaria filijs in ptāte talis bo.possessio , sed occasione emancipatorū ipsis ēt cōcessa fuit sub una determinatione.§. eadem s̄.de hære.

Liberi p̄teriti habent duo remedia ad impugnādū testm̄.

SYL.

SYL.

Et no. ꝙ nō hn̄t nisi actiones utiles , nec ciuiles efficiunt p̄toriæ,s̄m Ang.
¶ Adhuc autem. Casus nō figuratur, qa procedit enumerando.bon. pos. à prætore introductas,quas no.]
d ¶ Complures. q̄. lex 12. tabularum uel quàm dixerat.
e ¶ Ne qs.sic.ff.de Iterro.actio.& qa.
f ¶ Nā angustissimis. nā sui hr̄des & agnati tm̄ succedebāt d̄ iure ciuili, iᵉ integrū habēres,qa si sūt emācipati: de alijs.n. nō dr̄,ut s̄. de hære.quæ ab intest.§.j.& de leg.agna.suc.in princ.
g ¶ Sunt autē Præteritis liberis. siue emācipatis,siue nō,ut C. de libe.præ-

Bonorum possessio côtratabulas & ∻m tabulas cõ petunt ex testõ.

quæ ab intest. & ita resoluit pluribus uerbis Deci. in d. l. posthumo. in 3. dub.in 11. col. & ita tene.] etsi. & ff. vñ li. scripto. Vel dic Vnde lĩmi, cũ semper contracta fiducia eũ emãcipet.ut s .de leg.agna.suc.§.fin.

¶ Itẽ quare Cõtratabulas dicitur ex testamento, cũ magis contra testm̃ dici deberet, cũ rumpit testm̃, ut C. de colla. ut liberis? Rñ. ideò fie dr, quia fi ne testõ competere non potest. Itẽ quare hanc præmisit, cũ Secundum tabu. dignior sit? Rñ. q̃a donec ista competit, illa dari non põt, ut ff. de cõtra tab. l. illud. §. fi. & de secũ. tab. l. 1. §. æquissimũ 1. rñ. alias est. l 2 ¶ Cõis cõclusio doc. citramon. est ꝫ. gl. hic. Tenẽt.n. q̃ dcẽ utilis Vñ liberi, uel Vñ parentes: ultramõ: tenent cõtrariũ: quæ opin. dispuiãdõ sustineri põt, ut p Lud. Goza. in l. qui se pris col 35. C. vñ liber. p⁹ alio:un quo aduerte, q̃a maxima est utilitas. Nã si pr̃ uenit p vñ liberi: poterit uenire ex triplici capite, & sic habet tres annos utiles ad succedendũ filio. ¶ per Vñ liberi, per

†aliàs tabulas testamenti. †aliàs testamẽtis. †aliàs eẽt.

quã oĩb⁹ iure scriptis hr̃dibus Prætor pollicet̃: ĩóq; uocat̃ Secũdũt tabulas.[a] Et cũ de † testatis prius locu tus† ẽ, ab intestatos transitũ fecit[b] Et primo loco [c] suis hr̃dib⁹, & ijs q ex edicto Pretoris iter suos hr̃des ꝯnumerãt̃,[d] dat bonorũ possessionẽ, quę uocat Vñ libe ri.[e] Scd̃o, lĩmis [f] hr̃dibus. Tertio,[g] decẽ ꝑsonis, quas extraneo manumissori ꝑferebat. Sunt aũt decẽ per sonæ hę: pr̃, mr̃, auus, auia, tam pa terni, quàm materni: item filius, filia, nepos, neptis tam ex filio, q̃ ex filia: frater, † soror, ꝯsanguinei, uel uterini. Quarto, cognatis[h] proximis. Quinto, tã-

†aliàs sororve.

SYL. ¶ Respectu ergo bon. pos. contratab. non est dignior: respectu aliarum, q̃a datur ∻m uoluntatem testãtis, dr̃ dignior, prout declarat Deci. in rubri. C. de contratab. in fin]

¶ Item nunquid hæc parenti dat̃ contratab. filij emancipati? Rñ sic ad instar patroni, ut ff. si a pa. quis fu. manu. l. 1. & arg ff de bo. dã. l. fin. sic ff. si tab. testa nul. exta l. prima.

a ¶ Secundũ tabulas. sic. ff si ta te. nul læ ext. l 1. Itẽ hoc quando testm̃ factũ est in scriptis, aliàs ∻m nuncupationem, ut C de secun. tab l. 2.

b ¶ Fecit. sic. ff. si ta te. nullæ exta. l. 1

c ¶ Primo loco s. inter eas, quæ ab intestato deferunt. Et no. hunc ordinẽ, qui sequitur, in edicto fuisse: licet nõ in obseruando, ut ĩ sequitur.

Pater quo iure uenit ad bona filij emãcipati.

d ¶ Connumerant. ut s̃. de hære. quæ ab intest. §. emancipati.

e ¶ Vñ liberi: Quid erit eꝯ filio emancipato mortuo? Rñ. pr̃ hẽt bonorum possessionẽ. Vñ parẽtes, uel Vñ liberi utiliter: cũ ęq̃ua rõne uocet p̃rem ad hæreditatẽ filij, ut ff. de inof. testa. nã

Vnde agnati, & per Vnde cognati. l. 1, §. sed uidendum. ff. de succ. edict. aliàs haberet tantum duos.]

¶ Item nunq̃d filio in bonis mr̃is dat̃ hæc bonorũ possessio? Rñ. nõ, ut C. de suis & legi. hęr. l. fi. Itẽ nunq̃d in alijs ulterioribus ex linea descendentibus supra dicta seruant̃, s. ultra filios? Rñ. sic cùm omnes inferiores dicant liberi, ut ff. de uer. sign. l. liberorum.

f ¶ Secundo lĩmis. i. agnatis, & eis, qui eorũ loco sunt, ut s̃. de leg. agna. suc. §. 1. & §. hoc euã. & ff. unde leg. l. 2. § hæc autem. 2. & l. 3.

g ¶ Tertio decẽ personis, q̃s extraneo manumissori. i. deest ei, q emebat filiũ a patre, & postea eũ manumittebat. † Nam sic fiebat olim emancipatio, vt s̃. quibus modis ius patriæ potest. solui. §. præterea. Vel melius, vt ĩ. eodem §. quæ autem.

† Placet Fabr. & Ang.

SYL. ¶ Pro vera declaratione vide Ann. nostras s̃. tit. de leg. pat. tu. & tit. seq. & quæ docuimus ex Caio. supra in d. §. præterea.]

h ¶ Quarto cognatis. Qui iure ciuili

non

non uocantur, ut ff. unde cog. l. j. j. rñ. & ĩ. de leg. agna. suc. j. respon.

Bonorum possessio tanquam ex familia cui datur.

a ¶ Quinto. tanq̃ ex familia. q̃ dabatur p̃rono, liberto moriẽte intestato: sequens dabatur eidẽ, liberto moriẽte cũ testõ, s̃m quosdam. Vel dic, q̃ hæc familiæ. i. agnatis trãsuersalibus p̃roni daẽ usq; ad quintum gradũ, ut ff. de uerb. sig. pronuntiatio. §. familiæ. & j. eod. §. cũq;. & ĩ. de succe. lib. §. multis. sequens patrono, & descendentibus, & ascẽdẽtibus usque ad quintum gradum. prima. n. non ualet, cùm hic tractetur tantum de ijs, quę abintestato deferuntur.

†Idem Io. Fab. Ang. & Iaco.

†aliàs patroni p̃ronæq; liberis, eorũq; parentib[9].

†Vide Alcia. libr. 1. Parer. cap. 12.

* ¶ Vide Alciat. libr. 1. Parer. ca. 12. qui hunc locũ intelligit in iure gẽtilitatis: quod uero sequitur de cognatis manumissoris, in iure stirpis, cuius meminit Cice. lib. 1 de Orato.]

SYL.

quam ex[a] familias Sexto,[b] † patrono patronęq;, liberis que eorũ, & parẽtib[9]. septimo,[c] viro & vxori. Octauo, cognatis manumissoris.

¶ Bonorum possessiones cõtratabulas, & s̃m tabulas, item. Vnde liberi, & Vnde legitimi, siue agnati, hodie sunt necessariæ. Aret.

¶ Sed eas[d] quidẽ prætoria introduxit iurisdictio: à nobis tñ nihil ĩcuriosum[e] p̃termissum est: sed nr̃is ꝯstitutionibus[f] oĩa corrigẽtes, ꝯtabulas quidẽ, & s̃m tabulas, bonorũ possessiones admisim[9],

vtpote necessarias & constitutas, nec non ab intestato. Vñ liberi, & Vnde legitimi, bonorũ possessiones.

¶ Bonorũ possessio, Vnde decem personæ, ẽ hodie sublata, & in eius locum bonorum possessio, Vnde cognati, est collocata. Angelus.

¶ Quæ aũt in Prætoris edicto, q̃nto loco[h] posita fuerat, idest, Vñ decẽ p̃sonę, eam pio p̃posito, & ꝯpẽdioso sermone superuacuã oñdimus. Cũ enim p̃fata bonorum possessio decẽ p̃sonas p̃ponebat extraneo manumissori,[i]

rationẽ correctionis, ibi, cùm enim. Not. summa. Itẽ q̃ superuacua sunt eradicanda. Itẽ q̃ sublato fundamẽto, tollitur ædificatum.

d ¶ Sed eas. s. supradictas decẽ bonorũ possessiones.

e ¶ Incuriosũ. idest sine cura.

f ¶ Cõstitutionibus quæ remanserunt in græco. Accur.

g ¶ Necessarias. Idest utiles. tic. ff. de offi. praf prætor. l. prima, in princ.

ADDITIO.

Dic, immo aliquæ sunt. necessariæ, ut infra eodem §. fin. &c. Angelus.

h ¶ Quæ autẽ. Quinto loco. Scilicet cõnumeratis bonorum possessionibus ex testamento & ab intestato.

i ¶ Manumissori. Expone ut supra. §. tertio. Vel dic q̃ extraneus manumissor est ipse pater, quando non contracta fiducia emancipat. Sed si quæras, quare sibi ipsi p̃fertur? Respon. sanè intelligas, ut pater auum emancipantem nepotem præcedat: uel si ipse pater emancipauit, inueniuntur tamen nouem personæ, quæ eum præcedunt.

b ¶ Sexto p̃rono. Quare primo agnati patroni uocant, q̃ ipsi patroni? Rñ. † Hic ordinẽ edicti seruat, nõ qualiter succedi de facto debeat: & hic error in alijs casibus inuenitur.

Idem Angelus.

c ¶ Septimo. Deficiente parentela, & fisco excluso, ut C. vñ uir & uxor. l. j.

*¶ Item vr̃ Alcia. loco s̃. citato.]

SYL.

¶ Sed eas. Caius non figurat nisi literaliter. in l. corrigente, quæ hẽt in se

*¶ Declara ut docui in Anno. in locis s̃. adductis.]

SYL.

*¶ Appellat extranẽũ manumissorẽ, imaginariũ illum emptorẽ filij emãcipandi, qui post tres patris naturalis

 uendi-

venditiones, q̃ ut scribit Theophilus supra quib. mod. ius pat. por. solu. in emancipationibus antiquitus inter ueniebant, ipse tertia manumissione talē filium emptum quodāmodo in seruilem causam deductū manumittebat. is enim manumissor propter eiusmodi libertatis dationem acquirebat iura legitimę successionis in filio instar patroni, ita ut omnibus cognatis ab intestato præferretur. quod ius postea Prætor restrinxit, & decem personas ei anteposuit.]

a ¶ Constitutio. C. de emancipationi. liberorum l. finali.

b ¶ Manumissoribus. idest emancipatoribus.

SYL. c ¶ Contracta fiducia. i. saluo iure succedendi.

† aliàs nõ est liberi.

* ¶ Hoc declaraui s̄. de legi. agnat. suc. §. fina.

* ¶ Contracta fiducia emancipare dicebatur pater, cùm id pacto agebar cum imaginario filij emptore, ut sibi patri tandem filiū remanciparet: ut non emptor, sed parer manumitteret, sicq; hrēt oīa iura, quę alioqui competijssent emptori, si ipse manumisisset.]

d ¶ Manumis. i. emancipationem.

nr̄a ɔstitutio,[a] q̃ de emācipatione liberorū fecim⁹, oīb⁹ parētib⁹, eisdēq; manumissorib⁹[b] ɔ̈cta fiducia[c] manumissionē[d] facer̄ dedit:[e] ut ipsa manumissio[f] eorū hoc ī se hēat priuilegiū, & sup uacua fiat supradicta[g] bonorū possessio. Sublata igit̄ p̄dicta qnta bonorū possessione, in gradū ei⁹ sextā antea bonorū possessionē iduxim⁹, & qntā fecim⁹, quā Prętor ꝓximis cognatis pollicetur.

¶ Bonorū possessio. Tanq̃ ex familia, & Vñ liberi & parētes p̄roni, sūt sublatę. Ang. Arc.

¶ Cūq; antea fuerat septimo loco bonorū possessio Tanq̃ ex familia, & octauo Vñ† liberi p̄roni patronęq;, & parēteseorū, utranq; p ɔstōnē[h] nr̄am, q̃ de iure p̄ronat⁹ fecim⁹, penit⁹ euacuauim⁹. Cū.n. ad similitudinē successionis ingenuorū, libertinorū successiones † po suim⁹[i] (q̃s usq; ad qntū gradū tātūmō coarctauimus, ut sit aliqua inter ingenuos & libertinos dr̄ia) sufficit[k] eis tā ɔ̈tabulas bonorū possisio, q̃ Vñ lcīmi, & Vnde cognati: ex qb⁹ possunt sua iure vēdicare, oī scrupulositatē & iextricabili error̄ istarū duarū bonorū possessionū † resoluto.

¶ Etiā hodie viget bo. pos. Vñ uir & vxor, & sextū locū occupat. Et bonorū possessiōe, Vñ cognati manumissoris, ꝓrsus sublata, remanēt tm̄ sex bonorū possessiones ordinarię. An.

¶ Aliā uerò bonorū possessionē, q̃ Vñ uir & uxor ap

e ¶ Dedit. idest concessit.

f ¶ Manumissio. i. emancipatio.

g ¶ Supradicta bonorum possessio. Vnde decem personæ.

† aliàs pe fuerimus

¶ Cumque antea. Casus literaliter figurandus est, quia correctiones enumerat, quarum ratio est superfluitas non necessaria, quæ ponitur in illis uerbis, sufficit eis &c. Nos. ergo. iura & bon. posses. sublatas. Item antiquas esse ꝙ hodie sex sunt bo. possessiones, & septima, quæ sequitur.

† aliàs re soluta.

h ¶ Constitutionem nostram. De qua habuim⁹ mentionem s̄. de successio. libe. §. sed nostra.

i ¶ Posuimus. Vt s̄. de succes. lib. §. multis.

K ¶ Sufficit eis scilicet tā cognatis, q̃ agnatis p̄roni-

ADDITIO. Qui excludunt agnatos & cognatos ipsius liberti, vt l. liberto sine liberis. ff. de bo. lib. nec eis fit in iuria: quia si stetissent in seruitute, non habuissent cognationem.

a ¶ Aliā vero. Altiore. Hinc trahe, & digniores altiori loco sedere debēt (i) & est altior, q̄ proximior dño est.

Digniores altiori loco sedere debent.

SYL. * ¶ Vide Cassan. in Catal. gl mū l 1. par. q. 11. & 12. & Grām. dc. 164. nu. 10. & 11.] Tyrones vero posteriori. ut C. de tyro l. fi. lib. 12. & ff. de aqua plu. arc. l. j. §. pe. & C. de offi. recla. pro. l. potiores. Accur.

† aliàs ueteri. aliàs quoque.

ADDITIO. (i) Et ad hoc implorari pōt officiū iudicis, non autē agi actione iniuriarū, s̄m Io. Fab hic.

pellat, & nouo loco iter veteres bonorū possessiones posita fuerat, & in suo vigore seruauimus & altiore[a] loco. i. sexto eā posuimus: decima[b] † verò bonorū possessiōe, q̄ erat, Vñ cognati manumissoris, p p cās enumeratas[c] merito sublata: vt sex tm̄ mō bonorum possessiones ordinariæ p̄maneāt, suo uigore pollentes.

¶ Si lex dat alicui bonorum possessionem de nouo, ex testō, vel ab intestato, illa dicitur septima extraordinaria. Angel.

¶ Septima eas secuta, quā optima ratione Prætores introduxerunt.[d] Nouissimè enim † pmittitur edicto ijs etiā bonorum possessio, quibus vt detur,[e] lege,[f] uel senatusconsulto,[g] vel cōstōne[h]

b ¶ Decima. Bene dico sexto poni, & hoc dico sublata decima. Accur.

c ¶ Enumeratas. s̄. eo §. cumque.

d ¶ Septima. Introduxerunt. ut ff. ut ex legi. & Senatuscon. l. j. respon.

e ¶ Vt detur. s. bonorum possessio. Et nota duo esse necessaria, vt hęc bon. poss. cōpetat s ut lege caueatur, vt bonorum possessio detur: & q̄ de iure ciuili nō possit succedere: aliàs competir, Vnde legitimi, ut ff. unde leg. l. 3. & ff. ut ex legi. & se. con. l. j. §. fin.

Bonorum possessio septima extraordinaria, vt cōperat, duo sunt necessaria.

¶ Dicru s̄m Ias. in l. certum. C. vnde leg. quatuor necessaria: primo, q̄ deferatur ex ll. nouis. & senatusconsultis: secundo, q̄ tales sint ll ciuiles, & nō prætoriæ: tertio, q̄ per illas l. nouas deferatur bo. pos. expressè & specialiter, nō autem in indiuiduo nec noīatim: quarto, q̄ non sit vocatus p l. 12. tabu. ad hæreditatem, quæ colliguntur ex dictis omnium doc.]

f ¶ Lege. Ponunt quidam exemplū ex testamento, ut C. de inof. test. l. iij. §. sed cum eam. ex eo q̄ filius natus in puerperio, institutus præsumitur. Ab intestato ponūt exemplum in agnatis fœminis, & in quibusdam cognatis, qui efficiuntur agnatis similes, vt s̄. de leg. agn. succes. §. hoc etiā. Vtrunq; reprobo, † q̄a nulla lex expressè dat supradictis bonorū possessionē, sed eos succedere dicit: ergo nō datur hæc septima, sed Vnde legitimi, vt ff. vñ leg. l. 3. Pone ergo exemplū ex testō in posthumo alieno instituto, ut s̄. eo. §. j. Item tam ex testō, q̄ ab intestato pone exemplū in eo, qui decessit apud hostes in cuius bonis datur bo. poss. ex l. noua Cornelia. vt ff. de bo. possessio. l. 3. §. sed & eius.

Bonorum possessio septima quā habet locum.

† Placet Alexā. in l. fi. C. vñ leg. in 4. col. † aliàs promittitur.

¶ Hęc exempla reprobanī per doct. maximè per Alex. in l certum. C. unde leg. ubi Ias ponit alia exēpla, quæ ēt iudicio meo difficilè saluari pñt: tñ non est materia pro iuuenibus.]

g ¶ Senatuscōsulto. Orphi. & Tert. ut ff unde leg. l. ij. in princ. & § fi. nā eis datur bono. possessio. ibi, & non succedebant de iure ciuili, ut supra ad Tertul in prin. debet ergo dari hęc vt ff. unde leg. l. 3.

h ¶ Constōne. Ponunt exemplum s̄. de leg. agnat. succes §. hoc etiam. Itē C. de eman. lib. l fin. Sed hoc reprobo, cùm lege non caueatur eis dari bono. poss. vnde hñt. Vnde legitimi, vt ff. unde leg. l. 3. Poteſt tñ dici, q̄ ibi sub-

subaudiatur, maximè. Vel melius dic, si aliqua noua constitutio fieret de nouo, quæ daret bonorum pos. ex ea daretur hæc septima.

dubitandi allegari, ꝙ aditio hæreditatis durat perpetuo, i. 30. annis: vnde eadem ratione videbatur durare ius agnoscendi bo. poss. Tamen restrictũ est ex causa prædicta: quia etiam ꝙ heret ius deliberandi hẽs, tñ põt statui tempus a iudice ad instãtiã creditorũ ad deliberandũ, non minus. c. dierum, & regulariter anni, vel triũ mẽsium, sec. undum alios: iõ quod necesse erat facere iudicem in hærede, in bon. pos. taxatũ est edicto. Not. ꝙ non debet p̃iudicari creditoribus differendo solutionẽ, & alia ut p do hic.]

a ¶ Et extraordinariũ. No. duob modis fieri bonorum possessionẽ extraordinariã: q a vaga, vt hic. Itẽ q a nõ tribuit ius vt Carboniana: & si vẽter mittat ĩn possessionẽ: & illa q̃ datur gratia agnoscẽdæ litis: quæ dant sine causæ cognitione, vt ff. de Car. edic. l. iij. §. cãæ. & d vẽtre ĩ pos. mit. l. ubicunque. §. ĩterdũ. & de inof. testa. Papinianꝰ. §. j. & aliæ cũ cãæ cognitione, (j) vt ff. de bo. poss. l. 3. §. si cã. & qs ordo in bo. pos. ser. l ij. §. dies. & §. in bonorum.

Carboniana possessio ius nõ tribuit.

ADDITIO. (j) Hodie autem sine petitione, & sine causæ cognitione & datione, coram iudice agnoscuntur, arg. l. pen. & fi. & quod ibi not. per gl. & doc. C. qui admit. ad bon. pos. &c. Angelus.

ɔprehensum est: quã neq; bonorũ possessionib. quæ ab intestato veniũt, neq; ijs, q̃ ex testõ sunt, Prętor stabili iure connumerauit, sed quasi vltimũ & extraordinariũ[a] auxilium (prout res exegit) accommodauit. s. ijs, qui ex legib. senatuscõsultis, constõnibusve Principũ, ex nouo iure, vel ex testõ, vel ab ĩtestato veniũt.

¶Liberi, & parentes hñt annum ad petendũ bonorũ possessionem: alij agnati hñt centũ dies: & portio deficiẽs accrescit pari in gradu, vel ad alium deuoluitur per successorium edictum. A. ceti.

¶Cùm igitr plẽs[b] spẽs successionũ Prętor ĩtroduxisset, easq; p ordinẽ disposuisset,[c] & ĩ vnaquaq; spẽ successionis sępe plẽs extẽt dispari gradu personæ: ne actiones creditorũ differrent,[d] sed hẽrent quos cõuenirent: & ne facilè ĩ †possessionem bonorum defuncti mitterentur, & eo mõ sibi ɔsulerent: iõ petendæ bonorũ possessioni certum tp̃s præfiniuit. Liberis itaque & parentibꝰ, tam naturalibus,[e] q̃ adoptiuis in petenda bonorum possessione anni[f] spatium, cęteris autẽ agnatis, vel cognatis, centũ die-

† Not. ꝙ Iustin. ĩ dixit bon. poss' cum signãaret iꝰ succedendi: hic vero cõuerso ordine verborum dicit poss. bon. cum signãat nudum factum solamq; naturalẽ detentionẽ.

b ¶ Plures. Quia decem. quarum sex remanserunt ordinariæ, vt s̃. e. §. alia. vsq; ad §. septima.

c ¶ Disposuisset. Alio modo in edicto, quàm de facto competit, vt diximus. s̃. eo. tit. §. sunt autem versi. sexto.

d ¶ Differentur. Sic. ff. de success. edi. l. j. j. respon.

e ¶ Naturalib. & emãcipatis, & emancipantibus, vt ff. de succe. edic. l. j § fi.

f ¶ Anni. In honorem sanguinis: immo non vñr coarctandi, cùm uelut ad ꝓpria bona veniant, vt ff. e. l. j. §. largius. & de lib. & posth. l. in suis.

SYL. ¶ Cùm igitur. Casus in regula generali non ponitur: q̃ habet suam rationem ibi, ne actiones &c. Ideò autem ius accrescẽdi introductũ est in bon. pos: quia inductũ est in hæreditatib. ab intestato. poterat tamẽ pro rõne

Accre-

rũ dedit. Et si intra hoc tp̃s, aliqs bonorũ possessionem non petierit, eiusdẽ gradus p̃sonis accrescit:[a] vel si nullus sit, deinceps cęteris bonorũ possessionẽ p̃inde ex successorio edicto[b] pollicet̃,[c] ac si is, q p̃cedebat, ex eo numero non esset.[d]

¶ Primũ repudiãte bonorũ possessionẽ, statĩ sequenti incipit currere tp̃s. Angel. Aret.

¶ Si qs itaq; delatã sibi bonorum possessionẽ repudiauerit,[e] nõ quousq; tp̃s bonorum possessiõi p̃finitũ excesserit, expectatur; sed statim cæteri ex eodem edicto admittunt̃.[f]

¶ Tp̃s petendi bonorum possessionẽ est vtile: & hodie bonorum possessio p̃t qualitercunq; sine solennitate peti. Aret.

¶ In petenda aũt bonorũ possessione, dies vtiles[g] singuli ↄsiderantur.

a ¶ Accrescit. Partes enim non petentiũ accrescunt petentibus, ut C. quã do non pe. pat. pe. accresc. l. j.

b ¶ Ex successorio edicto. Hoc intellige in cognatis: sed inter agnatos successoriũ edictũ locũ nõ hẽbat: sed hodie vtrunq; locũ habet, vt s. de legiti. agnato. succes. §. placebat.

c ¶ Pollicetur. s. prætor.

d ¶ Nõ esset. Exclusus tñ tã q̃ filius admitti põt vt agnatus: & exclus⁹, vt agnatus, admittitur vt cognatus, vt si bi succedere videatur, vt ff. de succes. edi. l. j. §. sed vidẽdum.

ADDITIO. Tu die, ꝙ simplex repudiatio, vel relata ad hrẽditatem, concernit oẽ ius & oẽs vias succedendi, qñ hẽt substitutũ: secus si ad ius adeũdi, qa ad illud tm̃ refert̃, qđ exprimit̃: nisi esset adiecta cã gñalis: puta qa hæreditas est damnosa, vel simi lis. nam ex tali tõne repudiatio ad vtrunque refertur, ẞm Ang. Aret. hic. ** Sed nũqd audiẽdi sint remotiores si nõ expectato tpe p̃finito à Prętore, de quo s hoc §. petant proximiorib. statui certũ aliqđ tp̃s arbitrio iudicis ad petẽdũ, seu agnoscẽdũ bo poss. Et vr̃ dicẽdũ, ꝙ sic, ex deductis p Titaq. đ retra. lig §. j gl. 10. n. 57. 58 & 59.]

¶ Si quis itaq;. Casus ita põt figurari. Quærebat̃, an tp̃s secundo in gradu inciperet currere statim primo repudiãte, an verò expectãdũ sit tp̃s, quo terminus primo ↄstitut⁹ à l. finiret: & videbat̃ expectãdu finẽ termini primi qa in prædiciũ sequentis non vr̃ posse primum renũciare dilationi & tpi dato ad agnoscendũ, iux. ea, q̃ ponit Bar. in l. si arrogator col 7. ff. d adop. Cõtrariũ dr̃, eo quia cessat cã dilationis, q̃ erat tp̃s constituũ primo: iõ eo repudiãte, statĩ admittitur sequẽs: qa frustra expectat̃ tp̃s, c⁹ euẽtus nihil operat̃. l. aliqñ. in fi. ad Vell. No. regulam tex. nr̃i.

e ¶ Repudiauerit. intra suum tempus.

f ¶ Admittũt̃. vt C. e. l. fi.

¶ In petenda. Casus ĩ regulis gñalibus in mã bo. pos. nõ figurat̃: q̃rũ tõ est, qa licet alias tp̃s sit cõtinuũ regulariter. l. j. ff. de diuer & tẽp. p̃scr. tñ qa sicut nõ admittit̃ ad adeundũ, q nescit sibi delatã hr̃ditatẽ. & ex quo capite, ita nec admittit̃ ad petẽdũ bo pos. cũ ergo agere ñ possit, ñ dẽt posse ei currere p̃scriptio l. j. §. de ann. exce. ꝙ ãc sine solẽnitate hodie bo. pos. agnosci possit, hoc à principib. introductũ est. solũ in memoriã decreti, qđ olim interponebat̃, est introductũ, vt fiat corã iudice, & sic quasi æquiparata est aditioni, q̃ quoquo mõ fiat, valet. l. ꝓ herede ff de acq hær. No. summar. SYL.

g ¶ Dies vtiles. In qbus tria cõcurrere oportet. s. ꝙ iudicis copia sit. Itẽ actoris. Item rei, vt ff. de diuer. & tempo. præscrip l. j. & ff. quis or. in bon. poss. ser. l. j. in prin & §. dies.

ADDITIO. Hoc verũ intellige de iure antiquo. Itẽ in illis bo. pos. q tribuũt ius: secus in alijs: vt est bo poss. q dat̃

gratia litis agnoscẽdæ. Itẽ Carboniana, & quę ventris nomine: de q̄bus, an tribuãt ius in pos & an hodie procedãt, & ĩ eis locũ hẽat iste tex. vide Io. Fab. hic. Hodie autem indistinctè in omnib. bo. poss. dies dñr vtiles, ẽt si iudex pro tribunali non sedeat, & incipiunt currere à die scientię: ꝙ currunt q̄diu non dubitat, an sibi cõpetat bonorũ possessio, ſm Angelum.

a ¶ Principes. C. qui admit. ad bon. pos. l. pen. & fi.

b ¶ Pro petenda. Erat enim alia edictalis, quæ ex edicto mortui pretoris cõpetebat: hanc nõ erat necesse peti, vt ff. de bo. pos. l 3. §. sed si nemo. Alia decretalis, q̄ à prætore viuo decernitur: (j) & hoc olim solẽniter: hodie sufficit quocunq; mõ dicat se velle agnoscere: q̄ iudicialis dici p̄t, quia iniudicis pñtia agnoscię̃, vt hic, & C. qui admitti ad bo pos. l. pe. & fin. Item nunquid hodie bonorũ possessiones locum habent? Rñd. sic, nam & eas proponere quis põt, & cõtra tab. necessaria ẽi est filio emãcipato, & præterito Item Vnde vir & vxor necessaria vr̃. & vt olim aliæ nõ erant necessariæ, sic nec hodie: eis tamẽ uti possumus. Alij contra, cũ nouus modus succedendi sit inuentus, ut in authen. de hære. ab intest. per totum.

SYL. * ¶ Tu dic ſm Alcia. in l. delata. ff. de verb. sig bon. poss. edictales esse quas ordinarias vocamus, de quibus hoc tit. tractatur, quæ ius tribuunt: decretales aũt extraordinarias, quę sunt facti, nec Pretoris edicto deferuntur, sed causa cognita eius decreto dantur, vt Carboniana, & quæ litis agnoscendę gratia decernitur.]

ADDITIO Hodie tamen recessit ab auia: q̄a nec decreto, nec patris citatione opus ẽ, vt d. l. fin. ſm Angelum.

c ¶ Ostenderit. Corã quocunque iudice.

Sed bñ anteriores Principes[a] & huic causę ꝓuiderunt, ne quis pro petenda[b] bonorũ possessiõe † curet, sed † quocunq; mõ admittentis eã † iudiciũ (intra statuta tñ tpa) oñderit, †[c] plenum hẽat earum beneficium.

¶ De acqsitione ꝑ arrogationem.

¶ Olim oĩa bona arrogati acquirebant arrogatori, exceptis ip, q̄ ꝑ capitis diminutionẽ ꝑdunt: hodie verò acqrit solus vsusfruct', vt par sit pr̃i nãli. Areti.

Est & alteri' generis ꝑ vniuersitatẽ successio,[d] quæ neque lege 12. tabul. neque Prætoris edicto, sed eo iure, quod consensu[e] receptum est, introducta est. Ecce enim cùm pr̃familias

†aliàs curat.

* †alias, sed si quocunque mõ admittendi eã, uoluntatem demõstrarit, & iudicium intra &c.

† Aliàs iudicium.

* † hoc est declarauerit.

Bonorum possessio ẽ duplex.

¶ De acquisitione p arrogationem.

¶ Quia bona, quæ nobis acquiruntur ti. vsi, aut acquiruntur per additionem hæreditatis, aut per bon. poss. aut per arrogationẽ, aut per additionem bonorũ cã libertatum conseruandarum. §. fi. ſ per quas perso. no. acqui. ideo uiso. ſ. de hære. & bon. poss. sequitur videre de acquisitione per arrogationem. Po:cus.

Continuatio.

Est & alterius. ¶ Totus iste titu. diuiditur in tres partes. Primò, vnde fuit introducta acquisitio per arrogationem. Secundo postea illud declarat tam de iure antiquo, q̄ moderno, & quid arrogatori acquirat. Tertiò an arrogator teneatur ad debita arrogati. Secũda ibi, Ecce enim. Tertia ibi, Sed ex diuerso.

Diuisio.

¶ Caius in l corrigẽte, vel correctionem referente non ponitur nisi literaliter: cuius ratio est, ne plus iuris habeat ciuilis pater, quàm naturalis, auth itaq;. C com. suc. No, quod dictum est in summario.]

d ¶ Successio. ut ff. pro socio. l. actione. §. societas.

e ¶ Consensu. Scilicet arrogantis, & arrogati.

sese ī arrogationē dat, oēs res[a] eius corporales, & incorporales, q̄q; ei debitæ sunt, arrogatori antea[b] qdē pleno iure acqrebant, exceptis ijs, q̄ p capitis[c] diminutionem peunt', quales sunt oparum[d] oblōnes, & ius agnationis:[e] (vsum etenim & vsusfructus licet his antea ɔnumerabant, attn̄ capitis diminutione minima eos tolli ,phibuit nr̄a constō.[f]) Nunc aūt[g] nos eādē acqsitionē, q̄ p arrogationē fiebat, coarctauim' ad silitudinē nālium[h] parentū. Nihil. n. aliud, nisi tātūmō vsusfructus, tā nālib. parentib', q̄ adoptiuis per filio sfamilias acqrit ī ijs rebus, q̄ extrinsecus[i] filijs obueniunt, dn̄io eis integro seruato.

¶ Arrogator succedit arrogato, nisi sint certę psonæ, quę ipsum excludant. Angel.

¶ Mortuo āt filio arrogato in adoptiua familia, ēt dn̄ium rerū ei' ad arrogatorē ptransit, nisi supsint alię psonę,[k] q̄ ex ɔstōue nr̄a prem in ijs, quæ acquiri

* ¶ Alij interpretantur pro moribus & consuetudine : quæ sententia & Theophilo, Gręco interpreti, placuisse videtur.]

a ¶ Omnes res. Et etiam filij, ut s̄. de adoptio. §. illud.

b ¶ Antea. i. iure veteri.

c ¶ Per capitis diminutionē. s. minimam, nam dando se in arrogationē, minimam capitis diminutionem patitur, ut s̄. de capi. diminu. §. minima.

* ¶ Adde, ꝙ nec societas transit ad arrogatorem, sed ipse arrogatus permanet socius, ne alioquin inuitus quis socius fiat cui non uult. l. actione. § societas. ff. pro soc.]

d ¶ Operarū. Hoc intellige de operis, quę liberis debentur, & non trāseunt ad hęredē extraneum, vt sunt obsequiales, & quæ in faciendo consistunt, scilicet assurgere, & similia, vt ff. de ope. libe. , liberti. Item in fabrilibus incertis, vt ff. de ope. libe. si operarum iudicio. Aliud si conduxerit ille arrogatus operas alicuius : nam istę arrogatori quæruntur.

e ¶ Ius agnationis. Ius succedēdi, qđ quis p arrogationem consequitur: & hoc hodie est, ut ĩ. eo. §. mortuo.

¶ Hoc tñ ꝺm Ang. non est verum, qa stante æquiparatione cognationis & agnationis, sublata agnatione remanet cognatio: & ideò agnatus retinet successionem patris naturalis.

¶ Itē ius petēdæ bonorum possessio. perit, si ante eam petitam ad arrogandū se dederit. Aliud si iam petit, ut ff. vnde lib. l. si & de cōtratab. l. 3. §. si emācipatus. Ad cur. Floren.

ADDITIO. Ius tñ adeundi de iure ciuili indistinctè retinet: & fortè etiam inuitus adire cogi poterit ad instar naturalis.

f ¶ Constō. C. de vsufr. l. corruptionem.

g ¶ Nunc aūt. Aduersat̄ ei, qđ s̄. dixerat, ꝙ omnes res acquirebatur arroganti.

h ¶ Naturaliū parentū. Vbi in aduentitijs tantum vsusfructus quæritur, ut C. de bonis q̄ libe. cùm oportet.

i ¶ Quę extrinsecus, Idest in aduentitijs.

¶ Mortuo autem. Casus non ponitur in regula generali. No qñ succedat arrogator: & quę sint personæ excludentes, dic ut in glo.]

k ¶ Aliæ psonę. Vt descēdentes ex filio arrogato, ut C. cōīa đ suc. l. fi. ubi est constitutio, de quà hic fit mētio. Item si hic arrogatus esset impubes, & impubes decederet, admitterétur etiam alij ex stipulatione, ut ff. de ado. l. nō aliter. & l. his verbis & l. hęc autem. & s̄. de adopt. §. cùm autem. Sed quid in parte naturali, à quo hic arrogatus erat emancipatus? Respon.

Operas obsequiales debēt liberti patronis.

SYL

Arroga quę g nę succe dere bent,

ſpon. Placen. eum præferri arroganti. (i) ſed hodie fratres utrinq; coniuncti vocantur cum arrogante, vt in authen. de hære. ab inteſt. § cõſequens. colla. nona.

ADDITIO. Quod verum intellige, vbi arrogatus eſt ſibi in ſcđo gradu: vt quia eſt arrogatus tanq̃ nepos: alias ſecus, ſm Ang hic.

a ¶ Non poſſunt Vt in aduentitijs: profectitia enim ſibi non auferuntur.

SYL. ¶ Sed ex diuerſo Caius. Quęrebat, an arrogator de debitis ante ꝓ ctis teneat: & vr ꝙ ſic, quia cũ bona oĩa tranſeant in eũ, dẽt teneri, ut fiſcus. l. 3. C. ad l. Iul. de vi. Item in eo, cui bona addicuntur gratia conſeruandarum libertatũ, qui a vtilib. tenetur l 3 ff. de fideic. lib. Tñ cõtrarium dr̃ hic: non tamen ꝙ non poſſit conueniri, ſed habet facultatem reluendi ſe, permittendo bona arrogati poſſideri, prout dr̃ etiam in fiſco l. j. § an bona. ff. de iur. fiſ. & ibi Bart.]

b ¶ Conuenitur. de facto. nã non tenet de iure. ſed de ijs, quę contraxit poſtquam fuit arrogatus, tenetur de peculio, vt ff. de pec. in arrogatorem. (i) & ſi tunc non defendat pater, in bonis ipſius patris fit miſſio. vt ff qui bus ex cauſis in poſ. eatur. Fulcinius. § ſi quis. Accur.

non poſſunt,[a] antecedant.

¶ Arrogator non tenet noĩe ꝓprio ad debita arrogati prius contracta, ſed nomine filij tenetur. Angel.

¶ Sed ex diuerſo, ꝓ eo, qđ is đbuit, q ſe in adoptionẽ dedit, ipſo q đẽ iure arrogator ñ tenet, ſed noĩe filij cõuenit:[b] & ſi noluerit eũ defendere, ꝑmittit creditorib. per competẽtes noſtros magiſtratus, bona, q̃ eius cũ vſufructu futura fuiſſent, ſi ſe alieno iuri non ſubieciſſet, poſſidere, & lẽimo mõ ea diſponere.

¶ De eo, cui libertatis cauſa bona addicuntur.

¶ Si hæreditas illius qui libertates reliquit, non adeatur, ꝑ ille, cui libertas ẽ relicta, vł ali⁹ petere ſibi addici bõa đfuncti, & ſatisfacere creditorib. & erit tãquã ſucceſſor defuncti: & ſerui, qbus libertas directo, vel ꝑ fideicõmiſſum ẽ relicta, erũt liberi, ẽt ſi bona forent a fiſco occupata. Angel.

Cceſſit nou⁹ cas⁹ ſucceſſio—

ADDIDIO. (j) Quod verum, ſi ꝫxit de peculio: alioquin ſi ſibi hæreditas delata fuerit, diſtinguit, an iuſſu patris q̃ ſiuerit, vel non; & an filius repudier, & pater adiuerit pro ſe: & econtra: ſicut fit in naturali legitimo, vt l. fi. § j. C. de bo. quæ lib. Ang.

¶ De eo, cui libertatis cã bona addicunt.

¶ Supra viſũ eſt de acquiſitione, q̃ fit ꝑ arrogationẽ, & ſic tit. vniuerſali: verum q a eſt & alia, q̃ fit per addictionẽ bonorum libertatũ conſeruãdarũ cauſa. §. fin. ſ. per quas perſonas no. acqui. ideò ſubdit de eo, cui libertatis cauſa bona addicuntur. Chri. Continuatio.

* ¶ Addicere quid propriè ſignificet, declarat Bud. in anno. ad Pande. titu. de in diem addi. eſt enim hoc tit. addici idem ferè, quod adiudicari: vnde Prætoris verba erãt, Do, dico, addico. SYL.

Acceſſit nouus caſus &c. ¶ Totus iſte titul. diuiditur in quatuor partes: Primò ponit acquiſitionem cauſa libertatis conſeruandæ. Secundò illud per reſcriptum diui Marci probat. Tertiò verba dicti reſcripti interpretatur. Quartò, illud ſupplet. Secunda ibi, Et ita diui. Tertia ibi, Hoc reſcripto. Quarta ibi, Sed cùm multas. Diuiſio.

¶ Nouus. Et eſt hic quart⁹ ſuccedẽdi

di modus, vt supra, per quas personas nob.acq.§.fi.

a ¶ Ex constitutione diui Marci. Cuius verba sunt ĩ.e.§.si Virginio.

b ¶ Acceperunt. declinatione.

c ¶ In testamẽto. Idem priuilegium datur cuilibet perendi bona hac contemplatione, vt C.de testa. ma l. fina. Accur.

ADDITIO Et is præfert, qui perueniet, vt ibi in d l. fi. §.sancimus.

d ¶ Nõ aditur. l.ab hærede.

e ¶ Hęreditas. quomodo ergo valet, quod in eo relictũ ẽ, vt C. de fidei. l. eam quam. Respõ. hic speciale est.

f ¶ Venire. i. vendi.

* ¶ Dic idem esse, & si bona ipsa non venierint: nam fauore libertatum sustinendarũ, eiusmodi venditio rescinditur intra annum. d l. vlti § j C de testa.man.

nis ex ꝯstõne[a] diui Marci. Nã si ij. qui libertatẽ acceperunt [b] a dño in testõ, [c] ex quo nõ adit[d] hřditas, [e] velint bõa sibi addici libertatum ꝯseruãdarũ cã, audiũt. Et ita diui Marci rescripto ad Pompilium Rufum ꝯtinetur. Verba rescripti ita se hñt. ¶ Si Virginio Valenti, q testõ suo libertatem qbusdã ascripsit, nemine successore ab intestato exũte, in ea cã bona eiuseẽ cęperũt, vt† venire [f] debeant, is, cuius de ea re notio est, aditus, rõnem desiderij tui hẽbit: vt libertatũ tã earũ, q directò, q̃ earũ, quę per specię fideicommissi relictę sunt, tuendarum gratia addicantur tibi, si idoneè creditorib[g][h] caueris de solido, qđ cuiq; debetur, soluendo. Et ij quidem, quib. directa libertas data est, pinde liberi erũt, ac si hřditas adita [i] esset: ij aũt, quos hřs manumittere rogatus est, a te libertatẽ cõsequentur: ita, vt si non alia cõditione velis tibi bona addici, q̃ vt ij etiam, q directò libertatẽ acceperunt, tui [k] liberti fiant. Nam huic [l] etiam voluntati tuæ, si ij, quorũ de statu agĩt, consentiãt, [m]

† aliàs venundari.

g ¶ Idoneè fideiussoribus, vel pignoribus, vel fide habita, vt ff. de fideic. lib.l.4.§.addici.

SYL. ¶ Et sic verbũ cautio, qđ sui nã importat nudã cautionẽ, p p adiectũ verbũ, idoneè, exigit fideiussores, vel pignora: & ita cõiter interpretat: patitur tñ plures exceptiones, de quibus latè p Iaf.in l.sancimus.C.de verb.sign.]

b ¶ Creditoribus. Vel omnib. vel vni nomine omnium, (j) vt ff.de fideic. lib.l.iiij.§.creditoribus.

ADDI.(j) No.casum, vbi priuatus põt stipulari pro altero, ꝟ.l. stipulatio ista. §.alteri.ff.de verb.obl. & in § alteri. ĩ.de verb.obli. & est rõ fauore libertatis, vt facilius possit dari expedimẽtũ, quo libertatẽ serui consequantur. Ang.

i ¶ Adita esset. Not mirabile, ꝙ ex hac pactiõe serui fiũt liberi, vt orcini, vt hic, & ff. de fideicom. li.l.4.§ 2 q ad. Qui sint orcini, & vnde dicantur, dictũ est ſ. de sing. re.per fideicõ. reli.§ pen.

K ¶ Tui liberti fiant. subaudi, hoc tibi concedimus. sed operas neque orcinis, neque ab eo manumissis imponet, vt ff. de oper. lib. l. si quis hac.l.

l ¶ Nam huic. Subaudi, concedimus.

** Nõ est opus aliqđ subaudire, cũ huc referãt verba illa sequẽtia, auctoritatẽ nostrã accommodamus.]

m ¶ Cõsentiãt. Aliàs i seruitute remanẽt, & quẽ nolunt hře patronũ, habebunt dñm. C. de manu. testa.l.fi.§.4.

ADDITIO. Vide quod no. in d.l. fi. q̃ qđ dř hic, obtinet vbi extrane' yetit addici: secus si sit aliqs de illis: cui sit relicta libertas: qm etiam potest petere dissentientibus alijs. Ang.

Accom-

† aliàs accommodauimus.

a ¶ Accommodamus ꝺ fidei. li.l.4 §.ij qui.
b ¶ Attendũt. vt procuratores nostri.
c ¶ Preteredã. hoc ē ꝗa cõpetēt libertates.
d ¶ Cogenda. ĩ. accipienda per fiscum.
** Cogere præter alia, ē corradere. & in vnũ colligere. vtũtur peculiariter Iurisconsulti, cũ loquũtur de bonis ĩ fiscum transferẽdis. l. diuus. & l. in fraudẽ. §. eius de iure fisci.]
e ¶ Adita eẽt. Olim prius fiscus admittebatur bonis ñ aditis ab alio, & ei aditis, dũmõ essent bõa soluendo: aliàs aditio ab alio facta valebat, vt ff. de fidei. li.l.4.§.pe hodie indistinctè admittũtur, vt C. de test. ma. l.6.§ pen.

** † hæc ea. cẽ rõ mouit quoq; Iusti.ĩ.tit. ij. §. cùm igitur.

f ¶ Hoc rescripto. Veneant.i. vendantur.
g ¶ Eam.libertatem. Accur.
h ¶ Successor. Nũquid ex testõ, vel ab intestato erit iste heres? Rñ. neutrum dici põt. Dic ergo hunc

auctoritatẽ nr̃am † accõmodam[a]. Et ne huius rescriptionis nr̃æ emolumentũ alia rõne irritũ fiat, si fiscus bõa agnoscere voluerit, & ij, ꝗ reb. nostris attẽdũt,[b] sciãt cõmodo pecuniario pferẽda[c] eẽ libr̃tatis, cãm, & ita bona cogenda,[d] vt libertas ijs salua sit, qui eam adipisci potuerũt, ac si hæreditas ex testõ adita[e] esset.

¶ Bonis addictis cessat venditio ipsorum. Aret.

¶ Hoc rescripto subuentũ est & libertatib. & defunctis, † ne bõa eorũ à creditorib. possideant: & veneãt.[f] Certè si fuerit hac de cã bona addicta, cessat bonorũ venditio. existit.n. defuncti ꝺfensor, & qdem idone[g], qui de solido creditoribus cauet.

¶ Addictio bõorũ tũc ꝺmũ hēt locũ, cũ ꝺfunct' reliqt libertates ex testõ, vł ab ĩtestato. An.

¶ In primis hoc rescriptũ toties locũ hēt, quoties testõ libr̃tates datæ sũt. Quid ergo si ꝗs intestat[a] decedẽs, codicillis libr̃tates ꝺderit, neq; adita sit ab ĩtestato hr̃ditas, an fauor ꝯstõnis debebit locũ hr̃e? Certè si intestat[a] ꝺcesserit, & codicillis ꝺderit libr̃tatẽ, cõpetere eã ꝰ nemini dubiũ ẽ. Tũc.n. cõstõni locũ eẽ verba oñdũt, cùm nemo successor[h] ab ĩtestato existat. Ergo ꝗdiu icertũ erit, vtrũ exiftat, an nõ, cessabit ꝯstõ, si ꝟò certũ eẽ cęperit nemiẽ[i] existeř, tũc erit ꝯstõni loc[a].

¶ Licet ille, qui repudiauerit hr̃ditatẽ, possit ĩ ĩtegrũ restitui, & iterum adire, tñ addictio semel fcã, & libertates ñ cessabunt.

¶ Si is, ꝗ ĩ ĩtegrũ restitui põt, abstinuerit hr̃ditatẽ, † an quãuis põt in integrum restitui, † potest admitti ꝯstitutio, & bonorũ addictio fieri?[k]

anomalũ successorẽ esse, si cut illẽ, ꝗ succedit hæredi non implenti defuncti volũtatem, vt in authentico de hær. & Falcid. §. in omnib. collat.j. & iura sepulchrorum hēt, vt bonorum possessor, vt ff. de fideicom. liber.l iiij.§. is autem cui.
* ¶ Hanc glo. multum commendat Bar. in ea. authen. §. & hoc. ad fin. & de isto hærede anomalo vide Zasium in Intellect. sing. fol.j.
i ¶ Neminem. hęredem ab intestato.

ADDITIO.

Puta quia repudiauit, uel lapsus est terminus præfixus ad instantiam petentis bona sibi addici: sed si solum ad instantiam creditorũ fuisset præfixus, haberetur pro hærede. Angel.
K ¶ Si is qui. Fieri. Et respondeo sic, vt ff. de fideicomm. liber. l.4.§.j. Accursius.

Successor anomal[a].

SYL.

** † In nonnullis veterib. exẽplaribus deest, an, quę lectio fortè melior & probabilior, interrogatio sequẽs suspẽsiua, sine respõsione.
† aliàs posſit.

Sed

a ¶ Sed cum. Diuisiones. i. casus.
b ¶ Constitutio. C. de test. manu. l. fin.
c ¶ Species. i. casus.
¶ De successionibus sublatis. Rub.
¶ Supra visum est de multiplici specie successionum, sed quia sunt quædam, quæ hodie sunt sublatæ, vt est illa, quę fiebat per bonorum venditionem, vel senatusconsultum Claudianum: ideo subdit de successionibus sublatis. Christoph.
Erant ante. ¶ Totus iste titu. diuiditur i duas partes. Primò tollit venditiones & successiones, quæ ex eis fiebant. Secundo, quæ fiebant ex senatusconsulto Claudiano. Sc. ibi, Erat.
d ¶ Emptio. i. venditio, † vt sequitur, sic & ff. de actio. emp. veteres. Accur.
ADDITIO. Quod facit, vt pœnale dispositum in vno, puta vendente

Quid ergo, si post addictione libertatum cóseruádarú cá factá, i integrú sit restitut? Vtiq; nó erit ddm reuocari libertates, qa semel cópetierút. †
¶ Si libertates datæ fuerint inter viuos dat addictio bonorú: sed reuocat i dubiú, an datæ fuerint in fraudé creditorú. Are.
¶ Hęc cóstó, libertatú tuédarú cá itroducta é. Ergo si libertates nullę sút datę, cessat hęc cóstó. Quid ergo si viu° ddeRit libertates, vel mortis cá, & ne de hoc qrat vtrú i fraudé creditorú, an ñ factú sit, idcirco velint sibi addici bóa an audiédi sint? Et magis é, vt audiri debeát, † & q deficiant verba cóstónis.
¶ Supplet rescriptú diui Mar. Ang.
¶ Sed cú multas diuisióes eiusmodi constóni deesse pspeximus, lata é à nobis plenissima cóstó, [b] i † qua multæ species collatæ

sunt, qb. ius hmói successionis plenissimum est esse ctum: quas ext ipsius lectione constitutionis potest qui cognoscere.
¶ De successionibus sublatis, q̃ fiebát p bonorú védónes, & ex Senatusc. Claudiano.
¶ Successio facta p vendónē bonorú debitoris ē hodie sublata. Aret.

Rant † añ pdictā successionem olim & aliæ per vniuersitatem successiones: qua lis fuerat bonorú emptio, [d] q̃ de bonis debitoris vendēdis, per multas ambages [e] fuerat i troducta: & túc lo cú hēbat qñ iudicia ordinaria [f] i vsu fuerát: † s3cú ex traordinarijs iudicijs posteritas v sa est, ió cú ipsis ordinarijs iudicijs etiá bonorú védónes expirauerunt: [g] & tm̄ mó creditoribus dat offó iudicis bona [h] posside

habeat locum etiam i emēte, cùm sint correlatiua.
e ¶ Ambages. Nam proponebat creditor actionem: & si cadebat à syllaba, cadebat à causa: si verò non cadebat, bona debitoris absentis vel præsentis vendebat sua auctoritate, quod hodie non est, vt hic, & C de formu. & impe. l. j. & ij.
f ¶ Ordinaria idest solennia.
* ¶ Hoc est in quibus conceptio formularum obseruabatur. l. actio. ff. de neg. gest.
g ¶ Expirauerunt. idest recesserunt.
h ¶ Bona. f. omnia. vt ff. quibus ex cau. in pos. eat. l. j. sed hodie pro men sura debiti declarati, ut in authē. de exhiben. & intro. re. §. si verò. coll. v.
ADDITIO. Dic hoc verú, qñ agitur personali: secus si agatur ēt hodie reali, uel hypothecaria, quia iura antiqua remanent

quòd licet simpliciter dicat vnum intelligitur d vtroq;, quia sunt correlatiua, vt l. si. C. de indi vid. toll. & l. j. ff. de acceptila. Ang.
† aliàs q̃ **
† aliàs ipsa **
† aliàs, erant autē præter dictam success.
† concor. §. vlt. infra d interdi.

nent incorrecta: & sic fit missio in soli dum in pos. vt no. gl. in auth ei qui C. de bon. auctori. iud. po. & in l. iij. C. de procura.

a Liberis. vt ff qb. ex cau. in possessio. ea. per totum. & de bonis auct. iud. pos per totū.

Ebrius & mulier luxuriosa eq parantur.

b Erat. baechata. i. capta vel decepta Vt eni vino qs capit vel baccho, ita & amore lētē furore amoris nil vehemētius inuenitur, vt in authen. qui. mo natu. effic. legi. § illud. collat. vj.

** Bacchari enim veteres dici voluerūt & quicquid vehementius cōmouetur. Nō. Marc.]

re, & ꝓut vtile eis visum ē, ea disponere: qđ ex latioribus Digestorum libris ª perfectius apparebit.

¶ Successio, quæ fiebat per Senatusconsultū Claudianum, ē hodie sublata. Angel.

¶ Erat & ex senatusconsulto Claudiano miserabilis ꝑ vniuersitatē acquisitio: cū libera mulier fuili amore bacchata, ᵇ ipsā libertatē per senatusconsultū amittebat, & cū libertate substantiā: ᶜ qđ indignum nostris tēporibus esse existimantes, & a nostra ciuitate deleri, & nō inseri nostris Digestis concessimus.

¶ De obligationibus.

¶ Cōtinuat & diffinit obligationē. Angel. Aret.

hue tractauit de personis & rebus, vt dicit glo. rub. igitur aliam & tertiam partem faciemus de obligationib. & actionibus, & per p̄ns de tertia materia totius iuris ciuilis. Aret.

Continuatio Accur.

¶ Ac. āt sic cōtinuat istā rubrica: Dictū est s. de psonis, li. j. de rebus in scđo & tertio vsq; huc. nunc de actionibus dēt dicere, vt s. de iure nat. § fin. sed quia obligat o mř ē actionis, vt ff. de proc. licet. § ea obligatio. ideo premittit de his obligationib. & ideo dicit hic, Nūc &c. Accursi.

¶ Aduerte q hoc dictū ē falsum. Si. n. esset mř, posita mře poneretur filia: quia sunt correlatiua: qđ tñ est falsum. quia est dare obligationé sine actione. l nisi. l. si tutor. 2. § si. ff. de tut. & ra. vbi statim, ꝙ tutor incipit administrare, nascit obligatio, & tñ actio non oriť nisi finita tutela. Nec obstat § licet. qa verbū, patir, nō stat ꝓpriè, sed ꝓut stat ī l. si bñ collocatæ. ff. de vsur. ī c. si pfodiēs. de hom. in c. dilecto. de pben.ª Liranda itaq; ē gl. vt ꝓcedat in actione psonali, nō in reali. Itē ī actione natiua, si in datiua, q dať a lege sine vlla obligatione, Ias. j. de actio. in prin. in iij. col. ad fin.

ADDITIO. Et maximè in iuuenibus: vnde vers. Militat in teneris annis amor hospes amœnus, Est in canicie ridiculosa venus. Facit c. cū in iuuentute. extra de præsumptio.

c ¶ Substantiam. Si coniūgebat se alieno seruo ꝯ domini nunciationem, vt C. ad senatuscon. Claudianum. l. j.

* ¶ Corne. Tacitus li. 12 scribit Cl. Cæsarē retulisse ad patres de pœna feminarū, q seruis coniungerent, statutūq; fuisse, vt ignaro dño ad id ꝓlapsa, in seruitutē sui cōsensisse intelligeret, & qui nati essent, ꝓ libertus haberenť.]

¶ De obligationibus.

Continuatio Angeli.

¶ Hic incipit tertia ps principalis diuisionis totius illius operis gratia cōmodioris diuisionis, & ēt mā:ū; facit l Caius. §. j ff. đ leg 3 cū si. ibi no. qm̄ hic tractať de tertia pte, siue de tertia mā, in qua versať ius nostrū: qm̄ versatur circa tria: aut p̄sonas, aut circa res, aut circa actiones & obligationes, vt s. de iur. nat. gen. & ciui §. fin. Vsq;

Nunc transeamus. ¶ Totus iste tit. diuidiť in quatuor partes. Primò ponit diffinitionem obligationis. Secundo ponit vnam diuisionem obligationum. Tertiò ponit secundā diuisionem. Quartò illam diuisionem in aliam subdiuidit. Secunda ibi, Omniū autem. Tertia ibi, Sequens. Quarta ibi, Prius est.

SYL. ¶Casus ita figurari pōt. Cū simus aggressi tractarē de obligationibus, pri⁹ est, ut cognoscaī id, de quo disputaē, & eius diuisiones, ut ordinatē in ipsa mā ꝑcedi possit: ad qd̄ tēdetur ꝑut in text. & casus est literalis. Not. quid sit obligatio, Itē ꝙ est ius. Itē ꝙ eius uigore quis dicit victus Itē ꝙ astringit ex uirtute sibi a iure ciuili tributa. Itē ꝙ obligationes aut ciuiles sunt, aut ꝓrioriæ: & q̄ sint ciuiles, & q̄ ꝓtoriæ Itē ꝙ sūt ex ꝯtu uel quasi, delicto, uel quasi: & illæ, q̄ ex ꝯtu sunt, contrahunē aut re, aut uerbis, aut literis, aut consensu.]

Nunc trāseamus ad obligatio-- nes. Obligatio[a] ē iuris[b] uinculum, quo necessitate[c] astringimur alic[d]

Obligatio a ¶Obligatio. Vr, ꝙ nulla obligatio nū, quædā diffiniaē Nā ciuilis sola nō hēt effectū est ciuilis exigēdi, ut patet in obligationē literarū, quæ tm, quæ-rarū ante bienniū, ut ȷ̄. de lite. oblig. dā natura ¶Hæc opin. cōis est, q̄uis ulttamon. lis tantū, uelit nec nālē, nec ciuilē naiā, ď quo q̄dā ciui- ī l. cū ꝗs. C. de iuris & facti ignorā.]

SYL. ¶Itē patet in obligatione ciuili & na lis & natu turali simul: nā si pactū fieret de ñ pe ralis simul tēdo, tollīē naturalis, & remanet ciuilis, ut ff. de solu. Sthicū, aut Pāphilū. §.

* ꝉSecus est nālis, & tñ non hēt effectū istum, ut in ciuili, ȷ̄. de excep. §. præterea Item nec na-ꝗa nō im- turalis, quia nec ꝑ eā fit exactio, licet pedit rece impediat repetitio, ꝉ ut ff. de dona. l. ptionē l. hoc iure. §. pe. & ff. de cōd. indeb. l. liu creditori. dex & l. Iulia. Sed dic, ꝙ simul utraq; C. de pact. hic diffinitur. Item si bona est diffini Diffinitio tio, ergo conuertitur cū suo diffinibona con to. ubicunq; ergo est iuris uinculū, ē, uertit cū obligatio: & eȷ̄, ubi non est tale iuris suo diffi- uinculum, nō est obligatio: ergo nec nito. fideiussor adhiberi pōt, ut ff. de uerb. obl. l. j. §. 2. in fi. qd̄ est falsum, ꝗa naturali obligationi accedit, ut ȷ̄. de fideiul. in prin. Sed dicas ꝙ hic est dece ptio: nā si dicas, nō ē obligatio. s. ciuilis & naturalis, uera est: si dicas obligatio. s. nulla, ēt naturalis, falsa est. & sic uis indistione, obligatio. Vbicūq;. n. dico, ꝙ naturali obligatione quis tenet: intelligo de iure gēriū: ꝗa conuenit solis hominibus & omnibus.

SYL. ¶Adde, ꝙ hæc opi. cōis est. cōtra quā disputando tenet Fortu. in l. si unus. § pactus in 7 col. ff. de pac. ubi tenet, ꝙ hic sola ciuilis diffiniatur.]

b ¶Iuris uinculū. i. ius uinciensi. & sic ē res incorporalis, ut s̄. de reb⁹ corpo. & incorpo. in fin. ut. n. boues funibus usualiter ligaē, sic homines uerbis ligaē & intellectuali-- ter, ut ff de uerb. signi. l. rei. §. 1. ꝉ

ADDITIO. Iuxta illud: Verba ligant homines, taurorū cornua funes. Cornu bos capitur, uoce ligatur homo.

ꝉ Fortasse uoluit allegare l. nois & rei § j. eo. titu. uel l. obligamur. ff. de actio. & oblig.

c ¶Necessitate. Tūc. n. ueiē debitor ē, cū necesse hēt soluere, ut ff. de uerb. sig. l. debitor. & ita ꝭm hoc nulla obligatio, cui opponitur exceptio, diffinitur hic l ñ vr cępisse. de reg. iur qd uerū est, si opponaē exceptio ideo, ꝗa desijt esse uinculū naturale uel ciuile: nā quædam exceptiones proponūtur etiā qñ utrunq; uinculum adest: ut Macedoniani, & Velleiani.

¶Rationem assignat Bar. in l. 1. in pe. col. ff. de condictio. indeb]

SYL. ¶Sunt. n. effectualis obligatiōis duæ radices: una naturalis s. q̄ cōsensu na scit: q̄ inter oēs fieri pōt, ēt inter seruos: & hæc nālis dr̄, ut ff. de pact. l. 1. adeò hæc radix ꝯrio cōsensu tollīē, ut ff. de Solu. l. Stichum. §. nālis ꝗa nil tā nāle &c. ut ff. de re. iu l. nihil tā nāle. sed hęc nālis uim nō hēt exigēdi: impedit tñ soluti repetitionē, ut ff. de fideiuss. §. fideiussor. Huic q̄nq; accedit ciuilis ēt radix, q̄ illi naturali fa ciē dat, uel formā, uel uestē, ut possit petere actionē. Et hæc ciuilis tollīē ꝯrio ciuili actu, nō naturali: ut ꝑ acceptilationē ut ȷ̄. quibus modis tol. ob li. §. j. aliàs §. itē ꝑ acceptilationē. Itē per sñiam remanēte nāli. sed hoc nō est ipso iure, sed ꝑ exceptionē, ut ff. ď cond. indeb. l. Iulianus. inia. n. est de iure ciuili, cū omnia iudicia sint de iure ciuili, ut diximus s̄. de iure nat. §. ius autē. in gl. ut sunt & c. per l. ff. de orig. iur. l 2. §. hęc disputatio.

Obligatio effectualis hēt radicē naturalē & ciuilem.

Obligatio ciuilis tollitur ꝑ acceptilatio nē & sententiam.

SYL. ¶Hæc gl. cōmūt. approbaē, q cquid uoluerit glo. in l. 1. ff. de condi. indebi.]

Et

Obligatio ciuilis quibusdā personis non adhæret.

rei [a] soluendæ secundum [b] nostræ ciuitatis iura.

¶ Et hæc ciuilis nō adhæret seruis, cū nil sint inspecto iure ciuili, ut ff.đ re. iur.l.seruiturē.& l. quod attinet. Itē filio contra patrē, uel econtra nō nascii, ut ff.de cōd.& indeb.l.frater a fratre.§.quæsitū. cùm inter eos non possit esse iudiciū, ut ff. de iudi. l. lis. iure ciuili impediente rōne patriæ potestatis, ut s̄. de patria pot.§. ius autem Accur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ uera rō ē, qa inspecto iure ciuili filius est eadem ꝑsona cū pře, & ecōtrio: & iō actio & passio in eodē subiecto nō cadit: q̄ talis unitas nō ē cōsiderata ſm iu. gentiū: hoc aūt uerū de iure antiquo, exceptis castrēsibus uel quasi, & hodie aduētitijs: de qb. uidēda cēnt, q̄ ponit Bart. in l. si quis pro eo.§.itē si filius. ff. de fideiuss.

ADDIT. Hodie tñ in aduētitijs fortè nascit̄ ciuilis obligatio, q̄uis durante pria ptāte cōtra eū n̄ exerceat̄. Ang.

a¶ Rei. Vel ēt facti, quia uerbum rei generale est, ut ff. si certū peta. l. 2. in fin. & ff. de uerb. sign l. rei.

*¶ Adde, ꝙ & uerbū, soluēdæ, positū in hoc tex. ptinet ad oēm satisfactionē, n̄ ad eā tm̄, q̄ nūmis fit. l. solutiōis. ff. de sol. & l. solutionis. de uer. sign]

ADDITIO. No appellatione rei factū cōtineri: ex quo dixerūt aliq, ꝙ si sta tuto caueat̄, ꝙ ꝓ quacunq; re petita soluat̄ solidus ꝓ libra, ꝙ hēbit locū ī facto petito: qđ uerū limitat hic Bal. qñ tale factū petitū erat æstimabile: ut librū scribi, domū ędificari, & fossā fodi. Si aūt eēt inęstimabile, ut facere uxorē cōsentire, tūc nil esset soluendū: qa uerba statuti debēt intelligi in causa possibili, hoc ē, quo res æstimari possit. l. nō. solu ff. de actio & oblig. & l si ideò C ad Sillani. Christ.

b¶ Secundū. Illud, ſm, pōt referri ad totā diffinitionē: quasi dicat, obligatio sic diffinitur ſm iura Romana. i. secundum leges: & sic ciuilis & naturalis hic simul diffinitur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc expositio est bona, qa ē ultima dr. a ꝑficiēs diffinitionē, quę respicit cām formalem; & excludit illud iuris uinculū, quo qs astringit̄ alicuius soluēdæ rei nō ſm nr̄æ ciuitatis iura, q̄ uerba importāt, ut uinculū obligationis, licet hēat nalē cām, uelut primā naturā & præexistentē, tñ formaliter causet̄ secundum nr̄æ ciuitatis iura, ita ut ciuilis obligatio nāli iuncta, tanq̄ cā formalis nālis, & mas fœminæ, efficiat uinculum necessitate astringēs ſm nostræ ciuitatis iura: vñ tenetur seruus dño operari, & tñ nō est hæc obligatio, sed uinculum iuris gentiū: qđ ius ciuile recipit: nihil tñ ei adiungit, aut tribuit formale.]

¶ Ponit primam diuisionē obligationū: qa aliquæ

¶ Vel dic, ꝙ refert̄ tm̄ ad principiū. s. iuris uinculū: & qđ dicit, quo astringimur. s. qñq;, ut qñ ē ciuilis & nālis: qñq; n̄ut qñ est nālis sola, uel ciuilis sola: & ſm hoc q̄libet diffinitur hic, n̄ ēt nālis uel ciuilis sola. Vel dic, ꝙ ponitur remotiuè hæc dictio, ſm. q. d. illa obligatio est iuris uinculū, q̄ ē ſm ius, nō cōtra ius. ff. de uerb. obli. gn̄aliter. & l. ueluti. & ſm hoc refertur ad primū. Vel dic, ꝙ refertur tm̄ ad illā dictionē, soluēdæ. nā ſm ius sunt faciendæ solutiones: ut res æque bonę soluatur, ut ff. si cer. pet. l. cū qd. & ff. cō. l. 3.§. si reddita. Itē cōgruo loco & tpe, ut ff. de solu. l. si soluturus. Item de euictione promitti, alias non vr̄ soluere. ut ff. de uerbo oblig. l. Iulianus.§. qui fundum. & ff. de cond. cā da. l. finali. & de euictio. l. 2.

** Adde, ꝙ & si res soluta p̄t auferri, ut qa alteri pignorata, uel sub conditione legata, nō vr̄ soluta. l. ū rem. l. q res de solu. l. non qđ. de leg. 1. Idem, si n̄ eo titulo habuerim, quo mihi debebat̄, sed p̄tiū præstiterim, qđ docet Alc. l. Labeo. & Sabin⁹. de uer. sig.] Itē ꝑ ꝯpetētes actiones & iudices fiat solutio: aliter nō ualet sn̄ia, nec solutio fieri dēt, ut C. si à non cōpe. iud. l. fin.

SYL. *¶ Itē ultimam partem gl. dicit singularē Ias. in §. j. col. pe. num. 167. j. de actio & Soc. in ru. ff. so. mat. col. 7. ad hoc, ꝙ sententia lata super inepto libello sit ipso iure nulla.]

Intellige

sunt ciuiles aliquę prætoriæ.

¶ Omnium autē obligationū summa [a] diuisio [b] in duo genera deducitur: nanq; aut ciuiles sunt, aut prętoriæ. Ciuiles sūt, quæ aut legibus [c] cōstitutæ, aut certo iure ciuili cōprobatæ [d] sunt. P̄toriæ sunt, quas Prętor ex sua iurisdictione constituit: [e] q̄ ēt honorariæ [f] uocantur.

¶ Ponit secundā diuisionem obligationū, quæ est quadruplex.

¶ Sequens [g] diuisio ī quatuor species diuidit. Aut enim ex ɔtractu [h] sunt, aut † quasi ex cōtractu: [i] aut ex maleficio, [k] aut † quasi ex maleficio. [l]

† aliàs ex quasi.

† aliàs ex quasi.

¶ Obligationes ex cōtractu sunt ī quadruplici differentia. Angelus.

¶ Prius est, ut de

** Intellige gl. qn̄ ex facilè libelli apparet, ꝙ nullo mō cōpetit ius agēdi, ut si dicat, peto talem fundum, quia rex est in Francia, Bar. & Ale. in l. edita. C. de eden. uel si qs agēdo rei vendicatione contra Titiū, narraret eū nō possidere. Abb. c. cū dilecti. in 3. not. de empt. & uend. secus autem est, quando narrat quidem aptā causā in libello, sed exprimitur inepta actio, ueluti si dicā, mutuaui Titio centum, ideò peto eum mihi cōdemnari actione ex locato. nam tūc cōis opi. doct. est, ꝙ sustineatur talis libellus, uiresq; habeat sententia super eo ferenda. Ale. l. 2. col. fi. ff. de eden. & ita distinguit nouissimè Maranta in sua practica in 3. par. 6. par. nu. 67. 68. & 69.]

a ¶ Omnium. Summa. i. prima: uel summa. i. breuis. sic. s̄. de iur. perso. in prin. est. n. qn̄q; maior, ut j̄. eod. §. fi. ** Summa. i. p̄cipua potiorq; & qua nulla sit superior.]

Diuisionis diffinitio.

b ¶ Diuisio. Diuisio est innumerabilis materiæ breuis compositio. & diuisio ad multa facit, ut diximus in proœmio. §. pen.

SYL.

¶ Tu rectius dic, ꝙ diuisio est alicuius totius uniuersalis, aut integralis sufficiēs, & distincta partium assignatio.]

c ¶ Legibus. ut legis Aquiliæ oblō, ut j̄. ad leg. Aquil. in prin. Item de pauperie per legem 12. tabul. ut ff. si qua pau. fe. di l. 1. 2. respon. Item furti nec manifesti, ut infra de noxa. §. sunt autem. secus autem est de furto manifesto, quia illa obligatio est prætoria, ut infra de perpe. & tempo. act. §. furti quoque.

d ¶ Iure ciuili cōprobatæ, ut sunt obligationes iure gentiū inuentæ, ut s̄. de iur. natu. §. ius aūt. q̄ a iure ciuili sunt comprobatæ, ut ff. de iusti. & iur. l. ius ciuile. SYL.

** ¶ Vide Forta. in l. iuris gentium in §. no. in princip. ff. de pact.]

e ¶ Cōstituit. Vt obligatio de furto manifesto, ut infra de perpe. & tempo. act. §. 1. Item ex rapina, & ubicunque prætor aliquā obligationem inducit, ut patet per multos titulos, ut ff. de iusti. & iur. l. ius autem ciuile. §. ius prætorium.

f ¶ Honorariæ. Quia prætores honores gerebant, quod dic ut s̄. de iur. nat. §. prætorum.

g ¶ Sequens diuisio. s. obligationum.

h ¶ Ex contractu. ut j̄. usq; ad tit. de obli. quæ ex quasi contractu.

i ¶ Quasi ex cōtractu. ut j̄. de obli. ex quasi cōtractu. Sequentes duo tit. usque ad quartum li. sunt cōes, scilicet per quas perso. no. ob. acqui. & quot mo. tol. oblig.

K ¶ Ex maleficio. ut j̄. de obli. ex maleficio. usq; ad ti. de obl. ex quasi malefi.

l ¶ Quasi ex maleficio. ut j̄. de oblig. ex quasi maleficio. Et subaudi, aut ex uarijs figuris causarum, ut ff. de actio. & oblig. l. 1. in prin.

* ¶ Decipitur. Accur. nam in d. l. 1. p obligationes, q̄ nascuntur ex uarijs cāsarum figuris, intelligūtur q̄ sunt ex quasi cōtractu, & ex quasi maleficio: quā interpretationem & ueriorē, &

crebrioti calculo receptã ait Ias. ĩ. ti. de act. §. 1. in glo. super uersi. alijs.]

a ¶ Prius est. Ex cõtractu. propriè ponit: quo ad illos cõtractus, ubi hinc inde nascit obligatio, impropriè quo ad alios, ut ff. de uerbo. significa. l. Labeo. 2. sic. ff. si certa petatur. lege, certi condictio. in princ. & de of. proconsul. & leg. l. 2.

ijs, quę ex contractu[a] sunt, dispiciamus. Harũ æque[b] quatuor sunt species: aut enim re[c] contrahuntur, aut uerbis,[d] aut literis,[e] aut cõsensu:[f] de quibus singulis dispiciamus.

ADDITIO.

Not. appellatione contractus intellige propriè ɔ̃ctum ultrò citroq; obligatorium. Ex quo dixit Bal. ꝙ si statuto caueaĩ, ꝙ qui non petierit debitum ex ɔ̃ctu ĩ. decem annos, cadat a iure suo, non habet locum in creditore ex mutuo, quia ille non est propriè contractus, cùm solum recipiens obligetur, non autem numerans. Christoph.

b ¶ Aeque. ut s̃. Accur.

c ¶ Re contrahuntur. ut ĩ. tit. prox.

d ¶ Verbis. ut ĩ. tit. 2. usque ad tit. de lit. oblig.

e ¶ Literis. ut ĩ. de lit. oblig.

f ¶ Consensu. ut ĩ. de oblig. ex cõsen. cũ seq tit. Sed quæ est dñia inter actionem, & obligationẽ, & cõtractũ? Rñ. contractus est uerborum conceptio uel consensus, ut patet. ff de uer. obl. l. stipulationum. §. stipulatio. & est facti, ut ff. de cur. fur l. consilio. in fi.

Contractus, obligatio, & actio differunt

¶ Adde, ꝙ non est uerum, conceptionẽ uerborũ esse qualitatẽ & formam essentialẽ oĩum cõtractuũ, sed illorum tm̃, qui uerbis perficiuntur: ut stipulatio: nã aliorum essentialis forma est consensus, aut res, aut literæ, ut hic dr̃: & uerba in eis interueniunt, ut cã instrumentalis accidẽtalis, & iõ sine eis esse põt. l. mutus. ff. de iure dotium. & declarat hic. Ang. & no. ꝙ illa uerba posita in gl. uel cõsensus, nõ sunt Accursij, sed sunt additionalia, & impfecta, qa consensus

SYL.

sine alia forma non diceretur cõtractus eo modo, quo hic accipitur, sed esset conuentio, seu pactum simplex. l. 1. ff. de pact.]

¶ Obligatio est, quæ inde nascitur, ut argu. ff. si cert. petat. l. 2. circa finem. Actio est qđ postea inde surgit: & sic nullum est alterum, ut ff. de proc. licet. §. ea. & infra ti. 2. in prin. & hæc duo sunt iuris, ut in diffinitionibꝰ patet.

¶ Quibus modis re contrahitur obligatio.

¶ Oblĩo ex mutuo ɔ̃hitur re, & in ijs rebus, q̃ pondere, numero, uel mensura consistunt. Et dr̃ mutuum, quia de meo tuum fit. Angel. Aret.

** Hinc fluxit quod vulgo iactatur; Ex contractu actionem dari, ex obligatione uerò nasci.

¶ Quibus modis re contrahitur obligatio.

¶ Continuatio istius tituli ad præcedentem patet s̃. tit. prox. in fin. Aret. Continuatio.

RE contrahitur. ¶ Totus iste titu. diuiditur in quinq; partes. Primo ponit de mutuo. Secundò, de indebito soluto. Tertiò, de commodato. Quartò, de deposito. Quintò, de pignore dato. Secunda ibi, in §. Is quoque. Tertia ibi, Item is. Quarta ibi, Præterea. Quinta ibi, in §. Creditor quoque. Diuisio.

¶ Re contrahiĩ. Casus non est aliter figurãdus, cùm stetur in declaratione terminorum. Declarat. n. qualiter re obligatio contrahatur, & in quibus mutuum consistat, & ad q̃d detur, & vnde dicaĩ, & quę actio ex eo nascatur. No. mutuum re cõtrahi. Item ꝙ res existentes in põdere, numero, vel mensura, sunt illę, in quib. mutuum consistit. Itẽ ꝙ in his rebus, ita demũ mutuũ cõtrahitur, quãdo dantur ad pondus, numerum, uel mensuram: & hæc est forma añcedẽs ipsius. Itẽ in prædictis rebus non contrahitur etiã mutuum, nisi ita dentur, ut accipientiũ fiant: & hęc est una ex causis finalibus ipsius. Item in p̃dictis reb. similiter SYL.

R E phič ᵃ oblō, ueluti mutui datione. Mutui ᵇ autem † datio in ijs rebus consistit, quæ pondere, ᶜ numero, mensu- rave constant: ueluti vino, oleo, frumēto, pecunia numerata, ære, argēto, auro: quas res aut numerādo, ᵈ aut metiēdo, ᵉ aut appendendo ᶠ in hoc dant, ut acci

† aliàs obligatio.

Pactū nudum sex modis uestitur.

liter nō cōtrahit mutuū, nisi ita dent, ut factæ accipiētiū nō eædē reddant, sed aliæ nō diuersi gnis, sed eiusdē: & hæc est alia finalis cā eiusdē. Item qui mutuū accipit dēt rē eiusdem generis æque bonā reddere. Item not. mutui etymologiam. Item ꝙ ex cōtractu mutui orit certi condictio.]

a ¶Re contrahitur. In primis nota uestiri pactū id, quod est nudum. 6. modis. (i) Re, ut hic Verbis, ut ĩ. tit. 1. Literis, ut ĩ. de lite. obligatio. Cōsensū, ut infra de obligatio. ex consen. Cohærentia contractus: ut si iuxta contractum apponatur aliquod pactum ante uel post, ut C. de pactis. petens. & ff. de pact. l. iurisgē. §. quinimmo. Item interuentu rei: ut in contractibus innominatis, ex quibus nascitur actio demum re secuta, ut C. de rerū permuta ex placito.

SYL. ¶Adde, ꝙ ille text. non probat nisi a cōtrario sensu: bonus tex. in l. 1. § itē emptio. in 2. respon. ff. de re. permu.]

¶Sed quid differt ea, quæ uestitur re, ab ea, quæ interuētu rei uestitur? Rñ. prima habet uestimentū & robur statim, cū nascitur: nam tacitè agitur, ut reddatur mutuum uel commodatū, ff. si cer. pet. cùm quid, sed in alia dudum fortè postea, quando res traditur. C. de pact. petēs & C de re. pmu. ex placito. Et adde duos modos, ut not d. §. qnimmo. scilicet quādo uestitur legis auxilio: quod est, quoties nudū pactū actionē parit: ut in donatione, ut ff. de pact legitima. Item rei principio: ut in pollicitatione facta reipublicæ, ut ff. de pollici. l. 1. Accur.

ADDITIO Item uestitur pactū auctoritate legis, ut C. de dona. si qs argentum. sed iste modus comprehenditur sub prædictis. Item iureiurādo, ut ff. de ope. libe. ut iurisiurandi.

SYL. ¶Adde sm Ias. in l. iurisg. §. quinimmo. in 6. col. ff. de pact. ꝙ uestit et cohærentia uolūtariæ traditionis. l. lege. C. de pact. Itē impleměto cōditionis. l. cùm ad præsens. ff. si certum peta. * Et de istis uestimentis uide Fortu. in d. §. quinimmo. colu. 23. ubi latè hanc materiam persequitur]

ADDITIO (i) Et dicitur pactū nudū, qđ stat in puris finibus cōuentionis: aliàs si transit in proprium nomen contractus, uel formam seu solennitatem, uel causam, per quam robur & efficaciam assumit, erit uestitum. Ange. ** Pactum nudum quod dicatur, colligitur ex l. si tibi. C. de loca. & cond. ubi est pulcherrimus text. ad hoc.]

b ¶Mutui. Nota, ꝙ quatuor debēt esse in mutuo. Natura, ut ad hoc sit inuenta, ut mensuretur, uel ponderet, uel numeretur, sicut est in pecunia, ut ff. de contrahen. emp. l. 1. Item consuetudo. Item aptitudo: ut ad numerum, uel ad pondus suæ naturæ aptetur. Itē actus, scilicet ut detur secū dū naturam suam. nam si dedero pecuniam in sacculo non numeratam, ut tantundem reddas, nō erit mutuum, sed innominatus cōtractus. Vide hos casus. ff si cer. pet. l. 2. §. 2. — Mutuo quatuor sunt necessaria.

c ¶Pondere. ff. si cer. peta. l. 2. §. item mutuum. contra. Solu. ibi. largè accipitur nomen pecuniæ, ut ff. de leg. 1. talis. Accur.

d ¶Numerando. Vt pecuniam.

e ¶Metiendo. Vt uinum, oleum, frumentum.

f ¶Appendendo. Vt ære, & argento, & auro. Sed quid si librū ad pondus dedero? Respon. non est mutuum, qa consideratur cōsuetudo, & aptitudo, & natura rei talis. sic. ff. eod. l. 2. §. 1. Itē quid si pecuniā in sacculo ut speciem? Respon. non est mutuum, quia — Consuetudo & alia tria in mutuo sunt considerāda.

pientium fiāt. Et † qñq; [a] nobis nō eædē res, sed aliæ eiusdē nāæ & qualitatis [b] reddunť. †Vñ [c] ēt mutuum appellatū est, qa ita a me tibi dať, ut ex meo tuum fiat: [d] & ex eo cōtractu nascitur actio, quę uocatur condictio. [e]

¶ Si soluit nō debitū p errorē, re ɔ̄hiť obligatio; sicut ex mutuo pupillus tñ sine tutoris auctoritate nō obligatur. Arc.

¶ Is† quoq;, q nō debitū accepit ab

. Y . actus mutuo similis exigitur, ut ff. de leg. 1. planè. 1. §. 2.

a ¶ Et quandoq;. Incidenter. n. quandoq; eadem, quia non indiget ea, ut arg. ff. si cer. pet. l. qui pecuniam. sed tùm accipit, eius debet esse propositi, ut aliud reddat, ut ff. si cert. peta. l. 2. in princip. Accursius.

† aliàs qm̄

¶ Adde, quòd semp placuit intellectus Decij in l. 2. ff. eo. ꝙ intelligam' quandoque. i. aliquo tempore, per tex. in l. res in dotem. ff. solu. matr. qui tamē fuit antea Fulg. in d. l. 2. * Facit. l. 1. in §. 1. ff. quod quisq; iur.]

† aliàs inde.

SYL.

* ¶ Ant. Aug. li. 3. emen. c. 7. hunc locum ita ex antiquis codicibus legendum, & distinguendum ait, Quas res aut numerando, aut metiendo, aut appendendo in hoc damus, ut accipientium fiant, & qñq; nobis nō eædem res, sed aliæ eiusdem naturæ, & qualitati reddantur. inde ēt mutuū appellatū est. interpretaturq́;, qñq;, pro quandocunq;. hoc est, quandocunq; reddendæ sunt, ita reddantur. quam scripturam & interpretationē comprobat ēt auctoritate tum Caij, tum Pauli. Quod ueiò quandoq; pro quandocunq; usurpetur, extant exēpla l. res. de iu. do. l. si uni. de usufr. ca. re. & alibi passim.]

b ¶ Qualitatis. i. bonitatis: quod tacitè semper præsumitur agi, ut ff. si cer. pet. l. cum quid. §. 2.

c ¶ Vnde. Quia fit accipientis. Accur.

Mutuum unde cōponitur.

d ¶ Tuum fiat. Componitur. n. ex integro & corrupto, ut hic, & ff si cert. pet. l. 2. §. appellata. Et no. ꝙ licet deseruire nomini, quia noīa debent esse consonantia rebus, ut s̄. de don. §. est & aliud. Et no. recōciliari mutuū tribus modis, ut not. ff. si cer. pet. l. 2. §. 2. & ĩ. eo. §. item is. in glo.

ADDITIO. Quibus adde duos alios modos, s. propter superuenientiam dominij in mutuantem ex causa de præterito, ut l. proinde. ff. si cer. peta. Itē ratihabitione secuta, ut l. si procurator. ff. de condi. indeb. & hæc uera in mutuo mere naturali: aliàs mere ciuili, cur su biennij. Itē ciuile, cui natura cooperatur, reconciliatur stipulatione: siue præcedat, siue sequatur, ut per Angelum hic.

† Facit ad hunc §. c. ulti. cū gl. 1. ante med. extra. de solu. ubi optima gl. in materia repetitionis indebi.

c ¶ Cōdictio. Scilicet certi specialis, quę de mutuo datur, quę appellatur à quibusdam, Si certum petatur, vt ff. de triti. l. j. Sed dic, quòd condictio certi ex mutuo specialis datur. Est & alia generalis, quæ datur ex omni causa, & ex omni contractu, ex quo certum petitur, vt ff. eod. l. certi condictio. in princip.

Condictio certi spālis.

Cōdictio certi gñalis.

¶ Hæc opi. communiter approbatur in l. certi cōdictio. in prin. ff. e. quamuis ultramon. tenuerint unam esse certi condictionem.]

SYL.

¶ Sed nunquid ad interesse dať certi condictio? Quidam dñt ꝙ non, ut ff. siquis in ius uocat non ie. l. si. Nos dicimus ꝙ sic, & quod d. l. dicitur, incerti condictio, dic, idest certi condictio, quæ datur ad interesse, quod est incertum: & est ratio, quia licet prima facie sit incertum, certificatur tamen per iudicem, ut infra de act. §. curare. † secus si ad factum: quia ēt in sententia non certificatur quantitas, ut ff de uerb. obli. ubi autem. §. q id quod. & ff. de re iud. siquis ab alio. § fin.

† Et pro hoc allegat Ang. hic casum in l. 2. C. de inuti. stip. Non ē. n. in potestate actoris q̄titas interesse, sed spectat ad iudicem.

¶ Hæc opin. communiter tenetur in d l. certi condictio. in princi. quando interesse petitur simpliciter.

SYL.

¶ Is quoq;. Casus. Quærebatur, an aliter re contraheretur obligatio, q̄ ex

ex mutuo: & respondetur ꝙ sic, ex receptione indebiti soluti per errorẽ, cuius tamen contrarium videbaĩ, tũ quia qui soluit magis distrahere intendit, quàm contrahere: tũ quia nõ soluit animo sibi obligandi illum: vnde non videtur, ꝙ alliquo modo possit nasci obligatio sine cõsensu.

eo, qui p errorẽ [a] soluit: re obligaĩ: daturq; agenti ꝯ eũ pp repetitionẽ ꝯdictitia [b] actio.

Tñ contrarium ꝗ, eo quia solutũ est per errorẽ & spontè, obligatio autẽ, sicut in quolibet quasi cõtractu, subintelligitur a l. & oritur ex ipsa re soluta. No. quando quis obligetur ex indebito recepto. Itẽ ꝙ soluenti daĩ cõdictio indebiti. Item ꝙ valet argumentum de mutuo ad indebitũ. Itẽ ꝙ pupillus sine tutoris auctoritate ñ obligatur. Itẽ ꝙ licet solutio indebiti effectu producat obligationẽ, quæ ipso effectu consideratur, dicitur obligatio ex contractu, tamen inspecta intentione agentium in talis actus non est contractus, sed distractus.]

a ¶ Per errorẽ. Aliud si ex certa scientia. vt ff. de cõd. indeb. l. j. & ff. de reg. iur. cuius per errorẽ. & C. de iuris & fact. ignoran. cum quis. Accursius.

* ¶ Adde, idem esse, licet sciens indebitum soluit hac mente, vt postea repeteret. l. quod quis. ff. de condi. indeb. Item intellige, hoc loco agi de errore facti, non iuris. l. si per ignorãtiam. & l. seq. C. eo.]

ADDITIO. Ex quo not. modũ concludendi esse, ꝙ indebitũ soluit per errorẽ iuris vel facti, prout fuerit: & est necesse hoc exprimere: nisi qualitas personæ agentis esset causa dandæ condictionis: vt in pupillo, in demente, vel furioso. Ange.

Cõdictio indebiti ad quid datur. SYL.

b ¶ Condictitia actio. Idest condictio indebiti, quæ datur propter indebita soluta, si facta sint accipiẽtis, vt ff. eo l. indebiti §. j.

¶ Condicuntur enim respectu dominij quatenus dominium trãslatũ est. l. si pœnæ. §. si falso. ff. de condic. indeb. & ibi glo.]

¶ Aliàs nulla condictio daĩ, nisi dominium sit translatum, ut ff. vsufru. quemadmo. ca. l. fi. & ĩ. de actio. §. sic itaque. & §. appellamus.

SYL. aliàs per inde ab eo cõdici põt. aliàs pinde ꝯdici &c.

¶ Intellige ratione ipsius. d. ll. nã ratione possessionis translatæ cõpetit cõdictio. d. l. indebiti. §. sed & si nũmi. vbi vide Bartol. in prima

Nã pinde ei, [c] & ab eo [d] ꝯdici pt, si apparet [e] eũ dare oportere, ac si mutuum accepisset. [f]

not. omninò. ff. de cond. indebi. qui enim actutus est condictione indebiti, si diffidit de probatione dominij, debet petere tantummodo possessionem, & libellum de possessione sola concipere.]

¶ Item ad augmenta naturalia, ut ff. eo. l. indebiti. non ad ciuilia, ut C. eo dem. l. prima.

¶ Intellige, nisi debitor ageret de lucro ciuilis accessionis: nã ad accessiones, in quarũ præstatione nõ agit de dãno vitando, tenetur d. §. sed & si nũmi. versi. sed & si possessionem.] SYL.

¶ Et in quantum locupletior est accipiens, si bona fide percepit, ut ff eo dem. si non sortem. §. libertus. aliàs si sciens accepetit in totum, ut ff. eodem. l. in summa. §. si seruum. & quã doq; furti. ut ff. de cond. fur. l. quoniam. Vel dic ut ibi.

c ¶ Ei. cui solutum est.

** Similis locutio est. ĩ. qđ cũ e. §. fi. Est aũt cõdicere idẽ quod repetere.]

d ¶ Ab eo. s. qui soluit.

e ¶ Si apparet. Si, idest q a. Sed uidetur hic dici, ꝙ primo appareat indebitũ, & sic probetur. antequã actio proponatur: & ita ante litem contestatam: quod est falsum, nisi in casu, ut C. de testi. in auth. si quis. Sed respon. hoc verbum, potest, quod hic est, intelligitur cum effectu, scilicet ut cõdem netur reus.

* ¶ Adde, hęc verba, si apparet &c. esse verba veteris cõdicendi formulæ, & ideo ῥητῶς, siue enunciatiuè accipienda sunt: sicut & Theophilus innuit.]

f ¶ Accepisset. Vnde tenetur nisi in

 casibus:

indebitũ cipiens certis sibus re tuere si netur.

casibus: vt si soluit ex eã, q̃ inficiatio ne cresćit, vt C.e. ea q̃. Itẽ ex cã pietatis, vt ff. eo. cũ is. §. si mulier. Itẽ transactionis, vt ff. e in summa. Itẽ rei iudicatæ, vt C. eo. l. j. Item scientiæ, vt ff. e. l. j. & hic dicitur. Item iuramenti, vt ĩ. de actio. §. itẽ si quis postulante. Et aliàs, vt no. ĩ. de oblig. ex quasi cõtract. §. fin. & etiam in l. eleganter. § fin. ff de condi. indebi.

Vñ[a] pupillus, si ei sine tutoris auctoritate indebitũ p errorẽ datũ est, ñ tenebit ĩdebiti ꝯdictione, non magis q̃ mutui[b] datione.[c] Sed hęc species obligationis ñ vr̃ ex ꝯ̃ctu[d] cõsistere: cùm is, qui soluendi ani-

est verum, si læsus sit, etiam si interuenisset auctoritas iudicis. l. si quidem § ij respon. C. de præd. mi.]

¶ Et in adulto hñte curatorẽ idẽ qđ ĩ pupillo, vt C. de ĩ inte. re. mi. l. si curatorẽ. aliter. i. si curatorẽ ñ hẽr, ciuiliter & näliter tenet. (i) sẽ restituit. & hęc omnia sunt vera, nisi factus sit locupletior.

¶ Aduerte tñ, ꝙ qñ ĩ resistit ꝯ̃ctui, vt dictũ est ĩ. licet locupletior factus teneat ciuiliter & naliter, tñ ꝯ̃ct[a] a pri. fuit nullus, nec ꝑduxit aliquã obligationẽ ẽr nälem: & ꝯñt nõ põt tractu tpis cõualescere: vñ obligatio in d. casibus non põt dici descẽdere ex contractu, sed est fundata super. l. nã hoc nã. ff. de condi. indeb. In talis vero casibus, quia actus a princi. nõ est nullus, potest conueniri actione ciuili ex illo contractu. l. 3. in prin. ff. cõ. In prædictis verò agetur ad exhibendum. l. ij. eo. ti aut cõditione sine causa. l. j. ult. tũ. de condi. sine causa.]

SYL.

a¶ Vnde pupil. Sed si pupillo solueris indebitum per errorem, credens teneri, nõ poteris contra pupillũ agere conditione indebiti, nec certi cõdõne ex mutuo. sed ista obligatio nõ videtur ex cõditione descendere: quia soluit pupillo per errorem.]

SYL. ¶ Hæc est inepta additio, quã dispungere tñ noluimus, sed aduertere.]

Vide si. l. glo. in pupillus de reg. & in ff. de ua.

*¶ Adde, ꝙ illatio quã facit hic Impe. pendet ex parificatione mutui, & indebiti soluti superius facta.]

b¶ Mutui. Quia neutra, nisi sit factus locupletior.

c¶ Datione. Sed qualiter teneẽ ex mutuo? Distingue, aut est infans, & tũc nullo mõ tenetur, ꝑ vt ff. e. l. qđ pupillus. & ff. de actio. & obli. l. pupillus.

Scilicet tiõe ex

SYL. ¶ Adde idẽ in ꝑximo infantię. §. pupill'. ĩ. de inu stip. & cõiter tenetur.]

cõtra- ¶ Aut maior infante & tunc si tutori promittat, nullo iure debetur, ut ff. de auct. tut. pupillus.

i, et si eũ ali- id per- nit: te- tur tñ nc con tione e eã, vel exhibẽ ut l. 3. prin. ff. SYL. no. fm g. hic.

¶ Rõ ẽ, q a l. ꝓhibet & resistit. d. l. pupillus vñ nec nälis nascitur, vt no. ĩ l. cũ lex ff. de fideiuś. & est cõmunis.]

¶ Si alij ꝓmittat, & sine tutore, näliter tm̃ teneẽ, vt ff. de noua. l. j. §. si cũ tutore, ẽt ciuiliter, & näliter obligatur. sed restituiẽ, vt ff. de auct. tut. l. impuberes. & C. si tut. uel cur. inter. ꝑ to.

¶ Intellige in actib', in qbus tutoris auctoritas sufficit: secus ĩ ꝯ̃ctib' rerũ ꝓhibitarũ alienari sine decreto: sunt n. ipso iure nulli ẽt interuentione tutoris aucto. l. & si is l. si prædiũ. C. de præd. mi. & dũ dr̃ restitui, dic ꝙ hoc

¶ Vel quia sit salua pecunia, uel in aliam rem versa, ut ff. de sol. l. in pupillo. tunc enim tenet & ciuiliter & naturaliter, & cũ effectu, ut ff. e. l. naturaliter. §. fi. & l. seq. & ff comm. l. 3. His ergo eisdẽ modis & de indebito tenetur, vt hic dr̃. Et nota similitudinem inter mutuũ & indebitum, qđ valet ad multa, vt ff. eo indebiti. §. j. & ij. ubi reconciliatur indebitum eisdem modis, quibus mutuum.

d¶ Ex contractu. Nec est, immo ex q̃ si cõtractu. vt ĩ. de obl. ex quasi ꝯtrac. §. itẽ is. Aliquid tñ tacitè geritur, pp qđ est positiuus hic casus inter obligationes ex contractu, ut ff eod. si in area. j. tñ. & ff. commo. si is qui. §. ult.

SYL. ¶ Aduerte, quia glo. non vr̃ intelligere. nam verum est, ꝙ in solutione indebiti, tacitè nascitur obligatio, non tamen ex tacito negocio, sed expresso. d. l. si in area. de quo uidenda essent, quæ subtiliter cõsiderat Fortu. in l. j. §. j. in 3. no. ff. de pact.

Item

SYL.

mo dat, magis velit negocium distrahere, q̃ ꝯhere.

¶Qui recipit cōmodatū, obligat: re: & differt à mutuo, quia in ꝯmodato non transfertur dominium, nec tenetur de casu fortuito, nisi culpa eius præcedat casum, & hoc si gratis concedit, aliàs si cum mercede, esset locatio vsus. Aret.

¶ Item is,[a] cui res aliqua vtenda datur,[b] idest cōmodatur, & re obligatur, & tenetur commodati actione. Sed is ab eo, q mutuum accepit, longè distat. Nanque[c] ñ ita res dat, vt eius fiat:[d] & ob id de ea ipsa re[e] restituēda[f] tenet.

¶ Item is cui. Casus Quærebatur, an cōmodatarius q re quoq; obligat, teneret vt mutuo accipiens: & videbat ꝙ sic: vterq;.n. re obligatur: vtriq; res tradit: & vterq; de re restituēda tenet: & ita fit gratia mutuatarij mutuū, sicut cōmodatū gr̃a cōmodatarij. Rñdetur tñ ꝓtrariū, ꝙ Imo accipiēs tenet de casu, d quo cōmodatarius non tenetur. Itē q̃a in mutuo trāsfertur dñiū, in cōmodato ñ: & sic ī in effectu in hoc tm̄ distat. teneri.n. vel ñ teneri de casu, hic est effectus dominij, quia res perit dño. l. incendium. C. si cert. pet. & hęc sint loco positionis casus: in declarationib. enim terminorum non solet figurari. No ꝙ finalis cā cōmodati est datio vtendi gratia. Itē ꝙ cōmodatarius re obligatur, & tenetur actione cōmodati. Itē ꝙ dñiū non transfertur in cōmodatariū. Itē ꝙ tenetur ad idem indiuiduū restituendū. Itē ꝙ mutuatarius tenetur de casu, cōmodatarius de omni culpa. Itē ꝙ qui culpā in alienis reb. cōmittit, non excusatur ꝙ in suis sit ita solitus uersari. Itē ꝙ cōmodatarius tenetur de omni casu contingente ꝓꝑ culpā suam. Item ꝙ de forma essentiali cōmodati est liberalitas, & vt gratis detur. Item ꝙ cōuentio rei ad vtendū dandæ mercede in pecunia ꝯstituta est locatio: in alia verò re, q̃ pecunia, est cōtractus innominatus. l. j. §. si quis seruū. ff. deposi. Itē incendiū computari inter casus fortuitos.]

a ¶ Itē is cui. q.d. non solum in duobus superioribus casibus. s. quando aliquis accipit mutuū, uel quādo accipit indebitū, obligatur re, sed etiā in hoc casu. Accursius.

b ¶ Datur. Idest traditur, q̃a dare est dominiū transferre, ut l. ubi autem. §. fi. ff. de ver. obli. & ĵ. de actio. §. sic itaq; qđ ñ fit in re cōmodata. Christ. Ista gl. nō est. Acc.

* ¶ Non ab re addidit Impe. hęc v̾ba. i. cōmodatur: ne fortè itelligeremus de p̄cario, qđ est simile cōmodato. nā & q precario concedit, rē vtēdā p̄mittit, sicut & cōmodās: & vtrꝗ sic tradit, vt nō faciat rē accipientis. l. j. ff. de preca. Differunt tñ in multis, vt annotat Acc. ibi, & inter alia in hoc, quia precarium reuocari potest quandocunq;, commodatum autē nō, nisi explo usu in quem concedit. l. in cōmodato. §. sicut. ff. com. **Sufficit tñ tm̄ tēporis p̄terijsse, quo potuerit perficere vsum ad quē fuit cōmodata, ēt si inciderit impedimētum, ut ibidē not. Bar. post glo.] Item commodatum debet esse gratuitum, & datur ad certum vsum ēt tempore siue expressè, siue tacitè præfinitum, quod non est in precario, qđ conceditur ad libitū cōcedentis. Bar. d. l. j. & Deci. l. cōtractus. de reg. iur. Vnde nō malè diffiniunt quidā, commodatum esse gratuitam rei concessionē ad certum usum tempore limitatum, vt mox ipso usu finito eadem res eiusdem qualitatis reddatur.]

c ¶ Nanq;. Prima differētia inter mutuum & commodatum.

d ¶ Vt eius fiat. Quod est in mutuo.

e ¶ De ea ipsa re. Qđ nō est I mutuo.

f ¶ Restituenda. Etiā non deteriore: aliàs non v̾ reddita: uñ tenetur ad interesse, ut ff. com. l. 3. §. si reddita.

¶ Qua aūt actione prosequi dēamus

Et is quidem,[a] q mutuū[b] accepit, ſi quolibet fortuito caſu amiſerit qđ accepit, veluti incēdio, ruina, naufragio,[c] aut latronū hoſtiumve incurſu, nihilomin⁹ obligatus remanet. At is, qui vtendū accepit, ſanè q dē exactā[d] diligentiā cuſtodiēdę rei pręſtare iubet̄: nec ſufficit ei[e] tantam diligentiam adhibuiſſe, quātā ſuis rebus adhibere ſolitus eſt, ſi mō alius diligētior poterat eā rē cuſtodire: ſed propter † maiorem vim,

Intereſſe deteriorationis & libellū cōcipeř declarat Bar. ī d. l. 3. §. ſi reddita.] ** Declara gl. ꝓcedere, niſi ſit đterior fcā ſine culpa cōmodatarij, illa vtēdo ad id, ad qđ fuit cōmodata, ut ait pulcher. tex. in l. vlt. ff. cōmo.]

a ¶ Et is quidē. Scđa dſia.

Mutuum ē triplex.

b ¶ Mutuum accepit. Hic nota, mutuū eē triplex. Nāle tm̄. ſ. qñ fit numeratio ſine ſtiplōne đ ſoluēdo. Ciuile tm̄, qñ ſtipulatio interuenit đ ſoluēdo ſine numeratione. Ciuile & nāle, qñ numeratio & ſtiplō interuenit, vt ff. ſi cer. pet. l. ij. Itē nota, ꝙ deficit mutuū rōne rei: vt ī fure, vt ff. e. l. ij. §. mutui & §. appellata. & rōne pſonę, vt ff. ſi cer. pe. l. ſi a furioſo. & rōne diſſēſus, vt ff. ſi cer. pe. l. ſi ego pecuniā. & l. ſi & me & Titiū. Reconciliat̄ aūt mutuū, cōſumptione, ut ff. ſi cer pet. l. nam & ſi fur. ſtipulatione, vt ff ſi cer. pet. l. q̄ quis. vſucapione, ad inſtar alienæ pecuniæ datæ in dotem, vt ff. de iure do. l. Proculus.

Mutuum deficit tripliciter.

† Mutuū recōciliatur pluribus modis.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc non eſt glo. Accu. ſed additio transferens importunè materiam mutui ad hunc locum.]

† Similis glo. in §. nunc. in ver. condici. ſ. quib.

** Adde, ꝙ cōſumptio fieri intelligitur non ſolum expendendo, ſed etiā im miſcendo cum alijs, glo. l. §. nunc. ver. conſumpti ī quib. ali. li.]

SYL. alie. li.

c ¶ Naufragio. Hic no. fortuitos caſ⁹ meli⁹ q̄ ī aliqua lege. ſic enumerant̄ aliq̄ caſus. C de pig. actio. q̄ fotuitis. ¶ Adde meliorem tex. in l. in rebus. in princ. ff. eo.

† Similis eſt glo. in l. in te C. mand.

d ¶ Exactam. † Aliàs exactiſſimā. & ſic ponitur poſitiuus pro ſuperlatiuo. SYL. ¶ Adde, ꝙ aliqui tex. emendati hñt, exactā. Expone ergo diligentiā exactam. i. ſoleriā, non uulgarem, neque mediocrem, ſed hoīs diligentiſſimi. diuerſimodè ergo accipit̄ hic. & ī. eo. §. fin. ut ibidē dicit glo. & pro litera, q̄ hēt exactiſſimam, eſt tex. in l. j. §. is verò q. ff. đ actio. & obll. vbi ponunt̄ verba text nři, & dř, exactiſſimam.] ¶ Et diſtingue, q̄a interdū ſolus dol⁹ venit in commodato: ut ſi cōmodo uxori meæ, vt cōpta veniat ad me, vt ff eod. ſi ut certo. §. nūc videndū. & §. interdū. Quādoq; dol⁹, & culpa leuis: vt ſi commodo tibi ſcyphum, ut conmunes amici inuitentur ad cænam, vt ff. eod. in rebus. §. hoc ita Interdū leuiſſima. & hoc generaliter, vt hic. Interdum caſus. ut ſi culpa ꝑcedit caſum, vt hic ſequitur, & ff. e in reb. in prin. verſi. alioquin.

† Vis maior q̄ ſit ennarat Budę. in Annot. ad Pand. ī l. ſi merces. §. uis de loca. Græci vocāt θεοβίαν.

ADDITIO. Si quęrat̄, an in cōmodato cōmodatarius teneatur de dolo, lata culpa, vel leui, dic ex mēte doct. in dicta l. ſi vt certo. ꝙ ſi cōtractus celebratur gratia dātis, tunc recipiēs tenetur ſolū de dolo & lata culpa. Sed ſi gratia recipiētis tm̄, tūc tenet̄ de dolo & oī culpa, ſed ñ de caſu fortuito, niſi culpa ꝑcedat caſum, vt hic. Si gřa utriuſq;, tunc de dolo, & lata culpa, & leui. Quid ſi res cōmodata ſit æſtimata, anteq̄ cōmodet̄? Dic ꝙ æſtimatio ſp addit vnam ſpeciem obligationis primæ, ut per glo. & Bart. in d. l. ſi ut certo &c. ſm Iaco & Chriſt. Porc.

Commodatarius de quib. tenetur.

* ¶ Adde, commodatarium non ſolū teneri adhibere diligentiam rei commodatæ, ſed ēt illis rebus, q̄ rei commodatæ accedunt d. l. ſi ut certo. §. vſq; adeo. Itē ſciendum, impenſas cibatiorum pertinere ad commodatarium. d. l in rebus. §. poſſunt.] ** Addeꝙ in dubio cōmodatū cēſet̄ factum rogatu cōmodatarij, Bart. d. l. ſi ut certo. §. interdum. & Aret. hic.

e ¶ Ei. ſ. commodatario.

Caſus

maioresve casus[a] nō tenetur: si mō nō ipsius culpa is casus interuenit. Alioqu:n si id, qđ tibi cōmodatū est domi peregrè tecū ferre malueris, & vel incursu hostiū, prędonūve, vel naufragio amiseris, dubiū nō est, quin de restituēda ea re tenearis. Commodata autem res tunc ꝓpriè intelligitur si nulla mercede[b] accepta vel constituta res tibi vtenda data ē: alioq mercede īteruenīēte, locat' tibi vsus rei videtur. Gratuitū enim debet esse commodatum.[c]

¶ Depositari' obligatur re, & tenetur de dolo. hoc dicit. Aretinus.

¶ Pręterea[d] & is, apud quem res aliqua deponitur,[e] re obligaē, teneē-que actione depositi: quia & ipse de ea re, quam accepit, restituenda tenet. Sed is ex eo solo tenetur, si qđ dolo[f] cōmiserit: culpę[g] autē noīe, i. desidiæ, ac negligētiæ, ñ teneē. Itaque securus est, q parū diligēter custoditam rem furto amisit: qa qui negligenti amico rem custodiendā tradit, non ei, sed suę facilitati id

a ¶ Casus scilicet alios. (§. fi.

b ¶ Mercede. Sic. ī. loc. §. sic. ī. man.

Additio.

c ¶ Cōmodatū. Cōmodatū est, si dedi tibi rem meā, ut utaris, nec inde accepi mercedē: si verò merces interueniat, erit locatio & ꝯductio: gratuitū.n. debet eē cōmodatū: iō teneris ad exactissimam diligētiam. sic ī. locati. §. j. sic ī. man. §. fi.

Cōmodati declaro gñalis.

¶ 'Præterea. Casus. Rōnē dubitādi faciebat casus præcedēs, i quo te obligabaē, & dñiū nō trāsferebaē. quo tñ non obstāte ꝯ̈rium dr̄ rōne allegata ī tex. & qa cōmodatū fit gr̄a commodatarij, depositū ꝯ̄o gratia deponētis. No. ꝙ ad essētiam depositi requiritur res quia re cōtrahiē obligatio ex deposito. Itē ex eo nascit̄ actio depositi. Itē depositarius tenet ad idem indiuiduū restituendū. Itē teneē solum de dolo & lata culpa, nec regulariter teneē đ leui aut leuissima. Itē negligētia depositarij iputatur deponenti. Itē mala electio dicitur in culpa. Item ibi, ex eo solo tenetur, ꝙ taxatiua excludit casum æquiparatum, secundum Ange. hic.

SYL.

d ¶ Pręterea. Idest pręter supradictos modos accipiēs depositū re obligaē. Vñ si deposui penes te rē meam, mihi obligaris, & possum agere cōtra te actione depositi ad rē mihi restituendā: & teneris ex solo dolo, si dolū cōmiseris: sꝫ si negligēter custodieris, ñ teneris. Et iō si depositari' rē sibi depositā ꝑ negligētiā suā amiserit furto, dēt sibi ipu tare q custodiēdā rē suā amico suo tradidit negligēti, vt dr̄ ī fi. h'. §.

e ¶ Deponit. Idest custodienda datur, vt ff. đposit. l. j.

f ¶ Dolo. nota in deposito solū dolū venir, vt hic, & ff. depo. l. j. §. illud. Itē venit lata culpa, q̄ ꝓ dolo accipiē, ut ff. eo. qđ Nerua. Quandoq; leuissima, ut si hoc fuerit pactū, ut ff. e. l. j. §. sæpè. Itē si fuit in culpa, quia portauit rem depositam ꝑ locū ꝑiculosum, vt ff. cōmo. l. in rebus. § j. & l. si vt certo. §. interdū. Item mora facta in restitutione, vt ff. deposi. si in Asia §. fin. Et hic, & superior similiter tenetur de casu.

¶ Adde gl. in l. j. §. sępè. ff. depo. cui adde alium casum, q ponitur in tex. ut ibidem not. Bar.]

** Intellige tex nr̄m in deposito gr̄a đponētis tcō, sicuti plerūq; fit. si. n. fiat gr̄a depositarij, uel utriusq;, idē dñi qđ in commodato, Bar. l. qđ Nerua. col. ult. uersi. 12. quæro. ff. eo. Deci. l. contractus. num. 1. & 2. de reg. iu.]

g ¶ Culpæ autem. s. leuis. †

† Pro hac expositio SYL. ne facit gl. in ver. ex culpa in l. in vēditione ff. de bo. aucto. in possi.

Obserua

* ¶ Obsetua ex hac gl. q appellatiõe culpę, cũ pfertur a lege, intelligit de leui, vt annotat Dec. in l. cõtract⁹. nu. 19. de reg iu. qđ est verũ, nisi subiecta mã aliã exigat interpretationẽ, vt ex Bal. & Ale tra dit idẽ Deci. eod. in loco. culpã ãt leuẽ sie definit. Al cia ĩ l. latè. de verb. sig ut sit negligẽtia, qua qs ĩ reb. alienis eã cu rã nõ adhibet, q̃ cęteri patres f. solẽt, tametsi ĩ suis minimè diligẽtior sit.]

imputare [a] dẽt. [b]

¶ Creditor ex pignore recepto obligaẽ re, & tenetur solum de leui culpa. Angelus.

¶ Creditor [c] quoq; q pign⁹ accepit, [d]

a ¶ Imputare. sic. ĩ. pro socio. §. fi. & ff. de mino l. cum mandato. §. fin.

* ¶ Adde notabiliter. tex. nostrũ non hīc locum, cũ fit depositũ in pecunia numerata, & cõuenit, vt tantũdẽ resti tuat: tunc n egredit fines depositi, & cõparat mutuo, & iõ depositarius nõ excusaẽ ob casũ, veluti obligatus in gñe, quod perire nõ pt, l. Lucius. j. de po. l. incendium. C. si cer. pe. & tradit latius Dec. d. l. contractus. nu. 5.]

Dol⁹. Culpa lata. Culpa leuis. Culpa leuissima.

b ¶ Debet. Hic nota aliud esse dolũ, vt qñ ẽ machinatio studiosa, vt ff. de do. l. j. §. ij. aliud latã culpã, vt nõ itel ligere qđ oẽs intelligũt, vt ff. đ iu. & fac. ign. l. regula. §. si fili⁹, & de verbo. sign. l. latæ. aliud leuem, vt desidię, & negligẽtiæ, vt hic: aliud leuissimã, ut si quocũq; mõ potuit puidere, & ñ puidit. Vñ furtum fieri ñ põt sine leuis ma culpa, vt ff. p soc l. cũ duobus. §. dãna. ver. qđ si. uel incendiũ † nasci, licet nõ noceat inculpapilib. ut ff. de off. pfe. uigi l. 3. §. j & ff. de peti. & cõ mo. rei vẽd l. si vendita, & ĩ. pximo §.

† An furtũ dicatur casus fortuit⁹ uide Iaf. i §. sed

SYL. istæ. col. 8. ĩ. de acti.

† Circa di ctã gl. de incendio. vide oino Thomã Grãma. in 3. decisi.

¶ Adde, q istæ illationes nõ sũt gñaliter veræ: de furto vide bo. glo. in l. cũ duob. §. dãna. in vers. subreptũ. ff. pro soc. incẽdiũ verò numeraẽ inter casus fortuitos, vt no. Ang. ĩ. pxi. §. sed cõsidera, q casus pt accipi duob. modis: vno, qñ hẽt culpã antecedentẽ, aut cõcomitantẽ, & tale plerunq; dr incẽdiũ. l. 3. §. j. ff. de off. pręfe. vigi. altero, qñ contingit fine culpa ipsi⁹, de cuius obligatione q̃rit: & hoc mo dus propriè dicitur casus quo ad illũ. Verificantur ergo secũdum d. modũ primum quæ hic dicuntur per gl.]

¶ Aliud casum fortuitum, qui. s. præuideri non potest, vt ĩ. proxi. §. & C. de pig. actio. l. quæ fortuitis.

* ¶ Adde pulcherrimũ tex. in l. ij. §. si eo tpe, ff. de admi. rer. ad ciui. perti.]

SYL.

c ¶ Creditor. Casu. Rationẽ dubitandi faciebant pcedẽtes dispositiones: in qb. te oblõ cõ trahebaẽ, dñium non trãsferebaẽ, & gratia recipiẽtis fiebãt, ut in cõmodato. Pari. n. rõne videbaẽ mẽ pignoris accepti decidẽda. recipit n. pign⁹, ut sibi sit cautũ. & sic gfa recipiẽtis. Cõtrariũ decidiẽ, q immo recipiens nõ teneẽ nisi de leui. rõ est, q in eo nõ tm̃ recipientis, sed dantis cõmodum versatur: & sic celebraẽ gfa vtriusq;. Quẽadmodũ ergo in dictis casib⁹ qñ hi pctus, celebrãtur gfa utriusq; phẽtiũ, nõ teneẽ recipiens nisi de leui, vt not. gl. in §. itẽ is cui. In verb. exactã. ĩ. eo. tit. ita in casu isto. Not. q obligõ pignoris ex pte creditoris recipiẽtis phīt re: ex parte debitoris dãtis pstituiẽ solo psensu, & ex solo pacto nudo iure prætorio nascitur actio. l. si tibi. §. de pignore ff. de pact. Item q creditor teneẽ actiõe pignoratitia, (ĩtellige directa,) ad restonẽ eiusdẽ rei, quã accepit: contraria uero pignoratitia teneẽ ipse debitor creditori. Itẽ q contract⁹ pignotis dr celebrari gfa vtriusq;. Itẽ q in ijs contractibus, qui gratia vtriusq; celebrãtur, venit regulariter leuis culpa. Itẽ q creditor nõ amittit i⁹ crediti, q̃uis amiserit pign⁹ casu fortuito, aut culpa leuissima.]

c ¶ Creditor. Creditorem accipe ex omni causa, vt in auth. de fideiuss. §. fin. & ff de verb. sign. l. si cui.

d ¶ Accepit. Nota cautè poni, accepit: aliter ñ dr re obligari, sed pign⁹ creditori et nuda puentione teneẽ, & ff. de pig. actio. l. j. & hypothecaria sibi nascit ad pignus illud persequẽdum, vt ĩ. de actio. §. itẽ Seruiana. Accur. SYL.

* ¶ De differẽtia pignoratitiæ, & hypothecarię, vide Bar. in l. si rẽ. §. proprie.

priè.ff.de pign.act.& ī l. pignore.C.đ pig.& Are.in §.actionū.ǰ.de act.& latiꝰ Neguſ.tract de pig.j.mēb.7.part.]

a ¶ Inter pignus & hypothecā q̄ dr̄ia ſit,vide text.& ibi gl.in d.§. Itē ſeruiana verſi. inter pignus. infra de actio.]

ADDITIO.

Pro hac gl.vidē tex.in l. grege. §.& ī ſupficiarijs.ff.de pign.

a ¶ Actione pignoratitia. Quæ naſcitur demum ſoluta pecunia, vel aliàs ſatisfacto,vt ff.đ pig. actio: ſi rem. §.omnis. Sic ī actione tutelę quę demū finita tutela naſcitur, vt ff.de tute. & ra. diſtra. ſi tutor.§. fin.& l. ſeq. licet quidam dicant etiam prius eam naſci, ſed non intentari,vt no.in d.§.omnis.

Actio hypotheca-ria, & actio tutelę, quādo naſcuntur.

re obligat: qa & ipſe de ea re, quā accepit,reſtituendā tenet actiōe pignoratitia. Sed qa pignus vtriuſque gratia dat: & debitoris, quo magis pecunia ei credat: & creditoris, quo magis ei ī tuto ſit creditū: placuit ſufficere, † ſi ad eā rē cuſtodiēdā, exactā[b] diligētiā adhibeat: quā[c] ſi prǽſtiterit, & aliquo fortuito[d] caſu rem amiſerit, ſecurum eſſe, [e] nec impediri creditū petere.

†aliàs qui ad

¶ De verborū obligationibus.

Per ſtipulōnem ꝯhitur verbis obligatio: ex qua orit certi condictio, ſi eſt certū in ſtipulatione deductū: aliàs actio ex ſtipulatu. Aret.

Verbis obligatio ꝯhitur ex

b ¶ Exactā.propriè ponitur, nō ꝓ ſuperlatiuo,vt ſ.e §.at is.non.n.tenetur de leuiſſima,vt ff.de pign.act.l.ſi cum venderet.§.venit. & l.ſeq. Accurſius.

** Hoc verū ī pignore cōuētionali,ſecus ī p̄torio vel iudiciali,ī quo creditor ſolū delata culpa tenetur. l. p̄tor. §.eſt p̄terea. đ bon.auct. iud. poſſ. Barto.l. j. ff. de pig. act.]

c ¶ Quam.Scilicet exactam diligentiam.

d ¶ Fortuito caſu.Sed q̄s ꝓbabit hūc caſum? Rñ.creditor ꝓbat ſe amiſiſſe, vt C đ pig.act. l.ſi creditor. Itē debitor probabit dolū vel culpā creditorē cōmiſiſſe,vt ff.de prob.l. in exceptionib. & l quoties.§.qui dolo. Sed tertio creditor probat caſum, ſi vult euadere, licet Bulgarus aliter diſtinxerit.vt no. d.l.ſi creditor.Accur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ vera eſt prima determanatio ꝑ §.oīs.ꝙ naſcitur tūc, cū ſolōne vel alio quolibet mō diſſolutū ſit pignꝰ: n̄ tn̄ naſcitur ex ipſa ſatisfactiōe, ſed ex ꝯtractu pignoris re iā antea celebrato.naſcitur ergo hodie,ſed ex ꝯtractu præexiſtente, vt ibi declarant Bar. & alij, ſi tn̄ exercendi ingenij gratia videre vis circa hoc, vide Fortu. in l. iuriſg.in prin.col.31.ff de pact.]

** Adde duplicē eē pignoratitiā: vnā directā,q̄ dat debitori ad repetēdū pignus ſoluto debito,vt hic: alterā ꝯriā q̄ datur creditori, veluti ſi ei res aliēa, vel alij obligata data fuerit.l. Tutor. de pig.act.itē ꝓ expēſis factis in pig.l. ſi neceſſarias.ff.e. & in plurib. alijs caſib.đ q̄b.latè Neguſ.d.tract.iij.mēb.7. par.nu.13.& plurib. ſeq. & has duas ſpecies act.pignorat tāgit ēt gl.ǰ.đ actionib.§.actionū.ver.pignoratitia.]

¶ Addē,ꝙ ordo ꝓbōnis ē iſte,ꝙ primo dēt ꝓſtare rē,q̄ petit,fuiſſe penes illū,a quo petit:& ſi ꝯuētꝰ negat, onꝰ actori ī cūbit:nec p̄t actor aliā a reo ꝓ ꝯōnē exigē,q̄ iuri.Hoc ꝯſtito, vera & cōis ē rñſio gl. ꝙ onꝰ ſpectat ad creditorē.d.l. ſi creditor.ſiue ſit actor ſiue reus. Probata igitur amiſſione,cū dolus nō prę ſumatur, clarū eſt illius ꝓbationē incumbere dicenti. de culpa aūt diſtinguendum eſt,vt per Bar in l.ſi quis ex argentarijs.§.an verò.ff de eden.] SYL.

e ¶ Securum eſſe.Repete placuit.

¶ De verborum obl[...]ionibus.

¶ Iſta rub.ꝯtinuatur ad p̄cedētia,vt patet in textu.ſ.de obligatio.in fi.Aret. Continatio.

Verbis. ¶ Totus iſte tit. diuidit ī quattuor partes.Primò ponit qualiter obligatio verbis contrahitur, Diuiſio

trahitur, & q̄ actio ex ea resultet. Secundò, quibus verbis olim & hodie ꝯcipiãt. Tertiò, quot modis stipl'o fieri pt. Quartò, illā ꝑ exépla declarat. Scđa ibi, In hac re. Tertia ibi, Oīs stipulatio. Quarta ibi, Pure veluti.

SYL. ¶ Verbis obligatio. Caius in declaratione simplicium terminorū nō figuratur nisi literaliter. No. ꝙ ad essentiā

interrogatione [a] & rñsione, cū qd dari fierive [c] nobis stipulamur: [d] ex q̄ [e] duæ ꝓficiscunt̃ actiones, tā condictio [f] certi, si certa sit stip'o: q̄ ex stipulatu, [g] si incerta [h] sit: q̄ [i] hoc nomine inde vtitur, ꝙ stipulum [k] apud

stipulationis requirunt̃ verba interrogãtis & rñdentis. Itē ꝙ in stipulationē deduci pōt nō solū datio, sed factum. Item ꝙ ex stipulatione certæ rei oritur certi ꝯdō: incertæ verò, actio ex stipulatu. Item ꝙ stipulatio dr̃ a stipulo, quod apud veteres significat firmū.]

a ¶ Ex interrogatione. s. præcedente, & responsione sequente, vt hic, & C. de vsur. l. j. aliàs non valeret.

SYL. ¶ Sunt. n. hæc formula stipulationis: primò, interrogatio & rñsio: scđo, ordo. s. vt interrogatio ꝓcedat: tertio, verborū auditus: quarto, itelligētia verborū. s. consensus, qui est basis & fundamentū oium cõtractuū, probantur hæc oīa ex tex. nostro, & ex l. j. ff. eod.]

* ¶ Adde ꝯm Alcia. li. viij. Parer. c. 2 ꝙ licet nostri Doct. vnā tm̃ speciem ponãt obligationū, q̄ verbis ꝯhunt̃, illā. s. q̄ orit̃ ex stipulatione: Caius tñ lib. Inst. ij. aliam addit, q̄ dictio dotis vocatur, quę hodie abolita vr̃. Affert & tertiā, q̄ ex iureiurãdo oritur, qđ libertus patrono præstat, cùm donum, munus, operā daturum se iurat, quam tamen subijcit non tam verborum solennitate, quā religione confirmari.]

b ¶ Dari s. certū, qđ appareat qd, quale, vel q̄tū sit i obligatiōe, vt ff. e. stipulationū quædā certæ & l. seq. Accur.

c ¶ Fierive. Vel ẽt non fieri, vt ff. e. vbi autē. §. id quod. & ĩ. eo. §. fin. Accur.

SYL. ¶ Adde satis fuisse dicere, dari fierive: quia facti appellatio comprehendit non facta. l. ij. §. item si in facto. ff. eo.

d ¶ Stipulamur. Est autem stipulatio verborū conceptio, qua aliquid dare vel facere promittimus &c. ff. eod. l. 5. §. stipulatio.

e ¶ Ex qua. s. obligatione verborum.

f ¶ Cōdictio s. certi gñalis: de qua dic vt ĩ. tit. j. diximus circa principis. Item & Triticaria lo cum habet, ubi petitur certum vel incertum, nisi petatur pecunia numerata, vt ff. de tritica. l. j.

Cōdictio triticaria

g ¶ Ex stipulatu. Si āt icertū qd mihi debeatur, non ex stipulatione, sed ex alio ꝯctu, agit condõne incerti: nam dico, ꝙ est propriū nomen actionis, vt ff. de condi. indeb. l. sed & si me §. j. vbi de hoc notaui. Accur.

h ¶ Si incerta. nisi in casu, vt C. de rei vxo actio. in prin. Sed quid si promitto aliquid in genere? Rñ. non valet: nam dando muscam liberaretur. Oportet. n. ꝙ aliqua certitudo ibi sit, vt homo vel equus, quæ certis finibus contineatur, aliàs non valet, vt ff. eo. l. ita stipulatus. in prin. & ff de iure do. cùm post. § gener à socero. Accur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ quidā doct. excipiāt certos casus, puta studij, dotis, alimētorū, & intelligant incerta valere, male sentiunt. Ex quo. n ꝯm qualitatem regionis & personarum dispositum est iam a iure hæc deberi, non sunt omnino incerta illa incertitudine, quæ vitiat, sed sunt incerta incertitudine, quæ certificari potest: quod nota.]

i ¶ Quæ. s. stipulatio.

K ¶ Stipulum. Alludit vocabulo sic. ĩ. de testa. in prin. & ff. de acqui. pos. l. j. in prin. nam noīa consonantia debēt esse rebus, vt ĩ. de do §. est & aliud.

SYL. * ¶ De etymologia verbi stipulatio, vide Al. l. j. Parer. c. 39. * q mauult hic legere, ἀπὸ τοῦ συπτοῦ, hoc ē firmo & solido. quid enim (inquit) commune hērlipes seu truncus cū ꝯctu? * ¶ Sed Iustinianus potius deducere voluit a verbo stipulo, secutus Iulium Paulū Iurisconsul. q libro Sententiarū c. 8. ita scriptum reliquit: Obligationum firmandarū gratia stipulationes

inductæ

inductæ sunt, q̄ quadam verborū solennitate concipiūtur, & appellatę, ꝙ per eas firmitas obligationum constringitur Stipulum.n. veteres firmū appellauerunt. hæc Paulus. Varro aūt stipulationē a stipe. i. pecunia deducit: quam etymologiam. Festus etiā probat, dicens, stipem esse nūmum signatum: restimonio, est & id, ꝙ datur in stipēdium militi, & cùm spō detur pecunia quod stipulati dicitur.]

veteres firmū [a] appellabāt, fortè a stipite descēdens. ¶ Olim reqrebat q̄dam solennitas in stipl̄one, q̄ hodie ē sublata: nec refert ex qua lingua fiat interrogatio & r̄nsio, dūmodo se intelligant. h.d. Aret. ¶ In hac [b] re olim talia verba tradita fuerunt: Spondes? spondeo. promittis? promitto. fide promittis? fide promitto. fide iubes? fideiubeo. dabis? dabo. facies? faciā. [c] Verū autem Latina, an Græca, vel qualibet alia lingua [d] stipulatio concipiatur, nihil interest: scilicet si vterque stipulantium [e] intellectum eius lin

inuestiture forma.

a ¶ Firmum. Nam & baculum vel stipitē paleæ dabat unus alteri ꝓ inuestitura. vt hodie fit in Marchia: sed in Longobardia bibūt: alibi per mātellum inuestiūt. sic. ff. de pac. l. j. §. j. Acc.

SYL.

* ¶ Adde, ꝙ inuestitura est præcedentis actus confirmatio. Dyn. in regu. beneficium. de reg. iur. in vj.]

ADDITIO Ita tñ inuestitura non est necessaria de iure ciuili, sed de consuetudine sic. Idem in beneficialibus de iure canonico, per eam tñ possessio non acquiritur, vt hic per docto.

SYL.

¶ In hac re. Casus figurari non soler in l. corrigente. Erat.n. ratio dubitandi ius antiquum: iuris autē noui dispositio ideo inducta est, quia quamuis verba sint de substantia stipulationis, satis est, ꝙ sint talia, quæ deseruiant intentioni cōtrahentium: siue vnius sint, siue diuersæ linguæ. Not. ꝙ verba stipulationis pñt concipi qualibet lingua, quam contrahentes intelligant: quod intellige, siue per se, siue ꝑ interpretem. l j. in fi. ff. eo. Item ꝙ diuersitas linguæ nō vitiat stipulationē. Item ꝙ ꝓhentes aliena lingua stipulari possunt. Item ꝙ verborum solennitas sublata est. Item ꝙ in eis attēditur mens & intensio contrahentis idoneis verbis expressa.]

b ¶ In hac re. Scilicet stipulatione cōtrahenda.

c ¶ Faciam. Quæ omnia dici dēbant in stipulatione, vel aliqua de his. sic supra de singu. reb. per fideicōmiss. relict. §. fin. Sed hodie, vel vnum ex his, vel etiā aliud dummodo aptum, sufficit, vt s̄. eod. §. sed hæc. qui continuari debet cum isto §. vel olim per idem fiebat responsum, hodie etiam per aliud.

d ¶ Lingua. Vt Assyria, Latina, Græca, vel alia, vt ff. eod. l. j § fin.

ADDITIO Dummō se intelligant: aliàs erit necessarius interpres. Idē in Teutonico, cuius lingua non intelligitur, quia iudex eum interrogabit ꝑ interpretem. Et si ipse iudex & notarius, vel etiam notari' solus sit interpres, sufficit. Immo ipsius scriptura, vel instrumentum faceret fidem etiā contra nuncium, vel testē dicentes aliter denunciasse vel d̄posuisse q̄ scriptum sit. & hæc vera in iudicijs ciuilibus, secus ī criminalibus, vt Ang hic.

e ¶ Stipulantium. Propriè & impropriè dicit: sic in auth. de æqual. do. §. j. coll. 7. & sic impropriè etiā promittēs dicitur stipulari, vt hic, & ff. de cond. indeb. l. si non sortem. §. si decem.

SYL.

¶ Adde, ꝙ æquiuocat gl. q̄a s̄m Grāmaticos, stipulor, est verbum cōe, & æque propriè pro promitto accipitur: Iuue. Quantum vis stipulare, & ꝓtinus accipe, qđ do. & Sueto. li. 4. Prætorum, lectoria, quę vetat minorē 25. ann i. stipulari. Plau. Nisi dolo malo stipulatus sis. quod rōne manifeste

proba-

ꝓbatur: quia si stipulatio est interrogatio & ꝛ̃nsio simul iuncta, quare nõ tam bene debet dici stipulator ꝓmittens, sicut interrogans, cũ in ea uterq; sit agẽs, * & idem uidetur Fortu. in l. iurisgentiũ. in prin. col. xx. ff. de pact.] a ¶ Sed hæc. q̃ diximus s̃. eo. §. in hac. b ¶ Constitutio. vt C de cõtrahẽ. & cõmi. stipu. l. omnes. c ¶ Sensum. aliàs cõsensũ. s. verbis expressum ab vtroq;, & incontinenti, vt ff. eod. l. j. in princ. & §. qui præsens & §. siquis ita interroget. licet verba inutilia fuerint inserta, vt ff eo. quę extrinsecus. aliàs si diceres verba expressa non exigi, non differret ab ijs contractibus, qui consensu contrahuntur, vt j. de oblig. ex consensu. j. respon. Accursius.

quæ hẽat: nec necesse est eadẽ lingua vtrũq; vti, sed sufficit congruenter ad ĩterrogata respondere. q̃ne tiã duo Græci Latina lingua ob sonem ꝯhere possunt. Sed hæc solẽnia[a] verba olim quidẽ in vsu fuerunt: postea autẽ Leonina constitutio[b] lata est, quæ solennitate verborũ sublata, sensũ[c] & cõsonãtem intellectũ ab vtraq; parte solũ desiderat, licet quibuscunq;[d] verbis expressum † sit.

¶ Stipulatio vbi ẽ pura, statim põt peti: si verò est in diem, nõ ꝑ te peti, nisi prętereat tota illa dies. Areti.

¶ Omnis stipulatio, aut purè, aut ĩ diem, aut sub condõne fit. Purè, veluti; Quinque aureos dare spõdes? idq; cõfestim[e] pe

Stipulatio fieri dẽt verbis aptis.

d ¶ Quibuscũq;. Habilibus tñ ad hoc. Quid. n. si dicã, a, & velim repræsentare, promittis: tu dicas, b, & velis repręsentare, ꝓmitto: ñ valet, vt ff. de piñt. pec. qui aũt. §. fi. & l. seq. & ff. de mune. & ho. vt gradatim. §. & si lege.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ratio est, quia tunc constaret solo consensu stipulatio, q̃ tamen verba requirit s̃. eod. in prin. * & ista gl. communiter recipitur a doct. ſm Ias. in l. j § eadem col. j. ff. eod.]

¶ Omnis stipulatio. Casus nõ figurat, q̃a termini sunt & clari. Ideo autẽ cũ adijcitur dies, nisi elapso toto die ñ petitur, quia dilatio fuit adiecta fauore debitoris, cui suũ ius auferri ñ dẽt: peteretur. n plus tpe. §. plus. j. d̃ act. No. diuisionẽ qualitatũ ipsius stipulationis respicientium causam formalem

ipsius. Itẽ ꝙ pura est, quæ neq; diem, neq; cõditionẽ habet. Itẽ ꝙ ex stipulatiõe pura statim oritur obligatio & actio. Itẽ ꝙ stipulatio in diẽ est, q̃ habet diẽ appositũ gr̃a differendæ solutionis. Itẽ ꝙ ex stipulatione ĩ diẽ, obligatio statim nascitur, non tñ potest effectualiter intentari, nisi totus dies præterierit.] e ¶ Cõfestim. idest statim, vt ff. eod. l. eum qui calendis. §. fi. & hoc nisi ratione loci fit in diem, vt j. eo. §. loca. ¶ Hæc tamẽ respectu conceptionis verborũ est pura, licet ĩspecta mẽte & sententia sit in diem. d. §. loca.]

† aliàs quibuscunq; tãdem verbis expressum fit. † aliàs est. Obligatus purè an possit statim conueniri.

SYL.

** Dictũ gl. d̃ tacito tpe rõne loci hẽt locũ ẽt respectu fideiussoris. l. si testõ. §. fi. & l. si vt proponitur de fideiuss.] ¶ Vel ratione rei, quæ adhuc non est in rerum natura, vt j. de excep. §. ante p. & ff eo. interdum in prin. (j) & ff. de cond & demon. l. j. § fin. ** Adde, ex qualitate actus quandoq; tempus tacitè intelligitur. Et ideo siquis promittit dotẽ puellę, tacitè intelligitur, cũ erit nubilis ætatis, vt hic ait Christ. Porte. per l. qui filiũ. vbi pup. edu. deb. qd̃ alijs pulcherrimis exẽplis ostẽdit Deci l. ĩ oibus, oblig. d̃ reg iu.] Sed ad quid fit promissio, cũ nõ incõtinenti soluitur: Respond non est sic prauè intelligendũ verbũ, confestim, vt veniat stat. m cum sacco paratus, vt ff. de solu. qd̃ dicimus. sed aliquod spatiũ puta x. dierũ dandũ est, vt inf. de inuti. stip. §. fi. & ff de const pecu. promissor. Sic etiam ferè vbique consuetudo interpretatur. vt inf. x. dies fiant

Consuetudo est legum interpres. fiant præcepta a Potestatibus. quæ est bona legum interpres, ut ff. de leg. & Senatuscon. l. si de interpretatione. & c. cùm dilectus. extra de consue.

SYL. ¶ Adde, quod hæc gl. falsa est in taxatione decẽ dierũ: uerius loquitur gl. in §. si ĩ. de inu. stip. arbitrio. n. iudicis statuit. l. ratũ. ff. de sol.

ADDITIO. (i) Non est tñ ibi nata actio uel obligatio: quia cũ sit incertũ, an fructus nascant uel non, dies, quod tacitè inest, habet pro cõditione, ut l. j. ff. de condi. & demon. Ang.

viti pt. In diẽ,[a] cũ adiecto die, quo pecunia solua t, sti p'lo fit: ueluti, Decẽ aureos primis[b] calẽdis Martijs da re spondes? Id aũt, qđ in diem[c] stipulamur, statim qui dẽ debet: sed peti prius, q̃[d] dies venerit, non pt.[e] At ne eo[f] quidẽ ipso die, in quẽ stipulatio facta est,[g] peti potest: quia totus is dies arbitrio soluentis tribui[h] debet.

¶ Adde gl. veram, quia in dubio talis adiectio nõ vr apposita gr̃a differendæ solutionis, sed repræsentãdæ pmissionis, aut solutionis accelerãdę. d. §. decẽ.

Stiplõ an possit fieri sub cõditione. a ¶ In diẽ. Scilicet fit stipulatio. Sed nũqd stipulatio est actus ciuilis? Rñ. sic, ut ĩ. de actio. §. de cõstituta. ergo non dẽt recipere diẽ, nec ẽt cõditionem, ut ff. de re. iu act⁹. Sed dic, quod hic actus ibi nõ cõputat: sic in nouatione, ut dr. ff. de noua. l. nouatio. Et illa regula, actus. hẽt locũ i suis numeratis casib.

* ¶ Pro intelligentia. d. l. actus. lege quæ ibi scribit Decius.]

b ¶ Primis. superfluè hoc dr. ff. e. eum qui calendis. in prin.

In diẽ & ad diẽ teneri differunt. c In diem. Aliud si ad diem: nam tunc usq; ad diẽ tenet, & nõ post, ut ff. de act. & obl. l. oblõnum ferè. §. t. & dic quod idem est dicere, ex die, qđ, in diem: ut d. l. in prin. & hic.

d ¶ Prius q̃. Nã cessit, sed non uenit dies: qđ dic ut ff. de uerb. sig. cedere.

e ¶ Nõ pt. sic ff. si cer. pet. certi conditio. in prin. & si petat, repellit p exceptionem, ut ĩ. de exce. § præterea.

** Adde ſm Alcia. in d. l. cedere. quod in oblõne in diẽ expressam receptiõẽ opi. ante diẽ. & oblõnem, & actionẽ ortã esse, sed obstare exceptionẽ: cuius snię illa est rõ, quod tps adiectum, ip so iure effectum obligationis nõ tollit. d. l. obligationum. §. placet.]

SYL. ¶ Hanc gl. dispuratiuè reprobat Fortu. in l. itẽ quia. col. 9. in prin. ff. de pac.]

f ¶ Ne eo q̃dẽ ipso. Nisi ab initio sic dicat; Hodie date spondes? quo casu pura est, ut ff. eo. liber hõ, §. decẽ. sed si est pura, ergo peti nõ pt añ x. dies: ita. n. determinat uerbũ, cõfestim s. eo. §. oĩs. & & in d. l. ff. e. liber hõ dr, quod eadẽ die. ergo malè. Sed ibi expr̃ssa est dies.

Confestim determinat p x. dies.

secus. si aliter de mente constaret, ut dicit ibi Bar. & sequuntur doc.]

g ¶ Facta est. Scilicet soluatur.

** Adde, quod rl'r cũ simpliciter de aliquo die actũ ẽ, intelligr de die nãli 24. horarũ, ut docet Tiraq. post alios in trac. de retract. legn. §. 1. gl. 11. nu. 7.]

SYL.

h ¶ Tribui dẽt. Hic no q. de facto. Iudex statuit terminũ perẽptoriũ partibus ad audiendã sniam: puta diẽ Iouis: una partiũ nõ ueniente eadẽ die, q̃ro qñ dẽat ea snia ferri an die statuta, uel sequenti? Et vr quod non die statuta: quia, ut in cõtractibus, tota illa dies vr sua, ut hic. Et pro hoc est. ff. de fer. l. more Romano. p quã legem ẽt si media nocte uenisset, satis sufficeret. vñ patet, quod ea die ferri ñ debuit. Itẽ alia rõne, quia post perẽptoriũ dẽt eam partẽ absentẽ citare iudex, ut ff. de iudic. l. & post edictũ. & inter unã citationẽ & aliã debet esse spatiũ decem dierũ olim, ut ff. de iud. l. p interuallum. hodie 30. dierum, ut in auth. de liti §. oẽm. coll. 8. & ſm consuetudinem Bonon. unius diei. Vnde patet, quod in die perẽptorij nõ debet ferri. Sed in illa l. & post edictũ. exponit, debet. i. pt. Itẽ vr ecõtra, quod in die perẽptorij debeat iudicari, ut C. qñ puo. nõ est nece. l. cũ non eo die. Item si sit ita propè seruo, ut certũ sit eã partem am plius nõ posse uenire, dẽt iudicare in die perẽptorij, ut ff. de uerb. obl. l. cũ stipu-

Snĩa die pfixa dẽt ferri etiã absente altera parte.

ftipulatus fum mihi a Proculo.& l. liber homo in fi. Et eft uerior opinio.

¶ Adde hoc effe hodie expreffum in c.confuluit de offi.dele. & tenent cõ muniter doc.in d.§ decem.]

¶ Sed tñ poft uefperas ftatim, uel ĩ ipfis uefperis debet ferri, ut ĩ aut. de iudi. §. fedebunt.col. 6. fed nec ĩ nocte debet ferri fnĩa: & ita paulopoft exceffum uefperarum debet iudicari. Et ita quidam electi ad quoddam confilium de facto iudicauerunt.

bet. Neq;.n.certũ ẽ eo die,in quẽ ꝓmiffum ẽ, datũ [a] nõ effe, priufquã [b] iis præterierit.

¶ Stiplõ annua quo ad qs uiuet, pura & ꝑpetua ẽ: fed p[9]mortẽ ftipulatoris obftat exceptio hr̃di. Aret.

¶ At fi ita ftipuleris, Decẽ aureos annuos, [c] quoad

SYL. ¶ Adde, ꝙ ita cõiter tenet in d c. ꝯfuluit.& ĩ d.§. decẽ.nifi accẽdant tria luminaria, fm Bar in l. fi minoꝛẽ C. de tranfa ubi q̃d ĩ interlocutoria, ꝺ qua Ang. hic ẽt, ꝙ ferri poteft de nocte.]

* ¶ Adde, ꝙ aliud eft in contractib. nam etiam noctu fieri poffunt.l. non minorem. C.de tranfac.]

a ¶ Datum non effe.i. non eft hoc uerum incommutabiliter.

b ¶ Priufq̃. ar ff.e q̃equid. §. fi. & de pig actio. fi neceffarias.§. fi annua.

SYL. ¶ At fi ita ftipuleris. Cafus. Proponebat̃ ftipulõne hoc mõ ꝯcẽ ẽ: Promittis 10 annua, quoad uiuã. q̃rebat̃ an talis obligatio pura effet, & ad hr̃dem trãfiret: & uidebat̃ ꝑdõnalis ultra primũ annũ,ficut & funt legata l.in fingulos.ff.de an. leg. & ꝙ ad hr̃dẽ non tranfiret, ut ibi dr̃,ꝯriũ tñ decidit̃ ea rõne,q̃a ex quo limitauimus ad tp̃s uitę,nõ põt ulterius peti, q̃a ita cenfet̃ tacitẽ ꝯuentũ,ne poft tp̃s petat̃. trãfmittitur ergo obligatio, q̃a tp̃s nõ eft modus tollẽdæ oblõnis.l oblõnũ ferẽ.§ placet.ff.de act.& obli.fed datur exceptio ex tacita ꝯuentione,ut dixi. quare aũt fecus fit in legato, uidebim[9] in gl No.ꝙ ftiplõ annua pura eft, q̃a tp̃s apponitur gr̃a multiplicãdæ obligationis. Itẽ ꝙ licet ftipulatio annua limiteiur tẽpore uitæ ftipulatoris, tñ ipfo iure eft perpetua, & trãfit ad hr̃des. Itẽ ꝙ oblõ non põt limitari tp̃e. Itẽ ꝙ q̃uis ipfo iure tranfeat ad hæredes tñ de æquitate datur exceptio.

c ¶ Annuos. aliud fi dixerit, fingulis annis. Nã primo cafu in initio cuiufcũq; anni, fcd̃o in fine cõmittit̃ ftipulatio: q̃a fic eft in legato fic relicto, ut C. q̃ñ dies le.ced. l. 1. & ff. q̃ñ dies leg. ced. l. nec femel. vñ uerfus: Annua fi debes, tunc refpicies caput anni. Anno fi debes, in fine teneberis anni, ut dices ĩ.de inuti.ftip. §. qui hoc anno.& ff.eod.l. qui hoc anno.

Promitto 10. aureos & fingulis annis dic. ferunt.

SYL. ¶ Ratio eft, quia in primo cafu tẽpus nõ apponitur gratia folutionis differendæ, fed ad multiplicandã obligationẽ: in fcd̃o uerò tp̃s apponitur gr̃a differendæ folõnis. Excipe tñ a primo cafu relictũ refpectu certę neceffitatis d.l.nec femel §. fi in habitationẽ. Item relictũ fructuum, uel pecunię ex fructibus percipiendis. l. Firmio. §. pater. ff. quando dies leg ced.]

¶ Sed nunq̃d ẽ una ftiplõ, uel plures? Rñ. una eft, ut ff. e. fi Stichũ. §. j. licet legata fic relicta fint plura, ut ff ꝺ do. cau.mor.l.Senatus.§. fi. Sed q̃ eft rõ? Rñ. q̃a femel in ftiplõne infpicit̃ conditio ftipulantis ut fi fit filius, acq̃rat patri: & una eft actio, ut ff. e. fi filius. fed in legatis pluries cõfiderat̃. f. fingulis annis, cũ fingulis annis cedat dies legati, & plures fint actiones, ut ff.de an.leg.l.in annos. & q̃ñ dies leg. ced.l.cũ in annos. Sed M. dicebat hãc effe dr̃iã: quia in ftipulatione eft una uerborum conceptio: fed quantum ad rei ueritatẽ plures funt, ficut legata: & facit pro eo. ff.eo. pluribus. §. 1. Sed ibi certè per alia uerba fuit facta, f. per hæc, annua bima trima dic. uel dic, ꝙ quorũdã fententia recitatur. Nec obft. ꝙ una eft conceptio, nam & in legato una eft conceptio.

SYL. ¶ Adde, ꝙ rationes differentię affignatæ in glo. funt potius illationes: unitas enim actionis ẽ effectus unitatis

satis stipulationis, non ratio. Vnde ab alijs assignatur ratio, ꝙ cū stipulatio pendeat à consensu duorum, est firmior, & non ita multiplicabilis, sicut legatum: sicut uidemus debilius legatū, qđ efficit caducū p mortē legatarij: qđ nō est in stipulatione. Vel qa legata dantur ob benemerita. l. nec adiecit. ff. ꝓ socio. & regulantur à mēte testantis, quæ vī eē, ut hic habeat donec uiuit. &

uā [a] dare spōdes? & pure [b] facta obligatio intelligit, & perpetuat: [c] qa ad tempus nō potest deberi: sed hę res petendo, pacti exceptione summouebitur.

non ultra: & ideò si beſt conditio, si uiuat: secus in stipulationibus, ubi nō merita, sed sonus uerborum attenditur. l. quicquid astringendæ. ff. de uerbo. oblig. uel quia in legatis in dubio fit interpretatio pro hærede contra legatarium, in stipulatione cōtra promissorem. l. ueteribus. ff. de pactis. * Alc. aūt lib. parad. 1. ca. 15. ait in stipulatione quam maximè uerba operari, in legatis uoluntatem & præstationes: quo circa cùm stipulationis uerba ita concepta sint, ut unum dictum unamve formā comprehendāt, merito una est stipulatio: in legatis uerò non uerba, sed præstationes, quæ plurimæ sunt, & uoluntates, quæ multas dationes ordinauit, considerantur.]

a ¶ Quoad uiuam. i. donec uiuam.

b ¶ Pure facta. s. rōne primi anni: sed ratione sequentiū est in diē quo ad quid, qa ante annū non debet, & cōditionalis quo ad aliud: nā aliàs non debetur nisi uiuam, arg. ff. e. l. hoc iure. & l. in illa. Vel dic, ꝙ est pura abnegatiuè, idest non conditionalis. SYL.

¶ Adde, ꝙ gl. est falsa, quia si illa uerba facerent conditionem, sequeretur, ꝙ obligatio, qua post mortē stipulatoris tenetur promissor ipso iure hæredi, non posset nasci. est ergo conditionalis inspecto effectu propter æquitatem pacti.]

c ¶ Perpetuatur. i. donec uiuat. sic. ff. pro soc. l. j. secundum quosdā. immo die per oīa secula et post mortē. nam tēpore nō tollitur obligatio, ipso. s iure, (i) ut sequit, & ff. de act. & oblig. l. obligationū fere. §. placet, & ff de serui. seruitutes. sed p exceptionem, ut sequitur, sed hæres petēdo &c. & ff. de actio. & obli. l. obligationum ferè. § placet. & ff. de serui. l. seruitutes.

¶ Stipulatio collata in aliquē futurū euentum incertum est conditionalis. Aret.

¶ Sub ꝯdōne stiplō fit, cū in [d] aliquē casum differt [e] oblō: ut, si ali-

ADDITIO. (i) Nisi expressè uel tacitè ex stipulantis paupertate pro alimentis deducta censerentur: & ita ſm Bart. potest saluari glo in l. Stichum. §. huiusmodi. ff. eo. licet sit magna diuinatio. Vel Dic, ꝙ quoties agitur de multiplicāda obligatione, infinitas est euitanda, ut l. fideicommissa. § si decem. ff. de leg. 3 Ang.

¶ Sub cōdōne. Casus nō figurat nisi literaliter, quia est declaratio notissimi termini, in quo nulla est difficultas. Not. ꝙ in stipulatione conditionali obligationis natiuitas differtur in euentu cōdōnis. Item ꝙ stipulatio condōnalis est illa, quæ differt in aliquē casum futurū, uel non futurum: & ꝙ fit per coniunctionem, si.] SYL.

* ¶ Adde, ꝙ stipulatio dr̄ committi, cùm ex ea agi potest, & peti quod in stipulationem deductum fuit.]

d ¶ In aliquē casum. i. In aliquā fortunā inopinatam, ut possit se habere ad esse, & non esse, quod in futuris tantum est, ut j. eo. §. conditiones.

e ¶ Differt obligatio. Nam ante euentum cōditionis obligatio cessat, ut ff. si certū petatur. l. nō omnis. & sic ea pendente non est debitor, sicut nec hæres sub conditione institutus interim est hæres, ut ff. familiæ ercisundæ. si maritus. SYL.

¶ Adde, ꝙ nec purè institutus dicit hæres ante aditam. l. hæres quādoq;. ff. de acquit. hære.]

¶Argu.3.C.de cōsti.pec.l.2 in eo q̃d dicit cōditionale debitū posse ɔstitui: q̃d nō posset, nisi eēt debitū, ut ff. de cōsti.pe l.1. Sed dic ꝙ sufficit debitū spe. Itē nec illud interim debet; ut ff. de cōsti. pec. id q̃d. Itē arg. cōtra. ff. ex q̃b. cau. in poss. ea. l. in possessione. & ff. q̃ uet. sign. l. creditores. Sed rōne spei creditores dñt, ut s̄. eo. §. ex condōnali. * ¶Adde tex. in l. condōnales. de uer. si.]

ADDITIO. Impropriè tñ propriè āt creditor est, q̃ fidē alterius ere dendo secutus ē: & ita intelligit statutū de eo, q̃ credidit, faciēs mētionē, secus si de creditore simpliciter: q̃a intelligitur q̃liocūq; aliū habeat obligatū, dūmō non in diem uel sub conditione. Ang.

Creditur ɔpriè q̃s dicatur.

q̃d fctū fuerit, uel n̄ fuerit, cōmittat stiplō: veluti, Si Titius Cōsul fuerit factus, quinq; aureos dare spōdes?

¶ Cōditio negatiua impletur morte. hoc dicit.

¶ Si q̃s ita stipuletur. Si[a] in Capitoliū non ascēdero, dare spōdes? [b] ꝑinde erit, ac si stipulatus esset cùm † morietur, [c] sibi dari.

¶ Stipulatio ɔditionalis trāsmittitur ad hrēdes. Arc.

¶ Ex cōdōnali stiplōne tm̄ † spes [d] ē debitum iri: eāq; ipsam spē in herede † trāsmittimus, [e] si prius q̄ cōdō extet, mori nobis contigerit. [f]

¶Siq̃s ita. Casus. Quærebat, si ꝓmissum sit, si nō ascēderis Capitoliū: q̃n hæc cōdō uetificaret: & uidebat ꝙ in uita, q̄ primū ascēdere potuit, & non ascēdit, q̃a uī ei[a] aīi eē. cui[a] ꝑrīū rñdetur, q̃a cū sit in ptāte mea quotidie ascēdere, nō pūt uerba stiplōnis uerificari nisi secuta morte: & iō ē, ac si ꝓmisū eēt, cū morieris. Not. summa.]

a ¶ Si in Capitoliū non ascendero. s. posuit in affirmatiua conditione & negatiua, nunc in negatiua tantùm.

b ¶ Dare spondes. s. v. aureos, uel aliquid aliud.

c ¶ Cùm morietur. Similes sunt istæ duæ stiplōnes in hoc, q̃a mortuo stipulante in utroq; casu committit, ut hrdes agāt: nā pōt obligatio ab hærede sic incipere, ut C. ut act. ab hære. & contra hære. l. 1. dissimiles in hoc, q̃a prima conditionalis, secunda in die, quem diē certū est euenire, ut ff. de cōdi. inde. nā si. licet nesciamus quādo, ut ff. de condi. & demonst. l. 1. & in auth. de nup. §. deinceps. coll. 4.

¶ Adde, ꝙ nō est intelli gēda in diē, ut s̄. e. § oīs. sed in diē incertū: q̃a aliàs diceret nata obligatio & actio, q̃d ē falsum. l. dies incertus. ff. de cō di. & demonst. † aliàs moreretur. SYL.

¶ Ex cōdōnali. Casus. Quærebatur, an stipulatio conditionalis ꝓmoriente stipulatore ante conditionis euentum tansiret ad hæredes: & uidebatur ꝙ non, quia cùm ante euentum cōditionis nō sit nata nec obligatio, nec actio, non uidetur posse in alium transferri quod q̃s nō habet. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. maximè cū hoc uideamus in legatis, ut præmoriente legatario non transmittatur spes legati conditionalis. l. 1. §. finautē sub cōditione. C. de cad. tol. contrariū deciditur ex rōne posita in gl. in uer. contigerit. quæ cō muniter approbat; quamuis & aliæ assignentur. Not. ꝙ spes futuri debiti ex contractu conditionali transmittitur ab hæredes.]

† Concor. l. cōdōnales. ff. de uerb. sig. † Sic econuerso si ꝓmissor pendente conditione moriatur, eius hrs remanet obligatus. l. si quis Titius. ff. ea.

SYL.

d ¶ Spes est. non autē cessit uel uenit dies: sed ī pura statim cedit & uenit, ff. de uerb. sig. cedere. sed in illa, quæ est in diē, statim cedit dies legati, sed non uenit. s̄. eo. §. in diem.

Diē cedere, & uenire, differunt.

e ¶ Transmittimus. Sic. C. de ijs quæ ante apertas tabulas. l. 1.

f ¶ Contigerit. Sed quare legatari[a] ɔditionalis legati spem ad hæredē non transmittit. ut C. de ca tol. §. finautē? Rñ. in stipulatione interuenit factū stipulātis uolētis sibi ꝓspicere, & sic hæredi, ut ff. de proba. l. iū pactum. q̃d non est in legatario, cuius nullum factum interuenit: & eodem modo responde in hæreditate conditionali.

Legatari[a] condōnalis legati spem nō transmittit.

Circa

SYL.

* ¶Circa hanc rationē uide Deci. in l. 1. col. 5. C. de pac. nu. 19.]

* ¶Adde, ꝙ Alcia. li. 3. de uerb. signi. aliā affert rōnē, qa scilicet firmi⁹ unicuiq; acquisitū id cēsetur qđ propria ope cōsecutus est, quā quod alieno beneficio adipiscitur, glo l. j. C. si aduers. uend.]

¶ Loca etiam inferi. Casus: Quia ex pura stipulatiōe statim agi pōt. §. omnis. ī. e. dubitabat, an si ī pura stipulatione sit adiectus locus, quo dari ꝑstarive qđ debeat ꝑ hoc impediatur natiuitas obligationis & actionis: & uidebatur ꝙ non, qa (ut dicit hic tex.) pura est: dicit tñ contrarium rōne assignata ī tex. non enim est uerisimile contrahentes uoluisse impossibile. l. nō solū. de actio. & obl. iō cōiectura fit, ꝙ uoluerūt inesse tacitè tp̄s, quo ad locum ꝑueniri possit. Et hinc est, ꝙ si promisi dare hodie Carthagini, quia mens apparet, uitiatur ratione impossibilitatis. No. summa.]

diis Carthagine. * Sic & aulus. l. terdū eo.

¶Locus solutioni adiectus afficit stipulationē ī illam diē, qua verisimiliter possit ad locū perueniri, & impossibilitas uitiat stipulationē. Ar.

¶Loca [a] ēt inferi stipulationi solēt: ueluti, † Carthagini dare spōdes? q̄ stiplō licet pure fieri videat̃, † tñ re ipsa hēt tp̄s[b] adiectum, quo ꝑmissor utatur ad pecuniā Carthagini dādā. Et iō si qs Romę ita stipuletur, Hodie Carthagini dare spondes? inutilis erit stipulatio, cū impossibilis [c] sit repromissio. †

¶Códitio de præterito, vel de ꝑsenti, ñ suspédit obligationem. Arc.

¶Cōdōnes, q̄ ad ꝑsens uel præteritum tp̄s referunt̃, aut statim infirmant obligationem, aut omnino non differunt: ueluti, Si Titius Cōsul[d] fuit: uel, Si Męuius uiuit, dare spondes? Nam si ea ita non sunt, nihil ualet stiplō, sin autem ita se habēt, statim valet. Quæ enim ꝑ rerū

non est determinatū, sed totum residet in pectore iudicis. qui multa debet cōsiderare, & locum, & periculū, & qualitatem personæ, ut l. continuus. §. j. & ibi uide Bart. & Imol. ff. eod. Ang.

c ¶ Impossibilis. Ratione enim impossibilitatis stipulatio uitiatur, ut infra de inutili stipulatione. §. si impossibilis. nisi uterq; haberet ibi ꝓcuratorem, & egisset quilibet cum suo, ut eadem die fieret solutio, ut ff. eodem l. finali. §. si inter eos.

† f. rei ꝓmissę præstatio.

SYL.

¶ Adde hoc si procedere in ptractibus bonæ fidei, uel etiā stricti iuris habentibus naturam bonæ fidei. l. insulam. §. 1. ff. loco. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. ff. de lega. 1.

SYL.

¶Conditiones. Casus non figuratur in notissima regula: nisi rationē dubitandi dicas esse ignorantiā nostram, quæ uidetur suspēdere quousq; sciatur: qđ tñ est falsum, qa conditio refert ad ueritatem rei, quæ licet incerta nobis sit, legi tñ est certa. No. ꝙ cōditio de præsenti uel de præterito falsa statim infirmat obligationē, sicut uera facit statim stipulationē validā. Itē no. ꝙ certa in contractibus nō suspendunt obligationē, dummō sint certa in rerum natura.]

d ¶Consul fuit. sic. ff. si cer. pe. itaq;. & l. cū ad præsens tempus. patet ēt in l. condictio. ff. de uerb. obl.

a ¶Loca etiam. Non solum conditio uel dies.

b ¶Tempus. Quod bonus iudex arbitratur. quod dic, ut ff. eo. continuus. §. cùm ita.

ADDITIO. No ꝙ licet in actibus iudiciarijs tēpus itinerādi sit statutum certū, ut 20. milliarium singulo die, ut l. 1. ff. si qs cautio. (& dic. ut ibi per Bar. & doctor.) tamē in cōtractibus

nām [a] sunt certa, nō morant [b] oblōnem, licet apud nos incerta [c] sint.

Etiā fcā pñt in stiplōnem deduci: i quibus utile ē adijcere pęnā, ne alia stipulator habeat probare interesse. Arec.

Nō solū [d] res in stipulatū deduci possūt, sed ēt fcā; ut si stipulemur aliqd fieri, uel nō fieri: & in huiusmodi stipulationibus optimū erit poenā [e] subijcere,

Natura ē duplex. a ¶ Naturā. Ergo nec futura moranī obligationē: nam etiam illa per rerū naturā certa sunt, ut ff. de iud. sed & si restituat. §. fi. ꝑ. sed dic, ꝙ aliud est esse certū per rerum naturam. i. per naturalē cursum naturę. Per quam sola præterita & præsentia sunt certa: & ita hic accipitur. Et etiā illa futura certa sunt, quæ non hēnt se ad utrumlibet: ut, si moriar. nā & hæc nō morantur obligationem, ut ff. de cond. indeb. nam si. & l. præced. & seq. & ff. de noua. si pupillus. §. qui sub conditione. (i)

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. est falsa, quia in diē incertū suspēdit. l. dies incertus. de condi. & demon. & l. quodcunq;. § fin. ff. eod. q̄uis uideret dicendum, ꝙ promittendo, si moriar, ista sit pura, quia certum est me moriturū: promittendo, cū moriar, suspendatur obligatio, quia uidetur facta adiectio causa differendæ solutionis.]

¶ Et aliud est in natura rerum: i. scientia Dei, in qua oīa, q̄ sunt, uel fuerunt uel futura sunt, (teste Boethio) tanq̄ præsentia sunt. Itē & aliàs, sunt mille anni ante oculos eius tanq̄ hesterna dies, q̄ præterijt. & dī prima, nā naturata: sed secunda, natura naturans;

SYL. quod idem est, quod ipse Deus.

¶ Adde, ꝙ hanc gl. disputatiuè reprobat Fortun. in l. iurisgentiū. §. & ideo. 26. col. ff. de pact.]

* ¶ Hic addi pōt q̄ scribit Bar. in l. cū quidā. §. suū. de acq. hæred. ubi dicit ꝙ lex certa est de omni eo, de quo pt esse certus homo, licet apud hūc uel illum hominē particularē id sit incertum, nō ēt de eo, de quo solus Deus est certus, quale est id, quod pendet à futuro euentu, quia illud scit solus Deus, & de hoc est lux incerta.]

ADDI. (1) Nota ex gloss. conditiones in futurum collatas, quæ necessariā habent existentiā, non differre obligationē: quod uerū limita, si proferātur per tale quid, quod tempus significat: promitto cùm morieris. § ita autem. j. de inuti. stip. Christopho.

b ¶ Non morantur. idest non suspendunt siue differunt. Accursius.

c ¶ Incerta sint. ff. de regu. iuris. l. in totum. contra. Solu. illa loquitur in ijs, ubi præsens solennitas exigitur, ut 7. testes in testamento, ut s. de testamen. §. 1. Vel loquitur in illis casibus, ubi certa sciētia & intellectus de præsenti exigitur in contractibus puris, ut C. de donation. nec ignorans. hic autem in conditionali.

¶ Vltima uerior, & patet ex uerbis. l. in totum.

SYL. ¶ Non solum. Casus in notissima regula non ponitur nisi literaliter. Hoc tñ unum aduertendum putaui, ꝙ iō pœna non apponitur in stipulatione rerum, quia ad ea præstanda cogitur præcisè promissor: quod cùm nō fit in stipulatione facti uel non facti, * quia soluendo id, quod interest, liberatur l. stipulationes non diuiduntur. ff. eodem.] utile cōsilium est apponere. Nota ēt, facta in stipulationē deduci: & dicuntur facta ēt nō facta. Item ꝙ utile est in his stipulationibus subijcere pœnā. ratio assignatur hic, & alia ponitur in l. fina. de præto. stipulatio. Item quod petēti interesse incumbit onus probandi quantitatem certam.]

d ¶ Nō solū. de stipulationibus, quæ in dando consistunt, hucusque diximus: nunc de ijs quæ in facto consistunt. Accur.

e ¶ Pœnam subijcere. Sic. s. cōsilium simile. ff. de præto. stip. l. fi.

Quantitas.

a ¶ Quantitates. ff. de arb. l. non autẽ. contra. Solutio. non interest quo ad hoc, vt valeat compromissum : interest tamen quo ad vtilitatem stipulationis.

secundum Ioannem Fab. hic. Et not. ꝙ iuramentum de non contraueniẽdo habet vim istius clausulæ. Item facit, vt actus valeat eo meliori modo quo potest. Ange.

ne quantitas[a] stipulationis in incerto sit, ac necesse sit actori probare[b] quod eius intersit. Itaq; si quis, vt fiat aliquid, stipuletur, ita adijci pęna debet. Si ita factum non erit, tunc pœnæ nomine decem aureos dare spondes? Sed si quædam[c] fieri, quedam non[d] fieri, vna eademque cõceptione stipuletur quis, clara[e] erit hmõi adijciẽda: Si aduersus ea factum erit,[f] siue quod ita factum[g] non fuerit, tunc pœnę nomine decem aureos dare spondes?

¶ De duobus reis stipulandi & promittendi.

¶ Duo rei stipulãdi fiũt, qñ separatim interrogãt debitorem, & ipse simul vtriq; respondet. Ang. Areti.

T stipulãdi[h] & ꝓmittẽdi duo plesve rei fieri pos

b ¶ Probare. sed quomodo interesse probatur? Respõ. ꝑ testes, vt hic innuitur, & C. de sen. quæ pro eo l. j. §. j. nisi petatur ex dolo alterius: tunc per solũ sacramẽtum, vt ff. quod ui aut clã. l. semper. §. in hoc interdicto. & §. seq. & C. vn de ui l. si quãdo. & C. de iu. dot. Impe. l. j.

c ¶ Quædam fieri. Puta ire Romam.

d ¶ Quædam non fieri puta per Floren. non ire.

e ¶ Clausula. Scilicet pœnalis. Accursius.

f ¶ Factum erit. Hoc redditur secundo dicto.

SYL. ¶ Adde, ꝙ voluisset singula singulis referre, non præposterasset. Vnde dicas vtramuis conceptionem debere ad utrunq; referri, ita vt unaquæuis earũ sufficiat in pœnali stipulatione subiecti stipulationi vtriusq;. s. facti & non facti, licet etiam ambæ conceptiones subijci possent.]

g ¶ Factum non fuerit. Hoc refertur ad primũ. Et si ex vno capite sit pœna commissa, non cõmittetur plus, vt ff. de arbi. l. si duo. § fi. nisi hoc actũ sit, pluries committatur, ut ff. de transactio. qui fidem.

ADDITIO. Itẽ nisi sit apposita super facto iterabili vel continente plura capitula, si rõne interesse petatur,

¶ De duobus reis stipulandi, & promittẽdi. † aliàs deest ita.

¶ Quia in stipulatione, de qua dictũ est s. tit. j. plures personæ interueniunt quandoque, quarũ quædam dicũtur rei stipulandi, aliæ rei promittendi, ideo dicit de duobus reis stipulandi, ac promittendi. Accur. Continuatio.

ET stipulandi. Diuisio.

¶ Totus iste tit. diuiditur in 4. partes. Primò ponit de duob. reis stipulãdi, qualiter fiat. Secundò de duobus reis promittendi. Tertiò ponitur effectus ipsius obligationis plurium reorum. Quartò redit ad duos reos promittendi. Secunda ibi §. duo pluresve Tertia ibi, Ex huiusmodi. Quarta ibi, Ex duobus.

SYL. ¶ Et stipulandi. Casus in declaratione terminorum nõ figuratur nisi literaliter & Impet. ipse literaliter format casum exemplificãdo: uerba. n. & modus constituẽdi est clarus. No. ꝙ in constitutione plurium reorum stipulandi debet præcedere omnium interrogatio, & sequi promissoris responsio vna omnibus. Item ꝙ duo stipulatores, quibus separatim promissor distinctis actibus promittendi respondet, non sunt duo rei stipulandi: quæ intellige in dubio.]

Reus stipulandi. h ¶ Et stipulãdi. Hic dr̃ reus stipulandi ille,

di ille, qui rem aliq̃, vt pecuniam stipulat̃a re, non a reatu dictus. Et econtra reus promittendi, qui aliquã rem ꝓmittit, vt ff. e. l. j. aliàs reus tm̃ debitor dr̄, ut patet. C. de iur. calum. l. 2. aliàs dr̄ reus q̃ cõuenit, vt C. de iud. l. ꝓperandũ. §. & si quidé. & dic vt ff. eo. l. j. Pôt dici & alio respectu re' stipulãdi, & promittendi, vt dicit̃ in gl. Ac.

Reus pro mittendi.

* ¶ Ex his apparet reos hic nõ longè aliter accipi, atque apud Cic. qui libr. 2. de Orato. Reos (inquit) appello nõ eos modo qui arguũtur, sed omnes quorum de re disceptatur. & rursus paulo post, reos appello, quorum res est. Sic in l. 5. §. conuentionales. ff. de verb. obliga. reorum verbo intelliguntur contrahentes, & tam stipulator q̃ promissor. Dr̄ & reus debendi, & reus credẽdi, ut reus debendi accipiatur ꝓ obligato, ex quocunq; cõtractu, uel obligatione quis debeat: qua de re disertè Alcia. in l. nominis de verb signi.]

sũt. Stipulãdi ita, si post oĩum interrogationẽ ꝓmissor rñdeat, Spondeo. [a] vt puta cũ duob. separatim stipulãtib. ita promissor respõdeat, Vtriq; vestrũ dare spondeo. Nam si pri' Titio spoponderit, deinde alio interrogãti (spondeat, [b] alia atq; alia erit oblõ, nec creduntᷓ[c] duo rei stipulandi esse.

¶ Si duo ꝓmittãt eidẽ eãdẽ pecuniã, efficiunt̃ duo rei ꝓmittendi. Ang.

quod modo dixerat ibi, nã si prius. & quod dicitur: ff. eo l. 3. Accur.

¶ Dic ꝙ magnum interuallũ, nedum vitiat constõnem duorum reorum, sed impedit respondentẽ obligari. l. si ex duobus. in prin. ubi Bar. ff. e. Hoc si intercedat inter ĩterrogationẽ, & rñsionẽ: secus si inter vnã oblõnem ꝑfectã & aliã, & constat de voluntate. l. 3. in prin. ff. e. secus in modico tp̃e nõ interueniẽte actu extrinseco. Longum autem aut breue spatium taxandũ est arbitrio iudicis ut no. in l. continuus. ff. de verb. obli.]

¶ Duo plũsve rei promittendi ita fiũt: Mæui, decem aureos dare spondes? & Sei eosdem decẽ aureos dare spondes? si respõdeant singuli separatim, Spondeo.[d]

¶ Nã duorũ reorũ est, vt q̃libet teneat̃ insolidũ vni' solone & receptione tollit̃ oblõ vtriusque. Areti.

¶ Ex hm̃oi oblõnibus[e] & stiplõnibus solidũ singulis debet̃: & ꝓmittẽtes singuli insolidum tenentur.

c ¶ Nec creduntur duo rei. s. vt vna sit obligatio, & vnius rei, sed sunt creditores duo, & diuersarum rerum, vt j̃. eo. §. ex huiusmodi.

¶ Duo pluresve. Casus similiter nõ ponitur, quia tex exemplificat. Nota qualiter constituantur duo pluresve rei promittendi.]

d ¶ Spondeo. Hoc acto ut fiant duo rei, & insolidum, ut ff. eo. reos. §. fin.

¶ Ex hm̃oi. Casus figurare non expedit, cùm regula clara sit. Statim enĩ ꝙ tenentur insolidũ, uel habent obligatos insolidum plures reos debendi, sequitur, ꝙ solutio, vel receptio vnius alium liberat, ut infert Iuris. in l. ij. ff. eod. Notabilia clara sunt: ꝙ duo rei debent, uel eis debetur insolidũ: & ꝙ solutio, vel receptio unius liberat omnes.]

e ¶ Obligationibus. Hoc refertur ad reos

a ¶ Spõdeo. Hoc adiecto, vt sint duo rei insolidum, etiam iure veteri, vt ff. eo. l. reos §. fi. & §. cum in tabulis.

SYL. ¶ Adde, vel si aliter constat ꝯhentes voluisse facere duos reos, quia erunt nihilominus, vt patet ex communi opi. post Bar. in l. ij. ff. eo in j. & ij. q.

b ¶ Spondeat. Ex interuallo: puta si diuerterũt ad alios actus extraneos, vt ff. eod. l duos. §. fin. aliàs si non est extraneus actus contradiceret. d. l. ei.

Reorum debendi, vel credẽdi consti-

SYL.

SYL.

reos promittendi: & quod sequitur, ex stipulationibus, ad reos stipulãdi, vt probatur. j. statim.

Oblĩ eadẽ põt esse vna & plures.

a¶ In vtraq; .i. vtriusq; oblõne: nam vna est quo ad vnum effectũ, ut ff. eo. l. 3. in fin. sed plures sunt, qa plures tenent, ut hic.

SYL. ¶ Dic plures & distinctè essentialiter. l. eãdem. in fin. ff. eo.

b¶ Alter. scilicet reorum stipulandi.

c¶ Alter. scilicet reorum promittendi.

d¶ Petimit obligationẽ. Ille, qui accipit.

* † Totus hic. §. fi- ptus est ex. l. ex duobus. ff. eod.

e¶ Liberat. ille, qui soluit.

In vtraq; [a] tñ oblõ nevna res vertit̃: & vel alter [b] debitum accipiendo, velalter [c] soluẽdo, oĩum perimit [d] obligationẽ, & omnes liberat. [e]

¶ Diuersitas tpis adiecti solutioni non facit cessare constõnem duorum reorũ. Areti.

¶ Ex † duob[9] reis promittẽdi. alius pure, alius in diẽ, vel sub condõne obligari potest: [f] nec impedimẽto erit dies, aut cõdõ, quo min[9] [g] ab eo, qui purè obligatus est, petatur.

¶ De stipulatione seruorum.

¶ Etiam seruus hæreditarius potest stipulari, & acquirit hæredi futuro. Ang.

Similis lectio, seu implicatio verborũ est. ff. de arb. l. si duo. Vel dic, q qlibet istorum refertur ad vtrunq; s. dictum. Et possunt fieri in stipulatione duo rei, & in quolibet genere obligandi, vt ff. eo. l. eandem.

SYL. ¶ Intellige dummodo constet contrahentes id agere velle.]

¶ Ex duobus. Casus. Fuit dubitatũ, an si ex plurib. reis alter simpliciter & purè, alter sub cõditione, vel in diẽ promittat, vitiet constõ duorum reorum: & videbatur q sic: quia clarum est imparitatẽ vitiare talem constõnem. l. eandem. §. sed si quis. ff. eod. Item quia cùm debeant insolidũ, vel eis debeat, non possunt pariter conueniri, qa alterius nata erit oblõ, & actio, alterius nõ. Cõtrariũ tñ rñdet: ratio aũt est, qa disparitas est in qualitate, nõ in substãtia. Itẽ a principio speratur, q reducatur ad æqualitatẽ: quo casu talis imparitas non vr̃ quo ad l. imparitas ab initio: & iõ cessat ratio dubitandi, Not. summa. Item q dies, vel condõ alterius nõ erit impedimẽto, quo minus ab alio petatur.]

f¶ Põt. Sed nonne est hic imparitas, qd esse non debet, vt ff. eo. l. eandem. §. sed si quis? Respondeo secundum M quod ibi regulariter dr̃, fallit hic, & ff. eo. si ex duobus. §. fin. Alij ut P. dicunt, quòd hic nõ est imparitas, cùm adueniẽte cõditione, vel die ambo æqualiter teneantur: sed adhuc medio tẽpore remanet ĩparitas. Quare dic, q in quantitate debita, uel re quæ debetur, nõ potest esse imparitas, vt ibi: sed in alijs potest, vt hic, & ff. e. l. si ex duobus §. finali.

Oblõ an possit imparitatem cõtinere.

¶ Dic rõnẽ, vt dixi in positione cas[9].]

SYL. * ¶ Adde, q decisio huius tex. nõ habet locum in plurib. fideiussoribus, quorum vnus purè, alius in diem, vel sub cõditione acceptus sit. nam qui purè fideiussit, pendente conditione non nisi pro virili conueniri potest. l. si plures. ff. de fideiuss.]

g¶ Quo minus. Sed adueniẽte cõdõne socium poterit conuenire mandati, sm quosdam: vel uersus neg. gest. vt C. e. l. j. Patet ergo cõstitui posse pure duos reos debẽdi: & quẽlibet insolidũ conueniri, ut C eo. l. j. Hodie cõtra, etiam si hoc actum est expressim: nisi altero absente, uel inope existente, vt in auth. de duob. re. §. j & auth. hoc ita. eo. tit. C. nisi renunciatũ fuerit illi constitutioni, vt C. de pact. l. pen. & ff. de mino. l. iudex.

Rei debẽdi insolidum non põt conueniri.

¶ De stipulatione seruorum.

¶ Supra ti. j & ti. præcedẽ dictum est de stipulatione liberarum personarum: verum quia interdum serui stipulantur, ideo de his tractaturus intitulauit, de stipulatione seruorum.

Continuatio.

pria nomina expressit: nā tunc acquirit pro virili, non ꝑ portione dñij. Sed quid si proprium nomen, & appellatiuum? Respon. si præponat proprium, ꝑ virili: si appellatiuum præponat, pro dominica, vt ff. de stip. seruo. l. si cōmunis seruus ita. & ff. de statulib. l. ita. §. j. Accursi.

SYL. ¶ Adde hæc uera eē in dubio, secus si constaret de intentione agentium. d. l. si communis seruus. quę ꝑbatur ex cōiectuꝛis collectis ibi, & hic per doc.]

† aliàs solidum.

a ¶ Nominatim. Proprio nomine, vt ī. de exhære. libe. §. j. uel appellatiuo, dummodo intelligatur de quo domino dicat, vt C. de liberis p̄teritis. l. ij. & iij. ff. si certum peta. l. certum. Accursius.

b ¶ Stipulatus est. hoc disiunctim. i. diuisim exaudi. Sed qd si vnus iussit seruo, & ipse alteri stipulatus est noīatim? Distingue ex cuius re: vt si ex re iubentis, sibi q̄ratur: aliàs noīato, vt C. ꝑ quas perso. no. acq. l. fi. §. fi. & ff. eo. proinde §. fin & l. sequenti: licet antiqui aliter distinguant.

c ¶ Quod seruus. Vnius dñi sit. Nam cùm sua sit, amplius q̄ri ei non pōt, vt ff. de leg. §. sed si rem. & ī. de act. §. sic itaque. restat ergo, vt soli alteri quæratur. Aliud si ex re vnius stipuletur: tūc omnibus quæritur, sed Cōmuni diuidundo iudicio reddetur. l. cū ager Communi diuidun. pro isto seruo, potest etiam deducere quod socius suus lucratus erat ex stipulatione facta ex rebus suis, & reddi illi, ex

aut noīatim [a] alicui eorum stipulatus [b] est: tunc. n. soli ei acquiritur.

¶ Seruus cois stipulando rem, quę nō pōt vni ex dominis acquiri, acquirit insolidum alteri. Aret.

¶ Qđ seruus cōis stipulat̄, si alteri ex dñis acquiri n̄ p̄t, † insolidū alteri acquirit: veluti si res, quam dari stipulatus est, vnius [c] domini sit.

cuius re quæritur, vt ff. eodem. si ex re. §. primo.

¶ De diuisione stipulationum.

¶ Supra dictum est de stipulationum materia: verum quia earū multiplex est species, ideò subdit de diuisione stipulationū. Por.

Continuatio.

¶ De diuisione stipulationum.

¶ Iudiciales stipulationes sunt, quę à mero iudicis officio: Prætoriæ à Prætoris oriuntur: conuentionales à conuentione partium: communes quæ ab vtrisque. h. d.

STipulationū [d] aliæ sūt iudiciales, [e] aliæ prætoriæ, [f] aliæ conuen

STipulationum. Diuisio.

¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primò ponit diuisionem stipulationis. Secundò illam per exempla declarat. Secunda ibi, Iudiciales.

SYL ¶ Stipulationum. Casus nō figuratur nisi literaliter in declaratione, definitione, & exemplificatione terminorum. est enim textus per se clarus. Nota igitur diuisionem stipulationum, & earum species, & exempla.]

d ¶ Stipulationum. simile per omnia ff. de verborum obligatio. stipulationum 2.

e ¶ Iudiciales. quando iudex cognoscit de aliqua causa, & pendente causa principali incidenter facit interponere cautionem: & dicuntur iudiciales a iudice.

SYL * ¶ Alio modo declarat Alc. lib. Parad. hic. q eas stipulationes iudiciales dictas validis argumētis asseuerat, q̄ non còram Prætore, sed apud alios iudices expedirentur: tametsi ex edicto Prætoris descenderent.]

f ¶ Prætoriæ, qū non aditur iudex alia de causa, sed principaliter ut talis cautio interponat: veluti damni infecti, & cautio legatorum præstandorum:

rum: & talis est differentia inter ea, quæ dicta sunt.

SYL. * ¶ Alciatus verò d c.j. eas ait prætorias esse, q̃ solius Prætoris iurisdictio ni relinquuntur, nec alterius iudicis notioni suppositæ sunt.]

¶ Sed cùm hic ponatur prætoriæ, vt species opposita iudiciali, quare. ff. de præt. stipula. l. j. in princ. ponitur vt genus. S. prætoriæ: Respon. ibi aliter accipitur iudicialis s. a iudicio: hic a iudice, vt ff. mand l. Lucius.

SYL. ¶ Dic, q̃ fuit hæc gl. male collocata. q̃a ab illo ver. sed cum hic. vsq; in fi. gl. est Acc. & debet stare. j. post glo. in ver communes. & circa d. l. contrariũ dic, q̃ ibi non ponitur diuisio omniũ stipulationum, sed tuntaxat prætoriarum: vnde illa est subdiuisio secundi membri diuisionis hic positæ. Iudicialis ergo ibi strictè sumitur pro ijs, quę à prætore introductæ sunt, vt iudicium sit ratum, idest effectum suum consequatur.

ADDITIO. Glo. ista non intellexit bene differentiam: sed melius dixit. j. eo. in verbo veniunt. Christoph.

a ¶ Conuentionales, quæ ex conuentione partium fiunt: & de his certum & planum.

Cautiorẽ pupilli saluam fore est cõmunis.

b ¶ Communes. Veluti rem pupilli saluam fore: quia principaliter potest adiri iudex, vt interponatur cautio, cũ pupillus habet tutorẽ, qui non satisfedit rẽ pupilli saluã fore: & sic dicitur prætoria. p̃r verò adiri iudex non principaliter, vt cautio illa interponatur, sed ex alia causa: veluti cùm pupillus non habet tutorem, põt petere coram iudice: & iudex, qui dat tutorẽ, ex officioso suo facit interponi cautionem rem pupilli saluam fore: &

Cautiorẽ ratam haberi est cõmunis.

ita dicitur iudicialis. Item quidam dicunt illam cautionẽ, rem ratam haberi esse communem: quia quãdoq; interponitur à procuratore actoris, qñq; à procuratore rei, vt ff. de proc. l. Pomponius. §. sed & is qui. Vel alia ratione dicitur communis: veluti, cum procuratorio nomine quis alium conuenit, iudex ex officio suo debet facere, vt cautio, rem ratam haberi, interponatur: & tunc est iudicialis. Prætoria est, quando quis promisit mihi, q̃ promitteret rem ratam haberi: modo volo, q̃ promittatur: & sic principaliter ob istam stipulationem vado ad prætorem, vt ipsa interponatur.

tionales,[a] aliæ cõmunes,[b] tam p̃toriæ, q̃ iudiciales. ¶ Iudiciales[c] sunt dũtaxat, q̃ a mero iudicis officio p̃ficiscuntur: veluti de dolo[d] cautio, vel de persequendo seruo[e] q in fuga est, restituẽdove[f] pretio. ¶ Prætoriæ[g] sunt, quæ a mero[h] Præ

SYL. ¶ Hæc gl. in antiquis codicib. Accur. non reperitur: & est additio quædam. * Vtcunq; tamen sit, adde s̃m Alc. loco s̃. relato, communes stipulationes esse, quæ tam apud Prætorem quam coram alijs iudicibus expediuntur.

ADDI. Residuum glo. quæ in alijs impressionibus hic communiter ponitur, in fi. glo. huius tit. habetur.

c ¶ Iudiciales. s. stipulationes.

d ¶ De dolo cautio. Vt si ago pignoratitia, caueas ne seruitutes dolo perdideris, vel rei ius in aliquo læseris, vt ff. de pig. act. creditor. Item si rei ven. agam pro re, quam vsucepisti iam lite contestata, caues, ne dolo alienaueris, vel manumiseris seruum, vt ff. de rei vendi. si post. sic & ff. mand. si procuratorem. § pe. & l. seq.

e ¶ De persequendo seruo. vt si metu mihi abstulisti seruũ, quẽ postea p̃didderis, caueas de eo persequendo, vel eius pretio restituendo, vt ff q̃d met. cau. si cum exceptione. §. q̃ si hõ. Itẽ emptor, qui redhibet, & non hẽt seruum, quẽ reddere dẽt, quia aufugit, dẽt cauere de persequendo seruum: & si hr̃e poterit, restituat venditori; vt ff. de ædil. edi. l. redhibere. §. fin. sic & ff. de cond. cã da. si pecuniam. §. pe.

f ¶ Ve. pro vel.

g ¶ Prætoriæ stipulationes.

h ¶ A mero. i. puro: sic q̃ non iudicis officio

officioſo.ſ.tali quali in ſuperiori caſu, vt ſtatim dicam. Accur.

SYL. ¶ Hanc gl.pro ſing. allegat Ang. in l. 5 ff.de verbo.obli.]

a¶ Damni infecti. vt ff.de dam. infe. l prætor ait.§. in eum qui Dicitur & alio reſpectu prætoria illa, quæ ab initio exigitur:ſiue ſit prętoria inuentione,ſiue ciuilis, ſiue quocunq; modo inuenta : ex eo. ſ. q̃ prætor eam approbat,vt ff.de verbo.ſign.l.lege. & hoc ſenſu comprehendit prætorias, & iudiciales & communes,& omnes pręter conuentionales: & ita accipitur.ff. de præt.ſtipu.l.j. ſic eſt de adoptione.vt ff.de adopt.l.ij.

toris officio ꝓficiſcũtur:veluti damni[a] infecti, vel legatorũ.[b] Prætorias ãt ſtipulationes ſic exaudiri oportet, vt in ijs ẽt cõtineãtur ædilitiæ:[c] nam & hæ a iuriſdictione Prætoris veniunt.[d]

¶ Conuentionales ſunt,quę ex ꝯuentione vtriuſq; partis concipiuntur: hoc eſt, neq; iuſſu iudicis; neq; iuſſu Prętoris,ſed ex cõuentione cõtrahentium:quarum[e] totidẽ genera sũt,quot(penè[f] dixerim)rerum contrahendarũ.[g]

SYL. ¶ Adde, q̃ inquantum glo.vult prætoriam ſtipulationem duobus modis accipi, non bene ſentit hic, & in l.j.ff.de præto ſtip.dic ergo eo modo ſumi hic & in l.j. ſed ſolum diuerſificatur ſignificatio iudicialis, quæ hic accipitur,vt ſpecies compar. & eo æqua prætoriæ, ibi vt ſpecies ſubiecta.]

b¶ Vel legatorum. vt ff. de lega. vel fideicom.no.ca.l j.j.reſpon.

c¶ Aedilitiæ.ſcilicet ſtipulationes : ut ſi animal tibi vendo,de vitijs eius cauere debeo,vt ff. de ædili.edi.l. itaq;. & l.ſi venditor.

*¶ Eiuſmodi cautionis priſcam formulam in emendis ouibus tradit M. Varro.lib.ij.c j.de re ruſt.]

d¶ Veniunt.cũ Aediles erãt ex Prætoribus,vt ſ̃.de iur.na.§. proponebant.

SYL. *¶ Errat Accur.putans Aediles fuiſſe ex Prætoribus. l. 2. §.deinde cùm placuiſſet.ff.de orig.iur.ſiquidem , vt in Commen. admonui in §. Prætorũ ſ.de iur.na.gen. & ciu ideo dr̃ ædilitias ſtipulationes a iuriſdictione Prætoris proficiſci, q̃a in colligendis Prætorum edictis,vt perpetuum edictum cõſtitueretur,atq; ita illud ius, quod Prætorium vocamus,componeretur, recepta ſunt etiã Aedilium curulium edicta, quippe quæ inſtar Prętoriorũ edictorum proponi ſolerent.] Sed q̃ erit intellig.bilis differentia inter prætorias & iudiciales, cùm hoc titu. accipiatur prætoria vt iudicialis?Reſpondeo, quia prætoria à Prætore motruo inducta eſt, ſed iudicialis à Iuriſconſultis alijs.Item in p̃toria inuenies iudicem ob hoc ipſum principaliter adiri, ſed in iudiciali per conſequentiam. vt patet ex ſupra dictis exemplis.Item iudiciales vagæ ſunt per totum corpus iuris: ſed prætoriæ, licet & ipſæ ſint vagæ, comprehenſæ tamen ſunt ſimul in vno titu.vt ff de præt ſtip.l.j Item potes notare quartam differentiam, vt notatur ff.de verb obli.l.v.§ ij. Accu.

ADDITIO. Hanc differentiam Io. addit, dicens,quia prætoriæ ſunt quæ per ſolum iudicem ordinarium interponuntur, † & iudiciales q̃ per quemlibet alium iudicem.

e¶ Quarum.ſ.conuentionalium.

f¶ Penè.Ideo dicit penè, quia in quibuſdam valet alius cõtractus,vt venditio in libero homine & ſimilibus, vt ff.de cõtrahen.emp.l.& liberi.& ĩ.de ꝯhen.emp.§ ſi. in quibuſdam non valet ſtipulatio,vt ĩ.titu.ſ.j.reſp.& §.j.

g¶ Rerum contrahendarũ.ſ. eſſe genera.i quot poſſumus dicere eſſe genera cõtractuum, tot ſunt genera ſtipulationum.i vbicunq; poteſt cõtrahi,ibi poteſt ſtipulatio interuenire:nã ſtipulatio propriè non eſt contractus, vt ff.de verbo.ſigni.l.Labeo.

¶ Intellige largè, non propriè, vt declarant doctor.in l.v.ff. de verborum obligation.]

Stipulationes prætoriæ & iudiciales multipliciter differunt.

† Hæc quoq; dãnant aliqui vt per Ioan. Fab. hic quia cautio de dã. Infect. q̃. uis ſit prætoria, per quẽlibet etiam minimẽ magiſtratum expediri poteſt, vt l j.& l.4.§. j.ff. de dã. infect. Niſi fortè dicas ibi ſpeciale propter periculum morè Angel. S Y L.

Cõce.

a ¶ Cões. abnegatiuè lege.i.nō præto riæ tantum, vel iudiciales tantum, vel conuentionales tantum.

¶ Hoc non erat addendum ex ratione j. dicenda super glo.fi.]

SYL. ¶ Sed partim ex uno, partim ex altero naturam accipiunt. nam si non cauerit tutor pupillo, hoc ipsum peti potest: & quo ad hoc habet naturam prætoriæ. si petitur tutor, & per cōsequens præstat satisdatio: & ī hoc hēt nām iudicialis, vt supra de satis. tut. § j. Sed de hoc dic plenius, vt ff. de ver.obl.l. v.§.prætoriæ. vbi ē hic titulus de verbo ad verbū. Itē si petatur hæc satisda tio ab altero tutorum vel curatorum, ex consequentia petitur, & non præcisè: vnde & in hoc habet naturā iudicialis, vt ff. de adminis. tut.l 3.j. respon. & ī. de satisdat.tut. vel cur.§.j. & 2.Vel dic communes alio modo, vt j.eo.§. sed secundum hoc omnis prætoria potest esse communis.

ADDITIO Dic, ꝙ hæc glo. secuta fuit errorē suum: ꝙ illa appellatur cautio prætoria, propter quā interponendam iudex principaliter aditur: illa verò appellatur iudicialis, ꝑ quā interponendā iudex non principaliter, sed in consequentiam aditur: quæ opi. ibi fuit reprobata ſm Christoph.

b ¶ Prætor.s.mortuus, cuius verba nō habemus, sed sententiā, vt ī. de satis. tut. in prin. & §. j.

c ¶ Iudex.s.viuus.

d ¶ Non potest. Quia spontè non vult satisdare ex ꝓcepto mortui ꝑtoris: vn̄ inuitus compellitur à iudice viuo.

SYL. ¶ Non bn̄ exponit, quia oīs prætoria esset communis, quod est falsum.]

e ¶ De rato Hæc ē cōis alia cā, q̄ superior Nā hæc est cōuentionalis qn̄q; : vt si fiat extra iudiciū ex cōuentione, vt ff. rem rat. hab. interdum.

¶ Hæc gl. falsa est, qa cōis nō dr̄ respectu conuentionaliū, sed prætoriarū & iudicialium, vt patet ex tex. nostro.]

¶ Itē iudicialis, qn̄ interponitur à procuratore actoris. cùm dubiū est, an sit procurator, vt C. de procu.l j.& de satisdan. l. j. aliàs non potest res expediri, cùm non admittatur, vt j. de satisd. §. pen Alij dicūt eam commu. nem.s. de rato, quia & à procuratore rei præstatur quandoq;, nō solum actoris, vt ff. de procu.l.non solum.§.si status.& §. est & alius casus. & §.vlti.& l.Pomponius.§.2.& l.si defunctus.§.vlti. Accur.

SYL.

¶ Cōmunes[a] sūt, veluti rem saluā fore pupillo, (nā & Prætor [b] iubet rē saluam fore pupillo caueri, & interdū iudex, [c] si aliter hęc res expediri nō[d] pōt) vel de rato [e] stipulatio.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Omnia dominio nostro subiecta stipulari possumus: quæ verò per rerum naturam impossibile est haberi, non. hoc dicit.

ADDITIO. Et hæc melior, ꝙ iō dicantur communes, quia partim per Prætores, vt in procuratore actoris, partim per Iurisconsultos, vt in procuratore rei, fuerint inuentę, vt hic. Cautio autem, quæ ex forma statuti inducitur, si sit factum à toto populo vel repræsentantibus ipsum, dicetur ciuilis: si verò ab episcopo, duce, vel marchione, dicetur prætoria. Ang.

Cautio à statuto inducta an sit ciuilis aut prætoria.

¶ De inutilibus stipulationibus

¶ Supra in tit. de verborum obligationibus dixit in genere de stipulationibus interpositis ab vno: verum quia tam ex parte creditoris, q̄ ex parte debitoris aliqn̄ plures personæ interueniunt, & sunt duo rei, & ideo subiecit titulum de duobus reis. Verum quia non tm̄ stipulatio interponitur à libero, sed etiā à seruo, ideo subiecit titu. de stipulatione seruorū. Verum quia stipulatio non est simplex, sed multiplex, ideo postea annectit titulū de diuisione stipulationū. vt ī tit. proxi. Verum qa aliquando stipulatio est inutilis, & hoc potest contingere multis modis, ideo ponit hic istum tit. de inutilibus stipulationibus. Aret.

Continuatio.

Omnis

Diuisio.

Mnis res. ¶Quoniã iste titulus est valde longus, & habet plurimos § & vnusquisq; habet materiam q̃ per se, ideo non diuidam, quia esset valde lõga diuisio.

SYL. ¶Omnis re. Casus non figuratur aliter, quia ponitur regula: cuius ratio est, ꝙ titu. de stipulationibus est ꝓhibitorius certarum rerum. Ideo autẽ non valet stipulatio hominis mortui, aut hippocentauri, quia præstatio est impossibilis de natura. l. impossibilium. ff. de reg. iur. No. igitur, ꝙ quælibet res stipulari põt, siue mobilis, siue immobilis. Item quòd stipulatio rei, quam impossibile est esse in rerum natura realiter, est inutilis, quamuis ipsa res sit imaginabilis intellectu.]

Mnis res quæ dominio nrõ subijcit̃,[a] in stipulationẽ deduci põt, siue mobilis[b] sit, siue soli. At si quis rem, quæ ĩ rerum natura[c] nõ est, aut esse nó potest, dari stipulat⁹ fuerit: veluti Stichũ: qui mortu⁹ sit, quẽ viuer̃ credebat:[d] aut hippocẽtaurũ[e] q esse ñ possit: inutilis[f] erit stipl̃o. †

Dominiũ in quibus l:m reb⁹ haberi nõ possum⁹.

a ¶Subiicitur. Idest subiici potest. Sũt enim quædã res, quæ non possunt esse in nostro dominio: uel quia nec sunt, nec fuerunt. s. in rerum natura, vt j. proxi. §. vel si sunt, impossibile est de natura: vt in Sole, & Luna, & similibus, vt j. eodem. §. impossibilis, vel de facto: ut aureum montem, ut ff. de statulı. cum hæres. §. 1.

SYL. ¶Intellige secundum exemplum gl: quia tex. in d §. j. non ponit impossibilitatem simpliciter, vt no in l. Arethusa. in fi. ff. de stat. homi.]

¶Vel de hominũ dispositione: vt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ, & publicæ, & in vsu publico existentes, & alię similes, vt liber hõ ex sui natura, vt j. prox. § & s̃. de rer. diui j respon. & §. nullius. & ff de verb obli. inter stipulantem. § sacram Accur.

b ¶Mobilis. Cuius appellatione & ꝑ se mouentia, vt equi, continentur, vt ff. de verbo sign. l mouentium.

ADDITIO. Iura aũt & actiões sub simplici bonorũ appellatiõe cõuenen-

tur: & sunt quędã species de per se, q̃ s̃m rem, cui adijciuntur, mobilia vel immobilia esse iudicantur, s̃m Ang.

c ¶In rerũ natura. i. apud aliquos homines. sic s̃. de verb. oblig §. conditiones. Accursius. Floren.

d ¶Credebat. Maximè subaudi nam idem si sciret mortuũ: nisi mora debitoris præcessisset mortem, vt ff. de constitu. pecu. l. promissor Stichi. & ff. de ver. ob. inter stipulantẽ. §. Stichum. quæ est contra.

† Facit. l. si ita stipulatus fuero. q̃ ver. obl.

ADDI. Et tũc res ipsa & in stipulationẽ, & in petitionẽ, & in condẽnationẽ deduci debet: in eius tñ æstimatione fiet executio l si seruum. §. effectus. vbi glo. & doct. ff. de verb ob. Ang.

e ¶Hippocentaurum. Animal fortè natum ex equa & tauro: quod nunquam fuit visum. Vnde Horatius: Humano capiti ceruicem pictor equinã Iungere si velit. &c.

* ¶Non posse esse hippocentauros, longè lateque demonstrant Lucre. lib. v & Galen. li. 3. de vsu partium cuius sententię fuit & M. T. qui lib. 2. de natura Deorũ sic inquit; Quis. n. hippocentaurum fuisse, aut chimeram putarlicet Plinius lib. 7. aliter sensisse videatur.]

f ¶Inutilis. i. vitiosa: quia est cõtra ius.

SYL. ¶Intellige ita vitiosam, vt ex ea nec naturalis, nec ciuilis oriat̃ obligatio, l. impossibilium. ff. de reg. iur.

¶Idem iuris. Casus. Quærebatur an stipulari posset res, quę nõ erat in cõmercio quã tñ contrahentes putarẽt esse: & videbatur ꝙ sic, haberet tamẽ stipulatio tacitam illam conditionẽ, si effecta esset res illa humani iuris, vel commercij hominum, argu. l. fi. ff. cõ. prædio. ꝯriũ tñ rñdetur, ex eo, quia talis expectatio est vitiosa & reprobatur. l. inter stipulantem. §. sacrã. ff. eo. quia nunquam debet malus euentus

uentus esse in consideratione.d.§.sa ectã.No. ꝙ stipulatio rei sacrae, religiosae, publico usui destinatae, liberi hois, rei, cuius stipulator sit incapax, uel rei suae, nõ ualet a principio. Itẽ, ꝙ talis stipulatio ñ suspenditur, ut tractu temporis cessante cã inualiditatis, reconualescat. Item, ꝙ stipula. ualida ab initio, tractu tẽporis sit inualida, si sine culpa aut facto ꝓmissoris superueniat una ex causis stipulationẽ uitiantibus. Itẽ ꝙ stipulatio ex causis prędictis, inutilis est ẽt si contrahentes expressẽ uelint differre illius effectum in casum cessantis impedimenti.

¶ Stipulatio rei, q̃ in dominio nr̃o nõ est, uel q̃ ẽ, sed postea desinit, licet possit effici in nr̃o cõmercio, nõ ualet: siue pure, siue condõnaliter fuit cõcepta. Arc.

Sacrae rei uenditio ualet inter ignorantes.

a ¶ Idem iuris est. s. ut sit inutilis.

b ¶ Sacrã. Licet nõ ualeat stipulatio, ut hic, ualet tñ uẽditio inter ignorãtes, ut actio det, ut j. de ꝑhen. emp. §. fin. & ff. de ꝑhen. emptio. l. liberi. ꝙ l. sed Celsus. Sed q̃ est ratio? Rñ. quia in uenditione non est necesse transferri dñium, in stipulatione sic. ut ff. de ꝑhẽ. emp. & uen. l. si ita. §. fi. Et est similis ratio, quare quis põt rem alienam uendere, ut ff. de cõtrahen. em. l. rem alienam, sed nõ obligare, ut C.

Alienã res uẽdi põt, sed nõ obligari.

† Nisi sit q̃ res pig. obli. pos. l. qui filios. † q a in bona fidei pignore debet ius constitui creditori, qđ sibi det hypothecariã actionẽ: in uenditione sola traditio cũ obligatione euictionis sufficit, ut ff. de pig. act. l. quae nõdum. §. quod dr. & de actio. emp. l. ex empto. Accur.

bona fidei possessor. l. si ab eo. ff. de pig. Et est 16

SYL. ¶ Hęc gl. in prin. nõ est uera simpliciter, sed qñ stipularet liberũ hoiẽ mihi dari, uel simpliciter. q a intelligit dari. l. si ita distrahat. §. 1. ff. de ꝑh. em. sed si stipularer mihi tradi, ualet stipulatio, si ignorem liberum, quia possideri potest ab ignorante. §. idẽ placeet. s. per quas perso. no. acquir. Item si stipularer ex causa onerosa, uel ex cã lucratiua, si promissor est in dolo,

q a ille reputat qua si dñs, ut infra de actio. §. aliae.

ualet stipulatio q̃ tũ ad interesse euictionis, secundum communem sententiam in l. liber homo 1. ff. eo.

** ¶ Quod ait Acc. rẽ alienã obligari nõ posse, recipit nõ paucas limitationes, quas tradit idẽ Accur. in l. a in gl. uer. difficilius. ubi etiã Bar. de pign. & post eos Negus. in tra. cta. de pign. 3. mẽ. 2. par. nu. 52. & pluribus sequen.)

¶ Idem † iuris est, [a] si rẽ sacrã, [b] aut religiosam, [c] quã humani iuris esse credebat: uel publicam rem, quae usibus [d] populi ꝑpetuo exposita sit, ut forum. [e] uel

† Tor' §. hic sumpt' ẽ ex l. inter stipulantẽ. §. sacram. ff. de uer. oblig.

c ¶ Religiosã. Haec uerba, sacram, & religiosam, expone ut s. de re. diui. §. nullius. & §. religiosum.

ADDITIO. Dic hoc uerum, quãdo res in totũ est sacra uel religiosa. Sin autem esset pro parte, an ualeat stipulatio, emptio, uel alia dispositio, uide l. hanc. & l. in modicis. ff. de contrahen. emp. Ange.

d ¶ Vsibus. Aliàs si non est in vsu publico, potest alienari, vt ff. de contra. em. sed Celsus. j rñ & l. pacta. §. fin. sic. ff. de via pub. l. viam.

¶ Dic, dũ tñ ei' cõparatio ñ sit multũ difficilis. l. apud Iul. § fin. ff. de leg. j. SYL.

e ¶ Forũ. s. ubi redditur ius, ut ff. de iusti. & iur. l. pe. uel rerum uenalium: sed forus est bursa Accur. Forum.

ADDITIO. Itẽ forus dr locus exercẽdarũ litiũ, vt c. forus. extra de verbo. sign. Itẽ calcatorium. i. locus ubi vua calcat, ꝙ pede calcantis feriat. Dñr ẽt fori tabulata nauium, ab eo ꝙ in cessus ferant. Itẽ spectacula, hoc est loca erecta, ut ex ijs spectet. Itẽ forus dr foramẽ illud, per qđ remus immittit: a forando. Vnde uersus: Causatur, vẽdirq; forum, signatq; foramen. Altari loca sunt, datq; carina foros. Hosti. dicit, ꝙ forum in neutro genere ponitur pro territorio cuiusq; iudicis, intra quod potest in facinorosos homines animaduertere. Vnde tota dioecesis dicitur territoriũ epi, 16. q. 7. c omnes basilicae. Forus.

Theatrum,

a ¶ Theatrū. expone ut ĩ. de rerum diui §. uniuersitatis. Accur.

b ¶ Credebat. Idē si sciebat, ut ĩ. proxi. §. & ff. de uer. obli. inter stipulantem. §. sacram. ibi, casum enim &c.

sit illicita. l. si ĩ emptione. §. olim. ff. de ꝑh. em. similiter qñ uitiū est in substātia. l. usufructus. de stip. ser. sed qñ nō est defectus in sub̃a, ita pōt pēdere stiplō sicut alij ꝯ&us quo ad acq̃sitionē iuris rer lis, ut in d. l. si. & ibi Bart.]

Commerciū cōprehēdit oēs cōtra&.

† Adde gl. supra de leg. §. nō solum. in uer. commerciū.

† Cōcot. cum hoc tex. ca. ad audiētiā. iuncta gl. super uer. hæc. circa me. extra de spōsal.

Stiplō rei suæ an ualeat.

Stiplō pura non suspēditur, sed bene alij actus.

§ XL.

c ¶ Commercium. Gñale nomen est ad oēs cōtractus. † Vñ dr̃ aliqs h̃re cōmerciū rei. qñ p emptionem, uel alio mō pōt eā habere. Quare iudęus no hēt cōmerciū christiani mancipij, ut C. ne christianū mā. Iud. &c. Vñ si Iudęus Iudęo promittit tale mancipiū, nō ualet. uel christianus Iudæo. ut hic. si autē christiano promittat Iudęus, ualet, ut ff. de uerb. obl. mul tū interest & de leg. r. apud Iulianum. §. fin.

theatrū:[a] uel liberū hominē, quē seruū eē credebat:[b] uel cuius cōmerciū[c] nō habuerit, uel rē suam[d] dari quis stipulet. Nec in pēdenti erit stipulatio ob id, ꝙ publica res in priuatā deduci, & ex libero seruus fieri pōt, & cōmerciū adipisci stipulator pōt, & res sua stipulatoris desiner eē pōt: sed ꝓtinus[e] inutilis est. † ¶ Itē[f] ꝯ, licet initio utiliter res in stipulatum deducta sit, si tñ postea ĩ aliq̃ eorū[g] cām, de quibus supra dictū est, sine facto[h] ꝓmissoris deuenerit extinguit[i] stipulatio. At nec statim ab initio talis stiplō ualebit, Lucium Titium, cùm seruus erit, darĩ spōdes? & similia.[k] Quę. n. natura sui dominio nostro exēpta sunt, ĩ obligationem[l] deduci nul

f ¶ Itē cōtra. i. ecōtrario nā ꝯ, dixit, qñ ab initio res erat sacra uel similis: sed postea dedijt: nunc econtra, qñ prius non sacra, sed postea fit.

g ¶ Eorū causam. i. sacra, uel religiosa, uel similis, ut §. proxi. §.

h ¶ Sine facto. Quod est cùm erat res aliena: aliàs si suæ semper suo facto factum uideτur, et si alienauerit post tēpus stipulationis. idem & si erat aliena, dummodo post moram, ut ff. de uerb. oblig. si ser uum. §. r. & 2.

d ¶ Suā. Nā cū sua sit, plus sua fieri ñ potest, ut ĩ. de leg. §. sed si rem. & ĩ. de actio. §. sic itaq;. nisi ratione possessionis apud alium constituta, ut ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. 3. uel nisi sub conditione, dū tñ adueniente conditione stipulatoris res esse desierit, ut ff. de uerb. obl. si rem meam. l. existimo.

** ¶ Adde plures alias limitationes ad hanc reg. quas tradit Soc. in tract. de regu. & fall. reg. 100.]

e ¶ Protinus. Idest, statim, quia pura stipulatio suspendi nō potest, ut ff. de stip. seruo. l. usufructus, secus in alijs actibus uiuorum, ut ff. commu. præ. l. fina. in fin. Accur.

¶ Aduerte, qa nulla est dr̃ia inter stiplōnē & ceteros ꝯ&us qa et illi ñ pñt pendere ex euentu, cuius expectatio

i ¶ Extinguitur. Argu. ꝯ. ĩ. de lega. §. siquis debitori, uersi. ꝙ si uiuo.

k ¶ Similia. Puta rem sacrā, cū erit ꝓfana: & sic de singulis. i. sacra, uel religiosa, ut ĩ. prox. §.

l ¶ In obligationē. i. istam, hoc est stipulationem.

¶ Si quis. Casus. Quærebat an stipulatio facti alieni ualeret: & uidebatur ꝙ sic, qa promittendo, ꝙ alius faciet, uidebat saltem eo non faciente succedere obl̃o ad interesse: & sic uirtualiter stipulatio pēdet a ꝓmissore. cuius contrarium deciditur, quia stipulationes sunt inuētæ, ut unusquisque stipuletur qđ sua interest, eo qa impossibile est alium cogere ad faciendū. Tu declara, ꝙ sicut illud, qđ non § XL.

non est in cōmercio, in stipulatū nō deducit, dato ꝙ posset cadere: ita factū alienū, qđ ī ptāte nřa ñ ē, nō pt deduci, ꝗ uis eē posset uel mea coactione, uel pcib⁹. Satis.n.est, ꝙ factū tertij non est in ptāte

cet ꝙ fit, si nō pt per alium fieri, ut ff. o. centesimis. § id quod. & C. de cadu tol.l.1.§. ne aūt ? Respon. non est alius hæres, ꝗ testator: imo idē prę sumitur, ut in authen. de iureiuran. à mo. præ. §. 1. colla. 5.

Pro de- nřa tūc, cū sti-
laratio- pulamur: qđ
e huius bñ probat, qa
. atq; e- hic. §. sequitur
us mate- ad pcedētē, in
iz uidē- quo ꝓpriè cō-
us ē Pa- tinuat mā prę-
i. f. in cō. cedens. Not ꝙ
ix. cū se. stiplō, ꝑ quam
quē. lib. 1. agitur, ꝙ alius
Soc. in obligetur, non

lo modo possunt.

¶ Factum alienū nō potest in stipulationem deduci. Aretinus.

¶† Si qs aliū^a daturū, facturūve qd ꝓmiserit, nō obligabit:^b ueluti si spondeat, Titium qnq; aureos daturū. Quod si effecturū^c se, ut Titius daret, spopōderit, obligatur.

¶ Alteri stipulari

ADDITIO. Adde alios casus: puta, quādo promittit aliū dare uel facere, ad qđ promissor tenebatur. Item quando iurauit: quia facit ualere omni meliori modo quo pōt. l. cū pater. §. filius. ff. de leg. 2. Ang.

tracta. de ualet. Itē ꝙ ꝓmittēs operā suā circa e. & fall. factū aut dationē alteri' obligatur.]

a ¶ Alium. prorsus extraneum.

b ¶ Nō obligabit. Et est rō, qa nemo alienū factū ꝓmittere pōt, ut hic & ff. de ver. obl. stiplō ista. in prin. nisi, pęna ꝓmittat, ut ĩ. e. §. versa vice. Nisi i casibus, in qbus psumit lex interesse ꝓmitti, nisi fiat: ut i cautione, iudicio sisti, ut ff. de uerb. oblig. quoties quis.

SYL. Et hoc ¶ Dic hoc eē gnāle ī qbuscūq; ptorijs ō ibi, qa stiplōnib⁹. d. l. quoties. qa ī his magis pcessit cō ęqtas, ꝗ subtilitas iuris attenditur.]

**¶ Adde, ꝙ nihilominus ꝓmissor factionis, cti alieni euitabit pœnā, si ꝓbauerit cuius oēm diligentiā adhibuisse, ut factum natura te promissum sortiretur effectum, ut ex fa. latissimè comprobat Tho. Ferra. in olum tract. cautelarum, cau. 43.]

¶ Itē in stiplōne ista, hřē licere, ut ff. de uerb obl. stiplō ista. j rñ. † Itē in stiplōne de rato, ut ff. rē ra. hab. l. in stiplōne. Item in stiplōnibus ędilitijs, ut sanū esse seruū uenditū, nel nō furē, sed & similia: ut ff. de euic. l. si ita qs. Item in stiplōne, rē pupilli saluā fore: nam qa ēt cū sit prætoria, exigitur fideiussor, ut ff. de pto. stip. pretoriç. Stipulat ergo pupillus his uerbis a fideiussore, Promittis rem meam saluam fore ꝑ tutorē uel curatorem ? nam & his uerbis ab eis stipulatus, ut ff. rē pup. sal. uel quāti fo. l. 1. & l. cū pupillus. Præterea nonne quis sp promittit per se & suos hę pęnā redes ea facta, quæ per alium pōt explicari, ut C. de contrahen. stip. l. si li-

c ¶ Effecturum. Tunc. n. suum factū manifestè ꝓmittit. idē si dixit se curaturum, ut fiat, ut ff. si cer. pe. l. fi. §. fi.

** ¶ Adde idē esse, si promissor facti alieni. spondeat dolum malum abesse, ab futurumve esse: nā perinde erit quasi spoponderit se curaturum ꝙ ille, cuius factū promisit, faciet. l. inter. de uerb. oblig. alioquin stipulator deceptus remaneret. Alcia. l. hæc uerba. de uerb. signifi.]

¶ Si qs alij. Casus Quærebatur, an sicut quis alienū factum stipulari non potest, ita nec alteri ꝓmittere: & uidebat saltem, ꝙ hoc posset stipulari ut alteri daret. quia factum tuum, qđ promittitur, est in cōmercio tui promittentis. cuius tñ cōtrariū respōdetur ex eo, ꝙ ĩ. in §. alteri. dicit, ꝙ stipulationes inuentæ sunt, ut unusqsq; quærat sibi quod sua interest: quod non est in stipulatione alteri facta, nisi adijciatur extraneus solutioni: quo casu obligatio fundata est in ꝑsona stipulatoris, & habet cōtra adiectum actionem mandati. Nota ꝙ stipulatio alteri facta regulariter nō ualet, & nullā parit obligationē. Vide tamen ad Intelligentiā huius tex. Fortu. in l. 1. in prin. in 14. col. ff. de pact. ubi notabiliter declarat. Item ꝙ ex stipulatione in qua persona solutioni adijcitur, ius stipulatori tantum quærit. Item ꝙ adiecto soluere promissor

SYL.

missor potest etiam stipulatore inuito,& quod tunc liberatur ipso iure.Item quod adiectus recipiens tenetur stipulatori mandati, aut neg.gest.]

a ¶ Iuri.Idest dominio:ut seruus domino: cui acquirit, ut s. per quas person. nob. acquiri. §. item quod serui. alias, item uobis. Item reuerentia paterna: ut filius patri, ut supra per duas personas. nob.acqri.§.j.Item obedientia: ut monachus monasterio,cui quęrit & se & alia;ut in authē.de mona. §. illud. collat. t. Idem dicas de seruo fructuario.Idem de usuario. Idem de seruo bona fide possesso,& libero bona fide possesso: qui ex duabus causis quærunt,ut s. per quas personas nob. acq. §.de his. & §.idem placet.

nemo potest, nisi ei cuius potestati sit subiectus.

¶ Si qs alij,quàm ei,cuius iuri [a] subiectus sit,stipuletur,nihil [b] agit.

¶ Potest extraneus solutioni eẽ adiectus,licet sibi non quęratur obligatio.h.d. Arec.

b ¶ Nihil agit.Et est ratio, quia inuētæ sunt &c.ut j.eodē §.alteri.& ff.de uerbo.obliga.stipulatio ista. §.alteri, Fallit tñ in casibus. 16. In primis, si stipulantis intersit: ut quia sit tutor eius, cui stipulatur rem pupilli saluā fore.Secundo, quia procuratori stipulatur dñs.Tertio, si stipuletur creditori,ut infra eodem.§. sed & si quis. & ff.de uerborum obligat. stipulatio ista.§.si stipuler.& §.si quis insulam. Quarto fallit ī omnibus prætorijs stipulationibus, ut ff.de præto. stipu.in omnibus. ut est damni infecti, ut ff. de dāno infecto.damni.prima. §.fin. Item iudicatum solui, & similes, ut ff.de procuraro.in causę.§ si.† Itē fallit in procuratore præsentus, ut ff.de uerborū oblig.si procuratori.& ff. de procurator. l. quod procurator. † Itē fallit in actore municipum, ex cuius pacto quæritur municipibus.Idem in curatore furiosi, & consimilium personarum, & tutoribus.ff.de consti.pecu.l. eum qui. §. si actori. Item fallit in institore: nam sibi actio ex pacto instituti quæritur,ut ff. de insti.l.prima.in fi.& l.a.Itē fallit in iudice, uel notario,uel simili psona publica: ex quorū pactis & stipulationibus alteri quæritur,ut ff. rem pupillo saluam fore.l.secunda,& tertia,& quarta, primo respo. & in authen. de execu. & ijs qui con. §. primo. colla. septima. & in authenthi. de hæred. ab in test. §. ex his. collat. nona. Item fallit in creditore ex cuius pacto quæritur actio debitori,ut ff. de pignorati.actio.l si cùm uenderet. primo rñ. Item fallit,si auus paciscatur dotem reddi nepti, quam etiam in potestate non habet,ut ff. soluto matrimonio.Caius Seius.

¶ Adde idem in omnibus pijs locis, ſm Bal.q cōiter approbat in l. illud. in r.col.C.de sacrosan.eccl.] SYL.

¶ Item fallit in procuratore uendentis,ut ff.de action.emp.Iulianus. §. si procurator.Item fallit in deponente, si paciscatur alij rem restitui. Itē fallit in commodante faciēte simile pactum,ut ff.deposi. publia.& C. ad exhiben.si res. Item fallit.in donante simile pactum faciente in euentū alicuius conditionis.ut C.de dona,quæ sub modo.l.quoties.† Itē fallit,si pater stipuletur filio, uel alij posito sub sua ptāte post mortē suā, scilicet patris.nā & filio quęritur, licet hęres nō sit,ut ff de uerb. obl.l. quodcūq;. §.si qs ita. si uerò pure. & non post mortē,ipsi stipulanti quæritur, ut ff. de uerborum. oblig. dñs seruo. His enim casibus ex pacto uel stipulatione alterius alteri quæritur,nō aliàs, ut hic,& C. per quas personas nobis ac qui.l.r.cùm enim sint speciales, non sunt trahendi ad consequentiam, ut ff.de leg.& Senatusc.quod uerò. Sed M.dicebat hos casus facere regulā:& si quis casus esset ꝯ, illud speciale eẽ: & quod hic regulariter dicitur, & j. eo.§.alteri.& C.per. quas perso. nob. acqui.l.r.dicebat iure directò nō ualere,sed utiliter acqri posse:& sic ſm eum

Stipulari alter alteri sex decim casibus.

† Etiam si formētur uerba ī persona dñi: & ē rō auctoritas iudicialis per quam interponatur s. de diui. stip. cir. princ. Io. Fabr.

† Nec refert in cuius persona uerba cōcipiant, ut per Ioā. Fab. hic.

† Hoc operatur dominiū rei, qd est in persona filius, q stipulat. Ex quo colligere stiplōnē alteri factā super re sua ualere & tenere, ſm Christ.

eum ſemper ex pacto alterius quæritur: qđ falſum eſt, cũ parũ intereſſet, directò, uel utiliter quærererur, ut ff. de nego geſt. l. actio. Accur. floren.

SYL. ¶ Adde, ꝑ hodie de iure canonico ĩ diſtinctè alteri ſtipulamur utiliter. glo. in cap. quoties. j. q. 7. quæ tñ cõmuniter reprobat̃: & ſic iſte text. ẽt de iure canonico ꝓcedit in d. l. ſtipulatio iſta §. alteri. unde dic hoc uerum appoſito iuramento, per. d. glo. quæ in hoc communiter approbatur.]

* ¶ Adde, ꝑ hic §. loquitur de ſtipulatione, & ſic de mõ, quo ciuili iure acquirit̃, & ita intelligendus eſt. nam alioqui qđ nãliter acquiritur, ꝑ quẽlibet, ẽt nõ ſuppoſitum poteſtati noſtræ, nolentibus nobis acquirimus, ea quæ. ff. de acqui. re. dom.]

¶ Planè ſolutio etiam in extraneã perſonam conferri põt: ueluti ſiqs ita ſtipulet̃, Mihi aut Seio dare ſpõdes? ut obligatio qdẽ ſtipulatori acquirat̃, [a] ſolui tñ Seio, [b] etiam inuito [c] eo, rectè poſſit: ut liberatio ipſo iure ɔtingat, [d] ſed ille [e] aduerſus Seiũ habeat mandati [f] actionem.

a ¶ Planè. Acquiratur. Scilicet tantũ.

Solutio an poſſit fieri adiecto. b ¶ Seio nõ tñ hæredi eius, ut ff. de uerb. obli. cùm quis. Itẽ hoc intellige ſtatu huius adiecti nõ mutato: aliàs contra, ut ff. de ſolu. cùm quis. Item hoc intellige ante litẽ conteſtatam à ſtipulante, aliàs contra, ut ff. de ſolu. ſi quis ſtipulatus fuerit. 10. §. j. Item licet ſolui poſſit adiecto, non tñ agere põt adiectus, ut ff. de conſti. pecu. l. ſed & ſi filiofa. in fi. & l. ſi uerò.

c ¶ Inuito eo. Qui ſtipulatur.

d ¶ Contingat. Niſi in caſu, ut ff. de eo qđ certo loco. l. 3. §. idẽ Iulianus. Sed ibi facta fuit ſolu. alibi, q̃ fieri debuit: vñ uenit intereſſe, ut ĩ. de actio. §. loco, in quo non potuit dño præiudicare accipiendo ſortẽ adiectus, ut ff. de regu. iu. non debet alteri. licet & ipſe dñs poſſet. ut ff. de eo qđ cer. lo. l. centum, in ff. & l. fin. in fin.

Adiectus, cui ſoluitur, diuerſa actione tenetur. e ¶ Ille. ſcilicet ſtipulator.

f ¶ Mandati. Nunqd adiectus mandati ſemper tenet̃? M. dicit ꝑ ſic, ut hic, & ff. de uer. obl. Iulianus. §. fina. Nam ſemper tacitũ mãdatũ, & ſi non expreſſum, interuenire dicebat, & in abſentia, & ſine nũcio, uel epiſtola: qđ eſt contra. l. ff. de procur. l. 1. §. 2. Quare dicemus, ꝑ mãdati agitur, ſi interceſſit mãdatũ: ut quia præſente adiecto fuit ſtipulatus, ut hic, & ff. de uerb. obliga. Iulianus §. fi. & ff. mandati. qui fidem. aliàs agit nego. geſtorum. cùm non ſit procurator, ut ff. de ſol. l. uerò ꝓcuratori. §. interdũ. & ĩ. de oblig. quæ ex quaſi contrac. in princ.

SYL. ¶ Glo. hæc communiter approbatur, niſi adijciatur animo donandi. d. l. Iulianus. §. fin. l. ſed & ſi quis. in princ. ff. de uſufruc.

SYL. ¶ Quod ſi quis. Caſus. Quæſitũ fuit an ſi mihi & Titio dari ſtipuler, ualeat ſtipulatio: uidebatur nõ ualere, quia cùm ſit ſub una & eadem uerborum conceptione, & quo ad Titium nõ ualeat, cùm ſit alteri ſtipulatum, non vr̃ ualere quo ad me: quia quod unũ eſt, non uidetur ſcindi poſſe. deciditur tñ contrarium, ꝑ Titio ualet, ea rõne, q̃a ſicut in ſtipulatione plurium rerũ cenſentur tot ſtiplõnes diuiſæ intellectu iuris, ita qñ mihi & Titio ꝓmittũtur aliqua, eſt, ac ſi unicuique noſtrum dimidia realiter & diſtinctè promiſſa ſit. l. 1. §. ſed ſi mihi ff. eod. unde utile non uitiatur per inutile, cùm ſimus in diuiduis. & hinc eſt, ꝑ non habet locum ius accreſcẽdi, quia realiter iuris intellectu cenſetur ſtipulatum pro dimidia unicuiq;. Sed tunc fuit dubitatũ, an hæc regula ꝓcederet paſſim ẽt in parte ſtipulante filio: & rõnẽ dubitandi faciebat regula. §. alteri. cuius contrarium rñdetur ratione appoſita in text. & quia non ceſſat ratio intereſſe ſtipulantis, de qua in dicto §. alteri. quia cùm filius patri quærat, intereſt patris filio quæri, quia ſibi quæritur. No. ꝑ ſtipulatio rei diuiduæ, in qua perſona co-

pulatiuè adijcit stipulatori, ē utilis so lū ex psona stipulatoris ꝓ dimidia, ꝓ aliaē inutilis. Itē ꝙ si dñs stipulat̄ seruo, uel pr̄ filio, sibi q̄runt. Itē ꝙ patris & filij eadē psona & uox fingit̄.] c ¶ Acquiri pñt. Vt profectitio peculio, & aduētitio quo ad usumfructū. ut s̄ per quas pso. no acq. §. 1. Accur. * ¶ Pro pleniore & clatiore intelligētia huius loci uide. l. quod dicitur ꝑ patrem. ff. de uerb. obliga.]

¶ Si qs sibi & alteri copulatiuè stipulat̄, dimidia tm̄ stipulatori debet̄.

¶ Qd̄ si qs sibi, & alij, cᵘ iuri subiectᵘ ñ sit, dari decē aureos stipulatus ē, valet[a] qdē stipulatio: sed vtrū totū debeat̄ stipulatori, qd̄ in stipulationem deductū ē, an verò pars dimidia, dubitatū ē, sed cōplacuit, ñ plus,[b] q̄ dimidiā partē ei acquiri.

¶ Si pr̄ stipulatur filio, acquiritur sibi. h. d. Aret.

¶ Ei uerò, qui iuri tuo subiectᵘ est, si stipulatus sis, tibi acqris:[c] quia uox tua, tāq̄ filij[d] † sit, sicuti & filij uox tāq̄ tua intelligit̄ in ijs rebus, quę tibi acqri[e] possunt.

¶ Diuersitas ī q̄titate inter interrogationē & rñsionē, uitiat stipulationē, quatenus ē discordia: sed diuersitas ī qualitate, uitiat ī totū, & rñsio simplex intelligit̄ qualis ꝓcessit interrogatio. h. d. Aret.

¶ Pręterea inutilis[f] ē stipulatio, si quis ad ea, q̄ interrogatus fuerit, nō respōdeat:[g] veluti si qs decē aureos

Vtile per inutile ñ vitiatur.

a ¶ Valeat. s. ꝓ parte dimidia, ut subijcit, ut ff. de eo qd̄ certo l. 3. §. si qs. Et collige, ꝙ nō uitiat utile ꝑ inutile: sic. ff. de uer. obli. l. j. §. sed & si mihi. Arg. contra. ff. de arbi. l. parui, aliàs, Pędius. §. 1. Et dic ut ibi.

SYL. ¶ Dic hoc uerū ī diuiduis, secus ī indiuiduis, ut ꝑ doctō in d. §. sed & si mihi.

b ¶ Non plus q̄ dimidiā. ut ff. de uerb. obl. l. si mihi. Sed cōtra. ff. de cōtrahen. emp. l. fundi. Sed dic ut ibi.

SYL. ¶ Dic, ꝙ secūda sol. gl. in d. l. si mihi. cōiter approbatur.]

¶ Preterea. Casus Quęsitum fuit, an diuersitas q̄titatis uel qualitatis stiplōnē uitiaret: & uidebat̄ pariter uitiare: q̄a cū stiplō ꝓ forma hēat interrogationē, & rñsionē, hæ si discordēt, facere vñr aliā & aliā stiplōnē, & ꝑ cōsequens nō cōuenire, & ñ ꝑficere stiplōnē. Cuius tñ contrariū dr̄. Qñ .n. est diuersitas in qualitate, tunc q̄a illa qualitas ita q̄lificat & respicit totā stiplōnem, sicut defectus formæ uitiat in totū: quia qui detrahit qualitati, detrahit stipulationi: sed diuersitas in quātitate non respicit totā, sed solū partē ipsius. Not. ꝙ diuersitas quantitatis uitiat eatenus, quatenus est diuersitas: sed diuersitas in qualitate inter interrogationē & rñsionē, reddit stipulationē in totum inutilē. Item ꝙ absoluta & simplex rñsio in dubio non intelligit̄ discordare ab interrogatione, sed in ea cēsent̄ repetitæ uirtualiter omnes qualitates interrogationis.]

SYL. † Quia pr̄ & filiᵘ censetur vna psona: & cōcor. gl. in c. super eo. ibi & pr̄ & filius extra de testa. & c. tua nobis in gl. super uer. lucis extra de decimis.

c ¶ Acqri. Sic. ff. de uer obl. l. dñs seruo. & C de cōtrahē. & cōmit. stip. l. 2. & ff. de pact. l. hæredi. §. nos autem.

d ¶ Filij sit. Cū una persona censeatur pr̄ & filius, ut C. de impu. & ali. sub. l. fi. sic & in seruo & domino est eadē uox, ut ī. eo. §. post mortem.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ filius non censetur eadē persona cū patre in præiudicium ipsius patris, ut tradit Deci. in l. filius in prin. C. de pact.

* ¶ Adde aureū tex. in l. cū scimus. C. de agric. & cen. ubi dicitur, filiū quodāmō partē eē corporis pris: & quo loco pater ē, ibidē & filiū esse cēseri.]

f ¶ Inutilis est. interdum in totum, interdum pro parte.

g ¶ Non respondeas. Scilicet cōgruè: dili-

diligēter tñ attēde, ꝙ vbicūq; est diuersitas, si ī cōtinēti placet diuersitas stipulatori, valet stiplō, vt ff. de verb. obl. l. j. §. cū adijcit. Si asit nō placeat, † aut est in qualitate, aut in q̄titate, aut in specie diuersitas. In prio casu nullo mō valet, vt hic, ibi, aut si ille &c. & ff. e. l. j. §. cū adijcitur. & §. si qs simpliciter. Si vero in quāti tate: in eo, qđ consonat, valet: siue detrahat, siue adijciat, † vt ff. de ver. obli. l. j. §. si stipulanti. q̄ est contra . in alio nō, vt hic, ibi, veluti &c. Si āt in specie: aut promittit vna species ꝑ altera, & tunc non valet, ut j. eod §. si de alia. aut alia adiecta, & ita copulatiuè: & tunc valet in alia, non in adiecta, vt ff. de uerb. obliga. l. j. §. sed si. Si autem plures res stipuletur: tunc aut copulatiuè fuit facta interrogatio: & valet in eo, quod responsum est: aut disiunctiuè, ut, illam, aut illam promittis quo casu valet, siue ad vtrunque, siue simpliciter respondeat, & in vtraque. Si verò in vna, non valet etiam in ea, licet in summis non vitietur alternatiua, si respondeatur ad vnam tantum, ut ff de verborum obliga. l. j §. si quis. & l. inter stipulantem. §. si stipulante. Accursius.

† Subaudi nec expresè displiceat: qa rūc nō esset loc' d. §. cūm adijcitur nec huic materiæ Io. Fab.

† Nisi eēt actum stiplōnē nō valere nisi sub toto: uel nisi validitas stiplōnis noceret stipulāti, vt l. si decem. ff. locat & hęc vera qñ stiplō & rñsio est de toto, & parte numerabili. Aliàs sīđ toro inte grali, & parte propria, vel ī propria, dic, vt per Io. Fab. & Ang. hic.

ADDITIO Et est rō diuersitatis ſm Io. Fab. quia in speciebus talis rñsio facit diuersitatem in qualitate: quia in qualibet sub condone interrogasse videtur. Sed alternatiua summarum minor est in obligatione. l. si ita stipulatus fuero decem aut v. ff. eod.

ideo de ea interrogatum & responsum esse videtur.

a ¶ Expresserit. Quæ enim in præfationibus dñr, in contractibus repetita creduntur, vt ff. de verbo. obliga. l. Titia. §. idem respondit.

à te dari stipuleŕ: tu quinq; promittas: vel ꝯ: aut si ille purè stipuletur, tu sub condõne promittas: vel ꝯ: si modo. s. id exprimas: dest, si cui sub condõne, vel in diem stipulanti, tu respondeas, Præsenti die spondeo. Nam si hoc solum respōdeas, Promitto. breuiter videris in eandem diem, vel cōditionem spopondisse. Neque enim necesse est in respondendo eadē omnia repeti, q̄ stipulator expresserit. [a]

¶ Inter dūm, & seruū: patrem & filium, nō contrahitur stipulatio. h. d. Aretinus.

¶ Item [b] inutilis est stiplō, si vel ab eo stipuleris, qui tuo iuri subiectus est: vel si is à te stipuletur. [c] Sed seruus quidē non solo contrahi non potest. Item quòd seruus nemini potest ciuiliter obligari. Item ꝙ filiusfamilias, excepto patre, potest alijs ciuiliter obligari, & naturaliter.]

¶ Itē inutilis. Casus nō figuratur in tā nota regula, cuius ratio est in utilitas. frustra n. fieret ī casibus stipulatio, in quibus eidem q̄reretur, & effectualiter idem esset stipulator, & ꝓmissor. Nota ꝙ inter patrem, & filiū stipulatio nō contrahitur. Item quòd inter dominum & seruum obligatio ciuilis SYL.

b ¶ Item inutilis. Quantum ad ciuile vinculum, sed naturale contrahitur, vt ff. de cond. indeb. l. id quod. & l. frater à fratre. §. j. unde fideiussor accedit, vt infra de fideiussoribus. in principio. Et hæc vera sunt, nisi in castrensi peculio, vel quasi: nam tunc est loco patrisfamilias, vt ff. ad Mace. l. ij. & ff. de colla bonorum. l. j. §. nec castrense. tunc enim & cum patre obligetur, & agitur cum effectu, ut ff. de iud. l. lis nulla.

¶ Intellige petita venia. l. adoptiuū. in prin. ff de in ius voc.] SYL.

c ¶ Stipuletur. C. de pac. con. l. pactū dotale. contra Solu. maximè, ibi positum abundat. sic. C. de test. ma. l. fi. §. j. Accursius

Obligatio naturalis. It[illegible] patrem filium [illegible] cōsistere

a ¶ Obligari non pōt.f. ciuiliter.Acc. b ¶ Obligari pñt. Ex oī cā,vt ff. de iudi.l.tā ex ꝯtib.& pueniri ī solidū durāte pria ptāte,auctoritare tñ pris Interueniēte:ad qd pr̄ ꝓpellit offō iudicis,vt C.đ bonis.q̄ li.l. cū ñ solū §. j.(i)& postea, nisi in lex casib. qui sunt. ff. qđ cū eo.l. 2. Excipe duos casus: vt I mutua pecunia, ex qua ñ teneť cū effectu pp exceptionē Macedoniani:neq; pater, vt C.ne fili' ꝓ pře. l. j. Itē ī voto uel Deo, vel reip. fcō,vt ff.đ pol li.si qs rem.§. voto. Nā licet alias. f.ex ptra ctu,vel q̄ ñ cō ueniat a prælato maiore loci illius, hic tñ nō ꝯuenit, vt C. de episc. & cle.l. nulli. & in auth de ecc.ri.§ si quis,coll.9.

in quo tequitaṫ cōsensus getere pt.] * ¶ Cōcor.huic'§.tex.i l.j.in prin. de ver obl.& l.j.§. vlr. de act. & oblig.] c ¶ Furiosus. Nullū negociū.f.obligatoriū.Idē ē ī ꝓdigo,cui bonis interdictū ē,ut ff.e.ls cui. q̄a furioso similis est, vt ff đ cu. fur. l. j. j. rñ. & ff. de reg.iu.l. furiosi.idē ī mētecapto, ut ī. de cura. § j. ¶ Hoc verum quo ad obligandū ꝓdigū alteri,sec' ecōtra.d.l. is cui. * Sed pro ampliore declōne illius 6. & mār uide Deci.in l.ī negocijs. ff. de reg. iur.q̄ ē lex ꝯsimilis ſnāe.] ADDI Idē in fatuo Et ītelligede iis,qui oīno nihil tōnis sapiūt,alias sec', fm Ang. hiē ītellige gl. de ꝓdigo,vel mentecapto, cui bonis interdictum sit.alioquin obligarentur,fm Bald.] d ¶ Potest.f.ciuiliter.

lū dño suo obligari nō pt,[a] sed neq; dū ulli alij. Filij verò familias alijs obligari[b] pñt. † ¶ Mut' & surdus oīno non pñt stipulationem contrahere.h.d. Aret. ¶ Mutū neq; stipulari, neq; ꝓmittere posse,palā ē: qđ & surdo receptū est:qa & is, q stipulat,verba ꝓmittētis:& is, qui ꝓmittit,verba stipulātis audire debet. Vñ apparet, non de eo nos loqui. q tardi' exaudit,sed de eo,qui

oīno non audit. ¶ Furios' neq; stipulari, neq; aliter ꝯhere potest. Are. ¶ Furiosus nullū negociū[c] gerere pōt:[d] quia non intelligit, qđ agit. ¶ Pupillus maior infante pt alium sibi obligare etiā sine tutoris auctoritate: sed ipse alijnō obligatur, nisi sit ꝓximus pubertati, & tutoris auctoritas interueniat. Filij verò familias in ætate pupillari nō obligant, ēt cum consensu patris.Aret.

SYL. ¶ Dic fm doc.hic,ñ ꝓcedere in voto religionis.l.Deo nobis.§ hoc ēt.C. đ epi.& cle.& in mrīmonio de iure cano.qđ attendiť.c j.de coniu.seruo.] ADDITIO.(i) f.captis pignorib. Et si nullo mō uelit consentire: si filius agat,& pr̄ sit præsens,repellitur a iudicio:secus si pr̄ absens longa absentia, uel filius conueniatur. Ang.

SYL. ¶ Mutū Casus positio ñ ē necessaria, q̄ r̄ſa clara ē, & ei' rō aptē assignaṫ ī tex. No. mutū & surdū oīno stiplōnē ꝯhere ñ posse: ita ꝙ de forma stiplōnis est,ꝙ audiat sonus uerborū a ꝯhētib.Item ꝙ q tardè audit, uel loquiť nō p hoc ꝓhibeť ꝯhere. Itē ꝙ furiosus nullū contractū, aut negocium,

SYL. ¶ Pupillus. Casus. Hi, q enumeranť in qb.stiplō inutilis est,tales sunt, ut potius t'ræ q̄dā ī hac mā dici possint : ut sola eorū rō pquirenda sit in positione casus:q̄ in §. nr̄o exquirenda ñ est,cū in eo assigneť, pterq̄ in ulti.rñ. cuius rō poniť in glo. No. pupillū obligari sine auctoritate tutoris ñ posse. Itē ꝙ q excessit infantiā,aliū sibi obligare pot sine tutore,secus in infante. Itē ꝙ infans æqparať furioso . Itē ꝙ q̄uis hoc verū sit in multis,tñ quo ad obligandū sibi aliū æqparať ꝓximo pubertati .Itē ꝙ pria ptās non est potens ad filium impuberē obligandū.]

Pupillus

† Ad istũ §. uide Crotũ in l. j. co. ff. nu. 36. ff. de verbo. obl. & ibi Soci. l. pe. ad fin.

† Præter testm̃, ut s. qui. nõ est pmiss. fac. testa. §. ṗterea.

¶ † Pupill⁹ oẽ negociũ recte gerit: ita tñ, vt ubi tutoris auctoritas necessaria sit, adhibeat tutor: veluti ipse obliget. [b] Nã aliũ sibi obligare ẽt sine tutoris auctoritate [c] pt. Sed qđ dixim⁹ đ pupillis, vtiq; de ijs verũ est, q iã hñt aliquẽ intellm̃. Nam infans, [d] & q ĩfantiæ proximus [e] ẽ, nõ multũ [f] a furioso distant: qa huiusmodi ætatis pupilli nullũ hñt intellectũ. Sed in ꝓximis ĩfantię, ꝑꝑ vtilitatẽ eorũ, benignior iuris ĩterpretatio fcã est: vt idẽ iuris hẽant, [h] qđ pubertati ꝓximi. Sed q in ptãte parẽtis ẽ ĩpubes, [i] ne auctore qdem patre [k] obligatur.

¶ Condõ impossibilis vitiat stiplõnẽ: condõ verò necessaria facit eam hři pro pura. Arc.

a ¶ Pupillus, s. pubertati proximus: vt sequitur: & est ratio, qa intellectũ habet, vt ff de reg. iu. l. in negocijs.

** Adde pulchrũ tex. l. l pupillũ. eo. ti. vbi hř, pupillũ ꝓximũ pubertati capacẽ esse, & futã di, & iniutiæ faciendæ.]

b ¶ Obligetur. s alij.

* ¶ Nã. l. Læto rla minorẽ annis 25. stipula ri vetabat, vt scribit Suet. lib. 4. Prætorũ apud Priscianũ Grãma. li. 8. quo in loco Priscianus ait verbũ stipulari a Suet. passiuè. ꝓlatũ. i. ĩterrogari, an alteri stipulati promittat. Idẽ sigñat Labrax leno apud Plau. in Rudente.]

** Adde, ꝙ ẽt ĩpuberis oblõ admittiẽ sine tutore, qñ ex ea seqĩ vtilis libetatio gl. l. ij. de accep. quã extollũt Soci. in l. ꝯdõnibus pupillus. de cond. & dem. & Ias. in l. contra. de pac. & alibi sæpè, & Ale in l. mutũ. de acq. hæte.]

c ¶ Auctoritate. sic. s. de auct tuto. in prin. sic. ff de pac. l. cõtra iuris ciuilis.

Proximus pubertati.

d ¶ Infans. i. vsq; ad 7. annos, vt C. de iure delib. l. si infanti. §. respon.

e ¶ Infantiæ ꝓxim⁹. i. vsq; ad 10. an. & dimidiũ: & sic ꝓxim⁹ respicit. ĩ. sed cũ dico pubertati ꝓximũ, à 10. annis & dimidio. s. intellige. nã sic in masculis dẽt fieri dimidiatio. ĩ fœminis ĩ 9. & dimidio, ut s. q ex cau. man. nõ li. §. fi. & s. quib. mo. tute. fini. j. rñ.

SYL. * ¶ Limita hoc ꝓcedere in ciuilib⁹, ñ ĩ crialib⁹: in qb⁹ qsq̃ nõ dř ꝓxim⁹ pubertati, nisi qñ est ꝓꝓè ꝑ sex menses, las. ĩ auth. scřa puberũ. nu. 15. C. si aduet. ven & in l. ꝓperandũ § j. in 2. ap. C. de iud. ubi ẽt limitat aliud esse, quando malitia suppleret ætatem.]

f ¶ Nõ multũ. Nã distat aliqtulũ, ut ĩ hřditate, q trãsmittit ifans, vt C. đ iu. deli. l. si ifanti. §. j. sec⁹ ĩ furioso, vt C. đ cur. fur. l. fi. §. finaũt. & hoc ſm Az. Sed certè sic posset dixisse qa vnus paruus, alter magnus: alter cõtinuũ tp̃s, alter hẽt iterualla dilucida. Dicergo distãt ĩ stipulãdo in hoc: qa ĩfans: sine itellectu ĩterdũ, stipulatut, s; furios⁹ nunq̃ vt ff. rẽ pup. sal. fore. l. seruũ pupilli. ¶ Cõiter tñ tenẽt, ꝙ ille tex. loquaẽ in maiore infante.] ¶ Item dicit nõ multũ ꝑꝑ proximũ infantiæ, qui intellectũ hẽt: & ideo corrigiẽ statim, qđ hic dicitur, ibi, sed in proximis.

Hřditas trãsmittitor ꝑ infante, sed nõ ꝑ furiosum.

Stipulaẽ qñque infans, non autem furiosus.

SYL.

g ¶ Benignior, quàm s dictum est.

h ¶ Idem iuris habeant, ut alios sibi obligent, alijs verò non obligentur sine tutore, vt s. proxi. §.

¶ Impubes. Aliud si pubes: nã obligatut, ac si esset sui iuris, vt ff. eo. l. fi. § j nisi in duobus casibus, ut s. eod. §. item inutilis, diximus.

k ¶ Patre. Sed q̃ est rõ de hoc ad pupillũ, cum tutore auctore obligetur? Rñ. qdã, ꝙ ob hoc ipsum dat tutor: sed patria ptãs est ad corrigẽdũ: & est ꝓ eis. C de bo. q lib. l. fi. §. finaũt. Vel dic, ꝙ tutorẽ habet obligatum, si male auctoraẽ. ꝑrem non, ut C. de bo. q libe. cũ oportet. § sub hac tamẽ. vers. non autem hypothecam. Accur.

Filius impubes ẽt cũ auctoritate patris nõ pt obligari.

ADDITIO. Hoc verũ, qñ de pupillo merè obligando tractatur: secus si de mera vtilitate, qa põt eiã sine patre. Si verò potest esse vtilitas & damnũ

putа qñ vsusfructus vel aliqd pri q̃ri pt, quo casu d iure nouo pr ltimã ad ministrõnẽ hẽt: sufficit ipũ auctoritas ñ ĩ alijs, vt l. si ĩfanti. C. de iu. deli. ¶ De ratione adducta ab Acc. uide Bart. in l. ulti. § j. ff. de verb. obli. ubi simi-lis tex.

† Quia ĩ-possibiliũ nulla est oblõ, ut hic, & in c. ad audien. iuncta gl. su-per verb. hre. post prinċi. extra d spõ. & ma. Et facit c. ul ti. cũ glo. sup uerb. impossibi lis. ex. de cõd. appo. SYL.

¶ Si impossibilis. Casus. Fuit dubitatũ an cõdõ ĩpossibilis uitia-ret: & vr ꝓ ñ. §. pe. s. de hr. instit. valet n. arg. de ꝯctib. ad vltimas vo luntates, & econuerso. cº Srium decidi tur: rõ est, qa talis adiectio impossibilita-tis remouet mẽtẽ disponẽtis ab actu: qa ille, q̃ adijcit cõdõnẽ impossibilẽ, ñ vr hre animũ obligãdi, nec alteri stipulandi: vñ ꝯctus tãq̃ euacuatus cõsensu partiũ, est nullus. ad illud, qd dixi de vltimis voluntatib. rñr in gl. j. No. stiplõnẽ cõceptam sub impossibili cõdõne inutilẽ esse, sub necessaria vero purã esse. Item ꝙ ea, q̃ per rerũ nãm existere non possunt, dñt impossibilia.]

¶ Si impossibilis ꝯdõ oblõnibus ª adijciat, nihil valet stiplõ. † Impossibilis ãt ꝯdõ hr, cui naturaᵇ impedimẽto ẽ, quo minus existat: veluti si qs ita dixerit; Si digito cęlũ attigero, dare spondes? At si ita stipulet, Si digito cęlũ nõ attigero, dare spõdes? purẽᶜ fcã obligatio intellr: iõq; statimᵈ peti pōt.

¶ Stipulatio non potest ꝯhi inter absentes. Et si in instro continetur partes fuisse præsentes, vel stiplõni interfuisse, statur scripturæ, nisi contrarium probetur. Aretinus.

¶ Item verborũᵉ obligatio inter absentesᶠ ꝯcepta inutilis est.

a ¶ Obligationibus. quibuscunq;, ut hic, & ff. de act. & obli. nõ solum. (j) Secus est in vltimis voluntatib: quia tunc pro non apposita habetur, vt s. de hære. insti. §. impossibilis.

SYL. ¶ Dic vt p Bar. in l j. ff. de cõd. insti.] ADDI. (1) Et dũ gl. ibi soluit ꝯriũ. de l. si militẽ. C. de cõd. ob cau. est ꝯria. huic gl. ista tñ est verior. Nec ob. contra qa cõcor. cũ hic & ibi cõdõ, & cã impossibilis annullet effectũ: non. n. ad conficiendum agitur, sed solum ad reuocãda data, secundum Io. Fab.

b ¶ Cui nã. Non ita si verborũ pplexio sit, vt ff. de condi. insti. si Titiꝰ. lo. cõtra. tũc. n. qñq; nõ diceret impossibilis, licet nõ posset existere, vt ff. de ver. obli. si Titius. secundum Azo. ¶ Declara, ꝙ idẽ est hoc, qd dicere, ꝙ cõdõ impossibilis in casu. d. l. si Titiꝰ. ñ vitiat stiplõnẽ, qa ibi nõ ẽ oĩmoda pplexitas, qa est dissolubilis p ꝑoccupationem iu-

SYL. ¶ Adde impossibilẽ ꝯdõnem hri etiã cui ius repugnat, vt cũm quis ita stipulat, si rem sacrã Titius vẽdiderit. l. continuus. §. cum qs. ff. de verb. obli. & ĩ. hoc tit. §. cum qs. vbi Accur.] ¶ Et facit ad hunc. §. ff. de reg. iur. l. impossibilium: gatio intellr: iõq; dicij litẽ contestando.]

& ff. e. l. impossibilis. §. j.

c ¶ Purẽ. i. sine cõdõne, et si dies eẽt apposita, vt ff. e. l. i illa stiplõne. §. fin.

d ¶ Statim. Cum spatio tñ quo solui possit, vt ĩ. e §. si & ff e. eũ q calẽdis. & d hoc dixi. s. d ver. ob. §. oĩs stiplõ.

SYL. ¶ Vide Deci. in l. quod te. col. 4 ff. si cer. peta.]

¶ Itẽ verborũ. Casus non figurabit, quia regula clara est fundata in defectu formæ substantialis ipsius stiplõnis, q̃ ẽ ꝑntia, & verborũ ꝯceptio. correctio ãt Iustin. hẽt rõnẽ uirtute instri. Not. stiplõnẽ inter absentes non contrahi. Itẽ cõtẽtionũ lites amputãdas. Itẽ ꝙ instro statur, si cõtrariũ nõ ꝓbatur. Itẽ ꝙ improba allegatio dici põt respectu initij, licet ex postfacto dicatur iusta. Item ꝙ instrumentum non solum per aliud instrumentũ, sed per testes reprobari potest. Item modum probandi negatiuam eius, quod continetur in instrumento.

e ¶ Itẽ verborũ: Sicut p cõdõnẽ ĩpossibilẽ, ita p absentiã fit inutilis stiplõ.

f ¶ Absentes. Ita intellige absentem, vt audire nõ possit. Vñ si est in turri, vel

tilis ē. Sed cū hoc mām litiū ɔtētio sis hoīb. pstabat,[a] fortè post[b] tps tales[c] allegationes opponētib. & ñ[d] pñtes fuisse, vel se vel aduersario suos ɔtendentibus: ideo nr̄a ɔstō[e] pp celeritatē dirimēdarū litiū introducta est, quā ad Cæsarieńses† aduocatos scripsim[9]:[f] p quē disposuimus, tales scripturas,[g] q̄ psto[h] esse partes indicāt, oī no[i] esse credēdas: nisi is, q talib. vtit̃ iprobis[k] allegationib. manifestissimis[l] pbōnibus, vel p scripturā,[m] vel per testes idoneos[n] approbauerit, †toto eo die,[o]

Subaudi & intelligant.

vel à remotis, & clamet, valet stiplō si se audiāt, † ar. ff. ad Syl. l. i. §. eod. aliàs accipit multis modis, vt ff. d̄ ver. sig. l. absentē. & notat in auth. d̄ fideiuss. §. j. Sed cōtra ē. ff. de do. iter uir. & vx. ea q̄. Sed ibi intercesserat stiplō ante absentiā c9 uerba ēt inter absentes nūc repetunt. Itē cōtra ff. de pact. Labeo. i prin. Sed aliud in pacto quolibet alio, qd̄ si nō hmōi solēnitate fieri p̄t, sed stiplō nō, vt ff. de pac. l. j. in fi. & j̄. de act. § de cōsti tuta. Itē ɔ̄ ff. d̄ spō. l. 4. & l. 5.

Sponsalia inter absentes & pñtes fieri posšūt.

Sed pōt dici ibi spāle, ut ualeāt inter abñtes. Vel dic, φ & p stiplōnē fieri pñt spōsalia, & tūc inter pñtes, ut hic. Itē cōsansu. s. solo pñt fieri sponsalia, & tunc etiā inter absentes, ut d. l. 4.

ADDI. Et hæc ultima cōiter tenet in l. 1. in prin. ff. e. facit. c. ult. de pc. li. 6.

a ¶ Prælibabat. Antiquitus.

b ¶ Post tp̄s. Post iō dicit, quia qñ cōueniuntur post tempus contractus, talia opponuntur.

c ¶ Tales. Quales subijcit statim, & non &c.

d ¶ Et non. Ecce allegationes.

e ¶ Constitutio. ut C. de contrahē & com. stip. optimam.

f ¶ Scripsimus. Loquitur Iustinian. auctor illius constitutionis.

g ¶ Scripturas. Sed qd̄ si unus pferat instrum, in quo contineatur ɔ̄hētes esse præsentes Romæ tali die; alter, φ Boñ. Dicunt qdā, φ neutri creditur. Alij, φ bonus iudex dēt animaduertere cui potius credēdum sit: ut si stipulator ipso tpe tenebat scholas Boñ. stabitur illi instro, quo continetur ipsum fuisse Boñ.

Instrumēta duo si sint eiusdem diei, s3 diuersi loci, cui stabitur.

h ¶ Præsto. i. præsentes.

i ¶ Oīnò. No. stādū scripturę: nisi ɔtra pbet: sic. C. de pb. cū ptio. & j̄. eo. §. si scriptū. & j̄ ti. j. §. fi. & hoc qñ formā hēt publicā: alias si priuatā, si pscribēte non valet: si contra scribētē, valet, si est cū cā, ut in auth. de iureiu à mo. §. j. & C. de ñ nu. pec. generaliter. Accur.

Scripturæ an semp standū sit.

ADDI s. sola: sed cum adminiculis sic: puta si à trib. testib. sit annotata: p tertio tū, si persona scribēs sit legalis, scriptura priuata facit semiplenā pbōnem, ut per Io. Fab. & Ang. hic.

† De Cæsariensib. aduocatis dixi s̄ tit. qui aliē. libe. §. at ex.

† aliàs ipso toto die.

K ¶ Improbis. s. prima facie. quæ forte pbæ apparebūt ıādē. sic. C. de. epis. & cleri. l. omnes q. circa prin. s. in Ioan.

l ¶ Manifestissimis. qa ɔ̄ scripturam.

* ¶ Nam stat instro, donec cōtrarium probet l. cū precibus. C. de proba. qd̄ uerò in scriptura priuata, dic ut j̄. de fideiuss. §. ult. in gl. & tit. de lit. oblig. in princ. in gl. super. uer. si quis.

m ¶ Scripturā. s. aliā: quod est meli9.

* ¶ Annota hoc loco, æquiparari probationem, quæ fit per testes, & illam, quæ fit scriptura.]

n ¶ Idoneos. Omni exceptione maiores. i. φ nulla exceptio poterit eis opponi, ut C de contrah. & commis. stip. l. optimam. Accur.

o ¶ Eo die. † Not. φ dies dēt inseri in instro: & alia sunt necessaria, ut dixi in auth. ut præpon. nomen Impera. & facit C. de diuer. resc. si qua. Sed quō hoc probabitur, cùm diés instri non debeat exhiberi, ut ff. de eden l. 1. §. editiones? Rñ. Tribus modis petitur instrumētum edi. Primo ut fundet intentionem ex instrumento rei actor, uel reus ex instro actoris fundet exceptionem.

† Add p... niore gl... circa ... nitates ... struméı... rū. in l. p... C. de ta... lib. 10.

Hæc

SYL. ¶ Hæc falsa est.l. fi. C.de eden.secundum communem intellectum.]

¶ Cū neutro casu aduersari⁹ vteret: q̄d ñ dēt eē: & tūc nulla pars istri dēt exhiberi, vt C.de edē. l.fi.in fi.& C. đ testi.l. nimis.

SYL. ¶ Secus intellige, si ad fundatā adiuuandam, Bar. in d. §. editiones.

aliàs eē. ¶ Scđ o. f qñ aduersari⁹ utitur: nam tunc edit, vt videatur, an aliqd possit ei opponi: & tūc exhibetur, sed sine die & Cōsule, ne mā det fallum fabricandi, vt d l.ff de eden.l.j.§ editiones,& ff. queadmo testa. aper. l. j. §.j Tertiò, vt de fallo accusetur: † & tūc ēt cū die,& Consule est exhibendum, vt hic, & C.de ꝯhen.& cōmi sti. l.optimam.& C.de fide instru. l. fina. Alijs añt modis petuntur instr̄a edi, vel tradi ꝑ varia genera actionum, vt ff.de eden. l. quędā personæ sunt. sed dictis tribus modis petuntur edi, vel demonstrari. Item quō hoc est, ꝙ hic probat reus, contra iuris ordinē, vt C.de edē l.qui accusare? Rñd. hoc ꝑꝑ præsumptionem, quæ est ꝯ eum ꝑꝑ scripturam, ut ff.de pac. iurisgentium.§.quod ferè. Item nūquid duo testes hoc probantes.s.alterum ꝯhentium absfuisse, sufficiunt? Rñ. sic, vt ff. de testi. l.vbi. Sed nonne instr̄m vicē duorum tenet, vt C. de fide instrum. in exercendis. quare videtur, ꝙ in dubio pro instr̄o stetur Sed certè non directè contradicetur instr̄o, sed per obliquum s. se fuisse in scriptura quadam facta Romæ, vel vt testis, vel vt contrahens. Si verò contra eam directè dicitur, plures quàm duo exiguntur, vt vincant scripturam, vt ff. de testi.l.3.ibi, alias numerus &c.

** Adde, req̄ri quatuor testes, cū q̄s vult directò probare instr̄m, gl. in §. si verò tale. in auth.de instr.cau.& fi. at simulationem ꝯtus ēt duob. testibus ꝓbari, vt tradit Spe.in tit. de instr.edi.§. restat.& Bal in d.l. in exercendis.] Vel dicas.etiā hic exigi tres. Sed nunquid, si aliqui testes dicāt ꝓ instr̄o, vel in eo scripti, uel non, tot vel plures erunt necessarij contra instrumentum? Respon. sic, quia instrumentum per se vicem duorum tenet, ut dictum est. Itē præter ipsum sunt probationes, ut ponis, ut ff. de pign. contrahitur. Item quod dicit, eo die, idem dicas si alio tali, q̄d hic esse non potuit, vt arg. s̄.de verb obl. §.loca. Accur.

† Siue criminali-
et, siue ci
uiliter, &
ctra qua-
cunq; par
ē Instrī
falsitas op
ponatur,
alio bono
nō pro-
bari non
possit: a-
liàs illa ps
m edit,
contra q̄
opponit:
let tū añ
xhibitio
ne accusa
ot se sub
c ..ere
d pena ta
onis. ut
Io. Fab.
& Angel.
ic.

quo[a] ꝯficiebat instr̄m, sese vel aduersariū suū in alijs locis † fuisse.[b]

¶ Stiplō cōcepta post mortē stipulatoris, vel ꝓmissoris, vel pridie q̄ alter moreretur, olim nō volebat: hodie valet. Ang.

¶ Post mortem suam dari sibi nemo stipulari pote

ADDITIO. Ex hac gl.no ꝙ duo testes probantes per indirectum ꝯ instr̄m, faciunt vacillare instr̄m: quia probāt affirmatiuam: & etiam voci viuę magis creditur, quam mortuæ, authen. quis aliquid. C. de testi Christ.

a ¶ Quo uel ēt alio, dūmodo sit tm̄, remotus locus, in quo dicitur fuisse tempore, quo dicitur Instrumentum esse factum, ꝙ hic non potuit esse, vt ff.de verb obli.l.ult.§.fi.& s̄.de verb. obli.§.loca. Accur.

b ¶ Fuisse. aliàs, esse, & tunc expone pro fuisse, sic. s̄. de ijs qui sunt sui, vel alie.iur.§. in potestate. Acc.

¶ Post mortē. Casus non figuratur, cū simus in l.corrigente. Rō. n. dubitandi erat ius antiquū. quod mouebatur, quia executio talium stiplōnū videbat impossibilis: & quia qñ conferebat in pridie mortē, cōferebat in diē oīno incertā: cū non posset sciri, qñ futurus esset ille dies, cū nesciret dies mortis, à quo pendebat. Correctionis āt rō est q̄a tales stiplōnes ꝑñt hr̄e effectū, cñ inductū sit eas posse hr̄e locū in ꝑsona hęredū, & posse ab hęredib. incipere. No. ꝙ stiplō concepta pridie, vel post mortē stipulatoris, vel pr̄is eius, aut dñi, aut ipsius ꝓmissoris, licet olim eēt inutilis, hodie vʒ. Itē ꝙ vox filij, uel serui tingitur vox pr̄is, aut dñi. Itē ꝙ in stipulōnib. attendit potissimè ꝯsensus ꝯhentiū.] SYL.

Nemo

a ¶ Nemo stipulari poterat. Scilicet iure vetustissimo: quod hodie corrigitur, vt in fin huius §.

SYL. ¶ Adde, φ immo iure. ff. alioqn super flua esset correctio. l. fi. C de con trah. & committen. stipu. Nec obstat. l. quodcūque. §. non solum. ff eod. qa loquitur in stipulatione, Cū moriar de qua in seq. §.]

b ¶ Non magis. Quia nec hæc valebat. Accur.

c ¶ Eius. s. patris vel dñi.

d ¶ Videretur. Vnde sicut patre vel domino sic stipulante erat stipulatio inutilis, ita & seruo talia verba dicēte vel filio, vt hic. & s. eod §. ei verò qui. & facit. C. de impu. & alijs sub. sti. l. fi.

e ¶ Pridie. i. diē pcedente mortem, vt ff. de feri. pridie.

f ¶ Erit. s. olim.

g ¶ Sed cùm vt iam Nunc corrigit.

h ¶ Dictum est s. §. de verb. obli. §. j. vers. sed hæc.

i ¶ Placuit, vt C de contrah. & commit. stip. l. scrupulosam.

ADDITIO Et si qñ constat de mēte contrahentium, sm eam fit interpretatio etiam in ijs, quæ stricti iuris sunt: quod facit, vt statutum recipiat interpretationem extensiuam etiam actiuam, si sic cōstet de mente statuentiū. aliàs secus, vt per Ang. hic.

K ¶ Valeat. s. statim: efficax autē erit post mortem: vnde ab hærede & contra hæredem incipient actiones hodie: quod olim nō erat, vt C. vt actio. ab hær. & contra hær. l. j.

† aliàs uidetur

† aliàs stipuletur.

rat:[a] non magis,[b] q̄ post eius mortem, à quo stipulabat. Ac ne is, qui in alicuius ptāte est, post mortem eius[c] stipulari poterat: quia patris, vel dñi voce loq† videretur.[d] Sed & siquis ita† stipularetur, Pridie[e] q̄ moriar: vel, Pridie q̄ morieris, dare spondes? inutilis erat[f] stipulatio. S3 cùm[g] (vt iam dictum[h] est) ex consensu ɔ̄hentiū stipulatiões valeāt, placuit[i] nobis ēt in hunc iuris articulū necessariā inducere emēdatio nē: vt siue p[9] mortem, siue pridie q̄ moriaī stipulator, siue promissor, stipło cōcepta sit, stipulatio valeat.[k]

¶ Rōne præposte re cōceptionis nō vitiaī stipulatio. Aretinus.

¶ Itē si qs ità stipulat[9] erat, Si nauis † cras ex Asia venerit,[l] hodie dare spōdes? inutilis erat stiplō: qa ppostere[m] ɔcepta est. Sed cū Leo īclytę recordatiōis ī dotib. eādē stipulatio nē, q̄ præpostera nuncupatur, non eē reijciedā existimauerit,[n] nobis

SYL. ¶ Item siquis. Casus in l. corrigente non figuratur. ratio autem l. antiquæ erat ipsa præposteratio, quę semper videtur vitiare. ratio autem. l. corrigētis est, quia in ijs, quę cōiūctim fiūt, nō curatur qđ prius, quodve posterius fit. l. quidam. ff. de pecu. lega. cū ordo non est formalis. Not. φ stipulatio, quæ habet executionis diē preuenientem ortum obligationis, hodie valet, licet olim esset inutilis. Item φ præpostea ratio non vitiat stipulationem nec alios contractus. Item φ stipulatio, cùm moreretur promissor aut stipulator etiàm iure ff. ualebat. Item φ stipulatio cencepta post mortem tertij omni iure valida est.]

† aliàs n est cras.& in lib.qu que Ac videtur extitisse vt collat raliter e glo. j. e Theoph lo tamē apparet bere esse

l ¶ Item. Venerit. post hoc verbū, venerit, est punctum: & subaudi, quandoq; vel vsq; ad annum. si autem esset post illam dictionē, hodie, nō esset stipulatio inutilis etiam iure veteri, sed vtilis & conditionalis, vt s. de verb oblig § sub conditione.

m ¶ Prǽ posterè. Primò enim debet venire nauis secundum naturam conditionalis stipulationis vel conditionis, quàm dari hodie.

n ¶ Existimauerit. s. cū ita stipulabaī mulier,

mulier, Si sine liberis decesseris, promittis mihi dotem reddere, vt de ea possim testari? cùm prius testari proponebat, & ea mortua dotem reddi, vt C. de iu. do l. si mulier.

SYL. ¶ Hoc exẽplũ non ptinet ad hũc tex. qa in d. l. si mulier. nõ dubitãdi ñ sumit ex cã ppostetõnis: s3 ibi dubitabat, nun qd illa x ba, Vt d ea testari possit, importarẽt cõdõnẽ an causam: & vtrũ finã. ẽ, an impulsiuã & deciditur, φ iportãt impulsiuã: vñ nõ facit: pręsertim qa pllõ illa ẽ Diocletiani, non Leonis.

¶ Vel dic ∫m lo. cũ stipulatur marit' sic. † Si dabis mihi x. pmittis te mihi nupturã. primò n. nubere, & postea dare debebat.

† aliàs si dabis mihi 10. nomine dotis promittis &c.

placuit,[a] & huic pfectũ robur accõmodare: vt nõ solũ in dotibus, sed ẽt ĩ oĩbus[b] valeat hmõi conceptio[c] stipulationis.

¶ Stiplõ cùm morieẽ pmissor, vel stipulator, vł post mortẽ tertij, valet etiam de iure veteri. h. d. Aret.

¶ Ita aũt stipulatio pcepta, veluti si Titius dicat, Cũ moriar, dare spondes? vel, Cum morieris: & apud veteres vtilis erat,[d] & nũc valet. Item p' mortẽ alteri'[e] rectè stipulamur.

¶ Verbũ pmisisse, ĩ scriptis repertũ, importat stipulationem. Aret.

¶ Si scriptũ[f] ĩ instrõ fuerit pmisisse aliquẽ, pinde[g] hr̃, atq; si interrogatione pcedente responsum sit.

¶ Si plures res deducant in stiplõnẽ, et simpł r̃ndet promissor, ad oẽs tenetur: aliàs ad eas tantũ, in quibus respondit.

a ¶ Placuit. vt C. de testa. l. præposteri.
b ¶ In omnibus. ſ. obligationibus.
c ¶ Cõceptio. Exactio tñ fit post cõdõnẽ exñtẽ. vt C. de test. ppo. in fi. Et facit ad hũc §. s. φ ñ sit curandus ordo scripturæ ff. de pęc. leg. l. quidam. & s. de leg §. ante & ff de sol. nec enim.

Ordo scripturæ attendẽdus non est.

** Add, φ nñq; ordo scri. multũ pdẽ. nã q prior ẽ ĩ ordine scri. prior quoq; tpe hr̃. hic ẽ, φ si ĩ eodẽ istro bõa sũt obligata, primũ Titio, deĩde Seio, hypotecha Seij cẽsenda est posterior pp ordinẽ scripturæ, Bal. l. aduersus. C. de fur. An. ĩ aut de hæ. & sal. §. etenim.]

d ¶ Vtilis erat. Vt ff. de bon. auct. iu. poss l. hæreditarium.
e ¶ Alterius. ſ. tertij.

¶ Si scriptũ. Casus in regula ñ solet figurari: rõ tñ dubitãdi potuit eẽ, qa ad essentiã stiplõnis requiritur certa solennitas, q̃ dẽt cõstare, vt dicaĩ stiplõẽ qa aliàs alius eẽt pctus. sed priũ deciditur, qa quoties in scriptura dcm̃ est, aliquẽ pmisisse, fauore actus in potẽtiori signatu fit interptatio. l. quoties. ff. c. Not. φ dr̃ l sũmar. si tñ disputatiuẽ vis vi der alibi subtilẽ intelligẽtiã h' tex. vid Fortu. in l j. in 10. col ff. de pac.

f ¶ Si scriptũ. Nũqd idẽ sit, si testes dñt aliquẽ pmisisse, vt ẽt tũc ĩtelligatur ĩterrogatio? Vñ φ sic vt C. d fid istr. l exercẽdis. Sed tñ pdico, vt C de vsu. l. j. Et ẽ rõ ∫m lo. qa testes ñ sic ĩ iure ĩstructi sũt, vt ĩstra. q̃ à iurisperitis fiunt.

¶ Adde, φ ita se hẽt cõis snia: ñ tñ p rõnẽ g'o. qa idẽ est in priuata scriptura, † qd in iństrõ, quæ tñ ab imperitis plerũq; fit: & nõ hr̃et locũ cũ in testib. peritis dic tñ, φ rõ est. quam ponit Bart. in d. l. j. C. de vsur. & in l. sciendũ col. ij ff. eo.]

SYL. † l. j. C. com de stipu.

** Rõ ẽ hęc, qm̃ verba testiũ ambigua aduersus eũ, q produxit, ĩterptãĩ: ad hæ verbũ ambiguũ eẽ certũ est, cũ ẽt simplex pactio promissio dici possit]

g ¶ Perinde. nisi contra probetur, ut ff. de pac. iurisgentium. § quod ferè.

SYL. ¶ Quoties plures. Casus. Quærebatur an si qs de plurib. reb. interrogasset: & r̃sio simplex esset, valeret stipulatio: & videbatur φ non, quia nõ erit seruata forma interrogationis & r̃sionis, cuius cõtrariũ dicitur ex eo, qa simplex r̃sio in dubio cõtinet intellectualiter nõ expressa: sed maius erat dubiũ in secũdo casu ex eadẽ rõe, qa differebat interrogatio à r̃sione pua formam

¶ Quoties plures † res vna stiplône comprehendunť, si quidem promissor simpliciter respôdeat, Dare spôdeo. propter omnes tenetur; si verò vnã ex his, vel quasdam daturû se spopôderit,[a] oblô in ijs, pro quib[9] spoponderit, contrahitur.[b] Ex pluribus enim stiplônibus vna, vel q̃dã vñr esse perfectę. singulas enim res stipulari, & ad singulas respôdere debemus.[c]

¶ Stipló de dãdo alteri nó valet, nisi fuerit apposita pęna. h. d. Ang.

¶ Alteri[d] stipulari (vt s̄. dcm̃ est[e]) nemo pôt. Inuentę. n. sũt huiusmodi stipulationes

† Facit ad hunc §. c. pterea. cũ glo. ij. ibi, itẽ ar. extra de verbo. sign.

formã ipsi'. e' p̃riũ dr̃, q̃ a tot cẽsẽt eẽ virtualr̃ stiplônes, quot sũt res ĩ stipulatũ deductæ: iô vna p aliã nô vitiaĩ. No. rñsionẽ simplicẽ referri ad oĩa in terrogata. Itẽ q̃ si rñsio fiat in aliqua ex reb' specificatis, valet in eis. Itẽ q̃ si plures res copulatæ ĩ stipulatũ dducũt tot cẽsenĩ esse stiplônes, quot res. a ¶ Spopôd̃rit. aliàs, rñdeat. b ¶ Contrahit: Immo vr̃ ñ valeť, cũ sit diuersitas ĩ rñdẽdo: vtš. e. §. pterea. Sed distingue, vt ibi diximus. c ¶ Rñdere debemus. Si volumus in oĩbus teneri: aliàs tenemur tm̃ in ijs, in quibus responde mus, vt hic. Itẽ & sufficit simplex rñsio, vt diximus, cũ æquiparetur ei, qñ ad oẽs rñdet. sic. ff. de ver. obl. l. Titia. §. idem respondit. & š. eo. §. præterea.

* Adde, multũ interesse vna ne sit plu riũ rerũ stiplô, an plures, q̃d docet Ac cur. in l. scire debemus, vbi tex. multũ faciẽs ad hũc nr̃m. ff. de ver. oblig.

SYL. ¶ Alteri. Casus nô figurać aliter: quia posita est supra figuratio ipsius in §. si q̃s alij. & in tex. assignać rô. No. igić, q̃ stiplô, p quã stipulator id agit, vt non sibi, sed alteri acq̃rat, regulariter ñ valet, nisi apponai pœna. Itẽ q̃ ad validitatẽ stiplônis pœnalis non attenditur an sua intersit. Itẽ q̃ in stiplône pœnali, quæ sub conditione concipitur, inspicitur quãtitas à partibus expressa. Itẽ q̃ si sua intersit, valet stipulatio.]

d ¶ Alteri. Sic ff de ver. oblig. stipulatio ista. §. alteri.

** Adde, q̃ hmôi stiplô fcã alteri vsq; adeo inutilis est, vt nô solũ nô pariat actionẽ, sed nec exceptionẽ quoq;. l. si actionẽ, ŝm lect. Iac. Ra. Pe Cyn. & Saly. C. de pac. Ex quo fit, vt si stipulatus sim, ne à mẽ, nẽve à Titio q̃d petaĩ, ñ pderit Titio, ẽt si mihi hr̃s extiterit. l. si tibi x. §. si pactus. de pact.]

* Valet tñ stiplô ĩ vim pacti: & sic ŝm ius canonicũ dabiť actio: de quo vide Fortu in l. legitima. colũ. 30. ff. de pact. Sed aduersus hunc text. adhibet multa remedia Fe. ĩ pœm. Decr. co. v. ver. circa q̃d dicũt]

e ¶ Vt supra dictũ est. Supra e. §. si q̃s alij. hoc tamẽ fallit in multis casib', vt ibi dixim'. Et not. q̃ hic tribus modis alteri stipulamur. Nam interdum directam acquirimus actionẽ (subaudi alteri stipulando) vt filius patri, seruus dño, & econ tra, vt s̄. eod. §. si quis alij & § ei verò qui q̃nq; vtilem: vt tutor pupillo, & in similibus ratione officij, vt seruus publicus, vt ff. de consti. pecu. l. eum qui. §. pe. & ff. rem pu. sal. sol. iiij. †

Stipulando alte quando sibi actionem quærimus quãdoq; non.

¶ Hoc verum etiam in conuentionalibus, & in quolibet publico officiali, Bar. l. ij. ff. rem pu. sal. for.]

† Facit. l. j. in §. pa nè. ij. ff. de magist. conuen.

¶ Interdum nullã: & tunc necessaria est pęna, vt hic dr̃. Item not. q̃ hoc vltimo casu verba stiplônis & sortis & pęnæ pñt formari tribus modis. Aut n. sic dico, Promittis mihi q̃ dabis illi? & eodẽ modo pœnam. Aut sic. Promittis illi, q̃ dabis ei? & eodẽ mô pœnã. Et in his duobus casibus nô valet neq; sortis, neq; pœnæ promissio. sed aliud, qñ deberet vtilis vel directa acquiri, vt in primis duobus casibus, vt ff de consti. pe. l. eum. §. si actori. & §. Iulian'. & hic. Aut sic, Promittis mihi, q̃ dabis illi? at pœnam mihi tm̃ stipulor: q̃a & tũc hẽt locũ q̃d hic dr̃. Aut quarto mô dico, Promittis, q̃ dabis mihi recipiẽti noĩe eei' quo casu valet

Stipulatio alteri fcã potest tribus modis formari.

vtrunq;,

vtrúq; & ego illi cedā, e° noīe stipulatus sum, vt ff. mād si ꝓcuratorē. §. fi.
ADDI. Et hoc verū, siue sim procurator hñs mādatū, siue negociorū gestor, salté gñalis: vt mihi acquiram, & postea cedā, sicut ꝓcurator cum ratihabitione &c. vt l. fi. C ad Mace. & l si ego ff. de neg. ge. vt per Ioan. Fabr. & Ang. hic.

† aliàs cōuenie.

a ¶ Etiam ei. f. stipulanti: cuius tñ non interest dari ei cui fuit stipulatus: nec mirum, quia sibi fuit stipulatus

vt obliones ad hoc vt vnusqsq; acqrat sibi qđ sua īterest. cæterū si alij deť, nihil īterest stipulatoris. Planè si qs velit hoc faceř, pœnā stipulari † ɔuenit: vt nisi ita factū sit, vt ē comprehēsum, cōmittať pœnæ stipřo ēt[a] ei, c°

nihil interest. Pœnā[b] enim cū stipulať quis, non illud inspiciť, qđ intersit eius, sed quæ sit[c] quātitas in cōdōne[d] stipulationis. Ergo si qs itá stipuleť, Titio[e] dari? nihil agit. Sed si adiecerit pœnā, Nisi đderis tot au

tas, & quæ sit conditio. Inspicitur cōditio, vtrum sit possibilis, vel probabilis vel nō, vt ī. eo. §. impossibilis. & ī. e. § qđ turpi. Quantitas verò q̄ sit inspicitur, vt quātuncunque sit, petatur certi codóne, si ē certa: aliàs si stipulatio est incerta, actione ex stipulatu, vt hic & ī. de verb. obligatio. in princ. Ista enim nomina, quis & quæ, substantiæ sunt significatiua, non quantitatis. f. certæ vel texatæ, vel taxādæ: & hocſm Azo.

pœnā, vt mō dixim°. & facit. ff. de arb. l. cū pœna. Sed ꝯ. ff. de arb. l. aduersus. §. sed si cū. Sed ibi nō directò ꝑ arbitriū itur: & iō īspicit, an īterfit ēt ī pœna: cū ad ea, q̄ frequenter accidūt, iura se referant, vt ff. de legi. l. nā ad ea.

SYL. ¶ Referas ad. j. rñsum. d. l. aduersus. quia alia respon. sunt in frequentia.]

*¶ Aiaduertēdū, ꝙ adiectio pœne cōcipi dēt in personā stipulantis: nam si eam alteri stipularetur, itidem nihil ageret, l. arbiter iutta ff. de arbi. & l. qui res. §. qui stipulatur. ff. de solu.]

¶ Itē ꝯtra. ff. si qs ī ius voc. l 2. §. fi Sed ibi in pœna ꝑtona hic āt in cōuentionali dicit. Vel ibi iō nō cōmittiť qa ñ debuit venire: qa aduersarij nō interat: & ita per obliquū illa rō redditř.

Pœna ex pacto non pōt peti.

b ¶ Pœnā. n. cū stipulatur. No. ꝙ cautè ponit, stipulatur. nā secus est, cū paciscitur tantum. cum pœna ex nudo pacto etiam incontinenti apposito sicut vsura non possit peti, vt ff. de seruis ex por. l. seruus. & C. de vsur. l. iij.

SYL. ¶ Declara, nisi paciscentis statim interfuit pecuniariter d. l. seruus. ibi, actutus vtiliter vel subsit causa affectionis, secūdum Ang. hic: & de ipsius veritate vide Fort in Liurisgen. §. qui nimmo. col 18. ff. de pact.

c ¶ Quæ sit quantitas. t quæ sit quāti

Sed contra est, vt infra de actioni. §. omnes. Solue vt ibi. † Item contra ff. de euictionibus l. si dictum. Sed ibi sic agebatur. Item econtra C. de spon. l. mulier. §. pen. Sed illud fauore matrimonij, ne in infinitum pœna excedat, vt C. de inuti. stipula. l. 2. Alij vt M. dicunt vsq; ad duplum: & in hoc considerarur hic quantitas, vt duplū non excedat, ſm eum, vt C. de senten. quę pro eo quod inter. l. j Alij, vt Ioan. distinguunt inter eum, qui scienter promittit vltra duplum, cùm sciat se non teneri, vt ille teneatur: aliàs non, vt ff. si quis cautio. sed & si quis. §. finali. Alij dicunt usque ad quadruplum semper extendi, & non plus, vt infra de actionibus. §. omnes. Prima verior est. Accursius.

ADDITIO. Quę procedit, vbi datio quantitatis non est in obligatione: vt quia promittis daturū te centum Titio, ad ea enim agere non possum: & sic facti obligationi pœna censetur apposita, ſm Ioan. Fab. & Ang hic.

d ¶ In conditione stipulationis. i. in pœnali. stipulatione, quæ est conditionalis. f. si non pareat promissor principali promissioni. Accur.

e ¶ Titio dari. vt Promittis Titio, vel mihi ꝙ dabis Titio?

Qui. & substan significa

† D ic in pœ legali, q non ex dit q̄ d plū sa loqui in pœ cōuent nali qu potest cedre qu druplu ex dispo tione co trahētiū mitias. agitur d lege, q̄ homi vt l. fi dies §. & l seq. de arbo. Christ.

a ¶ Spōdes.ſ.mihi:aliàs nō ualet hoc, ut modo diximus.Accur.
b ¶ Cōmittitur ſtipulatio.ſ.pœnæ,eo nō dāte:nō aūt illa inutilis efficiẽ vtilis,ſed pœnæ metu & illis ſtatur, ut aliàs. C. de arbitr.l.2.Accur.
* ¶ Neq;.n.ↄuenit,ut adiectio pœnæ,q̄ ē q̄dā quaſi acceſſio,ↄfirmet ſtiplōnē principalem l. qđ per manus. de iu. codicil.
c ¶ Sed & ſi quis. Eius.ſ. ſtipulantis.
* ¶ Hic.§.ſumptus eſt ex d.l. ſtiplō iſta.§.ſi ſtipulet. ff.eo. cuius diſpoſitionē extēde, ut idē ſit, & ſtiplō reconualeſcat,ſi poſt ſtiplōnē incipiat intereſſe ſtipulatoris,licet ab initio ſua non intereſſet, ut placet Bart. in d.§. alteri. & ibi Alc. in fin. qui alios multos adducit:id qđ & ex hoc loco manifeſtè deprehendiẽ. — aliàs ſit.
d ¶ Ceſſit Sic.ſ.de ſat.tu.§.2.aliàs 3.
e ¶ Tenet oblō.Nā utilis actio pupillo daẽ,ut ff.de ma.cōue.l.j.§.pe.Itē ipſi ſtipulanti directa acq̄riẽ, ut hic dr.
* ¶ Vide Bar. in d.§.ſi ſtipulet. col.2. uer.fallit.2. ** & dictū gl. ſi applices ad exēplū tex nr̄i, q̄a ī hoc caſu nulla acq̄rit actio ipſi pupillo ex hac ſtiplōne:ſed ei ꝓſpectū fuit priore ſtipulatione,quia is,q̄ mō ceſſit adminiſtrationē,dū ſibi fuit ab initio decreta adminiſtratio, ſatiſdedit pupillo

reos dare ſpōdes? [a] tūc cōmittitur [b] ſtipulatio.

¶ Stiplō, ꝙ detur ei,cui dari mea intereſt,tenet. Aret.

¶ Sed & ſi quis ſtipuleẽ alij,cū ei [c] intereſſet, placuit ſtipulationē ualere. Nam ſi is,q̄ pupilli tutelā adminiſtrare cęperat, ceſſit [d] adminiſtrationem contutori ſuo, & ſtipuleẽ rem pupilli ſaluā fore: quoniam intereſt ſtipulatoris fieri quod ſtipulatus eſt,(cùm obligatus futurus eſſet pupillo, ſi male res geſſerit) tenet oblō.[e] Ergo& ſi quis ꝓcuratori ſuo dari ſtipulat [g] ſit,habebit uires [f] ſtiplō. Et ſi creditori ſuo q̄s ſtipulatus ſit,ꝙ [g] ſua intereſt,ne forte uel pęna cōmittatur, uel p̄dia diſtrahātur, quæ pignori data [h] erant, ualet ſtipulatio.[i]

¶ Promiſsio facti alieni nō ualet,niſi appoſita ſit pœna.h.d.Ang.

¶ Verſa [k] uice, qui alium facturum promiſit,uidetur in ea eē cauſa, ut non teneatur,niſi pœnam [l] ipſe promiſerit.

¶ Nemo pt̄ ſtipulari rem ſuā.Ang.

¶ Item nemo rē ſuam futurā, [m] in

rem eius ſaluam fore.]
f ¶ Habebit uires.Intereſt.n.mea procuratori meo ſolui q̄ ī rē meā expendit,ut j.man.§.tua gr̄a & mandatis.
g ¶ Quod ſua intereſt.ꝙ.i.q̄a. Accur.
h ¶ Data. Ab iſto qui nunc ſtipulatur.
i ¶ Valet ſtiplō.Nō ut ꝓcuratori uel creditori actio cōpetat, ſed qui ſtipulatus eſt aget actiōe ex ſtipulatu ad intereſſe, quanti ſua intereſt creditori uel ꝓcuratori fuiſſe ſolutū.ut C. de inut ſtip l. ſi.& ff. de uer. obl.l.liber hō.§.fina. & C.de dona.cùm res. Vel ſecundum nos aget certi cōdōne ad intereſſe: qđ ꝓbamus.ſ.q̄b. mod. re cont. oblig. in prin. Accur.
¶ Verſa uice. Caſus figuratio pendet ex dictis in §. alteri.& nihil notandū eſt ultra ſummarium] SYL.
K ¶ Verſa uice. Ad ſuperiorē.§.alteri.
l ¶ Pœnam. Sed & tunc ad pœnam tantum tenetur. & facit ſupra eo.§. ſi quis alium.
¶ Item nemo. Caſus non figuraẽ niſi literaliter, rō aūt deciſionis eſt q̄a ſtiplōnes inuētę ſunt,ut q̄ſq; ſtipuleẽ qđ ſua intereſt.§.alteri.ſ.eo. ſtipulari aūt quod meū eſt, mea non intereſt,cū nō poſſit amplius effici meum. No.Nihil eſt ultra ſummarium.] SYL.
m ¶ Item nemo. Futuram. Vt partum.

eũ casum, quo sua sit,[a] utiliter† stipulatur.[b]

¶ Dissensus ĩ corpore, uitiat stipulationem. Ang.

¶ Si de alia re stipulator sẽserit, de alia promissor, ꝑinde nulla ꝯtrahitur obligatio, ac si ad interrogatũ responsum non esset: ueluti si hominem Stichum a te quis stipulatus fuerit, tu de Pãphilo senseris, quem Stichũ uocari credideris.[c]

¶ Stipulatio turpis, uel ex turpi cã descendens, nõ ualet. h.d. Ang.

¶ Qđ turpi ex cã ꝓmissum est,[d] ueluti si quis homicidiũ, uel sacrilegiũ se facturũ †ꝓmittit, nõ ualet.[e]

¶ Stiplõ cõdõnalis trãsit ad hr̃des stipulatoris & ꝓmissoris. Areti.

¶ Cum quis sub aliqua cõditione stipulatus fuerit, licet ante ꝯditio-

tum ancillæ, uel fœtũ animaliũ suorum, quæ sua futura sunt, ut supra de rerum diuisio. §. item ea. Item multo magis si stipuletur rem, quæ nunc est sua, ut s̃. eodem §. 1.

† aliàs: stipulatus ẽ.

a ¶ Quo sua sit. Hoc ideò, quia in eo casu, quo sua futura non est, ualet stipulatio. ut ff. de uerbo. oblig. si rem meã. Accursius.

* ¶ Huc pertinent quæ scribit Accursi. s̃. eodem. uru. §. primo. in uer. suam.]

b ¶ Stipulatur. Scilicet dari. Et est ratio, quia quod suũ est, amplius suum fieri nõ potest, ut infra, de actio. §. sic itaque. restitui tamen ꝓpositum stipulati, ut ff. de uer. oblig. nemo. 1. respõ. & ff. usufruct. quemadmodum caue. l. 1. §. sed quod diximus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ quãuis docto. uariè distinguant de datione & possessione pura uel condõnali, omnia ad hoc reducuntur, an ex tali stiplõne rũc interest: & ualet: aut interesse sperat: & attẽdit euent⁹ ille, ex rõne huius tex.

SYL. ¶ Si de alia re. Casus. Quærebatur, si ab altero in stipulatione esset erratũ, uerba autẽ sint apta ad concipiendã stipulationem, utrum ualeat: & uidebatur ꝙ sic, quia cũ forma uerborũ clara sit. & ipsa stipulatio ex uerbis ipsis essentiam capia, ualere uidetur. cuius ꝯtrium deciditur: quia cùm deficiat consensus in illo, quod uerè ꝓmittitur, q̃uis uerba ipsa aliud indicent, non potest conuentio subsistere. No. summarium.]

c ¶ Credideris. Hoc est uerũ, qñ certũ est eos dissensisse, ut ff. de uerb. obli. continuus. §. 1. aliàs autem si põt s̃m utriusq; intellectũ ualere, ualet s̃m intellectũ promissoris, ut ff. de uerb. obliga. qui ex pluribus. & l. stipulatio ista §. eum qui. † Nec obstat quod dicitur minorem præstari debere, ut ff. de leg. 1. apud Iulianũ §. scio. quia minor est, quã dare vult promissor, ut infra, de actio. §. præterea. Si autem secũdum unius intellectum tantum ualere potest, secundũ eius intellectũ ualet: ut, Hodie dare mihi Bononiæ x. promittis? si enim de hac Bononia, in qua sumus, intelligatur, ualet, alias non: ut ff. de uerbo. oblig. l. quoties in stipulationibus. & de rebus dubijs. l. quoties. 2.

† Nisi ... notab... esset ... stip... rẽi... tari. l. ... ambig... ff. de ... ius. §. alias ... mitta...

* ¶ Intellige hunc § locũ hr̃e, ubi dissensus est in re, de qua principaliter agit̃, non in accessorijs. l. si in emptione. in prin. ff. de contrah. emptione.

SYL. ¶ Quod turpi. Casus in tã manifesta regula non figurat̃, quia tex. seipsum exemplificat. No. ꝙ stipulatio concepta ex turpi causa præterita uel futura non ualet. Item ꝙ promissio facti turpis omnino est inutilis.]

d ¶ Promissum est. Siue dicã, Promittis homicidium facere? siue dicam, Promitto io. quia promittis facere homicidium, ut ff. de uerb. obliga. l. generaliter.

a ¶ Non ualet. Huiusmodi enim conditiones turpes, impossibiles præsumuntur

nē decesserit, postea existente conditione hçres eius agere a põt· Idem est † & ex promissoris parte.

¶ Qui promittit certo tpe dare, nõ põt conueniri, nisi totus terminus sit elapsus.

¶ Qui hoc anno, b aut hoc mense dari stipulatus est, nisi oĩbus partibus anni uel mensis præteritis, c non rectè petet.

¶ Promissori datur tempus habile ad soluendum. Aretinus.

¶ Si fundum dari stipuleris, vel hominē, non poteris ɔtinuo agere, nisi tãtum spatiũ præterierit, quo tradi-

muntur a iure, ut ff de condi. insti. l. si filius: vñ nõ valet stiplõ, ut s. eodē. §. si impossibilis. Circa quod tñ dic, ꝙ aut ipsum, quod promittit, est turpe: ut facere homicidiũ: & tunc non valet, nec etiã pœna apposita, ut ff. de uer. obliga. generaliter. & l. veluti. & l. si plagij. idem dico & si sub cõditione turpi, ut hic. Aut si honestum promittatur, sed tamē turpiter: ut dare decem, sed p metum, uel p dolum, & tũc ualet promissio facta, sed exceptione elidit, ut C. de inuti. stip. l. dolo. nisi in casu, ubi ipso iure nõ ualet promissio facta per metũ, ut ff. quod metus cau. l. si mulier. §. si dos. fm Io.

Y L. ¶ Dic ꝙ ratio specialitatis est, qa cũ pactum dotis remaneat nudum (dēt enim intelligi, ubi sine stipulatione ꝓmissio facta est) producat aũt actionem non pp se, sed auxilio l. non est mirũ, si tunc l. nolit ipsam actionem producere: quãuis hodie tale pactũ habeat stiplõnē, hoc est fictione iuris, q̃ cessante æqtate nõ hēt locũ. si verò esset facta p stiplõnē, tunc fm Bar. non hēt locũ ille tex. cuius opin. mihi placet ex rationibus suis.

* ¶ Dispositio huius §. intantũ est vera, ut ne accedente quidē iureiurãdo hmõi promissio teneat. l. iurisgen. §. si paciscar. in fin. de pact.

Y L. ¶ Cum quis. Casus figuratio elicitur ex ea, quã posuim⁹ in §. ex cõdõnali. s. de uer. ob. No. ꝙ spes futuri debiti actiuē & passiuē transmittitur ad hæredes tam stipulatoris, q̃ ꝓmissoris ex stipulatione conditionali.]

a ¶ Agere põt. Hoc in cõtractibus, ut hic, & s. de uerb. obliga. §. ex conditionali aliud in relictis, ut C. de cad. toll. §. sin autē aliquid. & ff. de man. test. l. si ita scriptũ fuerit. in fin. l. Et facit ad hũc §. ff. de peti. & cõ. rei vē. l. necessario. §. ꝙ si pēdente. i. respõ.

¶ Qui hoc anno. Casus. Dubitationē faciebant quæ habentur s. de uerb. obli. §. at si ita. de stipulatione annua. decidēdi ratio est quia tempus hoc est appositum gratia promissoris: unde necesse est, ut trãseat ad eius beneficium. In secũdo casu dubitationē faciebat tex. in §. omnis. s. de uer. obli. ibi, confestim peti põt: decidendi ratio est æquitas, q̃ non præsumit aliquē uenisse cum sacco paratum. No. collige per te, quia facilia.] S Y L.

b ¶ Qui hoc anno. Idest, q stipulatus est in his uerbis, Promittis hoc anno, uel hoc mense? Et nota ꝙ iste §. est lex ff. de verb. obligat. & incipit, qui hoc anno.

c ¶ Præteritis. Idest elapsis: sed secus est in relictis, fauore ultimæ uoluntatis: nã ĩ capite anni præstatio fit, vt C. qñ dies leg. ced. l. 1. Vel distingue aut promittit per hæc uerba, hoc anno. uel, quolibet anno. & tunc in fine anni fit solutio, ut hic, & ff. de uerborum obliga. qui hoc anno. & l. cũ qui certarum. Solutio qñ fiet, si hoc anno promissũ sit.

¶ Aduerte in exēplo de quolibet anno: qa tunc idem est, ac si singulis annis sit ꝓmissum: quo casu tempus interpretatur appositũ gratia multiplicandæ obligationis.] S Y L.

¶ Aut annuum: & tunc in capite anni fit solutio, siue legatum sit, siue in contractu fiat repromissio secundũ Io. & B. ut ff. de conditio. & demon.

l. si in annos. & ff. qñ dies le. ced. nec semel. † Vñ uersus: Annua si dẽs, tũc inspicies caput anni. Anno si dẽs, in fine teneberis anni Sed q̃d si vsq; ad forũ rẽ ꝓmiseris? Vr ꝙ statim incœpto foro, possit agi, vt ff. ad Treb. l. qui filium. §. Sabinus.

† Adde l. ... C. eod. Versus.

SYL. ¶ Adde ꝙ §. Sabinus non ꝓbat. q̃a non loquit̃ in termino. q. Item quia illa decisio est s̃; illis fauore filij. l. non putabã. ff. de condi. & demon.]

t o fieri [a] possit.

¶ De fideiussoribus.

¶ Fideiussor est, q̃ accessoriè obligatur ad maiorem cautelam creditori. Angel.

Promissor an statim conueniri possit.

a ¶ Si fundum. Fieri possit cum commodo promissoris, ut ff. de verb. sig. l. Nepos Proculo. Nec tñ nimium expectatur, licet prius nõ possit soluere, ut ff. de uerb. obli. continuus. §. illud. Item & si incontinenti põt, nõ tamẽ iõ statim exigitur, ut ff. de solu. quod diximus. quoddam ergo tempus medium exigimus. s̃. 10. dierũ. s̃m quosdam, ut ff. de consti. pec. l. promissor. Vel dic, arbitrio iudicis, cùm lege nõ sit determinatum, ut ff. de iure deli. l. 2. in fin. qui iudex statuet tempus quoddam nec nimium, nec modicũ, ut ff. de solu. l. ratum. & rem rat. habe. l. quo enim. § 1. & j. de officio iudi. 1. respond.

SYL. ¶ Vide ad hoc Bart. in l. credere dic̃. ff de uerb. sig. qui distinguit.] Itẽ nũquid idem in quantitatibus, quod in speciebus hic di? Rñ. non, immo ẽpe tauto, quãtum iudicaris datur, expectatur, ut ff. de iudic. l. si debitori. l. 4. mensium, (j) vt C. de vsu. rei iud. c. l. 2. secundum quosdam, uel uerius, dic ut notatur. s̃. de uerb. obli. §. omnis. in glo. 1. statim &c.

ADDITIO. (j) Quibus pendentibus capi poterit, nisi satisdet, ꝙ adueniente termino satisfaciet: nec interim cõpensare, uel aliquid exponere poterit: q̃a tale tempus miserationis eã conceditur, secundum Ang.

¶ De fideiussoribus.

¶ Continua sic. Visum est de ijs, qui principaliter obligant̃ ex pluribus ꝑcti-bus: uerũ q̃a: ut hic dicit tex. in prin. pro eo, qui obligatus est, solet accedere fideiussor, ideo post illos titulos subijcit iste de fideiussorib[a]. Aret.

Continuatio.

PRo eo, quipromittit, [b] solent alij obligari, qui fideiussores appellantur: quos homines [c] accipere solent, [d] dũ curãt, vt diligẽtius

** Fideiussores ex eo appellantur, ꝙ pro alijs fidẽ suã astringãt, gloss. §. exceptiones. j. de repli.]

PRo eo. ¶ Totus iste titulus diuiditur in 5. partes. Primò, qualiter fideiussores accipiuntur. Secundò, in qua obligatione accedere possunt. Tertiò, quando sunt plures fideiussores, an insolidum, uel pro parte quilibet obligetur. Quartò, ꝙ nõ potest fideiussor in plus obligari, quàm principalis: & quando dicitur in plus obligari. Quinto, quando solennitas intrinseca præsumitur. Secunda ibi, In omnibus. Tertia ibi, Si plures. Quarta ibi, Fideiussores. Quinta ibi, In stipulationibus.

Diuisio.

¶ Pro eo. Casus non figuratur in declaratione terminorum nisi literaliter, præsertim cùm ponat tex. rõnem introductionis legis, ut sit eis magis cautum, qui recipiunt: utile enim est duplici spe niti. l. 3. §. 1. ff de liberis leg. Not. ꝙ fideiussor est, qui pro alio obligatur. Item quòd inuenti sunt, ut diligentius, & cautius res creditoris geratur.]

SYL.

b ¶ Promittit. Scilicet principaliter: scilicet per stipulationem: & idem si quocunque alio modo quis obligetur, ut j. eo. § 1. & ff. eo. l. 1. Nunquid autem accessoriè obligationi accedere fideiussor potest? Respon. sic, ut ff. eodem. l. græce. §. fin. & de pign. act. si rem. §. 1.

c ¶ Quos homines. i. fideiussores.

d ¶ Solent. s̃. creditores.

Cautum

Cautio plena dr ple- na, uel ple nior, uel simplex.

a ¶ Cautum sit. Et est cautum sine dubio, ut ĩ. de replica. §. fin.
ADDI. Vñ plena cautio dr cũ fideiussorib⁹: sed plenior cũ pignorib. simpliciter uerò ꝓlata ab hoie intelligitur siue fideiussoribus: sec⁹ si a lege, vel a pto re, nisi ꝓcederet vltra declarādo nudam cautionē suffi cere. Ang. Ar.

SYL. Sic. ff. e. 1.

¶ In oib⁹ ãt. Gaius. Quæreba cui oblõni fideiussor accederet: & iam dictum erat ꝓ promissore obligari: & uidebatur obligari tm̃ ꝓ promittēte, & sic ex stipl̃one, iuxta tex. in §. si scriptum. ĩ. ti. 1. Item solũ pro eo, qui efficaciter tenebatur, quia accessorium debet esse eiusdē naturæ cuius est principale. l. cum principalis. de reg. iur. nec in plus teneri pōt ea rõne q̃ principalis. §. fideiussores. ĩ. eo. tñ dr contrarium, quia uerbũ, promittit, capitur largè in dispositione, l. hic n obligatur naturaliter, & ciuiliter pro obligato naturaliter tm̃: quia potest efficacius teneri, licet nõ in plus, ut ĩ.]

b ¶ In omnibus sit obligationibus. i. in omni specie obligationum, dummõ nõ sit cõtra legē, ut ff. e. cum lex.

SYL. ¶ Et rõ est, qa qñ. l. resistit, non orit nec ciuilis, nec naturalis: & iõ nulla subsistēte oblõne nõ pt oriri accessoria obligatio: & q̃uis nãlis obligatio oriens ex cõsensu, a l. non impediat, impediit illius effectus quo ad iuris dispõnem, qđ idem est, ut dictum est sæpius, & maximè in §. sed naturalia. ĩ. de iu. nat. gen. & ciui.]
¶ Sed contra. C. ne fideiuss. do. dent. l. 1. Solu. illud speciale est. (j)

SYL. ¶ Rõ aũt spãlitatis est, qa si persona commissa est siue fideiussore, turpe esset non committi pecuniam.]
ADDITIO. (j) Hoc uerũ ĩ fideiussore de dote conseruanda, propter pfidiam euitandã inter eos, ut ibi dicit tex. Quid autem de dote restituēda, uide in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matri. Ang.
** Adde, q ꝓ dote danda marito pt accedere fideiussor, sed non ꝓ dote uxori redden da, vt latè per Bald. Nouel. in tract. dot. in 6. part. 21. priuileg.]
¶ Item in pñtibus & futuris negocijs pt accedere fideiussor, ut ff. de iud. l. non quẽadmodũ.

sibi cautum [a] sit.
¶ Omni oblõni accedere pt fideiussor, & ciuili tm̃, & naturali tm̃, & nõ tandum pro homine libero, sed etiã pro seruo. Arer. ¶ In oĩbus [b] autē obligationib. assumi possunt. i. siue re, siue verbis, siue literis, siue cõsensu [c] contractæ fuerint. Ac nec [d] illud quidem interest, utrum ciuilis, [e] an naturalis [f]

& ĩ. eod. §. fideiussor.
** Adde, q fideiussor simpliciter intercedēs tenet ẽt de accessionib. & usuris, q̃ ueniũt officio iud. mercenario ſm naturã actionis bonæfidei, secus ãt ĩ actionibus stricti iuris. Et iõ cũ actio de dote sit bonæfidei, tenebit fideiussor simpliciter assumptus ẽt ꝓ alimentis. l. quæro. ff. loca. Neg. de pigno. in 4 mem. 2. par. nu. 56.
c ¶ Consensu. Siue etiam ex maleficio, uel quasi, ut ff. eo. l. græce. §. sed & si ex delicto.

SYL. ¶ Hæc glo. vř uelle ampliare text. qđ non est necessarium, qa oblões ex maleficio cõprehenduntur sub illis, quæ ueniunt ex cõsensu, ut no. p gl. in l. seruus. ff. de ijs qui notan. infa. d, ¶ Nec, idest non.

SYL. ¶ Expositio gl. est defectiua, quia dictio, nec, includit copulã: cui⁹ effect⁹ est, q ponãt diuersitas in fcõ, non in iure: cuius cõtrariũ dicendũ esset, si non adesset copula, ſm Bar. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pup.]
e ¶ Ciuilis. s. tm̃: vt ꝓ eo, q fuit ꝓfessus spe futuræ numerationis, ut ĩ. ti. ꝓxi. hēt tñ eãdē exceptionē, quã re⁹, ut C. de nõ nu. pec. l. pe. in fi. & l. tam mãdatori. Et sic nota ciuili tm̃ oblõni accedere fideiussorē, ut hic, & d. l. dr, & ff. e. l. fideiussor obligari. §. 2.
f ¶ Nãlis. s. ut pro seruo, ut subijcit, & ff. e. l. fideiussor obligari. §. fideiussor accipi. ergo quantum ad dationē fi-

 deiusso-

deiussoris si interest: sed quo ad alia multa interest. f. inter ciuilē & nālem oblonē, ut. ff. de consti. pe. l. 2 §. debitū & l. ꝙ si maritus. §. si quis autem. ¶ Rō diuersitatis est, q̃a actio de con stituta fuit inuenta a ptore ex æquitate, qua cessante, cessat oblō: sed fideiussoria fuit inuenta al p uim & punctā iōnis, secundū Chri. hic.

SYL.

Seruus ciuiliter ne quit obligari.

sit obligatio, cui [a] adijcit fideiussor: [b] adeo ꝗdē vt ꝓ ser uo [c] quoq; oblige tur, [d] siue extrane[*] sit q fideiussorē a seruo accipiat, si ue ipse dominus [e] in id, quod sibi na turaliter debetur.

a ¶ Cui. f. obligationi.

b ¶ Adeo. i. intantum.

c ¶ Pro seruo. Qui seruus de iure nāli tenet tm, non ciuili, ut ff. de cond. inde. si id qd, & s. de liber. §. 1. & s. de inuti stip. § itē inutilis. & huic naturali accedit hic fideiussor. At ipse seruus fideiubere non potest, ut ff. e. l. seruus inscio. & l. sequen.

* ¶ Adde, ꝙ pro pupillo quoq; fideiussor obligatur. l. Marcellus. ff. eod.

d ¶ Obligetur Fideiussor, qui pro eo intercedit.

e ¶ Dominus. Non idē econtra, ut dominus seruo possit fideiussorē dare. Et est rō, q̃a talis fideiussor obligādo se seruo per ꝯñs dño obligat. Itē pro eodē. f. dño obligat, qd esse non pōt, ut idē pro eodē & apud eūdem possit obligari, ut ff. e. si quis pro eo. §. 1. & l. Vranius. & ff. ad Velleia. tutor.

SYL.

¶ Fideiussor. Casus in prima pte tex. facile poni pōt: eius enim rō est ex illa generali regula, quæ habet, ꝙ obligationes ex contractibus trāseunt i hæredes promittentiū: sed bene dubitatio erat, qūo posset pcedere obligationē principalem: q̃a cùm adhuc nō sit dare oblōnem, cui accedat, nō vr posse accessoriū sine principali stare, sicut diximus qn. l. annullat vel resistit obligationi. cuius contrariū deciditur ea rōne: q̃a quāuis ex forma uerbo: si præcedat obligatio fideiussoris, tñ ex ordine intellectus sequtur in mente cōtrahentium. No. summa.

f ¶ Relinquit obligatū. siue hoc dictū sit, siue non: & idem in oī obligatione ex contractu, uel quasi, in ipso reo principali, ut ff. de actio. & obligat l. ex ptractibus. Sed qd si ad pœnam furti obligatus est, uel alia actione, uel obliga tione, quæ nō transit ad hæredes? Rñ. nō puto teneri ex hoc casu hære dem, quasi na turam mutet hoc casu stipulatio, ut arg. ff. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum. & j. de acc. § fuerat autem.

Fideiussor an semper relinquat hæde obligatum.

¶ Obligatio fideiussoris est transitoria ad hæredē. h.d. Areti.

¶ Fideiussor non tantum ipse obligatur, sed etiā hæredem relinquit [f] obligatum.

¶ Fideiussor pōt

¶ Cōmunis docto. resolutio est, ꝙ si fideiussor accedit pro delicto cōmisso, & sit ꝓmissa certa quātitas, trāsit ꝯ hæredem fideiussoris, ut hic, & in l. ad diē. ff. de uerb. oblig ubi doc. aut fuit ꝓmissum, ꝙ delinquēs i iudicio sisteret, vel iudicatū solueret, si culpa bilis reperiret: & ſm Io. Fab. hic procedit dictū gl. nostræ. q̃a hæc obligatio non transit contra hæredem fideiussoris: sicut nec ꝯ hæredem principalis: facit. l. 4. in fi. ff. eo. nisi esset facta uel condemnatio, uel litis contestatio, q̃a tunc transiret contra hæredē principalis. l 1. & ibi doctor. C. ex delict. defun. tñ tu dicas, ꝙ et si lis nō sit contestata in terminis gl. nostræ, obligatio fideiussoris transit in hæredem, per text. nostrū. qui generaliter loquitur. si enim fideiussoris morte finiretur obligatio fideiussoria, nō se queretur naturam principalis, contra. d. l. 4. sequitur ergo naturam principalis quantum ad hoc, ut extincta principali, ipsa quoq; finē habeat. l. si decesserit. qui satisf. cog. non autem sicut finit obligatio principalis morte principalis, ita fideiussoria morte fideiussoris, q̃a i ea mors principalis spectat, non fideiussoris. & rō est, q̃a uiuente principali quāuis fideiussor

SYL.

decedat

decedat, nō extinguitur fundamētū oblōnis: & iō trāsit oblō in hēdē fideiussoris: sed vbi moritur principalis, secus ē, qa si fuit extincta penit⁹ oblō pœnæ, nō ē fundamentū quo ista oblō transeat in hēdē: & si bñ inspiciat, hęc ꝓbant in l. si cū. §. qui iniuriarū ff. si q̄s cau. vbi obligatio accessoria nō finitur ante p̄cipalē, & quo ad finē oblōnis spectat mors principalis, & fideiussoris. & ita teneas.] ¶ Et facit ad hunc §. ff. eo. l. 4. § fi.

† Concor. cum hoc §. l. ñ quēadmodū ff. de iud.

a ¶ Fideiussor & præcedere. Puta fideiubeo in id, qđ sibi credes, vel credidisti, vel credis. nā his tribus tpibus pōt accipi, vt hic & ff. de vsufru. ea. re. q̄ vsu con. l. quoniam §. fi

adhiberi etiam ꝓ futura obligatione. Aretinus.

¶ Fideiussor a † & præcedere obligationē, & sequi pōt.

¶ Si plures pro eo dem fideiubeant, qlibet tenet insolidum: sed bñficio epistolę fit diuisio inter eos. q soluendo sunt tempore litis cōtestationis. Et si vnus ex fideiussoribus, qui sit soluēdo, soluat in solidū, a cōfideiusfore repetere potest. Aretinus.

¶ Si plures sint fideiussores, quotquot erunt numero, singuli isolidū tenentur. b Itaq; liberum ē credito ri, a quo velit, solidum petere. Sed ex epistola c diui Adriani compelli tur † creditor a singulis, qui modo soluēdo sunt litis cōtestatæ tēpore,

re, vt sit nō sit necessaria epistole, de qua sub iicitur hic, nisi expresse insolidū promittatur: & sic videtur corrigi qđ hic dr, vt in auth de duo re. §. 1. col. 7. Vel verius (vt puto) dicta authē. loquitur in plurib⁹ reis debēdi, in quibus etiam iure veteri videtur fuisse cautum, vt ꝓ partibus teneatur, vt ff. de duo. re. l. reos. At secus fit in fideiussor. b⁹, quorum quilibet tenetur insolidum, vt ipse reus prō quo intercedit: & ita habebit locum epistola hodie, vt olim.

ADDITIO.

Et ista communiter approbatur: adhibentur enim isti pro securitate, vt s̄. e. l. prin. secus in duo. reis: ideo &c. Io. Fab. & Ang.

† Qđ si is, quē elegerit satis ñ faciat, pōt cōtra quē uis aliorū agere. l. vl ti. C. eo.

† Nō ipso iure, sed hoc petēte q insolidum eō uenitur. l. inter. ff. e. & hoc §. in. fi.

SYL. ¶ Si plures. Casus. Quęrebatur si plures intercederent, quo teneretur. & videbatur ꝙ ꝓ virili: qa sic ēt tenētur debitores plures obligati alteri ꝓ aliqua summa l. reos ff. de duo. reis. cuius contrariū videtur, ꝙ fideiussores insolidū tenentur: & iō est, qa cū accipiantur, vt magis cautum sit creditori, magis est cautum, si insolidum teneātur: quę nō cessat in duob⁹ reis, vt dr hic in gl No. fideiussores insolidū teneri. Itē ꝙ creditor potest quēlibet insolidum conuenire. Item ꝙ fideiussores habent beneficium epistolæ di. Adri quam opponunt in modum exceptionis. Item ꝙ imputatur ei, qui non vtitur beneficio legis.]

b ¶ Tenentur. idē est in pluribus mādantibus, vel iubentibus, vt ff. quod iuss. l. fi. Sed vr iure nouo, ꝙ pro parte sua tātum quilibet teneatur ipso iu-

*¶ Adde, ꝙ licet olim liberū eēt creditori prius agere cum fideiussore l. iure. C. eo ** & inuit tex. in §. 1. e. si. sua gfa. ſ. mand.] hodie tñ ante conueniēdus est ipse reus, si præsens sit, vt hr in authen. de fideiuss. & mand. in principio. nisi & fideiussor constituerit se debitorem principaliter, renunciaueritq; beneficio illius legis, quod potest, vt ibi scribit Accursius. ** Illud quoq; annotandum, quòd quamuis creditor egerit cū vno eorū, & aduersus eū obtinuerit sententiam, potest nihilominus eo relicto alterum conuenire. l. creditor. mand. quod tene perpetuo menti.]

c ¶ Ex epistola. Sed vbi est hæc epistola? Rñ. non habemus eam scriptam: multoties tñ de ea mentionem facit lex, vt hic, & C. de consti. pec. l fi. & ff. eo. l. inter fideiussores & l. seq.

Exceptio diuisionis fallit in 5. casib.

a ¶ Partes. Hæc tñ epistola fallit ĩ 5. casib': vt in fideiussoribus tutorũ, q nō implorãt ꝑñficiũ, licèt tutores implorent, vt. ff. rẽ pup. sal. fo. l. fi. & ff. de tu. & ra. dis. l. 1. §. nũc tractemus. Itẽ fallit in fideiussore fideiussoris, vt ff. eod. si plures. §. fi. Itẽ fallit, qñ cæteri fideiussores soluendo non sunt tpe litis contestatę, vt. j. subijcit statim. Itẽ fallit, qñ eiusdem summę sunt fideiussores, sed nō ꝑ eodẽ debitore, vt ff. eo. si a Titio. Item & qñ inficiantur, vt ff. eo. si dubitet. §. ita.

partes a petere. Iō que si qs ex fideiussoribus eo tpe soluēdo ñ sit, hoc cæteros onerat. b Sed si ab vno fideiussore creditor totũ cōsecut' fuerit, h' soli' detrimētũ erit, si is, c pro quo fideiussit, soluēdo ñ sit: & sibi ĩputarĩ dēt, cũ potuerit d iuuari ex epistola diui Adriani, & desiderarĩ, vt ꝑ parte in se detur actio.

¶ Fideiussor nō pt in plus obligari, q̃ pricipalis: & ĩ pl' obligari dr̃ et qui citeriori tpe obligatur. Areti.

¶ Fideiussores ita obligari ñ pñt, vt plus debeāt, q̃ dēt is ꝑ quo obligantur. e Nam eorum

b ¶ Onerat. arg. contra. ff. ad l. rho de iac. l. 2. §. si quis. Accur.

ADDITIO Sol. ibi non erat fideiussor obligatus nisi pro sua parte.

c ¶ Si is. s. reus.

d ¶ Iuuari. facit. ff. e. l. vt fideiussor.

e ¶ Fideiussores. Casus nō figurarĩ ĩ regula: cuius rō ponitur in text. ibi, nam eorũ & ibi, plus est enim. No. summatium. Item no. ꝙ plus dicitur non solũ re, sed tēpore. Itẽ ꝙ plus est statim dare, quã post tẽpus. Itẽ ꝙ valet argu. de re ad tps: cætera dic vt per doct. hic.] SYL.

SYL. ¶ Rōnes singularũ fallētiarum vide in d. ll. allegatis in gl. & p Christ. hic. & Ias. qui sigillatim prosequuntur.]

¶ Sed nunquid hæc exceptio epistolę est peremptoria, vel dilatoria? videtur perēptoria, qa prorsus perimit id, in quo opponitur. Itẽ eẽ vr̃ dilatoria, qñ añ litẽ cōte. opponi debet: vt hic, quare vr̃ dilatoria, vt C. de prob. l. exceptionem. Sed dico eã quasi anomalã, cũ nec peremptorias prorsus imiteĩ, quæ vsq; ad sententiam opponuntur: nec dilatorias, quæ tm̃ differunt, vt j. de exceptio. §. hæc exempli. & C. scẽ. rescin. non po. l. peremptorias.

Exceptio epistolæ Adriani ẽ anomala.

SYL. ¶ Communis opin. est, ꝙ vsq; ad sententiam opponi possit: post sententiã non, nisi sit appellatum. ita communiter tenent docto. in l. si dubitet. in prin. ff. eo. post Bar. & Imo. ibi.

¶ Sed qd si soluit, nunquid repetet quasi sit fauorabilis exceptio? Vr̃ ꝙ sic, vt in Velleiano, vt ff. de cōdi. inde. l. qui exceptionem. & ff. eo. l. si contẽdat. Sed contradico: qa non inuenio ꝙ sit sic fauorabilis, & quia suum recipit, vt ff. de condi. indeb. repetitio.

¶ Obligant. sed nunqd in idipsum, in quo re' teneĩ, saltẽ remanet obligat', qñ in pl' fideiussit? Quidã dñt, ꝙ sic: ꝑ qb' ẽ hoc gñale, Vtile p inutile nō vitiat, vt ff. e. si a reo. §. 1. & C. de do. si quis argentum. §. sed in his oĩbus. Nos contra. s. ꝙ in nihilũ teneatur: & est pro nobis. ff. eo. græce. §. illud.

SYL. ¶ Et hęc opi. apꝓbat hic. & ĩ d. §. illud. Nec ob. regula in ꝯriũ adducta, qa ñ hẽt locũ in indiuiduis, ꝓut ondit Bar. in §. illud. ꝙ ẽ oblō fideiussoria: & licet oẽs so. ad. l. si a reo. impugnari possint, tñ solutio vltra oẽs ẽ. ꝙ ibi sunt duæ obl̃ones, cũ vnaquæq; cōdō hẽat suã obligationẽ, iō remota vna, nō vitiatur alia: sed in § illud. sumus ĩ quãtitate & vna tantum obligatione.]

** Adde, ꝙ And. Alc. li. 5. Pater. c 17. cōtraria opi. vti veriorẽ, ac magis bono & æquo cōsonã, nitit defendere, ꝙ s. fideiussor teneatur saltẽ eatenus, quatenus tenetur debitor principalis, cōfutatq; eruditè ac nō insubtiliter argumenta in contrariũ adducta: & pro eius opin. valde vrgere videtur tex. in §. is qui. versi. adeo. j. manda.]

ecle-

obligatio accessio est principalis obligationis: nec plus [a] in accessione esse potest, q̃ in principali re. At ex diuerso, vt minus debeãt, obligari põt. Itaq; si reus decẽ aureos promiserit, fideiussor in quinque rectè obligatur: cõtra [b] vero obligari nõ potest. Item si ille purè promiserit, fideiussor sub cõditione ꝓmittere põt, [c] cõ verò nõ potest. Non solum autem in quantitate, sed ẽt in tempore minus aut plus intelligitur. Plus [d] ẽ. n. statim aliquid dare: minus est, post tempus dare.

¶ Fideiussor soluẽs pro reo hẽt cõtra eum mandati actionem. Ang.

¶ Si qd autem fideiussor ꝓ reo soluerit, [e] eius recuperãdi cã habet cum eo mandati [f] iudi-

Fideiussor ĩ quatuor casibus agit ante quã soluerit.

a ¶ Nec plus. Contra hanc regulã ẽ s. de rerũ di. §. si rẽ alienã. Itẽ ff. de cõtra hẽ. emp. l. in emptione. in prin. Item ff. de so. qui res. §. mihi 20. & § qui stipulat: & §. mihi Romæ. Sed his oĩbus dat generalẽ solutionẽ, vt sic expõas hãc literam: non plus esse põt in accessione & c. i. in accessoria obligatione, ſm Io. Item contra. ff. de diui. nõ quemadmodum. Solu. ibi non est plus, quia licet fideiubeat ante reum, non tñ prius tenetur. Item contra. s. eo. §. 1. versic. at nec. Sed ibi non ẽ plus eo modo, quo dicit plus. Dicit. n. plus quatuor modis, quorũ nullus ẽ ibi, vt ĩ. de act. §. plus autem. Accur.

SYL. ¶ Dic, ꝙ aliquando tenetur in plus, qñ reus habet priuilegium personale, vt magistratus: quod non extenditur ad fideiussorem. l. si reus: ff. iu. sol. ADDI. Et est rõ, quia in dictis quatuor modis disparitas prouenit ex facto stipulatoris, iõ sibi imputetur. Disparitas verò in efficacia, seu substãtia obligationis ex iuris ordinatione ꝓuenit, ideo sibi magis succuritur.

b ¶ Cõtra. si re⁹. 5. ꝓmisit, fideiussor x.

c ¶ Contra. si reus sub conditione promittat, & fideiussor purè.

d Plus est. n. facit ad hoc. ff. de verb. sig. l. si cui. §. fin. & ĩ. de act. §. plus autem. & ff. de sol. l. solidum. & ff. solu. ma. si constante. §. quoties. Accur.

* ¶ Huc spectat vetus prouerbiũ, Bis dat, qui cito dat.]

SYL. ¶ Si qd. Casus in regula non figuratur nisi literaliter: dẽt. n. fideiussori cõpetere actio, si soluat ꝓ principali. Ideo aũt cõpetit mandati, quia fideiussor ex mandato & prece principalis tenet. No summariũ Item ꝙ fideiussor obligat ex stipulatiõe, non simplici pacto, ſm do. hic.]

e ¶ Soluerit. siue per iudicẽ, siue nõ, vt ff. manda. idẽque §. fideiussores. Sed ẽt ĩ casibus quatuor, antequã soluat, agit mandati: vt si hoc dictũ sit, vt ad tẽpus teneat. Item, si fuerit cõdẽnatus. Itẽ si cœpit bona sua dissipare reus. Itẽ si diu stetit fideiussor in obligatione, vt C. manda. si pro ea. & ff. manda. l. Luci⁹. (j) aliàs nõ agit añq̃ soluat, sed soluere debet, vt ff. de condi. inde. l. indebitũ. Sed ẽt in casibus nullo mõ agit: vt si pro inuito, aut donãdi animo, aut in rem suã fideiussit, vt ff. mãda. l. si remunerandi. §. si passus. & l. si pro te præsente. Item si hoc actum sit, vt non agã, vt ff. mã. si remunerandi. §. Marcellus. Itẽ si mandatum non sit obligatorium. vt ĩ. mand §. illud. Itẽ & si fideiussor non opposuit exceptionem, quam debuit opponere, vt ff. manda. si fideiussor. Accur.

¶ Vide similem gl. in d. l. si pro ea. vbi docto. latè prosequuntur singulos casus: non est materia additionis.

ADDITIO. (j) Intellige diu arbitrio iudicis, ſm cõem opi. & no ꝙ debuit stetisse in obligatione: nec sufficeret, ꝙ stetisset in promissione tantũ vel fideiussione: & alios casus adde ad istam glo. vt per Ang. hic.

f ¶ Mandati iudicium. s. actionem.

fi intercessit mādatum: vel etiam eo præsente fideiussisset, vt ff. mand. qui fide. & l. ex mandato.

*¶ Nam si mandatum non intercessit, vt qa pro absente fideiussit, a ctio Negotiorum gestorū, non Mandati cōpetit, vt d. l. q fide. Et quod dr̄, mandati actionem dari, vbi quis ꝑ pręsente fideiussit, ita itel ligas, si reo ñ inuito id faciat. nam si eo vetāte, nec Negotiorum gestorū, nec Mandati competit. l. si ꝑ te ff. man.] a¶ Græcè Facit. ff. e. græce. 1. rñ. & ĵ. q. b. mo. tol. ob. §. sed & grece. & ĩ. de ver. obl. §. 1. ver. vtrum autē. Accur.

† aps Græcè, ēt fideiussor ita accipitur τῆ ἐμῖ . πίστει κελεύω ἐγώ. Sed & si dixerit θέλω si ue βούλομαι; sed & φημί: ꝑ eo erit, si dixerit λέγω.

ciū† Grecè a fideiussor ἐγγυκτὴς dr̄: q̄ plerunq; ita accipit, λέγω ὅτι ἐγγυῶμαι θέλω. qd̄ ꝑ eo est, ac si dixerit, Dico ꝙ fideiubeo, volo.

¶ In stipulationib. solennitas intrinseca ꝑsumit. Aret.

ADDITIO Et aduerte ꝙ (vt etiam tex. aperit) Engyitis græcè, dicitur latinè fideiussor. Deinde seqtur in tex. λώγο ὅτι ἐγγυῶμαι θέλω: quod sic exponit: lego, dico: oti, quòd: engyome fideiubeo: thelo: uolo. hoc est, quod latinum statim exprimit.

Expositio græci

SYL. ¶ In stipulationibus. Casus Quærebat, qa solennitas stiplōnis reqrit in fideiussione, an si simplicitet scriptū reperiatur quē fideiussisse, dicamus præsumi stiplōnē præcedētem interuenisse, & oīa solennia: & videbatur ꝙ non: quia cū hæc facta sint, non ꝑ sumunt l. in bello. §. factæ. ff. d capti. ꝑ ciū dr̄ ea rōne, qa cū sit solēnitas intrinseca, pręsumitur. Itē potes dicere noua rōne, qa cū fideiussio non sit si ne stiplōne. l. blanditus. C. e. si scriptū reperiat fideiussisse, ex vi verborum scriptū ē stipulationē interuenisse.] b¶ Etiam actū. q. d. si ita dicit scriptura, ac si verè ita fuisset factum, quod forte fuit vel non fuit actū, certe ꝑsumit ꝑ scriptura, vt sic uideatur actū: & ē hæc scriptura priuata dicit enim si qs se &c. & ex causa unde incontinenti pr̄æ. udicat, nisi cōtra probet,

Scripturæ & priuatæ & publicę statut do-

vt C. de non num. pec. generaliter. & facit ad hunc §. ff. de verb. obliga. l. sciendum. & C. de contrah. stipula. l. 1. & ĩ. ti. j. §. si scriptū. In scriptura autem publica cōstat ei standum multo magis, nisi cōtra probetur, vt C. de probati. cum precibus. & ĩ authen. de fide instrumē. §. si vero mo ritatur. i prin. §. col. 6. (j) Item not. hic

nec contrariū probetur.

¶ In stiplōnibus fideiussorū sciēdū ē hoc gñaliter accipi, vt quodcūq; scriptum sit quasi actum. videat etiā actum, b Ideoque cōstat, si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solenniter c acta. d

præsumi omnia solenniter acta: qd ꝑ bant supra & ll. Accur.

ADDI. (j) No. s̄m Ang. hic, ꝙ falsitas instrī, itē solēnitas, uel error scribentis, pñt ꝑbari ꝑ testes. Idē in simulatione, dummō cōtractus fuerit sine scriptis celebratus, licèt in scriptis redactus fuerit: aliàs si in scriptis sit celebratus, non probatur nisi per contrariam scripturam: de qua materia uide ĩ. ti. 1. §. item uerborum Ang.

c¶ Solenniter. i. etiam interrogationem factā fuisse: quā necesse est pręcedere, ut ĩ. de uer. obliga. in prin. & C. de contrahen. & commit. stip. l. 1. d¶ Acta. Sed ꝑ. ff. d publi. in rē actio. quæcunq;. §. ti. Sol. ibi sunt extrinsecæ solennitates de tutore & iudice, qui debent adesse, cùm pupillus uendit. At hic Actus ꝓmissionis nullus ē sine actu interrogationis. Vñ ex quo dixi, fideiubeo, uel ꝓmitto, intelligitur interrogatio facta esse quasi pars promissionis: & sic non est extrinseca solennitas, cū sit pars stipulationis.

¶ Et ita communiter distinguitur in d. l. sciendum ff. de uerb. obl. ubi est materia sua ordinaria.]

De literarum obligatione.

¶ Ista rub. ꝯtinuat ad pcedētia. Quia s̄. uisum est de obligationibus, quæ cōtrahūtur re & uerbis, nūc ponit de ijs, quæ contrahuntur literis. Areti.

Continuatio.

** Adde, ꝙ hęc species contractus ot

ium

tū habet a iure ciuili, non a iure gen tium, vt ferè oēs ɔ̄ctus §. ius aūt. vbi glo. in ver. penè. ff. de iusti. & iure.

Diuisio. Olim scriptura. Totus iste titul' diuiditur in duas partes. Primò ponit qualiter olim scriptura obligabat, & ei' correctionem, & nouā statutū. Secundò ponit ʒ. quantū tempus olim & hodie pōt opponi exceptio non numer pe. Sed a ibi. Multum.

¶ De literarum obligatione.

¶ Scribēs se debere ex mutuo, qđ ñ recipit sperās recipere, obligat literis cū effectu: olī post qnquēniū hodie post bienniū.

SYL. ¶ Olim scriptura. Casus erit solū literaliter figurandus: qa declarat tm terminos hui' obligationis literarū, & narrat rationem restricti tpis ad biennium.* Verum ad pleniorem declarationem uide Fort. in l. legitima. col.5. ff. de pac.] No. ꝙ confitens se ex mutuo recepisse quod ñ recepit, obligat effectualiter hodie post biennium: licē ꝙ multū tps dr aliqñ quinquennium, aliqñ bienniū. liē ꝙ oblō oritur ex ipsa spriptura concurrente lapsu tpis. Item ꝙ ex ea nascitur condictio. Item ꝙ exceptio non num. pecu. vltra biennium non opponitur.]

a ¶ Scriptura. i. solennitate qua iam scripta, quæ per quædā nomina specialia fiebat, vt subijcit.

b ¶ Planè Licēt directa verba in vsu esse desierint, plenè &c.

c ¶ Si quis. s. homo priuatus. Idē est & si fiat per alium, dūmodo per publicam personam.

SYL. Scriptura priuata qñ fidem faciat. ¶ Quæ. s. scribat ipsum cōfessum esse recepisse: nā si scriberet ipsum recepisse, probaret instrumentum l. cum precibus. C. de proba.]

¶ Aliud si per priuatam, vt C de pb. instra Arg. tñ contra ff. de pig. l. si fideiussor. §. 1. Sed ibi inscribentis pręiudicium creditur.†

† Vide gl. in §. item verborū. i. ver. oi no

Not. regulariter scripturā priuatā non facere fidē. Fallit quādo hæc scriptura aliquid cōtinet ꝯ scribentem, quia non est verisimile aliquem scribere contra se, quod veritati non innitatur, arg. l. exemplo. cum ibi nota. C. de probatio. Fallit secūdo, si talis scriptura priuata habet subscriptionē trium testiū fide dignorū, authē. si quis vult cauiē deponere. C. q pot. in pigno. hab. Christ.

Olim scriptura fiebat oblō, q̄ nominibus fieri dicebatur: quæ nonnna hodie non sunt in vsu. Planè b si quis c debere dse

d ¶ Debere. scilicet ex tcā mutui, & sine stipulatione. Hęc enim verba. non sunt apta ad stipulationē, vt ff. de ver. obl. §. 1 si autem sine causa, non præiudicat, vt ff. de probatio. cum de indebito. in fi. Quid si stipulatio interuenit? Rñ. & tūc habet locum effectus huius titu. nam exceptionē in factū potest opponere, vt C. e. l. cum vltra. & hoc si spe futuræ numerationis: alias si tāquam iam esset debitum, cū nō esset, scienter confitetur, videtur donare: aliàs. i. si nō vult donare, sed quia credit se ei debere, non valet stipulatio: quia obijcitur exceptio, vt ff. de reg. iur l cuius. & ff. de exceptio. dol. l. 2. §. 3. Et no. cautè hic, ꝙ p verba prǽsentis temporis fit hæc obligatio, vt per hæc. Scribo me deber. vel, Confiteor me debere. vt hic dr. & sic est contra opinionem nostram, qua dicimus obligationem literis debere fieri per verba futuri temporis tm, vt C. de posthu. l. si sub specie. vt, Scribo me daturū tibi. 10. ex causa mutui, ad instar stipulationis, quæ p uerba futuri temporis tm fit, ut ff. de uerb. obli gatio. stipulationum. 1. §. stipulatio. Sed certè nec hoc dico, ꝙ per hęc uerba nascatur nunc, & vt nūc, sed quasi etiam prius nata sit, si confiteor per verba præsentis vel præteriti temporis: & facit C. de episc. audiē l. si præsens. & C. eo. in cōtractibus. in prin. Vel apertius, non faciunt hæc verba, vt obliget, sed vt obligatus præsumat,

supra inutil. stipul.

† Facit. aduersus C. de no num. pe & vide no glo. in ver. exte dat cū a di. . bi po sit . insi hoc titu

Stipulatio tant fit per ve ba futu temporis

mat, licet habeam exceptionem. Vel uerius, licet appona verba præsentis uel præteriti temporis, tñ semper intelligunt futura. Quid enim prodest dicere; Cõfiteor me accepisse 10. vel, debere 10 ex causa mutui. & hoc scribã. nisi intelligatur: & iõ reddam ? Itẽ qd si dicam, Recepi ab illo x. ex causa mutui. & hoc scribam ? Respõ.

† Excipe eos, q. spã li aliquo iure admittũtur, vt minores, & ab sentes iusta ex cã. l. in contractibus. in princi. vbi gl. in ver. potitutis. C. eo.

scripserit [a] quod sibi numeratũ [b] nõ ē, q̃ pecunia minime numerata. p⁹ multum [c] temporis exceptionem [d] opponere nõ † potest. hoc enim sæpissimè cõstituũ [e] est. † Sic fit, vt & hodie, [f] dum [g] queri non potest, scriptura [h] obligetur: [i] & ex ea nasca

quidã non teneri propter supradictam rationem, quia per verba futuri tẽporis debet fieri. Sed certè satis puto q̃ præsumat obligatus: sicut & cũ scribo me debere, vt hic. nõ. n. verbis, immo rebus legem imponimus, vt C. cõia de leg. 1. Vel dic q̃ ibi intelligitur futurum, vt prædixi.

Lex ñ est imponenda verbis sed rebus.

a Scripserit. Idest scriptura confessus fuerit.

* Intellige, qñ hoc fit spe futuræ numerationis, vt placet Accur. ĩ. proxima alia gl. & in l. in contractibus. C. de non nume. pecu.]

b Numeratum nõ est. allàs n. si numeratum esset, non literis, sed re obligatus esset, vt ŝ. quib. mo. re. cõtrahi. obli. 1. responso.

* Quod ait, numeratum, subaudi, vel datũ. s. ex ijs rebus, q̃ pondere, numero, mensurave cõstant. nã hæc exceptio habet locum non solum in pecunia, sed in omnibus rebus, quæ in cã mutui cadere pñt, si eas quis confitetur ex cã mutui habuisse l. in cõtractibus. in prin. vbi Accur C. eo.]

c Multũ. Hoc exponitur. ĩ. proxi.

d Exceptionem. s. nõ numeratæ pecuniæ, q̃ põt ̱pponi, siue petat actor, siue nõ, vt arg. C e. l. si quasi. & in scriptis, ŝm quosdã, vt in auth. de tẽ. nõ so pe. super dote. §. 1 coll. 7. vel forte illud speciale in dote. Primum tamẽ ŝm Io. verius est. Accur.

SYL. Et ita cõiter tenet ŝm Chris. hic: & ŝm Ang hoc ̱pcedit, quãdo nõ prouocatus opposuit, quia tunc sustinet

partes actoris.]

e Constitutum est. A multis Imperatoribus, qui fecerunt leges tales. C. eo. per totum vsq; ad l. generaliter. nam postea Iusti. sunt.

f Hodie. Hic loquitur quasi supradicta loquatur ante tpa Iusti. & nunc subijcit, q̃ hodie sit idem. Vel dicit hodie. i. postquã cucurrit hoc tps. s. quinquenium olim, hodie biennium. vt ĩ. proxi. & ŝm hoc non deberet esse, &, in tex. Accur.

† Hũc ver. declara subtiliter Soz. in l. col. 2 nu. 8. ff. de cõ di. indeb.

g Dum queri non potest, idest dũ querimoniã ̱pponere nõ põt de exceptione ñ nu. pe. q. a ex quo cucurrit tps, obligabit per scripturam ad dandum pecuniam non numeratam.

h Scriptura i. per scripturã. Sed certè vr neminẽ scriptura vel literis obligari, sed intellectu, qui ex literis ̱pcipitur & verbis, vt ff de act. & obligatio. l. non figura. qđ quidam concedũt. Sed certè vtrunq; faciat ad obligationẽ, & ipsa figura literarum, & consensus quẽ exprimunt, & qđ. d. l. dr, non figura. s. sola. Irẽ nunquid & per cõtrariã scripturã obligatio ciuilis nata poterit tolli: vt si creditor sic scribit, Confiteor me non numerasse, vel te consessum non fuisse, vel illum soluisse: Rñ. sic, vt ff. de reg. iu. l. nihil tam naturale. Accur.

L. Irarum obl'o tolli põt p ̱p. riam scripturam.

i Obliget. s. ciuiliter, & nãliter post bienniũ, quasi bienniũ pariat nãlẽ oblõnẽ. nã añ erat ciuilis tm̃ nõ nãlis, cũ nihil numeratum fuerat. Itẽ si ciuilis non esset, frustra diceret hic locũ exceptio. Dicimus ergo, q̃ sola ciuilis sit ante biennium, sed post bienniũ naturalis adijcitur. vel qđ est verius, non adijcitur, sed prima ciuilis incipit hře vim naturalis & ciuilis: nam & stiplõ est de iure ciuili, habet tñ effectu nãlis oblõnis & ciuilis: nam ciuilis per se non valet ad exigẽdum, vt diximus. ŝ. de oblig §. 1,

Cõis

SYL. ¶Cõis doc. cõclusiõe, ꝙ statim oriat ciuilis, & naturalis post biẽnium, gl. in l cum quis. C. de iur. & fac. ign. si tñ disputando cupis contrarium defendere, vide For. in l. si unus. §. pactus. ff. de pactis. col. 18.] ¶Item sic est in re iudicata. Adhuc tñ dicũt quidam, vt Ioã. & Hu. ꝙ si vult post biennium exceptionẽ opponere, & ꝓbare sibi non numeratã pecuniam, ꝙ ad mittitur: sed ante bienniũ probat creditor, vt C. e. l. si ex cautione, quod certè est æquũ: & ita bienniũ hoc solum operatur, ꝙ probationis conuertatur onus: & etiã pro his facit quod aliàs dr, ꝙ nõ fiant illicitæ exactiones, vt ff. de offi. præsi. l. illicitas. Sed certè aliter ĩ iure videtur. s. vt nullo mõ admittatur ẽt probã: nam sacrm nõ potest deferre, qđ est species probõnis, vt C. eo. l. in cõtractibus § illo. & C. de iure delib. l. si. §. licentia. Sed certè satis credo primum verum & æquum. Nec obst. quod de iuramento dixi, quia ex tpe illius. l. in contractibus non habet iusm vim ꝓbõnis, si nõ vult aduersarius, vt C. de iure iu. l. generaliter. §. sin autem. ¶Et sic lapsus biẽnij solum operatur translationem oneris probandi in aduersarios.]

†Hanc rationem fusius explicat Impe. in auth d tempo. nõ solu. pen. super do. in princ. Exceptio nõ num. pe. etiã p' biennium potest opponi. Iuramentum est species ꝓbationis. SYL.

tur ꝯdictio, a cessã te scilicet verborũ obligatione. b ¶ Multum c autẽ tẽps i hac exceptione anteà qdem ex principalibus constitutionib' d vsq; ad qnquẽniũ ꝓcedebat: sed† ne e creditores, diutius possint suis f pecunijs forsitan defraudari, per constitutionem g nostram tẽpus coarctatũ est, vt vltra h biennij metas hmõi exceptio minimè i extendatur. †

a ¶ Condictio. s. ex illa. l. C. de non nu me. pecu. l. in contractibus.

b¶ Verborum obligatione. i. stipulatione, quæ verbis fit: nam tunc titulus iste cessat, & habet locũ. s. de verbo. obliga. quando accepit: vel habet locum exceptio in factum, vt C. eo. ti. l. cum vltra. quando non accepit.

c ¶ Multum. Quia post multum temporis exceptionẽ proponere non potest, vt s. modo diximus: qđ sit multum, exponit hic. Et nota, multũ pro quinquennio ponitur, diu, pro decẽnio ponitur, vt ff. qui & aqui. si cum fideicommissaria §. Aristo.

Multum quinquẽ-

d ¶Constitutionibus. Quas non habemus.

* ¶Si quis vult nosse tẽpora olim oĩbus cautionibus tributa, legat cõstitutionem Diuo rũ Honorij, Theodosij, & Constantij, q̃ adhuc extat li. 11. C. Theodosiani, titulo, si certum petatur chirographis.]

e ¶ Sed nec creditores. Non solum isti, sed veri.

f ¶ Suis pecunijs. Subaudi etiam. Nã occasione huiusmodi si daremus longum tempus, etiam veri debitores interdum talia opponerent: & ita occasione liciti committeretur illicitum, quod esse non debet: immo etiam licitum coarctatur, vt vitetur illicitũ, vt hic, & in auth. de eccle. re. Immo. alie. in prin. colla. 5.

g ¶ Per constitutionem. Vt C. de non nu. pecu. l in contractibus.

h ¶ Vltra biennij metas. Sic. C. de omni agro deser. l. qui agros. lib. 11.

i ¶ Minimè extendatur. Et hoc in causa mutui: si verò ex alia causa cõfiteatur in scriptis, veluti emptionis, vel similis, incontinenti ꝑiudicat sibi: nec põt cõtra probari, nisi per aliã scripturam, vt C. de num. pec. l. generaliter. ¶ Et ratio diuersitatis est propter facilitatem petẽtis pecuniam mutuam, vt declarat Christo hic.] ¶Item hoc in debitore confitente: sed in creditore confitente sibi solutum 30. dies statuuntur: nisi in casibus, vbi incontinenti præiudicatur, C. de non nu. pec. in contractibus. §. super cæteris. & §. sed quoniam. ¶ Ratio diuersitatis est, q a l. præsumit debitores egentes magis inclinare ad confitendũ, vt suscipiant pecunias, q̃ creditores, q non ita egent, & tenet

nium, ... diu dece... niũ com prehẽdit

†Conco cum ho tex. glo. añ me ll & hoc e verum. c. vlt. ext de solu. Liciti o casione i licitũ no dẽt com mitti.

SYL.

SYL.

tenet Christo. hic. Volo tñ te notare aliquos casus, in quibus nō habet locum talis exceptio Primò, si confiteatur se in veritate recepisse: talia enim verba faciunt, ꝙ talis exceptio nō potest opponi, Bal. in c. ex insinuatione. co. fin. ver. si cōfiteor. de proc. & quo ꝑ Dec. in c qm̄ cōtra. in 4. nota. de probat. in l. 2 ī 2. not. C. de edē. Secūdò, si verba fuerint geminata: de quo per Deciū in l. 1 col. pe. C. de pa. Tertio, si qs in mortis articulo confiteatur: de quo per Hippol Marsi. in l. 1. §. prꝑterea in 2. col. ff de qō. Quartò, si confiteretur in iudicio: de quo per Decium in c. 1. in. 1 1. col. in prin de iudi. Et plura alia in proposito vide per Ias in l qui pecuniam. ff. si cer pe * & Fely. in c. si cautio col 10. de fide instru. qui largissimè omnem hanc materiam prosequuntur.]

consensu nascerentur obligatio: ꝙ ppe in singulis alijs s̄. numeratis consensus exigitur sed contrarium decidit ex illa ratione, quia quamuis consensus in illis requiratur, tñ non requiritur sol', sed vnà cū alijs solennitatibus verborū vel rei, vt dicitur in textu. Nota qui sunt ꝯtractus, q ꝯsensu solo contrahuntur. Item quare hi dicātur solo consensu constare. Item ꝙ in his venit oē, quod æquum & bonum ē. Secus in contractibus stricti iuris, & pręsertim in stipulatione venit quod est expressum l. quicquid astringendæ. ff. de ver. obli]

¶ De obligationibus ex consensu.

¶ In quatuor contractibus hic enumeratis solo consensu ꝯhitur oblō hinc inde; ēt inter absentes mediante nuncio vel epistola. Areti.

Consensu[a] fiunt obligationes in emptionibus,[b] venditionibus, locationibus,[c] conductionibus, societatibus,[d] mandatis.[e] ¶ Ideo aūt istis modis oblō dicit̄ consensu contrahi, quia neque scriptura,[f] neq; pręsentia omnimodo op' est: ac nec dari quicquā necesse est, vt substantiā capiat ob-

¶ De obligationibus ex consensu.

Continuatio. ¶ Supra dictū est de obligationibus, quæ verbis & literis contrahuntur: verū, quia sunt aliæ, quæ cōsensu contrahūtur, ideo de his subdit, Porcus.

Diuisio. Consensu. ¶ Totus iste titulus diuidit in tres partes. Primo ponit quot casibus quis obligetur ex consensu solo Secundò, quare in his magis consensu solo quàm in alijs obligatio contrahitur. Tertiò ponit effectum huius obligationis, ponendo differentiam inter hunc contractum & stipulationem. Secunda ibi, Ideo autem. Tertia ibi, Item in his.

SYL. ¶ Consensu fiūt obligationes. Casus ita figurari potest. Dubitabatur, an in his contractibus hic enumeratis solo

a ¶ Consensu. Sic. ff. de actio. & obli. l. consensu.

b ¶ In emptionibus. Vt ff de contrahen. empt. l. prima. § fin. & ī. tit. 1 in principio.

c ¶ Locationibus. Vt ī. tit. secundo in principio.

d ¶ Societatib. Vt ī. de societ. in prin. Sed contra ff pro socio l. 4. 1. respon. Sed certè ibi non negatur, quin consensu contrahatur societas: vnde nō est contra.

e ¶ Mandatis. Sed nōne in stipulatione consensus debet interuenire, vt s̄. de verborum obligat §. primo, ver. sed hæc. & ff de pactis l prima. §. penultimo? Respondeo, ibi expressis verbis debet esse consensus, vt ff de verborum oblig. l. prima, primo responso: hic autem etiam sine verbis. & inter absentes, vt infra proximè. ibi inter præsentes tantum, vt s̄. de inutil. stip. §. item verborum.

f ¶ Neq; scriptura Hic cautè nota differentiam, quā facit inter hunc titulum

† Dic certe idẽ vr posse dici i oibus pactis, q bus contrah. e otligatio ex cõsensu ut ff d solu. l. in ijs §. imperator. & tñ regulariter nõ re qritur scriptura, nõ tñ i quatuor casibus hic d scriptis, ut l. pcũm qd bona fide.C. de pac. & sic vr q iste tex sit defectiuus. dic ſm lo an.Fab. q hic cõtrahũtur obligatiões efficaces, ibi, non: unde hic de obligationibus loq. intẽdit. Ange.

lum,& superiores.Nã quod dicit,neque scriptura i hoc discrepat ab obligatione literarum, ut supra titu. 1. Item in eo,quod dicit, neq; praesentia, dicit propter uerborũ obligationem, quae inter praesentes fit, ut supra de inutili stipula. §. item inutilis. Item in eo, quod dicit,non esse necesse qd dari, ideo dicit, ut discrepet ab illa, q̃ fit re,ut s̃.q. bus modis re contrahitur ob per totũ. ¶ Vel ſm lo. Fab. ad differentiam contractus innominati,qui rei interuentu contrahitur.l.ex placito C de re.permuta.]

ligatio:sed sufficit eos, q negocia gerunt, consentire: vnde inter absentes quoq; talia negocia contrahuntur,veluti per a epistolam, vel per nũcium.

¶ Item in b his cõtractib c alter alteri obligatur in id, quod alterũ alteri ex bono & aequo p̃stare oportet: d cũ alioqn in uerborũ obligationibus alius e stipuleẽ, alius promittat.

¶ De emptione & venditione.

Emptio contrahitẽ eo ipso, q de p̃tio cõuẽntũ est, licet nondũ numeratũ sit, vel aliqua arrha data, si sine scriptura fiat: ali

a ¶ Per epistolam.Vt ff.de rei uend. l.quaedam mulier.

b ¶ Itẽ in his. Fuit superior differentia ad tria gña obligationũ,hic autẽ, fit differentia ad stipulationem, uel uerborum obligationem.

c ¶ Contractibus.Qui fiunt cõsensu.

d ¶ Oportet Quasi dicat hincinde p̃stitur obligatio etiam in ijs, quae nõ sunt dicta:nã ueniũt usurae post moram.ut ff de actionibus empti.l.Iulianus.§ ex uendito Idẽ est & in omnibus bonaefidei iudicijs, licet non ex cõtractu sed quasi nascantur, ut j̃.de actio.§.in bonaefidei.

* ¶ Aptius accõmodari possunt exẽpla ad hunc textũ,ut l.Iulianus.§.offerri. ff. de actio. empt.l. insulam.§. ultimo.locati.l.si uerò non remunerandi.§ ultimo manda.l.si non fuerunt.pro soc.

† Adde. l. quicquid ff de ver. oblig.

e ¶ Alius stipuleẽ.Quasi dicat necesse est, q oia deducantur in stipulationẽ.Nam aliàs nihil uenit in talem obligationẽ,ut ff. de negocijs gestis. l.si pupilli.in fi.& l.qa tantundem. †

¶ De emptione & venditione.

* Supra dictũ est de obligationibus, quae de cõsensu contrahuntur:uerũ, quia illae consistunt aut in emptionibus & uenditionibus,aut locationibus & conductionibus,vel societatibus, vel mandatis ut supra titulo primo, in princip. ideo de his tractaturus incipit de emptione & venditione Christophor. Porcus. Continuatio.

* ¶ Materiã emptionis & uenditionis, tractat plerẽ Are i § actionum.infra de. action. SYL.

* ¶ Venditionis uerbo quęuis alienatio continetur.l. statuliberi.ad finẽ. de statuliber.& l.sicut.§.uẽditionis. quibus modis pig.uel hyppothe.sol. quod ea uidetur ratione introductũ, quod olim nullus prope contractus absque uenditione uel uera, uel imaginaria fieret.quin etiam testamẽta, quae per aes & libram dicebantur, p imaginariam quandam uenditionẽ fiebant.Verum ubi mentio fit pretij, de uenditione propriè & strictè sumpta accipi debet.l. ultima,& ibi gl. & Bar C de praed cur. li. 10. & glo in l. cũm dotem. C. de iure do. ** & de hac agitur hoc tit.

EMptio. Totus iste tit. diuiditur i quinque partes. Primo, qñ emptio & uenditio cõtrahatur, & quãdo ab ea possit recedi.Secundò, q pretium debet interuenire. Tertio, quando emptio ẽ perfecta,ad quem spectat periculum rei uenditae.Quartò, an sub conditione possit emptio celebrari. Quinto, quibus casibus emptio esse non possit.Secunda, Pretium autem. Tertia Diuisio.

tia ibi, Cum autem. Quarta ibi, Emptio tam sub conditione. Quinta ibi, Loca sacra.

SYL.

¶ Emptio & venditio. Casus dFet po tius literaliter poni: tradit.n. regulā, qualiter emptio cōtrahitur, distinguēdo, ꝙ si contrahi tur sine scriptis, satis est ad substantiam dam vēditionem pretij cō uentio. Nulla enim requiri tur ipsius rei traditio, q̄a aliàs nō cō sensu, sed re cōtraheret: nec requirit aliqua forma uerborum, ut in stiplō ne, sed solus consensus sufficit. Si uero fiat ī scriptis, requirit pfectio scri pturæ publicæ, uel priuatæ, añ cuius perfectionē licet resilire cuilibet ex cōtrahentibus a cōtractu, nisi q̄d ar rhā nōie datū sit. tūc.n. q̄a res non est integra, non licet recedere a con tractu. & sic hēs ex his rōnes decidē di huius princ. ex quo no. ꝙ emptio solo cōsensu perficitur: & iō nec rei traditionē, aut numerationē pretij, aut dationē arrharum exigit: q̄a hoc non ad substantiam, sed ad probōnē & executionem ipsius cōtractus req rit. Item ꝙ arrha ē argm̄ emptionis, non suba. Item ꝙ scriptura non est de suba huius cōtractus. Itē ꝙ aliqū cōtractus emptionis fit cū scriptura: & tūc nō dr̄ pfectus nisi pfecta scri ptura. Itē ꝙ paria sunt scripturā factā eē manu ꝓpria, uel aliena, & subscri ptam a cōtrahētib. Itē ꝙ si aliquē pœ niteat, perdit arrhas, si est emptor: si uenditor, restituit duplum.]

Ad hoc rin. vide ino For- u.in l.iu- isgenuū, olū. 4. in ne. ff. de ac.

a ¶ Contrahitur. Hic no. tribus modis perfici emptionem.

¶ Intellige, quādo est facta sine scriptis, & datione arrharū, q̄a aliàs procedunt quæ ī. dñr in uer. in ijs.]

¶ Vno modo. s. ex quo non pñt di scedere contrahentes, ut C. de act. & obligatio. l. sicut in initio. secundum quem modum etiam conditionalis emptio est perfecta.

SYL.

ter autem scriptura celebrata, erit emptio perfecta, & non prius. Arg.

Emptio & venditio contrahitur[a] simul atque[b] de precio cō uenerit, quamuis nondum pretium numeratum[c] sit, ac ne arrha quidem data fuerit. Nam quod

¶ Aduerte quia illa. l. sicut. vt potius facere in cōtrariū: quia dicit, ꝙ cōstitutæ obligationi, non potest renunciari, sed conditionalis non est cōstituta. l. cedere diem. ff. de uerb. sig. ergo &c. Tñ in contrariū facit. l. necessario. §. ꝙ si pēdēte. t. ubi dicitur, ꝙ transmittitur, ergo est: & ad l. sicut. rñ. q̄a est constituta non orta.

SYL.

* ¶ Adde, ꝙ impleta conditione, sub qua cōtracta fuit uēditio, perinde ē, ac si ab initio contractus fuisset purus. l. vlt. §. 1. & ibi Ang. & Alc. q̄ adfert concor. ff. de vulg. & pup. Deci. in l. pecuniam. 2. not. ff. si cer. peta.]

¶ Secundo mō. qñ est pura: & tunc incipit periculum rei ad emptorem pertinere, ut ff. de peric. & commo. rei uendi. l. necessario. in princ. & ita contrahitur hic, siue perficitur. Tertiò, quando res traditur, dicitur plus perfici adhuc, siue impleri, ut ff. de act. emp. si quis rem alienam.

* ¶ Nam cōtractus nō omnino pfectus est ante traditionem, sed ab ea ultimam perfectionē accipit. l. 1. ubi glo. & Cy. C. de peri. & com. rei uen. Vñ uidemus simplicem uenditionē sine traditione, non impedire, quin alij possimus rem eandem uendere, & eius dñium tradendo transferre. l. quoties. C. de rei uend atq; ēt alteri obligare. l. ultima. §. Lucius. & ibi gl. in uer. obligauit. ff. de dona. Hinc publicatis bonis cuiuspiam, publicatur & res ab eo uendita, necdum tū tradita. l. si fundus. ibi, nam & si vendideris. ff. loca.]

ADDITIO. Et ista induxit Io. Fa. ad decisionē q̄ōnis, an & qñ ex consuetudine dño, uel ꝓximo per rei uen. ius aliquod quæsitum esse censeat.

b ¶ Simul atq; i. statim postquam, ut ī. de re. diui. §. ferę.

c §. Numeratum sit. Nec aliquid datum loco pretij, ut ī. titu. 1. in princ.

Nam

a¶ Nam potest, si placeat venditori. §. venditae. & ibi glo. supra de rerum diuisione.]

SYL. ¶ Haec gl. sentit, ꝙ possit dari res pro pretio, & male: qa tunc esset permutatio, vt ĩ. eo. §. itẽ pretiũ. Nec obst tex. allegatus. qa si referat ad emptionem, de qua habet ibi in princi. debet intelligi secundum §. item pretiũ: si ad alios ꝯtus, stat, ꝓprie, & simpliciter ꝓcedit, vt loquitur.]

ctus, sed postea ad probationem fiat scriptura, valet quod actum est, & et valuisset sine ea, vt ff. de pig. contrahitur. Et eodem modo dico esse intelligendũ vbicunq; dicitur lege cõtractũ aliquẽ in scriptis fieri, vel distractum, vt C. de testi. l. testiũ. & in authen. de test. §. & licet. l. col 7.

SYL. ¶ Et haec opi. Plac. cõior est ſm Christo. hic, qa actus in scriptis dicitur ille, ad cuius substantiam requirit scriptura, nõ quando fit ad probationẽ.]

¶ Sed cũ fiat in scriptis huiusmodi uẽditio, & sine scriptura nõ valeret, quare nõ dicit obligatio lite rarum? Rñ. qa aliud hẽt nomen. f. emptio: & verum est hoc nomen: at in mutuo † non est verum mutuatum esse: tunc. n. re esset obligatio ꝯcta, vt ĩ. de lite obli. in prin versi. plane.

† De quo agitur in obligatio. ne literarum.

arrhae noĩe datur, argm est emptionis b & vẽditionis ꝯctae. Sed hoc quidem de emptionibus & venditionibus, q̃ sine scripturae cõsistunt, obtinere oportet: nã nihil a nobis in hmõi emptionib. & vendõnib. d innouatũ est. In ijs aũt, q̃ scriptura cõficiunt, e nõ aliter perfectam esse vẽditionẽ & emptionẽ constituimus f nisi & instrũ g emptionis fuerint cõscripta, uel manu propria ꝯhentiũ, uel ab alio quidẽ scripta, a ꝯhentibus h autem subscripta; & si per tabellionem fiunt, i nisi & completiones k acceperint, l & fuerint partib.

a¶ Arrhae. Vt ff. eo. quod saepe. in prin.

b¶ Emptionis & venditionis contractae. Non autem est de substantia contractus.

a¶ Nam arrha est veluti quoddam pignus: hincq; legislator quãdoque arrhas, & pignora pro eodem ponit l. 1. C. si rector prouin. idq; (ut ego arbitror) exemplo Graeci sermonis, nam quod non pignus dicimus, illi τὸν ἀρραβῶνα appellant.]

c¶ Sine scriptura.. Idest sine solennitate scripturae.

d¶ Venditionibus. f. quae fiunt sine scriptura.

Venditio fit in scriptis. & sine scriptis

e¶ Scriptura conficiuntur, Patet hic, ꝙ alia est emptio, siue venditio in scriptis, alia sine scriptis. In scriptis dicitur, qñ hoc agunt contrahentes, vt non aliter valeat ꝯtus, nisi fiat scriptura, ſm quosdam, quod non vidimus in vsu. Alij dñt, vt P. ꝙ sufficit, ꝙ contrahentes, vel aliquis eorũ dicat in principio contractus, ꝙ inde scriptura fiat, licet nõ dicat, ꝙ aliter nõ ualeat nisi fiat: & hoc approbo, vt C. de fide instru. l. contractus. ibi, illos tamen quos in scriptis fieri placuit &c. Si autem simpliciter fiat contra-

f¶ Constituimus. Praeteriti t pis est: & dic, vt C. de fide instru. cõtractus.

g¶ Instrũ emptionis. Quae vulgo rogationes dñr, secundum Ioan.

h¶ A contrahentibus. f. utroq; f. emptore, & venditore: & talis subscriptio fit & aliàs, vbi cõtractus fit alius in scriptis, vt in aut hen. de fide instru. §. si quis igitur. & §. sed & si quis aut mutui, & §. seq.

i¶ Fiunt. f. haec instrũ. & subaudi, nõ aliter valeant, nisi & comple. &c.

k¶ Cõpletiones† .i. mũdũ cõpletum. † Aliàs. i. cõplementum.

a¶ Mundum vocat instrũ, in quo post factam rogationẽ omnia comprehenduntur: a mũdicia, eo ꝙ sine vituperatione esse debet, glo in d. l. contractus. vel. mundum.]

l¶ Acceperint. f. ab eodem tabellione, & a partibus, vt subijcit.

Abso.

absoluta a Donec enim aliqd deest ex his, & pęnitentiæ locus est, & potest emptor vel vẽditor sine poena b recedere ab emptione & venditione. Ita tamen impune eis recedere concedimus, nisi iam arrharũ nomine aliquid fuerit datum. Hoc enim subsecuto, siue ĩ scriptis, siue sine scriptis, siue vẽditio celebrata ẽ, is, qui recusat adimplere contractum, si quidẽ est emptor, perdit qđ dedit: si vero venditor, duplum restituere compellitur, c licet super

a Absoluta. vt q̃a lecta fuerint partibus, & laudauerint. Vel dic absoluta .i. subscripta.

SYL. Vide glo. in l. fideicommissa. §. primo. ff. de legatis. 3.

b Sine poena. Sed quomõ sine pęna cùm statim ĩ arrhis eũ puniat? Respõd. sine pęna interesse, & iurisiurandi in litem. Nam hæc poena esset quantum ad soluentẽ, licet nõ quãtum ad accipientem, ut. ff. si quis ius dicen. nõ obtempera. l. 1. §. final.

SYL. Vide ibi glo. in ver. merã pęnam. & dic ꝙ hmõi poenæ respectu soluẽtis tantum debentur etiam in foro cõscientię, vt per Deci. in c. 1. in j. lec. in 11. col. de consti.]

Non aũt ab arrhis aliter liberai, vt subijcit, ita tñ &c. Item iste talis non facit ꝯ legẽ. C. de act. & obl. l. licet cũ hoc lex sibi permittat. Et no. ꝙ huius legis permissio est eum aliqua poena. Arg. ꝯ in auth. cõstitutio quæ de dig. §. illud. coll. 6. Sed si non est subscriptum, & tñ res est tradita, an valeat translatio? Quidã dicunt ꝙ nõ vt C. de suffrag. l. vnica. Allij ꝯ, vt C. si quis alteri vel sibi l. multum interest. & ff. de dolo. l. & eleganter. in princip. Distingue, aut ꝑ errorẽ, aut scienter.

** Adde, ꝙ cõmunis opi. est Docto. in l. contractus. C. de fide instrum. ꝙ transeat dominium rei vẽditæ & traditæ in emptorem, licet nondum sit absolutus contractus: & ratio est, q̃a sufficit ꝙ adsit consensus, qui est cã immediata translationis dominij, vt declarant ibi Bal. & Salyce. & refert ac probat Neguss. in tract. de pigno. in 4. par. prin. num. 39.]

c Copeditur. Sed qua actione? Rñ. condõne ex. l. ista, & ex. l. illa. C. de fide instru. contractus. Vel ẽt per officium iudicis, vt argu. C. de rescin. ven. l. 2. Itẽ per actionem ex empto, si tñ fiebat vẽditio sine scriptis: nã si fieret ĩ scriptis, nec eẽt non dũ cõpleta, non ageretur actiõe ex empto, cũ nõ eẽt adhuc venditio, vt hic dr, sed per condictionem ex l. vel officio iudicis, vt dictũ est. Sed nunqd vltra hãc duplicationẽ arrharũ tenetur venditor ad interesse, si nõ tradat, ut ff. de act. emp. l. j. & l. exempto. §. idẽ ait? M. & Azo. dicũt ꝙ nõ: q̃a sibi ꝑiudicauit accipiẽdo arrhas: sicut & aliàs sibi pręiudicat, quis sibi eligẽdo, vt ff. de trib. act. quod in hærede. §. eligere. Itẽ q̃a hoc uñr agere ꝯhentes inter se, ut amissione & duplicatione arrharũ debeãt esse cõtenti: ergo ꝓ expresso est habẽdũ: ut ff. si certũ pe. cũ q̃d. Itẽ facit. ff. de leg. 2. l. cũ filiꝰ. §. uarijs. B. & Io. ꝯ. Dicũt. n. adhuc posse agi ad hoc ut tradat, uel ad interesse, ita ut arrhæ in interesse cõputent. † & facit ꝓ eis. ff. de test. mili. l. 3. & ff. de inoff. testa. mater & C. de pac. do. l. fi. facit melius. ff. de actio. emp. & uendi. prædia. in fi.

Prima opi. communiter tenetur, secundum Christoph. hic.]

Sed q̃d si dederit ꝓ arrhis & ꝓ pagamento? Rñ. pactũ seruãdũ. i. nõ põt discedere, ut ff. de pact. l. traditionib. Et no. duo operari: unũ, ut arrhæ debeãt duplicari uẽditore pęnitẽte. Itẽ ut emptio remaneat firma, & agat ad interesse. Itẽ emptore pęnitente eadem duo operatur. Accur. stor.

ADDI. Et tũc ñ totũ, sed q̃d ꝓ arrhis duntaxat datum est, duplicat. Et nota, ꝙ ubi uenditor se nõie emptoris possi-

Venditor utrum ultra arrharũ, duplicatiõ perditionẽ teneatur ad interesse.

† Et sic ad interesse agit, quatenus est ultra arrhas: quæ op. verior est, secundũ Ang.

possidere constituit, nō pōt agere ex empto, ut tradat: se aut rei uendicatione, uel publiciana simul, aut uti possideris, ut dicit gl. in auth. sacra puberum. C. si aduer. uend. Ang.

claratio q̄titatis pretij cōferri pōt in arbitrium tertij. Item ꝙ eo non arbitrante, deficit cōtractus. Itē ꝙ ualet argm̄ de emptione ad cōductionē.]

b ¶ Esse pt. ut ff. e. l. 2. & C. eo. l. empt.

arrhis nihil expressum a † sit.

† aliàs est.

¶ Emptio nō pōt esse sine certo pretio: sed si pretiū in alterius arbitrium conferatur, tunc uidetur emptio facta sub condōne: ut si ille fuerit pretiū arbitratus, ualeat emptio: aliás secus. & idem in locatione. Areti.

¶ Pretium aūt cōstitui oportet: nā nulla emptio sine pretio esse [b] pōt. Sed & certum [c] eē ptiū [d] dēt: aliogn si inter aliquos ita conuenerit, ut q̄ti Titius rem æstimauerit, tanti sit empta: inter ueteres satis, abundeq; hoc e dubitabat, † ꝯstaret ne uendō, an non. Sed nr̄a decisio f ita hoc cōstituit, ut quoties sic cōposita sit uēditio, Quanti ille æstimauerit g sub hac condōne staret cōtractus: ut si quidē ille, q noīatus [h] est, pretium

† aliàs si cōstet vēditio, siue non.

a ¶ Nihil expressum est. i. nihil dictū fuit a partib. quid super arrhis fiat altero pœnitēte.

SYL.

¶ Pretiū. Casus ita figurari pōt in scd̄a parte: nā prima, ꝙ pretiū debeat eē certum, cùm sit notissima regula requisita ad ꝑfectionē uenditionis, non exigit casus figurationē. Quæsitum fuit, an ualeret emptio ꝑ pretio declarando per Titium: & uidebatur ꝙ non, qa tunc non erat certū pretiū, sed decidit cōtrariū, ꝙ immo emptio nō est pura, sed condōnalis, si ille arbitrabit: & sic non est perfecta, sed eius ꝑfectio pendet. Sed tunc obstare uidebat, q a aliàs habemus, ꝙ eo si arbitrāte, in cui⁹ arbitriū tertij sa erat declaratio, recurrit ad iudicē: vñ sit ī emptione, eo nō arbitrāte nō erit ꝯdōnalis emptio, quasi expiret si non arbitret, sed ibit ad iudicem, q declarabit ipse, iuxta l. si q̄s arbitratu. ff. de uer. obli. & sic emptio suscipiet ꝑfectionē: sed ꝯriū dr̄ hic, ꝙ immo expirat emptio, quia cōmissa in casu nr̄o est substātia cōtractus ī arbitriū personæ certæ, tunc. n. non receditur a persona certa, sed euanescit actus, ut hic dr̄. Not. ꝙ ab subam emptionis requiritur certitudo pretij. Itē ꝙ paria sunt pretiū ab initio certū apponi, & ex postfcō certificari. Itē ꝙ de-

c ¶ Sed & certū. Not. duo: & ꝙ pretium debet esse, & ꝙ certum.

* ¶ Vnde & si quispiam rē emat ꝑ marcha, aut libra auri, uel argēti, nō erit emptio, ut scribūt hoc ī loco Faber, & Are.

** Adde, ꝙ p̄tiū pōt esse in parte incertū. hinc est, qd̄ tradunt Doc. pactū, qd̄ apponitur in cōtractu uenditionis ad cōmodū uenditoris, esse partem pretij, ob idq; rem uilius uend [i]. l. fundi. ff. e. & l. si sterilis. § si tibi. de act. empti.

d ¶ Pretium. Repetit de pretio ꝙ dēt interuenire, ut addat duo. s. ꝙ sit certum, item in pecunia numerata.

e ¶ Hoc dubitabatur. i. de hoc.

f ¶ Decisio. Vt C. d̄ ꝯrahēda em. l. fi.

g ¶ Aestimauerit. Not. ꝙ cautè ponit dē tertia ꝑsona: nā secus si ī cōtrahentis arbitriū, ut dicem⁹. ĵ. e. §. emptio.

h ¶ Nominatus est. Quid si ī innoīatum contulimus: ut, Vendo pro q̄to æstimabitur? Respon. non ualet, instar locationis sic factæ, ut ff. loca. si merces. in prin nisi in uno casu, qui de pig. l. si fundus. §. fi. Accur.

ADDITIO. Sol. ex præcedentib. contractibus, quorum occasione deueniatur ad uenditionem, potest super declaratione pretij officium iudicis implorari, ut ibi: secus si nullus præcessisset contractus, ut hic. Ang.

definierit, [a] tunc † oimodo ẜm ei[9] æstimationem & pretium persoluatur,[b] & res tradatur,[c] & uenditio ad effectũ perducatur,[d] emptore q dem ex empto[e] actione, uenditore ex uendito agẽte. Sin aũt ille, q nominat[9] est, uel noluerit, uel ñ potuerit ptiũ definire, tũc ꝓ nihilo eẽ uẽ

a ❡ Definierit. Etiã iniquè: quia a ꝑsona inlerta nõ receditᷓ, ut ff. de uer. obli. si quis arbitratu. (1) & hoc uerũ est, qñ id, qđ est de substãtia cõtractus, apponitur: sed secus si conferatur qđ est de accidẽte cõtractus: nam
†aliàs omnino.
tunc ad arbitrium boni uiri recurritur, ut ff. eod. hæc uẽditio. & ff. pro socio. l. si ita conra. & l. societatẽ ij. & ff. loca. l. si in lege, in prin. quæ omnes huic sunt contrariæ. & hoc secundum Ioan.

SYL. ❡ Hæc opp. cõiter approbaẗ, & in glo. in l. in uẽdẽtis. in gl. magna C. e. tit.]

❡ Sed ẜm Azo. hoc redigitur ad arbitriũ boni uiri: & sic nõ ꝯdicunt dictæ leges. Nec obstat dicta lex. ff. de uerb. obl. si quis arbitratu. q a ibi non fuerat arbitratus: quo casu cõcedo nõ recurri ad boni uir arbitriũ. Sed qñ dr̃
Notabilis quæstio.
iniquè definiri? R̃ñ fortè ultra dimidiã iusti pretij, ut arg. C. de rescin. uẽ. l. si uolũtate. & l ij. Vel (Vt puto) iudicis officio expedit, ẽt si minor sit deceptio, dũmodo nõ minima, ut ff. de in integ rest. l. scio. nã nõ tm̃ sibi cõmittitur in absentis, quantũ ipsis dñis liceret, ut ff. sol. matri l. etiam. §. 1. & l. si constante. §. si maritus.

SYL. * ❡ Ad istã gl i uers. uel ut puto. uide Tiraquel in rep. l. si unquã. su p uersi. oĩa uel partẽ. nu. 30. C. de reuo. do.]

ADDITIO. 1) Hoc reprobãt doc. q a qñ non fuit arbitratus, receditur ab eius persona, etiam si de stando suæ sententiæ iuratum fuerit. l. si libertos iurauerit. ff. de ope. libe. & c. Quintauallis. extra de iureiur. Angel.

b ❡ Persoluatur. Ita ꝙ fiat accipientis ut ff. de act. empt. ex empto. §. j ẽt usuræ post moram, ut ff. de act. emp. l. Iulianus. §. ex uendito.

** Obserua uerbũ, persoluaẗ, necnõ qđ incontinẽti subijcit, & res tradaẗ: debet. n. prius integrũ pretiũ solui, q̃ res uendita tradat, qđ indicat uerbũ ꝑsoluaẗ. l. urbana familia. §. ul. đ uer. si. alioq n si ps tm̃ offeraẗ, ñ cogeẗ uẽditor rẽ tradeᷓ. d. l. Iulian[9]. § offerri.]

c ❡ Tradat. Cautè dicit, tradaẗ, & nõ det. nã nõ tenetur facere accipientis, sed đ euictione se obligare, ut ff. đ act. empt. ex empto. in prin.

SYL. ❡ Cõis & ferè oĩum est hæc sñia. in l. si ff. de condi. cã da. ꝯ quam tamẽ disputando tenet Fortu. Hispa. in l. iurisgentium, in prin. in 5. col. ff. de pact.]

Venditor an teneatur præcisè ad rem tradendã, uel ad interesse.
❡ Sed nunquid ꝑcisè teneẗ ad rẽ tradẽdã? M. dicit ꝙ sic: & facit ꝓ eo qđ hic dr̃, oĩno tradatur &c. & ff. de rei uend q restituere. & s̃. de do. ꝯ. aliæ. Sed B. cõtra dicit. n. eũ liberari ꝑstando interesse: & facit pro eo. ff. de act. empti l. 1. 1. respon. & l. ex empto. §. idẽ ait & C. de act emp. l. 4. Sed fortè hic posset distingui, an uenditor habeat rem, & tunc sñia M. tenet per suas. li an non hẽat rem, & tunc aut dolo, uel culpa desijt eã hr̃e in fraudem puta emptoris, & tunc sñia B. tenet: aut sine dolo, & culpa, & tunc non tenetur uenditor, ut j. eod. cùm aũt. esset. n. ualde mirum, quod ait B. ut sic cõpellaẗ æstimationẽ ꝓ re recipere, ut ff. si cert peta. l. 2. §. 2. & C. de fideic. lib. l. fi. Item sic improbè pacta rũpere, cũ ꝑtor dicat, Pacta seruabo. ut ff. de pact. iurisgentiũ. §. ait ꝑtor.

❡ Concordiã gl. cõiter teneẗ a doct.]

SYL. d ❡ Ad effectũ perducatur. s. iam dicto modo. s. per traditionem rei, & pretij, ut j. quib. mod. tol. ob. §. fina.

e ❡ Ex empto Not. ꝙ ex empto emptor. ex uendito uẽditor agit, ut hic, & ff de act. emp l ex empto. 1. rñ. & l. Iulianus. §. ex uendito.

f ❡ Pro nihilo. ut nec ad boni uiri arbitriũ recurraẗ, ut mõ diximˀ: sed legatu n, iõ ẽ ꝓ nihilo sic relictũ. ut C. cõ. de leg si duob. §. sed & si qs. sed ibi fauore ultimæ uolũtatis, ne pereat.

ADDI. Hoc uerũ intellige cũ distinctione, an fuit datũ arbitriũ condõnaliter, an non, iuxta, l. 1. cũ mã. ff. de le. 2. Itẽ quo ad subam legati, nõ quo ad pœnę cõmissionẽ: ut l multa. in prin. ff. de cond & demon. Ang.

pretio conuenit, aliud loco pretij dari põt assentiente uenditore. l. pretij. C. de resein. uend. nam conuentio non numeratio, perficit emptionem sine scriptu. s l. 2. ff. eod.

a ¶ Pretio statuto sine quo esse non põt uẽditio, ut in prin. huius §. † aliàs placuerit.

b ¶ Et in locationib⁹. ut ff. loc. si merces. in prin.

SYL. ¶ Itẽ pretiũ. Casualiter ñ figurabit, q̃a tex. ipse ponit casum, & arguit ad partes & approbat sniam Proculi rõne ipsius, q̃ hic nõ allegat, sed il. 1. ĩ h. ff. e. q̃a sicut aliud est uẽdere, aliud emere, sic aliud ẽ pretiũ, aliud merx: qd ĩ pmutatione discerni nõ p̃t, uter sit emptor uel uẽditor. No. q̃ ptiũ dẽt eẽ ĩ pecunia numerata, aliàs ẽ pmutatio, & sic dẽt discerni a re uẽdita. Itẽ q̃ auctoritates poetarũ p̃nt allegari. Itẽ q̃ illa snia preualet, q̃ ualidiorib. fulcitur rõnibus.] † aliàs nõ est, &

ditionẽ, quasi nullo p̃tio statuto. ᵃ Qđ ius cũ in uẽditionib. nobis † placuit, nõ est absurdũ, & ĩ locationibus ᵇ & in conductionib. trahere.

¶ In emptione & vendõne p̃tiũ dẽt eẽ in pecunia numerata: aľs: est pmutatio, q̃ est cõctus separatus ab emptione. Arct.

¶ Itẽ c p̃tiũ in numerata pecunia cõsistere dẽt. Nã † & ĩ cæteris reb⁹ an p̃tiũ eẽ posset, uelu ti an hõ, aut fun-

dus, aut toga, alterius rei p̃tiũ eẽ posset, ualde q̃rebaẽ. Et Sabin⁹, & Cassius ẽt ĩ alia re † putabãt ᵈ p̃tiũ posse cõsisteř; vñ illud ẽ, qđ vulgo dicebaẽ, pmutatione rerũ emptionẽ, & uẽditionẽ cõhi; eamq́; spẽm emptionis, & uendõnis uetustissimã esse: argumẽtoq́; utebanẽ † Græco poetæ Homero, q̃ aliq̃ partẽ exercitus Achiuorum uinũ sibi cõparasse ait permutatis q̃busdam

d ¶ Putabãt. sed male, ut ĩ. dicam. † aliàs putant.

ADDITIO. Pro illorũ tñ opin. facit qđ scribit Iustin⁹ li. 3. Emi singulas res ñ pecunia, sed cõpẽsatiõe mercium Lycurgus iussit, auri que & argẽti uisum uelut oium sceletũ materiam sustulit.]

e ¶ Poeta. Homero. No. ar. q̃ auctoritas auctorum, & philosophorũ sunt in causis allegandæ. sic ff. de sol. si pater. & ff. de iu. proponebaẽ. & ff de stat. † aliàs Græci poetæ Homeri.

c ¶ Item pretiũ. Dixit p̃: ũ dře certũ eẽ, nũc dicit, q̃ ĩ numerata pecunia.

* ¶ Prudẽtissime Imp. eũ superius dixerit, pretiũ in uẽditiõne cõstitui oportere, nũc declarat pretiũ ipsum in pecunia numerata cõsistere dře, nam aliàs pretij appellatione continetur quicquid pro re datur. l. fundi partẽ. ff eod. ubi Bald. qui multa allegat, & tradit Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. gl. 14. nu. 41. Quod ãt hic dř, intellige quo ad essen. iam uenditionis, non quo ad numerationem simulatque. n. de

hom. l. septimo. Sed interdum redarguuntur, ut hic, & ff. de re. di. in tantum. §. fin. & l. sed diui.

¶ De hoc uidenda sunt, quæ ponunt docto. in l. 1. ff. si cer. pet. & ibi Dec. col. 6. Tñ aduerte, quia hic merito allegabatur, q̃a tractabatur de ppřietate uerbi, emptio: quorum uerborũ sigñatione poetæ sæpe abutuntur.] SYL.

* ¶ Hoc dictum Accur. quod ad hũc locum attinet, falsum est. nõ. n. hic redarguitur dictum Homeri, sed quorundam Iurisconsultorum dictum alia Homeri auctoritate confutatur. certè summa sp fuit ẽt in iudicijs Homeri auctoritas, usq; adeò, ut uel vnico eius uersu Megareos ab Atheniẽsib⁹, cũ de Salamine, celebri insula, cõtenderent, uictos esse traditum sit.]

** Adde, ꝙ nec in d.l. sed diui redarguiit auctoritas Virg. sed Martian9. l. C. qui parũ ad rẽ urebat argumento Virg. non.n. Virg. in illis uersib. lib. 3. Aene. ad quos allusisse vr̃ Mart.) libabar cineri Andromache, manesq; vocabat Hectoreũ ad tumulũ, viridi quem cespite inanem. Et geminas cãm lacrymis sacrauerat aras.) loquitur de simplici cenotaphio. i. inani tumulo, vt intelligebat Martian9, sed de eo, ad quẽ geminæ aræ sacræ extructæ erant, & ad quẽ sacrificijs factis eliciti vocatique erant manes Hectorei, ut ex eo loco Virg. colligitur, & declarat doctis. Alciat. lib. 10. Parer. c. 12.]

reb9, a his uerbis: b

ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες ἀχαιοί,
ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν,
ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι.

Diuersæ scholę c auctores cõ sentiebant: aliudq; esse existimabant permutationẽ rerũ, aliud emptionem & uendõnẽ: alioqui nõ posse rem expediri d permutatis rebus, quæ uideat res venisse, & q̃ ptij noĩe data esse: † nã vtrãq; videri & venisse, & ptij noĩe datã eẽ, rõnẽ nõ pati. Sed Proculi sñia dicentis pmutationẽ ꝓpriã eẽ spẽme cõtct9 a uendõne separatam, merito pualuit: cũ & ipse alijs Homericis † uersibus † adiuuabat, & ualidiorib. rõnib. † argumentabatur, quod & anteriores † diui principes admiserũt, & ĩ nr̃is Digestis f latius g siñatur.

a ¶ Rebus. puta equis.

b ¶ His uerbis. s. græcis, quæ legi non possunt. Accur.

SYL.

* ¶ Vide Budæ. in Anno. ad Pand. in l. 1. eo. ti. & Alc. lib. 2. Prætermis. qui Homericos uersus Latinos fecere.]

Expositio græci in textu positi.

ADDI. Hi Homeri uersus sunt in septimo Iliados, quorũ sensus ẽ: Enthẽ arinizõto caricomoõtes Achei. i. Tũc iã uinũ emebant comati Achiui. Alli mẽchalcho, alli deethoni sidtro. i. alij certe ęre, alij splẽdido ferro. Alli de rhinis, alli dauthili boessin. i. Alij ꝓ corijs, alij ipsis bob9. Alli dãdra podes si. Alij mãcipijs. Vides igit mẽtẽ text9 optimè ꝓbari ꝑ istud græcũ. Græci n. ꝓ uino dederũt aliq æs, alij ferrũ, alij coria, alij ipsos boues, alij mancipia.

c ¶ Scholæ. singularis numeri est hic. sic. j. mand. §. is qui exequitur.

d ¶ Expediri. i. cognosci.

e ¶ Speciẽ cõtractus. i. innoĩati: nã nõ hẽt nomẽ suũ. ut ff. de re. pmu. l. 1. §. itẽ emptio. Sed quare dr̃ innoiat9, cũ ita curiale nomẽ hẽat? R. si. q a illi contract9 sunt nominati, q statim ut fiũt, pariũt actionẽ, ut ff. de pact. iurisgentium. ĩ pri. siue fiãt cõsensu, ut vẽditio, ut s. eo in princi. siue re, ut mutuũ, ut s. qb. mod. re cõtra. ob ĩ princ. At permutatio nec ex pacto parit actionem, nec ex re, sed parit ex utroq; s. postea dudũ re interueniẽte ex pctõ primo, ut substãtialiter colligit. C. de re. pm. ex placito. Et ex cõctu oriĩ actio ꝑscri. uerb. ut j. de act. §. actionẽ. & conditio ob cãm, ut ff. de præscr. uerb. l. nãlis. §. 1.

¶ Cõis opi. est hic, & in l. iurisgẽ. ff. de pac. ꝙ pmutatio sit cõtract9 innoĩatus: cui9 cõtrariũ disputãdo tenet Fortu. Hisp. ibi in prin. col. 15. melior tñ rõ est, quare dr̃ innominatus, illa, quã ponit gl. in rub. C. de rer. permu. & illam magis communiter seq. doct.]

* ¶ Adde inter cætera hoc quoq; differre pmutationẽ a uendõne, ꝙ q pmutat, oĩno dñiũ rei transferre dẽt. l. 1. in fi. ff. de re. pmu. at uẽditori sat est, si eã tradat. l. rem. ff. eo. & de alijs drijs uide Acc. in d. l. 1. de re. permu. ubi colligit quinque differentias.]

f ¶ Digestis. ut ff. e. l. 1. §. 1. Ac. (hic.

g ¶ Lati9. i. meli9 & aperti9 in ff. dr̃ q̃

¶ Cũ aũt emptio. Caius ita figurari pot. Quæsitũ est an tradõnẽ (pfecta nihilominus uendõne) cuius sit periculum

† Facit ad hoc pulcherimus text. in l. sciẽdum. §. ulti. de ædi. edi.

Contract9 noĩati q sunt.

† Vide Alciat. lib. Præter 2. tit. de contrahenda empt. ubi Homeri versus reponit.

† aliàs adiuuaret.

† aliàs augumentaretur.

*

† Vt Diocletianus, & Maximianus. l. emptionẽ. C. de rest. pmu.

Permutatio duas actiones parit.

SYL.

SYL.

culū:& uidebat̄ eē uenditoris, q̄a res perit dño. l. incēdiū C si cer pe. dñs āt est uēditor añ tradōnē, ut hic dī i fi. ergo ipsi perire, & dānū ei⁹ eē dēt. Cōtrariū decidit̄ in ea rōne, q̄a cū teneatur uenditor ad tradēdū, si res desinat posse tradi absq; dolo & culpa sua, liberat̄: & iō quiuis quo ad dñium pereat ipsi nō tenet̄ ad præstationē talis rei quia liberat̄, ut dixi. No. ꝙ emptio dī pfecta statim ac de pretio conuentū est. Item ꝙ perfecta uēditione añ tradōnem, periculū transit in emptorē, siue in totū, siue in parte res pereat. Itē ꝙ commodū alluuionis spectat ad emptorem. Itē ꝙ eius sunt cōmoda, cuius incōmoda. Itē ꝙ uēditor ēt recepto ptio remanet dñs quousq; non tradit, & per consequens habet actionem persecutoriam, sed tenetur eā cedere.]

a Diximus. s. eod. in princ.

b Statim. Sed certè immo non statim, sed nouem sunt necessaria.

SYL. Io. Fa. hic dicit hæc nō necessaria, sed ꝙ regula simpliciter ꝓcedit, sed fallit i quolibet casuū subscriptorū.]

Venditione fcā nō ptinet ad emptorē periculū rei uēditæ nisi ix. cōcurrant.

¶ Primo, ꝙ uēditio fiat nō i scriptis: alias. i. si fiat inscriptis uendō, nō trāsit ad emptorē periculū nisi mūdū esset cōpletū, ut hic, & C de fid inst. cō tractus & C de peri. cō. rei uen, cū sin ter. Itē ꝙ fiat purè, alias nō perit emptori, licet secus si facta sit deterior, ut ff. de peric. & com. rei uen. l. necessario. §. ꝙ si pendēte. † Itē ꝙ sit facta uenditio in specie. nā si in genere, ut puta uēdo hominē, † nō perit emptori ante traditionē, ut ff. de peri. & cō. rei uen. l. cumq;. & l. ꝙ si neq;. Itē ꝙ sit certa species: quia si sub incertitudine sit uendita, licet sit species, n̄ tñ spectabit sp periculū ad emptorē: puta uendo Sthicum aut Pamphilū. primus. n. morit periculo uenditoris, ut ff. de ꝯh. emp. l. si in emptione. §. pen.

† Quia pēdente cōdōne uenditio adhuc pfecta nō est l. hæc uen

ditio. ff. e *

* Aliq̄n tñ & sub incertitudine uēditio tenet, veluti cū quasi alea emit: qđ fit, cū pisciū, uel auiū capt⁹ emitur: vsque adeo ut & si nihil captū sit, nihilominus uēdō firma pmaneat, quia spei uenditio est l. nec emptio. ff. eo. ti.]

† Quia genus perire nō pōt. l. incēdiū. C. si cert. peta.

¶ Rei venditæ in specie cōmodum & incōmodū spectat ad emptorem et aū traditionē, nisi in ea dolū vel culpam venditor commiserit, cuius nomine cōuenit. & quoties quis iō tenet, quia actionem habet, eam cedendo liberat. Angel. Aret.

¶ Cū aūt emptio & vēditio pfecta sit, (qđ effici dixim⁹, a sitatq; d̄ ptio ꝯuenerit, cū sine scriptura res agit) periculū rei uenditę statib ad ēptorē ptinet, tāetsi adhuc ea res emptori tra

Itē ꝙ alio mō pereat q̄ publicatione rei: nam tunc nō perit emptori, ut ff. loc. si fundus.

* Declara ut p Bar. ī d. l necessario.] SYL.

Itē ꝙ nullū pactum sit insertum, ꝙ periculum uenditorem respiciat: nā tunc non periret emptori, ut ff. e. si in uenditione. & j. proxi. uersi. ꝙ si fugerit &c. siue specialiter esset de casu fortuito dictum, ſm B. siue gnāliter, ſm M. ut diximus: ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitum.

ADDIT. Cautela tñ est, ut maximi casus & terribiles exprimant̄ q̄a clausula gnālis subseq̄ns n̄ nisi ad alios minores uel æquales refertur: immo ubi q̄s tenet̄ de casib⁹, intelligitur solum de solitis & consuetis. l. filiu. ā. §. fi. ff. eo. Ang.] Itē ꝙ uenditor non fuerit i culpa uel dolo quare res pereat ut j. prox uersi. ꝙ si. Itē ꝙ nō sit in mora: nā tūc q̄ ultimā fecit morā, sibi perit, ut ff. de peri. & com. rei uē. illud & hoc ē uerū hoc casu, siue res peritura erat penes emptorē, siue n̄, ſm Io ut ff. de leg. i. cū res. §. fi. licet M. distingueret, ar ff de rei uē l. itē si uerberatū. §. fi. Itē ꝙ non sit res, quæ degustationē desideret, utuinū, & zinziber, & similia. Nā tūc distinguitur, an uēdatur in specie: & tūc post degustationē est periculum emptoris:

dita nō sit. Itaq; a si hō mortuus sit, vel aliqua parte corporis læsus fuerit, aut ædes totæ vel aliqua ex parte incēdio ꝯsumptæ fuerit, aut fundus vi fluminis totus, vel aliqua ex parte vel ablatus sit, siue ēt inundatione aquę, aut arborib' turbine deiectis, lōge minor aut deterior esse cęperit, emptoris dānū ē: cui necesse ē, licēt rē nō fuerit nact', ptiū soluere. Quicquid. n. sine dolo & culpa venditoris accidit. ī eo vēditor securus est. ¶ Sed etsi post emptionē fundo aliquid p alluuionē accesserit, ad emptoris cōmodū ptinet. Nā & cōmodū eius eē dēt, cuius periculū b est. ¶ Qđ si fugerit hō, q venit, c aut fur reptus fuerit, ita vt neq; dol', neq; culpa d vēditoris interuenerit, aīaduertēdū e erit, an custodiā eius vsq; ad traditionē vēditor susceperit. f Sanè.n. si susceperit, ad ipsius periculū is g casus ptinet: si nō susceperit, securus est. Idē & in cęteris aīalib', cęterisq; reb' intelligimus. Vtique tū vendicationē rei, & conditionem h

an in genere: & tūc sunt duo necessaria, vt sit emptoris periculo, s. degustatio, & mensura siue pondus: & hoc ſm Io. & B. & Pla. vt ff. de peri. & commo. rei vend. l. 1. in princ. & §. 1. Sed Azo. dicit, ꝙ in vino sit speciale, ꝙ statim facta vēditione etiam ante degustationē sit emptoris periculum, si sit in specie venditio, vt ff. eod. l. quod sæpe. §. in ijs. Sed nunquid distinguitur periculum peremptionis a deterioratione, vino vendito in mensura, † vt in vēditione cōditionali diximus modo per. l. ff. de peric. & cōmo. rei vend. l. necessario. §. ꝙ si pendente. vt sic effusionis ad venditorem, acoris, & mucoris ad emptorē pertineat? Bul. ait ꝙ sic, quia hoc sub quadam conditione sit. s. si degustetur. Sed certè ipsemet mutauit consilium postea, & merito: q[uia] aliud est in alia cōditione, q̄ non est in ptāte uenditoris, aliud in hac, quę in sua potestate est, cùm possit denunciare emptori, vt gustet & accipiat: aliâs potest effundere, (j) ut ff de pericu. & commo. rei uend. l. 1. §. fin. Et sic indistinctè periculum ante mensuram est uenditoris.

† Qñ dicatur fieri uenditio ad mensurā, declara secūdū Bart in l. Iulianus. §. si Titi'. ff. de act. empt.

vendi quæ secundùm Ang. hic dissentit ab ista]

ADDITIO. Vel ab eo die in antea petere pensionē vasis. Et hoc verū, quādo est appositū tēpus ad mensurandū, alias debet conseruare, donec vasa erunt sibi necessaria. & hæc procedunt in vino: secus autem in alijs rebus, quia propter hoc effundi non poterūt. Angel.

a ¶ Itaque. Nunc ponit exempla.

b ¶ Periculū est. facit. ff. de peri. & commo. rei vend. l. id quod. & ḋ regu. iu. l. ſm naturam. & ī. de leg. patro. tu. §. fi.

c ¶ Venijt. i. venditus est.

d ¶ Neq; culpa. Etiam talis, qualis in commodato gratia vtriusq; partis contractu venit, vt ff de pe. & com rei vend. l. custodiam. & ff. com. si vt certo. § interdum.

e ¶ Aīaduertendū i. distinguendum.

f ¶ Susceperit. quod pactum valet vt hic. & ff. eo quod sępe. §. si res. & ff de peri. & commo. rei uendi l. 1. §. 1.

g ¶ Is casus. Etiam leuissima culpa cōtingens, secundùm Io. non uero fortuito, licèt M. contra, ut C. de pig. act. quæ fortuitis.

h ¶ Condictionem. s. furtiuam, quæ. s. soli domino dabatur, ut hic, & ff. de cond. furi. l. 1.

SYL. a ¶ Vide ad, id quod dr̄ de degustatione, gl. in ... ff. de peri. & commo. rei

Vel

¶ Vel quasi, secundùm Bar. in l. 1. ff. de cond. fur.]

a ¶ Exhiber. i. cedêdo actiones istas: & hoc qñ nõ fuit in culpa, aliàs nõ liberat cedêdo. ut ff. p̄ socio. l. ꝺ illo. in princ. quæ est contra.

b ¶ Et de dãni. Puta si fuerit res venditori subtracta, vel in ea datũ sit dãnum, vt in prin. huius §. nã hæc actio dãni iniuriæ domino daf, vt ff. ad legem aqui. itê Mela. §. regis.

† Facit §. venditæ. lu pra de re. diui.

SYL. ¶ Intellige de directa: nam vtilis datur et non dño d. l. item Mela. §. fin. & not. gl. in d. §. legis. i ver. hẽto.

† aliàs fit ¶ Emptio tã. Casus ĩ tã notissima rẽ nõ figuratur. No. summa. Itẽ & exempla posita in text. ꝙ venditio potest conferri in alterutrum ex contrahentibus.

Emptio an possit in alterius contrahẽtium arbitrium conferri.

c ¶ Placuerit. Sed vr, ꝙ ĩ alterius ꝑhẽtis arbitriũ conferat emptio, qđ esse non pt, vt C. e. l. in vẽdentis vel ementis. & ff. e. l. qđ sępe. §. 1. quę sunt ꝑ. iç. Sed dic rẽ ipsam hic conferri in arbitriũ emptoris: aliud si cõmerciũ: vt, Sit tibi empta, si vis: vel pretium pro quãto voles. vt dictis legibus ꝑrijs. (j) Itẽ opponit: hæc venditio, quę hic fit, nõ vr condõnalis, vt ff. eo l. 3. quæ est cõtra. Sed certè ibi fuit empta purè, sed resolutio debebat sub condõne fieri: at hic sub condõne facta fuit, vnde non põt impleri nisi impleta condõne, vt ff. eo. hæc venditio. in prin.

SYL. * ¶ Vide gl. not. ĩ d. l. vendentis. C. e.]

ADDITI. (j) Tu dic, ꝙ oĩa ista sunt de substãtia ꝯtus, q̃ in volũtatẽ alterius ꝯhẽtiũ cõmitti nõ pt, et p verba importantia arbitriũ boni viri: hic aũt si substãtia, sed accidẽs vel qualitas cõmittitur. An.

exhibere[a] debebit emptori: qa sanè q nõdũ rẽ emptori tradidit, † adhuc ipse dñs ẽ. Idẽ ẽ ꝺ furti, & ꝺ dãni[b] in iuriæ actione.

¶ Etiã sub cõdõne pt emptio celebrari: & accidẽtalia ꝯtus pñt in alterutrũ ex contrahentib. celebrari. Are.

¶ Emptio tam sub cõdõne, q̃ purè ꝯhi põt. Sub conditione, veluti, Si Stichus intra certum diem tibi placuerit,[c] † erit tibi emptus aureis tot.[d]

¶ Emens ignoranter rẽ, q̃ nõ est in cõmercio, habet cõtra vẽditorẽ actionẽ ex empto ad interesse. Ang.

¶ Loca † sacra,[e] vl religiosa, item publica (veluti forũ, basilicã) frustra qs sciens emit: q̃ tñ si pro ꝓfanis vel priuatis[f] deceptus a venditore qs emerit, habebit actionẽ ex empto, ꝙ[g] non hre ei liceat: vt cõsequatur qđ sua interest eũ deceptum non esse. Idem iuris est, si hominẽ liberum ꝓ seruo emerit.[h]

d ¶ Aureis tot. Puta 10.

SYL.

¶ Loca sacra. Casus ita posset figurari. Valet argumẽtum de cõtra ctibus ad vltimas uoluntates, & ecõtra: sed legatum rei, quę nõ est in cõmercio, siue scienter siue ignoranter fiat, nõ valet. §. nõ solũ. ĩ. de leg. etiã quo ad pręstationẽ interesse: eadem rõne idem videbatur in emptione, sed ꝯtrariũ dr̃ illa rõne, qa q se obligauit ad tradendam rẽ, q̃ tradi non poterat, in culpa est, & propter culpam tenetur ad interesse. No. summa.

† Facit ad hunc §. c. de iure. cum glo. fi. de iu. patro. & c. 2. cũ glo. 1. de reli. & ve. san.

e ¶ Loca sacra, quæ sunt ista. habes s. de rer. diui. §. flumina. & §. nullius. & §. religiosum.

f ¶ Priuatis. Redde singula singulis: nam priuata contraria est publicæ, ꝓ fana sacræ & religiosæ. & facit. ff. e. l. & liberi. & l. quia. & l. liberi.

g ¶ Quod. i. quia.

h ¶ Emerit. Ignorans, vt ff. de cõtrah. empt. l. liberi hominis.

* ¶ Quid dicemus, si quis vẽdat rẽ vitiosam, veluti pecu. morborũ, aut qđ simile, & tradit ũ est? Si sciẽs distraxerit, eũ teneri ad oẽ interesse emptoris etiã extra rẽ contingens: si ignorans, pstabit quãto minoris empta res esset,

set, si hoc sciffet qui emit. l. Iulianus, ff. de act. empt. Sane si vitiũ palam apparebat, aliud iuris erit. l. ea. ff. eod.]

¶ De locatione &c.

Continuatio. ¶ Textus ꝯtinuat rub. Quia locatio est fil'is emptioni, vt in tex. & ff. l. 2. igit post emptionẽ sequitur videre de locatione. Aretinus.

Diuisio. L Ocatio. ¶ Tot' iste tit. diuiditur in quinq; partes. Primo ponit ꝙ iste contractus habet similitudinẽ cum cõtractu emptionis. Secundò illud ꝑ exempla declarat. Tertiò, qd veniat i isto ꝯtu. Quartò, ad qd tenetur cõductor. Quintò, an iste cõtractus transeat ad hæredẽ. Secũda ibi, Nã vt emptio. Tertia ibi in §. Conductor, Quarta ibi, Qui pro usu. Quinta ibi in fi. Mortuo.

¶ De locatione & conductione.

¶ Locatio perficitur ꝯsensu eo ipso ꝙ d̃ mercede ꝯuenit: & in volũtatẽ tertij merces ꝯferri põt quemadmodũ i emptione, & ſm eius naturam quasi ꝑ omnia locatio regulat. Incerta vero mercede constituta, contractus innominatus efficitur. h. d. Aretinus.

¶ Locatio. Cald. in declaratione terminorũ & simplici equiparatione nõ figurabit aliter nisi literaliter. No. æquiparationẽ cõtractus emptionis & locationis. & ꝙ valet argm de vno ad alium. Item ꝙ quando merces est in certa, agitur præscriptis verbis.

a ¶ Locatio, Sic. ff. eod. l. 2.

b ¶ Proxima. quo ad tract. & quo ad sententiam.

* ¶ Hincq; videmus legẽ loquẽtẽ in venditione trahi ad locationẽ §. ꝓxĩ. I fi. ſ. ti. ꝓxi. vbi ꝙ hoc ꝓtrahit Ang in vlt. no. ad statutũ ẽe exorbitans & correctoriũ, ꝑ gl. in l. qd vero. ff. de legi. & i l. si qs secuo. & ibi Bar. & alios. C. de fur. i l. plurimis tñ casib. differt, vt ecce ꝑ vẽditionẽ trãsfert dñiũ, aut certe vlucapiẽdi cõdõ. l. ex empto. de actio. empt. ꝑ locationẽ ne possessio quidẽ mutat. l. non solũ. §. qđ vulgo. de vsuc. vendito non tenetur rẽ amplius q̃ semel tradere. l. qui pendẽtẽ. in fi. de act. empt. cõductor toties agere poterit ex cõducto, quoties sibi re locata frui nõ licebit. l. si qs domum. l. ex conducto. ff. loca. Edictum quoque ędilitium emptori non cõducto ri prospexit. l. sciẽdũ. de edi. edi. Præterea multa sunt q̃ locari permissa sunt, nõ ẽe vendi, vt bona ecclesiastica: & ex diuerso quędã sunt q̃ vendi possunt, quæ tñ locari prohibentur, vt ius seruitutis. l. locare. ff. loc.]

LOcatio a & cõductio ꝓxima b est emptioni & venditioni, eisdemq; iuris regulis consistit. Nã vt emptio & venditio ita cõtrahit̃, si de pretio c cõuenerit: sic & locatio & cõductio ita cõtrahi intelligit̃, si merces d constituta sit: & cõpetit locatori qdẽ e locati actio, condu-

c ¶ Si de ꝓtio ut ĩ tit. 1. §. pretiũ aũt.

d ¶ Si merces. s. certa, & i pecunia numerata, vt ff. depoſi l. 1. §. si qs seruũ. & ff. de ꝓscri. uer. nãlis. §. at cũ do. vñ partiarius colonus, q partẽ dño reddit fructuũ, impropriẽ dr̃ conductor, immo socius magis, vt ff. eo. l. si merces. §. vis maior Accur.

Colonus partiarius nõ est conductor.

e ¶ Et agit actione ꝑsonali ꝯ eũ, vt vult ibi Bar. vide tñ tex. in l. 1. §. si qs seruũ. ff. depo. & Bal. in l. certi. in 3. q. C. eo. qui tenet, ꝙ ag at ꝑscriptis verbis.]

SYL. * * Quid si conueniat, vt certa quantas tritici, vel vini, aut alia res pięstet dño in singu'os annos quotcunque fructus percipiat colonus? & receptũ est esse ꝯtũ innominatũ do vt des, q tñ absimilis non est locationi, & ro quæ de locatione tradita sunt, eadẽ hic seruari oportere. glo. l. excepto. & l. olei. C. loca. & in c. pp. extra eo tit. & tradit Pet. de Vbal. in tract. de societ. in 11. par. quæstio. 9.]

e ¶ Locatori quidẽ locati. Sicut venditori

ctori verò conducti. Et q̃ supra diximus, a si alieno arbitrio b pretium † ꝓmissũ fuerit, eadẽ & de locatione & cõductione dicta esse intelligimus, si alieno arbitrio merces † promissa fuerit. Qua de cã c si fulloni d polienda, curandave, aut sarcinatori e sarcienda vestimenta q̃s dederit, nulla statim mercede cõstituta, sed postea f tm̃ daturus, quantũ inter eos cõuenerit, nõ propriè locatio & cõductio ꝯhi intelligit, sed eo nomine g actio præscriptis verbis h dat.

¶ Si merces consistit in specie, nõ locatio, sed innominatus ꝯctus nascitur: ex quo actio ꝓscriptis verbis datur. Areti.

¶ Præterea sicut vulgo i quærebatur, an permutatis rebus emptio & venditio cõtraheretur: ita quæri solebat de locatione & cõductione, si forte rem aliq̃ vtendã, siue fruendã tibi aliquis dederit, & inuicem à te utendam, siue fruendã aliam rẽ acceperit. Et placuit non esse locationem, & conductionem, sed propriũ genus ꝯctus: veluti si cũ vnum quis bouem haberet, & vicinus eius vnũ, placuerit inter eos, vt per denos dies inuicem boues commodarent, k vt opus facerent,

ditori ex vendito, & emptori ex empto actio cõpetit, vt s̃. ti. j. §. ꝑiũ in fi.
a ¶ Supra diximus. Vt s̃. tit. 1. §. ꝑriũ.
b ¶ Arbitrio. ff. eod. si merces. 1. rñ.
c ¶ Qua de causa. Quia dixit certũ debere pretium interuenire.
d ¶ Si fulloni. est autem fullo qui lauat, siue tingit, siue polit. Accur. Floren.
e ¶ Sarcinatori. Sarcinator est qui fracta vestimenta resarcit, vt dicemus. j. mand. in fi. Et proprius dixisset sartor ſm aliquos ad sarcio, cis. Tñ etiã bene stat sarcinator: & dicitur a sarcina: & est propriè ille, qui plurimum vestitum sumit: & aliquando ponitur ꝓ sutore, vt hic.
f ¶ Postea. Nota, Postea: nã prius re non secuta, ideſt nõdum tradita ad reaptantum, actio nõ daretur, vt C. de rerum permuta. ex placito.
g ¶ Nomine. Quasi ex nouo contractu innominato, vt ff. de præscri. verbis. l. prima.
h ¶ Præscriptis verbis. j. mand. §. fin. contra. Sed distingue: aut certa merces interuenit & tũc agitur locati, vt s̃. eodẽ. in princi. aut incerta: & tunc præscriptis verbis agitur, vt hic: aut nulla: & tunc est mandatum, vt ff. de præscript. verb. si tibi polienda. & in contrario.

ADDITIO Intellige si res erat solita locari: alias secus, ut l. nãlis. §. si cũ do. ff. de ꝑscr. verbis Ang.

¶ Præterea sicut &c. Casus ponit in text. dũ Iustin. exẽplificat ĩ quotidiano rusticorũ exẽplo: ĩ quo prĩa frõte videbat dicendum non esse agẽdum ꝑscriptis verbis, sed potius esse societatem. d. boũ, vel cõmodatũ, qa & cõmodatũ gra vtriusq; quando que celebratur, vt est no. s̃. I §. 2. quib. mod. re con. obl. sed contrariũ deciditur, quia societas non est; qa dominiũ, aut vsus nõ sunt communicata: nec commodatũ, quia debet esse gratuitum, vt dr ĩ textu: nec ẽt est permutatio eadẽ rõne, quia retentum est dominium. Not. summariũ. Ite not. quotidianum exemplum bonum rusticorum. Item commodatum gratuitum debere esse.]
i ¶ Præterea. Vulgo quærebatur. vt s̃. ti. 1. §. item pretium.
k ¶ Commodarent. Impropriè ponitur, vt sequitur.

† aliàs per missum.

† aliàs per missa.

*

† Sarcire n. est integrũ facere: Sex Pomp. Additio.

Merces qñque est certa, qñq; incerta, qñq; nulla.

Bos

cerét,& apud alterum alterius bos a † perierit,neq; locati, neq; ꝓducti, neq; cōmodati ꝯpetit actio, qa nō fuit b cómodatum gratuitum.uerum præscriptis c verbis agendum est.

Contractus emphiteuticus, q pficitū cū alicui res cōcedit mercede in pecunia vel re specie cōstituta, a locatiōne & ab emptione ī aliquibus differt, & multipliciter ꝯuenit cū eis: qui iure ciuili fuit introductus. Et interitus totius rei pertinet ad dominum,et particularis ad emphyteutam.h. d. Ang.

¶ † Adeo d autem

† Aliàs perijt.

a¶ Bos perierit.Sua culpa:aliàs nō tenet, cum vtriusq. gratia contractum sit.vt hic & ff.de prçsc.verb.si gratuitam.§. si margaritas. & ff commo. si vt certo.§.nunc videndum.1.

b¶ Quia non fuit.Bona ratio,vt s̄. quib. mo.re ꝯtrahi. obli.§.2. vers. commodata.

Præscriptis verbis agitur tripliciter.

c¶ Prçscriptis verbis. Quæ cōpetit ex cōtractib⁹ trib⁹ innominatis: do vt des: facio vt facias, do vt facias, vt ff. de p̄scri: verbis.l. naturalis.§.2. & 3. * * De natura huius actionis plenius tractat idem Accur.ī. de actio.§ actionum autem. in ver. de æstimato. & in ver.ex permutatione.]

*¶. Præscribere lingua Latina est statuere,& certo mō añ ordinare hinc actio p̄scriptis verbis dicta, quæ dat ex ꝯtctibus innoīatis,in quibus certa forma verborū erat statuta,vt videlicet quemadmodū se res hēet, describeretur tum quę species ꝯctus eēt,referretur: quod non erat in formulis actionū aliorū cōtractuum, quas ex facti differentia plerunq: Prætor immutabat, vt disertè docet Alciat.noster lib.vlt.dispunct.c.vlt.]

SYL. ¶ In facio.n. vt des,datur actio de dolo,& Bar. in d.l.nālis § ꝙ si facrā. assignat rōnē: quæ omnia sunt ſm cōmunes doct sententia. Vide tñ quæ disputando contra dicunt Fort. in l. iurisgen.§.& iō. col. 5. ff. de pact. & Præpo.Sen.in 4.casu,q.6.col.2.]

¶ Aliàs datur ex pactis incōtinenti appositis, vt C. de re pmu.rebus. (i) alias datur,qñ dubiū est de nomine contractus, vt ff. de præscri.verb.l.1. §.fi.& l 2.3.& 4.

ADDI.(i) Hoc verū si super: accidētalibus apponatur,secus si super substantialibus. vt l.pacta ff. de contrah. empt.Angelus.

SYL. ¶ Adeo autem .Casus in prima parte huius.tex.nō necessario ponēdus est, qppe q. declarat terminos cōtractus emphyteutici cū n.antiquis dubitaret an certa mercede ꝯstituta si cōcedebatur ppetuo fundus,esset vēditio,qa vtile dominiū transferebat: an locatio,qa remanebat dominus:fuit hæc controuersia sopita per declaratio nem factam, qua vocatus est contractus emphytenticus,;quasi meliorationis.sed bene dubitari poterat eueniente damno vel interitu rei, ad quem spectaret:& primò videbatur ad ipsum emphyteuticarium pertinere interitum totius rei,statim ac perfectus erat cōtractus, non aliter ac in emptore, ut supra,ti.primò.§. cum autem. cuius contrarium dicitur ex eo, quia cùm dominus remaneat dñs,ei perit.Item quia in emptione ille,qui vendit, tenetur ad tradendū: & ideo liberatur interitu sine culpa sua secuto: is uerò,qui dat in emphyteusim,tenetur ad patientiam, & sic ad factum successiuū.l. ex conducto.ff.loca.& iō cū habeat tractum in futurum incertū, periculum semper est ipsius dñi. Secundo uidebatur, ꝙ damnum partis rei spectaret ad dominum sicut in locatione, in qua fiebat remissio ob similia damna. cuius contrarium dr ex eo,quia in emphyteusi merces est modica, quæ traditur in recognitionem dominij, ideo non est damno sicut in locatione.]

† Ad interpretationem huius §. vide Fortu.in l. legitima. col.5.ff.de pact.

d¶ Adeo autem. Quia ijsdē regulis & con-

aliquā[a] † familiaritatē inter se vidētur hr̄e emptio & venditio,[b] itē locatio & ꝯductio[c] vt i qbusdā causis q̄ri soleat, vtrum[d] emptio & vēditio ꝯhaẗ, an locatio[e] & cōductio, vt ecce de prædijs, quæ perpetuò[f] qbusdā fruenda tradūtur † .i. vt quādiu pensio[g] siue reditus[h] pro his dño p̄ręstetur, neq; ipsi conductori, neq; hęredi eius, cui ve conductor, hr̄s ve eius id prædiū vēdiderit, aut donauerit, aut dotis nomine ꝺderit, alio ve quocūq; mō alienauerit,[i] auferre[k] liceat. Sed talis ꝯctus, q̄a iter veteres dubitabaẗ, & a quibusdam locatio, a quibusdā vēditio existimabatur, lex Zenoniana[l] lata ē, quæ emphyteuseos[m] contractus † propriam[n] sta-

† i. similitudinem.

† Sic exponit gl. 10. q. 2. in §. perpetua, quæ ponit quot modis accipitur hæc dictio perpetuo.

Emphyteusis datur ad varia tempora.

SYL.

Emphyteusis unde dicit.

† Concor. cum hoc tex c. ubi. cum glo. t .in prin. extra e. ti.

& constitutionibus consistunt, multa ergo habent inter se communia.

a ¶ Aliquam. Aliàs non est in litera, aliquam.

b ¶ Et uenditio. s. ex una parte.

c ¶ Et conductio. Scilicet ex alia.

d ¶ Vtrū emptio Quod uidebatur, cùm talis datio alienatio sit, ut in auth. de nō alie. § alienationis. coll. 2. quod locatio non facit, ut ff. eod. l. non solet.

e ¶ An locatio. Quod uidebaẗ, cū mercedem soluere teneretur.

f ¶ Perpetuò. Aliter accipitur. ff. pro socio. l. 2.

* ¶ Simili mō exponit Paulus Iuriscon. in l. j. si ager uecti uel emphy. pet.

g ¶ Pensio in pecunia.

h ¶ Reditus in specie.

i ¶ Alienauerit. Cū multi sint modi alienandi, ut ff. de pub. l. 3. 4. 5 & 6.

* ¶ Intellige text. nostrū, cū alienatio fit cōsentiēte dño directo, alias ei auocare liceret. debuit. n. primò id ipsi dño denūciare. l. ult. C. ꝺ iu emphy.]

K ¶ Auferre liceat. Interdū autē dat ad certū tp̄s, interdū in tertiam personā uel generationē: cùm omnia pacta super hoc ꝑctu habita ualeant, ut j. ꝓxi. §. Sed ecclesia dat ī emphyteusim usq; tertiā generationē tm, ut in auth. de non alie. coll 2 emphyteusim, Vel (ut puto) ēt ī ꝑpetuū dabit ut q̄libet priuat⁹, ut hic, & ī auth. ꝺ alie. & emph §. licentiā. coll. 9. Acc. Flor.

¶ Angel. hic distinguit, ꝙ aut seruaẗ in alienationē solēnitas req̄sita: & ualet, & transires ad oēs: aut non, & nō ualet, c. 1. de reb. eccl. non alie. lib 6.]

l ¶ Lex Zenoniana. ut C. de iure emphy. l. prima.

m ¶ Emphyteuseos. Emphy. græce, latinè dr̄ melioratio: hoc ideo, q̄a olim tantū sterilia dabantur, ut meliorarenẗ: sed hodie nō tantum sterilia dāẗur, sed etiam fertilia, nisi in ecclesia, q̄ dat sola ea q̄ congrua uideniẗ œconomo & alijs gubernatoribus ecclesiæ. sic C ꝺ sacrosan. eccle. authē. perpetua quoq;. Accur.

* ¶ Emphyteusis descēdit a uerbo Græco ἐμφυτεύειν, qđ est plantare, seu inserere Vnde Alci. noster φυτίον dici posse ait emphyteuticam pensionem, seu mercedem meliorationis, quæ pro plantis penditur: hincque vulgus corruptè fictum dicere.

n ¶ Propriā. Agitur ergo condictione ex lege ad omnia obseruanda, q̄ conueniunt. Sed nunq̄d emphyteuta pōt alij dare ī emphyteusim? Rūdeo sic, ut in hoc § & in auth. de nō alie. aut permu. §. alienationis. colum. 2. Item nanquid illud utile dominiū, quod solū habet, trāsfertur in eum? Respō. sic, cùm rei uendicatio utilis sibi detur, ut ff. si ag. uect. l. 1 & 3. Sed qualiter aget primus emphyteuta contra s̄m, ut eum expellat? Rū. rei uendicatione, quæ licèt de iure sibi non competat, exceptio tamen opponi nō p̄t, quia replicaretur: & sic nō dominus dominū uincit, ut C. de trans. l. ubi, ubi de facto tantum agit & uincit, & ff. de excep. rei iud. si quis rem: sed

uerius

uerius, aget præscriptis uerbis. Vel dic, ex lege Zenonis ad mercedem. ¶ Cōmunis doct. resolutio est, φ si requisito domino primus emphyteuta fecit ſm, & eum induxit in possessionem iuxta formam. l. fi. §. necessitatē. C. eo. tūc dominus agit cōditione ex d. l. fi. si uerò ꝓpria auctoritate, & tunc dominus pōt eum expellere, & ager rei vēdicatione, non cōdōne ex l. quia illa est actio personalis. §. si itaq; .j. de actio.]

ciuile. Itē hic vtile transit dominiū, ibi directum, ut s. de re. diui. §. p traditionem.

c ¶ Naturalis. idest iurisgentiū, quod naturali ratione est inductū, ut s. de iu. na. §. quod uerò. hic. n. ē de iure ciuili, ut & alij, ut j. de act. §. de constituta pecunia.

d ¶ Ad dominum. Vt pensionē non habeat.

e ¶ Particularis. Idest mediocris vel minus, ſm M. & Io. argu. ff. de usufruct. ēt & de uer. sign. nomen filiarum. § portionis & ff. de dam. infe. inter quos. § dāni. & de cōtrahen. empt. domū. Nos dicimus, si aliquid etiam parū remansit, damnum emphyteutæ esse † ar. huius §. & C. e. l. 1. De hoc dant tales uersus: Res perit tota, tūc nihil dabit emphyteuta. Si pro parte perit, non ita liber erit. * Alij dicūt iudicis arbitrio relinquendum, ut dicit hic Christ.]

fuit nām, neq; ad locationē, a neq; ad vēdōnē b inclinantē, sed suis pactionib. fulciēdā: & si qdē aliqd pactū fuerit, hoc ita obtinere, ac si naturalis c eēt ꝓctus: sin autem nihil de periculo rei fuerit pactum, tunc si qdem totius rei interitus c accesserit, ad dñm d sup hoc redūdare periculum: sin autē particularis, e ad emphyteuticariū huiusmodi damnum uenire: quo iure utimur. f

Emphyteusis a locatione in septē differt.

a ¶ Neq; ad locationē. Immo differt in 7. Nā hic etiam in specie præstatur pensio, sed ibi in pecunia tm, ut hic scripsimus. Item hic possidet nāliter sicut fructuarius, ut ff. de acq. pos. naturaliter. sed conductor nō. ut C cōmu. de usuc. l. 1. Itē hic hēt dñiū utile, sed cōductor nō, ut ff. eo. l. non solet. † Item hic contractus fit in mobilibus tm, ille ēt in immobilibus, ut in auth. de alie. & emphy. §. licentiam. coll. 9. Item hic agitur cōditione ex lege, ibi ex cōducto. Itē hic ꝯtractus iuris ciuilis est, ille nālis, ut hic dr. Itē est hic in scriptura, ille etiam sine ea, ut C. de iu. emphyte. l. 1. & supra de oblig. ex consensu. & s. eod. in princ.

† Nisi cōduxissent ad nō modicū tempus, ut ff. si ager vectigal. per totum. Fab. SYL.

¶ Hæc procedunt in cōductione ad modicū tps, sed in conductione ad longū tps adhuc sunt dfiæ: quia in locatione remittit pēsio ob sterilitatē, in emphyteusi nō. Itē in caducitate, qa emphyteuta nō cadit, nisi p trienniū steterit φ nō soluerit, conductor uerò secus. Iē quo ad meliorāmēta: quia colonus repetit, emphyteuta uero nō, ut tradit Iasō in l. 1. in glo. C e.]

Emphyteusis differt a vēditione tribus.

b ¶ Neq; ad uēditionē, qa hic pensio præstatur, ibi res liberè transit. Itē ab hoc res reuocat, sed ab emptore non per uenditorē, ut C. de rei uend. l. In

Ius gentium dicitur ius naturale.

Emphyteuticarius si pereat, cuius erit damnum.

Additio † Idem Alciat. d. §. portionis. SYL.

f ¶ Vtimur. Sūt & duo alia nālia siue tacita pacta i hoc cōtractu: unū de eijciēdo emphyteutā si non soluerit pēsionem per trienniū, ut C e. l. 2. §. 1. & in auth. de non alie. §. scire. coll. 2.

* ¶ Adde φ pōt expelli uel si p unū tm annum soluere cessauerit, ubi in instrumēto cōtractus emphyteutici adest iurm emphyteutæ, qui iurauit attendere & obseruare omnia & singula in ipso instrumento contenta, & in aliquo non contrafacere, ut tradit Tho Ferrarius caut. 20.]

Emphyteusis tacita cōtra con nec.

¶ Hæc uera, nisi celeri satisfactione morā purgauerit. c. potuit. de locat. q arbitrio iudicis remittit attenta qualitate personarum & temporis.]

SYL.

* ¶ Adde, φ si dñs lapso triennio ubi sumus in emphyteusi priuati: uel biennio, ubi agit de emphyteusi ecclesiastica, ꝓtestatur etiam absente em

phyteuta, q nō intēdit ipsā hr̄e amplius ꝓ emphyteuta, ſi pt emphyteuta purgare morā niſi celeri ſatisfactione: nō fcā uerò ꝓſtatione admittit ad purgandū morā ſm Barth. Cępo. caut. 135. quā omnino vide. inci. Tuſcis.] ** Expelli quoq; poterit ſi arbores frugiferas cędat, vel rē deteriorem faciat, vt no. Bald. in l. diuortio. §. ſi fundum. ſol. mat. cuius opin. atteſtatur eē cōem Pau. Pic. I §. Titia. cū nuberet. num. 120. de le. 2. & latiſſimè ꝯfirmat erudit' Pinel. I.C. Luſita. in l. 1. in 2. part. ſub nu. 60. C. de bo. mat.] ¶ Item & ſi uelit emphyteuta uēdere, q dño primo denunciare debet, ut C. e. l. fi. §. 1. Ac. *¶ Vide cautelam, ut poſſit alienare irrequiſito domino, quam tradit Cępol. caut. 22. conſilium.] ** Adde, q niſi ſit ꝓceſſum ad traditionē, emphyteuta per ſimplicē uenditionē non incurrit pœnā caducitatis. Spe. in ti. de loca. §. nūc aliqua. & latius Neguſ. in tract. de pig. in 2. par. tertij mē. nu. 79. Sed qd ſi emphyteuta rē uenditā recuperet? Et Bar. cenſuit non ideò liberari à pœna, in quā uendendo incurrit, in l. ſi a me. ff. ad l. falcid. de quo latiſſimè diſſerit ibi Ale. & multo latius Iaſ. in l. ulti. car. pen. uer. 20. quæro. C. de iu. emphy.] ADDITIO. Qd dictū eſt emphyteutam poſſe expelli non ſoluta penſione p trienniū, uerū eſt in emphiteuta priuati: qm̄ emphyteuta eccleſię ceſſans p biēniū ī ſolutione expelli pōt, auth. q rē. C. de ſacroſ. eccl. & not. C. de iur. emph. l. 2. & extra. de loc. c. potuit. & ī auth. de nō alie. § ſcire coll. 2. Sed ī ſimplici colono indiſtinctè biēniū expectatur, ut ff. loc. qro. §. inter locatorem.

¶ Cū dñium rei ꝯceſſę trāſit pecunia ꝓ mercede cōſtituta, emptio nō locatio dr̄. Areti.

¶ Itē q̄ritur, ſi cū aurifice Titius cōuenerit, ut is ex auro ſuo a certi pōderis, certęq; formę b annulos ei faceret, & acciperet (uerbi grā) 10. aureos, vtrū emptio, & uendō, an locatio, & ꝯductio ꝯhi uideat? Caſsi' ait, materię qdē emptionē & uendōnē cōtrahi, operę aūt locationē, & conductionē. Sed placuit tantū emptionem, & uēditionē ꝯhi. Quod ſi Titius ſuū aurum dederit, mercede ꝓ opa cōſtituta, dubium, non eſt, quin locatio, & conductio ſit.

¶ In hoc ꝯtu ueniunt quę de natura ipſius uenire debēt, licet nō fuerint expreſſa.

¶ Conductor aūt omnia ſm legē c conductionis facere debet: & ſi quid in lege ꝑtermiſſum fuerit, id

*¶ Item quæritur. Caius ponit in tex. ſed prior deciſio uidebatur magis iuridica: nā auri, cuius dominiū trāſferrebat, emptio erat. operæ aūt ad cōficiēdos annulos locatio, emptio. n. operatū non uidebatur conſiderabilis. Sed dic, quòd ratio decidendi fuit, q a finis rei ſpectatur. ille. n. nolebat emere aurū, ſed annulos: vñ q uis dñium auri tranſiret, nō oparū, uenditio erat in effectu annulorū, q a cōſtabāt ex mā, & opera: ideirco dicta ē poti' emptio q locatio, q a annuli nō aurū uidebant: & ſic declares, q a alias eſſet uera prima diſtinctio tex.] SYL.

*¶ Interpretatio huius §. accipiēda eſt ex l 2. ff. e. ubi omnino uideatur, quia inde ſumptus eſt.]

a ¶ Suo. ſ. artificis.

b ¶ Formæ. ſ. demonſtratæ. Sed qd ſi certa ñ eſt mā demōſtrata? R. ñ. no intereſt, ut ff. de ꝯh. em. cōuenit. & l. Sabin'. Vel facies pūctū ī dictione, ſuo.

¶ Cōductor aūt. Caius in tā notiſſima regula ñ ē figurād', niſi literaliter. & no. facile colliguntur ex ſum] SYL.

c ¶ Conuenctos. Legē id: ſt pacta, ut ff. de

ff. deposit. l. 1. §. si conueniat.
* ¶ Qđ pactũ sæpe in iure appellatur lex, uide latissim è apud Deciũ in l. legem. primo not. C. de pac. & qđ hic dĩ de ꝯductore, idẽ est & ĩ locatore. l. ex cõducto. ff. eod.]

a ¶ Ex æquo & bono. Vt usuras, post moram, ut C. de præles. Idem econtra: nam cõductor agit ut domus & ostia sibi reparentur, ut ff. eo. ex conducto.

* ¶ De expensis in re conducta factis vide Bald. in l. 1. col. 1. C. de iu. emphy.]

¶ Qui pro vsu. Casus facile figuratur, quia litera clara ẽ: cuius ratio ẽ, quia contractus utriusq; gratia contrahitur: Ideó casum figura literaliter. & not. tex.]

ex æquo[a] & bono præstare.

¶ Conductor de leui culpa tenet. Angelus.

¶ Qui ꝓ usu, aut uestimentorum, aut argenti, aut iumenti, mercedẽ aut dedit, aut promisit, ab eo custodia talis desideratur, qualem diligẽtissimus[b] paterfamilias suis rebus adhibet: quam si præstiterit, & aliquo casu fortuito eã rem amiserit,[c] de restituenda ea non tenebitur.

¶ Contract⁹ locationis ad hæredes transit conductoris. Ang. Are.

¶ Mortuo conductore[d] intra tempora conductionis, hr̃s eius eodẽ iure in conductione succedit[e]

¶ De societate.

¶ Omnium bonorum, & unius negociationis tm̃ contrahi põt societas, in qua damni, & lucri sunt partes æquales, nisi inter socios aliter conuentum fuerit. Aret.

SOcietatẽ coire solem⁹, aut to

d ¶ Mortuo conductore ꝓprietatis: secus in usufru. ut C. de usufru. l. si domina. Vel dic, ut ibi, & de iure do. l. si socrus. in fin.

¶ Et hæc uera ubi ius vsufru. constituitur, secus si fructus usque ad certũ tempus uendantur, uel locentur, ut hic per doc.] SYL.

e ¶ Succedit. ut C. eodem. l. uiam. Sed an moriẽte scholari, uel recedente substituere potest? Respond. sic. de iure conductionis: sed ratio societatis prohibere quæ præualet, ubi certa persona eligitur, ut j. u. l. § sol uitur.

¶ Hoc uerum nisi subrogetur socius æque idoneus. l. idemq;. ff. pro soc.] SYL.

Supe l. iiuus pro positiuo gñque ponitur.

b ¶ Diligentissimus i. diligens. sic exponitur. ff. eo. si merces. §. qui columnam. nam cum utriusq; gratia fiat locatio, non uenit exactissima diligentia, ut ff. commo. si ut certo. §. nunc uidendum. Alij propriè ponunt, & dicunt speciale in ijs rebus, quæ facile possunt frangi.

SYL. ¶ Hæc ultima uidet communior, ßm Castillo. hic. In alijs. n. tenetur solum de leui, ut tradit Deci. in l. cõtractus. in §. no. de reg. iur.]

c ¶ Amiserit. Vel damnum datum sit, quod præuideri non poterat. ut ff. eo. l. si & de damno.

SYL. * ¶ Adde an conductor teneatur de incendio, Tho. Gram. decis. 3.]

¶ De societate.

Continuatio. ¶ Ista rub. sic continuatur. Dictũ est s. de quibusdam contractibus, qui fiunt consensu: uerum quia societas est ẽt ꝯtractus, qui fit consensu. ut patet s̃ de obligat. ex consensu. §. 1. ideõ sequitur rubrica de societate. Vnde dicit hic Acc. Est autem societas (ut ait Marcus Tullius) duorum pluriũve conuentio honestè contracta ad uberiorem quæstum, & commodiorem usum. Accur.

Diuisio. SOcietatẽ. ¶ Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primo ponit in quibus rebus possit ꝯhi societas. Secundo, quæ partes possunt esse in lucro, & damno: &

si non

si non fuerunt a partibus expressæ, q̃ intelligunt. Tertiò, quãdo societas & quomodo finitur. Quartò, ad quid socius tenet. Secunda ibi, Et quidem. Tertia ibi, Manet autem. Quarta ibi. Socius socio.

qñq; inter socios est conuentum de quota lucri & damni: & illud seruandum est, vt hic: si modo ille qui plus lucri ferre dẽt, plus cõtulerit l. si non fuerint. ff. codẽ. aliqñ est conuentum de lucro vel d̃ damno tantũ: & conuentio facta in vno habet locum in alio. §. illud. infra. eodem aliquando conuentũ est, vt lucrum æqualiter diuidatur, & alter nullum dãnum patiatur & tunc aut is, qui operam posuit, est ille, qui damnum pati non debet: & valet societas & conuentio. d. l. si non fuerint. §. ita coiri. aut ecõuerso: & communiter tenetur non valere, si quis vult non pati damnum, qui ponit tm̃ pecuniam. aliquando nihil est conuentum, sed vnus posuit pecuniam alter operam: & habet locum. q. posita in l. 1. C. eo. ita decla. Saly. & bene in d. l. si non fuerint.]

torũ bonorũ, quã Græci specialiter† *κοινωνίαν* appellãt aut vnius alicuius negociationis, veluti mãcipiorũ vẽdendorum, emendorũque, aut olei, aut vini, aut frumenti. emẽdi vẽdendique.

¶ Et quidẽ si nihil de partib' lucri, et dãni noĩatim ꝯuenerit, æquales esci licet partes & i lucre, et in dãno spectant. qđ si expressæd fuerint partes, hę seruari debent. Nec. n. vnq̃ dubiũ fuit, quin valeat ꝯuentio, e si duo inter se pacti sint, vt ad vnũ quidẽ duę partes & lucri, & dãni pertineãt, ad alium tertia.[f]

¶ Valet cõuentio inter socios, vt maiorẽ partẽ lucri ferat alter q̃ dãni: & econtra, & ẽt ꝙ lucrum participet alter, et dãnũ nõ sentiat. Et lucrũ dicit̃ qđ superest oĩ dãno deducto. Arc.

¶ Societatem coire. Casus I declaratione terminorũ nõ figuratur, nisi literaliter, cæteris enim paribus in societate dãnũ & lucrum debet esse commune. l. si nõ fuerint. ff. eo. Not. summarium.

a ¶ Totorum. Idest omniũ, & expresse, vt ff. eo. l. j. §. 1. & l. 3. §. primò. † Nam hoc nomen, scilicet totus tota totũ, totitatem ad vnã rem signat.

¶ Omne verò ad pluta: quod declarata, vt per Deci. in l. omnia in 1. no. ff. si cer. pet.]

ADDITIO. Hoc verũ, si ad vnam adijcitur: aliàs si ad vniuersitatem, de illa tanq̃ de vno p̃dicatur. Io. Fa.

* ¶ Nota ex hoc loco, ibi, aut vnius alicuius negotiationis: ꝙ dictio, aliqua ex propria natura & vi referi ad rẽ quampiã singularem, vel particulare ad idem tex. in §. præterea intestatus ĩ. de fideicom. hæred.]

b ¶ Emendi. Item duobus alijs modis, scilicet simpliciter, vt ff. eo. l. coiri. & l. nec adiecit. Item vnius rei. vt ff. eod. & societas.

c ¶ Aequales. Sic. ff de hæred. instit. l. quoties. §. hr̃edes. & ĩ. de hæred. insti. §. si plures. & ff. eo. l. si non fuerint. ꝙ dic æquale fuisse capitale. Accur.

¶ Vt ergo liqueat materia, dic, quòd

d ¶ Expressæ. Etiam in solo lucro, vt ĩ. eod. §. illud.

e ¶ Conuentio. s. talis vt sequitur.

f ¶ Tertia. Scilicet pars lucri & dãni.

¶ De illa. Casus politio non est necessaria, quia tex. eam facit. Rõ enim dubitandi erat natura societatis, in qua oĩa deberent esse communia. l. si nõ fuerint. ff. codẽ. cõtrariũ deciditur ex ratione expressa in tex. q̃a opera vnius quandoque est pretiosior & vtilior societati quàm sors & capitale alterius. Notabilia clara sunt, & ea optimè collegit Luc. Angel.

SYL.

a ¶ Ad Titiū. Computatio hic ita expedita fiat: ut ſi lucrū in una re, in alia uerò damnū contigerit: ut ſi deducto omni damno lucrū ſupereſt, unus in duas partes, alius ī tertiā partem admittatur eius lucri. Si uerò tantū damnum ſupereſt: is, qui duas partes damni ferre debet, in rebus, quæ ſuperſunt, tanto minus quā alter accipiat, quantū faciat tertia pars dāni, ut ff. eod. Mutius.

b ¶ Seruius. Hic Seruius ſibimet ꝯtradicere uř, ut ff. eo. l. Mutius. Sed ſi ē uerū: nā ibi dicit q̄ facto hoc eſſe nō poſſe. ſ. ut dānū & lucrū ſit in eadē ſocietate, cū dānum lucro, & cōtra lucrū dāno deducto intelligat, ut ibi dicitur, & infra eo §. uerſ. & adeo.

¶ De illa ſanè cōuētione q̄ſitū ē: ſi Titiꝰ, & Seiꝰ inter ſe pacti ſunt, ut ad Titium[a] lucri duæ partes ꝑtineāt, dāni tertia: ad Seiū duę partes dāni, lucri tertia: an rata dēat hřī cōuentio. Quintus Mutiꝰ ꝙ naturā ſocietatis talē pactionē eē exiſtimauit, & ob id nō eē ratam hñdā. Seruius[b] Sulpitius (cuius ſnīa præualuit) ꝙ ſenſit: qa ſæpe quorūdā ita pretioſa eſt opera i ſocietate, ut eos iuſtū ſit cō dōne meliore in ſocietatē admitti. Nam & ita coiri poſſe ſocietatem nō dubitatur, † ut alter pecuniā conferat, alter non ꝯferat, & tñ lucrū inter eos cōe ſit, qa ſæpe opa alicuius ꝓ pecunia ualet. Et adeo[c] cōtra Quinti Mutij ſententiā obtinuit, ut illud quoq; ꝯſtiterit poſſe ꝯuenire, † ut quis lucri partē[d] ferat, de dāno nō teneat: qd[e] & ipſum Seruius cōuenienter[f] † ſibi † fieri exiſtimauit. Quod tñ ita intelligi oportet, ut ſi in alia re lucrum, in alia damnum illatum ſit, cōpenſatione fcā ſolum qd̄ ſupereſt intelligatur lucro eſſe.

quod lo. ſed tali rōne: quia iure conuentionis ualent, nō ſocietatis. ff. de pol. l. 1. §. ſi conueniat. Acc.

¶ Hæc cōmuniter approbatur, ut per Chriſt. hic: de quo dic, ut dixi ſ. ſuper glo. in uerſic. æquales, in prin. & opin. Ioā. tenet Decius. in l. ſi paſcenda. in 2. no. C. de pac. ubi uide pro declaratione huiꝰ text. docto.]

d ¶ Partem. nō totū, aliàs eſſet leonina, (i) ut dicitur in fabula Aniani uel Æſopi: † & ff. e. ſi non fuerint. § fin. & l. ſi unus. §. ſed ſi ꝑtium. in fin. Bald. (i) Idem ſi nō habito reſpectu ad lucrum de certa quantitate cautum ſit: puta uolo 10. annuatim: etiam ſi cōcedens pecuniam in ſe periculum ſuſcipiat, ſecundum Angelum hic.

SYL.

*

† l. 1. C. pro ſoc.

† Vide in hunc locū Abba. in c. nauiganti. col. 2. uer. nec obſtat. §. de illa. extra de uſur.

† Ex apologo Aſini, uulpis & Leonis.

† aliàs neutrum, nec ſibi, nec ibi.

† aliàs de eſt fieri.

* ¶ Huic affine eſt quod tradit Accu. in d. l. illud. uer. lucrum. & uer. poterat per illum tex. & ibi Bal. & recentiores. C. de coll. lucrū id dici, quod ſupereſt deductis oneribus.]

c ¶ Et adeo. Hæc pacta inæqualia tūc demū lucrum habent, quando alter plus contulit operæ uel induſtriæ q̄ alter. ut ff. eo. l. non fuerint. in princ. uerſi. ſi uerò placuerit. ſecundū Azo. cū ſocietas ſit fraternitatis ius, ut ff. e. l. ſi uerum. lo. cōīs, & ſubaudit in l. illa, ſi non fuerint maximè. Alij idē

* ¶ Adde ſm doct. in c. nauiganti. de uſur. ꝙ hic tex nō debet intelligi de damno in capitali, ſed in alijs lucris & damnis, ut. ſ. in illis ualeat pactū, ut quis lucri partem ferat, de damno autem non teneatur.]

e ¶ Quod & ipſum. ſ. dictum hoc ꝓximo caſu.

f ¶ Cōueniēter. Ideſt cōueniēs eē ſuę ſententiæ, quā dixit. ſ. eod. §. de illa.

¶ Illud. Caſus. Sic figurari pōt. Cōuentū fuit, ꝙ unius pars lucri ſit tertia, alterius

SYL.

alterius reliquum, nec aliqd cautum expresse fuit de dāno cōtingēte: dubitabatur quō partiendum esset dānū: & uidebatur quod æqualiter, qa ubi in societate partes lucri, aut dāni nō sunt adiectæ, æquales sunt. s.e. in prin.cō trarium dr ex illa rōne, qa eadē dēt esse rō lucri & dāni, & fm nām est, vt eatenus incōmoda ferantur, quatenus feruntur cōmoda l. fm nām. ff. de regu. iur. regula enim in contrarium allegata procedit cæteris parib. & nullo sup hoc cōuento: sed qñ data ē forma lucro uel damno, censetur pari ter datū utrique. No. summarium.] a ¶ Seruari. Not. eandem ratione cōtrariorū. sic. ff. de le. 3. l. si. § si. & ff. fam. ercis. si filia. aliàs est. l. si uni. §. item Papinianus. Arg. cōtra. ff de lib & posth. commodissimè. & ff. loca. l. ea lege. 2. respon. & ff. de nego. gest. si quis negocia.

¶ Sol. ex distinctione Bart. in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de uer. obl. & dic, ut per Ang. hic.

¶ Manet autem. Casum non expedit figurare: quia plana est rō, quod ea, q consensu contrahuntur, eodem con sensu distrahantur. Nec obstat quod pro ratione dubitandi posset adduci, quod in contractibus, re non integra, non licet alteri resilire a contractu inuito socio. l. sicut. C. de action. & oblig. quia hoc est uerum in contractibus hñtibus certum, & determinatum finem, ut emptio, & hmōi: secus in societate, q aliqñ finiri eadem uolūtate pt, nisi sit cōtracta ad determinatū tps. notab. collige, ut hic p doc.]

¶ Particula adiecta in lucro, tacite vr̄ adiecta in damno, & eō. Areti.

¶ Illud expeditū est, si in una cā ps fuerit expressa, ue luti in solo lucro, vel in solo dāno, ī altera uerò omissa, ī eo quoq; qd̄ prtermissum ē, eadē partē seruari, a

¶ Societas soluit re nūciatione, qua so luta, lucrū, qd post renūciationē acqrit, nō cōicat, nisi dolose fuerit renunciatum. Aret.

¶ Manet āt societas eousq;, donec ī eodē ɔsensu pseuerauerint. At cū aliqs renūciauerit b societati, soluit societas. Sed planè si qs callidè c i hoc renūciauerit societati, ut obueniens aliquod lucrū solus hēat, ueluti si totorū d bonorum socius, cùm ab ali quo hēs esset reli ctus, in hoc renūciauerit societati, ut hēditatē solus lucrifaceret, cogit hoc lucrum cōicare. Si quid e uerò aliud lucrifaciat, quod non captauerit, f ad ipm so-

b ¶ Manet. Renunciaue rit. pāri socio, (i) non absenti, ut ff. eo. sed & socius. §. si absenti.

¶ Intellige se cūdū gl. in d. l. allegata, quod ñ ualet quo ad renūciantē.] ADDIT. (i) Vel eius procuratori: aliàs non tenet nisi in præiudicium renunciantis. Ange.

c ¶ Callidè. Idem & si intēpestiuè renuntiet.

** Adde, quod ex cā licitum est ēt ante ips renuntiare: ueluti si ṗmissa non seruent: si socius sit rixosus. & damnosus: si ea re frui non liceat, cuius grā cōtracta est societas: si socius renuntiās diu, & inuitus rei pub. grā absfuturus sit. l. si cōuenerit. uel l. idemq; ff. e. tit.] Item & si expediat non renunciari, ut ff. e. actione. §. Labeo. & l. sed & socius. §. fina.

d ¶ Totorum. i. omnium, hoc expressō, ut ff. e. l. 3. §. 1. aliàs contra, ut ff. e. nec adiecit.

e ¶ Si quid. Aliàs, si quidem. sic. ff. ex quibus causis in possessio. ea l. Fulcinius. §. quod si aduersus: sic ff. eo. Actione §. diximus.

f ¶ Nō captauerit. i. nō pcogitauerit.

* ¶ Aliàs captat ē illecebris: obseqo, donis, spe maiorū aucupari. inde captatoria institutio, q hac ex cā facta est,

SYL.

est, ut ab aliquo q̄s instituaṫ, vel lega tū cōsequaṫ.l capratorias, de hęr. inst. qua de re Alc. meus c. 31. li 2. Parer.] a ¶ Cōcedit. No. hic q nq; modos sol uēdæ societatis, hic & seq. quatuor §. Sunt & alij duo: ut inter emptiōe rerū nāli vel ciuili, vt ff. e. verū. §. fi. Itē cùm ab alio stipulor aio nouādi, vł iudiciū cū ali quo dicto aio nouādi, ut ff. e. actiōe. 1 fi. ** Adde tres alios modos. vn° ē, cu sepa tim socij agere, & negotia ri cœperūt. l. itaq;. e. tit alter, cù vn° ex socijs agit, ut sua portio sibi det l. act. 6e. ī pri. e ti. terti°, si seru° socius manumittaṫ, uel alienaṫ. l. si id. §. vl. e ti. quos modos & alios relatos a gl. latı° tractat Pet. Vbal. in trac. d̄ socie. i 11. par. max. e i 1. 2. & 3. col.]

Societas multis modis soluitur.

lū ptinet. Ei uerò, cui renūciatū est, qcquid oīnò post renunciatā societatem acquiritur, soli conceditur. a ¶ Morte vnius ex socijs soluiṫ societas. Item interitu rei, uel publicatione bonorū. Itē si unus ex socijs bonis cesserit. Areti. ¶ Soluitur adhuc societas ēt morte b socij: quia q societatē ꝯhit, certā ꝑsonā sibi eligit. Sed & si consensu pluriū societas ꝯcta sit, morte uni° socij soluiṫ, & si c plures supersint, nisi in coeūda societate aliter conuenerit. d ¶ Item si alicuius rei e ꝯcta societas sit, & finis negocio impositus est, finitur societas. ¶ Publicatione quoq; distrahi societatē manifestū ē, f. si uniuersa bo na socij publiceṫ. Nā cū i eius locū alter g succedat, ꝑ mortuo h habeṫ. i ¶ Item si quis ex socijs mole debiti prægrauat° bonis suis k cesserit, & iō ꝑpter publica aut

adeo. ff. e. ꝙ impediteṫ libera testādi facultas. l. cū duob. §. idē rīdit. ff. e.] ** Qd̄ dr̄ de morte nāli, extēde ēt ad mortē ciuilem, q̄ accidit maxima, & media ca. dimi. l. uerum. §. fin. ff. eo.]

c ¶ Et si. i. quāuis. Accur.

d ¶ Cōuenerit. s. ut duret inter superstites ēt vno moriēte: nō autē ad hr̄dē trāsit † ēt ex pacto, vt ff. e. l ad eo. & l. nemo. t. nisi i societate uectigaliū, ut ff. e. l uerū. §. in hæredē. & l. adeo. 1. respon. ¶ Intellige tū ꝙ transit ad primū hr̄dem tm, non ad alium. gl. in l. nulla. ff. eo.] ¶ Et nisi denuo consentiant. ut ff. eo. l. planè.

Societas transit ad hr̄dē nisi in duob. casibus.

† Oportet tū hr̄dem pficere inchoata a defuncto. l. hęres so cij. ff. eod.

ADDITIO. Itē nisi facto hincinde apposito: quia forte de iure canonico teneret ētiā ꝑsona hæredis: nec morte vnius ex socijs solueret, per c cum cōtingat, extra d̄ iurei. s̄m Io Fa. hic.

SYL.

SYL. ¶ Solu ē Caius figuiō clara est. Enumerat. n. quib. mod. societas finiaṫ, & assignat tex rōnē ibi, q a q societatē. & in calib. similiter interius positis: & quia sunt termini, eos nota]

b Morte idem est in tutela: secus in deposito & mandato, ut ff. de ijs qui no. infa. fur. § illud.

SYL. Rō aūt driæ assignaṫ ibi p gl. q tā ñ ē uera, nec ꝑcludit: sed bñ posset red di rō h° reı; q a qui coit societatē, vł e igere sibi ꝑsonā. idē in tutela: ñ sic in deposito. sed in mādato idē vł: tñ ꝑt dici ꝙ ñ reqrit illa diligentia, q̄ in tutela. & societate, in ꝑsona mādat. & deposit. uel dic, ut dicit Bart. in l.

e ¶ Item si alicuius rei. Vt duo tabernarij de uendendo uinum in foro.

f ¶ Publicatione. q̄ publicatio fit p g delicta, ut ff. de bo. dam. l. 1. 1. respō.

g ¶ Alter. Aliàs, alius. f. fiscus.

h ¶ Pro mortuo. Sic. ff. eo. actione. §. publicatione.

i ¶ Hr̄. Sed qd̄ si hic socius, cuius bona publicata sunt rōne operæ socius erat, non rerum quod esse pt, ut s̄. e. §. de illa. uer. nā & ita? Rñ idē, cū libertatē, uel uitā, uel ciuitatē amittat, ut ff. d bo dā. l. 1. & 7. prox innuit. i fi.

Cessio bonorum quare fit

K ¶ Bonis suis cesserit. Qd̄ facere potest,

† Non tñ sp ut per · SYL. Socin. in trac. fall. reg. 46.

test. † ne in carcerē detrudaẽ, ut ī. de act. §. fi. & C. de cessio. bono. l. 1.

*¶ Nō tñ omnino liberaẽ, sed in postea quęsitis quatenus facere potest conuenitur. d. § fin.

num: quo casu compensatur culpae item dolus cum dolo, ut ff. de cōpē. si ambo & de dolo. l. si duo.

¶ Intellige ut declarat Alex. in d. l. si ambo, in addit. ad Bar.]

a¶ Debita. Quia fisco vel priuatis debebat, ut ff. eod. actione. §. 1.

b¶ Veneat. i. uendatur.

c¶ Sed hoc casu. q. d. non sicut superiori proximo. f. qñ bona fuerunt publicata: nā hic uiuens & in ciuitate existēs sibi postea acquirere pōt, ut ff. đ cessio. bono. l. 5.

SYL.

¶ Soci° socio. Casus figuratio clara est: nam rōnem dubitandi ponit tex. noster rōnē autē decidendi colligere potes ex tex. ī §. fi. ī. q. mod. re. cōtr. obli. ubicūq; .n cōmoditas est cōis, vt tm̄ ꝙ leuis culpa ī eo ꝯ̄ctu consideretur. Not. socium de leui culpa tm̄ teneri. Item ꝙ mala electio socij est in culpa, & imputari dēt eligēti]

priuata debita a subhastetur uel ueneat, b soluit societas, sꝫ hoc casu, c si adhuc cōsentiant in societatem, noua uidetur incipere societas.

¶ Socius teneẽ de leui culpa, uel de tali diligētia, qualē suis reb° solitus est adhibere. Ang.

¶ Socius socio vtrū eo noīe tm̄ teneatur pro socio actione, d si quid dolo cōmiserit, sicut is, qui deponi apud se passus e ē, an ēt culpae, i. desidiae atque negligentiae noīe, quaesitum est: ꝓualuit † tñ ēt culpę noīe teneri f eū. Culpa aūt nō ad exactissimam diligentiā dirigenda est. Sufficit enim talem diligentiā cōmunibus rebus adhibere socium, qualē suis rebus adhibere solet. g Nam qui h parū diligentem sociū sibi assumit, de se † q̄ri, sibique hoc imputare debet.

¶ De mandato.

¶ Mandatū obligatorium ꝯ̄hitur pluribus modis: nec obligaẽ quis, si mādatarij gratia tantū mandet. h. d. Aret.

** Ad illud, qđ dr̄ in text. socium teneri noīe culpae, uide De. i. in l. contractus. uersi. 9. de regu. iu. ubi infert ēt, ꝙ cū socius teneaẽ đ leui culpa, teneẽ de furto. l. cū duob. §. dāna. ff. e.]

† l. cum duobus. §. uenit. l. socius socio. ff. eo.

SYL.

g¶ Solet. Añ ꝯ̄ctā societatē. † & in hoc discrepat a depositario, qui ut in pñti teneẽ. sic. ff. đp. l. qđ Nerua. sic ē in eo, cū quo hēo rem cōem sine societate, ut ff. fa. erci. l. haeredes. §. nō tm̄.

† f. si tunc erat diligentior : aliàs sec°, ut p gl. i l. cū duob. §. 1 ff. eo. † aliàs q̄ri dēt, hoc ē sibi imputare debet.

SYL.

¶ Declara hāc gl. ut p gl. in l. cū duob. §. 1. uer. uenit. ff. eo.]

h¶ Qui parum diligentē. Sic. s. quib. mod re contrah. obliga. §. praeterea.

** Adde, ꝙ socius ñ cō dēnatur socio nisi inquantū facere pōt. i. deducto ne egeat. § sed & siquis ī. de act. glo. in l. uetum. in uer. debetur. ff. eod.]

Depositarius solū teneẽ de dolo & lata culpa.

d¶ Pro socio actione. Quae ē directa ab utraq; parte, ut ī. de pę. te. li. § ex quibusdā. & finita societate nascit, ut C. eo. tandiu nisi in casu, ut ff. eo. actione. §. nonnunquam.

e¶ Passus est. Qui de solo dolo tenetur, & lata culpa, q̄ dolū repręsentat, ut ff. de dep. l. qđ Nerua. & ff. si q s te. lib. esse iui fue. l. 1. §. non autem.

f¶ Teneri. nisi alter tantā culpā ꝓ̄stiterit, q̄ tam & iste, & afferręt par dā-

¶ De mandato.

Continuatio.

¶ Oblōnum aliae re contrahunẽ, aliae uerbis, aliae literis, aliae cōsensu, ut s. de obl. Item earum, q̄ ex consensu, aliae per uenditionē, aliae p locationē & conductionē, aliae p societatē, aliae per mādatū, ut s. de obl. ex consensu. in prin. de trib. primis dixit, nunc de quarta. s. de mandato. Acc.

Andatum. ¶ Totus iste titu. diuidit in quatuor partes. Primò ponit quot modis mādatū cōtrahit, & illud per exēpla decla rat. Secundò, ꝙ fines mandati nō sunt prætereundi. Tertiò, quomodo mandatū finiatur, & qñ mādatū possit renunciari. Quartò, ꝙ mandatum debet eē gratuitū. Secunda ibi, Is qui. Tertia ibi, Recte. Quarta ibi, In sūma. ¶ Mandatū. Casus nō ponitur nisi literaliter in declaratione terminorū. Not. quibus modis mandatum contrahatur. Item ꝙ gratia mandatarij tantum non contrahitur.

Mandatū[a] cōtrahitur quinque modis:[b] siue sua tm̄ gratia aliquis tibi mādet, siue sua & tua, siue aliena tā tū, siue sua & aliena, siue tua & aliena. At si tua tm̄ gr̄a † mandatū sit, superuacuum est mandatum: & ob id nulla ex eo obligatio,[c] nec mandati inter uos actio nascitur.

† aliàs tibi mandatū sit.

¶ Ad cognoscendū cuius gr̄a mandatū fiat, inspiciēdū est cuius utilitatem cócernit illud, qđ mandat: & dicit illius gratia celebratum. Aretinus.

¶ Mandantis tantum gratia interuenit mādatum, ueluti si quis tibi mandet, ut nego-

Mandati diffinitio

a ¶ Mandatū. Mandatum est officiū gratuito ab eo, qui susceperit, exhibēdum. Nisi. n. fiat gratis, incipit esse locatio, si non erat facturus aliàs tale factum: ideoq; locari consueuit, ut ĩ. eod. §. fi. & fit per uerbum rogo, uolo, mando, supplico, & similia, ut ff. eod. l. 1. § 1.

SYL.

* ¶ Adde ꝙ Accur. in l. 1. in uer. sed ego. ff. quod iussu. cōstituit drīam inter mandatum, iussum, & rogationē. sed aliud uisum est Decio in rub. C. de manda. prin. ubi tenet, ꝙ data terminorū similitudine nihil interest.]

Mandatū multis modis cōtrahitur,

b ¶ Quinq; modis. Immo vr̄ ꝙ sex, ut sequitur. Sed dic quinque, s. obligatorijs. Vltimum enim scilicet quādo tantum tua gratia, non est obligatorium, ut ff. eo. tit. l. 2. §. fi. Item ſm lo. est quoddam aliud sextum obligatoriū, ut cū sua gratia, & tua, & aliena aliquis tibi mandat, ut emas fundum pro se, & te, & Titio. Acc. & exēplifica, ut ff. eo si procuratorem. §. si tutores. ubi tutor mandat cōtutori suo, ut seruū necessariū emat pupillo: & sic gr̄a mandantis, & mandatarij, & pupilli contrahit mādatum.

Additio.

SYL.

¶ Reprobatur hæc opin. ſm Christop. per doct. qa talis casus tanquā mistus cōprehenditur sub simplicibus: q̄ īſio est falsa, qa pariter eēt superflua positio casuū compositorū hic facta: nec releuat respō. Christoph. ꝙ hic de duab. personis tantum: quia eadē ratio erat in compositione plurium personarum, q̄ erat in duabus: quia omnino dicitur casus mistus, quando mutatur, uel additur noua persona. l. ius ciuile. ff. de iustitia & iure.]

c ¶ Obligatio. Nisi dolus, & calliditas intercedat, (i) vt ff. de regu. iuris consilij.

SYL.

* ¶ Declara secundum Deciū ibi.]

ADDITIO. (j) Intellige si sit consilium rei honestæ, nec esset aliàs facturus. Et tamen tertio, qui ex hoc damnificatus fuerit, indistinctè tenetur, ut per Angelum hic.

SYL.

¶ Mandantis. Casus similiter hic nō figurabitur nisi literaliter, cùm declaret terminos propositos. Not. quando contrahatur mandatū gratia mādantis tantum. Item ꝙ credere sub usuris potest esse gratia mutuantis, & recipientis mutuum. Item ꝙ hoc tempore poterat prius conueniri fideiussor, quàm principalis: cætera dic ut per Ang. hic, qui sigillatim ea persequitur.]

Ceteres

a Gereres. & tūc qa suscepit mādātum, non quia gessit, tenetur, ut ff. c. si remunciandi. §. 1.
b Sub vsuris. In hoc ē vtilitas mutuantis pp usurariū lucrum. Sed contra. ff. de vsur. cum quidam. §. si pupillo. & fin. Sed ibi debet subaudiri, tātum. Vel dic non fuat propter lucrū inductæ. scilicet principaliter, ut ibi: secundario tamen sic, ut hic dr. Accur.
SYL. Verior est sol. quam ponit hic Christopho. q aliquādo usuræ ueniūt ex stipulatu: & dicuntur lucrū: aliqñ propter moram: & secus quia tunc ueniunt tanquā interesse & damnum.]
c Ei. puta pcuratori mādantis.
d Ipsius. Scilicet mandantis: & in hoc ē utilitas mādantis.
e Mandet. f. fideiussor. & hoc casu agetur contra fideiussorē mādantem actione mandati, nō ex stipulatione prima, si nouādi animo hoc mandatū intercessit, ut ff. c. si mandato meo. in fi. l. Si aūt nō nouandi animo, agit ex prima causa, ut ff. de procu. l. licet. §. ea obliga. in fin.
Quod hoc textu significat, posse creditorē, omisso reo principali, agere cū fideiussore, id iur veteri obtinebat: sed hodie reo pñte non pmittit prius intercessorē couenire, quā reus inuētus sit minus idoneus, auth. pñte C. de fideiuss.]

† Delegare est vice sua alium dare reū creditori, uel cui is iusserit l. delegare. ff de noua.

cia eius gereres, aut vel vt fundum ei emeres, uel ut pro eo sponderes.

¶ Tua grā & mādātis, ueluti si mādet tibi, ut pecuniam sub usuris crederes ei, [c] qui in rē ipsius [d] mutuaret: aut si uolente te agere cum eo ex fideiussoria causa, mandet tibi, vt cum reo agas periculo mandantis: uel ut ipsius periculo stipuleris ab eo, quem tibi† delleget ī id, qđ tibi debuerat.

¶ Aliena aūt tmcā interuenit mādatū, ueluti si tibi aliquis mādet, vt Titij negocia gereres; uel ut Titio fundū emeres, uel ut p Titio sponderes.

¶ Sua & aliena, veluti si de cōibus suis & Titij negocijs gerendis tibi mandet, [f] uel ut si bi & Titio fundū emeres, vł vt p eo & Titio spōderes.

¶ Tua & aliena, veluti si tibi mādet, ut Titio sub vsuris crederes, † qa si sine usuris pecuniā crederes, [g] aliena tm gratia intercedit mandatum.

¶ Mādatum grā mādatarij tm nō est obligatorium, sed dr̄ proprie cōsilium. Aretinus.

¶ Tua tm grā [h] interuenit mādatū, veluti si tibi mandet, ut pecunias tuas in emptiones pdiorum potius colloces, q̄ fœneres, vł ex diuerso, ut pecunias tuas fœneres, potius, q̄ ī emptiones prædiorum colloces. Cuius generis mā datum magis con silium, q̄ mādatū est: & ob id nō est obligatoriū, † qa nemo ex cōsilio [i]

f Mandet. hic agi pt duabus actionib. mandati. s. cōtra mādantē, & negociorū gest. cōtra Titiū, q̄ datur & mādāti, ut C. de neg. gest. l. si mandatum.
g Crederes: scilicet mandauerit.
h Tua tantū gratia. hic autem addūt doctores sextum modū: qđ dic ut s. e. in prin. in gl. immo vł &c. in fi. glo.
i Ex consilio. Nota bonam regulā, quem de consilio nō teneri. Fallit tamen in casib. qui his legibus dicūtur, ut ff. de dol. q si cum sciens, & ff. de proxene. l. 2. Sed certè ibi fuit fraudulentū consilium, ut ff. de regu. iur. l. consilij. item fallit

† aliās q si ut sine.

Cōsilium non facit quem teneri nisi in casibus qbusdā.

† Magis mandās, q̄ consulens Bald. l. 1. col. 2. C. de ser. fugit.

mādati [a] obligaŧ, ēt ſi ñ expediat ei, cui mādabaŧ : cū liberum cuiq; ſit apud ſe explorare; an ſibi expediat ? ſiliū. Itaq; ſi ocioſam pecuniam domi te habētē hortatus fuerit aliqs, ut rē aliquā emeres, uel eam crederes: q̃uis non expediat eam tibi emiſſe, uel credidiſſe, ñ tñ tibi mādati teneŧ. Et adeo hęc ita ſunt, ut q̄ſitum ſit, an mandati teneaŧ, qui mādauit tibi, ut pecuniam Titio fœnerares. Sed obtinuit Sabini ſententia, obligatorium eſſe in hoc caſu mandatum: quia nō aliter Titio credidiſſes, q̃ ſi tibi mandatum eſſet.

¶ Mandatum rei turpis, uel contra bonos mores, nō valet. Angel.

¶ Illud quoq; mādatū non eſt obli-

fallit. ut ff. ad l. aqui. l. liber homo. I. rñ. & infra de iniur. §. non ſolum. & ff. de iniur. l. non ſolum. in prin. & §. Proculus. & ff. quod ui aut clam. ſg. §. 1. & ff. de fur. ſi quis uxori. §. cum Titio. & ff. de ſer. cor. l. 1. 1. reſpon. & §. perſuadere. Sed hoc ī maleficijs: ideo nō datur mādati: tenetur tamen uel de dolo, uel alijs actionibus. Item alias factur' nō erat ī prædictis caſibus: aliàs obtinet hæc regula, ut hic & ff. eodem. ſi remunerandi. §. planè. Sed certè nec his caſibus uidetur teneri, ut infra prox. §. Sed dic, nō teneturilli, cui tale cōſilium præſtatur, ut ibi: ſed illi, in cuius læſionem conſuluit, ut hic dicimus. Vnde dici poteſt, quod nec his caſibus fallit dicta regula cùm dicat non teneri illi. ſ. cui conſilium præſtitum eſt, niſi in caſu illius l. ff. de dolo. ꝙ ſi eum ſcires. & illius. l. ff proxene. l. 2. Eand eın glo. habes. ff. eo. l. 2 § fin.

Additio. SYL.

¶ Dic, ꝙ regula eſt, ꝙ conſilium nō obligat: & ratio eſt, quia conſiliū nō neceſſitat. c. cū olim. de arbi. & explorare quis debet &c ut hic dr in text. & ideo ſi conſiliū neceſſitaret, ut in officiali, teneretur. Item ſi conſilium ſit doloſum, ēt ſi dolus ſit cauſa impulſiua. Itē in delictis, etiam ſi aliàs erat facturus, omninò puniretur, licet mitius, prout latius declarat Dec. in l. conſilij ff. de regu. iur. [a] Et ibi etiam docet quis dr cōſilium præſtare Quomodo autem cognoſcatur, an qui conſilio p-ruit, alias fuiſſet fa-

cturus, uide Ange. in l. 1. ff. de eo per quem fac. erit.]

a ¶ Mandati. ſ. actione.

b ¶ Liberū. ſ. ſuſcepto conſilio: ſed ſuſcepto mādato neceſſe eſt cōſummari, ſm lo. niſi congruo tempore renūcietur, ut infra eod. §. mādatum. & ff. eo. ſi. mandauero. §. fina. & ff. commo. l. in commodato. §. ſicut.

c ¶ Non aliter. Hoc eſſe vr ꝑ opi. Plaq dixit duo, ſcilicet ubi cōſulo certę perſonæ mutuari, teneor ita demū, ſi alias factutus non erat. Vbi aūt non eſt deſignata aliqua perſona, non teneor, etiam ſi aliàs factutus non erat. Sed lo in utroque caſu dicit contra. Nā primo indiſtinctè teneor, ſiue aliàs eras mutuaturus, ſiue nō. Scdo aūt cū diſtinctione: non aliàs: & facit pro eo ff. e. ſi remunerādi. §. planè. & s. eod. §. tua & aliena. in fin. & ff. de neg. geſt. l. 3. in fi. & l. 4. Nec obſtat qđ hic dicitur: quia & ſi aliàs etiam facturus erat, tenetur qui mandauit, vt dictum eſt: unde poteſt ſubaudiri, maximè quia non aliter &c.

ADDITIO. Hæc opin lo. uelut cōior approbatur, de quo in l ſi remunerādi. §. planè. ff. eo. Chriſtoph.

¶ Illud quoq;. Caſus in notiſſima regula nō eſſet figurandus: tñ pro rōne dubitandi poſſet adduci tex. in l. non ſolum. § ſi mandato. ff. de iniur. ubi tenetur mādans iniuriā alteri inferri. ſed rño facilis eſt, cū teneri ex iniuria offenſo, non offendenti: hic aūt agit de obligatione, quæ oritur

SYL.

inter

inter mandantem & mandatarium. Not. dic vt per doct.]

a Non est obligatorium. Etiã si iuramentũ intercederet. vt in auth. sceni cas non solum. § 2. collat. 5.

mãdati, an in cõcurrenti quãtitate va leret: & videbat ꝙ nõ Sabino & Cas sio, ea rõne, quia dictũ est. s. in §. fideiussores. de fideiuss. at contrariũ deci dit: q. a hic non est indiuiduitas, vt ibi, & maiori sũmæ inest minor: & qui sine voluntate dñi in re aliena facit aliqd cẽsetur pot donare. Pręterea rationem dubitãdi maximã faciebat tex. in l. diligẽter. ff. eo. vbi dicitur, ꝙ qui excedit fines mãdati, aliud facit: vñ si aliud est, quod factũ est, non potest dici valere in cõcurrenti quantitate, quia illud totum est

SYL. Facit. c. nõ est obligatorium: de reg. iur. lib. 6. & intellige cõtra bonos mores de iure canonico, qui s. inducunt ad peccandum, vel contra bonos mores q. continẽt turpitudinem: secus si sit contra bonos mores non continẽtes turpitudinem de iure ciuili: ita declarat Dec. in l. pactum qđ dotali. in fi. C. de pact.]

gatorium, a quod contra bonos mores b ẽ: veluti si Titius de furto, aut de dãno faciẽdo, aut de iniuria facienda mandet tibi. Licèt enim pœnã istius facti nomine pręstiteris, c non tamen vllam habes aduersus Titium d actionem, ¶Mandatarius nõ dẽt excedere fines mãdati: & quatenus excedit, nõ habet actionẽ man. dati. Angelus Aretinus.

¶Is, qui exequitur mãdatũ, e † nõ debet excedere fines mãdati: vt ecce, si quis vsque ad centum aureos mandauerit tibi, vt fundũ emeres, vel ut pro Titio sponderes, neque pluris emere debes, neq: in ampliorẽ pecuniã fideiuberẽ, alioqui ñ hẽbis cũ eo

† Vide in hunc locum Au. Ge. lib. 1. c. 13.

a Et facit ad hunc §. ff. eo. si remunerandi. § rei turpis. & l. si mandauero. 2. § qui ædẽ. & ff. de arbi. l. si cum dies. §. cõpromisso. & s. de iniuri. stipu. §. quod turpi. & ff de verb. obligat. l. generaliter. & l. seq. & ff. de cond. in stit. conditiones.

b Contra bonos mores. Hic quæritur, quid si mandaui tibi, vt illi noĩe meo iniuriam inferres, an teneor? Rñ, vtiq;, arg. ff. de dam. infect. l. damni. §. si mandato.

* Tenetur & mãdãs & mãdatarius l. nõ solũ. §. si mandato. ff. de iniur.]

c Pręstiteris. s. ei, cui cõmissum est, maleficiũ: vt pœnam dupli: & ita licet interfit mandatarij, tamẽ nõ agit: quia nec interesse fingitur, vt ff. de condi. inst filius. & melius. ff de reg. iu. l. quod quis ex culpa in fi.

d Titium. i. mandantem.

SYL. Is qui. Casus figurat in exẽplis positis in tex. & rõ clara est primi dicti. Sed dubitabatur, qñ excedebant fines

aliud, qđ nõ debet scindẽdo aliud postea effici, sed rõ iam allegata decidẽdi fuit, q. a maiori summæ inest minor, & summa diuidua, est nec obstat rõ dubitandi, q. a dr aliud quatenus excedit vel dic, ꝙ ibi erat aliud tã respectu rei, q̃ summę, aut in exẽplis positis declaratur. Not. regulã. q̃ quotidie allegai, ꝙ mãdati fines custodiendi sunt. Item ꝙ mandati excessus valet in concurrenti quantitate.]

e Mandatũ. s. certæ formæ. Nã quandoq; habet certã formã: & tunc hẽc locũ qđ hic dr: & ff e. diligenter. qñq; nõ: & tunc bona fide facere debet, ut ff. eod. l. 1. & probatur etiam hæc distinctio ff. eod. si quis pro eo.

SYL. * Pro plenissima cognitiõe mãę huius §. vide Ias. in l. si ꝓcurator. C. d ꝓcu. qui diligẽtissime illã ꝓsequitur.]

* Adde quòd non dr excedere fines mandati, qui exequitur connexa mandatis. Marti. l. 1. §. Diuus Hadrianus. de quæstio.]

mādati a actionē, adeò quidē vt Sabino & Caſsio placuerit, ēt ſi vſq; ad cētum aureos cū eo ageř volueris, inutilr te acturū. Sed diuerſæ ſcholę auctores rectè vſq; ad centū aureos te acturū existimāt: quæ ſentētia ſanè benignior ē. Quòd ſi minoris emeris, hēbis ſ.cū eo mādati b actionē, qm q mādat, ut ſibi cētum aureorum fund' emeretur, is utiq; mādaſſe intelligit, ut minoris (ſi poſſit) emeretur. c

¶ Mandatū re integra pōt reuocari, & re integra finit morte, ſuccuritur th ei, q ignorauit mandatum reuocatum. Areti.

¶ Rectè d quoque mandatum cōtractū, ſi dum adhuc integra res ſit reuocatum fuerit, euaneſcit. e

a ¶ Mandati actionē. Sed nec certè neg.geſt. ſm B.lo. & eſt ꝓ eis C. de ne.geſt.l.vlt.& ff.de neg.ge.qui aliena.§.libertos.& de pec.ſi creditor.§.1.Sed M dabat utilē neg.ge.actionē, & rñdebat illi.l.fi. de neg.geſt. quia ſpecialis ibi fuit prohibitio (i) Sed certè minor ē hac opinione, cū uideatur lex expedita, quę ēt utilem denegat expreſſe. vt ff.eo. ſi pro te.ff. de ædil.edi.l.1.§.cū. ¶ Mihi ſemꝑ placuit opinio Sal. in l. ꝑterea. ff. eo. ꝙ ille, qui excedit fines mādati, non habeat actionē mandati, ut hic: de alia verò actione ſit dīm, ꝙ aut emptio eſt facta nomine mandatarij: & non cōpellitur tradere: nō mādati actione, quia in tali ſumma non eſt mādatū non neg.geſt. quia ſuo noīe non eſt geſtū: aut nomine mandantis: & pōt habendo ratum, & offerendo pretiū, rē habere: ꝙ ſi tradita iam ſit res, dicēdū ꝙ aut in traditione notificauit pretiū: & cēſetur rata habita, & tenetur ad totū neg.geſtorum: aut non: & tenetur approbare totum.]

ADDIT. (i) Quo caſu non habet ēt utilem niſi i cauſis pijs & neceſſarijs: puta alendo liberos, uel faciendo qđ tendit ad exonerationē uel euaſionem perſonæ, ſeu infamiæ mandantis, ut per lo. Fab. & Ang. hic.]

b ¶ Mandati actionē. Pro pretio dato, ut ff. de in rem uer. ſi fundum.

c ¶ Emerct. Eſt autem illa rō, q a maiori ſummæ minor ineſt, ut hic, & ff. de uer.ob.l.1.§ 2 & l.inter ſtipulantem.§.2.& ff.de arbi.dič.§. ſi plures.

** Gñaliter permiſſum vt mandatario declinare à forma mādati, ut maiorē utilitatē afferat mandatori. l.ſi q s mihi bona.§.ſed ſi mandauit.uer. ꝙ ſi ex parte. ff.de acq hęr. ubi doct.

ADDITIO. Et hæc uera, ubi negociū, quod mandatur, reſpicit dānū uel utilitatē mandā tis uel mādatarij: ſecus ſi tertiū tm: q a non pōt ampliari, nec reſtringi tāquā odioſum, ut in c.cui de ñ ſacerdotali. đ præben. in 6. Io. Fab.

SYL. ¶ Recte &c. Caſus ita ſigurari pōt: quærebat an mandatū reuocari poſſet ſaltē re integra: & uidebat ꝙ nō: rō eſt, q a cū i cōtractu reqratur uolūtas mādātis & mādatarij, nō uidebat altero inuito per unum reuocati poſſe.l ſicut.C de actio. & obl. cōtrariū deciditur, & iō aſſignatur in glo. in uer. euaneſcit.]

d ¶ Recte. Nā ſi non rectè, nō eſt neceſſe reuocari, ut ſ.eo.§.illud.

e ¶ Euaneſcit. Spāle eſt in mandato: ut ſic facilè reuocetur ꝑ uoluntatem unius partis tm: in alijs .n. cōtractib' non ſic, ut C.de actio. & obl. l. ſicut. quæ eſt contraria huic. Et eſt ratio, quia hic non ſtatim intereſt: & ideò nō ſtatim hincinde naſcit obligatio, q̄ ex intereſſe datur. ut ff.e. ſi ꝓcuratorē.§.mādati act.o. & facit ad hunc §.ff. de iu.om.iu. & q a.& ff.de min. ꝙ ſi minor.§.Scæuola & C. de repu. hæ.l.ſi & ff de ritu nup.l. pleriq;.

Mandatū facilius reuocatur q̄ alij cōtractus.

* ¶ Limita hūc tex ſ.m Dec. i l. ſingularia num.24.ff ſi cert.pet. niſi man-

SYL.

SYL.

SYL.

...tum

† ¶ Itē si adhuc integro a mandato mors alterutrius interrueniat, i. vel eius, q mādauerit, vel illius, q mādatū susceperit, † soluit mādatū. Sed vtilitati cā receptū est, † si eo mortuo q tibi mādauerat, tu ignorās eū decessisse, executus fueris mādatū, posse te agere mādati actione, alioqui b iusta & ꝓbabilis c ignorātia tibi dānum afferret. d Et huicesimile est qđ placuit, si debitores manumisso dispensatore Titij, p ignorātiā liberto soluerint, liberari eos g cum alioqui stricta iuris rōne nō possent liberari h quia alij soluissent, quàm cui soluere debuerint.

¶ Mandatū pōt ab initio nō acceptari, sed postq̄ est susceptū dēt executioni mādari, nisi ex iusta cā. & congruo tēpore recusēt. h. d. Aretinus.

¶ Mandatum non

datū interuenerit contēplatione mādatarij, quia tunc non pōt reuocari] a ¶ Itē si adhuc integro. Sed vsq; quo dr integrū? Rñ. si mādata fuit emptio, donec arrha dederit, vel alis se ēptori obligauerit: & idē in similibus. Et (vt breuius accipias) si iā cœperit interesse mādatarij, nō est res integra, alias sic, arg. ff. e. si procuratorem. §. mādati. Si vero non est res integra, nō finitur mādatū nisi ī iudicio, vt ff. de iudi. iā ex cōtractib'. §. fi. (i) Sed qd prodest, si nō finitur mandatum re nō integra? Rñ. quia per hæc dē cœpta negocia debent consummari, vt ff pro soc. l. fi. licet noua inchoare necesse nō sit, vt ff de neg. gest. nā & Seruius. §. si viuo, & ff. ꝓ. soc. hīs socii. quod nō est re integra, cū nullum cœp'um sit.
* ¶ Adde, q post litem contestatā nō nisi causa cognita potest mandatum reuocari. l. post. ff. de procur.]
* ¶ In qbus casib. extinguatur morte mādātis, & i qb. ñ, ońdit Iasō l. more. col. 3. & 4 ff. de iurisd. om. iud. & Dec. I c. relatū. in j. & 2. col. de offi. deleg.]
** Adde, q mādatū extinguit morte plati vel rectoris, licet ꝓcurator esse ctus fuisset eo viuo dñs litis, tex. est I clem. fi de ꝓcu. secus ī ꝓcuratore psonæ secularis. l. nulla C de ꝓcu. quo ergo hoc casu coacipienda erit snia, qa si noīabit defunctus, vł snia nō tenere? Alex. in l. nulla, elicit cōem & tutiorē opi. eē, vt iudex dicat, condē no talē ꝓcuratorē, quō iā Titij defuncti, ꝓcuratorio noīe hrdū, vł eorū, ad quos ea res ptinet. & ita valebit snia.
ADDI. (i) Tu dic. q mādata iurisdōne res desinit esse integra ēt per solā citationē. In mādato vero ꝓcuratoris ad iudicia, si sit actoris, per lit. contesta. si rei, sufficit q dñs ꝓ eo sciēte vel volente satisdederit. In ꝓcuratore aūt ad negocia sufficit fecisse præparamenta necessaria: puta sine quib principale negocium expediri nō pōt. Ang.
b ¶ Alioq. i. si nō posses agere. Accur.
c ¶ Probabilis ignorantia. Quę est in facto alieno, † vt hic, & ff. e. idē; ;. §. pe ars nō ē ꝓbabilis, vt ff. ad Velleia. quamq̄ & C de rescin. vēdit. quisquis. & ff. d · ædil. edict. l. 1. § cā.
d ¶ Afferret. Quod esse non debet.
e ¶ Et huic simile l. proximo casui.
f ¶ Liberto. prio dispēsatori & seruo.
* ¶ Dispēsator, vt ait Alc. I l vrbana familia ff. de ver. sig ē q īpendia dom' curat, & victui pest, dict' ex eo, q pecuniā expēdat, vel q rōnes dispēdat. i. ꝓcuret & ꝯsiderencalcu'ūq; ducat.]
g ¶ Liberari eos. Facit. ff. si cer. per. ei' q ī prouincia. & C. de sol si cū seru'.
h ¶ Nō posset liberari Nisi i casib. vt j. q b. mod. tolli. obli. in prin. dicem'.
¶ Mandatū nō suscipere. Casus in tā notissi:ma r/à non figurat nisi literali ter: cuius tō est. l. sicut. C. de actio. & obl. & sicut reuocari pōt re integra, ita renunciari, qā iā non incœpit interesse,

Mādatum quandiu dicitur integrum.
†Simile in c. in causis. ibi. cū res nō esset integra. cum glo. super verb. integra extra de elect.
†Vtrū decisio isti' §. locum habeat in mandato ad pias causas. vide Bal. l. fi. ff. de so. & in l. mādatum. C. mand.
† aliàs vt ff.

** † l. vlt. ff pro suo.

SYL.

SYL.

SYL.

tereſſe. Nota, ꝙ ea, q̃ ab initio ſunt voluntatis, ex poſtfacto ſunt neceſſitatis. Item ꝙ pōt renunciari re integra: & ꝙ in diem & ſub conditione differi & mandari poteſt.]

c In ſumma. l. breuiter amodo hūc titulum expediamus.

d ¶ Negocij. i. contractus.

e ¶ Mercede. ſ. vt mercede, vt q͠a aliâs non erat pariturus mandato: ſi autē aliâs pariturus erat, & cō ſtituatur aliquod ſalariū gratia remunerandi, non minꝰ erit mādatū, vt ff. eo. l. ſi remunerādi z. reſpō. Et ad huius rei euidētiam diſtingue. Quia aut eſt incertū re & genere, puta ſi dicā tibi, Benè retribuā tibi hoc ſeruitiū, vel recognoſcā: & tunc nō pōt peti quicq̃, vt C. eod. ſalarium. & ff. eodem. qui mutuā. §. ſalariū. (1) Aut certum genere, licet in certū ſpecie: vt dabo tibi equum, vel par veſtimentorum: & tunc poteſt dici, ꝙ valeat conuentio ſalarij, cùm nō ſit protſus incertum, vt ff eo. l. fideiuſſor. ſecus in jis quæ pōdere, vel numero conſiſtunt, vt ff. de lega. 1. l. ſi hominem. Si autem certum omninò: tūc aut ſtipulatione promittitur, & tunc certi cōdictione petitur. Si ſine ſtipulatione & incontinenti añ mandatū vel poſt, petitur actione ex eo contractu, ſcilicet contraria mandati informata. Si autē ex interuallo, ſcilicet poſtquā contrahentes ad alia diuertiſſent negocia, petitur officio iudicis, vt C. eo. l. 1. & ff. eod. ſalarium. & C. de pact. petens. & ff. de duob. reis. l. duos. in ñ. Accur.

Mandata 1ᵒ de quatuor teneatur.

a ¶ Quamprimū. i. pōt fieri.

b ¶ Iuſta cauſa. Puta caſus fortuitus. Nā de dolo tenet & lata culpa, & leui, & leuiſſima, ſm B. & Io. vt C. eo. l. in re mādata. & l. a procuratore. Alij dicunt de leuiſſima mandatariū nō teneri, ſed de dolo tm̄, qñ gratia tm̄ mādantis fit: vel de leui culpa, qñ vtriuſque gratia, inſtar aliorū contractuū, vt ff. de re. iu. contractus. Sed primum videtur verius, cū hic cōtractus multum diſcrepet ab alijs contractibus.

ſuſcipere cuilibet liberū eſt: ſuſceptū aūt cōſummandū eſt, aut q̃ primū a renunciandum, vt per ſemetipſum, aut per alium eandem rē mandator exequatur. Nā niſi ita renuncietꝰ, vt integra cā mandatori reſeruet eādē rē explicādi, nihilominus mandati actio locū hēt: niſi iuſta cā b īterceſſerit, aut non renūciādi, aut intēpeſtiue renūciandi.

Se ſummat.

¶ Mandatum & in diē differ ri, & ſub condōn e fieri pōt.

¶ Mandatum dēt eſſe gratuitū: alias tranſit in aliū contractum. Areti.

¶ In ſumma c ſciēdū eſt, mādatum, niſi gratuitū † fit, in aliam formā negocij d cadere: nā mercede e cōſtituta īcipit locatio & cōductio eſſe. Et, vt gn̄alr̄ dicamus, quibus caſibus, ſine mercede ſuſcepto officio, mandati ſiue depoſiti contrahitur negocium, his caſibus,

† Qualiter intelligaē, vide Alc. in l. 1. §. fi. ff eo. in addit. ad Bar.

Salarium interueniens in mandato an peti poſſit, & qua actione.

SYL. ¶ Adde, ꝙ communis conclusio ſm Deci. in l. contractus. verſic. primo in mādato. ff. de regu. iur. eſt, ꝙ regulariter in mādato veniat dolus, lata & leuis, in jis ſcilicet quæ mediocrem exigūt diligentiam: in ijs verò, quę maximā, etiam leuiſſima. In jis, quæ ino dicam, veniat tantum dolus & lata. quæ vera ſunt in actione directa, ſecus in cōtraria, quia venit leuiſſima. l. ſi ſeruus communis. §. quod verò. & ibi Bar ff. de fur.]

SYL. ¶ In ſumma. Caſus in tā nota regula non figuratur niſi ad literam: nam tex. ipſe ſui ipſius rationē ponit dicendo, ꝙ vbi merces cōſtituiē, tranſit in aliā ſpēm cōtractus: qđ notandū eſt.]

ADDITIO. (1) poteſt tñ officio iudicis

dicis peti, sicut qñ nullo modo fuit promissum: dũmodo non constet: ꝙ sine præfatis verbis gratis fuisset parit[u]tus. Angel.

a ¶Interueniẽte mercede. Scilicet in pecunia numerata, vt diximus supra loca. in princip. Item hæc regula generalis est vera, nisi sit talis persona, quæ non consueuerat locare operas suas: vel res talis, qu[æ] non consueuerat locari. tunc enim non locati, sed præscriptis verbis agitur, vt ff. de præscri. verb. l. si tibi. & l. naturalis. §. at cum do.

† Aliàs de obligationib. q̃ quasi ex contractu nascunt. aliàs de obligationibus quasi ex ꝯtractu.

interueniẽte mercede,[a] locatio & conductio intelligitur contrahi. Et ideò si fulloni[b] polienda, curanda ve quis dederit vestimenta, aut sarcinatori sarcienda, nulla mercede cõstituta, neque promissa mandati cõpetit actio.[c]

¶ De obligationibus, quę ex quasi contractu nascuntur.

¶ Valet argumentum a sufficienti partiũ enumeratione. Aretinus.

Fullo.

b ¶Fulloni. Fullo est, qui lauat & tingit pannos, & etiam polit eleuando superflua. Sed sarcinator econtra, qui sarcit & addit vbi est scissum vestimẽtum vel pannus, & consuit: vnde & dr, iste habet sarta tecta: quia cùm esset fracta. sunt reparata ex quibusdam adiunctionibus, vt ff. de vsufru. Hactenus.

Sarcinator.

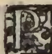
¶Aduerte obiter, quia doct. non videntur intelligere quid sit sartum tectum. Nihil enim aliud importat nisi integrum, non diminutum. Qui et go locabat ędes sibi fieri sartas tectas intelligebat integras, & quibus nihil deſit, ita declarat Fest us, & latius Budæus in d. l. hactenus.

SYL.

c ¶Actio: Immo videtur præscriptis verbis competere, vt supra loca. §. 1. Solut. vt ibi.

¶ De obligationibus quæ ex quasi contractu nascuntur. Continuatio.

¶Rubricæ istius continuatio sumit ex §. sequens. supra in ti. de obligat. vbi dicitur, ꝙ obligationũ quędam sunt ex contractu, quædam ex quasi contractu &c. Et quia dictum est supra de oblig. ex contractu, sequitur de obligationibus ex quasi contractu: & etiam hic cõtinuatur in textu. Angelus.

Post genera[d] cõtractuũ enumerata, dispiciamus & de jis obligationib[us], q̃ quidẽ nõ ꝓpriè nasci ex ꝯtractu intelliguntur: sed tñ quia nõ ex[e] maleficio substantiã capiũt, quasi ex contractu nasci vñr.

¶ Ex gestione negociorum absentis oritur hinc inde actio negocio rũ gestorũ: quę datur directa dño & ignoranti, contraria vero gerenti. Angelus.

¶ Et hæ omnes obligationes, quæ oriuntur ex his quasi contractibus, sunt penitus de iure ciuili, vt declarat Dec. in c. 1. in 2. colum. de probat.] SYL.

Post genera. ¶Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primò ponit continuationẽ rub. & de quo est tractaturus. Secundò illud per exempla declarat. Secunda ibi. Igitur cum quis Diuisio.

d ¶Genera. i. maneries vel diuersitates ꝯtractuũ, vt s̃. de ob. §. fi. vsque huc.

e ¶Ex maleficio. Subaudi, vel quasi, vt sit bona argumẽtatio. sic. j. de ob. quæ ex quasi male. in prin.

¶Igitu. Casus literaliter tantum figuratur in declaratione terminorũ. No. summariũ Item ꝙ vbi datum est mandatũ, non competit actio nego. gest. Item ꝙ sicut gestor habet dominum obligatum, si bene gerat: ita dominus habet obligatum gestorem, si male SYL.

¶ † Igitur a cūq; negocia † absentis gesserit, vltro citroq; b inter eos nascuntur actiones, q̃ appellātur negociorū gestorum. Sed dño quidem rei gestæ aduersus eum, qui gessit, directa competit actio: negociorū c autē gestori, contraria: quas ex nullo p̄ctu ꝓpriè nasci manifestū est. Quippe ita nascūtur istæ actiones, si sine mandato d quisq; alienis negocijs gerendis se obtulerit, ex qua cā ij, quorū negocia gesta fuerint, ēt ignorātes obligātur. Idq; vtilitatis cā receptū est, ne absentiū, qui subita festinatione coacti nulli demādata negociorum suorum administratione, peregrè profecti essent, desererentur f negocia: q̃ sanè nemo curaturus eēt, si d̄ eo, qđ quis impēdisset, nullam g habiturus esset actionē. Sicut aūt is, q vtiliter gessit negocia, dnm habet obligatū h nego-

si male gerat. Itē ꝙ in reddenda rōne a nego. gestore hr̄ iō exactissimæ diligētię: & sic venit leuissima. Itē ꝙ nō sufficit in alienis adhibere eandē diligentiā quā in suis, si modo diligētius administrari poterant.]

a ¶ Igit. Quia de jis obligationibus, quę ex quasi contractu sunt, dicere debemus, incipiamus de hac, q̃ ex sola prouenit amicitia, vt j. eo. §.

b ¶ Vltro, citroq; i. hinc inde possibile est eas nasci. nam ex vna parte tm̄ quādoq; agitur: vt si alterius non intersit, sed sua tm̄.

ADDITIO

Nota verba legalia significare habilitatem & potentiā, licet semper significare non possint, vt no. s̄. de iusti. & iure. in prin. secundum Christoph.

c ¶ Negociorū autem gestori. Licet ēt vnum negociū sit gestum. ff. de neg. gestis. l. 3. §. negocia. sic. j. vi bon. raptor. in prin. & ff. vi bono. rapt. l. 2. §. quod ait Prętor.

* ¶ Directa actio qnq; in iure appellatur principalis. l. incommodato. ff. com. sciendum est aūt actionē directam dici bifariā. aliqñ n. dicitur ad differentiā actionis contrarię, vt hoc tit. aliqñ eius, quæ vtilis appellat: Directa est, quæ datur ex verbis & mente legis, vtilis quæ ex mente tantum, gl l. antepen. ff. de nego. gest.]

d ¶ Sine mandato Scilicet eius, cuius negocia gesserit: & sic soluitur, C de neg. gest. si mandatum.

¶ Dic vt hic per Christo. ꝙ aliqñ qs mādat geri negociū ad se tantū pertinēs: & hēt lo cū actio mandati, & cessat actio neg. gest. aliqñ mandat geri negociū cōe cū alio: & quatenus ē respectu sui, oritur actio mādati respectu alterius, negoc. gestorum: & ita procedūt tex. allegati.]

c ¶ Idq; Scilicet, vt repetat qđ impendit: nisi denunciatio inhibeat. vt C. e. de nego. ges. l. si. vel paterna affectio, vt C. e. si paterno. & l. qđ in vxoré. & ff. e. is qui. vel obsequiū, qđ est, si libert' patroni negocia gerat, vt C. eo. l. officio. His enim casibus nil repetit: aliogn qnq; reperitur in quantum locupletior est, vt dicemus j. §. proximo.

* ¶ Similis glo. est in d. l. si paterno.]

f ¶ Desererentur negocia. Quod in multis noceret, vt ff. eod l. j.

** Negociorum alienorū quatuor genera esse ait & exponit gl. in l. si pupilli. §. idē ait. in ver. ipso gesto. ff. e. ti.]

g ¶ Nullā. Cùm neminē sit verisimile suam pecuniā iacere vel effundere, vt ff. de prob. cum de indebito. §. 1.

h ¶ Obligatū. s. insolidū: dummodo sit vtiliter cœptū negociū: licet diuersus exitus sit secutus, vt ff. e. sed an vltro. §. 1. In casibus tñ ñ tenet isolidū, vtsi pupillus ē, cuius negocia sunt gesta.

¶ Cōsidera an requirat ꝙ sit gestū, nō cœptū, ut vš de mēte iuris. in d. §. 1.]

† Hic locus sumptus ē ex l. ex maleficijs. §. 1. ff. de actio. & obli.

† Tā masculos q̃ fœminas cōplectitur l. 3. ff. e. l. verbū hoc. d̄ verbo. sig.

† Idem si pręsentis, absq; eius mandato glo. l. 1. ff. eod.

SYL.

† Adde. 1. & 2. ff. de nego. gest.

Negociorū gestor certis in casib' nō repetit qđ impendit.

SYL.

Iactare suum nemo pręsumitur.

Negociorū dñs nō semper in solidum tenetur.

SYL.

Item

ciorū gestorū: ita & ɔ̄ iste quoq; tenet̄, ut administrationis reddat rōnem, quo casu ad exactissimā a q̄sq; diligētiam cōpellit̄ reddere rōnē, nec sufficit talem diligentiā adhibere, qualē suis reb' adhibere solet, si modo alius diligentior eo cōmodi' administraturus esset negocia.

¶ Actio tutelæ directa, & ɔ̄ria orit̄ ex quasi cōtractu.

¶ Tutores b quoque, q tutelę iudicio tenentur, non ꝓpriè ex ɔ̄ctu obligati eē intelligūtur, (nullū.n. negociū inter tutorē, & pupillū contrahit̄) sed qa sanè nō ex maleficio c tenent̄, quasi ex ɔ̄ctu teneri uident̄. Hoc aūt casu mutuæ sunt actiones. Nō tantū enim pupillus cū tutore habet tutelæ actionē, d sed † & cōtra tutor cū pupillo habet cōtrariam e tutelæ, si

† l. quæ nō solutus sit dñs facere.

¶ Itē si aio depredandi gessit, ut ff. e. si pupilli. l. tñ. & §. sed & si q̄s negocia mea. Itē & si ad noua negocia † gerenda accessit, ut ff. e si negocia. Itē si pacto hoc actū ē, ut C. e. negociū. Itē & si fuit ī culpa gerens, ut ff. e. l. siue hæreditaria. Item si fuit in mora, ut ff. de le. 3. cū res. §. fin.

ADDITIO. Et est rō, quia in oībus istis casibus gerēs tenet̄ ēt de casu fortuito: & in eis nō sufficit esse cœptum vtiliter, nisi vtilitas ꝑduret, ut not. gl. ī l. si negocia. in uer. sit solitus. ff. de neg. ge. Ange.

Negociorū gestor de quo teneatur.

a ¶ Ad exactissimā. Not. gestorē interdū de dolo solo & lata culpa teneri: vt si ad deserta negocia accessit. ff. de ne. ge. l. 3. §. interdū. Qñq; de dolo, lata culpa, & leui: & hoc regulariter. ut C. e. tutori. & ff. e. l. si pupilli. §. fi. Qñq; de leuissima. ut qñ alius diligētius volebat administrare, ut hic dr, & ff. eo. si pupilli. §. uideamus. ** Regulariter tñ de leuissima culpa nō tenetur, ut facilius inducātur hoīs ad gerēdū negocia absentiū, q̄ perirent, ſm Bar. in l. qđ Nerua. col. fi. ī 1t. q. ff depo.] Qñq; de casu: ut in ijs casibus, ubi agitur in quātum dñs locupletior est, ut modo s. diximus. eod. Accur.

ADDI. Et hæc uera in gestis: de neglectis aūt tenet̄, siue gerere incępit, & postea dimisit: siue non incœpit, dūmō a principio, ut oīa gesturus accesserit. Idē si ñ ut oīa gestur', si ali' diligēs erat gesturus, aliàs sec'. Ange.

¶ Tutores quoq;. Casus figurō ñ exigit, cū prestet tm̄ in declaratione terminorū. Not. ꝙ tutor tenet̄ ex quasi ɔ̄ctu. Itē ꝙ ualet argm̄ a sufficiēti dinumeratiōe. Itē ꝙ actio tutelæ ē mutua: & ꝙ directa cōpetit pupillo, contraria tutori.

b ¶ Tutores. s. quondā. Nā quādiu est tutor, nō oritur oblig. ut ff. de tut. & ra. di. si tutor. reip. §. fi. & l. sed nō dantur. Azo.

¶ Gl. ē falsa, ſm Bart in l. nisi finita. ff. đ tu. & ra. di. quæ opiu uerior est.]

c ¶ Ex maleficio. Subaudi, uel quasi, ut bona sit illatio.

d ¶ Actionē, s. directā tenetur ēt alijs actionibus tutor, ut dixim' s. de act. tut. § fi. Et ita hēs hoc §. actionem tutelę directā, & contrariā esse ex quasi contractu. ** Adde, ꝙ in tutela obligat̄ tutor de dolo lata culpa, & leui. l. ɔ̄tus. de uer. sig. & not. Bar. in l. qđ Nerua. col. pe. in to. q. ubi tñ excipit duos casus, in q b. tenet tm̄. de lata culpa, rōnēq; affert, quare ñ teneat̄ đ leuissima, q a s. tale offiñ sumit̄ ex necessitate. At hæredes tutoris de lata tm̄ culpa, ɔ̄ueniri pñt. l. 1. & toto tit. C. de hær. tu.] Quid de actione ꝓ tutelæ? Rñ idē, cu ad instar actionis tutelæ sit inducta, ut ff. de eo q ꝓ tut. ne. ge. l. 1. §. ꝓ tutore.

e ¶ Cōtrariā. Quā finita tutela demū intendit, ut mo diximus de directa, ut ff. de contra acti. tut. l. 1. §. finito.

* ¶ Quoties par est rō in utroq; contrahēte, utriq; nascit̄ actio directa, vt in

SYL.

SYL.

† aliàs ex cōtrario.

Actio pro tutelæ directa, & contraria est ex quasi contractu.

in emptione,& uendõne, ĩ qua ęque iatereit emptoris hře rem, ac uenditoris hře pretium. idẽ in locatione,& ꝯductiõe,societate, & similib. At ubi potior ẽ cã alterius cõtrahẽtis, q potiore iure cen setur, hẽt directã, aliet ꝯtrã: ut incõmodato, deposito, mandato. pot or. n. cã est comodantis, deponentis, & mãdantis. Sic licet pign' tã creditoris q debitoris cã detur. §. ul ti s. qb. mod. re cont. obli. quia nõ potior rei cã uersat dbitor, a qua res ipsa proficiscit, ei datur directa pignoratitia, creditori cõtraria.

a¶ Obligat'. Vñ absuturũ est, qd pinde est, ac si iam abesset, ut ff. de neg. gest. l. 2. in fi. & l. si quis mandato. in fin.

stea i diuisiõe ĩputari, uide Io. Fa. hic

c¶ Socius. i. consors eius. impropriè. enim ponitur, ut modo diximus.

* ¶ Vide Dec. in c. cum M. Ferrar. in prin. de consti.]

SYL.

uel impẽderit aliquid in rẽ pupilli, uel ꝓ eo fuerit obligat', a aut rẽ suam creditorib. eius obligauerit.

¶Actio cõi diuidundo, & familiæ erciscũdæ, nõ oriẽ ex ꝯctu, sed ex quasi ꝯtractu. Ar.

¶ Itẽ si inter aliquos cõis res sit sine societate, b veluti ꝙ pariter eis legata donatave eẽt, & aliter eorũ alteri ideo teneaẽ cõi diuidundo iudicio, ꝙ solus fructus ex ea re pcẽperit, aut ꝙ soci' c eius solus in eã rẽ necessarias impẽsas fecerit, ñ intelligiẽ ex ꝯctu propriè obligat' esse, qppe nihil inter se ꝯxerunt, sed qa ex maleficio d non teneñ, quasi ex ꝯctu teneri vñr.

Idẽ iuris e est de eo, q cohrẽdi familiæ erciscũdæ iudicio ex his causis f obligatus est.

¶ Hrs teneẽ legatarijs, & creditoribus ex quasi ꝯctu.

d¶ Ex maleficio. Subaudi, uel quasi ut sit bona illatio ut s. e. I princ. & facit ad hunc §. ff. fam. ercis. hæredes. §. non tm̃ in fi. §. & ff. cõi diuid l. 2. in fi. 1 rñ & ff. ꝓ socio. ut fi t. ꝓ socio & l. actione. §. si p' distractũ.

** Adde, ꝙ in hac rerũ cõione quis teneẽ de dolo cul, a lata & leui. l. cõtractus. vbi Dec. de re. iu. & no. ꝙ leuis culpa aliter consideratur in reb' cõib. aliter in alienis. nã ĩ cõibus sufficit talẽ pstare diligentiã, qualẽ is reb' suis adhibere solet. in alienis ãt exigiẽ ea, quã diligẽs pfa eiusdẽ condõnis, & professionis pstare solet & ita declarat Bar. in d. l. qd Nerua. col. 9. uer. ad primũ. & uer. ad secundum. & sequitur. Deci. in d. l. contractus. uersi. decimo.]

SYL. ¶ Item si inter. Casus nõ figurat nisi literaliter, cũ declaret notissimos terminos fa. ercis. & cõi diuidundo. Notabilia collige, ut per doc. hic.]

b¶ Sine societate. Tũc. n. ageret ꝓ socio, (i) s. si eẽt societas. Vñ nõ ꝙ hic §. sibiipsi ꝯdicat: nã nũc dicit, ꝙ non est societas: & postea dicit, soci' ei' &c. Sed dic ꝙ ñ est societas uera, sed q dã incidens: nã uera cõtrahit ꝯsensu, ut s. de oblig. ex consensu. in princ. hæc aũ. præter spem, ut in hoc §. dicitur.

AUDI (1) Et sic ꝓsupponit, ꝙ nõ cõi diuid qd est falsum per l. 2. ff. cõ. diuid Igit dicit tex. sine societate, quia alias eẽt cõtractus, & ñ quasi, de quo hic intendit. An autem expensæ per vnũ ex fratrib. factæ debeant sibi po-

e¶ Idẽ iuris. Nõ p oia: qa superius s. cõi diui. ꝓ reb. singularib. ꝓpetit: hoc ãt ad uniuersitatẽ, ut s. §. ꝓx. & ff. ꝓ soc. l. ꝓ socio arbiter. Ite superi' pries intẽdi põt, hoc ãt semel tm̃, ut ff. fa. ercis. l. si filia. §. familiæ & C. e. l. 1.

f¶ Ex his causis. q̃s supiori §. dixim'.

SYL. ¶ Hæres quoq; Casus eadẽ rõne nõ ponit, q a stat in simplici declaratione terminorũ. q c q d. n. gerit adeũdo, dẽ tacitè geritio nõ cõtractus, sed quasi contractus dicitur. No. summariũ.]

Hæres

a Hæres. Et maleficio. Subaudi, vel quasi.

Rei vendicatio, q̃ datur legatarijs ñ est ex quasi contractu.

b ¶ Intelligit. scilicet actione ex testamento, vt s. de leg. §. nostra Rei vendicatio autem, quæ datur, vt in e. §. dicitur, nunquid est ex quasi contractu? Respon. nõ puto: quia non est obligatio: vnde non debet dici ei ex contractu vel quasi, vt j. de actio. §. 1. Idẽ. s. qđ in rei vendicatione, † de hypothecaria dico, quæ similiter legatarijs datur, vt C. commu. de lega. l. 1. & in d. §. nostra. s. de lega. (i)

* † Ex l. ex maleficijs §. hrs ff. de act. & oblig.

* † Hanc gl. hoc loco summope re extollit. Fran. Are. in l. 4. §. cato. col. 6. 7. versi. sed ista. de verbo. obl.

¶ † Hęres quoque legatorũ noĩe nõ ꝓpriè ex ɔ̃ctu obligatus intelligitur: (neq; n. cũ hrde, neque cum defuncto nullum negociũ legatarius gessisse propriè dici potest) & tamẽ qa ex maleficio[a] non est obligatus, quasi ex ɔ̃ctu debere intelligitur.

¶ Qui recipit indebitum solutum p errorem, ex quasi contractu dicitur obligatus ad restituendum illud Aretinus:

¶ † Item is, cui quis per errorem non debitum soluit, quasi ex contractu debere videt.[c] Adeo enim non intelligitur propriè ex contractu obligatus esse, vt si certiorẽ rationem sequamur,

Sed vnde nascitur hic quasi contractus, vel vnde oritur actio ex testõ? Rñ. adeũdo hæreditatem hæres quasi cõtrahere videtur, vt ff. qui. ex cau. in possess. ea. apud Iulianum §. fi. & l. sequen. Item quid de petitione hæreditatis? Rñ. & hæc ex quasi contractu: cùm is non contraxerit, qui possidet pro hrde, vel pro possessore: nec etiam deliquit vel quasi: vnde sequitur ex argumentis, quæ fiunt in hoc titulo, ꝙ sit ex quasi cõtractu. Itẽ qđ de actione finium regundorum? Rñ. idem, quia & illa hẽt similitudines multas cũ actione familiæ erciscũdę, & cõi diuidũdo, & cũ petitione hrditatis, vt j. de actio. § quadã, & ff. de peti. hæred. si bonæ fidei. §. petitor ãt hæreditatis. & l. sed & si lege. §. petitio hæreditatis.

Actio finium regundorũ est ex quasi contractu.

ADDITIO. (i) Immo differunt, q̃ rei vendi. nulla præcedẽte oblig. ex solo dñio causatur: sed hypothecaria ex cõuentione, & p̃supponit obligationẽ personalẽ esse vel fuisse: ideo in ea dic idẽ, qđ in actione ex testamento, secundum Io. Fab. & Angel. hic.

* ¶ Sed nũquid ꝓhibitus ex iuremunicipale ɔ̃here, ꝓhibitus intelligitur adire hæreditatem? & communiter traditum est non prohiberi, in l mo re. de acquiren. hære. aditio enim hęreditatis etiã ex lata significatione contractus non cõtinetur, Alciat. 1. lib. de verb. sign.]

¶ Item is. Cafus sic figurari põt quamuis eadem ratione qua superius non esset figurandus. Contractuum alij cõtrahuntur re, alij verbis, alij literis, alij consensu. Inter ɔ̃ctus supra §. 1. quib. mod. re contra. oblig est positus contractus indebiti: ergo non ex quasi ɔ̃ctu, sed ex contractu obligatur. Sed contrarium dicitur hic: & distinguitur, ꝙ aliud est contractus, aliud obligatio. vnde stant ista simul, quod ex tacito negocio expressa surgat obligatio, vt in toto hic titulo: illa autẽ obligatio non ex contractu est, sed quasi: sed quomodo contrahatur ipsa obligatio, hic dicitur, ꝙ contrahitur re, idest, ipsa solutione. & ideo ponitur inter illas obligationes, quæ re ipsa contrahuntur, sed quia ipsa solutione non agitur de obligando, immo magis de dissoluenda obligatione, non potest dici contractus, sed quia ipsa l. vult propter errorẽ dare repetitionem, obligat ipse tacite recipientẽ: & sic est quidam quasi cõtractus. & ita declara Notab. collige secundum Angel.

SYL. * † Ex l. ex maleficijs §. is quoque. ff. de act. & obl.

c Debere videtur, Nam eo ipso ꝙ soluit, aliquid negocij contrahere videtur, vt ff. de cond. indeb. si in area.

Cum

Cū ergo sit ex quasi ꝯtractu, ad quid ponit hæc cōdictio indebiti inter actiones siue obligationes ex ꝯtractu. s. q.b. mod. re contra obliga. §. 1. q̄ est huic contra. R. vt ibi in fine §. diximus.

SYL. * ¶ Immo verè geritur negocium solutionis, nedū geri videtur, secundū Fortu. in l. j. §. j. & 4. not. ff. de pact.]

ADDITIO. Respondeo, ꝙ ideo hæc condictio indebiti fuit apposita inter obl. quæ re contrahunt, non quia dicatur prouenire ex cōtractu, sed quia non potest sine re sustentari. ibi igitur posita fuit, vt eius substantia denotetur: hic autem etiā posita fuit, ut eius insinuetur origo: quia ex quasi contractu trahit originem. Christoph.

magis (vt supra diximus a) ex distractu, q̄ ex cōtractu possit dici obligatus esse. Nam qui soluēdi animo pecuniā dat, in hoc dare videt, vt distrahat potius negocium, q̄ cōtrahat. Sed tamen perinde is, qui accipit, obligatur, [b] ac si mutuū ei daretur: & ideo condictione [c] tenetur. ¶ Indebitum solutum ex causa, quę crescit per inficiationē, non pōt repeti: & legata indebita soluta venerabilib⁹ vel pijs locis non possunt repeti. Aretinus. ¶ † Ex quibusdā [d] tamen causis repeti non pōt qđ per errorrem [e] non debitum solutū sit. Sic nanq; definierūt veteres ex quibus causis inficiando lis crescit, ex jis causis non debitū solutū repeti non

¶ Ex quibusdā causis &c. Casus figuratio facilis est: rō. n. dubitandi surgit ex cōi regula, q̄ habet, ꝙ indebitū solutū per errorē repetitur condōne indebiti. § 1. s. quib. mod. re. cōtrah. oblig. decidit tñ contrariū in ijs, quæ crescunt per Inficiationem, ea ratione, quia si ab initio soluo, videor transigere, & poti⁹ velle soluere, q̄ in dubio litis ponere: & ideo sicut solutum ex causa transactionis non repetitur. l. eleganter. §. 1. ff. de condi. indeb. ita in hoc casu non repetuntur et soluta legata pia, generali ratione fauoris religionis. l. sunt personæ. ff. de relig. & sump. fu. Not. collige vt hic per Angel.]

SYL.

† De hoc §. & gl. facit mēnonē gl. in l. c. vlti. extra de solu.

a ¶ Supra diximus. vt s. quib. mod. re contrahitur obligatio. §. is quoque.

Locupletari nemo debet cū aliena iactura.

b ¶ Obligat. Scilicet benignitate inspecta, quæ præualet, vt C de iud. placuit. Nā nemo debet locupletari cū aliena iactura, vt ff. de cond. indeb. l. nam hoc natura.

c ¶ Condictione. Scilicet indebiti: & ita transit dñium in accipientē: aliàs enim conditio nulla daret, nisi contra furem, vt ff. vsufru. quemadmodum ca. l. fi. sed contra. ff. de acqui. re. do. si procurator. 2. Sol. multū interest, an error sit in obligatione, an in re: ꝗ primo casu transit dñium, vt hic dr̄, & condictio oritur: secundò verò nec transit dñium, nec orit actio: vnde agens exceptione repellitur, vt ff. mand. seruum Titij.

Error an impediat dñij trāslationem.

d ¶ Ex quibusdā. Iste §. non facit ad hunc tit. sed ponitur hic gratia vberioris doctrinæ ad proximam materiam de indebito.

e ¶ Quod per errorem. Licet ponat vnū casum tm̄, in quo solutū p errorē indebitū non pōt repeti, tñ & alij sex sunt: vt si sciēter soluit indebitū: nam non hēt locum repetitio, vt ff. de condi. indeb. l. 1. Item p p sententiam solutum etiā indebitum non repetitur. vt C. de condi. indebi. l. j. Item propter transactionem. vt ff. de cōdi. indeb. in summa in prin. vers. & quidem. & C. e. l. 2. Itē si iurauit quis sibi deberi ēt in debitum deferente aduersario, & fuerit solutum, non repetitur. vt ff. de iureiuran. nam postea. §. 1. Item quando soluitur in causa quę per inficiationem crescit, vt ff. eo. l. ele-

Solutū p errorem indebitū sæpe repeti non potest

posse: ueluti ex lege Aqlia,[a] itē ex legato:[b] qđ ueteres qdē in ijs legatis[c] locum hr̄e uoluerunt, q̄ certa constituta per damnationē[d] cuicūq;[e] legata fuerant. Nr̄a autē constitutio[f] cum unā naturam omnibus legatis & fideicōmissis indulsit, huiusmodi augmentū in omnibus legatis[g] & fideicommissis extendi uoluit: sed non omnibus legatarijs[h] hoc præbuit, sed tātummodo in ijs legatis & fideicōmissis, q̄ sacrosāctis ecclesijs, & cęteris uenerabilibus locis, quæ religionis[i] vel pietatis[k] intuitu honorantur, relicta sunt: quę si indebi

L.eleganter.§.fi.& C.e.ea quæ. & hic dicitur. Item causa pietatis solutum indebitum non reperitur, ut ff. de cōdi. inde. cum ls. §. si mulier. Item si ē ab alio debitū, licet sit indebitum ab eo, qui dedit, ut C. de peti. hære. l. de hæreditate.

ADDITIO. ¶ Intellige si nomine debitoris soluerit: aliàs secus l. si pęnæ §. 1. ff. de cond. in deb. Ang.

a ¶ Ex lege Aquilia. Vt si soluam emēdando damnum ab alio datum, quasi ego dedissē: uideor enim confiteri me damnum dedisse, quod ab alio datū est. † Nā si a nullo datum est, nō impediar repetere: sicut nec mihi præiudicat cōfessio mea, si à nullo datum esset damnum, ut ff. ad l. aqui. l. inde Neratius. §. fin & l. seq. & ff. de inter. ac. qui f. zuū. §. 1. & §. 2. in fi. Sed nūquid hæc sunt uera, siue in iure, siue in facto erret is, qui soluit ? Rñ. eum lex illa. C eod. tit. ea quæ non distinguat, nec ego distinguā: & est arg. ff. ut in posse. leg. l. j. Sed quidam distinxerunt: ut si errauit in iure, non repetat: si in facto, repetat: primæ tamen sententiæ sto, ut ff. codē. sed si & me putē. Sed contra hunc §. est ff. de cōdictio. indeb. eleganter. §. fi. Solu. illa erat pœnalis a principio, hæc autē ex inficiationes, ut hic dicitur, & infra de act. §. sed furti.

† Vel dic rōnē, q a vē soluisse p p dubiū p bōnis, ut cui tet dolū: ex quo insurgit q̄dam ficta trāsactio quæ repetitionem impedit.

b ¶ Item ex legato. Quod & ipsum p inficiationem crescit, ut infra de act. §. item mista. Accur.

c ¶ In ijs legatis. Scilicet indebitè solutis quantum ad soluentem, debitè tamen quantum ad alium, ut & modo diximus in l. Aquilia. & hoc s̄m quosdam. Sed B. cōtra. dicit enim de indebito à quolibet: & sic differt à superiori proximo casu: & ē speciale in hoc legato, de quo hic dicitur(1) aliàs autē, idest in alio legato distinguo: aut soluitur scienter indebitum legatum quocunque modo: & tunc non repetitur, ut ff. de condi. inde. fideicommissum. Si autem per errorem iuris. idē est, ut non repetatur † sicut debitum naturaliter, sed ciuiliter indebitum, ut C. ad l. fal. l. error. nisi sit minor, qui repetit utroq; casu per restitutionem in integrum, ut C. si aduer. sol. l. 2. Si uerò per errorem facti, repetitur ut C. de condi. inde. fideicommissum.

† aliàs si &

ADDITIO. (1) Et est ratio, quia licet cesset causa indebiti, nō cessat tamē coniectura pietatis, quę impedit repetitionem. l. cū is. §. si mulier. ff. de cond. indeb. præsertim cū nō sic euidenter relictum non esse, sicut damnum datum non esse, apparere non possit. Angelus.

d ¶ Per damnationē. Vt per hęc uerba, Dānas esto hæres illum ære alieno liberare, ut s̄. de leg. §. sed & tale.

e ¶ Cuicunq;. Aliàs cuiq;.

f ¶ Constitutio. ut C. commu. de lega. l. secunda.

g ¶ In oibus legatis. i. in omnibus generibus legatorū, quorum quatuor erant genera, ut s̄. de leg. §. 1.

h ¶ Legatarijs. Vt eis solutum indebitum non reputatur.

i ¶ Religionis. Vt monasterijs.

K ¶ Pietatis. Vt hospitalia, & similia quæ nominantur in authen. de non alie. §. nos igitur. coll. 2.

¶ Per quas personas nobis obligatio acquiritur.

Continuatio. ¶ Continua istã rubricam ut hic in nigro in princ. vel sic. Dictum est s. de obligationibus, tam de illis, quæ cõtrahuntur re, verbis, literis, & consensu, q̃ de alijs: nũc sequitur uidere p quas personas nobis acquiritur obligatio.

* ¶ Quid differat hic titu. ab alio titulo s. per quas psonas nobis acquiritur, vide ibi Accur. in rubrica, & hoc titulo in prima glo.]

Diuiso. Expositis. ¶ Totus iste titulus diuiditur i tres partes. Primò ostẽdit, quomõ nobis acquiritur p illos, q sunt in totum in dominio uel potestate nr̃a. Secũdò, qũo per illos, in quibus habemus aliquod ius, uel q seruiũt nobis bona fide. Tertiò, quo modo acquiritur per illos, qui sunt in dominio nostro pro parte. Secunda ibi, Item per liberos. Tertia ibi, Communem.

SYL. ¶ Expositis &c. Casus non figurabit nisi literaliter in tradõne regulæ de qua s. latè dictum fuit in tit per quas personas nob. acqui. in prin. Notanda collige ex summario.]

a ¶ Quæ. s. obligationes. Sed quid differt hic titul. a superiori, supra per quas personas nobis acqui. Respon. ille dicit de rebus acqrendis, hic autem de oblĩone, ut ibi diximus. i rub. Item qd differt iste ab alio, supra de stipulatione seruor. cũ ibi de obligatione dicatur? Respõdeo: ille specialis est in obligationibus quæsitis per stipulationẽ: hic autem in omni genere oblĩonum loquitur acquirendo per filiũ uel p seruum, prætereà quã si sint castrensi peculio uel quasi: quibus casib. nec quo ad proprietatẽ, nec quo ad vsumfructum patri acquiritur, ut C. de bonis quæ libe. cùm oportet. §. 2.

b ¶ Vt tamẽ. Aliàs est, attamen; aliàs, ut qd. & hic similiter subauditur, tñ.

c ¶ Acquiritur. Nisi ab alio possideatur seruus: q possessori nec dominiũ nec possessionem quærit, si non ex re eius comparauit, uel ex opera sua: nec dño, si ex re bonæfidei possessoris, uel opera sua acquisiuit: quia eũ non possidet, ut ff. de acq. re. do. si seruus x respon. & l. homo liber. §. fin.

d ¶ Secundùm imaginem. q. d. fiat hæc diuisio imaginariè & intellectualiter: nam uisibiliter fieri non potest, cùm sint incorporalia, quæ nõ diuiduntur, ut ff. de acq. re. do. seruus. §. incorporales & s. de re. corpo. & incorpo. i rñ. & s. de usufru. in prin.

e ¶ Constitutio. ut C de bon. quæ libe. l. fin. §. ubi autem.

ta soluantur, non repetunur.

¶ Per quas personas nobis obligatio acquiritur.

¶ Obligatio acquiritur ẽt per seruũ vel filium: per seruũ qdẽ in totũ: p filium aũt quo ad commodum vsusfructus. Areti.

Expositis generib. obligationũ, q̃ a ex ɔ̃ctu, vel quasi ex ɔ̃ctu nascunt: admonẽdi sumus acquiri nobis non solum per nosmetipsos, sed per eas quoq; personas, quæ in nostra ptãte sunt: ueluti per seruos, & filios nostros, ut tñ [b] quod per seruos nostros nobis acquirit, [c] totum nostrum fiat: quod autẽ p liberos, quos in ptãte habemus, ex oblõne fuerit acquisitum, hoc diuidatr̃ sm [d] imaginẽ rerum pprietatis, & vsusfructus, quã nostra decreuit cõstitutio: [e] vt quod ab actione cõmodum pueniat, huius usumfructum quidẽ habeat pater, proprietas autem filio seruetur: scilicet patre

Actionem

actionē a mouēre, secundū nouellę nostrę cōstōnis diuisionem.

¶ Liberi & serui alieni bona fide possessi, & serui vsufructuari, & vsuarij, acquirunt nobis ex re nr̄a, & ex opera ipsorū. Angelus.

¶ Itē per liberos[c] hoīes, & alienos seruos, quos bona fide possidemus, acqrit̄ nobis: sed tm̄ ex duab[us] causis, id est, si qd ex operis suis, uel ex re nr̄a acquirant.

¶ Per eū quoque seruum, in quo vsumfructum,[d] vel vsum habemus, similiter ex duab. istis causis nobis acquiritur.

¶ Seruus cōis acquirit dominis cōmuniter pro portione dominica, nisi uni uel iussu vnius fuit stipulatus. h.d. Aret.

¶ Cōem seruum

Filiofamilias olim, vt actiōes cōpetebāt rōne proprietatis, quas tm̄ nō exercebat.

SYL.

a ¶ Actionē. Proprietas tm̄ ipsi[us] actionis ē filij, ut hic dr̄. & hoc obtinet hodie in oībus aduētitijs. Sed olim tm̄ s. actiones filiofamilias cōpetebant rōne proprietatis: ut iniuriarum, qd̄ vi aut clā depositi, cōmodati, & actiones in factū, ut ff. de actio. & obli. filiusfamilias. & l. in factum.

¶ Item de dote. ff. solu. matr. l. 2. & in gl. in l. si longius §. 1. in uer. dignitatē. ff. de iudic.

¶ Has tm̄ pr̄ exercebat uel suus procurator, nō fili[us], ut ff. d̄ iniuri. sed si vni[us]. §. ait p̄tor. & §. filio. & l. pr̄. in fin. nisi pater abesset; vt ff. de iudi. si longius. §. 1. qd̄ ēt ī mutuo erat, ut ff. si cer. pet. cū filius. Sed hodie ex omni causa aduētitia acqritur ipsi filio proprietas, ut hic dicitur.

Aduentitiorū proprietas filij est.

ADDITIO. Dic, vndecunq; dictæ actiones in factū descendunt, uel ex edictis prætorum, uel ex interdictis: & est rō, q̄a prætor vsus est æquitate, & illa tm̄ motus: & in illis nō tm̄ q̄ritur patri, quin aliquid non remaneat penes filium, ut l. 1. cū ibi no. C. qui admit. ad bon. pos. ergo non est mirū, si oēs actiones in factū filiofamilias competebant: & ita dicit Bar. in d. l. in factum. Ang. Are.

b ¶ Diuisionē. Quā diuisionē longū esset hic dicere, sed dr̄ plene p̄ ordinem in d. l. C. de bonis quæ lib. l. fin.

SYL.

¶ Item per liberos: Casus in traditione regulæ non figuratur nisi literaliter. No. summariū, & signa q̄ ex duabus illis causis tantum nobis bona fide possessi acquirunt.]

Liber hō qn̄q; bona. qn̄q; mala fide possidetur.

c ¶ Itē p̄ liberos hoīs. No. q̄ liber hō qn̄q; bona fide possidet̄: ut qn̄ possessor credit eū seruū eē & suū: qn̄q; mala fide: ut qn̄ credo eū seruū eē, & scio meū non esse, ut ff. de acq. pos. l. 1. §. sed & per eū. quādoq; nullo modo possidetur, licet detineatur: ut qn̄ scit liberum eē, ut ff. de acq. pos. qui uniuersas. §. 1. & ff. de prob. si qs liberum.

d ¶ Vsumfructum. In quibusdam libris est in litera, usumfructū uel usum, & s̄m hoc vr̄, q̄ per eum seruum, in quo habeo usum, ex duab[us] causis acquiram. Sed contra. ff. de vsu & habi. per seruū. ī princ. Sol. dicunt q̄dā illud corrigi, Vel dic s̄m Io. q̄ illud uerbum, ex duabus, referatur ad solū vsumfructum, alterū vero. s. ex re, ad usuariū: & sic erit in lr̄a confusio, sicut. C. de colla. illā. & s̄. q̄ da. tu. pos. §. si quis. Sed in alijs libris non est, uel vsum. & tūc planum est, q̄ nullum est contrarium. Accur.

Seruus vsufructuarius q̄rit nobis ex re & operis: sed vsuari[us] ex re tantū.

SYL.

¶ Quod declara ut dixi s̄. per quas perso. no. acqui. in prin. in gl. 2.]

ADDITIO. Tu dic s̄m doct. vsuariū posse uti operis serui in suis fundis, non autem eas alteri locare. Ang.

* ¶ Theophilus rn̄det, ipsum seruum vsuariū posse saltē operas suas alij locare. Adde, ex operis quoque, quas ī cultu ægrotorum nostrorum præstabit, nobis acquiri posse.]

SYL.

¶ Cōem seruū. Casus similiter non figuratur, cū tradat regulam: cuius rō est, q̄ si simpliciter stipuletur seruus, det fieri diuisio, sicut fructuū rei immobi-

immobilis, ꝑ portione dñij, nō ꝑsonarũ, ſm declaratione tex. in l. seru' cōis. ʒ. ff de ſtipu. ſer. ſed bñ dubiũ vi debat, ꝙ nō eſſet in ptãte ſerui quęrere vni tm̃ eidē ſtipulãdo, q̃a quantũ attinet ad ciuilia nō hēt uolũtatē. l. q̃d attinet. ff. de reg. iu. nec vr̃ ꝙ poſſit diſtribuere obligationē, cuius ipſe nō eſt dominus aut ca ꝑat, in quem vult ex domi nis cuius contrarium dr: & rõ aſſignari pōt, q̃a ſtipulari eſt quid facti, facta au tē ut pote naturalia non ſunt abdicata à ſeruis. l. cũ proponas. C. de hæredibus inſtituendis. cogita, & nota ſummarium.]

†§. ſeruus cōis. ſup. de ſtip. ſer uo.

† aliàs du bitaretur.

† l. vlti. C. per quas perſo no. acqui.

pro dñica ^a parte dñis acqrere certum eſt: † excepto eo, quòd noĩatim vni ſtipulãdo, aut ꝑ traditionē accipiēdo, illi ſoli acq, rit: ueluti cũ ita ſti pulat, Titio dño meo dare ſpōdes? Sed ſi dñi uni' iuſſu ſeru' fuerit ſtipulatus ^b licet antea † dubitabať, tñ poſt noſtrã, † deci ſionē res expedita eſt, ut illi tm̃ acqui rat, qui hoc ei facere iuſſit, ut ſupra dictum eſt. ^c

¶ Quibus modis tollit obligatio.

¶ Si ſoluitur id, quod debetur, vel aliud loco illius, conſentiente creditore, omnis tollitur obligatio, tam rei principalis, q̃ fideiuſſoris.

Tollitur ^d autem † omnis

a ¶ Pro dñica. Niſi cũ propria nomina eorum ſtipulationi inſeruit; ubi ꝑ uirilibus portionibus acquirit, ut ff. de ſtipu. ſer. ſi communis ſeruus,

b ¶ Stipulat'. ſ. ſimpliciter. uel ſibi nō dño iubēti, ut ſtatim ſeqt, aliàs nullũ eſſet dubiũ, ut ſ. de ſtip. ſer §. pen.

c ¶ Supra dictum eſt ſ. de ſtipul. ſeruo. §. penulti.

¶ Quibus modis tollitur obligatio.

Continuatio.

¶ Viſum eſt ſ. de obligatione inducēda, ſequitur videre de obligatione diſſoluenda ſiue tollenda: q̃a nihil tã naturale eſt, q̃ unũquodq; uinculo, quo ligatur, diſſolui poſſe. l. nihil tã naturale ff. de regu. iur. Aret.

Diuiſio.

Ollitur ¶ Totus iſte tit. diuid itur i 4. partes. Primò ponitur, qualiter tollatur obliō ſolōne. Scdō, qualiter acceptilatione. Tertiò, qualiter nouatione. Quartò. qualiter conſenſu. Secunda ibi, Itē ꝑ acceptilationem. Tertia ibi, Præterea nouatione. Quarta ibi. Hoc amplius.

¶ Tollit. Casus. in tã vulgata regula nō eſſet niſi literaliter figurãdus: tñ in hoc vr̃ dubitandũ, ꝙ ſolutio pro ignorante & inuito fieri ſi poſſit, ex eo ꝙ bñficiũ regulariter nō cōfertur in inuitũ. l. inuito. ff. de reg. iu. cōtrarium tñ dr ex eo, q̃a hic agitur nō ſolum de inter eſſe debitoris pro quo ſoluitur, ſed & creditoris: & idō pōt beneficiũ in inuitũ conferri: ſed quādo uertitur intereſſe tm̃ alicuius, tūc bñ bñficiũ in eũ inuitũ non confertur, ut dr in regula. Nota ꝙ ſolutione eius q̃d debetur, omnis tollitur obligatio. Itē ꝙ aliud pro alio inuito creditore ſol ui non poteſt, ſed eo cōſentiente ſic. Item ꝙ quis poteſt ſoluere pro alio ſciente, & ignorante, & inuito: q̃a naturalis ſimul & ciuilis ratio dictant, ut quis poſſit alterius conditionē facere meliorem. l. ſoluendo. ff. de nego. geſtis Item ꝙ quãuis principalis & fideiuſſoris duæ ſint obligationes, tamen unica ſolutione diſſoluűtur: quia altera eſt acceſſoria, & ſublata principali etiam ipſa tollitur.

† Cōcor. cũ prin. c. 1. cũ ſua gloſ. poſt med. ibi, ſolōne ex tra de re. iur. in anti.

d ¶ Tollitur. Aliàs, tollitur, aliàs ſolui tur. Si tollitur, ergo nō renaſcit de cętero, ut ff. de ſol. q res. §. aream. & de noxa. l. ſi alien'. & C. de remiſ. pig. cũ ex cã ſed contra C. de ſent. paſ. ſi debitor. ubi magis ſuſcitatur obligatio eius, quod debetur, q̃ tollatur, ut ff. de nox. l. electio. §. ſi. Sed ibi æquitatis ratione nec ſublata dicitur.

* ¶ Ad regulam illius text. uide Iaſ. in §. æque.

§ æque col.5.ĵ. de actio. vbi illam limitat, & declarat.]

* ¶ Adde hāc regulā nō hr̄e locum, vbi res, q̄ debetur, corrupta redditur. Idē si res soluta pt̄ auferri, vt q̄a alteri pignorata, vel sub cōdōne legata. Sed & si aliquid ius extrinsecus desiciat, vt q̄a de euictiōe cautū non sit, vel non eo titulo habuerim, quo mihi debebatur, sed soluerim pretium, res abesse vr̄, & cōsequēter durat obligatio, Alcia. l. Labeo. & Sabinus. de verb. sig.]

† Solutionis verbū pertinet ad oēm obligationem nedum ad eam, quæ reqrit numerationem. l. solutionis. de verb. signi.

obligatio solūtone eius† quod debet: vel si qs ɔsentiēte [b]creditor̄ aliud p̄ alio soluerit. Nec itereſt qs soluat, verū ipe, q dēt, an alius p̄ eo, liberat̄ n. & alio soluēte, siue sciente, siue

* * Circa gl. an actio extincta resuscitetur, & an ijs casibus, in quib. suscitatur, sit eadē cū prima, an alia, recurre ad Bar. in l. Mæuius. §. duobus. in l. 3 ver 6. oppono. de leg. 2. & tangit Dec. in l. debitori. ad fi. C. de pac.]

a ¶ Oīs obligatio. Siue re, siue verbis, siue literis, siue cōsensu. nā de his s̄. dictum est a tit. de obli. vsq; huc. Sed nunquid est idem in ijs, q̄ ex maleficio sunt, vel quasi? Respon. sic.

SYL. ¶ Hæc vera quo ad pœnā parti applicandam, secus in applicanda fisco. l. ius publicum. ff de pact.]

Obligatio ciuilis tm̄ solutione tollitur.

¶ Itē hæc sunt vera, siue ciuilis, & nālis fuerit obligatio simul, siue nālis tm̄, ut hic, & ff. ad leg. Falcid. si pupillus. in prin. Sed nūquid ciuilis tm̄ tollitur solutione eius qd̄ debetur? Videtur q̄ nō, vt ff. de solu. qui hominē. §. fi. & hoc quidā dicunt. Sed cōtradico: si. n. sciens me debere ciuiliter tātum, soluam: sicut econtra, si nudo pacto tibi decem debeam, & soluam causa meæ fidei implendæ, quare nō liberor, vt ff. de condictio. inde. l. fideicommissum? Quod autem in d. l. qui hominem dicitur, ideo est, quia aliud operabatur solutio, quàm crederet soluens. s. repetitionem, cùm errabat credēs se teneri naturaliter. non ergo mirum si non facit, quod credebat soluens. s. liberationem.

SYL. ¶ Produceret enim ɔ̄trios effectus, s. liberationem & obligationem, ɔ̄. l. cum is. §. 1. ff. de condi. inde.]

¶ Item est ɔ̄ ad hoc. 1. tm̄. in auth. ut ij qui obli. se habe. p̄ res. §. si verò tacuerit coll. 6. (i) Sol. illud spāle est. Itē ɔ̄. ff. d solu. l. si rē meā. Itē ɔ̄. ff. de ver. obli. Iulianus. §. q fundū. Itē ɔ̄. ff. cōmo. l. 3 § si reddita. Sed his legib. licèt fuerit facta solutio, nō tm̄ fuit facta sicut debuit fieri: vn̄ pro non facta q̄tum ad hoc hr̄. Itē ɔ̄ ad id, qd̄ subijcit, q̄ demum sciēte creditore soluitur aliud pro alio. ff. de leg j. non amplius. §. fi. & l. si domin⁹. §. 2. & 3. ff de au. & ar. leg. l. 1. §. fi. & C de don. l. si quis argētum. ff. de sol. qui hoiem & ff. de ver. obl. l. inter stipulantē §. pen. & l. si seruus. in quib. legib. dr̄, q̄ liberatur qs soluendo aliud pro alio. Sed hæc specialia sunt, hoc autem regulare.

SYL. ¶ Quia hæc mā videnda est ab oībus iuuenibus necessario in lectura ordinaria in l. 2. §. j. ff. si cer. pet. ideo remittimus ad locum ordinarium.]

ADDI. (i) Dic, q̄ iō in p̄dictis legibus solutio nō parit liberōnē, q̄a fuit fcā aut aliter q̄ debuerit, aut alteri q̄ debuisset. Formāda ē igit r̄ła p̄ hūc modū. Solōne ei⁹, qd̄ debet, fcā pleno iure p̄sonæ, cui debet, debitor liberat. & cessabunt oīa contraria. Christo.

* ¶ Qd̄ dr̄, debitorē liberari, ēt alio p̄ eo soluēte, extēde vt idē sit, & si alius p̄ eo offerat. & d̄ponat qd̄ debet, s̄m Bar. Bal. & Sal. in l. cū & postliminij. C de cap. & postli. re. Limita tm̄ singulariter hunc reg. ut non hēat locum in emphyteusi: nō n. cogi potest dn̄s ab alio recipere solutionē canonis, q̄ ab ipso emphyteuta, cū eius intersit, p̄p recognitionē dn̄ij, s̄m Bal in l. acceptā. ult. col. C de vsu. & Ias. l. 2. col. 20. q. 26. C. de iure emph.]

b ¶ Consentiente creditore. Interdū tm̄ etiam aliud pro alio soluitur creditori etiam inuito, ut diximus in auth. de fideius. §. pe. & quosdam ex his notauimus. s̄. proxime.

a Solutio fiat. Patet hic, ꝙ beneficiũ cõferi in inuitũ. Sed ꝯ. ff. de reg. iuris. l. inuito. Solu. illa regula ĩ priuilegijs loquit̃, hęc aũt in alijs. Vel dic, ꝙ non põt directo, ꝑt tñ per mediũ.] Prima uerior est. (i)

† Eodem modo sol uit in l. nec. C. de iu. delib.

Sed nunquid ecõtra põt fie ri alij solutio inuito credi tore? Rñ. non, vt ff. de noua. l. si Stichũ. §. fin. nisi credi tori credito- ris soluat̃, ut ff. de neg. ge. si liber. uel ꝓ curatori credi toris, uel ei cui extiterit hęres credi- tor, uel futu- zo debitori, uel similibus personis q̃ numerantur. ff. de sol. soluiã. & ff. de pig. actio. solutum. §. solutam.

ADDITIO. (i) Tu dic, ꝙ contrariũ loquitur, ubi beneficium respicit cõ modum contradicentis tantum : secus si etiam alterius, ut in toto tit. de muner. & hon. & hic Ang.

*¶ Plau. in Trin. beneficiũ nullũ esse duco id, quod cui facias, nõ placeat.]

b¶ Interuenerũt. Vt sũt fideiussores, mãdatores, & spõsores, ut ff. de exec. I. oẽs & C. de nõ nu. pe l. tã mãdatori.

** Not. dñam iter istos. nã fideiussor & ante obligationem & post' accipi põt. mandator solũ ante. sponsor est qui sponte & a nemine rogatus pro alio intercedit, gl. in auth. de fideiuss §. 1. sed hi oẽs fideiussoris appellatione continẽtur, gl. in §. fi. ꝯ. de exe.

c¶ Ipse sol' liberat. s. fideiussor : & si qdẽ soluat noie suo, (i) liberatur ipo iure: reũ ãt liberat ꝑ exceptionẽ, ut ff. mã. si quis. & l. Papinianus. & ff. de pet. hę. l. si q d possessor. Si uerò noĩe rei, liberat ipso iure reũ, ut ff de neg. ge. soluẽdo. & ff. de no. l. si Stichũ ĩ fi. Sed si hoc uerũ ẽ, ꝙ liberat re' soluẽte fidiussore, quõ cedet actionẽ credi tor fideiussori, & facere debet, vt ff. ꝺ

ignorante debito re, vel inuito eo soloa fiat. Itẽ si reᵒ soluerit, ẽt ij, qui pro eo interuene- rũt, b liberãt̃. Idẽ ex contrario cõtin git, si fideiussor soluerit: non. n. ip se c solus liberat̃, sed etiam reus.

¶ Per acceptilatio nẽ tollit̃ obligatio verbis cõtracta: a- liæ autẽ pñt in sti- pulatiõnẽ deduci per Aquilianã stipula tionẽ, & demũ ꝑ acceptilationem ĩ totum vel pro par te tolli, cuiuscun- que formę vel ma terię existant. h. d. Angelus.

¶ Itẽ pẽr acceptila. tionẽ tollit̃ oblᵒ

sol. Modestinus. & ff. de fideiu. l. fide- iussorib', q̃ sunt ꝑ hæc legẽ? Rñ. illud ꝑt fieri ante solutionẽ. s. cessio: vel ẽt postea, hoc acto prius: q a uĩ inesse. ꝓ batur hęc solutio. ff. de fideiuss. cũ is.

¶ Tu dic ſm Christ. ꝙ illa iura loquunt̃, ꝙ ille, cui sol- uit̃, dẽt cede- re actiões sol uẽti, qñ soluẽ ti nõ eẽt ꝓui- sũ ꝺ alia actio ne: sed hic e- rat ꝓuisũ de actione man- dati, ergo.]

¶ Itẽ nos. hic vnã obꝉonem parcere plures liberationes. & facit. ĩ. de duo. reis. §. ex hõmĩ. & ff. ꝺ arb. si duo.

ADDIT. (i) Quod in dub. prꝯsumi tur: nisi essent ęque principaliter obli gati: vt duo rei, & duo tutores: quia simpliciter soluendo, totalẽ actionẽ, q̃ ambos ligat, dissoluit, ſm Ang. hic.

¶ Itẽ ꝑ acceptilationẽ. Casus satis eẽt ꝙ figuratẽ ĩraliter, q a stat ĩ declaratione terminorũ: tñ ĩ uno videbatur dubitãdũ, ualde, quare acceptilatio ñ tolleret alias obligationes, sicut tollit eas, q̃ uerbis ꝯtę sunt: & rõ affirmati ua posita hic ñ rñdet huic obiectioni q a ꝯfateor, ꝙ eodẽ uinculo dissolui nãlissimũ sit: sed ꝙ uolũtas tollẽdi o- bligationẽ deducta ĩ acceptilationẽ ñ tollat alias obligationes, hoc uidebaꝫ absonũ: & licet uidea eẽ de iure ciui li, & iõ ñ tollere obligationes de iure gẽtiũ, hoc ẽ falsum: q a q̃ uis forma sit de iure ciuili, tñ ꝯsensus, q in ea est, ẽ ꝺ iure gẽtiũ, q a ꝑtinet pactũ & ꝯuẽ tionẽ, quo nõ obstãte hoc deciditur qꝺ uides ĩ tex. sed dic ut dicit gl. ĩ ꝟ. cæteræ. q̃ tãgit hãc difficultatẽ, licet nõ ita latẽ, ꝙ uerum est, ꝙ non tol- lit iure acceptilationis, sed bene iure pacti & conuentionis in ea cõtentę.]

a ¶ Acceptilationẽ sic diffinit Mode. ĩ l. j. ff. e. ti. ẽ libatio ꝑ mutuã interro- gationem

gationem, qua utriusq; contingit ab eodem nexu absolutio.]
a ¶ Item/ Imaginaria.i. ficta:sic.ff. de reg.iur.l. imaginaria.
SYL. ¶ Hæc interpretatio vera est.
¶ Vel dr imaginaria. i. per momentũ duratura: sic in auth. qũo oportet epis.§. 1. coll.1. & in psal. 38. psal. In imagine pertransit homo &c.

ADDITIO. Ipsa acceptilatio tñ hr ꝓ solutione, ut l fi ex pluribꝰ. ff. de accepti vt î simili ēt dicimus de iuſo, qđ hr loco solutionis inter deferētē & iurantē: nō tñ ēt est propriã solutio vt l.duob.§.j.& ibi gl.& doct.ff. de iureiu. Ang.

Est autem acceptilatio imaginaria a solutio. Quod n. ex verborũ obligatione Titio debet, id si velit Titius remittere, poterit sic fieri, vt patiatur b hęc verba debitorẽ dicere. Qđ ego ꝓmisi tibi, habes ne acceptũ? & Titiꝰ rñdeat, Habeo. Sed & gręcè c pt fieri acceptilatio, dũmodo sic fiat, ut Latinis verbis solet exigi. ὅπερ ὑποσχέσθην σοι ἔχεις προσδεχτον ἐγω. Quo gñe vt (diximus d) tm̃ ex soluuntur obligationes, quæ ex verbis cõsistũt, non etiam cæteræ.e Cõsentaneũ f n. visum est, verbis factã oblonẽ alijs posse verbis dissolui. Sed & id, quod ex alia g

*¶ Solõnis uerbo an & qñ ꝑtineat ac ceptilatio, docet elegãter Alc. meus. l.liberationis de ver sig. Et no ex hoc loco. φ tm̃ operat fictio. quã sũ veritas, facit l.q sed certũ ff.loca.de quo vide Dec.l.singularia.ult.n si cer. pet.]
b ¶ Vt patiat. Et ēt rñdeat ei, vt sequitur, & j.eo.§ in fi. nam sola patientia non prodest Accur.
c ¶ Sed & grecè Nõ solũ Latinis, sed ēt Græcis uerbis. dũ tñ aptis ad hoc: vt seq: & facit s.de verb.obli.§.j.ver. vtrũ & ff.de ver.obl l.j.§.fi. Vñ verba Grecè i tex posita sunt huic ꝓposito apta, si recte exponant. Sunt aũt talia, Oper hyposchesthin si echis ꝓ sdectoi echo Et sic itelligũt: Op hyposchestin fi.i.qđ ꝓmisi tibi, echis ꝓ sdectõi i.habes acceptũ? & rñdeat, echo.i.habeo.
d ¶ Vt diximus Supra eo.§ ibi, quod enim ex verborum, &c.
Additio. e ¶ Cæterę. Scilicet q̃ sũt de iure gẽ. cũ acceptilatio q̃ est ciuilis actꝰ, vt ff. de reg iur. actus. nõ possit iura gẽ. tollere. vt s. de leg.agn.tu.§.fi q̃ sũt ueriora & firmiora vt s. de re.diu.§.singulorũ. Sed nũqd aliãs obligationes iuris ciuilis tollet acceptilatio: ut ſtarũ, & emphy & similes, vt diximꝰ s. d iure nat. gẽ. & ciui.§.ius aũt? Rñd. nõ, cũ so lũ obligationẽ verbis iductã tollat, ut hic dicit. Sed certe licet nõ possint tolli iure acceptilationis s. obloñ iurisgentiũ & aliç ciuiles, tñ possũt i te pacti ēt acceptilatione facta, sm lo. vt ff. de rescin. ven. & emptio.. l. cũ emptor. qđ generaliter ēt dicebat M. φ vbicunque fieret acceptilatio inutilis, φ habeat vim pacti: & facit ꝓ eo. ff. de pac si vnus §.pe. vbi de hoc. At B. totũ ꝯriũ: & est pro eo. ff.de accep.an inutilis.j rñ.& ff.de consti.pecu.l.j.§. cũ qui. Sed nos dicimus idẽ quod M. vbi fuit inutilis ratione rei, vt dictum est. Item idem quod Bulg. vbi est inutilis ratione cõceptionis: & facit pro nobis. ff. de accepti. si acceptolatum. ¶ Et est rõ, quia defectus formæ circunscribit consensum, secus in defectu materiæ.* Et latius qñ acceptilatio inutilis valeat in vim pact. vide Alex & Imo. in l.1.§ si quis ita. ff. de verbo.obli. & similem gl. habes in d. §. pen. & in d. l. an inutilis.
ADDIT. Et est rõ diuersitatis, quia minus est peccatum qđ non ꝓuenit ex propria culpa, vt in primo casu, q̃ quod prouenit ex propria culpa, vt in secundo casu. lo. Fab.
f ¶ Consentaneũ. & facit ad hoc. j. e.§. fi. & ff. de reg. iu. nihil. tã. & C. qñ. lice. ab emp. dis l. 2. & ff. de pac. ab emptiõe.
g ¶ Ex alia causa s. quàm verbis.

† Alias ἔχεις λαβὼν δηνάρια τοσα ἐγω λαβω. i. habes acceptos tot denarios? habeo acceptos. Acceptilatio non tollit obligationes iurisgẽtium.

SYL. Acceptilatio inutilis ratione rei habet uim pacti: secꝰ est si inutilis rõne conceptionis ineptę.

a Dissolui.s.ipsũ debitũ. Et not. mira bilẽ ꝑditionẽ. Nã cũ nõ pateret ꝯtus alius tolli suo ꝓrio actu. s. per accepti lationẽ, decipitur, & deducit in quẽ-dã nõ ꝑrsus ꝯtrariũ actũ, vt ĩ stiplõnẽ, qd est obliga toriũ: & sic fit nouatio indi-stinctè iure isto, vt ꝟ. e. §. ꝑterea. & ff. d actio. & obli. oblõnũ ferè. §. fi. & ipsa sti plõ patitur se tolli ꝑ accepti lationem, vt hic dicitur.

b Rectè sol uitur. s. uolen te creditore. Sed nunquid eo inuito de-biti pars solui tur ĩ Rñ. aut confitetur de toto debito: & tũc nõ põt soluere nisi totũ, vt ff. de vsur. tutor §. Lucius, quæ est huic ꝯ. nisi volenti creditori, vt hic dr. ** Rõ est, quia particularis solutio nõ minima incõmoda solet afferre. I planè. fi. ercis. Et dictũ glo. amplia qnq; modis. primò, vt procedat ẽt si solutio esset faciẽda in diuersi. debi-tis ex eadẽ tñ cã. l. 3. §. si reddita ff. cõ mo. gl. & ibi Bar. in l. elegãter. §. non solũ. in fi. de dolo. Scdo, ut ꝑcedat ẽt ecõuerso. s. ut nec creditor possit co gere debitorẽ ad faciẽdũ particularẽ solõnẽ. Ias. & Ale. in l. qdã. si certum pet. Tertio, vt ñ cogat recipere ne totũ qdẽ debitũ principale sine itereffe, vt ꝑ oẽs doc. in d. l. qdã. Quarto nisi ẽt soluãtur expensæ litis, & gabella solu ta per creditorẽ, Saly. in l. 2. C. si anti. cred. Quinto, non cogitur recipere rẽ debitã deteriorataã, nisi & simul sol-uatur æstimatio deteriorõnis. d. §. nõ solũ. Bal. l. 2. C. de cõd. fur.) Aut diffi-

Solõ par-ticularis an credi-tori inui-to fieri possit.

cã debet, ꝓt in sti-pulationẽ deduci, & per acceptilatio nẽ dissolui. a Sicut ã: qđ debet ꝑ ꝑte rectè soluit: b ita ĩ ꝑte debiti accepti latio fieri ꝑt. Est ãt ꝑdita stiplõ, q̃ vul go Aqliana appel-lat: ꝑ quã ꝯtingit, vt oĩum rerũ oblõ ĩ stipulatũ đduca-tur, & ea ꝑ accepti lationẽ tollat. Stipu latio. n. Aqliana re nouat oẽs obliga-tiones, & à Gallo Aqlio ita cõpo sita ẽ: Quicqd te mihi ex quacũq; cã dar đ facere oportet, Vel oportebit, pñt in diẽ ve, † aut sub ꝯdõne, quarũcũq; rerũ mihi tecũ a-ctioẽ, qq; † aduer sus te petitio, f vel aduersus te ꝑsecu-tio ẽ, † vel erit, qđ-que tu meũ hẽs, te nes, possides, dolo ve g malo fecisti, quominus possi-deas, † quãti queq; earũ rerũ res h erit tantã pecuniã dari stipulatus i ẽ Aul

tetur: & tunc pars confessata tñ reci pietur ab inuito, vt si cer. pet. quidã existimauerunt. & hoc etiam casu po test intelligi quod hic dicitur.
** Adde aliàs 11. fallẽ. q b. cogit credi tor particula-rẽ solõnẽ ad-mittere, qua-rũ x. traduntur a Ias. post A-lex. ĩ d. l. qdã ve 11. uero ẽ, qñ illud qđ debe tur: debet ex dispõne. l. non hoĩes, Alex. & Ias. i l. ꝟ. execu tione. §. 1. de verb. obl. & Ne guſ i tract. de pig. 3. mẽbr. 5. par. num 26. ¶ Hæc gl. cõi-ter apꝓbat.)

c ¶ Ita cõpo sita est. i. his verbis quę se-quũtur, q. cqd te &c. Et no. ꝙ nõ ꝑt sic le gi; quin aliqua verba sint hic superflua. Item nunquid vnum solum ex his duob. s. dare, vel facere sufficit, s. dare, cũm solũ quod erat dã dum, in hanc stipulationẽ deducitur, ut ꝟ. tibi, tantam pecuniam, &c. Re-spon. sic arg. s. de verb. obl. §. sed hæc solennia, & C. de don. l. fi.

† aliàs o-portebit
† aliàs de-sunt hæc verba, aut sub cõdõ-ne, sed v-tro modo legat cer-tũ est idẽ esse in cõ ditionali obligatio. SYL. ne. l. si sub. ff. eo.
† aliàs abs te.
† aliàs e-rieve.
† aliàs qđ ve.
† aliàs q̃-ricunque earum.

d ¶ Dare: Vbi debet dñiũ transferre, ut ꝟ. de act. §. sic itaq; & ff de verb. obli. l. vbi autem non apparet. §. fi.

e ¶ Actio. In personam: at petitio in rem: persecutio vtrunq; continet, vt ff. de ac. & obli. actio in personam.

Persecu-tio conti-net actio nem & pe titionem.

f ¶ Petitio In rem.
g ¶ Ve. pro vel.
h ¶ Res. i. æstim atio.
i ¶ Stipulatus. Nũc mutuat personas. de secunda. n. trãsit ad tertiã. Et not. ꝙ ẽt realis actio deducitur in stipula-tionem fcã rei æstimatione: ꝙ ita ip sa pecunia, siue rei æstimatio deducit duci.

Actio rea lis põt in-stipulatio nem de-

in

in stipulationē & in acceptilationē: nam ipsa res non pōt, cùm nemo rē suam possit stipulari, sibi dari, vt s̄. de inuti. stip. §. 2. Sed quō deducam æstimationem, cùm non debeatur? Rñ. Immo quasi debita est: liberatur.n. exceptione qua si à rei vendicatione, si pręstat æstimationem. ut ff. de rei vendica. eius rei. & l. seq. Si autem ipsam rem in acceptilationem deducā, valet iure pacti, secūdum B. vt diximus s̄. eodem. §. in uersi. quo genere. Accurs.

† aliàs A-gerius.
† aliàs Negidius.
† aliàs Qđ Numeri[9]. Nigidius A. Agerio spopōdit, id habeat ne acceptū, Numerius Nigidius A. Agerium rogauit. A. Ageri[9] Numeri Nigidio acceptū fecit.

† Augerius, spopōdit Numeri[a] † Nigidi[9]. † Itē ex diuerso Numerius Nigidi[9] interrogauit Aulū Augeriū: Quicqd tibi hodierno die per Aquilianā stipulationē spopōdi id ne oēs hēs acceptū? Rñdit Aulus Augeriūs. Habeo, acceptumq; tuli.

¶ Interuētu nouæ psonæ olim fiebat nouatio, ēt si a pupillo stipulabar, qđ ali[9] mihi dēret, nō aūt a seruo, hodie vero ñ psumit nouatio, nisi expsse hoc agat. Arc.

¶ Præterea[a] † noua tione[b] tollitur obligatio, veluti si id, quod tibi Seius debeat, à Titio dari stipulatus sis. Nam interuentu nouę[c] personę, noua nā-

ADDIT. Tu dic, q quanuis actio realis nec obligationem, nec officium iudicis præsupponat, præsupponit tamē quandā æquitatem, ex qua datur actio: & illa æquitas nouat p acceptilationē. Ang.

SYL. ¶ Præterea nouatione. Casus non figuratur nisi literaliter, quia ponit tātum declarationem terminorum: itē quia est. l. corrigens, quæ habetur pro ratione dubirandi: ratio autem decidendi ponitur hic per Iusti. ad tollendas difficultates, quæ apud antiquos oriebātur. No q promissio ei[9], quod alius debeat, ipso iure obligat promittentem. Item q ex inutili obligatione fit nouatio antiquæ obligationis efficacis. Item q si secunda obligatio est penitus nulla, prima non nouatur. Item q obligatio conditionalis ita demum nouat primam, conditione existente. Item q hodie non fit nouatio nisi expresse.]

a ¶ Præterea. Non solum solōne, vel acceptilatione, vt dictum est s̄.

SYL. ¶ Et quia doc. passim dicere solent, q naturalis oblō tollitur p ius ciuile in hoc casu. i. per stipulationem, aduerte qa non intelligunt, q naturalis obligatio tollatur per ius ciuile. i. per solennē stiplōnē: nā cōsiderandū est, q & si nālis obligatio trāsfundat in stipulationem, vel tollatur per stipulationē, tñ ius ciuile, vel solennis stipulatio non tollit obligationem naturalem: (a iure enim ciuili tolli nō potest. l. eas obligationes: de capit. dimi) sed tollitur vinculum naturale ex alio naturali, qđ inest ipsi stipulationi: quia in stipulatione est cōuētio, & quęlibet conuentio habet uinculum naturale. l. 1. ff. de pactis. itaque ius ciuile non tollit ius naturale, quia stipulatio inquantum est solennis contractus a iure ciuili introductus nō tollit ius naturale; sed inquantum est conuentio, quæ ab eodem iure naturali habet uinculum: & ideo ius naturale tollit ius naturale, non ciuile: & ita declares.]

† Nouatio est prioris debiti in aliam obligationē uel ciuilem, uel naturalē trāsfusio atq; translatio. l. j. ff. de no.

b ¶ Nouatione. Si fiat per stipulationem: ut subijcit. siue per iudicē: ut si alius noīe meo iudicium suscipiat animo nouandi, ut ff. de solu. l. solutionem. & ff. de in rem uers. l. si pro patre. & ff. de uerb. obli. l. scire debemus. in fi. 11. respon.

* ¶ Adde tolli non solū principalem oblōnem, sed ēt oēs accessiones, uelut hypothecam, fideiussionē, usurarū oblōnem, fortius, & periculum moræ cōmissæ. l. nouatione l. si stichū. de noua. l. nouationem. C. de fide. & l. unius. C. etiam obchiro. pecu.]

c ¶ Nouæ personæ. Etiā si hoc nō agitur, ut fiat nouatio iure istoi hodie contra, ut j. eo. §. uers. sed cum.

Apu-

a ¶ A pupillo. Qui naturaliter tenetur, ut ff. de nouation.l.prima. in fine si est maior infante; aliàs nec naturaliter, vt ff. de actionibus & obligationibus.l.pupillus. bijcitur, qui non potest etiã naturaliter teneri fideiubẽdo, uel intercedẽdo quoquo mõ, ut ff de fideiuss. seu insció. & l sequen. Itẽ etiã in infante dicã, qui secũdò se obligauerit. Nam cùm nulla fit, nõ tollitur prima, cũ nõ habeat in quem trãseat. Quidã tñ dixerũt naliter seruũ teneri ẽt fideiubẽdo: qđ falsũ est: nam nec aliter tenetur nisi naturaliter: cuius occasione, dñs tenetur de peculio: at hic non tenetur, ut ff. de pec. l.3.§. si filius & facit ad hũc §. ff. de fideiu. si Titius. §. huic similis.

Seruus nõ põt obligari fideiubẽdo.

SYL. ¶ Et est ratio, quare qñ sequens obligatio est penitus nulla, nõ põt habere locũ nouatio, quia cessat subiectũ ĩ qđ prior obligatio trãsfundatur.] b Nulla est. Sed nunquid restituit creditor in priorem debitorem? Quidam dicunt φ sic, vt C. de repu.l.1.§.1.& ff. de fideiuss.l si Titius.§. huic. quæ est cõtra. & quod hic dicitur, Res amittitur, scilicet iure cõmuni: sed nõ per restitutionem, ut dictum est. Alij, ut Pla. dicit hanc in impuberẽ (quasi stulte acceperit hic creditor tam paruulum) illam in pubere loqui. Vel uerius, refert an minor iuuetur, ut nõ teneatur, per beneficium rest. tutionis & tunc etiam restituitur creditor in ueterẽ debitorẽ, ut ibi. An uero non restituatur, quia non est necesse, cùm tantum naturaliter sit obligatus, ut ff. de noua.l.1. in fi.& tunc nec creditor restituitur, ut hic: nec ẽt tunc quando dolo creditoris minor fuit obligatus, ut ff. de fideiussor. si Titius.§. fin (unde huic doloso non succurritur: quia frustra legis auxilium inuocat qui committit in legem, ut ff de mino.l.auxiliũ. in fi.& l.si ex causa § nunc uidendũ. & ad Vellian.l. si decipiendi.) Quod etiam in muliere distinguitur. nã restituitur in primum debitorẽ actio, ea subducta per Vellianum, ut C. ad Vellia. si mulier. nisi fuerit dolo inducta, ut ff ad Velleia. quidam. & d.l. si Titius. in fi. At si casus esset, ubi nulla esset secũda obligatio, ut in seruo lu-

scitẽ obligatio, & prima tollitẽ, transláta ĩ posteriorẽ, adeo vt interdũ licet posterior stipulatio inutilis sit, tñ prima nouationis iure tollatẽ: veluti si id, qđ tu Titio debes, a pupillo[a] sine tutoris auctoritate stipulat[9] fue rit: quo casu res amittitẽ: nã & prior debitor liberatẽ, & posterior obligatio † nulla ẽ.[b] Nõ ẽ idẽ iuris est, si a seruo quis fuerit stipulatus: nam tunc prior pinde obligatus manet, ac si postea nullus stipulat[9] fuisset. Sed

† Limita hoc dcm nisi pupillus promitteret pro eo, cui erat obligatus: nã tũc efficax esset ei[9] obligatio fm gl in l.certi cõdõ. §. qm in ver. stipulatus. ff. si certũ pet. SYL.

¶ Et hæc glo. coĩter approbatur, fm Christ hic: qđ intellige, ut non obligetur naturaliter quo ad effectus naturalis obligationis, sed quo ad ipsas obligationes essentialiter obligatur, quia inspectio iure naturali est liber & habet consensum l.1.ff. de pact.] c ¶ Non idem. Sed quæ est ratio diuersitatis inter hũc §. superius respõsum? Rñ. quia ibi saltẽ naturalis obligatio fuit, hic nulla in seruo, ut ibi diximus. Itẽ hoc ideo, quia pupillus potuit obligari naturaliter & ciuiliter cum auctoritate tutoris: & per eum, s. creditorem stetit: quare sibi imputet. Vnde prior actio tollitur, & posterior non manet. Seruus aũt nullius auctoritate potest obligari ciuiliter. ideoque non imputatur, scilicet creditori: unde etiam actio prior durat. ADDIT. Dic quòd seruus non potest esse fideiussor alicuius nisi ex causa peculiari, ut l.3.§. si filiusfam. ff. de pecul Ange. d ¶ Stipulatus. Idest interrogatus. Stipulor enim. i interrogo, fm Priscianum: sic accipitur. ff de cond. indeb. si non sortem.§. si decem.

Stipulor significat interrogo.

Hæc

¶ Hæc expositio nō est necessaria, cū possit referri ad interrogātē ꝓpriè. & uide quæ posui s. de uer. obli. §. j in gl in ver. stipulantium.]

Nouatio triplici iure fit. a ¶ Nouatio fit. Nota hic tria iura cit ca nouationē. Antiquissimum, ubi ēt si nihil noui interueniret, fiebat tamen nouatio, ut ff. de actio & obligatio. obligationum ferè. §. fi. Itē nouum, ubi nouatio præsum ptiuè fiebat, quoties noui quid interue niret, & sem per intellige bat hoc agi, ut hic, & ff. de noua. l. 2. Item tertiū, quā hoc expressum diceret, ut, C. de noua. l. fina. Vel dictū (& uerius) duo eē. Primò fiebat si hoc agebatur expresse uel tacite, ut ff. eod. l. 2. & noua iure, si id exprimat, vt j. e. §. ꝓxime. & in d. l. obligationū ferè. nouum interueniebat. scilicet stipulatio pœnalis. si eadē ꝑsona sit, à qua postea stipuleris, ita demū nouatio fit, si qd in posteriore stipulatione noui sit: for te si conditio, aut dies, aut fideiussor adijciat, aut detrahat. Quod b āt diximus, si conditio adijciatur, nouationē fieri, sic itelligi oportet, ut itā dicamus factā nouationē, si cōdō extiterit: alioqn si defecerit, durat prior obligatio. Sꝫ † cū hoc qdē iterveteres ꝯstabat, tūc fieri nouationē, cùm nouādi c animo in secūdā obligationē itū fuerat: per hoc autē dubiū erat, quando nouādi d animo uidereť hoc fieri, & quasdā de hoc ꝑsumptiones alij in alijs casib⁹ introducebant: e ideo nostra ꝓcessit ꝯstitutio, f quę apertissime dfiniuit, tūc solum nouationem prioris obligatiōis fieri, quoties hoc ipsū inter ꝯhentes expressum fuerit, ꝙ ꝓpter nouationē prioris obligationis conuenerunt: alioquin & manere pristinā obligationē, & secundā ei accedere, g vt maneat ex vtra que causa obligatio s̄m nostrę ꝯstitutionis definitionem, quā licet ex ipsius lectione ap tius cognoscere.

¶ Contractus, q cōsensu cōtrahit ꝯtrario consensu re non secuta dissoluitur. Are.

¶ Hoc ampli⁹, cę- cundum Christ. hic.

ADDIT. Et nota, ꝙ casus, in quibus olim ex verbis expressis isurgebat ra cita cōiectura nouationis, hodie nō corriguntur, quia in illis fit nouatio saltē ope exceptionis. Angelus.

* ¶ Tex. ibi, ita demum nouatio fit, intellige scili cet prioris obligationis ver bis initæ, alioquin si alia esset obligationis spe cies, utiq; fie ret nouatio, licet nil noui sit i posteriore obligatione, quod & Theophilus hoc loco tradidit.]

b ¶ Quod au tem. fa. it ff. de nouatio. l. quoties.

c ¶ Cùm nouandi expresse, uel tacite.

d ¶ Quando nouandi. s. tacite.

e ¶ Introducebant. & alij in alijs, vt quia forte ali quid noui in obligatione erat adiectū, vt supra eod. §. uerū cū sed si eadem.

† Limita ꝙ sequiť nō ꝓcedat re in contractibus incōpatibilibus, & qb⁹ ipso facto abs que aliqua expssione nouationis intelligiť per potius pcm esse derogatū prio ri, vt per Dec. in l. pacta nouiss. in j. non. C. de pac.

& facit ad hoc s̄. quibus modis testa mē. infirmē. §. j. & ff. de re iud. l. 4. §. si ex cōuētione. & §. sed si pignora.

f ¶ Cōstitutio ut C. de nouatio. l. fi. Accursius.

g ¶ Accedere. Fit tamen exactio tan tum semel de eodem, vt ff. de regu. iur. bona fides.

SYL. ¶ Dic ꝙ tria sunt iura i hac materia consideranda, secundum primā opi nio. quę communiter approbatur se

Hoc amplius. Casum non expedit

blõnes, q̃ ɔsensu ɔhunt, ɔria volũtate dissoluuntur.ᵃ Nã si Titius & Seius inter se consenserint, vt fundum Tusculanũ emptũ Seiᵘˢ hr̃et cẽtũ aureis: deinde re nõdũ secuta, i. neq; ptio ᵇsoluto, neq; fundo tradito, placuerit iter eos, vt discederet ab ea emptione & vẽditione, iuicẽ liberãtur. Idẽ est in conductione & locatione, & ĩ oĩbᵘˢ ɔtractibus, q ex ɔsensu descendunt, sicut iam dictũ ẽ ᶜ

dit figurare in regula nãli, q̃ hẽt, ꝙ eodẽ vinculo dissoluit qd, quo colligatũ ẽ l. nihil tã nãle. ff. de re. iu. intellige ergo tex. re integra, qa tũc nudᵘˢ cõsẽsus nõ reuocaret traditionẽ secutã, vel ptiũ solutũ, sed necessaria est retrotraditio. Tm̃. n. ɔ̃struit cõtrariᵘˢ cõsẽsus, quantum primo adificatũ erat a cõtrario cõsensu vt dicit gl.

a ¶ Quæ consensu s. solo. Sed quæ sunt hęʔ Rñ. numerant ĩ. de obli. ex cõsensu. Itẽ ĩ quibusdã ex maleficio, vt nudo cõsensu ẽt tollant ipso iure: ut iniuriarũ, itẽ furti & similes, vt ff. ɔ̃ pac. si tibi x. § q̃dã actiones. (i) aliæ ñ ipso iure tolluni cõsensu. s. pacto de ñ petendo, sed p̃ exceptionẽ, ut ff. de pac. l. si unus. §. pactus.

ADDITIO (i) Hoc verum intellige quo ad præiudicium partis, nõ fisci, uel reipu. sicut econtra princeps faciẽdo gratiam malefactori, nõ tollit ius pœnæ quæsitæ parti. Ang.

b ¶ Neq; pretio soluto. Sed qd si partẽ ptii soluit ? Rñ. nõ est res integra: & iõ nõ recedit nudo ɔsensu, sed ita demũ si hincinde fcã sit retrotraditio, ut C. qñ lic. ab emptio. di. l. i. & ff. ɔ̃ pac. l ab emptione & ẽ rõ vtrobique, qa nil ẽ tã ɔueniẽs nãli æquitati, q̃ eodẽ gñe qdq; dissolui, quo ligatũ ẽ. ut ff. de re. iu. nihil tã. Accur.

c ¶ Dictũ est. s. e. §. Et not. in fi. huius tit. 12 eẽ modos, per quos tollit oblõ tã ciuilis q̃ nãlis ipso iure, ut nullæ maneant reliquiæ. Per solõnem, vt s. eo. in prin. Item per acceptilationẽ. ut s. e §. Item per acceptilationẽ. Itẽ per nouationem uoluntariam, vt s. eo §. preterea. Item per nouationẽ necessariam. uel per sentẽtiã & contestationem litis: vt si alius meo noĩe subeat pro me iudicium animo nouandi & liberãdi me, vt ff. de noua. l. delegare. j. §. j & l. aliam. Item per compensationẽ, ut ĩ de actio. §. pe. & §. in bonæ fidei. Itẽ per delegationem, ut ff. de noua. l. delegare. i. rñ. Item per confessionẽ debiti, ut ff de fideiuss. l. si debitori creditor. Item per obsignationem, (i) consignationem, & depositionem, vt C. de solu. l. obsignatione. & etiã ipso iure ut ff. depositi. l. t. § si pecunia. in fi. §. Itẽ per interitũ speciei ut ff ɔ̃ uerb. obl l. si ex legati. Itẽ maleficio suo mora nõ p̃cedente, ut pet cõstõ nẽ. l. si quis in tantã, vel per edictũ diui Marci, vt C. vñ vi. l. si q̃s in tãtã. & ff. q̃ɔ̃ me. cã l. extra. & ff. ad l. iu. de ui. pri. l. pe. Itẽ nudo consensu qñq;, ut in hoc §. Itẽ nudo pacto, ut in maleficijs. Sed alijs modis tolli ñ vtraque. l. ciuilis & nãlis, sed interdũ ciuilis tm̃, & remanet nãlis: vt p̃ sniam, vt ff. de cõdi. inde. l. Iulianus. Item remanet ciuilis, & tollitur nãlis: ut per pactũ, & chirographi redditionem, & iusiurandũ, ut ff. de sol. l. Stichũ. §. nãlis: Ipsa ẽr ciuilis sic elidit, ut nõ habeat uigorẽ. ĩ. de exce. § preterea. Itẽ sunt & alij modi quibus tollitur obligatio per exceptionem, quos habemus ĩ. de excep. per totum. Acc.

ADDITIO (i) Intellige factũ cõgruo loco & tempore: & sola sufficit in iudicio. Idem extra iudiciũ, si res sit immobilis: aliâs secus, quia requiritur consignatio & depositio. Ang.

** ¶ Adde, ꝙ usq; ad eo obligatio pecuniæ debitæ effectualiter fieri dẽt, ut nõ sufficiat habere pecuniam in marsupio, nisi extrahatur, & numeretur coram testibus, Bar. l cum seruus. de condi. & demonstra.]

Oblõ tã naturalis q̃ ciuilis ipso iure multis modis collitur

Oblõ ciuilis sola qñq; tollitur. Oblõ naturalis sola quandoq; tollitur.

¶ Explicit liber tertius.

LIBER QVARTVS.

Cõtinuatio.

¶ De oblõnib. q̃ ex delicto nascũtur

¶ Hæc ꝯtinua vt in prin. hui⁹ tit. cõtinet. Dictũ est s. de oblõ. ex cõtractu & ex quasi ꝯ. ctu. verũ q̃ a ẽ reperire oblõnes, q̃ sunt ex delicto, & ex q̃si delicto, iõ videdũ ẽ d̃ ꝑ sis. Sed q. oblõnes ex delicto sũt maiores & gñaliores, iõ d̃ ipsis pri⁹ videdũ ẽ. ** Adde ꝙ q̃dã delicta sũt nominata, vt furtũ, falsũ, & similia, quæ sũt noia iuris, quedã innoĩata, q̃ tñ d̃noĩanť ab ipso actu, vt peutere, vulnerare. q. act⁹ pñt fieri cũ dolo, & sine dolo. primo casu sũt maleficia. scdo nõ. sed prima ñ pñt fieri sine dolo, vt no. Bar. l. 1 §. 1. ff. siquis test. lib. esse iuſ. fue. & l. 1. in prin. ad Turpi.]

Liber Quartus.

¶ De obligationibus q̃ ex delicto nascuntur.

¶ Omnis obligatio ex delicto nascit ex re. i. maleficio. h. d. Areti.

Diuiſio

CVm sit ¶ Totus iste tit. in 9. partes diuidit. Primò ꝯtinuat istũ li. ad lib. ꝑcedẽtẽ. Scdò ponit diffinitionẽ, allusionẽ, & diuisionẽ furti, ibi, Furtũ ẽ cõtrectatio. Tertiò ponit duo gña furtorũ, eorũ pęnã annectendo, ibi, Furtorũ. Quarto, in quibus rebus fiat furtũ, & qñ fur excuseť, ibi, Furtũ aũt fit. Quintò, qñ q̃s ꝑstat opẽ, ibi Interdũ quoq; furti. Sextò, qñ illi q̃ sunt ĩ ꝑtãte alterius, dño uel pr̃i furãtur. Ibi. li q. Septimò, cui ꝯpetit actio furti. ibi, Furti ãt actio. Octauò, an impubes cõmittens furtũ teneaſ, ibi, In sũma. Vltimo ponit q̃ sit uera pęna furti manifesti.

CVm sit expositũ supe riore libro d̃ oblõnib⁹ ex ꝯtractu, [a] & † ex quasi [b] contractu, sequitur vt de oblõnibus ex maleficio, c & q̃si ex maleficio.

a ¶ Ex cõtractu. ut s. de obli. ex contractu, usq; ad ti. de obliga. ex quasi ꝯtctu.

b ¶ Ex quasi contractu. ut supra de obli. q̃ ex quasi contractu.

c ¶ Ex maleficio. Caue tibi, q̃a licet hic ꝑmittat dicere d̃ oĩb. his, ꝑ tñ dĩ ciť ĩ hoc tit. de his, q̃ sunt ex quasi maleficio, sed dicet ĩ. d̃ obli. ex quasi maleficio. Nec ẽt de oĩbus, q̃ ex maleficio, sed d̃ solo furto agiť in hoc tit. Sicut & alias rubrica ẽ gñalior: q̃ sit tex. ut ff. si cert. pe. & de cer. cond. & C. de rebus cre. & iureiur Nam non dicit ibi de reb. cre. sed In seq tit. post illũ. ¶ Inepta est gl. q̃a nullibi hoc posset Imperator dicere. s. in hoc tit. sed bene in sequen. & hoc: seruat.]

† Alias quasi ex.

† Dic, ꝙ ista gl nõ fuit necessaria: quia Imperator ñ dicit ꝙ ĩ isto titu. tã de omnibus maleficijs tractaturus, sed ĩ isto. l. bẽ. Ange.

ADDITIO. Not. ꝙ non est inconueniens, ꝙ rubrica sit aliquãdo generalior

lior text. de quo die ut dictum est s. in rub. de iusti. & iu. Ange.

a ¶ Sed illæ. Scilicet q̄ sunt ex cōtractu: non autem repetit eas, quę sunt ex quasi cōtractu.

leficio dispiciamus. Sed illę a quidem (ut suo locō tradidimus) in quatuor genera diuiduntur:[b] hæ[c] uerò unius generis sunt: nam omnes ex re nascuntur. i. ex ipso maleficio: ueluti ex furto, rapina, damno, iniuria.[d]

¶ **Hic ponit diffinitio, & allusio furti. Ang. Areti.**

¶ Furtū[e] est cōtrectatio † rei[f] fraudulosa lucri faciendí gratia, uel

b ¶ Diuiduntur. s. re, uerbis, literis, & cōsensu, vt s. de obli. §. fi.

c ¶ Hæ. scilicet quæ sunt ex maleficio uel quasi.

Iniuria qualiter fit.

d ¶ Iniuria. Sed nonne fit iniuria uerbis & conuicio, ut ff. de iniu. l. 1. §. iniuria aūtē literis infamatorijs, ut ff. de iniur. l. lex Corne lia. §. si quis librū. & s. de iniur. §. 1. Sed cert: & nūc ex maleficio fit: & sic re fit, q̄a maleficiū fit uerbis vel literis: & sic habet locū quod hic dicitur. Accursi. Floren.

* ¶ Et sic ex hoc tex. iuncta gloss. obseruandum est, q̄ licèt maleficiū dicatur quasi malefactum: attamen, & quę dictæ, scripta, consultavè mala sunt, maleficia appellātur, qua de re pulcherrime Bar. in l. aut facta ff de pœnis, & Aleia. in l. verbum faccrę de verbo. significatio.

SYL. * ¶ Vitium autem in dictis oriatur obligatio naturalis ex cōsensu, uide Fortuna. in l. legitima. col. 24 ff. de pac (ubi p̄ter alios censet potius oriri ex eo, quod æquum est delicta puniri, lęsisque satisfieri) & Decium in c. 1. col. 9. in 1. lect. de consti.]

SYL. ¶ Furtum &c. Casus in diffinitione & etymologia non ponitur, & notāda clara sunt: & circa illud uerbum rei, positum in diffinitione, essent uidenda quæ ponit Carol. Roynus in rubr. ff. de oper. noui nuncia. in prin. numero 13. & 22.]

e ¶ Furtum est contrectatio &c. Et facit extra de electio. ca. dudum. 2. hęc exigitur in furto, & sine ea nō fit furtum, licèt voluntas vel alia verba vel scriptura interueniāt, ut ff. e. si quis uxori. §. si quis asinū. & l. inficiādo in prin. & l. 1. §. sola. Quandoq; tñ sine contrectatione: vt in charta rala, ut ff. eo. qui tabulas. §. fi. & l. si quis uxori. §. si q̄s asinū. Sed certè ibi contrectatio intercessit. cùm gñaliter ꝯtrectationem accipiamus, licèt non fuerit ibi amotio. Accur.

f ¶ Rei. Subaudi, mobilis: Nam de immobili non pōt fieri furtum, ut s̄ de usucap. §. q̄d autem. nisi in casu, vt in creta Sed certè iam illa est mobilis, vt ff. eo. l. si cretę. Itē subaudi, corporalis. nā de īcorporalibus non fit furtū. cùm nec contrectatio in his esse possit, ut ff. de acqui. re. do. seruus. §, incorporales. Itē subaudi, alienæ. q̄a rei meæ non facio furtū in eo, quod est meū: sed secus in cōi, ut ff. codē. si socius (i) Idē & si est nullius: ut hæreditariæ non fit furtū, ut ff. codē. l. hęreditariæ. & iō dixi subaudiri, rei alienę.

† aliàs nō est, rei. Furari nō possum rē immobilē incorporalē & meam.

¶ Declara totam hanc diffinitionem ut pulchrè per Gandi. in tract. de malefi. in c. de furtibus.] S L.

ADDITIO. (1) Dic tñ, q̄ licet socius possit committere furtum, tamē nō prę sumitur, ut l. merito. ff. pro socio quod est verum, qñ socius utit re ad eum usum, ad quem est destinata, vt l. Sabinus. & l. si ædes. ff. communi diuidun. Secus si aliter uteretur, ita q̄ aufertur, socio cōmoditas partis, suæ, ut d. l. Sabinus. ita dixit Bart. in d. l si socius. Ang.

g ¶ Fraudulosa. Hoc ideo dicit, q̄a si credat sibi licere, non facit furtum. s. ti. 1. §. quia tñ. † Item si credat dñm permissurum, nō facit furtum. infra eod. §. placuit. In duobus tamen casibus videtur furtum fieri etiam sine fraude furandi: ut in eo, qui saccum pecuniæ surripuit. Nam etiam sacci

† Et infra hoc e. ti. §. placuit

nomine

nomine furti tenetur, licet saccũ nõ proposuerit furari, sed pecuniam, ut ff. eo. qui saccum. Sed certè licet nõ principaliter, secundariò tñ uoluit saccũ surripere. Alius casus est, ut ff. de condi ob cau. l. pe. Itẽ subaudi, ad diffinitionẽ, quæ fit inuito domino; nã eo nolẽte non põt com mitti furtũ, ut j. eo §. p la cuit.

* ❡ Adde ꝙ Alc. li. 1. Disp. c. x negat sub audiendum, idq; ex l. inter. §. pe. ff. e.]

a ❡ Vel ipsius rei. l. proprietatis ipsi' rei.

b ❡ Vsus. vt habes exemplum j. eodẽ tit §. furtum autem fit. Sed qualiter quadruplicat hic? Respon. vsus æstimatio tãtum quadruplicabitur, ut non plus ex'endatur pœna quàm delictum, ut C. de pœ. l. sancimus. & facit. ff. eodem. l. vulgaris & l. si quid fur. 1 respon § 1. & §. 2. & l. uerũ est. Alij dicunt etiam ipsam proprietatẽ debere æstimari, quia non potest separari usus a proprietate, ut ff. eodẽ. qui iumenta. & l. si uendidero §. cũ autem. Prima tamen uerior est, ut not. in l. 2. C. de ser. fug.

ADDITIO. Primam opin. ꝙ usus tm̃ quadruplicetur, tenet gl. in l. 2. C. de ser. fug. & ibi Cyn. & doct. & gl'oss. in l. qui furtum. ff. de condi fur. & istam opin sequitur Bar. in d. l. qui iumen ta. ff. eo Angel.

c ❡ Possessionis. Ex hoc dico ipsã possessionem duplicari, cũ aliud sit pretiũ rei, aliud possessionis, ut ff. vti pos. si duo. §. fi. & subaudi, ꝙ hoc fecerit animo lucrandi, alias nõ est uerum, ut ff eo l. 1. §. 1. Accur.

d ❡ Lege naturali. i. diuina vñ illud, Nõ facies furtũ &c. Itẽ illud. Q d tibi non uis fieri, alij ne feceris.

❡ Reprehendit Bar & alij seq. i l. ex hoc iure ff. d iust. & iur. tñ saluat Fortu. i l. ultima in 2. col. ff. de pact. de quo uide Deci in l. pen. uer. prima cõclusio est. C. de pac.]

* ❡ Immo ver ba' illa, lege natural: propriè accipien da sunt. est. n. furtũ natura turpe. l. pbra de uer. sig. si q dem qui furtum commit tit, tria illa iu ris præcepta violat, quo q d magis iuri & iustitiæ cõtrariũ fingi põt? nec mouet, ꝙ & l. quoq; diuina, & ciuili ꝓhibeat. hoc n. non tollit, quin natura prohibitũ sit, de quo doctissimè disputat Ant. Aug. lib. 4. emend. c. 4.

e ❡ Quod. i. quia.

f ❡ Auferendo. Quia fur aufert.

g ❡ A græco. phor græcè, dr fur latinè: & phores. i. fures & epauto, ho:o. i. manifestus fur. s. q cum re deprehẽ ditur: & est indeclinabile. Nam apud Græcos aduerbium est

❡ Furtorũ autẽ. Casus in §. diuidentè & declarante furtorũ species seu genera, & corrigente & seu magis exponente ius iam abrogatum, non est figurandus nisi literaliter: & no. latius colliguntur ex summario.]

h ❡ Species. i. casus.

ipsius rei, [a] uel ẽt usus[b] eius, possessionisve:[c] qd lege[d] naturalit prohibitũ est admittere. Furtum aũt † vel à furuo. i. nigro dictum est, q[e] clam & obscurè † fiat, & plerũq; nocte: uel a fraude: vel a ferendo, i. auferendo:[f] vel a græco[g] sermone, quo fures appellantur φῶρες. Imo & Græci, † ἀπὸ τοῦ φέρειν φῶρας. dixerunt.

¶ Hic ponuntur duo gñа furtorũ.

Et fur dr manifestus, q cũ furto inuentus est, vel in loco priuato, vel publico, añq perueniat ad locũ destinatũ ꝓ reditu. & ex hoc facile cognoscitur fur nõ manifestus. Aret.

❡ Furtorũ autem duo sunt genera: manifestum, & † nec manifestum. Nam conceptum & oblatum, species[h] poti' actiõis sunt furto cohærentes, quàm gñа furtorum, sicut inferi'

Appare-

Sic Iusti ius: Nullũ crimen apud Scythas furto graui' iure naturali im putabant. Iudei hũc locũ Au. sel. lib. 1. cap. 18. alias fit aliàs ab eo quod est ferre, φῶρας dixerunt.

SYL.

† Hoc ex verbis l. 12. tabul. sumptum est, olim n. nec ꝓ non dicebant: q d annotau t Bud. in l. nec mani festũ. ff. e.

Expositio græci.

SYL.

apparebit. Manifestus fur est, quem græci † αὐτόφωρον appellant, nec solum is, qui in ipso furto deprehendit, † sed etiam is qui in eo loco deprehenditur; quo furtum fit, veluti qui in domo furtum fecit, & nondum egressus ianuam deprehensus fuerit, qui in oliueto, oliuarum, aut in vineto, vuarum furtum fecit, quandiu in eo oliueto aut vineto deprehensus fuerit. Immo vlterius furtum manifestum est extendendum, quandiu eam rem fur tenens visus vel deprehensus fuerit, siue in publico, siue in priuato, vel a domino, vel ab alio, [b] antequam eò peruenerit, quo deferre vel deponere [c] destinasset. Sed si pertulit quo destinauit, tametsi deprehendatur cum re furtiua, non est manifestus fur. Nec [d] manifestum furtum quid sit, ex iis, quæ diximus, intelligitur. nam quod manifestum non est, id scilicet nec manifestum est.

¶ Actiones furti concepti, & furti oblati, & furti prohibiti, & furti non exhibiti recesserunt ab vsu. Et qui sciens rem furto subtractam recipit & occultat, tenetur furti non manifesti. An. Are.

¶ Conceptum † furtum dicitur, cum apud aliquem testibus [e] præsentibus furtiua res quæsita & inuenta sit. nam in eum propria actio constituta [f] est, quamuis fur non sit, quæ appellatur concepti.

¶ Oblatum furtum dicitur, cum res furtiua ab aliquo tibi oblata sit, eaque apud te concepta sit, vtique si ea mente tibi data fuerit, ut apud te potius quam apud eum † dedit, conciperetur. nam tibi, apud quem concepta sit, propria aduersus eum, qui obtulit, quamuis fur non sit, constituta est actio, quæ appellatur oblati.

¶ Est etiam prohibiti

a ¶ Apparebit. ut J.e. §. conceptum. & § oblatum.

b ¶ Ab alio. per hoc vr infringi regula, per liberam personam nihil acquiri, ut C. per quas pers. no. acq. l. 1. quod falsum est, quia magis ex delicto suo proprio, quam alterius facto hoc euenit, ut ff de vsur. l. si qs soloni. §. fin & ff quod vi aut clam. l. prohibere Et sunt hæc uera nisi in casu, in cum se occultauit ille, cui fiebat. Nam licet fur uisus fuerit, tamen est fur non manifestus, ut ff de fur. l. si qs in seruitute. §. cæterum. * ¶ Adde quod solus uisus non sufficit, ut qs censeatur esse fur manifestus: ita tenet Bar. in l. si uendidero. §. cum raptor ff. eo.]

c ¶ Deponere destinasset. Intantum (Ens Ho.) vt si vltra mõtes perferre destinasset, tamen si deprehendatur ante, erit fur manifestus.

d ¶ Nec manifestum. l. quia superiorum eadem est disciplina, ut s. de iis qui sui uel alieni iur. sunt. §. 1. & facit ad hoc §. ff. eo. l. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

e ¶ Conceptum. Testibus præsentibus. Nota quod magis dicitur notus ille, qui præsentib. testib. in delicto deprehenditur. facit l. heredes palam. in prin. ff. de testa. Ang.

** Conceptum furtum dicitur, cum res furtiua alicui ita a fure datur, ut apud ipsum furem inueniri non possit. Casus lib. posteriori. Institut. tit. vlti.]

f ¶. Constituta est. s. olim.

** Adde, quod si qs sit homo bonæ perdonis & famæ, tollit suspicio furti, licet res furtiua apud eum inueniatur, ut no. Saly. in l. 2. col. pen. de quæst. quem refert & sequitur Dec. in l. qui accusare. nu. 7. C. de eden.]

* ¶ Adde, quod olim res furtiua quærebatur domi alienæ per lancem & licium. qui. n. domum alienam furtiui quæsiturus

¶ Nec manifestum furtum qd sit... ret in honesta persona: ut declarat Dec. in l. q. accusare in 2 col. C. de eden.

Libera persona alii non acquirit.

*

† aliàs ἐπαύτοφώρῳ, q. d. in ipso furto. Alc. lib. 2. Præter. tit. de furtis, legit κλέπτην φωρόν.

† Vide ad hoc locum A. Gel. li. 11. ca. 18.

† aliàs furtum factum sit.

SYL.

¶ Dictũ quod in seq. casu. quam. s. grauitatem, licet non dicatur manifestus fur est tamen fur, & furti actione tenetur. quod tamen non procedere

Disciplina eadem est cõtrariorum. Ista gl. non est Acc.

† Vide ad hunc §. A. Gel. li. 11. ca. 18. & Alc. li. 5 Parerg. 8.

† aliàs dederit.

tat' intrabat licio se cĩgebat, lancẽq; añ oculos tenebat, pp matrũ fam. aut uirginũ pñtiã. cuius rei Fest. Põpo. auctor est. Licio aũt cingebãt ad indicã dũ non id ꝓpria auctoritate facere, sed magistratuũ iussu. nã q magistratibus præministrabant, licio trãsuerso cincti erant. Au. Gel. lib. 12. ca. 3.]

a ¶ Non fiat. Imo. fit. ut ff. de ser. fugi. l. 1. §. hoc autẽ. Sed illud est spãle in ꝑsona serui.

SYL. ¶ Hæc ꝑ a cessantibus indicijs; nã his cõcurrẽtibus fit ẽm Bart. in l. requirẽdi. C. de seru. fug.]

b ¶ Ex consequẽtia. Hæc ñ est temꝑ bona cõsequẽtia ut sublata solẽnitate ideò id tollat̃, qđ cũ solẽnitate fit, ut s̃. de uerb. obli. §. sed hæc. & C. de formu. & pe. ac sub. l. 1. & 2. Accur.

c ¶ Pęna manifesti. q̃ est de iure prætorio, ut ĩ. de perpe. & tem. ac. §. 1.

* ¶ Adde ẽm Ias. in §. sed iste. col. 22. ĩ. de actio. q istæ pœnæ non debentur in foro conscientiæ.]

SYL. ** Add đ, q ex l. 12. ta. fur manifest' addicebat̃ i ꝯuitutẽ ei, cui furtũ fecisset, A. Gel. li. 20. c. 1. Quinimo & ex eadẽ l. eũ occidere i' erat. H' l. uerba ita refert P. Mãnutius li. de leg. Siqs nocte furtũ faxit, & eũ aliqs occisit, iure cæsus esto. Fur manifesto furto præhensus interdiu, si se telo defenderit & eum aliqs occisit, iure cæsus esto.]

d ¶ Ex serui. Hoc tñ casu seru' ꝓ noxa. dari poterit, ut ĩ. đ noxa. act. i pri.

furti actio aduersus eũ q furtũ q̃rere testib' pñtibus volẽtẽ ꝓhibuerit. ¶ Præterea pęna ꝯstituit̃ edicto prętoris p actionẽ furti nõ exhibiti, aduers' eũ, q furtiuã rẽ apđ se q̃sitã & inuẽtã nõ exhibuit. ¶ Sed hę actiones s. ꝯcepti, & oblati, & furti prohibiti; necnõ furti ñ exhibiti, i desuetudinẽ abierũt. C. n. req̃sitio rei furtiuę hodie ẽm ueterẽ obseruationẽ nõ fiat, a meritò ex ꝯsequẽtia b ẽt p̃fatę actiões ab vsu cõi recesserunt: cũ manifestũ sit, † q oẽs, q scientes rẽ furtiuã susceperint & celauerit, furti nec manifesti obnoxij sunt. ¶ Pęna c manifesti furti q̃drupli ẽ; ex serui d q̃ ex liberi psona: nec manifesti, e dupli. f †

¶ Cõtrectatio rei alienæ inuito, dño furti actionem parit. Angel. Aretn.

¶ Furtũ aũt fit, nõ solũ cũ quis intercipiẽdi cã rẽ alienã amouet, sʒ gñaliter

c ¶ Nec manifesti. s. q̃ descẽdit ex l. 12. tab. ut ĩ. de noxa. §. sunt aũt. Sed quare minor pœna iure. l. 12. ta. imponit̃ q̃ p prætorẽ. R. Quia mai' delictũ ẽ, ut ĩ. 11. ꝓx. in prin. pterea t pe legis. 12. tab. pauperiores erãt hoĩes, vñ minores pœnas imponebant, ut ĩ. đ iniur. §. pęna.

* ¶ Legẽ hãc 12. tab. existimo è Solonis lege acceptã, qua; ut Gel. te stat̃, dupli pœna furtũ uidicandũ existimauit. s. sũt. n. & alia nõ pauca ex eiusdẽ lege sumpta: l. vlti. ff. reg. l. vlt. de colle; l. 2. §. exactis đ orig. iu. § sꝫ ius, & §. & nõ inelegãter. s. de iure nat.]

f ¶ Dupli. nisi in casu, ut C. de ser. fu. l. mancipia.

¶ Furtũ aũt fit. Casus ita figurari pt̃ i 2. pte: (prima. n. clara est, q a ex verbis diffinitionis decidebat̃) videbat̃, q ꝯtrectãs inuito dño, dato q nesciret id fieri inuito dño, uel crediderit ꝯtriũ, oĩno deberet furti teneri. rõ ẽ, q a cũ actio ipsa oriatur ex re, ñ aũt ex uolũtate & cõsensu, ut dictũ ẽ, nõ vr̃ attẽdẽdũ nisi qđ est in ueritate, ñ aũt qđ sit in opinione, aut credulitate cõtrectãtis: aliàs. n. esset aperta uia fraudibus: sꝑ. n. posset furans dicere se credidisse dñm uoluisse, præsertim cũ uerba diffinitionis uideãtur uerificari. Cuius ꝯtriũ dr̃, q a immo uerba diffinitionis non conueniunt pp illud uerbũ fraudulosa. necesse est autẽ q ex probabilibus causis credat, ut declarat gl. in uer. permissurum.]

Pratorplus, pœnit quam lex 12. ta.

† l. cos. C. de fur.

† Quã uariæ pœnæ olim statutæ fuerint, in fures, lege A. Gel. lib. 1. cap. 18.

liter cũ qs alienã rẽ inuito [a] dño cõtrectat.† Itaq; siue creditor pignore, siue is, apud quem res deposita est, ea re utat: siue is, qui rẽ utẽdã accepit, ĩ aliũ vsũ eã transferat, q̃ c⁹ grã ei data est, furtum ꝯmittit: ueluti si qs argẽtum utẽdum acceperit, q̃ si amicos ad cœnã inuitaturus, & id peregrè secũ tulerit: aut si qs equũ gestandi[b] cã ꝯmodatũ sibi, lõgius aliquo duxerit, qđ ueteres scripserũt † de eo, qui ĩ aciẽ equum perduxisset.[c]

¶ Cõtractãs; rem quã ꝯtrectare credit ꝓbabiliter dñi uolũtate, furti non tenetur. Aret.

¶ Placuit tñ eos, q reb. cõmodatis aliter uterent, q̃ utendas acceperint, ita furtum cõmittere, si se intelligant[d] id inuito dño facere, eũq; si intellexisset non ꝑmissurum: at si ꝑmissurum crederẽt, extra crimen uideri, optima sanè distinctione, qa furtum sine affectu furandi non cõmittit.[f]

¶ Contrectans rẽ dñi volũtate, licet credat dñm inuitũ, furti nõ tenet, nisi in vno casu, s. in corrũpente seruum alienũ. Ange.

a ¶ Inuito dño. Et quandoq; uolente, ut j. eo. §. unde illud. Accur. * ¶ Inuitũ hic accipere debemus non consentientem expresse. l. qui uas. §. vetare. & l. pe. ff. eo. tit.] ** ¶ Qđ hr ĩ tex. depositariũ utẽtem re deposita, furtũ cõmittere, fallit ĩ pecunia deposita innumerata, & nõ signata, q̃ a tũc trãsfertur dñium, & possessio, & ĩ tel ĩ is data licẽtia depositario illa utẽdi, isq; tenet ad tãtundẽ ĩ gñe vt est tex. in l. Luci⁹ Titi⁹ sẽ pronio. & ibi not. Paul. de Ca. iũcta l. diẽ §. fin. ff. depo. gl. i §. i bonæ fidei uer. deposui. j. d act. tradit Neguſ. ĩ trac. de pig. in 2. p. rt. 5. mem. 5. part. num. 33. & in 3. part. nu. 8.] b ¶ Gestandi causa. Idest ducendi.

ADDIT. No. ꝙ illos, qui accipiũt in commodatum equum usq; ad uillã, & postea ducunt eum Bononiam: tunc furtum committunt. Ang c ¶ Perduxisset. Idẽ est & si al ĩ ꝯmodauit. species. n. furti est de alieno largiri, ut ff. e. si pignore. §. 1. d ¶ Placuit. Intelligãt. Et ẽ rõ, qa uolũtas distinguunt maleficia, ut ff. e. q in iuriã ĩ si 1. sñ & facit. C. ad l. corn. de fica. l. 1. & ff. si cer. pe. l. qđ te. patet in c. cũ uoluntate. extra de sen. excom. * ¶ Qđ aũt, intelligãt. ita accipiendũ est, ut idẽ sit & si id intelligere deberent, sm Aul. Gel li. 11. c. vlti ad fin. e ¶ Permissurũ. Quid si hoc credidit. l. dñm ꝑmissurũ, sed stultè credebat? Rñd. furti nõ teneri, cũ nõ fiat furtũ absq; affectu, ut hic subijcit, & ĩ de v-suc. C. itẽ si is. & facit. ff. de fur. l. iter oẽs. §. recte. sed actione ex contractu, ut commodati, uel simili bñ tenet, ut ff. eo. l. q re sibi cõmodata. sed sec⁹ si stultè opinor te ꝑmissurũ rẽ tuam acciperẽ, ut ff. de fur. q uas. §. uetare. ¶ Declara hoc uerum, qñ ab initio habuit dñi uoluntate, aliàs est ꝓsumptio iuris ꝯ furem: & nisi doceat qualiter iuste credidit, tenetur furti. & ita aliàs consului & obtinui.] ** ¶ An & quando stet assertioni alicuius in depẽdẽtibus ab ei⁹ aĩo, uide Ang in §. sed itẽ. j. de actio. f ¶ Non committitur. Nisi in duob. casibus, ut dixi. s. §. 1. † ¶ Sed & si credat. Casus ponitur in tex. & rõ suæ decisionis ponit ibi, tñ consilium corruptoris. ubi rñdet rõni dubitandi. assignat & aliã rõnem ibi; ne ex hmõi impunitate. No. tunc marium. Item ꝙ consilium tendens ad perniciem alterius punitur. Item no ꝙ hic punitur affectus. quamuis non ĩ equatur effectus.]

† Ad oĩa infrascripta exempla uide Aul. Gell. lib. 7. cap. 15.

† vide A. Gel. lib. 5. cap. 17. & Vale. Maxi. lib. 8. cap. 2.

Furtũ facit qui ď alieno largitur. Maleficia uoluntate distinguuntur. SYL.

SYL.

† in gl. in uer. fraudulosa. SYL.

Fieri

¶ Sed & si credat aliqs inuito dño se rem commodatam sibi cõtrectare, dño aũt uolente id fiat: dr furtum non fieri. [a]

¶ Vnde illud q̃situm est, cũ Titius seruũ Mæuij solicitauerit, ut quasdã res dño [b] surriperet, & ad eũ [c] pferret: & seruus id ad Mæuiũ ptulerit: [d] Mæuius aũt, dum vult Titiũ in ipso delicto deprehendere, pmiserit seruo quasdam res ad eum perferre: vtrum furti, an serui corrupti iudicio teneat Titius, an neutro. Et cũm nobis sup hac dubitatione suggestũ ẽ, & antiquorũ prudẽtium sup hoc altercationes pspexim', qbusdã neq; furti, neq; serui corrupti actionẽ pstantibus, quibusdam furti tm̃ mõ: nos hmõi calliditati obuiã euntes per nostrã decisionẽ [e] sancim', † non solũ furti actionẽ, [f] sed & serui corrupti ẽ eum dari. Licet [g] .n. is seruus deterior a solicitatore minimè factus † sit, & iõ non cõcurrant regulæ, [h] q̃ serui corrupti actionem introducunt, tamẽ consilium corruptoris ad pniciem [i] pbitatis serui introductum est, ut sit ei pęnalis actio imposita, tanquã si re ipsa fuisset seruus corruptus, ne ex hmõi impunitate [k] & in alium seruũ, qui facilè posset corrũpi, tale facinus a qbusdam perpetretur.

a ¶ Fieri, ut furti actio nascatur: furtum tñ fit, fm quosdã. Sed certè imo nec furtum fit, ut ff. e. l. inter oẽs. §. pen.
b ¶ Domino. s. Mæuio. Accur.
c ¶ Et ad eum. Scilicet Titium.
d ¶ Pertulerit. i. dño hoc renũciauerit, ut C. de furt. l. si quis seruo alieno.
e ¶ Decisionem, ut C. de fur. & ser. corrup. l. si quis seruo alieno.
f ¶ Furti actionem. Speciale est qđ hic dicitur: alias nõ fit furtum uolenti, ut supra proxi. §. & ff. de donation. inter virum & vxo. l. de eo. in fi. q est cõtra. Sed vř q nec hoc casu dẽat esse spãle, vt C. de ser. fug. l. quicunq; §. fin. Sed ibi incœpit malitia a dño, hic autẽ ab ipso corrumpẽte.
g ¶ Licet. id est quamuis.
h ¶ Regulæ. quas regulas habemus. ff. de ser. corru. pto l. 1. ĩ prin. & p totũ tit.
i ¶ Perniciẽ. i. destructionẽ.
K ¶ Impunitate. sic. j. titu 1. §. qa tñ. ibi, sed ne dum talia. Accur. floren.
l ¶ Quibusdã. Item & ut unius pęna sit metus multorũ, ut C. ad legem Iuliam repetundarum. l. prima. Et nota in hoc §. puniri affectum, & si nõ sequatur effectus. sic. C. de epis & cler. l. si qs nõ dicã. & C. de ijs q ad eccle. confu. l. præsenti. Arg. contra. ff. de pęnis. l. cognitionis. Sed certè hæc cogitatio iam degenerat ad aliquẽ actũ: unde non erat nuda. Accur. floren.

* ¶ Adde, q q̃bus casib' puniatur affectus sine effectu, non eadẽ pœna punitur, sed leuiore, ut latè Tho. Grammatic. in decisione 2. & 74.]

ADDITIO. Tu dic circa istam materiam, q aut quis non cogitat delinquere, nec agit, nec perficit: & regulariter non tenetur. fallit in casu: l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestatis. & l. secunda. C. de libe. & eodẽ liber. Aut cogitat tãtũ: & iure poli punitur, non fori. Aut cogitat & agit, sed nõ pficit: & tũc ciuilis actio nõ dat, nisi delictum de facili transeat in exemplum, ut hic. In criminali autem distingue, quia pro delicto accessorio (puta quia fregit ostium, vel fenestras) punitur, non pro principali

Furtũ nõ fit uolẽti.

Pœna vnius ẽ metus multorum.

Affectus punit, & si non sequat effectus.

SYL. Quid aũt in filiosa. uxore, uiro, vel monacho corruptis an habeat locũ pęna isti §. dic, ut per Ang. hic. † aliàs est

cipali,nisi processerit ad actum proximum ipsi delicto qđ ex facti impedimento non perfecerit. Aut egit, & perfecit,sed nō cogitauit:& tūc siue culpa id euenerit,siue casu,sp tenetur, dūmodo culpa praecesserit casum. mitius tamē punitur quatenus ex leuiori culpa fuit obnoxi⁹. Quando aūt agit,cogitat, & perficit,clarū est ipsum fore puniendum: nec est locus poenitentiae.l.qui ea mēte. ff. eod. fallit in l.2.ff.de crim.stel.Arc.

¶ In filijs i ptāte pōt ēt furtum cōmitti. Aret.

¶ Interdū ēt liberorū hoīum furtū fit, a veluti si qs liberorū nrorū, qui in ptāte nrā sunt, surreptus fuerit.

¶ Debitor, q furripit rē pignoratā creditori, furti tenetur. Aret.

¶ Aliquando autē etiam suę rei furtum quis committit, veluti si debitorē, quā creditori pignoris cā dedit, subtraxerit. b

S.Y.L.

¶ Interdū etiam &c. Casus. Ratio dubitādi erat,quia liber homo, quāuis sit in ptāte patris,non tū est ī dominio patris; ideoq; non potest dici contrectatio rei alienae, quia non est res aliena: item nec inuito dño, cū ñ sit dñs: & ideò ubi non uerificantur uerba diffinitionis,ibi nec diffinitū. l.1.ff.de dolo, sed contrarium. dr, q quamuis non habeat dñium verū,tñ ad ipsum recuperandū proditae sunt actiones,ac si eēt in dominio ipsius. l.1.§.j.ff. de rei uendi.Ideò nimirū si datur furti etiam.]

Corpus liberum est inęstimabile.

a ¶ Furtū fit. Non rōne dñij, sed maleficij.Et ideò ex hoc maleficio non ciuiliter,sed criāliter agitur.Nam cū sit liberum corpus,non recipit aestimationem,ut j.de obli.quae ex quasi delicto.§.1.uer.ob.hominē. criminaliter autem extra ordinem agetur, ut ff.eo.l.fi.& de priua.deli l. fin.

SYL.

¶ Haec gl.reprobatur,qa loqtur contra hunc tex,qui dicit,furtum fit,vnde dic ut,in figuratione casus.]

Conditio furtiua ad possessionē uel pprietatē ? petit.

¶ Mater uerò non agit,sed & pr non agit condictione furtiua,cùm ipsa ad possessionem uel proprietatē competat: quorum neutrū in filio hēt locū ut ff.e.l.eū qui.§.si filius. & l.mater. in princ.& §.liberarū.& ff. de acqui. pos.l.cum haeredes.§ fina. & ff.de rei ven.l.1.§.per hanc.

ADDITIO. Istā gl.reprobāt doc. qa immo similiter agitur,& duplicātur opę uel dāna, q̄ pater sustinuit, q licet non propriè, largo tñ modo habet in filium dominiū & possessionem: qđ patet, qa habet rei uend. de iure Romano, ut l.1.§.1. ff. de rei uend.

S.Y.L.

¶ Aliqñ aūt. Casus. Ratio dubitandi erat uerbū,alienae,positū in diffinitione. Itē pt colligi ex tex.in l.si socius. ff.de fur.ƿriū dr:& est rō qa cū creditor excepto vsu pignus possideat. l. serui noie.& ibi Bar, ff. de usuca. ergo debitor subtrahendo furtū cōmittit,tū respū possessionis:ut s.e.§.j.tū respectu iuris & cautionis, quam hēt creditor in incūbendo pignori, quia sua interest l,itaq;.§.1. ff.eod. & haec actio datur ei,cuius interest.l.manifestissimi.in prin.cum ibi no.C.eo.]

b ¶ Subtraxerit.Sed haec res nō efficitur furtiua,ut ff.de usuc. sequitur.§.si rē.& ff.p emp.si rē. Vñ dic, q quoque est res furtiua,& fit furtū, & nascitur actio furti,ut ferè in toto hoc tit. & ff.eo.C.eo.Interdū nullū eorum est: ut si re mea utar.Interdū furtum fit & res furtiua,sed actio furti non nascitur,ut j.eo.§.2.qui. Interdū furtū fit, & actio nascitur † licet non sit res furtiua, ut hic dicitur.

Fur, furtiuę res & codō furti qñq; separantur. † facit §. furtiaurē infra eo.

¶ Similiter est glo. in l, sequitur.§. si rem.ff.de usucap.

a ¶ Idē erit,& si una aliqua res ex pluribus pignori datis surripiatur,licet ſ ijs,q̄ relictae sunt saluum sit creditū: quia non pignus, sed delictum perpetratū attenditur.l.eum. §.Papinianus.ff.e.fortius furtum fit, etiam si loco pignoris subtracti aliud supponatur.l.cum aes.co.titu.]

Inter-

¶Non solũ princi palis furtũ cõmittit, sed ẽt opẽ præstãs furti tenet. Et q p lasciuiã, nõ vt furtũ fiat furto pręstat, opẽ. non obligatur furti. Areti.

¶ Interdũ † quoq; †furti tenetr̃, aq ipse furtum nõ fecit: qualis est is, cuius ope & consilio furtum factum est. In quo numero ẽ qui tibi nũmos excussit, vt ali° eos raperet: aut tibi obstiterit, vt alius b rem tuã exciperet, aut oues tuas vł boues fugauerit, vt alius eas acciperet. Et hoc veteres scripsẽrũt de eo, q pãno rubro fugauit armẽtũ. Sed si qd eo rũp lasciuiã, & nõ data o pa, vt furtũ admitteret, factũ ẽ ĩ scẽ datio darĩdẽt. At vbi e ope Mę uij Titius furtũ fecerit ambo furti tenẽt. Ope † & ɔsilio eius quoq; furtũ admitti vr̃, q scalas forte fenestris supponit, faut ipsas fenestras vel ostiũ effringit, vt alius furtũ faceret, q ve ferramenta ad effringendũ, aut scalas, vt fenestris supponerent, ɔmodauerit, sciẽs cui° rei grã cõmodauerit. Certẽ qui nullã opẽ ad furtũ faciẽdũ adhibuit, sed tm̃ ɔsiliũ dedit, atq; hortatus ẽ ad furtñ faciendum, nõ tenetur g furti.

a ¶Interdũ furti Casus figuratio clara est, & ratio ẽt de eidendi, cũ tota pen deat ex animo, voluntate, & affectu furandi Cætera die, vt per Ang. hic.] a ¶Interdu. Furti tenetur. Nõ manifesti, licet ẽt deprehendatur, ut ff. eo. l. is. q. b ¶ Ali°. Facit ad hoc. ff. ad legẽ Aqui. §. si seruus seruũ. §. si qs de manu mihi. & ff. e. l. furti. §. pe. & l. q. seruo. c ¶ Per lasciuiam. i. stultitiam.

†aliàs nõ ert quoq; † De materia huius §. uide in c. q cum fure iuncta gl. SYL. extra de fur.

*¶ Lasciuia q d sit, declat elegãter Budę. in annot. ad Pande. l. ex cõducto. §. sed & si labes. de lo. & condu.] d ¶ In factũ. i. vtilis legis Aquiliæ, si corpora læsa sint atioquin sub sidiaria, ut j. ad legẽ aqui. §. fi. & § pen. e ¶ At vbi. Ad uertist ɔxi. di cto, vbi dixit dari in factũ. f ¶ Supponit. Nota hic dari consilium solo facto: aliàs dicitur consilium hominis intentio uel propositum, vt ff. eo. si quid fur. § 1. Item dicitur consilium quod alij datur bonum vel malũ, vt ff. eo. l. furti. §. pe. in fi. Itẽ cõsiliũ dicitur, quod capitur a multis, ut C. de leg. & consti. l. humanum.

Cõsilium sumitur multipliciter.

SYL.

*¶ An & quando quis teneatur ex consilio, & quis dicatur consiliũ præstare, tradit latè Decius in l. consilij. ff. de regulis iuris.

*¶ Consiliũ accipitur duobus modis hoc. §. vno. pro animo, & dolosa aduisatis intentione, vt ibi ope & cõsilio. & c. iuncto ver. sciens, cuius rei & c. al tero mõ accipitur pro suasione, & ita accipitur in ver. certè.] g ¶ Non tenetur furti. Cũ aliàs esset facturus furtũ etiã sine cõsilio huius: aliàs. i. si ñ erat aliàs facturus, teneẽ vterq;. ff. de furt. qui seruo. & de verb. signi. l. sæpe. (i) Aliud vr̃ in actione serui corrup ti, vbi tenetur ẽt si aliàs esset facturus. nec enim oportet laudãdo augeri malitiam vt j ad. l. aql. §. cęterũ. & j. de actio. §. in quadruplum. & ff. de seruo corrup. l. 1. §. persuadere. Sed quæ est rõ? Respon. quia hic agiẽ de delicto secuto post per suasionẽ, non aũt ex ipsa persuasione: & iõ distinguit an erat aliàs factur° ue. ñ: sed ĩ alijs casib° ex ipsa ɔ suasione agitur. q cquid postea sequatur, vt s. e. §. uñ illud. dummodo non ex interuallo nimio sequatur, † ut ff. ff. de ser. corr. l. in hoc. & l. Neratius. Itẽ est cõtra. j. de iniur. §. non solum. Sed ibi nõ erat alias facturus & fecit. *¶ Circa istã glo. uidendus est Ale. in l. nõ solũ. §. Proculus. ff. de iniur. & facit ad q. utrũ si mandatũ sit alicui, ut

in facto

†Concor. cum hoc §. c. si cul pa. iuncta glo. super uer. tulisti. extra de iniur. & dã. da.

† Hoc dictũ gl. approbat Decius in l. pacta nouissima. nu. 10. C. de pac.

committat homicidiū, deinde ex interuallo homicidiū fiat, cēseat factū vigore dicti mādati, ꝺ qua tractat In no. in c. ad audiētiā. ꝺ homic. & tāgit Dec. in l. pacta. nu. 10. de pac. qūo aūt cognosci possit, ꝙ aliàs facturus ñ fuisset, docet An. in l. j. ff de co per quē fac. erit. & Alexan. vbi supra.]

* ¶ Adde, ꝙ q cōsuluerit ad furtū faciēdū, furti tenetur, nisi ipse oñdat, et sine ipsius suasione furē idē fuisse facturū: nā tūc leuiore pœna arbitrio iudicis cōi snīa afficietur, Ang. l. infurti. §. ope. ff. eo. ii. c si cut dignū. §. qui verò. extra de homi.]

ADDIT. (i) Dic vt ꝑ Bar. in l. non solū. §. si ex mandato. ff. de in iur. aduertas tamen ꝙ isto casu cōcedendum est, ꝙ tenetur de dolo. vt l. ꝙ si cū scires. ff. de dolo. Angelus.

ut §. seq. quia effectualiter ageret cōtra se. Hinc est, ꝙ si filius hēt peculiū vt dr in glo. filius tenetur, quia potest interesse habere actionem. Not. collige vt per Angel.

¶ Filiꝰ & seruꝰ surripiendo patri vel dño furtum cōmittūt, & res efficitur furtiua, licet actio furti nō nascatur, qtñ opem vel cōsilium dederit, tenetur furti. Areti.

¶ Ij, qui in parētū vel dñorum ptāte sunt, si rem eis surripiunt, furtū qui dē faciūt, & res in furtiuam cām cadit, (nec ob id a ab vllo vsucapi pt, antequā in dñi potestatem reuertat) sed furti actio ñ nascitur: b qa nec ex alia vlla causa pōt inter eos actio nasci. Si verò ope & cōsilio alterius furtum factum fuerit qa vtique furtum committitur, conuenienter ille furti teneť: qa verū est ope & consilio eiꝰ furtū factum esse.

¶ Actio furti competit illi cuiꝰ interest furtum factum non esse. Ang.

¶ Furti autē actio ei cōpetit, cuius interest c rem saluā esse, licet dñs non sit. Itaque nec domino aliter competit, q̄ si eius interfsit rē non perire. Vnde cōstat creditorem de pignore † surrepto furti actione agere posse, et si idoneū debitorē habeat, qa expedit ei pignori † potius incumbere, q̄ in persona agere, adeo quidē, vt quāuis ipse debitor eam rē surripuerit, nihilominus creditori cōpe

a ¶ Nec ob id. Qd verū est s. rē furtiuā nō posse vsucapi, nisi fuerit lis æstimata, vel dñs vēdiderit furi, † vt ff. eodem. l. quamuis. Accur.

b ¶ Nō nascit. Nisi sit filius habēs castrēse peculiū vel q̄si castrēse, vbi filius teneť patri, & pr filio. Idē de vxore, qd hic de filio dr. vt ff. eo. si quis vxori. in prin. & §. j.

¶ Hoc declara nisi furtū sit graue, qa filij pñi puniri de furto: qꝺ dr fm qualitatem personarū arbitrio iudicis. l. respiciēdum. §. furta ff. de pœnis. & ibi doc.

c ¶ Furti aūt Cuius interest. ēr modice, vt j. ti. j. §. fi. & ff. vibo. ra.

† Idē si reddeat ī dominii potestatē: de quo dic vt ꝑ Ang. in §. aliqa supra eo.

*

† Aliud si res debitoria subtracta nō esset obligata c. e. diori. l. interdū. ff. e.

SYL.

*

† Cōcor. l. plus cautionis. de reg. iur. Furti agit cuius interest.

*

† l. is cuius ff. eo.

*

† Adde l. qui re. §. j. eo in. Fit furti qnque agit.

SYL. ¶ Ij qui. Casus figuratio literalis sit. dubitandi enim ro erat, quia contrectabať res aliena inuito dño, ideo furtum, vt hic dr: & vbi furtum, uidebatur esse debere actio furti: sicuti vbi est oblō, est actio. contrarium dr, & rō est non infamia oriens ex actione furti, vt aliqui dicunt, sed quia nō interest patris vel dñi habere actionē l. 2 §. gñ aliter. Itē oportet, ꝙ intersit ex iusta cā & probabili, † na u est male fidei posse dior, vel hꝰ rei fur furti nō aget, vt ff. eo. l. itaq; circa prin. & l. eū qui emit. §. is autē. † sed si bonum iniuum habuerit, vt quia sibi commodaui vel locaui, habet actionem furti: & hic est casus, in quo fur furti agere pōt, vt ff. eo. qui vas. §. si ego tibi.

Compe-

a ¶ Competet. contra debitorem qui surripuit.
b ¶ Actio furti. Res tñ non sit furtiua ut dixi s̃. co. §. aliquando.
c ¶ Itē si fullo. Fullo & sarcinator qui sint, dic ut s. mand. §. fin.
d ¶ Cōstituta. ADDITIO. Supple in pecunia numerata. alias ñ̃ esset locatio ut l. j. §. si qs seruū. ff. depo.

dem hoc constitutū uẽ, ne cōpellatur dñs ex uno iudicio duo facere, ut uidelicet cō fullonem ex locato agat, & quanto minus cōsequetur, aduersus furē cōdicat. id. a. dam̄nosum esset.]

petat' actio furti.[b] ¶ Ille, qui tenet ex locato in aliqua re si surripiatur, habet furti actionē. Idē in bonæ fidei emptore h. d. Aretin. ¶ † Itē si fullo [c] polienda curandave, aut sarcinator sarcienda vestimenta mercede certa cōstituta [d] accepit, eaq; furto amiserit, ipse furti hēt actionē, nō dñs, qa dñi nihil interest eā rē ñ perire, cū iudicio locati ā fullone aut sarcinatore rē suā persequi posit. ¶ Sed & [e] bonę fidei emptori surrepta re, quam emerit, † q̃uis dñs ñ sit, oīno cōpetit actio furti, quemadmodum & creditori. ¶ Fulloni verò & sarcinatori ñ aliter furti actionē cōpetere placuit, q̃ si soluendo fuerint, hoc est, si dño rei ęstimationē soluere possint. [f] Nā si soluendo non sint, tunc qa ab eis suū dñs cōsequi nō possit, ipsi dño furti cōpetit actio, qa hoc casu ipsius interest rē saluā esse. Idem est, & & si in parte soluēdo fuerit fullo aut sarcinator. ¶ Si res cōmodata fuerit cōmodatario surrepta, dñs hēt electionē. vtrū velit agere cō furē actione furti, an cō cōmodatarium cōmodati: vno electo sciēter alius liberatur, secus si fuerit ignorans vel dubitans. Aretinus. ¶ Quę de fullone & sarcinatore diximus, eadē & ad eū cui cōmodata res est, trāsferenda veteres extimabant. Nam vt ille fullo mercedē accipiēdo custodiam præstat, ita is quoque, qui cōmodatū vtēdi cā accepit, similiter necesse hēt custodiam præstare.

† Ex l. ita que fullo & l. fullo ff. co.

e ¶ Sed & bonæ facit. ff. e. l. itaque.

* ¶ Sec' si malę fidei, qa nemo de improbitate sua actionem consequitur, ut ē ff in d. l. itaq;]

f ¶ Possint. Imo uẽ, q̄ sę dñs debeat suā rē cōuenire, ut ff. locat. & condu. l. cū in plures. §. uestimēta. Sed ibi de actione in rē uel cōdictione furtiua dicit, hic autem de actione furti.

*

† Et emptū accepit allo qui competeret actio uēditori non emptori. c. cū qui to ti.

g ¶ Idē est ut furti actio cōpetat dño. & facit ad hunc §. ff. de cōd. si ne causa l. si fullo.

* ¶ Si quidē soluendo esse nemo ī eligitur, niu q soluendū pōt soluere. l. soluendo. de uer. signi. & recte ↓

¶ Quæ de fullone. Casus ? Iste liter potiꝰ ē figurādus: tñ p rōnē dubitandi pōt adduci quod hr in præcedentibus, q̄ creditori & usufructuario datur actio furti: unde & commodatario eadē ratione uidebatur danda: cuius contrarium dr ea ratione, quia cōmodatarius nullum habet ius in re: illi uerò habent. & si replicetur; fullo nullum habet ius in re. & tamē ei cō petit: respondetur, q̄ ideò hic contrariū dicitur, quia commodati contractus fit tantum gratia commodatarij: fullonis autē contractus fit gratia utriusq; & ideo simpliciter subuenitur. ita respondet Bartol in l. finali. C. de furtis. § primo Nota. colli. ge, ut hic per

SY L.

per Ang. ſpāl ter nota. ꝙ eligēs unū ius ñ vr̄ renunciare alteri, quod ignorat uel đ quo dubitat: qđ ñ ē alibi]

a ¶ Quæ đ fullone Decisionibus, ut C. de fur. & ser. corrup. l. fi. §. tales itaque.

b ¶ Ad alterā, uñ actio furti hoc casu ñ est ambulatoria.

c ¶ Ipsi. s. commodatori.

d ¶ H̄re actio nē. Et pœnam exactā dño restituere nō cogit: q̄a ubi periculū, ibi cōmodū. ut C. đ furt. l. fi. §. sed cum.

nus sen ens habeat lucrum.

e ¶ Peruenit. Agēdo contra eum actione commodati.

f ¶ Ab eo. s. cōmodatario.

g ¶ Suppositū. s. furem.

h ¶ Ei. s. commodatario.

i ¶ Cùm manifestissimū. Benè dico, ꝙ eligendo unā repellit ab altera, si sciēs à principio fuit.

k ¶ Facit optime l. quod in hærede. ī princ. de tribu. & l. sed si ex parte. §. ult. ff. qđ cum eo.]

Sed nr̄a prouidentia etiā hoc in nr̄is đcisionib⁹ a emēdauit: vt ī voluntate dñi sit, siue cōmodati actionē aduersus eum, q rē ꝯmodatā accepit, mouere đsideret, siue furti aduersus eū, q rem surripuit: & alterutra earū electa, dñm nō posse ex pnīa ad alterā b venire actionē: sȝ si quidē furē elegerit, illū q rē vtēdā accepit penitus liberari, sin āt cōmodator veniat aduersus eū, qui rē vtendā accepit, ipsi c qdē nullo mō cōpetere posse aduers⁹ furē furti actionē: cū āt, q ꝑ re ꝯmodata ꝯuenit, posse aduersus furē furti h̄re d actionē: ita tñ, si dñs sciēs rē esse surreptā aduersus eū, cui res commodata fuerit, peruenit. e sin āt nescius & dubitās rē eē surreptā, apud eū cōmodati actionē instituerit: postea āt re ꝯperta voluerit remittere quidē ꝯmodati actionē, ad furti autē actionē ꝑuenire: tūc qdē licētia ei cōceditur & aduers⁹ furē venire, obstaculo nullo ei opponendo: qm̄ incert⁹ ꝯstitutus mouit aduersus eū, q rē vtēdā accepit, cōmodati actionē: nisi dño ab eo f satisfactum fuerit: tūc etenim oīno furem à dño qdē furti actione liberari, suppositū g āt eē ei, h q ꝑ re sibi ꝯmodata dño satisfecit: cùm manifestissimū sit, etiā si ab initio dn̄s actionē ꝯmodati instituerit, ignar⁹ rē eē surreptā, postea āt hoc ei cognito aduersus furē transierit, oīno liberari eū, q rē ꝯmodatā acceperit, quēcunq; cāꝫ exitū dn̄s aduersus furē habuit: eādē đfinitione obtinēte, siue in ꝑte, siue in solidū solūēdo sicis, q rē ꝯmodatā acceperit.

¶ Depositari⁹, q tenet de dolo. nō habet furti actionem sed homunus. h. d. Aretinus.

¶ Sis, apđ quē res deposita ē, custodiā ñ ꝑstat: sed tm̄ ī eo obnoxius ē, si qd ipse dolo k malo fecerit.

¶ Sed is. Casus nō figuratur, q̄a traditur illatio ex §. furti autē. cuius rō est, q̄a si dolo caret, eius ñ interest, q̄a tm̄ de dolo tenetur: si dolū cōmisit, ñ dēt ex suo dolo ꝑseq actionē, vt dr̄ in l. cum qui. §. is autē. ff. eod]

k ¶ Dolo. s. quib. mod. re ꝯ obli. §. pręterea. & C. depo. l. 1. & l. * pe. & l. fi. Idem, qđ hic, habemus ff. eo. eū qui. §. is autem. SYL.

¶ In summa. Casus figuratio nō est necessaria, q̄a habetur ratio in text. affectus enim est qui furtū facit, ut hic dicitur, & visum est s. in §. furtum autē. & patet ex diffinitione ibi, fraudulosa. vbi ergo ñ est dolus aut fraus, non est furtum.

SYL.

cerit, Qua de cã si res ei surrepta fuerit, qa restituendę ei⁹ rei noie ꝺposi ti ñ tenet, nec ob id ei⁹ iterest, rē saluā esse, furti agere † ñ põt, sed furti actio dño cõpetit.

¶ Impubes nõ tenet furti, nisi fuerit doli capax Are.

¶ In sũma a sciẽdũ est quęsitũ esse, an impubes rē alienā amouendo furtũ faciat. Et placuit, qa furtum ex affectu furandi cõsistit ita demũ obligari eo crie ipuberē, si ꝑxim⁹ᵇ pubertati sit, & ob id intelligat se delinquere. † Actio furti e mere pęnalis. sed cõdõ furtiua & rei vẽdicatio ꝯpetit ꝓ re: & rei vendicatio dat ꝯ possessorem. & cõdõ. furtiuā ꝯ furē & eius hęredem. h. d. Aret.

¶ Furti actio, siue dupli, siue quadrupli, tm̃ ad pęnæ ꝑsecutionē ptinet. Nā ipsi⁹ rei persecutionē extrinsec⁹ hēt dñs: quam aut vēdicãdo, caut cõdicẽdo, ꝺpõt auferre. Sed rei vendicõ qdē aduersus possessorē est: siue fur ipse possidet, siue alius quilibet: cõdictio āt aduers⁹ furē ipsum † hrdēve eius, licet nõ possideat, competit.

¶ De vi bonorũ raptorum.

¶ Rapiēs per vim rē alteri⁹ tenet furti, & ēt actione vi bonorũ raptorũ, q̃ dat i quadruplũ ĩ annũ postea vero in simplum: & i quadruplo inest simplũ. h. d. Are.

a ¶ In summa. i. ut breuiter hunc tit. expediamus.

b ¶ Proxim⁹ pubertati, a x. an. & dimidio. ĩ. vt ĩ. dixim⁹ de inu. stip. §. furiosus. & facit ad hũc §. ff. eo. l. impuberē. & ff. ad sil la excipiunt. & ff ꝺ reg. iur. l. pupillum.

* ¶ Hæc iterp tatio crebriore calculo recepta vr, vt scribit Are. in §. pupillus, ĩ ver. ꝑxi. ĩ. ꝺ inut. stipu. de quo vide Deci. ĩ d. l. pupillum.]

¶ Furti actio. Casus figuratio in declaratione terminorũ nõ reqritur. No. summarium.]

c ¶ Vẽdicãdo i. dñiũ petendo⁹, si extet.

d ¶ Cõdicendo. i. in psonā agendo cõdõne furtiua, si cõsũpta sit. & facit ad hunc §. ff. de cond. fur. l. si pro fure. §. furti. & l. in conditione. & ĩ. de actio. §. sic itaque. & C. de fur. l. ancilla.

** Adde, ꝙ re furtiua nõ extãte, datur cõdõ ad illius æstimationē. l. ĩ re furtiua ff. de cõd. furt. Et ꝙ hrs furis defuncti tenet ex eius furto solũ vsq; ad vires hrditarias, & ñ vltra, ēt nullo fcõ inuētario, & ita tenēt cõiter doc. vt tradit Negu. in trac. de pig. in 4. men. 2 par. nu. 124. vbi ēt scribit, ꝙ bona deliquētis sũt tacitē obligata ꝓ male ablatis.]

¶ De vi bonorum raptorum.

¶ Visio de furto, seq̃ de rapina, & ꝯsequēter, vt potes videre ĩ. tit. j. in prin.

* ¶ Verbũ rapere, q̃ late pateat, vide. l. Marcellus. vbi Alci. ꝺ ver. sig.

Quí res. ¶ Totus iste tt. diuidit in tres partes. Primo ꝙ raptor & fur inæqualiter puniũt. Scdõ, qñ quis rapit rē suā uel alienā putās eē suā. Tertio, qd sit subiectũ ĩ hac actione, videlicet qd dēt deducere actor. Scdã ibi, Quia tñ. tertia ib¹, Sar ē i hac.

¶ Qui res. Casus ñ figuratur in declaratione terminorũ nisi ſraliter, ꝑ sertim stante rõne posita in tex. ibi, Quis n. magis. & ibi, Ridiculũ n. est. sed loco casus aduerte ad ver. quadruplum. qa ibi est ñ modica difficultas ꝑ illā aduersatiuā, sed extra pœnā, licet in multis libris sit dictio, & loco dictionis, sed q̃ vr ꝯrium importare eius qd dr in tex. nisi exponat ꝓ &, dictio āt sicut. ñ stet exēplificatiuè, sed demõstratiuè: ut dicamus, quadruplũ nõ est totũ pœna, vt est in furto, sed &c. & ita intelligendo erit minor difficultas in tex.

SYL.

† Nisi sua interesset rē nõ esse furto amissā: velut si i re deposita culpā pro mitisset, SYL. vel pretiũ depositionis non quasi mercedē accepisset l. 2. §. dicet. ff. vi bo. rap. & infra ti. i. §. si.

† Et sic et in delictis doli capacitas supplet ætatē vt hic, & in c. finun cta gl. super verb. prudētia. extra de despõ. im pub. Condictio furtiua.

Cõtinuatio.

Diuisio.

† aliud est i actione furti q̃ nõ SYL. datur contra hæredē furis. §. non aũt j. de perpe. & tēp. actio.

in tex. vide tñ tex. in l. j. §. dixerit. de publica. qui vř ꝯquiparare, licet gl. ibi intell gat ƒm tex. nostrum.

a ¶ Alienas. Large accipe, vt ẽç si fint cões idẽ tñ quo ad locij partẽ: vt ff. de fur. l. si socius.

Quitres alienas a rapit, tenẽ quidẽ et furti, b (qs n. magis alienã rẽ inuito dño contrectat, q̃ q vi rapit? c ideoq; recte dcm est ĩprobũ furẽ esse) sed tñ ꝓpriã actio nẽ ei⁹ delicti noĩe Pretor ĩtroduxit, q̃ appellatur Vi bonorũ raptorũ, & ẽ intra annũ d q̃dru- pli, e post annum simpli, q̃ actio vti- lis f est, etiã si quis vnã rem, licet mi- nimam, rapuerit. Quadruplum au- tem non totum pœna est, † & extra

Raptor qua actio ne tenet. Ⅰ aliàs qui vi.

b ¶ Furti. s. nõ man. fecti. et si deprehẽdat, ƒm P. qd falsum est: † imo si deprehẽdat, manifestus ẽ, & in quadruplũ pot cõue- niri. vt ff. de fur. si vẽdide- ro. §. cùm rap tor (1) aliàs si n deprehẽdat, ñ manifesti tenetur: qua actione si fue rit actũ, tollẽ vi bo rap. nisi id qd ex cedit, vt ff. eo. l. j. itẽ i casu nec manife sti, nec nõ manifesti tenet: vt si qs ex domo in qua nemo erat, rapuerit: li- cet tm hac actiõe vi bo. rap. tene ƒm P. vt ff de fur. l. si qs d domo aliàs, ex domo. Sed hoc ẽ falsũ: q a ibi erat † a- ctũ furti nõ manifesti. † & iõ amplius cessat actio furti: & iõ datur hęc actio vi bono. rap. quia excedit, & in id quod excedit, vt d. l. ff. eod. l. j. & ff. de actio. & oblig. l. qui seruum. §. fi.

** † Sim. glo. infr de acti. §. ex maleficijs ver. quadruplo.

† aliàs actio.

† Econtra no rẽdet gl. in § ex maleficijs i ver. quadruplo. j. eo. & in l. si quis de domo. f. il lic actu fuerat vi bo rapi & io sublata e rat actio furti non manifesti. Actio vi bo. ra. est duplex.

A D D I. (1) Sed hoc ẽ falsum, ƒm Bar. i d. l. si vẽdidero. q a op⁹ ẽ vt acclame l. 2. & l. si qs i seruitute. ff. d furt Ang

c ¶ Qui vi rapit q. d. null⁹, vt, hic, & ff. qd met. cã. l. si cũ except. õe. §. ꝙ q vi.

d ¶ Annum s. vtilem, vt C eo. l. fi & l. res & C. de noxa. l. pe.

* ¶ Pretoris edictũ de vi bo rap. eius que interpretatio hñr in l. 2. ff. eod.

** Annus vtilis quid icatur, docet gl. in §. rursus uer. annum. j. de actio. j

e ¶ Quadrupli. Nisi i casu quo ag t ad duplu tm, vt C. d pagan. l. Chrĩanis. q eit huic contra. Sed illud est speciale.

f Vtilis. i. efficax & directa. Vel dic, ꝙ directa ꝯpetit, qñ plures res rapiũ tur: sed vtilis, qñ vnũ tm bonũ raptũ ẽ i. vna res rapta ẽ. Et facit ad hoc ꝙ pluralis orõ. l. raptorũ, trahatur ad sin

gularẽ. ff. de ꝓdi. & demõ. l. falsa. §. vl. & ff. de nego. gest. l. 3. §. negocia. ff. de per. hæte. l. regulariter. & l. licet.

¶ Quęri solet cõiter sup hoc qđ dr i. fi. ꝙ ꝙ ridiculũ eẽt, ꝙ ille, q rapit, eẽt melioris cõdõnis, q̃ ille, q rẽ clã surri- pit. Contrariũ videmus: maior. n. pęna in fligitur furib⁹ q̃ raptoribus: cũ in pęna fur ti sit ã festi io tũ quadru. sic pęna in pęna autẽ raptoris solũ triplũ est pœna. Ad hoc autẽ diuersi- mode rñdet. Quidã. n. cõcedũt, ꝙ ma ior pęna furib⁹ q̃ raptorib⁹ ꝑ l. infligi tur, & ñ sine cã: videlicet q a sæpius fit furtũ, q̃ rapina, vñ ne hmõi maleficio impunito facilius talia facinora ꝑpe trẽtur, vt vni⁹ pęna sit met⁹ multorũ, vt C. ad l. iul. repe. l. j. talis pęna ꝓ fur to maior q̃ ꝓ rapina ĩtroducta ẽ. Alij aliter dicẽtes rñ iẽr, ꝙ ꝗ i vno grauat, in alio dẽt reuelari: vñ pęna raptoris plus cõtinet. Nã si ciũ a ꝗ agit ꝯ eũ, in- ꝑẽdi dẽt. Vocat. n. l. raptores famosos latrones. ff. d pęd. capital fi. §. famosi. In furto aũt ñ det aliqs mortẽ pati, vt in auth. sed nouo iure. C. d ser fu. ꝑꝑ ea si ꝯueniat ciuiliter raptor, ęquũ eit vt ei minor pęna infligat q̃ furi. Dñs Guido lrã ad hęc dicit, ꝙ q i vno gra uat, i alio dẽt releuari, vt ff. d iureiu l. eũ q. Raptor. n. ĩ hoc releuat, q a si cũ rapina deꝑhẽdat, tenet solũmõ ad tri plũ: sed grauatur i hoc q a ñ hẽt teme diũ aliqd si nõ deꝑhẽdatur cũ furto, q a sp tenetur ad triplũ: sed fur i hoc releua, ꝙ si ñ deꝑhẽdat cũ furto, an teq̃ deueniat ad locũ desti. natũ ñ te netur nisi in duplũ & iõ i alio grauat. s. ꝙ si deꝑhẽdatur cu furto, teneat ad quadruplũ. Et si dicat qs, q̃liter ꝑt ra ptor ñ deꝑhẽdi? Hãc qõnẽ habes suf- ficiẽter solutã in gl. signata in isto eo de §. sup illis verbis, siue ꝯꝑhẽdatur siue

STYL.

* † Idẽ scri- bit Imp. i nouella sua cõsti. 64. quę in scribitur de nouis operibus cõtra pro- spectu in mare. in exẽplari Græco, & in uersione latina Haloãdri, sa'tas sed alias desunt ista uerba & extra pœnã rei per secutio ẽ.

ſiue nõ Alij ad hoc añt rñdẽt dicẽtes, ꝙ nunq̃ eſt melioris cõdõnis raptor q̃ fur,eo ꝑ ſemꝑ põt actio.furti ɔuenir,vt ff.e. de fur.l.ſi uẽdidero. § cũ raptor. Sed hic notãdu,ꝙ ſi fur furti manifeſti acti. cõueniaẽ ĩ quadruplũ cõdẽnaẽ. Raptor quoq; in quadruplũ ꝑ ac.vi bo. rap. cõdẽnaẽ, & ſi miſẽ ꝑ actio. furti manifeſti punii cõuictus.& ita adhuc reſtat primum,ꝙ plus uenit in actio.furti,q̃ in ac.ui bo. rap.

raptur, certum eſt in plus teneri quã raptorem, cùm in quintuplum cum re teneatur. Accur.

* ¶Argutam differẽtiæ rõnem affert Alcia.in l.Marcellus. ff de ver. ſigni.

pęnāᵃ rei pſecutio ē,ſicut in actione furti mãifeſti diximᵘ,ᵇ ſed ĩ quadruplo ĩeſt rei pſecutio,vt pœna tripli ſit,ſiue cõprehẽdaturᶜ raptor ĩ ipſo d̄licto,ſiue ñ. Ridiculũᵈ.n. † ẽ leuioris cõdõnis eẽ eũ qui ui rapit, quã q clam ᵉ amouet. ¶ Actio vi bonorũ raptorũ ɔpetit ꝑ violẽtia dolo ɔmiſſa,ſecᵘ ſi rẽ ſuã bõa fide rapuit,tñ raptor,ſi dñs ẽ,cadit a dñio ſuo ; ſi vo nõ ẽ dñs tenet ad ẽmdẽ, ſiue res fuerit mobilis, ſiue imobilis. Aret.

** † Sic infr. de actio. § ex maleficijs. ver.vi au-

† alias eſſet.

a ¶ Extra pęnã. Repete,nõ,ut ſit ſẽs ꝙ rei pſecutio nõ ẽ x̄. pęnã.ſed ĩ quadruplo.&c.

** Nõ eſt opᵘ hac repetitione,qa ineſt copulæ q̃ dependet cõtinuatiuè a priori parte clara,vbi ẽ ipſa negatiua:ſi quidẽ hęc vox,&,ɔnectit ıã sẽ.ſi q̃ uerba precedentia,cũ ſequent b. quibᵘ addijcitur ut notiſſimum eſt]

b ¶ Diximus.vt ſ̃.tit. 1.in ſi.

Raptor & fur diſtinguuntur

c ¶ Comprehẽd.ẽ raptor.Sed qũo pt raptor nõ depꝛehẽdi,cũ dicaẽ eripere quaſi de manu auferre, ut ff. ne quis eum q in ius. l.4. §.1 ?Rñ. diſtingue aium auferentis:ut ſi erat aĩus ei palã & quaſi ꝑ uiam auferẽdi, licet ibi neminem inueniat,tñ eſt raptor.Sed fur eſt,q hẽt aium,ut faciat clã,licet interdũ depꝛehẽdaẽ , ex qua depꝛehẽſione efficiaẽ manifeſtus, vt ſ̃.ti.1. §.1.uer.furtum autem , uel a furuo.

ADDITIO. Vult dicere gl.ꝙ manifeſtus ſꝑ teneẽ ui bonorum rapt. ſed nõ manifeſtus, ita demum,ſi habuit animum &c. Ang.

Raptor in minus tenei q̃ fur manifeſtus.

d ¶ Ridiculum.Bene dixi , ſiue non. ridiculum enim &c.

e ¶ Qui clã.i. fur nec manifeſtus. Nã raptor tenet in quadrupũ, hic aũt,ſ. fur non manifeſtus,in duplũ tñ, uel triplum cum re: ſed qui palam ſu-

qa ex furto potuit maius dãnũ inferri dño ,q̃ppe q niſi fuiẽ depꝛehendiſſet, neſciuiſſet ad uerſus quem ius ſuũ pſequereẽ : raptorẽ aũẽ dñm latere non põt:& ideo leuiᵘ puniẽ.

ADDITIO. Et ẽ rõ diuerſitatis ſecũdũ Ang. qa raptor ſe exponit morti:& iõ cũ incurrat maius periculũ in perſona,leuius punitur in pœna pecuniaria. ar.l.qd ergo.§. pęna grauior. ff. de infa Vel dic ꝙ ex rapina inducii crimẽ publicũ,& ĩ hoc grauaẽ, qa à quolibet de populo põt accuſari. iõ alio alleuiatur,arg.l.cum qui in prin.ff.de iureiur. Quare aũt in ui bo.rap ꝑtor eandẽ penã in manifeſto, & nõ manifeſto impoſuerit, cũ lex 12.tab.& ipſe p̄tor in furto diuerſas impoſuerit:dic eſſe rationem ꝑꝑ eundem animum rapiendi,qui ſemper requiritur.

¶ Quia tñ. Caſus ſigurõ facilis eſt:rõ. n.dubitandi erat, qa cũ maleficia ex affectu diſtinguanẽ. ubi dolus malᵘ & aĩus rapiendi nõ adeſt, ceſſare dẽt diſpoſitio.l.declaratis,& puniẽtis raptorẽ:q ergo non ut alterius rem rapiat,ſe aut ſuã recuperet rẽ,ꝓpriã rapit,ui bo.rapt.teneri dẽc non uidebatur.Cuius ɔtrũ dr̃,non ui bo.rap.teneri,ſed ꝙ amittat rẽ,& incidat ĩ pęnas de quib in tex.rõ aſſignaẽ in tex. ibi,ſed ne dum talia excogitanẽ &c. non. n. decet.l. prabere materiam tcãda is,& rapinis.ut ergo remoueatur inconueniens , quod ſequi poſſet,qñ uiolenter propria auctoritate

quis

qs rē suā acciperet, statutū est ut me dio iudicem rem suam recuperet agēdo, aliàs incidat in pęnas prędictas.

a Quia tñ. Istud, q a, vr superfluum. Vel pone, q a, ꝓ sed. Alij, ita tñ. & tūc est planior.

dicitur occupatio, licet ēt qñq; immobilia dicantur occupari, ut C. de rei uendicatio. l. domum.

¶ Sanè in hac actio. Cynus. Dubitationē faciebat principiū huius tituli,

SYL

¶ Quia tñ a ita cōpetit hęc actio, si dolo † malo qs rapuerit. Nam q aliquo errore ductus rem suā esse existimās, & imprudēs iuris, eo aīo rapuerit, q̄ si dño liceat ēt p vim rē suā auferre a possessoribus, absolui b dēt. Cui. s. ꝯueniēs est, nec furti teneri eū, q eodē hoc aīo rapuit. Sed ne, dū talia excogitant, inueniat d via, per quā raptores ipunè suā exerceāt auaritiā, melius diualib9 ꝯstōnibus e hac pte ꝓspectū † ē, ut nemini liceat vi rapere, v rē mobilē, uel se mouētē, licet suā eādem rē existimet: sed si qs ꝯ statuta principū fecerit, rei q dē suę dño cadere: f sin aūt aliena res sitū post restōnē ei9, ēt ęstimationē eiusdem rei pstare. Qđ non solū in mobilib9 rebus, quæ rapi pñt, cōstitutiones obtinere censuerūt, sed ēt ī inuasionib9, q̄ circa res soli g fiūt: vt ex hac cā ab oī rapina homines abstineant.

¶ Actio ui bonorum raptorum ñ solum cōpetit illi, q dñiū habet ī re, sed ēt illi q habet aliquod ius, & illud ius æstimatur. Areti.

¶ Sanè in hac actione h non utique † spectatur rē in bonis i actoris esse: nam siue in bonis sit, siue nō: si tamē ex bonis k

b Absolui. s. ab actiōe vi bonorū rapt. iudicis snia, vt qdā dicūt: vel ipso iure secūdū Azo † arg. ff. de publi. & vec. l. cōmissa. §. si.

c Sed ne, ꝓ tamen fm quosdam, vel pone ꝓ ple.

d Inueniat via. Sic s. tit. 1. §. vnde illud.

e Constitutionib9. ut C. unde ui. si qs in tantā. & in alijs sequēti. usq; in finē tit. sed hic ꝓsequitur iātū tenorē illius l. si quis in tātam. super qua materia lōgum esset hic dicere, cùm plures quęstiones ibi notēt sup pdicta l.

* Extat & nouella ꝯstō 60. in auth. q̄ huc priner. vulgo inscribit, Vt dsunctis, seu funera eorū &c.]

† aliàs ita tamen cō petit &c. q̄ lcō ꝓbabilior ē.

† l. 2. §. do li. ff. e. tit.

† Et vtraque ꝓpō ē vera. s. prima, si fuerit in iudicio deducta. Item secūda si nō fuerit deducta in iudicio, vt p do.

† Similis textus in §. recuperādæ. versi. sed ex cōstit. j. de interdic.

dum dicitur Qui res alienas rapit. uidebatur enī exigi in pœnalibus, ut uerba. l. in potiori significatu intelligerētur, ita q si res rapta non erat mea propria & de bonis meis, non cōpetere mihi actio bonorum raptorum. Cuius contrariū dicitur: quia hæc actio nō datur respectu dominij, sed respectu interesse, ut actio furti. Iccirco omnibus, quorum interest, competit, & datur à. l. non ad rem, sed ad ius quod in re illa rapta compete rebat, ut dicitur in textu.]

* † Facit. l. extra. ff. qđ met. cau.

† aliàs expectatur.

h Sanè in hac actione, scilicet ui bonorum raptorum.

f † Cadere. repete, prospectū ē, & ēt ibi prestare. nec est necesse ponere, cogitur, uel debet: quæ uerba nō inuenies in libris emendatis.

g Res soli. ꝓpriè: qñq; tñ im ꝓpriè vt C. de act. emp. l. 2. Sed rei mobilis

† Hæc gl. nō est Accur.

i In bonis, idest in dñio, vt ff. đ acq. re dom. l. rē in bo. & l. statuas. & ff. de uer. sig. l. bonorū appellatio. Vel si ēt bona fide possideantur, idem est.

K Ex bonis sit. vt si aliqd habeat, ut statim per exempla probat.

Rē eē in bonis & ex bonis differūt.

ſit, locũ hæc actio a habebit. Quare ſiue locata, ſiue cõmodata, ſiue etiã pignorata, ſiue depoſita b ſit res apud Titiũ, ſicut interſit eius eã rẽ per uim nõ auferri (veluti ſi ĩ depoſita re culpã quoq; ꝓmiſit) ſiue bona fide poſſideat, ſiue uſumfructũ quis hẽat ĩ ea, vel qđ aliud iuris, ut interſit ei* nõ rapi, dicẽdum eſt, ei cõpetere hãc actionem: non vt dñium c accipiat, ſed illud ſolũ, qđ ex bonis eius, qui rapinã paſſus eſt. i. qđ ex ſubſtantia eius ablatũ eẽ ꝓponaẽ. Et gñaliter dđm eſt, ex quib' cauſis furti actio cõpetit in re clam fcã, ex eiſdem cauſis omnes habere hanc actionem. d

¶ De lege aquilea.

¶ Qui occidit ſeruum alienũ vel pecudẽ alienã, tenetur ex primo capite legis Aquiliæ ad eorũ æſtimationem quanti plurimi fuerint ab anno retro. Et pecudis appellõne continentur animalia domeſtica, quæ gregatim paſcuntur.

DAmni iniuriæ actio e cõſtituit p legẽ Aqliã:

a ¶ Hęc actio. ſ. ui bonorũ raptorũ.
b ¶ Depoſita. Promiſſa cuſtodia a depoſitario, ut ſ. ti. j. §. antepe. Vel ẽt ꝓmiſit culpam, ut ſequitur. Vel etiã ſi precium acceperit depoſitionis, non tñ quaſi mercedẽ, teneẽ. ut ff. e. l. 2. § dicetaliqs. alioquin eẽt locatio, vt ſupra mand. §. fi.
ADDITIO. Dic ut hr in l. nãlis. §. 2. ff. de pręſc. uer. & facit. l. 1. §. ſiqs ſeruũ. ff. depoſi. Ange.
c ¶ Dñium. i. dñij æſtimationẽ, vt ff. qđ met. cau. l. ſi mulier. §. qui poſſeſſionem & ff. vti poſſ. l. pe. §. fi.
d ¶ Hanc actionẽ. facit. ff. vi bon. rap. l. 2. §. & gña r.
* ¶ Colligit ergo ex hoc text. raptũ & furtum ęquis paſſibus ambulare: q̃ tñ æquiparatio non oĩno admiſſa vr in ſtatutis ſeu legib' municipalib', in qb' extẽſioni loc' ñ ẽ. Et iõ ſi lex municipalis ait. De oĩb' delictis pax fieri poſſit, excepto adulte. homicidio, furto, cũ raptore pacẽ fię nõ poſſe. recepti' ẽ. Alc. li. 2 đ uer. ſig.

¶ De lege Aquilia.

Cõtinuatio. ¶ Poſt maleficiũ rapinę, ſeqtur đ dãno quod p legẽ Aquiliã ponit. Accur.

Diuiſio. DAmni. ¶ Totus iſte ti. diuiditur in duas par. & primo tractat de primo capite legis Aquil. Secundo tractat de tertio capite. Secunda ibi, Capite tertio. Itẽ prima ſubdiuidit: qa primo ponit verba primi capitis legis Aquil. Secđo illa interpretaẽ. Secunda ibi, Quod ãt non. Itẽ ſecũda princ. ſubdiuidiẽ in duas par. nã primo ponit verba, ſcđo interpretaẽ. Secunda ibi, Itaque ſi quis.

¶ Dãni iniuriæ. Caſus litaliter eſt figurandus, quia tex. primo ponit uerba primi capitis l. Aquiliæ, ſcđo quia poterat eẽ dubitatio pp uerbum quadrupedẽ, exponit de qbus quadrupedibus intellexerit: & dicit intellexiſſe de ijs, quæ gregatim paſcũtur, & exẽplificat. Not. colligit hic Ang. Are.

e ¶ Damni iniuriæ actio. i. actio legis Aquiliæ, quæ cõpetit ꝓ damno dato. i. deſtructione alicuius rei facta (1) nã ſic dicitur damnum diminutio patrimonij, ut ff. de dam. infec. l. 3. ſi autem rẽ alterius ſurripes, licet uidearis damnũ inferre, tñ non infers tale, ꝙ per hunc ti. tenearis, ſed actione furti, vt ff. eo. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi oliuam. & §. idem & in ſylua.
* ¶ Iniuriæ uerbũ quomodo hic accipiendum, docet tex. ĩ. tit. 1. in prin.
ADDITIO. ¶ Not. dñiã inter actionẽ furti uel bon. rapt. & hanc: quia actio furti uel bono. rapt. competit, quando rem meam tecum aſportas:

lecus

secus qñ occidis uel destruis, qa tũc competit hæc actio; licet utroq; mõ sit damnum, & sic diminutio patrimonij. quod bene no. Ang.

a ¶ Primo capite. Habebat n. hæc tria capita, siue capitula: & de primo capite dr̃ hic. Scd̃m aũt nõ ẽ in usu. De tertio dr̃ j. e. §. caput sm̃ & §. capite tertio. & ff. e. l. 2. Ac.

b ¶ Iniuria. i. si iure, vt j. e. §. iniuria.

c ¶ Occiderit. no. occiderit. nã si alio mõ leserit, ex tertio capite agitur, ut j. e. §. capite tertio.

d ¶ In eo anno. s. pterito.

e ¶ Plurimi. Habita æstimatione nõ ex affectione singulorũ, sed cõi æstimatione, vt ff. eo. si seruũ meum.

f ¶ Dño. vt ff. eo. l. Mel. §. leg. s. uel quasi dño, vt fructuario, uel alij, qui hẽt ius in re, ut ff. eo. item Mela. §. fi. & l. seq.

g ¶ Gregatim pascunt. Facit ff de leg. 3. l. legatis seruis. §. pecoribus.

h ¶ Refert. Illud carmen græcum ex Odissea Homeri depromptũ s. Clãgi-dalpetos orto syon aulizomenaon. latinè exponit p hæc verba: Grũnit' ãt ingẽs excitabat suũ stabulãtiũ. Clãgi. n. ẽ grũnitus dalpetos. i. aũt ingẽs. Est. n. ibi vna collisio uocaliu, in qua hæc particula, aũt, includit: orto, excitabatur. syon. i. suu, siue porcorũ. aulizomenaon. i. stabulantium, siue q simul in stabulo includebãtur. qđ raro fit in animalibus diuersi pastus. SYL.

** † quę sint explicat. l. j. §. bestias. ff. de postul.

Græci expositio.

cuius primo capite a cautũ est, ut si qs alienũ hoĩem, alienã ve quadrupedem, q pecudũ numero sit, iniuria b occiderit c, q̃ ti ea res in eo anno d plurimi e fuerit, tñ dño f dare damnet. Qđ autẽ non pcise de quadrupede, sed de ea tm̃, quæ pecudũ numero ẽ, cauet, eo ptinet, ut neq; de feris bestijs † neque de canib. cautum esse intelligamus, sed ijs tm̃, quę gregatim g pprie pascũtur: quales sunt eq, muli, asini, oues, boues, capræ. De suibus quoq; idem placuit, nã & sues pecudũ applone cõtinent: quia & hi gregatim pascũtur. Sic deniq; & Homer' in Odyssea ait, (sicut Ælius Martian' i suis † Institutionibus refert, h) κλαγγὴ δάσπετος ὄρ... το. συῶν. ἀυλιζομένων.

¶ Quo ad legẽ aqliã iniuria dr̃ occidisse q dolũ vł culpã cõmisit occidẽdo: quũ in actione legis Aquiliæ uenit leuissima culpa. Casus verò occidẽtem excusat.

¶ Iniuria ãt occidere intelligit, q nullo iure occidit. Itaq; q latronẽ k

¶ Iniuria aũ. Casus in declaratione terminorũ nõ ponit nisi literaliter: tñ potes dicere rõnem dubitãdi eẽ, qa uerbũ iniuria aliter accipi solet. l. 1. in prin. ff. de iniur. Rõ ãt decidendi colligitur ex eadẽ l. prima ubi habetur, ꝙ uerbum iniuria, quãtum attinet ad legem Aquiliam, diuerso modo intelligitur, quàm regula cũ aliter intelligatur: & sic ex eadẽ. l. v. itãq; rõnem potes sumere. & not. ꝙ sola culpa spectatur, ut quis teneatur l. Aqlia, & qđ supra culpã est uelut dol'.]

i ¶ Iniuria. Facit. ff. e. sed & si quẽcũq. §. iniuriam. †

ADD. Ex quo tex. no. dñiã inter hãc actionẽ, & actionẽ iniuriarũ: qa in illa non sufficit culpa, sed requirit ꝯtumelia & dol'. Est & alia differẽtia: qa in hac agit ad damnũ; sed in actione iniuriarũ agit ad vindictã, & sapit instar cãe criminalis, vt ff de iniu. l. ptor edixit. §. 1.

k ¶ Latronem. s. diurnũ, vt tamẽ clamet, & ille se defendat: sed furẽ nocturnum, etiam si se non defendat, ut hic subijcit, & ff. eo. l. 4. Accur.

¶ Pro resolutione hui' q. quã ego la tè SYL.

† aliãs cõstionibus.

† Vide Alciat. li. Præter. 2. cũ regula cũ aliter legẽdũ esse existimat.

† Adde tex. infr. de iniur. in prin.

Fur nocturn' occidi põt, sed non diurnus.

insidiatorē occiderit nō tenet, utiq; si aliter periculum effugere non pōt. Ac ne is qdem hac lege tenet, qui casu occidit: si modo culpa eius nulla inueniat: nam alioqn[a] † nō[b] min[9] ex dolo; quā ex culpa qsq; hac lege tenetur. Itaq; si qs dū iaculis ludit, uel exercitatur, trāseuntem seruū tuū traiecerit, distinguit. [c] Nā si id a milite ī eo cāpo, ubi solitum est exercitari, admissum est, nulla [d] culpa eius intelligitur. Si alius tale qd † admisit, culpæ re[9]eē. Idē iuris est de milite, si in alio loco, q̄ qui ad exercitandū militibus destinatus est, id admiserit.

¶ Ex qualitate loci iudicat dānum datū dolo vel culpa incidenti. h. d. Vel sic: In putante dr̄ adesse culpa, quando diligentia potuit prouidere, & non fecit.

¶ Itē si putator [f] ex arbore deiecto ramo seruū tuum transeuntē occiderit, si ꝓpè uiam publicā, aut vicinalē † id factū est, neq; † ꝓclamauit, ut casus euitari posset, culpæ reus est: sed si ꝓclamauit, nec ille curauit præcauere, extra culpā est putator. Aeque extra culpam esse intelligitur, si seorsum a uia forte, uel in medio fundo cędebat, licet non proclamauit:[g] quia i eo lo-

te examinaui I l. ut uim. ff. de iusti. & iure. in glo. dicas, q qn̄ q̄rit an ꝓ defensione rerū liceat hominē occidere, q nō licet, uū nō reperitur hoc permissū, alio nō cōcurrēte: sed qn̄ ego video res meas exportari, tūc sīi defensione rerū incido ī periculū, qa fur vult se defendere gladio, vel offendere, tunc nō ꝑꝑ periculū rerū sed ꝑsonæ offendere licet; & iō būi ī sext. nō duo ponunt, q̄ hoc inferūt, i. latronē & insidiatorem: & ita teneas, qa hac est ueritas, ut ibi ostēdi, q̄uis cōis opin. doctor. sit, q ꝓ defensione rerū sit licitum homicidium.]

a ¶ Alioquin. Si culpa inter ueniat.

b ¶ Non minus. i. nō plus ex dolo q̄ ex culpa, cū etiā leuissima culpa ī hāc actionē ueniat, ut ff. eod. l. in lege. a (j) Vel propriè lege, & conuerte litera. nō minus &c. i. nō minus ex culpa q̄ ex dolo. sic & aliàs. ff de pac. l. iurisgē. §. pactorū. & C. de secū. nup. l. cū aguissime. & ff. de pig. Paulus. §. domus. & est figura † hyperbatō, ſm lo. ¶ Hæc gl. est cōtraria gl. in d. §. pactorū. & in d. l. cūm apertissime. ubi dicit. q est hysteron proterou.

ADDITIO (i) Pone exēplū ſm Ol. in leuissima, si Titius aggredit te, tu resistis: venit alius ad diuidēdū uos, & tu resistēdo uolēs ꝑcutere aggressorē percussisti mediatorē, teneris, ut l. sciē tiā. § q cū aliter. ff. e. Ang.

¶ Distinguit. Vtrū cōmiserit dolo uel culpa, vel nō.

d ¶ Nulla culpa. Nisi data opa factū est, ut ff. eo. l. itē si obstetrix. in fi. & l. nam sicut.

e ¶ Reus est. Quia hoc nō est ei deputatū ar. in autn. ut ij q ob. ha. se per res mi. §. si uero tacuerit coll. 6. & ff. eo. l. idē iuris. in fin.

¶ Itē si puta. Casus. Itaq; figurat in tex. cui[9] cō est manifesta, qa cū in l. Aq̄lia ꝑꝑ culpam qs teneatur, culpa est qd̄ a diligente ꝓuideri potuit, & n̄ est ꝓuisum, aut iue denūtiatum est, cū periculū euitari non potest. quæ fuit ratio Mot. j. ut habetur in l. si putator ff eod.]

f ¶ Putator. i. qui putat uites in arboribus positas, ut in quibusdam terris sunt, uel etiam ipsas arbores: nam & arbores putantur.

g ¶ Licet nō proclamauit. Nisi fortè

dolo

† aliàs nō minus q̄ ex dolo, ex culpa &c.

† aliàs ad miserit.

† aliàs hysterō ꝓteron.

S Y L.

** † quæ sint uiæ publicæ, & quæ uicinales, declarat Iurisc. in l. 2. §. uiarū. ne qd ī loco publi.

† aliàs ꝓclamauit.

Putator.

dolo, ut ff. si putator.

SYL. Praeterea si medicus. Casus clarus ē, & ratio assignatur in tex. Culpa. n. facit quē teneri. l. Aquiliae. imperitia autē culpae annumeratur, & negligētia non minus. Nota medicum, qui suscepit curationem teneri etiam ad prosequendā curationem. Item quod non prosequendo dī in culpa. Itē quod imperitia culpa ē: intellige hoc pertim in ijs, qui profitētur se scire aliquid quod ignorant.]

imperitia ascribitur culpę etiā usque ad captarum uel uitulorum custodem. Aretinus.

Impetus quoq; Casus & notabilia clara sunt. totum enim, quod tendit

co nulli extraneo i⁹ fuerat uersandi.

¶ Si medicus serui curationem reliquerit: aut īperite curauerit, lege Aquilia tenet. Aret.

¶ † Pręterea si medic⁹, q̄ seruū tuū secuit, d̄ reliquerit curationē ei⁹, & ob id mortu⁹ fuerit seru⁹, culpae re⁹ † erit. Imperitia[a] † quoq; culpę annumerat: veluti si medicus † iō seruū tuū occiderit, qa male eū secuerit, aut ppo- rā ei medicamentum dederit.

¶ Si mulus vel equus pp imperitiā vel imbecillitatem mulionis vel equitantis seruū alterius occiderit, tenet mulio vel eq̄tans lege Aquilia.

hic. Angel. Aret.

¶ † Impetu quoq; mularū, quas mulio pp īperitiā retinere nō potuit, si seruus tu⁹ oppressus fuerit, culpae reus est mulio. Sed & si † pp infirmitatē[b] eas retinere nō potuerit, cū alius firmior eas retinere potuisset, ęque culpa tenet. Eadē placuerunt de eo quoque qui cū equo veheret,[c] impetum eius, aut pp infirmitatē, aut pp īperitiā suā retinere n̄ potuerit.

¶ Actio legis Aquiliae est pęnalis: qa aestimat quāti plurimi valuerit ab anno retro: & iō non transit cōtra haeredes. Ang. Are.

¶ His autē uerbis

* † Ex l. idē iuris. ff. e. † aliàs est. † Cōcor. cum hoc tex. cap. si culpa, cū glo. super uer. imperitia. extra de iniur.

a ¶ Praeterea. Imperitia. Facit. ff. de reg. iur. l. imperitia. & ff. loc. si quis fundū §. Celsus. & §. si quis vitulo. & ff. de susp. tutor. l. tutor quoq; §. fin.

* † Ex lege qua actione §. ult. & l. sequ. ff. eo.

SYL. c De hoc uide Fely. in c. tua nos. ꝫ homi. ubi ponit an & quando medicus teneatur de imperitia, & ad quid teneatur.

ad culpam; facit quem teneri. l. Aquilia. & sicut imperitus & sic imbecillus in doctrina est in culpa, profitendo eam artem, quam ignorat: ita imbecillis mulio est in culpa, quia debuit praecogitare casum, quem puidere potuit.]

SYL

* † Ex d. l. idē iuris. §. mulionē. eo. tit.

† aliàs per

b ¶ Infirmitatem. Nō. n. debet infirmitatem suam in alterius laesionē conuertere, ut ff. eo. idem iuris. Accur.

ADDITIO. Dic hoc uerū in infirmitate antiqua: nā secus si in itinere superuenerit infirmitas, quia non tenetur, cùm non fuerit in culpa, ut l. si ex plagis. §. I clino. ff. eod. Aret.

ADDI. In isto casu medicus n̄ tenet de sic. qa illa l. reqrit dolum, ut l. 1. C de sicar. iuncta l. in l. ff. eo. titu. Et no. singulariter leges per glo. allegatas: quia probant non tantū in litera sls, sed in hominibus aliqđ artificiū profitentibus: quia asserere uidētur se eē peritos in illo ministerio. Et sic

c ¶ Veheretur. Puta in rheda, uel uehiculo, uel etiam ipso equo.

ADDI. Intelligas tamen istum textū, quando talia animalia dant damnū s̄m naturam sui generis: si autē contra naturā suam agitur actione in factum de pauperie, ut ff. si quadrupes pau. fecis. dica. l. 1. §. itaq;. Are.

His

legis, Quāti id a in eo anno plimi fue rit. illa sñia exprimit, † vt si qs hominē tuū, qui hodie claudus, aut mācus, aut luscus erit, occiderit, q in eo anno integer, aut ptiosus fuerit, nō tanti teneat, q̄ti hodie erit, sed q̄ti ī eo anno plurimi fuerit. Qua rōne creditū ē pœnalē esse huius legis actionem: quia nō solū tāti qsque obligatur, q̄tum damni dederit, sed aliqñ longe pluris. Ideoq; constat in hr̄dē eam actionē nō transire: b que trāsitura fuisset, si ultra dānū nunq̄ lis ęstimaretur: c

¶ In actione legis Aqliç nō solū venit æstimatio rei, sed etiā ęstimatio extra rē. h.d. Aret.

¶ † Illud ñ ex verbis legis, sed ex interpretatione placuit, nō solū pem pti corporis æstimationem hn̄dam esse s̄m ea, q̄ diximus, d s3 eo amplius, quicquid pręterea perēpto eo corpore dāni vobis illatum fuerit: veluti si seruū tuū hr̄dem ab aliquo institutum antea qs occiderit, quā is iussu tuo hr̄ditatē † adierit: nam hr̄dita-

SYL. ¶ His s̄t ṽbis. Casus pt figurati ponē do rōnē dubitādi ex ṽbis l. Aqliæ, de qua ī pri. qua cautū videbat, ut qs da ti dāni, aut iniuriæ pęnas lueret: itaq; videbat occiso s̄uo, vel q̄drupede, q ad id teneret tm̄ occidens, qđ dāni datū eēt. c° ↄ̄riū decidit ñ aliqua rōne, s3 tm̄ vo lūtate starue tiū extendentiū uerba l. Aqliç ex psūpta mēte, q̄ mēs, vt dixi ñ hēt rōnē nisi pęnā, j. §. se. ī prin. q in pœnā induxerūt, ut ñ solū dānū datū resarciret, sed ēt id restitueret, qđ ualuisset res occisa eo anno: q̄ cōstō cū positiua sit, ut oēs aliæ pęnę, non hēt in se spālē rōnē: & hoc ē qđ dixit tex. qua rōne creditū est pœnalē eē hui° l. actionē. No. collige, ut p doc. hic.]

† Cōcor. §. ex maleficijs. uers. sed & legis in sra de actio.

ridet actualiter, tñ est aptus ridere, uel uidere naturaliter, ut argu. ff. de aqua quoti. & æstiua l. 1. §. quotidiana. & ff. de flu. l. 1. §. item fluminum. * Similis gl. ī §. pīudiciales: ī ver. piu. uer. itē qđ si nulla. & ī l. uendicatio. ff. de rei uend.]

¶ Præterea dici pt, q ñ trāseat ad hr̄des ex eo, q a ē ex maleficio, ut j. de perpe. & tēp. act. §. nō oēs autem.] SYL.

ADDITIO. Et sic inspiciamus ppriā & primæuā naturā actionis, & s̄m illā iudicamus, non autē s̄m accidētalem. facit qđ no. gl. in l. si creditori. ff. đ le. j. qñ actio subrogat, & capit naturā alteri°, intelligit s̄m nām ordinatiā, & ppriā & primæuā, qđ no.

† Et l. ait lex. & duabus seq. eo. tit.

† aliās adiret.

¶ Illud nō ex uerbis legis. Casus ita figurari pōt, put exēplificatur in text. dubitabatur tñ ex eo, quia in l. Aquilia tm̄ cauebatur damnum dantem teneri quanti plurimi hō, uel animal occisum eo anno fuerit. & in pœnis non vr̄ facienda extensio, reg. in pœnis. de reg. iur. cuius contrariū dr̄, & fatetur Imperator, q non ex uerbis, sed interpretatione. l. introductum est hoc ex eo, quia cum damnum resarciendum sit, non pōt dici non esse illatum damnum extra rem etiam, secundum decisionem huius tex. SYL.

a ¶ Quanti id ī eo anno. nālitet hæc uerba ponunt: & hēs ea. s̄. e. ti. ī prin.

b ¶ Non transire. Nisi ex dāno locupletior factus esset, ut ff eo. inde Neratius. §. hanc rationem.

c ¶ Aestimaret. Opponitur de eo, qui hodie plurimi fuerit q̄ olim, & occisus est ab aliquo. Nā nō vr̄ in hoc casu esse pœnalis hæc actio: ergo uidet transire dēe in hoc casu ad hæredes. Sed non sequitur: licet. n. reperiatur in hoc casu, q non sit pœnalis, tñ nō est apta nata, ut transire debeat, ut in hoc exēplo: aliqs non uidet, uel non

d ¶ Diximus. per totum hunc titu.

tis^a quoq; amissę rōnēeē hr̄dā ꝯstat. Itē si ex pari mularū unā, uel ex quadrigis equorū, unū qs occiderit: uel ex comędis^b vnᵘ seruᵘ occisus fuerit, ñ solū occisi fit æstimatio, sed eo amplius id quoq; ꝯputaṫ, q̄ti depretiati sunt q supersunt.^c

¶ Actio legis Aquiliæ nō solū ciuiliter, sed ēt criminaliter pōt intentari. h.d.Ang.Aret.

¶ Liberū aūt ē ei, cuiᵘ seruus occisus fuerit, & iudicio priuato legis Aquiliæ dānū^d pseq, & capitalis criminis ^e eū reum facere.

¶ Caput s̄m legis Aqliç in usu nō ē.

¶ Ex tertio capite legis Aquiliç cōpetit actio ꝓ alio damno quā mortis illatione, & ꝓ oī re, in qua citra mortē dānū datū sit: & fit æstimatio q̄ti plurimi fuit a 30. diebus. s̄. Are.

¶ Capite tertio de oī cætero damno^f cauet. Itaq; si quis seruū, uel eā quadrupedē, quę pecudū numero ē, vulnerauerit, siue eā quadrupedē, q̄ pecudū numero ñ ē, ueluti canē, aut ferā bestiā vulnerauerit, aut occiderit, hoc capite actio ꝯstituit. In cęteris quoq; oībus aīalibus, itē in omnibus rebus, quæ anima carent, dānum per iniuriam

a ¶ Nam hr̄ditatis. in lege.n. Aquilia dānū cōleqmur: & amisisse dicimur qd aut consequi potuimus, aut erogare cogimur. ut ff.e.l. proinde si seruum occidisti. & l. si seruum meum. & ff.ui bo.rap.l. 1.§.1. sed pacto uno agei reliquo, ut C.qñ ciui. actio præiudi.crimi.l. 1.& ff.ui.bo.rap.l.2. §. 1. ¶ Limita, nisi fuerit secuta snia absolutoria, secundū Bar. in l. 1. C. quando ciui.actio.

b ¶ Vel ex comędis. Qui cātabant de comędia, & unᵘ sine altero cātaṙ nesciebat.

c ¶ Qui supersunt. Facit ar. ꝯ, ff d act.em. si sterilis. §. cū ꝑ vēditorē. † & d pic. & cō. rei uendi. l. si.

¶ Liberū. Casus nō est nisi litteraliter figurādus ī tā clara regula. Quoties.n. seruus meus iniuria & dolo occisus est, possū nedū agere ciuiliter ad dānū ex l. Aquilia, sed etiam possum agere & accusaṙ ex l. Corn. de sica. non tñ simul, ꝓponendo, ut dṙ i glo. & declarat, & limitat Bar. in l. 1. C. qñ ciui. actio. q̄ nota.

d ¶ Damnū. s. quāti fuerit ī anno retro, ut s̄. eod. in princ.

** Adde, ꝙ actio L. Aquiliæ interdū datur in duplum, nempè ꝯ inficiantem. §. sed furti. ĩ. de actio.]

e ¶ Capitalis cris. s. legis corneliæ de sic. ut ff. e. l. inde Neratiᵘ. §. si dolo seruᵘ. & §. sed & si. Nā & ꝓ suo occiso ea. l. agiṫ, ut ꝓ libero, ut ff ad le. Cor. de sic. l. 1. §. 1. donec tñ agiṫ vna, ñ poterit agi reliqua, ut ff, de pub. iud. l. 4.

¶ Capite tertio. Casus figurātio in declaratione terminorū non ponit, præsertim cum tex. seipsum exēplificet. Pone igit s̄m exempla tex. litaliter: & rō huiᵘ capitis est naturalis, ut culpa dānū datū ab eo resarciatur, qui damnū dedit: cū alteri per alterū nō debeat iniqua condō inferri. dum uero restringitur æstimatio damni ad triginta dies (ut dixi) non habet aliquā specialē rōnē, nisi uoluntatē plebis sancientis. not. q d continetur in tertio capite. l. Aquiliæ, qa in eo agitur de omni dāno præter mortem. Item quid contineatur appellatio ne uerbi, rūpere. Itē ꝙ ita dolus, uel culpa exigitur in hoc capite, sicut in primo. Itē ꝙ plus delinquens plus puniṫ. Item ꝙ l. q̄tuncunq; pœnalis habens plura capitula censetur repetere in sequenti, quod dictum est in præcedenti.

f ¶ Cętero dāno. Quod. s. nō cōtinetur in primo capite, ut s̄. eo. in prin.

Rupti.

† Solue ꝙ ibi in ꝯtractu hic in delicto in quo uenit oē interesse, vt ff. de fur. l. inficiando. §. 1. & ibi Bar. ff. de condi. fur. l. 4. & ff. de ui & ui arm. l. in interdicto. & ad istum tex. facit. l. apud Iulianū. §. 1. ff. de lega. 1. ubi pᵘ mortē, & sic post delictum hæres teneṫ non solū ad seruū mortuū, sed ēt ad hr̄ditatē, in qua erat institu

SYL.

tus l. si seruū. ff de SYL uer. obliga prin.

a Rupti. Quód uerbū est legis tertij capitis.
b Sufficere. Sed non est nouum, ut specialiter quibusdā enumeratis generaliter subijciatur uerbū, in quo singula cōplectātur, ut ff. e. si seruꝰ seruū. §. inquit lex.
c Culpa. Etiā leuissima, ut ff. eod. l. in lege Aquilia & leuissima. aliàs nō, ut s. eo. §. iniuria.
d Ex hoc capite. s. tertio, quod est loco secundi.
d Damno. i. dato in cæteris rebus.
f Triginta. Sed quare minus spatium in tertio capite q̃ i primo apposuit? Rñ. qa in primo grauiꝰ delinqt & iō grauius punit. ut ff. ꝯ offi. pſ. l. diuꝰ. & meliꝰ facit lex pręcedēs.
g Ac ne plurimi qdē uerbū adijcitur. Idestꝰ, nō ē positū i hoc tertio capite.
h Plebē Romanam. Ergo est plebiscitum: quod est uerū, ut ff e. l. 1. & i. de iure natura. § plebiscitum.
i Prima parte. Quę.n. in pręfationibus dñr, in contractibus repetita eē creduntur, ut ff de uerb. obli. l. Titia, §. idem respondit. & l. qui sic. & ff. de reb. dub. l. fi. & C fami. erciscun. l. quoties. & ff. de conui. insti. l. cū seruus. & ff. de act. emp. l. si uēditor hominis. & ff. de contrah. emp. qui fundum. 1. & de leg. 3. l. in repetendis. & de cond. & dem. l. auia. & l. libertis. & ff. de leg. 2. l. Latinus. & ff. de fun. instr. l. 3. & l. Seię. §. Caio. & ff de pact. do. cū ꝑr. Sed ar. ꝯria sunt. ff. de an. leg. l. Seio §. pen. & ff. de fideic. libe. l. fi. §. fi. & ff de hær. inst. l. itē qđ Sabinus. ſm loā.
Aduerte plura circa hanc glo. Primo ꝙ glo. in d. l. cū seruus. signat hūc tex. ꝓ cōtrario. Scđo, ꝙ d. l. Latinꝰ. potiꝰ facit in ꝯrium: qa ibi nō cēsetur facta repetitio fideicommissi nisi a cōtrario sensu, ut per Bar. sit in summa. & ad de. l. seruo alieno. §. 2. ff. de le. 2 Item & tertio, ꝙ illa. l. fi. non facit. est tamen ꝯ. l. sub cōdōne ff. de hęre. insti. & l. Iulius paulus. ff de cond. & demon. Sol. ut per gl. in d. l. auia.]
Cæterū placuit. [uncertain red-ink word] non figuratur nisi literaliter, cùm declaret in quibus casibus detur directa, in quibus utilis: & sic dicitur, ꝙ q. suo corpore damnum dat, directa actione. l. Aquiliæ tenetur, qa incidit in uerba l. qñ uerò non corpore datū damnum

datū, hac pte vidicaš. Si qd.n. vstum, aut ruptū, aut fractū fuerit, actio ex hoc capite ꝯstituitur, q̃q̃ poterat sola rupti [a] app o in oēs istas cās sufficere.[b] Ruptū.n. intellr, qđ quoquomō corruptū est. Vñ nō solū fracta, aut usta, sed etiam scissa, & collisa, & effusa, & quoquomō perēpta, atque deteriora fcā, hoc uerbo ptinent. Deniq; rñsum est, † si qs in alienū uinū, aut oleum, id miscuerit, quo nālis bonitas uini, aut olei corrumperet, ex hac parte legis Aqliç eum teneri. Illud palā est, sicut ex prio capite, ita demū qsq; tenet, si dolo, aut culpa [c]. eiꝰ hō, aut quadrupes occisus, occisave fuerit: ita ex hoc [d] capite, ꝗ dolo, aut culpa, & de cætero dāno [e] quēque teneri. Ex hoc tñ capite nō q̃ti in eo anno, sed quāti in diebus xxx. [f] ꝓximis res fuerit, obligat is, q damnū dederit. Ac [g] † ne (plurimi) qdē uerbū adijcit: sed Sabino rectè placuit, † perinde hñdā æstimationem, ac si etiā hac parte (plurimi) uerbum adiectum fuisset: nā plebem Romanā, [h] q † Aqlio Tribuno † interrogante hāc legem tulit, ꝯtētā fuisse. ꝙ prima parte [i] eo uerbo usa † esset.

† A Celso l. l. si seruus. §. ff. eo. cū eo.

SYL.

† aliàs nec.

† l. quemadmodū §. §. ult. ff. e.

† Facit. §. dudum. in authē. de trien. & semis.

† aliàs rogante.

† aliàs est.

SYL.

nū est, sed cū corp' fuit dāni illati, q a tūc n uerba l. oñdūt, sed mēs ipsa, q a credēdū est. l. q tm dānū cōsiderauit, voluisse dānū, & effectū respicere, nō modū, iō dat utilis actio ex mente l. Aqliæ. quoties aūt neutra dāda vr, & dānū datū ē, ut in ult. exēplo, tūc dat actio i factū, ad interesse eius cui dānū illatū est. q notāda sunt.]

a Mortuus. Quib. q occasione damni dat, dānū dedisse vr, ut ff. e. l. q occidit. §. in hac quoque actione.

ADDITIO. Tu dic scd̄m Flo. ibi, q aut qs dat operā rei licitæ, & adhibet illam diligētiā quā pt, & tūc non tenet de ijs, q postea sequūtur. ut d. § in hac. in fi. sec' si non adhibeat diligentiā, aut det operā rei illicitæ: q a tenet, arg. ff. eo. l. itē Mela i prin. & est gl. i c. sicut nobis. extra de testi. Ang.

b Vtilis actio in eū dat.

Dāni dās cim damnum dedisse vr.

† l. quintus. l. quāuis. l. si boues. e. tit.

** † Est. n. psuadere plusquam cogi pare re. l. 1. §. psuadere. de ser. corrup.

Dānū datū d corpore i corp' purgat p directā actionē legis Aqliç. Sed si dat de nō corpore i corp', hēt locū vtilis actio. Sed si ex nō corpore i n corpus dānū datū sit, hēt locū actio in factum. Ange.

Cęterū placuit, ita demū directā ex hac lege actionē eē si qs pcipuè corpe suo dānū dederit. Iōq; i eū, q alio mō dānū dderit, vtiles actiōes dari solēt: veluti si qs hoiem alienū, aut † pecus ita incluserit, ut fame necaret: aut iumētū ita uehementer egerit, ut rūperet: aut pecus itm exagitauerit, ut pcipitaret: aut si qs alieno seruo psuaserit, † ut i arborē ascēderet, vel i puteū dscēderet, & is ascēdēdo vel descendendo, aut mortu', a aut aliq pte corporis læsus fuerit utilis actio b in eū dat. Sed si qs alienū seruum, aut de pōte, aut d ripa i flumē deiecerit, & is suffocat' fuerit, eo q proiecit, corpore suo dānū dedisse nō difficulter c itelligi pt: iōq; ipsa lege Aqlia d tenet. Sed si n corpore damnū fuerit datū, neq; corpus læsum fuerit, sed alio mō alicui dānū contigerit: cū n sufficiat neq; directa, neq; utilis legis Aquiliæ actio placuit eū, q ob noxi' fuerit, in factū e actiōe teneri: ueluti si qs f misericordia ductus, alienum seruum cōpeditum g soluerit, ut fugeret. h

& l. quoties. ff. de præscri. uer. gl. in l. antepe. de neg. gest]

c Nō difficulter. immo facile, ut ff. eo. qua actione. §. pen.

d Lege Aqlia. i. directa actione legis Aquiliæ.

e In factum actione. i. subsidiaria: q pro dānis datur, q l. Aqlia nō coprehendunt, uel n tenent, ut ff. eo. si seruū. §. fin. & vr hæc eē ptoria ut ff de præs. uerb. l. quia actionum.

f Si qs misericordia ductus. Sed si n ductus misericordia, dat furti, ut ff. de dolo. l. & eleganter. §. idē Labeo.

g Compeditū. Est. n. dolo proximū, ut ff. deposi. si hominem. r. respon.

* Compeditus seru' q̄uo accipiat, uide j. ti. 1. § pęna autem.]

h Vt fugeret. Hic nota. q̄nq; damnū dat a corpore in corpus t & tūc locū. hēt actio legis Aquiliæ directa. Q̄uq; a n corpore in corpus, ut patet per multa exempla i. proxi. §. Q̄nq; eōtrio de corpore in non corpus: ut si annulum excussi, ut in aquam caderet, ut ff. eo. si seruus seruum. §. si quis de manu

f. l. Aqliæ: & nihilominus i factū, ut ff. eo. itē si obstetrix. §. si quis hoiem.

* Vtilis actio dat, quoties deficiūt quidem uerba legis, sed tn, ut dei & mens legis, & æqitas suggerit. l. quia.

manu. Et in his duobus casib. hēt locū vtilis actio. l. Aquil. & nihilominus in factū, ſm lo. vt ff. eo l. quemadmodū. § magistrat⁹ municipales. cū vtro que casu vtranq; reperiā dari, ſm lo. vt ff. vi bo. ra. l. 2. §. ſi publican⁹. Qnq; ā ſi corpore ī nō corpus: & tūc subsidiaria in factū cōpetit, vt ff. eo. ſi seruū §. ſi. d qua actione in factū quot hēt nās, dic vt ff. de pscr. verb. i rub. & vt dicemus ī. de inter. §. fin.

† De iniurijs pclarè M. Tullius lib. 1. de Offic. vbi agit de duobus gñib. iniustitiæ † aliās ἐγκλημα Cōtinuatio.

¶ Vide sim. glo. in l. pe. C. eo quæ latius hoc explicat.

¶ De iniurijs. ¶ Post alia priuata delicta & de iniurijs ponit, quod priuatum est delictum. i. non publicum: nec enim cuilibet competit, sed iniuriato tantum. Accur.

De iniurijs.

¶ Iniuria pōt capi gñalr, & spālr: & specialiter sumit̃ tripliciter. Aret.

Generalr a iniuria dr̃ oē; † qđ non iure fit: spāliter al's ↄtumelia; q̃ a cōtēnendo dicta est, q̃ Grę ci, ^b ὕβριν appellāt: al's culpa, quā Græci † ἔγκλημα dñt sicut in lege Aqlia dānū iniuria datū accipit̃: al's iniqtas & iniustitia, ^c quā greci ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν vocāt. Cū. n. Pretor vel iudex ñ iure ꝯ quē pronūciat, iniuriam accepisse ^d dicitur.

¶ Iniuria cōmittit̃ non solū facto, sed & verbo, & scriptura, & alijs mul tis modis. Aretin.

¶ Iniuria ^e aūt cōmittit̃, † non solū cū qs pugno pulsatus, aut fustibus cæsus, vel ēt verberatus erit: sed & si cui cōuicium ^f factū fuerit, siue cu-

marium & totum text. quia sunt omnes termini necessarij.]

a ¶ Generaliter. Facit. ff. e. l. 1. Accur.

b ¶ Græci hybrin appellāt. hybris grę cē dr̃ cōtumelia latinè, vt asserit text.

Enclima est culpa. Annomia iniqtas. Adicia est iniustitia. Inde adiceo. i. iniuria afficio.

c ¶ Iniustitia. Iniquitatē cō mittit iudex, qñ ꝯ equitatē pnūciat: iniustitiā, quando cōtra strictū ius: Iniquitatem & iniustitiam, qñ con tra vtrunque pnunciauit. Accur.

d ¶ Accepisse dr̃. i. ille, contra quem iudicat. Vel dic accepisse. i. fecisse iudicē.

Exposit̃io græci.

Iniquitas & iniustitia diuersa sunt.

† Huc pertinet qđ Cic. lib. 4. Rhetori. scribit iniuriā esse, q̃ aut pulsatione corp⁹, aut conuicio aures, aut aliqua turpitudine vitam alicuius violat.

* ¶ De formula cōcipiendi libellum in actione iniuriarum, pulcherrime -hal. ī. tit. de actio. in prin. col. 8.]

Diuisio.

Generaliter. ¶ Totus iste tit. diuidit in 6. partes principales. Primo ponit quot modis accipitur iniuria, & qualiter committitur. Secūdo, ex quius psona nobis iniuria illata intelligitur. Tertio, q̃ sit pœna actionis in iuriarū. Quarto, quādo iniuria atrox æstimatur. Quinto, ꝙ pro iniuria potest ēt criminaliter agi, & an tūc possit interuenire procurator. Sexto, qñ tollatur ista actio. Secūda ibi, Patitur autem, Tertia ibi, Pœna autem. Quarta ibi, Atrox, Quinta ibi, In summa. Sexta ibi, Hæc actio.

¶ Generalr. Casus in declaratione terminorū ñ figurat̃ nisi līalr. No. sum-

sic. ff. de dam. infec. Proculus Accur.

* ¶ Non tamen datur actio iniuriarū. l. iniuriam. §. idem Labeo. ff. eo.]

e ¶ Iniuria Hic prosequitur prout hoc titu. accipitur.

* ¶ Inter pulsare & verberare hoc interest, ꝙ verberare; est cū dolore cædere. pulsare sine dolore. l. lex. §. iter. ff. e. verberasse quoq; abusiuē dr̃ & q̃ pugnis cęcid it. l. ite. §. verberasse. e. ti.

f ¶ Conuiciū. Quasi ꝯuociū, cū ī vnū plures voces proferuntur, vt ff. e. item apud Labeonem. § conuicium.

Conuicium.

ADDI. No. ꝙ verbū iniuriosum dr̃, cū siue in gñe, siue in specie improperatur aliquod delictum commissum, vt no t. Bart. Bal. & doc. in l. 3. in ptin. ff. de liber. & posthu.

* ¶ Quid si qs alteri, saluo (inquit) bo nore tuo mētiris? Et Bar. Din. secut⁹, iniuriā fieri ait. l. si qs extraneus. de acq. hære. verbū. n. ipsum iniuriam

ius bõa q̃ si a debitoris, qui nihil dēret, possessa fuerint ab eo, q intelligebat[b] nihil eū sibi dēre: vel † si qs ad infamiā alicui⁹ libellū, aut carmē, aut historiā scripserit, cõposuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorū fieret:[c] siue qs matrēfam.[d] aut ꝑtextatū[e] ꝑtextatāve assectatus[f] fuerit: siue cuius[g] pudicitia attentata esse dicet: & deniq; alijs plurimis[h] modis admitti iniuriam manifestum est.

¶ Si fit iniuria filio vel vxori alic⁹, ēt pr̄, maritus, vel socer dr̄ eā pati, vt habeat actionem iniuriarum. Arc.

¶ Patit̄ aūt quis iniuriā nō solū ꝑ se-

irrogat, quā honoris illā seruatio nō extīguit. si q̃s tñ, q alicui verba dixerit iniuriosa, euadere velit actionē iniuriarum, obseruet cautelā, quā ponit Tho. Ferr. cau. 39. si quis dicit &c.]

a ¶ Quasi debitoris. Cū nō esset, vt hic, & l. si iniuriæ.

SYL. ¶ Glo. voluit potius allegare. l. itē apud Labeonē. §. si quis bona.

* b ¶ Qui ītelligebat. Ex affectu. n. fit iniuria, vt ff. eo. l. 3. Sed qd si erat verè debitor? Adhuc vr̄ idē, cū nihil adeo durū sit, q̃ familiarem pōpam ostēdi. Quid. n. tā durū, tāq; inhumanū, q̃ publicatione pōpaq; rerū familiarū, & pauꝑtatis detegi vtilitatē &c. vt C. qñ & q̃b. deb. quarta ps ex bo. defun. l. 2. § j Sed dico cõtra ī seq. casu, si iure eū ꝓuocaui, vel meū debitorē appellaui, cū esset vt arg. ff. eo. eum qui. in prin.

† Ex. l. lex Cornelia §. si quis liberi. ff. eo.

Pauꝑtatē detegere durū est.

** Sed verius est, iniuriā quoq; fieri, si cuius bona quasi debitoris, q verè sit debitor, eo ñ satisfaciēte à creditorib⁹ possideant̄ & vēdant̄, vt s̄. q̃b. ex cau. man. fi li. §. licēt. ver. valde. sed iniuriarū actio non dat̄, quia non vr̄ iniuriæ faciendæ cā hoc facere, qui iure suo vtitur. nā iuris executio non hēt iniuriam. l. nullus. de regu. iur. & l. iniuriam. in princ. ff. eodem.]

SYL. * ¶ Adde virū teneat̄ iniuriarū, q aliquem appellauit spuriū, cū verè spurius sit, Tho. Gram. in decis. 37.]

c ¶ Fieret. nisi nocens erat. Nam peccata nocentium nota esse expedit, vt ff. eo. eum qui. in prin.

Mr̄familias. d ¶ Matrēfa. Matrēfamilias dicim⁹, q̃ est noīę auctoritatis, & honestę virę i domo sua, vt ff. de li. exhib. l. 3. §. fi. ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. l. nam ciuium

* ¶ Adde Au. Gel. lib. 18. c. 6.]

SYL. Prætextu quid est. e ¶ Prætextatū. Prætexta gen⁹ est vestis, qua nobiliores ciues Romani solebant vti. Vñ si alius, q̃ cui ꝓmissum erat deferre, deferebat in alicuius ꝑsonæ certę ignominiam, iniuriarū tenebat̄ illi, quē insectabat̄. Accu.

SYL. ¶ Pessimè enarrat Accur. qd sibi voluerit Iustinian⁹ dū inq̄t, prætextatū ꝑtextatamve assectatus fuerit. nā ītellexit ꝓ eo, qd̄ ē pudorē pueri īgenui aut puellę sugillare, & notā infamiæ tanq̃ scorto masculo fœmininoq; inurere. Solent. n. hodie quoq; ꝑditi hoīes, dū sugillare volūt puellę aut mronæ opinionē, iprobiore petulātia in publico eis obambulare, quasi scortū ad cõstitutū affectantes. Prætexta āt erat genus uestis, qua pueri usq, ad 17 annū utebant̄, quo tpe togā uirilē sumebāt, puellæ uerò ꝑtextā deponebant nubētes. inde prętextata ætas, ꝑtextati moręs ꝑtextat⁹ sermo a latinis dr̄, ut disces latius a Bud. in Annot. in Pand super. l. fi. de sena. ubi animaduertit hanc Accursi. expositionem falsam esse.

** At quin prætextati ætas incipit à pubertate. d. l. 2. §. fi de lib. exhi.]

f ¶ Assectatus. Assectari est frequēter sequi. Sed attētare est blando sermone pudicitiā alicuius impetere, vt. ff. eo. item apud Labeonem. §. aliud.

* ¶ Adde, eū quoq; iniuriarū teneri, q turpibus uerbis utit̄, licèt pudicitiā nō attentet d. l. item. §. q turpibus.]

g ¶ Cuius. i. alicuius.

h ¶ Plurimis modis. Qui notant̄. ff. e. per totum & C. eo. per totum.

Patitur.

¶ Patif. Casus figurat facile in tex.tō ni ñ. dubitādi rñdet tex.dū dicit,pa. tit āt qs iniuriā: & rō decidēdi in primis verbis ex dictis verbis sumit. Itē ex alijs postea positis ibi, id.n.magis valuit. & ibi, defendi enim vxores a viris &c. Et no. ex hoc tex. ꝙ dispō facta de vno correlatiuorū,non hēt locū in alio, vbi cadit diuersa rō: ita ex hoc text. not. Dec in l. humanitatis. colū. 3. C. de impub.]

a ¶ In ptāte hēt. Si ille,qui iniuriā facit, scit eos esse i ptāte: licet ignoret in cuius potestate sint: alioquin non,sicut nec marito,si mulierē viduam credat, vt ff. eo.l.eum qui nocentem. §.fi. Accursius.

† Ex l.2.ff. eo.

uos dñi iniurient.i.qualiter iniuriā agit dñi ꝓ iniuria fcā seruis ꝓprijs,& ponunt in tex.rōnes decidēdi,ibi,qđ a p̄iē ad cōtumeliā dñi, & i fi.tex.vbi dr ꝙ nō ꝓ portione dñica,sed ꝓ psonarum nume ro actio cōpetit dñis:q̄a nō rē ipsam & sic seruū respicit iniuria, sed ip sos dños,& in dñis radicat & fundatur.] e ¶ Nulla iniuria. quantū ad hoc vt agant. s. inspecto iure ciuili,sed sic īspecto iure nāli, vt ff.eo.l.eum qui §. j.& ff. de ijs q sunt sui vel alien. iur. l. 2, & §. de ijs q sunt sui vel alien. iu.§.fi q sunt contra.

* ¶ Adeo; vt nec postea manumissus eo nomine iniuriarum agere possit. l.seruo. eo.ti.]

metipsū,sed ēt p liberos suos, quos i ptāte hēt:itē p vxorē[b] suā:id eni magis pualuit. Itaq; si filię alicui[c], q̄ Titio nupta est, iniuriā feceris, nō solū filię noīe tecū iniuriarū agi pōt,sed ēt p̄ris e quoq; & mariti noīe. Contra āt † si viro iniuria facta sit, vxor iniuriarum agere non pōt. Defendi enim vxores a viris,non viros ab vxoribus, equum est. Sed & socer, nurus noīe, cuius[d] vir in eius potestate est, iniuriarū agere potest.

¶ Ex iniuria facta seruo non agit seruus,sed eius dñs,si iniuria in suā cōtumeliā fiat, vel fuerit atrox. Aretin.

¶ Seruis autē ipsis quidē nulla[e] iniuria fieri intelligit, sed dño per eos fieri vr: non tñ ijsdē modis quibus † ēt per liberos[f] & vxores, sed ita, cū qd atrocius[g] commissum fuerit, & qđ apertè[h] ad contumeliam dñi respicit:[i] veluti si quis

† alias deest etiam.

b ¶ Per vxorē suā. Vel sponsam, vt ff. eo.item apud.§.sponsum quoque.

c ¶ Sed ēt patris.licet in potestatē patris eius non esset, ff.eo.l.1.§.item.

SYL. ¶ Cū hac gl. trāsit Bar.in l. sed si vni⁹ §.filiofa. ff.eo. gq̄d dicat hic Ang.]

ADDI. Ista gl.nō est vera, per l.sed si vnius.§ ait prætor.ver.idē est.& si emancipatus. ff.eo.& ibi vide gl.pręterea si ñ cōperit patri actio iniuriarū, q̄ credit pulsatū fore patremfa.vt d. l.eum qui.§. fi. ff. eo. multo fortius non competit sibi, q̄ñ in veritate est paterfam. l. q̄ñ est emancipatus, sm Io.Fab. quod credo verum.Ang.

SYL. d ¶ Cuius. s.fœminæ vel nurus.

¶ Seruis aūt. Casus. Licet figurari pt, q̄a litt enumerat,& declarat,q̄uo p let

f ¶ Per liberos.i.filios.

¶ Et alios ēt,q liberorū appellatione veniunt.l.liberorum. ff.de ver.sig.

g ¶ Atrocius. quàm æquum sit.

SYL. h ¶ Et qđ apiè. Repete,& cū id cōmissum fuerit qđ &c.Si aūt si in dñi contumeliā,sed serui tm̄, tñ adhuc si dēt' inulta relinq̄ à p̄tore, (i)vt ff.eo. itē' apud Labeonem. §. si quis sic fecit.

ADDI. (i)No.ꝙ maleficiū nō dēt remanere impunitū.l.ita vulneratus.ff. ad l. Aquil. Ex quo nota ꝙ si iniuriā passus nō pōt agere ex forma statuti, q̄a forte non soluit collectas, tñ iudex ex suo offō pt iniuriantē punire, vt d §.si qs sic fecit.& est bon⁹ tex.& ibi Bar. in l.nō solū.§. q̄q̄.ff eo.Ang.

i ¶ Ad contumeliā dñi respicit. His

duobus casib⁹ dño dať actio, hoc est, siue ad eius contumeliā fiat iniuria, siue seruus atrociter verbereť: & sic dn̄s aget ꝑ ꝑ iniuriam seruo factam, nō tn̄ serui noīe, (i) quasi seruo cōpetat actio: sed in primo casu suo nomine ꝓ iniuria. s. sibi commissa.

SYL. ¶Dic ex mente Ange in 2. notabi. hic, ꝙ hæc glo. malè loquiť, quia text. hic duo copulati uè exigit. s. ꝙ q̄d atrocius sit ꝓmissum, & ꝙ apertè ad contumeliā dn̄i respiciat: vnde vnum tm̄ nō sufficit, ꝓ ut vul. glo. in l. si hr̄di plures. ff. de condi insti.]

** Imo Ang. intelligit hūc tex. disiūctim vt patet ex eius summario.]

ADDIT. (i) No. modum libellandi & agendi: quia dn̄s debet dicere seruum fuisse verberatū in cōtumeliā suam: & ideo quia sibi iniuria illata est, suo noīe iniuriarū agit: sin autē alio modo ageret, succumberet. Ang.

alienū seruū atrociter verberauerit: & ī hūc casū[a] actio ꝓponiť. At si q̄s seruo cōuiciū fecerit, vel pugno eū ꝑcusserit, nulla ī eū actio dño cōpetit.

¶ Pro iniuria illata suo cōi agit vterq; dn̄s, habita distinctione dignitatis vtriusq; Are.

¶ Si cōi suo iiuria fcā sit, equū ē n̄ ꝓ ea parte, qua dn̄s[b] q̄sq; est, ęstimōnē iniurię fieri, sed ex dn̄orū[c] ꝑsona: q̄a ipsis fit iniuria. Qđ si vsusfructus ī seruo Titij est, ꝓprietas Męuij, magis[d] Mæuio[e] iniuria fieri intelligitur.

¶ Pro iniuria fcā libero hoī, & suo alieno, qui seruiūt nobis bona fide, si fcā fuerit ī despectū cōpetit nobis actio iiuriarū. Ar.

¶ Sed si lib'o hoī, q tibi bōa fide seruit, iiuria fcā sit, nulla tibi actio dabiť, s3 suo noīe is expiri poterit: nisi ī ɔtumeliā tuā pulsatus sit: tūc.n. ɔpetit & tibi[f] iiuriarū actio. Idē ergo ē &[g] ī suo aliēo bōa fide tibi suiēte, vt toties admittať iiuriarū actio, quoties in tuā cōtumeliā ē iniuria ei facta sit.

¶ Pęna iiuriarū ē pecuniaria q̄ti fuerit ęstimata, & ꝑ iudice taxata, q̄ ęstimō & taxatio crescit, vel diminuiť sm̄ ꝑsonarū dignitatē & cōdōnē. Ar.

¶ Pęna autē iniuriarum ex lege 12.

b ¶Si cōi seruo. Dn̄s. Imo ꝓ parte dominij, vt ff. e. l. sed nō esse cōtra. Sol. non ɔ̄dicit, si rectè intelligat. N̄ quilibet agit ratione dimidiæ: vt si duo sunt, vn⁹ nobilis, alius ignobilis: si seruus eēt totus nobilis, ageret iniuriarū in xx. nūc ergo aget in 10. ignobilis aūt ageret in x. si eēt totus su⁹ seruus: nunc ergo aget in quinq;: & ita quilibet pro ꝑte sua: & rō dignitatis hr̄. Vel ibi erant pares per oīa domini.

SYL. * ¶Bart. autē in l. item. §. fi na. ff. eo. inq̄t ꝙ vera solutio est, ꝙ iste tex. procedit cùm iniuria fit ad contumeliam dn̄orum: lex autē contraria, cū simpliciter suo iniuria facta est.]

c ¶Ex dn̄orū persona. q. d. non ex serui persona.

d ¶Magis. q̄ Titio.

e ¶Męuio. nisi ad cōtumeliam vsufructuarij facta sit, vt ff. e l. itē. §. si vsumfructum. & §. item si liberum.

f ¶ Sed si libero. Et ibi. Non solum ei.

g ¶ In tuā contumeliam. Nec minus ipse iniuriarum aget: iō in fructuario distingui oportet, vt ff. eo. ti. item §. item si liberum. Accur.

a ¶In hunc casum. Non solum in superiori casu quando ad contumeliā domini facta est iniuria.

SYL. ¶Adde, ꝙ ex rōne s. assignata in glo; præced. hæc glo. quoq; falsa est.]

¶ Pœna aūt iniuriarū &c. Casus clarus

rus est, & cō dubitādi nascebatur ex ipsa l.12.tab. qua cōstituta fuerat pœna talionis:hoc āt introductū fuerat in d.l.12.tabu.vt Iustinian. asserit, ob magnā veterū paupertatē. cō aūt decidendi sumi tur ex rōne naturali quæ habet,vt iuxta modū iniuriæ, qualitatē personæ iniuriatæ & iniuriātis, bonus vir & sic iudex æstimet. fiebat.n.ꝙ ex l.nasceretur iniuria,vt puta si rupto membro vilis & inutilis personæ ab honesta & vtili nedum familiæ propriæ, sed ciuitati & vrbi,vt puta insignis alicui⁹ artificis, datū fuisset membrum illud, non esset vera æstimatio iniuriæ, quia nō erat paritas & æqualitas subiectorum. decuit igit id corrigi per prætores, qui æquitatem habētes ante oculos statuerunt,prout in text. dicitur.]

† Vide os. ao A. Ge. lib.9 c.1. & Ale. li. 9. Parer. ca. 8.

† aliàs vt

† Vide A. Gell. vbi supra.

tab.† pp mēbrū [a] qdē ruptū [b] talio [c] erat : pp os verò fractum numariæ pœnæ erāt cōstitutę,quasi i magna [d] veterū paupertate.Sed postea Prætores † ꝑmittebāt ipsis,q iniuriā passi sunt, eā ęstimare,vt iudex vel tāti reū ɔdēnet, q̄ti iniuriā passus æstimauerit: [e] vel minoris, ꝓut ei visū fuerit. Sed pœna quidem iniuriæ, quę ex lege 12. tabulæ erant,eadem lege 12.tab.ita scriptum erat , Si iniuriā alteri faxit, 25. æris pœnæ sunto, Au. Gel.l 20.c.1.

introducta est, in desuetudinē abijt: quam autem Prętores introduxerunt,quę ēt honoraria [f] appellatur, in iudicijs frequentatur. Nam secundum gradū dignitatis, vitęq; honestatem, crescit aut minuit ęstimatio [g] iniurię:q gradus cōdemnationis & in seruili ꝑsona nō īmerito seruat: vt aliud ī seruo actore , [h] aliud ī medij act⁹ hoīe, [i] aliud ī

d ¶Quasi in magna.Hæc est ratio nō ad proximū, sed ad illud , quod erat pœna talionis.

e ¶Aestimauerit. per sacramentum taxatione iudicis .

* ¶Qualiter fiat æstimatio tradit Angel. in consil. 96. & Roma.cōsil. 97.] SYL.

f ¶Honoraria . facit supra de iur. naturali gentiū & ciuil. §.prætorum.

g ¶Aestimatio . Propoūta actione iniuriarum prætoria, quæ anno continuo tollitur, vt C. eod.l.si non conuicij nisi in casu. vbi anno vtili dat, (i) vt ff.qđ met.cā.l.si cum exceptione.§.post annum.

ADDITIO. (i)Dic ꝙ licet gl. ī.prox. §.& ī d.l si nō conuicij. ponat multas opi.& nullā approbet,tū hic & i l.lex Cornelia hanc approbat,ꝙ ista actio sit ciuilis ī trib.cali. §.ꝓxi. ī.c.Ang.

a ¶Membrum. Puta manū vel pedē.

ADDI.No. ex tex.& glo. quid dicat membrum:& hr̄ in l.non sunt liberi. ff de statu ho.p gl & doc. & an dens dicatur membrū, hr̄ in l. cui dens.ff. de ædil. edic. de quo vide Bar.& lo. de Imo.in l.2.ff.de pub.iud. Ang.

b ¶Ruptum.i.detruncatum.

c ¶Talio.i.similitudo supplicij:vt mē brum pro membro .

* ¶Verba L. 12. tab. de membro rupto hęc sunt, si membrū rup.t meū, ē pacto talio esto . quā pœnam & vetus lex diuina infligi iubebat, Exodi 21.Deuteronomij 19. De alijs ī iurijs, in quibus numeratiæ pœnæ impo-

h ¶In seruo actore. i castaldo.

* ¶Actor hoc loco ꝓ villico accipit, quē lingua vulgari hodie factorem vocamus, vt dixi in Commen.s.ti.de curat.in prin] SYL.

i ¶Medij actus hoīe . Qui mesonauta , aliàs mediastinus dr̄. vt nau. cau. sta.l.1.§ qui sint.& §.caupones.

* ¶Budæ. ibi exponit qs dr̄ mesonauta & quis mediastinus.*nam mesonauta ita naui vile mancipium est, vt mediastinus domi, qui ita dictus vr̄.ꝙ in media domo ad imperia omnium nutusq; pręsto sit.] SYL.

Com-

a Compedito.i. eo seruo, qui nullã aliã affert vtilitatẽ, sed tm̃ ligat⁹ stat. Non bene intelligit glo. quia tex. voluit intelligere de ijs, qui compediti fodiunt terram vel metalla.

ut ff.eo.l.lex Corne.§.1.

*. Adde, iniuriarũ actione teneri & qui tm̃ manus aduersus aliquem leuauerit, licet non percusserit.l. item apud.§.1.eo.ff.quod est notãdum.]

SYL. ¶ Sed & lex. Casum nõ ex podit figurare qa ponit tm̃ tres casus qui cõprehendun tur in l.Corn. de sicar. quos no. & significatio domus ita extẽditur, qa considerat̃ non dñiũ rei, sed refugium cuiuscunq; in eo loco i quo habitatur.]

* † Ex.l.lex Corn. ff. eo.tit. l. Cornelia vnde dicitur.

b Sed & lex Cornelia. iõ sic dicta, quia Corneli⁹ Sylla pfect⁹ prius eã fecit, vt ff.de acc.l.hos accu.in fi.l.

vilissimo vel ꝓpedito a ius æstimationis constituatur.

¶ Lege Cornelia de iniurijs tenetur quis ẽt in tribus casibus hic specificatis: & domus nr̃a dicitur etiam conducta. Areti.

¶ † Sed & l. Cornelia [b] de iniurijs loquit̃ & iniuriarũ actionem introduxit: [c] q̃ cõpetit ob eã rem, ꝙ se pulsatũ [d] qs, uerberatũve, [e] vel domũ [f] suã vi introitã esse dicat. Domũ † aũt accipimus, siue in ꝓpria domo quis habitet, siue in cõducta, siue gratis, siue hospitio receptus sit.

¶ Atrox iniuria æstimatur ex qualitate facti, loci, & personarum. Ang. Aretinus.

¶ Atrox [g] † iniuria

f Domum suã. (i) Facit. ff. de ijs qui deiec. vel effu de.l.j §. habitare.

* Nã cuiq; domus sua tutissimum refugium ac receptaculũ esse debet.l. plerique. de in ius voc. Quod autem dr̃ hic, si ue quis hospitio receptus sit, intellige, animo ad longũ aliqđ tp̃s ibi morandi, nõ momẽto,

† Ex d. l. lex. Cor. §. domũ.

ut uiator.d.l lex Corn.§. domũ.vers. ego puto.** Et no.ꝙ appellatione domus siue habitationis ẽt nauis cõtinetur.l.pe.§.vlt iuncta.l.j. ibi, in eũ qui ibi habitauerit.ff. eo. qđ procedit ẽt i materia statuaria & penali, vt no.Tiraq. de retrac.lignag.§.j.gl.7.nu.88.]

† Cõcor. cũ hoc §. ca. vlt. in glo.super verbo atroces. ex tra de dona.vbi recitat reno rem huius §. & gl. j pau-

c Introduxit.s. d.lex Corn. in qua actione cõdẽnatio fit æstimatione iudicis iureiu.in litẽ, vt ff.eo.ꝓstõnibus. Sed nunquid his casibus, q̃ tres sunt ex.l.Corn.est hæc actio perpetua? Dicunt quidã, ut M.ꝙ sic. cùm omnis actio ex lege descendens sit perpetua vt j̃.de perpe.& tem. ac. in prin. Sed Io.ꝑ.dicit.n.semper eam anno continuo tolli, vt C. eo.l. si non conuicij. (i) Et no.ꝙ his tribus casibus est ciuilis, aliàs est vbiq; prætoria, cùm a prætore sit inducta, vt ff.eo.l.prætor.

Actio iniuriarum an sit annalis om nibus casibus.

SYL. Aduerte, quia glo ĩ.§. proximo, in versic. æstimatio. & Bar.in l. iniuriarum.ff.eo.ex opin. Azo. contrarium sentiunt.]

ADDI. (i) Io. Fab dicit, ꝙ doc.tenẽt opi. Mar. & ꝙ vidit seruari de facto. vide Henri. bo.in c.olim.extra eo.in 2.distin. vbi vr̃ inclinare in partẽ Io. & idem tenet Io. And.in addition.ad Spe.ti .de iniur. in verbo, actio.

d Pulsatum. Sine dolore.

e Verberatum. Scilicet cũ dolore,

ADDI. (i) No.ꝙ relatiuum.suus sua suũ non semper importat dñiũ.facit quod no.Bart.in l.Quintus.2.§. argẽto.de au.& arg.leg.Ang.Aret.

Atrox iniuria æstimatur. Casus facile figuratur: nam tex.seipsum declarat. & assignat sui ipsius declarationem, & euidentiam exemplorum: & cùm sit declaratio huius termini, atrox iniuria, non expedit aliter laborare. Nota text.]

SYL. lo post me. & in c.fi. extra de conse. eccle. vel alia-

g Atrox. iõ atrox iniuria ab alia separatur, quæ sit minor, vt ꝓhoc magis puniatur vt ĩ.eo.§. pœna autem. & facit.ff.eo.l.prætor. edixit.§. atrocem.& §.fi. & l.vulneris & l.seq.

Quæ dicatur atrox iniuria, declarat Specu. in tit. de aduo.§.7. vers.fi.* & Alex.in consi.203. uol.2.]

Ex fa-

a ¶ Ex facto. Magis, q̃ ex p̃tio rei, ut ff. de incen. rui. nau. l. Pedius. §. 1.
b ¶ Humili persona. Quę sit persona humilis, dic ut C. de incestis nuptijs. l. humilem.

unius. §. filiofamilias. & l. pr sed facta iniuria patri, non iõ filius ager.
¶ In summa. Casus clarus est cũ stet in traditione regulæ & relatione ad cõstitutionẽ Zenonis, q̃ haberet suã rationẽ in dignitate p̃sona rũ. q̃ in actio ne iniuriarũ toiũ potest.] SYL.

† aliàs existimatur.

c ¶ A liberis uel libertis. Quib⁹ aduersus parẽtes & patronos agere p̃mittit, si sit atrox iniuria eis à parẽtib⁹ & patrõis, ut ff. e. l. prætor. ed ixit. §. p̃terea. puta in oculo uel in ore, ut ff e. l. p̃tor. § fi. & l. seq. ADDITIO. Dicas f̃m Sal. in l. iniquũ C. q accusa. non poss. ꝙ licet ꝓ leui iniuria fili⁹ ĩ ptãte nõ põt patrẽ solẽniter accusare, ut l. lis nulla ff. d̃ iu dic. & in iudicis officiũ potest implorare ꝓ graui, ut l. si lenones. C. d̃ episcop. aud. Emancipatus uero filius ꝓ leui delicto non accusat, sed pro graui sic, dummodo ciuiliter agi nõ possit, aliàs secus, ut hic per doc.

† æstimat̃, vel ex facto, a veluti si quis ab alio vulnerat⁹ sit, uel fustibus cæsus, uel ex loco, veluti si cui in theatro, vel ĩ foro, vel ĩ ꝯspectu Prætoris iniuria fcã sit, vel ex p̃sona, ueluti magistratus iniuriã passus fuerit, vel si senatori ab humilib p̃sona iniuria facta sit, aut parẽti patronovè fiat a liberis c vel libertis. Aliter. n. senatoris, & parentis, patroniq;, aĺr extranei, & humilis personæ iniuria æstimat̃. Nonnunq̃ d & loc⁹ uulneris atrocem iniuriam facit, ueluti si in oculo q̃s percussus fuerit. Parui ãt refert vtrum patrisfamilias, an filiofamilias e talis iniuria fctã sit: nã & hęc atrox iniuria existimabit̃. ¶ Ex qualibet iniuria põt agi ciuiĺr ad ęstimationẽ. & criminaĺr ad ꝯ dẽnationẽ extra ordinẽ, in quo iudicio criminali nõ p̃t interuenire p̃curator, nisi ꝓ illustri p̃sona. Are. ¶ In summa sciẽdum est, de omni iniuria eum, qui passus ẽ, posse uel criminaliter agere, † uel ciuiliter. Et si q̃dẽ ciuiliter † agitur, æstimatione facta secundũ q̃d dictũ g est, pęna h reo imponit̃: sin autẽ criminaliter, officio iudicis extraordinaria i poena reo irrogatur, hoc uidelicet ob-

f ¶ Agere. Et sic tollit unũ iudicium per aliud, cùm vtrunq; sit proditum ad vindictam, vt ff. eo. l. p̃tor. § 1. & l. quod Sed natu ĩconsul. secus si alterum esset de re familiari, vt C. quando ciuilis actio crimina. præ. l. 1. Et ideo si de iniuria atroci actum est iniuriarũ, nihilominus potest agi. l. Aqlia ad dãnum: & econuerso: nec. n. in actiõe iniuriarum agitur ad damnum, ut ad damnum, sed ut ad cõtumeliã, ut ff. eo. l. itẽ apud Labeonẽ. §. si quis seruo uerberato. † alias agatur.

d ¶ Nonnũquã. Idest, aliqñ: & sic duę negationes faciũt unã affirmationẽ.
a ¶ Facit. l. duobus. ff. de verb. sig.
e ¶ Filiofamilias. Nisi q̃a fcã iniuria filio duę actiões nascũtur: & utriusq; exercitiũ cõpetit patri, ut ff. e. l sed si

¶ Hæc gl. sentit. idem, quod glo. in l. dñm. C. eo. que reprobatur a Bar. in l. qui seruum. ff. de act. & obl.]
g ¶ Dictum est. Vt supra codẽ §. pęna in fin. §.
h ¶ Pęna pecuniaria. s. actori danda.
i ¶ Extraordinaria. Scilicet capitis, uel

vel ſtatus, ſi iudici ſedeat: uel pecuniaria inferenda fiſco, non actori, vt ff. eo l. fi. Accurſius.

Latè diſputat de hac gl. verò in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fu. in 6. col. & Dec. in c. lris. de cõſti. vbi limitat octo modis, & I l. cũ filius fam ff ſi cert. pet. i. 12. no.]

ADDITO. Et ſic vbi pœna eſt in arbitrio iudicis, põt ſuũ arbitriũ extendere uſque ad mortẽ qd̄ eſt verũ penſata & attẽta facti qualitate. l. Pedius. §. J ff. de incen. rui. nau. Item ex hac glo. elici põt, ꝙ ſi agat̃ de crimine ad pœnã pecuniariã fiſco applicãdã, iudiciũ dicitur eſſe criminale.

Pęna arbitratia ad mortem extẽditur.

† Ex lege non ſolũ ff. eo.

ſeruãdo, qd̄ Zenoniana ꝯſto[a] introduxit, ut viri illuſtres,[b] quiq; ſuper eos ſunt, & p ꝓcuratores poſsint actionẽ[c] iniuriarũ criminaliter vel pſeq vel ſuſcipere, ſm̃ eius tenorem, qui ex ipſa manifeſtius apparet.[d]

¶ Facies fieri iniuriam ita punit̃, ſicut faciens. Areti.

¶ † Nõ ſolũ aũt is iniuriarũ tenet̃, q fecit iniuriã, i. q percuſsit: verũ ille quoq; † tenebitur, qui dolo fecit iniuriam, uel qui † procurauit, vt cui[e] mala[f] pugno percuteretur.[g]

¶ Actio iniuriarũ ñ naſcitur, niſi ab initio iniuriat⁹ in aĩum ſuũ iniuriã reuocauerit. Vel ſic tm̃ gloſsã: Actio iniuriarũ iã nata tollit̃ diſsimulatione, Ang. Are.

¶ † Hæc actio diſſimulatione[h] aboletur: & ideo ſi qs iniuriã dereliquerit, hoc eſt, ſtatim paſſus ad aĩum

a Conſtitutio ut C. eo. l. fi.

b Illuſtres. Hi ſunt q tm̃ noĩe illuſtres ſunt, & non dignitate. Illi autẽ ſunt ſupra eos qui dignitatem & adminiſtrationem habent, ſupra quos nemo eſt niſi Imperator. (1) qd̄ dic: ut notaui in auth. ut ab illuſtri. & q ſuper eam digni ſunt. colla. 5.

ADDITIO. Dic ut per glo. & omnes doct. in l. fi. C. eo. Ang.

c Actionẽ. i. accuſationẽ. Et eſt ſpeciale in accuſatione. aliàs ꝯ, ut ff. de procur. l. licet. §. Ad actionẽ. & ff. de pub. iudi. l. pe. §. ad crimen.

* Eſt & aliud priuilegiũ in his, qui illuſtri dignitate p̃diti ſunt: ut. ſ. non niſi ex ſcripto in ius uocari poſſint. l. quoties. C. de digni.

** Hinc annotari põt, ꝙ pp dignitatẽ nõnunq̃ a t͠ris gñalibus recedimus: quod multis exẽplis oſtendit Alcia. lib. 1. de uerb. ſignifi.]

d Appet. Dic ergo hic caſũ ei⁹ legis. SYL.

e Non ſolum. Caſus clarus eſt quia ratio manifeſta, q enim per alium facit, per ſe facere videtur.]

e Vt cui. Id eſt, alicui uel cui⁹. i. alicu⁹.]

f Mala. i. maxilla.

† aliàs tenetur.

† aliàs veluti qui.

† aliàs curauit.

g Percuteretur. Sed vt̃ ꝙ ex tali cõſilio non teneat̃, ut ĩ. de obl. q̃ ex deli. naſcũ §. ope. in fin. §. Sed dic, vt ibi diximus. Itẽ ar gu. ꝓ ĩ. mã. §. tua tm̃. ibi, q2 nemo ex cõſ.

¶ Hæc actio. Dic loco caſus, ꝙ rõ, quare ſi ſemel animo remiſſa eſt iniuria, ñ p̃t recoli, ẽ, q2 principal̃r aĩo tenetur. l. j. §. ait p̃tor. ff. ſi qua. pau. fe. di. & iõ diſſimulatione aboletur, ut hic d̃, & declarat Fort. q ex hoc multa ĩfert notanda, in l. ltima. col. 24. ff. de pact.] SYL.

† Ex d. l. non ſolũ §. 1.

h Diſſimulatione. Vt ſi tibi, uel luſi, uel comedi cum eo poſtea.

Hoc verũ, ſi uolũtate, ñ ſi ex neceſſitate vel honeſtate att fieri ſi potuit: ut ſi inuitati in conuiuio uel aliter.

* Et de alijs modis, q b⁹ abolet̃ iniuria, uide Ale. I l. j. in prin. ff. de pact.]

Itẽ tollit̃ ẽt nudo pacto ipſo iure, ut ff. d̃ pac. ſi tibi. §. q̃dã actiones. Sed nunquid eſt nata ẽt ſtatim facta iniuria, an ita demũ ſi dicat, ad aĩum reuoco. quod ultimum dixit B. ut dicũt. Sed certè immo eſt nata ſtatim. nec. n. ex reuocatiõe ad aĩum vel ex uerbis talibus naſcit̃ hæc actio, ſed ex cõtumelia, ut ff pe dac. l. ſi unus. §. pactus.

Actio iniuriarum q̃uo tollitur. SYL.

§. pact^a. Itẽ quõ aboleretur hæc nisi esset nata ĩcerte nullo mõ, vt ff. de in iu. rup. testa. l. nam & fi. §. post defectum & ff. de uer. sign l decem.

a Non reuocauerit. i. aboleuerit. Non enim oportet dicere, Ad animũ reuoco; sed sufficit si remaneat irat^a, & et nõ recõcilieĩ. (j) Sed quid si in ultima uoluntate in pœnitẽtia remittit quasi coact^a morte, & postea cõualet, nunquid renascii? Vĩ ꝙ sic, ut arg. ĩ. de don. §. mortis cã. Itẽ quia coact^a remisit: vñ ptor ratũ non habet, ut ff. quod me. cau. l. t. Sed ꝯ. dico, quia fuit semel extincta, vñ in ppetuũ resuscitari nõ pt, ut ff. de sol. qui res. §. areã. Itẽ ꝓsumo, ꝙ ppetuõ uoluerit remittere, siue cõualuerit, siue nõ: nã aliàs nõ potuit bñ pœnitere. ꝓsumã ergo eũ nõ fuisse immemorẽ suæ salutis, ut C. ad l. Iul. epe. l. fi.

Aliàs qua si ex delicto.

suũ nõ reuocauerit, a postea ex pœnitẽtia remissam iniuriam non poterit recolere.

¶ De obligationibus quæ ex quasi delicto nascuntur.

SYL. ¶ Et ita cõiter tenent doc. hic.]

¶ Item est ꝯ ad id, qđ dicit nuda uoluntate tolli hanc actionẽ. ff. de neg. ge. l. Põponius. ibi, Nam quõ &c. Sed certè ab initio tollitur nuda uolũtate & simplici, uel unius tm: sed si semel ad aium reuocauerit, non remittitur p nudã uolũtatẽ, sed p uoluntatẽ nudã verbis, uel pacto expressam sic, ẽt ipso iure, ut dictum est p l. si tibi. §. quædam. ff. de pact.

SYL. ¶ Dic tñ, ꝙ si quis in confessione sacramẽtali remisit iniuriã, põt nihilo minus agere, quia rancor remissus est, non interesse: ita cõmunis opi. doct. in l. si tibi. §. 1. ff. de pact.]

ADDI. (j) Dic, vt ff. de adm. le g. l. filio. §. Seia. & vide. l. 3. §. fi. & ibi Bar. eo. tit. Angel.

¶ De obligationibus.

Cõtinuatio. ¶ Quia de obligationibus ex maleficio diximus, sequitur de ijs, quæ ex quasi maleficio sunt. Accur.

¶ Iudex, q p imperitiam malè iudicat, facit litem suam, & ex quasi maleficio tenet ĩquantũ æquũ uidebitur iudicanti.

SI † iudex b † litem suam c

debat ex maleficio teneri. §. ꝑterea ĩ. ad l. aql. cui^a ꝑriũ hic dr, ꝙ tenei ex quasi maleficio, nõ ex maleficio. rõ aũt dñiz est, qa actus medẽdi est voluntatis: actus iudicandi & munus iudicis est necessarium. l. munerum. §. iudicandi offm̃. ff. de mune. & hon No. colli ge ut per Are. hic.]

b Iudex siue pr̃familias iudex, siue filiusfamilias: sed qñ est filius famulias pr̃ de pecul o tenei inquãtũ fuit in peculio, cũ filiusfamilias hoc su^i fecit: ut ita sint duo specialia: & quia datur de peculio, licet sit quasi maleficiũ, quod non est aliàs, ut ff. de ijs q̃ deie uel effu. d. l. r §. si filiusf. ite qa inspicit tempus, quo fecit litẽ suam in condẽnando: licet aliàs rei iudicatæ tps spectetur, ut ff. de peeu l. quesi tũ. & ꝓpant hic. ff. de iudi. l. si filiusfamilias. Vel dic ꝙ filius conueniatur, † ut no. in d. l. si filiusfamil as.

¶ Adde ꝙ cõis doct. resolutio ẽ, ꝙ qñ p imperitiã iudicat, peculio tenu [illegible] neatur: qñ uero dolo, teneatur in solidum. ita doct. in d. l. si filiusf. m.]

ADDITIO Not ꝙ iste tit. nõ habet locũ, qñ iudex per dolum uel corruptelam tulit sententiam, qa tunc tenetur propriè ex delicto, ut etiam no Bar. in d. §. si fi iusfa. Ang.

c Litẽ suã. i. cõtrouersiã, uel litigiũ, ut id teneat ipse, in quo læsit aliquẽ: & hoc qñ p ignorãtiã uel imperitiã, vt ĩ.

SI iudex. Totus iste tit. diuidit i duas partes pricipales. Primo ponit casus, in qb^a qs obligaĩ ex q̃ si maleficio. Secũdo, qua actiõe his ca sib. agatur. Secunda ibi, In his autem.

Diuisio

¶ Si iudex. Casus Quærebaĩ quo teneret ex malo iudicio suo per imperitiã facto iudex: & utiq; cũ ꝓfiteat sciẽtiã iudicãdi, ui-

SYL.

† Ex l. ex malefici is. § si iudex. ff. de act. & oblig.

† Vide ad hunc tex. Dec. in l. si qs in cõ [illegible] do, in vj no. & in fin. C. de pac.

† De peculio cũ pr̃ cõlueuit conuenri. SYL.

Arbiter si facit litē suā an sit puniēdus sicut iudex

ut ĵ. sequitur. Nā si dolo, tūc nō hēt locū hic tit. sed ex maleficio tenet, & fit infamis, ut C. de pœna iu. q male iu. l. fi. Sed nūqd hęc oia in arbitro locu hñt? Dicit lo. ꝙ sic, ut C. de pac. l. si qs in ꝯscribēdo. Alij ꝯ cū possit pœna peti tantū, & nec snīa ualeat, ut C. de arb. l. t. & l. 2. & maxime secundū noua iura, quæ loquunt, cū est iuratū ab arbitro, uel a partib. secundū quæ nihil eis erit ꝑter sacramētum, ut in auth. de iu §. quia uero. 2. colū. 6. Sed certè sententia prima uera est, nec obst. hoc authen quia nihil erit ei. i. arbitro ꝑter sacrm &c. s. ut possit cogere partes suo stare iudicio, uel eis. i. partib⁹: nā uocabit alterā partē ꝑ iurm: sed & ꝯ arbitrum nihilominus aget, ut dictū est, & ꝑ actionē in factū, ut ĵ. e. §. fi.

SYL. Dic ꝙ in arbitrio cōpromissario decisio gl. nō procedit. l. pe. ubi oēs. C. de arbit. In arbitratore magis cōiter videntur tenere, si dolo iudicauit. quod declara (iudicio meo) in dolo ex proposito, non in dolo re ipsa.]

a Fecerit. i. male iudicauerit.

* Litē suā facere qd sit, lege Bud. in annot. ad Pand. in l. fi. de ædil. edic.]

b Ex cōtractu. Vel quasi.

c Videbatur. Vt si dubitauit circa legem Fusiam Caniniam, durius puniatur: si autem in l. illa, Gallus Aquilius mitius puniatur. (i)

SYL. Hanc gl. sequitur Ias in l. quod te. colum. penul. ff. si certum pet. quem uide. & ꝙ error probabilis faciat iudicem in nihilo teneri parti læsæ, dicit gl. 11. q. 3. temerarium

Et hoc, qñ non fuit data pecunia iudici, uel promissa: aliàs graues pœnas sequerētur, ut C. de pœ. iudi qui mal. iudi. authenti. nouo iure. & facit ad hoc respō. ff. de uari. & extraord. cognitio. l. fi.

fecerit, a nō ꝓpriè ex maleficio obligat[b] uř: sđ qa neq; ex maleficio, neq; ex ꝯtu b obligat[c] est, & utiq; peccasse aliqd itelligit, licèt per imprudētiā, ideo uř quasi ex maleficio teneri: & inqtū de ea re æquū religioni iudicātis uidebať, c pœnā sustinebit.

¶ Ille, ex cui⁹ domo aliqd ꝓijcitur qđ alteri noceat ex quasi maleficio obligať ad duplū æstimationis damni. Qui uerò hēt supra uiam aliqđ appensum qđ possit alteri nocere, tenet pęna decem aureorū. Pro hoīe uerò libero occiso est pęna quinquaginta aureorū, sed si uiuit, & fuerit sibi nocitum, tenet inquātum iudex æstimauerit. Arec.

¶ † Item is, ex cuius cœnaculo, † uel proprio ipsius, uel cōducto; uel in quo gratis

ADDIT. (i) Et idē si fuerit secutus intellectū multorum doctorū in una lege, quę habet plures intellectus, licet ille nō sit cōis ut dicit Bart. in l. cum pro latis. in fi. de re iudic. ualeret enim talis sententia: unde opus esset appellatione: & iudex appellationis posset sequi aliā opin. & intellectum & retractare, uel confirmare sententiam, ut not. Bar. in l. 4. §. hoc autem iudicium. in fin ff. de dam. infec. De hac materia uide latius. ꝑ Ang. hic.

† Ex ti ff. de ijs q deiec. vel effud.

† Cœnaculū qđ sit explicat Bud. in annot. ad Pand. in l. ęquissimum de vsufr.

SYL. Item is. Casus clarus est, & rōnes sunt manifestæ. cùm. n culpa propria uel alterius interueniat, conueniēs est damnum datum sarciri. cur autē ex maleficio nō teneať, probat text. in uers. ideo aūt. ubi assignat rōnem à cōiter accidētibus, ad quæ ll. se accomodant. l nam ad ea. de legi. Not. summarium & text. & presertim in uer. iudex enim. ex quo habes, ꝙ ubi homini nocitum est, licet non sit occisus, debet per iudicem impēsa medicorum, ac medicinarum, & merces operarum, quibus caruit is, cui nocitum fuit, fieri refici.]

Habitat.

habitat, deiectũ ef fusumve aliqd est, ita ut alicui nocere, quasi ex maleficio obligat⁹ intelligit. Iõ aũt ñ ꝓpriè ex maleficio obligat⁹ intelligit, qa plerũq; ob alteri⁹ culpam teneẽ, aut sui, aut liberi. Cui similis est is⁹, q̃ ea ꝑte, qua vulgo iter fieri solet, id positũ[b] aut suspẽsũ hẽt, qđ p̃t, si ceciderit, [c] alicui nocẽ: quo casu pœna[d] decẽ[e] aureorũ ꝯstituta ẽ. De eo verò, qđ deiectũ, effusumve ẽ, dupli, quãtũ dãni datum sit, constituta[f] ẽ actio. Ob hominẽ uerò liberũ occisum, quinquaginta[g] aureorũ pœna ꝯstituit. Si uerò uiuat nocitũq; ei eẽ dicat, q̃tum ob eã rẽ ęquũ iudici vr̃, actio[h] dat. Iudex.n. † cõputare dẽt mercedes medicis pręstitas, cęteraque impendia: quę in curatione facta sunt: p̃terea operas, quibus caruit, aut cariturus est ob id, ꝙ inutilis est factus.[i]

¶ Si ex cænaculo filij habitantis seorsum a patre aliquid fuerit proiectum, uel aliquid fuerit appensum, vel fecerit litẽ suã, pater non tenetur.

a ¶ Habitat. Hospes planè nõ teneẽ: sed is, qui hospitiũ dederit, ut ff. de ijs qui deie. uel effu. l. 1. §. pe. Accur. ADDITIO. (1) No. ꝙ qñ q̃s dẽt citari ad domũ solitæ habitationis, nõ sufficit citari ad hospitiũ, iuxta. l. 4. §. prætor. & ibi latè Bar. ff. de dam no infect.
** Habitare ubi q̃s dicaẽ docet Thom. Grã. decis. 87. Et nota ꝙ decis. hui⁹ §. ꝓcedit ẽt in naue. l. pe. ff e.]
b ¶ Id positũ. Licet ipse nõ posuerit.
c ¶ Si ceciderit. Nõ. n. spectatur, ut noceat.
d ¶ Pęna. Pręstanda.
e ¶ Decẽ aureorũ. Vel solidorũ, ut ff. de ijs q̃ deie. uel effu. si uerò. §. p̃lor. 1. & §. fi. & tũc dicas actiões in factũ fore annales, vt ff. de popu. actio. l. fina.
f ¶ Cõstituta est actio. Perpetua, quæ hęredi datur, sed in hæredẽ non daẽ, ut ff. de ijs qui deiec. uel effu. l. si uerò. §. hæc autem actio.
¶ Nisi iam lis fuerit contestata, uel aliud simile factum.]
** † Et l. ult. C. eod.
g ¶ Quinquaginta. Iõ certa pœna statuiẽ, qa nõ p̃t æstimatio liberi corporis fieri, ut ff. ad l. rhod. đ iac. l. 2. §. 2.
† (i) Et cõpetit hæc actio intra annũ: & nec hr̃di, nec i hr̃dẽ daẽ, cũ sit pęnalis & popularis: q̃ prius daẽ ei, cuius magis interest, ut ff. de ijs q̃ deie. uel effu. si verò. §. quæ autem.

ADD. (1) No illũ tex. qñ fit ꝯtributio ꝓꝑ iactũ, ñ fit ꝯputatio liberi hoĩs. fa cit. l. sed addes §. si q̃s mulierẽ. ff. loc.
h ¶ Actio daẽ ꝑpetua sibi: sed alij, puta hr̃di ꝓ eo, si mortu⁹ est, annalis daẽ, vt ff. de ijs q̃ deie. uel effu. l. si uerò plures. §. hæc autem actio ibi, sed si libero. &c.
** Addẽ ꝙ hęc clã, inq̃tũ iudici æquũ ui debiẽ, de q̃ in hoc tex. & ĩ. hoc. e. ti. ĩ p̃n. cõtinet id, qđ interest, Alci. l. Iter hęc verba de uer. si.]
* † l. ult. ff. de ijs qui deiec. vel effu.
i ¶ Est factus. Quia difficillimũ ẽęstimaẽ futuras oꝑas.
¶ Si filius fa. Casus. clar⁹ ẽ, q̃a p Impatorẽ poniẽ: cui⁹ rõ est ĩ i casu, q̃a iõ tenetur pr̃ ꝓ filijs secũ habitãtib⁹ ĩ tit. đ effusis, ꝓꝑ p̃sũptã culpã i aduertendo eius familiã, neq̃ ĩ ex domo sua nocuũ alijs exeat: cũ uerò pr̃ ñ habitat i eadẽ domo, sed alibi, tũc deficit p̃sumptio illius culpæ. In scđo uerò casu necesse ẽ, ꝙ interpretatio fiat ẜm gl. ĩ. e. §. in ver. suã. qđ præsumendum est ex benignitate potius accidere, q̃a oĩno custodia pr̃is, qui nullas nouit lr̃as, nihil p̃t facere circa filiũ iudicẽ: nec p̃t p̃tẽdi aliqua p̃sumptio culpæ in pr̃e: licet uerba tex. pacificãtia ẜm casum ad primũ inferant, ꝙ pr̃ in hoc casu nullã actionem patiatur, nec etiã de peculio,
SYL.

peculio, p p illa uerba, qđ & in filio &c. vñr. n. ponere præcisè identitatē iuris propter naturam copulæ.]

enim culpæ reus eſt, & in culpa dř, q opera malorum hominum utimur q culpa licet non faciat aliquem teneri ex maleficio, ſaltem facit teneri ex quaſi maleficio: quem text. nota in fin.]

¶ Si filiusfamilias ſeorſum a[a] à patre habitauerit, & qđ ex cœnaculo eius deiectū effuſumve fuerit, ſiue qđ poſitū ſuſpēſumve habuit, cuius caſus periculoſus ē, Iuliano placuit, in přem nullā eſſe[b] actionē, ſed cū ipſo filio agendū eē. Qđ & ī filiofamilias iudice obſeruandum eſt, q litem ſuā[c] fecerit.

¶ Pro furto vel dolo cōmiſſo ī naui, uel ī ſtabulo, vel ī caupona, tenentur dñi eorū ex quaſi maleficio, ſi dānū datum fuit per aliquem cuius opera vtantur. Aret.

¶ Itē [d] exercitor nauis, aut cauponæ, aut ſtabuli, de dolo, aut furto, qđ in naui, aut caupona, aut ſtabulo factum erit, quaſi ex maleficio [e] teneri vř: ſi mō ipſius nullū ē maleficiū, ſed alicuius eorū, quorū opa nauē, aut cauponā, aut ſtabulum exercet. Cū.n. neq; ex maleficio, neq; ex ꝯ̄ctu [f] ſit aduerſus eū conſtituta hic actio, & aliquatenus[g] culpæ reus † ſit, ꝙ opa malorū hoīum utereť, iō quaſi ex maleficio teneri uidetur:

¶ Ex quaſi maleficio agit̄ actione in factū, q̄ nō tranſit ꝯ̄ hæredē. Aret.

¶ In his autem caſibus [h] in factum actio cōpetit, quæ hřdi [i] quidē dať, † aliás eſt.

a¶ Seorſum. i. ſeparatus a patre.

b¶ Nullā eē. Etiā de peculio, ut ff. de ijs q deie. uel effu. l. 1. § ſi filiusfamilias.

c¶ Litē ſuam fecerit. i. ſi ſine pře habitauerit: alias př de peculio tenet. ut ff. de iud. ſi filiusfami. ſm Ioan. Vel dic, idem ſ. vt teneať ipſe filius, habiter cū patre, uel non, ſed ēt ſm Azo. př hic teneť de peculio, ut dictum eſt, per l. de ijs q deiec. uel effud. l. 1. §. ſi filiusfa. Filio uerò cōdēnato, & ibi pater tenetur de peculio, cū uideatur quaſi contrahi eum filio per ſentētiam (i) ut ff. de nox. actio. l. & ſi condēnat⁹. & ff. de pecul. l. 3. §. idem ſcribit.

ADDIT. (1) Dic ſm Ang. ꝙ iſta ultima vř uerior; quia ex ꝯ̄ctu, uel quaſi pater tenetur de peculio, non autem de delicto, uel quaſi.

¶ Item exercitor, Caius clarus eſt: & rō dubitandi eſſe poterat, quia videť iniquiſſimū genus pœnæ, ut quis ex facto alterius teneatur. c. 1. de iniur. & dam. da. lib. 6. ſed ratio decidendi exprimitur in text. pro .aliquatenus

d¶ Itē exercitor, quis ſit, dic ut; j. quod cum eo. §. 2.

e¶ Quaſi ex maleficio. i. actione in factum in duplum, ut ff. nau. caupon. ſtabu. l. fin. & ff. fur. aduer. naut. cau ſtabula. l. 1. Item eſt & alia in factum actio, quæ eſt ex contractu de recepto, ut ff. nau. caupon. ſtabula. l. 1. in prin.

ADDITIO. Et hic dicit Ioā. Fab. ꝙ ſi dñs fuit condemnatus ex facto nautarū, ab eis poteſt repetere. arg. l. ſi colon⁹. ff. de aqua plu. arcē. & l. ſi uerò §. cū autem. ff. de ijs qui deiec. uel effu.

f¶ Ex cōtractu. Vel quaſi.

g¶ Aliquatenus culpæ reus. Facit ff. ad legem Aquiliam. ſi ſeruus ſeruū. §. Proculus. & ff. fur. aduer. nau. cau. ſta. l. 1. §. pen.

h¶ In his autem caſibus, ſ. ſupradictis omnibus.

i¶ Hæredi. Patientis iniuriam. Sed ī caſu de ſuſpenſo non datur hřdi, ut diximus

dixim'. s. e. §. j. uer. ob hoiem. Et no. hic dria inter actionē ex maleficio & q̄si ex maleficio. nā ubi ex maleficio si plures sunt, qlibet insolidū ꝯuenit: sed sec° i hac actiōe ex q̄si maleficio, ut C. de condi. furt. l. 1. ff. nau. cau. sta. l. 1. & l. fi. §. si plures. Itē in actiōe ex maleficio unus soluendo nō liberat aliū, sed in hac sic ut ff. nau. cau. sta. l. licet. §. possumus. & d. l. 1. de con di. fur. Item iure non cedūtur actiones ex maleficio, ut ff. de nau. cau. stab. sed & ipsi. sed in actione ex quasi maleficio ceduntur, ut d. §. possumus. Datur etiam hæc actio non cessa, ut ff. de ijs qui deie. uel effu. l. si uero plures. §. cùm autem. Item hę gñalius dantur hędibus actorū. ut hic, q̄ illæ, quę sunt ex maleficio. ut j. de perp. & temp. ac. §. sed hæredibus.

Actio ex maleficio & quasi ex maleficio, differunt.

adversus [a] hæredē autē non cōpetit. ¶ De actionib. [b] ¶ Nō summatur. qa Imperator diffiniēdo ꝓcedit: nec possunt diffinitiones, breuius summari. Areti.

a ¶ Aduersus hędē. Vt ff. de iud. l. Iulianus. & ff. nau. cau. sta. l. fi. § pen.

¶ De actionibus.

Continuatio.

¶ Rubrica ista ꝯtinuati pt, ut dicit gl. s. l ru. de ob. quā seq̄i Bal. hic. Vñ. no. diligēter gl. Acc. positā super rubr. q̄ soluit aliquas notab. qō. dicens sic.

SYL. ¶ Libuit animaduertisse, ꝙ cū hic titulus pp profunditatē max non soleat legi incipientibus, non est tit. super quo possit per modū additionis aliud iuuari, aut parū studium adolescētulorū. Iō leuius ꝓcedēdum erit, qa hæ, quas in hunc tit. & tit. de exceptionibus fecimus annotationes, separatim legendas uobis tradimus. sit igitur calumniantibus forsan his breuibus uerbis satisfactum.]

Actio in singulari rectè diffinitur.

b ¶ De actionibus. Iō ponit i plurali, qa plures actiones sunt, ut j. e. per totū. Sed cū sint plures, quare i singulari numero diffinit, ut j. e. §. j. Rñ. licèt sit numeri singularis, tñ ponit, ut genus, ut in alijs diffinitionib. cōtingit, & sub se continet omnes actiones.

SYL. ¶ Hæc opin. communiter tenetur, quamuis Hispa hic reprobet.]

¶ Item quare non dicit de agendo? Rñ. quia illud est facti, hoc iuris. ¶ Ab hac responsione nemo dissentit, nisi Hispan. hic.

SYL.

ADDITIO. Vult dicer gl. ꝙ gerundia denotant actū, prout est ī facto, ut ē in exercitio: qa deriuantur a uerbo, quod significat agere, uel pati: sed hic non tractatur de actionibus, prout sunt in actu, sed prout sunt iuris, ita dicunt doctor. hic.

Vperest, et vt de actionib. loquamur. Actio [d] autē

† Ex. l. nihil aliud ff. de act. & obliga.

Diuisio.

SVperest. ¶ Totus iste tit. diuiditur i tres partes principales. Primo ponitur continuatio istius tit. ad præcedentes materias. Secūdò diffinitur actio. Tertiò ponitur diuisio omniū actionum. Secunda ibi, propè principium, Actio autem nihil. Tertia ibi. Omnium autem actionum.

¶ Superest. Casus in simplici ꝯtinuatione Impatoris ñ ponitur. Redit. n. Imperator ad id, qd dixit in titu. de iur. na. gen. & ciui. l. ꝙ omne ius nostrum aut ad personas, aut res, aut actiones pertinet: & cū de duobus primis sit dictū, superest tm̄, ut tertium membrum expediatur de actionib'.

SYL. † Istam sequuntur Cyn. Fab. Angel. & Ias.

e ¶ Superest. Sed qd superest? Rñ. forma, † vt s. de iure nat. §. fi. Vel dic, ꝙ supra tractatū est de obliga. quarum filię sunt actiones, ut ff. de procur. l. licet. §. ea obligatio. & s. de uer. obli. in prin. ideò de filia post matrem ponit, quasi ordine successorio.

SYL. ¶ Declara ꝙ dictū est non solum de obligationibus, q̄ sunt matres actionum personaliū, sed de acquisitione dominorum & aliorum iurium, quæ sunt matres actionum realium. l. in rem. ff. de rei uend. ideo &c.]

d ¶ Actio autē. Nota, ꝙ actio qñq; ꝓ actu ponitur, ut in auth. de non alienan. §. finimus. in fin. & C. de sacrosan. eccle. auth. hoc ius porrectum, & ff. de dona. inter uir. & uxor. l. 3. §.

† Istã primã partẽ sequuntur Fab. Ang. e. & Ias. & adde φ quarto mõ capitur actio pro administratione, ut in §. iusiurãdũ. in auth. ut iudic. sine quo suf. * quinto, pro libello l. 3 C. de eden. 6. pro officio, glo. 1 in l. placet. C. de epi & cl. 7. pro auctoritate iudiciali, gl. in l. ex tat. ff. qđ met. cã. † Istũ argumẽto impossibile ẽ rñdere secundũ Io. Fabr. † Vt l. nõ dct. ff. de dolo. † Verbis SYL. tẽperatã Bar in l infamem. ff. de pu. iu. † Et bene SYL. Py. Fabr. Angel. & Ias.

sciendum circa medium Qñq; pro accusatione criminali, ut C qñ ciuil. actio cri. præ l 1 Qñq; pro iure agendi uel persequẽdi, ut hic, & ff. e. l. nihil. † Item no. φ aliud, qđ de actione hic dr, uoluit Pla. dicere de eã si φ cã sit actio ut sicut apud Dialecticos dr argm, quod ex propositione, assumptione, & cõclusione consistit non tñ conclusio: sic apud Legistas actio causa agendi dicatur, ut si dicam, Conuenio te ad x. quia uendidi tibi equum pro x. sit idem ac si dicerem, Ago þ te actione ex uendito. Sed Azo. dicit (quod & uerum est) aliud esse cãm, & aliud actionem. Nam obligatio est cã, & mater actionis, ut ff. de procu. l. licet. § ea obliõ. sicut ergo aliud est obligatio & aliud est actio: sic aliud est cã & aliud actio. Item, qa uẽdidi, est factu. † sed actio est ius, ut ff. de curato. fur. l. consilio §. 1. & ii. & hic. Itẽ põt esse, φ uendidi, & non cõpetit mihi actio: qa mihi solutũ est; uel quia re nnsi: uel hæc uerba, quia uendidi nõ sunt actio. Item noĩa certa actionũ sunt a iure inducta. l. ex ẽpto, & similes: nec hoc inductũ e, ut cã sit actio. Siquis ergo hoc uelit dicere, nõ põt, cũ lex nõ dicat ut ff. de suppel. le La-beo. in fin. Itẽ si cã esset actio, frustra diceret lex mutari actionis nomẽ, cũ agi de dolo pasioni, uel parẽtis, uel simi... personarum: de quorũ dolo non agi per actionẽ de dolo, † sed p actionẽ in facta tñam ad quid mutaretur nomen, cũ tñ cã maneret eadẽ, si cã ius in sola cã Cõcludo ergo & dico, † φ aliud ẽ cã, & aliud est actio.

¶ Et cum hac sententia trãseunt magis communiter doct.]

¶ Item licet dixerim, φ noĩa sunt actionum, ex empto, & similes, caue tibi, quia non sunt actiones, sed actionum no. ... cut hæc dictio hõ, nõ est homo, sed significat hominem.

¶ Et ita communiter tenetur in §. actiones ĩ eod.

a ¶ Nihil aliud ẽ. Patet ergo, φ olim aliud erat. † Erat n. conceptio uerborum formata à magistratib[a], ut ff. de orig. iu. l. 2. §. deinde ex his. & §. omnium uñ formula uulgaris dicebaẽ, ut ff. de fur l si seruus nauem. Sed hodie hæc solennitas est sublata, ut C. de formu. & imp. l. 1. & 2. & etiam circa interdicta est sublata hmõi solẽnitas. ut ĩ de interd. §. fi. † Sed q̃ erat olim dria inter actionẽ & interdictã: nã & interdicta erãt uerborũ pceptiones, ut ĩ. de interdi. ĩ prin. Rñ ut dicemus ibi. † At hodie nulla ẽ dria inter interdicta & actiones, cũ interdictum nihil aliud sit, q̃ actio prætoria, ut ĩ. de interdi. § fi. ¶ Vera dria est, φ interdicta, tanq̃ à p ore inducta, ptoria sunt: actiones uerò pro maiori parte a iure ciuili inductæ: unde respectu originis dicuntur de iure ciuili.]

ADDITIO. Idem tenuit glo. in rubr. de interdi q̃ reprehenditur p Bar. & doc. ibi, quia est dria inter actionem & interdictũ sicut inter matrem & filiã, cũ ex interdicto oriatur actio in factum, ut in §. fi. ĩ. de interdic.

b ¶ Quà ius. s. ciuile. ubi est actio ciuilis: uel ptoriũ, ubi actio ptoria est: nã ciuiles actiones, & ptorias dico hic diffiniri. Itẽ nota φ actio ẽ ius, quo persequimur, sed obliõ est ius, pp qđ persequimur. Et si quæratur quod sit istud ius uel naturale, uel ciuile, prætorium, uel gentium? Rñ † qa ciuile, uel prætorium, ut modo diximus.

¶ Et ita cõiter tenetur, φ sint de iure ciuili, hic, & in l. 1. § sublata. ff ad Treb. quam tenet hic Hispa.]

* ¶ Quidam uiri libentius interpretari ius p potestate, ut s. actio dicaẽ potestas agendi, quã Prætor tribuebat, ubi cognouisset actionis formulam tibi ppositam negocio pgruere, atq; aptè conceptã: nam tũc Prætor actionem dare dicebatur, ut docet Alc. nostro l. pecuniæ uerbum de uer. sig. p qua interpretatione ut facere, φ actio, qñq; appellatur facultas agẽdi, qñq; facultas conueniendi in iudicio. l. 1 ff de eo quod cer. loc. l. item si, ahas. l. si pupilli. in fi. de neg. gest.]

† Imo idẽ in substãtia Ange. & Ias. † Istã glo. reprobat Ias. ideò dic aliter ut p eum. † Di: φ solum erat SYL. dria solũ in modo loquendi. Ni. Fab. & Ias. Actio est iũ de iure ciuili q̃ prætorio † Sequuntur eum Dyn[a]. Nico. Barto. Angel. & Ias.

Nec

¶ Nec facias magnã uim ibi: quia cũ multas hẽat signationes hæc dictio, ius, ut ff. de iust. & iure. l. pe. & fi. hoc est etiam unum de significatis eius, ut dicatur ius agendi, uel pſequẽdi. Sed ad cuius differentiam ponit in diffinitione, ius, cum singula membra posita in diffinitione hẽant suum ministerium? Rñ. ſm M ꝙ ad dñam rerum corporalium hic ponit, ut det intelligere, ꝙ actio sit res icorporalis. qđ uerũ est, ut s. de reb. cor. & incorpo §. 1. Vel melius dicas, ad dñam officij iudicis: qđ nõ est actio, † ut ff. de minori. ꝙ si minor. §. fi. licet M dicat, ꝙ offm iudicis est actio: & est ꝓ eo, quod dicit lex, in actione iniuriarũ fieri æstimationem iudicis offõ ut s. de iniur. §. pœna aũt. & §. in summa. Sed certe actio iniuriarũ est actio, cui inhæret offm iudicis: nõ tñ illud offm est actio, sed in facto † potius hoc consistit. ius. n. petendi ꝑ actionem mihi competit: quod per hoc officium iudicis muigatur.]

Ius ad qđ ponitur i diffinitione actionis.

† Et bene Offm iu dic. an sit actio:

¶ Potes dicere, ꝙ considerato officio de ꝑ se ẽ iuris: cõsiderato quo ad executionẽ, & administratiõnẽ ẽ facti.]

† Idest exercitio.

Et sic officiũ iud. non est factũ, sed cõsistit in facto: puta in exercitio.

¶ Sed quid petã? Rñ. † quod æstimatiõe. nã debeo æstimare, licet iudex possit tefienare. est tamen quoddam aliud officium, quod uicem sustinet, & obtinet uim actionis, ut dicemus j. eo. § præterea. in f. §.

¶ Communis opi. hic & in l. 1. §. sub lata ff. ad Treb. est, ꝙ officium iudicis non sit actio. *Alcia. tñ lib. Parad. 2. c. 10 efficacibus argumentis cõtrarium defendit.]

† Idẽ Angel. & Ias.

a ¶ Persequendi. Hoc dr̃ ad dñam exceptionum, q̃ dantur reis, per quas defenduntur. Sicut. n. actiones sunt arma actorum, ita exceptiones sunt arma reorum, ut ff de excep. l. 2. in prin. & §. illud.

Sequuntur Bart. & Angel.

¶ Et ita cõiter tenent doc. ꝙ uerbũ, persequendi, ponatur ad differentiã exceptionum.]

S Y L.

** Verbũ persequendi, teste Oldẽ. hic latissimè accipitur, ut complectatur omnes apud iudicem postulationes tã ordinarias, q̃ extraor. & q̃ instat actionũ obtinẽt, vt cautio dãni infecti, & similes. id. n. qđ petimus, uel postulamus, uel imploramus rectè dicimur persequi.

quędi a i iudicio b qđ sibi debetur. c

¶ Pria diuisio actionũ ẽ, ꝙ aliq sũt

b ¶ In iudicio. Hoc dicit ad differentiam eorum, q̃ fiunt licitè etiam extra iudicium, nõ tñ sunt actiones, † ut si nocturnum, uel diurnum furem, uel militem deserentem militiam quis capiat, ut ff ad legem aq. l. 4. & C. qñ li. unicuiq; sine iu. se vin. l. 1. & 2. Item & propter debitorem fugitiuum, quem capere † possumus, ut ff de ijs quæ in frau. cre. l. ait ꝑtor. §. si deb. torem. licet quidam † exponant. l. illam ibi, ꝙ captus fuit auctoritate iudicis. Accur.

† Idẽ Pla. Angel. & Ias.

† Singularis est ſm Bal.

† Et male Ang.

¶ Cum hac gl. oẽs transeunt, quam sñ aliter declarat Hispa. hic.]

S Y L.

ADDITIO. Dic idem in oĩbus pſonis, q̃ pertinent ad obedientiam perpetuam, de quo nõ fit quęstio: vt in monacho, fratre, uel uxore: qa si aufugiant, poterunt capi propria auctoritate, ut per Bal. in l. 1. C. ubi quis de curia. secus si esset quæstio.

c ¶ Quod sibi debetur. Hoc duobus modis exponitur: uel ad dñam realis actionis, ſm Azo. & ita strictè accipitur hic diffinitio ꝓ ꝑsonali actione tm̃: † sicut accipitur ff. e. l. actio in personam. uel largius, † ut ẽt realem contineat, non tñ officium iud. cis vt ff e. l. actionum genera, quoq; largissimè, ut etiam iudicis officium contineat, illud. s. quod est loco actionis: ut per quod restitutio minorum petitur, ut ff. eo. l. actionis uerbo.

† Qđ notatur ꝑ statutis in qb⁹ uerba sũt stricte intelligenda l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & l. quicquid. ff. de uerb. obl.

* ¶ Officium iudicis a ueteribus persecutio appellatur d. l. actionis. l creditores. & l pecuniæ uerbum. de uerbo. sig. ubi Alci. solaque suggerente æquitate conceditur, deficiẽte ciuili actione: cuius rei non pauca extant exẽpla in titu. de uar. & extraor. cog. ambigendum autem non est, quin sub hac diffinitione comprehendat etiam officiũ iudicis. hoc arguit verbum

† Idẽ Ioã. Fa. Nic. in glo. super uerb. quã ius. s. c. §

bū, debuit. d. l. pecuniæ. §. ul. & verbū persequendi, quod latissimū ē: & deniq; uerbū ipsum, actio. d. l. actionis uerbo. qua de re latissimè & doctissimè Alc li. 2. Parad. c. 10. ** & no. q̄ offm iudi. est multiplex, ut per gl. in §. p̄terea. in uers. satisfieri. j. e. & melius per Bart. in l. 1. ff. de iuriſdic. omn. iudic.]

SYL.

Et q̄ sit actio, q̄ nō habeat obligationem, dicit Bart. in l. iurisgentium. §. & ideo. ff. de pac. q̄uis ibi Fortu. reprobet: & utrum actio realis sit propriè actio, uide q̄ disputat Fortu. in l. Gallus. § idem credendum. col. 6. ff. de lib. & posthu. ubi tenet q̄ sic.]

Vel ponunt hæc uerba ad differentiā criminalium actionum, per quas non prosequor mihi debitum, sed ad uindictā, & s̄m hoc etiā realē actionem dicas diffiniri hic. Licet. n. nō sit obligatus q realiter tenet, ut j. e. § 1. ibi, aut cū eo agit q nullo &c. uerum est p̄sonaliter: grosse † tñ pōt dici, q̄ sit realiter obligatus. Et facit pro hoc ut etiam realis hic diffiniatur, qa uerbū debere, & ad actionem in rem, & ad actionem in personā refertur, ut ff. de uerbo. sign. l. pecuniæ. §. fi.

† Ista glo. est not. q̄ verba multoties intelligūtur grosso

SYL.

Nec obstat si dicat, uerba in diffinitione propriè sunt accipienda, qa hoc uerū in uer. diffinitio, nō in diffinientib', ut declarat Dec. i rub. de p̄b. col. 3 *quinimo Alc. in l. creditores. ff. de uer. sign. eum quoq;. qui in rē actione tenet, p̄priè debitorē eē, nō in subtilibus rōnibus cōprobat.]

SYL. modo, nō tamen in statutis. Pla. Ang. & Iaſ.

Itē sciu, q̄ est in diffinitione uerbū, p̄sequendi, quod ē cōe tā ad realem q̄ ad personalem actionem, ut ff. eo. l. actio in personā. item facit. j. eo. §. in prin. ubi actio realis spēs est actionis, sicut p̄sonalis: & ita large accipio hic uerbum, debetur: sed in stricta significatione uerbi huius, dēre, tm̄ alienū & non meū mihi debetur.

SYL.

Idem firmat Deci. in l. si tibi. in 3. no. ff. si cert. pet.]

Vnde personalis actio tm̄ diffiniri reales, aliquę p̄sonales. Personalis ē, q̄ p̄supponit debitorē obligatum: sed realis non: sed ideo contra eū cōpetit, qa possidet. Aretin.

vr, † vt j. e. §. sic itaq; & j. de le. § sed & si rē. Sed certè qñq; ago etiam ad id, qd mihi non debet, ut C. de pac. l. si pacto quo pęnā. nā ibi ñ ago ad id, qd est debitū, sed ad id qd ex nudo pacto conuenit. Sed certè illud nāliter erat debitum qd nudo pacto debebat, † vt ff. de fideiuſ. l. fideiuſ. §. fideiussor. Vel ñ agitur ibi ad id, quod nudo pacto debetur, sed ad id quod uerè debetur: sed p̄textu eius consequitur etiam quod nudo pacto debetur. †

† Imo ēt realis s̄m cōiter docto. hic.

† Ista sol. ñ p̄cedit s̄m doct. q̄tum ad materiam text. nri.

Reprobat Præpo. Senen. 4. casu. q. 5. in 2. colum.]

SYL.

Item oppono de popularibus actionibus. Nā in eis non dr̄ debitum, & tñ petitur, ut ff. de po. ac. l. pe. Sed nō obst. qa saltem post litem contest. debetur, ut l. si cui. ff. de uer. sig. Vel † dic q̄ & sibi debitū prosequitur: nā cū toti populo sit debitū. ergo & sibi. Itē op. de actione iniuriarū, qa nō dr̄ eē in bonis, ut ff de iniur. l. iniuriarū. 3. itē non ad debitum, sed ad uindictā cōpetit, ut ff. de colla. bo. l. 2. §. emancipatus, & tñ est actio. R̄ñ. nō est i bonis, ut trāseat ad hr̄des, ut ff. ad l. Fal. l. pœnalis Itē licet dei ad uindictam, tñ pōt deberi mihi pp id, quod est in æstimatione uindictæ, uel pp id qd ē in alterū ut uindicta. Itē oppono de petitione hr̄ditatis, itē de actione de peculio. Nam in his agitur etiā ante quam sit penes possessorē, uel anteq̄ sit in peculio, ut ff. de peti. hære. l. 4. & l. si quo. & ff. de pec. l. quæsitū. i prin. & ff. de lib. leg. l. si quis reū. §. † idem. Sed dic † esse subaudiendum hic: uel deberi speratur. Vel dic, q̄ qñ fuit actio proposita, fuit efficax tantū pro eo, qd tunc erat penes possessorē, uel in peculio: & postea cum augebat, eatenus & actionis efficacia crescebat: cū v̄ris uel in aliquo uniuerso fuit petitio, ut ff. de iudi. l. solemus. Item opponii de actionibus quas intendunt aliqui pro alijs: ut p̄curator, & tutor & p̄latus, & similes: nam agunt, & tñ non

† Ista cōtinet, merā ueritatem, ut p doc. hic.

† Ista reprobatur cōiter per doc. hic

**

† aliàs ē l. si filiusfa.

† Sed hæc reprobat, qd arguit Imperatore de insufficiētia

non sibi debitum petunt. Sed dic, ꝙ quasi domini sunt, vt ff pro emp l. q fundũ. §. si tutor. Vel dic, sibi. i. ei cui actio cõpetit, quæ intendit. Vel subaudi, qđ si debeť, vel ei cuius nomine agitur. huius alternatiuæ secũda ps est vera.

SYL. Cōis opin. est in hac gl. ꝙ vtrunque diffiniatur: quam defendunt hic Hispa.]

¶ Omnium autẽ actionũ, qb[a] inter aliquos a apud iudices b arbitrosve c de quacũq; d re q̃rit, summa e diui-

Diuisio. ¶ Omnium autem. ¶ Ista pars diuidit in sex partes, prout in hoc titu. ponunt sex diuisiones actionũ, quas enumerat per ordinẽ gl magistralis in § sunt præterea. ĩ eo. Et ibi gl. addit aliàs sex diuisiones, quæ ponuntur in alijs locis extra hunc tit. Prima diuisio actionum est, quę respicit causam materialẽ: quia quædã actiones sunt reales, quædã personales, quædã causam mistã habẽtes: & ista pars durat vsq; ad §. sed istæ. Secũda diuisio est, quæ respicit causam efficiẽtẽ: qa q̃dã ciuiles, quædam prætoriæ: & durat vsq; ad §. sequens. Tertia est respiciens causam finalẽ: quia quædã sunt rei persecutoriæ, quędã pœnales, quędã mistæ rei & pœnę: & durat vsque ad §. omnes. Quarta est respiciẽs causam formalem: qa quædã dantur ad simplum, quędã ad duplum, quædam ad triplum, quædã ad quadruplum: vsq; ad §. actionum. Quinta est respiciens causam substantialẽ: quia quædã sunt bonæ fidei, quędã stricti iuris. ibi vsq; ad §. sunt præterea. Sexta est respiciens ꝓsecutionis effectũ: qa quędã sunt persecutoriæ solidi, quædã non: vsq; ad finẽ, vt sequitur Bal. hic. Item prima subdiuiditur in duas partes Primo diuidit. Secundo membra declarat. Secunda ibi, Nanq;. Nã totus iste titulus procedit per diuisiones actionum.

SYL. ¶ Omniũ. Casus in diuisione actionum & declaratione terminorũ non figurať nisi literaliter. declarat. n. Imp. suam diuisionẽ per exẽpla dilucida. No. est igitur, ꝙ dictio, omnium, est vniuersalis. Item ꝙ pariter proponẽdæ sunt actiones corã arbitris, sicut coram iudicibus. Item ꝙ valet argumentum a sufficienti enumeratione partium. Itẽ ꝙ ad causandam rei vẽdicationem duo extrema requiruntur: dominiũ vel quasi ex parte agẽtis, possessio vel quasi ex parte cõuẽti. Item ꝙ qui teneť actione reali, nullo iure est obligatus. Item ꝙ actio est genus.]

a ¶ Inter aliquos. Vt innuere, ꝙ aliæ actiones sunt, quæ corã alijs proponunt: † sed non est verum. Accur.

ADDITIO Solutio: dic ꝙ hic relatiuum stat declaratiuè: quia adijcitur qualitati conuenienti vnicuiq; contento sub genere.

b ¶ Iudices. Ordinarios vel delegatos.

c ¶ Arbitrosve. Scilicet cõpromissarios. nam & apud eos actiones † ꝓponendæ sunt, vt hic, & ff de arbit. l. 1. Est ẽt libellus offerendus, vt C. de arbi. l. cũ antea. §. licet circa fi. Sed contra ẜm Plac. C. de epis. & cler. auth. generaliter. Ad quod tñ. quia ibi non de libelli oblatione loquitur, sed de remissione cautionis, quæ consensu partium fieri potest, vt ff. de fer. l. 1. 1. respon.

d ¶ De quacunq; re. generaliter accipe verbum, rei, † vt ff. si certũ peta. l. 1. in fi nam pro corporalibus & incorporalibus competunt actiones: vt ĩ. eod. §. proxi. & §. 2. & ff. si serui. ven. l. 1. & 2 in prin.

e ¶ Sũma. idest prima, quo ad tractatum. † vel summa, idest breuis: breuior enim esse non potest q̃ bimembris, sicut ista est. Sed opponitur ĩ. e. §. quædam. Rñ. quia & illæ sunt reales, qñ ad res agitur: item in personã, qñ ad personales præstationes agiť: imo etiam si simul agatur, non tñ egrediuntur hanc diuisionẽ, cùm sint in rem & in personam. nisi. n. sic exponeretur, iam multæ inuenirentur breuiores, vt ĩ. eo. §. alię. & §. actionum. & aliæ quædam diuisiones breuiores inuenirentur.

¶ Cōis opi. est cũ glo. hic, vt patet ex SYL.

† Quia relatiuũ qs vel q adiũctũ alicui gñalitati sine copula illã restringit. l. earũ adiectio ff. de le. 3.

† Idẽ Io. Fab. Pla. Angel. & Ias.

† Istũ sequuntur Bal. & P. ĩ d. auth. gñaliter.

† Vt ẽt factũ cõprehendat, Bart. in l. j. ff. si cer. pet.

† Et hoc iõ, qa per eam cognoscitur cã mediata & imediata actionum. Ias.

sio in duo genera deducit. Aut.n. in rem [a] sunt, aut in psonā. Nanq; agit vnusquisq;, aut [b] cum eo, qui ei obligatus est, vel ex ꝯtu, vel ex maleficio: quo casu ꝓditæ sunt actiones in personam, per quas [c] intēdit [d] aduersariū ei dare [e] aut facere [f] oportere, & alijs qbusdam modis: [g] aut cū eo agit, q nullo iur [h] ei obligat'

dictis doc. hic, & in rub. ff. si cer. pe. ꝙ actiones. de quibus in §. quædam. nō faciant speciem de per se.

ADDITIO. Dic, melius facit tex. ĩ l. q̃s ergo casus. ff de pec. Sed extra gl. instatur, quia actio in rem scripta rē con comitatur: & tñ nō est realis, vt ĩ eo §. quædam. sed solue vt ibi, quia ius agendi ex reali oritur ex ipsa re: & ipsi rei competit, & contra ipsam rem vt hic: & simili dicimus de seruitute debita fundo. ff. neg. ge. l. q. aliena. §. fi. & sic ĩ actione psonali ĩ rē scripta, vt d. §. q̃dā. Ang.

a ¶ Aut enim in rē sunt. Ideo in rem dicuntur, quia rem cōcomitantur. ff. de publi. l. imperatores. & in personam, quia non recedūt a psona obligati vel hæredis eius, cuius eadem est persona, vt ff. eo. l. actionum genera. §. 1. & 2. & in auth de iureiuran. à mor. præ in prin. colla. 5.

¶ Hæc gl. male loquit, quia bū fingun tur, non aūt sunt: sed sunt eadem persona interpretatione iuris]

* ¶ Actio in rē est, ꝑ quā rem nostrā, quæ ab alio possidetur, petimus: & sp̃ aduersus eum est, qui rem possidet. l. actionum. de actio. & obli.]

b ¶ Aut. Hoc respicit aliud, aut, quod est ĩ. co. aut cum eo &c.

c ¶ Per quas. s. personales actiones.

d ¶ Intēdit. † s. vnusquisq;, vel actor.

e ¶ Dare. Cum datio est in obligatione. vt ff. de verb. obliga. l. vbi autem non apparet. §. fi.

f ¶ Facere. Cùm factum sit in obligatione: vt si promisisti scribere librū: quod petitur actione ex stipulatu, vt s. de verb. oblig. in prin.]

* ¶ Actionis in personam verba solēnia iure veteri erāt in vsu, Aio te mihi dare oportere: teq; oportere facere: quorū verborū meminit Val. Prob. in libello de notis antiquis. Est autē actio ĩ personā, qua cū eo agimus, q obligatus est nobis ad faciēdū aliqd, vel dandū, & semper aduersus eundem locum habet. d. l. actionum]

g ¶ Et alijs qbusdā modis. s. ex quasi ꝯtractu, & ex quasi maleficio. nec. n. de his s̃. dixerat: qd reprobat. † quia ex quo dixit de ijs q̃ sunt ex cōtractu vel ex delicto, ꝑ cōsequēs de ijs q̃ sunt ex quasi contractu & ex quasi d̃licto, vt s̃. de obl. q̃ ex quasi ꝯtu in prin. & s̃. ti. j. in prin. † Vel dic oīa ista s. esse cōprehensa: sed sunt supradicta intelligēda, vbi ꝓcise agebat ad dādū vel ad faciendū: hic āt qñ nō ꝓcise, sed sub alternatiōe, vt hoc, aut illud. sed & hoc reprobat, q a s̃. nō dixit, ꝙ ꝓcise qd fieret. Dic ergo hic de cōdōne furtiua loq. q̃ est personalis: nō tñ ex ꝯtu, vel quasi, vel ex maleficio, vel quasi, sed ex varijs figuris cārū orit, vt ff. de actio. & obl. l. 1. ĩ prin. Item de interdictis oībus pōt dici, ꝙ oīa sunt personalia, ut ff. de interdic. l. 1. §. fi. non tamē iure ordinario, sed extraordinario sunt introducta: vnde nō cōtinētur sub hac diuisione, ex cō tractu, vel quasi, ex maleficio vel quasi: ex delicto tñ vel ꝑꝑ delictū qnq; dari, vt in interdicto, Vnde vi, nōt videri: qnq; non: vt in interdicto Quod vi aut clā, qñ contra eum, qui non fecit opus, sed factum habet, datur, vt ff. qd vi aut c'ā. l. 3. & clam & l. competit. § fi. Et vt breuiter dicā, ille tertius articulus, q dr̃. ff eo. l. 1. in prin. ex varijs figuris &c. est quod hic dr̃, & alijs quibusdam &c. Accur.

¶ Cōis opi. est cū gl. ꝙ illa verba ĩtel ligāt d̃ ob onib. ex quasi ꝯtu & quasi delicto, ꝓsertim ꝑꝑ illa verba, & alijs, quæ dessignant similitúdinem.]

h ¶ Nullo iure. No. hic, ꝙ ille, qui rē meam tenet, nō est mihi ideo obligatus, sed rōne possessionis eū possum conueni-

† Imo qa dantur pcasione directi dominij, vtilis, vel quasi. SYL.

† Ista glo. & gl posita in verbo dar̃ & gl. in ver. facere declarant ꝑ Ang. ĩ gl. magistra in isto §. j.

† Imo approbat ꝑ Bar. Nic. Angel. & Ias.

† Hæc primā expōnem licèt gl. reprobet, tñ eā sequūtur cōiter docto. hic: & inducunt ad hoc l. 1. ff. eo. vide hic ꝑ d. Ias. qui longè tractat an appellatiōe cōtractus veniat quasi contractus.

SYL.

est, mouet tñ ei de aliqua re cõtrouersiam: quo casu proditæ actiones in rē sunt: veluti si rem[a] corporalem possideat[b] quis, quã Titius suã esse affirmet, possessor aũt dominiũ eius se esse dicat: e nã si Titius suam esse intendat, in rem actio est.

conuenire, vt C. de alien. iud. mutan. causa fact. l. i.

SYL. ¶ Nec obstat difficilè contrarium, ꝙ actio de peculio est in rem. & tñ præsupponit oblõnē, q̃ a imo est ĩ psonã. §. in psonã. ĩ. eod. vt dicit hic Hispa.]

* ¶ Tu dic nullo iure psonam ipsam obligari, ratione tñ rei, quã tenes, debitorem te esse, hincq; interf eum quoq; non impropriè creditorem dici, cui in rē actio competit. l. creditores. de verb. signi. vbi Alc.]

¶ Sed oppono: teneris mihi ad rē restituẽdã, ergo es obligatus. Rñ nõ est verum: q̃a, teneris, duobus modis accipitur. Nam si dicas, teneris iõ, quia ex nã actionis sis mihi obligatus falsum est: si verò dicas, teneris, quia per offm̃ iudicis dēt tibi necessitas imponi, vt restituas, verũ est, vt ff. de rei vẽ. q restituere; & si hoc mõ accipiatur, teneris, ergo es obligatus, ñ sequitur. ADDITIO. Et est rõ, quia offm̃ iudicis nullam præsupponit obligationē. l. qui per collusionem. in fi. ff. de act. emptio. l. Quintus ff. de annu. leg. nisi largo modo ẜm quod dicit Bar. in l. fi. ff. de iniur. & vide glo. ĩ. in prin. in verbo, debetur. Ang.

a¶ Rem corporalem. Benè dicit corporalem, q̃a incorporalia non vendicantur, vt ff. de rei ven. l. vendicatio.

b¶ Possideat. No. in actione in rē ex parte actoris alterũ duorũ debere interuenire. l. dñium, vt ff. de rei ven. l. in rē. & hic. vel quasi dñium, † vt in emphyteuta, superficiario, & in bonæ fidei emptore, (i) & similibus, vt ĩ e. §. alia. & ff. si ager vecti. vel emph. l. i. § fi. & l. 2. & 3. & ff. de superficieb. l. 1. in fi. r. rñ. & §. quod ait. item ex parte rei similiter duorũ alterũ. s. possessionem, vel quasi, vt quis dolo desierit possidere, vt hic, & ff. de iterro. actio. qui seruum. §. in iure. & l. si seruus. & de noxa. electio. §. 1.

† Vel ius in re, Dy. Nic. Ang. Ias.

* ¶ Adde, ẜm Ias. q̃ triplex est dñium directũ, vtile, & quasi dñiũ: Directum est dñiũ plenariũ quotiescunq; nullus alius i ea re ius hēt: & hoc pducit directã rei vẽdicationē: vtile est qđ directum agnoscit: quale est dñiũ emphyteutæ, vassalli & superficiarij. & hoc producit vtilem rei vẽdicationē. quasi dñiũ est qđ hēt bonæ fidei possessor iusto ex titũ antequã rem per longi temporis possessionē acquirat: quo casu datur actio publiciana.]

ADDIT. (i) D. c, hoc nõ est bñ dictũ quia immo habet tm̃ inõ publicianam, vt ĩ. e. §. sed istæ. aliàs si hēret vtile dñium, vt dicit glo. ꝑterret dño directo. l. 1. §. 1. ff. si ager vecti. vel emphy. & in hoc est falsum quia regulariter excluditur à vero domino. l. pe. & quod ibi no. ff. de publi.

c ¶ Dicat. hoc nõ est necesse probare † vel dicere, sed ex voluntate dr̃ hoc, vt C. de edē. q accusare. & de rei ven. l. fi. & ĩ de interdic. §. commodum.

† Onus tñ pbãdi ꝑt assumere si vult. N c. Fab. & Ang.

* ¶ Rei vẽdicationis in petitione fundi, huiõiq; rei inmobilis, olim hæc formula fuisse tradit, Fũdus, q est i agro, q Sabinus vocat, meus est: eũ ego ex iure meũ esse aio: ibi ego te ex iure manu consertũ voco. Au. Gel. lib. vigi. c. 9. Rei verò mouẽtis vẽdicatio sic fiebat: is q vẽdicabat, in iudicio rē exhibitã tenẽs dicebat, Hanc ego rem ex iure Quiritium meam esse aio.]

¶ Aeque. ¶ Supra. § pxi. ponitur de actionibus in rē pro rebus corporalibus, nũc ꝓ rebus incorporalibus. Et sunt duæ actiones, confessoria & negatoria. Et diuidĩ iste §. in duas ptes. Primo ponit de actione cõfessoria q̃ intẽtat ꝓ seruitute pstituta ꝓseruãda vel cõstituẽda Scđo ponit de actione negatoria q̃ cõpetit dño negãdo aduersario suo ius eẽ seruitutis. & sic cõpetit ꝓ libertate cõseruãda Scđa ibi, Cõtra quoq; Itẽ roi' iste §. sex facit. Primo

SYL.

¶ Pro seruitute cõstituēda vel nõ ꝯstituenda ꝓditę sunt actiones in rę, tã ꝓ seruitutibus rusticis, q̃ vrbanis, realibus, vel ꝑsonalibus: & in his ēt agit q possidet: secus in rebus corporalibus regulariter. h. d Ang.

¶ Aeque[a] si agat[b] qs, ius sibi esse fundo forte vel ędib' vtēdi[c] fruendi, vel per fundum vicini eundi agendi, vel ex fundo vicini aquam ducendi, in rem[d] actio est. Eiusdē generis[e] est actio de iure ꝑdiorum vrbanorum: veluti si quis agat ius sibi esse altius ædes suas tollēdi,[f] prospiciēdive, vel

ponit exēplū de cõfessoria, quę datur ꝓ seruitute personali. Scđo dat duo exēpla de cõfessoria ꝓ seruitute reali rusticana. Tertio ponit 4. exempla de cõ fessoria pro seruitute reali vrbana. Quarto ponit plura exēpla de negatoria. Quinto ponit differentiam inter actiones reales, quę cõpetunt ꝓ rebus corporalibus, & inter eas, quæ competunt pro rebus incorporalibus. Sexto infert quãdã exceptionē. Secunda ibi, Vel per fundum. Tertia ibi, Eiusdē. Quarta ibi, Cõtra quoq;. Quinta ibi, Qđ gen'. Sexta ibi, Sanè.

SYL.

¶ Aeque si agat. Casum ponere nisi literaliter non expedit: cùm enim text. declaret terminos, & seipsum exēplificet, non est q d vlterius ex tex. desideretur: & quid ad perfectam cognitionē harum actionum deficiat, constat ꝙ ipsemet Impe. iudicauit nõ eē hoc in loco cõgerendã oēm materiã istam, sed reseruare cognoscendam in libris. ff. Nota igit ꝙ dictio, æque, est continuatiua ad præcedentia. Itē ꝙ vbi est apposita dictio, fortè, debet intelligi, vt idē disponatur in casu, in quo non est apposita, quod disponitur in eo, in quo est apposita. Item ꝙ cõcessio aquæductus est seruitus realis. Item ꝙ confessoria & negatoria competunt pro seruitutibus rusticis & vrbanis. Itē ꝙ seruitus prospectus est, qua cõceditur nõ simplex lumē, sed amęnitas visus. Itē ꝙ est differentia iter ꝓijcere & immittere, de qua est, tex. in l. malū. §. 1. ff. de verb. sign. & vlterius dicit Prępo. Senē. in 7. casu, quæstio. 1. ꝙ hic tex. adhuc à nemine fuit intellectus, & ipse ibi declarat, videas.]

a ¶ Aeque. s. datur actio in rem.

b ¶ Agat. Scilicet actione cõfessoria. ꝙ sic vocetur, legitur. ff. si ser. vend. l. 2. in princip.

c ¶ Vtendi. Hęc seruitus est personalis, sed sequētes reales, vt ff. de serui. l. 1. ** Adde, ꝙ re vera vsusfructus & vsus sunt seruitutes mixtæ, vt ait Accurs. in d. l. 1. & Verò. de serui. vrb. pręd. c. 3. quia non debētur a persona personæ, ꝓut est seruitus mera personalis, de qua hř s̃. in ti. de iure perso. nõ ēt debētur a re rei, sicuti sunt meræ reales, de quibus mox subijcitur in tex: sed participant de natura vtriusq;. nã debenē a re ꝑsonæ: & cū ꝑsona finiūtur, & hac rõne dñtur ꝑsonales in d. l. 1. item & tanq̃ iura realia vendicātur. l. vti frui. ff. si vsusfru. pet. & hic, & habetur in gl. altius veri. & ecõtra.

d ¶ In rem actio est. s. confessoria.

e ¶ Eiusdem generis. s. vt sit in rem.

ADDITIO. No. ꝙ cõfessoria ꝓponit verbis affirmatiuis, & negatoria negatiuis: & ex hoc comprehenditur medium concludendi in huiusmodi actionibus, de quo dic vt per Ang.

* ¶ Actio confessoria, vt hic diffinit Ias. ex Petro de Bellaper. & Io. Fab. est actio in rē, competens alicui ratione seruitutis sibi debitæ, vel fundo suo vel quasi suo, contra impedientem, ad declarationem iuris sui. Negatoria aūt est actio in rē cõpetens alicui rõne rei suę, vel quasi suæ, cõtra vtentem aliqua seruitute in re illa, ad pronunciandum, aduersario ius non esse vtendi tali seruitute.]

f ¶ Tollēdi. Vt si eras in quasi posses-

sione

sione seruitutis domus meæ, ne mihi liceret altius tollere me: volente ædificare, debeo agere negatoria. & ita hic interesset † exēplū negatoriæ. vt ff. si serui. vendi. & si fortè. §. 1.

† Displicet Dyn. Io. Fa. & Ange. & dicit Ias. ꝙ est decisio.

¶ Hæc opin. damnatur ab omnibus hic, & Præpo. Señ. in 7. casu. q. 1. in prin.

Seruitus altius tollēdi ab alijs differt.

¶ In hac enī seruitute negatoria verbis affirmatiuis, & confessoria negatiuis proponitur, vt ff. si ser. vēd. l. loci. Alia verò exēpla, quæ ponuntur, bene ponūtur in confessoria vsq; illuc; contra &c. Vel pone hoc exemplū in cōfessoria: at si talē mihi debeas seruitutem, vt altius teneas ædificatum, vt ff. de ser. vrb. præd. si arborem. §. interdum & l. eum debere.

SYL. ¶ Hanc expositionem tenet Ias. Atet. tamen & Hisp. contrarium sentiunt. * Verum autem intellectum tradit Zasius in Intellec. singu.]

a¶ Contra. i. in cōttariū. Nam supra de confessoria, per quam seruitutes debentur: nunc de negatoria, per quā seruitutes denegantur, vt ff. si ser. vendi. l. 2. in prin.

b¶ Proditę sunt actiones. Scilicet negatoriæ.

c¶ Altius tollendi. Exēplum confessoriæ. † In his enim exemplis omnibus reperitur, nō. Vel dic, nō† repeti, † non ad hoc exemplum, sed ad alia sic. Sed quæritur hic quare nomina talia dantur talibus actionibus? Rñdet Placen. quia negatoria negatiuis verbis proponitur, confessoria verò affirmatiuis.

† Ridiculū est ſm Dy. Io. Fa. & Ias.

† Imo. Dy. & Ias.

Negatoria & confessoria quare sic dicuntur.

¶ Cōis cōclusio est ī hac seruitute altius tollēdi, ꝙ confessoria verbis negatiuis, negatoria verbis affirmatiuis proponatur: & ideo opin. Plac. nō est vera respectu expressionis faciendæ in libello, sed respū intentionis agentis, vt declarant hic Ias. & Hisp.]

SYL. ¶ Hæc opi. reprobatur ī seruitute altius tollendi: ibi enim confessoria negatiuis, negatoria affirmatiuis † verbis proponitur. Dic ergo potius inspiciendam esse naturam q̄ verba: vt cōfessoria ideo dicatur, quia ad hoc, vt cōfiteaī se debere, daī: negatoria autē, quia negat. Itē quare istæ dūr in rem? Rñ. quia ad similitudinem rei vēdicationis dantur. Sicut. n. illa rōne dominij

† Habēdo respectū ad mediū̄ cōcludendi. Ang. & Iason. Cōfessoria & negatoria ꝙ re dūr actiones in rem.

† aliàs inuicē quoque.

pijciendi aliqd vel immittēdi tignum in vicini ędes.

¶ Contra a quoq; de vsufructu, & de seruitutibus pdiorum rusticorū: itē prædiorū vrbanorum, inuicem proditæ b sunt actiões vt si qs intēdat ius non esse aduersariū vtēdi fruendi, eūdi agēdi, aquæve ducēdi: item altius c tollēdi, pspi-

vel quasi datur, sic & istæ: vt ecce ratione dominij datur cōfessoria, scilicet domino fundi, cui seruitus debetur, vt ff. si ser. vend. l. 2. §. hæc autem. & rōne quasi dñij, vt fructuario, creditori, † & superficiario. Itē publiciana datur ei, cui seruitus est cōstituta a non dño fundi, vt ff. de temis. l. j. §. idem Iulianus. & de superfi. l. 1. §. fin. & si vsusfruc. pen. l. j. & de public. l. si ego 2. & 3 rñ. Item sicut rōne possessionis vel quasi datur rei vendicatio: sic & hæc confessoria rōne veię possessionis aduersus eū, q possidet agrū qui seruituē debet, vt ff. si vsufr. pe. l vti frui. §. vtrum. vel quasi possidet, vt ff. si vsufruc. pe. l. fi. Hoc idē in negatoria: nā ipsa ratione dominij datur domino fundi, qui negat seru tū tem deberi: vtilis autem quasi domino, quia ius habet in fundo, quē negat seruitutem debere, vt ff. si seru. vendi. l. 2. Et econtra ratione possessionis intēditur contra eum, qui possidet rem rōne vsufru. vt ff. de acqui. pos. l. naturaliter. vel quasi possidet: vt si te viatur pter illam seruitutē, quam sibi dicit debitā: in quibus nō est vera possessio etiam naturalis: ar. de serui. vrb. præ. l. si ædes. §. libertas. & §. seq. & ratione horum & similiū dicuntur in rem. Item no. quod dicit Pla. ꝙ negatoria ita demū daī, si fuerit seruitus cōstituta, & postea amissa. sed falsū est: ppetir. n. & si nulla fuit, vt ff. si ser. vē. loci. §. ppetit. & l. si itēl.

† Ista duo exēpla displicent Dy. Bart. Ioan. Fab. Angel. & Ias.

Relatio est facienda ad proxima.

† Hoc verum si ad oia non possit fieri, Dy. & Nic.

a ¶ Istę quoq; actiones. De quibus supra proximo §. dixit Nam ad proxima est facienda relatio, † vt ff. de lega primo. l si seruus plurium § fina. de testamen. hæredes §. sed & notā. nam alię non sunt negatiuę sed affirmatiuæ. sed in eo, quod dicit, in rem sunt: potest ad vtrunque referri.

b ¶ Quod genus actionis. Scilicet negatoriatum & affirmatiuarum. Et nota, quod nomen actionis largè hic ponitur: † aliàs verò pro personalibus tantum, vt diximus supra eodem §. primo.

c ¶ In his. Scilicet in causis rerum corporalium.

d ¶ Possidet. Scilicet insolidum. Si.n. duo asserant se possidere, & vterque vincit, poterit alter vēdicare; vt ff vti possid l si duo. in fi 2 respon.

e ¶ Neget rē actoris esse. Hæc verba restringūt † præcedētia. Cei verò &c. Nā hoc perpetuò verum est, quod alias non datur actio possidenti, per quam neget rē actoris esse. Sed potest poni casus, vt possessor habeat actionem per quam dicat se dominum esse: vt ff de rei vēdicatio. l. officium. & ff. eo dem vsufru. quemadmodum cau. si vsusfructus noie. Constat enim commodatariū nō possidere, & commodantem possidere, vt ff. com. l. rei. idē in conductore & locatore, vt ff de vsuca. l non solum. §. J. Alij dicunt legem illam, officium loqui quando alius non possidens agit, vt sic ratione detentationis talis agatur. Sunt & alii, vt Bul. & Io. qui dīt, quod eo ipso quod agit possessor rei vendicatione, renunciat causæ possessionis. † cum hoc sit impossibile se possidere, & vendicare posse. prima verior est.

ciēdive, vel proijciendi, immittēdive: istæ [a] quoq; actiones in rē sunt, sed negatiuæ. Qd genus [b] actionis in controuersijs rerum corporalium proditum non est. Nā in his [c] is agit, qui non possidet;

† Idē Nicol.,

† Sequunt Angel. & Ial.

† Hoc verum, cum agit occasione illius possessionis, quæ erat penes ipsū & p se met ipsū sciensque possidebat. Ang. & Ial.

SYL. ¶ Et ista cōtēr tenetur, quāuis non multum congruat huic literæ.]

ei verò, qui possidet, nō ē actio pdita, p quā neget e rem actoris esse. Sanè vno casu, [f] qui possidet, nihilominus is actoris ptes obtinet: sicut in latioribus Digestorū libris opportuniꝰ apparebit. [g]

f ¶ Vno casu. Vt ī duplicibus iudicijs. † vt ff. de iudicijs. l. in tribus & ī. eo. §. quædam & ff. vti possidet. si duo §. primo. ī. de Interdict. §. tertia. & ff. fa mil. ercisccun. l. prima. Vel dic, quod dicit de qualibet exceptione proponenda: nec enim hic dicit, quod sit actor sed cautè dicit, quod partes si ue onera actoris sustinet secundū Ioan. vt ff. de exceptionibus. l. prima ..

† Hoc exēplum sequit Dy. hic: sed Io. & Pe. contra, qa exceptio dēt esse de regula: nam ī reb. corporalibus possidenti non datur actio, nisi vno casu: sed secūdum gl. essent plures.

ADDITIO (i) Dic, nec etiam placet hoc Pet. & Dy qa sūt hoc esse plus q̄ mille casus. Vnde Petr. ponit exēplum, quando reus suscepit in se onus probandi. s. quòd res petita pertineat ad eum, & non ad actorem, vt l. circa. ff. de probatio. & hoc exemplum placet hic Io. Fa. nam litera nō dicit actor, sed, vicē actoris sustinet. & sic non est propriè exceptio, sed quædam illatio. Ang.

Præterea ī alijs duplicibꝰ iudicijs qui agit, non negat rē actoris esse, nec agit rei vēdi. prout litera requirit. Ang.

g ¶ Apparebit vt ff. de iudi. l. in tribus sm primum. vel ff. de excep. l. 1. secundum secundum.

¶ Sed istæ. ¶ Diuiditur in duas partes Primo ponit & declarat actiones præcedentiū paragraphorū fore ciuiles. Secūdo ponit de actionibus prætorijs ibi, Aliæ autē. Item ista secunda subdiuiditur. Nam primo ponit de actionibus in rē prætorijs. Secundo ponit de personalibus. Secunda inferius in §. In personā Item prima sub diuiditur. Nam primo ponit, quādo res petitur, quasi vsucapta, quæ non est. Secundo, quādo vsucapta est, & petitur ac si vsucapta non esset. Secūda ibi in §. Rursus. Itē prima subdiuiditur. Nam primo ponit de actionibus prætorijs in rem: secundo de eis duo ponit exempla. Secūda ibi, Vt ecce plerumq;. Primum exēplum prosequitur

sequitur ibi; Nanq; si cui. Secundum in §. Rursus iam allegato. Aret.

¶ Sed iste. Calas non debet aliter q̃ literaliter figurari. declarat enim lu. ∣ sli. actiones p̃torias: & ponendo ipse exempla ponit casum in exemplis: ratio enim dubitandi fuerat, quia his casibus deficiebat iure ciuili actio in rem, quæ domino dat, rõ: nũt decidẽdr colligit ex n̄ali illa prætoria æquitate, qua oĩa prætoris edicta emanarũt, & colligit ex illis uerbis. Sed q̃a sanè durũ erat eo casu deficere actionẽ &c. No. primo q actiones, de quibus s̄. sunt de iure ciuili. Item q publiciana introducta est iure prætorio. Item q dictio, aliæ ẽ implicatiua. Item q prætor dabat actiones: & sic vi͂ colligi, q statuta condere. Itẽ q in materia generali exẽpla sunt necessaria. Itẽ q dicto, plerũq;, denotat regulam in contrariũ. Itẽ not. aliam diuisionem actionũ. Itẽ q in publiciana requiritur traditio uel quasi. Item q si q̃s bona fide & iusto titulo rem acquisiuit a non dño & eius rei possessionem amittat, dat eidem publiciana contra possidentem uel contra illum, qui rei sest sudæ facultatem habet.]

¶ Secunda diuisio actionum est, q quædã sunt ciuiles, de quibus iã dictum est, quædã uerò prætoriæ, de q̃bus hic duo exempla ponunt. Ang. Aret.

¶ Sed istæ a quidem actiones, quarum b mentionẽ habuimus, & si quæ sunt similes c

* ¶ Diuisio actionum, de qua hic agitur est ex causa efficienti.]

† Inuẽtione, s3 extensione dr̃ p̃toria Fa. Ang. & Ias.

a ¶ Sed istę. Latenter accidit ad secũdam diuisionẽ. s. aliæ sunt ciuiles, & aliæ prætoriæ: & de omnibus exẽpla ponit. Sed q̃rit̃ de duabus s. de actione in rẽ q̃ dat̃ 3̃ eũ, q dolo desijt possidere, vĩ enim prætoria, ut ff. de noxa. act. l. electio §. j. sed & ciuilis vĩ inspecta p̃sona actoris, q̃ de iure ciuili admittitur ad agendũ, ut ff. de rei uend. l. in rẽ. Sed dic eam ciuilem † inspecta potᵘ p̃sona actoris, q̃ dignior est, ut ff. de excep. do. l. pure. § fin. & hęc consideratio semp̃ hr̃: nã hæreditatis petitio dr̃ prætoria, quando

** † Melius facit. l. 1. ĩ prin. ff. si pars hær. pe. secũdũ Ias. hic.

bono possessori datur, uel fideicommissario: licet contra possidentem p hærede uel pro possessore detur: & eq si detur hæredi de iure ciuili, dicatur ciuilis. ut ff. de pet. hæredi. l. j. Sẽper enim indicamus, an actio sit ciuilis, uel prætoria, inspecta persona actoris. ∣

† Imo in S Y L. specta origine Bal. d. & Ias.

¶ Cõmunis opinio est, q actio hęc inuentione sit ciuilis, per extensionem tamen dici possit prætoria ut dixit hic Iason.]

† sequuntur eam. Fa. Ang.

¶ Secundo quæritur de actione Cõmodati. Sed dic eam ciuilem, ut. ff. comm. l. in commodato. §. sicut. Et quod dicitur eo. ti. l. 1. ait prætor &c. uel approbãdo, uel confirmando dicit, non inueniendo: sic ff. de petitione hęreditatis dicitur ff. si pars hæc hæ. pe. l. 1. in princi. Sed tamen ipsa ciuilis est, cum sit ex senatusconsulto, & cẽtumuiralis dicatur, vt ff. de petiti. hær. item ueniunt. § præter hęc. & C. de hære. peti. l. si. in in prin. Omnes n. actiones, quæ oriuntur ex his quinq; partibus iuris s. legibus, senatusconsultis, plebiscitis, principum placitis & responsis prudentum, ciuiles sunt: † quæ uero a magistratibus, vel prętorum ędicto descedunt, prętoriæ sunt ut supra dictur. natu §. constat. usq; ad §. ex non scripto. & ff de iustit. & iur. l. ius autẽ. & j. de perpet. & tẽp. ac. in prin. Aliæ autem præter duas supradictas certæ sunt, utrũ sint prætorię, uel ciuiles. Accur.

† Sequunt glo. Ang. & Ias.

b ¶ Quarũ mentionem. s. expressam, ut de quibusdam dictum est.

c ¶ Et si quæ sunt similes. Vt quę sũt ex contractu, uel quasi, uel ex delicto, uel quasi, uel ex uarijs figuris causarum, ut supra eodem § primo, & secundo.

¶ Quãuis Dyn. hic acerrimè inuehatur in hanc glo. in communiter eo dicto. eã saluant. præsertim cum loquatur exemplificatiue.]

S Y L.

a ¶ Ex legitimis. Idest ex lege 12 tabularũ: & pro idest ciuilibus. Vel dic ciuilib. i. ex auctoritate iuris pruden tum & eorum istis: nam totum est ius ciuile, ut ff. de iusti. & iure. ius. ãt ciuile. & ff. orig. iur. l. 2. §. nouissimè. b ¶ Aliq au tem. † Aduerte, ꝙ hic doctores ita distinguũt hũc §. incipiendo ibi, sed istæ q. dem. tñ communiter alle gatur in materia publicia na: § aliq. hic, & non superius icipiẽdo. c ¶ Tã in rẽ. Idest tam in rem tantum, ꝗ in personã tantum. Nec enim aliqua prætoria† inuenitur, ꝗ sit mista. l. in rẽ & in personã, licet ciuilis ta lis inueniatur. vt ĩ. eod. §. quædam.

bon. l. prætor. Iulianus.
¶ Intellige necessariũ quo ad intelle ctum, non autẽ quo ad legislatorẽ.]
f ¶ Vt ecce. Hoc ẽ primum exemplũ, quod exponitur statim, ibi, nãq; &c.

† Ista glo. nõ est Accur.

† ὡσαντες Theop.

† alias possessorem aduersariũ, &c.

† Sequun. glo. Fab. angel. & Ias.

SYL.

ex lẽtimis a & ciuili b causis dſcẽdũt. ¶ Aliæ b ãt sũt, ꝗs Prætor ex sua iurisdictione ꝯparatas hẽt, tã ĩ rẽ, cꝗ ĩ psonã: quas & ꝓpsas d necessariũ e est exemplis oñdere. Vt ecce, f plerũq; g ita pmittit Prętor in rẽ agere, vt vel actor dicat h se t ꝗ- si vsucepisse qđ ñ vsuceperit: uel i ex diuerso † possessor k dicat aduersariũ suũ nõ vsucepisse quod vsuceperit. ¶ Actio Publicia na dr̃ pretoria: & dat ex eqtate Prætoris illi, qui rem nactus est a ñ dño ex aliquo iusto titulo ꝗ esset aptus ad dominij translationem: & datur quasi ipse rem usuceperit. Ange. ¶ Nanq; si cui ex iusta cã l res aliqua tradita m fuerit ve luti ex cã emptionis, aut donationis, aut dotis, aut legatorum, & nec dum ei^9 rei dominus effectus n ẽ, si ci^9 rei possessionẽ

g ¶ Plerũque. Quia hoc sp dicere nõ po terit. s. contra dñm, nisi in casib^9, ut statim dicemus.
h ¶ Dicat. Agendo publiciana.
i ¶ Vel ex di uerso. Hoc ex ponitur. ĩ. §. rursus.
K ¶ Possessor Idest dominus quondã, ad quem re dijt nunc pos sessio. Vel dic possessor quõ dam, nunc petitor.
¶ Nanque. Ex iusta causa. i. ex aliquo contractu, ꝗ descendit ex

SYL.

¶ Dic non esse uerũ, talem petitionem hæreditatis esse mistã, quia cõ munis opi. est in contrarium, ut in rubri. ff. si cer. pet.]

SYL.

¶ Et primo hic de realibus dicit vsq; ad §. in personam. & postea de perso nalibus dicet. Accur.
¶ Rationem assignat doct. in rubr. ff. si certum pet.
d ¶ Ipsas. s. prætorias: quasi diceret, nõ solum ciuiles, quas expoſuimus.
e ¶ Necessariũ. Idest, utile. Qđ. n. me dicamenta morbis, hoc exibent iura negocijs, ut in auth. hęc cõstõ. Inn. in prin. col. 3. Nec. n. necessitas in principe poni põt, ut ff. de leg. & senatuscon. princeps. Itẽ quia per exempla aptius intelligit, ut hic, & C. de trãsactio. ut sponsum. & ff. de colla.

iusta causa. id est ex affectione utriusque partis, ut ff. e. l. in omnibus ꝗ affectionẽ iustum est seruari, ut s. de rerum diui. §. p traditionẽ, & hoc dũ mõ talis situ. fuerit aptus dñiũ trãsferre, licẽt ñ trãsferat: ꝗa traditio nõ plus trãsfert, ꝗ sit apud eum, qui tradit, ut ff. de acqui. rer. domi. l. traditio. & nominãt hmõi ꝯtus. ff. de publi. l. 1. in fin. & l. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. si uerò cõtractus nõ est habilis trãsfer re dominium, non competit pub. vt ff. de pub. quęcunque § & fi.
m ¶ Tradita. A non domino.
n ¶ Dñs effectus. Per usucapionẽ. Nã per traditionẽ dominus factus non fuit. Si aũt altero illorũ modorũ factus dñs fuerit, publiciana ei non da tur, sed directa rei uendicatio, ut ff. de publi. l. 1. in prin. & §. 1.

a ¶Casu. Imo & si quocūq; mō. Nā & si p furtū, uel rapinā, vel aliā uim amiserit: nō tn̄ hēt in rē actionē dire ctā: sed hāc: licet hēat & alias actiōes, vt furti, vel vi bono. rap. & similes. ut ī. de obli. q ex delic. §. sed & bonæ fidei. & ī. ui bon. rap. §. fin. ¶Et sic no. ex hac gl. quod furtū ñ pnumeraf iter ca sus fortuitos. de quo latè disputat hic Hispan. & Ias.]

κατά τι γατυ- χην. Theop. SYL.

† casu a amiserit, nullā b hēt in rem directam c actionē ad eam persequen dam: quippe ita pdite sūt iure ciuili actiones, vt qs do

b ¶Nullā De aliis aūt realib' cōstat: sed de hac rei uēdicatiōe dubitatur.

Actio publiciana verū competat habenti utile dn̄ium.

c ¶Directā. Sed nūqd publiciana cō petit rōne utilis dn̄ij? Quidā dicūt q sic, dicentes utile dn̄ium hēt cui publiciana cōpetit: & dicūt hāc eē cām publicianę, sicut directū dn̄iū est cā directæ actionis in rem, ut ff. de rei uē. i. rē. Alij dnt, q nec utile dn̄iū hēt, cū ille, qui utile dn̄ium hēt, ēt ɔ dominum agat, ut ff. si ager ue. uel emphy. pe. l. 1. & 3. quod non est in publiciana, ut. ff. de publi. l. pe. & fi. ** Aequiuocat Acc. dū, cōfundit uti le dn̄iū cū q̄si dn̄io, q̄ lōge iter se differūt, ut annotauimus ī. §. j. ad gl. in uer. possideat. Et iō ɔclude q emphyteuta & uassallus, qui sunt dn̄i utiles, hn̄t utile rei uēdicat, nō publicianā, quæ datur ratione quasi dominij.]

d ¶Vendicet. Hoc vr̄ falsum. Nā aut habeo dn̄ium: & tunc non vendico quod habeo: si non habeo nec tunc uendico. ut ff. de rei uen. l. in rem. 1. respondit. Item dominium est ius & res incorporalis, qūo ergo uendicat? Sed dic dn̄ium. i. rē ratione dominij.

Actio ī factū est pretoria, cōdō ex l. ciuilis.

e ¶Casu s. isto supradicto.

f ¶Deficere actionem. Quod erat secundum ius ciuile.

g ¶Actio s. publiciana, ut statim subijcit: aliàs nisi ptor actionis nomen diceret, in factū daret: sicut ex ciuili oblōne noua daf condictio ex lege, si non caueaf de noīe actionis, ut ff. nau. cau. sta. l. & ita (aliàs incipit idē.) §. ait. & de condi. ex leg. l. 1.

ADDITIO. No. gl. fin. Dy. quā tex meti p regula, quæ actio cōpetat ex remedio ciuili, uel ptorio. p qua facit tex. ff. de adult. l. qđ ex his. Sed ɔ hoc opponit̄ de l. sed & si possessori. in prin. de iureiur. consulta gl. ubi actio ī factum & publiciana vñr eē idē. Sed tu rn̄de, ut ibi p gl. & doc. An.

minū suum vēdi cet. d Sed qa sanè durū erat eo casu e deficeř actionē, f inuēta est a Prætore actio, g ī qua di cit h is, q possessio

h ¶Dicit. Ex hoc vr̄ q prætor permitti mentiri, quod Plac. concessit. † ¶Reprehendūt doc. maxime, qa hodie in tex. est dictio, quasi, tam i principio quàm in fine.]

† Et malè SYL. Fa. Ang. & Ias.

¶Et idē in sequentib. casibus tribus: & facit. C. de bo. ma. l. 1. vñ sic libellum formabat: Peto talem rē, quam possides, & quam emi, uel alia simili iusta cā habui a nō dn̄o: qa dico me usucepisse. Nam licet hęc verba, Quia dico me vsucepisse &c. directā rei vēdicationem magis uideant̄ inducere, tn̄ ex adiunctis publicianā signāt. Alij dixerūt ita esse formandū: Peto rē talē, quā dico meā. sed qa fortè ñ possem pbare meā, ppono publicianam. † Alij dicūt utranq; alternatiuè pponi. s. rei uend. & publ. hoc modo: Peto talē rē iure directi dn̄ij uel quasi. & hanc approbat cōsuetudo. Sed certè duæ primæ non placēt: qa quo diceret rē suam se vsucepisse, cū hoc non sit uerū ? sic. n. peieraret in sacramento calumniæ, ut C. de sacra. calum. l. 2. Sed illi respondent: quia hoc facit. l. pmittente, vnde nō peierat. ff. q satisd. cog. l. fi. Sed nec ultima placet: quia unam debet eligere, & non pluribus agere actionibus, ut ff. de regu. iur. l. nemo. §. quoties.

Libellus in publiciana.

† Dic q istas duas libellā di formas glo. infra reprobat & bñ fm docto. & maxime reprobat istam ulti. qa hodie nō est necesse, q exprimat nomē actionis in libello, vt SYL. c. examinata. de iudic. Ang.

¶Et iste modus approbatur p Hisp. Angel. & Ias.

¶Dic ergo quarto esse formandū in hunc modum libellum: Peto rem talē mihi restitui iure quasi dominij, vnde ac si usucepissem. Verbum. n. quasi,

nem amisit, cā rē se usucepisse, quā usu ñ cępit, & ita uendicat suā esse, quæ actio Publiciana appellatur,

quasi,positum.s.eo.§.aliæ. hic repete,& similitudinariè ponatur, nō affirmatiuè.i.dicere,sicut uendicatem quo ad effectum re uere usucapta, ita nunc quasi usucapta. & idem in sequentib. ca sibus. Ex pdictis patet, ꝙ quinq; sunt necessaria,ut detur publiciana.s.traditio,uel quasi,quod dico propter res incorporales, quæ tradi non possunt,ut ff.de acqui.rer.dom. l.seruus.§.incorporales.& ff.e.l.1.& l.eum qui.§.fi.& l.si ego.§.1. Secundo, ꝙ ex titulo apto ad mutationē dñij, ut hic dicit, ut ex uenditione, uel similibus.Item ꝙ a non domino acceperit:nam aliàs dominium esset translatum,ut .e.l.1.§.1. Item quarto,ꝙ bona fide acceperit: unde credidit se dñm factum esse iūc,† ut ff. de publi.l. eum qui a furioso.§. prætor. Quintò,ꝙ credat se dūm hodie non esse,cū proponit eam,aliàs esset sibi contrarius.Sed tantum duo prima ex his quinq; sunt difficilia agētu.s.probatio traditionis, & tituli,reliqua cōsistūt in intellectu agentis,cū sint de sua conscientia, q̄ per testes probari non pñt. † Sed quid si dubitat hodie utrum auctor fuerit dominus,uel non:Rñd. salua fide proponat,quod sibi melius uī,uel rei uēdi, uel pub.sed qñ penitus est in dubio, proponat publicianā,& in ea obtinebit: nisi aduersarius probet auctorē huius dominum fuisse: quod si probet,dabitur ei rei uendicatio. qui.n. egit actiōe publiciana,& succubuit, non repellitur a rei uendicatione directa.idem econtra.ut ff.de euic.minor.§.si seruus licet quidā dixerunt cōtra in utroq; casu:quia ius suum undecunq; & qualecūq; in primo iudicio deduxisse uī, ut ff. de excep. rei iud.si mr̄. § eādē. Sed expone undecunq; & qualecūq;.i.siue de iur. ciuili,siue iure gentiu,dummō directū,ut ff.de rei uend.in rē,in prin. At illi dicebant, siue directum , siue utile. & ita patet,ꝙ cūin sint contrariæ rei uendicatio directa, & publiciana, uno libello proponi non pñt, ut C.ū ser.extero.l.1. Sed ex consuetudine cōtrariū seruat:nam utraque simul proponitur,licet super una ꝓbationes tantum inducat, ne sibi cōtrarius sit: quod certè est contra dictam l. C.& regulam illam.ff.de reg. iur. nemo §. quoties: & hoc ex parte actoris Ex parte āt rei spectamus,an possideat,uel dolo desierit possidere,ut in rei uendicatione diximus: nam ꝯ oēm possidētem datur pręterquam contra dñm,ut ff.de publ.l. pen.& l. fi.Sed etiam cōtra dominum datur in sex casibus. † Primus est, si à non dño emi, qui postea uerò domino successit,& ad eū possessio redierit: licet sit factus dominus, tenetur tñ publ.ut de rei uen. si à Titio . Secundus est,si rem a non dño emi, & postea uerus domin' uoluerit a me uendicare,sed ego fui absolutus, & postea rés ad illum redijt,agā publicia.& si excipiat de dñio,ego replicabo,q a qñq; eo agente fui absolutus ut ff.de exce.rei iud.si quis re.Terti' est,si egi noxaliter ꝯ bon. fid.pos.ser ui, & ipse dedit mihi eum pro noxa. siue enim contra me possidentē uerus dñs agat, siue eo possidente ego agam publiciana, obtineo, ut ff. de noxa.l.& generaliter.& l. praecedenti.in fi.Quartus est,si ego fui missus in possessionē uicinæ domus, quam aliqs bona fide possidebat,possessore non cauente:& postea uerus dñs inuentus possidere:ut forte: & Vñ ui interdictum,& Publicianā habeo ut ff.de dam.infe. dāni.§. non solū. Quintus ēt adijcitur: ut si rem possideo,& eam non dolo,sed culpa desii possidere:& sic litis æstimatione tantum secundū ius uendicanti præstiti ut ff.de rei uend.qui restituere.si postea res ad dominum redeat, agam publiciana ꝯ eum,ut ff.de rei uend. si culpa. Vel expone.l. illam , ut habeat utilem actionem, quā actor di rectam

† Dic ꝙ requirit î pctu emptionis duob. tēporib'. s. tpe ꝯtus & ēt tpe traditionis: pp frequētiam cōtract' In alijs āt cōtracti- bus sufficit tāmō tēpus tradā. n.is.l.3. ff. pro so.& l. 2.§ princ. & ibi gl. fi.na. pro emp con- iuncta. l. iusto. §.& si posses- sioni. ff.d usucapio. Ange. † Vide d hoc sin- gulari di cto Ias. hic 23.co lu. & So zi. regu. 72.in no- uiss. Et Iar.in l.1. §.2. colu. 7.de iti.a- ctu quæ pri.decla- 1.1 hoc procede- re præce- dente. ti- tu. aliàs cess.

† Istā gl. vsque ad fi. sequā- tur Nic. Dy. Fab. Ange. & Ias.

rectam habebat, quasi nomen emisse uidêatur. Sextus adijcitur, si me manndante rem meam uendidisti, sed me prohibente tradidisti emptori hac actione uel exceptione defenditur. præterea et contra me dominum hac actione agitur, ut ff de pub. si q̃s p̃hibuit. si ās est l. Papinianus.

ADDITIO. Not. hanc gl. quæ ponit casus, in quibus datur publiciana contra dominum. Idem notat gloss. in l. si. si eo. Et aduerte, q̃ licet Ang. in d. l. si addat casum l. si quis prohibuit. ff eo. secundum lecturam Dy. ibi, q̃ procurator uendidit rem domini, tñ nõ est opus q̃ addatur, q̃a habes hic gl. ordinariã, dum dicit: sextus adijcitur, si me mandante rem meam uendidisti, pondera ibi meam, & sic mandantis. Ang.

a A Publicio. Sicut ab Aquilio Aqlia fuit inducta, ut s. ad l. Aqui. §. capite tertio. in fi.

a Hoc edictum Publicij his uerbis conceptum fuisse traditur Siquis id, quod traditur ex iusta causa nõ à domino, & nondum usucaptum petet, iudicium dabo]

Diuisio. Rursus. Iste §. diuiditur in duas partes. Primò ponit de restitutione danda præsenti 5 absentem. Secũdò addit & extendit ad alios multos casus. Secunda ibi, Quod genus.

SYL. Rursus ex diuerso. Casus ita figurari potest. Quæsitum est, an præsenti cõtra absentem ex causa publica detur restitutio, & actio ad usucapionẽ rescindendã: & uidebatur q̃ non: nã aut iste absens reliquit procuratorẽ, aut alios consanguineos, quos p̃sens conuenire potest: aut non: si dimisit, non debet iuuari hoc remedio, cùm posset agendo cõtra eos præscriptionem interrumpere. Litem a t §. fi. cũ l. seq ex quib. ca. ma. Aut nullos dimisit, & tunc nõ debet audiri, quia potuit præscriptionem interrumpere beneficio. l. ut pfect us. C. de annal. except. Hoc tñ non obstante de iditur hic contrarium propter æquitatem, quæ est, q̃ impeditus consequi suũ restitu tur, & rescindatur vsucapio finita. Non ob st. oppo. facta, qu a ad eam respond t tason in primo not. & latius Hispan. in 3. Et quia notabilia ct ra sunt, & per hoc hic colliguntur, nl eius non in isto.]

quoniam primum a publico a Prætore in edicto ꝓposita est.

Præsenti ꝯ absentem reipublicæ c causa, vel in p̃tate hostium, usucapiẽtẽ rẽ p̃sentis, succurritur, recissa vsucapione. Are.

Rursus b ex diuerso, si qs cũ reipublicæ c cã abeẽt d

b Rursus ex diuerso l. econtrario. Nam supra affirmando & se vsucepisse dicit, hic negando, & aduersarium non usucepisse dicit.

c Reipublicæ, s. ciuitatis Romanæ, ut ff. de ue. bo. u gni. eum qui. Idem tñ ex generali clausula posita. ff. ex quibus cau ma. l nisi in cæteris ciuitatibus dd n est. ut ff. ex quib cau. man. l. sed & si per prætorem. §. pen. dem ẽt si c i municipi alicuius (i)ut ff ex qui cau ma. l legatis.

Et ista opi e is t, ut per doct. hic. & latius Io. Fran Bald in trac. præscr. in 3. par. 5. par prin q. 2.] SYL.

ADDI. (1) Dic idem, si esset absens ꝓ facto unius uillæ uel castri, quia largo modo dici ur ab sse cã re pub. ut no. glo. in l legatis allegata. Ang.

d Abesset Al às absens esset. Iste, q absuit reip blicæ causa, rem p̃sem s duobus modis potuit usucapere. s. per se: ut quia re n illam secũ detulit, siue domi dimisit & animo possedit: ut dicitur de eo, qui ad nund nas profectus est, ut ff de acqui. pos. clam possidere § qu. ad nundinas. Item p alium s. per filium uel seruum, ut statim in capitulo dicemus.

a Obseruenis ex hac gl. q̃ possidens tñ animo & sic ciuiliter tñ, põt usucapere: & ita coĩter tenetur, ut admonet hic lat. de quo articulo latissimè tradunt doct post Batt in d. l. 3. §. ex contrario, de acqui. poss.]

vel in hostium a potestate b esset, rem eius, qui in ciuitate esset, usuceperit, permittitur domino, si possessor reipublicæ causa abesse desierit, tunc intra annum d

a Vel in hostium. Qui sunt hostes, dicitur. ff. de cap. hostes. & ff. de uerb. signi. hostes. f. quibus populus Romanus bellū indixit, uel qui populo Romano bellū induxerūt. Si ergo ab alio quis capiatur nunquid hoc locum habebit, quod hic dicitur? Credo ꝙ sic: † sicut quando abest cā alicuius ciuitatis uel municipij, ut s. dictū est. In hoc autem differunt: quia non fiunt serui talium hostium, ut ff. de cap hostes. & sic poterit facere testamentum, quod aliàs nō posset, † cùm esset seruus. imo & eius obses nō posset, ut ff. de testam. l. eius qui. & l. obsides. Accur.

† Et bñ, qa qñ præsenti contra absentē dat̃ restitutio nō refert de cā absentiæ. Angel. & Ias.

† Sequuntur hanc glo. Ang. & Joann.

ADDITIO. Idē si Princeps, vel Papa, siue eius legatus de cōmissione Papæ alicui ciuitati subditę ecclesię bellum indixerit, quia capti efficiuntur serui, & eorum bona efficiūtur capiētium: & sic in omnibus his habebit locum fictio postliminij. quod nota perpetuo.

b Potestatē. i. seruitute. † aliàs accipitur pro iurisdictione: ut cū dicimus; potestas hēt homines de districtu in ptāte. i. iurisdictione. Item ponitur ꝓ obedientia: in quā ptāte est monachus sub abbate, & clerici sub p̄latis. Item ponitur ꝓ dilectione sine pietate: & hæc patria potestas dicitur, ut ff. de uerb. signi. potestatis. Sed quō iste ab hostibus captus poterit usucapere, cùm ipse ab alio possideatur, ut s. de iur perso. §. serui, ergo ipse possidere non pōt, ut ff. ad l. Iuliam. de adulte. sic eueniet. & ff. de acquir re. domin homo liber. §. quicquid. ergo nec usucapere, ut ff de usucapio. sine possessione? Respon. usucapit p filiū uel per seruū in peculiari, † ut ff. ex quib. cau. ma. item ait prætor. § hæc autē. & l. deniq;. & l. ait prætor. §. 2. planè. & ff de usuca. iusto. §. fina. Sed nec vī, ꝙ p seruū possit captiuus usucapere, ut ff. d usuc. neq; seru⁹. Sed dic ꝙ illa loqtur in cā non peculiari: qđ

† Melius dixisset. i. dnio. Nico. & Ias.

Capt⁹ ab hostibus pōt vsucapere.

† Sequit hanc glo. Ias.

uerum est. Vel loquitur ipsa ueritate inspecta, † hic autem iure postli. inspecto, quod præualet ueritati, ut s. qb. mo. ius pa. pote. sol. §. si ab hostibus.

† Idē Dy. Angel. & Ias.

ADDITIO. Doc. cōiter sequūtur gl. & do. Iacob. reprobat hic Angel. quem uideas: & dū tex. noster dicit, ꝙ capius ab hostibus potest usucapere, Iac. exemplificat de actione personali: in qua currit pręscriptio n̄ ex possessione præscribentis, sed ex solo cursu temporis negligentia nō petētis: uide hic per eum.

c In ciuitate esset. q. d. qui non abest. Quid ergo si uterque abest, & alter alterius rē usucapit? Rñ. & tūc habet locum hæc restitutio, † ut ff. ex qbus cau. ma. l. fi. vī autē desinere abesse, cū domum rediit, uel redire potuit finito negocio, pro quo erat absens: & tūc dr̃ desinere abesse, nisi iusta cā impeditus fuerit in redeundo: statuuntur enim ei 20. milliaria diurna, ut ff. ex quib. cau. ma. sicuti. §. tandiu Et sic patet, ꝙ de necessaria absentia tunc intelligit: † aliàs cōtra, ut ff. eo. l. 2. qui. & l. seq. sed uerbū, desierit, hic positum strictus ponitur, id est ꝙ possit conueniri. Itē econtra, si præsens rem absentis usucepit, ut ff. ex quibus causis manu. l. 1. §. uerba. & tunc siue cōpleta est tota usucapio in præsentia, idest, infra modicum tēpus, siue in absentia, siue postea parū, idem est. ut ff. eod. ab hostibus. §. sed quod simpliciter.

† Istā glo. approbat Angel. & Ias.

† Qñ absens contra pñtē restituit aliàs n̄ fit distinctio, ſm Ias.

Cōis resolutio est, ꝙ si usucapio sit pro maiori parte cōpleta in absentia, & finita in præsentia, ille absens restituatur tm̄ ad tp̄s absentiæ, reliquum uerò temporis cedat ad commodum usucapientis: ita doc. in l. quod tēpore. C. de restitu. militum.]

STYL.

d Annum. f. utilem, qui constat ex ccclvx. diebus, ut ff. de statulibe. cum hæres. §. Stichus. in quibus actor habuit facultatem agendi, nec impediret per se, nec per eū, nec per iudicē,

Nam

Nam hæc tria necessaria sunt, ut utilis dies aut annus currat, ut ff. de diuer.& tempo.præscrip.l.1.

SYL. ¶ Cõmuniter tenetur, ꝙ I dispositione ꝑtoria annus sit utilis, in ciuili cõtinuus, ut per doct.hic.]

¶ Hodie uerò Ioib[a] restitutionibus quadriẽnium cõtinuũ cõputatur, ut C. de temp in integrum restitu. l. fi. Et ita no. hic, ꝙ hic liber corrigitur p C.I hoc anno utili generaliter ẽm quosdã Sed dico contra, quia illa tantum in restitutionibus dicit, unde I alijs remanet utilis annus.

† aliàs & alijs quibusdam.

SYL. ¶ Et hæc opi.cõmuniter approbatur in d.l.fin.

rũ est hoc, ꝙ à ꝑtoris mortui edicto hoc fit,& auctoritate prætoris uiui.

SYL. ¶ Et ita cõiter tenẽt doct. ꝙ recissoria non cõpetat, nisi prius præcedat iudicium rescindens.]

rescissa[a] usucapiono eam petere, idest, ita petere, ut dicat possessorem usu[b] non cepisse, & ob id suam rem esse. Quod genus actionis [c] † quibusdam [d] & alijs simili æquitate motus Prętor accommodat: sicut ex latiore [e] Digestorum Pandectarum uolumine intelligere licet.

¶ Alienatum in fraudem creditorum permittit ipsis ex sententia Prætoris bonis debitorũ possessis reuo-

ADDIT. (I) Istud ergo, quo petit restitutio, est officiũ iudicis: facit.l. ꝙ si minor § fi.ff.de min. & est casus in terminis in l. si qs stipulatus. ff.ex q. cau.ma.& cõprobat rõne: quia quoties uerba legis referunt ad iudicem, tũc ex illo edicto oritur officiũ iudicis, ut not. glo. in l.si soror. C. de coll.& habet in l.4.ff. de ali. & cib.lega.& no.planè Bart in l.1.ff. de condi. ex lege.sed hoc edictum est huiusmodi, ut in l.1.in fin. ff. ex quib.cau.ma. igitur &c. Ange.

a ¶ Rescissa per in integrũ restitutionem petitam a iudice uiuo, ut subducatur tẽpus usucapionis, quo fuit absens, ut C.de restitu. mi.l. 3. sicut & minores petunt. ff. de exceptio.l. exceptiones quæ personæ.in ti.l. & hoc ipsum.I. ꝙ postulare possunt, a mortuo prætore conceditur eis, ut ff.eo. l.1.per totum:restituit ergo eos prætor uiuus, (I) ut sic agant antiqua actione, ac si res nõ esset usucapta, uel actio præscripta: ideo actio, ad quam restituitur, dr rescissoria, nõ ꝙ sit nomen proprium actionis.

SYL. ¶ Et ita communiter tenetur.]

¶ Sed q̃ erat primo realis siue ꝑsonalis directa, nũc dr utilis, ut C.ex quib. cau.ma.l.fi. & de postlim. reuer. l.ab hostibus.3 † Alij dñt, † ꝙ statim eo re uerso hẽt rescissoriã: & dicũt esse ꝓpriũ nomen actionis: & sic dicunt, ꝙ maiores iure actionis, sed minores offõ iudicis restituunt. Dñt tñ, ꝙ hæc rescissoria actio efficaciam nõ habet, anteqũ insufflet in eã prætor spiritũ uitæ dando restitutionẽ: qđ satis recidit in primã opinionẽ. Nã semper uc

† Istæ duæ leges nihil faciũt ad propositum.

† Et male ẽm doct. hic.

b ¶ Vsu non cepisse. Et sic uĩ cõcedere mentiri: qđ P. confitetur. Sed dic, ꝙ non mentitur, sed dicit sibi restituendum, ac si usucaptũ non esset, ut s. proxi.§. diximus.

e ¶ Actionis. Scilicet rescissoriæ supra dictæ.

d ¶ Quibusdã. ut si rem absentis usucapiat præsens. † Itẽ si absens fuit probabili causa, ut studiorũ. Itẽ si in uinculis positus, ut ff. eo. l.1.& l. sed & si per prætorẽ.in fi.& l.seq & de illis legib. j.facit mentionem, cùm dicit de uolumine Digestorum.

† Istũ tenẽt Dyn. & Bald.

¶ Item siquis. ¶ Diuidit in duas partes. Primò ponitur dictum, ex quo tacita qõ. Scdò determinatio quæstionis. Secunda ibi, permittitur.

SYL. ¶ Item si quis in fraudẽ. Casus literaliter figurãdus est, habet. n. literam claram, & rationem manifestam, ꝙ fraus nemini debet patrocinari. Not. collige ex summario. præsertim quia doct omnia expediunt in gl.]

*¶ Adde cautelam pro debitore, ad

fraudandum creditores, quam ponit Bar. Cępol, nu 240. incip. Ad hoc. quā .oino uide, non ut utare, sed ut discas modū illam euitandi, & ne obsit creditori. nām & hoc ibi docetur.]

a Si quis. s. debitor.

b In fraudē. Not. ꝙ uterq; tam debitor quam receptor oportet, ꝙ fraudem participet, quando titulus non est lucratiuus.

† Qui rex. licet loquatur in SYL. alienatione lucratiua, idē ēt hēt locū in ti. oneroso, ut ē glo. in l. q testm. in uerbo mo dū. & ibi Bart. ff. de SYL. proba. & ista procedunt fm Ia. qū uenditio omniū bonorū esset facta pro ualde minori pretio qua ualeret. idem si non omnia bona, sed maiorem partē alienauit, ut est gl. nor. in l. nomen. §. filio. in uerbo, omnis substātia. ff. de le. 3.

care. Aretinus.

Item si quis a in fraudem b creditorum c rem suād alienauerit.

Hoc uerum in creditore, secus in alienatis in fraudē ꝓtoni l. 1. §. si q s i fraudē. ff. si quid in frau. pa. Item nō procedit in debitore ciuitatis. l. 2. C. de debito. ciui. li. 11.

Si autem est lucratiuus, puta donationis, ut si dedit, (& hoc intellige ad hoc, ut creditor possit reuocare alienationē) tunc sufficit fraudem debitoris tm̄ interuenire, ut C. de reuocā. ijs quæ in frau. cred. l. pen. & ff. quæ i frau. cred. qui autem. §. hoc edictū. & §. simili modo.

Quæ tamen non requiritur in casu l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de ijs quæ in frau. cred.]

Et de hac fraude nota bonā distinctionē: quia aut adhibetur a debitore alienāte inter uiuos, aut in ultima uoluntate, uel a liberto in fraudē patroni similiter inter uiuos, uel i ultima uoluntate, si in ultima uolūtate, tūc aut per legata, aut per libertates: & si p libertates, aut directas, aut fideicōmissarias. Si debitor in fraudē alienet inter uiuos, uno casu præsumitur fraus, scilicet qū omnia aliena uit, ut ff. eo. oēs. §. Lucius. † si autem non omnia, nō præsumit. spe enim de facultatibus suis amplius, ꝗ in ijs est, sperant homines, ut s. quibus ex cau. ma. non li. §. in fraudem debet ergo probare eam creditor. Et hæc distinctio per omnia seruat etiam in patrono, ut ff. de proba patronus. & l. quoties. § qui dolo. In ultima uolūtate, si legatū uel fideicommissum in fraudē creditoris reliquit, solū euentum inspicimus, licet fraus non interuenerit, ut in donatione causa mortis, ut C. de iure delibe. l. fi. §. si uerò creditores cum legata nō debeantur nisi deducto ære alieno, ut ff. eo. qui autem. § penul. & ad Trebel. l. 1. §. is qui quadringēta. Idem in patrono ꝑ omnia, si libertus ī fraudem legauit, uel fideicommissum reliquit, uel donauit causa mortis: nā solum euentū inspicimus, ut ff. si quid in frau. patroni l. 1. in prin. & §. 1. In libertatibus autem in fraudē relictis distingue directas a fideicommissarijs in primo casu cōsilium & euentum: in secundo euentum tāntum inspicimus, † ut C de ijs qui ma. nō pos sunt l. fi. & l. 1.

† illā gl. sequitur Angel. & Ias. SYL.

Ratio diuersitatis ponitur per glo. l fi. C. qui ma. non pos. quarum ulti. approbāt doc. sed Ias. hic assignat meliorem, quā ego aliās sum secutus.]

c Creditorum. Large accipe ꝓ omni eo, cui aliquid debet, ut ff. de uerborum signifi. l. creditorum. & l. creditores. & l. si cui. & in auth. de fideius. §. pen. colla. 1.

SYL.

Conclude cum hac glo. ꝙ creditoribus etiam large sumptis, etiam ex delicto, competunt actiones reuocatoriæ. Item & creditoribus futuris; quoties ex coniecturis cōstare posset alienationē factā fuisse in fraudem: uel quādo futuri creditores successissent in locum priorum creditorum, l. ait prætor. §. ita demum. ff. de ijs quæ in frau. cred]

d Rem suam. Scilicet corporalem ex eo ꝙ dicit, tradiderit: idem tñ est in incorporalibus, ut patet per multa exempla. ff. quæ in fraud. credito. l. 12. & 3, usque ad l. qui autem.

ADDITIO. No. sing. illā. l. in prin. ꝙ si debitor repudiat hæreditatē, uel legatum, uel alio modo, & titulo poterat acquirere, & non uult, immo repudiat ēt in fraudē & respectū creditū, an habeat locum ista materia: dicitur ibi ꝙ non, quia dummodo non diminuat de suo patrimonio, nō habet locum dispositio huius §. quod no. bene. Ang. Are.

Possessis

cui tradiderit: bonis eius a creditoribus possessis, [a] ex snia Pręsidis, [b] permittit [c] ipsis creditoribus, rescissa traditione, eam rem petere, [d] idest dicere eã rem traditã nõ esse, & ob id in

a Possessis. Idest, possideri iussis: nec n. re ipsa a creditoribus fuerant possessa bona debitoris, cũ ipse alienauerit. Vel dic † possessis, quæ remanserãt & nõ sufficiebant, ut ff. eo. l. ait prætor. * Intellige igit̃ tex. hunc excussis prius reliquis bonis debitoris. neq;. n. ante reuocantur ab eo alienata, quæ iam possidentur per alium, quã excussis cunctis eius bonis, compertũ sit, eum soluendo non esse. l. 1. C. eo. & auth. de fideiuss. & mand.]

b Præsidis. Puta quia fuit condemnatus, & non satisfecit condemnationi. ĩ. tempus: unde missus fuit actor in possessionem bonorum.

c Permittitur. Scilicet infra annum utilem, ut ff. de ijs quæ in frau. credito. l. 1. primo respon. de eo tamẽ, qđ peruenit ad eum, uel quod dolo fecit, quominus perueniret, perpetuo datur, † ut ff. eo. ait prætor. §. hæc actio.

d Ei rem petere. Sed qua actione? Respon. Pauliana, quæ datur creditori ad reuocãda corporalia: sed in factũ ad reuocãda iura, ut ff. de usuris, l. uideamus. 2. §. in Fauiana. & ff. eo. l. hac in factũ. † Vel uerius dic, ꝙ nulla dr̃ Pauliana nisi adiectiuè, qa a Paulo fuit inducta: sed in factũ. Pauliana dr̃, q̃ ad reuocanda corporalia & incorporalia cõpetit. Et datur cõtra accipientẽ & hæredẽ eius in quantũ ad eos ꝑuenit et nõ restituto ei prætorio, ut ff. e. ait prætor. §. si & l seq. & l. si debitor, & l. ex his. In eũ aũt, qui ĩ fraudem alienauit, actio non dat, cũ nudus sit: nisi ita fraudulẽter dispersit, ut res apparere nõ possit: quo casu et in carcerẽ detrudetur, ut ff. eo l. fin. §. fi. Est & Fauiana, q̃ datur soli patrono ad reuocanda ea, q̃ libertus ĩ fraudẽ patroni alienauit inter uiuos vel vltima uolũtate, quominus patron⁹ hẽat tertiã, ut ff si quid in frau. patro. l. 1. ĩ prin. & § j. & 2. de suc. libe. §. sed nr̃a constitutio. Est & Caluisiana: & ipsa tã patrono q̃ creditori cõpetit, ut ff. si quid in frau. pa. l. 1 Fauiana. Quidã tñ dicunt ꝯ in eo quod de Fauiana dictum est, at. ff. de usur. l. uideamus. § i Fauiana. Sed certè ita dicit ibi lr̃a, ꝑ quã. & sic refertur ad ꝓximã iam. s. Paulianã. Et istæ duæ imitant̃ nãm superioris in factum Paulianę. Sed quęro quare sũt hic hæ positæ inter reales prætorias, cũ ipse ꝑsonales sunt: qđ ꝓbat ꝑ id, qđ dicit lr̃a, In Fauiana quoq;, ut ff. de vsur l. videam⁹. §. In Fauiana. Nã proximè dixerat de personalib. unde cõtinuat eam cũ ꝑsonalibus: & probatur. ff. si quid in fraud. ꝑroni. l. 1. §. hæc actio. Sed rñ. † qa similitudinẽ hẽt cũ superioribus duobus casib. in eo, ꝙ sicut ibi ꝑmittitur aliqd dicere, qđ nõ sit: uel eẽ facienda aliqua, ac si nõ processissent q̃ processerunt: sic & hic. Item sicut ibi fit reuocatio, ita & hic. ergo s̃m hoc ita dici debent hę reales, sicut superiores: qđ qdã ꝓcesserũt. Sed rñ. hic si petit qđ meũ fuerit, ut ĩ superiori casu: nec quasi meũ, ut ĩ Publiciana, vt s̃. e. §. aliæ. Nec obstat. ĩ. §. ꝓx. qa hypothecaria est in rẽ, nec tñ meũ petit̃ uel quasi, qa ibi qđ peto, peto quasi meũ. i. possessionẽ ꝑ hypothecariã actionẽ, uel Seruianã: hic aũt neq; possessio: neq; dñiũ ẽ meũ, neq; fuit, immo ĩ accipientẽ trãsiuit, licet in fraudẽ sit alienatũ, ut ff. de ꝯhen. empt. si sciens. in fi. & ꝑdictę tres actiones reuocatoriæ dñr. † Sđ vñ orit hæc actio? Rñ. ex quasi maleficio, † qñ dol⁹ fuit in uẽdente, & emẽte: si ãt ĩ uẽdente tm̃, tũc põt dici ex quasi ꝯctu, si agit̃ ꝯ iliũ possidentẽ. Sed nunqd habet retentionẽ, ut ab eo nõ reuocet̃, si vult soluere qđ sibi creditori reuocare volenti debetur? Quidam negant, vt ar. ff. rerũ amot. si cũ dos. §. fi. & l. se. Sed ꝯdico: † instar posterioris creditoris, si vult soluere priori quod sibi debetur potest habere retentionem, ut ff. de euic. l. euictus. † quod dic ut ff. de ijs quæ in frau. cred. ait prætor. §. illud.

Illam tenent Niç. Placen. Io. Fab. & Ias.

† Sequuntur eam Nic. Plac. Ioan. Fab. Angel. & Ias.

† Hãc glo. intelligũt doc. ĩ alienatis inter uiuos: sed in ulti ma uolun tate datur uel condi ctio indebiti, uel hypothecaria, ut l. fin. §. si ve ro creditores. C. de iure deli.

† Dic ꝙ sunt ꝑsonales ĩ rẽ scriptę. Nico. Ioan. Fab. & Ias.

† Et sic tenet glo. ꝙ hæ reuocatoriæ sint meræ personales: sed Iason ĩ hoc reprobat glo. & tenet ꝙ sint in rẽ scriptæ. uide hic ꝑ eũ.

† Actio hypothecaria.

† Immo ex maleficio. Dynus, Nico. Ioan. Fab. Angel. & Ias.

† Et bene. Nic. Ang. & Ias.

† Vide meliorẽ text. ĩ l. prior. C. qui po. in pig. ha. Iason.

a ¶ Mansisse. Vr ergo, ꝙ pmittat men tiri: qđ non est uerũ, sed ita petit, ac si mansisset in bonis debitoris. ut s̃. co. §. aliæ. & §. rursus.

SYL. ¶ Itẽ Seruiana. ¶ Diuidit in tres partes. Primò, ꝙ actio Seruiana uel quasi Seruiana est prætoria. Secundò, quę sit differẽtia inter actionem Seruianã uel quasi. Tertiò, quæ sit dr̃ia inter pignus & hypothecã. Secunda ibi, Seruiana aũt. Tertia ib', Inter pignus.

bonis debitoris mansisse.[a]

¶ Actio Seruiana vel quasi, est prætoria: & competit Seruiana ꝑ rebus coloni, quasi Seruiana ꝑ rebus aliorum debitorum obligatis. Angel.

¶ Item Seruiana,[b] & quasi Seruiana, quæ ẽt hypothecaria uocatur, ex ipsius Prætoris iurisdictione substantiam capiunt.

¶ Seruiana autem experitur quisc de rebus coloni,[d] q̃

SYL. ¶ Item Seruiana. Casum nõ expedit figurare, q a stat tex. in traditione regulæ, & declaratione terminorum & actionũ, de q bus in præsenti §. Nota igitur ex hoc tex. ꝙ dictio, itẽ, est continuatiua. Itẽ quid sit actio Seruiana, & quid actio quasi Seruiana. Item ꝙ actio quasi Seruiana & hypothecaria ꝑ eodẽ supponunt. Itẽ quid differat pignus ab hypotheca. Itẽ ꝙ Seruiana dat ꝑ pensione fundi rustici uel vrbani, uel deuastatione eiusdẽ, ex tacita obligatione. Itẽ ꝙ quasi Seruiana cõpetit cuilibet creditori ꝑ quẽcunqꝫ. Item ꝙ actio Seruiana capit substantiam ab edicto prætoris. i. ualiditatẽ & robur: q a aliàs ista pignora cõuentionalia oriuni ex pacto. l. si tibi. § de pignore ff. de pact. ea. n. dñt pignora prætoria, quæ dãtur a iudice uiuo propter cõtumaciã, uel ut legata seruentur. Item ꝙ dicuni actiones istæ Seruiana & quasi Seruiana a seruãdo, quia per eas seruãtur obligationes.]

b ¶ Itẽ Seruiana q.d. non solum publiciana & rescissoria reales sunt & prætoriæ, de q b. dictũ est: sed ẽt duæ istæ capiunt uim ex prætoria iurisdictione. i. prætoriæ sunt, ut hic, & ff. de pac. si tibi. §. de pignore. Accur.

† Ista glo. est singularis ꝓm Angel. & Ias.

c ¶ Quis. s fundi dñs: siue sit partiari', † siue numis colat. Itẽ ẽt ꝑ deteriorõne domus, † ut ff. in quib. cau. pig. ta. cõtra. l. 2. licet ex locato sit actio, ut ff. de loca. l. qui fundum.

† Etiam alia obligatione. Aug.

** Amplia, ut idẽ sit in rebus secundi conductoris, cui primus conductor sublocauit, quod intellige pro ea rata domus tantũ, quam conduxit secundus conductor à primo, si ãt ꝑ tota pensione si totã domũ nõ cõduxit l. solutũ § solutam. de pign. act. Ampliat & alijs septẽ modis, quos latè tractat Negus. in tracta. de pig. in 4. mẽb. 2. par. nu. 128. & seq. usq; ad 143. ubi subijcit etiã aliquot exceptiones, seu fallentias.]

SYL. *¶ Partiarius colonus est q agrũ cõductũ colit parte fructuũ sibi retenta: hocq; distat a simplici colono, ꝙ hic pecuniã ꝑ locatiuo soluit, ille fruct'.

† Idẽ Nic. Ioãn. Fab. Pla Ange. & Ias.

d ¶ Coloni. subaudi, vel inqlini: † nã & eius res sunt tacitæ obligatæ, ut ff. i qui. cau. pi. taci. cõ. l. 2. † Et est colonus in uilla, inquilinus in ciuitate, vt ff. de acq. pos. l. re pignoris. †

† Et ita cõmuniter tenet, licet ultramontani

SYL. contra.

¶ Intellige, ꝙ inquilinus nõ dr in ciuitate nec respectu ciuitatis, sed respectu prædij quod colitur: colonus ergo est, qui prædium rusticum colit: inquilinus qui urbanum. l. re pignoris. ff. de acquiren. possess.]

† Ista glo. & oẽs similes reprobãtur cõiter per scribẽtes.

¶ Dr̃ia tñ ẽ inter has duas tacitas obligationes. nã ĩ rusticis ita demũ, si dñs sciat inducta & illata: in urbanis, siue sciat, siue nõ: & ẽ rõ, q a sancta rusticitas oĩa palam hẽt: sed inquilinus multa etiã clam apportat, quæ locator ignorat, ut C. loca. certi iuris.

SYL. ¶ Vide Fortu. Hispa. in l. itẽ quia. in 3. col. in princ. ff. de pact. & in 5. col. ubi reprobat hanc rationem.]

¶ Ita tñ in utroq;, si eo animo sic inducta, ut ibi sint ꝑpetuo † non ad tps, ut ff. de pign. debitor. & ff. in qui. ca. pig. ta. contra. in prædijs. § 1.

† Idest donec duratura sit productio.

Adde

** Adde, q hoc dignoscit ex qualitate re.ũ, vt colligit ex ll alleg. per gl & est arbitrariũ iudicis, an bona fuerint inducta, vt ibi permanerent vsq; ad finẽ locationis, puta si esset lectus, & alia, qb' solẽt ornari cubicula, & instrumenta ad cõficiẽdum panem, & similia. Neguſ. vbi ſ. nu, 150.] dat creditori vel non, corporali vel incorporali: excepta tñ vrbana seruitute, quæ non potest obligari, ne ruinis ciuitas deformetur, vt ff. de pign. l. si is qui. §. fin. & l. sequen.

pignoris a iure ꝑ mercedib' fũdi [b] ei tenenẽ. Quasi [c] Seruiana aũt est, qua creditores pignora hypothecas ve persequuntur. ¶ Inter pign' aũt & hypothecã, quãtum ad actionem hypothecariã attinet, nihil [d] interest. Nam de qua re [e] inter creditorẽ & debitorẽ conuenerit, vt sit ꝑ debito obligata, vtraq; hac appellatione [f] cõtinetur. Sed ĩ alijs differẽtia est: nã pignoris appellatione eã ꝓpriè rem cõtineri dicim', q̃ simul ẽt tradit creditori, maximè [g] si mobilis.

a ¶ Pignoris scilicet taciti.

b ¶ Fũdi. vel domus, vt ſ. dictum est.

* ¶ Seruiana datur ad auocandã possessionem penes locatorem rerum illatarũ & inuectarum. l. si cum venditor. de euictio.

c ¶ Quasi. Hæc dictio ponit ad drĩam superioris: vtraq; tñ Seruiana dicit, a seruãdo fortè dicta: cũ omne ius aut in acquirendo, aut in seruãdo, aut in amittẽdo cõsistat, vt ff. de leg. & senatusc. l. fin. † Sed quæ est differẽtia ĩter Seruianam actionem & Saluianũ interdictũ, cũ illud ad idẽ cõpetere videat, vt ĩ. de interdic. §. ĩterdictũ? Rñ. qa ĩ Seruiana oportet, q creditor ꝓbet debitorẽ fuisse dñm tpe obl'onis, vt ff. de pig. & q̃ nondũ sunt. §. j. sed ĩ Saluião sufficit, q ꝓbet eũ possedisse. vt colligit. ff de salui. interdi l. j. ĩ prin. & diximus. ĩ. de interdi. §. interdictũ.

d ¶ Nihil interest. Nisi in sonu vocis. vt ff. de pig. l. res hypothecæ. §. inter pignus. immo † ẽt quantum ad actionem vr̃ interesse: nam præscriptio habenti pignus non currit, cũ possideat. [Vide Neguſ. ĩ trac. de pi col. ij. ĩ fi] ¶ Secus ĩ hypothecaria, cui currit præscriptio interdũ x. † ĩterdũ xx. † interdum xxx. † interdũ xl. annorũ, † vt C. si aduer. cre l. j. & ij. C. de præscr. xxx. vel xl. annorum, cum notissimi. & de an. exce. l. prima. §. primo.

e ¶ De qua re. Mobili, vel ĩmobili, tradat creditori vel non, corporali vel in-

ADDITIO. Dic q anteã rõne gl. si esset seruitus ẽt vrbana, q̃ nõ esset d̃formatio ciuitatis, posset obligari: vt puta, obliuio tibi seruitutẽ altius non tollendi, donec pecunia nõ soluatur: nam tunc valeret: ita dicit Bart in d. l si is q. §. fin. Ang. & si quæratur an iurisdictiones præminentiæ, honores, ius ꝑcipiẽdi pedagium, ius pronatus, quod hr̃ in ecclesijs vel hominibus, & similia, possint pignori obligari, distingue vt per Bar. in d. l. si is qui. §. fin.

f ¶ Hac appellatione. scilicet hypothecaria: vt hac actione peti possit a quolibet possessore.

g ¶ Maximè. hoc abũdat, vt C. d̃ testa. ma l fi. §. ij. Duo. n. oportet ĩteruenire vt sit pignus: & q tradat creditori, vt hic: & q mobilis res sit, cũ pignus a pugno dicatur, vt ff. de verb. signifi. plebs. §. pignus. Si autem mobilis est, & non tradatur: Itẽ si immobilis est, tradatur vel non, hypotheca est. † Patet ergo. q quatuor sũt ꝑtoriẽ actiones in rẽ, scilicet publiciana, & rescissoria, & seruiana, & quasi seruiana. Itẽ aliæ duę reales ꝑiudiciales, vt ĩ. e. § ꝑiudiciales. Est & alia, q̃ dat superficiario, quando quis ad non modicũ tẽpus cõduxit, vt ff. de superfi. l. j. ĩ fi. j respon. & §. quod autẽ ait. & l. fi. & ff. de rei vẽ. l. superficiario. & l. * prætoriæ Est & octaua actio in rẽ: vt quæ datur in metum passo: nã illa prętoria est in rem, vt ff. quod met cau. metũ. §. volenti. Sũt & alię. s. bonorum pos-

† Hypotheca aũt dr̃ ab hypo, q d̃ est sub, ꝑ the, si positio quasi sup positio vel oblatio, quæ idẽ ſunt, & ꝓbatur p rubr. de re. co. non alie. vel suppo.

† Idẽ Ange. & Iaſ. & est de mẽte aliorum.

† Hoc verũ, qñ res possidetur p alium à debitore hñte bonã fidẽ & titulum & inter præsẽtes Pla. & Iac.

† Inter absentes. Iaſon.

† Qñ res possidetur per alium a debitore nõ hñte ti. nec bonã fi- dẽ. Iaſ.

† Hoc verum etiã qñ res possi. per ipsuinmet Iaſon.

SYL.

2

† Ista glo. vsque ad sui fi. est magistra ĩ sua materia, ſm Iaſ.

sessoria hæditatis petitio: item fideicommissaria hæreditatis petitio. Prima datur ei, q succedit per Prætorē. Secunda ei, cui per Trebellianū hrditas restituta est; vt ff. de bono. posses. hære. peti. l. 1. & 2. & ff. de fideic. hæred. pet. l. 1. 2. & 3. & sic decem sunt prætoriç in rem. f ¶ In personam &c.

¶ Iste §. vsq; ad §. Pœnales, tractat de tribus actionibus personalib. & prætorijs. Et hoc principiū vsq; ad §. actiones autē. diuiditur, qa in principio præmittit de actione de cōstituta, & de peculio, item de iure in genere secundo in specie, & de vnaquaq; dicit. Secunda ibi, De cōstitutā. Itē prima subdiuiditur, qa primō ponit qualiter olim erat in actione de constituta & receptitia: hodie verò sunt omnia redacta ad constitutam. Secunda ibi, Sed ex nostra.

Istā glo. sequūtur Fa. Placē. Ange. & Ias. Diuisio.

sit: at eā, q̄ sine traditione nuda ꝯuētione tenet, ꝓpriè hypothecę appellone ꝯtineri dicim[a]. ¶ Actio de ꝯstituta, q̄ hēs oēs vires, quas hēbat olim & ēt illas, quas habebat receptitia: itē actio de peculio, & p quā qrit, an actor iurauerit, sunt personales & prætoriæ. Aret. ¶ In pſonā[a] quoq; actiões ex sua iurisdōne ꝓpositas hēt Prętor: veluti de pecunia [b] ꝯstituta. Cui [c] sīlis videbat̄ Receptitia: sed ex nr̄a ꝯstōne, [d] cū & si qd pleni' hēbat, hoc i actionē pecuniæ cōstitutæ trāsfusū est, & ea[e] q̄ si superuacua iussa est cū sua auctoritate à nostris legib. recedere. Itē Prætor [f] ꝓposuit

q̄uis aliquid sit de receptitia trāsfusum in constitutā, non per hoc amisit ꝓpriū nomen constitutæ. Item quod l. certe cta nō est amplius repetenda, nec allegāda in numero legū. Item ꝙ actio de peculio & iuramenti est prætoria. Itē not. qui teneātur de cōstituta. Et pro intell. huius text. in versiculo, de

cōstituta solum veniunt ea, quę sua actionem recipiunt. Quæ aūt fuerint de actione receptitia transfusa in cōstitutā pecuniā, videre potes in l. receptitia. C. de consti. pec. Item no. ꝙ constituta, uide Hier. Verium Senen. in rep. rubricæ. ff. de ver. obl. col. 45]

a ¶ In personā. q.d. dictū est de realibus prętorijs, sequitur de pſonalibus ptorijs: licet & de quibusdā pſonalib. supra interposuerit in §. item si quis.

b ¶ De pecunia. Vt ff. de consti. pec. l. j. in princ.

c ¶ Cui similis. s. quo ad quædā: quia vtraq; dabatur, vbi quis constituebat se soluturū pro se vel alio, sed & dissimilis videbatur, qa actio de constituta pro ijs tm̄ rebus in constōnē deductis cōpetebat, in quibus mutuū consistit. s. quę pondere, numero, & mensura continentur: sed receptitia, quā aliæ res in constōnem deducebātur sed hodie pro omnibus competit actio de constituta, cùm omnes res appellatione pecuniæ contineantur, vt C. de constit. pec. l. 2. §. pen.

d ¶ Cōstōne Vt C de consti. pecu. l. 2.

e ¶ Ea. s. receptitia. Accur.

f ¶ Itē prætor. Hęc capitula exponuntur ī. proxi. § & ideo hic non dicas.

SYL. ¶ Casum nō expedit in hmōi declarationibus nisi literaliter figurare. cū enim Imper. narret atque exponat, qualiter à Prętore inductę sunt actio de constituta pecunia, quę receptitia dicitur, & actio de peculio seruorū: & actio ex iuramento, & ꝙ ille dicitur teneri de constituta, qui sine stipulatione debitum se soluturum cōstituit, non est in huiusmodi perquirēda ratio dubitādi, & decidēdi. Not. ergo Prætorē induxisse actiones pſonales Item ꝙ iure antiquo fuit actio receptitia, quæ plenior erat: quippe in eam veniebant etiam nudo pacto omnia, siue in genere suo functionē reciperent, siue nō: vbi in actione de

Et

a Et als. De qb.dicet j. §.pœnales.
b De constituta aũt pecunia. i. hac actione, quæ sic vocatur.
* Pecuniæ verbo hoc loco p̃es tes cõtineri admonet Imp.l pe.C.de cõstit.pecu.]
c Cum omnibus,l.aptis, aliàs obligari pro se, vbi ꝑ se interuenit constõ: vel ꝑ alijs, vbi pro alijs interuenit constõ: sic ergo furiosus, † cũ nec pro se, nec pro alijs obligetur, nec constituere se debere potest. Idem in prodigo, & in similib. Item mulieres, cũ ꝫ aliàs pro se tantum obligentur, & hæ constituent pro se tantum, & non pro alijs, vt ff. de constit. pe.l. 1.& 1 & 2.

† Idem de pupillo. Ange.

actionẽ de peculio seruorum filiorumq; familias, & eã, ex qua q̃rit, an actor iurauerit, & aliàs a complures.

Actio de cõstituta pecunia dat in eũ, q pro se, vel alio se cõstituit soluturum: & ex nudo pacto orit. Et vbi hẽt locũ remediũ ordinariũ, ad extra ordinariũ non est recurrendum. Ang. Aret.

¶ De cõstituta aũt pecunia b cũ oĩb c agit, qcũq; ꝑ se, vel pro alio solutu ros se cõstituerint, d nulla. e s. stipulatione interposita: nã alioquin si stipulanti promiserint, iure ciuili f tenentur.

d Cõstituerint. Vt puta per hæc verba, † Constituo me soluturũ, qd ego vel ille debet: & similia, vt ff. de cõsti. pe q. aũt.in fin.& l seq. † Et hoc ita, si sit debitũ, quod præcedat: siue ciuile & nãle simul, siue nãle tm̃, siue prætorium: secus si ciuile tm̃, vt ff. de cõsti.pec.l.1.§ pe.& fi.& l 3.§.1.

† Idẽ Pla. & Ias. & est de mẽte aliorũ.
† Et iuxta hanc so. ponit hic Iason vnum notabile, q̃ si qs constituat Titium fideiussurum pro se, vadebit tale constitutum: secus si non pro se, sed alio, vt hic per eum.

e Nulla. Ergo ex nudo pacto oritur actio hic, qd est cõtra ius cõe positũ. ff de pact.iurisgentium. §.sed cũ nulla & § quinimmo & §. idem Marcellus.& §.idẽ rñsum,& C.de pac.l.legẽ. Et est hoc iõ fortè speciale, quia sicut vnũ ꝑ eo qui cõstituit inducié, vt nõ teneat nisi elapsis decẽ diebus, vt ff. de consti pec. ꝑmissor. cùm aliàs statim teneat, vt ff. de verb. obli eũ qui calendis. §.quoties.& de verb.sig.cedere diem. sic & aliud cõtra eũ, vt ex nudo pacto teneatur, vt arg. ff.de iureiur. l.eum qui.in prin.
* Verius est, hunc effectum operari geminationẽ pacti, vt rectè aiaduertit. Alc. li. 1.de verb. sig. nam hetario quacũq; i re plurimũ pollet, cũ maiorẽ animi, siue I bonũ, siue I malũ, deliberationẽ oñdat: qđ plurimis exem plis ibi demonstrat. ** Nam dictum gl. de decem dieb. procedit & in alijs pro missionib. secundũ Bar.in d.l. ꝑmissor. & gl. in § om nis: ver.confestim.ẽ.de verbo. oblig.]
¶ Sunt & alij adhuc sex casus, in quib ex nudo pacto oritur actio: vt ecce I donatiõe hodie, licet olim fuerat necessaria stipꝫo, vt C.de do.l.si quis argentũ.§ finautẽ † Item si mulier dotẽ sine stipulatione dare marito cõuenit, vt C.de do. pro l ad exactionẽ.& de rei vxo.act.l 1.§. 1. † Itẽ si qs ob honorẽ decretum, vel decernendũ palã pollicitus fuerit. i. sine interrogatione, vt ff.de pol l.1.§. 1.& l. pactũ. Itẽ in nautico fœnore, vt ff de nau fœno l. pericul. in fi. † Itẽ in accessione frumẽti, vel vini, vel olei, vel hordei, vt C. de vsur.l.frumẽti. † Itẽ in vsuris ciuitati ꝑmissis, vt ff. de vsu.l ẽt. † Aliàs autem propter sui frigiditatem nudum pactum actionem parere non potest.

ADDITIO. Adde alios casus: vt puta in curia mercatorum, arg.l.Quintus Mutius.ff mand.& ibi Bar. Item si fieret in iudicio: quia tũc fingitur stipulatio. Item quando per pactum nudum aliquid abest parti, si nõ seruet promissa: quia contra nõ seruantem datur actio de dolo, vt est text. not. In l. & eleganter. §.seruus.ff.de dolo. vt hic per doct.
f Iure ciuili. Vel actione ex stipulatu, vbi incertum est in stipulatione vel conditione certi, quæ ex stipulatione

† Ista glo. cõiter reprobat ꝑ doct. quia & hodie nõ oritur actio ex pacto, sed cõdõ ex lege ꝑpter ipsum pactum, & illa lex habet locũ in donatione causa mortis, & pp nuptias, & in donatione ꝑsumpta. Iason.
† Iste §. non procedit hic, cũ fingatur tacitè stipulatio. Iason.
† In cã est periculũ, qđ in se suscipit creditor.
† Rõ spã.litatis, est pp necessariũ vsũ victualiũ Ias.
† Hoc fauore publico introductũ est. Ias.

Stiplō est de iure ciuili. latione oritur, vbi est certum, vt s. de verb. oblig. in princ. quæ stipulatio est à iure ciuili inducta, vt hic, cū de iure gentium ipsa non fuerit, licet alij contractus fuerint de iure gentium vt supra de iure natura. gē. & ciui. §. ius autem. nō autem dicitur ideo de iure ciuili, ꝙ non habeat in se vinculum naturale: immo habet: quia sine consensu non valet: qui consensus est de iure naturali, vt ff. de pact. l. prima. §. penul.

SYL. ¶ Adde ꝙ Albericus & Oldradus fuerunt in opinione per hunc text. ꝙ in stipulatione non inesset cōsensus naturalis, nec hēret naturale vinculum: tñ contrarium verius est, vt dicit glo. & ad hunc textum dic, ꝙ non negat, quin etiam stipulatus naturaliter nō teneatur, licet dicat iure ciuili teneri. & si fortius induceret, ꝙ textus hic voluerit facere differentiam inter cōtractum de constituta & stipulationis, & sic quòd in primo sit naturalis æquitas. l. 1. ff. de constitut. pecu. in stipulatione ergo non sit: responde, ꝙ noluit facere talem differentiam, prout cōmuniter sic textus intelligitur: sed voluit ponere differentiam inter actionē prætoriam & ciuilem, de qua facta fuit diuisio s. in §. sed istę. quam prosequitur etiam in hoc §. dicendo ꝙ actio de constituta est prætoria, nisi interueniat stipulatio: nā tunc est ciuilis, & sic intellige verba textua aliter quàm ab alijs intelligantur. s. vt dicatur, iure ciuili tenetur, ergo non prætorio: non, ergo non naturali. & hunc puto verum sensum huius textus.

SYL. ¶ Actiones autem de peculio. Casus. positio pēdet à superioribus, colligiturque rō dubitandi & decidendi ex ipso textu. Videbatur enim, ꝙ pater & dominus, tanꝗ qui se non obligauerint in aliquo, nō tenerentur ex cōtractu filij vel serui, cùm nemo sine volūtate sua alteri obligetur. Sed cōtrariū decisum est ex æquitate, quam semper prætor intuetur, vt dominus & pater teneant quasi castrensi peculio. cùm enim peculium hoc tanquā quid vniuersale perueneritad patrem vel dominū, æquum est vt teneatur quatenus est i peculio: videtur enim quòd pater & dominus ex consensu ipsorum obligentur, saltem præsumpto, propter concessionē peculij. Nota quòd actio de peculio est prætoria. Item ꝙ peculiū dicitur quasi patrimonium serui vel filij. Item not figuram loquendi ibi, peculio tenus.]

¶ Ex contractu filij vel serui tenet pater & dñs peculio tenus de iure prætorio Ang.

¶ Actiones autem de peculio[a] † iō adversus prēm[b] dominumve[c] cōparauit Prætor, qa licet ex cōtractu filiorū seruorumve ipso[d]

† Peculiū diffinit à Iurisc. in l. deposi ti. §. fi. ff. eod.

a ¶ Actiones. De peculio. Volunt quidā † dicere hæc esse prætoria nomina actionū: scilicet de peculio, & de in rem verso, & quod iussu: item exercitoria, & tributoria, & institoria, ex eo ꝙ leges plerunq; appellant eas actiones, vt hic. Sed verius est, vt adiectiuè ponantur: sic enim dicitur, mandati actio de peculio, vt ff. de pecu. l. 3. §. cui congruit. † Accur.

† Vide gl. infra qd cū eo. §. vlt. & quę ibi not.

*¶ Secundūm opin. communiter tenent doct. & rectè. actio enim hæc de peculio quædā est qualitas, & veluti accessio aliarū actionum. Vñ dr̄ actio ædilitia de peculio. l. cū aūt. §. si seru' de ædili edi. actio depositi de peculio. f. deposui de pecul. actio tutelæ de peculio. l. 1. C. qđ cū eo. cōprobatur etiā ex hoc tex. dum dr̄, Actiones aūt &c. numero multitudinis, nempe ad iudicandum, non esse actionem de peculio certā speciem, sed potius qualitatem, quæ secundum diuersas actiones, quibus accedit, & ipsa quoq; aliam atque aliam sumit vim.]

† Ista secūda opi. cōiter tenetur per doct.

b ¶ Patrem. Scilicet respectu filij. Accursius.

c ¶ Dominūve. s. respectu serui: sunt enim correlatiua.

d ¶ Ipso iure: Scilicet ciuili: qđ non vult, vt alter ex alterius persona obligetur:

iure non teneant, equū tñ est, peculio tenus (q̄d veluti patrimoniū est filiorum filiarūq; item seruorū) condemnari eos.

¶ Si quis iurauerit aduersario deferēte in iudicio, datur ei ex sacro actio. Ang. Are.

Seruus ꝓ nullo reputatur.

† Vtrū valeat statutum, quo cauetur, vt pr̄ teneat pro filio, legito hic Iason.

Peculiū est pecunia, quę parsimonia q̄ritur.

Pr̄es pro filijs, & dñi ꝓ seruis an teneantur.

Actio de peculio.

getur: & sic pater nō debet teneri pro filio † inspecto iure ciuili sic eo inspecto, pro seruo non debet teneri dñs: quia seruus pro nullo est inspecto iure ciuili, vt ff. de regu. iur. quod attinet. Sed tamen pretor æquitatē considerat, vt qa peculiū quasi patrimoniū est filij vel serui, vt subijcit: qa peculium est, qd sibi qs parsimonia quærit, vt ff. de pecu. peculium. verè tamen non est patrimonium filij peculium, vt C. de inoffic. testa. l. si. in fine. Item nec serui, vt ff. de verbo. oblig. liber homo. 2. Ideo tamen quia quasi patrimonium est, patrem pro filio, dominum pro seruo teneri dicit. Diligenter tamen distingue, vtrū contrahat filius vel seruus, vel quasi contrahat. Item vtrum delinquat, vel quasi. Si ꝯhat quilibet illorum, dominus vel pater actione ex eo contractu tenetur in peculiū: in cuius condēnatione deducitur ex ipso peculio quicquid seruus naturaliter dño debuit: vt qa dominus seruo mutuauit, vel aliàs secū ꝯxit. Item deducitur quod debetur ijs, qui sunt in potestate domini, vel tutela, vel cura, cùm videatur dominus præuenisse, vt ff. de pecu. sed si damnum. §. 1. & 2. obligatur enim seruus dño naturaliter, vt supra de fideiuss. §. 1. & sunt hæc communia in seruo & filio, excepta causa mutui, ex qua nec filius nec pater tenetur.

SYL.

¶ Item in voto l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicita.]

¶ Secus in seruo, vt ĵ. ti. 1 §. illud & C ad Maced. l. pe. Item quæ dicta sunt qñ contrahit filius vel seruus, eadem & quando quasi contrahit: vt si alterius negocia gessit, vt ff. de neg. gest. si filiusfam. Præter hanc actionē de peculio adhuc pater vel dñs quandoq; tenetur de in rē verso: quando scilicet filius in rē patris: vel seruus in rē domini conuertit: & est insolidum vsque ad quantitatē versam, vt infra titu. 1. §. præterea. Azo. Sed de peculio agitur, quatenus peculium durat, vt ĵ. eod. §. sunt præterea. & ĵ. titu. 1. §. præterea. Itē est actio Quod iussu, quæ est insolidum, quando filius, vel seruus iubente domino vel patre contraxit: videtur enim contrahi cū ipso patre vel dño, vt ff. qd iussu. l. 1. in prin. & l. fi. Item sunt & aliæ tres, scilicet exercitoria, quæ datur contra dominum nauis, qui præposuit magistrū nauis seruū suum, & eius rei gratia contractum fuit: & ideo dicitur exercitoria, quia exercitor dicitur dominus nauis. Itē Institoria, quæ habet locum, quando aliquis seruum suum tabernæ vel stationi præposuit. † Itē tributoria, qua agitur ita, ꝙ dominus vocatur in tributum. vt infra titu. 1. §. introduxit. & §. institoria. & §. 1.

Actio de in rē verso.

Actio qd iussu.

Actio exercitoria

Actio Institoria.

† In ista materia vide casū singularē in l. fi.

SYL. ff. de exercitoria.

¶ Adde tñ. ꝙ oēs istæ actiones de peculio, de in rē verso, quod iussu, institoria, tributoria, exercitoria, nō sunt actiones, nec propria nomina actionū, sed adiectiones & qualitates r qd̄ vtile est propter naturam. s bonæ fidei vel stricti iuris, vt dicit hic Ias.]

¶ In delictis aūt & quasi delictis idem olim seruabat̄ in filio & seruo, vt pro noxa dari possent. vt ĵ. de noxa in fi. tit. Sed hodie pro seruis tm̄ agitur noxaliter, vt ibi dicitur, & pro delictis, vt infra de noxa. in prin. & ff. de noxa. l. 1 & in quasi delictis: vt si seruus habitans cū domino habuit suspensum vel appensum, vel effudit aliqd qd̄ alicui nocuit, vt ff. de ijs q deiece. vel effu. l. 1. §. si seruus. & l. si verò. §. prætor. nisi in duobus casibus, vt ff. de ijs qui deiece. vel effu. l. 1. § cum seruus. vbi non habitat cum domino: & ff. de mino. ꝙ si minor. §. si seruus. Porrò licet in delictis & quasi agatur noxaliter, tñ de peculio agitur, si locupletatus est dominus inquantum

quantū id peculium locupletius est, vt ff. de iud. tàm ex contractib. & ff. de pecu. l. licet §. ex furtiua causa.

* Ipsi autem filijsfa. tàm ex contractibus, quàm ex delictis, vel quasi, insolidū tenentur. l. rā. ff. de iud. & l. filiusfam. 2. de actio. & obligatio.]

Item a si quis postulante b aduersario iurauerit, c deberi d sibi pecuniā, quā peteret, neq; ei soluatur, iustis-

SYL. Item si qs &c. Casus literaliter figurari potest: ratio aūt dubitandi ea poterat esse, quia inducta ad vnum effectum nō solent diuersum operari: sed iurm, quod à reo defertur actori, ad hoc tantum deferri videtur, vt probatio fiat, & vt ex eo constet an & quid debeatur: vnde immodo probationem inducere debere videbatur, non autem actionem: actio enim oriri videbatur ex eo contractu, quo agebat, probatio aūt, aut releuatio ab onere ꝓbādi insurgere ex ipso iuro. Cuius contrarium deciditur in hoc tex. in quo dr̄, ꝙ iustissimè prætor accommodat ei talem actionem in factū, per quā nō illud quæritur, an pecunia debeatur, sed an iurauerit. Vinculum. n. hoc iuri tantæ est auctoritatis reo deferente, vt non solum probationem, sed actionē inducat: licet vtrunq; inducere possit: siquidē qn̄ causa adiecta & cum expressione conuentionis iuratur: puta me petēte ex cā venditionis, vel mutui, si reus iuramentū deferat, & ego iurē, oritur non tm̄ actio in factum ex iuro. sed etiam vtilis ex eo contractu quo agitur: & licet dictum sit, ꝙ hoc iurm inducatur ad probationem, nihilominus quia deferente aduersario, & me acceptante oritur quędam tacita conuentio standi iuramēto, iustissimè prætor mutuo consensui actionem accommodauit. Nota ꝙ iurm litis decisiuum habet vim plenæ probationis. Item quòd ex eo oritur actio in factum. Item ꝙ præstatur altero ex collitigantibus deferente, & non aliter. Item quòd statim est iurandū, secundum aliquos. Item virtutem hanc iuramenti,

a Item si quis. s. actor.

b Postulante i. petente reo, vel deferente. si. n. sine voluntate aduersarij iuraretur, nihil proficeret iuramētum, vt ff. de iureiu. l. 3. in prin.

c Iurauerit. Vel ei remissum fuerit, vt ff de iureiur. non erit. §. fi. & l. seq. & C. de reb. cred. actori.

ADDITIO. Idem si post acceptatū iuramentum etiam, antequam iuretur, pœniteat deferentem: quia habetur pro remisso.

* Quod dicitur hoc textu pecuniā, accipe generaliter: nam de omnib. rebus deferri potest iusiurandū. l. iusiurandū. & ad pecunias. ff de iureiur]

d Deberi. Sic simpliciter. s. nō adiecta cā quare debeatur: qđ informiter dicimus: si aūt cū forma, veluti quia vendidi, tunc agitur actione vtili ex eo contractu, nata ex sacramento, cùm pro veritate accipiat: & aduersario similiter actionē tribuit, ac si verè cōtractus præcessisset. Idē est in alijs cōtractibus, vt ff. de iureiur. l. i duc. §. quis iurauerit. & §. idem dicemus & §. Marcellus. Item circa actionē realem, si rem suam esse iurauerit, datur actio in rē vtilis: præterea in factum contra deferētem tantum vel hæredem, vt ff. de iureiu. l. nā postea §. fi. & l. seq. Et ita actio in interdum datur in factum, interdū vtilis ex eo cōtractu, & vtilis in rem. Ex parte aūt rei, si iurat in actione personali, tunc exceptionem tm̄ parit: si autē in actione reali, tunc distinguitur an iurauerit rem peritoris nō esse, quo casu exceptio tm̄ datur: an suam esse, quo casu ēt actio, si res ad actorē redeat, nō cōtra aliū. & hoc qđ dixi in actore, hēt locum si nitatur ex sacramenti delatione: sed si nitaī ex traditione facta occasione iusiurandi, tunc publiciana datur ꝯ quemlibet, cū sit iusta cā traditionis, vt ff. de iureiu. nā postea §. fi. & l. qa & l. seq. & de publiciana. l. 1. in fi. vsq; ad l. eū qui Nec ob. in eo. ii. l. cū qui. §. si petiti, quia ibi verbū, dur-

Actio cōpetens actori, quā reo deferente iurauit qualis est.

Iurm rei quādoq; exceptionē, quandoque actionē parit.

dūtaxat. dñm tm̄ excludit, p̄ quā publiciana nō dat. vt ff. de pub. l. pen. & fi. ADDITIO. Hęc gl. in ista pte fi. cō muniter reprobat. uide hic ad longū per dominum Iasonem.

peratot dixisset de p̄torijs actionib. rei persecutorijs, ꝯñs est, ut de pœnalib. subijciat. cūm. n. in persecutorijs res petat̄, vt principale debitū, in pœnalibus petit ut pœna: licet enim uideentur rei persecutoriæ & istæ pœnales actiones, quia psequūtur pęnam, q̄ pœna res est: tamen dicuntur pœnales, quia rem nō principaliter debitam, sed ex quodā accidēti petūt:

simè a accōmoda ei talē actionē, d per quam ñ illu q̄ritur, c an ei pecunia debeatur, sed an iurauerit. † ¶ Qui edictū i albo Prætoris positum corruperit; vel q vocat partē vel patronū in ius fine venia, & eximens dolo aliquē yocatum in ius, vel eximi faciens, tenetur actione prætoria. Are. ¶ Pœnales d quoq;

a ¶ Iustissimè. Quia propter sacramētum datur.

b ¶ Actionē. in factum. ut C. de reb. cre. actori:

c ¶ Non illud quęritur. Etiā si periurum uellet probare: q a sufficit diuina vltio, ut. ff. de dolo. l. ꝓ si deferente. & seq. & C. de reb. cred. l. 2. nisi in casibus, ut C. de reb. cred. l. fina. & ff. de in rem. in. admonendi. Et no. ꝙ hoc sacramentū, qđ est de re, ut ff. eo. quoties. i. de ueritate, ut ff. ad l. Cor. de fal. l. J. §. q. in rationib. triplex inuenit̄. Voluntariū, qđ ex uoluntate datur, sustipi, & recusat̄, & extra iudiciū fit, vt ff. eo. l. iusiurandū qđ. Itē necessariū, qđ necessitate imposita a iudice deferi & suscipi ut arg. ff. de in litē iuran. l. fi. Nec. n. p̄t hoc sacr̄m referri, vel recusari, nisi ꝓtendat iusta cā recusationis, † vt C. đ reb. cre. gñaliter §. fin āt. Itē iudiciale, qđ sic dr̄ a iudicio, qñ. s. pars parti sacr̄m in iudicio defert: qđ non est necesse subire, seu potest recusari & referri, ut C. de reb. cred. delata. & l. generaliter. §. fin aūt. sed iure ueteri nō poterat recusari, ut ff. e. manifeste. † Sed ẜm. P. ita demum actio in factū datur ex sacro, si sententia nō subsequatur: alias quare oriretur actio in factū, cū ex sñia eadē nasceretur, ut C de reb. cre actori. Sed nos ꝯ † licet. n. due sint & ad idē, & eodem nomine, non nocet, ut ff. de actio. empt. non est nouum. & ff. de fideiuss. hęres a debitore semel tñ fiet exactio tm̄, ut ff. de uerb. oblig. q. his & de reg. iu. bona fides.

¶ Pœnales quoq;. Casus I diuisione lfaliter est figurandus: cū enim Im-

quod secus est ī rei psecutorijs. Nota pœnales actiones differre ab ijs, quę sunt rei psecutoriæ, q̄ plus fauoris hñt q̄ pęnales. Itē ꝙ dictio, multa, est apta cōprehēdere infinitatē. Cū. n plurimæ sint actiones pœnales descēdentes a iurisdictione p̄toris, noluit simpliciter imperator multas dicere, sed cū tēperamēto illius uerbi, pęnę. Itē ꝙ nemini impunè licet corrumpere albū prætoris, uel edicta in eo affixa. Itē ẜm Ang. ꝙ literis sculptis, aut scriptis ī muro uel lapidibus fides hr̄. Itē ꝙ non sufficit petitio ueniæ, nisi impetret̄. Itē ꝙ paria sunt eximere, uel dolo facere ꝑ alius eximat. Item ꝙ filius non pōt parentes. uenia nō impetrata, in ius uocare: qđ non intelligas in filijs natis ex dānato coitu: & parentes intellige in infinitū. Itē ꝙ si quis aliquē ui eximat, qui in ius uocetur. tenet̄ ad pœnam quanti actor in litē iurauerit. Itē ꝙ dictio, innumerabilis, supponit pro eo,, quod est de facili non numerabilis.]

e ¶ Pęnales quoq;. Dictum est ī. de p̄toriis rei persecutorijs, nunc de pœnalibus prætorijs Sed q̄ est differentia inter pęnales & rei persecutorias? Rñ. multæ: quia pœnales prætoriæ sunt annales, excepta actione furti, vt infra de perpe. & tēpo. actionib. in prin. sed rei psecutoriæ sunt ppetuę ut ff. de actio. & obl. in honorarijs. Item

† l. non. erit. § da to. ff. eo. ↄ iuteiu. iurm triplex est.

† Puta q a iam ꝓbauit uel se offert ꝓbaturum c. 2. extra de ꝓbat. Itē si semel reuocatum velit pars iterū deferre, ut l. si quis iusiurandū. C. de re. cre.

† Cōmunis op. ē, ꝙ d. §. fin āt. declaret, ñ corrigat. l. manifestò. vt hic laiè p Ia. † istā glo. cōiter approbant doct.

SYL.

actiões Prę ter penē a multas ex sua iurisdictione ītroduxit: veluti aduersus eū, qui quid b ex albo c eius corrupisset, d & in eum, e qui patronum f vel parētē g in ius h vocasset,

Itē pœnales odiosæ sunt, rei persecutoriæ non ut ff. de pœnis. l. interpretatione. Item pęnales non trāseūt cō tra hæredes, nisi aliquid ad eos peruenit, uel lis sit contestata, ut C. ex de lict. defunct. l. prima. sed persecutoriæ sic, ut ff. de actio. & obligat. ex cōtractibus. Item ubi plures re nentur rei persecutoria, vno soluente cæteri liberātur: non ita in pœnali, vt C. de cōdi. fur. l. prima. & ff. de lib. cau. l. vltima. & ff. ad legem Aquil. item Mela. §. si plures.

a ¶ Penè. i. ferè. Vel melius dic, quod cùm non abundat, nam verè multæ sunt.

b ¶ Quid. i. aliquid.

c ¶ Ex albo. Erat enim albū dealbatio quædam posita in loco eminēti, ut apparet in auth. de lit. §. omnem. ibi, uocem enim præconum &c. col. la viij. in quo albo erat scriptum uel de citando aliquo, uel de alio præcepto generali uel speciali † ut ff. de albo scrib. l j. & ij. & ff. de iurisdictio. omnium iud. l. si quis id. Accursius.

* ¶ Quid esset album prętoris, declaratum est ī §. Pretorum. s̄. de iu. na tu. ex Alciat. lib. j. Prætermiss.]

d ¶ Corrupisset. uel positum sustulisset, quamuis nō corruperit, & siue per se, siue per alium: & tunc ambo tenentur, nec vnus liberat aliū. & est in quinquaginta aureos, ut in d. l. si qs id. & l. sequen. tenetur etiam ille corruptor lege Cornelia de falsis, ut ff. ad l. Corne. de fal. l. pen. cuius pœna est deportatio & omnium bonorum publicatio: in seruis etiam ultimum suppliciū, ut ff. ad l. Cor. de fal. l j. ī fi.

e ¶ In eum. Scilicet filium uel libertū datur actio in factū, quę est similiter pœnalis, ut superior, ī quinquaginta aureos: quæ datur patrono uel patri: & si libertus non possit soluere dictā pecuniam, castigabitur. † Idē forte in filio, licet noxaliter nō detur, ut ff. e. scilicet de in ius vocā. l pe. & infra de noxa. in fi. superior tñ punit solū dolum, hæc solum factum considerat: ut C. de in ius uocan. l. uenia.

f ¶ Patronum. Subaudi, vel patronā. Itē filios & patres eorum, vt ff. de in ius vocan. l. iiij. §. primo. Et accipe hic patronū, qui manumisit, vel p quo iudicatū est in cā ingenuitatis & libertinitatis: uel si ex cā fideicōmissi manumisit: uel si emit eo pcō: ut nō manumitteret, & manumisit, uel nō manumisit, sed ex cōstitutiōe diui Marci peruenit ad libertatem, vt ff. de in ius uocan. ad optiuum. §. primo & l. is quoque. & l. sed si hac lege. Itē liberos patroni accipe mares & fęminas, & parentes etiā adoptiuos ut d. l. sed si hac lege. §. liberos quoque. & §. parentes.

g ¶ Vel parentē. Et hic accipe marem & fęminam, & vsq; in infinitū, ut ēt si Adam uiueret, non posset vocari ī ius sine venia. Item nō refert si sunt legitimi parentes, uel naturales, ut ff. de ī ius vocā. l. iiij. §. j 2. & iij. & l. parētes. & l. patris & l. adoptiuū ī prin.

h ¶ In ius uocasset. Idest iuris experiēdi causa uocasset, ut ff. de ī ius uocā. l. prima. & hoc siue causa sit ciuilis, siue criminalis multo magis: nā & tūc s. quando causa est criminalis, etiā cū uenia non potest, quia non conceditur ut ff de in ius uocand. sed & si. §. prętor ait & ff. d accusa qui accusare. in fin. & l. hi tamen. § ij. Sed quid si solū libellū dedit? Respon. nō incidit in hoc edictum, ut ff. de in ius uocā. libertus. ij Item quid si nō ueniat uocatus? Respon. semper incidit, sed facilius remittitur hæc pœna, quando vocatus non uenit, ut ff de in ius uocan quamuis. Sed quidam dicūt uocantem nullo modo cadere ī edictū si uocatus non uenit, ex p̄dicta l. quāuis. & hoc ideo, quia uerba cum effectu sunt accipienda, ut ff. ne quis eū qui in ius uocā. est ui exi. l. penul. §. docere.

† Istā glo. cōiter reprehēdūt doc. quia pęna isti9 edicti nō hēt locū nisi in corrūpēte album pretoris gñale & ppetuū sec9 ī speciali: putade citā do aliquē: sed tunc hēbit locū pœna arbitraria cùm non sit taxata a iure, p l. j. §. ex pilatores. cū seq. ff. de effra. & expil.

†Et sic habes ex gl. q qñ soluit ī ære, soluit in corpus, sed regula fallit quādo id q erat soluendū non debebatur ex pœna delicti, sed fortè ex pctu. Itē fallit ī nobilib9 uel alijs honestis personis. Itē nolēte eo nec petēte cui pęna pecuniaria erat applicāda. Itē fallit ī pęna extraordinaria puta mulcta. Item fallit in minimis trāsgressionibus, vt hic per doct.

docere. sed prima sentētia uerior est: † quia dicta l. quamuis, non dicit, ꝙ non incidat in edictum, sed ꝙ non remittitur pœna nisi causa cognita. Item † nūquid hæres pōt uocare in ius sine uenia? & certè si extraneus est, potest, ut ff. de obseq. præstan. a liber. l. hæres. si filius, non pōt uocare in ius sine uenia. Sed quare secus in hærede liberti & in hærede patroni? Rñ. in primo odium uersatur, quod debet restringi: in secundo fauor, qui debet prorogari, ut ff. de liber. & posthu. l. cùm quidam. Item si alter agat tutorio nomine uel curatorio, argum. ff. de in ius uocan. l. sed si hac lege §. fi. & l. quæsitum. Ratio, quia nemini officium suum debet esse damnosum, ut ff. quemadmo. testa. aper. sed si quis ex signatoribus.]

† Cū qua ſm Ioan. Fab. transeunt cōiter doct. ſʒ. Ias. dicit, ꝙ immo approbāt aliam opi. ut tūc nō cōmittatur pœna, quę ratione citationis uenit committēda. † Hinc usque ad fi. nō est gl. Accur. ut ait Ias.

cùm id ᵃ nō impetrasset: itē ᵇ aduersus eū, qui ui exemerit eū, qui ī ius vocaretur, c⁹ve dolo alius exemerit,

a ¶ Cū id non impetrasset. Idest non petijsset, & non accepisset; dēt enim a prætore sic petere: Domine pmitte mihi ut possim cōuenire patrem uel patronum meū, ut colligitur infra de pen. te. liti §. fi. & ff. de in ius voc. l. 4. §. 1. Illud etiam quæro, an hæc postulatio ueniæ debeat fieri in personis omnium, quæ in ius uocari non possunt, q̄ enumerantur. ff. de in ius uoc. l. 2. & si non fiat, ꝙ cadat ī pęnā? Quidā dicunt ꝙ sic. Nos ꝙ nō, † quia hæc pœna in eū tantum statuitur, q incidit in edictū: at illæ personæ in edicto non continentur: qđ maximè probatur ex hoc §. Aliter tamen puto eos puniēdos, prout placuerit iudici ad similitudinē istorū. † Sed nunquid hęc petitio hodie est correcta: ut quia hñt hodie liberti ius nataliū & regenerationis, ut ī auth. ut liber. de cæ. §. 1. col. 6? Respon. non, quia & ibi reseruantur iura patronis, maximè obsequi alia, quæ natura debent. Superiora q̄tū ad libertū plana sunt. In filio distingue: aut erat emācipat⁹ aut in ptāte. si emancipatus erat, habent locū superiora: si uero in potestate, tūc nec cū venia, nec sine venia pōt ɔuenire prem, vt C. de ī ius uoc. l. fi. & ff de act. & obl. l. actiones. nisi ꝓ castrensi uel quasi castrensi peculio, ut ff. de iud. l. lis nulla. & tūc cū venia, ut ff. de in ius uocan. l adoptiuū. §. j † & hoc cū agit cōtra patrem. Si autē contra extraneū, tunc ſm uetera iura tātum 5. actiones filiofamilias competebāt, ut ff. de act. & obl. l. filius familias. & l. in factū actiones. Sed hodie oēs uenientes ex aduentitia cā, vt dixi s̄. per quas personas no. ac. §. 1. Itē q̄ro qs iurabit de calumnia, cū filiusfamilias in iudicio erit? Rñ. si filius emācipatus petitia uenia patrē cōueniat, iurabit filius, si maior est: aliàs curator ei dabitur ad litē, ut in auth. ut li. ma. & auiæ. §. 1. in fi. coll. 8. si autem sit in potestate patris, & agat de castrensi uel quasi castrensi peculio, tūc iurat filius, cū paterfamilias habeatur, ut ff. ad maced. l. 2. si uerò eēt minor, dareī curator liti, non personæ, cū sit in potestate, ut C. de cura. furi. l. fi. in princ. & de bon. quæ liberis. l. fina. §. si autem patre Si autem contra extraneū agat filius: si agat pater eius nomine, pater iurat, ut C. de iura. calum. l. 2. §. quod obseruari. si filius fortè patre absente, uel ſm ueteres. ll. in 5. casibus, uel secundum nouas in omni aduētitia causa, iurat filius, cū suo nomine agat, & maior est: si modo pater in aduentitijs non habet usumfructum: aliàs pater ageret, & responderet, & iuraret, vt C. de bo. ma. l. 1. in princip. ubi uero filius iurat, licet pater nō habeat vsumfructum, debet pater consentire filio agenti & respondenti, ut C. de bon. quæ libe. l. fin. in prin.

† Et bñ. Nic. Ang. & Ia.

† No. ꝙ in crīalib⁹ & pœnalib⁹ ꝓcedit̄ de similibus. ad similia, ſm Ang. hic.

† Idem dicas vbicū que filius in potestate pōt agere ꝯ patrē, ut no. per gl. in d. l. lis nulla.

ADDIT. De isto iuramento vltra hanc gl. vide Iaiè p. gl. 2. §. quod obseruari. C. de iuramen. calum.

b Itē aduersus eum. Sdatur actio ī factū pœnalis: ut ecce, cū uocarē Titiū in ius, q tenebaī mihi actione tēporali, dū eēt in itinere, detinuisti eū ui, uel capiendo eū p personā, uel faciendo

† Et ī hoc ꝙ actio in factū descēdēs ex edicto, de quo ī isto. §.fit mere pœnalis ex parte actoris & rei, licet doc. antiq. tenuerint cōtra glo. tñ Io. Fa. & alij doc. moderni tenent cum glo. vt per Ia. hic.

† Bar. in rub. ff. eo. improbat hanc opi. gl. quia il. le tu. loquitur ēt añ satisdationem.

† Hęc cōiter approbatur.

† Placet Dy Ange. & Ias.

† Ista glo. ie. ꝑbai qa hæc mate ra loquit̄ qũ qs iudiciali auctoritate, ĩmo iussu maioris iudicis fuit citatus. l. 3. §. 1. ff. ne quis cum qui.

ciendo dolo ut alius eū detineret: & tm ꝙ dies actionis meę exiuit tenetis. n. mihi quanti iurauero in litē. & sic est actio pœnalis ex parte mea, qa vltra rei ueritatē forte iurabo: & ex parte tua, qa das mihi aliqd & tibi nihil adest, vt ff. ne quis eū qui in ius uoc. vi ex l. pen. §. 1.

& alias innumerabiles.

¶ Actiones p̄iudiciales, q̄ hic enumeranť, sunt ī rē, quarū aliq̄ sunt ciuiles, & aliquæ p̄toriæ. Aret.

Super hoc §. primo quæro: cùm duo sint tituli, ut ff ne quis eū qui in ius uocan. ui ex. & alius tit. de eo p quē factū erit. de quo fit mentio in hoc §. Rñ. de primo: quia inde oritur actio ex utraque parte pœnalis, ut dictū est: sed ex alio est pœnalis ex parte rei tm, cùm ad interesse actoris detur: ut ff de eo per quē factū erit. l. fi. rñ † Item primus, de quo fit mentio hic, consulit actori tantum, ut patet in l. 1. & 4. §. eximere. et secūdus consulit ēt uocato, nō solū uocāti, vt ff. de eo per quem factum erit. l. j. §. si reus. in fi. & l fin. primo respon. Item primus habet locū, qñ aliquis exemptus est ante satisdatione, & post in ius uocationē: sed secundus post satisdationē † l. factā iudicio sist, & alias quæ firmāt iudiciū, ut ff. de p̄to. stip. l. prima. in prin. Et patet hæc differentia ex ordine illorū titulorum. Item primus, qñ ui exēptus fit quis: at secundus ēt sine ui, ut patet in l. 1. §. si dolo. de eo per quē factū est. & tit. ne quis eū qui. l. 1. & 2. in fin. † Vel satis † dici pōt, ꝙ de utroq; hic loquitur: quia licet duo sint illi tituli, tñ de uno edicto sunt. Item & ꝙ dicatur pœnalis, actio ēt illa, quæ ex una parte tm est pœnalis. Super hoc §. 2. quæritur: Nonne per conuentionem solā etiam iure ueteri perpetuabatur actio, ut ff. de actio. & oblig. l. constitutionib⁹. non solū per noua iura, vt C. de prescrip 30. an. cum notissimi. & l. sicuti Respon. hic non per executorē sed per suam denunciationē cū cōueneta⁹. † uel uerbum quasi positū in d. l. ꝯstitutionibus. assertiuē ponit, non similitudinarie: & secundū hoc hodie esset correctum quod hic dr̄. Vel dic † ꝙ talis fuit cōuentio in illa l. constitutionibus. quæ pro lite contestata habebatur, quia actio erat tēporalis, & libellus fuit principi dat⁹, ut. C. quando lib. prin. dat. lit. conte. fac. l. 1. & 2. Vel dic secūdum Ioan. ꝙ leges veteres circa personales actiones loquuntur, ubi non perpetuantur per executorē: sed lex illa, cū notissimi. & l. sicuti in rem. loquuntur in reali. Vnde adhuc etiā hodie non corrigitur quod hic dr̄.

† Displicet Ias. & est ꝯ mentem aliorū.

ADDITIO Hanc ēt impugnant doctores, q. ad. l. sicut. & d. l. cum notissimi. loquuntur tam in personalibus quàm in realibus, s̄m Iasonem.

a Innumerabiles. Immo numerari possunt: sed dicuntur innumerabiles quia de facili nō possunt numerari. Vnde dicitur non posse fieri, qđ cum difficultate fieri pōt, ut ff. de uerbor. signifi. Nepos Proculo. Enumera ergo aliquas: ut est actio in factū de calumniatoribus, de qua dicemus ī §. quadrupli. item actio. Quod metus causa. item furti manifesti. item serui corrupti in duplum: de quibus dicemus ī. eo. §. omnes autem actiones. Sunt & aliç in factum, ut ff. de effusis & eiectis, & de appensis, ut ff. de his q deiec. uel effu. l. si ue. o §. p̄tor. Et aliæ multæ sunt quæ enumerare non expedit. Accursius.

Actiões p̄enales p̄ætoriæ sūt multæ.

a Præiudiciales &c. Casus literaliter est figurandus. persequerat. n. Imperator in declaratione terminorum. ꝑ ratione tñ dubitandi dicendum uidebatur, ꝙ istæ actiones, quæ inter præiudiciales reales connumerantur, uidebantur potius dici debere p̄sonales, cùm sit quæstio super p̄sona, uel inter se suum & dominū, uel inter patronū & libertum, uel inter patrē & filium. tamen contrarium deciditur, & ratio decidendi est secundum doct. hic, quia qō, quæ uertitur super personis, non uertit principaliter tanquā super persona, sed tanquā super meta

SYL.

mera re᷒: attenditur ergo illud, quod principaliter inspicit. Not. ꝙ istae tres actiones praeiudiciales dicuntur hr̃e causam status, q̃a ipsa essentialis con ditio hominis uertitur in quaestione.

**

Itẽ ꝙ istę tres actiones dicũtur praetoriae & in rem. Itẽ quod tres sũt causae status, ut dixi in positione casus.]

† De praeiudicijs vi de Fab. Quint. ca. 2 lib. 5.

Praeiudiciales a † actiões ĩ rẽ eẽ vñr: quales sũt ꝑ quas q̃rit, † an aliq̃s liber, an libert᷒ sit, vel de partu agno-

a Praeiudiciales. Pro cõstanti ponit ꝙ hae p̃toriae sunt, cũ in tractatu praetoriarum ponant: & sunt in rem: q̃a res petit & uendicatur. Vnde quaeritur quare non posuit has ĩ. inter reales praetorias? Rñ. † quia quaedam de eis est ciuilis: unde eius occasione & de caeteris hic dicere reseruauit. & sunt tres. Prima est per quã q̃ritur, an aliquis sit liber, subaudi uel seruus. Secunda, an aliquis sit libertus, subaudi uel ingenuus. Tertia est de partu agnoscendo: per quam quaeritur, an quis sit filius, uel non, ut omnia consequatur q̃ filius a patre cõsequi debet. Aliàs autẽ agitur de partu agnoscendo propter alimenta tantum, & tunc filiationi non praeiudicatur, q̃a summatim quaerit, ut ff. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. & l. si quis a libertis. §. si uel parens. & de ijs qui sunt sui uel alie. iu. l. si iudex. licet uideatur contra. C. de ord. cog. l. 2. § fin Sed dic ut ibi. Sed dicunt quidam & male, ꝙ tãtum duę sunt: & de duabus primis faciunt unam hoc modo; an aliquis sit liber, id est ingenuus uel libertus: & haec una. Aliã uerò de partu agnoscẽdo non mutant. Sed prima opinio uerior est, cũ sit commodius singulas causas singulis appellationib᷒ distingui, ut supra quibus modis test. infir. §. alio autẽ modo. Item quia postea dicit, caeterae &c. & ita loquitur de pluribus excepta una. † In prima ergo, ubi quaeritur si liber uel seruus, dico ꝙ siue seru᷒ agat contra dñm, dicens se esse liberum, siue econtra dominus contra seruum, & seruus sit in possessione libertatis, haec actio ĩ rẽ, quae intenditur, est praeiudicialis, ut

† Ista rõ cõiter reprobat, q̃a ſm hoc deberet poni supra ĩ tractatu ciuilium, & sic post §. sed istę,

† Hãc approbant oẽs quia pluralis locutio nõ potest eẽ contenta minori numero q̃ duobus. l. ubi numerus ff. de testi.

ff. de lib. causa. l. liberis. §. fin. Idem dico, siue patronus uendicet libertum in libertinitatẽ, siue libertus se uendicet in ingenuitatẽ: utraque est praeiudicialis, ut ff. si liber. ingen. eẽ dic. l. fina. in princip. & §. fina. Intenditur etiam hoc casu officiũ iudicis, ut ff. de iureiuran. si duo patroni. in princip. & ff. si liber. inge. eẽ di. l. 1. & 2. & ff. de rei uen. l. 1. §. 1. Idem dicas in tertia, ut siue agat pater petendo filium in filiationem: uel filius dicat se non filium, erit pręiudicialis & directa hincinde. Sed quidam dixerunt, ꝙ directa datur patrono, parenti, & dño, sed ista, quae datur liberto, filio, & seruo, est contraria, quod nulla lege cautum inuenitur.

† aliàs an aliquis liber sit, an seruus, uel libert᷒ sit &c. aliàs, an aliquis liber vel libertus sit, an seruus: uel de partu &c.

Vide ad hanc glo. Deci. in l. in actionibus. in glo. in uer. bonaefidei. ff. de in lit. iur.]

Licet aliae quaedam inueniãtur directę & p̃riae, ut mandati, depositi, & similes. † Sed qualiter formantur libelli in his? Respon. sic: Peto Ioannẽ in filium meum iudicari: ut mihi patri debitam praestet reuerentiam, & alia quae patribus a filijs debentur, & idem in patrono. & ex tũc lata sñia, alimenta patri & patrono praestabuntur, ut ff. de liber. agn. l. si quis à libertis. in prin. & §. solent, quia sentẽtia pro ueritate accipitur, ut ff. de sta. hominum. l. ingenuum. Et probat haec libelli formatio. C. de fideicõ. l. 1. In seruo & dño sic: Peto in seruum meũ talem pronũciari: quia eum meũ dico. Econtra seruus, uel libertus, uel filius dicet: Peto me non inquietari a Titio, qui me in seruum, uel libertũ; uel filium tenet: quia me in tali uinculo non subesse dico. ut C. de inge. ma. l. diffamari. Vel sic: Peto ut ingenuus, uel liber, uel non filius pronũciet ꝯ Titiũ, quia sic se rei ueritas hẽt. Et differt haec ab ea, quę petit pater filium in potestatem ex iure Romano, cũ ibi tm̃ de potestate quaeratur, hic autẽ de filiatione, ut ff. de rei uẽdi. l.

SYL.

† Haec gl. cõiter approbat̃ licet postea sit uoi cõtraria, ibi item quo iure alcriptitij. &c.

di.l.1.§.1.& hic dicitur. Item hæc p̄toria, ut hic, illa ciuilis. Quibus autē modis filius possit peti, diximus s. de patria pot. §. ius autem potestatis. Item quare dicuntur præiudiciales? Rñ. secundum quosdam: quia in modum exceptionis proponuntur: † & est uera: ita præiudicant: ut si agas contra me hæreditatis petitione, & ego obijciā tibi, q̄ seruus sis defuncti, uel quia ipse defunctus seruus fuit, ut ff. de pet. hæred. l. si quis libertatem. tunc nō pōt esse lis inter nos, ut ff. de iud. l. lis nulla. & s. de oblig. quæ ex deli. §. 2. qui. & facit pro hac sententia. C. de ord. co. l. 1. & de hæred. pet. l. liber. & ff. si liber. ingen. esse dicat. l. fi. Alij dixerunt ideo dici præiudiciales, quia snīa lata super his fit præiudiciū oībus alijs quęstionibus, ut ff. de stat. homi. ingenuū. & ff. de li. agn. l. 1. § fi. & l. 2. sed certè secundum hoc etiam querela inofficiosi testamenti dicitur præiudicialis, quia præiudicat alijs quæstionibus, ut ff. de inoffi. testa. Papinianus. § si Sed ꝯ hanc sententiā est. ff. de lib causa. si seruus. Sed ibi non fuit pronunciatus ingenuus: uel collusio ibi fuit. † Vel dic s̄m Io. q̄ præiudiciales ideò dicuntur, quia omnes aliæ quæstiones, quæ interim inter eas personas mouentur, debēt silere, ut C. de ordi. cogni. l. 1. & 3. & ff. de li cau. l. ordinata & ad hoc facit optimè. ff. de noxa l. pen. 1. respon. Nisi esset talis causa, quæ ageretur etiā si constaret eū fore seruū: quod est quandoq;, ut ff. de iudi. uix. † Sed s̄m hoc cùm quæritur inter patronum & libertum de libertinitate, non est hæc quæstio præiudicialis, cùm aliæ q̄ones interim inter eos possint exerceri, uenia tamen petita, ut s. eod. §. pœnales. uerli. & in eū Sed dic, † q̄ illæ quęstiones quiescunt, si non cōpeterent, si constaret eū libertum. ut ff. de in ius uoc. l. sed si hac. §. pe. & fin. Itē quid si nulla alia quæstio mouetur, nonne tunc istæ dnr præiudiciales, cùm non habeāt cui præiudicēt? Azo dicit, q̄ non. Sed Ioann. contra. † Inspicitur enim aptitudo, q̄ quia habilis est esse p̄iudicialis, † sicut augustus dicitur, licet nō semper augeat, ut s. in rubr. procemij. Item nunquid sunt plures p̄iudiciales nisi hæ tres? Respō. sic: † ut hæreditatis petitio: nā & tūc cessant omnes aliæ quæstiones donec ista intenditur, ut ff. de peti. hæredit. l. si quis libertatē. & l. diuus. in fin. licet hodie contrariū sit, ut. C. de petitio. hæred. l. fi. §. 1. & 2. Itē quo iur ascriptitij coloni, cēsiti, & similes petuntur? Respō. utili p̄iudiciali, non directa: & ipsi coloni se petūt i libertatem contraria præiudiciali utili, nō directa. Ideò utili, q̄ a liberti sunt, nō serui, ut in auctēt de sanct. Episco. §. ascriptitios: & §. si seru'. collat. nona. Itē ideò præiudiciali, quia parum a seruis distant quo ad seruitia quæ facere debēt, ut C. de agric. & cēsi. l. ne diutius. libr. xj. Sed alij dicunt, quòd officio iudicis petunt, & petūt, ut C. l. q. cau. colo. cē. d: mi. accusa. poss. l. 1. liber. xj. Sed certè officium iudicis nō potest locum habere ad futuras p̄stationes, † ut ff. de usu. l. 1. Alij dixerunt habere locum negatoriā & cōfessoriā utilē: ut quæ datur directa in seruitutibus alijs, hæc utilis hic dēt: q̄d nihil est † Item si aliquis ad aliqua annua seruitia teneat, quo iure petit ut condemnet̄ ut præstet in posterū, & ipse quo iure petit absolui? Respō. satis puto, q̄ iudicis officio hoc fiat: siue p̄missa fuerint hęc seruitia, siue ex cōsuetudine debeant hæc seruitia, siue ipsa præstita longo tp̄e ex promissione petuntur, ut ff. de usur. l. cū de in rem uerso. quæ promissio probabitur ex longo usu. † ut ibi.

** Cur istæ actiones appellent̄ præiudiciales, uide Alciatū libro viij. Parer. capite 24. qui ex Institutionibus Græcis ueram (ni fallor) assignat rationem.]

ADDITIO Et notā, quòd uerba sententiæ, Cōdemno te ad soluēdū par caponum tali domino omni anno, secundum quòd tui antecessores fecere, nullā penitus conditionē faciūt sed condemnatus simpliciter tenet̄, ut per Bart. in l. cū qui. §. Iulianus. 2. ff. de consti. pen. & in extrauа. ad reprimen. in uer. prout.

Hæc opin. s̄m Ias. nō cunq; inō proponā-tur, semp sunt præiudiciales.

† Hęc opi. reputat a doc. derisoria.

† Istā opi. d ct. coter appbant.

† Idē Ias. l. diuisiore

† Et bene Ias. & est de mente aliorum.

**

† Similis glo. suprà de l. Aqui. §. his uer. si æstimaret, & in l. uendicatio. ff. de rei uen.

† Immo non sunt nisi ?tres capiendo p̄iudicialē inquantū præiudicar personæ. Ias. & est de mēte aliorū.

† Nisi rōne p̄sentis iuris, & dū glo. dicit, q̄ n̄ competit offi. iudi. in hoc reprobatur, quia imo pro istis alcis pititijs & cēsitis cōpetit officiū iudicis.

S T L.

† Imo. Ioann. Fab. & Ias.

† Si allegēt tit. efficax Bal. & Placen.

…scendo, Ex quib.[a] ferè[b] una † illarū ltimam[c] cām hēt, per quam q̄ritur, an aliquis liber[d] sit, cęterę ex ipsius Prætoris iurisdictione substātiam capiunt.

¶ Dn̄s rei non pōt agere ad dandū rē suam, nisi ꝯ furē odio furis. Et actiones reales ꝯpetunt ad vēdicādū, personam uerò ad dandū, uel faciendum: q̄ abusiue dicuntur condictiones, a cōdicendo, idest, denunciando. Aretinus.

¶ Sic itaq; [e] discretis actionibus, certū est non posse actorē suā rē ita ab aliquo petere. Si apparet eū dar̄ oportere. Nec.n.qđ actoris est, id ei da

a ¶ Ex quibus.s.tribus præiudicialib. quæstionibus.

b ¶ Ferè. Ideo dicit, ferè, quia in ciuilibus q̄ōnibus quatuor considerant, s.actor, reus, iudex, & ipsa res: hic autem est idem qui conuenit & conuenitur, & res. Vel ideo quia prętor introduxit de partu agnoscendo, & a Senatusconsulto confirmatur.

† aliàs illa.

c ¶ Legitima. scilicet de iure ciuili.

d ¶ Liber sit. Subaudi, uel seruus.

Diuisio.

¶ Sic itaque. Diuiditur iste §. principaliter in tres partes. Primò ponit regulā gn̄alem illatiuam ex pcedentibus, s̄m gl. sed s̄m doct. repilogatiuam. Secundò ponit unam fallentiam, ibi, Planè. Tertiò, nām actionum realium, & personalium, & earum dr̄ias, ibi, Appellam[a], Item prima subdiuiditur: q̄a primo ponitur q̄dam illatio, seu repilogatio ex supradictis: secundo ponit rationes. Secunda ibi, Nec enim.

SYL. ¶ Sic itaq; discretis. Calus in §. tradente regulā non esset figurādus: attñ gr̄a iuuenū potes dicere, ꝙ immo uidebatur, ꝙ actione personali possit quis rem suā petere, & proseq, ut puta in cōmodato, & similibus: sed ꝯtrium decidit rōne assignata in text. ex eo, quia res mea non pōt amplius effici mea: & qn̄ in commodato, & similib. actor actione personali prosequitur rē propriam, non agit ut detur.i.ut eius dn̄ium transferatur. In secunda uerò parte tex. hēt suam rōnē expressam odio furū. Not. ex text. ꝙ dare est dn̄ium transferre. Item ꝙ illud, qđ est meum, non pōt amplius effici meū. Item ꝙ odio furum introductum est, ut dn̄o detur, actio personalis. Item ibi, extra pœnam, s̄m Angel. ꝙ duplum uel quadruplum est totum pœna, & in eo non uenit simplum rei sublata. Itē quo noīe appellentur actiones reales, & quo personales. Itē ꝙ debitor, anteq̄ conueniatur, nō est de necessitate īterpellādus, sed de urbanitate sic.]

e ¶ Sic itaq;. Format hoc, itaq;, ex illa diuisiōe, quæ fit supra eod. §.1.q.d. dictū est, quę sunt in rem actiones, & quę in personā, itaq; sic eis, discretis.i.separatis, & diuisis, patet ꝙ hæc regula est uera, quia personalis actio, q̄ competit ad dandū, non cōpetit pro re sua alicui, ut hic. iò dixi ad dandum, q̄a ad tradendum bn̄ pōt dari actio personalis, ut cōmodati, depositi, & similes: & ita est uis inter dare, & tradere, ut hic subijcit, & ff. de act. empt. l. ex empto. in prin. & ff. de uerb. obl. ubi aūt. in fin. & l. si rem tradi. & l. nemo. & qđ subijcit, si apparet.i. quia apparet eū dare oportere: & ita agitur in ꝑsonā, ut aliquid detur. Sed quidam dn̄r, ut P. ꝙ hæc uerba, si apparet eum dare oportere, sunt nomina cuiusdam actionis. Ac. ¶ Adde ꝙ Vdalri. Zasi. hic exponit apparet.i. uideretur: ut sit sēsus, ac si ui deretur eum dare oportere, qui intellectus mihi nō placet, q̄a tandem se resoluit in intellectu Dyni, q̄ uoluit hanc esse formulam uerborum. †

AUD. T. Dic ꝙ istud, qđ hic dicit glo. s̄m Pla. nihil e dicere: sed textus vult dicere, si apparet.i. si agat dare oportere: quia mediū cōcludendi nō dēt esse istud. sed ad tradendū, uel cōsti-

** † Immo u eror est opin. esse formulā SYL. uerborū actionis ꝯ personā, ut patet hoc eo. §. ibi, si apparet eos &c. ubi gl.

tuendum, ut dicit glo. Angel.

a ¶ Oportet. i. oportet, ꝙ non detur: est n impossibile, ꝙ detur, ut subijcit, quia da re est accipiētis facere, vt subijcit, nec res quæ &c.

b ¶ Magis. Sed opponitur, pluries de beri potest, ut ff. de except. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones i fi. §. ergo pluries dominiū pōt fieri meū. Sed non seq̄tur. nam licet pluries de beatur, tamē semel facta sua non dēt plus fieri sua, ut ibidem dicitur, & ff. de acq. pos. l. 3. §. ex pluribus. & s̄. de leg §. sed si rem legata. sij nisi iterum desineret esse sua, ut ff. de uerb. obli. si rem meam.

¶ Declara ꝙ illud, quod meū est, nō p̄t amplꝰ effici meū, hoc uerū ex cau sis successiuis, secus ex causis eodem tpe cōcurrē. ib. l. si creditori. §. Marcellus. ff. de leg. 1. itē pōt stipulari, si mea esse desineret. l. si rē meam. ff. de uerb. obli. itē hoc uerū, qn̄ plenè est mea: secus si haberē utile tm̄ dn̄ium, quia possum quærere directum: & ita et si res non esset perfectè mea.]

** Adde & uide omnino gl. s̄. de inuti. stip. §. 1. uer. suam. & Soc. in tract. de reg. & fall. reg. 103.]

c ¶ Planè odio. Sed in quo uertitur illud odiū furū. † quia in cōdōne furtiua q̄s de facto stāmaē apud bonos, & graues uiros, ut ff. de obs. l. honori. licet nō infamia iuris, ut ff. de act. & obl. l. cessat sed in rei uend. neq; de fcō, neq; de iure infamat. Itē multa ueniunt in cōdōne furtiuā, q̄ non ueniunt in rei uendicationē: ut q̄a interitu rei nō liberat: sed in rei uēdicatione sic, ut ff. de condi. furt. l. in rē. & iō malum est furri, ꝙ ēt hac actione tene. E. Itē sicut prodest alicui plures habere reos debitores, ut ff. de libe. l. l. si quis decedens. §. fi & hīc plures actiones, ut ff. de leg. 2 cū filius. §. uarijs. ita eō debet ei nocere, si pluribus teneatur actionibus, licet ēt nulla alia sit utilitas. Itē nunqd una tollitur per aliā? dic ꝙ sic, ut ff. de cōd. fur. si pro fure. §. furti.

d ¶ Si apparet. Idest qa apparet eos &c. Idest dicere, actione in personā. Sed uidetur hoc stare nō posse: nam certū est eum, qui agit dominū fuisse ergo & nunc est: quia sine fcō suo dn̄ium ab eo discedere non potuit, ut ff. de reg. iu. l. id qd nīm. & C. de prob. l. siue possidetis. ergo nō pōt agere, ut sibi detur qd est suum: & tñ hic dicit, ꝙ sic. Sed dic relationē esse faciendam ad genus, non ad speciem. q. d. ea actione, per quam aliàs agit ad dandum. s. personali: sed hic non ad dandum intenditur. Et ita est mirabile, ꝙ rem meam per personalem actionem peto restitui: aliàs ↄ, ut ff. usufru. quemadmo. ca. l. fina. & ff de condi. indeb l. si urbana. Sed est speciale, ut hic dicitur. Vel dic agi etiam ad dandum. s. possessionem dandam, quam amiseram per furtum, † ut ff. de acquir. pos. l rem quæ nobis. & ff. de cond. tritica. l. 1.

e ¶ In rem actio i. rei uendicatio, q̄ pro dominio de iure ciuili, uel gentiū quæsito intenditur, ut ff. de rei uend. l. in rem. Itē not. ꝙ hic §. locum hēt in quolibet mala fidei possessore aliene rei, non solum in fure, ut s̄. de re. diui. §. si tamen. & ff de condi. tritica. l. 1. in fi & l 2. in prin. †

¶ Vide p resolutione Dec. in l. si quis nec cauiam. §. fi. ff. si cert. peta l. fi.

In terdum ēt ↄ bonę fidei possesso. datur condictio rōne possessionis, ut ff. de cōdi. inde. l. indebitu. §. sed & si numi.

ri oportet: a q̄a. s. dari cuiq̄ id intelligitur, qđ ita datur, ut eius fiat: nec res, q̄ iā actoris est, magis b † eius fieri potest. ¶ Planè c odio furū, quo magis pluribus actionib. teneantur, effectum est, ut extra pœnā dupli, aut quadrupli, rei recipiendę noīe fures ēt hac actione teneātur, Si † apparet d eos dare oportere, q̄uis sit aduersus eos etiam hęc in rem e actio, p quā rem suam quis

Dare est accipientis facere.

† Cōcor. cum hoc text. c. inter dilectos ante fi. ibi, cum iura legū. cū gl. sup uersic. qđ meū. extra de fi. instru. & gl. in ea. si diligenti. sup uersi. iustus iit. post prin. ibi, & qđ meū est. extra de p̄scrip. & S Y L. s̄. de lega. §. sed si rē.

Meū amplius meū fieri n̄ p̄t.

† Istā gl. sequii Iaſ. & est de mēte alio rum.

† Odio furis: q̄a sem per fur di cit i mora, & morosus interitu rei non liberatur Iaſ.

† aliàs appareat.

† Istę solutiones reprobant a doct. uide hic eos.

† Dic fm loā. Fa. ꝙ gl. procedit i malæ fidei possessore contrectante iē nobilē. qui sciēter cōtrectādo cōmittit furtū. C. qđ cū eo. l. si liberā. & de furt. l. alienum. sed ego intelligo generaliter i oī malæ fidei possessore, q rem aliq̄ dtinet sciēter ↄ uolūtate dn̄i, q̄a contra eū potest cōdici, & agi ad dādū d. l. si quis nec cām. §. 1. Ang.

esse petit.

¶ Appellamus aũt in rem qdē actiones, uẽdicatiões: a in personam uerò actiones, quibus [b] dare, aut facere oportere intẽdit, cõdictiones. [c] Cõdicere. n. est denũciare, [d] prisca lingua. Nũc uerò abusiuè [e] dicimus, condictionẽ, actionẽ i psonã eẽ, qua actor itẽdit dari sibi oportere: nulla n. hoc tpe eo noie denunciatio fit.

¶ Cũ psecutio iudicialis tria respiciat, rẽ, pœnam, & vtrunq; simul: reales, & psonales psequunẽ rem, excepta actione depositi in casu tumultus, incendij, ruinę, & naufragij: tunc. n. utrunque complectitur. h.d.

¶ Seques [f] illa diuisio est, ꝙ q̃dam actiones rei persequendę grã cõparatæ [g] sunt, q̃dam pęnę psequendę, q̃dã mistę [h] sunt.

¶ Rei psequendæ cã cõparatę sunt

numi Sed nunquid & rem suam potest quis etiam a non fure per condictionem sine causa condicere, ut ff. de condi. sine cã. per totũ? Rñ. secũdũ quosdã, ibi dicitur condictio actio psonalis, non tamen talis, per quam intendatur, ut aliquid detur. Alij dicunt, quod si alicubi inueniatur cõdictio sine causa pro sua re cõpetere, de utili intelligendum est.

ADDITIO. Dic secũdum Io. Fab. quòd prima est uerior: nam per eam non agit dominus ad dandum nisi cõtra furem. supple & malæfidei possessorem, ut hic in glo. sed ad restituẽdum, uel forte ad possessionem agi dẽt, secũdum Ang.

a ¶ Vendicationes. Siue rerũ corporalium, de quib. dictum est. C. de rei uend. per totum, & ff. de rei uend. p totum: siue rerum incorporaliũ, de quibus est. ff. si ususfru. pen. per totũ. & ff. eod. si serui. uen. per totum: siue sint directæ, siue utiles. istæ uendicationes, ut ff. de publi per totum, & ff. si ager uecti. per totum.

b ¶ Quibus. Ideò dicit, quibus, quia sunt & aliæ, quibus non intendimus dare uel facere, sed restitui: ut cõmodati actio, & depositi, & similes: & istæ n appellanẽ cõdictiones ĩ stricta signatione accepto uocabulo, † ut hic dr. Vel dic, ꝙ etiam in actione commodati, & depositi, & similibus, intenditur dari uel fieri, scilicet ipsa detentatio rei: quasi ipsum factũ possit quis in stipulationem deducere, ut ff. de uerb. oblig. l. ubi autem non apparet §. qui id, quod non fieret, nisi aliquid daretur, cùm suæ rei nulla sit stipulatio, sed alienæ tñ, ut supra de inutil. stipulatio. § 1.

c ¶ Cõdictiones. Scilicet appellamus.

d ¶ Denunciare. Dicunt quidã, quòd qui uolebant alium conuenire, primo sibi denũciare debebant, ut argu. ff. de seruitu. urba. præ. l. quidã. Sed hoc non placet, quia ex uoluntate, aut bonitate, uel urbanitate hoc fit, nõ necessitate. Sed dic, † ꝙ hæc denunciatio fiebat per magistratus, cũ actiones constituebant uel dabant, ut ff. de orig. iur. l. 2 §. omnium. quod est hodie sublatum, ut in fi. huius §. dicitur, & C de formu l. 1. & 2.

e ¶ Abusiuè. Verè abusiuè dicitur cõdictio, i. actio in personam, quia non bene consonat nomen rei, quam signat: quo fieri debet, ut ĩ. de dona. §. est & aliud.

f ¶ Sequens. Hæc est tertia diuisio actionum in hoc titu.

** Hæc diuisio est ex causa formali: qua ostenditur quid & qũo petatur.

g ¶ Comparatæ. i. adinuentæ.

h ¶ Mistæ. Sed nonne q̃dam sunt, q̃ nullum horum hñt: ut si ago, ne q̃d fiat in loco sacro, uel sancto: uel si factum est, ut tollatur, & aliæ similes q̃ neque ad rem, neq; ad pœnam, neq; mistum se habẽt, sed uel ad rei reuen-

† Hãc approbant docto. qa hic sp loquit solũ de actionib. q̃ cõpetunt ad dandum: sed istę: de qb. in gl. competũt ad reddẽdũ, seu restituendũ. l. 1. §. si reddita. & l. si ut certo. §. rẽti bi. dedi. ff. commo.

† Idẽ Ioã. Fab. Plac. Angel. & Ias. & est sing. fm Angel. & Ias.

rentiam, uel ad publicam utilitatem dantur? Rñ satis ad rei persecutionē scilicet diuinæ rei, uel publicæ, pertinent, cuius nomine agere uideor: uel ēt meo noīe, †cùm cuiuslibet interlit Deum ue-nerari, ut C. de hæreti. l. 4.

† Ista glo. bñ dicit: & cū ea transeunt cōiter doct. hic.

a ¶ In rem actiones. Scilicet quæ decē sunt, ut diximus ī eod. §. item Seruiana. Sed certè uidetur, ꝙ sunt omnes pœnales: nam in eis iuratur in litem, ut ff. de rei uendi. l. qui restituere, & ff. de in litem iuran. l. in actionibus. Sed dic, ꝙ illud, s. iuſm in litem, non fit iure actionis, sed officio iudicis, ut ĵ. eo. §. præterea. in fi §. unde non dicuntur pœnales. Alij tamen dicebāt, ꝙ ideo non dicebantur pœnales, q a non originaliter illud fit, ꝙ crescant per sacramentum in litem, sed ex cōtumacia, ut ff. de in litem iurand. l. 1. & ideò magis attendebant, quod naturaliter erat, quàm quod incidēter. Sed certè actio depositi in quatuor casibus ab initio est rei persecutoria: & tamen dicitur pœnalis inspecto, ꝙ crescit ex contumacia, ut ĵ. proximè, & ĵ. eo. §. quadrupli. aliàs §. sed furti. uersi. at illæ. unde primam responsionem approbo.

Iuſm in litem præstatur in actionib. realibus.

ADDITIO. Secundū doc. hæc gl. vr̃ aduersatij glo. magnæ positæ in §. pœnales. in uersic. item aduersus. in princip. ī. eo. quæ uidetur concludere, quod ibi illa actio dicatur pœnalis, quia iuratur in litem: & tamen secundum eos constat, ꝙ illud iuramētum uenit offic. iudi. sic in qualibet alia actione: & dicunt hanc glo. esse ueriorem.

b ¶ Ferè. Ferè dicit propter actionē ex stipulatu, per quam pęna petitur, nec inspicitur, ꝙ interfuit, ut supra de inuti. stip. §. alteri secundum quosdam, quod est falsum.

¶ Rō est, quia illa pœna uenit ex cōuentione, non autem ex dispositione legali, ut nos loquimur. ita hic Nico. & Ias. declarant.]

¶ Immo propter actionem depositi in quatuor casibus, ut ĵ. subijcit. Itē pp actionem redhibitoriā, quæ datur in duplum aduersus uenditorem, q neque pretium, neque accessiones soluit, ut ff. de ædi. edi. l. redhibitoria.

Actio redhibitoria datur in duplum.

Oēs ī rē actiones. a Earum uerò actionū, q̄ in personam sunt, eæ qdē, quę ex ꝯ̄ctu nascūtur, ferè b oēs rei persequendæ cā comparatæ vñr: ueluti quib. mutuā pecuniā, uel in stipulatū deductā petit c actor: itē cōmoda ti, depositi, mandati, pro socio, ex empto, uendito, locato, cōducto. d

c ¶ Petit actor. Ad utranq; aūt. s. ad mutuum, & ad eam pecuniam, quæ in stipulatum deducta est, certi condictio datur, ut ff. si cer. pet. l. si quis certum. & ī. de uerb. obl. in princ. ita ꝙ ad mutuum detur condictio specialis de mutuo, ut ī. quib. mod. re. con ob. in prin. ad pecuniam deductam in stipulationem, detur condictio certi generalis, si certum sit, vt ī. de uerb. oblig. in prin.

† Dic, ꝙ illud interesse nō uenit iure actionis, † sed offō iudicis. Fab. Angel. & Ias.

¶ In utroque casu opi. glo cōiter approbatur, ut dicit Dec. in l. certi condictio. in prin. in glo. 1. ff. si cer. pet.]

† Istā glo. SYL. ipugnant Io. Fab. & Iaso. hic. Est. n. ridiculum, ꝙ actiones hic enumeratæ, & cęterę bonæ fid. ꝓpterea, ꝙ in eis iuretur in litē sint pęnales, per ea q̄ hñt ī. in d. §. pœnales ī gl. magna, in uer. itē aduersus. in princ.

d ¶ Conducto. Sed nonne oēs istæ dātur ad interesse etiam, quod est extra rem, ut ff. de act. emp. l. 1. in princ. ergo peto aliquid, quod tibi nō adest: ergo sunt pœnales. † Sed dic tribus modis dici actionem pœnalem. Primo illa, quæ hincinde est pœnalis, vt furti, & similes, quando peto quod mihi abest, & q̄d tibi nō adest: & hoc mō acceptæ, dicuntur hic istæ nō pœnales. Secundo, qñ est pœnalis ex parte una s. ex parte rei tm̄: q̄d est ubicū que actoris interesse excedit id, q̄d reo adest: & in hac significatione, actiones istę dicuntur pœnales. s. ex empto, & similes: & etiam rei uendicatio, qñ in litem iuratur. & ꝙ inspecta persona rei tantum pœnales dicantur, probatur. ff. de eo per quem fac. erit. l. 1. §. si plures. & l. fi. & ī. eod. §. pœnales †Tertio dr̄ pœnalis inspecta persona actoris tantum: ut si acce-

accepisti ab aliquo aliquid, vt me accusates per calumniam: nam repeto, licet nihil mihi absit, à re.f. cui adest, vt probat. ff. de calum.] & generaliter. § illud erit notandum.

a In duplū, scilicet si reus inficietur, vt infra e. §. sed furti. Accursius.

b Ipsius. scilicet hęredis. Ex dolo. n de functi in simplum tantum, vt ff. deposi. l. 1 §. j. Et est ratio quare i his quatuor casibus datur in duplum, & in aliis in simplū: quia hic ex necessitate deponit, nec potuit prauidere apd quē deponeret, vt ff. depo. l. j. §. merito.

c Vide simi lem glo. in §. actionū autē. in ver. deposi ti. ī eod.]

¶ Planè si depositi agat eo noīe, qꝫ tu mult', incēdij, ruinę, naufragij cā depositū sit, in duplū a actionē Prętor reddit: si mō cū ipso, apud quē depositū sit, aut cū hęrde eius de dolo ipsius b agitur: quo casu mista est actio.

¶ Actionū descēdētiū ex maleficijs qdā sunt psecutoriæ pęnæ tm, qdā mistæ tā rei q̄ pœnæ, primū per vnū, vltimū per tria exempla declarat

¶ Ex maleficijs verò ꝓditę actiones, aliæ tm̄ pęnę psequēdæ cā ꝑparatę sunt: aliæ tā pęnę, q̄ rei ꝑsequendæ: & ob id mistę sūt.

Pęnā tm̄ ꝑsequitur qs actione furti. Si ue. n. manifesti agat quadrupli, c siue nō manifesti du pli, de sola pœna agit, nā ipsam rē ꝓpria actione ꝑsequitur quis, idest, suā esse petens: d si ue fur ipse eā rem possideat, siue ali' quilibet. e Eo amplius aduersus furē etiā condictio f est rei. ¶ Vi autē bonorū raptorum actio mista est, qa in quadruplo g rei

festum, cū clam facta magis puniēda sint, vt ff. de admi. tut. l. nō existimo. & ff. de ritu nup. l. vlt. Rū immo magis delinquit q pal ā ꝙ q̄ qui clā amouet, vt ī. vi bo. rap. ī prin. vnde magis punit, vt arg. ff. de offi. pręsi. diuus.

ADDITIO. Sed per hanc solutio. non respōdetur cōtrario in glo. alleg. vnde dicas secūdum Dyn. quę cętera sequuntur, quod iste tex. ꝓcedit i omnino illicitis: contrariū aūt in ijs, quę possunt. esse licita & illicita. ſm Ang.

d Petens. Scilicet rei vēdicatione.

e Quilibet. Vt supra de oblig. quæ ex delicto nascū. §. fin.

f Cōdictio. Scilicet furtiua: quæ soli domino datur, & hæredi eius, aduersus furem & eius hæredem, vt ff. de condict. fur. l. 1. & l. 5. & ī. de oblig. quæ ex delict. nascuntur. § fin.

g Quadruplo. Vsq; s. ad annū, post annum in simplum, vt ī. vi bo. rap. in prin. nisi in casu, † vt si iudęus contra christianum agat: tunc in duplum tātum agit, vt C. de pag. l. christianis. Sed nunqd etiam raptor tenet actione furti manifesti? Dic qꝫ non ſm P. qa in duplū tm̄ tenet, si furti conueniat, vt ff. vi bo. rap. l. j. nisi in casu vbi nec i duplū tenet. ſm eū, vt ff. de fur. l. siqs ex domo. sed certè ibi erat actū actione vi bo. rapt. vnde sublata erat actio

¶ Ex maleficijs Casus in declaratione terminorū non figurat. tex. n. per se clarus est. Not. qꝫ duplum vel quadruplum in actione furti est totū pœna. Item qꝫ pro furto non imponit nisi pœna pecuniaria de iure. Itē qꝫ in quadruplo in actione vi bo. raptorū comprehenditur æstimatio rei: & sic simplum est rei persecutio, triplum pęna. Itē qꝫ actio. l. Aquiliæ cōtra negantē cōpetit ad duplum. Item qꝫ qui sine causa & fraude differt præstare legata relicta pijs locis, si fuerit in iudicio conuentus, tenetur ad duplum.]

c Quadrupli. Sed quare plus manifestum furtum punitur q̄ non mani-

Crimina facta palā sunt occultis grauiora. † Hoc verū in ijs, q̄ sunt de gńe ꝓhibitorum: secus ī ijs q̄ pñt esse licita & illicita. Nic. Bal. Ioan. Fab. Pla. Ang. & la son.

Cōdictio furtiua datur soli domino.

† Simil. glo. supra vi bo. rap. in prin. ver. quadrupli. Raptor qua actione conuenitur.]

ꝓsecutio cōtinet: pęna aūt tripli est. Sed & legis Aqlię actio ď dāno iniuria dato mista est, ñ solū si aduersus ificiātē i duplū agatur, sed iterdū & si i simplū a† qs agat: veluti si qs hoiem claudū, aut luscū occiderit, qui ī eo anno iteger & magni pretij fuerit: tāti n. dānant, quāti is homo ī eo anno plurimi fuerit, sm iā traditā [b] diuisionē. Itē mista est actio cōtra eos, [c] q relicta sacrosāctis ecclesijs, vel alijs venerabilib. locis [d] legati vel fideicōmissi noīe dar distulerint, [e] † vsque

actio nō furti manifesti, † nisi ī id qđ excedit, vt ff. vi bo. rap l j. & ff. de act. & oblig. l. qui seruū. sed satis videtur ꝙ etiā manifesti furti nomine cōueniatur, & in quadruplū, † vt arg. ff. de fur. l. si vendidero. §. cum raptor. & l. si qs ex domo. licet Pla. contra dixerit, vt dictum est. †

a ¶ In simplū. Vbi cōtra cōfitentem datur: nam tūc in simplum: & contra negāntem in duplum, vt hic, & infra eo. §. sed furti. & C. ad l. Aquiliā. l. contra negantem. & ff. de iniur. l. eum qui.

** ¶ Sic Vlpia. l. inde Neratius. §. hæc actio ad l. Aql & Imp. §. studiū ī auth. de trien. & semiss. hoc tñ locū nō habet in minore inficiante. is. n. in hoc restituitur, vt ne dupli pęna teneāt, sed pro confesso habeatur. l. si ex cā. §. nunc. ff. de mino.]

b ¶ Iā traditā. Vt s. ad l. Aqui. in prin. Nam ibi diuidit primū caput legis aquiliæ à tertio capite: ex quo tertio fit cōdēnatio quantū res retro valuit in 30. diebus proximis, vt s. eo. ti. §. capite. versi. ex hoc tñ. Item adiunge actionem, quod metus causa: nā & ipsa mista est, vt ff. quod metus causa. l. si cum exceptione §. 1.

** Adde plures aliàs, quas enumerat glo. in versi. pro pœna. hoc §.]

c ¶ Cōtra eos. Scilicet hędes, vel alios qui legatis vel fideicōmissis grauari possunt, qm̄ honorati sunt pecuniariter, vt s. de sing. re. per fideic. relict. in prin. & ff. de leg. 1. planè. 2 in fi.

** Adde idem esse contra executores vltimarum voluntatum constitutos à testatoribus. Fab. Aret. & Ias hic.]

d ¶ Venerabilib. locis. Quæ multa sūt, & enumerantur in auth. de non alie. §. nos igitur. collat. 2.

e ¶ Distulerint. Scilicet fraudulēter, vel sine iusta cā: aliàs nō puniunt, vt ff. si cer. pet. qđ te. & ff. de vsur. l. sciendū. & ff. de peti. hære. l. illud. Et nota, quē puniri ex ꝓcrastinatione vel dilatione illicita: sic ff. de eden. l. prętor. §. sed & si seruus. in fi. Et est speciale in his legatis: in alijs legatis vel fideicōmissis non pręstatur duplum, sed vsuræ currunt ex mora, vel saltem post contestationē litis, † & fruct⁹ rerū restituunt, vt C. de vsur. & fruct. leg. seu fideicō. l. 1. Itē hæc legata habent in alio priuilegiū, vt si indebitū soluatur, non repetatur. vt s. de obli. quę ex quasi ꝯctu in fi. Quid si primo negauit, postea confiteat? Rñ pōt pœnitere, si eum exoneret actorem a probando, vt ff. de iureiu. eum qui. Arg. contra. ff. de ędil. edict. l. quis sit fugitiuus in prin. Item quid si cōfessus est, & postea negat? Rñ punitur, cū vltima mora noceat, vt ff. de peri. & com. rei vend. l. illud. (1) Itē quid si nō inficietur, sed dicat non valere, vel aliā ꝓponat rōnabilem causam? Rñ. gdā, ꝙ punitur, ne inueniatur via, p quā negantes suā exerceant auaritiā, vt s. vi bon. rapt. §. qa tñ. Alij ꝯ, qđ verum puto, vt j. eo. § sed furti. vers. at illæ. Item nunquid hoc ī legato gñali. & speciali locū hēt? Rñ. sic, sm Io. cū vtrūq; sit legatū, vt s. de fideicom. hęr. §. si & C. de fideicom. l. fi. ī prin. Itē quid si duplū non potest soluere? Rñ. luit in corpore, vt ff. de pœn. l. t. §. generaliter. & C. de ser. fug. quicunque & ff. de in ius voc. l. pen & fi.

ADDIT. (1) Hāc cōclusionē & ꝑcedentē limita, nisi interuenisset iustus error,

† aliàs desunt ista verba, nisi in id qđ excedit.

**

† Sim. gl. supra vi bo. rap. in princ. in ver. furti.

† Cū opi. altius glo. transeunt indistincte doct. hic Ias.

† aliàs q. sque.

Procrastinatio nocet.

† Non est opus litis contestat. sm Ias.

† alias vsque eo.

Legata ecclesiarum sunt priuilegiata.

† Hoc verū, qñ ecclesia vellet vti cōfessione, & per eā ꝓbare legatū: aliàs secus. Nico. Fab. Placen. & Ia.

Corpore punit vitiosus qui caret ęre.

error, quia fortè excusaretur, vt per Ioan.Fabr.hic.

a ¶ In iudicium.Quid si in iudiciũ nõ vocant,sed ali sunt in mora?Rñ.qui-dã adhuc idẽ, vt duplet. † sed hic lex cõtradicit: Itẽ in dubijs pœnæ sunt molliendæ, vt ff. de pœnis. l.interpretatiõe. Sed dicã currere vsuras,& fructus deberi ex mora: & ipsa re. i. sine interpellatione dicam moram cõmitti ad instar minorũ, † quib. legata debentur, vt C. in quib. causis ĩ inreg.resti.nõ est ne. l.in minorũ. Itẽ quid si reipublicæ vel fisco relinquat? Vr idẽ sit qd hic dr, cũ ius diuinũ & publicum simile sit,vt C.de sacrosan.eccl.l.fi.& in auth.de non alie.§.finimus.coll.2. Sed dico , qa pœnæ sunt molliẽdæ, vt diximus,vt ff.de pœnis l.pe. Itẽ qd in redemptione captiuorum? Vr idẽ, quasi sic rei venerabili sit relictũ. Sed certè non extendam. s. id quod dr in hoc § ad hunc casum, cùm sit pœna. Itẽ quid si Deo, vel alicui sancto, vel administratori, † quæ idẽ valent,vt in auth de ec.ti. §.si qs ĩ nomine. coll. 9.& ff.ad l fal.l.j. §.si qs & § ad municipium? Rñ locũ hẽs hic §.quia venerabili loco est relictum, vt ff.de an. leg.l.annua §.à Titia.

† Hoc verũ si negauerint: aliàs requirit vocatio in iudiciũ. Iaſ. **

Est singul. Ista gl. ad hoc ecclesia parantur: de quo latè Iaſ. hic. Respublica & fisc non hñt priuilegiũ ecclesiæ i legatis sibi factis.

† aliàs q.

STL.

** Hanc gl. mirũ in modum extollit Alex. in l. si quis seruo. in addi. 2. ad Barr. C de fur.]

ADDITIO. Nota ex hac gl. in pœnalib. nõ fit extẽsio de similib. ad similia, qñ pœna imponunt habito respectu ad priuilegiũ alicui psonę: ẽt si ipsi casus essent à iure æquiparati, vt pulchrè p la hic, qui allegat duas gl.iuris cano. contrarias vide per eũ.

adeo vt & in iudiciũ vocarentur:tũc. n. & ipsam rẽ vel pecuniã, quę relicta est,dare cõpelluntur:& aliud tñ pro pœna:[b] & iõ in duplum eius fit condemnatio.

¶ Actio familiæ erciscũdę p diuidenda hẽditate, & actio cõi diuidũdo p re particulari,& actio finiũ regũdorũ pro diuidendis fundis, dicũtur actiones mistę, scilicet reales & psonales, vel potius mistã causam habẽt: in quibus iudici licitum est vni partium adiudicare rem,si ęquum sibi videbitur. Are.

¶ Quędam actiones mistã causam

b ¶ Pro pęna Si hęc est rõ vt sit mista, patet cõdictio ex l. illa,si quis in tãtã.sit mista, vt C.vñ vi. si quis in tantam. Itẽ & illa condictio, quæ dat ex l.Constantin:,vt C.finiũ regũ.l.si cõstitẽrit. & om nes il'ę actiones,vbi & res & aliquid pro pęna petitur: quod verum est.

Cõdictio ex lege ẽ sæpe mista.

Quædam actiones.

¶ Diuiditur ĩ tres partes. Primo ponit dictũ generale. Secũdo illud per exempla declarat. Tertio ponit quæ possunt esse partes iudiciales ĩ actis actionib. Secunda ibi, Qualis est. Tertia ibi, In quibus &c. Aretinus.

Diuisio.

c ¶ Quædã actiones. Casu figurari nõ dẽt in § declarante a ps mistas actiones alio respectu:iõ no. ex hoc tex. hic verbũ, vr, importat veritatẽ: quia verè dñr & pprie mistæ, quicquid in si hic dicãt doct.vt declarat hic Zasius.itẽ hæ tres actiones mistę sũt. item actio fam. ercis. datur inter cohẽdes:iõ nisi quis sit hæres, nõ dat hoc iudiciũ, prætẽ in quarta arrogati.l.p familiæ. §.si quarta.ff.e.item actio com.diui.ad quid det, & dat pro cõi re diuidenda, qualitercunq; sit cõis. itẽ ad quid & qñ detur actio fin.regun. itẽ in his tribus iudicijs permissum est(ex causa tñ)iudici tribuere vni totum vel partem, data alteri æstimatione in pecunia.

d ¶ Quædã actiones. Hic adijcitur sm quosdã † tertiũ mẽbrũ illi diuisioni, quam habes ĩ.eo. §. j.vt ibi diximus. ** Adde ** actiones de qd hic agitur,nõ sunt nec meræ reales, nec meræ psonales sed habent nãm mistã,& iõ appellant mistæ,vt declarat gl.hic. At]sunt etiam quædã actiones, quæ

† Et malã Bald.Fab. Auge. & Iaſ.

 sunt

sunt ab origine quidē psonales, quia nascuntur ex cōtractu, vel ex maleficio, vel quasi, sicut cæteræ psonales: sed qa sequunt possessorē rei, sicut i rē actiones, nō simplr psonales, aut i rē, sed psonales i rē scriptę appellatæ fuere, vt est actio ad exhibēdū. non. n. est ex maleficio, nec quasi: nec ex ɔtractu, ergo est ex quasi contractu. s. de obligat.

obtinere videtur, tā in rē q̄ in personā, qualis est familiæ [a] erciscundæ actio, q̄ cōpetit coheredibus de diuidēda hrditate, itē cōi diuidundo, [b] quę inter eos redditur, inter quos aliquid commune [c] est, vt id diuidatur, item [d] finium regundorū actio, qua iter eos agit, qui cōfines [e]

quis ꝓsequi desinat, nō daſ amplius actio. & hęc op. Bart est cōis, de qua vide latè Io. Fran Balbū in Tract. pręscr. col. 129. vers. quæro.]

¶ Itē quæro ex quo nascitur? Rñ. ſm Mat. ex volūtate agētium, vt ff. fam. ercis. l. j. Sed certè immo ex quasi contractu, vt s. de obl. q̄ ex quasi cōtractu. §. item si inter. in fi. Accur.

¶ Substantia tñ actionis nascitur ex voluntate, vt declarat hic Zasius in 6. no.]

quæ ex quasi cōtra. in prin. & sic personalis, qa hēt personā obligatam ex quasi contractu, vt s. hoc ti. §. j. tñ qa datur in rei detentorem, dicitur in rem scripta. l. 3. §. Est autem. vbi glo. maximè notabilis, enumerans id genus actionum. ff. ad exhib.

a ¶ Familiæ erciscundę: actio ista iō sic dr, qa familia pro hrditate pon. f.

SYL. ¶ Adde tex. in l. pronunciatio. §. familiæ. ff. de verb. sign. & dixit Cice. in Topi. Proximus agnatus familiā habeto. l. fi. in fi C. de verb. sign.

** ¶ Et erciscundæ. i. diuidendæ, nā ercisco, cis. i. diuido diuidis. q. d. actio diuidēdæ hrditatis. Item ideo dr̄ mixta, † quia in qualibet re mihi adiudicata partem habeo iure meo: & quo ad hoc est i rē: itē partē vice ɔsortis, & vt ab eo, qa portio mea erat sua: & quo ad hoc ē psonalis. Vel iō dr̄ mixta, † qa in ea petuni dñia reū corporaliu nō dari, sed tradi vel assignari ꝓ pte sua: & in hoc dr̄ realis. Itē petuni fructus, si alter tm̄ eos pcepit, vel ipse sol' impēsas fecit: & hæc petuni dari. i. vt fiāt sui cui dant: & p p hoc dr̄ psonalis, vt ff. fam. ercisc. l. itē Labeo. §. familiæ. & s. de oblig. ex quasi ɔtu. §. itē si in ter. & s. e. §. sic itaq;. Sed quanto tpe duratt Rñ. an. 30. inspecto poti' ꝙ sit personalis, vt C. de an. exceptio. l. s.

† Hāc tonē sequit̄ las. supra §. j. col. j. † Istam sequitur Fa. Angel. & Ia. cui adde aliam gl. in l. 1. ff. fin. regund. Actio fa. ercisc. durat ann. 30.

SYL. ¶ Adde ꝙ hęc opi. vera est, sed non ꝙ elapsis 30. an. diuisio peti non possit (nā hoc casu non prohibetur) sed ita demū nata actione, si pet negligentiā

b ¶ Cōi diuidundo. Quæ sunt hic loco psonaliū pstationum; & quæ loco realiū, dic eodem modo vt proximè diximus in actione familię ercisc. & idē in proximo casu. & facit ad hunc §. ff. communi diuid. l. per hoc iudicium. § sicut.

SYL. ¶ Adde tex. expressum in l. si quis putans. §. pen. ff. communi diui.]

c ¶ Aliquid cōe. Scilicet fine societate vel cū societate, vt ff. ꝓ socio. l. qb. & l. si actū. & supra de obligationib. ex quasi contract. §. item si inter.

** Adde multos casus, qbus quis inuitus cogit̄ stare in cōmunione, quos refert glo. in l. fi. C. commu. diu.]

d ¶ Itē finiū regundorū. s. est mixta, vt hic, & ff. fi. reg. l 13 & loci. §. I iudicio.

**. Adde ꝙ in actione fi. regun. venit diuisio fundorū, & ꝙ termini ponantur, vel reponantur. si fuerunt auulsi. l. in finalibus. & l. si irruptione. in princ. ff. eod. item veniunt damna & sumptus. l. 4. § post litem ff. eod.]

e ¶ Confines. Quid si domos hñt con uicinas? Rñ. non habet locū, si hinc inde sint domus, † vt ff. finium reg. l. 4. in fi. † Si autē ex altera parte tantum sit domus, ex altera fundus: tunc locum habet vtile iudicium finiū regundorum, vt ff. finium regundo. l. 2. in prin. Et adiūge his tribus actionib. multis quandā aliā, scilicet hæreditatis petitionem, vt C. de petitione hrd, l. hære-

SYL. † Istā glo. sequuntur Fabr. & Ang. † Dic & l. 2. in prin. e. tit. & est rō, quia in agris faciliter turbantur cōfinia: non sic in vrbanis; iō in rusticis in specie fuit ꝓuisum. Angel.

agros habent. In quibus tribus a iudicijs pmittitur b iudici, rē alicui ex litigatorib⁹ ex bono & equo adiudicare, & c si vnius pars † pregrauari videbit, eū inuicē certa pecunia al-

l. hæreditatis. & ff. de petit. hæred. l. siue bonæ fidei. §. 1. †

S Y L. † Aliàs est l. sed & si lege. §. petitio.

¶ Dic ꝙ est realis, nō mista, vt declarat Ias. in rub. ff. si cer. pe. colū. pen. & in l fin. col. pen. C. de codicil.]

¶ Item quid de omnib. noxalibus actionibus? videt enim ꝙ sint in rem: quia contra quemlibet possidentem servuum dantur, vt j. de noxa. actio. §. omnis autem. Itē quid de actione de tigno iniuncto ed nā & hæc datur contra quēlibet possidentē, vt ff. de tig. iniunct. l. prima, in fine. Item quid de actione Quod metus causa? nā & hæc queinliber possidentē perquirit, vt ff. quod metus causa. l. cum exceptione § sęquens. Item quid de actione in factū, quæ datur ꝯ eū, qui aliquid habet in loco publico positum, vt ff. ne quid in loco publico. l. secunda §. antepen. Item quid de actione in factum, siue interdicto Quod vi aut clam? nam & hæc ꝯ possidentē datur, vt ff. quod vi aut clam l. competit in fi. Item quid de actione Ad exhibendū? nam & illa possidentē persequitur, sicut & cęterę superiores. vnde videntur omnes in rem, vt ff de actio. & oblig. l. actionum genera. Quidam dicūt eas anomalas, idest, nec in rē, nec in personam. Sed dic omnes esse personales, † vt patet in actione Ad exhibendum, vt ff. ad exhiben l. 3. §. est autem personalis hæc actio.

† In rem scriptas Angel. & Ias. S Y L.

¶ Adde, ꝙ sunt personales in rē scriptæ, vt latè declarat Ias. in rub. ff. si cer. pet colum. 11.]

a ¶ Tribus. l fam. ercisc. communi diui. finium regundorum.

b ¶ Permittitur. à lege Accur.

c ¶ Adiudicare. Et quod adiudicatur, statim fit eius, cui adiudicatur, vt j. de offi. iud. §. fin.

* * Hoc verbum propriè pertinet ad ista iudicia diuisoria, glo. in l. sed si res. de publ.]

¶ Omnes autem. ¶ Hic ponitur quarta diuisio actionum, vt dicitur in glo. quia quædā dantur ad simplum, quædam ad duplū, & triplum & quadruplum. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum generale. Secundo illud per multa exempla in qualibet mēbro declarat. Tertio ponit aliquas differentias inter ista exempla. Secunda. ibi, In simplum agitur. Tertia ibi, Sed furti quidem. Aretinus.

* † Pulcherrima sane metaphora, sumpta a libra, q ad æqualitatē rūdere dēt. S Y L.

¶ Omnes autem actiones. Casus in §. aliam subdiuisionē ponente non est nisi literaliter figurandus: sed solum loco dubitationis dici pōt, ꝙ positio huius §. sit superflua: quæ. n. ponuntur in hoc §. posita iam & declarata erant s. in §. sequens. sed respon. vltra docto. ꝙ ibi declaratus est finis actionum, idest, quòd quædam rei, quædam pœnæ persequendæ causa proditæ sunt, quædā mistæ: sed hic tractatur inquantum se extendāt actiones: & quia adduntur aliqua, non est quare hic §. dicatur superfluus. Nota igitur primo diuisionem hanc actionum, vel potius subdiuisionem. Item ꝙ nulla actio extēditur vltra quadruplum, & ponderando vniuersalem illā negatiuam, pōtest comprehendi etiam actio prouenienes ex partiū cōuentione: vt scilicet non possit etiam pœna conuentionalis quadruplū excedere. Item ꝙ agere in simplum, & rē persequi, pro eodem supponunt, Item ꝙ simplum non est pœna, licet numeret inter pœnales actiones dupli, tripli, & quadrupli. Item ꝙ actio serui corrupti datur ad duplū damni cuiuscunq; & vñcunque prouenientis facti domino. l. in hoc iudicium. ff. de seruo corrup. Item no. ꝙ sufficit, ꝙ seruus factus sit deterior, & sic comparatiuè ad priorem statum, etiā ꝙ prius esset malus, & ꝙ aliàs fuisset idem facturus: q a non hoc contēplatur, sed an sit suo consilio, & hortatu factus deterior. Item quòd hæc actio

non

teri condemnare.

¶ Quarta diuisio actionū. Nulla actio extēditur extra quadruplū: & in simplū agitur regulariter ex oī cōtractu: in duplū verò ex furto nō manifesto. & ex lege Aquilia, & ex seruo corrupto, & ex deposito ī quatuor casibus, & ex legato facto venerabili loco: in triplū verò quoties agit in pl' debito, vt aduersarius maiorib' sportulis ab executore prægrauet: in quadruplū verò furti manifesti, & quod metus causa. h. d. Aretinus.

¶ Omnes autem [a] actiones vel ī simplum conceptæ sunt, vel in duplū, vel in triplum, vel in quadruplum: vlterius [b] autem nulla actio extenditur. In simplum agitur, veluti ex stipulatione, & mutui donatione, ex empto, vendito, locato, conducto, mādato, & deniq; ex alijs quamplurimis causis.

non datur nisi in seruo corrupto, nō autem in libero homine: quod intelligitur de actione directa: secus de vtili ex æquitate l. tantum. § primo ff. eodem. Itē nota, quòd quis tenetur de consilio, ex quo consilium cadit in delictum] ligo, quando pœnalis est actio ex vtraque parte. Itē cōtra in eo, qui manumisit seruum alienum in præsentia principis: nā duo mancipia domino, & tria similia dat fisco: & ita in quintuplum damnatur, vt C. de ijs q à nō domino ma. l fin. Item cōtra in eo, qđ dicit lex: si dedi tibi pecuniam, ne mihi calumniā faceres, & ab alio accepisti, vt calumniā faceres mihi, in octuplum mihi teneris, vt ff. de calumniato l. & generaliter. §. fin. Sed certè primo casu præstatur pœna diuersis, non vni: nec est ibi aliqua pstatio vltra quadruplum. in secūdo aūt casu non vna actione habeo octuplum, sed duabus. Item contra in eo, quod dicitur: si dedisti pecuniam, ne mihi fieret calumnia: nam tu repetis quod dedisti, & ego in quadruplum prosequor, vt ff. de calum. si quis ab alio. in princip. Sed certè duobus fit præstatio, & neutri vltra quadruplum. Item contra in eo, quod dicit lex, seruū in seruiturē reuocari occasione leuis offensæ: & ita pœna in immēsum excedit. vt C. de libe & eorū li. si manumissus. Sed dic, q illa est accusatio, non actio. Vel dic, quòd non præstatur pœna habito respectu ad rem. Item contra in eo, qui surripuit seruū fiscalem: nā damnatur in 12. lib. argenti, & seruo restituendo, vt C de ser. fugit. l. si quis seruum. Sed ibi non fit relatio ad ipsam

a ¶ Omnes autem. Hæc est quarta diuisio, quæ fit in hoc titulo.

SYL. ¶ Hæc glos. cōmunis est, quāuis Ioan. de Eremo. in arbore ponat hic quintam diuisionem, & Azo præsupponat hic nullam poni diuisionem, tanquam hic §. pendeat a §. sequens. supra eodem. qualibet opinio, potest sustineri]

b ¶. Vlterius, Scilicet vltra quadruplum. Sed cōtra ī lege Aquilia, vbi occasione vilis serui interfecti agitur ad vnā hæreditatem perditam, quē valet cētum marcas, † vt supra ad. l. Aquiliam §. illud. Item contra de eo, qui vilem clauū de naue abstulit, quare tota nauis perijt: nam ad totum damnū tenetur: qđ etiā quadruplū & vltra excedit, vt ff de incend. rui. nau l 3. § senatus cons. Itē aliud cōtra. in actione ex empto, vbi occasione pecoris morbo si totus meus grex cōtaminatus est: vel occasione tigni vitiosi tota dom' corruit, vt ff de act. empti l. Iulianus. in prin. Sed certè his tribus contrarijs non agitur ad aliquid, quod sit pœna inspecta persona agentis, † sed totum est suum interesse: nā hunc §. intel-

† Octo vnciæ faciūt marcam. Ias.

† Istā sequuntur Dyn. N [illegible]. Fa. Ang & Ias.

Libertas tollit per leuem offensam.

† Idē Nl. Fa. & Angel. dicit tñ Ias. ꝙ precedens solutio est verior ēt ad istud contrariū.

ipsam rem vel ad simplum Est enim hic §. intelligendus, † quando actio est pœnalis, & in pęna ad ipsam rem habetur respectus Item contra supra de inutil. stipul. §. alteri. Nā ibi nō inspicitur quāta sit pœna, sed tota exigitur. Sed ibi no habetur respect⁹ ad ipsam rem. Vel dic aliud in pœna conuentionali, vt ibi, quam in legali, vt h.c. Item contra in eo quod dicitur, cùm quis emit administrationem. Nā qui accepit pecuniam ab electo, quadruplum reddet, & sua bona confiscantur, & cingulo priuatur, vt in authē. vt iud sine quoquo suff. §. sic igitur. in fi. colum. secunda. Sed illud fit per accusationem, non per actionem.

SYL. ¶ Dicatis breuiter, quòd regula est, quòd supra quadruplum pœna. l. non extenditur. Primo fallit in l. Aquilia, in qua estimatio potest excedere quadruplum: & ratio fuit, vt compescerentur homines: & retraherentur ab occidendis hominibus. Secundo, in auferente clauum nauis quo regebatur: & in auferente dolo malo quid ex naufragio: quorum ratio est priuilegium naufragis concessum propter frequentiā raptorum. Tertio, in vendit one tigni vitiosi, aut pecoris morbosi: cuius ratio est; qa cōtractus est bonæ fidei. Quarto in l. fi. C. de ijs qui a non do. cuius ratio est: quia pœnæ ille debentur diuersis personis. Quia quando plures actiones ex eodē crimine oriuntur in diuersis personis, vna non tollit aliam. § pcitur. s. de iniur. Quinto, in calumniatoribus: ad reprimendā eorum audaciam, qa tūc consequitur octuplum. l. & generaliter. §. fi. ff. de calum. sed hoc ideo est, quia super eodē delicto oriuntur mihi duę actiones, quę proueniunt ex diuersa radice. Sexto, quādo sumus in re inęstimabili: puta in reuocatione serui in seruitutē: nam tunc non habetur respectus ad rē, sed ad nescio quam tac tam conditionem ex l. sumptā, quę censetur esse in manumissionib⁹ resolutiua libertatis. Septimo quādo per viā solennis accusationis pęna imponitur: vt in ementibus administrationes. Octauo potes addere, vbicunque iuretur in litem: quia cum iuretur aliquando ex affectione, potest quadruplum excedere: licet iudex debeat moderari. l. in actionibus. ff. de in litem iur.]

¶ Quinq; actiones hic positę dātur ad duplum. hoc dicit Aret.

¶ In duplum agimus, veluti furti nec manifesti,[a] dāni iniurię ex lege Aquilia,[b] depositi ex qbusdā causis:[c] itē serui corrupti, q̄ cōpetit in eū, cuius hortatu consiliove seru⁹ alien⁹ fugerit, aut cōtumax aduers⁹ dn̄m factus ē, aut luxuriosē viuere cępe rit, aut dnīq; quolibet mō deterior factus sit.[d] In qua actione earū ēt rerum, quas fugiendo seruus abstule-

a ¶ In duplum Furti nec manifesti. vt s. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. §. pœna.

b ¶ Ex lege Aquilia. puta p inficiationem, vt j. eo. §. sed furti versa. ille. †

c ¶ Ex quibusdā causis. Veluti quod tumultus, incendij, ruinæ, naufragij causa depositum est, vt supra eod. §. rei persequendæ.

d ¶ Deterior factus sit. s. in mente: nā si in corpore locum habet lex Aqlia. vt s. ad l. Aquil. in pn. & hoc siue fiat de bono malus, siue de malo deterior. vt ff de ser. cor l. prima. §. persuadere. vsque in fi. & l. seq.

ADDITIO Not. differentiam inter istam actionē, serui corrupti, & actionem legis Aquilię pro seruo, qa hęc cōpetit, quoties in moribus seruus est deterioratus: sed lex aquilia habet locum quando mores non mutantur, sed corpus lęditur, vt ibi Ang.

* ¶ Verba edicti Prætoris de seruo corrupto refert Vlpian. l. prima, cod. titulo.]

* † Et i. §. ex maleficijs.

Acti-

a ¶ Aestimatio deducitur. Vt omne cũ ipsa re dãnũ duplex: (i) siue pueneriit res quam secũ seruus portauerat ad ipsum sollicitatorẽ, siue ad aliũ vt ff de seruo cor. l. i. hoc iudiciũ. Sed nunquid iure actionis fit hęc aestimatio, vel iudicis officio? Resp. fit iudicis officio, sm Ir. ita fit ĩ actione. Quod metus cã. ff. qd met. causa l. si cũ exceptiõe. §. 1. & §. quadruplatur. ¶ Glo. cõmuniter damnatur, φ immo totũ ueniat iure actionis nec exemplũ ac. quod met. causa obstat, q a ibi est locus purgationi, quod non est in actione serui corrupti.]

rit, ęstimatio deducit.a Itẽ ex legato qd uenerabilibus locis relictum est secũdum ea quæ supra diximus.b

¶ Actor petens p dolũ ĩ libello maiorem quãtitatem q̃ debeat, vt reum maioribus grauet expensis, tenetur ĩ triplo eius damni, quod reus passus est: in quo triplo continet̃ simplum ꝓ damno. Angelus Aret.

¶ Tripli uero agimus, † cũ quidam c maiorẽ † uera æstimatione quantitatẽ in libello d conuentionis inserũt vt ex hac causa viatores, idest, executores litiũ, ampliorem summã

SYL. ¶ Sed pro filio corrupto vel pro filia qualiter agitũ? Rñ. habet utilem hanc actionem, ut ff. de ser. cor. l. ur im. §. 1. unde dicũt, φ ueniet interesse patris consistens in operis filij, q a non vult operari: & cũ sit corrupt'. aliud, q̃ opera, non põt æstimari, quia liberum corpus non recipit æstimationẽ, ut ff. de his q deie uel effu. l fi. hẽt enim utilẽ actionem acsi esset in bonis: & erit iu eam. s. summã, quam ipse æstimauerit suo iureiurando, vt de actione iniuriarũ di, ut s. de iniurijs. §. pœna. & ff de iniur. l. constõnibus.

† Sequuntur hanc glo. Nic. Fa. Ang. & Ias. & idẽ ĩ puano pro uxore, secũdũ eosdem.

SYL. ¶ De hoc est casus in l ut tantum. §. 1 ff. de seruo cor.]

¶ Vel dic, φ primo ęstimat iudex sũmam, ad quã compeẽtit, ut argu. ff. de custo. reorum. l. si quis reum.

ADDITIO. (i Scilicet tũc illatũ & ęstimatum. secus in eo qd postea sequitur qd facit, ut ille qui deflorauit virginẽ, & persuasit alicui ut semel adhuc malu faceret, non teneat de fornicationib' cũ alijs uiris, vel cæteris malis postea commissis, ut per Io. Fa. & Angel. hic.

b ¶ Diximus s. e. §. ex maleficijs. ver. item mista.

¶ Tripli vero. Casus Cũ tex. exẽplũ vnicũ ponat, in quo pœna tripli sibi locum vẽdicat non ex rõne aliqua, sed qa ita legislatori placuit qui aliquid taxare debebat lo co & noĩe pœ nę, necmagis ad triplum q̃ ad simplum astringebat, non est q̃renda aliter ratio dubitãdi aut decidendi in ijs, q̃ positiui sunt iuris, pręsertim cũ simus in tex. correcto per cõsuetudinẽ, vt dicunt hi c doct. qa hodie nuncijs dantur salaria uel ex publico, uel pro distãtia itineris. No. qd dr in tex. itẽ φ olim actiones ꝓponebant in scriptis, & ex hoc dicebantur libelli. itẽ no. libellũ iudicialẽ dici conuẽtionalẽ: quod ẽ nouum, & ꝓ tex in l. in conuentionalibus. ff. de uerbo. oblig.]

SYL. † Intellectũ huius §. exponit ꝑter cæteros. Alc. lib. Dispun. 3 c. 21. † alias vere ęstima tionis.

c ¶ Tripli Cũ quidam. s. actores.

d ¶ In libello. Hic not. duo. Primo, φ libellus est faciendus in causa: quod ẽ uerũ iure nouo, ut hic, & C de Episco. & cle auth. generaliter. & C. de liti ꝯtest. auth offeraẽ nisi in quatuor casibus, quos no in authen. de mandã. prin §. si tibi colla. 3.

SYL. ¶ Vide gl. ad quã sp recurritur i uerbo libellum. in §. sancimus in auth. de exhib. reis, in c. fi. de te iud lib. 6. Spec. in tit de lib. concep. §. nũc videndũ ubi enumerat 46 casus, in quib. non requiritur libellus.]

¶ Aliud est iure uete: i. nam tunc nõ fiebat nisi ex uoluntate. ut ff. de edẽ. l. prima, nisi in casu, ut C. de dignit. quoties lib 12.

† In cã ciuili, sec' in crimi nali. Fab. Pla. Ang. & Ias.

Add.

SYL. ¶ Adde, quod glo. uera est præterquam in criminalibus: nam etiam iure ueteri fiebant libelli de necessitate. l. libellorum. ff. de accusat.

¶ Itẽ secundo no. quod quantitas certa est in libello

** cõprehendẽda, uel res: & ita etiã in personali actione dẽt actor certificare re

sportularũ a noĩe exigerent. Tunc enim id, † qđ propter eorũ causam

† sim. tex. in §. sed hæc qdẽ infra eo.

um, ut hic, & in auth. de litis. § ad excludendas. coll. 8. & ff. de rei uendi. si in rẽ. §. & si uestimenta. † Tertio no. quod sportulæ, uel salaria, q dabant exe cutoribus. i. nuncijs, q faciunt hoĩes repræsentari, & alias qui faciunt huiusmodi citationes pro suis officijs, dabantur ſm q̃titatem petitam, ut hic dicit. Sed hodie magis ſm cõsuetudinem † uel longitudinẽ itineris, ut C. de Epis. & cle. auth. sed hodie. Et dicas, qđ hic dr, ex hac cã, eẽ causatiuẽ nõ consecutiue dictũ. ** Vult dicere gl. quod hic § procedit, cũ quis dolose petijt maiorẽ summã, ut red maioribus sportulis grauaret: non eum sine dolo. sed tñ nõ ideo minus hoc ipsum damnũ passus est. & hanc gl. magis sequuntur Doc.] Sed istę sportulę, q iu dicib. dabant, certæ sunt, nec crescũt, licet q̃titas petita sit magna, nec decrescũt licet sit parua, † ut in auth. de iudi. §. ne aũt. coll. 6. Itẽ not. quod reus soluebat hmõi sportulas, ut hic, & C. de Episcop. & cler. auth. gñaliter. sed actor ei restituebat, nisi iusta cã eum uocasset, ut ff. de iudicijs eum quẽ temere. Itẽ not. adhuc quod hmõi sportulæ quibusdam prorsus remittũtur, ut pauperibus, ut in auth. de manda. prin. §. oportet. coll. 3. à quibusdam pauciores exigebãtur, ut a clericis, ut C. de Epis. & cler. cũ clericis. & auth. ibi posita. sed hodie. Alijs aũt per priuilegiũ principijs uiuẽtis remittũtur in totũ, uel pro parte. ut C. de fruc. & li. expẽ. l. fi. Sed q̃ro si hæ personæ, quæ hñt priuilegiũ. i. de non soluendo sportulas, sportulas soluant, an habeant actionem in triplum? Dicunt quidam, quod sic, ne fauor noceat eis,

† Istã secũdam partẽ sequũtur Ang. & Ias.

† Idẽ Iac. licet Fab. & Ange. dicant quod est de iure.

† Dũmodo excedat summam cẽtũ aureorum. Fa. Plac. Angel. & Ia.

ut C. de le. & consiliõ. quod fauore. Alij dicunt, quod non, quasi suo iuri, & priuilegio tacitẽ renunciauerint, cũ uolentes soluerũt: quod possunt, vt C. de pac. l. si quis in conscribendo.

dãnũ passus fuerit reus, b in triplũ ab actore cõsequatur: c ut in hoc tri-

quod neutis est. † Si autem inuiti exacti sunt, in quadruplum cõtra exactorẽ, uel executorem agitur, ut ĩ. eo. §. quadrupli. Sed cum hodie caueatur de duplo restituendo, ut in auth. de executo. §. 1. collat. 7. uidetur corrigi, quod hic dicitur. Vnde hodie nulla est actio in triplum: quod uerum puto. Sed alij dicunt: si cautio est omissa, habet locum quod hic dicitur. alias habet locum auth. prædicta.

† Idẽ Ias. quicquid dicãt Placẽ. & Angel.

Actio nulla hodie datur in triplum.

ADDITIO. Hec cõmuniter reprehẽditur, quia ille §. 1. in auth. de executo. & auth. libellũ. C. de li. contest. loquũtur in diuersis ũr. a tex. nostro. uide hic per dominum Ias.

a ¶ Sportularum. Ideo sic dicũtur, q a in sportulis quibusdã oblationes huiusmodi ponebant. Est autem genus uasis sportula, uel sporta.

* ¶ Aliter interpretatur Alcia. lib. 3. Dispunct. c. 17.]

SYL.

* ¶ Illud quoq; cognitu dignum est, quod idẽ Alcia. scribit in l. pecuniæ. de uer. sign. olim in iudicij. lite ipsa contestata, moris fuisse deponi ĩ ędẽ sacra sportulã, ĩ qua pecunia erat, q̃ qui uicisset, lucrabatur: q a deinde cœptum est ex hmõi ære iudicibus honoraria persolui, sportulas iudiciũ inde nomen traxisse.]

b ¶ Reus. aliæ sportulæ, q̃ iudicibus præstabant, ab utroq; præstabantur, ut in auth. † ut iudi. sine quoquo suffra. §. uolumus. coll. 2. itẽ stæ sportulæ q̃ dabant executoribus, dabant añ litem præstaitã. i. porrecto libello: illę aliæ in contestatione cãæ; dabantur iudicibus, ut in auth. de exib. reis. §. sancimus. coll. 5. & de iudi. §. ne autẽ circa hoc labor. collat. 6.

† Melius probat in §. ne aũt. ĩ auth. de iud.

† Quo ad medietatem, alia medietas in fi. capitę Ange & Ias.

c ¶ Consequet. Condictione ex hac lege græca, ut subijcit: q̃ erat in alio Codice,

Codice, non autem est in eo, quē habemus. Et patitur actor hāc pœnam tripli, siue sine dolo siue cū dolo inseruit, & sic causatiuè, uel ꝓsecutiuè d † Sed nonne ēt cām amittit, ut C. de plus peti. l. 1. Sed certe ibi plus delinquit: q a † certamine nego cij cautionē de petitis exegit: unde gra uius punitur, ut argu. ff. de offi. presi. diuus.

† Hæc gl. dicit eon trariū ei quod * §. dixerat, & iō reprobat.

† aliàs nō est certū.

a Codice. quem nō habemus.

b Ex lege ꝯ dictitia. Lex quædā erat, quæ condicti tia uocabat, & sub se quas dā cōstitutiones habebat, ut hic, & infra eodem §. proxi. uers. item ex lege condictitia. Accur.

plo ēt simplum, in quo damnum passus est connumeretur. Quod nostra constō introduxit, quæ in nr̃o Codice a fulget, quam proculdubio † certum est ex lege condictitia b emanare.

¶ Iste §. summatus est cum §. omnes autem, tamen ī specie dicit hoc: Quatuor actiones hic positæ dantur ad quadruplum. Angelus.

¶ Quadrupli autem agitur, uelu ti furti c manifesti: item de eo, qđ metus d causa factum sit, deq; ea e pecunia, quæ in hoc data sit, ut is, cui datur, calumniæ causa negociū f alicui faceret uel non faceret. Item ex lege cōdictitia g nostra ꝯstitutio h orit, ī quadruplū i condemnationē imponēs ijs executorib. litium, qui contra

solutis duplū uenit, ita demū si debitor negauerit: & sic venit ex accidēti. Item ꝙ citationes debēt fieri iustu magistratuum, & sic de cōmissione.

c Furti. Facit. ī. de oblig q̄ ex delic. nascun. §. pœna. Accur.

d Quod metus. l. actio, q̄ ex contumacia fit in quadruplum, ut ī. eo. §. item actio. & usq; ad annum tā tum: post annum in simplum, ut. ff. qđ met. cā. l. cū exceptione. §. 1.

e De q; ea pecunia. Scilicet actio in factum de calumniatorib. annalis ī quadruplum, & ꝑpetua ī simplum: vt ff. de calum. l. 1. in prin. & §. 1. q̄ locū habet, si do alicui aliqd, vt calumniose † aliquē vexet. datur n. actio in factum ei, ob cuius malū data fuit, non autem danti. Itē danti, qñ dedit, vt sibi negocium per calumniam non fieret, vt hic, & ff. de calum. l. 1. & l. generaliter. §. fi.

Actio in factū de calumniatoribus.

† In iudicio: sec⁹ si extra iudicium. Fab. licet la. cōtra.

f Negocium. i. malum.

* Adde, vt q̄s hac actione teneatur, satis esse, illum pecuniā accepisse calumnię causa, tametsi nulla postea se quatur calumnia. l. 3. §. 1. ff. e. Verum autem totum quadruplum sit pœna, an ī eo insit simplum, dic vt notatur p Acc. in l. in hæredem. §. vlt. ff. eod.

g Lege condictitia. De qua dic, vt supra eo. §. tripli. in fi. §. dixīmus.

h Constō. Quam non habemus.

i In quadruplū. Cui⁹ quadrupli iure nouo triplum † fisco, simplum dānū passo datur, vt in auth. vt liti. iur. in exor. lit. §. & hoc quoque. coll. 9.

† Immo totū applicaē pti. Angel. & las. licet Fab. ꝯ. & peri.

§. X I. ¶ Quadrupli. Casum nō expedit figurare in declaratione terminorū ꝑ sequentem declaratorū in §. sequens. & ī §. ex maleficijs. In §. n. nostro nihil aliud supeest declarandū nisi ea, q̄ concernunt nām actionis, qđ met. cā. & condictionis ex l ꝯ executores plus debito exigentes. Not. primo, ꝙ pœna furti manifesti est quadruplū. Item ꝙ eadē pęna tenetur metū inferens. Item calūniatores, & delatores, qui pecunia accepta aliquē desersunt, vel accusant. Itē ꝙ cōtra executores magistratuū, q plus statuto sibi ꝑtio exigūt, agit † done ex l. ad quadruplū. Itē ꝙ pœna furti, nec manifesti, serui corrupti. l. Aquiliæ, legatorū piorū nō solutorū, est dupli: sed i hoc differūt, q a in furto nō manifesto, & seruo corrupto ab ipso pricipio pęna est duplum l. Aqlia, & legatis pijs nō

& petitur p condictionē ex hac lege, quam non habemus: cũ non sit cautum quo genere actionis agamus, † ut ff. de cond. ex lege l. 1.

a ¶ Costitutionis. Prædictæ, quā non habemus.

lo actio, & depositi, ut ff. de dolo. l. 1. §. 1. alias non est de dolo. & tunc plana est litera.

f ¶ Duplicantur. Scilicet si legitimis probationibus non iureiurando conuincantur, ut C. de l. Aquilia l. contra. & ff. de iureiuran. l. eum qui.

ADDITIO. Et sic probatio per iuramentum non censetur legitima. Adde aliā glossam ĩ l. cũ deinde bito. in principio, in uerbo, legitimis. ff. de probat. Iason.

† Istā g'o. sequũtur cõiter doctores.

† aliās quo usq;.

nostrę cóstitutionis [a] nostrā [b] à reis [c] quicquam exegerint.

¶ Differũt inter se actiones, quę danť ad duplum. Ange.

¶ Sed furti quidē nec manifesti actio & serui corrupti, a cęteris, de quibus simul locuti sum[d], eo differunt, ꝙ hę actiones oĩmodo[d] dupli sunt: at illę, idest, damni iniurię, ex lege Aqlia, & interdū depositi,[e] inficiatione duplicant̃:[f] in confitentem autem in simplum dantur. Sed illa, [g] q̃ de ijs competit, quę relicta uenerabilib. locis sunt, nō solum inficiatione[h] duplicatur, sed etiam si distulerit relicti solutionem† usquequo iussu magistratuũ nostrorũ cõueniatur, in confitentē uerò, & anteq̃ iussu magistratuũ conueniatur, soluētem, simpli redditur.

¶ Differũt inter se actiones, quę danť ad quadruplum. Angelus.

¶ Item actio de eo, quod metus causa factum sit, a cęteris, de quibus simul [i] locuti sumus, eo differt, ꝙ ei[9] natura tacite continet, ut q iudicis iussu ipsā rē actori restituat [k]

b ¶ Normam. idest formā. Certa.n. erat. forma ĩ pstōne, quam nō habemus.

c ¶ A reis. i. conuentis.

d ¶ Sed furti. Omnimodo. De actiõe furti constat, ꝙ semper est in duplum, ut hic, & supra de oblig. quæ ex delicto nascun. §. pęna autem. item de actiõe serui corrupti, nisi in casu, vt quando marito in uxorē datur, & ecõtra, ut hic, & ff. de ser. corru l. doli uerbum. §. hæc act. & l. si. Vel dic omnimodo. i. siue neget, siue non: non autem ĩ omni persona.

ADDITIO. Quid importet dictio, oĩmodo, tradit per Barto. in l. si cum exceptione. §. quatenus. ff. qd met. cau. & in .l. Græcæ. §. illud. ff. de fideiuss. Ac ēt importat perpetuitatem actus, ut not. glo prima. & ibi Pet. de Ancha. in clemen. prima. de uita & hone. cleri. Angelus.]

e ¶ Depositi. Aliàs est in litera. de dolo depositi. & tũc dic actionem depositi propter dolũ: nam utraq; non potest habere locũ simul: scilicet de do-

g ¶ Sed illa. Scilicet actio ex testamento. Et construe: sed illa actio, scilicet ex testamento, quæ scilicet actio cõpetit de ijs, quæ sunt relicta uenerabilibus locis, duplicat non solum &c.

h ¶ Inficiatione. Bene dicit inficiatione, quia si confitentur, non tenent: uel si iusiurandum detulerit actori, quia exonerat eum à probatione. ff. de iureiur. eum qui.

i ¶ Item actio Simul. Caute ponit illud, simul. i. una cũ eis, de qbus alias dixit ut s. eod. §. quadrupli.

K ¶ Restituat. Vsq; ad diffinitiuā sententiā † q̃ intellige de lcā sñia. Nā in actione Qd met9 causa. duæ ferũtur sentētiæ. Prima de restituēda re, alia de dando quadruplo, re computanda

† Dic, ꝙ nõ est necessaria nisi una sententia, quāuis duæ possint fieri. Angel.

tanda in eo, ut ff quod metus cau. si cum exceptione. § hæc autem.

SYL. ¶Adde, q̃ potest fieri cōdēnatio in una tm̃ sententia hoc modo: Condemno te ad restituendam rē p me-tum habitā: & si infra certum tempus non restitueris, condemno te ad quadruplum. secundum Bar. ĩ d. §. hæc autem.]

¶Sed nūqd utraq; est definitiua? Dic q̃ sic, quia utraq; definit

absoluatur: a qđ in cæteris b casib. nõ est ita, sed omnimodo quisq; in quadruplum condemnatur: qđ est & in furti manifesti actione.

¶ Quinta diuisio actionum: Omnes

controuersiam, ut ff. de re iu. l. j. Alij esse dicunt admonitionem quandā primam sniam, ut in auth. de hęred. & fa c. §. si quis autem non. coll. 1. & excep. q̃ per primam sniam admonetur, & tandiu expectatur qui metum intulit. ideo dicitur hæc actio arbitraria, ut j. eod. §. præterea.

SYL. ¶Adde, q̃ dr̃ definitiua, quia definit negocium: sed alio respū potest potius dici executio primæ sniæ, quàm noua sententia diffinitiua, ſm Bar. in l. Titia. col. 2. ff. de accu.

a ¶Absoluatur. Scilicet a præstatione quadrupli.

b ¶In cæteris casibus. Qui numerantur supra eodem §. quadrupli. Accursius.

¶ Actionum. Diuiditur in tres partes. Nam primo ponit regulam generalem. Secundò in specie ponit, quę sunt actiones bo. fi. Tertiò, q̃ licet olim esset dubitatio, tamen hodie clarum est, q̃ petitio hæreditatis est bo. fi. Secunda ibi, Bonæ fidei. Tertia ibi, Quamuis. Aret.

SYL. ¶ Actionum aũt quædam sunt bonæ fidei. Casum non expedit figurare nisi literaliter, qa Imperator stat tm̃ in declarando quæ sint actiones bonæ fidei. & dū posset dubitari, quare Impe. appellauerit stricti iuris, & nō malæ fidei, diuidēdo ab oppositis, q̃

aliæ sint bonæ fidei, aliæ malæ fidei; uel q̃dam largioris iuris, q̃dā stricti, poterimus ex cōi aliorum sententia respondere, quod hic liber directus est iuuenibus, in quo Imper. non considerat naturā uerborū, sed effectum tantum. Et dum similiter dubitari posset, quare hæ magis sint bonæ fidei, quàm aliæ, non potestis aliter rectius respondere q̃ quia ita legislatori placuit, ut declarat hic Ias.

actiones exceptis ijs, q̃ hic ĩ textu & gl. numerant, sunt stricti iuris. Areti.

¶ Actionum c autem quædam bonæ fidei sunt, quędam stricti † iuris. Bonæ fidei d sunt hę, ex empto, uē-

No. ergo ex hoc tex. primo, q̃ actiones hic enumeratæ sunt bonæ fidei: & actiones, q̃ non continentur in hoc tex. & in eo nō numerantur, non sunt bo. fidei: & q̃ ualet hoc argumentum, actio non enumeratur in §. nostro, ergo non est bo. fidei: quod intellige non solū in actionibus directis, sed ēt in ɔ̃rijs: quia ipsæ etiam sunt bo fidei. Item no. sigillatim singulas actiones hic enumeratas esse bo. fidei. Item quòd hodie petitio hæreditatis, sublata antiqua dubitatione, est bo. fidei.

c ¶Actionū. Hæc est quinta diuisio actionū. Sed quare actionum, dicit, & non ɔ̃ctuū? Rñ. quia generalius & plenius loquitur dicendo, actionum quàm contractuum.

d ¶Bonæ fidei sunt hæ † Scilicet 17. actiones, q̃ numerant in hoc §. & sequen bonæ fidei sunt: aliæ aũt omnes sunt stricti iuris. Nā quamcunq; hic non inuenimā, stricti iuris eam iudicabo: †quia posito uno de contrarijs, & omnia alia intelligenda sunt, ut s̃ de ijs qui sui uel alie iur. sunt. in pr in. uer. uideamus.

¶Adde hoc falsum in actionibus ɔ̃rijs: quamuis possit dici satis comprehendi, cùm non specificat magis de directis q̃ de contrarijs. * Et sciendū est, q̃ quæcunq; actiones ex cōtractu prin-

† Verum hêat locū iste text. ſm ius canonicū uide Ias. in l. cū postea q̃ in 2. no. C. de pac. & in l. & si post. in ulti. colū. ff. si quis caut.

† Similis gl. in c. cū uenerabilis. ĩ uerl. bonæ fidei. de excep.

† Glossa procedit ĩ directis actionib. ſi in contrarijs bon. SYL. fide. ſm lo. Fab. & Ange. hic.

principijs oriunt, bonæ fidei sunt, licet aliàs stricti iuris sint, Dec. i c. j. (2. lec. de consti. & in c. 1. col 8 de prob.

Sed quare magis hæ dñr bo. fidei q̃ aliæ? nunqd iō, quia possit esse mala fides in a lijs? Rñ. non, dito, locato, cōducto, negociorū gesta in omni pctu debet bona fides interuenire, ut C. de acti. & obl l. bona fidem. immo si interueniat dolus in cōtractu bonæfidei, q̃ det cām cōtractui, ñ ualet ipso iur. vt ff. de do l & elegāter. in princ. Sed in cōtractu stricti iuris purgat p actionem, uel per exceptionem doli, ut C. de inuti. stip. dolo. Si uerò incidit ī cōtractum bonæ fidei, purgatur per actionē ex eo contractu, ut ff. de act. emp. & uen. l. Iulianus. §. si uenditor. sed in stricti iuris, de dolo agitur, uel excipitur, ut dictum est, ut ff de dolo & e eganter §. non solum. & ff. de uerb obl. l. si quis cum alter. †

SYL. † Sed si cōtractus sit duplex, puta quia ī contractu bo. fidei intercessit stiplō, tūc dolus dās cām ptractui annullat ipso iure, ut p Bal. in d. l. dolo.

Hæc opi cō. s est, quamuis contrarium tenuerint ultramontani.]

Cū ergo dolus ubique puniat, uel mala fides, ad qd bonæfidei istæ dñr? Rñ aliæ stricti iuris dñr, quia non ueniunt in eis nisi quod strictè exigit natura actionis. Vnde nōn ueniunt usuræ ex mora ī ptractibus stricti iuris, ut ff de neg. gest. l. qa tantundē. & C. de usu. l. 3 & de cond. indeb. l 1. sed in cōtractibus bonæfidei sic, ut ff. de act. emp l. Iulianus §. ex uendito. & ff. de usu. mora. §. in bonæfidei.

SYL. Addde, q hæc gl. non rñdet ad propositū dubitat n. quare hæ actiones hic enumeratæ dicantur magis bo. fidei, q̃ aliæ, & non cur aliæ dicantur stricti iuris, ſm Iaſ. hic.]

Itē in actionib. stricti iuris fructus non ueniunt ex mora, si petā qd non fuit meum, nisi à tpe litis cōtestatæ: tunc. n. incipiunt uenire fructus ex mora. Sed si petam quod aliqñ fuit meum, ueniunt fructus ex mora: secus in bo. fidei iudicijs, ut ff. de usu. uideamus. a. §. si actionem.

SYL. Adde, q Alc. in l. si marito. §. fin. ff. sol mat. dicit, q ista gl. cōiter damnatur, quia iure non probatur.]

Item nō uenit interesse. si rem dari est in oblōne: secus si rem tradi, uel factū, ut ff. de uerb. obl ubi aūt §. fin. & l. si fun... & ff de re iud. l. si quis ab alio §. ... q ueniunt in bonæ fidei iudicijs, ut ff. de act. empt. l 2 in prin.

** Hanc gl. q habet, q in obligationibus facti qs non compellitur præcisè facere, sed soluendo interesse liberatur, limita non procedere ubi interuenisset iuramentum, nec in sententia qua qs condemnatur ad faciendum aliqd: quia non præcisè illud facere tenet, ut hic traditur per Iaſ.]

SYL. Adde, q hæc gl. in fi. cōiter reprobatur, ut per Iaſ. hic.]

Ista ergo oia, q̃ uicem obtinent accessionū, non ueniūt ī cōtractib. stricti iur. nisi ut dictum est. Nec obst. q ueniunt ista in arbitrarijs, q̃ sunt stricti iuris: quia iudicis officio ueniūt, nō iure actionis, ut j̃ e. §. præterea. & §. sed istæ. in fin. Sed in bo. fidei iure actionis ueniunt, pter usuram, q̃ uenit ex mora officio iudicis, ut C. de posi. l 4 & ff. de neg. ge. l. qa tantun dē. Itē in bo. fid. ueniunt ea, de quib. nec actum, nec cogitatū est: ut ruta, cæsa, & similia, ut ff. de act. emp. fun di. §. si ruta. † & C. de act. emp. & uen. ds per to. Item ex hoc § nota q̃dam dr. am circa compensationem: ut praedic, ut j̃. e. §. i bo. fi. Patet ergo, q exu berantius, & pinguius iudex officiū suum ad ea, q̃ bo. fidei sunt, extēdit, q̃ in cōtractibus stricti iuris: & facit s. de obl. q̃ ex consensu in fin. & ideo dñr bonæfidei, & aliæ stricti iuris.

Actionū arbitraria rū notitia. † Et est effectus: q2 tunc si iudex omittat ī snīa cōdēnare, nihilominus posseni peti iure actionis: secus si ueniret officio iudi. ut est glos. in l. non solū in uerbo

SYL. cauere. ff. de rei uen di.

Adde Iaſ in l. r. co. 2. C. de iud. ubi late disputat de ueritate huius gl. q̃ cōiter damnatur, ſm Alc. in l. si mari to. §. n. & solu matr.]

Additio. ** † Gl. dicit cōtra illū tex. vū me rito repro batur Iaſ.

Vnde de talibus dantur tales uersus. Empti, condncti, mādati, depositiq; Pignora, erciscundæ, cōi, pro socioq;, Dotis, & hrdis, tutelæ, comoda, gestor, Præscriptis uerbis, si mutat, sic uelicetur. Ista bo. fidei sunt, stricti cætera iuris. Vide gl. ferè similem in ca. cum uenerabilis. ext ra de exce.

a Actiones stricti iuris, Martianus uocat actiones stricti iudicij, l. in actionib. de in lit. iur.

a Depositi. Hanc actionē dicūt quidā esse stricti iuris in quatuor casib. qui numerantur. ff. depo. l. 1. §. 1. Sed lo. contra. Et datur in duplū contra eum, qui depositū suscepit, de eo, qđ dolo fecit, sed in hērdē defuncti, ex dolo defuncti datur in simplum, ut in d §. j. aliàs semp tenetur in simplum qui depositū suscepit. Et est ratio, quare plus puniatur in prædictis quatuor casibus, qui numerantur ff. depo. quia grauius est fidē fallere ei, q. ex necessitate deponit, q̄ qui ex uoluntate, ut d. l. 1. §. memo. Sed nunquid in his casib est bonæ fidei? Dicunt quidam ꝙ non, arg. ff. de preca. l. 1. Nos ꝑ: & dicimus ꝙ sit bonæ fidei: nam cum lex nō distinguit, nec nos distinguere debemus.

SYL. Hæc glo. communiter approbatur per doct. hic.]

b Pro socio. Quæ est utriq; directa ab utraq; parte, ut j. de pœ. re. liti. §. ex quibusdam.

c Tutelæ. Sed cū istæ tam cōtrariæ q̄ directæ inueniātur, nūquid oēs sunt bonæ fidei? Res. ūc in dubio, cùm fauor sit extendendus, ut ff. de libe. & posth. l. cum quidam.

SYL. Adde ꝙ gl. cōis est: sed alia melior rō allegari pōt: eo quia in iudicijs seruanda est æqualitas. l. si cū dies. § penul ff. de arbi.]

Quid in actione Protutelæ? & vide dūm, sequi nām actionis tutelæ. l. 1. §. in protutelæ. & l. pen. ff. de eo qui pro tut. neg. gest. in quā opi. inclinat Iason fauore pupillorū & ex rone huius gl. sed Din. Io. Fab. & alij contra.]

storū, mādati, depositi, a ꝓ socio, b tutelæ, c cōmodati, pignoratitia, d fami

Actio pignoratitia est duplex.

d Pignoratitia. Tam directa, q̄ debitori datur soluto debito, ut s. q. mo. re ꝑ hi. obl § si. q̄ cōtraria, q̄ datur creditori, ut ff. de pig. actio. tutor. §. cōtrariā.

Adde quæ annotaui s. d. §. fina. ad glā in uer. actione pignoratitia.]

ADDIT. Quæ pignoratitia datur debitori ꝯ creditorem ad repetendū pignus traditum: & nascitur tempore solutionis uel satisfactionis, crediti quomodocūq; de uolūtate ipsi⁹ creditoris factæ, ut l si rē. §. oīs. & ibi gl. Bar. & doc. ff. de pig. actio. licet nascatur ex contractu dudum facto & inito, ut s. quib. mod. re contrahi oblig. §. fi. secundum Ange.

liæ erciscundæ, cōi diuidūdo, f ꝑscriptis† verbis, q̄ de g æstimato ꝓponit,

† Præscriptis uerbis actio vñ dicta, explicat eleganter Alcia. lib. 4. Dispū. c. 23.

e Familiæ erciscūdæ. Quæ inter cohæredes datur, ut ff fam. erci. l. 2 & s. de obligatio. quæ ex quasi contractu. §. idem iuris.

Actio cōi diuidundo. Actio fin. reg. ē stricti iuris.

f Communi diuidundo. Quæ datur inter eos, qui habent rē communem cum societate uel sine, ut diuidatur, ut supra de obli. quæ ex quasi cōtractu. §. item si inter aliquos. & not. s. eod. quædam. Sed quid de actione finium regundorum? Respon. quidam idem, propter similitudinem quā habet cū his duabus, ut s. eo. §. quædam actio nec. Sed contradico, † cùm hic de ea non inueniā. & potest esse ratio qua re secus sit in ista, quam in alijs duabus, qa in ista id, quod pure est meū, potest alteri adiudicari, ut ff. fini. regun. l. 2. in fi. sed in alijs duabus com munis res, non propria adiudicatur, ut infra de offi. iud. § fin.

† Cū ista opinione cōiter trāseūt doc.

SYL. Adde ꝙ melior est ratio, quia in fami. ercis. & cōi diuidun. iudicio est quædam tacita societas, de qua dirimenda tractatur, unde sicut actio pro socio, cuius naturam hæ actiones sequi uidentur, est bo. fidei: ita debent esse illæ duæ participantes de natura eiusdē: quæ ratio cessat in iudicio finium regundorum.]

Aestimatæ rei cultus est periculum.

g De æstimato. Vt si tibi rem meā do, & æstimo tibi eā 10. ut aut rē aut æ. reddas: si uerò plus uendas, tuū sit. & est tunc periculū accipientis indistinctè, ut hic, & ff. de esti. ac. l. 1. in fi. Si uerò sic dixi. Rē aut æstimationem reddas, tūc distinguatur, qs rogauerit: vtrū ego te de uēdēdo, aut tu me de tradēdo, ut sit periculum rogantis, vt ff. de præscrip. uerb. l. si gratuitam. §. 1.

Et

Actio qñ nascit ex permutatione.

† Ad hãc glo. uide Fort. ubi s. col. 12. q eam improbat.

† Ad intellectum ui de Fortu. in l. iurisgẽ § princ. col 13. ff. de pact.

† aliàs sine inter.

**

† Qñ ab utraq; parte est certa species pręstanda, aliàs sec' Ias.

† Qđ uerũ ubi ex facto meo nihil tibi adest, aliàs secus ut p Ias. hic ponentẽ ẽt qualiter ex pmutatione plures, & diuersæ, & ad diuersa tendentes competãt actiones.

**

† Sim glo. s. de interdic. §. ult.

& ea, a q̃ ex[b] pmutatione † cõpetit, & hæreditatis petitio. c. Quamuis u. usq; adhuc [d] incertum erat, † inter bonę fidei iudicia cõnumeranda hrḋitatis petitio † esset, an non, nr̃a tñ cõstõ [e] aperte eam esse bonę fidei disposuit.

¶ Actio rei uxoriæ, quę olim pro dote cõpetebat, est hodie trãnsfusa in actionum

a ¶ Et ea.s.actio præscriptis uerbis.

b ¶ Ex pmutatione. † Quæ nascit re demũ ab altera parte secuta: & tũc ñ ex tradõne rei, sed ex pacto dudũ apposito.s.nascitur, ut C de rer.per.l. ex placito. Sed cũ istis duob. casib. sit bonę fidei: q̃ro ubi stricti iuris erit? Rñ. ubi datur ex pacto incõtinẽti apposito, qđ euenit, ut ff. de pac. l. iurisgẽtiũ. §. sed cũ nulla & § q n immo. Et est rõ, q a nõ inuenio, ꝙ sit bonæ fidei, nisi in duob' casib. Itẽ in ꝯctib. tribus innoiatis: do ut facias, facio ut facias, & in tertio, de quo diximus, do ut des: † qđ est permutatio. In primis .n. duobus ꝑscriptis uerbis actio est stricti iuris, sed in tertio est bonæ fidei, ut hic di. In quarto ꝯtu innoiato. s. facio ut des, de dolo agit, non ꝑscriptis uerbis, † ut ff. de præscr. uer. nãlis §. ꝙ si faciam, ut des. Item in omni ꝯtu, ubi est incertũ de noie actionis, habet locum hæc actio: & ẽ stricti iuris, ut ff. de præscr. uerb. l. 2. 3. & 4. Sed quid de actione in factum, nũquid est bonæ fidei? Rñ. quatuor sunt gña actionis hui' in factu. † Vnũ, ut dei ex omni edicto, uel interdicto ꝑtoris, ubi nõ dedit ꝑtor certũ actionis nomen, ut ī de interdi §. si & ff. nau. cau. sta. l & ita (aliàs inci. idẽ ait) § ex hoc edicto. Secundo, ubi daſ in subsidiũ legis Aq̃liæ, ut s. de lege aq. § si Tertiũ, ut dei ubicunq; ꝑscriptis uerbis actio datur: & tunc eadẽ est, qđ actio ꝑscri. uerbis, ut ff. de ꝑscrip. uerb. l. 1. in fin. Item quarto dr in factum, q̃ est ex uariis figuris cãrum, ut C. de sacros. eccc. l. sancimus. qđ quartum genus non potest sub regula cõprehendi, sicut nec mora, ut ff. de usur. mora. in princ. Nunquid ergo est stricti iuris semper. Rñ. sic, cùm non inueniam, ꝙ bonæ fidei sit. Sed quidam dñt, ꝙ in tertio casu, ubi loco præscr. uerb. datur, q̃ competeret ex pmutatione, uel æstimatione, sit bonæfidei: qđ est falsum: quia in omni ꝯtu, ubi certum debetur, habet locũ certi condictio. ff. si cer. pet. certi condictio. & tamen nemo dicit aliquã cõditionem esse bonæ fidei. Item quid de actione præscriptis verbis quæ pro pręcario datur? Dicunt quidã ꝙ bonæ fidei est, ut ff. de ꝑcar. l. 2. §. hoc interdictũ. Sed ꝯdico, † quia non inuenitur, ꝙ sit bonę fidei, ut ff. de ꝑcar. l. 2. §. hoc interdictum. ¶ Plurima fuissent examināda circa hanc gl. sed superãt uires additionis, ideò iuuenes stent eum dictis per gl.

ADDITIO. Nisi tale pactum sit æstimatio, uel permutatio, ut quia ab vtraque parte sit species certa pręstanda: quia tunc talis actio præscr. uerb. est bonę fidei. Iasn.

c ¶ Hereditatis petitio. Quę daſ cõtra possidentem pro hærede, uel pro possessore, ut ff. de peti. hęre. l. regulariter. & l. seq. & l. qui interrogatus.

** ¶ Hoc loco, pro hrḋe possidere dr qui putat se hrḋem esse: pro possessore uerò possidet prędo. l. pro hrḋe. ff. eod. nam cõtra titulo possidentẽ nõ datur regulariter. l. hęreditatem. C. in quib. cau. ces. long. temp. præscrip. quod tamen fallit in aliquibus casibus ibi annotatis per glo.]

d ¶ Vsq; adhuc. i. usq; ad tempora huius legis, uel nostræ cõstitutionis, de qua statim memoriam facit.

e ¶ Constitutio. Vt C. de peti. hære. l. fin. in fine.

¶ Fuerat. Casus ita ꝑt figurari. Quærebaſ, an actio ex stipulatu pro dote esset bonæ fidei, uel stricti iuris: & uidebaſ, ꝙ esse dr̃et stricti iuris, quia actio ex stipulatu est stricti iuris, nec enumeratur in §. præced. & in text. assigna-

† aliàs sit siue non.

† Istã cõster approbant doc.

SYL. hic.

SYL.

sur rō decisionis in illis uerbis, Actio, Quae pro ea introducta est, quae nihil aliud inferunt, nisi ꝙ ex quo haec actio subrogata fuit p Imp. in locū actionis rei uxoriae, q̄ erat bonae fidei, merito ista actio ex stipulatu, q alias ē stricti iuris, debuit fieri bonae fidei ratione subrogationis: cuius natura est facere, ꝙ in subrogatum transeant omnes qualitates primordiales ei in cuius locū subrogat. No.

ex stipulatu cū omni suo iure: q̄ actio ē priuilegiata respectu hypothecę & prioritatis seu plationis. hoc dicit. Aretinus.

¶ Fuerat antea & rei uxorię a actio una ex bonae fidei iudicijs, sed cū pleniorē esse ex stipulatu b actionē inuenietes, omne ius, qd res uxoria † ani habebat, cum multis diuisionibus in actionē ex stipulatu, quę de dotibus exigēdis proponitur, c trāstulimus: e merito rei uxoriae

igitur, ꝑ olim dabantur ad dotes exigēdas duae actiones: altera, q̄ dicebat rei uxoriae: altera ex stipulatu, qñ stipulatio intercedebat. Itē ꝙ actio ex stipulatu, propterea q a subrogatur ī locum actionis rei uxoriae, effecta est quoad dotē exigēdā bonae fidei. Itē ꝙ actio dotis hēt priuilegiū tacitae hypothecae: q a bona mariti sunt tacitè obligata pro restōne dotis: qđ ēt intelligas esse & econuerso, ut ēt maritus habeat tacitā hypothecā in bonis uxoris ꝓ cōsecutione dotis. l. j. §. j. C. de rei uxo. act. Item ꝙ mulier hēt nō solū priuilegiū tacitae hypothecae, sed praelationis, ut. l. pferat cunctis creditorib. antiquioribus mariti Item ꝙ priuilegium tacitae hypothecae est indultum actioni, non mulieri.]

a ¶ Rei uxoriae actio. Nomen erat actionis. Vel dic, ꝙ factum denotat. i. rem ipsam: uel quia pro re uxoris cōpetebat soluto matrimonio.

b ¶ Ex stipulatu. Quae similiter pro dote datur.

Actio ex stipulatu pro dote competit marito & uxori. c ¶ Transtulimus. Vt C. de rei uxo. actio. l. prima, in prin. & competit hęc actio ex stipulatu siue marito, (i) ut ei dos detur: siue uxori, uel patri eius, ut restituatur.

SYL. e ¶ Aduerte, ne te decipiat haec glo. dū uult, ꝙ haec tacita actio ex stipulatu subaudita ab Imper. competat etiam patri: q a si intelligas de illa actione ex stipulatu, quae est communis patri & filiae, gl. bene procedit: sed si intelligas de actione ex stipulatu, q̄ competeret patri particulariter gl esset falsa: quia quāuis oēs alij etiam extranei habeant hanc actionē subauditā, tū pr nō habet spāliter hanc actionē nisi sibi eam spāliter stipulādo q̄ fuerit: textu. est in l. auia. & ibi gl. no. C. de iure do. ratio uera est, quia cùm patri prouiderit lex de actione ex stipulatu praesumpta cōi patri & filiae, non expediebat ulterius eidem prouidere: qđ nō est in matre, auia, uel extraneo: quod not.] † alias antea. † trāstulerimus.

SYL. ¶ Et siue utiliter fuerit interposita stipulatio, siue non, tū semper creditur tacitè & utiliter interuenire, ut C. de rei uxo. actio. §. 1.

¶ Declara tu. ꝙ si stiplō interuenit uerè, tūc ēt uerè agit ex stipulatu. si dubitat an interuenerit, tūc dat pīumpta actio ex stipulatu: itelligas pīumpta pīūptione iuris & d iure: si verò certū sit eā ñ interuenisse, actio ex stipulatu ficta dat, q a l fingit interuenisse.

¶ Nā & alias intelligitur stipulatio ratita, ubi non est, ut ff. de adopt. his uerbis. & ff. si cui plus quam per l. fal. l. nisi §. item sciendum.

SYL. ¶ Alios casus, in quibus fingit a iure stiplō, ponit glo. in uer. subsecuta. in d. l. unica in prin Bart. in l. 1. in princ. in 1 oppo. ff. de uerb. oblig.]

ADDITIO. (1) Nota ꝙ non tm̄ uxori ad repetendam dotē pīumit stiplō, ut hic, sed et iā ex parte uiri ad consequendā dotē. & ex utraq; parte inest tacitè hypotheca, ut est tex. in l. 1. §. 1 C. de rei uxo. actio. ibi, stipulationē & hypothecam &c. Ang.

Meruit

actiōe sublata, ex stipulatu actio, q̄ ꝑ ea itroducta ē, nām bonę fidei iudicij tantū in exactione dotis meruit: [a] vt bōæ fidei sit. Sed & tacitā [b] ei [c] dedim' hipothecā. [d] Præferri āt alijs creditorib. [e] in hypothecis tūc cē suimus, cum ipsa [f] mulier d̄ dote sua

a Meruit. Scilicet actio ex stipulatu, vt hic, & C. de rei vxo. actio §. sed & si non ignoramus. alias. n. stricti iuris est, cùm non inueniatur, ꝙ sit bonæ fidei, vt s̄. eodem. §. actionum.

SYL. * Vide Bar. in. l. de diuisione, vers ad secundum. ff. sol. matr. vbi inquit, quòd actio ex stipulatu de dote cōpetens viro & vxori est bonę fidei, competens autem extraneo stricti iuris: de quo & Rayn. in rub. eiusdem ti.]

* Quod ait Imp. meruit, intelligas iure subrogationis. nam facit sortiri eandem vim & naturā. l. si cū. §. iniuriatum. ff. si quis cau. ēt si subrogatū alioqui in aliquo discreparet. nam nihilominus in alijs sequetur eandē naturam, vt dicit Pau. de Cast. consi. 73. incip. licet ista paulo ante fi. li. 1. & Dec. consi. 190. col. 3 & 553. col. 2. ver. Tertio confirmatur.]

b Tacitam. Scilicet actionem hypothecariam. (liceri.

c Ei. i. actioni ex stipulatu, vel mu-

ADDITIO. Qđ verū intellige quātū ad priuilegium tacitę hypothecæ: secus quoad priuilegiū prælationis, q̄ cōpetit mulieri: & est effectus, q̄ tunc est personale, & nō transit ad alium nisi ad filiū, vt hic in glo. fi. secus in primo casu, vt hic per docto.

Dotē petens mulier an præferat omnib. creditoribus.

d Hypotecā. s. ex vtraq; parte, siue ex parte mulieris ad repetendam dotem, siue ex parte viri ad petendam eam Semper. n. sunt ibi tacitæ hypothecæ, vt C. de rei vxo. actio. § 1.

e Creditoribus. Sed nunq̄d omnibus īdistinctē? Rñ. ſm M. sic, siue primi habeat pign' expressum, siue nō. Sed hæc opinio nō valet, q̄ a. l. di tinguit, vt C. de iur. do. l. vbi. n. ubi fiscus & mulier pari passu ambulant vt C. de pri fisc. l. quis. & fiscus non præfertur habentibus expressam, vt ff. q̄ po. in pig. hab. si pignus ergo nec mulier. Secunda est opi. n. vt distinguat inter pignus, scilicet traditum, & hypothecā scilicet non traditā: vt primo casu nō præferat mulier, secundo sic, vt argu. ff. iu. qui cau. ta pig. contra l pe. Sed & hanc reprobo per id, quod est s̄. eo. §. īter pign'. Tertia est opi. ſm B & Io. & Azo. vt habētibus tacitam hypothecam, ꝑferatur, non autem habentibus expressam: lex. n suū priuilegium, qđ dederat primis, eis adimere præsumitur ꝑ ꝑ mulierē: nō autē id priuilegium, qđ quis sibi adinuenisset: & hoc cautè probatur per verba l C. qui po. in pig. ha. l fi. ibi, licet anterioris temporis priuilegio sint vallati. &c.

Hæc vlt. opi. cōis est, vt dicunt doct. hic, & in l assiduis. C. q̄ po in pig. ha. & Bal. nouel. i tract. dotiū, in prin. 10. par. vbi dicit, ꝙ hæc tertia opi. ē cōis, quāuis aliæ etiam sustineri possint.]

Mulieris hr̃s in petitione dotis nō ꝯtitur priuilegio mulieris.

f Cū ipsa. Vis facienda est in eo qđ dicit, ipsa nā alius non admittitur ad tale priuilegiū agens pro dote etiam hr̃s mulieris, vt C. de priui. do. l. j nisi sit de suis hr̃dib. i. de filijs & alijs descendentib. mulieris, vt C. qui. po. in pign hab. l. fi. in fi. Sed nunquid ꝓcuratori mulieris datur hoc priuilegiū? Rñ sic, vt ff. soluto mr̃imonio. alia. & ff de procurat. l. minor. § quoniam † Iḋ ē quod hic dicit de dote sua, ideo dicit, quia aliud est in donatione ꝓ ꝑ nuptias; nam in ea nō habet hoc priuilegium † vt C. qui po. in pig. hab. l. fi. in fi. Sed quando mulier potest expetiri de dote? Rñ. sol. matri. nō pri', nisi maritus ad inopiam vergat, vt C. iur. do. l. vbi & ff. solu. matrim. l. si cō-stante in princ. & hoc siue ipsa dederit dotem, siue alius extraneus, q̄ tñ non fuit pactus de ea sibi reddenda: quo casu sibi, non mulieri daretur, vt C. de rei vxo. actio § accedit. Si āt pr̃ mulieris dederit dotem patr. actio & filiæ sim. ul dabit. in. mo ali quantulum habet plus valet q̄ agit de sua dote.

† Hoc est verū ī ꝓcuratore simplici: si verò sit ꝓcurator in rē suā, distingue vt per Ias. hic.

† Scilicet prælationis habet tñ priuilegium tacitæ hypothecæ, vt per la. hic in secundo au.

semper credit consentire, nisi habeat iustam causam contradicendi, & eon tradicat, vt ff. sol. mat. l. 2. §. fi. & l non solum. & hanc dotem integram debet seruare pater pro filia.

SYL ¶Intellige in dote data, nō in simpliciter promissa, ſm Ange. hic: de quo vi. glo. in auth. sed quā-nis. i gl. j. vers. diminuet. C. de rei vxo. actio.]

* ¶Annota ex suprascripta

experiat: cuius solius a prouidentia hoc induximus. b ¶Hodie cōpensatio opposita ab homine perimit oēs actiones vsque ad cōcurrentes quātitates ipso iure: siue sit actio bōe fidei, siue sit stricti iuris, excepta actione depositi: q per cōpēsationē nō tollitur. Ang. Are. ¶In bone fidei iudicijs libera potestas permitti videt

glo. q pronomen, ipse, continet præcisam & personalē demonstrationem eius rei, cui adijcitur. hinc infertur, q si testator ꝓhibuerit alienationē his verbis, ipse hr̄s ne alienato ꝓhibitio nō extēditur ad hæredes hæredis, tāquā illā demōstratina (ipse) personā ipsam veluti ad oculum demonstret, nec eam egrediatur: quæ fuit sententia Bal. in consi. 304. lib 5.]

¶Nisi clade. i. tēpestate vel vi suū fuerit patrimoniū diminutū, vt in auth. de æqual. do. §. qa verò oīa. colla. 7. Sed nunqd pr̄i hoc priuilegiū dabitur? Vr̄ q non: qa sua actione agit, vt ff. sol. matrim. l. 2. §. voluntatē. Econtra q sic, vr̄: quia per hoc filiæ prouidetur, cū pr̄ hanc reseruare cogatur filię, vt dictū est: & hoc verū puto† vt hic dicitur: cuius prouidentia &c.

† Hoc verū intellige, qñ filia esset vi ua tēpore quo pater agit: aliàs secus, vt hic per doct.

a Solius. s. mulieris.

* ¶Et iō nec ad eius hr̄dem, nisi sit filius vel alius descēdēs. trāsit l j. C de priul. do & no. gl. ſ. hoc §. in vers. ipsa. qd intelligit de priuilegio ꝓlationis, vt inuit versi. ꝓterti: nā aliud ī beneficio tacitæ hipothecæ.** Et ex eo, qd priuilegiū prælationis competens mulieri soli, vt dr̄ ī tex. ibi soli*. extendit etiā ad liberos, d. l. t. de priui. dot. collige, q dictio taxatiua non excludit extēsionē, q̄ fit ꝑ alias leges. l. ob res. C. de præd. min. & hr̄ per Bar. in l. si cōstante in prin. in 9. q. sol. mat.]

b ¶Hoc induxim'. s. vt alijs præferat.

¶In bonæ ¶Diuiditur in tres partes. Primo ponit qualiter cōpēsatio fit in bo fi. iud. Secūdo, qualiter olim & hodie fit in stricti iuris Tertio facit quādam exceptionē. Secūda ibi, Sed & in stricti iuris. Tertia ibi, Excepta. Diuiso.

SYL ¶In bo. fidei iudicijs &c. Casus non est fet figurādus' quia Impera. ponit vnā ex differentijs, q̄ sunt inter actiones bonæ fidei & stricti

iuris: & dicit, q ī actionib. bonæ fidei iudex hēt liberā potestatem ex æquo & bono arbitrandi qd sibi vr̄ restituēdū aut dandum per reum actori etiā facta cōpēsatione ipso iure: quod nō erat in actionib. stricti iuris: in qb. nō hēbat locū ꝯpēsatio nisi opposita pri' ꝑ reū exceptione doli, quis ipse noua cōstitutione quo ad hoc exæquauerit actiones stricti iuris & bonæ fidei, vt s in vtrisq; ipso iure fiat ꝯpēsatio ī q̄titatib liqdis, excepta actione depositi, in qua cōpensatio nō hēt locū. Rō. n. primæ dispositionis erat nā actionis bo fidei, q̄ non patit nisi æquū & bonū, & q fiat ab actore exactio, vt postea fiat solo. Rō verò correctionis sit fuit similiter æquū & bonū, qa olim fiebat cōpensatio in actionib. stricti iuris, sed opposita exceptione doli: vt ergo circuitus euitaret, placuit Imp ex æquo & bono statuere, vt in q̄titatib. liqdis fieret ipso iure ꝯpensatio, quasi breui manu fcā eēt ab actore solutio reo pecuniæ cōpensandæ, & à reo actori. Rō aūt, quare ī actione depositi nō admiserit cōpensationē Imperator, declarat ꝑ gl vbi videbimus No. ergo primo dr̄iā antiquā, quę erat inter actiones bonæ fidei & stricti iuris. Itē q hodie est correcta hæc dr̄ia. Itē q illa verba, iure aperto, importāt i. vbi sumus ī quantitatib liqdis. Itē q ī quibuscūq; actionib ēt in offō iudicis, immo in ꝓsecutione

fidei-

fideicōmissi, daī cōpensatiō. Itē ꝙ in actione depositi non daī. Item ꝙ illa verba, libera ptās, restringunī ad ea, q̄ ex bono & æquo ꝓcedūt. Itē ꝙ illud verbū iudicij, importat. i actionib.] ɔfessionē partis, & iō cautela ē, ꝙ re ɔtiteaī debitū, & statim obijciat exceptionē ɔpēsationis, nā tūc admittei, vt ē tex cū gl. valde notab. ī d. l. vlt. ver. ɔuicta. C. de cōpen. & tradit Bar. Cep. cautel. 83. vbi omnino vide.

a ¶ Restitui. Largè accipe, siue pro dando, siue ꝓ restituēdo, vt ff. de verb. sig. l. verbū reddendi. & hoc ītelligas siue ī vsuris ex mora vt ff. d vsu. mora. §. in bonæ fidei. siue ī interesse agētis, vt s̄. de oblig. ex ɔsensu l fi.

†Vide Bu. in Annot. ad Pan. in l. j de iust. & iur.

iudici ex bono† & æquo æstimādi q̄tū actori restitui[a] dēat. In quo[b] & illud ɔtinet, vt si qd iuicē pstare[c] actorē oporteat, eo cōpēsato,[d] i reliquū is, cū quo actū est, dēat condemnari. ¶Sed & in stricti iuris iudicijs ex rescripto diui Marci, opposita doli mali[e] exceptione, ɔpēsatio īducebatur. Sed nr̄a ɔstō[f] †eas ɔpēsationes, q̄ iure aperto[g] nituntur, latius introduxit, vt actiones[h] ipso iure[i] mi-

** Itē qd dr̄ n̄ fieri cōpensationē speciei ad quātitatē, declara nō ꝓcedere in vltimis volūtatibus, Dec. ī auth. præterea. nu. 10 C. vn̄ vir & vxor.]

† aliàs eadem.

¶ Quia mā ē satis lata, & necessariū est eā videre apd̄ doc. hic, iō has regulas gn̄alest ene: litationes verò & extēsiones vide p doc. hic.]

* ¶ Adde §. pen. s̄. de loca. & cond.]

b ¶ In quo. s. officio iudicis.

c ¶ Præstare. s. reo.

* ¶ Merito. Ac. subintelligit, reo, si q̄dē ɔpēsatio eius, qd̄ alij psonæ deberet, non admittiī, ēt si consentiat is, cui debetur l. in rem. de compēsat.]

d ¶ Eo compensato. s. opposita exceptione compensationis tantum.

* ¶ Etiam si naturaliter tantum debeatur. l. etiam de compensat.]

e ¶ Doli mali exceptione, q̄ exceptio iō dabaī, qa dolo facit q petit qd restituturus est, vt ff de excep. l. dolo.

SYL. ¶ Adde, ꝙ rō cōpēsationis est qa melius est nō soluere, q̄ solutū repetere: quā ponit tex. in l 4. ff de cōpensat.]

Et ita no. ꝙ q̄tū ad effectū nulla est dr̄ia, sed q̄tū ad verba †v' rigorē iuris.

† Ista glo. male loquitur s̄m l. cum leges non verbis, sed reb. imponanī. l. 2. C. cōia de leg.

f ¶ Constitutio. vt C. de cōpensa. l fi.

g ¶ Iure aperto. i. vbi q̄titas hincinde debeī Nā spēi ad spēm, vel spei ad q̄titatē, vel q̄titatis ad q̄titatē, si ē q̄titas vt spēs, n̄ fit cōpēsatio: qa nō patet iure aperto, vt ff. de pig. act. si cōuenerit. 1. rū. & ff de cōdi. ind. si nō sortē. § si centū. & de īpen. in re. do. fac. l. qd̄ dr̄. & l. fi. & ff. de pec. l. si creditor. § 1.

Compensatio in qb. rebus fit.

* ¶ Quod vulgo traditū ē, nō admitti ɔpēsationē n̄ liqdi ad liquidū, vt hic, & l. vl. C. d ɔpēsa. Ita accipias, si liqdū sit p testes, vel aliàs ꝓbōnes, nō sit p

Sed nōne statim hic subijcit, ꝙ actioni in rē potest obijci cōpensatio. ergo vr̄ fieri de specie ad quātitatē? Sed dic ꝙ fit in rei vēdicatione, quando re non restituta iuratur in litem, vel in veram æstimationem, vt ff. de rei vend. qui restituere.

SYL. ¶ Cū hac gl. trāseūt doc. hic, sed vi. gl. clariꝰ rn̄dētē i l. fi. in gl 1. C. de cōpe.]

¶ Itē qd si hincinde debitū est ī gn̄e, vt debeo tibi hominē, & tu mihi hominē? Rn̄ fit cōpensatio, vt ff. si pars hæ. pe. l. 1 §. itē si cū me. & ff. de hær. institue. q nō militabat. 1. rn̄. & ff de lega. 2. vnum ex familia. §. sed si vno.

SYL. ¶ Hæc opi. cōis est, qn̄ genera hincinde debita sunt simpliciter, quia debentur paris æstimationis.]

¶ Itē quid si ab vna parte debitū est confessatū, ab altera negatū? Rn̄. non patet aperto iure, vnde non fit cōpensatio, vt C. de compen l. fi. §. pen.

ADD. Nisi tale debitū nō cōfessatū possit d ꝓximo liqdari. d. l. fi. C. de cōpē. qn̄ aūt oppositio cōpēsationis reqrat altiorē indaginē, & quātū tēpus detur ad probandū, vide hic per doct.

h ¶ Vt actiones. Accusatiui casꝰ. Est n. sensus, vt ɔpēsatiōes minuāt actiōes.

i ¶ Ipso iure. Adeo vt dixerit quidam

Cōpensatio nō fit ipso iure, sed debet opponi.

nō eē necesse vocē hoīs opponi cōpēsationē, vt hic. Sed certè imo est necessariū vt opponat: qđ ,pbo trib. rōnib. Nā fideiussor cōuēt' eligit, vt vel qđ sibi. vel qđ reo debetur, cōpenset: quæ electio si bi non daret, si ius cōpensaret, vt ff. de compē. si qđ. (i) Itē & reus conuētus eligit in quam causam compenset, si debeat ex pluribus causis, vt ff. de compē. sa. l. q iod Labeo. Item lex

¶ aliàs fa. cis impiū.

nuant, a siue in rē, siue in psonā, siue aliàs b quascunq; : excepta sola depositie actione, cui aliqd cōpēsationis noie opponi sānè iniquū esse credimus: ne sub ptextu cōpensationis, depositarum rerum quis exactione defraudetur. d

¶ Actiones arbitrariç iō dictç sūt, qa merè i arbitrio iudicis sunt: & sunt tàm reales, q̄ psonales. Areuinus.

¶ Præterea quas-

dicit, eum male agere, cui obijci pōt cōpensatio, vt ff. de compen. l. verum. sed qui malè agit, habet actionē, sed eludit exceptione, vt ff. qū di. vsufru. le ce. l. 2. in fi. Sed ſm hāc op. qđ adijcitur in actione stricti iuris ad id, qđ erat olim ? Rñ. qa doli mali tm̄ obijciebaē exceptio: p quā nō extinguebātur actiones ipso iure: sed nunc etiā cōpēsationis exceptio opponitur, per quā ipso iure hicinde actio extinguitur, vt hic & j. eo. §. pen. & nihilominus doli, cū in generalis sit, vt ff. de exceptio. do. l. 2. § & generaliter.

SYL. ¶ Glo. hæc communiter approbatur vt per Ias. hic.]

ADDITIO. (1) No. illū casum & gl. ibi no. adducit plures alios casus, in qb. qs cōpēsat non tm̄ debitū sibi, sed debitum alteri. dic vt ibi Angel.

a ¶ Minuant. s. compensationes.

b ¶ Alias actiones. vt. s. mistas, q̄ sunt 4. vt s. eo. §. quædā actiones Itē psecutio fideicōmissorū. l. ē officiū iudicis, & similia: q̄ actiones sunt, largissimè accepto vocabulo, vt ff. de actio. & obl. l. actionis verbo. Vñ & petitiones cautionū occasione dāni infecti cōpensantur, vt ff. de dam. infe. l. j & l. qui bona §. si quis quia. Accursi.

ADDITIO. Hoc verū intellige de debito officio iudicis, i quo nullū obstaculū est i medio: aliàs secus, vt per

Bart. in l. fi. ff. de condi. indebi.

c ¶ Depositi: † qđ tu intelligas, quando pecunia non signata est deposita: quo casu etiā aliā simile reddere pōt, vt ff. deposi. l. Lucius. & l. die sponsaliorum. § j. Si antè esset depositio facta in specie, vel i pecunia vt in specie, quod esse potest, vt ff de lega. 2. planè. 2. § sed hoc ita. tunc etiā alia ratione nō obijcietur compensatio, quia in specie non fit cōpensatio Item quod hic dicit in actione depositi, idē dicūt quidam in actione cōmodati, vt C. commo. l. prætextu. Sed certè immo est ibi rō, quia i specie fieret. Nā solç species commodantur, non quantitates, nisi quantitas vt species cōmodeē, vt ff. cōmo l 3 §. fi. Item cessat aliàs compensatio: vt quādo per violentiam mihi rem abstulisti. vt C de compensa. l. fi. in fi (1) Item & fisco non opponitur in quibusdam casibus, quos dic vt ff. de iure fisc. aufertur. §. qui compensationem & C e. l. compensationes. & l. in ea. Item in curatore qui fraudauit publicam annonam, vt ff. de compensatio. l ob negocium.

Cōpensatio i multis casib. cessat. **

† De non admittenda cōpensatione in cā depositi, est peculiaris cōstitutio in l. pen. C. deposi.

Species solæ cōmodantur.

¶ Adde φ in d. l. ob negociū. est glo. quæ enumerat omnes casus, in quibus compensatio cessat.

SYL.

ADDITIO. (1) Illud de violētia intelligas, vt ibi no. glo. & doct. Angel.

d ¶ Defraudetur. Sed nonne hæc rō vbique potest habere locū ? Rñ. non ita: quia si restitutio denegatur, est dolus, vt ff. manda. si procuratorem. §. dolo. Item depositarius de dolo tm̄ aliàs tenetur: vnde si hic magis grauetur, non est mirum, vt arg. ff. de iureiur. eum qui. in princip.

Depositarius de dolo tātum tenetur.

¶ Præterea. ¶ Diuiditur i tres partes. Primò, quare dicantur arbitrariæ. Secundo, q̄ sint illæ arbitrariæ. Tertiò,

Diuisio.

quid

quid iudex in his possit. Secunda ibi, Sed iste. Tertia ibi, In his enim. Ang. Aretinus.

SYL. ¶ Praeterea quasdam. Casus non est figurandus nisi literaliter. stat.n.tantum in declarando actiones arbitrarias: quae illę ꝓpriè sût, circa quas ratione contumaciae rei cōuenti, quando scilicet nō

dã actiones a arbitrarias, i. ex arbitrio b iudicis pendẽtes appellamus: ĩ quibus, nisi arbitrio iudicis is, cû quo agitur, actori satisfaciat, veluti rem restituat, c vel exhibeat, d vel soluat, e vel ex noxali f causa seruum

paret iudici vel sententiae, iudex aliquid arbitratur: vel rõne loci puta si debitor conuentus soluere debebat Venetijs, & soluit Florentiae: nam iudex arbitratur quanti creditoris intersit solutũ non esse Venetijs: vel ratione iuramenti, qñ scilicet est locus iuramento in litem, & creditor iurat: tñ iudex taxat & moderatur eius iuramentum: vel qñ sumus in noxalibus, in quibus arbitrium iudicis est in integrando, an malit seruum dare, vel damnum reficere: & facta electione de dando seruum, si postea nō det, oritur arbitriũ in cogendo ad dãdũ: vel ratione poenae, puta in actione de dolo, & quod metus causa. nisi enim id restituatur, quod metu solutum est, arbitratur iudex circa pęnã quadrupli. Not. igitur ex principio & fi. huius §. ꝙ in actionib arbitrarijs licet iudici ex bono & aequo aestimare interesse. Item ꝙ actiones arbitrariae in rem sunt & in personam.]

Actiones arbitrarię sunt stricti iuris.

a ¶ Actiones arbitrarias. Sed nũquid sunt bonae fidei, vel stricti iuris? Respon. quidam ꝙ bonae fidei sunt: quia iudicis arbitrio sunt, vt infra proxi §. in fi. & supra eodem §. in bonę fidei iudicijs. Sed haec non valet: quia officium iudicis quod in bonae fidei iudicijs venit, est iure actionis: sed hoc quod est in arbitrio, merum est, & in iudice tñ est, vt ff. de eo quod certo loco l. in bonae fidei. Alij dnt, ꝙ nec sunt bonae fidei, nec stricti iuris: immo est tertia species a tertia illã diuisionẽ quae est s. eodem §. actionum. & tacit ꝓ eis. ff. de in litẽ iuran. l. in actionibus. § planè. ff. de vsur. l. in fideicõmissi. § in his hanc etiam reprobo, quia dicta diuisio est perfecta & immediata. Alij dicût (quod verius est) quod sint stricti iuris, cùm bonę fidei nõ inueniãtur, vt supra eodem. §. actionum.

ADDITIO. Haec vltima vera est: & eã sequuntur cõmuniter scribentes hic.

b ¶ Ex arbitrio. Bñ dicit, ex arbitrio. nec enim obligatus est rẽ restituere, vel simile qd facere: quod promptè dices esse verũ in actione in rem. In personalibus autẽ & arbitrarijs, quae hic enumerãtur, dices licet exhibitio vel restitutio sit in obligatione, pęna tamen, id est, interesse, vel quanti in litem iuratum est, non nisi per officium iudicis praestatur, & ideo arbitrariae dicuntur.

SYL. ¶ Doc. hic dicunt, ꝙ ista gl. est valde notanda: quia melius declarat intellectũ huius §. quàm aliqua alia glo.]

c ¶ Rem restituat. Vt in rei vendicatione: quae est arbitraria, cùm primo rem restituendo liberetur: aliàs iudicis arbitrio in litem iuratur, vt ff. de in litem iurand. l. in actionibus. & ff. de rei vendicat l. qui restituere. vel hypothecaria, vt infra proximo §. vbi haec omnia exempla diligentius dicuntur.

¶ Adde tamen ꝙ Pau de Castro in dicta l. in actionibus. limitat hanc regulam generalem, de qua per Bartol. ibi quãdo quis esset obligatus ad dãdum, & iudex hoc ei praeciperet, & non dederit: nam tunc non defertur iuramentum in litem: quam doctrinam passim seq. hic doct.]

d ¶ Vel exhibeat. Cùm ad exhibendum agitur.

e ¶ Vel soluat. Cum certo loco soluendum est. Accursius.

f ¶ Vel ex noxali. Cùm noxaliter agitur.

a ¶ Dedat.ideſt det.Accurſius.
b ¶ Cōdēnari. Diuerſis modis fiet cō dēnatio, ſicut diuerſæ ſunt iſtæ arbitrariæ, vt dicemus ī.proximo §.I.ſi.
c ¶ Sed iſtæ actiones.ſ.arbitrariæ.
d ¶ In rem. Separatim intellige. Nam vna & eadem actio non poteſt in rem & in perſonam eſſe, niſi ī quatuor caſib. mi ſtis, vt ſ. eo.§. q̄dā actiones.
e ¶ Publiciana. De qua habes ſ. eod. §. aliæ.
f ¶ Seruiana. De his duab. habes ſ. e. §. itē Seruiana.

nautā, cauponē, ſtabulariū, vt ff.nau. caupo.ſtab.l.1.in prin.Sed quidam dicunt eam nō eſſe arbitrariā, quia ibi nō feruntur ſnīæ duæ.Itē eſt actio in factū, quæ datur contra publicanū, vt ff.de pub. l.1. in prin † Itē actio ſi. reg. ff. ſi. reg. l. 2. in fin.& l. 3. Item actio redhibitoria, vt ff. de ędil.edi. redhibitoria. Item actio ex ſtipulatu, quę ℘ dote repetenda datur, vt ff. ſol.mat. l ſi filiusfamilias.§.maritū. Sed certè iſto caſu nō ideo iuratur in litē, quia arbitraria ſit, ſed quia bonę fidei eſt, vt ſ.eod. §.fuerat.

† Gl. in hoc edicto. verb absoluendū. ff. e publi. tenet cōtrariū: quam ſequitur ibi Bar. & Dy Iaſ.

dedat,[a] cōdemnari[b] debeat. ¶ Sed iſtæ[c] actiōes tā in rē,[d] q̄ in pſonā iueniunt̄. In rē, veluti Publiciana,[e] Seruiana[f] de reb⁹ coloni. Quaſi Seruiana, quę ēt hypothecaria vocat̄. In perſonā, veluti qb. de eo agit̄, qđ vi aut metus[g] cā, aut dolo[h] malo factū ē. Itē cū id,[i] qđ certo loco ℘miſſū[k] ē, petit̄. Ad exhibēdū quoq; actio ex arbitrio iudicis pendet. In his.n.actionib.[l] & cęteris ſimilib.[m] ℘mittit iudici ex bono & æquo ſm cuiuſque rei, đ qua actū eſt, nām[n] ęſtimar̄, quē

g ¶ Metus cauſa. Licet ſit in perſonā, vt hic, tamen in rem eſt ſcripta, vt ff. quod met.cā. l.metū §. cùm autem. & de hac dic vt ſ eod. §. item actio.
h ¶ Dolo malo Actio de dolo eſt arbitraria, vt hic, qđ iō eſt, q̄a liberat̄ doloſus verū intereſſe pſtādo, ſi reſtituere nō poſſit: aliàs iudicis officio iurat̄ in litem, vt ff.de do.l.arbitrio in prin.
i ¶ Item cum id ſ.pecunia.
k ¶ Promiſſum eſt. Idē ēt ſi legatū ſit relictū certo loco dādū: & idē ſi mutuū ſit datū certo loco reddēdū. Nā ī his trib caſib. locū hēt certi cōdictio arbitraria, vel ex teſtō arbitraria ſ in ℘miſſione, & legato, & mutuo, & aliis non, vt ff de eo qđ cer.lo.l 2. §.hæc aūt.& l.ū hīs.& l aut ſi. † & quod hic dr̄, petitur ſ alibi q̄ vbi fuerat ℘miſſum dari, & venit in ea vtilitas tām agentis q̄ rei, vt ī eo §. loco † ** Nam ſi peteretur vbi ſolui debuit, actio non eſſet arbitraria. l. quod ſi Epheſi in prin ff.eo.]
l ¶ Actionib.ſ.pſonalib.& arbitrarijs.
m Similib i.in rē. Et ſunt decē. de quib. dixerat ſ Vel dic, ℘ & aliæ ſūt arbitrariæ, q̄ hic non numerantur: vt ecce actio in factū, quę datur contra

† Batt. & cōiter do ctō in d. l.ſi hæres. reprobāt iſtam glo. & dicunt, ℘ oīs actio ſtricti iuris pp adiectio-nem loci pōt eſſe arbitraria vt refert, hic Iaſon. **
† Adde. l. 2. ff. eod.

¶Et cum hac gl.tranſeunt hic doc.]
¶Item actio rerum amotarum eſt arbitraria, vt ff.re.amo.ſi cum dos in ſi. Accurſi. Floren.
n ¶ Naturā.i bonitatē, vt dicunt quidam. Vel melius i. ſm naturā actionis arbitrariæ q̄ intenditur, Nam triplex pōt modus condemnationis deprehendi in arbitrarijs. Vnus, vt duæ ſnīę ferant̄: prima de reſtituenda re: & niſi reſtituat̄, fiat cōdēnatio in pœnam, vel intereſſe p delationē iuriſiurandi in litem, vt patet in actione Qđ metus cā, & in actione de dolo, & rei vendicatione, & in actione ad exhibendū, & ſi ſib. Eſt & alius modus, vt vna feraī ſnīa: & in ea ſtatim intereſſe conſiderat̄: vt qn̄ certo loco aliquid dādū eſt: & hoc eſt in iſta ſola. Tertius modus eſt, vt non in q̄titate ℘demnationis fiat arbitriū, ſed ī quālitate: vt in actione noxali, in qua arbitrat̄ iudex, an liberet̄ dādo ſeruū ℘ noxa qđ eſt, q̄ſi dño ignorāte, vel ℘hibere non valente deliquit: aliàs in ſolidum tenetur, vt ff. de nox.l. 2.in prin. & l in delictis.in prin.

S Y L.

Cōdēnatio in arbitrarijs poteſt fieri tripliciter

admodū actori satisfieri [a] oporteat. Iudex dēt ferre sententiā certam ētsi p libello incerto, si incertitudo est potestate iudicis. Aretinus.

¶ Curare † āt dēt iudex, vt oīno, q̄tū possibile [b] et sit certę pecunię [c] vel rei [d]

a ¶ Satisfieri. Sed nōne hoc idem in bonę fidei iudicijs fit? Rñd. dic φ triplex est officium. † Primum quod obtinet actionis uicem, p quod officiū petuntur salaria aduocatorū, & restitutiones malorum & minorum, ut ff. de mino. l. qđ si minor. §. fi. Aliud est, qđ bonæ fidei actionibus inheret, quod iure actionis uenit, ut ff. de eo qđ certo lo. l. in bonę fidei & una cū actione petl, vt C. deposi l. 4. Tertiū est, quod inhæret actionibus strictis iuris quibusdā. s. arbitrarijs: & hoc ex solo motu iudicis descendit ut quasi liberum sit ei hoc facere: sed in actionib. bonæ fidei astringitur ad hoc. † Item in actionibus bonæ fidei una fertur sententia, in his aūt plerunque duæ, ut modo diligenter notauimus.

ADDITIO Tu dic sm Ias. φ i actionibus bonæ fidei offciū iudicis eis deseruiens prouenit ex nā ipsarum, per quod statim φ debitor ē in mora potest condemnari ad usuras uel interesse: sed in actione strictis iuris prouenit ex quodam accidenti extrinseco: puta quia nō præstatur res in qua fuit facta condemnatio: & sic istæ actiones sunt arbitrariæ.

¶ Curate. Diuiditur in tres partes. Primo mādat iudici de ferendo certam sn̄iam, ibi: Certæ pecuniæ. Secūdo limitat mandatū, si illud est possibile, ibi, quantū. Tertio remouet unum obiectū, ibi, Etiā si de incerta.

¶ Curate. Casum non expedit figurare: q̄a tex. clarus est: & continet admonitionē iudici, ut certam proferat sententiā quantum in eo est etiā si petitio esset incerta. Ratio autē dubitandi poterat esse quia sentētia debet esse cōformis libello petitioni. l. ut fundus. ff. com. di. vñ quando petitio est incerta, uidebat ferēda etiā incerta sentētia, cuius ꝯtrium hic dicitur ea ratione, quia quādo libellus est incertus, puta q̄a sit pretium factum uel interesse, tunc si sententia proferatur certa, illa sn̄ia non est difformis petitioni, sed conformis, q̄a apertè declarat & exprimit illud, qđ uirtualiter in petitione cōtinebatur: q̄a quando petitio esset absolute incerta, tunc non procederet, ut declarabitur in gl. No. ex hoc tex. φ iudex, inquantum potest, debet sententiam certam ferre. Item φ dictio, omnimodo, est uniuersalis a cta comprehendere omnem casum. Item (arguendo a contrario sensu) quod quando esset impossibile, iudex potest ferre incertam sententiam. Item φ aliquādo admittitur incerta petitio. Itē φ quamuis sit actā de incerta quātitate omnino iudex tenetur certam sententiam ferre.]

b ¶ Possibile. Hoc ideo dicit, quia interdum nō potest certam ferre sentētiam. Quid enim si homo in genere promissus petitur, uel sub altercatione, puta Stichum aut Pamphilū, aut damnū emendari, uel seruum p noxa dari? certè iudici non est possibile ferre certā sn̄iam: q̄a natura actionis non patitur, ut j. de offi. in prin. Idem dico in hæreditatis petitione. nam sicut sufficit in libello ponere uniuersa. iter, ita & in sententia. puta sic, Pronuncio te hæredem extitisse ex asse uel semisse: & ideo tibi hęreditatem restituendam.

* ¶ Idem in arbitrio. l. quid tamē. §. Pomponius. ff. de recep. arb. nā & arbitri iudicum munere funguntur. l. 1. & l. idem. §. recepisse. ff. e. tit.]

c ¶ Pecunię: scilicet cum pecunia petitur.

d ¶ Vel rei. quando alia res petitur, quæ in quantitate consistat, uel non: & hoc si certū est pretiū, aliàs. n. non tenet sn̄ia, nisi in aliquē partē actorū res certa scripta inueniatur. vt C. de sen. q̄ sine certa quant. l. hæc sen-

** † Sim. gl. l. 4 ver. exceptio. C. de po. sed lōge melius de hoc scribit Bart. in l. 1. ff. de iu. om. iud.

† lo. Fa. reprehēdit hanc glo. q̄a in arbitrarijs iudex necessitatur impartiri officium, sed nō necessitatur ad tale, ut hic petitū. Diuisio.

† Cōtor. ca. licet. in gl. sup ver. possideris post princ. extra de pbat. & c. iuuenis. In glo. 2. post prin. extra de spon.

Sn̄ia non pōt semp esse certa

† Istud exēplū de seruo cōiter reprobat: quia in cā noxali iudex dēt certā ferre sententiam, puta ad emendationē damni cum illud solum sit in obligatione, ut hic per doc.

tentia. si aūt est incertū: aut certifica ri pōt, ut si peto interesse, qđ dēt corā iudice ꝓbari & deduci ad certitudinē, ut C. de senten. q̄ pro eo qđ interest l. 1. §. 2. & tunc locū habet hic §.

SYL. ¶ Hanc gl. sequun. cōiter doc. post Bar. in l. certi cōditio. ff. si cert. pet. in l. stiplōnes non diuiduntur. ff. de ver. obl. & in l. vnica. C. de sen quę pro eo qđ in te.] **Quō probetur interesse, lege Bar. i d. l. vnica. colū. pe. ver. modo restat videre. & ibidē Bald. co. 5. ver. quæro quō probetur in eresse.

rei sententiā ferat, etiā si de incerta b quantitate apud eum actum est.

¶ Plus petens in iudicio, loco, causa, re, vel tempore olī cadebat a cā, nisi restitueret legitima subsistente causa hodie verò plus petēs tpe, venit aliter puniendus, quia in eo induciæ duplicant, & actor ad omne damnū litis tenetur, plus verò petens alijs modis, i triplum sumptus quem substinuit reus, litis nomine punietur. Ange.

¶ Si quis agēs, intētione c sua plus d cōplexus fuerat, q̄ ad eū ptinebat cā † cadebat, idest, rē amittebat, e nec facilè i integrū restituebat a Pretore, nisi minor erat

rare q a hic recitatur ius antiquū correctū hodie p̄ Iusti. vidēda tm̄ erit tō correctionis ĩ ĩ ver. sed hæc qđē antea No primo ꝙ olim q pl⁹ petebat cadebat cā, nec ĩ integrū restituebat, nisi minor esset, aut maior iusta subsistēte cā. Item ꝙ intētio hic sumitur pro actione. Itē ꝙ plu. petens, siue sciēs, siue crasse ignorās, incidit in pœnā: nec restituti in integrū. Itē ꝙ minori sua facilitate lapso succurritur p restitutionē. Adde, ꝙ in dubio ptesumitur sua facilitate lapsus.

¶ Aut n̄ pt deduci in certitudinē, vt ĩ hoīe gñaliter petito. & similib. q̄ mō dix. in⁹ & tūc nō hēt locū iste §. Acc.

a ¶ Sniain ferat. Et in scriptis, ut C. de sen. ex. breui reci. l. fi. nisi in quatuor casib. ut ĩ auct. de mā ptin. §. sit sibi. coll. 3 & in auct. ut iud sine quo. suf. §. necessitate. coll. 2 & in auct. ut clerapud propri epi. conueni. §. 1. coll. 6. **Adde alios casus, quos refert gl. in c. fi. de re iud in 6 & Ab in c. 1. de libel. obla. fallit ēt in ĩterlocutoria, gl. in l. 2. & ibi doc ff de .p. & in cā nisi monali f̄m Inn. ĩ c. Alio extra đ test.

b ¶ De incerta. Vt de interesse.

Sententia est in scriptis ferēda.

Diuisio. ¶ Si quis agens. Diuidit principaliter in duas partes. P̄ imo ponit id, qđ erat de iure antiquo, qu pl⁹ petebat. Sc̄do id. qđ ē de iure nouo. Sc̄da ibi, Sed hęc qđē. I᷑ ē prima subdiuidit̄ in tres. Nā primo ponit regulā gñalem iuris antiq. qualiter puniat pl⁹ petēs Sc̄do, quot modis dicat plus petere. Tertio, exempla vniuscuiusq;. Secūda ibi, Pl⁹ aut. Tertia ibi, Re ueluti.

SYL. ¶ Si quis agēs. Casum nō expedit figu

l. j. ff. de mi. Itē ꝙ ĩ facto alieno ꝓbabilis & iusta est ignorātia. Itē ꝙ licē tia testi n̄ infert sciētiā codicillorū.]

c ¶ Intentione sua. i. in libello, ubi e tat intentio sua.

d ¶ Plus ēt tempore, ut ff. de li. le. nō solum, §. 1. & §. fi. nam plus quatuor modis dicitur, ut ĩ. prox. § & in omnibus his locum habet. §. iste

e ¶ Amittebat. I ac. ĩ. de exce. §. appellantur. uer. tēporales. (1) & quod hic dicit in priuato, idē erat in fisco, ut C. de iure fis. l. iustas. lib. 10.

SYL. Adde, ꝙ cū hac glo. f. ꝙ d. l. iustas. hodie sit correcta, tenet g̃ q. in d. l. iustas. & Bar. ibi, Nic. d Neap & las. hic, quamuis contrarium tenuerint Io. Fab. Ioan. de P.a & Ang.]

* ¶ Illud quoq; notandū, qđ hoc loco dī, n̄ habuisse locū in arbitrijs, sed tm̄ in iudicijs cuius rei testis ē Cicero in orat pro Roscio Comędo: qui ēt discriminis affert ratione]

ADDITIO (.) Aduertas ꝙ litera ibi dicit, ꝙ induciæ duplicant, & ꝙ postea nō cogit litē suscipere, nisi refes sibi

† Vide ad hunc locū Budęū in Annot. ad Pā. in l. 2. de ori. iu.

ſibi expenſis.idem dicit text. in ca. 1. extra de plus peti Ang. Areti.
a ¶ Huic. minori 25 annis.
b ¶ Cã cognita Bñ dicit, cã cognita: nã oẽs i integrũ reſtõnes cã cognita permittũtur, ut ff de in inte.reſt.oẽs.
c ¶ Iuuẽtute. Ideſt, facilitate ſua. idem multo magis. ſi dolo aduerſarij, ut ff. de mino l. 1.
d ¶ Cõſtantiſſim. Quia errauit i facto. in quo prudẽtiſſimi falluntur, ut ff. de iu.& fac. ign. l. 2.
e ¶ Quibus. ſ. codicillis.
f ¶ Quibuſdã alijs. ſ. legatarijs.
g ¶ Legata. ſ. ea, quę ſibi in teſtamẽto relicta ſunt.
h ¶ Minuebãtur. Nam tot erant legata, ut lex Falcidia locũ haberet. i. oportebat, ut legata defalcarẽtur ad hoc, ut haberet hrs Falcidiam: quia dodrãtẽ excedebant. unde heres debet detrahere Falcidiam, ut ſ. de l. Falc. §. 1.

*†Hæc verba, atque ideo, ſunt redditiua rationis.

25. annis. Huic. an. ſicut in alijs cauſis cã cognita ſuccurrebãt. ſi lapſ⁹ iuuẽtute c fuerat, ita & in hac cã ſuccurri ſolitũ erat. Sanè ſi tã magna cã iuſti erroris interueniebat, ut ẽt cõſtantiſſim⁹ d qſque labi poſſet, ẽt maiori 25. annis ſuccurrebat: ueluti ſi qs totũ legatũ petierit, poſt deinde ꝓlati fuerint codicilli, qbus e aut pars legati ad ẽpta ſit, aut quibuſdã f alijs legata data ſint, q̃ efficiebãt, ut plus petijſſe uideretur petitor, q̃ dodrãtẽ, † atq; ideo lege Falcidia legata g minuebantur.

Plus petit quatuor modis, re, tempore, loco, & cã, & ſinguli modi exẽplariter declarantur. h.d.

¶ Pl⁹ ãt quatuor i modis petitur, re, tpe, loco, & cauſa. ¶ Re, ueluti ſi qs ꝓ decẽ aureis, qui ei debebant, uiginti petierit, aut ſi is, cui⁹ ex parte res ẽ, totã eã uel maiorẽ parte eẽ ſuã ꝯtẽderit. Tẽpore, ueluti ſi qs ante diẽ, uel añ cõdĩõnẽ petierit. Qua.n. rõne qui tardius ſoluit, qua ſoluere dẽt, minus ſoluere intelligitur, eadẽ ratione k qui pmaturẽ petit, plus petere l uidetur. Lo-

debitum añ diem dr plus petere. Itẽ ꝙ qui pendente conditione petit, dr plus petere. I ẽ ꝙ illud comparatiuum, plus, ſtat interdũ abuſiuẽ nam debitum condõnale non eſt debitũ: vnde non poteſt dici plus debitũ petere ꝗ petit indebitũ: & .2. hic dr plus peter. Itẽ ꝙ q. ſummã ſibi debitã in uno loco petit, l alio dr plus petere Item ꝙ iudici concedit arbitriũ æſtimandi ex bono & æquo i-teicitur par⁹s. Itẽ ꝙ pretia rerũ uariãtur ex uarietate regionum. Plus petitur quatuor modis.
i ¶ Pl⁹ ãt quatuor. Vt oib⁹ his modis a cã uidear cadere iure antiquo. vñ iſti quatuor modi pl⁹ petendi patẽt in hoc uerſu: Plus petitur cã, tẽporeq; loco. Verſus.
* ¶ Addã, ꝙ olim q pẽdẽte adhuc ꝯdõne petebat, licet cã caderet, ñ tñ ius ſuũ amittebat. atque iõ exñte ꝯdõne iterũ agere nõ ꝓhibebat. l. bouem §. ſi ſub ꝯdõne. ff de ædil. edi. neq;. n. añ ꝯdõnem amittere poterat qđ nõdũ hẽbat l. cedere. de uerb. ſig. hoc iñ loco caſus iſte nõ ſine cã refert cũ eo, quo qs petit ante diẽ. utroq; n caſu æq; cadit pœna legis Zenonianæ, de qua hic agitur.]
k ¶ Rõne. A ſimili per contrarium.
l ¶ Petere. Vt hic, & ſ. de fideiuſſ. §. fide-

SYL. ¶ Plus ãt quatuor modis. Caſus non eſt niſi ſaliter figurandus: Imper. n. ſtatin deciſione ſimplici terminorũ, & ita aperte, & clare declarat, & per exẽpla tã dilucida, ut null⁹ ſit dubitatio i loc⁹. No. ergo ꝙ q petendo creditũ auget, dr plus petere: & hoc ad ſenſum clariſſimũ eſt. Itẽ ꝙ petens

fideiussores ita. uer non solum. ego aliàs late defendi.]

co plus petit̃, uelu ti cum quis id, qđ certo loco sibi dari stipulatus est, alio loco petit sine a cõmemorõne illius loci, ĩ quo sibi dari stipulatus est: verbi grã si is, qui ita stipulatus fuerit, Ephesi dar̃ spõdes? Romæ pure intendat dari sibi oportere. Iõ autẽ plus petere intelł̃r, qa utilitatẽ, quam h̃ret promissor, si Ephesi solueret, adimit b ei pura intentione. Propter quam cãm alio loco petenti arbitraria c actio proponit̃, [d] in qua s. rõ h̃r utilitatis, q̃ promissori [e] competitura fuisset, si illo loco solueret, quo se soluturum spopondit. Quæ † utilitas plerunq; in mercibus maxime inuenitur, ueluti uino, oleo, frumento, q̃ p singulas regiones diuersa habent pretia. Sed & pecuniæ numeratæ non in omnib. regionib. sub eisdem usuris fenerantur. Si qs tñ Ephesi petat. i. eo loco petat, quo ut sibi detur, stipulatus est, pu-

a ¶ Sine commemoratione. i. sine utilitate rei debitæ, uel interesse rei. nã est habenda ratio eius utilitatis, si sua interfuit in loco destinato potius conueniri. Vel dic, commemoratione, idest, mentionem faciente de ipso loco: nam ipsum locum, ubi erat facienda solutio in libello ponere debet sic, Peto 10. ut mihi soluas hic, uel ubi soluere promisisti ut hic & ff. de eo, quod certo loco. lege secunda §. n. post hæc nisi soluat, poterit eum conuenire ubicunque uoluerit: dummodo conuentus habeat ibi forum, non aliàs, ut ff. de iud l. heres absens in fine. Sed Placẽt. dicit, ꝙ ubicũque poterit eũ cõuenire, etiã ibi ubi non habet forum & est pro eodem. ff. de iud l. cum qui. & ff. de consti. pecu. si duo. §. sed & certo. Sed certe qđ dictis legibus dicitur, ut quolibet loco possit conueniri, uerum est idoneo, ubi conuentus habeat forum. ut ff. de mu. & hono l. ut gradatim. §. 1.

SYL. ¶ Adde, ꝙ opinio gloss. communis est: scilicet quod debitor, qui in loco debito non soluit, possit ubique conueniri, ubi tamen sortitur forum, reprobata opinione Placent. qui uoluit, quod conueniretur etiam ubi forum non sortiretur; quam opinionem

b ¶ Adimit. i. adimere desiderat: nõ tamen adimere potest.

b ¶ Arbitraria Idest, utilis certi condictio ex stipulatu, ubi stipulatio intercessit, ut hic fuit: uel utilis certi cõdictio ex mutuo, ubi mutuum erat datum certo loco reddendũ. Vel utilis actio ex testamento, ubi legatum est dandum certo loco. Nec enim est proprium nomẽ actionis, ut ff. de eo, quod certo loco. l. secunda. §. hæc autem actio. & lege; si heres. & lege. aut si mutua.

† Ex l. 4. ff de eo quod certo loco.

SYL. ¶ Non tamẽ intelligas, ꝙ in his tantũ casibus actio sit arbitraria, sed generaliter in quacunque actione stricti iuris, quę potest esse arbitraria propter locum.

d ¶ Proponitur. Idest tribuitur, uel datur, ut ff. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi.

e ¶ Promissori. Sed & actoris utilitas attenditur, utriusque utilitas simul attenditur, ut ff. de eo quod certo loco da. opor. l. secunda, pr imo responso.

ADDITIO. Dic, quod interesse rei si conueniatur in alio loco, semper æstimatur, sed non actoris, nisi reus fuisset in mora uel culpa, ut notat glo. Barto & doc. in d. l. 2. in principio. Angelus.

Puta

a ¶ Puta. i. non habita mentione, uel rõne loci, ubi erat facienda solutio, ut diximus. s. eod. §. Accur.

SYL. ¶ Huic aũt. q loco. Caius eadẽ rõne qua s̃. nõ est figurãdus. Perseuerat. n. Imp. in declaratione horũ terminorũ, & descendit ad declõnẽ hui' uerbi pl' qua tenus respicit cãm, demonstrando qũo qs plus cã petere dicat: & dicit hoc eẽ, qñ actor agit p reũ debitorem alternatiuẽ. s. h', uel h' rei. nã si unã de promissis simpl'r, tanq̃ sibi debitam petat, dr̃ plus petere cã, qa cũ electio sit debitoris, licet utraq; sit in obl õne, tamẽ una, qua. s. debitor elegerit, est in solõne: & iõ quia ṽi auferre agens electionẽ reo, petendo sibi certã rẽ assignari, dr̃ plus causa petere. Qua rõne similiter dr̃ plus cã petere, qui electionem debitori aufert non solum in oblõne alternatiua, sed in quacunque obligatione, in qua electio sit debitoris. No. q plus cã petere dr̃, qui in alternatiua ꝓmissione alterã eius partem simpl'r petit, cũ electio sit debitoris: Itẽ q idem est plus cã petere, & aduersario electionẽ pripere. Item q obligatus in gñe pot soluere quam spẽm uelit, quia debitor generis hẽt ipse electionẽ. Itẽ q conclusio in libello dẽt eẽ cõformis qualitati oblõnis: q̃ si est oblõ in gñe, petat, & concludat in gñe: si alternatiua, alternatiuẽ: & sic de similib. Item q sępe ea, quæ sunt uiliora, sunt cariora.

ra a actione rectè agit, idq; et Prætor monstrat, s. qa utilitas soluẽdi sua est promissori.

¶ Declarat p exẽpla quar plus periẽ cã: vñ nota, q in alternatiuis ꝓ̃ctib. i dubio ẽ electio debitoris. Ar.

¶ Huic aũt, q loco plus petere intelligitur, proximus est is, qui b cã plus petit: ut ecce, si quis ita a te stipulet, Hoiem Stichũ, aut decẽ aureos dare spondes? deinde alterum petat, ueluti hominem tm̃, aut decem aureos tm̃. Iõ aũt plus petere intelligit, qa ĩ eo gñe stipulationis promissoris † est electio, c utrũ pecuniam, an hominẽ soluere malit. Qui igitur pecuniam tantũ, uel hominem tm̃ sibi dari oportere intendit, eripit d electionem aduersario, & eo mõ suam quidem condõnẽ meliorem facit, e aduersarij uerò sui deteriorem. Qua de causa talis in ea re prodita f est actio, ut quis intendat hoiem Stichũ, aut aureos decem sibi dari oportere. i. ut eodẽ mõ peteret, quo stipulatus est. Præterea g si qs gñaliter hoiem stipulatus

b ¶ Qui causa. Hanc cãm electionẽ iam uocabit.

c ¶ Electio. Nisi vnũ iã interijt: tunc. n. alterũ qd superest, præstabit, ut s. d eo, qd cer. loco. l. si utriq;. & facit ad hũc §. ff. de iu. do. l. plerũq;. in fi.

¶ Pro decõne vide Ba. i l. Stichũ, aut Pãphilũ. in prin. col. 2. uer. reassume ergo. ff. de solu.]

** Lita sing'r hanc regulã, ut ꝓcedat, qñ utrunq; est ĩ oblõne, & solutione. secus qñ alterũ est positũ ad cautelã, siue fauorem creditoris: ut si debitor ꝓmisit soluere x. in Pascate, uel date pignora sufficientia solutioni. nam tunc est electio creditoris, ut tradit Bar. in l. Q̃uis. in prin. ff. de pig. act. & latius. Neguf. de pign. in 1. mem. 10. par. nu. 5. 6. & 7. ubi erudite loquitur circa hanc regu.]

†c ĩ alternatiuis. d̃ reg. iur. li. 6.

d ¶ Eripit. i. eripere vult.

e ¶ Facit. i. facere vult.

f ¶ Prodita est. i. data. & est actio ex stipulatu, hoc mõ. s. alternatiuẽ proponenda, ut dicitur hic.

g ¶ Præterea. Hoc est aliud exẽplum. qualiter causa plus petatur.

Tollit.

a ¶ Tollit.i.tollere vult.
b ¶ Maioris pretij est. facit ad hoc. ff. loc.itē q̄rit.§ 1.& ff.de ꝓd.& demon. qđ traditū est.& l.seq & ff de in diē addic.l si uenditor.§.sed si neuter. & ff.de usu.& ha bi.l.fi.† & ff.đ usufru. hac te n° § fi.& l.te

Sed si nō solū petijt, sed et cautionē exegit, post litē ꝯtestatā amittit debitū et hodie,† ut C.de plus pe.l.1 q̄ est huic ꝯtraria. si añ litē cōte, pœniteret. nō punit, q̄a nō petit, sed petere vult, ut ff rē ra.ha.

sit; & spāliter Stichū petat: aut generaliter unū stipulat° sit, & spāliter Cāpanū petat: aut gñaliter purpurā stipulat° sit, deinde spāliter † Tyriā petat: pl° petere intelligitur: q̄a electionē aduersario tollit, a cui stipulōnis iure liberū fuit aliud soluerē, q̄ quod peteretur. Quinetiā licet uilissimum sit, qđ q̄s petat, nihilominus pl° peterē intelligit, q̄a sępe accidit, ut ꝓmissori facilius sit illud soluerē, qđ maioris b ꝑtij est.

¶ Hodie ꝰ plus petentem tp̄e duplicantur induciæ; & fit condēnatio ad oē damnum litis: petēs uerò plus alijs modis, ī triplū sumptus, quē sustinuit reus, litis nomine est condemnandus.h.d. Ange.

¶ † Sed hæc quidē c antea in usu fuerant: postea uero lex Zenoniana, d & nr̄a e rē coarctauit. Et siqdem tp̄e plus fuerit petitum, quid statui oporteat, Zenonis diuæ memorię loquitur cōstitutio. f Sin aūt quantitate, g uel alio mō h plus fuerit petitū, in omne, si quod forte dānū ex hac cā acciderit ei, ꝯ quem plus petitū fuerit, cōmissa tripli cōdemnatione (sicut supra diximus i) puniatur. k

† Ista lex bene fa cit ad ꝓ-s IL. positum, sed aliæ nihil ta-ciunt.

¶ Sed. Casum nō expedit figurat, q̄a tex. ponit tm̄ correctionē iuris antiq: ut. s.pl° tp̄e petentib. duplicent induciæ: pl°.re, cā, vel loco petētes puniant pęna tripli. & hoc est, q̄d notari debet ex hoc tex

*

† Ex Tyro insula, q̄ optimā, & ꝑtiosiorē purpurā terebat, au-ctor Strabone lib. 16.

c ¶ Sed hec q̄dem. s.q̄ diximus, ut plus petēdo cadat a tota cā, vt ꝰ. e.§.siqs ages.

ADDITIO.
Et cōsulit dñs Ia. ad euadendum istas pœnas, ꝙ in libello sp̄ adijciat illa salutaris clausula, saluo iure super flui &c.

•

d ¶ Lex Zenoniana.i.gręca quā nō h̄ m°.
e ¶ Et nr̄a.s.græca.quā nō habemus
f ¶ Constō.s græca, ut diximus: cuius snia est, ut ip̄s debeat duplicari conuento, & oēs expensæ sibi restitui, ut ī.de excep §. hodie autem.
g ¶ Quantitate. Et sic re.
h ¶ Alio modo.i.loco, uel causa, ut ī.§.plus autem. Acc.
i ¶ Diximus. V.s ī e §.tripli & ibi hu ius nr̄æ constōnis grœcę tata recitaē.

l.amplī° non petit & in d.l. C. de plus peti.l. unica.

* ¶ Adde, ꝙ petēs scienter. & calūniosè debitū iam solutū incidit i crimē stellionat°.l.si fideiussor.§.i oībus ff.mā.vbi Bart. qđ uerū est, si iudici obrepsent ꝑ falsam suggestionē: nisi addidit etiā falsam ꝓbōnē, q̄a punit pœna falsi, ꝑm Bal.in l.1.col. 3. uersi. scđò q̄rit.C.de cō dic indeb.]

K ¶ Puniat.s. condōne ex l. illa græca: cuius effectū habuimus s. eod.§. tripli. & in hoc §. plus autem.

¶ Si minus. Diuiso.
¶ Diuiditur i duas partes. Primò, qñ minus petijt. Secundò, qñ aliud pro alio per errorem petijt. Secunda ibi, siquis aliud Aret.

¶ Si minus. Casus clarus est: aliquam tñ dubitationem faciebat in decisione tex.nostri indistinctè uolentis, ꝙ eius terminatio procedat, quia qui scienter minus petit; vr̄ quasi reliquū remittere, quo non obstante contrarium dicit ea rōne, quia donatio nō præsu-

† Idē Placen. & Ang.

† Sequitur Bal. Fab. Pla. Angel. & Ial. & c glo sim lis in c. extra de plus pe. & aliā. Et hæc.

psumit. qñ alia capi pt coniectura. l. cũ de indebito ff. de pba. non. n. dẽt impediri q uoluit tm debiti partẽ exigere, ne exigat reliquũ. Sed maior erat dubitatio, qũo hoc posset in eodẽ iudicio & coram eodẽ iudice: nõ. n. põt uideri in iudiciũ uenire, qđ post iudicium acceptũ uenit & sic post litẽ cõtestatam. l. non pt uideri. ff. de iudi. cuius contrariũ dr in text. nostro. sed tu intelligas text. nostrum ante litẽ contestatã, prout oẽs declarãt in l. edita. C. de eden. No. ex hoc text. q petens minus debito pt añ litẽ cõtestatã reliquũ petere i eodẽ iudicio. Itẽ q petẽs min' debito nõ fatet reũ debitorẽ dũtaxat i sũma petita. Itẽ q assertio libellãtis hoc casu ñ nocet ei.

a ¶ Intentione. i. libello intẽtionis: & hoc p errorẽ: si. n. scienter, donare psumit, sm quosdã. Sed ego puto, q nũq donare psumit, nisi tunc qñ traditio fieret ab eo, q donare præsumit, ut ff. de reg. iur. l. cuius per errorẽ. hic aũt nõ erat datio, sed qdam abstinentia, Vñ siue de reliquo sciat qui agit, siue nõ, tpe cœpti iudicij, locũ hẽt. §. iste.

ADDI. Ista gl. in se, & relata ad text. nrm est uera, & sm Ia. unica & singularis nõ tñ ẽ simplr uera, inqtũ dicit nunq psumi donationẽ nisi interueniat traditio, psequere, ut p eũ hic.

b ¶ In eodẽ iudicio. i. qñcũq; añ sẽtẽtiã reliquũ petierit sine noua ptestatione, sm quosdã, ut hic dr, & hoc pp duas rõnes falsas, Vna, qa pt emẽdare libellũ qñcũq; añ sniam, ut dñt: & est p eis. ff. de nox. in delictis. §. si detracta. & sic intelligũt. C. de edẽ. edita. Altera rõ est qa sm eos ẽt si ñ petat, vel pbet hoc actor, tñ iudex si scit, debet sm suã cõsciam cõdẽnare reũ: & est pro eis ad hanc rõnẽ. §. si. regun. l. si irruptione. §. ad offm. & in hac snia fuit dñs M. Sed certe sm Io. positum est falsum, & duæ rõnes malæ. Nã nõ potest quis immutare libellum.

¶ Aduerte ne gl. te decipiat, q supra usa est uerbo emẽdare, mõ immutare, quasi pro eodem quo ad terminos nostros supponant: qđ est falsum: quia † diuersam habent signatlo nẽ. l. edita. C. de eden. ibi emẽdari, uel mutari.

¶ Petens minus quam ei debeatur, potest coram eodem iudice residuum petere. Aretin.

¶ Si minus † intentione a sua complexus fuerit actor, quam ad eum pertineat: ueluti si cum ei decem aurei deberentur, quinque sibi dari oportere intenderit: aut si cum totus fundus eius esset, partem dimidiam suam esse petierit: sine periculo agit: in reliquum enim nihilominus iudex aduersarium in eodem iudicio b ei condemnat, † ex con-

¶ Nisi usq e ad litẽ cõtestatã: nec ẽt hodie post datũ libellũ: q ẽ sic dicit auth. q hẽt ne cesse in primo libello persistere, ut in auth. de liti. §. oẽm. coll. 8. Item quia non vr in iudiciũ uenisse, qđ post litis cõtestationẽ contingit, ut ff. de iud. l. nõ põt. & ff. de exce. rei iud. cũ qritur: & l. egi. Nec ob. qđ hic dr, & quod dicit eodẽ iudicio. nam dic. i. corã eodẽ iudice, & ab eodẽ actore, & reo. Nam & pp hanc cãm. i. pp identitatem psonarũ, ẽt ubi prorsus aliud petitur, rũ dr iudicium idem, ut j. prox. §. Itẽ non obstat. ff. de noxa. in delictis. §. si detracta. qa ibi ex eadẽ cã, & eadẽ actione, & ad idẽ agebat: licet ẽẽt uariatio in quodã bñficio, qđ dñs hẽt p l. ut possit p noxa dare, ut j. de noxa. actio. §. summa & ff. de re iud. miles. §. 1. Item alia rõ non est bona: qa non sm cõsciam, sed sm allegata dẽt iudex iudicare, & pronunciare, ut ff. de of. præsi. illicitas. §. ueritas. nisi habeat cõsciam. ut iudex, ut in d. l. ff. fin. regun. si irruptione. §. ad officium. & hoc in singularib. iudicijs. † Sed quid in uniuersalibus? Rñ. põt in eis adijci qñcunque ante snlam, ut ff. de peti. hær. l. 4. & l. si quo tempore, & sic intelligitur. C. de appella. l. si. §. fin.

** Intelligas, sm Ias. si actũ sit gñalr in iudicio, uelut, peto à te qcqđ de

SXL.

† Si petat aliàs sec. l. ut fundus. ff. cõmu. diui. † Contrariũ tenent Fab. Plac. Angel. & Ias. qa põt nisi q; ad litem contest. Iudiciũ dr idem propter personarũ identitatẽ. Iudex ñ sm conscíam, sed sm allegata dẽt tox uel prĩceps, cui dcm hr p lege debet semp sm conscientiam suã iudicare qualitercunq; ẽ habeat. † No. sm Ias. q iudex q est supra legẽ, ut Papa & Imperator

Gl. in c. ... di... su... uers. ... dendi ... huius in libel... sunt po... ... il... uerba, Saluo iu... addendis &c.

Donare nemo præsumitur.

siue ex ac tis, siue si aliàs peccaret. Itē nota, ꝙ

SYL. executor tenet exequi sententiam etiā cōtra propriā conscientiam, nisi in cā criminali & corporali, quia tūc iudex nō dēt exeq cōtra suā conscientiam, ut pulchrè ꝑ eum.

hæreditate Titij possides. sec' q̄ñ esset actū spāliter ad aliquā rē, ut quia egissem pet. hær. ad certū fundū, quē possides, q fuit Titij, cuius sum hæres.] a Coste ōne. l. g(r)eca: quā non hēmus,

Si quis aliud pro alio. Casus figuratio pendet a dictis s. in pce. §. qui ꝑ multos simul legitur: iō figura casum literaliter. No. ꝙ petens per errorem aliud ꝑ alio, pōt errorē suū ante litem contestā corrigere, & petere quod est sibi debitū uere.]

stōne a diuæ memoriæ Zenonis.

¶ Si quis per errorem aliud pro alio petierit, libellum mutare poterit. h. d. Angel. Aret.

¶ Si quis aliud pro alio intēderit, b nihil eum periclitari placet: sed in eodē iudicio, c cognita ueritate, errorem suū corrigere d ei ꝑmittit: ueluti si is, q hominem Stichū petere dēret, Errorē petierit: aut siqs ex testō dari sibi oportere intēderit, e quod ex stipulatu debetur.

b Intenderit. s. sibi deberi.

c In eodē iudicio. Idest apud eūdē iudicē: & dicitur idem iudicium propter identitatem personarum, & iudicis. tñ uerè aliud est. Sed nunquid nouæ dilationes dabuntur? Respon. si pōt esse instructus ex petitione prima & ad secundā, non dabuntur: cū necessariæ non uoluntariæ sint dādæ dilationes, ut C. de dila. l. 1. Nā si primo egit actiōe ui bonorū raptorū, & postea mutetur, & agat actione furti, satis potest esse reus instructus. Si āt sunt diuersæ petitiones, uti hoc §. dicitur, nouæ dilationes dandæ sunt, ut C de dila. l. 2. Itē nunqd iterū de calumnia iurabitur? Rñ. sic, qa pōt & in hac cā calumniari, ut ff de dā. infec. l. qui bona fide. §. antape. & pen.

† Reprobatur, qa ille §. ꝓcedit, cū actor non uult prose qui: hic cū uult prose qui, sed tamen uult corrigere. nā id pōt. Ias.

d Corrigere. Not. ꝙ permittitur alicui errorem suum corrigere. Sed nūquid in ueteri h abet necesse persistere? Rñ. non ſm hanc l. Sed hodie §. † ut i auth. de li. §. omnē. coll. 1. & ita intentabit ueterē & nouam, nisi reo absoluto in ueteri obijciat, exceptio rei iudicatæ in noua. ut quia sit eadē causa agēdi, & eædē personæ, & eadē res, licet alia sit actio, ut ff. de iureiu. l. duobus. §. exceptio. & ff. de except. rei iud. l. si mater. §. eandem. & l. cum

q̄ritur. Vel nisi actio prima sita se habeat ad secundā, ut electione tollat: qd in casibus contingit, ut C. de furt. l. j & C. si ser. exte emi. se man. l. 1. & C. de codi. l. si. & C. de pact. inter empt. & uendi. l. commissoriæ. & ff. de tribu. l. quod in hæredē. §. eligere & ff. de le. 2 l. cū filius. §. uarijs.

e Intenderit, scilicet sibi deberi.

Sunt præterea. Diuiditur in duas partes. In prima ponit unū dictū generale, uidelicet ꝙ non omnis actio est ꝑsecutoria solidi. Secundò illud ꝑ plura exempla probat. Secunda ibi, Vt ecce. Itē secundo subdiuiditur. Nā primo ponit exemplum de peculio. Secundo, de dote. Tertio, quādo agitur contra patrē, patronū, socium, uel donatorē. Quarto, quando agitur per compensationē. Quinto, qn agitur contra illum, qui bonis cessit. Secunda ibi, Itē si de dote. Tertia ibi, Sed & si quis cū patrē. Quarta ibi, Compensationes. Quinta ibi, Cum eo quoq;. Aret.

Sunt præterea actiones. Casus figuratio clara est: dum. n. primo declarat esse & alias actiones, per quas qs solidū debitū consequitur, aliàs non solidū: ex quo sumus in diuisione, ā exigitur alia casus figuratio, dū uerò primo exēplificat in peculio, ut. s. dominus, uel pater aliquando insolidū teneatur, aliqñ nō, ratio clarissima ē, quia pater uel dominus cōcedendo peculiū non obligātur nisi quatenus est in eo ita ꝙ non pōt exigi aut cōueniri nisi in id quod tenent. l. quoties. §. si semel. ff. de pecu. Not. ꝙ creditores peculiares serui aut filij non exigunt nisi quatenus est in peculio, deducto prius per patrem uel dominum quod eis debetur.

† Glo. iterat hic materiam cumulationis, de qua uide Bar. Bal. Sal. & h in l. edm. C. de edē. do. & Io. Fab. & Ange. hic.

Diuisio.

SYL.

Sunt

a ¶ Sūt præterea q̄dā actiones. Innuit hic quādā diuisionē actionū.s. q̄ aliæ sunt psecutoriæ isolidū, aliæ nō: & hāc ꝓsequi͠t vsq; in finē hu͠ titu. & si ē ista diuisio dc 12. diuisionib. Nā prima ē, q̄ aliæ sunt i rē, aliæ in pso nā, ut s. eo. §. oium. Scdā ē, q̄ aliæ sunt ci uiles, aliæ pto riæ, ut s. e. §. sed istæ qdem actiones. Tertia fuit s. e. §. sequēs. Quarta s. eo. §. oēs aūt actiones. Quinta s. e. §. actionū autē q̄dam sunt. Sexta ē q̄ aliæ sunt tpales, aliæ ppetuæ. Septima, q̄ aliæ sunt trāsitoriæ ad hęredes, aliæ nō, ut j. de perpe. & tēp o. actio. § nō oēs. Octaua est, q̄ aliæ sunt famosæ, aliæ nō, ut j. de pœ. te. lit. §. pe. Nona, q̄ aliæ sūt directæ, aliæ utiles, ut ff. si qua. pau. feci. di. l. pen. Decima, q̄ aliæ directæ, aliæ p̄riæ, ut j. de obl. quæ ex quasi ꝯtu. §. 1. & 2. Vndecima q̄ aliæ singulares, aliæ uniuersales, aliæ gñales, ut ff. ꝓ soc. l. ꝓ socio arbiter. Duodecima diuisio ē, q̄ aliæ sunt simplices, aliæ duplices, ut fam. ercis. cōm. di. fini. regū. & q̄dam interdicta, ut j. de interd. §. tertia diuisio. Est autē & hæc extrauagans, de qua hic dicitur.

Actionū diuisiões sunt 12.

† Pōt sustineri, q̄ sequēs tertia diuisio fuit in §. iudiciales & isto mō diuisio. §. sequēs, ẽ illa quarta. las.

¶ Actiões oēs aut sunt psecutoriæ solidi, aut inquantū q̄s facere pōt, vel inquantum hēt: ut probat in exēplis sequentibus. Aret.

¶ Sunt præterea q̄dā actiones,[a] qb͠ nō semp solidū, qđ nobis debet, persequimur, sed mō solidū persequimur, mō minus: ut ecce, si i peculio filij seruive agamus. Nā si non minus in peculio sit, q̄ persequimur, insolidū dñs paterve condemnatur: si uerò minus inueniatur, eatenus condemnat iudex, quatenus in peculio sit. Queadmodū aūt peculium intelligi debeat, suo ordine proponemus.[b] ¶ In dotis restitutione cōdēnat ma ritus inquātū facere potest. Areti. ¶ Itē si de dote in iudicio mulier agat, placet eaten͠ maritū[c] condemnari debere, quatenus facere possit. i. q̄tenus facultates[d]

ꝯtiūdr visū n. ẽ icōuenies, ut ꝓ eo, qui fuit marit͠ & socius diuinæ & humanæ domus, agat ita & excutiat, ut ipse egeat, No. ta maritū cōuenit i inquātū facere pōt. Item q̄ facere posse, importat quatenus facultates pa tiūt deducto ne egeat. Itē q̄ dictio. i. est dictio expositiua.]

c ¶ Maritum, Vel ei͠ hērdes, i filios cōes: se c͠ i extraneis hērdib. ut ff. solu to matri. l. etiā filios mu lieris. & l. maritum. & l. sequenti.

rō. n. dubitādi poterat eē obló, q̄ qo tenebat, q̄ sicut erat potēs ad exigēdū solidū i cæteris, multo magis uidebat hic debere hāc ptātē i dote ꝑ infinita priuilegia dotiū. l. j. ff. sol. mat. cui͠

† Et i hoc deducendo dēr attendi modus duo. primo circa quantitatē rei con fideratis facultatibus & cōdōne personæ: ut si possit operari, & hēat offm uel artificiū, sibi cōputetur, & fiat deductio ista rū operarū: nobilis uero plus extendat q̄ rustic͠. Secundo, circa q̄titatem tēporis, putà annorū ipsius mariti fm formā l. hæreditatē i princ. ff. ad l. fal ci. ut ꝑ lo. Fa. & la. hic. † Rom. in l. maritū. sol. matr.

† Dic q̄ i isto tit. nō ponuntur nisi sex diuisiones: prima in §. 1. scda i §. sed istæ. & 3. in §. sequēs. 4. in §. oēs. 5. i §. actionū. 6. hic la. & est SYL. de men. e aliorū.

¶ Cū quæritur: quatenus maritus facere possit, rei iudicatæ tps spectat; & qđ dr in marito, ih socero quoq; seruandū est, ut in id solum dānetur, qđ facere possit, quia obtinet locum parentis. l. rei. & seq. ff. solu. matri.]

d ¶ Facultates. Vt tā ipse maritus nō egeat, ꝑut ff. đ re. indi. iter eos. & ff. đ reg. iu. l. i ꝯdēnatione psonarū. & hoc nisi dolo fecerit marit͠ quomin͠ posset, cautione exposita ab eodē de soluendo, si ad meliorē fortunam peruenerit: ut C. ue rei uxo. act. § tcū aūt. & ff. sol. ma. l. etiam filios. §. licet. & ff. ꝓ socio. l. uerum est. §. id quod. ADDI. Itē nisi mulier ipsa esset pauper, ita ut ad ipsū uictū tota dos eēt necessaria. Itē si res dotalis, vel alia acquisita ex re dotali extarēt, q̄a ñ hēret locum

¶ Qđ ait, ptem, & dñm solū mō teneri q̄ten͠ ī peculio, sic. n. dcfa id ita eē, si n dolo eorū i minutū, ꝓs ñ ptāve fuerit sūma. & l. i. bonæ fi. i fi. ff de pec.

b ¶ Proponemus, ut j. ti. 1. §. cū aūt.

¶ Ita si de dote. Casus i hoc uersiculo ñ ē nisi iralr iter figurādus, cū iā dictū sit i superiorib. q̄ ad hūc casū ꝑtinet,

locũ bñficiũ istius tex.ut p doc. hic. Quintũ hoc uerũ est,ut nec ualeat pactũ,quo uir renũciat huic bñficio, ut si quãtenus facere possit, sed insolidũ teneat alia cũ §.ult. sol. matr. qđ introductũ fuit p reuerẽtiã, q maritus debet,lut ibi dr, & latius in l. 1.§.cũ aũt. C. de rei uxor. actio.

SYL. Propter retentionẽ. Castrẽsis clarus est, & Impe. allegat rõnẽ suæ decisionis:q impensæ i rẽ dotalẽ factæ, minuũt ipso iure dotẽ.No. marito pcessa est retẽtio dotis p impensas fcãs i res dotales.Itẽ dos ipso iure minuit p expẽsas necessarias.Itẽ licet allegare libũ absq; eo, allegetur titulus. a Impẽsas. Dic, Ipẽsæ aliæ necessariæ sũt, ut qb' ñ factis res erat peritura,uel deterior futura Aliæ utiles, ut q b nõ factis res ñ erat peritura, s; eis factis res ẽ melior futura.Aliæ uo luptariæ,q tm rẽ exornãt,ut ff. đ ver. sig ipẽsę.& ff.de impẽ. i reb.do. fac l. j & l. qđ dr.j.§.utiles.& l. uoluptariæ.

Ista gl.ẽ magistra & melior de toto iure in sua materia, fm Fab. Pla.;Ange. & Ias.

In primis impẽũs dic, minuãt dotẽ ipso iure si pũstat i pecunia & spẽ: ut si ẽ fundus,& pecunia i dotem data, qtũ in fundũ impẽdit, tm in pecunia ipso iure dñ desinit.Si uero sol' fundus in dotẽ sit:tũc si tm expẽditur simul,uel ex diuersis uicib. qti est fundus,tũc ipso iure desinit esse dotalis.

SYL. Dic fm la.per tex i d.l.qđ dr, ipso iure nõ desinit esse dotalis, sed bñ pt petere expẽsas,uel retinere fundũ, donec sibi restituantur expensæ.]

Nisi mulier.J.annum spõte marito ipẽsas obtulerit Si ñ tm. ñ desinit eẽ dotalis,sed tãdiu tot',vel p parte retinent q diu ipẽsæ restituãt,ut ff.đ impẽ.i reb.do.fac.l.qđ dr.& ff.de iur. do.l.si ia q.§.pe.& ff.& hoc in neces-

eius patiuntur:Itaque si dotis quãtitati concurrant facultates eius,insolidum dãnatur: si minus,in tm,quãtum facere potest. ¶Propter retẽtionẽ quoq; dotis repetitio minuitur: nã ob ipensas, in res dotales factas, marito quasi retẽtio ↄcessa: ẽ qa ipso iure necessarijs sumptib. dos b minuit: sicut ex latio rib. Digestorum libris cognoscere l3. ¶ In his quatuor casibus reus cõdemnatur inquãtum facere potest. Angelus c

satijs impensis.Si ẽ utiles sunt,tũc p actionẽ neg.gest.uel mãdati,si mãdato mulieris fecit, repetunt. Voluptariæ nõ repetũtur,ẽt si mãdato mulieris factę sũt, sed a braduni sine lęsione prioris statꝰ.ut C. de rei uxo.ac. §. sed nec ob ipẽsas. & ff. đ rei vẽ. l. si fundo.Et fm hanc distinctionem hunc §.intelliges.& qđ dicit in fra,quasi,nõ denotat i proprietatẽ, si eẽ impẽsa necessaria, ut dictũ est, sed si utilis, uel uoluptaria nullo mõ locũ hẽt hic §. * Hrdes quoq; mariti, ipẽsatũ i res dotales factarũ exceptiõe adiuuãtur, si ab eis dos repetatur l.rei. ff.so.ma. **No:ex hac gl. dictio,quasi,fierdã ẽ expssiua itaut qđ ẽ uerũ,si hoc exposcat subiecta mã,ut in l. Lucius la 1. i ff đ adm.tut.& l. dedi in prin. ubi gl.ff.de ↄd.cau.da.rẽ.n. denotat improprietatẽ.l.hoc colore,ubi Bart. ff. de inof.tes.l.diuortio. §, si fundũ. so. mat.Itẽ ista hũc tex.ut pcedat,qñ im pẽsa respicit ppetuã rei utilitatẽ. secꝰ si tpalẽ,q tũc cõputaretur cũ fructibus,sicut & impensa, q fit ad custodiã rei.l.3.§.1.& l.pe.& ff.ubi Bart. ff. de impen.in reb.dot.fac.la.hic.]

b Dos i pecunia cõsistẽs. totũ tit. c Libris.ut ff.de ipen.in re do.fa. p Sed & fiqs. Caius Proseqt imp.casus i q b.qs tm cõuenit inqtũ facere possit:& primo in parentib.ea rõne, qa si egerẽt,teneret filꝰ alere.ad tollendũ igit circuitũ exigẽdi, & postea alẽdi,in troductũ ẽ,ut ñ exigant a liberis nisi inqtũ facere possint.scdo, i pfono ea rõne,ut coerceret igratitudo libertoꝝ.& qa si fr teneret eũ alere.tertio,in socijs p p ius fraternitatis.quarto,i donatore pp ingratitudinis uitium,No.collige ex prędictis.]

Impensę uoluptariæ an pñ sint abradi.

Et hoc est speciale in uxore: tñ ab alio,cuius uoluntate factæ fuissent i re sua, bñ repetũtur L. 3. §. 1. uer.sed si mutua. ff. de in rem uer.

SYL.

S Y L. a Sed & si qs Scilicet fili⁹ vel liberus, q̃ agunt venia impetrata: aliàs puniunt. vt s̃. e. §. pœnales, versi, & i eũ.
b Socio. Et se cõmẽte sociũ: aliàs nõ datur ei hoc beneficiũ, vt ff. ꝓ socio. si vnus. §. vlt.

ADDITIO. Quod verum intellige, si perseueret in negatiõe vsq; ad lit. contest. & negauit i. spẽ esse sociũ: aliàs secus: puta si in gñe, vt Neg. narrata ꝑ. ut narrãt & c. sm doct. hic.
c Pōt. quod sp accipe detracto tãto q̃ possit inde viuere conuentus, vt ff. de re iu. l. in cõdemnatione.

a Sed & si qs cũ parẽte suo ꝓnove agat: itẽ si soci⁹ cũ socio b iudicio societatis agat, ñ pl⁹ actor cõsequit, q̃ aduersarius ei⁹ facere pt. c Idẽ est, si qs ex donatione d sua conueniatur. e

Rõne cõpẽsationis sæpe minuit intẽtio actoris. Are.

Compẽsationes quoque opposite plerũq; f efficiũt, vt min⁹ qsq; cõsequat̃ q̃ ei debeat. Nã ex bono & æquo habita rõne ei⁹, qd̃ inuicẽ actorẽ ex eadẽ cã pstare oportet, in reliquũ eũ, cũ quo actũ est, cõdẽnat, sicut iã h dictum est.

Impedit bonorũ cessio, ne fiat in solidũ cõdẽnatio. Ang.

Cum eo quoq;

e Cõpẽsationes. Casus. Prosequit Imp. exẽpla ei⁹, q d s̃. ꝓximè ꝓposuit, & dicit. q quoties euenit, q re⁹, à quo petit, ut creditor actoris, ꝓpẽsatiõe ꝓposita sit, vt min⁹ ꝯsequat actor, q̃ petere sit in quo advertas ad duo quæ i iudicio meo malè ꝓsit saluari in hoc text. primum est, q hoc exẽplũ non cadebat inter priora & sequẽtia. nã ille, cui cõpensatio opponitur, effectualiter cõsequit suũ creditũ, q a re vera cõpensatio est solutio. l. si debitor. ff. qui po. in pig. ha. nec est verum dicere, q cõsequit minus, q̃ ei debeat. q a re vera ꝯsequit totũ: nihil. n. interest, an soluat quis, an cõpenset, d. l. si debitor. & iõ neq; hoc exẽplũ cadebat i hac mã; neq; verũ est. qd̃ dicit Imp q min⁹, q̃ ei debeat, cõsequat, q̃ no. licet sit ponere os in cœlum. No. q compensatione minuitur intentio actoris.]

** Intellige cõmodè & honestè, vt tradit ibi gl habita s. rõe q̃litatis psonæ, vt no. Bal. l 1 2. C. qd̃ cũ eo. & ita aduertit Dec. in l. diuus. propè. ff. de reg. iu. Et no. q in exigendo aliquẽ in quãtũ facere pt, inspicit q̃tũ percipit de reditu, non aũt ꝓprietas rerũ, nec q̃tũ ex vẽditiõe rerũ redigeret. l. q bonis. de cess. bo. & l. Imp. ad Treb. vbi Bart. hẽ obserua, q hæc exceptio opponi pōt ẽt executioni in i x. l. ex diuertio. § fin. sol. mat. & l. Nesennius de re iud. Negus. de pig. 4. mem. 5. par. nu. 10.]

d Ex donatione. Idest quando non potest soluere, cùm donare promisit.

e Conueniat. s. ꝑdõne ex lege. vt C. de don. l si q s argẽtũ §. fin aũt. Et no. q hic solus cõuenit in quantũ facere pōt deducto ære alieno, vt ff. de re iu. l. inter eos. §. 1. & 2. & melius §. fi.

* Illud nõ ptermittendũ, hoc beneficiũ, ne q s vltra, q̃ facere pt, ꝯueniat, psonale eẽ, & cũ psona extingui; nec hẽdib. alijsve successorib. nec fideiussorib præstari. l. verũ. §. videndũ. ff. ꝓ soc. & l. & si fideiussor ff. de re iud.]

f Plerunq;. hoc dicit ꝑ actionẽ depositi, & alias quasdã, i quib. nõ obijcitur cõpensatio, vt s̃. eo. §. in bonæ fidei. & C. de compen l. fin. Accursius.

g Ex eadẽ cã hodie ex quacunq; cã & i quolibet ꝯ ctu bonæ fidei, vel stricti iuris, † vt s̃. eo. §. in bonæ fidei.

† Hæc gl. pessimè loquitur, secundũ Ia. quem videas plenius. nam voluit dicere tex. ex eadẽ cã. i. si vterque sit debitor quantitatis.

h Iã dictũ est s̃. eo. §. in bonæ fidei.

** Adde, q exceptio cõpẽsationis pt opponi ẽt executioni in i x. l. ẽt. C. de cõpensat. Ale. consi. 6 1. vol. 4. Negus. de pignori. 4. mem. 5. par. num. 10.]

S Y L. Cum eo quoq;. Casum figura per te. No. q credẽs bonis in postea q̃ litis habet priuilegiũ, vt non conueniatur à priorib. creditoribus, nisi in quantũ facere possit. Item not. inhumanum esse afflictis afflictionem addi.]

* ¶ Condonē debitorū bonis cedentiū, oium calamitosissimā vocat Imp. in auth. vt deter. sit nū cle τὴν πασῶν (inquiēs) ἀθλιωτάτην ὁδόν alibi miserabile subsidiū. l. vlt. C. q bo. ced. pos. hodie tñ, cautū est, ne quis cogaẗ bonis cedre, nouel. constit. 135. q̃ hẽ ĩ editione Haloandri.]

qui creditoribus ª suis bonis cessit, si postea aliquid acquisierit, qd̃ idoneū emolumentū habeat, ex integro ᵇ in id, qd̃ facere pōt, creditores experiūtur. inhumanū ᶜ enim erat, spoliatū fortunis suis insolidū damnari.

Cessio bonorum in duab. prodest.

a ¶ Creditoribus. qđ fieri nō pōt ante, quā debitum agnoscat, vel in iure ɔfiteatur, vt ff. de ces. bo l. pen.

† aliās, qđ cū eo cōtractū est q in aliena est potestate.

* ¶ Adde, an valeat pactū ꝙ debitor nō possit cedeẽ bonis, Bar. ĩ l. alia. §. fi. ff. sol. mat.] Prodest āt hæc cessio, vt nō deducaẗ debitor ĩ carcerē, vt C q bo. ced pos. l. j. Et ꝙ ĩ acq̃sito postea cōueniat inquātū facere possit, vt subijcit.

SYL.

* ¶ Fallit, nisi sub spe cessionis ɔ̄xit, vt p̃ Dyn. in regu. peccatū in fi. lib 6 aut nisi in fraudē creditorū bona alienauit, vel si, qñ ɔ̄xit, sciebat, se nō eē soluendo, vt ait Bar. in l. alia. §. elegāter. ff. sol. mat. & deniq; in q̃ plurimis alijs casib. deficit reg h° §. quos diligēter retulit Soc. ĩ tract. fallēt. reg. 46. & seq. post Ias hic, & in §. item si quis in fraudem. num. 91. cum seq ĩ. eod.]

* ¶ Adde, ꝙ cessio bonorum debitoris non prodest eius fideiussori. §. vl. versi. sanè. de replic.

b ¶ Ex integro. Vř sibijpsi ɔ̄ria litera, ꝙ ex integro, & inquantū facere pōt conueniat, vt subijcit. Sed sic intelligī, ꝙ insolidū ɔueniaẗ, q̃diu pōt soluere. hoc tñ est deducto semper, ne egeat, vt ff. de cessi bo. qui bonis. & ff. de regu. iur. l. in condemnatione.

Cessione bonorum factā non sp̄ conuenieẗ qui cessit, etiā

ADDI. Vel dic & lōgè facilius ex integro. i. denuo, siue iterū, vt sit vna dictio: & ita exponūt doc. p̃iti, Et hoc. s. ꝙ q cessit bonis, pōt iterū ɔueniri si peruenerit ad pinguiorē fortunā: verū est, nisi pro eo iam sustinuisset pœnas corporales, vel cessionē fecisset culo nudo super lapidē: de hoc glo. nor. in c. sicut dignum: extra de homi. & in c. peccatum. de reg. iu. in 6.

si ad pinguiorem fortunam peruenit.

† Hæc gl. non hẽ in vetustis exemplaribus.

† aliās diceter.

¶ † Quod cū eo, q in aliena potestate est, negocium gestum esse † dicitur.

¶ Cognitio cōtractu seruorum ad obligandū dñm, erit cognitū qd de contractu filij ad obligandum patrem.

c ¶ † Inhumanum. n. Bene dico, quod in quantū facere pōt deducto &c. cōueniatur, inhumanū. n, &c.

¶ Quod cum eo &c. ¶ Qualiter cōueniamur ex cōtractib. vel furtis nobiscū habitis, dictū est, nūc qualiter cōueniamur ex habitis cū ijs, quos in potestate habemus.

Continuatio.

Q Via † tñ su-

† aliās sit

SYL.

¶ Adde, ꝙ est falsa ɔtinuatio. Imp. n. cōtinuat seipsum, & reddit rōnē, quare de his actionib mō ꝓponat, dicendo, ꝙ quia ĩ. habita est mentio de actione, quæ datur in peculio, op° est modo dicere de his actionib. &c.]

¶ Nām oĩum actionū, de q̃b hoc titulo tractaẗ, & qñ locū habeāt, breuiter & dilucidè explicat Accur. ĩ. tit. 1. §. actiones autem. in versi ipso iure.]

QVia tñ. ¶ Totus iste titu. diuidiẗ in sex partes. Primo ponit continuationem rub. Secundo, ꝙ filius & seruus æquiparantur: ideo dictum in vno potest intelligi dictum in alio. Tertio prosequitur de contractib. seruorum, qualiter & in quantum eorū dñs teneatur. Quarto illud extendit ad filios. Quinto ponit vnum in filio qđ non habet locū in seruo. Sexto redit ad ɔ̄ctū serui. Secunda ibi, Et q a. Tertia ibi, Si igitur. Quarta ibi, Quæ diximus. Quinta ibi, Illud propriè. Sexta ibi, Illud in summa.

Diuisio.

¶ Casus simplici ɔtinuatione nō est figurādus, quā declara. vt ĩ. diximus. No. ergo cōtinuādos esse titulos. It ē ꝙ actio, quæ daẗ in patrē vel dñm ex ɔ̄ctu serui vel filij, non diciẗ de peculio,

SYL.

perius[a] mentionē habuim[9] de actione, qua ī peculiū filiorū familias seruorūq; agiť, op[9] ē, vt de hac actione, & de cęteris, q̄ eorūdē noīe in parētes dños ve dari solēt, diligētius[b] admoneamus. Et qa siue cū seruis negocium gestū fit, siue cum ijs, qui in potestate parentū sunt, ferè[c] eadē iura seruanť: ne verbosa fiat disputatio, dirigamus sermonē in personā serui dñiq;, idem[d] intellecturi de liberis quoq;, & parentibus, quorum in ptāte sunt. Nam si quid in his[e] ppriè seruetur, separatim ostēdemus.[f]

¶ Dñs tenetur ex cōtractu serui insolidūm, si cōtrahi iusserit, vel ipsum, vel liberū hominē, naui, vel alicui alij negotiationi præposuerit, actionibus cognominatis, Quod iussu; & Exercitoria, & Institoria. Aret.

lio, sed ī peculio. Itē q actio de peculio & cęterę, q̄ descendunt ex cōtractu filij, dantur in patrē nomine filij. No. ēt, q filius & seruus ferè in omnib. æquiparanť. Itē q non est conueniēs qđ paucis exprimi potest, multis exprimere. Itē, q cognito vno de similibus, cognosciť aliud. Itē q dictio, ferè, ē dictio diminutiua. Item, q qñ duo casus sunt à l. antiqua æquiparati, correctio vť dispositio facta in vno extēdiť ad aliū: qđ declara, si equparatio est facta ī illo casu, vt p Ias. in l. si constante. in 5. col. ff. so. matr. de quo videnda sunt q̄ ponit Decius in c. translato. in 1. & 2. lectu. de constitut.]

Imper. tres esse actiones, ī qbus pr & dñs insolidū teneri pp eorū consensum. Siue. n. iusserint, mādauerint, cōsenserintve alio mō etiā p ratihabitionē, filiū, vel seruū certo casu obligari, tenetur naturali ratione, q̄ allegat Iurecōsultus in l. j. ff. eo. q cū eo contrahi vť, qui iubet, siue etiā naui vel negociationi pateť aut dñs filiū vel seruū præposuerint, similiter teneatur insolidū, & in exercitoria præsertim: quia æquum visum est, vt qui exercitorem naui imposuit, teneatur: quia plerunque locus aut tēpus nō patiunť dispicere de cōditione exercitoris: maior. n. est necessitas cōtrahēdi cū magistro nauis, q̄ cū institore: put declarat tex ī l j ff. de exerc. Similiter æquū visum est prætori, vt quēadmodū cōmoda sentimus ex cōtractib. institorū, ita ēt ex eorū cōtractib. obligemur: taciťè n. videmur hoc polliceri præponendo. l. 1. ff. de institu. No. sm Ang. q de iure ciuili pater aut dñs nō tenebať ex cōtractu filij vel serui: & hinc est, q prætor æquitate motus hęc adinuenit. Itē, q pr & dñs teneť. Quod iussu insolidū. Itē, q ille, qui cū filio vel seruo ħente iussu patris vel dñi contrahit, vř sequi fidē iubētis. Item, q vbi est eadem rō, idem ius cōstituitur. Itē, quid sit exercitoria, & quid īstitoria. Itē q exercitoria ab exercitore, īstitoria ab institore est appellata. Itē, q tūc teneť pr & dñs, qñ seruus

a ¶ Superius. vt s. tit. primo. §. actiones autem. & §. sunt præterea.

b ¶ Diligentius. q̄ s. dictum sit. Vel dic diligentius. i. diligenter.

c ¶ Ferè. hoc dicit pp Macedonianū, qđ habet locū in filijs, nō in seruis, vt ī. eo. §. quæ diximus. & propter alios casus quos ibi dicemus.

Similium eadem est disciplina, d ¶ Idem intellecturi. Nā similiū eadem est disciplina, vt hic, & ff. de in rem ver. l. 8. proinde. & §. quoties.

SYL. ¶ Dic tñ, q similitudo in vno nō arguit similitudinē in alio, vt p Aret. in l. ex facto. in 6. nota. ff. de vulg. & pupil.

e ¶ In his. s. parente & filio.

f ¶ Ostendemus. Vt ī. e. §. q̄ diximus.

SYL. ¶ Si igitur iussu dñi. Casus in terminorū declaratione simplici nō est necessarius nisi literalis. ī hoc. n. §. declarat:

vel filius negociantur in eo, in quo sunt ꝓpositi. Itē no. ꝙ hmōi actiones nō solū dātur cōtra dñm vel patrē pręponentes seruos & filios, sed etiā cōtra quēlibet præponentē ēt liberū hominem, stāte identitate rationis. Item, ꝙ idētitas rationis facit, ꝙ casus non expressus .fit cōprehensus in casu iam decisio.]

a¶ Domini. s. volētis cum seruo contrahi: siue dirigat iussum ad seruū, siue ad contrahētem cū seruo, siue subscripsit, siue quocunq; modo contractū ratum habuit, vt ff. qd iussu l. j §. 1. & §. sed & si serui chirographo. & §. si ratum.

b¶ Videt. Vt ēt ab ipso domino debitū cōdici possit, vt j. eo. §. fin.

c¶ Eadem rōne. Quia fidē dñi sequi videtur, vt supra proxi. §. fin. Accur.

d¶ Exercitoria. Quę perpetuo hrdi & in hæredē datur, & ff. de exer. si tñ. §. fi. (i) Idē ī institoria. vt ff. de insti. l. nouissimè. Idē ēt de in rē verso, vt ff. qñ actio de pecu. est an. l. quæsitum. in fi.

ADDITIO. Dic hoc verū, si prima actio datur, hæredi vel contra hæredem, quia istæ non sunt propriè actiones, sed adiectiones, vt habetur in d. l. si tamen. §. fin. secundum Ang.

e¶ Eius rei gra. Bñ dicit eius rei gra-

¶ Si igit̃ iussu dñi à cū seruo negociū gestū erit, insolidū Prętor aduersus dñm actionē pollicet̃. s. qa is, qui ita contrahit, fidē dñi sequi videtur.[b]

¶ Eadē rōne[c] Prętor duas ac̃s īsolidū actiōes pollicet̃, quarū altera Exercitoria,[d] altera Institoria appellat̃. Exercitoria tūchēt locū, cū qs suū suū magistrū naui ꝑposuerit, & qd cū eo ci⁹ erei grā, cui ꝑpositus erit, ꝯtractū fuerit. Ideo aūt Exercitoria vocat̃, qa exercitor, is appellat̃, ad quē quotidianus nauis quęstus[f] pertinet.

¶ Institoria tunc locū habet, cū qs tabernę forte, aut cuilibet negociationi suug suū pręposuerit, & quid cū eo eius rei causa, cui præpositus erit, contractū fuerit. Ideo autē Institoria appellatur, quia qui negociationib. pręponuntur, † institores vocantur.[h] Istas tñ duas[i] actiones Prætor reddit, † & si liberum hominem, aut alienum seruum naui, aut tabernæ, aut cuilibet negociationi pręposuerit. s. quia eadem ęquitas[k] ratio etiam eo casu interueniat.

tia. nā si ob aliā rem, puta negotij sui, vel cū esset præpositus ad vehendum onus, ipse accepit mutuā pecuniā, nō ad vtilitatē nauis, nō tenet̃ dñs, vt ff. de exercito. l. 1. §. nō autem.

** Quot requirātur ad hoc, vt dñs nauis ꝯueniri possit exercitoria ꝓ pecunia mutuata ei⁹ magistro nauis ī refectionē nauis, vid l. fi. ff. de exer. actio. vbi Bar. & hī per glo. in l. 1. & ibidem per Bald. C. eo.]

f¶ Quæstus. i. prouentus siue lucrū. Sed magister appellat̃, cui totius nauis † antecora i. gubernatio cōmendatur, vt ff. de exercito. l. j. §. magistrū nauis.

g¶ Seruum. Vel liberum vt in fi. hui⁹ §.

h¶ Vocātur. Nota ꝙ institoria a præpositio, sed exercitoria à præponēte vocat̃, vt hic, & ī. e. §. ver. iō aūt exercitoria.

i¶ Duas. per hoc quod dicit, duas, excludit primam, Quod iussu.

k¶ Aequitatis. No. ꝙ vbi eadē est æquitas, idem ius statuendum est: sic ff. ad l. Aqui. illud & ī. quib. mod. ius pa. po. sol. §. pari ratione.

¶ Introduxit Caius: nō est figurādus in decisione simplicis termini tributoriæ, sed potius aduertēdū est, ꝙ dñs, q hēt seruū habētē peculiū, si ꝯueniat à creditorib. peculiarib. hēt priuilegiū.

cedu-

† [Tabernæ appellatio quid significet vide. l. tabernæ. de verb. sign.

Quæstus est lucrū.

† l. 3. & 4. & 5. ff. eo.

† aliàs cura.

† Ex l. j. §. cuius. de exer. act. & l. sed & si quis. §. j. de insti. act. eo.

Ius idem statuatur vbi est eadē æquitas.

deducendi ante oĩa quod sibi, & illis, qui in sua sunt ptãte, debeĩ: sed quia aliqñ accidit, ꝙ seruꝰ ĩ reb. & mercib. peculiaribus sciẽte & nõ cõtradicẽte domino negociatur, & efficitur debitor alicuiusti à tali credito re ꝓueniatur ex causa prædicta, tunc nõ habet dominus amplius illud priuilegium, sed vocatur in tributum cum cæteris, hac tñ inter eos diuisione remanente, ꝙ dominus vocatur in tributũ ex quacunq; causa sit creditor, alij verò creditores peculiares vocantur solũ, quatenus cau sa illarũ mercium, in quibus sciẽte domino seruus negociatꝰ est, se extendit. No. summarium & declarationem pręmissam.

† Et nõ cõtradicẽte l. j. § scientiã. ff. de trib. act.

† Ex quo §. appatet institoriã locũ hr̃e in merce dñica, tributoriam autem in merce peculiari.

† Scilicet peculiaris mercis, nõ etiam aliam.

¶ Si seruus scien te dño i mercẽ pe culiari negociat, & tñ dñs aliquid recipere debet, vocatur in tributum vna cum alijs creditoribus. Aret.

¶ Introduxit & aliam actionẽ Prætor, quæ Tributoria vocatur. Nanque si seruus in peculiari [a] merce, sciente † domino negociet, [b] & qd cum eo eius rei [c] causa contractum erit, ita Prętor ius dicit, vt quicquid in his mercibus erit, quodq; inde receptum erit, id inter dominum, & si qd ei debebitur, & cęteros creditores, ꝓ rata portione distribuatur: & iõ Tributoria vocatur, quã ipsi domino distributionem Prætor permittit. Nam si quis ex creditoribus q̃ratur quasi minus [d] ei tributũ sit quã oportuerit, hanc ei actionẽ accomodat, quæ Tributoria appellatur.

¶ Ex cõtractu ini to cum seruo dño ignorante tenetur dñs de peculio, vel in id quod in rem suam versum est: & dicitur versum in rem dñi, si aliquid in rem domini impenderit necessario: iudex tñ debet prius inspicere, verum in rem domini sit versum, quàm de peculio condemner. Aretinus.

¶ Præterea introducta est. ¶ Casus figuratio nõ est necessaria, cum persistat ĩ declaratiõe terminorum de peculio & de in rem versõ, ita enim Imperat. accuratiẽ examinat & declarat, vt nulla al a casus positione egeamus: exẽpla enim posita per Imper. rem omnem manifestam reddũt. Not. igiĩ, ꝙ actio de peculio & actio de in rẽ verso sunt diuersæ. Itẽ dic, ꝙ necessaria erat actio de in rẽ verso vltra actionẽ de peculio ex rõnib. positis per text. in l. 1. in prin. ff. de in rem verso Item ꝙ actio de in rem verso oritur, q̃uis sine volũtate domini negociũ sit gestum: quia oritur ex ipsa versione in rẽ, non ex consensu, & propterea oritur ẽt quãuis gestũ sit contra voluntatem domini.

a ¶ In peculiari merce. Hoc cautẽ dicit, nõ in dominica, vt ff. de institorus sed & si pupillus. §. penult. †

b ¶ Negocietur. Ad omnem quoque porrigitur negociationem, † vt ff. de tribũ. illud & l. 1. §. licet.

c ¶ Eius rei cã. No. ꝙ ad hoc vt cõpeteret ista actio, oportet, ꝙ sit contractũ illarum mercium causa, aliàs non cõpeteret, vt per Angel. hic.

d ¶ Minus. Hanc actionẽ tributoriã dicunt quidã nõ dari, nisi dñs primo distribuat: & dñr, ꝙ cogitur officio iudicis: & hoc colligitur ex hoc §. q̃a dicit, minus. Sed dico, ꝙ ante & post cõpetit: quia minus tribuit qui nihil tribuit, vt ff. de tribu. l. illud §. si cuius dolo. & argu. ff. de verb. signi. l. minus. & l. verbum amplius secũdum lo.

¶ Adde, quòd hæc gl. cõmuniter approbatur per doct. hic.

SI L.

mini quando versum est in eius vtilitatem. Item φ actio de peculio datur eatenus, quatenus est in peculio: actio verò de in rē verso datur ad omne id, qđ versum est in domini vtilitatem. Item quid dicatur versum in vtilitatem: pro cuius declaratione vide regulam, quam ponit Iurisco. in l. 3. §. & generaliter. ff. de in rē vers. Item not. φ omnes expensę hic enumeratæ dicuntur necessariæ: cætera collige per te.]

a ¶ Deq; eo. Caue tibi, qa de duabus actionib. simul dicit, scilicet de peculio, & de in rem verso.

b ¶ Patitur. Facit. ff. de pecul. l. si quis seruum. §. ēt. & hic adiunge §. cæterum. qui est infra.

c ¶ Mercatus erit. Facit. ff. de in rem verso. l. 3. §. proinde.

† Vel vtiliter. l. si res. §. qđ & l. 3. ff. de in rem ver. secus si ad voluptatem, vt dř in d. l. 3. vbi oīno vide pro declaratiōe huius loci, & in l. si pro pře. §. in re. co. titu.

ducta est actio de peculio, deq; [a] eo, qđ in rē dñi versū erit, vt quāuis sine volūtate dñi negociū gestū erit, tñ siue quid in rē eius versum fuerit, id totū prestare dēat: siue quid nō sit in rē eius versum, id eatenus pstare debeat, quatenus peculiū patiē. [b] In rē autem dñi versum intelligitur, quicqd necessariò † in rē eius impēderit seru⁹: veluti si mutuat⁹ pecuniā, creditorib. eius soluerit, aut ædificia ruētia fulserit, aut familiæ frumentum emerit, vel ēt fundū, aut quālibet aliā rē necessariam mercatus [c] erit. Itaq; si ex [d] decē (puta) aureis, quos seruus tuus a Titio mutuo accepit, creditori tuo quinque aureos soluerit, reliquos verò quinq; quolibet modo consumpserit, p quinque quidem insolidum dānari debes, [e] pro cęteris vero quinq; eatenus, quatenus in peculio sit, ex quo scilicet apparet, si toti decem aurei in rem tuam versi fuerint, totos decem aureos Titium cōsequi posse. Licet [f] enim vna est actio, qua de peculio, deq; eo, qđ in rem domini versum sit, agitur, tamē duas habet condemnationes. Itaque iu-

l. filiusfamilias. in fi. & ff. de pecu. l. 1. §. est autē. quę opinio necessaria esse videtur. Nam cùm de peculio agitur, debita peculiaria cōputantur: & ita qđ seruus debet domino, & dominus debet seruo naturaliter: quia qđ seruus impendit in rem domini, venit in action. de pecu. vt ff. de pecu. l. quam Tuberonis. §. sed & id qđ. quod nihil aliud est quàm de in rem verso agi: & ita qui agit de peculio, & de in rem verso agit. Sed Ioā. dicit, quòd diuersæ sunt actiones, & actionum formulę: nec qui formulam vnius pponit, alterius formulam proponere videtur. Nec obstat d. l. de pecu. l. prima. §. est autē, quia licet ibi videatur sub actione & edicto de peculio actionē de in rē verso proponere, tñ non demonstratur edictū, quod sit de peculio tantum, sed generale, φ dicit de oī eo, quod sit cū eo, qui in aliena est potestate, vt in ea l. §. verba autem. Item non obstat d. l. filius. in fi. qui quo ad effectū proponit de in rē verso, qui proponit de peculio: non quo ad formulā. Et eodem modo expone quod hic dř, vna est actio

Actio de peculio & de in rem verso sūt diuersæ.

d ¶ Ex decē. Quia quot sunt consumpti, in tot debet teneri, vt s. proxi. §.

e ¶ Damnari debes. Facit. ff. de in rē ver. l. si pro parte. §. idem.

f ¶ Licet. Hoc punctum, quod est hic, ita prauè intelligunt quidam, φ quicunque agit de peculio, vř intentare illam formulam & agere, scilicet de in rem verso, vt hic, & ff. de in rē ver.

T estū co- poan

actio de peculio & de in rē uerſo: i. ille, qui proponit actionē de peculio, cōſequitur effectum actionis de in rē uerſo. Et quod ſubijcit, duas habet cōdēnationes. ſ. actio de peculio: vnam ſcilicet pro ſuo effectu, & aliam pro effectu. ſ. actionis de i rem verſo. Accurſi.

apparet ꝙ naturaliter poteſt obligari etiam dominio ſuo, vt ff. de condi. in deb. ſi id quod. & ff. de pecu. uer ſeruus. & ſupra de fideiuſſ. §. primo. Accurſius.

ADDITIO. Hæc opi. glo. ꝙ ſint diuerſę actiōes verior eſt, quia habent diuerſa nomina & diuerſa media concludendi.

a ¶ Actione. Scilicet de peculio.

¶ Cùm autē quæritur. Caſus poſitio clara eſt.

dex, apud quē de ea actione a agit, ante diſpicere ſolet, an in rem dñi verſum ſit: nec aliter ad peculij ęſtimationem trāſit, quam aut nihil in rem domini verſum intelligatur, aut non totum. †

¶ In peculio dicitur eſſe id, quod ſupereſt deducto eo, quod debetur domino, dummodo non debeatur uicario ſerui. Aretinus.

¶ Cùm aūt quæritur quantum in peculio ſit, † ante deducitur quicquid ſeruus domino, b eive, qui i ptāte eius ſit, dēt: c & qđ ſupereſt, id ſolum peculium intelligit. Aliqñ tñ id, quod ei debet ſeruus, qui in poteſtate dñi ſit, nō deducit ex peculio, veluti ſi is d in

¶ Adde, ꝙ eſt intelligendum de iure naturali. i. de iure gētiū primæuo. i. quatenus ius gētiū fundatur rōne naturali, nō conſtitutionibus gñalib⁹ gētium ꝓ ſi enim intelligeremus de iure naturali ſimpliciter cō muni omnibus animantibus, tūc nō poteſt dici, ꝙ oriatur obligatio naturalis, prout declarat *Bar.* quem communiter ſeq. doct. in d. l. ſi id quod.]

* } Nam & in rē verſo. dñs tenetur, quatenus i rē eius verſum ap- SYL. paret. l. ſi pro pte. §. in rem ff. eod.

SYL. † Peculiū eſt qđ ſeruus domini pmiſſu ſeparatū à rationib⁹ dominicis hēt, & ducto inde ſi qđ domino debetur. l. depoſiti. §. ſi. ff. de pecu.

declarat n. Imp. quātū ſit in peculio, & dicit in peculio dici oē id qđ ſupereſt deducto eo, qđ debetur dño, eive, q in eius poteſtate eſt: & ponit caſum, in quo ex credito dñi nō diminuitur peculiū: de cui⁹ rōne uide in glo. in uerbo. ſi is. No. qđ dicatur eſſe in peculio: itē ꝙ deducitur nō tm̄ credītū domini, ſed etiam eius, qui eſt in ipſius poteſtate: rationē utriuſque ponit Iuriſcon. in l. ſed ſi damnū. §. peculiū. ff. de pecul. ratio enim, quare deducitur id quod domino debetur, eſt quia dominus præueniſſe vř, & cum ſuo ſeruo egiſſe. ratio autem quare deducitur id, quod debet exiſtentibus in ptāte dñi, eſt, quia nemo ambigit hoc quoq; dño deberi, cui q̄ritur omne, qđ quæritur exiſtentib. in eius poteſtate. Item not. caſum, in quo non deducitur per dominum illud, quod debet ſeruus: quod no.]

b ¶ Domino. Scilicet debet. Cū enim inſpecto iure naturali ſeru⁹ liber ſit,

c ¶ Debet. Quaſi dicat, & id deducitur, quod debet dare ſeruis ijs, qui ſunt in poteſtate: ut conſeruis ſuis, & filiis dñi, & pupillis domini, ut ff. de peculio. ſed ſi damnū. §. peculium. †

† aliàs incipit. l. peculiū autem.

d ¶ Si is. Scilicet cui debetur: puta habeo ſeruum caſtaldū, qui ordinarius dicitur, qui habet ſub ſe alium, q vicarius dicitur: ſi ordinarius aliquid debet vicario, & conuentor de peculio ordinarij, non deducam quod vicario debetur. & ē ratio in prōmptu, quia ſi deduco pro vicario, adhuc remanet peculium ordinarij: & ita fruſtra fieret deductio: cùm ſemper maneret ordinarij peculium.

* ¶ Serui ordinarij ſunt quibus peculium dominus cōceſſit, negociarią; ſinit: uicarii aūt qui ordinarij uices gerunt, quidamque quaſi ſubinſtitores, Alcia. in l. urbana familia. ff. de uerbo. ſignif.

SYL. Seru⁹ ordinarius. Seru⁹ uicarius.

In

a In ipsius. ſ. ordinari.
b Quod eo pertinet. i. quod modo sub nube dixi, obtinet in hoc casu.
c ¶ Seruus. ſ. ordinatius.
SYL. d Eius. ſ. ordinatij.
e Cæterum.

tor. Itē ꝙ dicta in seruo, habēt locū ī filio. Itē ꝙ Macedonianū senatusconsultum est. l. prohibitiua Itē not. rationē senatusconsulti Macedoniani. Cætera collige per te.

Casus nō est, figurādus in præsenti §. vsque ad §. illud ī summa, secūdum qđ legit Angel. quia Imp. immoratur tantū in declarādo quomodo & qualiter & in quibus casib. hæ actiones, de quib. s. proposuit, in iudicium proponātur. tex. ē clarus, nec alia desuper declaratione īdiget. No. summariū & continentiā tex. ut scias ꝓponere in iudicio actionem magis vtilē. Itē ꝙ stultissimus dr, qui potest utiliorē uiā ad suum consequendū eligere, & eligit deteriorē. Itē ꝙ habens plures actiōes debet faciliorē ꝓponere. Itē ꝙ negociator non dicit ꝙ uiuit ex redditib. prædiorum. Item ꝙ fœnerans nō dī negocia-

ipsiᵃ a peculio sit: qđ eō ᵇ ꝑtinet, ut si qd uicario suo seruusᶜ debeat, id ex peculio eius ᵈ non deducatur.

¶ Cui cōpetit actio Institoria, vel Exercitoria, vel qđ iussu cōpetit ēt de peculio Et ī actione de peculio totius eius, qđ est in peculio, rō est habēda, in Tributoria solū eius, circa quod negociatur. Quapropter qñq; expedit agi una, qñq; alia Atet.

¶ Cæterū ᵉ dubiū nō est, quin is quoq; , ꝗ iussu dñi ɔ̄xerit, cuique Institoria vel Exercitoria actio competit, de peculio, deq; eo qđ ī rē dñi uersū est, agere posſit. Sed erit ᶠ stultissimᵘˢ, si omissa actione, quę facillimē solidū ex ɔ̄ctu consequi posſit se ad difficultatē perducat ꝓbandi in rem

dñi uersū esse, vel hr̄e seruum peculiū, & tm̄ hr̄e, ut so lidū sibi solui posſit. Is quoque, ᵍ cui Tributoria actio competit, ęque de peculio, & de ī rē verso agere ꝑt. Sed sanè huic mōʰ Tributoria expedit agere modo de peculio, & de in rem verso. Tributoria iō expedit agere: quia in ea dñi cōditio præcipua nō est. i. quod domino debetur, nō deducitur, sed eiusdem iuris est dñs, cuius & cæteri creditores. At in actione de peculio ante deducitur qđ domino debetur: & in id, quod reliquum est creditori dominus cōdēnatur. Rursus de peculio ideo expedit agere. ꝙ ī hac actioneⁱ totius peculij ratio hr̄, at in Tributoria eius tantum, quo negociaturᵏ & potest quisque

e Cęterum: Diximus ī. in illo §. prætetea. quod id agit de peculio, qui contrahit cū seruo inuito, vel ignorante domino: vsi vr, ꝙ qui contra xit eo uolēte, putaiussu suo non posset agere de peculio, sed tū aliud ē iō dicit cęterū ꝑ sed.
f Sed erit stultissimus. Nota quē eē stultū, si eligat malū. cū posſit eligere bonū, vt ī authē. qb. mo. na. effi. sui. §. 1. colla 6.
g Is quoq; Facit ff. đ tribu. l. aliqñ.
h Modo. i. aliquando.
i In hac actione. ſ. de peculio.
k Negociat. Et qđ inde recepiū est, ut ff. de tribu. l. ꝓcuratoris. §. per hāc. & s. eodē. §. introduxit.

Electio debet esse de medio ri.

a ¶ Eligere. Et post q̃ eligere, nõ uariabit: ut ff. de trib. qđ in hæreде. §. eligere. nisi fuerit deceptus, quando primum elegit, vt ff. quod cum eo q in alie. pot. l. sed si ex parte. §. fi.

paterfa. obierit. l. itẽ si. aliàs est l. sed Iul. §. quanquam. eod. tit.]

e ¶ Senatus. i. senatusconsultũ Macedonianũ, ut ff. ad Maced. l. 1. qđ cessat in multis casib. s. tit. Primo. si fuerit miles

tertia fortè pte peculij; aut quarta, vel ēt minima negociari, maiorē autē partē in prędijs, vel mancipijs, aut fœnebri pecunia habere. Prout ergo expedit, ita quisq; vel hãc actionem, vel illã eligere[a] dēt. Certè q pōt probare in rē dñi versum esse, de in rē verso agere dēt. †

¶ Dicta de dominis & seruis intelligũtur in parentibus & liberis. Ang.

¶ Quæ diximus[b] de seruo & domino, eadem[c] intelligimus & de filio & filia, & nepote & nepte, & patre auovè, cuius in potestate sunt.

¶ Ex ptractu mutui filius non pōt coueniri, nec eius pater, etiam actione de peculio, propter senatusconsultũ Macedonianum. Aretinus.

¶ Illud ppriè seruatur ĩ eorum psona, qđ senatusconsultum Macedonianum prohíbuit, mutuas pecunias dari eis, q in ptãte parentis sunt: & ei, qui crediderit, denegatur actio tã aduersus ipsum filiũ filiamve, nepotē neptēve, (siue adhuc in ptãte sint, siue morte parētis, vel emãcipatione, suę potestatis esse cœperint) q̃ aduersus[d] patrē auumvè; siue eos habeat adhuc ĩ potestate, siue emãcipauerit. Quæ iō Senatus[e] prospexit, quia sæ-

b ¶ Quæ diximus. s. A princi. usq; huc. c ¶ Eadem. Quãtũ ad actiões supradictas: sed in qbus tñ nō conueniũt: ut in mutua pecunia: qđ dic ut j. px. § Item filius pt subire iudiciũ, & arbitriũ, & patrem obligat quasi ex contractu đ peculio. sed seruus nō. ut ff. de pecu. l. 3. §. si seruus. & §. idē scribit. & C. đ iud. seru'. (i) Itē fili' fideiubere pt, & patrē đ peculio obligare, vt ff. de pecu. l. 3. §. si filius. sed seru' nō, vt ff. đ fideiu. l. seruus, & l. se. & pp hoc dixit, ferè: s. e. §. 1.

ADDITIO. Qualiter autẽ fiat executio filio cōdēnato, hr j. ti. j. §. fin. Ang. Are.

filiusfa. vt C. ad Maced. l. fi. Item si dixerit se patrē famil. vt C. ad Maced. l. j. Itē si publicè paterfam. uidebatur, vt ff. ad Macedo. si qs patremfami. Itē si fuerit in scholis, ut ff. ad Maced. si Julian'. §. qđ dr. & C. eo. l. Macedoniani. Itē si alij creditori soluit, vt ff. eod. sed Iulian'. §. pe. Item si factus paterfam. debitum primo cōtractũ quocunq; modo agnouit, vt C. e. Zenodot'. Item si uertit in rem patris, vt ff. eod. sed Iulianus. §. p. Idē si acceperit. Itē & si si accepit, ut vertere in rē patris, postea tamen vertit, vt ff. eo. sed. Iulianus. §. sed & si ab initio.

d ¶ Aduersus patrē: Etiã de peculio non tenet pr, ut hic dr, & C. ad Maced. si filius. & caute colligit. C. ne filius pro patre, uel pater pro filio. l. 1.

a ¶ Adde, q nec fideiussor ex hac cã tenetur. l. sed & si. §. non solum. ff. e. immo nec hęres quidē filij, scilicet si

Item cessat, qñ pater consensit, vel p̄sens non ɔdixit, ut. ff. e. sed Iulianus. §. quanq̃. & l. si tñ sciente. & C. eo. si permittēte. Itē si postea pr ratũ habeat, (i) ut C. e. l. fi. in prin. Item si paterfa. factus soluere cœpit, ut ff eo. l. sed Iulian'. §. fi. & l. seq. Alias aũt locũ habet

lectoratonis non pōt marire.

Fili' & serus non in oībus cueniũt.

† Subaudi, potius q̃ Tributoria.

Macedonianũ in 11. casib. cessat.

hēt ut nō teneaẗ pr̄ uel filius, siue pecunia fuerit mutuo data, siue aliud in fraudē senatusc. ut ff. eo. si filiusfa. §. is āt. & l. sꝫ Iulian. § motul. datiōe. ADDITIO. (1) Dic idē si tacite ratū habuisse dicatur: ut q̄ a re ceperat literas a filio ptinētes, ꝙ pecunias mutuo acceptas solueret, & non est statim ꝓtestatus d̄ cōtraria sua volūtate, ut est tex. sing. in. l. si filiusfa. ff. ad Macedon. Ang. Are.

* Suet. scribit, Vespasianum Imper. auctorē fuisse Senatui, hoc. S. C. faciēdi. uerba aūt S. C. extant in l. j. ff. ad S. C. Maced. & no. ꝙ filiusfa. excepta hac causa Macedo. senatuscon. ex quouis cōtractu insolidū obligatur, potestq; cōueniri, ac ēt in carcerē conijci. l 3. §. sed utrū. ff. de mino, uerū si emancipetur a p̄re, nō nisi in quantū facere potest ꝯdēnabitur, ut ē cas⁹ not. in l 2. ff. qd̄ cū eo. & in l. si ex alio C. eo. ti. & ibi hoc not. Bal. & Io. de Plat. i §. sunt p̄terea ad fi. s̄ de actio. qd̄ tn̄ fallit aliquib. casib. duos annotauit Barthol. Cæpol. caut. 14. ex delictis quoq; filiosfa. posse conueniri, nemo est qui nesciat. §, ult. infra tit. primo.]

SYI. ¶ Illud ī summa. Calus. clarus est, ꝙ ꝯ iubētem uel inponentē agi pōt actione directa ea rōne, q̄a cum eis vr̄ negociū gestū ex illa regula, ꝙ qui ꝑ aliū facit, per se facere vr̄. Not. illud uerbū, in summa, cuius significatio est tandē & finaliter. Itē ꝙ de in rē verso, ꝙ iussu, exercitoria, & institoria, agit ēt directo ꝯ dn̄m. Item nor. casum, i quo mandans tenetur, ac si principaliter negociū gessisset.

pe onerati ære alieno creditarum pecuniarū, quas ī luxuriā consumebant, uitæ parētū insidiabantur.

¶ Actione Qd̄ iussu, uel De ī rē verso, vel Institoria, vel Exercitoria p̄t agi directo ꝯ patrē v̄l dn̄m ex ꝯtractu filij vel serui. Arc.

¶ Illud ī sūma admonēdi sum⁹, id qd̄ iussu p̄ris dn̄ive ꝯtractum fuerit, quodq; ī rē ei⁹ versum erit, directò a quoq; posse a p̄re dn̄ove cōdici, tanquā si principaliter cū ipso negociū gestum ēet. Ei quoq;, q̄ exercitoria, uel Institoria actione teneẗ, directò posse cōdici b placet: quia huius quoq; iussu cōtractū intelligitur. c

¶ De noxalibus actionibus.

¶ Ex d̄licto ꝯmisso p seruum, dn̄o ignoráte, uel prohibere nō ualēte, dn̄s teneẗ noxaliter, qd̄ æquitatis rō introduxit, ne ex delicto rei proprie, q̄s ī plus grauetur, q̄ sit ualor dictæ rei. Arct.

a Directò. Idest certi cō dictione directa, non adhibita hac adiectione de peculio vel de in rem uerso. Sed † nūquid supradicta sex noīa. s. quod iussu, exercitoria, institoria, tributoria, de peculio, & de in rē uerso, sunt noīa actionū. R̄n. quidā ꝙ sic: & faciūt pro eis infiniteę leges q̄ dīs de ac. d̄ pecu. & sic d̄ singulis, vt patet ēr I reb. cuiuslibet tit. Sd̄ Io. i §. Dixit. n. ꝙ sunt actionum adiectiones, nō actiones, facit pro e. ff. de neg. gest. l. mandasti. & de pecu. l. 3. §. cui congruit. ¶ Adde, ꝙ hāc gl. dicit no. ad hoc Ia. ī. de actio. §. j. in 11. colū. in fi. vbi ponit multas gl. cōcor. & in §. rursus. in 15. col. circa med. pro quo uide tex. cum glo. in l. 5. in gl. 1. C. ubi conue. qui cer. lo. & idem unlt Bar. in l. fin. in 2. questio. C. ex quib. ca. maio.

b Condici. Scilicet certi condictione, nō adhibita hac adiectione, institoria. Item & de in rem uerso, ut ff. de in rem uerso. l. 1. in prin.

c Intelligitur. Facit. ff. de eden. l. prætor. §. sed & si seruus. & ff. si certū pet. si institorem.

SYI.

† Simili glo. supra de actio. §. actiões autem.

Qd̄ iussu. exercitoria &c. nō sūt actiones, sed actionum adiectiones.

SYL.

De

Continua tio. De noxalibus actionib. Non solũ ex contrib. eorũ, q in nr̃a ptãte sunt, cõ uenimur, sz ẽt ex delictis: & qa ꝓ eis noxaliter agiť, iõ ꝺ noxalib. ponitur. Acc. Ad istã ꝯtinuatiõnẽ facit l.j. ff. e.

Diuisio. EX maleficijs. Totus iste titu.di. principaliter ĩ duas partes. Primò ponit q̃liter deditio ꝓ noxa hẽt locũ ĩ seruo delinquente. Scdõ, an hẽat locũ ĩ filiofamilias. Secunda ibi, Sed ueteres.

S Y L. Litis æstimatio quid sit, enarrat Alcia. lib. 4. Parer. c. 12. Ex maleficijs. Casus in hoc prin. literaliter figurã dr̃ est, ſtat. n: Imp. in declarãdo, vñ oriať actio noxalis, & ad quid detur, declarando hos duos terminos, noxa, & noxia, assignãdo rõnẽ, quare fuerit dispositũ, ut eẽt ĩ facultate dñorũ tradere seruum offenso in locũ refectionis dãni aut iniuriç. litera plana est: solũ aduertendũ ẽ ad declarationẽ horũ uerborũ, noxa. & noxia, qa Valla, & Beroaldus rident hãc declarationẽ Imp. sed noxa apud veteres a nocẽdo dicta significat ẽt nocumẽtũ. Oui. sine noxa luce bibunt merito seruus dr̃ noxa, sicut & ἄτη illa Homerica noxa appellať. Noxia uerò ipsa est culpa seu maleficiũ. Plau. ĩ Bacchi. sat sic suspect' sũ, careo noxia. M. Manilius. Quinẽt infelix uirt', & noxia felix. vñ merito Seruius Virg. noxam pro noxia dixisse scripsit, Varius ob noxam. notabilia clara sunt.)

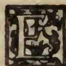
a Ex maleficijs. Idẽ est ex quasi maleficijs, ut ff. nau. cau. sta. l. fi. §. seruorũ. & de hoc plenè diximus ĩ. de act. §. actiones autem.

Intellige ex maleficijs priuatis, nã ex publicis accusatio dirigitur contra seruũ delinquentẽ, non aduersus dñm l. pe. §. vlt. C. de noxa. actio.

b Furtũ fecerit. Supple extraneo: & idẽ in sequẽtib. articulis: nã cũ dñota est ipsum corpus, lia cõmittẽdo agi nõ pt, vt ĩ. de obl. ex delicto §. 2. qui. & ff. de noxa. cum seruus.

c Dño dãnato. Nescienti, cũ delinquere t seruus, vel sciẽti, tñ ꝓhibeř potuit: alioq insolidũ tenetur, ut ff. de noxa l. 2. & l. ĩ delictis. & C. eo. l. 2.

d Aestimationẽ. Puta decem, ad quæ sp est obligat': sed liberať dando aial. l. quousq; actio ne iudicati conuentatur, ut ff. de re iud. l. miles. §. decem, & ff. de peti. hæred. item ueniunt. §. idem rectè.

EX maleficijs seruorum, ueluti si furtũ fecerit, b aut bona rapuerint, aut damnũ dederint, aut iniuriam cõmiserint, noxales actiones prodi tę sunt: quibus dño d amnato c permit titur, aut litis t æstimationem d suffer re, aut ipsum hominẽ noxę dedere. Noxa autem est ipsum corpus, qđ nocuit, idest, seruus: noxia e ipsum maleficiũ, veluti furtum, damnum, rapina, iniuria. Summa autẽ ratione permissũ ẽ noxæ deditione fungi: nanq; erat iniquũ, f nequitiã eorũ ultra ipsorũ corpora dñis dam nosam esse.

¶ Pro delicto serui domin' liberatur dando seruum

Noxia & noxa differunt.

e Noxia. Vñ uersus. Noxia delictũ, delinquens noxa uocatur. sed quan doq; uno pro alio utimur.

Vnde seruũ noxæ debere, hoc loco. i. maleficio, uel potius pœnæ: nam utrunq; significat noxa, a nocẽdo: vt eleganter probat Alc. noster lib. 4. de uerb. sig. & l. plebs. §. noxæ. eo. ti.)

f Iniquum.) Scilicet iniquum esset factum alienũ alijs esse damnosum, secundum Ioan ut ff. de fur. l. seruus communis. §. quod uerò.

Dñs noxali iudicio. Casus figuratio facilis est: cõtinet. n. hic tex. tria dicta. Primũ, q dñs cõuẽtus actione noxali ob delictũ serui liberať dãdo seruũ noxæ: cuius rõ posita est ĩ. in prin. ibi nãq; erat iniquũ. rõ ãt dubitationis erat, qa seruus ille nõ erat in obligatione: iõ non uidebatur, q eius deditio & solutio tolleret obligationẽ, qua

alias. sed s in iqui' e ser officiũ alicuius ei'

S Y L. se sibi dã - norũ &c

qua dñs astringebat, cui aliud ꝑ alio nō debat posse solui, q̄ rōne nō obstā te, ꝓualuit ęquitatis s̄. dictæ rō, fuitq; a lege ꝓiās hæc ꝯcessa iō licet nō ut seru' i obl'ōne, est tñ i solōne. l. miles. §. decē ff. de re iudi. Scdm dictum est, ꝙ dñiū serui dati noxæ transfert ꝑpetuo: intellige a dño dite, n̄ aūt in dām, cui dat ꝑ subsequētē casum, qa reuocabiliter fit dñs, si seru' pecuniā inueniat, & dānū resarciat, qđ ē summè æquū ex utraq; parte. f. ꝙ dñs tradens seruum ꝓ noxa ꝑdat ꝑpetuo dñiū, quia iā in solutū dat, & seruus succedit loco æstimationis dāni, & sic loco pecuniæ, q̄ soluta abdicat in totū & ꝑpetuo a dño, eadē rōne seruus, q in eis locū sufficit. Item summa rōne factū ē, ut accepta pecunia dñs cogat manumittere, qa cū nō possit sua interesse nisi rōne condēnationis dāni dati, nimirū si ea soluta ꝑ seruū dissoluitur nexus ille seruitutis: q̄ est rō te: tij dicti. Notabilia clara sunt.]

a Liberat. Sed cū seru' n̄ sit in obl'ōne, sed dāni æstimatio, ut ff. de re iud. miles. §. decē. quō dādo seruū liberatur: cū aliud ꝑ alio inuito creditore solui nō pōt, ut ff. si cert. pet. l. 2. §. 1? Rñ. speciale est: quia iniquum est serui nequitiam ultra ipsius corpus extendi, ut s̄ e. in prin. uers. summa.

SYL. Adde, ꝙ hæc oīa uera sunt, qñ agit ciuiliter ad dānū datū, qa tūc ꝯdēnat ad æstimationē dāni, uel datū suū noxæ, & reus dando seruū liberat, ut hic dicitur. Secus si ageretur criāliter ad uindictā ob iniuriā a seruo illatā: nam tūc aliter ꝓnūciat. f. uel ad æstimationē dāni, uel ad tradendū seruū uerberandum, uel dandū seruum pro noxa, ut est tex. no. in l. sed si unus. §. cum seruus. ff. de iniur. quem uide.]

b Nec min'. q. d. licet dет ꝑ alio. s. ꝓ delicto uel æstimatiōe delicti, tñ dñiū transfertur.

Pro noxa, & in dānū passū transfert dñiū: qđ auocari pt, si dñs emendet damnum, & uelit eum manumittere. Ang. Are.

Dñs noxali iudicio serui sui nomine cōuētus, seruū actori noxæ dēdo liberat: a nec minu' b in ꝑpetuū eius serui dnium a dño transfert. Sin aūt dānum ei, cui deditus est, seruus resarcierit quæsita pecunia, auxilio c Pretoris inuito dño manumittet.

Noxaliū actionum quędam sunt ciuiles, & quædā Pretorię. Aret.

Sunt aūt constitutę noxales actiones, aut Legibus, aut edicto Pretoris. Legibus, ueluti furti d ex lexe 12. tabul. damni e

c Auxilio. Sed nōne ini quū est auferri, quod ꝑpetuo sibi quæsitū est, ut mō. dixerat, & ꝓbat ff. re. amo. l. nō. n. Sed certè est spāle fauore libertatis: sic & aliàs C. de patr. qui fi. dist. l. 2. & ff. si li. neg. ee. di. l. 2. & sic. ff. 3 hz. isti. l. pignori. Acc

Dic non esse spāle: uel saltem ꝙ ratio specialitatis est ea, quam supra posuimus in figurōne casus: & ad hanc gl. uide Præp. Sen. in sua disp. casu 3. q. 4. in prin.

Sunt aūt. Casus nō est figurādus: qa tm̄ instat in declarādo vñ originē traxerint actiones noxales: & dicit, ꝙ aliæ oriunt ab edictis ꝑtorū, aliæ a legib. & declarat ꝑ exēplar quæ nota.]

d Sunt aut Furti. s. nō manifesti. nā actio furti manifesti est prætoria, ut j. de perpe. & temp. act. §. 1. — Furti, non manifesti actio est ciuilis, furti uerò manifesti prętoria.

* Adde actionē furti manifesti iō ꝑtoriā appellari, qa quā ꝓ pœnā. l. 12. ta. statuerat in furto manifesto, quā refert Au. Gel. li. 11. c. vlt. eam: Prætores in quadrupli pœnam immutauerunt: arg. l. ius ciuile. ff. de iusti. & iu. at furti, nec manifesti pœna, quæ in duplum irrogabatur, minimè mutata est, sed eadem est, quæ a Decemuiris in 12. tab. fuerat constituta.]

e Damni. s. actio.

SYL. Omnis aūt. Casus literaliter est figurādus, qa litera plana est, & rō manifesta

Disceptā: nā noxalis actio dat̄ p̄ dn̄m nō simplr̄, s; ita demū si vult iudiciū suscipere: quo fit ut re uera actio noxalis dirigat̄ in seruū, vñ liberat̄ est dño seruū idefensū relinquer̄, & ita noxale iudiciū cui tat̄. l. nō solū ff. de noxa. vñ qñ suscipit, suscipit ex volūtate: iō caput seqtur, ñ dñm: qđ nota. s. ꝙ actio noxalis caput seqtur, & ꝙ dat̄ cōtra possessorem tp̄e, quo agit̄. Itē ꝙ si seru⁹ manumittat̄, tenet̄ ipse directō, & extinguit̄ noxæ deditio. Itē, ꝙ si liber hō damnū dederit & seruus sit effectus, p̄t agi cōtra dn̄m noxali iudicio.

a ¶ Cōmiserit s. extraneo.

b ¶ In tua potestate sit. Vel dolo fecisti, quo minus sit: nā tūc utilis noxalis locū hēt, ut ff. eo. si bonæ fidei. & l. electio. §. si is.

go. gest. cū actum. & C. an seruus ex suo facto. l. 3. & l fi. nisi in casu, ut C. de peri. hæ. l. fi. §. pe. in fin.

ADDIT. Alios ēt casus habes notatos in l. eum actum. ff. de neg. gest.

iniuriæ ex lege Aquilia: edicto Prætoris ueluti iniuriarum, & ui bonorum raptorum.

¶ Omnis ad quem seruus delinquens transit, noxaliter conuenit. Et noxaliter ēt quis punit̄ pro delicto liberi hominis facti postea serui. Aret.

¶ Oīs aūt noxalis actio caput sequit̄. Nā si seruus tu⁹ noxiā cōmiserit, a quā diu in tua ptāte b sit, tecū est actio: si aūt in alterius ptātē peruenerit, cū illo incipit actio eē, at si manumissus fuerit, directō c ipse tenetur, & extinguit̄ noxę deditio. Ex diuerso quoq; directa actio, noxalis eē incipit. Nā si liber hō noxiā cōmiserit, & is seru⁹ tu⁹ eē cęperit, (qđ quibusdā casibus effici, primo libro d tradidimus) incipit tecū esse noxalis actio, q̄ ante directa fuisset.

¶ Ex delicto serui proprij nulla competit dño actio ēt si postea alienet̄, uel manumittat̄. Idem in seruo alieno, qui efficitur ipsius damnum passi. Item ex delicto domini non datur actio seruo libero facto. Aretinus.

¶ Si seruus domino noxiam commiserit, actio nulla nascitur: nanq; inter dn̄m, & eū q in ptāte eius est,

d ¶ Primo libro. s. de iure pers. §. pe.

¶ Si seruus. Casus clarus est, & rōnes eius manifestæ assignatæ in text. Dicit n. primo Imper. ꝙ si seru⁹ proprius damnum dño dedit, noxalis actio nulla nascitur, & assignat rationem, quia inter dominum & seruū nulla potest oriri obligatio efficax. quo fit, ut ubi nulla sit obligatio, nulla sit actio. ex quo infert Imper. ꝙ q̄uis postea alienetur, & in alterius potestatē trāseat, uel liber factus sit, agi nō potest neque cōtra ipsum, neq; cōtra dn̄m: qa cùm actio nata non fuerit à principio in ipsa datione dāni, nō pōt postea nasci: & ratio est, quia extremū illud, ad quod obligatio ad se radicandam retrotraheretur, esset inhabile. Pari rōne dicit Imper. si alienuș seruus noxiam commiserit, & postea effectus sit seruus illius, cui damnū dedit, extinguitur per confusionē actio, ratione assigna-

Seru⁹ manumissus an teneatur de gestis in seruitute.

c ¶ Directō. Hic distingue, aut seruus deligt, aut p̄xit. Primo casu, si in dn̄m, non tenetur postea factus liber, ut s̄. de obl. q̄ ex delic. §. 2. q. & ī. proxi. §. & ff. de fur. l. serui & alij. Si i extraneū, tenet̄ directō: ut hic. Si autem contrahat & fuerit connexa gestio illa, quā gessit in seruitute, cùm ea, quā in libertate fecit, tenetur, non aliàs, ut ff. de ne-

nulla obligatio [a] nasci pōt. Iōq; & si in alienā ptātē seruus puenerit, aut manumissus fuerit, neq; cū ipso, [b] neq; cū eo, cuius nūc in ptāte [c] sit, agi pōt. Vñ si alienus seru⁹ noxiā tibi cōmiserit, & is postea in potestate tua eē cęperit, [d] interdicit [e] actio, quia in eū casum deducta sit, ī quō consistere non potuit. [f] Ideoq; licet exierit de tua potestate, agere ñ potes, [g] quemadmodum si dñs in seruūm suū aliquid commiserit, nec [h] manumissus, aut alienatus fuerit, seruus, ullam actionem ꝯ dominum habere pōt.

¶ Olim pater pro delicto filij siue filię noxaliter tenebat sicut ꝓ seruo: hodie uerò nullatenus, sed ipse filiusfamilias ex delicto suo ut q̄libet alius poterit conueniri. Aretinus.

¶ Sed ueteres quidem hoc † & in filiusfamilias masculis & fœminis admisere, [i] noua āt hoīum cōuersatio huiusmodi asperitatem rectè respuendam eē exi-

ta in tex. quia iam res deducta est ad casum, a quo incipere non pōt: ꝑ si etiā postea alienetur, non reuiuiscit actio: q̄a semel extincta actio & obligatio etiam cessante causa extinctionis non reuiuiscit. l. q res. §. areā. ff. de solu. quæ omnia no'a, & maximè regulas in tex. expressas.

a ¶ Obligatio. s. ciuilis, sed naturalis sic, ut s̄. de fideiussor. §. 1. Accur.

* ¶ Adde. l. ultimam. C. an seru. ex suo fac.]

b ¶ Cum ipso manumisso, ut hic, & C. e. l. 1. in fi.

c ¶ In potestate. Cùm alienatus est, & facit ff. de pecu. l. & ancillarum. §. sed & si alieno.

d ¶ Esse cęperit. Ante litē contestatam. Nam post litem contestatam non interdicitur, ut ff. eod. l. alienus seruus. Et est ratio, quia imputatur ei quare alienauerit, ut ff. eodem. quemadmodum, in principio.

e ¶ Interdicitur. facit ff. de mino. l. uerum. in fi. primi respon. & ff. de leg. 1. legatarius. in fi.

f ¶ Non potuit s. noxalis actio. & nouerem impediri, si deducitur in casum, à quo incipere non potest, argu. s̄. de leg. § ex contrario.

g ¶ Nō potes. Arg. ff. de capti. & postlim. re. l. secunda. § primo. aliàs de c. di. l. 2. § ei qui.

¶ Sed ueteres. Casus in l. corrigente & rationem correctionis assignante non est figurandus nisi literalis. Nota, ꝙ de iure antiquo filius etiam dabatur pro noxa: intellige ante ius. ff. Itē quod hodie hoc est correctū. Itē quod. l. tollitur per abusum uel per usum contrarium. Item quòd asperitas ē euitāda. Item quòd pater magis affligitur ex pęna filij, quàm ex propria: qđ in criminalibus allegatur ad multa, de quibus p Hippoli. Marsil. in l 1. in principio. in 16. col. ff. de quæstio. & in §. 1. colum. 6. ea. l. Item quòd fauendum est pudicitiæ, & maximè filiarum. Item quòd filij pro suis delictis conueniuntur.

h ¶ Admisere Iure ueteri dabatur filius pro noxa ut seruus, ut hic. Itē occidebatur licite a patre sicut seruus à domino: sed hodie non sic: ut supra de ijs qui sunt sui uel alieni iuris. § 2. & s̄. de iure person. §. 3. & ff. de lib. & posthum l. in suis. in fin. & C. de pat. potesta. l. fin.

ADDITIO. (I) Et iō quia hoc non erat etiā de iure digestorum, necessario sequitur, ꝙ iste tex. debet intelligi ante iura digestorum.

¶ Prout est tex. in l. in suis. ubi declarant doc. ff. de libe. & posthu.

SYL.

† aliàs de est &

Filius olī pro noxa dabatur & a pře licitè occidebatur.

SYL.

stimauit: a & ab vsu cōi hoc penitus recessit. Quis.n.patiat filiū suum, & maximè filiā, ī noxā alij dari, ut penè b p filij corpus pater† magis, q̄ filius periclitet? cū ī filiabus ēt pudicitiæ† fauor hoc bene excludat. Et iō placuit,in seruos c tm̄mō noxales actiones esse proponendas: cū apud ueteres legum cōmentatores inuenerimus sæpius dictum, ipsos filiosfamilias d pro suis delictis posse conueniri. e

¶ Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

¶ Pro damno per quadrupedē mansuetam dato actio noxalis directa ꝯ dñm datur, cum aīal contra naturā sui generis dānū dederit. Ange.

ANimalium f † noie, q̄ ratio-

a ¶ Existimauit. Vt hic. & C.de fur. & ser.cor.l.apud antiquos in fi.

b ¶ Penè.i.ferè Vel pęnę nō aliter s. p corpus pęnæ, & tunc diphthongat q.d.per corpus filij patientis pęnam.

c ¶ In seruos. i. pp seruos.

d ¶ Filiosfamilias,ñ ēt pr̄es, ut si filiusfamilias,iudex litē suam fecerit male iudicādo,ut ff. d̄ iu. si filiusf. Vel si dānum alicui dederit proijciēdo, eo sepatatim habitāte a pr̄e, ut s̄. de ob.ex quasi delic.§.si filiusfa. & ff de ijs q deie. vel effu l.j.§.si filiusfa.& de ijs legibus dicit hic, cū dicit, antiquos cōmentatores.

e ¶ Conueniri.s.directo, ut ff.eo. noxal & l.seq. quibus filijs condemnatis datur in patrem actio in factū de re iudic.in peculium, ut ff. eod.l.& si cōdemnatus.& ff.de pecu.l.3.§.idem scribit.Sed qd si iudiciū accipere noluit,immo contumaciter non uenit, an mitti actor debet in possessionē peculij profectitij? Vr̄ ꝙ nō,quia ex delicto non dēt conueniri pr̄,ut hic dr̄. Ecōtra vr̄,ꝙ sic: qa aliàs dicit lex, ꝙ pōt cedere bonis ī peculio tali, ut C. q bon.cede.pos.l. cū & filij. in eo qd̄ dicit,uel quod pr̄e &c. Sed huic uerbo rn̄. Aldricus, ꝙ d.l.cùm & filij loquitur de castrensi, uel de eo, quod habet a patre sibi eunti in castra donatum:quod etiam castrense dr̄, ut C fam.ercis.si filius.

¶ Si quadrupes pauperiem &c.

¶ De maleficijs seruorū dictum est, nunc de maleficijs irrationabiliū aīalium. Nam aut dānū dat hō liber: & tūc locū hēt tit.s̄.ad l.Aql. p totū. aut seruus. & tūc locū hēt s̄.ti.j.p totum. Aut aliud aīal:& tūc locū hēt hic tit. ¶ Vera cōtinuatio, & non mendicata est, qa actio noxalis non tantum dat pp iniuriā & dānū datū a seruo, sed ēt ab aīali, iō subnectit ei' tractatum: cuius occasione postea ponit ēt casus, in quibus aīal pauperiem faciēdo facit dñm teneri ædilitio edicto.

ANimaliū. ¶ Totus iste titulus diuidit in duas partes. Primò, qn̄ actio de pauperie locū hēt vel nō. Secundò loquitur qn̄ hēt locum actio de ædil.edic. uel nō. Secūda ibi, Hæc autem, uel ibi, Cæterum.

¶ Animaliū nomine &c. Casus positio non est necessaria: quia Impera. stat in simplici declaratione tituli, tā apertè rem omnē declarando, ut nullus restet dubitationi locus. No. ergo qūo noxalis actio dēt pro damno a quadrupede dato, & in quibus casib. Item ꝙ in his terminis actio noxalis prodita est a l.12.tabul. Item ꝙ ratio hæc bona est: quia ita.l.disponit. Itē quid sit pauperies. Item ꝙ animal, cū intellectu careat, non potest iniuriam facere. Item ꝙ sensus accipitur pro intellectu: qa animalia sentiunt, & in animalibus est sensus. Itē nota illa uerba, sine iniuria facientis, ꝙ iniuria accipitur a bn̄siuè respectu ei', qui infert iniuriam.

f ¶ Animaliū.s. quadrupedum, ut ff. eo.l.1.in prin. sed nomine dāni dati a bipede utilis locū hēt, ut ff.eo.l. pe,

* Facit l. si scimus. in ulti. C. de agri.& cens.l. isti eadē.§.ult. ff.d eo qd̄ me.causa.

* † Nihil ēt antiquius esse dēre parentib' pudicitia filiarū, do cet memorabile illud facin' Virginij, relatū ēt a Pomponio nr̄o ī l. 2. uer. initiū aūt de origi. iur. Cōtumacia filij an faciat ꝙ actor mitti debeat ī peculiū pfectitium.

Continuatio.

SYL.

Diuisio.

† Cōcor. cū hoc toto princi. ca. si culpa, iuncta glo super SYL uer. aīalia tua extra de iniur. & dā. dat.

ne carēt, si q̄ lasciuia, a aut † feruore, b aut feri tate c pauperiē fecerit, noxalis actio d lege 12. ta. ꝓdita e ē. Quę aīalia, si noxę dedant, ꝓficiunt reo ad liberōnē, qa ira lex 12. ta. scripta ē, f ut puta si ęqu' calcitros' calcē pcussseris, aut bos cornu † petere solit', g cornu petierit.

¶ Hęc āt † actio in ijs, q̄ ꝯ h nām mouent, locū hēt. Cęterū si † genitalis i sit feritas, k cessat actio. l Deniq; si vrsus fugerit a dn̄o, & sic nocuerit, nō pt quōdā dn̄s ꝯueniri, qa desijt dn̄s esse, ubi m fera euasit. n Pauperies o āt ē dānū sine iniuria facientis datū. Nec n. pōt aīal injuriā fecisse dici, qd̄ sensu p caret. Hęc q qui dē ad noxalem ptinent actionem.

¶ Si quadrupes no mansueta iuxta naturā sui gn̄is dānū dederit in liberū

a ¶ Lasciuia. i luxuria. † Vel dic facilitate, ut facit † pupillus.

¶ Intelligas p lasciuiā. i. p q̄dā petulātiā, quā hn̄t aīalia, p̄sertim q̄ nondū domita sunt: lasciuire. n. ē blande saltare, & hmōi iuuenilia facere.]

b ¶ Feruore. i. amore: ut si equ' tuus, ut equā meā adiret, ostium meū fregerit: & dr̄ feruor, quia calefacit amor. ut ī authen. q b. mo. na. effi. leg. §. illud. co. 6. †

c ¶ Feritate. i. crudelitate. s. sua, nō sui generis natura, ut ĩ. proxi. §.

d ¶ Actio. quę uocatī sem, uel simpliciter de pauperie.

e ¶ Prodita ē. i. adinuēta.

f ¶ Scripta est. ut s. tit. 1. §. sunt autē. & ff. eo. l. 1. in prin.

* ¶ Verba. l. 12. tab. hæc fuisse tradit, Si quadrupes pauperiem fecerit, animal, quod commisit noxā, dato, aut noxæ æstimationem ferto.]

g ¶ Solitus. subaudi ĩ utroq; exēplo, etiam: nam idem est & si non sit solitus, ut in prin. huius tit.

ADDITIO. Hoc uerū, si fera nocēs non euasit q̄ habebat consuetudinē redeūdi: alias si euasit, nec utili, nec directa tenet dn̄s, ēt si postea redierit, ar. l. qui res. §. areā. ff. de sol. Ange.

h ¶ Cōtra nām. i. cōsuetudinē gn̄is illī aīalis: licet sit ꝯsuetudo sua, ut calcitret, ut s. ꝓxi. §. Nā maior ps equorū ñ pessundat: & maior pars boū nō cornu petit: quia equi & boues dn̄r mansueti. Et mansueta dn̄r q̄ gregatim pascuntur: vñ s̄m hoc canis non est in numero feratū, nec mansuetorum. Nā maior pars canum nō mordet, & maior pars ñ gregatīm pascit. Sed vr̄ ēt ꝙ ĩ his feris locum habeat hæc actio, ut ĩ. eo. §. fi. quæ est ꝯ. Sol. utilis (ut ibi) locū hēt, directa non, ut hic, & ff. eod. l. 1. §. ĩ bestijs. Accur.

i ¶ Si genitalis. i. si a genere habeat, ꝙ sit fera.

K ¶ Feritas. i. crudelitas.

l ¶ Actio. s. directa.

m ¶ Vbi. idest postquam.

n ¶ Euasit, ut s. de rer. diui. §. feræ.

o ¶ Pauperies Mirabilis est hęc expositio ēr legalis: iō sic forte dicta, quia pauperiē aliquā dicit, sicut & dānum diminutio uel adēptio patrimonij dicitur, ut ff. de dam. infe ēt. l. 4.

p ¶ Sēsu caret. qn̄q; tn̄ res inanimata in iuriā facere dr̄ impropriè, ut ff. cō. l. si ut certo. §. planè si tie cōmodaui.

* ¶ Aliud. l. Mosaica sancitū est. ea. n. & in bruta quoq; animalia aduertebatur, si quid morte dignum admisissent, Genes. 9. Leui. 20. Exod. 21.

q ¶ Hæc. s. supradicta duo. & ꝙ noie feræ bestiæ nō agatur hac actione, & ꝙ nomine mansuetæ noxaliter tantū agatur, ut s. proxi. §. & in prin. tit.

¶ Cæterū sciēdū est. Canis similiter ĩ p̄senti §. non figurabit. lra. n. plana ē, & decisio fundata nāli rōne, ut dānū datū culpa alicuius puniatur pro mō culpæ. Addit ēr, ꝙ ñ solū dat' actio ex edicto ędilium, sed ēt de pauperie, rōne assignata in tex. qa ubi agit de pœna imponenda, una actio aliā nō cōsumit. Not. ꝙ in dāno dato, uel poti' in

† Et tunc dic, aut ꝓ i. ut ponatur pro eodem.

† aliàs pullus.

† aliàs pauore, sed Theophilus legit feruore: uertit. n. θέρμο-- τουτα.

† glo. uer. bacchata supra de succ. sub. bla.

*

† De boue cornupeta multa. Exodi ca. 21.

† Cōcor. ca. si culpā in glo. sup uerb. aīalia. in me. extra de iniur.

† aliàs genialis.

Equi & boues sūt mansueti.

Cæterū qui nō mordent

Dānū diminutio uel adēptio patrimonij dicitur.

SYL.

corp⁹ ñ occidẽdo, dñs ex ędilitio edi cto arbitrio iudicis ꝯdẽnať in alijs reb.ĩ duplũ: vľ noxalis actio his duobus casib. ꝯ dñm dirigiť: & pęnales actiones ꝓ eodẽ facto ꝯcurrẽtes ñ pimũt se ꝯcursu. An.

¶ Cęterũ sciendũ ẽ, ędilitio edicto[a] ꝓhiberi nos canẽ, verrẽ, vrsũ, aprũ, leonẽ[b] ibi habere q̃ vulgo iter fit, & si aduersus ea factum erit, & nocitũ[c] libero hoi esse dicatur, qđ bonũ, & æquũ iudici vř, tãti dñs condẽnetur.[d] Cæterarũ verò rerũ, quãti dãnũ datũ sit, dupli. Præter[e] has ãt ædilitias actiones, & de pauperie locũ hẽbit.[f] Nũq̃ enim actiones, pśertim pœnales, đ eadẽ[g] re cõcurrẽtes, alia aliam consumit.[h]

De ijs, per quos agere possumus.

¶ Actiones intẽntanť p nos, & p ꝓcuratores nostros, quorũ vsus olĩ ꝓhibitus erat nisi in certis casibus: sed nũc necessari⁹ est, qñ principalis agere vel defẽdere ĩpedić. h.d. Ang. Are.

Actiones plures si cõpetant, an vna intẽtata tollantur aliæ.

in nocumento facto libero hoĩ, æstimatio fit arbitrio iudicis: ĩ cęteris in duplo ęstimationis dãni. Itẽ ꝙ illo casu dať actio ĩ factũ đ paupie, & actio ædilitia. Itẽ not. r̃ am, ꝙ in pœnalib. vna actio aliã nõ cõsumit.]

a ¶ Edicto. posito. ff. de ędi. edic. l. hi. n. §. deinde. & l. sequen.

b ¶ Leonem. itẽ lupũ, pantherã, & gñaliter oẽ animal, q đ dẽať nocere, siue solutum, siue ligatũ, ita tñ ꝙ damnũ nihilominus facere possit, vt ff. de ædil. edict. l. hi. n. & l. generaliter & l. seq.

c ¶ Et nocitũ. ĩ corpore, ita ꝙ nõ fit mortuus: aliàs ducẽti solidi debenť, (i) vt ff. de ædil. edic. qua vulgo. 2. respon.

ADDI. (i) Ista pœna ꝯm gl. in l. quæ vulgo. applicatur pro parte fisco, & pro parte parti: alleg. ff. de ijs qui deiecc. si vero. §. pe. ꝯm Ang.

d ¶ Condemnetur. Rõne deformitatis non habita, sed impensarum tm̃ in curatione factarum, & operarum amissarum, & amittendarum, vt ff. e. l. ex hac. Item condẽnatur in duplũ occasione damni dati in alijs rebus ex hoc edicto, vt hic, & ff. de ædil. edic. qua vulgo. 2. respon. in fi.

e ¶ Præter has. i. præter hos modos agendi ædilitio edicto.

f ¶ Habebit. s. vtilis: aliàs contra, vt s. eo. §. hæc autem.

g ¶ De eadẽ re i. ex eo. facto & đlicto.

h ¶ Consumit. Hoc est intelligendum concursu: perceptione. n. vna aliã cõsumit. Et ad euidentiã istorum dic. ꝙ qñ competunt plures actiones eidẽ. & ꝯ eundẽ: aut oẽs pœnales sunt, aut oẽs rei pśecutoriæ, aut alię pęnales, aliæ rei persecutoriæ. Primo casu subdistingue, aut oẽs ex vno delicto, & tunc vna tollit aliã perceptione, non in id, qđ excedit, vt ff. vi bon. rapto. l. 1. & ff. de ac. & obli. q seruum. 2. rñ. & l. cùm ex vno delicto. non autem cõcursu, vt hic dicit: vbi autem ex diuersis factis, vna non tollit alteram et perceptione, vt ff. de priui. delict. l. nunquam. in prin. In secundo capite, qñ omnes sunt rei persecutoriæ, dic, ꝙ aut contra eundem dantur: & tunc tolluntur adinuicem perceptione, non concursu, vt ff. loca si merces. §. culpæ. aut contra diuersos, & tunc nõ tolluntur etiam perceptione, vt ff. de tabu. exhi. l. locum. §. condemnatio. In tertio casu. s. qñ alia est pœnalis, & altera rei persecutoria, iterum subdistingue: quia aut est pœnalis originaliter: & tunc neutra per alteram tollitur, vt ff. de furt. si pignore. §. cum furti. & ff. de condi. furti. si pro fure. §. furti. hoc tamen fallit in casu. ff. nau. cau. sta. l. & ita (aliàs incip. idẽ.) §. fin. quia ibi competebat altera de iure communi, altera de iure spe-

ciali. Aut nō est merē, vel originaliter pœnalis, & tūc vna per alterā tollitur, vt ff. qd me. causa. l. metum. §. licet. † ¶ Dic tu q̄tū attinet ad regulā huius tex. q̄ illa ꝓcedit quo ad hoc, vt simul concurrāt, ita q̄ vtraq; eligi possit: sed bn̄ vna electa alia tollitur. l. & ita. in fi. ff. nau. cau. stab. et q̄ in actione electa succubuerit, f m Bart. in l. hoc edicto: in 2. q. ff. de publica. Item hæc vera sunt, qñ ex eodem facto; & vnico criminis titulo procedunt, aliàs secus. l. tutor vi bono. rapto. l. nunquam plura. ff. de priu. de lictis.] ... ¶ De ijs, &c.

† Similē S Y L. glo. habemus ī d. l. & ita. ff. nau. cau. stab. & in l. nunq̄. de re. iu.

†aliàs est.

Nvnc admonē di∫sum⁹ agere posse quēlibet hoiem, aut suo noīe, aut alieno. Aliē no veluti ꝓcuratorio, tutorio, curatorio, cū olim in vsu fuisset alterius noīe agere nō posse, nisi ꝓ populo, ꝓ libertate, ꝓ tutela. Preterea lege Hostilia permissū † erāt furti agere eorū e noie, q apud hostes essent: aut reipublicę cā absent quiue in eorū cui⁹ f tutela essent. Sed qa hoc nō minimā incōmoditatē hēbat, q̄ alieno noīe neq; agere, neq; excipere actionē licebat, cœperūt hoīes p ꝓcuratores litigare. Nā & morb. & ętas, & necessaria pegrinatio, itēq̄ aliæ multę causę sæpe hoībus impedimento g sunt, quominus rē suā ipsi exeq̄ possint.

cur. vbi nō solū ɔsiderat caput impotentiæ. s. qñ hoīes suis negocijs non pñt superesse, sed et quando nolunt.] a ¶ Admonēdi sumus. i. admonemus. b ¶ Agere. s hodie.

* ¶ Intellige ciuiter: at criminaliter ñ sp li cet: qd expedi tū ē, vbi q s g a steq. velit criaē publicē iu dicij. l. pe. de publi. iud.] c ¶ Quēlibet. s. idoneum, † p p seruū, qui nec suo, nec alieno nomine admittit; vt C. de iudi. l. seruus. † Itē p p pupillum, vt C qui leg. perso. stā. hab. per totū. Acc. Facias tu regulam, q̄ qui cunq; pt esse in iudicio pro prio noīe, pōt

** † Sim gl. s. de leg. §. nostra vers. quibuscunque. & ȷ. §. seq. vers. cuicunque. ¶ † Dic, q̄ seruus nō pōt esse in iudicio ni S Y L. si in certis casib. de quib. in l. vix certis. ff. de iudi. Ange.

¶ Quia de actionib. diximus, videamus per quos exerceantur: & in hoc incipit, Nunc &c.

Diuisio. Nvnc. ¶ Totus iste titu. diuidit in tres partes. Primò ponit vnū dictū bimēbre. Scdō vnū membrū allumit, & declarat tā de iure antiquo q̄ hodierno. Tertiò declarat qd est procurator & tutor. Secunda ibi, Alieno veluti. Tertia ibi, Procurator.

S Y L. ¶ Nunc admonēdi. Casus nō est necessarius tradit. n primo Impe. regulā affirmatiuā. Item refert ius antiquū, quo nisi certis casib. in tex. expressis agere ꝓ alio nō licebat. No. q̄ quilibet nō ꝓhibit⁹ pt agere noīe suo, & alieno: & sic q̄ hoc edictū est ꝓhibitoriū certarū personarū. Itē not. in quibus casib. de iure antiquo agere liceret. Itē no. rōnē quare adinuentū fuerit, q̄ q s alieno noīe agere posset: & est tex. apertꝰ de cōis. il. l. 1. §. fi. ff. de ꝓ-

et procuratorem constituere: quam facit Inno. in c. edoceri. de rescri. sed ego addo, proprio noīe, p p personas cōiunctas, quę pñt esse in iudicio, & non pñt constituere saltem ante con test. Item procur. vt concludit Rot. de procu. deci. 34. in antiquis.
d ¶ Cum. i quamuis.
e ¶ Eorū noie. l. si q s faceret furtum captiuis, vel reipu. causa absentibus.
f ¶ Cuius. i. alicuius. q. d. procurator potest agere nomine eorum, qui sunt in tutela captiuorum, & reipublicæ causa absentium.
g ¶ Impedimento. Sed quid si nullū sit impedimentum? Rñ. idem, vt ff. de procur. l. 1. § vsus.
¶ Procurator &c. Casus in traditione tā gñalis rīę ñ ē necessari⁹: nihil. n. aliud hic dr, nisi q̄ ñ est tradita aliqua certa formula in cōstōne ꝓcuratorū, sed quocūq; cōstet, q̄ velim res meas

¶ Procurator cõstituit v̾bis habilib. iter positis, ẽt aduersario abñte, & ignoräte. An. Are.

¶ Procurator neq; certis v̾bis,[a] neq; pñte † sp aduersario, imo plerũq; eo [b] ignoräte cõstituit. Cuicũq; e. n. pmiseris rẽ tuã [d] agere, aut dẽfẽdere, eis tu [e] pcurator[e] intelli͛c. ¶ Tutores, & curatores quẽadmodũ cõstituãt, primo libro [f] expositũ est.

De satisdationib.

¶ Olĩ cõnẽc' actiõe reali satisdabat, siue suo, siue alieno noĩe cõueniebãt: sz agẽs reali nullã satisdationẽ pstabat, si suo noie agebat: sec⁹ si pcuratorio noie, quia satisdabat ratã rem dñm habiturũ: Agẽs verò psonali, ad ea cogebãt, ad q̃ agẽs reali cõuẽt⁹. verò alieno noie satisdationẽ pstabat iudicatũ solui, si alieno nomine faciebat: si verò suo, ad nullã satisdationẽ cogebat. Ang. Aret.

agi, & tractari p alliũ, ille meus pcurator cõstitibtus cẽsei. Not. q̃ pcuratoris cõstõ ñ exigit aliq̃ certã formã verbo rũ. Itẽ q̃ absens põt cõstitui pcurator.]
a ¶ Neq; certis verbis. Immo q̃busli- bet; aptis tñ ad hoc, siue gñalr, siue spãliter. In casib. tñ spãle mandatũ exigitur, vt in interdicto. de lib. exhi. vt ff. de pcu. l. Pomponi⁹. in prin. Idẽ si mãdo alicui, q̃ iueniat maritũ filię meę, vt ff. de ritu nup. l. gñali. i prin. Itẽ in cã suspecti tutoris, vt ff. d. ;pr. non solũ §. ti. Item qñ duos gñalr facio pcuratores: nã neuter ab altero exiget, ni si hẽat spãle mãdatũ, vt ff. de pcu. l. itaque. & l. q duos. Itẽ in inte. resti. petenda, vt ff. de min. l. illud. §. si talis.

† aliàs de est sem p. Mandatũ speciale ĩ multis casibus exigitur.

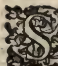
SYL. ¶ Adde q̃ Ang. hic ponit 25. casus, in quib. speciale mandatum requiritur: & ego posui 120. casus, in quib. speciale mandatum requiritur, in meo tractatu de regulis & fallen.
b ¶ Eo. s. aduersario
* ¶ Adde, quod & absens procurator vtiliter datur. l. 1. ff. de procu.]
c ¶ Cuicunq; s. habili, non militi, vt ff. de procu. l. filiusfa § veterani. Item non fœminæ, vt ff. de pc. fœminas. † Itẽ nõ hñti imminens impedimentũ, quare non possit cogi, vt ff. de pcu. l. neq; fœminã. Itẽ si minori 25. an. vt ff. de pc. l. minor. Itẽ non furioso, vel muto, vt ff. de pc. l. 2. §. furiosus. & l. mutus. l. fi. Item nõ accusato de crimine capitali, vt C. de pcur. l. reum.

Procuratoris officium quibusdã est interdictum.
*
† & §. pe. j. de excep.

ADD]. Qui oẽs phibẽtur eẽ pcuratores, nisi fuerit lis cõtestata. Et ĕ rõ, q̃a hæc exceptio dẽt opponi añ lit. contes. aliàs habilitaẽ psona pcuratoris, vt hic p doc. & in l. ita demũ. & in l. exigendi. C. de procur.
* ¶ Qd dicit d fœmina; verũ est in iudicio, pterq̃ in quibusdã casib. annot. p Dec. in l. 2 nu. 16. de re iudi. Nã ad negocia vtiq; procuratrix dari põt, vt tenet Bart. per l. 3. §. j. de neg. ge quem seq̃ Dec. post multos alios per eũ allegatos in d. l. 2. de re iud.]
d ¶ Rem tuã. Ergo & vnũ, & plures: ergo nũcius est pcurator, qd verũ ẽ, vt s. d pcu. l. 1. §. 1.
e ¶ Defendere. s. mandato interueniente: aliàs simpliciter positum hoc verbũ defensor, intelligitur sine mandato, sed procu. cum mandato est, vt ff de proc. si pcu. §. per cõtrium, & facit ad hunc §. ff. sa. er. l. planè. in fin.
f ¶ Primo libro. Vt s. qui da. tut. pñt. per totum. & de legi. agn. tu. per totum. & per alios seq. tit. vsq; ad ti. de satisda. tuto. & cura.

¶ De satisdationibus.

¶ Facta mentione procuratorũ, à quibus satisdatio exigitur, cõpetenter de satisdatione subiungitur. Accur. Cõtinuatio.
** Adde; q̃ qui tenetur satisdare, liberatur à satisdãdo, si sit valde diues & idoneus; vt no Bar. in l. quicunq;. 2. C. de fund. patri. lib. 11. & tradunt Alexand. & Mod. in l. 1 ff. qui satisda. cog.]

Atisdationū. Tot° iste tit. diuidit ī tres partes. Primò ponit qd iuris erat olim circa satisdatione ī iudicio, siue qs agebat noie suo, siue vt pcurator. Scdò, qd iuris sit hodie. Tertiò extendit hanc legē ad oēs puincias. Scda ibi, (Sed hodie.) Tertia ibi, quā formam.

ST L. Satisdationū. Certè in l. correcta nō est figurādus, refert. n. ius antiquū quo ad satisdationes; Nota, q modus satisdationū hodiern° differt ab antiquo. Item q l. introducit aliquādo à principio ab vsu. Item q l. tollitur per non vsum. Itē no. ordinē antiquum satisdationū. Item q nemo defensor in re aliena sine satisdatione idoneus esse creditur.

randō. l. nam postea.

f Edicti. s. prętoris, quod edictum non habemus.

g His s. tutorib. & curatorib. Sed qñ hoc? Rñ. forte tunc, qñ erant testāriij, vel datiui. s. p inqsitionem. Nā tūc nō cauebāt đ rato. vt ī. de satis. tu. in prin.

* Rectius Theophilus; ἡνίκα ὡμολογημένη ἐστὶ αὐτῶν κατάστασις, id est, qñ certa, & legitima est eorū constō; vt intelligam° tūc satisdationē remitti solitam, vbi constabat eos tutores, vel curatores esse. l. vulgo. ff. de admi. tuto.

h Remittebat. s. đ facto.

i Hæc ita erant. Hic non dēt esse §. sm loā. q a & qđ sequit est de antiquitate.

k Agit. Vt suo noie agēs nō caueat; aliàs caueat rē ratā dñm habiturū, vt ī. e. §. vers. ipse autem. & vers. procurator.

Satisdõnū mod° alius antiqtati placuit, aliū nouitas p vsū amplexa ē. Olim. n. si ī rē agebat, satisdarī possessor[a] cōpellebat, vt si victus eēt, nec rē ipsā restitueret, nec ei° litis ęstimationē, ptās eēt petitori, aut cū eo[b] agēdi, aut cū fideiussorib[c] ei°: q̄ satisdatio appellat Iudicatū solui: Vñ āt sic appellet, facile ē itelligere:[d] Nāq; stipulabat qs, vt solueretur sibi qđ fuisset iudicatum. Multò magis is, q in rē actione cōueniebat, satisdare cogebat, si alieno noie iudiciū accipiebat. Ipse aūt, q ī rē agebat, si suo noie petebat, satisdare nō cogebat. Procurator verò, si in rē agebat, satisdare iubebat, rē ratā dñm habiturum: piculū[e] eī erāt, ne iterū dñs de eadē re experiretur. Tutores verò, & curatores eodem mō quo & pcuratores satisdarī dr̄e, verba edicti[f] faciebāt: sed aliqñ his[g] agētib. satisdō remittebat.[h] Hęc ita[i] erāt, si in rē agebat. Si verò ī psonā, ab actoris qdē parte eadē obtinebāt, q̄ dixim° ī actione, quā ī rē agit,[k] ab eius verò parte, cū quo agit, si qdē alieno noie aliqs interueniret, oīmodo[l] satisdaret,[m] qa nemo[n] defensor in aliena

a Possessor. s. suo noie conuentus.
b Cūm eo. s. reo victo.
c Cū fideiussorib. Ex fideiussione.
d Facile est intelligere, cùm nomē sit consequens rei, vt ī. de dona. §. est & aliud.
e Periculum. Facit ff. de procura. non solum. §. item ait. & de iureiu-

l Omnimodo. s. siue cum mandato, siue sine mandato.
m Satisdare. s. iudicatum solui.
n Quia nemo. No. antiq̄ regulā, q̄ ēt hodie bona est, vt hic, & ī. eo. §. si verò reus. & ff. de procur. l. non videtur. & l. qui proprio. §. qui alium.

Etiam

* ¶ Etiam si filius vel pater sit.l.filiuſfam.ff.qui satiſ. cog.

a ¶ Nō cogeba. In hoc solo casu differebat ab actione i rē, licet ꝑ multa ỳ ba hucuſq; Iter eas notauerit dñā.

SYL. ¶ Cōtrariū voluit gl. ī rub. ff. iud. sol. videlicet ꝙ olī ꝯuēt' actione ꝑsonali nō satisdabat: sed hæc gl. verior est, quā seq. Dy. & Bart. in d. rub. & Ange hic.

SYL. ¶ Sed hodie. Casus i l. corrigēte ñ ex rōne, sȝ ex quodā vsu, q ꝑualuit, vt patet ī illis verbis, sȝ hodie hæc aliter obseruant. nō est necessariò figurādus: sed tñ notādū est, ꝙ satisdationes, q̄ hodie attēdunt, ex vsu, & obseruātia ꝓcessere potius, q̄ ex l. qđ cōsonat ad id, quod dixit §. in prin. huius tit. ibi, Alius antiquitati placuit, aliū nouitas per vsum amplexa est. Item ꝙ conuentus hodie suo nomine actione reali vel personali non satisdat nisi de iudicio sisti, aliquando cū fideiussore, aliquando cum simplici eius cautione iuramento firmata.]

re sine satisdatione idoneus eē credit. Qđ si proprio noie aliquis iudiciū accipiebat in personam, iudicatū solui satisdare non cogebatur. a ¶ Hodie cōuentus suo noie q̄ācūq; actiōe, nō satisdat iudicatū solui, sed de iudicio sisti, si ñ posśidet īmobilia, quæ aliqñ est cū fideiussore, aliquando nō. Aret. ¶ Sed hodie hæc alr obseruāt. Siue eñ qs. i rē actione ꝯuenit, siue ꝑsonali, suo noie, nullā satisdationē b ꝓ litis æstimatiōe c dare ꝯpellit, sȝ ꝓ sua tm ꝑsona, ꝙ in iudicio ꝑmaneat d vsq; ad terminū li

SYL. Satisdare est ꝓmissionē per fideiussores facere.

b ¶ Nullā satisdōnē. i. nullā ꝓmissionē ꝑ fideiussores facere. nā satisdatio ꝑ fideiussores fit, vt ff. q satiſ. cogan. ** Adde, ꝙ qñ qs tenet satisdare, ille pt pignora, vel fideiussores dare, glo. Bar. & magis cōites doc. in l. 1. q satiſ. cog. & Neguſ. đ pig. ī 1. mem. 5. par.] nā nec de defendēdo, nec đ dolo, ꝙ absit, nec iudicatū soluere ꝓmittit: q̄ tria ꝑtinentur sub cl'a hac. s. iudicatū solui, vt ff. iudi. sol. l. iudicatum solui, nec vllā aliā, nisi vnā, quā subijcit. Sed ecōtra nunq̄d actor aliq̄ facit satisdationē? Dic ꝙ sic, duas. Primā, ꝙ litem ꝓstabit vſq; ad duos menses cōnumerandos à die libelli porrecti, vt in

Satisdatio duplex ab actore exigitur.

auth. de execu. §. 1. coll. 7. q̄ est auth. C. de li. cōt. libellū. Aliā, ꝙ ꝓsistet vsq; ad finē: & si cōuictus fuerit iniuste se mouisse litē, decimā partē litis noie expēsarū dabit reo, vt i auth. đ liti. §. ad excludendas. coll. 5. q̄ ē in C. de epiſ. & cler. authē. ḡnaliter. q̄ñque tamē hæ duę ex cōsuetudine nō ser uātur, nec sūt in vsu. Accur.

c ¶ Pro litis æstimatione. Iudicatū solui. Accur.

d ¶ In iudicio ꝑmaneat. Hæc satisdatio appellatur iudicio sisti, vt hic patet, & ff qui satiſ. cog. l. 2. §. prætor ait. in fi. Et caue tibi in notanda differentia horum capitulorum. Hic. n. primo loquitur, qñ immobilia non possidet, vt hic, & ff. qui satiſ. cog. l. sciendum.

¶ Aduerte, q̄a verū est, ꝙ reus cōuentus possidens immobilia excusatur à satisdādo: sed si agimus de satisdatione ꝓstanda ab actore de prosequenda lite, nō releuatur actor ab ea præstanda per possessionē immobilium, fm Bar. & doc. in l. de die. §. quidam. ff. qui satiſ. cog. Ale. & alij in l. sciendum. e. tit. q̄uis Iaſ. ibi contrarium teneat, cuius rationes debiles sunt.]

e ¶ Ad terminum. Hoc est tpś definitionis litis. Sed nunq̄d fideiussor tan diu tenetur. s. q̄diu durat lis? Distingue, aut fideiussit in certum tēpus, & tunc tādiu tenet, & nō vltra, vt C. de fideiuſ. l. pe. Aut non, nec in cā publica, nec in scriptis: & tunc nō tenetur vltra duos mēses, vt di. d. l. C. de fideiuſ. Et est rō, quia actor vr sibi remittere, cū promiserit litē se contestaturū vsq; ad duos mēses, vt in auth. de execu. §. 1. coll. 7. Si aūt in cā publica, vel in scriptis: tunc perpetuo, vel q̄đ ea

μέχρι τέλους, Theophil' hic vert. i. vſq; ad finem.

SYL.

Fideiusſor iudicio sisti quādiu tenetur.

tis: vel cōmittitur ſuę ꝓmiſsioni a cũ iureiurando: (quã iuratoriã cautionem b vocant) vel nudã promiſsionẽ, c vel ſatiſdationem pro qualitate d perſonæ e ſuæ dare compellitur.

...atiſdatio ...udicio ſi- ...ſi, an poſ ...it ſub pę- ...na fieri.

eſt veri^o) vſq; ad triẽniũ teneſ: cũ tũ duret inſtã:ia cãæ, vt C. de iud. l. ꝓpe rãdũ. i pr:n. Sed nunqd ſub pœna fiet hæc ſatiſdatio? Rñ. nõ, niſi cõueniat iñter pres: ſed itereſſe tm̃ venit, vt ff. q ſatiſda. cog. l. 2. §. fin. Sed ſi eſt ꝓmiſſa, & ẽ ſtatutũ tp̃s ; ĩ. qd reuocat fideiuſſor ſi qdẽ tex menſium eſt, ĩ. alios ſex mẽſes poterit fideiuſſor morã purgare: ſi maius, ñ hẽt tñ niſi ſex mẽſes. ĩ. quos p̃t mora pęnæ purgari, ſi exhibeat re^o, licet primo exhibitus ñ fuerit q̃ dic, vt C. de fideiuſ. l. añ pe.

(i) Sed qd ſi poſſidet immobilia tm̃, q̃ valẽt decẽ, & ꝯueniat in cẽtũ, nũq̃d ſatiſdabit? Rñ. ſic, ad minus in eo qđ excedit: qa qđ juris eſt ĩ toto quo ad totum, idẽ erit in parte quo ad partẽ, vt ff. de acq. hær. l. ſi ſeruus eius. & dixi in l. quæ de tota. ff. de rei vend.

SYL. ꝗ Addẽ, ꝙ hęc gl cõiter dãnat, vt dicit Ale. in l. ſc:edũ. co. ſi. ff. q ſatiſ. co. ñ n. requ:t ꝙ ſatiſdatio æqualeat valori litis, ſed ſatis ẽ ꝙ poſſideat tm̃ ꝙ ñ ſit ſuſpicio fugę ſm̃ opi. Bart. & Bal. ibi.

ADDI. (2) Intelligas diſpõnẽ huius l. ꝓcedere in caſu ſuo, videlicet in ſtipulatione p̃toria, & iudiciali, nõ aũt in ſtipulatione cõuẽtionali, vt ibi no. Bal. Ang & ſaly & no. Bar. in l. 4 circa fi. de cuſto reo. qđ no. ſm̃ Ang.

a ꝗ Promiſſioni. Scilicet vbi poſſidet immobilia.

SYL. ꝗ Io. Fab. hic dicit, ꝙ de cõſuetudine ſeruatur ꝯrĩũ, & de veritate vide Ale. in l ſciendum. col. pe. ff. qui ſatiſ cog. I ẽ p p ꝓuilegiũ, vt C. de pri. agẽ. in re. l. 12. & de dig. l. quoties. c. lib. Item in caſu, quõ non poſſidet immobilia, vt C vt omnes tam ciui. q̃ cri. l. 1. ibi, iuratoriæ tantum cautioni.

SYL. Regula ẽ, q̃ ponit hic gl. ſ. ꝙ p p impotẽtiã ſatiſdãd. ſtet cautioni iuratoriæ, ponit tñ Iaſ. in l. 1 ff. q ſatiſd. cog. 14. ſtationes, in q̃b. ẽt ſtãte impotẽtia ſatiſdãdi nõ ſtat cautioni iuratoriæ.

b ꝗ Iuratoriam cautionem. Scilicet iudicio ſiſti.

c ꝗ Nudã promiſſionem. Repete, dare compellitur, vt œconomus, & alij clerici, vt in auth. de ſanc. epiſ. §. ſi quis autem pro pecuniaria cauſa. coll. 9.

d ꝗ Pro qualitate. Vt ſi ſit parens, vel patronus rei, vel actoris: vt qa vocet patronũ, vel parentẽ tunc e. n. quilibet fideiuſſor ꝓ idoneo accipitur, vt ff. in ius voc. vt eant. l. 1. 2. & 3. & ff. qui ſatiſd. cog. l. 2. §. 1. & §. quod ait prætor. Sed nũ quid hodie indiſtinctẽ ſatiſdandum eſt, vt in authen. de exhi. & intro. re. §. ſuſcepto. collatio. 5. quæ eſt in C. de lit. conteſta. authen. offeratur? Reſpondeo. Illa ſecundum diſtinctio. huius l. intelligitur. Nam poſteriores per priores intelliguntur, vt ff. de lega. & ſenatuſconſul. l. ſed & poſteriores.

e ꝗ Perſonæ. ſ. rei.

* ꝗ Sic & bonus vir, qui p p pauperta tem ſatiſdare nõ põt, promittens cũ iureiurando admittitur, ne eum ad impoſſibilia obligare lex videatur, vel alias ius ſibi iam quæſitum amittat, Iaſ. l. 1. in fi. qui ſatiſ cog. Alcia. l. ſatiſdationis. de verb. ſig.

SYL. ꝗ Sin autẽ per procuratorem. Caſus clarus eſt, & dicta plura ſunt. primo enim dicitur, ꝙ ſi lis fiat per procuratorem, tunc procurator actoris aut exhibet in actis mandatũ, & tunc nõ egemus alia ſatiſdatione, qa iam cõſtituendo procuratorem tenetur habere ratum factum per ipſum ſm̃ vires mandati, aut in iudicio confirmauit perſonam procuratoris, & idem eſt ac ſi mandatum dediſſet qa quo ad ratihabitionem procurator cõſtitutus cenſetur; quia vt vidimus. ſ. tĩ. præceden. quibuſcunq; verbis conſtituitur: aut neutrũ iſtorum factum eſt. & tunc procurator tenetur ſatiſdare rem dnm ratam habiturum. ratio autẽ omnium eſt, ne reus fatigetur expenſis, & eludat poſtea, ſi abſoluatur. Si vero ſit procurator rei. tunc ſi p̃ns reus in iudicio perſonã procuratoris

ratoris approbet, res de plano procedit: si uerò non sit præsens, potest extraiudicialiter satisdando supplere ꝗ ora nota. Itē not. ꝙ ꝯ mandatū factū penes acta ñ opponit̃. Itē ꝙ qñ ꝓcurator agit pñte dño, nō pt̃ ꝗ̃ defectu mādati opponi. Item ꝙ qñ dubitatur de mādato, ꝓcurator cogitur cauere de rato. Itē ꝙ dñs pōt extra iudiciū releuare ꝓcuratorē ab onere satisdādi. Itē ꝙ fideiussor ꝗ̃ iudicato soluēdo simpliciter receptus liberaẽ lata s̃nia ſm Ang hic.]

a ¶ Mandatū extra iͤ ſcm.

b ¶ Insinuatum. i. coram iudice demōstratum.

SYL. ¶ Dic actis īsinuatū. i. in actis ꝓductū & registratū.

1 Procurator dñi actoris vel q̃ si satisdat de rato, si dubiū fuerit ꝗ̃ mandato, ꝓcurator rei ẽt si ꝗ̃ mādato cer tū extiterit, cauet iudicatū solui cū oīb. ciuilis opportunis: ꝓ quo reꝰ pt̃ existere fideiussor q̃ fideiussoria obligatio hypothecariā hr̃e dēt annexā, q̃ stipso iudicatū solui ꝯ hr̃dem fideiussoris porrigit, tenet̃ ẽt idē ꝓcurator, si reꝰ fuerit litē ꝯstatꝰ cauere, ꝙ tp̄e ferendæ s̃niæ reus ī iudicio paratꝰ erit, alias fideiussor pro eo intercedēs tenebit̃ ꝓ eo, qꝗ̃ fuerit mādatum, nisi prouocatio interce dat. Ange. Are. ¶ Sin āt p ꝓcuratorē lis uel infert̃, vel suscipit: ī actoris qdē ꝑsona, si ñ mandatū a actis insinuatum b est, uel ꝑsens dñs litis in iudicio procuratoris sui ꝑsonā cōfirmauerit, c ratā rem dñm habiturum d satisdationē procurator dare cōpellit̃ eadē † ob seruando: & si tu-

c ¶ Cōfirmauerit. Repete, nō. nā cōfirmare pōt: & tunc satisdare nō tenet̃ ut j̃. prox. §. aliàs est in litera, non.

* ¶ Idem scribit. Vlpia l. non solum. §. qui nomine. de procu.

d ¶ Habiturū. i. ꝙ dñs hēbit ratū: q̃ cōmittit̃; qñ dñs scit, & pōt hr̃e ratū, & non hẽt, ut ff. rem ra. ha. quo. n. §. r. & ff. de sol l. ratum, ubi dr̃, ratū āt hr̃e dñs debet, cū primū certior factꝰ est. Hic tñ distingue. An sit certū hr̃e mādatū: & tunc non cauet, ut hic, & C. de satisda. l. j. Aut certū est, ꝙ nō hẽt: & tūc ẽt cū satisdatione nō admittitur, ut ff. de nego. gest. si pupilli. §. si. Aut dubium est: & tunc ſm P. est in electione rei utrū exigat probatio-

nem mandati à procuratore, an satisdationem recipiat & est pro eo argu. ī auth de coll. §. eos. in fi. colla. 9. Sed ibi nō loq̃t de ꝓcuratore, sed de exactore tributorum. Sed Io. ꝯ dicit. n. in electione ꝓcuratoris esse qꝗ̃ duorū istorū facere velit: q̃a quoties ad duo q̃s alternatiuè tenet̃, eius est electio, ut ī. de actio. §. huic. Bul. autē distinguebat vtrum diceret, non hābes mandatū & tunc ꝓbet mādatum an dicat, dubito: & tunc satisdāt. Sed Ioanī opi. uerior ẽ.

SYL. ¶ Tūc aūt dr̃ dubiū de mādato, qñ aliqd ꝓbatū ẽ, ñ āt p simplicē assertionē ꝓcuratoris, vt ꝗ̃ clarāt doc. ī l. j. C. de procu.

** Adde, ꝙ licet r̃r absq; mādato alius ꝓ alio ñ audiat̃, attñ amicꝰ defensionis cā poterit stare ī iudicio sine mādato: qꝗ̃ intelligēdū ī eo, q̃ arctissima familiaritate iungat̃, & cuiꝰ gesta soleat absēs rata hr̃e. Bat. l. nō solū. §. q̃ alieno. de procu. Alcia. lib. 4. ꝗ̃ uerbo signi.] † alias eodem.

SYL. ¶ Præstat etiam aliā cautionem procurator actoris. s. de defendendo eū pro quo agit, ut ff. de procura. seruū. §. fi. aliàs denegatur ei actio, ut ff. de procura. l. mutus. § pœna.

¶ Intellige de defendendo ī cā recōuentionis, ſm dict gl. in l. sed & hæ. §. prætor uer. satisdando. ff. de proc. q̃ communiter approbatur, ut tradit̃ Alex. in l. actionem. C de procur.

Personæ,

tor, vł curator, vel aliæ tales ꝑsonæ, a q̄ alienarũ rerũ gubernationẽ receperũt, litẽ q̃buſdã per aliũ inferũt. b

¶Si verò aliq̃s ꝯuenit̃, ſiq̃dẽ p̄ñs ꝓcuratorẽ dar̃ pᵃrat⁹ ẽ, p̄t d vel ip̄e ĩ iudiciũ venire, & ſui ꝓcuratoris ꝑſonã ꝓ iudicatũ ſolui ſatiſdõnẽ, ſolẽni ſtipulatione firmare, vł extra iudiciũ ſatiſdõnẽ exponere,e ꝑ quã ipſe ſui ꝓcuratoris fideiuſſor exiſtat ꝓ oĩb⁹ iudicatũ ſolui ſatiſdõnis ciuilis, vbi & de hypotheca ſuarũ rerũ conue-

Perſonę alienarum rerum gubernationẽ hñtes.

a ¶Perſonæ. ut ſunt p̄res ĩ bonis filiorũ. vt C. de bon. ma. l. j. & de bo. q̄ li. l. fi. §. vbi ãt. Itẽ orphanotrophi, & brephotrophi, ut C. đ epiſ. & cle. orphanotrophos. Itẽ œconomi, uel actores, vel ſyndici, ut ff. qđ cuiuſq; uniuerſi no. l. j. §. qb⁹ & l. nulli. & l. itẽ. §. j. & C. đ ſacro. ecc. iubemus. 2. circa principiũ, ibi, nulli œconomo. & C. đ epiſc. & cler. oẽs q ubiq;. §. hoc nihilominus. Item apocrilarij, vt in auth. q̃õ opor. epi. §. & illud. coll. j. Itẽ magiſtratus noĩe municipij, (i) ut C. đ iura. calum. l. 2. §. 1. iſti. n. poſſunt inferre per alium litem, vt hic ſubijcit.

** Vide ſim. gl. ĩ. đ curat. §. ult. ĩ uer. actorẽ. vbi đclat q ſint œconomi, ſyndici, apocriſarij. Orphanotrophi verò appellãt orphanorũ & pupillorũ nutritores. Ĩde orphanotrophiũ loc⁹ vbi talib. p̄bẽtur alimẽta. 23 q. 8. §. q̃uis. Brephotrophi ãt dñr gubernatores infantium pauperũ & orphanorũ, ſ̃m Azo. ĩ ſumma. C. de epi. & cle. & Brephotrophiũ locus, ubi hm̃õi infantes publicè alũtur. l. illud. C. de ſac. ecc.]

ADDI. (i) No. ꝙ magiſtratus municipalis ꝓ ſua ciuitate uel municipio p̄t agere, ut eſt tex. in l. 3. §. planè. ff. qđ ui aut clam. cùm ibi no. Ange.

b ¶Per aliũ inferũt. Scilicet per ꝓcuratorẽ, qđ eſt intelligẽdũ, ſi prius ipſi litẽ conteſtent, ſic litiũ dñi efficiant, ut C. de procu. l. neq;. alias non: cùm non dñi, ſed adminiſtratores ſunt: & procurator a dño debet inſtitui, ut ff. de procu. l. 1. in prin. Sed ſi ipſe ſupradictę ꝑſonę agũt, nunq̃d de rato cauẽt, uel de iudicato ſoluendo, ſi ꝯueniunt? Rñ. ñ, ut C. de admi. tut. l. tutores debita. & l. ſancim⁹. 2. §. defenſionẽ. Sed iñ in tutore vł dicere lex

Tutor an teneat cauere de rato.

ꝫ, ſi ſit incertũ de offõ ſuo, ut ff. de admi. tut. l. vulgo. Sed certè ibi non dicit, ꝙ debeat de rato cauere: ſed ꝙ reus dãnũ nõ ſubibit, ꝓpterea ꝙ iſte nõ ſit tutor. Sed q̃ ẽ rõ, ꝙ ꝓcuratores ſatiſdant, ſed ſupradictę ꝑſonæ nõ? Rñ. q̃a p̄dictę perſonæ q̃ſi domini ſunt, ut ff. ꝓ emp. l. q fundũ. §. ſi tutor. & C. de epiſ. & cler. l. orphanotrophos. ſed ĩ ꝓcuratorib⁹ ſecus: q̃a non ſunt dñi uerè, ſed fictè, vt ff. de ꝓcurato. l. 1. in prin.

Procuratores ſatiſdant, non aũt p̄res, orphanotrophi &c.

* ¶ Adde, ꝙ licet tutor ñ poſſit cõſtituere ꝓcuratorem añ lit. ꝯteſt. põt tñ conſtituere actorẽ, uel negociorũ geſtorẽ, uel quocunq; alio nomine eũ apelles, ut ait hic Theophilus.]

c ¶Pñs. Pñtẽ accipe, ẽt ſi ſit in hortis, uel in cõtinẽtib. ædificijs, ut ff. de procur. l. pñs. & l. q in foro. & l. & ideo.

d ¶Põt i. dẽt, ſ̃m quoſdã. Dñt. n ꝙ ſi dñs eſt pñs, ipſe tñ dẽt fideiubere ꝓ ꝓcu. ſuo: ſi aũt abſens eſt, ꝓcur. p̄t, & dẽt fideiuſſores ſuos dare. & facit ꝓ eis. ff. iud. ſol. ſi ad defendendum. & ff. de procu. l. qui proprio in prin. Vel dici põt, ꝙ etiam ſi dominus eſt pręſens, tamen poteſt procurator dare ſuos fideiuſſores: cùm etiam ſine mandato quilibet poſſit alium defendere, ut C. de ſatiſda. l. 1. & C. de procu. l. exigendi. & etiam inuitum. ut ff. de ſol. l. ſolutionem. & ita propriè accipitur hoc uerbum, poteſt.

Defendit qlibet ẽt ſine mandato.

e ¶Exponere. Actori, uel notario ſcribenti procurationem: ex cuius ſtipu. quæritur actori utilis actio, ut ff. rem pu. ſal. fo. l. non quaſi.

f ¶Clauſulis. Quæ clauſulę tres ſũt. ſ. de defendẽdo reo, & đ dolo ꝙ abſit, & qđ ſonat ipſum uerbũ, ut ff. iudi. ſol. l. iudicatum ſolui & hic dicitur.

Iudicatũ ſolui tres clauſulas habet.

Com-

nire ꝯpellit, a siue i iudicio promiserit, siue extra iudiciū cauerit, vt tā ipse, q̄ hr̄des b eius obligent. Alia isu- p cautela vel satisdōne pp psonā ipsi' c exponēda, d ꝙ tpe snīæ recitādę i iudiciū veniet, e vel si ñ venerit, oīa dabit fideiussor, f q̄ i ꝯdēnatione ꝯtinent, g nisi fuerit prouocatum.

¶ Volens sine mādato qs reum defendere tā i actione reali q̄ psonali pōt hoc satisdādo facere & ordo satisdationum, ex usu iudiciorū plenius cognoscitur, & hæc forma ubique seruari debet.

§ XL. ¶ Si uerò re' psto h ex quacūq; cā ñ fuerit, & ali' velit defensionē ei' subire (nulla dr̄ia iter actiōes i rē uel psonales introducēda) pt hoc facere, ita tñ ut satisdationē i iudicatum solui, p litis pstet estimatione. Nemo k .n. ſm veterē rłam (vt iā dictū l ē) alienę rei sine satisdōne defensor idone' intelligit.

¶ Quæ oīa apti' † & pfecti' quotidiano iudiciorū vsu i ipsis rerū documētis apparent.

¶ Quam formam nō solū in hac regia m urbe, sed ēt in oibus nr̄is prouinciis (etsi pp imperitiā forte aliter celebrat) obtinere censemus, cùm necesse sit oēs prouincias, caput n omnium nr̄arū ciuitatū. i. hanc regiā urbem, eiusq; Sequi,

a ¶ Cōpellitur. Per iudicem. Accur.

b ¶ Hæredes ei'. Nā hēt nām hęc stip. ut ad hr̄des trāseat, sicut illa, iudicio sisti, ut ff. si qs cau. l. si eū. §. q iniur.

c ¶ Ipsius. Scilicet rei. Acc.

d ¶ Exponēda à pcuratore.

e ¶ Veniet. s. re', q litē pri' cōtestatus est suo nomine.

f ¶ Fideiussor. Datus nūc a procuratore.

g ¶ Cōtinent. Ergo dēt condēnari procurator pręsēs.

¶ Si vero re'. Casus positio facilis ē: dubitari. n. poterat, qūo posset extraneus sine mādato admitti Icā. cū. n. in principio iudicij magis sit fauēdū actori q̄ reo, & nemini alieno nomine agere liceat sine mādato, uidebatur multo minus admitti debere defensor, cui' priūdr fauore defensionis, & neqs indefensus remaneat sed dēt tūc demū admitti, si cauerit: ro assignat in tex. p antiquā regulā ex edicto elicitam, ꝙ nemo, ēt si fili' eēt, admittit ad aliquē defendendū sine mādato. l. filius fam. ff. qui satis. cog. No. ꝙ nemo admittit ad aliquē defendēdū sine mādato, nisi caueat, siue simus in actiōe reali, siue psonali. Itē ꝙ pōt ex hoc tex. elici illa rē. uulgata, de qua s. ꝙ experiētia est rerū magistra. Itē ſm Ang. ꝙ ciuitates inferiores debent sequi consuetudinē dominātis, qđ nō elicitur ex hoc tex i quo hoc expsiè disponi: immo posset elici cōtratiū, ne dispositio esset superflua.]

h ¶ Si uerò reus psto. s. post litē contestatā contra eū.

i ¶ Satisdationem. No. ꝙ siue iteruenit pcurator ante litem contestatam vt s. eodē §. si vero debet satisdare, siue postea, ut hic, & C. de consor. eius. lib. l. 2. Nec obst. qđ dicitur, ꝙ dēt fieri ante litē ꝯtestatā vt ff. de pcu. l. Pōponius. §. ratihabitionis. q ibi iteruenit pcurator ante litē cōtestatā: ubi autē postea iteruenit, & postea satisdat ut dictum est.

K ¶ Nemo. s. procurator, ut ff. de procu. qui proprio. §. 2.

l ¶ Dictū est s. in prin. uers. ab eius.

m ¶ Quā formā. Regia vrbe. s. Cōstātinopolitana. Vel dic d̄ ueteri Rom.

n ¶ Caput. C. de uet. iur. enuc. l. 1. §. nulla. & §. sed & si quæ leges.

† alias perfectissime a quotidiano &c.

Procurator rei siue interueniat añ lit. cōtest. siue post, tenet satisdare.

a Sequi immo nõ vř inspiciẽdũ q̄d ibi fiat, sĩ q̄d fieri dẽt, ut ff. d offi. p̄si. l. sed licet. q̄ est ꝯ. Sed hæc ẽ intelligẽda, qñ ex certa scientia est ꝯsuetudo uel lex, nõ per errorem. ut ibi: ut facit ad hãc. ff. de leg. & sena tuscon. l. de quibus. Acc.

ADDITIO. Hoc uerũ qñ lex tollit con suetudinẽ, aliàs vnaquęq; ciuitas abundat ĩ sẽsu suo: & sic obseruare dẽt suã cõsuetudinẽ. Et ex gñali princi pis ꝓmissu in ducere potest particulares cõsuetudines ẽt ꝯ leges, q̄bus stari dẽt, vt hř in ꝯ. ex nõ scripto ĩ. de iu. nat. gen. ciui. Quęro tñ an in fideiussorem de iudicato soluẽdo fiat executio sine nouo processu? & cõmuniter doc. dñt ꝙ sic, ut in l. fi. C. d usu rei iudi. & Bar. in l. j. ff. de iud. sol. per tex. d. l. fi. ubi dř, statim: q̄a dictio, statim, importat summariã cognitionẽ sine ordine iudiciario, ut l. momentaneæ. C unde ui. dic ut in dictis iuribus latius per doc. Ang.

obseruãtiã sequi.

¶De perpetuis & tẽpalibus actionibus, & q̄ ad hr̃des, & in hr̃des trãseũt

¶Actiones ciuiles tã reales q̄ ꝑsonales sũt ꝑpetuæ: ꝑtoriæ vero pœnales vt̃r durant anno: q̄d fallit in actione furti manifesti, q̄ ꝑpetua ẽ; sʒ ꝑtoriæ rei ꝑsecutorie ꝑpetuę sũt.

¶De perpetuis & temporalibus &c.

Quia de actionibus est dictũ, & q̄dã sunt perpetuæ, & quædã nõ: iõ de his ponit, ut j. eo. in prin. Itẽ quia q̄dã trãsitoriæ sunt hr̃dibus & ꝯ hæredes, & de his ponit j. eo. §. non aũt. Accur. Sed melius resideret ista rubrica immediate post titu. de actio. quia cõtinuatur a remotis nimium, cùm non simus in prin. libri.

HOc loco. a Totus iste titulus diuidit in tres partes. Primò ponit regulam & exceptionem. s. quæ actiones sunt perpetuæ: Secundo ponit regulam & exceptionem. s. quæ actiones sunt transitoriæ ad hæredes. Tertiò ponit nouũ casum. Secun da ibi, Nõ autem omnes. Tertia ibi, Superest.

¶ Hoc loco. Casus in traditione regulæ, præsertim i his terminationib9 actionũ, quæ sunt iuris positiui, non est aliter figurandus q̄ litera liter: litera autẽ plana est, nec aliqua declaratione indiget. No. igitur, ꝙ actiones, quæ ex lege senatuscõ. & principum constitutionibus oriebantur ac dabantur, olim erãt perpetuæ, hodie uero uariæ terminatę sunt: aliç lõgiori, aliæ breuiori spatio. Itẽm ꝙ descendentes ex edictis ꝑtorũ sunt annales, quaten9 etiã erat annale officiũ prætorũ. Itẽ ꝙ dictio, perpetuũ, non semper importat sine præfinitione tẽporis. Itẽ nota actiones, quæ in perpetuũ extẽdũtur, quamuis sint prætoriæ. Itẽ ꝙ actio furti manifesti datur perpetuo. Item quod ualet argumentum ab absurdo.]

HOc loco ad-monẽdi sumus, eas quidẽ actiões, q̄ ex lege, b senatusvè consulto, c siue ex sacris constitutionibus d proficiscuntur ꝑpetuò † solere antiquitus competere, donec sacræ cõstitutiones tam in rem, q̄ in personã actionibus, certos fines dederũt:

b Ex lege 12. ta. ut fami. ercisc. ut. ff. fam. erc. l. 1. Itẽ noxalis de pauperie: ut si qua. pau. fe. d. l. 1. in prin. & ff. si qua. pau. fe. d. l. 1. in prin.

c Senatusve cõsul. vt hr̃ditatis petitio, ut ff. de pe hæ. item ueniunt. §. pridie, & C. de pe. hær. l. fi. in prin. It ẽ si quis clauũ de naui abstulerit: cui9 causa tota nauis perijt, ut ff. de incẽ. rui. nau. l. 2. §. senatuscon.

d Cõstõnib. ut cõdictio ex lege, q̄ datur ex cõstõnibus quibuslibet post l. 12. tab. constitutis, ut ff. de cõd. ex le. l. unica. & ff. ad l. Iul. de adulter. q̄d ex his. & C de do. l. si q̄s argentũ. §. fi. & ĩ. de act. §. tripli. Vel ex quacunq; alia

SYL.

† De hoc ver. ꝑpetuo, quot modis accipiat, uide gl. 10. q. 2. §. ꝑpetua.

cõtinuatio.

Edditio.

Diuisio.

Actiones ex quinq; partib[9] iuris descẽdẽtes sunt ciuiles & ꝑpetuæ.

alia parte iuris, ut plebiscito, ut patet ll. Aq lia, ut s. de le. Aquil. §. cęterũ. & ff. a d l. aqli. l. 1. nã quinq; sunt partes Iuris piętet piorũ, ut s de iure na tu. §. cõstat & totum est ius ciuile, ut ff. de iusti. & iure. L. ius. autem ciuile. & actiões ex eo descendẽtes sunt perpetuæ, ut hic dicit, idest, si ne præfinitio ne temporis,

eas a uerò, q̃ ex ꝓpria Prętoris iurisdictione pẽdent, plerũq; [b] intra annũ [c] uiuerẽ. nã & ip sius Prætoris intra annũ erat † imperiũ. Aliqñ [d] tamen & in perpetuũ extenduntẽ. i. usq; ad finẽ ex cõstitutionib. [e] introductũ:

requiritur etiam possessiõ. nãm sine possessione ñ inchoatẽ usucap. l. sine possessione. ff. de usucap. licet aliqñ in choata trahat ad finem, ut l. cęp. s. ff. de usucap. cõiuncta. l. 1. §. Scæuola. ff. si quis test. li be. eẽ iuf. fu. Angel.

a ¶ Eas f. pœnales. & tunc non est necesse, plerunq;, uel si habes, plerũq;, expo ne ut j. Acc.

† i. magistratus sic l. pen. de iuit & iu. l. pen. de offi pſ. & l. ulti. de offic. pro conf.

ſm antiqua tempora; sed sacræ constitutiones ĩ personalibus metas imposuerũt 30. annorũ, ut C. de pſcrip. 30. uel 40. an. l. sicut & l omnes. & C. quib. non obijcitur long. tẽp. pſcrip. l. neq;. & C. d anna excep. l. I. & de cõ stit. pec. l. 2. In realibus autẽ impõnitẽ meta per constitutiones ĩ rebus mobilibus trium anno. in immobilibus. 10. an. inter præsentes. 20. inter absentes: & hoc, qñ titulũ habet possessor aliàs 30. anno. ut C. de usucap. transfor. l. 1. & s. de usuca. §. 1. i. (1) In hypothecaria ẽt quæ est in rem, certa statuuntur tpa: uel 10. uel. 20. uel 30. uel 40. annorum, ut C. si aduer. credit. † l. diuturnũ. & C de præscrip. 30. anno. l. cũ notissimi & de anna. excep. l. 1.

Actiones persona- les 30. annos durãt. Actiones reales q̃to tpe durant. **

†liber. vij.

** Quanto tpe præscribatur iuri hypothecæ, uide omnino Negus. trac. d pign. in 2 memb. 6. par. nu. 1. & 2 qui distinguit, & optimè declarat.] Sed quomodo erat perpetua rei uendicatio ſm antiqua tempora, immo temporalissima, ut s de usuca. ĩ prin. Rñ. quod hoc dicit, ꝙ erant perpetuæ. f. personales, sed meta imponit tam in realibus q̃ in personalib. Item caue tibi, quia duæ pſonales sunt ciuiles, quæ durant per annũ tm̃ una iniuriarum, quæ descendit ex l. Corn. & C. de iniur. l. si non conuicij.

STYL.

¶ Adde, ꝙ de hac fallen. uidẽda sunt q̃ ponit Ioã. Fran. Balbus in tra. præscrip col. 111. in prin.

¶ Alia, q̃ datur ex l. Iulia repetundarum, ut ff. ad l. Iul. repe. l. 2.

ADDITIO. (1) Et no. ꝙ ultra titulũ

b ¶ Plerunq;. h d. ꝑ prætorias rei persecutorias, q̃ ꝑpetuæ sunt, nisi sit rescissoria, quæ annalis est: quia contra ius ciuile datur, ut ff. de act & ob. l. in honorarijs. & s. d act. §. rursus. & j. e. §. Itẽ nisi redhibitorijs, q̃ dant ad tps, licet rei sint persecutoriæ, ut ff. de ædi. edi. l. sciendũ §. ff. qa dant cõtra id qd cõuenerũt ꝯhentes. Itẽ fallit di cta regula. ff qd fal. tu. l. huius actionis. §. has actiones. & q̃ in frau. cred. l ait prætor. §. annus. C. de dolo. l. fin. & ff. de eo per quẽ factũ est l. 1. §. pen. Si aũt sunt pœnales prætoriæ, locum hẽt quod hic dr̃, ut sint annales, siue sint pœnales ex utraq; parte, siue ex altera tantum, ut ff. de calum. l. 1. & de ĩ ius uoc. l. pen. & ff de ali. iu. mu. l. uel post ann. Accur.

Prætoriæ rei persecutoriæ sunt perpetuæ.

Prætoriæ pœnales sunt annales.

¶ Vide pro declaratione Bart. in d. l. in honorarijs. ff. de pact. & obli.

STYL.

ADDITIO. Sed ſm Ang. illa est pœnalis ex una parte tm̃, & ideò non ṽr bene excipi. Sed Barto in l in honorarijs. ff de actio. & obliga. conclud. t. ꝙ oẽs rei pſecutoriæ ex utraq; parte sunt perpetuæ. ex parte autem actoris rei persecutoriæ, & ex parte rei pœnales finiuntur anno.

c ¶ Intra annũ. f. utilem. Nam de talibus annis prætores loquebant, ut patet. ff. de ui & ui ar l. 1. §. ann[9]. & ff. de ædil. edi. l. sciẽdũ. §. fi. Nisi in casu ubi ẽ utilis ad sui principiũ, sed cõtinuus ad sui ꝓcessium, ut ff d ca ũ l. annus.

d ¶ Aliqñ. Ecce quare dicit plerunq;.

e ¶ Cõstitutionibus. de quibus dixit s. eod. in princip.

Bonorum

a Bonorū possessori. l. cuilibet possessori, q vult succedere de iure pretorio, q hēt hr̄ditatis petitionē bon. possessoriā, de qua habes. ff. de bon. pos. heredi. peti. peti. per totum. Accur.

b Hr̄dis loco sūt, ut qb⁹ restituta ē hr̄ditas p fideicōmissū, † qb. datur hr̄ditatis petitio fideicōmissaria, d̄ qua hēs. ff. de fideic. hr̄. peti p totū. Et hæ duæ sunt rei p secutoriæ. Ac.

† l. postulāte. ff. ad Trebe. & §. restituta. supra de fid. hr̄.

c Proficiscatur. no. actionē furti manifesti esse ptoriā: sed ñ manifesti ē ciuilis, ut ī. de noxa. §. sūt aūt.

* Adde, ꝙ ex l. 12. ta. manifesti fures liberi uerberabanť, & iis addicebantur, qb. furtū fecissent, si modo id luci fecissent, neq; se telo defendissent (nocturni. n. fures, aut interdiu se telo, cū prehēderētur, defendētes, occidi poterāt) serui uerberib⁹ cæsi de saxo pcipitabantur, ut testatū reliqt A. Gel li. xj. c. ul. q̄ pęna postea ā ptorib. ī q̄drupli pęnā imutata est. vn, ñ imerito hic dr̄, iā furti manifesti actionē ex ptoria iurisdōne pficisci: qd̄ & Aul. Gel. loco citato significat.

** Hincq; ēt colr̄ tō, q̄ te deē ppetuō, nēpe q a subrogata fuit hęc pęna a ptore ī locū ei⁹, q̄ īponebat a l. 12. tau. ex qua actio cōpetebat ppetuō, ut dictū est ī. in ptin. huius titu. subrogatū. n. sapit naturā ei⁹, ī cuius locū subrogaī. l. si eū. §. iniuriarū. ff. si qs cau.

d Existimauit. s. p:or: & idē in qualibet pęnali in eo, quod peruenit ad delinquentem, ut ff. de ui & ui arm. l. i. in ptin. & ff. de dolo. l. Sabinus.

e Nō aūt oēs. Casus in tā apertis iuris regularis nō eēt figurādus. primo n. gn̄alē regulā ꝓponit, ꝙ nō omnes actiones, q̄ danť ꝯ aliquē, danť cōtra eius hr̄dē: & ꝓcedit exēplificando ꝙ actiones pęnales ex maleficijs dāťur hr̄dib. sed ñ ꝯ hr̄des, nisi sit lis ꝓstata: rō ē q a pena dēt suos tenere auctores. Itē ī actione ex ꝯt̄u, ubi dolus iteruenit: nā tunc si nihil ad hr̄des ex eo dolo ꝑuenit, non tenenť, eadē rōne, qua ē. dictū ē, & clari⁹ declarabit in notabilibus. Not. ꝙ nō ualet ista pñia, actio dai ꝯ aliquē, ergo cōtra eius hr̄dē. Itē ꝙ applōne iuris u enit ciuile, sed hoc est pcipuē pp aliud mēbrū distinctionis, vc3, aut a ptore danť licet in bonis codicib⁹ adsit illū uerbū, ipso iure ciuili. Itē ꝙ actiones pœnales ex maleficijs nō danť ꝯ hr̄dē. Itē ꝙ actio in iuriarū denegať hr̄di, rōnē ponit glo. ubi uidebimus. Itē ꝙ actio de dolo nō dať ꝯ hr̄dē, siue actio descēdat ex delicto, siue ex ꝯt̄u, nisi aliqd ad hr̄dē puenit. Itē ꝙ actiones pœnales, si fuerint cōtestatæ trāseūt ad hr̄des: iō est, q a ipsa contestatione orit quidā quasi ꝯt̄us inter partes. l. 3. §. idē scribit ff. de pecu. & ibi docto. adeò ꝙ actio postea transmittitur ad heredem uigore illius quasi contractus, non autem uirtute prioris actionis.]

qles sūt eę, q̄s bonorū possessori,[a] cęterisq;, q hr̄dis[b] loco sunt, accōmodat. Furti quoque manifesti actio, q̄ uis ex ipsi⁹ Pręto ris iurisdōne ꝓficiscať:[c] tñ perpetuo dať: absurdū. n. eē existimauit,[d] anno eam terminari.

¶ Pęnales actiōes Prætorię vł ciuiles ꝯ hr̄des ñ dāť: nisi lis ꝯ defunctos fuerit cōtestatā, hr̄di vero ꝯpetūt excepta actiōe iniuriarū, & sl̄ibus: ex ꝯ-ctu verò ꝯpetūt ꝯ hr̄des, pter actionē de dolo: nisi aliquid ad eos peruenerit. Ang. Are.

¶ Nō āt[e] oēs actiones, q̄ i aliquē aut ipso iure[f] ꝯpetūt, aut ā ptore dāť, & ī hr̄dē ęq; ꝯpetūt aut dari[g] solēt. Est n. certissima iuris regula, ex maleficijs[h] pęnales actio

e Nō āt. hic ponit diuisionē, ꝙ aliæ sunt trāsitoriæ, aliæ ñ: sed supios fuit, ꝙ aliæ etiā ppetuæ, aliæ ñ, ut s̄. eo. in prin.

Actionis duplex diuisio.

f Ipso iure. s. ciuili.

g Dati solent. s. iure pretorio.

h Ex maleficijs. s. priuatis, ut subijcit ī exēplis: & subaudi, vel q̄ si maleficijs, ut ī. de obl. ex q̄si delic. §. fi. (1)

Quid

Quid i publicis, q̄ qb. trac. J. de publi. iud. rñ. idē & plᵉ: qa ēt lite ꝯte. nō trāseūt ꝑ hr̄des, ut ff. de accu. l. ex iudicio summaniſi in 5. caſibus. primus eſt l. Iuliæ maieſta. In duobus capi͂is tm̄ eius legis, ut ff. ad l. iul. maieſt. l. fins. Scd's eſt crimen hr̄ſis, ut C. de apoſt. l. 2. & l. apoſtatarū. in fin. Tertius ē crimē repetūdarum. Quartus: de reſiduis. Quintus peculatus crimen, ut ff. ad l. Iul. pecu. & fi͂na.

nes i hr̄dē rei n̄ cō peter, ᵃ veluti fur ti, vi bonorum ra ptorū, iniuriarū, dāni iniuriæ, ᵇ Sed hr̄dib. hmōi actio nes competūt, nec denegant, excepta iniuriarū actiōe, ᵈ & ſi q̄ alia ſimilis inueniat, ᵉ Aliqñ tñ ēt ᶠ ex ꝯtū ac tio. ꝯ ꝑ hæredē non cōpetit, ueluti cū

SYL. ¶ De hoc dixi latē ſ. de hæred. q̄ ab inteſta. defer. §. interdum uer. ꝑ contrarium, in uer. poſt mortem.]

Actiones ex maleficio i duo bus caſibus tranſeunt in hæredes. ADDITIO (1) Dic ꝙ eſt uerū in quaſi delicto omittendo cōmiſſo: ſecus ſi cōmittendo, ut l 4 §. fi. ff. de dā. infec. uel dic ut ibi per Bar. & Ang.

a ¶ Nō cōpetere. Niſi lis fuerit cōteſt. ut J. e. §. pœnales. & ff. de accu. ex iudiciorū. l. fi. liē niſi aliqd ad hr̄dē peruenerit: tunc. n. tenet, ut ff. de calū. i hæ redem. & ff. quod me. ca. uideamus.

SYL. ¶ Dic, ꝙ rō ē, quā ponit tex. i d. l. hr̄dē. uidelicet, ꝙ turpia lucra ſunt ab hr̄dib. extorquēda, licet etiā exiguā tur: lucrari. n. ſi dēt hr̄s ex delicto de functi, de quo non tenet: & qñ ipſe te netur eo, ꝙ aliqd ad eū peruenit, tūc ñ tenetur actione ex illo delicto, ſed actione in factū. l. 1. §. fi. ff. de ui & ui arm. & declarat Deci. in l. pupillū. §. in hr̄des. ff. de regu. iur ubi uide pro declaratione huius materiæ.]

†Supra de oblig. quæ ex deli. §. util. ¶ In duob. aūt caſib. eſt ꝯ, ut i actione ui bo. rap. q̄ ñ daſ in hr̄dē, licet ad hr̄dē aliqd peruenerit, ſed furtiua daſ cō dō, ut ff. d ui bo. rap. l. 2. §. fi. † Itē i interdicto vñ ui, qd ñ dat i hr̄dē, ſed i factū actio, ut ff. de ui & ui ar. l. 1. §. fin.

Iniuriarū actio non datur hr̄di rōne duplici. b ¶ Dāni iniuriæ. l. legis Aquiliæ actio. ** Concor cum hoc tex. §. his āt. ver. qua ratione. ſ. de lege Aquilia.]

c ¶ Sed hæredib. i. hæredibus eorum qui paſſi ſunt hæc maleficia.

d ¶ Iniuriarū actione. Nā hæc nō daſ hr̄di, niſi lis ꝯteſtet: hoc iō, qa nō eſt in bonis nr̄is añ lit. cōteſt. ut ff. de iniu. l. iniuriarum. 3. & l. iniuriarū. j. in prin. Et ē alia rō: qa nihil mihi de patrimonio abeſt, nec reo adeſt, ut ff. d coll. bo. cum emācipati. §. emancipatus.

SYL. ¶ Rō ēt ſm gl. & Bar. ibi, qa non hr̄ reſpectus ad ipſam rem uel pecuniā, ſed ad ipſam con tumeliam.]

Iniuriarū actio aliquas hēt ſimiles cō uenietes. ¶ Sūt & aliæ ſimiles ei, ut ſubijcit, in qbᵒ nec actori aliqd de pr̄imonio ab eſt, nec reo aliqd adeſt. vñ idē iuris ē, qd & i iſta: ut eſt actio in factū, q̄ datur ꝯ libertū uocātē pr̄onū in ius ſine venia i quiquaginta aureos: uel filiū vocātē patrē, ut ſ. de pœna teme. liti. §. fi. & ff. de in ius voc. l. pe. Itē in popularibᵒ actionib. ut ſi qs habeat poſitū uel ſuſpenſum, ut ff. de iis q. deie. uel effu. l. ſi uerò. §. quæ autem.

SYL. ¶ Intellige niſi lis fuerit conteſtata: qa tunc ſi ſibi appropriaſſe. licet in prin. ff. de procur. ut per Ange. hic.]

¶ Quidā dicunt, ꝙ idem de actione in factum de calumniatorib. ut ff. d calū. l. hæc actio Sed certè ibi alia eſt rō: qa hēt condictionem ob turpem cām, ut ibi dr̄. Item qa abeſt ibi aliqd actori, & adeſt aliquid reo: unde non eſt ſimilis ſupradictis.

SYL. ¶ Dic tu ſm Ang hic, ꝙ hæc rō nihil eſt, & diſtingue ut per eum hic.

e ¶ Inueniatur. hic continuatur ille §. pœnales. qui eſt. J.

f ¶ Etiam ex contractu. Non ſolū ex delicto. Accur.

Dolus aliquando cām cōtractui, aliqñ incidit in cō tractum. g ¶ Actio. ſ. ex dolo nata ꝑ dolū habitū in ꝯhēdo. Nā ſi dedit dolus cām ꝯtui, non agitur actione ex eo ꝯtu, cùm nullus ſit, ſed de dolo, ut hic, & ff. de dol. & eleganter. in prin. ſi. n. eſſet incidens, ageretur actione ex eo ꝯtu, ut purgaretur dolus, ut ff de actio. e m. l. Iulianus. §. ſi uenditor. & daretur in hæredes, ut ff. de actio. & obligatio. l. ex cōtractibus. Vel pone

casum, ꝙ dolus fuit incidens, vel superueniens & remanet cõtractus, & nõ agitur contra hæredem, nisi peruenerit aliqd ad eũ, ut in actione depositi, q̃ datur in duplum contra eum, qui dolum commisit i deposito causa tumultus, uel incendij, uel ruinæ, uel naufragij: sed in hæredem nõ datur in duplum ex dolo defuncti, licet simplũ detur, ut ff. depositi l. 1. Itẽ qualis est actio in factum, quæ datur cõtra agrimensorẽ, nõ autem aduersus hæredem, ut ff. si mensor fal. mod. dix. l. 3. §. pen. Item in actione ex stipulatu iudicio sisti, in eo, qui erat cõuentus iniuriarum, ut ff. si quis cau. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. Item in actione tributoria, ut ff. de tributo. l. illud, §. fi. & de his casib9 loquitur hic §. cũ dicit, ex contractu in hæredem nõ dari qnq; alias autem ex cõtractu agitur cõtra hæredẽ & de dolo defuncti regulariter, ut ff. de actio. & oblig. l. ex contractibus & l. ex depositi. quæ sunt huic contrariæ: & hanc specialitatem, si uelis tenere primã, opi. denotat hæc litera, cùm dicit, aliquando tamen &c.

Actio depositi datur in duplum in quatuor casib. non tñ in hæredem.

† l. pœnalia. de reg. iu.

Actiones ex cõtractu descẽdentes quo dantur in hæredes.

testor dolosè [a] versatus sit, & ad hæredẽ [b] eius nihil ex eo dolo peruenit. Pœnales aũt actiones, quas s. diximus, [c] si ab ipsis principalibus pso nis fuerint† ɔtestatæ, [d] & heredibus danť, [e] & ɔ̃ heredes trãseunt. [f]

¶ Condemnandus debet absolui ab obseruatione iudicij, si ante sniam soluerit quod debet. Aretinus.

a ¶ Dolosè. Dolo dante cãm contractui. Vel dic incidenti uel superuenienti, ut modo diximus. Accur. flo.

b ¶ Ad hæredẽ Sed si superuenisset, actio in factũ perpetuo contra hæredem & contra defunctũ daretur, ut ff. de dolo. l. itaq;. Sed de dolo olim intra annũ utilem, hodie, intra biennium continuum datur, ut C. de dolo. l. fi.

c ¶ Diximus. ut s. eo. § non autẽ omnes. Accur.

d ¶ Contestatæ. Immo ut denť hæredi, sola ꝑparatio sufficit, ut ff. de inoffic. testamẽ. l. posthumus. §. fi. Ioã. Vel sine præparatione datur querela hæredi hodie.

SYL.

¶ Hæc glo. reprobat s̃m Ang. hic, qa illud est speciale in querela, non in alijs actionibus.

e ¶ Dantur. Nisi in duobus casibus. Primus, cùm agitur ad operas contra libertum, & moritur patronus extraneo hẽde relicto, ad quẽ non transeũt operæ, etiam lite contesta. us ff. de operi liber. l. operarum iudicio. Secundus, in patre repetẽte dotẽ filiæ, quæ à uiro di uerterat, si decedat pr̃ extraneo hærede relicto, et lite contestata, ut C. de rei uxo. ac. l. unica. §. uideamus.

Operæ liberto impositæ nõ transeunt ad hẽdem extraneũ.

ADDITIO. Nã eo ipso ꝙ pr̃ moriť, uel aliter filia efficiť sui iuris, statim actio cõsolidať in filiã, ut d. §. uideamus. licet pr̃ fuerit lit. contesta. & sic pp hoc non facit trãsitũ in suũ hẽdẽ & sic est speciale in dote: qa est proprium patrimoniũ filiæ, ut l. 3. §. sed utrũ. in fi. ff. de min. facit. l. Põponius Philadelphus. ff. famil. ercis. Ang.

f ¶ Transeunt. Nisi in duobus casib. Primus, in actione de dolo C. de dolo l. fi. Secũdus, in retractione alicui9 in seruitutem uel libertinitatem, q̃ per collusionem pronunciatus fuerat ingenuus, ut ff. ne de stat. defun. l. 1. §. sed interdum.

SYL.

¶ Supereft. Casus planus ẽ, uidelicet ꝙ debitor conuentus, q̃ litẽ est contestatus, si aũ sniam definitiuam soluat q̃d debet, est absoluendus: rõ dubitationis est, qa uidebať, ꝙ iudicio accepto nõ eẽt in ptãte alterius ex litigatoribus recedere à iudicio; qa in ipsa contestatione celebrať, qdã tacitus quasi cõtractus, ut s. dixi, a quo p alteram ex partibus non uidetur ꝙ in iudicium alterius possit recedi. l. sicut. C. de actio. & obli. cuius contrarium decidiť, & ratio decisionis est, qa soluẽdo quod debeť & quod petitur, extinguiť actio, qua agebať, s. quibus mod. tol. obl. in prin. ideò ni-

mirum

mirum si hoc pariat absolutionē ab obseruatione illius iudicij, ut i.dicetur. No. ꝙ oīa iudicia sunt absolutoria. Itē quō intelligant ista uerba, & ꝗ sit rō quare oīa iudicia sint absoluto ria. Item ꝙ licet qñcunq; añ rem iudicatā soluere qđ petit, itē intellige, ꝙ debent solui expensæ litimæ, ut not doc. in l. postquā lit. C. de pact. & tradit Dec. in contrepolita. §. ille deniq; in t. no. de appel. itē ꝙ solues qđ petit, pōt petere se absolui: sed hoc ē ex abūdāti, nā talis inia nō est necessaria, ſm Bal. in c. dudum. col. 7. de elec. No. ꝙ soluens nō cogitur subire iudicium.]

†Vide Alcia. lib. 7. Pater. ca. 32.

¶ Superest,[a] ut admoneamus, ꝙ si añ rem iudicatam is, cū quo actum ē, satisfaciat actori, officio iudicis cōuenit eum absoluere: [b] licet i ea cā fuisset t. iudicij accipiēdi tpe, ut dānari deberet: & hoc est, qđ vulgo antea dicebaī, omnia iudicia absolutoria esse. †

Cōtinuat dicta dicendis.

a ¶ Superest. Hæc de uita & transitu actionū ſm quod in rubrica ꝓmisit dicta sunt: nūc de iudicijs offō dicit: qđ cū exponere debeat, iā pauca, ut modicū respiret, deliberat: nā conceptum sermonē qs retinere pōt? quia igitur iā concepit in animo tractare de offō iudicis, qūo poterit tacere qn dicat aliquid hic. Accur. t. or.

b ¶ Absoluere. s. ab obseruatione iudicij: nā principalis cā ē sublata solōne ut s. q. mo. tol. obli. in prin. Accur.

** Adde, hmōi sniam eē interlocutoriam, Bar. in l. Titia. de accus.]

* ¶ Qđ d i oia iudicia absolutoria esse, puerbialiter usurpati posse Alciatus ait, cū. l. significare uolumus pœnitenti parcendum esse, etiam res non sit omninò integra.]

¶ De exceptionibus.

Continuatio.

¶ Quia exceptio tenet uicē actionis, ut ff. de except. l. i. iō post actiones ponit ð excep. Vel qa de armis actorū vidimus, & de reorū armis uidendū ē, ideò dicit ut sequitur. Accur.

* ¶ Exceptio. n. ē actionis exclusio. l. 2. ff de excep. quæ modo eximit seu damnatione, modo minuit dānationem. l. antepen. eo. tit.]

De exceptionibus.

¶ Exceptiones sūt arma reorū: & cōgitate ĩitūtur ad excludendum actiones, quæ cōpetunt actori ipso iure: quales sunt met. doli, & in factum exceptiones, Arct.

Equitur, ut de exceptionibus dispiciamus.

Diuisio.

S Equitur ut. ¶ Totus iste titu. diuidit in quinq; partes principales. Primō continuat ad præcedētia rubricam. Scdō ponit causam quare spectāt exceptiones inuentæ. Tertiō id demonstrat p exempla tā i actionibus realib⁹ quā psonalibus. Quartō ponit duplicē uel potius triplicē diuisionē exceptionū. Quintò id exēplificat. Scđa ibi, Comparatæ autē sunt. Tertia ibi, Verbi gīa. Quarta ibi in §. Appellantur. uel potius in §, alioquin quā ex multis. Quinta ibi, Perpetuæ & peremptoriæ.

¶ Sequit. Casus positio ī hoc principio nō est necessaria: in eo. n. originē accāni adinuentarū exceptionū exponit, dicendo ꝙ cā defendendorum reorū, q cōueniebanī, fuerunt adinuentæ, qa ꝗs actio mero iure cōpeteret alicui, attñ is, q conueniebaī, si ea ꝓcederet, indebitè uexaret: & declarat p exēpla. No. modū cōtinuādi hūc tit. ad pcedentes. Itē ꝙ exceptiones sunt arma reorū I ē ꝙ fuerūt inuētæ ad defendendū, nō ad offendendū. Itē ꝙ actio aliqñ mero iure valet, tñ est iniqua respectu eius, qui conuenitur. Item ꝙ licet ille, qui dolo metu uel errore ductus aliqđ promisit, mero iure teneatur, habet tñ exceptionē a Prætore. Item ꝙ exceptio fundatur præcipuè in æquitate. & ad rōnē huius tex. uide omnino Fortu. Hispa. in l. iurisgentiū. §. prætor ait.

in xj. col. uersic. 4. infero. ff. de pac. & singu. declarationem ad hunc tex. ut per eundē in l. li. unus. § pactus. ff. de pac. col. 10. in fi Quomodo autem fue rit inuēta exceptio & plura de ea uide per Hiero.

Verum in re petitione ru- bri. ff. de uer. obliga. in 23. col.]

a ¶ Compara tæ. Aliàs, inuentæ.]

b ¶ Eorum. Idest reorum. s. ā ipsi sunt, cū qbus agit. ut l. ff. de iureiuran. l. 3. in princ. & in §. cum.

c ¶ Iusta sit. Prima facie.

d ¶ Dolo inductus. Hoc ē in † thiēti iuris iudicij, s. in bonæ fidei au tē iudicijs ipso iure nō tenet contra ꝗ ff. de do. & eleganter. i princ.

¶ Comparatæ a aūt sunt exceptiones defendendorū eorū b grā, cū qbus agit. Sæpe enim accidit, licet ipsa pse cutio, qua actor experit, iusta sit: c tñ iniqua sit aduer sus eū, cū quo agitur. Verbi grā, si metu coactus, a ut dolo inductus, d aut errore lapsus, stipulāti Titio pro misisti, e quod nō debueras ꝓmittere, palam ē iure ciuili te obligatū f eē, & actio, qua intenditur dare te oportere, efficax eēt: g sed iniquum est te condemnari: ideoque datur tibi exceptio. Qđ metus h causā, aut doli i mali, aut i k factum composita ad impugnandam actionem.

Exceptio nō nu meratæ pecuniæ debitori cōpetit, q confessus fuit se pecuniam recepisse, quam non rece perat, & ipsam p stipulationem restituere promiserat, & in æquitate fundatur. Angel.

† l. Iulianus de do. excep.

† l. dolo. C. de inutil. stip. & l. si qs cū aliter. ff. de uer. obli.

ADDITIO. Hoc uerū in odiū dolosi: sed in sui præiudiciū tenet contractus, & ex eo potest cōueniri: nisi lex resistat actui: quia tūc ex neutra parte datur actio. ut est glo. in l. diuo Pio. ff. de re iud. & Bald. in l. 1. C. plus uale. quod agi.

e ¶ Promisisti, i. credens te debere cū non deberes, ut hic, & ff. de excep. do li. l. 2. § circa. †

f ¶ Obligatum esse. s. inspecto iuris ri gore: sed de æquitate obligatus non es, ut ff. de libe. causa. l. uel obligatus est. §. obligatum. & ff. de uerb. sign. l. creditor, quæ sunt contra.

g ¶ Efficax est. s. in sui substantia. Nā ciuiliter & naturaliter ē obligatus & purè, sed nō est efficax quātū ad ope exactiōis. Vel dic efficax ex inspecto genere: nā prima facie pdēnādus es, sed inspecta qualitate, qa fit dolo scī uel metu, uel simili eā imdediat, est inefficax: & ita expone l. sequē. casib.

† Sed sm Ange. ille text. not. facit ad ꝓpositū: q a loqtur qñ stipulō fit sine cā: hic uerò secus.

h ¶ Metus cā. Hoc qñ metu fuit compulsus.

i ¶ Doli. hoc quando inductus fuit per dolum.

* ¶ Differunt n. doli mali, & metus exceptiones, ut eleganter docet Vlpian. l. apud. §. metus. ff. de doli mali. & met. excep.

K ¶ In factū. Redde singula singulis ꝓpositis causis sm lo. Sed nō ne hoc tertio casu. i. qñ per errorem promisi, dat doli exceptio? Certè sic, ut ff. de dol. except. l. 2. §. circa. qua re dic, ꝙ hæc actio in factum est proponenda in subsidiū doli exceptionis. s. ꝯ patronum & parentem, contra quos turpes exceptiones non proponūtur, ut ff de excep. dol. apud Cellum. §. aduersus. & ita hic accipitur. Accur.

Exceptio nes turpes nō oponūtur patronos & parentes.

¶ Idem iuris. Casus facilis est in positione sā clari exempli. Siquis enim sub spe futuræ numerationis ꝓmiserit p stipulōnem centū, quæ postea nō fuerunt numerata, clarum ē, ꝙ ex stipulatione tenet: sed æquitas illa, pp quā sunt exceptiones introductæ, ꝓdidit exceptionē nō numeratæ pecuniæ. quæ tamen non simpliciter habet locum, sed ꝗ tempora, de quibus in l. fi. C. de nō nume. pecu. de quo latè fuit dictum. s. de lite. obli. in princip. ideo non expedit nunc insistere.

SYL.

Scriptum

SYL.

† Noue, & subtiliter interpretatur hunc §. Fort. in l. si vnus. §. pactus. co lum 21. ff. de pac.

† i. quasi creditam, mutuatā & numeratam.

¶ Idē iuris ē, † si qs † quasi credēdi cā pecuniā à te stipulat⁹ fuerit, neq; numerauerit; nā eā pecuniā à te petere posse eū, certū est, dare.n. te oportet, cū ex stipulatione tenearis. Sed qa iniquū est, eo noīe te cōdēnari, placet exceptione pecuniæ ñ numeratæ te defendi dēre. Cuius tpa nos (ſm qd iā superioribus libris scriptū est a) constitutione b nostra coarctauimus.

¶ Exceptio pacti de ñ petēdo actionē nō tollit, sed eā elidit, q̄ exceptio nitit͂ ęqtate. Ang.

¶ Præterea debitor, si pactus fuerit cū creditore, ne à se pecuniā peteret, c nihilomin⁹ obligat⁹ manet, qa pacto q̄uēto obl'ones nō oīno d dissoluūtur, qua de cā efficax ē aduersus eū actio, q̄ actor intēdit, Si apparet e eū dare oportere. Sed quia iniquū est ɔ̄ pactionem eū cōdemnari, defenditur per exceptio

a ¶ Scriptū est. Supra de lite obliga. b ¶ Constitutione. Vt C. de non nume. pec. l. in contractibus. ¶ Præterea. Casus clarus est, qa pcedit dādo aliud exēplū ĩ pacto de nō petēdo, vt scilicet ille, qui erat creditor, puta ex stipulatione, & sic ille, cui aliqs tenebatur obligatione naturali, & ciuili, si per pactū simplex promisit non petere, certū est ꝙ obligatio ciuilis nō dissoluitur: quia cū ĩ pacto nō sit nisi vinculum naturale, nō pōt tollere nisi naturalem obligationē. l. nihil tā nāle. ff. de reg. iur quo fit, vt creditor, cui⁹ actio non est sublata, possit agere: quia tamē iniquum est fidem fallere adinuenta est exceptio pacti de non petendo, qua opposita cautum est debitori, vt non molestetur, & elidatur sua illa intentio. No. ꝙ simplici pacto obligationes non omnino, vel omnimodo non omnes dissoluuntur, quia vna tantum, naturalis scilicet dissoluitur. Cetera clara sūt.] c ¶ Peteretur. No. ꝙ pactū de nō petēdo tria operatur. Nā tollit naturalem ipso iure, vt ff de solu. Stichum §. naturalis. Item elidit ciuilem, vt in hoc §. item obligat naturaliter paciscentem nō petere. Nam & alias quis est obligatus naturaliter aliquid non facere: vt nō facere furtum, vt ĩ. de obliga quæ ex delic. nascun. §. 1. d ¶ Nō omnino. Quia nō ciuilis, sed nālis tm̄, vt ff. de sol. Stichū. §. nālis. In casibus tñ ēt ipso iure vtrāq; tollit pactū, vt in maleficijs factis, si qs paciscat ne agat. † Itē in pignore remissio p pactū, vt ff. de pac. l. si tibi. §. quæ damnā actiones, & §. de pignore. ¶ Adde ꝙ rō est, qa in maleficijs agim⁹ de odio, & iō lex prulit, vt facilius tollerentur: vel qa in maleficijs nō ē verus cōsensus, q; sunt rōnes allegatæ p doct. sed ego, aliàs dicebā, ꝙ rō erat, qa in maleficijs oriebatur tm̄ oblīo nālis pcedēs ab illo tacito cōsensu: q̄ tñ nescio quō se cipiebat à l. ñ per viam obligationis, sed nudi facti: vñ nimirū si ex simplici, & solo pacto, & sic ex contratio naturæ vinculo tollebatur.] e ¶ Si apparet oratio posita loco actionis, ſm P. Sed ſm Ioan. contra, vt diximus ĩ de actio. §. sic itaque. ¶ Aeq; si debitor. Casus planus est in alio exēplo iurisiurādi. Si quis enim agēdo detulerit iurm reo, & reus negauerit se aliqd debere, tūc si nesiu actor agat, summouebitur exceptione iurisi: qa æqtas suggerit, vt de periurio non quæratur, vt dr in tex. q. n ita cōsenserit rē decidi vt per aduersariū eius iuratū fuit, vtriq; nō dēt posse vlterius queri. Notabilia colige, vt p Ang. hic scilicet ꝙ iurm dēr deferri à creditore. Itē & iurans remanet obligatus, & opus est exceptione. Itē ꝙ hæc exceptio, vt aliæ, prouenit ex æquitate.]

† Not. rō ꝙ qui remittit actiões ex maleficio, non vr remit- SYL. tere damnū vel interesse, vt per Dyn. Barto. & Ang. in §. quedā in glo. alleg. vbi ēt vide an per remissionē iniuriarū factam in foro pœnitentiali tollantur istæ actiones ex maleficijs.

a ¶ Iniquū est. Hic no. sic. ff. de in lit. iur. l. si ff. de iureiu. nā postea. §. iureiurando dato. & ff. de dolo. nā sufficit hoc tñ fallit, quoties est cōtra legē iuratū, qa non seruat sacrm, vt in auth. sce. non solū. §. 1. col. 5. q. e. C. de nup. authē. qd eis. & ff. de iur. pat. l. adigere. & C. de legi & consti. nō dubiū ī fi. Itē qñ veritas aliās p testimoniū pōt inueniri: vt C. de reb. cred. l. fin. Itē qñ deserit sacrm a iudice, vt ff. de iureiu. l. admonēdi. als āt obtinet qd hic dr. * ¶ Intellige hunc §. vt lo qt s. credito re d ferēte, vt ēt eius, pcurato re ī trib. casib. traditis in l. iusiurandū. qd §. vlt ff de iurei. alioqn si neutro deferēte iuraue rit, exceptio ei non datur l. 3. ff. de ireiu.]

Iurm cōtra leges nō est ser uandum. ** † Ampli: si soluit p ignorātiā pt repetere. l credi tori. versi. fin C. de pac. * † Facit s. de act. § itē si quis postulan te.

nē pacti pueniti. † ¶ Exceptio iurisiurādi actionē si tollit, sz eā elidit, q ēt nitit equitate: & pro realē actionē exceptio iurisiurādi opponi pt, q repellit agentē in rē. Arc. ¶ Aeq, si debitor creditore deferēte iurauerit nihil se dare oportere, ad huc obligat pmanet: sd qa iniquū esta de piurio quri defendit per exceptionē iurisiurādi. In ijs quoq; actionib. qb. in rē agit, eq necessarie sunt exceptiōes, veluti si petitore d ferēte possessor iurauerit

& res iudicata non tollit actionē, & obligationem, quia cū sit ciuile tm vinculum, non potest remouere nisi ciuilē obligationē, vt declarat glo. Itē q nō opposita exceptione rei iudicatæ iudicium procederet. Item q conuentus reali pōt certo mo do dici obligatus.]

eā rē suā eē, b & ni hilominus petitor eādē rē vēdicet. licet. n. verū sic qd ītēdit. i. rē eius ēsse, iniquū tñ est pōssessorē condēnari. ¶ Absolutoria lata impersonali, siue reali eandē actionē non pimit, sed exceptionem rei iudicatæ parit conuento. Ang. ¶ Itē si in iudicio tecū actū fuerit, c siue in rē, siue in psonā, nihilominus ob o durat, d & iō ipso iure de eadem rē postea aduersus te agi po test, sed debes pex ceptionē rei iudi-

c ¶ Actū fuerit. Subaudi & fueris absolutus, sicut hic innuit. * ¶ Limita hunc tex. fm las. ī l. si vnus §. pactus. nu. 17. ff. de pactis. nisi pactū de nō petendo pcessisset sniam, qa hoc casu actio ipso iure sublata intelligitur.] d ¶ Obligatio durat. s. q̄ prius erat obligatus, vñ si sol uat non repetit, cū debitū soluat. vt ff. de cōd. inde.

SYL.

Puto rem meā esse, & iuro tuā nō eē differūt.

b ¶ Rem suam esse. Distinguitur tñ, vtrum iuret suam rem esse, vel petitoris non esse: q a si iuret suā esse, dat sibi actio & exceptio: sed si iuret petitoris non esse, nascitur sibi exceptio contra petitorem tm, vt ff. de iureiu. sed & si possessori 1. & 2. respon. * ¶ Generaliter sciendū est, quacunq; actione quis couieniatur si iurauerit, ei proficere exceptionem iurisiurandi. l. 3. §. quacunq;. ff. eo. tit.]

SYL. ¶ Itē si. Casus clarus est: & rō dubitandi, & decidēdi assignatur in gl. in versi. obligatio durat. No. q sentētia

Iulianus. & l. iudex Et caue tibi, quia per iusiurandū, & per pactū, naturalis tollit obligatio. & remanet ciuilis, vt ff. de iureiu. l. fi. in pin. & ff. de solu l. Stichū aut Pamphilum. §. naturalis. Sed per sniam tollitur ciuilis, & remanet naturalis. † vt ff de cōd. inde. l. Iulianus. Sed cū actionē inducat res iudicata, vbi nulla oīno erat vt C de re cred. l. actori. quare non tollit, vbi est? Rñ res iudicata de iure ciuili est, & iō tollit, & inducit ea, q sunt de iure ciuili, & ita obligationem ciuilem tollit, & actionē, q est de iure ciuili, inducit, vt ff. de ori. iur. l. 2. §. deinde ex

Oblō nālis tollitur p pactū, & iurm, sed ciuilis per sententiam. † glo. s de obli vet. necessitate. Snia est de iure ciuili.

ex his. Ea sunt, quæ sunt iuris naturalis, non tollit, vt obligationem naturalem, vt arg. s. de le. ag. tu. §. fi. ✝ *¶ Breuiter meminisse oportet, ita demū exceptionē rei iudicatę cōpetere, si quęstio de eadem re, de qua iā lata est sententia, inter easdē personas, & ex eadem causa agendi reuocatur. l. 3. 4. & 5. ff. de exce. rei iud.

pla cuiuslibet. Tertiò ponit quā pœnā olim patiebaī, & quā hodie patiī, q pendente dilatione legali, vel lata ab hoīe, añ dilationē finiā egerit. Secunda ibi, Perpetuæ & peremptoriæ. Tertia ibi, Alioquin. Aret.

✝ Istā gl. intellige de iure voluntario, & licet delato a parte parti: non ītē de necessario, qa illud hēt eādē vim sicut res iudic. vt l. 2. ff. de iureiur.

✝ aliàs ex q̄ multis.

¶ Hæc exempli causa. Casus. In multis & varijs exēplis iam vidisti naturam exceptionū: & hæc exempli causa sufficiant, aloquin si plenè velis videre naturā oium exceptionū, poteris videre ex latiorībus Digestorum, seu Pandectarū lib. a¶ Ex legib. Vt nequis cō ueniatur nisi coram suo iudice, vt C. de excep. l. fi.

catę adiuuari. ¶ Exceptiones, q̄rum vsus est valde necessarius[a], sūt duplices: qa q̄dā sūt ciuiles, & quædā prætoriæ. Angel. ¶ Hæc exēpli cā retulisse sufficiat. Alioqn ✝ q̄ ex multis varijsq; causis exceptiones necessariæ sint, ex latiorib. Digestorū seu Pandectarū libris itelligi pōt. Quarū q̄dā ex legib. a vel ex ijs, q̄ legis vicē obtinent, [b] vel ex ipsis Prętoris [c] iurisdōne subam capiūt. ¶ Quædam exceptiones sunt ppetuę, & q̄dā tpales. Itē q̄dā exceptiōnes sunt perēptoriæ, vt doli, met[a], pacti, & sī'es: q̄dā dilatoriæ, ideo sic vocatæ, qa negociū differrerd fit: q̄ olim actoré temere litigantē faciēbāt cadere a cā. Ar. ¶ Appellanē autē exceptiones aliæ perpetuę, & perēptorię, aliæ tēporales, & dilatoriæ. ¶ Perpetuę & perēptoriæ sunt, quæ sp[d] agētib. obstāt, & semper rem, de qua agit, perimūt; qualis est exceptio doli mali, & quod metus causa factū est, & pacti cōuenti, cùm ita conuenerit, ne omni-

⁂ Appellātur exceptiones. Casus per se clarus est, & exēpla manifestissima, & cùm simus in declaratione terminorum non expedit vlterius insistere. Notandū est, q aliæ exceptiones perpetuę, & perēptoriæ sunt, aliæ tpales, & dilatoriæ. Itē q̄ sint perpetuæ, & peremptoriæ, & quę sint tpales, & dilatoriæ. Itē quæ esset pœna olim plus tpe petentiū, & quæ sit hodie: & satis fuit ī. dictū ī titu. de act. §. plus autem.] * ¶ Breuiorē & clariorem diffinitionem exceptionum perpetuarū atq; peremptoriarum, & temporaliū atque dilatoriarū vide apud Casum. l. 3. ff eo.

SYL.

b ¶ Legis vicē obtinēt. Vt senatusconsultis, vt ī. tit. 1. ī prin sicut ē exceptio Macedoniani, & Velleiani, vt ff. ad Macedo. & Velleia. per totū titulum.

c ¶ Prætoris iurisdictione. Vt de dolo malo, & metus cā, vt ff. de excep. dol. per totum. Item pacti, vt ff. de pac. l. iurisgentium §. prætor. ait.

d ¶ Semper. i. sine prætinitione temporis, vt ff. de doli exce. l. purè. § fin. ita tamen si ante sententiam opponantur, vt C. sententiam rescin. non pos. l. peremptorias. Nisi in septē casibus, in quib etiam opponi possunt post sententiam: vt ratione ætatis, vt C. eod. l. peremptor as. & ff de min. l. minor 25. ann. omissam. Item miles. vt C. de iur. & fac. ignor. l. 1. Item

Diuisio.

¶ Appellant. ¶ Diuidit principaliter ī tres partes. Primò ponit duplicē distīctionē exceptionū, q q̄dā sunt ppetuæ, & q̄dā tpales. Itē q̄dā sunt perēptorię, & q̄dā dilatorię. Scdò ponit exē-

Exceptiones perēptoriæ in 7. casib. post sententiā opponi possunt.

no pecunia peteret. Tpales atq; dilatorię sunt, q ad tp̄s nocēt, & tp̄is dilationē tribuūt, q̄lis ē pacti ꝯuēti, a cū ita cōuenerit, ne intra certū tp̄s ageret, veluti itra qnquēn'ū: nā finito eo tpe ñ ipedit actor rē exeq. Ergo ij, quib. intra certū tp̄s agere volentib. objicit exceptio, aut pacti cōuenti, b aut alia similis, c differre debēt actionē, & post tp̄s agere, (iō.n.& dilatorię istæ exceptiōes appellantur) alioqn si itra tp̄s egerint, obiectaq; sit exceptio, neque eo iudicio qcq̄ cōsequebātur pp exceptionē, neque post tp̄s olim agere poterāt, cū temere rē in iudiciū deducebāt, &

in Macedoniano & Velleiano, vt ff. ad Maced. l. tametsi. Itē in donatore, qui opponit, vt cōueniatur inquantū facere pōt etiam post sniam, vt ff. de re iud. l. Nesennius. §. fin. Item exceptio falsi procuratoris, vt C. de procur. l. licet. Secus si ratione personæ procuratoris opponatur exceptio, vt quia sit miles, vel mulier: quia talis exceptio est dilatoria, vt ĩ eo. §. praeterea. Item vbicunque diceret rem nullum fuisse iudiciū vt quia sit venalis sententia, vel falsis testibus, vel instrumentis iudicata, vt C. qñ non est necesse pro l. venales. vel cum iudex sit non suus, vt C. si à non compe. iudi. per totū. Item si iniquè sub iudice compulsus est eo tēpore quo compelli nō debuit, vt ff. de fct. l. 1. Sed dilatoria proponitur ante litem contestatam: sed probatur postquam actor monstrauerit, qđ † asseuerat, vt C. de probationi. l. exceptionem. & C. eo. l. si quidem. Secus in exceptione fori, quia ante litē contestatā oppon', & probari debet fm quosdam, vt ff. eod. l. penul. Sed quid de exceptione non numeratæ pecuniæ nunqđ est perpetua, vel temporalis? Rñ. quidam anomalam eam esse. Nos dicimus, q est tēporalis, biennij. s. vel 30. dierum, vt s. de lite. obl. § fi. & C. de non nu pecu l. in contractibus. §. 1. & § super cæteris. Sed in hoc pt dici animalia: q cum aliàs probet qui excipit, hic tñ non probat, vt C. de nō numera. pecu. l. si ex cautione. Idem quæro in exceptione non numeratæ dotis: & eodem modo solue, vt C. de dot. cau. non nume. l. fi. & authē. ibi posita. Itē quid de ea, quæ opponitur vt quis conueniatur inquātū facere potest? Rñ. eam temporalē: quia præsumo, q aliqua acquiret: & sic postea poterit soluere, vt C. arbit. tut. l. si de funct'. nā nō repetit qđ soluit, licet facere non possit commodè, vt ff. de condic. ind. l. nam & maritus. qđ fieret, si esset perpetua, cū sit fauorabilis, vt ff. de cō di. inde. l qui exceptionē. Et circa hoc vide qđ notatur in l. t. C. de iu. & fa. igno.

** Adde, q licet rſr exceptiones dilatoriæ dēant opponi ante lit. conte. vt no. gl. Bal. & alij. in d. l. exceptionē. C. de pb hoc fallit, qñ hæc exceptio superuenisset post lit. ꝯte. q a in quacūq; parte iudicij superueniat exceptio, opponi pt, vt no. Alex. & doc. in l. si mulier. sol. mat. itē qñ redderet pcessum retro nullū. d l. licet. & ibi Bar. & docto. C. de pc. & reliquas fallē. p quas exceptio dilatoria opponit post lit. cōte. vide plenissimè p Fel. ĩ c exceptionē. col 9. ver. fallit octauo. de excep. Itē no. singulariter, q si nō fuerit opposita añ lit. ꝯte. exceptio impediēs litis ingressum, vel fuerit opposita, sed opponēs ĩ pponib. succubuerit, dicta exceptio iterū opponi poterit in vim peremptoriæ & plenè pbari, vt plenaria sequatur absolutio, Ias. § actionū col 20. vers. itē aduertite. s. de actio.

a ¶ Pacti conuenti. s. exceptio.

b ¶ Pacti ꝯuenti. s. vsq; ad qnquēniū.

c ¶ Alia si pis. Veluti si qs stipulet id, qđ ĩ vtero ē vel fruct' futuros, vel domū certo loco ędificari: vel cū Romæ

† Hoc verū intellige, qñ post sniam oponit tale, ex quo apparet dictū iudicē nō habuisse iurisdictionē saltem in cā de qua iudicauit. nec fuit facta prorogatio tacitè vel expressè: vt laiè per Ang.

† aliàs asseruerat.

i Cet

esset, Ephesi dari stipulatus sit, vt ff. de verb. oblig. l. interdū. secundum Azonem.
a ¶ Rē amittebāt. facit. Inst. de ac. §. si quis agēs. & ff. de lib. leg. l. non solū. §. fi. & C. de iure fis. l. Iustas. Ubi ita Acc. Flor. repe. l. 2. & ff. de pœ. l. capitaliū. §. pe. & C. de inoff. test. l. si quis in suo.
** Add. quod hæc exceptio, male agis, quia añ diē agis, licet sit dilatoria, tñ opponi pōt etiā post li. cōtest. sed in hoc ē dria, quia si opponitur añ li. cōtest. reus absoluitur ab obseruatione iud. & induciæ duplicant, sed si post opponat, reus absoluit diffinitiuè, & pariter duplicant induciæ, ita declarat Bal. in l. exceptionem col. j. C. de probatio.]

cōsumebāt: qua rō ne amittebant.[a]

¶ Hodie si actór plus petat tpe, sine pēdēte dilatiōe reo induciæ duplicant, & eidē reo actor in expēsis factis in cā dānabit: añ quarū refectionē sup principali negocio audiētia denegabit. Ar.

¶ Hodie aūt nō ita strictè hoc pcedere volum[9]: sz eū, q añ tps pactiōis vel obligationis litē inferre ausus sit, Zenoniane[b] cōstitutioni subiacere cēsem[9], quā sacratissim[9] legislator de ijs, q tpe pl[9] petierint, ptulit: vt † & inducias, quas ipse actor spōte† indulserit, vel quas nā alectionis ptinet,[c] † si cōtēpserit, in duplū[d] hēant ij, q talē iniuriā[e] passi sunt: & post eas finitas nō aliter litem suscipiant, nisi oēs expensas litis antea acceperint: vt actores tali pęna pterriti,[f] tpa litiū docēatur obseruare.

† aliàs de cit ii.

¶ Exceptionū tertiū genus est, quæ quidā vocatur dilatoria iudicij personā respiciens: vt exceptio incōpetētis pcuratoris, & similis. Ang. Are.

¶ † Præterea ēt ex psona sunt dilatoriæ exceptiones, quales sunt pcuratoriæ: veluti si per militē, aut mulie-

† Ex l. 2. §. vltim. & l. 2. de excep.

b ¶ Hodie autem Zenonianæ cōstitutioni. s. grece, cuius meminit. Inst. de actio. §. sed hæc quidem.
c ¶ Continet. Quod dic, vt modo dixi per l. interdum ff. de verb. obli.
* ¶ Inducias posuit pro tpe quo ne agat conuenit. Est aūt pprie verbū castrēse. l. postliminiū. §. induciæ de cap. & postli. reuer. vt verū sit qd tradit Quintil. verba castrēsia sæpe sine maxima venustate in forum transferri.]
d ¶ In duplū. Sed vr, quod nullā patiat pœnā, vt ff. de peti. hær. quod si in diē. in prin. quod est huic contra. Sed dic illam corrigi. Vel melius, speciale est ibi: quia ad hoc solū agē batur, vt eodē iure penes agentē haberetur, quo erat apud defunctum: vnde non fuit plus petitum
e ¶ Intellige duplum tpis qd supererat, nō totū tps cōuētū, arg. l. aut dānū §. si quis de pœ. quā interpretationem Theophilus quoq; amplexus videt.]
es Iniuriā. Non tamen talem, pter quam agere possit.
f ¶ Tali pęna pterriti facit. C. ad l. Iu.

† aliàs si.
*
† Ex humanitate sua post contractā obligationem quod verò sequitur, refertur ad tēpus; de quo ab initio cōuenit, vt hic Theophilus interpretatur.

¶ Præterea. Casus iste idem clarissimus est. Declarat enī Impe. quod quādoque exceptio dr dilatoria non tātū respectu tpis, vt in præce. §. sed psonarū: & exēplificat tam clarè vt nulla adsit dubitationis mā. No. aliquas eē exceptiōes dilatorias respectu psonarū. Itē quod mulier & miles nō pnt exercere officiū pcuratoris, nec interuenire in iudicio p alio: tr militē ē rō, nē distrahat à militia: in muliere viro rōne publicæ cuiusdā honestatis, qd intellige in iudicio, sec. extra iudiciū l. j. § 1 ff. de neg. ge. Itē in pluribus alijs casibus no. p Dec. in l. 2 col. 3 ff. de reg. iu. Itē quod miles pt eē in iudicio, dūmō a disciplina militari nō distrahatur & per cōsequens quod attēndunt in militibus plus publicum fauorē quàm priuatum ipsorum militum.]

Mulier n.

Mulier p parentib. agit.

a Mulierẽ. Quae pro alio agere non potest nisi pro parentibus, si morbus, aut aetas eos impediat, nec sit q eorũ noĩe agat, vt ff de pc. l. foeminis. Acc. b Nec pro pr̃e, vel matre &c. Nisi p eorũ libertate, vt ff. de lib. ca l. 3. quę est cõtra, fm Iason.

ADDITIO. Dic, q isto casu dr̃ dfendere cãm ppriã p suo interesse, vt l. 1. 2. 3. & 4. ff. de lib. cau. facit l. nõ tm. ff de app. Ang.

* Nunqd p filio & inde dũ vf, nõ posse, q̃a disciplina castrensis liberorũ charitati anteponenda est, l. postliminiũ. §. filius. ff. de capti. ca postli. reu.]

alio esse in iudicio. Itẽ q q̃dam conceduntur per aliũ, quae non cõceduntur per seipsum. Item q non sunt lites protrahendae. Item q non vsus est iusta causa derogandi antiquae legi.]

rem[a] agere qs velit. Nam militib. nec pro patre, vel matre, [b] vel vxore, nec ex sacro rescripto procuratorio noĩe experiri † cõcedit: suis verò negocijs superesse sine offesa militaris disciplinę põt.

† l. militẽ C. de procura.

¶ Infamis pt esse procurator, & põt procuratorem cõstituere. Areti.

¶ Eas verò exceptiones, q̃ olim pcuratoribus pp infamiã, vel dãtis, vel ipsius pcuratoris opponebant, cũ in iudicijs frequẽtari nullo modo pspeximus, cõquiescere[d] sancim': ne dũ de his altercat, ipsius negocij disceptatio protelet̃.

¶ De replicationibus.

Replicatio exceptionẽ tollit, q̃ ad tollendam eam nitit aequitate, q̃ replicatio ad adiuuandũ intentionẽ actoris expedit: & cõtra replicationẽ duplicatio est iducta ad summouendã eandẽ, q̃ prima facie aequa videbat: p quã duplicationẽ actori datur triplicatio. Areti.

INterdũ euenit, vt exceptio, quę prima facie iusta

c Sine offensa. i. hoc fit sine offensa disciplinae: non aũt sic intelligit, vt & hoc non posit fieri, si disciplina. i. exercitiũ militare offendat, sed siue offendatur, siue nõ, psumitur non offendi, vt hic, & C. de proc. l. qui stipendia.

d Eas verò. Casus sis clarus est. Non n. in hoc tex. aliud dr̃, nisi q infamis hodie pt esse pcurator. rõ dubitandi erat, q̃a infamis nõ pt pro se esse i iudicio. l. quos ph. bet. ff. de postu. ergo videbat, q nec et infamis posset esse pcurator: cõtrariũ deciditur duabus rõnibus: vna, ne ptextu hui' exceptionis lis in lõgũ ptraheret. Itẽ q̃a olim procuratoris erat onus, non dignitas. Collige ex hoc tex. q infamis pt pro

SYL.

e Eas verò. Cõquiescere. Sed contra. ff. de postu. l. 1. §. Sedo loco. & in §. hoc edicto. Solu. ibi de maxima infamia, hic de parua. Vel illud de aduocato, q emolumẽtũ tm̃ hẽt, hic in pcuratore, q tm̃ hẽt onus.

Aduocat' lucrũ, procurator onus habet.

* Adde, q pcurator infamis à munere suo summouebit, si erit corã principe, vel i ei' ptorio, fm Alcia. l. 1. de ver. sign. vbi agit de loco, arg. l. sed & milites. §. scribit. l. si duas. §. philosophi. de excusa. tuto. Episcopis quoque interdictum est habere procuratores infames. c. vlti. 5. q. 3.

Cõtinuatio.

¶ De replicationibus.

Quia exceptio per replicationẽ eliditur, ideo per consequens de replicatione dicit, vt j. eo. in prin. & ff. de excep. l. 2. §. replicatio. Accur.

Diuisio.

INterdum. Totus iste titu. diuiditur in duas part. principaliter. Primò ponitur de replicatione, quę pdest actori, & quae non. Secundò, quę exceptiones competentes reo principali prosunt fideiussori, & quae nõ prosunt. Secunda ibi, Exceptiones autem.

Inter-

ut † tū iniquè noceat: a quod cū accidit, alia allegatiōe op' † ē adiuuādi a-ctoris grā, q̄ replicatio vocat: qa p eā replicatur atq; resoluit ius exceptionis: veluti cū pactus est aliquis cū debitore suo, ne ab eo pecuniā petat: deinde postea in contrariū pacti sunt, i. ut creditori petere liceat, si creditor agat, & excipiat debitor; ut ita demū cōdēnet, si non cōuenerit, ne eam pecuniā creditor petat, nocet ei exceptio. cōuenit b. n. ita. nanque nihilominus hoc uerum manet, licet postea in contrariū pacti sunt. Sed qa iniquum est creditorē excludi, c replicatio ei dabit ex posteriore pactō conuēto Rurs' † iterdū euenit, ut replicatio, q̄ prima facie iusta ē, iniquè noceat, d qd cū accidit, alia allegatiōe op' ē adiuuādi rei grā, q̄ duplicatio vocat. Et si rursus ea e prima facie iusta uideat, sed pp aliquā cām actori iniquè noceat, rursus alia allegatiōe opus ē, qua actor adiuuet, q̄ dr triplicatio. Quarū oium exceptionū vsum iterdū vlterius, q̄ diximº, varietas negociorū introduxit, quas oīnes apertius ex Digestorum f latiore volumine facilè ē cognoscere.

SYL. Interdum. Casus facilis est declarā n. Imperator qd sit replicatio, & qua re inuenta sit. & ꝙ eadē rōne introducta ē duplicatio, triplicatio, & ceteræ replicationes ulteriores, dicēdo ꝙ in cā fuit, qa aliqā euenit, ꝙ qs hēt actionē, contra quā militat aliqua exceptio, q̄ si nō elideret alia replicatione, utrq; perimeretur actio, & tñ exceptio iniqua esset: idō fuit necessariū adinuenire replicationes, qbus iniqua exceptio perimeretur: sicut & eadē æqtate fuerunt inuētæ exceptiones cōtra iniquas actiōes: exēplificat autē Impe. si qs creditor fecisset primo loco pactum de nō petēdo debitori, quo parata est exceptio debitori contra actionem creditori cōpetētem, & postea idē debitor fecisset creditori pactū de petēdo nā ex quo secūdū pactū elidit primū, danda est contra illam exceptionem replicatio, & sic deinceps, ut latius in libris ff. cōstat. No. quæ dictā sunt ī positione casus, & ꝙ replicatio fauore actoris adinuenta ē. Itē no. ista verba, prima facie qb. in cōsilijs uti solemus. Itē not. ꝙ ꝑ replicatiōnē resoluit ius exceptionis, circa quorū uerborū intel. uide Fortu. Hispa. in l. si unus § pactus. col. 28. ff. de pac. Itē ꝙ pactum scd'm de petēdo n̄ elidit pactū de n̄ petēdo ipso iure. Itē ꝙ obso cōtratio pacto elisa pt nouo pacto iuuari. Itē ꝙ pactū liberatoriū nō tollitur nouo pcō ipso iure, sed replicatione. Itē ꝙ dantur duplicatiōes, triplicatiōes, & ulteri' quantum expedit.]

a ¶ Annotat ex hoc tex. Alcia. ī l. uerbū oportebit. in fi. de uer. sig. ꝙ q obijcit replicationē, procul dubio agere dicitur.]

a ¶ Noceat. i. nō prosit. Vel dic propriè s. actori. Accursius.

b ¶ Cōuenit. i. ita fuit conuentum.

c ¶ Excludi. s. per exceptionem. Accur.

d ¶ Noceat i. non prosit. Accur.

e ¶ Ea. Scilicet duplicatio. Accursius.

f ¶ Digestorum, ut ff. de excep. l. 2. ¶ Exceptiones. Casus ē clarissimus, ꝙ exceptio cōpetens principali, competit etiā fideiussori: assignat tex. rationē clarissimam, quia alias superuacuum esset dare reo exceptionē, si eius fideiussor conueniri posset,

† aliās nō est tamē.

† l. 1. §. 2. ff. de except.

† ex l. 2. §. pe. ff. de except.

SYL.

Exceptio reo ꝯpetens, si est in rē ꝓderit eius fideiussori ꝑ actionē mandati, qua r e' sibi tenet. Exceptio ꝓ ꝑsonalis ut cessionis bonorū, vel si res, ad fideiussorē nullatenus se extendit. Aret.

¶ Exceptiōes a autē, qb' debitor defendit, plerunque accōmodari solēt ēt fideiussoribus b eius, & recte, quia qđ ab ijs c petitur, id ab eo ipso debitor peti vř, qa mādati iudicio redditur e eis qđ ij ꝓ eo soluerit. Qua d rōe, & si de ñ petenda pecunia pact' qs e cū reo fuerit, placuit ꝑinde succurendū eē ꝑ exceptionē pacti ꝯuenti illis f quoq; q pro eo obligati sunt, ac si ēt cū ipsis pact' eēt, ne ab eis pecunia peteretur. Sanè qdā exceptiones nō solent his accōmodari. Ecce. n. debitor, si

nec gauderet illa exceptione, qa creditor ageret ꝯ fideiussorē, q coactus soluere, hēret actionē mādati ꝯ principalē: & sic creditū, qđ ad instātiā creditoris cogi nō poterat soluere, cogerei per circuitū soluere ad instantiā fideiussoris, quod nō hēt locū ī ijs exceptionibus, q̄ principali dant intuitu eius ꝑsonæ, ut puta cessiōis bonorum: qa illud miserabile ꝓsidiū liberat tm̄ cedētē, nō fideiussores, r liberat (dico) ab executiōe ꝯ eos faciēda. iō ē clara, qa personale beneficiū ꝑsonā non dēt egredi. Not. ꝙ exceptio cōpetens principali, cōpetit regulariter fideiussori, ꝓter q̄ in exceptione ꝑsonali. Itē ꝙ exceptio cessionis bonorū nō prodest fideiussori cedentis. Not. ꝙ nihil frustra dēt concedi quod eludi possit. Itē ꝙ fideiubēs censetur hēre mādatū de soluendo, ab eo, ꝓ quo fideiussit. Itē ꝙ datꝰ regressus fideiussori ꝯ principalem pro quo fideiussit, ita demum si soluerit, qđ intellige regulariter. Itē ꝙ debitor pōt cedere bonis. Itē ꝙ ꝑsonalia personā nō egrediunt. Itē ꝙ fideiussores ad hoc accipiunt, ut ab eis exigat qđ à debitore exigi nō poterit.]

Fideiussor est nomen gñale. & dī a fide.

a ¶ Exceptiones hic §. vř ꝙ dēret eē in fine superioris tituli. Sed certē cū & replicatio sit exceptio, bñ ponitur hic gñaliter tam ad exceptiones, quā ad replicationes pertinens. Accur.

b ¶ Fideiussorib'. Appellatione fideiussoris omne accessoriū accipe, siue sit mādator, † siue fideiussor siue alı'rex eo dict' fideiussor, ꝙ ab alio fidē suā astrinxerit. Et no. ꝓ dicit, plerūque, qa exceptio reo cōpetēs, ꝑ ra suæ ꝑsonæ, ut quia sit minor, fideiussori nō competit, vt ff. de minori. l. in causæ. i prin ci. & ff. de except. l. exceptiones. 2. in fine. † Item si ē damnat' in C. de non omnibus bonis suis ratione suidelicet, ut C. d fideiusso. l. 1. uel si cessit bonis, unde personaliter ei subuenitur, ne ī plus cōueniatur, quàm in quantum facere pōt, ut sup. de actio. §. fi. & ꝟ. eo. in fi. Item vbicunq; qs in quantū facere potest condemnatur: nam fideiussori non datur exceptio, ut. ff. pro socio. l. uerum. §. 1. & ff. solu. matrimo. l. alia. † ubi autem exceptiones rei cohærent, ut pacti cōuenti, & rei iudicatæ, fideiussoribus competunt, ut hic etiam inuito reo, vt C. de excep l. defensiones. & ff de excep. l. omnes ADDITIO. Dic ut in. l. pe. & in l. tam mandatori. C. de non nu. pec. Ang.

*¶ Ex diuerso aūt, exceptiones cōpetentes fideiussoribus non adiuuant principales, nisi sit exceptio solutionis uel q̄ uice solutionis fungatur. l. fideiussoris. ff. de pac. & ibi glo.]

c ¶ Ab ijs. scilicet fideiussoribus.

d ¶ Qua ratione. Exemplificat. Accursius.

e ¶ Quis. Scilicet creditor. Accur.

f ¶ Illis quoq; scilicet fideiussoribus & similibus.

Exceptiones reo ꝯpetentes, ꝑ ra ꝑsonę fideiussori non cō petūt: sed bene fieri cohæret. *

† l. tā mādatori C. de non nu. pe. & quo differat fideiussor a mandatore, vide gl in authen. de fideiu. in princ. in uers. fideiussorem. *

† Idē ī exceptione declinatoria iudicis. l. creditor. ff. mand.

† Et ff. de re iud l. & si fideiussor. l. prin. niti fideiussor, ut defensor contraueniat, tunc enim vt defensori non ut fideiussori datur.

a ¶ Per exceptionē. Propter hunc casum dixi supra plerunque & propter alios, ut diximus.
b ¶ Maxime. Facit.§. de fideiu.I prin.
¶ De interdictis.

Cōtinuatio.

¶ Quia interdicta vicē sustinēt seu obtinent actionū, ideo post † actiones de interdictis pro ponitur, ut j. eod. in principio. Accursi. Sed ista rub. cōgru ti' po sita fuisset an te titul. de exception. ut fecit Iuriscon. Digestis. qa ante titul. de exceptio. posuit ipsum titulum; sed ē hoc n̄ est uis. * Vel dic, ꝙ ideo in hunc locum reiecit hunc titulū, quia Interdicta nō sunt ꝓpriè actiones, post titulū de proprijs & ueris actionibus iure subiungend' erat tractat' de exceptionib'.]

† aliàs si non.

bonis suis cesserit, & cū eo creditor experiaε, defendiε ꝑ exceptionē, a † si bonis cesserit. Sed hæc exceptio fide iussoribus nō daε, iō. s. qa quis alios ꝓ debitore obligat, hoc maximeb prospicit, ut cum facultatib. lapsus fuerit debitor, posε sit ab ijs, quos pro eo obligauit, suū consequi.

¶ De interdictis.
¶ Interdicta olī nil aliud erant nisi cęter e cōceptiones uerborum, latæ a prætore inter dictum inte rponēte, cum inter duos ď posessione agebatur. Aret.

Sequiε, vt dispiciamus de īterdictis, seu actionibus, eq̄ ꝓ his exercent. Erant autem interdicta formæ atq; conceptiones uerborū, d quibus

Diuisio.

Sequitur. ¶ Totus iste titu. diuiditur in 4. partes. Primò ponit quid olim erant interdicta. Secundò ponit unam diuisionem interdictorum. Tertiò ponit aliam diuisionem. Quartò ponit unā aliā diuisionem Interdictorum. Secunda ibi, Sūma sūt. Tertia ibi, Sequēs. Quarta ibi, Tertia diuisio.
¶ Sequit. Casus in diuisione non est figurād': dicit. n. & dee'at qd oli essent interdicta: & dicit, ꝙ interdicta erāt formæ & ꝯceptiones uerborū & decreta, q b. pretor aliqd aut uolebat fieri, aut iubebat n̄ fieri No ꝙ dictio, seu, stat hic ampliatiuè, n̄ expositiuè, ſm Ang. hic. No. ꝙ īterdicta oli erāt decreta. Itē ꝙ cōsistebāt, aut in pręci piēdo, aut ī ꝓhibēdo. Itē ꝙ Interdicta ut plurimū uersantur circa possessionem uel quasi possessionem rerum.]
c ¶ Actionib. I. in factū, ut j. eo. §. fin.
d ¶ Cōceptiones uerborū. Idest dicere uerba cōcepta & formata a pretore proponente interdicta. Sed ſm hoc, q̄ erat dria oli inter interdicta & actioēs cùm & actio erat formula vt ff. de orig. iur. l. 2. §. ſm deex his. Rñ. quidam, ut p̄ceptor meus Azo, ꝙ inter dicta formabātur in persona uolentium ea intētare tātū loquendo eis. Vnde interdicta īter duos dicuntur red di à prætore loquēte duobus, vt j. eo. §. exhibitoria. & hoc ēt colligit ff. sub multis tit. in tractatu de interdictis: sic. n. dr, Vñ ui illū deiecisti & e. ut ff. de ui & vi ar. l. 1. i pri. Itē, Vti ædes de qb' &c. ut ff. uti poss. l. 1. in prin. & sic ď alijs. Sed actiones gñaliter & in personā omniū fundabātur, ut, Quicūq; emerit, ex empto agat, & sic de cæteris: qď colligit. ff. de origi. iur. l 2. §. omniū. & § deinde ex his. Vel dic breuiter dñā talē fuisse: q a interdicta a prætoribus, sed actiones a cæteris magistratib' formabantur: ut patet ex eo, ꝙ omnia interdicta sunt prætoria, ut ff. de interdict. per totū librū. Sed hodie nihil aliud est interdictum, quam actio prætoria in factum, ut j. eo. §. fi.
* ¶ Cōis resolutio est, ꝙ olim nulla esset realis dñā. sed solū in cōceptione uerborū. Vel declara ſm Io. Fabr. hic, quē refert Ias. s. de actio. in prin. col. 5. Q̄ñ ꝙ differant edictum & interdictum,

Interdicta & actiones olim differebant.

terdictū, explicat gl. in l. ptor ait §. r. de ope. no. nun. Bar. e. tit. l. 1. in prin, & lōgè eruditi' Alc. li. Parer. 3. c. 15.] ADDITIO. Dic ſm Io. Fa. Immo est aliud: & pt agi vel interdicto, uel actione in ſcm ad electionē actoris. ut ff. ne uis fiat ei, l. ſi quis miſſus. §. cū prætor. ff. vti poſ, l. j. §. reſtituēdæ nota ff. d ui & ui arm. l. 1 §. fin licet glo notet idē quod hic in rub. ff. eo. ſed Dy. reprehendit gl. & hoc eſt uerum. Ang.

Prætor aut iubebat[a] aliquid fieri, aut fieri prohibebat:[b] qd tūc maxime[c] fiebat, cū de possessione,[d] aut quasi[e] possessione inter aliquos contendebatur. ¶ Interdictorū quędā sūt phibitoria ut interdictum, ne vis fiat, itē d mortuo inferendo: qdā sunt restitutoria, ut interdictū Quorum bonorū: quædam verò sūt exibitoria, ut interdictū d libero homine exibendo, & similia. Aret.

a ¶ Iubebat. Qd eſt in interdictis reſtitutorijs & exhibitorijs, ut j. eo. §. reſtitutoria. & §. exhibitoria.

b ¶ Prohibebat. Qd facit in prohibitorijs īterdictis, ut j. e. §. phibitoria.

Interdictis, qñq; litigat ſuper proprietate.

c ¶ Maximè. Hoc id dicit, quia qñq; p interdicta non ſuper poſſeſſione, ſed ſuper iure rei contendit: ut patet in interdicto de mortuo inferēdo, ubi licet inferre; & ſepulchro inędificando, ubi licet inædificare, ut ff. de mor. inſe. l. 1. in prin, & §. ptor ait. Itē qñq; proprietatis & poſſeſſionis ſimul. ut ff. de aqua quoti. & æſti. l. 1. §. ſi. ff. eo l. interdictorū. §. quædā. Sed nūquid alio modo q̄ per interdicta.

Poſſeſſio poteſt peti ſine interdictis.

i. de iure ciuili agitur de poſſeſſione? Reſ. ſic, ut per cōdictionē indebiti, ut ff. de cōd. inde. l. indebiti. §. Sed & ſi nūmi. Itē per triticariā, ut ff. de cond. trit l. j. in ſi. & l. 2. Itē p cōdictionē ex lege, ut C. de acqui. poſ. l. ſi, in ſi. & ff. de rei ven. l. ſi. & C. loca. l. ſi quis. Acc.

d ¶ De poſſeſſione. Siuē retinēda, ſiue recuperāda, ſiue adipiſcenda, vt. inf. a eo. §. ſequens diuiſio.

Res incorporales quaſi poſſidentur.

e ¶ Quaſi poſſeſſione. Vt cùm cōtenditur de poſſeſſione rerum incorporalium: ut uię, & itineris, & actus, & aquęductus: ubi nō eſt vera poſſeſſio, ſed quaſi, ut ff. de acq. rerum dom. l. ſeruus. §. incorporales. ſed tñ eſt ibi quædam quaſi poſſeſſio. & de ea retinenda cōpetūt interdicta de itinere, & actu, & via, & aqua, quando cōtendo me eſſe in quaſi poſſeſſione prędictorū iurium, ut ff. de itiner. actuq; priua. per totum, & ff. de aqua quot. & æſti. per totū. & ff. de ſeru. l. pen. & ff. ſi ſeruī. vend. l. ſicuti. §. Ariſto. ** Hinc collige, q poſſeſſio dicitur de rebus corporalibus: quaſi poſſeſſio de incorporalibus: iura nāque incorporalia non poſſidentur. l. ſequit. §. ſi uiā d uſucap.]

¶ Summa. Caſus figuratio in ſimplici diuiſione ac declaratione terminorum nō eſt neceſſaria. dicit enim primam & principalem diuiſioné interdictorū eſſe, q aut prohibitoria ſunt, aut reſtitutoria, aut exhibitoria: & quodlibet caput declarat per particularia exempla: & ultimo loco dicit, q interdicta propriè dici ſolent prohibitoria, ab interdicendo. Tamē obtinuit quælibet appellari interdicta, quaſi q inter duos dicantur, ſumpto nomine ab eo quod plerunque accidit. Nota q principalis diuiſio interdictorum eſt hæc, de qua hic agitur, intellige de diuiſione ſpecierum: & quamuis ſint quędam interdicta miſta, de quibus in l. 1. § interdictorū. ff. de interdictis. tamen illa interdicta miſta non continent diuerſam ſpeciem. Item quid ſit interdictum prohibitorium, quid reſtitutorium, quid exhibitorium. Item exempla vniuſcuiuſque. Item quod omnia ſunt interdicta licet nō interdicant: & q interdicta dicuntur quaſi inter duos dicta: quod eſt falſum: ſed dicuntur interdicta à ſpecie principali interdicendi, quamuis aliqua non inter

SYL.

¶ Sūma [a] aūt diuisio interdictorum hæc est, ꝙ aut prohibitoria sunt, aut restitutoria, [b] aut exhibitoria.

¶ Prohibitoria sūt qbus Prætor uetat aliqd fieri: veluti vim sine vitio possidēti: [c] vel mortuū inferēti, quo ei ius erat inferēdi: [d] vel i sacro loco ædificari, [e] vel in flumine [f] publico, ripave eius aliqd fieri, quo peius nauiget.

¶ Restitutoria sunt qbus restitui aliquid iubet, veluti bonorū possessori [g] possessionē eorū, quā quis ꝓ hærede, aut ꝓ possessore [h] possi-

Interdicant simpliciter: sed cōsidera quia omnia interdicūt: nam in restitutorio interdicitur retentio, in exhibitorio interdicitur occultatio; tamen cogita.]

a ¶ Summa. Idest, Prima, non minima: qa & de duobus membris aliqua inuenitur, ut j. eo. §. tertia.

b ¶ Restitutoria. quandoque tamen quædā inueniuntur mista, tam prohibitoria, q̄ exhibitoria, ut ff. eo. l. 1. §. interdictorum. & ff. de libe. ho. exhi. l. 1. Nam petitur exhiberi: & prohibetur iniquitus retineri. Vide glo. in d. §. interdictorum. quæ plenius loquitur Ang.

Additio.

c ¶ Possidenti. vt si quis missus fuit i possessionem iussu prætoris, ut ff. ne vis fi. ei qui in pos. miss. est l. 1. in prin. Nam iustè possidet & sine uitio, qui auctore prætore possidet, ut ff. de acquir. poss. l. iustè.

d ¶ Inferendi. Quod interdictum ē ff. de mortuo inferendo l. 1. in princ. §. hoc interdictum.

e ¶ Aedificari. Quod interdictum habes. ff. ne quid in loco sacro. l. 1. in prin. Accur.

f ¶ Vel in flumine. Et hoc habes. ff de flu. l. 1. in prin. & ff. ne quid in flu. pu. l. 1. in fine.

Bonorum pos. quis dr. Interdictū quorū bonorū est duplex. s. directum & utile.

g ¶ Bonorum possessori. Nō rerum, sed iuris, i. succedenti de iure ṗtorio tantum: ut filio emancipato uel cognato, q dñr bonorū possessores ex bonorū possessione edictali & decretali: nā statim habent hoc interdictū & directū, ut consequant possessionē hæreditatis, quod appellat. Quorum bonorū, ut j. eod. §. adipiscendæ. Vtile uerò dat illi, qui succedit de iure ciuili uel ex testō, uel ab intestato, ut ff. quorum bono. l. j. in princip & C. quorū bono. l. 1. Sed contra est in hæreditatis petitione. Nā directa datur hæredi de iure ciuili: utilis uerò ei, q succedit d iure prætorio, ut ff. de bon. poss. hæredit. pe. l. 1. Est & aliud nouum auxiliū p nouā cōstitutionē inuētum, per qd petitur possessio hæreditatis, si testamentū apparet non uitiatum uel uituperatum in aliqua sui parte, ut C. d edi. diui Adriani, toll. l. fin. Sed quare dr hoc restitutoriū, cū nunq̄ hic bonorū possessor habuerit possessionē? Rn. impropriè dr restituere ꝓ dare, ut ff. de uer. sign. l. uerbū reddendi & ff. de leg. 2. l. cum quidam. Vel dic ꝙ inspecta persona defuncti dr restitutoriū, licet natura sui dr adipiscendæ possessionis, ut ff. quorum bono. l. 1. §. fi.

Hæreditatis petitio ē duplex.

Restituere qñque sumit pro dare.

ADDIT. Hæc ultima uerior: qa licet uera possessio nō trāsferat ad hrdē, vt l. cū hrdes. ff. de acqui. poss. in princ. fingit tn̄ transferri, ṗsertim decreta bonorū possessio. & hoc attento dr restitutoriū: attenta tn̄ ueritate adipiscendæ: & saluatur iste tex. ibi, ubi dicitur adipiscendæ. Ange.

h ¶ Pro possessore. Duæ sunt uiæ succedēdi. s. iure ciuili, & iure ṗtorio. Prima subdiuidit in possessoriū p cōstitutionem diui Adriani, & petitoriū, ut p petitionem hæreditatis directā. Itē secunda similiter subdiuiditur in possessoriū, ut p interdictum. Quorū bonorū, p qd petit successor de iure ṗtorio se mitti in possessionē bonorū, q. tenebat defunctus tpe mortis, ut hic: itē in petitorium: † vt per petitionem hæreditatis possessoriam &

† quo s. ag. ē de ꝓprietate.

Possi-

Violentiā passus q̄d remedium habet.

det[a] ex ea hrditate: aut cū iubet ei, q vi de possessióe fundi deiect⁹ sit, restituti possessióē.[b] Exhibitoria sunt, ꝑ q̄ iubet[c] exhiberi: veluti eū, de c⁹ libertate[d] agitur: aut libtū cui prō. nus opas indicere[e] velit: aut parēti[f] liberos, qui in potestate eius sunt. ¶ Sunt tñ q putāt, propriè interdicta ea vocari, q̄ ꝓhibitoria sunt, qa interdicere ē denūciare & ꝓhibere: restitutoria āt & exhibitoria ꝓpriè d' creta vocari. Sz tñ obtinuit,[g] oīa īter dicta appellari, † qa iter duos dñr.[h] ¶ Interdictorum quædam sunt adipiscédę possessionis quædā retinendæ, quædā recuperandæ. Adipiscédę dicitur interdictū. Quorū bonorum: quod competit hęredi de jure prætorio in possidétem rés hæreditarias ꝓ hrde vel possessore: sic dictū, qa antequam adipiscat possessionem, cōpetit. Item Saluianum interdictū ꝓ rebus in fundū illatis. Aret.

† aliàs fit

† aliàs q̄a interim dicuntur.

SYL

a ¶ Possidet vel dolo facit quo min⁹ possideat, vt ff. quo. bo. l. i. i prin. & ex pone hæc ꝯ ba ꝗ hrde & possessor. vt j e. §. ꝓ hrde. & §. ꝓ possessore. Acc.

b ¶ Restitui possessioné ꝑ interdictū. Vñ vi, quod infra annum locum habet ꝓ his, q̄ peruenerunt ad violētū: pro alijs ꝑpetuo, ut ff. ꝗ vi & vi arma. l. i in prin. & hoc si ciuiliter & nāliter possideat deiectus: si autē nāliter tantū, vtile habet tātū, vt fructuarius, ut ff. de vi & vi arma. l. 3. §. vnde vi.

c ¶ Iubet. i. prætor.

* ¶ Exhibere est pñtiā corporis præbere, ut videri, tangi, agnosci que possit. l. deinde. de liber. exhibē. l. quod & lex. §. ait. de libe. ho. exhibē. l. plus est. de verbo. sign.

d ¶ Libertate. Vt quia liber homo detinetur inuitus: quod interdictum habes. ff. de lib. ho. exhi. l. 1.

e ¶ Indicere velit. i. iniunctas operas dicere velit, uel conuentas iniungere: quo casu ageret de libero hoīe exhibendo, ut ff. de lib. ho exhi l. ñ.

f ¶ Parēti. In hoc casu duo sunt interdicta: unū de liberis exhibendis, alterum de liberis deducendis, ut ff. de li be. exhi. l. 1 1 rñ. & l. 3 1. sñ. in princi.

g ¶ Obtinuit. Inter sapientes.

h ¶ Inter duos dicuntur. i. à prætore formantur, ut nota ī circa prin.

* ¶ Vide Alci. lib. Parer. 3. c. 15. q ostēdit ex Paulo, lib. 5. senten. appellari interdicta quasi interim dicta. ** quo sensu usus est etiā Cic. verbo interdicere in Rhet ad Herē. lib. 2. c. 11.] * Quoties enim Prætor non in perpetuum, sed ad tempus donec pleniore iudicio de iure petitorij q̄ratur, aliquid edicit, ꝓprè est interdictū ut latius declarat idem Alcia. l. 1. de ope. no. nun.]

¶ Sequens. Casus clarissimus est: diuidit enim secundo modo interdicta, ꝙ quędam sunt adipiscendæ, quædam retinēdæ, q̄dā recuperādæ: & ꝓcedit ad declarationem & exemplificationem terminorum, in quibus quo ad positionē casus nulla subest difficultas, & si qua erit, declarabitur in notabilibus. No. aliam diuisionem interdictorum. Item ꝙ interdictum, Quorū bonorum, est interdictum adipiscendæ. Itē quid operetur hoc interdictum Quorū bonorum. Itē ꝙ datur bonorum possessori contra eū, qui possidet pro hærede aut pro possessore. Itē quis dicatur possidere pro hærede. Item quis dicatur possidere ꝓ possessorē. Itē quare dicat interdictū adipiscendæ. Item ꝙ non dat interdictū. Quorū bonorum ei, q iā possedit, & postea desijt possidere: sed ei, q primo loco q̄rit possessionē. Itē ꝙ Saluianū interdictū ēst interdictū adipiscēdæ. Itē ad quid det Saluianū interdictū. s. ꝓ rebus inue-

ctis & illatis in fundum per colonũ, vt declarabitur in glo.]
** De iterdictis poſſeſſorijs vide pulchrã gl in c. paſtoralis. in ver. qđ recuperanda. extra de cau. poſ. & ꝓprie.]

RA. nõ, ut C. in qui. cau. ceſ. long. tẽp. præ. l. hr̃ditatẽ. ergo uſucapio non poteſt procedere Sed contra. ff. quo. bo. l. 1. i. fi. Sed illud expone, ut ibi.
e ¶ Bonorum poſſeſſio. ſ. decretalis.

a ¶ Qđ ex ijs. Innuit hic, ꝙ hoc iterdictũ ẽ, ꝓ una re cõpetat. Sed ꝯ vr̃ ꝙ ſit vl̃e, vt ff. quo. bo. l. j. §. fi. Sed certe nihilominus eſt vle, licet ad unã rẽ detur: ſic. n. eſt ĩ hr̃editatis petitione, vt ff. de peti. hær. l. 1. & l. liter, quã cõſtat vniuerſalẽ eẽ, vt ff de rei ven. l. 1. i. fi.

Interdictum quorũ bonorũ, & petitio hæreditatis, pro una ſola re põt cõpetere.

SYL. ¶ Adde, ꝙ merito dñr vniuerſalia, quia ſũt apta cõprehendere uniuerſitatẽ hr̃ditatis: ꝙ ſi una tm̃ res occupet, dat̃ oĩno ꝓ illũ, q poſſidet illã, vñ habitu ẽt tũc eſt vle, quanuis actu ſit pticulare illo caſu]

¶ Sequens diuiſio iterdictorũ hæc ẽ, ꝙ qdã adipiſcẽdæ poſſeſsionis cã cõpata ſũt, qdã retinẽdę, qdã recupãdę.

¶ Adipiſcẽdæ poſſeſsionis cã iterdictũ accõmodatur bonorum poſſeſſori, quod appellat̃. Quorũ bonorum: eiusq; vis & poteſtas hæc eſt, ut qđ ex ijs [a] bõis qſq;, quorũ poſſeſsio [b] alicui data cẽ, ꝓ hr̃de[d] aut ꝓ poſſeſſore poſsideat, id ei, cui bonorũ [e] poſſeſsio data eſt, reſtituere debeat.

¶ Pro hr̃de [f] autẽ poſsidere vr̃, q putat ſe hr̃dem eſſe.

¶ Pro poſſeſſore is poſsidet, q nullo iur̃ rẽ hr̃ditariã, vl̃ ẽt totã hr̃ditatem, ſciẽs ſe ad ſe nõ ptinẽr̃ poſsidet. Iõ ãt adipiſcẽdæ poſſeſsionis vocat̃ iterdcm̃, qa ei tm̃ utile ẽ, q nũc primũ conat̃ adipiſci poſſeſsiõẽ rei. Itaq; ſiqs adeptᵘˢ poſſõnẽ, [h] amiſerit eã, [i] hoc iterdcm̃ ei inutile [k] ẽ.

¶ Interdictũ quoque, qđ appellatur Saluianũ, adipiſcẽdæ poſſonis cã cõparatũ eſt, eoq; utitur dñs fundi de reb. coloni, quas is pro mercedib. [m] fundi pignori futuras pepigiſſet. [n]

f ¶ Pro hr̃de. Hæc oĩo quãque accipit ꝓ vero ti. vt ff. ꝓ hær. ꝑ totum: qñq; ꝓ falſo: vt quia credebat ſe hr̃dẽ, cũ ñ ſit: & ita hic accipit, & qñcũq; agit petitiõe hr̃ditatis, vt ff. de peti. hæ. l. ꝓ hr̃de.
g ¶ Sciẽs. Vñ ſi quit ab eo, q re poſſideat, dicit, q a poſſideo: vel ſi dicat, ꝓ hr̃de, tñ falſum ſ. iẽter dicit, vt ff. de pet. hær. l. qui interrogatus.
h ¶ Poſſeſſionem. Quæ eſt facti. † Accur.
i ¶ Eam. ſ. poſſeſſionẽ, quæ eſt facti.
K ¶ Inutile ẽ. Sed aget amõ rei uẽdicatiõe cũ ſit dñs. Acc.

† l. 1. §. ſed pupillus. & l poſſeſſionem. ff. de acqui. poſ.

* ¶ Interdictũ quorũ bonorũ hãc ſũpſit appellationẽ ex primis verbis ipſius interdicti, q̃ adhuc extãt, ĩ l. 1. ff. quo. bo. gl. ĩ l ſcupãdę. ver. vñ vi ꝯ. e.]
b ¶ Poſſeſſio, ſcilicet decretalis.
** Que dicat bo. poſ. decretalis, & q̃ edictalis docetur. ſ de bo. poſ. §. ult.]
c ¶ Data eſt, ſcilicet a uoce prętoris uiui: uel hodie coram quolibet iudice, vt C. qui admit. ad bon. poſ. l. fi.
ADD. Dic, ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ iudex, ſiue prętor, ſiue aliꝰ iudex bonorum poſſeſsionẽ concedat, ſm Ang.
d ¶ Pro hr̃de. Sed nũqd hi tituli ſunt?

l ¶ Cõparatũ eſt. Contra colonũ, directũ: cõtra extraneos, vtile, vt C. de ſal. interdic. l. 1. & ff de ſal. interdi l. 1.
** Adde, ꝙ utile Saluianũ ꝯpetit ñ ſolũ locatori, ſꝫ cuilibet creditori hypothecario, vt declarat Bar. ĩ d. l. 1. ff. & C. co. & Neg de pig. 3. mẽ. 4. par. nu. 19.]
m ¶ Pro mercedib. Item & ꝓ damno ſi quod contulit in eodẽ, vt ff. de ſal. interdic. l 1. & ar. ff. in qui. ca. pig. ta. con. l. † non ſolum. Accur.
n ¶ Pepigiſſet ſ. tacite, ut C. de loca. l. certi iuris Sed quid intereſt inter hoc interdictũ & Seruianã actionem? Rñ:

† aliàs incipit. Pomponius. & eſt l. 2.

Interdicti Saluiani & actionis Seruianę differentia.

in Seruiana op3 locatorē ꝓbare colonū fuisse dñm tpe oblōnis, vt ff.đ pig. l j.§.cū pđiū ī fi.& l.& q̄ nōdū sunt.§, qd dr.**Quō hoc ꝓbet,docet Bar. in rē alienā col.2.versi.ad ꝓbādū āt dñiū ff.đ pig actio. & ibidē Sal. & Ale.i l.rē q̄ nobis ī pe.& ult. co.đ acq.pos.] Sed ī interdcō isto sufficit. si ꝓbet ipsū possedisse, vt ff.đ sal. iterdi.l.1.

SYL: ¶ Addē ꝙ hęc materia tracta ta fuit pīcipaliter ī §. Item Seruiana. ī de actio. q̄a sunt ī hoc plures gl. diuersę, đ qb. p doc. ī l. rē alienā. ff.đ pig. act. & i l.cum res. C. si alienas pi. da. sit. **Addē, ꝙ sufficit agēti iterdicto Saluiano ad obtinendū victoriā ꝓbat possōnē debitoris tpe oblōnis vel postea, & possōnē rei cōuētiō pāri. Et iō lōge ꝯmodi⁹ est agere ꝯ tertiū possessorē hoc interdcō, in quo sufficit ꝓbō possōnis debitoris absq; ꝓbōne dñii, vt ad mōet Bar.ī d.l.rē alienā.q̄m alii sequūt, & Ffert Neg.vbi s.]

¶ Interdictū retinēdæ possōnis dr̄ Vti possidetis, & Vtrubi. Nā cū iter aliquos đ ꝓprietate qō ē mouenda, & vterq; se posses forē ꝯtēdit, ꝓp magnū possōnis commodū, ñ pcaī sup petitorio discepta ri, nisi vnus sit petitor, alius posses sor ad qđ dīscernēdū ꝯpetūt hęc interdca. Et Vti possidetis ꝓ imobilibus. Vtrubi ꝓ mobilib. ꝯpetit: & l3 oli esset inter hæc īt̄dcā dr̄ia, hodie sūt exęq̄ta:& is obtinet, q tpe litis ꝯtestatę n, ui, ñ clā ñ pcario,ab aduersario possidet.h.d.

¶ Retinēdę† possōnis cā ꝯparata sūt īterdcā, Vti ᵃpossidetis, & † Vtrobi, cū ab vtraq; pte đ ꝓprietate ᵇalicui⁹ rei ꝯuersia sit, & añ q̄rat, vter ex litigatorib. possidere, & vter peterecdēat. Nāq; nisi añ exploratū fuerit, vtri⁹ ᵈ eorū possō sit, ñ pt̄ e petitoria† actio istitui, q̄a & ciuilis ᶠ & nālis ᵍ rō facit,ut alī⁹ possideat,& alī⁹ a possidēte petat. Et q̄a lōge ꝯmodi⁹ ē & poti⁹ possidere,q̄ peteē,iō plerūque & feē sp igēs ʰ exiſtit ꝯtentio đ ipsa possōe. Cōmodū aūt possidēdi ī eo nēdæ.Itē ꝙ dant,qñ ē ꝯtētio inter aliquos de possōne, qs possideat. Itē ꝙ vn⁹ possidet,ali⁹ petit. Itē ꝙ maximū ē ꝯmodū possessōnis.Itē si qs possidet, & actor nō ꝓbet cōcludēter ꝯ ipsū,iudicat ꝯ actorē, & possessor remanet in sua possōne.Itē ꝙ Vtrobi daī ꝓ mobilib⁹. Vti possidetis ꝓ imobilib.Item ꝙ q̄ qđ esset đ iure ātiquo, hodie hęc duo interdcā exequata sūt. Itē ꝙ ille vīcit in his Iterdictis q̄ tpe litis ꝯt. possidebat nō vi, nō clā,nec pcario ab aduersario.]

ᵃ ¶ Vti possidetis. Qđ đ reb. imobilib. dr, sed Vtrobi đ mobilib.ī.eo. §.sed īterdcō.

ᵇ ¶ Proprietate. Ob hoc q̄dē cōparatū. sed & tūc hac ꝯtrouersia ꝓprietatis dabitur: vt si de so la possessione contendatur, secundū Io. †

† Facit ad hūc §. qđ dī in c. licet. in gl. sup uer. titulū ibi, sed hoc ā est verum extra de ꝓba. & ī gl. sup versi. possideatis. añ. fi. ibi interdictū. extra de ꝓb.

† aliàs vtrubi.

† qua agit de iure ꝓprietatis.

† l.4. §. ſi. ff.vti poss.

ᶜ ¶ Vter petere debeat,id est, quis sit actor & quis reus.

ᵈ ¶ Vtri⁹ eorū possō sit.i. qs possideat.

ᵉ ¶ Non potest, ut ff.de iud. l.iter litigāntes. Accur.

ᶠ ¶ Ciuilis. Vt q̄a parit actionē ī rē aduersario, vt C. đ ali. iu. mu. cau. fa. l. 1.

ᵍ ¶ Nālis. Vt q̄a nemo a seipso posset peteē ſm nām, vt ff.de recep. ar. l.pe. & facit ad hoc bñ. ff. uti pos.l. 1.§.hoc interdictū, & ff.de acq poss.l.exitus.

ʰ ¶ Ingens.i.magna,& hæc eadē ꝯtē-

¶ Retinendę possessionis. Casus. Ita clarē seipsū explicat Imp. vt nō sit op⁹ noua declarōne.đclarat. n. alterā ptē diuisionis s̄.positę ponēdo cām & rōnē īterdcōrū īuētoiū,& đclarat ad qd dentē duo hæc īterdcā rtinēdæ Vti possidetis, & Vtrobi. Nota Igitur. ꝙ vti possidetis,& Vtrobi,sūt īterdicta reti

tio

Interdicta sunt multiplicia.

†De innumeris cõmodis posſidẽdi, uide Tiraq. in tracta. de nobil. char. 320. vbi de hac mate ria cumu latiſsime.

† Quia faciliores ſumus ad abſoluendum q̃ ad cõdẽnandum. con cor. c. vlti. in fi. cum glo. ſuper verſ. humaniore. extrà, de tranſ.

tio, & in alijs Iterdictis retinẽdæ poſ ſeſſionis eſt, vt in illo de ſup ficiebus, vt ff. de ſup. l. 1. j. rñ. Itẽ in illo de itinere actuq; pri. & via priua. vt ff de iti. actuq; pri. l. j. j. rñ. Itẽ de aqua quotidia. & æſti. Itẽ inter eos, qui ducũt aquã p eundẽ riuum, q corriuales dñt. Itẽ inter eos, q ex codẽ caſtello, vt ff. de aqua quot. & æſti. l. j. j. rñ. & §. ſi ĩter corriuales. & §. ait p̄tor, quo ex caſtello. In his. n. omnib. interdictis, ubi de incorporalium quaſi poſſeſſiõe agitur, ẽ idẽ modus agẽdi, qui in duob. iſtis: vñ in ff. nouo continuè poſt illũ ti. vti poſſid. illi ĩ. dicti ponuntur per ordinem.

a ¶ Remanet. Facit C de eden. q accuſare. ĩ fi. & C. de rei vẽ. l. res. & ff. ſi vſusfr. pet. l. vti frui.

** Etiã ſi aſsũpſiſſet ĩ ſe on' p̄bãdi, & ſi p̄bauerit. gl. vlt. ĩ l. circa. ff. d p̄b. quã gl. Barr. ibi valde cõmendat, & refert Ial. ĩ §. oĩum, col. 19. ver. gl. fi. ĩ. de act.]

SYL.

* ¶ Quo remedio vtẽdũ ſit, vbi neutra partiũ vult ĩ ĩterdicto vices actoris ſuſtinere, vide Alciat. lib. Parer. 6. c. 24.]

* ¶ Adde, ꝙ Iterdicto Vti poſſid. obtinet q p̄bat de poſſeſſione antiquiori, licet alter, q hẽt poſſeſsionẽ iunioiẽ probat de dñio, ſi mõ q hẽt antiqoiẽ, fecerit exceptiões & articulos, ꝙ aduerſari' poſsidet clã tẽpũ ſuę poſſeſſionis. Alex. ĩ l. ſi de eo. §. vlt. de acq. poſ. Bartho. Cæpol. caut. 203. in cã. vbi olno vide, vt victoriã poſſis reportare.]

b ¶ Vel ædium. ff. vti poſſ. l. j. r. rñ. Acc.

c ¶ Vtrobi. Hoc dr̃ ab vtrũ, & vbi, vt utrũ, ponat̃ p ad, vel apud, vbi, ponat̃ p quẽ. q. d. apud quẽ eſt, apud eũ ſit. Non fit aũt mẽtio hic poſſeſſionis, cũ mobilia p̄pr. è non poſſideant: ſed ĩmobilia tm̃: cũ dicat̃ poſſeſſio quaſi pedũ poſitio, vt ff. de acq. poſſ. l. j. ĩ prin. Abuſiuè tñ mobilia dñr poſſideri Accur.

ẽ, ꝙ ẽt ſi ei' res nõ ſit, qui poſsidet, ſi mõ actor ñ potuerit ſuã eſſe p̄bare, remanet a ĩ ſuo loco poſſeſsio: p̄pter quam cãm cũ obſcura ſunt vtriuſq; iura, cõtra petitorẽ iudicari † ſolet. ¶ Sed ĩterdicto q dẽ Vti poſsidetis, d fũdi vl̃ ędiũ b poſſeſsiõe ꝯtẽdit: Vtrobi c verò ĩterdicto, de rerũ mobilium poſſeſsiõe. Quorũ d vis ac ptãs plurimã inter ſe dr̃ĩã apud veteres hẽbat. Nã Vti poſsidetis interdicto is vincebat, q ĩterdci e tp̄e poſsidebat, ſi mõ nec vi, nec clã, nec p̄cario nact' fuerat ab aduerſario poſſõnẽ: ẽt ſi aliũ f vi expulerat, aut clã arripuerat alienã poſſõnẽ, aut p̄cario rogauerat aliquẽ, vt ſibi poſsidẽr liceret. Vtrobi v̄o ĩterdicto is vĩcebat q maiorẽ g pte ei' anni, nec vi, nec clã, nec p̄cario ab ad ṽſario poſsidbat. h Hodie tñ alr̃ obſuat̃: nã vtriuſq; iterdicti ptãs (q̃tũ ad poſſeſsionẽ i p̄tinet) exæq̃ta eſt: vt ille vĩcat, & ĩ re ſoli, & ĩ re mobili,

Poſſeſsio non eſt p̄prię de mobilib'.

Poſſeſsio vnde dicitur.

SYL.

¶ Hęc opi. falſa eſt, & eã cõitet dãnãr Docto. in l. r. ff. de acq. poſſ. vt p Alex. ibi col. 7. & Ial. col. 7. in j lect. & col. 9. in 2. lectura.]

* ¶ Cauebat hoc ĩterdicto, Vtrobi q s maiore pte anni fuiſſet, ibi & maneret: qd verbũ, Vtrobi, Alc. l. maiore. de verb. ſig. exponit p, vtro ĩ loco, eadẽ rõne, q̃ dicimus, alibi, p alio in loco, & ſimilia.]

d ¶ Quorum. ſ. duorũ interdictorum.

e ¶ Interdicti tẽpore. i. tempore, quo proponitur interdictum.

f ¶ Aliũ. Dummodo nõ aduerſarium.

g ¶ Maiore. ſ. quàm aduerſarius, vt ff. de verb. ſign. l. maiore parte.

h ¶ Poſſidebat. & ſic citi' vincebat in Vti poſsidetis q̃ in Vtrobi: & erat fortè rõ, q a citius mobilia trãsferunt, q̃ ĩmobilia, vt ff cõm. l. 1. & ff. de re iud. a diuo Pio. §. 1. & ff. de acq. poſ. l. ſi rem.

i ¶ Quantũ ad poſſeſsione. Nota, quãtũ ad poſſeſsionẽ. nã quãtũ ad alia remanſit dr̃ia vt olim, vt Vti poſsidetis

in rebus imobilib. & Vtrobi in mobilib locū hēat, ut hic dr̄, & s̄. § primo a. Nec clā cū multa sint genera tvio lentiarū, q̄ ad pn̄s omitto, de hac vi, q̄ iquietatiua dr̄. q̄ parit hoc iterdictū, dic, ut si me arare, uel ędificare, uel aliquid in meo me facere p̄hibes, contendens te possidere hūi locū hoc interdictū, ut ff. de ui & ui ar. l. vim facit. & ff. qđ ui aut clā l. i. §. quid sit vi. Quid si ille nō cōtendat se possidere, sed solū iniuriatur mihi? R̄n. adhuc locū habet hoc interdictum, ut ff. uti possi. duo. §. si uicinus. Sed & actione iniuriarum mihi tenetur, ut ff. de actio. emp. qui pendentem.

† Quę refert gl. in l. extat. ff. quod me. cau. Vis inquietatiua q̄ parit interdictū quod vi aut clam qualiter fit.

q̄ possessionē, nec ui, nec clam, a nec p̄cario ab aduersario litis contestatę tēpore detinet. Quis dr̄ possidere, et si p alium possidet. Et possessio solo aio retinet, licet solo aio non acquiratur. Ang. Possidere āt vr̄ q̄s q; ñ solū si ip̄e possideat, sed & si ei

ea naturalē, ut facit fructuarius, q̄ solam naturalem habet. Vel dic, quod si amittit eā, nō tñ nocet, q̄a adhuc hoc iterdicto tenet, licet ego possideā ciuili. vt diximus p l. si duo. §. si uicinus. ff. vti possi. Precario autē possidet aduersarius a me, vt si precib. suis motus cōcessi sibi precario, vt ff. de prec. l. j. in prin. & §. j. Et distingue in precario, q aut agitur, ut omnis possessio in accipientē transferat, qđ fieri pōt, vt ff de preca. in reb. & ff. de acq. pos. Pomponius. §. si is qui. Aut ut nulla, & hoc valet, ut ff. de preca certe §. is qui. Aut ut habeat naturalem tantum qui accipit & hoc ualet ut ff. de prec l. & habet. §. cū. † Sed nūquid in omni precario unico habente a me p hoc interdictū f Vti possidetis? R̄n. nō: ī lū, q ha bet omnem possessionē, cū hoc interdictū possessorē tueatur, ut ff. uti pos. l. 1. §. 1. & §. 2. ergo uinco supra dictos etiam si ego habebam possessionem ab alio ui uel clam uel precario, ut hic & ff. uti pos. l. 1. § fi & l. 2.

† Dic, q in dubio præsumit naturalē tātum, nō possessio trans ati, ut not gl.

¶ Possidere. Caus. non est afr figurandus in simplici declaratione termini notū, supra enim dixerat plurtes, q est magnū commodum possidentis, & q obtinet qui tempore litis contestatę possidet: subdit, q possidere non solū vr̄ qui proprio corpore & animo possidet, & sic per se, sed etiā qui per alium & ponit diuersa exēpla, & declarat et qualiter intelligatur retineri possessio, q non solum retinet per al u, ed animo et: & subdit, q licet animo poss ssio retineri possit, animo tñ non a qu ritur, & est tex. notabilis & uti is. No. primo q non solum dicit possidere qui per se possidet, sed qui p alium. Item q colonus possidet pro a io, & inquilinus. Itē q cōmodatarius & depositarius. Itē q possessio iā adepta per alium retinetur l. e m quod re tinetur so'o animo. Item quod solo animo possessio non adipiscitur.]

SYL. Bar to. Ang in d. §. cum.

Adde tex. in l. iniuriarum actio. §. quis me proh bet ff de iniur.]

¶ Quid si nec possessionis rōne, nec iniuriæ, sed quia seruitutē se habere contendit? Respon. si possidet, intentabo negatoriam, si ego possideo, intentabo hoc interdictu, ut ff. si ser. vē. l. 2. §. 1. Clam. autē possidet, qui c andulo me absente sic i possidere uolens ingreditur fundū meu, quē ego possideo, nec tamen susp cor me posse repelli, & ita me absente & inuito sępissime facit, ut ff. quod ui aut clam l. 3. §. fi. & de acqui. pos. l clam.

Clandestina possessio.

¶ Clam possidere propriè dicitur ille, qui cùm sciret, aut scire deberet me possidere, antequam fundum ingrederetur, ingreditur fundum, & me turbat antiquiorem possessorem, & dicitur clam possidere a me, quando est ingressus me absente. d. l clam & l. 3. §. fi. cum l. seq. ff. quod ui aut c am.]

SYL.

¶ Ille enim, qui ingreditur, habet naturalem per introitum suum, & ego ciuilem. Vel dic quod ego retineo naturalem ciuiliter, ingrediens naturalem naturaliter. Sed nonne etiam naturalem perdit ste t m, cùm de fundo exit, & ad iudicium venit, uel etiam aliās iret? Respond. non, immo animo retinet

Possessor clandesti n' habet naturalē possessionē, & deiectus ciuilem.

a ¶In possessione sit. Cautè dicit, ut ff. de acq pos l. si qs ante. nam nõ possident illi nec ciuiliter, nec naturaliter, s̄m so. s. colonus. & inquilinus, & similes, ut hic, & ff de usucap. l. nõ solũ §. qđ vulgo. Sed M. dicit eos naturaliter possidere, ut ff. cõmu. diuid. l. communi diuid. §. neque. Sed illud intellige colonum possidere. s. alij. dendos fructus, siue fundus sit in ciuitate, siue ruri, dr̃ colonus. l. si p̄diũ C. de pr̄dijs mi. l. urbana p̄dia. ff. de uerbo. sig. declarat Ale. in l. qui pignoris. ff de acq. poss.]

Colonus & inquilinus, nec ciuiliter, nec naturaliter possident.

noïe aliqs in possessione [a] sit, licet is ei⁹ iuri subiect⁹ nõ sit: qualis ē colon⁹, [b] & inqlin⁹. ¶Per eos quoque, apud quos deposuerit quis, aut q̄bus commodauerit, ipse possidere [c] vr̄. Et hoc est, qđ dr̃, retinerī [d] possessioné posse aliquē per quemlibet, q eius nomine sit in possessione. ¶Quin ēt animo quoq; solo retineri possessioné placet, i. ut quamuis neque ipse sit in possessione, neq; eius noïe alius, tñ si nõ relinquendæ possessionis aïo, sed postea reuersurus inde discesserit, retinere possessionem uideatur. ¶ Adipisci uerò possessionem per quos aliquis põt secundo libro [e] exposuimus. Nec vlla dubitatio est, quin animo solo adipisci possessionem nemo possit.

¶ Recuperatę possessionis dr̃ interdictũ. Vñ vi, cõpetēs spoliato p possessione, ēt quã a spoliãte. Nec vi, vel etiam, vel precario ex interuallo: licet hodie p vim spolians, si dñs est, a dominio cadat: aliàs, rem spoliatã & eius æstimationem restituit, quĩ aliàs lege Iulia de vi publi. vel priua. criminaliter punitur: & armorũ appellatione lapides, & fustes continentur: h. d. secundum Angel.

* ¶ Collige, aliud esse possidere, longe aliud in possessione esse. Sic aliud est seruum esse: aliud in seruitute esse. §. cũ āt. s̄. de inge. sicuti differũt ēt, esse in studio, (ut barbari loquũtur) & studere. Et iõ priuilegiũ ↄcessum scholasticis, vel studentib. intelligitur tantũ concessum ijs q studẽt, Deci. c. consultationib. col. 2. in uer. restitutionem. de of si. delega.]

b Colonus. scilicet in uilla: sed inquilinus in ciuitate, ut ff. de acq. pos. l. re pignoris.

SYL. ¶ Dic, q non distinguitur inquilinus a colono respũ ruris, aut ciuitatis, sed respũ eius, qđ colunt. Qñ. n quis incolit domũ, siue in ciuitate, siue ruri, ille dr̃ inquilinus: uero colit fundũ principaliter, licet in eo sit dom⁹ ad recõ-

c ¶Possidere uidetur. Si ergo p alio possident, ergo non possidẽt, ut ff. de acq. poss. l. quod meo. licet quidam dixerint eos naturaliter possidere, sicut & colonum, ut superiori casu diximus.

d ¶Retinere. Licet animo retineat, non tn animo q̄ritur. ut ff. d acquir. posses. l. quemadmodum & C. de acq. poss l. licet. & infra proximè.

e ¶ Exposui mus. supra p quas person. nob. acqui. §. ex his.

SYL. ¶Recuperandæ possessionis, Casus in declaratione terminorum, & in simplici lege corrigente, & correcta nõ figuratur.

Nota, q interdictum recuperandæ datur ui deiectis: & q interdictũ Vñ vi, est interdictum recuperandę. Item q hodie occupans rem propriã per vim cadit a dñio. Item q occupans rē alienã, rẽ restituit, & æstimationē illius. Item q si quis de possessione sua aliquem vi deiecerit, si cum armis tenetur,

tenetur l. Iulia de ui publica: si sine armis, tenei lege Iulia de vi priuata. Itē qd ueniat appellatione armorū.] col.4.versi.uenio ad secundum.

Vñ vi cōcerni res immobiles, vi bonorum raptorū res mobiles.

** †De materia huius interdicti vide pulcherrimā gl in c. cū ad sedem. versi. inter dict. extra de resi. spo.

¶ Recupandæ possessionis cā solet iterdici, si quis ex possessione fundi vel ædiū a vi deiectus fuerit: nā ei ꝓponit b iterdictū. † Vñ vi, c p qđ is, q deiecit, cogit ei restituere possōnē: licet is d ab eo, q vi deiecit, vi, vel clā, vel precario possideat. Sed ex ꝯstōnibus e sacris (vt s. diximus f) si qs rem p uim occupauerit, si quidem i bonis eius est, dño eius priuatur: si aliena, post eius restōnē ēt æstimationē rei g dare uim passo cōpellitur. Qui āt aliquē de possessione p uim deiecerit, tenetur lege Iulia đ vi h priuata, aut de vi publica: sed de priuata si sine armis vim fecerit, sin āt cū armis eū de possessione vi expulerit, de vi publica tenet. Armorum autem appellatione non solum scuta, & gladios, & galeas, sed & fustes, & lapides i significari intelligimus.

a ¶ Aedium aliud in reb. mobilibus nā pro his cōpetit Vi bonorū raptorum actio, ut ff. de vi & vi ar. l. 1. §. hoc interdictum. & §. illud. & §. plane. Nisi mobilia cum immobilib. petantur hoc interdicto, vt ff. de ui & ui ar. l.1. §. qui aūt.

b ¶ Proponitur. i. datur.

c ¶. Vnde ui. Sed quare dr. vnde ui? Rñd. qa talia erant verba p̄toris. Vñ illū ui deiecisti &c. & ita a principio verborū prætoris sumpsit denominationem, sicut & alia, ut Quorū bonorum, & similia, ut ff. de ui & ui ar. l.1. in prin.

Ponit casum.

d ¶ Is s. deiectus, ut qa hodie spoliaui te, uel qa cępi possidere rem tuam clā, uel vi: in sequēti uerò die me expulisti: nam teneris mihi hoc interdicto: secus si in continenti me deijcis, ut ff. de ui & vi ar. l. 3 §. cum igitur. & l. qui possessionem. quod incontinenti accipe, antequam ad alios actus extraneos diuertas, ut ff. de duob. reis stipulan. duos reos.

SYL. ¶ Adde tu, ꝙ incontinenti dr, qñ cōmode fieri pōt: sm Bar. in d. §. cū igr. Itē sm qualitatem ꝑsonæ & rei: adeo ꝙ si dñs de sua ciuitate expellat, licitū est recuperare, qñcūque facultas se obtulerit ēt post decenniū, vt fuit dictū Vgo. in c. ius naturale. 1. dis. cū si. vt late prosequitur Dec. in cons. 360.

e ¶ Sed ex constitutionib. Vt C. vñ. vi l. si quis in tantam.

f ¶ Supra diximus. vt s. vi bo. ra. §. qa rñ.

g ¶ Rei. s. ꝓprietatis: sed iterdicto Vti possidetis possessio æstimatur, ut ff. vti pos. l. pe. §. fi.

ADDITIO Dic, sm Ioan. Fab. ꝙ immo Dy. tenet, ꝙ i hoc iterdicto fiat æstimatio possessionis, sicut in interdicto uti possi. sed ipse Io. Fabr. dicit, ꝙ ad proprietatē, & ad possessionem pōt fieri æstimatio, sm quod concludit. Ange.

h ¶ De vi priuata. Pęna aūt huiusmōi legis ē tertiæ partis bonorum publicatio, si sine armis: & relegatio ēt, si cum armis, vt j. de public. iud. §. itē lex Iulia de ui publ. & C. ad l. Iul. de ui pub. l. quoniam. & l. 2. & ff. de acc. l. hos accusare. §. omnibus.

Lex Iulia de ui priuata & vi publica qualiter punit.

ADDITIO Vnde uersus: Vis priuata rēum deponit ab ordine reiū. Sed deportatur, si uis armata probatur. Vide c. 2. extra de ord. cog in glo.

* ¶ Adde, ꝙ iure canonico inductū est, ut non solum agi possit ꝯ ipsum deiectorem, vt hic, sed etiam aduersus quemcunque. licet bonę fidei possessorem rei. c. sæpe. de restit spol. vbi glos. & c. reitegranda. 3. q. 1. id quod seruatur etiam in foro ciuili hodie. l. si coloni. vbi Bart. & alij. C. de agric. & censi. & traditur latè per Soci. in l. rem quæ nobis. de acq poss.)

i ¶ Et lapides. Facit j. de pub. iu. §. itē lex

lex & ff. de vi & vi ar. l. 3. in prin. & ff. de uerb. sign. l. armorum. Sed nunqd dēt aliquis expectare se primo percu ti, quàm pcutiat? Dicunt quidā ꝙ sic vt arg. C. vnde ui. l. 1. & ff. ad l. aq. l. si ex plagis. §. tabernari. Nos cōtra, sed suffi cit iustus timor, vt ff. ad l. aquil. sed & si quēcunq. & ff. ad l. Cor ne de sica. l. is qui. & ff. de vi & vi arma. l. 3. §. qui armati. †

† Vide de SYL. hac qō gl. I in d. l. sed & si quemcun que. & in SYL. d §. qui ar mati. sup uer. armo rum.

* † Ex l. 2. ff. eod.

a Dic ꝙ ista opi. communiter approba tur p omnes criminalistas. ¶ Tertia diui sio. Casus cla rissimus est in hoc text. qui p declaratio nem omnem redderet ob scurior, po nens tertiam diuisionē, ꝙ quædam sunt simplicia, in quib. scilicet apparet, quis reus, qs actor sit: & vnus pe tit, & alter ne gat: duplicia, quoties uter que sustinet partes tā rei, quā actoris. Nota ꝙ inter dicta alia sūt simplicia, alia duplicia. Itē quæ sint sim plicia, Item quæ duplicia. Itē ꝙ in interdictis. Vti possidetis, & Vtrobi, vterq; litigās sustinet ptes tā actoris q̄ rei,

¶ Interdictorū tertia est spēs: qa quę dā sunt simplicia, in qb. actor & reus cognoscit, vt omnia restitutoria, & exhibitoria, & quędā phibitoria, vt Ne quid i loco sacro, & similia; qdā vero duplicia, sic dicta, quia in eis nō pōt discern. actor a reo: & qdā phibitoria, vt est Vti possideris & Vtrobi. h. d. Ange.

¶ † Tertia diuisio interdictorū hæc ē, ꝙ aut simplicia sūt, aut duplicia.[a] Simplicia sunt, veluti in quib. alter actor, alter reus est: qualia sunt oīa restitutoria, aut exhibitoria. nā actor is est, qui desiderat aut exhiberi, aut restitui; reus autem is est, a quo desideratur ut restituat, aut exhibeat. Prohibitoriorum autem interdictorū alia simplicia sūt, alia duplicia. Simplicia sunt veluti cū Prętor phibet in loco[b] sacro, vel i flumine publico[c] ripave eius aliqd fieri. Nā actor est, qui desiderat ne quid fiat; reus est, q aliqd facere conat. Duplicia sunt, veluti Vti possidetis interdictum, & Vtrobi.[d] Iō aūt duplicia vocāt, qa par vtriusque litigatoris in his conditio est; nec quisquam prę cipue reus vel actor intelligit; sed vnusquisque tā rei quam actoris partes sustinet.

¶ Interdicto hodie sine solēnitate proponuntur, & pro his actio in factū sibi locum uendicat. Aretinus.

quia vterque contendit se possidere & aduersarium non.]

a ¶ Duplicia. Similis potest fieri diuisio actionum ciuilium. Nam quædā duplices sunt, vt fami. erciscun. fin. regun. & communi diuidūdo, vt ff. de iu. dic. l. in tribus.

b In loco sacro. vt ff. ne quid in loco sacro. lege prima.

c ¶ Publico. Vt ff. ne quid in flumi. public. per totum.

d ¶ Vtrobi. Item interdictum de superficiebus, vt ff. de superficie. l. 1. §. proponitur. et dic vt supra eodem §. retinendæ.

¶ De ordine veteri. Casus. Excusat se Imperat. quare non uniuersum ordinem ueterum interdictorū explicauerit, & dicit hoc esse superuacuū. Nam (dicit Imperator.) quoties hodie agitur extra ordinem, quo semper agitur, nō est necesse proponere aut expectare interdictum: qa iudicatur, ac si esset data vtilis actio ex causa interdicti. quæ nota.]

SYL.

De ordine a & veteri exitu interdictorũ b superuacuũ est hodie dicere. Nã quoties extra ordinẽ c ius dr̃, (qualia sunt hodie oĩa iudicia) nõ est necesse reddi interdictũ: sed perinde iudicatur sine interdictis, d ac si vtilis actio e ex causa interdicti reddita f fuisset.

¶ De pœna temere litigantium.

¶ Temere litigantes triplici pœna coarctãtur: pecuniaria, periurij, & infamiæ. Angelus Aretinus.

a ¶De ordine. idest, de antiqua solennitate, cum qua proponebantur interdicta sub certis formis, vt diximus s. eod. in princ.

b ¶Exitu interdictorum. scilicet cum antiqua solennitate: sine ea tamẽ reddi potest & proponi, vt ff. de ope. no. nuncia. l. prætor ait. §. nonnulli. Vel etiam in factũ actio loco cuiuslibet interdicti, quæ vtilis vocatur, vt subijcit.

c ¶Extra ordinem. idest extra antiquam solennitatem, quod semper fieri uidetur, ut subijcit, & s. de succ. sub. in princ. & ff. de neg. gest. l. actio. & C. de for. & impe. act. subla l. 1. & 2.

d ¶Sine interdictis. Scilicet solẽnibus.

e ¶Vtilis actio. scilicet in factum, quę datur loco cuiuslibet interdicti. Et nota quatuor esse genera actionis in factum. Vna est, quæ ex omni edicto, uel interdicto prætoris datur, ubi specialis actio non datur, ut hic. Alia est legis Aquiliæ subsidiaria, quando dãnum datur de non corpore in nõ corpus, ut supra ad l. Aquil. §. fina. quæ & ipsa prætoria est, ut ff. de præscr. uerb. l. quia actionum. in fi. Tertiũ genus est extraordinarium, quod ex uarijs figuris causarum est introductũ, quoties æquũ est actionem dari, ut C. de sacrosanc. eccle. l. sancimus. Quartum genus est, quod æquiparatur actioni præscriptis uerbis, quæ actio præscr. uerb. unà cum ista in factũ ciuilis dicitur, ut ff. de præscrip. uerb. l. prima. in fi. Et habet locum in tribus generibus negociorum. Primò in contractib. innominatis tribus, do ut des, & do ut facias, & facio ut facias, ut ff. de præscript. uerb. l. naturali. §. 1. 2. & 3. Sed in quarto innominato cõtractu, scilicet facio vt des, habet locũ actio de dolo, vt ff. de præscr. verb. l. naturalis. §. quod si faciam. Itẽ in secundo genere habet locum præscriptis verbis ex omni pacto incontinenti ante vel post apposito iuxta aliquem cõtractum; vt C. de pact. inter empt. & vend. l. 2 & C. de pact. l. petens. Item in tertio genere, vbicũque dubitatur de nomine cõtractus, vt patet in exemplis, vt ff. de æstima. act. l. j. & ff. de præscr. verb. l. j. per totum. & l. 3.

Actionis i[n] factũ qua[t]uor sunt genera.

Actio p[ræ]scrip. verb[is] in tribus generib. negociorũ habet locũ.

ADDITIO. Quid sit actio in factum, & ad quid competat, tex. cũ gl. est in l. quoties. ff. de præscript. verb. & in l. in factum. cũ ibi no. ff. de act. & oblig. ¶Hæc gl. sing est, & ad eam semper recurritur, vt dicit Lud. Rom. & declarat eam Bar. in l. vnica ff. de condi. ex lege. Ias. in l. certi condictio. col. 5. in princ. ff. si cer. pet.] SYL.

** Vide similem gl. s. de act. §. actionum autẽ in versi. ex permutatione.]

f ¶Reddita. Scilicet ab illo eodem prætore.

¶ De pœna temere litigantium.

¶Vsquenunc de propositione actionũ dictũ est: sed quia contingit eas interdum temerè proponi, nũc de pœna temerè proponentium dicitur. Accur. Cõtinuatio.

* ¶Temerè litigare (inquit gl. in l. eũ quem. ff. de iud.) dicitur is, qui sciens se ius non habere litigat. amplius tamen significat temerè litigare, quàm calumniosè: nam libertus, qui in iussu prætoris quod sibi a patrono debetur petit, temerè vtiq; petit, non etiã calumniosè, cùm verè debitum prosequatur. quis autem dicatur habere iustam causam litigandi, tradit Ias. in l. properãdum. §. siue autem alterutra, à num. 16. vsque ad 20. C. de iudic.] SYL.

Nunc

Diuisio. Vnc admonēdi. ¶ Tot' iste tit diuidit in tres partes. Pri mo cōtinuat rub. ad præcedentia. Scd̄ò ponit tres pœnas q̄ temerè litigantē coercent. Tertiò dictas pœnas singillatim p exēpla declarat. Scda ibi, Idq; eo maxime. Tertia ibi, Ecce enim.

Vnc ad monēdi sum' magnā curā egisse eos, q iura sustinebant, a ne facilè hoies ad litigādū pcederēt: qd̄ & nobis studio est. Idque eo maximè b fieri pr, q temeritas t.i agentiū, q̄ eorū, cū qb' agit. mō c pecuniaria d pœna, mō iurisiurādi e religiōe, mō īfamię f metu coercet.

¶ Reus de calūnia iurare debet, & putat se vti bona iustitione. Aret.

g Ecce.n. iusiurandū oībus, q cōueniunt, ex cōstitutione nr̄a defertur. Nam reus nō aliter suis allegatiōi-

SYL. ¶ Nunc admonendi. Summa positio facilis est i princ. hoc quippe i eo declarat primò, q maximę curę fuit principib', ne hoies facilè ad litigādū pcederēt, sicut et cordi fuit eisdē, vt lites q̄ celerrimè finirent. l. pperādū, i prin. C. de iud. qd̄ sibi sūmè atq; enixè placere restat Iustin. q dicit, q hac de cā tria sūt exorta remedia tā ɔ actorē, q̄ ɔ reū temerè litigātes. mō.n puniūtur mulcta pecuniaria, modò piurio, mō īfamia. & pcedit ad declarōnem vniuscuiusq; capitis: & primò dicit, q qñcunq; reus ɔuenit, nō admittit aliter ad rñdendū, nisi prius iurauerit se putare bona iustitia uti: aduersus vero reos negātes dant actiones aliqñ i duplū vel in triplū, vt in actione legis Aqliæ, & legatorū piorū, de qb. s. latè visum est in tit. de act. in §. tripli. & §. quadrupli. in qb. & multis alijs actio ab initio simpli est: at actio furti et ab ipso initio dupli aut quadrupli repit. Similiter actor de calūnia iurat, quēadmodū et vtriusque partis aduocati hoc facere tenent, vt ex diuersis ɔuisionib. & ɔstōnib. Imp. ɔstitutū est. de qb' in gl. rō finalis oīum harū ɔuisio nū fuit, q̄ ponit i prin. vt hoies à litib. abstinerēt, siue agendo, siue se defendēdo. No. q lites fugiendæ sunt. Itē q maximè Principē decet operari, q in iurisdōne sua hoies de facili nō pcedant ad litigandū. Itē q Principes dēt sustinere iura. Itē q temeritas litigantiū puniēda est. Itē q ad eā puniendā data est triplex pœna: pecuniaria, infamię, & periurij. Itē q iureiurādo inest religio. Itē q nō aliter pmittit reo sidere, nisi pri' iuret de calūnia. Itē formā iuri rei. Itē q negātes plectuntur pœna pecuniaria modò dupli, mō tripli. Itē no. actiones, q̄ crescunt p inficiationem. ff. legis Aquiliæ, & legatorum piorū nō solutorum. Itē q actio furti manifesti, & non manifesti ab ipso initio est quadrupli vel dupli, nec crescit per inficiationem. Itē q actor iurat de calumnia, & similiter aduocati vtriusq; partis.]

a ¶ Sustinebāt. s. magistrat', q iura reddebār, vt ff de ori. iur. l. 2. § post originē.

b ¶ Maximè. idest certè.

c ¶ Modò. i. aliqñ. Et ita cōiter exponitur, qñ bis aut ter repetitur, vt s. qd̄ cum eo. § cæterum. versic. sed sanè.

d ¶ Pecuniaria pœna. vt j. eo §. fin.

e Iurisiurādi. s. calūniæ, vt j. proxi. §. Sed qñ ē Rñ. in futuro seculo, licet nō in isto, vt C. de reb. cred. & iureiur. l. 2. — Periur' in alio seculo punientur.

ADDI. Dic vt hr̄ in l. 4. & ibi Bar. ff. de crim. stel. & in d. l. 2. C. de iureiu. Ang.

* ¶ Adde l. j. C. de iureiu. prop. calum. dan. ibi, sacramenti timore cōtentiosa litigantium instantia compescitur.

f ¶ Infamiæ. j eo. §. ex quibusdam.

g Ecce Constitutione. C. de iureiu. propter calum. l. 2. in princ.

* ¶ Excipe tñ parētes & patronos, qbus hoc iusiurādū remittit. l. si pronus. vbi gl. & l. iusiurādū & ad pecunias. §. hoc iusiurandū. ff. de iureiu. pp reuerētiā, q̄ eis debet. l. licet. de obseq. lib. nā & liberto & filio sp honesta & scā psona

patris

bus vtitur, nisi a pri us iurauerit, ꝙ pu tās se bona† instā tia vti ad cōtradi cēdum b peruenit,

¶ Negās id, qđ debet, aliqñ ĩ duplo punitur. Aret.

¶ a† Aduersus ĩficiātes, ex quibusdā causis dupli vel tripli c actio cōstituit: veluti si dāni iniurię, aut legatorū locis uenerabilibus relictorū nomine agatur. d

¶ Reus in certis casib. siue neget, siue fateat, vltra sīplū cōdemnatur. Are.

¶ Statī aūt ab initio pluris q̄ sīpli ē actio, e veluti furti manifesti, quadrupli: nec manifesti, dupli. nā ex his & aliis quibusdā causis (siue qs neget, siue fateat) pluris, q̄ simpli, est actio.

¶ Actor de calumnia iurare tenet. Angel. Aret.

Iuramentum d̄ calūnia præstai tā ab actore q̄ a a reo.

Iurīn de calūnia cō tinet plura capitula.

† Legēdū est, iustitia, vt in l. 2. C. de iur. cal.

† aliàs pecuniaria pęna, cū aduersus, &c.

Mēdaciū facit quē puniri.

pris ac pſoni videri dēt. l. antep. c. ti.] a Nisi prius. nō dicit, ꝙ prius reus q̄ actor iuret, sed priusq̄ audiat: actor āt pri⁹. q̄ reus, iuret, ut C. de iuram. calum. l. 2. in prin. quæ est contra.

b Ad cōtradicēdū. No. diligēter capl'a hui⁹ sacri. Actor. n. iurat, ꝙ bōa iustitia venit ad agendū vt C. de iura. calū. l. 2. in prin. Itē ꝙ nō dabit vel dedit aliquid iudici, vt pferat p se snīa, vt ĩ auth. vt lit. iurēt ĩ exordio litis. col. 9. Itē ꝙ nullam exiget uel faciet probationem calūniosā, ut in auth. de ijs qui ingre. ad ad appel. § fi. coll. 5. Econtra reus iurat hæc eadem: nisi ꝙ in primo capitulo iurat se uti bona cōtradictione.

ADDITIO Quid cōtinere dēat iuramētū calūniæ, no. gl. in c. 1. extra de iur. cal. Vñ versus. Illud iuret, ꝙ lis sibi iusta vr. Et si q̄ ret, verū nō inficiet. Nil pmittet, vt falsa snīa detur. Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur. Ang.

** Iur. cal. pstatur tā p reū q̄ p actorē lit. cont. c. pe. in fi. extra eo. & ē adeo de substantia iudicij, ꝙ nō pōt expresse remitti p partes; & si omitteretur pcessus esset nullus l. 2. §. sed q a uerentur. ubi Bar. Bal. & alij. C. eod. pōt tñ tacitè omitti, & valet pcessus, si ñ fuit exactū. c. 1. eo. tl lib. 6. & pōt exigi p iudicē qñcunq; ēt post conclusum in causa, Bal. in l. 1. in fi. C. eod.]

c ¶ Et aduersus Tripli. ut ĩ. de act. §. tripli. vbi qs p mēdaciū aut dolū pl⁹ petēs, q̄ dēat ĩ triplū ↄdēnat. Alij d̄ponūt de libris suis illud, vel tripli, eo ꝙ subiecta exēpla nō sūt huic. ver. apta.

d Agat. Itē alibi, vt C. de nō nu. pec. auth. § q pptiā. Itē alibi: vt si creditor negat sibi debitū solutū: nā postea ꝙ sit debitū pbare cogit, vt ff. de pba. l. cū de indebito. Itē possessor negās se possidere, si pbai, pdit possessionē, vt ff de rei vē. l. fi. & in aut de triē. & se. §. illud quoq; in iudiciis. coll. 3. Itē aliàs. vt ff. de iud. l. cū.

ADDITIO. Not. pœnas, quas patit calūniosè negās & maxiè no. qñ aliqs possidet, & negat ĩterrogat⁹ se possidere, ꝙ pdit possessionē, si de mēdacio cōuincat, vt l. fi. ff. de rei uend. Ang.

** Add idē eē, si emphyteuta neget rē esse emphyteuticā, & vasallus feudū, q a si couincant de mēdacio, priuant ille iure suo emphyteutico, hic iu. feudi, vt tradit Ias ĩ §. j. col. 16. ver. Et p illū tex ĩ. de actio. Et no. ꝙ hęc ĩterrogatio, an re⁹ possideat rē: q̄ ab eo petit, & p qua pte, faciēda ē añ li. ↄt. nec omitti dēt, ne iudiciū d̄ lusoriū fiat. gl. vl. ĩ c. pe. extra d̄ in. cal.]

* Add, ꝙ trāslatio possessionis, q̄ fit ĩ⁹ casu. d. l. fi fit officio iudicis sūmarissime, sine nouo libello, sine lit. cont. & iureiurādo de calūnia, gl. in d. §. illud quoq; .2. in gl. magna, in auth. de trien. & semis. quā gl. plurimū cōmēdat Bar. in d. l fi. Bal. l. vlt. C de execu. rel iud. & Ang ĩ §. 1. ĩ de actio. Adeo vt nec audiēdus sit eiusmodi re⁹, si velit statim pbare d̄ dñio, sed oīmō ei auocari dēt possessio, Bar. d. l. fi. l 1. & vlt. col. & ĩ aut. itē possessor. post gl. C. q pōt. ĩ pig. hab. Abb. c pe. de iu. cal.]

e ¶ Statim. Est actio. Etiam a principio, non solum inficiatione, vt hic, & ĩ. de actio. §. sed furti.

Vtriusq;

Aduocati partiũ an debeāt iurare. SYL.

a ¶ Vtriusq; Subeunt. Cꝙ iustũ & fidele patrocinium pstent, ut in cõstõne dr. Sed tñ in cõsuetudine nõ hr ꝙ iurent, licet lege caueat, vt C. de iu. rē nõ nouā. §. pſoni. & facit in aut. de re sti. §. fi. col. 7.

¶ Adde, ꝙ dictũ huius glo. cõiter approbat: licet forte in se falsum sit. ſ ꝙ patroni cārum de cõsuetudine hodie iurare nõ teneaſ, ut tradit Iaſ. in d. l. rē non nouā. ſup glabi, quę idem dicit.

†C. ꝺ iur. cal. l. 2.

SYL. ¶ Hæc āt oĩa. Casus. in lege referēte correctionē. l. antiquæ ac fubrogāte nouā pęnā loco antiq non est nisi li teraliter figurād: ei. n. 10 ē illa, quā posuit s. in prin. ti. ſ. vt hoies a litibus abstinerent. No. ꝙ sũ pradicta oĩa

† Dic vt ibi p gl. & Ang. & vide tex. & glo. Bart. Cyn. Bal. & Saly. in auth. gña liter. C. ꝺ epiſ. & clerio. sed ut dicit supra de satiſd. §. sed hodie & Bar. in d. auth. gñaliter, huiusmo di satiſdatio de lite psequenda & ꝺcima parte litis &c. nõ est in vsu. Ang.

¶ Itē actoris quoque calũnia coercet: nã ēt actor ꝑ calũnia iurare cogitur ex nostra cõstitutione. †

Aduocati actoris & rei de calũnia iurare debēt. Are.

¶ Vtriusq; ēt ptis aduocati iusiurandũ subeũt: qđ alia nrã pstõne comprehensum est.

¶ Olim actor calũniose litigans in decima parte litis puniebatur: hodię vero pęna pcurrũt, & victori cõdēnabit in expenſis. h. d. Aretinus.

¶ Hæc autē boĩa ꝑ disponebant de iure antiquo: ſm qđ temere litigantes condēnabant in decima parte litis. hẽ ꝙ lex per desuetudinē tollit, ĩtē ꝙ temere litigans hodie cõdemnatur in dãnis & expēſis.]

b ¶ Hæc antē. ſ. quæ de sacramento calumniæ dicta sunt. ſ. eo. §. 1. & ſ. eo. §. item actoris. & §. proxi.

c ¶ Actione. Actio. n. q̃dã erat, qua tenebat actor, qui p calũniã litigabat ĩ decimã patiẽ litis, qđ hodie corrigit. Sed & hoc hodie iure authẽticorũ in antiquũ redijt statũ: licet nõ itare illi actionis, sed p iudicis officium, vt in auth. de litig. §. ad excluẽdas. col. 8. †Et no ex hoc §. & ex d. auth ꝺ liti. & ex l. q in ius. §. nemo. de regu. iur. & ex l. illud ff. de pet. hær. nisi ꝙ ĩprobè, & calũniosè litigauerit nõ debeat cõdēnari ĩ expēſis, vt ff. de iu. l. cũ quæ. & C. ꝺ fru. & lit expen. l. nõ ignoret: licet in C. de iu. l. ꝓperandũ. §. siue āt. indistinctè dicaſ, victũ condēnari uictori in expenſis. Sed est intelligendũ cũiã di cta determinatione, si calũniose agit, vt in auth. de iud. §. oportet. col. 6.

talids veteris.

veteri calũniæ actione introducta sũt: q ĩ ꝺ suetudinē abijt, qa ĩ ptē decimam litis actores mulctabat, qđ nuſq̃ fctũ eē iuenim: ſed ꝑ his itroductũ ē & pfatũ iusiurãdũ, & vt ĩprob litigator, & dãnũ, & impensas litis inferre aduersario suo cogatur.

¶ Condēnatus uel psct ex criminib. q̃ hic nũmerãtur, vel pdēnat actionibus directis, nõ ꝯrus, descendētib ex pctibus hic enumeratis, erit infamis. Ange. Are.

¶ Hanc glo. declarare p modũ additionis longũ esset, & quia mã utilis est, vide Iaſ. in l. ꝓperandũ. §. siue aũt adultera. C de iud. vbi ponit xpam & fal.] SYL.

ADDITIO No. ex gl. ꝙ lꝫ cet una lex generaliter loquaſ, tñ p aliās leges patiẽ litationes & restrictiones: & sic lex patiẽ interpretationē passiuā, ut l. 1. §. lex falcidia. ff. ad l. falc. Ange.

* ¶ Hæc āt oĩa dicta sunt ꝺ iudiciis cĩuilib. Certe in criminib. in q̃b est sta tuta certa pœna, calũniator eadē pœna, & sic similitudine supplicii punit. l. ul. C. ꝺ acc. at ĩ iis, q̃ hñt pœnã extra ordinariã, arbitrio iudicis pęnã sustinebit. l. & ĩ priuatis. ff. ad Turp. Bar. l. j. ĩ prin. ſ. 2. q. e. it. ** An aũt pstet iurcalũ. in causis criminalib. tangit gl. 2. ſ. ti. 2. & declarat Bal. ĩ l. t. C. de iur. cal.]

SYL. ¶ Ex q̃busdã iudiciis. Casus. Enumerat Imp. casus, in quib. q̃s temere & ĩiuste litigās infamat: primo ponit actiones illas turpi, vt bo. rap. iniuriarũ, & ꝺ dolo: & ĩ his iõ est manifesta quare l. vo-

l. voluerit damnatos hmői criminib. infamari: quia delicta sunt contra liberam hoium societatē, ac ꝯ ius naturæ. Similiter hoc ponit ī actione tutelæ: q a cū ꝓmisſū ſit fidei tutoris nō tm̄ plona pupilli, ſed res oēs eiuſdē, ſi poſtulat' redderé rōnē libe rē nō reſtitue rit. q penes illū ſunt cenſet dolo geſſiſſe: qd nō eſt i cō trarijs, qñ pupillus ipſe cōdemnat tutori eadē ſere ē rō in alijs exē plis No. ꝙ dānatus furti, vi bonorum raptorū. iniuriæ, & de dolo, infamai. Item ꝙ requirit ſen tētia. Item ꝙ dānatus directa tutelę, mādati, & depoſi ti, infamat, nō contrarijs. Item ꝙ dānatus actione ꝓ ſocio tā directa, q ꝯria infamat. Itē ꝙ il 1. ꝙ pepigerit de furto, ui bo. rapto rū, iniuriarū, & de dolo, sūt infames. Itē no. ibi debitor: ꝙ debitor dī ēt ille q cē ex delicto, ꝯ Lud Ro. & Ale. in l. i. ſi cer pe de quo u. de Dec. ibi col 7. Itē ꝙ maximē intereſt, an quis ex delicto, an ex ꝯtractu ſit debitor.]

a ¶Ex qbuſdā Dānati. l. ſuo noie, niſi procuratorio: nā ſi ꝓcuratorio, ut ff. d his q no. iſam. l. furti. §. ſiqs. & hoc ſi a iudice ordinario, vel d'legato ſint cō dēnati ſec' ſi ab arbitro, vt ff. de ijs q no. infa. l. qu d ergo §. ex cōpromiſſo.

b ¶Directis. & ob id tutor cōuictus a pupillo, & dānatus infamat. Idē ī alijs ejectis Secus ſi eſt tutor pupillū faciat condēnari, ut hic, & ff. de ijs qui notan infa. l. 1. Et nota, ꝙ in caſu ēt ꝯ trio infamai, ut ff. de us q notan. infa.

†Cur non idē in dānatio ex contrario, vide Alc. lib 2. Parer cap. 36.

¶Ex qbuſdā iudicijs dānati, a igno miniosi fiunt: velu ti furti, vi bonorū raptorū, iniuriarū, de dolo: itē tutelę, mādati, depoſiti, † directis, b nō ꝯrijs actionib. Itē ꝓ ſocio, q ab vtraq; ꝑte directa eſt: & ob id quibet ex ſocijs eo iudicio dānat', ignominia notat. Sed furti qdē, aut vi bonorū raptorū, aut iniuriarū, aut d dolo, ñ ſolū dānati notāt ignominia, ſed & pactione & rectè. Pluri mū. n. intereſt, vtrum ex delicto aliquis, an ex con tractu debitor ſit.

¶ Citatio, prima pars iudicij dr: cū ius reſpū ēt ſit pu nitio. Nā ſi filius, & libertus in ius vocauerint paren tes, vel patronos ſine venia puniun tur in quinquagin ta aureis. Aretin'.

¶Oīum † āt actio nū inſtituendarū principium ab ea parte edicti ꝑfici ſcitur, qua Prætor

l. furti. §. mādati. Itē nota, ꝙ quatuor hic ponunt exempla de maleficijs, & quatuor de contractibus, vel quaſi. ADDI. Et iſta cōtinentur his verſibus. Iudice dānatos infames reddit vbiq;. Quod vi diripit, iniuria, furta, doliq; Actio mandati, tutelę depoſitique. Directo: ſi pro ſocio, communis vtrique. * ¶Diuerſum autem ſeruatur in contrarijs actionib. quia in illis non quęritur de dolo, aut fide rupta, ſed potius de calculo, & vt conſultatur eorū indemnitati si quis in rem eorum, cum quib. agitur, impēſum eſt. l. Sabinus. ff. de dolo. & l. ſ. ff. depoſi.]

c ¶Sed & pacti. ſ. pretio æris ſine iuſſu prætoris, vt ff. de ijs qui no. infa. l. in actionibus. & l. furti. §. pactus. Accur.

d ¶Debitor ſit. ut ff. d' iſami. furti. §. ſi.

¶Omnium autem actionum. Caſus clarus eſt, quia ponit regulam generalem, ꝙ omnia iudicia initium capiunt a citatione. ratio autem naturalis reuerentiæ, quæ debetur parentibus patronisque, & cæteris hic nominatis, dictabat ne in ius ſine uenia uocarentur. Ideo dicit, ꝙ ſi quis eos ſine uenia in ius uocauerit punit pœna quinquaginta ſolidorū. Ideo not. ꝙ iudicia incipiunt a citatione. Item ꝙ parentib. patronis, & parentib & libertis patronorum, debetur honor, & nō ſunt uocādi in ius ſine uenia. Itē ꝙ debet uenia poſtulari & impetrari. Item ꝙ nō parens punitur pœna quin quaginta

Actiones octo ſunt quę infamant.

† Facit ad hunc §. cle. j. iuncta gl. ſuper verb. citatiōes. in fi. de iu.

SYL.

quaginta solidorũ Itẽ no ex hoc tex. ibi uti ꝑ n. i primis aduersarius, ꝙ ad uersari⁹ dr̃ ẽt añ litẽ cõtestatã, & ad hoc sĩ. no hũc tex. Decoĩ .j. ĩ pñ C d edẽ.] a Edi. it. i. edictũ ꝓposuit de in ius vocãdo, vt. ff. de in ius voc. l. 4. §. p̃tor. & ꝑ totum titu. b Dictur⁹ sit, vt ff de in ius uoc l. 1. c Solidorũ quinquaginta. Aliàs quasi in officiosus castigatur, si pr̃ inopia pœnam soluere non possit, ut ff de in ius vo. l pe. & fi. Et in el lige hoc in emancipatis filijs: aliàs non posset esse iudicium inter patrem & filiũ, ut C. de in ius vocã l si & diximus s. de act. in § pœnales. Item no. hic, quod aureus ꝓ solido accipitur. cũ ff. de in ius voc l. si libertus. & l. in eũ. dicit. quinquaginta aureorũ, & hic solidorũ Itẽ no 72. aurei faciunt librã auri, vt C. d susc. & ar. l. quot cũq; li. x. * Vide ad hęc q̃ ait g. de au eis Bud. in l. q. ianũ go. ff de adil e li & Alc. in l etiam. & l. hęc enunciatio. d uerbo. signi. ** & li. d. ipun. 3 c 9. hincq́ue licet colligere aureos nostri temporis esse leuior spo de. is ęstimationis, cum nonaginta sex ex eis libra contineat, qua de re Alcia. ubi s. & Ant Aug li. emen. 2. c 9]

patrẽ sinẽ uenia, sicuti nec illũ ꝓstitutũ i nec ſiliate alere tenet, ut scribit Ias post alios ab eo relatos ĩ d § pœnales col 10. vbi ẽt dispõnẽ hui⁹ tex. loquẽtis de p̃re extẽdit ad patrẽ spũalẽ, q. leuauit aliquẽ d sacro fonte, vt & hic sit necessaria impetratio veniæ, si in ius uocãdus, sit.]

edicit. a De in ius uocãdo. Vtriq; n. in primis aduersari⁹ in ius uocãdus est, idest, ad eũ uocãdus, qui ius dicturus b sit. Qua p̃re p̃tor parẽtib. & patronis, itẽ parentibus liberisq; patronorũ & patronarũ hũc p̃stat honorẽ, ut nõ aliter liceat liberis, libertisque eos in ius uocare, q̃ si id ab ipso Prætore postulauerint, & impetrauerint. Et si qs aliter uocauerit, in eũ pęnã solidorũ c quinquaginta constituit.

¶ De officio iudicis

Iudex debet iudicare s̃m ius scriptũ uel cõsuetudinariũ, & sententiã suã s̃m naturam actionis ꝓpositæ ferre: quod primo ostẽdit in noxali actione. Ange.

¶ De officio iudic. s. ¶ Ista subcõtinuatur s̃m Ioan. Fab. Visum est s. de actionib. et ĩ eis qa officiũ iudicis loco actionis aliquñ habetur, ut l. actiõis verbo. ff. de actio. & obl. ideo post actiões ponit de officio iudicis. Vel potes continuare, ꝙ iudiciũ consistit ex trib. personis, uidelicet ex ꝑsona actoris, rei, & iudicis, ut c. forus de uer. si. sed s. dictum est de actionib. & sic de persona actoris, de exceptionib. & sic de reo: sequitur necessario videre de tertio & sic de iudice & d eius offõ. Et ẽt cõtinuatione infert gl. hic ĩ nigro. * Pro intelligẽtia istius tit. sciẽdũ est duplex esse iudicijs officiũ, vnũ quod uocatur nobile, & obtinet locũ actionis. l. quod si minor. § ti ff de mino. alterũ mercenariũ. i deseruiens actio ni inventa, de quo tractat hoc titu.

Continuatio rubricę duplex.

Aureus ꝓ solido sumitur. Libra auri continet 72. aureos.

SYL.

* D cara hac pœnę loco nõ ...., si h..... pœnitentia ducti ren ... vel si parentes patronique in ius uocati non uenerint, uel si non inuiti uocati sint l. quamuis, de in ius uocan. Idẽ iuris est, & si alieno, non suo nomine .... ca tetint. l. quęsitũ. eo. t. ** Idẽ fallit in alio na to ex incestuoso ...... aliàs dãnato, & punibili coitu, qa poterit in ius uocare

SYL.

Superest ¶ Totus iste tit. diuiditur in sex partes. Primo ponit generalem regulam quod debet esse iudicis officium iudicis circa sententiã. Secundo, quid ad ipsum pertinet circa eodẽ naturalem malorum seruorũ. Tertio, quid in actione in rem. Quarto, quid in actionib. vniuersalib⁹. Quinto, quid in personalib. Sexto, qd in iudicijs diuisorijs. Secunda ibi, Ideoq;. Tertia ibi. Et si in rẽ. Quarta ibi, Et si hę editas; Quin-

Diuisio.

SVpereſt [a] vt de officio iudicis diſpiciamus. Et qdē ī primis [b] illud obſeruare dēt iudex, ne aliter iudicet, † q̄ legib. aut cōſtitutionibus, [c] aut morib⁹, [d] proditū eſt. Ideoq; ſi noxali [e] iudicio additus [f] eſt, obſeruare debet, vt, ſi condēnandus vr̄ dn̄s, ita debeat cōdemnare: Publiū Mæuiū Lucio Titio in decem aureos condemno, aut † noxam [g] dedere.

¶ Iudex in actione reali reū ad reſtitutionem rei cū fructibus cōdem-

Quinta ibi, Si ad exhibendum. Sexta ibi, Si familiæ erciſcundæ.

¶ Supereſt. Caſus clarus eſt. primo enim continuat ſe ad præcedentia: ſecundò admonet iudicem debere iudicare ſecundum ll. conſtitutiones, ac cōſuetudines: demum procedit ad oſtendendum qualiter iudex debeat pronunciare in cauſis., & ſumit initium à noxali. verba & ſenſus clariſsima ſunt. Ideo no. ex hoc tex. primò, ꝙ iudex debet iudicare ſecundum ll aut cōſtitutiones, aut conſuetudines hoc enim dictum eſt ad hoc, vt iudex non iudicet ſecundum ſuam prudentiam, ſed ſecundum ſtatuta à ll. vel à conſuetudine, & ſic a iure ſcripto, vel non ſcripto: de quo latè ponit Decius in c. ne innitaris. de conſtitut. in prima lectu. in primo notab. & potius debet iudex iudicare ſecundum conſuetudinem, quam ſecundum ll. de quo vide eundem Dec. in cap. 1. in 2. lectu. col. 6. de conſtitutionib. & in rubr. de reſcript. col. 1. in princ. Item nota formam ſententiæ in iudicio noxali, vt ſcilicet condemnet in quantitate vel noxæ dedere.]

a ¶ Supereſt. Sed vnde ſupereſt? Reſpon. quia de actoribus diximus, & de reis, ſequitur vt de iudice, qui ſedet in medio. dicamus, & eius officio, circa quæ verſatur.

b ¶ In primis. Ideſt, in principalibus, vel inter principalia. Nam primo libellus dandus eſt, vt C. de lit. conte. auth. offeratur. & cauſæ examinatio præcedere debet hanc obſeruantiā. quæ circa ſententiam adhibetur, vt C de iud. l. iudices. Vel dic in primis. i. obſeruantijs, ſ. circa ſententiā adhibendis. Nam & alia ſunt obſeruanda: ſ. ꝙ detur in ſcriptis, vt C. de ſen ex breui reci. l. fi. & ſedendo, vt in Auth. vt ab illud, & qui ſuper §. ſancimus. col. 5. Sed hoc eſt principale, ꝙ ſm leges iudicet, vt hic dicitur.

¶ Adde, quòd dic in primis. i. ante omnia, non reſpectu tēpis, ſed ante omnia reſpectu modi pronunciandi.]

c ¶ Conſtitutionibus. Scilicet Imperatorum.

d ¶ Moribus. Ideſt cōſuetudine, quæ pro lege ſeruatur, vt ſ. de iu. natu. §. ex non ſcripto. Sed quid ſi vnum eorum alteri contradicit? Reſpon. conſtitutio legi antiquæ præiudicat, vt ff. de leg. & ſenatuſc. l. non eſt nouum. & cōſuetudo præiudicat vtique, ſiue ſit generalis, vt ff. de leg. & ſenatuſc. l. de quib. in fi. ſiue ſit ſpecialis, in illo loco. ſ. tantum, præiudicat vtrique, vt ff. comm. præd l. venditor. §. ſi conſtat.

¶ Melius declarat glo. in ver. imitantur. ſ. de iu. na. gen & ciu. in §. ex non ſcripto. & ibi diximus.]

e ¶ Noxali. i. ſuper. Accur.

f ¶ Aditus eſt. ſ. iudex Accur.

g ¶ Noxam dedere. Scilicet permitto. Nam damni æſtimatio tantum eſt in condemnatione, vt ff. de re iudicata. l. miles. §. 1. & 2. aliàs eſſet incerta ſententia, quod eſſe non debet, vt ſuprà, de actio. § curare.

¶ Et ſi in rem. Caſus poſitio nullam prorſus habet difficultatem, quia ponit tantum modum pronuntiandi in actione reali: nam ſi contra actorem erit iudicandum, tunc ſententiæ forma eſt, vt reus abſoluatur: ſi contra reum poſſeſſorem pronunciandū eſt, condemno ad reſtituendā rem cum fructibus: & ſi reus condemnatus neget ſe

† aliàs q̄ quod

Libellus ī cauſa eſt dandus. Sententia in ſcriptis & ſedendo ferēda eſt.

SYL.

† aliàs noxæ. quæ lectio ducitur ex l. miles. ff. de re iud.

* & ita legendū eſſe, Theophilus hic ſignificat Conſtitutio legē, & vtrūq; cōſuetudo vincit.

SYL. Cōſuetudo eſt duplex.

SYL.

get se tūc posse restituerē, tunc si iudici constet, & eidem videbitur, ꝙ sine calumnia petat tempus ad restituendum, tunc iudex debet eidem. d. terminum asignare datis fideiussoribus de restituendo tempore statuto. rationes in vnoquoque capite sunt manifestę, ita quòd nō egeant aliqua disceptatione. quę no. Item ꝙ petēs dilationē post sententiā, nūquam est audiendus, nisi caueat de parendo sententię tempore dilationis.]

nat: in quo statim fiet executio, nisi reus nō habeat facultatem rei ręstituendę: nam tunc datis fideiussoribus executio differtur. Aretinus.

¶ Et si in rem actū sit corā iudice, siue contra petitorē iudicauerit, absoluere debet possessorem: siue contra possessorē, iubere ei[a] debet, ut rem ipsam[b] restituat cū fructibus.[c] Sed si possessor neget in pſenti[d] se restituere posse, & sine frustratiōe† vi-

a ¶ Et.s. possessori.

b ¶ Vt rem ipsam. Idem & si in personam: † vt si res petatur vi possessa per actionē Quod me. cau. vel ex stipulatū ad rem tradendam. Si autem quantitas, uel in genere aliquid petatur, tunc a petitione actoris absoluitur, vel condemnatur in re petita.

† Scilicet agat: non solum si i rem.

c ¶ Cum fructibus. Sed de quibus fructibus loquitur hic, nunquid de naturalibus, ut de pomis & cerasis, & similibus, (1) an uerò de industrialibus? Rñ. de naturalibus non: quia illi aut extant, & tunc per rei uendicationē petuntur sicut res ipsa, cùm nullus ēt bonęfidei possessor faciat suos, ut ff. de usuris. l. fructus. aut non extant, & tunc non tenetur, cùm nec habeat, nec dolo fecerit quo minus haberet, sed condictione sine causa ęstimatio debetur. ff si cer peta. l. si & me, & utroq; casu cessat officium iudicis, de quo hic agitur, cùm iure actionis petantur. Item de industrialibus non, si à bonæfidei possessore percepti sunt: quia percipiendo eos, & separando à solo, suos facit & lucratur, vt supra de rerum diuisione. §. si quis à non domino, siue habeat titulum, siue non, vt ff quib. mod. vsusfru. amitt. l. si vsufructuarius. & ff. fini. regundo. l. 2. §. post litem, si autem nō separauit adhuc, ipsius fundi sunt, vt ff. de rei vendicat l. fructus. Sed dic de industrialibus hic loqui qui sunt percepti, sed non consumpti à bonæfidei possessore: nam cum sunt facti possessoris, non rei vendicatione, sed iudicis officio petuntur, vt hic, & C. de rei vendicatio. l. certum. §. bonæfidei. Si autem malæ fidei sit, de cōsumptis tenebitur condictione sine causa, de extantibus rei vēdicatione: non dico eadē rei uendicatione, qua petitur res, sed alia omninò: licet in petitione hæreditatis sit secus, vt C. de rei vendicatione. l. certum. primo respon. De percipiendis autem tenetur officio iudicis, ut infra eod. §. primo. versic. illorum. & ff de rei uendi. l. si nauis. §. fin. Si verò malæfidei possessor titulum habeat, de consumptis tenetur condictione sine causa, de extantibus rei uendicatione: a percipiendis propter titulum excusatur, vt C. de rei vendicatione. l. si fundum. nisi in quatuor casibus, ubi de percipiendis tenetur qui habet titulum, quos dic, ut s. diximus de rerum diuis. §. si quis a non domino.

† i. calumnia & cauillatiōe. l. si calumnietur. de verb. sign. Possessor malę fidei quo iure tenet fructus restituere.

¶ Hæc materia amplissima est, & glo. nostra magistralis, & habes aliā similē in l. & ex diuerso. ff. de rei uend. ubi Bar. latissimè tractat hanc materiam, & latius Abb. in c. grauis. de rest. spol. & qui docent alios uideant pro instructione Alex. in consi. 90. in fi. lib. 2. & Curt. in conf. 71. col. 3.

ADDIT (1) Quid de oliua & sylua an dicantur fructus naturales, uel industriales? dic ꝙ dicuntur industriales sicut seges. l. si seruum. §. si oliuam. ff. ad l. Aquil. & ibi Doct. Ang.

d ¶ In pręsenti, No. in actione in rem incon-

debitur tps restituendi cā petere, indulgendum est ei: vt tñ de litis † æstimatione caueat cum fideiussore, si intra tps, qđ ei datum est non restituerit. †

¶ In iudicio vniuersali, ita fructus veniunt, sicut in singulari, & in vtroq; iudicio malæ fidei possessor de non perceptis tenetur: secus in bonæfidei possessore, nisi post litem contestatam. Angelus.

¶ Et si hæreditas[a] petita sit, eadem circa fructus interueniunt, quæ diximus interuenire de singularum rerum petitione.[b] Illorum autē fructuum, quos culpa sua possessor ñ perceperit,[c] siue illorum, quos perceperit, in vtraq;

incontinenti fieri executionem: secus in personalibus, quia quatuor mensium spatium datur, vt C. de vsu.rei iudi.l.2.& 3. & fin.

Sententia an statim sit executioni mandanda.

ADDIT. Et in criminali statim sententia est executioni mandanda. C. de pœnis.l. cum re.s. Nisi in casibus, qui notantur.11. q.3. cum apud gl. in .c. quærenti. extra de offic. del Prim' casus est quā do quis est cō fessus de crimine, differtur executio, donec appareat, an velit in confessione perseuerare. Secundus est, cum sententia lata est contra mulierem prægnantem: differtur executio vsque ad tempus partus. Tertius casus est, quando princeps ex iracundia tulit sniam, tunc.n. differtur executio vsque ad xxx. dies ad videndum, si princeps illam relaxabit. Quartus est, quando insula est assignanda a principe, ad quā debeat malefactor deportari. Quintus est, si sentētia est in seruum lata: differtur executio, donec ratiocinia reddiderit domino. Vnde versus. In personali post menses quatuor: in re protinus est omnis sententia perficienda Sic in criminib. sed casus excipe quinque. Confessus, prægnans, iratus, & insula, seruus.

† Litem æstimare quid sit, expoñit Alci. lib.4. Parer. c.18.

† aliàs restituisset.

Versus.

SYL:

a Et si hæreditas. Casus. Prosequitur Imp. eandem doctrinam circa condēnationem fructuum, hoc præmisso, quod siue simus in petitione hæreditatis. & sic in iudicio vniuersali, siue in singulari, eadem ratio habetur quo ad fructus. Transit post ad aliam fructuum diuisionem, quia aliqui sunt fructus percepti, alij non, sed tamen percipi potuerunt: & circa hos dicit, quòd possessor malæ fidei, & sic prædo., restituit tam perceptos, quàm non: bonæ fidei autem possessor restituit tantum perceptos extantes. ratio est, quia in primo casu mala fides operatur, vt quantum abest ei, cui voluit rem occupare, tantū restituat, siue in eius sit vtilitatem cōuersum, siue non. In secūdo verò casu bona fides illa facit, vt nō teneat restituere, nisi quod ē apud me: quia cum consumpserim, putans probabilibus causis ad me spectare, non debeor teneri ad restituendum: & hac de causa in non perceptis, & consumptis post litem contestatam tenetur possessor. No. quod eadem distinctio fructuū adhibetur in iudicio vniuersali, quæ in particulari. Item quod possessor malæ fidei tenetur ad fructus non solum perceptos, & consumptos, vel extantes, sed etiā ad eos, qui percipi potuerunt. Item quòd bonæ fidei possessor non tenetur de non perceptis, vel de perceptis, & consumptis, præterquam a tempore litis contestatæ citra.]

a Et si hæreditas petita sit.i. si hæreditaria peti. actum sit, & cōdemnatio secuta: nam & ipsa est in rem & in personam, vt supra de act. §. quædam. — Petitio hæreditatis ē realis, & psonalis.

b Petitione. vt restituantur fructus cum re, vt supra proximo. §.

c Non perceperit. l. qui titulum nō habebat, aliàs ab istis percipiendis excusatur, vt modo diximus.

In

a In utraq; actione f.inrem & petitione hæreditatis.

b Per è pet è dicit, quia in petitione hæreditatis u nt eadé act one qua res: sed in res uéd catione alia est pro se, alia pro fructibus. †

† l. item veniũt §. fructus l. hære. fa nosi. ff de petit. hæred. p.

c Non habetur rõ hoc, e structũ p rei vendicationé, vel per iudicis officium, sed p cõditionẽ sine cã sic, cum bonũ, & equum sit, ut si si cer. pe. l. si & me. fm quosdam.

d Ratio hæ Nisi infans vel pupillus fuerit possessor, vt ff. de rei uendica. l quod infans §. 1.

* Quia post litem contestatam omnes intelliguntur esse malæfidei possessores. l. sed & si lege. §. si an. de peti hærede]

Si ad exhibendum. Casus facilis est. d.n. quòd si actũ fuerit actione ad exhibendũ, debet cõuentus rẽ exhibere in eo statu, in quo erat tẽpore, quo actũ fuit: ita ꝙ si medio tpe i. inter principiũ iudicii & tps exhibitionis res fueait forsan usucapta, uel eidé sit aliqđ factum præiudiciũ, nihilominus condẽnabitur, ac si non esset possidẽti ius aliquod quæsitũ. ratio est qa hæc mora & huiusmodi diffugia non debent procinari negligenti, uel tergiuersanti, facere illud, ad quod tenetur. Qua ratione tenetur iudex habere ratione

actione, a eadé ratio pené b habet, si prædo fuerit. Si uerò bonæfidei possessor fuerit, nõ habetur c ratio neque cõsumptorũ, neq; non perceptorum. Post inchoatam autẽ petitionẽ etiã illorum fructuũ ratio habetur, d qui culpa possessoris percepti nõ sunt, uel percepti cõsũpti sunt.

¶ Reus nõ exibẽs rem, q̃ iudicio cœpto exstitit vsucapta, actori pro eo ꝙ morã in exhibẽdo cõmisit, cõdénabitur: in quo ueniũt fructus percepti post litẽ cõtestatã. Et reo non habente facultatem rei exhibendæ, tempus,]. quod exhibeat, statuitur. qui si cõtumax in exhibendo fuerit, condemnabitur in q̃tum actor in litem iurauerit. Ange.

¶Si ad exibendũ actum fuerit, non sufficit, si exhibeat rem is, cum quo actum est: sed opus est, ut etiam rei causam debeat exhibere, idest, vt eam † causam habeat actor, quam habiturus esset, si cum primũ ad exhibendum egisset, exhibeat res fuisset. Ideoq; si inter moras exhibendi vsucapta e sit res

† Hoc. n. exigit vis verbi exhibere l. Iulianus. §. quantũ. ff. ad exhi.

etiã fructuum perceptorum a die petitæ exhibitionis vsq; ad diem sententiæ qa per ipsius moram non debet effici cõditio petentis deterior. Dicit insuper Imper. quòd si tempore exhibitionis cõuentus negét se restituere posse tunc: & tempus petat ad exhibendum, nec dolo hoc petat, consulitur petenti per cautionem, illa (vt dixi) ratione, ne sit in potestate conuenti differre tempus exhibitionis in fraudem actoris, quod si uel statum nõ exhibeat, uel caueat, tunc iuratur in litem contra reum quanti intersit actoris rem non exhiberi, in odium contumacis inuentum. No quod res non solú exhibẽda est, sed debet exhiberi in eo statu, in quo erat tempore petitionis: & hoc est quod tex. dicit, causam rei exiberi debere. Item quod usucapio finita post actionem ad exhibendum propositum non iuuat possidentem. Item ꝙ debentur fructus medij temporis. Item quòd si constat iudici reum exhibere non posse, præstita cautione conceditur dilatio. Item quòd iuratur in litem eo non exhibente vel non cauente.]

e Vsucapta sit. Sed quo potuit usucapti, cũ interruptione facta in actio-

ne ad exhibendum uideatur facta etiã in rei uenditione, ut C. de anna. & in excel. si Rũ.fm lo.l.illa intel si in tri bus casibus ibi in litera positis, non aliã, ut ff ad exhi.l.Iulianus in fi. Abi dicunt isti

tas q̃ reperit in partiẽda hereditate, ꝑ inuenti possint res heredi.arie æqualis ẽtij,ut e go ꝓsula:,& equali.at, & difficultat ꝑsticę, ꝑuisum ẽ ut facto unius adiudicatione suppleatur qd inæquali atis est

† l. sciuli. §. sed si ratur. si ser. uen. & l. nec bona. C. de præsc. lõgi tẽpo. Viocapio rerũ mobilium nõ interrũpi tur per litis contestationẽ.

generaliter intelligi per l. ff de adq. solemus. Et qđ hic dicit, circa res mobiles in eligere in quibus nõ interrũpit usucapio per litis contestationem, ut ff. de rei uendi. l. si post. Prima sententia uerior est.

a Quid si ex hibeat res deterior facta & certi iuris est eum ad exhibendum iudicio absolutum esse, tene ri tamen actione in factum ex l. Aquil. a. l. exhibitionis, C. ad exhi. l. si quis hominẽ. & eod. tit.]

a Actum est. Et obtentum.

b Ut tamen caueat. Ut s. eod. § 1. ver. sed si possessor neget, & ff. ad exhiben. l. de eo. §. si iusta.

† l Iulianus. §. ul. & i. ff. e. tit. ad exhi.

a possessore nihilo minus ꝯdẽnabit. † Præterea fructuũ medij tp̃is.i.ei°,qđ post acceptũ ad exhibẽdũ iudiciũ añ rẽ iudicatã intercesserit, rõnẽ dẽt hr̃e iudex. Qđ si neget reus cũ quo ad exhibẽdũ actũ est, in p̃nti se exhibere posse, & ip̃s exhibẽdi cã petat, idque sine frustratione postulare videatur, dari ei dẽt ut tñ[b] caueat se restituturum. Qđ si neq; statim iussu iudicis rẽ exhibeat, neq; postea exhibiturũ se caueat, cõdẽnand°[c] sit in id, qđ actoris ĩtererat, † si ab initio res exhibita esset.

¶ Iudex in actione familię erciscũdę res singulas singulariter adiudicabit, & si una pl° ualeat, q̃ altera; ĩ pecunia cõdẽnabit, & heres, qui percepit fructus, uel male uersatus fuit in re cõi, tenebitur coheredibus. Are.

¶ Si familiæ erciscundę iudicio actum sit, singulas res singulis hr̃dibus † adiudicare dẽt, & si i alterius persona ꝑgrauare uideatur adiudicatio, dẽt[d] hûc inuicẽ cohr̃di certa pecunia (sicut iam dictũ est[e]) ꝯdẽnare. Eo quoq; noĩe cohr̃di q̃sq; suo condẽnãdus est, ꝙ solus fructus hr̃ditarij fundi pcepit, aut rẽ hr̃ditariam corruperit,[f] aut

set, data certa pecunia No. ꝙ iudicio famil erciſc. res hereditar e, si cõmode hoc fieri possit, æqualiter diuidunt: qđ si fie ri non possit, recõpensatur pecunia: & ea dẽ ratione debet alter ex coheredibus, qui uel rem hæreditariã corrupit, uel cõsum psit, aut f uct° percipit, alios recõpensare. Itẽ q. od quæ de duobus dicuntur, habent locum in pluribus. Itẽ quòd hęc omnia locum habẽt in iudicio communi diuidun do. Itẽm quod ind uidua nõ diuiduntur ꝑ adiudicationẽ in totum uni, & recompensationem factam alteri.]

† Adiudicare est rẽ de qua lis existit per sñiam addicere.

c Cõdẽnãdus. Delato iureiurãdo in litem, ut ff. de in lit. iur. l. in actionib.

¶ S. familię erciscundæ. C his positio nullã prorsus hẽt difficultatẽ: & toti° huius §. rõ est æqualitas, q̃ seruari dẽt inter cohr̃des quo ad eorũ portiones, siue sint æquales, siue non: & difficul-

d Debet. I iudex.

e Dictum est Supra de a ct. §. quędam act ones

f Corruperit.

ADDITIO. No ꝙ cohr̃s, qui corrupit, deuastauit, uel maculauit, uel consum psit rem communem, tenetur alteri cohæredi isto iudicio. Angel.

SYL:

Con-

ꝯsumpserit. a Quæ quidē similiter iter plures quoque, q̄ duos cohæredes, subsequuntur. †

¶ In .ct ōc co.diuidūdo, si sint plures res cōes, singulas singl's iudex adiudicabit: & si una plus ualeat, quā altera, in pecunia cōdēnabit. Si uerò una res sit, q̄ diuisionē non recipiat, adiudicabitur uni insolidū, qui condemnabitur consocio in pecunia. Aretinus.

¶ Eadem b interueniunt, & communi diuidundo de pluribus rebus actum sit. Quod si de una re, ueluti de fundo, si quidem iste fundus commode regionib. diuisionem recipiat partes eius singulis adiudicare debet, & si uni' pars pregrauare uidebit, in inuicē certa pecunia alteri cōdēnādus est: Quod si cōmodè diuidi nō possit, c ueluti si homo forte, aut mulus erit, de quo actum sit tunc totus uni adiudicandus est, & is inuicem alteri in certa pecunia condemnandus est.

¶ In iudicio finium regūdorū iudex de fundo unius alteri adiudicat, si uiderit expedire, eūq; cui de fundo alieno adiudicat, cōdēnat in pecunia, & si qd maliciose reperit circa confinia gestum esse, eo noīe ꝯdemnat, & adiudicans rei dñium in eum, cui adiudicauit, transfert. Angelus Aretin.

a ¶ Consumpserit. Vt hi ,& ff. fam. erciscl. l. & puto. §. sed & si dolo. facili materia rixarū oriretur. debēt. n. eo casu poni fines euidentiores: & si qd alteri adiudicatur, pecunia resarciendū est cætera clara sunt, & ex notab. libe. sicut euidentiora. Nota, q in iudicio finium regundorum, nunquam quis debet priuari a iudice dominio rei suæ nisi ex magna & necessaria causa. Item quod ex cā necessaria potest iudex alteri adiudicare partem rei, facta alteri recompensatione in pecunia. Item quòd qui lapides pro finibus positos corrupit, amouit, effodit furatus est, punitur etiam iudicio finium regundorum. Item quòd qui spreto iudicis mandato fines poni, aut agrum metiri non permisit, eodem iudicio tenetur. Item quòd ille cui fuit adiudicata aliqua res in his superioribus iudicijs, finium reguadorum, famil. ercis. & communi diuidundo, nascitur statim dominium. ratio est, quia datio ipsius iudicis succedit quodammodo loco dationis partis. Item quòd sententia transfert dominium.]

b ¶ Eadē ueniūt. f. vt fiat adiudicatio rerū & pecuniæ, ut s. e. § si familiæ aut circa dāna dat. in reb. s. eo. §. ꝓx. & ff cōm. diuid l. 3.

** ¶ Adde idē in f. ultib l. 6. §. fi. e ff. com mu diui.]

c ¶ Nō possit. No. non posse fieri qd une commode talle sit, ut hic, & ff de uerb. sig. l. nepos Proculo. Item nor. corpus aliud diuiduum, vt fundus qui diuiditur p̄m uoluntatem patrisfam. ut ff. de leg. 1. l. qd in re. si nā. §. secundo, aliud indiuiduū, ut homo, ut hic. & ff. de usuc. l. rerum mistura.

l. 2. §. dubitandum. ff. eo .tit.

** Addē, q tūc res dr̄ nō posse comode diuidi, quādo nō pōt sine deteriorōne diuidi, ut docet Bal. in l. sancimus. in ult. col. C de dona. facit. l. 1. C. commu. diuid.]

SYL. ¶ Si finium regūdorum.

Casus ex eisdem rōnibus supradictis pendet in iudicio finium regund. nam debent fines poni sine aliqua adiudicatione præterquam si dat casus, q in partiēdo, & ponēdo fines, si certis locis ponerēt, essent ita obscuri, ut de

¶ Si finiū regundorū. Quo iudicio

¶ Si † finium regũdorũ a factum fuerit, dispicere b dēt iudex, an necessaria sit † adiudicatio: c q̃ sanè vno casu necessaria est, si euidētiorib. finib. distingui agros cōmodius sit, q̃ olim fuissent distincti. Nã tũc necesse est, ex alterius agro si ptē aliq̃ alterius agri dño adiudicari: quo casu ɔueniens est, vt is alteri † certa pecunia debeat cōdēnari. Eo quoq; noīe cōdēnandus est qsq; hoc iudicio, ꝙ forte circa fines aliq̃d malitiose commisit: uerbi gratia, quia lapides finales furatus d est, vel arbores finales excidit. Contumaciç quoq; noīe qsque eo iudicio cōdemnatur: e veluti si qs iubēte iudice metiri f agros passus non fuerit. Quod autem istis iudicijs alicui † adiudicatũ fuerit, id statim eius fit, g cui adiudicatum est.

** † De hoc iud. extat pulcher tex. in c. ex literis. & ibi glo, extra. de prob.

** † Gl. ver. confines. in §. quedam. supra d act.

† alias ab iud.icatio.

Lapides finales surripiēs ad quid punitur.

† alias certæ pecuniæ.

agitur, ut agris confinibus termini ponãtur; sed pro domibus uicinis hoc iudicio non agitur. Si autē sit domus in prędio rustico, agitur utili finium regundorũ, non directa, vt ff. fi. regun. l. 2. in prin. & l. sed & loci. §. fi. †

b Dispicere. Hoc. l. quod sequitur, si cui dentiorib.

c Adiudicatio. facit. ff. fi. regun. l. 2. §. fin. & l. 3. & 4. in princip.

d Furat' est. Ad quid damnabitur? Respon. quanti in litem iu. auerit actor. Potest etiã criminaliter puniri l quinquaginta aureis ex l. agraria A qualibet uice, quæ applicatur fisco, v ff. de ter. mod. l. agraria. Nec ciuilis tollitur per criminalem, cùm ad rei persecutionē altera detur. ut C. quando ciuilis actio præiud. crimi. l. j. nisi interim donec altera exerceatur, ut ff. de publi. iud. is qui.

e ¶ Condemnatur. l. ad interesse delato iureiurando in litem. Accur.

f ¶ Metiri.

ADDITIO. No. quòd ille, qui non patitur metiri fundũ suum ad mandatum iudicis, ut contumax & inobediens potest puniri. Ange.

Sētētia & secũdum decretum trãsfert dñium.

g ¶ Eius fit. Not. ex sententia iudicis dominium transferri: sic est in missione quæ fit ex secundo decreto, ut ff. de acquir. poss. l. 3. §. fi. ff. si ex noxa. cau. agatur. l. 2. in fi & ff. cõ diui. l. sed si res. quę sic accipe, si fuerit facta missio per ipsum prętorem.

SYL. ¶ Adde, q Imo, in rub. ff. de re iud. dicit, q hęc glo. est singu. & eam declarat, & uide etiam Dec. in l. traditionibus. in 1. amplia. C. de pact.]

¶ Nam sola snĩa non facit dñiũ, sed traditio, vt C. de pact. l. traditionib. & s. de re. diui. §. per traditionem. & ff. de acqu. poss. l. Iuste. Sed quid in rei vend si res est aliena, & mea pronuntietur; & ex ea causa mihi traditur? Respõdeo idem: cum enim publicia na mihi detur, qñ a non dño mihi adiudicatur & tradit, vt ff. de pub. l. 3. in fi. ergo ubi dñs est, debet ex snĩa traditione dñm facere, ut ff de rub. l quęcũq;. Pręterea lex videt expressa, vt ff. de procu. l. nō solũ. alias est l. Pomponius. §. sed & is. & ff. de excep. rei iudi. l. si inter. in fi. Nec ob. ꝙ ibi sit error, ex quo videat dñiũ nō trãsire: qa hic error iã reprobari nō pōt, iudicis snĩa purgatus, a qua nō fuit appellatũ. Itē nec obstat, ꝙ sententia lata in actione personal i reo absoluto remanet debitor, vt ff de cōd. indeb. l. Iulianus. quia illud habet locum in obligatione, q̃ est res incorporalis: hic aũt dicimus de dñio rei corporalis, qđ facile & prorsus pōt separari ab vno & alijs dari: sed non sic in incorporali, vt ff. pro so. l. ea vero.

† alias abiudicatũ.

Dominiũ rei corporalis facilius perditur quam incorporalis.

¶ De publicis iudicijs.

Cõtinuatio.

¶ Quia ciuilia iudicia dicta sunt vsque huc, & etiã quędã ciuilia, scilicet circa priuata delicta, vt s. in prin. huius quarti libri vsque ad tit. de actioni. iõ nũc ponit de publicis accusationibus, siue iudicijs,

Diuisio.

Vblica iudicia. Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, ꝙ publica iudicia non hñt conformitatẽ cum priuatis. Secundò, vnde de dicta sunt publica iudicia. Tertiò ponit in genere, quę pœna sit in publicis Iudicijs. Quartò sigillatim demonstrat publica iudicia, & pœnas vniuscuiusque. Secunda ibi, Publica autem dicta. Tertia ibi, Publicorum iudiciorum. Quarta ibi, Publica autem iudicia.

¶ Publica iudicia. Casus in diuisione & terminorum declaratione non est figurandus nisi literaliter. Nota ꝙ iudicia publica nõ ordinãtur per actiones. & sic nota, ꝙ appellatione actionum nõ veniunt accusationes. Item ꝙ non habent aliquid simile cum iudicijs priuatis. Item ꝙ licet aliquid aliquam habeat similitudinem cum alio, potest dici nullam habere similitudinem, si inter ea sit magna diuersitas. Item quę dicantur publica iudicia. Item ꝙ cuiuis de populo licet accusare. Item ꝙ quędam sunt capitalia, quędam non. Item ꝙ capitalia dicuntur non solùm ea, quę imponunt mortem naturalem, sed ciuilẽ. Item ꝙ ea, quę imponunt pœnam pecuniariam, licet publica sint, non tamen dicuntur capitalia.]

a ¶ Neque per actiones. Immo per accusationes.

ADDITIO. Nota ꝙ actio significat ad vtilitatem partis priuatę, & ciuiliter, facit quod notat Bart. in l. Agraria ff. de termo. Ang.

b ¶ Nec omnino quicquam simile, Hoc verbum nimis largè positum sic intellige: quia in ciuilibus agitur vt aliquid detur actori, in istis autẽ non vt aliquid detur, sed ut puniatur accusatus: & ita ꝯsiderata petitione cõquerentis nihil habent simile inspecto fine. Nec in principio, cũ vnum per actionem, alterum per accusationem instituitur. Nec in exercitio, cùm in ciuilibus probet actor tantum, vt C. de eden. l. qui accusare. sed in criminalib. actor & reus quandoq;, vt C. de abol. l. fallaciter. & C. ad l. Corn. de fal. l. vbi. In alijs aũt multa sunt similia. nã in vtrisque fit libellus, vt C. de lit. cõte. auth. offeratur. & ff. de accus. l. liberorũ. Item in vtrisq; de calum. iuratur, vt C. de iureiur. l. j. in prin. † & C. de fide instr. l. vlt. licet quidã dixerunt contra, vt arg. ff. de bon. eorũ. l. 1. c ¶ Et in instituendis. Sed qualiter formatur libellus? Respon. sic, ut contineat nomen accusantis, & accusati, & crimen, & mensem, quo commissum fuit crimen. & locum (i) vbi fuit commissum, & consules, sub quibus est admissum. Itẽ dies dati libelli debet inseri: sed dies commissi criminis vel hora non est necesse, vt ff. de accusat. l. libellorum, in prin. & in Authen. de exhiben. re. § suscepto. col. 5. & habet hoc locum in publico, & in priuato crimine, quando criminaliter agitur, vt ff. de priua. delic. l. fin. (Et ista possunt haberi his versib.) Consulo, mensem, die, coram pratore professus, Te deferre reum, crimen, loca, pone sodalem. Et licet hora, dies, non tempus pętereatur. c. 2. extra de procu ra.) Quãdoque tamen hæc solennitas non

Publica iudicia differunt à ciuilibus.

Libellus in criminalib' qd continere debet.

Additio.

Iudicia publica & ciuilia in aliquibus pueniũt.

† Vide ibi Bald.

¶ De publicis iudicijs.

¶ Iudicia ex edictis publicis descendentia in multis ab actionibus differunt. Et quia vnicuique permittitur accusatio, ideo dñr publica; quorum pœna aliqñ est corporalis, aliquãdo irrogat infamiam cũ pœna pecuniaria. Aret.

Publica iudicia neq; ꝑ actiones [a] ordinãtur, neq; oĩno qc. quã [b] hñt cũ cęteris iudicijs, de qbus locuti sum': magnaque diuersitas eorũ est & in † instituẽdis, [c] & ĩ exercẽdo.

† aliàs instituendo & exercẽdo.

nõ est necessaria, vt ĩ leui crimine, & notorio, vt ff de accu. l leuia. & C. de accus. l ea quidem quæ. Et idẽ in casibus, in quibus sine accusatore quis damnari potest, qui. s casus his legib. notātur. ff. ad l. Iul. de adult. l. 1. §. si publico. & C. de testa. l. nullum. & C. de prob. l. pen. & ff. de suspe. tut. l. tutor. §. p̃terea. & C. de calũ. l. 1. & ff. de bonis libe. l. qui cum maior. §. si libertus. & idem in notorio crimine, vt diximus p̃ l. ea quidem quæ. C. de accu. & idem in crimine falsi, s̃m B. vt C. de falsis. l. vbi. Sed Ioã. contra, & dicit, ꝙ ibi principalr̃ fuit accusatio falsi ĩstituta.

appositũ esse p̃ p̃ eos, qui accusare ꝓhibent, q̃ multi sunt. l. q̃ accusare. & pluribus seq ff. de accusa. sanè si plures existãt, q̃ eundẽ in publicis iudicijs accusare volũt, iudex eligere dẽt eum qui accuset, causa. i. cognita: quæ verò in causę cognitione versari debeãt, exponit diligenter Vlpianus. l. si plures. de accusat.]

† i. accusatio. l. si tamẽ, iũcta l. q̃ accusare. ff. de accus.

exercendis. Publica a aũt dicta sũt, ꝙ cuiuis ex populo † executio eorũ plerunq; b datur. ¶ Publicorum c iudiciorum quædã capitalia sunt, quædam non capitalia. Capitalia dicimus, quæ vltimo supplicio d afficiunt homines, † vel aquę et ignis ĩterdictione, e vel deportatione, vel metallo. f Cætera, † si quam infamiã g irrogant cũ dãno pecuniario, † hæc publica quidem sunt, non tamen capitalia. h

¶ Crimen læsæ maiestatis est publicum: & in duobus casib. morte non extinguitur, sed memoria defuncti damnatur.

¶ Publica autem iudicia hæc sunt, lex Iulia maiestatis: quę in eos qui ꝯtra Imperatorẽ, vel Rẽpublicam i

† aliàs vel etiam.

† aliàs si quæ.

† aliàs ca

c ¶ Publicorũ. Facit ff. eodẽ. l. 2. Accur.

d ¶ Vltimo supplicio, quod ĩterpretamur mortem, vt ff. de pœn. l. vltimum.

* ¶ Primum capitis iudiciũ actum est in Areopago, teste Pli. lib. 7. natu. hist.]

ADDITIO. (1) Ad minus cum duob. confinib. vt l. forma. ff. de censib. & l. si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. j. nisi locus esset insignis & notorius p̃ se, vt in palatio p̃tãis, vt l. 1. in fi. ff de do. ꝓtal. & demonstratio. in prin. ff. de condit. & demonst. Ang.

a ¶ Publica Hæc est ratio, quare dicã tur publica. s. quasi populica. sic ĩ. de suspe. tut. §. ꝯsis. Et intellige, ꝙ aliàs possit esse habilis ad accusandum, nõ aliàs, vt ff. de accu. l. qui accusare.

b ¶ Plerũque. Hoc id dicit, quia qñque est publica accusatio, & tamẽ nõ competit cuilibet ius accusandi, vt in crimine suppositi partus: vbi accusant soli parentes, vt ff. de fals. l. lege Cornelia. §. 1. Item propter accusationem adulterij, quæ primo defertur certis personis, vt C. ad le. Iul. de adult. l. quamuis. 2. Accursius.

* ¶ Theophilus putat verbũ, plerũq;

Part⁹ suppositi, & adulterij accusatio non omnibus cõceditur.

e ¶ Interdictione. Quæ est mors ciuilis, vt ff. de contratab. l. j. in fi.

f ¶ Deportatione, vel metallo. Has pęnas expone, vt diximus ĩ. quib. mod. ius pat. pot. sol. §. cùm autem.

g ¶ Infamia: vt in l Iulia de vi priu. vt j. eo. § item. l. Iulia de vi publica.

h ¶ Capitalia. Et illã appellantur relegationes, vt ff. eo. l. 2. §. fin.

¶ Publica autem iudicia, &c. Casus clarissimus est ponit. n. vnũ exemplũ publicorũ iudiciorũ in l Iul. maiest. qua tenent q̃ ꝯ Principẽ, vel Remp. moliunt: cuius quidem delicti pęna est mors nãlis: & si mortuus iam sit, fit memoriæ dãnatio. No. ꝙ crimine læsæ maiest. tenetur qui meditatur aliquid ꝯ Impe. vel contra Remp. Itẽ ꝙ pœna est mors naturalis. Item ꝙ si mortuus iam sit delinquens, damnatur eius memoria post mortem.

i ¶ Rempublicam, scilicet Romanorum. Accursius.

aliqd moliti[a] sunt, suū vigorē extēdit. Cuius pęna aiæ[b] amissionem sustinet:[c] & memoria[d] rei ēt post mortem damnatur. †

¶ Ex lege Iulia de adul. i omnibus. capitulis. ē crimē publicū cuius pœna aliter honestiores, aliter humiles puniuntur. Aret.

¶ Item lex Iulia[e] de adulterijs coercēdis, q̄[f] nō solum temeratores alienarū nuptiarū gladio punit,[g] sed & eos, qui cum masculis[h] nefandam libidinē exercere audēt.

¶ †Eadē lege Iuliaꝝ ēt stupri flagitiū punit, cū qs sine ui[k] uel virginē, uel viduā[l] honestè viuē-

a ¶ Moliti sūt. Cū effectu: tū sola volūtas sufficit, vt C. ad l. Iul. maiest. l. q̄squis.

** ¶ Lata fuit lex hęc Iul. a C. Cęsare, in primo. vt fert, cōsulatu. qui post victū in Pharsalia Pōpeiū nā scdo cōsulatu vix ē vt potuerit, bello Pōpeiano, vel Alexandrino impeditꝰ.]

b ¶ Aīę i. animati corporis. Na aīa non in hoīs, sed i vtāte Dei cōsistit. fi. C. de sacro san. eccl. l. sancimus. i. in fi.

¶ Adde q̄ aia hoc in loco sumi ur pro vita: est enim anima, qua viuimus: animus, quo sapimus.]

c ¶ Sustinet. i. ir. fert. Accursi.

d ¶ Et memoria i. dicere, ēt post mortē pōt accusari, vt bōa d̄ferant fiscū, & auferant hrd b. tanq̄ indignis, vt C. ad l. iul. maiest. l. q. qs. & l. fc. & qd̄ dixi, post mortē accusari, intelligas i duob. capitulis illi⁹ legis, hoc ē, cū cōtra principe vel cōtra rēpub. Ro. est machinat⁹ i. nisus ad malū: alias finitur morte ut cętera crimina, vt ff ad l. Iul. maiest. l. fi.

** ¶ Perlegi hoc i loco Imp. pęnā solū pduellionis, qd̄ olim d̄ maiestate crimnū atrocissimū existimat: pā pduellio ē quā cōiurationē historici appellāt, cū hostili aīo quis aduersus rēpub. vł principē aīatus est l. vlt. ff. e. Etenī & multis alijs modis læditur maiestas, quos diligēter Iurisconsulti tradidere i tracta. ad l. iul. ma. ** & Tacit. quoq; de hac re grauissimè disserit. li. 1. annal.]

¶ Itē l. ut. Casu. nō exigit in decoratione supliciū seniorū istarū. il No. q̄ adulteri puniūt pēa mortis. Itē q̄ sodomite puniūt eadē pēa mortis. Itē q̄ stuprū ē cū virgine vł cū vidua. Itē q̄ penā stuprū sine vi cōmittētis, ē publicō dimidię ptis bonorū i inhōestis psonis id puniuē uib i humilior b. ē coercitio corpalis cū relegōne. Itē q̄ nobiles & sūt puniēdi eisdē pęnis qb. ignobil. s. Itē q̄ mulier inhōestē viuēs si patiat stuprū vel adult. facit, q̄ qs puniat eadē pęna ord n.

e ¶ Itē lex Iulia. i. inter publica iudicia numerat.

f ¶ Quę s. lex Iulia de adulterijs.

** ¶ Hanc legē tulit D. Augustus. l. r. ff. eo. quam fortasse Iuliā appellauit in honorē C. Cęsaris, qui eū adoptauit.

g ¶ Gladio punit. Sacrilegos nuptiarum gladio feriri oportet, vt C. de adul. quam uis. s. a. in fi.

** Aliud est, si tm sollicitauerint, nō ēt effectu flagitij potius poiuerint l. 1 de ext. aor cri.

ADDI. Dic q̄ i adulterio pęna mortis fuit hodie sublata, q̄ nō erat olim pe Digestorū, vt no gl in l. q cū vno. §. adulterij ff de re mil. † & dicas q̄ i talib. delictis ēt p viā inquisitionis pōt pcedi, vt l. 2. §. si publico ff. de adul. Angel. ** Mulier hodie i monasteriū detrudit. auth. sed hodie. C. ad l. Iul. de adul.]

h ¶ Cum masculis. Nā in hoc casu arctātur iura, ut gladio feriantur, ut C. ad l. Iul. de adul. l. cum vir nubit.

* ¶ Extat hac d̄ re peculiaris, & sāctissima quidem cōstitō in auth. coll. 6.]

i ¶ Lege Iul. s. d̄ adulterijs. Nā hēt hęc lex multa capita, vt ff. p mi. l. auxiliu. §. s3 ut ad leges & ff. ad l. iu. d̄ ad. l. c. s.

K ¶ Sine vi. Quid si vi, hē. j. eo. §. itē lex Iulia de vi. uer. sin autē per uim.

** Add. q̄ nō ti ex icestu, vł alio si ī coltu pur ib lı, si fuc ed: t pēi, auth. ex cōplexu. C. d̄ icest. nu & aut. licet. C. de natu. li. idē e cōuerso. Sm Azo. i sūma C. d̄ ic. hęr ue leg. & r i l. 6. co. 2. ff. d̄ ijs qb. vt idig & Bal. i d. aut. licet. & lat n § pœn les. l. 10. § d̄ actio.]

l ¶ Viduā. Ad. h a. ..ci pueri. & dic d̄

Anima ē in Dei potestate. †Vide ad hunc locum opinionē g'. in vers. damna. a. fu p a d̄ hæ. SYL. red. quæ ab inte. de fe. §. interdum.

Accusatur quis etiā post mortem.

† l. si quis vidua. ff eodem. & l. Claud. de ijs qb. vt indig.

Iulia se eadem.

uidua & đ virgine, nisi sit meretrices, vl licitę(i)ↄcubinę, vt hic subijcit, hōe ste &c. & ff. đ adul. l. stuprū. i. rñ. & §. j.
ADDIT. (a) Dic ꝙ hoc ꝓcedit de iure ciuili: sed đ iure canonico nō ē ꝑmissum vt cle. ad nrm đ hæret. igit &c. Ange.

té, stuprauerit. Pęnā aūt† eadem lex irrogat† stupratorib. si honestę sūt, publicationē partis dimidiæ bonorū: si humiles, a corpis † correctionē cū relegatione.
¶ Hominē telo, i. quocunq;, qđ manu emittitur, occidēs, uel cū telo cā occidēdi ꝓsequēs, lege Corn. đ sica. punit: qua lege castigabit, venefic⁹, vł art. mag. hoiem occidēs, vel malo medicamento publice occidēs. Are.
¶ Itē l. Cornelia c đ sicarijs, ꝗ homicidas vltore ferro, ꝓseqt̃ e vel eos, q† hoīs occidendi cā cū telo ambulāt. f Telū aūt, (vt Cai⁹ noster ex interpretatione legū duodecim tabularum scriptū reliqt) vulgo quidē id appellat, qđ ab arcu mittit:† sed† & omne significat, qđ manu cuiusq; iacitur. Sequit ergo ut lignū, & lapis, g & ferrū hoc noīe contineantur dictū ab eo: quod in lōginquū mittit, a græca h voce † τηλοῦ

a ¶ Humiles. Qui sunt humiles vel honesti, dic vt C. đ incest. nupt. l. humilem.
b ¶ Cū relegatione. Hæc distinctio pęnæ fallit I trib. casib. ī q b. cōmittit stuprū, & tā mē maior pœna īponitur. Primus est, si qs in pueriā ꝯmittit: q a tūc gladio ferit, vt ī, e. §. Et qñ tutor stuprauerit eam, cuius est tutor, vt C. si tutor pupl. suam. l. 1. Itē si fuerit stuprata a'iqua à suo ꝓprio seruo, vt C. de mu. q̄ ser. pro. se iunx. l. 1. Et no. pœnā stupri esse quinquennalē, nisi qñ p vī cōmittit: tūc. n. sine ꝓfinitione tpis pōt īstitui, vt ff. ad l. iul. de adul. l. mariti. §. quinquenniū. & §. fi.
** Adde, ꝙ p ti. de extraord. crimi. stuprator pœna capitis punit. l. 1. d. tit.]
¶ Itē lex Cor. Casus plan⁹ ē: potuit. n. quos puniat lex Cornelia đ sicarijs, & vñ dicat, cū plurib. declaratōnib. Iō no. ꝙ homicidæ puniunt pęna. l. Cor. đ sicarijs. Itē ꝙ paria sūt occidere, vel ambulare cū telo hoīs occidēdi cā. Itē q d sit telū. Itē ꝙ lignū, lapis, & ferrū appellatione teli veniūt, eo ꝙ manu mittūtur. Itē ꝙ pñt ēt epigrāmata allegari & auctoritates poetarū. Itē q dicant sicarij. Itē ꝙ uenefici puniunt l. Cor. đ sica. Item ꝙ L. Cornelia habebat caput ueneficij. Itē ꝙ magica ars est ꝓhibita. Itē ꝙ qui mala medicamenta uendit publice tenetur eadem lege.]
c ¶ Item lex Cornelia. x. cōputatur inter publica iudicia.
* ¶ Quā tulit. l. Corneli⁹ Sylla dictator rei pub. tpib facit l. 2 §. dein đ Corneli⁹ Sylla đ orig. iu.]
d ¶ De sicariis. quare sic dicani, dic, vt ī. e. §. x. sicarij.
e ¶ Persequit. i. persequitur eos, q homicidium fecerūt cū ferro: nec. n. p hāc legē occidit ur occidens, sed deportat, & oia bōa sua publicani, vt ff ad l. Cor. sic de l. eiuldē. § leg s. & l. pe. Vel dic ꝙ ꝓsequit homicidas ferro, q a eos hodie occidimus, ut d. l. eiusdē. § fina.
ADDITIO Dic ꝙ pęna legis Cornelię de sicarijs est mors, vt no. in l j. & l. is qui cū telo. C. de sica. Ang Are.
f ¶ Cū telo ambulāt. Licet eos non occidant, vt C. ad l. Cor. de sica. l. is qui. Et no. capitula, ex q u.b. aliquis hac l. tenetur, vt ff. ad l. Cor n. de sica l 1.
* ¶ In delictis an & qñ sol⁹ affect⁹ puniat, licet ñ sequat đlictū & an eadē pęna, an minore, vid Tho. Grā. decil. 2.]
g ¶ Lapis. Facit ī. de interd. §. recuperandæ, in fin.
h ¶ Græca. hoc totum quod sequitur omittas. Accur.
¶ * Hic loc⁹ sumpt⁹ est ex Xenophōte li. 5. expeditionis Cyri, quē sic Latinitate donauit Alci. ī l. si calūniet. ff. de

† In hunc locū vide Alc. lib. 5 Para. c. 9.
† aliàs peccatorib.
Stuprū in trib. casibus graui ter puniatur.
† aliàs coertionē.
Stupri pęna est quinquennalis.
SYL
† aliàs homines.
† concor. c. si perfodiens, iuxta gl. sup uer. telo. extra de homi.
† aliàs sed nunc omne &c.
† aliàs θηλαθεν. i. longe
SYL.

de uerb. sig. Huiusmodi tela simul ab eis habebantur, lancea, spicula, fundæ, plurimis autem & sagittæ.] ** Hic loc. tali q b. exéplarib. leg. ut his verbis Admonet nos epigrāma Xe rolophon vrbis faustissime scripta, q lectura sane ñ p'ooš da videt Xerophilus n. ut Priscian' Grāmat. lib. 1 & 6. scr. ptū reliqt, locus erat By zantij, in quo extabat epigrā mata uetustissima in tripodib'. id.s anti quissimis scri pta. ex quo ēt facile intellr, p urbe faustis simā h c acci pi Cōstātino polim. Memi nit Xenorolo phi & Suidas, ponitq; p tumulo ex cōge stis lapidib' fa cto. Aut iñ Au gu. i archety po Florētino sic legi scribit:

vt C de mathema. l. j.

d ¶ Artibus odiosis. i. artificijs odiosis. Nam omnis ars bona est

e ¶ Susurris. i. incantationib. Nā hæc scia reprobāda ē, vt C. de male. & mathe. l. eorum.

Ars bona est.

talias de est hic. a lias legi', Nam & hanc.

talias Xe. tolopho vrois lau tissimæ le ipta.

talias cau tissime.

figurarū. & † sic hāc significationē inuenire possumus & i Græco noie. Nam qđ nos telū appellamus, illi βέλος appellāt ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Admonēt nos epigrāmata in † Xenophonte his uerbis † faustissime scripta κατὰ βέλει ὁμῶς ἔχοντο λόγχαι τοξεύματα σφενδόναι, πλεῖστοις δὲ καὶ λίθοι. Sicarij autem appellātur a sica,[a] quod significat ferreum cultrum.

¶ Eadē lege b & uenefici, c capite dānant: q artib[9] odiosis,[d] tā venenis, q̄ susurris e magicis homines occiderint, f uel mala medicamenta publicē vendiderint.

¶ Lex Pompeia de parricidijs, qua cauet, ꝙ occidēs parētes, uel alios de q. b[9] hic singulari pœnā plectat, ē publici iudicij. Et cōmittēs delictū i se plus punit, q̄ cōmittēs in alio. Ang. Areti.

¶ Alia deinde lex asperrimū crimen noua pœna persequit: quæ † Pōpeia de parricidijs uocatur: qua cauet, vt si quis parentis, g aut filij, aut oī

f ¶ Occiderit, et sine dolo, vt ff. de pœ. l. si qs aliquid. s. §. q abortio nis. Sed i Cornelia, qa dol' ē necessarius nec sufficit ēt lata culpa, ut ff. ad l. Corn. de sic. l. i lege.

Dolus in L. Cornelia est necessarius

¶ Alia deinde.] Caius. Exemplificat vlteri' Imp. in pœna L. Pompeiæ de parricidijs: q clara oia sunt, & vbi aliq urd erit difficult a tis, i notabilib. declarabitur. Nō ꝙ crimen parricidij ē asperrimū. Itē ꝙ in eo punit do imponitur noua pœna. Itē ꝙ nō solū

SYL.

† Ad hūc locum ui de M. T. i Oratio. p Roscio Amerino vbi d hac l. elegātis sime, ac artificiosissime disseruit.

Admonet nos ξενοφῶν. nā ita scribit, καὶ τὰ βέλη ὁμοίως ἐνέρησαν λόγχαι τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι.

a ¶ A sica. Vñ uid. haberi, ꝙ tm q cū sica occideret, hac lege teneret. Sed iñ gña li' hodie accip. i sica & telū p iterpretationē, vt ī. e. § ē ſi sica. (vt subiicit) cultell' utrinq; scindēs, quē portāt pe reg. ini quandoq; in baculo quodā, ita ꝙ non apparet: unde uersus, Mucro latens sica, sicarius inde uocatur.

b ¶ Eadē lege. Quæ dr Corn. de sica.

** Quod di I hoc tex. cap. te dānari, intellige. si fuerit seru. i libero. n h' l. pœnā ē d portatio. § itē l. Cor. ad l. si. j.

c ¶ Venefici. l. Nā plus est hominē veneno extinguere, quam glad. o occidere,

dr omittere parricidiū, q alij quē ex pa rētib occidit, sed ēt alios affinitate cō iūctos, q b. l l j. & se ff. e. Itē ꝙ eadē pœna punit a pte & clā facies. Itē mādās & cōscius cri. Itē not. excogitata pœnā & rōnē q re. Itē ꝙ pœna ipona ēt cū rōe. l. e. ꝙ occidēs p.onas coiūctas extra illū gradum punit pœna l. Cor.]

** ¶ L. Pompeia a Cn. Pōpeio Magno, qui eam tulit, d cta est.]

g ¶ Alia Parentis. Accipe parentes, & auos vsq; i īfinitū, ut ff. de in ius uoc. l. quia. §. n. & l. sed si hac. § liberos.

** Adde, hac lege teneri ēt nā nullē tm, secus si sit incertu sius aut ex alio dānato cor. u natus, f m laſ. q alios ea fert, in 9. pœnales. col. 10. ē de acti.]

Affinij-

no affinitatis[a] ei', q̄ nũcupatiõe parẽtũ cõtinet,[b] fata ꝑpa rauerit,[c] (siue clã, siue palã id ausus fuerit) nec nõ is, cu i' dolo malo id factũ ẽ, vel cõsciust criminis† extitit, licet extraneus sit,[d] poena paricidij puniat. & neq; gladio neq; ignibus, neq; vlli alij solẽni poenæ subiiciat, sed insutus culleo† cũ cane, gallo gallinaceo, uipera, & simia, & iter eas ferales angustias cõphẽsus, (scd̃m, ꝙ regiõis qualitas tulerit) vel ĩ vicinũ mare, vel ĩ amnẽ[e] ꝓijciat: vt oium elemẽtorũ vsu uiu' carere incipiat, & ei cęlũ supstiti, & terra mortuo auferat. Si qs aũt †alias cognatiõe, uel affinitate cõiũctas sibi ꝑsõas necauerit, pęnã legis Cor. de sicariis sustinebit.† [f]

¶ Publici iudicij crimẽ legis Corneliç de falsis censet, qua tenet quoũq; aliqd de iis, q̄ exprimunt in textu, cõmiserit, & pęna eius in seruo est ultimũ simpliciũ, in libero deportatio. Angel. Aret.

¶ Itẽ lex Cornelia de falsis, q̄ ẽt testamẽtaria[g] vocat, pęnã irrogat ei, q testm̃, uel aliud instr̃m[h] falsum scripserit,[i] signauerit, recitauerit,[k]

a ¶ Affinitatis. Aliàs affinitatis, & alias, † affectionis.

b ¶ Cõtinet Sed q sunt ij, qui hac appellatione cõtinent? Rñ superiores & inferiores vt dixim'. Itẽ collaterales: ut fr̃es consobrini, & patrueles, & proximiores eis. Itẽ affines q̄ oĩ: vt vxor, nur', gener, vitricus, priuign', socer, & ẽr patronus, vt ff. eo l. i. & l. sed sciendũ. & l. cum pater.

c ¶ Præparauerit. Forte & si nõ occiderit, sm P. & facit p eo. ff. e. l. i. i fi. Vel dic illum specialẽ casum.

ADDITIO. Primã opi. sequit hic Ioan. Fab. pp atrocitatẽ criminis. facit. l. fi. C de sic. & hanc tenet gl. i l. unica. C eo. Ang.

d ¶ Extraneus sit. Non extraneũ plus puniri, q̄ si ipse occidisset, ut hic & ff. eo. l utrũ. & l. si sciente.

e ¶ Vel in amnẽ. i. flumẽ: uel si hęc vicina si sũt, bestijs subijciat, ut ff. e. l. pe.

f ¶ Sustinebit. Sed nõne & q superiores ꝑsonas occidit has l. Cor. tenet? Vr q sic, ut ff. e. l. i Sed ꝯ. C. eo l i. Dic ergo, ꝙ hac lege Cornelia tenet, sed nõ accusat. Vel dic sm Io. ꝙ tenet eadẽ pęna. s. capitali: sed maior hic ĩponit. ¶ Excipe occisorẽ parẽtũ & liberorũ q ĩ patriã aliqd molirent l. minime. ff de relig & sũp. fũ. * * Plato ẽt alis itro gat poenas his, qui parẽtes occidisse pulsasseve conuicti essent lib. x. de leg. prope si quem uideas.]

g ¶ Itẽ lex Cor. &c. Casus. Prosequitur Imp. exẽpla ꝑposita, & nũc ponit dicta l. Cor. de falsis. No. ꝙ l. Corn de falsis appellat ẽt testamentaria. Item ꝙ testm̃ aut instr̃m falsum scribens punitur poena huius legis. Itẽ ꝙ eadẽ poena tenet q sigillauerit aut falso mõ recitauerit dolo malo. Itẽ q adulterinũ signũ fecit, uel eo usus est. Itẽ ꝙ poena l. Corn. de falsis est in seruis vltimũ suppliciũ, in liberis deportatio.]

* ¶ Hanc quoque legem tulisse fertur l. Cor. syl l. ij. §. deinde Cor. de orig. iu.

g ¶ Testamentaria. Io. sic dicta, quia & de testõ falso ibi agitur.

* ¶ Testamẽtariã vocat Modestinus l. leg. Cor ff. e.]

h ¶ Instrumentum. s. emptionale, uel alicuius contractus.

i ¶ Falsũ scripserit Et ita veritatẽ mutauit, vt ĩ aut. ꝺ fid. istr. §. j. ĩ pri. coll. 6. * Legẽdũ ẽ ibi, limitatio, n, mutatio, admoet verbũ Gręcũ μίμησις positũ ĩ auth Gręcis, & ita vertit Holoãder.]

K ¶ Recitauerit.

ADDIT. No. ꝯ illos, qui habẽt instrumenta & scripturas alienas in custodiam

SYL.

† In aliquibus exemplaribus habetur, alias q̄.

* Culleus ... ãti am ... oras cõ ... acbat.

...re ita le... Theo... il'. sic. ...C. de ... quipa ...em, uel ... otci. ...ricidũ ...os pei- ...as con ...ait. ...ex l. u. ... ff eod. ... ...iàs exti

dis, & tñ alijs ostendunt & recitant, & copiã faciunt, quia incidunt in falsum, vt hic, & l. 1. §. is qui. ff. ad l. Corne. de fal. iuncta l. qui testm. Angelus.

a Signū. † Idest sigillū, qđ in testamētis apponitur, vt s. de testa. §. sed prędicta. Itē signū, qđ chartis imponit, vt q̃ñqȝ facilius fiat cōparatio in instris, vt in Authen. de instru men. caute. §. oportet autē. coll. 6. Accur.

** Facit l. vlt. ver. & si non consiliarij signū. C. de asses. & uide ad hāc gl. Bart. in rubr. ff. vete. num. 5. & 6.]

b Vltimum suppliciū. Qđ iterpretamur mortē, vt ff. de pe. l. vltimum.

c Deportatio. & omniū bonorū publicatio. & sic no. ꝙ ex eodē cōmisso plus seruī, quàm libe ri puniunt, vt hic, & ff. ad l. Corne. de fal. l. j. §. fin. & ff. si ex noxa. cau. aga. l. pe. & ff. de pę. l. in seruorū. immo & inter libe ros magis puniunt minores, q̃ maiores, vt ff. de incen. rui. naufr. l. Pædius.

*q Aliud iutis i pęnis pecuniarijs, in his. n. maiores grauius multantur, l. ppe randu. §. fin aūt utraque. C. de iudi.]

*q Adde, ꝑ ex l. 12 ta. qui falsū testimo niū dixisse puict⁹ erat, è saxo Tarpeio deijciebat, vt scribit Aul. Gel. li. 20. c. 1.]

†Si gl. fm Amanel-lū in signu suis ad hoc quòd si notari⁹ mutauerit signu pu-niat pęna falsi.

Pœnæ diuersificantur ex personatū diuersitate. † aliàs exe ritur.

SYL. Pęna maior maiori delicto debetur.

subiecerit, vel a signū † adulterinū fecerit, sculpserit, expresserit, sciēs, dolo malo. Eiusqȝ legis poena in seruos vltimū b suppliciū est, (qđ etiā in lege de sicarijs & veneficijs seruatur) in liberos vero deportatio. c

¶ Vim cō mittens cū armis aliter, q̃ virginē rapiendo, deportabit: si sine armis tertię partis bonorum publicatione dānabitur. Sed p vim virg nē vł moniαlē rapiens, vel p̃stans opē, capite punitur. Are.

¶ Item lex Iulia d de vi publica, seu priuata aduersus eos † exoritr, q vim vel armatā, vel sine armis cōmiserint. Sed si qđē armata vis arguat, deportatio ei ex lege Iulia de vi publica irrogat: si verò sine armis, i tertiā partē d bonorum suorū publicatio imponitur.

¶ Sin aūt e per vim raptus virginis, vel viduæ, vel sanctimonialis, vel alterius fuerit perpetratus, tunc & raptores, & ij, q opē huic flagitio dederūt, capite puniuntur, † secundū nrę cōstitutionis f definitionem: ex qua hoc apertius possibile est scire.

¶ Publicam, sacram, vel religiosam rē furto sub trahens, & talibus opem pręstans, ex lege Iulia pecula-

d Itē lex. In 3. partē. No. ex maiorita te delicti maiorē pęnā iponi, vt hic, & C ad l. Iul. de vi. l. 2. & facit ī. de inter-di. §. recuperandæ. ver. qui autē. Item hic dānatus fit infamis, vt ff. ad l Iul. de vi priu. l 1. 1. resp. Accur.

* Sic dicta hęc lex a C. Iulio Cęsare, quę eā tulisse traditur post victū Pōpeium. Qđ ad caput virgi nis attinet, ita l. 12. tabu. cautū esse accepimus, Vim ingenuæ virgini inferre, aut eā suasione i suā sententiā trahere, caueto.

e Sin aūt. Dixit ī. qñ sine vi aliqs cōmiserit stuprū, vt ī. eo §. ca. l. Iulia. nūc quādo vi. Vel continua cum supe riori proxi. §.

** Adde, huic §. locū esse & econuerso, si mulier virum rapiat. gl. f l. t. C. de rap. virg. quā sequūtur, ac multis ornat similib. M. susi. ibi nu. 221. & l. si qui viduā. nu. 6. ff. de qō.

† Cōcor. c. puenit. iūcta glos. r. in fi. extra de adulte. & stup. SYL.

Itē intellige istū tex. in raptu libidinis cā patrato, fm Dec. cons. 234 num. 5.]

f Cōstitutionis. Vt C de rap. virg. l. 1.

** Adde, ꝙ nati ex tali coitu nō succe dut p̃ri, nec econuerso, vt annotaui s. e. §. itē l. Iul. & tradit Dec. cōs. c 3 5. vol. 2.

q Itē lex. Cal. No. ad qđ iudeia ut. l. Iul. l. peculatus. ad puniedos. s. eos qui publicā pecuniā, rē sacrā, vel relig osā furati SYL.

tus, quæ publica est, capite punit: aliter autem ex ea delictum committens deportatur. Ang. Aretinus.

¶ Itē lex Iulia peculatus eos punit, q publicam pecuniā,[a] vel rē sacrā,[b] vel religiosam[c] furati fuerit.[d] Sed si quidē ipsi iudices tpe administrationis publicas pecunias subtraxerint, capitali animaduersione puniuntur: & nō solū hi, sed etiā q ministeriū eis[e] ad hoc † exhibuerint, vel qui subtractas ab his sciētes suscepe-rint.[f] Alij verò, q i hāc legē inciderit, pœnę deportationis[g] † subijcient.

¶ Lex Flauia de plagiarijs qñq; pœnā capitis, qñq; leuiorem irrogat. Ang.

¶ Est & inter publica iudicia lex Flauia de plagiarijs,[h] q interdum capitis pęnam[i] ex sacris cōstitutionibus irrogat, interdum leuiorem.

¶ Lex Iulia de ambitu, repetūdarū, de annona, & residuis, q in diuersis capitulis loquuntur diuersas pęnas (præterquā mortis) inferut. Ange.

furati fuerint. Itē q furās pecuniā Rei publ. vel Principis nō tenei simpliciter furti, sed l. Iul. peculatus. Itē q administrator vel pfectus reb. publicis, si publicas pecunias subtrahit, capite punit. Item q auxiliū furanti pecunias publicas administrans, vel eas scienter recepans, tenetur eadē lege. Itē q alij, qui nō habēt administrationē, aut iurisdictionē, si publicas pecunias furent deportantur.] ¶ Et hæc lex à C. Cæsare lata est. Ante cū aūt nō capitis sed pecuniæ pœna fuerat constituta, vt ex Liuij historia libro 38. facilè est intelligere. a ¶ Publicam pecuniam. s. ciuitatis Romanæ, nō alterius, vt ff. de furt. l. ob pecuniā. & ff. [illegible] pec. l. [illegible] §. p[illegible]ult.

[illegible] debuit allegare. §. fi. Io. Fa. b [illegible]. Vt calices, & thuribula, § [illegible] & s. de re. diui. § nullius. c [illegible] vt ornamēta sepulcrorū. d [illegible] Vel etiā immiscuerint [illegible] cauerint Rempu. [illegible] l j. e [illegible] adiutorium. f [illegible] ad [illegible] odiendum. g [illegible] deportationis deportanī. n. Et no. [illegible] quinquennio durat hæc actio, vt [illegible] pec l. peculatus. (1) Item est [illegible] in ea, q contra hæredes [illegible], vt ff. ad l. Iul pec. l. fin. Accur. [illegible] (1) Dicidem in adulterio & stupro, vt not. gl. s. eo. §. 2. regulariter autem durat per ann. 20. vt l. querela. cum ibi no. C. de fal. &c. Ang.

¶ Est inter pub. Casus. Quæ sequunt, q a g simplicē relationē absq; aliqua declaratiōne ponunt ab Imp. q ratio est ea, q s. dicta sunt satis esse ad iuuenū cognitionē, nos eadem rōne secuti eius exemplū, relinquem' cognoscēda in latioribus. ff. libris, finemq; filioli carissimi imponem' huic labori nro, vestrū gra sumpto cū laude Dei oipotentis, cui honor sit & gloria in æternum.] SYL.

† alias [illegible] iungētur vel [illegible] gantur.

h ¶ De plagiarijs. iō sic dicta, q a orbato patre filio, vel dño seruo, hęc lex punit orbātē, siue talē plagā inferentē. habet. n. locū, qñ aliqs distrahit alienū seruū, vel filiū, ita q pr vel dñs nō pōt rehbere, vt ff. ad l. Flau. de pla. l. 2. & l. lege. & l. cū. & l pen. § fin. Itē tenei qui liberū hominē de loco in locū transportat, vt C. ad l. Flau. de plag l. qm. & hoc si dolo facit, non aliter, vt ff. ad l. Flau de pla. l. legis Flauiæ. Itē hac lege tenetur siquis seruum in fuga constitutum vēdat, ita vt emptio statim teneat, vt C. ad l. Flau. de plag. l. in fuga. ** Adde, q eadē l. tenetur & qui liberum hominē sciens emerit, d. l. j. ff. eo. i ¶ Capitis pęnā. s. maiorē aliqā minorē capitalē, cū capitalis alias sit minor, alias maior. Nā ingenu' nobilis i metallum.

¶Sunt pterea publica iudicia, lex Iulia ᵉ de ambitu, lex Iulia repetundarum, ᵇ lex Iulia de annona, ᶜ & lex Iulia de residuis: ᵈ quę de certis capitulis loquūtur, & animę quidem amissionē nō irrogāt, alijs āt pœnis

tallū, ignobilis gladio feritur, seruus vel libertus bestijs subijcitur, vt C. ad l. flaui. de pla. l. fi. & ff. ad l. flaui. l. fi. in fi. Itē q̄dam ciuilis pœna olim impo nebatur, q̄ cessat hodie, vt ff. eo. l. fin.

* ¶Addē, ꝙ lege quoq; Mosaica plagiarijs capitis pęna irrogabat, ut legit Deut. ca. 24.

Lex Iulia de ambitu in quatuor casib, habet locum.

¶ Sunt ṗterea. Lex Iulia de ambitu, q̄ hēt locū in quatuor casib. Primò si qs dederit clā pecuniā, vt aliquē sortiat honorē nō in ciuitate Romana: nam ibi cessat hæc lex, cū princeps ibi eligat, vt ff ad l. Iul. d̄ ambitu. l. 1. ī prin. lō dimiclā, qa palā ṗt (1) vt ff. de polli ci. l. 1. §. 1. & ff. de of. pco. l. Barbarius. Scdo hēt locū, qn̄ qs stat in magistratu vltra annū, vt C. ad l. Iul. de ambitu. l. 1. Tertio. si qs ingrediē domū iudicis cognoscētis de cā crimīali, vt ff. ad l. Iuliā de ambitu. l. 1. Itē quarto si qs iudex nouū vectigal instituerit: & est pœna centū aureorū, ut ff. ad l. Iuliā de amb. l. 1. Sed in casu depottatur, qn̄. s. bis idē offm̄ continuè est assecutus, vt C. ad l. Iul. de ambi. l. 1. Sed fallit in assessore, vt C. de asses. l. liceat. Itē in Procōsule, vt ff. de of. procō. l. ante p. Vel dic ibi sex fascib. i. sex mensibus, quia tm̄ durabat eius officium.

SYL.

* ¶Verissima interpretatio illius l. est ea, quam ibi facit Bud. nihil. n. magis abest a vero sensu, q̄ fasces ꝓ mēsib. exponere: quos palā est fuisse virgarū fasciculos cū securi illigata, quos lictores magistratib. præferebant.]

ADDI. (1) Dicit Io. Fa. ꝙ hoc non est uerū, ut l. in eos. ff. de tute. & in auth. vt iudi. sine quo. suf. per totū. & ff. de mune. & hono. l. existimationem. tu aūt dic pro honore sine administratione consequendo dati, non aūt cū administratione, s̄m Bar. & Ang.

Lex Iulia repetundarum.

b ¶Lex Iulia repetundarū. Quæ hēt locū, qn̄ iudex per pecuniam facit aliquid uel omittit. vt ff. ad l. Iul. repet. l. j. 3. 4. 5. 6. & 7. Esculentum tamen pōt accipere iure veteri, dummō non nimis magnū, vt ff. de off. procon. l. solent. in fi. sed iure nouo non, nisi qn̄ deficeret salariū, vt in auth. vt iu. sine quo suū. §. scriptū est exempliter huius vers. quapropter ibi, aut si non est. coll. 2. Pœna autem huius legis est criminalis in quadruplum, vt C. ad l. repe. l. 1.

** Ante illam l. pœna dānatis de repetundis dupli fuit, ut ex Ascon. Pedia. satis liquet.] criminalis extra ordinem. ut ff. ad l. Iul. repet. l. lex Iulia. §. hodie.

* ¶At l. 12. tab. qui iudex arbiterve, ob rem dicendam pecuniā accepisse conuictus fuisset, capite puniebatur. vt satis liquet ex Gellio lib. 20. c. 1.]

Lex Iulia de annona.

c ¶Lex Iulia de annona. Hæc lex locū hēt quoties qs facit, vt annona carior sit. Et est pœna in eo statuta 20. aureorum, vt ff ad l. Iul. de anno. l. 2.

Lex Iulia de residui.

d ¶Lex Iulia de residuis. Et hæc lex hēt locū, qn̄ aliqd superfuit ex aliqua administratiōne publica, & ipse in vsū suū cōuertit, cui erat illa administrō commissa, vt ff ad l. Iul. pe. l. 2. & 4. §. lege. Pœna autē huius legis est tertia parte amplius q̄ dēat: quod P. sic dixit, vt esset in quadruplu. Vel dic amplius tertia parte, qa punit in simplū, & in tertia parte simpli, vt ff. ad l. Iul. pec. l. 4. §. sed & qui pecuniam. in fi. maxime, quia pœnæ restringendæ sunt, ut ff. de pęnis. l. interpretatione.

Pęnę sunt restringendæ.

ADDI. No. ꝙ in istā legem incidunt officiales, siue camerarij, qui habent ex administratione publicas pecunias, & finito officio aliquid retinēt: qa tenentur ista lege, & pœna supra dicta. Et ēt aduertas, ꝙ ista pœna, & lege tenentur officiales, qui hñt vnā collectam impositam in cōi destinatam pro vsu, & necessitate cōis, & ipsi conuertunt dictam pecuniam in alium vsum, etiam si esset pro necessitate cōis, vt est casus in l. 2. ff. ad l. Iul. pec. secundum Ange.

Sub-

eos subijciunt, a q praecepta earum b neglexerint.

¶ Iustinianus finē facturus: ampliorē publicorū iudiciorum determinationem Digesta contineré dicit.

¶ Sed de publicis iudicijs hæc expo-suimus, ut vobis possibile sit sūmo c digito, & q̄si per indicē d ea tetigisse, alioqn diligentior eorū scientia vobis ex latiorib. Digestorū, seu Pandectarū libris Deo propitio aduentura e est.

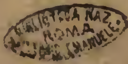
a ¶ Subijciunt. s. leges prædictæ quæstor. Vel dic quod loquitur indefinite ut patet in inferioribus.
b ¶ Earum. s. legum. Nam in contractibus & alijs, quæ debent de iure sortiri effectum, & non sortiuntur, indicat lex non ualere, ut C. de leg. & con. l. non dubium item in criminalibus, variæ constituuntur pœnæ quantum quædam sunt ordinariæ, quæ scilicet habēt certam pœnā aliqua lege inductam, ut patet per multas rubricas ff. de publ. iud. & in sequentibus: aliæ sunt extraordinariæ u. ff. ad turp. l. & in priuatis, & ff. de extraordi. cri. l. 1 & in sequentibus. ti usq; ad tit. de publi iudi.

a il o & sacr tit. z. dl

c ¶ Sed de publicis Summo digito. i. longiori digito: cum quo quis tangere potest altius. q àm cum alijs, dicitur medius. Accursius.
¶ Tu dic summo digito. i. leuiter, metaphora sumpta a corpore. Qā enim aliqua res leuiter a nobis tangitur, eā summo digito attingere solemus, & (ut ipse paulo post exponit) per indicem i. summarie & breuiter.]
d ¶ per Indicem. i. per illum digitum, qui dicitur index. Vel dic & melius, quod hæc dicta sunt ut sint index siue demonstratio aliorū dicendorum: sicut, & sub gallina ouum dimittitur, ut sit index ad hoc ut ibi alia faciat oua: & idē in ijs qui aucupantur ad colūbas.
* ¶ Indicem hic posse etiam pro tabula seu, ut Græci dicunt, elenco accipi, affirmat Alciat. noster. libr. 4. de uerbo. signi.]
e ¶ Aduentura est. Ut ff de public. iud. per totum lib. usque ad titu. de appellatio. qui sequitur. Accur.

F I N I S.

VENETIIS, Apud Hæredes Francisci Rampazeti, expensis Hæredes Melchioris Sessæ.
M D L X X X I I.

ne ad exhibendum uideatur facta etiã in rei uendicatione, ut C. de anna. excep.] si Rũ. ẽm lo.l.illa intel se in tri bus casibus ibi in litera positis, non aliã, ut ff ad exhi.l.Iulianus in §. A-nec l.j dicunt ius gnaliter intelligi per l. ff de. a.d..iolemus. Et qđ hic dicit, circa res mobiles in el. lige: in quibus nõ interrũpit usucapio per litis contestationem, ut ff. de rei uendi. a. l. si post. Prima sententia verior est.

† l. si emi. §. sed si quatur. si ser. uen. & l bona. C. de praesc. lõgi tẽpo. Vincapio rerũ mobilium nõ interrũpitur per litis contestationẽ.

a possessore nihilo minus ɔdẽnabiẽ. † Praeterea fructuũ medij tpis.i.eius, qđ post acceptũ ad exhibẽdũ iudiciũ añ rẽ iudicatã intercesserit, rõnẽ dẽt hr̃e iudex. Qđ si neget reus eũ quo ad exhibẽdũ actũ est, in pñti se exhibere posse, & tps exhibẽdi eã petat. idque sine frustratione postulare videatur, dari ei dẽt: ut tñ[b] caueat se restituturum. Qđ si neq; statim iussu iu dicis rẽ exhibeat, neq; postea exhibiturũ se caueat, cõdẽnand[c] sit in id, qđ actoris ĩterat, † si ab initio res exhibita esset.

¶ Iudex in actione familiȩ erciscũ-dȩ res singulas sin gulariter adiudicabit, & si una plus ualeat, q̃ altera; ipecunia cõdẽnabit, & hȩres, qui percepit fructus, uel male uersatus fuit in re cõi, tenebitur cohȩredibus. Are.

¶ Si familiȩ erciscundȩ iudicio actum sit, singulas res singulis hr̃dibus † adiudicare dẽt, & si ĩ alterius persona p̃grauare uideatur adiudicatio, dẽt [d] hũc inuicẽ cohr̃di cẽrta pecunia (sicut iam dictũ est e) ɔdẽnare. Eo quoq; noie co hr̃di q̃sq; suo condẽnãdus est, q̃ solus fructus hr̃ditarij fundi pceperit, aut rẽ hr̃ditariam corruperit, [f] aut

tas q̃ reperiẽ in partiẽda hereditate, q̃ inuenri possint res heredi.ariȩ aequalis pretij, ut e go ɔsula:, & ȩquali aui, & difficultat pucta, pulsum ẽ ut facta vnius adiudicatione suppleatur qd inaequali aiis est. data certa pecunia No. q̃ iudicio famil ercisc. res hereditariȩ, si cõmode hoc fieri possit, ȩqualiter diuidunt: qđ si fieri non possit, recõpensantur pecunia: & eadẽ ra ione debet alter ex coheredibus, qui uel rem hereditariã corrupit, uel cõsum psit, aut fructus percipit, alios recõpensare. Itẽ qđ quae de duobus haeredibus dicuntur, habent locum in pluribus. Itẽ quòd hȩc omnia locum habẽt in iudicio communi diuidundo. Item qđ ind uidua nõ diuiduntur p adiudicationẽ in totum uni, & recompensationem factam alteri.]

† Adiudicare est rẽ de qua lis existit per sniam addicere.

a ¶ Actum est. Et obtentum.

b ¶ Vt tamen caueat. Vt ĩ. eod. § I. ver. sed si possessor neget, & ff. ad exhiben. l. de eo. §. si iusta.

† l Iulianus §. ulti. ff. e. tit. ad exhi.

C ¶ Cõdẽnãdus. Delato iureiurãdo in litem, ut ff. de in lit. iur. l. in actionib.

SYL. ¶ §. familiȩ erciscundȩ. Casus positio nullã prorsus hẽt difficultatẽ: & totius huius §. rõ est aequalitas, q̃ seruari dẽt inter cohr̃des quo ad eorũ portiones, siue sint aequales, siue non: & difficul-

d ¶ Debet. l iudex.

e ¶ Actum est Supra de act. §. quȩdam actiones

f ¶ Corruperit.

ADDITIO No q̃ cohr̃s, qui corrupit, demassauit, uel maculauit, uel consumpsit rem communem, tenetur alte ri cohaeredi isto iudic. o. Angel.

Con-

a ¶ Consumpserit. Vt hi ,& ff. fam. er cis l. & pu:o. §. sed & si dolo.
b ¶ Eade ne ueniūt. l. vt fiat adiudicatio rerū & pecuniæ,ut s. e. §. si famil liæ aut circa dāna dat: in reb. s. eo. §. pr. & ff. cōm. diuid l. s.
** ¶ Adde idē in f. uctib l. 6. §. fine ff. com mu diui.]
c ¶ Nō possit. No. non posse fieri qd sine commod tate sit, ut hic, & ff de uerb. sig. l. nepos Proculo. item not. corpus aliud diuiduum, vt fundus qui di uiditur pro uo luntate patrisfam. ut ff. de leg. 1. l. qd in re. si nā. §. secundo, aliud indiuiduū, ut homo, ut hic. & ff. de usuc. l. rerum mi stura.
** Addē, q tūc res dr nō posse comode diuidi, quādo nō pōt sine deteriorōne diuidi, ut docet Bal. in l. fanci- m⁹. in ult. col. C de dona. fa- cit l. 1. C. com- mu. diuid.]

* l. 2. §. dubitandum. ff. co. tit.

consumpserit. a Quæ quidē similiter iter plures quoque, q̄ duos cohæredes, subsequuntur. †

¶ In iudicio cōmuni diuidūdo, si sint plures res cōes, singulas singlis iudex adiudicabit: & si una plus ualeat, quā altera, in pecunia cōdēnabit. Si uerò una res sit, q̄ diuisionē non recipiat, adiudicabitur uni insolidū, qui condemnabitur consocio in pecunia. Aretinus.

¶ Eadem b interueniunt, & communi diuidundo de pluribus rebus actum sit. Quod si de una re, ueluti de fundo, si quidem iste fundus commode regionib. diuisionem recipiat partes eius singulis adiudicare debet, & si unius pars prægrauare uidebit, is inuicē certa pecunia alteri cōdēnādus est: Quod si cōmodè diuidi nō possit, c ueluti si homo forte, aut mulus erit, de quo actum sit tunc totus uni adiudicandus est, & is inuicem alteri in certa pecunia condemnandus est.

¶ In iudicio finium regūdorū iudex de fundo unius alteri adiudicat, si uiderit expedire, eūq; cui de fundo alieno adiudicat, cōdēnat in pecunia. & si qd maliciose reperit circa confinia gestum esse, eo noīe cōdemnat, & adiudicans rei dñium in eum, cui adiudicauit, transfert. Angelus Aretin.

facili materia rixarū oriretur. debēr. n. eo casu poni fines euidentiores: & si qd alteri adiudicatur, pecunia resarciendū est cætera clara sunt, & ex notabilib. sicut euidentiora. Nota, q in iudicio finium regundorum, nunquam quis debet priuari a iudice dominio rei suæ nisi ex magna & necessaria causa. Item quod ex cā necessaria potest iudex alteri adiudicare partem rei, facta alteri recompensatione in pecunia. Item quòd qui lapides pro finibus positos corrupit, amouit, effodit factus est, punitur etiam iudicio finium regundorum. Item quòd qui spreto iudicis mandato fines poni, aut agrum metiri non permisit, eodem iudicio tenetur. Item quòd ille cui fuit adiudicata aliquæ res in his superioribus iudicijs, finium regundorum,

SYL. ¶ Si finium regundorum. Calu. ex eisdem rōnibus supradictis pendet in iudicio finium regund. nam debent fines poni sine aliqua adiudicatione præterquam si dat casus, q in partiēdo, & ponēdo fines, si certis locis ponerēt, essent ita obscuri, ut de familiæ ercisc. & communi diuidundo, nascitur statim dominium. ratio est, quia datio ipsius iudicis succedit quodammodo loco dationis partis. Item quòd sententia transfert dominium.]

¶ Si fi niū regundorū. Quo iudicio

¶ Si † finium regũdorũ a factum fuerit, dispicere b dẽt iudex, an necessaria sit † adiudicatio: c q̃ sanè vno casu necessaria est, si euidẽtiorib. finib. distingui agros cõmodius sit, q̃ olim fuissent distincti. Nã tũc necesse est, ex alterius agro si ptẽ aliq̃ alterius agri dño adiudicari: quo casu ꝯueniens est, vt is alteri † certa pecunia debeat cõdẽnari. Eo quoq; noĩe cõdẽnandus est q̃sq; hoc iudicio, ꝙ forte circa fines aliq̃d malitiose commisit: uerbi gratia, quia lapides finales furatus d est, vel arbores finales excidit. Contumaciç quoq; noĩe q̃sque eo iudicio cõdemnatur: e veluti si q̃s iubẽte iudice metiri f agros passus non fuerit. Quod autem istis iudicijs alicui † adiudicatũ fuerit, id statim eius fit, g cui adiudicatum est.

**

† De hoc iud. extat pulcher tex. in c ex literis. & ibi glo, extra. de prob.

agitur, ut agris confinibus termini ponatur: sed pro domibus uicinis hoc iud.cio non agitur Si autẽ sit domus in prędio rustico. agitur utili. finium regundorũ, non directa, vt ff. fi. regun. l. 2. in prin. & l. sed & loci. §. fi. †

b Dispicere.

**

† Gl. ver. confines. in §. quędam. supra d' act.

Hoc. l. quod sequitur, si euidentiorib.

c Adiudicatio. facit. ff. fi. regun. l. 2. §. fin. & l. 3. & 4. in princip.

† alias ab iudicatio.

d Furat' est. Ad quid damnabitur? Respon. quanti in litem iu. auerit actor. Potest etiã criminaliter puniri l quinquaginta aureis ex l. agraria & qualibet uice, quæ applicatur fisco, v. ff. de ter. mod. l. agraria. Nec ciuilis tollitur per criminalem, cùm ad rei persecutionẽ altera detur. ut C. quando ciuilis actio præiud. crimi. l. j. nisi Interim donec altera exercetur, ut ff. de publi. iud. is qui.

Lapides finales surripiẽs ad quid punitur.

† alias certæ pecuniæ,

e ¶ Condemnatur. l. ad interesse delato iureiurando in litem. Accur.

f ¶ Metiri.

ADDITIO. No. quòd ille, qui non patitur metiri fundũ suum ad mandatum iudicis, ut contumax & inobediens potest puniri. Ange.

g Eius fit. Not. ex sententia iudicis dominium transferri: sic est in missione quæ fit ex secundo decreto, ut ff. de acquir. poss. l. 3. §. fi. ff. si ex noxa. cau. agatur. l. 2. in fi & ff. cõ diui. l. sed si res. quę sic accipe, si fuerit facta missio per ipsum prętorem.

Sẽtẽtia & secũdum decretum trãsfert dñium.

SYL. Adde, ꝙ l mo. in rub. ff. de re iud. dicit, ꝙ hæc glo. est singu. & eam declarat, & uide etiam Dec. in l. traditionibus. in 1. amplia. C. de pact.]

¶ Nam sola snĩa non facit dñiũ, sed traditio, vt C. de pact. l. traditionib. & s. de re. diui. §. per traditionem. & ff. de acqu. poss. l. Iuste. Sed quid in rei vend. si res est aliena, & mea pronuntietur, & ex ea causa mihi traditur? Respõdeo idem: cum enim publiciana mihi detur, q̃ñ a non dño mihi adiudicatur & tradit, vt ff. de pub. l. 3. in fi. ergo ubi dñs est, debet ex snĩa traditio me dñm facere, ut ff de pub. l quęcũq;. Prętereà lex videt expressa, vt ff. de procu. l. nõ solũ. alias est l. Pomponius. §. sed & is. & ff. de excep. rei iudi. l. si inter. in fi. Nec ob. ꝙ ibi sit error, ex quo videat dñiũ nõ trãsire: q̃a hic error iã reprobari nõ põt, iudicis snĩa purgatus, a qua nõ fuit appellatũ. Itẽ nec obstat, ꝙ sententia lata in actione persona i reo absoluto remanet debitor, vt ff de cõd. indeb. l. Iulianus. quia illud habet locum in obligatione, q̃ est res incorporalis: hic aũt dicimus de dñio rei corporalis, qđ facile & prorsus põt separari ab vno & alijs dari: sed non sic in incorporali, vt ff. pro so. l. ea vero.

† alias abiudicatũ.

Dominiũ rei corporalis facilius perditur quam incorporalis.

¶ De publicis iudicijs.

Quia ciuilia iudicia dicta sunt vsque huc, & etiã quędã ciuilia, s. circa priuata delicta, vt s. in prin. huius quarti libri vsque ad tit. de action. ideo nũc ponit de publicis accusationibus, siue iudicijs,

Cõtinuatio.

Publica

Diuiſio.

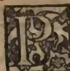
Vblica iudicia. Totus iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, ꝙ publica iudicia non hñt conformitatẽ cum priuatis. Secundò, vnde dicta ſunt publica iudicia. Tertiò ponit in genere, quę pœna ſit in publicis Iudicijs. Quartò ſigillatim demonſtrát publica iudicia, & pęnas vniuſcuiuſque. Secunda ibi, Publica autem dicta. Tertia ibi, Publicorum iudiciorum. Quarta ibi, Publica autem iudicia.

Hoc verbum nimis largè poſitum ſic intellige: quia in ciuilibus agitur vt aliquid detur actori, in iſtis autẽ non vt aliquid detur, ſed ut puniatur accuſatus: & ita pſiderata petitione cõquerentis nihil habent ſimile inſpecto fine. Nec in principio, cũ vnum per actionem, alterum per accuſationem inſtituitur. Nec in exercitio, cùm in ciuilibus probet actor tantum, & reus quandoq;, vt C. de eden. l. qui accuſare. ſed in criminalib. actor & reus quandoq;, vt C. de abol. l. fallaciter. & C. ad l. Corn. de fal. l. vbi. In alijs aũt multa ſunt ſimilia. nã in vtriſque fit libellus, vt C. de lit. cõte. auth. offeratur. & ff. de accuſ. l. liberorũ. Item in vtriſq; de calum. iuratur, vt C. de iureiur. l. j. in prin. † & C. de fide inſtr. l. vlt. licet quidã dixerunt contra, vt arg. ff. de bon. eorũ. l. 1. c ¶ Et in inſtituendis. Sed qualiter formatur libellus? Reſpon. ſic, ut contineat nomen accuſantis, & accuſati, & crimen, & menſem, quo commiſſum fuit crimen & locum (i) vbi fuit commiſſum, & conſules, ſub quibus eſt admiſſum. Itẽ dies dati libelli debet inſeri: ſed dies commiſſi criminis vel hora non eſt neceſſe, vt ff. de accuſat. l. libellorum, in prin. & in Authen. de exhiben. re. §. ſuſcepto. col. 5. & habet hoc locum in publico, & in priuato crimine, quando criminaliter agitur, vt ff. de priua. delic. l. fin. (Et iſta poſſunt haberi his verſib.) Conſulo, menſe, die, coram prætore profeſſus, Te deferre reum, crimen, loca, pone ſodalem. Et licet hora, dies, non tempus prętereatur. c. nox. extra de procu ra.) Quãdoque tamen hæc ſolennitas non

Pnblica iudicia dicta ſunt à ciuilibus.

¶ De publicis iudicijs.

¶ Iudicia ex edictis publicis deſcendentia in multis ab actionibus differunt. Et quia vnicuique permittitur accuſatio, ideo dñr publica; quorum pœna aliqñ eſt corporalis, aliquãdo irrogat infamiam cũ pœna pecuniaria. Aret.

Vblica iudicia neq; p actiones ᵃ ordinãtur, neq; oĩno q̃c. quã ſi e ᵇ hñt cũ cęteris iudicijs, de q̃bus locuti ſum⁹: magnaq́ue diuerſitas eorũ eſt & in † inſtituẽdis, ᶜ & i

† aliàs inſtituendo & exercẽdo.

¶ Publica iudicia. Catus in diuiſione & terminorum declaratione non eſt figurandus niſi literaliter. Nota ꝙ iudicia publica nõ ordinãtur per actiones. & ſic nota, ꝙ appellatione actionum nõ veniunt accuſationes. Item ꝙ non habent aliquid ſimile cum iudicijs priuatis. Item ꝙ licet aliquid aliquam habeat ſimilitudinem cum alio, poteſt dici nullam habere ſimilitudinem, ſi inter ea ſit magna diuerſitas. Item quę dicantur publica iudicia. Item ꝙ cuiuis de populo licet accuſare. Item ꝙ quædam ſunt capitalia, quædam non. Item ꝙ capitalia dicuntur non ſolùm ea, quę imponunt mortem naturalem, ſed ciuilẽ. Item ꝙ ea, quæ imponunt pęnam pecuniariam, licet publica ſint, non tamen dicuntur capitalia.]

Iudicia publica & ciuilia in aliquibus pueniũt. † Vide ibi Bald.

a ¶ Neque per actiones. Immo per accuſationes.

Libellus in criminalib⁹ qd continere debet. Additio.

ADDITIO. Nota ꝙ actio ſignificat ad vtilitatem partis priuatæ, & ciuiliter, facit quod notat Bart. in l. Agraria ff. de termo. Ang.

b ¶ Nec omnino quicquam ſimile.

nõ est necessaria, vt ĩ leui crimine, & notorio, vt ff de accu. l leula. & C. de accus. l ea quidem quæ. Et idẽ in casibus, in quibus sine accusatore quis damnari potest, qui. s. casus his legib. notãtur. ff. ad l. Iul. de adulr. l. 1. §. si publico. & C. de testa. l. nullum. & C. de prob. l. pen. & ff. de suspe. tut. l. tutor. §. pterea. & C. de calũ. l. 1. & ff. de bonis libe. l. qui cum maior. §. si libertus. & idem in notorio crimine, vt diximus p l. ea quidem quæ. C. de accu. & idem in crimine falsi, s͠m B. vt C. de falsis. l. vbi. Sed Ioã. contra, & dicit, ꝙ ibi principalĩ fuit accusatio falsi istituta.

appositũ esse p p eos, qui accusare phibent, q multi sunt. l. q accusare. & pluribus seq ff. de accusa. sanè si plures existãt, q eundẽ in publicis iudicijs accusare volũt, iudex eligere dẽt eum qui accuset, causa. s. cognita: quæ verò in causę cognitione versari debeãt, exponit diligenter Vlpianus. l. si plures. de accusat.]

exercendis. Publica a aũt dicta sũt, ꝙ cuiusis ex populo † executio eorũ plerunq; b datur. ¶ Publicorum c iudiciorum quædã capitalia sunt, quædam non capitalia. Capitalia dicimus, quæ vltimo suppliciod afficiunt homines, † vel aquę et ignis ĩterdictione, e vel deportatione, vel metallo. f Cætera, † si quam infamiã g irrogant cũ dãno pecuniario, † hæc publica quidem sunt, non tamen capitalia. h

¶ Crimen læsæ maiestatis est publicum: & in duobus casib. morte non extinguitur, sed memoria defuncti damnatur.

¶ Publica autem iudicia hæc sunt, lex Iulia maiestatis: quę ĩn eos qui ꝯtra Imperatorẽ, vel Rẽpublicam i

c ¶ Publicorũ. Facit ff. eodẽ. l. 2. Accur.

d ¶ Vltimo supplicio, quod ĩterpretamur mortem, vt ff. de pœn. l. vltimum.

* ¶ Primum capitis iudiciũ actum est in Areopago, teste Pli. lib. 7. natu. hist.]

ADDITIO. (i) Ad minus cum duob. confinib. vt l. forma. ff. de censib. & l. si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. j. nisi locus esset insignis & notorius p se, vt in palatio ptãtis, vt l. 1. in fi. ff de do. pral. & demonstratio. in prin. ff. de condit. & demonst. Ang.

a ¶ Publica Hæc est ratio, quare dicãtur publica. s. quasi populica. sic ĩ. de suspe. tut. §. ꝯsũs. Et intellige, ꝙ aliàs possit esse habilis ad accusandum, nõ aliàs, vt ff. de accu. l. qui accusare.

b ¶ Plerũque. Hoc iõ dicit, quia qũque est publica accusatio, & tamẽ nõ competit cuilibet ius accusandi, vt in crimine suppositi partus: vbi accusant soli parentes, vt ff. de fals. l. lege Cornelia. §. 1. Item propter accusationem adulterij, quæ primo defertur certis personis, vt C. ad le. Iul. de adult. l. quamuis. 2. Accursius.

* ¶ Theophilus putat verbũ, plerũq;

e ¶ Interdictione. Quæ est mors ciuilis, vt ff. de contrah. l. j. in fi.

f ¶ Deportatione, vel metallo. Has pęnas expone, vt diximus s. quib. mod. ius pat. pot. sol. §. cùm autem.

g ¶ Infamia. vt in l. Iulia de vi priu. vt j. eo. § item. l. Iulia de vi publica.

h ¶ Capitalia. Et istã appellantur relegationes, vt ff. eo. l. 2. §. fin.

¶ Publica autem iudicia, &c. Casus clarissimus est: ponit. n. vnũ exemplũ publicorũ iudiciorũ in l. Iul. maiest. qua tenent q ꝯ Principẽ, vel Remp. moliunt: cuius quidem delicti pęna est mors nãlis: & si mortuus iam sit, fit memoriæ dãnatio. No. ꝙ crimine læsæ maiest. tenetur qui meditatur aliquid ꝯ Impe. vel contra Remp. licẽ ꝙ pœna est mors naturalis. Item ꝙ si mortuus iam sit delinquens, damnatur eius memoria post mortem.

i ¶ Rempublicam, scilicet Romanorum. Accursius.

† i. accusatio. l. si tamẽ, iũcta l. q accusare. ff. de accus.

† aliàs vel etiam.

† aliàs si quæ.

Part⁹ suppositi, & adulterij accusatio non omnibus cõceditur.

† aliàs ca

SYL.

Moliũ

Anima ê in Dei potestate.

¶ Vide ad hunc locum opti. g'. in vers. damna. a. fu. p. a. 3 hz. SYL. sed. quæ ab inte. de f. §. intet dum.

Accusatur quis etiã post mortem.

a ¶ Moliri sũt. Cũ effectu: tũ sola volũtas sufficit, vt C. ad l. iul. maiest. l. quisquis. ** ¶ Lata fuit lex hæc Iul. a C. Cęsare, in primo vt fert, consulatu. aut post victũ in Pharsalia Põpeiũ nã sedo postulatu vix ê vt potuerit, bel lo Põpe ano, vel Alexandri no impedit'.] b ¶ Alię l. animati corporis Na ala non in hoïs, sed i potestate Dei cõsistit sic. C. de sacro san ec. l. l. sanctimus. i. in fi. c ¶ Adde q̃ aia hoc in loco sumi ur pro vita: est enim anima, qua viuimus: animus, quo sapimus.] c ¶ Sustinet. l. i. s. f. rt. Accursi. d ¶ Et memoria i. dicere, êt post mortẽ põt accusari, vt bõa dferant i fiscũ, & auferant hřd b. tanq̃ indignis, vt C. ad l. iul. maiest. l. q. qs. & l. fe. & qđ dicit, post mortẽ accusari, intelligas i duob. capitulis illi legis, hoc ẽ, cũ ptra principe vel ꝯ rẽpub Ro. est machinat'. i. ni sus ad ma ũs: aliâs finitur morte ut cętera crimina, vt ff ad l. Iul. maiest. l. fi. ** ¶ Perdeq; hoc i loco Imp. pęnã solũ ꝑduellionis, qđ olum đ maiestate crimẽ nũ atrocissimũ existimat: nã pduellio ẽ quã cõiurationẽ historici appellãt, cũ hostili aĩo quis aduersus rẽpub. vł principẽ aiatus est l. vlt. ff. e. Eteni & multis aliis modis lęditur maiestas, quos diligẽter Iurisconsulti tradidere i tracta. ad Iu. ma. ** & Tacit. quoq; de hac re grauissimè differit. li. 1. annal.] ¶ Itẽ l. iul. Casus nõ exigit in dec one ßplicitã testiũ istarũ.i. No, q̃ adulteri puniũt pęa mortis. Itẽ q̃ sodomitę puniũt eadẽ pęa mortis. Itẽ q̃ stuprũ ẽ cũ virgine vł cũ vidua. Itẽ q̃ penã tu prũ sine vi cõmittẽtis, ẽ pub ꝯ dimidię ptis bono. ũ ĩhoẽstis ꝑsonis id punitẽ sub ĩ humilior b. ẽ coërtio cor ꝑlsũ

aliqd moliti[a] sunt, suũ vigorẽ extẽdit. Cuius pęna aiæ[b] amissionem sustinet:[c] & memoria[d] rei êt post mortem damnatur.†

¶ Ex lege Iulia de adul. i omnibus. capitulis. ẽ crimẽ publicũ cuius pœna aliter honestiores, aliter humiles puniuntur. Arct.

¶ Item lex Iulia[e] de adulterijs coercẽdis, q̃[f] nõ solum temeratores aliena rũ nuptiarũ gladio punit,[g] sed & eos, qui cum masculis[h] nefandam libidinẽ exercere audẽt.

¶ †Eadẽ lege Iulia stupri flagitiũ punit, cũ q̃s sine ui[k] uel virginẽ, uel viduã[l] honestè viuẽtẽ

tem sollicitauerint, nõ êt effectu flagitij potiri potuerint. l. 2 de ext. aor cri. ADDI. Vbi q̃ i adulterio pęna mortis fuit hodie suẽta, q̃ ñ crat olĩ ꝑ Dig. stutũ, vt no gl in l. q. cũ vno. §. adulterij ff de re mil.] & dicas q̃ ĩ talib. delictis êt p viã inquisitionis põt ꝓcedi, vt l. 2. §. si publico ff. de adul. Angel. ** Mulier hodie ĩ mõasteriũ detrudit auth. sed hodie. C. ad l. iul. de adul.]

h ¶ Cum masculis. Nã in hoc casu arctiora iura, ut gladio feriantur, ut C. ad l. Iul. de adul. l. cum vir nubit.

* ¶ Extat hac đ re peculiaris, & sãctissima quidem cõstitũ in auth. coll. 6.] i ¶ Lege Iul. s. đ adulterijs. Nã hẽt hęc lex multa cap. a, vt ff. p mi. l. auxil. §. s; ut ad leg. s & ff ad l. iu. đ ad. l. c. 3. K ¶ Sine vi. Quid si vi, hř. ỹ. eo. §. itẽ lex Iulia de vi. uer. sin autẽ per uim. ** Add. q̃ n q̃ ex icestu, vł alio si i col tu pur ib lt, s iuc edi i ꝑsi, auth. ex cõplexu. C. đ icest. nu. & aut. licet. C. de natu. li. idẽ ex ꝯuerso. 4 m Azo. i sũma l. tt. C đ ie. hec [illegible] & Bal. i u. auf. licet. & [illegible] & [illegible] l. ¶ Viduã. Ac. [illegible] pueri & dic đ

telegõne, Itẽ q̃ nobiles q̃ sũt puniẽdi eildẽ pęnia q̃b. ignobil s. Itẽ q̃ mulier ĩhoẽstè viuẽs in patiaf stuprũ vel adult. facit, q̃ qs puniaf ea lẽ pęna ord n. e ¶ Itẽ lex Iulia. ĩ inter publ ca iudicia numerat.

f ¶ Quę s. lex Iulia de adulterijs. * ¶ Hanc legẽ tulit D. Augustus. l. r. ff. eo. quam fortasse Iuliã appellauit in honorẽ C. Cęsaris, qui eũ adoptauit.

g ¶ Gladio punit. Sacrilegos n. nuptiarum gladio feriri oportet, vt C. de adul. quam u. s. a. in fi.

** Aliud est, si

† Ialias sed eadem.

† l. si quis vidua. ff. eodem. & l. Claud. de ijs qb. vt indig.

nidua & ꝺ virgine, nisi sit meretrices, vl licite(i) ꝯcubine, vt hic subijcit, hoc ſte &c. & ff. ꝺ adul. l. ſtuprū. 1. rñ. & §. j. ADDIT. (1) Dic ꝙ hoc ꝓcedit de iure ciuili: ſed ꝺ iure canonico nō ē ꝑmiſſum vt cle. ad nſm ꝺ hæret. † In hunc igit &c. Ange. ocū vide a ¶ Humiles. Alc. lib. 5 Qui ſunt humiles vel honeſti, dic vt C. ꝺ inceſt. nupt. l. humilem. b ¶ Cū relegatione. Hæc diſtinctio pœnæ fallit i trib. caſib. igb. cōmittit ſtuprū, & tamē maior pœna ĩponitur. Primus eſt, ſi qs in pueiũ ꝯmittit: qa tūc gladio ferit, vt ī. e. §. Et qñ tutor ſtuprauerit eam, cuius eſt tutor, vt C. ſi tutor pupl. ſuam. l. 1. Itē ſi fuerit ſtuprata a'iqua à ſuo ꝓprio ſeruo, vt C. de mu. q̃ ſer. pro ſe iunx. l. 1. Et no. pœnā ſtupri eſſe quinquennalē, niſi qñ p vĩ cōmittit: tūc. n. ſine pfinitione tpis pōt iſtitui, vt ff. ad l. iul. de adul. l. mariti. §. quinquenniū. & §. fi. ** Adde, ꝙ p ti. de extraord. crimi. ſtuprator pœna capitis punit. l. 1. d. tit.]

Stuprū in trib. caſibus graui ter puni tur. † aliàs coertionē. Stupri pœna eſt quinquennalis.

tē, ſtuprauerit. Pœnā aūt eadem lex irrogat † ſtupratorib. ſi honeſtę sūt, publicatione partis dimidiæ bonorū: ſi humiles, acor pis † correctionē cū relegatione. ¶ Hominē telo, i. quocunq;, qđ manu emittitur, occidēs, uel cū telo cā occidēdi ꝑſequēs, lege Corn. ꝺ ſica. punit: qua lege caſtigabit, venefic⁹, vł art. mag. hoiem occidēs, vel malo medicamento publice occidēs. Are. ¶ Itē l. Cornelia c ꝺ ſicarijs, adq̃ homicidas vltore ferro, pſeq̄t e vel eos, q̄ hoīs occidendi cā cū telo ambulāt. f Telū aūt, (vt Cai⁹ noſter ex interpretatione legū duodecim tabularum ſcriptū reliq̄t) vul go quidē id appellat, qđ ab arcu mittit: † ſed † & omne ſignificat, qđ manu cuiuſq; iacitur. Sequit ergo ut lignū, & lapis, g & ferrū hoc noīe contineantur dictū ab eo: quod in lōginquū mittit, a græca h voce † τηλοῦ

SYL. ¶ Itē lex Cor. Cains plan⁹ ē potuit. n. quos puniat lex Cornelia ꝺ ſicarijs, & vñ dicat, cū plurib. declatōnib. Iō no. ꝙ homicidæ puniunt pœna l. Cor. ꝺ ſicarijs. Itē ꝙ paria sūt occidere, vel ambulare cū telo hoīs occidēdi cā. Itē q d ſit telū. Itē ꝙ lignū, lapis, & ferrū appellatione teli veniūt, eo ꝙ manu mittātur. Itē ꝙ pñt ēt epigrāmata allegari & auctoritates poetarū. Itē q dicant ſicarij. Itē ꝙ uenefici puniunt l. Cor. ꝺ ſica. Item ꝙ L. Cornelia habebat caput ueneficij. Itē ꝙ magica ars eſt ꝓhibita. Itē ꝙ qui mala medicamenta uendit publice tenetur eadem lege.] c ¶ Item lex Cornelia ꝯ. cōputatur inter publica iudicia. * ¶ Quā tulit. l. Corneli⁹ Syl la dictator rei pub. t pib facit l. 2. §. dein ꝺ Corneli⁹ Syl la ꝺ orig. iu.] d ¶ De ſicarijs. quare ſic dicant, dic, vt ī. e. §. ſ. ſicarij. e ¶ Perſequit. l. perſequitur eos, q homicidium fecerūt cū ferro: nec .n. p hāc legē occidiur occidens, ſed deportat, & oia bōa ſua publicani, vt ff ad l. Cor. ſic de l. eiuſdē. § leg s. & l. pe. Vel dic ꝙ pſequit homicidas ferro, q a eos ho die occidimus, ut d. l. eiuſdē. § fina.

† aliàs homines.

† concor. c. ſi perſodiens, iuncta gl. ſup uer. telo. extra de homi. * † aliàs ſed nunc omne &c. † aliàs ϑηλόϑεν. .i. longe

ADDITIO Dic ꝙ pœna legis Cornelię de ſicarijs eſt mors, vt no. in l. j. & l. is qui cū telo, C. de ſica. Ang Are. f ¶ Cū telo ambulāt. Licet eos non occidant, vt C. ad l. Cor. de ſic. l. is qui. Et no. capitula, ex qu. b. aliquis h ac. l. tenetur, vt ff. ad l Cor. n. de ſica l 1. *. ¶ In delictis an & qñ ſol⁹ affect⁹ puniat, licet ñ ſequat dl. ctū & an eadē pœna, an miuore, vid Tho. Grā. decil. 2.] g ¶ Lapis. Facit ī. de interd. §. recuperandæ, in fin. h ¶ Græca. hoc totum quod ſequitur omittas Accur. ¶ * Hic loc⁹ ſumpt⁹ eſt ex Xenophōte li. 5. expeditionis Cyri, quē ſic Latinitate donauit Alc. I l. ſi calūniet. ff. de

SYL.

figurarū. & †sic hāc significationē inuenire possumus & ī Græco noīe. Nam q̄d nos telū appellamus, illi βέλος appellāt ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Admonēt nos epigrāmata in †Xenophonte his uerbis †faustissime scripta κατὰ βέλει ὁμῶς ἔχοντο λόγχαι τοξεύματα σφενδόναι, πλεῖστοις δ᾽ ἦσαν ξίφοι. Sicarij autem appellātur a sica,ª quod significat ferreum cultrum.

¶ Eadē lege b& ueneficic capite dānanē: q artibᵈ odiosis, ᵈ tā venenis, q̄ susurris ᵉ magicis homines occiderint, ᶠuel mala medicamenta publicè vendiderint.

¶Lex Pompeia de parricidijs, qua cauet, q occidēs parētes, uel alios de q-bᵍ hic singulari pœnā plectat, ē publici iudicij. Et comitēs delictū ī le. pl s. punit, q̄ cōmitēs in alio. Ang. Areti.

¶ Alia deinde lex asperrimū crimen nouā pœna persequit: quæ † Pōpeia de parricidijs uocatur: qua cauet, vt si quis parentis, ᵍ aut filij, aut oī

de uerb. sig. Huiusmodi tela simul ab eis habebantur, lanceæ, spicula, fundæ, plurimis autem & sagittæ]

*¶ Hic loc᾽ aliqb. exēplarib. leg ī his verbis Admonet nos epigrāma Xenolo, ho vrbis faustissime scripta q̄ lectura sane n̄ ipso ōia videt Xenopholus. n. ut Priscian᾽ Grāmat. lib 1 & 6. scripsit reliqa, locus erat Byzantij, in quo extabāt epigrāmata uetustissima in tripodib᾽. lr̄.s antiquissimis scripta. ex quo ē facile intellt, p urbē faustissimā h c accipi Cōstātinopolim. Meminit Xenorolophi & Suidas, ponitq; p tumulo ex cōgestis ȷla, ȷdio᾽ facto. Aut tūAugu. ī archetypo Florētino sic legi scribit: Admonet nos ξενοφῶν. nā ita scribit, καὶ τὰ βέλη ὁμῶς ἐσέρχετο λόγχαι τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι.

a¶ A sica. Vñ uid bat, q̄ si q cū sica occiderēt, hac lege tenerēt Sed in gña li᾽ hodie accipit sica & iclū p iterpretationē, vt ī.c.§ ē āt sica. (vt subijcit) cultell᾽ utrinq; scindēs, quē portāt pe reg. ini quandoq; in baculo quodā, ita q̄ non apparet s unde uersus, Mucro latens sica, sicarius inde uocatur.

b¶ Eadē lege. Quæ dī Corn. de sica.

**Quod dī ī hoc tex. cap. te dānari, itellige. si fuerit seruus. ī libero .n h᾽ l. pœnā ē dportatio. § itē l. Cor. ad l. si. j.

c¶ Venefi. l. Nā plus est hominē veneno extinguere, quàm glad. o occidere, vt C de mathema. l. j.

d¶ Artibus odiosis. i. artificijs odiosis. Nam omnis ars bona est

e¶ Susurris. i. incantationib. Nā hæc scia reprobāda ē, vt C. de male. & mathe. l. eorum.

f¶ Occiderit, ēt sine dolo, vt ff. de pœ. l. si qs aliquid. 2. §. q abortionis. Sec᾽ i Cornelia, q dol᾽ ē necessarius: nec sufficit ēt lata culpa, ut ff. ad l. Corn. d sic. l. ī lege.

¶ Alia deinde. Caius. Exemplificat vlteri᾽ Imp. in pœna l. Pompeiæ de parricidij: q̄ clara oīa sunt, & vbi aliq ad erit difficultatis, ī notabilib. declarabitur. No q̄ crimen parricidij ē asperrimū. Itē q̄ in eo puniēdo imponitur noua pœna. Itē q̄ nō solū dī pmittere parricidiū, q aliquē ex parētib occidit, sed ēt alios affinitate cōiūctos, q b. ī l j. & se ff. e. Itē q̄ eadē pœna punit a pte & clā facies. Itē mādās & cōscius eris Itē not. excogitatā pœnā & rōnē q̄ re. Itē q̄ , qua iponit ēt cū rōe. Itē q̄ occidēs psonas cōiūctas extra istū gradum punit pœna l Cor.]

*¶ L. Pompeia a Cn Popeio Magno, qui eam tulit, d ēta est.]

g¶ Al z Parentis. Accipe parentes, & auos vsq; ī infinitū, ut ff de in ius uoc. l. quiq;. §. 1. & l. sed si hac. § liberos.

** Adde, hac lege teneri ēt nl ū aliē tim, secus si sit incertus aut ex alio dānato coitu natus, Fō tas q̄ alios refert, in 9. pœnales. col. 10. ī. de actī.]

Affinis.

† aliās de est sic. a lias legi , Nam & hanc.

† aliās Xenolopho vrois lautissime scripta.

† aliās cautissime.

Ars bona est.

Dolus in l. Cornelia est necessarius

SYL:

† Ad hūc locum uide M. T. ī Oratio. p Roscio Amerino vbi de hac l. elegātissime, ac copiosissime disserit.

no affinitatis a ei', q̄ nũcupatiõe parẽtũ cõtinet, b fata ꝑpa rauerit, c (siue clã, siue palã id ausus fuerit) nec nõ is, cu i' dolo malo id factũ ē, vel cõsciust criminis † existit, licet extraneus sit, d pœna paricidij puniat, & neq; gladio neq; ignibus, neq; vlli alij solẽni pœnæ subiiciat, sed insutus culleo † cũ cane, gallo gallinaceo, uipera, & simia, & inter eas ferales angustias cõp hẽsus, (scđm, ꝙ regiõis qualitas tulerit) vel ĩ vicinũ mare, vel ĩ amnẽ e ꝓijciat: vt oĩum elemẽtorũ vsu uiu' carere incipiat, & ei cęlũ supstiti, & terra mortuo auferat. Si qs aũt † alias cognatiõe, uel affinitate cõiũctas sibi ꝑ sõas necauerit, pęnā legis Cor. de sicariis sustinebit. † f

¶ Publici iudicij crimẽ legis Corneliȩ de falsis censet, qua tenet quicunq; aliqd de ijs, q̄ exprimunt in textu, cõmiserit, & pęna eius in seruo est ultimũ simpliciũ, in libero deportatio. Angel. Aret.

¶ Itẽ lex Cornelia de falsis, q̄ ẽt testamẽtaria g vocat, pęnã irrogat ei, q testm̃, uel aliud instrm̃ h falsum scripserit, i signauerit, recitauerit, k

a ¶ Affinitatis. Aliàs affinitatis, & aliàs, † affectionis.

b ¶ Cõtinet. Sed q sunt ij, qui hac appellatione cõtinent? Rñ superiores & inferiores vt dixim'. Itẽ collaterales: ut fr̃es consobrini, & patrui, & proximiores eis. Itẽ affines quidã: vt vxor, nurus, gener, vitricus, priuign', socer, & ẽt patronus, vt ff. eo l. 1. & l. sed sciendũ. & l. cum pater.

c ¶ Præparauerit. Forte & si nõ occiderit, ſm P. & facit ꝓ eo. ff. e. l. 1. ĩ fi. Vel dic illum specialẽ casum.

ADDITIO. Primã opi. sequit hic Ioan. Fab. ꝑ atrocitatẽ criminis. facit l. fi. C de sic. & hanc tenet gl. ĩ l. unica. C eo Ang.

d ¶ Extraneus sit. Nõ extraneũ plus puniri, q̄ si ipse occidisset, ut hic & ff. eo. l utrũ. & l. si sciente.

e ¶ Vel in amnẽ. i. flumẽ: uel si hęc vicina nõ sũt, bestijs subijciat, ut ff. e. l. pe.

f ¶ Sustinebit. Sed nõne & q superiores ꝑsonas occidit has l. Cor. tenet? Vr ꝙ sic, ut ff. e. l. 1. Sed C. eo l. 1. Dic ergo, ꝙ hac lege Cornelia tenet, sed nõ accusat. Vel dic ſm Io. ꝙ tenet eadẽ pęna. s. capitali: sed maior hic Iponit.

* ¶ Excipe occisorẽ parẽtũ & liberorũ q ĩ patriã aliqd molirent l. minime. ff d re. i ig & sup ſũ. * * Plato ĩt al's itro

gat pœnas his, qui parẽtes occidisse pulsasseve conuicti essent lib. x. de leg. prope si quem uideas.]

g ¶ Itẽ lex Cor. &c. Casus. Prosequitur Imp. exẽpla ꝓposita, & nũc ponit dicta l. Cor. de falsis. No. ꝙ l. Corn de falsis appellat ẽ testamentaria. Item ꝙ testm̃ aut instrm̃ falsum scribens punitur pœna huius legis. Itẽ ꝙ eadẽ pœna tenet q sigillauerit aut falso mõ recitauerit dolo malo. Itẽ q adulterinũ signũ fecit, uel eo usus est. Itẽ ꝙ pœna l. Corn. de falsis est in seruis vltimũ suppliciũ, in liberis deportatio]

* ¶ Hanc quoque legem in lisle fertur l. Cor. syl l. ij. §. deinde Cor. de orig. iu.

g ¶ Testamentaria. Iõ sic dicta, quia & de testõ falso ibi agitur.

* ¶ Testamẽtariã vocat Modestinus l. leg. Cor ff. e.]

h ¶ Instrumentum. s. emptionale, uel alicuius contractus.

i ¶ Falsũ scripserit. Et ita veritatẽ mutauit, vt ĩ aut. d fid. istr. §. j. ĩ pri. coll. 6. * Legẽdũ eẽ ibi, limitatio, nõ, mutatio, admoet verbũ Gręcũ μίμησις positũ ĩ auth Gręcis, & ita vertit Holoãder.]

K ¶ Recitauerit.

ADDIT. No. ꝙ illos, qui habẽt instrumenta & scripturas alienas in custodia

† Et ita legit Theophil'. sic. l. 1. C. de iis qui parentem, uel lib. occi. Parricidiũ quas personas contineat.

† ex l. unicã ff cod. titu

† alias exti tit.

† Culleus vigiti amphoras cõ tinebat.

SYL.

† In aliquibus exemplaribus habetur, aliàs q̄.

dis, & tñ alijs ostendunt & recitant, & copiã faciunt, quia incidunt in falsum, vt hic, & l. 1. §. is qui. ff. ad l. Corne. de fal. iuncta l. qui testm. Angelus. a ¶ Signũ. † Idest sigillũ, qđ in testamẽtis apponitur, vt s. de testa. §. sed pdicta. Itẽ signũ, qđ chartis imponit, vt qñq; facili⁹ fiat cõparatio in instris, vt in Authen. de instru men. caute. §. oportet aũt. coll. 6. Accur. ** Facit l. vlt. ver. & si non consiliarij signũ. C. de asses. & uide ad hãc gl. Bart. in rubr. ff. vete. num. 5. & 6.] b ¶ Vltimum supplicium. Qđ Iterpretamur mortẽ, vt ff. de pę. l. vltimum. c ¶ Deportatio. & omniũ bonorũ publicatio. & sic no. ꝙ ex eodẽ cõmisso plus seruos, q̃ liberi puniunt, vt hic, & ti. ad l. Corne. de fal. l. j. §. fin. & ff. si ex noxa. cau. aga. l. pe. & ff. de pę. l. in seruorũ. immo & inter liberos magis puniunt minores, q̃ maiores, vt ff. de incen. rui. naufr. l. Pædius. * ¶ Aliud iuris i pęnis pecuniarijs, in his. n. maiores grauius mulctant, l. ppẽrandu. §. fin. aũ utraque. C. de iudi.] * ¶ Adde, ꝙ ex l. 12 ta. q fal. ũ testimonia dixisse puict⁹ erat, ẽ saxo Tarpeio deijciebat, vt scribit Aul. Gel. li. 20. c. 1.]

† Si gl. s m Amanello in singu suis ad hoc quod si notari⁹ mutauerit signu pu- ... pęna falsi.

Pœnæ diuersificantur ex personarũ diuersitate. † aliàs exe ritur.

SYL. Pęna maior maiori delicto debetur.

subiecerit, vel a signũ † adulterinũ fecerit, sculpserit, expresserit, sciẽs, dolo malo. Eiusq; legis poena in seruos vltimũ b supplicium est, (qđ etiã in lege de sicarijs & veneficijs seruatur) in liberos vero deportatio. c

¶ Vim cõ mittens cũ armis aliter, q̃ virginẽ rapiendo, deportabit: si sine armis tertię partis bonorum publicatione dãnabitur. Sed p vim virg nẽ vel moniale rapiẽs, vel pstans ope, capite punitur. Are.

¶ Item lex Iulia d de vi publica, seu priuata aduersus eos † exorit, q vim vel armatã, vel sine armis cõmiserint. Sed si qdẽ armata vis arguat, deportatio ei ex lege Iulia de vi publica irrogat: si vero sine armis, i tertiã partẽ d bonorum suorũ publicatio imponitur. ¶ Sin aũt e per vim raptus virginis, vel viduæ, vel sanctimonialis, vel alterius fuerit perpetratus, tunc & raptores, & ij, q opẽ huic flagitio dederũt, capite puniuntur, † secundũ nrę cõstitutionis f definitionem: ex qua hoc apertius possibile est scire.

¶ Publicam, sacram, vel religiosam rẽ furto subtrahens, & talibus opem pręstans, ex lege Iulia pecula-

d ¶ Itẽ lex. In 3. partẽ. No. ex maioritate delicti maiorẽ pęnã Iponi, vt hic, & C. ad l. Iul. de vi. l. 2. & facit s. de interdi. §. recuperandæ. ver. qui autẽ. Item hic dãnatus fit infamis, vt ff. ad l. Iul. de vi priu. l. 1. 2. resp. Accur. * ¶ Sic dicta hęc lex a C. Iulio Cęsare, quæ eã tulisse traditur post victũ Põpeium. Qđ ad caputũ virginis attinet, ita l. 12. tabu. cautũ esse accepimus, Vim ingenuæ virgini inferre, aut eã suasione I tuã sententiã trahere, caueto. e ¶ Sin aũt. Dixit s. qñ sine vi aliqs cõmiserit stuprũ, vt s. eo §. ea l. Iulia. nũc quãdo vi. Vel continua cum supe riori proxi. §. * ¶ Adde, huic §. locũ esse & econuerso, si mulier virum rapiat. gl. I l. 1. C. de rap. virg. quã sequit, ac multis ornat simil. Marsi. ibi nu. 223. & l. si qui aduã. nu. 6. ff. de q̃. Itẽ intellige istũ tex. in raptu libidinis cã patrato, sm Dec. cons. 234 num. 6.] f ¶ Cõstitutionis. Vt C de rap. virg. l. 1. ** Adde, ꝙ nati ex tali coitu nõ succedunt pñi, nec econuerso, vt annotaui s. e. §. itẽ l. Iul. & tradit Dec. cõs. 203. vol. 2. g ¶ Itẽ lex. Calas. No. ad qđ iniũcta ut l. Iul. peculatus, ad puniẽdos. s. eos. qui publicã pecuniã, rẽ sacrã, vel religiosã furati

† Cõcor. e puenit. iũ cta glos f in fi. extr. de adulte & stup. SYL.

SYL.

furati fuerint. Itē q furās pecuniā Rei publ. vel Principis nō tenet simpliciter furti, sed l. Iul. peculatus. Itē q administrator vel p̄fectus reb. publicis, si publicas pecunias subtrahit, capite ponit. Item q auxiliū furanti pecunias publicas administrans, vel eas scienter recepans, tenetur eadē lege. Itē q alij, qui nō habēt administrationē, aut iurisdictionē, si publicas pecunias furent deportantur.] ¶ Et hæc lex à C. Cæsare lata est. Ante cū aūt nō capitis sed pecuniæ pœna fuerat constituta, vt ex Liuij historia libro 38. facilè est intelligere. a ¶ Publicam pecuniam. s. ciuitatis Romanæ, nō alteri', vt ff. de furt. l. ob pecuniā. & ff ad l. Iul. pec. l. §. penult.

tus, quæ publica est, capite punit: aliter autem ex ea delictum committens deportatur. Ang. Aretinus.

¶ Itē lex Iulia peculatus eos punit, q publicam pecuniā,[a] vel rē sacrā, [b] vel religiosam [c] furati fuerit. [d] Sed si quidē ipsi iudices tpe administrationis publicas pecunias subtraxerint, capitali animaduersione puniuntur: & nō solū hi, sed etiā q ministeriū eis [e] ad hoc † exhibuerint, vel qui subtractas ab his sciētes suscepe-rint. [f] Alij verò, q i hác legē inciderit, pœnę deportationis [g] † subijcient.

¶ Lex Flauia de plagiarijs qñq; pœnā capitis, qñq; leuiorem irrogat. Ang.

¶ Est & inter publica iudicia lex Flauia de plagiarijs, [h] q interdum capitis pęnam [i] ex sacris ꝯstitutionibus irrogat, interdum leuiorem.

¶ Lex Iulia de ambitu, repetūdarū, de annona, & residuis, q in diuersis capitulis loquuntur diuersas pęnas (præterquā mortis) inferūt. Ange.

stupro, vt not. gl. s. eo. §. 2. regulariter autem durat per ann. 20. vt l. querela. cum ibi no. C. de fal. &c. Ang.

¶ Est inter pub. Casus. Quæ sequunt, qa p simplicē relationē absq; aliqua declarōne ponunt ab Imp. q rat' est ea, q s. dicta sunt satis esse ad iuuenū cognitionē, nos eadem rōne secuti ei' exemplū, relinquem' cognoscēda in latioribus. ff. libris, finemq; filioli carissimi imponem' huic labori nro, verō gra sumpto cū laude Dei oipotentis, cui honor sit & gloria in æternum.]

h ¶ De plagiarijs. itō sic dicta, qa orbato patre filio, vel dño seruo, hęc lex punit orbātē, siue talē plagā inferentē. habet.n. locū, qñ aliqs distrahit alienū seruū, vel filiū, ita q p̄r vel dñs nō pōt rehēre, vt ff. ad l. Flau. de pla. l. 2. & l. lege. & l. eū. & l pen. §. fin. Itē tenet qui liberū hominē de loco in locū transportat, vt C. ad l. Flau. de plag l. qm. & hoc si dolo facit, non aliter, vt ff. ad l. Flau de pla. l. legis Flauiæ. Itē hac lege tenetur siquis seruum in fuga constitutum vēdat, ita vt emptio statim teneat, vt C. ad l. Flau. de plag. l. in fuga. ** Adde, q eadē l. tenetur & qui liberum hominē sciens emerit, d. l. j. ff. eo.

i ¶ Capitis pęnā. s. maiorē aliqñ minorē capitalē, cū capitalis alias sit minor, alias maior. Nā ingenu' nobilis i metallum,

SYL.

† aliàs subiungētur, vel subiugantur.

† aliàs ...

[illegible] debuit allegare. §. fi. Io. Fa.

b ¶ Rē sacrā. Vt calices, & thuribula, q sacra sunt, & s. de re. diui. § nullius,

c ¶ Religiosam. vt ornamēta sepulcrorū.

d ¶ Furati fuerint. Vel etiā inmiscuerint, [illegible] uerint Rempublicam, vt ff. ad l. Iul. pecu. l. j.

e ¶ Ministerium. adiutorium.

f ¶ Susceperint. s. ad custodiendum.

g ¶ Deportationis. deportant.n. Et no. [illegible] quinquennio durat hæc actio, vt ff. ad l. Iul. pec. l. peculatus. (1) Item est [illegible] in ea, q contra hæredes incohari [illegible], vt ff. ad l. Iul pec. l fin. Accur.

ADDITIO. ( ) Dic idem in adulterio &

tallũ, ignobilis gladio feritur, seruus vel libertus bestijs subijcit, vt C. ad l. flaui. de pla. l. fi. & ff. ad l. flaui. l. fi. in fi. Itē quędam ciuilis pœna olim impo nebatur, q̃ cessat hodie, vt ff. eo. l. fin.

* ¶Add, ꝙ lege quoq; Mosaica plagiarijs capitis pęna irrogabat, ut legit Deut. ca. 24.

¶Sunt pterea publica iudicia, lex Iuliaͨ de ambitu, lex Iuliā repetundarum,ᵇ lex Iulia de annona,ᶜ & lex Iulia de residuis: ᵈ quę de certis capitulis loquũtur, & animę quidem amissionē nō irrogāt, alijs āt pœnis

Lex Iulia de ambitu in quatuor casib. habet locum.

¶ Sunt pterea. Lex Iulia de ambitu, q̃ hēt locũ in quatuor casib. Primò si qs dederit clā pecuniā, vt aliquē sortiat honorē nō in ciuitate Romana: nam ibi cessat hæc lex, cũ princeps ibi eligat, vt ff. ad l. Iul. d ambitu. l. 1. i prin. lō dimiclā, qa palā ṗt(1) vt ff. de polli ci. l. 1. §. 1. & ff. de of. p̃to. l. Barbarius. Scđo hēt locũ, qñ qs stat in magistratu vltra annũ, vt C. ad l. Iul. de ambitu. l. 1. Tertio. si qs ingredit domũ iudicis cognoscētis de cā crimīali, vt ff. ad l. Iuliā de ambitu. l. 1. Itē quarto si qs iudex nouũ vectigal instituerit: & est pœna centũ aureorũ, ut ff. ad l. Iuliā de amb. l. 1. Sed in casu deportatur, qñ. s. bis idē offm̃ continuè est assecutus, vt C. ad l. Iul. de ambi. l. 1. Sed fallit in assessore, vt C. de asses. l. liceat. Itē in Procōsule, vt ff. de of. procō. l. ante. Vel dic ibi sex fascib. i. sex mensibus, quia tm̃ durabat eius officium.

SYL. * ¶Verissima interpretatio illius l. est ea, quam ibi facit Bud. nihil. n. magis abest a vero sensu, q̃ fasces ꝓ mēsib. exponere: quos palā est fuisse virgarũ fasciculos cũ securi illigata, quos lictores magistratib. præferebant.]

ADDI. (1) Dicit Io. Fa. ꝙ hoc non est uerũ, ut l. in eos. ff. de iure. & in auth. vt iudi. sine quo. suf. per to: ũ. & ff. de mune. & hono. l. existimationem. tu aũt dic pro honore sine administratione consequendo dati, non aũt cũ administratione, s̃m Bat. & Ang.

Lex Iulia repetundarum.

b ¶Lex Iulia repetundarũ. Quæ hēt locũ, qñ iudex per pecuniam facit aliquid uel omittit. vt ff. ad l. Iul. repet. l. j. 3. 4. 5. 6. & 7. Esculentum tamen pōt accipere iure veteri, dummō non nimis magnũ, vt ff. de offi. procon. l. solent. in fi. sed iure nouo non, nisi qñ deficeret salariũ, vt in auth. vt iu. sine quo suff. §. scriptũ est exemplar huius vers. quapropter ibi. aut si non est. coll. 2. Pœna autem huius legis est capitalis in quadruplum, vt C. ad l. repe. l. 1.

** Ante illam l. pœna dānatis de repetundis dupli fuit, ut ex Ascon. Pedia. satis liquet.] criminalis extra ordinem. ut ff. ad l. Iul. repet. l. lex Iulia. §. hodie.

* ¶At l. 12. tab. qui iudex arbiterve ob rem dicendam pecuniā accepisse conuictus fuisset, capite puniebatur. vt satis liquet ex Gellio lib. 20. c. 1.]

Lex Iulia de annona.

c ¶Lex Iulia de annona. Hæc lex locũ hēt quoties qs facit, vt annona carior sit. Et est pœna in eo statuta 20. aureorum, vt ff. ad l. Iul. de anno. l. 2.

Lex Iulia de residuis.

d ¶Lex Iulia de residuis. Et hæc lex hēt locũ, qñ aliqd supfuit ex aliqua administratiōne publica, & ipse in vsũ suũ cōuertit, cui erat illa administrō commissa, vt ff. ad l. Iul. pe. l. 2. & 4. §. lege. Pœna autē huius legis est tertiā parte amplius q̃ dēat: quod P. sic dixit, vt esset in quadruplu. Vel dic amplius tertia parte, qa punit in simplu, & in tertia parte simpli, vt ff. ad l. Iul. pec. l. 4. §. sed & qui pecuniam. in fi. maxime, quia pœnæ restringendæ sunt, ut ff. de pęnis. l. interpretatione.

Pęnę sunt restringendæ.

ADDI. No. ꝙ in istā legem incidunt officiales, siue camerarij, qui habent ex administratione publicas pecunias, & finito officio aliquid retinēt: qa tenentur ista lege, & pœna supra dicta. Et ē: aduertas, ꝙ ista pœna, & lege tenentur officiales, qui hñt vnā collectam impositam in cōi destinatam pro vsu, & necessitate cōis, & ipsi conuertunt dictam pecuniam in alium vsum, etiam si esset pro necessitate cōis, vt est casus in l. 2. ff. ad l. Iul. pec. secundum Ange.

eos subijciunt, a q præcepta earum b neglexerint.

¶ Iustinianus finē facturus: ampliorē publicorū iudiciorum determinationem Digesta continere dicit.

¶ Sed de publicis iudicijs hæc exposuimus, ut vobis possibile sit sūmo c digito, & q̄si per indicē d ea tetigisse, alioqn diligentior eorū scientia vobis ex latiorib. Digestorū, seu Pandectarū libris Deo propitio aduentura e est.

a ¶ Subijciunt. s. leges prædictæ quæstor. Vel dic quod loquitur indefinite ut patet in inferioribus.

b ¶ Earum. s. legum. Nam in contractibus & alijs, quæ debent de iure sortiri effectum, & non sortiuntur, dicat lex non ualere, ut C. de leg. & con. l. non dubium. item in criminalibus, uariæ continuntur pœnæ quantum quędam sunt ordinariæ, quæ scilicet habēt certam pœnā aliqua lege inductam, ut patet per multas rubricas ff. de publ. iud. & in sequentibus: aliæ sunt extraordinariæ u. ff. ad turp. l. & in priuatis, & ff. de extraordi. cri. l. i. & in sequentibus. ii. usq; ad tit. de publi iudi.

c ¶ Sed de publicis Summo digito. i. longiori digito: cum quo quis tangere potest altius, quàm cum alijs, dicitur medius. Accursios.

¶ Tu dic summo digito. i. leuiter, metaphora sumpta a corpore. Qđ enim aliqua res leuiter a nobis tangitur, eā summo digito attingere solemus, & (ut ipse paulo post expon t) per indicem. i. summarie & breuiter.]

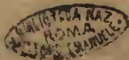
d ¶ per indicem. i. per illum digitum, qui dicitur index. Vel dic & melius, quod hæc dicta sunt ut sint index siue demonstratio aliorū dicendorum: sicut, & sub gallina ouum dimittitur, ut sit index ad hoc ut ibi alia faciat oua: & idē in ijs qui aucupantur ad colūbas.

* ¶ Indicem hic posse etiam pro tabula seu, ut Greci dicunt, elenco accipi, affirmat Alciat. noster libr. 4. de uerbo. signi.]

e ¶ Aduentura est. Vt ff de public. iud. per totum lib. usque ad titu. de appellatio. qui sequitur. Accur.

F I N I S.

VENETIIS, Apud Hæredes Francisci Rampazeti, expensis Hæredes Melchioris Sessæ.
M D L X X X I I.

Cav. G. DI GIACOMO
71